THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI
SUAREZ
È SOCIETATE JESU
SUMMA SEU COMPENDIUM,
à R. P. FRANCISCO NOËL EJUSDEM SOCIETATIS CONCINNATUM,
& in Duas Partes Divisum.

Duobusque Tractatibus adauctum; primo de Justitia & Jure, secundo de Matrimonio.

PARS SECUNDA,

NOVEM POSTERIORES DICTI AUTHORIS TOMOS COMPLECTENS,
Nimirum; *Decimum*, *Undecimum*, *Duodecimum*, & *Decimum tertium*, de Religione: *Decimum quartum*, & *Decimum quintum*, de Incarnatione:
Decimum sextum & *Decimum septimum*, de Sacramentis:
Decimum octavum de Censuris.

COLONIÆ,
Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

M. DCC. XXXII.

SUMMA
SEU COMPENDIUM
PARS SECUNDA,
MORUM POLITIORUM, DOCTRINAM COMPLECTENS,
Multum, & varia Eruditione ex Divinis Litteris, & Ecclesiæ
Patrum, Doctorumque Sanctorum Disciplina, de Virtutibus:
Item aliarum ad Christianos Mores Institutionum.

Salmanticæ, Typis Antonii Ramirez.

AD LECTOREM PRÆFATIO.

HANC ſecundam Compendii totius Theologiæ Suareziæ partem tibi damus, Amice Lector, eâdem methodo, claritate, brevitate, quâ primam dedimus; & ſicut Prima pars novem priores illius tomos, ita hæc Secunda novem poſteriores ſummatim complectitur; ſed priores magis ad ſpeculationem, poſteriores magis ad actionem eruditis Documentis viam ſternunt, & cœleſte lumen ſtudioſæ menti præferunt: nam totus de Religione Tractatus accuratam ſublimiſſimæ perfectionis normam edocet; Omnia Incarnationis myſteria ardentes Divini amoris ſtimulos animis ubique ingerunt; Veneranda Sacramentorum inſtituta ſanctiſſimas Chriſtianæ vitæ rectæque Diſciplinæ exercitationes præſtant; Denique Eccleſiaſticarum cenſurarum pœnæ aut minæ horrorem vitii incutiunt, & à peccandi libidine homines fortiter avertunt; atque ita in his novem Theologicæ Doctrinæ Libris ampliſſima exercendæ virtutis area copioſè expanditur.

Ne tamen putes me ſingulas diffuſas iſtius vaſtiſſimæ Doctrinæ rationes ab Authore coacervatas in hac brevi Epitome potuiſſe includere; quis enim totum Oceanum in exiguo vaſe includat? Sed exponendo ſingula rerum fundamenta ac præcipua momenta, ad intelligendam Authoris totam & mentem & doctrinam illa ſufficere exiſtimavi, ita ut ſi quis velit penitiori ſtudio quidpiam enucleare, poſſit ſtatim ex dictis & ex dictorum Titulis ad authographum pro ſuo Explendo deſiderio facilè recurrere. Compendiarium, ſimul ac compendioſum Opus benignè, Lector, excipe; illóque ad majorem Dei gloriam utere.

INDEX BREVIS RERUM GENERALIUM.

TOMUS X.

DE Religionis virtute & statu.

TRACTATUS I.

De Religionis naturâ & essentiâ.

LIB. I. *De Religionis objecto.* Pag. 1
LIB. II. *De actibus Religionis in genere.* 2
LIB. III. *De habitu Religionis.* 3

TRACTATUS II.

De affirmativis Religionis præceptis.

LIB. I. *De præceptis Cultûs Divini.* 5
LIB. II. *De Diebus festis.* 14
LIB. III. *De locorum sacrorum debitâ reverentiâ.* 23

TRACTATUS III.

De Vitiis Religioni contrariis.

LIB. *De Irreligiositate.* 26
LIB. II. *De superstitione.* 28
LIB. III. *De Sacrilegio.* 35
LIB. IV. *De Simoniâ.* 37

TOMUS XI.

De eadem Religionis virtute & statu.

TRACTATUS IV.

De Oratione, Devotione & horis canonicis.

LIB. I. *De Oratione in communi.* 61
LIB. II. *De Oratione mentali.* 68
LIB. III. *De oratione vocali in communi.* 74
LIB. IV. *De publicâ Ecclesiæ oratione & horis canonicis.* 75

TRACTATUS V.

De Juramento & adjuratione.

LIB. I. *De juramento in genere, & de assertorio juramento in specie.* 87
LIB. II. *De juramento promissorio.* 91
LIB. III. *De juramenti præceptis, & peccatis contrariis eis.* 103
LIB. IV. *De adjuratione.* 108

TRACTATUS VI.

De Voto.

LIB. I. *De essentiâ & honestate voti.* 109
LIB. II. *De materiâ voti, ejusque divisionibus.* 115
LIB. III. *De personis, quæ vovere possunt.* 120
LIB. IV. *De Voti obligatione.* 122
LIB. V. *De peccatis voto contrariis.* 128
LIB. VI. *De voti irritatione, dispensatione & commutatione.* 130

TOMUS XII.

De eâdem virtute & statu Religionis.

TRACTATUS VII.

De statu Perfectionis & Religionis.

LIB. I. *De statu perfectionis, variisque ejus modis.* 139
LIB. II. *De Religiosi status essentia, origine, votis &c.* 143
LIB. III. *De authore, origine, & antiquitate statûs Religiosi.* 149
LIB. IV. *De voto assumendi Religionis statum.* 150
LIB. V. *De ingressu Religionis, ac Noviciatu.* 153
LIB. VI. *De validâ professione Religiosâ.* 158
LIB. VII. *De invalidâ professione religiosâ.* 164
LIB. VIII. *De paupertate.* 166
LIB. IX. *De voto castitatis.* 173
LIB. X. *De voto obedientiæ.* 182

TOMUS XIII.

De eâdem virtute & statu Religionis.

TRACTATUS VIII.

De Religiosorum obligationibus ex regula, prælatione, subjectione provenientibus.

LIB. I. *De propriis Religiosorum obligationibus quatenus sub regula vivunt.* 187
LIB. II. *De Religiosis quatenus prælati sunt, & eorum obligationibus ut sic.* 190
LIB. III. *De Religiosis Religionem tum deserentibus, tum mutantibus.* 199

TRACTATUS IX.

De varietate Religionum.

LIB. I. *De varietate Religionum in genere.* 205
LIB. II. *De varietate Religionum in specie.* 207

TRACTATUS X.

De Religione Societatis JESU.

LIB. I. *De instituto Societatis JESU.* 209
LIB. II. *De ingressu & probatione Societatis JESU.* 210
LIB. III. *De admissione scholarium in Societatem per vota simplicia, eorumque dimissione.* 212
LIB. IV. *De simplicibus castitatis, paupertatis*

INDEX

tis & obedientiæ votis, quæ in Societate emittuntur. 214

LIB. V. *De scholasticis ac studiis Societatis* JESU *tam domesticis, quàm externis.* 218

LIB. VI. *De professione quæ in Societate* JESU *fit, ac de iis, quæ illam antecedunt & consequuntur.* 219

LIB. VII. *De professis trium votorum, & coadjutoribus formatis Societatis.* 222

LIB. VIII. *De mediis, quibus Societas ad propriam perfectionem acquirendam utitur.* 223

LIB. IX. *De ministeriis seu mediis quibus in proximorum salutem utitur Societas.* 225

LIB. X. *De Societatis regimine & ejus prælatis.* 228

LIB. XI. *De professorum Societatis dimissione.* 233

TOMUS XIV.

De Incarnatione.

PARS I.

De Mysterio incarnationis secundùm se spectato.

DISP. I. *Demonstratur contra Judæos Messiam jam venisse.* 234

DISP. II. *Demonstratur contra Hæreticos & Judæos Christum esse verum hominem ac verum Deum.* 235

DISP. III. *De incarnationis existentia, & convenientiâ.* ibid.

DISP. IV. *De convenientiâ & necessitate incarnationis ad hominis lapsi reparationem* 236

DISP. V. *De primariâ incarnationis causa.* 242

DISP. VI. *De tempore quo facta est incarnatio, ejusque convenientia* 245

DISP. VII. *De termino incarnationis per illam producto.* ibid.

DISP. VIII. *Quid sit incarnatio.* 247

DISP. IX. *De excellentiâ ac perfectione unionis hypostaticæ.* 249

DISP. X. *De incarnationis causis, præsertim meritoriâ.* ibid.

DISP. XI. *De Divina Existentia & subsistentiâ.* 252

DISP. XII. *De personâ assumente & unitâ humanitati per incarnationem.* 253

DISP. XIII. *De termino assumptionis ex parte assumentis personæ in quâvis possibili incarnatione.* 254

DISP. XIV. *Quid potuerit à Deo assumi per quamcumque possibilem unionem hypostaticam.* 255

DISP. XV. *Quid Verbum assumpserit per incarnationem.* 257

DISP. XVI. *De ordine assumptionis secundum eandem temporis successionem.* 258

DISP. XVII. *De ordine naturæ in hâc assumptione servato.* 259

DISP. XVIII. *De gratiâ sanctificante, seu justitia creatæ animæ.* 260

DISP. XIX. XX. & XXI. *De moralibus animæ Christi virtutibus; De Donis Spiritûs Sancti ei collatis, & gratiis gratis datis.* 261

DISP. XXII. *De accidentali perfectione habitualis gratiæ Christi.* 262

DISP. XXIII. *De dignitate & gratiâ capitis, quæ est in Christo.* 263

DISP. XXIV. *De intellectu creato animæ Christi, ejusque actibus.* 264

DISP. XXV. XXVI. XXVII. XXVIII. XXIX. XXX. *De triplici anima Christi scientiâ, nempè beatâ, infusâ, acquisitâ.* 265 & seqq.

DISP. XXXI. *De gratia seu potestate animæ Christi datâ ad miracula, & supernaturalia opera patranda.* 270

DISP. XXXII. XXXIII. *De defectibus & perfectionibus corporis Christi.* 274. & 275

DISP. XXXIV. *De appetitu sensitivo animæ Christi ejusque actibus.* 276

DISP. XXXV. *De communicatione idiomatum.* ibid.

DISP. XXXVI. *De esse existentiæ Christi, ejusque humanitatis.* 278

DISP. XXXVII. & XXXVIII. *De humanâ Christi voluntate, libertate, & ejus actibus.* 279 & 280.

DISP. XXXIX. XL. XLI. XLII. *De merito Christi secundùm se, ac de iis quæ sibi, hominibus, & angelis promeruit.* 281 & seqq.

DISP. XLIII. & XLIV. *De obedientia Christi, & præceptis quorum est capax, ac ejus servitute.* 286 & 287.

DISP. XLV. *De oratione Christi in viâ & in patriâ.* 288

DISP. XLVI. & XLVII. *De summo Christi sacerdotio, ejusque excellenti potestate.* 289 & 290.

DISP. XLVIII. *De temporali Christi regno.* 291.

DISP. XLIX. & L. *De filiatione Christi in ordine ad Deum, & de modo loquendi circa ejus prædestinationem.* 291 & 293.

DISP. LI. LII. LIII. *De adoratione Christo ut Deo, ut Deo homini, ejusque humanitati debitâ, ac sanctis hominibus & angelis exhibenda.* 294 & seqq.

DISP. LIV. LV. LVI. *De usu & adoratione Imaginum, Reliquiarum & Crucis.* 297 & seqq.

TOMUS XV.

De Incarnatione.

PARS II.

De mysteriis vitæ Christi, & utroque ejus adventu.

DISP. I. II. III. IV. *De Matris Dei dignitate, naturali perfectione & origine, & prima sanctificatione.* 303. & seqq.

DISP. V. & VI. *De corporali Deiparæ virginitate, & quoad animi virtutem.* 308 & 310.

INDEX

DISP. VII. & VIII. *De B. Virginis matrimonio, & ejus sponso Josepho.* 310 & seq.
DISP. IX. X. & XI. *De angelica annunciatione, & Christi conceptione.* 312 & seq.
DISP. XII. XIII. XIV. *De Christi nativitate, & Magorum adoratione.* 313 & seqq.
DISP. XV. XVI. XVII. *De Christi circumcisione & præsentatione, de B. Virginis purificatione; & de reliquis vitæ Christi mysteriis usque ad 30. ætatis annum.* 317 & 318.
DISP. XVIII. & XIX. *De gratiâ ac meritis B. Virginis, & de ejus scientiâ in statu viæ.* 219 & 320.
DISP. XX. XXI. XXII. XXIII. *De gratiis gratis datis B. Virginis, de ejus morte, assumptione, adoratione, intercessione, invocatione.* 321 & seqq.
DISP. XXIV. & XXV. *De Joanne, Christi præcursore, & ejus baptismo.* 324 & 325
DISP. XXVI. XXVII. XXVIII. XXIX. *De loco, tempore, ætate in qua Christus baptizatus est, de prodigiis in ejus baptismo factis; de ejus vivendi modo ac quadragenario jejunio.* 326 & seqq.
DISP. XXX. XXXI. XXXII. *De Christi doctrina miraculis, transfiguratione.* 328 & seqq.
DISP. XXXIII. XXXIV. XXXV. XXXVI. XXXVII. XXXVIII. XXXIX. XL. XLI. *De Christi passione ac morte, & iis quæ in ea contigerunt.* 331 & seqq.
DISP. XLII. XLIII. *De Limbo Patrum ante Christi mortem, & de statu animæ Christi à corpore separatæ.* 339. & 340.
DISP. XLIV. XLV. XLVI. *De resurrectione secundùm se, & de Christi resurrectione.* 342 & seqq
DISP. XLVII. & XLVIII. *De naturali & supernaturali corporis Christi resurgentis perfectione.* 345 & 347
DISP. XLIX. *De Christi apparitionibus post resurrectionem.* 349
DISP. L. *De resurrectione mortuorum, ut est effectus resurrectionis Christi.* 350
DISP. LI. & LII. *De Christi ascensione, & de judiciariâ ejus potestate ac usu.* 354 & seq.
DISP. LIII. *De secunda Christi adventu ad universale judicium.* 356
DISP. LIV. *De Antichristo.* 358
DISP. LV. *De bonis secundi adventûs Christi præcursoribus.* 359
DISP. LVI. *De signis quæ universale judicium præcedent.* 360
DISP. LVII. *De judicis adventu & ejus assessoribus, de formâ judicii & ejus fine.* 361
DISP. LVIII. *De statu Christi & mundi post peractum judicium.* 364

TOMUS XVI.

De Sacramentis.

PARS I.

De Sacramentis in genere, Baptismo, Confirmatione, Eucharistia, & Missa.

DISP. I. *De essentiâ & definitione Sacramenti.* 366
DISP. II. *De materiâ & formâ Sacramentorum.* 368
DISP. III. & IV. *De Sacramentis quæ futura fuissent in statu innocentiæ, & de Sacramentis legis naturæ.* 370
DISP. V. *De Circumcisione, & aliis Sacramentis veteris Legis.* 371
DISP. VI. & VII. *De institutione, necessitate, & efficacia Sacramentorum novæ Legis.* 372 373.
DISP. VIII. & IX. *De tempore & modo quo Sacramenta efficiunt gratiam.* 374 375.
DISP. X. *De inefficaciâ veterum Sacramentorum ad conferendam gratiam.* 377
DISP. XI. *De naturâ ac necessitate characteris.* 378
DISP. XII. & XIII. *De causâ instituente, ac proximè ministrante Sacramenta.* 380
DISP. XIV. & XV. *De subjecto apto ad suscipienda Sacramenta & de Sacramentalibus.* 383. 384
DISP. XVI. XVII. XVIII. *De obligationibus ministrantium & suscipientium Sacramenta.* 385. 387
DISP. XIX. XX. XXI. XXII. *De institutione, formâ, unitate Baptismi.* 388. & seqq.
DISP. XXIII. *De Ministro Baptismi.* 391
DISP. XXIV. & XXV. *De Baptismo Adultorum & Parvulorum.* 393
DISP. XXVI. XXVII. XXVIII. *De effectibus Baptismi, & dispositione ad eos recipiendos necessariâ.* 395. & seqq.
DISP. XXIX. *De effectu & dispositione Baptismi Sanguinis seu Martyrii.* 400
DISP. XXX. *De ceremoniis Baptismi solemnis.* 402
DISP. XXXI. *De morali Doctrina ad Baptismi Sacramentum spectante.* 403
DISP. XXXII. XXXIII. XXXIV. *De Sacramento Confirmationis, ejus institutione, essentia, effectu.* 405. & seqq.
DISP. XXXV. XXXVI. XXXVII. XXXVIII. *De suscipiente & ministrante Sacramentum confirmationis, de ejus ceremoniis & obligatione.* 408. & seqq.
DISP. XXXIX. XL. XLI. *De institutione & necessitate Sacramenti Eucharistiæ, & de tempore quo institutum est.* 411. & seqq.
DISP. XLII. *De essentia & partibus Eucharistiæ in communi.* 414
DISP. XLIII. XLIV. XLV. *De materiâ Eucharistiæ remotâ in communi, & remota in particulari seu pane ex quo corpus, ac vino ex quo sanguis Christi conficitur.* 416. & seqq.
DISP. XLVI. XLVII. XLVIII. *De corporali corporis.*

INDEX

corporis Christi præsentiâ in Eucharistia, & quid sit hæc præsentia. 420. & seqq.

DISP. XLIX. L. *De absentia panis & vini ab hoc Sacramento, & de transubstantiatione.* 428. 429.

DISP. LI. & LII. *De iis, quæ sub singulis Eucharistiæ speciebus earumque specierum partibus extant.* 432. 434

DISP. LIII. *De iis, quæ Christus agere aut pati potest, quatenus est in hoc Sacramento.* 434

DISP. LIV. & LV. *De modo, quo Christus desinit esse sub speciebus sacramentalibus, earumque apparentibus mutationibus.* 436. & seq.

DISP. LVI. & LVII. *De modo existendi accidentium post consecrationem, & quid agere aut pati possint.* 437 & seq.

DISP. LVIII. LIX. LX. *De formâ Sacramenti Eucharistiæ in communi; ac de forma consecrationis panis & vini.* 439. & seqq.

DISP. LXI. LXII. *De causâ efficiente Eucharistiæ, ac de eam suscipiente.* 443. & seq.

DISP. LXIII. LXIV. *De effectibus quos in anima & corpore producit Eucharistia.* 444. & 447

DISP. LXV. LXVI. LXVII. LXVIII. *De adoratione huic Sacramento debita; de dispositione animæ & corporis necessariâ ad hoc dignè recipiendum; ac de obligatione repellendi indignos ab ejus usu.* 448. & seqq.

DISP. LXIX. LXX. LXXI. *De præcepto Divino & Ecclesiastico circa Eucharistiæ usum, ac de præcepto communicandi sub una aut duabus speciebus.* 454. & seqq.

DISP. LXXII. *De obligationibus Ministri hujus Sacramenti.* 457

DISP. LXXIII. LXXIV. LXXV. LXXVI. *De Sacrificio in communi, de Missæ sacrificio, & de ejus essentiâ & excellentiâ.* 459. & seqq.

DISP. LXXVII. LXXVIII. LXXIX. *De offerente hoc sacrificium; de iis pro quibus offertur, ac de ejus effectu & valore.* 465. & seqq.

DISP. LXXX. LXXXI. *De tempore quo sacerdotes tenentur aut licitè possunt offerre hoc sacrificium, ac de loco & vasis in quibus celebrandum est.* 470. & seq.

DISP. LXXXII. LXXXIII. LXXXIV. *De præparatione ad Missam, de vestibus sacris, de Missæ ritibus.* 474. & seqq.

DISP. LXXXV. & LXXXVI. *De obligatione supplendi defectus inter sacrificandum commissos; de Missæ stipendio.* 476. & seq.

DISP. LXXXVII. LXXXVIII. *De Ministro ad Sacrificium necessario; de præcepto audiendi Missam.* 478

TOMUS XVII.

De Sacramentis.

PARS II.

De Sacramentis pœnitentiæ, & extremæ unctionis, de purgatorio, suffragiis & indulgentiis.

DISP. I. II. III. *De pœnitentiâ in communi, de ejus objecto & actibus.* 481. & seq.

DISP. IV. V. VI. VII. *De contritione & attritione, & de habitu virtutis pœnitentiæ.* 485. & seqq.

DISP. VIII. IX. X. *De primo pœnitentiæ effectu, seu de remissione peccatorum mortalium, de ejus necessitate ad illa remittenda, ac perfectione.* 489. & seqq.

DISP. XI. XII. & XIII. *De remissione peccatorum venialium per actum pœnitentiæ, & per Sacramenta; ac de irrevocabili peccatorum remissione per pœnitentiam.* 492. & seqq.

DISP. XIV. *De ultimo pœnitentiæ effectu, seu de reminiscentiâ peccatorum mortificatorum.* 497

DISP. XV. *De præceptis virtutis pœnitentiæ.* 499

DISP. XVI. XVII. XVIII. *De potestate remittendi peccata. De institutione & necessitate Sacramenti pœnitentiæ, de ejus essentiâ & ritu in communi.* 501. & seqq.

DISP. XIX. & XX. *De forma Sacramenti pœnitentiæ, & de dolore ad ejus effectum requisito.* 504. & seq.

DISP. XXI. XXII. XXIII. *De quidditate, qualitate, integritate confessionis Sacramentalis.* 508. & 512

DISP. XXIV. XXV. XXVI. XXVII. *De ministro Sacramenti pœnitentiæ in communi, & de habente potestatem ordinariam aut delegatam, de potestate eligendi confessarium.* 513. & seqq.

DISP. XXVIII. XXIX. XXX. XXXI. *De confessarii idoneitate, & de ministro quoad casus reservatos.* 516. & seqq.

DISP. XXXII. XXXIII. *De obligationibus Ministri hujus Sacramenti. De sigillo confessionis.* 521. & seq.

DISP. XXXIV. *De secreto servando circa personam complicis.* 524

DISP. XXXV. & XXXVI. *De confessionis præcepto Divino, & Ecclesiastico quoad annuam confessionem.* 525. & seq.

DISP. XXXVII. & XXXVIII. *De satisfactione secundùm se spectatâ, & de sacramentali.* 527. & 529

DISP. XXXIX. XL. XLI. XLII. XLIII. *De institutione, essentiâ, effectu, subjecto & ministro Sacramenti Extremæ unctionis.* 532. & seqq.

DISP. XLIV. *De præceptis & ritu Sacramenti Extremæ unctionis.* 536

DISP. XLV. & XLVI. *De purgatorio in genere, de ejus loco, & de acerbitate ejus pœnarum.* 537. & seq.

DISP.

INDEX

DISP. XLVII. *De statu gratiæ animarum purgatorii.* 540

DISP. XLVIII. *De suffragiis.* 541

DISP. XLIX. L. LI. *De potestate concedendi indulgentias, de earum effectu; de Thesauro Ecclesiæ qui per indulgentias dispensatur.* 545. & seqq.

DISP. LII. & LIII. *De fidelibus viventibus & defunctis, quibus indulgentiæ prodesse possunt.* 550. & 552

DISP. LIV. LV. LVI. LVII. *De causa finali & efficiente indulgentiarum. De formâ in earum concessione, & de earum duratione.* 553. & seqq.

TOMUS XVIII.

De Censuris & irregularitate.

DISP. I. & II. *De censurâ in communi, & de causa illam efficiente.* 558

DISP. III. *De modis ferendi censuras: De censurâ quæ vel à jure vel ab homine fertur.* 560

DISP. IV. *De causa ob quam ferri possit censura.* 562

DISP. V. *De iis in quos possit ferri censura.* 566

DISP. VI. & VII. *De censuræ effectibus in communi, & de modis eam tollendi.* 567. & seq.

DISP. VIII. & IX. *De excommunicatione, & de primo ejus effectu, qui est privatio orationum & suffragiorum Ecclesiæ.* 570. & seq.

DISP. X. & XI. *De secundo effectu excommunicationis qui privatio passivæ communicationis Sacramentorum, & de tertio qui est privatio activæ eorum administrationis, & sacrificii Missæ.* 573

DISP. XII. & XIII. *De quarto effectu qui est privatio Divinorum officiorum; & de quinto, qui est inhabilitas ad beneficia Ecclesiastica percipienda vel eorum fructus.* 575. 577

DISP. XIV. & XV. *De sexto effectu qui est privatio jurisdictionis Ecclesiasticæ; & de septimo qui est privatio civilis communicationis.* 578. & seq.

DISP. XVI. & XVII. *De octavo effectu, qui est privatio communicationis forensis, & aliis effectibus.* 580. 582

DISP. XVIII. & XIX. *De causis excommunicationis majoris, & de ejus absolutione.* 582. & seq.

DISP. XX. *De excommunicationibus, quæ ab homine ferri solent.* 584

DISP. XXI. & XXII. *De excommunicationibus in Bullâ Cœnæ Papæ reservatis, & de aliis in jure eidem reservatis.* 585. & seq.

DISP. XXIII. & XXIV. *De excommunicationibus non reservatis Papæ, & de excommunicatione minori.* 588. 590

DISP. XXV. XXVI. & XXVII. *De suspensionis essentiâ & speciebus; De suspensione ab officio & à beneficio.* 591. & seq.

DISP. XXVIII. XXIX. XXX. *De causis suspensionis, & ejus oblatione, ac differentia ab depositione & degradatione.* 593. & seqq.

DISP. XXXI. *De suspensionibus in jure latis.* 596

DISP. XXXII. *De interdicti essentia & speciebus.* 598

DISP. XXXIII. & XXXIV. *De primo interdicti effectu, qui est privatio Sacramentorum, & de secundo qui est divinorum officiorum prohibitio.* 599 & seq.

DISP. XXXV. XXXVI. *De tertio interdicti effectu, qui est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, & de causis interdicti.* 602. & seq.

DISP. XXXVII. XXXVIII. XXXIX. *De interdictis ipso jure latis; De interdicti relaxatione. De cessatione à Divinis.* 604. & seq.

DISP. XL. XLI. *De irregularitate in communi, & de modis, quibus tollitur.* 607. 610

DISP. XLII. *De irregularitate contracta ex delicto ob usum Sacramentorum.* 611

DISP. XLIII. XLIV. XLV. *De irregularitate contracta ex aliis delictis, maximè ex homicidio voluntario & casuali.* 612. & seq.

DISP. XLVI. & XLVII. *De irregularitate ex homicidio necessario, in defensionem patrato; & ex homicidio licito ob defectum lenitatis.* 615

DISP. XLVIII. *De irregularitate quæ ex infamiâ contrahitur.* 616

DISP. XLIX. & L. *De irregularitate quæ ex bigamiâ, & ex defectu natalium oritur.* 618

DISP. LI. *De irregularitate quæ ex personali defectu inculpabili contrahitur.* 619

FINIS.

THEO-

THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI SUAREZ,
E SOCIETATE JESU,
SUMMA SEU COMPENDIUM.
TOMUS X.
DE RELIGIONIS VIRTUTE ET STATU.
PARS PRIMA.
TRACTATUS I.
DE RELIGIONIS NATURA ET ESSENTIA
LIBER I.
DE RELIGIONIS OBJECTO.

CAPUT I. & II.

De Variâ Etymologiâ & acceptione Religionis.

DICO 1. vox *Religio* propriè sumpta non officium civile, sed solum Deum ejusque cultum respicit; nec à verbo *religere*, minimè latino, aut *religere* nec à *relinquere* aut *relegere*, sed à *religare* juxta Lact. & Hier. derivatur; naturali enim debito & inclinatione jam ligatos homines ad colendum Deum suum authorem, arctiùs ac firmiùs religat religio. In alio sensu apud latinos significat nimium timorem, scrupulum, nimiam curam, debitum cujusque munus; v. g. ducere aliquid religioni.

Dico 2. juxta morem antiquorum, Religio aliquando tribuitur intellectui, aliquando affectui seu voluntati; prout spectat ad intellectum, vera Religio est veri Dei verique cultûs ei debiti vera cognitio; contrà, falsa Religio. Prout verò spectat ad affectum, quæ est propria & formalis Religio, vera est illa quæ in vera Dei cognitione ac fide fundatur, adeóque circa verum veri Dei cultum versatur; falsæ, contrà præterea Religionis nomen non solùm interno affectui, sed etiam exterioribus actionibus ac ceremoniis atque doctrinæ, quæ ejusmodi actiones ac ceremonias docet, tribuitur. Hinc habetur quod Religio sit virtus seu habitus per se studiosus versans circa objectum honestum, & inclinans ad actiones seu actus rectæ rationi ac divinæ legi consentaneos. Ista vox *Religio* æquivocè sumitur etiam pro ipso Religionis statu, v. g. pro ipsa Religione Christiana, seu pro generali Ecclesiæ Catholicæ statu.

CAPUT III. IV. V. VI. VII. VIII.

De Religionis objecto Cui *&* quod.

Dico 1. Deus propriè pertinet ad objectum Religionis, non ut proximum directum objectum, interquod & actum internum à Religione elicitum nihil mediat; sicut Deus est objectum proximum directum charitatis, inter quod & actum charitatis nihil mediat; sed est objectum proximum indirectum, quod Religio mediante aliquâ hominis actione conjunctâ cum illo (id est objecto) ex vi ejusdem affectûs & uno quasi impetu attingit, ideoque dicitur objectum *cui*, non *quod*. Deus enim prout est objectum *quod*, v. g. charitatis, directè immediatè ac proximè ab illâ attingitur, nunquam autem sic à Religione attingitur, v. g. dum aliquid petitur à Deo, petitio prout in petentis commodum cedit, non spectat ad Religionem, ut dicetur postea, sed honor & cultus quem vult homo Deo deferre mediante petitione, est actus Religionis; adeoque voluntas intendens Deum mediâ petitione honorare, non attingit proximè directè Deum ut objectum *quod*, sed proximè indirectè ut objectum *Cui*. Solusque Deus tanquam objectum adæquatum *Cui*, à virtute Religionis attingitur sive in se ipso, sive in aliâ re ad eam relatâ, v. g. in imagine, in re sacrâ, in Sanctis ut ad Deum relatis, &c. & ita est objectum adæquatum *Cui*, ut virtus Religionis totam suam materiam in illud proximè & directè referat, ac nulla alia virtus, nisi fortè quæ sub ipsa comprehendatur, illud eodem modo & motivo attingat. Motivum autem seu ratio objectiva sub qua Religio Deum attingit, est divina excellentia ex omnibus attributis nostro modo intelligendi coalescens, quatenùs habet nobiscum conjunctionem vel respectû primi principii & supremi Domini; hinc enim ei omnis Religionis actus ac cultus debetur & oritur.

Dico 2. Materia proxima circa quam Religio versatur, sive ejus objectum materiale *quod*, uti vulgò vocatur, est omnis actus humanus honestus; v. g. Sacrificium, adoratio &c. cum suis sacris instrumentis comprehensa, quatenùs potest in Dei honorem & gloriam referri. In hoc enim actu duo spectantur: 1. ipse actus materialis, quo Deus coli dicitur. 2. Significatio ac testificatio æstimationis divinæ excellentiæ, per quam ei honor ac gloria exhibetur. Hæc significatio æstimationis & ipsa æstimatio est forma actûs, quo honor Deo

datur & gloria sive in nobis sive in aliis, quod est quasi bonum Dei extrinsecum. Quare proxima religionis materia, divinæ excellentiæ æstimationem & alios actus sive internos sive externos illam manifestantes comprehendit; actus *interni* prout sunt proxima Religionis materia, habent primam suam honestatem ex ipso cultu divino; *externi* autem ex institutione divina aut humana; atque ita quilibet actus honestus potest esse apta Religionis materia.

CAPUT IX.

Quomodo ratio debiti spectet ad formale Religionis objectum?

Dico: Proprium & adæquatum Religionis munus est reddere Deo debitum cultum. D. Th. Cajét. &c. homo enim cum sit servus, & omnia quæ habet aut facit, sint magis Dei quàm sui ipsius, nihil potest Deo dare per modum liberalitatis; sed quidquid in obsequium Dei facit, facit per modum debiti. Hoc autem debitum non tantum est morale, quod consistit in intrinseca talis virtutis debitâ honestate, sed etiam legale, dicitur autem legale debitum, non quia per legem formaliter constituitur; alioqui non distingueretur à debito obedientiæ; sed quia est id quod lex maximè attendit ob proprium jus in ipso Deo existens, quatenùs est proximum principium & supremus Dominus; & quamvis hic actus Religionis non sit semper debitus quoad exercitium, nisi quando urget præceptum; est tamen semper debitus quoad speciem ob infinitam Dei excellentiam; hocque debitum semper ex parte solvitur per singulos actus Religionis licèt spontaneos, sicut debitum ex justitia per partes paulatim spontaneè solvitur; sed hoc Religionis debitum tale est, ut nunquam possit integrè solvi & expleri solutione, tum quia est aliquo modo infinitum, tum quia ipsâ solutione augetur; per hanc enim novum homini beneficium confertur.

LIBER SECUNDUS

De actibus Religionis in genere.

CAPUT I. II. & III.

De actibus Religionis internis & externis.

Dico 1. Actus Religionis internus est actus voluntatis supponens superioris Rationis judicium. Ratio enim superior judicat cultum esse Deo debitum & voluntas vult illum reddere ac reddit si sit efficax, movens alias potentias ad præstandos actus quibus Deus colitur. Hic Religionis actus potest esse probabiliter duplex: alius naturalis, quo voluntas solo lumine naturali ducta velit reddere debitum Deo cultum tanquam principio ac fini naturali suæ naturæ; alius supernaturalis quo voluntas supernaturali auxilio adjuta vult reddere debitum Deo cultum ut primo gratiæ principio ac fini supernaturali ex supernaturali honestatis motivo, quod ex diverso modo tendendi in objectum diversimodè applicatum potest esse diversum, ut infra cap. 4. dicetur.

Dico 2. Duplex est Religionis actus externus; alius *Spiritualis*, qui est actus internus imperatus ab elicito; v. g. voluntas mediante actu elicito, quo vult ponere externum sacrificii aut communionis actum seu cultum, potest offerre Deo istum sacrificandi aut communicandi affectum qui erit cultus internus & actus imperatus. Alius *corporalis*, qui est usus cujusvis rei corporalis, circa quem per se ac directè versatur actus internus seu affectus Deum colendi; fitque duplici modo; vel assumendo aliquid divinum in nostrum usum, v. g. sacramenta, nomen Dei in juramento &c. vel aliquid Deo exhibendo v. g. Sacrificium, genuflexiones, dona, vota, &c. voluntate ordinante ad ista directè aut indirectè motus appetitûs sensitivi.

Dico 3. Juxta D. Th. cum colimus Deum per actus qui non fiunt ex motione immediatâ voluntatis per actum Religionis, sed per actum alterius virtutis, v. g. misericordiæ, temperantiæ &c. tunc cultus ille externus non est elicitus, sed imperatus tantum à Religione; cum autem actus externus, quo Deum colimus non habet per se alterius virtutis honestatem, sed fit à voluntate movente ad istum actum aliam potentiam exequentem ex immediatâ ipsius Religionis inclinatione ac impulsu, tunc ille cultus seu actus externus dicitur elicitus à virtute Religionis. Attamen hic posset dici proximè imperatus, ille remotè, quia hic sine mediante alia virtute, ille mediante alia virtute imperatur. Dum dicitur: *Religio munda & immaculata hæc est, visitare* &c. Jac. 1. hoc melius intelligitur de statu Religionis aut de professione religiosa, quàm de actibus à virtute Religionis imperatis.

CAPUT IV.

An Religio habeat actus proprios inter se specie distinctos?

Nota Non agi de actibus imperatis secundum se spectatis, & quoad materiales actiones, v.g. jurare, vovere, Sacrificare, Eleemosynam dare &c. quia patet hos secundum se spectatos essentialiter differre; sed agitur de ejusmodi actibus in ordine ad virtutem Religionis. Hinc

Dico 1. Potest dari aliqua distinctio specifica in actibus Religionis, quando actus ita sunt inter se ordinati, ut unus ex alio per se oriatur, v. g. odium irreverentiæ aut defectûs in divino cultu, ex amore debitæ reverentiæ & debiti obsequii proveniens: constat enim amorem & odium specie inter se distingui, & ex eodem principio nasci; ergo saltem ex hac parte Religio elicit actus specie distinctos.

Dico 2. Quando actus voluntatis in generali modo tendendi, sunt ejusdem Rationis formalis, licèt versentur circa actus externos diversos seu diversos Dei cultus, v. g. genuflexionem, & vocalem divinæ excellentiæ confessionem; non tamen inter se specie distinguuntur; quia distinctio specifica actuum & habituum non sumitur sufficienter ex solis objectis materialibus, sed maximè ex diversa eorum formali honestate, quæ cum sit eadem in his voluntatis actibus, nempè animus colendi Deum ut primum principium ac supremum Dominum, etiam est eadem cultûs species. Si autem isti actus voluntatis ad Religionem pertinentes tendant non tantum in objecta materialia specie diversa, sed etiam sub formali eorum specificè diversa honestate, v. g. si tendant in votum sub honestate fidelitatis Deo servandæ, & in juramen-

mentum sub honestate agnitionis primæ & infallibilis veritatis, tunc erunt specie distincti.

LIBER TERTIUS

De habitu Religionis.

CAPUT I.

An Religio sit habitus naturæ creatæ intellectualis proprius?

Dico: Datur duplex habitus Religionis; acquisitus nempè & infusus; estque essentialiter virtus, utpote principium per se bonorum actuum, & quidem propria solius creatæ intellectualis naturæ, quia essentialiter respicit superiorem, quod non potest convenire naturæ increatæ, sicut ei conveniunt aliæ virtutes simpliciter simplices, v. g. misericordia. Hinc potest convenire naturæ Christi creatæ non increatæ, nec ejus personæ. Damnati licet secundum suam naturam sint istius virtutis capaces; ratione tamen sui statûs sunt incapaces viatores existentes in peccato mortali habentes fidem ac spem, possunt quidem auxilio supernaturali adjuti exercere veros supernaturales Religionis actus, sed non videntur habere supernaturalem illius habitum, qui juxta ordinariam aliarum virtutum infusarum legem, probabilius & perit & recuperatur tantum charitate; & semper eam inseparabiliter concomitatur. Quoad causas & effectus hujus virtutis, possunt ex universalibus aliarum regulis satis colligi.

CAPUT II.

Quomodo Religio distinguatur à fide, spe, charitate?

Dico: virtus Religionis specie distinguitur à fide, spe, charitate ob proximum & formale ipsius objectum diversum ab illarum objectis: Religio enim formaliter tendit in Deum attendendo summam ejus excellentiam, sub cujus ratione dignus est supremo cultu & honore: fides autem attingit sub ratione primæ veritatis, spes sub ratione summi nostri boni, charitas sub ratione summi boni in se & propter se amabilis. Deindè harum trium materia proxima est ipse Deus; Religionis est aliquid creatum. Si reverentia sumatur pro actu interno quo quis vult ad Deum accedere cum signis interioris æstimationis ac divini timoris indicativis, tunc est actus à Religione elicitus, non verò si sumatur præcisè pro cognitione reverentiali divinæ excellentiæ aut timore reverentiæ illius summæ Majestatis; licet vel sic posset esse actus imperatus à Religione, sicut omnis alius actus honestus; imo & ipsi actus fidei, spei, charitatis possunt à Religione imperari ad exhibendum supremum Deo cultum, uti Aug. in Enchir. c. 2. & 3. dicit *Deum colit à nobis fide, spe, charitate.* Hoc autem non impedit quo minùs Religio ab illis distinguatur, imò potius indè probatur distingui; sic etiam dicitur Sanctitas, dum imperat actus diversarum virtutum ad Sanctitatem & perfectionem disponentes.

CAPUT III. & IV.

An religio sit virtus Theologica? An verò Moralis? Et an distinguatur à verâ justitiâ.

Dico 1. Religio non est virtus Theologica, quia ut aliqua virtus sit simpliciter & perfectè Theologica, non tantum debet tendere immediatè in Deum ut objectum formale proximum; sed etiam debet nos immediatè Deo conjungere ut fini ultimo & primo principio; Religio verò licèt tendat immediatè in Deum tanquam in objectum formale proximum sub ratione increatæ & supremæ excellentiæ, non tamen nos illi ut objecto *quod* immediatè conjungit; non enim vult Deo istam supremam excellentiam; sed tantum nos illi mediante cultu conjungit ut objecto *cui*, sive ut objecto cui debetur honor & cultus ob supremam ipsius excellentiam; ideoque non est virtus Theologica sed moralis, cujus medium est ipsum justitiæ medium, constituens proportionalem æqualitatem inter Dei dignitatem & hominis conditionem.

Objicies 1. Virtus Theologica est illa quæ hominem ipsi Deo conjungit; atqui Religio est talis, ut pote quæ hominem Deo consecrat; ergo est virtus Theologica. R. Dist. Maj. virtus Theologica est illa quæ hominem conjungit seu unit Deo immediatè per actum internum proximè à se elicitum, Conc. Maj. quæ unit mediante aliquâ materiâ creatâ seu actione distinctâ ab ipsius virtutis affectu, sicut facit Religio. Neg. Maj.

Obj. 2. Fides est virtus Theologica, & tamen non attingit Deum immediatè, sed mediante actione habitûs piæ affectionis ad credendum Deo; ergo licèt Religio non attingat Deum immediatè, poterit dici virtus Theologica. R. D. Ant. Fides prout dicit præcisè habitum piæ affectionis in voluntate residentem ad credendum, est virtus Theologica, N. Ant. prout est habitus intellectualis, immediatè per suum actum Deum ut objectum, attingens, c. Ant.

Obj. 3. Neque spes immediatè attingit Deum, sed mediante visione beatificâ seu beatitudine formali. R. Ne. Ass. utrumque enim immediatè attingit ut bonum possessum & id quo possidetur.

Obj. 4. Actus quo amatur Deo gloria propter ipsum, est Theologicus; & tamen amatur mediante ejus gloriâ; ergo etiam actus Religionis. R. Neg. probabiliter Ant. quia per illum actum non attingitur immediatè Deus, sed ejus gloriâ. Licèt tamen iste actus foret Theologicus, verusque amicitiæ amor, cùm primò & per se feratur ad personam tamquam ad objectum, non sequitur actum Religionis quo Deo exhibetur gloria, esse etiam Theologicum; quia Religio non formaliter ex affectu ad personam seu propter ipsam formaliter, sed propter justitiæ æquitatem & honestatem vult Deo gloriam exhibere; charitas verò vult Deo gloriam propter ipsum, & quatenus ejus bonum est, immediatè attingendo ipsam personam amatam & non tantùm ejus gloriam.

Dico 2. Religio non est vera & propria justitia, sed ab illa essentialiter distinguitur; quia vera justitia verum & perfectum reddit debitum; illud reddit integrè cum æqualitate, & est ad alterum omnino distinctum; jam verò religio non est ad alterum omnino distinctum; quia inter Deum & hominem non habetur perfecta distinctio seu

altereitas; homo enim est res Dei, filius & servus, nec homo potest debitum Deo reddere cum æqualitate ob infimam suam conditionem, & quæ tota ad Deum pertinet. Religio tamen ex parte debiti quod Deo reddit, est magis rigorosa justitia quam ipsamet propriissima justitia quæ extra Deum versatur, quia reddit magis rigorosum debitum, divinum enim Dominium est longè excellentius quàm quodvis humanum; & injuria Deo facta longè est gravior homini factâ, item promissio Deo facta inducit debitum legale & morale longè majus quam facta homini. Verum tamen non semper præferendum est religionis opus aliis obligationibus; si enim religionis actus sit tunc tantum consilii & alia res occurrit de præcepto, v. g. debitum justitiæ aut pietatis humanæ solvendum, clarum est tunc rem de præcepto esse præferendam actui Religionis, licet enim præceptum religionis negativum semper pro semper obliget ad nihil unquam faciendum contra Religionem seu contra Dei honorem & gloriam, affirmativum tamen non obligat pro semper, sed cessat interdum ejus obligatio, dum alia justitiæ aut pietatis obligatio in quibusdam circumstantiis magis urget. Denique potest religio aliquo modo dici non metaphoricè, sed propriè vera quædam justitia; quia reddit proprium & rigorosum debitum cum ea imperfecta æqualitate quà potest reddere, & qualem Deus exigit, & cum quodam etiam modo altereitatis, seu ad alterum, cum Deus & homo sint res realiter distinctæ.

CAPUT V. VI. VII.

An religio sit virtus distincta à Dulia erga Sanctos, & ab obedientiâ erga Deum & à pœnitentia?

Dico 1. Religio est virtus realiter & essentialiter distincta à virtute Duliæ & ab omni alia virtute, quæ cultum personæ creatæ reddit. Ita communiter TT. D. Th. Bonav. Albert. Dur. &c. quia immediata & formalis ratio sub qua religio aliquid colit, sive increatum, sive creatum, est semper increata ipsiusmet Dei excellentia, quocumque modo hòc illi applicetur; nempè intrinsecè divinitati ac personis divinis, extrinsecè rebus sacris creatis per respectum ad illas personas Divinas adeoque omnis cultus Religionis fundatur immediatè in excellentia increata, cultus autem Duliæ qui tribuitur Sanctis, non fundatur immediatè in excellentia increata, sed in illa excellentia, quæ illis communicata est, creatâ participatione, non ergo elicitivè spectat ad Religionem, sed ad aliam virtutem moralem; quia hic cultus Sanctorum non est propriè & formaliter respectivus ad increatam excellentiam, sicut cultus imaginum & rerum sacrarum, sed tantum virtualiter & lato modo in quantum is, qui Sanctos colit, virtualiter colit Deum gaudentem de suorum honore Sanctorum; hunc enim nobis Deus commendavit. Cultus igitur Duliæ fundatur immediatè in gratiæ creatæ excellentiâ ob quam talis persona est honore digna intrinsecè. Possunt quidem Sancti non propter se, sed ut imagines & templa Spiritus Sancti in eis tanquam in suâ peculiari imagine ac sede residentis coli; & tunc hic cultus ad Religionem seu ad cultum quo Deus ipse colitur, pertinebit; sed ordinariè non sic coluntur, quia solent coli propter intrinsecam dignitatem creatam & gratiæ excellentiam quam habent. Jam verò an sicut una eademque charitatis virtute potest amari Deus propter suam bonitatem increatam & proximus propter Deum amando in eis Sanctitatem creatam; ita etiam una eademque Religionis virtute possit coli Deus propter suam excellentiam increatam, & Sancti propter Deum colendo in eis creatam gratiæ excellentiam? Aliqui affirmant; sed verius videtur negandum juxta D. Th. Alens. Bonav. Scot. &c. quia charitas per se ipsam inclinat nos ad proximum non solum ut ad bonum amici, qui est Deus, sed etiam ut ad amicum, volendo illi bona supernaturalia; Religio verò per se immediatè solum inclinat ad divinam majestatem & increatam excellentiam, non autem ad Sanctos prout habent quamdam creatam propriam excellentiam; hoc enim munus est alterius virtutis moralis, nempè duliæ, aut hiperduliæ.

Dico 2. Religio est etiam virtus essentialiter distincta à virtute obedientiæ. Aliud est enim formaliter colere, quod est Religionis; aliud obedire, quod est obedientiæ: quia intentio & formalis ratio obediendi est honestas quæ consistit in observantia præcepti, sive in conformitate voluntatis subditi cum voluntate superioris volentis & potentis obligare; colendi autem, est honestas quæ consistit in exhibendo personæ honore ob ejus excellentiam. Debetur obedientia ob præcepti obligationem; debetur religio seu cultus religiosus ob excellentiæ supremum dominium, atque ita debitum in utraque virtute est diversæ rationis debitum. Denique eadem obedientia inclinat nos ad obediendum Deo & hominibus, sed non eadem Religio ad colendum Deum & Sanctos.

Dico 3. Religio probabiliùs distinguitur etiam essentialiter à pœnitentia, contra Cajetanum dicentem Religionem esse virtutem habentem innumeros actus quibus Deo varia reddit debita, & sub respectu & conceptu inadæquato quo debitum Deo reddit pro peccato, denominari pœnitentiam. *probatur* quia Religio & pœnitentia sunt duæ distinctæ species sub proximo genere *justitiæ erga* Deum, & debitum justitiæ erga Deum in utraque est diversum: nam Religio reddit Deo debitum ob ipsius excellentiam, pœnitentia ob violatum jus ipsius Dominii & jurisdictionis, quod est longè rigorosius quàm debitum Religionis, & pœnitentia in hoc debito reddendo seu solvendo longè minùs accedit ad æqualitatem ob peccati indignitatem, quàm Religio.

CAPUT VIII.

An Religio sit una simplex virtutis species infima? An verò generica?

Respondeo id determinatu esse difficile; 1. quod sit species generica sub se habens plures alias species, hæc suadere videntur: Religio intra totam suam latitudinem continet diversarum rationum debita, v. g. ex voto, ex pacto, ex gratitudine &c. Deinde habet actus specie distinctos nec inter se connexos, v. g. jurare, vovere, sacrificare, ergo & habitus specie distinctos. 2. contrà, facit authoritas D. Thomæ qui videtur sentire Religionis habitum esse unicum ac simplicem, adeoque speciem esse non genericam sed infimam; quia quidquid homo reddit per dictos Religionis actus, id totum redditur sub formali ratione exhibendi Deo honorem ac gloriam ob supremam ejus excellentiam ac dominium; sive ex cultu latriæ divinam ejus excellentiam ut sic

unicè

unicè colendo, sive ex gratitudine pro beneficiis gratias agendo, sive ex fidelitate promissa servando. Unde posset dici omnes ejusmodi actus procedere ab uno simplici habitu infuso religionis.

CAPUT IX.

Qualis sit Religionis præstantia?

Dico: Religionis virtus dignitate & præstantiâ est inferior tribus virtutibus Theologalibus, imò & ipso piæ affectionis habitu comitante fidem prout est in intellectu; licet enim iste habitus per se non sit virtus Theologica, tamen per se est necessaria ad illam, estque quasi moralis ejus forma. Cæteras autem virtutes Morales longo superat intervallo, utpotè propius & ad virtutes Theologicas & ad Deum accedens; est igitur præstantior. 1. *Justitiâ legali.* Quia pro objecto *cui* habet Deum, & pro objecto *quod* habet cultum illi debitum; justitia autem pro objecto *cui* habet Rempublicam, pro objecto *quod* habet bonum illi commune. Hæc objecta sunt longè inferiora objectis Religionis; ergo &c. Cajetanus verò vult hanc justitiam debere præferri Religioni, sine tamen sufficienti ratione. 2. *Misericordiâ*; quia melius est conjungi superiori, id est Deo, quam supplere defectum inferioris, id est proximi. 3. *Obedientiâ*, quia Religio Deum, qui præcipit, colit, obedientia autem ejus præceptum attendit. 4. *Pœnitentiâ* secundum quid sumptâ prout detestatur peccatum commissum, si enim sumatur prout est justitia ad Deum, reddendo illi magis rigorosum debitum quàm illi reddat Religio, videtur huic antecellere.

TRACTATUS SECUNDUS

De affirmativis Religionis præceptis.

LIBER PRIMUS

De præceptis cultûs Divini.

CAPUT I.

An præceptum adorandi Deum tam corpore quàm spiritu sit naturale?

DICO 1. Potest Deus & debet à nobis adorari actibus merè internis ac spiritualibus. D. Th. &c. quia interiùs in mente non solum datur affectus Deum adorandi, sed etiam istius affectus executio, adeoque vera adoratio. Jam verò hic actus adorationis internæ potest esse. 1. Actus intellectus vel per modum cognitionis, quando ex affectu Deum colendi, intellectus se applicat ad agnoscendam Dei excellentiam, eumque ut supremum Dominum agnoscit, & hanc ipsam cognitionem illi in cultum & adorationem offert; vel per modum mentalis seu internæ locutionis, laudando v. g. & confitendo interiùs Dei excellentiam ac supremum Dominium. 2. Potest etiam esse actus voluntatis, v. g. admiratio Divinæ excellentiæ, quæ est vel quædam suavissima complacentia, vel quasi reverentialis timor, &c.

Dico 2. Possumus etiam & debemus per actus corporis ex animi submissi & reverentis affectu procedentes, Deum adorare, cum per externum corporis actum possimus nostram mentem & internum affectum indicare; atque hæc manifestatio, dum ex affectu alteri se submittendi procedit, dicitur adoratio; unde cum duplici naturâ, scilicet corporali, & spirituali, cujus utriusque author est Deus, constemus, debemus per utriusque actus eum colere. Imò si spiritus per corporum assumptorum actiones possunt ex se, aut etiam possunt juberi adorationem Deo exhibere, v. g. Angeli Christo in præsepio. Ipiæ quoque animæ purgatorii referendo suos cruciatus ad Deum, possunt etiam vel sic eum colere. Hinc

Dico 3. Dei adoratio tam interna quàm externa, id est mixta ex spirituali & corporali adoratione, est homini de præcepto naturali affirmativo, quod in primo præcepto Decalogi sub hâc negatione: *non habebis Deos alienos*, comprehenditur, & clarius in 3. continetur. Cum enim homo ex animo & corpore constet, & utrumque à Deo habeat, uterque debet exhibere Deo hostiam viventem, eique placentem in illius cultum; est enim hoc connaturale.

CAPUT II.

Quomodo sit adorandus Deus ex vi legis naturalis?

Dico 1. Ex vi solius legis naturalis non tenetur homo adorare Deum alio cultu purè interno, præter illum qui in actibus fidei, spei, charitatis & pœnitentiæ (si necessaria sit ob peccatum) continetur; hi enim actus, cum de se aptissimi sint ut in verum Dei cultum & adorationem referantur, si homo ad illum finem eos referat, sic implet obligationem adorandi Deum purâ mente & spiritu. Imò in rigore præcepti legis naturalis non teneretur homo exercere hos actus formaliter sub ratione & imperio adorationis, sed tantum materialiter seu in actu exercito; atque ita in hoc puræ internæ adorationis exercitio quatenus est talis, non est facta determinatio per ullam legem.

Dico 2. Ex vi solius legis naturalis non est positivè determinatus modus particularis adorandi Deum cultu externo, sive quoad genera actionum, sive quoad tempora, sive quoad alias circumstantias; sed solum datur vel præceptum affirmativum generale quoad exercitium aliquando ponendum, vel quoad speciem genericam, ut Deus adoretur modo decenti ac proportionato; vel ad summum datur præceptum affirmativum cum negativo conjunctum, ut adoretur Deus absque modo superstitioso aut indecente. Unde signa externa, quibus utendum est ad Deum adorandum, non sunt per legem naturæ determinata, uti nec tale tempus. Ideoque signa externæ adorationis (præter locutionem) v. g. genu

unum; aut utrumque flectere; corporis proſtratio, manuum elevatio inſtar pauperis, pectoris tunſio &c. Sunt de ſe indifferentia ad humanam & Divinam adorationem, ſolumque ex adorantis intentione aut verbis diſcerni poſſunt, niſi peculiari conſuetudine vel inſtitutione ſignum aliquod ſoli Deo accommodatum ſit. Privata igitur adoratio, quam quis tanquam perſona privata clam facit, ſi ſigno de ſe communi aut indifferenti fiat, illius determinatio ut ſit divina, habebitur ab intentione operantis; dixi *clam*; quia ſi eam faciat palam, tunc ſola operantis intentio non ſufficit, ſed debet uti iis ſignis quæ juxta circumſtantias loci, temporis, perſonarum adſtantium propriam Dei adorationem indicare poſſint, ne ſit aliis ſcandalo. Si autem privata adoratio fiat ſigno jam impoſito ad ſignificandum divinum cultum, quale excepto ſacrificio vix inveniri poteſt in externis corporis actionibus niſi in verbis, tunc per ipſum opus ablata eſt indifferentia; ideòque poteſt ſoli Deo adoratio exhiberi per tale ſignum. Publica adoratio quæ fit omnium nomine, v. g. per miniſtros deputatos, debet fieri ſigno viſibili, auctoritate publicâ inſtituto; hujuſque adorationis præcipuum genus eſt ſacrificium; alterum oratio.

CAPUT III.

Quâ nam lege ſit præceptum offerre Deo ſacrificia in ejus cultum?

Nota: oblatio & ſacrificium differunt inter ſe tanquam genus & ſpecies. Omne enim ſacrificium eſt oblatio; ſed non contrà. Oblatio alia purè interna; alia externa; eſtque actio exterior, per quam aliquid ex noſtris ſenſibilibus offerimus Deo in ejus Dominii ac excellentiæ agnitionem, & in noſtræ ſervitutis erga ipſum teſtimonium, ſeu in quemlibet ejus cultum Religioſum; idque Deo vel immediatè vel mediatè ac indirectè offertur.

Dico 1. Quamvis colere Deum per externam oblationem & viſibile ſacrificium non ſit in rigore præſcriptum ſolâ naturæ lege, eſt tamen ita illi conſentaneum, ut ſemper fuerit quaſi de jure gentium quod naturale aliquo modo dicitur, ut patet ab initio mundi in patriarchis & in omni gente. Eſt enim quædam conformitas & conſonantia inter naturam hominis quæ eſt ſimul ſenſibilis ac rationalis, & inter hunc cultum. Licèt ſpectando legem purè naturalem nulla reperiatur differentia inter ſimplicem oblationem, & ſacrificium; tamen ſacrificium ſemper habitum eſt, ut actio magis ſacra ac publica quam ſimplex oblatio; ideoque in quaque republica de ſacrificandi ritu fuerunt inſtituta & ſpecialia præcepta ſpectantia tàm ad modum & ritum ſacrificii, quam ad ejus uſum & exercitium; uſus verò ſimplicium oblationum videtur fuiſſe ſemper magis liber & ſpontaneus juxta cujuſque placitum.

Dico 2. Cultus Dei per verum ſacrificium in lege nova præceptus eſt jure Divino à Chriſto dicente. *Hoc facite in meam commemorationem.* Matth. 6. de fide. conc. Trid. Seſſ. 22. can. 2. ſic definit: *Si quis dixerit illis verbis, hoc facite in meam commemorationem; Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, aut non ordinaſſe ut ipſi aliique Sacerdotes offerrent corpus & ſanguinem ſuum, anathema ſit.*

CAPUT IV. & V.

De Ritu ſimplicium oblationum & an ſint de præcepto?

Dico 1. Hunc oblationum ritum aut uſum eſſe honeſtum patet, cum in lege veteri fuerit approbatus & præceptus: *non apparebis in conſpectu meo vacuus.* Exod. 23. item C. 25. & 35. Sic levit. 23. præcipitur oblatio novarum ſpicarum, panum propoſitionis, &c. & fortè Abel & Cain non ſacrificium, ſed ſimplicem oblationem faciebant. Harum oblationum uſus in lege gratiæ eſt etiam licitus & ſanctus, atque antiquiſſimus. Nam Synod. 6. can. 8. dicitur: *concurrendum eſt Dominicâ die cum oblationibus ad miſſarum ſolemnia.* Quia olim mos erat afferre panem, & vinum in ordine ad Miſſæ ſacrificium; ideò in Conc. Laod. cap. 49. jubetur ut per quadrageſimam ſolum in ſabbatho & die dominicâ fiant oblationes; quia juxtà veterem orientis conſuetudinem ſolis iſtis diebus poterat dici Miſſa & communicari. Hinc quando cœpit intermitti omnium fidelium, qui Miſſæ ſolemni aſſiſtebant, communio; introductus eſt mos benedicendi panem diſtribuendum iis qui non erant communicaturi in mutuæ charitatis ſymbolum, & in die paſchatis non benedicebatur, quia tunc omnes communicabant; hicque panis benedictus etiam mittebatur in ſignum mutuæ conjunctionis à prælatis ad ſuos parochos aut alios prælatos. Solebat etiam offerri oleum, cera, thymiama pro uſu templi; ac primitiæ frugum. Multæ aliæ ſunt oblationes quæ non immediatè Deo, ſed vel piis locis ad ornatum vel Sacerdotibus ad ſuſtentationem fiunt; vel quædam offeruntur Sacerdotibus ut ea benedicantur & benedicta reſumantur. Dum prohibetur offerri in ſacrificio aliquid præter vinum & panem, non prohibentur aliæ ſimplices oblationes quæ non ſunt ſacrificii conſtitutivæ; uti nunc non licent oblationes ceremoniales veteris Teſtamenti quatenùs tales, ſeu quatenùs figurativæ futurorum aut etiam præteritorum beneficiorum & ut legales; non tamen ſunt illicitæ aliæ morales illis ſimiles.

Dico 2. Hujuſmodi oblationes per ſe & ex naturâ ſuâ ſpontaneæ ſunt, & conſilii; poſſunt tamen cadere ſub obligationem. 1. Ex conventione per modum cenſûs, v. g. dum quis in morte vel in vitâ donat alteri aliquam poſſeſſionem ſub onere faciendi Eccleſiæ certis temporibus determinatam oblationem. 2. Ex voto aut legato. 3. Ex decimis ad commodam miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem neceſſariis. 4. Ex diuturnâ conſuetudine quâ poteſt acquiri Eccleſiæ ſeu Clericis jus ad ejuſmodi oblationes per modum cujuſdam præſcriptionis; & hinc parochiani erunt obligati ad iſtas oblationes, v. g. pro exequiis defunctorum, benedictionibus nuptiarum, &c. non ex voto, nec ex ſpeciali voluntate & intentione ſe obligandi quæ præceſſit; ſed ex vi juris acquiſiti Eccleſiæ ſervandi ob naturalem juſtitiam, quæ obligat ad ſervandum unicuique jus ſuum, quando revera acquiſitum eſt. Ut autem acquiratur, non eſt neceſſarius ſpecialis offerentium in voluntariam oblationem conſenſus tanto tempore continuatus, quia ad præſcriptionem non requiritur conſenſus illius, contra quem præſcribitur; ſed requiritur adminiculum juris, quod videtur haberi ex cap. ad *audientiam* de ſimon. in quo hæc obligatio præcipuè fundatur; ſed iſtud variè explicatur & infirmatur. Ad dictam autem præſcriptionem ſeu obligationem inducendam ſufficiunt decem anni; niſi conſtet illam conſuetudinem inchoatam fuiſſe ac continuatam ad certum effectum, v. g. ad templi ædificationem; finito enim effectu poteſt ceſſare conſuetudo. Modus continuandi actus ſine interruptione ad inducendam præſcriptionem, debet eſſe accommodatus materiæ, perſonis, temporum determinationibus. Deindè modus indecens exigendi per vim aut ſimili viâ has oblationes, etiam poſt jus acqui-

acquisitum, vetatur. Quando, & an sint denegan-da sacramenta non solventi ejusmodi oblationes, servanda est regula de administratione Sacramento-rum. Post inductam harum consuetudinem, nihil contra illam populus aut laicus potest statuere; age-ret enim contra jus Ecclesiæ acquisitum. Cæterum nulla est pœna aut censura ipso facto lata contra non solventes ejusmodi oblationes.

CAPUT VI. & VII.

Quarumnam personarum debeant admitti oblationes Ecclesiastica? Et quibusnam faciendæ; & de quibus rebus?

Dico 1. Offerens has oblationes debet esse baptizatus, non excommunicatus; vetatur enim communicatio, maximè spiritualis, cum excommunicato; à peccatore autem publico non licet etiam accipere ejusmodi oblationes, si vitium ipsas res oblatas inficiat, v. g. res oblatas ab usurario aut fure utpotè iniquas; vel res alteri majori obligationi obnoxias, v. g. patris sustentationi necessarias. Secùs verò, si vitium sit tantum personæ offerentis & non redundet in rem oblatam, modò non sit scandalum aut peccati conniventia, nec sit casus in jure exceptus. Jura circa has oblationes intelligenda videntur de eis, quæ fiunt immediatè vel mediante Ministro ad altare; non de aliis donationibus piis; ac juris prohibitio videtur cadere tantum super eas quæ ad altare per manum Sacerdotis, aut publicè in Ecclesia fiunt, sive sint spontaneæ, sive usu ac consuetudine jam factæ necessariæ. Non vetatur tamen istas res, si aliundè sint debitæ, alio modo privatim exigi aut tradi. Deindè prohibitio non obligat peccatorem publicum ut ipse abstineat ab oblatione ante prælati sententiam ipsum repellentis; sed si prohibitio directè Clericis fiat ut non recipiant hujusmodi oblationes, tunc non videtur necessaria esse sententia, sed sufficit delictum esse publicum ac notorium.

Dico 2. Dum oblatio fit immediatè Deo, tunc ex parte ejus cui fit, convenit cum sacrificio; dum fit directè & immediatè hominibus ut sit religiosa, debet proxima ratio offerendi esse Deus ejusque honor ac cultus; hinc liquet jus ad ejusmodi oblationes aut res quæ offeruntur, esse penes solos Ecclesiasticos. Religiosi verò quatenùs vel pauperes vel ministri altaris vel parochi vicem subeuntes, etiam possunt illas recipere. Imò potest introduci rationabilis consuetudo, ut clerici in aliquo festo donent aliquid laïcis; v. g. in festo purificationis cereos albos, aut quid simile. Ita Greg. Lopez. Rosel &c.

Dico 3. Oblatio quæ fit ex debito, debet æquare debitum; v. g. vinum, oleum &c. in bonitate ac qualitate debet correspondere. Si verò oblatio sit spontanea ex parte rei oblatæ, nulla positivè requiritur specialis conditio, sive quoad quantitatem sive quoad qualitatem; oportet tamen advertere, ut res oblata non habeat conditionem divino honori indecentem, ac debitæ Deo reverentiæ indignam; v. g. si sit res corrupta, facta inutilis, &c.

CAPUT VIII. & IX.

De præcepto solvendi primitias & decimas.

Nota: primitiæ dicuntur primi fructus frugum terræ; primi, inquam, non bonitate, sed tempore.

Dico 1. Nullum est præceptum juris naturalis obligans ad colendum Deum per primorum fructuum oblationem; multò minùs per oblatam certam illorum quantitatem; quia, tamen ipsa natura valdè inclinat ad colendum & agnoscendum Deum ut supremum benefactorem & bonorum fructuum authorem, ideò sic illum colere per aliquam fructuum, imò & primorum partem, dicitur pertinere ad juris naturalis tributum, non ut simpliciter necessarium, cùm possit illud aliis modis præstari ac impleri; sed ut honestum, congruum, consentaneum naturali dictamini ac propensioni. Deindè stando in rigore juris naturalis, qualecumque sit, potest satisfieri naturali rationi dictanti offerendam esse Deo fructuum primorum aut aliorum partem in agnitionem ejus Dominii & beneficiorum, per unicam illorum oblationem immediatè Deo factam in modum sacrificii, non eam faciendo ipsius Ministris; imò & istæ primitiæ sic Deo oblatæ possunt comburi aut aliter consumi in Dei honorem. Attamen etiam consentaneum est juri naturali, ut præter dictum sacrificium, oblatione aliâ distinctâ offerantur Deo primitiæ, licet ipsius Ministri illis non indigeant ad sustentationem.

Dico 2. In veteri lege sæpius latum est à Deo præceptum de primitiis ipsi offerendis; nam præcipitur offerri *omne primogenitum .... tam de hominibus quam de jumentis.* Exod. 13. deindè *primitias omnium frugum terræ.* Exod. 23. num. 18. &c. nempè etiam arborum. Et hæ primitiæ duobus temporibus offerri debebant. 1. Per modum sacrificii ante generalem fructuum ac segetum collectionem; 2. Post factam collectionem ac Messem dabantur aut offerebantur Sacerdotibus, quoad istarum primitiarum quantitatem, moris erat dare 50. circiter, plus minus-ve, frugum partem. Præter communem omnibus rationem offerendi Deo primitias, fuit specialis isti populo Judaico ob liberationem captivitatis Ægyptiacæ & donationem terræ Chanaan; & quia istæ primitiæ fuerant applicatæ Sacerdoti Aaron & ejus filiis.

Dico 3. In lege gratiæ etiam latum est præceptum solvendi primitias, uti omnes TT. docent; sed non quale fuit illud præceptum judiciale vel ceremoniale veteris legis, quod nunc nec obligat; nec, ut est tale, licet servare. Attamen hæc præcepti obligatio solvendi primitias non solum potest consuetudine minui aut augeri, utpotè quarum quantitas est arbitraria; sed etiam omnino auferri; consuetudo enim potest prævalere contra legem humanam quæ illas maximè imposuit per modum tributi ad sustentanda Ecclesiæ onera; quibus cum sit aliter satis provisum per decimas & reditus ecclesiasticos moraliter loquendo talis valet consuetudo; uti jamjam magis explicabitur agendo de Decimis.

Dico 4. Certum est dari in Ecclesiâ præceptum solvendi decimas; cumque solvantur ad sustentationem Ministrorum Religionis; ideò illud fundamentaliter pertinet ad virtutem Religionis. Decimæ aliæ sunt prædiales seu reales, quæ solvuntur ex fructibus terræ, animalium &c. v. g. triticum, vinum, Lana, agnelli, &c. aliæ personales quæ ex lucro acquisito per negotiationem aut aliam personæ industriam solvuntur. Hoc præceptum solvendi decimam proventuum suorum partem ad Sacerdotum sustentationem, non est, ut patet, de puro jure naturali, nec ante legem scriptam erat ullum hac de re præceptum; adeoque non ex vi istius præcepti Abrahamus dedit decimas Sacerdoti Melchisedech, & eas Deo spopondit Jacob. Gen. 28. Sed vel ex gratitudine, devotione &c. postea verò in lege scripta divinum præceptum datum est solvendi Sacerdotibus & Levitis decimas prædiales tantum juxta probabiliorem sententiam, non personales. Exod. 22. & 23. Levit. 27. & hoc præceptum non fuit ceremoniale;

niale, quia Dei miniſtrorum ſuſtentatio non eſt ceremonia; & valdè remotè ad Religionem ac divinum cultum ordinatur; ſed fuit judiciale, directè ordinatum ad ſtabiliendam æquitatem inter Dei Miniſtros & vulgarem populum per determinationem decimæ partis bonorum. Sed in lege gratiæ præceptum ſolvendi decimas latum eſt tum jure divino Evangelico quaſi confirmante & explicante ipſum jus naturale ſuſtentandi generatim Eccleſiæ miniſtros ſic: *Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere* 1. Cor. 9. *dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Luc. 10. *non alligabis os bovi trituranti.* 1. Tim. 5. tum jure canonico in Decretis, 16. quæſt. 1. cap. *Eccleſia.* cap. de *Decimis.* cap. *Statuimus &c.* quoad decimam bonorum partem. Inſuper id comprobatur ex perpetuâ Eccleſiæ traditione.

CAPUT X. & XI.

An præceptum Decimarum nunc ſit juris divini? Au verò Eccleſiaſtici? Et an determinatio decimæ partis ſit convenienter facta in lege gratiæ?

Dico 1. Obligatio alendi Eccleſiæ Miniſtros eſt de jure naturali explicato & confirmato per Chriſtum & Apoſtolos in lege gratiæ; modus autem eos alendi, ſeu determinatio partis Decimæ in hâc lege gratiæ, formaliter eſt de jure Eccleſiaſtico; & prædiales quidem retentæ ſunt in Eccleſiâ ad imitationem juris antiqui divini, non ad continuationem; perſonales verò abſque exemplo additæ ſunt. Addo præterea harum utrarumque determinationem decimarum radicaliter ſeu poteſtativè manaſſe ex jure Evangelico, & poteſtate ſpecialiter à Chriſto data; eſt enim actus poteſtatis ſpiritualis, & ſic decimæ poſſunt aliquo modo dici eſſe de jure divino. Hæc autem poteſtas determinandi pro decimis partem bonorum aliquorum quæ eſt poteſtas juriſdictionis ſpiritualis ac gubernationis, non ordinis, primò ac per ſe reſidet in Summo Pontifice, uti & quoad ejus uſum pro totâ Eccleſiâ; & pro unâquâque diœceſi, ejus uſus, ſi à Papa non prohibeatur, ſpectat etiam ad loci Epiſcopum.

Dico 2. Præceptum hoc etiam prout Eccleſiaſticum eſt quoad talem bonorum partem, juſtè & convenienter ſtabilitum ac latum eſt. De fide contra quoſdam hæreticos; ad quod probandum ſufficiunt jura ſupra citata, Conc. Trid. Seſſ. 25. cap. 13. & Conſt. Seſſ. 18. item antiqui PP. ac auctoritas conſenſuſque Eccleſiæ univerſalis quæ in moribus & in re tam gravi errare non poteſt. Et certè Dei cultores non decet minùs eſſe gratos erga eum poſt Chriſti adventum quàm ante. Nec iſta determinata decimarum ſolutio poteſt videri rigoroſa, ſi maximè ſpectemus antiquam inſtitutionem, quæ jubet fieri decimarum diſtributionem in 4. partes: unam pro Epiſcopo, aliam pro Clero, tertiam pro templi fabrica, quartam pro pauperibus, uti habetur ex Gelaſio Papa in Epiſt. 1. C. 21. & alibi. Item Conc. Mogunt. Turon. Meld. Undè licet Clerici ſint pauciores reſpectu totius Eccleſiæ quam tribus levi reſpectu duodecim tribuum; pars tamen decima bonorum illis attributa non continet exceſſum, & maximè quia clericalis dignitas eſt longè ſplendidior, majoribuſque ſumptibus indiget quam levitica; deindè illæ decimæ dantur Clericis non quia pauperes; ſed quia ex officio Eccleſiæ miniſtrant. Levitæ autem ultra Decimas, habebant uſum aliarum ſecundarum, decimarum, quæ vel ad ſacrificandum vel ad epulandum in templo reſervabantur & quibus ipſi participabant, præter multas victimas & oblationes, quarum pars potiſſima illis obveniebat.

Dico 3. Decimæ omnes & integræ tranſeunt in verum Eccleſiæ ac Cleri jus ac dominium, debenturque integræ ac ſine diminutione ex juſtitiâ Sacerdotibus ac Miniſtris Eccleſiaſticis; quia ex præcepto Eccleſiaſtico debentur Paſtoribus Eccleſiæ ad ſuſtentanda ſui officii onera, inter quæ præter propriam tam ſuis perſonis quam dignitatibus ac cujuſque ſtatui convenientem ſuſtentationem recenſentur templorum ſumptus, peregrinorum receptio, & pauperum ſubſidia. In lege gratiæ præter prædiales additæ ſunt & imperatæ decimæ perſonales, quæ in veteri lege non ſolvebantur; quia multi qui nulla habent prædia, quamvis divites, nihil contribuerent ad Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem; in veteri autem lege variæ erant oblationes ac victimæ ab unoquoque offerendæ, quarum magna pars cedebat in uſum Sacerdotum ac levitarum, illique ex negociatione poterant augere ſuas opes; nihil verò ſimile in lege nova, in quâ eſt unicum ſacrificium, per ſe abſque ulla utilitate temporali, nec Clerici poſſunt negociari.

CAPUT XII. & XIII.

Quid poſſit efficere conſuetudo circa obligationem ſolvendi Decimas?

Dico 1. Cum tributum neceſſarium ad congruam ſuſtentationem Eccleſiæ Miniſtrorum ſit de jure naturali, contra illud quidem non poteſt ulla prævalere conſuetudo; ſed quia datur etiam præceptum ſolvendi primitias; & quia harum quantitas determinatur juxta humanam voluntatem ſeu præceptum, vel conſuetudinem; ſi eſſet conſuetudo ſolvendi tantam primitiarum quantitatem, ut ad congruam miniſtrorum ſuſtentationem ſufficeret, tunc poſſet valere conſuetudo nihil omnino ſolvendi ex decimis tam prædialibus quàm perſonalibus; non tamen prævaleret contra præceptum naturale decimarum quod eſt congrua miniſtrorum ſuſtentatio, ſivę hæc fiat per partem bonorum decimalem ſive per aliam ſive per quamcumque aliam donationem, oblationem, aut fundationem; ſed tantum prævaleret contra præceptum Eccleſiaſticum quod determinat certam bonorum partem. Sed non poteſt conſuetudo, quæcumque ſit, ita tollere obligationem ſolvendi decimas, quin Eccleſia poſſet ire contra talem conſuetudinem, & de novo imponere obligationem eas ſolvendi; atque hæc poteſtas in ſolo Papa reſidet, quia ipſe poteſt juri communi derogare & licitè quidem ex juſta cauſa; non verò in aliis inferioribus prælatis aut Clericis, utpotè qui non poſſunt ire contra jus commune. Hinc ſequitur ex vi conſuetudinis ſolutionem decimarum poſſe variari ſive quoad diminutionem aut augmentum ſive quoad circumſtantias loci, temporis, bonorum; imò poſſe aliquem ex conſuetudine legitimè præſcriptâ liberari à debito ſolvendi Decimas vel omnino vel ex parte, & abſque juſtitiæ læſione. Non poteſt tamen laïcus præſcribere vi conſuetudinis jus exigendi ſibi decimas; quia cum ſit incapax ſpiritualis juris, nunquam poteſt illud præſcribere.

Dico 2. Ut aliquis particularis præſcribat contra obligationem ſolvendi decimas, requiritur conſuetudo immemorialis ſeu tempus immemoriale; vel neceſſe eſt oſtendere titulum in quo talis præſcriptio fundata ſit; ex cap. 1. de præſcr. in 6. ut autem aliqua communitas idem præſcribat, requiruntur tantum 40. anni, etiam ſine titulo; ex C. ult. de con-

consuet. legitimè præscripta &c. particularis enim persona non eximitur ex vi solius consuetudinis sed præscriptionis; contra communitas eximitur ex vi consuetudinis absque præscriptione: quia consuetudo est quid juris, seu legem introducit; privatæ personæ usus non potest legem introducere; usus communitatis potest. Præscriptio verò est quid facti pertinens ad potestatem utendi rebus tanquam suis, quam privata persona potest acquirere. Deinde ad præscriptionem requiritur sufficienti tempore bona fides; non ita ad consuetudinem inchoandam.

CAPUT XIV. & XV.

De potestate Summi Pontificis tollendi obligationem decimarum solvendarum.

Dico 1. Papa utendo suâ absolutâ potestate, posset validè decimarum obligationem omninò tollere, ita ut si id faceret, factum quidem teneret, sed malè faceret; salvo tamen semper jure naturali alendi ministros Ecclesiæ; quia potest tollere totum præceptum Ecclesiasticum, sed non naturale, quo debetur congrua Ministris Ecclesiæ sustentatio, verum tamen simpliciter loquendo, non potest in totum abrogare legem decimarum, etiam quatenùs ecclesiastica est; quia talis usus supremæ potestatis cederet in generale totius Ecclesiæ damnum temporale & spirituale. Sed potest ex causâ *aliquos in particulari* tam ecclesiasticos, v. g. *religiosos* &c. quàm Laïcos eximere à solutione decimarum, dispensando vel in præcepto vel in earum usu & applicatione; minor tamen causa sufficit ad dispensandum cum Ecclesiasticis; imò facta sine causa aut sine sufficienti causâ videtur esse valida, licet illicita, quia iste defectus non est in rigore contrà justitiam commutativam; ideoque non sufficit ut actum reddat invalidum. Sed quoad Laïcos

Dico 2. Largitio decimarum facta Laïco per modum dispensationis vel applicationis Pontificiæ sine justæ pietatis causâ quæ istam largitionem honestet, in conscientia est nulla; nec Pontificem applicantem nec Laïcum cui illæ applicantur, reddit tutum; sed quoties Pontifex sic eas applicat, debet supponi illum habere rationabiles & pias causas. *Probatur* assertio; quia in casu dicto Papa tollit redditus applicatos alicui Ecclesiæ particulari aut alicui personæ Ecclesiasticæ, quorum habet Dominium; illosque tollendo invito Domino & convertendo in usus profanos contra intentionem solventium & voluntatem veri Domini, peccat contra justitiam. Si autem Ecclesiæ minister per istam injustam applicationem privetur sustentatione congrua, tunc pensionarius seu is qui decimas recipit, tenetur illi eam suppeditare, & in hujus defectu tenetur Papa; at in utriusque defectu non videtur populus ad id in conscientiâ teneri, quia solvendo decimas pensionario, jam satisfecit suæ obligationi.

Nota: Prælati Ecclesiæ Papâ inferiores nullam habent potestatem immutandi decimarum jura, easvè distribuendi aut applicandi aliter quàm jure communi statutum est, vel legitimâ consuetudine receptum; quia ipsi sunt jure communi inferiores, nec possunt immutare ea quæ per Summos Pontifices aut Concilia stabilita sunt, nisi in casibus sibi concessis; hic autem casus non legitur eis concessus. Solummodò in quibusdam specialibus casibus eis committitur, ut decimas aut earum partem, vel beneficia ex illis constituta seu dividendo seu uniendo possint applicare piis locis aut operibus uti habetur in Conc. Trid. Sess. 7. 21. 22. 23. &c. Sed hæc tantum spectant directionem in applicatione decimarum, non potestatem juris communis immutandi.

CAPUT XVI. & XVII.

Quinam teneantur solvere Decimas?

Dico 1. Omnes baptizati, qui de manu Sacerdotum Sacramenta recipiunt, tenentur per se loquendo & ex vi juris communis solvere decimas, nisi aliquo legitimo titulo exempti sint. D. Th. &c. hinc 1. Hæretici tenentur; non tamen infideles non baptizati, nec eorum filii cathecumeni; quia nondum subditi Ecclesiæ; secùs Christianorum filii, utpotè ex vi suæ originis jam Ecclesiæ subditi. Infideles verò, v. g. Judæi aut alii infideles non baptizati, habitantes inter Christianos, quamvis non teneantur solvere decimas personales; si tamen possideant prædia quæ habeant annexam decimam solvendam tanquam ipsiusmet rei onus, ob jus quod Ecclesia in illam acquisivit vel ratione contractûs, vel possessionis, vel alio modo, cum prædia ad illos transierint cum onere sibi annexo, tunc debent illam solvere non ut decimam prædialem præcisè, sed ut reale prædiorum onus ad servandam Ecclesiam illæsam à damno emergente. Quare si possideant prædia quæ nunquam tale onus reale habuerunt, ad nullas Decimas sive prædiales sive personales tenentur. Si verò infideles per bella injusta occupaverint terras in quibus fuerant erectæ Ecclesiæ, & prædia in jus decimarum attributa, & postea ad fidem convertantur, non sunt obligandi ad satisfaciendum Ecclesiæ pro reparatione damni emergentis ex decimis non solutis; tùm quia esset onus intolerabile & fidei impedimentum, tum quia Ecclesia non consuevit id exigere, & maximè, quia quamdiu ibi spiritualia non fuerunt administrata, videtur Ecclesiæ jus cessâsse aut suspendi in actu; decimæ enim debentur Ecclesiæ ob ministerium, & in ministrorum sustentationem, templorum instaurationem & ornatum; quæ tunc omnia illic cessarunt. Quod attinet ad agnitionem supremi dominii divini debitam ex jure naturæ, possunt illud agnoscere alio modo quàm decimarum solutione. 2. Ministri Sacramentorum quatenùs tales, non solvunt decimas; sed alii omnes sive nobiles aut ignobiles, sive principes aut subditi, sive divites aut pauperes debent solvere; pauperes tamen in gravi necessitate probabiliter non tenentur; multò minus in extrema, in qua omnia sunt communia; qui enim tunc accipit alienum & consumit, nihil postea tenetur restituere, nec ratione acceptionis quæ justa fuit; nec rei acceptæ, quæ jam consumpta est.

Dico 2. Clerici quatenùs Clerici seu quatenùs spiritualium ministri sunt, non tenentur decimas solvere; sed quatenùs fideles recipiunt à Sacerdotibus spiritualia, ex vi juris tenentur eas solvere. Unde 1. ex reditibus Ecclesiæ, quos ratione beneficii vel spiritualis ministerii recipiunt de fidelium decimis, vel quos recipiunt ex Ecclesiasticis prædiis non tenentur decimas solvere. 2. At tenentur solvere prædiales decimas ex prædiis quæ temporali seu sæculari titulo possident, v. g. ex bonis patrimonialibus aut alio simili titulo acquisitis; non tamen personales ex lucris spiritualibus v. g. ex celebratione Missæ, ex anniversario &c. Sed personales ex lucris quæ corporaliter laborando acquirunt ut artifex, debent solvere. quare

Dico 3. Præceptum decimarum propriè & per se non obligat Summum Pontificem ratione suæ personæ, seu ratione debiti personalis, quia ut Clericus

& Pontifex non habet ſuperiorem cui debeat decimas; nec etiam ut fidelis habet paſtorem cui in perceptione ſacramentorum ex officio ſubdatur; interdum verò poteſt obligari ad aliquam decimam ratione debiti realis ſeu poſſeſſionis, v. g. ſi habeat poſſeſſiones aut acquirat prædia quæ alicui Eccleſiæ erant aſſignata & ei decimas debebant; habendo aut acquirendo illa; habet etiam & acquirit illorum onus; res enim tranſit cum ſuo onere; ergo debet ex illis ſolvere decimas iſti Eccleſiæ cui anteà debebantur.

Dico 4. Epiſcopi attento jure communi & Eccleſiaſtico non tenentur ratione debiti perſonalis ſolvere decimas ſive Papæ ſive aliis prælatis eccleſiaſticis, ſive parochis aut Clericis inferioribus; quia in jure communi nihil habetur de iſta re, ſed ratione debiti realis tenentur ſolvere decimas prædiales ſæculari titulo poſſeſſas, uti jam dictum eſt de Papa; quia res tranſit cum onere ſuo & Eccleſia non debet lædi in bonis ſuis, & ex eo quod prædia tranſeant ad temporale Epiſcopi aut alterius prælati Dominium.

Dico 5. Parochi attento jure communi non tenentur ſolvere ullas decimas debito perſonali, quia jure communi non eſt illis impoſitum hoc onus ſolvendi ejuſmodi Decimas Papæ vel Epiſcopo, qui ſoli ſunt eorum ſuperiores; nec Epiſcopus poteſt illas imponere parochis ſibi ſubjectis, aut tributum aliquod ab eis exigere præter id quod jure communi ſtatutum eſt: tenentur tamen ſolvere decimas prædiales debito reali ex prædiis laicalibus, ſeu ſæculari titulo acquiſitis, quia ad eos tranſeunt cum ſuo onere; non verò ex prædiis eccleſiaſticis, quæ ipſis in particulari applicata ſunt in ſuſtentationem; hæc enim potiùs habentur ut decimæ illis debitæ ratione miniſterii. Quoad Clericos ſimplices qui non ſunt paſtores Eccleſiæ nec ex officio ſpiritualia aliis fidelibus miniſtrant, per ſe & ex vi juris communis tenentur ſolvere decimas non ſolum debito reali, ſi illud habeant; ſed etiam perſonali. Juxta quoſdam excipiuntur Clerici inſervientes alicui Eccleſiæ cui Decimæ debentur, dicunturque non teneri ſolvere decimas ex reditibus aut poſſeſſionibus eccleſiaſticis, cum hæ non habeant onus annexum decimas ſolvendi Eccleſiæ cujus ſunt. Veriſimilius etiam Clerici non tenentur ſolvere Decimas perſonales ex lucris ſpirituali titulo acquiſitis. Denique Religioſi & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, quantum eſt ex vi juris communis, tenentur Decimas ſolvere.

Dico 6. Quando prædia unius parochiæ propria, intra terminos alterius parochiæ ſunt ſita, tunc Eccleſia cujus ſunt prædia, juxta Abb. Rebuff. Guttier. &c. tenetur ſolvere decimas alteri Eccleſiæ in cujus territorio ſunt prædia debito reali; hæc enim Eccleſia poſſet pati grave damnum iſtâ decimarum priùs ſibi debitarum ſpoliatione; attamen D. Th. aliique tenent eam non teneri, niſi altera Eccleſia, in quâ ſunt prædia, magnam jacturam patiatur; ſed nullam afferunt ex jure probationem; poſſet fortaſſe id ſuaderi ex cap. *queſti.* 16. quæſt. 1. ubi videtur fieri conceſſio unicuique Eccleſiæ, ut ex ſuis poſſeſſionibus, quas habet ad ſuorum miniſtrorum ſuſtentationem, decimas alteri Eccleſiæ non ſolvat: quod poſſet generaliter intelligi de quibuſvis poſſeſſionibus ubicumque ſitæ ſint.

CAPUT XVIII. XIX. & XX.

De privilegio non ſolvendi Decimas.

Nota: præceptum naturale ſuſtentandi Eccleſiæ miniſtros Decimarum ſolutione, ſpectat ſolum ipſam Eccleſiam ſeu communitatem; quod autem hæc vel illa perſona in particulari eas aut talem earum partem ſolvat vel non ſolvat, eſt juris merè humani Eccleſiaſtici. Solus tamen Papa hanc exemptionem à decimis non ſolvendis, poteſt concedere.

Dico 1. Ex vi juris communis ii qui in communi vivunt, ſive Monachi ſive Clerici, eximuntur à ſolutione Decimarum tam perſonalium quam prædialium, nempè ex prædiis quæ ſunt monaſterii ſeu Religionis propria; Religioſi enim ex prædiis conductis, quamvis per ſe aut per ſuos famulos ea excolant, debent decimas ſolvere. Ita in Conc. Later. cap. *Nuper* ſub Innocentio tertio & alibi. Imò communior ſententia hoc privilegium de non ſolvendis Decimis extendit non tantum ad prædia novalia quæ proprio labore & ſumptu fiunt fructifera, aut quæ nunquam fuerunt obligata ſolvere decimas alteri Eccleſiæ, ſed etiam ad ea quæ debito reali prius debebant alteri parochiæ decimas ſolvere, contra Oldrad. Rebuff. &c. inſuper videtur extendi tam ad novalia quæ poſt privilegii conceſſionem fuerunt culta, quam ad ea prædia quæ ante privilegii conceſſionem fuerant jam exculta. Præterea extenditur non tantum ad prædia acquiſita & poſſeſſa tempore conceſſionis, ſed etiam ad acquirenda.

Dico 2. Religioſi ex vi dicti privilegii non videntur eximi à decimarum ſolutione ex prædiis conductitiis, ſeu quorum proprium non habent dominium; quia quando prædia ſunt aliena, licet colantur à perſonis exemptis, iſta ſola cultura non ſufficit, ut prædia cenſeantur exempta ratione perſonarum ſi non ſint ſua; imò & probabilius nec ex prædiis emphyteuticis, quia illa ſunt alterius qui illorum habet Dominium directum, atque ita ſunt quaſi conducta tantum ad longum tempus. Hinc coloni conducentes prædia Religioſorum habentium prædictum privilegium, non eximuntur à ſolutione decimarum; quia hoc illis conceſſum eſt ſub hac conditione ut propriis laboribus vel expenſis prædia colant; aliquibus tamen Religioſis conceſſum eſt, ut ex ſuis prædiis, licet ea colant per alios colonos, non teneantur Decimas ſolvere, & tunc decimæ quæ Eccleſiæ ſolvi debuiſſent, non cedunt in emolumentum colonorum, ſed Religioſorum qui in cariori locatione poſſunt hujus rei ſeu decimæ rationem habere.

Dico 3. Privilegium non ſolvendi Decimas amitti poteſt quatuor modis: 1. Si privilegium cedat in enormem læſionem aut gravamen Eccleſiæ ac perſonarum ad quas pertinerent iſtæ Decimæ, ſi non eſſet datum exemptionis privilegium; & ſi clarè & evidenter conſtet de enormi læſione, ſtatim amittitur in conſcientiâ privilegium; quia non fuit nec eſt intentio concedentis ita gravare Eccleſiam; ſi non conſtet clarè, recurrendum eſt ad Summum Pontificem. 2. Amittitur per contrarium uſum ſolvendi Decimas non obſtante privilegio, continuatum tempore ſufficienti ad præſcriptionem, nempè quadraginta annis ad præſcribendum contra Eccleſiam aut Religionem; paucioribus contra privatam perſonam. 3. Amittitur per juſtam partium conventionem; nec ad hoc videtur requiri Papæ aut alterius prælati confirmatio præter eum ad quem ſpectat

spectat. 4. Amittitur per prædiorum exemptorum alienationem; statim enim atque prædium desinit esse sub dominio Religionis, desinit etiam esse exemptum à decimarum onere.

CAPUT XXI. XXII. XXIII. & XXIV.

In quâ Ecclesiâ sint solvendæ Decimæ?

Dico 1. Decimæ personales ex vi juris communis debentur propriæ Ecclesiæ, in quâ quis ex eodem jure tenetur vel missam audire vel sacramenta recipere: sed hæ per consuetudinem ferè omninò ubique sublatæ sunt. Prædiales verò decimæ jure ordinario solvendæ sunt illi Ecclesiæ in cujus parochiâ sita sunt prædia. Quod attinet ad Decimas mixtas, quæ solvuntur ex fructibus & fœtibus animalium; si hæc intra propriam parochiam pascantur & fœtus edant, patet eorum decimas esse propriæ parochiæ solvendas; si verò æstate pascantur in propria, hieme in aliena parochiâ aut provinciâ, tunc pro ratâ temporis dividendæ. Decimæ unicuique Ecclesiæ; item probabiliter dividendæ, si pascantur in una parochia, & accubent in alia. Denique si per nullam anni partem nec habitent, nec pascantur in parochiâ sui Domini, nulla ex illis Decima debetur isti parochiæ seu Ecclesiæ. *In iis* tamen sæpè consulenda est consuetudo. Nam

Dico 2. Contra prædictum jus commune consuetudo introduci potest, ac per eam præscribi ut decimæ prædiales non Ecclesiæ in cujus territorio est prædium, sed alteri persolvantur. Et ad ejusmodi præscriptionem videtur probabilius requiri tempus quadraginta annorum, nempè ut consuetudo conferat jus parochiali unius personæ Ecclesiæ ad Decimas prædiorum existentium in alia parochia, quia est præscriptio contra Ecclesiam exigens quadraginta annos; contrarium sentiunt Gutier. Covar. &c. dicentes sufficere decennium, quia, inquiunt, ista consuetudo non est contra, sed præter jus, hoc tamen negatur. Idem dic de consuetudine circa decimas mixtas. Ista consuetudo præscripta non extenditur ad novalia quæ anteà nullo modo possidebantur, nec ullæ decimæ ex eorum herbis, lignis, pastu solvebantur; at postea effecta fructifera, decimarum obligationem contraxerunt; quia Ecclesia præscribens nunquam ullam decimam ex istis agris incultis percepit, ergo illam non potest præscribere.

Dico 3. Potest Summus Pontifex concedere privilegium, ut decimæ prædiales non solvantur illius territorii, in quo sita sunt prædia, parochiali Ecclesiæ, sed vel alteri parochiali alterius territorii, vel non parochiali in eodem territorio sitæ; salvâ semper ministrorum Ecclesiæ, cui Decima vel ejus pars detrahitur, sufficienti sustentatione. Juxta communem sententiam si hoc privilegium sit concessum Clericis, extenditur ad novalia ob capitulum *ex parte*; secùs si Laïcis ob cap. *Tua*. Alii tamen probabiliùs negant extendi ad novalia sive Clericis sive Laïcis fuerit concessum. Ita Rebuff. Covar. Gutier. &c. quia verba privilegii possunt simpliciter intelligi sine illa extensione, adeoque non ampliandа cum damno Ecclesiæ, cui Decimæ demuntur.

Dico 4. Decimæ personales probabilius pertinent ad Ecclesiam parochialem, quamvis ipsa non foret baptismalis Ecclesia: quia regula juris est ut hæ decimæ debeantur Ecclesiæ parochiali. Item si Ecclesia parochialis habet territorium propriis terminis conclusum, pertinent etiam ad illam omnium prædiorum in ipsius territorio existentium decimæ; jura enim adjudicant Decimas Ecclesiæ parochiali; & dum dicunt antiquis Ecclesiis non esse inferendum præjudicium quoad Decimarum perceptionem per novæ Ecclesiæ ædificationem, præcipuè agunt de ædificatione novæ Ecclesiæ, v. g. sacelli aut oratorii per quod non dividitur parochia; attamen si constiterit speciali jure Decimas ad baptismalem Ecclesiam pertinere, hancque jus ad illas retinuisse, v. g. si in erectione parochialis Ecclesiæ conventum est ut Decimæ retineantur ab Ecclesia baptismali, aliter providendo parochiali; aut si parochialis fuerit annexa baptismali; aut si à principio erectionis consueverit baptismalis semper decimas recipere; tunc baptismali Ecclesiæ persolvendæ sunt. Et quamvis baptismalis Ecclesia foret cathedralis, semper pro parochiali præsumitur, non solum quando illi favet consuetudo, sed etiam secluso hoc titulo, ex vi juris ordinarii, quando oppositum non sufficienter probatur in alterius Ecclesiæ favorem; hocque jus parochialis Ecclesiæ etiam ad novalia sui territorii extenditur. Si prædia extent, quæ in nullius parochiæ territorio sita sint, illorum decimæ pertinent ad Episcopum.

CAPUT XXV. XXVI. & XXVII.

De Decimis quæ Laïcis solvuntur.

Dico 1. Decimæ ut tales sunt & ut sunt fructus ecclesiastici, per se non debentur Laïcis, neque illis sunt solvendæ; quia Laïci spiritualia ministrare non possunt; ergo non sunt capaces juris spiritualis quale est jus decimarum, quæ dantur ob ministerium spirituale: nec ulla humana potestas etiam pontificia potest hoc illis jus spirituale concedere, adeoque nec unquam possunt illud præscribere. Sed non repugnat ut Laïci interdum licitè percipiant fructus decimarum quasi formali perceptione transferendo in se illorum possessionem ac dominium, non proprio quidem titulo, sed vel nomine clericorum ad quos pertinent, vel per justam dispensationem & applicationem prælatorum Ecclesiæ: quia Decimæ hoc modo spectatæ, res temporales sunt. Hæc autem decimarum perceptio seu acceptio variis modis licitè à Laïcis fieri potest. 1. Si Clericus habens ecclesiasticum beneficium, ratione cujus decimas recipit, has locet Laïco aut alteri ad breve tempus quod est juxta Extrav. Pii secundi *ambitiose*, triennium; eique transferat potestatem illas exigendi. 2. Si ab aliqua Ecclesia particulari vel ab Episcopo accipiat aliquam fructuum decimarum portionem pro obsequio Ecclesiæ exhibito, vel in cantu publico vel in docenda grammatica &c. & tunc non suo sed Ecclesiæ spirituali jure aut Episcopi auctoritate recipit illos fructus tanquam mercedem temporalem pro temporali obsequio. 3. Si Rex aut princeps sæcularis ob magna in Ecclesiam collata beneficia & factas expensas, aut ob imminentes infidelium, hæreticorumvè hostiles incursus per modum subsidii accipiat auctoritate Pontificiæ concessionis aliquam decimarum partem vel aliquod contributionis genus ex decimis proveniens.

Dico 2. Juxta communem sententiam Episcopus ex justâ causâ, v. g. ob magnum obsequium Ecclesiæ præstitum potest concedere Laïco facultatem recipiendi

piendi decimas ad tempus seu ad vitam. Imò olim Episcopi poterant ex justa causa concedere Laïcis fructus decimarum in feudum etiam perpetuum; quod jus duravit usque ad Urbanum secundum an. 1096. in Conc. Turon. aut juxta quosdam usque ad Alexandrum tertium in Conc. Later. an. 1180. unde ejusmodi concessiones aut infeudationes perpetuæ ante Urbanum secundum licitè factæ, permanserunt validæ, & nunc æquè ac antea tutâ conscientiâ retinentur à Laïcis; quia Decretum Urbani non revocavit prius factas, sed prohibuit deinceps fieri; Ideo omnes post illud tempus Laïcis factæ in perpetuum feudum decimarum concessiones sine Pontificia authoritate illicitæ sunt & irritæ, seu invalidæ, quamvis quidam existiment hanc prohibitionem incepisse tantum ab Alex. tertio in Conc. Later.

Dico 3. Laïci qui justè retinent decimas, (secùs qui injustè) per feudum licitum vel antiquius Conc. Later. ac Turon. vel legitimè à Papa concessum, transmittunt illud in suos successores legitimos Laïcos juxta feudi institutionem; & si careant legitimis successoribus, possunt ante mortem de consensu Episcopi illud transferre in alium etiam Laïcum; post mortem verò feudatarii, Episcopus priusquam istas decimas infeudatas suâ acceptatione incorporet Ecclesiæ, probabilius potest de novo eas alteri Laïco in feudum dare ex justa causa. Similiter Laïcus qui justè habet decimas in feudum, si velit eas dare ac reunire propriæ Ecclesiæ cujus anteà erant, potest id facere sine consensu Episcopi; sed requiritur ejus consensus, si velit eas alteri Ecclesiæ dare. Si autem injustè eas habeat, probabilius potest de consensu Episcopi illas alteri etiam Ecclesiæ, aut cuilibet loco religioso dare, & propriæ Ecclesiæ non restituere: quia videtur id concessum à Pontificibus ad vitanda majora mala, & damna Ecclesiæ isto modo reparanda, quantum fieri potest. Intellige hoc de decimis in perpetuum feudum concessis ante Conc. Later. aut Turon. quia Decimæ sine justo titulo post illud à Laïcis usurpatæ, videntur omnino esse restituendæ illi Ecclesiæ ad quam antea pertinebant, nec posse alteri applicari etiam de consensu Episcopi.

Dico 4. Consuetudo etiam immemorialis non sufficit ut Laïcus vi solius præscriptionis possit possidere & exigere legitimè decimas; quia decimarum præscriptio confert jus spirituale cujus est incapax Laïcus; sed potest sufficere ut sufficienter probetur privilegium, vi cujus illa consuetudo inchoata & continuata creditur, quamvis tale privilegium nec scriptum inveniatur, nec aliter probari possit quàm per diuturnam famam & opinionem.

CAPUT XXVIII. & XXIX.

Ad quas personas Ecclesiasticas jure communi pertineant Decimæ?

Dico 1. Decimæ ex primævâ institutione debentur Clero ad ipsius sustentationem, & ad omnes sumptus in Ecclesiarum servitio & divini cultûs in ministerio faciendos. Deindè postquam facta est ab initio Ecclesiæ divisio diœcesium, tunc uniuscujusque diœcesis decimæ pertinuerunt ad istius Diœcesis Clerum, cum jam earum meminerit Clemens l. 2. Constit. C. 25. 34. 35. præcipua tamen illarum administratio Episcopo erat commissa, ut debitâ cum proportione eas Clero distribueret, ut indicat Clemens eodem cap. 25. postquam autem diœceses in parochias divisæ sunt, uniuscujusque parochiæ Decimæ ad Clerum ex officio divina ministrantium in ista parochia, per se loquendo pertinuerunt illique, & non solo parocho, solutæ sunt; quamvis ordinariè per illum distribuerentur; quâ in re consuetudo aut Episcoporum ordinationes servandæ sint; & ex his cujusque parochiæ, non solius cathedralis, decimis quarta pars jure canonico pertinet ad Diœcesanum Episcopum. Hinc

Dico 2. Non solis parochis debentur Decimæ, sed simul etiam parochiæ ministris qui ob beneficium ex Decimis institutum vi officii sui tenentur altari aut choro inservire; quia decimæ non tantum sunt institutæ ob solum ministerium gerendi curam animarum, aut ministrandi illis sacramenta, sed simpliciter ob ministerium divini cultûs ex officio præstitum. Hinc Religiosis ut sic, non debentur decimæ; quia illi non ex proprio officio, sed ex devotione divina ministrant; nec etiam debentur pauperibus, aut templi fabricæ; sed ipsis Clericis sub onere subveniendi pauperibus & fabricæ prospiciendi ex aliquotà Decimarum parte, præcipua tamen decimarum pars debetur Episcopo ob Ecclesiam cathedralem, cujus est caput; tum ob parochiales, quarum etiam est caput; tum ob prædia intra suam diœcesim sita quæ nullius sunt parochiæ, quorum Decimæ ad eum solum pertinent. Post Episcopum præcipuè debentur parocho, deindè canonicis; utrisque ex justitiâ, licet sint divites aut improbi. Sed Clerici simplices, qui nullum possident Ecclesiasticum beneficium, non habent proprium jus ad decimas recipiendas, quia solus clericatûs character non hoc illi confert; adeoque nec illis propriè sunt debitæ. Simili modo

Dico 3. Religiosi ex vi sui statûs non habent proprium & intrinsecum Decimarum jus, nec illis ex jure communi debentur. D. Th. Alens. & omnes DD. quia status Religiosus ut sic, non constituit Ministros Ecclesiæ, nec inducit obligationem populo inserviendi in divinis, ideoque non obligatur populus ex justitia eos sustentandi, licet ex devotione, regula, aut voto proximorum saluti incumbant; sed solum potest ex gratitudine, charitate, religione eos alere, si indè non privet Ecclesiam suis Decimis. Attamen variis modis possunt decimæ conferri, aut etiam deberi religiosis. 1. Si illis conferantur ut pauperibus. 2. Si beneficium Ecclesiasticum alicui Religioso conferatur aut uniatur monasterio. 3. Si illis ex privilegio conferatur perceptio decimarum vel sine vel cum aliquo spiritualis ministerii onere.

CAPUT XXX. XXXI. XXXII. & XXXIII.

An Clerici & Religiosi possint præscriptione acquirere jus Decimarum? Ex quibus rebus & quomodo sint solvendæ decimæ personales?

Dico 1. Fieri potest ut monasterium acquirat alicujus Ecclesiæ jus Decimarum præscribendo ipsammet Ecclesiam & ejus onera in se suscipiendo; quia acquisitâ Ecclesiâ per præscriptionem, acquiritur etiam ejus jus Decimarum. Per se tamen & directè non potest quispiam sive religiosus sive clericus totum Decimarum jus sine parochiâ vel sine alio simili titulo præscribere, utpotè qui Ecclesiæ non inservit; sed potest per præscriptionem consuetudinis immemorialis sufficienter probare aut præsumere privilegium ob quod justè istas decimas exigat ac recipiat; tuncque non est propria juris præscriptio, sed quasi privilegii, quamvis sit etiam juris capax. Sic etiam possunt Religiosi & clerici, imò & laici præscribere exemptionem à Decimis persolvendis.

Dico

Dico 2. Stando in communi Ecclesiæ jure ex omni vero ac justo lucro, quod quis acquirit, debet decimam personalem solvere, quia sic jura loquuntur; & sic illa omnes DD. intelligunt; probabiliter tamen vi juris non videtur esse solvenda ex bonis nobis advenientibus per liberalem alterius donationem sive inter vivos sive causâ mortis, sive per legatum, aut hæredis quantumvis extranei institutionem; multò minùs ex eleemosinis acceptis. *Dixi stando in jure communi*, quia consuetudine sunt; istæ decimæ personales ferè sublatæ, & consuetudine etiam potuerunt excipi hæc & non illa lucra. *Nota*: dum res fructifera acquiritur cum suis fructibus; si decima ex illis nondum fuerit soluta, debet solvi ab acquisitore; si jam fuerit soluta, nulla amplius illo anno debetur. Denique *vi juris*, ex omnibus propriis lucris quæ per hominis actionem aut industriam, v. g. per negotiationem, piscationem, venationem, militiam, ludum licitum, venditionem, opificium &c. acquiruntur, debetur decima, imò & ex lucris quæ per actionem turpem non injustè acquiruntur, v. g. per meretricium; si non sequatur ex illorum acceptione scandalum vel indecentia; quæ sequeretur si peccatum foret publicum; &c. non tamen debetur decima ex rebus injustè acquisitis, ita ut acquirens vel non acquirat earum dominium vel ad earum restitutionem teneatur; nec potest Ecclesia earum Decimam accipere. Iterum dixi *vi juris* quia consuetudo illud mutare potuit, & de facto mutavit; *ideoque consuetudo* semper consulenda est.

Dico 3. Ante solutionem prædictarum Decimarum personalium deducendæ sunt expensæ quæ factæ fuerunt, v. g. in vendendis, quærendis, emendis mercibus, &c. quia Ecclesia sic suum præceptum declaravit, & ratio naturalis id suadet.

CAPUT XXXIV. & XXXV.

De Solutione Decimarum prædialium.

Dico 1. Decimæ prædiales solvendæ sunt ex fructibus aut reditibus temporalibus omnium rerum tam immobilium quam se moventium, v. g. ex prædiorum fructibus, ex segetum manipulis, ex leguminibus, ex fœno &c. Item mixtæ solvendæ ex animalium fructibus ac fœtibus, v. g. ex fœtibus ovium, aliorumque pecorum, ex lana, caseo, butiro, ex apibus; ex piscium vivariis, &c. circa quæ consulenda est maximè consuetudo; sed quia & est contra jus, ideo ad auferendum jus debet esse immemorialis sine speciali titulo; cum vero autem titulo quadragenaria potest sufficere.

Dico 2. Prædictæ decimæ debent solvi integræ sine ullâ expensarum deductione, uti expressè jura canonica definiunt; quia illos terræ fructus considerant naturaliter prout nascuntur ex terra, nulla expensarum deductione factâ; non verò civiliter ut lucrum aut res subjacens reparationi damni, dum fructus non computantur, nisi deductis expensis; ideò in decimis personalibus deducuntur expensæ, quia fructus est in lucro; secùs, in prædialibus; quia fructus est in ipsis proventibus, qui denuò procreantur. Unde Decima solvenda est nullâ prius factâ pensionis deductione; & si ager per Colonos colatur, ex integris fructibus est solvenda, qualiscumque sit facta conventio inter Dominum & colonum.

CAPUT XXXVI.

Quomodo decimæ sint debitæ Ecclesiæ?

Dico: Circa modum, quo decimæ debentur Ecclesiæ, duplex est sententia: 1. asserit decimas, statim atque fructus percipiuntur, mox incipere esse sub Ecclesiæ aut Dei dominio, etiam antequam solvantur aut ex fructuum cumulo separentur, adeoque Decimas deberi Ecclesiæ sicut res furto ablata debetur suo Domino. 2. Negat decimas esse sub dominio Ecclesiæ, quamdiu non sunt separatæ ab aliis fructibus seu partibus, nec traditæ. Utraque citat varia jura pro se; prima videtur magis favere Ecclesiæ, secunda magis esse secundum rigorem justitiæ. Ad utramque ergo aliquo modo conciliandam potest dici Ecclesiam non habere quidem proprium & directum dominium decimarum antequam illas recipiat, sed habere utile, quale habet usufructuarius in fructibus nondum perceptis; ideoque habere non solum jus ad illas, sed etiam aliquod jus in illis. Hinc 1. habet jus postulandi Decimas ab injusto usurpatore per rei vindicationem. 2. apud quemcùmque fructus non decimati existant, sive apud furem, sive apud Dominum nolentem ex eis decimas solvere, sive apud illorum emptorem tam bonæ quàm malæ fidei, potest ab illo immediatè decimam istorum fructuum partem exigere, ratione rei alienæ acceptæ aut detentæ, quæ est Ecclesiæ usufructuaria. 3. potest exigere decimas ab eo qui injustè (secùs si justè) combussit segetes, aut arbores succidit jam fructibus oneratas; ratione damni illati. 4. Item potest eas exigere à parochiano fundi domino, si ipsius culpâ fundi perierint; si v. g. suas ipse segetes combusserit: secùs verò si tantum non impedierit damnificantes; v. g. milites agros vastantes, si noluit aut neglexit serere, vineam excolere, &c. in quo casu potest eum cogere ut suos agros colat, aut si nolit, jubere eos coli per alios, ut possit se indemnem servare.

CAPUT XXXVII. & XXXVIII.

Quando & ubi fideles teneantur decimas solvere? Et quomodo recuperari possint non solutæ?

Dico 1. Decima etiam non petita, ac sine culpabili morâ, solvenda est Ecclesiæ; unusquisque enim tenetur solvere debitum & reddere alteri quod suum est, etiam si ipse illud non petat; unde tenetur solvere personales intra singulos annos, si mos eas solvendi vigeat; prædiales statim post collectos fructus; si enim jam collectis fructibus culpabiliter tardet eas solvere, & interim fructus pereant, tenetur illas restituere seu damnum reparare; mixtæ verò solvendæ sunt quando fœtus sine matre commodè vivere potest; & alia juxta consuetudinem. Quoad locum attinet, non tenentur fideles suis sumptibus & laboribus decimas deferre in domos aut horrea clericorum; sed post fructuum collectionem hi monendi sunt ut suam decimam deferri curent; non tamen sine eorum consensu & notitiâ, fructus indecimatos debeat deferre in sua horrea, nisi aliter consuetudo invaluerit.

Dico 2. Ecclesia semper habet jus exigendi Decimas ab injustis detentoribus quamdiu illis eas non remisit, aut alii bona fide eas non præscripserint. Non potest tamen parochus privatâ suâ authoritate à parochiano, qui vel injustè decimas retinet vel differt solvere, per vim sive corporalem sive spiritualem illas accipere cogendo ad solvendum: sed prælati Ecclesiæ & judices competentes possunt & per se loquendo tenentur cogere fideles, decimarum debitores ad eas solvendas; & si nolint, excommunicentur; quamvis interdum possint abstinere ab ejusmodi coactione ad vitandum publicum scandalum ac majora mala, aut per aliquod transactionis

ctionis genus pacificè rem componere; aut etiam decimarum debitum liberaliter remittere, nempè præteritarum, non futurarum.

Dico 3. Iidem Ecclesiæ prælati non solum possunt exigere præteritas decimas prædiales ab iis qui illas non persolverunt, sed etiam ab iis quibus ipsi prædia vendiderunt, donarunt, aut testamento legarunt. Hi enim ultimi possessores non solum tenentur solvere Decimas futuras, sed etiam præteritas non solutas ratione prædiorum habentium istud onus sibi annexum; ita multi affirmant; contra multi alii id negant; ex quibus probabiliter concludi videtur; hæc immobilia fidelium bona non esse magis obligata ad præteritarum decimarum debita, quàm ad quævis alia: quod si verum est, per generalem justitiæ regulam judicandum erit, quandonam ex illis bonis recuperari possint decimæ non solutæ. Deindè licèt fructus vel pecunia non decimata maneat semper Ecclesiæ obligata pro Decima non solutâ, tamen pro aliis lucris ex eâ comparatis nullum aliud oritur speciale debitum; v. g. si ex illo fructu aut pecuniâ ante decimam solutam ematur ager, ex fructu agri non est solvenda particularis Decima correspondens decimæ prius non solutæ, contra Panorm.

Dico 4. Causæ decimales dum de earum jure aut solutione, difficultates, dubia, lites oriuntur, tractandæ sunt non in sæculari, sed in ecclesiastico foro, utpotè causæ Ecclesiasticæ: nisi fortè intervenisset licentia Papæ ad eas tractandas in foro sæculari.

LIBER SECUNDUS

De Diebus festis.

CAPUT I.

De præcepto sanctificationis sabbathi in Decalogo.

Dico 1. Tertium Decalogi præceptum, prout latum est in lege Mosaica, differt ab aliis ejusdem Decalogi præceptis in hoc quod sit partim morale, partim ceremoniale, cætera verò purè moralia. Nam ante legem Moysis præceptum de observatione Sabbathi non obligabat; nec apud ipsos viros pios & Deum colentes habebatur illius observatio; cætera autem Decalogi præcepta obligabant. Dum igitur Deus *Benedixisse diei septimo & Sanctificasse illum dicitur* gen. 2. id est, Deus per anticipationem jam tunc in sua mente ac proposito istum diem dicavit suo cultui, non in executione; aut certè posuit istius Sanctificationis fundamentum, non obligationem, nullam legem de eâ promulgando. Potuit tamen jam tum incepisse aliqua diei septimi observatio, quæ per traditionem ad posteros transfusa fuerit. Hoc autem præceptum fuit morale, in eo quod præter naturalem obligationem colendi actu externo Deum per præceptum naturale cognitum, præcepit ejusdem actûs externi aliquod tempus per vacationem ab omni opere servili. *Dies septimus, quia sabbathi requies est, vocabitur Sanctus; omne opus non facietis in eo.* levit. 23. *memento ut sabbathum sanctifices.* Hæc igitur sabbathi Sanctificatio præcepta non consistebat formaliter in aliquo actu positivo, sed in cessatione operum servilium; quæ materialiter erat cultus Dei externus per signum externum ac positivum declaratus. Deindè hoc præceptum fuit etiam ceremoniale, 1. quia datum est in memoriam beneficii creationis. 2. quia singularum hebdomadum septimus & ultimus dies, qui antonomasticè vocatus est sabbathum, (id est requies, nempè in creando) determinatus fuit; 3. quia hujus diei solemnitas jussa fuit observari per 24. horas. *à vespere usque ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra.* levit 23. denique 4. quia ista requies & cessatio ab omni opere fuit ad significandam aut recolendam Dei requiem desinentis amplius aliquid creare.

Dico 2. Hoc tertium Decalogi præceptum quoad totam illam determinationem, quàm ultra moralem ac naturalem obligationem addit, cessavit nec obligat in lege gratiæ, uti nec præcepta de aliis festis Judæorum. De fide. legalia enim veteris testamenti cessarunt; adeoque ista vetus sabbathi observatio mortua est; imò, qualem lex vetus præscribebat, absolutè est mortifera seu prohibita ab Ecclesia in Judaicæ cæcitatis detestationem, ne videatur Ecclesia illi consentire; ideoque qui sabbathum custodire inveniuntur; meritò de judaismo suspecti sunt. cap. *pervenit*, de consecr. di. 3. Christus & apostoli in initio observarunt sabbathum; quia tunc lex vetus nondum erat abolita; Dumque Alexander tertius dicit Ecclesiam observare septimum diem, intelligit dominicum diem, quia intra 7. dies semper redit, vocaturque Act. 20. *una Sabbathi*, id est prima dies post Sabbathum.

CAPUT II. III. & IV.

De institutione festorum in lege gratiæ, & primo de die Dominica & festo SS. Trinitatis.

Dico 1. Præceptum de observatione festorum dierum ad divinum cultum destinatorum convenienter ab Ecclesia fuit latum. De fide. Hoc sufficienter probat perpetua traditio & communis Ecclesiæ consensus; jamque tempore Apostolorum observatum fuisse diem dominicum habetur ex Act. 20. & 1. Cor. 16. deindè Ecclesia sua authoritate potuit juxta naturalem rationem ac fidem instituere ac præcipere dies festas ad Dei cultum, abrogatis figurativis antiquæ legis ceremoniis, ac ritibus. Hinc Paulus arguit recenter conversos volentes servare ritus Judaicos: *dies observatis, & menses, & tempora & annos* &c. Galat. 4. id est, dies Neomeniæ & Sabbathorum, festa azymorum & scenopegia mensibus martii & septembris; atque alia in anni decursu. Similiter col. 2. de eisdem illos arguit. Vel etiam, quod Gal. 4. dicit, potest de superstitiosis gentium observationibus intelligi.

Dico 2. Festa, alia sunt universalia pro tota Ecclesia, alia particularia pro aliqua provincia aut Diœcesi; nunc agimus de universalibus; & illa solus Papa, aut concilium generale cum Papâ potest instituere, aut consuetudo cum tacito vel expresso Papæ consensu introducere.

Dico 3. Dies dominica ab Ecclesiæ exordio instituta est, & tanquam præcipua festivitas observari jussa, maximè ob Christi Domini resurrectionem. *Hæc dies, quam fecit Dominus* ps. 117. & de ea fit mentio, Apoc. 1. deinde Act. 20. dicuntur fideles illâ die ad Eucharistiæ communionem, ad concionem, ad oblationes faciendas convenisse, & ita hunc diem semper in Ecclesia tanquam festum religiosè observatum fuisse testantur Clem. l. 7. constit. Ign. Ep. 3. Justin. Origen. aliique patres

tres ac Concilia. Unde quidam voluerunt hanc Dominicæ diei festivitatem fuisse jure divino introductam; sed certum videtur solo humano jure esse institutam; quia Christus non dedit specialia præcepta de accidentalibus observantiis, sed tantum de substantialibus, qualia sunt fides, Sacramenta, Sacrificium; reliqua enim pastorum Ecclesiæ dispositioni reliquit; eodemque jure humano mutata est dies septima ex sabbatho in Dominicam. D. Th. Antonin. Bonav. Sot. &c. & probabile est id fuisse verbo tenus ab apostolis jussum & à toto populo Christiano receptum, ac postea legibus scriptis confirmatum fuit: cap. 1. *Sabbatho* cap. *licet* cap. *conquestus* &c. unde simpliciter & speculativè loquendo, licet hoc præceptum absoluta Ecclesiæ seu pontificis potestate possit mutari, practicè tamen & moraliter non potest, quia nimis conjunctum est cum naturali & Divino præcepto, esset que in destructionem, non in ædificationem. Dominicæ autem diei festivitas instituta est, quia tali die 1. Christus resurrexit, ideoque non flectitur. 2. descendit Spiritus Sanctus in Apostolos. 3. natus & circumcisus Christus, ac Stella apparuit Magis. 4. Baptizatus Christus. 5. Apparens Christus post resurrectionem, dedit Apostolis potestatem remittendi peccata. 6. creatum est cælum ac terra, lux, Angeli. 7. pluit manna. Præcipuè tamen hic dies dicatus fuit ad colendam SS. Trinitatem, in lege gratiæ clarius cognitam, ideoque olim, ut referunt graves authores, singulis Dominicis dicebatur *in missa* præfatio Trinitatis, & nunc semper *dicitur* symbolum fidei, quo Trinitatem profitemur; postea Joannes 22. Speciale SS. Trinitatis festum, quod jam prius in particularibus Ecclesiis celebrabatur, jussit in Romana etiam Ecclesia celebrari, quod nunc universa servat Ecclesia.

CAPUT V. & VI.

De Festis Christi usque ad ejus ascensionem.

Dico 1. Primum festum Christi est incarnatio seu B. Virginis annuntiatio, quando & quo die inceperit celebrari & obligari, non sat constat: illud esse valdè antiquum indicant patrum homiliæ quæ de illo habentur. 2. Festum Christi est ejus nativitas, quod ab ipsis apostolis institutum fuisse constat ex Clemente lib. 8. constit. & ex perpetuâ traditione; celebratur 25. Decembris. 3. est festum circumcisionis, cujus institutio valdè antiqua, & juxta quosdam ex parte fuit institutum ad impediendas superstitiones quas gentiles in Kalendis Januarii solebant observare, nec tantum Christo, sed etiam B. Virgini illud dicatum fuit; ideò olim in eo duæ missæ celebrabantur; una de B. Virgine, altera de mysterio; ut Dur. refert; & etiam nunc magna pars officii & missæ est de B. Virgine. 4. est festum Epiphaniæ ab Apostolis institutum, ut habetur ex Clemente lib. 5. & 8. constit. 5. est festum præsentationis Christi & purificationis B. Virginis. Putatur hoc festum incepisse sub Imperatore Justiniano primo; & juxta Baronium Romæ cœptum est ad abolenda lupercalia. 6. est festum transfigurationis, etiam valdè antiquum, sed non ubique servatur, nec unquam videtur præceptum fuisse pro universâ Ecclesiâ. 7. est festum passionis, seu septem dierum hebdomadæ Sanctæ, in quibus jus commune prohibet omnem strepitum judicialem, & licet probabile sit illos 7. dies olim etiam fuisse de præcepto quoad cultum religiosum & cessationem ab operibus servilibus ex vi juris communis; nunc exceptâ Dominicâ reliqui sex dies non sunt sub præcepto quoad cultum & cessationem ab operibus; & si olim fuerunt sub præcepto, nunc consuetudine derogatum est.

Dico 2. Octavum est festum Paschæ seu Christi resurrectionis, non quidem à Christo, ut quidam voluerunt, sed ab ipsis apostolis institutum ac præceptum, sicut colligitur ex Clemente lib. 5. & 8. constit. & can. 68. Apostolorum: & ab initio quidem tota paschæ hebdomadâ observati injungebatur; sed licèt tota observetur aut observata sit in ordine ad strepitum judicialem, non tamen quoad cultum religiosum & cessationem ab operibus sub præcepto; & nunc generaliter tantùm duo proximi dies post festum paschæ observantur ut primus, ob majorem mysterii honorem & solemnitatem.

Dico 3. Festum paschæ semper celebrandum est die dominico, non verò in quovis die in quem incidit 14. luna primi mensis seu Martii post multas controversias de die, quâ deberet celebrari; ita statutum ac determinatum est in Concilio Nicæno. Hinc hæreticum esset sentire esse illicitum celebrare paschа die dominico, sed non esset hæreticum sentire, quod seclusâ Ecclesiæ lege, liceret illud celebrare in quovis die in quem decima quarta luna incidere contingeret; quia id tantum est juris humani, non divini; adeoque si non extaret lex Ecclesiæ, per se id non foret illicitum. Sed nunc post Ecclesiæ decretum ac præceptum dies ad celebrandum paschа non est amplius indifferens, & oppositum dicere esset hæreticum; diceret enim non esse peccatum agere contra præceptum Ecclesiæ. Magnis igitur rationibus mota est Ecclesia ad retinendum ac præcipiendum diem dominicum pro celebratione paschæ. 1. Quia ita à Petro & Paulo, ceteriſque apostolis, ut credi potest, est traditum, saltem excepto Joanne. 2. Ne videremur Judæis consentire, aut illos imitari celebrando Paschа eodem die quo illi celebrant. 3. Quia Christus die dominica resurrexit &c. quare

Dico 4. Festum Paschæ semper celebrandum est die Dominico, qui proximè cadit post 14. lunam primi Mensis; uti convenienter statutum est ac præceptum ab Ecclesia. Hic autem dicitur primus mensis, cujus decima quarta dies lunaris incidit vel in ipsum æquinoctium vernum respectu hemisphærii borealis, vel post illud immediatè; hocque æquinoctium à Concilio Nicæno fixum est in die 21. Martii, calculo nempè Ecclesiastico, non strictè mathematico; ideò mensis lunaris, cujus 14. dies incidit in 21. diem Martii vel immediatè post illum, est primus seu paschalis; quia die primo dominico post istum diem 14. lunæ celebrandum est paschа; ita ut si 21. Martii in diem sabbathi incidat, & eodem die occurrat 14. lunæ, celebrandum sit paschа in dominica sequenti die 22. Martii; sed si 21. Martii incidat in diem Dominicum & eodem die occurrat 14. lunæ; tunc dominica tantum sequenti, nempè 28. Martii celebrandum est; semper enim post 14. lunæ, non in ipsa 14. celebrandum est, ne concurramus cum Judæis; hinc festum Paschæ à 22. Martii usque ad 25. Aprilis inclusivè potest incidere; si enim 14. luna primi mensis seu post 21. diem Martii, incidat in 18. Aprilis, & hic dies sit Dominica, tunc paschа celebrandum erit Dominica sequenti 25. Aprilis. Qui sunt in aliâ parte mundi aut hemisphærio australi, licèt citius aut tardius illis contingat æquinoctium, semper eodem die post æquinoctium quod Europæis est vernum, etiam celebrant Paschа.

CAPUT VII.

De aliis Christi festis.

Diebus quadraginta post Pascha elapsis occurrit festum *Ascensionis* feriâ quintâ antiquissimum & ab Apostolis manans, & cum eo quasi conjunguntur tres dies antecedentes, qui Rogationum dicuntur ob solemnes litanias, quæ in illis tribus diebus recitantur; undè videntur olim fuisse festivi in aliquibus locis & in præcepto; nunc autem certum est non ita esse. Sequitur festum *Pentecostes*, quod jam tempore Apostolorum ex lege Ecclesiasticâ & situ novo celebrabatur, de quo Paulus: *permanebo autem Ephesi usque ad Pentecostem.* 1. cor. 16. celebratur ut Pascha, cum duabus sequentibus feriis festivis. Deindè feriâ 5. post octavam Pentecostes, agitur solemnissimè *festum corporis Christi* ab Urbano quarto institutum. Denique *festum inventionis Sanctæ crucis*, maximè ob Christum in ea affixum celebrat Ecclesia tanquam ex præcepto observandum, hæcque est generalis consuetudo; & id sufficit ut inter festa quæ ex præcepto observantur, numeretur, sive in jure contineatur, sive non. Videtur incepisse hoc festum statim à tempore Sylvestri Papæ; quia post illud tempus nullum aliud ejus initium invenitur. Historia autem inventionis Sanctæ crucis, quæ huic festo dedit occasionem, passim in libris habetur. Præter hoc festum celebrat Ecclesia festum exaltationis Sanctæ Crucis; sed non sub præcepto.

CAPUT VIII. IX. & X.

De festis B. Virginis & aliorum Sanctorum.

Dico 1. Dies festivi in honorem B. Virginis dicati, sunt hi. 1. est festum *conceptionis*, quod nunc de præcepto est; adeoque illius cultus pius & Sanctus; non potest enim Ecclesia approbare & præcipere cultum illicitum seu malum, id est non potest in materiâ morali universalem errorem committere. 2. est illius *Nativitas*, etiam de præcepto pro universali Ecclesia, de ejus initio non satis constat; possumus saltem asserere multis in locis jam ante mille annos fuisse celebratum. 3. est *præsentatio* in templo; sed non de præcepto. 4. *annuntiatio*, de quâ jam supra. 5. *visitatio*, sed non de præcepto, saltem pro tota Ecclesia. 6. *purificatio*, de qua etiam supra. 7. assumptio; festum ex juris communis præcepto servandum, & probabiliter quoad annuum cultum ab Apostolis manans. 8. festum ad Nives, sed non de præcepto.

Dico 2. De fide est, Sanctè & honestè dies festos Deo dicari in peculiarem honorem aliquorum Sanctorum. Ex perpetua enim Ecclesiæ traditione & consensu res clara est. Clemens l. 8. constit. c. 33. dicit Apostolorum & martyrum, festa esse servanda, nempe uti Aug. l. 20. c. 21. *Ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur populus christianus*, & Tert. ait ea servari ex antiqua majorum traditione. Horum autem religiosum cultum ac festos dies potuisse Ecclesiam instituere, ac de facto sub præcepto instituisse, patet. Quinam sint hi festi dies breviter recenseo in sequentibus.

1. Est festum Angelorum 29. sept. de præcepto; & 8. Maii, sed non de præcepto.

2. Festum S. Joannis Baptistæ nativitatis de præcepto, antiquissimum, cum jam tempore S. Augustini coleretur; festum ejus decollationis non est de præcepto.

3. Sunt festa 12. Apostolorum antiquissima de præcepto, sub quibus comprehenditur & Paulus. In cap. enim de *feriis* ponuntur *Festa duodecim Apostolorum*, & Clemens l. 8. c. 33. ait: *in diebus Apostolorum vacent; Magistri enim vestri fuerunt* &c.

4. Festa Sanctorum Martyrum Stephani & Laurentii de præcepto, antiquissima; meminit enim S. Stephani Clemens l. 8. c. 32. deinde SS. Innocentium, etiam de præcepto; sed videnda consuetudo.

5. De obligatione Festorum S. Sylvestri & S. Martini consulenda est consuetudo; de Doctoribus, duplex est officium, non festum. De S. Nicolao, nihil de præcepto; attendenda alicubi consuetudo. Idem dic de S. Magdalena, & S. Catharina.

6. Est festum solemne omnium Sanctorum, factum de præcepto pro tota Ecclesia à Gregorio quarto, ut refert Durandus in rationali l. 7. c. 34. Ex dictis satis colligitur numerus festorum dierum intra unum annum; quoad durationem obligationis, omnes sunt æquales nempe 24. horarum, uti & quoad actionum præceptarum numerum, nempe missæ auditionem, & cessationem ab operibus: sunt tamen inæquales quoad solemnitatem, & quoad difficultatem obtinendi relaxationem aut dispensationem festi. Ceremonia non flectendi genua publicè diebus Dominicis aut certis festivitatibus, non spectat ad obligationem præcepti.

CAPUT XI.

De festis particularibus.

Dico 1. Potest aliquod festum esse sub obligatione in uno loco ex vi juris communis, licet universa Ecclesia non obligetur ad illud servandum; v. g. potest jus commune statuere, ut festum patroni, Dedicationis, aut Sancti Titularis unius cujusque loci seu Ecclesiæ de præcepto observetur; tunc in tali loco tantum erit festum de præcepto, & non alibi. Sed licet hic modus instituendi aliquod festum particulare sub præcepto ex vi juris communis sit possibilis; de facto tamen nullum jus commune reperitur quod hoc generaliter statuat: unde servanda est consuetudo cujusque loci aut jus particulare.

Dico 2. Potest unusquisque Episcopus instituere ac præcipere aliquod festum particulare pro suâ diœcesi sine speciali summi pontificis facultate aut confirmatione, quia id usus antiquissimus probat, hocque expresse conceditur in cap. ult. *de feriis*, debet tamen Sanctus, cujus festum instituit, esse receptus ab Ecclesia seu canonizatus; aut mysterium quod celebrari jubet, ab eâ approbatum. Deinde non potest ejusmodi festum stabilire sine cleri consensu, ut habetur in capite *de feriis*; imo juxta quosdam, & populi, qui tamen censetur consentire dum non contradicit. Sed consulenda est consuetudo. Atque hoc festum particulare obligat intra territorium præcipientis, (non verò extra), sicut generala in tota Ecclesia, sive quoad missæ auditionem & cessationem ab operibus, sive quoad durationem unius diei naturalis; posset tamen instituì & præcipi pro dimidio tantum die, v. g. usque ad meridiem tantum. hoc enim pendet à voluntate instituentis.

CAPUT XII.

An princeps ſæcularis poſſit feſtum ſuis ſubditis præcipere?

Dico: Cum poteſtas inſtituendi & præcipiendi dies feſtos & cultui divino dicatos, ſit ſpiritualis ſeu Eccleſiaſtica, ita ad ſolos Eccleſiæ prælatos pertinet; ideoque ſine illorum conſenſu non poteſt princeps vel communitas laica feſtorum obſervationem præcipere, uti nec prohibere; id enim directè ordinatur ad cultum divinum & animarum ſalutem. Poteſt quidem princeps ſæcularis interdum præcipere ſubditis, ut ad honorem civilem aut lætitiæ demonſtrationem vel in ordine ad utilitatem publicam ceſſent ab operibus; ſed non in ordine ad cultum religioſum; & tunc transgreſſores peccabunt quidem contra obedientiam, ſed non contra religionem: nec ſola laicorum conſuetudo poteſt introducere feſtum diem, quia ejus obſervatio eſt communis clericis & Laicis; & quia conſuetudo non habet vim inducendi obligationem legis ſine expreſſo vel tacito conſenſu principis, id eſt Epiſcopi expreſsè vel tacitè approbantis actum ex conſuetudine factum, non ut devotionis, ſed ut obligationis. Leges Codicis quæ de ſacris feriis loquuntur, vel factæ ſunt ex conſenſu ſeu petitione pontificum, vel *non* habent vim.

CAPUT XIII. & XIV.

An peregrini teneantur ſervare feſta ſuæ parochiæ in quâ non exiſtunt, & loci in quo exiſtunt?

Dico 1. Abſens non tenetur ſervare feſtum ſuæ diœceſis, civitatis, aut parochiæ, quando verſatur in loco, in quo tale feſtum non eſt de præcepto. ita communiter DD. probatur ex cap. ut *animarum*, ex cap. *à nobis* &c. quia ſtatutum directè ac per ſe reſpicit territorium illiuſque pacem ac mores; ideò non cadit niſi in eos qui intra illud exiſtunt; & lex quæ pro territorio fertur, non poteſt extra illud obligare, etiam ſi ſint ſubditi; quia hæc lex non fertur in ſubditos abſolutè & ſecundum ſe ſpectatos, ſed in ſubditos præſentes & in tali loco exiſtentes, vel potius directè fertur ad locum, jubetque in eo ſervari tale feſtum, & ideo non comprehendit abſentes, quia non poſſunt ſervare feſtum in tali loco.

Dico 2. Peregrini non tantum ratione domicilii, ſive qui ad aliquem locum accedunt illic perpetuò habitaturi, ſed etiam ratione quaſi domicilii, id eſt qui ad aliquem locum accedunt animo illic permanendi tempore ſatis longo, licèt non ſit pars major anni, aut donec aliquod negotium tempore incerto duraturum conficiatur, tenentur feſta iſtius loci, in quo verſantur, ſervare, quamdiu illic morantur, Felin. Anton. Sanc. &c. quia talis permanentia ſufficit ad acquirendum forum in ordine ad ordinarium Sacramentorum uſum; ergo etiam ad habendam ſubjectionem Epiſcopi loci, & ad obligationem ſervandi iſtius loci feſta. Imò

Dico 3. Quicumque peregrini & advenæ pervenientes ad locum, in quo per aliquot dies morantur tanquam ſuæ viæ termino, vel negotii vel recreationis cauſa, quamvis brevi temporis ſpatio illic degant, tenentur tamen ſervare etiam iſtius loci feſta, non ſolum ratione conſuetudinis, communi omnium fidelium ac maximè paſtorum & pontificum conſenſu introductæ, ſed etiam per ſe ex vi legis ac jurisdictionis quam cenſentur habere in illos Epiſcopi locorum, in quibus peregrinantur. Sicut ſi tritici pretium ſit taxatum in tali loco, advena ibi vendens triticum, tenetur ex lege juſtitiæ ſervare legem ac taxam, ita de obligatione feſti. Deinde illi exiſtentes extra territorium ſuæ parochiæ, non tenentur ſervare propria illius feſta, ergo tenentur ſervare feſta illius, in quo peregre exiſtunt, alioqui eſſent exempti ab omnibus legibus municipalibus, ſeu Epiſcopalibus. Hinc inſuper

Dico 4. Peregrini & advenæ, qui tantum tranſeuntes in aliquo loco exiſtunt tanquam in hoſpitio, prandendo, cœnando, pernoctando, & ſtatim diſceſſuri ſunt, probabilius tenentur etiam ſervare feſtum, quantum mora ſinit præcepti executionem; uti nec poſſunt ubi comedere carnes diebus particularis jejunii; quia eædem rationes quæ pro præcedentibus allatæ ſunt, etiam pro his militant; & jura loquuntur indifferenter de peregrinis ſivè diu ſive brevi tempore alicubi ſint moraturi, cùm vel ſic ſint vere extra proprium territorium. Sicut vagi qui proprium nullibi habent domicilium, ubicumque exiſtant, ſemper tenentur ſervare feſta loci in quo ſunt; alioqui ſemper viverent exempti ab omnibus ſtatutis & conſuetudinibus Epiſcopalibus; ita & peregrini; hi igitur quantumvis brevi tempore morentur in loco in quo agitur feſtum, tenentur abſtinere ibi ab operibus ſervilibus, uti & audire Miſſam, ſi maneant illic toto matutino tempore, etiam ſi poſt prandium diſceſſuri, aut ſi diſcedendo ſummo mane, ſint permanſuri uſque ad meridiem per iter in territorio, in quo eſt feſtum; non tenetur tamen audire Miſſam qui tantum tranſit & non permanet in loco, ubi fit feſtum; quia præceptum de feſto non obligat ad permanendum; ſed ſuppoſitâ permanentiâ obligat ad obſervationem. Nec obſtat quod ſit brevis mora in permanendo, quia brevis mora ſufficit ad actûs conſummationem; ſed non videtur is qui dormit in loco ubi ſequens dies eſt feſtivus, teneri audire Miſſam cum itineris in commodo, ſi ſtatim perventurus eſt ad loca, in quibus feſtum illud non ſervatur. Denique, quæ diximus, extenduntur etiam ad feſta generalia Eccleſiæ, quando ex conſuetudine ablata eſt obligatio in aliquo loco particulari; v. g. ſi quis diſcedens è loco in quo ex conſuetudine abrogatum eſt feſtum aliquod generale, perveniat ad locum ubi illud ſervatur, tenetur illud ſervare; contrà ſi abiens è loco ubi ſervatur, perveniat ad locum ubi non ſervatur, non tenetur illic ſervare. Et idem eſt de jejunio. Hinc Luſitani tranſeuntes per Caſtellam ſine ſcrupulo veſcuntur extremitatibus arietum in diebus Sabbathi, & ſic de aliis. Tranſeuntes græci per Eccleſiam Latinorum, ubi eſt feſtum, vel contra, an illo teneantur, &c. vide poſtea in tom. de Sacramentis.

CAPUT XV. & XVI.

Quæ actiones præcipiantur in die feſto?

Dico 1. Fideles tenentur audire Miſſam integram diebus feſtis, quæ ſub præcepto obſervari jubentur; hæc obligatio eſt ex jure Eccleſiaſtico, videturque jam incepiſſe à tempore Apoſtolorum, licet fortè in principio rigoroſa obligatio non fuerit tam clarè propoſita, ſicut poſtea decretis variorum conciliorum. Clemens enim l. 5. conſt. c. ult. agit de miſſâ audienda diebus dominicis, item Canon. 10. Apoſtolorum, & cap. *omnes fideles* de conſecr. D. 1. &c. vide hæc fuſius

tractata in Tomo de Sacramentis, uti & sequentia.

Dico 2. Hoc præceptum ex genere suo obligat sub mortali ; illudque committitur per voluntariam missæ omissionem in die festo, quamvis non ex contemptu aut ex consuetudine, sed semel tantum voluntariè illa omittatur, quando nempè sufficiens excusatio non intervenit. Palud. Sylv. Nav. Cajet. &c. contra quosdam dicentes non esse mortale, nisi omittatur ex contemptu seu consuetudine. *Probatur* : si enim una transgressio sit tantum peccatum veniale, ergo & multæ erunt venialia ; adeoque multæ non efficient mortale, quod ipsi negant. Dixi *ex suo genere*, quia si tantum omittatur parva pars Missæ, erit culpa venialis. Quod attinet ad tempus audiendæ Missæ, in quavis diei hora, in qua dicitur Missa, sive statim post mediam noctem, sive post meridiem, potest impleri præceptum, illam audiendo ; & debet impleri in quavis horâ, Missam audiendo, dum scitur aliam non fore dicendam ; videtur tamen durum, siquis pauper deberet expectare toto matutino tempore ad audiendam missam die festo, antequam posset ire procul laboratum in loco, ubi non est festum.

Dico 3. Hoc præceptum affirmativum colendi Deum die festo, non obligat ad exercendum isto die alium divini cultûs actum sive internum sive externum, præter auditionem Missæ. Unde 1. non obligat ad communicandum ipso die paschatis ; præceptum enim communicandi est diversum à præcepto agendi festum. 2. non obligat ad alias orationes fundendas, præter eas quæ in Missa dicuntur, assistendo illis & attendendo ; nec ad alias extra tempus Missæ. 3. non obligat in rigore per se ad audiendam concionem ; alioqui pastores tenerentur in singulis festis concionari per se vel per alium ; debent quidem pastores juxta Conc. Trid. curare, ut in diebus festis, adventu, quadragesima, quantum commodè fieri potest, prædicetur populo verbum Dei : sed pro singulis Dominicis ac festis non est rigorosum præceptum, ut ipsa etiam consuetudo interpretatur. In Conc. Carthag. 4. c. 24. fit comminatio excommunicationis contra egredientes tempore concionis, nempe cum scandalo & contemptu ; sed hoc concilium non est generale ; & nunc de hac re nullum est præceptum præter naturale, quo vitandum est scandalum in cap. *omnes fideles*, jubentur *audire sacras scripturas*, id est, Missæ Epistolam & Evangelium. Et Conc. Trid. monet ut populus audiat concionem, nimirum, ubi, inquit, *commodè id fieri potest*, id est sine rigorosa præcepti obligatione. Dum Aug. lib. 50. hom. 26. ait non esse minus malum non audire verbum Dei, quàm corpus Christi indignè tractare, intelligit de eo qui interius non vult recipere Dei Verbum ut salvus fiat. 4. non obligat ad faciendas sacras oblationes inter Missarum solemnia. nam cap. *omnis Christianus*. De consecr. D. 1. ad hoc tantum hortatur fideles. 5. non obligat ad eliciendum actum amoris Dei super omnia, ut vult sine apparenti fundamento Scotus; nec talis actus est necessarius homini justo ut possit dignè Missam audire. 6. non obligat existentem in peccato mortali, ut falsò vult Angelus, ad eliciendum actum pœnitentiæ, contritionis, vel attritionis. Denique cum ob justam causam non potest quis audire Missam, non tenetur illius loco aliquid recitare aut aliud facere ; nec qui illam omisit, tenetur aliis precibus illam eodem die compensare, aut sequenti die aliam audire.

CAPUT XVII. & XVIII.

De operibus die festo prohibitis ; & an peccatum die festo commissum contrahat inde specialem malitiam ?

Dico 1. Præceptum abstinendi ab operibus servilibus habetur in jure. cap. 1. de feriis. C. *licet ab omni opere servili*. c. *conquestus*. Estque valdè antiquum & ante 6. Synodum, aliaque varia concilia, quæ id præceperunt, ut colligitur ex Clement. lib. 8. constit. 33. dicente. *omnes fideles die dominico vacent* : atque ex aliis P. P. Hieron. Aug. &c. Attamen hæc operum prohibitio in die Dominico non fit tam arctè Christianis, quàm olim fiebat Judæis in Sabbatho, utpotè vi præcepti divini : in Sabbatho enim non licebat illis cibos præparare, manna colligere, balneis uti, &c. quamvis in aliis festis, excepto festo expiationis 10. sept. possent cibos coquere &c.

Dico 2. Opera quæ hoc præcepto prohibentur, sunt tantum externa & corporalia, sed non omnia, non enim prohibetur iter agere, loqui, scribere &c. Imo nec Judæis ipsis omnia erant prohibita ; poterant enim in Sabbatho iter agere ad certam distantiam, ducere adaquatum animalia, ea extrahere de fovea &c. sed nota triplex dici opus servile : *Religiosum* quo Deo servitur, & hoc non prohibetur, sed jubetur ; *humanum* quo homini servitur, de quo in cap. seq. *peccaminosum*, quo peccato seu peccatis Dæmoni servitur, & de hoc quæritur an specialiter vi prædicti præcepti prohibeatur ? quare

Dico 3. Peccare in die festo non est speciale peccatum directè ac formaliter contrarium præcepto servandi diei festi quatenùs prohibet opera servilia. Cajet. Sot. Almai. &c. contra Alens. Anton. &c. dicentes omne peccatum in die festo commissum, præter malitiam quam ex objecto ac propriâ materiâ habet habere aliam sacrilegii, contrariam huic præcepto, ideoque illam circumstantiam in confessione esse aperiendam, *probatur*; quia præceptum servandi festi non obligat ad non peccandum in illo die, obligat enim tantum ad abstinendum ab opere servili, & ad audiendam Missam. Sed peccatum non impedit audire Missam ; & quatenus peccatum est, non est opus servile nisi Symbolicè, nam non est opus servile imperare furtum, retinere alienum, ludere lusu injusto ; fornicari, fornicationem desiderare &c. attamen

Dico 4. Probabile est tamen peccatum in festo commissum accipere aliquod novæ malitiæ augmentum dupliciter : 1. Augmentum malitiæ intra eamdem speciem, sed nullam sacrilegii malitiam addendo ; quia majorem quamdam deformitatem cum rectâ ratione habet actus in tali tempore seu festo ad Dei cultum deputato factus, quàm in alio : imò quidam id extendunt ad copulam conjugalem sine gravi causâ aut necessitate habitam. 2. augmentum malitiæ novæ contra Religionem, non quia talis actus est prohibitus per hoc præceptum, sed quia iste dies seu istud tempus est dicatum cultui divino ac sanctificatum, ideoque per quodvis peccatum maximè mortale tunc commissum, quodammodo polluitur, violatur, irreverenter habetur ; non tamen indè contrahit novam malitiam mortalem contra Reli-

Religionem, ſed tantum venialem, adeoque non neceſſariò confitendam; niſi directè fieret ex contemptu talis feſti; tunc enim eſſet grave ſacrilegium in confeſſione ſpecialiter declarandum, quia ex formali intentione divino cultui opponeretur. Demum nil eſt quo probetur peccatum in feſto commiſſum contrahere novam malitiam huic præcepto contrariam; dum enim Ambr. dicit Deum prohibuiſſe in Sabbatho ſæcularia opera, non Religioſa, explicat præcepti ſenſum myſticum, non litteralem. Auguſtinus tantum dicit poſſe in feſto committi peccatum in ſe majus, quàm ſit ipſa feſti violatio. Quod verum eſt. In cap. autem *conſideret*, multa habentur de conſilio, non de præcepto. Denique opus peccati dicitur ſervire non in ſenſu litterali in quo opera ſervilia cultum Divinum impedientia prohibentur hoc præcepto, ſed in myſtico.

CAPUT XIX. & XX.

An intentio operantis ob lucrum vel ſtipendium reddat opus ſervile humanum, & in quo conſiſtat?

Dico 1. Sola relatio operis ad lucrum temporale ex intentione operantis ut volunt Sylv. Ang. &c. non reddit illud ſervile & prohibitum, alioqui negotiatio ſeu mercatura aut ſtudere ſpe lucri eſſet opus ſervile: Spe enim lucri temporalis operari non eſt proprium ſervorum, cùm nobiles & principes ea intentione ſæpe operentur. Neque ſola relatio operis ex ſe liberalis ad ſtipendium ſeu mercedem temporalem ex intentione operantis, illud reddit ſervile ac prohibitum: imò licèt opus ex ſe foret ſervile ac prohibitum, ſi hic & nunc permittatur fieri ex juſtâ causâ, ac fiat propter ſtipendium, non propter hoc magis violatur feſtum, quàm ſi ſine ſtipendio ac gratis fieret. Cajet. Nav. Azor. &c. contra prædictos. *Probatur*: quia relatio ad mercedem non facit opus ſervile, ſed mercenarium: ſi enim pro mercede intendatur honor aut dignitas, non hinc dicitur eſſe opus ſervile. Deindè duces bellici, Magiſtratus, lectores, Miniſtri Eccleſiæ operantur propter ſtipendium, non tamen dicuntur operari ſerviliter, aut facere opus ſervile, ſed tantum mercenarium, quod Eccleſia non prohibet. Eccleſia enim prohibet ipſum opus ſervile in ſe ſpectatum, non intentionem operantis; ſi igitur in ſe non ſit ſervile, non fiet ſervile ex intentione operantis, nec prohibitum. Quare

Dico 2. Ratio operis ſervilis in hoc maximè conſiſtit, quod ſit opus mechanicum & corporale non ſolum ex parte organi aut inſtrumenti, ſed etiam ex parte proximi effectûs, qualis eſt domus, veſtis &c. ad quem ex naturâ ſuâ & vi ſuæ inſtitutionis ordinatur; opus autem liberale licèt fiat etiam corporeo organo, non ordinatur tamen ad materialem paſſionem, ſed ad ſpiritualem, v. g. ad aliorum inſtructionem, cohortationem &c.

CAPUT XXI.

De operibus naturalibus & Mechanicis quæ die feſto non prohibentur.

Dico 1. Opera naturalia die feſto non ſunt prohibita, v. g. comedere, bibere, lavare manus aut totum corpus, veſtiri &c. non ſunt enim propriè ſervilia, ſed naturalia. Coquere verò cibos, & alia etiam delicata ad menſam requiſita, quæ præcedenti die convenienter præveniri non poſſunt, præparare, licèt ſint ſervilia opera, tamen ex conſuetudine populi Chriſtiani per interpretationem legis quæ ſic incepit ac ſemper duravit; non ſunt die feſto prohibita. Hinc ordinariè non licet panem coquere die feſto, quia poteſt commodè præveniri; ſi autem præveniri non poſſet ob populi multitudinem, vel ob continuationem plurium feſtorum, tunc poſſet ipſo feſto die coqui ac præparari, ſicut alii cibi. Et ſic de aliis.

Dico 2. Remedia neceſſaria vel convenientia ad ſalutem humani corporis, v. g. ſciſſio venæ, applicatio emplaſtri, potio medica &c. quamvis etiam in caſu neceſſitatis ſint opera ſervilia, non ſunt tamen illicita die feſto; vel quia non prohibentur, ut jam dicebam de ciborum præparatione, vel quia neceſſitas excuſat.

Dico 3. Opera corporalia & mechanica quæ ſunt omnino cultui divino intrinſeca, ſive per quæ cultus divinus exhibetur, licita ſunt die feſto abſque alia neceſſitate; quia non ſunt ſervilia humana; non enim per illa ſervitur homini, ſed Deo immediatè; idem dic de pulſatione campanarum, & ſimilibus, quia acceſſorium ſequitur principale. Quæ tantum remotè concurrunt ad cultum divinum, v. g. ornare & mundare altaria, ſacras veſtes præparare &c. licèt conſultum ſit pridie fieri, non videntur tamen etiam die feſto prohibita; ſed ſcopis templum mundare, tapetibus veſtire &c. ſunt magis remota à cultu divino, & ex ſe ſervilia, ideoque non debent in feſto fieri; non tamen, ut videtur, ſub obligatione peccati mortalis ob levitatem materiæ & conjunctionem cum cultu divino, opera verò mechanica quæ remotiſſimè tantum referuntur ad cultum Dei, v. g. agros templi colere, ligna aut lapides ad templum ædificandum convehere, dealbare templi parietes, &c. ſunt verè ſervilia & prohibita.

Dico 4. Opera miſericordiæ corporalis, quæ ex ſe ſunt ſervilia, v. g. conſuere veſtem pauperis, ligna illi devehere &c. ſine neceſſitate occurrente non licent die feſto. Cajet. Sot. Nav. contra Sylv. Ang. Anton. &c. licet enim ſint opera pietatis, non ideo non ſunt opera ſervilia & prohibita; alioqui omnes opifices poſſent laborare in die feſto ad dandam ex lucro eleemoſynam pauperibus; quod non licet niſi ob actualem neceſſitatem.

CAPUT XXII. XXIII. XXIV. & XXV.

De operibus liberalibus in die feſto non prohibitis; de ſcriptione, & tranſcriptione.

Dico 1. Opera liberalia & non ſervilia non ſunt in die feſto prohibita, nec eſt peccatum contra feſti obſervationem totum diem in eis conſumere, & quacumque intentione fiant; modò non impediant ab audiendâ miſſa; quia lex expreſsè tantum ſervilia prohibet. Unde qui toto die dominico, modò audiat miſſam, vacat ſive Theologiæ ſive philoſophiæ aut mathematicæ ſtudiis, ſive juri canonico aut civili, ob quemcumque finem, non peccat contra hoc præceptum; & idem eſt de eo qui docet quamcumque ſcientiam vel artem prout ad mentem pertinet ſive voce, ſive ſcripto fiat; v.g. docendo aut addiſcendo res mathematicas, ſi ducantur aliquæ figuræ, ad illuſtrandum intellectum. Prohibita autē ſunt potiùs ſervilia, quā liberalia

opera; quia illa sunt inferioris ordinis, multùm occupant homines, & valdè distrahunt mentem à rebus divinis.

Dico 2. Non videntur vetari opera quæ ex se nec servilia nec liberalia sunt, sed indifferentia ad utrumque; contra Cajet. & alios. Si enim opus sit corporale, & circa materiam ac effectum corporalem versetur, nec sit quasi connaturale ad conservationem, propagationem, vegetationem corporis ab ipsa natura profluens, sed industriâ vel arte hominis inventum & ordinatum principaliter ad corporalem seu sensibilem usum, tunc est servile; est autem liberale si non habeat istas conditiones, nec erit prohibitum generali operis servilis prohibitione, nisi aliâ lege aut consuetudine prohibeatur.

Dico 3. Scriptio de se, juxta omnes est opus liberale, & non servile; quia est opus mentis non solum effectivè & directivè, sicut omne opus servile seu mechanicum; sed etiam terminativè & quasi finaliter; spectat enim conceptus & mentis notitiam. Unde qui die festo scribit, sive per se ipsum scribat exprimendo proprios conceptus, sive scribat excipiendo alterius dictata tanquam discipulus, sive scribat tanquam amanuensis, mercede conductus aut gratis, intelligendo quæ scribit aut non intelligendo, non facit aliquid contra præceptum servandi festi, utpotè qui nihil facit servile. Actus itaque scribendi nunquam est prohibitus ex vi generalis prohibitionis operis servilis; an verò interdum speciali lege prohibeatur etiamsi liberalis sit, saltem ut pars actûs judicialis vel mercaturæ, posteà dicetur. ita certò Cajet. Nav. Medin. &c. contra Rich. Ang. Sylv. &c. putantes scribere ob lucrum seu mercedem esse, seu fieri opus servile, adeoque prohiberi. Sed *probatur*, quia opus secundum se liberale non transit in *servile* eò quod fiat ob lucrum, ut supra probatum est: cum juxta illos scriptio sine lucri intuitu facta, sit opus liberale; ergo etiam facta ob lucrum non est opus servile; nulla enim in rei naturâ est differentia inter scriptionem ob lucrum, & sine lucro factam; quia fieri ob lucrum, aut non intelligere quod ego ut amanuensis scribo, est quid accidentale ipsi scriptionis actioni.

Dico 4. Transcriptio, etiamsi fiat ob lucrum, non est opus servile, sed liberale, adeoque festo die non prohibitum; Medin. Lud. Lopez &c. quia transcribere, non est ex se opus servile, v. g. transcribere lectionem omissam, accipere lectionem scripto à præceptore, eam ex suis scriptis dictante &c. Est enim opus Spirituale, opus doctrinæ, actus mentis, actus à mente procedens & ad illam ordinatus, ergo cum transcriptio, sine mercede facta sit opus liberale, nec prohibitum, etiam ob mercedem seu lucrum facta, est liberale nec prohibitum; quia, ut jam dictum est, nulla actio ob solam mercedis adjectionem transfertur ex non servili ad servilem. Hinc nec opus servile facit is qui mercede conductus transcribit ad alterius usum sine suo proprio profectu spirituali seu mentis. Aliud est de impressione, quæ sine dubio est opus servile, quia non fit per modum locutionis, & expressionis conceptuum mentis, sicut transcriptio.

CAPUT XXVI. XXVII. & XXVIII.

An pingere, iter agere, saltare, venari, piscari, militare sit prohibitum in die festo?

Dico 1. Pingere ex genere suo & ex se videtur esse opus servile, adeoque die festo prohibitum; contra Medin. & Lud. Lop. negantes unquam esse servile; & contra alios dicentes esse servile, si pingatur lucri gratia; secùs verò, non *probatur*. quia ars pingendi est mechanica, estque opus corporale terminatum ad extrinsecam materiam & dirigibile per artem mechanicam, ac proindè die festo prohibitum, sive ob pretium sive absque pretio aut pietatis soliusvè recreationis causa fiat, nisi fortè interdum excuset levitas materiæ, consuetudo, moralis necessitas, benigna Ecclesiæ interpretatio in re levi servili quasi liberali. Unde per se nec licet die festo pingere ad artem addiscendam, adhibendo opus corporale.

Dico 2. Non est servile nec per se prohibitum die festo iter quantumvis longum agere, quamvis quidam velint id licere tantum ex universali consuetudine, sicut coquere cibos die festo &c. saltem certum est omnino licere. Hoc enim opus animum non impedit, quominùs possit vacare Deo &c. per se tamen loquendo non licet iter agere ducendo bestiam aut currum onestum, ita ut oporteat onera nunc attollere, nunc imponere, nunc &c. nisi necessitas aut levitas materiæ excuset. Sed si iter ante diem festum bona fide inchoatum sit cum his oneribus tunc in die festo licebit id continuare vel ob publicam utilitatem, vel ob notabile damnum quod paterentur iter agentes, ac maximè Agasones seu muliones. Quod verò attinet ad itineris inchoationem cum hisce oneribus, non est facile admittenda consuetudo illud inchoandi die festo; secùs si sit simplex iter. Hinc si isti Agasones ducant animalia sine oneribus, non est illicitum die festo illa conducere ab uno loco ad alium, quid hoc est tantum iter agere. Similiter, ut ait Cajetanus, dum homines lectica aut curru vehuntur, licet omnia facere quæ ad illorum iter requiruntur aut ordinantur v. g. lectum, necessaria ad mensam, aut etiam cibum jumentorum deferre, si opus sit; quia hæc omnia vel accessoria itineri ut sic, vel parva censentur vel consuetudine recepta sunt.

Dico 3. Saltationes, choreæ, tripudia, musica non sunt opera servilia, quacumque intentione fiant, etiam mercenariè; adeoque ex vi prohibitionis generalis operum servilium, non sunt prohibita. Aliundè tamen possent esse peccata venialia, imò & mortale si interveniret grave scandalum aut festi contemptus.

Dico 4. Venatio ut sic & secundum se spectata, (& idem est de piscatione) videtur esse opus servile à quâcumque personâ & quâcumque intentione fiat, quia ut ex dialectica constat, inter artes mechanicas recensetur, estque opus corporale, laboriosum sistens omninò in materiâ & effectu corporali; adeoque per se prohibetur in die festo; quia sub generali operis servilis prohibitione continetur, & si qua venatio recreationis causâ facta excusetur, erit excusatio ob levitatem materiæ & ex quadam morali necessitate ad vitandum otium vel alia; & hæc quidem excusatio non displiceret, si foret venatio moderata & tantum à prandio per duas aut tres horas. Attamen quia difficile est damnare illos omnes, qui majorem sumunt licentiam, ideò potest addi alia excusatio ex con-

consuetudine; quæ potest legi derogare; & hac in re videtur detogasse scientibus & tolerantibus Ecclesiæ pastoribus. Unde etiam piscatio in hominibus recreationis causâ facta ex eadem consuetudine licet; maximè quando est moderata, & sine magno labore in eâ ministrantium. Piscatio verò, quæ fit in mari, non est in consuetudine, ideoque non licet.

Dico 5. Opus militare quoad executionem, seu opus actualis pugnæ de se servile est, non verò quoad directionem; regere enim militiam & necessaria ad illam injungere aut ordinare, liberale est & opus mentis. Militaris enim ars inter mechanicas numeratur, & artifices qui gladii & armorum usum alios docent, mechanici censentur; atque ità actio bellandi de se est in festo prohibita; quamvis per accidens & ex causâ interdum toleretur ac permittatur. Unde bellum defensivum est in festo licitum ratione necessitatis; secùs aggressivum, etiam justum, nisi per Epikiam & dispensationem fiat ex C. *licet* de feriis, si se offerat bona occasio consequendi victoriam, quæ semel amissa, non solet facile redire.

Deindè tempore pacis solent fieri diebus festis quædam exercitationes & demonstrationes militares, quæ non solum ratione consuetudinis damnari non possunt, sed etiam ratione moralis necessitatis, quia commodè aliis diebus fieri non possunt: & insuper ea, quæ tunc fiunt, parum aut vix aliquid ex opere servili habent, potiusque ad memoriam exercendam, aut ad personarum notitiam habendam, quàm ad militiam exercendam spectant; & si quid servile immisceatur ex aliis causis cohonestatur.

CAPUT XXIX. & XXX.

De actionibus liberalibus speciali jure in die festo prohibitis.

Dico 1. Hæc quatuor actionum liberalium genera in cap. 1. de feriis prohibentur fieri die festo: mercatus, placitum, judicium ad mortem vel ad pœnam, juramentum. Et in cap. ult. de feriis prohibetur omnis strepitus judicialis. Itaque per vocem *mercatus* prohibentur omnes contractus emptionum, venditionum, locationum, permutationum; non tamen emptio rerum ad ipsius diei festi potum & cibum necessariarum quæ commodè ante illum diem emi non possunt, nisi excuset parvitas materiæ, & communis usus, aut moralis occurrat necessitas. Item prohibentur publicæ nundinæ, quæ semel aut bis in anno fiunt, uti & privatæ quæ semel in hebdomada celebrantur, ac omnes privati contractus, maximè si publicè aut publica authoritate fiant. Si autem alicubi prævaluit consuetudo ut publicæ nundinæ fiant in die festo ob varias causas, quæ possunt subesse, tunc ibi cessat prohibitio; & idem dic de privatis, sed pro his non videtur ita prævaluisse consuetudo. Interdum tamen in parvis oppidis publicè solent fieri die festo venditiones; quia aliis diebus pauci essent emptores & res vili pretio venderentur; interdum etiam fieri potest venditio in gratiam emptoris, qui fortè est rusticus aut peregrinus, qui alio die ibi adesse nequit, vel tunc tali re indiget; aut etiam in gratiam venditoris, qui alio die non posset vendere ex emptorum defectu. Denique pro variis hujusmodi casibus attendenda legitima consuetudo.

Per vocem *placitum*, intelligitur lis seu ipsum judicium civile, omnesque personæ & actiones forenses quæ intrinsecè pertinent ad acta civilis judicii, v. g. citatio partis, formatio processûs, cognitio causæ, prolatio sententiæ civilis; ad cujus differentiam additum est suprà, *judicium ad mortem vel ad pœnam*, id est judicium criminale. Si autem festum sit in uno loco, & non in alio, tunc cessatio ab omni strepitu judiciali servanda est die festo in loco in quo est Judex, causa tractatur, & judicium ordinatur: possent tamen in alio loco, in quo non est festum, testes examinari, advocatusque ac tabellio ibi suo fungi munere. Nunc quoad totum strepitum judicialem

Dico 2. Omnes strepitûs judicialis actiones ita sunt prohibitæ die festo ut neque ex conventione partium fieri possint; & si quovis modo fiant, jure canonico ipso facto sunt nullæ seu irritæ cap. ult. de feriis. Contra verò mercatus seu contractus die festo initus, & ejus instrumentum factum extra judicium licèt sint illicita, sunt tamen valida; lex enim prohibens mercatum, non illum irritat; ut patet ex dicto cap. 1. lex autem prohibens acta judicii, illa irritat ut habetur ex cap. ult. de feriis. Hinc quoad initium causæ

Dico 3. Citatio facta pro die festo est iniqua & invalida; quia sensus est citari partem ut in die festo respondeat; secus autem facta usque ad talem diem festum, vel ut compareat intra 8. dies, licet intra illos sit festum. Est etiam invalida in die festo facta, ut pars compareat in die profesto seu feriali, sive citantis mandatum intimetur isto die festo, sive in alio feriali. Item si judex dedit mandatum in die feriali, intimatio autem facta sit in die festo; sive ex vi ipsius mandati ita injuncti; sive per accidens ex culpa ministri; talis etiam citatio est nulla & invalida; poterit tamen valida esse, si postea die feriali eadem rursus fiat. Jam verò quoad processûs formationem, & causæ cognitionem.

Dico 4. Non potest die festo exigi juridicum juramentum, maximè solemne sive à testibus sive à partibus. Cum autem testes non possint dicere testimonium nisi prævio juramento, sicut non possunt jurare die festo, ita nec examinari; imò quamvis prius in die feriali fecissent juramentum, post tamen in die festo non possunt examinari, quasi hoc examen retrotraheretur ad diem juramenti; quia ista retrotractio ficta est, cum actus fiat ipso die festo; non est autem admittenda fictio à jure non introducta nec probata. Ita Anton. contra quosdam. Denique prædicta prohibitio probabiliùs extenditur ad judicium non tantum causarum temporalium, sed etiam spiritualium, uti & ad examen testium & juramentum; & in utrisque sola excusat necessitas, vel pietas; ut habetur in C. ult. *nisi necessitas urgeat vel pietas suadeat.* nunc de fine causæ

Dico 5. Licet causæ sententia sit prohibita in die festo; non tamen omnis; nam excommunicationis sententia non est prohibita. Cajet. Freder. &c. contra Anton. multò minùs est prohibita absolutio ab excommunicatione. Item nec prohibentur actus voluntariæ jurisdictionis, v. g. dispensatio, indulgentiæ, privilegii concessio &c. quia ista omnia fiunt sine strepitu judiciali, sine lite & contentione. Sententia in die feriali prolata, non potest validè juxta veriorem sententiam executioni mandari die festo; intervenit enim illic strepitus judicialis. Quoad appellationem, Doctores juristæ communiter docent eam licere die festo interponere, sed non prosequi: ex juribus tamen inter se collatis videtur tantum colligi illam licere, quando necessitas urget, aut præfinitus dierum numerus ad appellandum finitur quacumque ex causa, adeoque consulendum est ut in die feriali fiat, quotiescum-

que commodè fieri potest.

Dico 6. Licet advocato in die festo informare judicem, quia est actus extrajudicialis, nec servilis, ac proindè nullo jure prohibitus, uti nec officium internuncii; secùs autem judicium veri arbitri, causam coram eo agendo. Item nec omne extrajudiciale juramentum videtur prohiberi: nam cap. 1. de feriis prohibetur mercatus, judicium & juramentum; ergo juramentum quo firmatur mercatus seu aliquis contractus, est ibi prohibitum, licet sit extrajudiciale; sed isti prohibitioni additur ibidem hæc exceptio: *nisi pro pace vel alia necessitate*; ergo juramenta extrajudicialia firmantia pactum, quo pax ac concordia inter inimicos initur, aut causa pia agitur, non sunt prohibita.

Dico 7. Prohibitioni strepitûs judicialis die festo exercendi additur hæc exceptio in cap. ult. de feriis: *nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat.* potest ergo quævis causa judicialis sive civilis, sive criminalis sive temporalis sive spiritualis die festo sine dispensatione tractari. 1. Si necessitas vel litigantium vel publicæ utilitatis urgeat, v. g. latro suspectus de fuga, poterit die festo conjici in carcerem; atrox delictum ac scandalosum judicari ac puniri ad populi frequentioris instructionem &c. 2. Si pietas, id est misericordia pauperum, paupertas litigantium, aut alterius piæ causæ indigentia exigat, ut causa die festo tractetur seu expediatur.

CAPUT XXXI. & XXXII.

Quomodo prohibitio cessandi ab operibus die festo obliget, & quæ causæ excusent?

Dico 1. Hæc prohibitio obligat sub mortali, adeoque ejus transgressio ex suo genere est peccatum mortale, licet ex levitate materiæ aut aliâ ex causâ possit esse veniale. Quantum autem tempus in laborando requiratur ut sufficiat ad peccatum mortale, juxta qualitatem & laborem operis, prudenti judicio videtur esse determinandum; nimis enim laxum est, ut volunt aliqui, requirere tertiam diei partem, & nimis strictum, ut alii dicunt, requirere tantum unam horam integram. Hujus præcepti obligatio durat à mediâ nocte usque ad mediam noctem, universali saltem consuetudine & Ecclesiæ traditione; licet alicubi posset dari præceptum vacandi tantum per aliquam diei partem, aut mutando initium ac finem. Dum in cap. 1. de feriis dicitur dominica observanda esse à vespera usque ad vesperam, & illo tempore abstinendum esse ab omni opere, videtur ibi sumi *vespera* pro nocte, & non determinari punctum noctis, à quo incipit dies festus; sed intelligendum esse juxta communem consuetudinem. Quod attinet ad Ecclesiasticum diei festi officium incipit pridie à primis vesperis, & finitur vel in vesperis vel potius in completorio sequentis diei.

Dico 2. Quadruplex præcipuè datur causa quæ excusat à vacatione operum servilium in die festo:

1. Est propria necessitas urgens, quæ præveniri non potuit, vel quia est repentina, vel quia multis diebus durat, vel quia usus & conditio humana aliud non patitur v. g. necessitas conservationis vel sustentationis propriæ vitæ aut suæ familiæ. Hinc excusantur veri pauperes qui non possunt se aut suam familiam sustentare, nisi laborent die festo; modo id faciant sine scandalo, seu secreto, & modo necessitas sit certa; si enim est dubia, petenda est à pastore licentia seu dispensatio. Sic excusantur agricolæ, qui ad tuendas suas segetes die festo laborant, & vitriarii, qui inchoatum opus continuant die festo. Item multi excusant famulum, qui jussu heri cogitur ad laborandum die festo, nec potest ei non obedire sine gravi damno, quia vel privaretur stipendio alimento-ve necessario, vel domo ejiceretur sine spe reperiendi facilè alium commodum famulatum.

2. Publica necessitas; v. g. in urbis obsidione, in adventu Regis, in communitatis penuria, quædam opera servilia possunt fieri, quæ nec prævenirì nec differri possunt.

3. Necessitas proximi, etiam privata, v. g. laborare ad subveniendum saluti aut vitæ proximi, ejus domûs incendio &c.

4. Pietas erga Deum vel proximum; v. g. deferre imagines aut cruces in supplicatione &c.

CAPUT XXXIII.

De dispensatione hujus præcepti.

Dico 1. Potestas dispensandi in festis residet primò in Papa, deindè in Episcopo, qui non solum in propriis festivitatibus, sed etiam in generalibus totius Ecclesiæ festis dispensare potest; licèt enim Episcopi non possint generaliter in suo Episcopatu generalia festa tollere quia ex se, ut constat, non habent hanc potestatem nec hoc illis est concessum vel jure scripto vel consuetudine; possunt tamen in horum festorum observatione dispensare cum particularibus personis aut populis quoad aliquot actus, quia hæc potestas moraliter necessaria est ad ordinarium animarum regimen pro casibus repentinis vel extraordinariè occurrentibus. Ant. Cajet. Sylv. Nav. &c. communiter. Hinc in parvis oppidis, quando non potest facilè recurri ad Episcopum, parochus potest dare licentiam ad breve tempus & pro ratione occasionis actualiter occurrentis.

Dico 2. Episcopus in proprio sui Episcopatûs festo sine causa dispensans, validè sed illicitè dispensat; in festis juris sine causa dispensans, illicitè & invalidè dispensat, utpotè In lege superioris. Quando causa est clara & sufficiens, non eget quidem dispensatione, sed quando non est clarè sufficiens, aut est dubia, tunc eget; uti & ad tollendam scandali occasionem, dum illa non est publicè nota, & opus servile faciendum, publicum est. Non est necesse habere scripto dispensationem; sûfficit manifestata dispensantis voluntas; in casu autem practicè dubio non videtur licere uti præsumptâ tantum prælati voluntate, ac spe ratihabitionis.

Dico 3. Ipso jure in cap. *licet* de fer. datur dispensatio ad piscandos haleces, dum tempus istius piscationis advenit, cum onere faciendi postea eleemosynam; & extenditur ad similes piscationes; non tamen ad privatam privatæ personæ utilitatem; sed inspicienda est præcipuè publica utilitas, quam Pontifex in illâ dispensatione ac textu spectavit. Item C. *conquestus* datur licentia faciendi ea quæ ad judicium forense spectant, *si necessitas urgeat*, vel *pietas suadeat*, de quibus supra jam dictum est. Denique consuetudine fieri potest ut aliquæ personæ licitè possint quædam opera servilia aut aliter prohibita, in festo exercere, si adsit saltem tacitus prælatorum consensus, qui adest dum videndo & tacendo illam tolerant; & hæc dici potest tacita dispensatio. Ant. Sylv. Cajet. &c. hinc possunt excusari tonsores per aliquod tempus die festo tondentes capillos & radentes barbas; artifices ad vesperam in die festo præparantes materiam laboris die sequente faciendi, mundantes instrumenta, &c.

LIBER TERTIUS

De locorum sacrorum debitâ reverentiâ.

CAPUT I.

Quonam præcepto debeatur locis sacris reverentia? Affirmativo an negativo?

Dico 1. Nullum est speciale præceptum colendi Deum in loco sacro seu Ecclesiâ, nisi prout aliqua divini cultus actio extra illam non potest legitimè exerceri; nam præceptum *naturale* colendi Deum ubi vis potest impleri; *Spiritus est Deus; in Spiritu & veritate debet adorari.* Jo. 4. nec positivum audiendi missam ullum locum determinat; quia ubicumque dicatur & audiatur missa, v. g. in privato oratorio, in campo sub dio, aut sub tentorio, impletur præceptum; quamvis Ecclesia præcipiat missam dici in templo (quod est aliud præceptum), & antiqui Canones interdum præcipiant audire missam in propriis Ecclesiis, saltem in quibusdam majoribus solemnitatibus; sed jam, generatim loquendo, hoc simpliciter non est sub præcepto.

Dico 2. Nullum datur affirmativum præceptum *absolutum* exercendi aliquem venerationis seu cultûs *actum* erga loca sacra seu templa; dum enim occurrit obligatio colendi exterius publicè & in templo Deum, hoc satis impletur exercendo ipsum cultus actum immediatè & directè erga Deum, licet nec formaliter, nec materialiter terminetur ad locum, nisi tantum per accidens, quatenùs iste Dei cultus fit in tali loco; ac proindè præceptum reverenter loco sacra tractandi, quamvis præcepti affirmativi speciem habeat, in negativum tamen resolvitur; quia sufficienter impletur abstinendo se ab omni irreverentiæ aut injuriæ actu erga illa. Datur tamen affirmativum præceptum conditionatum, id est si quis velit ad templum accedere, ut in eo aliquid quod illius sanctitatem attingat, agere, debet illud reverenter præstare: unde ob debitam illi reverentiam non tantum tenemur omnem actionem factam ex directâ & formali intentione in ejus despectum & contumeliam vitare, quod semper est peccatum mortale; sed etiam omnem exteriorem actum, qui in se continet templi irreverentiam, quacumque fiat intentione.

CAPUT II.

De actibus sacrum locum polluentibus, ac in eo prohibitis.

Dico 1. Quinque sunt actus quibus Ecclesia polluitur, & de iis fusiùs agitur in Tomis de Sacramentis ac censuris; ideoque hîc tantum breviter exponuntur: 1. est homicidium voluntarium, non casuale omninò, in Ecclesia perpetratum; 2. sanguinis effusio: 3. humani seminis effusio: 4. sepelire excommunicatum vitandum; per sepulturam excommunicati qui non est vitandus, non polluitur: 5. sepelire paganum seu non baptizatum. Ecclesia per incendium non polluitur, sed amittit, vel non amittit consecrationem juxta quantitatem destructionis. In tribus primis casibus non polluitur Ecclesia nisi actio sit voluntaria & facta cum gravi culpa; contrà in duobus ultimis. Polluta Ecclesia debet orationibus & aspersionibus juxta Ecclesiæ ritum reconciliari, seu purgari, sed priùs si sint ibi humana corpora prædicta, licèt sine culpâ, debent auferri; alioqui non possunt in eâ divina celebrari, nec fideles sepeliri.

Dico 2. In tribus primis casibus actus non ideò est malus, quia per ipsum polluitur Ecclesia, sed quia est malus & gravis loci sacri irreverentia; ideò in ejus detestationem & quasi pœnam Ecclesia statuit per illum polluì locum sacrum seu templum, ei interdictionem imponendo: non tamen ex eo quod per talem actum polluatur Ecclesia, intrinsecè sequitur illum esse peccatum mortale, nisi vel formaliter sit prohibitus sub mortali, vel de se sit malus malitiâ mortali, sicut in irregularitate; ex eo enim quod Ecclesia statuit aliquem fieri irregularem per quemdam actum, non necessariò sequitur istum actum esse peccatum mortale. Jura, quæ de violatione Ecclesiæ loquuntur, supponunt ejus prohibitionem. Hinc

Dico 3. An quinque actus suprà enumerati sint sacrilegi, quia ab Ecclesiâ prohibiti; an verò quia in Ecclesiâ facti, contrahant indè ex se adjunctam sacrilegii malitiam, disputatur. De tribus primis dicetur in cap. sequenti, hîc de duobus ultimis tantum. Quare 1. quoad actum sepeliendi in templo excommunicatum vitandum, constat illum esse sacrilegè malum, & per illum Ecclesiam pollui, ob solam immediatam Ecclesiæ prohibitionem; quia si Ecclesia hoc non prohibuisset, non esset ex se malum sepelire talem excommunicatum in loco sacro; nec inde hæc pollueretur, cùm nunc per excommunicati non vitandi sepulturam non polluatur. Similiter non nominatim ac personaliter interdictus prohibetur sepeliri in loco sacro, sed non videtur pollui per ejus sepulturam; quia ista pœna in jure non exprimitur, nec de ea doctores mentionem faciunt: 2. Quoad actum sepeliendi hominem paganum in loco sacro, est malus, & per eum polluitur locus ob solam etiam Ecclesiæ prohibitionem. Per *paganum* intelligitur quilibet non baptizatus, adeoque infans, filius christianorum, & cathecumenus non baptizati prohibentur sepeliri in templo. Nec quia paganum adultum esse damnatum constat, ideò polluitur Ecclesia: sed quia hanc pœnam Ecclesia statuit; alioqui per sepulturam Christiani certè impœnitentis, v. g. publici usurarii, sese voluntariè occidentis &c. qui prohibentur sepeliri in templo, templum pollueretur; quod tamen falsum est, quia hoc in jure non expressum est; imò si Ecclesia non prohibuisset, posset etiam sepeliri in Ecclesiâ ad humanum honorem ob personæ dignitatem, conditionem &c.

CAPUT III.

An omne opus profanum in Ecclesiâ factum repugnet loci sanctitati?

Dico 1. Non omne opus negativè tantum profanum, id est opus quod ad Religionem & cultum Dei non spectat, v. g. actus Eleemosynæ, patientiæ &c. imò & actus indifferens ob honestum finem factus, repugnat loci sanctitati; quia id non est contra reverentiam sacro loco debitam.

Dico 2. Opus positivè profanum quod ex naturâ suâ & seclusâ formali operantis intentione positivè repugnat loco sacro, ut sacer est, nullum dari sentiunt Cajet. Sot. Nav. Sanch. &c. Sed dicunt illud positivè repugnare tantum loco sacro ob positivam Ecclesiæ legem prohibentis, ne tale opus, v. g. tale peccatum, in loco sacro fiat in illius reverentiam,

&

& inde ſacrilegii ſpeciem contrahere; quia, inquiunt, non omnia peccata facta in loco ſacro ſunt ſacrilegia; imò quidam actus de ſe non mali, fiunt mali ſi fiant in Eccleſia, quia ibi fieri prohibentur. Alii autem, nempe Sylv. Cordub. Med. &c. videntur veriùs dicere (ſed cum aliqua explicatione, de quâ in capitibus ſeq.) omne peccatum factum in Eccleſia contrahere ex ipſa rei natura, & ſeclusâ omni Eccleſiæ lege ſeu prohibitione, malitiam ſpecialem ſacrilegii ſive mortalem ſive venialem juxta circumſtantias; deindè inter alios actus, qui extra Eccleſiam facti non ſunt peccata, aliquos contrahere malitiam ſacrilegii, ſæpe ex ſpeciali Eccleſiæ prohibitione, interdum etiam ex naturâ rei, ſi fiant in Eccleſia. Sed de his magis ſingillatim agendum eſt. Itaque

CAPUT IV.

De actionibus forenſibus in templo fieri prohibitis.

Suppono 1. Eccleſiam habere poteſtatem ita prohibendi aliquas actiones in locis ſacris, ut eo ipſo quo ibi fiunt contra ejus prohibitionem, ſint ſacrilegæ; licèt ex ſe tales non ſint; ſicut efficere per ſuam legem poteſt, ut comedere carnes tali die, ſit peccatum intemperantiæ, licèt ex ſe comedere carnes non ſit peccatum.

2. Actum aliquem poſſe fieri ſacrilegum ob legem poſitivam, ſine quâ non eſſet ſacrilegus, duobus modis, ſcilicet vel antecedenter ſeu præſuppoſitivè, dum fit aliquid contra reverentiam rei ex poſitiva Chriſti aut Eccleſiæ lege ſanctificatæ, v. g. contra ſacrum chriſma; vel formaliter per directam prohibitionem, v. g. ſi prohiberetur chriſma ſervari extra Eccleſiam, & extra eam ſervaretur.

3. Actiones forenſes, alias ad placitum ſeu ſtrepitum judicialem, alias ad mercatum ſeu negotiationem pertinere. His ſuppoſitis,

Dico 1. Placitum ſeu ſtrepitus judicii ſæcularis, Eccleſiaſticâ Lege fieri in templo ac coemeterio prohibetur, ita ut nec vel ex ipſo clericorum aut prælatorum conſenſu ſit licitus. Dixi *ſæcularis*, quia placita ſeu judicia Eccleſiaſtica in templis exerceri permittuntur cap. ult. 2. quæſt. quia nempè hæc fieri ſolent minori ſtrepitu, & breviori tempore. Ex uſu tamen fiunt in palatio epiſcopali, vel in alio loco convenienti. Prædicta prohibitio obligat ex ſuo genere ſub mortali; eſt enim materia ſat gravis & neceſſaria ad communem pacem, & Eccleſiæ utilitatem, ſpectatque ad virtutem Religionis; & quidem quoad cauſas ſanguinis, prohibentur ſub ferendâ cenſurâ, inſuper non tantum prohibentur ejuſmodi placita, ſed etiam annullantur; non tamen annullantur quæ in domibus Eccleſiæ extra Eccleſiam fiunt, nec acta juriſdictionis voluntariæ, etiam ſæcularia, adeoque nec ſunt prohibita in Eccleſia fieri, uti nec collatio gradûs doctoratûs, nec concilium ſæculare tractans de rebus temporalibus & politica gubernatione, modò iſta non perturbent divina officia; hoc tamen ultimum in cap. *decet* prohibetur. Denique Eccleſia non debet converti ad belli uſus, ut in illa quaſi arx conſtituatur, exceptâ neceſſitate urgente in bello defenſivo.

Dico 2. Mercatus ſeu negotiatio eſt etiam jure Eccleſiaſtico actus prohibitus in templis ac coemeteriis fieri, non tamen invalidus, uti habetur cap. *decet*. Atque hæc prohibitio Eccleſiaſtica magnum habet fundamentum in lege naturali quæ dictat fieri non neceſſariò quidem, ſed ordinariè injuriam loco ſacro per negotiationis actus, ipſo Chriſto id indicante cum ementes ac vendentes è templo ejecit.

CAPUT V. & VI.

De actionibus furti, aliiſque in templo fieri prohibitis jure Eccleſiaſtico?

Dico 1. Jus Eccleſiaſticum C. *quiſquis* 17. q. 4. ſic furtum prohibet: *ſacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro.* (v. g. calicem de templo ſeu in templo) *vel non ſacrum de ſacro*, (v. g. Marſupium hominis in templo) *aut ſacrum de non ſacro*, (v. g. calicem extra templum) de 1. & 3. modo hujus ſacrilegii hîc non agitur; ſed de 2. juri Eccleſiaſtico civile non eſt contrarium dum dicit in hujuſmodi furto non dari actionem ſacrilegii, ſed furti; quia non ſpectat ad jus civile dijudicare ſitne ſacrilegium, an non, ſed domino ob rem ſuam ablatam dare actionem. Nihilominus quidam Theologi negant eſſe ſacrilegium furari rem Laïcam ſeu prophanam in Eccleſia, niſi ſit ſub ſpeciali templi cuſtodiâ depoſita aut oppignorata; adeoque dicunt iſtam templi circumſtantiam non eſſe de neceſſitate confeſſionis. Sed verior aut omninò vera videtur eſſe communis ſententia, quæ ſine ullâ diſtinctione aſſerit furtum factum in loco ſacro eſſe ſacrilegium, adeoque mortale ex ſuo genere, licèt poſſit eſſe veniale ex levitate materiæ; nam furtum rei ſacræ poteſt hoc modo etiam eſſe veniale, & probabiliter quotieſcumque furtum eſt in ratione injuſtitiæ veniale, etiam in loco ſacro factum, erit veniale in ratione ſacrilegii. An autem quotieſcumque eſt mortale in ratione injuſtitiæ, ſit etiam mortale in ratione ſacrilegii; definiendum prudentibus relinquo juxta modum furandi; generaliter tamen judico tunc circumſtantiam loci ſacri eſſe in confeſſione aperiendam tanquam mortiferè aggravantem in aliâ ſpecie.

Dico 2. Particularia ſupellectilia non ſunt admittenda intra Eccleſiam extra caſum neceſſitatis, ex cap. *relinqui*. Deindè multa etiam prohibentur circa Eccleſiam in cap. *decet*, quorum tranſgreſſiones juxta Nav. Ang. Tab. &c. ſunt ſolum venialia; niſi interveniat contemptus vel grave impedimentum; attamen illa quæ ibi vetantur, non quæ ſuadentur tantum, cenſeo importare obligationem vel ſub mortali vel ſub veniali juxta materiæ capacitatem: hæc autem ibi vetantur fieri in templo: ſeditio, ſæcularia concilia, de quibus ſuprà; fœda colloquia, non verò honeſta extra divini officii tempora. Alibi in jure vetantur etiam ludi turpes, non honeſti aut pii; item convivia, quantum fieri poteſt.

CAPUT VII.

An aliqua opera in templo facta, ex lege naturali abſque Eccleſiæ prohibitione, ſint mala ob loci circumſtantiam?

Dico 1. Multa ſunt opera quæ licèt nec de ſe & ex natura rei, nec ex Eccleſiæ prohibitione ſint mala, tamen malè & inordinatè in templis fiunt contra illorum reverentiam; v. g. actus conjugalis de ſe non eſt malus; & licèt in templo Eccleſia eum fieri non prohibuiſſet, tamen in eo factus adhuc foret malus, & malitia quidem mortali juxta multos authores ob ſuam fœditatem & turpitudinem naturalem quæ virtualem continet loci deſpectum, niſi quando adeſt urgens neceſſitas ob animæ periculum; tunc enim ceſſat contemptus & irreverentia, adeoque obligatio legis naturalis, & à peccato excuſat. Multò magis fornicatio occulta in templo facta (quæ licet quamdiu remanet occulta, non cenſeatur publicè polluta Eccleſia, & idem dic de pollutione illi-

illicita occultè in templo facta) contrahit specialem sacrilegii malitiam. Quare omnes actiones, quæ ex naturâ rei habent indecentiam in loco sacro, si in illo fiant, contrahunt specialem sacrilegii malitiam, non mortalem semper, sed sæpius venialem, nisi dum stricta Ecclesiæ prohibitio intervenit, aut actio est tam turpis ut censeatur gravem loci sacri injuriam continere. Unde

Dico 2. Omne peccatum saltem externum in Ecclesia patratum habet aliquam sacrilegii malitiam saltem venialem, rarò autem mortalem, nisi ubi Ecclesiæ prohibitio intervenit, aut gravis in ipso actu irreverentia apparet. Dixi *externam*, quia interna mala cogitatio aut desiderium peccati in Ecclesia habitum nullam inde contrahit sacrilegii malitiam; quia cum iste actus non sit sensibilis per se, non fit in loco sensibili, atque ita contra illum non continet irreverentiam; contraheret autem si esset desiderium patrandi peccati in ipsa Ecclesia, v. g. furandi aut fornicandi in Ecclesia; quia tunc actus internus à circumstantiâ objecti concupiti cum illo, sive à loco sacro accipit malitiam illi proportionatam. Peccata autem externa ordinem dicunt ad locum sensibilem; ac dum sunt mortalia simulque ab Ecclesia fieri in templo prohibita, qualis est sanguinis ac seminis effusio, semper contrahunt mortalem sacrilegii malitiam; & interdum, licet non sint ab Ecclesia prohibita, si sint tamen valdè turpia, qualia probabilius censeri possunt actus impudici in partibus inhonestis, etiam mortalem contrahunt; cætera verò peccata mortalia in *templo facta*, quæ tantam turpitudinem & loci irreverentiam ex se non continent, nec sunt ab Ecclesia prohibita, venialem tantum sacrilegii malitiam ordinariè contrahunt, si absit grave scandalum.

CAPUT VIII. & IX.

De Immunitate Ecclesiarum.

Dico 1. Duplex est hæc immunitas; alia templi, alia bonorum ejus. De primâ hîc agitur, per quam Ecclesia habet jus ut illæsum & integrum conservetur sive circa se sive circa sua bona; v. gr. ut non infringantur ipsius fores, non spolietur suis bonis, &c. hocque jus extenditur ad ejus confinia per 40. passus pro majori Ecclesia, per 30. pro minori; & ad domos quæ in eis existunt. An verò hoc privilegium quoad totam istam distantiam passuum nunc integrè persistat, videtur standum consuetudini, quæ habet ut hoc privilegio templum cum suo cœmeterio quantumvis magno gaudeat; item & templi domus, eo gaudeat; ita ut sæcularia judicia non possint in eis exerceri. Deinde materia Ecclesiæ dirutæ non potest ad profanos usus transferri. Vetantur in ea sepeliri excommunicati majore, non minore, excommunicatione, usurarii, sui interfectores, sicut supra explicatum; imò olim vetabatur generaliter fidelium omnium sepulturam fieri intra Ecclesiam; sed contraria invaluit consuetudo; insuper Ecclesia debet esse locus ab omni usu profano separatus.

Dico 2. Ecclesiis concessum est, ut delinquentes qui ad illas confugiunt, per vim extrahi non possint. Hæc immunitas non est de jure naturali, nec de divino positivo legis sive veteris sive novæ; sed de jure canonico eam statuente, & civili adjuvante, videturque circa Constantini tempora cum ipsa solemni templorum dedicatione sumptisse initium. Imò juxta Abulens. templum antiquum Jerosolymitanum non habuit hoc privilegium à Deo concessum. Hâc autem immunitate gaudet Ecclesia non tantum consecrata & benedicta, sed etiam nec consecrata nec benedicta si divinis obsequiis dedicata sit, licet in ea necdum inceperint illa celebrari; imò & interdicta aut polluta nondum reconciliata. Eâdem gaudet tota templi interna fabrica, habitatio, capacitas, ac externum cœmeterium, atque homo qui foris, portæ clausæ ansam manu tenet; & probabilius is, qui est supra tectum. Eâdem etiam gaudent Zenodochia auctoritate Episcopi dedicata, domus Religiosæ, Monasteria quoad totum Claustrum seu habitationem Religiosorum; (quia totus ille locus Religiosus & Sacer est) ac Palatium Episcopi. Non tamen eâ gaudent oratoria privata, id est quæ auctoritate Episcopi non sunt dicata; licet de ejus licentia possit in illis Missa celebrari. Secùs verò oratoria publica, seu sacella auctoritate Episcopi constructa; ac dicata.

CAPUT X. & XI.

Pro quibus personis & causis valeat hac immunitas?

Dico 1. Hac immunitate seu privilegio gaudent omnes fideles Laici baptizati tàm servi quàm liberi, etiam excommunicati & interdicti; servi tamen confugientes ad Ecclesiam tantum ob timorem Domini, Domino dante juramentum de impunitate, cogendi sunt redire ad Dominum. Dixi *fideles Laici*; quia Clerici possunt extrahi à loco sacro à judice Ecclesiastico, non tamen à sæculari. Si enim non possent extrahi, Religiosus existens in monasterio, quod est locus Sacer, non posset in carcerem conjici. Infidelis autem non gaudet hoc privilegio contra Host. Tiraq. &c. *Nam de his quæ foris sunt, nihil ad nos.* Nimirum nihil attinet ad jus canonicum; si tamen confugiendo ad Ecclesiam peteret baptismum & prius jam esset cathecumenus, videtur tunc eo gaudere; si autem petat tantum post delictum commissum, potest detineri ut examinetur, an simulate agat, necne; si verè baptismum petat & baptizetur, tunc gaudet immunitate; sed si non possit simulationis præsumptio purgari, tunc non gaudet. Quoad hæreticos, si confugiant ad Ecclesiam ob crimen diversum ab hæresi, juxta Sylv. gaudent probabiliter immunitate contra Covarr. &c.

Dico 2. Hac immunitate gaudent confugientes ad Ecclesiam propter debita, ita ut non possint inde extrahi ad eos conjiciendos in carcerem; multò autem magis eadem gaudent ad illam confugientes propter crimen, exceptis criminibus in jure expressis, quæ sunt publica latrocinia, nocturnæ depopulationes, & ex consuetudine juxta Covarr. simplicia furta; item grave crimen in Ecclesia commissum, v. g. homicidium, aut mutilatio, in quo crimine aut casu videtur comprehendi is qui in Ecclesiâ existens ferit existentem extra Ecclesiam, aut existens extra Ecclesiam, sagittâ, aliove instrumento vel per servum percutit existentem in Ecclesia: item homicidium per industriam & insidias simul commissum tam extra quam intra Ecclesiam, sive occisor vel occisus sit Laicus, sive Clericus; id est per industriam insidiosam; (non enim excipitur commissum per solam industriam;) si autem effectus non sit secutus, aut homo noir fuerit occisus, licet vulneratus; probabilius valet pro illo reo immunitas, non tamen videtur valere

pro mandante fieri ejusmodi insidiosum homicidium, effectu secuto. An raptores Virginum gaudeant, nec-nè hac immunitate, controvertunt authores ob diversos juris textus; videntur probabiliter non gaudere, accedente maximè consuetudine. Sed illà gaudet reus qui aut è carcere aut è manibus ministrorum justitiæ elapsus, fugit in Ecclesiam, uti & is qui sub juramento promiserat se rediturum aut iturum ad carcerem.

CAPUT XII. & XIII.

De affectibus immunitatis templi & de crimine ac pœnâ extrahentium eos qui ad illud confugerint.

Dico 1. Nulla vis potest reo inferri, intra Ecclesiam, v. g. non potest ibi vinculis constringi: item nec potest ibi spoliari rebus aut bonis secum allatis, nisi sint aliena aut injustè retenta vel arma vetita; nec potest ita obsideri templum ut intercludantur ei omnia ad vitam necessaria; potest tamen obsideri, ne evadat; & quamdiu in Ecclesia remanet, licèt possit judicari, non potest tamen damnari pœna corporali, v. g. morte, exilio, ad triremes, servitute &c. Sed potest ei imponi pœna pecuniaria, & medicinalis pro animæ salute.

Dico 2. In casibus à jure exceptis, nullum est peccatum per vim extrahere absque pastorum Ecclesiæ facultate ad templum confugientem; similiter si judex solis blanditiis & promissionibus roget eum, ut secum exeat, & ipse consentiens sponte exeat, nullum est peccatum, licet fortè clerici non consentiant; uti nec peccat contra immunitatem, si ex justa pastorum Ecclesiæ licentiâ etiam invitum extrahat; quia tunc licèt faciat vim personæ, non tamen Ecclesiæ; possunt autem pastores illam dare habitâ priùs securitate de impunitate delinquentis quoad omnem pœnam corporalem; alioqui tenetur Judex eum restituere, & cogi potest per Ecclesiam.

Dico 3. Judex qui reum extrahit ab Ecclesia per vim & contra Ecclesiæ immunitatem, grave sacrilegium committit, & tenetur absolutè eum restituere etiamsi vellet dare cautionem de ejus impunitate; illique potest resisti vim vi repellendo, sed sine armis, v. g. fores claudendo, censuras Ecclesiasticas ferendo &c. & jure canonico ob hoc delictum imponitur ei pœna pecuniaria. Imò probabilius videtur Judex per vim sic extrahens aliquem ab Ecclesia, inferre illi injuriam contra justitiam commutativam, quia ibi in eam non habet jurisdictionem; temporalis enim jurisdictio non extenditur in Ecclesiam, utpotè locum exemptum intra territorium, ac proindè tenetur illi restituere omnia damna inde subsecuta. Hinc sequitur actum capiendi seu extrahendi istum reum & in carcerem conjiciendi esse juridicè nullum; cum sit actus rapinæ, non jurisdictionis; nec potest sic captum retinere, & quasi continuè peccat, quamdiu eum non restituit; ac omnes actus judiciales circa istum postea facti, ipso jure sunt nulli, quia fundantur in captura ac possessione Rei, quæ est irrita ac nulla; & si eum interroget aut examinet, non interrogat juridicè utpotè qui non habet in eum jurisdictionem, nec reus tenetur dicere veritatem, aut respondere; & quidquid faciet Judex, erit irritum; imò tenetur ad restituendum reo omnia damna ac nocumenta ex hujusmodi actionibus injuriosis & injustis secuta; nisi excusetur ex ignorantiâ invincibili juris vel facti, aut ex bona fide alterius opinionis probabilis, cui D. Th. favere dicunt, dum ait istum sic reum extrahendi actum non habere *aliam deformitatem, nisi quia res sacra violatur.* 2. 2. *q.* 99. a. 2. Sed D. Th. videtur ibi loqui tantum de primariâ istius actûs malitiâ. Si autem Judex Reum inveniat extra Ecclesiam per fraudem ab alio extractum, cui non cooperatus fuerit; tunc potest eum apprehendere; secùs verò, si illum à quo Reus per vim aut fraudem extractus fuit, ipse miserit.

TRACTATUS TERTIUS

De vitiis Religioni contrariis.

LIBER PRIMUS

De irreligiositate.

CAPUT I.

Quid & quotuplex, irreligiositas?

DICO: Irreligiositas est genus quasi generalissimum in omni Religionis materia ac modo destruens honestatem, adeoque sub se continens plura malitiarum genera ac species; dividiturque in irreligiositatem per defectum, quæ deficit in Dei cultu præstando per suam erga Deum irreverentiam; & in irreligiositatem per excessum, seu superstitionem quæ irreverenter excedit in eodem cultu. Item dividitur in irreligiositatem seu irreverentiam erga ipsum Deum; & in irreverentiam erga res Deo sacratas, seu sacrilegium. Irreverentia erga Deum continet sub se blasphemiam, infidelitatem in votis & ingratitudinem erga Deum &c.

CAPUT II. & III.

De Dei tentatione.

Dico 1. Duplex est tentatio: alia experimenti seu probationis; alia inductionis seu seductionis. Dicitur homo tentare Deum tentatione inductionis, vel dum suis peccatis eum ad iram provocat, & ad malum pœnæ inferendum quasi inducit. *Tentaverunt Deum & Sanctum Israël exacerbaverunt.* Ps. 77. vel dum postulat à Deo opem ad aliquid pravum perpetrandum, v. g. ad vindictam sumendam de inimico. Sed de hu-

hujusmodi tentatione hîc non agitur; agitur de tentatione probationis quâ homo vel formaliter vel interpretativè aliquid petit aut facit ad sumendum de Deo experimentum. Quare

Dico 2. Tentare Deum circa intrinsecas ejus perfectiones, v. g. potentiam, sapientiam, bonitatem &c. ex intentione formali, per se malum est, utpote dubium in materia fidei; nec tantum dubium, sed etiam magna irreverentia Religioni contraria, quâ quis à Deo petit probationem ipsius excellentiæ, v. g. potentiæ, veritatis &c. reducitur tamen ad defectum quemdam in modo orandi, ex parte materiæ orationi debitæ; nam cum per aliquod factum sive petitionis aut orationis, verbis homó intendit sumere tale experimentum, sive explorare an Deus sit talis, an hoc sciat, an hoc possit, &c. ista intentio aut desiderium est, etiam virtualis aut tacita oratio. Si quis autem suspendens assensum suum circa veritatem supernaturalem quæ ipsi non est sufficienter proposita, aut de ea sine peccato dubitans, petat à Deo signum aut opus miraculosum ad explorandam ac cognoscendam illam veritatem, v. g. Gedeon missus à Deo ad liberandum Israël, ei dicit: *da mihi signum, quod tu sis qui loqueris ad me.* Judic. 6. ille non propriè tentat Deum, sed petit ab eo instrui, an ille, qui loquitur, sit Deus; uti nec ille qui certus nec dubitans de aliquâ veritate supernaturali, petit amplius illuminari vel propter se vel propter alios ad majorem ejus confirmationem, quemadmodum aiebat Elias: *Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus.* 3. Reg. 18. Sed *ad hujusmodi* experimentum petendum requiritur *justa* necessitas, vel pia utilitas, & animi submissio ac resignatio erga petitionis effectum. Similiter tentare Deum ad explorandam ejus voluntatem aut ejus determinationem circa aliquem eventum futurum, per se etiam malum est; quia postulare à Deo aliquod signum miraculosum aut extraordinarium opus ad istum finem, est contra reverentiam illi debitam: vult enim homo ut ad satisfaciend in suæ curiositati, Deus utatur suâ omnipotentiâ; & licet ex se sit minùs grave peccatum, quàm præcedens tentatio, tamen probabilius ex genere suo est mortale. Cajet. Tolet. &c.

Dico 3. Interpretativè & implicitè tentari Deus dicitur, dum aliquis ipso suo opere explorat Dei potentiam vel amorem seu Benevolentiam; v. g. si quis velit jejunare 40. dies sine cibo & potu sicut Christus, ingredi ignem ad probandam suam innocentiam, exponere se evidenti mortis periculo sine necessitate, nolle uti mediis ad tuendam salutem in morbo &c. ad hanc autem interpretativam Dei tentationem, necesse est, ut opus fiat cum aliquo ad Deum respectu, etiam ex intentione operantis, intendendo habere effectum à primâ causâ sine secundâ. In hoc modo operandi committitur peccatum non solum contra alias virtutes juxta materiæ capacitatem, v. gr. contrà justitiam si actio sit cum damno proximi; contrà charitatem si sit cum proprio periculo, &c. sed etiam contrà Religionem, quia in isto opere intervenit vel formalis, vel virtualis Divini auxilii imploratio indebita; & contrà rationem, adeoque & contrà reverentiam Deo debitam. Hinc à sacris canonibus prohibentur purgatio, seu probatio, per ferri candentis, & aquæ ferventis experimentum, per monomachiam, aut per alia opera miraculosè facienda ad manifestandam veritatem. Dum autem Deus interdum miraculo similes purgationes confirmavit, id accidit, vel quia ex speciali Dei inspiratione opus fiebat, vel quia Deus voluit innocentiæ favere, licet ex ignorantiâ, vel ex bonâ intentione indebito modo fieret petitio. Illud purgationis genus quod Deus præceperat ad explorandam mulierem de adulterio suspectam N. 5. non erat Dei tentatio; sed erat operis modus ab ipso constitutus, adeoque licitum. De purgatione per sumptionem corporis Christi, do quâ C. *sæpè.* 2. q. 5. controvertunt authores.

CAPUT IV. & V.

Quid Blasphemia & Quotuplex?

Dico 1. Blasphemia, est verbum sive mentale, sive vocale, sive scriptum convitii, contumeliæ, aut maledictionis in Deum; fitque duobus modis: 1. Quando per verba indicativi modi derogatur divinæ excellentiæ, aut affirmando aliquid de Deo quod illi non convenit, aut negando quod illi convenit, aut tribuendo creaturæ id quod Dei proprium est. 2. Quando per verba execrationis, ignominiæ aut contumeliæ, seu per verba optandi aut imprecandi Deo aliquod malum, aut alicujus boni carentiam, infertur Divino ejus honori injuria; interdum etiam fit nominando ignominiosè ea quæ Deo conveniunt, maximè secundum ejus humanitatem, aut humanitatis partes inferiores: falsitas namque non est de essentiali ratione blasphemiæ ut sic. Dixi *in Deum*, quia verbum contumeliæ, convitii, maledictionis in hominem, nunc non dicitur propriè blasphemia, quæ propriè est vitii species Religioni contraria.

Dico 2. Blasphemia dividi potest in eam quæ est contrà ipsum Deum, de quâ jam dictum est; & in eam quæ est contrà ejus sanctos, æternâ beatitudine donatos. Et hæc potest fieri aut proferri tribus modis: 1. Expresè cogitando simul de Deo & intendendo ejus honori detrahere in sancto suo. 2. Cogitando de sancto cum expressâ ejus ad Deum relatione, v. gr. peculiaris amici, ministri, &c. & voluntariè proferendo verba contumeliæ in sanctum; tunc etiam contumelia cadit in Deum ob conjunctionem sancti cum illo, licèt ipsa formaliter non intendatur. 3. Cogitando solùm de supernaturali sancti excellentiâ sine expressâ ad Deum relatione; & tunc licèt imperfectior in Deum blasphemia sit; indirectè tamen participat ejus malitiam, quia voluntas proferentis probrosa verba in sanctum, indirectè tendit simul in Deum, adeoque iste actus contrahit malitiam tum contrà observantiam ergà sanctos seu contrà Duliam; tùm contra cultum Dei seu Religionem.

Dico 3. Blasphemia iterum dividitur in hæreticalem quæ formalem aut virtualem hæresim continet, v. gr. negando aliquid de Deo contra fidem, vel tribuendo creaturæ id quod juxta fidem soli Deo convenit; vel vocando Deum injustum, nescium, &c. vel dicendo *Deum abnego &c.* & *in non hæreticalem* seu simplicem, quæ nec formaliter nec virtualiter continet falsitatem quasi speculativam contra fidem, qualis est quæ fit per modum imprecandi, vel contumeliosè nominando aliquid, quod verè in Deo est, vel *dicendo ad despectum Dei, per vitam Dei* &c.

CAPUT VI. & VII.

De Gravitate peccati Blasphemiæ ac pœnis.

Dico 1. Blasphemia formaliter ac seriò prolata, est peccatum mortale; nec potest esse veniale ex solâ levitate materiæ, nisi etiam subreptio & voluntas indeliberata accedat, quod contingit quando quis vel ex subitâ passione priùs protulit verbum,

quàm adverteret Blasphemum illius sensum; vel ex consuetudine (quam tamen tenetur tollere) priùs effudit Blasphemiæ verbum quàm adverteret, quid loqueretur. Tunc enim non profert formaliter, ac voluntariè Blasphemiam; sed tantum materialiter verbum de se Blasphemum. Idem dic de eo, qui ejus modi verba profert ex vehementi passione, plenum rationis usum impediente. Hoc peccatum inter peccata Religioni contraria est gravissimum, utpotè Divinitati, ejusque excellentiæ directè oppositum. Distinguitur ab hæresi seu infidelitate, quia in blasphemiâ simplici seu non hæreticali nihil falsum de Deo profertur; & in hæreticali ordinariè profertur tantum exterius aliquid falsum de Deo, animo non credente id quod os effutit contra Deum; sicut qui fictè negat exterius tantum fidem, licet non sit verè hæreticus, peccat tamen contrà externam fidei confessionem & simul contra honorem Deo debitum. Hinc etiam patet blasphemiam distingui ab odio Dei & desperatione, quia sine illis potest esse. Et licet possit etiam esse sine irreligioso juramento, sæpe tamen est conjuncta cum illo sed distinctâ malitiâ. Dum æquiparatur veritas humana Divinæ, v. gr. dum quis affirmat tam verum esse id quod dicit, quàm est verum Deum esse, quàm est verum Evangelium &c. an sit vera blasphemia, nec-ne? Id multum pendet ex intentione loquentium, sæpe similia proferentium per anxesim, nec intendentium omnimodam æquiparationem; alioquin non posset à blasphemiâ excusari. Est etiam blasphemia jurare per falsos Deos; & gravius quidem peccatum simpliciter & intensivè jurare verum per falsos Deos, quàm si quis juraret falsum per verum Deum; quia blasphemia majus est peccatum quàm perjurium; jurare tamen falsum per verum Deum, peccatum est majus secundum quid, & extensivè quàm præcedens; quia est peccatum, & contra justitiam mentiendo, & contrà Dei reverentiam adducendo eum in testem falsitatis. Item promittere aliquod pravum opus in honorem Dei, aut turpibus verbis uti ad illum laudandum, est blasphemia, uti & interdum abuti verbis sacræ scripturæ.

Dico 2. Blasphemiæ hæreticales probabiliter distinguuntur specie, seu gravitate essentiali à non hæreticalibus; sed hæreticales inter se, & non hæreticales inter se, non videntur distingui essentialiter. Contumelia autem in sanctum immediatè prolata continet duas distinctas malitias; unam contrà Deum, quatenus Deus in suo sancto maledicitur, quæ videtur esse ejusdem speciei cum blasphemiâ immediatè in Deum prolatâ; alteram contra ipsam sancti personam, quæ ex se est honore digna; & hæc est contrà Duliam, seu sancti observantiam specie distincta ab aliâ; adeoque in confessione apetienda.

Dico 3. Nulla Blasphemia est irremissibilis; nec ulla propter illam in foro interno incurritur censura ipso facto; in foro autem externo tam civile quàm canonicum jus decernit pœnam imponendam.

LIBER SECUNDUS

De Superstitione.

CAPUT I.

Quid superstitio? Et an possit esse superstitio in colendo vero Deo?

Dico 1. Superstitio est nimius Dei cultus seu quidam in illo excessus; estque duplex, unus ex parte rei cultæ, seu cultus falsi Dei, qui idololatria vocatur; alter ex parte modi qui servatur etiam in ipsius veri Dei adoratione; & uterque hic cultus distinguitur contra hæreticos volentes non distingui.

Dico 2. Certum est in colendo vero Deo posse committi peccatum per excessum in modo cultûs, seu superstitionem: duo enim in Dei cultu reperiuntur: 1. Vera existimatio Dei: v. gr. judæus, aut saracenus, licèt erret in Trinitate Divinâ, non tamen in unitate Dei. Cognoscit enim verum Deum secundum essentiam, eumque juxta id quod de illo cognoscit, adorat: & sic veram illius existimationem habet, verumque Deum colit, quamvis non colat quidquid reverà in eo colendum est. 2. Signum quo utimur ad Deum colendum, & quando hoc signum seu res quæ adhibetur, non est apta ad colendum Deum, nec verè Deus illâ honoratur, si adhibeatur, committitur peccatum superstitionis; v. gr. judæus circumcidens filios & servans Sabbathum, gentilis offerens Deo sacrificium pecudum, hæreticus immiscens aliquid in usu sacramentorum contrà ritum Ecclesiæ, Catholicus non Sacerdos tentans sacrificare, superstitionem committunt. Verùm quamvis aliqua divini cultûs ceremonia non sit à Deo aut Christo præcepta, potest tamen ab Ecclesiâ institui; & sic instituta non erit superstitiosa, ut volunt hæretici. Dum dicitur: *quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, neque addas quidquam, nec minuas. Deut.* 12. id est, non addas aut minuas quidquam legi vel rationi contrarium. Non potest quidem esse excessus in quantitate veri cultûs Dei, quia nullus potest Dei excellentiam adæquare, nedum excedere; sed potest esse in qualitate, ac modo; v. gr. si quis in sacrificio offerat tantum corpus Christi, & non sanguinem, peccat per excessum; quia offert Deo id quod non est sacrificium, & alia ejusmodi.

CAPUT II.

Quot modis & quam graviter peccetur per superstitionem, in veri Dei cultu?

Dico 1. Superstitio alia perniciosa, alia superflua. Perniciosa est, quæ peculiarem facti falsitatem, ac mendacium continet; eo enim ipso tale mendacium est pernicioſum; hæcque falsitas vel se tenet ex parte rei significatæ, qualis nunc est judaïcarum ceremoniarum usus; v. gr. circumcisionis; vel ex parte colentis, qualis est, si colens Deum, Christi aut Ecclesiæ nomine, offerat in cultum, id quod nec Christus, nec Ecclesia voluit suo nomine offerri: sic enim colens Deum, est falsarius; quia in actu exercito affirmat alium, cujus nomine Deum colit, id in cultum offerre, quod ipse offert: quod tamen falsum est, v. gr. si quis simulet se esse Sacerdotem & sacri-

sacrificium offerat, aut sacerdos depositus se ingerat ad sacrificium offerendum, & publicè orandum nomine Ecclesiæ, est fictio in legatione quam exercet nomine alterius, à quo non est constitutus. Unde hæc falsitas videtur tantum inveniri in cultu communi, non autem in privato; & hoc falsitatis genus ita grave est peccatum, ut vix possit fieri veniale, nisi defectus esset in modo tantum accidentali non jusso ab Ecclesia sub grave præceptum, v. gr. si quis accidentales aliquos ritus non servaret in Missâ, aut in officio Divino, aut alios pro suâ devotione adjungeret; talis enim seclusso contemptu, censeretur peccare tantum venialiter.

Dico 2. Superstitio superflua est, quæ offert Deo pro cultu id, quod nec ad gloriam Dei spectat, nec mentem vel corpus Deo subjicit prout par est, nec prout lege aut consuetudine constitutum est; talis enim cultus licèt non sit falsus, nec mendax, est tamen superfluus ac inanis, cum Deus illo non honoretur; est quidem falsus in essendo, seu inutilis ac nullus; sed non in significando, seu non significat semper falsum cultum. Hæc superstitio superflui cultûs potest dividi in turpem & levem, seu vanum cultum. Turpis cultus dicitur, dum quis intendit Deum colere actione quæ aliundè est prava, etiamsi non sit mendacium; v. gr. si quis injustè acquisita offerat Deo in cultum; vanus dicitur dum quis intendit Deum colere actione ad *istum effectum* inepta, aut sine debitâ circumstantiâ *aut omittendo* statutas ceremonias propter inutiles vel superstitiosas.

Dico 3. In omnibus hisce superstitionibus variæ reperiuntur species malitiæ, adeò formaliter diversæ, ut in confessione videantur singillatim explicandæ: aliud est enim peccatum circumcidere more judaïco puerum, aliud sine ordine sacro simulare sacrificium; aliud turpis; aliud vani cultûs superstitionem exercere; aliud materiam sacramentorum, aliud accidentalem eorum ceremoniam immutare.

CAPUT III. & IV.

Quid & quotuplex Idololatria?

Nota: Avaritiâ, gula, & quodvis peccatum mortale metaphoricè vocatur Idololatriâ. Sed

Dico 1. Propriè Idololatria dicitur idoli latria. Idolum autem juxta suam Etymologiam significat statuam aut imaginem; non tamen omnis imago dici potest idolum; nec omne idolum dici potest imago rei falsæ, aut fictæ; seu non subsistentis; sed Idolum adæquatè sumptum, est imago destinata ad indebitum cultum alicui tribuendum; quia tamen imago repræsentans creaturam ut Deum, repræsentat rem falsam, seu falsum Deum; in hoc sensu potest dici Idolum involvere falsitatem in suâ repræsentatione, adeoque est imago falsa. Hinc quævis creatura, quæ tamquam Deus colitur, etiamsi non in aliquâ imagine, sed in se & propter se adoretur, vocatur idolum. Latria vera, est adoratio soli Deo debita; quæ tribus constat: nempe actu intellectûs, id est opinione Divinitatis seu alicujus Divinæ excellentiæ in re adoratâ, actu voluntatis, id est affectu aut intentione adorandi rem propositam, & exhibitione signi adorationis, vel interioris si sit adoratio merè interna, vel exteriotis, si sit externa.

Dico 2. Omnis Idololatria, ex parte rei adoratæ, est semper falsa adoratio; sed ex parte adorantis interdum est falsa; si, v. gr. aut judicet nihil Divinæ excellentiæ in re adoratâ existere, aut ficto animo eam exterius adoret; interdum est vera, si ex opinione Divinitatis in statuâ residentis eam verò voluntatis affectu colat; hinc ex opinione plurium Deorum distinxit Varro triplicem theologiam. 1. *Physicam*, quâ quidam dicebant totum hunc sensibilem mundum à Deo animari, & fortasse putabant non unum & eumdem Deum esse in toto mundo; sed varios esse in sole, lunâ, elementis, &c. ideoque Plato censebat esse unum summum Deum, & alios minores. Dein aliqui credebant substantias separatas seu intelligentias non fuisse ab alio factas. 2. *civilem*, quæ in solis simulachris ac statuis ab hominibus factis Divinitatem affigebat. 3. *Fabulosam*, quæ homines & Deos, V. gr. Jovem, Apollinem &c. in imaginibus repræsentatos colebat. Quomodo autem potuerint existimare in tot & singulis Diis supremam aliquam excellentiam residere? Verisimile est credidisse unum quemque Deum in aliquo præsidendi munere, habuisse circa quasdam res supremam potestatem, ac vim; licet alii majores, alii minores dicerentur juxta rerum quibus præsidebant, dignitatem; aut certè putabant singulis rebus vim quamdam invisibilem ac supremam præsidere; ideoque supremo cultu colendam esse sine ulla ad unum supremum omnium creatorem & gubernatorem relatione.

CAPUT V.

De Idololatriæ origine.

Dico 1. Idololatriam sine imaginibus, quâ solem, lunam, ignem &c. tanquam mundi partes, aliquid in se divinum continentes, aut aliud creatum ab idolo sensibili abstrahens colebant, ortam fuisse ex ignorantiâ veri Dei, & humani ratiocinii imbecillitate, cum adjunctâ hominum negligentiâ ac Dæmonum arte & fraude; Idololatriam verò cum falsarum imaginum, ac simulachrorum cultu, originem, vel occasionem sumpsisse ex nimio erga mortuos homines affectu, ac illorum præsentiæ desiderio, accidente tyrannide vel nimiâ principum adulatione, quæ pravam consuetudinem induxit, & sensim errorem auxit, cooperantibus dæmonum præstigiis. Creditur Ninus fuisse qui primus dedit publicæ Idololatriæ occasionem, patris defuncti imaginem publicè erigendo & proponendo ut à populis coleretur; fieri tamen potuit ut ante illum acciderit quod sap. 14. narratur, nempe quemdam patrem ex amore filii præmaturè mortui curasse ejus imaginem depingi, & illam coluisse; quod non excludit prius Nini factum. Hinc videntur prius imagines fuisse institutæ, & habitæ ut imagines hominum tantum, ac posteà dæmones se illis insinuasse, & per illas cœpisse dare responsa aut alia prodigiosa facere ut homines deciperent, & in eis aliquid Divinum esse persuaderent. In primâ mundi ætate usque ad diluvium non videtur fuisse idololatria, dumque dicitur Enos incepisse *invocare nomen Domini*, id intelligitur de solemni usu per preces publicas, certa sacrificia &c. multò minus verum est quod quidam putarunt Enos ita pium fuisse, ut tamquam Deus ab hominibus cæperit coli.

Dico 2. Probabile est idololatriam privatam priùs fuisse in usu sine imaginibus, quàm cum illis; V. gr. colendo privatim solem, lunam, & alias mundi partes tanquam Deos sine idolorum aut simulachrorum erectione; publica autem per sacrificiorum & templorum dedicationem videtur incepisse cum imaginibus, aut sensibilibus idolis, & ab iis initium

tium duxisse juxta id: *initium fornicationis, idolorum inventio.* Sap. 14.

CAPUT VI.

De gravitate peccati Idololatriæ, & pœna illi imposita.

Dico 1. Tribus modis graviter peccari potest per idololatriam: 1. Infidelitate mentis, & errore circa Deorum multitudinem. An autem in hoc errore circa Deorum multitudinem possit intervenire invincibilis ignorantia, quidam absolute negant, quidam absolute affirmant; sed dico, si quis habeat aliquam unius Dei cognitionem & erret, putando alios esse Deos quibus Divinus cultus tribuendus sit, cum nullo modo posse per ignorantiam invincibilem excusari. Si quis autem omninò ignoret unum verum Deum, & summam unius supremi Numinis excellentiam, pro ratione talis ignorantiæ excusabitur vel ab omni, vel à tantâ culpâ in cultu plurium Deorum; si sit enim invincibilis ignorantia, excusabit ab omni culpâ; si utcumque culpabilis, illam minuet. Sed videtur vix posse dari ignorantiam invincibilem, nisi forte in homine omninò rudi, qui & rectam instructionem nullam habuit, & per se philosophari nequit; ut multi nunc repetiuntur in Africa, America, &c. 2. Sine propriâ mentis infidelitate seu ignorantia, cum affectu tamen tribuendi Divinum honorem ei qui non est Deus; ut si quis credens dæmonem unum esse Deum, velit ei exhibere Divinum honorem, V. gr. sacrificium, ut habeat illum sibi propitium. 3. dum sine errore intellectus aut ignorantiâ, & sine affectu voluntatis aut intentione colendi creaturam ut Deum, ei exterius tantùm tribuitur honor Divinus; cùmque ista externa honoris, licèt ficti, exhibitio sit voluntaria, est mendacium Deo injuriosum, & hominibus scandalosum; adeoque grave peccatum, quamvis minus grave quàm præcedens secundi modi; & quoad superstitionem etiam minus grave quàm præcedens primi modi; sed magis noxium proximo. Cæterum idololatria ex genere suo est gravius peccatum quàm alia peccata, virtutibus moralibus contraria; non tamen theologicis, V. gr. formali Dei odio, desperatione, infidelitate, quamvis hæc peccata sæpe præsupponat aut causet.

Dico 2. Homo baptizatus veram ex internâ infidelitate idololatriam committens, incurrit omnes censuras & pœnas per Ecclesiam latas in Apostatas à fide & hæreticos; secus verò, si tantùm exteriùs & ficto animo sine internâ infidelitate, idololatriam admittat; quia in jure nulla est pœna specialiter lata præcisè pro Idololatriâ; ergo multò minus pro ficta & externa tantum. Nav. Sylv. Ang. est contra Cajet. dicentem hos incurrere etiam prædictas pœnas. Hoc enim peccatum licèt habeat malitiam externæ idololatriæ, non tamen infidelitatis seu Apostasiæ; nec est in suâ specie perfectum; & Ecclesia sæpè non punit externum actum, nisi prout ab interno procedentem.

CAPUT VII. & VIII.

Quid sit divinatio & unde habeat malitiam? & quantam?

Dico 1. Divinatio juxta vim vocis est Divinatio seu rerum futurarum aut occultarum cognitionis, quæ Divinitatis propria est, quædam participatio; adeoque sic potest dari bona Divinatio; sed ordinariè sumitur in malam partem, & juxta hanc acceptionem est indebita præmotionis seu prædictionis rerum futurarum aut occultarum quæ divinitatis est propria, usurpatio, atque ita de se est prava & peccaminosa actio & prohibita in lege veteri ac in jure canonico & civili: *Non inveniatur in te qui ariolos scisciteur &c. omnia enim hæc abominatur Dominus.* Deut. 18. *vir, sive mulier in quibus pythonicus sive Divinationis fuerit species, morte moriatur.* Levit. 20. ratio est, quia per doctrinam Dæmonum inordinata futurorum contingentium seu rerum occultarum cognitio inquiritur, aut comparatur, nempe modo indebito. Hinc patet Divinationem per se intrinsecè & non solum ob positivam prohibitionem, sed etiam ex naturâ suâ semper esse malam; quia est studium præsciendi futura, aut cognoscendi occulta, per medium improportionatum, & inordinatum; id est rationi naturali, & Dei voluntati contrarium; illud enim medium involvit communicationem ac societatem cum Dæmone.

Dico 2. Variis modis per expressam cum Dæmone communicationem aliquid ab eo peti potest, nempe vel simpliciter, vel cum promissione, vel cum pacto reciproco, vel sine illo, vel per sacrificia, suffitus, adjurationes, figuras &c. Similiter Dæmon dat responsa variis modis, V. gr. per locutionem aëream sine figurâ visibili, per corpus hominis assumptum, aut mortuum, per imagines aut statuas inanimatas, per bestias, per signa ostensa in extis, quæ illi sacrificantur, per sortes, per figuras in terrâ, aëre, aquâ, igne efformatas, per volatus aut garritus avium, &c. sed licèt Dæmon multa possit cognoscere & revelare; non tamen omnia; & maximè internas cognitiones & actus liberos non novit, nisi quatenus per signa, vel effectus externos illos conjicit. Hinc

Dico 3. Præcipua Divinationis malitia consistit in eo, quòd postuletur à Dæmone, certa rerum occultarum cognitio quæ est Dei propria; unde illam à Dæmone petere, est illi attribuere id quod est proprium Dei, & quamdam in eo Divinitatis excellentiam agnoscere, atque ita superstitionem falsi cultûs & tacitam idololatriam committere; eritque per accidens, si operans ignoret talem cognitionem esse Dei propriam, & excusabitur à culpâ si sit ignorantia invincibilis; sed vix fieri potest ut in christiano non sit vincibilis, & culpabilis. Ad falsum autem cultum ex parte rei adoratæ seu dæmoniis, non est semper necessaria formalis eum adorandi aut colendi intentio, ut actio contrahat talis cultûs malitiam; sed sufficit actio de se ad talem cultum & honorem pertinens; uti ad homicidium & ejus malitiam sufficit voluntaria talis operis effectio, quamvis non habeatur formalis occidendi intentio.

Dico 4. Licèt aliquis nihil aliud à Dæmone postulet, nisi ut revelet & patefaciat occulta eo modo, quo illa naturaliter potest cognoscere, nimirum ut si sint per se occulta, maximam quam potest, diligentiam adhibeat ad conjecturam faciendam, & dicat id quod in causis & signis verisimilius continetur; si autem ea de quibus interrogatur, sint tantum per accidens occulta, tradat de illis certam cognitionem quam naturaliter habet; in hoc tamen cum Dæmone consortio committit superstitionem & irreverentiam religioni contrariam, quia relicto Deo, ad Dæmonem recurrit, ipsi se subjicit tanquam indigens ejus auxilio, ei confidit etiam invito Deo, & cooperatur conanti Divinam excellentiam usurpare, ideoque contra religionem Deo debitam superstitiosè agit. Deinde Dæmon est publicus

blicus Dei & hominum hostis & in omnibus Dei gloriam obscurare nititur; ideoque qui Deo tanquam supremo regi inserviunt, & sub eo militant contra Dæmonem, omninò hujus societati renunciant.

Dico 5. Cum prædicto utroque modo Dæmonem consulendi de rebus, sive per se, sive per accidens occultis conjunguntur multæ aliæ malitiæ, tum ipsi religioni, tum aliis virtutibus contrariæ: nam in hujusmodi consultatione invenitur morale periculum deceptionis periculosæ, perniciosæ vel sibi vel proximo; adeoque peccatum contrà charitatem propriam, vel proximi, vel etiam contrà justitiam. Nec tantum idolatria, dum Dæmon consulitur per sacrificia, & ejusmodi ceremonialem cultum, committitur; sed etiam dum ejus responsis fides adhibetur; præter alia multa peccata gravissima, quæ in pactis, promissis, prædictionibus, deceptionibus interveniunt.

CAPUT IX. & X.

De Divinatione per implicitum cum Dæmone pactum, & aliis circa Divinationes?

Dico 1. Potest committi superstitiosa Divinatio sine expresso pacto cum dæmone, cum solo implicito, quod habetur dum per medium ineptum & inutile inquiritur alicujus rei occultæ cognitio; est autem *ineptum*, si nullam aut non sufficientem *habeat* connexionem causæ vel effectûs cum re quæ *inquiritur* seu investigatur, contrà inquisitio non erit vana nec superstitiosa, si fiat per causam vel effectum naturalem, aut si fiat observatio per signum, quod à Deo impositam habeat significationem talis effectûs. Variæ sunt harum divinationum species juxta vanorum & ineptorum mediorum varietatem; quædam enim ex inspectione lineamentorum in manu, in fronte, in scapulis, aliæ ex auditu garritûs aut cantûs avium; aliæ ex situ siderum colligunt & prædicunt futuros effectus qui nullam omninò cum iis habent connexionem. Implicitum autem cum dæmone pactum in hoc consistit, quòd divinator ad veritatem occultam inquirendam utatur signis vanis & inutilibus, quæ tamen credit esse utilia ad eam cognoscendam vel per impositionem certæ significationis jam factæ ab habente auctoritatem, non à Deo nec angelis, ergo à dæmone; vel per spem illius acquirendæ ex superiore aliquo & occulto instinctu, non Divino; ergo dæmoniaco. Atque ita utens his signis seriò, & fidem illis adhibens, tacitè fundatur in dæmonis disciplinâ & instructione, virtualiterque illius scientiæ, arti, ac doctrinæ adhæret, & hoc est operari ex implicito pacto cum dæmone. Dixi *Serio* &c. quia uti istis signis jocosè aut otiosè, quid per illa casu accidat quærendo, nec fidem illis dando, non erit superstitionis, sed otiosæ actionis peccatum; ac secluso scandalo vel periculo credendi, erit veniale tantum. Quamvis autem aliquis dicat utendo istis vanis inquisitionibus se nolle habere pactum cum dæmone; implicitè tamen illud vult, quia vult uti illis mediis ut utilibus quæ non possunt utilitatem habere, nisi dæmonis interventu; & facit actionem quæ ex se implicitum cum dæmone pactum continet, nec potest existimare illa esse à Deo instituta, aut casu, & experientiâ inventa, aut esse naturalia, nisi forte intervenire posset ignorantia invincibilis.

Dico 2. Licèt in rigore loquendo Divinatio per pactum explicitum non distinguatur probabiliter specie ab eâ quæ fit per implicitum; in ordine tamen ad praxim judicandum est de illis perinde ac si essent distinctæ; adeoque in confessione id explicandum. Sed aliæ vitii species quæ sub Divinatione per pactum implicitum, vel per explicitum continentur, non videntur distingui moraliter; omnesque Divinationes per pactum implicitum reducuntur ad augurium, & sortilegium, idemque peccati genus; & interdum potest esse veniale tantum, dum quis non præbet definitum assensum de futuro eventu ominato. Cæterum quævis divinatio sine expresso pacto facta ita est intrinsecè & ex se mala, ut etiam seclusa Dei vel Ecclesiæ positiva prohibitione honestari non possit. Unde quod fecit Eliezer Gen. 24. & Jonathas 1. Reg. 14. & David. 1. Reg. 20. ut à vanâ observatione excusentur, dicendi sunt id dixisse seu fecisse ex peculiari Spiritûs Sancti instinctu. Dum dixit Joseph suis Fratribus, *an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?* Gen. 44. id vel joco dixit, vel verbum *Augurandi in bono alio sensu intellexit.* Item dum dicitur: *qui in manu omnium hominum signat, ut singuli noverint opera sua.* Job. 37. id est Deus sui signum & characterem posuit in liberâ hominis agendi potestate, ut discernat quid sibi sit agendum; non agitur ibi de manu materiali.

CAPUT XI.

De prædictionibus quæ fiunt ex astrorum observatione.

Nota: Divinatio, ut jam dictum est, tunc est superstitiosa & prohibita, quando nec in Divinâ auctoritate nec in naturali connexione effectuum cum suis causis, vel causarum cum suis effectibus est fundata; vel quando in hâc ipsâ investigatione modum excedit. Jam verò videamus, an sine superstitione possit aliquid divinari seu prædici ex astris, sortibus, & somniis. Itaque hic de primo.

Dico 1. Non est per se malum nec prohibitum ex astris conjectare effectus naturales qui ex influentiis cælestibus, ex ortu, & occasu, concursuque planetarum vel aliorum astrorum, ac eorum aspectibus per se proveniunt; neque in hoc Divinationis culpa committitur: quia ejusmodi effectus, V. gr. pro agriculturâ, Navigatione, re medicâ, &c. utiliter per causas suas naturales investigantur; potest tamen in hoc genere inquisitionis peccari per temeritatem, Imprudentiam, arrogantiam, aut verbis nimium absolutis aut nimiâ certitudine illos prædicendo vel credendo, talium enim effectuum præcognitio est valdè incerta, quia pendent non ex uno, aut duobus astris, sed ex multis; nec tantum ex causis cælestibus, sed etiam ex inferioribus materialibus & efficientibus, & ex dispositione aeris, aquæ, terræ; ex ventis alterius loci, &c. unde siccitas, serenitas, sterilitas, pluviæ, & ejusmodi effectus valde incertò prædicuntur.

Dico 2. Nec est per se malum, nec universaliter prohibitum ex stellarum constellatione, observatâ infantis nativitate conjectare tenuiter ejus temperamentum, & ex temperamento naturalem ejus futuram propensionem ad iram vel ad mansuetudinem, ad hæc, vel illa studia, &c. quia cælestes influentiæ probabiliter possunt suâ vi naturali agere in temperamentum. Sed hæc certò prædicere, vel omnino probabiliter; stultum est, & non fit sine aliquâ culpâ: quia temperamentum dispositione materiæ; & ex proximæ virtutis activæ efficaciâ magis provenit quàm ex astrorum influentiâ; magisque ad illud confert prolis conceptio quàm nativitas; unde non sine mendacio aut falsitatis periculo

culo potest aliquid hac de re investigari aut promitti; sed ad summum levis suspicio educi.

Dico 3. Prædicere ex cæli & astrorum signis futura contingentia quæ ex libertate pendent, est superstitionis peccatum, gravissimè prohibitum jure Divino, ecclesiastico & civili, vehementerque à PP. Aug. Anast. Cypr. Chrys. condemnatum ac reprehensum. Ratio est, quia ista prædicerentur ex astris vel tanquam causis vel tanquam signis; non *primum*, quia astra cum sint causæ necessariæ, necessitarent voluntatem humanam, aut ad unum infallibiliter determinarent per suos influxus, adeoque tollerent libertatem, & sublatâ libertate nulla essent peccata, quæ omnia sunt hæretica. Non *secundum*, quia non sunt signa naturalia, cùm nullam habeant cum illis connexionem tanquam causæ vel effectus; sunt ergo signa ad placitum, habentia suam significationem ab aliquo impositam, non à Deo, ergo à dæmone; adeoquè implicitè quæritur à dæmone illorum significatio; & quamvis vera significarent, (quod tamen negatur) non liceret istam veritatem à dæmone discere. Aliud est post acquisitam dæmonis ope cognitionem, illâ uti sine dæmonis ope & commercio. Itaque erroneum est dicere ex astris posse futura contingentia ab humanâ libertate pendentia, multò minus à Divina, aut etiam casualia, vel occulta præterita seu præsentia certò cognosci; imò non solum non possunt hæc cognosci ac prædici ut certo futura, sed nec etiam ut probabiliter eventura; & qui sic exterius prædicit eventura, damnatur, & punitur jure Ecclesiastico ut Divino; imò quamvis non ut certa, sed tantum ut probabilia prædicat, nec plus interiùs intendat quàm esse probabilia; tamen superstitiosè agit, & gravem Divinationis culpam admittit; quia ex solis astris non potest haberi sufficiens cognitio, ad ferendum tale judicium. Hæc scripturæ verba; *ut sint signa & tempora* &c. Gen. 1. Item *complicabuntur cæli ut liber*. Isa. 34. non intelliguntur de his divinationibus, sed primum de signis temporum, V. gr. æstatis, hyemis, &c. secundum de cessatione motuum cælestium, &c.

CAPUT XII.

An sortium usus sit semper superstitiosus & prohibitus?

Nota: Sortes aliæ sunt divisoriæ, aliæ consultatoriæ, aliæ divinatoriæ, quare

Dico 1: Sortes divisoriæ quæ fiunt in vi contractûs, & præviæ conventionis non sunt ex naturâ suâ, ac per se malæ; quia in iis nec pactum cum dæmone, nec consultatio, nec invocatio ejus, aut cooperatio reperitur; aliquæ tamen jure humano prohibitiæ sunt, nempe in electionibus Ecclesiasticis faciendis, ut habetur in cap. *Ecclesia*; & quamvis in Electione semel, bis, aut sæpius factâ duo habuerint paria suffragia, non videtur ex vi juris communis, illis licere per sortitionem terminare istam electionem: quod si in aliqua communitate & ecclesiastica electione talis fuerit eligendi, seu sortem jaciendi modus, debebit provenire ex vi alicujus constitutionis à Papâ approbatæ, si per quam derogatur juri communi, quo sublato, ille electionis modus non est per se malus. imò, juxta Panorm. talis electio per sortes est ipso facto nulla, quod non videtur esse verum, nisi dum talis electio per sortes, fit ad aliquam ecclesiam, propter Capit. *qua propter*, in quo dicitur: *aliter electio facta non valeat*: sed ad summum irritari potest. Deinde ex vi cap. *Ecclesia*, non videtur esse prohibitum uti sortibus ad terminandas lites ecclesiasticas, etiam in causis beneficialibus; sed interdum licere inter litigantes de aliquo beneficio mittere sortes, & ita litem componere, non tamen privatâ ipsorum litigantium authoritate, sed judicis. Hæc prohibitio jaciendi sortes in electionibus, prout est juris positivi non extenditur ad civiles magistratus, & officia; hinc patet sortes divisorias esse indifferentes, & de se honestè fieri posse, adeoque non continere peccatum, nisi vel ex circumstantiis accidentalibus & extrinsecis, V. gr. ex pravâ seu superstitiosâ intentione, ex materiâ injustâ, ex modo fraudulento, &c. vel in casibus in jure expressis.

Dico 2. Usus sortium ad cognoscendam veritatem occultam, nisi fiat ex Divinâ inspiratione expectando ab ipso Deo istius Veritatis cognitionem, illicitus est & gravem ex suo genere malitiam continet. Hæ sortes aliæ dicuntur consultatoriæ dum per indicium sortis postulatur, & expectatur à Deo cognitio rei concupitæ; aliæ divinatoriæ, dum non postulatur nec expectatur à Deo, sed tacitè vel expressè à Dæmone. Jactio sortium consultatoriarum, si prudenter, & debito modo fiat, non est vitium, nec peccatum; V. gr. si fiat ex Dei mandato, ut Josue cap. 7. fecit ad cognoscendum furem occultum; si fiat ex speciali Dei instinctu qualis fuisse videtur electio S. Matthiæ in Apostolum, sorte materiali super eum cadente, & probabiliter miraculoso signo cælitùs comprobatâ, V. gr. cæleſti radio, &c. si debitâ cum reverentiâ ac fiduciâ ad tollendam ambiguitatem vel dubitationem in animo intendat solùm homo per specialem providentiam & beneficentiam non miraculosam impetrare à Deo occultam sortium directionem, ut id quod sors tulerit, amplecti statuat tanquam ex divinâ voluntate & ordinatione, & non tantum ex permissione profectum: si autem temerè & imprudenter fiat, V. gr. sine necessitate & sine speciali Spiritûs Sancti instinctu, tacitè vel expressè petendo à Deo, ut signo miraculoso ostendat rem occultam, de quâ consulitur, tunc erit grave peccatum, nempe vel Dei tentatio, vel sacrilegium.

Dico 3. Sortes Divinatoriæ sive petendo expressè à Dæmone ut sortes dirigat, sive inito pacto signum sortium ab illo accipiendo, & illo tanquam actionum regulâ utendo; sive ex pacto implicito cum illo, non expectando à Deo veritatis manifestationem, sunt superstitiosæ, & jure Ecclesiastico prohibitæ, cap. *non liceat*. 26. q. 5. cap. *si quis Episcopus*, &c. harum sortium quædam ordinantur ad speculationem, V. gr. dum per sortes inquiritur quis sit obtenturus victoriam, cathedram, &c. quædam ad operationem, V. gr. dum per sortem inquiritur quis fuerit homicida, qui non noscitur, ad eum puniendum. Quia in re non tantum superstitio, sed & injustitia, & sacrilegium reperitur.

CAPUT XIII.

Quomodo Divinatio per somnia superstitiosa sit?

Dico 1. Certum est per se non esse malum ex somniis investigare eorum causam vel causas; imò potest esse bonum, utile, & interdum necessarium; sed ejusmodi causæ vel causarum cognitio ex somniis hausta, adeo est tenuis & difficilis, ut vix esse possit probabilis, nisi adjunctis aliis multis circumstantiis, vel naturalibus, vel moralibus, vel super-

natu-

naturalibus; plurimæ enim possunt esse somnii causæ, V. gr. corporis dispositio, temperamentum, humores redundantes, præcedens cogitatio, sub quâ comprehendo affectionem & frequentem consuetudinem; Deus, Dæmon, aër circumstans, V. gr. calidus, frigidus, humidus &c. aut aliud simile elementum vicinum, cæli influentiæ; atque ita hæc causarum somniorum conjectatio ex ipsis somniis tanquam effectibus orta, est incertissima. Hinc minimè potest homo ex somnio tanquam effectu cognoscere alium effectum inde oriturum, vel naturaliter; vel contingenter seu casualiter, multò minus liberè; nescitur enim, ut dixi, somnii causa, adeoque nec effectus quem somnium potest causare; Divinare autem ratiocinio naturali aliquem effectum *naturalem*, inde oriturum, non est superstitio; secus verò liberum.

Dico 2. Dantur alia somnia, quæ tanquam signa, aliquos effectus vel futuros, vel occultos significant; hæc signa interdum dantur per modum locutionis & vocum in dormientis phantasiâ ita formatarum, quasi eas aure corporali audiret; interdum per quarumdam visionum apprehensiones, quæ sunt veluti imagines rerum per eas significatarum; istarumque imaginum quædam sunt propriæ, formaliter rem repræsentantes, qualè videtur fuisse somnium S. Pauli Heb. 16. dum noctu vidit hominem macedonem ab ipso postulantem, ut in macedoniam transiret; quædam sunt impropriæ seu tropicæ, quæ tantum per quandam analogiam ac metaphoricè rem significant, *quale* fuit somnium Jacob videntis scalam *ad cælum* usque pertingentem. Gen. 28. & Joseph *videntis* solem, lunam, & undecim stellas ipsum adorare. Gen. 27. adeoque ejusmodi imagines sunt difficiliores intellectu. Hæc autem somnia, quæ ut signa immittuntur, tantum proveniunt vel à Deo sub quo comprehenduntur boni angeli ejus ministri, vel à dæmone; adeoque sunt tantum vel divina, vel dæmoniaca. Divinis fidem dare, bonum, sanctum & necessarium est, si de somnii origine satis moraliter constet; id est, si sufficienter constet somnii authorem esse Deum vel bonum angelum, somniique significatio sit clara & patens; ut patet in Gedeone Judic. 7. Daniele cap. 4. & 7. S. Josepho & Magis Matth. 1. Dæmoniacis autem fidem dare sive per expressum cum dæmone pactum qui promisit respondere per somnium; sive post somnium interrogando pro interpretatione, est grave superstitionis peccatum.

Dico 3. Valde difficile est dijudicare, sit-nè divinum, an dæmoniacum somnium; si somnium sit suave & de re speciali, relinquatque animum ad devotionem bene dispositum; si ejus materia non sit Deo improportionata, resque indicata contineat utilitatem vel publicam vel privatam; tunc aliquod est indicium tale somnium à Deo proficisci: non est tamen per se sufficiens. Si autem his contraria habeat, signum est vel esse à dæmone, vel ab aliâ causâ naturali de somnio non rectè judicatur in ipso somno, sed post somnum. Sine speciali Spiritûs Sancti illustratione, & inspiratione non potest assensu firmo & certo ferri judicium, quod somnium sit à Deo: sed tantum licet conjectare. Qui autem sine prudenti discretione facilè dat fidem somniis, quamvis dicat temerè, se credere illa esse à Deo, per se loquendo, non excusatur â gravi culpâ, quia evidenti dæmoniacæ deceptionis periculo se exponit; nec distinguit satis inter divina & dæmoniaca somnia.

CAPUT XIV.

An in Magiæ operibus superstitio & pactum cum dæmone interveniat?

Dico 1. Omissâ magiâ naturali, quæ per occultam virtutem naturalem mira quædam operatur, superstitiosa magia strictè sumpta, prout distinguitur à Divinatione, est ars quæ ordinatur ad aliquid faciendum ultra humanas vires, non Dei, sed dæmonis virtute; dari autem magiam, ita certum est, ut sine errore in fide negari non possit, contrà quosdam qui negarunt vel esse dæmones, vel pactum cum illis posse intercedere. *Probatur* 1. ex iis quæ fecerunt in Ægypto Magi Pharaonis; Exod. 7. & 8. ac Simon magus act. 8. deinde 2. ex pœnis quibus puniri magos jubet Deus; Exod. 22. levit. 19. & 20. &c. 3. ex P. P. Aug. Cypr. Tert. Lactan. &c. idem testantibus. 4. ex unanimi T. T. consensu, & ex crebrâ experientiâ. Unde

Dico 2. Magiæ crimen est superstitio & tacita idololatria religioni contraria; solumque differt à divinatione in hoc, quod divinatio, rei cognitionem; Magia effectionem ope dæmonis, quocum habetur pactum tacitum vel expressum, tribuat. Sed sæpè adduntur huic superstitioni variæ malitiæ contrà eamdem religionem & contrâ alias virtutes; V. gr. sacrilegium, dum Magi rebus sacris abutuntur; hæresis dum non credunt dæmonem esse damnatum; Apostasia à fide, impudicitiæ, blasphemiæ, gravissimæ injustitiæ, inferendo ope dæmonis morbos, mortem animalibus, segeti perniciem, &c. unde tenentur ad restitutionem parti læsæ.

CAPUT XV.

Quænam sint Magicæ superstitionis species, seu modi?

☞ *Nota:* Quando magia fit per expressum cum dæmone pactum, ut effectus sit superstitiosus, non debet necessariò esse mirabilis, aut excedere vires naturales; secùs, quando fit per tacitum pactum, ejusque effectus reducuntur ad tria genera, nempe ad scientiam seu cognitionem, ad sanitates, ad maleficia. Quare

Dico 1. Magiæ prima species est illa, per quam ope dæmonis ob tacitum cum illo pactum scientia comparatur modo extraordinario, & præternaturali; V. gr. dum quis repentè evadit philosophus, mathematicus, &c. & ad hanc speciem pertinet ars Notoria, quæ per quædam jejunia, orationes ad Deum, figurarum inspectiones, verborum ignotorum prolationes, &c. subitam aut extraordinariam scientiæ acquisitionem promittit, seu tribuit,

Dico 2. Ad secundam magiæ speciem, quæ sanitatum dicitur, pertinent immutationes corporum homini proficuæ, id est in ejus favorem vel utilitatem factæ; sive fiant immediatè circa corpora humana, sive circa bestias, sive circa arbores &c. uti & alii effectus qui per hanc artem homini promittuntur, V. gr. ut non possit lædi ab hostibus, gestando tale amuletum, certam scripturam, &c. & similes qui sunt suprà vires causarum naturalium; & quamvis res aut verba sint sacra, possunt tamen in vano, inutili, indebito modo iis utendi, esse etiam superstitio. Sunt autem alii effectus, qui quidem superant aliquo modo virtutem humanam, sed non dæmoniacam, aut aliam creatam: idque potest provenire 1. ex parte instrumenti seu medii; hoc medium interdum sunt verba vana, inutilia, peregrina cum quibusdam ceremoniis con-

conjuncta; interdum actiones transeuntes sine verbis; interdum permanentes tanquam signa dæmoniaca, V. gr. applicatio luti super oculos cæci,&c. 2. ex parte temporis, V. gr. momentanea ægri sanitas sine miraculo, momentanea hominis translatio ab uno ad alium locum &c. pro hisce effectibus à superstitione excusandis vanè recurrunt ad virtutem impressam ab animâ, per suam imaginationem aut affectum, vel ad cæleſtes influentias: ex se enim patet inane hujus discursûs figmentum. Quidam autem utuntur aliquibus herbis medicinalibus, habentibus reverà naturalem virtutem ad effectus ad quos applicantur, producendos citissimè & quasi mirabiliter; liquet ibi nihil magiæ inesse, modò constet talim vim in herbis residere. Quod attinet ad *salutatores* (uti eos vocant Hispani) qui suo tactu vel benedictione, vel verbis ad Deum deprecatoriis, cum signo crucis curant morbos, & maximè morsum canis rabidi, quamvis interdum in Hispaniâ tolerentur, & forte præsumantur habere ejusmodi gratiam gratis datam videntur tamen suspecti; non solet enim Deus dare gratiam gratis datam permanenter, & quasi habitualiter ad hominis arbitrium pro ejus usu. Denique qui certis verbis & panniculi alligatione morbos sanant, cum id non possit esse talium effectuum causa naturalis, non debent à superstitione excusari.

Dico 3. Constat ex jam dictis maleficia etiam esse superstitiosa, & longè evidentiorâ pacti cum dæmone indicia continere, aliasque gravissimas, quæ distinctius in Cap. sequenti exponentur, incurrere.

CAPUT XVI.

An omnia Magiæ opera sint præstigiosa? sive sint-ne res quæ apparent veræ? an fictæ?

Nota: Dæmones virtute naturali multa possunt efficere circà corpora, & res inferiores; unde possunt transportare seu movere corpora de loco in locum, inducere formas & qualitates in corporibus, applicando activa passivis, adeoque efficere animalia imperfecta, V. gr. ranas, mures &c. non tamen perfecta; ideoque omnes hominum transmutationes in bestias quæ Dæmonis arte fiunt, non sunt veræ sed apparentes; item possunt sagas brevissimo tempore realiter deferre in loca distantissima, & intrà domos, non penetrando muros aut fenestras; sed subitò & sine strepitu aperiendo, & iterum claudendo portam, per quam corpus sine compressione, aliavè alteratione intromitti possit, vel dilatando foramen, & statim in priorem statum restituendo. plura de his vide in tractatu de Angelis. Nunc ad quæstionem

Dico 1. Effectus quos dæmones per magos operantur, juxta communem T.T. sententiam non semper sunt veri, nec semper falsi; sed interdum uno, interdum alio modo fiunt à dæmone. D. Th. Alens. Victor, Aug. Tert. &c. contra quosdam volentes istos effectus omnes esse veros, & contra alios volentes omnes esse falsos ac phantasticos. *Probatur* id tum ex impotentiâ tum ex malitiâ dæmonis, quare

Dico 2. Quotiescumque effectus magicus omnem causarum naturalium & creaturarum vim superat & requirit formalem mutationem quoad formam substantialem & qualitates, tunc non est verus sed phantasticus, vel per motum localem ita fit à dæmone, ut ab alio fieri appareat, quia vires dæmoni ad id non suppetunt. Hinc 1. Non potest subitò scientiam infundere, seu ejus species ac habitus; & si efficeret ut repentè aliquis totam scripturam memoriter teneré videretur, tunc moveret ejus linguam ac phantasmata, & excitaret ad loquendum. 2. Nec potest hominem resuscitare; sed tantum potest efficere, illudendo ut homo appareat mortuus aut decollatus qui verè est vivus; vel potest ingredi mortui cadaver & vivum fingere aut corpus aëreum formare. 3. Neque potest homines in bestias verè transmutare, sed tantum apparenter; neque mortuorum animas ad corpora evocare. Et si anima Samuelis evocata à pythonissa verè apparuerit, uti probabilius existimatur, non in vi artis magicæ apparuit, sed ex peculiari Dei ordinatione ac voluntate ad majorem Saülis terrorem ac confusionem.

Dico 3. Si effectus, qui fit per magiam, sit è numero eorum qui possunt naturali dæmonis virtute fieri, tunc interdum est verus, interdum fictus seu apparens tantum, prout vel ipse vult, vel ipsi Deus permittit. Nam 1. quoad *scientiam*, potest fictè, potest & verè hominem adjuvare in eâ acquirendâ, manifestando occultas virtutes herbarum, lapidum, &c. confortare vel perturbare ejus phantasiam, apparere sub verâ dæmonis formâ vel sub fictâ angeli aut Christi, &c. 2. quoad *Sanitates*, potest esse vera, & ficta seu non permanens curatio; vera & ficta pecunia, ablata, &c. 3. quoad *maleficia*, eorum effectus ordinariè veri sunt quales sunt, V. gr. impotentia ad usum matrimonii à dæmone causata, & translatio sagarum in dislita loca, quamvis contra communem T. T. sententiam quidam velint hanc corporum sagarum translationem ordinariè esse tantùm phantasticam, fundati in cap. *Episcopus*. Sed hoc caput *Episcopus* valde incertum est, unde, & à quo sit; deinde agit tantum de casu & materiâ particulari.

CAPUT XVII.

Quibus mediis uti liceat ad tollenda Maleficia?

Dico 1. Quando usus magiæ ad bonum sive intellectûs, sive corporis, sive fortunæ sibi, alterivè acquirendum fuit ordinatus, contra ejus effectum jam possessum non est opus alio remedio quàm pœnitentiâ; bonumque istud, licet dæmonis arte & ope fuerit acquisitum, v. gr. scientia seu notitia naturalis, recuperatio sanitatis, pecunia &c. potest tamen retineri, si retentio seu conservatio nihil omninò pendeat à dæmonis auxilio aut pacto præterito, nec damnum proximo afferre possit, aut afferat, V. gr. si esset ficta & apparens tantum pecunia; aut si esset vera, sed sciretur certis indiciis à quo eam Dæmon furatus fuisset, tunc suo Domino foret restituenda; secus verò non. Hi igitur magi resipiscentes debent firmiter credere non solum licitè posse, sed etiam teneri rescindere quodvis pactum cum dæmone etiam sanguine, aut dato chirographo consignatum, omnia illius signa perrumpere, & dæmoni abrenunciare, ac credere per pœnitentiam peccatum deleri, ac pactum rescindi, sive dæmon cogatur chirographum reddere, ut interdum accidit, sive non; illud enim coram Deo in fine vitæ nihil nocebit, ut pote pœnitentiâ deletum.

Dico 2. Contrà effectus maleficii remedia sunt. 1. supernaturalia; oratio, usus sacramentorum, missa, jejunium, humilitas &c. exorcismi. 2. naturalia, si effectus maleficii jam non pendeat à Magiâ, erunt eadem quæ adhibentur contra effectus naturales V. gr. pharmaca,&c. si adhuc pendeat, illa nihil proderunt, & de his sic:

Dico 3. Signa maleficii quibus durantibus tenetur ex pacto dæmon malefacere, & destructis cessare à malefaciendo,

faciendo, si ubi sint deprehendantur vel ad manus deveniant, & homo per propriam suam actionem seu potestatem possit illa destruere, V. gr: ligatos capillos dissolvere vel comburere, annulum taliter confectum frangere, eruere de terrâ rem ibi defossam, &c. juxta communem sententiam licitum est ea destruere. Scot. Gabr. Cajet. Nav. &c. quia hoc nec jure positivo prohibitum, nec ex se intrinsecè est malum; nulla enim in hoc societas cum dæmone nec ejus cultus; & potest fieri ex bono fine tum intrinseco seu operis, ut destruatur dæmonis incentivum ad malefaciendum; tum extrinseco, seu operantis, ut succurratur proximo afflicto; imò ipse maleficus seu magus tenetur id facere ex justitiâ ob damnum quod proximo infert, & omnia damna resarcire; nec absolvendus donec maleficii signum destruat, atque ita pactum cum dæmone rescindat; judexque ex officio tenetur magum ad illud tollendum cogere; in aliis autem ex charitate erit obligatio subveniendi proximo ærumnam patienti.

Objicies 1. Ista res quæ destruitur, non est causa maleficii, sed signum quo Dæmon movetur ad malefaciendum; ergo destruendo istud maleficii signum exercetur usus magiæ, & habetur societas cum dæmone, à quo petitur ex vi prioris pacti, ut cesset malefacere. Resp. Neg. Conseq. qui enim destruit istud artificium, non intendit causam maleficii, sed *ejus signum* destruere; nihil tamen per hujus *signi destructionem* petitur aut exigitur à dæmone; *sed* tantùm privat illum eâ re qua objectivè, ex vi prioris pacti, excitabatur & inducebatur ad malefaciendum; atque ita non est usus magiæ, sed potestatis humanæ quam homo ex se habet ad destruendum istud artificium quâcumque viâ cognitum.

Objicies 2. Ergo etiam licebit signum pactui magico contrarium apponere, ut dæmon cesset malefacere. Resp. Conc. illat. modò apponatur aut ordinetur tantùm ad auferendum vel impediendum signum, quo dæmon inducitur ad malefaciendum; v. gr. si signum sit datum à dæmone se non cessaturum esse à maleficio talis hominis, quamdiu corpus non lavârit, illi licebit corpus lavare cum intentione tollendi tale signum mali incentivum; sed non cum intentione recuperandi sanitatem operâ dæmonis. Sic licebit se cruce signare, aut sacras reliquias collo appensas gestare, si dæmon dederit pro signo se nociturum esse tali homini, quamdiu id non fecerit.

Objicies 3. Interdum pactum tale est ut obligetur dæmon ablato signo non solum cessare, sed etiam restituere hominem pristinæ sanitati; ergo qui auferret signum, peteret à dæmone sanitatis restitutionem, quod est illicitum. Resp. neg. conseq. quidquid enim dæmon antea spoponderit, potest ejus malitia separari ab actione destruentis signum ex bona operantis intentione.

CAPUT XVIII.

An aliquando liceat uti maleficio ad maleficium destruendum?

Dico 1. Si maleficio jam cessante, relictus sit ex maleficio effectus, V. gr. morbus, certum est non licere uti artis magicæ auxilio ad eum curandum, nec ipsi mago unquam licere uti maleficio ad tollendum maleficium; etiamsi ipsemet prius maleficium fecerit, & nunc non possit illud destruere: hoc enim intrinsecè malum est. Imò

Dico 2. Non licet uti operâ ejusdem aut alterius magi ad tollendum aut impediendum prius maleficium ejusque effectum per aliud maleficium quasi efficacius; & quamvis foret paratus ad utendum maleficio ut prius destruat, pro effectûs cessatione; non licet tamen id eum rogare aut ad id inducere. Ita communiter & indubitate TT. Cajet. Castr. Nav. Sanc. Detr. &c. contra Ang. &c. si autem non sit paratus, etiam hi fatentur non licere. *Probatur*. Quia opus per se illicitum & intrinsecè malum, quod nunquam potest bene fieri, quale est maleficium, non potest licitè peti ab alio, ut illud faciat, alioqui esset causa moralis istius mali operis; aliud est de petente mutuum ab usurario; mutuum enim de se est bonum; & petens, non est causa usuræ, nec hanc petit, sed permittit. Petere autem maleficium maleficio tollendum, est petere positivum crimen; licèt enim destructio maleficii in se bona esse possit; illam tamen postulare à dæmone, intrinsecè malum est. Nec potest homo, ut pote inferior, imperare dæmoni, eumque cogere ad maleficium tollendum, nisi in virtute Divinâ. Hinc si constet maleficium non posse dissolvi sine novo maleficio, non licet generaliter à mago petere ut dissolvat, si autem sine novo maleficio possit dissolvi, tunc licet petere ut sic modo licito illud dissolvat; item si utroque modo possit dissolvi, & putetur probabiliter magus usurus potius modo licito quàm illicito, imò quamvis putaretur probabiliter usurus potius modo illicito quàm licito, potest absolutè seu indifferenter ab eo peti, ut illud dissolvat: petitur enim jure res quæ potest licitè fieri; quod autem illicitè fiat, provenit ex magi malitiâ.

CAPUT XIX.

De pœnis quas Magi ac Divini incurrunt.

Dico Magi, malefici, Divini, præcisè propter hoc crimen nullam censuram seu pœnam ecclesiasticam ipso facto incurrunt; & constat ex consuetudine ac ex juris explicatione; imponitur tamen ferenda excommunicatio, vel alia censura, si autem hisce suis superstitionibus immisceant externam hæresim vel idololatriam, tunc ipso facto ob hanc hæresim vel idololatriam ex interna infidelitate incurrunt omnes pœnas hæreticorum aut apostatarum; causaque pertinet ad inquisitores, uti & punitio. Si autem tantum sit superstitio & delinquens sit clericus, judicandus ac puniendus est juxta leges canonicas à suo prælato; si laicus, causa est mixti fori, & à præoccupante judice sive laïco, sive ecclesiastico judicabitur, ac reus punietur juxta leges tum ecclesiasticas, tum civiles quæ ab utroque jure impositæ sunt. Denique libri hujus artis cremandi sunt.

LIBER TERTIUS

De Sacrilegio.

CAPUT I. II. III.

Quid & quotuplex sacrilegium? ac de sacrilegio contra personas sacras.

Dico 1. Sacrilegium est violatio rei sacræ. Hæc definitio sumitur ex D. Th. 2. 2. q. 99. a. 1. & sicut sùt tria

tria sacrarum rerum genera, scilicet personæ, loco, & quædam res aliæ; ita ex parte materiæ ipse dividit sacrilegium in triplicem speciem, contra personas, contra loca, contrà res alias divino cultui dicatas; hæcque trimembris divisio, inter Doctores recepta est, ac nititur sacris canonibus qui de tribus illis sacrilegiorum generibus tanquam propriis loquuntur: V. gr. de Sacrilegiis contra personas cap. *sicut*. c. *quisquis*. contra loca, cap. *miror*, cap. *frater*, contra res alias, c. *Sacrilegium*; c. *omnes*, c. *qui rapit*.

Dico 2. Persona fit sacra vel per ordinationem, vel per statum religiosum, vel per quamdam illius participationem; V. gr. per votum castitatis; & ob hoc circa talem personam, vel à tali persona potest committi sacrilegium, quæ circumstantiæ cum non reperiantur in quovis christiano, ideò faciendo illi injuriam, non committitur sacrilegium. Quatuor autem sacrilegiorum genera circa personas sacras distinguuntur: 1. Est inferre manus violentas in talem personam, violando canonem, quo id prohibetur; cap. *si quis suadente*. videturque hoc esse sacrilegium, tantum ob istud positivum jus, non verò ex naturâ rei; uti & 2. sub primo ex parte comprehensum, quod est violatio fori; V. gr. vis Clerico illata à judice sæculari ad illum conjiciendum in carcerem. Hinc judex sæcularis vim inferendo clerico, & exercendo in illum suam jurisdictionem, duas incurrit censuras & duas peccati malitias committit in confessione aperiendas. 3. est violatio immunitatis Clerici à solvendis tributis & ab aliis servilibus oneribus; temporalia enim clericorum bona per tributi impositionem injustè exigere & extorquere, sacrilegium est; quia imponere Clerico tributum vel ab eo exigere extrà casus permissos, est jure canonico specialiter prohibitum c. *non minus* c. *adversus*. 4. fornicatio aut ejus modi venerea turpitudo commissa in personam vel à personâ voto castitatis obstricta; sed hæc fractio voti videtur habere tantum malitiam perfidiæ contra promissionem, non sacrilegii; nisi dum votum non solum ex promissione, sed etiam ex ordinatione & acceptatione Ecclesiæ, habet peculiarem vim dedicandi personam Divino cultui; V. gr. solemne religionis votum; tunc enim probabiliter ultrà perfidiam posset dici esse adjuncta specialis malitia sacrilegii; Ex vi tamen solius voti videtur talis persona peccando contra castitatem, unum solum perfidiæ peccatum committere, uti & minoribus ordinibus initiati, subdiaconi ac diaconi peccantes contra castitatem, qui ratione sui statûs vel nullam vel venialem tantùm sacrilegii speciem, huic suo perfidiæ peccato addunt: imò etiam satis probabiliter ipsi Sacerdotes, tamen quoad sacerdotes ob sublimius ministerium & sacratiorem ordinem, probabile est juxta quosdam peccata carnis in eis esse sacrilegia ex se, etiam à voto præscindendo.

CAPUT IV. V. & VI.

De sacrilegio contra locum & res alias sacras. De sacrilegii divisione & ejus adjunctis.

Dico 1. Secunda species sacrilegii est contra loca sacra, de quibus sat dictum est in superiori libro. Lessius dicit violationem festi per opus vel servile vel vetitum in festo, esse venialem sacrilegii malitiam contra tempus sacrum; sed hoc non videtur proprio dici.

Dico 2. Tertia species sacrilegii est contra res sacras, V. gr. sacramenta, sacra vasa, reliquias sanctorum, templi ornatum, bona ecclesiastica, &c.

Dico 3. Hæc trimembris sacrilegii divisio non est in species infimas, sed in subalternas; nam quoad primam speciem, violentæ manus injectio in clericum & Violatio voti castitatis specie differunt; item quoad secundam speciem, furtum in loco sacro, & sanguinis effusio, etiam specie differunt; deinde quoad tertiam; irreverentia erga sacramentum Eucharistiæ, & irreverentia erga sanctorum imagines sunt longè specie diversæ. Hinc illæ tres species non tantum materialiter sed etiam formaliter inter se sub communi sacrilegii genere distinguuntur.

Dico 4. Irreverentia contra Eucharistiam quatenus directe & principaliter fit contra ipsam Christi personam, est irreligiositas & majus peccatum quàm sacrilegium; quatenus verò fit concomitanter contrà species sacramentales, est sacrilegium: non enim tantum fit injuria ipsi Christi personæ, sed etiam speciebus quæ simul cum illo adorantur. Sic irreverentiæ erga sanctorum imagines ac reliquias, quatenus sunt aliquid ad Deum, ejusque cultum spectans, est sacrilegium contra religionem; quatenus autem eos tantùm in se repræsentant, & sunt præcise aliquid eorum; tunc est peccatum contra debitam observantiam seu Dubiam. Idem cum proportione dic de percussione Clerici. Denique inter res sacras numerantur concio & sacramenta contra quæ potest committi sacrilegium; non verò oratio & sacrificium, quia irreverentia quæ in oratione & sacrificio committitur, ipsi Deo immediatè fit, non instrumento Divini cultûs; ideoque dicitur irreligiositas, non sacrilegium.

CAPUT VII.

De gravitate, qualitate, ac pœnâ sacrilegii.

Dico 1. Sacrilegium est peccatum mortale ex suo genere; potest tamen esse veniale vel ex levitate materiæ, si desit formalis contemptus, vel ex inadvertentiâ.

Dico 2. Non tantum commissionis, sed etiam omissionis sacrilegium datur. Omissio enim custodiendi Eucharistiam sub clavi, conservandi munda corporalia, pallam, vasa sacra contra præceptum, pertinet ad irreverentiam contra cultum Divinum, adeoque species sacrilegii. Excessus verò in cultu, V. gr. colendo cultu publico aliquem non beatificatum, videtur potius superstitio quàm sacrilegium. Malitia sacrilegii non semper præsupponit malitiam alterius peccati, ut patet in viro qui voto castitatis obstrictus, petit debitum à suâ conjuge; aut qui nullo castitatis voto obstrictus, habet cum eâ copulam in templo extrà casum necessitatis; item in indignâ sumptione vel administratione sacramenti.

Dico 3. Sacrilegium triplex est tantum, quod habet spiritualem pœnam ipso facto annexam seu censuram; nimirum percussio clerici, fractio templi cum raptu, violatio immunitatis Ecclesiasticæ, quædam jura canonica imponunt ob sacrilegium quamdam pœnam pecuniariam seu mulctam, solvendam nempe postquam aliquis est juridicè condemnatus.

LIBER IV.

De Simoniâ.

CAPUT I. & II.

Quid ſimonia? Et quæ ejus materia? An ſit intrinſecè mala?

Dico 1. Simonia, vox derivata à Simone mago, ſic poteſt definiri. eſt ſacrilegium quod in emptione, & venditione, ſeu in quolibet contractu; in quo commutatur res ſpiritualis, ut talis eſt, pro temporali, committitur ſive, ut ait D. Th. in D. 25. q. 5. art. 1. eſt *ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.* Dicitur *ſtudioſa voluntas*, id eſt quæ deliberatè quidpiam eligit. Vox *ſpirituale* ſignificat omnes gratias gratis datas, omnia dona Spiritûs Sancti, miniſteria ad animarum ſalutem divinitus ordinata, aut ſalutis inſtrumenta, & quidquid à Deo vel ab Eccleſiâ ob illam inſtitutum eſt. Additur *vel ſpirituali annexum*, id eſt res quædam quæ licet in ſe materialis ſint, cum ſpiritualibus tamen connectuntur, vel tanquam materia cum formâ, v. gr. calix argenteus cum conſecratione; vel tanquam inchoatio ad terminum, v. gr. juſpatronatus ad beneficium, vel tanquam effectus ad cauſam, v. gr. datio beneficii ob obſequium.

Dico 2. Hæc ſunt quatuor quæ reſpicit ſimonia: 1. Generalem iſtius vitii naturam. 2. Materiam circa quam verſatur, ſive rem ſpiritualem, aut ſpirituali annexam. 3. Pretium ſeu rem temporalem datam pro tali re ſpirituali. 4. Ipſam commutandi ſeu vendendi actionem, de quibus omnibus ordine dicendum eſt in toto hoc libro. Quare

Dico 3. Simonia communiter dividitur in eam quæ eſt contra jus Divinum, & in eam quæ eſt tantùm contra jus Eccleſiaſticum, v. gr. prohibita ab Eccleſiâ venditio alicujus rei temporalis, quæ rei ſacræ ſit annexa, erit contrà jus Eccleſiaſticum. Simonia ergo non tantum poteſt eſſe, ſed ordinariè eſt contrà jus Divinum naturale, ut patet ex act. 8. *pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia Donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri.* Ibi enim Petrus ex ipsâ Divini Doni naturâ, non ex aliquâ prohibitione poſitivâ arguit Simonem ob vilipendium & contemptum iſtius ſuperexcellentis Doni, quod ex ſe, & ex naturâ ſuâ non ſic debebat vilipendi per pretium pecuniarium; ſiquidem lex naturalis dictat ſancta eſſe ſanctè tractanda; ſanctum autem Dei Donum non ſanctè tractatur, dum illud pretio temporali, re improportionatiſſimâ, commutatur. Hinc Chriſtus in lege gratiæ non tulit de hâc re, id eſt de rei ſpiritualis venditione aliquod ſpeciale præceptum poſitivum; ſed naturale dumtaxat indicavit & explicuit his verbis: *gratis accepiſtis, gratis date:* Matth. 10. id eſt, date ſine pretio; atque per hanc explicationem poſitivè præcipit ſervari, quod jam ex naturâ rei & ex jure naturali ſervandum erat.

CAPUT III. & IV.

De Intrinſecâ ſimoniæ malitiâ.

Dico 1. Simonia ex genere ſuo eſt peccatum mortale, & graviſſimum quidem, ut unanimiter aſſerunt T. T. P. P. & multa juris capitula; imò non datur in hoc peccato levitas materiæ. Non enim datur ex parte rei ſpiritualis; quia nullum donum gratiæ, quantumvis parvum videatur, poteſt eſſe vendibile ſine gravi Dei & ipſiuſmet doni irreverentiâ; neque ex parte pretii, quia ſi ſit magnum, habet gravem deformitatem; ſi ſit parvum, graviter vilipenditur res ſpiritualis, quæ ejusmodi vili pretio venditur ac æquiparatur: atque ita hoc peccatum non poteſt fieri veniale, niſi fortè per inconſiderationem ſeu ignorantiam vel *facti*, quia quis non advertit rem illam eſſe ſpiritualem, aut non putat eſſe venditionem ac pactionem æquivalentem; vel *juris* quia non exiſtimat in tali materiâ dari ſimoniam prohibitam. In aliis verò ſacrilegiis ſæpè poteſt haberi levitas materiæ adeoque peccatum veniale.

Dico 2. Malitia ſimoniæ eſt ita illi intrinſeca, ut ſtantibus omnibus conditionibus & circumſtantiis quæ nunc ſunt ex parte materiæ & objecti per ſe pravi, non videatur Deus poſſe etiam de potentiâ abſolutâ, illius actum honeſtare, ſeu facere ut actio vendendi & emendi rem ſacram ſit honeſta, & ab omni malitiâ immunis; ſecus verò, ſi aliquam in ejus materiâ aut conditionibus faceret mutationem; ſi v. gr. gratiam ſanitatis, aliudvè Donum ſpirituale alicui ita concederet, ut poſſet tanquam Dominus aut diſpenſator pro ſuo lubitu illud vendere in ſuam vel proximi utilitatem temporalem, non ſpiritualem; tunc enim non fieret Deo injuria, & irreverentia; quia eſſet contentus ac juxtà ipſius voluntatem venderetur res tanquam propria aut diſpenſabilis, nec haberetur ut res ſacra; quia nec ex ſe, nec ex dantis intentione ordinaretur ad ſpecialem Dei cultum aut animæ ſalutem, ſed tantum ut naturalia ſcientiæ, ac prudentiæ dona, ordinaretur, ad Deum ut finem ultimum.

Dico 3. In ſimoniæ peccato injuſtitia quæ committitur reſpectu Dei, dum venditur res ſpiritualis invito Domino ſeu Deo, tota reducitur ad irreverentiam quæ ipſi fit, utendo malè re datâ, adeoque eſt una tantum malitia contrà religionem. Reſpectu verò hominis cui res ſpiritualis venditur, non ſemper intervenit vera injuſtitia, quia volenti rem ſic emere, non fit injuria, & commodum quo venditor ſe privat, rem iſtam vendendo, eſt pretio æſtimabile; ergo &c. quotieſcumque tamen ob ſolam rei ſpiritualitatem aliquod pretium ſpirituale accipitur, tunc injuſtitia committitur; v. gr. ſi quis vendat calicem pluris quàm ejus materia ac expenſæ in eo elaborando & conſecrando factæ valent, ob ſolam ejus conſecrationem; is non tantum eſt ſimoniacus, ſed etiam injuſtus quoad iſtum exceſſum, quia res non eſt pretio æſtimabilis ob ſolam ſpiritualitatem; nec res ſpiritualis eſt vendibilis ſecundum temporalem æſtimationem.

CAPUT V. & VI.

An in omni Legis tam Moſaicæ quàm naturalis, tempore potuerit committi ſimonia?

Dico 1. Simonia tanquam repugnans juri Divino naturali fuit in lege Moſaicâ prohibita, potuitque tunc committi, & reipsâ fuit commiſſa; erant enim tunc ſacrificia, Sacramenta, Templum, Sacerdotium, Pontificatus, Donum prophetiæ; &c. quibus in rebus poterat ſimonia committi per venditionem & emptionem, uti reverà commiſſa fuiſſe refertur 2. Mach. 4. dum dicitur Jaſon ad obtinendum Summum Sacerdotium obtuliſſe Regi Antiocho multa argenti talenta, & poſteà Menelaus majoris pretii promiſſione illud obtinuiſſe, expulſo

Jasone; & probabiliter fuit etiam realis Simonia, factum Giezi, qui duo argenti talenta accepit à Principe Naaman, postquam per Elisæum à lepra mundatus fuerat, 4. Reg. 5. pro spirituali enim beneficio præstito, accepit pretium temporale, Balaam autem Ariolus Num. 22. non pro re spirituali, sed pro maleficio accipiebat pecuniam. Deinde si quando refert scriptura quidpiam temporale datum fuisse prophetæ, non illi dabatur pro re spirituali, sed loco Eleemosynæ, aut gratitudinis ergò. Veteris namque Legis scriptura vehementer sæpè reprehendit ac vetat hoc Simoniæ vitium Exod. 23. & 1. Reg. 2. item Michææ 3. Jerem. 23. Zach. 4. & Prophetæ reprehenduntur Ezech. 22. *eo* quod opes & pretium acceperunt.

Dico 2. Tempore legis naturæ prout elevatæ per fidem dictantis quid agendum aut vitandum foret, juxta lumen ipsi fidei connaturale, potuit etiam committi Simonia; nam tunc etiam erant Donum Prophetiæ, Sacrificium, Sacramentum, Sacerdotium, aliæque functiones spirituales, circa quas si fiebat venditio aut emptio, Simonia committebatur; non tamen ullam Simoniam committit Abraham, dum Gen. 23. emit ab Ephron locum sepulturæ; ager enim & spelunca ex se est quid temporali pretio æstimabile, uti nec ullam videtur commisisse Jacob, dum Gen. 25. emit jus primogenituræ à fratre suo Esau; quia licèt istud jus probabiliter haberet tunc sibi annexum Sacerdotium; tamen secundum se spectatum prout habebat varia commoda & emolumenta temporalia, poterat vendi, sicut potest vendi ager, licèt habeat sibi annexum jus patronatûs, & calix consecratus ob ipsius materiam. Quod attinet ad Esau, fortasse ipse ob pravam intentionem potuit esse Simoniacus, volendo vendere etiam ipsum jus spirituale, etiamsi potuerit quoque alio modo pactum inire sine Simonia.

Jam verò in lege naturæ puræ, seu non elevatæ ad finem supernaturalem, an potuerit dari Simonia, id dependet à quæstione quâ petitur, an in illo statu inveniri potuisset Simoniæ materia, de qua in cap. 8.

CAPUT VII.

An dari possit Simonia solo jure Ecclesiastico prohibita?

Respondeo affirmativè, contra Durand. id est, potest dari Simonia quæ immediatè suam malitiam habeat ob prohibitionem ecclesiæ. 1. Ex parte contractûs, si nempe datio & acceptio rei quæ prohibetur, non sit propria emptio & venditio; ideoque ex solo jure naturæ non sit prohibita, etiam circa rem sacram; tamen lex ecclesiastica intuitu religionis & reverentiæ erga res sacras illam prohibet ob magnam affinitatem cum emptione & venditione ad tollendam omnem occasionem & suspicionem Simoniæ; v. gr. si ecclesia vetet, ut in actuali Sacramenti administratione quidpiam recipiatur, etiam sponte oblatum; agendo contra istam prohibitionem committeretur Simonia positiva. 2. Ex parte rei venditæ; si nempe res vendita non sit ita sacra, ut quamvis ejus venditio ex naturâ rei non sit irreligiosa, tamen Ecclesia illam prohibeat intuitu solius religionis ob majorem rerum sacrarum immunitatem ab omni Simoniæ labe; v. gr. officium œconomi aut thesaurarii rerum ecclesiasticarum habet quidem aliquam connexionem aut affinitatem cum rebus sacris, sed non tantam ut ex naturâ rei sit Simonia illud vendere; si autem prohibeat illud vendere ecclesia, tunc ejus venditio erit Simonia, juxta cap. *Salvator* 1. q. 3. denique. 3. Ex parte pretii, si nempe pro re spirituali detur pretium spirituale ab ecclesiâ prohibitum, v. gr. beneficiorum permutatio propriâ auctoritate facta. Ratio est, quia lex ecclesiastica potest actionem de se non malam, emendi, aut vendendi rem quasi sacram aut sacræ annexam prohibere ob reverentiam erga res sacras debitam, atque ita constituere immunitatem à tali contractu tamquam necessariam ad servandum virtutis medium in materiâ religionis; tunc actio illa erit immediatè mala ex prohibitione ecclesiæ, ejusque malitia erit Simonia, cùm directè opponatur cultui sacro, non verò inobedientia tantum. Sicuti comedere carnes die prohibito est formaliter peccatum intemperantiæ, & non inobedientia tantum, quia directè virtuti temperantiæ tali die præcepta opponitur. Illa Simonia contra legem positivam perinde ac contra naturalem est peccatum mortale ex suæ speciei ac materiæ vi.

CAPUT VIII.

An dari possit Simonia in materiâ merè naturali?

Nota Hic agi de donis naturalibus non corporalibus, sed spiritualibus, id est ad intellectum & voluntatem spectantibus, quæ sunt triplicia: alia enim sunt merè intellectualia quæ perficiunt intellectum nec ex se ordinantur ad moralem honestatem, v. gr. scientiæ; alia moralia quæ intellectum & voluntatem perficiunt in ordine ad bonos mores naturales; alia quæ ad naturalem rei cultum spectant. Hinc

Dico 1. Spiritualia dona naturali more intellectualia sive speculativa sive practica, eo modo quo reverâ vendi possunt, non sunt nec esse possunt Simoniæ materia. D. Th. Cajet. Nav. Rich. &c. quia illa non pertinent ad supernaturalem gratiæ ordinem, nec ad Religionem aut cultum Dei; materia autem Simoniæ est res spiritualis ad illum pertinens, derivata à spiritu non creato, sed increato. Quapropter illa dona vendere eo modo quo vendi possunt, non est illicitum nec ullam malitiam moralem continet. Etsi quandoque contingat aliquam continere, non erit Simonia, sed aliud peccatum, v. gr. injustitiâ, immisericordia &c. licitè enim potest quis vendere suam operam ac laborem in docendo, aut usum ac fructum suæ scientiæ seu artis. Unde 1. non est Simoniacus qui vendit doctrinam, etiamsi intendat directè vendere ipsam veritatem naturalem; quia ista veritas nec est res sacra, nec ordinata ad cultum Dei; sed peccabit contra justitiam, si ultra condignum pretium sui laboris quem ponit in docendo, aliquod speciale pretium exigat pro ipsâ veritate; tunc enim venderet vel bis idem, vel rem non suam; venderet enim veritatem prout est in mente discentis. Non peccabit tamen si augeat suæ doctrinæ pretium ob aliquam ejus excellentiam, vel ob eximiam docentis peritiam, etiamsi labor corporalis non sit major, imò minor & quasi nullus. Addo insuper nec fore injustum, nec illicitum vendere usum seu institutionem suæ scientiæ sine labore partæ, aut per accidens infusæ gratis à Deo ut auctore naturæ; opera enim quæ ex illâ oriuntur sunt naturalia & ejusdem valoris cum iis, quæ aliter ex alio principio naturali oriuntur. 2. Si quis vendat suum laborem in docendo scientias naturales carius quàm par est v. gr. habens condignum pretium à Magistratu Ecclesiastico eâ conditione, ut gratis omnes doceat, si aliquid exigat à suis discipulis, erit quidem injustus, sed non Simoniacus; uti nec præceptor erit Simoniacus, si nolit vacare à lectione tam die festo quàm profesto seu

prophano, nisi accepto à discipulis pretio; quia docere vel non docere die sertò, nihil ex se attinet ad diem festum. 3. Nec est Simonia dare ob pretium licentiam docendi, si hæc non pendeat à potestate spirituali; erit autem contra justitiam, si eam dare teneatur ex officio collator.

Dico 2. Naturalia bona moralia quæ tantum inter homines versantur, sive ad intellectus prudentiam, sive ad morales voluntatis virtutes spectantia, non sunt materia Simoniæ; neque illa vendere per se loquendo, est peccatum; interdum tamen potest esse contra charitatem & justitiam, sed nunquam vera Simonia; quia harum virtutum operationes quæ venduntur, & tota materia circa quam versantur, non solum sunt naturales, sed nec ad Religionem pertinent. Hinc sequitur. 1. Non esse Simoniam pretium accipere pro consilio dando morali & humano quatenus ex principiis naturaliter notis, aut ex scripto jure humano pendet; sive detur in ordine ad actiones & jura civilia, ad vincendas lites, &c. sive ad dirigendam conscientiam quoad honestatem naturalem moralem. 2. Non esse Simoniam stando in pura natura, accipere pretium pro aliqua exhortatione ad virtutem moralem, & ad vitanda peccata contra legem naturæ, sive fiat in publicâ oratione, sive in privatâ admonitione. 3. Neque esse Simoniam vendere opera misericordiæ, justitiæ, & ejusmodi; v. gr. inservire ægris &c. nec per se esse *vinotum*, nisi dum charitas, misericordia, *aut justitia* aliud postulat. v. gr. si quis tenetur *gratis* juvare proximum, gratis ferre sententiam, *gratis* testimonium dicere, ac pro hoc exigat pretium, erit quidem injustus, sed non Simoniacus; uti nec est Simoniacus, qui dat alicui pecuniam ut bonum opus omittat &c.

Dico 3. Probabile est in materia Religionis naturalis, posse dari Simoniam naturalem loquendo de cultoribus veri Dei per puram rationem naturalem, non de idololatris inter quos non datur verum sacrificium, sed fictum tantum —— *Probatur*; quia in puri naturâ posset esse verum Sacerdotium; ergo venditio illius esset tunc contra rationem naturalem, & Religionem, adeoque Simonia naturalis; nunc enim venditio Sacerdotii est Simonia, quia est contra rationem naturalem & Religionem, sive quia ex naturali jure est mala & Religioni contrariâ; ergo & tunc. In omni enim lege est intrinsecè mala; secus autem venditio officiorum civilium; imò licèt venditio Sacerdotii naturalis non foret intrinsecè mala, sed mala quia esset prohibita, etiam vel sic esset Simoniaca. Hæc tamen Simonia naturalis distingueretur specie ab eâ quæ nunc committitur, quia quantum inter se differunt acquisita & infusa religio, tantum differret illa Simonia contra legem seu religionem naturalem ab eâ quæ nunc committitur contra Religionem & super naturalem Dei cultum; privatio enim sumit speciem ab habitu cui opponitur.

CAPUT IX.

An gratia unionis hypostaticæ, ac sanctificans possit esse materia Simoniæ.

Dico 1. Gratia unionis hypostaticæ non potest esse materia Simoniæ; nec Judas, Christum vendendo fuit propriè Simoniacus; vendendo enim Christum non cogitavit quidquam de spiritualitate quæ in Christo erat, nec eo titulo accepit venditionis pretium; sed titulo naturæ humanæ quæ erat in Christo, quasi res corporalis annexa spirituali, non extendendo istud pretium ad rei spiritualitatem. Deinde ista venditio continet irreligiositatem, & malitiam longè altioris ordinis quàm Simonia.

Dico 2. Gratia sanctificans potest esse materia Simoniæ. 1. Sumpta pro habitu, v. gr. si vendatur homo sanctificatus quatenus sanctificatus, si redimatur cariori pretio captivus quia est Christianus, aut Sacerdotii intuitu; si vendatur pluris servus, quia sanctus est. 2. Sumpta pro actu, v. gr. si quis vendat suum actum supernaturalem quatenus potest alteri afferre spiritualem utilitatem vel meriti de congruo, vel impetrationis, vel satisfactionis; item si quis suam cooperationem, quâ plantando, & rigando cooperatur ad fidem alterius, aut similes actus, vendat; censetur enim terminum & effectum ipsius actionis, id est gratiæ actum vendere; atque ita in his omnibus committitur Simonia.

CAPUT X. & XI.

An omnia Ecclesiæ Sacramenta, eorumque materiæ sint materia Simoniæ?

Dico 1. Venditio Eucharistiæ duplicem continet malitiam; alteram propriæ ac maximæ Simoniæ quatenus est venditio Sacramenti sensibilis & ad usus humanos accommodati; alteram gravissimæ irreligiositatis seu irreverentiæ erga personam Christi, similem venditioni Judæ, quæ est altioris ordinis quàm Simonia & commune sacrilegium. Quoad ejus materiam remotam, panem & vinum, clarum est vendi eam posse absque Simoniâ; secus verò proximam, id est ipsasmet species consecratas; quia jam habent novum & spiritualem usum, nec sine supernaturalis operis interventu corporaliter nutriunt.

Dico 2. Quodvis Sacramentum ut sic, est propriissimæ Simoniæ materia juri naturali contraria; est enim Divinum & supernaturale donum nobis gratis à Christo collatum, & respectu gratiæ quam confert, spirituale; adeoque illud vendere est Simonia, quæ sæpe habet adjunctam malitiam scandali aut injustitiæ. Cumque matrimonium sit verum Sacramentum, etiam illud vendere prout Sacramentum, est vera Simonia. Sed cum matrimonium non sit tantùm matrimonium, sed etiam contractus humanus, in quo communicatio rei materialis, seu mutua corporum traditio intervenit, ideò pro hâc re temporali, aliisque circumstantiis materialibus, v. gr. nobilitate, opulentiâ, pulchritudine, dignitate &c. potest dari pecunia sine Simoniæ labe.

Dico 3. In Sacramentis duplex est materia: alia *remota* v. gr. in Baptismo aquæ, in Eucharistia panis, in matrimonio corpora conjugum; alia *proxima*, in aliquâ hominis actione consistens; v. gr. ablutio, unctio, verborum prolatio, &c. vendere materiam remotam, quando nondum est benedicta aut consecrata, patet licere; de ista autem materiâ jam benedictâ aut consecratâ, uti & de labore corporali & temporis jactura, quæ materiam proximam comitatur, dicetur in cap. 15. quid liceat. Quoad verò materiam proximam seu ipsam corporalem actionem, in quâ Ratio Sacramenti fundatur, vendere illam omnino non licet; & si vendatur, committitur Simonia. D. Th. Cajet. Sot. Dur. &c. quia tota illa actio & passio, quæ est materiale Sacramenti, est actus ministerii ac potestatis spiritualis & supernaturalis; ideoque ipsamet materialis actio gratis etiam conferenda est. De matrimonio jam dictum est suprà, pro quo quatenus est Sacramentum, nihil accipi potest; sed potest accipi pro re temporali ad ipsum spectante, quatenus est contractus humanus.

CAPUT

CAPUT XII.

An in necessitate possit emi Sacramentum ab eo qui non vult illud ministrare nisi ob pretium?

Variæ circa hoc sunt sententiæ, maximè circa Baptismum.

1. Igitur negat licitum esse dare pecuniam sub colore aut titulo ut Sacramentum obtineatur, in quavis necessitate spirituali, etiam omnino extremâ; qualis foret in infante morti proximo, cui non posset obtineri ac conferri Baptismus, nisi dando pecuniam pro illo obtinendo ac conferendo. Ita D. Th. Palud. Sylv. &c. quia, inquiunt, in illo casu non potest dari pecunia illam petenti ut baptizet, nisi emendo baptismum; emptio autem Baptismi uti & venditio, est intrinsecè mala contra jus divinum & naturale; ergo non licet.

2. Affirmat in extrema omnino necessitate licere pecuniam dare, nempè in prædicti infantis necessitate; sed non in gravi licere; qualis foret si poneretur adultus in simili casu; hic enim adultus non est in extremâ salutis necessitate, quia potest Baptismum recipere in voto per contritionem, seu Baptismum flaminis, & salvari; Panorm. Cajet. Archid. &c. *probatur* de extremâ necessitate; quia tunc, inquiunt, ob extremam necessitatem, seu ob jus naturale vitandi æternam infantis damnationem, potest dari pecunia non animo baptismum emendi, sed ad tollendum tantum impedimentum, satiando alterius avaritiam, ut sublato isto impedimento administret Sacramentum; atque ita non emitur Baptismus, nec fit Simonia; quia datio pecuniæ habet bonum finem necessarium per se & distinctum ab emptione rei spiritualis. Verum hæc ratio posset valere etiam pro adulto in gravi Baptismi necessitate constituto. Hæc ratio à Soto allata cur pro adulto non valeat, dicendo emptionem Sacramenti in extrema sola necessitate (non verò in gravi) non esse intrinsecè malam, caret fundamento & doctrinæ consequentiâ. Unde

Dico Non tantum in extremâ infantis, sed etiam in gravissimâ adulti necessitate Baptismi recipiendi, licitum esse, ut probabilius videtur, dare pecuniam non ut pretium Sacramenti, sed ut removentem impedimentum pravæ alterius voluntatis, & avaritiæ. Ita Albert. Gabr. Adrian. &c. quia illa datio pecuniæ potest per intentionem dantis pro eleemosinâ, aut pro sustentatione, aut pro tollendo impedimento separari omninò à ratione emptionis; etiamsi alter petat illam in pretium Sacramenti, cujus intentioni non tenetur suam conformare dator pecuniæ; tuncque est honesta ratio sic operandi, nec ulla Sacramenti irreverentia intervenit. Sicut is qui dat pecuniam pro faciendâ missâ, quamvis immediatè intendat Sacerdotis sustentationem, intendit tamen etiam ut ille faciat missam, nec ideo intendit emere saltem mediatè missam; quia non intendit dare pecuniam, ut pretium missæ; ita ille qui ad redimendam vexationem, quam sibi facit nolens dare Sacramentum Baptismi, vel ad tollendum ejus avaritiæ impedimentum dat pecuniam, non intendit mediatè emere Baptismum; quia ut sit emptio, non satis est dare pecuniam, sed oportet ut per se ordinetur ad rei sacræ adeptionem tamquam ejus pretium, hîc autem per se ad id non ordinatur; sed ad removendum prohibens; nec datur ut Sacramenti pretium, sed ut avaritiam extinguat; vel etiam dari posset tamquam pretium pro depositione odii, iræ, aut appetitûs vindictæ, si inde oriretur resistentia dandi Sacramentum.

Hinc collige idem dicendum esse de eo qui conscius peccati mortalis in morte, nullum alium habere posset confessarium, quàm aliquem nolentem audire confessionem nisi acceptâ pecuniâ, aut de eo cui nullum aliud conferri posset Sacramentum quàm extrema unctio; in his enim gravissimæ necessitatis casibus, videtur posse dari pecunia nolenti sine eâ administrare Sacramentum, non ut pretium Sacramenti, sed ad honestum alium finem: imò posset etiam dubitari, an non etiam liceret sic recipere Eucharistiam per modum viatici à nolente illam dare sine pecuniâ; cùm infirmus possit uti jure suo sine cooperatione cum ministri Simoniaci malitiâ, & sine emptione Sacramenti. Denique si Eucharistiam arreptam habeat tyrannus, vel hæreticus, vel judæus, & velit illam conculcare, aut comburere, nec possit ab ipsâ injuriâ vindicari, nisi pretio dato; tunc sive petenti, sive non petenti potest dari pecunia ut cesset ab illis injuriis, & Eucharistiam fidelibus restituat; quia non emitur Sacramentum, sed redimitur vexatio quæ fit Sacramento, ipsique Christo (nam potest redimi vexatio quæ fit alteri) atque Ecclesiæ quæ sola habet jus fruendi Eucharistia: imo quasi ipse Tyrannus redimitur, efficiendo ut ab injuriâ & peccato desistat. Idem dic de redimendis Sanctorum Reliquiis.

CAPUT XIII.

An omnes actus potestatis ordinis sint materiæ Simoniæ?

Dico: Omnes actus procedentes à potestate ordinis in quocumque ejus gradu seu ordine, sunt Simoniæ materia, ita ut illos emere aut vendere sit Simoniacum. Quia isti actus seu ministeria sunt spiritualia tum quoad effectum utpote procedentia à potestate spirituali & supernaturali, tum quoad causam quia disponunt aliquo modo ad spiritualem fructum, vel conferunt aliquam consecrationem aut sanctificationem: ac proinde hæc Simonia non est tantùm mala quia ab Ecclesiâ prohibetur, sed prohibetur quia est per se mala: est enim venditio rei spiritualis. Quare Simoniæ materia sunt hæ ordinum functiones: 1. In Sacerdote sacrificare, absolvere, extremam unctionem dare, in ipso sacrificio aut extra illud publicas nomine populi preces fundere, conferre Sacramentum confirmationis & ordinis, baptizare, nuptialem benedictionem facere. Item hæ sacræ actiones immediatè ab Ecclesiâ institutæ: consecrare calices, altaria, templa, chrisma, agnos Dei, conficere benedictiones sacrorum vestimentorum, corporalium, aquæ, cerei paschalis, cinerum, candelarum in die purificationis, &c. 2. In Diacono ministrare Sacerdoti solemniter celebranti, aut Eucharistiam dare; in subdiacono ministrare similiter Sacerdoti; in Exorcista, Acolytho, Lectore, Ostiario suum proprium officium exercere. Prima tonsura licèt non sit ordo juxta veriorem sententiam, est tamen etiam materia Simoniæ, utpotè aliquid spirituale.

CAPUT XIV.

An omnia sacramentalia tam in actione, quàm in termino, seu effectu permanente sint materia Simoniæ?

Dico 1. Omnia sacramentalia, etiam transeuntia, id est quæ non habent permanentem effectum post rei Benedictionem, v. gr. benedictio nuptialis, Exorcismus,

ciſmus, &c. Sunt materia Simoniæ. Sunt enim res ſpirituales juxta Eccleſiæ inſtitutionem.

Dico 2. Sacramentalia omnia permanentia, ſeu res ſpecialiter ab Eccleſiâ conſecratæ quatenus tales, materia ſunt Simoniæ, quæ committitur etiam contra jus Divinum quoties res hujuſmodi quatenus tales, venduntur; quia hæ res ſunt verè ſacræ, ideoque ſi vendantur quatenus tales, irreverentia magna committitur ſpectans ad Simoniam, uti etiamſi vendantur cariùs ratione conſecrationis, aut benedictionis, quàm antea valebant ratione ſuæ materiæ vel artis; conſecratio enim aut benedictio non eſt vendibilis. Sed

Dico 3. Iſtæ res conſecratæ aut benedictæ, non obſtante conſecratione aut benedictione, videntur vendi poſſe ratione materiæ, eo pretio quo vendi poſſent ante conſecrationem aut benedictionem, ſive ſint res artificiales, v. gr. roſa; ſive naturales, v. gr. oleum; id eſt iſta omnia quæ antecedenter ſunt annexa ſpiritualibus, ſeu quæ ſecundum ſe antecedunt ſpiritualitatem, vendi poſſe ſecundum ſe ſpectata. Ita communiter TT. Dur. Rich. Nav. Sylv. &c. contra pleroſque Canoniſtas dicentes iſtas res ſemel conſecratas, v. gr. aquam benedictam, calicem conſecratum &c. quamdiu conſecrationem retinent, ratione materiæ vendi non poſſe; & quæ per fractionem aut ſciſſionem amittere poſſunt conſecrationem, prius eſſe frangendas aut ſcindendas; & tunc illarum materiam vendi poſſe; quæ autem nequeunt ſic amittere conſecrationem, v. gr. ſacrum oleum, nunquam amplius eſſe vendibiles. Sed *Probatur*, quia illæ res ratione ſuæ ſubſtantiæ & naturalis conditionis ſunt æſtimabiles pretio nec amittunt ſuum valorem ratione conſecrationis, aut quia non poſſunt ad uſus profanos converti, etiamſi novum non acquirant, parumque intereſt, utrum earum materia ſit parvi valoris, an verò magni: res enim parvi valoris, etiam vendi poteſt ſine reſpectu ad conſecrationem, v. gr. agni Dei paſſim venduntur, etiam Romæ.

Objicies 1. Materia conſecrata non poteſt ſubſiſtere ſine conſecratione, nec conſecratio ſine tali materiâ; ergo non poteſt unum vendi ſine altero. Reſp. Diſting. Conſ. temporale ſeu materiale annexum ſpirituali, v. gr. præbenda annexa ſpirituali officio, non poteſt vendi ſine altero; Conc. conſ. quia cum ibi temporale ſit quaſi conſequens ad ſpirituale & & aliter transferri non poſſit in alium, non poteſt etiam vendi, quin ſpirituale vendatur. Temporale ſeu materiale cui ſpirituale annexum eſt, v. gr. fundus cui annexum ſpirituale jus patronatûs, non poteſt vendi ſine altero, Neg. Conſeq. fundus enim poteſt vendi non vendito jure patronatûs; quia fundus ſecundum ſe eſt prius. Et ſic Bonaventura interpretatur c. 1. q. 3. *Si quis objecerit non conſecrationem emi, ſed res ipſas quæ ex conſecratione perveniunt, deſipere probatur.* Deinde quod idem caput ibidem addit; *nam cum corporalis Eccleſia aut Epiſcopus* &c. debet ſic legi; *nam cum corporalis Eccleſia Epiſcopus* &c. id eſt, Epiſcopi dignitas non poteſt vendi.

Obj. 2, Tranſeuntes actiones conficiendi aut adminiſtrandi Sacramenta, licèt conſtent ex re materiali & formali ſeu ſpirituali, vendi non poſſunt; ergo nec res permanentes quæ conſtant ex materiali & ſpirituali. Reſp. Neg. Conſ. quia in his rebus permanentibus materiale ſupponitur ut ſubjectum cui poſtea annectitur ſpirituale: nam ſi ſpirituale ſit antecedens, & temporale conſequens, hoc temporale vendi nequit, quia virtualiter venderetur id quod ſupponitur, nempe ſpirituale. In prædictis autem actionibus, materiale non eſt antecedens ad ſpirituale, ſed concomitans, & quaſi ita intrinſecè permixtum cum illo, ut totum fiat quaſi intimè & ſecundum ſe ſpirituale ideoque non poteſt vendi unum ſine altero.

Obj. 3. Res materialis poſtquam eſt benedicta aut conſecrata, jam nequit transferri ad communes uſus talium rerum; ergo non eſt pretio æſtimabilis etiam materialiter ſumpta; cùm res materialis non æſtimetur pretio temporali niſi ob uſum ordinarium. Reſp. Neg. Conſ. eſt enim æſtimabilis ob ipſius puræ materiæ valorem, & juxta illum ac communem artificii operiſque æſtimationem ac perfectionem vendi poteſt; uſus autem non venditur, utpote quid valdè remotum; nec emptor ex vi emptionis ad illum obligatur, nec venditur ob conſecrationem.

Obj. 4. Vel omnes iſtæ res vendi poſſunt ratione materiæ, vel aliquæ tantum. Reſp. Omnes; exceptis iis quæ jure Eccleſiaſtico prohibentur. Unde 1. quoad ſepulturæ venditionem, ſi quis habeat fundum, poteſt eum vendere, ut in illo ſepulchrum conſtituatur. Item ſi quis habeat ſepulchrum ſuis ſumptibus emptum, aut ſtructum pro ſe vel pro ſuis, non eſt Simonia, ſi illud vendat quoad fundi proprietatem juxta ejus valorem, & habito reſpectu ad ſolas expenſas in eo exſtruendo factas; ſed poſtquam aliquis locus aut cœmeterium ad fidelium ſepulturam benedictum eſt aut publicè dicatum, ſi habito reſpectu ad benedictionem vendatur, erit Simonia ut patet. Item quando aliquis locus ſacer eſt communis pro fidelium ſepulturis, ſi ibi alicui vendatur ſepultura, aut aliquis ſine certo pretio non admittatur ut in iſto loco ſepeliatur, erit Simonia, ſaltem ex Eccleſiæ prohibitione. c. *abolendæ.* cap. *cum in Eccleſia.* c. *ea quæ.* imo videtur id extendi ad locum particularem, v. gr. ad aliquod ſacellum quod cum toto ejus loco ſubterraneo eſt proprium certi patroni, ſi hic accipiat aliquid pro licentiâ ſepeliendi ibi extraneum. Hinc à fortiori juxta Antoni. & Sylv. erit Simonia aliquid accipere pro honoratiori ſepulturæ loco; v. gr. ut quis ſepeliatur intra Eccleſiam, & non in cœmeterio; aut ut ſepeliatur propiùs ad altare intra Eccleſiam, & quamvis alii quidam TT. aſſerant hoc eſſe licitum; quia ibi tantum venditur honor humanus; attamen non videtur id admittendum. 2. Chriſma jam ab Epiſcopo conſectum ad compenſandas expenſas pro ejus materia factas, prohibetur ab Eccleſia diſtribui cum pretio. cap. *placuit.* ideoque ſi id fieret, committeretur Simonia. 3. Reliquiæ ſanctorum non poſſunt vendi ſine Simonia; quia in illis non poteſt moraliter diſtingui materiale à formali ſeu ſpirituali; nec materiale ſecundum ſe ſpectatum, pretio eſt æſtimabile; ſecus de earum ornatu argenteo aut aureo. 4. Pro locatione aut commodatione rei Sacræ, non videtur licitum eſſe aliquid accipere, niſi ad compenſandum verum damnum aut expenſas ob ejus uſum.

CAPUT XV.

An Divina officia, & alia virtutum opera ſint materia Simoniæ?

Dico 1. Divina officia prout fiunt ex Eccleſiæ inſtitutione, & per miniſtros Eccleſiaſticos, v. gr. publicæ orationes in exequiis mortuorum, in publicis ſupplicationibus, in litaniis &c. ſunt propria

Simoniæ materia, ita ut illa emere, vel vendere sit Simonia contra jus divinum & naturale: ista enim sunt quid spirituale; unde suffragia mortuorum vendi non possunt; pro his tamen stipendium licet accipere ob honestum titulum, sed non pretium. Pro quibusdam actibus qui non sunt spirituales, v. gr. deferre corpus defuncti, sepulturæ tradere cooperire, tumulum facere, ornare, mundare &c. licitum est pretium exigere.

Dico 2. Pro Ecclesiasticis processionibus quæ publicè fiunt vel ad sanctorum festorumvè veneration-nem vel ad impetranda à Deo auxilia, v. gr. tempore Rogationum aut alio, aut pro actionibus ad illas spectantibus non potest pretium accipi; uti nec pro orationibus privatis quatenus sunt vel impetratoriæ, vel satisfactoriæ, vel meritoriæ de congruo ei pro quo funduntur.

Dico 3. Actus virtutum facti in corporalem alterius utilitatem, v. gr. corporale misericordiæ opus, non sunt Simoniæ materia; secus verò in spiritualem, v. gr. jejunare ad satisfaciendum pro alterius peccatis.

CAPUT XVI.

An sit licitum dare alicui pecuniam aut aliud simile, ut suscipiat Baptismum, Religionem, Sacramenta? &c.

Nota 1. Potest duobus modis aliquid alteri dari intuitu ejus conversionis, alius-vè bonæ actionis ab eo exercendæ: 1. Potest dari simpliciter sine ullo pacto, donis, beneficiis, eleemosynis alliciendo sensim ejus animum ad Baptismum, Religionem, Sacramenta, &c. & hoc constat esse licitum. Cap. *quàm pio*, C. *debet*. 2. Potest dari cum pacto vel expresso vel subintellecto *do ut facias*; & an hoc sit licitum, variè disputant Authores. unde

Nota 2. Plerique doctores simpliciter negant licere dare aliquid vel accipere hoc ultimo modo per viam pacti, *do ut facias*; vel promittere sub tali conditione, ut fias Religiosus, ut baptizeris, confitearis, &c. ita D. Thom. Cajet. Felin. Ang. &c. contrà alii asserunt licere, saltem pro Baptismo. Gloss. Adrian. Sanc. &c. inter has varias Doctorum opiniones sic videtur dicendum:

Dico 1. Donare de præsenti quidpiam alicui, petendo ut spirituale opus sive necessitatis sive consilii, aut supererogationis in bonum animæ suæ faciat, est licitum, & honestum, si donatio ita fiat, ut recipiens donum aut pecuniam, non maneat simpliciter obligatus ad exequendum id pro quo datur, sed tantum sub disjunctione vel ad id exequendum, vel ad restituendum quod accepit; nullum enim ibi pactum intervenit, sed est liberalis donatio ad bonum finem appositio tali modo non obligante ad aliquid determinatè. Atque ita licebit isto modo dare aliquid, ut quis excitetur ad ingressum Religionis, ad susceptionem Baptismi, ad audiendam missam, ad exomologesim faciendam &c. Hinc

Dico 2. Promittere aliquid sub conditione expressâ, si fidem susceperis, Religionem ingressus fueris, aliud-vè tale opus spirituale feceris pro animæ tuæ salute, intendendo se obligare adimplendam promissionem conditione ad impletâ, & non aliter, est etiam licitum, nullamque Simoniæ labem habet quando ex parte ejus, cui fit promissio, nulla oritur obligatio ad fidem suscipiendam, ad ingressum Religionis, &c. quia ibi nullum est pactum, & talis promissio est tantùm donatio liberalis pro excitando alio ad virtutem. Sic legatum sub expressâ conditione factum, si legatarius fuerit Religiosus, juxta veriorem sententiam est validum & licitum; quod patet ex cap. de Condit. appos. Ubi manumissio servorum facta sub hàc conditione: *Do eis libertatem, modò Monachi fiant ac in monasterio perseverent & non aliter*, valida esse declaratur, ac servari præcipitur. Quia per similes promissiones datur tantum homini optio eligendi alterutrum pro suo libitu; nullàque vi oritur obligatio. Sed

Dico 3. Dare vel promittere temporale sub pacto & conditione, ut alter maneat obligatus determinatè ad fidem, vel Religionem, vel Sacramentum suscipiendum vel ad quidpiam simile agendum, non est licitum, & Simoniæ labe non caret. Omnia enim pacta in materiâ spirituali reprobantur in jure Cap. *quæsitum*. Cap. *quam pio*. Receptio autem Baptismi, ingressus Religionis, &c. est materia spiritualis; adeoque per pretium temporale obligando alterum ad tale opus, indignè tractatur res spiritualis, & talis donatio non est liberalis sed onerosa.

CAPUT XVII.

An ingressus Religionis sive pro noviciatu, sive pro professione sumptus, sit materia Simoniæ?

Nota: Si quid temporale per modum pacti detur pro impetrandâ personâ ad Ecclesiæ prælationem, v. gr. pro impetrando religioso alterius monasterii ad Abbatiam, sive ipsi detur sive alteri, manifesta est Simonia. cap. *quàm pio*. Est enim venditio ministerii spiritualis. An autem liceat aliquid accipere ad resarcienda damna temporalia inde orta, dicetur posteà — nunc de ingressu Religionis sive per probationem in noviciatu, sive per vota & professionem:

Dico 1. Ex naturâ rei & ex vi juris divini est Simonia recipere aliquem in Religiosum, vendendo illi statum religiosum. Est enim venditio rei maximè spiritualis. Tamen

Dico 2. Recipere aliquid ad sustentanda temporalia onera quæ Religio in se suscipit cum tali personâ, non est ex naturâ rei Simoniacum nec malum. D. Th. &c. quia non accipitur temporale pro spirituali, sed pro temporali. Imò nec videtur hoc esse simpliciter prohibitum jure Ecclesiastico, si revera monasterium inopiâ laboret, ita ut non possideat redditus sufficientes ad sustentandos plures Religiosos quàm quos jam habet. D. Thom. Nav. Cajet. Sylv. Ang. &c. Si enim sit dives & inopiâ non laboret, aliquid exigendo pro dicto ingressu, vendet quod gratis debet dare, quia Bona Monasterii sunt redditus Ecclesiastici, adeoque debent gratis expendi in iis operibus ad quæ sunt ab ecclesiâ destinati; nempe in alendis gratis Religiosis. Verùm quamvis monasterium sit pauper, quidam Doctores putant jure Ecclesiastico prohibitam esse omnem pactionem pro necessariâ sustentatione, citantque varia jura cap. *nullus*. 1. q. 2. cap. *non satis*. cap. *quoniam*. Ac maximè extrav. 1. de Simoniâ prohibente nequidquam recipiatur præter id quod personæ ipsæ *sponte & plenâ liberalitate omnique pactione cessante, dare vel offerre voluerint*. Arbitror tamen hanc-ce prohibitionem non esse factam pro casu veræ paupertatis monasterii; ac proinde juxta communem D. Thom. sententiam non videtur ullo jure canonico esse prohibitum in casu veræ necessitatis aliquid recipere; & de eo pacisci, explicando illud exigi ad necessariam sustentationem; deinde licèt hoc foret jure canonico prohibitum, consuetudo contraria fuisset sufficiens ad illi derogandum; quia esset prohibitio merè humana, cui per consuetudinem derogatur; Nec talis consuetudo potest dici corruptela aut irrationalis, sed laudabilis; quia sic ani-

animarum necessitati & monasteriorum egestati subvenitur, eamque servandam esse dixit cap. ad *Apostolicam* de Simon. denique Conc. Trid. Sess. 25. cap. 16. dicit Religionem posse pro anno probationis, suscipere de bonis Novitii necessaria ad ejus victum & vestitum, adeoque & pro sustentatione totius vitæ, si vere monasterium sit egens; nil quidem loquitur concilium de pacto; sed cum hoc non vetet nec alia jura in casu egestatis monasterii, nec id sit contra jus naturæ, ergo licitum est.

CAPUT XVIII.

An supernaturalis doctrinæ functiones sint materia Simoniæ?

Dico 1. Clarum est vendere doctrinam fidei quatenus est formaliter supernaturalis & excellens in suo genere, esse Simoniacum, v. gr. si scriptor canonicus venderet suam scripturam quatenus est infallibilis veritatis; si propheta venderet occultorum revelationes aut fidei confirmationem miraculis probatam, &c. atque ita fides est materia Simoniæ.

Dico 2. Juxta communem sententiam pro docenda Theologia licitum est pretium recipere, adeoque doctrina Theologiæ quoad hanc functionem, non est materia Simoniæ. Ita Adrian. Cajet. Durand. &c. contra Pal. Anton. &c. *probatur*, quia licèt ipsa Theologiæ doctrina sit in se supernaturalis; actus tamen Magistri illam docentis naturales sunt, & naturali modo procedunt & ordinantur ad illuminandum auditorum intellectus sive naturalis sive supernaturalis in eis generetur assensus; non enim venditur assensus, sed labor & opus quod in illis illuminandis ac docendis ponitur; nec etiam assensus Theologicus est necessariò supernaturalis; conclusio enim Theologica potest esse naturalis, sequendo debiliorem partem præmissarum; ut patet in hæretico. Dicunt etiam non minus Theologiæ quàm Philosophiæ, Mathematicæ, Medicinæ aliarumque naturalium scientiarum magistris passim assignari certam pensionem; sed posset dici hanc dari non ut pretium Doctrinæ, sed ut stipendium congruæ sustentationis, sicuti datur pro concionatore; de quibus post. dum Paulus Ephes. 4. inter Ministros Ecclesiasticos ponit *Pastores & Doctores*; per *Doctores*, intelligit ipsos Pastores quatenus Sacrâ Doctrinâ pascunt populum Dei.

Hinc collige vendere licentiam docendi Theologiam non esse ex naturâ rei Simoniam; vendere enim cathedram Theologiæ non est Simonia; atqui vendendo cathedram datur licentia docendi; Ergo &c. Denique gradus Magisterii in Theologiâ seu Doctoratus aliique ejusmodi gradus litterarii, in quacumque dentur facultate, probabilius non sunt propriè materia Simoniæ, nec res spirituales; sunt enim tantùm publicæ approbationes ad officium docendi, consulendi, medendi &c. cum aliquibus privilegiis, commoditatibus, vel honoribus temporalibus. Et nihil refert, si fortè officium docendi Theologiam fuerit annexum Beneficio Ecclesiastico; officium enim docendi canones, aut grammaticam potest etiam esse illi annexum, quia fructus beneficii possunt applicari, non tantum ut stipendium operis ministerii spiritualis, sed etiam temporalis oneris ac laboris; adeoque si quis ratione sui beneficii obligatus ad docendam gratis Theologiam exigat aliquid, committet quidem injustitiam, sed non Simoniam.

Dico 3. Dare consilium pro foro externo & in ordine ad justitiam in illo servandam, etiamsi à Theologo detur, & propter illud exigere pretium, non est Simonia, ut patet; pro interno autem conscientiæ foro dare consilium, si sit purè doctrinale & sistat in mera intellectûs instructione, nec est etiam materia Simoniæ pretium exigere propter illud; quia hoc consilium immediatè ordinatur ad solam intellectûs instructionem in re morali, etiamsi ab interrogante ordinetur ac petatur ad pacandam aut dirigendam suam conscientiam; quia id extrinsecum est nec mutat naturam actionis, quæ prout procedit ab ipso docente, naturalis est, & ex scientiâ humano labore acquisitâ provenit. Secùs verò, si sit consilium spirituale seu adhortatorum instar privatæ concionis quod ad animæ reformationem vel correctionem proximè ordinatur ex intentione & modo consulendi; vel quod magis pendet ex peculiaribus Spiritus Sancti donis quàm ex solâ doctrinâ & studio humano; quale est consilium quod datur ad judicandum de aliquâ vocatione, revelatione, modo orandi, sit-ne à Deo, nec-nè, de modo vincendi tentationes; &c. tunc istud est materia Simoniæ.

Dico 4. Actus concionandi juxta omnes est materia Simoniæ, & sine ejus labe vendi non potest. Verbum enim prædicationis est verbum Dei, & prædicator est veluti legatus à Deo missus ad illud munus exequendum. *Euntes ergo prædicate.* &c. Matth. 26. quomodo autem liceat pro concione sustentationem recipere, & an liceat hanc pacisci, dicetur postea similiter.

Dico 5. Docere pueros Doctrinam Christianam, seu facere Catechismum solemni ritu, modo persuasivo, & instar concionis, est etiam materia Simoniæ. Secùs verò, si labor iste docendi Doctrinam Christianam tantum assumatur ad adjuvandam aut exercendam alterius memoriam.

CAPUT XIX. & XX.

An actus pertinentes ad jurisdictionem sive interni; sive externi fori, sint materia Simoniæ?

Dico 1. Pro audiendâ confessione, pro datâ aut dandâ absolutione, pro datâ aut dandâ licentiâ audiendi confessiones, pro absolutione à censuris in foro conscientiæ pecuniam vel pretium exigere, est Simonia. Sacerdoti autem injustè nolenti absolvere, dare pecuniam non ad emendam absolutionem, sed ad tollendum pravum appetitum impedientem gratis facere debitam justitiam, si sit extrema aut gravis necessitas, nec possit ad alium haberi recursus, juxta panorm. non erit Simonia. Item pro concessione indulgentiarum, pro commutatione aut dispensatione votorum, pro licentiâ laborandi in festo, aut comedendi cibos prohibitos in die jejunii, pro assistentiâ parochi in Sacramento Matrimonii, pretium dare aut accipere est Simonia.

Dico 2. Quod attinet ad forum externum, actus communicandi jurisdictionem spiritualem sive ordinariam, sive delegatam, ex naturâ suâ sunt materia Simoniæ, ita ut illos vendere aut emere sit Simonia juri Divino contraria; est enim venditio aut emptio jurisdictionis spiritualis & supernaturalis. Hinc vicariatus tam Diocœseos quàm parochiæ si vendatur aut ematur, committitur Simonia. Uti etiam si vendatur jus eligendi ad dignitates aut beneficia Ecclesiastica, aut ea conferendi, vel electionem confirmandi.

Dico 3. Omnes actus spiritualis jurisdictionis voluntariæ, quatenus ad effectum spiritualem ordinantur, v. gr. votorum dispensationes, juramentorum relaxationes, dispensationes in irregularitate, in impedimentis matrimonii, in legibus ecclesiasticis &c. sunt materia Simoniæ. cap. *ad nostrum.* C. *consulere* &c. hæ enim dispensationes sunt actus supernaturalis

turalis potestatis. Quod autem spectat ad dispensationes Romanæ Curiæ pro quibus pecunia solvitur, sic Respondetur: quamvis exigere aliquid pro ipsamet dispensatione sit Simonia contra jus divinum, in quo Papa non potest dispensare; tamen illud exigere pro sustentatione & sustinendis oneribus statûs dispensantis, non est contra jus Divinum, neque in harum papalium dispensationum materiâ invenitur esse contra jus Ecclesiasticum, cùm nulla pro his repetiatur prohibitio Ecclesiastica; & licèt daretur, Papa est supra tale jus, potestque hoc non obstante disponere ea quæ ad suum statum pertinent, maximè in reddendis ejusmodi dispensationibus magis onerosis ac difficilioribus ex parte petentium. Deinde quod solvitur, sæpe non Pontifici vel ejus ministris, sed pio operi applicatur: & tunc non datur absoluta dispensatio, sed commutatio unius operis in aliud; vel interdum commutatio unius pœnæ Ecclesiasticæ in aliam pecuniam. Hinc etiam facilè solves quomodo pro emolumento temporali nudè spectato Clericatûs Cameræ & auditoratûs aliquid detur. Prædictis autem titulis Episcopi in dispensando nil possunt exigere, quia id jure communi Ecclesiastico, cui subjiciuntur, est prohibitum; adeoque nec facilè permittendum est, ut ejusmodi onera pro suorum officialium stipendiis imponantur.

Dico 4. Actus jurisdictionis Ecclesiasticæ etiam contentiosæ & involuntariæ, v. gr. prolatio sententiæ in judicio, sunt materia Simoniæ, actus autem jurisdictionis Episcoporum habentium directam jurisdictionem temporalem, qui versantur circa materiam politicam ac merè humanam non sunt materia Simoniæ; quia isti actus ut ab illa jurisdictione procedunt, semper manent merè naturales. Verùm tamen quidam actus quasi merè politici & humani, v. g. Licentia studendi Philosophiæ, quatenus à potestate spirituali procedunt, probabilius sunt materia Simoniæ ex vi juris Divini; quia usus jurisdictionis spiritualis, per se & formaliter est spiritualis.

CAPUT XXI.

An labor corporalis in operibus spiritualibus sit materia Simoniæ?

Nota. Duplex est labor corporalis in opere spirituali, v. gr. in celebratione Missæ, in administratione Sacramenti, &c. Alius intrinsecè & per se illi adjunctus ac per se requisitus ad tale ministerium Sacrum; Alius per accidens illi adjunctus, v. gr. agere iter unius leucæ non ex officio ad dicendam Missam, aut expectare quotidiè usque ad meridiem ad celebrandum &c.

Dico 1. Pro labore qui est per se operi spirituali adjunctus, non potest accipi pretium; cum enim hoc opus non sit vendibile ratione laboris, ita nec labor intrinsecè adjunctus vendibilis est ratione operis; sed totum istud opus cum toto suo labore intrinseco, & cum omnibus conditionibus, quas habet per se adjunctas, fit pretio inæstimabile seu invendibile per elevationem ad spiritualem ordinem, & per intimam conjunctionem cum Sacramenti, aut alterius Sacri Ministerii Ratione. Potest tamen merces, quæ non sit pretium laboris, sed stipendium sustentationis recipi; quia pretium spectatur per commensurationem ad valorem & æstimationem operis seu laboris, quod repugnat Sanctitati operis, & Sacri Ministerii; stipendium autem sustentationis spectatur in ordine ad personam, quatenus eget sustentatione, quam acquirere nequit dum aliis inservit in opere spirituali, ideoque ex justitiâ ab aliis debetur illi sustentatio ob tale ministerium.

Dico 2. Pro labore per accidens adjuncto operibus spiritualibus seu ministeriis Sacris, qui non ex vi ministerii, per se ac moraliter postulatur, sed in casu particulari ob circumstantias personæ, loci, temporis requiritur, licet pretium accipere; adeoque iste labor non est materia Simoniæ. Denique pro obligatione quam quis assumit ad præstanda ejusmodi spiritualia opera prout talia sunt, non potest accipere pretium, sed stipendium tantùm seu subsidium sustentationis, quia sic venderetur spirituale Ministerium, vel ut res vendita, vel ut ratio venditionis, quod neutrum licet. Pro obligatione autem ad præstanda ista spiritualia prout includunt aliqua onera corporalia, quæ habent se per accidens ad ipsa spiritualia secundum se spectata, v. gr. expectare talem horam incommodam, tunc potest proprium pretium accipi, ut colligitur ex cap. *significatum*.

CAPUT XXII.

An omissio actuum spiritualium sit materia Simoniæ?

Dico 1. Non est Simonia dare alicui pecuniam, ut abstineat ab actu spirituali, quem injustè, aut sacrilegè, aut simoniacè facturus est; imò verò bonum est, sicut precibus & minis, ita & pecuniâ impedire peccatum, aut allicere ad bonum opus. Nec prohibitio, quæ habetur c. *Nemo*, agit de hâc re.

Dico 2. In usu negativo spiritualis jurisdictionis, per solam omissionem potest Simonia committi, si ista omissio moraliter censeatur provenire à jurisdictione spirituali, & habere effectus illi proportionatos; v. gr. si quis bene dispositio deneget absolutionem à peccatis in foro interno, aut absolutionem à censurâ in externo ob pretium; & probatur ex cap. *Nemo*.

Dico 3. Omissio actûs spiritualis, si non sit actus jurisdictionis spiritualis, non est materia Simoniæ, nisi vendatur aut pretio æstimetur intuitu alicujus boni spiritualis; v. gr. si detur Sacerdoti pecunia, ut omittat Missam celebrare, aut audire Confessionem, vel Episcopo, ut omittat dare alicui ordines; illi per istam omissionem non committunt Simoniam, quia ista omissio non est actus potestatis ordinis, sed solius arbitrii; etiamsi ejusmodi Sacerdos teneretur ex officio celebrare, aut audire confessionem subditi; licèt enim tunc hæ omissiones essent injustæ, non tamen Simoniacæ, utpote solus non usus suæ potestatis spiritualis. Si quis autem ob pretium deneget subdito justè petenti licentiam ut alteri confiteatur, is committit Simoniam; quia tunc est moralis usus jurisdictionis spiritualis, non negatio usûs: sic etiam eam committit examinator Ecclesiasticus qui pretio corruptus non approbat dignum.

Dixi *nisi vendatur aut pretio æstimetur intuitu alicujus boni spiritualis*; quia cum tunc res spiritualis pretio æstimetur, Simonia committitur; v. gr. si in oppositione ad beneficium detur pecunia alicui ut non se opponat eo intuitu, ut alterius electio sit certior, vel probabilior; item si quis ante obtentum beneficium det pecuniam alicui, ut non contradicat.

CAPUT

CAPUT XXIII.

An id quod non est spirituale nisi ob annexionem causalem cum spirituali, sit materia Simoniæ?

Dico: Aliquid posse esse annexum alteri vel ut causam, vel ut effectum; quare 1. quodvis annexum spirituali, ratione annexionis quam habet cum spirituali, V. gr. calix ratione consecrationis, vendi non potest sine simoniâ; quia spirituale vendi non potest sive ut res vendita, sive ut ratio venditionis. 2. nec ullâ etiam ratione vendi potest annexum concomitanter spirituali, id est annexum ut effectus intrinsecè conjunctus ad componendum unum totum cum spirituali, seu unum totum spirituale. 3. annexum antecedenter, id est quod prius tempore potest antecedere spirituale, per se spectatum vendi potest, etiam suppositâ annexione; sed non ob illam; sic calix consecratus vendi potest ratione solius materiæ. 4. annexum consequenter, id est quod præsupponit spirituale cui annectitur tanquam consequens effectus, V. gr. Beneficium Ecclesiasticum quod præsupponit spirituale officium aut gradum clericalem, vendi non potest sine simoniâ; quia necessariò venderetur illud spirituale, quod præsupponitur; ut dicitur in cap. si *quis obierit*. 1. q. 3.

CAPUT XXIV.

An Beneficia Ecclesiastica sint materia simoniæ ex jure divino? an verò ex Ecclesiastico?

Nota 1. Beneficium sic potest definiri: est jus perpetuum ministrandi in Ecclesiâ, & recipiendi pro tali Ministerio fructus annuos ex bonis Ecclesiasticis, adeoque titulus Beneficii est semper spiritualis, & beneficium semper annexum gradui Clericali ex parte personæ cui conferendum est. Præbenda verò, seu Redditus licèt in se spectati temporales sint, tamen quatenus sunt annexi tali titulo, participant quamdam spiritualitatem.

Nota 2. Constat juxta omnes Beneficia quoad ipsum spirituale jus quod includunt, & in quo fundantur, esse materiam simoniæ juri Divino contrariæ, ac proinde vendere Beneficium quoad tale jus, ita esse intrinsecè malum, ut nec ipsi Papæ, nec alicui ex ejus dispensatione possit umquam esse licitum; juri enim Divino Papa est subjectus, neque illud immutare aut in illo dispensare potest.

Nota 3. Item constat beneficia Ecclesiastica, etiam habito respectu ad temporale emolumentum quod in ipsis est nunc non posse vendi aut emi sine peccato Simoniæ, adeoque etiam sic spectata esse materiam simoniæ; ut patet ex innumeris legibus canonicis. Nunc ad quæstionem, quâ petitur an vendere beneficium solùm intuitu & æstimatione vel temporalis commodi quod in eis est, vel incommodi quod alicui provenit ex spoliatione sui Beneficii, sit simonia contra jus Divinum naturale; an verò tantum contra jus Ecclesiasticum? aliqui Respondent esse contra jus divinum, in quo nec ab ipso Papâ possit dispensari; sed alii communiter dicunt esse tantum contra jus Ecclesiasticum; ideoque vel à papâ, vel ab alio ex ejus dispensatione posse vendi Beneficium sine simoniâ, dummodò non intuitu spiritualis juris quod in ipso est, sed intuitu emolumenti temporalis vendatur. Ut hæc igitur omnia singillatim explicentur ac concilientur, sequentes appono propositiones:

Dico 1. Papa potest fructus beneficii & præbendam ut quid temporale, separare à titulo clericali & officio spirituali, & ita eam vendere sine simoniâ, sicuti potest eam donare laïco licitè, si justam habeat causam. Item potest dare alicui Beneficium cum onere solvendi quotannis sibi vel alteri certam fructuum beneficii partem; quia Papa est supremus temporalium bonorum Ecclesiæ dispensator, atque ita potest temporales fructus, qui ex humanâ institutione annexi erant talis beneficii Titulo, separare ab illo; eosque sub alio titulo, vel sine spirituali titulo, conferre; imò probabiliter potest Papa æstimare temporalem valorem pensionis quam beneficio imponit, & illum simul accipere sive pro se sive pro alio distincto à beneficiato; quia illa pensio beneficio imposita vel imponenda, est merè temporalis, utpote alicui applicata sine titulo spirituali, adeoque redimibilis ratione suæ Temporalitatis; ergo potest à principio & imponi & redimi, quod fit per modum conferendi sub tali onere; quia non est venditio beneficii, sed impositio oneris temporalis quam Papa in beneficio potest constituere unà cum antecedente ejus redemptione; quæ redemptio licèt venditio sit, non est tamen venditio rei spiritualis, nec rei temporalis annexæ spirituali; quia istud onus non est per se annexum beneficii titulo; imò verò per ejus impositionem separatur reddituum pars à titulo beneficii; atque ita gratis datur officium, sed tantùm venditur Temporale emolumentum jam quodammodo separatum ab illo officio per voluntatem Papæ, qui potest illa separare & onus imponere. Quare

Dico 2. Mediante formali vel virtuali separatione fructuum ab officio, quoad aliquam saltem eorum partem, potest Papa dare beneficium cum exactione alicujus pecuniæ; V. gr. in commutatione alicujus beneficii tenuis cum pingui: Papa enim est supremus dispensator bonorum Ecclesiæ; ideoque sicut potest redditus à titulo spirituali reipsà separare; ita & mente seu suâ intentione ac voluntate separare temporale à spirituali, sicque compensare temporale cum temporali, conferendo gratis spirituale, vel conferendo spirituale pro spirituali. Attamen nullâ factâ separatione id non potest; adeoque absolutè loquendo non potest vendere beneficium; & sic oppositæ sententiæ, altera affirmans, altera negans, conciliantur. *probatur*, quia si emolumentum temporale non separetur ab officio spirituali, dum venditur beneficium, emitur pretio facultas obtinendi istud temporale & jus ad illud mediante spirituali ministerio, saltem ut medium necessarium ad illud acquirendum; dum enim tale Temporale venditur manente annexione, censetur etiam aliquo modo vendi ipsum spirituale; secus verò, dum fit formalis vel virtualis separatio.

Dico 3. Prælati Papâ inferiores non possunt intuitu temporalis emolumenti aut detrimenti pecuniam exigere pro beneficio; quia id in jure prohibitum est, & non possunt ipsi separare fructus beneficii à Beneficio; nec imponere pensionem in beneficio; quia id etiam prohibitum est, exceptis casibus à jure concessis.

Dico 4. Privatæ personæ Beneficium possidentes, ex vi juris divini prohibentur illud vendere, utpote quæ non possunt ullo modo separare temporale à spirituali, dumque aliis locant fructus beneficii, non illos à beneficio separant; sed conductor, earum vice aut nomine illos recipit; item nec possunt ullo titulo ab eo, cui beneficium conferunt, aliquid postulare; idque non tantum est

contra jus positivum Ecclesiasticum, sed etiam probabilius contra divinum naturale, adeoque intrinsecè malum.

CAPUT XXV. & XXVI.

An præstimonia & pensiones Ecclesiastica sint materia simoniæ?

Dico 1. præstimonia propriè & juxta usum communem sumpta, Simoniæ materia sint, quia sunt beneficia Ecclesiastica, licèt simplicissima; adeoque vendi non possunt. dein eorum collatio est spiritualis.

Dico 2. Pensio quæ vel laïco, vel indifferenter sine conditionis clericalis postulatione, vel ob rationem merè temporalem & corporalem datur, v. gr. pensio pro pulsandis campanis, pro curandis infirmis, pro sacristâ, &c. non est materia Simoniæ, & sine illius labe vendi potest; est enim quid merè temporale; nec illa est annexa rei vel titulo spirituali, licèt ex re spirituali proveniat; quia jus merè temporale potest interdum ex spirituali manare sine annexione ad spirituale.

Dico 3. Pensio data clerico ut clerico, id est vel expressè istam clericatus conditionem postulans, vel eam supponens, vel generatim ob aliquod munus spirituale data, videtur probabilius jure antiquo ante Bullam Pii V. *ex proximo*, non esse ex se materia Simoniæ, nec invendibilis jure Divino; quia illa ex se non datur ob titulum spiritualem, sed ob sustentationem; clericatus autem solum requiritur ut conditio vel dispositio ex parte subjecti; sicut eleemosyna quæ fit clerico quia Clericus est, & quasi in honorem clericatûs, non fit ideo annexa rei spirituali, nec spiritualis. Sed juxta jus novum Pii V. imponentis hujusmodi pensionariis obligationem recitandi officium B. Virginis, hæ pensiones spirituales & invendibiles sunt; quia dantur cum obligatione muneris spiritualis & clericalis, adeoque annectuntur officio Clericali; nec tantum requirunt Clerici statum ut conditionem, sed etiam ministerium spirituale, ob quod debentur tales redditus, & jus ad illos acquiritur. Hinc juxta istud jus novum, licèt pensionarius habeat licentiam à Papâ transferendi suam pensionem in alium, simoniacus erit si tranferat pro pretio: si tamen is qui habet licentiam transferendi totam pensionem, transferret tantùm partem, & aliam sibi reservaret retento in se titulo spirituali, non male faceret; quia daret gratis id quod dat; & quia pensio non est indivisibilis sicut beneficium. An autem hujusmodi pensio sit redimibilis, videtur ante Pium V. non fuisse contra jus divinum illam redimere; sed nunc supposito jure Pii V. eam redimere sine Papæ auctoritate, probabilius esset intrinsecè malum contra jus divinum; & forte Simoniacum. Sed si pensio ita redimatur, ut pensionarius remaneat semper obligatus ad pensum spirituale solvendum, & quasi in se retinens istius pensionis titulum; tunc illa redemptio non est Simoniaca, nec videtur prohibita; quia non est vera pensionis redemptio, sed veluti locatio fructuum, sive anticipata fructuum venditio. Denique si pensionarius cum alio redemptionem faciat sine Papæ licentiâ, in conscientiâ remanet obligatus ad onus spirituale.

Dico 4. Si sit pensio imposita super Episcopatum, V. gr. pro Concionatore, pro Episcopi vicario, visitatore, adjutore in pontificalibus muniis, &c. clarum est hanc non posse vendi, quia venderetur spirituale ministerium cui annexa est; nec etiam posse redimi, quia obligatio ad tale munus non potest extingui; si autem sit imposita super ipsum Episcopum, non super Episcopatum; tunc datur non ut pretium, sed ut sustentatio congrua absque Simoniâ.

Dico 5. Pensio pro beneficio pacificè possesso, cui aliquis renunciat; pensio pro beneficio litigioso, per transactionem & arbitrium judicis, concedendo uni ipsum beneficium, & alteri pensionem super beneficium, pensio pro beneficio parochiali, dum parochus senex dimittit suum beneficium, assignatâ ad ipsius sustentationem pensione; hæ omnes pensiones juxta jus antiquum ante constitutionem Pii V. ex naturâ rei non erant invendibiles nec irredimibiles, sed consulendus erat Stylus Curiæ; si enim ex illo constabat prohibitio, tunc erant materia Simoniæ, quia prohibitæ; secus, non. Nunc autem videntur comprehensæ à Pio V. sub pensionibus Clericorum, ut clerici sunt; adeoque spirituali officio annexæ, nisi aliud constet de voluntate Papæ per Bullam concessionis.

CAPUT XXVII.

An commendæ, coadjutoriæ, & hospitalia sint materia Simoniæ?

Dico 1. Commendæ Clericales ac spirituales, id est datæ cum spirituali administratione cui fructus temporales annectuntur, tam temporales quàm perpetuæ, sunt materia Simoniæ juri Divino contrariæ; quod enim in eis exstat, est spirituale ministerium, cui Temporale commodum tanquam secundarium annectitur. A fortiori idem dic de Coadjutoriis. Commendæ autem militares, id est datæ titulo merè laïco ad Temporale ministerium, cum sint tantum Temporalia stipendia pro temporalibus officiis, secundum se spectatæ, non sunt materiæ Simoniæ, quia non sunt aliquid spirituale vel spirituali annexum, licet tantum dentur Religiosis personis; professio tamen Religiosa non est titulus, ob quem debeatur commenda, sed est tantum conditio sine qua non, & quasi dispositio necessaria ex parte personæ ut sit capax istius emolumenti temporalis juxta Papæ voluntatem; & illa precum, quas commendarii jubentur fundere, non oritur ex Commendâ, sed ex professione & Regulâ Religionis; & licèt interdum jus præsentandi ad Beneficia sit annexum Commendæ; non tamen ideò facit illam spiritualem, sicut jus patronatûs non facit fundum, cui annexum est, spirituale, ac labores militiæ ob quos confertur, sunt Temporales & pretio æstimabiles. Has Commendas militares formaliter ac directè vendere, non videtur quidem esse Simoniacum; sed sanè illicitum & injustum est, quia Magister ordinis est tantum dispensator sub Papâ volente illas gratis distribui dignis; & particulares commendatarii sunt tantùm illarum Usufructuarii, non absoluti Domini. Hinc nec est Simonia illas pretio procurare per alicujus interessionem; potest tamen aliunde esse actio mala.

Dico 2. Hospitalia, id est officium Ecclesiasticum gubernandi Hospitale, si habeant spiritualem administrationem circa infirmos, patet ex jam dictis esse materiam Simoniæ, non aliter ac Beneficia. Si autem habeant Temporalem tantum administrationem circa curam infirmorum, tunc non videtur esse materia Simoniæ, sive tale officium sit ad tempus, sive perpetuum. Quia tunc ad nullam functionem spiritualem ordinantur. Ista tamen ven-

vendere officia, videtur esse Simonia contra jus Ecclesiasticum; quia id censetur prohibitum per Conc. Chalced. illa enim officia ex peculiari Ecclesiæ institutione habentur Religiosa, & eorum bona sunt Ecclesiastica.

CAPUT XXVIII.

An jus patronatûs sit materia Simoniæ?

Dico 1. Jus patronatûs quoad honorem, maximè locum honorificum in suâ Ecclesiâ, quoad propriæ Ecclesiæ defensionem, & quoad utilitatem Temporalem, non est materia Simoniæ; quia hæc per se non habent annexionem cum re spirituali, etiamsi ex illa resultent.

Dico 2. Jus patronatûs, quatenus est jus præsentandi ad Ecclesiastica beneficia, est materia Simoniæ; ac proinde illud vendere, est peccatum Simoniæ. Hoc constat, saltem de jure Ecclesiastico, juxta omnes. Quia istud jus est spiritualibus annexum. Imò post factam ab Ecclesiâ juris patronatûs institutionem, non tantum jure Ecclesiastico, sed etiam divino naturali & ex naturâ rei illud est invendibile, adeoque vera Simoniæ materia. Anton. Barbat. &c. istud enim jus debet censeri spirituale, quia procedit à potestate spirituali, non minùs quàm beneficia Ecclesiastica; & actus hujus juris est spiritualis, nempè præsentatio ad beneficium spirituale; item terminus ad *quem tendit*, est etiam spiritualis; adeoque secundum se spectatum, est quid spirituale & ex naturâ suâ invendibile, atque ita materia Simoniæ juri divino contrariæ: nec refert quod ab Ecclesiâ sit institutum; nam prima tonsura, calicis consecratio &c. est etiam ab Ecclesiâ instituta, & tamen sunt materia talis Simoniæ; sufficit enim ut id, quod instituitur, sive à Deo, sive ab homine, sit spirituale. Hinc sequitur ipsam præsentationem ad beneficium, esse etiam materiam Simoniæ juri divino contrariæ.

Dico 3. Licèt jus patronatûs vendi non possit, potest tamen transire ad alium cum re venditâ; modò res ratione illius, carius non vendatur. D. Thom. & alii. Sicut vendito Calice, non venditur consecratio, etiamsi hæc cum illo transferatur; ita hîc. Unde in nullo contractu, solutione, compensatione rei temporalis potest haberi ratio juris patronatûs; eo enim ipso venderetur, uti etiam venderetur si à præsentante imponeretur præsentato aliquod onus indebitum. Attamen jus patronatûs non potest à patrono in alium transferri, nisi modo per jus determinato & in casibus ab eo expressis, qui sunt tres: 1. est; dum transfertur jure hæreditario, potest transferri ad hæredes non solum necessarios & consanguineos, sed etiam ad extraneos. 2. dum transfertur per liberalem donationem; unusquisque enim potest in alium transferre jus quod habet: & si fiat donatio loco religioso, ut sit valida, non requiritur auctoritas Episcopi. 3. dum jus reale patronatûs eum re venditâ cui adhæret, in alium transfertur; nec obstat si in venditione exprimatur jus patronatûs, modò propter illud, aut saltem cariùs propter illud non vendatur res seu fundus. Quando autem jus patronatûs est personale, id est quando non adhæret fundo, sed ipsi personæ, v. gr. Ecclesiæ fundatori; si patronus omnia sua bona vendat, probabilius ex vi talis venditionis non transfertur jus patronatûs, contra Canonistas id communiter affirmantes. Deinde quando jus patronatûs non adhæret bonis, sed potius bona ipsi adhærent, V. gr. quando patronus instituit, ut is qui esset patronus, certa bona possideret in Ecclesiæ utilitatem; si hæc in solum Ecclesiæ usum cedant, videntur non posse vendi cum patronatûs juris translatione; secùs, si cedant ordinariè in usum & utilitatem habentis jus patronatûs. Denique jus standi in certo Ecclesiæ loco, spectatâ loci sacri naturâ & ejus usu quatenus talis est, vendi non potest.

CAPUT XXIX.

An temporalia Ecclesiæ officia, aut eorum actus sint materia Simoniæ?

Dico 1. stando in solo jure divino naturali & ex naturâ rei, hæc officia eorumque actus non sunt materia Simoniæ: ita communiter TT. quia hæc munia V. gr. Sacristæ, si indici Ecclesiæ, bonorum, &c. immediatè ordinantur ad actiones merè Temporales, & remotè tantum ad spiritualia; cum enim venduntur, non venditur actus ipse jurisdictionis spiritualis quo conferuntur, utpotè spiritualis & invendibilis; sed ejus Terminus, seu officium quod in facto esse spectatum, pretio est æstimabile quatenus habet temporale emolumentum temporalibus functionibus annexum. Tamen

Dico 2. Hæc officia vendi non possunt sine gravi peccato ob Ecclesiæ prohibitionem, ut habetur ex Conc. Chalced. can. 2. & cap. *consulere*. &c. deinde suppositâ prohibitione probabilius videtur istud peccatum esse vera Simonia contra Innoc. Archid. Turrec. &c. ita Cajet. Sot. Felin. &c. quia Ecclesia potest suâ lege facere rem aliquam invendibilem solùm intuitu Religionis; ergo ejus transgressio erit contra Religionem, adeoque peccatum Simoniæ. Jam verò horum officiorum venditionem sic esse prohibitam probatur ex dicto Conc. Chalced. ex cap. si *quis Episcopus*. ex cap. *Salvator* &c. Ergo.

Dico 3. Temporalia Ecclesiæ officia, quæ vendi sic prohibentur, hæc sunt; munus œconomi, procuratoris, advocati, judicis circa res temporales, æditui, primicerii seu Magistri Chori. Horum tamen officiorum actiones seu functiones non sunt materia Simoniæ, sed justo pretio æstimari ac vendi seu locari possunt; sunt enim merè corporales.

Dico 4. Vendere bona Ecclesiæ sive mobilia sive immobilia, etiam sacra seu benedicta aut consecrata, V. gr. calix consecratus &c. si non vendantur ut sacra, nec ob spiritualitatem quam habent, non est Simonia, jure etiam Ecclesiastico. Urbanus Papa in cap. *Salvator* dicens *vendere Ecclesiasticam rem, Simoniacum esse*, non loquitur de his secundum se spectatis, sed de Ecclesiasticis administrationibus, adeoque de bonis quatenus possunt esse alicujus ministerii Ecclesiastici materia.

CAPUT XXX.

De pretio Simoniaco.

Post explicatam Simoniæ materiam, nunc de ejus pretio, quod datur pro re spirituali.

Dico: Pretium Simoniæ, stando in solo jure divino, debet esse aliquid temporale, nec ad illam sufficit spirituale, ut habetur ex cap. *ad quæstiones*, ubi dicitur Ecclesia posse pro Ecclesiâ permutari, & temporalis possessio pro possessione temporali, dummodo contractus non commisceantur. Commutare ergo rem verè spiritualem pro re vere spirituali, non est Simonia ex vi juris divini, etiamsi

omni

omni cum proprietate & pacto una res ſpiritualis pro alia detur. D. Th. Durand. Sot. &c. quia ibi nullum datur pretium; ergo non eſt venditio aut emptio. Deinde per talem commutationem non fit injuria aut irreverentia rei ſpirituali, ſicut non fit injuria gratiæ quod pro gratiâ detur. Atque hæc commutatio tribus modis fieri poteſt: 1. ſi intercedat mutua obligatio ad aliquid ſpirituale pro alio ſpirituali faciendum; & tunc datur ſpirituale pro ſpirituali, & obligatio pro obligatione. 2. ſi intercedat tantum reciproca traditio actualis rei ſacræ pro re ſacrâ, ſeu actionis ſpiritualis pro actione ſpirituali. 3. ſi unus ſtatim det vel faciat, ut alter poſteà compenſet; atque hæc obligatio, quæ ex commutatione naſcitur intrinſecè, eſt etiam quid ſpirituale, & pretio irredimibilis, aut invendibilis.

CAPUT XXXI.

An in ſpiritualium commutatione, maximè beneficiorum, poſſit committi Simonia, ſaltem contra jus Eccleſiaſticum?

Dico 1. Non repugnat hanc rei ſpiritualis pro ſpirituali commutationem factam aliter quàm leges Eccleſiaſticæ permittant, eſſe vere ſimoniacam ob ſolam Eccleſiæ prohibitionem, V. gr. beneficium eccleſiaſticum eſt ſimpliciter ſpirituale, adeoque juxta dicta in præc. cap. commutando purè unum pro alio, non eſt Simonia ex vi juris divini; & tamen ex vi juris Eccleſiaſtici eam vetantis eſt ſimonia ſi fiat ſine auctoritate prælati. Nav. Sylv. Ang. &c. peculiaris ratio prohibendi hanc beneficiorum commutationem, eſt quia in beneficiis licèt titulus ſit ſpiritualis, proventus tamen ſunt Temporales & neceſſariò functionibus ſpiritualibus annexi; unde fieri poſſet ut in talium ſpiritualium commutatione major ratio temporalium, quam ſpiritualium haberetur; adeoque iſta prohibitio in materia ſpirituali mixtâ cum temporali ob ejus modi periculum, longe certius efficit ut ejus tranſgreſſio ſit Simoniaca, quàm ſi prohibitio fieret commutandi mere ſpiritualia cum merè ſpiritualibus, quæ ſi fieret, probabiliter ejus transgreſſio etiam eſſet Simoniaca. Quare

Dico 2. In beneficiis Eccleſiaſticis permutatio unius rei pro alia ſpirituali prohibita eſt ab Eccleſiâ ſi fiat propriâ auctoritate: cap. *quæſitum*. cap. *cum olim*. & ſic facta continet veram Simoniam, quia prohibita. Eſt enim tranſgreſſio in materiâ prohibitâ ob religionem; & res temporalis conjuncta ſpirituali, prout prohibita permutari, eſt quaſi pretium quod in illâ commutatione intervenit. Hinc ſequitur. 1. eſſe Simoniam ſaltem contra jus poſitivum, facere commutationes in proviſionibus beneficiorum, ſic V. gr. paciſcendo: hunc elige, ego illum eligam. 2. idem dic de ſpiritualibus quæ habent temporalia annexa conſequenter etiamſi propriè non ſint beneficia. 3. item de permutatione beneficii pro jure quaſi inchoato ad aliud beneficium, ſive per præſentationem, ſive per nominationem comparatum ſit. 4. Similiter eſt Simonia permutare ſimilia jura ad Beneficia; V. gr. ſi unus cedat ſuæ præſentationi, ut alter ſibi conferat aliam expectationem quam à Pontifice habet, vel quid ſimile.

Dico 3. Permutare ſpirituale pro ſpirituali extra beneficiorum materiam, non eſt ſpecialiter prohibitum jure poſitivo. Præp. Innoc. Turrec. &c. nulla enim talis prohibitio in jure invenitur. Spiritualia autem, alia ſunt *purè ſpiritualia*, uti & functiones ſacræ habentes tantum concomitanter aliquid materiale annexum; & de his non commutandis nulla fit in jure mentio; ſolum dicitur ut pretio non vendantur C. *ad noſtram* &c. alia ſunt *mixta*, quæ habent aliquid corporale antecedenter annexum, V. gr. vaſa ſacra, veſtes &c. de his nullum etiam invenitur jus prohibens permutationem unius pro alio ejuſdem ordinis. Imò c. *ad quæſtiones*, approbatur permutatio unius Eccleſiæ pro aliâ purè facta.

CAPUT XXXII.

An requiratur prælati authoritas, ut in beneficiis permutatio ſpiritualium fiat ſine Simoniâ?

Dico 1. Generalis regula eſt, ut in his licitè fiat permutatio, requiri authoritatem ſuperioris. cap. *tum univerſorum*. Talis enim permutatio ſæpe eſt neceſſaria, aut valde utilis; ergo non debuit prohiberi. Et intelligitur de permutatione beneficiorum propriè ſumptâ, non de ſola perſonarum translatione. Deinde poſſunt partes licitè tractare prius inter ſe de hac permutatione, ac convenire de modo eam faciendi; cum intentione tamen petendi prælati conſenſum, atque eam concludere quantum eſt ex ſe, mutuum præbendo conſenſum in ordine ad conſenſum prælati; imò & ſe obligare ad perſeverandum in ſua conventione, ſi ille conſenſerit. Sylv. Innoc. &c. debet etiam conſentire collator aut inſtitutor beneficii.

Dico 2. Nomine prælati, cujus requiritur auctoritas ad ejuſmodi permutationes, intelligitur Epiſcopus pro ſua Diœceſi, vel habens juriſdictionem Epiſcopalem; V. gr. capitulum ſede vacante, & quidam Abbates, aut habens præſcriptione acquiſitam juriſdictionem pro iſto actu; non tamen per nomen *Prælati* intelligitur ipſe beneficii Collator, ſi careat juriſdictione Epiſcopali. Contra Ang. Sylv. Sot. ſatis veriſimiliter dicentes intelligi etiam collatorem, ſi titulo præſcriptionis habeat conſuetudinem approbandi ejuſmodi Beneficiorum permutationem. Itaque nunquam poteſt fieri licitè aliquarum præbendarum permutatio ex mutuo privatarum perſonarum conſenſu ſine interventu ſuperioris, quavis exceptione rejectâ, quam quidam quaſi admittere videntur in aliquo caſu.

CAPUT XXXIII. & XXXIV.

An beneficium Eccleſiaſticum poſſit cum penſione aut cum temporali compenſatione permutari abſque Simoniâ?

Dico 1. Penſio in beneficii titulum erecta, poteſt cum beneficio permutari in manibus Epiſcopi, juxta jus commune: ſed beneficium pro ſpirituali penſione poteſt ſolâ Papæ authoritate permutari, V. gr. ſi petrus habeat beneficium ex quo ſolvit penſionem Joanni; ad faciendam permutationem ita ut Joannes accipiat beneficium, ut ex accepto beneficio ſolvat penſionem petro; requiritur Papæ authoritas; quia ejuſmodi pacti approbatio in jure non eſt commiſſa Epiſcopo; ſola enim beneficiorum permutatio Epiſcopo in jure committitur; ac penſio in Beneficii Titulum erecta, cenſetur beneficium, ſed penſio ſuper beneficium impoſita non cenſetur beneficium. Penſionem autem mere Temporalem permutare cum beneficio, cum ſit ſimonia contra jus divinum, ne quidem ipſemet Papa poteſt id concedere; poteſt tamen alio modo ſine

per,

permutatione eundem effectum producere ; si nempe aliquis habens Beneficium, illud relinquat in manu Papæ, petendo ut pro sua potestate, & cura pastorali provideat sibi de aliquo sustentationis subsidio: tunc Papa potest dare uni beneficium alterius, & pensionem quam alter habebat, etsi temporalem, transferre in alium, non tamquam beneficii pretium, sed tamquam sustentationem quam suâ ipsâ potestate dat. Idem cum proportione dic de commendâ.

Dico 2. Licèt beneficia sæpe sint inæqualia sive in spirituali titulo aut dignitate, sive in temporalibus proventibus; quodvis tamen potest pro alio quovis aut unum pro multis simpliciter permutari in manibus superioris sine Simoniâ; sed inæqualitatem compensare datâ pecuniâ vel aliquo dono temporali æquivalente, si excessus sit in re spirituali, omninò non licet; Tunc enim venderetur spirituale pro temporali saltem ex parte: si autem excessus sit in re temporali sive in proventibus temporalibus, absolutè loquendo nec etiam licet, etiamsi compensans non intenderet dare pretium pro spirituali titulo sive dignior sit, sive non. Adrian. Nav. &c. contra Cajet. Silv. &c. dicentes licere interveniente prælati auctoritate. *probatur* quia non potest talis compensatio fieri, quin vendatur id quod est spirituale in Beneficio; ergo non potest id fieri sine Simoniâ contra jus divinum: cum enim ibi sit emptio partis fructuum, *hæc non* potest emi, nisi ut annexa titulo spirituali, & acquirenda per spiritualia officia; nec *illa potest* à spirituali separari per contractum permutantium; ergo illâ parte venditâ, venditur titulus spiritualis. Quare ut hæc magis dilucidè & singillatim exponamus,

Dico 3. permutare pingue Beneficium pro tenui cum pecuniâ, quomodocumque modo & intentione fiat sine auctoritate superioris, est Simonia non solum contra jus Ecclesiasticum, sed etiam contra Divinum, uti & permutare beneficia inæqualia in fructibus cum adjectione pecuniæ ex parte tenuioris, etiamsi fiat in manibus cujuscumque prælati Papâ inferioris. Probabile est tamen hoc posse fieri absque Simoniâ auctoritate Papæ, non per modum propriæ permutationis, nec per propriam dispensationem quæ in jus divinum non cedit, sed per mutationem factam ex parte materiæ, & quasi novum jus ex parte ipsarum rerum instituendo V. gr. posset Papa mutare illam materiam separando à pinguiori beneficio partem fructuum, & applicare illos in sustentationem alterius qui tenue beneficium recipit, & concedere ut fructus sic separati pecuniâ compensentur, vel permittere ut is qui pingue beneficium recipit, det aliquid alteri non in compensationem aut permutationem pro fructibus spiritualibus, sed in congruam sustentationem recipientis beneficium tenuius. Hinc

Dico 4. Permutatio Beneficiorum cum impositione pensionis, non solum propriâ, sed etiam prælati Papâ inferioris auctoritate facta, est simonia contra jus positivum & divinum; prælatis enim Papâ inferioribus non est in jure concessum, ut possint permutationem facere, nisi purè & simpliciter; nec illi possunt separare fructus à re spirituali. Sed

Dico 5. Permutatio beneficiorum inæqualium quoad temporales proventus, facta cum onere pensionis in pinguiori Beneficio, si Papæ auctoritate fiat, nulla est Simonia. Ita omnes D. D. & usus. Quia pensio à Papâ imposita permutationis causâ, censenda est spiritualis; datur enim cum spirituali onere, & propter illud, atque ita commutatur spirituale pro spirituali; vel certè si illam simpliciter imponat ut quid temporale, potest eam à pinguiori Beneficio separare, ac ei qui Beneficio pinguiori renunciat, conferre ut quid merè temporale emolumentum non ut renunciationis pretium, sed per dispensationem ut sustentationis subsidium; ac proinde nulla intervenit Simonia contra jus Divinum, nec contra Ecclesiasticum; quia in eo potest dispensare. Si unum Beneficium sit dignius in spiritualibus, posset Papa imponere pensionem non intuitu compensandi spiritualem dignitatem, sed ob aliam justam causam temporalem.

CAPUT XXXV.

An Renunciatio Beneficii in favorem tertii Simoniam contineat?

Dico 1. Renunciationem Beneficii factam in manu prælati sine onere pensionis & sine designatione personæ, cui conferatur, esse licitam patet; sed si fiat sub conditione ut detur tali personæ, licèt non sit Simoniaca contra jus Divinum, (non enim datur spirituale pro temporali; imo gratis offertur pro tali personâ); tamen si conditio sit suspensiva renunciationis, ita ut renunciatio non consequatur suum effectum, nec renuncians possit privari suo beneficio, donec conditio impleatur ac datum sit Beneficium tali personæ & non alteri, tunc facta in manu prælati Papâ inferioris est illicita contra jus Ecclesiasticum; & interveniente tali pacto cum dicto Prælato est insuper simoniaca; nec hic sine licentiâ Papæ juxta probabiliorem sententiam potest licitè acceptare talem renunciationem, & dare Beneficium juxta conditionem à renuntiante appositam, quamvis id non præstet ex vi istius conditionis, sed suo arbitrio. Si autem conditio non sit suspensiva renunciationis seu non suspendat actualem suspensionis effectum, sed sit tantum modus post renunciationem absolutè factam appositus, quo renuncians intendit exhortari & inducere, non tamen obligare Episcopum ut tali personæ beneficium conferat, tunc renunciatio juxta commune jus antiquum per se loquendo est valida & licita tam ex parte Episcopi quàm renunciantis, cui sic postulanti aut roganti potest Episcopus annuere, conferendo post acceptatam renunciationem absolutam, beneficium jam vacans isti personæ pro qua rogatur; secus verò, juxta jus novum institutum à Pio V. in Bullâ quæ incipit *quanta Ecclesia Dei*, in quâ vetat acceptare ejusmodi beneficiorum renunciationes, &c.

Dico 2. Renunciatio facta cum reservatione pensionis in manibus solius Episcopi, est simoniaca, etiamsi ipse illam approbet; in hoc enim ipse etiam simoniacus erit; licitè autem fit in manibus Papæ. Ita omnes D. D. Papa enim potest pensionem imponere sub titulo spirituali, & ita tota commutatio fiet inter spiritualia; potest etiam tale onus Beneficio, priùsquam illud conferat, imponere, sicque oneratum dare personæ in cujus favorem facta est renunciatio. Denique renuncians non potest pensionem imponere ob expensas prius factas circa Beneficium litigiosum, quod nunc pacificè possidet, ne quidem per summum Pontificem sub isto titulo, utpote contra jus Divinum; sed alio modo & sub alio titulo posset Papa illam ei assignare.

CAPUT XXXVI.

Quando temporale donum conſetur pretium rei ſpiritualis?

Dico 1. Quotieſcumque temporale donum gratis datur, ſive antecedat ſive ſequatur rem ſperatam, non habet locum Simonia, ſaltem ex naturâ rei pro foro conſcientiæ. Quid ſit de jure poſitivo, dicetur poſtea. Probatur ex cap. *etſi quæſtiones*. cap. *ſicut Epiſcopus*.

Dico 2. Poteſt dari temporale ex obligatione & non ut pretium, ſi detur in ſuſtentationem perſonæ tamquam ſtipendium ex juſtitiâ operario debitum, non verò in commutationem rei ſpiritualis; unde ad habendam rationem pretii reſpectu rei ſpiritualis, oportet ut detur pro ipsâ re ſpirituali, & in ejus commutationem; ideo propria Simoniæ ratio maxime pendet pro foro conſcientiæ ex formali vel virtuali operantis intentione. In ordine autem ad forum externum. 1. ſpectandum eſt, an datio & acceptio facta tali modo & in tali materia ſit prohibita intuitu religionis, & ob reverentiam rerum ſacrarum; nam tunc agens contra hanc prohibitionem, Simoniam committit ſaltem in Eccleſiaſtico foro. 2. ſi largitio non ſit ſpecialiter contra legem humanam, ſpectandum eſt, an pactum circa hanc interceſſerit, & ſi in pacto intervenerit cauſa quæ illam honeſtet, non debet præſumi Simonia. In dubio autem conjecturis utendum eſt, quæ deſumuntur vel ex probabili titulo honeſto, obligationem juſtitiæ aut legis inducente, vel ex ratione gratuitæ donationis, vel denique ex cap. *etſi quæſtiones*, ubi dicuntur tria eſſe ſpectanda, ſcilicet perſonæ dantis & accipientis, earum qualitas, (an conſanguineæ, amicæ, &c.), quantitas doni, magni an parvi, & tempus ſeu occaſio largitionis.

CAPUT XXXVII.

An ſufficienter dividatur pretium Simoniæ in munus à manu, Linguâ, & obſequio?

Reſp. Affirmativè; quia alia omnia vel ad iſta tria membra referuntur, v. gr. humanus honor, humanus favor, generalis promiſſio; vel non ſunt Simoniaca: nam 1. dare alicui beneficium ob conſanguinitatem, nec contra jus Divinum, nec contra humanum eſt Simonia, cum gratis detur ſine pretio, ſine pacto. Si detur indigno, erit injuſtitia, non Simonia; ſi digno, nec injuſtitia nec Simonia; cavendum tamen ſcandalum. 2. dare beneficium vel facere aliquid ſpirituale ex metu imminentis mali, non eſt Simonia per ſe & ex vi talis motivi; niſi quando metus inducit ad dandum aliquid ſpirituale pro munere ab obſequio vel ſimili; quia operari ex metu, non eſt operari pro pretio. Deinde inducere aliquem ad faciendum ſpirituale opus per comminationem mali imminentis, non eſt Simonia nec malum; Ergo etiam facere opus ſpirituale ob intentatum malum, non eſt Simonia. Præterea dare aliquid ſpirituale ex motivo amicitiæ acquiſitæ, non eſt Simonia; ergo nec ex motivo acquirendæ, aut placandæ iræ, ut quis deponat odium ac voluntatem inferendi malum; & hoc ſolum intenditur agendo ex vi metus. Hinc dare beneficium inimico ſine ullo pacto ob grave intentatum malum, non eſt Simonia, erit autem Simonia ſi cum eo faciat pactum, obligando illum novo modo ex vi pacti ad non inferendum malum in futurum, & eâ ratione Beneficium conferat. In materia enim Beneficiorum omnes pactiones prohibitæ ſunt; deinde ibi non tantum intenditur vitatio, mali præſentis, ſed etiam quædam ſecuritas in futurum per obligationem alterius; hæc autem ſecuritas eſt temporale bonum pretio æſtimabile. Ergo. Hinc reſolves, utrum ſit Simonia, nec-ne, ſi Epiſcopus det beneficium alicui ad petitionem principis ne hunc offendat, ideoque non poſſit aſcendere ad pinguiorem Epiſcopatum; aut ſi conferat Beneficium debitori ex timore amittendi ſua debita, nempe ſi abſit pactum. &c.

CAPUT XXXVIII. & XXXIX.

Quid per munus à manu & ab obſequio intelligatur?

Dico 1. Per munus à manu intelligitur 1. pecunia ſive numerata, ſive promiſſa, etiam in minimâ quantitate; quia licet pecuniæ quantitas ſit minima, magna eſt irreverentia emendo tali pretio rem ſpiritualem. 2. Res temporales pretio æſtimabiles cujuſcumque generis ſint, ſive bona mobilia inanimata aut animata, ſive immobilia corporalia aut incorporalia v. gr. cenſus, jura &c. 3. debitum remittere, aut ſpondere ſe remiſſurum, aut ex ſuis bonis conſtituere alteri titulum ut ſacris initietur, acceptâ ab illo promiſſione ſe nihil poſtulaturum. 4. mutuare pecuniam pro accipiendo Beneficio, vel contrà dare Beneficium ſub conditione pecuniæ mutuandæ; datur enim ſpirituale in compenſationem, utilitatem, & commutationem mutui. 5. petere cum pacto dilationem debiti pro re ſpirituali. 6. penſio quam ſibi vel conſanguineo reſervat dans Beneficium. 7. quodvis donum poſitivo jure prohibitum dari pro re ſpirituali, conſiſtens in aliquo jure, temporale emolumentum habente, v. gr. beneficium pro altero Beneficio.

Dico 2. Per munus ab obſequio intelligitur, vel obſequium temporale quod de ſe eſt ſufficiens ad Simoniam quando fit pro re ſpirituali, aut datur res ſpiritualis pro eo; vel obſequium ſpirituale quod de ſe non eſt ſufficiens ad Simoniam, niſi quando contra Eccleſiæ prohibitionem commutatur pro re ſpirituali. unde 1. dare & accipere Beneficium ſpirituale propter obſequia temporalia jam præſtita in eorum compenſationem & quaſi in debiti & obligationis ex juſtitiâ ſolutionem pro condignâ mercede tribuendâ, eſt Simonia. Secùs verò, ſi quis moveatur tantum ob hujuſmodi obſequia ad dandum gratis Beneficium & ultra omne debitum. Ita communiter T. T. D. Th. Sot. Adrian. &c. v. gr. patronus famulo, cui juſtum ſolvit ſtipendium, ex Benevolentiâ, & quaſi ex aliquâ gratitudine ultra omne debitum ac gratis confert Beneficium, nullam in hoc admittit Simoniam; qui autem prælatis aut principibus inſerviunt ſpe obtinendi Beneficij, ſi inſerviant ſine ullo pacto explicito, vel implicito, ita ut ex obſequio nulla juſtitiæ obligatio oriatur in prælato aut principe ad dandam ſuſtentationem vel mercedem, utpote dante eis aliquod infimum ſtipendium intra juſtitiæ latitudinem; tunc poteſt fieri beneficii collatio, præſentatio, procuratio, uti & obſequium ſeu ſervitium ſine Simoniâ; quia utrimque fit ſimpliciter gratis,

licèt

licèt cum aliquo gratitudinis respectu; secùs verò si intercedat pactum implicitum, dum nulla omninò merces temporalis, quæ ex justitiâ debetur, eis datur. 2. Si Beneficium detur cum onere & sub conditione exhibendi aliquod obsequium temporale Beneficio non annexum, est Simonia; quia tunc obsequium respicitur ut pretium saltem promissum; si autem sit annexum Beneficio, tunc licet dare cum talis oneris obligatione. Unde dum Beneficium vacat, licitum est etiam illi de novo annectere aliquod Ecclesiæ obsequium, V. gr. docendi grammaticam, cantandi, ministrandi in sacristia, &c. & sic acceptanti tale onus dare Beneficium modo hujusmodi annexio fiat ab habente potestatem; quia istud non est pretium, sed est opus Ecclesiasticum, pro quo stipendium simul cum spirituali Ministerio datur. 3. obsequium spirituale jam exhibitum non potest habere rationem pretii ad incurrendam Simoniam, nisi in aliquid temporale resolvatur, vel præcesserit pactum per ecclesiam prohibitum: commutatio enim inter spiritualia ut talia, ex se non est Simonia. 4. obligari ex pacto ad obsequium spirituale pro beneficio spirituali, licet non sit jure naturæ prohibitum, est tamen Simonia contra jus Ecclesiasticum, adeoque dare Beneficium imponendo personæ tale onus spiritualis obsequii quod non est Beneficio conjunctum, Simonia est saltem contra jus Ecclesiasticum V. gr. promittere beneficium alicui, dummodò per aliquot annos aut menses ministret in certis spiritualibus officiis; dare Beneficium sub onere recitandi quotidie pro dante certas preces, aut dicendi tot missas &c., promittere Beneficium pro electione ad Episcopatum. 5. dum obsequium spirituale est Beneficio aut dignitati spirituali annexum, non potest habere rationem pretii, adeoque nulla est Simonia sub tali onere & conditione expressa conferre Beneficium. Res enim transit cum suo onere. Item licitum est temporale aliquid dare Ecclesiæ cum onere alicujus obsequii spiritualis, obligando ad illud non tantum ex gratitudine, sed etiam ex justitiâ, imò addendo expressam conditionem, ut non detur, si non id fiat; vel ut Ecclesia privetur tali re temporali vel legato, si conditionem seu modum non ad impleverit: ut patet ex Ecclesiæ usu. Quia ibi non emitur spirituale per rem temporalem oblatam; sed donatur seu relinquitur res temporalis ad certum usum spiritualem & sanctum. Sic datur stipendium in Eleemosynam ut dicantur missæ, obligando ex justitia clericum.

CAPUT XL.

Quid per munus à linguâ intelligatur?

Nota: Per munus à linguâ hîc intelligitur aliquid temporale & merè humanum complectens preces humanas, intercessiones, adulationes, laudes, supplicationes, commendationes. Hinc

Dico 1. Postulare ab aliquo prælato (& idem est de aliis), ut conferat alicui beneficium sine ulla promissione aut pacto, non est Simonia; nec illæ preces habent rationem pretii, neque prælatus principaliter ob illas conferens Beneficium, Simoniam committit sive contra jus Divinum, sive contra Ecclesiasticum, licet interdum aliter peccare possit. Et istæ preces tam pro se quàm pro alio fieri possunt, modò non obstet personalis indignitas; adeoque non est Simonia precibus inducere potentem virum aut familiarem Papæ aut Episcopi, ut mihi ab illo impetret Beneficium; esset tamen Simonia, si quis aliquem pecuniâ conduceret, ut preces pro eo fundat ad obtinendum Beneficium.

Dico 2. Si per collationem Beneficii vel alterius rei spiritualis, intendat collator obligare alium ad preces pro se fundendas, tunc propriè recipit munus à linguâ; ideoque si recipiat beneficium sub tali pacto expresso vel tacito, committit Simoniam, & idem est quotiescumque preces aut intercessiones præcesserunt sub pacto vel Beneficii promissione, si fierent. idemque dic de laudibus, adulationibus, honorum demonstrationibus, &c. dum fiunt ex pacto.

CAPUT XLI. XLII. XLIII.

Quid sit Simonia mentalis, conventionalis, realis, ficta, confidentialis?

Dico 1. Simonia *mentalis* dicitur, quando in actu externo non apparet quidem malitia Simoniæ, sed tamen illa fit cum prava & Simoniaca intentione; adeoque hîc non sumitur Simonia mentalis pro nudo proposito aut desiderio solo interno committendi Simoniam. Simonia *conventionalis* est, in quâ fit pactum dandi vel accipiendi spirituale pro temporali, sed nondum executioni mandatum est. *Realis* verò ultra pactum addit traditionem rei vel rerum de quibus conventio facta est. Traditio potest esse triplex; vel pretii tantum, vel rei spiritualis tantum, vel utriusque. Hinc si sola pretii seu pecuniæ traditio tantum facta sit, & nondum facta rei spiritualis traditio, tunc ista Simonia videtur juxta omnes auctores dicenda conventionalis, non realis, contra autem graves Auctores sentiunt, si sola rei spiritualis traditio facta sit sub promissione pretii, licet noudum sit pretium traditum, dicendam esse simpliciter realem Simoniam, non conventionalem, Nav. verò & alii dicunt etiam hanc dicendam esse conventionalem tantum, nisi jam aliqua pretii pars data sit. Hæc tota distinctio inquiritur inordine ad pœnas ipso jure Simoniæ impositas. Cæterum per traditionem rei spiritualis sub promissione pretii, videtur esse magis completa, quam per solam pretii anticipatam solutionem.

Dico 2. Simonia ficta dicitur, quando fit extrinsecus promissio rei temporalis pro spirituali, vel spiritualis pro temporali sine intentione implendi promissum, aut se obligandi. Quæritur autem an sit vera Simonia? pro quo dico 1. quando fictio intervenit ex parte ejus qui daturus est rem spiritualem, sine dubio nulla committitur vera Simonia externa, sed tantum fictio & mendacium illius; sic enim promittens, minime intendit dare rem spiritualem pro temporali, nec ad id se obligare; ex parte autem alterius sincerè promittentis temporale, erit tantum interna Simonia, non externa vera, utpote fundata in pacto non subsistente, seu ficto. 2. quando fictio intercedit ex utraque parte, nulla vera Simonia committitur; quia si defectus intentionis in uno contrahentium sufficit ad impediendam Simoniam; multò magis in utroque. 3. quando fictio intervenit tantum ex parte promittentis pecuniam, nulla est etiam Simonia vera, contra Navarrum dicentem esse Simoniam conventionalem; sed est grave peccatum injustæ deceptionis, scandali, vel cooperationis ad mentalem alterius Simoniam; & in foro externo puniri poterit ob dictas malitias & ob præsumptam Simoniam; licet directe & proprie non sit vera Simonia.

Dico 3. Simonia confidentialis committitur 1. à privato habente beneficium, si is renunciet suum Beneficium in favorem alterius cum certâ confidentiâ, seu cum pacto expresso vel tacito obligante, ut posteà vel sibi vel alteri v. gr. suo nepoti, in sui favorem resignet istud. 2. à provisore, si is aliquem præsentet, nominet, commendet, eligat, aut illi Beneficium conferat eâ confidentiâ ac conditione seu pacto, ut ille postea in sui favorem alteri istud dimittat, aut ejus fructus vel partem eorum illi persolvat; imò licèt tantùm confidat seu paciscatur, ut sibi, non verò alteri, partem fructuum seu pensionem persolvat, contra Nav. Hugol. &c. negantes in hoc casu ultimo esse Simoniam confidentialem, sed aliam. Deinde hæc Simonia confidentialis non videtur esse extendenda ad Beneficiorum permutationes; quia in Bullis non fit mentio de permutationibus.

Simoniæ confidentialis pœnæ sunt hæ: Excommunicatio Papæ reservata, privatio beneficiorum, & ad illa inhabilitas, Reservatio, quâ Beneficia per Simoniam confidentialem collata & accepta Papæ reservantur, &c. ad has pœnas incurrendas non est opus ut Simonia sit utrimque completa, sed eo ipso quod Beneficium ab uno est datum, & ab alio receptum in confidentiam, statim ab utroque prædictæ pœnæ incurruntur.

CAPUT XLIV. & XLV.

Quæ intentio requiratur ad Simoniam mentalem?

Dico 1. Simonia mentalis externa consistit in internâ voluntate & proposito dandi rem temporalem ut pretium rei spiritualis tamquam ex contractu oneroso, & inducente obligationem per opus subsecutum; sive intendatur res temporalis ut finis principalis operantis, sive ut secundarius & accessorius; sufficit enim ad Simoniam ut quis intendat sive principaliter sive minus principaliter rem temporalem tamquam rei spiritualis pretium. Sicut si quis intenderet Missæ stipendium tamquam Missæ pretium, licèt minus principaliter, esset Simoniacus; quocumque enim modo intendatur id quod malum est, sufficit ad contrahendam in mente malitiam ex tali objecto. Hinc

Dico 2. Quamvis temporale emolumentum sit per ministerium spirituale ab operante intentum; si tamen non intendatur ut pretium, sed sub aliâ verâ & possibili stipendii ratione, non est Simonia; V. gr. si quis sacerdos non jejunus aut in peccato mortali existens faciat Missam, intendendo illius stipendium, non erit Simoniacus, sed sacrilegus.

Hinc collige Simoniam mentalem non solum posse committi in materiâ contra jus divinum naturale, sed etiam in materiâ contra jus positivum Ecclesiasticum.

Dico 3. Dare munus vel obsequium præstare spe gratitudinis & intuitu remunerationis per donum spirituale obtinendum ex purâ gratitudine, sine ullâ aliâ obligatione exteriori, non est Simonia; nec per se loquendo est malum si spectatur sola gratitudinis naturalis honestas. Tamen

Dico 4. Non est licitum deducere in pactum antidoralem obligationem cum speciali promissione implendi illam, vel exhibere seu donum seu obsequium temporale sub conditione & modo implendi ejusmodi obligationem per rem spiritualem. sed post receptum pure & sine conditione obsequium aut donum, ex quo nata est obligatio antidoralis, non est Simonia dare spirituale, vel Ecclesiasticum Beneficium cum intentione explendi istam obligationem sine pacto habitam.

CAPUT XLVI.

An sit Simonia conventionalis in pactum deducere sustentationis stipendium pro functione spirituali, quæ ex officio non incumbit?

Nota 1. De fide est sustentationis stipendium licitè dari ministrantibus spiritualia, & ab eis licitè accipi. Matth. 10. Luc. 10. 1. cor. 9. & patet ex usu Ecclesiæ, & decimarum institutione, &c. Ratio est quia dignus est operarius cibo suo, & nemo militat suis stipendiis.

Nota 2. hoc stipendium non impedit, quominus spiritualia gratis ministrentur; quia non datur ratione rei spiritualis, sed ratione personæ, cui operanti debita est sustentatio. Nunc ad quæstionem

Dico 1. Exigere sustentationis stipendium pro functione spirituali, etiam pacto præmisso, non est Simonia. Cajet. Sot. Nav. &c. quia non obstante pacto, stipendium remanet semper stipendium ex natura rei debitum, nec habet rationem pretii pro re spirituali, quæ gratis ministratur: nec tale pactum, quod est honestum, ulla jura Ecclesiastica prohibent. Atque hoc verum est non tantum respectu Sacerdotum pauperum, sed etiam divitum tam in temporalibus bonis quàm in Ecclesiasticis, quando horum ratione ad ejusmodi Ministerium non tenentur ex officio; quia Clericus dives licèt paciscatur de stipendio, non petit illud ut pretium; & nemo tenetur suis stipendiis militare. Quod aliunde habeat ex quo vivat, illud est per accidens; deinde nullo jure positivo hoc prohibetur. Quando autem parochus aut alius Ecclesiæ pastor ex vi sui Officii ac Beneficii tenetur Sacramenta ministrare, Concionari, Sacrificium offerre, visitare, & ejusmodi opera facere, ob quæ ratione sui officii recipit proventus sibi debitos, tunc si pro illis de novo stipendio paciscatur, committit injustitiam, & præsumptam saltem Simoniam, imò & sæpe veram ob speciales Ecclesiæ prohibitiones. Itaque sicut ministri Ecclesiæ gratis ministrant, ita & fideles dant gratis stipendium; quia sicut illi non vendunt sua ministeria; ita nec hi ea emunt; non enim datur nec accipitur pretium pro re spirituali: ambo tamen ex justitiâ tenentur, illi ad præstandum ministerium, hi ad alendum Ministrum.

Dico 2. istud stipendium potest lege taxari tum quoad augmentum, ita ut possit exigi tanta quantitas & non major; tum quoad diminutionem, ita ut non possit dari minor quantitas, si enim potest ex pacto privato definiri hæc quantitas, multò magis ex lege, aut etiam consuetudine: non enim quidquid taxatur pretium est; liberum tamen recipienti Ministro relinquitur taxati pretii partem remittere: aut cedere juri suo ac gratis ministrare.

CAPUT XLVII.

An exigere stipendium pro functione spirituali & officio vel Beneficio debitâ, sit vera Simonia Conventionalis?

Dico 1. Temporalia emolumenta quæ jure Ecclesiastico concessa sunt Ministrantibus ex officio spiritualia, possunt justè & absque Simoniâ exigi. Concessa autem sunt ultra Decimas & primitias duo-

duobus modis: 1. Dum Ecclesia acceptando spontaneas fidelium voluntates, juxta illas jus constituit; supposità enim voluntariâ fidelium consuetudine offerendi pias oblationes, Ecclesia vult laudabilem illam consuetudinem servari, adeoque Ministris suis dat jus illas exigendi moderato modo. In Cap. ad *Apostolicum.* 2. Dum absolutè pro suâ potestate jubet seu decernit dandum esse certum quoddam emolumentum seu stipendium suis Ministris ad convenientem eorum sustentationem, v. gr. Episcopis in visitationibus Diœceseos. Sed

Dico 2. Quando jure communi prohibentur aliæ exactiones pro functionibus spiritualibus, tunc aliquod temporale stipendium pro his exigere seu petere, grave est peccatum non tantum injustitiæ si petatur tamquam debitum, sed etiam Simoniæ præsumptæ, imò & veræ ac propriæ ut probabilius videtur; ejusmodi enim prohibitio, contra quam peccatum committitur, facta est intuitu Religionis. Hoc tamen intellige, quamdiu in iis juri communi non est derogatum vel consuetudine vel aliter, de qua infra. Ea quæ sic sunt per jus commune prohibita, non possunt honestari per particularium Episcopatuum aut provinciarum statuta si sint illis contraria, ac vigeat jus commune, nec sit illi consuetudine derogatum: inferior enim non potest aliquid statuere contra jus superioris.

Dico 3. Ubi jure communi nec approbatur nec prohibetur ejusmodi exactio rei temporalis, in *spiritualium* administratione, illicita & injusta est iis qui tenentur ex officio ista ministrare, imò & Simonia saltem præsumpta nisi fiat ex justâ causâ quæ publicà auctoritate probetur, v. gr. si redditus Episcopatûs aut Beneficii ita sint tenues, ut non sufficiant ad sustentanda personæ, statûs, & officii onera, tunc prælatus ad quem spectat, potest providere ut inferiores populorum pastores sufficienter ab ipsis alantur; si autem ipse prælatus seu Episcopus simili egestate laboret, videtur posse statuere modum quo sibi sufficienter per fidelium oblationes & ejusmodi subsidia prospiciatur.

CAPUT XLVIII.

An Exactio rei temporalis pro spirituali per consuetudinem possit honestari?

Nota 1. Clarum est nunquam ullâ consuetudine posse licitum esse dare temporale pro spirituali per modum pretii. 2. non agitur hîc de simplicibus Ministris qui spiritualia ministrant sine obligatione officii, quoad pactum de stipendio faciendum; sed de iis qui spiritualia ex officio ministrant. 3. hi qui spiritualia ministrant ex officio, supponuntur posse per laudabilem consuetudinem acquirere jus ad aliquas extraordinarias, præsertim voluntarias fidelium oblationes, quæ non pertinent ad jus Decimarum nec ad alios stabiles Ecclesiarum aut Beneficiorum redditus, ut patet ex Cap. *ad Apostolicam* de Simoniâ. De aliâ ergo exactione rei temporalis pro actione spirituali hîc agitur; qua in re conveniunt Doctores, licèt consuetudo sæpe iniqua esse possit & habere Simoniæ suspicionem saltem in foro Ecclesiastico, non tamen omnem esse reprobandam si ex circumstantiis & conditionibus adjunctis præsumptio purgetur. Unde

Dico Hanc consuetudinem pro ut juri contrariam, nunquam posse honestari nec prævalere contra illud ad ei derogandum; posse tamen tot circumstantiis & conditionibus vestiri, ut non sit juri contraria, sed honesta, ideoque possit retineri, non quod deroget juri Ecclesiastico, sed quia non est contra illud; si nempe istæ circumstantiæ & conditiones non solum veram ex objecto malitiam auferant, sed etiam mali speciem ac suspicionem sufficienter purgent, ad quod requiritur. 1. ut petitio justè reduci possit ad debitum sustentationis stipendium, non ob solam consuetudinem, sed etiam ob suam originem, quia nimirum ab initio ob egestatem Ministrorum tale onus cæpit imponi. 2. ut hæc impositio sufficienti auctoritate & potestate facta sit. 3. ut exactio non consueverit fieri modo specialiter prohibito in jure, qualis esset negare spiritualia nisi prius dentur temporalia. Si igitur consuetudo habuerit istas proprietates, jam non erit per legem reprobata nec juri contraria, adeoque erit honesta.

CAPUT XLIX.

An possit committi vera Simonia per gratuitam largitionem sine expressâ vel tacitâ pactione aut ejus intentione?

Nota Agi de Simoniâ contra jus Ecclesiasticum; non enim posse esse contra jus naturale ex naturâ rei patet; quia largitio merè gratuita non habet rationem pretii rei spiritualis, sine quo non est Simonia contra jus naturale. Igitur

Dico 1. potest per legem Ecclesiasticam prohiberi gratuita largitio & receptio intuitu spiritualis Beneficii aut Ministerii facta, constituendo actum illi contrarium in veræ Simoniæ specie, etiamsi largitor, quantum in se est, revera non intendat donare nisi ex liberalitate vel gratitudine. quia quando res temporalis non donatur, nisi alia spiritualis donetur, ita ut ex modo & occasione donationis constet vel saltem appareat donationem illam non fieri sine ordine & respectu ad aliam, licèt forte coram Deo sit gratuita, habet tamen apparentiam permutationis; ideoque potest lex Ecclesiastica illam intuitu Religionis & ob reverentiam rerum sacrarum prohibere tamquam Simoniacam. Hinc

Dico 2. Non omnis prohibitio gratuitæ donationis reddit actionem Simoniacam, sed tantum illa quæ fit intuitu Religionis in materiâ ad voluntarias rerum sacrarum quatenus talium cum temporalibus permutationes spectante, vilipendendo & & injuriâ afficiendo res sacras. Aliæ prohibitiones quæ non fiunt sub his rationibus, constituunt actus contrarios in alio vitiorum genere, quod potest discerni ex jurium seu legum verbis.

CAPUT L.

An pactio & traditio rei temporalis ad obtinendam spiritualem, excusetur à Simonia ob intentam vexationis redemptionem?

Dico 1. Post jus acquisitum seu obtentum Beneficium aut aliud spirituale donum, non est Simonia redimere vexationem quæ pro jure auferendo injustè infertur, aut probabiliter timetur. D. Th. Cajet. Sot. Nav. Sylv. Ang. &c. *probatur* ex cap. *Dilectus.* cap. *quæsitum.* &c. Ratio est quia sic redimens vexationem sibi illatam, non dat rem temporalem pro aliquâ spirituali, sed pro vitandâ injuriâ nec etiam per illam rem temporalem acquirit aliquid spirituale; supponitur enim istud

jam habere; nec quid novum acquirere. Ut tamen vexationis redemptio sit licita, requiruntur hæ conditiones: 1. Ut jus sit certum & indubitatum. 2. Ut jus sit plenum. Ideo in cap. *Matthæus*, quidam electus tantum, & nondum confirmatus judicatur Simoniacus ob datam pecuniam ad redimendam vexationem pro suæ electionis obtinendâ confirmatione; quia habebat tantùm jus plenum & acquisitum ut in suâ electione jam factâ non vexaretur; sed nondum habebat jus plenè acquisitum pro ejus confirmatione. 3. Ut vexatio sit injusta; si enim sit justa aut dubia, non licet illam redimere. 4. Ut res quæ datur pro tollendâ vexatione, sit temporalis; si enim daret spiritualem, esset Simoniacus; qui autem recipit pecuniam ad desistendum ab injustâ vexatione, tenetur ad illam restituendam; & si vexatio fiebat per materiam spiritualem v. gr. per denegationem absolutionis à censurâ, &c. non tantùm est injustus, sed etiam Simoniacus.

Dico 2. Nondum jure acquisito, non licet pecuniâ redimere vexationem quæ impedit jus acquirendum; sed Simonia committitur, si talis redemptio fiat. *Probatur* ex cap. *Dilectus* cap. *Matthæus*. Ratio est, quia qui non habet jus spirituale quod acquirere intendit, redimendo pecuniâ vexationem, illâ pecuniâ vult mediate acquirere istud jus seu emere, & istud clarum est, dum vexatio est justa. Si autem sit injusta, & injuriosa, videtur sic distinguendum: 1. quando vexatio injusta provenit ab eo qui potest impedire, sed non juvare ad conferendum spirituale, aut si etiam potest juvare sed ejus adjutorium non est per se necessarium, tunc dare ei pecuniam, etiam ante jus acquisitum, non ut juvet aut conferat spirituale, sed solum ut non vexet nec malefaciat, non videtur committi Simonia, v. gr. si quis injustè per vim domi alium detineat ne se opponat Beneficio, vel calumniis opprimat; nec sit electror aut collator beneficii; tunc illam vexationem pecuniâ redimere, non erit Simonia; quod enim proximè emitur, est quid temporale, nempe remotio injuriæ nec aliud intenditur ex vi pretii, alia autem acquisitio quæ inde sequi potest ex impedimenti remotione, est tantum effectus per accidens, non habens per se connexionem cum illâ remotione, nec virtualiter in tali objecto continetur. 2. Quando vexatio injusta ab eo provenit qui non solum nocere, sed etiam prodesse potest, eligendo, confirmando, vel aliud spirituale conferendo; si vexatio fiat in rebus seu actibus beneficialibus per illam potestatem quâ potest prodesse, v. gr. elector vexando in non eligendo, collator in non conferendo, &c. tunc non licet illam redimere; quia tunc per pecuniam paratur per se proximè ac directè via ad obtinendum beneficium, secus verò, saltem coram Deo & per se loquendo, si vexet injustè per aliam potestatem. Hinc non licet redimere prædictam vexationem non tantum pro electione, præsentatione, nominatione, postulatione; sed nec etiam pro confirmatione, institutione aut collatione; quoad possessionem post factam collationem vel confirmationem, an liceat redimere vexationem, etiam ab eis qui prodesse possunt, controvertitur; multi affirmant licere; quia postquam titulus spiritualis planè acquisitus est, jam possessio non prætenditur consequenda tamquam rei spirituali annexa; sed per se ut quid corporale est, immediatè ac per se debitum; & sic non redimitur jus quod est jam plenè acquisitum quoad proprietatem, sed factum corporale; multò autem certius, si quis habens verum & certum beneficii quod possidet, jus, per fraudem & vim privetur illius possessione, licebit redimere vexationem suam ut restituatur. Gloss. in Cap. *dilectus* 1. &c. denique si in electione Summi Pontificis vexatio fiat ut indignus vel evidenter minus dignus eligatur, an & quomodo liceat istam pecuniâ redimere vexationem, ut electio justè fiat, vide hîc apud patrem Suarez. Jam verò si vexatio fiat in rebus seu actibus qui non sunt beneficiales, sed merè spirituales, non est semper prohibita illius redemptio, quando hæc fit cum spirituali detrimento, privando hominem injustè actione aut remedio spirituali sibi debito, v. gr. in absolutione à censurâ, receptione sacramentorum &c. Sed hæc juxta plerosque revocantur ad jus quod jam acquisitum est, ad talem actum v. gr. ad absolutionem; non enim acquirere jus prætendunt, sed jam verè acquisito non privari aut ejus usu non impediri per injuriam vel vim.

CAPUT LI.

An pactio oneroſa ſeu tranſactio ad terminandam litem habeat locum in ſpiritualibus abſque Simoniâ?

Nota: ad transactionem tria requiruntur. 1. Ut jus seu res, super quam transigitur, sit incerta aut dubia utrimque. 2. Ut conventio fiat cum aliquo utriusque partis onere; aliàs esset donatio; v. gr. si alter litigantium libere & gratis omninò cedat juri suo in alterius favorem sine ullâ rei aut juris litigiosi divisione ac compensatione; tunc non est transactio, sed gratuita donatio seu amicabilis & laudabilis compositio. 3. Ut conventio fiat in ordine ad litis sive intentatæ, sive intentandæ compositionem.

Dico 1. Transactio in quâ jus spirituale pro aliquo temporali, vel relaxatur vel retinetur, est mala ac Simoniaca; in illâ enim permutatione reperitur venditio rei spiritualis pro temporali. Unde si spiritualis jurisdictio in litem vocetur, non licet transigere dando pecuniam; est enim clara Simonia ex cap. *præterea* 2. item si beneficium sit litigiosum, non licet componere litem vel dando pecuniam alteri ut desistat, vel ab eo illam recipiendo & illi beneficium relinquendo. cap. *constitutus*. idem dic de jure præsentandi, de Sacris Reliquiis &c.

Dico 2. Transactio in materiâ spirituali, sed non beneficiali, facta cum aliquâ compensatione per largitionem aut cessionem alterius rei, juris-vè spiritualis proportionati, non est Simonia; est enim tantum datio & acceptio rei spiritualis pro spirituali, v. gr. datio reliquiarum pro aliis reliquiis, datio juris visitandi pro jure præsentandi, datio decimarum pro aliis decimis, &c. ideoque potest fieri de consensu partium absque prælati auctoritate quoad vim transactionis; dico *quoad vim tranſactionis*; quia interdum ut valeat, requirit prælati auctoritatem ac consensum, v. gr. ut res quæ transigitur sit perpetua &c. Sed,

Dico 3. In materia beneficiali quamvis spirituale pro spirituali transigatur, non tamen est licita transactio quando fit vel propriâ litigantium auctoritate, vel ex privato virorum prudentium arbitrio; ejusmodi enim transactio facta sine auctoritate Episcopi, prohibita est jure positivo; ut colligitur ex cap. *constitutus*. cap. *super eo*. auctoritate autem Episcopi potest fieri, quia permutatio beneficiorum ex causâ honestâ potest fieri in manibus Prælati; etsi hic constituatur à litigantibus absolutus litis Arbiter, potest decernere ut unus litigiosum beneficium retineat, & solvat alteri ex illo pensionem, quæ potest esse vel personæ tantum, vel etiam ipsi beneficio annexa, ita ut licèt beneficiarius moriatur, sit adhuc pensionario solvenda; deinde ejusmodi pensio

si sit spiritualis, (id est quæ datur clerico ut clerico cum annexione ad officium spirituale) potest prius transigi inter se à litigantibus in ordine ad consensum & approbationem Prælati, ut hanc transactionem confirmet ac consummet; si autem sit merè temporalis (id est quæ datur sine ullo titulo seu officio spirituali, adeoque potest etiam laïco dari) tunc ad litigantis partis requisitionem non potest imponi, nec inter litigantes potest prius fieri talis conventio; quæ si facta sit, eo ipso est à prælato reprobanda; ut colligitur ex Cap. *cum pridem.* ipse autem Prælatus arbiter poterit ex officio, si judicaverit expedire, talem pensionem imponere. Juxta Cap. *nisi.* ob bonum pacis & utilitatem temporalem per litis cessationem. Si autem partes mutuo consensu amicabiliter conveniant, ut compositio inter ipsas fiat per clericos causæ judices, non solum tamquam judices sed etiam tamquam arbitratores; hi per modum transactionis possunt rem componere, adjudicando beneficium ei qui judicatur habere verum titulum, & beneficiario, si oporteat, imponendo onus temporale; hoc tamen onus non possunt super beneficium imponere sine consensu Prælati. Et licet ipsi arbitratores seu arbitri non sint causæ judices, probabilius idem onus possunt imponere, nec videtur id in jure prohibitum.

CAPUT LII.

An Simonia possit cadere in Summum Pontificem, aut ejus Curiam?

Dico 1. In omni materiâ, in quâ Simonia committitur contra jus divinum, etiam Papa erit Simoniacus, si illam vendat pro temporali; v. gr. si Sacramenta, reliquias sacras &c. vendat pro re temporali; quia est subditus juri Divino, & ista actio est intrinsecè mala: circa tamen beneficia Ecclesiastica, potest variis titulis & modis sine venditione adeoque & sine Simoniâ, dare illa cum pecuniâ.

Dico 2. Papa potest facilè vitare Simoniæ vitium, etiamsi circa res spirituales, venditiones vel contractus faciat, qui jure tantùm Ecclesiastico Simoniaci effecti sunt. *probatur.* Quia jurâ prohibentia Simoniam positivam, id est quæ de se & ex naturâ rei non est Simonia, probabiliter non comprehendunt Summum Pontificem, sed ex peculiari ratione inferiores tantùm, adeoque illum non obligant; & licèt illis obligaretur, posset tamen facilè secum dispensare, & sic contra illas leges non committeret Simoniam; per dispensationem enim tollitur legis obligatio, imò & fortassis per dispensationem sine causâ datam.

Dico 3. Papa quamvis Simoniam contra jus seu Divinum seu humanum committeret, non tamen in pœnas contra Simoniacos latas incideret; quia princeps supremus quoad vim coactivam non subjacet suis legibus.

Quoad Curiam Romanam, certum est non minus in illâ, quàm alibi, imò & frequentiùs posse committi Simoniam tam contra jus Divinum quàm contra Ecclesiasticum; qui id negant quoad jus Ecclesiasticum, ii videntur maximè loqui de casibus in quibus aliquid agitur contra jus Ecclesiasticum sciente & dissimulante Pontifice; quia tunc videtur tacitè dispensare; potest tamen fieri ut interdum dissimulet quoad pœnas, non tamen quoad culpam.

CAPUT LIII.

An & quomodo Prælati Papâ inferiores eorumque Ministri Simoniam committant?

Nota: Clarum est omnes has personas, etiam Cardinales, illorumque Ministros aut adjutores posse Simoniam committere, vel per se administrando res spirituales, vel pravæ illarum administrationi cooperando. Nunc hîc tantum quædam particularia exponemus.

Dico 1. Circa *Ordinum Ministerium*, non tantum Episcopus non potest sed nec ejus ministri, v. gr. lector Evangelii, examinator & approbator ordinandorum, possunt aliquid accipere pro suo ministerio absque Simoniâ, uti nec notarius dum gratis tenetur ministrare, habens competens pro suo officio stipendium; si autem non habeat stipendium, potest juxta Conc. Trid. aliquid accipere non ut pretium suæ operæ, sed ut sustentationis stipendium.

Dico 2. Circa *jurisdictionis exercitium*; nihil de hoc pro Prælatorum Ministris specialiter dispositum in jure reperitur. Hinc advocatus aut procurator potest vendere suum patrocinium, etiamsi causa sit spiritualis; labor ejus enim est merè temporalis. Testis verò in causâ spirituali si recipiat aliquid ut pretium sui testimonii, committit Simoniam; secus si recipiat ut pretium seu stipendium sui laboris. Si autem nolit veritatem testificari, nisi acceptâ pecuniâ, licebit per pecuniæ dationem redimere injustam vexationem.

Dico 3. Circa *beneficiorum collationem.* Intercessores accipiendo pecuniam, ad intercedendum pro obtinendo alteri beneficio, juxta communem D.D. sententiam committunt Simoniam contra jus Divinum & humanum; perinde enim est vel immediatè à collatore, vel mediante intercessore beneficium per pecuniam obtinere, cum verè utroque modo obtineatur; adeoque illud emitur; atque in jure sæpius id prohibetur. Si tamen tribueret tantum facilem ad prælatum aditum quærenti beneficium, nihil ipse rogans, pro hâc re reciperet pecuniam, non committeret Simoniam, quamvis interdum posset esse vel turpe lucrum vel injustitia.

CAPUT LIV.

An homines cujusvis statûs possint Simoniam committere?

Dico 1. Omnes Clerici in quocumque statu sint, à Sacerdotio usque ad primam tonsuram, possunt committere Simoniam, obtinendo seu emendo, vel ministrando seu vendendo Simoniacè spiritualia; qui enim pecuniâ recipit primam tonsuram, etiam Simoniacus est. Similiter Religiosi possunt in Simoniam incidere, vel ut homines simpliciter, de quibus infra, vel ut Clerici, de quibus suprà, emendo aut vendendo functionem spiritualem; vel ut Religiosi, emendo aut vendendo sive ingressum sive professionem religiosam.

Dico 2. Etiam Clerici & generatim omnes homines, imò & infideles possunt Simoniam committere, emendo vel vendendo spiritualia; v. gr. pro pecuniâ conferendo Baptismum sine ceremoniis, præsentando ad beneficia, recipiendo Sacramenta, cooperando alterius Simoniæ, emendo pro alio Episcopatum, Baptismum &c. Denique personæ mixtæ v. gr. Collegia, Capitula, Conventus Regulares, unito singularum seu particularium per modum unius consilio ac voluntate aut suffragio possunt etiam Simoniam committere.

CAPUT LV.

Pro quibus Simoniis nullæ pœnæ impositæ sint?

Dico 1. In quavis materiâ, (commissâ nunc materiâ ordinis & beneficii, de quâ post) certum est nullo jure antiquo ante Extrav. 2. Pauli secundi, fuisse latam ipso facto pœnam contra Simoniacos; sed tantùm per sententiam ferendæ contra illos pœnæ sæpè in isto jure reperiuntur seu imponuntur. Jam verò nunc post dictam Extrav. pro nullâ etiam Simoniâ incurritur ipso facto seu jure pœna ex parte materiæ, nisi in materiâ ordinis, beneficii Ecclesiastici, & ingressûs religionis. Ita communiter Ang. Silv. Cajet. Nav. &c. aliæ Extrav. quæ referuntur editæ ante prædictam, nihil habent contra hanc assertionem, quæ sic *probatur*: Ante Extrav. 2. Pauli secundi, nulla pœna ipso facto incurrenda invenitur lata pro Simoniâ in jure communi; sed nec in hac Extrav. aut in aliâ posteriori lata est illa pœna ipso facto incurrenda; hæc enim verba in dictâ Extrav. posita: *quos* (id est pœnas antiquas) *ipso facto eos incurrere volumus*, vel intelliguntur de aliquibus Simoniis occultis, vel non sunt ita in usu receptæ, vel consuetudo illis derogavit. Ergo &c.

Dico 2. Simonia purè conventionalis non incurrit pœnas juris, ipso facto latas contra Simoniacos, nempe censuras & inhabilitates aut privationes, si quæ sunt ipso jure latæ contra Simoniacos; quia jura quæ pœnas ferunt contra Simoniam, non utuntur verbis solas conventiones Simoniacas significantibus, sed semper utuntur verbis significantibus earum executionem, id est dationes vel receptiones ex ejusmodi conventionibus provenientes; ergo ex vi talium jurium non incurruntur illorum pœnæ per Simoniam merè conventionalem; nam pœna per legem imposita non incurritur quamdiu actio mala eo modo quo lex eam exprimit, non efficitur ac completur: atqui actio prohibita ac punita per jura non completur in sola conventione; ergo per illam solam non incurruntur Simoniacorum pœnæ, etiamsi judex Ecclesiasticus ejusmodi pœnis posset illam punire. Hinc si Simonia conventionalis sit tantùm completa quoad executionem ex parte mentis, id est si sit tantùm datum pretium, & nondum data aut accepta res spiritualis, non sufficit ad incurrendas pœnas ipso facto latas; an verò sufficiat, si res spiritualis sit data & accepta, sed nihil omninò adhuc pretii sit datum, aut promissum tantum, magis ambigitur, qua de re postea.

Dico 3. Generaliter loquendo, omnis Simonia quæ est solum contra Ecclesiæ prohibitionem, ac maximè ea quæ in beneficiorum permutatione committitur, subjicitur pœnis seu latæ sententiæ seu ferendæ contra Simoniacos in jure impositis, nisi ex verbis legis aliud constare possit; v. gr. lex puniens Simoniam in beneficiis, non comprehendit jure positivo prohibitam venditionem pensionis, quia pensio non est propriè ac strictè beneficium; quin imò quandoque per legem punitur Simonia contra jus humanum commissa, & non punitur commissa contra jus Divinum, ut patet in excommunicatione lata contra Simoniam confidentialem, quæ tota est contra jus humanum; & tamen illa pœna non extenditur ultra istam materiam. *Probatur* autem assertio, quia licet Simonia sit tantum contra jus Ecclesiasticum, est tamen vera Simonia; ergo in omni rigore comprehenditur sub generali lege puniente Simoniam in tali materiâ, nisi aliunde colligatur exceptio, aut limitatio.

CAPUT LVI.

De Censuris & impedimentis Canonicis quæ ob Simoniam ipso jure incurruntur.

Dico 1. Per Simoniam in ordine atque probabilius in primâ tonsurâ tam ab ordinante quàm ab ordinato commissam, uti & in beneficio Ecclesiastico incurritur ipso facto excommunicatio major Papæ reservata, prout habetur in Extrav. 2. Pauli secundi, eademque excommunicatio incurritur per Simoniam in professione Religionis, (secus verò probabiliter in habitûs religiosi susceptione pro Novitiatu) commissam incurritur, uti habetur in Extrav. 1. quæ pœna quoad moniales & earum Conventus revocata est. In hac Extrav. 1. imponitur etiam suspensio conventui in talem Simoniam consentienti.

Dico 2. Imponitur suspensio ipso jure scienter recipientibus ordines Simoniacè, & per Bullam Pii V. sic ordinatus & convictus, suspenditur ipso facto ab executione suorum ordinum per decennium, ita ut intra illud tempus non possit habere dispensationem; non tamen suspenditur à beneficio seu officio. Ordinans autem Simoniacè per Bullam Sixti V. suspenditur ab omni functione Pontificali; non tamen à jurisdictione quæ Pontificalem consecrationem non requirit, neque ab administratione Ecclesiæ, nec etiam à beneficio. Quoad autem beneficium Simoniacè obtentum, licèt hic Simoniacus non acquirat jus ad illud, nec validè ejus fructus percipiat; nulla tamen reperitur suspensio ipso jure imposita.

Dico 3. Per Simoniam ipso facto non incurritur immediatè & per se irregularitas, nec infamia juris, nec depositio actualis; sed depositio facienda sancitur in cap. *Erga Simoniacos.*

Dico 4. Prædicta suspensio & excommunicatio non incurruntur ob Simoniam realem inchoatam tantum per pecuniæ solutionem, si ordo aut beneficium nondum sit collatum; (supponimus enim ob mentalem vel purè confidentialem Simoniam eas non incurri) At si data sit pecunia, & collata ac recepta res spiritualis, nempe ordo, beneficium aut officium Ecclesiasticum; tunc ob completam ex utraque parte realem Simoniam, certum est istas censuras statim ipso facto incurri. Quando autem numerata pecunia non præcessit, sed tantum promissa, & ordinatio vel beneficii collatio subsecuta est, an statim tunc incurrantur dictæ censuræ, variant authores; Nav. Covar. Ugolin. &c. negant eas statim incurri ante pretii promissi solutionem; alii autem, nempè Cajet. Sot. Rich. &c. dicunt ad illas incurrendas sufficere in rigore juris traditionem rei spiritualis sub pretii promissione, etiamsi istud pretium nondum sit solutum, nec aliqua ejus pars. In hâc controversiâ quid sentiendum sit quoad privationem beneficiorum, vel collationis Simoniacæ nullitatem, dicetur in cap. seq. Nunc quoad ordinationem, dico suspensionem ab ordine, de rigore juris incurri ipso facto in ipsâ ordinatione, etiamsi datio pecuniæ non præcesserit, sed tantùm promissio: verba enim juris id indicant; quoad verò excommunicationem, licet verba prædictæ Extrav. 2. videantur dubia, & facilè possint in utramque partem trahi; tamen verisimilius est ex vi verborum non incurri illam excommunicationem, quamdiu ex utraque parte Simonia non est completa; quia sic videtur interpretanda ista Extrav. & usu probari interpretatio; quodque dicit Navarrus, quando Simonia prius incompleta per rei spiritualis

tra-

traditionem, postea completur per pecuniæ traditionem, tunc incurri censuras non solum ab isto tempore, sed etiam à die commissi criminis per rei spiritualis traditionem sub pecuniæ promissione, ita ut censura retrotrahatur, non habet fundamentum in dicta Extrav. Si igitur ista retrotractio sit vera, novo jure aut stylo curiæ introducta est.

CAPUT LVII.

An actio sacra, vel collatio beneficii Simoniacè facta, sit valida, & quo jure?

Dico 1. Actiones & functiones sacræ, ratæ sunt ac validæ, licèt vel sint irritabiles per Ecclesiam, sitque lex lata illas irritans, vel habeant talem effectum qui per pravam operantis dispositionem seu obicem impediri possit. Hinc sequitur 1. ordinatio Simoniacè facta, rata est atque valida quoad substantiam & effectum characteris, uti & Sacramenta, v. gr. Baptismus, Confirmatio, Eucharistiæ consecratio &c. Simoniacè collata. Idem dic de consecratione Ecclesiæ aut calicis, de benedictione nuptiarum, ciborum, vestium &c. 2. actus Ecclesiasticæ jurisdictionis Simoniacè exerciti, non fiunt ipso facto invalidi ob Simoniam extra beneficiorum provisiones. 3. religionis professio Simoniacè facta, est valida; vetuit tamen Ecclesia ejusmodi Religiosum permanere in eo Monasterio in quo professus est, aut habere in illo jus ad suam sustentationem, nempè post latam judicis sententiam. 4. contrà, omnis actio jurisdictionis aut juris Ecclesiastici, quæ ad conferendum beneficium Ecclesiasticum ordinatur, ipso facto est irrita, nullumque jus vel effectum confert, ut constat ex Extrav. 2.

Dico 2. Acquisitio rerum spiritualium, aut beneficiorum aut officiorum Ecclesiasticorum Simoniacè facta, ex rei naturâ valida est suumque sortitur effectum, nisi dum per jus Ecclesiasticum irrita fit, uti fit in beneficiis & officiis Ecclesiasticis: quia aliquis etiamsi per Simoniam, potest secundum se, dum jus positivum non impedit, validè transferre dominium rei suæ spiritualis in alterum. Hinc sequitur 1. Si res sacræ permanentes, v. gr. sanctorum reliquiæ, calix cariori pretio emptus ob consecrationem, &c. Simoniacè acquirantur, validè acquiri, ita ut ille qui eas sic acquisivit, non teneatur in conscientiâ à se abdicare seu dimittere vel restituere. Idem dic de jure patronatûs Simoniacè acquisito, & de officiis Ecclesiasticis merè temporalibus, quæ ex naturâ rei vendi possent, sed lege Ecclesiasticâ cap. *Salvator* vendi prohibentur; quia licèt jus Ecclesiasticum prohibeat ista fieri; non tamen irritat illorum acquisitionem. Imò secluso jure Ecclesiastico, & stando in puro jure Divino ac naturali, beneficia Ecclesiastica per Simoniam collata potuissent validè acquiri ac tutâ conscientiâ retineri, sine obligatione dimittendi illa vel fructus restituendi usque ad judicis condemnationem; peccatum enim mortale Simoniæ ex se non reddit irritam contractûs utrimque voluntarii substantiam. Sed 2. ex jure Ecclesiastico Simoniaca beneficii Ecclesiastici acquisitio est nulla seu sit irrita, nullumque jus aut verum titulum acquirenti confert. Hæc irritationis pœna in antiquioribus juris canonici decretis insinuata est; postèà in decretalibus quasi completa, ac denique in dictâ Extrav. 2. expressius posita ac declarata; adeoque is qui sic beneficium accipit, tenetur illud relinquere cum omnibus fructibus perceptis vel suâ culpâ non perceptis, sponte & in conscientiâ ante omnem condemnationem, & illos restituere Ecclesiæ beneficii, exceptis personalium laborum, v. gr. missarum stipendiis ac deductis expensis in Ecclesiæ aut beneficii utilitatem vel in fructuum collectione factis. Si Simonia fuerit occulta, sponte relinquatur beneficium, & clam fiat restitutio. 3. Si alius dederit pecuniam sciente & non contradicente, cui electio vel beneficium procuratur, tunc electio vel beneficii collatio est etiam invalida; sed si beneficium recipiens, nesciverit Simoniacum alterius delictum, & quia potuit illud timere aut suspicari, prius contradixit ac repugnavit quantum in ipso erat, tunc collatio est valida & ita firma, ut nihil unquam sic beneficiato nocere possit alterius delictum, si ipse nunquam illi consenserit. Ita expresse habetur in cap. *sicut tuis*. Si postea sciendo delictum, solvat pecuniam ei qui pro se illam dedit, ne sui causâ detrimentum patiatur, nullo modo sive interius sive exterius intendens approbare factum, non committet Simoniam. Secùs verò si solvat quasi illud approbando & munerando; & licèt sic munerans delictum, non videatur per jus ipso facto privari beneficio acquisito; tamen dignus est privari per judicem.

Dico 3. Si collatum Simoniacè fuerit beneficium omninò ignoranti Simoniam, nec ptius contradicenti utpotè qui nullam illius suspicionem aut occasionem habebat ad contradicendum, talis collatio ex jure positivo est ipso facto irrita & nulla, modò pecunia data fuerit in favorem ac beneficentiam illius cui collatum est beneficium; aliter enim dicendum est si fraudulenter in illius odium ad impediendum collationis effectum ab inimico data fuerit. Ita D. Thom. Cajet. Sot. contra Nav. & Ugol. dicentes istam collationem non esse ipso facto irritam, sed irritandam. *Probatur* ex his tribus effectibus qui ab omnibus recipiuntur. 1. Iste ignorans, quamprimum addiscit suæ collationis vitium, tenetur statim in conscientiâ beneficium relinquere nullâ expectatâ sententiâ aut ad superiorem recursu. 2. Item tenetur restituere omnes fructus non solum à die vitii cogniti, sed etiam ab initio adeptionis beneficii perceptos cum hâc tamen differentiâ, quod fructus prioris temporis teneatur restituere tamquam bonæ fidei possessor, ideoque non tenetur restituere quos bonâ fide consumpsit, neç quos recepit tamquam condignum sui operis ac ministerii stipendium, etiamsi mediante beneficii titulo obtinuerit, ut sunt distributiones quotidianæ ac personales; tenetur tamen restituere alios fructus extantes. Fructus verò posterioris temporis, id est perceptos à vitiosæ collationis notitiâ & à culpabili morâ in beneficio abdicando, tenetur restituere tamquam malæ fidei possessor. Hinc signum est, cùm teneatur restituere antiquiores fructus bonâ fide perceptos, collationem beneficii ab initio non fuisse validam seu fuisse irritam. 3. Iste qui sic ignorans recepit beneficium, manet inhabilis ad hoc idem beneficium obtinendum sine dispensatione, vel Papali in dignitatibus & beneficiis curatis, vel Episcopali in simplicibus, ut dicitur in cap. penult. de Elect. in 6. qui tamen beneficium sic Simoniacè acceptum ignorans bonâ fide per triennium possedit, non potest contra illum actio nec lis super beneficium admitti; secùs si malâ fide.

Dico 4. Prædicta beneficii Simoniacè collati nullitas, locum habet juxta communem D. D. sententiam non tantum in Simoniâ contra jus Divinum, sed etiam in Simoniâ contra jus Ecclesiasticum commissâ, & quidem in omnibus beneficiis Ecclesiasticis;

eis; in illis tamen solis; nam jura vel munia Ecclesiastica, etiam Ecclesiastica quæ non sunt propriè beneficia, sub hoc non comprehenduntur, v. gr. pensiones; comprehenduntur tamen quædam officia Ecclesiastica habentia jurisdictionem spiritualem, licèt propriè non sint beneficia, v. gr. officium provincialis, generalis, abbatis &c. & fortasse etiam Inquisitoris, legati &c. ut colligitur ex verbis dictæ Extrav. 2.

Dico 5. Hæc nullitatis pœna extenditur quidem à Cajet. Sot. & aliis ad Simoniam conventionalem & semirealem ex parte beneficii consecuti, dum nondum est realis completa per promissi pretii traditionem, ita ut vel tunc collatio sit etiam nulla & irrita; sed juxta superius dicta censeri debet valida, si pretium postea reipsâ non solvatur, licèt fuerit promissum; nec hoc tenetur solvere; imò non potest denique electio Summi Pontificis Simoniacè facta, per speciale juris communis statutum, est valida non obstante bullâ Julii secundi illam irritante quæ vel non recepta est, vel per Constit. 885. Pii quarti abrogata.

CAPUT LVIII.

An recipiens beneficium vel ordinem Simoniacè, privetur ipso facto beneficiis prius ritè obtentis, & fiat inhabilis ad futura?

Dico 1. Recipiens Simoniacè beneficium vel ordinem, non privatur suis beneficiis prius ritè obtentis, non tantum ipso facto ante sententiam, saltem declaratoriam criminis; sed nec per ullam Ecclesiasticam legem, quæ talem pœnam ipso facto incurrendam imponat, exceptis ad beneficia examinatoribus. Ita communiter DD. Abb. Felin. Rebuff. &c. Hinc 1. si fuerit bona ac valida electio, Simoniaca autem ac irrita confirmatio; electio valida ac rata manebit donec per judicem annulletur; sola confirmatio erit nulla. 2. Non tenetur restituere fructus, quos ex beneficiis antea legitimè obtentis percepit, sive illi extent, sive consumpti sint quovis modo; eos enim fecit suos.

Dico 2. Recipiens Simoniacè beneficium, fit ipso facto inhabilis ad illud retinendum seu obtinendum etiam per novam collationem sine speciali dispensatione; insuper ad alia quævis beneficia postmodum acquirenda fit etiam inhabilis ante sententiam condemnatoriam; sed verisimilius non fit ipso jure inhabilis ad illa ante sententiam criminis declaratoriam.

CAPUT LIX.

An pretium Simoniacè obtentum restituendum sit ex jure naturali divino?

Nota 1. Hic agi de Simoniâ reali ex utràque parte completâ; nam si res spiritualis sit data & pecunia seu pretium nondum solutum, dator rei spiritualis non potest accipere istud pretium; contrà si pecunia sit soluta, & res spiritualis nondum data, qui istam pecuniam accepit, non potest pro eâ dare rem spiritualem; sed tenetur eam reddere ei qui dedit.

Nota 2. Tres sunt circa propositam quæstionem sententiæ. 1. Asserit eum qui Simoniacè vendit rem spiritualem, teneri ex jure naturali ad restituendum acceptum pretium. Ita Sot. Adrian. Henr. &c. 2. Negat illum teneri ex naturâ rei restituere pretium. Ita Navar. Victor. &c. 3. Asserit in Simoniâ contra jus divinum commissâ, eum teneri ex naturâ rei restituere; negat in Simoniâ contra solum jus Ecclesiasticum commissâ. Host. D. Anton. Ang. &c. Hisce igitur prænotatis,

Dico 1. Quotiescumque Simoniacus, rem spiritualem vendendo committit injustitiam, tenetur ex jure divino naturali restituere pretium pro tali re acceptum, non formaliter ob Simoniam, sed ob injustitiam commissam contra justitiam commutativam. Unde 1. dum aliquis pro spirituali functione, quam ex justitiâ præstare tenetur, v. gr. parochus pro audiendis suorum subditorum confessionibus, prælatus pro consecrationibus, dispensationibus, &c. ex vi officii requisitis, pretium exigit, ex naturali jure tenetur illud restituere. Item 2. Prælatus Ecclesiæ qui vendit beneficia vel officia Ecclesiastica quorum non est dominus, sed solum dispensator vel distributor; quia qui vendit rem non suam & quam gratis dare tenetur, peccat contra justitiam. 3. Qui functionem spiritualem, quam ex officio aut justitiâ non tenetur præstare, vendit ob effectum spiritualem seu quà talis est, obligatur ex vi naturalis juris ac justitiæ restituere pretium propter eam acceptum, si hoc pretium excedat actionis corporalis secundum se spectatæ valorem ac justi ejus stipendii æstimationem. Hæc enim officia spiritualia quà talia, non sunt sub dominio humano; sed ad solum Deum ut ad verum dominum pertinent, qui tantum dedit hominibus potestatem illa gratis dispensandi ac transferendi; ideoque qui illa vendit ratione spiritualitatis, committit injustitiam contra jus divinum ac naturale. Idem dic de rebus sacris, quæ antecedenter annexam habent temporalitatem, v. gr. vasa sacra, grana benedicta, Agnus Dei &c. Si ob spiritualitatem caritis quam ex suâ valeant materiâ, vendantur. 4. Quando is qui dat pecuniam, tantum eam dat ad redimendam Simoniacam vexationem, sive det illicitè contra religionem, sive licitè ex justâ causâ, ille qui accepit, tenetur eam restituere, quia injustè extorsit & ab invito accepit. 5. Quando Simoniaci pretii restitutio facienda est ex merâ legis naturalis ac divinæ obligatione, facienda est ei qui illud dedit & non aliis. Ita Sot. Banh. &c. cap. *cum sit*, turpiter acquisita præcipit quidem restitui pauperibus, sed agit tantum de Judæis, quibus illam pœnam & onus lex imponit, nesciens à quibus accepta fuissent; adeoque non facit ad rem; deinde licet is qui accepit pecuniam, illius fortasse dominium acquisierit ex dantis voluntate; tamen cum per injuriam illud acquisierit, res illa ob factam injuriam manet semper restitutioni obnoxia; & qui sic dedit, semper retinet jus ad illam, etiamsi ut indignus possit per Judicem privari suæ pecuniæ recuperatione. Accipiens autem rem spiritualem datâ pecuniâ, non tenetur eam restituere, quia non committit injustitiam; contrà qui datâ re spirituali accipit pecuniam, tenetur; quia committit injustitiam.

Dico 2. Cum aliquando possit Simonia committi sine propriâ injustitiâ aut injuriâ inter vendentem & ementem factâ contra justitiam commutativam, tunc ex naturâ rei non oritur obligatio pretium restituendi: obligatio enim restituendi in contractu mutuo, non potest oriri nisi ex injustitiâ in eo commissâ. Hinc sequitur 1. illum qui temporale Ecclesiæ officium habet tamquam proprium, cui temporale emolumentum annexum est, licèt illud vendendo committat Simoniam, non obligari tamen ad pretii restitutionem; quia qui se spoliat isto officio quod secundum se est pretio æstimabile, suffert detrimentum, & alter acquirit emolumentum; & licèt fiat Simonia ob Ecclesiæ prohibitionem, non tamen injustitia. 2. Ob eamdem rationem, Simonia quam beneficiarius non prælatus committit vendendo beneficium ad ipsum spectans, ex solâ naturæ lege

lege non illum obligat ad restituendum pretium, si in illo servata fuerit debita moderatio, scilicet ad temporale beneficii emolumentum comparatione. 3. Monasterium recipiens Simoniacè aliquem ad religionem, non tenetur ex naturâ rei restituere pretium corporali Religiosi sustentationi proportionatum. 4. Qui vendit fundum habens jus patronatûs ipsi annexum, si ob hoc vendat cariùs, sed habito respectu ad temporalia emolumenta quæ secum affert & quibus venditor privatur, non tenetur ex vi naturalis justitiæ restituere pretium. Nunc de Simoniâ mentali sic:

Dico 3. Quando pretium Simoniæ sine injustitiâ accipitur, Simonia mentalis non obligat ad illius restitutionem sive jure naturali sive Ecclesiastico. Si autem Simonia includat injustitiam etiamsi sit mentalis, cum opere nempè subsecuto, obligat ad restitutionem ex lege naturali, licet non obliget ex lege Ecclesiastica; omnis enim exterior actio de se injusta & proveniens ex injustâ intentione obligat ad restitutionem. Atque juxta hæc resolve textum cap. ult. de Simonia in quo generatim negatur Simoniam mentalem obligare ad restitutionem.

CAPUT LX.

An pretium Simoniacè acquisitum sit in conscientiâ restituendum ex jure Ecclesiastico ante sententiam, & cuinam?

Dico 1. Pecunia accepta pro beneficii, electionis, præsentationis, &c. venditione, in foro conscientiæ restituenda est ante omnem sententiam. D. Thom. D. Anton. Sylv. Nav. &c. *Probatur* præcipuè ex cap. *de hoc.* de Simon. ubi in fine ejus dicuntur temporalia sic accepta pro dando assensu Ecclesiasticæ electioni; non posse sine gravi salutis periculo retineri nempè ex vi conscientiæ nullâ spectatâ judicis sententiâ; & restitutio quidem facienda est non ei qui dedit pecuniam, sed Ecclesiæ quæ passa est injuriam, seu in qua est beneficium; quia lex Ecclesiastica in pœnam aut mulctam criminis, applicat istius pecuniæ jus dictæ Ecclesiæ; vel fortè consuetudine receptâ applicari potest ista pecunia per prælatum pauperibus prædictæ Ecclesiæ.

Dico 2. Ob Simoniam commissam in ingressu religionis, non est obligatio in conscientiâ restituendi pretium antequam Religiosus Simoniacè receptus per sententiam è monasterio excludatur. Si enim pecunia sit data ingressuro ut religionem ingrederetur, nullum est jus positivum quod impediat, quò minus accipiens acquirat istius pecuniæ dominium, adeoque non tenetur ad restitutionem. Contra verò, si ipse ingressurus dedit Simoniacè pecuniam monasterio, tunc postquam iste Religiosus Simoniacus fuerit translatus in aliud monasterium, huic monasterio restituenda est ejus pecunia.

Dico 3. Pretium receptum in aliis Simoniæ materiis, etiam in ordine, non est restitutioni obnoxium in conscientiâ ipso facto ex vi juris Ecclesiastici, donec per sententiam restitui jubeatur; nullum enim est jus quod id præcipiat.

Sed nota omnia quæ hîc diximus, habere tantùm locum in casibus, in quibus pretium Simoniacum non est obnoxium restitutioni ex vi solius juris naturalis, quia ubi jus naturale obligat ad restituendum, clarum est non esse expectandam judicis sententiam; cùm ipsa naturalis obligatio ad id sufficiat.

CAPUT LXI.

De Dispensatione circa Simoniam.

Dico 1. In Simoniâ contra jus naturale, clarum est à nemine posse dispensari quoad culpam, sed in Simoniâ contra solum jus Ecclesiasticum, in rigore loquendo, solus Pontifex, & nullus illo inferior potest dispensare quoad culpam; non efficiendo ut maneat Simonia & non sit culpa; sed efficiendo ut emptio vel venditio quæ lege obligante esset Simoniacâ, ablatâ legis obligatione non sit Simoniaca, solus enim Papa potest dispensare in legibus à Summis Pontificibus latis, quales sunt Simoniam prohibentes. Moraliter tamen loquendo, non utitur isto dispensandi modo, sed pro suâ potestate utitur aliâ viâ, vel unum auferendo & aliud dando ad sustentationem personæ, vel permutando spirituale cum spirituali, &c.

Dico 2. Circa Simoniæ pœnam ipso jure latam quam incurrunt solæ Simoniæ in ordine, in beneficio, & in ingressu religionis commissæ, tum pro illius absolutione tum pro dispensatione hæc videntur dicenda: & primum quidem quoad censuras. 1. Excommunicatio ob has Simonias incursa tollitur vel ab ipso Papâ per absolutionem, vel ab illis qui possunt absolvere à casibus Papæ reservatis. 2. Qui suscepit Simoniacè ordinem, suspenditur ab ordine Simoniacè suscepto; quæ suspensio potest à solo Papa tolli per dispensationem, uti & probabilius illa quam incurrit quoad usum inferiorum ordinum prius legitimè receptorum, idem dic de suspensione quam Simoniacè ordinans incurrit, uti & de capituli aut conventûs regularis suspensione ob Simoniacam receptionem; uti & de Religiosi ingressi Simoniacè religionem, suspensione. 3. Item reservatur Papæ sublatio interdicti ab ingressu Ecclesiæ, quod incurrunt Simoniacè ordinantes; & alterius interdicti quod incurrunt Cardinales, Episcopi, aliique Prælati recipientes cum Simoniâ confidentiali beneficia, pensiones, & similia.

Dico 3. Alia Simoniæ pœna est beneficii collati irritatio, in quam propriè non cadit dispensatio, sed per dispensationem potest denuo conferri. Alia pœna est inhabilitas ad obtinendum idem beneficium quod fuit Simoniacè obtentum; à quâ pœnâ solus Papa potest dispensare, si recipiens beneficium fuerit particeps criminis; si enim bonâ fide receperit & fuerit beneficium simplex, post liberam ejus resignationem potest Episcopus dispensare cum illo, & ei de alio beneficium conferre: non potest autem, si fuerit majus beneficium, nec potest Episcopus dispensare cum Simoniaco ad alia obtinenda beneficia, si per Sententiam jam condemnatus fuerit ad illa inhabilis; sed in casibus occultis & ad forum contentiosum non deductis, juxta Trid. Sess. 24. c. 6. potest Episcopus excommunicationem & suspensionem, quæ ob Simoniam incursa est, occultam tollere.

Dico 4. In restitutione pretii Simoniacè accepti, si restitutio debita sit ex jure naturali, Papa non potest dispensare, ut non restituatur personæ, cui debetur, nisi imponendo istius pretii privationem in mulctam ac pœnam criminis; secus verò, si restitutio sit tantum debita ex lege Ecclesiasticâ tamquam pœna, in qua potest vel dispensare vel compositionem facere.

Pro ejusmodi dispensationibus in Simonia nulla est

est præscripta verborum forma; imò Papa conferendo beneficium ei quem scit esse Simoniacum in eodem beneficio recipiendo, censetur probabilius cum illo dispensare per tale factum, etiamsi id non declaret quantum est necesse ad validitatem istius collationis. Ita Panorm. Felin. &c. Deinde si Papa venderet alicui beneficium, & cum illo committeret Simoniam, censetur communiter cum eo dispensare quoad pœnas juris, v. gr. nullitatem collationis, excommunicationem, &c. quin & quoad culpam, si Simonia esset tantum contra jus Ecclesiasticum; quia per Papæ dispensationem, excluderetur Simonia. Denique quæcumque fingatur consuetudo non potest quidem inducere dispensationem, sed potest benè abrogare legem humanam.

Finis Tomi Decimi.

THEOLO-

THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI SUAREZ,
E SOCIETATE JESU,
SUMMA SEU COMPENDIUM.
TOMUS XI.
DE RELIGIONIS VIRTUTE ET STATU.
PARS SECUNDA.
TRACTATUS IV.
DE ORATIONE, DEVOTIONE, ET HORIS CANONICIS
LIBER I.
DE ORATIONE IN COMMUNI.

CAPUT I. & II.

Quid sit oratio & quotuplex ?

DICO 1. Oratio sumitur tripliciter. 1. *impropriissimè* pro omni bonâ actione, quam Wiclephus vocat orationem vitalem, contemnendo mentalem & vocalem. Nam dum dicitur *oportet semper orare & nunquam deficere*. Luc. 18. *semper*, id est frequenter, frequentissimè, omnibus statutis vel congruis temporibus. *Nunquam deficere*, seu *sine intermissione* ut ait Paulus, id est, constanter, instanter non despondere animo. 2. *propriè* pro omni interiori animi motu in Deum sive per cogitationem sive per affectum. Unde sic à Damasc. definitur: *oratio est ascensio mentis in Deum*, id est in Dei honorem, cultum, vel laudationem. 3. *propriissimè* pro petitione sive mentali sive vocali; & definitur ab eodem Damasc. *petitio decentium à Deo*, nempe moralis, humana, ac decens, adeoque si aliquid indecens à Deo petatur, v. gr. opem ad explendam vindictam, ad patrandum peccatum, &c. non est oratio, sed execratio. Unde

Dico 2. Licèt petitio genericè sumpta abstrahat à bona & malâ, non tamen oratio, ideoque oratio non potest dividi in bonam & malam substantialiter.

CAPUT III. IV. & V.

An mentalis oratio prout est petitio, sit actus intellectûs vel voluntatis ?

Dico 1. Certum est ad faciendam petitionem intervenire multos actus intellectûs & voluntatis; sed in quo illorum consistat petitio, disputant auctores; id est petitio mentalis ad Deum directa. Alii enim eam ponunt in actu voluntatis, alii in actu intellectûs. Quare si petitio seu oratio fiat per conceptus ipsarum vocum, sicut petitio vocalis per verba fit, tunc pertinebit ad actum intellectûs; si autem non fiat mediis vocum conceptibus, non potest tribui intellectui, sed voluntati; quia ista oratio mentalis imitatur modum loquendi Angelorum cum Deo, volendo aliquid ab eo accipere, & hic modus pertinet ad voluntatem. ista enim locutio mentalis cum Deo non est narrativa, sed est impulsiva ad aliquid à Deo impetrandum, adeoque actus voluntatis. Hinc

Dico 2. Mentalis Dei laus, gratiarum actio, obsecratio, interna peccatorum confessio, uti & Angelorum locutio, licet aliquos intellectûs actus necessariò includant simul cum actibus voluntatis; formaliter tamen & consummatè consistunt in actu voluntatis referentis ad Deum cogitationem aut agnitionem intellectûs.

CAPUT VI.

An oratio ad Deum sit honesta & utilis?

Nota Varios errores circa orationem: 1. dicentium solam orationem sufficere ad salutem, etiamsi sacramenta & alia salutis media prætermittantur. 2. dicentium orationem habere vim immutandæ Divinæ dispositionis ac providentiæ. 3. asserentium omnia ex necessitate evenire, huncque fatalem ordinem vel ab ipso Deo mutari non posse, aut Deum non habere providentiam nec curare has res inferiores, adeoque orationem esse inutilem. 4. Pelagianorum credentium homines non egere Dei auxilio ad remissionem peccatorum & ad bene operandum & sic negantium necessitatem orationis. 5. putantium Deum non moveri precibus ac petitionibus nostris, sed solum intueri opera nostra, & juxta illa dare retributionem.

Dico 1. Oratio ad Deum, si in debitâ materiâ & circumstantiis fiat, est actus per se honestus, rationi consentaneus & homini valdè utilis. De fide. Et probatur ex scripturâ quæ tota plena est orationibus, ex doctrinâ & exemplo Christi & ex perpetuo Ecclesiæ usu. Non est igitur inutile aut impium aliquid à Deo petere, quia non petimus ut aliquid velit ex tempore quod ab æterno non vo-

voluit, nec ut mutet decretum quod ab æterno habuit; sed petimus ut mediâ nostrâ oratione faciat quod ab æterno decrevit; sine enim nostrâ oratione sæpe id non decerneret ac faceret. *petite & accipietis.* Matt. 7. *petitis & non accipitis, eò quod malè petatis.* Jac. 4. unde sæpè communes & inferioris ordinis effectus antecedenti & simplici solum affectu à Deo intenti, ob prævisam orationem efficaciter præordinantur, præcipui autem gratiæ effectus licèt in priori signo rationis efficaciter præordinati sint ante prævisam orationem, per hanc tamen in posteriori obtinentur & executioni mandantur, uti dicit Aug. *Si Stephanus non oraſſet, Ecclesia Paulum non haberet.* Quare

Dico 2. Etsi Deus ex se & ante prævisam orationem habeat absolutum & efficax propositum dandi id quod decrevit; tamen postulat nostram orationem ad exequendum suum propositum, quia vult operari per causas secundas quantum commodè potest, & in moralibus seu gratiæ operibus vult hominis cooperationem in agnitionem auctoris omnis boni, ubi locum habere potest; ubi autem non potest, ipse solus operatur.

CAPUT VII. & VIII.

An oratio sit actus religionis elicitus & supernaturalis?

Nota Duo distingui in oratione. 1. est affectus orandi. 2. petitio ex hoc affectu procedens per locutionem mentalem vel vocalem.

Dico 1. Oratio quoad affectum orandi, quo homo per orationem vult Deum colere, agnoscendo tum suam subjectionem & indigentiam, tum ipsius Dei potentiam, bonitatem, ac paternam curam, est propriè ae immediatè elicitus à religione actus; formale enim & immediatum ejus motivum est cultus Dei; quoad ipsam verò petitionem, prout est interna locutio ab intellectu facta, est actus proximè imperatus à religione; prout est autem in voluntate, vix distinguitur ab ipso orandi affectu. Dum quis orat ex motivo pœnitentiæ ad obtinendam peccatorum contritionem, ex motivo charitatis aut spei ad consequendam cœli gloriam, hæc motiva sunt tantum remota & extrinseca; proximum enim intrinsecum & immediatum orationis motivum est ipse Dei cultus saltem in actu exercito intentus; si quis enim oret seu aliquid petat à Deo sine ullâ cultûs divini cogitatione ex solo affectu proprii commodi ac utilitatis, ista petitio erit tantum materialiter cultus Dei, non verus religionis actus.

Dico 2. Ad orandum sicut oportet, requiritur supernaturale Dei auxilium, ut ex scripturâ & conciliis liquet. *sine me nihil potestis facere.* Jo. 15. *spiritus adjuvat infirmitatem nostram; nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Rom. 8. id est, nos facit postulare. Cum autem ad orandum sicut oportet requiratur auxilium supernaturale, ergo oratio est actus supernaturalis; ideo enim actus fidei, spei &c. est supernaturalis, quia ad credendum, sperandum &c. requiritur auxilium supernaturale. Quare oratio seu petitio quatenus est locutio intellectualis fundata in firmâ & infallibili fide, atque nixa certâ postulati impetrandi spe ex Dei promissione, non potest fieri sine supernaturali Spiritûs Sancti motione & adjutorio; *nemo potest dicere Dominus JESUS, nisi in Spiritu Sancto.* 1. cor. 12. deinde effectus orandi, seu voluntas orandi, est etiam actus supernaturalis; quia voluntas non potest suis solis viribus naturalibus movere efficaciter intellectum ad efficiendum actum supernaturalem; etiamsi interdum desiderium naturale possit præbere occasionem isti orandi affectui; sed non potest ab illo effici sicut oportet ad salutem. Hinc oratio quam Hæretici, judæi, aut pagani ex Dei cognitione naturaliter acquisitâ faciunt sine supernaturali Dei auxilio, licèt intrinsecè mala non sit; tamen non est verè & formaliter oratio, nec supernaturalis; quia nec in fide fundatur nec nititur certâ Divinæ promissionis spe; adeoque non fit sicut oportet ad salutem. Ad hoc enim requiritur fides, non tamen necessariò charitas, seu gratia sanctificans; quia sine gratiâ sanctificante potest esse in peccatore fideli oratio honesta, si fiat cum timore & humilitate; supernaturalisque ac interdum efficaciter impetratoria.

CAPUT IX.

Quomodo solus Deus à nobis sit orandus?

Dico 1. Cum oratio pertineat ad cultum latriæ, ratio propria & adæquata ob quam & sub qua solus Deus à nobis orari debet, est quia bonum à nobis postulatum ipse per se ipsum potest conferre tamquam primus auctor omnis boni & omnipotens, sive postuletur bonum gratiæ aut gloriæ, sive bonum naturæ relatum vel non relatum ad bonum gratiæ, modò hoc naturæ bonum in se tale sit, ut decenter à Deo postulari possit.

Dico 2. quamvis nunquam sit ita oranda una persona Divina, ut aliæ excludantur, tamen possumus in oratione specialiter loqui cum una personâ, non dirigendo ex propriâ & formali intentione locutionem ad alias, quia unaquæque persona est verus Deus, & omnes tres personæ sunt verè inter se distinctæ; possumusque cogitare de unâ non cogitando actu de aliis. Deinde oratio sæpe accommodatur uni vel alteri personæ secundum quamdam appropriationem, v. gr. patri ob appropriationem omnipotentiæ vel ob filii missionem; filio ob appropriationem sapientiæ vel ob incarnationem, &c. Item potest orari Deus non orando determinatè aliquam personam, imò & Deitas in abstracto & tota Trinitas, v. gr. *Te summa Deitas unaque poscimus. Sancta Trinitas, unus Deus miserere nobis.*

CAPUT X.

Quomodo rationales creaturæ possint à nobis orari?

Dico 1. De fide est contra antiquos quosdam Hæreticos ac recentes, tam homines beatos quàm Angelos utiliter & sanctè à nobis orari, si debitâ intentione ac eo modo quo ab Ecclesiâ & ejus membris rectâ fide utentibus fit, ejusmodi fiat oratio. Ut liquet ex conciliis Constant. Trid. & aliis, universalique Ecclesiæ praxi; in conc. enim Niceno 2. act. 6. fit invocatio B. Virginis. Angeli orant pro nobis & offerunt Deo nostras orationes. Tob. 12. Apoc. 8. tempore legis veteris non orabantur sancti, quia nondum erant in cœlo. Oratio autem ad sanctos fusa, est actus bonus nec Deo aut Christo injuriosus, nobis utilis ad virtutis exercitium, ad imitationem & amorem sanctorum, ad potentem apud Deum intercessionem, &c.

Quæ

Quæ contra hanc orationem ab Hæreticis objiciuntur, sic solvuntur: 1. oratio ad Sanctos directa non est cultus latriæ, qui est solius Dei, sed duliæ; id est, inferior cultus illis proportionatus; & licèt hæc oratio non sit actus à virtute religionis elicitus, utpote non fundatus proximè in excellentiâ increatâ & potestate supremâ, potest tamen indirectè religiosùs dici, utpote relatus ad cultum Dei, orando ejus amicos tamquam nostros apud ipsum intercessores, aut etiam tamquam ejus ministros; & sic iste actus elicitur à virtute duliæ, quæ proximè fundatur in sanctitatis creatæ excellentia ac virtute impetrandi, aut etiam in aliquâ ministeriali potestate à Deo commissâ. 2. Christus est quidem solus mediator noster redemptionis, sed non solus intercessionis; imò cum Christus sit persona divina, non solet Ecclesia illum publicè orare ut intercedat aut oret pro nobis; sed ut det ac benefaciat nobis aut nostri misereatur; dumque oramus Deum ob merita sanctorum, nihil Christi meritis detrahimus, cum illorum merita nitantur meritis Christi; Deusque voluerit ut justi possent non solum sibi, sed etiam aliis aliquid mereri; illisque suas satisfactiones communicare. Unde dicitur: *memento misericordiarum David servi tui.* 2. paral. 6. & Daniel precando ait: *propter Abraham dilectum tuum & Isaac servum tuum, & Israel Sanctum tuum.* Dan. 3. nihil ergo per hæc derogatur mediatori christo. 3. Angeli cognoscunt orationes nostras, ut patet ex Tob. 12. *quando orabas cum lacrimis, ego obtuli orationem tuam Deo.* item Apoc. 8. *ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo*, ergo etiam Sancti eas cognoscunt, quia Sancti æquiparantur Angelis in statu beatifico, ut habetur Luc. 20. & Apoc. 21. cognoscunt autem vel formaliter in Verbo per ipsammet visionem quâ vident Deum; vel causaliter tantùm per revelationes novas quas recipiunt ratione ipsius visionis, seu statûs beatifici. 4. quamvis Deus sit promptus ad dandum, vult tamen interdum per alios orari; & oramus tantum sanctos ut petant à Deo pro nobis. Dare autem aut non dare, est Dei.

Dico 2. Non tantum beati, sed etiam homines viatores justi possunt orare Deum pro nobis, & orari à nobis; imò quamvis quis existeret in peccato mortali, ejus oratio ex fide & ex Spiritûs Sancti auxilio facta potest aliquid impetrare, ac proinde probabiliter posset postulari ejus deprecatio. Quod attinet ad animas purgatorii, multi dicunt non posse nos illis orationes fundere, & nos illis commendare; alii dicunt posse; quia illi negant posse nostras orationes scire; hi affirmant. Si igitur aliquis piè credat suas orationes ab illis animabus cognosci, quod certè potest fieri mediantibus angelis custodibus, non malè faciet orando illas, & fortasse verum est cum beatæ fiunt, tunc cognoscere omnes illas orationes prius ad se directas, eisque moveri ad intercedendum in patriâ pro suis deprecatoribus.

CAPUT XI.

An omnes spiritus beati & justi orare possint?

Dico 1. Angeli in cœlo orant pro nobis, & nostras orationes Deo offerunt; ut constat ex Tob. 12. Apoc. 5. 21. &c. item animæ beatæ idem faciunt, sive orando pro nobis in communi, sive pro tali personâ, tali negotio, tali necessitate in particulari; imò ante Christum animæ patrum in limbo non videntes Deum, orabant pro viatoribus hominibus, ut legimus de Jeremiâ & Oniâ 2. Machab. 25. & de Samuele ac Moyse Jer. 15. possunt autem orare pro nobis in particulari, sive prævideant suam orationem habituram effectum, sive prævideant non habituram, sive neutrum præsciant: nam Christus oravit pro Petro ut non deficeret ejus fides, & oravit patrem ut mitteret Spiritum Sanctum; & tamen jam prius sciebat suam orationem effectum habituram; uti contrà præsciens non habituram suum effectum, oravit patrem ut à se transferret calicem passionis. Similiter Angelus custos regni Persarum Angelo Gabrieli restitit orando, ut populus judæorum è Perside non dimitteretur; quia nesciebat Dei voluntatem; adeoque nec quem effectum sortitura esset sua oratio. Jam verò dum dicitur Angelus vel sanctus beatus offerre seu præsentare Deo alicujus orationem, hoc nihil est aliud quàm narrare apud Deum quid iste homo viator desideret ac postulet; quia viator vel rogat sanctum ut hoc vel istud sibi à Deo impetret; vel non audens per se ipsum ad Deum accedere, rogat sanctum ut suum postulatum Deo repræsentet.

Dico 2. Sancti sive Angeli, sive homines in cœlo, orare possunt non pro augmento suæ gloriæ essentialis utpote jam fixæ: nec pro ejus conservatione, de quâ sunt securi, sed pro augmento suæ gloriæ accidentalis, v. g. pro complemento numeri prædestinatorum, pro cognoscendis quibusdam rebus sibi ignotis; & animæ beatæ pro resurrectione & glorificatione suorum corporum.

Dico 3. Animæ purgatorii possunt 1. orare Deum pro se, ut quàm citissimè à pœnis liberentur juxta ordinem suæ divinæ providentiæ, sive immediate condonando sibi partem pœnæ propter Christum, sive excitando fideles justos ut pro ipsis satisfaciant, utque citò beatificam visionem consequantur; possunt etiam petere aliquod levamen aut consolationem in suis pœnis, etiamsi vel in ipsis aliquo modo gaudeant spe & charitate plenæ. 2. juxta Gabr. Medin. Bellar. Valentiam, possunt etiam orare pro viventibus viatoribus tùm in communi, v. gr. pro totâ Ecclesiâ militante, pro iis qui eam gubernant, &c. tum in particulari, v. gr. pro illis & istis amicis aut consanguineis, si adhuc in mundo vivant; pro iis qui piis operibus suam curant & accelerant liberationem; maxime verò si ipsæ cognoscant mediante revelatione, viventium actiones ac orationes; cum enim istæ animæ sint justæ & gratæ Deo, possunt aliquid ab eo petere & impetrare, etiam si non sint in statu merendi.

CAPUT XII. XIII. XIV. XV. & XVI.

Quibus conveniat orare, & pro quibus sit orandum?

Nota Orare, est juxta D. Thom. proprium naturæ rationalis seu intellectualis. Quare

Dico 1. Omissâ gentilium naturali oratione de quâ suprà, & justorum quibus maximè convenit orare, peccatores viatores fideles licitè possunt orare, quia ad orationis honestatem non requiritur specialis personæ dignitas aut sanctitas, etiamsi in peccato sint obstinati, cum sint capaces bonæ actionis ac piæ cogitationis, cujus executionem possunt à Deo postulare, imò & debent, ac quamvis non sit præceptum positivum sive divinum sive humanum, tamen possunt obligari ex naturali juxta necessitatem.

Dico

Dico 2. Licitum est, expediens, & interdum necesse pro aliquâ vel aliquibus personis in particulari orare, licet interdum etiam optimum sit pro communitate vel particulari vel universali idem præstare; v. gr. pro totâ Ecclesiâ, pro omnibus hominibus, aut pro omnibus indigentibus. Hæc est doctrina catholica Wicleffum dicentem non licere pro se solo aut pro alio solo in particulari orare. *Probatur.* 1. de oratione pro particularibus: Christus enim ait. *ego rogavi pro te, Petre.* Luc. 22. *pater dimitte illis.* Luc. 23. cum Petrus esset in vinculis, *oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesiâ ad Deum pro eo.* Act. 12. & sæpius alibi idem habetur. 2. de oratione pro communitate patet ex 1. Tim. 2. ubi Paulus postulat fieri orationes pro Regibus, principibus, & pro omnibus; quia Deus vult omnes salvos fieri; & ex Ephes. 6. ubi præcipit orare pro omnibus fidelibus. Quamvis oratio facta pro uno, non proficiat omnibus; nihil est tamen contra charitatem; quia charitas non semper obligat ad faciendum id omne quod potest esse utile proximo; imò ipse Christus dixit. *non pro mundo rogo, sed pro eis quos dedisti mihi.* Joa. 17. Hinc sequitur eum, qui orare potest pro alio; longe certius posse orare pro se ipso; exemplo Christi.

Dico 3. Clarum est nos posse orare pro animabus purgatorii, ut suo loco dicetur; non autem pro damnatis, neque pro augmento gloriæ essentialis Beatorum; *injuriam facit Martyri*, ut ait Aug. Serm. 17. de verbis Ap. *qui orat pro Martyre*, tamen non videtur inconveniens nos posse orare utiliter pro aliquo illorum gloriæ accidentalis augmento, non ex præsumptione plus valendi apud Deum, quàm ipsimet Beati; sed ex solo charitatis affectu, & quia scimus Deum multorum intercessione gaudere; vel quia nos possumus non tantum nobis sed aliis aliquid mereri per modum meriti de congruo vel impetrationis; cum Beati sint extra statum merendi; adeoque juxta hæc possemus postulare à Deo ea, quæ illis aliquid gloriæ accidentalis seu aliquod extrinsecum claritatis, gloriæ, honoris apud homines bonum possint addere, ex quo illis accrescat accidentale gaudium ac aliqua perfectio intrinseca; quando autem oramus pro augmento gloriæ Dei extrinsecæ, dicendo *Sanctificetur nomen tuum*; nihil ex illa gloriâ extrinsecâ Deo accrescit intrinsecum, neque utilitas, neque voluptas nova, sed sola extrinseca denominatio, ità ut tota illius gloriæ Dei extrinsecæ utilitas aut commoditas sit propria illorum hominum aut Angelorum, qui eum glorificant. Hinc utriusque patet differentia.

Dico 4. Si per revelationem certò constaret Titium esse à Deo reprobatum, non esset licitum orare pro illo, petendo æternam ejus salutem ex absolutâ & efficaci orantis voluntate, id est, absolutè petendo ut reipsâ salutem consequeretur; non possumus enim petere ut divinum decretum non impleatur aut ut mutetur; sed non obstante tali revelatione, possemus pro illo orare ex affectu simplici, optando quantum est ex nostrâ parte, ejus salutem, ac petendo ut Deus det illi auxilia quibus salvetur si velit. Talis enim petitio est consentanea & charitati proximi & voluntati Dei volentis omnes homines salvos fieri. 1. Tim. 2. hinc colligi videtur non posse aliquem in eo casu desiderare reprobo auxilium efficax, seu congruam vocationem ex parte Dei, nisi forte ex affectu conditionato ita simplici, ut ex intentione eum habentis non ordinetur ad effectum aliquo modo consequendum, sed ad honestam tantum rationem propter quam ei ille proponitur. Non licet enim etiam simplici affectu desiderare ut absoluta Dei voluntas non adimpleatur. De eo autem cui Deus revelasset suam reprobationem, an posset adhuo orare pro suâ æternâ salute, vide alibi in Tract. de spe. Juxta legem ordinariam deberet iste homo accipere istam prædictionem tamquam comminatoriam ac conditionatam, adeoque deberet orare & efficere ut talis conditio non impleatur.

Dico 5. Possumus, & interdum debemus facere orationem universalem indifferenter pro justis, injustis, fidelibus, infidelibus & quamtumvis excæcatis & obduratis etim diversâ tamen intentione pro prædestinatis & reprobis; sed non licet ab oratione universali quæ fit pro prædestinatis seu qua absolutè petitur ut homines cum effectu salventur, excludere absolutè talem vel talem personam quasi desperando de ejus salute; nulla enim signa sufficiunt ad judicandum practicè ac moraliter posse desperari de alicujus salute quamtumvis peccatoris, quamdiu vivit.

Dico 6. Tenemur pro inimicis orare, sicut tenemur illos diligere; & licet non teneamur ordinariè actualiter orare pro inimico in particulari; tenemur tamen habere animum præparatum ad orandum in speciali pro illo si indiguerit. Quoad generalem autem orationem 1. non licet excludere inimicos à communibus Ecclesiæ orationibus quas non solum Ecclesiæ Ministri, sed etiam assistentes, qui cum illis orant, faciunt. 2. nec ab orationibus ex obligatione factis pro communitate, v. gr. pro patriâ, civitate &c. cujus partes sunt inimici. 3. nec ab oratione, etiamsi voluntariâ, factâ pro aliquâ causâ communi, quæ de se inimicos æque ac cæteros comprehendit. 4. quamvis in privatâ oratione factâ sine obligatione, liberum sit orare sub aliquâ ratione universali, quæ inimicos non comprehendat, nec videatur hoc intrinsecè malum; cavendus est tamen talis orandi modus tamquam periculosus & odio inimici obnoxius.

CAPUT XVII. & XVIII.

An liceat orando petere à Deo bona temporalia? & quomodo?

Dico 1. Licitum est aliquid determinatè à Deo petere in oratione, & ut reor de fide contra Socratem, Wicleffum, ac Hæreticos illuminatos volentes nihil determinatè esse petendum. Patet ex oratione dominicâ & Christi exemplo orantis pro Petro, & suis crucifixoribus, atque ex infinitis scripturæ locis.

Dico 2. Petere bona temporalia propter se, constituendo in eis finem ultimum, peccatum mortale est, utpote contrarium Divinæ dilectioni; sed quædam sunt bona humana ac temporalia, v. gr. valetudo, conservatio vitæ, scientiæ &c. quæ licitè possunt propter se peti tanquam fines proximi, modò secundum rectam rationem exoptentur ac petantur, sicuti ex se amabilia sunt; cum enim propter intrinsecam cum naturâ rationali convenientiam ac honestatem petantur, eo ipso absque actuali operantis relatione quæ necessariò non requiritur, ex se ad Deum ut finem ultimum, & ejus gloriam referuntur; adeoque absolutè & sine conditione peti possunt ad benè & honeste illis utendum prout ipsamet per se & ex naturâ sua postulant.

Dico 3. Bona indifferentia, v. gr. divitiæ, honor, fama, &c. dum moderatè, seu in quantum ad hanc

vitam

vitam trahendam ſunt neceſſaria, petuntur; tunc eodem modo peti poſſunt, ac bona corporalia vel intellectualia, quæ ex natura ſuâ & per ſe, expetibilia ſunt, ut dicitur prov. 30. *paupertatem & divitias ne dederis mihi, ſed tantum victui meo tribue neceſſaria.* Sed non ſunt abſolutè petenda, dum ſine moderatâ limitatione & cum abundantiâ petuntur; talis enim abundantia eſt periculoſa; ideoque hic orandi modus non rejicitur tanquam per ſe ac intrinſecè malus, ſed tanquam periculoſus, & ob id vitandus.

Dico 4. In petitione horum bonorum, ſi ex fide & gratiâ oriatur oratio, uti ſupponimus, videtur non ſolum poſtulari ut ea nobis Deus conferat generali ſuo concurſu, agendo cum cauſis ſecundis naturalibus ex ſua providentia communi, ut volunt Sot. & Vegaſi, imò quamvis in ordine ad finem ſupernaturalem; ſed etiam, ut nobis reipſa conferat iſta, ſi ſint nobis profutura ad ſalutem, aut ſaltem non nocitura; quamvis oporteat Deum illa nobis procurare per ſpecialem providentiam ſibi magis accommodatam. Nec hinc ſequitur ſic orando, nos poſtulare ſemper à Deo miracula; quia ſpecialis aut extraordinaria providentia non ſemper ea continet; poteſt enim per illam aliquid fieri ultra debitum naturæ tantummodò, non contra debitum. Deindè quia interdum ad obtinendum bonum poſtulatum, v. gr. ſanitatem corporis ægri, neque ordinaria neque extraordinaria naturalis providentia ſufficit, ſed requiritur miraculoſa; tunc nullum eſt inconveniens orantis intentionem ac petitionem ad hoc totum extendi; hoc enim non eſt tentare Deum; quia non petitur ſimpliciter miraculum; ſed ſub hac conditione; ſi opus fuerit, & conveniat fieri id quod poſtulatur. Sic in locis piis, in quibus Deus ſæpè res miraculoſas operatur per interceſſionem B. Virginis, aut alicujus ſancti, ſolent fideles ejuſmodi bona petere.

Dico 5. Quàcumque honeſtâ ratione hujuſmodi bona temporalia ex vera fide ac Religione petantur, poſſunt peti propter Chriſtum; poteſt enim peti propter ipſum, quod ipſe docuit nos petere; nempe *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Ac talis petitio fundatur in ejuſdem promiſſione, deinde exiſtimo Chriſtum nobis meruiſſe quævis bona honeſta, etiam naturalia; & quamvis cum illa appetimus, aut accipimus, à nobis in altiorem finem non referantur; tamen de ſe ſemper tendunt ad illum finem, & à Deo ſub iſtâ ratione ſemper conferuntur.

CAPUT XIX.

An temporalia mala in oratione peti poſſint?

Dico 1. Non eſt intrinſecè malum, petere hujuſmodi mala vel ſibi vel aliis, ut patet ex ſcriptura; quia ſunt tantùm mala ſecundum quid, & indifferentia ad honeſtatem & turpitudinem; adeoque optari poſſunt ob finem honeſtum. Hinc

Dico 2. Poteſt aliquis hæc mala ſibi poſtulare, ſi exiſtimet contraria bona ſibi nocitura ad ſalutem animæ; V. gr. ægritudinem corporis, ſi credat ſanitatem nocituram; ſic Paulus cupiebat *diſſolvi & eſſe cum Chriſto*, & Job optabat mortem. Sed cautè & magnâ cum prudentiâ ejuſmodi petitio fieri debet, relinquendo rem totam Dei beneplacito. Deinde poſſumus etiam interdum hæc mala temporalia aliis precari, ſed non eodem modo quo nobis, nec cum tanta libertate; nam non licet illa iis precari ut à nobis inferenda, V. gr. petendo vires à Deo ad affligendum inimicum; nec illa precari in eorum malum, præcisè ibi ſiſtendo, nec à Deo petere ut illos damnet, puniendo pœnâ æternâ; poſſumus tamen precari alteri afflictiones hujus vitæ, ut illi inſerviant ad peccatorum contritionem & ſatisfactionem. Unde

Dico 3. Orando licet petere aliquod malum proximo, quando illud petitur ob aliud bonum quod juſtè & ſecundum charitatis ordinem iſti malo præfertur; non enim petitur malum illud ut malum, ſed ut bonum præferendum iſti malo, ſic licet optare mortem hominis qui eſt reipublicæ pernicioſus, aut publicus Eccleſiæ hoſtis; privato incommodo commune bonum præferendo, aut corporale damnum ſpirituali poſtponendo, ſi nempe aliter vitari non poſſit iſtud malum. Sic etiam licet optare mortem proximi, ſi Deus præſciat eum vivendo diutius, non ſalvandum, aut peccatoris in ordine ad minorem damnationem, item optare proximo temporalia incommoda ſi ita expediat ad majorem ejus prefectionem ſpiritualem; ſed hæc facilius poteſt quis ſibi optare quàm proximo; quia melius poteſt judicare de ſua diſpoſitione quàm de alienâ, & naturaliter homo eſt melius affectus erga ſe, quàm erga alium. Hinc dum ſcriptura dicit. *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viventes.* Pſ. 54. *non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatem.* Pſ. 58. *Dixit Elias: ſi homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & devoret te.* 4. Reg. 1. & alia ejuſmodi; vel eſt prophetia; vel impiecatur malum non homini ſed peccato; vel optat ut per mala temporalia peccatores corrigantur; vel optat per iſta mala deſtrui regnum peccati.

CAPUT XX. & XXI.

Quomodò bona ſpiritualia à Deo peti poſſint?

Dico 1. Bona ſpiritualia abſolutè & ſimpliciter petenda ſunt; nec opus eſt aliquam conditionem apponere; imò nec apponi poteſt in iis bonis quæ ita neceſſaria ſunt ad ſalutem, ut ſine illis obtineri non poſſit, v. gr. prima juſtificatio cum omnibus auxiliis prævenientibus & adjuvantibus, remiſſio peccati mortalis, donum perſeverantiæ finalis, &c. ſeçùs verò in bonis ſupererogationis, & cujuſdam excellentiæ in vitæ ſanctitate; quia poſſet hinc oriri occaſio ſuperbiæ, præſumptionis, ingratitudinis erga Deum &c.

Dico 2. Non tantum auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, uti & perſeverantia in gratiâ, ac æterna beatitudo eſt à Deo abſolutè petenda, nullâ habitâ ſpeciali ratione ipſius voluntatis, quâ quoſdam Deus elegit & efficaciter ordinavit ad gloriam per media congrua, quoſdam verò non ita elegit & ordinavit; quia Deus non vult ut ſumamus talem ejus voluntatem pro regulâ noſtrarum actionum ac petitionum; ſed illam tantum voluntatem quâ vult ut habeamus curam ac ſollicitudinem de noſtrâ ſalute; atque ita noſtra petitio eſt ſemper conformis Dei voluntati. Deinde poſſumus à Deo petere abſolutè totam illam perfectionem, quæ ſecundum legem ordinariam comparari poteſt per media ab ipſo præſtanda ſine miraculo, non deſcendendo ad ſingulares ac temerarias comparationes, niſi id fiat ex affectu ſimplici complacentiæ ac conditionatè, v. g. cupiendo tantâ puritatem,

ac fervorem charitatis quanta fuit in maximis sanctis ac B. Virgine. Præterea licèt Deus sit paratus ad dandum auxilium sufficiens; tamen vult Deus ut hæc suâ voluntas habeat effectum mediâ oratione nostrâ. Pro beneficiis jam acceptis non datur petitio, sed gratitudo & gratiarum actio. Beneficium verò gratiæ nondum collatum, licèt constet infallibiliter esse tribuendum ex vi alterius beneficii amissibilis, v. gr. gloriam ex vi gratiæ jam acceptæ adhuc amissibilis, patet posse peti; sed dum constat infallibiliter esse conferendum ex vi alterius beneficii inamissibiliter dati, v. gr. gloriam corporis ex vi statûs beatifici animæ inamissibiliter dati aut gloriam corporis Christi ex vi unionis hypostaticæ ac Sanctitatis ejus animæ; quamvis non sit necesse, tamen non repugnat illud peti. Denique non videtur semper necesse, ut qui petit à Deo auxilium ad aliquid faciendum, sibi prius persuadeat se non posse illud facere sine extraordinario aut supernaturali gratiæ auxilio; ut patet in opificibus, agricolis, scholasticis petentibus à Deo auxilium ad faciendum suum opus; quod quia potest interdum ab extrinseco impediri ut fiat, ideò tunc ut non impediatur fieri, requiritur aliquod particulare Dei auxilium ultra communem naturæ concursum.

CAPUT XXII. XXIII. & XXIV.

An oratio sit actus meritorius, satisfactorius & impetratorius?

Dico 1. Hominis viatoris oratio ex fide & gratiâ procedens, est meritoria & quidem de condigno si orans sit in gratiâ; de congruo autem probabiliter, atque etiam per modum causæ dispositivæ si non sit in gratiâ: habet enim omnes conditiones quæ requiruntur ad ejusmodi meritum.

Dico 2. Oratio ex se est opus satisfactorium, si adsint aliæ conditiones ad satisfactionem requisitæ, est enim unum ex tribus operibus quæ satisfactoria censentur; nempe oratio, jejunium, eleemosyna; uti dicitur Tob. 12. *bona est oratio cum jejunio & eleemosynâ.* Deinde oratio sive vocalis sive mentalis est opus pœnale. *Frequens meditatio, carnis est afflictio.* Eccles. 12.

Dico 3. Ex peculiari Dei promissione factâ orantibus, impetratio rei per orationem postulatæ est infallibilis, si habeat oratio conditiones requisitas. 1. si sit de re bonâ & honestâ, non verò de re indifferenti; indecens enim est & contra reverentiam Deo debitam ab eo petere rem omninò indifferentem, non relatam ad honestatem; v. gr. in lusu lucrum quatenus præcisè lucrum est, adeoque peccaminosum; imò esset peccatum mortale si quis ab eo peteret id quod sine peccato veniali fieri non potest: quia in hâc re respectu Dei non potest dari materia levis. Oratio igitur ut sit infallibiliter impetratoria, debet esse substantialiter honesta ac bona: moraliter; etiamsi peccatum veniale tantùm concomitans, non impediat semper ejus bonitatem aut meritum. 2. si res quæ per orationem postulatur, non sit impedituta majus animæ bonum; si autem postuletur bonum honestum quidem, sed non conducens per se ad vitam æternam; nec etiam eam aut ejus profectum impediens, non videtur hæc oratio ob hoc reddi inefficax, eo quod est aliquo modo supernaturalis; & tale bonum honestum non potest non prodesse aliquid ad salutem. 3. si ex fide procedat fundatâ in conditionatâ Christi promissione, seu includente eam conditionem quam includit promissio. *Quidquid orantes petitis, credite quia accipietis.* Marc. 11. & videntur omnes Christiani per se teneri hanc Dei promissionem scire, ut ex illius explicitâ fide orare possint, tamen si quis ex invincibili ejus ignorantiâ aliquid petat, credens Deum posse dare quod petitur, & misericordem ad dandum esse dum nobis expedit, ac non ponimus impedimentum; etiam censeo istam fidem esse sufficientem ad impetrandum. 4. si fiat cum spe firmâ ac generosâ, quæ interdum fiducia appellatur; huic fiduciæ opponitur hæsitatio, quam ab oratione excludit Jacobus dicens: *postulet in fide nihil hæsitans.* Jac. 1. hæc autem fiducia excludit tantum quoad intellectum dubitationem certitudini fidei repugnantem, & quoad voluntatem animi trepidationem quæ spem Theologicam excludat. Unde si oratio fiat ex verâ fide ac spe Theologicâ, etiamsi interveniat in intellectu aliquod genus formidinis aut dubitationis indeliberatæ ad infidelitatem non pertingentis, & in voluntate quidam timor aut pusillanimitas ex proprii defectûs consideratione; tamen habebit ex hâc parte conditionem sufficientem ad impetrandum infallibiliter ex vi promissionis Divinæ; quia hi defectus vel non sunt, vel sunt tantum leviter culpabiles, adeoque non excludunt verum fidei & spei actum, cùmque tantum concomitanter se habeant ad ipsam orationem, non impediunt quominus sit verè pia & impetratoria. Contra verò cavendum est, ne fiducia transeat in præsumptionem; ideoque qui orant fiducialiter, non debent considerare sua merita tamquam fundamenta impetrationis, sed tamquam Dei beneficia quibus promisit ex suâ liberalitate mercedem; unde fiducia non in Dei promissione tantum, sed etiam in ejus bonitate ac liberalitate nititur.

CAPUT XXV.

An sit necessaria charitas in orante ad impetrandum?

Dico. Videtur certum non requiri actualem charitatis concursum, sive actualem charitatem; sed nec etiam necessariò requiritur habitualis charitas; hortamur enim peccatores ut orent; Patresque ac Concilia docent hoc esse unum ex mediis vel necessariis vel utilissimis ad obtinendam à Deo gratiam; ergo talis oratio potest esse utilis & impetratoria. Ita Aug. Basil. Chrys. D. Th. &c. quare in peccatore qui ignorat seu non advertit suum statum, aut in peccatore qui advertit quidem suum malum statum, sed de eo est tantum attritus, doletque de suâ imperfecti contritione, petens à Deo auxilium, maxime hoc esse verum existimo; non tamen in peccatore qui animadvertens suum malum statum ac peccatum, nec de eo dolens, nec emendationem proponens, petit à Deo bona temporalia, aut etiam spiritualia; probabile enim est hujusmodi peccatoris orationem non habere infallibilem promissionem, & rarius exaudiri; non est tamen avertendus ab oratione; hæc enim potest ejus animum mutare. Cum ergo scriptura dicit. *Deus peccatores non audit* Jo. 9. *cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.* Is. 1. intelligit de orationibus forma-

formaliter malis, seu involventibus pravam intentionem, aut malam rem postulatam, & quæ fiunt à peccatoribus ut peccatores sunt.

CAPUT XXVI. & XXVII.

De perseverantiâ orationis, & de infallibili ejus impetratione pro se, & pro aliis?

Dico 1. Perseverantia in oratione ad impetrandum requisita, valde commendatur in Scripturâ & maximè Luc. 11. dein Luc. 18. *oportet semper orare, & nunquam deficere.* Id est nunquam desistere ob diffidentiam animi, dejectionem, impatientiam, præcipuè orando pro re spirituali. Pro temporali autem facilius desisti potest, quando conjicitur non esse placitum Deo rem petitam concedere; nec longior impetrationis mora debet impedire fiduciam in Deo; quia Deus non differt dare nisi in nostrum bonum. Sic semper petitur perseverantia in gratiâ, quia semper nescimus an postulatum impetraverimus.

Dico 2. Ex promissione divinâ non tantum est infallibilis impetratio oranti pro se (suppositâ bene factâ oratione) sed etiam piè credi potest esse infallibilem oranti pro alio. Tolet. &c. *hæc est fiducia quam habemus ad Deum &c. qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat & dabitur ei vita peccanti non ad mortem.* 1. Jo. 5. satisfactio nostra pro aliis viatoribus est infallibilis; ergo & impetratio. Impetratio tamen non est ex justitia, seu ex justitiæ merito; Beati enim in cælo impetrant & non merentur; sed provenit ex purâ gratiâ & liberalitate, cooperante oratione. Oratio facta pro aliquo in particulari, de se & ex parte orantis est efficacior, & utilior illi pro quo fit, quàm esset eidem si fieret tantum in generali pro aliquâ communitate cujus ipse esset pars. Scot. Azor. &c. valor enim orationis in multos distributus non videtur habere tantam vim, quantam applicatus uni soli; idque confirmat usus Ecclesiæ orantis pro particularibus. Oratio pro multis est quidem ex objecto nobilior, & potest esse magis meritoria ipsi oranti; sed potest esse minus efficax ad impetrandum pro aliquo illorum, quàm si fieret pro illo solo in particulari.

CAPUT XXVIII. XXIX. & XXX.

An oratio sit necessaria ad salutem, & quale ejus præceptum, ac quando obliget?

Dico 1. Oratio non tantum est necessaria ad facilius & certius consequendam salutem, sed etiam ad illam consequendam simpliciter necessaria. Divus enim Aug. & Hier. agentes contra Pelagium sentiunt orationem tam esse necessariam ad salutem quàm divinum auxilium, hæcque necessitas fundatur aliquo modo in ipsâ rei naturâ; Deus enim operatur per causas secundas, quoad commodè fieri potest; & in virtutis operatione vult nostram cooperationem. Deinde Deus ita sinâ providentiâ decrevit, ut velit à nobis orari. Unde

Dico 2. Oratio cadit sub præceptum divinum, non quasi specialiter à Christo datum, sed quatenus est naturale juxta rationem elevatam & ab infusâ fide illuminatam, ac proinde semper & in omni lege obligavit. Potest ergo hoc orandi præceptum per solum mentis actum impleri; & quamvis juxta quosdam transgressio hujus præcepti, seu orationis omissio, non videatur esse speciale peccatum distinctum ab aliis, sed esse illud ipsum quod committitur deficiendo ab illo fine, ob quem est necessaria oratio, id est esse idem peccatum cum eo quod opponitur virtuti, v. gr. charitati Dei aut proximi, fidei, castitati &c. ad quam erat necessaria oratio; tamen verius juxta D. Thom. existimatur esse peccatum speciale contra Religionem ab aliis distinctum; quia dum hoc præceptum obligat propter necessitatem, etiam obligat propter cultum Dei.

Dico 3. Quod attinet ad tempus in quo hoc orandi præceptum obliget ex puro jure naturali divino, satis difficile est determinare. 1. igitur rejiciendi sunt quidam antiqui Hæretici qui dicebant semper necessariò esse orandum ob hæc Christi verba. *oportet semper orare.* uti & 1. Thess. 5. *sine intermissione orate.* ista enim verba *semper orate*, varii variè explicant: alii enim ea interpretantur de bono opere semper faciendo, alii de orationis duratione in se vel in suo effectu; alii de durationc morali, non physicâ; alii de orationis perseverantiâ quoad instantiam petitionum, non desistendo donec obtineatur res petita; sed videtur melius esse intelligenda de frequenti oratione aut de frequenti ejus necessitate. 2. quidam Catholici dixerunt hoc orandi præceptum obligare quum primum homo incipit uti ratione; sed non videtur id esse verum. Sylvester ait istud præceptum obligare tempore missæ, quæ audienda est de præceptor; sed aliud est præceptum Ecclesiasticum, aliud præceptum naturale divinum de quo solo hîc agimus; posset enim sic impleri præceptum Ecclesiasticum, & tamen nondum esse sufficienter impletum naturale divinum. Quare

Dico 4. Hoc orandi præceptum quatenus naturale & divinum, juxta communem DD. sententiam, non affert secum certam & claram temporis determinationem; sæpius tamen & per se obligat in vitæ decursu, etiamsi non occurrant extraordinarii casus particulares, in quibus charitatis sive propriæ sive alienæ necessitas obliget ad orandum: probabile est enim orandi necessitatem seu obligationem non solùm ex charitate, sed etiam ex virtute religionis oriri. Quonam autem præcisè tempore in particulari aut in individuo hoc naturale ac divinum orandi præceptum obliget, non potest satis assignari; non debent saltem orationis actus multo tempore differri, & potest in quibusdam occasionibus ex peculiari necessitate major & specialior obligatio oriri, sive illa pertineat ad solam charitatem, sive etiam ad religionem. Unde tunc in ejusmodi necessitate omittere orationem, grave esset peccatum non solùm contra virtutem contra quam tentatur, v. gr. contra castitatem; sed insuper speciali modo contra charitatem, & probabiliter etiam contra religionem.

Dico 5. Orare pro aliis in communi & pro republicâ aut pro communitate tenemur ex præcepto divino naturali secundum se spectato, huicque satisfacimus per communes orationes pro omnibus factas, sed non obligat orare in particulari pro aliis, nisi dum quis vel ex officio, vel ex aliâ particulari obligatione id facere teneatur.

LIBER II.

De oratione mentali & Devotione.

CAPUT I. II. & III.

De Excellentia, utilitate, partibus seu actibus orationis mentalis?

DICO 1. Hujus orationis excellentia vehementer commendatur à PP. Chyst. Hier. Ambr. &c. & maximè ab exemplo Christi qui pernoctabat in oratione. *Ascendit in montem solus orare.* Matth. 14. & colligitur tum ex singulari cum Deo familiaritate, tum ex maximâ æternæ felicitatis participatione.

Dico 2. Hujus orationis utilitas est præcipue triplex: 1. meritum & satisfactio. 2. impetratio. 3. fons & seminarium sanctarum actionum & omnium virtutum.

Dico 3. ejus partes & actus juxta D. Bernard. sunt: 1. lectio præparatoria. 2. meditatio illuminans intellectum in ordine ad praxim, & inflammans voluntatis affectum. 3. petitio & obsecratio in variis Christi meritorum, Dei promissionum, Dei perfectionum motivis nixa. 4. contemplatio, de quâ post. Paulus autem 1. Tim. 2. recenset has quatuor orationis partes: obsecrationem, orationem, postulationem, gratiarum actionem: id est juxta D. Thom. *per orationem* intelligitur elevatio mentis in Deum; *per obsecrationem* petitio proprie sumpta; *per postulationem* allegatio rationum & titulorum Deo repræsentatorum; *per gratiarum actionem* intelligitur, ut verba sonant. Sed juxta Hilar. *per obsecrationem* intelligenda est propriæ indigentiæ ac miseriæ agnitio; *per orationem* divinæ excellentiæ agnitio & repræsentatio; *per postulationem*, desiderii obtinendi à Deo aliquod particulare beneficium expressio. *per gratiarum actionem*, gratitudo pro beneficiis acceptis.

CAPUT IV.

An oratio mentalis sit de præcepto?

Nota: Nullo præcepto Ecclesiastico directè præcipitur oratio mentalis, nedum in ipsis Missæ *memento*, in quibus potest fieri vocalis, ut notavit Nav. potest tamen aliquis ex vi voti, aut promissionis obligari ad faciendam aliquam orationem mentalem. Sed generatim

Dico 1. Præter orandi præceptum suprà lib. 1. explicatum, nullum datur speciale præceptum divinum aut naturale, quo per se teneamur ad mentaliter orandum, meditandum, recogitandum; sed tantum quando in particulari occurrit aliorum præceptorum observandorum obligatio, tenemur cogitare ea quæ sunt necessaria ad eorum observationem, v. gr. cogitare de peccatis ad faciendam confessionem; atque hoc ita videtur certum, ut contrarium sine temeritate doceri nequeat; quia est contra communem usum ac sensum totius Ecclesiæ, in quâ plerique fideles non solent isti orationi vacare. Hinc

Dico 2. Ex vi juris divini ac naturalis non tenentur fideles aliquod certum tempus pro mentali oratione seu consideratione designare aut expendere; nec ipsæ personæ Ecclesiasticæ sive clerici sive religiosi ex vi statûs ac divini juris obligantur ad hunc meditandi, recogitandi aut mentaliter orandi usum, etiamsi possint ad hoc obligari vel ex vi voti, si id specialiter emiserint; vel ex peculiaribus regulis sibi impositis, v. gr. in aliquâ religione. Attamen oratio mentalis quæ sit unicuique proportionata, potest ac debet conſuli omnibus hominibus cujuscumque conditionis aut gradûs existant, maximè verò Religiosis ac Ecclesiasticis ob suam excellentiam & utilitatem; imò præferenda est vocali; atque ita ex se ad omnes fideles potest pertinere, ab omnibus potest exerceri, & omnibus debet suaderi tamquam aptissimum ac moraliter necessarium ad vitæ puritatem subsidium.

CAPUT V.

De moralibus orationis mentalis circumstantiis.

1. *De personâ.* Quilibet homo utendo ratione & fide, est capax alicujus gradûs orationis mentalis, etiamsi singuli non sint apti ad omnes ejus gradus; quin & peccator in mortali peccato existens potest & debet cum humilitate & contritione orare Deum.

2. *De tempore.* Duplex est tempus: aliud *fixum* ad meditandum, tali horâ diei assignatum, cessando ab aliis rebus; hoc non potest omnibus convenire. Aliud *transiens* seu occasionale, recordando sæpe de Deo inter quotidianas actiones, maximè mane surgendo, & vespere examinando conscientiam. *In matutinis meditabor in te.* ps. 62.

3. *De loco.* Quivis locus quantumvis vilis & sordidus potest esse aptus ad mentalem orationem. Ita D. Tho. & 1. Tim. 2. *volo vos orare in omni loco.* Ad removenda tamen orationis impedimenta, convenit eligere locum quietum extra strepitum; sic Petrus ascendebat ad superiorem domûs partem ad orandum Act. 10. sic fere etiam Job. 3. Judith. 8. & 9. *cum oraveris, intra in cubiculum tuum.* Matth. 6. multi PP. id intelligunt de cubiculo cordis.

4. *De fine.* Præfigendus est sibi aliquis finis particularis ac fructus specialis in certâ materiâ.

5. *De materiâ.* Orationis potest esse Deus, ejus attributa, beneficia, promissiones, comminationes, Christi mysteria, Sanctorum exempla, propria peccata.

6. *De modo.* Oratio facienda est humiliter, confidenter, purè, instanter &c. voluntaria igitur distractio seu interruptio vel cessatio ab orationis mentalis actu ex quadam levitate ac negligentia, non fit sine culpâ, solùm tamen veniali, secluso contemptu. Involuntaria autem accedit sine culpâ, quia est magis passio quàm actio. Quoad situm corporis in oratione privata, tantum ille requiritur qui reverentiam & humilitatem significet; sive genuflexione, sive statione, sive prostratione, sive alio modo submisso assumatur. In publicâ autem oratione communis orandi modus servari debet.

7. *De circumstantiâ, quibus auxiliis.* Ad hanc orationem præcipuè requiruntur auxilia supernaturalia, adeoque enixè postulanda. Deinde naturalia tum propria & intrinseca, id est usus facultatum sui corporis & animæ, tum aliena & extrinseca, id est versati Magistri directio.

CAPUT

CAPUT VI.

Quid sit Devotio?

Dico: Quamvis hæc vox *devotio* variè sumatur; modò enim sumitur pro totâ oratione, modò pro attentione, modò pro meditatione; propriè tamen sumpta, est voluntaria quædam propensio ac promptitudo ad Dei cultum ac famulatum. Hinc videtur complecti tria: nimirum velle, promptè velle, & suaviter velle; adeoque devotio actualis est aliquis voluntatis actus, (non modus aut qualitas actus, ut vult Cajetanus) seu pius affectus quo homo aliquo modo se devovet divino obsequio non per votum aut promissionem, sed per actuale volendi exercitium ac propositum; & insuper iste actus quamdiu aut formaliter aut virtualiter permanet, reddit hominem facilem & promptum ad omne Dei obsequium ac cultum. Suavitas verò, delectatio, gustus seu consolatio spiritualis quæ ex illo erga Deum ac res divinas pio affectu provenit, est tantum devotio accidentalis, & quædam proprietas ex affectu colendi Deum, qui est vera ac substantialis devotio, resultans, ac quasi per modum passionis se habens, nec adeò necessaria, quamvis per se multum conferat ad operationis promptitudinem ac facilitatem.

CAPUT VII. & VIII.

An Devotio sit actus Religionis? De ejus causis & effectibus.

Dico 1. Speciali quidem modo devotio est proprius religionis actus, sed quibusdam etiam aliarum virtutum affectibus in Dei cultum tendentibus tribuitur istud nomen; v. gr. affectus fidei, spei, charitatis, obedientiæ &c. potest dici devotio, quatenus homo per pios & humiles harum virtutum affectus se devovet Dei obsequio ac famulatui. Pœnitentia autem, quâ aliquis se Deo offert ad ipsi satisfaciendum pro illatâ injuriâ, potius devotionem causat quàm sit ipsa formaliter devotio. Sic etiam, actus intellectûs in meditatione vel sunt tantum causaliter devotio, vel ab illâ causantur separati. Devotio igitur sunt affectus in voluntate vel generales, quibus homo vult se totum divino cultui mancipare, vel particulares, quibus ad particulares divini cultûs actus se vovet, v.gr. propositum communicandi, meditandi, statum religiosum capessendi, &c. verum tamen generalis ille affectus, quo quis totum se cultui divino devovet, propriè dicitur devotio.

Dico 2. Duplex est devotio, ut suprà dixi; alia accidentalis, quæ in quadam suavitate consistit: alia substantialis quæ in proprio ac deliberato actu humano sita est. Accidentalis interdum ante omnem propriam animi nostri actionem oritur; & tunc illius causa est Spiritus Sanctus qui per gratiam excitantem immittit istum suavem & delectabilem erga divinum cultum ac res divinas affectum imperfectum. Substantialis autem devotionis causa efficiens est Deus per suam gratiam operantem ac cooperantem, & homo per suam diligentem cooperationem, utendo tum divinis præviarum orationum ac bonorum operum auxiliis, tum humanâ studiosæ applicationis & præparationis industriâ. Prædicta suavitas interdum nascitur ex cognitione alicujus veritatis; sed hæc non est propriè devotio: interdum provenit ex divinarum perfectionum consideratione, & erga eas pio animi motu; interdum ex efficaci & operativo quo se homo totum tradit realiter in obsequium Dei affectu; atque hæc propriè est devotio substantialis cum suâ subsequente suavitate.

CAPUT IX. & X.

Quid Contemplatio, & quis ejus proprius actus?

Dico 1. Contemplatio juxta Latinos nil aliud significat quàm speculationem, meditationem, aut veritatis inquisitionem; sed juxta Theologos significat inquisitionis terminum qui est veritatis inquisitæ & inventæ practica intuitio. Unde hæc contemplatio Theologica ab aliâ latè sumpta seu philosophicâ in duobus differt. 1. philosophica circa quamcumque materiam ac veritatem versatur; Theologica circa solum Deum primò ac per se, secundariò circa res divinas vel Dei beneficia & opera quatenus ad ejus cognitionem conferunt, versatur. 2. illa est purè speculativa, hæc tendit ad praxim tum ex parte rei consideratæ, tum ex contemplantis intentione; adeoque hæc necessariò habet conjunctum voluntatis actum, nempe affectum rei contemplatæ seu Dei, aut affectum contemplandi ob amorem Dei & unionem cum illo; sed perfectior est amor Dei qui contemplationem subsequitur quàm qui illam præcedit; atque hic amor ex contemplatione ortus potest pertinere vel ad virtutem charitatis vel ad ipsam devotionem generatim sumptam. Quare contemplatio comprehendit hæc duo: ipsam intellectus intuitionem cum voluntatis amore conjunctam.

Dico 2. Ille specialis actus intellectûs, qui in contemplatione reperitur tamquam proprius ejus actus, est simplex intuitus sine discursu; præsupponens tamen præcedentem aliquem discursum vel tamquam propriam ac per se sui causam, vel interdum tamquam causam tantummodò per accidens, necessariam ad applicandum & explicandum objectum, in quo quæsita veritas est inspicienda. Iste autem actus intellectûs est simplex & sine discursu, quia est terminus & quasi effectus præcedentis discursûs; supposito enim præmissarum assensu cum illatione, assensûs conclusionis, est simplex, nec in se continet formalem discursum; unde per se pertinet vel ad fidem immediatè, vel ad scientificum Theologiæ actum; si enim fuerit discursus tantum opinativus, non meretur contemplationis nomen, quia non est certæ veritatis intuitus. Ad istum contemplationis actum concurrunt tria Spiritûs Sancti dona: donum *intellectûs* ad concipiendas res fidei altiori modo, quàm per discursum ordinarium, *sapientiæ* & *scientiæ* ad demonstrandam veritatem sub ratione credibilis & practicè amabilis. In illo autem simplici intuitu non potest longo tempore mens humana sine mutatione permanere ob suam instabilitatem & sensuum impedimenta.

CAPUT XI.

De triplici statu incipientium, proficientium, perfectorum; sive viæ purgativæ, illuminativæ, unitivæ; & cujusnam sit propria contemplatio?

Dico 1. status incipientium est, in quo justificati nondum habent passiones tam moderatas ut facilè vincant tentationes ad peccatum mortale inclinantes, nec adhuc facilitatem in virtutibus exercendis acquisierunt. *Proficientium*, in quo per

passionum moderationem jam habent facilitatem vitandi mortalia, sed non venialia, in quæ adhuc sæpè incidunt, & faciliùs in virtutum exercitio impendunt se. *Perfectorum* est, in quo abstracti ab omnibus terrenis desideriis, nec multum à suis passionibus impediti, toti in Deum feruntur. Unde primi dicuntur esse in viâ purgativâ quæ per se tendit ad purgandam animam à peccatis commissis, ad satisfaciendum pro illis & ad vitandum eorum relapsum, vincendo passiones ac pravas consuetudines. Secundi in viâ *illuminativâ* quæ per se tendit ad virtutum profectum & majorem passionum moderationem. Tertii in viâ *unitivâ* quæ maximè occupatur in unione cum Deo per amorem, & in frequenti hujus exercitio. Hos tres status Alensis vocat statum pœnitentiæ, justitiæ, perfectionis. Unusquisque tamen istorum statuum semper aliquid de altero participat; sed sic distinguuntur juxta id quod in unoquoque eminet. Hinc

Dico 2. Contemplatio est propria viæ unitivæ, quia requirit animum moderatum compositum, illuminatum, diu in virtutibus exercitatum; non tamen est ita propria ut omnibus viris perfectis conveniat; vel quia Deus eam non vult concedere, vel quia aliqui ob mentis tarditatem, aut ob nimiam naturæ inquietudinem & celerem mutabilitatem ad eam apti non sunt; nec ita propria est, ut solis perfectis insit; interdum enim illius dulcedo aliqua ex parte potest degustari ab imperfectis, imò & ab incipientibus.

CAPUT XII.

An possit dari contemplatio vel oratio mentalis sine ullo intellectûs ac voluntatis actu?

Dico. Actualis & propria oratio mentalis non potest existere, aut in suo proprio ac formali esse conservari absque omni intellectûs ac voluntatis actu; cujuslibet enim orationis essentialem rationem omnes PP. & TT. semper explicant per aliquem mentis actum erga Deum. Ratio est, quia non potest mentalis oratio incipere actualiter esse in homine, nisi per proprium intellectûs ac voluntatis motum seu actum; sed hæc etiam sine ullo intellectûs aut voluntatis actu potest realiter ac formaliter conservari; in solâ enim potentiâ aut habitu non conservatur, ut patet in dormiente, in quo licèt sit habitus orationis immediatè ante somnum factæ, ac potentiâ, non tamen orat. imò cessante omni actu oratio mentalis non tantum non remanet propriè ac formaliter, sed nec virtualiter ac moraliter in aliquo illius effectu, quia nullus est ejus effectus sive positivus sive privativus qui sit oratio id est elevatio mentis in Deum. Unde dum Thaulerus, alii-ve mystici doctores loquuntur de oratione silentii, seu spirituali somno in quo mens vigilat non loquendo, sed audiendo vel expectando ut Dominus sibi loquatur, intelligunt de simplici Dei intuitu & unitivo ejus amore sine locutione quidem mentali aut vocali, sed non sine actu mentis & voluntatis. Sic etiam intellige Dion. qui consulit Timotheo ut sensus & mentis actiones, quæ nempè versantur circa res extra Deum, relinquat; & illa Dei ignoratio, de quâ idem loquitur, est quædam cognitio per quam potius cognoscitur quid Deus non sit, quam quid sit, removendo ab eo omnia creaturarum attributa, prout in eis sunt, & sistendo in quodam Dei conceptu longè eminentiori & universalissimo; quod est cognoscere Deum per negationem. Denique homo sine suâ cooperatione non elevatur ad Deum per actionem Dei, uti nec sine illâ Deus loquitur ad eum per infusionem aut motionem & applicationem aliquarum specierum, nec ipse sine illâ loquitur ad Deum recipiendo istas species, seu audit Deum; omnes enim istæ actiones sunt vitales, adeoque non fiunt sine cooperatione ipsius hominis viventis. Itaque dum nullus hominis habetur actus, nec est locutio ad Deum, nec Dei auditio, nec divini sermonis expectatio; sed erit otiositas. Ordinariè tamen intervenit vel desiderium, vel Dei cogitatio vel alius actus.

CAPUT XIII.

An contemplatio seu oratio mentalis possit consistere in solo voluntatis actu, sine ullo intellectûs?

Nota. D. Bonav. ait duplicem esse viam ascendendi ad Deum usque ad affectivam cum illo unionem; alteram *Scholasticam*, in quâ homo ex cognitione rerum inferiorum ascendit ad Dei cognitionem, & ab ejus cognitione tandem transit ad affectum; fateturque talem affectum non posse esse, nec durare sine prævia cognitione. Alteram *mysticam* in quâ homo immediatè à Spiritu Sancto motus unitur per ardorem & ignitum affectum quem significat interdum haberi sine prævia cognitione aut concomitante; at ex illo sequi cognitionem statim. Sed

Dico 1. Probabilius repugnat appetitum vitalem elicere actum suum absque prævia cognitione proportionata; ac proinde repugnat etiam de potentiâ absolutâ, ut voluntas feratur in Deum per amorem elicitum, nullâ existente actuali intellectûs cognitione. Ita communiter T. T. contra Thom. de Argentina dicentem posse de potentiâ absolutâ voluntatem esse in fruitionis actu, intellectu existente suspenso quoad actum cognitionis, & Deo supplente defectum istum intellectûs actum. At negatur id posse fieri, quia voluntatis objectum non potest illam allicere, neque esse ejus actûs principium motivum, nisi sit cognitum; cognitio autem est actus vitalis essentialiter à principio intrinseco procedens, adeoque non potest à Deo suppleri, aut fieri. Deindè licèt non repugnaret habere actualem Dei amorem sine actuali cognitione; non posset tamen id pertinere ad majorem animæ aut amoris perfectionem; quia amor Beatorum est perfectissimus, & tamen non est sine actuali cognitione. Idem cum proportione dici potest de amore Dei, quem B. Virgo, Joannes Baptist. Apostoli, aliique Sancti in hâc vitâ habuerunt; ergo immeritò dicitur talis charitatis affectus pertinere ad supremum contemplationis ac Theologiæ mysticæ gradum. Et certè cogitatio de Deo si sit amori proportionata, non potest impedire vel imminuere ejus perfectionem, præsertim si sit cogitatio de Deo sub ratione entis in omni genere perfectionis infiniti & infinitè amabilis. Hinc

Dico 2. Amor Dei sine prævia cognitione non potest in hâc vitâ cognosci per experientiam; quia si dum amatur Deus, nulla adsit actualis cognitio, nulla etiam tunc est experientia; experientia enim dicit cognitionem; ac proinde viri quantumvis illuminati talem experientiam nunquam habuerunt. Dionysius agens de hoc contemplandi modo, loquitur de cognitione Dei per negationem, non verò de amore & de unione cum Deo sine ullo cognitionis actu.

Objicies 1. Ex D. Bonav. in via mystica anima ascendens ad Deum, prius attingit vel participat id quod est quasi ultimum in Deo; sed in Deo Spiritus Sanctus qui est amor, est ultima persona, & Filius qui per intellectum procedit, est prior; ergo

anima

anima ascendens in Deum, priùs ascendit per amorem, quàm per cognitionem. Resp. Neg. Maj. universaliter sumptum. Alioqui Spiritus Sanctus priùs amari deberet, quàm Filius aut Pater.

Obj. 2. In suprema Angelorum Hierarchiâ, primus ordo sunt Seraphini, qui affectu excellunt; ergo signum est in suprema unione erga Deum præcedere affectum & subsequi cognitionem. Resp. Neg. Cons. ex eo enim quod Seraphinorum sit primus ordo, non sequitur Deum priùs attingi amore quàm cognitione. Alioquin ipsi Seraphini priùs amarent Deum quàm eum cognoscerent aut viderent.

Obj. 3. Deus prius movet in homine id quod est sibi propinquius; atqui voluntas est Deo propinquior quàm intellectus; ergò priùs movet voluntatem quàm intellectum. Resp. Neg. Maj. universaliter, sive dico quod Deus non moveat necessariò prius in homine id quod est sibi propinquius. Deinde negatur voluntatem esse Deo magis propinquam, quàm intellectum.

Obj. 4. Cum homo multùm distet à Deo, perfectiùs illum attinget, si priùs per amorem illi appropinquet. Resp. Neg. assumpt. perfectiùs enim Deum attinget & amabit, si prius per cognitionem ad eum accedat, ritè ejus perfectiones concipiendo.

CAPUT XIV.

An contemplatio possit subsistere sine sensûs operatione?

Dico 1. Non potest homo naturaliter in hâc vitâ ita rapi per intellectum ad veram Dei contemplationem, ut ei non cooperetur sensus internus & externus; hominis enim intellectus corpori junctus non potest naturaliter operari etiam cum ordinario gratiæ auxilio, quin simul phantasia cooperetur; unde fit, ut si phantasia sit læsa, intellectus nequeat ordinatè ratiocinari; hæc tamen cooperationis phantasiæ necessitas non est tam essentialis & intrinseca, ut repugnet divinâ virtute impediri hominisque intellectum confortari & elevari ad operandum sine illius sensûs interni vel externi cooperatione, utpotè realiter distinctâ ab intellectûs operatione, nec hujus causâ existente, qualem fuisse putat D. Thom. raptum Pauli & Moysis. Deinde hæc elevatio contingit per contemplationem à scientiâ per se infusâ procedentem, uti fuit in amore Christi. Et licet non constet istam elevationem fuisse alteri communicatam per modum habitûs; piè tamen credi potest aliquam illius participationem fuisse infusam B. Virgini aut etiam Joanni Bapt. præterea verisimile est multis aliis, ut sentit D. Thom. communicari per modum actûs. Imò potest hoc contingere sine scientiâ per se infusâ per solam intellectûs elevationem ad utendum speciebus à sensibus acceptis sine actuali phantasiæ cooperatione. Unde

Dico 2. Hic elevationis & contemplationis modus non potest propriam & quasi physicam originem habere ab ipsius hominis operatione, etiam divino supernaturali auxilio cooperantis, utpotè supra naturam non tantum quoad gradum operationis, sed insuper quoad modum operandi existens. Si autem in contemplatione fiat tantum abstractio à sensibus externis, & duret phantasiæ cooperatio, illa sine miraculo etiam in altissimâ contemplatione cum divinâ gratiâ potest contingere; actus enim sensuum externorum non sunt per se necessarii ad actualem intellectûs operationem, sed sufficit ut præcesserint & indiderint phantasiæ suas species, quas in operando respicit intellectus, seu phantasmata, non verò actus sensuum externorum.

CAPUT XV. XVI. & XVII.

An & quomodo Ecstasis abstrahat mentem ab operationibus sensuum externorum?

Nota: Ecstasis dicitur dum mens est ita elevata in contemplatione, ut sensus externi non tantum non operentur, sed etiam ita sint ligati & impediti, ut per externa objecta quantumvis vehementia nec excitari nec operari possint. Et de hâc Dion. c. 4. de div. nom. sic ait: *amor facit ecstasim*, nempe abstrahendo mentem ab omni usu & exercitio sensuum externorum, vel eam applicando solis divinis rebus. Jam verò quæritur quomodo & unde eveniat ejusmodi Ecstasis?

Dico 1. Suppositâ perfectæ contemplationis gratiâ, potest connaturaliter ex illâ sequi ecstasis saltem quoad suspensionem sensuum externorum; illa enim ex prioris gratiæ efficaciâ ita connaturaliter sequitur, ut licèt sint duæ gratiæ, tamen ob suam mutuam connexionem una ab aliâ quasi naturaliter profluat. Ratio est quia cum virtus animæ sit finita & vehementer absorpta in superioribus ac internis actionibus, non potest simul ad inferiores & externas descendere. Hinc juxtà Cajet. &c. istud ecstasis genus potest etiam evenire ex vi naturalis contemplationis factæ per solam vehementem speculationem sine affectu, uti refertur de Trismegisto, Socrate, & Platone, qui in rerum divinarum contemplatione absorpti abstrahebantur ab usu sensuum externorum.

Dico 2. Quamvis non possit nisi miraculosè anima in hâc vitâ videre clarè Deum, seu habere visionem beatam; tamen suppositâ ejusmodi beatâ visione, non inde naturaliter sequitur istam animam pati ecstasim, seu suspendi ab usu & operatione suorum sensuum externorum, anima enim Christi in hâc vitâ conjuncta corpori clarè videbat Deum, & tamen non suspendebatur ab usu sensuum externorum; sed tam naturaliter operabatur ac si non vidisset clarè Deum; ergo & idem dici potest de aliâ animâ hominis viatoris, cui Deus communicaret visionem beatam, quia illa visio non penderet à phantasmatibus, nec absorberet aut exhauriret naturalem intellectûs activitatem; imò nec illam occuparet aut distraheret; nam intellectus non virtute quatenus naturali, sed ut obedientiali & elevatâ in istam visionem influeret; ergo ista visio relinquêret intellectum liberum & expeditum ad suas operationes naturales.

Dico 3. Non potest fieri naturaliter per intellectualem hujus vitæ contemplationem tanta abstractio à sensibus, ut omnes sensus tam interni quàm externi maneant quasi destituti ab influxu animæ; ideoque nil possint operari; sive fiat contemplatio per species & actus infusos per se, qualis v. gr. fuit in Christo, & fortasse per participationem in B. Virgine, aut in quibusdam etiam viris Sanctissimis; sive fiat per species acquisitas & actus supernaturales; quia illa utraque contemplatio non impedit naturalem intellectûs activitatem; imò si fiat per species acquisitas, naturali necessitate fit conversio intellectûs ad phantasmata. Si autem Deus interdum suspendat omnem phantasiæ operationem, tunc id facit ex speciali suæ providentiæ dispositione, vel auferendo omnia objecta phantasiæ motiva, vel non concurrendo cum illâ; sed arbitror nunquam posse constare experientiâ animam in tali contemplatione fuisse abstractam ab omni phantasiæ actu: secus verò dicendum est de suspensione sensuum externorum; nam hæc interdum potest sequi ex vi intellectualis contem-

templationis non tantum quoad actualem sensationem, sed etiam quoad aptitudinalem; quia anima pro nimiâ interiori attentione omnino destituit sensus externos, nempe dum agit cum dependentiâ à phantasmatibus; tunc enim absorbet & exhaurit omnes vires suas naturales in contemplationis attentione, mediante phantasiâ & intellectu, nihilque influit, nec mittit spiritus animales ad sensus externos; & sic omni operatione & aptitudine proximâ ad operandum privantur.

CAPUT XVIII.

An in ecstasi fiat suspensio ab omni appetitûs sensitivi, partisque vegetativæ operatione?

Dico 1. Appetitus sensitivus in quâvis contemplatione non impeditur à suâ operatione, quia si fiat contemplatio modo humano dependenter à phantasiâ, sicut tunc phantasia cooperatur intellectui, ita appetitus sensitivus potest cooperari voluntati; radicantur enim in eadem animâ & sibi invicem deserviunt. Si fiat contemplatio modo Angelico vel Divino, independenter à phantasiâ; tunc cum talis intellectûs operatio nullum habeat commercium cum phantasiâ & appetitu sensitivo, hic relinquitur in suâ naturali potestate agendi; adeoque poterit agere, si habeat proposita objecta & ad illa applicetur, vel ab eis excitetur. Cum igitur contemplatio non impediat operationem phantasiæ & appetitûs sensitivi, non etiam impedit corporis motionem, v. gr. motionem linguæ ad loquendum.

Dico 2. In ecstasi non suspenduntur operationes partis vegetativæ; ita D. Thom. quia proximè exercentur per qualitates omninò materiales & necessariò agentes materiali alteratione, independenter ab animæ attentione; quatenus tamen juvantur per spirituum animalium & vitales animæ actiones attrahendi, expellendi, distribuendi &c. tunc multum impediuntur à nimiâ contemplationis attentione, v. gr. digestio ciborum, concoctio &c. perfectè fieri impediuntur. Horum autem spirituum influxus sunt longè proficui ac necessarii omninò ad operationes sensuum externorum. Abulensis sentit operationes partis vegetativæ omninò impediri in ecstasi perfectâ.

CAPUT XIX.

An contemplatio per raptum vel ecstasim, prout est in intellectu, sit operatio libera denominativè, seu liberè à voluntate imperatâ?

Dico 1. Quando intellectus elevatur ad cognoscendum independenter à sensibus internis & externis; tunc fit contemplatio cum perfecto usu rationis, sive fiat cum discursu, sive absque discursu; qualem habuit Christus, & probabiliter B. Virgo in suæ conceptionis instanti, Joannes Bapt. in ventre matris, aut etiam Jeremias; & Adam juxta D. Thom. in sopore cælitus immisso. Potest autem esse perfectus intelligendi actus, licèt non sit liber, ut patet in Beatis Deum videntibus, aut in eo cui Deus infunderet talem actum sine ejus voluntate. Deinde hic actus intelligendi potest dari à Deo vel per modum *actus primi* seu habitûs; & tunc clarum est in illius infusione & receptione non haberi libertatem; sed postea in actuali illius usu poterit esse libertas, ut in Christo; vel dari per modum *actûs secundi*, velut in transitu & quodam raptu; tunc vitalis & intellectualis apprehensio eorum quæ intellectualiter repræsentantur, profluit etiam à Deo sine libero recipientis usu; sed judicium quod recipiens format de rebus apprehensis & repræsentatis, potest vel liberum, vel non liberum esse; si repræsentatio seu revelatio sit clara & evidens, non erit liberum; si autem sit obscura, tunc est liberum, quia fit per fidei assensum obscurum & Dei revelantis auctoritate nixum.

Dico 2. Quando contemplatio fit cum conversione ad phantasmata & dependenter à phantasia, etiam in illa potest haberi perfectus rationis usus, non solum quoad apprehensionem & actualem rerum quæ cogitantur repræsentationem, sed etiam quoad plenum judicium de veritate contemplatâ sive practicâ sive speculativâ; potest enim, v. gr. in somno elevare Deus intellectum & phantasiam usque ad perfectam intelligentiam, cum judicio rationis; ut videtur accidisse Salomoni, dum durante somno corporali locutus est cum eo Deus (3. Reg. 3. & 2. paralip. 1.) non excitando dormientem, sed in somni quiete mentem illius illuminando. In illo igitur somno corporali simul & prophetico seu spirituali potuit Salomon dormiens percipere non aure, sed mente Dei locutionem, & Spiritu Deum orasse, ac petiisse sapientiam. Hanc autem petitionem fuisse tunc ex liberâ electione profectam testantur Dion. Carthus. Hugo Card. Alens. &c. Item D. Thom. putat Salomonem potuisse habere in illo somno perfectam rationem & libertatem; idemque posset dici de sopore Adami, seu ecstasi. Deinde in somno prophetico potest esse tanta mentis attentio, ut inferiores animæ functiones naturaliter impediantur sine naturali impedimento quoad perfectum mentis judicium; quia tunc mens solutior est ab impedimentis faciendi suum actum. Sed

Dico 3. Contemplatio ecstatica ex parte intellectûs, non est actus proximè & directè liber, quamvis remotè ex actu libero sæpè ducat originem. Actus enim intellectûs non est intrinsecè voluntarius nec formaliter liber; sed hoc solum habet ab imperio voluntatis quando ab illo procedit. Hic autem contemplationis actus videtur fieri per influxum divinum necessitate quadam rapientem intellectum ad operandum & attendendum tam vehementer, ut omnem animæ actionem absorbeat; eum tamen potuerunt præcedere liberi voluntatis actus applicantis mentem ad cogitandum de Deo. Verum non arbitror esse in nostræ voluntatis potestate per naturalem virtutem & per vehementem intellectûs attentionem circa objectum aliquod naturale, v. gr. Mathematicam, directè & quasi in actu signato animam suspendere & abstrahere ab omni sensuum externorum operatione, seu ad ecstasim pertingere.

Ex dictis refellitur error Montani qui dicebat prophetas non intelligere id quod vident, aut quod loquuntur; sed loqui tamquam amentes & sui impotes; uti etiam juxtà Hier. asserebat Tertull. Ecstasis enim fit cum perfecta cognitione & rationis judicio, etiamsi cum necessitate recipiatur aut contingat, sicut suprà explicatum est.

CAPUT XX.

An contemplatio quoad actus voluntatis sit formaliter libera & meritoria in ecstasi?

Dico 1. In contemplatione, in quâ anima elevatur ad cognoscendum sine dependentiâ à phantasmatibus, liquet rationem esse expeditam ad perfectè judicandum quomodocumque sensus sint dispositi, vel operando vel non operando; ac proinde libertatis usum in voluntate sive ad amandum, sperandum, aut etiam credendum, si revelatio sit obscura, sive ad alios actus exercendos cognitioni quæ

tunc

tunc habetur proportionatos, nullo modo impediri: in omni enim contemplatione, in qua intellectus judicium est liberum vel quoad speciem vel saltem quoad exercitium, etiam voluntas quoad actus suos est libera. Insuper

Dico 2. Etiam stante necessitate in intellectu abrepto cum tantâ vehementiâ ad attendendum, ut à sensibus externis causet abstractionem, potest stare libertas in voluntate vel quoad exercitium vel etiam quoad speciem juxta considerationis & judicii intellectualis rationem. Nam quoad exercitium voluntas tunc non necessitatur à Deo; quia per suas gratias excitantes allicit, non necessitat voluntatem ad se amandum; nec necessitatur ab objecto repræsentato; quia extra visionem beatificam nullum objectum quantumvis perfectum, voluntatem necessitat; abstractio enim à sensibus nihil facit ad tollendam libertatem, utpote non perturbans cognitionem, sed potius animæ afferens quietem ad amandum liberè Deum. Insuper voluntas in eo statu potest etiam esse libera quoad speciem, ut patet in mentis excessu Salomonis, 3. Reg. 3. & Petri, Act. 10. nam illis fuit libera electio inter multa, & potestas unum amplectendi & alterum relinquendi; ideoque Salomon placuit Deo, eo quod sapientiam potius, quàm divitias aut vindictam de inimicis postulasset. Similiter Petrus invitatus ad comedendum aliquid commune, recusavit. Ratio est, quia licet in ecstasi intellectus fortasse rapiatur ex necessitate ad aliquid considerandum, maximè dum divinam impressionem & revelationem recipit, ut accidit in Salomonis & Petri mentis excessu; tamen non ita absorbetur mens in unâ objecti consideratione, ut non possit liberè considerare in eo quod proponitur, aliquam commodi vel incommodi rationem; ideoque potest vel tunc inveniri & haberi sufficiens judicii indifferentia ad libertatem, etiam quoad speciem.

LIBER TERTIUS

De vocali oratione in communi.

CAPUT I. & II.

An oratio vocalis sit actus honestus & religiosus? Quotuplex & quæ ejus partes?

Dico 1. Licitum & sanctum est juxta omne jus & naturale & divinum & humanum preces fundere Deo, si debitâ fide & intentione fiant. De fide. *voce meâ ad dominum deprecatus sum.* Ps. 141. *intende voci orationis meæ.* Ps. 5. oramus enim vocaliter ut nos admoneamus, excitemus ad devotionem, tamque corpore quàm spiritu Deum utriusque authorem colamus. Nec solum orationis Dominicæ verbis, sed etiam aliis licet orare Deum vocaliter. Etiam de fide. De Christo enim legitur sic orasse: Matth. 26. *hymno dicto exierunt in montem oliveti.* & 1. Cor. 14. *cum convenitis, unusquisque vestrûm psalmum habet* &c. quia dum Christus Apostolos docuit orare *pater noster*, non prohibuit aliter orare, contra quosdam Hæreticos Waldenses, dicentes nullas alias orationes esse præter Dominicam. Deinde oratio vocalis ut sit sancta & honesta, nullam requirit certam verborum formam. Oramus autem vocaliter, non quia putamus mentes nostras Deo latere, sed ut nos excitemus, &c.

Dico 2. Oratio alia publica, quæ fit nomine publico; alia privata quæ fit nomine proprio vel in loco publico vel in privato; & hæc privata potest fieri verbis quibuscumque voluerit orans pro suo affectu & arbitrio, publica autem debet fieri juxta certam verborum formam antèà præscriptam; adeoque vocaliter, quia Ecclesia quæ de interioribus non judicat, non potest præscribere certos conceptus vel affectus internos. Non tamen omnis oratio, quæ fit ex certâ verborum formulâ, est publica, nec sub præcepto.

Dico 3. Orationis partes seu actus, S. Paulus 1. Tim. 2. hos quatuor enumerat. *Obsecro fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus* eorum explicationem supra tradidimus. Possunt tamen adhuc alii dari; vel alii ad hos quatuor revocantur, v. gr. actus divinæ laudis vel ad gratiarum actionem, vel ad orationem; allegatio causarum aut titulorum pro postulato obtinendo ad postulationem; commemoratio operum Dei vel ad gratiarum actionem vel ad obsecrationem referuntur, simplex Dei præsentia penè ad omnes quatuor revocatur. Votum & accusatio eorum qui nos persequuntur & ad peccatum sollicitant, non pertinent ad orationem.

CAPUT III. & IV.

An intentio orandi & attentio sint de essentia orationis vocalis?

Dico 1. Ad veram orationem necessariò requiritur intentio seu voluntas ac propositum orandi, aut petendi aliquid à Deo. Unde si quis recreationis, aut studii causâ legeret totum officium Divinum, non oraret; adeoque præcepto non satisfaceret. Non sufficit enim ad orandum proferre aut legere talia verba, sed debent proferri aut legi cum affectu orandi seu petendi; alioqui infans, dormiens, amens proferendo ejusmodi verba, diceretur orare. Et ista quidem intentio debet esse ex se honestâ, etiamsi posset ex adjunctis circumstantiis interdum vitiari. Intentio autem orandi non necessariò debet esse explicita & formalis, sufficit implicita & virtualis.

Dico 2. Triplex est attentio. 1. Ad materialia verba ut rectè & integrè dicantur. 2. Ad litteralem verborum sensum. 3. Vel ad spiritualem verborum sensum, vel ad Deum, vel ad rem pro quâ oratur. Hac triplici distinctione suppositâ, certum est requiri aliquam attentionem formalem aut virtualem ad orationem vocalem, non tantum ut sit bona, sed etiam ut sit vera oratio; & sic potest dici attentio esse de essentiâ aut substantiâ orationis. Ita communiter D. Thom. Cajet. Cord. &c. quia oratio vocalis est quædam Dei adoratio; *veri* autem *adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate.* Joan. 4. Deinde quælibet oratio est elevatio mentis in Deum; sicut enim qui sine ullâ ad Deum attentione flectit genua eum non adorat, ita qui profert verba sine ulla attentione, eum non orat. Ad orandum igitur validè & sine peccato necesse est ad orationem accedere cum voluntate & proposito attendendi, & in eo perseverare saltem virtualiter. Quare ut oratio vocalis sit vera oratio, sufficit quælibet attentio ex tribus suprà positis; sed ad vitandam omnem culpam non semper quælibet sufficit; peccaret enim aliquis si habens primam tantum attentionem, voluntariè cogitaret simul de re otiosâ aut turpi. Attamen ut oratio sit honesta, sufficit per se una ex illis tribus, etiamsi interveniret voluntaria melioris attentionis carentia, quia hæc circumstantia non est positivè contraria orationis honestati. Contrà autem si quis ex habitu, affectu, instinctu Spiritus Sancti ita attendat ad Deum, ut distrahatur à cogitatione verborum;

borum; nil hoc obstat orationi vocali; quia cum actuali attentione ad Deum, manet virtualis attentio ad verba; imò licèt voluntariè applicet intellectum ad cogitandum de Deo, directè volendo non attendere actualiter ad verba; tamen si humano modo & cum deliberatione proferat decentia & digna Deo verba proferat, sive absque præscriptâ, sive cum præscriptâ verborum formâ memoriter aut legendo; non desinet esse vera & honesta oratio, quia semper simplex & tenuis advertentia ad verba intervenit, etiamsi non sit reflexiva; reflexiva autem non est necessaria.

CAPUT V. & VI.

Quænam requiratur attentio ad orationis vocalis effectus? Et an vocalis oratio privata sit de præcepto?

Dico 1. Requiritur quidem ad orationis vocalis effectus aliqua attentio, sed non eadem ad omnes. Hujus autem effectus sunt impetratio, meritum, & satisfactio, & juxta D. Thom. spiritualis mentis refectio; ad hanc refectionem liquet requiri actualem attentionem; ad impetrationem autem, & ad satisfactionem sufficit virtualis; sed dum actus interior cessavit, licet exterior oratio duret, & illâ durante semper crescat satisfactio ex vi præcedentis intentionis & attentionis; meritum tamen gratiæ & gloriæ non crescit ultra illud, quod sic orans acquisivit, quamdiu actus interior duravit. Quoad privatam orationem vocalem, quamvis ordinariè videatur fructiosius idiotis illâm facere in suâ linguâ vulgari cognitâ, dum fit in secreto loco, quàm in ignotâ; tamen ad eam faciendam in ignotâ, v. gr. in latinâ aut aliâ simili linguâ, quam non intelligunt, sufficit ut sciant generalem verborum, quæ pronunciant, significationem; nempe esse locutionem cum Deo tamquam supremo Domino ac benefactore &c. etiamsi specificam eorum significationem non capiant; imò semper quorumdam verborum propriam significationem solent percipere, v. gr. nomen Dei, Christi Jesu, B. Mariæ &c.

Dico 2. Ex vi juris naturalis, oratio vocalis non est sub præcepto. Naturale enim orandi præceptum sufficienter impletur per orationem mentalem, ac sine vocali potest etiam ipse cultus Dei externus ac fidei professio exerceri. Insuper nec datur de ea præceptum positivum divinum in scriptura, nec alibi; dum enim Christus docuit orare, dicendo *pater noster*, dedit formam orationis, non præceptum, saltem quoad singulos fideles. Deinde ista oratio potest fieri mentaliter; & sic satisfaceretur præcepto per orationem mentalem.

Dico 3. Non videtur dari præceptum Ecclesiasticum, quo omnes fideles teneantur facere privatam orationem vocalem, contra Palud. Navar. Durand. &c. indicantes illam cadere sub obligatione, saltem peccati venialis. Neque reperitur Ecclesiasticum præceptum recitandi voce orationem Dominicam, aut memoriter totam illius petitionum seriem tenendi, tenentur tamen illius substantiam, & quid possint ac debeant Deum orare, sufficienter scire; ideoque parentes suos liberos, & pastores suos subditos tenentur illam docere. Multò minus datur præceptum de salutatione Angelicâ, aut *salve Regina*; nec de recitanda eâdem salutatione Angelicâ dum publicum campanæ signum vespere datur; est enim consuetudo devotionis non obligationis; nec obligatio in diebus festis assistendi vesperis & completorio, aut orandi privatim vocaliter tempore Missæ; imò nec aliis temporibus orandi privatim vocaliter; uti nec ipsi Clerici ante prandium; omnia enim quæ circa hanc privatam orationem vocalem præscripta inveniuntur, sunt consilia, non præcepta; ideoque suadenda est fidelibus frequens oratio vocalis.

CAPUT VII. & VIII.

De circumstantiis servandis in oratione vocali privatâ; & explicatio orationis Dominicæ.

Dico 1. Præter internas orationis circumstantias quæ sunt bona intentio & attentio, aliæ sunt externæ; sunt 1. *tempus*. Quovis autem tempore tum brevi tum longo potest fieri oratio vocalis; non sit tamen in nimiâ multitudine. 2. *locus*. Privata oratio vocalis per se non postulat certam loci conditionem; sed in quovis loco potest fieri. *volo viros orare in omni loco*. 1. Tim. 2. *in omni loco dominationis ejus benedic anima mea Domino*. Psal. 102. imò & in loco quantumvis vili & immundo, dummodò in eo conveniens attentio & reverentia ad Deum haberi possit; si enim detur attentioni impedimentum, non erit orationi aptus; v. gr. forum &c. Deinde quamvis locus sacer per se conducat ad orationem; interdum tamen alius locus solitarius erit utilior. 3. *antiqua* consuetudo orandi versus orientem ob varias causas, 1. Quia per orientem juxta Justinum & August. majestas domini nobis indicatur. 2. Quia paradisus, inquit Greg. Nyss. & Basil. in oriente positus erat. 3. Quia juxta D. Thom. Christus in scriptura oriens & sol justitiæ appellatur. 4. Quia, ait Damasc. Christus in oriente crucifixus fuit facie ad occidentem conversâ. 5. Ut Christiani, inquit pemel, discernerentur à Judæis, qui ad occidentem orare solebant; templi enim tabernaculum erat versus occidentem dispositum. Licita & sancta est hæc consuetudo, sed non necessaria, maximè pro privatis orationibus; pro publicis autem, Christianorum templa ita construi consueverunt ut orientem respiciant. 6. Modus orandi sive in voce, sive in gestu, sive in situ corporis decens ac reverens debet esse.

Dico 2. Sic oratio Dominica breviter explicatur: *Pater noster qui es in cœlis*, ista vox *Pater*, potest dirigi & ad primam Trinitatis personam, & ad totam Trinitatem. Est autem pater non tantum fidelium, sed etiam omnium infidelium seu viatorum; dicitur esse in *cœlis*; quia ibi ostendit suam singularem majestatem, vel creando, conservando, dirigendo cœlos; vel beando homines; & sic viatores illam cogitando, elevant per fidem, spem, charitatem, suam mentem ad Deum. Per 1. petitionem postulamus ut nomen, existimatio, Sanctitas Dei ab omnibus cognoscatur, laudetur, ametur. Per 2. Oramus ut regnum Dei per gratiam hîc, & per gloriam in vitâ futurâ adveniat. Per 3. Oramus ut Dei voluntas complacentiæ, quâ intendit aut cupit aliquid fieri, fiat; sive illa voluntas sit omninò absoluta & efficax, sive sit ex parte objecti conditionata & simplex complacentia. Per 4. Oramus panem & materialem & spiritualem sive Eucharistiam; in græco ἐπιούσιον. Per 5. Oramus peccatorum tum mortalium mediante gratiâ, tum venialium mediante etiam aptâ dispositione remissionem quoad culpam & pœnam; non ex opere operato per istam orationem, sed ex opere operantis. Hancque remissionem petere non tantum potest quilibet peccator cupiendo ut suum cor emolliat ac convertat, sed etiam quilibet justus; quia semper habet aliquid sibi à Deo remittendum sive quoad culpas veniales, sive quoad pœnæ reatum, sive quoad pœnalitates tum corporales hujus vitæ, tum spirituales; ut sunt denegatio consolationis spiritualis, uberioris auxilii &c. dum osor inimici dicit; *sicut nos dimittimus*, non mentitur, quia non dicit *sicut dimitto*, sed *sicut dimittimus*. Quod juxta D. Thom. 22. 4. 83. a. 16. referri debet ad Ecclesiam; vel si ad ipsum referantur ista verba, debet intelligere se habere debitum aliis condonandi,

landi, quo expleto, poterit obtinere à Deo petitam remissionem. Per 6. Oramus ut Deus non permittat nos tentationi peccati succumbere. Per 7. Oramus liberari non tantum à Dæmone, peccato, inferno; sed etiam ab hujus vitæ pœnalitatibus, omnibus temporalibus incommodis, peste, fame, bello &c. hanc petitionem 7. & 3. omisit Lucas, quia virtualiter in aliis continentur. Denique dicitur *Amen*; quæ vox in fine orationis significat consensionem, & effectum ad factam orationem. Hæc oratio Dominica licet dicatur pro totâ Ecclesiâ; dum dicitur tamen privatim, dicitur in suâ privatâ personâ, non totius Ecclesiæ nomine.

CAPUT IX.

De aliis orandi formulis in Ecclesiâ usitatis.

1. De parvo officio B. Virginis. Illud approbavit Pius V. & in eo varia alia. 2. De litaniis B. Virginis Lauretanæ eas approbavit Clemens VIII. pro diversis orandi formis; quæ non sunt universales pro totâ Ecclesiâ, sufficit approbatio Episcopi vel alterius superioris legitimè; quia hoc non invenitur per canones prohibitum. 3. De salutatione Angelicâ. *Ave* (id est salve vel gaude) *gratiâ plena*, *Dominus tecum*; hæc verba ab Angelo dicta sunt; & nomen Mariæ, additum est ab Ecclesiâ. *Benedicta tu in mulieribus*, ab Angelo & ab Elizabethâ dicta sunt. *Et benedictus fructus ventris tui*, à solâ Elizabethâ pronunciata fuerunt; ac Ecclesia eis verbis adjunxit JESUS; uti & reliquam partem, *Sancta Maria mater Dei* &c. 4. De Rosario, & coronâ B. Virginis. Illud constat ex 150. *Ave Maria*, & 15. *pater noster*; hæc ex 73. Ave Maria, (juxta alios ex 63.) & 7. *pater noster*; (juxta alios ex 6. *pater noster*) corona creditur à piis hominibus inventa in memoriam & honorem totidem annorum quot B. Virginem in hac vita vixisse probabile est; ideoque vocata est corona; quia integrum B. Virginis vitæ circulum repræsentat. Rosarium autem quod habet quamdam psalterii imitationem, licèt multi credant initium sumpsisse à B. Dominico per divinam revelationem; videtur tamen longo ante tempore fuisse in usu dum illud recitatur ex obligatione voti aut pœnitentiæ sacramentalis, illi satisfit recitando alternatim cum socio; imò & recitando per partes in diversis diei horis. Ad lucrandam indulgentiam ipsamet recitatio Rosarii, ad quam quis tenetur aliunde, v. gr. ex voto, aut ex pœnitentiâ Sacramentali, potest sufficere. An verò dum quis tenetur ex voto aut ex pœnitentiâ Sacramentali simul, aut ex superioris jussu, possit suæ obligationi satisfacere unicâ satisfactione, id pendet ex intentione voventis, aut confessarii aut imperantis.

4. De *salve Regina*; magna elogia quæ in hac oratione illi attribuuntur, v. gr. *Regina*, *Mater misericordiæ*, *spes nostra* &c. non illi attribuuntur ad æqualitatem cum Deo, sed ob singularem sanctitatem & dignitatem supra omnes Angelos & homines.

5. De *Litaniis Sanctorum* omnium. Harum antiquitas & usus habetur ex Conciliis Araus. Gerand. Brachar. Tolet. &c. ante mille annos celebratis. Nec solum in Ecclesiâ occidentali, sed etiam in orientali illarum usus est antiquissimus; ut patet ex codice Theodosii tit. de Hæreticis. l. 30. ex Socrat. Niceph. &c. adeoque iste orandi modus non tantum privatus, sed etiam fuit in Ecclesiâ publicus & universalis; estque summâ veritate & pietate plenus. Hinc constat istarum litaniarum inventorem & institutorem non fuisse S. Gregorium; ipse tantum illas variis in locis & sæpius indixit, maximè ob publicas calamitates. Litaniæ, quæ fiunt triduo ante Ascensionem, dicuntur majores ob majorem olim pompam assistente Episcopo; quæ autem fiunt die S. Marci, dicuntur minores ob minorem. Idem fer judicium cum proportione de Litaniis B. Virginis Lauretanæ; sed hæ non sunt tam antiquæ.

LIBER IV.

De publicâ Ecclesiæ oratione, & Horis Canonicis.

CAPUT I.

De antiquitate & honestate chori Ecclesiastici.

Nota: Duobus modis fit oratio ab aliquâ communitate; 1. Dum multi simul ad orandum conveniunt, sed unusquisque pro se orat quasi privatim, solam loci vel temporis vel materiæ habens cum aliis conjunctionem. 2. Dum una oratio funditur omnium nomine, ita ut omnes orent tamquam istius communitatis membra; & singuli ad illam orationem partialiter aliquo modo concurrant sive voce, sive suâ præsentiâ, ac consensu.

Dico: Chorus Ecclesiasticus in quo extra Missæ solemnia publicæ & communes orationes fiunt à populo Christiano aut ejus nomine, est Sanctus & Spiritûs Sancti instinctu in Ecclesiâ introductus; ut antiquissima & universalis traditio manifestat de fide. Patet ex 1. Cor. 14. ubi expressè agitur de istis Ecclesiasticis conventibus, & concluditur his verbis, *omnia honestè & secundum ordinem fiant*. Item Ephes. 5. Deinde Clemens lib. 8. c. 34. sic incipit: *precationes facite manè* &c. agendo de oratione publicâ & ibi enumerat horas Canonicas. Idem habetur ex Justino Martyre Apolog. 2. ex Tert. Apolog. c. 39. & maximè ex Basil. Epist. 93. Apolog. ratio autem est, quia Ecclesia est unum corpus mysticum, in quo omnes unum sumus in Christo; ideoque debet per modum unius Deum colere & adorare. Hinc instituti sunt ejusdem Ecclesiæ ministri & Sacerdotes, quibus Ecclesia commisit suas vices, ut nomine totius corporis orationes fundant; ideoque ejusdem Ecclesiæ authoritate institutæ sunt peculiares deprecationes, fundendæ omnium nomine, qua vocantur Divinum seu Ecclesiasticum officium; estque unum & idem quoad substantiam pro totâ & universali Ecclesia.

CAPUT II.

De partibus Divini Officii.

Nota. Partes ex quibus ritè ordinatis componitur Divinum officium, sunt hæ: psalmi, hymni, cantica, lectiones, responsoria, versiculi, benedictiones, capitula, invitatoria, antiphonæ, collectæ seu orationes Ecclesiasticæ, oratio Dominica & Angelica, symbolum fidei, peculiares antiphonæ pro B. Virgine. Nunc breviter de his generatim & speciatim dicendum est. Itaque

Dico 1. Omnes illæ Divini officii partes aptissimæ sunt, sancteque ac prudenter fuerunt ad hoc Divinum officium componendum assumptæ. Assertio hæc quoad omnes partes generatim sumptas censetur esse tamquam de fide; quoad minutissimas autem videtur esse tam certa, ut sine gravi temeritate negari non possit. Id enim probat universalis Ecclesiæ auctoritas, & colligitur ex 1. Cor. 4. Ephes. 5. col. 3. jam verò

Dico 2. De singulis Divini officii partibus sic. 1. de

Psalmis. Hos recitandi usus antiquissimus est, ut patet ex Conc. Laodic. & Brachar. prohibentibus recitari in Ecclesiâ alios Psalmos præter Canonicos seu Davidicos. Et ex Dion. c. 3. de cœlesti Hierar. ponente missæ initium sic: *conversus* (Sacerdos) *ad Divinam aram Psalmos canere incipit, cantantque cum eo omnes Ecclesiastici ordinis.* Mosquè finiendi illos per hæc verba: *gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*, est etiam antiquissimus, cum Athan. c. de virgin. Sic doceat gratias agere post mensam: *miserator & misericors Dominus escam dedit timentibus se. Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto.* ac Basil. lib. de Spir. Sancto c. 27. dicit hunc morem glorificandi S. Trinitatem haberi ex Apostolicâ traditione. Certè in initio liturgiæ Jacobi ita dicitur: *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto trino & uno.* Deinde crescente Arianismo, illorum usus fuit frequentior; ac Damasus Papa suasu S. Hieronymi in fine cujuslibet Psalmi præcepit adjungi. *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, sicut erat in principio & nunc & semper & in sæcula sæculorum Amen.*

2. De *Hymnis*; licèt non sint à scriptoribus Canonicis compositi; tamen eorum Authores sunt gravissimi, nempè Ambrosius, vel Hilarius, & aliquorum etiam postea D. Thomas. Hymnorum usum in initio Ecclesiæ fuisse patet ex Ephes. 5. & Colos. 3. *Cantica* verò ex Sacrâ Scripturâ sumpta sunt, sicut Psalmi, *Te Deum laudamus* vocatur Hymnus, non Canticum.

3. De *Lectionibus.* Gelasius in can. *Sancta Romana.* D. 15. ait eas partim ex Sacrâ Scripturâ, partim ex homiliis sanctorum, & etiam indicat eas ex gestis sanctorum desumi; idque clarius statuit Conc. Carthag. 3. cap. 47. Undè patet earum antiquitas; uti & Conc. Agathens. antè 1100. annos celebratum facit mentionem de *Antiphonis*, *Capitulis*, *Collectis* seu *Orationibus* &c.

Ex dictis colligitur licet totum officium Divinum non constet ex solis scripturis canonicis; tamen esse sanctè distributum & confirmatum ex piis lectionibus, Scripturæ interpretationibus, aptis orationibus, aliisque rebus ad instructionem, meditationem, fervorem orantium conducentibus; cumque sit institutum præcipuè pro personis divino cultui dicatis, quas decet die ac nocte Dei laudibus vacare, ideo paulò longius confectum est. Dum eadem verba interdum repetuntur, id fit ad excitandum spiritum & devotionem augendam. Denique istarum partium varietas diversas etiam habet utilitates.

CAPUT III.

De Divisione Ecclesiastici officii in nocturnum & diurnum.

Dico 1. Officium Ecclesiasticum vocantur *horæ canonicæ*: vocantur *Horæ* à certâ diei horâ, in quâ recitari debet aliqua ejus pars; & *Canonicæ* à regulâ juxta quam debet recitari. Præter divisionem diei naturalis in 24. horas æquales, olim nox in 4. partes, & dies artificialis in 4. partes æquales inter se dividebatur; noctis partes dicebantur vigiliæ, nempè 1. 2. 3. 4. noctis vigiliæ; diei artificialis partes dicebantur *Horæ*, & unaquaque harum horarum continebat tres alias; hinc vocabantur prima, tertia, sexta, nona; à suo fine tamen, non à suo initio, ita ut diceretur tertia quando incipiebat sexta; & sic de aliis. Apud Judæos hæ 4. horæ erant peculiariter distinctæ ad orationem fundendam intra aliquam singularium partem, ut patet ex scripturâ. *Et manè oratio mea præveniet te.* Psal. 87. *Petrus & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.* Act. 3. *Petrus ascendit ad superiora, ut oraret circa horam sextam.* Act. 10. Unde

Dico 2. Convenientissimè divinum officium fuit ab Ecclesiâ distributum in partem nocturnam & diurnam; prout habetur cap. *dolentes* de celebr. Missar. cap. *placuit*, D. 12. & patet ex 1. paral. 3. ubi constituti dicuntur Levitæ, *ut die ac nocte jugiter suo ministerio deservirent.* Item David ait: *media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Psal. 118. De diurna oratione passim habentur scripturæ testimonia. *Vespere, manè & meridie narrabo & annunciabo, & exaudiet vocem meam.* Psal. 54. huncque fuisse perpetuum Ecclesiæ morem manifestatur ex Tert. in Apolog. ex Basil. Cypr. Ambros. &c. frustra hîc adderemus istius nocturnæ & diurnæ orationis ita per horas distributæ utilitatem & sanctitatem.

CAPUT IV. & V.

De partitione nocturni & diurni officii.

Dico 1. Convenientissimè nocturnum officium ab Ecclesia distributum est in matutinum & laudes. Cum autem sæpè matutinum constet tribus nocturnis, ideò Durand. Nav. Sot. & alii dicunt primum nocturnum in primâ noctis vigilia; 2. in 2. 3. in 3. laudes in 4. recitari olim solitus fuisse; Sed hoc videtur valdè incertum; quia matutinum ut colligitur ex Ambr. Hier. &c. inchoabatur mediâ nocte; & in feriali officio est tantum unum nocturnum. Attamen posset dici non semper, sed aliquando v. gr. in diebus dominicis ac festis ad majorem solemnitatem & devotionem, alicubi, non ubique, istum morem recitandi tres nocturnos divisim & interruptè per tres noctis vigilias servatum fuisse; dicique tres nocturnos in honorem ac memoriam Sanctiss. Trinitatis. Laudes autem juxta antiquam institutionem tempore distincto & separato à recitatione trium nocturnorum, vel nocturni, qui nocte intempestâ dicebantur, propè auroram ad galli cantum tamquam distinctum officium recitabantur. Jam verò usus obtinuit, ut laudes finitis nocturnis vel nocturno, continuè dicantur; quod tamen non esse novum colligitur ex Hug. de S. Vict. imò creditur hæc consuetudo in Ecclesiâ Romanâ semper fuisse servata, ut laudes statim post matutinum continuè dicerentur, ut refert Amalar. libr. de ordin.

Dico 2. Officium diurnum dividitur in primam, tertiam, sextam, nonam, vesperas, completorium, ut habetur ex cap. *dolentes.* 1. de celebr. Missarum. & ex c. *presbyter.* D. 91. ex his sex partibus, celebriores inveniuntur tertia, sexta & nona apud antiquos patres & scripturam. Act. 3. & 10. Marc. 15. Dan. 6. S. Clem. Basil. &c. Vesperæ autem satis indicantur Psal. 54. *Vespere & manè & meridiè narrabo* &c. & Psal. 140. *elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* De primæ autem & completorii institutione quamvis non inveniatur tam certa notitia, probabile est tamen etiam ab Apostolis traxisse originem, itaque duo officia distincta fuisse instituta longè ante Cassianum S. Hieronymo coætaneum, dicentem in suo Monasterio Bethlemitico introductum morem recitandi primam, & suo tempore primitus institutam istam functionem canonicam; cùm Clemens l. constit. c. 34. jam illam præcipiat. Idem dic de completorio; etiamsi sub isto nomine *completorii* non videatur tam antiquum.

CAPUT VI.

De numero horarum Canonicarum.

Dico 1. Horæ canonicæ non ſunt plures quàm octo; quia aliæ preces aut officia v. gr. officium B. Virginis ab Urbano II. ante 600. circiter annos in Conc. Claramontano, ut creditur, inſtitutum; officium defunctorum; pſalmi graduales & pœnitentiales cum litaniis, ſunt tantum aliquid quaſi annexum Horis canonicis, earumque numerum non augent. *ſepties in die laudem dixi tibi.* Pſal. 110.

Dico 2. Numerantur tantum ſeptem Horæ canonicæ juxta communem loquendi modum & breviarium Romanum, contra quoſdam dicentes eſſe octo, aut ſaltem fuiſſe olim octo, quia tunc laudes ſeparabantur à matutino, & diverſo tempore recitabantur; ſed quamvis nunc in recitatione privatâ, & etiam in publicâ ſi rei novitas non officiat, poſſint adhuc laudes ſeparari à matutino; imò matutini nocturnus unus ab alio ex juſtâ causâ, recitando privatim; tamen id non probat matutinum & laudes eſſe duas Horas diſtinctas. Dum autem fit ſeparatio, in fine nocturnorum dicenda eſt oratio. Denique quando hæc diviſio recitandi Horas Canonicas, forma, ac numerus inceperit, non ſatis conſtat; ſed paulatim ab imperfectiori ad hanc perfectam normam perventum eſt.

CAPUT VII. & VIII.

De modo recitandi & canendi Horas Canonicas.

Dico 1. Horæ canonicæ, prout ab Eccleſiæ Miniſtris dicuntur, debent neceſſariò recitari voce ſenſibili, ex præcepto Eccleſiæ, quæ non poteſt convenienter orare per ſuos miniſtros, niſi ſigno ſenſibili exprimant ipſius orationem; non enim interna cognoſcit nec judicat. Clericus tamen privatim recitans ſatisfacit ſubmiſsâ voce eas dicendo, etiamſi poſſit etiam altâ voce & pſallendo illas dicere, modò non præbeat ſcandalum aut aliis non ſit impedimento. Privatim recitans cum ſocio, tenetur ita altè dicere, ut ab alio audiri poſſit; ſolus autem recitans ſatisfacit, ſi ita verba formet, ut ſeipſum, ſecluſis impedimentis, audire poſſit.

Dico 2. Quando officium Eccleſiaſticum pro fidelium uſu in Eccleſiâ recitatur, neceſſe eſt altâ voce proferri, ut aſſiſtentes fideles excitentur ad devotionem, ad petitionem vel ad laudem Dei; non recitatur autem linguâ vulgati, ne indocta plebs capiat inde occaſionem errandi aut vilipendendi ſacra myſteria.

Dico 3. Ea eſt ſanctiſſima conſuetudo, ut horæ canonicæ cum cantu & pſalmodiâ in Eccleſiâ dicantur. De fide contra Wald. & Wicl. Hæreticos orationem vocalem, & maximè modum dicendi horas canonicas canendo, arguentes. *Probatur.* 1. ex con. Trid. ſeſſ. 23. cap. 18. & ex ſcripturâ. Nam tempore Moyſis fuit conſuetudo canendi divina cantica. Exod. 15. Deut. 32. & tempore Davidis cæpit uſus canendi pſalmos & laudes Dei in citharâ, ut habetur ex 2. Reg. 7. ex 1. paral. 5. & 6. & alibi. 2. ex conſuetudine naſcentis Eccleſiæ tam græcæ quàm latinæ, etiamſi in pontificali tribuatur Damaſo iſte cantus, qui fortè in meliorem formam illum redegit. Nam fit illius mentio in can. 43. & 69. Apoſtolorum, ac in Clem. lib. 8. conſtit. c. 34. &c. 3. ratione, quia varias habet utilitates, *triſtia* enim *corda*, ait Iſid. libr. ſent. c. 7. *conſolatur, gratiores mentes facit, faſtidioſos oblectat, inertes excitat, peccatores ad lamenta invitat* &c. aliaque ſimilia habent Juſtin. Baſil. Auguſt. &c. Deindè dum loquimur cum Deo ſive altâ, ſive ſubmiſſa voce, non id facimus, quaſi non poſſit Deus aliter noſtra ſenſa percipere; ſed quia hoc expedit nobis. Nec Eccleſiaſticis perſonis, aut quibuſvis aliis etiam celſæ dignitatis viris indecorum eſt ſic laudes Deo canere. De obligatione Horas recitandi, poſtea dicetur.

Dico 4. Cantus organicus, quem figuratum appellant, ſeu muſicis notis compoſitus, in Miſsâ & in divinis officiis per ſe non eſt malus, nec jure Eccleſiaſtico ſimpliciter prohibitus; Joannes enim ſecundus in Extrav. unicâ prohibuit tantum indecentem ejus modum & indecoras ac profanas modulationes, aut certe illi per conſuetudinem derogatum eſt. Et quamvis interdum Pſalmi vel hymni hoc modo decantati non ita perfectè percipiantur, tamen vel ſic poſſunt excitare ſuâ melodiâ fideles ad majorem devotionem, & mentis in Deum elevationem, atque ad novam myſterii æſtimationem; præterquam quòd in tali cantu nihil ſit contra clericorum decentiam, & officii ſanctitatem.

Dico 5. In hoc cantu Eccleſiaſtico licitum eſt etiam uti inſtrumentis muſicis, quæ videtur D. Thom. improbaſſe tamquam in lege novâ inutilia; ſed dicendum eſt moderatum & gravem horum inſtrumentorum uſum nec per ſe eſſe indecentem pro officio Eccleſiaſtico, ut patet ex veteris legis, & ex antiquiſſima conſuetudine; nec ullo jure Eccleſiaſtico prohibitum. Attamen quando aliqua pars, aut verſus divini officii per organum vel aliud inſtrumentum decantatur, expedit ut non fiat ſine aliquo vocis cantu.

CAPUT IX.

Ad quas perſonas ſpectet canere horas canonicas publicè in choro?

Dico 1. Munus hoc cantandi publicè horas canonicas per ſe loquendo ſpectat ad perſonas Eccleſiaſticas, ſeu ad peculiares Eccleſiæ miniſtros, non verò ad totam plebem; quæ inconditè, vociferando, & confuſionem pareret & devotionem ac reverentiam tolleret. Hinc in templis ſemper particularis locus deputatus eſt, in quo clerus ſeu divinorum officiorum miniſtri ſe recipiant, & ſint à populo ſeparati, de quo fit mentio in conc. Tolet. 4. cap. 18. ſed licet hoc munus cantandi divinum officium non ſpectet ad totam fidelium plebem; tamen non eſt ita proprium clericorum, ut ipſi ſoli ad illud aſſumantur; poſſunt enim etiam alii aſſumi; unde Iſid. lib. 2. de divino officio, cap. 12. facit mentionem de pſalmiſtis ſeu cantoribus, quos Eccleſia alere & inſtruere ſolet ad cantandi miniſterium. Hi pſalmiſtæ per ſe non erant clerici. Pſallere igitur in Eccleſiâ non eſt officium alicui ordini per ſe affixum, ſed de ſe poteſt eſſe commune cuilibet chriſtiano. Hinc inſtitutum eſt, ut non ſolum per clericos, ſed etiam per Laïcos ac per Religioſos, imò & per feminas Religioſas Horæ canonicæ publicè cantantur; ita tamen ut perſonæ ad hoc miniſterium deputatæ, ſint Eccleſiaſticæ, id eſt peculiari modo aliquo ad divinum obſequium deſtinatæ. Itaque

Dico 2. Hoc munus pertinet quidem & ad clericos & ad Religioſos, ſed diverſo modo; ad cle-

ricos propter audientes, & usum populi; ad Religiosos propter se ipsos & suam devotionem; deinde nec omnes Clerici debent in cantu occupari, sed solum illi qui superfuerint ex aliis gravioribus ministeriis, unde Greg. c. *in Sancta Romana* 92. D. prohibet ne Diacono imponatur onus cantandi tamquam debitum sui officii ad quod vel ordinetur vel principaliter eligatur; nec in eo munere ita occupetur, ut à studio & ab officio prædicandi impediatur; atque hoc juxta antiquum morem, quo Diaconis solebat committi officium prædicandi verbum Dei, ut patet ex Clem. Epist. 1. & 2. &c. sed nunc hæc consuetudo fere cessavit; Diaconi enim nunc nullum fere aliud munus exercent, nisi cantandi in Missâ solemni Evangelium, adeoque ista Gregorii prohibitio videtur cessasse.

CAPUT X.

Quenam personæ & quo in loco teneantur publicè Horas canonicas dicere?

Dico 1. Munus hoc publicè dicendi Horas canonicas in Ecclesiâ, est sub obligatione præcepti impositi Ecclesiæ ministris & clericis ad id officium deputatis. Cap. ult. dist. 92. & cap. 1. de celeb. Missarum. Istud enim officium est, ut in Ecclesiâ publicè dicatur non pro sacerdotibus seu clericis tantum, sed etiam pro toto populo ad ei assistendum. Hoc præceptum publicè canendi officium divinum, quoad Ecclesias seculares, obligat ut quotidie in cathedralibus & collegiatis fiat hoc officium, ut habetur ex Clem. 1. de celebr. Missar. idemque servandum est in quibusdam parochialibus pinguioribus & habentibus plura beneficia, ita ut omnes horæ canonicæ quotidie dicantur, maximè si sit talis consuetudo; in aliis autem parochialibus, ubi est parvus populus & tenuis census, communiter obtinuit consuetudo ut officium canonicum in eis non dicatur publicè, præterquàm in diebus festis; & in eis quidem non solet dici totum officium, sed tantum in Missâ ante prandium, & vespere post prandium; sed pro simplicibus Ecclesiis seu capellis nihil jure communi statutum est, adeoque standum Illarum statutis approbatis.

Dico 2. In Regularibus Ecclesiis datur obligatio dicendi publicè horas canonicas juxta cujusque religionis institutum & consuetudinem. Sumitur ex eod. Clem. 1. de celebr. Missar. in qua cùm Ecclesiis cathedralibus & collegiatis apponuntur etiam regulares; sed hæc supponit aliunde obligationem vel ex religionis instituto vel ex consuetudine; & præcipit ut debito modo id fiat.

Dico 3. Hæc obligatio cadit præcipuè in Prælatum, Rectorem aut superiorem cujusque Ecclesiæ, utpote qui juxta dictam clementinam tenentur sollicitam curam adhibere, ut debitis horis id officium psallatur aut celebretur; deinde descendit ad singula istius communitatis membra, sed non eodem modo; nam clerici seu sacerdotes sæculares licet ex vi suæ ordinationis teneantur recitare horas canonicas; non tamen ex vi istius ordinationis tenentur eas in choro publicè dicere, sed tenentur tantum ii qui sunt alicui Ecclesiæ deputati, id est qui in ea habent beneficium, quod ob tale servitium datur, vel talem habet annexam obligationem; v. gr. canonici, præbendarii, beneficiati, parochi in suis Ecclesiis. Quod attinet ad Episcopum, per se loquendo non tenetur ad chorum, nisi forte quibusdam diebus festis vel solemnibus in quibus consuetudo & publica ædificatio id postulat, utpote gravioribus occupationibus impeditus. in c. enim ult. dist. 92. non fit mentio Episcopi. Optimum tamen consilium videbitur, ut diebus dominicis ac festis, nisi causa urgens impediat, ipse officio adsit; & in diebus solemnioribus poterit fortasse intervenire obligatio, saltem pro tempore missæ aut vesperarum vel etiam pro matutino; sed consuetudinis habenda est etiam ratio, denique cavere debet prælatus ne videatur hanc curam omninò negligere. Nunc quoad religiosos

Dico 4. Religiosi qui chorum profitentur, non tenentur ex vi generalis præcepti obligantis sub mortali, ad recitandas horas in choro, nisi ubi fuerit particularis ipsorum constitutio. Unde facilius potest excusari Religiosus ab hoc munere canendi in choro sine levi culpâ, quàm clericus sine gravi aut mortali, dum ratione sui beneficii ad id tenetur; quia unusquisque Religiosus in particulari tantum tenetur ex vi suæ regulæ, ordinariè obligantis tantum sub reatu pœnæ, non culpæ, adeoque si levis aut moderata causâ interveniat, poterit ab omni culpâ liberari, modo privatim officium suum recitet; idemque est de ipso Religiosorum prælato gravioribus sæpe negotiis occupato, qui tamen debet aliis exemplo prælucere. At verò clericus per se loquendo ratione sui beneficii & stipendii ex lege justitiæ tenetur hoc ministerium præstare suæ Ecclesiæ sub culpâ gravi ex suo genere; ideoque non solvendo suum debitum peccat mortaliter, nisi ex levitate materiæ, vel ex gravi causâ legitimè excusetur; lex enim justitiæ ex suo genere obligat sub mortali. Potest autem dari causa quæ à culpâ excuset; sed si sit diuturna, oportet ut legitima superioris facultas vel dispensatio interveniat.

Hinc collige canonicos aliosque beneficiatos, qui quotidianas retributiones ob assistentiam in choro, accipiunt, non posse illas tutâ conscientiâ accipere, nec acceptas retinere si choro non intersint, ut habetur in cap. unic. de Cleric. non resid. in 6. sic: *exceptis illis quos infirmitas aut justa corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusarent.* Item Trid. sess. 24. cap. 12. additque canonicos assistentes non posse ipsas retributiones absentibus remittere; sed vult ut ipsi eas, quibus absentes privantur, accipiant. Denique tenentur clerici dicere officium Ecclesiasticum in Ecclesiis seu templis ad hoc munus deputatis.

CAPUT XI.

Quodnam officium Divinum in choro sit recitandum?

Dico 1. Omnes Ecclesiæ ex Bullâ Pii V. tenentur recitare officium Divinum juxta formam breviarii Romani, exceptis iis quibus fuit forma officii ab Apostolicâ sede approbata & 200. annorum consuetudine ante Bullam dictam roborata; possunt tamen hi Romanam formam suscipere, sed susceptam semel non licet iis relinquere. Hæc lex Pii V. de recitando juxta formam Romanam officio obligat ubique, estque non tantum præcipiens, sed etiam irritans omnem alium modum recitandi ita ut non satisfiat præcepto aliter recitando; insuper obligat in publicâ oratione ad recitandum determinatè tale temporis vel diei officium, & non aliud, ita ut nequeat prælatus dispensare permanenter etiamsi ex causâ; cum causâ verò possit quasi transeunter; deinde in publicâ recitatione quæ fit in choro, servandus est non so-

solum ordo totius seu unius horæ inter partes, sed etiam partium seu Horarum inter se, idque ex præcepto pro choro.

Dico 2. Interpolatio seu interruptio totius chori facta in aliquâ Horâ canonicâ præter institutionem, est peccaminosa, dixi *præter institutionem* ut excludam interpolationem inter tres nocturnos vel inter se vel à laudibus. Vide dicta superius. Cessatio alicujus assistentis à cantu, sed non à recitatione, non dicitur interruptio, si autem & recitatio cesset, tunc talis cessatio moraliter æquivalet omissioni partiali alicujus partis, quæ si fuit parva potest repeti seu recitari expleto officio. At interruptio per actionem incompossibilem cum divino officio, longe gravior est culpa.

CAPUT XII.

An satisfaciant clerici in choro alternis versibus psalmos canendo; & quid in hoc servare teneantur?

Dico 1. Mos est Ecclesiæ antiquissimus ut in Horis Canonicis psalmi alternatim per singulos versus à psallentibus dicantur, primùm, uti referunt Radulp. Amalar &c. introductus à Sancto Ignatio in Ecclesiâ Antiochenâ, cum audisset Angelos decantantes alternatim hymnos in laudem SS. Trinitatis, & inde per orientem propagatus fuit. Hinc constat unumquemque psallentium aut publicè recitantium suo muneri satisfacere, si postquam versum ad se pertinentem dixit, alium dicentem attentè audiat. Sic enim Ecclesia constituit ad majorem facilitatem, devotionem, attentionem &c.

Dico 2. Clericus qui assistens in choro omittit versus ad se pertinentes, ita ut nec illos cantet nec voce submissâ recitet, si non habeat propositum recitandi iterum postea privatim officium suum Canonicum, suæ obligationi non satisfacere, audit enim tantum, non recitat. Si autem habeat propositum iterum recitandi illud privatim, tunc dic de eo idem ac de non psallente, sed submissâ voce recitante. Quare

Dico 3. Is qui aliis in choro canentibus non canit, sed tantum submissâ voce recitat versus suos seu ad se pertinentes versus, recitat integrum officium; quia habet unam partem à se recitatam, & alteram ab aliis canentibus sibi communicatam, etiamsi ipse suam aliis non communicet, adeoque suæ recitandi divini officii obligationi satisfacit; sed arbitror eum non satisfacere debito chori servitio; quia ejusmodi clerici habent specialiter redditus Ecclesiasticos, ut choro non tantum assistendo, sed etiam psallendo inserviant; ergo si non psallant, non implent suum officium ac servitium, ergo contra justitiam peccant, adeoque mortaliter ex genere suo. Atque id etiam aliquo modo colligitur ex Conc. Trid. sess. 24. cap. 12. Hinc sequitur istos non solum peccare, sed etiam non facere suas distributiones quæ assistentibus choro dantur, saltem quoad dimidiam earum partem, quia implent tantum sui servitii partem dimidiam ad summum, assistendo choro, & audiendo devotè alios psallentes. Si sola tamen Ministrorum præsentia vel ex fundatione vel ex consuetudine rationabili requiratur, tunc & suo muneri satisfaciunt, & distributiones possunt facere suas, etiamsi non cantent in choro; sed ista consuetudo debet esse talis, ut non diminuat notabiliter divinum cultum; alioqui esset irrationabilis & contra religionem & contra justitiam. Ecclesiæ igitur sufficienter prospiciendum est de cantoribus, v. gr. capellanis, portionistis &c. ut officium divinum pro dignitate fiat, & verisimile est horum cantorum stipendia aut portiones seu fructus determinatos fuisse ex redditibus, qui ad Canonicos pertinere debuissent; ideoque sicut divisum est emolumentum, ita & onus; hinc illi choro assistunt & per se ipsos cantant; hi assistunt & cantant per alios.

Dico 4. Non tenentur clerici unius chori, dum alius chorus cantat, quippiam submisse recitare seu dicere submissâ voce quod alius cantat, sed debent tantum audire, & quasi per alios canere; imò non expedit id facere, possentque peccare venialiter perturbando seipsos, circumstantes, & canentes, ac minuendo propriam attentionem. Qui tamen submisse sic recitat versum ab alio choro cantatum, implet per se loquendo præceptum & recitandi officii, & inserviendi choro, ac potest non peccare. Dein una pars chori dum tacet, tenetur attendere ad aliam quæ cantat, & ad utramque canonicus seu præbendarius qui ex consuetudine satisfacit choro per præsentiam nil cantando, nempe ut suo muneri assistendi choro satisfaciat. Atque hæc de psalmis, nunc quoad alias officii partes.

Dico 5. In iis quæ ab uno tantum solent dici, v. gr. lectiones, initia Antiphonarum aut Psalmorum, oratio, capitula &c. sufficit audire dicentem, seu canentem, nec oportet nec expedit illa privatim legere, saltem voce recitando. In iis quæ à duobus cantantur, v. gr. versiculi, aut à pluribus, v. gr. responsoria, & interdum psalmi ad organum, satisfit etiam audiendo & expedit nil aliud addere. In iis autem quæ à toto choro simul dicuntur, tunc omnes qui ad cantum tenentur, debent cantare. Si quid leve horum ab aliquo omittatur fortuitò, satius est inter recitandum, nil repetere. Denique debent omnes secretò dicere *Pater*, *Ave*, *Credo*, *Confiteor*, ubi dicenda sunt.

CAPUT XIII.

De omissione, mutilatione, additione officii divini in choro.

Dico 1. Privare omnibus horis canonicis Ecclesiam, in quâ est ad illas obligatio, per integrum diem naturalem, est peccatum mortale, quod committitur ab omnibus qui sunt istius omissionis causa, vel ad eam cooperantur, maximè ab eo cui cura Ecclesiæ incumbit. Item omittere quamcumque horam integram divini officii in choro, est etiam gravis transgressio, nec potest prælatus in hoc dispensare, nisi adsit tam gravis necessitas, ut prudenter judicetur præceptum non obligare in tali casu; ideoque idem dicendum est de notabili cujusquam horæ parte, qualis videtur esse, ut postea dicetur de privatâ recitatione, tertia pars, imò & minor pro publicâ. Atque hæc omissio intelligitur de omissione officii quæ fit publicè à toto choro, quæ ut talis, non potest compensari per privatam recitationem. Dum quis autem in particulari publici officii aliquid omittit, animo id supplendi postea per privatam recitationem, licèt possit etiam peccare mortaliter ob defectum concurrendi cum choro, nisi levitas materiæ ab eo excuset, tamen si ista omissio per absentiam à choro pro aliquâ parte horæ non sit tanta, ut veniat digna privatione distributionis illi horæ correspondentis, procul dubio non sufficit ad peccatum grave; consuetudine enim vel statuto receptum ferè est, ut qui chorum ingreditur ante primum finitum Horæ psalmum, non mulctetur, etiamsi circà istius psalmi finem ingrediatur; habeturque in Conc. Basil. sess.

21. §. 2. & in aliis aliquid simile. Secus verò dicendum foret, si quis formale vel virtuale propositum haberet semper omittendi in singulis Horis illas partes, quas sine mulcta omittere potest. Non hinc tamen sequitur eum, qui omittit horæ partem majorem illâ, quæ sine mulcta omitti potest, statim peccare mortaliter, si propositum habeat illam postea privatim recitandi; imò nec propter absentiam unius Horæ integræ à choro cum onere omittendi partem distributionum, videtur statim damnandus peccati mortalis, si illam privatim recitet. Quidam id extendunt ad unius diei absentiam, sed hoc videtur periculosum.

Dico 2. Omnis modus canendi Horas in choro cum aliquâ versuum aut verborum mutilatione, de se peccaminosa est; & licèt ordinariè videatur in hoc intervenire tantum culpa venialis; interdum tamen posset esse mortalis, si nimia sit verborum mutilatio; posset enim ex omnibus sic omissis fieri pars notabilis Horæ; graviorque est culpa hæc mutilatio dum fit à toto choro, quàm dum fit ab uno, altero-vè. Ad hunc defectum reducitur celeritas: hæc enim non fit sine verborum syncopâ.

Quod attinet ad parvum officium B. Virginis, officium defunctorum, psalmos graduales & pœnitentiales, ab his in choro recitandis Pius V. exemit illos qui Breviario Romano utuntur, non autem alios qui illo non utuntur. Verum tamen pro illis Ecclesiis in quibus erat consuetudo recitandi parvum officium B. Virginis, nihil innovavit circa hoc officium, easque reliquit in suâ consuetudine. Sed quoad officium defunctorum, psalmos graduales & pœnitentiales, sunt exemptæ ut aliæ. Pro cæteris Ecclesiis quæ non utuntur breviario Romano, consulenda est earum consuetudo, aut specialia statuta.

Dico 3. Qui privatâ auctoritate aliquid divino officio addit in choro, peccat: 2. si addat aliquid quasi perpetuo ritu servandum. 2. si ex occasione alicujus solemnitatis addat aliquid quod non est in Breviario, v. gr. antiphonas, hymnos, orationem alicujus sancti 3. si aliquid indecens, lascivum aut profanum interponat inter officii partes, quod vocant vulgò *motetum*; si tamen hæc *moteta* sint pia & honestus illorum cantus, non erit peccatum illa interponere, vel simplicem organi sonum; modò non hic sit ad lasciviam accommodatus.

CAPUT XIV.

De attentione ac devotione in choro servandâ, ac situ.

Dico 1. Præceptum latum in cap. *dolentes*, præcipiens ut officium divinum *studiosè* & *devotè* celebretur, est proprium & rigorosum præceptum, & unicum quidem quo duo præcipiuntur nempe integritas officii per particulam *studiosè*, & attentio per particulam *devotè*. Et quoad hunc internum attentionis actum, qui est modus recitandi, non est novum præceptum; sed idem ac antiquum, & in choro etiam obligat. Unde licet per distractionem involuntariam non violetur; potest tamen per voluntariam atque committi peccatum mortale, si voluntariè per notabilem officii partem distrahatur sine animo posteà iterum recitandi; si autem habeat quis propositum iterum postea recitandi, etiamsi voluntaria distractio per notabilem Horæ partem, aut per integram Horam duret, modò choro assistat vel cantet, satis probabile est eum non peccare mortaliter, aut saltem incertum est. Cæterum non videtur teneri ad restituendas distributiones. Fieret tamen peccatum grave, si ejusmodi distractio prodiret in actiones externas attentionem chori graviter impedientes.

Dico 2. Quoad externa devotionis signa in choro servanda, gestum & habitum corporis, nihil in jure circa hæc specialiter determinatum est. Ex naturâ rei religiositas ac decentia requiritur.

CAPUT XV.

De tempore singulis Horis Canonicis præscripto pro publico chori officio.

Dico 1. Habent horæ canonicæ ex speciali chori obligatione certa tempora ab Ecclesiâ designata, ut constat ex c. 1. de celebr. Missar. &c. quare Matutinum, maximè prout distinguitur à laudibus, secundum jus proximè post dimidiam noctem inchoandum est, hæcque fuit prima institutio, ut sumitur ex dicto c. 1. si quandoque alicubi fuerint separatim recitati tres nocturni juxta noctis vigilias; tunc inchoati fuerunt ante dimidiam noctem. Jàm verò ista prima institutio variè in variis locis magnâ ex parte immutata est. Prima dicenda est in primâ diei horâ, orto moraliter sole; seu circa solis ortum. Tertia, Sexta, Nona dicendæ sunt in temporibus, quæ ipsemet designant, in earum tamen fine potius quàm initio: sed nunc tertia & sexta ante missam solemnem, vel sexta post missam, uti & Nona vel serius dicitur. De fixo vesperarum tempore juxta primam institutionem, non satis constat; multi existimant post solis occasum dici consuevisse; alii tamen probabilius censent proprium illarum temqus olim fuisse ultimam diei horam in ejus initio, vel illâ currente ante solis occasum, ut colligunt ex Athan. Hier. &c. Denique completorium licet constet olim dici solitum post solis occasum, an tamen post noctem inchoatam, vel ante, incertum. Sed nunc vesperæ circa secundam Horam pomeridianam in hyeme, & circa tertiam in æstate dici solent, & statim post illas completorium.

Dico 2. Horæ canonicæ in publicâ chori recitatione, ubi ex obligatione dicuntur, debent recitari horis debitis, quæ ex recepta cujusque provinciæ aut regionis consuetudine desumendæ sunt; videturque esse sub gravi ex genere suo obligatio observandi in choro statuta recitandarum Horarum tempora, & posse peccari graviter si fiat enormis vel scandalosa, vel frequens ac quasi habitualis illarum immutatio. Prælati tamen ex rationabili causâ in hisce statutis officii Horis possunt dispensare.

CAPUT XVI.

An omnes Clerici ex vi suæ ordinationis teneantur recitare Horas Canonicas?

Dico 1. Certum est clericos, qui sunt in sacris constituti, teneri ex præcepto recitare quotidie Horas canonicas, etiamsi beneficium non habeant, neque ex officio aut aliunde ad chorum obligentur. Hoc quidem præceptum immediatè obligans clericos ad Horas recitandas, non est divinum, ut volunt quidam Canonistæ, nullibi enim tale jus invenitur; sed istud ministerium respectu clericorum habet magnam decentiam ex jure divino naturali; propria tamen præcepti obligatio non solum quoad temporis aut modi determinationem, sed etiam quoad ejus substantiam manat ex lege Ecclesiastica,

siastica, quæ colligitur ex cap. *presbyter*. d. 91. Attamen de Diacono & Subdiacono nullum est in jure expressum præceptum, sed consuetudine ad illos extensum est, vel ita declaratum.

Dico 2. Clerici in minoribus constituti, nullum beneficium Ecclesiasticum habentes, non tenentur recitare Horas canonicas. Ita communiter T. T. contrà prædictos quosdam canonistas, qui idem asserunt de his ac de aliis in majoribus ordinibus constitutis, nempe illos teneri ex jure divino. Neque tenentur ex consuetudine recitare parvum officium B. Virginis, nec septem psalmos pœnitentiales, aut quindecim graduales, imò nec sub hâc obligatione potest Episcopus eos ordinare. Palud. &c.

CAPUT XVII.

An Religiosi professi teneantur Horas canonicas recitare, etiamsi sint in sacris constituti?

Nota: Certum est Religiosam professionem ex naturâ rei, & ex se non afferre secum obligationem recitandi Horas canonicas; quædam enim sunt Religiones nullo modo ad chorum deputatæ vel laicorum, vel etiam clericorum, qui non assumunt istud onus, quamdiu non sunt sacris initiati. De his non agimus, sed iis quæ sunt ad chorum deputatæ. Ergo

Dico 1. Religiosus in religione ex vi sui statûs chorum profitente & ad eum in communi obligata, *nondum* sacris initiatus, si in choro non recitavit, tenetur privatim Horas canonicas recitare. Non tamen Novitii, nec laici etiam professi, qui *conversi* dicuntur. Idemque est de Monialibus *conversis*: nam de Monialibus ad chorum professis idem dicendum est ac de Monachis ad chorum similiter professis juxtà communem DD. sententiam.

Dico 2. Hæc obligatio Religiosorum professorum ad recitandas Horas canonicas non provenit ex jure divino naturali ad cultum Dei pertinente, nec ex naturali justitiæ lege respectu populi Christiani à quo adjuvantur; sed fundatur in consuetudine præscriptâ. Ita communiter TT. Cajet. Medin. Sot. &c. hinc ejusmodi Religiosus professus nondum sacris initiatus, si dispensetur ad manendum perpetuò in sæculo, probabilis tenetur ad hoc officium canonicum recitare; multò magis apostatæ, imò & ad triremes damnati si tunc possent.

CAPUT XVIII.

An clerici beneficium habentes teneantur recitare Horas canonicas?

Dico 1. Constat beneficium Ecclesiasticum secum afferre gravem obligationem recitandi horas canonicas, etiamsi persona quæ illud habet, nec Religiosa, nec sacris initiata sit. Ita omnes TT. ex cap. *si quis presbyter*, & ex conc. Later. sub Leone X. sess. 9. hæc obligatio non ex jure naturali præcisè provenit, ut volunt Turrec. Nav. Cajet. &c. sed ex institutione Ecclesiæ est annexa beneficio, non obstante quâvis obligatione ad illud officium, v. gr. ministerium altaris, sacramentorum administrationem &c. ex vi talis beneficii impositâ. Supposità autem hâc institutione, tunc bene infertur dictam obligationem esse ex justitiâ naturali, tota tamen reducitur ad præceptum Ecclesiasticum.

Dico 2. Qui duo aut plura beneficia possidet, non tenetur bis aut pluries recitare quotidie officium canonicum, sed unicâ illius quotidianâ recitatione satisfacit suæ obligationi. Ita D. Thom. & alii indubitatè contrà Nav. Guil. Paris. Carthus dicentes teneri eum toties quotidie recitare officium, quot habet beneficia. *Probatur*: quia licèt Ecclesia præceperit habenti beneficium recitare officium, nullibi tamen præcepit habenti plura beneficia recitare pluries idem officium; & hanc esse præcipientis Ecclesiæ mentem consuetudo clarè manifestat; adeoque suppositis etiam stipendiis nulla adhuc vel sic talis obligatio datur ex jure naturæ sive respectu fidelium stipendia suppeditantium, sive respectu eorum qui beneficia instituerunt; quia licet in variis casibus possit quis teneri ad distinctas plurium debitorum solutiones vel per plures res, vel per plures actiones, v. gr. dicenda aut audiendo bis missam, quando id ex verbis præcepti, aut ex naturâ alicujus materiæ constat, tamen sæpe etiam unicâ actione, uti in nostro casu, potest duplici obligationi satisfieri, v. gr. eodem jejunio obligationi vigiliæ & quadragesimæ, eâdem missâ obligationi festi & dominicæ, eadem peregrinatione &c.

CAPUT XIX.

An Beneficium ex vi solius tituli ante acquisitam possessionem obliget ad recitandum?

Suppono, tamquam certum, solum beneficii titulum sine spe possessionis, vel etiam cum illius spe, sed sine fructuum percipiendorum spe non obligare ad recitandum. Insuper tamquam probabiliter

Dico 1. Beneficium non obligare ad recitandum ex vi solius tituli ante acquisitam possessionem, nisi per beneficiatum stet acquirere & habere illam, contra Navarr. dicentem solum beneficii titulum sine actuali ejus possessione, imò etiamsi pro tunc haberi non possit, utpote violenter impedita, sufficere ut aliquis teneatur ratione beneficii ad recitandum, dummodo habeatur moralis spes possessionem obtinendi. *Probatur*. Quia in jure non censetur quis perfectè & consummatè habere beneficium, quamdiu pacificam ejus possessionem non habet, vel saltem per illam non stat quin habeat. cap. *licet Episcopus*. De præbend. in 6. dixi *nisi per beneficiatum stet* &c. quia si vel malitiose moras prætendat, vel negligenter se gerat in acquirendâ possessione, tunc tenebitur recitare; Ecclesia enim non est privanda suo officio ob illius culpam. Hinc collige à fortiori cum, qui accepto beneficii titulo, & jure acquisito in beneficio, per litem impeditur ne possessionem accipiat, non teneri pro eo tempore ad recitandum solius tituli ratione, cum fortè nihil sit acquisiturus.

CAPUT XX.

An justè possidens Beneficium, & nullos ejus fructus accipiens, teneatur recitare?

Dico 1. Post titulum & pacificam beneficii possessionem, statim beneficiatus tenetur recitare, licèt fructus non statim percipiat, modò speret se eos percepturum. Nav. Palud. Silv. &c. habet enim beneficium, ergo.

Dico 2. Qui beneficium & ejus administrationem acceptat cum onere solvendi alteri omnes

ejus fructus in pensionem, licet integrè eos solvat, adhuc obligatur ad recitandum ratione talis beneficii. *Probatur.* Quia qui sic acceptat beneficium, cedendo alteri fructus, tenetur illud administrare; ergo & recitare; nam sicut fructus beneficii dantur ob recitandi officium; ita etiam dantur ob officium ministrandi sacramenta si sit curatum, vel ob assistentiam in choro si sit canonicatus &c. atqui non obstante fructuum omnium pensione, ille tenetur ad omnia beneficii munia & ad residendum; ergo etiam tenetur ad recitandum. Sed si resignans beneficium, reservet sibi omnes fructus cum beneficii administratione, tribuendo alteri solum titulum seu nudum beneficium, tunc obligatio recitandi remanet apud resignantem, & beneficiatus pro tunc non obligatur, cum alter adhuc obligetur.

Dico 3. Pacificè possidens beneficium, cujus fructum non recipit primo vel secundo anno ex præscriptâ & justâ consuetudine, sicut tenetur beneficio inservire, ita etiam tenetur isto tempore in quo fructus non recipit, recitare, v. gr. si sit consuetudo ut isti fructus applicentur pio operi, vel reserventur ipsimet beneficiato post ejus mortem ad funus aut animæ salutem, &c. quæ consuetudo non fuit reprobata per Pium V. & conc. Trid. sed hæ duæ sequentes fuerunt ab eis reprobatæ, nempe reservandi istos fructus Episcopo, aut eos distribuendi inter alios canonicos. Si tamen alicubi illæ viguerint, & novus canonicus accipiat distributiones ad chorum admissus, tunc tenetur recitare.

Dico 4. Quando quis ex suo beneficio non recipit fructus sive suâ culpâ, sive suâ voluntate, v. gr. quia vel ejus pater, amicus, creditor eis fruitur, vel quia non vult residere ac inservire, vel quia ob scientiæ aut ætatis incapacitatem non potest beneficio inservire, non ideò excusatur ab onere recitandi, quamvis per alium in choro & in aliis actionibus inserviat; obligatio enim recitandi est personalis; nisi specialem accipiat dispensationem ab hoc onere.

Dico 5. Licet beneficiatus vi vel injustè privetur fructibus beneficii, si ista fructuum privatio sit tantum pro aliquo tempore & non perpetua, sine spe tamen illos recuperandi, non ideò videtur excusari ab onere recitandi; multò autem minus excusatur, si habeat spem illos recuperandi. Si autem ita privetur fructibus, ut illa privatio sit quasi perpetua beneficii spoliatio, quia nullam amplius habet spem capiendi ex beneficio aliquod emolumentum, tunc videtur probabile non amplius teneri onere recitandi ob tale beneficium.

CAPUT XXI.

An habens beneficium tenue ad Horas canonicas recitandas teneatur?

Dico Ex beneficio quantumvis tenui simpliciter oriri obligationem recitandi. Ita communiter Host. Covar. Panor. Azor, Valent. &c. contra Sot. Ang. &c. *Probatur.* Quia beneficium quantumvis tenue, reputatur verum beneficium, ut colligitur ex cap. *is cui.* Dat enim verum jus spirituale, beneficium autem datur propter officium. Itaque quamvis sententia contraria ob diversas rationes posset esse speculativè probabilis, existimo tamen non posse ad praxim applicari, maximè si istud beneficium tenue nullum aliud servitium requirat præter officii divini recitationem, quod non est onus valdè grave; imò etiamsi aliquod servitium in certa Ecclesiâ annexum habeat; tunc enim semper aliquos fructus recipit ex beneficio, saltem per modum *grossæ*, ut dicunt. Si autem beneficium detur ad alia Ecclesiæ servitia obligans, quod sit tam tenue ut licèt quis illi integrè inserviat, omnesque accipiat distributiones & omne emolumentum ex illo proveniens, nondum tamen vel sic sufficiat ad 3. aut 4. sustentationis beneficiati partem, tunc valde probabile est illud non obligare ad recitandum, quia justè censeri potest non esse datum pro isto recitandi munere, sed tantum pro aliis servitiis; ac proinde respectu recitationis se habet tamquam beneficium nullos habens redditus.

CAPUT XXII.

An clericus accipiens sine Beneficio ab Ecclesiâ redditus, teneatur Horas canonicas recitare?

Dico 1. Dum fructus beneficii alicui, licet clerico, dantur per modum stipendii ob actionem temporalem, v. gr. ob docendam Theologiam, ob pulsandas campanas &c. ille non tenetur propter hoc recitare officium divinum. Item nec tenetur is qui habet ab Ecclesiâ pensionem seu portionem ex fructibus Ecclesiæ, non ut clericus, sed titulo laïcis communi, v. gr. portionem in aliquo monasterio pro aliquo tempore aut totâ vita per modum Eleemosynæ ad suam sustentationem; idem dic de pensione datâ laïco à Papâ per modum gratitudinis; imò nec quædam pensiones, quæ videntur dari titulo clericali, obligant ad recitandum officium canonicum. Sed Pius V. præcepit pensionariis clericis, percipientibus fructus tamquam clericis, ut parvum officium Beatæ Virginis recitent, alioquin non faciant fructus suos, cui tamen obligationi satisfacient, si loco istius parvi officii dicant officium canonicum, etiam is, ut arbitror, qui in sacris est constitutus.

Dico 2. Portiones ex beneficiorum redditibus abstractæ, & adolescentibus designatæ per modum subventionis ad peragenda studia, ut eruditi possint postea Ecclesiæ inservire, dictæ *præstimonia*, probabilius obligant, etiam ante Bullam Pii V. ad officium canonicum recitandum; videntur enim esse verè Ecclesiastica beneficia, adeoque dari propter officium; & quamvis ex jure antiquo non sit certum, debeant-ne dici beneficia, an pensiones; tamen post Bullam Pii V. constat illâ collatione propriâ, spiritualique titulo conferri, atque esse instituta propter officium, ac proinde obligare ad horas canonicas.

Dico 3. Capellaniæ collativæ, id est auctoritate Episcopi erectæ, etiamsi ex bonis Laïcorum sint dotatæ cum jure præsentandi, sunt vera beneficia Ecclesiastica, & ad officium cononicum obligantia; secus verò capellaniæ non collativæ, id est quæ à patronis etiam laïcis conceduntur sine prælati Ecclesiastici collatione. Hæ enim non sunt beneficia Ecclesiastica.

Dico 4. Is qui recipit beneficii servitium in *commendam*, ut vocant, id est qui habet beneficium sibi integrè commendatum quoad totam ejus administrationem, tenetur ad dicendum officium, licèt illa commissio seu commendatio non sit perpetua, nec in beneficii titulum erecta. Medin. Navar. &c. secus verò, si beneficium commendetur solum quoad exte-

exteriora & publica Ecclesiæ servitia, v. gr. si canonicus id commendet amico quoad ista servitia; quia tunc proprietarius seu canonicus tenetur privatim recitare; similiter capellanus datus proprio parocho ad eum juvandum, ex eo titulo non tenetur; quia obligatio recitandi manet penes parochum. Item beneficii coadjutor ex vi suæ coadjutoriæ non tenetur ad officium canonicum recitandum. Medin. Navar. &c. quia obligatio recitandi semper remanet penes proprietarium, ergo non obligatur coadjutor; ex uno enim beneficio non obligantur duo ad recitandum, uti nec ad duas missas oritur obligatio. Deinde coadjutor nondum habet beneficii titulum in re, sed tantum in spe, seu jus ad rem; nec est adhuc vere canonicus; nec coadjutor Episcopi est Episcopus quoad beneficium, licet forte sit jam consecratus. Quare coadjutor non obligatur nisi ad satisfaciendum choro & simili Ecclesiæ servitio in quo tenetur adjuvare proprietarium; quia licet hic à chori & Ecclesiæ servitio excusetur, per coadjutorem serviendo; non tamen excusatur ab onere recitandi; hoc enim est personale sequens beneficium, nisi Papa aliter disponeret.

Attamen si coadjutor habeat propriam pensionem super beneficium, tunc juxta Bullam Pii V. tenetur recitare parvum officium B. Virginis, nisi canonicum officium recitet, ut suprà dixi; quia istam pensionem recipit ut clericus; suppono enim esse coadjutorem in spiritualibus; secus verò, si recipiat tantum ex beneficii fructibus aliquam sustentationem per modum stipendii.

CAPUT XXIII.

Quodnam officium Divinum teneantur dicere clerici, dum privatim recitant?

Dico 1. Clericus obligatus ad Horas canonicas privatim dicendas, stando in jure communi ante Bullam Pii V. tenetur eas dicere, & quidem sub mortali, contra Cajet. & alios, juxta Breviarium in suâ diœcesi, vel ordine approbatum & receptum; alioquin suo muneri non satisfaceret, sive sit clericus ordinatus ad titulum beneficii, sive ad titulum patrimonii, & nulli Ecclesiæ addictus. Sot. Nav. Tabien. &c. quia mutatio in totâ officii formâ est satis gravis, & proximè ipsam substantiam attingit. Qui autem habet beneficium in unâ Ecclesiâ, & residet habetque firmum domicilium in alterâ diœcesi diversum officium habente, probabilius debet recitare juxtà morem Ecclesiæ in quâ residet. Idem dic de clerico unius provinciæ, qui studiorum causâ commoratur in aliâ habente diversum officium. Denique si clericus habeat duo beneficia, in Diœcesibus distinctum recitandi modum habentibus, potest sequi morem Ecclesiæ in quâ residet, vel forte etiam alterius.

Dico 2. Nunc Ecclesiastici qui ad Horas canonicas obligantur, debent eas recitare juxta formam à Pio V. seu Clemente 8. approbatam, exceptis iis qui pertinent ad diœceses aut religiones habentes ducentis annis antiquiorem bullâ Pii V. recitandi modum, ex institutione vel consuetudine approbatâ, uti statuit dicta bulla. Hunc tamen semel susceptum recitandi modum antiquum non licet mutare, etiam probabilius privatim recitando, saltem sub veniali. Si autem alicubi ex prælatorum negligentiâ factum esset ut Breviarium diversum à Romano Pii V. carens prædictâ ducentorum annorum antiquitate, esset in usu, possent clerici ac deberent si commodè possent, contra talem consuetudinem uti Romano.

Dico 3. De se malum est ac peccatum mutare officium diei aut temporis in recitandis Horis canonicis, v. gr. recitare officium alicujus sancti loco officii de feriâ, vel officium paschale, loco officii quadragesimalis; fit enim contra præceptum Ecclesiasticum, sive hoc fit de substantia recitandi, sive de modo recitandi; quia saltem ad hunc etiam modum extenditur, nempe ad recitandum 7. Horas canonicas tales in individuo. Imò ex genere suo potest esse mortale; Ant. Navar. Tabien. &c. contra quosdam oppositum olim sentientes, nempe Silv. Cajet. &c. *probatur*. Quia si quis vellet omni tempore dicere officium paschale utpote brevius, peccaret graviter; similiter si quis vellet in Dominica recitare officium feriæ tertiæ; censenda enim est talis materia gravis inducens gravem obligationem. Ex parvitate tamen materiæ potest esse peccatum leve, v. gr. si officium sit æquivalens in quantitate vel fere, nec fiat mutatio ex contemptu aut habitualiter pro libitu, sed ex levi minusque rationabili occasione. Leve etiam est, dum fit hæc mutatio ex inadvertentia licet culpabili; nec quis tenetur matutinum aut quid simile repetere; si tamen officium omissum esset notabiliter majus, videtur oportere aliquam facere compensationem si possit, intra eundem diem; v. gr. si pro matutino dominicæ dictum sit officium sancti, deberent saltem addi novem Psalmi ex nocturnis dominicæ, ne tanta pars officii omittatur. Imò potest interdum fieri hæc mutatio ex justâ causâ sine culpâ, v. gr. si ex charitate necesse sit alium juvare, si nunc non sit copia alterius Breviarii, & posteà gravabor nimium recitando, vel à studio necessario, aut pio opere impediar.

Denique summus Pontifex valide & licite potest dispensare cum quolibet clerico vel Religioso, ut relicto suo officio recitet Romanum, etiamsi id faciat ob solam personæ devotionem; si tamen fiat sine causâ legitimâ, valida quidem erit dispensatio, sed non licita; facta autem ab Episcopo aut prælato sine justâ causâ, est invalida ac nulla, cum justa causa in casu particulari, vel ad certum tempus erit probabiliter valida ac licita.

CAPUT XXIV.

An sit grave peccatum mutare Horarum ordinem aut continuationem in privatâ recitatione?

Nota. Officium canonicum diei naturalis incipit à Matutino; festi verò, v. gr. talis sancti vel talis mysterii, incipit à primis vesperis, quæ pertinent ad præceptum diei, in quo dicuntur.

Dico 1. Sine causâ & voluntariè mutare ordinem officii diei præsentis cum sequenti v.gr. recitare Matutinum & laudes diei sequentis ante vesperas dictas & completorium diei præsentis, vel mutare ordinem Horarum ejusdem diei, v. gr. recitare nonam ante sextam; vel mutare partes ejusdem horæ, v. gr. recitare psalmum posteriorem ante priorem; aut lectiones sequentes ante priores psalmos, est peccatum tantum veniale, modò absit contemptus; nil tamen ex obligatione repetendum est, ut ordo reparetur; si autem adsit causa rationabilis, v. g.

v. gr. defectus libri pro dicendis lectionibus, futura occupatio, infirmus rogans ut secum recitet, &c. tunc ab omni culpâ excusabitur.

Dico 2. Ordo dicendi Matutinum ante Missam, non cadit sub præceptum, nec per se est materia gravis, secluso contemptu & scandalo. Silv. Sot. Arag. Less. &c. contra plures Canonistas olim dicentes esse gravem. Unde contra eosdem, licèt absit causa rationabilis, erit tantum veniale peccatum dicere Missam ante dictum Matutinum secluso contemptu. Et si causa rationabilis interveniat, nullum erit peccatum. Nec assertioni obstant quædam rubricæ Missalis.

Dico 3. Interruptio Matutini à laudibus, uti & nocturnorum inter se, si hæc nocturnorum interruptio sit moderata & antiquæ consuetudini proportionata, nullum est peccatum; secus verò interruptio inter partes ejusdem horæ, si sit notabilis, voluntaria seu libera, & sine causâ rationabili, sed brevis cessatio à recitatione cum animo continuandi, non dicitur interruptio. Interruptio quæ per interpositionem alicujus actionis fit, potest esse vel culpa gravis contra Dei reverentiam, v. gr. dicendo verba turpia & similia; vel levis v. gr. dicendo inutilia &c. vel nulla si dicantur breviter verba necessaria aut saluti proficua, vel etiam potest esse meritoria, dum quis solus recitans jaculatoria ad Deum verba intermiscet.

CAPUT XXV.

De modo recitandi integrè Horas Canonicas privatim.

Dico 1. Certum est eum, qui ad Horas canonicas obligatur, teneri integras septem persolvere, vel eas recitando per se solum, vel eas privatim recitando cum socio, partim dicendo partim audiendo; utroque modo sine dubio potest suæ obligationi satisfacere, eique liberum est, prout voluerit, recitare. Hinc 1. quando cum socio recitatur, possunt recitantes, imò & decet in alternatione imitari modum recitandi officii in choro; potestque cum socio recitari sive obligato ad recitandum, sive non, v.gr. cum scholastico, famulo &c. tum quia in choro id etiam fieri potest, tum quia est consuetudo, tum quia ut ego satisfaciam meæ obligationi, parum refert quod alter ex obligatione recitet, nec-nè; dummodò ita pronuntiet, ut possim ego omnia audire, & quasi per illum dicere; nec necessariò socius tenetur sub gravi attendere ad ea quæ ipse recitat, quia alter qui obligatur ad recitandum, per se implet totam suam obligationem partim dicendo, partim audiendo attentè ea quæ socius recitat. 2. possunt etiam tres, quatuor, aut plures simul privatim officium canonicum recitare, sed non licet eis in recitandis psalmis plures quàm duos choros facere, debet ergo dicere unus ex unâ parte, & duo ex aliâ, vel bini & bini, vel unus in uno choro, & reliqui in alio, ita, ut alternis dicant; & tunc sufficit ut unusquisque dicto suo versu, audiat versum alterius chori sive ab uno tantum, sive ab omnibus simul audiat. Hoc locum habet in psalmis; in lectionibus autem, capitulis, & orationibus, sufficit ut uno dicente, alii audiant; in choro enim sic fit, & ratio lectionis id magis postulat; estque melior ordo, quia si plures simul legerent, confusionem parerent; & ita habet consuetudo ac docent auctores. 3. Dum plures privatim simul recitant, singuli per vices suas ordinarie dicunt lectiones; absolute tamen omnes lectiones ab uno solo dici possunt; quia in choro ferè omnes satisfaciunt audiendo tantum omnes lectiones, etsi nullam dicant, ergo ad integritatem officii ex hâc parte sufficit lectionem attente audire; quoad Antiphonas verò communior & commodior usus est, ut unus tantum dicat totam antiphonam, postquam alter finivit Psalmum; & hic rursus inchoet antiphonam sequentis psalmi, etiamsi possint ab utroque etiam dici, ut fit in choro. Idem servari potest cum proportione in responsoriis & versiculis; ita ut alternis omnia dicantur. Denique dicenda sunt omnia distinctè & intelligibiliter ac sine syncopa.

Dico 2. Ubi Breviarium Pii V. obligat, non est obligatio extra chorum recitandi parvum officium B. Virginis, officium defunctorum, psalmos pœnitentiales & graduales ac litanias, exceptis diebus Sancti Marci & Rogationum, in quibus obligant litaniæ, & die commemorationis omnium defunctorum in quo etiam obligat horum officium; imò etiamsi Ecclesia, in quâ dictum Breviarium obligat, voluntariè retineat usum dicendi ista parva officia in choro; clericus tamen privatim recitans, non tenetur illa dicere. Qui autem non utuntur Breviario Pii V. sed retinent antiquum morem recitandi, si prius ex consuetudine receptâ habebant obligationem recitandi ista minora officia, eodem modo etiam nunc tenentur recitare.

Dico 3. Voluntariè & sine legitimâ excusatione omittere integrum unius diei officium canonicum, sive cum contemptu aut tædio, sive ex solâ negligentiâ, est peccatum mortale tam pro Religiosis professis & clericis in sacris, quàm pro beneficiatis; idem dic, si omittatur una integra Hora ex 7. Horis Canonicis, aut pars notabilis unius horæ; sed hæc pars notabilis non videtur desumenda ex eo quod sit 3. aut 4. pars alicujus Horæ; est ex absolutâ istius partis magnitudine seu quantitate juxta prudentum æstimationem, V. gr. unus nocturnus ex tribus in Matutino juncto cum laudibus, est tantùm quarta pars istius Horæ, tamen videtur esse pars notabilis, & illum omittere, esset peccatum grave.

Dico 4. Omittere integrum officium unius diei, juxta communem sententiam, non sunt septem, sed unum tantum peccatum externum & consummatum, quod licet per internorum actuum multiplicationem ac moralem interruptionem possit multiplicari & consummari in affectu; in effectu tamen non consummaretur nisi in fine dici, quando omissio libera non potest non esse vel fuisse. Idem dic de omissione non omnium, sed aliquarum tantum Horarum inter se distantium v. gr. primæ, & vesperarum tantum.

CAPUT XXVI.

De intentione & attentione in recitandis Horis Canonicis requisitâ.

Dico 1. Ad implendum præceptum recitandi Horas Canonicas, necesse est ad illas accedere cum proposito seu voluntate explicitâ aut implicitâ orandi, (alioqui ista actio exterior posset esse, non oratio, sed lectio, studium, cantus indifferens &c.) & in eâ perseverare formaliter vel virtualiter quamdiu oratur. Voluntas autem implendi præceptum sufficit vel formalis in principio orationis, etiamsi in ejus decursu non amplius recordetur, vel virtualis ex quâdam consuetudine quâ quis illam actionem vult facere tamquam sui muneris & obligationis expletivam, vel in actu exercito velit eam facere ut solet fieri, quia eo ipso vult eam ut impletivam

tivam præcepti. Hæc enim voluntas generalis per actum contrarium non impedita, est virtualiter voluntas implendi præceptum, utpote proveniens ex generali voluntate, quam unusquisque habet satisfaciendi suis obligationibus. Unde si quis ignorans vel non advertens esse diem festum, voluntarie audiat missam modo ordinario, implebit præceptum, ita ut quando resciet esse diem festum, non teneatur aliam audire. Imò etiamsi quis cum expressa voluntate non implendi præceptum per istam Horarum recitationem, eas recitat, habens voluntatem illas denuò recitandi; tamen juxta veriorem sententiam, implet vere præceptum, quia reipsâ facit totum quod præceptum est, nempe in die semel Horas recitare; adeoque si posteà non recordetur istius voluntatis non implendi præceptum, nihil peccabit, quia præceptum istâ recitatione impletum fuit quoad externi actûs humani substantiam; si autem recordetur istius præteritæ voluntatis, tenetur ex jure naturali non habere affectum seu voluntatem præcepto superioris contrariam, ideoque debet deponere illam præteritam non implendi præceptum voluntatem, sed eam conformare præcepto, judicando & volendo per illam recitationem satisfecisse suæ obligationi; atque ita non tenebitur ad iterum recitandum.

Dico 2. Ad implendum præceptum Horas canonicas recitandi, necesse est eas cum attentione dicere. Ita communiter contra quosdam, nullam requirentes attentionem, sed solam vocalem recitationem, *probatur*. Quia sola vocalis prolatio non *est* oratio, si non fiat cum aliquâ attentione, & in cap. *dolentes* ponitur illas esse recitandas *studiosè pariter & devotè*. Hinc sequitur eum qui Horas dicit sine ulla omninò attentione sive formali sive virtuali non implere præceptum & peccare mortaliter ex genere suo; potest tamen esse veniale ex levitate materiæ, si v. gr. non sit pars notabilis, quæ sine attentione recitatur. Deinde potest etiam esse veniale ob defectum perfecti voluntarii cum admixtione voluntarii indirectè per levem negligentiam, ideoque si quis bonâ fide & animo attendendi ad recitandum accedat, & in fine psalmi advertat se fuisse distractum, nihil curet, & maxime non repetat ob innumeras inconvenientias, sed ad attendendum mentem applicet & prosequatur; idemque faciat si non recordetur se omnia dixisse, est enim hæc vel naturalis vel fere naturalis inadvertentia, ideoque vel nulla culpa erit, vel venialis tantum. Secus verò si quis advertat se non ad orationem sed ad alia extranea attendere & voluntariè prosequatur sic cogitare ac vagari. Item erit peccatum grave dicere notabilem officii partem, exercendo aliquam actionem cum orationis attentione incompossibilem, v. gr. si quis velit, dum recitat, ratiocinari circa argumenta Philosophica, pingere, ordinatè scribere &c. actio autem vestiendi, lavandi &c. non videtur ordinarie in hoc numero computanda; sæpè tamen erit peccatum veniale. Contrà cavendus est etiam tantus raptus ad Divina, ut quis nesciat quid loquatur; sed non obstat si reliquat illam attentionem, quæ sufficiat ut scienter ac moraliter proferat integrè & ordinate quæ recitat; non enim necesse est cum reflexione attendere ad verba; imò minima attentio ad verba sufficit, nec obligatio est habendæ perfectioris attentionis ad substantiam orationis, adeoque & præcepti implendam.

Dico 3. Quotiescumque aliquis ex defectu attentionis non implet præceptum recitandi Horas Canonicas, tenetur denuò eas recitare intra eundem diem; quia præceptum nondum impletum est; præceptum enim illas dicendi & attentè dicendi est unicum, adeoque si denuò non recitet beneficiatus, tenebitur restituere perinde ac si non recitasset.

Nota Nos semper egisse de attentione requisitâ in Horis ex obligatione recitandis; quando enim ex solâ devotione sine ullâ obligatione dicuntur, tunc non est maior obligatio attente eas dicendi, quàm fundendi quamlibet aliam orationem vocalem, quæ quidem non transcendit culpæ venialis obligationem, ut supra dictum est. Hinc Hostiens. Ant. Rosel. &c. tenent neminem teneri ad attentionem sub mortali in Horis ex obligatione recitandis, modò eas integre vocaliter recitet.

CAPUT XXVII.

De loco & tempore in quibus recitandum est officium Canonicum.

Dico 1. Quoad locum & corporis situm privatim Horas recitando, v. gr. stando, quiescendo, ambulando, domi, in campo, in itinere &c. nihil circa has circumstantias ab Ecclesiâ jure positivo præscriptum est, sed debita reverentia ac decentia, quam ratio naturalis postulat, servanda est.

Dico 2. In privatâ oratione non est obligatio sub mortali Horas recitandi statutis diei horis sive anteponendo sive postponendo. Sed si quis usque ad mediam noctem finitam, illas, vel notabilem illarum partem non dixit, peccavit mortaliter, si per naturalem oblivionem aut legitimam causam non fuerit excusatus; cum autem in puncto mediæ noctis finiatur quotidiana obligatio, non tenetur omissas diei præcedentis Horas recitare die sequenti; quia tempus præcepti jam elapsum est, sicut qui omisit in vigilia jejunare aut in die dominico audire Missam, non tenetur aliis diebus non præceptis jejunare vel audire Missam. Qui tamen, distulit Horas statutis præsentis diei horis recitare, semper tenetur usque ad mediam ejusdem diei noctem, id quod non dixit, recitare; postpositio verò Horarum intra eundem diem si sit moderata & consueta quam communiter fere omnes faciunt sine scrupulo, v. gr. dicere primam post 2. aut 3. Horam ab ortu solis simul cum tertia, vel sexta, & similes, potest fieri sine culpa veniali ob solam consuetudinem; si autem sit inusitata & extraordinaria, v. gr. recitare primam sub noctem sine causâ rationabili, erit culpa venialis. A fortiori idem dic de antepositione, cum juxta omnes sit consultius anteponere quàm postponere. Deinde facilius possunt vesperæ anteponi ante prandium quam completorium; & in quadragesimâ illas post prandium dicere nulla est culpa. Antepositio horarum sequentis diei ante dimidiam præsentis noctem in nullâ Horâ est licita, nisi in Matutino & Laudibus quæ non tantum dimidiâ Horâ ante solis occasum, sed etiam ex receptâ communi consuetudine ullo scrupulo ab horâ quartâ pomeridianâ possunt dici tam in æstate quam in hyeme.

CAPUT XXVIII.

De causis ab Horarum recitatione excusantibus.

1. Causa excusans ab horarum recitatione est *ignorantia invincibilis*, v. gr. in puero recipiente beneficium, invincibiliter ignorante recitandi obligationem. Sed nota excommunicationem aut interdictum non excusare à privatâ recitatione.

2. Est *naturalis oblivio*, dum recitandi obligatio omninò in mentem non venit; adeoque cum

omissio non fuerit voluntaria, nullum fuit peccatum. Qui ob ineptitudinem recitare, ut par est, nescit, debet potius defectuosè & inordinatè recitare, quàm officium omittere; alioquin si nec ita possit sitque beneficiatus, beneficium dimittat.

3. *Carentia Breviarii*, quæ sine culpâ vel cum culpâ potest contingere tam per voluntarium directum quàm per indirectum. Carens Breviario si memoriter teneat totum officium, aut aliquas vel aliquàm ejus horam integram, teneri eam dicere censeo; si autem tantum Psalmos, aut Orationes, aut Horarum partes memoriâ teneat, non tenetur dicere, quia illi & hæ ut sic, non sunt horæ Canonicæ, neque officium Divinum, ad quod tantum recitandum obligatur Clericus. Ita Nav. quoad autem subdiaconum, illo die quo subdiaconatûs ordinem recipit, tenetur solum dicere Horas vespertinas, vel ad summum Nonam, si ordinem circa meridiem recepit, non verò integrum hujus diei officium; quia tantum obligatur ad illas Horas correspondentes tempori, in quo cœpit obligari.

4. *Corporis impotentia.* Hinc 1. qui loqui non potest, excusatur ab onere recitandi per alium sive illum audiendo sive non audiendo; non est enim præceptum audiendi, uti præceptum Missæ; estque onus personale quod per alium substitui nequit. Qui autem non potest solus, sed potest cum socio recitare, si illum in promptu habeat sine magno onere & difficultate, non excusatur à recitando, juxta Navar. 2. De Cœci obligatione ad recitandum variant authores, alii affirmantes, alii negantes eum obligari. Sed sic dicendum existimo: Si possit saltem quoad Psalmos suam partem cum socio memoriter dicere, eumque sine difficultate aut magno sumptu habere, non videtur excusari à recitando, v. gr. qui habet famulum aut Capellanum, cum quo, dum erat sanus, solebat recitare. Si igitur ejusmodi Cœcus sit beneficiatus, tenetur ad assistendum & recitandum in choro. Simplex autem Clericus qui nec sine socio nec cum illo potest memoriter recitare, non videtur teneri dicere simul cum socio versus psalmorum ad se pertinentes & audire socii versus, & sic recitare; secus verò in beneficiato qui culpabiliter abest à choro. 3. Surdus simul & Cœcus non tenetur recitare nisi sciat officium memoriter juxta modum suprà dictum; si tantum sit surdus & non possit solus recitare, aut ita surdaster ut non possit audire socium sine magnâ hujus vociferatione, excusatur. Surdus autem, licet simul sit cœcus, si sit beneficiatus non excusatur ab assistentia chori. 4. Ægritudo si est magna ac gravis, excusat à recitando absque judicio Medici. Si est mediocris standum est judicio Medici. Et si Medicus non est dubius, sed absolutè judicet morbum excusare à recitando, parendum est simpliciter; nec requiritur Prælati consensus; si autem sit dubius, tunc consulendus est Prælatus ut dispenset, maximè inter Religiosos. Si prælatus conveniri non possit dubiumque practicè deponatur, excusabitur æger à recitando pro uno aut altero die. Ad longum enim tempus necessaria est licentia si fieri potest. Deinde qui ob morbum non potest majorem alicujus Horæ partem dicere, ad illam Horam dicendam non tenetur; & licet Navarrus cum Azor. censeat eum qui non potest majorem totius officii partem dicere, ab omnibus. Horis dicendis excusari, non videtur tamen hoc admittendum, si enim v. gr. in matutino recitando habeat difficultatem, & non in aliis Horis, videtur has in quibus cessat difficultas; sive plures sive pauciores sint, debere recitare. At verò si infirmitas impediat indefinite divinum officium, tunc non est scrupulosè inquirendum an possit æger unam alteram-vè Horam dicere; excusatio enim illa ex se indefinita æquivalet universali, sicque consuetudo hanc legem interpretatur. Laborans tamen quartanâ diurna aut levi tertiana febri non omnino excusatur, quominus tempore apto sive anteponendo sive postponendo debeat recitare, dummodo id commodè & sine speciali ægritudinis præjudicio fieri possit. Non agimus de antepositione aut postpositione extra legitimum diei naturalis tempus, cum certum sit præceptum non obligare pro istis temporibus. Qui autem ob morbum ab officii recitatione excusatur, non tenetur in illius compensationem facere aliquam orationem mentalem aut vocalem.

5. *Gravis metus mortis*; Si tamen in religionis injuriam cedat, non excusat à recitando.

6. *Necessitas actionis* supervenientis, quæ officii recitationem impedit, vel ex justitiâ, vel ex charitate faciendæ; nec opus est ut hæc charitatis obligatio sit gravissima. Si tamen Horarum recitatio possit anteponi vel postponi, anteponenda vel postponenda est.

7. *Dispensatio.* Nam Papa etiam cum beneficiario potest simpliciter dispensare, relinquendo eum liberum ab omni obligatione tam recitandi officium Divinum quàm aliquid aliud loco illius; est enim præceptum Ecclesiasticum. Navar. Tolet. Sylv. &c. Imò data sine causâ hæc dispensatio erit valida, non tamen licita. Episcopus autem nec cum Clerico nec cum beneficiario sic potest dispensare; potest tamen in occurrente necessitate dare licentiam non recitandi potius per modum interpretationis quàm dispensationis. Idem dic de Prælatis regularibus respectu subditorum; sed hi sæpe per privilegia possunt in hoc cum suis dispensare, vel consulenda & servanda est consuetudo.

CAPUT XXIX. & XXX.

Quid Beneficiatus teneatur restituere qui per sex primos menses, aut post illos non recitat?

Dico 1. Quamvis beneficiatus culpabiliter non recitans officium Canonicum in sex primis mensibus ab obtentu beneficii, non teneatur perceptos fructus restituere, ex vi peculiaris Constitutionis Conc. Later. sub Leon. 10. Sess. 9. Statuentis illum *post sex menses* postquam beneficium obtinuit, (non per sex menses, ut mendosè ponit Sotus,) culpabiliter non recitantem non facere fructus suos, adeoque teneri illos restituere; agit enim de posterioribus mensibus post obtentum beneficium, non de prioribus; tamen ex vi naturalis juris tenetur eos restituere pro rata omissionis officii & temporis; Sot. Covar. Alens. &c. contra Navar. & alios negantes eum teneri restituere istorum priorum sex mensium fructus licet peccarit mortaliter. Sed *probatur*, quia beneficiatus omittens debitam orationem, peccat contra justitiam commutativam tamquam stipendiarius, ex quâ intrinsecè oritur obligatio restituendi. Quia autem isti fructus beneficiales non dantur tantum propter Horas Canonicas, sed etiam propter alia officia, ac maximè propter Sacrificii ac Sacramentorum ministerium, licet ob hæc non teneatur illos omnes omninò fructus restituere; aliquos tamen tenetur restituere ex jure naturali: sed hæc restitutio videtur posse fieri non solum in bonis temporalibus, sed etiam in spiritualibus omissis, v. gr. per alios sex menses recitando bis quotidiè officium Canonicum; sicut qui omisit dicere Missas, potest dicendo eas postea, satisfacere; imò hæc spiritualis restitutio non videtur necessariò debere fieri in eadem actionis specie, sed videtur posse fieri per alias pre-

ces

ces æquivalentes aut æquales prudenti judicio (v. gr. per integrum rosarium, vel Missæ sacrificium tot diebus repetitum ad istam intentionem, & similia) utpotè æquè Ecclesiæ utiles. Sed

Dico 2. Beneficiatus qui post sex menses ab obtentu beneficii culpabiliter non recitat officium, stante prædicto Decreto Conc. Later. in suâ vi, tenetur in conscientia ante judicis sententiam facere restitutionem fructuum in sex prioribus mensibus, in quibus culpabiliter non recitavit, perceptorum, etiamsi delictum sit occultissimum : decretum enim dicit : *beneficiorum suorum fructus suos non faciat.* Lex autem potest impedire dominii acquisitionem, adeoque non potest retinere quod non est suum. Navar. Covar. &c. Unde vi illius legis tenetur restituere omnes fructus cum eâ proportione quam Pius V. sic declarat : *statuimus ut qui Horas omnes Canonicas uno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii seu beneficiorum fructus qui illi vel illis diebus responderent si quotidie dividerentur ; qui verò Matutinum, tantum dimidiam ; qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam ; qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat.* Hinc ex omissâ parvâ alicujus Horæ parte ad peccatum mortale non perveniente, restituendi obligatio non oritur ; uti nec videtur obligari is qui ex naturali oblivione vel ex ignorantia invincibili non recitavit ; secus qui mortaliter peccavit recitans sine ullâ omnino attentione, id est qui ita recitavit ac si non recitasset aut orasset. Pro hâc restitutione quæ post sex menses non recitantibus imponitur, non potest fieri compensatio spiritualis, quam suprà dicebam ex natura rei sufficere ; quia lex positiva hoc restitutionis ac pœnæ genus statuit, & quidem his verbis : *ut in fabricas hujusmodi beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur.*

TRACTATUS QUINTUS

De juramento & adjuratione

LIBER PRIMUS.

De juramento in genere, & de assertorio juramento in specie.

CAPUT I.

Quid sit juramentum ?

DICO : Juramentum est actus adducendi Deum in testem, seu enunciatio quæ cum Divino testimonio profertur. Dum adducitur verus Deus in testem, est verum juramentum ; dum adducitur falsus, v. gr. idolum, tunc est putatum tantum juramentum. Juramentum derivatur à *jure* ; quia id quod Divino testimonio firmatur, quasi jure suo pro vero habendum est, aut quasi jure stabilitum foret ; ideoque vocatur etiam jusjurandum. Ad actum jurandi tria concurrunt : intellectus qui proponit necessitatem vel utilitatem jurandi, voluntas quæ adjungit jurandi intentionem, & lingua quæ consummat actum exterius ; interius autem consummatur ab intellectu tamquam lingua spirituali, vel dictante jurandi formam voce exprimendam, vel loquente solum mentaliter cum Deo. Intentio jurandi est omninò necessaria ad juramenti constitutionem & ejus veritatem in essendo ; exterius enim prolatum juramentum sine jurandi intentione non est verum juramentum, nullamque inducit obligationem ; voluntas enim proferendi verba ad jurandum apta, potest separari ab intentione jurandi ; atque ita sine attentione jurandi, neque potest determinari, an verba ad jurandum proferantur nec-ne ? neque distingui juramentum à non juramento.

CAPUT II. & III.

An juramentum sit actus licitus ? Et an requiratur ad ejus honestatem veritas, justitia, & judicium ?

Dico 1. De fide est non omne juramentum esse illicitum, vel prohibitum etiam à Christo : contra antiquos Hæreticos, Catharos, Pelagianos, Anabaptistas &c. volentes jurare esse intrinsecè malum, vel Christianis omnino interdictum. *Probatur* ex Ecclesiæ usu ac traditione & sanctorum exemplis, Abrahami, Isaaci, Jacob Gen. 26. & 32. Moysis Deut. 3. David &c. Deinde Deut. 6. & 20. dicitur : *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, & per nomen illius jurabis.* & Psal. 63. *laudabuntur omnes qui jurant in eo.* Ratio est, quia juramentum est quædam Divini Nominis invocatio, confitendo Deum non posse mentiri. Hinc etiam nunc in lege gratiæ juramentum non est prohibitum, & interdum est licitum, quod est etiam de fide. *Probatur* ex usu Ecclesiæ exigentis juramentum in judicio, in abjuratione hæresis &c. ac sanctorum exemplis : nam Sanctus Paulus dicit : *ego autem testem Deum invoco in animam meam.* 2. Cor. 1. *quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.* Dum igitur Christus ait. *Ego autem dico vobis, nolite jurare omnino.* Matth. 5. non dat præceptum sed consilium ac monet vitandam jurandi frequentiam etiam licitam, ne per licitam facilè deveniatur ad illicitam, ideo ponitur particula *omninò.* Deinde quia Judæi putabant solum perjurium seu juramentum falsum esse vetitum, & per juramentum verum nunquam peccari ; ideo Christus illos admonet ut vitent consuetudinem jurandi frequenter, licet in verâ re, per Deum aut creaturas. Idem dic de his verbis : *fratres mei nolite jurare neque per cœlum* &c. Item dum Patres interdum dicunt juramentum esse illicitum, intelligunt de malâ frequenter ac temerè jurandi consuetudine. Denique dum advocatur Deus in testem, non petitur ut ipse Deus propriâ voce testetur, sed homo ostendit se ob reverentiam Deo ejusque nomini, quod interpellat, debitam, teneri ad dicendam veritatem. Quia autem non semper & in omni re licitum est jurare, ideò

Dico

Dico 2. Ad licitè jurándum hæc tria requiruntur: 1. *Veritas*; naturalis enim ratio dictat non licere falsum jurare, & Levit. 19. ac Zach. 5. dicuntur damnandi omnes qui jurant mendacium; in juramento promissorio requiritur duplex veritas; una *dicti*, quo asseritur promissio, altera *facti* ad cujus executionem jurans se astringit. 2. *Justitia*, id est matéria débet esse honesta, seu justa; unde juramentum promissorium de re inhonestà non obligat. In assertorio non requiritur ut materia remota seu res de quâ juratur, sit honesta; licitè enim jurant testes de adulterio, homicidio &c. Sed ut proxima seu ipsa assertio sit honesta aut justa. Sic in Sacramento Pœnitentiæ materia remota sunt peccata; ipsa autem confessio est proxima. 3. *Judicium*, id est debita ac prudens consideratio, quæ judicatur an sit necesse facere juramentum, & quænam ex illo utilitas percipienda sit. Cum autem fiat juramentum per Deum verum, fides in Deum ad illud præsupponitur, & sub judicio etiam comprehenditur. In judicio diebus festis exigi juramentum prohibetur.

CAPUT IV.

An juramentum sit actus à virtute Religionis elicitus?

Dico: Juramentum est verè actus Religionis. D. Thom. &c. *probatur*, 1. ex Scripturâ. *Illi soli (Deo) servies, ac per nomen illius jurabis.* Deut. 6. ponitur ibi juramentum tamquam actus ad latriam pertinens; ideò vetatur perjurium ad vitandam Dei irreverentiam: *non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui*, Levit. 19. &c. 2. ex Philosophis: Arist. 1. Metaph. c. 3. sic describit juramentum. *Jusjurandum est cum divina veneratione dictio, probationis expers*; & Cic. ait esse affirmationem religiosam. 3. ratione: licèt sæpe motivum operantis inducens ad actum jurandi non pertineat ad religionem, sed ad fidem in verbis ac pactis humanis firmandum; tamen motivum operis inducens ad speciem actûs seu ad servandum debitum in jurando modum, spectat ex ipso suo objecto ad religionem aut ad Dei cultum.

Objicies 1. Omnis actus religionis principaliter intenditur ob cultum Dei, atqui juramentum non intenditur primò ob cultum Dei, sed ob confirmandam humanam veritatem aut pactum seu fœdus humanum; ergo non est actus religionis. Resp. Neg. Min. quamvis enim primum & quasi remotum motivum excitans ad jurandum, non sit cultus Dei; supposita tamen aliunde jurandi occasione, potest ac debet Dei cultus proximè observari ac intendi; quia juramentum est actus ad significandam debitam, quam de Deo habere debemus, existimationem. Hinc D. Th. colligit istum religiosum jurandi actum posse ulterius referri ad aliquem temporalem effectum seu utilitatem, ponitque differentiam inter votum & juramentum in hoc, quòd votum ita tendat in Deum, ut sibi sistat; juramentum autem præter cultum Dei, ordinetur ad aliquid aliud præsenti vitæ necessarium.

Obj. 2. Actus religionis est per se appetibilis absque alia necessitate; atqui juramentum non est tale; ergo. Resp. Neg. Maj. licèt Dei cultus sit per se & secundum se appetibilis; actus tamen qui assumitur, ut materia cultûs, non est semper per se appetibilis; sed tantum in aliqua necessitate, vel suppositâ convenienti ejus materiâ; v. gr. actus contritionis non est per se appetibilis nisi supposito peccato. Sic juramentum potest ordinari ad cultum Dei, dum occurrit ejus necessitas, licèt non sit talis actus qui absque necessitate fieri debeat, nec per se appetibilis.

Obj. 3. Juramentum est quoddam rectæ fidei de Divinâ veritate, scientiâ, providentiâ indicium; ergo est magis fidei confessio, quàm actus religionis. Resp. juramentum quidem de se est aptum & ad confitendam fidem & ad colendum Deum, si hâc vel illâ intentione fiat; tamen ut est actus virtutis moralis, per se ad religionem spectat; quia ejus est observare ut cum debito Dei honore fiat, quod non ita pertinet ad fidem per se spectatam.

CAPUT V.

An licitum sit per creaturas jurare?

Nota: Certum est religiosum juramentum posse ac debere per solum Deum verum fieri. Hinc juramentum per falsos Deos, per idola, per creaturas absolutè spectatas ut creaturæ sunt, non est juramentum in re ipsâ, etiamsi ut tale fiat ex jurantis intentione; quia deest illi verum juramenti constitutivum; ista enim non sunt Deus; erit quidem materialiter juramentum quoad verborum sonum, & etiam ex conscientia erronea putatum juramentum; sicut idolum est putatus Deus; sed in re non habet juramenti subsistentiam.

Dico 1. Stando in solo jure naturali, & secluso omni jure positivo prohibente, licitum est per creaturas ut ad Deum relatas jurare; patet ex Scripturâ v. gr. Joseph jurat *per salutem Pharaonis*. Gen. 42. & Moyses, *testem invoco cœlum & terram.* Deut. 3. Sanctus Paulus: *testem Deum invoco in animam meam.* 2. Cor. 1. Item sæpè juratur per Evangelia; fitque vel per simplicem attestationem, quatenus Deus insistis creaturis existit ac relucet; vel per execrationem, quatenus Deus habet dominium in creatam rem per quam juratur, de quibus postèà; & sic per ipsum Deum ut in suis creaturis residentem fit semper juramentum.

Dico 2. Hic modus jurandi per creaturas ex rei naturâ licitus, nullo jure positivo sive divino sive humano est prohibitus; quia nec Deus in lege veteri, nec Christus in Evangelio, nec Ecclesia in jure Canonico id prohibet, & jus civile in multis locis approbat, v. gr. in cap. *quoties.* l. 1. q. 7. approbat juramentum per Deum, per Evangelia, per salutem Principum. In hoc tamen jurandi modo magna cautio adhibenda est ob periculum scandali.

Dico 3. Non potest, sine respectu ad Deum, fieri juramentum per creaturas irrationales, utpotè incapaces testificandi veritatem; nec per dæmones aut homines damnatos, etiam cum respectu ad Deum; quia ratione statûs indigni sunt ut in eis aut eorum nomine invocetur Deus in testimonium veritatis; sed per Angelos aut Beatos sive cum directo respectu ad Deum in eis relucentem, sive cum indirecto ob glorioſum illorum statum mendacii incapacium & videntium humanas res in Verbo, potest fieri juramentum; non tamen ob naturalem eorum perfectionem secundum se nudè spectatam, quâ nec cognoscunt nostras res, nec sunt erroris incapaces. Quod attinet ad homines viatores possunt vocari in veritatis humanæ testimonium non infallibile sed probabile quod falli & fallere potest; adeoque talis invocatio nec essentiam juramenti habet nec nomen meretur. Hinc collige juramentum per creaturas secundum se spectatas ut creaturæ sunt, differre specie morali à juramento quod fit per Deum; secus verò juramentum factum per creaturas ut ad Deum relatas; quia tunc est idem Deus

per

per quem juratur, & sub eâdem primæ veritatis ratione invocatur; videtur tamen juramentum factum per ipsum Dei nomen esse accidentaliter gravius illo quod fit per creaturas ut ad Deum relatas.

CAPUT VI. VII. & VIII.

De causâ finali & materiali juramenti.

Dico 1. Proximus & quasi intrinsecus juramenti effectus est confirmatio veritatis; hæcque confirmatio veritatis est proprius, proximus & quasi intrinsecus juramenti finis; non verò, ut vult Cajetanus, effectus juramenti tamquam causæ efficientis; notitia quidem veritatis in aliis generata per juramentum, est ejus effectus tamquam causæ efficientis; sed veritas juramento confirmata ac credibilis effecta, est formalis ejus effectus finalis. Neque est quid inordinatum ordinare rem spiritualem ad temporalem tamquam ad proximum & immediatum finem etiam principaliter intentum ab ipso operante, dummodo in illo non sistatur tamquam in fine ultimo, sed in Deum virtualiter vel formaliter referatur; usus enim juramenti primariò introductus est ut medium ad confirmandam veritatem, præcindendo ab honore ejus, qui in testem advocatur; posito autem hoc usu aut primâ institutione, statim quædam intrinseca divini honoris ac cultûs ratio in eo insurgit & reperitur.

Dico 2. Materialis causa, seu materia circa quam versatur juramentum licitum & religiosum, non limitatur ad solas fidei, religionis aut pietatis causas, ut voluit Wicleffus & fortasse Erasmus; sed extenditur etiam ad humana negotia, dum in iliis tres suprà enumeratæ juramenti circumstantiæ concurrunt. De fide ut patet ex omni lege & ex exemplis Abrahæ, Gen. 21. Isaaci, Gen. 26. Moysis, Exod. 2. Davidis 1. Reg. 20. & 24. S. Pauli 2. Cor. 1. & Rom. 1. Hinc juramentum ex parte materiæ dividitur in *Sacrum* seu spirituale, quale est votum, obedientia erga Prælatos Ecclesiasticos, professio fidei aut abjuratio Hæresis juramento firmata; & in *humanum* seu temporale quale est juramentum factum in judiciis tam civilibus quàm criminalibus, in contractibus, promissionibus &c.

Dico 3. Materia juramenti potest esse vel res præterita, v. gr. in judiciis; vel futura, v. gr. in pactis ac fœderibus; vel præsens, ut patet in omnibus. Hinc ex parte materiæ juramentum rursus dividitur in assertorium & promissorium; assertorium est tantum jurata assertio de præsenti; promissorium autem ultra assertionem de præsenti, addit aliquo modo promissionem de futuro. Unde omnis promissio jurata includit assertionem de præsenti; qui enim jurat se facturum quod promittit, necessariò jurat assertionem de præsenti; contrà verò assertio jurata de futuro non necessariò includit promissionem; quia qui asserit se aliquid facturum, non necessariò illud promittit; quod ex usu sat liquet.

CAPUT IX. & X.

Qualis sit divisio & materia juramenti assertorii & promissorii?

Dico 1. Quamvis Cajet. Sot. Arag. Valentia &c. valdè probabiliter & forsan verè sentiant juramentum assertorium & promissorium tantum accidentaliter ex objecto materiali diverso differre inter se; non verò specificè & essentialiter ex objecto seu motivo formali; tamen contraria sententia videtur posse satis efficaci argumento probari, nempe specificè & essentialiter inter se differre ob divini nominis invocationem sub diversâ ratione formali. Nam in juramento assertorio invocatur Deus tantum ut testis veritatis; in promissorio autem quatenus tali, invocatur ut fidejussor promissionis: atqui hæ formales rationes sunt diversæ, & inducunt morales diversarum rationum obligationes; ergo ista duo juramenta sunt formaliter diversa; aliud est verum jurare, aliud fideliter jurare; in promissorio debet esse duplex veritas; una per conformitatem ad præsentem mentem jurantis, altera per conformitatem ad factum futurum; in assertorio tantum habetur prior veritas. Attamen ista utriusque juramenti diversitas videtur potius esse individualis quàm specifica, adeoque alia sententia probabilior. Deinde juramentum promissorium sive habeat rigorosam promissionem sibi adjunctam, sive non, specificè ac formaliter est semper idem; tendens ad eundem finem formalem, ejusdemque rationis obligationem inducens.

Dico 2. Materia juramenti debet esse contingens & aliquo modo dependens à voluntate jurantis; quia juramentum non cadit immediatè in rem dictam secundum se, sed in dictum jurantis & in ejus cognitionem quam habet de re jurata.

CAPUT XI. & XII.

De formâ juramenti, & de ejus divisione ex parte formæ.

Dico 1. Forma juramenti sensibilis est signum quo nomen Dei assumimus ad jurandum; & ad hoc quidem verba humanâ voce prolata quæ istam divini nominis invocationem significant, sufficiunt; sed non sunt absolutè necessaria, quia alia æquivalentia signa cum intentione jurandi data sufficiunt; v. gr. scriptura. Unde stando in jure naturali juramentum sine verbis per æquivalentia signa factum potest sufficere ad inducendam humanorum contractuum obligationem; nam mutus potest se obligare sub juramento, & esse testis ac jurare in judicio; sed quando jus humanum requirit absolutè verba ad inducendam obligationem, tunc servandum est; & verba adhibenda. Hinc igitur patet tribus modis fieri posse juramentum, scilicet solis verbis, verbis & actione, v. gr. voce jurare & tangere Evangelia manu; ac solâ actione sine verbis, v. gr. dum quis rogatus ad dandum sui juramenti signum tangit librum, apprehendit manum, attollit digitum, inclinat caput &c.

Dico 2. Juramentum ex parte formæ iterum dividitur in *simplex* quod speciali solemnitate caret, & in *solemne* quod fit peculiari ceremoniâ ac verbis, per legem aut consuetudinem determinatis, v. gr. tangendo crucem, reliquias, Evangelia &c. per invocationem trium divinarum personarum, interdum B. Virginis, aut aliorum Sanctorum vel per aliam peculiarem verborum formam. Huc spectat antiqua jurandi ceremonia Gen. 25. & 47. servata, ponendo manum super femur exigentis juramentum, vel ob fidem in Christum ex genere Abrahæ nasciturum, vel ob fidem in Deum verum, qui Judæis præceperat circumcisionem; vel ob signum subjectionis erga exigentem juramentum. Differentia hæc inter simplex & solemne juramentum est tantum quid accidentale essentiæ juramenti.

Dico 3. Juramentum ex parte formæ rursus dividitur

ditur in *invocatorium*, implorando Deum in testimonium veritatis directè vel in se ipso, vel in creaturâ cum ordine ad ipsum, non petendo determinatum divinæ attestationis modum, v. gr. *testis est Deus, vivit Dominus* &c. & in *execratorium*, imprecando sibi malum à Deo specialiter immittendum vel permittendum, si non est verum quod juratur; contra verò accipiendo pro signo veritatis quæ juratur, si tale malum non eveniat v. gr. *statim moriar si non est ita; hæc faciat mihi Deus & hæc addat.* Ruth. 1. *testem Deum invoco in animam meam.* 2. Cor. 1. Hæc etiam in jure Canonico indicatur forma juramenti execratoria: *sub periculo animæ.* Item. *Sic Deus me adjuvet.* Hæc duo juramenta, simplex & solemne non differunt specie in ratione juramenti; in utroque enim invocatur Deus in testem sub eâdem ratione formali.

CAPUT XIII.

De variis jurandi formulis.

Dico 1. Ad jurandum non necessariò requiritur signate verbum *juro*; in jure enim formulæ jurandi sæpè illud non habent, uti nec S. Paulus, nec Prophetæ in his formulis: *testis est mihi Deus, vivit Dominus* &c. Sufficiunt enim quævis verba quæ Dei invocationem in testem exprimant; hinc graviter jurant Hispani, dum ineptâ phrasi dicunt: *voveo Deum ita esse vel non esse.* Dum quis autem tantum dicit *juro* sit-ne juramentum nec-ne, id ex intentione loquentis & ex circumstantiis pendet, cum istud verbum sit indifferens; dicendo tamen *per Deum* ad veritatem confirmandam, juxta omnes est verum juramentum. Idem dic de hac formulâ sine particulâ *per: vivit Dominus.* ut habetur Jer. 1. *& jurabunt, vivit Dominus;* & longè certius de hâc, etiamsi non ponatur *juro: testem Deum invoco*, ac idem de hâc, prout nunc est in usu; *testis est Deus.* Hæ autem sequentes possunt esse magis dubiæ: *scit Deus; coram Deo; in conspectu vel in præsentia Dei.* Denique valdè usitata hæc est formula jurandi: *in veritate Dei.*

Dico 2. Dum quis dicit, *in fide meâ.* Sive sit vir nobilis, sive non sit, juxta communem sententiam non jurat; nec per hoc nomen *fides*, intelligitur fides Christi; idemque est si dicat *per fidem meam*, contra Sotum; imò etiamsi id dicat ex intentione erronea faciendi juramentum, quia tunc erit tantum juramentum putatum; si verò ritè intelligens quid sit jurare, sine errore habeat veram intentionem interponendi fidem suam cum habitudine quæ ad jurandum per Deum sufficiat, tunc erit verum juramentum; sed in usu communi non sic usurpantur ista verba, adeoque simpliciter loquendo non sunt juramenta. Si dicatur *in fide Christiana*, vel *Christi* vel *Dei*, vel *per fidem Christi*, aut *Evangelia*, tunc est verum juramentum; sed si dicatur *in fide hominis Christiani*, & intelligatur de fidelitate, qualem decet esse in homine Christiano, tunc non erit juramentum, sicut non est dum dicitur: *in fide Regia, in fide viri nobilis, Religiosi, Clerici* &c. Specificando fidem humanam, non divinam, seu determinando fidem ad humanam tantum credulitatem. Sed in his & similibus consulenda est intentio loquentis. Dum igitur quædam jura & juristæ dicunt ista verba in *fide*, vel *per fidem* esse juramenta, intelligunt de fide Christianâ.

Dico 3. Ex dictis sequitur has loquendi formulas: *verè, in veritate, in veritate meâ* &c. non esse juramenta; idem dic de hâc: *in conscientia*, vel *per conscientiam meam*, etiamsi hæc possit esse æquivoca an ad Deum referatur; quod ex intentione loquentis pendet, satiusque est eam refugere. Hæ verò: *per habitum Sancti Petri, per professionem meam Religiosam*, aut per alias creaturas ad Deum relatas aliquid attestari, sunt juramenta. An homagium includat sive formaliter sive concomitanter juramentum, alii affirmant, alii negant. Spectanda est consuetudo.

Dico 4. Formulæ juramenti execratorii hæ duæ sunt: 1. Est quæ fit sine expressâ imprecatione sic: *per vitam, per salutem propriam, Patris, Filii* &c. jurans enim per vitam, quantum est ex se, eam exponit Dei judicio, ut si falsum jurat, illâ privetur. Similiter *sic me Deus adjuvet*, sensus est: si mentior, Deus non me adjuvet. 2. Est quæ fit cum expressâ imprecatione sibi vel rebus sibi charis injectâ; quales sunt gravissimæ, imprecari sibi vel aliis mortem æternam, Dei iram, dæmonis obsessionem, si verum non dicitur. Sunt tamen quidam modi imprecationum qui ad juramentum non spectant.

CAPUT XIV. & XV.

De personis quæ jurare possunt.

Dico 1. Deus juxta modum ac formam juramenti, & aliquo modo quoad nos juxta ejus effectum ac finem, id est volendo ostendere sui decreti absoluti immutabilitatem: ac augere nostram fidem & spem, potest quidem jurare, ut patet ex scripturâ: *juravi in nomine meo magno.* Jer. 44. *juravit Dominus in Sancto suo.* Amos 4. id est in Sanctitate suâ. *Juravit Dominus & non pœnitebit eum.* Ps. 109. sed non potest jurare quoad rem ipsam, seu quoad se; *quoniam*, ut ait Sanctus Paulus ad Hebr. 6. *neminem habuit per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum*; juramentum enim in suâ proprietate dicit habitudinem ad authoritatem superiorem respectu jurantis. Deinde non videtur Deus posse jurare per execrationem, (nihil enim mali potest sibi imprecari) sed solum per attestationem; unde dicitur: *juravit Dominus in animâ suâ.* Amos 6. & *juravit Dominus per animam suam.* Jer. 51. id est per suam substantiam seu per se ipsum attestando, non imprecando. Sic dum ait: *semel juravi, si David mentior*, id est non mentiar.

Dico 2. Christus potuit jurare; erat enim quatenus homo, capax juramenti etiam propriè sumpti, utpotè minor Patre, & sic per majorem se jurare poterat, & ex parte quidem audientium cum fructu, cum authoritate, & fortasse interdum cum necessitate; imò videtur aliquando jurasse per hæc verba: *in veritate dico vobis.* Luc. 4. verè *Dico vobis quia vidua hæc pauper plusquam omnes misit.* Luc. 21. *amen, amen dico vobis.* Joa. 8. licet enim ista verba non sint formalia juramenta quoad Dei invocationem, æquivalenter tamen eamdem vim videntur habere, maximè si intelligantur de Christo jurante non per alium seu per Patrem sed per seipsum. Ista autem dictio *Amen* habet triplicem usum: 1. idem est ac *verè* aut *fideliter*, ut in exemplo allato sumitur. 2. idem est ac *fiat* non tantum ut verbum optandi, sed etiam consentiendi & confirmandi, & sic videtur sumi ab Ecclesiâ in fine orationum. 3. significat Deum immutabiliter veracem in Apoc. 3. *Hæc dicit Amen testis fidelis.*

Dico 3. Angeli boni cum hominibus loquentes possunt jurare, ut patet in Apoc. 10. *Angelus juravit per viventem in sæcula sæculorum.* Inter se autem non jurant, quia semper clarè intuentur ea de quibus ab aliis illuminantur aut instruuntur per quamcumque Angelicam locutionem. Nec videntur ipsi

mali

mali Angeli inter se jurare; non ex bono motivo, sed ne Deum honorent; respectu verò hominum, ad illos decipiendos sub specie falsâ, interdum jurare possunt, si Deus illis permittat. Denique Angelus in purâ naturâ spectatus si possit cum altero Angelo ita loqui, ut rem dictam non intuitivè, sed solum abstractivè per suam locutionem, illi ostendat; tunc in tali statu posset illi esse usus & utilitas juramenti.

Dico 4. Juramentum non est ex iis rebus quæ necessariò supponunt peccatum aut ejus effectus in naturâ humanâ; adeoque ejus usus non fuit repugnans statui naturæ integræ, seu statui innocentiæ, ac potuisset fieri sine culpâ etiam veniali, licet ejus necessitas fuisset rarior. In statu naturæ lapsæ omnes adulti verum Deum cognoscentes sive Hæretici aut Catholici, sive Judæi aut Gentiles sunt capaces juramenti; secus verò Athei; & qui falsos tantum Deos colunt, jurando per illos, faciunt putatum, non verum juramentum. Jure autem humano inter fideles non admittuntur ad jurandum in judicio infames ac perjuri; nec pueri ante 14. ætatis annum cogi possunt ad jurandum, nec rata sunt eorum juramenta. Deinde prohibentur presbyteri jurare in manibus Laïcorum sine licentia sui Prælati, nempe dum jurant Laïco ut alicujus causæ judici aut superiori. cap. *ex rescripto.* cap. *pervenit.* Idem dic de Episcopis, exceptis casibus in jure expressis v. gr. in præstandâ Papæ obedientiâ, in abjuratione erroris &c.

LIBER II.

De juramento promissorio.

CAPUT I. & II.

Qualis sit obligatio juramenti promissorii?

Dico 1. Constat promissioni additum juramentum secum afferre propriam & peculiarem obligationem faciendi id quod promittitur. De fide. Qui enim juratam promissionem non implet, perjurus censetur; cap. *querelam.* c. *tua nos.* quia sicut assertorium juramentum fit ut auctoritate divinâ confirmetur veritas; ita & promissorium ut eâdem auctoritate habeatur immobilis & certa promissio. Sed

Dico 2. Assertio jurata de futuro potest in rigore separari à promissione; pura enim assertio de futuro quæ fit ex solo proposito, est naturâ suâ prior omni promissione, potestque sine promissionis interventu simpliciter proferri, v. gr. *assero me habere propositum cras istam rem faciendi*; ergo & jurari sine promissionis interventu; nihilominus juramentum cadens in assertionem de futuro, licèt promissionem non supponat, præter tamen obligationem asserendi verum de præsenti quam includit aut supponit, specialem aliam inducit obligationem faciendi quod juratum est. D. Thom. quia qui jurat se aliquid facturum, ut licitè juret, debet non solum habere propositum faciendi quod jurat, sed etiam habere animum seu voluntatem se obligandi ad efficiendum verum quod jurat, modò id non sit malum nec rectæ rationi repugnet: neque promissorium juramentum adæquatè sumit suam denominationem à promissione, sed ex eo quod assertio jurata de futuro æquivaleat promissioni aut eminenter illam contineat; vel certè, quia illi frequentius promissio adjungitur. Dum quis jurat de facto alieno futuro, quod à se non dependet, v. gr. cras pluviam futuram, non jurat se aliquid facturum, sed se habere talem conjecturam; si autem juret de facto alieno futuro, quod à se aliquo modo dependet, tunc tale juramentum inducit faciendi debitam diligentiam, ut illud fiat.

Dico 3. Juramenti obligatio est religiosa, seu pertinet ad Dei cultum ac religionem, & gravis quidem ex genere suo, cum in gravitate obligationi voti æquiparetur. Tamen juramenti promissorii obligatio est specie diversa ab obligatione voti, (nam votum & juramentum sunt actus specie diversi, adeoque producunt obligationes specie diversas) & ab obligatione promissionis ob formale motivum diversum, ac maximè in promissione homini factâ, cujus obligatio est fidelitatis humanæ aut ad summum justitiæ; juramenti autem obligatio est religionis. Hinc sequitur juramenti & voti obligationes secundum se & ex naturâ suâ esse separabiles; sæpè enim fiunt vota sine juramento; ac quamvis interdum simul concurrant, illorum tamen obligationes seu vincula manent semper formaliter distincta. Quod autem possit fieri juramentum etiam sine voto, patet in materiâ ad votum non apta, v. gr. in sponsalibus, contractibus, comminationibus, humanis promissionibus; imò & in quacumque materiâ ad votum aptâ ac religiosâ potest fieri juramentum sine voto, seu separari obligatio juramenti ab obligatione voti; potest enim quis velle jurare etiam in causâ piâ, v. gr. jurare pauperi se illi daturum stipem, & non vovere; v. gr. pœnitens qui jussu confessarii jurat se impleturum propositum restituendi, vel se non ingressurum talem domum meretriciam, non facit votum. Attamen hujusmodi juramenta in materiâ piâ ordinariè fiunt cum aliquâ voti admixtione, quia ordinariè non fiunt sine promissione ad Deum tendente; promissio autem Deo facta ac votum idem sunt; hinc spectanda est maximè intentio jurantis; si enim jurarit sine ullo respectu ad Deum, sed dumtaxat ad firmandam suam voluntatem in proposito aliunde concepto, tunc erit solum juramentum.

CAPUT III.

An obligatio juramenti major sit quàm voti?

Dico 1. Obligatio quam includit seu supponit juramentum assertorium, major ac gravior est quàm voti. Quia obligatio non attribuendi Deo falsum, multò major videtur, quàm obligatio reddendi Domino vota; prior enim est negativa; *non pejerabis*; posterior affirmativa, *reddes Domino vota tua*; prius præceptum videtur gravius quàm posterius. Sed

Dico 2. Obligatio juramenti promissorii videtur minor esse, quàm voti; quia per votum fides directè Deo datur; per juramentum autem promissorium quatenus tale, non datur fides ipsi Deo, sed adducitur Deus ut testis promissionis vel assertionis de aliquo futuro facto. Primus respectus magis ad divinam authoritatem ac reverentiam spectat quàm secundus, ideoque gravior obligatio. Hinc sequitur minorem esse obligationem juramenti promissorii quàm assertorii; & mediam inter utramque esse voti obligationem; non tamen sequitur obligationem juramenti assertorii & promissorii esse specie & essentialiter diversam, sed in individuo & accidentaliter. Interdum autem juramentum additur voto, non ut addatur major obligatio, sed ut multiplicentur obligationes diversæ.

CAPUT IV.

Erga quem incurratur obligatio ex juramento promissorio?

Dico 1. Juramentum promissorium quod non est conjunctum cum promissione humanâ, nec cum voto, solam inducit obligationem erga Deum, nullam erga hominem; quia erga hominem nulla ibi habetur obligatio justitiæ, cum nullum interveniat pactum; nec fidelitatis, cum nulla fuerit promissio; nec ulla alia potest excogitari; ergo sola ibi supereſt obligatio religionis erga Deum, seu reddendi Deo debitum, *reddes autem Domino juramenta tua.* Matt. 5. *non assumes nomen Dei tui in vanum.* Exod. 20. Sed

Dico 2. Juramentum promissorium quod fit per humanam ac veram promissionem juratam, inducit obligationem non tantum erga Deum, sed etiam erga hominem cui juramentum præstatur, si aliunde non impediatur obligatio, ut postea dicetur; directè enim homini, ut supponitur, fit illa promissio, & non Deo; ergo directè producit obligationem erga istum hominem; juramentum enim promissioni additum, non tantum non tollit naturalem promissionis obligationem, sed potius confirmat ac auget, ut jam dicam, præter aliam Religionis obligationem quam inducit erga Deum. Unde

Dico 3. Juramentum promissorium extensivè auget obligationem simplicis promissionis, quia novam illi addit obligationem religionis erga Deum, adductum in fidejussorem; imò & aliquo modo intensivè, quia hæc religionis obligatio altior est, quàm promissionis humanæ; & ipsa promissio humana ob concomitantiam istius juramenti, augetur etiam in se accidentaliter, & quasi intensivè intra suam propriam speciem, sicut furtum in Ecclesiâ factum non tantum est majus per additionem malitiæ sacrilegii, sed etiam in suâ specie est gravioris malitiæ ob istam concomitantiam, quæ vel contemptum, vel considerationem auget; non tamen ita augetur ista humanæ promissionis obligatio ob juramenti concomitantiam, ut in se augeatur essentialiter intensivè, sive ut ab unâ specie ad aliam transferatur; sed tantum in individuo intra eamdem speciem evadit gravior.

CAPUT V.

An solum juramentum promissorium factum per Deum verum inducat obligationem?

Dico 1. Certum est juramentum promissorium factum per Deum verum sive explicitè nominatum in se, sive implicitè nominatum in aliquâ creaturâ habere vim obligandi; utrumque enim est ejusdem speciei, adeoque ejusdem obligationis saltem in specie, etiamsi fortasse diversæ in individuo. Ista autem utriusque obligatio desumitur ex Dei auctoritate & reverentiâ illi debita.

Dico 2. Promissio facta sub juramento præstito per deos falsos, vi juramenti obligationem quidem non inducit, quia non est juramentum; quod autem non est, non potest obligationem inducere; cumque non pertineat ad veri Dei honorem, ejus violatio non est contra veri Dei honorem. Nihilominus ex erroneâ jurantis conscientiâ intendentis verè jurare, ipsum obligat; quia conscientia erronea habet vim obligandi sub eâ ratione, sub quâ res concipitur; atqui ille intendit & putat se verè jurare, ergo &c. Si igitur postea deponat istam conscientiam erroneam, v. gr. infidelis ad fidem conversus, tunc obligatio ex illâ solâ proveniens cessabit. Cæterum pactum aut fœdus tali juramento firmatum, si sit de re licitâ & sine Christianæ religionis præjudicio servari possit, manebit firmum quoad obligationem justitiæ ac fidelitatis humanæ, quæ in eo sine juramento inerat; hæc enim obligatio non erat ex conscientiâ erroneâ, sed ex verâ lege naturali; amisit tamen illam firmitatem quam ex putato juramento participabat; corruit enim, depulsâ conscientiâ erroneâ. Hinc juramentum à fideli sine conscientiâ erroneâ factum per falsos Deos, ipsum ex vi juramenti non obligat.

CAPUT VI.

An juramentum factum per creaturam sine habitudine ad Deum sive verum sive falsum, obliget?

Dico 1. Si quis aliquid promittat jurando per dæmonem, non sub ratione falsi Dei, sed sub ratione cujusdam personæ intellectualis quam vult honorari, eique fidem haberi, nullam ex tali juramento obligationem contrahit; quia dæmon est mendax, nullâ fide dignus, omnis ejus cultus sacrilegus, invocatio interdicta; ergo tale juramentum est sacrilegum, & illud observare sub tali titulo pernicioſum.

Dico 2. Juramentum per Sanctos Angelos aut homines cum Christo regnantes, si ex intentione jurantis sistat in testimonio creato quod ab ipsis dari posset, non quidem ex religionis, sed ex duliæ virtute simpliciter obligat sub mortali; quia sicut frangere fidem sub nomine Dei datam est grave sacrilegium contra religionem seu cultum latriæ; ita frangere eam sub nomine aut authoritate alicujus Sancti datam, est gravis irreverentia contra cultum duliæ Sancto debitum. Dixi *ex intentione jurantis*; nam moraliter non ita fit, sed in Sancto præcipuè spectatur Deus; & sic licet fortasse addatur specialis duliæ cultus erga Sanctum, non excluditur cultus latriæ erga Deum, adeoque in tali juramento erit duplex obligatio specie diversa; una latriæ, altera duliæ.

Dico 3. Juramentum promissorium per creaturam absolutè spectatam, v. gr. per barbam, &c. quando constat fieri per illas absolutè quatenus tales, sine respectu ad Deum, qui in illis est, nullam specialem inducit obligationem neque in reipsâ, neque ex conscientiâ erroneâ, si absit animus tribuendi creaturæ divinitatem; quia illud nec est, nec putatur juramentum. Quod autem Aug. Serm. 28. cap. 12. sic dicit: *qui per lapidem, falsum jurat, perjurus est*; licet multi id interpretentur de idolo, quod vocat lapidem; probabiliter tamen potest intelligi de juramento & perjurio quoad externam speciem, injustam deceptionem, scandalum, non verò quoad rem ipsam: vel agebat de lapide ut relato ad Deum inexistentem.

CAPUT VII.

Quænam intentio requiratur ut juramentum promissorium obliget?

Dico 1. Ut juramentum promissorium obliget, requiritur intentio jurandi, & quidem sufficienter deliberata, eâ saltem deliberatione, libertate & advertentiâ, quæ ad peccandum mortaliter sufficeret; obligatio enim quæ ex hoc juramento nascitur, est ex genere suo sub mortali; ergo requirit deliberationem quæ necessaria est ad peccandum mortaliter. Hinc si fiat cum imperfectâ deliberatione quæ ad peccandum venialiter tantum sufficeret,

non

non obligat sub veniali ad implendum promissum; quia ex actu indeliberato non potest intrinsecè oriri obligatio ad actum, qui posteà pleno judicio & deliberatione exercendus est; sed potest homo ea, quæ indeliberatè protulit, retractare; neque est privandus hâc libertate propter actum indeliberatum præcedentem; privaretur autem, si teneretur sub veniali implere istud juratum promissum. Idem dic de voto.

Dico 2. Ut juramentum obliget, sufficit ex parte jurantis voluntaria ac deliberata jurandi intentio jam explicata, etiamsi non adsit 1. intentio promittendi; potest enim esse & subsistere juramentum sine promissione, uti suprà dictum est, adeoque cùm sine promissione sit & subsistat verum juramentum, ex se & ex naturâ suâ obligat. 2. etiamsi nec adsit intentio se obligandi alteri, cui juratur; quia licèt tunc non adsit obligatio fidelitatis aut justitiæ ob defectum promissionis; propria tamen ac specifica Religionis seu juramenti obligatio, quæ ex vero juramento connaturaliter nascitur, subsistit. Unde ex juramento promissorio cum verâ jurandi intentione, sed sine se obligandi & implendi quod juratur, intentione facto oritur religionis obligatio, contra multos TT. Scot. Gabr. Rich. Silv. &c. dicentes jurantem cum intentione non se obligandi, non obligari ex vi juramenti; quia, inquiunt, homo per proprios actus non obligatur nisi suâ voluntate, ergo si sit voluntas non se obligandi, non obligatur. Sed *probatur* assertio: qui voluntariè ponit juramentum, non potest impedire effectum qui necessariò ex illo sequitur, id est obligationem; sicut qui voluntariè applicat ignem domui, non potest impedire effectum qui ex illâ applicatione voluntariâ sequitur: quia dum homo cum vera intentione jurandi, jurat se aliquid facturum; eo ipso adducit Deum non solum in testem assertionis de præsenti, sed etiam de futuro; adeoque ex necessitate obligatur ad faciendum veram illam assertionem de futuro; ergo non ab hâc obligatione excusari nequit per quamcumque aliam voluntatem contrariam. Adverte autem eos, qui tenent oppositam sententiam, non sat distinguere intentionem non se obligandi ab intentione verè jurandi, & utramque confundere; cùm tamen istæ duæ intentiones sint distinctæ, & possint separari; v. gr. posset quis velle verè, & cum verâ intentione jurare se ingressurum religionem, advocando Deum in testem & nolle obligari, utpote sciens in hâc materiâ juramentum non obligare; hic tamen ex vi sui juramenti obligaretur ad ingressum; sunt enim aliqui actus humani, per quos obligatur homo etiam nolens obligari, dum nempe ponit aliquem actum ex quo necessariò sequitur obligatio: sic dum furatur, obligatur etiam nolens ad restitutionem; dum alteri damnum facit, aut dum peccatum committit, obligatur etiam nolens ad satisfaciendum, ad pœnitendum. Quare intentio non implendi rem vere juratam, non potest impedire obligationem istius juramenti, utpote naturaliter ac necessariò ex illo emanantem.

CAPUT VIII. & IX.

An juramentum simulatum, aut per injuriam extortum obliget?

Nota. Non agi de juramento simulato quoad defectum intentionis, de quo jam dictum est; sed quoad verborum usum & significationem. Quare

Dico 1. Quando jurans accipit verba quibus jurat, in diversâ significatione à sensu quem concipit is cui jurat, suamque jurandi intentionem accommodat sensui quem ipse intendit, utens prudenti amphibologiâ sine alterius injustitia, obligatur tantum juramento juxta suam propriam intentionem; & simulatum in hoc sensu juramentum non inducit obligationem ad id quod simulatur. D. Thom. Greg. &c. non enim obligatur titulo justitiæ, cum nullam injustitiam feciſſe supponatur; nec titulo fidelitatis, cum teneatur tantum adimplere promissa juxta sensum verborum à se intellectum; non obligat enim promissio nisi juxtà intentionem promittentis; nec ex vi juramenti; quia jurans non habet intentionem jurandi quod alter intelligit, sed quod ipse intendit significare; imò licet cum injustitia & fraude sic juret, non obligatur ex vi juramenti directè ac per se loquendo ad verba adimplenda nisi juxta sensum à se intentum. D. Thom. Scot. Rich. &c. quia ille non habet intentionem jurandi id quod alter concipit, adeoque illud non jurat; ergo nec ad illud obligatur, sed tantum ad id quod ipse habuit intentionem jurandi; sic tamen dolosè & injustè jurans graviter peccat & contra Deum & contra proximum; deinde licet ex vi juramenti non obligetur; ratione tamen injustitiæ ac damni inde secuti, & scandali vitandi obligatur; videntes enim homines juramentum factum non servari, censent Deum graviter contemni, & in foro externo præsumetur obligare.

Dico 2. Omne juramentum homini factum, licèt sit per injuriam extortum; v. gr. ab usurario ad solvendas ipsi usuras, aut à fure ad dandam ipsi pecuniam, si absque jurantis peccato & turpitudine impleri possit, est validum & inducit obligationem. Habetur in cap. *debitores* cap. *si verò* &c. quia ejusmodi juramenta continent quidquid requiritur ad veram juramenti substantiam, & possunt sine peccato impleri v. gr. solvere usuras &c.

Objicies 1. Promissio in hoc juramento per injuriam extorquetur; ergò est nulla; adeoque & juramentum quo promissio confirmatur, est nullum, quia per injuriam non potest acquiri jus contra eum qui patitur injuriam. Resp. Dist. cons. juramentum est nullum, quatenus firmat promissionem conc. quatenus firmat assertionem Neg. suppositâ enim sententiâ communi quæ asserit promissionem per injuriam extortam, jure naturæ esse initam, (quia in actione injuriosa non potest fundari vera obligatio ex parte ejus qui injuriam patitur) contra quosdam nolentes esse jure naturali, sed civili tantum irritam; dico tunc quamvis juramentum non possit firmare promissionem jure naturæ initam, (secus si foret tantum jure civili irrita) sive quæ nulla est in ratione promissionis; potest tamen firmare assertionem de futuro in ista promissione irritâ inclusam, & inducere obligationem adimplendæ hujus assertionis de futuro ob cultum Dei; & sic ratione hujus obligationis juramentum est validum & obligat, sive non est nullum.

Obj. 2. Solvens usuras ad juramentum implendum, cooperatur alterius peccato, ergo. Resp. neg. Antec. quia usurarius tunc est paratus ad eas recipiendas; sive anteà fuerit paratus, nec-ne; sive inductus ad mutuandum sub usuris, necne; si enim tunc non esset paratus, eas non reciperet, & sic liberaret mutuatarium ab obligatione juramenti; ergo hic tradendo quod promisit, non inducit alterum ad peccatum, nec ejus peccato cooperatur.

Obj. 3. Ista solutio non est actus virtutis, nec utilis illi, cui factum est juramentum, sed potius nociva. Resp. Neg. assumpt. sufficienter enim utilis est, ut fiat verum quod sub divino testimonio dictum est, cum possit verum fieri sine peccato; adeoque actus honestus qui etiam inservit ad promittentium & humanæ societatis commodum, cùm tanta sit auctoritas juramenti, ut etiam injustos exactores reddat certos de promissi impletione ob datum juramentum; atque ita si promittentes iterum indiguerint tali remedio, eis fides adhibebitur. Deinde stare promissis & datum verbum implere, per se adeò est decens, ut etiam in injustis extorsionibus ad veritatis perfectionem pertinere videatur. Ideò simplex ejusmodi promissio sine juramento facta, posset etiam honestè impleri; non tamen sub obligatione; quia istæ omnes rationes inducunt honestatem, non tamen necessitatem; alius enim non potuit ad tantum onus per injuriam & injustitiam obligare. In promissione autem juratâ habetur solius Dei ratio; cumque exactio juramenti fuerit turpis & injusta, is qui juravit, sufficienter implebit suum juramentum per solam rei promissæ traditionem, statim eam repetendo & conando quâcumque viâ poterit, eam repetere, cùm teneatur alter eam restituere. Et si fuerit juramentum de eâ non repetenda, erit quidem validum; sed potest id in judicio denunciare & sui juramenti relaxationem petere; si autem exigatur juramentum de non faciendâ denunciatione, aut de non petenda relaxatione, cùm sit de re mala & in præjudicium Ecclesiæ prælatorum, poterit in necessitate simulatis verbis & diversâ intentione, illud honestè præstare.

CAPUT X.

An juramentum metu extortum obliget?

Dico 1. Quando juramentum oritur ex metu sine injutiâ illato, si ficto animo non fuerit factum, obligatorium est, sive metus directe ad hoc extorquendum illatum fuerit, sive non, quia est simpliciter voluntarium, & tantum involuntarium secundum quid; adeoque verum juramentum, sicut peccatum voluntariè, licet ex metu commissum, est verum peccatum, imò quamvis per vim & metum cum injuriâ sit extortum, si sit de materia capaci, quæ honestè impleri possit, etiam obligat. D. Thom. Gabr. Durand. &c. quia injuria & metus simul non impediunt quominus sit verum juramentum, cùm non tollant veram jurandi voluntatem. Sic etiam votum metu factum stando in jure naturali est etiam validum; stando autem in jure Ecclesiastico quædam vota metu facta, v. gr. solemne religionis votum Ecclesia irritavit, uti & matrimonium. Obligatio autem juramenti provenit ex jure naturali, estque obligatio non ratione hominis, sed Dei.

Dico 2. Captivus qui præviso mortis periculo juravit redire ad carcerem, obligatur juramento, sive justus sive injustus sit carcer; & sive mors sit justa sive injusta. Cum enim mortis periculum præviderit, quod tunc jam erat, voluntariè juravit; & juramentum potest impleri sine peccato & ad illud servandum ob Dei reverentiam potest se reponere in eodem mortis periculo in quo prius versabatur, nec hoc est se occidere. Quando autem periculum non fuit mente præviśum, & juravit quia non putavit esse tantum periculi in reditu, tunc meritò potest excusari ab observatione juramenti; quia tunc non voluit à principio se obligare ad subeundum istud periculum, & res sunt notabiliter inutatæ vel in re ipsâ, vel in mente jurantis; potest igitur credi non habuisse animum jurandi & se obligandi pro tali casu, adeoque non obligatur; nisi in casu in quo infidelibus grave religionis scandalum daretur. An autem juramentum de contrahendo matrimonio cum aliquo mortis metu extortum, sit validum, vide in Tract. de Matrim. ac maximè Sanch. & Covar.

CAPUT XI.

An dolus vel error reddat juramentum invalidum?

Dico 1. Error seu dolus in rei substantia annullat juramentum; quia tunc deest intentio jurandi hoc in particulari, uti similis error etiam annullat votum & matrimonium. Et hoc verum est sive error sit antecedens & det causam juramento, id est sine quo non fieret juramentum; sive sit concomitans & incidens, id est si res circa quam erratur, sciretur, non fieret juramentum; quia in utroque deest actualis intentio jurandi id circa quod erratur, & actualis consensus; nec sufficit illa conditionalis dispositio: *etiamsi istud scivissem, juràssem*; non enim revera juravit.

Dico 2. Error circa causam extrinsecam, quæ movet ad jurandum, vel circa qualitatem rei juratæ accidentalem, non reddit juramentum invalidum, v. gr. error vel dolus in juramento quod Josue præstitit Gabaonitis Jos. c. 9. fuit circa accidentalia non circa substantialem materiam; ideo reputatum est validum. Idem dici potest de juramento quod quis faceret dandi alicui eleemosynam, putans esse concivem suum, quem postea scit esse externum; quia in illis substantialis jurandi voluntas habetur. Si tamen ista moraliter & secundum prudentem conjecturam afficerent substantialem juramenti materiam, hanc limitando, in ordine ad jurantis intentionem, ita ut non credatur jurans habuisse intentionem illa comprehendendi sub suâ promissione aut juratâ assertione, tunc esset invalidum ob defectum omnis consensus circa illa; juramentum enim non extenditur ad prorsus incognita. Hinc ignorantia etiam purè privativa, si auferat cognitionem rei necessariæ ad consensum aut ad intentionem jurandi, de se sufficit ad impediendum juramentum, seu juramenti obligationem; maximè rei contingenter postea supervenientis; v. gr. jurat ducere virginem, quæ postea committit fornicationem: intentio enim jurandi non se extendit ad istam materiam, seu personam fornicatione mutatam.

Dico 3. Supra dicta doctrina de metu & dolo data, generaliter se extendit ad omnia juramenta, etiam ad ea quæ legibus civilibus repugnant, & sine peccato ex parte jurantis, impleri possunt; si enim non obstante dolo vel metu insit vera voluntas jurandi tale pactum vel promissionem, sit verum juramentum; ergo ex Dei reverentia naturalem inducit obligationem, quamvis tale pactum vel promissionem jura reprobent; id enim faciunt jura non ad excludendam simpliciter naturalem ejus modi juramentorum obligationem, sed ad declarandum ea, dum intervenit metus aut dolus, non habere tantam firmitatem quantam haberent si sine metu aut dolo facta fuissent; quamvis enim facta cum metu aut dolo etiam obligent; tamen priusquam impleantur, potest justè peti & concedi illorum relaxatio in odium creditoris qui per me-

metum aut dolum illa extorsit; ut sumitur ex c. 2. de Jurer. in 6. & ex c. 2. de pactis in 6. Dum autem in Authentica *sacramenta puberum* dicitur de talibus juramentis: *nullius esse momenti jubemus*: id tantum intelligitur in ordine ad forense judicium sæculare.

CAPUT XII. & XIII.

An juramentum promissorium de re honestâ faciendâ inducat semper obligationem, etiam in concursu melioris?

Dico 1. Certum est juramentum de re honestâ, seu de actu virtutis faciendo, si non impediat majus bonum, de se obligare. Tenetur enim jurans reddere veram suam assertionem, dum finis & res est honesta.

Dico 2. Juramentum de virtutis actu qui Deo promittitur, sequitur voti conditionem; unde sicut votum, ita & tale juramentum debet esse de meliori bono; promissio enim Deo facta, nisi sit de meliori bono, ab ipso non acceptatur, ut nunc suppono; ergo si promissio quæ fit Deo, non fuerit talis, licet juramento confirmetur, non acceptatur, seu juramentum non acceptatur, adeoque non obligat. Unde quando votum simplex seu non juratum non obligat, etiam juratum non obligat; quia obligatio juramenti promissioni seu voto additi semper pendet ex voluntate ejus cui facta est promissio; sed quoties votum non obligat quia impedit majus bonum, censetur Deus illud non acceptare vel simpliciter vel pro tali casu; ergo nec juramentum tunc obligat. Similiter dum simplex votum, determinatum ad aliquod opus particulare faciendum, licitè potest commutari in aliud melius, quia creditur hoc fore gratius Deo quàm illud; etiam tunc licet juratum votum commutari; talis enim juramenti obligatio pendet ex voti obligatione, & voti obligatio pendet ex acceptatione Dei cui fit votum; ergo si votum non obliget, nec juramentum.

Dico 3. Juramentum promissorium cadens in promissionem homini factam si potest honestè impleri, obligat ad sui impletionem; nec potest cum creditoris nocumento aut ipso invito commutari in melius, nisi in iis quæ ad Religionis ac perfectionis statum pertinent: v. gr. si quis juravit dare liberaliter decem aureos petenti, non potest eos in stipem alteri dare, etiamsi hoc opus foret fortasse melius & Deo gratius. Item si quis juravit alicui servire, non potest licite hoc servitium commutare in servitium Xenodochii; quia ista promissio obligat in conscientiâ vel ex justitiâ vel ex fidelitate; & res sic promissa aliquo modo jam pertinet ad eum cui promissa est, ob jus in illam tamquam debitam acquisitum. Dixi *nisi in iis quæ ad religionis ac perfectionis statum pertinent*; quia status perfectionis non debet impediri ob implendam promissionem homini factam juxta cap. *ex publico*, de converſ. conjugat. Ideoque promissio jurata etiam non impedit commutari in susceptionem talis statûs. Unde sponsalia jurata non impediunt quominus aliquis licitè possit Religionem ingredi ob excellentiam perpetui statûs melioris.

Dico 4. Simplex assertio jurata de aliquo bono opere faciendo, si sit facta intuitu divini honoris tantum, non ita obligat, quin per melius opus impleri possit, quia in hâc semper subintelligitur inclusa conditio: *nisi Deus meliori modo honoretur*; sicque semper juramentum impletur. Secus verò si sit facta in commodum proximi; quia verba assertoria de aliquo opere faciendo, etiamsi non sint promissoria, non solent inter homines intelligi sub ista conditione: *nisi commutetur in melius*; ideoque ad veritatem talis juramenti spectat ut veritas impleatur sicut prolata est, si commodè possit; aut si res non fuerit notabiliter mutata. Assertio autem jurata de bono opere faciendo, quæ nec intuitu Dei nec proximi, sed vel in commodum ipsius jurantis, vel absolute facta est, obligat instar voti; quia sicut votum directè in Dei honorem, ita hoc indirecte ex intentione istius boni operis, quod naturâ suâ ad Deum refertur, ad eumdem tendit, adeoque sicut votum potest in melius mutari, ita & tale juramentum.

Objicies 1. Juxta regulam juris, juramentum implendum est, quoties servatum non vergit in salutis dispendium; ergo juramentum de actu virtutis semper implendum est quoties sine peccato impleri potest. Resp. Dist. Conſ. semper implendum est in propria specie vel in alia re meliori Conc. Conſ. necessariò in propria specie neg. Conſ. dum enim per aliquid melius meliori modo servatur, fit juxta aliam juris regulam: *promissum non infringit, qui in melius illud commutat*. Hinc omnis actus studiosus potest esse materia juramenti obligatorii. Ad explicandum autem capitulum de sponsalibus *commissum*, in quo Alexander 3. respondet eum qui post jurata sponsalia volebat religionem ingredi, tutius facturum si ineat matrimonium, & non consummet, ac tunc religionem ingrediatur, cum sit melius inquit religionem ingredi quàm matrimonium inire, ad istud, inquam, cap. explicandum varii varia afferunt; quidam dicunt Papam ibi tantum dicere *tutius* seu consultius, non tanquam necessarium aut de præcepto; alii volunt eum non loqui absolutè, sed juxta circumstantias; alii dicunt ejusmodi sponsum non posse licitè religionem ingredi sponsâ ignorante; certum tamen videtur posse licite sine sponsæ consensu, & eâ nihil sciente ac sine matrimonii contractu statim religionem ingredi; vel potest admonere sponsam si velit ut impleatur juramentum, se contracturum matrimonium, sed non consummaturum; si autem nolit sic contrahere, tunc relaxat juramentum; & fit liber ad religionis ingressum.

Obj. 2. Juxta jus: *non frangit fidem qui promissum in melius commutat*, ergo licebit juramentum non implere, commutando illud in melius. Resp. si agatur de juramento promissorio quod fit Deo, semper impletur; dum in melius commutatur, ut jam dictum est; & de hoc intelligitur ista juris regula. Si autem agatur de juramento homini facto, illa solùm habet locum sine præjudicio tertii; sæpe enim talis commutatio esset contra utilitatem vel voluntatem ejus in cujus gratiam factum est juramentum, & ideo illo invito non licet.

CAPUT XIV. XV. & XVI.

An juramentum de actu qui sine peccato fieri non potest, aut de actu indifferente, obliget?

Dico 1. Juramentum promissorium de actu, qui sine peccato mortali fieri non potest, nullam inducit obligationem. *Probatur* ex cap. *si verò*, & in cap. *cum contingat*, dicitur juramentum quod vergit in interitum salutis æternæ, non obligare; sed peccatum mortale vergit in interitum; ergo. Dein sic jurans non tenetur habere propositum istius juramenti exequendi; & licet teneretur habere propositum in illo juramento quatenus est assertorium ne falsum dicat; non tamen quatenus

est

est promissorium pro eo tempore in quo implendum est. Dum dicitur Levit. 5. *anima quæ juraverit* &c. *ut vel malè quid faceret vel benè*, &c. *oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat pœnitentiam*: id est, agat pœnitentiam pro peccato quod commisit in faciendo malo juramento, non autem in exequendo. Juramentum quod fecerunt filii Israel non dandi in matrimonium suas filias filiis Benjamin, non constat fuisse de re illicitâ; nec quâ ratione impletum; Judic. 21. illud autem quod jubente Domino, Israelitæ fecerunt de dimittendis alienigenis uxoribus suis aut fortasse concubinis 1. Esdr. 10. procul dubio videtur fuisse de re licitâ, adeoque potuisse fieri & impleri.

Dico 2. Juramentum promissorium de opere quod sine peccato veniali impleri non potest, nullam inducit obligationem. Habetur expresse in cap. *quanto* de jurej. *quia*, inquit, *juramentum non, ut esset vinculum iniquitatis, fuit institutum.* Et regula juris 58. in 6. *non est obligatorium*, ait, *contra bonos mores præstitum juramentum.* Peccatum enim veniale est contra rectam rationem & à Deo prohibitum, adeoque non minus incapax obligationis quàm mortale; quamvis sit minus peccatum ac malum in hoc juramento quatenus est assertorium, habere propositum illud implendi quàm dicere ac facere formale perjurium; quatenus tamen est promissorium, impleri non potest, nequit enim committi peccatum veniale. Chrys. in hom. 14. ad populum exaggerat tantum incommoda & pericula frequenter ac facile jurandi, non autem docet juramenta de re illicita obligare; nec agit de istâ re.

Dico 3. Juramentum ad actum indifferentem quatenus est indifferens, non potest obligare, quia probabilius actus in individuo indifferens est peccaminosus; nec solùm non potest obligare ad actum indifferentem quia peccaminosus est, sed etiam quia sic in individuo factus, bonus non est; quia ejusmodi actus inutilis est, otiosus & impeditivus majoris boni. Si tamen actus indifferens juretur vel ob honestum finem vel ob proximi utilitatem, ad quam accommodatus est, juramentum obligat, quia actus indifferens factus ob bonum finem, est opus virtutis, & ad utilitatem proximi accommodatus, induit honestatem ob jus quod proximus acquirit per promissorium juramentum ad actum sibi utilem ac proficuum.

CAPUT XVII.

Quando & quomodo obliget juramentum de omissione alicujus operis?

Dico 1. Juramentum de non committendo peccato, clarum est obligare, atque adeò juramentum quod fit de vitando aliquem actum qui est occasio peccati, v. gr. ingressum talis domûs, consortium talis hominis, &c. maxime obligat quamdiu iste actus est occasio peccati; si autem desinat esse occasio peccandi; tunc etiam desinit obligatio juramenti.

Dico 2. Juramentum de omittendo actu indifferente, si fiat intuitu honestatis ad quam illa omissio possit aliquid conferre, v. gr. juramentum non exeundi domo ob honestam occupationem, non laborandi ob Dei servitium, non ludendi ob pericula, & temporis jacturam &c. obligatorium est; secùs vero, si sit de omissione actus ad virtutem impertinentis, v. gr. juramentum non legendi aut scribendi sine ullo fine honesto; cum enim talis omissio nullam contineat honestatem aut rationabilem utilitatem, non est materia obligationis moralis.

Dico 3. Juramentum de non faciendo aliquo bono opere supererogationis seu non cadente sub præceptum, v. gr. de non ingrediendo religionem, de non audiendo missam die feriali, de non dando Eleemosynam &c. quatenus tale, nullam inducit obligationem. D. Thom. Cajet. Sot. &c. quia talis omissio, esto mala non sit, per se nullam adfert bonitatem; & aliunde impedit majus bonum; ideoque est incapax obligationis justæ, nedum religiosæ, qualis est juramenti obligatio. Dixi *quatenus tale*; quia si quis pater v. gr. juraret se non daturum aliquas eleemosynas supererogationis ob honestam filiorum utilitatem, tunc juramentum posset obligare, quia non esset directè de negatione actûs virtutis, sed de rationabili bonorum conservatione in filiorum emolumentum. Unde juramentum de non mutuando, aut de non fidejubendo si absolutè & per se fiat, non obligat nisi omnibus perpensis ob varia incommodorum pericula censeretur esse imprudentiam seu minus bonum mutuare vel fidejubere; si autem fiat in gratiam ac utilitatem alicujus tertii tunc obligat in omni casu in quo licitè servari poterit. Quoad cap. *quemadmodum. §. illud*, in quo quæritur, si vir juret uxori se non accusaturum eam de adulterio aut de ullo crimine, an hoc juramentum obliget; dici potest sic: si hoc juramentum factum sit post commissum adulterium, & jam emendatâ uxore, tunc certò obligat; imò quamvis nondum foret emendata, videtur etiam vel tunc obligare, quia vir potest cedere juri suo, & prospicere privato uxoris bono aut bono communi per denunciationem; denunciare non est accusare. Si autem juramentum sit factum ante crimen commissum, cum fuerit turpis promissio augendo uxoris proclivitatem ad peccandum, tunc non obligabit; post commissum autem ista turpitudinis ratio non militat, quia tunc per denunciationem potest cogi ad emendationem.

Dico 4. Juramentum de non faciendo aliquo bono opere non obligans ad ipsius observationem, v. gr. de non intrando religionem, observare *materialiter*, id est non facere istud opus non quia id homo juravit, sed quia non tenetur facere, clarum est non esse peccatum; ast illud observare *formaliter*, id est persistere in illo proposito ex vi juramenti, & ob illud quasi coactè opus bonum omittere, esset inordinatum & culpabile.

CAPUT XVIII. & XIX.

An juramentum contra præceptum Divinum positivum, contra prius votum, contra juramentum aut promissionem factum obliget?

Dico 1. Juramentum contra præceptum aut prohibitionem juris divini positivi factum v. gr. juramentum nunquam confitendi, nunquam communicandi &c. nullam inducit obligationem. Hinc juxta communem TT. opinionem juramentum quod Josue cap. 9. præstitit Gabaonitis, jurando cum eis fœdus, non fuit contra præceptum Dei Deut. 7. *non inibis cum eis fœdus* &c. quia hoc Dei præceptum potuit intelligi de non ineundo fœdere cum illis gentibus quæ in suâ infidelitate ac duritiâ perseverassent, populoque Dei sese opposuissent; non autem cum iis quæ se sponte submisissent, uti Gabaonitæ; Josue tamen hos servituti subjecit tum ob deceptionem quâ usi fuerant ad vitam impetrandam, tum ob legem Dei quæ hoc in tali casu præcipiebat. Istud igitur juramentum

tum non fuit de re malâ & illicita, adeoque potuit ac debuit obſervari, quia illa Gabaonitarum deceptio non fuit circa rem ſubſtantialem quæ erat bona ac juſta, ſed circa accidentalem, ſeu modum artificioſum, contra Abulenſem dicentem illud ſecundum ſe ſpectatum fuiſſe de re illicitâ.

Dico 2. Juramentum factum contra obligationem ex priori voto contractum, v. gr. juramentum non jejunandi poſt votum jejunandi, aut juramentum ineundi matrimonii poſt votum caſtitatis, nullam inducit obligationem; eſt enim de re intrinſecè malâ, cum non ſit major obligatio juramenti quàm voti. Deinde quando duo juramenta ſunt contraria, unum anterius, alterum poſterius; tunc ſi anterius juramentum fuerit licitum & honeſtum, poſterius non poteſt contra illud obligare, quia poſterius eſt de re intrinſecè malâ, nempe de non obſervando juramento honeſto antea facto. Actus tamen hujus poſterioris juramenti factus contra prius juramentum, licet illicitus, ſæpe validus eſt; v. gr. ſi quis juravit ſe non donaturum, poſtea donat; ſe non facturum votum inconſulto petro, poſteà eo inconſulto votum facit; ſe contracturum matrimonium cum Annâ, poſtea contrahit cum aliâ; iſta donatio, votum, matrimonium non ſunt irrita, ſed valida; quia talis actûs valor pendet ex voluntate operantis, nec per ullam legem impeditur; quamvis enim juramentum anterius imponat obligationem *illum* non faciendi, non tamen ſimpliciter *aufert* poteſtatem illum faciendi valide ac volendi etiam illicitè.

Dico 3. Juramentum factum contra priorem ſimplicem promiſſionem juramento non confirmatam, obligantem tamen in conſcientia ſive ex juſtitiâ ſive ex humanâ fidelitate, eſt invalidum nec obligat in conſcientiâ. Covar. Silv. Rich. Sot. &c. quia non implere promiſſionem ſimplicem, eſt peccatum vel veniale vel mortale; ergo juramentum de illa non implenda eſt juramentum de faciendo peccato, adeoque invalidum; cum teneatur ſatisfacere promiſſor ſuæ promiſſioni, & quidem in eâdem ſpecie quam promiſit, nec poteſt cogere creditorem ut aliud æquivalens acceptet, ut juramentum impleat; imò, licet creditor ſit iſto æquivalenti contentus, aut cedat juri ſuo, probabilius tamen non obligabitur ſuo juramento, quia ab initio fuit de re illicita ac nullum; niſi in initio illud feciſſet ſub hac conditione, *ſi creditor cedat juri ſuo*, aut ſi res poſtea fuerit licita; tunc enim obligabit, quia ab initio juramentum fuit de re licitâ, adeoque validum. Sic qui juravit ſervare alicujus Eccleſiæ ſtatuta, condita, (inter quæ erat unum illicitum contra Canones, quod poſtea Papa reddidit licitum per ſuam diſpenſationem) & condenda, non tenetur ſervare iſtud ſtatutum quod tempore juramenti erat illicitum, utpote quod non poteſt ſtatutum dici, ſi abſolutè juraverit ſine reſpectu ad talem diſpenſationem, aut ad aliquid ſimile.

CAPUT XX. XXI. XXII. & XXIII.

An juramentum de actu contra legem humanam, aut contra bonos mores civiles factum obliget?

Dico 1. Juramentum factum de actu prohibito per legem humanam abſolutè prohibentem & in conſcientia obligantem, eſt irritum, nec ullam inducit obligationem; quia eſt de re illicita & actu peccati; juramentum enim non eſt vinculum iniquitatis; cap. *quanto*, cap. *ſi quid* &c. adeoque juramentum non tantum contra leges canonicas, ſed etiam contra civiles in conſcientia obligantes factum, iniquum & invalidum eſt, quando tamen juramentum contra leges civiles factum, impleri poteſt ſine peccato, eſt validum, v. gr. juramentum quo filia renunciat bonis paternis contenta ſuâ dote, quia, inquit Bart. in lege *ſi quis pro eo*, ſunt duplices leges: quædam enim dirigunt verba ſua tantum ad contractum aut ejus formam ſive illam irritando ſive confirmando, non verò ad perſonas quibus nihil præcipiunt aut prohibent, adeoque eas non obligant, ſed ſolum actum aut contractum irritant, vel debilitant, ſi fiat alio modo quàm lex præſcribit, licèt perſonæ non peccent quæ illum faciunt; ideo juramentum contra has leges factum, eſt validum, quia impleri poteſt ſine peccato: aliæ autem ſunt leges quæ directe loquuntur ad perſonas, illis præcipiendo aut prohibendo, eaſque obligando in conſcientia, hinc juramentum factum contra has leges, eſt invalidum nec obligat, quia non poteſt impleri ſine peccato.

Dico 2. Juramentum promiſſorium contra bonos mores naturales, id eſt qui ad animæ ac conſcientiæ bonitatem morumque honeſtatem neceſſarii ſunt, non eſt validum nec ullam inducit obligationem, utpote de re illicitâ & peccaminosâ factum; ſed contra bonos mores tantum civiles, id eſt qui tantum ad externam pacem, ad reipublicæ gubernationem, ad ſtatûs convenientiam requiruntur, poteſt interdum eſſe validum & obligatorium, v. gr. juramentum ſeu promiſſio quâ quis aſſerit ſe nunquam revocaturum ſuum teſtamentum, facta contra mores civiles qui ferunt teſtamentum poſſe uſque ad mortem revocari, probabilius erit valida; ſic juramenta ab uxoribus facta durante matrimonio ſuper alienationes fundorum dotalium dicuntur eſſe obligatoria in cap. *cum contingat*, & in cap. *licet mulieres*. Ratio eſt quia ejuſmodi juramenta poſſunt impleri ſine animæ diſpendio, & ſine æternæ ſalutis damno ſervari. Quare

Dico 3. Juramentum ex eo præcisè quod ſit contra bonos mores civiles, non ſit invalidum, ſed quotieſcumque juramentum contra bonos mores civiles, ſit invalidum, provenit ex eo quod non ſit tantum contra bonos mores civiles, ſed etiam contra bonos mores naturales; quia jura civilia ſæpe præcipiunt ea quæ ita ad honeſtatem ſunt neceſſaria, ut illis contraria ſint turpia aut peccata ſive ex naturâ ſuâ, ſive ex legis efficaciâ; & tunc id quod fit contra hæc jura, non tantum fit contra bonos mores civiles, ſed etiam contra bonos naturales. Sola igitur contrarietas cum ſolis bonis moribus civilibus non ſufficit ad invaliditatem juramenti; alioqui ubicumque illa inveniretur, juramentum eſſet invalidum, nec obligaret; quod falſum eſſe patet ex cap. *quamvis pactum*, de pactis in 6. & ex cap. *ſignificante*. De pignoribus &c. Item ex juramento per metum extorto, & de ſolvendis uſuris juxta cap. *debitores*. Hæc enim juramenta ſunt certò contra bonos mores civiles.

Objicies 1. Juramentum à clerico præſtitum parendi judici ſæculari, eſt contra bonos mores civiles, & tamen eſt invalidum. Reſp. neg. aſſ. eſt enim contra immunitatem Eccleſiaſticam & jus canonicum, ac vergens in animæ detrimentum, adeoque graviter peccaminoſum.

Obj. 2. Juramentum de non revocando teſtamento eſt contra jus civile, adeoque contra bonos mores civiles, & tamen non eſt obligatorium. Reſpond. probabilius eſſe validum & obligatorium juxta plures DD. quia iſta obligatio non eſt de re malâ, imò eſt in favorem proximi; neque eſt contra bonum commune, ſed ſolummodo contra privatum ipſius teſtatoris bonum, & licèt jus civile irritet talem pro-

promissionem; non tamen prohibet eam fieri eo modo, quo de facto fieri potest. Item si hoc juramentum fiat sub aliqua pœnâ solvendâ si testamentum revocetur, videtur obligare, licèt talem pœnam jura humana irritent; quia ista pœnæ adjectio non est tantùm contra bonos mores civiles, sed etiam contra naturales; similiter juramentum confirmans sponsalia sub certâ pœnâ solvendâ ab eo qui retrocesserit, alii dicunt esse validum, alii invalidum, utrimque probabiliter. Si sit invalidum nec obliget ad pœnam solvendam, hoc provenit ex eo quod non tantum sit contra bonos mores civiles, sed etiam canonicos. Quoad juramentum servandi pactum circa futuram hæreditatem, idem videtur dicendum quod de juramento non revocandi testamentum dictum est. Denique an juramentum confirmans omnium bonorum donationem, valeat, nec ne pro foro conscientiæ, attendenda est qualitas donationis; si enim donatio sit irrationabilis, prodiga, nimis nociva, non valebit, saltem quoad excessum: si autem fuerit rationabilis, nec prudentiæ aut rectæ rationi contraria, obligabit; quia & si leges civiles ejusmodi donationi non faveant, tamen non resistunt, illam prohibendo.

CAPUT XXIV. & XXV.

An juramentum vel promissio illicitè facta; si sine peccato impleri possit, obliget?

Dico 1. Juramentum illicitum ex parte materiæ malæ per quam implendum est, non obligat; materia enim mala est incapax obligationis juramenti, & quando jura generaliter constituunt juramentum illicitum non obligare; de hoc loquuntur.

Dico 2. Juramentum illicitum ob prohibitionem, vel ob rationem extrinsecam tantum, alioquin de materiâ licitâ, & obligationis capaci, potest obligare; v.gr. si quis vovit nunquam se juraturum, nisi præcepto obstrictus, & postea sine præcepto sponte juret aliquid honestum, v. gr. dicere missam pro Petro, obligabitur ex tali juramento licet illicito.

Dico 3. Juramentum immediatè cadens in promissionem illicitam, si hæc sit illicita ex parte materiæ malæ & incapacis honestæ obligationis, non erit obligatorium, uti nec ipsa promissio. Si autem sit illicita non propter materiam, quæ sit honesta, sed propter se ipsam, v. gr. ob prohibitionem patris, prælati, legis civilis, tunc respectu actûs honesti promissi potest esse obligatorium; quia non habet pro objecto ipsam promissionem prohibitam, sed rem promissam quæ honesta est; imò licet promissio non tantum esset prohibita, sed irrita irritatione cadente in solam prohibitionem, sed non in actum promissum prohibendo illum in conscientia, posset adhuc obligare; quia illa jurata assertio de futuro posset fieri vera sine peccato, non obstante promissionis irritatione. Et hoc probat juramentum additum promissioni de solvendis usuris; nam illa promissio est irrita, potestque esse mala vel ob circumstantias, vel ob prohibitionem, & tamen juramentum obligat, ut suprà diximus.

Dico 4. In juramento promissorio potest inveniri duplex obligatio; una fidelitatis vel justitiæ respectu hominis cui fit promissio; altera religionis respectu Dei ex vi juramenti additi promissioni. Dum juramentum additum promissioni ad obligandum per se inefficaci, eamque relinquens in suâ inefficacia, si inducat obligationem; inducit tantum unam, nempe obligationem Religionis, vocaturque juramentum per se stans, seu obligatorium simpliciter, v. gr. juramentum per injuriam extortum. Si autem additum promissioni per se ad obligandum inefficaci, reddat illam ad obligandum efficacem, tunc inducit duplicem obligationem, alteram religionis, alteram justitiæ ac fidelitatis humanæ, vocaturque juramentum confirmatorium. In primo casu relaxato juramento extinguitur omnis obligatio; in secundo si juramentum relaxetur à creditore, videtur etiam extingui omnis obligatio, si autem ab alio relaxetur, quidam volunt non manere obligationem justitiæ & fidelitatis humanæ; alii probabilius dicunt non manere. In 1. datur sola obligatio, sed non actio ad petendum illud debitum in judicio. In 2. utrumque datur. In 1. obligatio non transit ad hæredes; In 2. transit. In 1. sufficit tradere id quod promissum est, & statim potest repeti. In 2. non potest repeti, nempe ordinariè. Item In 1. relaxatio habet locum, non in 2.

CAPUT XXVI. XXVII. XXVIII. & XXIX.

An & quomodo pacta seu contractus contra leges juramento confirmentur?

Dico 1. Juramentum contra leges immediatè prospicientes bono communi, non tantum non est confirmatorium promissionis à privatâ personâ factæ, sed nec est obligatorium; quia nullus privatus potest renunciare favori legis immediate prospicientis bono communi; secus verò si sit juramentum contra leges immediatè respicientes bonum privatorum. Attamen utraque hæc assertio multas patitur exceptiones.

Dico 2. Quotiescumque lex reprobat contractum in odium creditoris ob ejus turpitudinem, talis contractus non confirmatur juramento, quamvis possit licitè impleri, & quamvis juramentum quoad hoc suam inducat obligationem; v. gr. qui juravit solvere usuras, nec ex justitia nec ex fidelitate humana tenetur eas solvere, sed ex solâ religione manet obligatus; ergo istud juramentum non confirmat contractum, sed est per se stans tantum. Ratio est quia hoc juramentum obligat ob reverentiam Dei ad faciendum verum id quod juratum est; sed ad faciendum hoc verum non est necesse confirmari contractum; ergo istud juramentum vi suâ non eum confirmat. Sed adverte contractûs turpitudinem debere esse contrariam morum honestati, ita ut creditor contrahens contra leges civiles irritantes, verè peccet in conscientiâ; tunc enim nullum jus canonicum potest illi contra civile favere.

Dico 3. Juramentum contra leges irritantes contractum in debitoris favorem absque creditoris odio vel turpitudine, confirmat istum contractum, dum sine peccato juramentum servari potest. Ita juristæ communiter contra quosdam dicentes juramentum non habere istam vim confirmandi ejusmodi contractum, neque ex jure naturali ac divino, neque ex peculiari concessione juris positivi, sive civilis sive canonici. Pro cujus controversiæ explicatione sic videtur dicendum: juramentum non ita confirmat ejusmodi contractum, ut ex invalido per leges, fiat in se validus ob juramentum saltem directè & formaliter; sed confirmat indirecte quoad effectum, maximè in ordine ad forum conscientiæ, ita ut ratione juramenti fiat totum id quod per ipsum contractum, si foret validus, fieri posset. Quamvis revera ipse contractus nunquam fiat in se validus. Atque hæc indirecta ejusmodi contractûs confirmatio potest sic explicari: 1. si intelligatur juramentum non

non cadere immediatè in ipſum contractum; v.gr. in venditionem, alienationem &c. ſed in promiſſionem contractui conjunctam, id eſt in promiſſionem non contraveniendi, quam promiſſionem juramentum confirmat; ex hâc autem confirmatione ſequitur omnis effectus moralis, qui ex valido contractu ſecutus fuiſſet, ideoque dicitur contractus juramento confirmari indirectè & in effectu. 2. Si autem contingat juramentum cadere immediatè in ipſam promiſſionem per leges irritam in favorem tantum promittentis, & ſine rei promiſſæ turpitudine, tunc non videtur eſſe iſtius promiſſionis irritæ confirmatorium, ſed eſt tantum per ſe ſtans, ſolamque ſuam religionis obligationem inducit; quia tamen tam firmiter obligat, quàm ſi caderet in promiſſionem validam, eoſdemque habet effectus, ideò dicitur indirectè confirmare contractum.

CAPUT XXX.

An juramento facto non faciendi aliquem contractum lege prohibitum, poſſit hic fieri validus & firmari per aliud ſubſequens juramentum?

V. gr. Quæritur an juramento ab uxore facto non faciendi contractum alienationis ſui fundi dotalis lege prohibitum, poſſit hic contractus firmari per ſubſequens juramentum ab eadem factum?

Reſp. Probabiliter affirmativè, exceptis hiſce duobus caſibus in quibus non videtur firmari per ſubſequens juramentum. 2. ſi prius juramentum factum ſit in favorem alicujus, cui per illud fuit jus acquiſitum. 2. ſi alter contrahentium; V. gr. emens fundum, vel donatarius &c. in cujus favorem factus eſt contractus, fuerit conſcius prioris juramenti, & hoc non obſtante contraxerit, vel exegerit, acceptarit-vè à contrahente poſterius juramentum; ſicque aliquo modo concilian-tur ſententiæ oppoſitæ. *Probatur* autem aſſertio; quia iſta duo juramenta non ſunt ſibi contraria; primum enim cadit in promiſſionem non alienandi fundum dotale; ſecundum in promiſſionem non revocandi iſtius alienationis contractum, adeoque non eſt de re illicitâ, ac poteſt ſervari ſine peccato, cum propria illius materia non ſit contraria priori juramento, ergo obligat; obſervari enim poteſt ſine animæ diſpendio; hincque ſequitur confirmare priorem contractum non obſtante lege vel juramento eum annullante; tota enim ratio cur juramentum ſoleat confirmare contractum per legem irritum, eſt quia & poteſt & debet obſervari; & ſi obſervetur, contractus manet firmus, ut ſupradictum eſt.

CAPUT XXXI.

An juramenti obligatio ſit merè perſonalis tàm ex parte ejus qui jurat, quàm ex parte illius cui juratur?

Dico 1. Certum eſt juramenti actionem ejuſque obligationem eſſe merè perſonalem D. Thom. q. 98. & alii. Cum enim ſit obligatio religionis, non contrahitur niſi ab eo qui cultum Deo præbet. Hinc dum aliquis dedit alteri poteſtatem ſpondendi, aut contractûs ineundi pro se, ſi hic ad firmandum contractum juret non acceptâ faciendi juramenti commiſſione, ille non tenetur tali juramento; quia iſte procurator exceſſit poteſtatem, & illud juramentum non provenit ex principalis agentis intentione; ſed tantùm tenetur ſervare contractum. Dum tamen procurator habet ſpecialem faciendi juramenti commiſſionem nomine alterius; tunc illud validè facit; juſque Canonicum ſæpe approbat & recipit ejuſmodi juramentum; ſicque factum obligat non procuratorem ſed eum cujus nomine factum eſt, quia procurator non ſuo, ſed alterius tanquam agentis principalis nomine loquitur ac jurat. Si autem procurator, priusquam juret, addiſcat alterum revocaſſe ſuam commiſſionem ſeu conſenſum, tunc non poteſt jurare; neque ſi juret alterius nomine, illum obligabit, ſed ſi jam juraverit antequam reſciverit principalis agentis revocationem, hic in foro quidem judiciali per modum conventionis poterit obligari, ſed non in conſcientia & coram Deo; quia iſtud juramentum non provenit ab ejus conſenſu, & intentione adeoque eum non obligat; ſicut matrimonium per procuratorem contractum nullum eſt, ſi tempore contractus procuratio fuerit revocata, etiamſi procurator id neſciverit juxta cap. ult. de procur. in 6. porrò de jure humano interdum non recipiuntur juramenta per tertiam perſonam in quibuſdam caſibus ad pleniorem rei examinationem & partis ſatisfactionem; v. gr. Vaſallus debet præſtare Domino juramentum fidelitatis in propriâ perſonâ, ſi poſſit, nec ſit legitimè impeditus, & Dominus id exigat, alioqui poteſt per procuratorem id præſtare.

Dico 2. Ut communitas, capitulum, collegium juret quatenus eſt collegium, & juramento obligetur; neceſſe eſt juramentum fieri à ſingulis illius perſonis; quia juramentum eſt actus perſonalis, qui non poteſt verè & in conſcientiâ alicui attribui ſine illius conſenſu & propriâ jurandi intentione; interdum tamen major ſuffragiorum numerus capituli aut collegii, ſi in jurando conveniat, ſufficit, licet alii contradicant; quia quod fit à majori numero, cenſetur fieri à toto capitulo aut collegio, ordinariè loquendo; in caſibus autem ſpecialibus, ad actum juratum aut promiſſum major concordia requiritur, v. gr. ſi ad aliquid gratiosè donandum requiratur communis omnium conſenſus nemine diſſentiente, licet capitulum velit ſub juramento promittere aliquam donationem, ſi in illo juramento non omnes conſentiunt, capitulum ut ſic non obligabitur ad donandum; quia ad hunc actum major capituli conſenſus requiritur, qui tamen jurarunt, obligantur ſuo juramento; qui verò noluerunt jurare, poſtquam major numerus prævaluit ut capitulum juraret, ac ſe ſub juramento obſtrinxit, illi cogendi ſunt ad jurandum, ut pote qui tenentur toti communitati ſe conformare: ſi autem contingat aliquos non jurare, illi revera non obligabuntur ex vi juramenti, cum juramentum ſit actio perſonalis; ſed ex vi legis, aut promiſſionis aut pacti poterunt obligari.

Dico 3. Juramentum non obligat jurantis ſucceſſores; eſt enim vinculum perſonale; quia ſicut nemo jurat niſi ſuâ voluntate, ita nemo obligatur alterius juramento niſi in illud conſentiat, ac conſentiendo ſuum faciat. D. Thom. Cajet. &c. Hinc ſi aliquis quidpiam juramento promiſit, poteſt quidem hæres quatenus hæres obligari ex vi promiſſionis ſi fuerit valida; ſed non ex vi juramenti. Juramentum tamen tranſit ad hæredes ſeu ſucceſſores ejus cui

juratum est : sic juramentum fidelitatis præstituin Domino feudi, intelligitur simul præstitum ejus successoribus, etiamsi in juramento non dicatur *tibi & successoribus tuis*, contra glossam quæ requirit hæc verba : *& successoribus*. Et ratio est quia præstatur juramentum v. gr. tali domino non ut tali personæ, sed ut talem habenti dignitatem. Deinde jurans alteri habet pro objecto illum & illius successores.

CAPUT XXXII.

Quomodo interpretandum sit juramentum quoad obligationis vel extensionem, vel limitationem?

Nota : Juramentum pendet ex intentione jurantis, quæ dum est certa, non eget interpretatione; dum autem non satis scitur quænam illa fuerit, quæritur quomodo interpretanda sit juxta materiam aut alias circumstantias. Quare

Dico 1. Juramentum potissimè interpretandum est juxta naturam actûs seu contractûs, cui adjungitur. Quia qui jurat, intendit jurare id quod promittit aut paciscitur, & eo quidem modo ac sub eâ conditione sub quâ promittit aut paciscitur; ergo juramentum accommodatur pacto seu contractui cui adjungitur, ejusque conditionem sortitur ; sic qui jurat sponsalia, intelligitur jurare juxta conditionem, ita ut si sponsa fornicetur, juramentum non obliget. Unde juramentum de se non mutat vel auget naturalem ac humanam contractûs seu actûs cui adjungitur, obligationem, sed solum illi addit religionis obligationem sive vinculum altioris ordinis, non mutando ejus naturam, sed illum sua obligatione induendo.

Dico 2. Juramentum quoad suam obligationem stricte est interpretandum, quantum ejus materia, & pacti seu promissionis verba permittunt. Panorm. Ant. Silv. &c. contra quosdam. Obligatio enim juramenti valde onerosa est, ideoque quò levior fieri potest per benignam interpretationem, ubi illa locum habet, facienda est, hoc tamen intellige de materia, quæ verborum restrictioni non repugnat. Sic qui juravit servare statuta, potest interpretari suum juramentum de statutis editis, non de futuris, nec de statutis consuetudine abrogatis aut illicitis. Item dum quis jurat facere alterius jussa, non intelligitur de jussis injustis aut difficillimis supra modum.

CAPUT XXXIII.

De juramenti obligatione in dubio.

Dico 1. Qui habet verum dubium negativum, ita ut nequeat ferre probabile judicium se emisisse juramentum, non tenetur ; quia non sufficienter ei proponitur ejusmodi obligationis ratio. Item nec videtur teneri, qui promisit aut asseruit se aliquid daturum per verba, quæ possunt habere sensum ambiguum, sint-ne juratoria nec-ne, dubitatque de intentione & significatione in quâ illa protulit aut proferre voluit. Cajet. Alciat. &c. si autem sit certus se verba jurandi protulisse, sed dubitat de suâ intentione, nimirum an jurare intenderit, an verò simulare tantum ; tunc censeo juramentum obligare ; imò contrà Panorm. licèt factum fuisset ex metu ; quia constat juramentum saltem externum tunc factum fuisse ; ergo si non constat fictè factum fuisse, præsumendum verè & determinatâ voluntate fuisse factum ; tum quia hoc spectat ad reverentiam Deo debitam ; tum quia non est præsumendum peccatum, ubi de illo non constat.

Dico 2. Dum quis est certus de promissorio juramento obligante, & dubitat an illud impleverit, tenetur facere quod in se est, ut dubium tollat, & probabilem saltem conscientiam formet se illud impleviss̃e ; si autem dubium tollere non potest, tenetur implere quod juramento promisit. Si autem dubitet an factum juramentum sit de re licitâ, vel an sine peccato possit impleri, tunc valet eo modo quo valere potest, licet de intentione jurantis non possit certò constare ; si tamen in nullo sensu satis pateat illud licitè posse impleri, tunc non obligat ; aut certè si non satis constet, petenda dispensatio.

CAPUT XXXIV.

Quas conditiones includat juramentum promissorium?

Dico 1. Hæ sunt in omni juramento promissorio subintellectæ conditiones generales. 1. si potuero. Nemo enim obligatur ad impossibile. 2. si licitè potuero. 3. nisi prælatus habens authoritatem, aliud disposuerit ; utique ex rationabili causâ & justè utendo suâ potestate. 4. dum juramentum fit alteri ; si ei placuerit, vel nisi ipse remiserit ; ex creditoris enim voluntate pendet obligatio. 5. si res non fuerit notabiliter mutata, aut si res in eodem statu permanserint. 6. Salvo jure superioris quod habet in subditum & in ejus actiones. Si occurrant jura contraria, expendendum est ex circumstantiis, quodnam jus alteri prævaleat ; nec potest jurans has excludere conditiones.

Dico 2. Præter has generales conditiones addunturaliæ particulares, quæ in singulis juramentis spectandæ sunt juxta circumstantias variarum materiarum super quibus juratur, v. g. si juramentum fiat super contractu reciproco & mutuo, semper unaquæque pars intelligitur jurare sub conditione : dummodò alter stet contractui, & suam adimpleat conditionem, aut enormis læsio non interveniat ; juramentum enim sequitur contractum cui adjungitur, ideoque recipit omnes conditiones & limitationes quas includit ipse contractus. Non tamen hinc sequitur omne juramentum esse conditionatum ; juramentum enim absolutum, quamvis subintelligantur supra dictæ conditiones aut præsupponantur, cadit in propositionem simpliciter absolutam seu categoricam, v. gr. *hoc faciam, illud dabo.* &c. conditionatum verò cadit in propositionem conditionalem seu hypotheticam, quasi expectando promissionem ut res fiat, v. gr. *juro me daturum eleemosynam, si navis ex Indiâ appulerit* &c. unde hoc habet quasi suspensam obligationem, donec conditio impleatur, illud verò non, sed statim obligat.

CAPUT XXXV.

Quando incipiat & quamdiu duret juramenti promissorii obligatio?

Dico 1. Juramentum absolutum statim ac fit, incipit obligare ; secus conditionatum, quod licet obliget statim ad animi præparationem implendi promissionem si conditio impleatur, non tamen incipit ad actum promissum obligare, donec conditio impleatur. Deinde omne juramentum obligat pro eo tempore ad quod vel promissio vel assertio

ex

ex jurantis intentione dirigitur; ubi autem nihil speciale per intentionem determinatur, ex vi verborum colligendum est, nisi ex materiâ vel circumstantiis limitetur; negativa enim promissio, v. gr. non ludendi, non intrandi talem domum, &c. pro semper obligat; affirmativa semper sed non pro semper. Tenetur autem quis juramentum promissorium implere, priusquam petat is, cui factum est; nisi ex juramenti formâ aliud constet, v. gr. si quis juret se mutuum daturum, dum alter petet, dumque alter petit, videtur ordinarie id petere ex vi præstiti juramenti; sed hoc non potest astrui de omnibus juramentis, maxime generalibus.

Dico 2. Quamvis juramenti obligatio de se sit perpetua, vel durabilis pro tali vel tali determinato tempore, potest tamen ex mutatione rerum subintellectam ac necessariam conditionem auferente, cessare ipso facto sine juramenti relaxatione aut dispensatione; si autem res sit dubia, requiritur superioris authoritas.

CAPUT XXXVI. & XXXVII.

An juramentum homini factum possit impleri per aliquid æquivalens, & non in propria specie, aut per compensationem?

Dico 1. Non satisfit juramento promissorio homini facto in aliqua certa specie, reddendo æquivalens, aut rei promissæ fœnus; hinc non potest *aliquis* suâ voluntate rem quam dare juravit, commutare in aliam; imò nec in meliorem sine consensu illius, cui eam dare juravit. Patet ex cap. *ad audientiam.* 1. Ratio est quia juramentum sequitur naturam contractus cui adjungitur; sed contractus implendus est in specie promissâ, nec sufficit dare æquivalens, ergo multò magis non sufficit dum juramento firmatur. Deinde ex vi juramenti tenemur facere verum quod juratum est. Ex consensu tamen creditoris fieri potest commutatio non tantum in melius vel æquivalens, sed etiam in minus; & etiam in æquivalens authoritate superioris dum legitima subest causa. Facta autem prædictâ commutatione sive ex consensu partium, sive superioris authoritate, id in quod fit commutatio, cadit sub obligationem juramenti, contra Covar. &c. v. gr. qui juravit sponsalia, & postea paciscitur cum femina ut sit dote contenta, tenetur ad hanc dotem solvendam non solum ex obligatione justitiæ per pactum ortâ, sed etiam ex vi prioris juramenti præstiti. Sic qui juravit solvere debitum intra certum terminum, quem creditor prorogat ad unum mensem vel annum, tenetur id solvere ex vi sui juramenti. Idem probabilius de eo qui juravit stare sententiæ ferendæ intra certum terminum, & postea ex consensu partium terminus prorogatur. Ratio est quia si jurans non teneretur ex priori juramento, non esset commutatio, sed prioris juramenti extinctio, novaque ac simplex pactio, quod falsum est.

Dico 2. Juramentum non potest impleri per æquivalentem compensationem. Ita communiter Inna. Host. Felin. &c. contra Bart. Covar. &c. quia juramentum implendum est in formâ quâ factum est absque compensatione; alioquin qui usurario aut latroni promisisset juramento, solvere usuras aut pecuniam, non teneretur postea realiter illas solvere, sed posset compensationem facere; quod adversatur cap. 1. *debitores.* & cap. *si verò.* de jurej. Deinde si fiat compensatio, non solvitur idem quod promissum est, sed tantum æquivalens. Attamen

Dico 3. Qui juravit dare aliquid cum intentione reservandi sibi facultatem compensandi, vel simile debitum remittendi, non tenetur realiter dare quod promisit, sed potest uti compensatione, licet jurando non id verbis expresserit, quia juramentum non obligat nisi juxta intentionem jurantis; nec etiam peccat promittendo cum tali intentione; quia nec injustitiam nec mendacium facit.

Dico 4. Qui jurat simpliciter se daturum pecuniam, nihil de reali traditione, vel compensatione cogitans; si res promissa sit ejusdem rationis absolutè cum re quam alter ipsi debet, v. gr. si sit promissa pecunia, & alter debet ipsi pecuniam, vel saltem sit ejusdem æstimationis moralis, v. gr. si sint promissi decem nummi aurei, & alter ipsi debet triticum ejusdem valoris, tunc tutâ conscientiâ potest implere juramentum per compensationem, si ad hanc faciendam invito creditore rationabilis causa interveniat, v. gr. si non sit spes rei debitæ obtinendæ, & debitum cum quo fit compensatio, sit liquidum. Quando verò sunt res diversarum rationum, & inter se non recipiunt functionem v. gr. si promisi sub juramento equum, & tu mihi debes pecuniam, tunc per se loquendo & ex vi verborum non implebitur juramentum per compensationem, quia non implebitur in propria specie. Juramentum autem debet impleri in propria specie. Jam verò quoad forum externum, dum manifestè constat non fuisse exclusum per juramentum compensationem, neque hanc fuisse jurantis intentionem; in illo etiam pro debiti aut jurati promissi solutione potest admitti compensatio, ut sumitur ex cap. *ex parte* 2. de Cleric. non resid. Dum autem id non constat; imò potius habetur contraria præsumptio, aut saltem res est dubia, per se loquendo non admittitur compensatio, ut colligitur ex cap. *ad nostram* 1. de jurej.

CAPUT XXXVIII.

An juramentum promissorium irritari possit?

Nota: Condonatio juramenti est, quando obligatio à creditore remittitur; irritatio, quando sine creditoris consensu obligatio tollitur ab alio habente potestatem. Deinde dispensatio propriè locum habet in juramentis quæ fiunt soli Deo per modum voti; relaxatio autem in juramentis promissoriis homini factis.

Dico 1. Juramenti obligatio per irritationem tolli potest ab habente potestatem, quia sæpe materia juramenti pertinet ad dominium aut jus alterius, qui si contradicat, eo ipso cessat juramenti obligatio, cum non possit obligare in præjudicium tertii, adeoque nec justè impleri atque hoc est irritari. Unde 1. ad hanc irritationem faciendam si quis habeat potestatem mere dominativam v. gr. Dominus in servum, aut Pater in filium, nulla specialis causa requiritur, sed sufficit jus vel dominium circa talem materiam, ut utens suo jure illam subtrahat ac prohibeat, sicque juramentum irritet. Si autem habeat tantum potestatem jurisdictionis seu administrationis, tunc requiritur causa sufficiens ad prohibendam actionem vel ad dandam dispensationem rei juramento promissæ, ut prohibitio aut dispensatio sit valida. 2. hinc sequitur posse Papam hoc modo irritare multa Ecclesiasticarum personarum juramenta, quatenus versantur circa materias vel actiones quæ per se subsunt ejus juri, ejusque liberæ dispositioni. 3. Etiam

sæculares principes & laïci, licèt non habeant directam potestatem in juramentum vel ejus obligationem, utpotè ad forum Ecclesiasticum pertinentem, tamen ratione materiæ possunt facere irrita illa juramenta, quæ ipsorum juri, dominio, aut potestati præjudicant, v. gr. Rex posset irritare juramentum à suo subdito factum de donandâ certâ pecuniæ quantitate, de migrando in alium locum &c. 4. Item parentes possunt irritare realia & personalia filiorum juramenta, & mariti uxorum, ac domini servorum in iis rebus, quæ ipsorum dominio aut potestati præjudicant. Item minorum juramenta, quæ versantur circa humanos contractus aut promissiones hominibus factas, possunt à tutoribus irritari, quando ipsi contractus invalidi sunt non obstante juramento, quia tunc ratione contractûs nullum jus est acquisitum tertio. Sed puberum juramenta, quibus contractus confirmantur, non possunt à tutoribus irritari, quia per leges ejusmodi juramenta sunt firma & rata, ac per illos contractus acquiritur jus tertio. Impuberum autem juramenta, quibus suos contractus confirmant, juxta Lud. Lop. possunt irritari à tutoribus juxta cap. *pueri* 22. quæst. 5. contra Sancium.

Dico 2. Valdè probabile est juramenti irritationem nunquam posse in se & directè fieri per humanam potestatem, sed tantum indirectè mutando materiam ob dependentiam quam illa habet ab irritante; non enim videtur fieri posse, ut juramentum non sit juramentum quoad esse juramenti, pet solam ipsius jurantis consensûs irritationem; quia si ille cum verâ intentione juret super materiam capacem, nequit ita irritari ista intentio, ut non sufficiat ad juramentum. Ut igitur irritetur quoad obligationem, debet mutari materia.

CAPUT XXXIX.

An juramenti promissorii obligatio condonatione à creditore factâ tollatur?

Dico 1. Certum est quod juramentum promissorium homini præstitum per condonationem à creditore factam desinat obligare, quia illud intrinsecè includit conditionem, si alter cui fit promissio, fuerit contentus; nemini enim invito præstatur beneficium aut Servitium. Sic qui juravit se daturum eleemosynam certo pauperi, nullâ factâ ei promissione, sed solius Dei vel misericordiæ intuitu, si ille nolit eam accipere, manet liber à juramenti obligatione, modo juramentum factum fuerit principaliter in utilitatem istius pauperis.

Dico 2. Qui juravit aliquid in utilitatem alterius, potest licitè petere ab eo ut ipsi remittat quod jurando promisit, nisi jurasset se non petiturum talem remissionem; quia tunc nascitur obligatio ex alio juramento; nec videtur interdum sufficere ut is cui aliquid juramento promissum est, dicat se tollere obligationem liberando simpliciter à dandâ re promissâ, dum ipse eam libenter acciperet si daretur, maximè dum sunt opera pietatis erga proximum intuitu Dei per modum voti promissa, sed oportet ut nolit ipse recipere quod promissum seu juratum est, ac positivè resistat donationi.

Dico 3. Si duo sibi invicem in mutuam utilitatem sive temporalem sive spiritualem, v. gr. sponsalia vel recitationem Psalmorum, juramento promiserint, possunt per mutuum consensum sibi invicem remittere juramenti obligationem; secus verò si non in mutuam utilitatem aut favorem, sed solum intuitu Divini servitii vel pietatis aut justitiæ servandæ mutuo aliquid jurando promiserint; v. gr. si duo mercatores mutuo jurarint se daturos in eleemosynam tantam lucri partem. Si autem unus jurando præcipuè intendat pietatem, alter humanum tantum contractum, v. gr. dives jurat puellæ pauperi sponsalia ex pietate & amore Dei; & puella eadem jurat ex humano contractu; tunc si puella recuset ac nolit perficere matrimonium, clarum est remitti juramenti obligationem; secus verò, si remittat solum obligationem, ipsa contenta ac cupiens matrimonium perficere.

Dico 4. Dum quis per injustitiam, dolum aut vim coëgit alium ad promittendum juramento aliquid in suam utilitatem, potest cogi maximè per judicem Ecclesiasticum, etiam per requisitionem & petitionem debitoris ad condonandum seu relaxandum juramentum, v. gr. per censuras Ecclesiasticas; imò judex laïcus potest etiam compellere laïcum ejusmodi juramenti exactorem, ut illud condonet ac remittat, si materia promissionis sit merè laïca ac temporalis, & juramentum sit certò validum, sive non sit dubium: judicium enim ferendum de validitate dubii juramenti pertinet ad Ecclesiasticum judicem. Denique non videtur posse aliquis sibi ipsi condonare ac remittere juramentum in propriam utilitatem factum, contra multos Authores oppositum sentientes.

CAPUT XL.

An in juramentum promissorium soli Deo factum cadat dispensatio?

Dico 1. Juramentum promissorium quod non homini, sed Deo seu absolutè ob Dei honorem fit, dispensari potest ex justâ causâ ab habente potestatem; vel enim includit votum, vel est instar voti, adeoque ex causâ dispensabile. Hæc autem dispensatio per materiæ substractionem fit, ita ut quæ cadebat sub juramentum, jam non cadat; dispensans enim loco Dei remittit debitum prout ad Dei honorem, & jurantis animæ bonum expedire judicat. Dispensandi in juramentis potestas, alia est ordinaria, alia delegata; alia in Episcopis, alia in Papâ; sicut de votis dicitur.

Dico 2. Juramenta quæ versantur circa materiam votorum Papæ reservatorum, v. gr. perpetuæ castitatis, Religionis, & quarumdam peregrinationum, si includant promissionem Deo factam, ac votum illis juramentis confirmatum, patet ista à solo Papâ posse dispensari, illique reservari saltem ratione voti; vota enim castitatis, religionis &c. non sunt minus reservata quando fiunt cum juramento quàm dum fiunt sine illo; voti ergo obligatione durante, non potest auferri obligatio juramenti illud confirmantis, cùm non cadat dispensatio in juramentum nisi per substractionem materiæ, quæ voto perseverante, etiam illa perseverat. Imò licet ista juramenta possint esse interdum purè assertoria, sive esse separata à promissione, & confirmare solam assertionem de futuro, etiam vel sic facta videntur Papæ reservari saltem ex consuetudine.

Hinc in privilegiis relaxandi juramenta sine præjudicio tertii, quæ per bullas conceduntur, non intelliguntur nec comprehenduntur juramenta de materiâ Papæ reservata.

CAPUT XLI.

An & quomodo juramentum promissorium homini factum, possit à Superiore relaxari?

Dico 1. Juramentum tam ex parte jurantis quàm

ex parte ejus cui juratur, licitè præstitum ad confirmandam promissionem homini factam, ordinariè non relaxatur sine consensu creditoris; quia per tale juramentum acquiritur jus ei cui fit promissio; ergo non potest invitus privari suo jure acquisito, nisi justa causa interveniat, de quâ jam infrà. Si autem constat fuisse juramentum purè assertorium, seu non esse factam homini promissionem, vel non acceptatam, utpote absente vel ignorante eo cui fiebat promissio; tunc in rigore potest fieri relaxatio sine creditoris consensu, quia non habet jus acquisitum, nec verè est creditor; non sine tamen magnâ prudentiâ est faciendâ; imo probabilissimè si potestas delegata relaxandi data sit sub hâc limitatione, *sine præjudicio tertii*, non potest fieri.

Dixi *ordinariè*. Quia interdum nullâ existente causâ aut culpâ ex parte creditoris, sine ejus consensu in casu, in quo ob bonum commune potest privata persona privari suo jure privato, superior potest juramentum relaxare.

Dico 2. Quando juramentum licitum est ex parte jurantis, sed cum turpitudine exigentis, licet obliget juramentum; tamen relaxari potest in pœnam seu in odium creditoris; v. gr. juramentum de solvendis usuris. Item quando in contractu jurato intervenit gravis læsio jurantis, utpotè passi injustitiam, quæ à potestate publicâ per juramenti relaxationem potest resarciri, aut quando ob præjudicium tertii, & periculum boni communis; turpe est exigere tale juramentum. Hinc ad relaxationem hujusmodi, requiritur in relaxante potestas circa materiam & in personam jurantem, aut saltem in personam cui juramentum factum est; hæc enim persona, id est creditor privatur invitus jure aliquo; adeoque est coactio, debet ergo, ut sit justa, relaxantis jurisdictio ad illam extendi. Si tamen creditor non esset subditus, v. gr. usurarius gentilis, & debitor Christianus, probabilius hujus superior posset relaxare juramentum, remittendo obligationem vice Dei, vel prohibendo ne subditus actionem illam, quâ juramentum implendum erat, faciat in defensionem injuriæ quam passus est. Contrà verò potest superior cogere subditum suum ad remittendum ejusmodi juramentum non suo subdito; etsi nolit, suâ ipse authoritate illam remissionem facere, ita ut non subditus maneat liber à juramento ob materiæ mutationem & non impletam conditionem.

Dico 3. Potestas ordinaria relaxandi hæc juramenta competit non tantùm Papæ, sed etiam Episcopis aut Episcopalem jurisdictionem habentibus juxta mensuram suæ jurisdictionis; non verò iis qui Episcopalem jurisdictionem non habent, nisi illis quibus illa delegata est per bullam aut privilegia, dando expresè facultatem relaxandi juramenta; non solum vota; imò licet privilegium extendatur ad vota jurata, non sufficiet; quia talia juramenta non Deo tamquam vota, nec intuitu pietatis; sed homini & intuitu humani contractûs sunt facta, adeoque pura juramenta; licet minus firma.

Dico 4. Quamvis relaxatio juramenti per modum dispensationis aut absolutionis, quæ directè tendit ad tollendum obligationis vinculum ob dubium in illo ortum, an liceat illud observare, nec-ne, pertineat ad spiritualem & Ecclesiasticam potestatem; illius tamen relaxatio per modum condonationis, factæ ex parte hominis cui juramentum promissorium factum est, potest etiam pertinere ad potestatem civilem in materia merè temporali & erga personas laïcas: non enim id excedit talis potestatis limites. Causa autem sufficiens ad juramenti relaxationem est quilibet metus cum injuria gravi, etiamsi in ratione coactionis non sit tam violenta, ut pertingat ad metum cadentem in constantem virum. Panorm. Hostien. Covar. &c. Hic enim sufficit ut superior subveniat injuriam passo, etiamsi juxta Panorm. & Covar. res foret exigenti juramentum debita.

Dico 5. Postquam jurans fidem violavit, & perjurium commisit, v. gr. juravit se ad certum diem tale quid daturum, & non dedit; non obstante hoc perjurio potest licitè & petere & obtinere juramenti relaxationem in foro interno; quia nullo jure sive naturali sive positivo prohibetur; sicuti votum transacto termino præfixo, v. gr. votum ingrediendi religionem hoc anno, potest sequenti anno non obstante trangressione, dispensari. Imò probabiliter etiam in foro externo ejusmodi perjurium non impedit juramenti relaxationem, sive habeat quasi tractum successivum, sive non habeat. Hinc infertur 1. ejusmodi relaxationem non esse invalidam licèt petatur sine commissi criminis declaratione. 2. Non esse injustam, quamvis cognito perjurio superior eam concedat, utpotè habens justam causam concedendi. 3. Ipsum etiam creditorem posse juramentum condonare & totum suum debitum remittere.

LIBER TERTIUS.

De juramenti præceptis, & peccatis eis contrariis.

CAPUT I.

An detur præceptum affirmativum obligans interdum ad jurandum?

Dico 1. Datur de actu jurandi præceptum affirmativum conditionatum; id est si detur occasio, honestè jurandum est per verum Deum. *Per nomen illius jurabis.* Deut. 6. *reddes domino juramenta tua* Matth. 5. id est, cum jurabis, jurabis per Deum tuum; & sic istud præceptum in rigore resolvitur in negativum, id est non jurabis per Deos falsos aut per creaturas secundum propriam ipsarum virtutem spectatas.

Dico 2. Absoluta obligatio ad jurandum potest interdum imponi per præceptum humanum, nempe vel per hominis personale mandatum, vel per legem sive Ecclesiasticam sive civilem; ut patet ex usu Ecclesiæ & ex multis legibus quæ præcipiunt juramentum in multis occasionibus. Juramentum enim sæpe est necessarium ad coercendos peccatores, ad punienda delicta, ad cognoscendam veritatem. Hinc

Dico 3. Interdum obligatio jurandi potest oriri ex ipsâ lege naturali, absque humano præcepto interveniente; potest enim occurrere necessitas jurandi ad subveniendum proximo in vitæ periculo existenti. Istud autem jurandi præceptum non videtur pertinere ad virtutem religionis, sed vel ad obedientiam, vel justitiam, vel ad aliam ejusmodi virtutem; juramentum enim præcipitur non formaliter propter Dei cultum, sed propter cognoscendam vel confirmandam veritatem, nec qui jussus à judice, jurare renuit, dicitur sacrilegus, sed inobediens, vel injustus; item qui non vult jurare ad tuendam alicujus innocentiam sibi cognitam, censetur immisericors, non sacrilegus.

CA-

CAPUT II. & III.

De præcepto non pejerandi, & de perjurii assertorii gravi malitiâ.

Dico 1. Datur naturale & divinum præceptum negativum prohibens vitiosum juramentum, seu carens vel veritate vel justitia, vel judicio aut necessitate. Hinc datur secundum præceptum Decalogi: *non assumes nomen Domini Dei in vanum.* Recta enim ratio ac lumen naturale id dictat. Hoc vitiosum juramentum sumitur dupliciter. 1. Latè pro quovis perverso juramento, seu malâ juratione, diciturque perjurium impropriè; 2. Strictè pro falso juramento; seu pro mendacio per juramentum firmato, uti sæpè sumitur in Sanctâ Scripturâ. Perjurium latè aut impropriè sumptum, non dicit necessario respectum ad falsitatem; vitiosum enim juramentum seu perjurium latè quo quis in vanum, & sine necessitate aliquid verum affirmat, aut occultum proximi verum crimen contra justitiam jurejurando detegit, nullum dicit ad falsitatem respectum; & quamvis non sit contra Dei veritatem, est tamen contra reverentiam ejus Supremæ Majestati ac authoritati debitam. Atque ita datur perjurium vanum seu sine necessitate, & perjurium injustum cum veritate sed sine justitiâ; & perjurium strictè sumptum, mendacio confirmatum; quæ tria membra non videntur speciè differre in ratione vitii moralis, sed tamquam perfectum & imperfectum in eadem specie; eâdem enim juramenti honestate privant jurantem; hæcque tria perjuria possunt inveniri tam in juramento assertorio quàm in promissorio. Juramentum verum per falsos Deos vel reducitur ad perjurium vanum ac sine judicio; vel potius non est verum in essendo juramentum, sed tantummodò putatum.

Dico 2. Perjurium assertorium est ita malum & prohibitum, ut in nullo casu unquam sit licitum; estque peccatum ex suo genere mortale, religionis virtuti contrarium; non est tamen gravissimum omnium peccatorum quæ sunt contra religionem; (blasphemia enim, & idololatria est gravius) & multò minus quæ sunt contra virtutes Theologicas. Est tamen gravius homicidio juxta D. Tho. Sylv. Sot. &c. contra Rich. Durand. Gabr. &c. Sed hoc satis difficilè est determinatu, cum in utroque sint excedentia & excessa; & utrum apud Deum sit dignum majori pœnâ, nobis incertum est.

CAPUT IV. & V.

An perjurium assertorium sit semper peccatum mortale ex parte materiæ?

Nota: Ex parte materiæ, id est ex parte mendacii sive jocosi, sive officiosi, sive pernicioſi quod in assertione jurata committitur.

Dico 1. Omne perjurium assertorium, de quocumque mendacio, etiam levissimo, deliberatè & advertenter factum, est semper peccatum mortale nec potest fieri veniale ex levitate materiæ D. Th. Cajet. Scot. Nava. &c. quia perjurium accipit suam malitiam ex eo præcisè quod Deus adducatur in testem falsitatis. Hoc autem est semper grave, quæcumque illa sit falsitas sive jocosa sive perniciosa, quia est directè contra primam veritatem & infallibilem ejus authoritatem. In aliis rebus levitas materiæ facit esse peccatum veniale, quia diminuit formalem inordinationem in tali materiâ v. gr. in furto; hîc verò nil simile habetur. Unde quotiescumque id quod affirmatur vel negatur, est mendacium licet jocosum aut officiosum, si illi addatur juramentum, peccatum mortale committitur; uti & dum juratur tamquam certum quod est incertum; quia sic jurans se exponit periculo falsitatis dicendæ; imò in actu exercito dicit falsum; dicit enim se certò scire quod certò non scit, nisi tantum juret juxta suam incertitudinem.

Dico 2. Qui jurat aliquid putans esse falsum id quod jurat, etiam ex ignorantiâ crassa, quamvis contingat rem esse veram, peccat tamen mortaliter ratione perjurii, formaliter enim loquitur contra mentem suam. Si tamen jurans falsum, putet ipse esse verum cum sufficienti advertentiâ & probabili veritatis existimatione, excusabitur à culpâ perjurii, adeoque vel non peccabit vel saltem non mortaliter.

CAPUT VI. VII. & VIII.

De consuetudine incautè jurandi.

Dico 1. Consuetudo quâ quis frequenter jurat sine necessitate aut utilitate, sed cum veritate & cum sufficienti advertentiâ ad dicendum verum jurando, non est de se peccatum grave, nec peccatorum mortalium collectio, nec jurantem constituit in statu peccati mortalis. Ista enim juramenta non sunt perjuria, seu juramenta mendacio infecta; nec illa consuetudo ejusmodi hominem constituit in periculo morali jurandi falsum. Sed consuetudo quâ quis indiscriminatim solet jurare verum vel falsum, etiam cum advertentiâ & directâ voluntate, est quædam gravissimorum peccatorum congeries; quia in tali homine ferè omnes jurandi actus sunt perjuria gravissima; unde quamdiu talis consuetudo est voluntaria, eum constituit in statu peccati mortalis; quia cum constituit in occasione proximâ & morali periculo pejerandi. Dixi *voluntaria*; si enim illa displiceat, ita ut homo proponat facere quidquid in se est, ad eam tollendam; ex vi istius propositi interrumpitur consuetudo & retractatur quoad effectum; ideoque ratione solius habitûs qui adhuc tunc durat, non potest dici esse in statu peccati mortalis; quia licet homo adhuc versetur in periculo, non tamen in voluntario & æquali; propositum enim efficax multum facit contra consuetudinem. Si autem sit consuetudo jurandi cum sufficienti ad ipsum juramentum advertentiâ, sed sine debitâ cautione ac diligentiâ ad dicendum verum, quamdiu homo eam non retractat per pœnitentiam, aut propositum de se efficax, illum constituit in statu peccati mortalis; quia illum constituit in proximo pejerandi periculo.

Dico 2. Juramentum prolatum sine formali & de se sufficienti ad peccatum mortale advertentiâ, existimo ob solam pejerandi consuetudinem, etiam non retractatam, non esse in se novum, proprium, ac speciale peccatum mortale; quia non obstante istâ consuetudine, habituque ex illa relicto, actualis inadvertentia cum quâ juratur, est invincibilis, ut supponitur; ergo excusat à novo peccato mortali, non obstante prædictâ consuetudine; ignorantia enim involuntaria, etiam in operante ex habitu, excusat à peccato. Deinde ista consuetudo, ut supponitur, tollit actualem usum rationis per se requisitum ad peccandum mortaliter; ergo juramentum factum tali modo non est novum peccatum mortale; v. gr. sicut perjurium ab ebrio prolatum, non est novum peccatum in illo distinctum à præcedentibus, nec his addit novam malitiam nec auget pœnam inferni, sed ad summum se habet tamquam merus externus actus ad internum; ita actus jurandi ex indeliberatione factus, non est ratione consuetudinis præce-

dentis

dentis novum peccatum distinctum à præcedentibus; & coram Deo non addit novam moralem perjurii malitiam, nec meretur novam pœnam. Sed homo videns jam suam firmatam pejerandi consuetudinem & volens in illa permanere, tunc specialiter peccat ratione periculi sequentium actuum indeliberatorum, virtualiter volitorum, sive posteà sequantur sive non; nam voluntas persistendi in illâ consuetudine specialem gravitatem habet ex illis effectibus prævisis vel qui prævideri potuerunt ac debuerunt. Tunc igitur mortalis talium juramentorum quæ postea indeliberatè fiunt, commissa est antecedenter malitia, nec post augetur aut fit nova; sive hæc indeliberata juramenta subsecuta denominentur peccata à causâ liberâ quæ præcessit; sive, ut vult Vasquez, effectus tantum peccati præcedentis; videtur enim hæc dissensio esse tantum de nomine. Si tamen pejerans ex consuetudine & ex habitu, subito advertat & deliberet; quod in hominibus doctis magis potest accidere quàm in rudibus; tunc committet novum peccatum cùm mortali malitiâ.

Hinc sequitur 1. Eum qui jurando peccat ob defectum diligentiæ & attentionis circa veritatem aut falsitatem sui dicti, æquè peccare sive contingat rem juratam veram esse, sive falsam; quia semper se exponit eidem periculo jurandi falsum. 2. Sic jurare assuetus, in confessione tenetur explicare juramenta quæ protulit vel advertendo falsum esse quod dicebat, vel advertendo se non certum esse de tali re, vel etiam quæ ex magnâ negligentiâ sine consideratione protulit, &c. Deinde debet habere propositum absolutum & de se efficax emendandi consuetudinem, & non jurandi nisi cum magna consideratione & veritate, ac vitandi proximas inducentes ad malè jurandum occasiones. Denique licèt perjurium sit alicubi reservatum, si tamen fuit indeliberatum & solum in causâ peccaminosum, non incurrit reservationem.

CAPUT IX. X. & XI.

An juramentum assertorium cum amphibologiâ factum sit perjurium, aut aliter peccaminosum?

Dico 1. Non est intrinsecè malum uti amphibologiâ, etiam jurando; ac proinde non semper est perjurium; loqui enim cum amphibologia non semper est mendacium; ergo non intrinsecè est malum, adeoque nec illud juramento confirmare. Talis autem non mentitur; quia non loquitur contra suam mentem, nec tenetur conformare semper verba sua menti audientis, sed suæ. Hinc dum verba ex causâ honestâ proferuntur in aliquo sensu vel proprio, vel secundum aliquam legitimam interpretationem intento, nec perjurium, nec peccatum sic jurando committitur, v. gr. si quis promisit aliquid exterius sine intentione promittendi, & interrogetur à judice sub juramento an promiserit; simpliciter negare potest, quia potest in legitimo sensu intelligere se non promisisse promissione obligante, habetque legitimam causam sic respondendi; quia cum non possit intentionis defectum probare, condemnaretur ad solvendum id quod revera non debet. Nav. &c.

Dico 2. Amphibologia sola mente concepta, quæ ex circumstantiis aut judiciis exterioribus deprehendi potest, seu proportionata verbis ac materiæ de quâ agitur; similis his duobus Christi loquendi modis, *de die illâ* (judicii ultimi) *nemo scit* &c. *neque filius* Marc. 13. *ego non ascendo ad diem festum istum*. Joa. 7. Cum tamen paulò pòst ascenderit, interdum potest esse licita. Sed ne hinc sumatur nimia sic loquendi aut jurandi licentia; addendum est hunc loquendi modum per amphibologiam, & præsertim per sermonem mutilatum in verbis, & quasi integratum ex conceptibus, non esse licitum nisi ex justâ causâ ac necessitate; etsi aliter fiat, culpam committi, atque si addatur juramentum, ordinariè esse grave peccatum, uti sentiunt communiter DD. Cajet. Sot. &c. Hinc

Dico 3. In tali modo loquendi etiam sine rationabili causâ, non datur verè mendacium, adeoque si juramentum addatur, nec datur proprium perjurium, licet aliter peccet homo dum sic loquitur sine causa; qui enim sic loquitur ac jurat, non intendit, ut supponitur, falsum dicere aut falsum jurare; idque quod dicit, in rigore non est falsum, sed aliquem verum sensum habet quem ipse intendit & profert; ergo in rigore nec mentitur, nec perjurat. Ista igitur nimia declarandæ veritatis occultatio & dolosa circumventio erit aliud genus peccati vel injustitiæ vel irreligiositatis, vel scandali, vel contra proximi charitatem &c.

CAPUT XII.

An juramentum assertorium, cui tantum vel judicium vel justitia deest, sit mortale peccatum?

Dico 1. Juramentum assertorium cui inest veritas sufficienter considerata & cognita, solumque ei deest necessitas vel utilitas, nunquam est in individuo peccatum mortale, nisi adsit contemptus; ratione enim contemptûs peccata venialia solent fieri mortalia. Ita TT. communiter. *Probatur*. Quia tunc Deus non adducitur in testem falsitatis, nec in re juratâ, nec in conscientiâ jurantis. Interponitur quidem divina authoritas & majestas ad confirmandam rem veram levis aut nullius momenti, sed hæc non est gravis irreverentia, nullaque ei infertur macula. Sic orando sine attentione levis in isto ordine culpa contra Dei authoritatem committitur.

Dico 2. Juramentum assertorium cui deest tantum justitia, quatenus est contra Religionem, ordinariè est veniale; ex circumstantiis verò potest interdum esse mortale; quia non facit Deum testem rei falsæ, sed pravæ aut indecentis. Imò licet narratio sit de peccato mortali, si fiat ob honestam causam vel necessitatem vel utilitatem, poterit nullum esse peccatum; si verò leviter fiat, tantum erit peccatum de se veniale; adeoque illum juramento confirmare, vel nullum vel leve erit peccatum. Sed quamvis narratio esset peccatum mortale vel complacendo in illo vel infamando proximum; tamen malitia, quæ per juramentum irreligiosè factum illi superadditur, videtur esse tantum venialis, quia juramentum per se non cadit in illam assertionem ut malam, sed ut veram.

CAPUT XIII.

An liceat inducere alium ad jurandum, quando per falsos deos juraturus est?

Dico 1. Non licet aliquem inducere determinatè ut juret per falsos deos, quia non licet aliquem inducere determinatè ad id quod malum est; esset enim directè eum tentare. Non est tamen per se malum ab eo quem constat juraturum esse per falsos deos, petere ut juret, si adsint hæ conditiones. 1. Si is, à quo postulatur juramentum, habeat ali-

quam notitiam saltem confusam veri Dei, ut possit per illum jurare si velit; quia si ignoret verum Deum & modum jurandi per ipsum, non potest debito modo jurare; dum tamen Christianus ab idololatra juramentum postulat, supponitur hic ex famâ habere saltem confusam alterius Dei notitiam, per quem Christianus cum quo init contractum, seu Christiani jurant. 2. Si interveniat justa causa petendi juramentum, nempè gravis utilitas vel necessitas; tunc enim verè utitur jure suo, v. gr. si sit lis componenda, controversia finienda, fœdus firmandum, securitas in humano contractu statuenda. Sic licet ab iniquo mercatore mutuum petere, etiamsi sit usuras exacturus.

Dico 2. Si ad obtinendum juramentum necesse sit non solum illud petere, sed etiam expresse declarare ei qui nisi per falsos deos jurare vult, esse acceptandum, id non erit per se malum; quia ista declaratio non est inductio ad tale juramentum, sed est permissio & acceptatio.

CAPUT XIV.

An sit semper peccatum petere juramentum ab eo qui pejeraturus est?

Dico 1. Non licet inducere quemquam ad jurandum modo indebito; non enim licet inducere ad peccatum. Unde 1. semper est peccatum saltem veniale petere seu exigere juramentum verum sine necessitate, quia alter sine necessitate jurabit, ac peccabit venialiter; atque ita est inductio ad peccatum veniale. 2. Item semper est peccatum petere ab alio juramentum quod non potest præstari sine injustitia aut turpitudine jurantis; quantumque fuerit peccatum in jurante, tantùm erit in petente; si veniale sit in jurante, erit etiam veniale in petente; si mortale, mortale. 3. Semper est peccatum mortale petere ab alio juramentum quod sine falsitate ac mendacio aut morali ejus periculo præstari nequit; est enim inductio ad peccatum mortale. Nec licet determinatè inducere ad jurandum falsum eum qui putat talem rem esse veram, quam inducens scit esse falsam; talis enim homo inducit alium ad testificandam falsitatem quod est intrinsecè malum; nec alterius ignorantia illum excusat. Si autem non determinatè inducat seu petat ut hoc vel illud juret; sed tantum absolutè ut juret quod verum est, vel prout ipse sentit, nesciatque utrum sit juraturus falsum nec-nè; non peccabit sic petendo juramentum; imo licet moraliter sciat aut præsumat illum juraturum falsum, si non determinatè petat ut juret id quod scit esse falsum, justaque adsit petendi causa ita ut eum cogat necessitas vel saltem utilitas, ad quam habet jus, quo revera uti possit, nec illi cedere teneatur, ut alter non peccet, tunc etiam potest ab illo petere juramentum sive petens sit persona privata sive publica, etiamsi is à quo petitur juramentum, non se obtulerit ad jurandum; secus verò si non subsint hæ prædictæ conditiones. Atque hæc dictæ sint de juramento assertorio; idemque dic cum proportione de promissorio.

Dico 2. Licitè quidem per solam inductionem aut simplicem petitionem exigi potest juramentum ab alio quod ipse licitè potest præstare; sed non potest illud exigi quasi per vim aut coactionem, id est non per præceptum, metum, pœnam &c. nisi vel is à quo id exigitur, teneatur ex justitiæ vel obedientiæ debito istud præstare; vel is qui illud exigit, habeat jurisdictionem ad id exigendum & imponendum præceptum &c.

CAPUT XV. & XVI.

An violare juramentum promissorium quoad ejus veritatem sit peccatum mortale ex genere suo, & an possit fieri veniale ex levitate materiæ?

Dico 1. Semper est peccatum mortale cum falsitate jurare in ipso actu faciendi juramentum promissorium, sive materia sit gravis, sive levis, sive bona, sive mala, jurando sine intentione exequendi quod promittitur. Non tamen est semper novum peccatum illud non implere, etiamsi id factum sit cum intentione se obligandi, & illud implendi, quia vel mutata est materia, vel fuit factum de re illicita aut impossibili, sicque à principio non obligavit. Sed voluntariè non implere juramentum promissorium licitum & obligans pro eo tempore quo non impletur, peccatum est ex suo genere mortale contra divinam legem naturalem.

Jam verò an violatio juramenti promissorii, quatenus tale est, possit esse veniale peccatum ex levitate materiæ, negant Gabr. Less. Valent. &c. affirmant Ant. Sot. Nava. etiamsi tota promissionis materia sit res privata ac levis. Cajet. autem Covar. &c. quando tota promissionis seu juramenti promissorii materia est res parva ac levis, negant; & quando tantum quædam integræ gravioris materiæ pars est valdè parva, v. gr. facto juramento recitandi integrum rosarium, omittere unum *ave Maria*, tunc affirmant. Sed

Dico 2. Non est constituenda pro hujus quæstionis resolutione differentia inter totalem & partialem juratæ promissionis materiam; est enim eadem utriusque ratio; quia veritas consistit in dicti ad rem adæquatione indivisibili; ideoque sicut falsa est propositio affirmans esse hîc 20. homines, quando nullus adest; ita & falsa est, affirmans esse 20. quando adsunt 19. parumque refert de æqualitate disputare an una propositio sit magis falsa quàm altera; sufficit enim utramque esse falsam, & ejus assertionem scienter prolatam esse mendacium; ergo si falsitas propositionis de futuro, quæ resultat ex juratâ promissione non impletâ ad peccati mortalis gravitatem sufficiat, non minus in partiali quàm in totali materiâ sufficiet; quia quomodocumque Deus adducatur in testem falsitatis, gravis fit illi injuria. Unde

Dico 3. Probabilius est, secluso formali contemptu, non esse peccatum mortale non implere juratam promissionem in materia levi. Quia in juramento promissorio licet Deus adducatur in testem assertionis de præsenti quoad ejus veritatem de præsenti, quæ ad juramentum assertorium pertinet; tamen quoad assertionem de futuro ejusque veritatem non adducitur ut testis, sed ut fidejussor, quod sic promittens non sit mutaturus indebitè voluntatem suam ac propositum. Atque ita qui non implet id quod rectâ intentione juravit, non facit Deum testem mendacii, sed quia in re promissa sub divinâ authoritate infideliter agit, ideo peccat; sicut qui non implet promissionem rectè factam, non mendacium sed infidelitatem committit. Cum igitur in juramento promissorio non fiat Deus testis mendacii, sicut fit in assertorio; ideò non habet juramentum promissorium tantam malitiæ gravitatem in materiâ levi, quantam assertorium. Sic voti transgressio in materia levi etiam totali, non est culpa mortalis, quamvis obligatio

voti

voti major sit quàm juramenti promissorii. Non enim ista promissionis juratæ infidelitas continet tantam erga Deum irreverentiam, ut non possit usque ad culpam venialem minui ex levitate materiæ. Juramentum metu extortum obligat sub gravi in materiâ gravi.

CAPUT XVII.

An juramentum promissorium sine veritate factum, semper sit peccatum mortale?

Dico 1. Jurare exterius sine intentione jurandi, peccatum est ex suo genere mortale contra religionem, & contra secundum decalogi præceptum; & interdum contra justitiam; sic enim gravi modo ac pernicioso ad decipiendum, fictè & vanè assumitur nomen Dei; & licet non sit verè juramentum, sit tamen Deo gravis injuria. Qui maledicit sine intentione maledicendi, non assumit nomen Dei, sicuti assumit jurans; ideoque ista maledicendi fictio minuit malitiam. Qui tamen jurat sine intentione jurandi dum injustè juramentum exigitur, aut dum voluntariè sine obligatione, damno, vel injuria tertii facit juramentum, probabilius videtur non peccare mortaliter. ita Sot. &c.

Dico 2. Jurare cum intentione jurandi, & non faciendi quod juratur, semper peccatum est mortale; est enim perjurium assertorium, utpotè juramentum de formali & proprio mendacio. Juramenta verò parentum aut dominorum, qui filiis aut servis sub juramento punitionem minantur, aut contrà eis munuscula spondent si aliquid faciant, solum ad eos excitandos sine animo implendi, solent excusari à peccato mortali; vel quia fiunt sine intentione jurandi in materiâ levi; vel quia licet fiant cum intentione jurandi, fiunt sub conditione subintellectâ: *Si id feceris, si consenseris, si nimis non repugnaveris, si aliud magis expedire non judicaverim, si alteri non fuerit ingratum*; vel quia sunt de re impertinenti, non honestâ, sine debitâ ratione, & in materiâ levi; ac sæpe postèà non obligant ob mutationem materiæ.

Dico 3. Juramentum fictum ex defectu intentionis promittendi aut se obligandi, tunc solum est mortale, quando includit falsitatem assertionis aut injustitiam; aliàs vel est veniale, vel nullum. Simulatum autem juramentum seu verbis simulatis factum, etiamsi promissorium sit, intrinsecè non continet perjurium; nam secundum intentionem jurantis verum est quod juratur; nec est grave si absque injustitiâ & ex causâ honestâ fiat; ratione autem injustitiæ, poterit esse peccatum grave vel levius juxta materiæ gravitatem vel levitatem.

CAPUT XVIII. & XIX.

Quale sit peccatum juramentum promissorium de materiâ obligationis incapaci, aut de peccato committendo?

Dico 1. Promittere sub juramento aliquid, ad quod obligare non potest juramentum, semper est peccatum, & ex genere suo mortale; quia inordinatum est applicare formam materiæ indebitæ, & rem sacram conjungere profanæ ac repugnanti; secus verò, si aliqua juramenti conditio tolleret materiæ obligandi incapacitatem. Istud tamen peccatum in individuo non est semper mortale, sed potest esse veniale ex levitate materiæ; tale enim juramentum, ut supponimus, non continet mendacium; ergo non est perjurium, adeoque potest fieri ex levitate materiæ. Unde 1. non est peccatum mortale, per se loquendo, jurare aliquid consiliis Evangelicis contrarium. Nav. Cajet. Sot. &c. quia in re juratâ secundum se spectatâ non habetur malitia, sed sola obligationis juramenti incapacitas. 2. Qui jurat rem sibi impossibilem, sciens esse impossibilem, v. gr. debitor qui jurat se soluturum intra talem terminum, cum sciat sibi esse impossibile, peccat mortaliter; quia cum tali scientiâ non potest habere propositum implendi quod jurat. Secus verò, si putet rem sibi fore possibilem. Sylv. Nav. &c.

Dico 2. Juramentum peccandi venialiter, si adsit animus implendi, est veniale; ita communiter Cajet. Sot. Sylv. Nav. &c. quia hoc non est strictè perjurium; & licet sit aliqua Dei irreverentia, velle ejus nomine & authoritate confirmare stabilitatem de veniali peccato faciendo; tamen cum istud peccatum sit leve, non videtur sufficere ad mortalem ejusmodi irreverentiæ gravitatem, secluso formali contemptu.

Objicies 1. Qui adhibet Deum in testem peccati, ipso facto profitetur tale peccatum Deo placere, cum inducat Deum ad confirmandam talem assertionem; atqui hæc est magna blasphemia, etiam in peccato veniali; ergo. Resp. Neg. Maj. solum enim profitetur Deum esse testem veritatis, quem minimè licet in testem falsitatis adducere, quamvis materia sit turpis; nec profitetur istud opus secundum se, pertinere ad Dei reverentiam, sed veritatem ut sic, esse Deo conformem.

Obj. 2. Qui sic jurat, tenetur habere propositum peccandi venialiter dum jurat; alioquin jurabit mendacium seu peccabit; sed gravis est Dei irreverentia efficere, ut nominis ejus assumptio obliget hominem ad habendum propositum peccandi venialiter. ergo. Resp. Hanc necessitatem exequendi propositi in peccati venialis commissione, non sequi ex juramento secundum se; sed ex inordinata hominis voluntate quæ se immiscet tali perplexitati. Attamen hæc necessitas, & inordinatio non excedit culpam venialem.

Obj. 3. Qui juravit se peccaturum venialiter, si id postea faciat intuitu juramenti, peccabit mortaliter, utpotè quasi Deo attribuens talem malitiam; ergo etiam à principio, id jurare, est peccatum mortale. Resp. Neg. Ant. patrare peccatum veniale eò quod de illo patrando factum sit juramentum, est quidem quædam circumstantia aggravans, quia est vana juramenti observatio & zelus non secundum scientiam; non est tamen peccatum mortale; nisi talis operandi modus ex gravi errore contra fidei doctrinam oriretur, v. gr. putando tunc teneri ad peccandum, quod grave esset superstitionis peccatum.

CAPUT XX.

De pœnis Ecclesiasticis perjurio impositis.

Nota: Deus Malach. 5. gravissimam pœnam imponit perjuris; & hi, ut refert Diod. Sicul. l. 2. c. 3. olim ab Ægyptiis capite mulctabantur. An autem exstent leges civiles, quæ illis pœnas imponant, controvertitur. Quare de solo jure Canonico loquor.

Dico 1. Nulla est censura ipso jure lata ob perjurium, nec ulla ob illud ipso facto & immediatè incurritur irregularitas. Dixi *ipso facto*. quia an mediante infamiâ incurratur, controvertitur;

ſicque ſeclusâ infamiâ non incurritur inhabilitas ad beneficia obtinenda ante ſententiam, ſeu ipſo facto, ita ut collatio beneficii perjuro collata nulla ſit; ſed per ſententiam criminis declaratoriam inducitur infamia juridica, ex quâ prædicta inhabilitas conſequitur, quatenus illa infamia reddit hominem irregularem, & collatio beneficii facta irregulari eſt nulla. Unde ob perjurium non incurritur ipſo facto privatio beneficiorum jam acquiſitorum, contra Rebuff. dicentem incurri.

Dico 2. Per omne externum perjurium propriè dictum & mortale incurritur quidem infamia canonica, id eſt quæ abſque diſpenſatione per mutationem vitæ, cum mutatione exiſtimationis apud homines auferri poteſt; ſed non per omne tale perjurium incurritur infamia civilis, id eſt quæ ſemel incurſa auferri nequit ſine diſpenſatione, ſeu habilitatione ſuperioris poteſtatem habentis. Itaque ob perjurium omninò occultum nulla incurritur infamia; ut autem incurratur infamia Canonica, ſufficit crimen eſſe notorium, ita ut nullâ tergiverſatione celari poſſit; nec requiritur ulla ſententia; quia illâ non requirit niſi factum & publicam ejus notitiam. Sed infamia civilis ſeu indelebilis per pœnitentiam tantum incurritur per ſententiam, & in iis quidem ſolis juramentis quæ humana pacta concernunt dum illa violantur. Ita leges civiles, quibus canonicæ non reſiſtunt.

Dico 3. Inter pœnas perjurii præcipuè poni ſolet, quod perjurus non eſt in teſtem admittendus. cap. *quicumque* 6. quæſt. 1. per hoc tamen non imponitur obligatio ipſi perjuro, ut ad jurandum poſteà non accedat, ſed ſolum ut poſſit & debeat repelli; adeoque etiam in foro externo, ſi talis perjurus de facto admittatur, ejus teſtimonium non erit nullum nec irritum ipſo jure. Oportet ergo ut per ſententiam judicis repellatur, vel inhabilis ad teſtificandum declaretur. Quoad hoc perjurium, videtur intelligi de perjurio in judicio, vel in ſolemni pacto ac promiſſione, vel etiam ſufficiet publica infamia teſtificans talem hominem ſolitum pejerare quovis modo.

Dico 4. Aliæ pœnæ quæ perjuris imponi poſſunt hæ ſunt: pro clericis depoſitio, ex c. *preſbiter* 81. d. beneficii privatio. ex c. *querelam.* de jurej. olim imponebatur pœnitentia jejunii in pane & aquâ per 40. dies; & alia ſeptennis pœnitentia in cap. *quicumque.* 6. quæſt. 1. imò in c. ult. 22. quæſt. 1. ſtatuitur ut pro perjurio non minus quàm pro homicidio, adulterio &c. imponatur pœna.

LIBER IV.

De adjuratione.

CAPUT I.

Quid ſit adjuratio, & an ſit proprius Religionis actus?

Dico 1. Adjuratio, de quâ hîc agitur, ſignificat obteſtari vel imprecari per ſacram invocationem: *adjuro te per Deum vivum.* Matth. 26. dicebant judæi Chriſto. Unde 1. ſi iſte actus circà debitam materiam & cum requiſitis circumſtantiis fiat eſt ex ſuo genere honeſtus. Cum autem reſpectu perſonæ adjuratæ adjuratio ſit quædam inductio, hæc inductio erit honeſta, ſi habeat has tres conditiones: 1. Si ſit inductio ad actionem vel omiſſionem de ſe bonam. 2. Si fiat vel amicè petendo vel imperando & quaſi cogendo, vel objurgando juxta perſonæ adjuratæ conditionem. 3. Si inductio habeat juſtam & rationabilem cauſam. Hinc adjuratio reſpectu perſonæ adjuratæ non habet ſpecialem actus religionis rationem; quia ex iſtâ habitudine non habet Deum pro objecto; ſed reſpectu perſonæ, per quam vel ob quam altera adjuratur dum per ipſum Deum fit, eſt proprius religionis actus, & ab aliis quidem ejuſdem actibus diſtinctus, v. gr. ab oratione & juramento; quia cultûs divini modus qui in eo invenitur, eſt diſtinctus ab aliis; per orationem enim aliquid petimus à Deo; per adjurationem autem aliquid ob Deum. Per juramentum Deus in teſtem veritatis; per adjurationem interponitur Deus ut objectum vel amoris vel timoris alterius quem adjuramus, ut inde vel amore vel timore moveatur ad aliquid faciendum. Interdum quidem conjunguntur adjuratio & juramentum; ſed manent ſemper actus diſtincti quoad ſuas proprias rationes, & motiva formalia; v. gr. *adjuravit principes Sacerdotes & levitas, ut facerent ſecundum verbum hoc, & juraverunt.* 1. Eſdr. 29.

CAPUT II.

Quæ res poſſint ſanctè & religiosè adjurari?

Dico 1. Deus poteſt aliquo modo adjurari; ejus tamen adjuratio inter partes orationis collocatur, & dicitur obſecratio. Sic Deus olim obſecrabatur *propter Abraham, Iſaac, Jacob* &c. & nunc per Chriſtum. Deinde etiam homines tam viatores quàm Beati, ac Sancti Angeli poſſunt à nobis adjurari licitè & ſanctè, ſi debito modo id fiat; v. gr. obſecramus B. Virginem per ejus filium &c. reſpectu verò viatorum poteſt interdum fieri adjuratio deprecando tantum, v. gr. dum ſubditus adjurat ſuperiorem, amicus amicum, pauper divitem, ut per Deum vel Chriſtum aut Sanctum ſibi opem ferat; interdum autem adjuramus alios homines imperando & quaſi cogendo; & tunc oportet ut adjurans habeat auctoritatem in adjuratum.

Dico 2. Dæmones etiam licitè & ſanctè adjurari poſſunt ab hominibus ſi debito fiat modo, in quo hæc requiruntur: 1. Requiritur ut finis adjurationis ſit expellere ac fugare Dæmonem, non verò aliquid ab eo obtinere, aut ſocietatem cum eo inire. *In nomine meo Dæmonia ejicient.* Luc. 10. &c. 2. Requiritur ut non rogando, vel amicè petendo, ſed imperando, objurgando & cogendo adjuretur. Nihil enim ſponte ob Deum facit, & amicè petendo cenſetur iniri quædam ſocietas cum illo. 3. Requiritur ut hæc adjuratio cum legitima fiat poteſtate; non enim omnibus datum eſt Dæmones exorcizare, ſed Miniſtris ad id munus deputatis; ideoque ordinariè non licet aliis id munus uſurpare. Interdum tamen licet privatim Dæmonem adjurare in Dei virtute, aut in virtute nominis Jeſu v. gr. ad priva timreſiſtendum inviſibili ejus tentationi, vel ut ſicuti quidam Sancti, Spiritûs Sancti inſtinctu impulſi, eum fugemus.

Dico 3. Irrationales creaturæ ſecundum ſe ſpectatæ non poſſunt propriè adjurari; non ſunt enim capaces excipiendi præcepti aut obſecrationis; ſed in alio aut per miraculoſam aut ſupernaturalem efficaciam adjurari poſſunt, v. gr. imperando huic monti,

monti, ut inde transferatur, locuſtis ut recedant. Sic Chriſtus imperavit ventis & mari.

CAPUT III. & IV.

Poſſit-ne adjuratio fieri per creaturas, an per Deum ſolum? & quomodo poſſit peccari per adjurationem?

Dico 1. Deus adjurari poteſt per ipſum Deum; *ne moreris propter temet ipſum, Deus meus.* Dani. 9. Item per ſanctos in cœlis regnantes, & Angelos: ut colligitur ex ſcripturâ: *recordare Abraham, Iſaac & Iſrael ſervorum tuorum.* Exod. 32. imò & per viatores qui juſti exiſtimantur, in Eccleſiâ enim eſt communicatio bonorum operum: Non verò per alias creaturas vel in naturâ vel in ſtatu gratiæ inferiores, quia nec harum conditio aut dignitas nec opera aliquid valere poſſunt apud Deum ad quidpiam ab eo impetrandum.

Dico 2. Sancti homines ſive beati ſive viatores poſſunt adjurari non ſolùm ob Deum, ſed etiam ob rationes aut perſonas creatas, v. gr. poſſumus adjurare, ſeu obſecrare ſanctum ob rationes creatas, vel ob alium ſanctum, vel etiam hominem viatorem, ob B. Virginem, ob S. Antonium &c. imò ob patrem, amicum &c. & tunc iſta adjuratio non eſt actus latriæ. Dæmones autem tantum adjurandi ſunt per Deum expreſſe, vel implicitè, v. gr. per ſanctos.

Dico 3. Adjuratio ex vi juris Divini aut naturalis nunquam cadit ſub præcepto affirmativo; quod enim fieret per adjurationem, poteſt impleri per orationem. Sed interdum per Eccleſiæ præceptum imponitur adjurationis obligatio, ut patet in Baptiſmi exorciſmis, aut in aliis Eccleſiæ ceremoniis. Datur tamen præceptum affirmativum quoad modum actûs adjurandi id eſt licèt non ſit obligatio exercendi actum adjurandi, ſi velimus tamen illum exercere, tenemur cum debito modo, nempe cum debitâ erga Deum reverentiâ eum exercere, maximè quando ad illum fit adjuratio deprecativa. Hæc autem reverentia requirit ut adjuratio fiat 1. cum *veritate*, id eſt propter Deum verum, & animo ſincero, non doloſo, nec injuſto; ſic peccaret fictus pauper petendo ſtipem ob Deum. 2. cum *juſtitiâ*, ita ut res quæ poſtulatur aut impetratur ſub invocatione Divini nominis non ſit injuſta, aut mala. 3. cum *judicio*, ſeu diſcretione, ita ut non fiat leviter ac temerè in quacumque occaſione, ſine neceſſitate aut utilitate. Hinc non licet 1. adjurare Dæmonem rogando, 2. nec illi imperando aliquod obſequium in homines redundans. 3. non licet adjurare homines non ſubditos, imperando. 4. non licet adjurare irrationales creaturas ſive eas obſecrando, ſive cum proprietate eis imperando.

Dico 4. Quando perſona adjurata eſt homo viator, ſi adjuratio ſit tantum deprecativa, non inducit obligationem; ſi autem ſit cum imperio & juſtâ causâ, eam inducit; non tamen videtur ex ſolâ adjuratione oriri propria & ſpecialis religionis obligatio, ita ut non parens iſti adjurationi non tantum ſit inobediens vel injuſtus, ſed etiam ſacrilegus, niſi eò procedat adjuratio, ut per eam juramentum exigatur.

TRACTATUS SEXTUS.

De voto.

LIBER PRIMUS.

De Eſſentiâ & honeſtate voti.

CAPUT I. & II.

An rectè fieri poſſit Deo votum, & an ad illud ſufficiat propoſitum de ſe efficax faciendi aliquid in Dei honorem?

Dico 1. Vera ac propria vota poſſunt Deo fieri; ideoque rectè & convenienter illi facta ſunt in veteri lege, & in novâ nunc fiunt. *Vovete & reddite Domino Deo veſtro.* pſ. 45. & de novâ lege ſic prophetavit Iſaïas c. 19. *colent eum in hoſtiis & muneribus; & vota vovebunt & ſolvent.* Et de validitate in lege novâ ſic ait Sanctus Paulus 1. Tim. 5. *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, id eſt votum caſtitatis violarunt, ut Aug. & alii exponunt. Mos ergo vovendi Deo non fuit aliquid legale aut ceremoniale in veteri lege quod per novam ſit abolitum ac prohibitum; imò ante legem ſcriptam votum fecit Jacob Gen. c. 28. itaque hic mos vovendi per ſe & ex naturâ ſuâ bonus eſt, cùm eum in veteri lege Deus approbarit. Dum Paulus ad col. 2. reprobat *voluntariam religionem*, agit de cultu ſuperſtitioſo, non de votis; quandoquidem ipſe det conſilium de ſervando cælibatu. 1. cor. 7.

Objicies 1. Omnis promiſſio ſeu votum ordinatur ad donationem; ſed hominis ad Deum nullâ poteſt eſſe donatio, cum omnia ſint ejus; nec poſſit novum rerum acquirere dominium; ergo nec promiſſio ſeu votum eſſe poteſt. Reſp. Neg. Maj. non enim omne votum ordinatur ad propriam donationem, prout ſignificat traditionem novi dominii aut juris in re aliquâ; ſed etiam poteſt ordinari ad obſequii exhibitionem, vel ad exercendam actionem quæ in alterius honorem vel utilitatem cedat.

Obj. 2. Servus non poteſt domino ſuo facere veram promiſſionem, quia nihil habet quod domini non ſit. Reſp. neg. aſſ. quia poteſt facere promiſſionem inducentem obligationem ſaltem fidelitatis, ſed de hoc poſteà.

Obj. 3. Homo non poteſt ſuâ voluntate obligari Deo; quia quidquid poteſt facere, id debet Deo; ratione tum præcepti tum beneficii. Reſp. neg. aſſumt. licèt multa ſint bona opera quæ homo

tenetur facere, non tamen omnia. Plures enim sunt actiones humanæ honestæ & bonæ quæ non cadunt sub præceptum; ergo ad has faciendas potest se per votum Deo obligare. Deinde potest quis uni & multis obligationibus addere aliam diversæ rationis obligationem, ut dicetur postea.

Dico 2. Solum propositum faciendi aliquid in honorem & cultum Dei, v. gr. ingrediendi religionem, servandi cælibatum &c. quantumvis sit absolutum & efficax, non est votum, nec voti obligationem inducit. D. Thom. Cajet. Bonav. Nav. &c. qtia habens propositum aliquid faciendi, non statim voluntatem habet se obligandi ad illud faciendum; & qui proponit aliquid facere, non continuo asserit se facturum, aut saltem tantum asserit se habere propositum id faciendi, quod verum est, licet postea mutato proposito non faciat. Varia jura quæ in contrarium objiciuntur, non agunt de mero & nudo proposito, sed firmiato saltem per simplicem promissionem explicitam vel implicitam. Ita Panorm. & alii TT. Nudum autem propositum, etiam inchoatum exequi, v. gr. ingressus in religionis noviciatum, ex se vel sic non obligat. Nec locus Lucæ 9. *nemo mittens manum suam ad aratrum & respiciens retrò, aptus est regno Dei*; quidquam probat de propositi nudi obligatione.

CAPUT III.

An intentio seu propositum se obligandi sit de essentia voti?

Dico 1. Non tantum voluntas promittendi Deo; sed etiam se illi obligandi requiritur ad votum; an autem ista utraque voluntas sit voto essentialis, controvertitur; primam esse voto essentialem, omnes fatentur, quia substantia voti in promissione consistit: *Si quid vovisti domino, ne moreris reddere; displicet enim illi infidelis & stulta promissio.* Eccles. 5. ibi votum appellatur promissio. Quoad secundam verò seu voluntatem se obligandi, quidam dicunt hanc se obligandi voluntatem non esse simpliciter necessariam ad voti essentiam, solamque voluntariam promissionem Deo factam absque obligatione se obligandi sufficere ad verum votum & inducere obligationem; quia licèt obligatio non sit volita in se; erit tamen volita in causâ, seu in promissione. Ita Sot. Aragon. &c. alii autem sentiunt in isto casu non fieri nec oriri obligationem, quia deest voluntas omninò ad substantiam & essentiam voti necessaria. Sylv. Ang. Nav. &c. quare

Dico 2. Si vovens ex ignorantia existimet veram ac validam promissionem posse consistere sine obligatione, aut quia putat vovendo aut promittendo non obligari, ideo voveat aut promittat; tunc non fit verum votum nec oritur obligatio; quia ignorantia tollit voluntarium sine quo non oritur obligatio; sic enim promittens, nec explicitè, nec implicitè vult obligari, utpotè qui non putat se facere actum quo obligetur. Si autem non interveniat ignorantia, & vovens etiamsi sciat veram promissionem non posse esse quin sit obligatoria: velit tamen promittere & non se obligare, tunc negatur id esse possibile; quia voluntas non potest simul ea quæ repugnantiam involvunt, velle efficaci voluntate ex certâ scientiâ; sed vovere seu promittere & non obligari, involvunt repugnantiam; quia obligatio est effectus omninò naturalis ac necessarius promissionis qui impediri non potest per voluntatem contrariam, ergo &c. Hinc sequitur 1. Dum casus est possibilis, tunc deesse voluntatem faciendi verum votum ob ignorantiam, qui enim sic vult vovere & non se obligare, sistit in nomine voti & non attingit rem ipsam, videturque per votum intelligere solummodò propositum faciendi talem rem sine obligatione; voluntas enim se obligandi juxta communem TT. sententiam est necessaria ad votum emittendum 2. Dum aliquis exterius promittit aut vovet animo non vovendi aut se obligandi, non manet in conscientiâ obligatus ad faciendum quod promisit ex vi promissionis; adeoque qui dicit se vovisse sine animo promittendi, aut se obligandi, in foro conscientiæ illi credendum; quia in illo foro non agitur nisi de ejusdem conscientiæ bono; secus verò in externo Ecclesiæ foro, in quo si constet votum esse factum, Ecclesia potest cogere ad illud servandum voventem, utpote non judicans de internis, & licèt affirmet, imò juret se fictè vovisse, non illi credendum est; cum enim fateatur se mentitum fuisse, ideò nunc indignus est cui etiam credatur; hinc tenetur parere, non ob votum, sed ob Ecclesiæ præceptum, quod si non possit licitè impleri nisi mutando animum, & de novo verè promittendo, ad id etiam obligabitur.

CAPUT IV. & V.

An propositum faciendi quod vovetur, & motivum honestum sint necessaria ad voti valorem?

Dico 1. Propositum implendi quod vovetur, non est necessarium ad valorem voti; hinc si quis promittit cum intentione vere promittendi & se obligandi, etiamsi non habeat voluntatem faciendi quod promittit, v. gr. servandi castitatem, imò habeat positivum propositum illam violandi, ejus votum est validum & obligat. Sylv. Ang. Nav. &c. quia voluntas se obligandi & voluntas non implendi sunt inter se diversæ & possunt stare simul; ac proinde nulla in hoc repugnantia, voluntas autem vovendi & se obligandi sufficit ad valorem & obligationem voti: sed qui vovet cum proposito non servandi quod promittit, graviter peccat; grave enim & pernicioſum profert mendacium; ideoque ut votum rectè & honeste fiat, requiritur propositum vel formale vel virtuale faciendi quod voto promittitur.

Dico 2. Ad valorem & obligationem voti non requiritur necessariò ut promissio fiat ex fine honesto operantis; adeoque validum est votum, etiam si fiat ob malum finem; dummodo materia voti sit capax, nec promittatur ut ordinata vel ordinanda ad talem finem; sic validum est votum dandi eleemosynam ob vanam gloriam, ingrediendi religionem militarem ob divitias &c. Sot. Anglesi. &c. votum enim non habet vim obligandi ex individuali honestate, quam voluntas promittens seu se obligans de facto habere debet, sed simpliciter ex deliberata voluntate se obligandi, modò materia sit talis obligationis capax; nec ob finem istius voluntatis mutet suam capacitatem ac conditionem; quia illa voluntas se obligandi licèt ex fine operantis mala sit; tamen ex intrinseco fine, objecto, & materiâ bona est; & quoad id quod in eâ bonum est, illam Deus acceptat, ac proinde obligatio nascitur. Istam deliberatam voluntatem vovendi, seu se obligandi, videtur Cajetanus vocare applicationem ad vovendum, distinguens hanc à voto ipso; dicitque hanc ex pravo fine factam non obstare

voti

voti validitati, sed ipsum votum ex pravo fine factum, esse invalidum. Verum tamen frustra videtur fingi aut adhiberi ista distinctio. Deinde potest esse mala promissio ex fine operantis, & executio esse bona, quia non oportet, ut fiat ex illo fine.

Objicies 1. Votum ex pravo fine non est acceptum Deo; ergo est nullum. Resp. dist. Ant. non est acceptum Deo, quatenus est actus moralis factus ex pravo fine operantis, Conc. Ant. quatenus est vinculum obligans de se ad bonum, Neg. Ant. non est acceptum quidem quoad modum, sed acceptum est quoad substantiam & observantiam ejus.

Obj. 2. Iste actus non est actus religionis, utpotè qui non fit ex motivo cultûs divini, sed ex aliquo pravo; ergo non est votum; quia votum est actus religionis. Resp. negando primam cons. & distinguo secundam: votum est actus religionis per se & naturâ suâ ac secluso impedimento ex parte operantis, Conc. Cons. est semper actus religionis in individuo. Neg. Cons. ut sit enim votum, sufficit voluntas promittendi rem de se aptam ad cultum Dei, quamvis ex alio fine alieno à religione moveatur; sicque potest fieri ex malitia operantis & ex pravâ ejus intentione, ut non sit actus à virtute religionis elicitus.

Obj. 3. Si quis voveat Deo jejunare ut turpem libidinem assequi possit, tale votum est nullum; idque ob motivum turpe; ergo idem est quoties votum emittitur ob pravum finem. Resp. quod istud votum sit nullum non tantum ob motivum turpe, sed etiam ob rem promissam turpem, istud enim motivum non solum est finis promissionis, sed etiam materiæ promissæ. Aliud autem est dum finis seu motivum pravum ita appenitur promissioni, ut in materiam promissam non redundet.

CAPUT VI. & VII.

An perfecta libertas necessariò requiratur ad valorem voti?

Dico 1. Votum ordinariè & ex naturâ rei, est actus quoad ipsam promissionem seu voti emissionem liber ab obligatione; liberum est enim homini vovere vel non vovere; sed factum votum tenetur vovens implere; atque ita impletio est necessitatis. Attamen ista libertas ab obligatione, non est de essentia voti; nam si quis in necessitate Ecclesiæ vel ex præcepto Papæ obligetur sacros ordines suscipere, simul obligabitur vovere castitatem; quia licet attenta materia & nuda voti natura non includat obligationem, non repugnat tamen ei aliunde adjungi.

Dico 2. De intrinseca voti ratione & essentia est, ut sit actus liber libertate indifferentiæ, eâ saltem libertate quæ sufficeret ad peccandum mortaliter, D. Thom. Cajet. Nav. &c. quia homo per votum tamquam pactum cum Deo, sibi imponit gravissimam obligationem implendam sub mortali, ergo &c. Hinc si voluntas se Deo obligandi, sit ex surreptione & indeliberata voluntate, non sufficit ad valorem voti, v. gr. si sit tantum motus primò primus; imò nec imperfecta libertas, qualem habet motus primò secundus sufficit ad ejus valorem, nec ad aliquam ejus obligationem, etiam sub veniali, quia lex obligans sub veniali non potest imponi sine maturo & deliberato consilio; ergo nec votum quod est quasi privata lex, potest aliter obligare. Quin & videtur ista indifferentiæ libertas esse conditio tam essentialis voto, ut ne quidem de potentia absolutâ possit absque illa votum esse validum in ratione promissionis sufficientis ad obligationem inducendam.

Dico 3. Votum factum ex quocumque metu proveniente à causis naturalibus, etiamsi gravissimus sit, validum est & obligat; v. gr. factum in tempestate ex metu naufragii. Ratio est, quia metus non tollit voluntarium nec libertatem; & falsum est Deum generatim non acceptare obsequia metu facta; imò verò communis modus trahendi homines ad suum obsequium, est per incussos timores ac terrores.

Dico 4. Metus proveniens ex injuriosâ hominis actione, si non incutiatur directè ad extorquendum votum, non obstat voti valori eà occasione facti; v. gr. facti in captivitate apud Turcas ex metu vel tædio tanti mali; imò etiamsi metus sit directè incussus ad extorquendum votum, verius videtur etiam tunc votum in tali casu factum, stando præcisè jure naturali aut divino, esse validum. Sylv. Aragon. Henr. &c. *Probatur*: quia licèt fiat ab homine injuria, non tamen est à Deo cui fit votum; nec illa impedit Deum quominus acceptet votum; Deinde metus quidem minuit voluntarium; sed quia voluntas vovendi est efficax, & voti displicentia intervenit tantum per voluntatem conditionatam, aut simplicem affectum seu nolleitatem, ideo istud votum simpliciter est voluntarium. Contra hoc sic

Objicies 1. Deus non acceptat tale votum, quia non vult sacrificia coacta; nec acceptat nisi quod bonum est; atqui nihil bonum & Deo acceptum est nisi voluntarium; ergo. Resp. neg. maj. cum autem dicitur Deus non acceptare sacrificia coacta, intelligitur de coactis proprie & sine consensu factis. Hoc verò votum licet ex metu fiat, est tamen voluntarium & fit ex voluntatis consensu.

Obj. 2. Cum obligatio istius voti ortum habeat ab arbitrio voventis, pronum est, si voluntas necessitate impellatur, ut votum non sit legitimum. Resp. dist. ass. non sit legitimum ex parte injustè illud extorquentis Conc. ex parte voventis neg. quamvis votum naturâ suâ postulet fieri sine necessitate & coactione; cum voluntariè tamen fiat, factum tenet, seu est validum.

Obj. 3. Matrimonium gravi metu contractum censetur à multis jure naturæ invalidum, ergo & votum. Resp. fortasse probabilius est matrimonium gravi metu contractum, non jure naturæ, sed solo Ecclesiastico esse invalidum. Deinde disparitas est quod matrimonium sit contractus multa habens opera & perpetuo obligans ob quæ fortè ex natura rei postulat integram libertatem. Deinde est contractus humanus, ad quem irritandum injuria videtur esse sufficiens causa; secus verò votum.

Obj. 4. Votum non obligat ad sui observationem imminente mortis metu; ergo neque obligat factum ex metu. Resp. neg. cons. quia vovens à principio non intendit se obligare cum tanto discrimine, seu mutatis sic rebus; secus verò in nostro casu, in quo quis vult vovere, non obstante metu.

Obj. 5. Nemo obligari debet ex injuria quam passus est; ergo vovens ex metu non obligatur ob injuriam quam passus est. Resp. vovens non obligatur ex injuria quam ab homine patitur, sed ex voluntariâ promissione Deo facta.

Obj. 6. Non videtur tale votum ex metu fieri cum voluntate ad obligandum sufficienti, ob displicentiam in vovente. Resp. neg. assumptum quia

ista

ista displicentia non impedit, quominus voluntariè voveat, & votum Deo placeat.

CAPUT VIII.

An votum ex gravi metu factum, jure Ecclesiastico sit irritum?

Dico 1. Ecclesia potest irritare vota simplicia ex metu facta; irritat enim votum solemne, uti posteà dicetur agendo de professione religiosa, & de voto continentiæ sacri ordinis; ergo à fortiori potest irritare simplex. Dein habet potestatem in eo dispensandi, ergo & illud irritandi; non est enim illa materia extra ejus potestatem, cum ejus jurisdictio circa illam versetur, sive votum sit externum sive internum. Attamen

Dico 2. Ecclesia non irritat de facto vota simplicia metu facta, ideoque probabilius est obligare donec dispensentur seu tollantur, ad quod metus præsertim gravis sufficit; nullibi enim in jure illa irritari reperiuntur, nam cap. *Prælatus.* agit de voto solemni. cap. *cum dilectus* agit tantum de voto per metum levem facto obligante, non de irrito. cap. *Abbas* dicit tantum generatim ea quæ metu fiunt, debere irritari; nec agit de votis, sed de aliis rebus &c. Quamvis votum simplex castitatis metu extortum sit validum non tantum jure naturali, sed etiam positivo, quia in neutro irritatur; tamen votum simplex religionis metu extortum videtur per legem canonicam irritatum, & esse invalidum; quia per legem Canonicam professio religionis metu extorta irrita facta est; alioqui si simplex esset validum, ejus impletio obligaret ad professionem religionis.

CAPUT IX. & X.

An ad validitatem voti non tantum libertas, sed etiam formalis deliberatio requiratur?

Dico 1. Ad voti validitatem requiritur necessariò aliqua deliberatio; non fit enim sine libero voluntatis consensu; voluntas autem non potest operari sine prævia ratione considerante & discurrente. Quanta autem debeat esse hæc consideratio, deliberatio ac advertentiâ, controvertunt Authores; verior tamen ac communior sententia asserit sufficere illam rationis deliberationem, quæ sufficit ut actus sit simpliciter liber ita ut fiat cum dominio sufficiente ad actum absolutè humanum, seu ad peccandum mortaliter. Cajet. Sot. Aug. Nav. &c. quia voti essentia solum requirit ut sit actus absolute & sufficienter ad talem obligationem voluntarius. Deinde ejusmodi deliberatio sufficit ad valorem juramenti, & ad contractus humanos; ergo etiam ad valorem voti, frustraque major requireretur. Quonam autem signo discerni possit, utrum votum subito factum invalidum sit nec-ne, ob rationis inconsiderationem vel perturbationem, videtur non posse dari certum & infallibile; sed prudenti arbitrio opus est, ac maximè spectanda rationis advertentia, quæ ordinariè non habetur sine prævio aliquo saltem brevi discursu; non oportet tamen ut sufficiens deliberatio quoad judicium de voto faciendo quod in momento fit, præcedat tempore ipsum votum; eodem enim momento quo intellectus judicat, potest voluntas velle efficaciter, & facere promissionem. Statim pœnitere post votum factum, non est certum signum, uti vult Sot. & alii, fuisse indeliberatum & invalidum; nec certum signum est, uti vult Panorm. &c. si non interveniisset tanta passio votum non fuisset factum.

Dico 2. Ad validitatem voti non est necesse ut formalis deliberatio de voto faciendo, quæ in intellectu præcessit sive ordine temporis, sive saltem naturæ, formaliter duret usque ad illud instans intrinsecum, in quo voluntas vult voti obligationem suscipere, seu emittit votum; sed sufficit ut virtualiter perseveret; quia tunc formalis voluntas vovendi seu emittens votum provenit ex præcedenti formali deliberatione non retractatâ, & moraliter perseverante, atque virtualiter influente in totam illam vovendi actionem, sicut qui suscipit sacros ordines non cogitat actu de voto castitatis emittendo; imò nec de ordine quem suscipit, & tamen nemo dubitat quin votum validum emittat ex virtute præcedentis deliberationis, cujus virtus tunc operatur. Idem potest contingere in professione religionis aut alterius voti. Hinc sequitur, si non præcesserit formalis deliberatio, & formale propositum deliberatum ipsius voti in se, non sufficere ad hujus valorem, deliberationem virtualem in causâ, requiritur enim formalis voluntas se voto obligandi, sive actu duret quando fit votum, sive tantum ejus virtus; actu durat, dum post voluntatis deliberationem statim fit votum; imò judicium movens voluntatem ad vovendum & continens deliberationem debet esse semper formale & actuale; ejus autem virtus tantum durat, dum exterius modo ordinario verba voti proferuntur sine actuali ad præcedentem formalem deliberationem ac determinationem attentione. Qui ante ebrietatem prævidet se solere in ebrietate vota emittere, si tunc habeat voluntatem valide vovendi & se obligandi, dum ebrius votum proferet, tenetur voto; quia jam tunc ante ebrietatem votum quoad substantiam factum est sub conditione, si in ebrietate voti seu promissionis verba proferat; secus verò si non habuerit ejusmodi voluntatem.

CAPUT XI. & XII.

An dolus, ignorantia, aut error impediat valorem voti simplicis?

Dico 1. Dum votum fit ex ejus proprietatum & conditionum substantialium ignorantiâ, hæc impedit illius valorem, nisi vovens non obstante tali ignorantiâ velit promittere ac vovere eo modo quo alii promittunt ac vovent. Unde qui ignorat votum fieri Deo, licèt dicat *voveo*, nihil vovet; ignorando scilicet vim verbi *voveo.* Similiter ignorantia circa materiam voti, si sit circa substantiales ejus conditiones, vel circa res adeo graves ut moraliter censeantur pertinere ad rei substantiam, etiam impedit voti valorem. Quia ignorantia tollit propriam vovendi voluntatem; nihil enim magis contrarium consensui quam error. Hinc si in voto ingrediendi aliquam talem in individuo religionem ignorantia circa res substantiales impediat voti validitatem, non videtur ejusmodi vovens obligatus ad ingrediendam aliam Religionem. Si autem in materia voti interveniat ignorantia vel deceptio circa aliquas tantum conditiones leves vel ad votum impertinentes, ista ignorantia qualiscumque sit, non impedit voti valorem; quia parum pro nihilo reputatur, nec tollit voluntarium. Denique quando conditio ignorata non spectat ad materiam voti, sed ad ejus causam, tunc etiam impediet valorem voti, si fuerit propria & intrinseca finalis causa voti & quasi

ratio

ratio formalis movens ad promittendam Deo talem rem; est enim error circa substantiam; si verò fuerit tantum occasio aut ratio secundariò movens; tunc illius ignorantia non impediet voti valorem, utpotè non pertinens ad ejus substantiam, & juxta hoc intellige cap. *ex parte* 2. de convers. conjug.

Dico 2. Quando ignorantia est talis; ut sit causa & ratio emittendi votum, sitque de re substantiali, etiamsi sit vincibilis & indirectè voluntaria ob negligentiam illam depellendi; tamen impedit valorem voti; quia illa conditio substantialis non est in se volita, sed tantum interpretativo modo in causa, id est in ipsâ ignorantia est intenta; interpretativum autem in causa non sufficit ad voti valorem. Quando verò ignorantia est directè volita, & non obstante illâ velit vovens absolute se obligare etiamsi decipiatur, tunc stabit voti obligatio; secus si velit tantum se obligare ad id quod scit, aut juxtà exigentiam rei sub tali & tali conditione sibi propositæ. Quando autem ignorantia non est causa actus, sed tantum concomitans, nimirum quando homo est ita dispositus, ut idem operaretur, licèt non haberet talem ignorantiam, si ista dispositio sit tantum *habitualis*, non actualis, etiam impediet valorem voti, quia homo non obligatur per hoc quod facturus esset in tali & tali casu, sed per hoc quod actualiter facit, aut fecit. Si autem sit *actualis* & voveatur res absolutè, quâcumque conditione affecta, stabit votum. Denique privatio scientiæ alicujus conditionis in re quæ vovetur, non impediet valorem voti, si implicitè fuit volita in objecto proposito à quo non fuit expressè excluſa per voventis intentionem.

CAPUT XIII.

In quo actu voti substantia consistat?

Nota: Votum formaliter consistit in promissione Deo factâ, ita ut interius in animâ actus vovendi & actus promittendi sint omninò idem; sicque votum idem est quod promissio. Quæritur autem à quâ potentiâ hæc promissio fiat, & quis sit actus.

Dico: Votum mentale est actus voluntatis, quo ipsa efficaciter vult ex tunc se obligare Deo ad faciendum hoc vel illud in ejus honorem, ita ut ex tunc seu ex vi talis actûs statim homo maneat obligatus, quasi diceret: volo ex nunc in me oriatur vinculum & obligatio; non verò proponendo tantum aliquid in futurum sine obligatione actuali. Iste igitur actus voluntatis est ipsum votum, cum per seipsum inducat statim spontaneam obligationem in ordine ad Deum & voluntarie assumptam; nec in esse voti dependet ab aliquo subsequenti intellectûs actu, v. gr. à cognitione aut judicio; quia hæc jam votum supponunt, & ad illud consequuntur; nec à locutione mentali, sine quâ potest esse votum; & si sit purè mentalis, fit per voluntatem, nec requiritur imperium ab actu voluntatis distinctum; & quamvis votum sit quasi privata lex quam homo sibi imponit, potest tamen sufficienter ferri per voluntatem. Denique votum sumitur dupliciter: 1. pro obligatione & vinculo quod manet in homine habente votum, & de hoc non agitur. 2. pro actu illo, à quo immediatè nascitur obligatio; & hic non habet pro objecto alium actum humanum, sed ipsam obligationem seu vinculum efficiendum per actum vovendi.

CAPUT XIV.

An votum sit tantum promissio Deo facta? an verò sit etiam traditio?

Dico 1. Votum omne quatenus votum, solâ promissione validâ Deo factâ; sine ulla traditione perficitur; neque ullum est votum simplex quod in suâ essentiali ratione traditionem includit. D. Thom. Bonav. Rich. &c. v. gr. per votum simplex castitatis, quod est pura promissio, uti & per votum ingrediendi religionem, nulla fit traditio. Deinde votum generatim definitur spontanea promissio Deo facta inducens obligationem circa materiam capacem; ergo si quid aliud illi addatur, non est de ejus essentia. Unde vota simplicia in ratione puræ promissionis & conjunctæ cum traditione, non possunt distingui ex solis rebus circa quas versantur, sed ex propriis rationibus essentialibus, aut formalibus effectibus ob quos fiunt. Promissio autem & traditio sunt res omninò distinctæ; adeoque nulla est materia voti, v. gr. castitas, obedientia, paupertas &c. quæ non posset simpliciter promitti sine ullâ traditione, per puram enim promissionem nil donatur aut traditur promissario; at quod votum statim obliget, non provenit ex traditione, sed ex qualitate materiæ, v. gr. castitatis, & ex intentione promittentis obligandi se statim. Hinc

Dico 2. Ex intentione & actione voventis fieri potest, ut cum voto simplici conjungatur aliqua traditio, v. gr. potest aliquis se tradere servitio Xenodochii; & vovere se nihil petiturum pro suo servitio; quia licet traditio & promissio fiant sub diversa ratione, sintque res diversæ; non sunt tamen repugnantes; sed dum conjunguntur nunquam ita confunduntur, ut una sit alia, sivè ut traditio sit de essentiâ promissionis, id est voti, vel contra; aut una sit differentia contrahens alterius. Quia ista duo possunt separari; non versantur circa idem, habent rationes formales oppositas; traditio enim est de præsenti, promissio de futuro. Hinc fieri non potest ex intentione operantis votum simplex quod sit simul votum & traditio, utpotè semper inter se distincta; nec traditio in honorem Dei facta potest ex intentione operantis evadere essentialiter votum seu promissio; nec in utroque est idem cultus divinus nec obligatio ejusdem rei.

CAPUT XV. & XVI.

An votum sit, & necessariò sit proprius religionis actus?

Dico 1. Verum & validum votum ex se est actus à religione elicitus, D. Tho. &c. proximè enim intendit Dei honorem; ist est extrinsecum Dei bonum; licet enim opus promissum secundum se, sit tantum ad cultum Dei; tamen obligatio ad illud faciendum includit Divini cultûs rationem; unde fit ut velle se ad id obligare sit actus elicitus à virtute Deum colente, quæ est religio, adeoque supernaturalis, & probabilius per se infusus.

Dico 2. Votum implere, reddendo Deo quod illi promissum est, est etiam actus religionis; ordinatur enim ad Dei cultum & honorē; sed est imperatus

tantum, non elicitus à religione ex vi voti; quia elicitur à suâ propriâ particulari virtute. Dum dicitur *imperatus*, id est aptus imperari à religione; & si votum servetur formaliter, seu si fiat actus promissus animo implendi votum, tunc ad sic implendum requiritur imperium religionis, quia ista intentio includit cultum Dei. Si autem tantum materialiter servetur, id est si fiat quod promissum est sine ullâ voti memoriâ vel relatione ad illud servandum, tunc non requiritur religionis imperium.

Obj. 1. Religio est virtus reddens debitum cultum; atqui promissio non est debitus sed voluntarius cultus; ergo non est actus virtutis Religionis. R. dist. Maj. Religio est virtus reddens cultum semper in particulari ex præcepto debitum, Neg. Maj. sponte etiam exhibitum & in communi tantum debitum, qualis cultus est votum Con. Maj. deinde votum est actus Religionis quatenus in se cultum Dei continet.

Obj. 2. Promittere & implere promissum inter homines non sunt actus ejusdem virtutis; primus enim est actus misericordiæ aut liberalitatis; secundus est actus justitiæ aut fidelitatis; ergo etiam idem dicendum respectu Dei: si implere votum sit actus Religionis; ergo illud facere non est actus ejusdem virtutis. R. concesso Antec. quod quidam negant, nego Cons. Disparitas est quod respectu hominis locum habeat liberalitas, misericordia, & aliæ similes virtutes; Deo autem nihil offerri potest sive promittendo, sive faciendo, nisi per modum cultûs.

Obj. 3. Promissio juxta intentionem voventis, multiplicem potest habere honestatis speciem; v. gr. gratitudinis, spei, charitatis &c. ergo ex se non est actus Religionis. R. Dist. Cons. Promissio voventis ex se & secundum se spectata non est actus Religionis Neg. Cons. quatenus est actus imperatus ab aliis virtutibus, non est actus Religionis Con. cons. votum enim, uti & alii actus Religionis, possunt ab aliis virtutum affectibus imperari; & sic sub istâ formali ratione non sunt actus Religionis.

Dico 3. Proprium & strictè dictum votum soli Deo fit, utpote cultus latriæ; dum igitur dicuntur fieri vota sanctis, id potest tribus modis explicari. 1. est juxta D. Thom. dum fiunt duæ promissiones; una directè sancto, de tali opere in ejus obsequium præstando; altera Deo, de adimplendâ promissione sancto factâ. 2. est dum soli sancto fit promissio, nullâ adjuncta promissione Deo facta; & tunc ista promissio, uti & præcedens, non tantum fit sancto ut est creatura rationalis, sed formaliter ut est Sanctus ob excellentiam creatam gratiæ & gloriæ quam in se habet; hicque cultus qui sic sancto datur, non elicitur à virtute religionis seu latriæ, sed à virtute Duliæ; neque terminatur ad Deum tamquam ad objectum quod proprie colitur, sed tantum ad eum ordinatur tamquam ad ultimum finem, in cujus gloriam omnis gloria sanctorum cedit; adeoque ejusmodi promissio sancto facta non est votum, nisi lato modo; nimirum prout votum generalissime potest significare promissionem alicui factam, per modum cultus religiosi; differtque à promissione civili, quia est sacra & spectat ad virtutem duliæ. 3. est, dum verè ac proprie soli Deo fit promissio, sed in honorem sancti, ita ut quod promittitur cedat in cultum aut honorem sancti, v. gr. promitto Deo ornare sepulcrum alicujus sancti, erigere ei statuam argenteam, &c. tunc est unica promissio Deo facta, sed duplex cultus; unus latriæ, alter duliæ. Dum igitur dicitur *voveo Deo, B. Mariæ ac sanctis*, vel per verbum *voveo* intelligitur *promitto*, eo modo quo jam dixi; vel potius intelligitur *B. Mariæ ac sanctis* tamquam testibus, seu *voveo Deo coram B. Maria ac Sanctis.*

CAPUT XVII.

An opus ex voto factum melius ac magis meritorium sit quàm sine voto?

Dico 1. Opus ex voto factum, melius est saltem extensivè, quàm sine voto factum: quia opus ex voto factum, habet totam honestatem quam per se haberet sine voto, & insuper habet voti honestatem per quam Deo dedicatur & fit opus religionis, adeoque duas habet honestates. Deinde quod Deus consulit, est melius; atqui consulit facere votum; *vovete & reddite.* ps. 75. ergo. Atque ita facere aliquid ex præcepto, & ex voto, erit duplex bonitas. Interdum etiam operis ex voto facti bonitas augetur intensivè; quia bonitas, quæ per votum additur, sæpè major est quàm intrinseca actûs bonitas; v. gr. in jejunio servato ex voto, major bonitas est religionis quàm temperantiæ; non tamen semper; nam si actus amoris Dei vel fidei ex voto fiat, major est bonitas charitatis vel fidei quàm religionis. Præterea votum reddit propositum firmius ac perficit, & consequenter ipsum etiam opus. Denique omissio operis voto promissi est majus peccatum, quàm si non esset promissum; ergo facere illud est etiam majus bonum: Oppositorum enim opposita est ratio. Loquimur autem hîc de opere facto ex formali voti observatione, quæ requirit actualem vel virtualem servandi voti voluntatem, non de materiali quæ sine illâ voluntate fit. Hinc

Dico 2. Opus ex formali voti observatione factum, est meritorium majoris præmii non solum accidentalis quod est certissimum, D. Thomâ damnante oppositum ut erroneum; sed etiam essentialis, quam absque voto factum; contra Hæreticos putantes vota ad fructum spiritualem esse inutilia, & contra quosdam Catholicos qui censent solam charitatem, non autem opera moralia mereri præmium essentiale, nisi saltem per extrinsecam denominationem ratione charitatis imperantis & juxta ejus gradum & valorem. Sed hoc alibi rejectum est. *Probatur assertio.* Quia opus ex voto factum habet majorem bonitatem; ergo & majus meritum. Intellige hoc de formali voti observatione, non materiali; unde nec solus personæ religiosæ aut Deo dicatæ per votum, status sufficit ad hoc meriti augmentum.

Objicies 1. Non est melius operari ex præcepto, melius est enim opus consilii quàm præcepti; ergo nec est melius operari ex voto. R. N. Ant. opus enim præcepti habet fructum obedientiæ & majorem connexionem cum charitate. Deinde cum dicitur melius est opus consilii quàm præcepti, id intelligendum est de opere comparato ad aliud quod non est præceptum; vel si ad opus præceptum comparetur, debet intelligi cum inclusione ipsius operis præcepti, ita ut sit melius facere simul opus consilii cum opere præcepti, quàm solum opus præcepti.

Obj. 2. Honestas Religionis quæ per votum additur actui, non auget moralem ejus valorem; juramentum enim addens actui honestatem Religionis non facit ut sit opus excellentius implere promissionem juratam, quàm simplicem. R. Neg. assump. opus enim quod fit ex speciali juramenti reverentiâ ad illud implendum, etiam auget ejus meritum, deinde non est eadem ratio de juramento ac de voto, quia opus quod sub juramento promittitur, non ita ordinatur ad cultum Dei, sicut opus quod voto promittitur.

Obj. 3. Licet ex voti honestate crescceret actûs bonitas, minuitur tamen ex necessitate impositâ per votum. R. ne-

negando votum minuere libertatem indifferentiæ; solum enim inducit obligationem, obligatio autem non inducit necessitatem prædictæ indifferentiæ repugnantem, quia ipsa obligatio cum perfectâ indifferentia impletur.

CAPUT XVIII.

An votum sit per se expediens?

Dico 1. Votum secundum se est ita honestum, per se appetibile & ad vitæ perfectionem expediens, ut simpliciter cadat sub consilium. Id patet ex scripturâ: *vovete & reddite.* ps. 75. *vovete* est consilii; *reddite* est necessitatis. Christus etiam Matth. 19. consulit castitatis votum. *Sunt Eunuchi qui se castravere propter regnum coelorum.* Patres etiam Aug. Hilar. Chrys. &c. vota commendant & consulunt. Ratio est quia per votum firmatur voluntas in bono, in quo magna tum honestas tum utilitas reperitur, ut patet in statu religioso quem de fide constat esse honestum & utilem ad perfectionem. Differentia autem inter juramentum, cujus frequentia non consulitur, & inter votum est, quod illud non solum ob periculum peccandi, sed etiam ex suâ naturâ ac per se primò non expediat ad vitæ perfectionem; non enim per se primò ordinatur ad cultum Dei, sed ad confirmandam humanam veritatem; votum autem per se primò expedit & ad cultum Dei ordinatur. Nec ullum ex voto nascitur morale periculum; quia sola obligatio bene operandi constituit hominem in periculo; alioqui nullum præceptum positivum deberet aut posset ei imponi.

Dico 2. Licet votum de se expediat, in praxi tamen & usu servanda est prudentia, ne in laqueum convertatur, attentâ sive conditione personæ vovantis fragilis, inconstantis, junioris &c. sive voti materia difficilliori, diutumiori &c.

CAPUT XIX.

De quibusdam voti divisionibus.

Votum dividitur. 1. in commune & singulare, seu in necessarium & voluntarium; commune consistit in sola acceptatione præcepti cum proposito illud implendi, adeoque non est propriè votum; singulare consistit in proprio promittendi actu, qui semper est supererogationis. 2. In votum factum Deo, & votum factum sanctis; sed hoc diximus suprà non esse propriè votum. 3. In bonum, & malum votum quod fit de re pravâ. Ast hoc non est verè votum, 4. in votum perfectum & imperfectum; si sit imperfectum essentialiter, id est factum sine intentione vovendi aut se obligandi, tunc non est votum sed fictum & apparens; si sit imperfectum accidentaliter, id est factum non satis considerate & prudenter, ex ignorantia circumstantiæ accidentalis, ex reverentiâ aut timore alicujus, tunc potest esse verum votum. 5. in absolutum & conditionatum, quod fit cum conditione suspensiva obligationis ex parte objecti donec ipsa impleatur, v. gr. voveo dare talem eleemosynam, si navis salva appulerit. Dicitur conditionatum, non quia non obligat statim atque emissum est, sed quia quoad voti executionem suspenditur obligatio; statim enim ex voto manet subjectus isti obligationi si conditio impleatur, & ex tunc tenetur habere animum illud implendi, impleta conditione; adeoque postea non erit necessarius novus consensus vel promissio, sed posità conditione votum quod erat conditionatum, transit in absolutum. Votum quidem absolutum continet etiam conditiones, sed generales & intrinsecè in ipso inclusas, v. gr. si vixero, si res non fuerit mutata &c. At conditionatum continet particularem conditionem ex voluntaria voventis aut promittentis intentione conceptam, & contingentem quidem, non necessariam, si sit de futuro. Deinde votum conditionatum rursus dividitur in pœnale & non pœnale seu purum; in hoc ponitur conditio non ut pœna, sed ut mera conditio, v. gr. si convaluero ex morbo, voveo talem eleemosynam; in pœnali autem res sub conditione promissa intenditur tantum in pœnam istius actus per quem conditio impletur, & quidem intenditur contra voventis affectum; v. gr. si rursus lusero, voveo trium dierum jejunium. 6. in votum internum & externum seu in mentale & sensibile. Internum est, quod solâ mente fit, vel de actu interno, v. gr. de tot actibus divini amoris, de oratione mentali &c. vel de actu externo. Externum autem proprie est de faciendo vel vitando actu externo & sensibili, ita exterius factum, ut promissio possit hominibus innotescere. Votum verò externum, nempe solemne subdividitur in tacitum & expressum, de quo posteà. 7. In votum publicum, v. gr. factum coram testibus, & in occultum. 8. in solemne, quod sacro ordini vel religiosæ professioni annexum est, & in simplex quod caret istâ substantiali solemnitate, de quâ posteà agetur. Hinc erit votum simplex, licet vovens dicat se solemniter vovere tale quid, aut fiat votum, v. gr. peregrinationis Ierosolymitanæ, cum publico apparatu, ritu, & solemnitate.

LIBER II.

De materia voti ejusque Divisionibus.

CAPUT I. & II.

Qualis voti materia esse debeat?

NOTA: Duplex est voti materia, proxima & remota. Proxima est aliqua actio humana in quam proximè cadit promissio; sicut ablutio in Baptismo. Remota est omne id quod mediante materiâ proximâ attingitur, & ad Dei cultum ordinatur.

Dico 1. Proxima voti materia debet necessariò esse actus humanus; quia illa debet ita esse in hominis potestate, ut actum possit vel facere vel omittere. Hinc nec de re necessaria, nec de impossibili datur votum validum.

Dico 2. Remota voti materia est quævis res quâ per actum humanum uti possumus ad divinum cultum, sive eam efficiendo & donando, sive eam cavendo & vitando.

Dico 3. Si in impossibili voti materiæ pars sit possibilis, votum de totâ istâ materia aliquando obligat ad partem possibilem, aliquandò verò non: Obligat, si adsint hæ duæ conditiones. 1. si conditio inducens impossibilitatem non sit inseparabilis ab actu possibili, eo manente utili & honesto; v. gr. si quis vovit jejunare omnibus hebdomadæ diebus, hocque totum sit ei impossibile, sed possit jejunare tribus aut quatuor diebus in hebdomada, ad jejunandum hisce diebus obligatur. 2. Si actus possibilis maneat ejusdem rationis sub quâ promissus est; quæ conditio includit etiã vovẽtis in-

intentionem; quia votum non obligat ad omnem actum possibilem, sed ad illum de quo fit; de illo autem actu in specie & secundum rationem, quæ per promissionis verba significatur, tantum fit votum; si igitur materia non sit ita possibilis, licet aliqua ejus pars sit possibilis, non obligabit votum; v. gr. si quis vovit confiteri, & posteà id sit impossibile, non tenetur ex vi voti elicere dolorem de peccatis, licet dolor ut pars sacramenti fuerit in voto inclusus. Unde 1. Dum voti materia totalis non est aliquod totum moraliter indivisibile, sed est tantum vel quædam actuum species, vel eorum multitudo ac collectio, tunc quamvis impossibile sit totam materiam & singulas partes implere; tamen votum obligat vel ad partes vel ad partium collectionem possibilem, ubi de contrariâ voventis intentione non constiterit; adeoque votum tunc ex parte est validum, ex parte invalidum; quia virtualiter est multiplex, ut patet ex voto jejunandi totâ quadragesimâ; sic castitas non est unum totum indivisibile, sed est collectio plurium actuum quorum singuli per se sub votum cadunt. 2. quando impossibilitas materiæ voti provenit ex modo accessorio actui principaliter promisso, votum obligat ad actum absolutè, secluso modo; nisi talis modus ob minuendam materiæ difficultatem sit adhibitus, vel nisi constet voventis intentionem fuisse non se obligandi ad actum sine tali modo; v. gr. votum eundi Ierosolymam flexis genibus, censetur obligare ad substantiam actûs, secluso modo; impedimentum enim in accessorio non redundat in principale, sicut non polluitur Ecclesia polluto cæmeterio. Si autem substantialis actus fiat notabiliter difficilior ex defectu modi qui putabatur possibilis, tunc poterit votum non obligare, non quia est de re impossibili, sed ex defectu voluntatis; v. gr. vovit quis visitare limina Sancti Petri equitando vel navigando, quia credidit nec facultatem nec possibilitatem sibi defuturam eundi tali modo; postea deest facultas, non tenebitur pedes ire; quia hic modus notabiliter mutat materiæ difficultatem, nec censetur volitus actus sine suo modo. Denique si constet intentionem voventis noluisse vovere principale nisi dependenter ab accessorio & modo, & quasi sub illius conditione; tunc quomodo cumque sit impossibilis materia vel unius partis, vel modi accessorii, votum ad nihil obligat; si autem vovens manet dubius de sua intentione in vovendo, tunc maximè spectanda est materiæ conditio, qualitas, circumstantiæ.

CAPUT III.

An fieri possit votum non peccandi? & ad quid obliget?

Dico 1. Votum nunquam peccandi mortaliter, etiam ab homine fragili factum, validum est, Sot. &c. est enim de re honestâ & non impossibili; quia licet sit res impossibilis per naturam; est tamen possibilis per gratiam; ideò facilè potest in illo dispensari; nec expedit ordinarie illud facere; quia potest esse occasio graviùs peccandi, & aliquando in eo faciendo peccaretur imprudentiâ & temeritate. Imò votum nunquam peccandi venialiter ex deliberatione & plenâ advertentiâ, est etiam validum, minus tamen id expedit, minusque consulendum est, quàm præcedens. Rationes eædem ac ante. Sed

Dico 2. Votum de non peccando omninò simpliciter, & quovis modo, non obligat ad sui observationem quoad totam illius materiam. Nav. Sot. &c. qnia vitare omnia peccata venialia etiam ex surreptione & collectivè, non est possibile non solum per liberum arbitrium, sed etiam nec per gratiam ordinariam; solumque ex speciali privilegio id potest fieri. Licet igitur id non sit impossibile physicè, quia cum peccatum requirat libertatem, requirit etiam ut sit possibile vitare illud; dicitur tamen simpliciter impossibile, quia humano modo fieri non potest, nec fieri unquam contingit sine speciali privilegio. Hinc non potest homo habere efficax & absolutum propositum vitandi omnia hæc peccata; sed si non potest habere istud propositum, ergo nec potest promittere illa vitare. Imò juxta Sot. Nav. Valent. Sanc. &c. tale votum ad nihil omninò obligat, ne quidem ad diligentiam adhibendam pro vitandis peccatis quantum fieri potest; quia, inquiunt, est nullum; estque de toto illo objecto impossibili per modum unius integræ materiæ, cujus partes non intenduntur, nisi ut votum componunt, id est integram innocentiam & culpæ carentiam. Ita illi probabiliter, sed rationes non convincunt. Ideo satis probabile est istud votum, quamdiu non commutatur vel dispensatur, obligare ad vitanda omnia peccata deliberata, vel saltem mortalia; quia hæc istius objecti pars est possibilis, & non est per se connexa cum alia parte impossibili; & videtur sic interpretanda intentio voventis. Cæterum videtur prior sententia posse practicè teneri.

CAPUT IV. & V.

An actus moraliter malus, aut honestus sub conditione malâ possit esse materia voti?

Dico 1. Actus moraliter malus non potest esse materia capax obligationis voti; nemo enim potest obligari ad faciendum actum malum, seu ad peccandum; idque intellige de actu tam venialiter quàm mortaliter malo, sive ex se intrinsecè per legem naturalem, sive extrinsecè per legis positivæ prohibitionem. *Hinc* 1. non potest esse materia voti non tantum actus malus ex objecto, sed nec etiam qui est malus ex fine intrinseco, aut aliis circumstantiis, si hæ seu ad has habitudo, aut earum conjunctio sub votum cadant; malum enim ex quocumque defectu. An autem tunc votum obliget, ut rejecto fine aut circumstantiâ malâ, impleatur quoad actum, hoc pendet maximè ex voluntate & intentione quam vovens habuit. 2. Actus indifferens ut sic, non est materia voti capax; quia in individuo sic factus, semper malus est, accidentali saltem malitiâ; ex defectu boni finis; & materia voti in individuo debet esse Deo consentanea. Si autem iste actus ex se indifferens proximè aptus sit referri ad honestum finem, ad Dei honorem, ad spiritualem utilitatem; tunc affectus bonitate istius finis, potest esse voti materia. 3. Votum factum contra prius votum validum, est nullum, quia prius votum fuit de meliori bono; si ergo posterius illi opponatur, erit de materiâ oppositâ meliori bono, adeoque pravâ, & indebitâ. Idem dic de voto contrario priori promissioni humanæ etiam simplici, suppositâ ejus validitate & vi obligandi sive ex justitia, sive ex fidelitate, & sive sub peccato veniali, sive sub mortali; quia talis pro-

promissio sufficit, ut votum de materia illi contraria sit de re pravâ, adeoque nec placeat Deo, nec sit validum. Atque hæc jam dicta intellige de fine ex parte operis promissi seu materiæ promissæ, & de circumstantiis quæ sunt quasi illius pars. Nunc autem de fine & circumstantia aut conditione quæ se tantum tenet ex parte ipsius intentionis voventis. Quare

Dico 2. Votum sub conditione turpis actûs ad se puniendum & vitandum illum, v. gr. si blasphemavero, dabo talem eleemosynam; non tantum est validum, & de materiâ conveniente, sed etiam honestè & piè fit. Quod enim directè promittitur, est bonum, & finis voti bonus. Item votum factum sub conditione boni effectûs præsupponentis actum turpem, qui per se non intenditur in conditione, sed supponitur prius factus; est validum, nec ista materia est inepta ad votum, v. gr. si quis voveat dotem pauperi puellæ, si ipsi nascatur filius ex alia quam violavit, ejus votum est validum; quia in illo non est ordo ad actum turpem qui jam supponitur, sed est ordo ad ejus effectum, qui est bonus, sive est bonum temporale: votum autem pro bono temporali obtinendo, est validum si materia voti sit capax, uti hic.

Dico 3. Votum emissum Deo ad obtinendum auxilium pro faciendo actu pravo, (v. gr. si victoriam obtinuero in bello injusto, & vindictam sumpsero *injustam* de inimicis, dabo talem eleemosynam) est nullum ob materiam turpem & *iniquam*. Cajet. Sot. Nav. &c. communiter; quia actus pravus non solum est finis voti ex parte promissionis seu promittentis, sed etiam ex parte materiæ quæ Deo sub tali turpi conditione promittitur; iste enim actus pravus movet voventem ad ipsius executionem, quæ est prava. Imò etiamsi per tale votum non petatur à Deo ut ipse cooperetur vel inducat ad malum; tamen votum est iniquum; quia vovens optat & ordinat, quantum est in se, totam illam Dei actionem vel promissionem ad pravum finem; nam qui Deo aliquid promittit ut injustam actionem perficere sibi concedat, eo ipso vult & procurat, ut Deus suam cooperationem, quæcumque illa sit, ordinet ad favorem vel opem præstandam suæ iniquæ voluntati; ideoque talis promissio & actio quæ ex vi illius fit, non solum in se iniqua est, sed etiam speciali modo injuriosa. Attamen si v. gr. in bello aut duello injusto, pro propriâ incolumitate aliquid Deo voveat; probabilius votum est validum. Nav. Cajet. Sot. &c. quia id quod postulatur, est bonum, nempe incolumitas; nec intenditur per turpe medium, quia bellum aut duellum injustum non est medium ad obtinendam incolumitatem; imò verò de se est illi contrarium, solumque petitur à Deo ut non permittat sui occisionem, quod etiam per se bonum est, & Deum non dedecet; nec talis effectus de se, nec ab ipso vovente ordinatur ad pravum finem; ergò istud votum nec ex objecto nec ex fine est iniquum, adeoque validum.

Dico 4. Votum factum in puram gratiarum actionem pro victoria injustâ jam partâ, vel pro alio effectu bono ex actione pravâ secuto, validum est, si sit de materia capaci; & id quod ex actione pravâ secutum est, possit honestè & justè retineri; secus verò, si non possit honestè & justè retineri, v. gr. si Rex ex victoria injusti belli partâ usurpatum alterius regnum retineat.

Dico 5. Si votum fiat sub conditione turpi, habente rationem puræ conditionis, non causæ nec motivi ad istud votum faciendum, v. gr. meretrix votum facit dandi eleemosynam, si habeat bona superflua ex suo meretricio, illa conditionis turpitudo non obstabit quin votum sit validum; istius enim materia voti non fit mala ex turpi conditione; adeoque nec ipsum votum, quia non est ejus circumstantia.

CAPUT VI.

An actus boni, qui sunt de præcepto, possint esse voti materia?

Dico: Actus qui sunt de præcepto, possunt esse materia voti propriissimè dicti. D. Thom. Cajet. Sot. Sylv. Nav. &c. contra Gerson. Gabri. &c. quia licet actus præceptus, sit aliquo modo necessarius, est tamen simpliciter voluntarius & liber; nec repugnat unam obligationem addi alteri obligationi, remque uno titulo debitam simul deberi ex alio; votum enim reddit voluntatem immobiliorem in proposito faciendi rem promissam, quod lex aut præceptum non faciebat, licet ex se foret sufficiens ad obligationem imponendam. Hinc 1. Votum de materiâ præceptâ, est univocè votum cum aliis votis quæ fiunt de operibus consiliorum; est enim verus religionis actus univocè cum aliis, sive est promissio Deo facta sicut alia vota. 2. Violatio præcepti voto confirmati, v. gr. violatio castitatis voto confirmatæ, addit novam malitiam contra & religionem & fidelitatem Deo debitam; ideoque violatores sacrarum virginum dicuntur sacrilegi, in cap. *sciendum*. Ergo à fortiori ipsæ etiam sunt sacrilegæ. 3. Votum castitatis absolutè factum comprehendit materiam ex præcepto naturali necessariam, seu obligat ad servandam castitatem lege naturali præceptam. Denique D. Thom. Quæst. 88. a. 2. dicit ea quæ sunt necessaria ad salutem, posse cadere sub votum.

Objicies 1. In cap. *quia circa* de bigam. accessus Clerici ad concubinam appellatur simplex fornicatio, tanquam non comprehensa sub voto; ergo signum est actum, qui est de præcepto, non esse materiam voti. Resp. Dist. Ant. appellatur simplex fornicatio in ordine ad bigamiam inducendam Conc. Ant. in ordine ad excludendam malitiam contra votum castitatis Neg. Ant. Clerici copula cum solutâ dicitur simplex fornicatio, ut distinguatur ab ea quæ fit cum nuptâ, inducens bigamiam, non autem dicitur simplex quasi non includeret speciem sacrilegii contra votum præter malitiam contra castitatem.

Obj. 2. Votum est opus supererogationis; ergo non cadit nisi in opus supererogationis. Resp. neg. Cons. opus enim supererogationis, sive opus non præceptum potest versari circa opus præceptum, addendo aliquid non debitum v. gr. juramentum. Sic confessarius potest in satisfactionem injungere jejunium præceptum, imponendo novam obligationem pertinentem ad pœnitentiam.

Obj. 3. Votum inducit obligationem; ergo non supponit illam. Resp. Dist. Cons. non supponit eandem obligationem, Conc. non supponit aliam à voto, Neg. potest enim addi obligatio obligationi, maximè quando obligationes sunt diversæ rationis, uti jam ostensum est de juramento, sic solutio quæ jam debita est ex contractu mutui,

potest de novo promitti & jurari, nempè promittendo & jurando id quod jam debetur alio titulo.

Obj. 4. Res voto promissa non potest iterum voveri; ergo neque res præcepta potest voveri. Resp. neg. cons. res voto promissa non potest iterum voveri, quia non potest obligatio ejusdem omninò rationis multiplicari, etiamsi id quidam negent; votum autem circa rem præceptam est diversæ obligationis ab obligatione rei præceptæ; sive sunt duæ obligationes diversarum virtutum. Imò etiamsi votum foret de actu religionis aliunde præcepto, v. gr. de auditione Missæ præceptæ, posset iste actus adhuc voveri: quia possunt intra eamdem virtutem esse actus qui habeant honestatem specie diversam v. gr. oratio, sacrificium, votum.

Obj. 5. Votum debet esse de meliori bono juxta commune axioma; atqui meliora bona dicuntur opera consiliorum non præceptorum; ergo. Resp. votum de actu præcepto potest dici esse de meliori bono; quia actus præceptus præferendus est aliis actibus non præceptis qui simul fieri non possunt. Deinde actus præceptus factus ex voto & intuitu religionis, melior est quàm factus sine voto. Si autem istud axioma: *votum debet esse de meliori bono*, intelligatur de bono quod consulitur ad melius esse, sed non præcipitur, potest negari tale principium; quia nullo jure, ratione, vel authoritate fundatur, sed de ejus vero sensu dicetur in cap. seq.

CAPUT VII.

An votum debeat esse necessariò de meliori bono?

Dico: Votum necessario debet esse de meliori bono, non solum ut rectè, sed etiam ut validè fiat. Quia non potest obligare ad bonum cum detrimento melioris boni; hoc enim non est consonum Divinæ voluntati, quæ est sanctificatio nostra, nec ab eà acceptaretur. Istud autem melius bonum vel est præceptum, vel consilium Evangelicum ducens ad consequendam perfectionem, vel est aliud opus bonum non præceptum, nec impediens majus bonum, v. gr. jejunare tali die, talem dare eleemosynam &c.

Objicies 1. Ad faciendum aliquod opus propter Deum & ad ejus gloriam, sufficit ut illud sit bonum, nec necesse est ut sit melius; ergo etiam ad vovendum Deo, sufficit ut sit bonum id quod vovetur, nec necesse est ut sit melius. Resp. neg. cons. quia aliquid potest ordinari ad Dei gloriam; sed obligari ad illud, potest non pertinere ad Dei gloriam. Simplex enim boni operatio sine obligatione non tollit potestatem faciendi melius bonum in futuro; sed operatio boni cum obligatione voti, tollit moralem potestatem faciendi melius bonum in futuro; & hæc ablatio potestatis non placet Deo, nec talis obligatio est ad gloriam Dei.

Obj. 2. In humana promissione non solum quod est utilius & melius homini est materia validæ promissionis, sed etiam id quod est tantum utile; ergo etiam in voti promissione. Resp. neg. cons: disparitas est, quod promissio humana fiat homini qui nec semper cupit quod melius est, nec curat promittentis perfectionem sed suam utilitatem; & licèt optet quod sibi est utilius, tamen quando id non offertur, acceptat id quod est utile. Deus verò semper cupit ab homine quod est melius & perfectius ad honestatem vovendis; & ratione promissionis sibi factæ non vult id impedire.

Obj. 3. Ergo quotiescumque actus bonus impedit meliorem, votum de illo non obligat. Resp. neg. illat. votum de hujusmodi actu inferiori est quidem validum absolutè, non tamen facta comparatione ad meliorem actum; id est obligat ad faciendum talem actum; non tamen obligat ad omittendum meliorem; & sic omne votum est semper de bono sub ratione melioris. Hinc negatur votum de actu bono repugnante meliori quocumque modo, absolutè non obligare; sed non ita definitè obligat, quin liceat isti actui inferioti qui promissus est, substituere meliorem.

CAPUT VIII.

An omnis actus moraliter bonus non impediens meliorem, possit esse materia voti?

Dico 1. Votum de aliquo actu honesto ad corporis aut ad vitæ presentis commoditatem pertinente, v. gr. de actu ambulandi, ludendi &c. si fiat de ejus specificatione quatenus honestus est, & quasi sub hâc conditione: si ambulavero, si lusero &c. honestè & secundum rectam rationem ambulabo, ludam &c. sic est validum; adeoque conveniens voti materia; quia hoc votum est de re consentaneâ rationi & Deo grata, nec per se avertente mentem ab alia meliori; non enim obligat simpliciter ad talem actum, sed solum, si fiat, ponit in illo debitum modum. Si autem fiat votum de ejusmodi actu quoad ejus exercitium, ordinariè non obligat; quia ordinarie ejusmodi actus talis est, ut melius sit homini abstinere ab illo quàm illum exercere; si igitur sit melius, licitum est facere non obstante voto, adeoque votum absolute non obligat; ut enim absolute votum obliget ad exercendum actum, oportet ut exercitium actus prævaleat saltem ejus carentiæ. Possunt tamen interdum concurrere tales circumstantiæ, ut talis actus bonus fiat materia voti obligantis ad illius exercitium comparati ad abstinentiam ab illo, v. gr. si supponatur & judicetur esse rectæ rationi consentanea respectu talis personæ; imò ejus exercitium esse magis rectæ rationi ac melius quam abstinentia ab illo, aut etiam necessarium; tunc votum de eo, obligabit ad illius sic formaliter spectati exercitium. Unde

Dico 2. Nullus est actus virtutis moralis qui secundum suam speciem non possit interdum esse voti materia, licèt in quibusdam id rarissimè contingat, ut patet ex dictis. Talis enim actus est bonus, nec impedit transitum ad meliorem nisi quamdiu durat; ergo &c. quia ut actus sit materia voti, sufficit illum ita esse bonum ut post factum votum non liceat ab eo abstinere, nisi per transitum ad meliorem, vel saltem æquè bonum.

CAPUT IX.

An actus moraliter bonus, V. gr. contractus matrimonialis inducens inhabilitatem ad statum perfectionis, possit esse interdum voti materia?

Dico 1. Actus matrimonii voluntariè contrahendi per se loquendo non est voti materia, adeoque votum de illo generaliter est nullum; quia istud

istud vinculum inducit effectum repugnantem meliori bono, id est statui religionis & cælibatûs; ergo votum de tali vinculo assumendo, non potest obligare ad non ingrediendam religionem aut ad dimittendum statum cælibatûs, atque ita ad nihil obligare potest ac proinde irritum. Juramentum quidem potest obligare ad matrimonium, quia sequitur naturam promissionis humanæ cui adjungitur; quæ promissio ad id quod promissum est, obligat si sit bonum, licet non sit melius bonum, votum verò per se intendit bonum melius & quod est Deo gratius. Deinde votum de matrimonio duntaxat rato cum intentione non consummandi illud, non est etiam voti materia, quia nec videtur per se honestum nec rationi consentaneum, maximè si fiat ab uno contrahentium, altero ignorante, sic injuriam aut dolum erga eum committendo; imo licet id fieret cum mutuo conjugum consensu, nisi interveniat specialis Dei revelatio, esset contra matrimonii substantiam, vel contra modum contrahendi, fini matrimonii & rationi consentaneum; ideoque non est illa voti materia.

Dico 2. Quando matrimonium cadit sub præceptum, v. gr. ob nocumentum factum alicui personæ sub promissione illam ducendi in uxorem, ob legitimandos liberos in mortis articulo &c. tunc potest etiam cadere sub votum; quia tunc votum redundat in majus voventis bonum, illumque confirmat in bono quod facere tenetur.

Dico 3. Votum contrahendi matrimonium ad *vitandum* periculum incontinentiæ seu fornicationis, affirmant esse validum Cajet. Nav. Bellarm. Sanc. &c. negant verò Sot. & Arag. sed assero 1. non obstante tali voto & necessitate, fore semper licitum illi, qui illud emisit, ingredi religionem, & tentare alia media quibus juvetur ad servandam continentiam, adeoque omittere vel suspendere ejusmodi voti obligationem. Deus enim non sinit aliquem tentari supra id quod potest; istique personæ in particulari melius est non inire matrimonium, sed perfectiori modo vincere fragilitatem suam. 2. tamen assero in illo necessitatis casu votum esse validum, quia in tali personâ matrimonium est de meliori bono; melius est enim nubere quàm uri; & si judicetur tale remedium illi esse simpliciter necessarium aut utilius quam status religiosus, aut quidpiam aliud; tunc votum absolutè obligat. Si autem non putetur necessarium, meliusque posse vitari istud periculum per religionis statum, aut per aliud medium, tunc obligabit tantum sub conditione si vovens nolit per religionis ingressum aut per aliud simile vitare periculum in quo versatur.

Dico 4. Votum ducendi virginem pauperem, cujus integritas periclitatur, factum intuitu pietatis ac misericordiæ adeoque divini obsequii ad ei succurrendum; videtur validum quoad ducendam istam personam in particulari; ita tamen ut non obligetur vovens ad exercitium actûs, possitque si nolit matrimonio jungi, amplecti statum religiosum aut servare cælibatum in quovis continentiæ gradu; ideo istud votum obligat tantum per modum voti conditionati: *si duxero uxorem, istam pauperem ducam*; non verò quamvis aliam. Idem dic de voto contrahendi matrimonii cum meretrice ad eam liberandam ab isto malo statu. Ratio est quia vovens habet intentionem obligandi se, quantum potest, ad istud pietatis opus; ergo si non potest obligari absolutè ad exercitium actûs, obligabitur saltem ad ejus specificationem seu determinationem; similiter vovens perpetuò inservire in Xenodochio, ingredi Religionem laxiorem, & quid simile, obligatur quidem, sed non allatâ libertate transeundi ad statum meliorem, v. gr. ad religionem strictiorem, &c.

CAPUT X.

An objectum includens bonum & malum possit esse materia voti capax?

Dico 1. Quando materia voti aliquid bonum & aliquid malum actu includit, v. gr. si quis voveat nudus peregrinari Romam; votum obligat ad id quod bonum est, seclusâ materiâ, nisi principalis ratio vovendi fuerit pravitas materiæ seu turpe motivum, vel nisi constet intentionem voventis non voluisse se obligare ad unam partem sine connexione alterius, vel quasi sub illius conditione.

Dico 2. Quando materia voti est aliquod objectum commune sub se continens actiones licitas & illicitas, votum obligat ad licitas & non ad alias; & ex naturâ suâ talem determinationem includit; quia illa materia divisibilis est, nec ulla est ex se connexio inter partes.

Quoad votum Jephtè sacrificandi filiam suam &c. quamvis Lyra & Vatablus negent fuisse corporali morte sacrificatam, volentes eam fuisse in holocaustum Deo, id est ad perpetuum ejus cultum solummodo oblatam seu consecratam; tamen communis est Patrum sententia quod Jephtè illam sacrificaverit corporaliter interficiendo. Istud autem votum secundum se spectatum, fuit temerarium & impium. An verò Jephtè excusari possit ab omni culpâ tam in vovendo quàm in voto adimplendo, ob ignorantiam, videntur Patres dubitare aut fluctuare.

CAPUT XI.

An bonorum operum omissiones possint esse voti materia?

Dico 1. Negatio seu omissio boni operis quod est supererogationis aut consilii, non est ex suo genere voti materia, & si fiat tale votum, v. gr. non ingrediendi religionem, ad nihil obligat; quia omittere istud opus bonum, non est melius bonum; ipsa enim consilia sunt de melioribus bonis.

Dico 2. Votum non vovendi absolutè non est licitum, quia est de re consiliis directè oppositâ. Si quis tamen suæ prudentiæ ac consilio diffidens, voveat non facere votum, donec virum prudentem consuluerit, eumque consulat; tale votum erit validum. Sic votum non petendi voti dispensationem erit validum, ubi dispensatio ex justâ causâ non fuerit melior, seu magis conveniens ad animæ bonum; imò id totum videtur posse proponi superiori ut ipse faciat quod melius esse judicaverit.

Dico 3. Votum non suscipiendi ordines, probabilius non est validum, maximè spectando statum clericalem quatenus habet annexum castitatis votum; cujus impeditivum tamquam majoris boni esset tale votum. Deinde ordo Clericalis est res sacra, & ad Dei cultum pertinens &c. votum autem non suscipiendi Episcopatum vel prælaturam, etiamsi Papa vel alius, qui potest præceptum imponere, istud imponat, non est validum; quia est contra bonos mores, secus verò si fiat de non procurando Episcopatu aut prælatura;

tura, vel étiam de non acceptandâ, nisi is qui potest præcipere, præcipiat. Hoc enim de se est valde utile ad spiritualem profectum, occludit viam ambitioni &c.

Dico 4. Negatio seu omissio boni operis, quod nec in consilio nec in præcepto est, potest esse materia voti, v. gr. votum non nubendi seu non ducendi uxorem, prout distinguitur à voto castitatis, est validum & sanctum: quia licet actus qui omittitur, sit bonus, v. gr. matrimonii, potest tamen impedire majus bonum; ergo negatio seu omissio talis actûs, non ut est negatio alicujus bonitatis, sed ut est negatio impedimenti majoris bonitatis, potest esse voti materia. Sic votum non ludendi & similia ordinariè & per se loquendo sunt valida & obligant, etiam in ludis qui sine peccato exerceri possent; sunt enim simpliciter de meliori bono; quia ludi ex se sunt impeditivi majoris boni, nisi fortè in casu valdè particulari.

CAPUT XII.

Divisiones votorum ex parte materiæ.

Votum dividitur,

1. In *reale*, *personale*, & *mixtum*. *Reale* est quo promittitur pecunia vel aliquid pecuniâ æstimabile; quòd non sit ipsa hominis voventis actio. *Personale* est, quod est tantum de aliquâ personali ipsius voventis actione, v. gr. votum laborandi suis manibus in templi ædificatione. *Mixtum* est quod præter voventis actionem, etiam reales sumptus includit, v. gr. dum quis vovet visitare pauperem & dare illi stipem; sed hoc in re duplex est votum, nempe personale & reale. Alio modo est votum mixtum, dum miscetur intrinsece ex naturâ actionis voventis, quæ moraliter fieri nequit sine realibus sumptibus, v. gr. votum longinquæ peregrinationis; ast hoc reducitur ad personale. Vota tum realia tum personalia complectuntur materias aut opera omnium virtutum, v. gr. misericordiæ, religionis, gratitudinis, justitiæ &c.

2. In *affirmativum*. V. gr. votum orandi, peregrinandi &c. & in *negativum*. V.gr. votum non nubendi, non fornicandi &c.

3. In *perpetuum*, quod durat totâ vitâ, & interdum post voventis vitam in suo pio opere, v. gr. votum ædificandi Xenodochium in quo alantur perpetuò pauperes; & in *temporale*, quod non durat per totam vitam.

4. In *reservatum*, cujus dispensatio superiori determinato reservatur, & in *non reservatum*.

LIBER TERTIUS.

De personis quæ vovere possunt.

CAPUT I. & II.

An solus & omnis homo possit votum emittere, & illo obligari?

DICO 1. Christus de potentia ordinaria, saltem ut viator, potuit proprium sive virginitatis, sive paupertatis, sive obedientiæ votum Deo emittere. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum.* psal. 21. *sicut juravit domino; votum vovit Deo Jacob.* ps. 131. per assumptam enim naturam videtur clarum potuisse votum aliquod emittere; an verò de facto aliquod proprium votum emiserit, incertum est.

Dico 2. Angelica natura secundùm se spectata, non est voti incapax, utpote intelligens & libera v. gr. Angelus posset vovendo promittere Deo diligentem hominis custodiam; juxtà ejus tamen exigentiam non videtur in Angelo reperiri actus vovendi sive in statu *viæ* quæ fuit brevissima, sive *gloriæ* cui non est accommodatum votum; sive *damnationis*, cui votum repugnat. Hinc Beati Spiritus licèt secundum se sint voti capaces, tamen ejus usus non est illorum statui accommodatus, non indigenti confirmatione in bono per votum. Quare solus homo viator ita est voti capax, ut & de facto frequenter in illo reperiatur.

Dico 3. Homo ante usum rationis non est voti capax, quia non habet deliberatum consensum; neque uti potest propriâ voluntate tamquam habens ejus dominium, quod ad votum requiritur; nam votum est actio personalis quæ fit propriâ voventis voluntate, & in illa immediatè nititur, adeoque non potest per alium fieri. Unde votum unius non transit ad alios, v. gr. parentum ad liberos, defuncti ad hæredes, populi ad successores, sed potest esse causa quasi efficiens obligationis in aliis, non religionis, sed justitiæ aut præcepti, de quâ post. Dum quis adultus vovet aliquid per procuratorem, voti obligatio oritur ex proprio consensu. Filii à parentibus voto oblati religioni, illo non obligantur ut in seq. tomo dicetur.

Dico 4. Nullum proprium votum fit in susceptione Baptismi, ne ab adultis quidem Durand. Rich. Sot. Bellarm. &c. nullum enim in ea verbum significat votum, nec Ecclesia id præcipit. Dum liberam baptismi susceptionem, seu legis Evangelicæ acceptionem ac ejus servandæ propositum quidam antiqui Patres vocant votum, intelligunt votum commune & necessarium, non voluntarium & singulare, de quo suprà in lib 1. cap. 19. sed votum latè & impropriè.

Dico 5. Omnis homo viator sufficienti ratione utens & sufficientem habens Dei cognitionem, quantum est ex parte suâ id est habens materiam quam voti obligationi possit efficaciter subjicere, cum Dei auxilio, est capax voti emittendi, si aliunde non sit impeditus, nempè à superiore illud vetante & irritante.

CAPUT III.

An ecclesia possit reddere aliquas personas inhabiles ad validè vovendum? seu impedire, ne validè voveant?

Dico 1. De votis solemnibus, quatenus solemnia sunt, non est dubium quin possit Ecclesia inhabilitare aliquas personas ad validè facienda ejusmodi vota, seu stabilire impedimenta irritantia & reddentia ista vota invalida, si cum illis fiant; imò id de fide certum est ex communi usu & sensu Ecclesiæ, quæ olim juxtà jus antiquum irritabat religiosam professionem factam ante annos pubertatis, id est ante 14. ætatis annum in masculis, & ante 12. in fœminis; nunc juxta novum jus Trid. sess. 25. c. 15. irritat tam in fœminis quàm in masculis ante 16. ætatis annū expletum, & ante unū probationis annum

annum expletum. Ratio est quia in voto solemni semper intervenit acceptatio ex parte Ecclesiæ, & contractus humanus inter religiosum se religioni tradentem & ipsam religionem acceptantem istam traditionem, & se religioso utcumque obligantem; ideò potest Ecclesia statuere conditiones sine quibus non sit validum, atque ita facere irritum, si quis id emittat non servatis conditionibus requisitis. Imò ejusmodi votum sic emissum non tantum est invalidum quatenus solemne, sed etiam quatenus simplex; quia Trid. d.cap.15. dicit: *professio antea facta sit nulla, nullamque obligationem inducat* &c. *aut ad alios quoscumque effectus.* Deinde vovens non intendit istud votum emittere, nisi ut solemne sive ut annexum statui religioso, adeoque est invalidum ex intentionis defectu. De votis simplicibus quæ fiunt à Scholaribus Societatis Jesu, post duos probationis annos, dicetur postea. Quædam autem vota simplicia, quæ in eadem Societate à professis post professionem fiunt, si professio fuisset invalida, etiam essent invalida, quia in illa nituntur sicut accessorium in principali, quo ruente ruit accessorium.

Dico 2. Potest etiam Ecclesia directè & per se inhabilitare personam, seu ejus voluntatem ac consensum reddere inefficacem ad vota simplicia validè emittenda, sive conditiones aliquas designare sine quibus votum simplex non valeat, etiamsi promittens aut vovens velit. Quia valor voti simplicis pendet ex Dei acceptatione; Deus autem non acceptat votum quando Ecclesia illud irritat; sicut censetur Deus in voto dispensare quando Ecclesia dispensat; & licèt voti materia sit merè interna, ac votum solo corde fiat; Ecclesia tamen potest etiam ad illud reddere inefficacem consensum internum, si ita ad animæ bonum expediat: Tale enim votum internum est capax dispensationis, ergo & invalidationis, cùm utraque fiat ex vi ejusdem potestatis: *quodcumque solveris* &c. *& pasce oves meas.* Hæc autem potestas reddendi vota invalida videtur soli Papæ competere, non Episcopis. Itaque potestas impediendi ne votum sit validum, à Christo data est in ordine ad forum conscientiæ, sicut potestas dandi indulgentias, vota relaxandi &c. pertinetque ad potestatem jurisdictionis pro animæ gubernatione & bono; præterea inhabilitare personam ad validè vovendum, non est contra jus naturale; nullum est enim jus naturale, quod prohibeat privare aliquem usu suæ libertatis in re aliquâ justâ, ut patet in servitute, in matrimonio & aliis contractibus.

CAPUT IV. & V.

An aliquorum vota simplicia sint nulla ex jure Ecclesiastico? Et an quædam personæ subjectæ sint prohibitæ, nè validè vovcant?

Dico 1. Nulla est persona simpliciter inhabilis ex jure Ecclesiastico ad emittendum validè vota simplicia; nec ullum est votum simplex quod sit irritum ex vi solius juris Ecclesiastici, si ad illud concurrant omnia quæ de jure naturæ requiruntur & sufficiunt. Nullum enim tale jus invenitur ex parte personæ quod illam inhabilitet, reddendo ejus votum simplex irritum; potest tamen à jure positivo fieri mutatio materiæ, quam prohibeat; & tunc ex jure naturali votum erit irritum & nullum, quia erit de re malà prohibità & illicita. Quædam autem particularia jura, quæ objiciuntur, nihil prædictæ assertioni officiunt. Nam 1. votum Episcopi longinquæ peregrinationis, de quo in cap. *magna*, potuit esse de re licita, adeoque validum; potuit etiam esse invalidum si fuit de re illicitâ, ob obligationem residendi, ob defectum concessæ à Papâ facultatis &c. Idem dic de voto Episcopi renunciandi Episcopatui sine Papæ licentiâ, de quâ in cap. *nisi cum pridem.* quia est de re illicita, adeoque ex naturâ rei invalidum, non ex jure positivo. 2. Similiter votum Clerici de faciendâ peregrinatione, de quo in cap. *non oportet* de consec. d. 5. absolutè loquendo; licitum & validum est dum non obstat officii vel beneficii obligatio specialis, & tunc etiam erit validum si fiat conditionatè in ordine ad habendum consensum & licentiam prælati &c.

Dico 2. Non est illicitum personis subditis vovere in materia quæ sibi licita est, non obstante subjectione; D. Thom. &c. sic filius impubes castitatem, uxor moderatam orationem, servus pias ad Deum genuflexiones licitè & validè vovet sine licentiâ, uti & Religiosi sine consensu ac licentiâ sui prælati. D. Thom. Cajet. Sot. Nav. &c. contrà Rich. & Ang. putantes esse jure prohibitum Religioso vovere sine expresso vel tacito prælati consensu, in cap. *Monacho* 24. quæst. 4. sed hoc cap. *Monacho*, non agit de ejusmodi voti prohibitione, aut de religiosæ obedientiæ perfectione & dependentia à voluntate Prælati, nec ibi fertur lex Ecclesiastica. Dum dicitur religiosus non habet velle & nolle, id est nihil potest licitè agere contra voluntatem sui Prælati, neque ita sibi proponere quidpiam agendum, ut non sit paratus id omittere, si superior velit.

Dico 3. Vota subditorum valida sunt, quamdiù per superiorem non tolluntur, si sint de materiâ ipsis non prohibità, adeoque licita. Hinc quam diu non irritantur, obligant juxta materiæ exigentiam & conditionem; v. gr. votum à Religioso sine prælati licentiâ, à filio impubere, ab uxore factum obligabit, donec irritetur.

CAPUT VI.

An vota personalia in Religioso, aut in alio subdito possint esse valida ex parte materiæ?

Dico 1. Religiosus potest validè emittere vota personalia in necessariâ præceptorum, v. gr. recitandi officii Canonici, non mentiendi &c. materia, quæ vota nullam involvunt conditionem ex parte materiæ; ideoque statim & semper obligant, quamdiu legitimè non tolluntur, nempe à superiore nolente, ut subditus habeat talem obligationem. Item ejus vota facta de actibus religionis propriis, v. gr. jejunii, pœnitentiarum &c. ad firmandam voluntatem & augendam obligationem in eorum observatione, sunt valida & absoluta ex parte materiæ: Sunt enim tales actus non tantum honesti, sed etiam consilii, quin & quasi ad perfectionem necessarii.

Dico 2. Vota de bonis melioris ordinis; quæ per regulam nec prohibentur nec præcipiuntur, valida sunt in Religioso, statimque obligant, licèt includant conditionem negativam: *si prælatus non prohibuerit.* Et licet ea Religiosus non aperiat Prælato, qui fortè si sciret, illa prohiberet. Non enim omnes & singuli actus religiosi subjiciuntur voluntati superioris, etiamsi possit semper de eo, quid debeat agere, disponere.

Dico 3. Quando juxta religionis regulam prohibitum est opus ne fiat sine licentiâ superioris, votum factum à Religioso de eo opere faciendo, non est invalidum; quamvis ad id opus non obliget, nisi impleta conditione, quam votum includit: *si superior fuerit contentus*; quæ suspendit obligationem donec impleatur; ideoque id votum propriè est conditionatum. Obligat tamen per se loquendo ad petendam à superiore facultatem faciendi tale opus; quia hoc inclu-

incluſum eſt intrinſecè in objecto & in ratione talis voti; taliſque eſt intentio voventis. Dixi *per ſe loquendo;* nam ſi intentio voventis expreſsè fuiſſet non ſe obligandi ad petendam licentiam, ſed ſolum ad faciendum opus dum contigerit licentiam dari, vel quia ſolet interdum generaliter dari etiam non petita; vel quia vovens voluiſſet expreſsè petitionem ſibi manere liberam, aut ignoraſſet, petendam eſſe facultatem, tunc non obligaretur. Jam verò quoad iſtam facultatis petitionem, quidam cenſent teneri ſubditum aperire ſuperiori ſe eſſe voto obligatum ad faciendum tale opus, ita Sot. Ang. &c. Alii autem exiſtimant ſufficere facultatem petere à ſuperiore faciendi opus quod voto promiſſum eſt, v. gr. jejunandi, peregrinandi &c. etiamſi voti emiſſi nulla fiat mentio; Nav. Palac. &c. atque hæc poſterior opinio ſequenda videtur, nè laquei & vincula multiplicentur ſine cogente cauſâ, licet prior in ordine ad perfectionem & melius eſſe conſulenda ſit.

Dico 4. Votum Religioſi de opere per regulam prohibito, eſt ſimpliciter nullum, nullamque obligationem parit, quia non eſt de meliori bono; Religionis enim regula non prohibet id quod eſt melius, niſi fortè in caſu rato in quo Religioſus prudenter expenſis omnibus judicaret ſibi eſſe melius non ſervare materialiter regulam; at tunc non ageret propriè contra regulæ prohibitionem, quia interpretaretur rem in iſto caſu ſibi non eſſe prohibitam. Contrà verò votum Religioſi ſuperante obligationem regulæ v. gr. votum tranſeundi ad ſtrictiorem ſeu perfectiorem Religionem, abſolutè validum eſt, & obligat independenter à conſenſu Prælati, niſi conſtiterit Prælati ſeu Papæ conſenſum vel diſpenſationem ob majus bonum commune requiri.

Dico 5. Omnia uxoris vota de actionibus honeſtis & maximè ad animæ ſalutem ſpectantibus ſibique liberis, in quibus eſt quaſi ſui juris, ſeu quæ ad uſum matrimonii ac externam familiæ gubernationem non pertinent ſunt abſolutè valida; in iis autem quæ pertinent ad jus mariti, poſſunt tantum eſſe ſub conditione valida, ſi maritus non prohibuerit, aut ſi conſenſerit; uti & mariti vota in iis quæ ſpectant ad uſum matrimonii. Cum proportione dic idem de filiis-familias ſeu de impuberibus ſeu puberibus reſpectu Patris; ac de ſervis reſpectu ſuorum Dominorum.

CAPUT VII.

An vota realia poſſint eſſe valida in perſonis ſubditis?

Dico 1. Is qui nec pecuniam aut rem pecuniæ æquivalentem nec liberam ejus adminiſtrationem habet, ſive ſubditus, ſive non ſubditus, non poteſt facere vota realia defectu materiæ; eſſent enim de re illicitâ. Hinc Religioſus etiam ſuperior, cum nihil habeat proprium, non poteſt facere votum reale niſi ſit illi conceſſa rei quam vovet adminiſtratio, vel ſub conditione, ſi ſuperior det licentiam, quam videtur teneri petere, ſi ſit votum de re quam in proprios uſus poteſt conſumere; ſi verò ſit votum de rebus Religionis, quarum uſus aut adminiſtratio ad ipſum Religioſum non ſpectat, videtur eſſe impertinens & regulariter ad nihil obligare, niſi fortè in caſu alicujus gravis neceſſitatis ad aperiendum illud ſuperiori.

Dico 2. Similiter uxor non poteſt facere vota realia abſoluta de bonis communibus ac dotalibus, niſi de paraphernalibus aut propriis lucris ſi ad ipſam ſpecialiter pertineant. Idem dic cum proportione de filiis-familias quoad bona paterna; ſecus quoad propria ſive caſtrenſia ſive quaſi caſtrenſia. Idem cum proportione de ſervis quoad bona propria, ſi habeant.

LIBER IV.

De voti obligatione.

CAPUT I. & II.

An votum Deo factum inducat in conſcientia obligationem, & in hac obligatione intercedat Dei acceptatio?

Dico 1. De fide certum eſt contra quoſdam, votum inducere in conſcientia obligationem faciendi quod Deo promiſſum eſt. D. Thom. Bellarm. &c. *vota tua reddes* Job 22. *vota vovent Domino & ſolvent.* Iſa. 19. Ratio eſt, quia ſicut inter homines promiſſio bona fide facta & acceptata obligat in conſcientia; ita & promiſſio Deo facta & hæc quidem obligatio eſt fidelitatis erga Deum; nam implere promiſſionem cuicumque facta ſit, ad fidelitatem erga illum ſpectat; atque illa fidelitas in ſe & veritatem & cultum Deo debitum complectitur; fidelitatis enim actus, qui in promiſſione implenda conſiſtit, eſt conſtitutivus veritatis quaſi ex parte termini, & menſuræ ipſius veritatis; ideoque illa fidelitas poteſt dici veritas Religioſa erga Deum, & ſimul juſtitia erga eumdem, ſeu cultus Deo redditus tamquam ex juſtitiâ debitus, eo modo quo juſtitia erga Deum dari poteſt. Hinc ſervandi veritatem in dictis & factis cum ipſo Deo obligatio eſt gravis; nam mentiri Deo ex genere ſuo eſt peccatum graviſſimum.

Dico 2. In omni voto requiritur acceptatio Dei; quia de ratione promiſſionis, cuicumque fiat, eſt ut includat hanc conditionem ſi res promiſſa placeat ei cui promittitur. Hæc autem Dei acceptatio, contra Barboſam, eſt poſſibilis; quia nihil eſt aliud quàm Deum intelligere & videre actum vovendi dum fit, & in illo complacere ſine ulla ſui mutatione aut accidente ſuperveniente. Sic dicitur Deus acceptare hominum merita. Hinc votum non eſt pura pollicitatio, ſed fit per modum pacti cum Deo, includit enim ejus conſenſum & acceptationem.

CAPUT III. & IV.

Quanta ſit voti obligatio? Et an vovens poſſit in materiâ gravi obligare ſe ſub peccato levi? Et contrà, in materia levi ſub gravi?

Dico 1. Certum eſt voti obligationem ex ſuo genere eſſe gravem, ac maximè quando eſt de actu, ſeu materia gravi. Naſcitur enim ex præcepto Divino & naturali. *redde Domino vota tua*; & in præceptis ſolet conjici obligatio gravis ex materia gravi. Jam verò an ſit major obligatio voti circa eamdem materiam quàm præcepti, ſic videtur diſtinguendum: ſi actus ſecundum ſe, de quo præceptum datur, ſit altioris virtutis & honeſtatis quàm votum, tunc major erit obligatio præcepti ex genere ſuo, quàm voti; ideoque præcepta fidei, ſpei & charitatis ex suo genere magis obligant, quàm vota de eiſdem actibus, nempe dum ſimul cadunt in eumdem actum. Si autem voti materia ſit inferioris ordinis adeoque præceptum de illâ pertineat ad virtutem Religione inferiorem, v.gr. ad temperantiam, miſericordiam &c. tunc per ſe & ex genere ſuo videtur eſſe obligatio voti major quàm præcepti ſive poſitivi ſive naturalis, v.gr. ſi quis habeat votū jejunandi in vigiliâ aſſumptionis B. Virginis, & non jejunet, gravius videtur eſſe peccatum contra votum nempe peccatū contra Religionem, quàm contra præceptum

ceptum Eccleſiaſticum in materia temperantiæ. Sic expendere in luſu decem nummos argenteos quoad certam perſonam ex vi legis naturalis, poterit eſſe peccatum leve; ſi autem eos expendat contra ſuum votum, erit grave; denique ſi utraque materia voti & præcepti exſtet in eadem religionis virtute, v. gr. audire miſſam die dominico, ſuſcipere Euchariſtiam &c. tunc expendenda eſt materiæ gravitas, & ordinariè major obligatio præcepti quàm voti, fortaſſe erit.

Dico 2. Si quis dum votum facit, habeat intentionem ſeu voluntatem non ſe obligandi ſub peccato mortali, non manet ſub illo obligatus. Sanc. &c. contra Sot. Vaſq. &c. dicentes non eſſe in poteſtate voventis emittere verum votum, & illud ſuâ intentione ita limitare, ut ad veniale & non ad mortale obliget. *Probatur*. Quia ſuperior in materiâ gravi poteſt ferre præceptum ſub obligatione peccati venialis, ergo & vovens poteſt ſic votum emittere; ſicut enim præcepti obligatio introducitur per intentionem præcipientis; ita & voti per intentionem voventis; deinde talis modus vovendi vel eſt poſſibilis, vel impoſſibilis; ſi poſſibilis, non poteſt aliter reduci ad actum niſi per dictam voventis intentionem; ſi impoſſibilis, ergo vovens intendit votum impoſſibile, adeoque nihil facit, nec obligationem ad mortale contrahit. Hinc videtur non improbabile, votum factum de re gravi cum intentione non ſe obligandi ſub culpa gravi ſeu mortali, eſſe prorsus invalidum, ac proinde nihil obligare in conſcientia; quia ſi eſſet validum, obligaret in tali materia quantum poteſt obligare; eſt enim quaſi naturale agens quod agit quantum poteſt; cùm in vi divinæ ac naturalis legis obliget; ſed non poteſt obligare ultra intentionem voventis quia vult tantum ſe obligare ſub veniali, ergo eſt nullum; nam intentio vovendi & non ſe obligandi eſt de re impoſſibili. Attamen videtur probabilius eſſe aliquale votum obligans ſub veniali ex intentione voventis, quia eſſentia voti perficitur voluntate ſe obligandi; ſed hæc obligatio quantum eſt ex ſe, recipit majus & minus; ergo etiam voluntas, adeoque & votum; hinc vovens in materia gravi poteſt non abſolutè, ſed tantum ſecundum quid ſe obligare, id eſt ſub veniali; ſicque voluntas & obligatio erit de re poſſibili nec malâ; ſicut præcipiens in materiâ gravi poteſt tantum ſub veniali obligare. Aliud eſt de juramento, quia juramentum non eſt directè ad obligandum, ſed ad veritatem divino teſtimonio confirmandam, ex qua confirmatione ſequitur naturaliter obligatio juxta naturam juramenti, in quo non datur magis aut minus. Votum autem eſt directè ad obligandum, procedens à voluntate obligante ſe magis aut minus prout lubet; ſive promittente abſolutè, vel tantum ſecundum quid. Votum autem caſtitatis ſimpliciter dictum, eſt votum abſolutè, non ſecundum quid, ideoque obligat juxta talis materiæ exigentiam, id eſt graviter. Quare omne votum, etiam pœnale, inducit ſemper obligationem in conſcientia ſub aliquâ culpâ; nam pœnale reſolvitur tandem in obligationem vel ferendæ pœnæ voto promiſſæ, vel exequendæ actionis primò intentæ.

Dico 3. Qui vovens in materia levi vult ſe obligare ſub peccato gravi ſeu mortali, ſi perpenſis omnibus iſtius materiæ reſpectibus, & maximè reſpectu perſonæ voventis, permaneat levis; probabile videtur tale ejus votum, non obſtante voventis intentione, non obligare graviter; quia veriſimile eſt Deum non acceptare talem obligationem; non enim illi placet ſtulta promiſſio; nec iſta levis materia videtur capax tam gravis obligationis. Unde talis obligatio cenſetur excedere poteſtatem voventis; quia non poteſt ſe obligare Deo pluſquam Deus velit & materia patiatur.

CAPUT V. & VI.

De obligatione voti dubii.

Nota: Non hîc agitur de dubio poſitivo, quando homo per probabile utriuſque partis judicium judicat probabiliter ſe non emiſiſſe votum, etiamſi fortaſſe habeat etiam probabiles rationes quæ contrarium ſuadeant; tunc omnes ferè Authores conſentiunt eum non obligari tali voto; ſed agitur de dubio negativo quando intellectus ita eſt in utramque partem ſuſpenſus, ut neutri det aſſenſum; quia pro neutrâ parte habet rationes, quæ ad judicium ſaltem probabile ferendum ſufficiunt. Itaque

Dico 1. Qui poſt moralem diligentiam adhibitam ad expellendum dubium (ſecus dic ſi nullam adhibeat) manet dubius an votum emiſerit, nec-ne; nec poteſt ferre probabile judicium quòd illud emiſerit, non tenetur ad talis voti obſervationem. Sot. Medin. Henr. Sanc. &c. contra Cordub. Azor. &c. *probatur*. Quia in dubiis melior eſt conditio poſſidentis; quod axioma non tantum habet locum in materiâ juſtitiæ, ſed etiam aliarum virtutum, & ſpecialiter in voto, in quo eſt quædam æqualitas inter obligationem dandi ſeu faciendi & poteſtatem non ſolvendi. Deinde homo ante votum & ejus dubium exortum erat in ſtatu indifferentiæ & libertatis ad faciendum vel non faciendum aliquid in Dei cultum; ergo non debet ob dubium ſolum cogi potius ad unam partem quàm ad aliam, cum dubium ſit utrimque æquale, & obligatio voti ſit reſtringenda utpotè quæ eſt onerosa. Dum dicitur; *in dubio tutior pars eſt eligenda*, id eſt in dubio practico dum quis dubitat, an bene vel malè agat; non verò ſemper in ſpeculativo; vel in dubiis tutius eſt eligendum, quando cætera ſunt paria, ſive quando ex neutrâ parte intercedit jus poſſeſſionis, vel alia æquivalens ratio quæ parti minus tutæ quaſi materialiter magis faveat.

Dico 2. Quando conſtat de ſimplici (non de ſolemni, de quo alibi) voto facto, & dubitatur de ejus valore. 1. Si ſit dubium de intentione & conſenſu voluntatis, & vovens facto ſuæ intentionis examine, nec certum nec probabile judicium poteſt de illâ ferre, tunc recurrendum ad verba; ſi voti verba in proprietate non ſignificent promiſſionem, ſed ſolum propoſitum, non obligat; ſi ſint ambigua ad utramque ſignificationem, tunc benignè interpretandum eſt etiam non obligare. Si verò in rigore ſignificet ſolam promiſſionem, nec conſtet de intentione derivandi illa à propriâ ſignificatione, etiamſi non conſtet poſitivè de intentione verè promittendi aut ſe obligandi, tale votum obligat, & moraliter certum cenſendum eſt. 2. Si de verbis & intentione conſtet, ſed dubitatur de uſu rationis; tunc ſi dubium ſit de uſu rationis ante ætatis ſeptennium, nec moraliter conſtet jam fuiſſe ſufficientem rationis uſum, qui ad peccandum mortaliter ſufficeret, conjicitur & præſumitur votum non obligare; ſecus, ſi conſtet. Poſt ſeptennium autem ætatis ante pubertatem, debent haberi fortiores conjecturæ ut non obliget. Si verò ſit dubium de uſu rationis ob contingens & accidentale impedimentum, quale eſt ſomni hebetudo, ebrietas, phreneſis ex febri, ſitque verum dubium de tali impedimento, adeoque de voto, videtur etiam tunc votum non obligare; 3. Si ſit dubium de uſu rationis ob ſubitam paſſionem & commoti animi præcipitationem, videtur tunc

tunc votum non esse invalidum, quia similis animi commotio non solet ita absorbere usum rationis, ut tollat libertatem sufficientem ad mortaliter peccandum, vel saltem rarò id contingit; ideoque præsumi non potest votum invalidum. 4. Si sit dubium ex parte materiæ, dubitando an sit licita, nec-nè; existimo tale votum obligare ad sui observationem, vel non transgressionem; quia qui sic dubitat, certus est se voviſse, & quantum est ex sua parte, sese obligasse; ergo non potest ob solum dubium ex parte materiæ votum pro nihilo habere; quia istud dubium jam non favet illi tamquam suam libertatem possidenti, quandoquidem certus sit sese voluisse obligare; attamen in illius observantiâ prudens ac debitus modus servandus est: stante enim dubio practico, an res promissa sit licita, non potest quis progredi ad voti executionem; quia temerè se peccandi periculo exponeret; sed debet prius rem per se aut per alium discutere & dubium deponere; & si non possit esse sic practicè certus, debet dispensationem voti aut interpretationem Superioris procurare.

CAPUT VII.

De voti interpretatione in materiâ incertâ.

Dico 1. Si vovens determinatè, satisque expressè intenderit omnes circumstantias, cum quibus voluit ad votum servandum obligari, ad illas servandas per se loquendo obligatur; & si quas illarum voluntariè omittat, ex eadem parte violabit votum; si autem illæ non possint servari, & illas intenderit tamquam necessariam conditionem ad substantialem voti obligationem, tunc conditione istâ deficiente cessat tota voti obligatio; secus verò, si aliqua circumstantia non pertineat ad substantialem voti obligationem, nec ita principaliter à vovente fuerit intenta, ut sine illâ non habuerit animum se obligandi; quia deficiente accessorio principale non cessat; v. gr. vovens suam principalem intentionem direxit ad tale monasterium, & non ad aliud; si non possit illud ingredi, manet liber à voto; secus si principaliter intenderit illam religionem, & secundariò talem locum.

Dico 2. Quando voventis intentio expressè non præscribit particulares circumstantias, sed simpliciter fertur in talem actum, tunc juxta exigentiam materiæ voti, spectatâ ejus intrinsecâ naturâ, vel institutione, determinandæ sunt ejus circumstantiæ quoad fieri potest; v. gr. vovit quis jejunare tali die, si nihil speciale determinaverit, tenetur jejunare juxta exigentiam jejunii Ecclesiastici, & abstinere à carnibus, non à lacticiniis extra quadragesimam; & sicut secundum communem de jejunio Ecclesiastico sententiam, quoad comedendos cibos non vetitos, semel tantum in die violatur jejunium, ita & violando votum; ac sicut postquam semel violatum est jejunium, non amplius peccatur sæpius comedendo, quia jam non potest servari forma jejunii, ac proinde jam quoad illam non obligat. ita dic de jejunii voto. Palud. Ant. Sylv. Nav. Cajet. &c. Idem dic cum proportione de voto audiendi Missam, faciendi orationem &c. obligante juxta actûs promissi naturalem exigentiam. Similiter vovens virginitatem, licèt illam perdat, si non constet de intentione limitante istam materiam ad talem particularem solum actum virginitati contrarium, adhuc tenetur ex voto abstinere ab omnibus actibus venereis.

Dico 3. Quando intentio voventis & materia non sufficiunt ad omnes circumstantias declarandas quoad obligationem, verba voti expendenda sunt & in omni proprietate servanda ac accipienda juxta morem personæ voventis, regionis &c. Si autem vel sic verba sint adhuc ambigua, licitè possunt exponi & interpretari in favorem voventis, ita ut minus gravetur; non in favorem voti seu religionis; salvâ tamen eorum proprietate & materiâ voti non repugnante, vel aliis circumstantiis. Quædam juris cap. quæ contra hoc objiciuntur, v. gr. cap. *cum dilecti*. cap. *ex parte*, &c. nihil probant.

Dico 4. Quando de voventis intentione expressè constat, nec ex materia, & ex verbis satis colligitur obligationis determinatio ad certam circumstantiam, tunc vovens tenetur determinato aliquo modo votum implere, licet determinationis modus sit illi arbitrarius, v. gr. si vovit religionem, tenetur aliquam eligere, sed quamcumque voluerit; cum enim tale votum obliget, ergo obligat ad aliquem possibilem executionis modum; & cùm non obliget ad aliquem determinatum, ergo determinandus est à vovente pro suo arbitrio.

CAPUT VIII.

Quomodo singulæ circumstantiæ voti, quæ in eo non exprimuntur, determinandæ sint?

Nota: Hæ decem spectari solent in voto, circumstantiæ: cui, quis, per quem, quid, quale, quantum, propter-quid, quomodo, ubi, quando. Hinc

Dico 1. Votum per se obligat Deo vero, & illi soli; votum enim per se fit Deo, ergo illi obligat; unde si quis simpliciter voveat opus capax voti, licet expressè non cogitet de Deo, nec illum nominet, obligatur Deo ex naturali ipsius voti habitudine, ob quam implicitè vult Deo obligari, nisi constet hominem non habuisse intentionem verè vovendi, vel ob ignorantiam vel ob inadvertentiam &c. cumque votum soli Deo vero fiat; ideò vota falsis deis facta ex se nullam inducunt obligationem. Quando autem votum Deo factum conjungitur cum promissione homini factâ, sive cum promissione factâ Beato in cœlis, sive factâ homini in terrâ v. gr. promissione eleemosynæ vel dotis facta pauperi virgini, tunc exsurgit religionis erga Deum obligatio, Duliæ erga Beatum, fidelitatis aut justitiæ erga hominem.

Dico 2. Si ex verbis aut intentione voventis non possit satis determinari circumstantia *quid*, seu ad quid obliget votum; voventi datur optio ut inter ea de quibus dubitatio, vel æqualis incertitudo est, eligat quæ voluerit: non enim constat de obligatione ad partem magis rigorosam; adeoque vovens non cogitur illam eligere; datur ergo ei optio ut partem minus rigorosam, ac proinde quam voluerit, eligat, quæ verisimiliter potuit cadere sub votum, v. gr. aliquis vovit religionem, & nescit an religionem in communi, an verò talem in particulari, is potest eligere quam voluerit.

Dico 3. Quando nec ex verbis nec ex materiâ determinari potest qualitas rei voto promissæ, illa arbitrio voventis potest eligi, modò bonâ fide & sine fraude verbis voti ac rei promissæ substantiæ plenè satisfaciat; v. gr. vovit quis dare oleum pro Ecclesiâ, aut vinum pro missâ, satisfaciet voto si det bonum ac decens, licet non optimum & exquisitum.

Dico 4. Quando quantitas rei voto promissæ nec ex verbis, nec ex materiâ secundum se spectata, nec ex consuetudine determinari potest; illius determinatio relinquitur arbitrio voventis, dummodò pru-

prudentum judicio censeatur sufficiens ; tunc enim non est unde oriatur obligatio ad certam quantitatem vel mensuram.

Dico 5. Idem sentiendum est de circumstantiâ loci seu *ubi*. Si enim in voto non exprimitur, voventis arbitrio relinquitur, v. gr. si vovi orare, non teneor orare in templo ; sufficit in loco apto ad implendam voti substantiam.

Dico 6. Voti finis non cadit sub voti obligationem, nisi sit finis intrinsecus id est materiæ seu actus promissi objectum ; v. gr. qui vovit castitatem, tenetur abstinere ab actibus venereis, qui est finis intrinsecus seu objectum observantiæ castitatis. Contrà qui vovit ingredi religionem cum intentione eundi ad Indos, eam ingressus non tenetur ire ad Indos ; aut qui vovit stipem ad satisfaciendum pro suis peccatis, non tenetur dare stipem ad hunc finem quia est extrinsecus ; atque ita circumstantia *propter quid* non cadit sub obligationem voti.

Dico 7. Circumstantia *quomodo*, seu modus implendi votum ; v. gr. ex motivo charitatis aut alterius virtutis ex habitu &c. non cadit sub obligationem voti, nisi vel ad substantiam actûs promissi pertineat, vel directè ac formaliter promissus sit. Unde talis modus, ex vi voti, relinquitur voventis arbitrio ; quia actûs modus formaliter voto non promittitur, nisi vel in ipso actu includatur, vel directè intendatur. De reliquis voti circumstantiis dicetur pòst ; & primò de circumstantiâ *quis*, & *per quem*. Quare

CAPUT IX. & X.

An voti obligatio sit personalis ?

Dico 1. Votum obligat solum voventem, neque potest alium obligare propriâ religionis ac fidelitatis erga Deum obligatione ; votum enim est actio merè personalis, dicens respectum ad propriam voluntatem & consensum ; potest tamen unus votum alterius facere suum per proprium consensum juxta caput *licet*, ubi filius rogatus aut jussus à patre, qui peregrinationem & expugnationem terræ sanctæ promiserat, proprium de eadem facit votum, & sic ipse voto promisit per se quod alter promiserat. Hinc vota parentum offerentium filios infantes religioni aut statui Ecclesiastico non obligant ipsos filios ad ætatem adultam provectos. Similiter vota communitatum non obligant singulos, qui sunt illarum partes, propriâ voti obligatione, nisi à singulis personaliter emittantur ; est tamen in communitate potestas obligandi præsentes & futuros successores in vi præcepti humani, vel ad acceptandum tale votum quoad voti obligationem, vel saltem ad actûs promissi observationem ; unde eo ipso quod populi rectores in tale votum sufficienter consentiunt, consequenter imponunt aliis præceptum observandi illud quoad actum promissum ; ideoque graviter peccabunt, si eum non observant ; qui non voverunt licet non violent votum, nec proprium infidelitatis peccatum erga Deum committant, tamen graviter peccant contra obedientiam, aut contra virtutem in qua est voti materia, si nempe interveniat Episcopi authoritas & approbatio ac præceptum. Dum quis per procuratorem facit votum, non obligatur voto alieno, sed proprio, uti suprà de juramento dictum est.

Dico 2. Nemo tenetur votum personale implere per alium, si non possit per seipsum. Palud. Anton. Sot. Sylv. &c. nemo enim potest vovere aut promittere actum alterius ; ideo qui vovit peregrinari aut jejunare per alium, non vovet peregrinari, sed vovet mittere alium, qui sui loco peregrinetur ; nec vovet jejunare sed procurare ut alter pro se jejunet ; & qui rem promissam exequitur, obligatur tantum juxta obligationem quam vel vovens potuit ipsi imponere vel sponte ipse suscipit. Hinc 1. qui vovit simpliciter aliquid facere, nec licitè nec validè potest id per alium facere. 2. Qui fit impotens ad implendum suum votum sive absque suâ culpâ, sive cum suâ culpa, non tenetur per alium implere votum suum personale ; sed absolutè excusatur, quando aliud expressè non vovit. Sylv. Sot. Nav. &c. imo etiamsi hæc impotentia à principio extiterit, quando votum fuit factum, & sive vovens tunc præviderit impedimentum, sive non ; dummodo eadem fuerit intentio, sive non habuerit intentionem promittendi aliud. 3. Quando quis expressè vovit aliquid agere per alium, sufficienter implet præstando actionem accommodatam voto quam per se potest præstare ; v. gr. togando alium, ut id quod vovit, faciat ; sive reverâ hic faciat sive non ; sic superior injungendo aut imperando subditis fundere orationes quas vovit pro aliqua necessitate ; aut si quis det stipendium pro dicendâ missâ quam vovit, licet Sacerdos injustè eam non dicat ; non tenetur aliud dare ; idem potest dici de eo qui dedit sumptus necessarios pro peregrinatione quam promisit, & quæ non fuit executioni mandata.

Dico 3. In voto reali tenetur vovens dare de suo quod promisit, ita ut si non possit dare de suo ob paupertatem, non teneatur ab alio emendicare sumptus, ut suum votum impleat ; deinde debet procurare, ut opus quod promisit, executioni mandetur, si non possit per se, ut fiat per alium ; v. gr. dando suo ministro aut famulo pecuniam promissam ad distribuendum pauperibus, urgendo promissam templi ædificationem per opifices conficiendam, &c.

Dico 4. In voto mixto, dum mixtio est quasi intrinseca promisso operi personali, v. gr. in voto peregrinationis, sumptus itineris sunt quasi intrinseci peregrinationi ; tunc cessante obligatione personali, v. gr. peregrinationis, cessat obligatio voti realis, id est sumptuum, quæ est ibi principali accessoria ; contra verò si mixtio sit tantum per accidens ex particulari voventis intentione, v. gr. vovit quis visitare sepulchrum Sancti Jacobi, & dare ibi lampadem argenteam ; si non possit visitare, seu explere votum personale, obligatur ad dandam lampadem argenteam, seu ad votum reale explendum.

CAPUT XI.

An voti obligatio ipso facto seu ipso jure transeat ad hæredes ?

Dico 1. Propria ac formalis voti obligatio non extenditur ad hæredes, sunt enim personæ à defuncto distinctæ, licèt illum repræsentent ; adeoque nequeunt ejus promissione formaliter obligari ; sed testator in voluntariâ hæredis institutione, potest suam hæreditatem relinquere hæredi sub conditione cujusdam voti implendi, maximè realis. Imò

Dico 2. Obligatio voti realis ipso jure seu facto ex vi acceptæ hæreditatis transit ad hæredes. Abul. Palud. Sot. Nav. &c. probatur ex capite. *ex parte* de censib. & habetur in lege 2. ff. de pollicit. Ratio est, quia per votum reale fit homo Deo debitor illius rei in quam votum cadit ; atqui bona defuncti sunt obnoxia debitorum ejus solutioni ; ergo hæres tenetur vota realia ex vi bonorum sibi relictorum implere, adeoque ipso facto obligatur. Unde

licet obligatio voti in vovente ad religionem pertineat, in hærede tamen transit in obligationem justitiæ ratione rei acceptæ cum illo onere, ob tacitum quasi contractum quo obligatur ad solvenda defuncti debita dum adit ejus hæreditatem, nisi fortè vovens restrinxisset suum votum reale ad suam vitam, sic v. gr. voveo ædificare in vitâ meâ templum; si autem illud non ædificavero aut perfecero, nolo ullam obligationem transire ad meos hæredes; tunc enim per mortem voventis extinguitur omnis obligatio.

Dico 3. Vota mixta, quæ per se & quasi per intrinsecam partis realis cum personali connexionem sunt mixta, non transeunt ad hæredem; v. gr. si quis se suaque bona vovit tradere religioni, & ante religionis ingressum moriatur; sicut illius hæres non tenetur ingredi pro eo religionem, ita nec ejus bona tradere religioni, utpotè solum promissa quatenus religioso voventis statui annexa; & ratio est quia ibi censetur esse unum simplicissimum votum, & pars realis esse accessoria personali; sicut ergo personale non transit ad hæredes, ita nec ejus pars realis accessoria; accessorium enim sequitur principale. Si verò tantum sint mixta per accidens ex speciali voventis intentione, tunc votum istud est quasi duplex, & pars realis per se est distincta à personali, tantum per accidens hanc concomitans, potestque per se impleri; ideo quoad partem realem non impletam, ejusmodi vota transeunt ad hæredes. Quod attinet ad caput *licet*, & caput *quod super his*, intelligenda sunt juxta ea quæ in hoc & præcedenti capite dicta sunt de voto personali, reali & mixto. Nunc de circumstantiâ *quando*. Itaque

CAPUT XII. & XIII.

Pro quo tempore votum obliget? Et an præscripto tempore non impletum, desinat obligare?

Dico 1. Votum negativum, v. gr. non ludendi absolutè & sine restrictione factum, statim ac fit, ex vi formæ suæ obligare incipit; semperque ac pro semper & perpetuò obligat quantum materia patitur, nisi ex voventis actione limitetur, v. gr. usque ad talem diem, mensem, annum &c. & tunc votum est quasi conditionatum, non absolutum. Votum autem affirmativum, licèt etiam statim ac fit, obliget, seu quasi naturaliter ac necessariò inducat obligationem, non tamen pro statim, sed prudentum judicio pro primâ opportunâ commoditate, aut pro tempore quod judicatur prudenter esse ex vi voti intentum; si nempe votum sit absolutè & indefinitè emissum. Unde dilatio temporis in voti executione sumenda est ex prudenti judicio, nisi tempus sit determinatum ab intentione voventis, aut ex verbis voti, quod tunc servandum est. Eodem modo fer judicium de fine ac duratione obligationis voti, quo de ejus initio.

Dico 2. Quando votum personale sit ad certum diem, & actio voto promissa intenditur aut imponitur tamquam proprium illius diei qui designatur, onus; v. gr. missa pro die dominica, jejunium pro tali vigilia, horæ canonicæ pro singulis diebus &c. tunc juxta communem DD. opinionem transacto illo die sive absque culpâ, sive cum culpâ, cessat voti obligatio; quia elapsum est tempus, quod voto designatum fuerat, & quia vovens habuit intentionem jejunandi, v. gr. in illo die & non in alio. Secus verò quando certum tempus aut dies ita præfigitur, ut usque ad illum possit differri voti executio seu solutio; tunc enim præfixo termino elapso remanet adhuc voti obligatio, quia debitor, qui ad certum diem solvere debitum tenetur, licèt intra illum diem non solvat, semper permanet debito obnoxius donec solvat; sed vovens per suum votum constituitur Deo debitor, ergo &c. quod autem attinet ad vota realia, cum in illis rarò soleat circumstantia temporis aut diei principaliter intendi, ideo Sot. & Arag. sentiunt vota realia, tempore præfixo non impleta, semper relinquere obligationem postea quamprimum ipsa adimplendi, eorumque onus in subsequens tempus transferri. Potest tamen juxta Vasq. votum reale etiam ita affigi certo diei, ut eo elapso finiatur obligatio, v. gr. votum dandi pecuniam ad dicendam solemnem Missam tali die, v. gr. in festo B. Virginis, vel ad pompam talis festi &c. Sed tunc videtur esse votum non purum reale, sed mixtum, sicut votum dandi eleemosynam tali die ob istius diei jubilæum; & tunc voti pars realis est accessoria personali. Unde in voto reali non potest satis constare ex ipsâ materiâ illud esse immobiliter affixum tali diei, sicut in personali. Denique vota habentia terminum non ad finiendam, sed ad differendam solutionem, transacto isto termino, tenetur vovens statim & quamprimum potest, & sine morâ, sive eo modo quo intra terminum expressè præfixum obligant, omninò implere.

CAPUT XIV. & XV.

An qui non potest præfinito tempore votum implere, teneatur tempus prævenire? Et qui præfinito tempore non implevit, teneatur illud compensare?

Dico 1. Quando opus vovetur ut proprium certi diei aut temporis onus, non tenetur quis prævenire, etiamsi prævideat impedimentum pro illo die; sicut aliquis non tenetur prævenire auditionem Missæ quam die Dominica fore ut non possit audire, prævidet. Imò præveniendo non potest implere quod promisit, quia v. gr. promisit jejunare feriâ sextâ in cultum istius diei, licet jejunet feriâ quinta, non exequitur promissionem.

Dico 2. Quando dies impletionis voti assignatur non tantum ad differendam, sed etiam ad suspendendam solutionem seu voti executionem, v. gr. *si vixero & potuero, tali die hoc faciam:* tunc nulla est obligatio præveniendi solutionem, etiamsi impedimentum prævideatur: non enim ante illum terminum obligat; sed quando terminus solum ponitur ad differendam solutionem, sed non ad suspendendam obligationem, tunc vovens si prævideat futurum postea impedimentum, debet prævenire solutionem; sicut qui prævidet fore ut non possit audire Missam die Dominico post horam decimam, debet prius audire, quia tunc votum statim ac fit, obligat absolutè ut intra designatum terminum fiat opus promissum. Similiter licet temporis terminus sit præfixus ad solutionem finiendam, si tamen opus promissum non sit peculiare alicujus determinatæ partis totius temporis usque ad istum terminum præfiniti onus, tenetur vovens prævenire ad solutionem illum terminum, si impedimentum ante eum prævideat, v. gr. vovit quis jejunare quatuor dies intra mensem, illos non designando, ita tamen ad mensem limitando obligationem, ut hæc cum illo extinguatur; si igitur ille prævideat fore ut post 15. mensis diem jejunare non possit, tenetur in præcedentibus diebus totum votum implere, & sic terminum prævenire. Denique tenetur vovens in omnibus casibus vitare impedimentum, ut votum

ſuum tempore promiſſo implere poſſit.

Dico 3. Votum inculpabiliter non impletum tempore ad finiendam obligationem præfixo, non obligat ad compenſationem; nemo enim intelligitur habere intentionem cum tanto rigore ſe obligandi, & non excedit intentionem obligatio. Imò in votis perſonalibus etiam culpabiliter non impletis tempore ad terminandam obligationem præfixo, non tenetur vovens ad aliquam compenſationem faciendam; ſicut qui culpabiliter omittit jejunium, vel Miſſam in die præcepti, non obligatur poſtea ad aliquam compenſationem ſed ad ſolam pœnitentiam; ita in voto perſonali. Inſuper nec in votis realibus ulla habetur compenſandi obligatio, quando propria voti obligatio vel per impotentiam, vel per terminum elapſum extincta eſt, v. gr. qui ſe vovit religioni & poſtea ducit uxorem; aut qui vovit dare certam pecuniæ ſummam ad celebrandum tale feſtum tamquam ſpeciale iſtius diei onus, & iſta die non dedit, nullam tenetur compenſationem facere; ob injuriam homini factam datur obligatio reſtitutionis aut compenſationis, quia homo damnificatur in bonis ſuis; Deus verò ob infidelitatis injuriam erga ipſum commiſſam, non damnificatur propriè in ſuis bonis; ideo datur tantum obligatio pœnitendi, non compenſandi.

CAPUT XVI.

An ſint validè facta quæ fiunt contra votum?

Dico 1. Omnis promiſſio contra votum validum & obligans, non ſolum eſt illicita, ſed etiam invalida & irrita. Eſt enim de re illicita & intrinſecè mala, ſeu de voti priòris fractione. Sed

Dico 2. Acta contra voti obligationem & obſervationem, licet malè fiant, valida ſunt. Sic matrimonium factum contra ſimplex caſtitatis votum, eſt validum, licet illicitum ſeu malè fiat; ſic acceptatio Epiſcopatûs contra votum non acceptandi, eſt valida; quia votum non aufert voluntati, à quâ hujuſmodi actus accipiunt ſuam validitatem, libertatem naturalem ad volendum abſolutè contrarium. Nec tantum ſunt valida, ſed etiam firma, id eſt ſine obligatione illa revocandi aut irritandi ex parte voventis, v. gr. ſi quis donavit amico rem alteri promiſſam ex voto, non tenetur donationem caſſam reddere; imò non poteſt ſolius voti titulo. Sic matrimonium contra votum ingrediendæ religionis initum eſt irrevocabile. Inſuper talis donatio contra votum facta, nullum voventi relinquit onus faciendi compenſationem pro voto violato, ſi votum fuerit de re individuâ, v. gr. de iſto equo, de iſtâ imagine &c. quia per donationem extincta eſt voti obligatio. Secus, ſi fuerit de re in communi & non fuerit extincta voti obligatio, ideoque poſt violationem debebit non compenſare, ſed ſervare. Præterea qui accipit ſive cum culpâ, ſive abſque culpâ rem à donante aut vendente contra ſuum votum, non tenetur compenſare, reſtituere, contractum reſcindere; ſed poteſt licitè rem acceptam, etiamſi peccaſſet in ejus acceptatione, retinere & liberè illâ uti tamquam ſuâ; ut patet in eo qui accepit in uxorem puellam voto caſtitatis obſtrictam. Ratio eſt, quia cum donatio fuerit valida, accipiens acquiſivit rei dominium; cumque fuerit firma, non tenetur rem acceptam reddere, aut contractum reſcindere. Votum igitur non habet vim actualis donationis aut collationis, ſed tantum promiſſionis de futuro; ideoque licet à Deo ſit acceptata, non privat voventem dominio & abſolutâ poteſtate diſponendi de ſua re; ſed peccabit ſi de eâ diſponat aliter quàm Deo promiſit. Quando verò teſtator habens votum reale, declarat expreſsè ſe nolle obligare hæredem ad illud implendum, an hæres maneat libet ab impletione iſtius voti realis, an autem teneatur illud implere, ob multas rationes pro utraque parte, res eſt ſatis dubia; quamvis opinio affirmans hæredem teneri tale votum adimplere, videatur ſecurior & rationi valdè conſentanea.

CAPUT XVII.

Quando & quomodo obligent vota conditionata?

Nota: Omne votum, etiam abſolutum includit has tres conditiones generales: *ſi potuero, ſi mihi licuerit, ſi ſuperior non abſtiderit obligationem.* Votum autem conditionatum ſpecialem conditionem includit, quæ ſuſpendit ejus obligationem. Hinc

Dico 1. Votum conditionatum, etiam pœnale, non obligat ad actualem actûs promiſſi executionem ante impletam conditionem; ſtatim tamen ac fit, obligat ad habendum propoſitum & animum faciendi actûs promiſſi, ſi conditio impleatur; impletâ autem conditione, ſtatim incipit obligare ad actualem executionem; quia tunc obligatio deſinit eſſe ſuſpenſa; & omnis conditionalis impletâ conditione tranſit in abſolutam.

Dico 2. Quando votum pœnale eſt, v. gr. ſi juravero, dabo eleemoſynam, licitum eſt voluntariè non ponere conditionem; & licèt id fiat purè ad vitandam obligationem, nullum tamen erit peccatum reſpectu obligationis voti, cum non ſit contrà voventis intentionem. Deinde ſi votum factum ſit ſub conditione teſtandæ gratitudinis per votum, v. gr. ſi hoc peccatum vitavero, religionem ingrediar, non eſt contra votum voluntariè ac liberè vitare illam conditionem ſeu contrariam ponere.

Dico 3. Non eſt improbabile eum qui vovit religionem, ſi tanto tempore certum peccatum vitet, non violare votum, ſi eâ intentione peccatum illud committat; probabilius tamen eſt id eſſe contra fidelitatem & pactum in iſto voto incluſum, & peccari gravius irreligiosè tali voto abutendo.

Dico 4. Quando votum eſt purè conditionatum, pendens ex liberâ & quaſi indifferente voventis conditione, utpotè quæ de ſe ſine peccato vel poni vel vitari poteſt, tunc cenſeo nec votum violari, nec peccatum committi merè voluntariè & ob vitandam voti obligationem non implendo conditionem; v. gr. ſi quis ſic voveat: ſi in hâc civitate per annum remanſero, dabo quotidiè talem eleemoſynam; ille non tenetur voto ibi permanere; poteſt ergo liberè vitare conditionem inde abeundo; & licet id conſultò faciat ad vitandum eleemoſynæ onus, non aget contra ſuum votum.

Dico 5. Quando votum ſit ſub conditione dependente à libero alterius conſenſu ſine alio reſpectu v. gr. voveo hoc ſi Petrus aut pater conſenſerit; tunc contra votum erit per vim aut fraudem impedire liberum illius conſenſum aut diſſenſum; ſecus verò morali modo & non injuſto inducere illum ut non conſentiat, & conditio non impleatur. Idem dic ſi conditio per modum prudentis conſilii ſit appoſita, v. gr. hoc voveo, ſi Petrus id approbaverit. Sed quando conditio eſt tantum pendens ex cauſis naturalibus contingentibus v. gr. vovet quis ingredi religionem; ſi corporis valetudo ſibi conſervetur; non obligatur ſimpliciter vovens ad illam non impediendam, ſed obligatur ad procedendum bonâ fide & non ad utendum extraordinariis ac maximè illicitis mediis ad eventum ejus impediendum. Denique

Dico

Dico 6. In hiſce caſibus vovens ſub conditione nunquam obligatur ad implendum votum conditione non impletâ, etiamſi in impediendo conditionis eventu peccaverit. Contra Rich. Ang. &c. volentes ſi conditionis eventus fuerit per voventis culpam impeditus, eum teneri implere votum. *Probatur* quia vovens non intendit ſe obligare ad rei promiſſæ executionem niſi impletâ conditione; ergo quomodo cumque impediatur conditionis eventus, non naſcitur obligatio ex vi voti, & maximè quando conditio jam non poteſt amplius impleri; ſi autem conditio poſſit adhuc impleri, vel tenetur tollere conditionis impedimentum, vel efficere quantum ad ipſum ſpectat, ut eveniat conditio, ſed ante ejus eventum non obligatur ad voti executionem. Sic qui vovit ingredi religionem, ſi per annum abſtineat à fornicatione, & ab illa non abſtinet, ex quâcumque malitiâ aut intentione, quamvis fortè peccet contra votum, non tamen tenetur ingredi, quia conditio non fuit impleta, nec poteſt impleri.

CAPUT XVIII. XIX. & XX.

An ceſſante causâ, aut mutatâ materiâ ceſſet voti obligatio?

Dico 1. Per cauſam finalem hîc intelligitur, non tantum finis remotus ſed etiam proximus & proprium promiſſi actûs motivum, & quaſi dans illi ſpeciem; licet enim generalis finis voti ſit cultus Dei, non tamen eſt cujuſvis voti proximus; non enim per quodvis votum iiſdem rebus intenditur Dei cultus; quia modò per caſtitatis, modò per jejunii, modò per miſericordiæ obſervationem, prout fit votum, intenditur; propria igitur & finalis cujuſcumque voti cauſa non eſt cultus Dei in communi ſed in particulari, ut exhibendus per talem virtutis actum qui à vovente intenditur & promittitur. Ceſſante autem hoc fine, ſine quo non poteſt eſſe promiſſæ virtutis actus, ceſſat etiam voti obligatio; quod intellige de fine operis, non de fine operantis. Sic qui vovit jejunare, ſi non poſſit, non obligatur ad dandam ſtipem vel ad alium Dei cultum. Cauſa verò voti impulſiva eſt tantum motivum ſecundarium, nec actui promiſſo intrinſecum, nec proximum voti objectum; unde ceſſante causâ impulſiva extrinſeca, non ceſſat voti obligatio; imò licet omnes illæ ceſſarent, ſi finalis & intrinſeca permaneat, non tollitur voti obligatio; quia illa ſola eſt ex quâ pendet per ſe voventis conſenſus, eſtque quaſi intrinſecum actûs promiſſi objectum, adeoque voti ſubſtantia.

Dico 2. Quandocumque tanta fit mutatio in voto ex parte ejus materiæ in ordine ad voventis poteſtatem, ut in principio fuiſſet ſufficiens ad valorem ejus impediendum, ſufficit etiam poſteà ad tollendam ejus obligationem, v. gr. decurſu temporis materia quæ vota eſt, fit impoſſibilis, votique obſervatio impoſſibilis. Unde ſi hæc impotentia aut impedimentum ex quo illa provenit, ſit perpetuum, extinguit & omnino votum aufert; ſi autem ſit temporale, ſuſpendit & differt obligationem. Idem dic de materiâ; ſi impedimentum integrum materiam reddat impoſſibilem, integrè etiam votum excuſabit ſeu tollet; ſi verò ſolum ex parte eam impediat, ſolum etiam quoad eam partem excuſabit, idque intellige abſolutè de mutatione materiæ, ſive fuerit voluntaria aut involuntaria, ſive præviſa aut non præviſa, adeoque cum culpâ aut ſine culpâ.

Dico 3. Si facta mutatio materiæ non reddat abſolutè impoſſibilem voti obſervationem, non ſufficit ad tollendam obligationem, licet talis eſſet ut ſi à principio extitiſſet, homo non voviſſet, niſi moraliter credatur non fuiſſe voventis intentionem ad illum ſtatum extenſam; cum enim obligatio voti pendeat ex voventis intentione, ſi credatur non ſe extendiſſe ad talem rerum ſtatum quem nunc mutatio attulit, tunc votum non obligabit; ſecus verò ſi tantum credatur quod pro tali rerum ſtatu non voviſſet. Utrum autem mutatio materiæ ſit ſufficiens ad judicandum non fuiſſe voventis intentionem ſe obligandi pro tali caſu, videtur aliquo modo poſſe ex his ſignis diſcerni. 1. Si res per mutationem devenit ad eum ſtatum, in quo leges humanæ non ſolent obligare, v. gr. in morbo gravi non obligant ad jejunium; ergo nec votum. 2. Si exceptio poſſit prudenter fundari in aliquâ juris regulâ; v. gr. in hâc: *ſub generali clauſula non continentur ſpecialia.* 3. Si juxta communem hominum conſenſum & conſuetudinem non ſolent homines in eo ſtatu talia ſibi onera imponere. Quare

Dico 4. In caſu neceſſitatis vel extremæ, ut in periculo mortis, &c. vel gravis, ut in periculo gravis jacturæ bonorum temporalium, famæ, honoris, ſtatûs, valetudinis, ſi quis votum emiſerit generaliter nulla ſpeciali facta reflexione, nec ſpeciali intentione habitâ circa talia pericula, illud non obligabit, niſi ex certis conjecturis conſtaret aliam fuiſſe voventis intentionem. Si autem votum emiſit cum formali vel virtuali intentione comprehendendi tales caſus, fueritque iſta intentio rationalis & prudens, tunc in illis obligabit; v. gr. votum inſerviendo ægris cum periculo vitæ. An verò qui vovit jejunare omnibus feriis ſextis, teneatur jejunare die nativitatis Chriſti incidente in feriam ſextam, controvertitur. Palud. & Panorm. aſſerunt teneri; Molin. & Jo. And. negant. Videtur affirmativa ſententia magis juri conformis, communior & ſecurior; quamvis quis poſſit etiam ſine ſcrupulo conformari negativæ. Sed attendendus modus quo factum eſt votum.

LIBER V.

De peccatis voto contrariis.

CAPUT I. & II.

De peccato in modo & materiâ indebitâ voti emiſſi.

Dico 1. Vovere temerè & ſine debitâ conſideratione, aliquod peccatum eſt, rarò tamen mortale, niſi ob grave & morale periculum cui ſic vovens poſſet ſe exponere, maximè ſi iſtud periculum non ignoret.

Dico 2. Vovere fictè in ordine ad ipſam voti obligationem & ſubſtantiam, id eſt ſine animo vovendi aut ſe obligandi, peccatum eſt. (iſta enim fictio non fit ſine mendacio) ſed non eſt mortale per ſe loquendo, id eſt ſecluſo contemptu, ſcandalo, injuſtitiâ, aliiſque accidentibus: quia votum non poteſt eſſe fictum reſpectu Dei, ſed tantum reſpectu hominum; adeoque per illud non fit Deo gravis irreverentia, cùm homo non intendat Deum fallere cordium ſcrutatorem, nec fit hominibus gravis injuria, cùm non ſit perniciosum mendacium; ergo per ſe loquendo non eſt peccatum mortale. Vovere tamen fictè quoad voti executionem, id eſt

ſine propoſito voti implendi verè & ex animo facti quoad ejus ſubſtantiam; peccatum eſt mortale ex ſuo genere; non implere enim votum, peccatum eſt ex ſuo genere mortale. An poſſit autem eſſe veniale ex levitate materiæ, dicetur poſteà. Deinde vovere propter pravum finem extrinſecum eſt peccatum contrà religionem, cujus malitia, quatenus eſt ſpecialiter contra religionem, videtur eſſe tantum venialis, etiamſi contingat talis finis intentionem in ſuâ ſpecie eſſe mortalem, ſeu eſſe malitiam mortalem ſpecie diſtinctam à malitiâ contra religionem.

Dico 3. Vovere Deo materiam voti obligationis inca; acem, ſemper eſt peccatum niſi inadvertentia aut ignorantia excuſet; v. gr. vovere actum moraliter malum aut vovere aliquid quod impleri nequit; eſt enim contra reverentiam Deo debitam, & actus irrationalis. Sed dum quis bonâ fide, & ſub honeſtâ ratione ac intentione vovet quod impleri non poteſt, rarò committet grave peccatum; quia fieri nequit ut quis ex animo voveat facere quod ſcit ſe non poſſe facere. Quod attinet ad votum de actu pravo:

Dico 4. Facere votum de peccato mortali committendo juxtà omnes, eſt mortale peccatum ſpeciale contra Religionem. Eſt enim non promiſſio, ſed comminatio gravis injuriæ Deo faciendæ, & ſi habeat animum illam faciendi ſive peccatum mortale committendi, jam peccat mortaliter; imò licet non habeat animum & intentionem illam injuriam Deo faciendi, id eſt peccatum iſtud mortale committendi, veriſimilius tamen videtur vel ſic etiam committere ex gravitate materiæ ſacrilegii peccatum, non ſolum ratione ſcandali, quod ordinariè intervenit; ſed etiam ratione Divinæ injuriæ, quæ ibi eſſe cenſetur per modum cujuſdam blaſphemiæ. facere autem votum de peccato veniali committendo, ſit ne peccatum mortale, an non, diſſentiunt Authores. Sotus enim, Navar. &c. dicunt eſſe veniale. Sed Cajet. probat eſſe mortale, nec poſſe eſſe veniale ex levitate materiæ, cujus opinio volens eſſe mortale ex vi materiæ, videtur vera; poteſt tamen eſſe veniale ex ſubreptione, & ex naturali inconſideratione quâ quis vel non advertit an Deo promittat nec-ne; vel ſaltem non advertit per talem promiſſionem ſignificari opus Deo minimè gratum. Hinc ſequitur vovere Deo rem indifferentem, eſſe etiam peccatum, licet per ſe non videatur pluſquam veniale; uti & directè vovere non ingredi religionem aut non ſequi ejuſmodi conſilia.

CAPUT III. & IV.

Quale ſit peccatum Voti tranſgreſſio?

Dico 1. Violare votum, intrinſecè malum eſt, & peccatum de fide. *Cum votum voveris Domino &c. ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Deuter. 23. hujus peccati malitia, per ſe loquendo, eſt unica; & formaliter conſiſtit in perfidiâ ſeu infidelitate erga Deum, quæ & mendacium & ſacrilegium virtualiter continet; ſed non propriè mendacium, cum violans votum nil affirmet vel neget; nec propriè ſacrilegium, cum immediatè verſetur circa ipſum Deum, non rem ſacram. Tranſgreſſio voti interdum poteſt eſſe peccatum commiſſionis, interdum omiſſionis, quod patet.

Dico 2. Tranſgreſſio voti eſt ſemper ejuſdem ſpecici reſpectu cujuslibet voti etiamſi materiæ votorum, v. gr. caſtitatis, temperentiæ &c. ſint diſtinctæ. Quia hujus malitiæ ratio formalis eſt perfidia erga Deum, quæ in quâvis materia eſt ejuſdem rationis. Quamvis autem in voti tranſgreſſione, quando materia eſt de præcepto; v. gr. votum non furandi, adjungatur alia malitia ſpecie diſtincta contra ſpecialem virtutem ad quam ejus materia & ejus præceptum pertinet, v. gr. contra juſtitiam in voto non furandi; tamen quando materia eſt ſupererogationis & non de præcepto, v. gr. votum abſtinendi à carnibus die mercurii, non videtur adjungi alia malitia ſpecie diſtincta à malitiâ perfidiæ erga Deum; quâ votum violatur; adeoque per ſe loquendo, in talis voti tranſgreſſione eſt tantum unica malitia contra religionem ex vi voti, non verò alia ſpecie diſtincta contra virtutem temperantiæ in dicto voto abſtinendi à carnibus die mercurii. Ita Cajet. Sot. &c. quia votum eſt tantum promiſſio, non vera lex, ideoque ſolamque fidelitatis erga Deum neceſſitatem imponit; ergo ejus tranſgreſſio ſoli religioni per ſe repugnat, ac proinde in ea habetur ſola irreligioſitatis malitia, etiamſi per accidens poſſit ex alio motivo adjungi alia malitia.

Dico 3. Violatio voti eſt ex ſuo genere peccatum mortale; fit enim Deo gravis injuria contra præceptum primum aut ſecundum decalogi; aut contra utrumque ſimul; poteſt tamen eſſe veniale ex ſurreptione, aut indeliberatione; imò juxtà communem TT. ſententiam poteſt etiam eſſe veniale ex levitate materiæ, licet fiat cum ſufficienti deliberatione. Sylv. Sot. Ang. Nav. &c. quia omiſſio fidelitatis in re parvi momenti non eſt gravis injuria. De gravitate autem aut levitate materiæ debet ferri judicium non juxta reſpectum ad totam materiam vel ejus partem, ut vult Cajet. Sed juxta reſpectum ad rectam rationem; & ſic ſemel dicere orationem Dominicam, licèt ſit tota voti materia, eſt levis non ſolum reſpectu gravioris quæ promitti poſſet, ſed etiam quia ſecundum ſe ſpectata levem Dei honorem ſeu cultum continet, ideoque ejus omiſſio levem etiam Deo injuriam infert. Deindè ut cognoſcatur an ſit gravis vel levis voti materia, ex prudentium communi æſtimatione, attentis perſonæ conditione & materiæ circumſtantiis colligendum eſt.

CAPUT V.

Quando tranſgreſſio voti, quæ committitur per plures actus leves ex parte materiæ, fiat peccatum mortale?

Nota: Contingit fieri votum dandi quotidie per annum pauperi unum obolum, aut recitandi brevem orationem, certum quidem eſt ejus tranſgreſſionem in uno ſolo die eſſe tantum peccatum veniale, ſed quæritur, an tranſgreſſione procedente per ſingulos anni dies ita multiplicentur tantum venialia, ut nunquam peccetur mortaliter? vel ſi mortaliter interdum peccetur, quando id contingat? Reſpondeo: ſi ex tranſgreſſione voti in tempore deſtinato, relinquatur adhuc obligatio implendi voti in tempore futuro, tunc certum eſt violando votum in totâ materiâ vel in gravi ejus parte, peccari tandem mortaliter, v. gr. aliquis vovit dare quotidie aſſem pauperi eâ intentione, ut quamvis uno altero-vè die omittat, teneatur diebus ſequentibus ſupplere; tunc poſterior omiſſio ſemper gravior erit; & poſt aliquot

aliquot dies omissio evadet mortalis, quia non solum omittitur eleemosyna illius diei, sed omnium præcedentium eleemosynæ quæ eodem simul die dandæ erant, sicque ista omissio habet materiam gravem. Non autem agitur de his voti transgressionibus, sed de transgressionibus singulorum dierum per quas ita extinguitur obligatio, ut ad faciendum quod omissum est, nulla jam restet; quâ in re variant authores, quorum quidam asserunt nunquam per illas peccari mortaliter sive in voto reali, sive personali. Sot. & Arag. id concedunt tantum in voto reali, non in personali. Quare

Dico: Levis transgressio voti diversis diebus seu temporibus sæpius repetita, non est gravis, nisi ex his actibus sæpius repetitis componatur unus moraliter; quia si onus diei præcedentis quod omissum est, non adjungatur hodierno, non habetur unde augeatur materia præsentis diei, ergo permanet levis sicut de se erat, atque eadem est ratio de singulis aliis & omnibus; hinc cum istæ omnes leves transgressiones nullam inter se habeant connexionem nec augmentum, si quis haberet propositum illas omnes non vitandi, videtur is in rigore non peccaturus mortaliter; secùs verò, si inter se connexionem & augmentum habeant.

CAPUT VI.

De variis modis votum violandi.

Dico 1. Per omissionem contra votum peccatur interdum solâ dilatione, interdum absolutâ voti transgressione, quâ illius obligatio extinguitur & finitur. Gravius tamen peccatur per totalem omissionem quàm per solam dilationem, quia prior peccandi modus est contra voti substantiam, posterior solum modò contra temporis circumstantiam. Unde quando votum, v. gr. jejunium, est affixum tali diei; non potest transferri in alium; sed si occurrat causa sufficiens ad excusandum, tunc licita erit omissio & extinguetur obligatio. Non est tamen semper peccatum mortale voti dilatio, sed potest ex parte brevis moræ esse veniale, etiamsi actus qui differtur, sit materia gravis. Ita Sylv. Ang. &c. communiter; quia promissiones & obligationes justitiæ non obligant cum majori rigore; nec cum majori vovens videtur voluisse se obligare, si constet de termino in tali die præfixo, non licet uti epykia ad procrastinandum, secus, si non constet, dumque procrastinatur, debet statim ac fieri potest, impleri obligatio.

Dico 2. Per modum commissionis non peccatur contra votum ob solam temporis dilationem, sed per directæ obligationis voti violationem, quod peccatum tantum in votis negativis, reperitur, v. gr. in voto abstinendi perpetuò à carnibus, non peccatur differendo, sed directè illud violando; & dum votum habet tractum successivum, v. gr. votum abstinendi à vino, non ludendi, &c. per unam ejus transgressionem non extinguitur obligatio, ideoque contra illud potest sæpius peccari. Deinde dum quis sæpius fecit aut repetiit idem votum, v. gr. castitatis & postea illud violet, in ejus quidem peccato est unica malitia, sed major accidentaliter, non est tamen circumstantia hæc necessario in confessione aperienda, utpotè non adeo notabilis, sic etiam dum quis vovit, v. gr. jejunium, & postea vovit implere votum, si illud violet, ejus peccatum continet unicam malitiam.

CAPUT VII.

An dolere de facto voto, sit peccatum, aut quale?

Dico 1. Pœnitentia efficax voti facti in ordine ad ejus observationem, quâ quis ita detestatur votum, ut statuat illud non servare, vel si hactenus illud servaverit, nolit amplius servare licèt duret ejus obligatio, est peccatum mortale eidem voto contrarium; sed pœnitentia voti inefficax, quâ alicui displicet se fecisse votum, sed non obstante istâ displicentiâ retinet propositum illud servandi, per se loquendo non est peccatum, quia hæc pœnitentia non est de objecto prohibito ex vi voti, ergo non est peccatum contra votum; imò ex genere suo nullum peccatum est, quia nullum habetur præceptum cui directè opponatur. Quare

Dico 2. Implere votum cum hâc pœnitudine inefficaci & tristitiâ de voto emisso ejusque obligatione, per se loquendo nullum est peccatum; quia illa operatio non est voti obligationi contraria, cum votum obliget tantum ad rei substantiam, non ad modum, v. gr. ad dandum alacriter eleemosynam, posset tamen ista pœnitentia esse mala & voto contraria, si ob illam constitueretur homo in morali periculo votum violandi; qui enim amat periculum, peribit in illo, ideoque facile potest cum eâ misceri aliqua culpa. Porrò ista pœnitentia est ex objecto actus indifferens, imò ordinariè malus quamvis interdum ex fine possit etiam honestari.

LIBER VI.

De voti irritatione, dispensatione & commutatione.

CAPUT I.

An possit Votum irritari; quod, & quotuplex sit voti irritatio?

DICO 1. Votum irritabile dicitur, quod in suo valore & obligatione, seu in suo fieri & conservari pendet à voluntate alterius personæ quæ non est vovens, nec cui fit votum; quæ dependentia provenit vel ex parte materiæ, quando materia voti est sub alterius potestate; vel ex parte personæ ventis, quando ejus voluntas ita est subordinata alterius voluntati, ut in suâ obligatione includat conditionem *si alter consenserit*; ut voluntas filii impubis. Hinc duplex irritandi votum modus, unus indirectus per substractionem vel mutationem materiæ ob quam cessat voti obligatio; alter directus & proprius per quem revocatur, dissolvitur & auferitur ipse actus vovendi, ideoque votum directè semel irritatum nunquam amplius reviviscit, sed indirectè tantùm ex parte materiæ irritatum cessante aut ablatâ prohibitione, votum rursus incipit obligare. Unde omnis fidelis præter Papam, potest habere vota irritabilia indirectè ex parte materiæ, quia

quia potest Papa prohiberi ne hoc vel illud faciat, sed non directè ex parte voluntatis volentis & obligationis. Et hæc potestas irritandi, alia est *dominativa*, v. gr. mariti respectu uxoris, heri respectu mancipii, quæ nullam requirit specialem causam ad irritandum votum; alia *jurisdictionis* spiritualis quæ ad irritandum justam causam requirit.

Dico 2. Non potest prælatus qui votum irritat, cogere subditum ut aliquam commutationem acceptet, si illum à proprii voti observatione impediat; quia subditus non vovit nisi talem materiam in specie; ergo si illa non permittitur, non potest ad aliam cogi, nec superior qui votum irritat, tenetur hujusmodi commutationem imponere per se loquendo, & ex vi obligationis voti.

CAPUT II. & III.

An superiores possint suorum subditorum, & Domini suorum servorum vota irritare?

Dico 1. Summus Pontifex non potest directè irritare Christianorum vota; adeoque multo minùs id possunt inferiores prælati Ecclesiastici, vel principes seu gubernatores temporales. Non enim invenitur talis in eis potestas, ut pro lubitu possint *sic* vota irritare; cum Christianorum voluntates *non ita* in omnibus rebus sint dependentes, ut nequeant sine alieno consensu se Deo firmiter obligare. Papa tamen potest aliquando indirectè irritare vota fidelium cujuscumque statûs, etiam Episcoporum quæ Ecclesiæ præjudicium afferunt, aut ad jus pontificium pertinent; & hanc potestatem cum proportione participant prælati inferiores, imò aliquo modo & per quamdam consecutionem superiores temporales; quia possunt hoc vel illud prohibere in ordine ad bonum spirituale aut publicum. Ejusmodi irritatio etiam habet locum in votis, quæ præcesserunt statum subjectionis.

Dico 2. Dominus non potest directè irritare servi vota, tollendo immediatè per se & nullâ factâ morali mutatione ex parte materiæ obligatione voti; quia servus non est subjectus Domino in spiritualibus & secundum animam, sed secundum corpus & ejus actiones; potest tamen irritare illa indirectè & ex parte materiæ, illam prohibendo; quia servus est domini quoad exercitium actionum suarum quas illi ex justitia debet, ideoque possunt à Domino prohiberi, vel præcipi contrariæ. Et in his, ut servi votum sit licitum & validum, debet includere conditionem: *si dominus consenserit*, vel *non* contradixerit. Unde non potest irritare personalia servi vota, nisi ea tantum, quorum executio ipsi esset nociva, & contraria juri quod habet in servum; adeoque non potest irritare personalia ejus vota quæ ipsi non afferunt præjudicium, v. gr. votum castitatis, recitandi brevem orationem &c. Realia autem ejus vota penè omnia potest irritare, quia omnia quæ habet servus, domini sunt. Dixi *penè omnia*, quia ex conventione cum domino potest servus aliquid proprium habere. Sic creditor potest irritare vota debitoris, quæ debiti solutionem impediunt.

CAPUT IV.

An unus conjugum possit alterius vota irritare?

Dico 1. Maritus non habet potestatem irritandi directè vota uxoris, multo minùs uxor mariti; quia subjectio uxoris ad virum solum nascitur ex vinculo matrimonii in ordine ad matrimonii usum, filiorum educationem, familiæ regimen; adeoque sola est dependentia & subjectio ex parte materiæ voti, non ex parte voluntatis volentis, ideò indirectè tantum & ex parte materiæ potest maritus irritare uxoris vota, non omnia tamen, sed tantum illa quæ sibi suæve familiæ & gubernationi afferunt præjudicium, ideoque non potest irritare ejus votum castitatis conjugalis, aut castitatis factum pro tempore viduitatis, nec ea quæ non sunt contra jus mariti, v. gr. votum recitandi brevem orationem, aut dandi res aliquas de quibus potest disponere sine licentiâ mariti.

Dico 2. Etiam uxor potest indirectè irritare illa mariti vota, quæ in ipsius præjudicium facta fuerunt. Ita T.T. communiter. Hinc in voti irritatione, quatenus provenit ex dominio, v. gr. ex dominio uxoris in corpus viri quoad usum matrimonii & contrà, uxor & maritus sunt æquales; secus verò in irritatione quatenus manat ex potestate gubernatrice vel administratrice, ad quam uxor non habet jus. In cap. *ex multa* excipitur votum peregrinationis Jerosolymitanæ in subsidium terræ sanctæ, quod uxor non potest irritare; sed juxta D. Thom. & Anton. maritus non potest personaliter implere id votum, si uxor nolit eum comitari & relinquatur in periculo incontinentiæ, nempe ob jus naturale. Ista conjugum voti irritatio habet etiam locum in votis sive personalibus sive realibus quæ antecesserunt matrimonium, quando sine præjudicio alterius conjugis servari non possunt. Deinde ubi semel facta est irritatio, durat perpetuo pro toto matrimonii tempore; quia conjux pro illo tempore extinguit obligationem, & obligatio semel extincta non redit.

Dico 3. Quando conjux semel approbavit votum alterius conjugis sive reale sive personale, v. gr. uxor vovit dare calicem Ecclesiæ, & petiit facultatem à marito qui conscius de voto illam concessit; si posteà ante voti executionem revocet datam facultatem & votum irritet, validè quidem illud irritabit (excepto castitatis voto), sed illicitè & peccat, nisi superveniat justa causa datam facultatem revocandi & votum irritandi; hoc tamen peccatum videtur rarò esse mortale, dum abest scandalum & gravis contemptus. Validè autem irritat, quia dando facultatem, non à se abdicavit proprium dominium & potestatem gubernatricem.

CAPUT V. & VI.

An parentes possint irritare vota suorum filiorum puberum & impuberum?

Dico 1. Pater non potest omnia vota tam filiarum quam filiorum puberum sub ipsius curâ adhuc existentium irritare absolutè & simpliciter, multò minus directe, v. gr. votum castitatis, moderatæ abstinentiæ, audiendi Missam Die Dominico, &c. sed tantum potest irritare ea quæ suo juri paterno præjudicant & derogant; & juxta hunc sensum potest explicari textus num. 30. ubi dicitur parens posse irritare vota filiæ existentis domi suæ in ætate puellari. Quare potest pater irritare indirecte omnia vota filiorum puberum sub suâ potestate degentium seu nondum emancipatorum, quæ paterno juri præjudicium afferant, id est quæ liberum & expeditum familiæ regimen impediunt, vel filium nimis ab obedientiâ & curâ paternâ subtrahunt v. gr. jejunia extraordinaria, longa peregrinatio, vota realia de bonis paternis, vel de bonis quorum ususfructus & administratio ad patrem pertinet, D. Th. Dur. Sot. Nav. &c. Hæc potestas irritandi tamdiu durat quamdiu filius non est emancipatus. Sed vota facta à filio pubere non emancipato, quæ durante patriâ potestate non fuerunt irritata, post emancipationem non possunt amplius irritari. Deinde deficiente patre, curatores possunt irritare vota realia puberis prout ipsorum administrationi officiunt, non verò personalia, per se loquendo; quia non est commissa curatoribus persona, sed ejus bona. Mater autem & avia hâc in re nihil possunt nisi quatenus suscipiunt munus curatoris, aut votum sit in ipsarum præjudicium.

Dico 2. Parentes possunt irritare vota filiorum impuberum, non tantum indirectè ex parte materiæ, sed directè ex parte voluntatis voventis; quia ante pubertatis annum cum ætas non soleat esse sufficiens ad perfectè deliberandum in negotio tam gravis obligationis, ideo rectæ rationi consentaneum fuit, ut post comparatum rationis usum voluntas filii impuberis aliquo tempore penderet à voluntate patris, & ejus vota posset vel irritare seu tollere vel confirmare; ideoque necessaria fuit lex positiva ut istius ætatis terminum intra quem possit Pater irritare filii vota, determinaret, cum solum jus naturæ illum non satis designet; determinavitque pro masculis usque ad 14. & pro fœminis usque ad 12. ætatis annum completum. Hinc pater sine ulla exceptione omnia filii impuberis vota potest irritare, imò votum in ætate impubere factum potest itritari in ætate pubere, si in eodem statu permanet ex parte voventis filii & patris, id est si à neutro fuerit confirmatum; quia ab initio incluśit hanc conditionem *si Pater non contradixerit*, & fuit infirmum ac irritabile; secus vero, si vovens confirmavit ac denuò emisit illud post pubertatem, aut pater illud ante pubertatem confirmarit ac ratum habuerit. Impuberis autem votum semel à patre irritatum nunquam amplius reviviscit, quia talis irritatio cadit directè in ipsum votum, & ejus obligationem extinguit.

Dico 3. Solus pater habet hanc potestatem filii, præsertim impuberis vota irritandi, non mater, nisi indirecte in votis quæ ex parte materiæ ipsius juri præjudicant; Patre autem defuncto tutor habet eamdem potestatem erga pupillum; & quia jure ordinario, deficiente Patre, Mater habet filii tutelam; ideò tunc potest ejus vota irritare, idemque de Avo, vel alio ascendente in propinquioris defectu. Tutor tamen non potest pupilli vota emissa in ætate impubere irritare post inchoatam pubertatem, dum non fuerunt confirmata. Vota autem servuli parvuli parentibus orbati possunt à Domino irritari etiam directè, ratione impubertatis & quasi tutoris titulo.

CAPUT VII.

An prælati religionum possint Religiosorum vota directè irritare?

Dico 1. Prælatus religionis non tantum potest indirectè ex parte materiæ, sed etiam directè irritare vota subditorum, tollendo voti obligationem, etiamsi circa materiam nullam faciat mutationem, aut votum sit de materia quæ nullum illi affert præjudicium. Quia Religiosus per voluntariam professionem ac promissionem obedientiæ ita subditur suo Prælato, ut respectu dominii, bonorum, & sui ipsius sit tamquam servus; respectu verò suarum actionum & dispositionis suæ voluntatis sit tamquam pupillus sub tutore, ita ut velle & nolle non habeat; & sic voluntas Religiosi manet impotens ad vovendum absolutè, sed tantum potest vovere sub conditione simpliciter si *superior consenserit* vel saltem si *non contradixerit*; atque hinc fit ut superior possit directè tale votum irritare, id est prælatus omnia Religiosi sui subditi vota quæ in ista religione & statu impleri possunt ac debent, potest irritare, imò & probabiliter potest non directè sed indirectè sive ex parte materiæ quæ religionis convenienti ordini ac regimini præjudicium afferunt, novitii vota irritare.

Dico 2. Ut votum Religiosi irritetur simpliciter & directè, necesse est illud Prælato innotescere; & tunc votum directè irritatum, non amplius redit, etiamsi Prælatus revocet irritationem, nisi votum iterum à subdito fiat voluntariè, quia obligatio extincta non reviviscit; nec peccat Religiosus petens sui voti irritationem, dum non habet causam quæ ad justam dispensationem sufficeret; quia utitur jure suo, & votum fuit tantum conditionale, quod non obligat dum conditio non impletur. Deinde quilibet Prælatus ab immediato usque ad mediatum supremum, v. gr. Priores, Guardiani, Rectores, Provinciales, Generales ac maximè Papa habent hanc potestatem irritandi Religiosorum vota; item prælatæ monialium, v. gr. Priorissæ aut Abbatissæ licèt jurisdictionem spiritualem non habeant, possunt ob suam potestatem quasi gubernatricem seu œconomicam, suarum monialium vota, quæ ordinario ipsarum regimini præjudicium afferunt, irritare indirectè & ex parte materiæ; imò Abbatissæ probabilius etiam possunt directè, quia subditæ vovent illis obedientiam, & sic sine jurisdictionis necessitate sufficit professionis obligatio.

CAPUT VIII.

An votum cum licentiâ Prælati factum, aut ab eo confirmatum possit irritari?

Dico 1. Prælatus inferior non potest irritare votum à superiore Prælato confirmatum, aut de ejus licentia factum; sed contrà, potest prælatus superior &c. Deinde Prælatus non tantum indirectè sed etiam directe potest irritare votum à seipso confirmatum, vel de sua licentiâ factum. Ita com-

communitet TT. quia dando licentiam vel confirmando votum, non se privat suo dominio & potestate; ergo potest retractare quod antea fecerat, & votum irritare, non tamen licitè sine aliquâ causâ, quamvis validè.

Dico 2. Successor prælatus in officio æqualis, potest vota subditi à prædecessore confirmata revocare æque ac ipsemet prædecessor facere potuisset; imò majori facilitate; quia non fuit particeps istius voti per proprium consensum.

CAPUT IX.

An sit in Ecclesiâ potestas in votis dispensandi, eaque commutandi?

Nota: Dispensatio est relaxatio juris ab habente potestatem legitimè facta. Hinc

Dico: Certum est in Ecclesia esse potestatem circa vota ad auferendum, quando oportuerit, illorum obligationem. *Probatur* ex antiquissimo & perpetuo Ecclesiæ usu ac traditione. Et ratio est; quia omnis lex humana eget interdum dispensatione; votum autem est quasi privata lex humana, ergo eget interdum dispensatione. Non dispensatur hic in lege naturali formaliter, quæ jubet fidelitatem Deo servari, sed aufertur & mutatur legis naturalis materia, auferendo & relaxando votum, & sic cessat ejus obligatio. Pontifex autem seu Prælatus dispensando in votis, Dei vicem gerit remittendo obligationem Deo factam, & declarando placere Deo ut non servetur votum; sicque dissolvitur pactum & cessat obligatio, ideo ista dispensatio seu absolutio est quædam debiti remissio nomine Dei facta, ac proinde dispensandi in votis potestas est supernaturalis à Christo data his verbis Petro dictis: *pasce oves meas* &c. *quodcumque solveris super terram*, &c. uti & potestas concedendi indulgentias. An verò hæc dispensandi potestas sit de jure naturali in republicâ Christianâ, ita ut secluſa speciali Christi institutione, esset tempore legis naturalis in quo erat verus Dei cultus & vota fiebant; & an fuerit tempore legis scriptæ in Republicâ Hebræorum, incertum est. Hoc enim magna ex parte pendet ex divina revelatione.

CAPUT X. & XI.

De personis quæ possunt in votis dispensare & illa commutare.

Dico 1. Potestas hæc dispensandi & commutandi vota residet in summo pontifice immediate de jure Divino & in summo perfectionis gradu. De fide. Patet ex dictis in cap. præc. Deinde unusquisque Episcopus in sua Diœcesi habet ordinaraim potestatem dispensandi & commutandi omnia vota, quæ non sunt specialiter reservata Papæ; illa enim est necessaria ad regimen Episcopale; & quamvis per Christi vicarium proximè conferatur, tamen ratione divini juris instituentis munus Episcopale, potest dici illa esse de jure Divino naturali. Istam potestatem Archiepiscopus habet tantum pro sua Episcopatûs Diœcesi, non autem pro suorum suffraganeorum diœcesibus; imo ut probabilius censetur, nec in ipsâ earum visitatione, quamvis tunc possit audire confessiones. Cardinales autem ex vi suæ dignitatis, nullam habent potestatem in votis dispensandi; summus tamen pœnitentiarius & legatus Papæ eam habet. Parochus nec dispensandi nec vota commutandi ullam habet ordinariam potestatem.

Dico 2. Nullus Prælatus Episcopo inferior, vel in dignitate Ecclesiastica constitutus sine Episcopali jurisdictione, potest in votis dispensare; ex privilegio tamen, consuetudine, vel speciali institutione pontificiâ, Prælati aliqui sæculares Episcopis inferiores, sed habentes jurisdictionem Episcopalem, uti & prælati regulares exempti, possunt in votis non reservatis dispensare cum suis subditis, & ea commutare, v. gr. in aliquo voto à se confirmato, aut quod non vult irritare.

Dico 3. Papa potest probabiliter per seipsum dispensare secum in votis, aut potius hanc jurisdictionem suo committat confessario. Episcopus autem non potest istam committere suo confessario, quia nemo dat quod non habet, id est non habet potestatem secum dispensandi; ergo non potest eam dare. Idem dic de prælatis sive sæcularibus sive regularibus habentibus jurisdictionem Episcopalem, aut potestatem dispensandi. Prælatus verò regularis potest novitii vota quæ vel impediunt religionis opera & ordinem, vel nimium aggravant religionis onus, suspendere; non tamen alia quæ nihil simile continent, v. gr. votum castitatis, obedientiæ &c. Denique peregrini nequeunt nisi à suo proprio Episcopo, non verò ab alio Episcopo, dispensari in votis. Idem multi dicunt de scholasticis vel mercatoribus per magnam anni partem habentibus alibi quasi domicilium.

CAPUT XII.

An dispensandi potestas & commutandi vota sit delegabilis?

Dico: Certum est tam dispensandi quam commutandi vota posse delegari potestatem sive ab homine habente ordinariam, sive per indulta aut privilegia, sed debet esse specialiter delegata pro votis. Attamen concessâ per delegationem potestate commutandi vota, non censetur concessa potestas in illis dispensandi; & contrà juxta communiorem sententiam Palud. Sylv. Sot. &c. contra Nav. Azor. Sanc. &c. concessâ potestate dispensandi in votis, conceditur consequenter potestas illa commutandi, & hoc ita censeo verum, ut non videam quomodo contraria sententia possit solidè & constanter in omni casu sustineri. *Probatur*. Quia omnis commutatio est voti dispensatio secundum quid, ideoque ad illum solummodo necessaria est superioris potestas, quia aliquid dispensationis voti involvit; ergo potestas commutandi continetur in potestate dispensandi tanquam pars in toto, seu tanquam *secundum quid* in *simpliciter*; & sic dispensatio & commutatio inter se differunt tanquam pars & totum, aut tanquam *simpliciter* & *secundum quid* sub eodem dispensationis genere, non verò tanquam magis & minus diversorum generum. Hinc suspensus ab usu commutandi vota, suspenditur etiam ab usu dispensandi.

CAPUT XIII. & XIV.

Ad quid se extendat facultas dispensandi vel commutandi vota?

Dico 1. Si hæc facultas sit perpetua, constat extendi ad omnia tempora, si concessa sit pro certo tantum tempore, etiam constat extendi ad omnia vota jam ante concessionem & concessionis

promulgationem seu applicationem emissa. Quoad autem vota emissa intra tempus quo durat concessio, v. gr. vota emissa intra annum quo durat facultas per bullam Cruciatæ concessa, vel intra 15. dies, quibus durat Jubilæi facultas; habens potestatem delegatam potest etiam in illis omnibus dispensare, aut illa commutare, sive emissa fuerint in principio, sive in decursu, sive sub finem temporis determinati; ista enim delegata potestas potest extendi ad futura, sicut potestas absolvendi à censuris & casibus reservatis. Sot. & Cord. id admittunt pro potestate commutandi, non pro dispensandi, sed sine solido fundamento.

Dico 2. Relictis variis sententiis, quæ non videntur veræ juxta sententiam communem, quæ sine dubio in praxi teneri potest, satis probabile est potestatem simpliciter delegatam ad dispensandum in votis, extendi ad dispensandum etiam in votis juratis seu in juramentis piis circa easdem materias quando per se stant, suamque solam inducunt obligationem; quia concessâ potestate ad aliquem actum majorem, censetur etiam concessa ad minorem in quo eadem vel minor ratio consideratur; tota autem ratio quæ in voto consideratur, est obligatio religionis erga Deum quam sibi homo sponte imposuit; atqui in juramento de quo agimus, est etiam obligatio religionis erga Deum; & licet diversæ rationis, tamen quasi par in ordine ad usum moralem; hinc ob vehementem voluntatis & intentionis concedentis conjecturam dum facultas dispensandi in voto conceditur, censetur concedi etiam pro juramento illi adjuncto; quia juxta communem æstimationem ejusmodi juramenta tanquam vota reputantur, & præsertim in ordine ad finem ab eo qui istam facultatem concedit, ordinarie intentum; uti potest colligi ex cap. *pervenit*. 2. de jurej. & ex cap. *si verò* de jurej. non tamen hæc facultas extenditur ad juramenta quæ in promissione humanâ fundantur.

Dico 3. Vota etiam jurata, in quæ juramentum directè cadit, possunt per hæc privilegia dispensari, vel commutari; nam licet votum juramento firmetur, semper est votum; ergo ablato voto directe per potestatem illud tollendi seu remittendi aut commutandi, indirectè aufertur simul juramentum tanquam accessorium: quia tale juramentum est conditionale sic: *juro servare votum, nisi relaxetur*. Hinc cui commutatur votum juratum, ei relaxatur juramentum. Præterea etiamsi votum & juramentum immediate cadant super eamdem materiam, & unumquodque per se seorsim obliget ad Dei honorem; tamen per absolutam dispensandi in votis facultatem potest auferri vel votum vel juramentum solum vel utrumque simul pro justo dispensantis arbitrio. Verum quidem est juramenti vinculum esse specie distinctum à voti vinculo, sed in ordine ad dispensationem & commutationem, dum juramentum tendit dumtaxat ad Dei honorem uti votum, illud voto æquiparatur; ideoque ad illud, privilegii extensio & interpretatio est juri, finique concessionis & menti concedentis consentanea; & sic potestas concessa se extendit vel ad auferendum utrumque vinculum directè; vel ad auferendum directè vinculum voti & indirectè vinculum juramenti per naturalem sequelam.

CAPUT XV.

An potestas dispensandi in votis, vel illa commutandi, extendatur ad vota in tertii emolumentum facta?

Dico 1. Quando votum in proximi utilitatem fit soli Deo, nullâ homini factâ promissione, potest ex justâ causâ commutari, aut in eo dispensari per eamdem potestatem sive ordinariam sive delegatam, per quam alia vota possunt commutari, aut in eis potest dispensari. Quia per tale votum nullum jus acquiritur tertio, nec per dispensationem fit illi injuria, v. gr. per votum soli Deo factum de dandâ Petro eleemosynâ, nullum proprium jus Petro acquiritur vel in re vel ad rem, solumque potest implorare officium judicis vel prælati ut cogat alium suum votum implere; si adhuc in sua vi ac specie permaneat; id est si nondum sit commutatum aut in eo dispensatum. Et hoc tantum videtur lex 2. ff. de pollicit. præscribere.

Dico 2. Quando votum Deo emissum habet adjunctam promissionem certæ personæ aut communitati vel Ecclesiæ validè factam & acceptatam ad cujus confirmationem votum adjunctum est, tunc non potest ordinariè commutari sine consensu tertii, in cujus præjudicium commutatio caderet, privaretur enim suo jure acquisito. Votum autem obedientiæ in professione factum religioni, commutari potest in aliam religionem strictiorem; quia habebat conditionem hanc: *nisi ad meliora vota transiero.*

Dico 3. Potestas delegata absolutè concessa ad tollenda vota, extenditur ad ea quæ possunt esse utilia tertiæ personæ, sed quando nullum jus ei conferunt; non tamen ad illa quæ habentia ad mixtam promissionem humanam jus conferunt tertiæ personæ.

CAPUT XVI.

De facultate eligendi personam ad dispensandum in votis, vel ad ea commutanda?

Nota: Potestas delegata ex parte personæ dispensantis, est favorabilis, & amplianda quantum verborum proprietas permittit; ex parte autem personæ dispensandæ est odiosa & strictè intelligenda, exceptâ facultate per jubilæa & fortasse per bullam Cruciatæ data. Hinc

Dico: Dispensandus debet eligere personam illis instructam qualitatibus quas indultum aut rescriptum postulat, v. gr. confessarium in tali gradu constitutum, & ab ordinario approbatum. Si non fiat mentio confessionis, potest fieri dispensatio vel commutatio extra pœnitentiæ sacramentum, uti si requirat tantum confessarium, vel dicat in foro conscientiæ, quod latiùs patet quàm forum pœnitentiæ; secus verò si dicat in foro pœnitentiæ, vel auditâ confessione. Si ergo non servetur forma præscripta ad dandam dispensationem, hæc erit invalida. Si quis bonâ fide procedat & habeat propositum lucrandi jubilæum, potest recipere voti dispensationem vel commutationem antequam perfecerit omnia ad lucrandum jubilæum requisita, si autem post voti dispensationem aut commutationem omittat aliquod requisitum ad consequendam jubilæi indulgentiam, v. gr. jejunium, preces &c. probabiliter rata manet dispensatio aut commuta-

tio,

tio; modò dispensandus bonâ fide processerit; & confessarius simpliciter dispensaverit aut commutaverit, nullâ conditione adjunctâ, nec debet eam adjungere. Cum enim dispensatio fuerit simpliciter & absolutè concessa, habueritque effectum, non potest rursus redire, nisi dispensatus reiteret votum: porrò qui sic recipit dispensationem aut commutationem, semper eam recipit sub onere adimplendi quod ad lucrandum jubilæum requiritur. Unde si voluntariè aliquid omittat, graviter peccabit, manente tamen ratâ, ut dixi, dispensatione vel commutatione. Si quis intra tempus jubilæi oblitus est obtinere dispensationem aut commutationem voti, non potest eam vi jubilæi postea obtinere. Denique spectatâ formâ ordinariâ sub quâ concedi solet jubilæi gratia intra duas hebdomadas obtinenda, non videtur posse gratia dispensationis aut commutationis voti, vel alia similis, semel in primâ septimanâ, & iterum in secundâ, obtineri.

CAPUT XVII.

An requiratur causa ad validè dispensandum, & quænam ad licitè?

Dico 1. Dispensatio voti data sine causâ legitimâ, est *nulla*, & obligationem non aufert, licèt detur à Papâ. D. Thom. Rich. Cajet. &c. quia inferior dispensans in lege superioris non potest validè dispensare sine causâ & pro libitu; multò igitur minus Papa potest validè dispensare in voto sine causâ, quia aliquo modo dispensat in jure divino naturali, subtrahendo saltem illi proximam materiam, quam nulla humana potestas auferre potest, nisi ex commissione divinâ. Idem à fortiori dic de Episcopis, & aliis dispensantibus. Idem cum proportione dic de commutatione quæ in minus fit; si enim nulla sit causa tam pro commutatione quàm pro diminutione, totus actus erit nullus. Falsò fingunt quidam in omni voto includi hanc conditionem: *nisi Papa aliud disposuerit*. Jam verò de justis causis ad validè & licitè dispensandum in votis, sic videtur judicandum.

Dico 2. Justæ causæ validè & licitè dispensandi in votis, hæ possunt esse: 1. si imperfecto & indiscreto modo votum fuerit factum, v. gr. ob metum, ob iracundiam, ob juniorem ætatem &c. 2. si votum sit occasio peccandi, aut afferat periculum respectu voventis. v. gr. votum nunquam peccandi mortaliter, non petendi debitum in conjugio, &c. 3. si impediat majus bonum voventis. 4. si materia voti sit valdè mutata, v. gr. ob ingentes difficultates supervenientes. 5. si sit magna boni publici & communis utilitas vel necessitas aut etiam domûs seu familiæ. 6. si dispensans prudenter judicet causam, quæ affertur, sufficere ad dispensandum. Idem dic de commutatione in minus, ad quam requiritur etiam causa proportionata. Deinde potest esse causa sufficiens ad commutationem, non ad dispensationem, & tunc licèt tantum commutare, non dispensare. Si sit sufficiens ad utramque seu ad utramvis juxta prudens judicium, tunc licebit absolutè dispensare; præstat tamen ordinariè immiscere aliquid commutationis, nisi fortè non expediat addere tale onus, si sit pauper qui nequeat talem ferre commutationem, aut si timeatur periculum lapsûs in quâvis commutationis materiâ.

CAPUT XVIII. & XIX.

Quid requiratur ad votum commutandum in aliquid melius, æquale, aut minus?

Dico 1. Commutatio voti in melius bonum potest propriâ authoritate fieri, modò evidenter constet de excessu materiæ seu rei in quam fit commutatio; & ista commutatio non sit specialiter ab Ecclesia prohibita. Cajet. Sot. Nav. &c. contra Rich. Sylv. &c. dicentes non posse commutari votum etiam in evidenter melius sine authoritate prælati. *Probatur* quia talis commutatio consentanea est voti fini qui est promovere homines ad majus bonum & Deo magis gratum; adeoque est majus Dei obsequium, quod moraliter evidens est illi placere & acceptari. Hoc etiam potest confirmari ex variis juribus. v. gr. ex cap. *pervenit* 2. de jurej. ex cap. *scripturæ* de voto. &c.

Dico 2. Quando commutatio in melius est evidens, sine causâ est licita; si sit dubia, interdum requiret causam, prout prælatus dispensans judicaverit vel certò vel probabiliter vel aliter esse in melius; levis tamen causa sufficiet. Hæc commutatio in evidenter melius fieri potest propriâ authoritate etiam in votis quæ in alicujus tertii utilitatem cadunt vel fiunt, modò soli Deo fiant, & specialem promissionem homini factam non includant; quia per talia vota nullum jus acquiritur tertio.

Votum enim pendet ex propriâ voluntate; lex ex voluntate alterius: Caput 27. Levitici, in quo prohibetur mutari animal quod quis Deo vovit ad immolandum, agit tantum de isto voto in particulari, non de aliis. Dein ista ceremonialis prohibitio veteris legis, nunc cessat. caput verò primum de voto, postulans prælati auctoritatem ad commutandum, agit de commutatione quando non est evidens esse in melius. Et aliud est lex quam votum; hinc lex seu præceptum non potest mutari in melius propriâ authoritate; Deinde, sunt etiam quædam vota reservata, quæ non possunt sic mutari in melius, v. gr. votum solemne religionis minùs strictæ.

Dico 3. Ad commutationem voti in bonum æquale, etiamsi constet certò esse æquale, necessariò requiritur authoritas prælati & aliqua justa causa, licèt parva sufficiat. D. Tho. Cajet. Nav. Ang. &c. contra Henr. Medin. &c. dicentes posse fieri propria authoritate, adeoque sine speciali causâ. *Probatur* ex cap. 1. de voto requirente prælati authoritatem, quando incertum est, an res sit magis Deo grata. Unde confessarius non potest facere istam commutationem nisi habeat potestatem delegatam; imò nec per bullas aut per privilegia potest illam facere, rigidè loquendo, nisi in æquale bonum, id est æquale utcumque ac moraliter; & non sine aliquâ causâ; levis tamen sufficit. Si quis autem propriâ authoritate & sine causa commutet votum suum in bonum æquale, animo non implendi aliter votum prout emisit, videtur peccare mortaliter per se loquendo; nisi per ignorantiam vel adhæsionem oppositæ sententiæ, quam censeat esse certò probabilem, excusetur; cum enim non habeat potestatem faciendi talem commutationem, remanet tota voti obligatio, ergo si illam non impleat, peccat.

Dico 4. In commutatione voti non est necesse votum reale in reale onus, & personale in personale commutare, (quod vocatur voti redemptio), neque

neque id ex naturâ rei requiritur; ſed tantum ubi per legem vel per delegationem poteſtatis id præſcriptum fuerit. Sic votum reale eleemoſynæ, poſſet commutari in jejunia, orationes &c. & votum perſonale jejunii commutari in eleemoſynas, aut pecuniâ redimi, atque hæc voti redemptio, attentâ perſonæ & operis conditione, juxtà moralem æſtimationem facienda eſt.

CAPUT XX.

Quàm vim habeat commutatio voti ad tollendam obligationem circa priorem voti materiam?

Dico 1. Poſt factam voti commutationem in melius, ſive ex voventis electione, ſive per ſuperiorem ipſo acceptante; non videtur eſſe in poteſtate voventis iterum ad prius votum redire, omiſsâ materiâ in quam facta eſt commutatio; quia hæc habet vim novi voti obligantis ad reddendum Deo aliquid melius. Secus verò, dum fit commutatio in aliquid minus; uti & probabilius, dum fit in æquale; quia videtur eſſe hæc communis commutantium intentio.

Dico 2. Quando commutatio ritè facta eſt, & impleta, tunc prioris voti obligatio manet extincta; ſi autem propriâ authoritate facta ſit, & fuit invalida, tunc etiamſi impleatur, non extinguitur obligatio voti. Sed ſi facta ſit ab habente poteſtatem in æquale bonum cùm aliquo cauſæ defectu, de quo non ſatis conſtat; impleto commutationis opere, tollitur prioris voti obligatio. Deinde quando vovens ſit impotens ad implendum commutationis opus ſive ſuâ culpâ ſive abſque culpâ, ſi votum ſit commutatum in melius, prioris voti obligatio non reviviſcit, quia extincta eſt. Idem dic, ſi ſit commutatum in æquale, vel in minus: eſt enim etiam extincta prioris voti obligatio, adeoque nunquam amplius redit; ſupereſt tantum ut de ſuâ culpâ pœnitentiam agat, ſi illa intervenerit. Si quis autem poſt commutationem renunciavit commutationi, decernens ſervare prius votum ſeu renovans prius votum rejectâ commutatione, & poſtea pœnitens iterum redire ad commutationem deſiderat; Dico eum, ſi commutatio facta ſit in minus bonum, aut fortaſſe etiam in æquale, non poſſe redire ad commutationem, cum ei non liceat talem commutationem propriâ auctoritate facere, adeoque teneri ſervare reſumptum votum.

Dico 3. Factâ commutatione, actio in quam fit commutatio, probabilius non ſubit omnes prioris voti conditiones; v. gr. votum erat Papæ reſervatum, & fuit commutatum in aliam actionem ſeu materiam; hæc materia in quam fuit votum commutatum, non videtur eſſe Papæ reſervata, ſicut erat votum; quia per commutationem fuit extinctum votum reſervatum, & aliud loco illius ſubſtitutum ſeu acceptatum quod non eſt reſervatum; Deinde votum reſervatur ratione materiæ ad quam obligat; ergo mutatâ materiâ, mutatur etiam ſeu tollitur reſervatio. Subrogatum quidem naturam illius pro quo ſubrogatur, ſapit quoad intrinſeca, ſed non quoad extrinſeca. Denique poteſt confeſſarius, per poteſtatem delegatam non ſolum pœnalem voti obligationem, ſed etiam pœnam per ejus tranſgreſſionem incurſam commutare, v. gr. hanc pœnam dandæ eleemoſynæ incurſam per tranſgreſſiones iteratas voti quo quis voverat dare toties eleemoſynam quoties luderet. Si autem tranſgreſſor petat tantum commutationem iſtius pœnalis voti, videtur commutatio intelligenda eſſe tantum de pœnâ in futuro incurrendâ, non de pœnâ jam incurſâ eleemoſynæ nondum ſolutæ ac debitæ.

CAPUT XXI.

De diſpenſatione & commutatione votorum Papæ reſervatorum?

Dico 1. Quinque tantum ſunt vota Papæ reſervata quoad diſpenſationem, ſcilicet votum Hieroſolymitanum, Romanum, Compoſtellanum, caſtitatis & Religionis. Hæc reſervatio, ſi antiquitatem reſpiciamus, magis traditione & conſuetudine quàm jure ſcripto habetur; ſed nunc videtur haberi ſatis expreſsè in Extrav. *Etſi Dominici.* Cæterum prout nunc de facto reſervata ſunt, ſive per uſum ſive per jus novum; non eſt limitandum, ut quidam volunt, votum Hieroſolymitanum ad votum factum in ſubſidium terræ ſanctæ, ſed intelligendum eſt ſimpliciter de voto peregrinationis illuc faciendæ, ſive pœnitentiæ ſive devotionis gratiâ. Hinc votum de ſuſcipiendo Clericatu, de exhibendo ſervitio ſpirituali propter Deum, licèt perpetuo; de aſſumendo ſtatu fœminarum devotarum, de ſervandâ paupertate extra religionem, non eſt Papæ reſervatum; non enim habetur inter iſta quinque. Dum igitur D. Thom. ait vota perpetua eſſe Papæ reſervata, intelligit de prædictis quinque reſervatis. Imò non poteſt quis ita ſe voto obligare, ut non poſſit ab alio tolli, niſi à Papâ; ſive ut ſit Papæ reſervatum; quia reſervatio conſiſtit in ablatione ſeu ſubſtractione juriſdictionis, qua ſubditus non poteſt privare ſuperiorem, v.gr. Epiſcopum. Iſtud votum Hieroſolymitanum non extenditur ad votum de applicandis bonis incertis in terræ ſanctæ ſubſidium; de dando auxilio in expeditione contra infideles, Schiſmaticos, Hæreticos; nec ad votum Lauretanum.

Dico 2. Prædicta quinque vota non ſolum quoad diſpenſationem, ſed etiam quoad commutationem Papæ reſervata ſunt, ut patet ex Extrav. *etſi dominici*; imò non videntur hæc vota poſſe ſine authoritate Papæ in melius commutari, v.gr. votum Compoſtellanum in votum caſtitatis perpetuæ, niſi in votum religionis conſtitutivum, ſeu religionis profeſſionem juxta cap. *ſcripturæ*, de voto; ſed non ſolum in votum religionis ingrediendæ promiſſivum, per cujus ingreſſum ad probationem non extinguuntur, ſed tantum ſuſpenduntur ejuſmodi vota.

CAPUT XXII.

De votis conditionatis, quando & quomodo ſint reſervata?

Dico 1. Votum, v. gr. Hieroſolymitanum, & alia quæ Papæ reſervantur, ſi fiant ſub conditione, probabilius non ſunt reſervata quamdiu in illo ſtatu permanent. Tolet. Ledeſm. Leſſ. quia votum conditionatum, non impletâ conditione, nondum eſt conſummatum & perfectum votum; ideoque ad illud non extenditur reſervatio. Licèt enim votum conditionatum, v. gr. caſtitatis, religionis &c. ſit verum votum; non eſt tamen votum ſimpliciter caſtitatis &c. Sed tantum ſecundum quid, & tota obligatio quam inducit in ordine ad materiam ſub conditione promiſſam, eſt tantum ſecundum quid. Non eſt tamen conditionatum hoc votum: *voveo ingredi religionem,*

si pater obierit, sed est absolutum cum dilatione executionis; quia ibi particula *si* æquivalet adverbio temporali *quando*, posita ad determinandum tempus; non ad suspendendam obligationem, uti & quædam alia similia.

Dico 2. Prædicta vota, quando à principio fuerunt verè ac propriè conditionata, impletâ conditione, sunt propriè ac verè talis rei, v. gr. castitatis, Religionis &c. vota; ideoque verè ac propriè reservata; intelligendo de voto conditionato, ut est distinctum à pœnali, de quo in cap. seq. ita communiter Sot. Nav. Valent. &c. quia licèt contractus fuerit à principio conditionatus, impletâ tamen conditione purificatur, ac tam perfectus manet, ac si à principio fuisset sine conditione factus; atqui idem est de voto; ergo &c.

CAPUT XXIII. & XXIV.

An vota pœnalia vel disjuncliva in materiis votorum reservatorum, sint reservata?

Dico 1. Vota pœnalia, v. gr. *si fregero jejunium quadragesimale*, *voveo peregrinari Compostellam*, ante commissam culpam, non sunt reservata, & tolli possunt per Episcopum, vel per alium habentem generalem facultatem: quia talia vota præter propriam imperfectionem quam habent quatenus pœnalia, generalem insuper habent votorum conditionatorum suspensionem. Post commissam verò culpam seu post impletam conditionem, Sot. Cordub. &c. dicunt esse reservata; sed verius id negant Henr. Medin. Sanc. &c. quia hæc vota à principio fuerunt conditionata, & imperfectè voluntaria, semperque trahunt secum illam imperfectionem: pœnalia enim vota de futuro fiunt cum deliberatione & affectu cavendi illud ipsum, quod sub conditione vovetur, & cum animo vitandi absolutam ejus obligationem. Sed cum sit duplex pœna peccati; una punitiva, alia medicinalis; hæc posterior conclusio debet intelligi de pœnâ peccati punitivâ, non de medicinali? Si quis enim voveat ingredi Religionem, si talia peccata commiserit, non in peccatorum punitionem, sed ad vitanda in Religione peccandi pericula, videtur id votum sufficienter fieri ex affectu erga Religionem tanquam remedium aptum ad vitanda peccata; unde censetur esse potius purè conditionale quàm propriè pœnale, nec fieri ex affectu cavendi obligationem, sed cavendi peccatum; ideoque impletâ conditione votum Religionis tamquam remedii contra peccata, relinquitur satis voluntarium & consummatum, id est simpliciter votum Religionis ac proinde reservatum.

Dico 2. Votum factum sub disjunctione in materia reservatâ & non reservatâ sic: *voveo peregrinari Jerosolymam, vel dare eleemosynam centum aureorum*, re existente integrâ, id est non mutata voventis voluntate per novum votum materiæ reservatæ, non est reservatum, etiamsi vovens sit factus impotens ad materiam non reservatam, v. gr. ad eleemosynam dandam; tunc tamen manet obligatio ad alteram voti partem subsistentem. Sic nec erit reservatum si fiat votum Religionis vel Clericatûs, castitatis vel Clericatûs; si autem utraque voti disjunctivi materia sit reservata, clarum est illud esse reservatum.

CAPUT XXV. & XXVI.

De potestate commutandi vota reservata, vel in illis dispensandi.

Dico 1. Per delegatam potestatem ac concessionem generalem ad dispensandum in votis, vel ad ea commutanda, non comprehenduntur prædicta quinque vota reservata, contra Sot. & alios dicentes solum non comprehendi votum Religionis & castitatis, reliqua tria comprehendi *Probatur*; quia sub generali concessione non veniunt specialia, habeturque ex cap. Si *Episcopus* de pœnit. in. 6. Dum tamen Papa generatim dat facultatem pro omnibus votis, excipiendo dumtaxat votum castitatis & Religionis, tunc tria peregrinationum vota intelliguntur concessa; idem cum proportione de aliis judica, ut ipsa concessionis verba sonant.

Dico 2. Votum reservatum ante pubertatem factum, non potest per Episcopum relaxari seu dispensari, licet à parentibus possit irritari, ut supra dictum est, sed non dispensari; nec per eumdem potest relaxari tale votum ex metu factum; sed si dubitetur, an istud votum ob metum gravem fuerit validum, nec-nè, tunc in illo Episcopus poterit dispensare; uti & quando est de valore aliorum ejusmodi votorum dubium, v. gr. castitatis &c. reservatio enim intelligitur de votis certis & indubitatis; quia vota dubia sunt tantum vota secundum quid. Quando autem votum reservatum constituit voventem in gravi periculo aut necessitate, v. gr. votum castitatis in proximo periculo incontinentiæ, vel votum Religionis in necessitate contrahendi statim matrimonium, nec potest haberi recursus ad Papam; tunc potest Episcopus in eo dispensare quantum est necesse pro præsenti periculo aut necessitate; nec plus potest Nuncius seu legatus Apostolicus de potestate ordinariâ; secùs si habeat specialem delegatam potestatem pro ejusmodi votorum dispensatione. In his autem casibus, in quibus vota sunt revera reservata, nihil possunt alii Episcopo inferiores aut privilegiati, habentes generalem tantùm facultatem cum exceptione votorum reservatorum; aliud est de illis commutandis in æquale bonum, quando revera non sunt reservata; nimirum quando sunt vel pœnalia, vel conditionata ante impletam conditionem; vel temporalia, vel partialia &c.

CAPUT XXVII.

De necessariâ ad valorem dispensationis aut commutationis voti servandâ formâ.

Dico 1. Ad valorem dispensationis (idem semper intellige de commutatione) necessariò requiritur, ut ex liberâ Prælati aut dispensantis voluntate proveniat. Hinc dispensatio interdum est nulla; quia per deceptionem aut subreptionem obtenta est; fuit enim involuntaria. Dispensatio autem est nulla seu fit irrita. 1. Ex taciturnitate veri, quando vel substantia ipsius voti non satis declaratur, v. gr. si habens votum castitatis dicat se voviſſe non nubere; vel non proponitur causa ad voti dispensationem sufficiens; nisi dispensans sciat esse aliam causam justam & sufficientem, propter quam dispensat. 2. Ex admixtione falsi, quando vel additur, demitur-vè aliquid voto, quod ejus substantiam mutet, sive dicendo falsum, sive negando verum; vel admiscetur aliquid falsum ad voti substantiam spectans. Si autem proponantur duæ dispensationis cau-

sæ, quarum una sit vera ac per se sufficiens sola ad talem dispensationem prout hîc & nunc conceditur, & altera addatur falsa ut facilius dispensatio obtineatur, non ita tamen movens dispensantem ut ob illam dispenset; tunc non videtur dispensatio fore invalida. Unde

Dico 2. Quando veritas quæ proponitur, sufficienter declarat & voti substantiam & justam dispensationis causam, si aliquid taceatur aut falsò addatur quod quidem si dispensans sciret, difficilius concederet dispensationem, sed absolutè non obstante hoc, eam concederet; tunc non censenda est dispensatio invalida ac subreptiva; secùs verò, si cognitâ illa re occultatâ aut falsitate dispensationem concessurus non fuisset. Deinde dispensatio voti per gravem metum obtenta, si non obstante hoc metu, processerit ex vero dispensantis consensu & justa fuerit dispensandi causa, non est invalida naturali nec positivo jure.

Dico 3. Ad valorem seu effectum dispensationis voti requiritur, ut dispensantis voluntas sufficientibus signis patefiat; nulla tamen in hoc præscripta est verborum forma. Sylv. Palud. &c.

Finis Tomi Undecimi.

THEOLO-

THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI SUAREZ,
E SOCIETATE JESU,
SUMMA SEU COMPENDIUM.

TOMUS XII.

DE VIRTUTE ET STATU RELIGIONIS.

PARS TERTIA.

TRACTATUS VII.

DE STATU PERFECTIONIS ET RELIGIONIS.

LIBER I.

DE STATU PERFECTIONIS VARIISQUE EJUS MODIS.

CAPUT I. & II.

Quid sit status vitæ Christianæ, & quotuplex?

DICO 1. Status sumitur hîc pro aliquo stabili vivendi genere; & ad duos reducitur; nimirum ad statum servitutis & libertatis. Hinc statûs stabilitas seu firmitas ex variâ causâ oritur juxta materiam in quâ versatur, v. gr. firmitas seu immobilitas statûs servitutis humanæ oritur ex justo dominii titulo in servum; statûs libertatis naturalis ex lege naturæ. Sic stabilitas statûs peccati, qui est status servitutis, oritur vel ex proclivitate ad peccandum, vel ex difficultate regressûs ad gratiam; statûs gratiæ, qui est status servitutis Dei, sed veræ libertatis, oritur ex ipsâ gratia. Similiter stabilitas statûs regularis, qui ad statum servitutis reducitur, oritur ex professione, vel voto, vel pacto; status sæcularis, qui est status libertatis à jugo Religioso; oritur à naturali proprio libertatis jure; status Clericalis, qui sub sæculari continetur, oritur vel à Sacramentali non iterabili, vel à charactere indelebili. Idem cum proportione dic de statu conjugii, virginitatis, viduitatis. Jam verò status vitæ Christianæ, est ipsa Ecclesia triumphans & militans; sed hîc solum agimus de statu Ecclesiæ militantis, qui est quidam Religionis modus ad salutem & beatitudinem æternam necessarius, ac in fide Christi fundatus.

Dico 2. In Ecclesia status prout dirigitur ad commune bonum, dividitur in Clericalem & Laïcum; prout dirigitur ad spirituale singulorum bonum, dividitur in varios Religionis status, qui ex Divinâ manant institutione. *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est* &c. Matth. 19. *Unusquisque proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius verò sic.* 1. Cor. 7. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes* &c. Hinc optimè & adæquatè dividitur status vitæ Christianæ in statum vitæ communis, qui non obligat ad perfectionem, seu ad opera consiliorum Evangelicorum & supererogationis, etiamsi ea non impediat aut vetet; & in statum perfectionis, qui ultrà opera vitæ communis addit opera supererogationis & consiliorum; adeoque uterque hic status inter se distinguitur tanquam includens & inclusum. Hinc subdivisio quâ Sanctus Augustinus distinguit statum vitæ Christianæ in 4. membra, conjugatorum, Clericorum, Religiosorum, Episcoporum, continetur in prædictâ bimembri divisione.

CAPUT III.

Quænam sit illa perfectio Christiana ad quam perfectionis status ordinatur?

Nota: Perfectio potest tribui soli charitati vel essentialiter seu substantialiter, vel principaliter, vel totaliter tanquam adæquatæ & unicæ totius perfectionis causæ. Hinc

Dico 1. Perfectio vitæ Christianæ ac Sanctitas non solum essentialiter in solâ charitate; (per charitatem intelligendo simul gratiam sanctificantem); sed etiam in ea principaliter consistit, adeoque perfectionis status principaliter & essentialiter ad charitatem ordinatur. *Super omnia autem charitatem habete* 1. Cor. 12. Insuper finis hujus perfectionis & primaria causa movens ad omnia perfectionis opera in solâ charitate consistit. *finis præcepti, charitas de corde puro.* 1. Tim. 1. *charitas patiens est, benigna est, omnia credit* &c. 1. Cor. 14. tamen

Dico 2. Totalis perfectio vitæ Christianæ absolutè sumpta, non in solâ charitate sita est; sive solâ charitas non est formalis vitæ Christianæ perfectio; nam aliæ virtutes & earum operationes multum etiam conferunt ad vitæ Christianæ perfectionem, vel ut instrumenta charitatis, v. gr. jejunia, mortificatio, cilicia &c. quibus illa utitur ad perficiendam ejusmodi actuum honestatem; vel ut accidentia essentialis perfectionis: licet enim hic status habeat charitatem seu essentialem perfectionem, si careat aliquâ aliâ virtute, dicitur imperfectus quoad accidentale. Deinde non solum charitas, sed etiam aliæ virtutes illâ informatæ, sunt meritoriæ præmii essentialis.

CAPUT IV.

Ad qualem charitatis perfectionem ordinetur perfectionis status?

Nota: Iste perfectionis status non requirit, ut clarè patet, amorem Dei infinitæ perfectionis, nec etiam actualis Dei amoris perpetuam immutabilitatem, quæ nullum defectum, nè venialem quidem patiatur. Sed

Dico 1. Charitatis perfectio ab statu perfectionis intenta consistit formaliter in habitu charitatis non absolutè, sed ita disposito ut promptè & sine impedimento ex parte subjecti, possit & elicere & imperare actus; ut tamen ad hanc permanentem ac perfectam dispositionem perveniatur, obtineaturque ista proxima habilitas & promptitudo ad benè operandum, debet juxta legem ordinariam præcedere bonorum actuum frequentia; & ut conservetur, debet iterum similium actuum frequentia subsequi; atque ita potest dici, vitæ perfectio antecedenter & consequenter in actuali, licet non continua, virtutis operatione consistere.

Dico 2. Prædictæ vitæ perfectio non requirit aliquam certam charitatis habitualis intensionem; quia hæc perfectio in quadam convenienti dispositione & habilitate proximà ad perfectè operandum juxta Christi præcepta & consilia posita est. Hæc autem bona dispositio sive cum minori sive cum majori charitatis intensione potest obtineri & permanere. Hinc perfectus potest fieri imperfectus, etiamsi non peccet mortaliter, atque ita eamdem gratiæ seu charitatis intensionem retinere.

Dico 3. Non tantum dilectio Dei, sed etiam proximi per se ad vitæ Christianæ perfectionem & perfectionis statum pertinet; quia utrumque præceptum amandi Deum & proximum essentialiter ac per se pertinet ad charitatem; principaliter quidem ac per se primò prout ad Deum terminatur, secundò verò prout ad proximum, una enim & eadem est charitas quæ ad Deum & ad proximum inclinat ut ad suum essentiale objectum, quamvis tendat ad Deum diligendum propter se tanquam objectum primarium; & ad proximum diligendum propter Deum tanquam objectum secundarium. Multo autem magis dilectio Dei, quâ impletur ejus voluntas, per se primò pertinet ad charitatis perfectionem. Denique ut charitas in perfecto vitæ statu esse censeatur, sive ut homo in statu perfectorum esse absolutè dicatur, requiritur cordis puritas & quædam in ipsâmet charitate habilitas ad promptè operandum in totâ suâ materiâ sive eliciendo sive imperando actus bonos, & ad cavendum omnes defectus qui ejus fervorem impedire possent.

CAPUT V.

Quid sit status perfectionis, & quomodo à perfectione distinguatur?

Nota. Potest quis esse perfectus, v. gr. conjux in matrimonio, & non esse in statu perfectionis; & contrà potest quis esse in statu perfectionis v. gr. Religiosus, & non esse perfectus, imò nec justus. Hinc

Dico: Status perfectionis est quædam vitæ professio, sive quidam vivendi modus firmus & stabilis ad propriam vitæ Christianæ perfectionem exercendam & assequendam institutus, ex qua descriptione quomodo distinguatur ab ipsâ perfectione quam in cap. præc. explicuimus satis patet; status enim perfectionis comparatur ad perfectionem tanquam actus primus ad secundum, aut tanquam medium ad finem. Quinque autem ad statum perfectionis requiruntur conditiones: 1. Ut hic vivendi modus sit externus & visibilis adeoque per externam actionem aut quasi professionem assumatur. 2. Ut hujusmodi vitæ professio aliquam habeat conjunctam obligationem permanendi in tali vivendi genere. 3. Ut talis obligatio cum aliqua solemnitate fiat. 4. Ut talis status sit ad exercenda perfectionis opera institutus. 5. Ut hæc opera seu actiones, ad quas dictus status ordinatur, sint externæ.

CAPUT VI. VII. VIII. & IX.

An in lege gratiæ, consilia distinguantur à præcepto?

Dico 1. Hæreticum est negare distinctionem inter consilia & præcepta; contra Calvin. Luther. &c. qui eam negant. *Probatur* 1. ex *Scriptura*, Matth. 19. ubi Christus consulit cælibatum & voluntariam paupertatem, & non præcipit; ergo consilium Evangelicum distinguitur à præcepto. *Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cælorum. Qui potest capere capiat.* Item *si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes.* Sic 1. Cor. 7. *de virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* &c. *beatior erit* (nempe vidua), *si sic permanserit.* Item Act. 5. de Anania; *nonne manens tibi manebat, & venum datum erat in tua potestate?* Non ergo erat opus præcepti res suas Deo vovere seu offerre; adeoque in lege Evangelica, non omnia bona opera sunt de præcepto. Idem Sancti Patres sæpius ostendunt. 2. *Ratione* non omnia bona opera sunt nobis præcepta sive naturali sive positiva lege, v. gr. fundere istam orationem, dare istam eleemosynam, &c. ergo dantur aliqua bona opera quæ non sunt præcepta; adeoque quæ possunt consuli, seu quæ cadere possunt sub consilio; nam de ratione consilii est ut sit de bono opere non præcepto, & per hoc maximè distinguitur consilium à præcepto, uti ait Hier. Epist. 22. ad Eustach. *ubi præceptum, ibi est necessitas servientis; ubi consilium, ibi offerentis arbitrium.* Deinde ad opus consilii requiritur, ut sit opus melius quàm ejus oppositum, aut quam aliud sibi incompossibile; quin etiam aliqui requirunt ut sit opus melius quam opus præcepti in eadem materia; v. gr. melius est servare virginitatem quàm non fornicari; sed hoc non est universaliter verum. Unde istud opus melius quàm ejus oppositum, cum non sit præceptum, distinguetur ab opere præcepto; id est consilium à præcepto.

Dico 2. Consilia ex parte materiæ, alia sunt generalia quæ multum conferunt ad alias omnes virtutes acquirendas; nempe hæc tria tantum; voluntaria paupertas, castitas & obedientia; alia particularia quæ circa cujusvis virtutis materiam non solum in operanda virtute, sed etiam in cavendis malis per certa media & circumstantias adhibitas versari possunt; & sic hæc possunt esse plurima & varia juxta cujusvis rei materiam. Quæ circa hoc ab Hæreticis objiciuntur, sic solvuntur: 1. Paulus ad Phil. dicendo: *quæcumque sunt vera, quæcumque pudica* &c. *quæcumque bonæ famæ*, &c. *hæc facite.* Hortatur Christianos non tantum ad bona opera quæ sunt de præcepto, sed ad omnia bona opera generaliter, sive sint de præcepto sive de consilio. Idem dic de loco ad Eph. 6. & Joan. 13. &c. 2. Præceptum dilectionis Dei, *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* &c. non excludit multos bonos alios actus qui non sunt de præcepto, sed tantum

tum de consilio, saltem pro eo tempore, quo alia præcepta non obligant. 3. Charitas non habet quidem mensuram quoad exercitium & fervorem; sed habere potest quoad obligationem & determinationem, sicque intelligenda sunt D. August. & D. Thom. quædam loca difficiliora. 4. Negatur non posse dari respectu Dei opera supererogationis, id est opera quæ superent id quod Deus mandavit quando dicitur: *cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite servi inutiles sumus*, Luc. 17. id est, nihil adhuc sua sponte, sine præcepti obligatione fecerunt, sed tantum ea quæ ex præcepto tenebantur facere; imo hæc adimpleverunt non tam suis viribus quàm Dei gratia. 5. Consilium purum & quatenus tale, nullam inducit obligationem, nequidem sub veniali; non enim est præceptum; quia consilium Dei externum seu nobis propositum immediatè, solum indicat Divini intellectûs dictamen judicantis & approbantis id quod consulit; tanquam utilius & convenientius ad vitam beatam facilius & perfectiùs consequendam; & licèt sit signum alicujus divinæ voluntatis, non tamen talis voluntatis quæ aliquam obligationem etiam levem indicet; sed est tantum signum simplicis affectûs & complacentiæ in tali meliori bono, quæ de se non sufficit ad obligationem inducendam; non autem signum efficacis voluntatis.

CAPUT X. & XI.

An Christiana perfectio includat consiliorum observationem; & an magis consistat in consiliorum quàm in præceptorum observatione.

Dico 1. Cum suprà exposuerimus duplicem charitatis perfectionem, alteram essentialem, alteram accidentalem; hinc inferimus perfectionem vitæ Christianæ necessariò includere non tantum essentialem, sed etiam accidentalem charitatis perfectionem; adeoque illam non posse acquiri sine consiliorum observatione, non omnium quidem, sed eorum quæ cujusque perfectionis statui, v. gr. pauperum, divitum, incipientium, proficientium, perfectorum, &c. in particulari proportionata sunt.

Dico 2. Christianæ vitæ perfectio principalius præceptorum quam consiliorum observationem requirit; essentialis enim rei perfectio, principalior est quam accidentalis; atqui observatio præceptorum est essentialis, consiliorum accidentalis; ergo &c. Status autem perfectionis non tantum ad præceptorum aut consiliorum disjunctim, sed ad utriusque simul observationem ordinatur; attamen principalius præcepta, utpote majoris momenti, quàm consilia respicit; qui enim in uno præcepto offendit, factus est omnium reus; non sic de consiliis. Verum

Dico 3. Ipse perfectionis status in suo esse ac per se constituitur ordinariè per opera consiliorum; quia nullus ordinariè sub præcepto, sed ex consilio assumit statum perfectionis; imo potest aliquis vivere in statu perfectionis, & transgredi præcepta; v. gr. Religiosus existens in peccato mortali. Nec præcepta habent pro suo fine perfectionem consiliorum.

CAPUT XII.

An status perfectionis necessariò inducatur aut assumatur per aliquem actum qui obligationem pariat?

Dico 1. Status perfectionis non potest ab extrinseco imponi, neque ejus obligatio sine propriæ voluntatis ejus qui eum assumit, consensu, v. gr. nemo potest constitui in statu Religionis sine proprio consensu, etiamsi à superiore jussus.

Dico 2. Actus, quo perfectionis status constituitur, fit ordinariè per votum Deo emissum, v. gr. status Religiosus; sæpius tamen debet adjungi aliqua donatio, traditio aut contractus; & interdum potest constitui per alium contrahendæ obligationis modum sine proprio voto, v. gr. status Episcopalis, qui non per votum, sed per talis muneris acceptationem constituitur. Actus autem exterioris promissionis aut voti, licèt occultus, potest sufficere ex natura rei ad constituendum statum & ad obligationem inducendam. Denique ad proprium perfectionis statum requiritur ut fiat per actum qui & ad perpetuò permanendum in tali vivendi genere, & ad observandum seu exercendum in eo aliquod perfectionis opus obliget.

CAPUT XIII. & XIV.

De divisione statûs perfectionis.

Nota: Status perfectionis sumitur, modò pro gradu perfectionis seu termino ad quem res vel qualitas per suum augmentum tandem pervenit; modò pro stabili vivendi modo in ordine ad aliquem finem. Hinc

Dico 1. Status perfectionis dividitur in statum incipientium, proficientium & perfectorum; incipientium id est qui passionibus nondum domitis difficulter & periculose virtutis opera exercent; proficientium, id est qui passionibus jam sedatis facilius virtutum studiis & charitatis augmento incumbunt; perfectorum, id est qui per longam passionum suarum edomitarum victoriam sese promptè & delectabiliter in perfectissimo charitatis munere, sive in perfectissima Dei & proximi dilectione exercent; incipientes sunt in via purgativâ, proficientes in illuminativâ, perfecti in unitivâ. Unde ista triplex divisio non est in tres species perfectionis status totaliter diversas; sed in tres totius statûs partes; seu divisio vel *accidentis in subjecta*, quia status perfectionis est quasi quoddam accidens hominibus illis inhærens, qui talem statum profitentur; alii enim sunt incipientes, alii proficientes, alii perfecti; vel *subjecti in accidentia*, quia status perfectionis est quasi subjectum diversorum accidentalium vivendi modorum; alius enim inchoatus est, alius provectus, alius perfectus; primus consistens in charitate & quavis alia virtute incipiente, secundus in proficiente, tertius in perfectâ.

Dico 2. Status perfectionis convenienter dividitur in statum perfectionis acquirendæ, in quo tanquam in schola docentur homines modum acquirendæ & obtinendæ perfectionis, qualis est status Religiosorum; & in statum perfectionis exercendæ, in quo quis tenetur perfectionis opera exercere, sive perfectionem aliis indere ac communicare, etiamsi ex vi istius statûs non doceatur propriam perfectionem acquirere, qui ex vi dignitatis supponitur jam esse in statu perfectionis acquisitæ, qualis est status Episcoporum. Non est tamen extra rationem hujus status Episcoporum in eo simul perfectionem exercere, novam acquirere, acquisitam augere; non enim sunt in summo perfectionis apice, sed in statu quo debent aliorum perfectioni ac saluti prospicere.

CAPUT XV. & XVI.

De statu perfectionis Episcoporum.

Dico 1. Episcopi ratione sui muneris Episcopalis sunt in statu perfectionis non tanquam in via ad illum, sed tanquam in termino, qui proprie dicitur status perfectorum & perficientium alios. Episcopatus enim includit non tantum consecrationem cum potestate ordinis, sed etiam Prælationem cum potestate jurisdictionis; quæ duo ad magnam personæ dignitatem & perfectionem pertinent; deinde habet absolutam immutabilitatem moralem; quia eo ipso quod semel acceptatur, perpetuam secum affert obligationem in tali munere permanendi; ita ut non possit pro suo libitu dimitti; non tamen ad hunc statum constituendum requiritur votum de aliquorum consiliorum observatione, Episcopatus enim de se nullum necessariò votum requirit.

Dico 2. Vinculum Episcopi cum suâ Ecclesiâ, non est jure naturali aut Divino indissolubile. Ita communiter DD. contra Cajet. & Vasq. quia nec ex solâ ratione naturali, nec ex traditione Ecclesiastica ostendi potest dari jus naturale aut Divinum, quo fiat indissolubile; Papa enim, qui est proprius Romanæ Ecclesiæ Episcopus, potest renunciare licitè omni suæ dignitati; nec Episcoporum translatio est contra jus Divinum. Jura autem prohibent nè Episcopi suas Ecclesias deserant, nempe sine sedis Apostolicæ licentia; quia in assumptione muneris Episcopalis quoddam pactum intervenit inter Episcopum & ipsius Ecclesiam, vi cujus tenetur Episcopus non recedere à munere suscepto sine consensu suæ Ecclesiæ seu eligentium; ideoque vocatur conjugium spirituale; sed cum non sit ratum per solam electionem ab ipso electo acceptatam, sed requiratur Papæ confirmatio, ut sit firmum vinculum; ita etiam per Papæ authoritatem potest hoc vinculum dissolvi. Licet enim Christus constituerit ut Episcopi essent ordinarii suarum Ecclesiarum Pastores; determinatio tamen quoad modum regiminis ac jurisdictionis, & quoad Prælationis perpetuitatem seu immobilitatem non est ex immediatâ Christi institutione, sed eam vicario suo commisit, ut ab illius prudenti ac rationabili arbitrio penderet; Christi autem Vicarii seu Papæ determinarunt ut Episcopalis curâ ita esset perpetua, ut sine Papæ licentiâ dimitti non posset; atque ita istâ perpetuitatis determinatio non est immediatè sed tantùm mediatè ex Divinâ Christi institutione. Unde ista vinculi Episcopalis dissolutio in cap. *inter corporalia.* De translat. Episc. dicitur esse soli Romano Pontifici reservata *non tam constitutione Canonicâ, quàm institutione Divinâ.* Non ergo hæc Episcopatûs immobilitas cum obligatione non deserendi cum suâ sponte oritur ex peculiari voto, quo Episcopus se obligat ad perpetuam talis Ecclesiæ Pastoralem curam, ut videtur sensisse D. Thomas: sed juxta Cajet. D. Thomas ibi locutus est de voto latè sumpto, id est de pacto, quo ad tale munus se obligat Episcopus.

CAPUT XVII.

An Prælati seculares Episcopis inferiores, aut etiam parochi sint in statu perfectionis exercendæ?

Dico 1. Simplices Sacerdotes ex vi sui ordinis & characteris Sacerdotalis habent statum altiorem & sanctiorem; qui status ab eis nonnulla perfectionis opera requirit, v. gr. Missæ Sacrificium, &c. ob quorum obligationem meritò dici possunt existere aliquo modo, saltem inchoativè, in statu perfectionis exercendæ.

Dico 2. Probabile est Prælatos Episcopo inferiores, v. gr. Abbates perpetuos Religiosorum ordinum superiores, & alios similes, etiam sæculares, & vi sui muneris perpetui & obligationis esse in statu non tantum acquirendæ perfectionis, sed etiam exercendæ, seu in statu alios perficiendi. Parochi autem spectato communi usu recepto, non tam statum seu stabilem vivendi modum, quàm ministerium mutabile seu officium pro aliquo tempore assumunt: Attamen hi, sicuti alii inferiores Pastores, sive partialem sive totalem Episcopi jurisdictionem habentes, ex parte objecti seu operum exercendorum, censentur esse in statu perfectionis exercendæ seu habere proprium munus ac statum & obligationem exercendi vitæ perfectæ actiones, v. gr. juxta Conc. Trid. *pascendi gregem verbo & exemplo in omni bonorum genere, Sacrificium & Sacramenta dignè offerendi ac ministrandi, & corporalibus ac spiritualibus operibus misericordiæ incumbendi.* Nec obstat quod Episcopi sint in altiori perfectionis exercendæ gradu; quia sicut in statibus acquirendæ perfectionis, unus potest esse alio perfectior, ut postèa ostendemus; ita etiam sub communi perfectionis exercendæ statu, potest esse varietas & inæqualitas in perfectionis gradu.

CAPUT XVIII.

An status Episcoporum sit perfectior quàm Religiosorum?

Dico 1. Episcoporum status est perfectior quocumque statu Religioso; ac proinde status perfectionis exercendæ ex suo genere perfectior est quàm acquirendæ. *Probatur* ex conciliis, Patribus, & opetum ab Episcopis exercendorum excellentiâ, qualia sunt universaliori modo alios docere, & illuminare verbo ac exemplo, prædicare verbum Dei, &c. Attamen status Episcopalis propter adjuncta præsumptionis, ambitionis, avaritiæ in eo appetendo pericula, non est ordinatiè materia voti, qualis est status Religiosus, licèt minus perfectus; ubi non sunt ista pericula, adeoque utilitate, non nobilitate, Episcopalem superat; quamvis interdum, sublatis istis periculis aut in necessitate posset etiam fieri votum acceptandi statum Episcopalem tanquam melius seu majus bonum. Hinc licèt votum non acceptandi statum Episcopalem, si fiat debito modo, sit validum, & votum non ingrediendi Religionem, per se loquendo sit invalidum; non tamen sequitur Episcopalem statum esse minus perfectum quàm Religiosum, sed esse minùs securum & pluribus periculis expositum. Deinde Religiosus quidem status interdum exercet actiones spectantes ad statum perfectionis exercendæ circa alios, seu eis communicandæ; sed illas exercet tantum ministerialiter, & per quamdam delegationem à supremis Prælatis acceptam; ideoque talis status non attingit excellentiam statûs Episcopalis, ad quem principaliter & quasi proprio jure spectant istæ actiones. Prælatura Religiosa si sit perpetua, meretur nomen statûs, inferioris tamen Episcopalis; si non sit perpetua, meretur solum nomen officii.

CAPUT XIX. & XX.

An ſtatus Epiſcopalis ita ſit perfectus, ut per ejus aſſumptionem votum ingrediendi Religionem impleatur?

Nota: Quæritur an is qui vovit ingredi Religionem, & ante expletum votum vocatur ad Epiſcopatum, poſſit licitè & ſine voti tranſgreſſione Epiſcopatum accipere, quaſi votum in melius commutando, aut per fortius vinculum illud extinguendo, ita ut non amplius teneatur votum implere. Hinc

Dico 1. Votum ingrediendi Religionem, per Epiſcopatûs acceptationem nec extinguitur nec impletur; adeoque peccat is, qui habens votum Religionis, ante illud impletum, aſſumit ſuâ voluntate & ſine ſpeciali diſpenſatione ſtatum Epiſcopatûs; & qui ſic eum aſſumpſit, tenetur Epiſcopatui renunciare, ut votum Religionis impleat; quamvis illo impleto poſſit iterum Epiſcopatum acceptare, ſi ad illum eligatur. Cajet. Rich. Azor. Sanc. &c. contra Abbat. Antonin. Henr. &c. dicentes non frangi iſtud votum, acceptando Epiſcopatum, ſed extingui; ac proinde nihil in eo peccari, nec relinqui obligationem renunciandi Epiſcopatui, & implendi votum. *Probatur* autem aſſertio, præcipuè ex cap. *per tuas.* de voto, cujus genuinum ſenſum variis modis fruſtrà volunt eludere Authores contrarii. Ratio eſt, quia licèt ſtatus Epiſcopalis ſit perfectior Religioſo; tamen nec virtualiter nec eminenter per aſſumptionem Epiſcopatûs impletur votum Religionis; nam hoc Religionis votum complectitur multa conſiliorum Evangelicorum & perfectionis opera, quæ in ſtatu Epiſcopali non inveniuntur; ergo nullo modo impletur per Epiſcopatûs aſſumptionem; poteſt quidem per aſſumptionem perfectioris ſtatûs impleri votum aſſumendi minùs perfectum, quando uterque eſt ejuſdem generis; v. gr. duæ Religiones, ita ut minus perfecta includatur in magis perfectâ; ſed non quando uterque ſtatus eſt diverſi generis, v. gr. Epiſcopalis & Religioſus ſtatus, ubi Epiſcopalis non includit Religioſum; imò non poteſt quis amplecti ſtatum Religioſum retinendo Epiſcopalem; ſecus contrà.

Dico 2. Epiſcopus confirmatus, qui ante aſſumptum Epiſcopatum habebat votum ingrediendæ Religionis, non poteſt ſine licentiâ Papæ renunciare ſuo Epiſcopatui, ut votum impleat. Azor. & Sanch. contra Cajet. & Tabien. quia non obſtante voto valida fuit Epiſcopatûs collatio, vinculumque inter Epiſcopum & Eccleſiam contractum eſt, quod non poteſt ſolvi ſine Papæ licentiâ juxta cap. *inter corporalia* &c. Deinde ejuſmodi Epiſcopus non tantum debet licentiam petere, ſed etiam ſuam voti obligationem Papæ proponere, qui probabilius non poteſt ſine ſpeciali causâ ſpectante ad Eccleſiæ utilitatem, vel ſufficiente ad voti diſpenſationem, dare licentiam renunciandi Epiſcopatui; alioqui ſi ſine voti narratione negetur licentia dimittendi Epiſcopatum, remanebit adhuc ſuo voto obſtrictus; ſecus ſi datâ licentiâ dimittendi Epiſcopatum ex juſtâ causâ, impleat votum; quia ſic poteſt ſuæ famæ conſulere ſine ſui peccati ſeu tranſgreſſionis ſui voti manifeſtatione. Epiſcopi autem votum de ingrediendâ Religione emiſſum poſt ſuſceptum Epiſcopatum, non eſt neceſſariò explicandum cùm petitur licentia illum dimittendi, quia tunc iſtud votum includit hanc conditionem: *Si licentia Epiſcopatum dimittendi fuerit conceſſa;* nec videtur ſemel negatâ licentiâ teneri illam rurſus petere, niſi augeatur cauſa eam concedendi.

CAPUT XXI.

An ſtatus inferiorum Prælatorum vel parochorum ſit perfectior ſtatu Religioſo?

Dico: Videntur hi ſtatus ſe mutuo habere, ſicut excedens & exceſſum; abſolutè tamen loquendo videtur ſtatus Religioſus eſſe perfectior: nam ſi iſti ſtatus conſiderentur in ordine ad nos, non eſt dubium quin ſtatus Religioſus ſit præferendus tanquam aptior & longè utilior ad morum innocentiam, virtutum augmentum, Divini obſequii fervorem, æternæ beatitudinis adoptionem; & in hoc ſenſu ſtatus Religioſus eſt melior, perfectior & utilior ſtatu Prælationis infra Epiſcopalem aut illi æquivalentem poſito; & id liquet ex ſenſu Patrum. Si autem ſpectentur ſecundum ſe & in ordine ad propria munia, poteſt dici ſtatus iſtorum Prælatorum aut parochorum eſſe perfectior; cum ipſi ex vi ſui ſtatûs teneantur verbo, exemplo, Miſſæ Sacrificio, Sacramentorum adminiſtratione alios purgare, illuminare, perficere; & ſic conciliantur oppoſitæ hac in re ſententiæ.

LIBER II.

De Religioſi ſtatûs eſſentiâ, origine, votis quibus conſtituitur, & aliis ad hæc ſpectantibus.

CAPUT I. & II.

Quid ſit ſtatus Religioſus, & an ad illius eſſentiam neceſſariò requirantur tria & ſola paupertatis, caſtitatis & obedientiæ vota?

Dico 1. Religioſus ſtatus latè ſumptus comprehendit omnes qui per aliquod votum, v. gr. caſtitatis aut aliud, ac per ſpecialem vivendi modum ſe Dei obſequio mancipant; ſtrictè autem ſumptus ſignificat tantum eos qui tria ſubſtantialia paupertatis, caſtitatis & obedientiæ vota in Religione approbatâ emittunt. Statum igitur Religioſum ſumendo latè, ſtatus perfectionis acquirendæ & ſtatus Religionis erit idem; quia hic & ille habent eumdem finem, nempe perfectionem charitatis in via & patriâ, Deique peculiarem cultum ac gloriam; atque ad hunc finem utuntur conſimilibus mediis, id eſt non ſola præceptorum, ſed etiam conſiliorum vel ſaltem alicujus conſilii obſervatione; non eſt enim opus ut unaquæque Religio omnia conſilia amplectatur; ſine tamen aliquibus aut aliquo, non poteſt dici nec eſſe Religioſus ſtatus. Hinc patet ſtatum Religionis & ſtatum perfectionis acquirendæ ſolis nominibus differre, ſi cum proportione ad finem & media comparentur.

Dico 2. Ad ſtatum Religioſum ſtrictè ac propriè dictum ac perfectum requiruntur neceſſariò tria illa eſſentialia paupertatis, caſtitatis & obedientiæ conſilia ſeu vota. D. Thom. & omnes TT. *probatur.* quia cum ſtatus Religioſus ſit ſchola perfectionis acquirendæ, ad hanc acquirendam abſolutè requiritur 1. Abdicatio bonorum temporalium ſeu paupertas. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes*, Matth. 19. cura enim opum impedit ſtudium perfectionis; ſpinæ ſuffocant ſementem.

2. Cæ-

2. Cœlibatus, quia *qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo; quid autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi* &c. 1. Cor. 7. Status enim conjugalis dividit cor. 3. Obedientia erga Prælatum ad securè incundam perfectionis viam.

Dico 3. Hæc tria consilia per se sufficiunt ad substantiam Religiosi statûs constituendam; quia juxta D. Thom. sufficiunt. 1. Ad omnia removenda quæ charitatis fervorem impediunt. 2. Ad excludendum omnem animi inquietudinem & nimiam sollicitudinem sæcularem quæ perfectionis progressum maximè solent retardare. 3. Ad se & omnia sua totaliter Deo offerendum. Omnia alia consilia ad Religiosi statûs perfectionem conducentia sub his tribus virtualiter continentur.

Dico 4. Qui tantum unum alterum-vè ex his principalibus consiliis profitetur, vel omnia imperfectè; quamvis non possit dici tenere simpliciter Religionis statum; tamen aliquo modo Religiosum statum participat, & status ille lato modo dicitur Religiosus; quia si habeat sufficientem firmitatem, est modus vivendi ad charitatis perfectionem acquirendam spiritualiter ordinatus per consiliorum semitam supra communis vitæ genus, v. gr. status Eremitarum.

CAPUT III. & IV.

An ad statum Religiosum requiratur obligatio voti perpetua, & præter tria vota essentialia, sui ipsius traditio seu promissio humana?

Dico 1. Ad statum Religiosum non sufficit propositum observandi tria principalia consilia paupertatis castitatis & obedientiæ, sed requiritur obligatio permanendi toto vitæ tempore in tali vivendi genere quantum est de se, & firmata quidem per tria essentialia vota Deo voluntariè facta; nec sufficit sola promissio homini facta, sed Deo facienda est, seu debet esse votum; quia per statum Religiosum, homo se Deo consecrat ac devovet; & ad hunc requiruntur tria prædicta vota. Dum in aliquibus Religionibus fit professio per solum obedientiæ votum juxta regulam, sub illo duo alia castitatis & paupertatis vota implicitè comprehenduntur.

Dico 2. Supposito duplici statu Religioso, uno qui in communitate Religiosa reperitur, quique nunc solus in usu est; altero qui in vitâ privatâ aut solitariâ haberi potest; qualis fortasse fuit in Apostolis, in primis Anachoretis, in virginibus Sacrum virginitatis velum olim accipientibus ac privatam vitam religiosè agentibus; hoc, inquam, supposito, homo per vota Religiosa ita se totum tradit Deo quasi in holocaustum, ut dominium sui in eum speciali modo transferat, illius servituti singulariter addictus; hoc tamen non fit, sive hæc traditio non valet, nisi talia vota Dei nomine acceptentur per Ecclesiam; quia cum status Religiosus sit status Ecclesiasticus, debet fieri per traditionem validam in foro Ecclesiæ, non potest autem esse valida in foro Ecclesiæ nisi per eam acceptetur. Deinde traditio non habet valorem ad transferendum dominium in alterum, nisi ab eo acceptetur; sed Deus immediatè per se ipsum non acceptat donationem sibi factam; ergo debet per Ecclesiam vel per Ministrum ab ea deputatum acceptari; adeoque hæc traditio in manibus alicujus hominis debet fieri; quia Deus non suscipit curam immediatè gubernandi per se ipsum privatam personam. Hinc

Dico 3. Ad proprium Religiosi statûs vinculum, quando ille in communitate Religiosa assumitur, præter tria vota essentialia immediatè Deo facta, quibus Religiosus Deo obligatur, requiritur peculiaris obligatio humana per modum pacti reciproci, quo Religiosus se Religioni tradit ac obligat; & Religio acceptando Religiosi traditionem, se vicissim ei obligat ad eum alendum, conservandum, regendum tanquam suum membrum. Cum enim Religiosus fiat membrum unius corporis mystici, id est Religionis, id debet per mutuam inter partem & totum unionem moralem fieri, sive per mutuam obligationem traditionis & acceptationis.

Dico 4. Status Religiosus privatim & sine unione cum aliquâ communitate Religiosâ assumptus, licèt non possit fieri sine habitudine ad aliquem hominem cui vovens se obligat, eique tribuat in se potestatem; interdum tamen potest fieri vel per pactum speciale cum tali personâ acceptante illud Dei nomine, ex quo reciproca oriatur obligatio; vel sine pacto, sive sine speciali promissione directè ac proximè homini factâ, per sola vota Deo emissa, & peculiari modo ab homine acceptatâ, loquendo nempè ex solâ rei naturâ, & secluso omni jure Ecclesiastico; v. gr. posset quis tria vota essentialia Deo emittere coram suo confessario illa acceptante, nullam ei promissionem faciendo, sed retinendo libertatem eligendi modò istum, modò alium cui obedientiam præstaret.

CAPUT V.

An ad statum Religiosum constituendum vota debeant esse solemnia?

Nota 1. Votum solemne & simplex, licet inter se distinguantur, tamen in essentiali voti ratione conveniunt, suntque univocè votum; unde solemne differt à simplici tanquam includens & addens aliquid quod simplex non includit; id autem quod addit, non est essentiale voto quatenus votum est talis materiæ, sed est essentiale voto quatenus solemne.

Nota 2. Duplex est voti solemnitas; alia accidentalis & quasi extrinseca, quæ in certo ritu & cæremoniis externis consistit, sed sine eo quod requiritur ad substantialem; alia substantialis, quæ præter alia, specialiter duo requirit; nimirum unum qui promittit ac se offert, & alium qui eum acceptat nomine Ecclesiæ seu Dei, habendo legitimam ad hoc potestatem. Istæ duæ solemnitates sunt inter se separabiles, & simul possunt etiam inter se conjungi. Votum accidentaliter solemne, dicitur solemne secundum quid, substantialiter solemne, dicitur simpliciter solemne.

Dico 1. Ad statum Religionis constituendum, moraliter necessarium est ut vota sint solemnia saltem accidentaliter & secundum quid; sive ut fiant cum aliquâ saltem solemnitate extrinsecâ; quamvis in rigore non sit id necessarium ad actûs valorem, nisi aliud vel communi vel privato Religionis jure statutum sit. Expedit enim ut tam perfecti statûs assumptio fiat cum certa decenti formâ, & sacro ritu palam in aliorum præsentiâ. Sed

Dico 2. Quamvis vota substantialiter solemnia ad statum Religiosum assumendum sint convenientissima; non tamen absolutè & simpliciter sunt necessaria; quia talis necessitas nec jure divino positivo, nec humano, nec ratione efficaci aut satis probabili ostendi potest, ut postea videbitur.

CA-

CAPUT VI. VII. VIII. & IX.

In quo ſolemnitas voti caſtitatis conſiſtat? Referuntur, & refutantur quorumdam ſententiæ.

Nota: Votum caſtitatis ſolemne duplex eſt, aliud ſacro ordini, aliud religioſæ profeſſioni annexum; & utrumque dirimit matrimonium, & contractum annullat.

Dico 1. Votum caſtitatis non ſit ſubſtantialiter ſolemne ob quamdam ſacram benedictionem, vel ſpiritualem conſecrationem; poteſt enim votum caſtitatis eſſe ſubſtantialiter ſolemne abſque ullâ conſecratione aut benedictione, ut patet in profeſſione religiosâ multorum ordinum religioſorum; & contrà poteſt eſſe cum conſecratione ac benedictione, & non eſſe ſolemne, ſeu non reddens perſonam inhabilem ad matrimonium, cùm nulla conſecratio aut benedictio humana poſſit per ſe reddere perſonam ad matrimonium inhabilem. Vaſquez autem ponit iſtius voti ſolemnitatem in quadam præſcriptâ religioſæ regulæ formâ, non in vi inhabilitandi ad matrimonium: aſt omnes Doctores pro certo ſupponunt omne votum caſtitatis, quod non irritat matrimonium contractum vel contrahendum, eſſe ſimplex, non ſolemne, etiamſi externam & accidentalem ſolemnitatem habeat; & omne verè ſolemne irritare. Quod attinet ad D. Thom. qui videtur conſtituiſſe prædictam ſolemnitatem in conſecratione aut benedictione, poteſt dici intellexiſſe ſolemnem iſtam benedictionem eſſe quoddam ſignum ſolemnitatis voti; aut per voti ſolemnitatem ſeu conſecrationem intellexiſſe ipſam traditionem, qua Religioſus ſeipſum donat religioni.

Dico 2. Solemnitas voti caſtitatis non etiam conſiſtit formaliter in traditione ſeu donatione ſui ipſius quam Religioſus Deo & religioni facit, contra multos TT. qui in hac traditione ponunt voti iſtius ſolemnitatem ſeu inhabilitatem ad matrimonium, quia votum & traditio ſunt diverſa, & poteſt eſſe votum ſine traditione, ac traditio ſine voto. Simplex enim votum caſtitatis eſt pura promiſſio, nullam habens traditionem; nec traditio etiam prout habet ſibi adjunctum caſtitatis votum, ex naturâ rei ſeu ex jure naturali divino reddit illud ſolemne, inducendo inhabilitatem ad matrimonium; poteſt enim eſſe traditio nomine Dei ab homine acceptata ac conjuncta cum voto caſtitatis, & votum non eſſe ſolemne, ſed eſſe ſimplex, ut patet in iis qui in ſocietate JESU poſt noviciatus biennium emittunt votum caſtitatis cum reliquis; & licèt hoc votum ex novo jure bullæ Gregorii XIII. reddat voventem ad matrimonium inhabilem dum durat, non hoc tamen habet ex jure naturali; imò vel ſic remanet adhuc ſimplex poſt dictam bullam; ergo votum caſtitatis non ſolemnizatur, ſeu non fit ſolemne ex naturâ rei, & ex jure naturali Divino per traditionem religioſam, ſed ſolum ex jure poſitivo humano, atque ex conſtitutione Eccleſiaſtica. Si enim iſta ſui traditio ſpiritualis ex naturâ rei & jure naturali irritaret matrimonium ſubſequens, etiam ſine ſpeciali caſtitatis voto illud irritaret ſeu redderet perſonam ad matrimonium inhabilem; atqui hoc falſum eſt, ut patet in iis qui ſe vel Xenodochio vel religioni tradunt in perpetuam quaſi ſervitutem ſpiritualem. Ergo &c.

CAPUT X. & XI.

Declaratur in quo voti caſtitatis ſolemnitas conſiſtat?

Dico 1. Subſtantialis ſolemnitas voti caſtitatis conſiſtit in morali efficaciâ, qua perſona vovens redditur perpetuo inhabilis ad matrimonium validè contrahendum. Ita communius DD. Hæc moralis efficacia tribuitur potius voto, quàm traditioni religioſæ; quia jura & Doctores communiter loquuntur de voto, & prima prohibitio matrimonium contrahendi, non à traditione, ſed à voto caſtitatis manat. Atque ita iſta ſubſtantialis ſolemnitas voti caſtitatis ſolo jure Eccleſiaſtico eſt inſtituta; unde votum ſolemne & ſimplex caſtitatis in hoc tantum modo differunt, quod ſolemne contineat dictam efficaciam ab Eccleſiâ conſtitutam; ſimplex verò eam non contineat, etiamſi fiat cum omnibus aliis circumſtantiis, quibuſcum fit ſolemne, v. gr. cum obligatione erga Deum, cum adjuncta ſui ipſius traditione, cum ſimili ritu & formâ exterius vovendi &c. Hæc enim omnia, traditio, ritus, & forma externa, benedictio, promiſſio Deo facta ſervandi perpetuò caſtitatem, non reddunt per ſe & ex naturâ ſuâ perſonam ad validè contrahendum matrimonium inhabilem; ergo iſta inhabilitas ad matrimonium validum ac vis illud irritandi habetur ex lege poſitivâ Eccleſiaſtica, quæ illam attexuit voto caſtitatis emiſſo in ſola religionis profeſſione validâ; adeoque ſi profeſſio non fuit valida, votum non erit ſolemne, ſed ſimplex. Hinc fit ut Papa in ſolemni voto caſtitatis (cum iſta ſolemnitas ſit tantum ex jure Eccleſiaſtico) poſſit diſpenſare ex gravi causâ ad validè & licitè contrahendum matrimonium; imò Eccleſia poſſet inſtituere ut vovens profeſſionem religioſam fieret verè religioſus ſine inhabilitate ad matrimonium. Hinc

Dico 2. Idem votum manens in ſe immutatum independenter à voventis voluntate, poteſt fieri ex ſolemni ſimplex, ſi v. gr. Papa legem ferret ſtatuens, ut in tali religione vota jam emiſſa, vel deinceps emittenda, non irritent matrimonium ſubſequens; & contrà ex ſimplici, ſolemne, ſi v. gr. Papa voto ſimplici quod Religioſi ſocietatis JESU emittunt poſt biennii probationem, ſicut jam annexuit inhabilitatem validè contrahendi matrimonii, ita etiam annecteret legem quâ auferret dictæ ſocietati poteſtatem dimittendi eos qui poſt biennii probationem vota emiſerunt, iſtud votum ex ſimplici fieret ſolemne independenter à voventium voluntate; quia poſito voto, major aut minor illius obligatio non pendet ex novo voventis conſenſu, ſed oriri poteſt ex aliis circumſtantiis vel ex præceptis extrinſecis.

Dico 3. Votum ſimplex & ſolemne non differunt ſpecie, ſed morali tantum proprietate, quæ eſt accidentalis & extrinſeca reſpectu ſubſtantiæ voti; utrumque enim intrinſecè eſt tantum promiſſio Deo facta, cujus eſſentiam ac naturam non immutat Eccleſiaſtica conſtitutio, inducens vim irritandi matrimonii ſubſequentis. Quod autem votum caſtitatis habeat vel non habeat adjunctam traditionem, id non facit ſpecificam diſtinctionem, cùm traditio extrinſecè ei ad-

adjungatur, & ad ſummum poſſit eſſe tantùm vel ejus materia, vel effectus; quia votum quatenus votum, non eſt intrinſecè & eſſentialiter traditio. Denique ſolemne caſtitatis votum adæquatè dividitur in votum ſacri ordinis & religionis, utrumque abſolutum & annexum ſtatui & traditioni ab intrinſeco immutabili, nempè ſtatui Clericali ex vi indelebilis characteris, & religioſo ſtatui ex vi propriæ profeſſionis, immutabili ac perpetuo; differunt tamen in hoc, præter alias varias differentias, quod Clerici votum irritet quidem matrimonium ſubſequens; ſed non antea contractum; ſolemne autem religioſi votum, utrumque irritet.

CAPUT XII.

De ſolemnitate voti paupertatis.

Dico 1. Duplex poteſt eſſe votum paupertatis: aliud *ſimplex*, quando Deo fit pura promiſſio abdicandi à ſe omnium bonorum temporalium dominium, & nunquam illis, ut propriis, utendi, nihil addendo quod ſpecialem aliam obligationem inducat, vel peculiarem moralem effectum adjungat. Aliud *ſolemne*, quando fit in ſtatu religioſo ab Eccleſia approbato, in quo rigoroſa profeſſio emittitur, id eſt cum vinculo ex utraque parte, nempè religioſi & religionis, indiſſolubili per traditionem unius & acceptionem alterius irrevocabilem, ut excludam alium profeſſionis modum quæ olim fiebat, & nunc fit in ſocietate JESU ab aliquibus ejus membris cum perfectâ traditione irrevocabili ex parte religioſi, & non ex parte religionis. Hoc ſimplex & ſolemne votum conveniunt quidem in univocâ & eſſentiali ratione voti, ſed differunt in hoc quod ſolemne requirat neceſſariò omnium omninò bonorum abdicationem, non verò ſimplex; quamvis etiam poſſit fieri, abdicando omnia omnino bona, & quidem cum religioſa traditione. Quare pro verâ illorum differentiâ

Dico 2. Solemne paupertatis votum non ſolum obligat ad non habenda bona temporalia ut propria, ſed etiam reddit perſonam perpetuo incapacem proprietatis & dominii, adeoque inhabilem ad quamlibet hereditatem adeundam; ac proinde ſua vi & ipſo facto omnium bonorum, quæ prius poſſidebantur, dominium ſimul extinguit; quos effectus non habet votum ſimplex ejuſdem materiæ, etiamſi ex parte voventis ſit æquale. Hinc

Dico 3. Subſtantialis ſolemnitas hujus voti conſiſtit in hoc; quod habeat vim & efficaciam ad inducendos hujuſmodi effectus in perſonam voventis, non ex jure naturali aut divino, nec quatenus votum eſt, nec ex religioſâ traditione quæ illi conjungitur, ſed ex ſolâ Eccleſiæ inſtitutione. Quæ prius dicta & probata ſunt pro ſolemni caſtitatis voto, huic poſſunt applicari. Si quis enim ſine voto traderet omnia ſua bona religioni, non fieret incapax dominii; ergo dominii & proprietatis incapacitas non oritur ex traditione; imò in ſocietate JESU poſt biennii probationem fit votum paupertatis cum vera & perfecta ſui traditione, & tamen perſona non fit incapax acquirendi & retinendi bonorum dominium; ideoque iſtud votum paupertatis eſt tantum ſimplex; ergo traditio religioſa non ſufficit ad reddendum ſolemne hoc votum, nec ad reddendam perſonam dominii incapacem; ac proinde id pendet ex ſpeciali humana inſtitutione cum Eccleſiæ approbatione ac determinatione. Deinde traditio religioſa per ſe fit ſolum ad Dei famulatum & religionis obſequium; ergo ad eum non pertinet renunciatio omnium bonorum ac paupertas.

CAPUT XIII.

De ſolemnitate voti obedientiæ.

Nota. Duplex datur votum obedientiæ: aliud *ſimplex* quod fit extra religioſam profeſſionem; aliud *ſolemne* quod fit in religioſa profeſſione. Clericus in ſuâ ordinatione non facit votum obedientiæ, ſed ſolum promittit obedientiam prælati in rebus neceſſariis.

Dico 1. Votum ſolemne obedientiæ in hoc conſiſtit, quod vovens ita ſubjiciat ſuam voluntatem prælato, ut ſine illius conſenſu inefficax ſit ad quamvis civilem obligationem contrahendam; imò & ad naturalem, firmam & irrevocabilem. Quia religioſus ſine prælati conſenſu per contractum, vel per quemcumque alium obligationis modum, juxta omnes non poteſt civiliter obligari; & licet poſſit naturaliter obligari validè, non tamen firmiter & irrevocabiliter; poteſt enim ejus obligatio à prælato irritari. Hæc impotentia religioſi ad ſe obligandum independenter à prælati voluntate, oritur ex voto religioſæ obedientiæ, quod ideò dicitur ſolemne, & per hoc diſtinguitur à ſimplici obedientiæ voto, non inducente ejuſmodi impotentiam. Quæritur autem utrum iſta Religioſi impotentia ad ſe firmiter ſeu independenter à voluntate ſuperiorum obligandum, oriatur naturaliter ex religioſa ſui traditione, an verò ex voto obedientiæ illi adjuncto? Quare

Dico 2. Traditio religioſa etiam obedientiæ voto firmata, non habet ex ſolo naturæ jure abſque juris canonici adminiculo, vim ita ſubjiciendi prælati voluntati voluntatem religioſi ut reddatur impotens ad validè & firmiter ſe obligandum ſine prælati conſenſu. Civilis enim obligatio quoad ſuam inſtitutionem & ſubſtantiam eſt de jure humano, & naturalis obligatio, non obſtante prædictâ traditione, eſt valida, eſtque tantum irritabilis per prælatum, non verò ipſo jure naturæ, & ipſo facto irrita, adeoque iſta impotentia non ex jure naturæ, ſed ex inſtitutione Eccleſiaſticâ immediatè provenit. Eccleſia autem hanc vim inducendi impotentiam ad ſe obligandum nec ſoli obedientiæ voto ſeparatim à traditione facto, nec ſoli traditioni per ſe ſumptæ tribuit, ſed traditioni quatenus per obedientiæ votum confirmatæ & principaliter propter id votum; adeoque iſta vis & efficacia ſeu ipſius voti ſolemnitas per Eccleſiam introducta, principaliter attribuitur ipſi obedientiæ voto religioſam traditionem ſupponenti & ſuper illam cadenti, tanquam formali ſuper materiale. Unde hujus voti ſolemnitas includit vel ſupponit religioſam traditionem, ſed traditionem abſolutè perpetuam cum vinculo & obligatione irrevocabili ex utraque parte, nempè religioſi & religionis; idcircò votum obedientiæ ſcholarium in ſocietate JESU non eſt ſolemne, ſed ſimplex; quia caret illa obligatione irrevocabili ex utraque parte.

Nota: Præter tria ſubſtantialia religionis vota ſolemnia, non repugnat dari alia ſolemnia, affixa

affixa alicui ſtatûs perpetuitati; cum id ab Eccleſiæ inſtitutione dependeat; qualia vocantur quartum votum perpetuæ abſtinentiæ quadrageſimalis in ordine Minimorum, & quartum votum obedientiæ erga ſummum Pontificem pro miſſionibus obeundis in ſocietate Jeſu.

CAPUT XIV.

An ſolemnitas trium Votorum eſſentialium ſit de eſſentiâ ſtatûs Religioſi?

Dico: Verus ſtatus religioſus poteſt cum tribus votis ſimplicibus ſolis, ſine eorum ſolemnitate conſtitui, adeoque votorum ſolemnitas non eſt de eſſentiâ ſtatûs religioſi. *Probatur* 1. quia hæc ſolemnitas eſt ex inſtitutione Eccleſiæ; eſſentia autem ſtatûs religioſi eſt ex inſtitutione Chriſti; ergo eſt accidentalis ſtatui religioſo ſubſtantialiter à Chriſto inſtituto, poteſtque eſſentialiter ſine illa ſubſiſtere. 2. voti religioſi ſolemnitas conſiſtit in abſolutâ traditione ex utraque parte, nempè Religioſi & religionis irrevocabili; ac in habilitate perſonæ ad effectus morales ſupra explicatos; atqui ſine iſtis duabus rebus poteſt ſubſtantialiter & eſſentialiter ſubſiſtere ſtatus religioſus; ergo &c. *Quoad primum* ſic oſtenditur: licèt obligatio irrevocabilis ex parte religioſi ſe religioni tradentis ſit neceſſaria ad ſtatum religioſum, non tamen ex parte religionis acceptantis; quia ſicut in ſervitute civili vera ſervitus eſt ex parte ſervi, licèt dominus poſſit eum *dimittere liberum*; ita & in ſervitute religioſâ poterit eſſe; cum contractus ex utraque parte ſit voluntarius, & utraque pars poſſit apponere conditiones ſibi convenientes vel neceſſarias; atque ita ibi nihil eſt contra naturam contractûs, nec contra naturam ſtatûs religioſi, cum adſit ſufficiens illius perpetuitas abſoluta ex parte religioſi, moralis ex parte religionis; nec ſit contra jus divinum poſitivum à Chriſto ſtabilitum; Quia nullibi invenitur Chriſtum ſtatuiſſe prædictam ex utraque parte irrevocabilem religioſam traditionem; tempore enim Apoſtolorum jam erat in uſu, ut oſtendetur poſteà, verus ſtatus religioſus; & tamen ſub illa tempora in primis Eccleſiæ ſæculis religioſi profeſſi ita recipiebantur à religione, ut ob juſtam cauſam poſſet illos dimittere, non ſolum ſeparando eos quoad communem habitationem, ſed etiam quoad omnem votorum & traditionis obligationem relinquendo liberos, ut colligitur ex antiquâ ordinum S. Baſilii, S. Auguſtini, S. Benedicti conſuetudine olim exiſtente.

Quoad ſecundum Sic probatur percurrendo ſingula vota: nam pro voto caſtitatis non requiritur neceſſariò tamquam aliquid eſſentiale ut irritet matrimonium, ſive ut inhabilitet voventem ad illud validè contrahendum; cum id non ſit de eſſentiâ ſtatûs religioſi à Chriſto inſtituti, ſed ei ex Eccleſiaſtica conſtitutione additum; ideoque multi T. T. contendunt olim extitiſſe verum religionis ſtatum cum voto caſtitatis non dirimente matrimonium ſubſequens. Medin. Azor. Vaſq. Baſil. &c. Unde iſta inhabilitas ad contrahendum matrimonium eſt accidentalis voto caſtitatis, nec naturali nec divino poſitivo jure conſtituta. Similiter incapacitas proprietatis & dominii bonorum temporalium in voto paupertatis, non eſt illi eſſentialis; nam ſcholares in ſocietate JESU, qui ſunt verè religioſi, voto paupertatis adſtricti tale dominium retinent. Cum proportione idem dic de impotentia ad firmum ineundum contractum in voto obedientiæ.

3. Ad ſtatum religioſum eſſentialiter conſtituendum; duo ſufficiunt & neceſſariò requiruntur: primum, ſufficiens ſtabilitas; ſecundum, ablatio impedimentorum perfectionis cum mediis ſufficientibus ad illam acquirendam: atqui iſtud utrumque poſſunt præſtare vota ſimplicia ab Eccleſiâ rite approbata & admiſſa: ergo votorum ſolemnitas ad ſtatum religioſum conſtituendum nec eſſentialis nec neceſſaria eſt.

CAPUT XV. & XVI.

An Eccleſiæ approbatio ad verum Religionis ſtatum conſtituendum ſit abſolutè neceſſaria?

Dico 1. Ad inſtituendam religionem quæ & certum vivendi modum in humana ac religioſa congregatione profitetur, & toti Eccleſiæ ſe ſequendam proponit, neceſſariò requiritur judiciaria Eccleſiæ approbatio, ſeu judicium quo Eccleſia publicè & notoriè declarat iſtam religionem eſſe verum acquirendæ perfectionis ſtatum; & de hâc approbatione Doctores maximè loquuntur, dum dicunt non poſſe errare ſummum pontificem in approbanda religione, declarando authenticè illam eſſe honeſtum vivendi modum, & aptam viam ad acquirendam perfectionem; cum enim ejuſmodi religio univerſæ Eccleſiæ amplectenda proponatur, ſi non eſſet talis qualis declaratur, contingeret pernicioſus Eccleſiæ error in materiâ morum. Hinc Innocentius III. ſuâ conſtitutione, prohibuit ne aliquis deinceps religioſus ordo ſine ſummi Pontificis approbatione erigeretur. Quare ante hanc prohibitionem, quamvis aliquis erigendo myſticum novæ religionis corpus non peccâbat, ſi tamen illud erigebat ad diffundendum per univerſalem Eccleſiam, (quod olim vix factum fuit), eguit certè Eccleſiæ, ſeu paſtoris univerſalis Eccleſiæ conſenſu & approbatione; ſi autem erigebat tantum pro und loco, v. gr. unum monaſterium in tali loco, uti antiquæ religiones inceperunt; tunc indigebat approbatione Epiſcopi loci; ſi poſtea in alio loco novum ejuſdem religionis manaſterium fiebat, egebat adhuc alterius loci Epiſcopi approbatione; & ſi iſta religio ſenſim diffundebatur per totam Eccleſiam, tunc tacito vel expreſſo totius Eccleſiæ ſeu ſummi pontificis conſenſu approbabatur.

Dico 2. Ad erigendum ejuſmodi religionis communem ſtatum non tantum eſt neceſſaria prædicta Eccleſiæ approbatio judiciaria & ſpeculativa, ſed etiam requiritur practica per quam detur ejusmodi religioſæ communitati aut ejus prælatis poteſtas recipiendi Chriſti nomine, & in vero religioſo ſtatu conſtituendi eos qui iſtum vivendi modum profiteri voluerint. Hinc vides hîc agi non de privato religioſo ſtatu, de quo ſuprà diximus, ſed de communi & in religioſa communitate conſtituto.

Dico 3. Materia legis prohibentis novas ſine ſedis Apoſtolicæ approbatione religiones erigendas, prout lata eſt ab Innoc. III. his verbis: prohibemus ne quis de cætero novam religionem inveniat;

veniat, est cujuscumque congregationis verè religiosæ institutio sine Pontificis seu Ecclesiæ approbatione. Deinde illa lex non solum prohibet sine pontificis facultate erigere novam religionem, sed etiam erectam seu potius attentatam irritat, facitque ut non sit vera religio; quia ad veram religionem constituendam non sufficit tria paupertatis, castitatis & obedientiæ vota immediatè Deo emittere, sed vice Dei debent illa ab aliquo habente potestatem acceptari; post illam autem prohibitionem, nemo eam potestatem habet, nisi à Papâ illi communicetur; adeoque in ejusmodi communitate non approbata vota emissa non tantum substantialiter solemnia, sed etiam simplicia cum aliquâ accidentalis solemnitatis externâ formâ facta per prædictam prohibitionem sunt nulla & prorsus irrita, etiam votum ipsum castitatis, si vovens habuerit solummodò intentionem vovendi eam in tali statu; secùs, si absolutè pro quovis statu, voluerit illam vovere. Hinc colligitur ante dictam prohibitionem semper etiam fuisse necessariam Ecclesiæ facultatem ad acceptanda Dei nomine vota verum statum religiosum constituentia, non tamen semper eodem modo.

Dico 4. Quando Papa certum vivendi in communitate modum per tria simplicia paupertatis, castitatis & obedientiæ vota de se perpetua & in suo ordine perfecta constitutum approbat ut honestum & sanctum, datque facultatem emittendi & acceptandi in illo prædicta tria vota, eo ipso dat approbationem ut sit verus status religiosus, possitque introduci & esse; nec alia formalior approbatio necessaria est. Quando autem institutum & modus vivendi alicujus congregationis non includit tria vota integra & de se perpetua, prout de veri statûs religiosi essentiâ sunt, quamvis Papa illud approbet in ratione modi vivendi honesti aut quasi religiosi, multaque illi privilegia concedat, imò & communicationem indulgentiarum & privilegiorum cum omnibus religionibus ei tribuat; non sufficit tamen talis approbatio ut sit verus status religiosus. Præterea requiritur etiam Papæ approbatio, ut honestus vivendi modus qui aliquos ritus ac ceremonias religiosas sine tribus votis substantialibus observat, possit constitui. Denique supra dicta Innoc. III. prohibitio intelligitur de nova veræ religionis prout nunc in usu est per quemdam communem vivendi modum, erectione & ejus ingressu per assumptionem habitûs; non de privato religiosè vivendi modo in suis domibus particularibus; & certè nunc extra communitatem approbatam, nemo fit verè Religiosus, quia non datur à Papâ facultas acceptandi nomine Dei tria vota substantialia extra approbatam communitatem.

CAPUT XVII.

In quo resideat ordinaria potestas religionem approbandi?

Dico 1. Ordinaria potestas approbandi aliquam Religionem jure Divino competit summo Pontifici, utpote supremo Christi vicario & totius Ecclesiæ Rectori; & aliquo modo etiam residet in Episcopis; & olim ante Conc. Later. sub Innoc. III. celebratum, illam participabant. Vasq. Azor. Less. Mendoz. &c. *probatur* quia olim Monachi erant sub Episcopis tamquam sub propriis Prælatis, ut ex Conciliis fusè probat Mendoza; & illorum receptio ad Episcopum spectabat. Denique antiquæ illæ religiones S. Basilii, S. Augustini & S. Benedicti quæ ipso usu approbari meruerunt, sine speciali summi Pontificis approbatione inceperunt, sed solâ Episcoporum approbatione introductæ; multò magis idem dicendum est de Religione S. Pachomii longe antiquiore, ejusque regulâ ab Angelo acceptâ, ac de aliis Sancti Antonii monasteriis. Sed

Dico 2. Potestas approbandi aliquam religionem longè altiori & excellentiori modo residet in summo Pontifice quàm in cæteris Episcopis. nam 1. pontificis approbatio per se respicit totam Ecclesiam; Episcopi, solam suam diœcesim. 2. Papæ approbatio habet divinam authoritatem à speciali S. Spiritus assistentia, ne in re tam gravi erret; Episcopi, mere humanam ac fallibilem. 3. hæc potestas in Papâ immediatè est de jure Divino, in Episcopis vel est ex institutione Apostolicâ; vel si est ex jure divino, illis data est cum dependentia à Christi vicario. 4. Papa potest approbare religionem dando substantialem votis solemnitatem, quam probabiliter non videtur posse dare Episcopus. 5. Papa potest simpliciter approbare religionem; Episcopus potest tantum secundum quid, nempè pro sua sola Diœcesi, & ita ut possit ejus approbatio revocari à superiori potestate.

CAPUT XVIII.

An potestas jurisdictionis & ad statum Religionis, & in illo statu requiratur?

Dico 1. Alicujus religionis inventio ac dispositio divinam quidem vocationem & sapientiam, sed non jurisdictionem requirit; ejus autem approbatio necessariò postulat jurisdictionem spiritualem, quæ etiam requiritur in acceptante vota seu professionem religiosam, sive ordinaria sit, sive delegata latè sumpta.

Dico 2. In statu religioso necesse est, ut sit in prælato potestas monasterii gubernativa, & suo modo denominativa singulorum religiosorum ad illis imperandum, & eorum operibus utendum, distincta à potestate jurisdictionis ad Ecclesiæ claves spectante, & ab ea separabilis; nam prælatus potest indirectè irritare sui subditi Religiosi vota; ista autem indirecta votorum irritatio est actus dominii seu potestatis dominativæ, non jurisdictionis. Imo hæc potestas quasi dominativa seu œconomica; sine alià propriâ spirituali jurisdictione quæ extat in Abbate, priore, aut alio simili religiosæ communitatis proprio & immediato prælato, sufficit sola ad verum statum religiosum constituendum, ut patet in conventu monialium, in quibus Abbatissa nullam habet jurisdictionem spiritualem; & tamen moniales illi ut matri, tenentur parere secundum regulam quam professæ sunt, & videntur etiam antiqua monachorum monasteria fuisse instituta sine jurisdictione spirituali; quia ordinariè tunc monachi, etiam Abbates, non erant Clerici, uti de Sancto Benedicto affirmat Bonaventura in expositione suæ regulæ c. 7. atque ejusmodi superiores absque propria jurisdictione spirituali, poterant ex paterna Spirituali potestate cogere ad regulæ observationem, ac punire subditos ob religiosæ obedientiæ præstitum votum. Attamen

Dico 3. Ad perfectum statûs seu monasterii religiosi regimen requiritur propria jurisdictionis potestas in aliquo istius religionis prælato, saltem externo & communi aliis fidelibus. Monalium enim monasteria licèt non habeant intra se prælatam cum potestate jurisdictionis; habent tamen semper prælatum qui propriam jurisdictionem in

in illas, etiam in Abbatissam exercet, qualis est Episcopus in monasteriis ipsi subjectis, & provincialis vel alius prælatus virorum istius religionis, cujus est membrum monasterium monialium. Olim etiam Monachorum monasteria ante Religiosorum exemptionem, subjiciebantur Episcopo, sed nunc post exemptionem, subjiciuntur summo Pontifici, seu propriæ religionis prælatis quibus summus pontifex suam jurisdictionem communicavit. Unde quum primum Religiosus status instituitur & approbatur, mox fit sacer & Ecclesiasticus, & ejus personæ sunt sub spirituali pastorum Ecclesiæ jurisdictione, in quibus inest erga illos tum potestas jurisdictionis spiritualis, tum potestas dominativa seu paterna, orta ex religiosa professione, nempe ex traditione & voto obedientiæ; ideoque sunt exemptæ à principum sæcularium jurisdictione.

LIBER TERTIUS.

De Authore, origine & antiquitate statûs Religiosi.

CAPUT I.

An status Religiosus sit legis Evangelicæ proprius? An vero etiam ante illam extiterit?

Nota. Quidam senserunt statum religiosum originem duxisse ab Enos, de quo Gen. 4. dicitur cæpisse *invocare nomen domini*, nempè aliquo specialis religionis cultu Dominum colere, vel à Nazaræis in lege veteri, de quorum votis fit mentio Num. 6. vel ab Elia, Elisæo, & filiis prophetarum qui simul in collegiis habitabant, & quorum authorem seu fundatorem volunt Hebræi fuisse Samuelem, vel alii Joannem Baptistam ejus status institutorem aut restauratorem. Sed

Dico Religiosus status simpliciter & prout includit omnia ad substantialem ipsius perfectionem spectantia, videtur esse proprius legis evangelicæ, antea quidem adumbratus aut ex parte inchoatus fuit, sed non perfectus, ut colligitur ex PP. Hieronymo, Bernardo, D. Thom. &c. tantâ enim vitæ perfectio, quantam secum affert status religiosus, postulabat tempus legis evangelicæ, & Christum illius institutorem ac ducem. quia *nihil ad perfectum adduxit lex.* Hebr. 7. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes*, &c. Matth. 19. quod autem ante Evangelium status religiosus fuerit tantum adumbratus & non perfectus, Hinc infertur. 1. quamvis Elias, Elisæus & alii servarint cælibatum; incertum tamen est an ex voto; maximè cum tunc consiliabatur magis connubium quàm cælibatus ob Christum ex gente judæorum nasciturum; nec castitas perpetua vovebatur, nisi ex speciali Dei revelatione, qualis juxta multos PP. videtur fuisse facta B. Virgini & S. Josepho, aut datus Spiritûs Sancti instinctus illi æquivalens; nam ante legem gratiæ non solebant fieri vota de se perpetua. Unde multò minus erat tunc in usu votum paupertatis & obedientiæ religiosæ, cujus rei nullum prorsus vestigium reperitur. Filii quidam prophetarum in quadam societate cum Elisæo quasi superiore vivebant; sed an ad aliquod tantum tempus, an verò totâ vitâ, nescitur; deindè an cum aliquo pacto aut voto, nec-nè, etiam incertum; nec ullibi de votis fit mentio. Denique nec Esseni, nec Nazaræi fuerunt veri religiosi, utpote juxta Epiph. sanâ & integrâ fide carentes, sine qua religio vera non subsistit, etiamsi quendam Religiosæ vitæ modum tenuerint; non enim creditur eos vota emisisse, maximè castitatis perpetuæ. Esseni, de quibus Philo loquitur, probabilius erant jam Christiani per prædicationem S. Marci ad fidem conversi. Hinc nullum habetur sufficiens fundamentum asserendi ante Christum extitisse aliquem statum, sive privatum, sive communem verè religiosum, saltem cum votis solemnibus.

CAPUT II.

An status Religiosus à Christo fuerit institutus?

Dico 1. Status religiosus secundum se & quoad omnia quæ sunt de ejus substantia, fuit à Christo immediatè traditus & institutus, etiamsi non instituerit particularem ejus determinationem ad talem regulam vel circumstantias; atque ita dici potest eum esse de jure divino, non præcipiente sed consulente. Ita Catholici DD. contra antiquos & præsertim recentiores Hæreticos, religiosorum ordinum insectatores, nempè Arianos, Donatistas, Wiclessum, Lutherum &. *Probatur* ex PP. Basil. Chrys. Athan. &c. qui communiter docent Christum distribuisse vitam & statum Christianorum in duos ordines, unum profitentium communem mandatorum viam, ut sunt conjugati, & alium profitentium altiorem & angelicam vitam, id est religiosum. Christus enim in Evangelio sæpè hortatur homines ad amplectenda tria paupertatis, castitatis, obedientiæ consilia, in quibus religiosi status substantia consistit. *Vade, & vende omnia quæ habes* &c. *& sequere me* Matth. 19. *qui vult venire post me, abneget semetipsum* &c. Matth. 16. *omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem &c. propter nomen meum, centuplum accipiet.* Matth. 19. atque ita Christus non tantum religionis statum secundum se immobiliter instituit, sed etiam ad eum in particulari vocavit & congregavit Apostolos, qui juxta multos PP. emissis votis verè religiosi fuerunt, & pro fine sui statûs religiosi habuerunt non solam vitam contemplativam aut activam, sed mixtam, animarumque salutem per prædicationem Evangelii procurandam.

Dico 2. Quamvis Christus multa de hoc statu religioso docuerit, quæ ex se & ex naturâ suâ, prout docuit, sunt; tamen non solum doctrinâ, sed etiam potestate & facultate Ecclesiæ suæ concessâ, illum instituit: status enim religiosus non solum promissionem voto firmatam, sed etiam traditionem homini, Dei locum tenenti, & ejus nomine acceptanti, factam requirit; hoc autem ex sola rei natura fieri nequit, ergo oportet ut declarârit talem contractûs modum cum homine sibi placere, dederitque alicui potestatem seu facultatem suo nomine illum acceptandi. Hinc patet non requiri hanc facultatem ad votum simplex, sed ad solemne, quia votum simplex fit immediatè Deo quasi in seipso, & ab eo immediatè acceptatur; solemne verò fit Deo, mediante homine per externam traditionem irrevocabilem; & mediante homine ad id potestatem habente, à Deo acceptatur.

CAPUT III.

An status Religiosus à Christi tempore semper in Ecclesia perseveraverit?

Nota. Non agimus hîc de perpetuâ transmissione statûs Religiosi ab Elia, Elisæo, & Joanne Baptista, usque ad hæc tempora; valdè enim incertum est an illorum status fuerit vere religiosus; sed agimus de transmissione statûs religiosi à Christi tempore. Quare

Dico 1. Communis est Patrum sensus statum Religiosum à Christi tempore huc usque sine interruptione semper durasse: nam à principio prædicationis Apostolicæ semper fuerunt qui in Religionis statu Apostolos secuti & imitati sunt; non omnes, quia nunquam omnes Christiani vixerunt in cælibatu & sine aliquibus bonis propriis; sed Apostoli aliquos selectos Clericos & sacerdotes congregarunt, qui eumdem secum statum amplecterentur ad prædicandum Evangelium relinquendo omnia, seque totos Deo consecrarent in ejus obsequium ad fidem propagandam, sicut dicitur de Paulo & Barnaba: *tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri JESU Christi.* Act. 15. hujusque status Religiosi continuatio colligitur ex quadam Bulla Pii IV. varii Episcopi ab ipsis Apostolis in vitâ religiosa instructi, cæperunt in quibusdam locis presbyteros & Clericos secum congregare, qui in divinis ministeriis & laudibus præcipuè occuparentur, & cum eis vitam religiosam agerent, cumque sensim cæpisset remitti iste status, renovatus est à D. Augustino, & latè diffusus est. Præterea ab Apostolis dimanavit alius laïcorum religiosorum ordo, qui monachi dicti sunt; hos autem ex suâ institutione non fuisse clericos, sed laïcos constat ex Dionys. de Eccles. Hierar. cap. 6. cum enim in principio nascentis Ecclesiæ multus esset fervor in acquirenda perfectione, quidam à communi aliorum fidelium societate se segregare, ac solitariam religiosamque vitam agere cæperunt; inde fluxerunt tot congregationes & monasteria Monachorum in Ægypto, Palæstina & alibi.

Sub Monachis comprehendere possumus Moniales; illarum enim status etiam ab Apostolorum tempore incepit, cum virgines sacræ ac velatæ jam tunc existerent; siquidem Matthæus, Iphigeniam, Paulus Theclam, Petrus Petronillam consecrarunt; Martha collegium virginum Massiliæ constituit, quibuscum usque ad mortem Sanctissimè vixit. &c.

CAPUT IV.

An status Religiosus in Ecclesiæ exordio fuerit ejusdem rationis cum eo qui nunc est?

Dico 1. Status religiosus quoad substantiam & essentiam fuit semper ejusdem rationis in Ecclesiâ. Ita Catholici contra Hæreticos Calvin. Melanct. &c. *Probatur.* Status religiosus est juris divini, utpote à Christo institutus; ergo idem semper & ubique, ac immutabilis. Deindè status religiosus quoad substantiam in hoc consistit quod homo se totum Deo consecret per tria sive solemnia sive simplicia paupertatis, castitatis & obedientiæ vota, id est per eorum emissionem & obligationem ac sui traditionem; atqui olim & nunc idem fit; ergo &c. olim enim etiam interveniebat traditio, ut colligitur ex reg. 14. S. Basilii, & ex modo quo virgines Deo consecrabantur.

Dico 2. In ceremoniis seu ritibus religiosis saltem in genere sumptis, magna est etiam convenientia inter religiosos primitivæ & præsentis Ecclesiæ; nam quoad habitum monialium seu sacrarum virginum ac Monachorum fuisse olim ab aliis distinctum & specialem, constat ex Conc. Carthag. 4. cap. ult. & ex Dionys. De Eccles. Hierar. cap. 6. Item ex regula 56. & 58. S. Benedicti; ex Cassiano & aliis. Idem etiam referunt habitûs illorum colorem ac figuram. Quod attinet ad religiosorum primitivæ Ecclesiæ communem habitationem, exercitia, sanctæ conversationis modum &c. de illis in sanctis Patribus frequens est etiam sermo; Religiosi Clerici intra urbem & in Episcoporum ædibus; Monachi extra urbes & separatim solebant habitare. Olim Monachis duplex erat præcipua occupatio; una in canendo Divino officio, alia in manuum operibus; prima subsistit, altera penè desiit. Denique ex his omnibus liquet quanta fuerit antiquarum religionum similitudo cum præsentibus.

LIBER IV.

De voto assumendo Religionis statum.

CAPUT I. & II.

An Votum suscipiendi statum Religiosum sit bonum ac validum? & quomodo obliget?

DICO 1. Emittere votum suscipiendi statûs Religiosi, per se loquendo, est bonum; est enim de bono meliori, ut autem istud votum sit validum, requiritur sufficiens usus rationis & deliberatio sufficiens ad peccandum mortaliter; imò ad illud congruè emittendum, major ætas & deliberatio quàm ad alia vota requiritur, & factum ante pubertatem non est firmum, potestque tunc irritari à parente. votum verò sic factum: *si futurus sim Religiosus, ero in tali religione*, licèt sit validum, non est tamen propriè votum religionis; nec obligat ad exercitium seu ad actum ingrediendi religionem, sed tantum ad speciem; nec est reservatum.

Dico 2. Votum religionis ingrediendæ obligat pro illo tempore, quod vovens designavit; si autem nullum designavit, sed absolutè vovit, tunc per se obligat ad statim moraliter, id est ad implendam exequutionem quantò ocyus poterit; potest tamen differre ex justâ causâ, v. gr. ob teneram ætatem, scientiæ defectum, aut ob alia rationalia impedimenta; quin & potest intervenire impedimentum, quo non teneatur illud implere. Sed non cessat obligatio voti ob negligentiam aut voluntariam dilationem ultra tempus designatum vel commodum.

Dico 3. Hoc votum obligat ad procurandum religionis ingressum, sed antequam homo admittatur, ad nihil aliud obligat nec ad castitatem nec ad alia religionis onera; obligat tamen ad cavenda religiosi statûs impedimenta, quale præsertim est matrimonium. Si autem vovens post factam sufficientem diligentiam non admittatur, manet liber à voto. Hinc 1. si ex primaria ac directâ

rectâ intentione vovit ingredi tale monasterium in individuo, & non aliud ac sine alia intentione ingrediendi quamcumque religionem seu religionem in communi, petatque habitum in isto monasterio & non admittatur, tunc non tenetur alibi petere, nec alibi religionem ingredi etiamsi invitetur aut rogetur. An autem sufficiat semel petere; & post quam fuit semel repulsus, si ipso non amplius petente invitetur ab ipso monasterio ad ingressum ac rogetur, an tunc teneatur adhuc ingredi, id pendet ex intentione quam vovens habuit, & juxta illam ordinariè loquendo ad neutrum teneri videtur, nisi aliud constet de dictâ intentione. 2. si vovit ingredi religionem in specie, v. gr. ordinem Sancti Dominici, Sancti Francisci &c. tunc si non recipiatur in uno loco, debet in aliis petere vel formaliter vel virtualiter; id est si ex repulsâ unius alterius-ve monasterii aut etiam multorum, judicet se habiturum eamdem repulsam in aliis omnibus, tunc censetur in illis virtualiter petiviſſe, & se esse repulsum. Hæc difficultas cessat dum receptio fit per aliquem provincialem, aut fortè Generalem; repulsus enim à provinciali vel Generali, censetur repulsus à totâ provinciâ vel ordine. Deinde cum obligatio voti non extendatur ultra intentionem voventis, non videtur teneri juxta Cajet. extra proprium regnum aut in loca valde distantia excurrere ad petendum ingressum, nec petere ingredi arctiorem ejusdem ordinis observantiam, si ex suâ intentione vovit laxiorem. 3. si vovit ingredi religionem *in genere*, tenetur aliquam ingredi; non videtur *tamen* satisfacere voto, ingrediendo aliquam ex militaribus, in quibus tantum vovetur castitas conjugalis; secus si ingrediatur religionem militarium clericorum regularium. qui autem post sufficientem diligentiam in nulla recipitur, manet liber à voto. At si non recipiatur ob impedimentum quod sine gravi onere potest tollere v. gr. ob defectum grammaticæ in juniore adolescente facilè ab eo addiscendæ, vel ob defectum alicujus necessarii officii in laïco facilè ab eo perdiscendi, tunc tenetur illud tollere; secus verò si sine gravi difficultate tolli non possit. Denique qui indefinite vovit ingredi religionem, si non recipiatur pro gradu sacerdotum, debet si possit ingredi pro gradu laïcorum, nisi dum vovit vel formaliter vel virtualiter habuerit intentionem ingredi pro gradu sacerdotum; tunc enim non tenetur ingredi pro inferiore gradu.

CAPUT III.

An votum ingrediendæ religionis obliget ad perseverandum, seu ad professionem emittendam?

Dico 1. Qui simpliciter vovit religionem, vel talem religionem, post susceptum ejus habitum non tenetur absolutè perseverare ac facere professionem; nam si intra probationis annum ex causâ sufficienti judicet sibi non expedire istum statum, potest absque voti violatione illum relinquere. Ita omnes DD. quia per votum non renunciatur juri Novitiorum, quibus exire aut permanere liberum est; sed si post sufficientem probationem judicet sibi istum statum competere, tunc ex vi voti tenetur perseverare & profiteri; alioqui votum violaret & teneretur iterum ingredi & profiteri. Si quis autem faceret votum ingrediendi tantum sine animo profitendi ad proficiendum in virtute ex religiosorum societate & exemplis, teneretur tantum ingredi, non profiteri; sed hoc non est propriè votum religionis. Jam verò quale debeat esse judicium quod expediat vel non expediat permanere in religione post sufficiens ejus experimentum, non est facile id determinare; sed spectandum est jus concernens Novitios; si quis, v. gr. timeat gravioris mali & damni spiritualis periculum, si prævideat se non posse cum animi pace in tali statu vivere, si credat religionis onera superare suas vires, &c. in his & similibus casibus non videtur obligari ex voto suo ad perseverandum; ad hoc enim non tenetur sub conditione tam rigorosa; quin imò Novitius nullum habens religionis votum, potest per se loquendo sine rationabili causa illam deserere sine peccato; non tamen religionis Ministri possunt sine peccato illum ex causa nulla rationabili expellere, abutentes suâ potestate in alterius damnum.

Dico 2. Qui ex rationabili causa dimittit habitum religionis intra probationis annum, si emisit votum de isto loco solo in individuo, manet liber à voto, ejusque obligatio extincta est. Idem dic dum votum fuit de religione in specie, si causa rationabilis illam relinquendi universalis sit pro omnibus illius locis; idem etiam cum proportione applica voto emisso de ingredienda religione in genere. Attamen quotiescumque votum simpliciter & modo ordinario factum est, videtur vovens intendisse tantum semel ingredi; sicut ergo qui indefinite promisit dare eleemosynam, tantum semel eam dando implevit promissionem, ita qui semel ingressus est, & bonâ conscientiâ non perseveravit aut ejectus est, suam ejectionem non procurando, sufficienter implevit votum suum, adeoque extincta est ejus obligatio; gravissimum enim esset onus iterum ac sæpius varia loca aut religiones experiri, in eisque novitiatum iterare &c. quæ omnia videntur esse aliena à voventium intentione.

CAPUT IV.

Ad quid obliget votum perseverandi & professionem faciendi in Religione?

Dico 1. Per hoc votum absolutè factum, nisi specialis & expressa voventis intentio interveniat, non censetur vovens renunciare juri suo relinquendi religionem ex justâ & rationabili causa; votum enim quamtumvis absolutum appareat, intelligendum est juxta formam juris, nisi aliud fuerit expressum; quia licèt votum istud in cortice verborum videatur continere absolutam perseverandi promissionem; reipsa tamen tacitè includit conditionem, si judicetur expedire post juridicam probationem; & contra hoc nihil disponit Conc. Trident. irritans professionem factam ante annum probationis expletum; non autem votum simplex factum intra istum annum. Hinc

Dico 2. Si vovens expressâ intentione voluit se absolutè obligare ad perseverandum, manet ad hoc obligatus, ita ut istud votum sit distinctum à voto religionis indefinitè facto, & aliam quoad hoc inducens obligationem; sicque videtur intelligendus D. Thom. & alii censentes ejusmodi voventem esse absolutè obligatum ad perseverandum. Potest enim homo sic se obligare cum sit votum de re licitâ, bona, imò & meliori; sed quantumvis hoc votum sit de perseverando absolutè, includit tamen generales conditiones quæ in omni voto includuntur, v. gr. si professio istius hominis in tali religione fuerit immunis à ruinæ spiritualis

tualis periculo, medium ad majorem perfectionem, utilis, licita, &c. Habens igitur tale votum, si voluntariè egrediatur sine justâ causâ, tenetur redire ad profitendum; si ex justa causâ quæ sit perpetua, egrediatur, non tenetur amplius talem religionem ingredi; si ex justa causâ temporali tantum & non perpetua; tenetur regredi illâ cessante; etiam si oppositum possit etiam censeri probabile in praxi. Dum autem involuntariè ejicitur, extinguitur votum, si propter causam perpetuam & adæquatam ejiciatur. Si verò propter temporalem, illâ cessante, tenetur redire.

CAPUT V.

An simplex Religionis votum dirimat sponsalia, & impediat matrimonium?

Dico 1. Votum religionis factum in statu matrimonii consummati, solum obligat ad religionis ingressum post mortem conjugis, vel illo vivente de ejus consensu, juxta voventis intentionem jure Ecclesiastico in aliis servato; votum autem religionis, etiam illicitè non impletum, non obligat ad servandam castitatem; ac proinde habens tale votum potest reddere & petere debitum.

Dico 2. Votum Religionis factum post matrimonium ratum non consummatum, obligat absolutè ad religionis ingressum, & ad abstinendum à primâ copula tam reddendo quàm petendo, etiamsi alter conjux &c. tunc det facultatem, ut non obstante consummatione matrimonii, possit religionem ingredi. Post transactum tempus duorum mensium à jure præfixum ad ingrediendam religionem, si habens votum petat debitum, clarum est eum peccare; nam etiam tunc si alter conjux non contradicat, tenetur adhuc ingredi religionem; si autem post transactos istos duos menses, alter conjux statim petat debitum, nolens diutius expectare; habens votum tenetur reddere, nec peccat reddendo, sed si diu post elapsos duos menses tantum incipiat petere, cum videatur voluisse cedere juri suo, prudenter spectatis circumstantiis, considerandum est an teneatur reddere, an verò potius confestim religionem ingredi.

Dico 3. Si votum religionis fiat post sponsalia de futuro, etiam jurata, obligat ad ingressum religionis, adeoque ipsa sponsalia dissolvit. Navar. Sanch. Less. &c. & quamvis ad implendum juramentum simul & votum, posset quis contrahere matrimonium, & statim post contractum ante consummationem ingredi religionem; tamen hoc nec consulendum ob periculum, nec necessarium, quia juxta jura non violatur juramentum, dum commutatur in melius. cap. autem *commissum* de sponsal. quod videtur dicere contrarium, non agit de habente religionis votum, sed de eo qui jurarat sponsalia, nullum habens Religionis votum. Sed adverte si contingat habentem prædictum religionis votum non profiteri in religione, ex hâc egressum adhuc teneri implere sponsaliorum promissionem, si alter sponsus id velit.

Dico 4. Si factum sit votum absolutum ingrediendæ religionis ante omnia sponsalia tam de præsenti quàm de futuro, obligat per se ad non contrahendum matrimonium, nec ad promittendum nisi sub hâc ratione, *si non potuero religiosam professionem emittere.*

CAPUT VI.

An votum ingrediendæ Religionis possit propriè irritari?

Dico 1. Parentes possunt directè irritare omnia filiorum impuberum vota, nempe in masculis ante 14. in fœminis ante 12. ætatis annos expletos, nullo excepto, sive sint realia aut personalia, sive temporalia aut perpetua, sive sint vota castitatis aut religionis; sive sint de consiliorum aut præceptorum observatione; sed non possunt irritare votum solemne castitatis annexum sacris ordinibus, si filius impubes voluntariè, etiamsi illicitè, ordinetur, solemne autem religiosæ professionis votum ante 16. in masculis & fœminis ætatis annos expletos, per se irritum est ex Conc. Trident. sess. 25. c. 15.

Dico 2. Probabilius est Patrem simplex votum religionis à filio impubere factum, posse post annos pubertatis irritare, dummodo post annos pubertatis filius expressè & non tantum tacitè, aut Pater ipse illud non confirmarit, si intra annos pubertatis Pater illud confirmarit, potest adhuc irritare ante illos expletos. Imò si istud filii votum ante pubertatem factum nunquam positivè confirmarit, licet id non ignorarit, potest post pubertatis annos adhuc irritare, quia à principio fuit infirmum, & incluśit hanc conditionem: *nisi Pater contradixerit*: & Pater retinet eamdem potestatem quam habebat à principio respectu filii sibi subditi & operum ætatis impuberis. Sed

Dico 3. Votum religionis aut castitatis tam simplex quàm solemne, à filio pubere factum etiam invitis parentibus, est omninò validum, nec directè nec indirectè potest à Patre irritari. D. Thom. Cajet. Durand. Nav. & alii communiter, quia tale votum ex parte voventis est perfectum, nec ex parte materiæ, nempe servitii divini, præjudicat parenti. Prælatus non potest irritare votum à suo subdito religioso factum transeundi ad arctiorem Religionem.

CAPUT VII. & VIII.

Quomodo Religionis votum sit Papæ reservatum quoad dispensationem, vel commutationem?

Dico 1. Votum ingrediendæ veræ & ab Ecclesiâ approbatæ religionis est Papæ reservatum; secus, si non sit religio ab Ecclesiâ approbata, aut non sit religio simpliciter dicta, quales videntur esse religiones militares in quibus vovetur tantùm castitas conjugalis. Clericorum tamen militantium religio est simpliciter religio, adeoque illius votum est reservatum.

Dico 2. Tam votum ingrediendi tantùm religionem, imò & factum sub intentione probandi & exeundi si non placuerit, quàm votum ingrediendi simul & perseverandi, est Papæ reservatum, intelligendo hæc de voto absoluto. Ejusmodi enim vota non sunt diversæ rationis quoad jus reservandi.

Dico 3. Juxta communiorem sententiam votum ingrediendi strictiorem religionem, non est Papæ reservatum quoad ejus gradum; sed potest Episcopus dispensare, ut illud in laxiori impleatur; adeoque potest in hoc dispensare cum novitio ante professionem, sed non cum Religioso jam professo exempto ab ipsius jurisdictione; cum Religiosis autem professis sibi

subditis seu non exemptis; videtur jure antiquo, uti & Prælati Religionis cum suis subditis, posse dispensare, cum nullibi in jure communi antiquo reperiatur id prohibitum. Verum nunc ex jure novo Conc. Trid. Sess. 25. generaliter prohibentis transitum ad laxiorem ordinem cujuscumque facultatis vigore, videtur nec Episcopus nec Religionis Prælatus posse in hoc dispensare, nempe in transitu ad laxiorem ordinem; secus ad æqualem aut arctiorem; nam Conc. vetat tantùm transitum ad laxiorem. Ideò Gregorius XIII. in bullâ quæ incipit *cum alias* anni 1582. specialem Societatis JESU Generali facultatem concedit, ut absolutè possit dare licentiam suis subditis, etiam professis, transeundi ad aliam Religionem paris, laxioris, aut strictioris observantiæ; sed nolens ut hæc facultas possit participari ab aliis Religionibus ex vi generalis communicationis quam plures habent in aliarum privilegiis.

Dico 4. Votum ingrediendæ Religionis arctioris à sæculari factum, non potest jure ordinario dispensari à Prælato laxioris Religionis in quam postulat ingredi; ex privilegio tamen concesso Religionibus Sancti Benedicti & Societatis JESU &c. potest ab iplarum Religionum Prælatis dispensari, modò volens ingredi declaret iis suum votum; etsi istud privilegium esset concessum non immediatè Prælatis, sed ipsi Religioni, ita ut Papa immediatè & veluti ipso jure dispenset cum tali homine, tunc non foret necesse declarare suum votum; ad hanc autem licitè petendam dispensationem, non requiritur alia *specialis causa*, quàm voluntas postulantis talem Religionem ad spirituale animæ suæ bonum.

CAPUT IX.

De commutatione voti ingrediendæ Religionis.

Dico 1. Ut commutatio hujus voti commodè fiat, generaliter loquendo, animadvertendum est aliquid dispensationis ad attingendam æqualitatem, si commutans habeat etiam potestatem dispensandi; aliàs posset commutari in votum Sacerdotii, vel castitatis perpetuæ, additis aliquibus pietatis operibus. Non videtur tamen votum absolutum strictioris Religionis posse commutari in votum laxioris; secus verò, si fuerit votum pœnale, & vovens libentius laxiorem ingredi cupiat spe majoris fructus spiritualis; in voto enim pœnali res in pœnam imposita, non fuit à principio per se intenta, nec per se volita.

Dico 2. In purâ prædicti voti commutatione, ut attingatur æqualitas, consideranda sunt tria vota substantialia, & onera alia istius Religionis; hinc ista vota possent fortasse commutari in votum perpetuæ castitatis, saltem conjugalis, si aliter fieri non posset, cum variis eleemosynis & orationibus adjunctis, ac cum frequenti usu Sacramentorum pœnitentiæ & Eucharistiæ; & Religionis austeritates, in quædam jejunia &c. Deinde spectandum est etiam, si sit votum ingrediendæ Religionis in genere, posse id compleri in quâvis Religione, quamvis faciliori, & ejusmodi hominem ex sui voti vi teneri tantum ingredi & non profiteri absolutè; sicque attentâ professionis spe incertâ facienda est commutatio.

LIBER V.

De ingressu Religionis ac noviciatu.

CAPUT I.

An ad Religionis ingressum requiratur in ingrediente determinata ætas?

Dico: In quâcumque ætate, sive ante pubertatem post usum rationis, sive post pubertatis annos, sive ante usum rationis licitus est Religionis ingressus; nec ullo jure prohibetur; quia stando jure naturali, vel divino positivo, nulla ætas præscripta est, in quâ non liceat Religiosum habitum suscipere; & quoad jus Ecclesiasticum, quamvis ante Concilium Trident. ad faciendam Religiosam professionem præscripta ab Ecclesiâ esset ætas 12. annorum completorum pro fœminis, & 14. pro masculis; ac deindè pro utrisque Concilium Trid. præscripserit 16. annos completos; tamen nulla unquam ætas præscripta fuit pro Religionis ingressu, seu pro Religiosi habitûs susceptione; imo juxta jus antiquum filius habens usum rationis, potest ante pubertatem ingredi Religionem sine consensu parentis, sed pater intra annum habet jus illum à Religione revocandi. Deindè Conc. Trid. Sess. 25. c. 17. statuit ut fœminæ majores 12. annis nequeant statum Religiosum suscipere, nec professionem emittere sine Episcopi examine. Jam verò quoad pueros ante usum rationis, etiam illis licitus est ingressus, si parentes positivè consentiant, ut habetur ex cap. 1. 20. q. 2. & c. 4. Unde parentes licitè possunt offerre Religioni filios educandos, ut quantum in ipsis est, perpetuò in eâ perseverent; sicque oblati licitè & recipiuntur, & retinentur à Religione, ex quâ jam pater non potest eos revocare, nec filii egredi ante pubertatis annos.

CAPUT II. & III.

De potestate parentum ad offerendos Religioni filios rationis usum habentes.

Dico 1. Probabilius possunt parentes licitè filios suos usum rationis habentes ante annos pubertatis (non verò post) non expectata vel etiam repugnante eorum voluntate offerre Religioni. Ita Palud. & D. Anton. quia pater cogendo filium impuberem ad hunc Religionis ingressum, utitur jure suo; & quidem ille usus de se cadit in majus filii bonum, nec illum suæ libertatis jure privat pro illâ ætate, in quâ erit juris sui in rebus ad Dei cultum & animæ salutem pertinentibus: ergo talis actus nec continet injustitiam respectu filii, nec malitiam contra Religionem aut aliam virtutem; ergo non est per se malus; cumque non reperiatur prohibitus; ergo est licitus, nec Deo displicet; quia licèt iste filius involuntariè ingrediendo, displiceat fortè Deo, non tamen pater qui illum collocat in loco acquirendæ virtutis; & si puber effectus egredi voluerit, (tunc enim potest), saltem efferet bona virtutum semina ex visis Religiosæ vitæ exemplis desumpta; & licet filius sic coactus possit licitè juxta multos Auctores etiam ante pubertatem dimittere habitum Religiosum; tamen pater potest impedire, ac paternè castigare, ac cogere ad retinendam

nendam vitam Religiosam; nam observatio castitatis, paupertatis & obedientiæ non sunt supra naturalem pueri conditionem, & ad alia Religionis opera obligatur tantum prout captui ætatis istius sunt accommodata.

Dico 2. Matre repugnante potest pater licitè & validè filium impuberem offerre Religioni, sed non potest mater patre repugnante; sed si non repugnet, licèt non consentiat, potest licitè & validè; adhuc tamen revocari potest à patre intra annum. Si filius a tero parente sit orbatus, in altero remanet eadem potestas. Item eadem potestas est in tutore, qui etiam sine consensu matris viduæ, imò & eâ repugnante, potest Religioni offerre pupillum impuberem; non autem ita mater, si non est nutrix. Idem est de Avo ac de tutore, si ipse est tutor.

Dico 3. Prædictus Religionis ingressus ejusmodi pueris impuberibus, valde expedit & prodest, si ista Religio sit in suo vigore, in eaque religiosa disciplina & Prælatorum vigilantia regnet; hæcque fuit mens D. Thomæ, ac praxis S. Benedicti, S. Pachomis &c. *quia bonum est viro portare jugum ab adolescentia suâ* Thren. 5. & *sinite parvulos venire ad me.* Matth. 19. Attamen iste puerorum ingressus & educatio non expedit ipsi Religioni, quæ non potest sine magno labore, distractione, molestiâ & dispendio majoris boni circa illos occupari. Denique non constat, an isti pueri olim in Religione educandi sub habitu Religioso reciperentur ac admitterentur.

CAPUT IV.

Quænam personæ inhabiles sint ad Religionis ingressum seu receptionem?

Dico: Dantur aliqua impedimenta quæ reddunt personam inhabilem ad Religionis ingressum, suntque hæc sequentia:

1. *Carentia usus rationis perpetua*, si enim sit tantum temporalis, tantum facit personam inhabilem pro tempore quo durat, ita ut non computetur initium noviciatûs, aut ejus decursus, si tunc duret.

2. *Matrimonium consummatum*; si tamen alter conjux consentiat, non inhabilitat ad ingressum; sed postquam alter ingressus est, adhuc vel tunc potest revocare licentiam, & tenetur egredi. Si autem uterque conjux ex mutuo consensu & facultate Religionem ingrediatur, & unus non perseveret, hic potest alterum revocare. Deinde si ingressus factus sit à principio sine licentiâ alterius conjugis, & postea ante professionem obtineatur illius consensus, tunc ingressus ex tali consensu videtur ita ratificari, ut probatio seu noviciatus in eo fundatus possit valere ad professionem validam faciendam. Sanch. Less. &c. quia ibi interveniunt omnia quæ ad Religionis probationem & experientiam sufficiunt; & consensus ex utraque parte, &c. ergo. Imò quando jura annullant professionem, non ideò annullant ingressum etiamsi illicitè factum, nisi id exprimant.

3. *Professio facta in alia Religione*; hæc enim impedit ingressum alterius Religionis, si hæc Religio vel sit laxior, vel ex speciali Papæ prohibitione irrita sit ejus posterior professio. Ingressus autem peccaminosus, v. gr. factus sine petitâ licentiâ, censebitur validus, si postea obtineatur debita transeundi licentia; & incipiet valere ad validam professionem faciendam, ita ut noviciatus à die ingressûs, non autem à die facultatis obtentæ, computari possit ac debeat.

4. *Dignitas Episcopalis*; hæc non invalidat ingressum, si postea licentia à Papa obtineatur.

5. *Servitus*; hæc non irritum, sed tantum illicitum facit ingressum nempe sine Domini licentia. Idem dic de impedimento alicujus debiti, vel obligationis sive civilis, sive naturalis. Quoad particularia aliquarum Religionum impedimenta, v. gr. origo ex Judæis, defectus natalium, infamia, &c. spectandum est, an sint tantum prohibentia, an verò irritantia tàm ingressum quàm professionem.

6. Multa sunt alia quibus homo impeditur, nè licitè possit ingredi Religionem, quamvis ingressus non fiat invalidus, v. gr. gravis animi aut corporis ægritudo occulta, ineptitudo &c. illegitimatûs impedimentum à Sixto V. positum, nunc sublatum est.

CAPUT V.

An propter parentum necessitatem teneatur filius non ingredi Religionem?

Dico 1. Filius ob levem & communem patris necessitatem non tenetur differre aut omittere Religionis ingressum, nisi moraliter ac proximè jam immineret extrema, aut gravis, de quâ infra.

Dico 2. Filius in extrema patris necessitate constituti, ut illi subveniat, tenetur differre vel omittere Religionis ingressum, si manendo in sæculo possit isti necessitati succurrere, & sit illi necessarius. Nam si vel alios filios habeat, vel aliam viam, quâ suæ necessitati prospicere possit, tunc rectè potest non obstante istâ necessitate Religionem ingredi, modò spem & moralem certitudinem habeat, quod alii sint patrem adjuturi; alioquin non posset, nisi posset alio modo, v. gr. per amicorum opem, per bona aliqua procurata &c. illi subvenire; & quamvis in extrema necessitate non tantum patri, sed etiam Avo, aliisque consanguineis ac cuivis proximo teneatur quis subvenire; tamen obligatio filii respectu patris ad ei succurrendum est longè strictior & specialior, ita ut non solum ex bonis externis quæ jam possidet, sed etiam ex iis quæ potest acquirere aut procurare cum labore diurno, si necesse fuerit, teneatur illi opitulari, imò & corporaliter laborando. Obligatio erga alios non requirit tantum vel tam longum dispendium.

Dico 3. Juxta communem sententiam filius non potest per se loquendo, dimittere patrem in gravi necessitate constitutum, ut Religionem ingrediatur, subintelligendo limitationes in præcedenti puncto positas. Sylv. Angel. Alens. Nav. &c. quia non est omittendum naturale & divinum præceptum juvandi patrem graviter egentem ad opus consilii faciendum. Necessitas autem quæ jure naturali est sufficiens ad obligandum filium sub peccato mortali, ut sustentet patrem, aut illi necessarium præstet auxilium, est etiam sufficiens ad impediendum Religionis ingressum ut patri egenti succurrat; & censetur gravis, v. gr. si pater cogeretur mendicare, frigus, nuditatem, famem, ægritudinem pati, servire aliis magno cum dedecore, trahi in carcerem propter debita, &c. Item si nequeat juxta statum suum honorificè vivere; sed cogatur ad vilia opera descendere, ut ait Sylv. & Angel. imò etiamsi Religionis votum habeat, non potest licitè in hujusmodi gravi patris necessitate illud exequi. Si tamen filius à patre induceretur ad peccatum, excusaretur ab obligatione manendi in sæculo propter illum, & teneretur illum deserere; secus verò, si tantum provocetur sine ullo morali peccandi seu ten-

tentationi ſuccumbendi periculo, uti ſentit Cajetanus. Attamen ad vitandam ſpiritualem patris ruinam, quam illâ provocatione incurrit, debet, ſi poſſit, fugiendo ejus conſortium, per alium vel alio modo illi ſuccurrere. De inductione autem ac provocatione ad venialia tantum, ſic videtur dicendum: ſi pater directè inducat filium ad peccata venialia ita ut nequeat illa vitare, debet patrem deſerere; ſecus, ſi tantum indirectè, v. gr. ſuo malo exemplo. Idem dic ſi filius impediatur ab operibus perfectionis. Denique ſi filius probabiliter timeat ſe non poſſe manere in ſæculo ſine gravi & morali periculo mortaliter peccandi, nullam patre dante occaſionem, quidam ſentiunt tunc, non obſtante patris neceſſitate, poſſe eum Religionem ingredi. Sylv. Cordub. Alenſ. &c. Sed id in praxi vix videtur admittendum, niſi foret periculum valdè extraordinarium, certum in materia determinata, ſpecialiter procedens ex circumſtantiis inſeparabilibus ab obſequio paterno, nec aliter aufferri poſſit niſi Religionis ingreſſu.

CAPUT VI.

An ob filiorum aut fratrum neceſſitatem teneatur quis non ingredi Religionem?

Dico 1. Parens non poteſt omiſsâ filii nondum emancipati curâ aut in neceſſitate poſiti, ingredi Religionem & illum deſerere; ſed jam emancipato, eodem modo tenetur tantum ſubvenire quo filius patri.

Dico 2. Si fratres (idem dic de ſororibus) quibus ſubveniendum eſt, ſint adhuc ſub curâ parentis, tenetur frater ratione patris eis ſubvenire, & non ingredi Religionem; ſecus, ſi non ſint amplius ſub curâ parentis. Si autem frater habeat Religionis ingrediendæ votum, non poteſt licitè ſine diſpenſatione differre Religionis ingreſſum propter gravem fratrum neceſſitatem.

CAPUT VII.

An oneratus debitis, vel rationibus reddendis adſtrictus, aut criminum pœnis obnoxius, poſſit licitè ingredi Religionem?

Dico 1. Si quis habeat debita incerta, debet, ſi poſſit ante Religionis ingreſſum, ea ſolvere, vel dando pauperibus, vel ipſi Religioni, vel in alios uſus pios expendendo; nec iis per ſolum Religionis ingreſſum ſatisfacit; ſed habens votum dandæ eleemoſynæ, poteſt per ejuſmodi ingreſſum tanquam per commutationem ſatisfacere; nec indiget compoſitionis bullâ; ſi verò habeat debitum certum, & ſit ſimpliciter impotens ad ſolvendum ſive in re ſive in ſpe, poteſt ſtatim ingredi Religionem; ſi tamen ſperet fore ut proximè poſſit ſolvere, tenetur expectare ut prius ſolvat. Si autem debitor & in re & in ſpe proximè ſit impotens ad ſolvendum, ſed ſperet diurno labore ac induſtriâ, aut aliâ viâ fore ut paulatim poſſit debitum ſolvere, an tunc teneatur differre ſuum ingreſſum, controvertunt Auctores; aliqui abſolutè negant, ob notabile ſui detrimentum, alii abſolutè affirmant ob debitum juſtitiæ; quia tenetur ſolvere debita. Ita Medin. Major. Nav. &c. alii dicunt, ſi debitum ſit reale, ſatisfacere debitorem reddendo quantum poteſt, id eſt cedendo bonis ſuis in favorem creditoris, & tunc tutâ conſcientiâ poſſe ingredi Religionem, ita ut nullâ amplius teneatur talis debiti ſolvendi obligatione; ſi verò debitum ſit perſonale, quo ipſe perſonaliter obligetur ad agendum aliquid determinatum, vel ad reddendum, v. gr. ad reddendas rationes, tunc negant eum poſſe ingredi Religionem, priuſquam illud debitum ſolvat. Sic D. Thom. Sylv. Palud. &c. Attamen ſi adſit ſpes moraliter certa, (incerta non ſufficit) quâ debitor paulatim poſſit, etiamſi infra tempus utcumque longum, ſolvere quævis ſua debita; non videtur tunc poſſe ingredi Religionem antequam illa ſolverit. Opus enim juſtitiæ magis obligat quàm opus conſilii. Non tenetur tamen mendicare, aut exercere viliores, & ſuo ſtatui indecentes actiones ut ſolvat; nec incumbere negociationibus peccato moraliter obnoxiis, aut ſimilibus ſuſpectis occupationibus; ſi enim aliter non poſſit ſolvere, cenſendus eſt ſimpliciter impotens.

Dico 2. Per bullam Sixti V. reddunturad Religionis ingreſſum inhabiles, criminoſi, v. gr. homicidæ, latrones &c. quorum delictum eſt publicum notorietate facti, & juris aliquo modo per accuſationem aut inquiſitionem in particulari & juſtè factum; ſecus verò, ſi delictum ſit occultum, aut ſi reus poſt accuſationem vel inquiſitionem declaratus ſit innocens, aut ſi damnatus impoſitam pœnam implevit, & tam Reipublicæ quàm parti ſatisfecit. Deinde per eamdem bullam idem Papa reddit etiam inhabiles ad Religionis ingreſſum ingenti ære alieno gravatos, & reddendis rationibus obnoxios cum moleſto litis intentandæ aut jam intentatæ gravamine. Poſtea hic idem Pontifex declaravit ſe non comprehendere in iſtis duobus impedimentis moniales. Et Clemens VIII. an. 1602. declaravit ejuſmodi criminoſorum aut ære gravatorum profeſſionem eſſe validam, licet receptio fuerit illicita.

CAPUT VIII. & IX.

Ex qua ſcientiâ & libertate ingreſſus Religionis fieri debeat?

Dico 1. Religionis ingreſſus non debet fieri temere, ſed plenâ cum ſcientia, cognitione ac deliberatione talis ſtatûs in particulari; quamvis enim per ſe loquendo Religionis ingrediendæ deſiderium ſit à Spiritu Sancto, & ut tale ſine conſultatione ſit amplectendum; tamen iſtius deſiderii executio multam poſtulat conſultationem; ſed non ad hoc expectanda eſt extraordinaria Spiritus Sancti motio; ſufficit aliqualis. Deinde ut Religionis ingreſſus debitè fiat, eget tum bonâ intentione Deo militandi & Apoſtolicam vitam imitandi; tum voluntate perfectè ſpontanea, quæ poteſt interdum importunis precibus aut blanditiis debilitari. Bonum quidem eſt ſuadere Religionis ingreſſum, ſed magna cum prudentia id agendum.

Dico 2. Libertas quæ ad Religionis ingreſſum requiritur, debet eſſe à triplici defectu immunis: 1. à *violentia*; injuſta enim violentia & directè ad Religionis ingreſſum injecta, peccaminoſa eſt ac prohibita; hinc Conc. Trid. Seſſ. 25. c. 18. excommunicat quamcumque perſonam, quæ per vim ſeu metum quomodocumque coëgerit fœminam ingredi monaſterium, vel ſuſcipere habitum, vel facere profeſſionem, adeoque ut excommunicatio incurratur, debet aliquis horum trium effectus reipsâ ſequi. Nec hæc excommunicatio incurritur à parentibus aut tutoribus qui fœminam ante annos pubertatis cogunt ad ingreſſum monaſterii, imò per ſe loquendo non peccant. 2. à *deceptione*, vel ex parte Religionis, vel ex parte ingredientis. Hinc qui judicat aliquem ineptum, & tamen ei ſuadet Religionis ingreſſum, peccat graviter, niſi bona fides eum excuſet; uti & qui per deceptionem avertit alium à Religionis in-

gressu; secus verò, si solis precibus aut promissionibus sine deceptione cum avertat, nisi fortè preces forent importunæ, ac sine ullâ causa contra certam Sancti Spiritûs vocationem. Si deceptio facta sit cum detractione vel Religionis, vel personæ volentis eam ingredi, reparanda est fama, uti & tollenda vis si illata fuerit. Idem Conc. Trid. Sess. 25. c. 13. excommunicat eos, qui sine justâ causâ impediunt quoquo modo fœminas à Religioso statu suscipiendo. 3. à *Simoniâ* quæ potest esse vel ex parte personæ; si pretio dato trahatur ad Religionis ingressum; vel ex parte Religionis, si ob pretium illum admittat, per *pretium* autem non intelligitur eleemosyna, dos pro congruâ sustentatione, largitio sine pacto. Conc. Trid. ibidem c. 17. prohibet sub excommunicatione ferendâ tribui monasterio aliquid ex bonis novitii vel novitiæ, (non autem ex aliorum bonis), ante professionem, *nè hâc occasione discedere nequeat, cò quod totam vel majorem partem substantiæ suæ monasterium possideat.*

CAPUT X.

A quo, & quâ formâ facienda sit receptio, ut ingressus sit validus & licitus?

Dico 1. Ut receptio in Religione fiat validè, requiritur potestas in recipiente; hæc autem potestas primariò & principaliter est in Summo Pontifice; sed immediatè est in solâ & quâlibet Religione approbata, & includitur in ipsa Religionis approbatione. Deinde cum ista recipiendi potestas debeat in particulari alicui vel aliquibus committi, si in regula, privilegiis, approbatione aut saltem consuetudine non sit commissa alicui in particulari, videtur ex jure communi pertinere ad Abbatem in Religionibus monasticis, & ad provincialem in mendicantibus, contra quosdam qui dixerunt non posse Abbatem recipere Monachum sine capituli consilio; & Panormitanus quidem dicit receptionem sine capituli consultatione esse irritam ac nullam, quamvis Abbas non teneatur sequi capituli judicium ac sententiam, sed suam propriam contrariam sequi possit. Sed hoc ex jure communi non videtur posse colligi: multò minus verum apparet quod idem Panormitanus ait, omnem actum, ad quem secundum regulam requiritur capituli consultatio, etiamsi ipsius consensus non sit necessarius, si illa omittatur, esse nullum.

Dico 2. Circa formam & modum servandum in recipiendis Religiosis ad habitum & professionem, Sixtus V. an. 1587. hæc in suâ Bullâ sancivit: ante ejus, qui petit admitti, receptionem, præmittenda est inquisitio de illius parentibus & patria, quæ si post inquisitionem non innotescant, potest fieri receptio; item de ejus moribus ac vita. Deinde de dicta inquisitione debet certius fieri capitulum generale, vel provinciale, post hanc inquisitionem committit præfatus Pontifex potestatem recipiendi provinciali & definitoribus, aut aliis etiam electis; ad receptionem autem non requiritur horum omnium definitorum aut electorum consensus definitivus, sed sufficit si plures consentiant cum provinciali. Denique receptionem ad habitum & professionem factam non servatâ hâc formâ, annullat ac irritam reddit; sed Clemens VIII. per aliam Bullam sancivit postea ut professio foret valida, quamvis præfatæ inquisitiones omissæ fuissent. Verùm in his attendenda sunt singularum Religionum privilegia, constitutiones, consuetudines, &c.

Nota: Olim nemo recipiebatur sine licentia Episcopi, potestatem in isto monasterio habentis; & in noviciatu quidam diu probabantur, nempe incogniti, milites, aut Ecclesiastico servitio deputati; alii autem pro admittentium arbitrio. Sed pro admittendis peccatoribus vel statim vel post aliquam dilationem, id prudentiæ relinquitur, ut non rejiciatur sine causa idoneus, obligat charitas & officium.

CAPUT XI.

Quos effectus producat Religionis ingressus?

Dico 1. Ab hoc ingressu statim computatur tempus probationis novitii ad validam professionem requisitum; sed iste ingressus non obligat ad perseverandum & profitendum; nullum enim pactum intervenit; ideoque potest egredi licitè per se loquendo, etiam sine causa; quia est sui dominus, & potest de se liberè disponere; sed non potest Religio illum dimittere licitè sine justa causa; quia ipsa in hoc non est domina, sed dispensatrix; nec novitius egrediens tenetur solvere expensas in Religione factas; quia reditus aut eleemosynæ monasterii, non tantum sunt ad alendos professos, sed etiam novitios, utpote qui se ejus servitio & utilitati offerunt; nisi ingrediendo, pacto se obligasset ad solvendam certam summam pro sumptibus noviciatus. Si autem is qui ingreditur aliquid Religioni donet in sui sustentationem tempore noviciatus, Religio illi egredienti non tenetur restituere nisi eam partem quam non consumpsit pro ratâ temporis. Iste egressus sine causâ, videtur esse potius ingratitudo Dei negativa quàm privativa; negativa, quia homo non correspondet Divino beneficio quantum posset ac deberet, ut meliori modo se gereret; non privativa, quia in rigore, non privat honestate, neque est culpa per se loquendo.

Dico 2. Novitius quamdiu Religionis habitum retinet, non potest licitè matrimonium contrahere; si tamen de facto contrahat, validè contrahit, teneturque quam primum potest, dimittere habitum; nisi esset matrimonium tantum ratum, & pœnitentiâ ductus vellet perseverare.

Dico 3. Ingressus Religionis suspendit omnia vota prius facta, & dissolvit sponsalia ex parte remanentis in sæculo, ita ut post alterius ingressum possit statim cum altero contrahere, si velit; ex parte verò ingredientis Religionem, non cessat ipso jure obligatio sponsaliorum donec professionem emittat; si enim postea non perseveret in Religione, & altera pars quæ expectavit, velit tunc impleri sponsalia, altera tenebitur etiam implere; sed illa pars quæ remansit in sæculo, non videtur teneri implere, si nolit ob magnam mutationem ex altera parte, quæ assumptum Religionis habitum dimisit, factam.

Dico 4. Novitius seu assumens Religionis habitum gaudet privilegio Canonis, ita ut ipso facto excommunicetur qui eum percusserit.

CAPUT XII. & XIII.

An noviciatus requirat necessariò integrum annum? Ac Religionis habitum? Et quando incipit?

Dico 1. Ex jure Divino nullum certum ac determinatum noviciatûs tempus requiritur, imò licet pro statu Religioso extra congregationem, ut olim in usu fuit, nullus sit necessarius noviciatus; tamen pro statu cœnobitico requiritur; sed ex jure positivo certum noviciatûs tempus fuit definitum, quamvis non unum semper & idem. Prima igitur ad unum annum temporis noviciatûs determinatio videtur prius proprio ac privato Religionum jure fuisse introducta; deinde jure communi fuit confirmata

mata ac ſtabilitâ, ut colligitur ex cap. ad *Apoſtolicam* de regular. & cap. *non ſolum* ibidem, idque ſpecialiter renovavit Conc. Trid. Seſſ. 25. cap. 19. & cap. 16. Statuit ut probatio ultra annum non differatur; datur tamen exceptio, de qua poſtea. Tempus autem unius integri anni ex jure antiquo non erat abſolutè neceſſarium, ſed tantum ſub hâc conditione: *Si Religio & novitius juri ſuo non renunciarint*; ſi ergo non renunciarent, erat abſolutè neceſſarium, ita ut profeſſio ante unum probationis annum facta, foret nulla, ut ex juribus antiquis colligitur; exceptis tamen Religionibus mendicantibus, in quibus integer probationis annus fuit abſolutè neceſſarius, nec locum habuit proprii juris renunciatio, ut habetur in cap. *non ſolum* & cap. *conſtitutionem*, de regul. in 6. ſed nunc ex jure novo Conc. Trid. Seſſ. 25. cap. 15. pro omnibus Religionibus integer probationis annus abſolutè neceſſarius eſt, cujus verba ſunt hæc: *in quâcumque Religione tam virorum quàm mulierum nullus ad profeſſionem admittatur, qui minori tempore quàm per annum poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit*; ac poſtea ſubdit. *Profeſſio autem facta antea ſit nulla, nulloſque habeat effectus*, &c.

Dico 2. Juxta communiorem ſententiam de ſubſtantiâ noviciatûs eſt, ut fiat in proprio illius Religionis habitu, ad quam aliquis probatur, ſive in eo habitu quem vel Religionis regula præſcribit, vel ejus conſuetudo determinavit. Hoc enim fundatur maximè in conſuetudine & quâdam congruitate: Hinc formaliter loquendo, annus probationis incipit ab eo momento, in quo & ex Religionis intentione & ex novitii conſenſu admittitur aliquis ad iſtam probationem in ſtatu novitiorum, ut in eo probari incipiat.

Dico 3. Annus probationis, ut communiter docetur, poteſt inchoari ante 15. ætatis annum expletum; poſt tamen 14. ſeu poſt pubertatem; adeoque finiri ante 16. expletum; Concilium enim Trid. nil ſtatuit pro noviciatûs inchoatione, ſed tantum præſcripſit 16. ætatis annum completum pro emittenda profeſſione, quæ tamen ultra 16. annum completum, finito etiam probationis anno, poteſt ob rationabilem cauſam differri.

CAPUT XIV. & XV.

Quænam ſint de noviciatûs ſubſtantiâ? Et an ſit neceſſarius annus unus continuus?

Dico 1. Noviciatus ſeu ſtatus probationis ſubſtantialiter requirit, ut novitius non emiſerit profeſſionem ſive validam, ſive exiſtimatam tantùm validam, per vota & traditionem acceptatam in ea Religione in quâ probatur; deinde ut exterius exſtet & moraliter duret aliqua unio ſeu habitudo inter novitium & Religionem per receptionem & traditionem novitii, aliaque ſigna externa ad iſtam unionem requiſita; actualis autem probatio, nulla alia ſubſtantialiter requiritur præter voluntariam permanentiam in hoc probationis ſtatu cum ſufficienti illius ſignificatione exteriori. Hinc novitiatus ſive fiat ſub habitu novitiorum, ſive ſub habitu profeſſorum, eſt validus, validaque profeſſio poſtea emiſſa, contra Jac. de Graffis dicentem profeſſionem fore invalidam, ſi noviciatus non ſit factus per integrum annum continuum ſub habitu novitiorum.

Dico 2. Non eſt de ſubſtantiâ noviciatûs commorari materialiter intra clauſtrum per totum annum probationis, ſed neceſſariò requiritur commoratio formalis ſeu commorari formaliter; ita ut ubicumque fuerit novitius ſive intra, ſive extra clauſtrum, v. gr. ob morbum, negotia, ſtudia, ſemper permaneat ſub obedientiâ Prælati Religionis. Ut autem cenſeatur formaliter non commorari amplius intra clauſtrum, debet illud deſerere non ſolum exeundo ſine licentiâ, ſed etiam animo non redeundi nec vivendi amplius ſub obedientiâ Prælati; tunc eo ipſo deſinit eſſe novitius. Quare ſi novitius ſtatim ac monaſterium ingreditur, incidat in lectum æger, in quo per totum annum morbo detineatur, iſte annus fuit verus probationis annus, & eo expleto poteſt profiteri, quiâ verè manſit in ſtatu probationis ſub obedientia iſtius Religionis Prælati. Dum dicitur unus annus intelligitur unus annus integer, ita ut nè una quidem dies, imò juxta Leſſ. & Sanc. nè unum quidem momentum aut horæ particula illi deſit.

Dico 3. Iſte probationis annus debet eſſe continuus, ſeu non poteſt diſcontinuari. Panorm. Angel. Sa. Nav. & alii TT. communiter. Id colligitur ex modo loquendi in jure, & ex ipſo rationis dictamine, atque ita declaratum fuit in Cardinalium congregatione. Diſcontinuatur autem iſte annus probationis vel faciendo profeſſionem ante annum completum, putans facere veram profeſſionem, vel per habitûs dimiſſionem ſeu exitum à Religione; ita ut abrumpatur ſtatus probationis, & novâ receptione egeatur juxta Religionis conſuetudinem & modum. Nec ſufficit ad hanc diſcontinuationem exuere Religionis habitum ſive licitè cum licentiâ, ſive illicitè ſine licentia; ſed requiritur conſummata habitûs dimiſſio animo mutandi ſuum vitæ ſtatum: aliud eſt enim exuere habitum, aliud dimittere. Denique videtur ex verbis Conc. Trid. colligi continuitatem anni probationis ita debere præire profeſſioni, ut finito anno ſtatim feratur judicium, vel de admittendo novitio ad profeſſionem, vel de eo relinquendo in eodem probationis ſtatu uſque ad futuram profeſſionem; ſi enim ſtatum probationis mutet, poterit multum mutare mores, adeoque egebit novâ probatione ad ferendum judicium de eo admittendo ad profeſſionem, contra Angel. & Sylv. dicentes novitium, ſi expleto probationis anno nolens profiteri, monaſterio egrediatur, & poſtea iterum redeat, non egere novâ probatione ad emittendam profeſſionem.

CAPUT XVI.

An novitius obligetur ad regularem obſervantiam? Et an poſſit Eccleſiaſtica beneficia habere?

Dico 1. Novitius non obligatur in conſcientia ad regularem obſervantiam, quamvis aliquo modo debeat Religioſæ diſciplinæ ſubeſſe quamdiu à monaſterio non recedit. Itaque quoad votorum Religionis obſervationem:

Dico 2. Novitius nulla novâ ſeu ſpeciali obligatione tenetur ſervare caſtitatem, niſi ratione ſcandali ob habitum Religioſum; unde ſi vitato ſcandalo, peccet contra caſtitatem, non videtur circumſtantia perſonæ peccantis, id eſt novitii, neceſſariò in confeſſione explicanda.

Dico 3. Quoad paupertatem, quamvis novitius non obligetur ad uſum paupertatis ex voto, quia illud non fecit; ex lege tamen juſtitiæ tenetur bonorum Religionis dominium non uſurpare, quia non ejus ſunt; nec ampliorem eorum uſum accipere quàm ei à Religione conceditur, quia non utitur illis bonis ut eorum dominus; ſed ex domini conceſſione; ergo non poteſt excedere ejus voluntatem ac facultatem. Si autem novitius habeat proptia bona, poteſt validè ac licitè de illis diſponere ſicut antea poterat, & alia acquirere ſine Prælati licentiâ, ſive per teſtamentum, ſive per donationē, ſive alio modo, Religioſo ſtatui non repugnante;

pugnante. Unde ante professionem, sive moriens, sive non moriens, potest, cui voluerit, sua bona testamento relinquere, prætermisso prorsus monasterio; nisi prius ea illi donasset, aut oblata Religio acceptasset; imò non potest Religio licitè illum ab hoc prohibere, aut minis cogere, ut vel testamentum non condat; vel, si condat, ut monasterium relinquat hæredem; alioqui non admittendum ad professionem. Hinc novitius ante professionem si moriatur infecto testamento, Religio illi ab intestato non succedit. Si autem sua bona monasterio donavit donatione inter vivos, & ante professionem egrediatur, monasterium potest & debet illa retinere, ut pote absolutè donata à vero domino, nisi foret donatio omnium omninò bonorum, aut nimis magna, excedens donantis intentionem; si tamen ante professionem moriatur, & suam donationem expresse non revocaverit, sive parva sive valdè magna, etiam omnium bonorum fuerit, videtur firma & rata subsistere; quia licet habuerit subintellectam conditionem: *si perseveravero*; satis tamen perseveravit qui in Religione mortuus est, etiamsi ob temporis defectum professionem emittere non potuerit. Deinde novitius potest retinere beneficia Ecclesiastica, nec potest justè illis privari sine ipsius consensu. cap. *Beneficium* de Regular. in 6. obligaturque adhuc ad sui beneficii servitium, quod potest per se præstare in tali statu, v. gr. ad recitandum officium Canonicum. Quoad autem alia omnia quæ non potest per se præstare, debet, quantum fieri potest, per alium inservire, assignatâ hujusmodi vicario portione congruenti, ut in eod. cap. *beneficium*, declaratur. Præterea novi beneficii sæcularis collatio facta novitio, est quidem valida; sed ordinariè non est licita; regularis autem beneficii, si sit simplex, collatio est valida & licita juxta jus novum Conc. Trid. Sess. 24. cap. 10. dicentis posse dari beneficium regulare nondum professis, imò & iis qui Religionis habitum nondum susceperè, modò eum suscipere, & professionem emittere teneantur. Non tamen potest eligi ad aliquam Religionis dignitatem, ut habetur in cap. *nullus* de elect. in 6. sed potest licitè ad Episcopatum, ad alias autem inferiores dignitates sæculares potest, uti ad beneficia sæcularia eligi, id est validè; sed non licitè ordinariè. Dum novitius habet jus activum ad electionem, non debet illo privari. Denique novitius sacris initiandus, probabilius debet habere litteras demissorias ab Episcopo in cujus diœcesi domicilium habebat ante Religionis ingressum, nisi Religio habeat ex speciali privilegio facultatem eas dandi, uti habet Societas JESU.

Dico 4. Circa obedientiam, novitius per se & directè non potest obligari in conscientiâ præcepto superioris; nondum enim obedientiam promisit; tenetur tamen ob vitandum scandalum & ob pactum virtuale, quo suscipiendo habitum se obligavit ad excipiendam correctionem, subjacere Religiosæ disciplinæ, ita ut per vim non resistat; imò Prælatus illa quæ posset Episcopus, potest ei sub censuris præcipere. Deinde novitius ex proprio præcepto non tenetur recitare Horas Canonicas, quia non est verè Religiosus, nec est ullum hâc de re præceptum.

LIBER VI.

De valida professione Religiosa.

CAPUT I.

An professio sit, semperque fuerit ad statum Religiosum necessaria?

Dico 1. Professio vera ac valida ita est de substantiâ Religiosi statûs, ut ante illam nemo sit verè ac propriè Religiosus; sed per illam fiat. Probatur ex cap. *Religiosi* de Sent. excom. in 6. & ex perpetuâ Ecclesiæ traditione ac praxi; hujusque ritum describit Dion. c. 6. de Eccles. Hierar. p. 2. Et ratio est quia de ratione statûs Religiosi, est firmitas in isto vitæ genere, quod per statum Religiosum assumitur; hæc autem firmitas constituitur per professionem. Sed

Dico 2. Professio alia valida, alia invalida; invalida nullam inducit obligationem, nec facit Religiosum. Deinde alia expressa, quæ fit per formalia & expressa verba, v. gr. *ego professionem facio* &c. alia tacita, quæ factis potius quàm verbis fit, v. gr. gestando habitum aut exercendo actus professorum. Assertio autem prius posita intelligitur de quâcumque professione validâ, sive expressa sive tacitâ; quia interior voluntas, à quâ maximè pendet professionis vis, valor & obligatio, non solum verbis, sed etiam factis sufficienter declarari potest, id est voluntas profitendi ac mutandi statum; quod sufficit ad veram professionem. Sed nota istam vocem *Religiosus* interdum sumi in latiori significatione pro eo, qui aliquod speciale Religionis opus agit.

CAPUT II.

Quid sit formaliter professio Religiosa, & quis formalis ejus effectus?

Dico 1. De substantia & essentiâ Religiosæ professionis, est traditio, quam Religiosus de se ipso facit Religioni, vel Deo, in ista Religione victurus; & quidem in manibus ejus Prælati, cujus acceptatio est etiam de professionis substantia. Ita communiter DD. Rich. Durand. Sot. &c. ex cap. ad *Apostolicam* de Regular. Ratio est quia ad constituendum quempiam in statu Religioso, non sufficit ut quomodocumque promittat, sed oportet ut se privet jure quod in seipsum habet in ordine ad suas actiones & sua bona, illudque transferat in Religionem seu in ejus Prælatum. Hæc autem translatio non fit, nisi per Religiosam traditionem; hinc oritur in Prælato potestas irritandi suorum Religiosorum vota, acquirendi eorum bona, cogendi eos ad obedientiam, ac puniendi. Præter traditionem tria etiam paupertatis, castitatis & obedientiæ vota sunt de professionis substantiâ, sive explicitè sive implicitè fiant. v. gr. dum Religiosi S. Dominici profitendo, solum vovent obedientiam secundum regulam S. Augustini.

Dico 2. Traditio quæ in professione fit, quamvis immediatè homini fiat; non est tamen pactum aut donatio merè humana, sed est Religiosa & Sacra; nam aliquo modo fit principaliter Deo, erga quem ex illa nascitur obligatio; hinc ejus transgressio est sacrilegium. Quare

Dico 3. Formalis effectus professionis, quatenus traditionem includit, est esse traditum aut donatum,

tum, seu translatum in alterius potestatem. Hinc oritur in Religioso subjectio tum servitutis simul & filiationis erga Deum, tum filiationis spiritualis erga Prælatum; & in Prælato potestas erga Religiosum œconomica, paterna spiritualis, & supernaturalis.

Dico 4. Ex dictis patet, quamvis traditio & tria vota substantialia secundum se ac formaliter sint diversa, ex illis tamen coalescere professionem; quoad substantiam per modum unius moralis contractûs perfecti ac consummati. Quoad eos autem qui se Religioni tradunt in ejus servitium, & vocantur *oblati*, licèt emittant tria vota, possunt tamen vel sic inveniri qui non sint verè Religiosi, nec veram emittant professionem; quia non quæcumque traditio sufficit ad veram professionem, nec satis est fieri vota in Religione approbatâ; sed debet fieri traditio & vota in Religione approbata prout est approbata & secundum regulam approbatam emitti.

CAPUT III.

An ad valorem professionis requiratur consensus omnino liber & in ætate pubertatis?

Dico 1. Non fit vera ac valida professio sine consensu ejus qui Religiosus efficitur, & quidem sine consensu omninò libero ac perfecto; ideoque ex jure positivo ante ætatem puberem nec consensus efficax nec professio valida est. Ecclesia enim habet potestatem irritandi vota, dum non fiunt cum legitimis conditionibus ab ipsa præscriptis; irritat autem ejusmodi vota ante pubertatis annos facta, nec acceptat ejusmodi professionem; ergo est invalida. Sed quamvis nunc non possit fieri valida professio ante 16. ætatis annum expletum; potest tamen validè seriùs fieri post expletos 16. annos juxta cujusque Religionis statuta. Dicuntur enim Carthusiani nullum admittere ad professionem ante 20. ætatis annum; & prædicatores non admittere ad eam Laïcos ante 18.

Dico 2. Pueri ante usum rationis, donati Religioni à parentibus, nullam habent obligationem, si quando perveniunt ad annos pubertatis, contradicant, nolintque Religionem profiteri; liberè enim possunt matrimonium inire, aut quemcumque alium statum assumere. Quædam igitur jura, quæ in contrarium afferuntur seu objiciuntur, intelligenda sunt de filiis in infantia, qui postquam ad annos discretionis pervenerunt, oblationi de se factæ à parentibus expressè vel tacitè consenserunt. Deinde hic liber consensus ad validam professionem necessarius non tantum requiritur ex parte Religiosi se dantis, sed etiam ex parte Religionis acceptantis; professio enim includit quoddam pactum inter Religiosum & Religionem, in quo utriusque consensus requiritur, & potestas in acceptante.

CAPUT IV.

An consensus ex metu reddat professionem invalidam?

Nota. Non agitur hîc de eo qui ex metu exterius profitetur, interius autem non consentit; sed de eo, qui ex metu profitendo verum interius consensum præbet.

Dico 1. Professio ex metu factâ non videtur esse nulla ac irrita ex naturâ rei; sed ex jure positivo est certò nulla & irrita. Sanch. Henr. Less. &c. *Probatur* 1. *pars.* Quia sive iste metus sit directè incussus ad extorquendum consensum; sive ex occasione alicujus periculi mortis, naufragii &c. conceptus, homo semper retinet tunc sufficientem libertatem ad profitendum; cumque hîc & nunc simpliciter & absolutè profiteatur; ergo ex naturâ rei est valida; & quamvis patiatur injuriam ab eo qui metum incutit, non tamen à Deo cui fit promissio ac traditio. *Probatur* 2. *pars.* Ex variis juris capitibus & ex communi Ecclesiæ sensu; consuetudine; praxi.

Dico 2. Ad irritandam professionem non sufficit metus levis; sed requiritur gravis, cadens in constantem virum; nec etiam videtur sufficere timor reverentialis; si significet tantùm interiorem reverentiam erga patrem, aut aliam ejusmodi personam cum quâdam verecundiâ, quæ puerum aut puellam detinet nè illius voluntati contradicat; secùs verò; si insuper includat aliquam coactionem, quâ puer aut puella cogitur istam reverentiam ei præstare ob incussas minas; ita ut in hoc negotio non audeat illius voluntati contradicere. Præterea quamvis ex parte Religionis requiratur etiam voluntaria acceptatio vel receptio; si tamen Prælatus quocumque metu adactus non fictè sed vero consensu professionem acceptarit, videtur valida professio; quia nullum jus Ecclesiasticum, nec consuetudo, nec aliud principium habetur, quo reddatur invalida ejusmodi professio aut acceptatio.

CAPUT V.

An professio facta per errorem, dolum, aut ignorantiam sit valida?

Dico: Ignorantia vel deceptio in substantialibus Religionis rebus vel adeò gravibus ut moraliter ad Religionis substantiam revocentur, reddit professionem invalidam ac nullam; v. gr. si quis inducatur ad faciendam professionem, putans se non in perpetuum obligari, vel per eam non privari suorum bonorum dominio, &c. aut si decipiatur circa Religionis asperitatem, quæ tanta sit, ut moraliter superet ipsius vires. Probatur ex cap. *cum dilectus*; ex cap. 1. de his quæ vi & ex cap. *veniens* de convers. conjug. Deinde ejusmodi deceptio reddit matrimonium invalidum, ergo & professionem. Sed quando ignorantia vel deceptio est tantum in accidentalibus Religionis rebus, vel in iis quæ sunt minoris momenti, non constat irritam facere professionem; quia non excludit substantialem consensum. Parum autem refert ex quâ causa adveniat iste error, vel ignorantia sive per injuriosam deceptionem, sive ex aliquâ causâ naturali & extrinsecâ; quia professionis impedimentum in hoc casu non provenit ex injuria, sed proximè ex consensûs defectu; nec hoc impedimentum ex parte profitentis tantum, sed etiam ex parte Religionis, cujus consensus est quoque necessarius, potest intervenire; de quo cum proportione idem dicendum est.

CAPUT VI. & VII.

An servitus, vel consummatum matrimonium reddat invalidam professionem?

Dico 1. Una ex conditionibus requisitis ad licitam professionem faciendam, est libertas à statu servitutis; servus enim manens servus non potest licitè Religionem profiteri sine heri licentiâ. cap. *qui verè* 16. quæst. 1. videtur tamen sic facta professio; esse valida. Ang. Sylv. Less. &c. quia nullum habetur jus canonicum quod illam faciat irritam, neque

que ex natura rei est irrita. Potest tamen herus eum etiam professum repetere, & cogere sibi servire, & non Religioni; ast extra monasterium manebit verus Religiosus votis obstrictus. Nec potest à Religione cogi herus, ut vendat suum servum, vel pro eo pretium accipiat, nisi sub eâ conditione in professionem consensisset. Deinde si extra triennium illum non repetiit, cum posset, potest admitti ad professionem, nec est hero reddendus, sed tantum res quas secum attulit. cap. *si quis incognitus*, 17. quæst. 2. Imo si herus sciat, & non contradicat, censetur consentire. Sed si servus illo invito professionem fecerit, & Religio sciens admiserit, herus si velit, potest Religionem cogere ad dandum pretium pro gravamine sibi injustè illato; secus, si ignorans & bona fide eum admiserit.

Dico 2. Professio alicujus conjugis sine alterius conjugis licentiâ post consummatum matrimonium, licèt ex naturâ rei videatur esse valida, sicut jam dixi de servi professione invito domino; tamen ex jure Ecclesiastico est certum esse invalidam ac nullam, ut colligitur ex cap. *quidam* de convers. conjugat. & ex cap. *placet* eod. titulo. Sed hæc jura excipiunt aliquid circa votum castitatis, docendo illud fuisse validum, nempe ex naturâ rei & vivente conjuge obligare ad non petendum debitum, & illo mortuo ad non contrahendum novum matrimonium. Quando autem fit ab uno conjuge professio de licentiâ alterius conjugis promittentis etiam suam conversionem juxta jus requisitum, id est castitatem servare, tunc patet illam esse licitam ac validam, quamvis subsistat adhuc semper indissolubile matrimonii vinculum, sopito & impedito ejus usu. Si autem fiat professio de licentia alterius conjugis sine ejus conversione, id est manentis in sæculo sine edito castitatis voto, est quidem valida, sive expressa fuerit licentia sive tacita tantum, quæ intelligitur esse dum alter conjux scit alterius factum, & non vetat; ut colligitur ex cap. *ex parte* 1. de convers. conjug. & ex cap. *consuluit* ibidem. Sed si alter conjux, qui licentiam dedit, sine conversione manens in sæculo, petat suam vel suum conjugem jam professum, debet illi reddi ad usum matrimonii. Ita statutum est in c. 1. de convers. conjug. licet enim conjux licentiam dederit, non censetur voviisse castitatem, nec potest ad hoc cogi, si nolit; quia quamvis jus statuat ut ista licentia non habeat effectum, nisi ipsa uxor votum emittat; si tamen hoc jus non fuerit servatum, non ideò potest ad hoc compelli, quia illa juris transgressio magis tribuenda est Prælato vel conjugi profitenti, quàm ei qui licentiam dedit; vel si in eo fuit culpa aliqua, ista pœna non est proportionata, nec ullo jure lata; ergo petenti debet reddi conjux, nisi manens in sæculo feciisset simplex Religionis votum. Verum tamen mortuo conjuge, qui, vel quæ licentiam dedit, vel si vivens velit castitatem vovere, tenetur alter vel altera quæ professionem emisit, redire ad monasterium; ejus enim professio quæ fuit valida, semper subsistit.

CAPUT VIII.

An Episcopus, vel alius in alia dignitate constitutus possit professionem emittere?

Dico 1. Episcopus per se & suâ voluntate, id est sine obtentâ Papæ licentiâ, non potest professionem emittere. ex cap. nisi cum pridem de renunc. &c. hoc intelligitur de Episcopo confirmato & consecrato, & actualiter suam Ecclesiam habente, ac etiam de Episcopo confirmato habente Ecclesiam sed nondum consecrato; imò & probabiliter de Episcopo titulari habente Ecclesiam ab infidelibus occupatam, aut relegato; non verò de Episcopo consecrato, qui nullius est Ecclesiæ Episcopus, nec de electo tantum, & nondum confirmato, nisi personali præcepto vetitus sit professionem facere. Ista prohibitio Episcopo facta emittendi professionem, non eam reddit irritam quoad ejus substantiam seu quoad tria Religionis vota; sed irritum reddit aliquem ejus effectum, nempe dissolutionem vinculi Episcopalis sine quâ substantia stare potest, id est remanendo Episcopus potest de novo vovere castitatem ac paupertatem; actualis enim horum duorum observatio non repugnat statui Episcopali; item potest obedientiam vovere in eo quod muneri Episcopali non repugnat; sed quia non potest renunciare suo Episcopatui, seu solvere spirituale vinculum quod est inter Episcopum & ipsius Ecclesiam, ideò professio quoad omnem Religionis usum Episcopali muneri repugnantem manet impedita, & quoad hunc effectum invalida, & Episcopo prohibita. Unde quoad substantiam & Religiosum vinculum nullo jure Ecclesiastico est irrita, sed est irrita quoad ejus usum, sive quoad muneris Episcopalis renunciationem aut obligationem, onus & usum tollendum.

Dico 2. Alii Prælati Episcopo inferiores possunt sine Papæ licentia dimittere suam dignitatem aut beneficium ac professionem emittere; quia illi non obligantur speciali voto perpetuo ad pastorale munus, adeoque nulla egent dispensatione, & nullum jus illis id prohibet. Item professio facta in unâ Religione impedit quidem professionem in alia laxiori aut æquali, sed non in strictiore & altiore.

CAPUT IX.

Quanam sit obligatio filii jam professi ad subveniendum parenti graviter egenti?

Nota. Quamvis filius relicto parente graviter egenti possit mortaliter peccare faciendo professionem; tamen professio est valida. Hinc quæritur ad quid obligetur filius jam professus erga parentem graviter egentem? Quare omissis variis Doctorum id diversi-modè explicantium opinionibus:

Dico 1. Quando filius professus est Religionem cum injuria parentis jam in gravi necessitate constituti, tenetur petere facultatem ad illi subveniendum; & Religio seu Prælatus tenetur eam dare; si autem neget, nec aliud remedium commodum adsit, v. gr. si nec ex eleemosynis corrogatis, nec aliquo vivendi modo à Prælatis concesso, nec aliâ viâ possit illi succurrere, potest licentiâ nec à Prælatis immediatis, nec à Generali, ipso-ve Papâ obtentâ ei succurrere, secluso scandalo, & notabili Religiosi statûs indecentiâ.

Dico 2. Quando parens incidit post filii professionem in gravem necessitatem, in quâ prius non erat, tenetur illi subvenire servato suo statu & substantiali Religionis ordine; non tamen potest ob istam causam mutare statum sine legitima Pontificis aut suorum Prælatorum facultate. Facultatem autem ad diu vivendum extra monasterium, vel etiam ad mutandum habitum, aut ad vivendum intra monasterium cum detrimento ejus actionum, quæ in utilitatem monasterii redundabant, probabilius non tantum non tenetur Religio ex justitiâ concedere, quia sine ullo onere aut debito justitiæ acquisivit jus abso-

absolutum in istam personam per ipsius professionem, sed nec etiam ordinariè ex charitate cum suo notabili incommodo. Retento autem religioso statu & substantiali ordine, si prælatus injustè in iis quæ non sunt principalia ad substantialem statûs religionis statum pertinentia, sed quædam secundaria, v. gr. observatio hujus ceremoniæ vel regulæ, cujus transgressio non est directè contra statûs aut alicujus voti substantiam, deneget licentiam; nec sit moralis spes eam obtinendi, videtur sine illa cautè & occultè vitato scandalo posse filius professus per illa parenti graviter egenti succurrere. Denique ad omnia ad quæ in prædicto casu obligatur filius erga parentem, etiam parens professus obligatur erga filium. De fratrum autem obligatione erga fratres aut sorores idem dicendum est pro professione quod dictum est suprà pro ingressu religionis.

CAPUT X. & XI.

De exemptione debitorum, & conditionibus ex parte Religionis requisitis ad rectè profitendum.

Nota: Debita quæ impediunt ingressum religionis, etiam à fortiori impediunt professionem, non tamen irritam reddunt.

Dico 1. Qui licitè cum debitis professus est, non tantum non tenetur nec potest egredi monasterium ad solvendum debitum, sed probabilius per *p*rofessionem totum ipsius debitum extinctum est; quia per eam homo civiliter moritur; adeoque nulla amplius justitiæ obligatio manet in creditore. Undè non tenetur ex justitia intra monasterium propriis manibus laborare, eleemosynas quærere, mendicare &c. ad sua debita solvenda. Si autem illicitè & graviter peccando contra justitiam respectu creditoris professus est, quia nempè tenebatur expectare, donec prius solveret debita, tunc Nav. Ang. Medi. censent eum teneri solvere vel intra religionem, si possit; vel relictâ religione si necesse sit, ex facultate quidem superioris, si eam possit obtinere; vel si nequeat, etiam sine illâ, contra Sylv. & Palud. sentientes eum non teneri solvere tale debitum sive egrediendo religione, sive manendo intra illam: sed viâ mediâ inter istos auctores incedendum esse censeo: quamvis iste non teneatur religione egredi ut solvat debita, nec quidquam contra istius statûs decentiam vel substantiam facere, quia debita civilia non obligant tanto cum rigore ut teneatur quis cadere à suo statu; tamen videtur, si aliquo modo possit commodè intra religionem manens, & regularem disciplinam observans teneri illa solvere; quia ratio injuriæ ex se obligat ad satisfactionem possibilem intra statûs decentiam. Quoad censuras Ecclesiasticas, si quis illis innodatus profiteatur, valida est professio.

Dico 2. Conditio ex parte religionis requisita ad validam professionem, est ut ea fiat in manibus ejus qui habeat potestatem incorporandi isti religioni profitentem, nempe vel ejus prælati, vel summi Pontificis, vel etiam Episcopi per se aut alium delegatum si talis religio non sit exempta ab ejus jurisdictione; an professio debeat fieri cum capituli seu monasterii consensu vel sine illo, id pendet ex illius religionis instituto. Professio autem facta tantum sub spe ratihabitionis, si acceptans potestatem non habeat, licèt postea ratihabeatur, non videtur valida. Denique acceptans præter potestatem, debet habere liberam acceptandi professionem, & obligandi Religionem eo modo quo obliganda est, voluntatem.

CAPUT XII.

Quænam forma servanda est, ut professio validè & licitè fiat?

Dico 1. Certum est aliquam exteriorem formam, quæ mutuum religionis & Religiosi consensum sufficienter exprimat, requiri, ut professio perficiatur, ejusque vinculum consurgat; ut constat ex Dion. c. 6. de Eccles. Hierar. & aliis. Hujusque formæ expressio ordinariè fit per verba profitentis; ex parte recipientis, ordinariè nulla verba requiruntur; sufficit aliquod signum quo patefacit se acceptare professionem. Deinde ex natura rei & jure communi, non requiritur, ut professio fiat scripto, cùm possit solâ voce fieri; & contrà non requiritur necessariò ut voce fiat, cum possit solo scripto exhibito fieri, tamen jure speciali aliquarum religionum requiritur ut scripto fiat, ac voce proferatur; & quidem in societate Jesu videtur id esse professioni essentiale ut scribatur & legatur coram testibus, ut colligitur ex 5. p. c. 3. constit. his verbis: *illud autem essentiale est, ut publicè votum legatur coram iis* &c. id est, coram iis de societate & externis, qui adfuerint. Pro qua re spectanda est ac servanda cujusque religionis consuetudo.

Dico 2. Ad expressæ professionis formam requiritur necessariò ut per eam exprimatur trium votorum essentialium obligatio cum traditione certæ ac determinatæ religioni factâ; expressa enim professio non est valida si non obliget ad certam ac determinatam religionem; quia status religiosus non potest reipsâ suo modo existere, quin sit in certa specie; imò verò nunc ex speciali Ecclesiæ decreto statutum est, ut professio religiosa fieri non possit nisi in religione approbatâ, adeoque in vitâ communi ac regulari.

Dico 3. Ad valorem professionis necessariò requiritur forma ita absoluta, ut non includat conditionem statûs religiosi, substantiæ repugnantem. Sylv. Ang. Covar. Less. &c. quia deficiente substantiali parte, aut in hanc consensu, non potest contractus seu professio perfici, si autem professio facta sit sub conditione indifferente aut non repugnante statûs religiosi substantiæ, videndum est qualis sit ista conditio: si sit conditio de præsenti aut de præterito ac subsistat, valida est professio; si non subsistat, invalida. Si verò sit de futuro, videtur professio quoad proprium ejus vinculum, esse nulla, nisi apposita conditio ita reducatur ad conditionem de præsenti, ut eâ impletâ ac subsecutâ, fiat novus consensus cum novâ actuali traditione; sicut dicitur de matrimonio facto conditione etiam per verba de præsenti, quod impletâ conditione non incipit esse matrimonium nisi mutuus consensus denuò detur. Deinde sicut matrimonium factum sub conditione æquivalet sponsalibus quoad vim obligandi ad ineundum matrimonium impletâ conditione; ita professus sub ejusmodi conditione, tenetur postea impletâ conditione verè profiteri, & ad id cogi potest.

Dico 4. Professio, sicuti matrimonium, aut alius contractus, potest fieri per procuratorem specialiter deputatum ad illam emittendam in tali religione suo nomine. Quoad locum professionis, sive intra monasterium sive in templo fiat, nihil refert pro ejus valore. Sed professio fœminæ in virorum religione, & contra viri in religione fœminarum,

narum, non censetur valida juxta communem DD. sententiam, quia non fit in religione approbatâ pro illis.

CAPUT XIII. & XIV.

Quos effectus habeat valida professio expressa?

Dico 1. Ex voto castitatis oritur inhabilitas ad matrimonium incundum, & irritatio matrimonii rati, non consummati; ex voto paupertatis inhabilitas ad habendum aliquid proprium &c. ex voto obedientiæ obligatio parendi prælato &c. ex traditione translatio & privatio sui juris; ex tota professione sequitur per privilegium exemptio à jurisdictione judicum ordinariorum, ablatio aliquarum irregulitatum, &c.

Dico 2. Quamvis professio valida non remittat ex opere operato, reatum culpæ uti baptismus; pie tamen credi potest Deum profitenti in statu gratiæ remittere ex sua liberalitate omnem pœnæ temporalis reatum quasi ad munerandum excellentem istius operis perfectionem, etiamsi hæc non sit condigna istius reatûs satisfactio. Quâ in re non nulli SS. Patres professionem religiosam quasi æquiparant baptismo.

Dico 3. Per religiosam professionem omnia vota quæ illam præcesserunt, extinguuntur veluti per quamdam commutationem in aliud adeò melius, ut universaliter & quasi eminenter comprehendat omnia ista vota præcedentia, ita communiter TT. D. Thomas, Cajet. Sot. Sylv. &c. adeoque vota omnia præcedentia, quæ cum ipsa professione, simul impleri non possunt, v. gr. vota peregrinationum, etiamsi reservata, eleemosynarum, &c. aut etiam vota purè realia, per eam commutantur & extinguuntur; insuper vota quæ simul stare & impleri possunt cum ipsâ professione, & etiam ea quæ ante professionem impleri potuerunt, sive realia vel personalia, sive parva vel magna etiam reservata, si faciens professionem habeat intentionem omnia illa commutandi in suam professionem, totamque eorum obligationem extinguendi, potest valide & licitè id facere; talis enim commutatio est evidenter in melius; probabiliter tamen si vovens seu profitens non intendat istam suorum votorum commutationem, ipso facto non fit; quia nullum apparet jus, cujus vi fiat; non naturale; quia ista vota non sunt incompossibilia ex natura rei; non divinum positivum, quia nullibi reperitur; non Ecclesiasticum, quia ex c. *scripturæ* de voto, quod ab Auctoribus affertur, non sat id colligitur; an verò tale jus fuerit consuetudine introductum, dubitari aut conjectari posset ob tot tantorumque virorum ipsâ professione omnia vota extingui asserentium auctoritatem; cæterum tutius est ut qui profitentur, admoneantur semper de ejusmodi commutatione faciendâ, vel certè ut superiores statim post factam professionem illa vota reddant irrita, quod facere possunt. Quoad id quod D. Thom. asserit cum multis idem sentientibus, votum ingrediendæ strictioris religionis extingui per professionem (nempe votum solemne) in laxiori, quamvis ex vi solius juris naturalis non extinguatur, tamen ex jure positivo Bonifacii id specialiter statuentis in cap. penult. de Regular. extinguitur; imò probabiliter ante Bonifacium etiam ex jure Ecclesiastico, saltem consuetudine introducto, extinguebatur. De votis societatis JESU simplicibus, quæ post biennium probationis fiunt, dicetur postea in tomo seq. nunc tantum supponimus per illa non extingui cætera vota, sed tantum manere ipso jure suspensa, juxta decretum 128. primæ congregat.

CAPUT XV.

An professionis Religiosæ vinculum quatenus humanum contractum includit, possit dissolvi per voluntatem contrahentium?

Dico 1. Professionis vinculum ex parte profitentis est omninò indissolubile, ita ut nunquam possit sola ejus voluntas sufficere vel ad illud per se rumpendum, vel ad cogendam religionem ut *illud* rumpat, & restituat ipsi libertatem; quia profitens transtulit sui dominium in religionem, sicut fit in servitute civili; seque in perpetuum donavit religioni; donator autem non potest acceptatam donationem revocare. ergo. &c.

Dico 2. Post absolutam & solemnem professionem acceptatam, religio non potest sua tantum voluntate etiam cum causâ rationabili Religiosum invitum dimittere liberum à vinculo professionis & obligationis, eumque religioso statu privare, neque illum ad acceptandam istam dimissionem cogere; quia professio fit cum obligatione reciproca inter religiosum & religionem; ac quamvis dimitteretur seu ejiceretur, nunquam tamen prorsus rescinderetur prius vinculum tam ex parte religiosi quoad traditionem & servitutem religiosam, quàm ex parte religionis, quæ non omninò amitteret jus seu dominium acquisitum in istam personam quamdiu aliam religionem non intraret ac in eâ profiteretur; imo licèt cederet juri suo quoad illius gubernationem, maneret tamen sub potestate & speciali obedientia summi pontificis qui est supremus omnium religionum prælatus. Verùm cum ejectus à religione exempta, & religionis habitu privatus amittat exemptionis privilegium, tenetur Episcopo tamquam suo prælato religiosè obedire juxtà jus antiquum, per quod olim Religiosi erant Episcoporum jurisdictioni subjecti.

Dico 3. Etiam ex mutuo religionis & Religiosi consensu ac conventione non potest religiosa traditio à religione ritè acceptata rescindi quoad ejus vinculum; hæcque professionis indissolubilitas fundatur in jure tum Ecclesiastico tum naturali, quia modus faciendæ professionis cum vinculo indissolubili est quidem jure Ecclesiastico introductus ac præscriptus, tamen professio sic facta potest etiam dici reddi indissolubilis per mutuam contrahentium voluntatem, adeoque ex natura rei; tum quia Religiosus sic se tradens, se privat potestate revocandi aut retractandi sui donationem; tum quia religio ex vi suæ institutionis ita eam acceptat, ut absolutum quasi dominium istius religiosi Deo simul & sibi vices Dei gerenti in perpetuum acquirat; ideoque non potest amplius acceptatio retractari; quia istud jus acquisitum principaliter ac specialiter transivit in Deum, cujus bona seu jura acquisita solus Papa tanquam ejus Vicarius, potest dispensare; non autem religio aut ejus prælatus. Hinc

CAPUT XVI. XVII. & XVIII.

An Papa & solus Papa possit in professione religiosâ dispensare?

Dico 1. Papa potest dispensare in professione religiosâ, adeoque efficere ut qui fuit hactenus religiosus professus, non sit amplius religiosus. Ita communius TT. Cajet. Palud. Scot. Rich. Valent. Tolet. Sanch. Less. &c. contra D. Thom. 2. 2. quæst. 188.

A.

A. 11. licèt alibi etiam oppoſitum teneat. Sylv. Capreol. &c. *Probatur.* 1. Ex praxi, nam Papæ diſpenſarunt cum Ramiro Monacho & ſacerdote, regibus Aragoniæ conſanguineo; cum Conſtantia Siciliæ Regis filiâ monachâ; cum Caſimiro Benedictino Rege Poloniæ ad ineundum matrimonium. 2. ex capite unico de voto in 6. ubi dicitur voti ſolemnitas eſſe ex eccleſiæ inſtitutione introducta; Papa autem poteſt diſpenſare in quàcumque Eccleſiæ inſtitutione ſeu conſtitutione; quamvis enim ſtatus religioſus quoad ſubſtantiam ſit ex jure divino poſitivo, ſeu ex inſtitutione Chriſti; non tamen ſuo præcepto Chriſtus reddidit immutabilem & indiſpenſabilem; ſed cum reliquit ſuæ naturali obligationi, in quâ Papa per univerſalem poteſtatem à Chriſto acceptam, *quidquid ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, & paſce oves meas*, tanquam ejus Vicarius poteſt diſpenſare. Sicut ergo poteſt diſpenſare in voto ſimplici, ita & in ſolemni, per utrumque enim jus acquiritur Deo; qui cum ipſemet poſſit cedere juri ſuo acquiſito illudque remittere, ſuas vices ſummo pontifici tanquam omnium ſuorum bonorum diſpenſatori commiſit ut iſtud ſuo nomine remitteret, & quoad alterum jus religioni acquiſitum per Religioſi traditionem, hoc etiam poteſt remittere tanquam ſupremus omnium religionum prælatus, omniumque Eccleſiæ bonorum ac jurium ſummus diſpenſator. 3. *ratione*; id quod poſſet impedire diſpenſationem in profeſſione religioſa, eſt voti ſolemnitas; nam Papa in omni voto ſimplici poteſt diſpenſare, ſed voti ſolemnitas eſt introducta ab Eccleſiâ, uti dicitur in dicto cap. unico; ergo non impedit, cum Papa poſſit diſpenſare in omni Eccleſiæ lege ac conſtitutione; adeoque poteſt in profeſſione religiosâ diſpenſare; ex graviori tamen cauſa quam in votis ſimplicibus nudè ſumptis; quia majus eſt traditionem & donationem jam factam reſcindere, quàm promiſſionem remittere.

Objicies 1. Innocentius Papa in cap. *cum ad monaſterium* de ſtatu monachorum ſic ait: *abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeò annexa eſt regulæ monachali, ut contra eam nec ſummus pontifex poſſit licentiam indulgere.* cum pontifex dicat ſe non poſſe diſpenſare in actibus contra iſta vota, ergò nec illa, nec ſtatum per illa acquiſitum auferre poteſt. Reſp. neg. conſeq. ibi enim non agitur de diſpenſatione Monachatûs, illum auferendo, ſed de diſpenſatione obſervationis votorum manente monachatu; dicitque Papa ſe non poſſe diſpenſare in eorum obſervatione cum monacho, manente monacho; quod clarum eſt.

Obj. 2. Non poteſt pontifex efficere ut res ſemel conſecrata ad divinos uſus permanens in ſuo eſſe, non maneat conſecrata; ſed per profeſſionem conſecratur religioſus Divino cultui, ita ut eſſe religioſum, nihil aliud ſit quàm eſſe Deo conſecratum; ergo non poteſt Papa efficere ut perſona ſemel religioſa per profeſſionem, quamdiu vivit, non ſit religioſa. Reſp. neg. Conſ. Religioſus dicitur res ſeu perſona conſecrata non per characterem indelebiliter impreſſum, nec per actionem ſacram ſimilem ei per quam calix conſecratur; ſed ſolùm per quamdam deputationem promiſſione aut pacto firmatam, per quod obligatur ad cultum & uſum Divinum. Dum autem hæc obligatio auferitur vel reſcinditur per diſpenſationem, tunc amittit ſuam conſecrationem; ſive iſte conſecrationis modus ceſſat; quia non durat niſi quamdiu durat obligatio pacti ſeu voti. Sicut enim iſta conſecratio poteſt ab Eccleſia inſtitui, ita & poteſt ab ea deſtrui diſpenſando. Quod attinet ad locum Levitici cap. ult. *illud quod ſemel ſanctificatum eſt Domino, non poteſt in alios uſus commutari.* Id intelligitur in ſenſu compoſito; id eſt durante conſecratione & ſanctificatione; vel etiam ſeclusâ neceſſitate & authoritate ejus qui poſſit diſpenſare. Imò nec id pro omnibus ſtatuitur, ut patet in conſecratione & ſanctificatione Nazaræorum. Num. 6.

Obj. 3. Papa non poteſt diſpenſare in matrimonio; ergo nec in profeſſione Religioſa. Reſp. Diſt. Anc. in matrimonio rato, Neg. Ant. in conſummato, Conc. Ant. verius enim eſt poſſe pontificem in matrimonio rato diſpenſare, ut habetur ex cap. *ex publico* de converſ. conjug. & ex cap. *inter corporalia* de translat. Epiſc. Quod verò non poſſit diſpenſare in matrimonio conſummato, id provenit ex ſpeciali omnimodæ indiſſolubilitatis ratione vel ob perfectam ſignificationem ſacramentalem unionis Chriſti cum Eccleſia, vel ob damnum aut injuriam in liberos naturaliter redundaturam ortâ.

Itaque quamvis olim opinio D. Thomæ fuiſſet probabilis; nunc tamen poſt Bonifacium VIII. D. Thomâ poſteriorem, qui in dicto cap. *unico de* voto, declaravit voti ſolemnitatem eſſe de jure Eccleſiaſtico, ac poſt bullam, *aſcendente Domino* Gregorii XIII. in qua ipſe Bonifacii dictam declarationem confirmat, addendo inſuper ac definiendo ſtatum verè ac proprie Religioſum poſſe ſtare ſine ulla ſolemnitate, ac revera ſtat in gradu ſcholarium approbatorum ſocietatis JESU, contraria ſententia, quam ſuprà attuli & aſſerui, pro certâ & indubitatâ tenenda eſt.

Dico 2. Hæc poteſtas diſpenſandi in profeſſione religioſa nunc de facto in ſolo reſidet ſummo pontifice, qui videtur iſtam diſpenſandi poteſtatem ſibi reſervaſſe, dùm ſibi cæpit reſervare religionum approbationem aut votorum perpetuorum diſpenſationem; unde ante iſtam pontificum reſervationem, quando Epiſcopi poterant inſtituere & approbare religiones, atque acceptare per ſe vel per alios religioſam traditionem ac vota religioſa, tunc videntur etiam potuiſſe cum ſuis Religioſis ſubditis diſpenſare in profeſſione religiosâ ac in votis religioſis, ſicuti poterant diſpenſare in voto virginitatis. Et quamvis urgente gravi neceſſitate etiam nunc juxta communem DD. ſententiam poſſint in votis Papæ reſervatis diſpenſare, utendo Epiikiâ, aut interpretatione; non videtur tamen iſta poteſtas nunc extendi ad diſpenſandum in ſolemni voto religionis quocumque caſu aut neceſſitate occurrente, uti uſus univerſalis & conſuetudo probat.

CAPUT XIX.

Quot modis fieri poſſit tacita profeſſio juxta jus antiquum?

Dico 1. Primus modus tacitæ profeſſionis olim erat, ſuppoſito ſemper interiori profitentis conſenſu, quando aliquis induebatur habitu profeſſorum proprio, id eſt diſtincto ab habitu Novitiorum; ut colligitur ex cap. *ſtatuimus* de Regular. & voluntariè induendo iſtum habitum, ſi annus probationis nondum erat expletus, cenſebatur illi renunciare, quod ei licitum erat per cap. *ad Apoſtolicam* de Regular. non tamen ante annos pubertatis.

Dico 2. Juxta quoſdam ſecundus profeſſionis tacitæ modus putatur fuiſſe per exercitium actuum, qui jure aut conſuetudine erant proprii profeſſo-

fessorum, non intercedente ignorantiâ aut metu gravi, etiamsi illi actus exercerentur in ipso Noviciatûs anno, & cum solo novitiorum habitu; ut colligunt ex cap. *vidua* de Regular. Quamvis hæc sententia sit satis probabilis; videtur tamen præter istos professorum actus proprios, necessaria fuisse gestatio habitûs professorum proprii, ad tacitam professionem; nec arbitror in foro Ecclesiastico aliquem posse judicari verè professum ob solum illud signum intra noviciatûs annum exhibitum sine professorum habitu. Unde verus & certus tacitæ professionis modus erit si quis & habitum religiosi professi assumat, & ejus actum exerceat, nempè in ætate legitima cum sufficienti professionis suæ scientiâ ac voluntate libera, renuncians anno probationis nondum expleto; & quidem si solum habitum professorum induat sine actûs exercitio, requiritur post habitum assumptum, perseverantia tridui, ut tacita professio facta, ac valida censeatur ex cap. *ad nostram* de Regular. etiam coram Deo & in foro conscientiæ; imo quamvis assumptioni dicti habitûs adjungat actûs exercitium, etiam probabilius requiritur ista tridui perseverantia priusquam sit aut censeatur valida professio tacita, saltem post Bonifacium VIII. qui in cap. *constitutionem* de Regular. in 6. videtur id requirere, contra quosdam qui dicunt, quando susceptioni habitûs professorum proprii, adjungitur actus exercitium, tunc statim non expectato triduo censeri factam esse professionem. Sed adverte sicut erat tacita professio ex parte profitentis, ita etiam necessariam fuisse tacitam admissionem ac consensum ex parte religionis.

Dico 3. Tertius tacitæ professionis modus erat, dum quis post expletum probationis annum integrum, qui debebat post pubertatem inchoari, gestabat professorum habitum, sicque censebatur tacitam professionem emisisse. Si iste professorum habitus erat distinctus ab habitu Novitiorum, debebat post dictum annum expletum, illum suscipere; si indistinctus, debebat illum per annum probationis integrum & ulterius gestare, ut censeretur tacitè professus.

Dico 4. Quidam putant fuisse etiam alium tacitæ professionis modum per solam cujusvis habitûs, etiam Novitiorum proptii, susceptionem, si iste habitus assumebatur post simplex castitatis & ingrediendæ religionis votum, ita ut istud votum tanquam solemne, redderet personam in istius habitûs susceptione inhabilem ad matrimonium contrahendum, & ratum dirimeret, sed non videtur hoc verum; simplex enim votum intrandi religionem nunquam redditur solemne, nisi forte solemnitate aliquâ accidentali per publicam istius habitûs Novitiorum susceptionem cum demonstratione talis propositi ac voti; non verò substantiali, quæ requirit trium votorum paupertatis, castitatis & obedientiæ emissionem cum traditione & acceptatione.

CAPUT XX.

Quibusnam modis fiat professio tacita juxta jus novum Concilii Tridentini, & quos habeat effectus?

Dico 1. Post Conc. Trid. jam non habet locum tacita professio ante integrum probationis annum expletum facta; cum nec ante illum nunc valeat expressa; ergo multò minus tacita, cum dicat Concilium: *professio antea facta sit nulla*; sed tacita professio, quæ fit expleto integro probationis anno adhuc habet locum post Conc. Trid. nullibi enim annullavit omnem professionem tacitam; ideoque si sit expletus probationis annus, & sedecim ætatis anni, tunc fieri potest duobus modis supra relatis, & non aliis. Ubi ergò fuerit sufficiens distinctio inter habitum professorum & Novitiorum, si quis completo probationis anno, & suæ ætatis decimo sexto, sponte professorum habitum assumat, professus judicandus est, dummodò ex parte religionis tacita acceptatio non desit, id est vel vidente & tacente conventu prælatus professorum habitum dedit, vel ipse Novitius vidente & tacente prælato istum habitum assumpsit, atque ita per triduum perseveravit. Similiter si quis per integrum probationis annum, inchoandum tamen à 16. ætatis anno completo, gestet patenter indistinctum religionis habitum eodem modo quo antea, censebitur professionem tacitam fecisse, quia pro eo casu nihil innovatum est à Conc. Trid.

Dico 2. Cum omnes conditiones requisitæ ad professionem expressam, requirantur etiam ad tacitam, excepto diverso signo externo, ideo professio tacita habet eosdem effectus, quos expressa superius explicatos, præter hos duos sequentes in jure expressos: 1. professio tacita non necessariò obligat hominem illi religioni, in qua professus est, sed religioni in genere, ita ut possit pro suo libitu ad aliam transire etiam laxiorem. Ita habetur in cap. *constitutionem* in cap. *statuimus* &c. de regularibus in 6. unde intentio aut mens sic tacitè profitentis, est tantum se obligare juxta id quod jus determinavit, & non aliter; nec aliter religio particularis acceptat ejus professionem; non potest tamen eum expellere, sed potest cogere vel ut statim expressam professionem emittat, vel aliam religionem eligat. Verum intra probationis annum nulla, quomodocumque fiat, tacita professio nunc est valida post Conc. Trid. 2. Tacitè professus non potest eligi in prælatum aut Abbatem suæ vel alterius religionis, ita in c. *nullus*, de electione in 6.

LIBER VII.

De invalidâ professione Religiosâ.

CAPUT I.

Quibus modis professio possit esse invalida, & quomodo confirmanda?

DICO 1. Professio potest esse invalida variis modis tam jure naturali quàm Ecclesiastico, & interdum ita est invalida ac nulla, ut nunquam possit fieri valida aut ratificari; v. gr. professio facta in religione à sede Apostolica non approbatâ, aut facta à perpetuo amente; interdum autem ita est invalida, ut possit postea fieri valida; v. gr. professio facta nunc ante 16. ætatis annum expletum, est invalida, sed fiet valida, si is qui sic professus est, cognoscens postea nullitatem suæ professionis, dato novo consensu iterum eam emittat in ætate legitima; & hic quidem novus consensus debet manifestus fieri per aliquod signum exterius sive expressum sive tacitum, potestque statim fieri sine novo Noviciatu, si ante professionem

inva-

invalidam fuerit factus per annum integrum sine morali interruptione; si autem non fuerit factus per annum integrum, iterum integrè repetendus est, perseverando nempe in tali religione sub quocumque ejus habitu sive Novitiorum sive professorum & sub ejus obedientia, etiam sine exercitiis Novitiorum propriis, per annum integrum computandum ab eo tempore, in quo religiosus prioris suæ professionis nullitatem cognovit, ac decrevit ex animo in ea religione perseverare. Et si professionis nullitas provenerit ex defectu irritante duntaxat religiosi consensum, non autem religionis, v. gr. si religiosus fictè sine interiori voluntate, si ex metu gravi cadente in constantem virum, si ante 16. ætatis annum professus fuerit; tunc non erit necessarius novus religionis consensus, sed prior moraliter perseverans sufficit, & præsumptivè simul concurret cum novo consensu quem Religiosus id temporis præstabit, & quem sufficienter exterius prodet deferendo religionis habitum, & perseverando sub prælatorum obedientiâ sine religionis injuria ac damno. Si autem nullitas professionis provenerit ex defectu irritante & Religiosi & Religionis legitimum à legibus requisitum consensum, v. gr. si quis ante expletum noviciatûs annum professus fuerit, tunc utraque pars cum defectum noverit, suppletusque fuerit defectus, debet denuò consensum dare legitimum & efficacem.

Dico 2. Quando professio fuit nulla ex defectu legitimi consensûs tam religiosi quàm religionis, novus probationis annus debet incipere non solum à tempore quo scivit religiosus suam professionem fuisse nullam, sed maximè à tempore quo religio id scivit, ut possit juxta Noviciatûs regulas aut alio modo illum probare.

Dico 3. Quando receptio fuit nulla seu invalida, totum probationis tempus quod illam ac ipsam postea factam professionem subsequitur, etiamsi putatam validam, est inutile ad complendum validè annum probationis; ideoque ad ratificandam talem professionem requiritur ut nova receptio valida fiat, & post illam fiat novus integer probationis annus, atque hunc tandem sequatur valida professio. Si autem receptio fuit valida, sed professio invalida, quia ante sufficiens probationis tempus fuit facta; tunc totum illud tempus quo perseveratum est in religione sub existimatione validæ professionis, nihil omninò potest prodesse ad complendum probationis annum; ideoque cognito defectu non potest ratificari, sive fieri valida professio, nisi tempus ad integram probationem sufficiens pertransierit. Verùm non obstante hujusmodi invalida professione, aliquo temporis spatio putata valida, licèt probabile sit probationis tempus quod post validam receptionem præcessit professionem, posse computari in anno probationis, ita ut post cognitam professionis nullitatem non oporteat expectare integrum annum novum probationis ad ratificandam professionem, sed solum debeat suppleri tempus noviciatûs, quod defuit, uti sensit Sanchez dicens illam interruptionem continuationis requisitæ ad integrum probationis annum non esse sufficientem; oppositum tamen est securius & fortasse probabilius, ut ex Nav. colligitur.

Dico 4. Quando professio fuit invalida, Religiosus volens in religione manere, non tenetur expressam professionem iterare, sed quantum ad religionis substantiam ac proinde ad absolutam obligationem sufficit tacita professio; quia nullum jus ad expressam obligat; maximè quando professionis defectus est occultus, potestque sine novâ religionis scientiâ ratificari consensus; ubi autem religionis scientia & novus consensus requiritur, si ipsa postulaverit expressam professionem, facienda est; si nihil exegerit, potest professione tacitâ esse contentus. Quod verò attinet ad electionem passivam in religionis prælatum, si professio expressa ita fuit invalida ac nulla, ut de ejus nullitate constet, vel constare possit in foro Ecclesiastico, tunc qui illam solum tacitè confirmavit seu ratificavit, non potest eligi in prælatum; & si eligatur, erit electio invalida; adeoque non potest ipse tutâ conscientiâ illam acceptare; secus verò probabiliter, si nec constet nec constare possit; Ecclesia enim non judicat de occultis.

CAPUT II.

An professio invalida habeat aliquos effectus?

Dico 1. Quando professio bona fide & sine culpa facta, simpliciter & absolutè est invalida, sive ex naturâ rei, sive ex institutione & statuto Ecclesiæ, per se loquendo nullum habet effectum, ex se enim est nulla, & dum Ecclesia illam irritat, non tantum irritat quoad jus & obligationem humanam, sed etiam quoad naturalem vim & efficaciam; per accidens tamen potest habere aliquem effectum magis in externo quàm interno foro; quia quamdiu existimatur valida, perinde obligat ac si valida esset, & si illa existimatio sit communis ac publica, omnes actus proprii professorum, quos iste religiosus existimatus facit, sunt validi. Deinde si dubitetur an professio sit valida, nec-ne; potest cogi in foro externo ad permanendum in religione, & tenetur parere sententiæ; imò licèt non interveniat sententia, nec invaliditas probari possit in foro externo, si ipsemet sit dubius de invaliditate, videtur posse tunc etiam cogi à religione ad professionem iterandam; tenerique eam verè & non fictè iterare. Si autem coram Deo sit certus de suæ professionis bonâ fide factæ invaliditate, non videtur teneri, loquendo in rigore, illam ratificare seu iterare, quantumvis cogatur per sententiam publicam in religione permanere, ut communiter tradunt TT. Nav. Sa. Less. &c. sed cum sic foret difficillimum remanere apparenter in religione sine votorum obligatione, consulendum illi esset ut professionem priorem ratificando validam efficeret. Hæc autem omnia multò magis sunt vera, si professionis invaliditas proveniat ex fictione, seu ex ficto consensu ac culpa profitentis, etiam si fictè professus non obligetur vel sic ad statum religiosum, vel ad votorum observationem.

Dico 2. Quando professio est nulla tantùm ex jure Ecclesiastico, per se potest habere aliquos effectus, si in jure sint expressi; & hi tres exprimuntur. 1. professio tacita intra Noviciatûs annum facta per susceptionem habitus professorum proprii, valet quoad substantiam statûs religiosi, non quoad obligationem alicujus determinatæ religionis. cap. *constitutionem* de Regular. in 6. &c. 2. professio facta in religione Mendicantium ante expletum novitiatûs annum, quamvis non valeat quoad vinculum talis religionis; tamen juxta jus antiquum obligabat ad statum religiosum. cap. *non solum* ibidem. Sed hi duo effectus post Conc. Trid. sess. 25. cap. 15. jam annullati sunt. 3. professio invalida conjugis sine licentia conjugis facta, habet vim seu effectum voti simplicis castitatis jux-

ta cap. *quidam* ibidem. Alii casus sequentes non huc pertinent, nempè, susceptio habitûs religionis cum proposito mutandi vitam, emissio trium substantialium votorum in manibus Episcopi, vel alterius non habentis potestatem, non sunt enim professio religiosa, nec facta in religione approbata.

CAPUT III.

An & quomodo liceat statum Religiosum dimittere post professionem invalidè factam?

Nota 1. Agitur hîc de professione absolutè invalidâ, quæ non fuit ratificata, & quam non vult sic professus ratificare. Unde hîc relictâ religione, potest pro suo libitu quantum est ex vi suæ professionis invalidæ, quemvis statum assumere.

Nota 2. Quamvis religiosus testetur etiam juramento, suam professionem omninò nullam, v. gr. ob defectum interioris consensûs, vel ob alium quemcumque defectum occultum exteriorem; non tamen illi credendum est, si aliunde sufficiens probatio non interveniat; sicut non creditur conjugi juranti se non consensisse interius in matrimonii contractu; oportet enim ut sufficienter exterius constet professionem cum tali defectu irritante factam esse, quia in dubio judicandum in religionis favorem, sicut de matrimonio carnali omnes fatentur DD. Palud. Sot. Nav. &c. Itaque

Dico 1. Qui certus est in conscientia suam professionem esse nullam, sed id non potest in foro Ecclesiæ probare, habet jus per se loquendo, seu ex vi talis professionis invalidæ, religionem relinquendi propriâ authoritate, utpote qui nequit id jus per Ecclesiasticum judicem obtinere, & assumendi quemcumque alium statum, etiam matrimonii, sine religionis injuriâ; quia non privat illam aliquâ re suâ, & licèt ficte profitendo aut cum alio defectu occulto quem sciebat, feciset à principio injuriam religioni; hæc tamen non est talis, ut necessariò sit resarcienda per validam professionem; sed temporale damnum quod illi illatum est, poterit alio modo restituere. Si autem præter deceptionem nullum illi damnum illatum sit, sufficiet istius peccati agere pœnitentiam.

Dico 2. Quando professio invalida probari potest in foro Ecclesiæ, non debet is, qui publicè professus est, putaturque religiosus, relinquere habitum & statum religiosum propriâ auctoritate, sed debet petere & obtinere libertatem suam ab Ecclesiastico prælato; & si aliter relinquat habitum & statum, graviter peccat, nisi ob eam rem in carcere detineretur, vel impediretur suum jus postulare, vel non posset alio modo ipsam vexationem vitare; præterea non potest amplius uti religionis privilegiis, cum non sit verè religiosus, sitque extra religionem; sed quamvis peccarit sic exeundo; non tenetur tamen redire ad religionem, cum non sit religiosus: & probabilius non incurrit ipso facto excommunicationem & pœnam Apostatarum; quia in re non est Apostata, & Conc. Trid. jubet tantum *ut tanquam apostata puniatur*; id est extendit ad hoc delictum pœnam Apostatarum per judicem imponendam, non ipso facto incurrendam; imò si velit redire habitu resumpto, audiendus est, inquit Navarrus.

CAPUT IV.

De quinquennio per Concilium Tridentinum præscripto.

Nota: Conc. Trid. sess. 25. cap. 19. statuit ut omnes Religiosi, qui suæ professionis nullitatis causam voluerint prætendere, illam intentent ante quinquennium elapsum, computandum à die professionis, nempè vel expressæ, vel tacitæ; id est à die in quo judicatus fuit tacitè professus; alioqui post illud quinquennium non audiantur. Itaque

Dico: Conc. Trid. decernit ut post dictum quinquennium non audiatur in foro exteriori religiosus super intentatâ suæ professionis nullitate, non obligando tamen eum in conscientia sive ad permanendum in religione, sive ad ratificandum ac iterandum suam professionem, nec dando religioni per istud quinquennium quasi jus præscriptionis in dominium istius religiosi, quod videtur excedere potestatem humanam. Cum autem hæc lex sit tantum fundata in præsumptione, ideò dantur casus in quibus non obstante quinquennio transacto, audiendus est religiosus. 1. Dum quis non potuit toto quinquennii tempore jus suum coram ordinario postulare, maximè si ab ipsa religione per vim aut metum impeditus fuerit; tunc enim ipso jure concedenda est temporis restitutio. 2. Si ignorantia invincibilis de professionis nullitate aliquo tempore interceslit; tunc quinquennium computandum est à die, quo quis cœpit habere notitiam de suæ professionis nullitate. 3. Dum professionis defectus talis est, ut constet toto quinquennio non potuisse auferri, adeoque nec professionem ratificari, maximè si præter novum Religiosi consensum requirebatur nova religionis admissio expressa, vel tacita.

LIBER VIII.

De Paupertate.

CAPUT I. II. & III.

An paupertas sit ad salutem necessaria, & an eam vovere sit opus honestum?

DICO 1. Actualis paupertas non est ad salutem necessaria, neque præcepta; de fide contra Hæreticos dictos Apostolicos, & fratricellos, non enim jure naturali illa præcepta est, ut clarum est; nec jure divino positivo; quia licèt Christus eam consuluerit ut utilem ad salutem facilè obtinendam, & ad perfectionem, dicendo *si vis perfectus esse* &c. *qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Luc. 14. seu non potest esse perfectus; non tamen illam præcepit ut ad salutem necessariam, cum immediate antè dixisset tantum: *si vis in vitam ingredi, serva mandata mea*, nempe decalogum. Voluit igitur solum significare divitias solere esse impedimenta & perfectioni & saluti juxta id quod ibidem ait: quia *dives difficilè intrabit in regnum cælorum.* Deindè renunciatio bonorum ac paupertas potest interdum etiam sub præcepto esse in occur-

occurrente necessitate fidei defendendæ, vel charitatis exercendæ, ad quod requiritur animi præparatio, non actualis bonorum renunciatio.

Dico 2. Simplex paupertatis votum per se honestum est, ac de meliori bono, contra modernos Hæreticos vota ac consilia spernentes; nam 1. materia hujus voti, seu paupertas est bona, & si necesse fuerit, *in sudore vultûs tui comedes panem tuum.* Deinde id votum est de melioti bono cùm dicat Christus, *si vis perfectus esse vade & vende omnia quæ habes.* Nam divitiæ afferunt impedimenta ad salutem; paupertas autem voluntaria, quæ & voluntatem divitiis carendi, & actualem carentiam includit, illa tollit, adeoque longè magis utilis ad salutem & ad perfectionem, quàm divitiæ. Non agimus hîc de paupertate coactâ, quæ sæpe est parens vitiorum. 2. quare cum paupertas sit bona ac de meliori bono, seu bonum supererogationis, ergo illam voto spondere est bonum & opus consilii; cumque Christus consuluerit paupertatem, consuluit etiam illius votum, seu firmitatem, ideò in primitiva Ecclesiâ, qui Apostolorum vestigia sectabantur, isto modo paupertatem colebant. 3. licèt istud votum sit simplex; tamen est etiam honestum ac sanctum; quia votum solemne majorem bonorum abdicationem secum afferens, est honestum; ergo & simplex quod est minus; hoc autem votum simplex potest fieri vel in aliquâ communitate, cujus membrum fiat is qui vovet, uti fiebat in primitiva Ecclesia tempore Apostolorum; vel extra aliquam communitatem manendo in priori statu seu in vitâ privatâ; de quo

Dico 3. Votum paupertatis in persona sæculari aut vitam privatam agenti, per se loquendo, est etiam bonum, & ad opera consilii pertinet; nulla enim incommoda indè rationi aut majori bono contraria proveniunt; imo verò multa commoda ad ineundam perfectionis viam oriuntur, ut patuit in variis sanctis, qui abdicatis omnibus opibus, & curis sæcularibus, liberi vel in solitudine vel in mundi turba innocentissimam vitam traduxerunt, sive laborando manibus, sive ex elemolynis vivendo. Pauper autem sæcularis, ut sacros ordines suscipiat, nunc debet ex decreto Conc. Trid. ob publici ministri decentiam, vel beneficium vel idoneas facultates possidere. Denique hoc votum paupertatis potest stare sine voto obedientiæ & castitatis, cùm pauper possit vivere in cælibatu sine voto.

CAPUT IV. & V.

De materia remota & proxima voti simplicis paupertatis.

Nota. Duplex est materia voti paupertatis, alia *remota*, id est res illæ, seu divitiæ, in quarum privatione seu carentia paupertas consistit; alia *proxima*, id est habitudo vel actio hominis circa illas res paupertati repugnantes; v. gr. dominium, jus, ususfructus, proprietarius usus alicujus rei.

Dico 1. Remota voti paupertatis materia sunt tantum ea bona extrinseca, quæ sub nomine divitiarum comprehenduntur; nomine autem divitiarum veniunt pecuniæ, & quidquid æstimari aut comparari pecuniâ potest; v. gr. fundus, mancipium &c. acquirendo in illas res dominium adventitium. Hinc vita, fama, honor, gratia divina, virtutes, bona interna spiritualia, propria corporis membra ejusque facultates & alia ejusmodi in quæ habet homo dominium innatum seu naturale, non pertinent ad hanc voti paupertatis materiam; neque beneficia Ecclesiastica, Doctoratus &c. spectata quoad jura spiritualia aut honorifica ad eam pertinent; sunt enim bona altioris ordinis quàm divitiæ, nec sic sumpta reddunt hominem divitem, aut corporis necessitatibus subveniunt; sunt enim tantùm honores Ecclesiastici, aut tituli honorifici; sed spectata quoad bona temporalia & jus ad redditus, qui solent esse annexi illis beneficiis & officiis, sine dubio comprehenduntur sub voto paupertatis & ejus materiâ; verè enim reddunt hominem divitem, nec mutant naturam istam ob illam connexionem cum spiritualibus officiis; ideoque homo ex vi prædicti voti fit incapax illa possidendi.

Dico 2. Dominium rerum temporalium, sive principale jus disponendi de iis, est præcipua pars proximæ materiæ voti paupertatis; quia istud votum est promissio non habendi hoc dominium; ideo hoc dominium est materia proxima talis voti. Solemne paupertatis votum quod fit in religione, necessariò & actualiter expellit illud dominium quod prius erat, & futurum impedit, uti & votum simplex scholarium societatis JESU ex particulari Ecclesiæ lege ita disponente, simplex autem votum generatim sumptum tantum obligat ad dominium, quod habebatur, relinquendum & ad nullum acquirendum, si vovens id intendat; potest enim esse votum paupertatis circa unam rem, & non circa alteram, vel circa omnem ejus materiam. Hinc dives privatim vovens paupertatem, non caret dominio suarum rerum, donec de illis disponat ut incipiat esse pauper. Hoc igitur voto obligatur tantum ad moralem diligentiam adhibendam, ut quam primùm prudenter poterit, se suis bonis spoliet. Deinde si accipiat aliquid animo acquirendi ejus dominium, vel ab eo qui potest istud transferre, vel quando res antea nullius erat; licèt accipiendo aut acquirendo peccet, tamen illius dominium acquirit; non potest tamen illud retinere, sed debet ac potest licitè, etiamsi peccaminosè acquisitum, transferre in alium dispensando rem acceptam ad aliquem usum honestum, & sic redire ad suum priorem paupertatis statum.

Dico 3. Ususfructus & usus juris, id est jus fruendi & jus utendi alienis rebus salvâ substantiâ, est etiam materia proxima paupertatis ex vi illius voti relinquenda; nam ususfructus est dominium utile, magisque fructuosum ad efficiendum hominem divitem, quàm dominium directum; sic usus sumptus pro jure utendi est etiam aliquale dominium utile. Similiter possessio proprie sumpta pro habituali rei tanquam propriæ detentione, sub proxima paupertatis materia etiam continetur: talis enim modus habendi rem temporalem directè paupertati repugnat.

Dico 4. Usus facti, & omnis rei apprehensio ac retentio, vel administratio, quæ non ex proprio jure ac proprio nomine, sed tantum ex alterius jure ac nomine fit, non est adeò proprie voti paupertatis materia, ut ista omnia ex vi istius voti excludantur aut excludi possint; non potest enim homo sine usu & retentione aliquarum rerum vivere; v. gr. cibi, potûs, vestium, &c. *habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* 1. Tim. 6. debet ergo habere earum usum in facto, licèt non habeat jus in illas. Similiter administratio solius facti, quæ fit nomine alterius, ita ut res non teneatur nec administretur tanquam propria, sed ejus domini nomine, cui omnis illius

lius fructus accrescit, nullum proprium jus dominii aut utendi vel fruendi includit; adeoque ad objectum voti paupertatis non spectat. Attamen in ejusmodi usu facti, aliqua moderatio juxta voventis intentionem potest esse materia voti paupertatis; si quis, v. gr. voveat non uti talibus cibis pretiosis, talibus vestibus, ornatu domûs, &c. illis utendo, suum paupertatis votum violabit, sive illæ res erunt materia ipsius voti. Apud quem autem maneat dominium earum rerum, quibus utitur vel quas acquirit habens votum paupertatis; an apud donantes, an apud Deum, an apud summum Pontificem omnium religionum superiorem, si iste pauper sit religiosus, valdè controvertunt Authores; probabiliter dici potest apud neminem manere; donator enim dando rem potest illius dominium amittere, & in alium non transferre, ut patet in simoniâ; qui dat pretium, amittit ejus dominium, & alter non acquirit; ergo perit dominium. Deinde si ille venando capiat avem, quæ sub nullius erat dominio, potest illam tantum capere ad suum usum, non ad dominium.

CAPUT VI.

Quomodo violetur simplex paupertatis votum?

Dico 1. Peccatur contra hoc votum habendo vel accipiendo aut volendo habere vel accipere alicujus rei dominium sub quo comprehendo etiam propriam possessionem, proprumque jus utendi & fruendi, juxta superiùs dicta; atque hoc peccatum ex genere suo est mortale, & sacrilegium.

Dico 2. Quantitas rei habitæ vel acceptæ contra hoc votum sufficiens ad peccandum mortaliter, non est desumenda ex quantitate absoluta ac generali sufficiente in materiâ furti ad peccatum mortale, sicut in religioso peccante contra suum paupertatis votum potest desumi; quia sæcularis habens votum paupertatis potest peccare contra suum votum, proprietatisque sacrilegium committere nihil furando, ideoque ex gravitate sacrilegii, non ex gravitate furti desumenda est istius transgressionis gravitas; hæc autem sacrilegii gravitas videtur posse desumi ex transgressione voti eleemosynæ, illa enim rei voto in eleemosynam promissæ quantitas quæ sufficeret ad mortale in istius voti transgressione, etiam sufficiet ad mortale in transgressione voti paupertatis per dominii acquisitionem; videtur enim esse æqualis ratio in ordine ad fidelitatem, & ad cultum Dei. Hinc habetur differentia inter sæcularem habentem votum paupertatis, & religiosum; quod sæcularis licèt non possit dominium licitè acceptare; non est tamen illius incapax, religiosus autem est incapax. Deinde sæcularis aliquid acquirendo, acquirit sibi; religiosus autem acquirit religioni cujus est pars; ideoque furatur si id sibi usurpet invito domino, utpote usurpans sibi rem alienam. Hinc fit, ut quantitas illa quæ sufficit ad peccatum mortale furti, possit etiam sufficere ad peccatum mortale in religioso sibi aliquid appropriante. Præterea sæcularis habens paupertatis votum, potest sine licentiâ alicujus, ea quæ sibi donantur, recipere ad suum usum, modò non intendat acquirere eorum dominium, occulte ea retinere, de iis disponere, aliis donare non tanquam dominus, sed tanquam dispensator; quæ omnia religioso non licent. Item secularis potest committere peccatum mortale furti contra justitiam, non committendo peccatum mortale sacrilegii contra votum paupertatis, v. gr. si furetur equum tantum ad usum facti, non intendendo acquirere illius dominium nec proprietatem; aut si furetur acum, ad vivendum alicui omninò necessariam. Contrà verò potest interdum esse peccatum mortale quatenus est acceptio dominii contra votum paupertatis, & non esse mortale quatenus est furtum. Denique hoc simplex paupertatis votum non est Papæ reservatum.

CAPUT VII.

De tempore quo voti paupertatis solemnitas introduci caperit.

Dico 1. Quamvis probabile sit primis Ecclesiæ temporibus statum religiosum aliquando substantialiter constitisse in aliquibus, v. gr. in quibusdam antiquis Anachoretis solitariam vitam agentibus, aut in virginibus velatis privatim domi suæ viventibus, cum paupertate non bonorum dominium nec eorum usum independentem, sed superfluum tantùm usum excludente, & sic sufficiente ad acquirendam vitæ religiosæ perfectionem; videtur tamen probabilius semper in Ecclesia viguisse paupertatem quæ excluderet à religiosis usum rerum independentem ab aliquo superiore, cui vovebatur obedientia, v. gr. Episcopo, vel alteri, & à quo accipiebant facultatem necessariam pro rerum usu ac dispositione, quas poterant accipere & acquirere ad vitæ usum tantùm, absque animo ac voluntate acquirendi eorum dominium; ac proinde sic potuit esse ejusmodi paupertas religiosa in *istis* virginibus & Anachoretis, qui omnibus bonis suis renunciarunt. Cæterum licèt paupertas excludens omne bonorum dominium ac proprietatem olim usitata fuerit, maximè in eis qui in religiosâ communitate vivebant; non videtur tamen fuisse semper ab omnibus observata; nam difficilè est credere eos omnes qui in vitâ privatâ statum religiosum profitebantur, non habuisse suorum bonorum tam immobilium quàm mobilium proprietatem ac dominium, cùm non essent membra alicujus particularis communitatis, in quam ejusmodi dominium transiret, imò nec ii qui in communitate vivebant, erant illius incapaces, poterantque validè & licitè cum licentia prælati justâ de causâ illud tenere. Quare

Dico 2. Paupertas quæ reddit hominem religiosum dominii incapacem, non fuit ab Ecclesiæ principio in statu religioso usitata; sed postea justis de causis fuit ab Ecclesia introducta, ista enim incapacitas dominii vovendo, non inducitur ex natura rei; quia quantumcumque quis velit se privare istâ capacitate, ex natura rei non potest; non est ergo propria materia voti paupertatis, sed est effectus isti voto adjunctus ab Ecclesia, ita ut suppositâ hâc Ecclesiæ institutione, quicumque solemne paupertatis votum fecerit, inhabilis fiat ad quodvis dominium; atque ita volendo causam, seu faciendo votum, vult ejus effectum. In primitiva namque Ecclesia licèt in usu foret perfectissimum paupertatis votum, ex nullo tamen capite probari potest reddidisse voventes dominii incapaces; Christus siquidem, qui probabilius ex voto habuit perfectissimam paupertatem, non fuit dominii incapax; uti nec Apostoli tam quoad bona immobilia, quàm quoad mobilia, postquam vocati ad Apostolatum omnia sua reliquerunt. Idem dic de Monachis, qui in solitudine vivebant, sive omninò solitarii essent, sive in aliquâ ejusdem eremi societate versarentur; singulis cellulis separati, ac propria peculia habentes, de quibus

bus poterant saltem ad usus pios ex senioris licentiâ disponere; & verisimiliter dominium habentes; saltem erant illius habendi capaces, & ipsimet qui in Religiosâ communitate vivebant, etiamsi hi nihil proprium, ut probabilius videtur, haberent, nec habere possent sine Prælati facultate; itaque

Dico 3. Voti paupertatis solemnitas, quæ reddit hominem dominii incapacem, à temporibus imperatoris Justiniani circa annum Christi 530. universaliter introducta est per varias ejus leges, vel ex consensu Summorum Pontificum editas, vel eas postea illis approbantibus; licet enim hæc incapacitas non necessariò ad perfectionem requiratur, quia sufficit actu omnia dimittere cum obligatione in eo statu perseverandi; multum tamen confert ad tollendam radicitus omnem proprietatis occasionem, ad majorem stabilitatem, & ad totum suum jus, quod habet & habere potest Religiosus, transferendum secum in Religionem. An verò aliqua Religio ex speciali Pontificum aut Episcoporum concessione istam solemnitatem ante dictum tempus observaverit, non constat. Postea tamen semper observata est ab omnibus in Religiosa communitate professis, etiamsi hisce possit concedi libera bonorum suorum administratio sine dominii retentione, imò & concedi juxta quosdam jurisperitos retinere dominium ad breve tempus.

CAPUT VIII.

An votum paupertatis, quæ omne dominium à communitate excludit, liceat aut expediat statui Religioso?

Dico 1. De fide certum est istorum Religiosorum qui quoad carentiam possessionum ac redituum tam in particulari quàm in communi paupertatem profitentes vivunt non ex solis eleemosynis, sed ex proprio manuum labore, laudabile esse institutum, contra Hæreticos Massilienses dicentes non licere operari ad comparanda vitæ necessaria, sed insistendum esse orationi ac Deo fidendum. *Probatur* ex S. Paulo qui sæpe testatur se suis manibus laborasse ad se alendum, idque ipsa ratio dictat; nec ejusmodi labor est orationi ac perfectioni obstaculum, imò est fons charitatis, humilitatis &c.

Dico 2. De fide etiam certum est istorum Religiosorum institutum, in quo non ex labore manuum, sed ex solis eleemosynis vel sponte oblatis, vel mendicando quæsitis vivitur observando paupertatem in communi quoad carentiam redituum & bonorum immobilium, esse laudabile; contra Calvin. Luther. Wiclef &c. id damnantes; *Probatur* 1. ex Christi exemplo & Apostolorum, ex eleemosynis viventium, maximè dum per orbem terræ dispersi sunt ad prædicandum Evangelium omnibus bonis temporalibus destituti; quod postea multi viri Apostolici ac Sancti imitati sunt ac professi. 2. Ex approbatione & confirmatione Religionum mendicantium S. Dominici, S. Francisci, qui videntur primi cœpisse profiteri in communi ejusmodi paupertatem; harumque institutum non tantum Summi Pontifices & Concilia, sed etiam universalis Ecclesiæ infallibilis consensus hûc usque semper approbavit.

3. *Ratione.* Quia sic vivere nec naturali, nec divino, nec humano juri repugnat. Olim Religiosi magna ex parte erant Laïci, ideoque ne otiosè viverent, labore manuum occupabantur, uti & nunc Religiosi Laïci; Religiosi autem Sacerdotes, qui Sacris Ministeriis, Divini Verbi prædicationi, Sacramentorum administrationi, Horis Canonicis persolvendis nunc assiduè occupantur, non possunt manuum laboribus vacare. Dum S. Paulus 2. Thess. 3. suadet ac præcipit manuum laborem, alloquitur communem fidelium populum, eumque à turpi & pernicioso otio deterret, hortando ad operandum manibus, ut non inordinatè ac malè mendicet; sic etiam intelligendus Augustinus loquens de labore manuum; imò cum Religiosi sint operarii spirituales in vinea Domini, digni sunt mercede sua ac sustentatione à fidelibus subministrata.

Dico 3. Similiter de fide est laudabile esse Religiosum institutum, in quo paupertas cum abdicatione omnis proprietatis in particulari, & cum dominio bonorum in communi observatur; ista enim carentia proprietatis in particulari, & istud bonorum dominium in communi, sive divisim sive conjunctim spectatum, nihil habent contra bonos mores, nec contra leges, quod attinet ad dominium bonorum mobilium in communi, habemus exemplum primitivæ Ecclesiæ in quâ omnia erant communia, & antiquarum Religionum S. Basilii, S. Benedicti &c. Sic enim eximuntur Religiosi particulares à curâ quærendi res ad vitam necessarias. Idem cum proportione dic de dominio bonorum stabilium; videntur enim jam à temporibus Apostolorum aliquæ Ecclesiæ habuisse bona stabilia, uti & prima ac antiquissima monasteria; quia hoc non impedit viam perfectionis, cum singuli Religiosi juxta Christi consilium, relictis omnibus sive multum sive parum sit quod reliquerint, sint verè pauperes nec possint de ulla re pro suo libitu disponere.

CAPUT IX.

Quanam sit inter omnes Religionum paupertates præstantissima?

Dico: Juxta D. Thom. 21. 2. quæst. 188. a. 7. paupertas illa est alteri præferenda, quæ unicuique magis Religioni accommodata est ad suum finem consequendum, nimirum in Religione purè activâ, v. gr. militari, curam nosocomiorum habenti &c. præferendum dominium multorum bonorum in communi; in Religione purè contemplativâ, dominium bonorum moderatum in communi; in mixtâ, privatio seu carentia omnis dominii bonorum tam in particulari quàm in communi; atque hæc paupertas quoad carentiam dominii bonorum immobilium in communi, id est redituum ac possessionum ex quibus illi percipiuntur, videtur per se loquendo, & ex vi statûs, esse præferenda ac præstantior in Religione mixta seu in Religiosis Apostolicis, etiamsi Sot. Ferrar. & alii sentiant melius esse pro hisce Religiosis habere dominium bonorum immobilium in communi. Quoad autem carentiam bonorum mobilium in communi, quod Religio S. Francisci à se amovet; & de quo alibi dictum est, videtur id parum pertinere ad eam paupertatem quæ perfectionis acquirendæ instrumentum ac medium est; ista enim paupertas sive cum dominio, sive sine dominio rerum mobilium, est semper præstantissima ob exercitium multarum virtutum, humilitatis, patientiæ, fiduciæ in Deo &c. quas parit, & ob Christi exemplum &c.

CAPUT X. & XI.

De obligatione & violatione solemnis voti paupertatis.

Dico 1. Hoc votum obligat sub culpâ mortali ex

genere suo, ad non habendum alicujus rei dominium aut proprietatem; unde dupliciter peccatur contra hoc votum: 1. Per directam voluntatem seu desiderium habendi vel acquirendi dominium: 2. Per modum accipiendi rem moraliter æquivalentem dominii acquisitioni; nempe vel illam accipiendo seu acquirendo, vel illam conservando seu retinendo; vel illam consumendo, seu de illâ disponendo, atque ita se tanquam illius dominum gerit. In hoc capite dicemus de acceptatione vel acquisitione tantùm.

Dico 2. Religiosus privatus accipiens aliquid sine licentiâ sui Prælati, ex genere suo mortale peccatum facit, nisi ex levitate materiæ fiat veniale, Nav. &c. colligitur ex c. *cum ad monasterium*, de statu Monach. & ex Conc. Trid. Sess. 25. c. 2. & expressa quidem licentia requiritur ubi commodè peti potest, sed ubi non est commoditas petendi hanc expressam licentiam, certè sufficit præsumpta seu interpretativa; quando enim superior distat, vel est occupatus, & urget necessitas aut commoditas moralis accipiendi, si quis credat probabiliter superiorem daturum licentiam si conveniri posset, tunc sine proprietatis peccato accipi potest, cum habitudine tamen ad ordinatam rei retentionem ac dispositionem; adeoque cum intentione manifestandi rem superiori, cum primum opportunitas occurrerit, ut non tantum acceptionem ratam habeat, sed etiam ut det licentiam rem retinendi, ac de ea disponendi; nisi post acceptionem jam res fuerit priùs consumpta; tunc enim per se & ratione paupertatis rem manifestandi cessat necessitas.

Dico 3. In rigore præcepti ad aliquid accipiendum sufficit tacita vel probabiliter præsumpta superioris voluntas, etiam quando posset peti expressa licentia, & non petitur vel ob aliquem humanum respectum, vel ob pudorem, vel ob difficultatem adeundi Superiorem. Ita communiter DD. Nav. Ang. Epp. Tol. Molin. Valent. Azor. &c. quamvis sit melius & securius operari in hâc materiâ cum licentiâ expressâ; tamen cum ista sententia communis sit practicè probabilis & secura ad excusandam culpam mortalem, & fortasse in rigore etiam speculativè vera, ideo ut eam probem, distinguo licentiam tacitam & præsumptam: 1. *Licentia tacita* propriè sumpta, est quæ in aliquo actu expresso virtualiter continetur; si hæc adsit, id est si adsit tacita superioris voluntas, sine dubio sufficit; quia hæc non est voluntas futura & conditionalis, sed aliquo modo existens; hæcque tacita voluntas censetur secundum rectam actionem aut rationabilem interpretationem contineri in expressâ v. gr. si in aliqua Religione scientibus & permittentibus Prælatis sit consuetudo recipiendi aliquid usque ad certam quantitatem absque expressæ facultatis petitione; vel si quis sciente & tacendo approbante superiore aliquid recipiat censetur haberi tacita licentia. 2. *Præsumpta* non fundatur in aliqua præterita aut præsenti, formali aut virtuali superioris voluntate, sed solum in probabilibus conjecturis de futura ejus voluntate conditionatè, si sciret, aut si ab eo facultas peteretur; licèt hæc præsumpta licentia non sat patenter indicet superioris voluntatem; cum tamen D. Thomas dicat eam sufficere ad dandam eleemosynam, cujus sententia communiter recepta est, non est cur negemus eamdem sufficere ad aliquid accipiendum; tunc enim res non accipitur nomine proprio, sed nomine alterius cui ista res subordinatur tanquam communis.

Dico 4. Licentia injusta ex parte operantis, nimirum per vim, per metum, per fraudem obtenta, est nulla; injusta autem ex parte materiæ, v. gr. si superior det licentiam accipiendi aliquid per furtum, per usuram, vel ab eo qui non potest dare, excusabit quidem à peccato proprietatis contra votum, sed non à peccato furti contra justitiam; similiter injusta ex parte causæ, v. gr. data sine necessitate, sine utilitate rationabili, sine titulo justo, excusat quidem à peccato proprietatis, sed non ab omni alio, v. gr. à peccato nimiæ commoditatis, vani honoris, scandali &c. non est autem ibi peccatum proprietatis, quia fit acceptio nomine superioris.

Dico 5. Licentia quæ secundum rectam rationem est debita, sed probabiliter præsumitur à superiore esse deneganda, etiamsi irrationabiliter, non sufficit ad licitam rei acceptionem. Aliud foret, si superior nollet dare licentiam faciendi, quod sub peccato tenetur facere subditus Religiosus; v. gr. subvenire parenti in extremâ necessitate; votum enim paupertatis non obligat ad ejusmodi irrationabilem paupertatem; sed ista licentia irrationabiliter denegata quæ non sufficit ad aliquid licitè accipiendum, intelligitur de eo quod fieri potest à subdito sine peccato, quamvis superior abutendo suâ potestate peccet vel contra charitatem, vel contra justitiam &c. Dum autem quis rem accipit in quantitate sufficienti ad peccatum mortale sine superioris licentia, non ut eam sibi acquirat tanquam propriam, sed ut eam acquirat communitati, quamvis peccet contra paupertatem, si tamen statim eam tradat communitati, videtur ordinariè excusari à peccato mortali; quia præsumitur voluntas superioris, cui licet modus accipiendi displiceat; non displicet tamen aliquid acquiri ac tribui Religioni, nisi probabiliter constaret de contrariâ superioris voluntate; & si donans voluit ut res sic accepta in proprietatem ac dominium istius personæ, non verò communitatis, cederet; tunc non potest retineri, illique restituenda est. Secus verò, si donavit absolutè; quia sic dans, se spoliat istius rei dominio, quod Religioni acquiritur, modò Religio seu superior illud postea acceptet; nam potest rescindere seu rejicere, si judicet istam rem non esse retinendam, nec Religioni expedire: acquiritur autem ista res Religioni, quia quidquid acquirit Monachus, acquirit monasterio.

Dico 6. Propria authoritate accipere aliquid ex communibus monasterii bonis, ex se est contra votum paupertatis & contra justitiam; & quidem, dum est pecunia, erit peccatum mortale, si quantitas sit sufficiens, prout eam suprà determinavimus: si sint res usu consumptibiles, & actualiter consumantur, ut sunt cibus & potus, ordinariè non est peccatum mortale, nisi damnificatio foret valde gravis; Religiosi enim censentur ut filii respectu Religionis. Si sint res quæ usu non statim consumuntur, & accipiantur tantum ad usum patentem & superioris arbitrio expositum, videtur esse etiam tantum veniale, nisi circumstantiæ valdè aggravantes intervenirent: Similiter propriâ authoritate accipere aliquid ab externo quoad usum, licèt non sit contra justitiam, est tamen contra votum paupertatis; sic etiam peccabitur, si sine licentia accipiatur pecunia mutua. Accipere autem pecuniam non sibi, sed ad dandam alteri personæ, ita ut donatio pecuniæ ex dantis intentione fiat alteri personæ & Religiosus accipiens sit tantum veluti minister ac sequester, quo mediante pecunia ab uno ad alium transferatur; aut eam accipere ad custodiendam tantum, ita ut reddat quandocumque dominus repetet, non est peccatum contra votum paupertatis, etiamsi possit esse contra regulam vel obedientiam, si in Religione prohibitum sit, ne quid

simile absque licentiâ fiat; secus verò, si ista pecunia donetur immediatè Religioso, & ipse eam accipiat sibi, cum intentione illam donandi alteri.

CAPUT XII.

De retentione seu possessione alicujus rei contra Religiosam paupertatem.

Dico 1. Possidere ac retinere aliquid sine legitima Prælati licentia, est contra votum paupertatis; item si à principio res sit accepta sive cum tacitâ aut præsumptâ, sive cum expressâ licentiâ, & postea ita occultetur, ut omninò superiorem lateat, ne possit de eâ disponere, aut illam auferre, est etiam contra hoc votum. Hinc inferunt aliqui habere quidpiam clavi obseratum sine licentiâ, peccatum etiam esse contra idem votum; sed cum usus clavis in aliquibus Religionibus generaliter, in aliis particulariter concedatur; si ergo particularis Religiosus de superioris licentiâ legitimè obtentâ juxta regulam vel consuetudinem suæ Religionis, aliquid clave obseratum habeat, non ideò est proprietarius, quia illud & ipsamet clavis non proprio, sed superioris nomine habetur. Imò seclusso scandalo non debet statim censeri peccatum mortale, sic custodire rem obseratam, quæ accepta est cum licentiâ, si is sit paratus ad nutum superioris dare clavem & rem relinquere; dum volet & petet superior.

Dico 2. Religiosus habens aliquid cum licentiâ *superioris* irrationabiliter concessa, defectu causæ *legitimæ*, non est proprietarius, sive non peccat præcisè contra votum paupertatis; quia non possidet illam rem proprio nomine, sed dependenter à superioris voluntate, semper paratus eam relinquere, quando superior volet; potest tamen peccare ratione transgressionis regulæ, ratione superfluitatis, ratione scandali, ratione cooperationis vel inductionis superioris ad dandam talem licentiam. Hinc Religiosus nunquam aliquid potest habere cum proposito illud non relinquendi, dum superior volet aut jubebit relinquere; id enim haberet animo proprietario seu tamquam dominus; ideoque superior non potest dare licentiam irrevocabilem, aut quam ipsi aut superiori Prælato non liceat revocare.

CAPUT XIII. & XIV.

An post solemnem professionem Religiosus retineat usum fructuum, & habere possit annuos reditus?

Dico 1. Juxta communem DD. sententiam ususfructus bonorum Religiosi post professionem quoad fructuum utilitatem, non in Religioso, sed in Religione perseverat, & per professionem non extinguitur; imò probabiliter ipsum jus ad istos fructus non in Religioso remanet, sed etiam transit in Religionem; non tamen pensio beneficii; quia pensio ita confertur pensionario, ut immutabiliter ex consuetudine, & ex communi DD. interpretatione adhæreat pensionario, nec possit in alium transferri sine Papæ auctoritate.

Dico 2. Ante Conc. Trid. ut communitet sentiunt Canonistæ, non fuit illicitum Religiosis possidere in particulari bona immobilia, illisque de licentiâ superioris uti, sive eorum fructus in proprios usus convertere dependenter semper à superioris voluntate; Concilium autem Trid. de cujus mente variè disputant authores, sic statuit Sess. 25. c. 2. *non liceat regularibus bona immobilia vel mobilia quovis modo acquisita tanquam propria; aut etiam nomine conventûs possidere vel tenere, sed statim superiori tradantur, conventuique incorporentur.* Quoad ergo consuetudinem monialium, aut Religiosorum habendi vitalitios census aut certos reditus, videtur dicendum sic: 1. jus percipiendi istos reditus debet adhærere non personæ particulari Religiosæ, sed quasi monasterio; vel debet non esse proprium jus civile respectu monialis ac Religiosi; sed tantùm in eo, qui solvit pensionem, obligatio in conscientia ad eam solvendam. 2. Servetur debitus modus in actuali usu istorum redituum, seu pecuniæ, quæ singulis annis certò recipitur, ita ut pecunia quamdiu non consumitur, non possideatur ab ipsa particulari persona; sed vel à superiore, vel à publico officiali ad hoc munus constituto custodiatur, & postea de ejusdem superioris licentiâ in istius personæ particularis usum expendatur. Hoc modo Religiosus aut monialis non habet aliquid proprium vel superfluum, nec habet proprium rei immobilis usum fructum; nec licentiam ad possidenda bona stabilia, sed solum ad actualem illorum usum, convenientem; nec apud se tenet istam pecuniam; atque ita nihil committit contra tenorem dicti Conc. Trid.

CAPUT XV.

De bonorum usu paupertati Religiosæ contrario.

Dico 1. Omnis rei usus sine licentia aut voluntate Prælati factus, dicitur proprietarius ac paupertati repugnat; ad hunc tamen sufficit licentia præsumpta juxta communem DD. sententiam; sed debet esse justa ex parte causæ; justa autem & validâ censenda est, quando ipse superior per se illud posset expendere; quia quod potest per se facere, potest per alium; si verò ipse hanc potestatem non habet, nec potest alteri dare. Usus rei factus ex licentiâ præsumptâ, per se non eget expressa superioris ratihabitione, seu expressâ licentiâ postea petita: fuit enim licitus & validus. In usu rerum sine ulla licentiâ facto, ut judicetur de peccati gravitate vel levitate, videndum est an fiat circa externos alienando rem ac consumendo, vel non alienando, nec consumendo; an verò fiat circa Domesticos?

Dico 2. Religiosus non potest ex rebus sibi concessis ad suum usum, v. gr. ex suo cibo, ex sui viatici pecuniâ, &c. alteri dare, nisi habeat præsumptam superioris voluntatem. Sylv. Nav. &c. Item monasterii officiales ac maximè procurator non possunt disponere de rebus sibi commissis, nisi juxta superioris voluntatem; imò ipse superior, v. gr. Abbas, aut quivis alius monasterii Prælatus, non potest pro suo arbitrio & liberâ voluntate Religionis bona expendere; sed juxta cujusque Religionis præscriptam normam; unde fit, ut iniquæ aut turpes donationes sint invalidæ.

Dico 3. Religiosus expendens bona aliqua ad monasterium non pertinentia, invito domino, & sine Prælati licentiâ, contra justitiam peccat & contra votum paupertatis; si autem volente domino sine Prælati licentiâ illa accipiat ad determinatum usum facti, non pro se nec in suum usum aut utilitatem, tunc cum nihil suo nomine accipiat, & expendat, sed tantum transferat rem ab una persona ad aliam, non peccat contra paupertatem accipiendo & expendendo; secus verò, si ea accipiat tanquam sibi donata, aut usus cedat in ipsius utilitatem. Hinc dum usus facti conceditur pro arbitrio accipientis, semper est contra paupertatem sine licentiâ

Prælati ejusmodi usum acceptare, seu ejusmodi rem accipere & expendere, nisi accipiatur expendenda solùm nomine alterius, relictà personarum electione in arbitrio expendentis.

Dico 4. Quando res quæ donatur Religioso, est valdè pretiosa, vel est pecunia magnæ quantitatis, & nondum est acceptata à Religione, sive illius dominium nondum transiit in Religionem, tunc superior immediatus ordinariè potest dare facultatem isti Religioso donandi illam ac expendendi, vel extra Religionem honestè, vel intra in privatum ipsius Religiosi rationabile commodum, vel in alium usum pium justà ex causa; si res autem sit absolutè donata Religioni, intuitu quidem istius Religiosi, jamque transierit in Religionis dominium, tunc superior non potest dare aliter Religioso facultatem istâ re utendi quam dum dat pro usu rei jam ad Religionem pertinentis; adeoque spectanda est superioris potestas disponendi de rebus Religionis, & legitima causa dandæ istius facultatis, v. gr. necessitas, gratitudo &c.

CAPUT XVI.

De Testamentis Religiosorum?

Dico 1. Religiosus professus nec validè nec licitè testari potest sine legitimâ facultate. *Probatur* ex multis codicis authenticis; & ratio est, quia esset usus proprietarius, & dispositio de re non suâ, adeoque invalida. Excipitur in jure pater, qui emisit professionem priusquam hæreditatem filiis suis distribueret; ei enim conceditur facultas distribuendi bona sua pro suo arbitrio inter filios; non verò aliis impertiendi, nisi monasterio aliquam partem. Neque hoc repugnat voto paupertatis, quia fit votum à tali persona cum conditione à jure statuta, nec potest esse alia voventis intentio; cum autem inhabilitas ad dominium sit à jure humano, hoc jus specialiter illam suspendit in tali persona pro illo tempore; eique permittit dominium ad illum solum actum. Ista autem bonorum distributio, est quasi quoddam testamentum, quia est ultima voluntas quæ vim habet testamenti, & per mortem civilem confirmatur.

Dico 2. Religiosus non potest testamentum facere de cujusvis Prælati Papâ inferioris licentiâ; imò quidam dubitant an Papa possit illam dare; sed certum existimo posse Papam illam dare; quia dando hanc testamentum condendi licentiam, non dispensat in voto nec in proprietate, sed in jure positivo; non videtur tamen posse hanc dare irrevocabiliter, ita ut eam revocare non possit, nisi dispensando in voto paupertatis; quia licentia irrevocabilis dat proprietatem & dominium; sed oportet ut revocatio fiat tempore congruo; nam si testamentum jam sit factum & morte confirmatum, non amplius habet locum revocatio, quia facultas jam est expleta, & jus est translatum in hæredes, quo privari non possunt; si autem sit factum quidem, sed nondum morte confirmatum, primò testator ipse Religiosus potest si velit, manente eâdem facultate & illud revocare & aliud condere; deinde etiam ipse Papa potest illud, etiamsi suâ facultate factum, revocare; quia hæc facultas nondum habuit actum perfectum; potestque illam semper revocare, ut jam dictum est; ergo potest etiam testamentum illius virtute factum annullare, quamdiu non est morte confirmatum. Hæc facultas testamentum condendi non exspirat morte concedentis; est enim gratia; cumque Papa sit supremus dispensator bonorum Religionis, non est mirum cur possit hanc dare facultatem. Quoad Religiosos conjugatos militarium ordinum, videntur primò per privilegia pontificia cœpisse testari; postea usu & consuetudine introductum, ut ipsamet professio ex voventium intentione non fiat cum obligatione non testandi, sicut non fit cum obligatione non ducendi uxorem. Horum autem militarium ordinum Religiosi Clerici, & alii qui non sunt conjugati ex vi sui voti & juris communis, testari non possunt; si qui eorum habeant vel generalem vel specialem testandi facultatem, id interpretare juxta superius dicta.

CAPUT XVII.

Quam specialem obligationem inducat votum paupertatis, excludens in communi dominium?

Nota: Conc. Trid. Sess. 25. c. 3. concessit omnibus Religionibus, excepto ordine S. Francisci, posse bona immobilia possidere, etiamsi eis esset ante prohibitum; permittens tamen ut aliæ Religiones quæ vellent, possent etiam bonorum immobilium possessionem, eorumque dominium in communi excludere. Quare

Dico 1. Religio quæ hanc paupertatem profitetur, obligatur ad non habenda bona aliqua immobilia in Religiosorum sustentationem tanquam propria; secus quoad mobilia. Unde potest habere domum ad ordinariam habitationem, templum ad divinum cultum, aliqua animalia ad usum domesticum, non ad locandum, nec eorum greges habere aut vineas; item potest nutrire aves domesticas, v. gr. gallinas, colligere fructus & olera ex horto domestico ad proprium usum, perquirere ex eleemosynis res ad victum necessarias, v. gr. triticum, vinum &c. & pro tempore necessario ad conveniens tem usum conservare.

Dico 2. Ejusmodi Religio non potest habere jus seu actionem ad recipiendum aliquid per modum annuæ pensionis aut reditûs; quia tale jus inter bona immobilia computatur; sed potest habere jus vel actionem ad comparandum ac recuperandum debitum quod uno actu solvi potest, statimque extinguitur, vel quod potest statim converti in utilitatem Religionis, v. gr. jus ad aliquod pecuniæ debitum, nempe jus mobile ad bonum mobile; vel jus ad debitum rei immobilis quæ statim potest ac debet converti in rem mobilem, cui æquivalet; seu vendi in utilitatem Religionis; adeoque accipienda est non ut immobilis, sed ut mobilis. Hinc non potest habere seu acquirere jus ad certam pensionem aut legatum quod singulis annis solvi debeat; si tamen hæredi imposuit testator tale onus in conscientia, ut istam singulis annis solvat pecuniam, ille in conscientia tenetur solvere, & Religio potest accipere; est enim tunc quædam tantum eleemosyna, cum nullum jus civile ad eam habeat, etiamsi possit admonere debitorem, ut suam obligationem adimpleat; imò quidam probabilius censent contra alios oppositum tenentes etiam sat probabiliter, si dicta pensio sit data ad breve tempus tantùm, id est brevius decennio, posse Religionem jus civile ad illam acquirere. Deinde licet istud legatum seu pensio sit data ad longum tempus aut perpetua, potest Religio, si legatarius qui debet eam solvere annuatim, consentire velit, transferre per venditionem jus recipiendi in alium tertium, qui recipiat singulis annis dictam pensionem; sed tunc id erit potius opus misericordiæ quàm justitiæ; quia probabilius legatarius non tenetur in conscientia dare talem consensum, sine quo non fieri poterit ejusmodi transactio; quia nullum jus per tale legatum, monasterio acquisitum est; aliud

est de legato quod non annuatim solvendum est v. gr. de domo legatâ; quia ista res non consideratur ut immobilis, sed ut mutabilis, statimque convertenda uno actu in sui æstimationem ac pretium, quod est bonum mobile, & quod Religio potest jus quasi mobile acquirere.

Dico 3. Prædicta Religio ex vi voti paupertatis in communi, non prohibetur habere certos reditus pro expensis ad divinum cultum necessariis, v. gr. pro templi fabrica, ornamentis, pane, vino, cerâ, &c. exceptâ Societate JESU, de qua pòst, & si quæ sit alia. Ratio est, quia isti reditus non sunt Religiosorum, sed reditus divini cultûs, ad quos exigendos habent jus civile Religiosi, non ut domini, sed ut œconomi & administratores; nec possunt eos aut eorum partem convertere in suos aut monasterii usus. Imò non repugnaret tali Religioni habere aliquos reditus præcisè pro excipiendis hospitibus externis; repugnaret autem eos habere pro celebrandis anniversariis perpetuis missis perpetuo tempore destinatis, &c. nisi isti reditus reciperentur per modum eleemosynæ sine ullo ad illos jure.

Dixi suprà non licere ejusmodi Religioni habere bona immobilia *tanquam propria*; habere autem *tanquam propria* est ita habere illa ex voluntate domini quoad usum & usum-fructum, ac si essent propria, etiamsi non habeatur eorum dominium; v. gr. si quis in principio anni concedat absolutè & irrevocabiliter vineam Religioni, ut eam suis sumptibus colat, & ejus fructus isto anno percipiat, tunc dicitur illâ vineâ uti ac frui tanquam *propriâ*; secus verò si post sufficientem vineæ culturam, tempore proventuum, concedat illi facultatem colligendi ejus fructus, & de iis disponendi prout libuerit; quia tunc tantùm datur talis res ad usum seu usumfructum facti, (non juris,) nomine veri domini & dependenter semper ab ejus voluntate.

Ex his collige superiores ejusmodi Religionum, & unumquemque etiam Religiosum juxta suum officium debere tali paupertati servandæ & conservandæ vacare, & Religiosos posse à Prælatis juberi, ut eant mendicatùm non tantùm pro se, sed etiam pro tota communitate.

CAPUT XVIII.

An in votum solemne paupertatis cadere possit dispensatio?

Dico 1. Potest Papa dispensare cum Religioso, ut sit capax dominii, nullam aliam votorum vel sui statûs obligationem ab eo auferendo; quia ista dominii incapacitas est tantum effectus juris humani; ergo potest in eo dispensare, non dispensando in ipso voto. Moraliter tamen vix potest id licitè fieri; quia vix potest illius necessitas aut causa legitima occurrere. Nec tantum potest dispensare ut sit capax dominii, sed etiam ut actu habere possit dominium, & aliquam proprietatem, manentibus integris reliquis Religiosi obligationibus; ablatâ enim dominii incapacitate, remanet tantùm votum simplex paupertatis, in quo Papa potest dispensare. Si dispensatus in incapacitate dominii, voto simplici remanente, acceptet aliquid ab eo qui potest donare, acquirit quidem illius dominium, sed illicitè si non habeat licentiam Prælati, qui poterit dare licentiam, ut rem acceptet, sed probabilius sine dominii acquisitione.

Dico 2. Potest Papa dispensare non solum in solemnitate, sed etiam in toto voto paupertatis, non dispensando in voto castitatis aut obedientiæ, si causa subsit. Ista enim sunt distincta, nec necessariam habent inter se connexionem; moraliter tamen defectu justæ causæ vix aut raro potest istam exercere potestatem; quia cuivis necessitati potest aliter prospicere, concedendo rerum usum & administrationem; potest tamen occurrere casus, in quo daretur sufficiens causa ad dispensandum in ipso voto; v. gr. si quis Religiosus fieret Papa, vel Episcopus, eique votum afferret periculum peccati, &c. nam Episcopus Religiosus non est ex vi sui statûs ab obligatione voti paupertatis exemptus; hinc dum justa causa dispensandi in ipso Religionis statu ac castitatis voto occurrit, v. gr. ut quis ex Monacho fiat Rex, & ducat uxorem ad regni successionem; tunc potest Papa in voto paupertatis dispensare. Sed in similibus casibus dispensat in omnibus votis Religiosis, & hominem transfert à statu Monachali ad sæcularem.

LIBER IX.

De voto castitatis.

CAPUT I.

An votum castitatis sit licitum & consulendum?

Nota: Saturninus & Marcion nuptias; contrà, Wicleffus ut dicitur cælibatum ceu illicitum damnarunt; posteriores Hæretici Calvinus, aliique dixerunt cælibatum rem esse indifferentem, ac proinde illam Deo offerre per votum, esse superstitiosum; sed cælibatum eligere ob vitandas matrimonii molestias ac curas, non esse malum; imo laudabile, si homo id faciat, ut sit expeditior ad munia Evangelica obeunda. Hinc

Dico 1. De fide est servare perpetuam virginitatem ac continentiam, non esse malum, aut superstitiosum; sed licitum ac sanctum. *Probatur* ex verbis Christi Matth. 19. ubi Christus laudat cælibatum. Deinde nullum datur matrimonii præceptum; ergo quod non est contra præceptum, non est malum: dum Deus dixit: *crescite & multiplicamini, & replete terram.* Gen. 1. vel id non fuit præceptum, cum idem dixerit in piscium præcepti incapacium productione, sed benedictio fœcunditatis, & approbatio nuptiarum; vel fuit præceptum naturale, non positivum, quod solum primos homines obligabat pro illo tempore necessitatis; postea verò neminem in particulari obligavit, nec in lege veteri ullum fuit matrimonii præceptum obligans quoad ejus exercitium.

Dico 2. Etiam de fide est non solum licitum, sed etiam melius esse castitatem servare, quàm in conjugio vivere; nam in lege Evangelicâ licèt non præcipiatur, consulitur tamen. De *virginibus præceptum domini non habeo, consilium autem do* &c. *qui matrimonio jungit virginem suam bene facit, & qui non jungit, melius facit.* 1. Cor. 7. nempe melius quoad utilitatem supernaturalem & profectum spiritualem. Virginitas juxta Patres, facit homines Angelis similes. Hinc

Dico 3. Bonum & optimũ est virginitatem seu perpetuam castitatem Deo per votum consecrare. *probatur* 1. ex Scripturâ Matth. 19. ubi Christus laudat; *qui*

se castraverunt propter regnum cœlorum, & S. Paulus agens de vidui, ait, *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* 1. Tim. 5. id est, juxta Patres fidem Deo datam per votum castitatis vidualis irritam fecerunt, votum violando. 2. Ex Christi, B. Virginis, S. Josephi, S. Joannis Baptistæ, & Apostolorum, qui post vocationem ad Apostolatum cælibem vitam egerunt, exemplis. 3. Ratione perpetua castitas est per se bona & melior quocumque statu illi repugnante; ergo est materia voti; adeoque servare illam ex voto melius est, quàm sine voto. Quod attinet ad difficultatem servandi illam, non deest Dei speciale auxilium, quo ista difficultas vincatur.

CAPUT II. & III.

Ad quid obliget simplex castitatis votum?

Dico 1. Hoc votum obligat non tantum ad se abstinendum ab omni actu venereo illicito, qui vel delectatione morosâ, vel desiderio, vel alio modo fit, ità ut transgressor præter peccatum intemperantiæ contra naturale præceptum, committat aliud sacrilegii contra Religionem, necessario in confessione aperiendum; sed etiam obligat ad abstinentiam omnis actûs venerei per matrimonium liciti, ita ut habens ejusmodi votum, non possit matrimonium inire cum intentione illud consummandi; excipe casum necessitatis, in quo præceptum naturale ad matrimonium obligaret. Id autem constat & ex intentione voventium, & ex usu totius Ecclesiæ. Quidam locus S. Cypriani non satis clarus in Epist. 62. ad Pomponium sic exponendus est, virgines quæ castitatem Deo voverunt, firmiter in suo voto perseverent; quæ autem illud emissuræ sunt, prævideant fore ut possint ac velint in eo statu perseverare; nam si nolint aut non possint, melius est ut nubant quàm delictis suis in ignem cadant.

Dico 2. Hoc votum per se & ex natura sua absolutè non obligat ad non contrahendum matrimonium, si quis habeat intentionem illud non consummandi, & propositum statim intrandi Religionem; quod propositum matrimonio contracto tenetur statim exequi, imò & facere professionem, nisi hanc tanta difficultas impediret, ut non verisimile esset voventem voluisse à principio ad hoc se obligare; tunc enim posset repetere sæculum, & reddere debitum conjugale, non petere; sed ut possit licitè sic matrimonium contrahi, requiritur valdè urgens causa, v. gr. metus mortis, aut gravis infamiæ; libertas ad ingrediendam Religionem, &c. imo licèt alter conjux post contractum matrimonium faceret etiam votum castitatis, & sponderet nunquam petere debitum; Ecclesia tamen non sinit ut uterque remaneat in sæculo nisi in certa ætate, & cum quibusdam conditionibus. Unde à fortiori sine proposito intrandi Religionem, non licebit ei contrahere matrimonium, dum antequam contrahatur, alter conjux promittit se nunquam petiturum debitum, nisi divina intervenirct revelatio, quâ sciretur nunquam petiturum. Denique in hoc modo contrahendi matrimonium, non fit injuria conjugi in sæculo remanenti, quia alter conjux utitur jure suo intrando Religionem intra tempus à lege præscriptum post matrimonium ratum; & quædam jura quæ in contrarium objiciuntur, loquuntur de matrimonio vel consummato vel consummando.

CAPUT IV.

An simplex castitatis votum per se & ex naturâ suâ irritum reddat matrimonium subsequens?

Dico: Quamvis post simplex castitatis votum illicitè contrahatur matrimonium; contractum tamen non est invalidum nec irritum. Ita omnes TT. & constat ex PP. August. Epiph. Hier. &c. ac ex jure. Ratio est, quia votum simplex est pura promissio; per puram autem alicujus rei promissionem non amittitur ejus dominium, ideoque si postea ista res quæ alicui promissa fuit, alteri donetur, valida erit donatio; sic matrimonium post simplex castitatis votum contractum, est quasi donatio seu alienatio ejusdem rei, quæ Deo prius promissa fuerat; ergo est valida, quamvis illicita, & contra fidelitatem Deo debitam facta. Sic matrimonium post promissionem seu sponsalia de futuro etiam jurata cum una virgine, contractum cum altera est validum. Quia simplex castitatis votum nullam traditionem continet, nec per illud Deo acquiritur ullum dominium aut jus ad usum corporis hominis voventis, quod ante non habebat: extra enim matrimonium non fit privatâ authoritate ac voluntate traditio proprii corporis, ita ut quis fiat inhabilis ad matrimonium, ut patet in eo qui se tradit in servum, aut qui se dedicat nosocomii servitio; quia homo non est absolutus dominus sui corporis ad dandum alteri quemcumque illius usum, per solum matrimonium contractum donare potest alteri dominium in corpus suum in ordine ad usum conjugalem. Varia jura quæ videntur prædictæ assertioni esse contraria, vel loquuntur de voto solemni, quod jam erat in usu longe ante tempora Innocentii II. redditque matrimonium invalidum; vel si loquantur de simplici, dicunt illicitum, non autem invalidum ac irritum matrimonium reddere. Idem dic de testimoniis SS. PP.

CAPUT V.

Ad quid obliget simplex castitatis votum post contractum matrimonium?

Dico 1. Is qui habens simplex castitatis votum, contraxit matrimonium, videtur in rigore probabilius non teneri ingredi Religionem, etiamsi juxta Extrav. *Antiquæ* de voto, sit ad hoc excitandus; sed tutâ conscientiâ posse matrimonium consummare, reddendo petenti debitum: Sot. Henr. Sanc. &c. contra communem D. Tho. Rich. Gabriel. Nav. &c. sententiam dicentium votum illud obligare ad non consummandum matrimonium, ita ut si alter conjux velit perpetuam cum ipso castitatem servare, possit licitè in sæculo manere, matrimonium non consummando; si verò alter nolit, suumque jus exigat, teneri Religionem ingredi ac professionem emittere. Sed *probatur assertio:* ille non fecit votum Religionis ingrediendæ, ergo ad illius ingressum non obligatur; dumque vovit castitatem, non habuit intentionem se obligandi ad illam servandam cum tanto onere; quale est mutare statum, & fieri Religiosum; secus verò si certò habuisset intentionem se obligandi ad Religionis ingressum. Deinde dictæ favet Extrav. *Antiquæ* de voto, & cap. *ex parte* de convers. conjug. præterea non tenetur quis ex vi voti castitatis servare eam per omne medium possibile, etiam includens talem statûs mutationem. Si quis tamen

ad

ad majorem ſecuritatem velit diſpenſationem impetrare, videtur Epiſcopus poſſe eam dare, non ſimpliciter quoad votum, ſed quoad licentiam conſummandi matrimonii ob difficultatem aliter ſervandi caſtitatem. Idem dic de voto caſtitatis poſt matrimonium ratum facto, niſi vovens tunc habuerit particularem intentionem ingrediendæ Religionis ad ſervandum votum. Sed

Dico 2. Habenti tale votum non licet debitum petere, ſed tantum poteſt petenti reddere, juxta ea quæ jam dicta ſunt. Hoc certiſſimum eſt contra Hoſt. Ang. & Gloſſ. ſentientes poſt conſummatum ſemel matrimonium licere non tantum reddere ſed etiam petere, rati fortaſſe per matrimonium conſummatum extingui caſtitatis votum; quod falſum eſt; votum enim caſtitatis, non obſtante matrimonio malè contracto, adhuc obligat ad omne id quod ſervari poteſt ſine alterius conjugis injuriâ, adeoque niſi alter petat, tenetur abſtinere à conſummatione matrimonii; & illo mortuo, non poteſt tranſire ad alias nuptias.

Dico 3. Si votum caſtitatis fuit tantum temporale, non poteſt matrimonium iniri ante elapſum tempus, multò minus conſummari intra tempus à lege præſcriptum. De voto virginitatis idem dic ordinariè ac de voto caſtitatis; niſi vovens expreſsè intenderit ſe obligare tantum ad abſtinendum à primo actu; tunc hoc poſito extinguitur votum. Quomodo ad votum non nubendi, ſi poſt tale votum homo nubat, poterit reddere debitum, ut ſuprà; non autem petere prima vice, aut etiam ſemper poſt matrimonium ſemel conſummatum, ſi vovendo habuerit voluntatem ſe obligandi ad abſtinendum ab omni actu venereo licito in matrimonio; ſecus verò ſi vovens ſolum intenderit ſe obligare ad non aſſumendum talem ſtatum, ſeu tale matrimonii vinculum, & nil amplius; tunc enim uſus venereus in matrimonio licitus, non fuit materia talis voti; adeoque ſic poterit peti debitum, niſi conſtet de expreſſa voventis intentione contrariâ.

CAPUT VI.

An ſimplex caſtitatis votum dirimat matrimonium ratum?

Dico 1. Certum eſt ſimplex caſtitatis votum nudè ac ſolitariè ſpectatum non diſſolvere matrimonium ratum, cum nec ipſum ſacri ordinis ſolemne votum diſſolvat, uti habetur in Extrav. unicâ de voto Joannis XXII. multò minus diſſolvere conſummatum. Inſuper

Dico 2. Simplex caſtitatis votum, etiam prout habet ſibi adjunctam traditionem Religioſam, ſeclusâ particulari lege poſitivâ & Eccleſiaſticâ inſtitutione, ex ſe & ex naturâ ſuâ nunquam ſufficit ad diſſolvendum matrimonium ratum; non enim irritat matrimonium faciendum, quod eſt facilius; multo ergo minus irritabit jam factum, ſeu ratum, quod ſanè eſt difficilius. Deinde in jure communi omne caſtitatis votum quod diſſolvit matrimonium ratum, irritat etiam faciendum; atqui ſimplex caſtitatis votum non irritat faciendum; ergo nec factum ſeu ratum. Nec ex ullo jure Divino poſitivo habetur quod ſimplex caſtitatis votum diſſolvat matrimonium ratum, etiamſi habeat adjunctam quamcumque traditionem, vel quaſi ſui dationem ex ſolâ voventis voluntate factam, vel ipſi Deo, vel homini locum Dei tenenti; imò ſolemne votum iſtam vim diſſolvendi matrimonii ratì non habet ex jure Divino, ſed ex ſtatuto Eccleſiæ, ut ſuprà libro 2. dictum eſt. Denique contraria ſententia nec in exemplis antiquitatis quæ affert, nec in traditione aut priſcâ conſuetudine, quam obtendit, habet ſufficiens fundamentum; vel enim nullum aderat votum, vel erat votum ſolemne, non ſimplex; vel erat diſſolutio matrimonii facti cum infidele, vel aliud quod nil facit contra aſſertionem, ſimili modo explicanda ſunt quædam SS. PP. verba. Vide hæc fusè expoſita apud Patrem Suarez.

CAPUT VII.

An ſimplex caſtitatis votum diſſolvat ſponſalia de futuro?

Dico 1. Simplex caſtitatis votum antecedens ſponſalia, quæ poſtea contrahuntur, etiamſi juramento firmentur, illa impedit & irrita reddit; quia tendunt contra voti obligationem, adeoque illicita; & continent promiſſionem de re illicita, nempe promiſſionem de contrahendo matrimonio contra votum caſtitatis; ergo & ſunt irrita.

Dico 2. Si votum ſimplex caſtitatis fiat poſt ſimplicia, aut jurata ſponſalia de futuro, juxta veriorem ac magis ſecuram multorum opinionem, non diſſolvit ſponſalia; nempe ex parte voventis; nam ex parte alterius diſſolvitur obligatio ſponſaliorum ob mutationem in vovente factam, cùm non poſſit uti matrimonio, niſi petendo debitum, quod eſſet onus grave; ſi tamen vel ſic velit contrahere, vovens tenetur quidem contrahere, ſed non poteſt debitum petere; remanet enim ejus votum. Cæterum contraria ſententia, quæ ait ſolvi ſponſalia etiam jurata per ſubſequens votum caſtitatis, quamque multi tenent graves authores, Ang. Sot. Syl. Rich. &c. non eſt improbabilis, dicendo ſicut matrimonium per profeſſionem, ita ſponſalia per votum ſimplex dirimi, dummodò ſponſus ſub ſpe matrimonii ſponſam non corruperit.

CAPUT VIII. & IX.

An maritus poſſit votum caſtitatis à ſuâ uxore ſine ſuo conſenſu emiſſum irritare? Et an idem poſſit uxor reſpectu mariti? Quid ſi fiat mutuo conſenſu?

Dico 1. Maritus non poteſt non tantum uxoris votum ſive Religionis ſive caſtitatis factum ante matrimonium, ſed nec etiam factum poſt matrimonium conſummatum irritare quoad petendum debitum; neque uxor poteſt irritare ſimile mariti votum; adeoque iſtud votum manet validum ac firmum, non enim præjudicat juri alterius conjugis, qui poteſt ſemper ſive expreſsè ſive tacitè petere debitum, & alter tenetur reddere; & ratio eſt, quia tale votum uxoris non ſubjacet mariti poteſtati ratione materiæ, maritus enim non poteſt uxorem cogere, aut ei præcipere ut petat debitum; ad hoc non ſe obligavit in traditione ſui corporis, ſed tantum ad reddendum. Ita communiter TT. Cajet. Valent. Ant. &c. Quidam tamen putant poſſe faciliùs uxorem irritare votum mariti ad petendum debitum ob præjudicium quod affert pudori fœmineo: Sed hoc votum eſſet imprudens, ſi factum fuiſſet de non accedendo ad uxorem, niſi quando ipſa expreſsè peteret, nec quoad hunc exceſſum obligaret; ſufficit enim videre ejus deſiderium, & tacitè petentem. Hinc

Dico

Dico 2. Quando uterque conjux ex mutuo consensu facit tale castitatis votum, non tantum est validum, & sanctum, sed etiam ita firmum, ut neuter possit alterius votum irritare, imò nec possit alteri reddere debitum, etiamsi maximè exigat, & velit priorem consensum revocare. Ita communiter TT. D. Thomas, Rich. Nav. Less. &c. quia uterque per mutuum contractum cessit juri suo, adeoque alium liberavit onere & obligatione reddendi debitum, quam non potest denuo imponere invito, revocando priorem consensum; pacta enim absoluta sunt perpetua; imò quamvis uterque revocet suum pactum, tamen ex voto semper subsistente uterque obligabitur & ad non petendum & ad non reddendum debitum conjugale, quia ex vi sui voti tenentur prius pactum reiterare. Si autem fuisset nudum tantum pactum sine voto, tunc ex mutuo consensu potest illud rescindi; uterque enim potest cedere juri suo, redeundo in pristinum conjugii usum; imò si alteruter conjugum id cupiat, alter debet si non ex justitia, saltem ex honestate aut charitate illi consentire.

CAPUT X.

An licentia faciendi votum castitatis ab alterutro conjuge concessa, sit revocabilis?

Dico 1. Conjux qui dedit consorti licentiam faciendi votum castitatis, non tenetur amplius, nec potest licitè ei petenti debitum reddere; quia cessit juri suo, & alter reddendo cooperaretur ejus peccato.

Dico 2. Privata licentia faciendi prædictum votum, potest validè revocari antequam votum sit emissum; quia licentiæ dator nondum amisit suum jus; postquam autem emissum est, non videtur posse amplius validè revocari, nec posse licitè debitum reddi petenti: quia dans licentiam cessit juri suo intuitu divini honoris; quamvis ergo illam revocet, alter non potest licitè reddere, quia non habet amplius jus; illi enim renunciavit dando talem licentiam; renunciatio autem proprii juris voto firmata, juxta Gratianum, habet vim cujusdam donationis irrevocabilis. Si uxor acceptet istam mariti revocationem, reddendo illi suum jus, quamvis nec teneatur, nec licitè ob suum votum possit eam acceptare, valida tamen erit acceptatio, cùm non sit injusta, sed sacrilega contra votum; & tunc tenebitur reddere debitum petenti, quia maritus suum jus amissum, & quod per matrimonium acquisierat, recepit; non tamen potest petere, quia ipsius votum subsistit; sed tantum poterit licitè reddere ob jus quod habet maritus; sicut deberet reddere & non petere, si sine mariti licentia fecisset tale votum.

CAPUT XI.

An solus Papa possit dispensare in simplici voto castitatis?

Dico: Solus Papa jure ordinario potest dispensare in dicto voto, & Episcopi juxta communem DD. sententiam, habent quasi ordinariam potestatem illud commutandi, vel dispensandi in casu necessitatis urgentis, ut colligitur ex cap. *veniens*, qui Cleric. Quidam tamen recentiores id negant, nixi rationibus sat efficacibus, dicentes Episcopum nullo jure sive divino, sive humano, habere ejusmodi jurisdictionem. Ut igitur contrariæ opiniones quasi concilientur, sic dicendum censeo: 1. Quando in casu urgentis necessitatis & difficilis ad Papam recursûs, subveniri potest subditi necessitati sine totali & absoluta dispensatione in voto, tunc non potest Episcopus illam concedere. 2. In tali casu si necessaria sit aliqualis dispensatio vel moderatio in voti usu pro aliquo tempore, vel pro aliqua voti parte, tunc potest illam Episcopus concedere; v. gr. cum conjuge voto castitatis obstricto ad petendum debitum dispensare, non dispensando in obligatione servandi conjugalem & vidualem castitatem; non enim potest conjugatum dispensare in toto castitatis voto, sed tantum ad petendum debitum: & certè non potest dari casus urgentis necessitatis, in quo totalis voti dispensatio sit necessaria; ac proinde moraliter loquendo, nunquam potest Episcopus absolutam & totalem in voto castitatis perpetuæ dare dispensationem, sed tantum partialem.

CAPUT XII.

De variis dubiis circa reservationem simplicis voti castitatis.

Dico 1. Temporale votum castitatis, v. gr. unius anni, non est Papæ reservatum; sed potest in eo dispensare Episcopus. Nav. Sot. Tolet. &c. quia non est votum simpliciter, sed secundum quid. Votum tamen castitatis ita factum, ut obliget tantum post unum vel decem annos, est reservatum; quia communi æstimatione censetur votum simpliciter, & ejus perpetuitas non attenditur ab instanti in quo fit, sed ab instanti pro quo fit.

Dico 2. Votum non nubendi, aut non contrahendi matrimonium, communiter censetur non esse reservatum. Ang. Sot. Sylv. Nav. &c. similiter votum conjugalis castitatis non est reservatum, ut usus & consuetudo habet; & reservatio præcipuè ex consuetudine pendet. Habens autem votum non contrahendi matrimonium, quamvis peccet contrahendo, contracto tamen non peccat debitum petendo; quia ejus votum fuit abstinere præcisè à vinculo matrimonii, non verò à debito conjugali.

Dico 3. Votum suscipiendi sacrum ordinem, probabilius non est etiam reservatum. Nav. Less. Sanc. &c. quia non est formale castitatis votum, & reservatio restringenda est ad vota propria & formalia. Hinc nec votum vovendi castitatem, nec votum assumendi statum præcisè in quo includitur cælibatus, sine hujus voto; nec votum castitatis sub conditione ut sibi liceat matrimonium inire cum aliquâ virgine quæ secum velit sine usu debiti conjugalis vivere, est reservatum. De voto conditionato castitatis, an sit reservatum, suprà dictum est libr. 6. à cap. 22. usque ad 26.

CAPUT XIII.

An obligatio servandi castitatem sit jure Divino annexa sacro ordini?

Nota: Castitatis obligatio juxta præsentem Ecclesiæ latinæ usum, est annexa sacris ordinibus qui à subdiaconatu usque ad Episcopatum numerantur. istius autem rei ratio & origo inquiritur. Quare

Dico 1. Nullus sacer ordo susceptus ante matrimonium, reddit hominem ex vi solius juris divini inhabilem ad matrimonium contrahendum. D. Th. Cajet. Sot. Bellarm. & alii omnes. Nullum enim reperitur tale jus divinum; ideoque hâc in re Papa potest dispensare, qui non dispensaret, si daretur Divinum præceptum in causa tam gravi universalem

Eccle-

Ecclesiam spectante. Imò nec datur præceptum divinum, ne sacris initiati uxores ducant. D. Thomas & alii iam citati, contra Wald. Turrian. &c. quia vel esset naturale seu connaturale ipsis sacris ordinibus, intrinsecè consequens ad eorum dignitatem, vel positivum à Christo impositum; atqui neutrum datur, nec ulla traditio etiam Apostolica id indicat; ergo &c. Hinc sequitur nec esse divinum præceptum Clericis qui sunt in sacris, prohibens uxoris usum, si eam ante suam ordinationem duxerint; si enim non datur præceptum divinum illis prohibens ducere uxorem; ergo nec datur ipsis prohibens illà uti, cum ad usum ordinetur matrimonium; idque comprobatur ex praxi Græcæ Ecclesiæ, quæ suis Clericis hujusmodi usum non prohibuit, nec Latina Ecclesia eum reprobavit.

Dico 1. Lex Ecclesiastica obligans sacris initiatos abstinere à matrimonio contrahendo, aut ab ejus usu, si antea contractum fuerit, est divino juri consentanea; ac de fide est non esse contra jus divinum, uti patebit ex solutionibus objectionum Hæreticorum asserentium esse contra jus Divinum & naturale; si enim in aliis votum castitatis non sit contra jus divinum; ergo nec in Clericis, qui sponte & pro suo libitu assumendo sacros ordines, illis se obstringunt; imò id maximè est conforme juri Divino & naturali, exigenti à sacris ministris animum à curis sæcularibus & carnis illecebris abstractum, quibus status matrimonialis eum necessariò implicat; istamque castitatis decentiam insinuavit lex vetus, jubens ut Sacerdotes eo tempore quo in templo ministrabant, ab uxoribus abstinerent; & ipse Christus maximè castitatem commendavit.

Objicies 1. cum hæreticis: scriptura dicit *oportere Episcopum irreprehensibilem esse; unius uxoris virum.* 1. Tim. 3. si hoc de Episcopo dicitur; multò magis dicendum est de omnibus inferioribus ordinibus. Resp. per ista verba: *unius uxoris virum*, vult S. Paulus Episcopum non oportere esse bigamum; & quia tunc in principio Ecclesiæ Christianæ cælibes pauci inveniebantur Episcopatui apti, ideò assumebantur uxorati; sed non dicitur ejusmodi Episcopus in Episcopatu continuasse usum conjugii; imò verò dicitur *oportere eum esse sobrium, justum, sanctum, continentem* &c. Tit. 1. præter alia quæ posteà dicentur.

Obj. 2. Excedit potestatem humanam præceptum vovendi castitatem clericis impositum. Resp. Ecclesia non præcipit absolutè clericis ut voveant castitatem, sed præcipit, ut si velint sacris initiari, promittant seu voveant se servaturos castitatem; nec ullus unquam cogitur ad suscipiendos sacros ordines; si quis sacris ordinibus initiatus cogatur postea suscipere Episcopatum, non cogitur ad novam castitatem vovendam aut servandam, iste ergo Ecclesiæ modus præcipiendi castitatem, nulli vim aut injuriam infert, sicut non fit injuria ei qui vult religiosus fieri, jubetur vovere castitatem perpetuam.

Obj. 3. Ecclesia per istud votum exponit multos manifesto fornicationis & sacrilegii periculo. Resp. neg. ass. Ecclesia enim non exponit illos fornicationis periculo, sed potius spectat majus cujusque bonum spirituale, & sanctius totius reipublicæ Christianæ regimen. Si autem aliqui interdum in carnis lapsus incidant, hoc ipsorum malitiæ aut fragilitati, non Ecclesiæ præcepto imputandum est.

CAPUT XIV.

Quando obligari cœperint in Ecclesiâ Episcopi ac presbyteri ad servandam castitatem?

Dico 1. A tempore Apostolorum in Ecclesia sancitum ac observatum fuit, ut Episcopus ac presbyter post suam ordinationem non permitteretur matrimonium contrahere. *Probatur* 1. Apostolorum exemplo; nullus enim eorum, qui ante matrimonium vocati sunt ad Apostolatum, postea uxorem duxit; ut constat de Joanne Evangelista, idemque dici potest de Jacobo fratre Domini, de S. Andrea & de S. Paulo & de aliis; si enim eorum aliqui ante Apostolatum uxorem duxerant, postea in Apostolatu ab eâ abstinuerunt; multò minus primâ mortuâ, secundam duxerunt, cum bigamiam in Episcopis, & presbyteris Apostoli prohibuerint, ut constat ex 1. Tim. 3. & Tit. 1. & ex Apostolorum canonibus. Hinc dum dicuntur Apostoli fuisse uxorati (non tamen omnes) intellige de tempore ante Apostolatum; dumque 1. cor. 9. ait Paulus *num quid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini?* juxta expositores antiquos, & modernos intelligitur de quâvis fœminâ, non autem uxore. Hæc igitur castitatis obligatio est antiquissima, & ab Apostolica traditione manavit, quamvis in principio magis ex consilio quàm ex præceptô fuerit introducta; quando verò sub rigore præcepti ac necessitatis cœperit stabiliri, non satis liquet, verisimile est primos Episcopos ab Apostolis consecratos, qui Apostolorum exemplo cælibatum servabant, in suis successoribus vel coadjutoribus consecrandis eamdem castitatis servandæ regulam tradidisse; atque ita intra breve tempus consuetudinem pro lege ac regula acceptatam fuisse.

Dico 2. Episcopi & presbyteri, qui post matrimonium consecrantur, tenentur à propriis, si eas ante habuerint, uxoribus abstinere; quamvis hoc præceptum in Ecclesia Græcâ non obliget ob contrariam consuetudinem. Unde non satis constat hoc præceptum propriè esse Apostolicum; licèt constet ex traditione Apostolicâ manasse; nam Apostolos post vocationem perpetuò ab uxoribus abstinuisse colligitur ex his Christi verbis Petro, qui dixerat: *ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo* &c. Respondentis: *omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem*, &c. Matth. 9. Reliquerant ergo Apostoli uxores eo modo, quo poterant, nempe quoad thorum. Hæc igitur observantia, prout exemplo & verbo docuerant Apostoli, testante Conc. 11. Carthag. cap. 2. celebrato circa annum Christi 400. perseveravit; & videtur ista perseverans nec interrupta consuetudo in re tam difficili non extitisse sine obligatione. Deinde Siricius Papa Epist. 1. cap. 7. illam castitatis servandæ legem expressiùs declaravit, & transgressoribus pœnam imposuit, quam legem in occidentali Ecclesia fuisse receptam, & antiquissimis & variis conciliis provincialibus, Elibertino, Arelatensi 11. can. 2. Carthaginensi 11. cap. 2. Taurinensi can. 7. Toletano 11. cap. 1. Aurelianensi 111. can. 1. &c. in quibus sancitur ac præcipitur prædicta sacerdotalis castitas observanda, eamque antiqui Patres Latini Ambr. August. Hieron. miris laudibus extulerunt.

CAPUT XV.

Quænam sit ac fuerit obligatio servandi castitatem in Episcopis & presbyteris Ecclesiæ Orientalis ?

Nota: Nunc, etiam ante multos annos Episcopi vel presbyteri Græci, si ante suam ordinationem habuerunt uxores, ab iis post ordinationem non separantur quoad thorum, quam consuetudinem licèt Ecclesia latina non imitetur, nec laudet, non tamen damnat ut malam. Hinc quæritur quando ista consuetudo apud Græcos inceperit.

Dico 1. Cajetanus censet in Ecclesia Græcâ nunquam fuisse consuetudinem obligantem sacris initiatos ad non contrahendum matrimonium etiam post ordinationem; sed hæc sententia communiter reprobata est. Alii verisimilius docent nunquam fuisse in Ecclesia Græcâ consuetudinem, ut Sacerdotes à propriis uxoribus abstinerent, si eas ante suam ordinationem habuissent; sed solum ut si non habuissent, jam ordinati eas accipere non possent; & confirmatur ex historiâ Concilii Nicæni primi, quod cum vellet condere decretum, ut Episcopi, presbyteri, Diaconi aut subdiaconi abstinerent à suis uxoribus, si quas ante suam ordinationem habuissent, fertur Paphnutius se tali decreto opposuisse, & persuasisse Concilio ut illud onus sacerdotibus non imponeretur; sed cum hæc historia non sit adeò indubitata, ideo alii existimant primis sexcentis annis & orientalem & occidentalem Ecclesiam eamdem servasse integram suorum sacerdotum consuetudinem in lege & obligatione abstinendi etiam à propriis uxoribus; posteà verò istam consuetudinem in orientali Ecclesia paulatim fuisse remissam atque mutatam. Ita Bellarm. Baron. &c. probant ex Patribus circa illa prima tempora viventibus. Unde

Dico 2. Probabile videtur 1. nunquam fuisse presbyteros, etiam Episcopos, obligatos ad prædictam castitatem servandam, nisi illam in sua ordinatione promisissent; imò in latinâ Ecclesiâ id observatum est, ut constat ex Greg. Lib. 1. Epist. 82. & ex aliis. 2. ordinariè, etiam in orientali Ecclesia, istis primis sæculis servatam fuisse à presbyteris castitatem circa suarum uxorum usum; quia Episcopi ordinariè eum, qui uxorem habebat, nolebant ad sacros ordines promovere, nisi prius de consensu uxoris castitatem voveret, hancque formam promovendi conjugatos ad sacros ordines, vel per Consuetudinem vel per provincialia aut nationalia Concilia impositam fuisse Episcopis; nunquam tamen inter Græcos cum tanto rigore intellectam ac servatam, neque ita generaliter, sicut inter latinos; ut colligitur ex variis Patrum testimoniis & historiis. 3. Episcopos etiam optimos non ex necessitate legis, sed ex majori decentiâ solitos fuisse istam promissionem abstinendi ab uxoribus, exigere à conjugatis promovendis, vel certè ex rationabili causa potuisse in hoc dispensare, & nolentes promittere separationem ab uxoribus quoad thorum, potuisse licitè ordinare; v. gr. si ministrorum penuria aderat, si ordinandus ob egregias naturæ, gratiæ, virtutum, doctrinæ dotes censebatur Ecclesiæ valde utilis.

CAPUT XVI.

De obligatione servandi castitatem, quâ Diaconi & subdiaconi obstringuntur.

Dico 1. Diaconus si dum ordinatur, non habeat uxorem, obligatur ad perpetuum Cælibatum; in hoc enim Diaconi semper fuere fere æquales sacerdotibus; olim tamen in Ecclesiâ Græcâ, si Diaconus in suâ ordinatione protestabatur se nolle obligari ad non contrahendum matrimonium, Episcopus justâ causâ occurrente, dispensabat, & poterat matrimonium contrahere; sed posteà illud sublatum est. Si verò Diaconus, dum ordinatur, habeat uxorem, in Ecclesia orientali, non aliter ac presbyteri, non tenetur ab eâ abstinere; sed in occidentali Diaconi tenentur omninò ab eâ abstinere, quamvis hæc Diaconorum ab uxoribus abstinentia, an perpetuò à temporibus Apostolorum servata fuerit, dubitari possit, cum dicat Conc. Araus. 1. can. 22. *Deinceps non ordinentur Diaconi conjugati, nisi qui prius conversionis proposito professi fuerint castitatem.*

Dico 2. Similiter subdiaconis post ordinationem, sive in Græcâ sive in latina Ecclesia semper prohibitum fuit ducere uxorem; si autem antequam ordinarentur, jam habebant uxorem, in Ecclesiâ græcâ servata est eadem semper consuetudo pro illis ac pro Diaconis. In latinâ autem non videtur semper aut ubique illis conjugatis jam ordinatis, prohibitum fuisse abstinere à suâ uxore.

CAPUT XVII.

An obligatio servandi castitatem in clerico sacris initiato proveniat ex voto? An verò ex solo præcepto Ecclesiastico?

Dico 1. Constat Ecclesiæ intentionem esse, ut is qui voluntariè sacrum suscipit ordinem, castitatis votum emittat; & ad hoc posse Ecclesiam eum obligare sub conditione seu conventione voluntariâ, ideò qui sic suscipit ordinem, teneri vel ex conditione vel ex justitiâ conditionem implere, sub quâ ad illum admittitur. Deinde licèt explicitè votum non emittat, tamen eo ipso quo illud non excludit, seu bonâ fide ordinem suscipit animo parendi Ecclesiæ in isto statu assumendo, implicitè illud facit; ut patet ex Ecclesiæ usu & decretis. Si tamen cum expressa voluntate contrariâ seu cum expressâ intentione non promittendi castitatem, voluntariè sacrum ordinem susciperet, validè quidem ordinaretur, seu verè ac validè sacramentum susciperet, sed graviter contra statutum Ecclesiæ, & pactum cum eâ initum, peccaret multiplici sacrilegii peccato, semperque teneretur votum castitatis, quod in ordine suscipiendo non emisit, emittere, mutando suam intentionem; & semper maneret vel sic sine voto inhabilis ad matrimonium contrahendum; quia ordo sacer, quem validè suscepit, est unum ex impedimentis dirimentibus subsequens matrimonium; quod impedimentum immediatè provenit ex statuto Ecclesiæ supponentis in persona, quam inhabilitat, & ordinem & votum vel verum vel præsumptum castitatis; non enim de occultis judicat; adeoque quasi ex utroque, nempe ex vi ordinis & ex vi voti ordini annexi mediatè provenit. Hinc ejusmodi Clericus obligatur ad non contrahendum matrimonium, cùm sit factus ad illud inhabilis; ab actibus autem venereis, qui extra matrimonium sunt illiciti,

illiciti, tenetur abstinere saltem præcepto naturali præter aliam malitiam sacrilegii ex vi prohibitionis Ecclesiasticæ provenientem, quæ probabiliter in ejus transgressione committitur ob gravem statûs sacri indecentiam.

Dico 2. Si quis puer ante usum rationis sacris initiaretur, rationis usum adepto danda esset optio, an velit habere ordinis susceptì usum, vel non; si velit habere, tunc ministerium admittendo, consentit servare castitatem, eamque tenetur servare & fit inhabilis ad matrimonium contrahendum; si autem nolit habere, tunc non tenetur servare castitatem, potestque matrimonium inire; tenetur tamen perpetuò abstinere ab usu ordinis. Si quis verò jam habens usum rationis, sed ante pubertatis annos sacris initietur, videtur certò obligari ad castitatem servandam. Sot. Sylv. &c. contra Innocen. Panorm. &c. dicentes non obligari, si ante expletum pubertatis tempus intra triduum contradicat. Et cum hoc votum sit solemne ob validam ordinationem, non potest à parente irritari. Deinde si quis habens legitimam ætatem invitus ob metum gravem cadentem in constantem virum suscipiat sacrum ordinem, voluntariè quidem seu ordinationi consentiendo, sed expresse nolendo se obligare ad servandam castitatem, is non vovet castitatem in tali ordinis susceptione, & fortasse sic vi coactus ad ordinem suscipiendum, nolendo illam vovere non peccat; adeoque non tenetur eam servare. Hinc sequitur etiam si suscipiendo ordinem nihil omninò cogitarit de castitatis observatione, sed tantum voluerit ordinationem ad vitandum grave damnum quod timebat, cum nec votum castitatis fecisse, nec obligationem ad illam servandam, aut impedimentum ad matrimonium ineundum contraxisse: contra verò si suscipiendo sic ordinem ex metu, sciebat se in tali casu non obligari ad vovendam castitatem, & tamen voluit eam vovere, tunc votum est validum, & probabilius manet inhabilis ad matrimonium contrahendum; verùm non manebit inhabilis, si vis ac metus incussus sit non solùm ad suscipiendum ordinem, sed etiam ad extorquendum votum, quod saltem in ratione voti solemnis erit invalidum. Attamen ut sic ordinatus possit matrimonium contrahere, metus injustus debet probari ante judicem. Denique si Religiosus ex ejusmodi metu invalidè professus, & ex eodem metu sacris initiatus sit titulo religiosi, videtur ex neutro titulo obligari ad castitatem, secùs verò, si tempore ordinationis cessabat metus, tunc ratione ordinis voluntariè suscepti obligatur ad castitatem.

CAPUT XVIII.

Quibus modis cœlebs sacris initiatus peccet contra votum castitatis, & quas pœnas incurrat?

Dico 1. De fide certum est, cælibem sacris initiatum esse inhabilem ad matrimonium contrahendum, ut habetur in cap. *unico* de voto in 6. & alibi. Quando autem hoc castitatis votum cæperit habere istum effectum irritandi subsequens matrimonium, sive esse solemne, non satis liquet, quia plura antiqua circa hoc decreta non satis clarè explicant an prohibeant tantum, an verò etiam irritent ac invalident tale matrimonium; quamvis enim Bonifacius VIII. fuerit fortasse primus, qui in dicto c. *unico* de voto in 6. cæperit istud votum vocare solemne, sunt tamen longè antiquiora jura quæ istum voti solemnis effectum irritandi matrimonium declarant, dicuntque ejusmodi matrimonia nulla seu irrita esse.

Dico 2. Ejusmodi clericus in sacris constitutus affectando contrahere matrimonium, præter gravissimum sacrilegium quod committit, multiplicem incurrit pœnam; 1. est excommunicatio major ipso jure incurrenda. 2. est privatio beneficiorum non ipso facto, sed per sententiam judicis statuenda. Item privatio pensionum spirituali titulo collectarum. 3. est irregularitas ob speciem bigamiæ similitudinariæ. 4. est depositio &c.

Dico 3. Hoc votum obligat ad servandam perpetuam & integram castitatem in omnibus actibus, non tantum in iis qui sunt in matrimonio liciti, sed etiam in illis qui sunt jure naturæ prohibiti sive quoad internum sive quoad externum effectum. Idcircò canones Ecclesiastici ab ipsismet legibus civilibus etiam comprobati, sæpe admonent clericos de vitando contubernio ac convictu mulierum extranearum, id est quæ non sunt sanguine in certo gradu conjunctæ, idque variis in locis prohibent.

CAPUT XIX.

Ad quid obligetur is qui post contractum matrimonium sacris initiatus est, vivente uxore?

Dico 1. Ut vir conjugatus possit sacris initiari 1. non debet esse bigamus. 2. debet intervenire uxoris consensus, nisi jure & auctoritate judicis Ecclesiastici jam foret exemptus ab obligatione reddendi debitum, v. gr. per perpetuum divortium quoad thorum ob adulterium, &c. vel nisi matrimonium nondum foret consummatum, & vellet ingredi religionem; sed in hoc casu ordinatic, non tamen necessariò, debet prius emittere religionis professionem quàm ordinari. In istis enim duobus casibus potest invitâ uxore suscipere ordines sacros. 3. præter uxoris consensum requiritur, ut ipsa etiam emittat votum castitatis, vel simplex juxta quosdam Doctores remanendo in sæculo, vel probabilius & verius juxta alios, nempè Sot. Sylv. Panorm. &c. solemne in religione, nisi ita esset senex, ut possit sine suspicione in sæculo manere, ut habetur in cap. *cum si*, de convers. conjugatorum.

Dico 2. Conjugatus licitè sacris initiatus eamdem omninò castitatem servare tenetur, ac si ante matrimonium sacros ordines suscepisset; adeoque non potest petere, nec reddere etiam petenti uxori debitum; & uxore utendo juxta diversum actualem illius statum committeret diversum sacrilegium. Deinde nec licet cum illa tamquam sorore, thoro separato, cohabitare ob periculum incontinentiæ.

Dico 3. Qui sine uxoris consensu sacrum ordinem suscipit, ad castitatem integrè servandam obligatur, excepto debito conjugali quod petenti uxori reddere tenetur, & manet suspensus, vel potius irregularis, fitque inhabilis ad contrahendas secundas nuptias; & licet uxor sciens non reclamarit, probabilius tamen potest ipsa adhuc petere debitum, & alter ei reddere tenetur, nec tenetur vovere castitatem, ut sibi non liceat amplius illud petere; imo quamvis uxor expresse consenserit, si non emiserit vel religionis professionem, vel votum castitatis, non tenetur hanc servare, nec ad id cogi potest; sed si suum virum repetat, non est ei denegandus, ut colligitur ex cap. 1. de convers. conjugatorum.

CAPUT XX.

An in votum ordinis sacri possit cadere dispensatio?

Nota: Qui dixerunt castitatem jure divino esse annexam sacro ordini, ii negarunt esse in Ecclesia seu in summo Pontifice potestatem dispensandi in ejusmodi castitate, præsertim ad ducendam uxo-

uxorem Major. Clitov. Turr. Medin. sed indubitanter

Dico 1. Votum solemne castitatis sacro ordini annexum potest per Ecclesiam relaxari seu dispensari duobus modis. 1. antecedenter, id est Ecclesia potest alicui permittere, ut in suscipiendo sacro ordine non voveat castitatem, adeoque non contrahat impedimentum ad contrahendum matrimonium. 2. consequenter, id est cum eo qui ordinario modo suscipiens ordines fecit solemne castitatis votum, factusque est ad matrimonium inhabilis, potest dispensare ut matrimonio ligetur aut utatur; sed hic modus dispensandi est difficilior; quia supponit votum castitatis jam factum ex jure divino obligans, & impedimentum Ecclesiasticum irritans matrimonium. Si non adsit causa legitima, dispensatio erit invalida quoad votum, sed non quoad impedimentum Ecclesiasticum, cùm Papa validè pro suâ voluntate possit hoc jus Ecclesiasticum tollere; adeoque sic dispensatus validè poterit matrimonium contrahere, & reddere debitum, non tamen petere ob remanens castitatis votum, quod juxta Ecclesiæ institutionem absolutè & simpliciter fecit, non conditionatè *ad sedis Apostolicæ* beneplacitum; unde Papa non potest pro suo libitu illud irritare, aut dispensare in lege superiori sine justâ causâ, seu in lege divinâ sine potestate à Deo ad id acceptâ.

Dico 2. Non tantum potest Ecclesia permittere conjugato, ut ordinem sacrum suscipiat, sed etiam ut illo suscepto retineat usum & ordinis & simul conjugii; sicut in Ecclesiâ græca toleratur; sed in latinâ hic casus vix est possibilis; nam dum ex speciali necessitate permittit Clerico sacris initiato matrimonii contractum aut usum, eodem tempore eum privat usu sacri ordinis.

CAPUT XXI.

De vi & antiquitate solemnis voti castitatis Religiosæ.

Dico: De fide certum est votum solemne in professione religionis approbatæ factum, reddere hominem ad subsequens matrimonium inhabilem, illudque irritare; ita definitur in cap. *unica* de voto in 6. & in Extrav. 1. Joannis XXII. de voto. Et in Conc. Trident. sess. 24. can. 9. Deinde certum est à tempore Innoc. II. circa annum 1140. hanc legem in Ecclesia inviolabiliter observatam fuisse; nam ille in Conc. Romano statuit, ut ii qui sic contraxerint, separentur, declarans talem contractum non esse matrimonium: sed ex solâ ratione, vel ex naturâ statûs religiosi, non videtur posse satis ostendi hunc morem, seu hunc voti effectum ante tempora Innoc. II. qui eum isti voto primus tribuisse invenitur in cap. *ut lex* 27. q. 1. incepisse; cum enim ista voti solemnitas ex sola Ecclesiæ institutione sit inventa ut habetur in cap. *unico* de voto in 6. non potest solo rationis discursu ex natura statûs religiosi colligi eum prius fuisse; & olim Monachi etiam professi sæpe aut ejiciebantur aut abire sinebantur; cumque omnes tunc fere laici forent, valdè probabile est sic egressos interdum matrimonium contraxisse. Attamen videtur probabilius ante Innoc. II. jam fuisse solemnia religiosæ castitatis vota, quæ istam irritandi matrimonium subsequens vim habebant, adeoque id non fuisse primò à dicto Innocentio introductum. Sed à quo tempore & à quo institutore id incæperit, an omnibus omnino Religiosis, aut iis qui censebantur religiosi, fuerit commune; an fuerit in eis varietas, non nullis solemni irritante, aliis simplici non irritante matrimonium voto se obstringentibus, non satis liquet ob varia SS. Patrum dicta. Cæterum videtur semper fuisse non solum usus *simplicis* voti castitatis privatim facti sine religiosa traditione & publicâ Ecclesiæ acceptatione quod matrimonium non irritabat, sive non reddebat voventem ad contrahendum matrimonium inhabilem, sed etiam *solemnis* quod in universali Ecclesiâ ab omnibus sive monialibus sive Monachis seu Religiosis, qui publicè coram Ecclesiâ in manibus alicujus prælati castitatem profitebantur, fiebat cum Ecclesiæ acceptatione, & hoc reddidisse voventem ad matrimonium subsequens inhabilem; imò hujusmodi usus probabiliter reducendus est usque ad Apostolorum tempora; multa enim sunt Patrum & Conciliorum dicta, quæ ista omnia utcumque probant aut indicant; vide apud Patrem Suarez.

CAPUT XXII.

An solemne castitatis votum possit dissolvere matrimonium consummatum?

Dico 1. Certum est solemne votum castitatis non dissolvere matrimonium validè consummatum; matrimonium enim consummatum inter Baptizatos est omninò indissolubile juxta hoc: *quod Deus conjunxit, homo non separet.* Matth. 19. lex ultima Justiniani c. de Episcopis & clericis, debet intelligi de matrimonio rato tantum, non verò de consummato; vel de dissolutione matrimonii quoad thorum, non quoad vinculum; nam licèt mors naturalis dissolvat matrimonium quoad vinculum, non tamen civilis seu professio religiosa; quia mors civilis tantum quoad casus in jure expresso æquiparatur naturali, ut ait Bartholus. Hinc religiosa unius conjugis professio, sive valida dum fit cum alterius conjugis licentia; sive invalida dum fit sine illius licentia, nunquam dirimit consummati matrimonii vinculum. Imò

Dico 2. Non potest ecclesia facere, ut hoc solemne castitatis votum dissolvat matrimonii consummati vinculum; hoc enim intrinsecè juri naturali, & specialiter in lege evangelica perfectæ sacramenti matrimonii significationi repugnat; ideoque Christus non dedit suo vicario potestatem illud dissolvendi quâcumque ex causa, etiam urgentissima occurrente; & dum præcipit ei qui vult ipsum sequi, ut habeat odio Patrem, Matrem, uxorem &c. Luc. 14. non præcipit ut dissolvat suum matrimonium consummatum, sed ut uxorem immoderato amore non diligat, Deique amori ejus præferat amorem.

CAPUT XVIII.

An solemne castitatis religiosæ votum dissolvat matrimonium ratum?

Dico 1. Solemne Religiosæ castitatis votum dirimit matrimonium ratum non consummatum, etiam invito altero conjuge; ut patet ex pluribus juribus; & ista res de fide definita est in Conc. Triden. sess. 24. can. 6. contra modernos Hæreticos id negantes. Quæritur autem quo jure illud dirimat; naturali? an divino? positivo? an Ecclesiastico. Quare

Dico 2.

Dico 2. Non dirimit illud jure naturali contra Durand. Cajet. &c. *probatur*. 1. Si dirimeret jure naturali, ista duo matrimonium ratum & votum castitatis non possent stare simul; ergo votum castitatis factum post matrimonium esset nullum; Deinde si ex natura rei dirimeretur matrimonium, etiam per votum sacri ordinis, aut per simplex perpetuæ castitatis votum in statu privato, etiam dirimeretur, quod utrumque est falsum, imò non tantum ratum, sed etiam consummatum dirimeretur. 2. vinculum matrimonii rati, & vinculum voti castitatis possunt ex natura rei stare simul, ut patet in marito aut uxore habente simplex votum castitatis; ergo ex natura rei seu jure naturali non dirimitur.

Dico 3. Nec dirimitur jure divino positivo contra Abul. Rebell. Sanch. &c. dicentes illud dissolvi ex jure specialiter lato à Christo in Evangelicâ lege, per quod voluit in naturali indissolubilis matrimonii lege dispensare, immediatè per se ipsum præcipiendo ut liceret non obstante matrimonio rato, religionis statum assumere, ex quo assumpto statim sequeretur istius matrimonii dissolutio. sed oppositum *Probatur*. 1. Quia solemne Religiosæ castitatis votum non irritat jure divino matrimonium contrahendum, ut suprà dictum est; ergo nec contractum; difficilius enim est dissolvere aut irritare contractum seu ratum, quàm impedire contrahendum; si ergo Christus dedisset solemni castitatis voto vim irritandi matrimonium contractum, dedisset etiam ei vim irritandi contrahendum. 2. voti solemnitas, ut jam sæpe dictum est, provenit ex Ecclesiæ institutione ac constitutione, atqui religiosæ castitatis votum non dirimit matrimonium ratum, nisi quatenus solemne; ergo non illud dirimit ex vi solius juris divini, sed ex interventu & vi juris Ecclesiastici. Quare

Dico 4. Solemne religiosæ castitatis votum dirimit matrimonium ratum ex Ecclesiæ statuto; quamvis enim Christus voluerit dispensare cum suâ Ecclesiâ, ut in eâ esset aliquis perfectionis status, per cujus professionem posset matrimonium ratum dissolvi; tamen nullibi ipsemet illum determinavit, sed reliquit Ecclesiæ suæ arbitrio potestatem illam determinandi dicendo generaliter: *quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis, & pasce oves meas*. Hinc Ecclesia solemni sacri ordinis voto non applicuit istam vim dirimendi matrimonii rati, uti Joan. XXII. in Extrav. *unicâ*, sic ait, *quia nec jure divino, nec per sacros canones reperimus hoc statutum*; sed illam applicuit soli solemni religiosæ castitatis voto. Itaque istud matrimonium ratum non privatâ contrahentium, sed publicâ Ecclesiæ, nec præcisè humanâ, sed potius divinâ potestate seu potestate à Christo acceptâ dissolvitur; & dum Christus dixit: *quod Deus conjunxit, homo non separet*, intellexit de matrimonio consummato, non de rato tantum; ideoque non dedit potestatem dissolvendi matrimonii consummati; quia jam non sunt duo, sed una caro.

CAPUT XXIV.

[Quando incepit solemne religiosæ castitatis votum dirimere matrimonium ratum?

Dico 1. Invenitur decretum Eusebii Papæ circa an. Christi 311. dicentis desponsatam puellam non licere tradere alii viro, sed licere monasterium eligere, at nescitur an hoc decretum agat tantum de sponsalibus, an verò de matrimonio rato. Deinde afferuntur exempla S. Theclæ, S. Iphigeniæ, S. Alexii &c. sed omnia ista exempla nil probant pro voto solemni dirimente matrimonium ratum; adeoque an hæc institutio fuerit in Ecclesiâ perpetuâ à temporibus Apostolorum, vel an præcesserit Eusebium, nec-ne, incertum est.

Dico 2. Ecclesia voto ordinis sacri vel Episcopatûs non tribuit istum effectum dirimendi matrimonium ratum, etiamsi potuisset; fortasse autem noluit id stabilire; quia conjugium & religiosa professio ex natura rei inter se repugnant; non verò conjugium & ordo Sacer. Deinde cum status religiosus sit status perfectionis acquirendæ, requirit separationem à curis domesticis & usu conjugii; non verò ita ordo sacer.

CAPUT XXV.

Solutio quorumdam dubiorum circa prædictam materiam.

Dico 1. Post matrimonium ratum juxta communiorem TT. oppinionem dantur duo menses, intra quos, conjuges tenentur vel reddere debitum, vel ingredi religionem, etiamsi quoad hoc temporis spatium, judicis arbitrium non sit excludendum, qui potest illud augere vel minuere.

Dico 2. Licet si copula etiam per vim facta, præcesserit matrimonium ratum; subsequens tamen professio religiosa illud dissolvit, uti & sponsalia de futuro, si ea præcesserit copula; non consummatur enim matrimonium ratum per copulam præcedentem. Si autem post matrimonium ratum per vim illata sit copula, probabilius non potest illud, utpote consummatum, dissolvi. Sed si sponsus vel sponsa differendo nimis diu religionis ingressum, transacto concessi temporis spatio injustè deneget petenti debitum, licet peccaret, videtur tamen posse adhuc tunc licitè, præteriti peccati pœnitens, statim ingredi religionem; uti & maritus etiam invitâ uxore, postquam illam consentientem & volentem tradidit alteri ad committendum adulterium; probabiliter tamen illicitè poterit ingredi, si invitam eam per vim aut metum gravem tradidit; imò per motum proprium Sixti V. si istud crimen fuerit deductum ad forum contentiosum, ejusmodi maritus redditur inhabilis ad professionem religiosam.

Dico 3. Quando uterque conjux religionem professus est, vel altero saltem profitente, alter simplex castitatis votum emisit, tunc matrimonium ratum dissolvitur per professionem; hinc si is qui simplex castitatis votum emisit altero profitente, postea matrimonium contrahat, validum est; quia simplex votum illud non dirimit; nec matrimonium præcedens, utpote jam solutum, impedit; erit tamen illicitum, si fiat sine voti dispensatione; imò si uterque professus, sui voti dispensationem obtineat, posset cum quovis alio matrimonium contrahere, nec possent inter se uti pristino matrimonio, sine contractu novi matrimonii. Attamen ut professio religiosa dirimat matrimonium ratum, debet esse perfecta, integra, & facta in religione à sede Apostolicâ approbatâ; ac debuit esse semper talis, etiam olim, ut redderet voventem ad matrimonium inhabilem.

CAPUT XXVI.

An dispensatio cadere possit in solemne religiosæ castitatis votum?

Dico 1. Sicut Papa potest dispensare in professione religiosa, juxta ea quæ antea dicta sunt, faciendo de religioso professo non religiosum, ita potest solemne castitatis votum omninò auferre; imo ablato simpliciter & absolutè professionis vinculo, simul etiam necessariò aufertur castitatis votum; quia hoc votum non fuit emissum, nisi ut annexum tali professioni & statui; ergo ablato statu, & professionis vinculo, consequenter aufertur & votum; hinc moraliter loquendo non potest saltem licitè dispensari in professione, quin dispensetur in voto.

Dico 2. Papa potest religiosum dispensare in solemni castitatis voto, quoad usum conjugii, non auferendo ipsum totum castitatis votum, nec religiosum statum, nec professionis vinculum, ita ut religiosus professus manens religiosus licitè ac validè matrimonium contrahat ac consummet ex istâ dispensatione; uti videtur factum cum religiosis militaribus, qui priùs integram castitatem profitebantur, & postea cum eis dispensatum est, ut retento religionis statu ad solam conjugalem castitatem obligarentur; status enim religionis simpliciter, & status matrimonii simpliciter possunt simul stare in eadem persona, ut patet in conjugatis qui post consummatum matrimonium mutuo consensu religionem professi sunt; nam verè sunt religiosi & remanent conjugati. Sic Papa dispensat cum persona simplici castitatis voto ligatâ ad contrahendum & consummandum matrimonium, remanente partialiter ipsius voti vinculo, quo tenetur post mortem conjugis servare castitatem. Unde Papa potest ejusmodi Religiosum dispensare, vel ad usum matrimonii priùs contracti & consummati, vel ad contrahendum & consummandum, vel ad contrahendum tantum sine licentiâ illud consummandi; sed pro omnibus istis deberent occurrere valdè proportionatæ & urgentissimæ causæ.

LIBER X.

De voto obedientiæ.

CAPUT I.

An simplex obedientiæ votum sit honestum, & cadat sub consilium?

DICO: Obedientia quatenus est subordinatio & subjectio propriæ voluntatis ad alienam, est unum ex bonis supererogationis quæ sub consilium cadunt, si fiat cum debita mensura & requisitis circumstantiis, contra antiquiores & recentiores Hæreticos, qui hoc, ut alia vota, damnant tamquam superstitiosa, aut mala. *Probatur* ex verbis Christi: *si vis perfectus esse &c. sequere me* Matth. 19. nempe parendo iis quæ dicam tibi, ad acquirendam perfectionem; unde ibi non loquitur de obedientia necessaria ad observationem præceptorum; sed de voluntaria ac stabili, quæ sub consilio cadit ad majorem vitæ perfectionem, & quam videntur amplexati fuisse Apostoli sub obligatione Christo obediendi, relinquendo normam futuris fidelibus perpetuò in Ecclesiâ duraturam. Simplex igitur obedientiæ votum, quod extra statum religiosum fit debitis cum circumstantiis homini ut vicem Dei tenenti vel Deo, ut homo Dei nomine præcipiat quæ ad majus animæ bonum expedire judicabit, prudenti omnium judicio est honestum, laudabile, & per se loquendo obligat. Cajet. Navarr. &c.

CAPUT II. & III.

An simplex obedientiæ Votum contineat duplicem promissionem Deo & homini factam? & ad quid obliget?

Dico 1. In faciendo simplici obedientiæ voto, potest intervenire duplex promissio; una Deo, & altera homini sive separatim sive conjunctim, & tunc in ejus transgressione duæ erunt malitiæ specie distinctæ; nimirum altera sacrilegii, contra votum; altera infidelitatis vel injustitiæ contra promissionem homini factam. Potest etiam intervenire unica promissio Deo facta, & tunc in transgressione erit unica sacrilegii malitia; si autem promittatur obedientia soli homini, seu unicâ promissione factâ homini, non Deo; tunc non erit votum. Jam verò ad judicandum quomodo tale obedientiæ votum sit factum, cum unicâ, an cum duplici promissione, spectanda est voventis intentio, à quâ id maximè pendet.

Dico 2. Prædictum votum obligat tantum ad faciendum id quod est possibile moraliter sine magna difficultate, & quod non est impeditivum majoris boni; in re autem dubiâ quamvis ex vi hujus voti purè simplicis, probabiliter non teneatur quis obedire præcipienti, utpote non propriè superiori; videtur tamen posse licitè obedire ei, imo & ordinariè melius esse. Deinde materia hujus voti quoad operum præcipiendorum varietatem, multitudinem, perfectionem, difficultatem, semper limitanda est proportionatè ad voventis personam, & ad statum seu vivendi modum quem profitetur. Unde sub tali voto non comprehenduntur ea quæ pertinent ad mutationem statûs, nisi aliud constaret de intentione voventis, v. gr. vidua aut virgo ex vi istius voti obedientiæ non potest obligari, ut non nubat, aut ut nubat. Præterea dici potest istius obedientiæ perpetuitatem non intelligi promissam absolutè, sed promissam pro duratione illius statûs, in quo promittitur, vel potius pro duratione carentiæ alterius statûs, ad quam carentiam non obligatur quis ex vi talis voti. Hoc votum potest emittere quævis persona, v. gr. quivis Prælatus, Episcopus, imò & Papa; quia semper debet intelligi personæ conditioni accommodata, ac præsertim non repugnans alteri obligationi, quam vovens habeat. Nec sub hujus voti materia comprehenduntur omnia virtutis opera, etiamsi non sint cum statu voventis directè pugnantia, sed sufficit ut tantum ab eo aliena & omnino extranea sint. Denique hoc votum simplex obedientiæ non est necessariò cum duobus aliis paupertatis & castitatis connexum; materiæ enim sunt diversæ, quæ pro personæ arbitrio possunt separatim voveri.

CAPUT IV.

De obligatione & transgressione simplicis voti obedientiæ.

Nota: Duplex est in superiore, seu potius in eo cui obedientia per votum promissa est, voluntas: alia *inefficax* sive desiderii sic: *vellem aut cupio ut hoc facias*; certum est hanc voluntatem vel velleitatem nullam inducere obligationem obediendi; qui enim promisit obedientiam, non promisit omnium superioris desideriorum executionem. Alia *efficax* quæ iterum duplex est. Una de sola actione aut opere sic: *volo ut hoc facias*. altera de formali obligatione sic: *volo te obligare ut hoc facias*, & de hâc utraque sic dicendum.

Dico 1. Voluntas de solo opere sine voluntate obligationis ad opus, non obligat; adeoque istud opus omittere non erit contra votum; nam in religioso talis omissio non est propriè contra ipsius votum; ergo multò minus in eo qui non est religiosus, erit contra simplex illius votum obedientiæ, quia velle aliquod opus fieri secundum se spectatum, est tantum voluntas affectiva seu generali modo motiva, non præceptiva; ut autem sit præceptiva, debet intimari voluntas obligandi aliquo signo sufficienti, & tunc vovens obligatur in conscientia ad parendum sub culpâ, suo obedientiæ voto contrariâ vel veniali vel mortali, juxta materiæ capacitatem & præcepti modum. Jam verò ut culpa inobedientiæ sit mortalis, requiritur materia gravis; nec sufficit sola voluntas superioris graviter obligantis; suppositâ ergo materiâ gravi & voluntate superioris graviter obligantis, tunc vovens tenetur sub culpa mortali obedire. Verùm sicut in religione superior aliquid simplici verbo præcipiens in materia quantumvis gravi, non censetur velle obligare sub mortali, nisi quando dicit: *in virtute obedientiæ*, vel *in virtute sanctæ obedientiæ*, vel aliud æquivalens; ita hoc cum proportione potest applicari simplici obedientiæ voto.

Dico 2. Ea quæ excusant generatim ab obligatione voti, aut legis humanæ, etiam solent ab hujus voti obligatione excusare; hinc periculum gravis nocumenti quod non est operi præcepto annexum, nec à præcipiente prævisum aut cogitatum, excusat ab obedientia in exequendo isto opere, si autem fuerit à præcipiente prævisum ac cogitatum, sitque honestum & urgens ob causam gravem, teneatur-ne obedire, nec-ne, id videtur præcipuè ex intentione, quam vovens habuit, pendere. In hoc simplici obedientiæ voto potest Episcopus dispensare, est enim dispensabile sicut alia vota, nec est Papæ reservatum; requiritur tamen justa dispensandi causa.

CAPUT V.

An votum Religiosæ obedientiæ distinguatur à traditione Religiosâ?

Dico 1. Certum est verum ac proprium obedientiæ votum in statu religioso fieri; tria enim vota ac maximè obedientiæ, sunt de essentia statûs religiosi. Hoc autem votum formaliter est distinctum à traditione quæ in professione religiosa includitur; nam votum est essentialiter promissio; promissio est de re futura; traditio autem est vera donatio; donatio est de re præsenti; ergo formaliter distinguuntur, etiamsi necessariam inter se habeant connexionem; non tamen intrinsecè se includunt. Deinde votum immediatè fit Deo; traditio autem immediatè fit religioni; ergo utrumque vinculum & actio est formaliter diversa. Utrumque quidem (nempe obedientiæ votum & traditio) continet tum propriæ voluntatis abnegationem, tum illius subjectionem erga superioris voluntatem, sed diverso modo. Hinc

Dico 2. Ad integram evangelicæ perfectionis abnegationem requiritur simul & promissio obedientiæ, seu votum obedientiæ, & traditio; requiritur enim ut homo se dominio sui ipsius suæque voluntatis, spoliet; quod fit immediatè per religiosam traditionem; & ut hoc totum Deo offerat ac consecret in ejus cultum ac in holocaustum, quod fit per obedientiæ votum.

CAPUT VI.

Quotuplex sit malitia in transgressione Religiosæ obedientiæ?

Dico: Quando Religiosus peccat contra votum obedientiæ, ordinariè ac per se loquendo duplex tantùm intervenit malitia: una sacrilegii contra Deum ratione voti, altera injustitiæ contra prælatum ratione pacti cum eo initi, seu traditionis ac donationis sui; & licèt cum ista traditione adjungatur promissio prælato facta de obedientia ei præstanda, tamen hæc promissio videtur confundi cum traditione, adeoque eadem erit malitia injustitiæ in ejus transgressione; si enim interveniat alia infidelitatis malitia, erit tantum venialis. Si quæ aliæ in ejusmodi transgressione interveniunt malitiæ, provenient non ex voto, sed ex objecto per se malo, vel aliunde extrinsecè. Inobedientia quæ in hoc peccato, sicut in omni alio reperitur, est circumstantia generalis non addens specialem malitiam, nisi quando est formalis, id est quando quis ex contemptu prælati & ejus potestatis recusat parere; tunc enim incurrit specialem malitiam ab aliis distinctam, & ex suo genere mortalem. Denique ex multiplicatione legum seu præceptorum ut sic, non multiplicatur transgressionis malitia; quia non multiplicantur obligationes; hinc furtum contra legem naturalem, divinam, positivam, humanam, civilem & Ecclesiasticam commissum habet tantùm unam malitiam.

CAPUT VII.

An votum obedientiæ obliget ad totius regulæ observationem?

Nota: Non hîc agi an Religiosa regula vi suâ & abstrahendo à voto obliget ad culpam, nec-ne, de quo in Tract. seq. sed præscindendo ab ista quæstione, petitur an observatio regulæ sit materia voti obedientiæ religiosæ; adeoque an ex voto oriatur ista obligatio servandi regulam quæ sit ex suo genere sub mortali, utpote obligatio justitiæ erga Deum. Quare

Dico 1. Regula seu ejus observatio continetur sub materia voti obedientiæ religiosæ. D. Thom. Cajet. &c. quia religiosus vovet obedire prælatis religionis; sed prælati non solum personali præcepto, sed etiam per religionis regulam seu per legem stabilem præcipiunt; ergo votum obedientiæ cadit & in hanc & in illud; & ad utrumque ex vi unionis cum religione obligatur. Attamen obedientiæ votum non inducit obligationem regulæ servandæ sub peccato mortali, nisi in

in ipsa regula id vel supponatur vel exprimatur. Hinc

Dico 2. Si Regula ex se, quatenus ex jurisdictione seu potestate dominativa promanat, sub veniali obliget vel ratione materiæ, vel ob præcipientis intentionem; tunc votum obedientiæ addit illi aliam obligationem servandi eam sub veniali alterius speciei, nimirum contra virtutem religionis ratione voti. Sed quando regula de se nec ad mortalem nec ad venialem culpam obligat; tunc etiam votum obedientiæ neutram obligationem illi adjungit ex virtute religionis, seu non obligat; quia illa regula ut sic, non est materia voti obedientiæ; non est enim verum præceptum; objectum autem seu materia obedientiæ est præceptum, & votum non addit obligationem, nisi suppositâ suâ materia; ergo &c. idque verum est, sive fiat votum obediendi secundum regulam, sive servandi regulam, modò intelligatur fieri obedientiæ votum modo ordinario; aliud foret si quis præter votum obedientiæ, intenderet facere votum observandi immediatè regulam, se ad hoc obligans, sive in istâ observantia interveniret vera obedientiæ ratio, sive non; tunc enim tale votum, quod est generalius voto obedientiæ, adderet in conscientia obligationem illis etiam regulis quæ per se nullam afferunt; quia verè & proprie caderet in illas tamquam in suæ partem materiæ. Sed adverte, licèt regula religiosa ad nullam culpam obliget in conscientia, transgressorem tamen teneri in conscientia ex vi voti obedientiæ sustinere pœnam isti transgressioni annexam; & ejusmodi transgressio est semper in viro religioso imperfectio contra virtutem religionis & voti.

CAPUT VIII.

An votum obedientiæ Religiosæ obliget ad parendum superiori in quâvis materiâ honestâ?

Dico 1. Ex voto obedientiæ unusquisque religiosus solum tenetur obedire prælato juxta suæ Regulæ professionem, id est intra limites regulæ prout comprehendit omnia quæ ad perfectam illius observationem vel necessaria, vel utilia, vel convenientia esse possunt; Quia votum obligat tantum juxta voventis formam & intentionem; sed in singulis religionibus vovetur tantum obedientia secundum regulam, non verò illimitatè; ergo materia hujus voti non ulterius extenditur; adeoque prælatus non potest obligare ad ea quæ sunt omnino supra regulam, utpote sub voto obedientiæ non comprehensa. Excipe 1. nisi major austeritas in pœnam commissi delicti præcipiatur; quia superior potest dignam pœnam imponere; si autem ultra consuetam rerum austeritatem nihil posset addere, nulla esset pœna & delictum; sed & hæc non est supra regulam, modò sit delicto proportionata; quia Religiosus ex vi regulæ subjacet condignæ pœnæ, quam in conscientia tenetur sustinere ex vi voti. 2. Quando major quædam austeritas additur ad præcavendum ac vitandum peccatum; sed hoc est potius secundum regulam, quàm supra regulam. 3. si ipsa religio edat constitutiones prioribus austeriores; quidam sentiunt religiosos teneri eas observare, etiamsi in illas non consenserint, modò major capituli generalis pars consenserit; sed Angel. Sylv. Gabr. &c. negant eos teneri; si nempe ista additio sit ominò extra regulam secundum se & in sua integra observantia spectatam, nec ad illam conducens, sed tantum spectet majorem austeritatem vel perfectionem in genere. Atque hæ rationes procedunt etiam in summo Pontifice, si præcisè spectetur ut est supremus religionis prælatus, habens vim præcipiendi fundatam in voto obedientiæ.

Dico 2. An is qui professionem emisit in religione, quæ à rigore suæ primitivæ regulæ multum remisit, possit cogi in virtute obedientiæ ad observandam primitivam regulam, postquam facta est in ista religione reformatio, vel antequam fiat, variis variè sentientibus, sic videtur distinguendum: 1. si reformatio ab initio licitè facta sit, & eodem modo perseveret; v. gr. si ista reformatio seu moderatio facta sit per dispensationem vel privilegium, vel si ipsius totius religionis auctoritate licitè facta sit in accidentalibus Religionis rebus, non substantialibus; tunc videntur ii qui post talem reformationem ingressi sunt religionem, non posse obligari ad primitivæ regulæ rigorem observandum. 2. Si relaxatio consuetudine introducta fuerit in rebus religionis accidentalibus, v. gr. in esu carnium; & ita sensim prævaluerit, ut jam habeat vim derogandi contrariis constitutionibus, illisque deroget; tunc non videntur religiosi ante factam reformationem posse cogi ad observandum primitivum regulæ rigorem contra præsentem consuetudinem legitimè præscriptam; quia durante isto rerum statu illa obedientia non esset secundum regulam præsentem, sed si fiat reformatio, tunc arbitror quemlibet religiosum, etiam ante reformationem professum cogi posse ad primitivæ regulæ observationem; quia talis reformatio non est additio supra regulam, sed restitutio moraliter necessaria ad perfectam ejus observationem: ista autem consuetudo quamdiu durat, licèt habeat vim relaxandi regulæ obligationem, non tamen habet vim auferendi religioni vel Papæ potestatem illius tollendæ, & regulæ reformandæ. 3. si relaxatio sit ita per se & intrinsecè mala, ut nullâ consuetudine præscribi aut honestari possit; tunc religiosus etiam ante factam universalem reformationem potest obligari ex vi voti sui ad servandam regulam, etiamsi ob relaxationem ab aliis non servetur, quia professus est obedientiam secundum regulam, non secundum malam consuetudinem, seu potius corruptelam, & maximè si relaxatio sit substantialis, & in materiâ directâ votorum, eâ non obstante, tenetur vota observare juxta regulam.

CAPUT IX.

De obedientiâ Evangelicâ perfectissimâ.

Dico 1. Obedientia Evangelica ut sit perfectissima, debet non tantum ad certam materiam aut regulam, uti religiosa, se extendere; sed sine limitatione debet aliquo modo omnia perfecta complecti; quò enim abnegatio propriæ voluntatis est universalior, eò obedientia est perfectior; non tamen potest esse de re per se malâ, aut per superiorem prohibitâ. Hinc sequitur dictam obedientiam non solum in actus externos, sed etiam in internos cadere posse, nec obedientiam religiosam in quâvis religione esse perfectissimam; hæc quidem est semper omninò perfecta quoad essentiam, & in suo ordine perfectissima, sed non semper per-

perfectissima quoad extensionem. Idcirco patet longe esse diversum promittere obedientiam secundum determinatam regulam, & promittere obedientiam in omnibus quæ regulæ non repugnant; nam primum votum obligat solum ad ea quæ directè vel indirectè in regulâ continentur; secundum verò comprehendit omnia, quæ illi non repugnant.

CAPUT X.

An ex voto obedientiæ obligetur religiosus perseverare in eodem statu sine transitu ad alium?

Dico 1. Religiosus ex vi voti obedientiæ non potest transire ad statum sæcularem, nec ad aliam religionem inferiorem vel æqualem; qui transitus à nullo, nec ab ipso Papâ potest præcipi in vi seu in virtute obedientiæ: transitus autem ad religionem perfectiorem, non est materia voti obedientiæ; quia ex vi voti obedientiæ prohiberi non potest; talis enim prohibitio impediret majus bonum, & votum est semper de meliori bono; nec etiam potest præcipi ex vi voti; quia consuetum obedientiæ votum fit secundum regulam; talis autem transitus non est secundum regulam, imò est quasi contra regulam.

Dico 2. Transitus à religione ad Episcopatum, est materia ex vi voti obedientiæ prohibita, saltem in hoc sensu ut acceptari non possit Episcopatus à Religioso sine consensu prælati. *Probatur* ex cap. *quam sit* 18. q. 2. & ex cap. *si religiosus* de electione in 6. ubi Bonifacius VIII. irritat religiosi consensum acceptantis electionem sui ad Prælationem sine petitâ & obtenta Prælati licentiâ; sed hoc non videtur habere locum in electione Religiosi ad papatum, nec in hujus acceptatione sine licentia prælati, etiam inviti; quia in cap. *si religiosus* agitur tantum de aliis inferioribus prælationibus extra monasterium; non de supremâ dignitate in Ecclesia, adeoque nullum est jus positivum aut aliud quod religiosum impediat aut vetet Papatum acceptare sine licentiâ sui prælati. De Episcopatu posset esse aliquod dubium, sed videtur absolutè dicendum Religiosis in dicto cap. *si religiosus*, prohibitum esse acceptare electionem de se factam ad Episcopatum sine sui prælati consensu, quod jam ante istud jus novum à Bonifacio VIII. positum, probabilius erat prohibitum ex vi voti obedientiæ. Et licèt Episcopatûs collatio seu donatio fiat à summo Pontifice, cujus voluntas præeminet Prælati religiosi voluntati; electio tamen ab illo non fit, ejusque confirmationem seu collationem antecedit; licentia autem prælati religionis solùm requiritur ad acceptandam electionem; quo circa ubi nulla intervenit electio, sed ipsemet Papa immediatè Episcopatum alicui religioso offert, non videtur ille in rigore præcepti indigere licentiâ sui Prælati ad eum acceptandum; quia Papa est supra omnes Prælatos, & sic Episcopatum offerendo censetur, (nisi aliud explicet) dare facultatem ad illum acceptandum, sicut si offerret pecuniam, censeretur dare facultatem accipiendi illam; nec contra paupertatem peccatet Religiosus illam accipiens sine alterius Prælati licentiâ. Deinde prædictum jus spectat generatim collationem, non propriè specialem ipsam Papæ collationem, seu oblationem. Idem dic de postulatione ad Episcopatum ac de electione, si per illam acquiratur jus ad eam, non verò de præsentatione per quam nullum jus acquiritur.

Dico 3. Papa non tantùm in casu gravis necessitatis, sed etiam sine necessitate, imò & pro arbitrio suo, si religiosus sit idoneus, potest illi præcipere ratione suæ supremæ jurisdictionis ut Episcopatum acceptet, non tamen ex vi voti obedientiæ; quia munus Episcopale secundum se spectatum, non est materia voti, uti suprà dictum est. Deinde votum obedientiæ religiosæ ita fit, ut tantum obliget secundum regulam, non circa transitum ad alium statum; unde non potest Generalis alicujus religionis, multò minus inferior prælatus præcipere suo religioso subdito ut Episcopatum acceptet; nec etiam potest illum obligare ad acceptandum beneficium sæculare; potest tamen obligare ad acceptandum beneficium regulare, v. gr. habens adjunctam animarum curam; quia hoc beneficium, & ejusmodi cura, est juxta regulam & spectat ad munus religionis; secus verò, beneficium sæculare.

CAPUT XI.

Cuinam parendum sit ex vi voti Religiosæ obedientiæ?

Dico 1. Ex vi hujus voti tantùm homini parendum est, seu Deo per hominem præcipienti; adeoque hoc votum non obligat ad obediendum Deo præcipienti vel per seipsum, vel per Angelum, vel per legem naturalem, vel suam legem positivam; unde religiosi peccatum contra has leges commissum non contrahit ex circumstantiâ voti obedientiæ novam malitiam in confessione explicandam. Nec Ecclesiæ prælatis tenetur obedire ex vi voti obedientiæ, sed ex vi jurisdictionis Ecclesiasticæ; quia non vovit obedientiam secundum præcepta Ecclesiæ, sed secundum regulam religionis; nec vovit obedire Ecclesiæ, sed religionis prælatis; imò secluso casu necessitatis, plus tenetur obedire Prælato quàm Patri carnali.

Dico 2. Votum obedientiæ obligat ad parendum omnibus religionis prælatis, servato inter illos ordine; adeoque si prælatus superior & inferior præcipiant omninò contraria, parendum est superioris, non inferioris Prælati præcepto; quia tunc superioris præceptum revocat præceptum inferioris, utpote contrarium. Papa verò non tantum ex vi suæ jurisdictionis religiosis, ut cæteri illorum prælati, sed etiam ex vi obedientiæ voti potest præcipere, & illos obligare, quia religiosi emittendo professionem, intendunt vovere obedientiam omnibus prælatis, à quibus juxta regularem disciplinam regi possunt, inter quos primum locum Papa tenet; deinde Papa approbando aliquam religionem, sub sua curâ & patrocinio speciali eam suscipit; hinc ipse est qui traditionem & vota religiosorum principaliter acceptat, & ab illo tota prælatorum religionis potestas derivatur ac pendet. Quod attinet ad Episcopum respectu religiosorum sibi immediatè subjectorum ac maximè monialium, videtur quoad totam jurisdictionis potestatem esse ordinarius illorum prælatus, & fortasse etiam quoad obligationem voti obedientiæ.

Dico 3. Superiores locales habent ordinariam præcipiendi potestatem ex vi voti obedientiæ, adeoque possunt illam alteri delegare; item Abbatissæ aut prioriss, quamvis non habeant potestatem spiritualis jurisdictionis ad ferendas censuras, tamen habent potestatem dominativam seu œconomicam ex traditione & voto ortam; adeoque in virtute istius voti obedientiæ possunt tamquam Matres spirituales præcipere ea quæ juxta regulam spectant ad religiosam perfectionem, subditæque debent obedire. Attamen hæc præcipiendi potestas semper magis limitata est in fœminis quàm in viris.

CAPUT XII.

An in ſolemne obedientiæ votum cadere poſſit diſpenſatio?

Dico: Si ſummus Pontifex diſpenſet religioſum in profeſſione & in toto ſtatu religioſo, ita ut ex religioſo non maneat amplius religioſus, tunc diſpenſatus eſt, ut patet, in voto obedientiæ; & hoc poſſe fieri ſuprà oſtenſum eſt. Si verò non fiat diſpenſatio in ipſo ſtatu religioſo, non poteſt integrè in eo per ſe ac directè diſpenſari; quia votum obedientiæ, eſt de eſſentia ſtatûs religioſi; ergo eo durante non poteſt auferri votum. Poſſet quidem Pontifex diſpenſare cum religioſo manente religioſo, ut in obedientiæ uſu ſeu exercitio eſſet liber ab omni obedientiæ obligatione, vitam ſolitariam aut privatam ducendo; ſed non diſpenſaret cum eo in ipſo voti vinculo, ſemperque maneret ſub votæ obedientiæ jugo, ſaltem reſpectu ſummi Pontificis; nec videtur poſſe hic, ex defectu cauſæ ſufficientis ac poſſibilis, diſpenſare in totius voti obedientiæ vinculo, relinquendo in ſuæ obligationis vi alia duo paupertatis & caſtitatis vota.

Finis Tomi Duodecimi.

THEOLO

THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI SUAREZ,
E SOCIETATE JESU,
SUMMA SEU COMPENDIUM.
TOMUS XIII.
DE VIRTUTE ET STATU RELIGIONIS.
PARS QUARTA.
TRACTATUS VIII.
DE RELIGIOSORUM OBLIGATIONIBUS EX REGULA, PRÆLATIONE, SUBJECTIONE PROVENIENTIBUS.
LIBER I.
DE PROPRIIS RELIGIOSORUM OBLIGATIONIBUS QUATENUS SUB REGULA VIVUNT.

CAPUT I. II. & III.

Quid & quotuplex regula religiosa, & quam obligationem inducat?

DICO 1. Regula religiosa collectivè sumpta, est quædam vivendi norma secundum perfectionem Evangelicam regens animos, & dirigens eorum actus ad illam acquirendam, distinguitur autem à constitutionibus in hoc, quod constitutiones sint quid speciale & proprium; Regula verò sit quid commune & generale; & interdum illa duo vix distinguuntur. Olim quadruplex tantum recensebatur regula religiosa ab Ecclesiâ specialiter approbata, nimirum regula S. Basilii, S. Augustini, S. Benedicti & S. Francisci, & sub unâ ex his quatuor multi religiosi ordines divisi vivebant, & etiam nunc vivunt; v. gr. Dominicani sub regula S. Benedicti &c. sed nunc sunt aliæ religiones quæ habent regulas ab illis quatuor distinctas, v. gr. Carthusiani, Minimi, Societas Jesu, &c. & ab Ecclesiâ approbatas.

Dico 2. Duplex datur modus condendi regulam religiosam: 1. sine jurisdictione Ecclesiastica per modum instructionis & doctrinæ potius quàm per modum legis; uti videtur factum fuisse in principio antiquarum religionum. 2. Cum jurisdictione Ecclesiasticâ vel per jus canonicum à Pontificibus erga Religiosos latum, vel per ipsam religionem à sede Apostolicâ approbatam. Hinc Regula religiosa plus obligat quàm consilium; habet enim vim & rationem legis, adeoque potest obligare vel ad mortale in materiâ gravi, vel ad veniale non tantum in materia levi, sed etiam in gravi; si nempe authors regulæ velit eam sic tantum sub veniali obligare; tota enim præcepti positivi obligatio pendet ex voluntate & intentione ferentis. Sanch. Valent. &c. imò dari potest regula quæ in conscientia nullam etiam ad culpam venialem inducat obligationem, sed solum obliget in conscientiâ ad pœnam sustinendam, seu ad parendum superiori pœnam imponenti pro regulæ transgressione quod sufficit ut habeat rationem legis, saltem conventionalis. Quonam verò ex his tribus modis aliqua regula de facto obliget, colligendum est ex cujuscumque religionis instituto, & ex intentione institutoris. Unde

1. Si in regulâ aut religionis instituto distinctè & signatè exponatur religionis mentem esse velle obligare in vi præcepti, quantum potest juxta cujusque materiæ capacitatem; qualis videtur esse S. Francisci regula, prout Clement. *exitus de paradiso*, explicat, dicens eam obligare sub mortali, ubi in illâ ponitur *verbum præcipiendi, teneantur*, aut æquivalens; tunc illa regula quæ fuerit constituta per modum præcepti, & materia fuerit capax, obligabit ad mortale; aliæ non habentes ejusmodi præcipiendi verba obligabunt juxta modum numeri quarti infrà positi. Talis tamen regulæ modus foret obnoxius periculo sæpius peccandi graviter.

2. Si distinctè & signatè dicatur obligare tantum ad veniale & nunquam ad mortale ex vi regulæ, nisi ubi specialibus verbis major præcepti rigor fuerit expressè declaratus, tunc obligabit tantum ad veniale, nisi ipsa regula contineat aliquam voti materiam sub mortali ex vi voti prohibitam, aut in particulari expressè declaret talem obligationem, dicendo v. gr. *in virtute obedientiæ*, vel sub *pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ.*

3. Si expressè ponatur in regula eam non obligare in conscientiâ ad ullam culpam etiam venialem, ut habet regula fratrum prædicatorum & Societatis Jesu, tunc de se ad nullam obligabit, sed solum ad pœnam seu ad aliquod gravamen sustinendum ob transgressionem, ut jam dictum est.

4. Si nihil horum omnium in regulâ ponatur, sed solum ordinetur, statuatur aut præcipiatur omne id quod agendum est; tunc circa hujus regulæ obligationem, variant authores; aliqui enim dicunt obligare ex vi sua & ex institutoris intentione ad cul-

culpam quantum potest, juxta vim verborum & materiæ capacitatem; alii autem censent, si in eâ nulla fiat declaratio de obligatione, nullam inducere obligationem ad mortale peccatum, quantumcumque utatur verbis præceptivis, nisi speciali verbo ostendat se ferre præceptum sub virtute voti obedientiæ, vel talem addat pœnam quæ lapsum gravem indicet, aut consuetudo ita regulam interpretata sit; obligare tamen sub veniali ad omnia quæ in eâ continentur; alii verò sentiunt illam sive præceptivis sive ordinativis tantum verbis utendo, non obligare de se ad ullam culpam seu mortalem seu venialem, nisi ubi id specialiter in ipsâ regulâ declaratur, aut ex aliis circumstantiis colligitur, aut consuetudine ita receptum ac interpretatum est. Inter has opiniones ferre judicium difficile est, quia non satis potest colligi intentio illius qui unamquamque regulam condidit. Quod attinet ad obligationem peccati venialis, non est in hac re multum contendendum, quia quamvis regula ad nullum peccatum obligaret; vix tamen potest violari, sive in commissione sive in omissione, sine aliquo peccato levi ob defectum motivi & finis honesti; v. gr. violando ejusmodi regulam præcisè ob non petitam à superiore licentiam.

CAPUT IV.

An Religiosus sub præcepto teneatur ad non contemnendam regulam?

Dico 1. Prætermissis variis circà hoc disceptationibus, Religiosus absolutè tenetur ad progrediendum aliquo modo in viâ perfectionis, quia ex vi suæ professionis tenetur velle servare statum, qui est secundum se in consilio tantum; & non in præcepto; sed hoc intrinsecè est velle tendere ad perfectionem; ergo &c. non tenetur tamen per se loquendo, & ex vi objecti sub mortali habere propositum servandi omnia vel aliqua ex his, quæ nec promisit, nec sibi specialiter præcepta sunt.

Dico 2. Quando religionis regula ad nullum peccatum obligat, sed tantum ad pœnam; Religiosus qui nullam intendit servare, sed paratus est ad sustinendam pœnam, per se & ex vi objecti non peccat mortaliter: quia ille actus ex parte objecti non est contrarius alicui voto nec præcepto; adeoque ex se nec erit peccatum veniale. Ubi autem regula obligat non ad mortale, sed ad veniale tantum peccatum, propositum illam non servandi quando occasio se obtulerit, erit quidem gravior culpa venialis; quia in illo objecto confusè & indefinitè intento major malitia includitur, quàm in qualibet particulari transgressione; sed non mortalis, quia omnes transgressiones, quæ sub illo communi ac generico conceptu apprehenduntur, veniales tantùm sunt, nec concurrunt, sicut plura levia furta, ad unam peccati mortalis materiam componendam; excipe, nisi quis ita transgrediendo regulam, exponat se periculo incidendi in mortale, aut illam transgrediatur ex formali contemptu vel Evangelicorum consiliorum, vel prælati, vel suæ religionis, vel ipsiusmet tanquam pravæ seu inutilis regulæ, tunc enim peccaret mortaliter, & de hoc contemptu intelligendus est D. Thomas dicens aliquem transgredi *ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici regulæ*, &c.

CAPUT V.

An teneatur Religiosus non dimittere suum habitum?

Nota. Mos à Religiosis usitatus gerendi habitum particularem, ab initio nascentis Ecclesiæ incepit, ut patet ex Dion. c. 6. Eccles. Hier. idque ob varias causas factum est. Vide Bellarm. l. 2. de Monachis.

Dico 1. Religiosus tenetur sub peccato mortali retinere, seu non mutare proprium suæ religionis habitum. *Probatur* ex cap. 2. *ne Clerici vel Monachi* in 6. ubi fertur excommunicatio ipso jure in quemlibet Religiosum professum temerè dimittentem suæ religionis habitum; Excommunicatio autem major supponit peccatum mortale; ergo, &c. Hoc præceptum fundatur in quodam statûs religiosi jure exigente, ut unusquisque in sua vocatione, adeoque in suæ vocationis habitu permaneat, quod jus ultra id quod est merè naturale, communi omnium religionum consensu receptum est; utque hæc dimissio seu mutatio habitûs sit peccatum mortale, non necessariò requiritur contemptus formalis; sed sufficit virtualis incluśus in liberâ voluntate faciendi actum legi contrarium, id est dimittendi seu mutandi habitum temere sine causâ rationabili. Hæc tamen habitûs mutatio potest interdum esse peccatum leve ex levitate materiæ, v. gr. si quis ludi causâ ad repræsentandam aliquam personam, mutet habitum cum intentione statim eum resumendi; quia in moralibus parum pro nihilo reputatur; aut si quis non totum habitum, sed tantum illius partem mutet, ita ut pars retenta exterius appareat sufficienter ad dignoscendum proprium illius statum religiosum; secùs verò, si nihil ex retentâ habitûs parte exterius appareat, quo cognosci possit ipsum esse religiosum. Occultare totum habitum religiosum alio superinduto, non videtur propriè esse habitûs mutatio; & id quale sit peccatum, pendebit maximè ex intentione & fine operantis.

Dico 2. Ob gravem necessitatem vel tuendi vitam, vel vitandi gravem infamiam aut scandalum, licitè habitus religionis ad tempus potest mutari, ut habetur ex cap. *Cleric.* 2. de vita & honest. Cleric. Licita est etiam hæc mutatio habitûs per justam dispensationem à Papâ obtentam; quamvis autem religionis prælatus non possit propriè dispensare in gestatione habitûs; potest tamen dare licentiam ad opus, quod sine mutatione habitûs commodè non potest fieri; adeoque pro aliquo brevi tempore, imò & interdum pro longo dare; si v. gr. religiosus mittatur à prælato ad prædicandum Evangelium, ubi necesse est mutare habitum, ille poterit longo tempore, & per totam vitam eâ licentiâ uti.

Dico 3. Si Religiosus se exuat absque animo dimittendi habitum, v. gr. ad dormiendum, ad se lavandum, &c. seclusâ regulâ id fortasse prohibente, aut extrinsecis circumstantiis, non peccat; ex vi enim juris communis, aut ex naturâ rei, vel ratione voti seu statûs religiosi, hoc non est prohibitum.

CAPUT

CAPUT VI.

An Religiosi proprio præcepto teneantur non egredi Claustro sine facultate?

Dico 1. Hæc obligatio non egrediendi claustro sine licentiâ, quamvis neque ex voto neque ex præcepto Ecclesiastico oriri videatur; tamen ex usu & consuetudine omnium religionum receptâ habet rationem proprii præcepti in conscientia obligantis, non tantum ad pœnam instar regulæ, sed etiam ad culpam; hæcque obligatio ex suo genere talis est, ut etiam possit contra illam peccari mortaliter ex eo solum quod materia in illo genere sit gravis; v. gr. si quis sine licentia claustro abeat, ut diu & quasi stabili modo extra illud vivat independenter à superiore, non animo tamen apostatandi; aut si noctu & furtivè sine licentiâ egrediatur; quamvis non ex fine ad peccandum mortaliter; est enim casus reservatus in decreto Clement. VIII. his verbis: *nocturna ac furtiva è monasterio egressio etiam non animo apostatandi facta:* adeoque erit peccatum mortale. Hinc colligimus radicale hujus gravitatis fundamentum esse jus superioris ad regendum & custodiendum suum subditum, quod graviter per ejusmodi egressus læditur. Attamen

Dico 2. Exire de Claustro sine superioris licentiâ non est ita grave peccatum, ut non possit in individuo esse veniale ex levitate materiæ, v. gr. si duo Religiosi per communem januam sine licentiâ exeant modo consueto, paulò post reversuri, seclusâ mortalis peccati intentione & speciali alicujus religionis præcepto, ex vi clausuræ non peccabunt graviter; imò non obstante hâc obligatione, potest interdum Religiosus ex justâ causa, v. gr. ex charitate proximi, egredi licitè sine licentiâ; sed tunc intervenit præsumpta seu tacita licentia, quæ in ejusmodi casibus sufficit. Quæcumque autem superioris licentia etiam sine causâ liberè data sufficit, ut non peccetur egressu contra obligationem clausuræ; nec contra illam superior peccabit egrediens sine causâ, dando sibi licentiam, quam potest aliis dare, etiamsi in his egressibus possit intervenire aliquod peccatum.

CAPUT VII.

An Religiosi prohibeantur admittere externos intra claustrum?

Dico: Nullum jus commune vetat externorum ingressum in claustra Religiosorum, adeoque sola naturalis obligatio potest dari illos ab ingressu arcendi, vel ad vitandum scandalum, vel ad decentiam religiosam conservandam; ubi specialis alicujus religionis constitutio datur prohibens externorum ingressum, v. gr. fœminarum, (nam pro viris nunquam videtur dari generalis prohibitio) servanda est juxta modum & loca præscripta. Sed quia quædam mulieres per privilegia à sede Apostolica obtenta facultatem habebant ingrediendi Religiosorum monasteria; Hinc Pius V. in bullâ *regularium personarum* anni 1566. revocat omnes licentias ingrediendi monasteria ac domos Carthusiensium & aliorum quorumcumque regularium, etiam Mendicantium, mulieribus cujuscumque gradûs, conditionis &c. Deinde sub excommunicatione latæ sententiæ sibi reservatâ prohibet istum ingressum prædictis mulieribus ejusmodi facultates prætendentibus, prohibetque monasteriorum prælatis ac religiosis, ut illas non admittant sub pœnis privationis officiorum, & inhabilitatis ad illa, & suspensionis à Divinis ipso facto incurrendæ. Idem Papa in aliâ bullâ, quæ incipit *Romanum Pontificem* anni 1570. subjicit eisdem pœnis quascumque fœminas, virorum monasteria ingredientes, etiamsi sine ullo facultatum prætextu ea ingrediantur, & admittantur. Dubia circa hanc legem orta alibi vide.

CAPUT VIII. & IX.

De clausura monialium quoad egressum, & ejus dispensatione.

Dico 1. Omnes moniales obligantur ex præcepto Ecclesiæ ad non egrediendum è suo monasterio. Hoc præceptum primus posuit Bonifacius VIII. in cap. unic. de statu regular. in 6. Sed hoc præceptum seu decretum vel non fuit usu receptum, vel per contrariam consuetudinem antiquatum; ideò Conc. Trident. sess. 25. cap. 5. illud innovavit, strictè prohibendo omnibus Monialibus professis, adeoque & Monialibus professis, quas *conversas* vocant, egredi è suo monasterio etiam ad breve tempus sine licentiâ Episcopi; & revocando quævis circa hoc privilegia. Hinc novitiæ sub hoc decreto non comprehenduntur, quæ cum licentiâ Abbatissæ aut superiorum ad quos id pertinet, datâ ex justâ causâ possunt licitè egredi sine sui noviciatûs interruptione, videtur verò interrumpi noviciatus, si sine datâ licentiâ exeant. Quod attinet ad Moniales conversas, si maneant intra monasterium, possunt esse professæ; secus si extra monasterium degant; Ex constitutione 13. Gregorii XIII. imo nunc non possunt recipi conversæ quæ professionem postea non emittant, aut maneant semper in monasterio non professæ. Hinc patet istam clausuræ monialium obligationem, generatim loquendo, non ex voto, sed ex præcepto Ecclesiastico oriri, & si quæ hâc de re emittant votum, v. gr. clarissæ, tunc ex duplici titulo orietur illa obligatio.

Dico 2. Legitima causa è monasterio monialium egrediendi, per Conc. Trid. relinquitur prudenti Episcopi arbitrio judicanda; & per decreta Bonifacii VIII. & Pii V. assignantur, morbus contagiosus, lepra, incendium &c. Hinc possunt aliæ similes causæ inferri; v. gr. subita inundatio aut ruina monasterii, periculum irruptionis militaris, &c. Alia causa exeundi ex uno monasterio, & in aliud migrandi, est quando monialis unius monasterii eligitur in alterius Abbatissam, aut quando monialis ita gravi morbo laborat, ut in morali mortis periculo constituatur, nisi extra monasterium curetur. Habitâ igitur causâ legitimâ Episcopus seu alius loci ordinarius potest dare monialibus sibi subjectis licentiam egrediendi, uti & sibi non subjectis seu exemptis; sed pro his requiritur insuper licentia eorum Provincialis vel Generalis juxta cujusque institutum; imò Emman. Rodriquez dicit sufficere pro his solam licentiam provincialis habentis jurisdictionem Episcopalem. Dare verò dispensationem in proprio & rigoroso sensu sumptam pro ejusmodi egressu, solius est Papæ, quia solus ipse potest dispensare in suis legibus jure ordinario. Pius V. illegitimè egredientes, & illis cooperantes ipso facto excommunicat in suâ bullâ, quæ incipit: *Decori & honestati.*

CAPUT X.

De clauſura Monialium quoad ingreſſum.

Dico 1. Quamvis jure antiquo non fuerit omni ex parte prohibitum ingredi monialium monaſteria; jure tamen novo Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 5. omninò prohibetur his verbis : *ingredi autem intra ſepta monaſterii* (nempe monialium) *nemini liceat, cujuſcumque generis aut conditionis, ſexûs vel ætatis fuerint.* Pueri quidem ante uſum rationis, utpote præcepti incapaces, non comprehenduntur in tali prohibitione; ſed perpetuò amentes adulti videntur verè comprehendi; quia hoc præceptum per ſe & vi ſuâ illos etiam obligat, quamvis ex accidenti excuſentur; per ſe enim, ſunt præcepti capaces, & per accidens tantùm ab illo ſunt excuſati ob impedimentum amentiæ; infantes autem ante uſum rationis per ſe ſunt præcepti incapaces. Dari ex conſuetudine locum communem ad quem poſſint egredi moniales, & ingredi ſæculares, ſi non ſit contra clauſuram, ſaltem eſt contra mentem Concilii, & ejus legem.

Dico 2. In caſibus neceſſariis poteſt & debet dare licentiam ingrediendi monialium monaſteria Epiſcopus, ejus vicarius generalis, aut capitulum ſede vacante quoad Moniales ſibi ſubjectas; quoad exemptas verò poteſt aç debet eam dare ſolus illarum ſuperior regularis, non Epiſcopus juxta Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 5. ſic dicens : *dare autem tantum Epiſcopus vel ſuperior licentiam debet in caſibus neceſſariis, neque alius ullo modo poſſit etiam vigore alicujus facultatis vel indulti hactenus conceſſi, vel imposterum concedendi.* Et immediatè ante dixerat : *ſine Epiſcopi vel ſuperioris licentiâ in ſcriptis obtinenda ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda.* Quinam autem ſint iſti caſus neceſſarii, in quibus poteſt dari dicta licentia, prudens prælati arbitrium debet judicare. Hæc prohibitio etiam comprehendit ipſos prælatos, ita ut non poſſint ingredi, niſi in caſibus neceſſariis. Per iſtud tamen Concilii decretum non prohibetur, quin puellæ ſæculares poſſint educari in monaſteriis, uti ſæpe declaravit congregatio Cardinalium.

Dico 3. De acceſſu ad monialium colloquia nihil vetuit aut ſtatuit Concilium Trid. nec ulla lex habetur eum prohibens, præter illam Bonifacii VIII. ſic loquentis : *nullique inhoneſtæ perſonæ, nec etiam honeſtæ ingreſſus vel acceſſus pateat ad eaſdem*, id eſt moniales; ſed cum hæc lex non fuerit recepta quoad ingreſſum, aut per contrariam conſuetudinem antiquata; ita etiam quoad acceſſum; ſed tantum ſæpe damnant aut arguunt antiqua jura illius frequentiam. Multo autem minus nihil à jure prohibitum eſt circa ſcriptionem litterarum ad illas mittendarum, ſeu miſſarum, aut contrà.

CAPUT XI.

An ſint quædam actiones ſpecialiter Religioſis prohibitæ?

Dico 1. Ea quæ ſpecialiter prohibentur Clericis, etiam ſpecialiter prohibentur Religioſis; v. gr. negociatio, cauſæ forenſes maximè in causâ ſanguinis, alearum ludus, clamoſa venatio; moderata tamen juſtæ recreationis caûſa & ſine ſcandalo interdum poteſt ab eis exerceri. Quædam autem alia ſunt ſolis Religioſis ſpecialiter prohibita, v. gr. alienatio bonorum religionis.

Dico 2. Præcepta quæ ſunt religioſis & non religioſis communia, de ſe æqualiter ambos obligant; ordinariè tamen Religioſus gravius peccat quotieſcumque perfecta cum deliberatione peccat, ob majorem & ſcientiam & libertatem & ingratitudinem; deinde poteſt etiam ex accidente eſſe gravius, quia eſt vel contra votum vel cum ſcandalo, vel ex contemptu; ſed levius peccat, dum peccat ex ſurreptione ob rationes contrarias. Denique Religioſi ex vi ſui ſtatûs deputati ad aliquos ſuæ religionis actus, excepti officii canonici recitandi obligatione, per ſe loquendo, ad illos non obligantur ſub mortali, niſi ubi vel Regula ſub tali rigido præcepto diſtinctè eos præcipit; vel prælatus in virtute obedientiæ eos fieri mandat; religioſus enim tantum obligatur ad id quod vovit; illos autem actus ad quos deputatur, immediatè non vovit; ergo, &c.

LIBER II.

De Religioſis quatenus Prælati ſunt, & eorum obligationibus, ut ſic.

CAPUT I.

An in ſtatu Religioſo requiratur Prælatus juriſdictionem habens; & unde illam habeat?

DICO 1. In omnibus religionibus monarchicum regimen, ſaltem quoad immediatam gubernationem, uſu receptum eſt, utpote juxta Ariſt. & D. Thom. perfectiſſimum. Hinc prælatus requiritur qui habeat ſaltem poteſtatem dominii; hæc enim eſt neceſſaria ad œconomicam gubernationem; non tamen opus eſt, ut habeat neceſſariò poteſtatem juriſdictionis; ut patet in antiquis monachis, quorum prælati non erant clerici, adeoque carentes juriſdictione ſpirituali; uti & nunc Abbatiſſæ aut prælatæ Monialium; ſed ſemper requiritur aliquis Eccleſiaſticus prælatus, v. gr. Epiſcopus, Abbas, Clericus, Provincialis &c. qui ſpiritualem in Religioſos aut Religioſas juriſdictionem habeat, ideò nunc in religionibus exemptis, quales nunc ſunt fere omnes virorum religioſi ordines, neceſſarii ſunt prælati propriè dicti, habentes juriſdictionem ſpirituálem & quaſi Epiſcopalem; cùm enim immediatè ſubjiciantur ſummo Pontifici, non poſſunt bene gubernari, niſi ſint aliqui prælati ſeu ſuperiores ab ipſo conſtituti, habentes juriſdictionem ſpiritualem. Unde

Dico 2. Prælatorum religionis juriſdictio non à divino, ſed ab humano jure provenit, ſive à ſummis Pontificibus illam largientibus, vi cujus poſſunt ligare & ſolvere; imò Epiſcoporum juriſdictio probabilius juxta multos non eſt de jure divino; & licèt Chriſtus religioſorum ſtatum quoad ſubſtantialia vota immediatè inſtituerit, non tamen inſtituit illius præfecturas cum juriſdictione ſpirituali, quæ ad ejus conſervationem abſolutè non eſt neceſſaria. Deinde iſta Eccleſiaſtica prælatorum religioſorum juriſdictio non emanat ex vi juris communis; nullum enim datur jus commune illam conſtituens; ſed ex ſpecialibus Pontificum conceſſionibus. Quando autem primò illa inceperit, non ſatis conſtat. Videtur in religione S. Benedicti incepiſſe à tempore

pore D. Gregorii, ut colligitur ex cap. *quàm sit necessarium* 18.q.1. Quamdiu igitur Religiosi fuerunt subjecti Episcopis, si quam habebant jurisdictionem, illam eis delegabant Episcopi; dum autem ab eis exempti fuerunt, tunc inceperunt illam habere à Papa; & exemptio pro integris religionibus videtur initium sumpsisse sub tempora Alexandti III. Innoc. III. & Honorii III.

CAPUT II.

Quotuplex sit in unâ Religione Prælatorum genus, & quem ordinem inter se servent?

Dico 1. Triplex est in quâque religione Prælatorum genus; nimirum, 1. prælati *infimi* seu *locales*, quorum quisque uni tantum monasterio præest, immediatam in eo præfecturam gerens; v.gr. Abbas unius monasterii, Prior, Rector, Guardianus &c. 2. prælatus *supremus* seu *generalis*, qui in suâ religione non habet sibi superiorem, & omnes alios ejusdem religionis prælatos habet sibi subjectos; v. gr. Abbas, generalis magister aut præpositus Generalis. 3. Prælati *medii* seu provinciales, qui intra eamdem religionem habent sibi superiorem prælatum, & multos inferiores prælatos locales sub se constitutos.

Dico 2. Hi prælati triplicis generis, conveniunt in hoc, quod omnes habeant spiritualem jurisdictionem in subditos tam in foro pœnitentiæ, quàm in exteriori Ecclesiastico, aut religioso; & quidem ordinariam tanquam ordinarii pastores; non autem delegatam tantùm; imò & quasi Episcopalem, se extendentem circa suos subditos ad aliquos actus jurisdictionis Episcopalis, quales sunt excommunicatio, suspensio, absolutio à censuris &c. non verò ad eos, qui requirunt characterem Episcopalem; idcoque dicitur quasi *Episcopalis*. Item hi prælati conveniunt in hoc, quod omnes, nempe Generales, provinciales, locales superiores, habeant immediatam in unumquemque Religiosum sibi subditum jurisdictionem; ut habetur ex omnium religionum usu & institutione. In hoc autem differunt 1. quod aliquorum jurisdictio sit major extensivè tum quoad personas, & loca; tum quoad actus circa personas & loca exercendos; aliorum autem minor. 2. quod inferiores prælati soleant ducere suæ præfecturæ originem à superioribus, non contrà, & ab illis pendere in operari, non contrà; imò interdum & in conservari, seu in suæ præfecturæ conservatione. Hinc prælatus major potest ex justâ causâ licitè restringere ac limitare jurisdictionem minoris prælati; sine causâ autem validè quidem, si non sit contra bonos mores; sed non licitè; v. gr. potest sibi reservare absolutionem à tali peccato, talem dispensationem, subjectionem talis personæ, &c. quod attinet ad jurisdictionem delegatam; per se loquendo, potest licitè restringi sine causâ.

CAPUT III.

De electione supremi prælati in Religione, seu generalis; & de conditionibus in eo requisitis.

Dico: Supremus cujuscumque religionis Prælatus, seu Generalis per legitimam electionem ab ipsis Religiosis factam creatur: conditiones autem in eligendo seu electo hæ requiruntur 1. debet esse capax & dignus, nempe baptizatus, non excommunicatus &c. 2. debet habere ad minimum 25. ætatis annos juxta cap. *cum in cunctis* de Electione. 3. debet esse professus, ut habetur in cap. *cum ad nostram*. de Elect. & in cap. *cum in magistrum* ibidem, & professus quidem expressè, seu per expressam professionem, non autem tacitam juxta cap. *nullus* de elect. in 6. atque hæc professio debet fuisse emissa in eâdem religione, uti statuitur, in Clement. I. de electione. Atque hæc requiruntur non ex obligatione juris naturalis, sed positivi Ecclesiastici. Deinde licet Conc. Trid. sess. 25. cap. 7. de regul. statuat ut Abbatissa non eligatur nisi quæ 8. annis post expressam professionem laudabiliter vixerit, vel saltem 5. Tamen ad eligendum Generalem, aut Abbatem non requiritur ut certum aliquod tempus post expressam professionem transierit; sed statim per ipsam professionem expressam redditur capax hujus dignitatis, posset tamen electio, si nimis præmatura fieret, in certis quibusdam circumstantiis fortasse irritari, ut colligitur ex cap. *officii* de electione. 4. requiritur quidem in eligendo sacerdotium ex cap. 1. de ætate & qualitate sed non necessariò, sive spectes potestatem dominativam cùm non sit jurisdictionalis, qualis potestas sine jurisdictione videtur fuisse in antiquis Abbatibus, v. gr. Pachomio, Antonio &c. qui nec presbyteri, nec clerici probabiliter fuerunt; sive spectes spiritualem jurisdictionem, cum sufficiat prima tonsura, aut alius quicumque ordo sacer sacerdotio inferior; attamen requiritur sacerdotium post electionem debito tempore suscipiendum, ut colligitur ex dicto cap. 2. de ætate & qualitate; ex cap. *præterea* ibidem; & ex cap. *si pro clericis*, de præbend. in 6. Ratio est quia prælatis incumbit cura animarum subditorum Religiosorum. 5. eligendus non debet esse irregularis, sive irregularitate ad sacrum ordinem, sive ad beneficium Ecclesiasticum aut præfecturam inducente inhabilitatem. Aliæ etiam sunt conditiones, quæ sæpe reddunt personam inhabilem ad hujusmodi electionem; v. gr. defectus natalium quoad ortum illegitimum, defectus originis ex radice infectâ hæresis, apostasiæ, judaismi labe, infamiâ, &c.

CAPUT IV. & V.

De conditionibus eligentium generalem; & de formâ hujus Electionis.

Dico 1. Electores 1. debent esse ex ipsa religione, pro qua eligendus est Generalis. cap. 1. 2. 3. 4. 18. de electione. 2. debent esse professi ibidem & in cap. *ex eo §. in Ecclesiis* de electione in 6. non tamen necessariò professi per professionem expressam; sufficit enim tacita; in cap. *nullus* & in cap. *ex eo &c.* de electione in 6. &c. 3. debent esse Clerici in sacris constituti. Probatur ex Clement. *ut ii qui.* de ætate & qualitate, & ex dicto cap. *ex eo.* Si tamen Elector sit sacris initiatus illicitè & subreptivè ante legitimam ætatem, fit inhabilis ad electionem; secus, si licitè & ex privilegio. Quare irritum est suffragium datum à non initiato in sacris; excipe religionem purè laïcorum, 4. debent non esse suspensi per excommunicationem aut aliam censuram, vel per inhabilitatem Ecclesiasticam à munere eligendi.

Dico 2. In cap. *quia propter*, de electione, præscribitur forma eligendi Ecclesiasticum prælatum generatim sumptum; & Conc. Trid. sess. 25. c. 6. declarat in eo comprehendi superiorum regularium electiones. In illo autem capite præscribuntur ea quæ antecedunt, concomitantur, & subsequuntur electionem, sic: 1. *ante electionem*. om-

omnes qui habent jus eligendi, convocandi sunt, si commodè fieri possit, vel per publicationem generalem, vel per ipsam legem ac constitutionem, quâ ipso facto censentur convocari Electores; non est autem necesse, ut omnes, qui habent jus suffragii, veniant & adsint; imò nec necesse ut major eorum pars intersit; non enim coguntur eligere, adeoque nec venire; sed omnes qui venerunt, Electores debent adesse in communi congregatione; iisque præsentibus, tres fide digni, qui secretò & singillatim cunctorum suffragia exquirant, ex electorum cœtu assumantur sive eligantur. 2. *in ipsa electione*: ab his tribus commissariis suffragia electorum vel scripto vel voce data secretò à singulis exquirantur seu accipiantur, & illa in scriptis redacta publicè proferantur, seu integer eorum numerus proferatur coràm totâ congregatione, nondum explicando in quorum favorem data fuerint, vel quot ex illis huic vel isti personæ obtigerint; sed solum recensendo numerum personarum quæ suffragium tulerunt, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto. Dein factâ suffragiorum collatione is, in quem omnia vel major & sanior suffragiorum pars consentit, sit electus; major autem pars, censetur simpliciter sanior. 3. *post electionem*: requiritur quidem electionis confirmatio facta à Pontifice; sed juxta multarum religionum privilegia, simul atque quis publicè denunciatur canonicè electus, mox censetur authoritate Apostolicâ confirmatus; v. gr. finitâ electione Generalis, statim omnes ei ut supremo Prælato reverentiam exhibent, & ipse incipit præsidere generali capitulo, suumque munus exercere.

CAPUT VI.

De electione aliorum prælatorum infrà generalem.

Dico 1. Licèt hi inferiores prælati possint per electionem creari; tamen possunt etiam alio modo constitui; & ea quæ de electione Generalis diximus, cum proportione servanda sunt, dum per electionem fiunt. Quare in eligendo requiritur ætas ad minimum 25. annorum. Olim prælatus ordinario jure eligebatur ex eâdem provinciâ vel ex eâdem domo; nunc in religionibus virorum, id non est necesse; sed sufficit ut electus sit ejusdem religionis, professionis & habitûs quoad identitatem substantialem juxta istius religionis regulam; ut patet ex Clement. I. de electione: *ne Religiosus &c.* quod locum etiam habet in Monialibus; & pro his Monialibus Conc. Trid. vult, ut in Abbatissam aut prioriss am, si commodè fieri possit, non eligatur, nisi habeat 40. annos ætatis, & 8. vel saltem 5. religionis; non tamen esset irrita electio, si id non servatum fuisset. Deinde eligendus debet esse sacerdos, ut suprà dictum est de Generali eligendo, & filius legitimus; ac juxta communem DD. sententiam contra quosdam, ut monialis eligi possit in Abbatissam, debet etiam esse legitima, nec potest illegitima eligi sine dispensatione, fortasse idem etiam dic de viduâ.

Dico 2. Quoad Electores, cum proportione idem servandum, est quod servandum diximus ab Electoribus Generalis. Nam uniuscujusque electio ad proportionatam congregationem pertinet; & Electores debent esse ejusdem religionis professi; adeoque ad minimum 16. ætatis annorum, cùm nunc nequeat fieri professio ante istam ætatem, ac sacris initiati: Patronus non habet jus eligendi simul cum Religiosis; sed electioni factæ dat suum assensum. Denique hi Electores non sint per censuram Ecclesiasticam impediti, aut voce activa privati; & suprà allata electionis forma cum proportione servetur. Dum autem sine capitulari electione constituuntur superiores; qui eos constituit, habeat potestatem non impeditam, & constituendus habeat conditiones aut qualitates superiùs dictas, ac voluntas constituentis sufficienter exterius declaretur.

CAPUT VII. & VIII.

De duratione Prælationis Religiosæ; & an Prælatus possit obligare subditos in conscientiâ? & quando?

Dico 1. Attento jure sive naturali sive divino, nihil statutum est circa durationem prælationis religiosæ; sed id pendet ex speciali cujusque religionis jure. Hinc Generalis prælatio interdum est temporalis, seu ad tempus, v. gr. ad sexennium; interdum est perpetua seu ad vitam, qualis est Generalis Carthusianorum, prædicatorum, & societatis JESU. Reliqui autem inferiores prælati in omnibus fere religionibus sunt temporales juxta proprias cujusque constitutiones aut indulta Apostolica; idque videtur magis expedire ob varias cotivenientias contra Navarr.

Dico 2. Religionis prælatus potest obligare in conscientiâ subditum, vel per legem, si habeat potestatem condendi leges; vel per præceptum personale justum, tum ex vi voti obedientiæ, quam subditus emisit, tum ex vi jurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ ipsi concessa est. Unde superiores locales, & provinciales, non possunt obligare per statuta perpetua; quia non habent potestatem condendi leges; imò nec ipsi Generali sine universali conventu solet dari facultas condendi leges seu statuta perpetua.

Dico 3. Potest ordinariè prælatus imponere alicui præceptum personale sine consilio suorum consultorum, nisi foret valde onerosum aut extraordinarium, aut pro totâ communitate ad quod requiri videtur illorum consultatio; quod tamen maximè ex cujusque religionis statutis pendet. Generale religionis capitulum sede vacante, ante generalis electionem, potest ex naturâ rei condere leges perpetuò mansuras, si jura vel Pontificia istius religionis indulta non obstent; quia capitulum generale habet à Papâ supremam in istam religionem potestatem, habetque semper Vicarium ad præsidendum. Aliud est de generali Ecclesiæ concilio Acephalo sede vacante.

Dico 4. Ut Prælati præceptum in conscientiâ obliget, debet esse de re non excedente præcipientis potestatem, honestâ, aptâ seu accommodata cujusque religiosi statui, & ipsius voto obedientiæ, sufficienter intimatum, aut promulgatum. Deinde cum lex feratur tantum in subditos, illa Novitios non comprehendit; nondum enim sunt Religiosi; quamvis in aliis quibusdam subdantur & teneantur parere religionis Prælatis. Sed Generalis obligatur servare statuta à generali capitulo facta, utpotè inferior; à se ipso autem solo facta, obligatur servare ut princeps supremus suas leges quoad vim directivam, non coactivam. Hospites qui ad tempus in aliquâ provinciâ aut domo degunt, secluso speciali jure, (quod si habeatur, servandum est) non obligantur generalibus puris præceptis istius provinciæ aut domûs propriis; imò juxta quosdam nec statutis

quæ

quæ ſunt verè leges perpetuæ; ſed quoad hæc, probabilius videntur obligari, quia tenentur ſe conformare conſuetudini receptæ, ergo & ſtatutis.

Dico 5. Prælatus Religionis licèt dicat, etiam in materia gravi: *mando, præcipio, fac, recita*, &c. ex uſu communi Religionum, non obligat ſub mortali; ſed dum dicit: *in virtute obedientiæ*; vel in quibuſdam Religionibus, *in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti*, ſuppoſitâ materiæ gravitate, cenſetur juxta omnes obligare ſub mortali, idem dicendum eſt ſi dicat: *ſub excommunicatione ipſo facto incurrendâ.* Quando autem Religioſus poſſit excuſari ab obligatione ſervandi præcepti ſui ſuperioris, v. gr. ob rigorem, vel ob aliam cauſam, fer judicium juxta ea, quæ in tomo de legibus dicta ſunt.

CAPUT IX. & X.

An Prælati Religionum habeant tum generatim, tum ſpeciatim poteſtatem coërcitivam quoad pœnas tam ſpirituales quàm corporales?

Dico 1. Licèt Religionis Prælatus ex vi talis ſtatûs ſeu profeſſionis ac voti obedientiæ ſubditorum, habeat tantum poteſtatem coërcitivam modo paterno, & juxta limites regulæ; tamen ratione juriſdictionis Eccleſiaſticæ habet perfectam poteſtatem coërcitivam Epiſcopalem, ſive quoad pœnas ſpirituales, ſive corporales; hinc poteſt excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdum interdicti perſonalis cenſuras in ſubditos ferre, ſuppoſito quod illius poteſtas non ſit limitata vel à ſuperiore, vel conſtitutione; non tamen poteſt propriam imponere irregularitatem; ſed poteſt imponere pœnam vel communi vel ſpeciali Religionis jure præſcriptam, quâ delinquens reddatur inhabilis ad prælationes, officia &c. Quod attinet ad Abbatiſſas non poſſunt imponere ſuis Monialibus has pœnas ſpirituales utpotè ſpirituali juriſdictione carentes; poſſunt autem eas punire alio modo, v. gr. ſeparando eas à menſâ communi, à choro, à communi oratione &c. Si autem clericos ſibi habeant ſubjectos, habent tantùm in illos juriſdictionem ſubſtantialiter temporalem annexam adminiſtrationi bonorum Eccleſiaſticorum, & gubernationi iſtorum Clericorum; & dum dicuntur poſſe beneficium Eccleſiaſticum conferre aut habere jus illud inſtituendi, &c. Id intelligitur quod poſſint præſentare ſeu deſignare Clericum, cui beneficium, vel juriſdictio Eccleſiaſtica conferatur; non verò quod habeant propriam juriſdictionem ſpiritualem.

Dico 2. Quoad pœnas corporales, non poteſt quidem Religionis Prælatus mulctare Religioſum pœnâ mortis, quæ à nullo judice Eccleſiaſtico imponi poteſt ex cap. *cum non ab homine* de judiciis. Sed quatenus incorrigibilem ob enormia crimina, poteſt eum habitu & omnibus privilegiis Religionis privare, non tamen degradare ſi ſit Clericus ſacris initiatus, nec privare Clericali privilegio, & brachio ſæculari tradere, quantumvis eum ſtatu ſeu habitu Religionis privet; ſed ſic privando eum ſtatu & habitu Religionis, permiſſivè & remotè ſe habet ut illum brachium ſæculare apprehendat, ſi non ſit Clericus; non verò immediatè & poſitivè illum tradendo in manibus judicis ſæcularis. Item non poteſt illum damnare ad mutilationem, aut ad flagellationem per plateas aut vias civitatis: videtur tamen poſſe eum damnare ad triremes, ut ait Navarrus. Deinde poteſt etiam pœnâ exilii intrà eamdem Religionem illum punire, uti & in perpetuum carcerem detrudere, ex quo reus ordinariè tenetur non fugere. Præter has pœnas poteſt reo imponere varios labores, vel opera aſpera, aut humilia pro delicti gravitate.

CAPUT XI.

An Religioſi poſſint à ſententiis & præceptis ſuorum ſuperiorum appellare?

Nota. An liceat Religioſo appellare à ſuperioris ſententiâ injuſtâ, aut juſtâ quidem, ſed nimis rigoroſâ, variis variè circa hoc opinantibus, ſic reſpondendum videtur:

Dico: Ordinariè appellatio etiam ex ſe non injuſta, Religioſis eſt interdicta, maximè per ſpecialia Religionum privilegia; appellatio, inquam, per quam ſuſpendatur inferioris Prælati juriſdictio; tam quoad vim obligandi, per præceptum vel ſententiam, à quâ appellatur; quàm quoad poteſtatem procedendi in causâ de quâ agitur; ſed licitus eſt recurſus ad ſuperiores Prælatos, etiam Papam, per quem recurſum non ſuſpenditur tradita juriſdictio; non tamen ad externos, quorum vel ipſa ſola interceſſio ſolet in Religionibus prohiberi. Dixi: *ordinariè*; quia in gravioribus cauſis, quando injuſtitia eſt clarâ & certa, aliquando admittenda eſt appellatio Religioſi ad altiorem Prælatum, ſervato debito ordine, ut patet ex quadam Gregorii XIII. conſtitutione pro Minoribus datâ; & ipſa naturalis ratio id dictat; ſed non ad Prælatum extra Religionem, qui non ſit judex competens. Debitus autem ordo eſt, ut cum licentiâ inferioris Prælati, quam dare tenetur, poſſit ad ſuperiorem, etiam ad ipſum Papam accedere; vel ſi denegetur, poſſit aliâ viâ ſibi & ſimul communi Religionis bono ac famæ providere, ſervando interim debitam erga ſuperiorem obedientiam. In communibus autem defectibus aut correptionibus, quæ nec infamiam, nec acerbam pœnam inferunt, penitùs non eſt audienda appellatio; ſed ſubmiſsè excipiendum quod injungitur aut imponitur, ut dicitur in cap. *reprehenſibilis*, de appellationibus.

CAPUT XII.

An Religionum Prælati habeant poteſtatem diſpenſandi cum ſubditis?

Dico 1. Religionum exemptarum Prælati jure ordinario & ex vi voti exemptionis habent poteſtatem diſpenſandi cum ſuis ſubditis; habent enim juriſdictionem Epiſcopalem, aut quaſi Epiſcopalem; adeoque in iis in quibus Epiſcopi poſſunt diſpenſare quatenus Epiſcopi ſunt, ſeu in eis quæ conveniunt Epiſcopis jure ordinario quatenus Epiſcopi ſunt, ſervatâ proportione poſſunt diſpenſare; non verò in eis quæ ſpeciali jure conceduntur Epiſcopis, quatenus ſunt legati Summi Pontificis; nec probabiliter in eis quæ in extraordinariis caſibus ſpecialiter circa diſpenſationes Epiſcopis conceduntur, quæ ante non erant conceſſa; multa tamen privilegia ſunt conceſſa Religionibus maximè mendicantibus, per quæ longe ampliorem habent poteſtatem diſpenſandi cum ſuis ſubditis, quàm Epiſcopi habeant cum ſuis Clericis aut Laïcis. Religiones autem quæ non ſunt exemptæ, ſive quæ Epiſcopo ſubjacent, non habent jure ordinario poteſtatem diſpenſandi, ſed eam habent quam vel Epiſcopus eis commiſerit, vel Pontifices per privilegia communicaverint, vel ex legitimâ conſuetudine præſcripſerint.

Dico 2. Prælati Religionum exemptarum in irregularitatibus, in quibus jure communi concessum est Episcopis dispensare, possunt etiam dispensare, in eis autem, in quibus ex speciali jure Episcopi possunt, Prælati regulares exempti non possunt dispensare. Verum ut in his Religiosi possint validè dispensari ab Episcopo, non videtur prærequiri necessariò ipsorum Prælatorum regularium exemptorum licentia aut consensus; uti nec ad lucrandas indulgentias.

Dico 3. Quoad dispensationem in præceptis Ecclesiæ, quidquid jure communi possunt Episcopi circa suos subditos, hoc etiam possunt Prælati regulares circa suos Religiosos, habentes utique jurisdictionem quasi Episcopalem; & contrà quidquid in his Episcopus jure communi non potest, nec Prælatus regularis potest; nisi ex speciali privilegio ei seu ejus Religioni illud concessum sit: nec videtur, generaliter loquendo, quidquid in hoc genere Episcopis expressè speciali jure conceditur, censeri etiam concessum hisce Prælatis regularibus; probabiliter tamen pro suscipiendis sacris ordinibus, dando suis Religiosis litteras dimissorias, possunt in interstitiis dispensare, in quibus à Conc. Trid. Sess. 23. c. 11. & 13. datur Episcopis facultas specialis dispensandi.

Dico 4. Idem Prælati jure communi possunt in regulà seu in regulari observantia dispensare. Dum autem circa hoc & alia ejusmodi dantur Religionibus ad dispensandum privilegia, vel nihil novum concedunt, explicando tantum expressius horum Prælatorum potestatem, ad tollendos scrupulos; vel concedunt peculiarem circumstantiam, ad quam ordinaria potestas non extendebatur, v. gr. ad facilius dispensandum, vel cum minori necessitate. Verum prædicta potestas non extenditur ad dispensandum in votis quæ ultrà tria essentialia, sunt tanquam substantialia alicui Religioni; v. gr. in quarto Societatis Jesu solemni voto obediendi Summo Pontifici quoad missiones obeundas; item in votis simplicibus, quæ ejusdem Societatis Religiosi post factam professionem statim emittunt; item in promissione seu voto ingrediendi dictam societatem quod approbati ejus scholares emittunt, in quibus ne ipse quidem Generalis potest dispensare; quia ista suo modo sunt annexa per se isti Religionis statui, & quasi accessoria, quæ imitantur naturam principalis. Idem dic de voto clausuræ, quod emittunt Moniales Sanctæ Claræ, & de voto Religiosorum Minimorum non comedendi carnes. 2. Nec extenditur ad dispensandum in gravibus regulæ obligationibus secundum se absolutè spectatis, quæ aliquo modo ad substantiam alicujus Religionis pertinent; sive sub peccato mortali, sive sub nullo impositæ sint; quale est reddere rationem suæ conscientiæ superiori in Societate Jesu, & alia sub nullius culpæ obligatione imposita, quæ in Congreg. generali 5. can. 17. declarata sunt hujus instituti substantialia; idem dic de abstinentia à carnibus inter Carthusianos, quæ censetur valdè substantialis, licèt fortè non obliget sub mortali. In hæc ergo quatenus Religioni substantialia sunt, non potest cadere dispensatio, neque Prælatorum potestas ad hanc materiam spectatam secundum istam rationem extenditur; cum enim ista omnia pertineant ad Religionis substantiam, perseverante illo statu non possunt per dispensationem generaliter tolli; attamen in particulari possunt dicti Prælati licitè cum particularibus personis dispensare quoad aliquos istarum observantiarum aut præceptorum actus ex justâ causâ; sed invalidè, si dispensent sine causâ; hoc tamen non est extendendum ad dandam licentiam: aliud est enim dare licentiam, aliud concedere dispensationem.

CAPUT XIII.

In quibus Religionis Prælatis resideat dispensandi potestas?

Dico 1. Generaliter loquendo unusquisque Prælatus regularis in hâc dispensationum materiâ id tantum potest, quod ipsi à jure communi, vel à privilegio, vel à regula concessum est. Ita Innoc. in cap. 2. de eo qui sacros ordines suscepit. Per specialem juris communis concessionem Abbatibus unius monasterii, sub quo nomine veniunt alii Prælati locales, conceduntur novem aut decem casus circa promotionem ad ordines, circa administrationem Ecclesiæ parochialis &c. Sed in his non agitur de verâ dispensatione. Per generalem autem juris communis concessionem, Abbatibus seu Prælatis non exemptis, præter potestatem dominativam, nullâ ex vi sui muneris datur jurisdictio spiritualis aut quasi Episcopalis ad dispensandum in votis, præceptis, aut impedimentis Ecclesiasticis; sed eam possunt habere per concessionem Episcopi, cui subduntur; regulares verò Prælati exempti, & in suo ordine supremi, seu immediatè Summo Pontifici subjecti istam potestatem dispensandi habent ordinariam, seu Episcopalem respectu suorum subditorum; his inferiores Prælati, v. gr. provinciales & superiores locales habent eam, quæ ipsis vel à jure, vel à regula concessa est, utpote qui jurisdictionem Episcopalem participant. Hinc

Dico 2. Generaliter loquendo unusquisque Prælatus regularis exemptus potest dispensare cum suis subditis in omnibus, quæ in regulâ non sunt reservata Prælato superiori, ita ut quidquid non est prohibitum sive per regulam, sive per speciale jus Religionis, censeatur illi concessum.

CAPUT XIV.

Quasnam personas Prælati regulares possint dispensare?

Dico 1. Prælati regulares possunt dispensare 1. Professos ejusdem Religionis sibi subditos, secus verò, non sibi subditos, etiam si ejusdem Religionis; multò minus externos nullo modo Religioni conjunctos, sive sint alterius religionis Religiosi, sive sæculares. Interdum tamen per privilegia conceditur Religiosis potestas dispensandi in ordine ad forum conscientiæ cum externis, & quasi jurisdictioni in foro Sacramentali annexa, non ad regimen Religionis, sed ad ministerium circa salutem animarum aut pœnitentium. 2. Supremus Religionis Prælatus potest secum dispensare vel per seipsum, vel per alium cui id committat; ea enim est Pontificum intentio concedentium Religioni ejusmodi facultates, & privilegia, ut omnes illius Religiosi possint iis gaudere, adeoque & Generalis; & eo ipso quod Religio sine restrictione committit Generali suam omnem potestatem quoad actus dispensandi, eam etiam illi committit, ut secum dispenset. Prælati autem inferiores videntur in hoc dependere à suo immediato Prælato superiore juxta institutionem & usum suæ Religionis, ita ut, v. gr. superiores locales debeant à suis provincialibus postulare hujusmodi dispensationes, vel ab eo, quem illi commiserint; sed hoc intellige de propria dispensatione; non de licentiâ; nam in iis actibus qui non prohibentur simpliciter fieri, sed Prælati licentia postulantur, videntur Prælati inferiores, etiam locales posse licentias, quas aliis possunt dare, sibi con-

concedere. Licentia enim non est tam actus jurisdictionis, quàm dominii. 3. Item possunt dispensare cum Novitiis pro tempore Noviciatûs in iis in quibus possent à suo Episcopo dispensari; v. gr. in jejunio, in auditione Missæ &c. non possunt tamen in perpetuum duraturas ejusmodi dispensationes concedere, ita ut durent etiamsi à noviciatu ad sæculum redeant. Circa communes Religionis observantias ac præcepta, cum Novitii in rigore iis non obligentur, non habet locum dispensatio. De eorum votis dictum est suprà. 4. Quod attinet ad Religionis familiares & ei inservientes, possunt tantummodo cum eis dispensare, quando Religio ad hoc habet privilegium, quale Eugenius IV. dedit Monachis S. Hieronymi, ut Prælati conventuales possent dispensare cum familiaribus monasterii in jejuniis Ecclesiasticis &c. quo privilegio aliæ Religiones per participationem etiam gaudent. Nunc de horum Prælatorum potestate absolvendi. Quare

CAPUT XV.

An Prælati regulares habeant potestatem absolvendi suos subditos tum per se, tum per alium à peccatis non reservatis?

Dico 1. Prælati regulares exempti ordinariam habent jurisdictionem ad absolvendum suos subditos Religiosos à peccatis; sunt enim ordinarii illorum Pastores, & in eos translata est cura, quam Episcopi & parochi habent erga suos sæculares subditos; imo hæc jurisdictio in omnibus Prælatis subordinatis inter se, est immediata respectu ejusdem seu eorumdem subditorum; v. gr. superiores locales habent jurisdictionem circa suæ domûs Religiosos, & circa eosdem habet provincialis eamdem jurisdictionem de se æquè immediatam quoad usum absolvendi subditos, si velit independenter à voluntate superioris localis, vel etiam ipso renuente. Idem dic cum proportione de Generali.

Dico 2. Isti Prælati non tantum possunt, sed etiam debent delegare suam jurisdictionem alteri ad absolvendum à peccatis, tum ex naturâ rei, tum ex lege Clemen. VIII. in decreto de reservatione casuum pro regularibus sic dicentis: *non liceat superioribus regularium, confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte aut proprio motu id ab eis petierint.* Ideò idem Pontifex ibidem jubet ut superiores in singulis domibus deputent duos, tres aut quatuor confessarios pro subditorum numero majori vel minori, qui generalem habeant facultatem absolvendi à non reservatis, vel divisim aliquos, vel omnes indiscriminatim. Hi deputati vel à provinciali, vel à proximo superiore locali, habent solum jurisdictionem delegatam, non ordinariam. Præter autem istos deputatos potest Prælatus extraordinariè eamdem suam jurisdictionem aliis delegare vel ex parte confessarii dando illi directè jurisdictionem, vel ex parte subditi pœnitentis, dando illi facultatem ad eligendum confessarium.

CAPUT XVI.

An præter Prælatos & eorum delegatos alii habeant potestatem absolvendi Religiosos?

Dico 1. Religiosus per bullam Cruciatæ, non potest eligere quemcumque voluerit confessarium approbatum invito vel non consentiente suo Prælato. Quia in illa excipiuntur Religiosi maximè Societatis JESU, per decretum Gregorii XIII. declarantis; *non esse nec fore unquam mentis suæ, aut sedis Apostolicæ, ut personæ Societatis Jesu* &c. Imò Clemens VIII. in bulla anni 1599. declarat concessionem Cruciatæ & illius privilegia quoad eligendum confessarium vel absolvendum à reservatis, non habuisse nec habere locum in Religiosis vel monialibus; atqui nunc semper est idem istius bullæ tenor, ergo &c. Quando autem Pontifices volunt hanc gratiam facere Religiosis, id verbis expressis & specificis declarant. Idem dic de aliis ejusmodi bullis. Novitii autem videntur posse isto bullæ privilegio gaudere, sive eam acceperint ante Noviciatûs ingressum, sive pòst de licentia vel sine licentiâ Prælatorum, nondum enim sunt verè Religiosi.

Dico 2. Per privilegium unius Religionis non potest absolvi pœnitens alterius Religionis; sive Religiosi non possunt confiteri sine licentia suorum Prælatorum Religiosis alterius Religionis, etiamsi hi habeant jurisdictionem à Papa delegatam ad quascumque confessiones audiendas; Pontifices enim qui Religiosis concesserunt jurisdictionem ad quascumque confessiones audiendas, non voluerunt per hanc dare facultatem audiendi confessiones regularium invitis eorum Prælatis; quia cum Prælati Religionum ab ipso Pontifice habeant jus prohibendi subditis ne confiteantur extraneis, esset aliquid inordinatum, si non obstante hoc jure ac prohibitione haberent ab eodem Pontifice extranei jurisdictionem ad audiendas illorum confessiones.

CAPUT XVII.

An Religiosi audire possint confessiones peregrinorum Religiosorum alterius Religionis, ac Noviciorum?

Dico 1. Juxta regulas juris communis Religiosus peregrinans debet confiteri habenti in loco, in quo invenitur, jurisdictionem ordinariam vel delegatam, & speciale suæ Religionis jus servare, ac suæ regulæ seu Prælati directionem sequi. Hinc 1. quando Religiosus peregrinus secum habet ejusdem Religionis socium Sacerdotem, & ad confessiones audiendas sufficientem, mos est ut debeat illi, & non alteri confiteri; ea enim solet esse voluntas superiorum. 2. Quando est hospes in alia domo aut monasterio ejusdem Religionis, tunc regula est ut debeat confiteri vel istius domûs superiori, vel alteri de ejus licentiâ, vel conventuali confessario qui est istius loci quasi ordinarius. Si autem Religiosus peregrinus habens socium Sacerdotem, hospes sit in aliquo suæ Religionis monasterio; tunc vel suo socio vel ordinario istius monasterii confessario potest confiteri; videtur enim esse sic consuetudo. 3. Quando divertit ad loca extra suæ Religionis monasteria, tunc seclusis particularibus suorum Prælatorum voluntatibus aut instructionibus, generalis regula est ut possit cuicumque Sacerdoti sæculari vel regulari confiteri; quia non debet privari confessionis subsidio; & ad hoc sufficit voluntas Prælati mittentis peregrinatum. Non tenetur autem eligere Sacerdotem aliunde habentem jurisdictionem, hic enim non debet Religiosum absolvere per jurisdictionem Episcopi aut parochi, sed per jurisdictionem quam recipit à Prælato regulari, mediante facultate ipsum eligendi; item nec tenetur eligere approbatum ab Episcopo, aut regularem potius quàm sæcularem, si nihil ipsi specialiter præscriptum fuerit à suo Prælato. Atque hæc quoad peccata non reservata; de reservatis autem dicetur cap. 19.

Dico 2. Novitius unius Religionis probabilius potest liberè confiteri cuicumque confessario privilegiato, habenti suam jurisdictionem à Papâ; nisi Prælatus Religionis expressè suis subditis Religiosis vetuerit confessiones suorum novitiorum audire; quia tunc hi Religiosi jurisdictionem non habent, cum Prælatus illam coarctare, ac communicare possit prout voluerit; nec potest invito Prælato confiteri Sacerdoti habenti tantum jurisdictionem ab Episcopo; quia novitius censetur ita mutasse domicilium, ac territorium, ut sit omninò extra sæcularium pastorum jurisdictionem; ideoque non potest ex vi superioris jurisdictionis illis confiteri. Henriquez tamen & quidam alii moderni tenent satis probabiliter novitium posse confiteri indiscriminatim cuicumque Sacerdoti habenti jurisdictionem vel à Papâ per Religionum privilegia, vel ab Episcopo ipsius novitii.

CAPUT XVIII.

Quid circà peccatorum reservationem in Religionibus statuerit Clemens VIII?

Nota: Clemens VIII. in suo Decreto anni 1593. recensuit hos undecim casus, qui possunt in Religionibus reservari. 1. Veneficia, incantationes, sortilegia. 2. Apostasiam à Religione sive habitu dimisso sive retento, quando eò pervenerit ut extra sepia monasterii seu conventûs egressio fiat. 3. Nocturnam ac furtivam è monasterio seu conventu egressionem, etiam non animo apostatandi factam. 4. Proprietatem contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo. 6. Procurationem, auxilium seu consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum, etiam effectu non secuto. 7. Falsificationem manûs vel sigilli officialium monasterii aut conventûs. 8. Furtum de rebus monasterii aut conventûs in eâ quantitate, quæ sit peccatum mortale. 9. Lapsum carnis voluntarium, opere consummatum. 10. Occisionem aut vulnerationem, seu gravem percussionem cujusque personæ. 11. Malitiosum impedimentum aut retardationem, aut apertionem litterarum à superioribus ad inferiores, vel ab inferioribus ad superiores. Circa quos casus,

Dico 1. Ut dicti casus sint reservati, debent esse opus externum & peccatum mortale; venialia enim non solent reservari. Circa 2. licèt quis tentet egredi, si non sit egressus, non est casus reservatus. Circa 3. vox *nocturna ac furtiva* debet utraque simul collectim sumi; una sola non sufficit ad reservationem *ly furtiva*, id est, sine Prælati licentiâ. Circa 7. sub voce *officialium*, comprehenduntur Generalis, Provincialis, Superior localis, Vicarius &c. falsificatio sigilli debet esse opere completa, ut sit casus reservatus. Circa 9. lapsus carnis ut sit reservatus, videtur debere esse in suâ specie consummatus, v. gr. in specie pollutionis. Circa 11. vox *malitiosum* non tantum debet sumi pro *facere cum gravi culpa*, sed *etiam ex malitiâ*, id est ex directâ intentione retardandi litteras, & impediendi earum effectum.

Dico 2. Prædictus Papa non præcipit ut isti undecim casus reserventur, sed permittit superioribus Religionum, ut quos ex his judicaverint esse reservandos, possint reservare, prohibendo ne alios reservent, nisi id fiat vel à Capitulo Generali pro totâ Religione, vel à Capitulo Provinciali pro suâ provinciâ. Provincialis autem congregatio in Societate Jesu, non habet jurisdictionem ad reservandum casus. Per dictam Pontificis prohibitionem non videntur Prælati regulares privari jure reservandi censuras; reservatio enim peccati & censuræ sunt quid distinctum ac diversum.

CAPUT XIX.

Quis possit absolvere Religiosos à peccatis reservatis?

Dico 1. Religiosus incidens in casum reservatum, per se loquendo & jure ordinario à nemine potest absolvi extra suam Religionem, præterquam à Summo Pontifice; adeoque nec ab eis qui per privilegia generalia à Papâ concessa habent potestatem absolvendi à reservatis.

Dico 2. Religiosi peregrinantes quomodo possint à reservatis absolvi, debent attendere suæ Religionis regulam aut consuetudinem aut Prælatorum ordinationem. Hinc aliquæ Religiones illis concedunt ut à reservatis absolvi possint, sed cum onere comparendi postea coram suis Prælatis.

Dico 3. Religiosus non potest absolvi à reservatis ab aliquo suæ Religionis confessario, nisi de licentiâ Prælati specialiter ad hoc concessâ; aut nisi ex regulâ vel ex usu constaret facultatem absolvendi à reservatis esse annexam tali confessarii muneri; aut foret datum à Papâ privilegium aliquod pro casu particulari, v. gr. pro articulo mortis.

Dico 4. Religionis Prælatus jure suo potest absolvere subditos à peccatis in suâ Religione reservatis, modò non sint Prælato altiori reservata; vel suam jurisdictionem alteri committere; cum enim ejus jurisdictio sit ordinaria, potest eam alteri delegare, quomodo autem eam delegare debeat, dum à subdito postulatur, dicetur in Tomo de pœnit. Cæterum si Prælatus subdito per se vel per alium petenti licentiam confitendi alteri, ut à peccatis reservatis absolvatur, eam deneget; non continuo subditus potest alteri confiteri, & ab illis absolvi, nisi circumstantiæ valdè particulares occurrerent, in quibus directè absolveretur à non reservatis, & indirectè à reservatis.

CAPUT XX. & XXI.

An Prælati regulares possint absolvere suos subditos à censuris ac pœnis; & à quibusnam?

Dico 1. Prælatus regularis jure communi potest absolvere suos subditos ab omnibus censuris non reservatis & ipso jure latis, sive sit jus commune, sive sit Religionis proprium; idem de ordinario conventûs confessario, & quocumque alio approbato à superiore ad audiendas suorum confessiones subditorum.

Dico 2. Prælatus regularis jure ordinario potest absolvere subditum ab omni censura lata ab homine tam per sententiam generalem, quàm per particularem, nisi sit lata à superiore Prælato suo, v. gr. à Generali aut Provinciali. Si autem sit lata ab Episcopo in casibus in quibus Religiosos etiam exemptos potest censurâ afficere juxtà Conc. Trid. Sess. 5. c. 1. & 13. tunc Prælatus regularis non potest ab eâ absolvere. Deinde potest absolvere à censuris latis & reservatis jure Religionis, si ad eum spectet reservatio, uti & ejus delegatus: item partim jure communi, partim ex privilegio absolvere à censuris Papæ reservatis, quæ in jure Episcopis sunt commissæ, utpote habens jurisdictionem Episcopalem. Denique per privilegia Religionum, maximè mendicantium, possunt Prælati regulares absolvere suos subditos ab omnibus censuris à jure, sub quo comprehende censuras bullæ Cœnæ, vel ab homine latis. Hinc

Dico

Dico 3. Regulares Prælati possunt absolvere suos subditos ab omnibus censuris Pontificiis, quæ sunt & intra bullam cœnæ, & extra illam, adeoque & ab hæresi, multoque magis ab excommunicatione, quæ incurritur ob percussionem Clerici, in cap. *si quis suadente Diabolo*. Nec per bullas cœnæ sequentes, quæ quotannis renovantur, ista privilegia seu facultates revocantur. Excipitur tamen censura ob simoniacam ordinationem, à quâ nequeunt prædicti Prælati absolvere suos subditos, nisi habeant novam aliquam istius privilegii concessionem. Ista facultas absolvendi etiam extenditur ad censuras contractas spe & fiducia privilegiorum, quia recentiora & universaliora privilegia nullam quoad hoc limitationem addiderunt. Dum in his indultis datur facultas absolvendi à censuris & à pœnis, v. gr. inhabilitate, irregularitate, infamiâ, &c. (cum tamen non detur à pœnis absolutio, sed dispensatio); Dicendum est ergo per verbum istud *absolvere à pœnis*, intelligi, *tollere* seu *abolere* illas pœnas ecclesiasticas.

CAPUT XXII.

De quibusnam Prælatis regularibus intelligatur prædicta potestas absolvendi subditos ab omnibus censuris tam à jure, quàm ab homine latis?

Dico 1. Si in privilegio dicatur dari potestas Prælato vel Prælatis; intelligitur dari Prælatis *localibus*, & à fortiori aliis altioribus; v. gr. Provincialibus & Generali. Sed vi horum privilegiorum in quibus nominantur Prælati, non possunt inferiores ministri aut confessarii absolvere à prædictis casibus. Istis tamen privilegiis gaudet Vicarius illius domûs quæ non habet alium Prælatum localem, vel quia mortuus est, vel quia tempus suum absolvit, vel quia in tali domo non solet haberi alius Prælatus; sed iis non gaudet ordinariè, dum proprius Prælatus præsens regit domum, dum autem hic est absens, an iis gaudeat, nec-ne, incertum.

Dico 2. Prælati in usu harum facultatum possunt suas vices aliis committere, uti pro Societate Jesu habetur expresè in bulla Pauli III. sic: *ut omnes gratias, concessiones, indulta sibi concessa à sede Apostolica, exercere possit* (id est Generalis) *per Vicarios aut personas ad id bene sibi visas*. Deinde juxta communem DD. sententiam commissarius ex privilegio perpetuus potest alteri suas vices committere. Deinde superiores Prælati probabilius possunt restringere has facultates inferioribus Prælatis, v. gr. Generalis provincialibus, provinciales Prælatis localibus &c. quamdiu hoc non prohibetur in ipso indulto à sede Apostolicâ Prælatis concesso.

Dico 3. Per dicta Religionum privilegia, non tollitur pro Religiosis reservatio peccatorum, quæ vel in jure vel in Bulla cœnæ, vel in aliis reservantur; unde dum superior concedit alicui Religioso facultatem audiendi confessiones suorum subditorum, non continuò censetur concedere facultatem eos absolvendi à casibus Papæ reservatis, maximè in Bullâ cœnæ, v. gr. ab hæresi, &c. imò probabilius etiamsi daret facultatem absolvendi à peccatis in Religione reservatis, nihil loquendo de casibus Pontificiis, non censeretur concedere facultatem ad absolvendum ab his Pontificiis.

CAPUT XXIII.

An etiam in dictis casibus possint interdum Episcopi absolvere Religiosos?

Dico 1. Quamvis jure communi canonico possint interdum Episcopi absolvere à casibus Papæ reservatis, v. gr. à leviori læsione Clerici; tamen non videtur Religiosus exemptus posse in isto aut simili casu ab Episcopo absolvi, si Prælatus regularis per Religionis privilegia habeat potestatem absolvendi eum; quia Religiosus exemptus non tantum à jurisdictione fori contentiosi, sed etiam pœnitentialis eximitur; hinc sine licentiâ sui Prælati non potest Episcopo confiteri.

Dico 2. In casu in quo Religiosus non potest adire Prælatum, ut à Papæ reservatis absolvatur, potest à quovis Sacerdote, à quo potest absolvi à mortalibus, ab illis absolvi cum onere comparendi coram Prælato aut alio habente potestatem ab istis Papæ reservatis absolvendi; adeoque nullus per Epiikiam ad Episcopum recursus necessarius. Si autem ipsemet Prælatus in talem casum inciderit, Prælatus localis à Provinciali, hic à Generali poterit absolvi; vel in multis Religionibus Provinciales & locales Prælati eligunt sibi confessarium cum omnibus facultatibus, quas ipsi suis subditis possunt communicare, ut ab iis absolvantur. Si verò sint tantum duo Sacerdotes, Prælatus & subditus, ambo excommunicati occultè, & non nominatim; tunc Prælatus qui nondum est privatus jurisdictione, videtur posse priùs absolvere subditum, & hic postea illum absolvere.

CAPUT XXIV. & XXV.

Ad quas personas absolvendas extendantur hæc privilegia?

Dico 1. Hæc privilegia non tantum ad omnes subditos Religiosos professos, ut & ad Scholares Societatis Jesu; sed etiam ad hospites seu peregrinos, qui hospitii jure sacramentaliter absolvi possunt, extenduntur. Item ad novitios qui virtute dictorum privilegiorum possunt absolvi, uti habetur expresè in multis privilegiis, in quibus etiam dicitur, ut possint absolvi ab omnibus peccatis ante & post ingressum commissis, & ab omnibus ecclesiasticis & sæcularibus sententiis, censuris & pœnis à jure & ab homine latis; uti habetur in diversis bullis. Atque hæc facultas non tantum conceditur pro Novitiis, qui jam habitum susceperunt, sed etiam pro iis qui ingredi Religionem volunt. Si quis autem bonâ fide sic absolutus suscipiat habitum Religionis cum animo profitendi, sed postea non profiteatur absque sua culpa; quia vel ejicitur, vel ex justa causa egreditur; juxta communem sententiam non reincidit in priores censuras, à quibus fuit absolutus vi privilegiorum; secùs, si ante vel post ingressum sua voluntate sine causâ retrocedat. Præter hæc privilegia sunt alia quibus possunt Novitii absolutè & sine ulla conditione absolvi à censuris reservatis, per bullas Eugenii IV. & Cœlestini V. &c.

Dico 2. Hæc privilegia etiam extenduntur ad donatos seu oblatos Religioni, ut habetur expresè in privilegio Cisterciensibus concesso ad absolvendum semel in vita; adeoque & fratres qui dicuntur conversi; non tamen omnia prædicta privilegia ad illos extenduntur, sed tantum ea, quæ de illis faciunt mentionem. De Laïcis Religioni ser-

vientibus quoad privilegia, præter Sacramentorum administrationem, nihil speciale habetur.

Dico 3. Dum in privilegiis datur directè facultas ad absolvendum à censuris, vel à peccatis & censuris; tunc potest dari absolutio ab istis reservatis censuris extra Sacramentum, licet dicatur in privilegio in foro conscientiæ tantum; id est absolutio inservit tantum quoad conscientiam, non quoad forum externum. Si verò in privilegiis concedatur tantum facultas absolvendi à peccatis reservatis in foro conscientiæ nullâ factâ censurarum mentione, tunc videtur non posse quis tollere censuras istis peccatis annexas nisi in ipso Sacramenti usu, & in ordine ad Sacramentalem absolutionem.

Dico 4. Per privilegia Religionum videntur posse absolvi Religiosi & Novitii seu ingredientes Religionem ab omnibus censuris, etiam ab homine, v. gr. à judice aut Prælato aliquo extra Religionem latis per sententiam specialem: dicitur enim in privilegiis Eugenii *ab omnibus censuris & sententiis à jure vel ab homine in genere vel in specie promulgatis.* Et in privilegiis Pauli III. dicitur: *vel ab homine quomodolibet latis & promulgatis.* ergo &c. Sed oportet ut absolvendus priùs recedat à contumaciâ, per quam judici facta est injuria; Deinde ut satisfactionem exhibeat vel spondeat; ac judicem à quo excommunicatus est, certiorem faciat de obedientia ipsi & Ecclesiæ redditâ, & absolutione obtentâ. Si autem Religiosus excommunicatus foret à suo Generali vel Provinciali, superior localis non posset per dicta privilegia absolvere; quia superiores Religionis Prælati possunt sibi censuras seu casus reservare, & restringere inferiorum jurisdictionem, non obstantibus privilegiis.

CAPUT XXVI.

De potestate Prælatorum regularium circa bonorum temporalium administrationem juxta jus antiquum?

Dico: Juxta primævam Religionum institutionem, quam jus antiquum admittebat, tota bonorum monasterii administratio erat apud solum Abbatem, ut colligitur ex cap. *nullam* 18. q. 2. & patet ex regulis Basilii, Augustini, & Benedicti. Ratio hujus institutionis est, quia debuit hæc potestas alicui committi, non poterat enim à tota communitate administrari; debuit ergo Prælato committi ab ipsa communitate; & soli quidem Prælato seu Abbati fuisse commissam invenitur. Hanc institutionem jure communi antiquo Pontifices approbarunt, ut liquet ex cap. *nullam* &c. Ista autem Abbatis potestas extendebat se 1. Ad acquirendum suo monasterio quidquid donabatur. 2. Ad conservanda illius bona creando officiales qui illa diligenter curarent & administrarent. 3. Ad alienanda aut usu consumenda illius bona tum immobilia tum mobilia, v. gr. disponendo de monasterii pecuniâ juxta æquitatem, &c.

CAPUT XXVII.

De potestate prædictæ administrationis bonorum immobilium juxta posterius jus Canonicum?

Dico 1. Ad alienanda bona Religionis immobilia aut mobilia pretiosa juxta jus posterius requiritur 1. Causa sufficiens, id est necessitas, vel utilitas, & etiam juxta quosdam pietas, v. gr. redemptio captivorum. 2. Mutua præcedens conventûs aut capituli collatio ad istam alienationis causam tractandam. 3. Capituli consensus in istam alienationem; quoad regulares autem vel conventûs consensus, vel si conventum non habeat, superioris Prælati assensus.

Dico 2. Hæ prædictæ conditiones non requiruntur ad alienanda quæ non sunt immobilia nec pretiosa mobilia, uti nec ad locationes vel reddituum, fructuum-vè venditiones faciendas ad tempus modicum quod est triennium, vel juxta multos infra decennium. Si in alienatione non serventur supra dictæ conditiones, videtur contractus esse invalidus; adeoque ut possit ratificari, debent prius illæ adhiberi.

CAPUT XXVIII.

De prædicta bonorum administratione juxta specialia Religionum, ac maximè Societatis JESU indulta.

Dico: Unusquisque Religionis Prælatus potest & debet administrare suæ Religionis bona juxta indulta Apostolicæ sedis, & regulam aut constitutiones ab illa approbatas. In Societate Jesu, in qua regimen est perfectè Monarchicum, Generalis habet plenam potestatem administrandi omnia illius bona, acceptare novas domos, Collegia, Universitates, quamvis illa non possit dissolvere sine congregatione Generali, cum qua potest illa dissolvere, uti & earum bona stabilia alienare. Item potest quosvis contractus inire, fundos locare, aut facultatem dare ad eos locandos etiam ultra triennium &c. & quidem ipse solus per se vel per alios sine congregationis necessitate. Plura super his vide apud P. Suarez.

CAPUT XXIX.

Quam potestatem habeant Prælati regulares ad conferendos ordines?

Dico 1. Aliqui Religionum Prælati possunt primam tonsuram, minoresque ordines conferre; imò olim poterant etiam subdiaconatum & diaconatum conferre, partim ex jure communi, partim ex privilegiis. In jure enim communi cap. 1. 69. dist. ex 7. Synodo c. 14. dicitur. *Abbates posse tantummodo in proprio monasterio lectores ordinare.* Hinc ipse Prælatus debet esse Abbas benedictus, ut ibidem dicitur, Sacerdos & habens jurisdictionem; adeoque non potest ordinare nisi suos, etiam Novitios subditos, non verò extraneos, aut sæculares, & intra quidem suum monasterium; etiamsi probabiliter foret valida ordinatio extra illud facta, & vi hujus textûs potest tantùm conferre lectoratum, non autem superiores ordines minores, nempe Acolythi & Exorcistæ; potest tamen inferiorem, nempe ostiarii, ac primam Tonsuram; qui enim potest majus, potest & minus, non contrà. Ex aliis tamen privilegiis, vel usu omnes Abbates benedicti habentes jus deferendi mithram & pedum, imò & non benedicti seu triennales, possunt suis subditis omnes minores ordines conferre; insuper aliquibus Abbatibus benedictis Cisterciensibus indultum fuerat ipsum etiam subdiaconatum ac diaconatum conferre; sed hoc juxta Nav. revocatum est per Conc. Trid. Sess. 23. cap. 8.

Dico 2. Prælatos aliarum Religionum, qui non sunt Abbates, usus perpetuus probat non gaudere isto privilegio, ne per communicationem quidem; quia nempe hoc privilegium valdè speciale est, pertinens ad quamdam dignitatem; deìn hi Prælati

non benedicuntur; uti Abbates.

CAPUT XXX.

De potestate Prælatorum regularium ad benedicendum res, vel vestimenta sacra.

Nota: Non agi de benedictione aquæ, panis &c. quæ juxta Missale simplici Sacerdoti competit, sed de aliis.

Dico 1. Abbates regulares possunt vestes sacras & pallas altaris ac corporalia benedicere, non tam ex jure communi aut particulari, quàm ex consuetudine, quæ non dat potestatem, sed est signum datæ à Pontificibus istius potestatis; non tamen possunt consecrare calices vel aras vel aliquam consecrationem efficere, utpote actus Episcopales qui fiunt cum unctione chrismatis; quia id nullo jure vel consitetudine concessum est; iidem possunt suas Ecclesias reconciliare aquâ benedictâ &c.

Dico 2. Prælati Religionum mendicantium possunt etiam sacra ornamenta benedicere, imò & suas Ecclesias ac cœmeteria. Ista enim ex vi communicationis privilegiorum sunt in usu ac praxi. Deinde ejusmodi privilegium directè concessum est Minoribus per Leonem X. cum hâc limitatione, ut solum pro usu fratrum suorum possint illa benedicere; nec possint benedicere ea in quibus chrisma intervenit; in reliquis potestas est ampliſſima; extenditur enim ad Ecclesias, cœmeteria, capitula oratoria benedicenda, adeoque ad reconciliandam *Ecclesiam* pollutam, quotiescumque opus fuerit sine aliâ limitatione; item ad paramenta, & ornamenta, atque alia quævis ad divinum cultum necessaria; adeoque possunt benedicere corporalia, pixidem Eucharistiæ, & omnia alia quæ ad altaris ornamentum, vel ad Missæ usum juxta morem Ecclesiæ Romanæ benedici solent. Atque hæc facultas conceditur non solum Generalibus & Provincialibus, sed etiam superioribus localibus, eorumque Vicariis in defectu superiorum localium. Deinde in privilegio Innoc. VIII. concesso Cistercienſibus datur facultas benedicendi ejusmodi res *tam sui monasterii, quàm undecumque sit*. Sed hoc prudenter sine offensione Prælatorum tantum est faciendum.

LIBER III.

De Religiosis religionem tum deserentibus tum mutantibus.

CAPUT I. & II.

Quando Religiosus sit censendus Apostata? Et quas pœnas incurrat?

Dico 1. Egredi monasterio sine Prælati licentia de die per portam ordinariam ad breve tempus, est semper aliquod peccatum, nisi excuset vel justa necessitas, vel magna utilitas, ita ut tunc prudenter præsumatur licentia. Dum quis autem egreditur sine licentia, fugiendo à proprii Prælati obedientia & subjectione, non quidem animo relinquendi Religionem, aut habitum, sed alia occasione aut prætextu, hic lapsus gravior est, & ex objecto videtur mortalis, nisi justa excusatio intercedat, v. gr. nimia immediati Prælati vexatio cum manifestâ injuriâ, vel ultra modum punientis aliquod delictum, vel sine justâ causâ auferentis ea quæ ex ordinario Religionis jure debentur, præsertim cum infamia, & dedecore; tunc si Religiosus sine licentia recedat non animo vagandi sed adeundi superiorem Prælatum qui ipsum defendat, videtur posse excusari; quia jus defensionis naturale est, & quia ibi intervenit interpretativa superioris Prælati voluntas. Multi tamen censent hanc excusationem vix posse in ullo casu admitti. Cum autem hoc crimen non sit apostasia, nulla censura aut pœna contra illud ipso jure lata invenitur. Vera autem erit Apostasia si quis propriam Religionem deserat animo non amplius ad illam redeundi, etiamsi illius habitum non dimittat, volendo manere cum illo in sæculo, & vivere prout sibi placuerit; cum enim nolit amplius manere sub Religiosâ Prælati obedientiâ, ergo à Religioso statu deficit; nec facit monachum habitus retentus; adeoque est Apostata à Religione, incurritque omnes pœnas Apostatis ipso jure impositas de quibus posteà, præter excommunicationem; quia hæc tantum ipso jure imponitur dimittenti habitum.

Dico 2. Si quis fugiat à Religione dimittendo habitum sine intentione perpetuò manendi extra Religionem, sed solum pro aliquo tempore, non tantum committit peccatum mortale sed etiam incurrit ipso facto excommunicationem latam in c. 4. nè *Clerici vel Monachi* in 6. dimissioque habitûs est circumstantia necessariò in confessione aperienda. An etiam sit Apostata censendus, variant Authores; si fuga & dimissio habitûs sit cum animo vivendi permanenter in statu sæculari ad longum tempus vel indeterminatum vel determinatum, v. gr. 3. aut 4. annos; tunc videtur committi vera Apostasia; illa enim dimissio moraliter censetur Religiosi statûs mutatio; secus verò si sit ad valde breve tempus, & cum animo resumendi citò habitum sine intentione deserendi Religionem amissam. Denique dum quis animo deliberato relinquendi in perpetuum vitam Religiosam fugit, & dimittit habitum; hic est verè Apostata, & extra monasterii septa positus incurrit excommunicationem reservatam, & inhabilitatem ad suscipiendos sacros ordines durante Apostasiâ; nec ulla alia propter hanc præcisè Apostasiam pœna invenitur ipso jure inposita.

Dico 3. Qui non est, vel nondum est Religiosus, v. gr. Novitius, recedendo modis supra dictis à Religione, non est Apostata, contra autem si sit verè Religiosus, licet tantum vota simplicia emiserit in Religione approbatâ; supponendo nempe istum recessum criminosè fieri sine superiorum licentiâ; imo Apostata à Societate Jesu, licèt habitum non mutet, præter alias juris pœnas, incurrit excommunicationem ipso facto Papæ reservatam, vel generali Societatis.

Dico 4. Fugitivus qui vagatur extra monasterium & extra suorum Prælatorum obedientiam sine animo deserendi Religionem, si non dimittit habitum, non est excommunicatus ipso jure, nec alias pœnas incurrit, quamdiu non est Apostata; si autem dimittit, excommunicationem incurrit, non alias pœnas. Pœnæ quæ in 3. constit. Pauli IV. habentur, latæ sunt non contra fugitivos, sed contra veros Apostatas. Istos fugitivos Prælati Religionis possunt capere, cogere, in carcerem conjicere, & corporaliter punire; imò ex officio tenentur juxta ortam, vel ortas occasiones, moralem diligentiam adhibere ad illos revocandos, & non relinquendos in isto pravo Apostasiæ statu.

Dico

Dico 5. Bona ab Apoſtatis in ſtatu Apoſtaſiæ acquiſita injuſtè, reſtituenda ſunt ſuis dominis, vel pauperibus ſi domini ſint incerti; juſtè autem acquiſita, etiamſi per turpem actionem, v. gr. per meretricium, danda ſunt monaſterio ſeu Religioni; quia quidquid acquirit Monachus, acquirit monaſterio. Attamen bona *Clerici* (an per nomen Clerici etiam intelligatur *Religioſus*, dubitatur,) acquiſita per illicitam negociationem vel contra Sacros Canones, quando condit teſtamentum ſine legitima facultate, aut inteſtatus decedit, per quintam conſt. Pii I.V. attribuuntur cameræ Apoſtolicæ; & per 44. conſtitutionem Gregorii XIII. omnia Apoſtatæ bona quocumque modo extra clauſtrum in Apoſtaſia acquiſita, eidem attribuuntur; adeoque ex vi hujus conſtitutionis omnia ejuſmodi Apoſtatæ bona extra clauſtrum morientis, videntur cameræ Apoſtolicæ attribuenda; ſi verò Apoſtata ante mortem ad clauſtrum redeat, non habet in illo locum iſta conſtitutio, adeoque illius bona licitè acquiſita pertinebunt ad monaſterium &c.

CAPUT III.

De culpâ, obligatione, ac pœnâ cooperantium alicujus Apoſtaſiæ.

Dico 1. Excitare vel adjuvare Religioſum ad exitum aut fugam, hanc approbare, conſilium ei dare, poſt exitum eum domi occultare aut defendere, dum quis ex officio obligatus impedire poteſt, non impedire, eſt cooperari illius Apoſtaſiæ. Non tamen illi cooperatur, qui tanquam amicum aut conſanguineum tantùm domi recipit & alit. Jam verò ejuſmodi cooperator, quam nam teneatur facere reſtitutionem, quærunt Authores; quare hæc ſequentia videntur dicenda: 1. non tenetur ipſe Religionem ingredi, ut locum alterius ſuppleat. Nav. Sot. Led. &c. 2. nec tenetur alium quærere qui loco Apoſtatæ Religionem ingrediatur; imò nec quidquam Religioni reſtituere pro ſola carentia iſtius perſonæ, ſi ipſammet non poſſit reſtituere. Sed 3. ſi quis per vim vel fraudem illum Religioni eripuerit, tenetur in primis à vi deſiſtere, vel auferre deceptionem, ut Religioſus Apoſtata ſe ipſe Religioni reſtituat ſi velit, omniaque damna quæ ob eam cauſam paſſus eſt Apoſtata, & patitur involuntariè, ei reſtituere, uti & monaſterio temporalia lucra quæ ob carentiam iſtius Religioſi amiſit.

Dico 2. Qui ſine vi & fraude induxit Religioſum ad Apoſtaſiam, nihil tenetur poſtea reſtituere Apoſtatæ; quia illa inductio non eſt reſpectu Apoſtatæ contra juſtitiam, ſed contra charitatem; & nihil etiam probabiliter tenetur ex juſtitia reſtituere Religioni, ut ſentiunt Sot. Ledeſm. &c. quia pro privatione ſeu ablatione ipſius perſonæ nulla debetur reſtitutio, nec etiam pro privatione utilitatum ſeu emolumentorum temporalium, quæ poſſet iſta perſona ablata afferre ſuo monaſterio; quia Religioſus non obligatur ex juſtitia aliquid lucrari ſuæ Religioni; ſed ſolum poteſt obligari ex charitate aut obedientia. Hinc colligitur eum qui ſine vi ac fraude per ſolas preces aut alia humana motiva impedit alterum ne Religionem ingrediatur, aut jam ingreſſum ne profeſſionem emittat, nihil teneri reſtituere ſive perſonæ inductæ ſive Religioni, quamvis contra utramque peccarit: Si autem per vim aut fraudem cum impedierit, patet inducentem peccaſſe mortaliter, tenerique ex juſtitia tollere illatam vim aut ignorantiam ſeu errorem; non tamen obligatur ad faciendam ampliorem reſtitutionem ſeu perſonæ inductæ ſeu Religioni. Denique prædicti Apoſtaſiæ cooperatores ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam.

CAPUT IV.

An Religioſus profeſſus juſtè poſſit è Religione expelli?

Dico 1. Certum eſt poſſe licitè Religioſum è Religione expelli juſtam ob cauſam. *Probatur* 1. ex jure communi c. *cum ad monaſterium* de ſtatu Monach. ubi de proprietario contumaci poſt præmiſſam monitionem dicitur; *de monaſterio* (ſive de totâ Religione,) *expellatur, nec recipiatur ulterius, niſi pœniteat ſecundum monaſticam diſciplinam.* 2. ex regula 28. S. Baſilii & 57. ac 61. jubente expelli incorrigibiles; item ex regula S. Benedicti cap. 28. jubente contumaces & incorrigibiles expelli, idemque habetur in regula S. Auguſtini &c. 3. ratione: commune Religionis bonum privato præferendum eſt, reſcindendo membrum putridum, ne reliqua inficiat.

Dico 2. Ut Religioſus profeſſus è Religione poſſit expelli, requiruntur duæ conditiones: 1. ut priùs grave crimen externum, & de ſe afferens aliis ſcandalum, vel Religioni infamiam commiſerit. 2. ut de tali peccato correctio & admonitio ſine fructu ac emendatione præceſſerit; ad expellendum enim Religioſum, non ſolùm requiritur ut ſit peccator, ſed etiam ut ſit incorrigibilis. Hinc talis ejectio ac expulſio nec contra juſtitiam ſeu commutativam, ſeu vindicativam ſeu legalem, nec contra charitatem eſt; adeoque quotieſcumque juxta regulam approbatam, aut juxta Pontificia indulta licitum eſt in exteriori foro ferre & exequi expulſionis ſententiam; etiam licitum eſt, per ſe loquendo, in foro conſcientiæ; contra quoſdam Authores volentes non licere in foro conſcientiæ ob ſcandalum ſæcularium, & periculum damnationis expulſi; ſed hunc debere perpetuo carceri mancipari ac ibi puniri.

Dico 3. Poteſtas ejiciendi ejuſmodi contumaces incorrigibiles exiſtit in Papâ, & in totâ Religione, niſi eam Papa ſibi ſoli reſervet; imò ſolet etiam reſidere in Religionum Generalibus. Quoad verò inferiores Prælatos, v. gr. provinciales an habeant hanc poteſtatem, conſulenda ſunt cujuſque Religionis ſpecialia jura; uti an qui habet dictam poteſtatem, poſſit ſine aliorum conſultatione, an verò cum conſultatione tantummodo illam exercere.

CAPUT V.

An & quomodo profeſſus è Religione ejectus teneatur ad eam redire?

Nota: Ejectus non eſt liber à ſolemnibus Religionis votis, ſed tantùm ab illius uſu & cohabitatione. An autem antiquitùs ejecti eſſent abſolutè liberi ab illis votis, & Religiosâ profeſſione, incertum eſt, nunc ſaltem certum eſt eos, qui poſt ſolemnem profeſſionem ejiciuntur, manere verè Religioſos, nec liberos à ſuis votis Religioſis, ut videre eſt in profeſſis, quos Societas Jeſu ejicit; contrà verò ſcholares ejus approbati, qui tantùm vota ſimplicia emiſerunt, ſi ejiciantur, ſunt liberi ab omni Religionis vinculo.

Dico 1. Ejectus obligatur ad vitæ emendationem, ut fiat aptus ad Religionis reditum, & dignus qui in eâ recipiatur; deinde tenetur procurare & petere ſuum reditum, & in Religionem reverti ſi admittatur; imò licèt ſæpius petierit, & non admiſſus fuerit;

fuerit; tamen semper tenetur denuò ingredi, quoties revocatus fuerit, nisi ad aliam Religionem jam transiisset; quia tunc prima obligatio cessavit, aut quasi commutata est; contra Nav. dicentem absolutè eum non teneri redire ad Religionem, nec ad id compelli posse, si per definitivam & justam sententiam ejectus sit in perpetuum. Sed probatur contrarium: quia ejectus manet semper Religiosus; ergo ex vi voti obedientiæ tenetur obedire quando superior eum revocabit, nec per datam ejectionis sententiam extinguitur voti obligatio; nec per revocationem sententia data mutatur, cum data fuerit ad eum revocandi beneplacitum. Deinde juxta jus commune ejectus emendatus & castigatus debet recipi ut custodiatur, & vagari non sinatur, &c. Sed in hoc consulenda sunt specialia Religionis statuta ac jura.

Dico 2. Dum ejectus ad Religionem revertitur, debet recipi ab habente sufficientem potestatem, nec indiget novâ professione, sed non videtur reponendus in antiquitatis professionis præeminentiis.

Dico 3. Ejectus qui non potest recipi in suam Religionem, licèt possit transire ad strictiorem aliam aut æqualem, & fortasse interdum laxiorem; non tamen ad hoc tenetur, sed potest emendatus & repulsus liberè in sæculo manere. Sot. &c.

CAPUT VI.

Ad quid obligetur Religiosus ejectus licitè & liberè in sæculo permanens?

Dico 1. Ejectus quoad votum obedientiæ, (nam voti castitatis obligationem manere, ut ante, patet) probabilius juxta Nav. contrà Sot. & Molin. etiamsi Religiosus exemptus, debet ex vi sui voti obedientiæ obedire Episcopo originis, aut etiam loci monasterii, seque illi præsentare, non tamen videtur teneri ad observationem regulæ, sed tantum ad tria vota servanda. Hinc si ejectus sit Clericus, sed non in Sacris, non tenetur recitare officium Canonicum, nec suæ Religionis habitum gestare, imò non potest, quia justè eo privatus est; nec tenetur habitare in loco solitario, nec in eodem semper; at potest & debet eligere habitationem honestam, ubi castitas non periclitetur; nec etiam ex vi regulæ ad actus pœnitentiæ v. gr. jejunia, corporis flagellationes, &c. ad actus orationis, misericordiæ &c. quæ juxta regulam constituta sunt, obligatur. Atque in his omnibus non tenetur obedire Episcopo, sed tantum tenetur ei obedire in iis quæ prudenter spectant ad statûs Religiosi decentiam in isto vivendi genere, ad castitatem servandam, & ad usum paupertatis. Quare

Dico 2. Quoad votum paupertatis, ejectus justè in perpetuum, si sit translatus ad aliquam Ecclesiam regularem, vel per aliquod beneficium ad sæcularem, cùm ipse sit incapax alicujus dominii; quidquid acquirit, isti Ecclesiæ ad quam translatus est, etiamsi per solam habitationem & domicilium translatus sit, acquirit. Si autem ejectus sine ulla ad aliquam Ecclesiam translatione vivat, videtur tunc, quidquid acquirit, suæ semper Religioni acquirere, uti etiamsi injustè ac temerè fuerit ejectus, quia tunc nulli alteri jus ad illud acquiritur.

CAPUT VII.

De licitâ Religiosi vitâ extra monasterium.

Dico: Certum est posse Religiosum ex legitimâ facultate seu licentiâ extra monasterium vivere, & hanc facultatem non tantùm Papa, sed etiam Prælatus regularis secundum jus commune, aut specialia Religionis privilegia, potest dare; sed si Prælatus regularis eam det sine legitimâ causâ, quæ debet esse valdè gravis, v. gr. publica Ecclesiæ, populi, aut patroni insignis utilitas &c. erit & illicita & invalida; si Papa det, erit quidem valida sed illicita; eamque sic petens & eâ utens peccat. Hæc facultas potest concedi vel ad determinatum vel ad indeterminatum tempus, sed non irrevocabiliter. Qui sic extra monasterium vivit legitima cum causa & licentiâ, debet servare regulas paupertatis, nihil habendo proprium, sed tantùm usum rerum necessariarum ad vitam cum continuâ dependentia à voluntate superioris: illi tamen concedenda est quædam generalis ac permanens licentia dandi & accipiendi juxta superioris aut regulæ determinationem.

CAPUT VIII. & IX.

An liceat professo transire propriâ authoritate à suâ Religione ad aliam?

Dico 1. Transitus ab una Religione ad aliam ex naturâ rei, per se non est malus, etiam propria auctoritate factus, modò fiat ad Religionem strictiorem ac perfectiorem; quia ipsamet professionis traditio, licèt fiat Religioni, non fit principaliter propter Religionem, sed propter Religiosum & ejus perfectionem, ideoque semper cénsetur reservata facultas statum perfectiorem assumendi, seu transeundi ad Religionem strictiorem, etiamsi fecisset votum non transeundi ad aliam Religionem, sive ante Religionis ingressum, sive post professionem; transitus tamen ad laxiorem aut æqualem Religionem, propriâ authoritate seu absque dispensatione factus est illicitus; hujusmodi enim transitus est contra jus acquisitum tali Religioni. Deinde etiam ille, qui est licitus ex naturâ rei, non est consulendus, nec expedit nec potest fieri licitè sine assensu aut judicio Prælati, & cum periculo graviter infamandi prius monasterium; ideoque occultâ fugâ, etiam hoc titulo initâ, videtur vix posse moraliter excusari à peccato mortali.

Dico 2. Ut judicetur quænam Religio sit perfectior ac strictior, non tantùm spectanda est vitæ asperitas, sed etiam & maximè excellentia finis, actualis regulæ observantia, securitas &c. in dubio standum est judicio Prælati, sine quo non licet transire ab unâ ad aliam Religionem; vel expectanda à sede Apostolica dispensatio.

CAPUT X.

Quomodo ex vi juris communis liceat transire ab una Religione ad aliam arctiorem?

Dico 1. Ex vi juris communis potest Religiosus transire ad Religionem perfectiorem sine quidem dispensatione, sed non sine licentiâ Prælati, saltem petitâ. Et hoc habet etiam locum in iis qui dicuntur *conversi*, vel *conversæ*, vota Religionis emittentes; ac in *oblatis* qui Religiosa vota non emiserunt. Quoad decretum Urbani II. prohibens, nè Canonicus regulariter professus fiat Monachus, varias potuit habere rationes ad id tunc prohibendum; & quia Monachi ex suâ primâ institutione erant Laïci &c. contrà verò non hinc sequitur posse Monachum strictioris observantiæ transire à suâ Religione ad Canonicorum regularium Religionem quasi strictiorem aut perfectiorem.

Dico 2. Ad hunc transitum requiritur sub mortali licentia illius Prælati ad quem tale negotium juxta Religionis statuta ac mores pertinet, v. gr.

Abbatis, vel Provincialis, vel Generalis, licentia inquam, sincerè & humiliter petita; non tamen necessariò obtenta, si injustè denegetur. Cæterum ista licentiæ petitio, variis variè opinantibus, non videtur esse de substantia & valore ejusmodi transitûs; ideoque si transitus fuerit factus absque licentiâ petitâ ad Religionem certò & manifestè arctiorem seu perfectiorem, professio in eâ emissa erit valida ex vi juris communis, ac professus non potest ad priorem Religionem resumendam cogi; ista enim petita licentia est tantùm necessaria, ut actus licitè fiat, non verò ut validè.

CAPUT XI.

An ex vi juris communis liceat transire ab unâ Religione ad aliam æqualem, vel minus strictam?

Dico 1. Certum est non posse transitum ad Religionem æqualem fieri à Religioso, sine facultate non solum petita, sed etiam obtentâ; quia jus canonicum concedit tantum transitum ad arctiorem cum licentiâ petitâ, non obtentâ. Potestas dandi hanc licentiam videtur esse in Generali, Provinciali, & Abbate, sed non possunt eam dare sine legitima causa.

Dico 2. Certum est etiam jure Ecclesiastico communi non esse licitum transire ad laxiorem Religionem sine legitima dispensatione, quæ si detur sine justâ causâ, vel ab ipso Papa, videtur esse invalida; adeoque professio nulla. Hanc licentiam transeundi ad laxiorem Religionem datam cum causâ à Prælatis Papâ inferioribus, non valere probabilius est. Gloss. Rebuff. Ant. &c. contra Innoc. Syl. Nav. &c. ad justam autem licentiæ seu dispensationis causam, ordinariè majus Religiosi transeuntis commodum, & spiritualis utilitas sufficit; & si cum illa accedat etiam Religionis utilitas, multò magis sufficiet.

CAPUT XII.

An spectato speciali Religionum jure seu indultis sit licitus transitus ad aliam Religionem?

Dico 1. In unaquâque Religione præter jus commune, habentur specialia ejus privilegia ac jura; multa enim emanarunt Apostolica indulta quibus sic transitus prohibitus est vel absolutè vel cum aliquâ limitatione, v. gr. per bullam ultimam Pauli III. nullus in Societate JESU professus vel per tria vota substantialia admissus, potest ad aliam Religionem, exceptâ Carthusiâ, transire sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrendâ tam à transeuntibus, quàm à recipientibus &c. absque obtentâ licentiâ. Hinc sequitur etiam ad strictiorem Religionem transitum sine obtentâ licentiâ ei esse prohibitum; quæ tamen licentia, dum causa transitûs judicatur esse legitima, non debet, nec potest denegari; sed si quis sine ejusmodi facultate transiret, censendus sanè foret Apostata ab ordine. Dum pro illo transitu exequendo certum aliquod temporis spatium, v. gr. trimestre, vel alia conditio determinatur, quomodo servanda sit & quomodo violetur, ex verbis ipsius privilegii, vel ex modo præcipiendi, satis colligitur. In prædicto privilegio additur, ut si translatus nolit vel non possit in isto alio ordine perseverare aut profiteri, teneatur sine mora ad suam Religionem reverti; imò si iste translatus post professionem in alio ordine factam, eum deserat vel ut in sæculo maneat, vel ut ad laxiorem ordinem transeat, statuitur ibidem ut subjaceat jurisdictioni suæ priniæ Religionis.

Dico 2. Certum est Religionum Prælatos posse dare suis licentiam, imò & interdum debere, transeundi ad aliam Religionem arctiorem seu perfectiorem. Hinc quotiescumque Societatis Jesu Præpositus judicarit vel ad bonum suæ Religionis, sui-ve Religiosi non professi, sed tantùm per vota simplicia approbati, expedire, potest dare ei licentiam, ut ad aliam Religionem etiam laxiorem transeat: quia Societas habet potestatem dimittendi illum etiam à suis votis liberum; ex vi tamen prædicti indulti non potest dare licentiam professis quibusvis transeundi ad aliam Religionem laxiorem; sed tantùm per Bullam Gregorii XIII. anni 1582. potest Generalis eis professis, quos judicaverit esse è Societate ejiciendos, dare licentiam transeundi ad quamlibet aliam Religionem, etiam laxiorem.

CAPUT XIII.

An Religiosus legitimè transiens ad aliam Religionem, possit secum aliquod peculium transferre?

Dico 1. Religiosus validè & licitè transiens ad aliam Religionem, non potest secum deferre aliquid ex bonis quæ priori Religioni quovis titulo comparaverat vel donatione, vel industriâ, vel alio modo; aut ipse Religioni donaverat. Quia Religiosus nihil sibi acquirit, sed Religioni; & rerum, quas acquirit aut habet, tantum purum facti usum habet.

Dico 2. Quamvis nec libros secum possit deferre; tamen videtur quasi probabiliter posse sua manuscripta juxta morem suæ Religionis secum asportare à quibus sua scientia pendet, & quam potest secum deferre; adeoque & manuscripta tanquam accessoria; non potest tamen artis suæ instrumenta.

CAPUT XIV.

An cum Religioso transeunte, transeant etiam bona immobilia vel pretiosa mobilia, quæ forte ratione illius pertinebant ad priorem Religionem?

Dico 1. Religiosus transiens ad aliam Religionem, non potest tutâ conscientiâ per vim aut fraudem secum transferre bona immobilia aut mobilia pretiosa sine consensu monasterii, ex quo recedit, nec monasterium tenetur ex justitiâ ea donare quoad proprietatem, usum fructum, aut usum, seclusâ exceptione, quæ interdum ob accidentales circumstantias evenire potest. Duobus enim modis ista bona possunt obvenire priori monasterio seu priori Religioni. 1. Ex vi juris communis, seu ex vi professionis in eâ factæ, tunc hæc Religio non potest illis privari saltem quoad proprietatem ob transitum personæ; quia jure quasi hæreditario acquisivit absolutum eorum dominium independenter ab actuali existentia seu perseverantia istius personæ in tali Religione vel monasterio. Idemque dic de bonis quæ post professionem talis Religiosi adveniunt monasterio per necessariam successionem, quatenus repræsentat seu induit ejus personam. Atque hæc omnia intellige de bonis non tantùm quoad proprietatem; sed etiam quoad usumfructum, & usum: usus enim & usus fructus ex naturâ rei pertinet ad eum qui habet proprietatem, nisi aliquod pactum aut jus obstet. 2. Ex liberali voluntate & donatione Religiosi distinctâ à traditione suæ personæ, ante suam professionem, aut in ipsa suâ professione factâ; tunc si istorum bonorum donatio sit facta sine ullâ conditione

ditione aut limitatione, monasterium habet eorum dominium, adeoque etiam usum-fructum, quomodocumque egrediatur Religiosus; hic enim post professionem non habet majorem actionem ad eorum usum-fructum, quàm si nihil dedisset, aut quam habeat quilibet alius Religiosus professus ejusdem monasterii; ut patet in monialibus sic transeuntibus ad aliud monasterium, quarum dotes in priori remanent. Si autem in donatione apposita sit conditio voto paupertatis non repugnans, v. gr. ut in casu transitus ad aliud monasterium, teneatur primum monasterium dare vel alimenta, vel competentem dotem; tunc conditio implenda esset. Hinc sequitur, si Religiosus vel Religiosa ex dispensatione Papæ, quantumvis justâ, ad sæculum revertatur à vinculo professionis & votorum libera, non posse secum deferre bona, quæ Religioni absolutè donaverat, sine Religionis consensu, nisi Papa id ipsum in suâ dispensatione specialiter concedat.

Dico 2. Quamvis Societas Jesu, iis qui post emissa vota simplicia è Religione egrediuntur, non teneatur ex justitia restituere bona quæ ipsi absolutè sine ullâ conditione donarunt; ex quâdam tamen æquitate, & ad tollendam omnem offensionis occasionem, potest licitè vel omnia, vel aliquam eorum partem priori domino reddere, vel eorum pretium; quia hæc non censetur alienatio simpliciter bonorum Religionis, sed quædam justa dispensatio necessaria ad conservandam libertatem pro dimittendis personis quæ sibi non conveniunt; imò ex praxi & consuetudine illius instituto consentaneâ, videntur hæc bona à principio accèptari cum potestate & libertate illa dimittendi cum personâ, si fuerit expediens ad ædificationem & finem Religionis &c.

CAPUT XV.

An cum Religioso translato, transferantur prærogativæ, quibus in priore Religione fruebatur?

Dico 1. Omnis prærogativa præcisè fundata in professione primæ Religionis, & in ejus regulâ, v. gr. prærogativa antiquitatis cum suis consequentibus &c. non transit cum personâ; sed transitu consummato amittitur. Hinc

Dico 2. Postquam translatus ad aliam Religionem ibi professus est, tunc habet omnem prærogativam, facultatem aut capacitatem, quam alii Religiosi ejusdem Religionis habent ex vi suæ professionis & regulæ, nisi per jus specialiter aliquid prohibeatur; v. gr. per Clementinam primam de regularibus statuitur, ut mendicantes omnes qui ad Religiones non mendicantes transierint, vocem aut locum in capitulo habere nequeant, nec assumi possint ad prioratus, ad administrationes, ad officia, v. gr. Oeconomi, Syndici &c. ad curam animarum, ad regimen, nec ad ea exercenda loco aliorum; ac Conc. Trid. Sess. 14. c. 11. de reform. vult ut taliter translatus in claustro maneat perpetuò, sitque incapax quorumvis beneficiorum sæcularium, etiam curatorum. Non hoc tamen impedit, quominus Prælatus possit taliter ac legitimè translato dare justâ ex causâ licentiam vivendi extra claustrum, sicut aliis suis subditis, modò ea non detur titulo beneficii sæcularis; quia Concilium solum prohibet transitum fieri eo fine ut translatus maneat extra claustrum: factus quidem aliter esset illicitus, sed non invalidus. Deinde Concilium loquitur de transitu ad alium distinctum ordinem.

CAPUT XVI. & XVII.

Ad quid teneatur Religiosus factus Episcopus circa votum castitatis, paupertatis, & obedientiæ?

Dico 1. Religiosus cum fit Episcopus, non amittit substantialem Religiosi statum. D. Th. & alii communiter. Status enim Religiosus quoad substantiam seu quoad observationem trium votorum non repugnat cum Episcopali; quia primò obligatio servandæ castitatis, aliquo modo augetur per consecrationem Episcopalem; deinde votum paupertatis etiam in eo manet quoad vinculum, & substantialem ejus effectum, id est incapacitatem dominii & proprietatis bonorum, utpote Episcopo non necessariæ, nec indecentis; attamen in Episcopo Religioso in usu paupertatis sive in usu bonorum temporalium major licentia licita est, quàm antea erat. Hinc 1. secluso dominio, cujus incapax est, potest acquirere bona omnibus modis quibus potest Episcopus sæculatis per donationem, per contractum honestum, per testamentum; imò etiam per necessariam & legitimam successionem; horum autem bonorum, quæ acquirit, dominium acquiritur ipsius Ecclesiæ, excepto dominio legitimæ successionis, si ante translationem ad Episcopatum, jam fuisset acquisitum Religioni, sed sine actuali ejus acceptione ac usu. 2. Prædicta bona in Episcopatu acquisita potest licitè possidere, & apud se tenere seu retinere; quæ autem prius in Religione seu in monasterio acquisierat seu habebat, v. gr. peculium, libros, &c. quæ de Prælati licentiâ habebat, non potest amplius retinere, sed debet Religioni reddere. Si autem transferatur ab uno Episcopatu ad alterum Episcopatum, bona in priori Episcopatu acquisita ex ejus redditibus ac fructibus, videntur debere illi ea relinqui; sed quæ jure hæreditario, aut alio peculiari ac sæculari titulo acquisivit, verisimile est translatâ personâ ad alium Episcopatum, ea simul cum persona transferri. 3. Ipso jure, ut sic dicam, & ex vi tituli Episcopatûs, potest liberè dispensare seu expendere prædicta bona in quemvis usum aliunde sibi non prohibitum sine dependentia à voluntate Prælati regularis, sicut Episcopus sæcularis; sed non cum tantâ amplitudine, magnificentia, pompâ ac sicut Episcopus sæcularis.

Dico 2. Quamvis Episcopus regularis substantiale obedientiæ votum retineat, ratione tamen illius non tenetur suæ Religionis Prælatis obedire; sed soli Summo Pontifici subesse, utpotè supremo Religionis Prælato. Hoc etiam intellige de regulari Episcopo tantum titulari non habente proprium Episcopatum; & hic si intra alterius Episcopi diœcesim habitet, sive sit Religiosus de Religione exemptâ, sive non exemptâ, ex vi voti sui obedientiæ non subjacet, nec tenetur parere isti Episcopo; sed ex vi suæ consecrationis soli summo subest Pontifici.

Dico 3. Episcopus regularis non tenetur per se ac directè observare Religionis constitutiones, nisi quoad ea quæ sunt alicujus voti materia, vel per legem Ecclesiasticam statuta sunt; quia illæ constitutiones non obligant, nisi ut Prælatorum aut capitulorum Religionis præcepta; sed talis Episcopus non tenetur obedire Prælatis, ergo nec hujusmodi legibus, seu præceptis. Hinc nec obligatur ad observationem regulæ; quia regula solum obligat tanquam lex huic communitati seu ejus membris imposita; sed Religiosus cum fit Episcopus, desiit esse membrum istius communitatis; ergo illis non obligatur. Si tamen in aliquâ Religione præter tria substantialia vota, fiant alia

ſpecialia, quæ cum ſtatu Epiſcopali non repugnant, v. gr. votum abſtinendi à carnibus in Religione Minimorum, votum obediendi Summo Pontifici circa Miſſiones obeundas in Societate Jeſu, &c. illis adhuc obligatur ut prius. Item obligatur ad deferendum ſuæ Religionis habitum, ex cap. *Clerici* 2. de vita & honeſt. Clerico. ubi dicitur: *Pontifices autem in publico & in Eccleſia ſuper indumentis lineis utantur, niſi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem*; imò juxta quoſdam tenetur ſub pœna excommunicationis, ex cap. 2. *ne Clerici vel Monachi* in 6. Hinc ulterius ſequitur Epiſcopum regularem non obligari in conſcientia etiam ſub veniali per ſe loquendo ad obſervantias ſuæ regulæ; adeoque ubi abſtinentia à carnibus vel jejunium eſt ſolum ex regula, vel ex ejus præcepto; & non ex ſpeciali voto, eum poſſe licitè eo die carnes comedere, non jejunare; quia jam ipſe regulari obſervantiâ non eſt adſtrictus.

CAPUT XVIII.

An Epiſcopus regularis gaudeat ſuæ Religionis gratiis ac privilegiis? Quid de Cardinali regulari?

Dico 1. Gratiæ & indulgentiæ ſtatûs Religioſi quibus poteſt Epiſcopus frui ſine ſuæ Religionis incommodo, & quæ ſpectant ſingulas Religionis perſonas, in illo perſeverant; perſeverat enim eſſe Religioſus; ſed eæ, quarum uſus redundaret in onus Religionis aut monaſterii, & quæ corpus Religionis quatenus tale, ſpectant, non perſeverant.

Dico 2. Omnia, quæ diximus de Religioſo facto Epiſcopo, eodem modo locum habent in Cardinali Religioſo, etiamſi non ſit Epiſcopus; debetque ſuæ Religionis habitum etiam deferre; ſed ſi fiat Papa, hâc obligatione liberatur.

CAPUT XIX.

An Religioſus profeſſus poſſit ad beneficium, aut ad dignitatem Epiſcopali inferiorem tranſire?

Dico 1. Religioſa profeſſio per ſe & ex vi ſuâ non reddit perſonam incapacem beneficii Eccleſiaſtici ſive quoad jus ſpiritualium miniſteriorum, ſive quoad emolumentum & uſum fructuum temporalium; nec incapacem dignitatis Epiſcopatu inferioris, etiam curam animarum habentis, v. gr. prioratûs &c. dum quædam jura à beneficiis Monachos excludunt, agunt de Monachis Laïcis, quales olim erant. Hinc Religioſus ſecundum jus Canonicum eſt capax beneficii tum ſæcularis, tum regularis, imò ſi hoc beneficium regulare ſit pleno jure ſubjectum monaſterio, per ſolam ſui Prælati voluntatem, poteſt ad illud transferri, & juberi ad acceptandum, in quo tenetur ſervare regulam, quantum extra monaſterium & in privata domo ſervari poteſt. Unde

Dico 2. Religioſus habens beneficium, pleno jure ſuæ Religioni ſubjectum ad nutum Prælati auferibile, cujus tamen reditus non ſunt uniti ſeu applicati monaſterio aut menſæ Abbatiali, fructus acquiſitos intuitu iſtius ſui beneficii, acquirit ſuæ Eccleſiæ, non monaſterio; ſecus, ſi reditus ſint monaſterio uniti. Quamvis enim ſit ſubditus regulæ & obedientiæ monaſterii, non tamen ob hoc illi acquirit dicta bona, horumque liberam habet adminiſtrationem, ſeu independentem à voluntate ſui Prælati regularis; & prout convenit beneficiario, poteſt ea expendere, ac dare; imò ſi amoveatur, & ad monaſterium revocetur poteſt ſecum deferre ad monaſterium, cui ſtatim incorporata erunt. Quoad verò alia bona non ex beneficio, ſed aliunde acquiſita præcisè ratione ſuæ perſonæ, v. gr. per hæreditariam ſucceſſionem, vel per donationem, vel recipiendo potius quàm agendo &c. juxta Bartholum contra Navarrum illa acquirit non Eccleſiæ, ſed ſuo monaſterio; manet enim actu ſubjectus & unitus ſuo monaſterio.

Dico 3. Hujuſmodi beneficiarius regulæ ſubditur in iis, quæ cum curâ ſui beneficii compatiuntur, non autem in iis quæ illi repugnant; ſubditur quoque Prælato in iis quæ præcipit ad bonum beneficii ſeu ſuæ Eccleſiæ, ſi hæc exempta ſit ab ordinario; ſecus, ſi ſit Epiſcopo ſubjecta; & ſi hoc beneficium ſit manuale, ſeu ad arbitrium Prælati auferibile ut eſt jure ordinario, Prælato revocanti ſe ad monaſterium & ſe amoventi à beneficio tenetur parere.

Dico 4. Ut Religioſo poſſit conferri beneficium regulare, quod non eſt pleno jure ſubjectum monaſterii aut Prælati poteſtati, requiritur duplex voluntas ac conſenſus, nempe Epiſcopi, cui talis Eccleſia ſubjecta eſt, & Prælati, cui iſte Religioſus ſubeſt; cumque hoc beneficium ſit perpetuum, non poteſt Religioſus ab illo amoveri ad arbitrium Prælati; & quidquid tunc acquirit etiam per ſucceſſionem hæreditariam aut alio ſpeciali modo, non monaſterio, ſed Eccleſiæ ſuæ acquirit.

Dico 5. Religioſus non poteſt transferri ad beneficium ſæculare, (per quod etiam parochiale, aut habens annexam animarum curam intelligitur) ſine Papæ diſpenſatione, etiam de licentia ſui Abbatis; ſic autem translatus æquiparatur Religioſo translato ad Epiſcopatum quoad paupertatem, obedientiam &c. de quo ſuprà.

TRACTATUS NONUS.

De varietate Religionum.

LIBER PRIMUS.

De varietate Religionum in genere.

CAPUT I. & II.

An Religionum varietas expediat, & an bene dividatur Religio in solitariam & cœnobiticam?

DICO 1. Religionum varietas in Ecclesia valde expedit, multumque conducit ad illius decorem & utilitatem, majusque Dei obsequium. Ita Catholici contra Hæreticos: quia status Religionum proponitur hominibus tanquam via ad perfectionem acquirendam utilissima; unus autem vivendi modus, seu una tantùm & eadem Religio, non potest omnibus esse apta ob diversas eorum complexiones & propensiones; ideo utilissimum fuit quasdam esse Religiones ad vitam contemplativam ordinatas, alias ad activam, alias ad *mixtam*, ut omnes possent, quod sibi magis expediret, eligere. Licèt ergo omnes Religiones in substantiali Religiosi status ritu conveniant, distinguuntur tamen ex peculiari fine quem unaquæque sibi proponit, & ex mediis seu exercitiis quibus ad eum assequendum, utitur.

Dico 2. Vita Religiosa olim dividebatur in *solitariam*, quam quædam virgines tunc agebant in domo privata postquam coram Episcopo vota emiserant, ac virginitatis velum acceperant; vel ad quam nonnulli Religiosi è cœnobio transibant; & in *cœnobiticam*, quæ in Religiosa communitate aut Societate agitur. Hæc autem divisio nunc vix locum habet; quia licèt adhuc sint qui vitam solitariam agunt, & Eremitæ dicuntur; tamen vel sunt professi sub obedientia alicujus regulæ Religiosæ sub quâ vivunt in Eremo, sicque sunt verè Religiosi & ad cœnobiticam communitatem pertinentes; vel nullam Religionis professionem emiserunt, & hi non sunt Religiosi, nec censentur juxta multos DD. personæ Ecclesiasticæ, nec privilegio Clericali gaudere. An verò idem sentiendum sit de antiquis Eremicolis, Paulo, & similibus, non liquet.

Dico 3. Solitaria vita, quæ cum licentiâ Prælati, mutando contemplativam cœnobii vitam, assumitur, juxta D. Thom. videtur quidem simpliciter esse perfectior cœnobiticâ, utpote contemplationis & perfectionis terminus; sed status Religiosus in vita communitatis longè est utilior & securior, adeoque præferendus vitæ solitariæ statui.

CAPUT III. & IV.

De Religiosis militaribus conjugatis.

Dico 1. Rectè potest militaris Religio institui, non præcisè ad bellum justum, sed ad pium & Religiosum gerendum pro tuendâ Religione ac fide, & pro Dei populo ab injuriis infidelium aut Hæreticorum vindicando: cum hoc enim vivendi modo possunt stare tria substantialia Religionis vota & Religiosa traditio; adeoque status Religiosus; cumque illi qui in hoc statu vivunt, sint laïci, non eis officit irregularitas quæ incurritur in bello per internecionem, utpote nec peccaminosa nec per se intenta.

Dico 2. Religiones militares quæ à suâ primævâ institutione integræ castitatis, paupertatis & obedientiæ vota continent, quamdiu in illo statu ac integritate permanserunt, veræ ac propriè Religiones fuerunt; illæ autem quæ vel à principio professæ sunt tantùm conjugalem castitatem cum duobus aliis votis, vel per relaxationem à Papa concessam ad talem statum defecerunt, quamvis juxta Nav. & alios communiter sint verè & simpliciter Religiones, militesque in eis professi quoad statum sint propriè Religiosi, cum ad eum eis sufficiat votum ejusmodi castitatis, id est conjugalis; tamen quoad usum & observantiam reipsa non vivunt simpliciter Religiosè, sed tantum secundum quid; id est parum habent de exercitio perfectionis & Religionis; id tamen non impedit quominus juxta suam institutionem & Religionis substantiam habeantur Religiosi; in bullis enim Pontificiis dicuntur & habentur personæ Ecclesiasticæ, gaudent privilegio canonis & fori; specialiter assumptæ sunt sub protectione Summi Pontificis, tanquam divino cultui dicatæ; in jure veniunt nomine Religiosorum &c. vide plura apud Suarez, utj & circa cap. seq.

CAPUT V. & VI.

An Religio bene dividatur in contemplativam, & activam? Et utra sit perfectior?

Nota. Vita activa est illa quæ principaliter externis actionibus vacat in aliorum salutem; contemplativa, quæ principaliter divinæ cognitioni & amori incumbit, ita ut activa non excludat omnem contemplationem, nec contemplativa omnem actionem externam.

Dico 1. Religio satis aptè dividitur in vitam activam, contemplativam & mixtam; contemplativa est quæ per se & ex institutione sua præcipuè in Dei laudibus occupatur, quales sunt Monasticæ; activa est quæ ad opera misericordiæ erga proximum exercenda præcipuè instituta est, quales sunt Religiones, quæ curandis infirmis, redimendis captivis, aut aliis ejusmodi piis operibus incumbunt; mixta est quæ utramquè quasi æqualiter complectitur, quales sunt Religiones mendicantes, quæ & contemplationi & proximorum saluti, verbo Dei, doctrinâ, aliisque exterioribus exercitiis incumbunt.

Dico 2. Juxta Henr. Religio purè contemplativa præferenda est & activæ & mixtæ; quia vita purè contemplativa est aptior ad meritum & ad divini

vini amoris augmentum ; imminuit magis peccata , frequentiorem habet Dei memoriam , est Angelis & Beatis similior , &c. Sed quamvis illa ex suo genere sit securior , magisque ab externis erga proximum actionibus , & ab hominum consortio & tumultu sejuncta ; tamen juxta Divum Thomam & alios communius , Religio ex suâ institutione mixta præferenda est purè contemplativæ , & purè activæ quoad perfectionem , dignitatem & utilitatem ; quia in hoc dantur occasiones exercendi cum charitate simul plures & excellentiores virtutes ; habetur major commoditas consequendi majorem Dei cognitionem , & ejus charitatem altiori modo exercendi , seque offerunt plures occasiones sustinendi pro illo pios labores , & patiendi mala &c.

CAPUT VII.

An Religio rectè dividatur in Monachalem & Clericalem ?

Resp. affirmativè : Monachi enim fuerunt olim Laïci ferè usque ad tempora Gregorii , & Clericorum Religio ab Apostolis cœpta , continuò duravit usque ad tempora Augustini. Genericè autem conveniunt in vera Religiosi statûs substantia , & in variis Religionis accidentalibus ritibus , v. gr. in vita communi , in vitæ Religiosæ observantia &c. Specificè disconveniunt in suo fine , finis enim Religionis Clericalis sunt divina ministeria , non autem Monachalis ; deinde in mediis ad suum quæque finem consequendum accommodatis , in habitu diverso , cùm Monachalis sit cucullus , non verò Clericalis ; denique in corporis austeritatibus , quæ sunt magis propriæ Monachis quàm Clericis. Quoad antiquitatem , utraque videtur æqualis , & à tempore Apostolorum incepisse ; & quoad præstantiam , se habent inter se sicut excedens & excessum.

CAPUT VIII.

An Religio etiam rectè dividatur in mendicantem , & purè Monachalem ?

Resp. affirmativè ; quia utraque in suo fine diversa est ; purè enim Monachalis est contemplativa ; mendicans autem mixta ; ex vi sui instituti etiam differunt in paupertatis professione ; & ipsæ mendicantes etiam in hâc inter se differunt , de quo suprà &c.

CAPUT IX.

Quot sunt ordines Clericorum regularium ?

Dico : Status Clericorum regularium duplex est : alius simpliciter Religiosus in quo tria vota Religiosa emittuntur ; alius secundum quid tantum Religiosus ; in quo illa non emittuntur ; sed solum in communi vivendi modo ac societate servantur quædam statuta. Deinde status Clericorum regularium simpliciter Religiosus dividi potest in Canonicos regulares , & in simplices Sacerdotes ; quales sunt , v. gr. Religiosi Societatis JESU. Denique Canonici regulares distinguuntur in Canonicos Ecclesiarum cathedralium & non cathedralium.

CAPUT X.

De Religionibus Monialium ?

Dico 1. A principio nascentis Ecclesiæ mos fuit consecrandi Deo fœminas tam virgines quàm viduas per votum castitatis , easque congregandi vel in monasteriis , vel in domibus separatis ; an præter votum castitatis , alia vota Religiosa tunc facerent , incertum. Monasteria Monialium ordinariè & ferè ab initio annexa & subordinata fuerunt Monachorum monasteriis , uti dicitur Pachomius virginum manasterium ab ejus sorore erectum , juxta suum habuisse & gubernasse. Unde colligitur , sicut accessorium sequitur naturam principalis , ita Religiones Monialium sequi institutionem Religionum virorum. Quare

Dico 2. In Monialium institutis est varietas cum aliquâ proportione ad Religiones virorum ; quædam enim regulam S. Benedicti , aliæ S. Bernardi , aliæ aliam profitentur sub habitu proprio ; & quædam subjacent virorum Religionis , cujus regulam profitentur , superioribus ; quædam autem Episcopis , sed cum regula approbatâ à sede Apostolicâ pro viris ; quia nulla est approbata pro solis monialibus , vel pro illis principaliter ; id circò si quis vellet erigere Monialium monasterium non sub aliquâ regulâ approbatâ , modus vivendi in tali congregatione deberet specialiter à Papa approbari ; alioqui posset quidem esse honesta mulierum congregatio , sed non vera aliqua Religio , seu Religiosa professio.

CAPUT XI.

De Monialium Noviciatu ac professione cum veli cæremoniâ.

Dico 1. Quoad harum receptionem , dotem , Noviciatum , professionem sunt ferè eadem omnia , quæ suprà exposuimus agendo de ingressu Religionis , & professione. In conventu virginum non tantum virgines , sed etiam viduæ & interdum etiam corruptæ recipi possunt juxta prudentiæ leges ; jura autem statuunt , ut moniales non recipiantur , *nisi intra* numerum præscriptum.

Dico 2. Quoad earum velum , triplex est : nempe *velum receptionis* , quod Novitiis à principio datur , & solet esse album ; *velum professionis* , quod est nigrum , daturque quibusvis solemnem professionem emittentibus ; *velum consecrationis* , quod cum speciali cæremonia à solis Episcopis consecratis , aut à presbyteris ex Papæ commissione imponitur solis virginibus , corporali virginitate integris , aut saltem talibus palam reputatis , quamvis occultè corruptis , & quidem ætate provectis , v. gr. septuagenariis , sexagenariis , aut quadragenariis juxta varia decreta ; debetque imponi vel in die Epiphaniæ , vel intra hebdomadam paschæ ; vel in sabbatho paschæ , vel in natalitiis , aut etiam alio die , si mortis periculum immineat. Hujus veli impositio , seu virginis consecratio non solet reputari inter Sacramentalia , adeoque nullum habet specialem effectum ex sua institutione ad augendam gratiam aut ad remittenda venialia ; sed tantum illum quem producit opus bonum. Hoc velum consecrationis distinguitur à velo Prælationis quod olim Abbatissis cum speciali benedictione dabatur ; sed istud Prælationis velum jam non est in usu ; licèt enim Abbatissæ benedicantur ; non tamen eis datur speciale velum. Denique velum ordinationis probabiliter est illud quod fortè dabatur quibusdam virginibus , dictis Diaconissis , deputatis ad legendum Evangelium in choro.

CAPUT XII.

De observantia & obligatione Monialium?

Dico: Moniales in Religiosa observantia & obligatione, aliquo modo æquiparantur Monachis, nisi quod quædam habeant sibi propria: 1. circa *paupertatem:* non possunt vivere mendicato, uti Religiosi mendicantes, adeoque debent aliquos reditus habere; imò ordinariè permittitur ut unaquæque monialis recipiat quotannis aliquem moderatum reditum, quo ad res sibi necessarias uti possit. 2. circa *castitatem*: habent strictiorem clausuram quàm Monachi; & videtur esse usu receptum, ut comam non nutriant. 3. circa *obedientiam* subjacent vel Episcopo, vel alicui regulari virorum superiori, cui parere tenentur. Item tenentur in conscientia obedire Abbatissæ aut Prioriss in quantum habet potestatem dominativam administrandi & regendi monasterium, ejusque bona cum personis; nempe obedire in iis quæ præcipiuntur secundum regulam, suntque honesta, & talis obligationis capacia. Abbatissa autem aut Priorissa nullam propriam habet jurisdictionem spiritualem, seu potestatem jurisdictionis, adeoque non potest propriam legem condere aut præceptum ferre, per quod constituatur actus in propria specialis virtutis specie, ut communiter sentiunt TT. hoc enim est proprium potestatis jurisdictionis. Denique ex vi voti obedientiæ tenentur servare suam regulam & constitutiones juxta cujusque monasterii morem & institutum.

LIBER II.

De varietate Religionum in specie.

CAPUT I.

De Religionibus Monachorum orientis, ac maximè S. Basilii?

Dico: Qualis nunc sit in orientali Ecclesia Religio S. Basilii, non satis constat; in occidentali vix jam extat. Ante autem S. Basilium extitit in oriente professio Monastica, partim solitaria partim cœnobitica, ut liquet ex Paulo Eremita, & ex Sancto Antonio, aliisque antiquioribus; & utraque ante hos jam aliquo modo extabat; sed post Antonium vita Monastica mirificè cœpit propagari; non tamen de istorum Monachorum regula ac varietate satis constat. Deinde Basilius ferè 40. annis post Antonium constitutiones, regulas, & præclara vitæ Monasticæ instituta condidit, quorum finis est Divinæ contemplationi vacare, & separatam ab omnibus qui communem mandatorum viam sequuntur, habitationem habere; media autem, quæ ad illum finem assequendum proponit, sunt ea quæ ad statûs Religiosi substantiam pertinent, nempe paupertas, castitas, obedientia sub uno Prælato; alia deinde sunt accidentalia, quæ requirit; id est pauper & peculiaris habitus, ordinaria clausura, rarissima cum sæcularibus conversatio, simplex & moderatum alimentum, oratio mentalis & vocalis, non appetere Clericatum, &c.

CAPUT II.

De institutione & progressu Religionis S. Benedicti.

Dico: De initio Monachatûs in occidente, non satis liquet; sed verisimile est eodem ferè tempore incepisse, quo in oriente. Deindè Benedictus circa annum 500. suam Religionem proprie Monachalem instituit sub speciali & propria regulâ, variaque monasteria in Italia & extra illam, per se & per suos discipulos Placidum & Maurum sub unius Religionis & regulæ concordiâ fundavit, in qua Religione innumeri sapientiâ, scientiâ, & sanctitate viri claruere, & inter hos communiter recensetur Gregorius magnus ut pote qui putatur fuisse ordinis S. Benedicti Religiosus. Cum autem antiqua decreta, quæ aliquas leges sanciunt circa Monachos, præcipuè ad Benedictinos dirigantur, si verba legis expressè & in particulari ad istius Religionis Monachos limitentur, tunc ista lex ex vi suæ dispositionis non obligat alios Monachos; secùs verò si non limitentur.

CAPUT III. & IV.

De Cluniacensi, Cisterciensi, Chamaldulensi, & Carthusiensi ordine?

Dico 1. Sub annum Christi 913. incepit ordo Cluniacensis fundatore vel Odone vel Bernone Abbate sub regulâ Sancti Benedicti, adjunctis variis aliis observantiis ac constitutionibus. Deinde sub eâdem S. Benedicti regulâ institutus ordo Cistercensis; cum majori tamen distinctione ac diversitate ab ordine S. Benedicti, quàm Cluniacensis; & color habitûs est diversus, nempe albus. Ab ordine S. Benedicti derivatus est etiam ordo Chamaldulensis, Auctore Joanne Gualberto.

Dico 2. Ordo Carthusiensis qui inter omnes Monachales arctior censetur, cæpit circa annum 1084. Auctore Brunone; differtque à cæteris Monachorum institutis in suis propriis constitutionibus & observantiis, quarum prima est perpetua à carnibus abstinentia, etiam in morbo cum periculo vitæ; si tamen certum foret periculum moriendi fame, nisi Carthusianus comederet carnes; tunc hic in tali casu teneretur eas comedere; altera est perpetua clausura. Hic ordo ipso usu, sanctitatis exemplo, generali Ecclesiæ acceptatione, atque ab ipsa sede Apostolicâ approbatus fuit.

CAPUT V. & VI.

De Ordine Grandimontensi, Præmonstratensi, S. Hieronymi, & Prædicatorum?

Dico 1. Ordo Grandimontensis circa annum 1080. à quodam Stephano Albanensi, viro religioso inchoatus est sub speciali modo vivendi & propriis statutis, ut apparet; adeoque nec sub Augustini, nec sub Benedicti regulâ; contemplationi & psalmodiæ deditus, cum magna solitudine & corporali austeritate, cum multis jejuniis, etiam in pane & aquâ.

Dico 2. Circa annum 1120. cœpit Præmonstratensis ordo Monachalis sub regula S. Augustini. Deinde sub eadem regulâ circa 1370. Ordo Eremitarum S. Hieronymi initium duxit à nonnullis Eremicolis simul congregatis; vitæque contemplativæ, longæ psalmodiæ, stricto silentio cum speciali clausura & corporis austeritatibus singulariter vacat.

Dico

Dico 3. Sub annum 1215. circiter cœpit ordo Prædicatorum, fundatore S. Dominico, approbatus solemni ritu ac diplomate ab Honorio tertio, anno Domini 1216. perfectus quoad formam vitæ activæ & contemplativæ, seu mixtæ, cujus præcipuus finis est sui & proximi salus sub regula S. Augustini; & ad eum finem assequendum S. Dominicus tum essentialia circa castitatis paupertatis & obedientiæ observationem, tum accidentalia media constituit, v. gr. perpetuam à carnibus abstinentiam &c. Noluit tamen ut regula ex vi suâ obligaret ad culpam. Deinde præter suum ordinem Religiosum, instituit duos alios: unum pro Monialibus, alterum pro defensoribus Ecclesiasticorum bonorum contra invasores, primò dictis de *Militiâ Christi*; posteà cessante istorum invasorum injuriâ dictis de *pœnitentia*, seu de tertia regula: quod vitæ genus licèt ad statûs Religiosi essentiam non pertingat, ut patet ex ipsâ regulâ, & ex aliis ejusmodi Tertiariis S. Augustini, & S. Francisci; tamen à sede Apostolicâ multis privilegiis fuit communitum tanquam pium & laudabile.

CAPUT VII.

De Ordine Minorum.

Dico 1. Hujus ordinis auctor est S. Franciscus, qui natus 27. annos, egit anno 1209. de nova Religione instituenda ac regulam scripsit; deinde Romam abiens cum 12. sociis, petiturus ab Innocentio III. illius approbationem, primò repulsam tulit; sed postea Papa divinitùs monitus eam permisit anno 1212. non aliquo diplomate, sed vivæ vocis oraculo; authenticè autem & expresso diplomate, tantum fuit approbata anno Christi 1223. & Pontificatûs Honorii octavo. Hujus Religionis finis præcipuus est perfectionem Evangelicam sectari, & illam aliis prædicare; ac potissimum ad hunc finem assequendum medium, est maxima paupertas; adeoque est maximè una ex mendicantibus. Præter hanc paupertatem aliasque corporis austeritates & habitûs asperitatem, non permittit suis Religiosis uti calceis, nisi in necessitate, vultque ut pedites iter faciant nisi necessitas aut infirmitas aliud cogat. A festo omnium Sanctorum usque ad Christi nativitatem jejunant &c. Deinde ex illa summæ paupertatis professione exorta est ejusdem Religionis divisio in diversas familias; alia enim familia dicta est *Conventualium*, alia *Observantinorum*, alia *Capucinorum*.

Dico 2. Hæc Religio excludit circa paupertatem non tantum omne bonorum immobilium, sed etiam mobilium dominium; deinde præcipit ut non possint sui Religiosi pecuniam per se recipere, licèt tamen eam per tertiam personam recipere in eleemosynam, & habere his conditionibus: 1. ut illa intelligatur manere semper sub dominio dantis, quamdiu est in manu tertiæ personæ possitque resumi. 2. ut non liceat Religiosis illam petere vel administrare tanquam propriam, aut rationem illius per se exigere. 3. ut solum pro necessariis usibus accipiatur & expendatur, non Religiosorum, sed dantis eleemosynam nomine. 4. ut non liceat etiam per procuratorem accipere mutuam pecuniam, nec alias res cum obligatione justitiæ ad solvendum, nec aliquid creditâ pecuniâ emere, ita ut ipsi obligentur ad pecuniâ solvendum. Sed hæc tantum serviunt pro Observantinis, non pro Conventualibus.

CAPUT VIII. & IX.

De Ordine Eremitarum Sancti Augustini.

Dico 1. Probabilius videtur S. Augustinus statim à suæ conversionis principio Religiosum vivendi modum iniviſſe, & fortasse cum ipso baptismo; deinde reversus in Africam priusquam presbyter fieret, Monachum egit, & in proprio monasterio Monachos congregavit, & Religionem instituit, regulamque quam Ecclesia sub illius nomine recepit & approbavit, edidit pro suis Eremitis Monachis Laïcis, non autem pro Canonicis regularibus, utpotè ipsemet adhuc Laïcus; hæcque Religio Laïcorum, optimâ regulâ munita, & Episcopali auctoritate approbata vivente Augustino longè lateque per Africam diffusa est.

Dico 2. In persecutione Vandalorum post mortem Augustini penè omnia Eremitarum monasteria Africana destructa sunt, Monachique partim necati, partim dispersi in alias Europæ Religiones; sed dum Innocentius IV. omnes Eremitas in unum solum ordinem Religiosum redegit, non videtur illa omnium Eremitarum unio fuisse facta ex solis S. Augustini Eremitis, sed etiam ex aliis cujusvis Religionis seu regulæ, vel nominis; ante enim Augustinianos multi professi sunt ubique vitam Eremiticam & Cœnobiticam, confundendo fortasse tunc istas duas voces *Eremiticam & Cœnobiticam.* Dum Innocentius IV. & ejus successor Alexander IV. per bullam omnes Eremitas aut aliis nominibus nuncupatos in unam Religionem coëgit, & Eremitis S. Augustini aggregavit, non instituit novam Religionem; sed in multis rebus immutavit, remanente tamen prioris instituti Augustiniani substantiâ, novamque ac solemnem approbationem ab Alexandro IV. accepit; quamvis enim non fuerit Religio de novo instituta; talem tamen mutationem ac formam novam accidentalem recepit, ut sine speciali Pontificis approbatione firmitatem habere non potuerit.

CAPUT X.

De Carmelitarum Ordine.

Dico 1. Omissâ traditione de hujus ordinis Religiosi transmissione ab Elia Prophetâ, certum est Eliam vitam Eremiticam coluisse, quam magna cum corporis austeritate, & diuturna divinarum rerum contemplatione conjunxit, quamvis interdum Dei jussu pro augendo ejus honore & procuranda proximorum salute ad prædicandum & docendum reliquerit suam Eremum.

Dico 2. Probabile est Eliam permanentem suæ vitæ Eremiticæ habitationem habuisse in monte Carmelo, ibique mansisse usque ad suam translationem, ut ex variis scripturæ locis colligitur. An ibidem ædificaverit oratorium, prout refertur à Joanne Hierosolymitano, id fortasse vel ex conjectura vel ex traditione assertum est.

TRACTATUS DECIMUS.

De Religione Societatis IESU.

LIBER PRIMUS.

De instituto Societatis JESU.

CAPUT I.

An Societas Jesu sit vera Religio, & cur eo nomine insignita sit?

DICO 1. Societatem Jesu veram ac propriam esse religionem ex fide constat, cùm habeat omnia quæ sunt religioni essentialia, & ab Ecclesiâ approbata; estque à reliquis distincta specie morali eo modo quo in religionibus hæc distinctio inveniri potest: sub distincto enim capite seu Generali, habet suam propriam monarchiam constitutam, & sub distinctis ac propriis constitutionibus regulisque vivit.

Dico 2. S. Ignatius hujus societatis fundator, humilitatis ergò noluit illam de suo nomine appellare, sed ei imponi voluit sine arrogantia nomen *Jesus*, & dici societatem *Jesu*; quia 1. specialiter *Jesu* seu Salvatori conjungitur pro quærenda animarum salute. 2. quia Jesu vitam particulari & proprio modo imitatur. 3. quia Jesu Vicario specialem vovet obedientiam circa missiones obeundas, seu ad agendam vitam Apostolicam.

CAPUT II. & III.

Quis sit finis hujus religionis; & quæ media adhibeat ad eum assequendum?

Dico 1. Finis hujus religionis est propria & aliena perfectio; sibi enim acquirere perfectionem & simul eam aliis communicare, sunt illius duo fines principales partiales, ad quos acquirendos propria & convenientissima media constituit. Unde

Dico 2. Ad procurandam propriam perfectionem, aut ad conservandam, augendam, perficiendam gratiam hæc sunt essentialia media quæ apposuit: singularis omnino cura omnimodæ castitatis; strictissimæ paupertatis observantia, ita ut professi emittant votum non permittendi ullam in materia paupertatis mutationem; nisi fortè ad illam restringendam; exactissima obedientia. deinde alia sunt magis particularia, tum quæ conducunt ad devotionem & animi puritatem obtinendam; v. gr. quotidiana lectio spiritualis, oratio, meditatio, examen conscientiæ, &c. tum quæ spectant ad sui abnegationem & mortificationem, v. gr. votum non acceptandi dignitates extra religionem, nisi Papæ jussu, non ambiendi intra eam, &c. jam verò ad procurandam proximorum salutem & perfectionem hæc sunt media quæ adhibet: 1. assumptio statûs & habitûs Clericalis. 2. omnia sacra Ministeria quæ ad purgandos, illuminandos, perficiendos alios apta & utilia sunt. 3. ministerium verbi Dei per conciones, catechismi traditiones, &c. 4. exercitiorum spiritualium communicatio. 5. congregationes cujuscumque statûs sub societatis regimine erectæ, & Pontificum indultis munitæ. 6. missiones ad infidelium conversionem, & Hæreticorum reductionem stabilitæ. 7. gymnasia ad instruendos alumnos in doctrina & pietate. 8. sacra scientia tum verbis, tum libris communicata. Denique ad ritè præstanda hæc, habentur in societate diversi gradus religiosorum, scholarium, coadjutorum, professorum; hucque etiam refertur exemptio à choro &c.

CAPUT IV. & V.

De institutione & approbatione societatis JESU, ejusque qualitate.

Dico 1. Quamvis hujus societatis institutor fuerit S. Ignatius, præcipuus tamen auctor fuit Spiritus Sanctus, qui & mentem & vires illi indidit ad eam erigendam, ut Luthero aliisque Hæreticis tunc grassantibus spiritualia arma opponeret. Hinc convenientissimè anno 1540. à Paulo III. aliisque postea Pontificibus approbata ac confirmata fuit, multis insuper privilegiis & laudibus exornata.

Dico 2. Hæc societas verè ac propriè dicitur & est Clericorum & presbyterorum religio non solùm ratione habitûs, sed etiam ratione proprii instituti & functionum; per se enim est instituta ad eas functiones, ad quas ordo clericalis necessariò requiritur: hinc Conc. Trid. sess. 25. cap. 16. eam vocat *religionem Clericorum societatis Jesu*; & Gregorius XIII. in sua Bulla anni 1578. quæ incipit *ex sedis Apostolicæ*, sic etiam eam appellat his verbis: *cum instituto Clericorum regularium societatis Jesu* &c. ideo sacerdotum habitum retinuit, quia est religio sacerdotum, & habitus debet esse accommodatus muneri & officio quod persona exercet; utque isto habitu facilius agere possit cum Hæreticis ad eorum reductionem, utpotè qui aversantur particularem habitum monachalem. Et quamvis hæc religio quoad suam peculiarem regulam & institutionem nova esse censeatur; quoad specificam tamen ejus substantiam potest dici antiqua; & illi quam professi sunt Apostoli, similis quoad Evangelii prædicationem, fidei propagationem ac defensionem, divinamque contemplationem.

CAPUT VI. & VII.

De vitâ mixtâ & perfectione Societatis JESU.

Dico 1. Hæc ſocietas ex vi ſui inſtituti per ſe ac principaliter utrumque vitæ activæ & contemplativæ genus complectitur; vita enim activa patet ex ejus functionibus circa ſalutem proximi; contemplativa ex ſpiritualibus ejus exercitiis, meditatione, oratione, conſcientiæ examine, lectione ſpirituali, frequenti ſacramentorum uſu & ex ipſa religioſorum ſocietatis ſpiritualitate. Quomodo autem hoc utrumque vitæ genus adeò inter ſe diſſimile poſſit ſimul ritè conjungi, id provenit ex ſpeciali vocationis gratiâ; quia Deus unicuique religioni dat ſpecialem gratiam quam communicat omnibus, ſi non reſiſtant, qui à Spiritu Sancto ad illam vocantur, ut ipſius inſtituti finem conſequi valeant. Deinde principales actiones, in quibus activa ſocietatis vita verſatur, ità ſunt conjunctæ cum contemplativâ, ut veluti ex corpore & animâ unum quid ex illis efficiatur. Unde

Dico 2. Hæc religio ex vi ſui inſtituti conſtituta eſt in perfectiſſimo ſtatuum religioſorum ordine; nempe in vita mixta; & in illo non infimum gradum obtinet ob ſublimem finem quem ſibi proponit, ob apta media ad illum aſſequendum, ob intenſivam & extenſivam perfectionem in trium votorum eſſentialium materiâ & obſervantia; ob excellentiam charitatis erga Deum & proximum; ob peculiarem ſuperiorum erga ſubditos vigilantiam.

CAPUT VIII.

An convenienter in ſocietate relinquatur uſus chori, & cantûs Eccleſiaſtici?

Dico: Prudenter in ſocietate conſtitutum eſt, ut in ea non ſit chori, cantûs Eccleſiaſtici, & Pſalmodiæ uſus: quia licet ſecundum ſe ſit optimus; non juvat tamen ad illius finem; neque eſt medium proportionatum, adeoque carentia illius non eſt imperfectio; quandoquidem alio meliori exercitio compenſetur; deindè chorus eſt incompatibilis cum miniſteriis ſocietatis; nec ob hoc eſt minus perfecta religio.

CAPUT IX.

An ſocietatis regula ſit arcta?

Dico 1. Quamvis ratio vivendi ſocietatis in exterioribus communis ſit, neque ullas ordinarias pœnitentias vel corporis afflictiones ex obligatione ſubeundas habeat; tamen ex vi ſuæ regulæ debet pœnitentiæ operibus, & corporis macerationibus vacare, prout quiſque judicaverit ad majorem ſui ſpiritûs profectum ſibi convenire, & prout ſuperior ad eumdem finem cenſuerit imponendas; in tanta enim perſonarum & habitudinum varietate certa circa hoc regula præſcribi nequibat, adeoque cujuſque electioni & prudenti ſuperioris judicio proportionata unicuique menſura remittitur; quia medium rationis non eſt unum & idem reſpectu omnium; ſed in unoquoque conſideratur per proportionem ad intentum finem, ſpectatâ perſonæ qualitate, diſpoſitione, aliiſque circumſtantiis; ſed ſicut ſocietas in hoc vitæ communis genere Chriſtum imitatur; ita etiam in eâ vitæ auſteritate, quam ipſe amplexus eſt, veſtigia ſequitur; unde licèt nihil determinatè ſit præſcriptum circa has corporis macerationes; uſus tamen earum in ſocietate eſt frequentiſſimus, & ſæpe major & rigidior quàm in aliis religionibus. Quære

Dico 2. Religio ſocietatis ſub regula valdè ſtricta & rigoroſa Deo inſervit. Nam regula non dicitur ſtricta vel laxa præcisè propter corporales afflictiones majores vel minores, (quamvis hoc etiam multum adjuvet) ſed præcipuè propter majorem vel minorem rigorem & obſervantiam in omnibus virtutum & conſiliorum operibus; & tanto major erit arctitudo, quantò fuerit major obſervantia in iis quæ majoris momenti & perfectionis ſunt. Hæc autem major arctitudo in ſocietate reperitur: unde malè cenſeretur eſſe minus perfecta aliâ religione, quæ illam in exteriore vitæ auſteritate, ex vi regulæ ſuperaret.

LIBER II.

De ingreſſu & probatione Societatis JESU.

CAPUT I. & II.

De impedimentis ſubſtantialiter impedientibus ſocietatis ingreſſum.

DICO 1. Impedimenta ſocietatem ingrediendi ſunt hæc. 1. eſt Apoſtaſia à fide, licèt occulta; vel error circa fidem, propter quem perſona damnata fuit per ſententiam, vel ſuſpicio hæreſis, ita ut de illa ſuſpectus per ſententiam publicam declaratus ſit; vel infamia ob excommunicationem incurſa, ſpretâ Eccleſiæ auctoritate. 2. eſt homicidium illicitum (non verò licitum in judice, in milite, in juſtâ defenſione) peccaminoſum, etiamſi caſuale aut occultum vel alienâ manu perpetratum; item publica infamia ob enormia crimina; juvenes autem hæreticorum filii inter eos educati non ſunt inhabiles ad ſocietatis ingreſſum. 3. eſt aſſumptio habitûs alterius religionis fratrum vel clericorum, (non autem militum religioſorum) non tantùm per profeſſionem, ſed etiam per geſtationem licèt unius ſolius diei, vel in noviciatu, vel animo illum inchoandi; aut ſtatûs Eremitæ cum veſtibus Monachalibus; inconſtans enim animus non eſt ad ſocietatem aptus. 4. eſt matrimonium conſummatum (pro quo vide reg. 36. provincialis) non verò ratum tantum; ſed cum nunc ſuppono vota ſimplicia ſocietatis non diſſolvere matrimonium ratum, de quo poſteà; ideo nemo debet recipi in Societate poſt matrimonium ratum ſine conſenſu & debita converſione uxoris, niſi fortè ex diſpenſatione præpoſiti Generalis cum intentione ſtatim admittendi illum ad ſolemnem profeſſionem poſt biennium, ſi probatus fuerit illâ dignus; ſin minus ſtatim illum dimittendi; unde ſi aliter recipiatur in Noviciatum, non poteſt poſtea admitti ad ſimplicia vota, quæ poſt biennium à ſcholaribus, vel ſerius à formatis coad-

eodem moribus fiunt, sine eodem consensu & conversione uxoris, quia nemo matrimonii vinculo ligatus potest licitè assumere statum repugnantem usui matrimonii, & non dissolventem ejus vinculum; status autem societatis per sola vota simplicia non dissolvit matrimonii vinculum, & ejus usui repugnat, cum sit status religiosus; ergo non potest licitè talis status assumi invitâ uxore. Aliud etiam impedimentum est servitus. 5. est rectæ rationis aut judicii obscuritas vel ad illam dispositio.

Dico 2. Et si in his prædictis impedimentis nullum sit verbum quo expressè dicatur per illa reddi persona omninò inhabilis ad societatis ingressum, ita ut tam admissio & professio quàm omnis incorporatio in societate inde subsecuta, irrita sit & nulla; tamen videtur unumquodque illorum reddere eam inhabilem ad dictum ingressum, cum in cap. 2. examin. §. 6. post enumerata ista impedimenta dicatur: *prædicti casus impedimenta sunt, cum quorum aliquo nemo in societatem admitti potest*. Nota verbum *potest*. Unde tam prima receptio, quàm omnis alia intimior admissio est nulla tam ex impotentia agentis seu recipientis, quàm ex incapacitate passi, seu recepti; adeoque nullam inducit obligationem; cum enim prima receptio sit nulla, quidquid in eâ fundatur, nullum est.

Dico 3. Aliud impedimentum est defectus originis, qui est descensus per aliquam lineam ex genere judæorum aut Saracenorum. Hoc impedimentum ut substantiale & irritans potuit sanè societas apponere receptioni aut professioni; licèt enim solemnitas voti quoad effectus legales in quibus ipsa consistit, sit de jure pontificis, & non de particulari alicujus religionis; particulares tamen conditiones ad tale votum emittendum necessariæ, possunt ab unaquaque religione sanciri, & in his aliquid addere quod jure communi requisitum non sit, sed in tali religione requisitum sit ad receptionis vel professionis valorem.

CAPUT III.

Quæ conditiones servandæ sint, ut convenienter aliquis in societatem recipiatur?

Dico 1. Ut hæc receptio debitè fiat, diligenter attendatur, an persona habeat gratiæ & naturæ dotes huic instituto convenientes juxta gradum tali personæ accommodatum. Idcircò ante hanc receptionem duæ diligentiæ præmittendæ sunt: prima est examinatio personæ volentis ingredi quæ debet ad interrogata respondere, & seipsam manifestare; altera est prima probatio ejus qui recipiendus est; hæcque fit in societate antequam quis ad communem convictum admittatur, quod est juxta jus & antiquas religionum consuetudines. Hujus primæ probationis tempore ingrediens legit ac considerat instituti societatis Apostolica diplomata, constitutiones, ac regulas tum ad majorem status quem assumit, cognitionem, tum ad probandum ipsius constantiam; deinde in spiritualibus meditationis ac pœnitentiæ actionibus exercetur, generalemque peccatorum suorum confessionem facit, & Eucharistiæ sacramentum sumit; & si ad gradum scholarium admittatur, probatur in iis quæ ad doctrinæ & ingenii specimen pertinent; si autem ad ministeria temporalia recipiatur, in iis quæ ad corporis vires pertinent, diutius superioris judicio juxta personarum varietatem probari solet.

Dico 2. Impedimenta secundaria, quæ non omninò excludunt, sed personam minus idoneam ad societatis ingressum reddunt, sunt hæc: tarditas ingenii, ac defectus memoriæ notabilis, obduratio in proprio sensu, natura ad virtutem difficilis, peccatorum habitus; indiscretæ devotiones, morbus, debilitas, notabilis deformitas, & defectus integritatis corporis, vel legitimæ ætatis, nempè infra 15. & supra 50. annorum; æs alienum & civiles obligationes &c.

CAPUT IV.

An rectè & necessariò requiratur biennium noviciatûs in societate?

Dico 1. Biennium Noviciatûs, quod requirit societas, non est quid novum, sed ex antiquitate sumptum; nam antiqui in Ægypto Monachi solebant Novitios per tres annos probare; & Justinianus imperator in Authenticâ de Monachis in Novellis tit. 10. biennium ad professionem exigit; ac Basilius in suis regulis vult Novitium tanto tempore esse probandum, quanto judicabitur sufficere. Præsertim autem in societate visum est requiri biennium Noviciatûs ob speciales Causas 1. quia cum societas vitam activam & contemplativam profiteatur, debent Novitii in illâ sufficienter instrui & fundari. 2. quia Novitii statim post Noviciatum vel intensè studiis, vel externis actionibus occupantur &c. Denique pontifices & Conc. Trid. hoc probationis biennium approbavit.

Dico 2. Societatis Noviciatus inchoatur statim atque quis ingreditur & recipitur in Novitium. in societate sicut in aliis religionibus ad faciendam validam professionem necessariò requiritur annus integer probationis qui non interrumpitur per plures annos intercedentes inter dictam professionem, & Noviciatum, de anno requisito ad facienda societatis vota simplicia, dicetur postèa. Istud verò integrum biennium non videtur absolutè in societate necessarium ad valorem professionis, vel cujuscumque alterius incorporationis. Hinc Generalis posset in hoc biennio dispensare; non autem provincialis, licet vix aut nunquam dispenset. Tria vota quæ interdum privatim Novitii faciunt ex devotione ante expletum biennium, non sunt societatis vota, quæ verum religiosum constituunt; quia nec publicè fiunt, nec à societate admittuntur; ideoque tam liberè potest illos dimittere ac si nihil vovissent; quo casu talia vota cessabunt, nisi fuisset alia expressa voventis intentio, qualis præsertim posset esse quoad castitatem. Itaque non requiritur necessariò continuatio biennii in Noviciatu ad valorem subsequentis incorporationis, sed sufficit unius anni.

CAPUT V.

De Experimentis Noviciatûs.

Dico 1. Novitius sexto quoque biennii mense debet legere eam instituti partem quæ necessariam ac sufficientem notitiam ei possit afferre, nempe pontificia diplomata, regulas generales & communes, constitutiones, vel saltem earum compendium, item examinari à Magistro Novitiorum hac super re; confessionem generalem ab ultima præcedente facere, integramque suæ conscientiæ rationem reddere. Hæc tamen omnia non sunt probationi essentialia.

Dico 2. Præter hæc, ſunt alia ſex experimenta: 1. Novitius debet in exercitiis ſpiritualibus per unum menſem, plus minuſve verſari. 2. per menſem alium ſervire in uno vel pluribus Xenodochiis, prout unicuique fuerit injunctum. 3. per menſem alium peregrinari ſine pecuniâ, oſtiatim mendicando pro Chriſti amore. 4. in variis abjectis & humilibus culinæ, refectorii, ægrorum curæ officiis, aliiſque ejuſmodi domeſticis miniſteriis occupari. 5. in tradendâ pueris & rudioribus hominibus doctrina Chriſtiana pro ſingulorum captu, temporumque ac locorum opportunitate exerceri. 6. item in miniſteriis prædicandi & confeſſiones audiendi exerceri; hoc tamen non tam pro novitiis quàm pro tertiam probationem facientibus intelligitur.

Dico 3. Novitii in ſocietate habent ſeparatam ab aliis religioſis habitationem, & ordinariè domum diſtinctam, ut poſſint ſic melius educari; nam nec in domibus profeſſis nec in collegiis, quorum exercitia Novitiis non quadrant, non poſſunt ſatis rectè inſtrui. Qui ficto animo ſocietatem ingreditur, verè novitius dici nequit. Probabiliter tamen ſi poſteà mutet intentionem ſictumque animum deponat, præcedens probatio retrotrahi ac ratificari poſſet ad faciendam validam profeſſionem; quia experimentum aſſumptum non omnino tranſit, ſed permanet, & illud eſt quod principaliter per talem probationem intenditur. Tota admittendi & dimittendi Novitios poteſtas eſt penes generalem, ſed quaſi ordinario jure ab illo communicata eſt provincialibus.

LIBER III.

De admiſſione ſcholarium in ſocietatem per vota ſimplicia, eorumque dimiſſione.

CAPUT I. & II.

An ſit licitus & ſanctus receptionis modus, quo ſcholaſtici in ſocietatem admittuntur?

NOTA 1. Ad utilitatem & conſervationem ſocietatis neceſſarium fuit recipere juvenes, qui optimis litteris in ea prius imbuantur quàm ad ejus miniſteria applicentur, uti olim juxta varia concilia, erant domus in Diœceſibus deputatæ ad educandos in virtute & litteris juvenes, ex quibus boni clerici & Eccleſiæ utiles poſſent aſſumi.

Nota 2. Conveniens ac moraliter neceſſarium fuit tum ex parte religionis, tum ex parte ipſorum ſcholarium, ut hi per tria ſubſtantialia religionis vota ſubſtantialiter forent ſocietati conjuncti & cum pollicitatione ſeſe amplius cum illa conjungendi aut eam profitendi quando & quomodo juberentur.

Nota 3. Hæc vota ex parte voventis fiunt cum intentione ſe obligandi in perpetuum ad vivendum & moriendum in ſocietate ſub ejus obedientia; ex parte verò ſocietatis ſeu religionis ſolum admittit acceptando voventis traditionem & obligationem, non tamen ſe obligando ad ipſum voventem retinendum ſemper, ſed tantum quantum Generalis eum in ſocietate retinendum cenſuerit.

Dico 1. Hoc receptionis genus quo ſcholares verè uniuntur religioni ſeu ſocietati tanquam vera ejus membra, medium ſtatum inter Noviciatum & gradum profeſſorum habentia, eſt licitum & ſanctum tam ex parte religioſi quàm ex parte religionis, ut patet ex bullis Pontificum illud diſtinctè & ſingillatim approbantibus. Probatur 1. *ex parte religioſi* ſeu voventis, quia ipſe nulli facit injuriam, neque peccat in alium; neque in ſe ipſum; eſt enim ſui juris, neque contra aliquam virtutem operatur, ergo &c. 2. *ex parte religionis*; quia cum Religioſus ſciens & videns velit ſic contrahere, & ſe donare, & quidem poſt varia examina, religio non facit illi injuriam, acceptando ejus contractum. Sicut dominus non facit injuriam ſervo qui ſe vendidit in perpetuum, dum illum liberum dimittit. 2. nec peccat contra charitatem, quia charitatis ordo eſt, ut ſervata juſtitiâ, unuſquiſque conſulat magis ſuo proprio bono, quàm alieno, & maximè ſi proprium bonum ſit commune, quale hîc eſt bonum religionis. 3. unde ſpectat ad commune Societatis & Eccleſiæ bonum, ut Societas habeat iſtam retinendi aut dimittendi facultatem, licèt interdum inde ſequantur privata ac particularia quædam incommoda.

Objicies 1. Talis vivendi modus non poteſt eſſe ſtabilis ac perpetuus, quod maximè neceſſarium eſt ad vitam Religioſam. R. N. aſſum. habet enim moralem firmitatem, ſufficientem ad ſtatum humanum; & ad Religioſum ſtatum non eſt neceſſarium ut cauſæ omnes ſint omnino invariabiles, ſed ſufficit habere talem, ſtabilitatem ut ſine grandi causâ & niſi per poteſtatem publicam ſeu in virtute ejus mutari non poſſit.

Obj. 2. Cum tali Religionem profitendi modo, perſonæ Deo ſemel dicatæ interdum ad ſæculum revertuntur, matrimonium ineunt &c. R. Diſt. aſſum. Ad ſæculum redeunt manente ſtatu religioſo, Neg. ſublato Conc. cum enim liberæ à votis Religionis dimittantur, auferetur quaſi forma quâ erant res Deo conſecratæ; mediante autem ejuſmodi mutatione, res Deo ſemel dicata poteſt ad profonos uſus converti, ut alibi dictum eſt.

Obj. 3. Poſſunt interdum intervenire fictiones aut fraudes ex parte voventium ſive ante ſive poſt vota. R. nihil hoc facit ad improbandam inſtitutionem, quia hi ſunt quidam hominum abuſus qui in rebus etiam ſacratiſſimis admiſcentur.

Obj. 4. Poſſunt etiam intervenire injuſtitiæ ex parte Prælatorum Religionis iſtos Religioſos dimittentium. R. ſi hoc aliquid probaret, ſequeretur nunquam hominibus eſſe committendam poteſtatem ad regendam Rempublicam, quia homines facilè abutuntur ſuâ poteſtate. neque hoc ſanè in ſocietate timendum eſt, ob maximam in iis dimittendis cautelam, & quia ſolus Generalis poteſt eos dimittere.

CAPUT III. & IV.

An hæc ſcholarium admiſſio in ſocietatem eos conſtituat veros Religioſos?

Dico 1. Per hanc receptionem & votorum emiſſionem, perſona conſtituitur in vero ac proprio religioſo ſtatu: iſta enim aſſertio ex profeſſo definita eſt, declarata ac probata à Gregorii XIII. in bulla anni 1582. quæ incipit: *quantò fructuoſius*; & *uberiùs* poſtea in aliâ bulla anni 1584. quæ incipit:

pit: *ascendente domino*, contra pontificiæ doctrinæ impugnatores; in quibus sæpius docet eos qui in societate JESU tria vota substantialia emiserunt, verè ac proprie religiosos esse, etiamsi illa vota sint simplicia, & non solemnia; quia in illâ scholarium receptione, est vera traditio ex ipsorum parte per tria substantialia vota perpetua, facta in religione approbata, juxta formam ab Ecclesia confirmatam; & licèt ex parte religionis non sit acceptatio absoluta & cum reciprocâ obligatione illos semper retinendi; tamen illa traditio & acceptatio non irrevocabilis sufficit ad constituendum statum verè religiosum sine ullo respectu ad futuram solemnem professionem, cum pontifex dicat in sua bulla *esse verè ac propriè religiosos non secus atque ipsos tum societatis, tum quorumvis aliorum regularium ordinum professos.* Deinde ista votorum solemnitas est tantum ex institutione Ecclesiæ, sine qua potest stare verus religiosus status. Hinc

Dico 2. Non tantum à tempore dictarum bullarum, sed etiam jam ante illud scholares societatis, qui post ejus approbationem emiserunt ab initio dicta vota, simplicia, semper fuerunt verè ac propriè religiosi; quia istæ bullæ non sunt juris seu statûs religiosi constitutivæ, sed declarativæ; cum autem hæc declaratio sit in materia morum pertinente ad universalem Ecclesiæ doctrinam, pontifex juxta Catholicos Theologos non potest in eâ errare, præcipuè cùm dicat in suâ bullâ: *motu proprio, ex certa scientia, ex plenitudine potestatis*; insuper addit pœnam excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ in eos, qui quovis colore directè vel indirectè id impugnare ausi fuerint. Et per aliam bullam Pauli tertii, non possunt dicti scholares transire ad alium religiosum ordinem, exceptâ carthusiâ, sine præpositi Generalis aut sedis Apostolicæ licentiâ, sine quâ irrita foret professio in alia religione facta. Si autem è religione fugiant, non possunt nisi à societate aut Papâ istius Apostasiæ obtinere absolutionem; nec Episcopi possunt in eorum votis dispensare; sed vota in sæculo facta, per hæc societatis vota simplicia, si sint incompossibilia, ipso jure suspenduntur.

CAPUT V. & VI.

Conditiones ex parte Voventis requisita, ut hæc scholarium vota validè fiant; & an id dici possit professio?

Dico 1. Si nomen *professio* sumatur pro unione cum religione approbata per substantialia religionis vota, & traditionem palam ad missam, sic scholares societatis possunt dici professi; secus verò, si sumatur pro traditione indissolubili per vota solemniter emissa, aut pro admissione per vota coadjutorum formatorum. Hinc in jure sub nomine professorum venire debent etiam scholares societatis quoad favorabilia; sed quoad odiosa, si res, de qua jus loquitur, respiciat professionis solemnitatem, aut in eâ fundetur, tunc sub nomine professionis seu professorum, non comprehenduntur; secus autem, si res illa de quâ jus loquitur, tantummodò respiciat statum religiosum ut sic, & professionem quatenus illum constituit.

Dico 2. Conditiones ex parte voventis requisitæ ad valorem votorum simplicium in societate hæ sunt. 1. unus integer Noviciatûs annus. 2. expletus 16. ætatis annus. istas duas conditiones ad professionis valorem requirit Conc. Trid. sess. 25. c. 19. dicendo: *professio autem anteâ facta, sit nulla.* Et sub hoc nomine professionis videtur scholarium incorporatio in societatem à concilio comprehendi. 3. & 4. ut ea vota non faciat ex metu cadente in constantem virum, aut per deceptionem vel per ignorantiam circa substantialia. 5. ut non sit servus. 6. ut non sit conjugatus. 7. ut non sit in Episcopali dignitate constitutus. 8. ut non sit alterius religionis professione ligatus. 9. ut non teneatur subvenire parentibus graviter indigentibus. Hæc tamen conditio non irritam, sed illicitam reddit votorum emissionem; ac societas licitè potest scholarem dimittere à votis liberum ad subveniendum parentibus graviter egentibus, maximè quando istud erga parentes debitum antecessit ipsam incorporationem seu votorum emissionem; adest enim causa justa. 10. ut non sit debitis oneratus aut rationibus reddendis obligatus. Sed hæc conditio posset interdum non impedire licitam scholaris admissionem, cum post vota simplicia sit adhuc capax adeundæ hereditatis.

CAPUT VII. & VIII.

Conditiones ex parte religionis requisita ut scholarium vota validè fiant.

Dico 1. Hæ conditiones requiruntur 1. ut religio sit approbata à sede Apostolicâ, talis autem est societas. 2. ut hæc vota fiant coram illo, qui habet potestatem admittendi in corpus societatis juxta ipsius constitutiones, juxta quas eam habet præpositus generalis, & ordinariè eam communicat provincialibus, potestque interdum communicari Rectoribus, præpositis, aliis-ve personis societatis, vel alicui etiam extra societatem, v. gr. Episcopo aut alteri personæ in dignitate Ecclesiasticâ constitutæ, si alicubi societatis persona deesset. Hinc patet admissionem in societate non fieri per capitulum aut conventum provincialem, sed per unam solam personam quæ habet istam potestatem. 3. ut is qui admittit vota emittentem, nomine religionis, liberum præstet consensum. Deinde in horum emissione servanda est forma à constitutionibus præscripta.

Dico 2. Ut prædicta vota fiant validè, debent expressâ professione seu expressâ incorporatione fieri; nam tacita professio seu incorporatio, per se loquendo & ordinariè, locum in societate non habet, ut sentit Navarrus ob jus societatis proprium & institutum diversum ab aliis religionibus; nam in societate biennale Noviciatûs tempus potest prolongari juxta superioris arbitrium, qui donec expressè consentiat, non censetur quis incorporatus, maximè cum post societatis Noviciatum sint varii gradus ad quos Novitius possit ac debeat determinari ab admittente; Deinde cum vota sexto quoque mense scholares expressè renovent, nullus ad hunc actum admittitur, qui priùs expressè non fuerit incorporatus. Posset tamen per accidens contingere ut incorporatio tacita sufficeret, si v. gr. ante expletum 16. annum irrita præcessisset exterior admissio expressa: & tunc in eo casu quoad forum externum videtur habere locum lex à Concilio Trid. statuta, ut intra quinquennium, sed non ultra, audiatur religiosus, qui pretenderit professionem suam fuisse nullam; sub professionis enim nomine ibi intelligi potest aut debet prædicta scholarium societatis incorporatio.

CAPUT IX.

Quibus modis possint vota scholarium societatis dissolvi?

Dico 1. Non potest fieri valide commutatio statûs scholarium societatis in quamcumque aliam religionem absque Papæ licentiâ seu dispensatione.

Dico 2. Ista vota scholarium possunt à Papâ auferri per dispensationem, potest enim solemnia sic auferre; multo ergo magis simplicia; sed gravior causa requiritur ut Papa in his dispenset quàm in simplici castitatis voto personæ secularis, minùs tamen gravis quàm ad dispensandum in professione solemni. Hinc nullus prælatus Papâ inferior in istis simplicibus societatis votis potest dispensare; imò nec ipse societatis Generalis, quamvis possit illa irritare ut jam dicam; attamen Gregorius XIII. speciali indulto anni 1582. quod incipit *cum aliàs*, illi concessit, ut cuicumque suo subdito etiam professo posset ex legitimâ causâ dare licentiam transcundi ad quamcumque aliam religionem, etiam laxiorem.

Dico 3. Extra societatem nemo præter Papam potest scholarium vota irritare; ipsa autem societas potest; quæ potestas primariò relidet in tota societate dum est collecta in generali congregatione, & jure ordinario residet in præposito Generali; in aliis verò inferioribus præpositis prout ab ipsâ fuerit communicata; imò in societate non solum est potestas dimittendi inferiora membra, sed etiam solemniter professos; hi tamen non possunt dimitti à votis liberi, idcoque hæc dimissio non continet voti irritationem, sed separationem à societatis convictu; sicuti possunt etiam aliarum religionum professi dimitti; alii verò in inferioribus gradibus constituti, ac præsertim scholares approbati, liberi à votis & vinculo religiosè dimitti possunt. Atque hanc vocamus potestatem irritandi talia vota. Sed societas non potest pro suo libitu illa irritare, sicuti Pater potest filii impuberis vota; (quia filii voluntas est inefficax ad se obligandum independenter à Patris voluntate) requiritur enim legitima causa sive antecedens sive subsequens admissionem, sine qua irritatio votorum ac religiosi dimissio esset nulla, etiamsi ipsemet dimittendus consentiret, ut colligitur ex ipsis Pontificum indultis, & societatis declaratione; quia pro sola sua voluntate non potest rescindere traditionem Deo factam. Hinc dum dicitur in const. parte 5. c. 4. *liberum tamen esse societati eos dimittere*, & in exam. c. 7. *si societas eos tenere voler*, intelligitur de libero arbitrio & voluntate, qua societas prudenter & ex justa causa vult aut non vult; non de solo absoluto arbitratu, & independenti à justâ causâ, & à quâvis conditione; imò ipsa ratio naturalis id dictat ac postulat.

LIBER IV.

De simplicibus castitatis, paupertatis & obedientiæ votis, quæ in societate JESU emittuntur.

CAPUT I. & II.

An votum castitatis scholarium societatis dirimat subsequens matrimonium, ac precedens ratum?

DICO 1. Hoc simplex castitatis votum ante Gregorii XIII. constitutionem, quæ incipit: *ascendente domino*, impedibat quidem sed non irritabat subsequens matrimonium; quia inhabilitas ad subsequens matrimonium est tantum ex institutione Ecclesiæ, annexa voto castitatis; sed isti voto simplici castitatis nondum erat tunc annexa; non enim videtur hoc votum fuisse comprehensum sub declaratione Bonifacii VIII. in cap. unico de voto in 6. quia ibi nomine *professionis* non includitur hæc traditio & acceptatio, seu incorporatio scholarium in societate; pontifex siquidem loquitur de professione perfectâ, & indissolubili. Jam verò post dictam constitutionem, istud votum quamdiu durat, reddit personam inhabilem ad matrimonium contrahendum ob novum jus conditum, quod expresse habetur in illa constitutione. cum enim pontifex dixisset neminem posse tollere istud votum præter summum Pontificem, vel societatem dimittendo personam, subdit: *neque ante hujusmodi dimissionem matrimonium contrahere, quin imò eos omnes ad contrahendum inhabiles, ac contractus hujusmodi nullos & irritos esse prout irritos facimus, & annullamus.* Quod decretum non tantum eos qui postea istud castitatis votum in societate emisisuti erant, comprehendit, sed etiam eos qui tunc in societate existentes jam prius illud emiserant. potuisse autem Pontificem hoc novum jus valide statuere ac stabile nemo est qui dubitet. Ecclesia enim, ut definit Conc. Trid. sess. 24. potest matrimonii impedimenta irritantia augere vel minuere.

Dico 2. Simplex castitatis votum, quod emittunt scholares in societate juxta veriorem sententiam, non dirimit præcedens matrimonium ratum. Sanch. Vasq. &c. probatur 1. quia ante constitutionem Gregorii XIII. *ascendente domino* anni 1584. non dirimebat matrimonium subsequens; ergo tunc non etiam dirimebat præcedens ratum, quamvis jam tunc constitueret statum perfectionis ac verè religiosum; effectus enim dirimendi matrimonium non ex vi voti aut statûs oritur, sed ex institutione Ecclesiæ. 2. post dictam constitutionem non videtur etiam illud dirimere, quia per illam nihil innovatum est circa hanc rem, sed tantum decrevit ut dirimeret deinceps matrimonium subsequens, nihil innovando circa præcedens ratum; sicut Ecclesia decrevit, ut sacri ordinis votum, dirimeret matrimonium contrahendum, seu subsequens, non tamen ratum prius contractum; & maximè cum hoc votum etiam nunc maneat semper simplex, non solemne, si quis ergo nunc post matrimonium ratum in societatem admittatur, statim post unum Noviciatûs annum debet admitti ad solemnem professionem, ut matrimonium ratum dirimat alioqui non videtur admittendus; quia communi jure Ecclesiæ & consuetudine non potest uxor compelli ad expectan-

pectandum nisi per unum annum post religionis ingressum, possetque repetere suum maritum.

CAPUT III.

Quibus mediis juvet societas subditos ad servandum castitatis votum?

Dico: Hæc sunt præcipua: 1. frequens oratio ac rerum cælestium meditatio ad obtinendam divinam gratiam. 2. manifestatio conscientiæ superiori pro vincendis tentationibus, valdè usitata & commendata ab antiquis Patribus. 3. corporis maceratio per abstinentiam, per laborem ac occupationem convenientem, & per sensuum externorum moderationem. 4. circumspectio in colloquio cum fœminis aut in litteris ad eas mittendis. 5. fuga nimiæ familiaritatis humanæque amicitiæ inter juvenes. 6. frequens usus confessionis & communionis.

CAPUT IV.

An Religiosæ paupertatis votum scholarium societatis reddat eos dominii incapaces?

Dico 1. Scholares societatis per votum paupertatis quod emittunt, non fiunt inhabiles ad dominium & proprietatem bonorum temporalium vel retinendam vel de novo acquirendam, ut habetur in bulla Gregorii XIII. *ascendente domino*; adeoque licitè possunt illorum proprietatem ac dominium aliquo tempore retinere; nempe quamdiu à superiore illi renunciare non jubentur; sed dum superior præscribit ac designat tempus ad relinquendum eorum dominium & possessionem, tunc statim obligantur ad abdicanda omnia non solum ex vi constitutionis quæ per se non obligat ad culpam, sed ex vi voti paupertatis quod per se obligat sub culpa mortali. Hinc retentio dominii illarum rerum quæ antè emissum votum possidebantur, est licita quamdiu non præcipitur earum abdicatio; quia votum sub eo modo fit, & non aliter; sed ut novi dominii acquisitio licita sit, oportet ut auctoritate & voluntate superioris acquiratur; si tamen acquiratur novum dominium rerum seu fructuum sine novâ ipsius dominii acceptatione per solam novam rei existentiam, tunc non est necessaria positiva facultas à superiore concessa, quia ipso jure concessa est. Ista autem dominii capacitas non est quid repugnans statui religioso; quia dominii incapacitas, quæ ex voto solemni provenit, non est de essentia statûs religiosi. Hinc votum simplex illam non inducit; religiosus dicitur civiliter mortuus magis affectu quàm ipsa reali rerum renunciatione. Unde

Dico 2. Hoc paupertatis explicatæ votum scholarium societatis est sufficientissimum ad constituendum verum statum religiosum, nihilque in tali statu obstat perfectioni acquirendæ, ut probatur ex bulla Gregorii XIII. & ratio est quia paupertas non habet determinatam pro omnibus religionibus mensuram, sed proportionatam uniuscujusque religionis fini, & ex antiquorum Monachorum exemplo confirmatur: ideo enim paupertas confert ad acquirendam perfectionem, quia rerum humanarum tollit curam, & vitat pericula, quæ ex hâc cura oriri solent, minuitque affectum: atqui hæc omnia prædictæ scholarium paupertati conveniunt, ergo &c. Deinde faciendo hoc votum vovent etiam se à se abdicaturos omnem bonorum proprietatem ac dominium, cum primùm jussi fuerint.

CAPUT V. & VI.

De faciendâ à scholaribus suorum bonorum distributione juxta regulam & votum.

Dico 1. Regula præscribit scholaribus, ut sua bona non donent consanguineis aut affinibus quatenus tales sunt, ob tres præcipuè rationes: 1. est ut inordinatus erga parentes affectus vitetur, 2. ut distributio non fiat inordinatè. 3. ut omnis fiducia quæ in parentum opibus collocari possit, tollatur & in Deum transferatur. Interdum tamen expedire illa eis donare asserо. 1. si ipsi indigeant. 2. si sic vitentur rixæ, inimicitiæ, scandala, lites &c. quando autem non est locus ea consanguineis distribuendi, tunc juxta propriam devotionem possunt ea in pia opera dispensare; prius tamen solutis debitis, si quæ sint. Societas autem in hæc bona distribuenda nullum jus habet, sed si verè indigeat, non erit huic constitutioni contrarium suam indigentiam proponere volenti sua bona distribuere.

Dico 2. Hujusmodi scholares ex vi voti tenentur in his rebus non usurpare proprietarium usum; sive tenentur non uti istis rebus juxta propriam suam auctoritatem & voluntatem, sed juxta superioris voluntatem aut regulam. Unde qui res suas distribuunt aut se illis abdicant sine superioris facultate, peccant contra votum paupertatis, maximè dum fit distributio in opera profana, ad quam videtur requiri peculiaris superioris directio; sed si fiat in opera pia, etiamsi non postuletur peculiaris superioris directio, cum illius facultate videtur licita, non obstante paupertatis voto. Hinc alienationes aut dispositiones ab iis factæ de propriis bonis sine superioris licentia, licet ipso facto non sint nullæ, sed validæ spectato naturæ jure; sunt enim illorum domini, & voluntariè illa donant, nullumque jus sive commune, sive speciale societatis ejusmodi donationes irritat; tamen sunt infirmæ & irritabiles per voluntatem superioris; quia religiosus non est sui juris, sed alieni per votum obedientiæ, neque habet voluntatem ad transferendum dominium sufficientem. idem dic, si quis ejusmodi scholaris conderet testamentum sine facultate superioris.

CAPUT VII.

De variis paupertatis observantiis in societate juxta Regulam.

Dico: Hæ observantiæ paupertatis juxta regulam, aliæ sunt circa usum negativum, aliæ circa positivum, circa usum negativum, 1. est nihil privatim habere in cubiculis de rebus ad cibum & potum spectantibus. 2. dum quid hujusmodi alicui in particulari mittitur, convertendum esse in usum communem. 3. præterea quæ ad actualem corporis usum requiruntur, nihil habere in cubiculis, spectans ad vestitum. 4. non habere librorum congeriem aliò secum exportandam. 5. nihil habere à privatis, clavi obseratum. 6. pro ministeriis spiritualibus nullum posse stipendium accipere. 7. nihil quamvis minimum dare vel accipere mutuò inter domesticos aut externos. Jam verò circâ paupertatis positivum usum, variæ sunt constitutiones, in quibus speciales circumstantiæ & actus ad paupertatis perfectionem pertinentes commendantur, v. gr. amplecti viliora, rerum necessariarum defectum experiri, mendicare &c.

CAPUT

CAPUT VIII.

Ad quem paupertatis usum obligentur iidem Religiosi ex vi voti?

Dico: Omnis usus rei ut propriæ prohibetur; quando autem res accipitur tantùm ad brevem usum, quo ista res non consumitur; tunc licèt ipsa res sit pretiosa, ordinariè tamen culpa est levis, v. gr. commodare librum, manuscripta &c. quia materia culpæ ibi non est ipsa res, sed ejus usus, qui, ordinariè loquendo, est quid leve. Jam verò circa ea, quæ in cap. præc. diximus, sic religiosi ex vi voti obligantur: 1. quoad quatuor primas observantias, nihil eorum quæ ibi recensentur, possunt accipere vel occultè tenere, vel de uno loco ad alium transferre sine superioris licentiâ tacitâ vel expresâ, cum eâ ritè obtentâ possunt. 2. circa quintam observantiam de usu clavis, idem dicendum est; id est cum facultate licèt, sine eâ non licèt. 3. circa sextam, sitne contra votum paupertatis recipere aliquid stipendii præcisè pro ministeriis, adeoque peccatum mortale ubi est materia gravis; valdè agitatum est ac discussum in utramque partem in secunda congregatione generali, ac tandem statutum ut ista constitutio gravissima de non accipiendo stipendio pro ministeriis, &c. diligenter observaretur, ita ut in quinta congreg. generali decr. 1. prohibeatur ipsimet præposito generali in ea dispensare. 4. circa septimam nil occurrit addendum quo ad obligationem in conscientia, præter generales regulas datis de voto paupertatis. Quæ verò adduntur circa positivum paupertatis usum, ordinariè magis ad perfectionem, quàm ad rigorosam obligationem pertinent.

CAPUT IX. & X.

De paupertate domuum professarum societatis propriâ.

Dico 1. Domus professæ Societatis sunt incapaces omnis dominii bonorum immobilium, etiam in communi ex prima Bulla Pauli tertii. Possunt tamen habere dominium in communi rerum mobilium, quas ad actualem usum possident, uti & rei immobilis quæ solum ad habitationem, vel ad alium ejusmodi usum, v. gr. ad recreationem religiosis necessariam, inserviunt, non verò ad redditus & proventus ex quibus religiosi sustententur; adeoque non possunt habere certos & stabiles redditus ad quascumque expensas, sive ædificiorum domûs, sive fabricæ templi, sive sacristiæ, sive sustentationis tam professorum, quàm omnium aliorum, qui eos adjuvant vel in spiritualibus vel in temporalibus, quemcumque societatis gradum teneant, etiam novitii & famuli. Unde

Dico 2. Domus professæ nullos possunt habere census aut redditus annuos, nec ullum proprium jus sive civile sive naturale ad illos, aut ad aliquas pensiones temporales, v. gr. 6. aut 5. annorum, acquirere; nec ullas possessiones, domos, vineas, agros, hortos, &c. habere exceptis hisce quas possunt habere: 1. domum ordinariam in qua habitent religiosi, cum Ecclesiâ ad sacra mysteria celebranda, & cum horto contiguo ad quotidianum religiosorum usum. 2. aliam domum separatam cum horto ad extraordinarium Religiosorum usum, id est ad aliquod corporis & spiritûs levamen; fructus aut olera ex hujusmodi locis provenientia possunt in usum domûs converti, sed non in alium; omnis enim alia utilitas ex illis prohibita est in 6. p. const. cap. 20. item non possunt habere possessionum usum-fructum, etiamsi foret absque illorum dominio aut proprietate, vel jus utendi; purum tamen jus facti, sive nudus facti usus non est prohibitus nec istarum domuum paupertati repugnat. Denique si domui professæ legatum non habens conditionem adjunctam paupertati ejus repugnantem aut iniquam, cum conditione vel sine conditione ut in societatis utilitatem convertatur eo modo quo licitè poterit, relinquatur, validum est legatum, & à Societate acceptari potest ad usum suæ paupertati convenientem, illud nempe si sit bonum immobile, vendendo &c.

Dico 3. Hic perfectæ paupertatis modus valdè convenit societati, utpote vitam contemplativam & activam profitenti; quia juxta D. Tho. perfectius est ut religio, quæ ad contemplandum, & ad contemplata aliis tradendum instituta est, paupertatem in communi profiteatur; maximam enim sollicitudinem in spiritualibus profitetur, ideoque assumere debet eum vivendi modum, qui minimam sollicitudinem in temporalibus contineat: in administratione siquidem bonorum immobilium, quæ necessaria est ad eorum conservationem, defensionem, fructificationem, fructuum perceptionem, venditionem, commutationem, longè major sollicitudo reperitur, quàm in procuratione eleemosynarum ad vivendum necessariarum, uti id probatur Christi & Apostolorum exemplo. Nec huic vivendi modo Clericalis habitus societatis adversatur, nec ob id minuitur libertas ac efficacia prædicandi verbum Dei. Cæterùm juxta constitutiones societatis, hæ domus professæ debent esse parvo numero, nec possunt collegiorum, aut domuum probationis bonis uti, nisi in his tribus casibus. 1. in rebus minimis; nam hæ pro nihilo habentur. 2. professi, qui senio confecti aut infirmitate gravati in vinea domini laborare non valent, habitare in collegiis & eorum redditibus ali possunt. 3. item si collegiis sint necessarii vel ad litterarum officia, vel ad eorum regimen.

CAPUT XI.

De paupertate collegiorum & domuum probationis societatis?

Dico 1. Collegia & domus probationis societatis non profitentur paupertatem in communi tum quoad bona mobilia tum quoad immobilia aut redditus, eorumque sunt capacia; imò sine his sufficientibus ad moderatam religiosorum sustentationem in eo numero, qui pro cujusque collegii aut domûs probationis qualitate, ministeriis, ac disciplina juxta Conc. Trid. sess. 25. c. 3. requiruntur, admitti aut fundari non debent, ut habetur ex bullis pontificiis & ex societatis constitutionibus; cùm enim ista collegia instituta sint, ut essent quædam societatis professæ seminaria ad amplectenda litterarum studia simul cum pietate, ideò meritò provisum est, ut sufficienter redditus ad vitæ necessaria haberent, ne earum rerum sollicitudo quietem ad studium & pietatem necessariam impediret.

Dico 2. Collegia & domûs probationis Societatis tenentur servare specialem paupertatis modum in suorum bonorum administratione; hæc enim non est in ipsis collegiis ac domibus probationis primò & principaliter, sed est penes societatem professam & Generalem, cujus nomine ista bona administrantur.

Dico

Dico 3. Eadem collegia & domus sunt capaces hæreditatis, ita ut ipso jure succedant Religiosis qui vota Societatis in eis emiserunt, prout aliæ Religiones habentes bona in communi, solent succedere, ut suprà dictum est; nec possunt redditus aut eleemosynas admittere intuitu spiritualium operum, aut sub speciali obligatione ea præstandi, v. gr. missas, sepulchralia, stipendia &c. imò & commendatur moderatio in eleemosynis quibusdam accipiendis.

CAPUT XII.

An ex voto obedientiæ possint obligari Religiosi Societatis in quâcumque materiâ honestâ?

Dico 1. Prælati Societatis, sicuti aliarum Religionum Prælati, possunt præcipere suis Religiosis sub culpa etiam gravi pro materiæ qualitate per duplicem potestatem; nempe potestatem dominativam ex vi voti obedientiæ Religiosæ, & per potestatem spiritualis jurisdictionis ex vi subjectionis Religiosæ. Ex potestate dominativa oritur obligatio Religionis vi voti; ex potestate jurisdictionis oritur obligatio obedientiæ vel alterius virtutis, in qua actus præceptus ponitur per suam materiam, vi subjectionis. Non agimus hic de potestate jurisdictionis & ejus actu ac obligatione, sed de potestate dominativa ex vi voti obligante. Quare

Dico 2. Materia hujus voti in Societate est amplissima: Sic enim S. Ignatius 9. parte constit. c. 3. §. 20. explicat præpositi generalis potestatem; *generatim loquendo in omnibus rebus quæ ad propositum Societati finem perfectionis est, auxilium proximorum & ad gloriam Dei faciunt, omnibus præcipere in virtute obedientiæ possit*: Quidquid igitur honestum & simul aptum est ad istum Societatis finem, sub obligatione voti potest præcipere; non verò omne aliud quod ad istum finem non pertinet; non enim videtur data esse superioribus major potestas, tam ex intentione voventium, quàm ex intentione instituentium & approbantium Societatis institutum. An autem ii, qui quartum professorum votum non emiserunt, possint ex rigore præcepti obedientiæ obligari ad obeundas difficiles missiones, quales sunt inter Indos & alios infideles, quidquid sit de aliis Religiosis, existimo omnes veros Societatis Religiosos posse in virtute sanctæ obedientiæ ad has missiones, per se loquendo, & seclusis accidentalibus circumstantiis & casibus particularibus, obligari; quia videtur hoc satis expressum in constitutionibus Societatis 9. p. c. 3. 5. 9. & quia hæ missiones sunt valdè congruæ & necessariæ ad finem Societatis. Non tamen hinc infero posse etiam præcipi omnes alias actiones & peregrinationes, quamvis minùs difficiles; non enim illæ ad finem & institutum Societatis semper possunt conducere.

CAPUT XIII. XIV. & XV.

De perfectionibus obedientiæ in Societate ad consilium, non ad necessitatem præcepti, pertinentibus.

Nota: In obedientia tria concurrunt: executio rei jussæ, voluntas eam exequendi, & judicium intellectus imperantis istam executionem & voluntatem. Quare de his tribus dicamus.

Dico 1. Executio quidem rei jussæ, est quidem obligatoria & de præcepto obedientiæ, sed modus exequendi est de consilio; & hujus perfectiones sunt exequi rem vel ad solum superioris nutum sine expresso præcepto, sine præmissa excusatione, sine morâ, diligenter, accuratè, integrè.

Dico 2. Voluntas exequendi quidem præcisè quod præceptum est, sufficit ad non violandum obediendi præceptum; sed ut sit specificus obedientiæ actus debet velle exequi, quia præceptum est, seu ex formali obediendi motivo. Atque hæc voluntas est de substantia obedientiæ; nunc de ejus perfectione, quæ ad consilium pertinet; atque hæc est: 1. pura & formalis intentio obediendi ob præcepti obligationem, & ob implendam superioris voluntatem, vel potius Dei in illa inclusam: 2. libenter & sine ulla affectione contrariâ præceptum exequi. 3. affici erga rem præceptam. 4. benè etiam affici erga Prælatum præcipientem.

Dico 3. Obedientiæ perfectio ex parte intellectûs, est ut obediatur superiori, non ut homini, sed ut Deo, & ut sit cœca; quod utrumque est conforme Scripturæ & Patrum dictis. Cùm autem voluntas in agendo seu in obediendo dependeat ab intellectu illuminante, dirigente, & objectum proponente, hinc quò major erit intellectûs attentio, plenior alienæ aut contrariæ cogitationis carentia, altior consideratio; eò perfectior erit voluntatis obedientis actio, seu obedientia perfectior ex parte intellectûs; idcirco consideratio Dei in superiore præcipiente tanquam ejus præceptum à Deo egrederetur, non est falsa apprehensio, sed vera mentis elevatio ad supremum motivum ob quod homini obeditur, sive ob divinam voluntatem & authoritatem; nec Religiosus seu obediendo, judicat superiorem falli non posse vel ignorantiâ vel ex pravo affectu, sed in eo quod credit non esse malum nec inutile ad finem intentum, se sinit dirigi ac regi authoritate superioris, conformando suum judicium illius judicio, ex fide quidem humanâ, sed fundata in spe Divinæ Providentiæ erga superiorem præcipientem. In dubio autem an id quod præcipitur, sit licitum, nec-nè, ordinariè juxta DD. standum est superioris judicio, deponendo dubium sive negativum sive positivum, modò istius obedientiæ materia non judicetur intrinsecè mala. Hinc patet quomodo sit exhibenda superiori obedientia cœca, non inquirendo curiosè rationes & causas præcepti, nec nitendo propriæ prudentiæ; sed per prudentiam spiritualem & supernaturalem sinendo se regi judicio superioris. Atque hic modus obediendi non tantum rectus & sanctus est, sed etiam ita placet Deo, ut interdum etiam in materiâ seu actione de se illicitâ ob sanctam obedientis simplicitatem, per miracula illum approbarit.

CAPUT XVI. & XVII.

De promissione ingrediendi Societatem quam Scholares approbati faciunt simul cum tribus votis substantialibus.

Nota: Postquam Scholaris Societatis tria vota Religionis emisit, subdit: *& promitto eamdem Societatem me ingressurum ut vitam in ea perpetuò degam, omnia intelligendo juxta ipsius Societatis constitutiones.*

Dico 1. Ista promissio est verum ac proprium votum à tribus primis distinctum, uti declaravit congregatio 5. generalis can. 2. fit enim ista promissio Deo, ejusque materia est omninò distincta à tribus primis votis; ergo &c. Deinde hoc votum est eorum statui conveniens, ut patet ex bullis Pontificum;

est enim de meliori bono, & de majori perfectione in eodem statu Religionis; & est utile, quia cum nondum existant in termino Religiosi statûs, sintque adhuc in viâ ad illum; si id votum non facerent, volentes permanere in assumpto gradu, non possent ad ulterius progrediendum, & ad alium assumendum cogi.

Dico 2. Scholares Societatis ex vi hujus voti seu promissionis non tenentur quidem procurare prædictum Societatis ingressum sive ulteriorem, quamvis simpliciter id facere non prohibeantur, & interdum possint debito modo illum postulare, aut ejus executionem in memoriam revocare; sed tenentur gradum à superiore præscriptum ac determinatum acceptare, sive sit professorum, sive sit coadjutorum formatorum, uti declaratum est in 7. congregatione generali can. 15. Si verò Scholari approbato assignaretur temporalium coadjutorum gradus, quamvis ad majorem perfectionem ex vi regulæ in Exam. c. 1. §. 11. dicentis: *omnes qui recipiuntur in Societate, debere quantum ex parte sua est, ingredi indifferentes, ut in quocumque gradu ejus, arbitrio superioris, constituantur*, teneretur eum acceptare; præcisè tamen ex vi sui voti seu promissionis, an sub obligatione teneretur illum acceptare, non satis res certa apparet, nisi à principio fuisset sub ista specifica conditione in dubio admissus. Quoad coadjutorem spiritualem formatum attinet, hic adhuc potest, volente Generali, transire ad gradum professorum. Denique Scholaris si per modum gratiæ tantùm ad ulteriorem gradum, v. gr. professorum invitetur, potest eum recusare sine suæ promissionis violatione; quia cum offeratur ut gratia ac favor, non datur invito; secùs autem, quando istum ulteriorem ei acceptandum injungit gradum ex ipsius voti obligatione; quod tunc fit, quandocumque superior ex definitâ voluntate & quasi decreto illum injungit, etiamsi obedientiæ præceptum non imponat; tunc enim votum seu promissio ingredi Societatem statim obligat; quia conditio in ea inclusa impletur, id est superior qui habet potestatem, istum ingressum postulat; ita tamen statim obligat, ut semper detur locus semel atque iterum recurrendi ad eumdem superiorem, & proponendi si quid occurrerit; uti expresè habetur in 7. congreg. suprà citatâ.

LIBER V.

De Scholasticis ac studiis Societatis JESU tam domesticis, quàm externis.

CAPUT I.

An ritè in Societate designetur aliquis Religiosorum gradus ad litteras perdiscendas?

Dico 1. Certum est, & videtur de fide, studia litterarum saltem Sacrarum statui Religioso maximè congruere. *Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me* Ps. 118. *quia tu scientiam repulisti, repellam te*, Oseæ 4. idque confirmatur ex Hier. Cassian. Euseb. &c. Ratio est quia litterarum studium præsertim Sacrarum est necessarium ad perfectionem vitæ tam activæ quàm passivæ. Hinc

Dico 2. In statu Religioso, cujus finis est non solùm contemplari, sed etiam contemplata aliis tradere, necessaria est non vulgaris scientia; ad hoc enim perfecta rerum omnium quæ ad fidem & mores pertinent, notitia requiritur; adeoque opus est ut ejusmodi Religiosi isti notitiæ ac scientiæ perfectè acquirendæ in suo statu incumbant, maximè dum adhuc juvenes sunt; quia illa ætas magis studiis est apta. Ideo

Dico 3. Convenientissimè in Societate institutus est prior aliquis Religionis gradus, in quo Religiosi juvenes præcipuè litteris simul cum pietate vacent; sic enim litteræ sunt instrumenta virtutis & actionum ad salutem animarum relatarum; nec à Dei contemplatione mentem avocant, tempusque quod illis impenditur, nihil Religionis perfectioni officit imò ipsi antiqui Monachi etiam litterarum studium plurimùm colebant.

CAPUT II. & III.

An litterarum humaniorum & linguarum, Philosophiæque studia Religiosis Societatis conveniant, & ritè instituta sint?

Dico 1. Humaniorum litterarum, linguarum & liberalium artium eruditio maximè utilis ac necessaria est Evangelii operariis, ut videre est in S. Paulo, August. Hier. Athan. Basil. &c. nec statui Religioso repugnat; nam Augustinus, Hieronymus aliique Doctores istis litteris instructissimi, ipsi fuerunt Religiosi. Hinc juniores Societatis Religiosos, priusquam Theologiæ Scholasticæ studiis aut Sacræ Scripturæ interpretationi ac intelligentiæ incumbant, decet istis inferioribus litteris, Rhetorica, Dialectica, Philosophiâ, linguæ Latinæ, Græcæ ac Hebraïcæ præcipuè ad confutandos Hæreticos diligenter ac plenè instrui.

Dico 2. Ad prædictæ doctrinæ addiscendæ progressum institutus est optimus ordo incipiendo à studio linguæ Latinæ ac Philosophiæ antequam Sacræ Doctrinæ vacetur; commendatur iis sancta diligentia, & scopus sublimis proponitur; id est non curiositas, quæstus, vanitas, aut inanis gloria, sed propria & aliena salus. Ac deinde apta ad faciendum in doctrina progressum subsidia, sive corporalia, v. gr. Collegiorum redditus pro sustentatione, Bibliotheca, papyrus, &c. sive spiritualia, v. gr. recta intentio, pietatis exercitia, eruditi professores, vigilantes superiores, &c. constituta sunt.

CAPUT IV. & V.

De publicis Societatis Scholis, & susceptâ puerorum institutione.

Dico 1. Omisso errore Licinii Imperatoris, Juliani Apostatæ, Wicleffi, Lutheri, qui scholas publicas tanquam perniciosas damnarunt, certum est non tantùm contra fidem & universalem Ecclesiæ consensum ac traditionem, sed etiam contra naturalem rationem & experientiam illas esse Reipublicæ Christianæ utilissimas ac necessarias; deinde certum est etiam munus docendi in istis scholis publicis ac universitatibus posse optimè convenire statui Religioso, & hoc munus in magnam Ecclesiæ utilitatem fuisse à societate assumptum; cum olim fuisse ejusmodi doctrinam à viris Religiosis frequentiùs traditam publicè, constet, ut etiam nunc testantur eorum scripta ac historiæ. Unde infertur potuisse optimè institui Religionem, quæ inter suas alias actiones munus docendi publicè in Ecclesia

quas-

quascumque doctrinas statui Religioso accommodatas susciperet, imò & proprias universitates sub suo magisterio ac regimine ad defendendam Ecclesiam haberet ex Pontificia commissione. Sed quamvis societas proprias possit habere universitates & collegia in quibus tam suos quàm externos discipulos istas scientias publicè doceat; non tamen prohibetur ex vi sui instituti, quominùs in universitatibus generalibus idem ministerium possit admittere, si servata paupertate quam profitetur & exclusis omnis ambitionis & negociationis sæcularis occasionibus, ei offeratur. Imò nostri professores possunt in illis gradum litterarium & locum accipere, modò non fiant sumptus qui pauperes non deceant.

Dico 2. Non est novum nec alienum à Religioso statu docere pueros quascumque inferiores disciplinas, quæ sint quasi principia vel fundamenta perfectioris doctrinæ; ut constat ex patribus & antiquis historiis puerorum institutionem tanquam piam & Ecclesiæ valdè utilem fuisse à viris Religiosis susceptam; hocque officium non indecorum tempore opportuno à societate peculiari curà assumptum est tanquam suæ institutioni ac fini consentaneum.

CAPUT VI.

De convenientibus subsidiis quibus societas utitur ad externorum scholarium institutionem.

Nota: Duo sunt quæ in scholarium institutione requiruntur; profectus in doctrina, & virtute. Ad hæc duo consequenda societas adhibet apta subsidia, quæ sunt hæc sequentia:

Dico 1. Subsidia quæ ad virtutem acquirendam adhibet societas in suis gymnasiis, hæc sunt: menstrua peccatorum confessio, quotidiana Missæ auditio, Christianæ Doctrinæ traditio, piæ exhortationes, oratio in scholæ initio, librorum prælegendorum qui nihil bonis moribus noxium contineant, delectus &c.

Dico 2. Subsidia ad doctrinæ progressum hæc sunt: magistrorum eruditio, vigilantia, & diligentia, ordo ac methodus tum in doctrina tradenda, tum in disputationibus, compositionibus, publicisque ac privatis exercitationibus scholasticis habendis; punitio ac correctio delinquentium, præmium proficientium ac diligentiorum, &c.

LIBER VI.

De professione quæ in Societate JESU fit, ac de iis quæ illam antecedunt & consequuntur.

CAPUT I.

An professio in Societate convenienter per longum tempus differatur?

Dico: Justissimis de causis tempus solemnis professionis in Societatis instituto non est certa lege definitum ob varias causas & conditiones ad eam requisitas; ad professionem enim quatuor votorum requiritur jure ordinario Sacerdotium, ætas ad minimum 25. annorum, non mediocris in litteris eruditio, & in virtute ac moribus conspicuis magna probatio. Hoc autem tempus dicitur in examine cap. 1. & 4. debere esse ad minimum ultra biennium, quod ad multos annos ordinariè prolongatur, licet interdum statim post biennium possit quis ob causas valdè speciales admitti ad professionem quatuor votorum; sed ad solemnem trium votorum professionem requiruntur septem anni Religionis ad minimum, in 5. p. const. c. 7. nempe de lege ordinaria. Quot verò anni ultra biennium Novitiatûs, debeant intercedere ante solemnem professionem, nil Societas determinavit; sed tantum declaravit eos qui ad professionem admittendi sunt, debere esse in vita ac moribus diu probatos; ordinariè post biennium requiritur saltem totum studiorum tempus. Sic Societas potest melius & certius cognoscere suorum Religiosorum promovendorum doctrinam, mores, vitam, &c. ipsique Religiosi toto isto diuturnæ probationis tempore cautiùs vivunt, exactius regulam observant, vigilantius se continent; adeoque ista probationis diuturnitas & Religioni & Religiosis valdè utilis est, ac convenit; atque Apostolica approbatione munita est; nec est quid novum, cum Cassianus lib. 4. de inst. renunc. c. 3. 7. & 8. indicet probationem juniorum ad Monachatum per multa experimenta consuevisse fieri, nullâ temporis determinatione adhibitâ &c.

CAPUT II. & III.

De tertio probationis anno ante professionem, & de voto obedientiæ circa puerorum institutionem.

Dico 1. Scholares in Societate studiis absolutis, antequam vel professi vel coadjutores spirituales formati fiant, debent tertium probationis annum agere, qui tamen non est de substantia vel omnino necessarius ad valorem professionis; quia nec in constitutionibus Societatis, nec in bullâ Pontificis ulla necessitas inditatur; nec biennium probationis, ut suprà diximus, est de substantia professionis; sed ad hujus valorem solummodò unus integer annus juxta Conc. Trid. requiritur. Iste igitur tertius annus tantum ex vi regulæ requiritur, adeoque in hoc potest Generalis dispensare. Hic annus transigendus est in variis devotionis & humilitatis exercitiis & spiritualibus institutionibus, &c. ad acquirendam summam virtutum perfectionem ante professionis emissionem.

Dico 2. In forma professionis solemnis sive quatuor sive trium votorum additur specialis quædam voti obedientiæ determinatio circa puerorum eruditionem his verbis: *& secundum eam* (nempe obedientiam, quæ vovetur, *peculiarem curam circa puerorum eruditionem*; &c. seu vovetur suscipere curam erudiendi pueros ac rudes quando à superiore jubebitur; hoc enim ministerium specialiter in formâ voti obedientiæ exprimitur tanquam unum ex præcipuis ministeriis majori cum curâ ac diligentiâ exercendis, etiamsi id fiat non tam propter novam obligationem contrahendam, quàm propter ministerium commendandum; *uti dicitur* sic p. 5. constit. c. 3. *promissio docendorum puerorum ac rudium hominum juxta litteras Apostolicas & constitutiones non inducit aliam obligationem quam reliqua spiritualia exercitia, quæ ad auxilium proximorum adhibentur, cujusmodi sunt confessiones*, &c.

CAPUT IV.

De voto obedientiæ erga Summum Pontificem quod professi Societatis emittunt circa missiones.

Nota. Dum professi Societatis emittunt sua tria vota solemnia, addunt hoc quartum: *insuper promitto specialem obedientiam Summo Pontifici circa missiones, prout in iisdem litteris Apostolicis & constitutionibus continetur.* Materia autem hujus voti in exam. c. 1. §. 5. sic exprimitur: *professa Societas præter tria vota, votum facit expressum Summo Pontifici, &c. ad proficiscendum sine excusatione non petito viatico, quocumque gentium ejus sanctitas jusserit, inter fideles & infideles, ad res quæ ad divinum cultum, & Religionis Christianæ bonum spectant.* Unde sub hoc votum cadunt hæc sequentia: proficisci quocumque jusserit Pontifex, etiam ad Indias pro rebus quæ ad divinum cultum & Christianæ Religionis pertinent bonum, non expectato aut petito viatico, id est non detrectando missionem ob viatici carentiam; sine tergiversatione aut excusatione, nempe sine excusatione voluntatis, quæ includit absolutum decretum non eundi, non verò sine excusatione rationis, quæ in sola rationabilis impedimenti expositione consistit; & manere ubi jusserit, ibique diligenter ac strenuè functiones ob quas mittitur, peragere, id est spiritualia ministeria Societatis propria exercere; ac redire ab eo loco, si jussus à Papa fuerit. Hinc

Dico 1. Ejusmodi votum est pium & sanctum; est enim de re optima, & ob optimum finem; quia per illud unicè intenditur commune Ecclesiæ bonum, proximorum salus, fidei defensio ac propagatio; estque distinctum à voto obedientiæ purè Monachorum, qui non videntur ex vi obedientiæ, sicut professi Societatis ex vi sui voti quarti, obligari ad eundum in Indias, vel in Turciam, quoties à Pontifice jussi fuerint. An autem Religiosi aliarum Religionum Mendicantium ad id obligarentur ex vi sui voti obedientiæ, si à Papa juberentur, posset esse dubium.

Dico 2. Probabile est hoc votum non tantum fieri ad majorem humilitatem, mortificationem, & propriæ voluntatis abnegationem, sed etiam addere majorem obligationem quasi intensivam ob specialem promissionem talis materiæ specificatæ, & tali quidem personæ, id est Papæ factam; etiamsi fortè non addat extensivam, id est non addat obligationem diversæ rationis, ac virtutis, aut ad novos actus non extendatur: quin imò probabiliter defendi potest addere novam aliquam obligationem ex parte materiæ, ita ut in aliquibus casibus possit hoc votum obligare professos ad aliquid, in quibus alii ex vi generalis voti obedientiæ præcisè non obligarentur, v. gr. proficisci ad Missiones Indicas sine petito viatico, sine excusatione, &c. unde professi sub gravi obligatione tenentur semper esse parati ad obediendum circa missiones, ad actualem verò obligationem videtur requiri præceptum, sicut in aliis rebus ad generale obedientiæ votum spectantibus.

Dico 3. Solemnitatem hujus voti probabile est consistere in traditione ex utraque parte irrevocabili adjunctâ promissioni quàm facit de seipso profitens, quoad hunc missionum effectum.

CAPUT V.

De modo emittendi professionem in Societate.

Dico 1. Substantialis forma professionis ex parte profitentis, est emissio votorum dicendo: *Ego N. professionem facio, & promitto omnipotenti Deo &c. perpetuam castitatem, paupertatem, obedientiam, & secundum eam, peculiarem curam circa puerorum eruditionem &c. insuper promitto specialem obedientiam Summo Pontifici circa missiones*, &c. ex parte autem acceptantis, est potestas quæ jure ordinario residet in sola Generali; nec eam debet delegare generatim provincialibus, nisi fortè pro Indiis; sed eam delegat pro singulis personis.

Dico 2. Quoad accidentalem professionis normam, hæc sunt. 1. Prærequiritur defensio Thesium Philosophiæ ac Theologiæ quatuor argumentantibus, cum doctrinæ sufficientia; triduò ostiatim mendicare, spiritualia exercitia facere. 2. Professio facienda est coram domesticis & externis qui Missæ Sacrificio interfuerint; & præmittitur Missæ Sacrificium publicè ab eo qui professionem admissurus est; finitoque Sacrificio habens in manibus Vener. Sacramentum, vertit se ad illum qui professionem emissurus est, & sic illius professionem audit. 3. Is qui professionem emissurus est, dictâ confessione generali, voce altâ prædictam professionis formam ex scripto legit, quâ finitâ SS. Eucharistiæ Sacramentum sumit de manibus ejus qui professionem admittit, & scriptam accipit professionem è professi manu, in signum acceptationis, quamvis ista scriptæ professionis acceptio non sit de necessitate, sed de consuetudine.

CAPUT VI.

De voto simplici non relaxandi paupertatem quæ in Societate vovetur.

Nota: Peractâ prædictâ professione, professus separatim in sacristia vel in alio simili loco coram eodem superiore vel alio Sacerdote qui professionem acceptavit, & aliquibus domesticis, & interdum nonnullis externis, alia quinque vota simplicia emittit, de quibus singillatim dicemus. Nunc de primo non assentiendi paupertatis relaxationi, quo professus promittit Deo se nunquam acturum quacumque ratione vel consensurum ut, quæ ordinata sunt circa paupertatem in constitutionibus Societatis, immutentur, nisi quando ex justa causa rerum exigentium videretur paupertas restringenda magis. Circa quod

Dico 1. Finis hujus voti est, ut firmus Religionis murus, quem naturæ humanæ hostis semper nititur labefactare, integer servetur, id est paupertas; ejus materia, est nec procurare, nec consentire ut in ipso paupertatis jure, quod Societas sancivit, relaxatio fiat; ejus obligatio est negatio quâ duæ actiones sunt vetitæ: 1. Si contingeret in congregatione Generali agi de hoc puncto, ferre suffragium ut paupertas relaxetur. 2. Quocumque modo procurare, ut talis relaxatio fiat; adeoque hoc votum est purè negativum, obligatque tantum ad non agendum. Si autem in aliquo eventu dubitaret an expediret ejusmodi relaxationem facere, non videtur fore contra hoc votum rem ipsam discutere, rationes in utramque partem proponere, & quid probabilius appareret, proponere, totamque dubitationem & ejus rationes Summo Pontifici proponere, ut ipse statueret, quod toti Religioni magis con-

gruere

gruère judicaret. Attamen si Papa motu proprio ejusmodi paupertatis relaxationem concederet, probabilius arbitror professos non teneri istam concessionem non acceptare; quia nihil procurant, nec sunt causa istius mutationis.

Dico 2. Hujus voti obligatio non tantum extenditur ad non relaxandam professorum & domuum professarum paupertatem, sed etiam ad non relaxanda ea quæ pertinent ad paupertatem Scholarium, collegiorum & probationis domuum, ut patet ex voti formula.

CAPUT VII. & VIII.

De voto non ambiendi dignitates, quod Societatis professi emittunt.

Nota: Hujus voti forma est hæc: *præterea promitto nunquam me acturum vel prætensurum, ne indirectè quidem, ut in aliquam Prælationem vel dignitatem in Societate eligar aut promovear. promitto præterea nunquam me curaturum prætensurum-vè extra Societatem Prælationem aliquam vel dignitatem, nec consensurum in mei electionem quantum in me fuerit, nisi coactum obedientia ejus, qui mihi præcipere potest sub pœna peccati.*

Dico 1. Si juxta quosdam DD. illicitum sit appetere aut procurare Episcopalem aliam-vè Prælationem, utpotè quid ad ambitionem vel præsumptionem pertinens, tunc clarum est votum non ambiendi nec procurandi istam rem illicitam esse optimum; sed licèt supponamus ambire aut procurare aliquam Prælationem esse rem indifferentem, tamen illam non procurare ob justum ac sanctum finem, quo honestetur, est laudabile ac bonum; imo & melius; adeoque votum de eo est optimum. Hoc verò votum non violatur, dum quis solo affectu & appetitu interno desiderat Prælationem, quamvis posset in hoc aliunde peccare, quia desiderare præcisè, non est *prætendere*, *procurare*, aut *agere* aliquid ad illam obtinendam; adeoque in voto non continetur; imò facere aliquid ex hoc desiderio quod solum ordinatur ad majorem ipsius desiderantis capacitatem aut dignitatem, v. gr. diligentius studiis vacare, &c. nondum videtur esse etiam indirecta prætensio, modò absit exterior negociatio aut inductio ad Prælationem obtinendam.

Dico 2. Nomine *Prælationis* aut *dignitatis* in hoc voto intelligitur quæcumque dignitas Ecclesiastica, aut munus ratione sui habens propriam & spiritualem jurisdictionem in subditos, v. gr. extra Societatem Episcopatus, Cardinalatus, &c. & intra Societatem munus Generalis, Provincialis, Præpositi & Rectoris Collegii aut Domûs probationis; item Vicarii Generalis, Commissarii seu visitatoris; non tamen officium Ministri, Magistri Novitiorum, nec officium concionandi, docendi, gradus Magisterii aut Doctoratûs, &c. sed probabiliter sub hoc voto comprehenditur etiam munus Electoris in congregatione Generali ad eligendum Generalem. De electione in procuratorem pro congregatione procuratorum, fortè non videtur idem dicendum. Quoad pœnam hujus voti transgressoribus impositam, hæc est pro iis qui intra Societatem directè vel indirectè Prælationem procurant: incapacitas & inhabilitas ad quamvis Prælationem intra eamdem Societatem, nempe post sententiam criminis declaratoriam; pro iis qui dignitatem extra Societatem ambiverint, nulla pœna designata habetur.

Dico 3. Votum etiam, quod professi Societatis faciunt non acceptandi dignitatem extra Societatem, nisi coacti obedientiâ ejus qui eis præcipere potest sub pœna peccati, non tantum juxta D. Thom. ex objecto est laudabile, quia Episcopalis aut alius ejusmodi status, licèt perfectus, est periculosus; ideoque multi Sancti eum recusaverunt ac fugerunt; sed etiam Societati est maximè congruum, ut non privetur præstantioribus subditis; & licèt in rebus ordinariis perfectius ac melius sit ad nutum sine expresso præcepto obedire, non tamen in gravioribus, in quibus vel animæ periculum, vel proprii honoris ac commodi affectus timeri potest; ideoque melius est non acceptare sine expresso præcepto.

CAPUT IX.

De voto quod professi Societatis emittunt, audiendi consilia Generalis, si fiant Episcopi.

Dico 1. Licèt Religiosus professus ad Episcopatum assumptus ab obedientia Prælati cujusvis regularis sit liber, solique Papæ subjiciatur; tamen semper eget consiliis & rectis admonitionibus, maximè in animarum regimine; ideoque vovet se nunquam derectaturum Generalis consilium, seque illud secuturum, si melius & gratius Deo esse judicaverit; adeoque tenetur ex vi hujus voti audire consilium quod vel ptæpositus Generalis per se, vel alius ab eo substitutus dare dignabitur in iis, quæ vel ad propriæ animæ salutem, vel ad debitam Episcopalis muneris administrationem pertinent; non verò in aliis, v. gt. in studiis, bonis temporalibus, &c. secundum se spectatis paratusque esse ad illud sequendum, si judicaverit esse melius, quam quod sibi in mentem venerit. Non tenetur tamen Generalis speciali obligatione illud dare, nisi ex ordinaria charitatis lege.

Dico 2. Professus Societatis jam factus Episcopus, aut Cardinalis liber est à voti obligatione non procurandi dignitatem vel Prælationem, aut non eam acceptandi sine præcepto, per subtractionem materiæ; quia hujus voti materia non est ambitio vel procuratio dignitatis absolutè sumpta, sed respectivè; id est respectu ejus qui adhuc permanet in puro Religioso Societatis statu, ita ut sensus hujus voti sit, non procurandi vel acceptandi transitum è Religione ad talem dignitatem; facto autem semel transitu, evacuata est voti materia; quia omnis alius transitus jam non est ejusdem rationis. Hinc Episcopus aut Cardinalis Societatis non peccat contra hoc votum procurando aliam majorem dignitatem, vel acceptando illam sine præcepto; quia jam non est hujus voti materia; imò si simplex Religiosus professus immediatè ad papatum deligeretur, aut sui electionem procuraret, videtur probabilius non facturus contra istud votum; quia intentio istius voti solum videtur dirigi ad Prælationes particulares, & à tota Religione condistinctas, non verò ad illam universalissimam dignitatem supra omnem Religionem, ipsamque etiam Societatem. Unde si contingeret ejusmodi professum fieri Papam, non teneretur amplius voto audiendi consilia Generalis Societatis, & illis parendi, si meliora judicaret; quia Pontificalis dignitas, ut dixi, sub hoc voto non comprehenditur. Denique nullus è Societate, ut habetur 3. p. constitut. c. 3. §. 13. potest admittere dignitatem extra Societatem, (nempe primâ vice, & excepto Papatu) sine facultate Generalis, nec Generalis potest illam dare, nisi sedis Apostolicæ obedientia illum compellat; nec ipsemet Generalis potest ejusmodi dignitatem acceptare sine consensu Societatis, uti habetur 9. p. const. c. 4. & 5. ac Societas non debet dare consensum, sed expectare Pontificis præceptum,

quod sub peccato obliget. ibidem.

CAPUT X.

De alio voto, quod professi Societatis emittunt, manifestandi procurantes dignitatem.

Nota: Forma hujus voti hæc est: *tum si quem sciam aliquid prædictorum duorum curare vel prætendere*, (nempe Prælationem aut dignitatem intra vel extra Societatem) *promitto illum remque totam me manifestaturum Societati vel præposito ejus.* Hinc

Dico 1. Hoc votum & sanctum & utile est Societati; approbatum est enim per bullas Pontificum; & ratio est, quia deferre peccatum subditi ad superiorem, maximè quando in commune detrimentum vergit, per se & ex objecto bonum est, dummodò debito fine & circumstantiis vestiatur. Materia hujus voti remota, est peccatum mortale ambitionis in procuranda dignitate intra vel extra Societatem; proxima, est simplex istius peccati manifestatio; sed debet haberi de illo notitia certa certitudine morali; non est tamen opus rem fuisse visam aut proprio experimento cognitam; sed si certa fides humana per testimonia fide digna habeatur, sufficiet. Si verò delictum sit præteritum, nec sit nunc amplius morale periculum in illud recidendi, tunc videtur cessare obligatio illud manifestandi.

Dico 2. Non tantum est obligatio ex vi voti manifestandi prædictum delictum, quando est publicum; sed etiam quando aliquis sub communi naturali secreto illud novit per solam relationem seu narrationem delinquentis vel alterius, aut quando ipse solus id novit per certam scientiam seu visionem, aut quando præter ipsum unus alius solus novit; quia bonum commune privato præferendum est, & aliquale privatæ personæ nocumentum contemnendum est ad majus communitatis damnum vitandum. Quando tamen per solam secretam consultationem in ordine ad delinquentis animæ remedium & salutare consilium petendum, id cognoscit; tunc votum non obligare ad manifestandum, nec licitam esse ejusmodi secreti revelationem existimo.

Dico 3. Ante prædictæ ambitionis denunciationem, per se non est contra votum præmittere secretam admonitionem; si enim perfecta emendatio obtineatur sine relapsûs periculo, jam manifestatio non erit necessaria; nec est contra votum expectare materiæ mutationem, quâ factâ cesset ejus obligatio. Attamen non est obligatio admonitionem præmittere, sicut ordo fraternæ correctionis solet exigere; quia hîc non est correctio fraterna; & in voto nihil de hoc ordine servando agitur, sed de communi bono & ejus remedio.

Dico 4. Professus Societatis ex vi sui voti videtur obligari tantum ad denunciandum delinquentes eos Religiosos, qui fecerunt istud votum non procurandi dignitatem aut Prælationem; non verò illos qui id non fecerunt, v. gr. Scholares approbatos Societatis, qui istud votum nondum emiserunt; ut colligitur ex ipsis voti verbis. Sicut ergo Scholares approbati non tenentur ex speciali voto denunciare professum in hoc delinquentem, sed solùm ex communi regula & lege charitatis; ita nec professi tenentur ex suo voto denunciare Scholares in hoc delinquentes, sed solùm ex eadem regula & lege charitatis.

CAPUT XI.

Cur hæc suprà dicta vota simplicia sint, & non solemnia?

Dico 1. Esse simplicia, quia 1. tam ex voventis quàm ex Societatis intentione fiunt tanquam simplicia, qualia à Societate censentur in constitutionibus & à Greg. XIII. vocantur in sua bulla *ascendente*; ideoque non mutant votorum simplicium naturam, licet coram Prælato & in præsentia multorum fiant 2. hæc vota sunt omninò de futuro, nec participant traditionem de præsenti; nec per se ac proximè ad illam confirmandam, sicut tria vota substantialia, ordinantur. 3. hæc vota non fiunt tanquam essentialiter necessaria ad professionem & ad finem instituti Societatis, sed tanquam secundariò conducentia ad hujus instituti conservationem; unde illorum materia non continet media per se ordinata ac simpliciter necessaria ad finem Societatis, sed ad aliqua impedimenta removenda, idque ipse modus illa emittendi declarat.

LIBER VII.

De professis trium votorum, & coadjutoribus formatis Societatis.

CAPUT I.

De professis trium votorum.

Dico 1. Juxta Societatis institutum magnoperè decuit aliquos Sacerdotes per tria tantùm vota incorporari Religioni, ut in eo gradu ac statu perpetuò maneant, uti patet ex bullis Pontificum & Societatis constitutionibus; quia in professis quatuor votorum multa dona non tantùm virtutum sed etiam doctrinæ eximiæ requiruntur, quæ in aliis omnibus nequeunt reperiri; ideoque pro tot Societatis ministeriis, quibus soli professi non possunt sufficere, constituendi fuerunt Sacerdotes in inferiori Religionis gradu, ut illa simul obirent, v. gr. ut Sacramenta administrarent, officia Rectoris collegiorum, domuum probationis, procuratoris &c. exercerent. Præterea ex his etiam Sacerdotibus, qui quartum professorum votum non emittunt, expediens fuit aliquos ad solemnem trium votorum professionem admittere tum ob speciales causas non parvi momenti; tum quia omnes dotes quæ ad emittendum quartum votum requiruntur, in eis non reperiuntur prout in bullis Pontificum approbatum est. Quamvis hic gradus non sit quasi diversus à gradu coadjutorum spiritualium, sitque tantum quædam specialis in eo exceptio; multa tamen particularia ad eum requiruntur; nempe ut admittendus per septennium vixerit in Societate, eximium vitæ specimen præbuerit, specialia talenta aut merita habeat, &c.

Dico 2. Hi professi trium votorum jure ordinario non possunt esse provinciales, nec præpositi domuum professarum; possunt tamen esse Rectores Collegiorum, & domuum probationis; multo minùs possunt esse Generales; imò ad Generalis electionem activum suffragium non habent; nec in Generalis assistentes creantur, neque vocantur ad con-

congregationem Provincialem, nec in procuratores pro tota provincia Romam ad triennalem congregationem mittendos eliguntur.

CAPUT II.

De coadjutoribus ſpiritualibus Societatis.

Dico 1. Hi ſpirituales coadjutores per tria tantùm vota ſimplicia ultimatè Societati incorporantur, ſpecialemque gradum in ea conſtituunt, ut habetur in conſtit. & qui approbatur in bullis Pontificum. Hæc vota dicuntur & ſunt ſimplicia; quia cum voti ſolemnitas ex inſtitutione Eccleſiæ pendeat, hæc ut ſimplicia tantùm, non ut ſolemnia Eccleſia approbavit; emittunturque tam ex voventium quàm ex Societatis intentione ut ſimplicia; non fiunt enim ut perpetua abſolutè ex utraque parte; ex parte quidem voventium fiunt perpetua abſolutè; ſed ex parte Societatis habent ſubintellectam conditionem, ut durent tantum quamdiu Societas eos judicaverit retinendos, reſervando ſibi libertatem illos à votis liberos dimittendi, in aliquo raro caſu, & ob cauſas graviſſimas. Vota autem ſolemnia ſunt utrimque abſoluta & immutabilia; dirimuntque præcedens matrimonium ratum, quem effectum non habent prædicta vota ſimplicia; atque hæc gradus Religioſorum diverſitas magnám affert Societati utilitatem, & nulli ſpirituale detrimentum.

Dico 2. Hæc vota coadjutorum ſpiritualium quoad varios effectus morales differunt à votis Scholarium: nam 1. Scholares per ſua vota conſtituuntur in viâ; coadjutores ſpirituales per ſua conſtituuntur in termino. 2. coadjutores ſpirituales fiunt incapaces dominii & inhabiles ad hæreditates; ſecùs verò Scholares. 3. coadjutores ſpirituales longè ſtrictiori modo uniti ſunt quàm Scholares; & longè graviores cautæ requiruntur ad illos, quàm ad hos dimittendos. 4. vota coadjutorum ſpiritualium publicè in Eccleſia vel ſacello coram domeſticis & externis & in manibus alicujus qui illa admittit, fiunt; non verò vota Scholarium; pro illis etiam requiritur diuturnior probatio, quàm pro his, major eruditio, Sacerdotium, &c. Et quoad hæc, conveniunt etiam vota profeſſorum trium tantùm votorum cum votis coadjutorum ſpiritualium; differunt autem in hoc quod vota profeſſorum trium votorum ſint ſolemnia, & ad illa emittenda prærequiratur ſeptennium in Societate; coadjutorum verò ſpiritualium ſint ſimplicia, & ad emittenda nullum ſit præſcriptum tempus. Deinde coadjutores ſpirituales non emittunt alia quinque vota ſimplicia, quæ profeſſi quatuor votorum emittunt, illa verò emittunt profeſſi trium votorum.

CAPUT III. & IV.

De coadjutoribus temporalibus Societatis, & variis Societatis gradibus.

Dico 1. Ultimus in Societate perſonarum gradus, eſt coadjutorum temporalium, qui cùm alii Societatis operarii vel in miniſteriis ſpiritualibus vel in ſtudiis occupentur, eos in rebus quæ ad victum, veſtitum, habitationem, alioſque manuum labores pertinent, ſublevant; ideoque ſolummodo tot, quot ſunt ad hæc munia exercenda neceſſarii, recipiendi ſunt; & qui habeant aptas ad hunc Societatis finem tum corporis tum animi dotes, eligendi. Quàm ſit perfectus hic coadjutorum gradus, collige 1. ex parte votorum, quæ non differunt à votis Scholarium approbatorum, vel coadjutorum ſpiritualium formatorum; poſt biennium enim Noviciatûs faciunt eadem vota quæ Scholares; & poſt decennium ordinariè aut aliud tempus à ſuperiore determinatum, rurſus emittunt eadem vota quæ coadjutores ſpirituales emittunt. 2. ex parte finis & actionum, ad quas eorum ſtatus ordinatur; participant enim præcipuam vitæ contemplativæ partem, vacando quotidie piis orationis mentalis & vocalis exercitiis, frequentando ſæpè Sacramenta, labores manuum exercendo, qui animum à cogitatione Dei non multum diſtrahant; iſta graduum diverſitas non erat in antiquis Monachis, quia omnes ferè erant Laïci, & in corporalibus laboribus verſabantur.

Dico 2. Ex dictis colligitur tres tantùm perſonarum ordines eſſe in Societate, quorum diverſitas ſi ex votis deſumatur, ſunt Scholares approbati, coadjutores formati, profeſſi; ſi ex miniſteriis, ſunt Scholares, operarii ſpirituales, coadjutores temporales; atque ita ſunt etiam tres claſſes ingredientium ſeu Novitiorum; imò & quatuor, ſi addatur claſſis *indifferentium*, id eſt eorum, qui recipiuntur indefinitè ad eum gradum quem ſuperior expleto Noviciatûs biennio determinabit.

LIBER VIII.

De mediis, quibus Societas ad propriam perfectionem acquirendam utitur.

CAPUT I. & II.

De oratione mentali & vocali in Societate.

Dico 1. Mentalia exercitia, quæ ſunt examen conſcientiæ, lectio ſpiritualis, oratio mentalis, in Societate non ſunt ſub præcepto rigoroſo, ſed ſub regulâ non obligante ſub peccato. Ex regula igitur tenentur Religioſi Societatis bis quotidiè per horæ quadrantem examinare conſcientiam, quotidiè lectionem ſpiritualem facere, ſingulis diebus per horam & ſingulis annis per 8. aut 10. dies mentali orationi vacare.

Dico 2. Singuli Societatis Religioſi non tantum ad nullam orationem vocalem ex rigoroſo ejus præcepto obligantur præter Miſſam & officium Canonicum, ad quod Sacris initiati aliunde obligantur; ſed nec etiam ex regula ſpecialiter. Quamvis enim ex antiqua Societatis conſuetudine ſoleant quotidie recitari litaniæ à totâ communitate; id tamen nullâ conſtitutione aut regulâ eſt præſcriptum; nec iſta pia conſuetudo inducit obligationem, nec poteſt præſcribere contra Societatis inſtitutum. Inſuper qui litaniis communitatis ſive cum causâ ſive abſque cauſa non adeſt, non tenetur eas privatim poſtea recitare; quia occaſio jam tranſacta eſt, & iſtius recitationis materia præteriit.

Dico 3. Dum injunguntur dicendæ orationes pro defunctis vel pro fundatoribus, vel pro aliis cauſis aut neceſſitatibus fortuitò occurrentibus, illarum obligatio non tranſcendit obligationem ſimplicis regulæ vel obedientiæ. Idem probabilius dic de orationibus, (uti & de miſſis), quæ pro fundatoribus collegiorum fieri præcipiuntur in 4. p. conſtit. cap. 1. aut domuum profeſſarum in can. 18. congreg. tertiæ; quia acceptatur ſolùm fundatio juxta conſtitutiones & ſub ea tantum obligatione quæ ab eis

eis imponitur. Idem à fortiori dicendum est de aliis suffragiis, quæ pro benefactoribus vel pro Societate, aliisvè rebus fieri præcipiuntur. Qui autem præscripto tempore, v. gr. hebdomadà vel mense talem orationem vel suffragium voluntariè omisit, videtur adhuc idem obligationis regulæ vel obedientiæ genus habere, donec illud impleverit, nisi in casu particulari finis præcepti, omninò cessaverit.

Dico 4. Religiosus Societatis etiam professus, si sacris non sit initiatus, non tenetur ex vi suæ professionis divinum officium recitare, ut colligitur ex bullis Pontificiis; clarum autem est eum teneri ex vi Sacerdotii vel Sacræ ordinationis, si Sacris sit initiatus. Pro anteponendis aut postponendis Horis canonicis in earum recitatione plura sunt concessa à Pontificibus privilegia.

CAPUT III. & IV.

De Missæ Sacrificio, communione & confessione.

Dico 1. Societas suis commendat quotidianam Missæ celebrationem, modique interni devotionem & externi decentiam. Missarum dicendarum obligatio est tantùm ex regula; nisi accepta esset aliqua Ecclesia, quæ Societati unita fuisset cum onere quarumdam Missarum celebrandarum; tunc enim hæ dicendæ forent ex obligatione justitiæ. Privilegia concessa anteponendi celebrationem Missæ recitationi Matutini, & celebrandi privatim ante auroram vel post meridiem, nil penè aliud magis, quàm jus commune concedunt. Religiosi autem Societatis, qui Sacerdotes non sunt, debent quotidiè Missæ decenter interesse, & ad minimum octavo quoque die communicare.

Dico 2. Omnes qui Sacerdotes non sunt, debent ex vi regulæ octavo quoque die confiteri, uti & Sacerdotes ad minimum octavo quoque die; imò his consulitur ut sæpius in hebdomada confiteantur. In ingressu autem Societatis debet fieri generalis totius vitæ confessio, & postea usque ad ultimorum votorum emissionem sexto quoque mense, ab ultima generali inchoando. Post hanc votorum emissionem quotannis generalis annua, incipiendo ab ultima annua generali. Similia statuta circa confessiones generales in ordine Carthusiæ & S. Hieronymi reperiuntur.

CAPUT V.

De peccatorum reservatione quæ in Societate datur.

Dico: Propria & specialis peccatorum reservatio, est consentanea regulæ & constitutionibus Societatis, maximè ut sit quoddam frænum quo se vigilantius contineant in officio, Religiosi in tantis periculis sæpius expositi; nec est nimia ejus materia cùm juxta formam à Clemente VIII. præscriptam electa sit, imò apud Carthusianos omne peccatum certò mortale est superiori reservatum: sed ut nimia pœnitentis difficultas vitetur, potest superior & interdum debet dare facultatem alteri absolvendi eum à reservatis. Deinde superior nullo modo illâ pœnitentis notitiâ per confessionem peccatorum habitâ, sive ad illius sive ad aliorum regimen, uti potest. Præterea in Societate nulla datur regula quæ jubeat subditos confiteri superiori, præter peccata reservata; nec tantum Societas id servat, sed etiam nulli nunc licet alteri Religioni cogere subditos ad confitendum superiori præter reservata post decretum Clem. VIII. de casibus reservatis Religiosorum, in quo sic dicit: *non liceat regularibus superioribus, confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserunt, aut ipsimet subditi sponte aut proprio motu id ab eis petierint.*

CAPUT VI. VII. & VIII.

De perfectione Divinæ charitatis, & fraternâ charitate in Societate.

Dico 1. Hoc præcipuum in Societate commendatur, ut omnia ad majorem Dei gloriam fiant, quod summoperè S. Ignatio fuit familiare; utque omnes in perfecta fraternæ charitatis unione vivant; atque ad hanc fraternam charitatem & concordiam conservandam, multa sunt media tum negativa tum positiva aut subsidia constituta. Quare

Dico 2. Media negativa pro fraternæ charitatis conservatione in regulis dantur hæc: non seminare discordias, non sentirè sinistrè de aliis nationibus, nihil privata authoritate aliis imperare, alios charitativè quidem monere, sed non arguere; cum alio non contendere; aut opinionum diversitas, quantum fieri potest, non permittenda sive in speculatione, sive in praxi; non habere privatas affectiones, & nimias familiaritates cum aliorum fastidio & fuga.

Dico 3. Media positiva pro eadem charitate fraternâ hæc sunt: alia interna, ut sunt unio inter se in Christo, oratio, consideratio donorum cœlestium in aliis; alia externa, ut sunt uniformitas in victu, vestitu, omnique vivendi modo, mutua charitas & singularis ægrotorum ac infirmorum cura, amica hospitalitas erga quosvis Societatis Religiosos hospites cum liberalitate bene ordinatâ, quotidianum statâ horâ inter Religiosos colloquium ad fovendam charitatem & ad conservandam sanitatem idoneum, mutua communicatio inter absentes per litteras, communis cura alterius profectûs.

CAPUT IX.

De mediis quibus Societas utitur ad acquirendas virtutes solidas.

Dico: Ad veras & solidas virtutes, quas tantoperè S. Ignatius commendat, acquirendas, hæc præcipuè media seu subsidia adhibet; exactam trium votorum observationem, frequentem orationem, alioque Religionis actus, charitatis exercitia erga proximum, fugam dignitatum & honorificorum officiorum, æqualem vivendi modum, nullum acquirendo jus antecessionis aut præeminentiæ ex antiquitate aut ex muniis, sive in victu aut vestitu, sive in privilegiis aut exemptionibus; interna & externa humilitatis exercitia non solùm Noviciatûs studiorum, tertiæ probationis tempore; sed etiam reliquo totius vitæ spatio; Denique omnium sensuum externorum mortificationem singularibus monitis commendatissimam.

LIBER IX.

De miniſteriis ſeu mediis quibus in proximorum ſalutem utitur Societas.

CAPUT I.

De miniſterio prædicandi verbum Dei.

DICO 1. Religioſi Societatis licitè poſſunt prædicare verbum Dei, ex bullâ Pauli III. *cum inter cunctas*, anni 1545. aliiſque Pontificiis conceſſionibus; ad hoc enim miniſterium in Eccleſia licitè exequendum, opus eſt debitâ facultate, ita ut in c. *excommunicamus*, §. *quia verò*, de hæreticis, excommunicentur omnes, qui præter auctoritatem ab Apoſtolica ſede vel Catholico Epiſcopo loci conceſſam publicè vel privatim prædicationis officium uſurpare præſumunt; nemo enim licitè prædicare poteſt, niſi mittatur. Dum hoc prædicandi verbum Dei privilegium Societati concedit Pontifex, intelligitur ſemper ſi non abnuerint Epiſcopi aut parochi reſpectivè, maximè cum Gregorius XIII. in particulari privilegio quod anno 1575. conceſſit ejuſdem Societatis Religioſis, ut ſemel approbati ab aliquo ordinario, & à ſuis ſuperioribus deputati, poſſint iter agentes liberè ubique prædicare, addiderit has duas reſtrictiones: *Dummodo id non faciant in ipſis oppidis aut locis in quibus ordinarii exiſtunt, niſi eorum licentiâ deſuper obtentâ, non repugnantibus tamen curatis parochialium Eccleſiarum.* Verum tamen ad prædicandum in templis noſtris juxta Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. ſufficit ſola præſentatio coram Epiſcopo non contradicente; ſed in aliis templis juxta idem Conc. Trid. ibidem, neceſſaria eſt licentia obtenta, *ſine qua*, inquit, *in ipſis Eccleſiis non ſuorum ordinum, nullo modo prædicare poſſunt.*

Dico 2. Facultas Pontificis Societati conceſſa ad prædicandum Verbum Dei à Paulo III. intelligitur de omnibus Societatis religioſis Clericis, etiam de iis qui nondum ſunt ſacris initiati, modò habeant primam Tonſuram: ſic enim Greg. XIII. in poſteriori bulla dicit: *vobis inſuper concedentes, ut etiam Clerici veſtri primâ tantum Tonſurâ inſigniti, prout huc uſque fecerunt, valeant deinceps ipſum Dei verbum ubique populo prædicare.* Hinc merè Laici, primam non habentes Tonſuram, non videntur poſſe prædicare publicè in Eccleſia, vel in alio loco, in quo fit convocatio fidelium ad verbum Dei pro concione audiendum; catecheſim tamen tradere, & doctrinæ Chriſtianæ inſtructionem, aut aliquid ejuſmodi, non eſt prohibitum Laïcis, neque eſt per ſe indecens, præſertim religioſis. Atque hoc privilegium etiam ad Societatis Novitios extenditur, quia in favorabilibus veniunt ſub nomine *Religioſi.*

Dico 3. Munus hoc prædicandi poſtulat idoneitatem, id eſt doctrinam ſufficientem & probitatem in prædicante; facultas autem prædicandi habetur à ſuperiore, nempè vel à Generali, vel jure ordinario à provinciali, qui poteſt ſuam poteſtatem delegare Rectori, ſaltem in caſibus particularibus. Deinde prædicta bulla an. 1545. dat facultatem *in quibuſvis Eccleſiis & locis ac plateis communibus ſeu publicis, ubique locorum Clero & populo verbum Dei prædicandi*, &c. nec hoc eſt novum aut indecens in plateis ac in locis profanis concionari; id enim prophetæ, Chriſtus, Apoſtoli, multique recentiores Sancti, Antonius Paduanus, Vincentius Ferrerius cum magno fructu præſtitere; idque inſuper approbatur Pontificiâ auctoritate. Quoad verò concionandi tempus, Benedictus XI. in Extrav. *inter cunctas*, dans Minoribus concionandi facultatem dicit quidem: *horâ illâ dumtaxat exceptâ, in quâ locorum prælati prædicare voluerint, vel coram ſe facere ſolemniter prædicari, in quâ prædicare ceſſabunt*; ſed ex vi hujus juris, non videtur limitata facultas poſtea ſocietati conceſſa à Paulo III. quia ipſa naturalis ratio & debitus ordo poſtulat, ut in eo caſu inferior non utatur tali privilegio, quo nec licet uti ſi Epiſcopus quovis modo contradicat; nam Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 4. dicit: *nullus autem ſæcularis ſive regularis, etiam in Eccleſiis ſuorum ordinum, contradicente (Epiſcopo) prædicare præſumat.*

Dico 4. Paulus III. in prædicta bullâ dat facultatem prædicandi verbum Dei Clero & populo, ſive toti Eccleſiæ publicè & ex officio, ita ut ſocietatis Religioſus poſſit exercere iſtud munus tamquam publicus totius Eccleſiæ doctor; ſuiſque verbis inſinuat ejuſmodi prædicationis finem; nempè proximi ædificationem, & ad bene beatèque vivendum exhortationem, ſimulque media ſuggerit, quibus iſte finis obtineatur, nimirum dicere utiliter & appoſitè ad auditorem, ac vitia prudenter increpare.

CAPUT II.

De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ.

Dico 1. Per Bullas anni 1545. & 1549. Pauli III. datur facultas audiendi confeſſiones presbyteris Societatis, nempe nunc prævia Epiſcopi approbatione ex juſſu Conc. Trid. id poſtea ſtatuentis pro ſæcularium confeſſionibus, & mediante ſuperiorum licentiâ, per quos juriſdictio ad hoc miniſterium neceſſaria à Pontifice conceſſa illis communicatur, nempe per præpoſitum Generalem vel immediatè vel mediantibus provincialibus aut aliis ſuperioribus, quibus ſive jure ordinario ſive delegato hæc poteſtas creandi confeſſarios conceditur; ordinariè autem mediantibus provincialibus id fit, ut patet ex 2. eorum regula. Et iſti quidem poſſunt limitatè tantùm communicare iſtam poteſtatem, v. gr. audiendi tantùm virorum confeſſiones, non mulierum, vel tantùm in tali loco, &c. vel reſervando ſibi aliqua ſubditorum ſuorum peccata. Cùm verò ſuperior alicui prohibet ne confeſſiones audiat, an eum privet juriſdictione illas audiendi; an autem tantùm vetet actum audiendi, ita ut tranſgreſſor violet ſolummodò obedientiam ac validè eas audiat; iſtud pendet ex ſuperioris intentione.

Dico 2. Per eamdem Pauli III. bullam an. 1545. poſſunt Societatis confeſſarii audire confeſſiones quorumcumque fidelium undecumque ad ſe accedentium, etiam ex aliis Epiſcopatibus, etiamſi ab eorum Epiſcopis nec licentiam nec approbationem habeant, modò hanc habeant ab Epiſcopo loci in quo eas audiant; *audire*, inquam, ſive in ſuis Eccleſiis, ſive in aliis, ſive alibi, non tamen Religioſorum confeſſiones ſine ipſorum ſuperiorum licentiâ. Præterea ex ſpeciali privilegio Gregorii XIII. in bulla ad *perpetuam rei memoriam* anni 1575. illis in uno Epiſcopatu ſemel approbatis conceditur, ut dum iter per alios agunt, poſſint ibi & ubique confeſſiones audire, modò pa-

parochi non repugnent, nec sit locus in quo degat Episcopus; nam tunc hujus licentia est necessaria.

Dico 3. Per eamdem Bullam iidem possunt absolvere à quibuscumque culpis, etiam sedi Apostolicæ reservatis. Hinc infert Pater Suarez, cùm possint absolvere à reservatis Papæ, etiam eos posse absolvere à reservatis Episcopo; sed hoc dixit ante varia Pontificum decreta quæ postea id vetuerunt ac damnarunt. Deinde ista Pauli III. bulla excipit casus in bulla cœnæ contentos; sed an Societas non habeat potestatem absolvendi ab illis per alias Pontificum concessiones, controvertitur. Præterea eadem bulla dat facultatem absolvendi à quibusvis ex prædictis culpis resultantibus sententiis, nempè sive à jure, sive ab homine generaliter, sive etiam ab homine specialiter latis; sed quomodo & cum quibus conditionibus possit dari absolutio ab his sententiis specialiter per hominem latis, dictum est superiùs. Insuper dat facultatem absolvendi ab omnibus censuris; quæ absolutio non tantùm in sacramento pœnitentiæ, sed etiam extra illud videtur posse dari, non obstantibus his bullæ verbis: *eorum confessionibus diligenter auditis*; illa tamen non servit pro foro externo, in quo judex Ecclesiasticus potest adhuc & judicium seu sententiam ferre, & pœnam imponere, etiamsi illi constet de præcedentis absolutionis validitate. Denique bulla addit: *& pœnis Ecclesiasticis*, nempe dando potestatem, absolvendi ab illis per *pœnas autem Ecclesiasticas*, non intelligitur, ut quidam volunt, irregularitas ex delicto; sed omnis pœna Ecclesiastica seu spiritualis, quæ sine dispensatione per propriam absolutionem vel à legis auctore, vel à judice qui illam imposuit non in perpetuum nec ut medicinam, sed ut punitionem pro libitu tollendam, auferri potest.

CAPUT III.

De administratione Sacramenti Eucharistiæ.

Dico: Cùm nemo possit licitè ministrare fidelibus Eucharistiam, nisi ad hoc habeat jurisdictionem ordinariam vel delegatam seu licentiam alicujus pastoris ordinarii; hinc Paulus III. per suas bullas anni 1545. & 1549. concessit Societati facultatem, etiam *licentiâ parochialium Ecclesiarum Rectorum minimè requisitâ*, illam omnibus Christi fidelibus ministrandi; hinc Societatis Religiosi non tantum in propriis Ecclesiis, sed etiam in alienis sine petitâ earum Rectorum seu parochi licentiâ possunt Eucharistiam ministrare; Pontifex tamen in alterâ suarum bullarum addit: *sine alicujus præjudicio*, id est si parochus aut prælatus justas ob causas prohiberet illos ministrare Eucharistiam in suis Ecclesiis, tunc non liceret ministrare, quia præjudicaretur illorum juri; fieretque cum præjudicio; in altera autem posuit: *præterquam in festo paschalis resurrectionis dominicæ & mortis articulo, nisi necessitas urgeret.* per *festum paschalis*, quis aut qui dies intelligantur, alibi dicitur. Qui jam satisfecerunt communioni paschali in sua parochiâ, possunt in Societatis Ecclesiâ intra quindecim dies paschales iterum communicare; imò & in necessitate urgente, posset quis facere in dicta Ecclesiâ communionem paschalem; peregrini autem videntur debere eam facere in parochia, in qua existit illorum hospitium. In mortis autem articulo non possunt prædicti Religiosi dare Eucharistiam seu viaticum; vetat enim prædicta bulla. possunt tamen infirmo dare communionem devotionis ergò, & non per modum viatici, sive domi sive alibi, sed non deferre publicè per vias & plateas Eucharistiam; hoc enim foret in tertii præjudicium. Denique quoties Eucharistia non est danda per modum Viatici ad præceptum divinum implendum, possunt illam dare sive ægroto, sive alii versanti in aliquo mortis periculo; quin etiam per modum Viatici in gravi necessitate, id est si parochus absit aut non possit aut nolit illam dare, & alter in probabili mortis periculo existat.

CAPUT IV.

De Administratione aliorum Sacramentorum.

Dico 1. Licèt Paulus III. dederit Societatis Religiosis in suâ bullâ facultatem *Christi fidelibus Eucharistiam & alia sacramenta Ecclesiastica sine alicujus præjudicio administrandi*, non tamen illis licet extra casum necessitatis solemniter conferre baptismum; fieret enim alicujus præjudicio. Sed cum aliqui populi illis commissi sint, v. gr. in Indiis; tunc licèt illis ex officio. Item infideles qui volunt fidem amplecti nec sunt incolæ eorum locorum, quæ habeant proprios Episcopos aut parochos, ex vi istius privilegii possunt solemniter baptizare, utpotè nullius adhuc jurisdictioni Ecclesiasticæ subjacentes. Si autem sint incolæ locorum habentium Episcopum proprium, videntur ab hoc baptizandi, utpotè habente jurisdictionem quasi voluntariam in illos, & curam pastoralem.

Dico 2. Neque iidem possunt extra casum necessitatis conferre sacramentum Extremæ Unctionis, ex vi tamen ejusdem Pauli III. bullæ, quæ sic habet: *iis verò qui in ipsorum præpositorum & Sociorum morantur obsequio, cuncta liberè possint ministrare Ecclesiastica sacramenta, & ipsos cum decedunt, in eorum cœmeteriis sepelire*, possunt illud conferre familiaribus suis ac domesticis famulis, id est iis, qui intra septa ac domos religionis habitant, atque actualiter serviunt, viventes sub religionis obedientiâ: imò in rigore privilegiorum, sufficit ut vel sint in obsequio religionis, licèt extra septa ejus habitent; vel intra septa religionis infirmentur, licèt non sint in obsequio religionis; id enim alia privilegia indicant. Hisce igitur familiaribus aut sæcularibus in Societatis domo commorantibus potest conferri Eucharistia & Extrema Unctio à quovis Societatis sacerdote, sive sit ab Episcopo approbatus, sive non, sed pro audienda eorum confessione requiritur Episcopi approbatio, sunt enim sæculares, non regulares.

Dico 3. Cum Conc. Trid. sess. 24. c. 1. ad valorem matrimonii requirat præsentiam parochi vel alicujus sacerdotis de ejus licentia, Societatis religiosi non possunt licitè sine parochi licentiâ id præstare, neque solemnem nuptiarum benedictionem facere, quod sub gravi censurâ prohibetur Religiosis in Clem. *Religiosi* de privilegiis. Quando tamen habent curam animarum tanquam parochi, v. gr. in Indiis, tunc utrumque possunt præstare; Paulus enim III. suprà concedit iis facultatem ministrandi omnia sacramenta sine præjudicio tertii &c.

CAPUT V.

De quidditate & doctrina exercitiorum spiritualium, quibus Societas utitur ad juvandos proximos.

Dico 1. Exercitia spiritualia sunt quidam modus vacandi lectioni spirituali, meditationi, orationi, conscientiæ examini. Sanctus enim Ignatius peculiarem librum, quem *exercitia spiritualia* appellavit, edidit ad animarum profectum utilissimum, de quo ipse sic loquitur: *nomine spiritualium exercitiorum intelligitur quidam modus examinandi propriam conscientiam, item meditandi, contemplandi, orandi secundum mentem & vocem, ac postremò alias quascumque spirituales operationes tractandi.* Hic liber post exactum examen à Paulo III. approbatus ac collaudatus fuit.

Dico 2. Istorum Exercitiorum doctrina magis ad praxim quàm ad speculationem tendit, ubique tamen sana; utque hujus rei veritas magis constet, nonnulla eorum loca, in quibus posset aliquis scrupulum movere, hîc apponam, dando sanum ac verum illorum sensum. Sanctus igitur Ignatius in illis dicit: 1. magis esse necessariam reverentiam erga Deum quando cum illo per voluntatis operationem seu per affectum & colloquium ex eo ortum agimus, quàm cum per usum intellectûs circa intelligentiam solummodo versamur; quod sanè verissimum est. 2. dæmon solet magis oppugnare sub specie boni eos qui in viâ Spiritûs tam progrediuntur, quàm qui inchoant. 3. verba aliorum in bonam partem interpretanda sunt; & si errent, quærendæ viæ opportunæ, quibus ab errore sanentur. 4. quoad effectûs dispositionem, unusquisque debet esse indifferens ad sanitatem vel morbum, ad bona vel mala temporalia. 5. quando in suborta peccati mortalis cogitatione negligentia in ea retundenda committitur, si illa non transeat in consensum nec directum, nec interpretativum, est tantùm peccatum veniale. 6. Pontificia diplomata contemnere, & ex contemptu illa transgredi est grave peccatum. 7. dum in primo exercitio primæ hebdomadæ dicitur Verbum Dei fieri creatura, intelligitur fieri homo. 8. in exercitiis contemplantibus vitam Christi, dicitur licere piè meditari B. Virginem venisse Bethleem ex oppido Nazareth insidentem asinæ & cum bove, (quod certè sentiunt multi scripturæ interpretes) & cum ancillulâ, quod etiam non caret probabilitate. Deinde dicitur Christus post ultimam cœnam iens in montem oliveti reliquisse octo discipulos in valle Josaphat, id est ad clivum vallis Josaphat, in introitu prædii Gethsemani, in quo erat hortus. 9. illi tres gradus humilitatis qui ante electionem faciendam ponuntur, ad veram humilitatem pertinent juxta modum loquendi & exempla Sanctorum; similisque trimembris virtutum divisio frequens est apud Philosophos & Theologos. 10. similiter tres gradus perfectionis, nempè paupertas, abjectio sui, & humilitas, qui divitiis, honori, superbiæ directè opponuntur, sunt media quibus homo paulatim disponi debet ad spiritualem affectum, & ad faciendam electionem status, in quo melius & suæ saluti consulat, & Deo inserviat. 11. quædam locutiones & verba ad mysticam Theologiam spectantia, quæ in hoc libro habentur, v. gr. divinæ illustrationes, illuminationes, sentire varios Spiritus, agitari variis Spiritibus consolationis aut desolationis, discernere interni motûs auctorem &c. sunt omnia optimè in vera doctrina scholasticâ fundata, ibique Sanctus Ignatius ritè explicat, quomodo isti motus interni boni & mali possint discerni tum ex parte objecti seu illorum materiæ, tum ex parte finis & effectuum, tum ex parte modi illorum sive sensibilis sive merè spiritualis. 12. Denique in variis animæ motibus semper studet conciliare gratiam cum naturæ viribus, recedendo ab Hæreticorum tunc grassantium erroribus.

CAPUT VI. & VII.

De arte & prudenti methodo dictorum exercitiorum.

Dico 1. Hæc spiritualium exercitiorum methodus fuit prudentissima & excellentissima, ut patet ex effectu, & conformis Patrum aliorumque sanctorum exemplis, v. gr. Dionysii qui scripsit de Theologiâ mystica, Augustini, Prosperi, Bernardi, Bonaventuræ, Basilii, &c. qui spirituales orandi ac meditandi modos tradiderunt; homo enim tam in externis quàm internis actionibus suis indiget instructione, ut eas rectè ac utiliter peragat.

Dico 2. Methodus ad finem quem S. Ignatius sibi proposuit assequendum, id est ad spiritualem animarum profectum, est aptissima; totam enim horum exercitiorum seriem distribuit in quatuor partes quas appellavit hebdomadas: prima hebdomada viam purgativam continet, ideo proponitur gravitas divinæ offensionis ad agendam de peccatis pœnitentiam; adjungitur duplex conscientiæ examen, Matutinum & vespertinum ad confessionem faciendam utilissimum; & insuper particulare examen ad extirpandum aliquod vitium speciale. 2. continet viam illuminativam; ideoque proponuntur meditationes de Incarnatione & vitâ Christi, optimaque documenta ad faciendam rectam electionem. 3. continet istius viæ illuminativæ augmentum per considerationes passionis & mortis Christi. 4. continet viam unitivam proponendo resurrectionis mysteria, & gloriam Christi ac Dei amorem. In his omnibus non tantùm materia accommodatissima, sed maximè forma ac directionis modus elucet; hinc per hanc exercitiorum methodum omnibus viæ spiritualis gradibus, incipientium, proficientium, ac perfectorum abundè prospicit & satisfacit.

Dico 3. Per hæc exercitia prudentia Auctoris elucet in traditis regulis pro modo orandi & meditandi, pro temperantia, pro Eleemosynis, pro scrupulis, pro facienda recta electione &c. Horum exercitiorum usus duplex est in Societate; unus pro ipsismet Societatis Religiosis, tum in Noviciatûs ingressu, tum postea quotannis toto reliquo vitæ tempore; & singulis diebus per meditationem & conscientiæ examina; alter pro externis, quibus per societatis sacerdotes hæc exercitia traduntur ad vitæ emendationem, vel ad virtutis profectum.

CAPUT VIII.

De familiari conversatione, quâ utuntur Societatis Religiosi cum proximo ad eum juvandum.

Dico 1. Familiaris consuetudo cum suo proximo ex

ſuo genere non eſt quid alienum à ſtatu perfectionis, ut patet Chriſti & Apoſtolorum, aliorumque Sanctorum exemplo; cumque ſocietatis finis ſit non ſolùm propriæ, ſed etiam proximorum ſaluti maximè incumbere, ideo ejuſmodi familiaris conſuetudo ad hunc finem aſſequendum eſt medium valdè accommodatum & moraliter neceſſarium. Sed

Dico 2. Ad hanc familiarem cum proximo converſationem ritè inſtituendam duo requiruntur. 1. recta intentio, quâ illa inſtituatur ob ſolam vel charitatis vel miſericordiæ neceſſitatem. 2. pia utilitas quæ proximo per illam quæritur. Magna tamen moderatio in illa ſervanda eſt, & cavenda indecentia.

CAPUT IX.

De cura peculiari quam adhibet ſocietas adjuvandis graviter infirmis & moribundis.

Dico: Societas præter generalem quam habet ſollicitudinem de omnium proximorum ſalute, ſpecialem ægrotantes ac moribundos adjuvandi non tam corporaliter quàm ſpiritualiter curam gerit, etiamſi pro corporali auxilio non ſint etiam prætermittenda convenientia charitatis officia, juxta ea quæ habentur in 4. p. conſtit. c. 8. & 7. part. conſt. c. 4. hoc enim charitatis opus Religioſo ſtatui maximè convenit. Unde regula monet ſacerdotes, ut cum vocantur ad adjuvandos eos qui morti vicini ſunt, tamdiu illis aſſiſtant, quamdiu neceſſitas poſtulavetit; & cum opus eſt ad condenda teſtamenta eos hortari, hortentur; ſed iis conficiendis non aſſiſtant ut omnis ſiniſtræ ſuſpicionis vitetur occaſio. Prætereà, dum pro reis ad mortem condemnatis intercedunt, licet iſtud officium ſit de ſe ſanctum & religioſum, nihil tamen debent poſtulare quod ſit in reipublicæ aut tertiæ perſonæ præjudicium, aut quod ab ipſo judice licitè præſtari non poſſit; & ſic occurritur iſta pia charitatis officia malè ſugillantibus.

LIBER X.

De Societatis Regimine & ejus prælatis.

CAPUT I.

De Monarchico Societatis Regimine.

DICO 1. Societas hoc habet commune cum aliis ferè omnibus religionibus, quòd ordinarium ejus regimen ſit Monarchicum, cum aliqua Ariſtocratiæ admixtione; reducitur enim ad unum generalem præpoſitum, immediatè ſummo Pontifici ſubjectum, ſub quo tota religio militat. Sub hoc autem generali immediatè conſtituuntur provinciales, & ſub provincialibus ſingulorum locorum ſuperiores, cum iſto autem regimine Monarchico in hoc miſcetur Ariſtocratia, quòd ſocietas habeat in nonnullis occaſionibus congregationes generales, quæ ſupremam in totam religionem habent poteſtatem, etiam ſupra ipſum Generalem, & in quibus ſinguli congregati habent ſuffragium deciſivum: Deinde quod habeat congregationes procuratorum, qui ſinguli ex ſingulis provinciis electi earum nomine, ad illas Romam eunt, & in illis congregati habent ſuffragium deciſivum, an congregatio Generalis ſit convocanda; in reliquis verò negotiis ſuffragium tantum conſultivum: præterea quod habeat congregationes provinciales quæ in ſingulis provinciis quolibet triennio fieri debent, & quorum finis eſt eligere perſonam, quæ nomine totius provinciæ præpoſitum Generalem adeat, & in congregatione procuratorum ſuffragium ferat; atque ad hanc electionem congregati habent ſuffragium deciſivum: Denique quòd Generalis habeat quinque aſſiſtentes; provinciales autem ac ſuperiores locales, quatuor conſultores, quorum conſilio ac prudentia in negotiis tractandis ac determinandis ſecuriùs uti poſſint.

Dico 2. S. Ignatius hunc regiminis modum exemplo ſanctorum Patrum Benedicti, Baſilii, Auguſtini elegit, ut unuſquiſque ſuperior pro ratione & menſurâ ſui muneris plenam teneret poteſtatem, tantumque conſiliarios, & non conjudices ſibi adjunctos habent; quia ſic melius ſubordinatio & ordo ſervatur; uti & videre eſt in ipſo ſummo Pontifice, qui in rebus gravioribus, conſilio quidem Cardinalium utitur, ſed ut eas decernet; non pendet ab eorum ſuffragiis tanquam deciſivis.

CAPUT II. & III.

An expediat Generalis officium eſſe perpetuum? & an Reliqui ſuperiores in ſocietate ritè conſtituantur?

Dico 1. Expedire hoc munus Generalis eſſe perpetuum ſeu ad vitam demonſtrat auctoritas ipſius inſtitutoris S. Ignatii, magnâ prudentiâ & virtute prædiți, confirmatio totius ſocietatis in prima Generali congregatione data, ſummorum Pontificum approbatio, antiquarum religionum exemplum, & ipſamet naturalis ratio; quia Generalis utpote habens plenam in omnes ſocietatis perſonas poteſtatem, indiget magnâ illarum notitiâ ad eas bene regendas, quæ brevi tempore acquiri non poteſt; deindè valdè difficile eſt crebras fieri congregationes generales ad eligendum Generalem; quæ cum rarò fiant, ſic minuitur ambitionis occaſio. Præterea iſta muneris perpetuitas multam Generali conciliat authoritatem tum apud internos tum apud externos; adeoque ex illâ longe plura emanant commoda quàm incommoda, maximè cum ipſe Generalis ſubjiciatur ſocietati ſeu congregationi generali, quæ & illum deponere, & ſi opus foret, à Societate removere poteſt; ut habetur in 9. parte conſtit. c. 4. & 5.

Dico 2. Prælati omnes Generali inferiores, v. gr. provinciales, Rectores &c. non fiunt per electionem aut ſubditorum ſuffragia, ſed per ipſum præpoſitum Generalem, ut habetur 9. p. conſt. c. 3. poteſtque Generalis non tantùm per ſeipſum conſtituere inferiores præpoſitos ac Rectores, v. gr. committendo provincialibus illorum electionem ſeu creationem, ſed etiam interdum provinciales, v. gr. communicando ſuam poteſtatem alicui viſitatori, quod tamen vix fit. Quod autem ſummoperè conveniat creari ac conſtitui hoſce ſuperiores per unius Generalis voluntatem ſuis Aſſiſtentibus adjuti, multæ afferuntur rationes, præcipuè

cipuè ab incommodis, si aliter fieret, petitæ, quas videre est apud P. Suarez. Quamvis horum superiorum duratio non sit absolutè in constitutionibus præscripta; tamen in 51. decreto 5. congregationis Generalis injunctum est, ut omnes superiores locales (exceptis domorum probationis & seminariorum Rectoribus) durent tantùm triennio, quo finito saltem per annum vacent à munere prælationis, nisi opus foret aliquem ad munus provincialis promoveri; item ut provinciales finito suo triennio etiam subditi sint saltem per annum, quo nec inferiorem aliquam prælationem habere possint. Sed hæc triennalis determinatio in ista 5. congregatione pro superioribus localibus facta ex summi Pontificis significatione, postea ab eâdem sede Apostolica ad commune Societatis constitutionum jus fuit restituta.

CAPUT IV.

De supremâ jurisdictionis potestate in Societate.

Dico 1. In Societate existit jurisdictio Ecclesiastica tam quoad forum internum quàm quoad externum seu contentiosum respectu suorum subditorum, & causarum ad eos spectantium, etiamsi criminales sint, vel cujuscunque alterius generis, ut constat ex communi religionum exemptarum jure, & ex specialibus Pontificum Bullis. Atque hæc jurisdictio summa ad gubernandum extraordinaria, residet in generali totius societatis congregatione, dum actualiter tenetur, & ordinaria simpliciter in præposito Generali; congregatio enim generalis potest Generalem eligere cui totam jurisdictionem, quam ipsa habet, communicat; & postquam electus est, eadem manet illi superior, adeoque non tantùm potest illum suis legibus ac præceptis obligare, sed etiam punire, & interdum deponere; si causæ legitimæ interveniant. Item potest statuere in societate jus perpetuum, illudque mutare, alienare, vel dissolvere, collegia aut domos semel erectas & acceptatas: eligit illius Generalis Assistentes & admonitorem. Ordinariam autem supremam potestatem habet ipse Generalis; ordinarius enim influxus, quo tota regitur Societas, vel immediatè ab illo, vel dependenter ab illa manat; unde potest personas admittere in societatem, & ab eâ dimittere, eas mittere in varia loca, & ab eis revocare, distribuere ministeria, provinciales, Rectores collegiorum ac domuum probationis, præpositos domuum professarum, aliosque quosvis officiales constituere; dispensare, facultatum omnium à sede Apostolica concessarum usum communicare, corrigere & punire, cum opus fuerit; acceptare collegia, vel domus; vocare ad congregationem generalem; dum ipso vivente convocari oportet; vicarium Generalem sibi post mortem substituere, qui congregationem generalem convocet ad eligendum Generalem, & totam societatem regat, donec Generalis sit electus; denique omnia, quæ ad universale regimen pertinent, præstare.

Dico 2. Hæc præpositi Generalis jurisdictio, simpliciter loquendo, videtur pendere à societate ut legitimè congregatâ in unum corpus; quia Generalis habet suam jurisdictionem juxta societatis constitutiones, constitutiones autem hanc jurisdictionem dant congregationi generali, ut patet ex 8. & 9. p. c. 4. est enim superior Generali, nec potest ejus jurisdictio minui à Generali; adeoque parum refert si dicamus hanc jurisdictionem seu potestatem dari immediatè ipsi Generali à summo pontifice, sed dependenter à congregatione generali, aut potiùs si dicamus eam immediatè communicatam esse societati à summo Pontifice, & per societatem in congregatione generali existentem transferri in præpositum Generalem. Hinc congregatio generalis potest jurisdictionem ac potestatem Generalis restringere, omnesque actus jurisdictionis quos Generalis exercere potest, per se ipsam immediatè, quamdiu durat, efficere.

CAPUT V.

De potestate ac jurisdictione prælatorum societatis sub Generali constitutorum.

Dico: Prælati Generali inferiores participant jurisdictionem & potestatem majorem vel minorem pro ratione sui muneris, & juxta communicationem à præposito Generali manantem, in 8. P. constit. cap. 1. & in 9. p. constit. c. 3. Quamvis igitur provinciales & superiores locales ex vi sui muneris necessariò habeant jurisdictionem ordinariam; sunt enim ordinarii pastores ac veri prælati; Generalis tamen ex causa potest illam restringere vel ampliare. Hæc potestas & jurisdictio ad quosvis Societatis Religiosos sive professos 4. aut 3. votorum, sive ad coadjutores formatos, & scholares approbatos, & aliquo modo ad Novicios extenditur, simulque ad omnes actus seu materias, ad quas religiosa jurisdictio tum communi tum particulari jure per privilegia à sede Apostolica concessa se extendit. Quas autem in particulari facultates habeant prædicti superiores, poterunt scire ex suis regulis & ex compendio privilegiorum Societatis.

CAPUT VI.

De reddendâ conscientiæ ratione.

Dico 1. Juxta Regulam Societatis, unusquisque statim ab initio sui ingressûs debet suam conscientiam omninò aperire superiori; ac deinceps in vitæ decursu per certa & designata tempora idem præstare; Atque hoc est conforme antiquarum religionum Basilii, Benedicti, priscorumque Ægypti Monachorum consuetudini, ac perfectionis acquirendæ professioni consentaneum. Unde in societate declaratum est istam conscientiæ reddendam rationem esse de instituti substantia.

Dico 2. Si superior rationem conscientiæ sumat in confessione, tunc tenetur sigillum confessionis servare, nec illâ notitiâ potest uti extra confessionem, nisi de consensu pœnitentis; etiamsi quædam non forent peccata, sed tantùm circumstantiæ utiles vel necessariæ ad explicanda melius peccata. Si autem illam sumat extra confessionem; tunc strictè tenetur sub secreto naturali res cognitas non patefacere cum tanta obligatione, quanta ex secreta conscientiæ consultatione oriri solet; atque ita non tam rigorosè quàm sub sigillo confessionis: potest enim postea cum subdito loqui de rebus sibi patefactis in redditione conscientiæ, illum secretò admonendo, excitando, corripiendo; item uti illâ notitia ad regimen illius conscientiæ, & ad majus ejus bonum; imò &

in ordine ad commune totius religionis bonum; quia naturale secretum non obligat cum boni communis dispendio. Unde usus & utilitas illius reddendæ rationis conscientiæ tum pro particulari Religiosi, tum pro universali religionis bono patet. Quamvis autem ista conscientiæ apertio extra confessionem, videatur difficilis, tamen iis, qui volunt & profitentur spiritualiter vivere, evadit facilis; adeoque superiores summoperè debent cavere, ne ratione hujus notitiæ, quidquam faciant quod jure merito possit subditum offendere, & inde occasionem sumere sese occultandi, & fortasse in majora vitia aut incommoda cadendi.

CAPUT VII. VIII. IX. & X.

De Evangelica seu paterna denunciatione, quæ fit in Societate.

Nota 1. Societatis regula sic habet: *ad majorem in spiritu profectum, & præcipuè ad majorem submissionem & humilitatem propriam, contentus quisquis esse debet, ut omnes errores & defectus ipsius, & res quæcumque quæ in eo notatæ & observatæ fuerint, superioribus, per quemvis, qui extra confessionem eos acceperit, manifestentur.*

Nota 2. Hæc regula non adversatur verbis Christi Matth. 18. *si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum* &c. (per quæ verba Christus vel solùm agit de peccato quod est corripienti fratri injuriosum, vel solum distinctius inculcat & explicat morale charitatis fraternæ præceptum), neque naturali famæ juri; quia omnes qui ingrediuntur Societatem, expressè renunciant isti naturali famæ juri, & de quo Christus agit in dictis Evangelii verbis; hâc autem juris, quod quis habet ne se invito apud alios infametur, renunciatione factâ, cessat præcepti materia, adeoque & obligatio.

Nota 3. Circa istam regulam sancita sunt in congreg. 6. & 7. hæc sequentia: 1. licitum est quidem juxta regulam aliorum defectus superiori, etiam non interroganti, manifestare, sed non est hâc de re obligatio, nisi in delictis, quæ vergerent in detrimentum boni communis, aut damnum imminens tertiæ personæ. 2. severè puniri jubentur qui ex inanibus suspicionibus, aut ex alia causâ minùs probata falsum alteri crimen imponunt, ideoque superiores non debent facilè præbere aures ejusmodi delatoribus. 3. non licet ea, quæ alter sibi secretò & consilii petendi gratiâ ut dirigatur ac juvetur, communicavit, deferre superiori.

Nota 4. Duplex est denunciatio: alia est Evangelica, quæ etiam fraterna aut paterna dicitur; alia judicialis. Judicialis fit superiori tanquam judici, ut delictum sive emendatum, sive non emendatum puniatur; Evangelica autem fit superiori tanquam Patri, ut delictum nondum emendatum emendetur, aut nondum commissum caveatur, & de hâc Evangelica hîc agitur; de judiciali dicetur postea. Quare

Dico 1. In Societate leves aliorum defectus qui non sunt peccatum mortale, nec ejus suspicionem generant, sine præmissâ privata admonitione possunt statim superiori manifestari; si enim in publicis reprehensionibus soleant palam sic à superioribus manifestari, & impositis quidem pœnitentiis; multò magis licet clam soli superiori illos manifestare; & ratio est, quia nulla alicujus momenti infamia inde creatur delinquenti, præterquam quod hic cedendo juri suo, admiserit ejusmodi manifestationem; volenti autem ac consentienti nulla fit injuria. Deinde ista praxis est conformis doctrinæ S. Thomæ 2. 2. q. 33. a. 7. ad 4. dicentis proclamationes quæ in Religiosorum capitulis fiunt, versari circa levia quæ famæ non derogant, ideoque posse sanctè fieri sine præmissa admonitione. Idem ferè habet Abulensis & Soto.

Dico 2. In Societate etiam licitum est sine prævia privatâ admonitione statim superiori manifestare graves aliorum defectus fraternæ emendationis ergò. Expressè habetur in 6. congreg. can. 10. Et certè id non tantùm est possibile fieri licitè in quovis religioso statu, sed etiam licitè factum fuit, & fit in variis religionibus, ut probatur ex earum regulis, & ex Theologorum doctrinâ, D. Th. Rich. Bonav. Silv. &c. Ratio est 1. quia Religiosus ex vi sui statûs religiosi, perfectionis viam, adeoque & morum emendationem per meliora & convenientiora remedia consequendum profitetur; cùm autem Religiosus ferè in omnibus rebus ac in suis functionibus dependeat à superiore, securior ac firmior emendatio ab illo, quàm à particulari admonitore, obtinebitur. 2. infamia quæ inde Religioso creatur, est valdè exigua; ideoque non solùm propter necessarium remedium, sed etiam propter majus spirituale emolumentum pro nihilo reputanda est; præsertim quia gravis Religiosi lapsus ferè solet in aliorum vel saltem in alicujus spirituale damnum, vel scandalum vergere ob magnam inter Religiosos Societatem, familiaritatem, unionem, cujus damni vitatio sine prælati auxilio vix obtineri aut sperari potest. Quodlibet ergo grave Religiosi peccatum est commune Religionis detrimentum, ideoque ad prælatum spectat huic malo communi subvenire; non potest autem illi subvenire sine ejus notitiâ. Atque hæc omnia, quæ omni statui religioso communia sunt, maximè locum habent in Societate ob varia ejus ministeria circa proximum, in quibus à superioribus collocantur religiosi, & ob maximam ab illis dependentiam in omnibus subditorum actionibus tum internis tum externis. Si autem lapsus sit occultus, nec ullum aliis offendiculum præbuerit nec timeatur in futuro; ac prudenter omnibus perpensis judicetur superioris notitiam ad delinquentis emendationem religionisque securitatem non esse necessariam nec fore utilem; tunc à tali denunciatione abstinendum est.

Deinde Societatis Religiosi in religionis ingressu consentiunt ut sui lapsus quantumvis graves & occulti, manifestentur superiori non tantùm ob necessitatem, sed etiam ob majorem ipsorum spiritualem profectum. ordo autem correctionis fraternæ quem Christus præscribit suprà Matth. 18. continet tantum naturalem legis charitatem, quæ servanda est prout fraterna charitas postulat; & juxta D. Thom. ibi agit Christus de denunciatione judiciali quæ fit superiori seu Ecclesiæ ut judici, non ut Patri. jura verò quæ prærequirunt privatam monitionem, probabiliter agunt de denunciatione judiciali, uti & Basilius ac Augustinus, dum eam interdum requirunt. deinde si superioris notitia non sit necessaria ad aliquem delinquentis spiritualem profectum, tunc non erit licita denunciatio, sed ordinariè est necessaria. denique superior noscens lapsum debet delinquentem

tem secretò monere, qui si emendationem promittat, non est progrediendum ad publicam punitionem & infamiam: hæc enim monitio, quam facit ex deferentis denunciatione, est adhuc secreta, & Evangelio conformis: si autem delinquens sic monitus, nolit delictum agnoscere, potest adhibitis duobus aut tribus testibus ad majorem illius confusionem graviter eum reprehendere, & religiosam pœnitentiam injungere. Denique si persistat in suâ pertinaciâ, & peccatum sit occultum, nec probari possit in judicio, nec vergat in damnum communitatis, tunc superior nihil amplius habet quod agat, sed oret pro illo, vigilet, scandali occaliones auferat, &c.

CAPUT XI. & XII.

De *triplici modo procedendi in externo judicio contra subditorum delicta.*

Nota: Triplex est modus, quo prælati & judices possunt in exteriori judicio procedere ad cognoscenda vel punienda subditorum delicta, nimirum vel per viam inquisitionis sive generalis sive particularis, vel per viam denunciationis, vel per viam accusationis; & ex jure quidem positivo tum Ecclesiastico tum civili requiritur quædam præscripta forma à judicibus servanda; sed judici Religioso sufficit forma ex jure naturali requisita, quâ sufficienter possit sine strepitu cognoscere facti veritatem ad ferendum judicium. Itaque de his tribus *singulis* procedendi modis nunc agendum, ac primùm de modo procedendi per viam inquisitionis generalis.

Dico 1. Inquisitio generalis fit in visitationibus religionum, quæ per se est justa & necessaria ad bonum religionis regimen, imò & obligatoriè pro iis, quibus hæc cura demandata est, v. gr. in societate visitatoribus, provincialibus, &c. tribus autem modis potest fieri hæc inquisitio: 1. in generali tam ex parte delictorum quàm personarum, dum prælatus visitans interrogat an serventur leges, an aliqua delicta committantur, an aliquem commisisse crimen audiatur, &c. 2. per particularem interrogationem ex parte delicti, & per generalem ex parte personarum, v. gr. interrogando an aliquis noctu è domo exierit. 3. per particularem interrogationem ex parte personæ & delicti, vel per generalem ex parte solius delicti; v. gr. interrogando an Petrus sit furatus, vel patraverit aliquod delictum grave; sed hæc inquisitio continetur sub inquisitione particulari, de quâ jam dicetur; & illa non est licita, nisi de tali personâ præcesserit infamia delicto proportionata. Unde in ejusmodi visitationibus non tenetur subditus interrogatus etiam sub juramento, manifestare eum, quem deliquisse novit, quando ita occulta est persona, ut nullâ infamiâ laboret; quia judex non potest de eo juridicè interrogare, ergo nec alter respondere; dumque sic interrogatur, subintelligitur semper an sciatur de aliquo delictum, qui de eo sic infamatur; & hoc etiam habet locum in Societate, quia pro manifestatione defectuum, renunciatur quidem proprio juri quoad denunciationem paternam; sed non quoad judicialem, de quâ nunc agitur. Quare

Dico 2. Non potest Prælatus etiam regularis per viam inquisitionis particularis inquirere de personâ determinatâ, an commiserit tale vel tale crimen, nisi de eâ præcesserit infamia D. Thom. Cajet. Sylv. Nav. &c. Excipiuntur tamen crimina quæ vergunt in commune reipublicæ aut religionis damnum; crimina notoria seu publica, & quando habentur de persona delinquentis indicia publica ac manifesta. Ac quando fit inquisitio non ad punitionem delinquentis, sed ad alios justos fines, ad quos requiritur notitia personæ & qualitatum ejus, v. gr. si inquiratur de impedimento matrimonii inter Petrum & Cajam, vel de aliqua irregularitate, &c. Dum autem præcessit infamia de delicto & de persona, Prælatus potest, imò & debet inquirere in particulari, interrogando de ista persona, & obligando subditos etiam sub juramento ad dicendam veritatem. Sed infamia de persona debet esse circa id crimen de quo inquiritur, non circa quodvis aliud, & talis quidem, ut publicam & probabilem suspicionem, ac sicut jura loquuntur, clamorosam insinuationem generet. Deinde testes sunt audiendi, &c.

Dico 3. Dum in regulari judicio proceditur per viam denunciationis judicialis, non prærequiritur infamia personæ denunciatæ; & si denunciatio judicialis ordinetur solùm ad emendationem delicti, non autem ad vitandum damnum commune aut tertii; tunc præmittenda est secreta correctio fraterna si sit emendationis spes; nec procedendum ad denunciationem judicialem, si ista correctio suum effectum consequatur. Sin minus; procedetur ad denunciationem judicialem; & prout denunciatus fatebitur aut negabit factum, aget judex &c. si autem denunciatio principalius ordinetur ad vitandum commune damnum aut tertii, tunc moraliter loquendo non est necessaria prævia monitio secreta; quia ordinariè non potest sperari hanc sufficiens remedium allaturam; bonumque commune vel innocentis præferendum est nocentis commodis & famæ. Si delictum non vergat in ejusmodi damnum, is qui illud prælato ut Patri denunciat, non potest cogi ad denunciandum ei, ut judici, ac maximè si denuncians fuerit complex delicti, secus verò, si vergat.

Dico 4. Dum proceditur per viam accusationis, non prærequiritur infamia nec privata monitio; & interdum potest fieri ejusmodi accusatio sine læsione charitatis, quin imò ex obligatione, si aliter subveniri malo non possit. rarò tamen in religione hâc viâ proceditur, quamvis si legitimè fiat, debeat superior eam accusationem per Notarium scriptam recipere.

CAPUT XIII.

Quæ forma judicii in Societate serveiur?

Dico 1. Denunciationis judicialis, inquisitionis judicialis & accusationis jure communi præscripta non habet locum in Societate; imò neque ad paternam correctionem gravium defectuum, (secùs, levium) licitum est prælato inquirere in particulari de aliquo, absque aliqua præcedente infamiâ.

Dico 2. Quando professi è Societate ejiciendi sunt ob delictorum pœnam vel ob incorrigibilitatem, tunc debent convinci de delictis, judicialiter procedendo contra eos sufficienti aliquo modo ad servandum jus naturale; & quasi idem dic de Coadjutoribus formatis. Dum autem scholaris non in pœnam aut incorrigibilitatem, sed ob alia religionis incommoda è Societate ejicitur, maximè si ipse consentiat; aut si in pœnam, in pacto & conditione sub quâ in Societatem ad-

admissus est, fundatum; quæ conditio est ut quando ipse ob defectus ejici meruerit, vel quando Societati ad suam indemnitatem necessarium fuerit illum dimittere, possit ejici juxta constitutiones; tunc nullus judicialis ordo requiritur, sed sufficit notitia moraliter certa & sufficientibus rationibus nixa. Cumque hujusmodi ejectio sit res gravissima, ideò ultima resolutio præposito Generali reservata est, ut majori cum consilio ac difficultate talis pœna vel tale remedium apponatur.

CAPUT XIV.

De regulis & regimine Societatis.

Dico 1. Societas nullam ex prioribus religionibus antiquam regulam accepit, sed ejus fundator composuit constitutiones à sede Apostolicà approbatas per modum propriæ regulæ, etiamsi ferè omnia quæ in eis habentur, sint ex antiquorum patrum aliarumque religionum usu; atque istæ constitutiones, quæ possunt dici propria Societatis regula & vivendi norma, hæc capita continent. 1. finem Societatis esse propriæ perfectioni & proximorum saluti incumbere. 2. in Societate varios personarum gradus debere esse, ut quisque possit juxta gratiam à Spiritu Sancto sibi concessam ad prædictum finem cooperari. 3. debere esse unum præpositum Generalem, ad quem pertineat hos omnes gradus, officia ac ministeria distribuere, universamque Societatem regere. 4. totam hanc religionem proprio ac speciali modo sub obedientiâ summi Pontificis militare, ideoque particulari obedientiæ voto illi astringi. 5. Societatis professos solemnia paupertatis, castitatis & obedientiæ vota emittere. 6. illis nominatim commendatam esse puerorum ac rudium in Christiana doctrinâ instructionem. 7. societatem professam non tantùm in particulari, sed etiam in communi paupertatem profiteri ac servare. 8. Societatem habere posse collegia quæ proprios habeant reditus ad alendos Societatis scholares, quorum collegiorum & studentium gubernatio, uti & bonorum administratio ad Societatem professam pertinet, ita tamen ut dictorum collegiorum bona in suum emolumentum convertere non possit. 9. Societatis scholares post sufficientem probationem admitti in Societatem per tria substantialia religionis vota, juxta ejusdem Societatis constitutiones emissa, id est non solemnia; ita ut possit Societas sic admissos dimittere votis liberos, si expediens fuerit. 10. Societatem posse coadjutores spirituales & temporales admittere per vota etiam simplicia juxta Societatis constitutiones emittenda. 11. in Societate fieri congregationes generales, ad quas pertinet perpetua statuta condere, constitutiones declarare ac mutare, & res graviores transigere. 12. præpositum Generalem per electionem generalis congregationis creari, quoad reliqua verò omnia, & omnium prælatorum inferiorum provisionem potestatem esse penes ipsum Generalem. 13. Socios etiam professos non teneri communiter vel in choro officium Canonicum cantare aut recitare, sed tantùm privatim, si sacris initiati sint. 14. in exteriori vivendi modo, nempe in vestitu, victu, &c. honestorum ac pauperum sacerdotum consuetudinem servare. 15. ad solemnem professionem religiosos non recipi, nisi post diuturnas ac diligentissimas probationes, per quas vita ac doctrina admittendorum explorata fuerit. Atque hæc est compendiaria totius instituti ratio ac summa, aut propria Societatis regula, quæ in bullis Pontificum proposita, & ab eis confirmata ac approbata fuit. Præter hanc autem regulam in dictis bullis Pontificum declaratam & approbatam, S. Ignatius summo consilio nec sine speciali Dei lumine scripsit constitutionum librum, à Societate universâ approbatum, qui in rigore loquendo nil est aliud quàm illa Societatis regula fusiùs exposita, quam prædicti pontifices summatim sub nomine *constitutionum* approbarunt & confirmarunt.

Dico 2. Ex isto constitutionum libro extractum est breve summarium, nomine *regularum generalium* appellatum, in quo statim proponitur necessitas regulæ & finis Societatis; deinde exterior vivendi modus in communi Clericorum habitu, in moderamine austeritatum corporalium, & religiosæ clausuræ, non exeundo domo nisi cum fructu ac cum superioris licentia, & absque morali periculo; usus sacramentorum in Societatis ingressu & professu servando, egregia consilia ad solidarum virtutum acquisitionem & perfectionem consequendam, exacta trium votorum observantia, conscientiæ ratio superiori reddenda, & alia omnia quæ ad singulos religiosos pertinent; nam totus constitutionum liber magis pertinet ad eos tantùm, quibus regimen committitur.

Dico 3. Præter hæc omnia, dantur aliæ regulæ, quæ *communes* appellantur; distinguuntur à dicto summario in hoc quod summarium versetur circa generalia perfectionis principia, & consilia quæ internæ & externæ perfectionis substantiam attingunt; communes verò regulæ statuunt in particulari ea, quæ exteriùs observanda sunt & ad communis vitæ ordinem & convenientem dispositionem pertinent, v. gr. ad spiritualium exercitiorum & divini cultûs observantiam, ad exteriorem decentiam, ad temperantiam, paupertatem, obedientiam, animorum unionem, ad conversationem, ad ministeria erga proximum, &c.

Dico 4. Præter istas regulas generales & communes dantur insuper propriæ & peculiares pro officiis & ministeriis singulorum, v. gr. provincialium, Rectorum, Ministri, procuratoris, Magistri Novitiorum, &c. Ultra has omnes regulas habentur congregationum generalium decreta seu Canones: sola enim generalis congregatio habet potestatem condendi decreta, sanciendi leges perpetuas, declarandi constitutiones aut etiam mutandi, si necesse sit. Generales possunt quidem ordinationes condere, quæ non expirant per ejus mortem, & durant usque ad revocationem; sed ab ejus successore possunt revocari.

Dico 5. Ex hisce prædictis omnibus liquidò constat Societatem sufficientibus optimisque regulis munitam esse, nihilque amplius ad convenientem ejus gubernationem, & perfectam Religiosorum institutionem posse desiderari. Quapropter tam bene instituta regula inviolatè retinenda, servanda, nec unquam in ullâ parte immutanda est.

LIBER XI.

De professorum Societatis dimissione.

CAPUT I.

An professus Societatis possit ab eâ expelli, & quas ob causas?

Nota: Non agitur hîc de dimissione seu ejectione eorum, qui solemnem professionem non emiserunt, quique à votis & statu Religioso liberi dimittuntur; de his enim satis actum est anteà; sed de dimissione eorum, qui solemnia quatuor vota in Societate fecerunt; & quoad hos

Dico: In quibusdam casibus professus quatuor votorum, juxta constitutiones, juxta quas solemnis ejus professio solùm admittitur à Societate, potest ab eâ expelli non solum ob nimiam contumaciam & incorrigibilitatem, quod est commune aliis omnibus Religionibus; sed etiam ob grave crimen quod in Societatis scandalum vel infamiam verteretur, ut sumitur ex 2. p. constit. c. 2. ubi præter incorrigibilitatem ponuntur aliæ causæ ob quas dimitti possunt generaliter Societatis Religiosi; & ad duo genera reducuntur: 1. Est impedimentum antecedens primum Societatis ingressum, per injustam taciturnitatem aut per mendacium in examine & in probationibus occultatum. Si hoc sit substantiale, professio ejus fuit nulla, ideoque dimittitur tanquam non Religiosus & sine votis nunquam factis; sed de hâc dimissione non est quæstio. Si autem sit accidentale, cùm professio fuerit valida, tunc perpendendum est quid majoris momenti sit, an scandalum aut rumor oriturus ex tali dimissione, an verò detrimentum ac damnum Societatis in tali persona retinenda. 2. Est grave peccatum scandalosum post Societatis ingressum aut professionem commissum. Denique Greg. XIII. in suâ bullâ anni 1582. quæ incipit: *cum aliàs*, concedit facultatem præposito Generali, ut possit justas ob causas quemlibet professum è Societate dimittere.

CAPUT II.

An possit professus Societatis ad aliam transmitti Religionem, & quomodo?

Dico 1. Probabilius videtur posse præpositus Generalis dare licentiam professo Societatis ex justâ causâ transeundi non solum ad aliam Religionem strictiorem aut æquè strictam, quod ex jure communi aliarum Religionum Prælatis quoque competit; sed etiam ad laxiorem, ut habetur ex dicta Greg. XIII. bulla, in quâ dat facultatem præposito Generali concedendi professis licentiam transeundi ad Religionem, etiam laxiorem, his verbis: *paris, laxioris, aut strictioris observantiæ ordinem, per ipsum præpositum illis præscribendum*; etiamsi iste transitus ob propriam transeuntis culpam aut incorrigibilitatem non fiat; alioqui nullius ferè utilitatis foret dictum privilegium; Dum enim professus ob culpam invitus ejicitur, non potest cogi à Societate ut aliam Religionem amplectatur; potestque manere in sæculo; sed non potest ob nullam culpam dimitti ut maneat in sæculo etiam volens, & si nolit transire ad aliam Religionem non potest etiam cogi; Generalis ergo potest tantum dare licentiam volenti transire, & ex justâ quidem causa, (licèt nulla sit culpa) quæ vix potest esse alia quàm inhabilitas ad quævis Societatis ministeria, exequendo transitum ex utriusque partis consensu.

Dico 2. Hæc facultas ejiciendi vel transmittendi professum ad aliam Religionem, residet non in congregatione Generali, sed in ipso præposito Generali; potestque delatâ ad se causâ in casu particulari eam alteri inferiori præposito delegare. Mortuo autem Generali vicarius generalis illam non habet.

CAPUT III.

Ad quid obligetur professus è Societate ejectus, aut ab illâ translatus?

Nota: Non agi de Scholaribus aut coadjutoribus formatis, qui liberi à votis dimittuntur; sed de professis, qui dimittuntur remanente votorum vinculo.

Dico 1. Professus Societatis dimissus cum onere ingrediendi aliam Religionem, tenetur illam ingredi; & si ingressus in eâ profiteatur, cessat omnis prior obligatio; etiam ipsum quartum votum professorum Societatis, & quinque simplicia eorum vota; quia legitimè facta est commutatio. Si autem non ingrediatur; aut si ingressus, in eâ non profiteatur, tenetur ad Societatem redire; alioquin Apostata ac fugitivus censendus erit, omnibusque suæ Religionis obligationibus ac Apostatarum pœnis ac censuris obstrictus.

Dico 2. Si professus absolutè dimittatur sine spe receptionis, & sine ulla speciali obligatione, præter eam quæ ex solemni professione naturaliter nascitur, tenetur, ut aliarum Religionum ejecti, servare tria substantialia Religionis vota; sicuti suprà dictum est; sed quartum ejus votum solemne, aliaque quinque simplicia videntur cessare; quia illa emisit juxta regulam ac constitutiones; jam verò ejectus non tenetur servare regulam ac constitutiones; ergo nec vota illa secundum regulam facta. Deinde intentio voventis non videtur voluisse comprehendere istam tantum statûs mutationem, ita ut in eâ maneret adhuc istius modi votis obligatus. Sed ista vota reviviscunt, si ejectus denuò in Societatem recipiatur. Idem dic de professis translatis ad Episcopatum, Cardinalatum, &c. uti superiùs ostensum est.

Dico 3. Nulli è Societate, etiam professo licet transire ab ea ad aliam Religionem sine obtenta præpositi Generalis licentiâ; cum eâ autem licet; etiam ad laxiorem; justis tamen de causis; ut habetur ex bullâ Gregorii XIII. *cum aliàs*.

Finis Tomi Decimi Tertii.

THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI SUAREZ,
E SOCIETATE JESU,
SUMMA SEU COMPENDIUM.
TOMUS XIV.
DE INCARNATIONE
PARS I.
DE MYSTERIO INCARNATIONIS SECUNDUM SE SPECTATO.
DISPUTATIO I.
DEMONSTRATUR CONTRA JUDÆOS MESSIAM JAM VENISSE EX VARIIS SCRIPTURÆ TESTIMONIIS.

SECTIO I.

Primum Testimonium.

GENESIS c. 49. sic habet: *non auferetur sceptrum de Juda, nec Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est; & ipse erit expectatio gentium:* in hebræo autem dicitur: *non recedet sceptrum de Juda, & legislator de medio pedum ejus, donec veniat Siloh;* id est Messias; ideoque Chaldaïca paraphrasis ponit donec veniat Messias. Omissis variis Hebræorum aliorumque interpretationibus, hic textus sic videtur explicandus: Non auferetur de tribu Juda, quæ post egressum Ægypti primum semper locum in populo Israëlitico tenuit, potestas regendi aut judicandi populum vel primaria vel regia, donec veniat Christus; quod sanè evenit; nam illa tribus usque ad Regem David, cæteris semper prælata fuit; & à Davide usque ad mortem Sedeciæ in captivitate Babylonicâ semper regium sceptrum tenuit; & ab hâc captivitate usque ad Machabæos tribus Juda matrimonio juncta cum tribu Levi, principatum simul & Sacerdotium semper retinuit; & huic principatui successerunt Machabæi ex tribu Juda usque ad Christi adventum; quo tempore cessavit tribus Juda sceptrum tenere; nam Herodes, qui regnum tunc occuparat, non erat ex tribu Judæ, nec Judæus, sed Idumæus; ac deinde post mortem Christi totum regnum Judaïcum eversum est à Romanis, & omnes Judæi partim interfecti, partim ubique dispersi sunt sine regni prærogativa; adeoque ista prophetia verè in Christi adventu adimpleta est. Hinc quidam ridiculè finxerunt ipsum Herodem, aut Vespasianum Solymæ eversorem, fuisse Messiam.

SECTIO II.

Secundum Testimonium.

Angelus Gabriel sic Danielem alloquitur: *animadverte sermonem, & intellige visionem: septuaginta hebdomadæ* (nempe hebdomadæ continuæ 7. annorum vel lunares vel solares, sive 490. anni) *abbreviatæ sunt,* (id est intra breve tempus finientur) *super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum,* (nempe Christus). *Scito ergo & animadverte: ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem,* (id est juxta probabiliorem sententiam à septimo aut 20. anno regni Artaxerxis longimani qui misit Jerusalem Esdram verisimiliter ad reædificandam Civitatem ac Templum, Esdr. c. 6. & 7.), *usque ad Christum ducem hebdomadæ septem, & hebdomadæ sexaginta duæ erunt,* (id est sexaginta novem usque ad Christi baptisma quando incœpit prædicare); *& rursum ædificabitur platea & muri in angustia temporum: & post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus;* (id est post 62. hebdomadas cum septem aliis quas priùs numerarat, adeoque post 69. hebdomadas, in proximè sequenti septuagesimâ hebdomada occidetur Christus). *Et non erit ejus populus qui eum negaturus est, & Civitatem & Sanctuarium dissipabit cum duce venturo* (non intra prædictas 70. hebdomadas venturo, sed 40. annis post; scilicet Tito & Vespasiano); *& finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomadâ unâ,* (id est novum Testamentum miraculis, Doctrina, morte sua in ultima 70. hebdomada), *& in dimidio hebdomadæ,* (sive in fine posterioris dimidii hujus hebdomadæ, id est, in fine 70. hebdomadæ) *deficiet hostia & Sacrificium* (per Christi mortem), *& erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.* Dan. 9. Liquidò constat istarum hebdomadarum tempus effluxisse, & omnia quæ ibi prædicta sunt, evenisse, adeoque Christum jam venisse.

SECTIO

SECTIO III.

Tertium Testimonium.

Hæc dixit Dominus Exercituum: adhuc unum modicum est, (sive intra breve tempus), *& ego commovebo cœlum & terram & mare & aridam*, (nempe per prodigia in Christi adventu & ortu facta, ac per bella illum præcedentia), *& movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria*, &c. Aggei 2. nempe dum Christus in templo præsentatus est, illam gloriâ implevit, tunc prophetiam implendo.

SECTIO IV.

Alia testimonia ex aliis scripturæ locis.

Dum Christus à Discipulis Joannis interrogabatur, *tu es qui venturus es, an alium expectamus?* sive es-nè tu Messias, an-non? Respondit: *Cæci vident, claudi ambulant*, &c. volendo dicere, impleri tunc in se quæ à Prophetis prædicta erant de Messia. Prædicta autem erant Messiam nascitutum ex Virgine, Isa. 7. in oppido Bethleem, Mich. 5. universo mundo pace fruente, Isa. 2. prædicaturum pauperibus, & captivis, & magna miracula facturum, Isa. 35. & 61. ingressurum Jerusalem tanquam regem sedendo super asinam, Zach. 9. fore pauperem, multa tormenta ac mortem passurum. Isa. Jer. Ps. &c. descensurum ad inferos, Zach. 9. resurrecturum, Ps. 3. & 15. ascensurum in cœlos Ps. 67. & Mich. 2. Missurum Spiritum Sanctum Isa. 49. & 66. habiturum præcursorem, Malach. 3. & Isa. 40. Aliaque multa de venturo Messia prædicta fuerunt; atqui omnia ista in Christo completa sunt; ergo Christus est verus Messias qui venit. Id etiam probat miseranda Judæorum dispersio per totum orbem prænuntiata à Daniele & aliis Prophetis. Olim Judæi ob Idololatriam, aliaque publica scelera puniti sunt à Deo captivitate; sed nullà longiori quàm 70. annorum, jam verò patiuntur captivitatem, exilium, dispersionem per mille & tot annos; ergò ob majus peccatum quàm ob Idololatriam; nempe ob Deicidium in Christo commissum. Erraverunt igitur Judæi & errant expectantes Messiam tanquam regem temporalem, & potentissimum, multasque divitias sibi allaturum, varia scripturæ loca materialiter intelligentes quæ spiritualiter & allegoricè intelligenda sunt; item non distinguentes duos Messiæ adventus; unum ad solvendum, alterum ad judicandum; illum in humilitate, hunc in gloria & majestate.

DISPUTATIO II.

PER QUATUOR SECTIONES.

Demonstratur contra Hæreticos & Judæos Christum esse verum hominem ac verum Deum.

Ostenditur 1. Contra Manichæos & alios Hæreticos Christum esse verum hominem, qualis Messias promissus fuit ex semine Abrahæ, ex femore Jacob, filius David, &c. hisce Scripturæ locis: *nunc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum.* Joa. 8. *verè hic homo, Filius Dei erat.* Marc. 15. *expedit ut unus moriatur homo*, &c. Joa. 11. *Sicut per unum hominem mors*, &c. *multò magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi.* Rom. 5. Unde patet Christum fuisse tam verum hominem, quàm Adam.

Ostenditur 2. Christum esse Deum verum. 1. contra *Hæreticos* sic quod in uno Scripturæ loco dicitur de Deo vero; id sæpe in alio loco exponitur de Christo; v. gr. dicitur de Deo: *ascendisti in altum* Ps. 69. & idem dicitur de Christo, Ephes. 4. dicitur de Deo; *vidi Dominum sedentem*, &c. Isa. 6. & idem dicitur de Christo, Joan. 12. dicitur de Deo: *mihi curvabitur omne genu.* Isa. 45. & de Christo idem dicitur, Rom. 14. deinde Christus de se ipso, & alii de illo loquentes significant esse Deum. *Ego & pater unum sumus.* Joan. 8. *Dominus meus & Deus meus.* Joan. 20. *ex quibus est Christus secundum carnem, qui est Deus super omnia benedictus.* Rom. 9. *qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Apoc. 4. *verbum caro factum est.* Joa. 1. &c. 2. contra *Judæos* sic: Paulus ad Hebr. 1. ex variis Psalmorum locis probat Christum esse Deum, v. gr. *Filius meus es tu; ego hodiè genui te.* Psal. 2. *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi.* Ps. 44. *Initio tu Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli*, Ps. 108. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis*, Ps. 109. deinde idem probatur ex hisce Isaiæ locis: *parvulus natus est nobis*, &c. *vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus* &c. c. 9. *Deus ipse veniet, & salvabit nos*, cap. 35. *In te est Deus, & non est Deus absque te, verè tu es Deus absconditus, Deus Israël Salvator*, cap. 45. nempe JESUS. *Ego ipse qui loquebar*, (nimirum per Prophetas) *ecce adsum.* c. 52. Rursus idem probatur ex aliis Prophetis: *hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus justus noster* Jer. 23. & ibi *Dominus* exprimitur per *Jehova*, quod est proprium Dei nomen. *Hic est Deus noster*, &c. *post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus.* Baruch. 3. *Lætare filia Sion, quia ego venio, & habitatio in medio tui, ait Dominus*, Zach. 2. *Et aspicient ad me quem confixerunt.* Zach. 12. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: his plagatus in medio eorum qui diligebant me.* Zach. 13. *Ex te* (Bethleem) *egredietur mihi dux qui sit dominator in Israël; egressus ejus ab initio à diebus æternitatis*, Mich. 5. Itaque dum Moyses dicit: *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus.* Deuter. 14. intelligit quidem Messiam fore Prophetam & Legislatorem, sicut ipse erat, sed non negat fore simul Deum.

DISPUTATIO III.

De Existentia Incarnationis, ejusque convenientia.

SECTIO I.

An possit ratione probari Incarnationem esse probabilem?

Nota. Pater Suarez in hâc tertiâ Theologiæ parte, suis disputationibus semper præmittit textum D. Thomæ, eique brevem explicationem aut commentarium adjungit. Cùm autem in suis disputationibus eamdem doctrinam fusius discutiat ac sequatur, judicavi supervacaneum fore in hoc brevi compendio istum textum ejusque commentarium ponere, ne prolixius sine necessitate evadat; ac simul quæstionum D. Thomæ numerum, quem Pater Suarez in fronte sui libri semper indicat omittam contentus

tentus ſucceſſivum ipſius diſputationum numerum præponere. Quod idem in omnibus ſequentibus diſputationibus ac materiis obſervabo.

Dico 1. Cùm fides doceat Incarnationem eſſe poſſibilem, quod nunc ſuppono, non poteſt ratione ullâ demonſtrari illam eſſe impoſſibilem, ſive impoſſibile eſſe creatam naturam propriâ privari ſubſiſtentiâ, & alienâ terminari; licèt enim ratio humana hoc non aſſequatur, non ideò eſt impoſſibile; myſteria fidei ſunt ſupra, non contra rationem. Hinc

Dico 2. Non poteſt humanâ vel Angelicâ cognitione naturali demonſtrati Incarnationem eſſe poſſibilem. D. Thom. Durand. Scot. &c. probatur ex Scriptura & Patribus, Ambr. Hier. Aug. &c. *inveſtigabiles Divitias Chriſti & Sacramentum abſconditum à ſaculis in Deo.* Epheſ. 3. Et ratio eſt, quia intellectus creatus non poteſt per demonſtrationem evidenter cognoſcere quidquid Deo eſt poſſibile; deinde hoc myſterium eſt omninò ſupernaturale ſecundum ſe, nec ullo modo continetur in principiis, cauſis & effectibus, adeoque intellectus creatus non poteſt habere propriam illius ſpeciem; ac proinde nullum eſt medium quo naturaliter poſſit demonſtrari illud eſſe poſſibile. Sed

Dico 3. Suppoſitâ fide, poteſt naturalis ratio hujus fidei lumine adjuta, adhibere varia argumenta & exempla ad reddendum veriſimile hoc myſterium & ad ejus veritatem confirmandam, ſine quo lumine illa non ſufficerent ad ferendum probabile judicium circa illius poſſibilitatem; v. gr. ſicut anima ſpiritualis cum corpore materiali poteſt uniri, & arbor alteri arbori inſeri, tres perſonæ Divinæ in una naturâ exiſtere; ita mens cum fidei ope poteſt ratiocinati eſſe poſſibile naturam increatam uniri naturæ creatæ in unitate perſonæ.

SECTIO II.

An poſſit efficaciter oſtendi contra infideles Incarnationem eſſe factam?

Nota: Ut probetur Hæreticis incarnationem eſſe factam, ſufficit Evangelii hiſtoriam afferre, maximè hos textus: *verbum caro factum eſt.* Joa. 1. *& non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens.* Phil. 2. Sed

Dico: Infideles non poſſunt ratione convinci factam eſſe incarnationem; aſt variis ſuaſionibus ad hoc myſterium credendum trahendi ſunt. Nam ſi ſybillæ aliquid cognoverint de Incarnatione, id vel ex libris Propheticis vel ex Divinâ revelatione hauſerunt; neque miracula quæ Chriſtus fecit, erant ſufficientia ſigna ad factæ Incarnationis evidentem cognitionem; imò neque Dæmon potuit evidenter cognoſcere iſtius myſterii realitatem.

SECTIO III.

An Incarnatio fuerit ex ſe conveniens?

Dico 1. Opus Incarnationis fuit per ſe ipſi Deo conveniens, id eſt maximè conſentaneum Divinæ bonitati & perfectioni, etiamſi nullam illi utilitatem aut perfectionem attulerit. Quia dicitur unum conveniens alicui rei quod ei competit ſecundum propriam naturam; v. gr. homini, ratiocinari; ſed ipſa Dei natura eſt eſſentialis bonitas; ergo quidquid pertinet ad rationem boni, eſt Deo conveniens; pertinet autem ad rationem ſummi boni ſe ſummo modo creaturæ communicare, quod fit per incarnationem; ergo, &c.

Dico 2. Quamvis Incarnatio ſit ſupra debitum & conditionem naturæ humanæ, fuit tamen illi valdè conveniens, id eſt magnum bonum & perfectionem illi attulit. Per hoc enim myſterium unus homo verus, fit verus Deus, adeoque ſuperior Angelis & capax multarum perfectionum, quarum nulla pura creatura poteſt eſſe capax; v. gr. infiniti meriti, &c. Deinde univerſa etiam natura humana ex hoc myſterio percepit ingentem utilitatem & perfectionem; *Chriſtus enim factus eſt nobis ſapientia, juſtitia & ſanctificatio.* 1. Cor. 1. & homines in genere gratiæ habent caput homogeneum, id eſt Chriſtum, qui *cum eſſet Deus*, ait Auguſtinus, *factus eſt homo, ut in illo eſſet vitis humana natura, cujus nos palmites eſſe poſſemus.* Imò

Dico 3. Etiam ad perfectionem & quaſi complementum univerſi mundi convenientiſſimum fuit Incarnationis myſterium. Cum enim in omnibus ſubſtantiis creatis una natura integra exiſtat in una perſonâ, & in divinâ ſubſtantiâ una natura exiſtat in pluribus perſonis; conveniens fuit ut omnes rerum differentiæ haberentur invenire modum, quo plures naturæ exiſterent in unâ perſonâ, dareturque in mundo novus ordo Theandricus. Deinde ex hoc myſterio quædam peculiaris dignitas ad omnes creaturas redundavit; quia in natura hominis omnes res creatæ quodam modo continentur; ideoque Deus aſſumendo hominis naturam, omnes naturas quodam modo ſpecialiter ſibi copulavit.

DISPUTATIO IV.

De convenientia & neceſſitate Incarnationis ad hominis lapſi reparationem.

SECTIO I.

An neceſſarium vel conveniens fuerit Deo, hominem lapſum reparare?

Dico 1. Hominis lapſi redemptio non fuit opus ex neceſſitate à Deo factum, ſed omninò liberè; adeoque potuit ſine ullâ imperfectione aut indecentiâ lapſum hominem ſine remedio relinquere. Deus enim in ſuis operibus eſt liber, & ut liberè homines creavit, ita & redemit. *Sic Deus dilexit mundum*, &c. Joa. 3. *Majorem hâc charitatem nemo habet*, &c. Joa. 15. Si interveniſſet neceſſitas, non eſſet beneficium. Hinc dum dicunt Athan. & Anſel. indecorum Deo fore, ſi hominem non redemiſſet, intelligunt non ita Divinæ bonitati conſentaneum futurum fuiſſe.

Dico 2. Fuit Deo valdè conveniens, ut lapſam naturam humanam, non autem Angelicam, repararet: 1. Quia minor pars Angelorum peccaverat; tota autem natura humana ceciderat. 2. Quia Angelus ſuâ ſponte quaſi ſine occaſione peccavit; homo autem peccavit à muliere inductus, quæ prius à ſerpente decepta fuerat. 3. Singuli Angeli propriâ voluntate

luntate peccarunt; homines unius voluntate prolapsi sunt. 4. Homo habet voluntatem facilè mutabilem, & longum viæ tempus, in quo possit illum pœnitere; Angeli autem voluntas est quodam modo inflexibilis, & naturâ suâ requirit viam brevissimam, ut ad terminum perveniat. 5. Si Deus utramque naturam lapsam Angelicam & humanam sine remedio reliquisset, videretur aut peccati malo vinci & misericordia ejus superari, aut non posse tanto malo remedium adhibere. Unde 6. hominem redemit, ne gloriaretur Dæmon se impedivisse ne homo assequeretur gloriam, quam ipse perdiderat. 7. Quò magis imbecilla est humana natura, quàm Angelica, eò magis fortiter divinam provocabat misericordiam.

SECTIO II.

An ad reparandum genus humanum, necessarium vel conveniens fuerit Deum fieri hominem?

Dico 1. Non fuit simpliciter necessarium, hominem liberari à culpæ & pœnæ malo, per condignam satisfactionem servato justitiæ rigore; fuit tamen convenientissimum. *Probatur;* quia cum Deus sit supremus legislator & judex ac Dominus, potuit in sua lege contra peccatum latâ dispensare, illud gratis condonare, cedendo juri suo; nulli enim fecisset injuriam; vel potuit ab uno quoque homine aliqualem satisfactionem seu pœnitentiam exigere, illàque esse contentus; vel alicui homini puro committere munus pro aliis satisfaciendi, etiamsi is homo non nisi imperfectè istud præstare posset; non enim tenetur Deus summum justitiæ rigorem semper servare. Attamen modus satisfaciendi per condignam satisfactionem, Deo fuit convenientissimus; quia omnes viæ Domini misericordia & veritas, & quò magis hæ relucent in opere nostræ redemptionis, eò altiori & convenientiori modo fit; nec Deus minuit misericordiam dum justitiæ illam conjungit in hoc opere. Unde

Dico 2. Incarnationis mysterium non fuit simpliciter necessarium ad hominis lapsi reparationem. Ita TT. & PP. quia non fuit simpliciter necessarium reparari hominem per justitiam perfectam, adeoque Christi mors non fuit simpliciter necessaria, sed solùm ex Divina ordinatione adeoque nec Christi mors simpliciter necessaria; unica enim Christi actio poterat ad satisfactionem sufficere vel ex se vel ex Divina acceptatione. Dum igitur quidam dicunt necesse fuisse per Dei Incarnationem mundum reparari, id intelligunt vel de necessitate ex suppositâ Dei ordinatione, vel de necessitate ad melius esse.

Dico 3. Ad redimendum ex perfectâ justitiâ hominem, necessaria simpliciter fuit unio hypostatica, sive cum humana sive cum Angelica natura. D. Thom. Leo. Ambr. Chrys. Athan. &c. quia tota perfectæ justitiæ ratio quæ in Christi redemptione invenitur, ita oritur ex Divinæ personæ dignitate, ut nullo modo possit creatæ personæ communicari aut convenire, ut in seq. sect. dicetur. Attamen medium ad humanam redemptionem absolutè convenientissimum fuit, ut Deus assumeret nostram naturam, per quam pro nobis satisfaceret; quia hoc pertinebat ad majorem hominum honorem ac gloriam, ad majorem Dæmonis confusionem, ut in eadem naturâ, quam vicerat, vinceretur; ad majorem divini amoris erga homines exhibitionem; denique nullum est medium aptius aut melius, quo Deus posset uti. Hoc igitur opus fuit & summæ misericordiæ, cùm Christus innocens sponte susceperit onus satisfaciendi pro nocentibus; & summæ justitiæ, cùm factus fidejussor debuerit satisfacere ex justitiâ ad æqualitatem; & hoc bonum infinitum ac vita Christi non tantùm ad bonum hominis finitum, sed maximè ad infinitam Dei gloriam ordinabatur.

SECTIO III.

An Christi opera fuerint sufficientis valoris ad condignè satisfaciendum pro peccatis hominum?

Nota: Hâc in re errarunt. 1. Judæi qui non credunt Messiam esse redemptorem animarum sed corporum; nec authorem bonorum spiritualium, sed temporalium; cùm tamen dicatur Dan. 9. Messias venturus, ut *finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna;* sitque venturus non solum pro Judæis solvendis, sed etiam pro gentilibus. 2. Pelagiani qui negantes peccatum originale & gratiæ necessitatem, negarunt pariter Christum pro nobis satisfecisse, sed solùm venisse, ut eos doctrinâ & exemplo doceret. Horum error sat alibi refutatus est. *Sicut per unum hominem.* &c. Rom. 5. *Quem proposuit Deus propitiationem propter remissionem præcedentium delictorum.* Rom. 5. &c. 3. Abailardus qui negavit Christum nos liberasse à Dæmonis jugo, aut pro nobis satisfecisse.

Dico 1. Christus Dominus per sua opera sufficienter satisfecit tam pro originali humani generis lapsu, quàm pro universis hominum peccatis, quæ quovis tempore commissa sunt, aut committuntur. De fide in Conc. Trid. Sess. 6. cap. 1. *dedit semetipsum pro nobis ut nos redimeret ab omni iniquitate.* Tit. 2. *ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi.* 1. Joa. 2. *redemisti nos Deus in sanguine tuo.* Apoc. 5. Nec solum sufficienter satisfecit pro peccatis hominum quoad culpam, sed etiam pro pœnis quæ illis debitæ erant. De fide ut antè. *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.* Isa. 53. Hinc suâ morte aperuit hominibus januam cœlestis regni. Sed quamvis Christi opera ordinata fuerint à Deo, & ab ipso Christo ad satisfaciendum pro nobis; non tamen ita ordinata sunt, ut in nobis haberent effectum sine nostra cooperatione vel actione; v. gr. sine Baptismo, sine fide, sine charitate &c.

Dico 2. Christi satisfactio non solùm æqualis fuit, sed etiam superabundans; neque tantum ex Divina acceptatione, sed ex proprio ipsorum operum Christi valore, quem habebant ex personæ operantis dignitate. Ita communiter TT. D. Thomas, Bonav. Rich. Ansel. &c. contra Scotum, Durand. &c. negantes opera Christi de se habuisse valorem & condignitatem ad hujusmodi satisfactionem, sed solum ex Dei acceptatione; quia nempe Deus voluit illa sibi offerri, & promisit fore illis contentum, ac propter illa se remissurum hominibus peccata; Sed

Probatur. Ex Scriptura & Patribus; *sicut per unum hominem*, &c. Rom. 5. id est, si Adæ peccatum de se sufficiens fuit ad damnationem; multò magis Christi opera de se habuerunt valorem ad condignam eorum satisfactionem; quia *non sicut delictum, ita & donum.* ibidem. *ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.* ibidem. Vide etiam ad Hebr. c. 7. 8. 9. 10. ubi dicitur, unâ Christi solutione & sanctificatione consummata nostra redemptio. Ratio est,

quia ſicut gravitas offenſionis creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ; ita ſatisfactionis valor, & dignitas ſumitur maximè ex dignitate perſonæ ſatisfacientis; atqui Chriſtus qui pro peccatis hominum ſatisfecit, erat perſona infinitæ dignitatis; ergo & valor ejus ſatisfactionis. *Et quidem cum eſſet Filius Dei, exauditus eſt pro ſua reverentiâ.* Hebr. 5. quia valor operis deſumitur maximè ex perſona operante, ut jam dicetur. Itaque

SECTIO IV.

An opera Chriſti fuerint infiniti valoris & efficaciæ ad ſatisfaciendum?

Dico: Opera Chriſti habuerunt valorem ſimpliciter infinitum ad ſatisfaciendum & merendum apud Deum. D. Thom. Bonav. Rich. Cajet. Sot. &c. communiter, contra Scot. Durand. &c. Hîc conjungo meritum cum ſatisfactione, quia licèt diſtinguantur, (meritum enim dicit ordinem ad mercedem & reſpicit commodum ejus qui meretur; ſatisfactio autem dicit ordinem ad injuriam compenſandam & reſpicit honorem cui offertur); tamen in hoc caſu ſunt ejuſdem rationis, & habent eaſdem difficultates. Itaque probatur, ut ſuprà ex variis Scripturæ & Patrum locis, & præcipuè hâc fundamentali ratione: ſatisfactio creſcit in valore ex dignitate perſonæ ſatisfacientis; atqui perſona ſatisfaciens in Chriſto eſt infinitæ dignitatis; ergo ejus ſatisfactio ſeu ejus opera ſunt infiniti valoris ad ſatisfaciendum; ideoque Patres dicunt actiones Chriſti ex dignitate perſonæ operantis fuiſſe deificatas. Hic autem infinitus valor actionum Chriſti non provenit, ut quidam volunt, ex eo quod à perſona Divina non ſolùm per voluntatem humanam, ſed etiam per Divinam proficiſcebantur, ita ut ex actu Divinæ & ex actu humanæ voluntatis componeretur unus actus moralis, quia cùm iſti duo actus ſint realiter diſtincti, non poſſunt in unum coaleſcere; deinde ex unitate perſonæ malè infertur unitas actionis; hæc ſiquidem, ut Patres & Concilia docent, conſequitur naturam; neque etiam provenit ex eo quod immediatè ac phyſicè procedant à Divina Verbi perſonalitate, non tantùm ut terminante ac ſuſtentante naturam humanam, ſed etiam ut per ſe influente in ipſum humanæ Chriſti voluntatis actum, quia ſubſiſtentia, qualis eſt Verbi perſonalitas, juxta Philoſophos, non eſt proximum operandi principium, ſed tantùm quidam naturæ terminus conſtituens ſuppoſitum, quod eſt per ſe principium operationum. Denique neque provenit ex eo quod humanitatis Chriſti actus habeant ad Verbum Divinum unionem, quia cum illorum unio ſit tantum mediata, mediante nempe naturâ, non infert infinitum illorum valorem. Sed horum actuum voluntatis Chriſti infinitus valor poteſt provenire ex triplici capite: 1. Ex parte perſonæ, prout præcisè eſt operans & eliciens illos actus per humanitatem ſibi conjunctam; ex vi enim hujus reſpectûs, ſunt iſti actus aliquo modo Divini, & Divinæ perſonæ ſpecialiter proprii. 2. Ex parte perſonæ cui intrinſecè immanent; intrinſecè enim poſtulant ut maneant in eadem perſona à qua fiunt mediante naturâ per quam fiunt. 3. Ex parte materiæ circa quam verſantur, v. gr. ex parte ſanguinis Chriſti pro hominibus effuſi, cujus effuſio prout à libera voluntate Chriſti procedit, habet infinitum valorem ob ea quæ jam dixi. Veniamus nunc ad objectiones.

Objicies 1. Opus profectum à perſona digniori coram Deo, v. gr. ab una perſonâ habente quatuor gradus gratiæ, & ab alia habente tantum duos, non ſit majoris valoris, cæteris paribus, ad ſatisfaciendum; ergo opera Chriſti non accipiunt majorem valorem ad ſatisfaciendum ab infinita ipſius perſonæ dignitate. Reſp. Diſt. ant. Si perſonæ operantis dignitas ſit accidentaria & quaſi extrinſeca, Conc. Ant. Si ſit ſubſtantialis & intrinſeca, Neg. Ant. Dignitas ergo perſonæ Chriſti operantis erat ſubſtantialis & intrinſeca, ideoque conferebat & in ſuo genere influebat ad valorem operis, quia actiones ſunt ſuppoſitorum & perſonarum. Si autem dignitas ſit accidentaria, poteſt ſe habere tantum concomitanter ad opus, nec in illud influere. Cæterùm agendo de majori dignitate gratiæ *habitualis*, negatur antecedens. Opus enim factum à ſanctiori perſona eſt majoris valoris moralis coram Deo, quàm à minus ſanctâ, ut dicitur in Tract. de gratia.

Obj. 2. Viſio objecti infinitæ perfectionis, uti & offenſa perſonæ infinitè perfectæ, eſt tantum infinita ſecundum quid & non ſimpliciter; ergo etiam opus factum à perſona infinitæ dignitatis eſt tantum infiniti valoris ſecundùm quid, & non ſimpliciter. Reſp. Neg. Conſ. perſona operans longè aliter influit in ſuam propriam operationem quàm perſona extrinſeca concurrendo per modum objecti ad operationem alterius; v. gr. Deus infinitus concurrendo per modum objecti viſibilis ad beatificam Angeli viſionem. Objectum enim ſolùm terminat actûs habitudinem ad ipſum actum, quæ habitudo finita eſt; licet objectum ſit infinitum; ideoque tota bonitas actûs inde profluens, eſt ſimpliciter finita; perſona autem operans quodammodo per ſe ipſam informat moraliter ſuam operationem. Unde fit ut valor operis Chriſti ſit infinitus ſimpliciter, quia perſona Chriſti eſt infinita ſimpliciter.

Obj. 3. Quantitas meriti vel ſatisfactionis non oritur ex ſola dignitate operantis; ergo. Reſp. probabiliter Neg. Ant. Sola enim gratiæ dignitas in perſona operante ſufficit ad valorem meriti vel ſatisfactionis, modò ſit capacitas in actu; id eſt modo ſit liber & bonus; & omnes aliæ conditiones non ſufficiunt ſine illa dignitate, quæ cùm in Chriſto ſit infinita ſimpliciter, dat ſui actus tamquam forma intrinſeca & ultima valorem infinitum ſimpliciter.

Obj. 4. Perſona Verbi ſolùm finito modo erat unita humanitati; ergo etiam ſolum finito modo auget valorem operis, utpotè eum ſolùm augens mediâ unione cum humanitate. Reſp. Verbum per ſe ipſum adeoque ſecundum totam ſuam infinitatem eſt unitum humanitati; & licèt unio, quatenus eſt modus humanitatis, ſit quid finitum ſimpliciter; id tamen quod per illam humanitati communicatur, eſt ſimpliciter infinitum, ſi non in ratione entis, ſaltem in ratione moralis valoris ſeu meriti & ſatisfactionis. Quamvis enim actio Chriſti phyſicè in ratione entis ſit finita, v. gr. quoad intenſionem; moraliter tamen in genere ſatisfactionis eſt ſimpliciter infinita; quia hæc moralis dignitas ex conjunctione humanitatis cum Divinâ perſonâ provenit: actiones ſiquidem, uti & earum moralis valor, ſunt ſuppoſitorum; & iſte valor in ordine ad meritum, & ſatisfactionem eſt quid diſtinctum à phyſica ac reali actûs bonitate.

Obj. 5. Si Chriſti ſatisfactio ſit infinita; ergo unicum ejus opus eſt tanti valoris, quanti ſimul omnia ejus opera; cùm non detur infinito majus; ergo totum non erit majus ſuâ parte. Reſp. opera Chriſti

in

in bonitate reali quoad objectum, intensionem, durationem &c. fuerunt finita & inæqualia; hæc enim bonitas realis, physica, essentialis est finita, daturque major & minor; tamen unum quodcumque eorum ex parte personæ operantis fuit infiniti valoris, nec fuit minor valor in uno, quàm in alio; quia dignitas personæ in omni perfectionis genere infinitæ, continens omnia alia bona, erat quasi forma quæ æqualiter cuivis illorum operum in reali bonitate diversorum, seu inæqualium, conferebat infinitum valorem; unde fit ut plura Christi opera sint quidem extensivè plura merita; sed non sit intensivè plus valoris in multis quàm in uno; quia eadem est valoris forma in uno ac in multis. Si tamen opera Christi spectentur prout erant sub divina ordinatione, & Christi operantis relatione; sic Christus plus meruit ac satisfecit per omnia totius vitæ suæ opera, quàm per singula; atque aliquid per unum obtinuit & non per aliud. Sic redemptio nostra Christi passioni ac morti tribuitur, etiamsi non solùm per illam, sed etiam per omnia totius vitæ suæ opera nobis meruerit, & pro nobis satisfecerit; quia ex Divina ordinatione per ipsius passionem & mortem tanquam per præcipuum opus consummata fuit nostra redemptio.

Obj. 6. Ex hac infinità Christi satisfactione vel merito, sequitur plus potuisse Christum mereri, quàm Deus potuerit eum remunerare; infinitum enim meritum non potest habere æquale præmium, nisi sit etiam infinitum. Hoc autem Deus non potest conferre; non potest enim conferre gratiam, aut infinitam sui visionem. Resp. meritum Christi fuit sufficiens ad omne pretium possibile cum perfectà æqualitate obtinendum, sive purè creatum, sive increatum, v. gr. communicationem personæ Divinæ per unionem hypostaticam, atque ita bonum infinitum; imò non tantum ad obtinendum omne præmium possibile divisivè sumptum; sed etiam probabilius collectivè, ita ut in quolibet ejus actu ob infinitam personæ operantis dignitatem sit sufficiens valor ad quæcumque præmia cum æqualitate obtinenda, etiamsi sint singula perfectissima & in quocumque numero augeantur. Unde in unico Christi quolibet actu tantus est valor quantus in pluribus, utpotè semper infinitus. Itaque si meritum Christi spectetur tantùm secundum se, sic nullum est præmium creabile quod possit illi adæquari, aut quod omnino tam intensivè quàm extensivè possit exhaurire ejus valorem, sive quod ejus valori adæquatè correspondeat; quia cùm sit infinitus non potest dari præmium creatum categorematicè infinitum quod illi adæquetur; sed tantùm syncategorematicè. Si autem spectetur sub ratione operantis, cum sic referatur ad præmium finitum, tunc habet definitum seu finitum præmium adæquatum ad quod ex conventione ac promissione Dei jus acquisitum est, etiamsi de se foret dignum longè majoris præmii, utpotè infiniti valoris. At de facto Christus sua merita & satisfactiones obtulit tantùm pro hominibus numeri finiti: quin imò non secundùm omnem ipsorum vim, sed juxta mensuram ex Divinà Sapientiâ & ordinatione præfixam. Quod autem existente tam copiosà redemptione, tam pauci salventur, id ad inscrutabile prædestinationis mysterium spectat. Deinde an tot homines per Christum nunc salventur, quot in statu innocentiæ salvi fuissent, id incertum est.

SECTIO V.

An in Christi satisfactione intercesserit vera ac propria justitia?

Dico 1. In Christi satisfactione absolutè videtur servata esse propria & vera justitia tam ipsius Christi ad Deum, quàm Dei ad Christum. Justitia quidem juxta Aristotelem (nempe humana) est ad alterum, sive respicit alteram personam; quia ipse non cognovit duas naturas liberas posse in unâ & eadem personâ consistere; sed supposito hoc mysterio, sufficit ut idem Christus in quantum homo, sibi in quantum Deo satisfaciat ex propriâ justitiâ; ibi enim licèt non sit respectus ad alteram personam, est tamen sufficiens ratio ad alterum; quia per diversas voluntates satisfactio offertur & acceptatur; si quidem Christus ut homo, potest esse mediator inter Deum & hominem, & Deo obedire; ergo & ei satisfacere. Jam verò videndum est quomodo hæc satisfactio fuerit verus justitiæ actus. Quare

Dico 2. Ista satisfactio fuit propriæ ac veræ justitiæ actus Christi ad Deum; quamvis enim Christus nec habuerit, nec habere potuerit pro peccatis propriis obligationem justitiæ ad Deum; tamen prout constitutus fuit caput hominum, & suscepit onus satisfaciendi pro hominibus, dici potest subiisse hanc obligationem ex pacto inter ipsum & Deum, & quia ob personæ suæ dignitatem potuit ad æqualitatem satisfacere, ideò nihil in illo defuit ad veram justitiæ rationem; vera enim justitia est divinum dominium ac jus servare illæsum, & læsum reparare; quod Christus mirabiliter præstitit, sub illo motivo, affectu, & intentione condignam satisfactionem exhibendi.

Dico 3. Prædicta satisfactio fuit etiam propriæ ac veræ justitiæ actus Dei ad Christum; sive Deus in acceptanda Christi satisfactione exercuit verum justitiæ actum; ad quem actum, omissis variis aliorum opinionibus, non tantùm fuit necessaria actualis acceptatio Dei, sed etiam obligatio seu necessitas acceptandi istam à Christo oblatam satisfactionem. Hæc autem in Deo obligatio acceptandi dictam satisfactionem, orta est ex ipsius pacto cum Christo, seu ex ipsius promissione sub conditione talis operis, quo posito obligabatur ex justitia distributivâ servare suum promissum, seu Christi opus positum obligabatur acceptare pro peccatorum mundi satisfactione, ut ex Scriptura colligitur: *si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu dirigetur* &c. Isa. 53. *iniquitates eorum ipse portabit & ideo dispertiam ei plurimos.* ibidem. *postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* &c. Psal. 2. positâ igitur istâ promissione debuit Deus ex verâ ac propriâ justitia distributivâ acceptare Christi satisfactionem. Cùm enim juxta scripturam detur in Deo justitia erga aliorum hominum merita; multò magis erga Christi merita & satisfactiones. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi; in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus judex.* 2. Tim. 4. *voca operarios, & redde illis mercedem.* Matth. 20. & justitia quidem non tantùm ut generalis virtus, sed ut speciale ipsius attributum, non minus quàm misericordia, charitas, &c. *misericordia & veritas obviaverunt sibi; justitia & pax osculatæ sunt.* Ps. 10. Ratio est, quia Deum operari ex vera & formali justitiâ, & ex debito ejusdem justitiæ quod ex liberâ sua promissione aç conventione provenit, non

est

est imperfectio; operatur enim non ut homini, sed ut sibi ipsi debitor, quatenus ipsi debitum est, ut sua Divina ordinatio, ac promissio impleatur; & sic non agit ex obligatione extrinseca, seu ex debito extrinseco, sed ex naturali suæ justitiæ rectitudine, quod Deo maximè convenit: *Unusquisque mercedem accipit secundum suum laborem.* 1. Cor. 3. Hæc igitur in Deo obligatio, necessitas, aut debitum justitiæ est tantùm ex suppositione promissionis non cujuscumque, sed ejus quæ est sub conditione operis æquivalentis seu sufficientem ad mercedem aut præmium proportionem habentis; atque ita hæc justitia non minuit divinum dominium, quia ista necessitas non propriæ (nisi objectivè) ex jure creaturæ oritur, sed formaliter ex divinæ voluntatis rectitudine, suppositâ ejusdem voluntatis liberâ promissione.

SECTIO VI.

An in Christi satisfactione servatæ fuerint omnes perfectæ justitiæ conditiones?

Nota: Præter essentiales justitiæ conditiones, de quibus jam diximus, aliæ sunt accidentales & præsertim hæ tres quæ ad satisfactionem spectant: 1. Ut satisfactio fiat ex propriis bonis creditoris, non debitoris. 2. Ut satisfactio, seu debiti solutio fiat ex iis, quæ non sunt debita eidem debitori alio justitiæ titulo. 3. Ut non fundetur in gratia à creditore factâ, seu in ejus liberalitate. Aliæ quædam à nonnullis adduntur, sed videntur rejiciendæ. Quare

Dico 1. In Christi satisfactione servata est prædicta tertia justitiæ conditio: quia gratia unionis ex qua satisfactio processit, non est primò & per se facta à Deo humanæ Christi naturæ ad satisfaciendum pro peccato, sed ad suam bonitatem communicandam: Deinde Christus non formaliter satisfecit per ipsam unionis gratiam, utpotè satisfactioni antecedentem; sed per subsequentes labores & horum fructus. Præterea gratia unionis non est facta huic homini Christo, qui satisfecit; sed ejus humanitati, quæ non satisfacit; quia actiones sunt suppositorum. Et licèt ad istos actus requiratur supernaturalis Dei concursus; tamen ipse Christus proximum habet etiam suum proprium concursum, ratione cujus illi actus sunt ipsi proprii & sufficientes ad condignam satisfactionem.

Dico 2. In Christi satisfactione etiam servata est prædicta prima justitiæ conditio; quia licèt valor satisfactionis proveniret ex divinâ personâ, non tamen quatenus subsistente in propria natura, sed quatenus sustentante alienam seu humanam illamque cum suis operibus nobilitante; & ut sic, non habet creditoris aut personæ cui satisfit, rationem; sed debitoris, seu satisfactoris. Et ad satisfaciendum non est necesse ut opera quibus satisfit, non sint sub dominio divino seu creditoris, sed sufficit ut satisfactor seu Christus operans sit suorum operum dominus; id est liberè illa ponat, & per illa læsum honorem condignè reparet.

Dico 3. Etiam secunda justitiæ conditio supradicta in Christi satisfactione servata est: quamvis enim Christus ex obedientia vel gratitudine erga Deum, possit illi debere suas actiones vel passiones, non tamen ex strictæ justitiæ debito; & sic solvit Deo debitum ex iis operibus quæ non erant ei debita ex justitiæ titulo.

CAPUT VII.

An purus homo potuerit esse sufficiens ad redimendos alios homines ex perfectâ justitia?

Dico 1. De potentia Dei absolutâ fieri potuit, ut unus homo purus innocens & sanctus satisfaceret ex aliqua justitia, & aliquo modo de condigno pro aliorum, etiam totius generis humani peccatis; potuit enim Deus constituere purum hominem justum, qui in ordine gratiæ esset omnium hominum caput, gratiamque in alios aliquo *modo* transfunderet; sicut in arbitrio & voluntate *Adami* potuerunt omnium posterorum voluntates moraliter constitui, ita ut illo peccante, omnes censerentur in illo peccare, ejusque posteri peccatum contraherent; ita potuit Deus constituere in ordine gratiæ aliquem hominem aliorum caput, eorumque voluntates ita in eo ponere, ut illo merente & satisfaciente, omnes in illo & per illum censerentur satisfacere, & sic istius hominis opera futura fuissent sufficientia ex aliquâ justitiâ, utpotè proportionata ad merendum & satisfaciendum pro aliis. Attamen

Dico 2. Ejusmodi puri hominis satisfactio, non posset cum Christi satisfactione in valore, qui est infinitus, æquiparari; nec æqualis esset Dei offensæ, adeoque nec ex perfectâ justitiâ; puri enim hominis opera non habent valorem, qui ad satisfactionem omninò æqualem sufficiat; quia peccatum ex parte Dei, seu personæ offensæ, est malitiæ infinitæ, si non simpliciter, saltem secundum quid, & objectivè; hæcque infinita secundum quid peccati malitia seu gravitas, non potest proportionatè & adæquatè compensari per satisfactionem à persona finitâ exhibitam. Ratio est quia injuria crescit ex personæ offensæ, & satisfactio ex personæ satisfacientis dignitate; unde ut satisfactio habeat æqualitatis proportionem cum injuria, necesse est personæ satisfacientis dignitatem habere eamdem cum personæ offensæ dignitate proportionem; hanc verò persona creata quantumvis sancta & grata, habere non potest, sive non potest habere moralem æqualitatem in ordine ad satisfaciendum Deo pro injuria illi factâ.

CAPUT VIII.

An homo purus possit ita Deo satisfacere pro suâ culpa mortali, ut per actum perfectæ contritionis seu dilectionis Dei super omnia, seipsum sanctificet, & formaliter à se peccatum expellat sine aliâ Dei acceptatione & remissione?

Dico 1. Homo per supernaturalem perfectæ contritionis actum, & includentem absolutam Dei dilectionem super omnia, se ad obtinendam peccati sui mortalis remissionem, proximè disponit. Habetur ex Conc. Trid. Sess. 6. c. 6. & 7. ratio est, quia datur aliqua dispositio perfecta, per quam homo ita possit præparari ad peccati remissionem, ut illâ positâ statim fiat remissio, etiam sine reali Sacramenti susceptione; sed hæc non est alia nisi dictus contritionis actus; ergo &c. hæc alibi in Tract. de gratia ac pœnitentia vide fusiùs probata, & hîc apud P. Suarez. Hinc

Dico 2. Remissio peccati est Dei opus & gratiæ beneficium à prædicto perfectæ contritionis actu distinctum: contritio enim disponit seu præparat ad remissionem aut illam impetrat; nec vi sua illam formaliter confert, sed à Deo obtinet; ergo remissio

missio est beneficium distinctum à suâ dispositione. Ideò scriptura sæpè promittit contritioni peccati remissionem tanquam novam gratiam; & distinctum suæ misericordiæ ac benignitatis beneficium, non tantùm quoad pœnam, sed etiam quoad culpam. Idcircò

Dico 3. Peccator non ità Deo pro suo peccato mortali satisfacit, ut per supernaturalem contritionis suæ quantumvis perfectæ actum seipsum sanctificet ac peccatum formaliter à se expellat sine alia Dei acceptatione & remissione; peccator enim per ipsam contritionem meretur peccati sui remissionem; & peccati remissio est nova gratia à contritione distincta; cadensque sub promissionem distinctam; ergo contritio per se ipsam, vel per suam quasi physicam ac connaturalem informationem non expellit peccatum; est enim ultima tantùm dispositio ad illius expulsionem; adeoque non est formalis illius expulsio; alioqui idem actus esset & dispositio ad effectum formalem; & suus effectus formalis. Deinde iste contritionis actus non est æquivalens injuriæ illatæ, nec ex se sufficiens ad illam reparandam ob vilem personæ satisfacientis conditionem. Non tamen hinc sequitur peccatorem justificari per favorem extrinsecum; sed dispositivè & meritoriè de congruo justificatur per dictum contritionis actum; formaliter autem per gratiam sanctificantem intrinsecè animæ inhærentem cum extrinseca Dei condonatione; atque ita per novam gratiam à contritione distinctam, & per novum Dei beneficium, quod est partim physicum & intrinsecum, nempe gratia sanctificans, excludens physicam privationem oppositam; partim morale & extrinsecum, nempe offensæ remissio & condonatio. Sed hæc & alia vide specialiùs in dictis Tract. de gratia & pœnitentia.

CAPUT IX. & X.

An homo purus possit ad æqualitatem Deo satisfacere pro suo peccato mortali? aut saltem imperfectè?

Dico 1. Homo non potest Deo satisfacere ad æqualitatem pro suo peccato mortali per actum contritionis formatum, seu ut præcedentem à gratia sanctificante; quia contritio gratiâ sanctificante informata, sicut jam supponit gratiam sanctificantem gratis infusam; ità etiam supponit peccatum gratis remissum; ergo non habet jam locum satisfactio pro isto peccato; satisfacere enim est solvere debitum; sed debitum seu peccatum jam est gratis remissum; ergo illud non solvit, sive non satisfacit per istum actum gratiâ & remissione posteriorem.

Dico 2. Peccator cùm à peccato mortali resurgit, non satisfacit, nec potest satisfacere Deo de condigno seu ad æqualitatem per actum contritionis seu dilectionis, quatenus est dispositio ad remissionem peccati, & naturâ prior illâ, alioqui peccati remissio in se ac formaliter non gratis fieret, sed ex operibus & ex justitiâ; quia debitum quod per condignam solutionem solvitur, non remittitur gratis; cùm tamen in scriptura & Patribus, peccati remissio, gratia vocetur, seu gratis fiat ex Dei benignitate & misericordiâ. Deinde contritio ut est dispositio ad primam gratiam & peccati remissionem, procedit ab homine, ut non dum grato, nec libero à peccato; ergo quatenus talis non potest habere valorem ad Deo satisfaciendum secundùm æqualitatem. Ita D. Thom. Bonav. Rich. Durand. Capreol. &c. etiamsi in hujus sententiæ probationibus varii varia afferant, contra Cajet. Scot. &c. asserentes posse hominem peccatorem ex gratia Dei satisfacere de condigno, & ad æqualitatem pro sua culpâ mortali; & per hanc satisfactionem sive ex ejus vi & efficaciâ, ob Dei promissionem; ab eo obtinere istius peccati remissionem.

Dico 3. Homo per actum contritionis, licèt non perfectè & secundùm æqualitatem; potest tamen imperfectè Deo satisfacere pro sua culpâ mortali: quia qui non potest illatæ injuriæ perfectè satisfacere; si illam compensat eo modo quo potest, & quo creditor exigit & contentus est, satisfacit imperfectè; atqui peccator per actum contritionis aut dilectionis ità se gerit erga Deum; ergo illi saltem imperfectè satisfacit, utpotè per actum proportionatum; alioqui nulla erit possibilis satisfactio imperfecta; & certè hanc imperfectam satisfactionem inter homines sæpè videre est. Ista autem imperfecta satisfactio, cùm non indicat obligationem aliquam aut debitum justitiæ, non impedit quò minùs remissio peccati absolutè & simpliciter gratis detur, uti meritum de congruo latiùs sumptum, qualis est ultima dispositio ad gratiam sanctificantem, non impedit, quò minùs gratia sanctificans gratis detur, non obstante illo prævio merito de congruo; quia nullam obligationem nec proprium justitiæ debitum inducit; denique perfecta Christi satisfactio non excludit nostram imperfectam, ubi major dari nequit; alioqui penè coincideremus cum Hæreticis excludentibus nostras satisfactiones à Christi satisfactionibus.

CAPUT XI.

An purus homo possit pro veniali suo peccato perfectè Deo satisfacere?

Dico 1. Homo justificatus potest simpliciter satisfacere de condigno pro veniali peccato; adeoque ex justitia & non merè gratis illius remissionem obtinere. D. Thom. Scot. Dur. Palud. &c. quia contritio vel amor Dei ex se est maximè proportionatus ad hujusmodi satisfactionem condignam vel remissionem; attingit enim Deum ut finem ultimum; & perfecto modo hominem ad illum convertit; Deinde operans est persona justa & amica Dei, adeoque digna; nec deest Dei promissio sub conditione talis actûs. Gravitas quidem offensæ sumitur ex persona offensâ; quæ est Deus infinitus; & magnitudo satisfactionis ex persona satisfaciente, quæ est homo finitus; sicque videtur non servari proportio & æqualitas; sed advertendum est peccatum veniale non esse offensam Dei simpliciter, sed tantùm secundum quid; nec propriè esse contra Deum ut ultimum finem, sed præter Deum; ideoque ad condignam ejus satisfactionem & ex quadam justitiâ, non necessariò omnimodam proportionem & æqualitatem requiri; sed sufficere actum ex gratia & sanctitate procedentem cum aliis conditionibus. Idcircò

Dico 2. Hæc puræ creaturæ satisfactio pro peccato veniali non est tam exacta & perfecta, quàm pro eodem Christi satisfactio, sistendo etiam intra rationem justitiæ, ejusque perfectionem; in solo enim Christo reperitur illa exacta & perfectissima

æqualitas, quâ persona satisfaciens est tam digna, quàm persona offensa. Deinde soli Christo, propriè loquendo, nulla facta est gratia, sed ejus humanitati; & solus ipse habuit infinitum valorem in suis operibus ad vincendum omne debitum, etiam rigorosum, quem non potest pura creatura habere. Unde Deus volendo uti toto suæ justitiæ rigore, posset non acceptare puri hominis satisfactionem pro suo peccato veniali, & ob hoc solum justè illum excludere ab æterna beatitudine, seclusâ nempè promissione, & agendo ut supremus dominus, non ut judex, qui si remittat culpam, remittit & pœnam æternam ex suæ justitiæ rectitudine.

CAPUT XII.

An purus homo possit ut membrum Christi, satisfacere Deo ex justitiâ pro suo peccato?

Nota: Homo dicitur satisfacere ut membrum Christi, non quia Christi extrinseca satisfactio illi imputatur; sed quia per gratiam ob Christum acceptam, quam Christus tanquam caput in membra diffundit, ipse satisfacit; ejusque satisfactio fundatur in Christi meritis & satisfactione, id est in gratia actuali & habituali ob Christum datâ ad satisfaciendum; & acceptatur ob Christi justitiam ex divina promissione; & quod illi deest valoris, suppletur ex conjunctione cum Christi satisfactione.

Dico: Homo potest rectè dici *passivè* justificari, ei peccatum remitti, ejus dispositiones vel satisfactiones acceptari ex perfectâ & rigorosâ justitiâ, quia Christus ex perfectâ justitiâ illa omnia nobis promeruit, & ita perfectè pro nobis satisfecit, ut ex perfecta justitiâ, non nobis, sed ipsi debitâ, peccata nostra remittantur; non potest autem propriè dici *activè* satisfacere ex perfectâ justitia, præsertim pro peccatis mortalibus; quia pro his non satisfacit ut vivum Christi membrum, adeoque non condignè, nedum de rigore justitiæ. Si autem jam justificatus ut vivum Christi membrum satisfaciat pro venialibus, non potest etiam tunc dici satisfacere de rigore justitiæ condignè; quia Christus ut caput, non communicat suo membro, ut possit satisfacere eo modo perfectissimo, quo ipse satisfecit; Sed relinquit ejus operi dignitatem inferiorem, quam habet prout est à proximo operante, unde non est eadem dignitas actionum capitis ac membrorum.

DISPUTATIO V.

De primaria incarnationis causa.

SECTIO I.

De prioritate & posterioritate rationis in actibus divinis.

DICO 1. Quamvis in actibus divinis intellectûs & voluntatis, nullus insit realiter ac formaliter ordo prioris & posterioris, datur tamen virtualiter, quatenus in iis datur fundamentum, quo possumus unum esse alio priorem secundum rationem concipere; Deus quidem unico ac simplici actu omnia scit ac vult; sed quia inter scientiam & voluntatem, & inter res cognitas aut amatas datur quædam connexio ac dependentia; ideò ad eam explicandam concipimus in divino intellectu vel voluntate unum ut prius vel posterius alio; sicque in istis priora & posteriora non secundum rem, sed secundum rationem si qua distinguuntur.

Dico 2. Hic ordo prioris & posterioris in divino intellectu respectu voluntatis petitur ex naturali connexione, quæ est inter intellectum & voluntatem, & inter utriusque actus; *intellectus* enim movet voluntatem proponendo objectum, & ideò concipimus aliquem divini intellectûs actum præire voluntatis actui; quia voluntas non fertur nisi in rem cognitam; voluntas autem est à qua procedunt omnes Dei actiones liberæ, ideoque est principium omnium rerum creatarum & operum Dei in ordine naturæ, gratiæ, & unionis hypostaticæ; hinc scientia istarum rerum quatenus existentium vel futurarum in aliqua temporis differentiâ, concipitur esse in Deo posterior actu liberæ voluntatis; & ita in Deo distinguitur duplex scientia, simplicis intelligentiæ & visionis; illa dicitur antecedere voluntatem; hæc subsequi. Deinde intentio finis semper præsupponit aliquam mediorum scientiam, non quamcumque, sed sibi proportionatam. Jam verò quoad res quæ sub divinam scientiam vel voluntatem cadunt, hic ordo prioris & posterioris non fundatur in ipsa scientia & voluntate secundum se; quia ista in se est omnino una & simplicissima; sed in ipsis rebus, quæ scientiæ vel voluntati objiciuntur, prout inter se habent aliquam dependentiam vel connexionem; sic suppositâ in Deo electione prædestinati, intelligimus Deum priùs voluisse eum vocare, quàm justificare, & prius justificare quàm glorificare.

Dico 3. Sæpe voluntas Dei ordinans res ad fines extrinsecos, ad quos ut media ex natura suâ non tendunt, nihil in eis immutat aut imprimit: sic Deus ordinavit incarnationem vel passionem Christi ad nostram redemptionem, qui finis omninò extrinsecus erat incarnationi; & hæc in se eadem omninò fuit, quæ esse potuisset sine ordinatione ad talem finem; similiter cum Deus permittit peccatum in prædestinato, ut sit illi majoris boni occasio; ista permissio est medium ad salutem prædestinati, ad quem finem à solo Deo ordinatur; & tamen eadem omninò permissio sine ordinatione ad talem finem esse posset, res igitur à Deo volita ob finem extrinsecum, denominatur ordinata ad istum finem, non semper ab aliquo illi rei intrinsecè addito; sed ab actu divinæ voluntatis, qui ad illam ob talem finem terminatur sine ulla in Deo mutatione.

Dico 4. Dicitur in Deo aliquid esse prius ordine intentionis quàm ordine executionis; quia Deus non immediatè per suam voluntatem exequitur id quod vult; sed per suam omnipotentiam quam ad opus applicat tanquam immediatum operandi principium. Deinde in Deo non est imperfectio intendere finem independenter à mediis, ob motivum propter quod finis intenditur, & ob modum quo intenditur.

SECTIO

SECTIO II.

An voluntas incarnationis in Deo præcesserit originalis peccati præscientiam? an verò subsecuta fuerit?

Nota: Multi Authores, & maximè Thomistæ, qui putant esse D. Tho. sententiam, sentiunt quod peccati originalis præscientia præcesserit in Deo incarnationis voluntatem; quia, inquiunt, hujus primum motivum fuit remedium humanæ naturæ lapsæ, juxta scripturam & Patres, &c. Attamen

Dico 1. Deus primariâ intentione & primâ voluntate; qua decrevit se ad extra creaturis communicare, voluit incarnationis mysterium, voluitque ut Christus simul Deus & homo, esset caput ac finis omnium suorum operum ad extra; atque ita ante peccati originalis præscientiam Christus fuit electus seu prædestinatus; adeoque voluntas incarnationis præcessit voluntatem permittendi peccatum. Alens. Scot. Albert. Rupert. &c. *probatur* 1. ex scriptura & patribus: *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* prov. 8. juxta 70. interpretes: *Dominus creavit me initium viarum suarum.* quæ verba omnes ferè antiqui PP. Clem. Basil. Athan. Greg &c. exponunt de sapientiâ incarnata. *ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret*: ibidem. *qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ* &c. *& ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant, & ipse est caput corporis Ecclesiæ* &c. *ut sit ipse in omnibus primatum tenens.* coloss. 1. hunc locum Concilium Sardic. Chrysost. Anselm. aliique de Christo ut homine intelligunt. 2. *Ratione*: quia talis prædestinandi modus sapientissimæ Dei providentiæ conveniebat; Deinde electio & prædestinatio aliorum hominum intelligitur præcedere peccati permissionem, & ad eam voluntatem, quâ Deus voluit seipsum hominibus communicare, per se pertinere; ergo multò magis Christi electio & prædestinatio, qui est causa exemplaris & finalis illorum electionis & prædestinationis, ad eamdem voluntatem pertinebit, & in ea primum locum tenebit.

Dico 2. In primo signo & in primo voluntatis decreto, quo Deus intendit unionem hypostaticam, illam voluit determinatè in tali persona & in tali natura, sive in persona verbi, & in naturâ humanâ contra quosdam dicentes Deum in primo signo isto, tantùm voluisse unionem hypostaticam indeterminatè; abstrahendo ab unione hypostatica in personâ patris, vel filii, vel Spiritûs Sancti, & in naturâ vel angelicâ vel humanâ; in posteriori autem signo ex occasione peccati determinasse unionem hypostaticam in persona verbi, & in natura humana ad hanc reparandam. *probatur*: quia omnia scripturæ & Patrum testimonia loquuntur non de unione hypostaticâ in confuso, sed de hâc in particulari, sive de Verbi unione, cum hâc naturâ humanâ. Deinde Deus non potest habere prius confusi quàm determinati objecti voluntatem; adeoque non possumus ei etiam per mentem attribuere quod in re non est. Præterea non omnes rationes, ob quas incarnatio facta est in persona verbi, ortæ & sumptæ sunt ex hominis peccato.

Dico 3. Licèt Christus fuerit prædestinatus seu dilectus in primo signo & in primo divinæ voluntatis libero decreto; non tamen solus, sed simul cum illo fuerunt præordinatæ aliæ creaturæ, quæ ad essentialem & consummatam totius mundi perfectionem pertinent tam in naturæ quàm gratiæ ordine, cum quibus aliquam Christus habet connexionem. *Probatur*: quia supradicta scripturæ & Patrum testimonia proponunt Christum ut principem & caput omnium; utque salutis & gloriæ prædestinatorum authorem; ergo non fuit solitariè prædestinatus & electus; sed cum respectu & connexione ad alias res; hicque modus prædestinationis est magis conformis divinæ sapientiæ & bonitati magisque in Christi gloriam cedit; & dum dicitur Christus prædestinatus seu præordinatus ante omnem creaturam; id est nullus ante illum est præordinatus; sed Deus in eodem signo voluit tres modos se communicandi per naturam, gratiam & unionem hypostaticam; quia omnes illi sunt per se amabiles ac proximè ordinabiles ad divinæ gloriæ manifestationem; Christus tamen fuit primò prædestinatus priotitate finis, in illâ cum aliis rebus connexione. Hinc patet voluntatem incarnationis fuisse priorem voluntate permittendi peccatum, & absolutâ istius peccati originalis præscientia, non autem conditionatâ.

SECTIO III.

An in primo signo rationis, in quo Christus prædestinatus est homo Deus, sit etiam prædestinatus redemptor hominum per passionem & mortem suam?

Dico 1. Deus non prius voluit, ut Christus veniret passibilis & mortalis, quàm voluit permittere peccatum; & hoc absolutâ visionis scientiâ prævidit; passio enim Christi & mors, juxta omnes, non fuit præfinita antequam originale peccatum & permitteretur & prævideretur; quia incongruum videretur, si Deus voluisset ut Christus veniret passibilis & mortalis, & postea ob hoc voluisset permittere peccatum, ut passio & mors Christi locum haberet. Hinc

Dico 2. Ante permissionem & absolutam peccati prævisionem, Christus non fuit prædestinatus, ut redemptor hominum; sed ut justificator & glorificator, adeoque salvator; quia potest esse salvator, licèt peccatum non interveniat; tantùm ergo post permissum & prævisum peccatum, fuit prædestinatus hominum redemptor, licèt ante illud posset dici redemptor quoad potestatem & sufficientiam; quia præordinatus est tantæ dignitatis, ut opera ejus possent esse, si necesse foret, sufficientissima ad remedium peccati.

SECTIO IV.

Quamnam primam rationem seu motivum habuerit Deus incarnationis prædefiniendæ?

Dico 1. Ratio seu motivum sufficiens & adæquatum volendi incarnationem, non fuit unum tantùm, sed plura totalia, & per se sufficientia, tum intrinseca, v. gr. istius operis excel-

excellentia & aptitudo ad manifestanda divina attributa, &c. tum extrinseca, v. gr. hominum redemptio, & sanctificatio, omnium mundi rerum exaltatio, &c. scriptura non declaravit specialiter ista motiva intrinseca, quia ex reipsâ satis innotescunt, sed extrinseca, quia cognoscuntur tantùm ex intentione & fine operantis. Patet autem singula ex istis motivis per se esse sufficientia ad movendam Dei voluntatem pro definienda incarnatione; in singulis enim elucent aliquarum virtutum exercitium, & Dei attributorum manifestatio, seu Dei gloria. Hinc dicitur: *benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum, in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua glorificavit nos in dilecto filio suo Ephes.* 1. in his verbis altissima ratio & causa prædestinationis Christi & nostræ in illo continetur, abstrahens à redemptione, de qua postea additur: *in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus*, &c. Quare

Dico 2. Prima ratio quæ Dei voluntatem movit ad volendam incarnationem, fuit excellentia istius mysterii, aliaque bona, quæ illud sine occasione vel remedio peccati, per se consequuntur. In primo enim illo signo rationis, in quo Deus aliquod extra se voluit in particulari, Christum prædestinavit Deum hominem, nondum prævisâ peccati occasione ut absolutè futurâ, nec pro illo signo rationis volendo in Christo eas corporis conditiones, quæ solùm peccati occasione præordinatæ sunt, ut sunt dolores, passiones &c. Ratio igitur, quam Deus in illo primo signo rationis habuit ad volendum incarnationem, fuit tantum ipsius mysterii excellentia & quidquid bonum in illo est, vel ex illo per se sequi potest. Idcircò

Dico 3. Ratio movens & inclinans Dei voluntatem ad volendum incarnationem pro remedio peccati seu pro nostra redemptione, fuit in secundo tantùm ordine rationis, sive in secundo tantum signo rationis; ratio, inquam, non solum adjuvans, sed etiam verè movens & inclinans Dei voluntatem ad efficiendum istud opus, tam quoad modum & circumstantias, quàm quoad ipsam substantiam; atque ita eadem Dei voluntas secundum diversa rationis signa ex diversis motivis totalibus voluit incarnationem per actus ratione distinctos juxta nostrum modum concipiendi; quodnam verò ex istis motivis fuerit præcipuum, videtur dicendum illa per diversum respectum habere se ut excedens & excessum. Denique

Dico 4. Prima, unica & adæquata ratio ob quam Deus voluit incarnationem Christi fieri in carne passibili, fuit nostra redemptio & remedium peccati. *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit; unde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & repropitiaret delicta populi.* Hebr. 2. Hinc patet Christum carnem mortalem assumpsisse in peccati remedium.

CAPUT V.

An ex primaria Christi prædestinatione futura esset verbi incarnatio, etiamsi homo non peccasset?

Nota: D. Thomas, Bonav. Rich. &c. negant, peccato non existente, incarnandum fuisse Deum; quia censent primum motivum ob quod Deus voluit carnem sumere, fuisse remedium peccati, quod ex hoc desumunt: *Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere* 1. Tim. 1. Scotus autem, Alens. Valentin. &c. absolutè affirmant, etiamsi non peccasset, Deum ex vi illius voluntatis quâ nunc de facto voluit incarnationem, futurum fuisse hominem, quia illa voluntas secundum se spectata, fuit anterior & permissione & præscientiâ peccati, atque insuper ex motivo independente ab isto hominis peccato. Sed

Dico 1. Etiamsi homo suæ libertati cum divinis auxiliis relictus, non fuisset peccaturus, Dei tamen propositum de efficiendâ incarnatione potuisset subsistere & habere suum effectum; quia cùm juxta nos propositum seu decretum Dei de exequenda incarnatione fuerat prius permissione peccati futuri, nullam cum eo connexionem, aut ab eo dependentiam habet; deinde licèt concederemus in primo signo rationis, in quo Christus fuit prædestinatus Deus homo fuisse etiam prædestinatum Redemptorem in carne passibili; non tamen inde sequitur non permansurum Dei decretum ex alio concomitante motivo totali efficiendi incarnationem; cessante enim redemptionis seu remedii motivo, potuit subsistere aliud motivum totale & sufficiens se communicandi naturæ humanæ ad ostendendam suam bonitatem, sapientiam, &c. quia dum voluntas in eodem instanti, & in eodem signo rationis vult aliquid propter duo motiva totalia, cessante uno motivo potest non cessare à volendo exequi idem objectum ob alterum motivum subsistens.

Dico 2. Suppositâ præscientiâ conditionatâ, quam Deus habuit de futuro hominis lapsu si eum permitteret, videtur non potuisse habere istud incarnationis decretum, prout nunc habuit, quin etiam habuerit voluntatem permittendi peccatum; ut illâ viâ, ac modo suæ intentioni accommodato perfectissimè mysterium exequeretur; positâ enim ejusmodi præscientiâ, est necessaria connexio inter istud decretum & permissionem peccati non tantùm quoad modum, sed etiam quoad substantiam incarnationis.

CAPUT VI.

An Christus principalius venerit ad redimendos homines ab originali peccato, ita ut illo deficiente non fuisset venturus Redemptor?

Dico 1. Constat Christum venisse ut nos ab omni peccato, originali, actuali, mortali, veniali redimeret; venit enim ut *nos ab omni iniquitate mundaret, & faceret sibi populum acceptabilem, & non habiturum maculam, neque rugam*, ut dicitur Tit. 2. & Ephes. 5. principaliter tamen ac per se venit ad tollendum originale & actuale; sed principalius ad tollendum originale, ut docet D. Thom. & probatur ex Rom. 5. & 1. cor. 15. ubi Adæ totius naturæ corruptori opponitur Christus illius reparator. *sicut per unum hominem peccatum intravit in mundum* &c. *sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* Et Ratio est, quia cùm peccatum originale sit radix naturæ corruptæ & fons omnium actualium, Christus tanquam peritus medicus voluit primariò ægritudinis radici remedium adhibere; adeoque etiamsi postea nullum actuale peccatum fuisset committendum aut permittendum in mundo, tamen vi istius decreti quo Deus prædestinavit incarnationem ad tollendum originale,

ginale, Christus venisset; quia ista prædestinatio secundum rationem antecessit aliorum peccatorum permissionem.

Dico 2. Si non fuisset peccatum originale, sed alia peccata actualia futura fuissent, an Christus venturus fuisset, redemptor in carne sive passibili sive impassibili, nihil certi circa hoc nobis definiri potest. Christus quidem ita singulos homines dilexit, ut paratus esset pro singulis mori, si unus tantùm isto remedio indigeret; sed cum subjectione & subordinatione ad Dei voluntatem; Deus autem non habiturus fuisset talem voluntatem, nec tale quid ordinaturus ex vi prædicti decreti efficiendæ incarnationis.

DISPUTATIO VI.

De Tempore quo facta est incarnatio, ejusque convenientia.

SECTIO I.

Quo tempore facta est incarnatio?

DICO: Cùm computatio annorum ab initio mundi usque ad Christum sit satis incerta; alii enim numerant 5000. & amplius annos, alii 4200. alii 4100. alii 4000. &c. ideò illos recensebo juxta singulas mundi ætates, attribuendo singulis numerum annorum prout ex variis computistis attribuuntur. Itaque *primæ mundi ætati* ab Adamo usque ad diluvium juxta vulgatam Bibliorum editionem tribuuntur anni 1656. juxta 70. interpretes, 2256. 2. *ætati* à diluvio usque ad Abrahamum tribuuntur juxta vulgatam 292. & iis addendo 30. annos quibus Caïnam prætermissus vixit, antequam generaret filios, fiunt 322. sed juxta 70. interpretes, addendo ferè singulis generationibus, uti supra ante diluvium, centum annos, sunt 1122. circiter anni. in 3. *ætate* ab Abrahamo usque ad Regem David, numerantur 941. nam juxta communem sententiam ab ortu Abrahæ usque ad legem datam effluxerunt 505. & à lege datâ usque ad initium regni David 436. ergo collectim sunt 941. in 4. à Davide usque ad captivitatem Babylonicam numerantur juxta vulgatam, 470. anni circiter. in 5. à captivitate usque ad Christi ortum, recensentur, sed non satis certò, 600. anni circiter, nempe usque ad annum 42. inchoatum imperii Augusti. Itaque ab Adami primo anno usque ad Christi nativitatem numerabuntur vel 3989. vel 5389. anni. Sexta denique mundi ætas incipit à Christi ortu, usque ad finem duratura.

SECTIO II.

An convenienti tempore facta sit incarnatio?

Dico 1. Non oportuit hoc mysterium statim in initio mundi fieri, sed convenienter tot sæculis dilatum est. Fuit enim conveniens multis temporibus prius prædici & præfigurari, ut faciliùs crederetur, & majori veneratione & utilitate susciperetur, ardentiorique affectu homines suæ miseriæ conscii illud desiderarent.

Dico 2. Non fuit conveniens differri hoc mysterium usque ad finem mundi, sicut enim pertinuit ad dignitatem mysterii, ut aliquam diu expectaretur & prædiceretur; ita etiam non debuit tamdiu differri, ut jam mores hominum omninò essent corrupti, fidesque illius mysterii amissa, & spes quasi deplorata esset. Dum dicitur in novissimis diebus venturus Messias, id est in ultimis temporibus; totum autem novi testamenti tempus est novissimum, ut ait Joannes: *filioli, jam novissima hora est.* 1. Joan. 2. estque ultima mundi ætas, in qua lex gratiæ data est, & completæ sunt prophetiæ. Unde

Dico 3. Convenienti tempore mysterium incarnationis factum est; conveniens enim fuit Christum venire quasi in medio durationis mundi, ut quoad fieri posset, ab omnibus minus distaret ad commodiùs omnibus subveniendum; Hinc dicitur: *Domine opus tuum in medio annorum vivifica illud, in medio annorum notum facies.* Habac. 3. id est Christus veniet eo tempore, quo minùs distabit ab extremis quantum commodè fieri poterit, suppositis aliis circumstantiis vel conditionibus necessariis. Denique Christus venit eo tempore, quo magis mundus indigebat ejus adventu; jam tunc enim non tantùm lex naturæ, sed etiam lex scripta penè extincta & abolita erat.

DISPUTATIO VII.

De Termino incarnationis, qui per illam producitur seu resultat.

SECTIO I.

An Terminus resultans seu productus per incarnationem, sit aliqua substantia?

DICO 1. Terminus adæquatus incarnationis est Deus homo, seu verbum ut in humanitate subsistens, vel hic homo Christus ut est unum quid ex persona divina & natura humanâ constans. D. Th. Cajet. &c. quia in omni unione terminus adæquatus ex eâ resultans, est ipsum compositum, vel quasi compositum ex rebus unitis; ergo in hâc unione terminus est id unum quod ex rebus unitis resultat, id est Christus Deus homo, hic enim homo Christus, ut subsistit in duabus naturis, est verè unum quid. Hinc

Dico 2. Primus & adæquatus terminus incarnationis est quædam individua substantia; quia hic homo Christus, qui quatenus homo Deus, hujus unionis est terminus adæquatus, verè est individua substantia; licèt enim humanitas ut unita verbo, possit dici quasi formalis terminus, sed non totalis & integer; quia substantialis actio unitiva per se primò tendit ad totum ipsum quod ex unione extremorum resultat, non verò ad extrema tantùm.

SECTIO II.

An hujus unionis terminus fuerit aliqua substantialis natura?

Nota: Varii circa hoc fuerunt errores: 1. eorum qui negarunt veram unionem fuisse inter utramque naturam Divinam & humanam, tribuentes

Christo vel solam divinam, ut Manichæi; vel solam humanam, ut Paulus Samosat. & alii. 2. eorum qui in Christo posuerunt unam naturam, ex duarum divinæ & humanæ unione conflatam seu resultantem vel per confusionem, mixtionem & transmutationem duarum naturarum in unam tertiam ut Jacobitæ, Acephali, & probabiliter Eutyches; vel per conversionem humanitatis in divinitatem, ut Eutyches probabiliùs ratus duas naturas unione factâ non permansisse, sed in tertiam mutatas. 3. eorum qui in Christo posuerunt unam naturam per conversionem alicujus particulæ divinitatis in humanitatem, ut Apollinaris, &c.

Dico 1. In Christo post incarnationem permanserunt duæ naturæ integræ & inconfusæ, nempè divina & humana. De fide in Conc. Ephesino primo & Chalced. &c. Christus enim post incarnationem permansit verus Deus & verus homo subsistens in integrâ naturâ & divinâ & humana. Unde

Dico 2. Hujus unionis terminus non fuit aliqua substantialis natura ex divinitate & humanitate conflata seu constituta. De fide, si enim utraque, vel alterutra natura esset in aliam commutata, Christus aut non esset verus Deus, aut non verus homo, aut neuter; ac passus mortuusque esset in illa unica natura; & sic non minùs in divinitate quàm in humanitate. deinde non minus Pater & Spiritus Sanctus quàm filius, fuissent incarnati; quia illa mixtio vel confusio facta fuisset in natura tribus personis communi. Dicitur igitur *Verbum caro factum* est, non quia in carnem conversum est, sed quia carnem sibi in unitatem personæ conjunxit; dum dicitur: *sicut anima rationalis & caro, unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus*; id est sicut anima & corpus licèt diversæ naturæ sint, in unâ tamen persona conveniunt; ita divina & humana natura, licèt distinctæ sint, in una tamen persona copulantur; sed cum hac differentiâ, quod anima & corpus sint naturæ incompletæ, partesque essentiales, & ideò non tantùm unam personam, sed etiam unam totalem naturam componunt; natura autem divina & humana in Christo, sunt integræ & completæ, quæ non possunt inter se immediatè conjungi ad componendam unam naturam. Cùm Cyrillus videtur interdum negare duas naturas, intelligit personaliter disjunctas; cumque ait unam naturam verbi Dei incarnatam, id est propriam & essentialem Verbi naturam esse unam, & post unionem Verbi cum humanitate, fuisse illam carni unitam.

SECTIO III. & IV.

An hujus unionis terminus sit aliqua persona, ita ut incarnatio facta sit in persona? & an hæc persona sit simplex, vel composita?

Dico 1. In Christo vero Deo & homine tantùm est una persona ex duabus & in duabus naturis subsistens. De fide in Conc. Ephes. & Chalced. &c. contra Nestorium qui duas in Christo personas vel hypostases constituit, dicens hanc unionem non esse substantialem nec terminatam ad personam verbi, sed ad aliquam accidentalem Dei unionem cum personâ Christi, factamque esse per singularem affectum & excellentissimæ gratiæ dona, ob quæ Christus singulari modo vocatur filius Dei & Deus, non per essentiam & substantiam, sed per singularem participationem. *Probatur* ex symbolo Athanasii: *perfectus Deus, perfectus homo &c.* & ex variis scripturæ locis, in quibus unus & idem à patte rei existens, dicitur verus Deus & homo, quod non potest esse verum nisi ratione unius personæ ex duabus & in duabus naturis subsistens. Hinc

Dico 2. In Christo est una tantùm hypostasis seu suppositum unum, contra eumdem Nestorium, qui ut occultaret suum errorem, videtur postea admisisse in Christo unam tantùm personam, duo tamen supposita vel hypostases; & de hoc nomine *hypostasis*, an naturam vel suppositum significaret, inter latinos olim dubitatum est; postea verò liquidè potuit significare suppositum; suppositum autem idem est ac persona, addens dumtaxat esse in natura rationali; unde si in Christo essent duo supposita seu hypostases, cùm utraque existeret in natura rationali, essent duæ personæ: in Christo enim persona & suppositum est unum & idem. Quare

Dico 3. Hujus unionis terminus est persona, cùm enim iste terminus sit substantia, ut diximus & cum non sit natura, ergo est persona. Jam verò an hæc persona sit simplex vel composita, controvertunt Authores; sed constat hujus unionis hypostaticæ terminum, id est illum, qui per unionem resultat, non esse merè simplicem sicut verbi persona secundùm se sumpta; merè enim simplex verbi persona præsupponitur ante istam unionem; ergo ipsa non potest esse terminus per illam resultans; adeoque iste terminus, qui est hic homo Christus, debet constare ex multis, quia hic homo Christus includit humanitatem & Verbi subsistentiam, utramque intrinsecè, & aliquo modo se constituentem; id est subsistentiam dantem esse personæ, & humanitatem dantem esse hominis. Quare

Dico 4. Terminus qui per istam unionem resultat, simpliciter dicendus est persona composita. D. Thom. &c. quinta enim synodus dicit esse *unionem per compositionem*, & esse *unam subsistentiam compositam*; item in 6. synodo act. 11. expresè habetur personam Christi ex duabus naturis esse compositam. Ita etiam Patres loquuntur. Chrys. Athan. &c. Dionys. 1. de divinis nom. c. 1. *ex qua*, inquit, (nempe humanitate) *ineffabiliter est compositus & simplex Jesus*. Ratio est, quia dicitur compositum, quod ex diversis constat; sed Christus quatenus est terminus per istam unionem resultans, est verè unus constans ex multis rebus; ergò est verè compositus. deinde ille unionis terminus est quid unum non simplex, quia hoc repugnat unioni; ergò compositum; non per accidens, ut constat ex quinta synodo, Act. 8. can. 1. ergo substantiale; non in esse naturæ, ergo in esse personæ. Idcircò

Dico 5. Hæc compositio proximè intercedit inter subsistentiam Verbi & humanitatem, adeoque est compositio duarum naturarum in unâ personâ. Inter humanam naturam & subsistentiam Verbi, compositio est immediata, sed inter humanam & divinam naturam est tantùm mediata, mediante nempè Verbi subsistentiâ quæ includit naturam Divinam, ideoque eo ipso quod Christus proximè componitur ex Verbi subsistentiâ & natura humanâ, fit etiam compositus ex duabus naturis, Divinâ & humanâ, unitis in eadem subsistentiâ; cujus compositionis extrema sunt duæ naturæ distinctæ & inconfusæ quarum vinculum est ipsa subsistentia. Tres personæ divinæ non propriè uniuntur in naturâ, sed sunt idem cum suâ naturâ. Unde ista compositio non est tantùm

tùm unius cum alio, sed etiam unius ex multis, intrinsecè includens naturam humanam tanquam unum ex suis extremis, & verbum, tanquam alterum extremum; & sic Christus quatenus est hujus compositionis terminus ac formaliter sumptus, distinguitur aliquo modo à Verbo, quia plus includit formaliter quàm Verbum, nempe humanitatem; sicque extensivè includit formaliter aliquam perfectionem, nempe humanitatem, quam non includit formaliter solum Verbum secundùm se sumptum, sed eam includit eminenter, utpote infinitum. Unde hoc compositum non est simpliciter seu intensivè perfectius altero suorum componentium, id est Verbo; quia est infinitum in omni genere perfectionis, eminenter continens quidquid perfectionis habet humanitas, eam ex purâ gratiâ perficiens per dictam unionem. Jam verò ista persona, quæ per unionem hypostaticam resultat, & quam absolutè diximus esse compositam ex duabus naturis, non est alia persona à persona Verbi, nec ipsa Verbi persona secundùm se ut simplex: sed est eadem persona subsistens in alia naturâ; adeoque nova non simpliciter, sed secundùm quid, quatenus persona, quæ prius erat simplex, per unionem substantialem facta est composita, quod ante non erat.

SECTIO V.

An terminus prædictæ unionis sit aliquid creatum? an verò increatum?

Dico 1. Terminus qui per hanc unionem resultat, non est secundùm se totum ex nihilo factus seu creatus, est enim quoddam compositum ex Verbo increato, & humanitate creata; ergo &c. Sed

Dico 2. Iste terminus per unionem productus, est quid factum in tempore per unam realem actionem, adeoque in hoc sensu creatum, est enim quoddam compositum ex Verbo & humanitate; sed hoc compositum nunc est, & antea non fuit; ergo est quid factum, sive in sensu dicto creatum. Licèt autem unum componentium sit increatum, & alterum creatum; totum tamen compositum, potiùs creatum quàm increatum, dicendum est, quia increatum includit negationem omnis efficientiæ aut dependentiæ quam creatum affirmat; sicut homo quamvis corpore & spiritu constet, simpliciter tamen corporeus dicitur, quia spiritus includit negationem omnis materiæ. Sed Christus sub nominibus quæ significant personam divinam secundum se, quale est Verbum Dei, filius Dei &c. debet dici persona increata; quia tunc persona non significatur ut *terminus* per unionem resultans, sed ut terminus qui unioni præsupponitur & ad quem fit unio.

DISPUTATIO VIII.

Quid sit incarnatio?

SECTIO I.

An incarnatio sit actio uniens tantùm humanitatem cum Verbo? an verò sit etiam producens ipsam humanitatem in rerum natura?

NOTA: Incarnatio est actio realis, quâ duæ substantiæ, scilicet Verbum & natura humana, conjunguntur, ex quibus componitur hic Homo Christus; sive est unio naturæ humanæ cum Verbo.

Dico 1. Actio quâ Christi anima creatur, est realiter distincta ab actione quâ Verbo unitur. *Probatur*; quia effectio animæ Christi, est vera creatio ex nihilo; effectio autem unionis non est creatio, quia non est actio ex nihilo, sed ex præsupposito, scilicet humanitate, quæ non ex unita fit per illam actionem unita Verbo; unde prior effectio ad naturalem, posterior autem naturâ ad summè supernaturalem ordinem pertinet. Deinde effectio naturæ est realiter distincta ab effectione propriæ subsistentiæ juxta communem Philosophorum sententiam; ergo multò magis effectio animæ Christi seu naturæ humanæ, quæ unitur erit realiter distincta ab effectione unionis hypostaticæ. Insuper quòd sint verè ac propriè duæ actiones & specificè distinctæ patet; quia sicut creatio animæ & ejus unio cum suo corpore, sunt duæ actiones specificè distinctæ; ita multò magis creatio humanitatis Christi, & ejus unio cum Verbo; major enim est diversitas inter has actiones earumque terminos, quàm inter illas; minorque inter eas ex naturæ rei connexio. Unde

Dico 2. Incarnatio propriè & in rigore est actio unitiva, nec productivè alicujus extremi eorum quæ per eam uniuntur, sed solùm productiva unionis eorum inter se seu totius compositi, ut tale est; contra quosdam modernos Thomistas dicentes incarnationem non esse actionem meràe unitivam, sed etiam productivam humanitatis, non in se, sed in Verbo. *Probatur*: quia ex hac contrariâ sententiâ sequeretur animam Christi non vere creari; creatio enim est actio ad ordinem naturæ pertinens, & ex nihilo per efficaciam agentis sine alterius adminiculo; fieret siquidem per actionem alterius ordinis, & cum adminiculo alterius. Deinde si à Verbo relinqueretur, non posset conservari, nisi per novam actionem ex se creativam, & naturaliter conservativam, &c. prius itaque naturâ extitit anima Christi quàm Verbo unita sit & ab eo assumpta; & formaliter existit non per existentiam increatam, sed per suam entitatem creatam; cujusque subsistentiæ propriæ defectum mediante unione supplet subsistentia Verbi, à quo si dimitteretur, posset per actionem suam creativam & conservativam remanere rerum in natura, & inciperet subsistere in propria persona humanitas. S. Leo & Fulgentius dum dicunt non fuisse animam Christi priùs creatam, quàm Verbo unitam, intelligunt non de prioritate naturæ, sed temporis.

SECTIO II.

An Incarnatio sit ex natura humana, & ex persona Verbi unio substantialis?

Dico 1. Incarnatio est, & simpliciter appellanda est unio substantialis; concilia enim & Patres dicunt hanc unionem esse factam *substantialiter*, *secundùm substantiam*, *secundum subsistentiam*, &c. Et ratio est: quia unio substantialis nihil est aliud quàm conjunctio duarum rerum substantialium, per quam resultat una substantia verè ac propriè una: Atqui talis est unio incarnationis; ergo &c. Unde non est dicendum humanitatem accidentaliter advenire Verbo, aut Verbum humanitati, loquendo physicè, sed substantialiter; quia illi advenit mediante unione quæ est substantialis; logicè autem loquendo, illi advenit accidentaliter, quia humanitas non est de essentia Verbi. Hæc unio hypostatica comparatur variis aliis unionibus accidentalibus, non ad explicandam ejus essentiam, sed ad ostendendas aliquas ejus perfectiones; v. gr. comparatur ferro candenti, arbori insitæ, templo in quo Verbum singulariter inhabitat. &c.

Dico 2. Hæc unio substantialis est per modum compositionis ex naturâ & subsistentia seu supposito; ideoque dicitur hypostatica; quia natura humana in Christo non habuit propriam subsistentiam seu personam creatam, sed assumpta est ad divini Verbi subsistentiam; & ex hac subsistentia ac naturâ humanâ composita est una persona; sed hæc compositio longè diversa est à compositione naturæ & suppositi, quæ connaturalis est rebus creatis; quia hæc, naturalis est, & debita unicuique naturæ; illa verò omnino supernaturalis est, & supra omne debitum naturæ creatæ; ac subsistentia Divina perficit naturam humanam, sine ulla dependentiâ aut sui mutatione illam terminando. Hæc unio dum interdum vocatur naturalis, aut essentialis, id est, physica, realis, substantialis, habens veram suam naturam & essentiam.

SECTIO III.

Quid per hanc uniendi actionem fiat in humanitate aut in Verbo?

Nota: Per hanc actionem nihil fieri in humanitate, sed solùm fieri hoc compositum seu hunc hominem dicit Gregor. & alii. Gabriel autem sentit fieri in humanitate qualitatem supernaturalem, quæ gratia unionis dicitur, habens ex naturâ suâ vim uniendi humanitatem Verbo; sed hoc ut omnino falsum rejicitur; Scotus verò, Ocham, Durand. &c. censent nihil in humanitate fieri nisi relationem unionis. relictis ergo hisce sententiis

Dico 1. Per istam actionem fit aliquid in humanitate realiter ab illâ distinctum, & quidem substantiale; quod in illâ desineret esse, si a Verbo separaretur; ut superiùs ostensum est; illudque est quidam substantialis ipsius humanitatis modus; quo intelligitur existere in Verbo; non enim fit materia, nec forma, nec humanitas ex his duabus composita, neque aliquod accidens humanitati superadditum, ergo fit modus substantialis, qui licèt sit res creata, est tamen ipsamet quasi formalis conjunctio humanitatis cum verbo; unde habet intrinsecam & essentialem habitudinem transcendentalem ad Verbi personam, nec potest conservari in rerum naturâ, quin actu afficiat rem cujus est modus, illique sit conjunctus.

Dico 2. Hujus actionis vel incarnationis terminus *quod*, seu qui fit, est compositum ex Verbo & humanitate; ut superius jam diximus; terminus autem *quo*, seu formalis, videtur esse ille unionis modus, qui fit in humanitate ut Verbo copuletur. Terminus verò *à quo*, positivus est subsistentia propria naturæ humanæ, quæ futura fuisset, si non assumpta fuisset à Verbo; privativus seu negativus est carentia termini *ad quem*, seu carentia unionis hypostaticæ, ordine naturæ vel rationis antecedens. Deinde fundamentum relationis prædicamentalis, (quamvis probabiliter nulla ejusmodi detur, sed tantùm transcendentalis) quâ humanitas refertur ad Verbum, & denominatur illi unitâ, supponendo eam dari, est ipse unionis modus; hæcque relatio quâ humanitas denominatur & unita Verbo, & ab eo sustentata seu terminata, non est duplex, sed una & eadem diversimodè concepta.

SECTIO IV.

Solvuntur variæ difficultates circa hoc incarnationis mysterium.

Dico 1. Existentia naturæ ut natura est, distinguitur à subsistentiâ tanquam à modo; licèt enim naturæ existentia sit substantialis; non tamen in suo essentiali conceptu illum modum, quo actualiter per se existit includit; sed solùm constituit naturam aptam ad existendum per se, ita ut, si miraculosè non impediatur, statim ab illa manet, vel illi sit conjunctus iste per se existendi modus, id est subsistentia; adeoque naturæ existentiæ dicitur substantialis. In incarnatione autem subsistentia Verbi impedit miraculosè subsistentiam naturæ humanæ sibi unitæ, existentis sine sua subsistentiâ seu personalitate actuali. Hæc subsistentia, sive hic modus substantialis pertinet tantùm ad complementum hominis, quatenus persona est; non verò quatenus præcisè homo est; sive quatenus habet naturam humanam aut humanitatem; per hanc enim formaliter & essentialiter constituitur in esse hominis, adeoque Christo nihil deest, ut sit perfectus homo, qui licèt non subsistat per propriam humanitatis seu naturæ humanæ subsistentiam, subsistit tamen nobiliori Verbi subsistentiâ, à quâ tanquam termino substantiali ejus humanitas immediatè pendet; non à subsistentiâ Patris & Spiritûs Sancti; pendet tamen & existit à Divinâ totius Trinitatis naturâ seu voluntate tanquam à causa efficiente.

Dico 2. Si humanitas separaretur à Verbo, cùm natura non possit carere omni modo subsistendi vel in se vel in alio, probabilius statim activè propria naturæ humanæ subsistentia resultaret ab ipsa natura, seu humanitate, sine alia extrinseca primæ causæ effectione; quia iste subsistentiæ modus habet intrinsecam connexionem cum ipsâ naturâ, ita ut positâ naturâ statim naturaliter ab illâ resultet, multò magis, quàm proprietas emanat ab essentia. Quamvis autem humanitas Christi sit sine propriâ subsistentia, non sequitur tamen eam esse violenter in Verbo; quia eminentiori modo perfectionem propriæ subsistentiæ seu personalitatis, in Verbo habet; & licèt habeat naturalem capacitatem ad habendam propriam personalitatem; non tamen habet elicitum illius appetitum, quia nobiliori termino & actu omninò contenta est.

Dico

Dico 3. Verbum in Incarnatione nullam omninò accepit mutationem; nihil enim novi in seipso accepit quasi inhærenter; sed tota mutatio circa humanitatem facta est, quæ veluti est insita Verbo manenti quidem unito, ast immutato, terminando tantùm humanitatem & in illà subsistendo; humanitas enim nullam in Verbum exercet causalitatem, nec illud informat; nec Verbum dando subsistere humanitati, illam informat aut fit ejus subjectum; sed est tantùm purus unionis terminus; quia tota unio est in humanitate, & in ea fit per ipsius mutationem, terminata ad Verbum sine Verbi mutatione. Posset etiam fortasse Deus unire sic humanitatem Angelo sine Angeli mutatione, quæ tamen unio videtur potius impossibilis. Deinde Angelus cùm sit finitæ perfectionis, est capax mutationis, & acquirendi novum essendi modum.

Dico 4. Est quidem infinita distantia in ratione entis inter Verbum & humanitatem, sed non est repugnans improportio in ratione naturæ ad componendum unum ex utraque natura cum solâ Verbi subsistentiâ; licèt quidam modi rei non possint suppleri per aliam entitatem distinctam; tamen hic modus subsistentiæ humanitatis potest suppleri per subsistentiam Verbi quæ est infinitè perfecta, impediendo per suam unionem alterum subsistentiæ creatæ modum.

DISPUTATIO IX.

De excellentia ac perfectione unionis hypostaticæ.

SECTIO I. & II.

An hæc unio sit omnium maxima, tam in ratione unionis, quàm in genere entis, seu doni Divini?

Dico 1. Hæc unio est formaliter in ratione unionis, quâ res realiter distinctæ uniuntur, omnium maxima. *Probatur* quia compositum, quod ex hac unione resultat, est magis unum quàm omne aliud compositum ex rebus realiter distinctis, v. gr. compositum ex substantiâ & accidente, compositum ex partibus integralibus, compositum ex materia & forma substantiali; compositum enim ex materia & forma est minus unum & simplex quàm compositum ex natura & subsistentiâ, qualis est hæc unio hypostatica; nec quod materia & forma non possint separari salvâ utriusque consistentiâ, provenit ex majori unione; sed ex mutua dependentia; & licèt materia & forma habeant majorem proportionem naturalem ad unionem naturalem; tamen humanitas habet proportionem majorem obedientialem ad unionem supernaturalem cum Verbo, longè altioris ordinis, quod sufficit ut unio possit esse major.

Dico 2. Hæc unio est supremum & perfectissimum gratiæ opus per quod Deus communicat creaturæ aliquid excellentius quàm omne id quod per aliam quamvis actionem communicat. D. Thom. Alb. Bonav. &c. quia si spectemus omnia quæ in hâc unione interveniunt, non solùm confertur humanitati donum creatum, sed ipsamet Filii Dei persona increata quæ est infinitum bonum, nec huic dono æquiparari potest donum gratiæ, per quam justis datur ipsa persona Spiritus Sancti, aut Beatis ipsa essentia Divina; quia in istis unionibus accidentalibus non datur, sicuti per unionem hypostaticam, ipse Deus ut per seipsum quasi formaliter perficiat, actuet, terminet ipsum esse creaturæ, & cum illa verè unum ens substantiale componat; sed tantùm speciali modo fit præsens aut per modum objecti, aut per modum principii supernaturalis, efficientis & perficientis animam; aut juxta quamdam præsentiam vel unionem ex amicitiâ profectam. Deinde ipse unionis hypostaticæ modus, etiamsi creatus, longè excedit omnia alia entia creata utpotè in altiori rerum ordine, quàm reliqua omnia positus, efficiens ut ille qui est verus homo, sit etiam verus Deus non per participationem, sed per essentiam & personaliter; adeoque multò magis est supernaturalis quàm gratia aut visio Beatifica; unde per hanc unionem longè excellentiori modo sanctificatur & Deificatur anima, quàm per quodvis aliud donum creatum; imò non solùm anima, sed etiam ipsum corpus Deificatur, nec cum Eucharistiâ potest comparari; quia in Eucharistia non datur Christus secundùm unionem personalem, sed solùm secundùm quamdam realem præsentiam & unionem accidentalem, ad gratiæ creatæ & accidentalis effectus ordinatam.

DISPUTATIO X.

De Incarnationis causis præsertim de meritoriâ.

SECTIO I.

Quænam sit causa efficiens hujus mysterii?

Dico 1. Deus & tota Trinitas est causa principalis efficiens hoc mysterium. De fide in Conc. Later. &c. quia omnia Trinitatis opera ad extra sunt indivisa; procedunt enim à tribus personis, ut sunt unum in natura & voluntate, adeoque in actione & operatione. Hoc autem mysterium prout effectivè procedit à Deo, est unum ex operibus ad extra. Ergo &c.

Dico 2. Deus solus est hujus mysterii causa principalis proxima, nec ulla creatura potuit ad illud concurrere per modum causæ principalis proximæ, id est per propriam virtutem intrinsecam. Quia hæc unio facta est ad personam Divinam; nulla autem creatura potest habere virtutem propriam & principalem, quâ faciat Deum subsistere in naturâ aliena; nam hoc esset quasi subjicere Deum virtuti creaturæ. Videtur tamen potuisse Deus sumere creaturam ut causam instrumentalem ad hanc unionem, sicut ad alios effectus supernaturales, v. gr. ad transsubstantiationem, vel justificationem; quia neque ex parte modi, neque ex parte termini actionis est repugnantia, cùm obedientialis & supernaturalis potentia causæ instrumentalis sit penè infinita; an autem B. Virgo sic attigerit effectivè ut causa instrumentalis unionem hypostaticam, potest quidem videri probabile, quia id ad majorem illius dignitatem pertinet, & Ambr. Epist. 82. *per hominem*, inquit, *& mulierem caro ejecta est de paradiso, per Virginem juncta est Deo*: attamen quia creatio animæ Christi, adeoque ejus unio cum Verbo prius

naturâ fuisse videtur quàm informatio, circa quam versatur concursus maternus, sic per hunc B. Virgo ad illam effectivè non concurrit; ideoque verisimilius est loquendo de prima hujus mysterii effectione, eam à solo Deo fuisse peractam, nullâ mediante creaturâ instrumentaliter concurrente; solamque B. Virginem concurrisse ad naturalem animæ & corporis unionem, atque ita verè esse matrem Dei & hominis ut suo loco dicetur. Loquendo autem de secundâ effectione, an Christi humanitas per suam actionem nutritivam effectivè attigerit partium materiæ unionem cum Verbi subsistentiâ, incertum est. Item an verba consecrationis effectivè attingant unionem hypostaticam, dicetur suo loco in Tract. de Eucharistia.

SECTIO II.

An fuerit aliqua hujus unionis causa in genere causæ dispositivæ?

Nota: Quidam dicunt fuisse necessariam aliquam dispositionem ultimam in humanitate ut Verbo uniretur, quod videtur sentire Gabriel; sed hoc prorsus improbabile; alii dicunt non fuisse necessariam, ut ex illa necessariò sequeretur unio, sed debuisse ei necessariò præsupponi; quod videtur Alensis asserere. Denique, nempè Bonav. Palud. Mars &c. existimant solùm ex decentia aliquam dispositionem tanquam congruum humanitatis cum Verbo uniendæ ornamentum fuisse prærequisitam, quæ propriè non attigit physicè ipsam unionem, eamque dicunt fuisse gratiam habitualem perfectissimam. Sed

Dico 1. Unio hypostatica non est facta mediante aliquâ dispositione proptiè dictâ, quæ illius causa fuerit. D. Thom. Scot. Richard. &c. *Probatur*; quia hæc dispositio debuit præcedere vel in corpore, vel in animâ; neutrum dici potest; ergo. *Probatur* 1. de *anima:* quia anima Christi prius naturâ subsistit in Verbo, quàm accidentaliter perficiatur per aliquem habitum infusum; omnis enim anima rationalis prius naturâ subsistit quàm accidentaliter perficiatur; quia subsistentia est modus magis intrinsecus formæ substantiali, quàm alia accidentia; ergo iste habitus non potest esse dispositio ad unionem hypostaticam, utpotè posterior: data est ergo, v. gr. gratia habitualis, ob unionem tanquam proprietas eam consequens. 2. *de corpore:* omnis dispositio quæ potuit antecedere in corpore Christi, est inferior & merè naturalis; ergo non potuit esse proxima ad unionem dispositio. Unde omnis ornatus accidentalis qui decuit animam Christi, fuit ordine naturæ subsequens unionem tanquam fontem totius boni in humanitatem manantis. Imò

Dico 2. Non potest fieri etiam de potentiâ absolutâ, ut gratia habitualis, vel ex se vel ex aliqua elevatione extraordinariâ sit dispositio physica & quasi naturalis ad unionem hypostaticam. Quia dispositio physica si sit ultima, qualis est gratia de quâ agimus, ita intrinsecam, realem & naturalem connexionem habet cum formâ introducendâ, ut sine illâ, nullo modo, servatâ rei naturâ, introduci possit; & illâ positâ non possit non introduci, utpotè subjecto debita ex vi istius dispositionis ob dictam connexionem. Constat autem gratiam habitualem ex se non habere talem connexionem cum gratia unionis, quæ nullam physicam dispositionem in subjecto requirit, nec ullo modo pendet à gratia habituali; nec hæc ex se ordinatur ad gratiam unionis, sed ad visionem Beatam. Nec tantùm non potest esse physica dispositio, sed etiam nec moralis prævièque præparans humanitatem ad unionem hypostaticam; ex eo enim quòd Deus videat humanitatem tali gratiâ affectam, non potest moveri ac determinari ad conferendam illi unionem; quia necesse est prius illam efficere subsistentem in se vel in alio, ut eam istâ gratiâ afficiat; adeoque ut hæc gratia existat & moveat ad agendum, debet prius existere subjectum, in quo inhæreat; id est humanitas Verbo unita seu in Verbo subsistens; & hic modus ex parte subjecti necessariò præsupponitur ante unionem cum aliquâ qualitate accidentali. Neque extrinseca Dei ordinatio, non conferendo rei subsistentiam, potest eum mutare, quia ille ordo naturæ est ipsi rei intrinsecus. Hinc Deus non ordinavit sanctificantem Christi gratiam tanquam dispositionem præparantem ad formam, vel tanquam ad finem qui acquiritur; sed tanquam ad finem ad quem illa inserviret, sicuti proprietates ordinantur ad essentiam à quâ emanant tanquam ad finem ipsius operationum. Cæterum absolutè non repugnaret Deum uti gratiâ habituali tanquam instrumento physico ad efficiendam unionem hypostaticam, dummodò gratia habitualis, & gratia unionis non conferantur simul eidem naturæ.

SECTIO III.

An humanitas Christi potuerit suam unionem ad Verbum mereri?

Dico 1. Christi anima vel humanitas nec meruit nec mereri potuit suam prædestinationem seu electionem ad unionem hypostaticam. Quia nulla persona sive Angelica sive humana potest mereri totam suam prædestinationem ad gloriam; ergo multo minus hæc anima mereri prædestinationem ad unionem hypostaticam longè altioris ordinis quàm gloria; & ratio est, quia meritum cùm sit causa præmii, debet istud præcedere; meritum autem temporale in anima Christi non potuit secundùm durationem realem præcedere electionem suam, utpotè æternam; nec secundùm Dei præscientiam; quia Dei voluntas dandi gratiam quâ anima Christi producat meritum, est prior absolutâ istius meriti præscientiâ. Conditionata quidem præscientia est prior istâ voluntate; sed illa sufficit tantum ad rationem causæ finalis, non ad causam meritoriam, quia causa finalis movet secundùm esse cognitum ut possibile aut ut conditionatè futurum; causa autem meritoria movet secundùm actualem existentiam, saltem in præscientiâ præmiantis; hinc prædestinatio humanitatis Christi ad gloriam præsupponit sive subsequitur ejus prædestinationem ad unionem personalem.

Dico 2. Christi anima seu humanitas non meruit suam unionem cum Verbo; quia priusquam haberet aliquam subsistentiam, nempe in Verbo, non potuit, etiam ordine naturæ, operari, ut dictum est in præc. Sect. adeoque nec mereri ante unionem. Hinc Scriptura hoc Incarnationis beneficium soli Divinæ misericordiæ & charitati tribuit, *per viscera misericordiæ Dei*, &c. Luc. 2. *propter nimiam charitatem*, &c. Ephes. 2. ideò Aug. de prædestin. Sanct. c. 15. dicit: sicut in nobis confertur prima gratia sine ullis nostris meritis præcedentibus, ita & gratia unionis in Christo. Imò

Dico 3. Etiam de potentiâ absolutâ non potuit fieri ut humanitas mereretur suam unionem cum verbo juxta modum quo nunc agimus; quia, ut suppono humanitas separata ab omni supposito & proprio & alieno, non potest existere in rerum natura; adeoque nec in illâ quâ tali, haberi potest ullum meritum. Deinde cum subsistentia ex natura rei sit prior quàm operatio, hic ordo utpotè rei intrin-

intrinsecus & quasi essentialis, nullo modo potest immutari. Ergo nulla operatio adeoque nullum meritum potest præcedere subsistentiam in verbo, aut unionem cum illo, ut possit hæc tanquam præmium conferri; ut enim possit conferri præmium, debet præcedere meritum.

SECTIO IV.

An Christus potuerit mereri suam Incarnationem?

Dico 1. De potentia Dei absolutâ, probabiliter Christus potuit mereri suam Incarnationem hoc modo: potuit velle Deus conferre Christi humanitati gratiam unionis, non absolutè ut gratiam gratis donatam, sed quasi sub conditione operum & meritorum prævisorum, quæ facturus esset Christus, illamque in præmium eorum conferre, ita ut licèt unio tempore vel naturâ antecedat, non tamen hæc unio conferatur per modum gratiæ gratis donatæ, sed per modum anticipatæ solutionis & mercedis, sicuti si Rex tribuat militi arma in præmium laborum iisdem armis sustinendorum. Et sic gratia unionis quatenus ab æterno prædestinata tantùm esset principium meriti; quatenus tamen in tempore executioni mandata, illa esset præmium meriti prævisi & existentis in mente præmiantis. Unde idem sub unâ ratione esset principium meriti, & sub aliâ esset meritum. Ideoque principium meriti non caderet sub meritum, quia diversimodè sumitur eadem res. Attamen quia hic modus agendi *non* videtur sat perfectus, idcirco

Dico 2. Christus de facto non meruit suam Incarnationem. Ita communiter TT. & colligitur ex Scripturâ & Patribus puræ Dei gratiæ & pietati hoc mysterium attribuentibus; decuit enim ut Summum Dei opus, quod est fundamentum omnis meriti, non esset in merito, sed in sola liberalitate fundatum; quandoquidem gratia unionis in Christo sit omnium prima & radix omnis meriti. Unde nec Christus meruit circumstantias suæ Incarnationis antecedentes, quatenus tales; v. gr. consensum B. Virginis; nec concomitantes, v. gr. in tali loco, tempore, &c. meruit tamen subsequentes, v. gr. manifestationem suæ divinitatis. *Dignus est Agnus qui occisus est accipere divinitatem.* Apoc. 5. dum dicitur: *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus* &c. Ps. 44. id intelligitur vel de unctione gratiæ gratum facientis, vel de unctione exaltationis in resurrectione & glorificatione, vel de unctione gratiæ unionis hypostaticæ, sumendo particulam *propter* pro finali, non pro causâ meritoriâ. Denique videtur probabilius Christus meruisse continuationem ac perpetuitatem suæ unionis hypostaticæ, utpotè quid ad hanc consequens, aut quasi ejus extensionem ad omnes partes materiæ, quas paulatim per nutritionem acquirebat.

SECTIO V. & VI.

An homines justi, qui Christum præcesserunt, potuerint mereri de condigno, aut saltem de congruo ejus incarnationem, vel ipsius accelerationem?

Dico 1. Nullus hominum meruit de condigno incarnationem Filii Dei; quia opera meritoria hominis ex se solùm ordinantur ad beatitudinem ut præmium adæquatum; unio autem hypostatica est bonum altioris ordinis; nec ullus homo meruit de condigno totius generis humani reparationem; adeoque nec incarnationem per quam reparatum est; deinde si aliquis homo meruisset Incarnationem, aliquid majus & altius quàm Christus meruisset. Imò etiamsi intercessisset Dei promissio, nulla pura creatura potuit de condigno propriè & perfectè mereri Incarnationem; quia ad perfectum meritum de condigno non sufficit Dei promissio sub conditione cujusvis boni operis; sed etiam requiritur ut istud bonum opus habeat sufficientem & moraliter condignum valorem respectu præmii. Jam verò meritum puræ creaturæ quantumvis in se perfectum & factum sub Incarnationis promissione, est semper inæqualis valoris respectu istius præmii; est enim finiti valoris intensivè; præmium autem infiniti simpliciter; adeoque illius promissio sub tali conditione non inducit veram & propriam justitiam ob inæqualitatem meriti & præmii.

Dico 2. Antiqui Patres non potuerunt mereri de congruo Incarnationis prædestinationem; quia hæc est prior omni gratiâ & bono antiquorum Patrum motu, cujus est radix; ergo &c. Deinde omne illorum meritum fundabatur in fide Christi venturi, ergo & jam prædestinati. Cùm enim Deus statuerit, ut omnia hominum merita fundarentur in gratia ex Christi meritis profectâ, posito hoc rerum ordine fieri non potest, etiam de potentiâ absolutâ, ut prædordinatio seu prædestinatio Christi non antecedat prævisionem meritorum istorum Patrum; adeoque non ex illorum meritis, sed omninò gratis fieret. Attamen si Deus voluisset res aliter disponere, & dare illis gratiam sine ordine ad Christi merita, tunc prævisis eorum meritis ex hâc gratia profectis, potuisset moveri ad prædestinandam Incarnationem; sicque illi Patres eam promereri; quia ista gratia, per quam opera meritoria fecissent, fuisset prior Incarnationis prædestinatione, nec ex illa profluxisset. Præterea isti Patres non potuerunt etiam mereri de congruo Incarnationis prædestinationem quoad ejus circumstantias, v. gr. loci, temporis, parentum, &c. quia Deus ante quævis hominum merita prædestinavit totam Incarnationem cum suis circumstantiis; quis enim dicat B. Virginem meruisse de congruo, ut eligeretur in matrem Dei; Joannem Baptistam, ut esset ejus præcursor; Davidem vel Abrahamum, ut fierent ejus progenitores, &c. quia illi speciali gratiâ fuerunt vocati ante omne meritum; & hæc gratia ipsis data est intuitu futuræ Incarnationis; ergo ante istam gratiam jam erat prædefinita Incarnatio quoad istas circumstantias. Sed

Dico 3. Antiqui Patres potuerunt mereri de congruo Incarnationis executionem quoad ipsam ejus substantiam; quia quod est à Deo prædordinatum sine ullo merito, potest mandari executioni ob meritum, ut patet in gloria prædestinatorum; & licèt gratia, cum quâ isti Patres fecerunt opera meritoria, esset inferioris ordinis, quàm unionis hypostaticæ gratia, nec ad eam ex se ordinaretur; tamen suppositâ istius unionis prædordinatione potuit habere aliqualem proportionem sufficientem ad impetrandum de congruo ejus executionem; etiamsi ista gratia fuerit ipsis data ex prævisis Christi jam prædestinati meritis; unde à fortiori dicendi sunt de congruo meruisse etiam aliquas Incarnationis circumstantias quoad earum executionem, v. gr. B. Virginem, ut fieret mater Dei; Simeonem, ut videret Christum, &c. imò dici possunt meruisse aliquo modo ejus accelerationem; non quod potuerint mereri ut Deus mutaret decretum suum quod in primâ prædefinitione habuit, sed quòd in sua prædefinitione ita disposuerit hujus mysterii executionem ut voluerit homines disponi ad illud beneficium suscipiendum, & per istam suam dispositio-

nem mereri de congruo ne illud diutius differretur; uti videtur Daniel ſuis precibus ac deſideriis obtinuiſſe ut tempus redemptionis à captivitate ultra 70. hebdomadas annorum non differretur. Hinc patet principium meriti non cadere ſub meritum; quia gratia per quam Patres meruerunt, ipſis data eſt ob merita Chriſti, non in executione Incarnationis, ſed in ejus prædefinitione ſeu prædeſtinatione prævisa; atque ita gratia & merita Patrum fuerunt poſt Incarnationis prædeſtinationem, tanquam illius effectus, & ante ejus executionem tanquam cauſa diſpoſitiva ſeu meritum de congruo; id eſt quidam modus convenientis diſpoſitionis ac præparationis; unde Incarnatio ut prædeſtinata, eſt illius gratiæ & meritorum principium; & Incarnatio ut executioni mandata eſt quaſi effectus, ac meritorum præmium. Et ſic non eſt idem principium meriti & meritum; prædeſtinata Incarnatio eſt principium meriti, executioni mandata non eſt principium meriti ſed quaſi meritum. Ex his omnibus poſſunt quaſi conciliari varii aliorum circa iſtam rem dicendi modi. Unde Patres meruerunt aliquid de congruo quod Chriſtus non meruit; quia eorum meritum anteceſſit Incarnationem; Chriſti autem meritum non anteceſſit, inſuper meruerunt de congruo executionem cauſæ noſtræ redemptionis & merita Chriſti cùm in radice, merendo Incarnationem quæ fuit iſtorum meritorum radix, tum in ſeipſis petendo & orando ut Chriſtus ſuis meritis & ſatisfactionibus naturam humanam ſanaret; non tamen omnes eorum effectus particulares potuerunt de congruo mereri, utpotè ipſorum meritis priores, vel eos non intendebant nec petebant &c.

SECTIO VII. & VIII.

An B. Virgo de condigno, aut ſaltem de congruo meruerit eſſe matrem Dei?

Dico 1. B. Virgo fuit condignè diſpoſita, ut eſſet mater Dei; hancque condignam diſpoſitionem conſecuta eſt, partim ex Divinâ gratiâ eam præveniente; v. gr. ex gratia habituali & eximia ſanctitate; ac donis infuſis, quibus præventa fuit à primo ſuæ conceptionis inſtanti; partim per opera ſua & merita de condigno, quibus gratiam ac virtutes continuè uſque ad Filii ſui conceptionem auxit. Hinc dicitur *gratia plena, quæ ſola digna fuit portare Regem cœlorum & dominum* &c. Aug. Serm. 20. de Nativ. dicit: *talis eligitur Virgo, quæ tantum haberet meritum, ut Dei Filium in ſe ſuſciperet.* Attamen non meruit de condigno ipſam Dei maternitatis dignitatem, quia gratia & opera ex ea manantia naturâ ſuâ ſolùm tendunt ad ipſius gratiæ conſummationem uſque ad gloriæ æternæ adeptionem, quam ut præmium condignum & proportionatum reſpiciunt; ideoque dicuntur de condigno illud promereri; atque ita merita B. Virginis ſecundum legem ordinariam ordinantur de condigno ſolummodò ad iſtud præmium, non autem ad Dei maternitatem, præmium alterius ordinis; cùm nulla ſit facta à Deo promiſſio de tali præmio, ſeu de maternitatis dignitate; ſecùs verò poſſet dici, ſi Deus hanc matris dignitatem in præmium operum promiſiſſet; quia tunc opera B. Virginis habere poſſent ſufficientem valorem & condignitatem tali præmio, utpotè non infinito, proportionatam, & ob illam promiſſionem interveniret in eo merito vera ratio juſtitiæ; adeoque meritum de condigno; quia non eſt eſſentiale huic merito, ut opus in quo fundatur, ex naturâ ſuâ tendat in præmium, ſed ſufficit proportio & condignitas in æſtimatione morali.

Dico 2. B. Virgo non meruit etiam de congruo, ut prædeſtinaretur ſeu eligeretur mater Dei; id eſt non meruit de congruo ipſam maternæ dignitatis prædeſtinationem aut electionem; ſed meruit de congruo ejus executionem & adeptionem, ſive meruit ut fieret mater Dei, & ſublimem iſtam dignitatem adipiſceretur; quia B. Virgo per ſuos actus digniſſimè ſe diſpoſuit ut Filium Dei in ſuo utero ſuſciperet; ergo per eos ſaltem de congruo meruit illius conceptionem. Hinc Hieronymus Epiſt. 22. de cuſtod. Virg. ſic ait: *propone tibi Mariam quæ tantæ extitit puritatis, ut mater Domini eſſe mereretur.* Et Aug. L. de nat. & gr. c. 36. *concipere meruit & parere* &c.

DISPUTATIO XI.

De Divina exiſtentia & ſubſiſtentia.

SECTIO I. & II.

An in Deo ſit unum abſolutum eſſe exiſtentiæ, & an ſit triplex relativum?

Nota: Cùm ea, quæ in hâc diſputatione inquiruntur, ſint ſatis diſcuſſa in Tomo de Deo uno & trino, ideo ſummatim tantùm apponam ejus aſſertiones cum ſua brevi probatione. Itaque

Dico 1. In Deo eſt unum abſolutum & eſſentiale *eſſe* exiſtentiæ, tribus perſonis commune, ut patet ex hoc Dei nomine: *Qui eſt*, vel *ego ſum qui ſum*, Exod. 3. hoc enim nomen *Qui eſt*, eſt eſſentiale; utpotè ſignificans tres perſonas ut ſunt unus Deus; ergò ſignificat proprietatem abſolutam tribus perſonis communem; *eſſe* autem eſt exiſtere, ſive eſſentia eſt exiſtentia; ergo exiſtentia *eſt* proprietas abſoluta communis tribus perſonis, maximeque eſſentialis. Hinc

Dico 2. Natura Divina tantùm exiſtit per ſuum *eſſe* abſolutum, nec poteſt dici exiſtere per exiſtentiam relativam, ſed per ſuam abſolutam & eſſentialem; unaquæque autem relatio divina exiſtit per propriam relativam, ratione tantùm diſtinctam ab abſolutâ; unde fit ut in tribus perſonis ſint tres exiſtentiæ relativæ realiter inter ſe diſtinctæ; unaquæque enim relatio habet propriam actualem entitatem relativam ratione ab eſſentia & realiter à relatione oppoſitâ diſtinctam. Attamen ſimpliciter dicendum eſt tres perſonas exiſtere eodem *eſſe*; & ſolùm cum addito *relativè*, dicendum eſt exiſtere relativè per diſtincta *eſſe* relativa; ſic ſimpliciter dicendum eſt: unum eſt *eſſe* in Deo, triplex autem, cum addito *relativè*. Divinis enim perſonis quædam conveniunt præcisè ratione eſſentiæ, v. gr. eſſe Deum, eſſe increatum, &c. alia præcisè ratione relationis, v. gr. eſſe perſonam, eſſe incommunicabilem, &c. alia ſimpliciter ratione eſſentiæ, ſed juxta quemdam modum ratione relationis, v. gr. *eſſe*, ſeu habere realitatem, aut entitatem, &c.

SECTIO III.

An in Deo ſit ſubſiſtentia abſoluta & eſſentialis?

Nota: Subſiſtentia in concreto ſignificat id quod per ſe exiſtit; in abſtracto autem formalem modum à quo res habet ut per ſe ſubſiſtat, ſeu rationem per ſe exiſtendi: Deinde generaliter ac ſimpliciter

pliciter significat id quod per se subsistit; specialiter autem id quod per se subsistit incommunicabiliter, & quasi ultimatè; adeoque incommunicabilitas non est de intrinseca subsistentiæ ratione aut quasi proprius ejus effectus formalis, etiamsi in creaturis ex hoc existendi modo sequatur semper incommunicabilitas ob eorum limitationem; sed subsistentia præcisè sumpta, tantùm dicit rationem per se essendi, & complere substantiam in suo essendi modo. Quare

Dico 1. Existentia Divina absoluta & essentialis præcisè sumpta, ex vi suæ perfectionis absolutæ, non est tantùm ratio existendi, sed etiam existendi per se & in se, ita ut Divinitas quatenus per illam modo perfectissimo existit, intelligatur per se existere, nec indigere aliquo sustentante, neque alio modo realiter aut ratione distincto, ut per se & in se existat. In hoc ergo sensu ipsum esse Divinum absolutum & essentiale, præcisè ex vi suæ perfectionis absolutæ, est esse per se & essentialiter subsistens, nec solum est quo aliquid existit, sed etiam quod existit. Scot. Durand. Ricard. Gabri. &c. contra Alens. Bonav. Henr. negantes esse in Deo subsistentiam absolutam seu essentialem. Hinc

Dico 2. Existentia absoluta & essentialis in Deo, quatenus est ratio per se existendi; potest convenienter dici subsistentia; & Deitas quatenus per se existens, potest dici subsistens, uti inquit D. Thom. 1. p. q. 19. a. 2. *res dicitur subsistere ex eo quod per se existit*, & q. 9. de potent. a. 5. *dicit Divinam essentiam esse secundùm se subsistentem.*

SECTIO IV.

An sint in Deo tres subsistentiæ relativæ?

Nota: Multi TT. negant in Deo esse subsistentias relativas, sed dicunt esse unam tantùm absolutam; quia volunt personas Divinas habere quod subsistant ab essentia, non à relationibus per quas constituuntur in esse personæ; & habent incommunicabilitatem. Sed

Dico 1. In Deo tres sunt subsistentiæ realitet inter se distinctæ, prout subsistentia per modum concreti significat id quod subsistit, sive alio modo loquendi; in Deo enim sunt tres personæ realiter distinctæ, quod est de fide, uti dicitur in Conc. Ephes. Can. 4. *In tribus subsistentiis, sive in tribus personis.* ergo &c.

Dico 2. Sumendo subsistentiam in abstracto, in Deo sunt tres subsistentiæ relativæ, id est tres rationes subsistendi; quia tres Divinæ personæ sunt tres subsistentes non tantùm adjectivè, sed etiam substantivè ad quod denotandum dicuntur tres subsistentiæ. Non multiplicantur autem in Trinitate concreta seu constituta substantivè sumpta, nisi multiplicatis formis, quibus constituuntur; ideoque sunt tres personæ, quia sunt tres personalitates; & tantùm unus Deus, quia una tantum Deitas. Deinde si in Deo esset tantùm una subsistentia, & non triplex, esset tantum unum habens Deitatem, & non triplex; quia subsistentia constituit id quod dicitur habere naturam. Jam verò subsistentia ista Dei relativa perfectatem & incommunicabilitatem non dat naturæ Divinæ & Deo ut sic; sed ut per ipsam constituto, id est Divinæ personæ; itaque terminat Divinam existentiam essentialem, non dando illi ut per se existat; hoc enim ex seipso habet; sed determinando illam ad hanc vel istam personam, & quasi illi etiam adjungendo quoddam esse per se & subsistens quo formaliter talis persona in esse personæ constituitur, ita ut ipsa persona in toto suo *esse* includat *esse* per se existens ac subsistens tam secundum Dei absolutum *esse*, quàm secundum Patris, vel Filii, vel Spiritûs Sancti relativum *esse*, unde ista subsistentia relativa dat simul naturæ Divinæ & perfectatem essendi & incommunicabilitatem.

SECTIO V.

An abstractis per intellectum relativis substantiis; intelligatur relinqui tantùm hæc Deitas?
An verò etiam hic Deus?

Dico: Hic Deus ex vi sui conceptûs non dicit subsistentiam communem & absolutam, sed solam naturam quasi connotando tantùm subsistentiam; unde ad suam unitatem non requirit unitatem seu singularitatem istius subsistentiæ. Abstractis autem per intellectum subsistentiis relativis, non tantum secundùm distinctos earum conceptus, sed etiam secundum communem & confusam personalitatis rationem, adhuc intelligeretur hic Deus realiter existens & subsistens; maneret enim adhuc Deitas existens & subsistens; hic autem Deus nil est aliud quàm subsistens in hâc Deitate, seu habens substantivè hanc Deitatem.

DISPUTATIO XII.

De persona assumente & unitâ humanitati per factam Incarnationem.

SECTIO I.

An sola persona filii fuerit incarnata, & humanitatem assumpserit?

Dico 1. Ex Divinis personis sola Filii persona Incarnata est, & humanitatem assumpsit. De fide contra Patripassianos Hæreticos dicentes totam Trinitatem Incarnatam fuisse; & contra Sabellianos negantes personarum distinctionem. Id definitum est in V. Synodo, collat. 8. can. 4. & 10. Atque in aliis Conc. specialiter enim in Scriptura dicitur Filius Dei Incarnatus, nunquam autem Pater aut Spiritus Sanctus; dicitur datus à Patre in mortem, minor Patre &c. Et certè ob varias congruentias decuit Filium potiùs incarnari quàm aliam personam, v. gr. ut Filius Dei fieret Filius hominis, Filios Dei adoptivos faceret sibi similes, Patris injuriam vindicaret, medius inter Patrem & Spiritum Sanctum fieret mediator hominum & Patrem oraret, &c. Quamvis autem una persona Divina non possit efficere Incarnationem sine aliâ; una tamen sola potest eam terminare per relationem, & non alia; uti postea dicetur. Sicut enim unaquæque relatio Divina terminat Divinam naturam terminatione distinctâ ab aliis relationibus, personamque distinctam ab aliis constituit; ita etiam quælibet persona potest per se terminare naturam humanam terminatione distinctâ ab aliis, adeoque & sola sine aliis terminare.

Dico 2. Per Incarnationem prout facta est, Divina natura fuit vetè & realiter unita naturæ humanæ in personâ Verbi, uti dicitur: *in quo habitat plenitudo divinitatis corporaliter.* Col. 2. Natura enim Divina essentialiter includitur in personali

nali proprietate Filii Dei; ergo non potuit hæc proprietas uniri naturæ humanæ, quin ipsa etiam Divinitas seu natura Divina maneret illi conjuncta. Quamvis autem Pater & Spiritus Sanctus ratione Divinitatis in quâ non distinguuntur à Filio, non fuerint humanæ naturæ uniti, sive incarnati; tamen ob istam hypostaticam Filii unionem singulari & altiori modo, quàm in omnibus creaturis insunt in illa Christi humanitate; primò quia inter personas Divinas est necessaria connexio quoad realem præsentiam ob naturæ unitatem; secundò quia singulari modo in Christi humanitate tota Trinitas operatur, eamque sanctificat ac efficit templum suum excellentioti modo quàm per gratiam habitualem.

SECTIO II.

An Verbum terminaverit hanc unionem ratione proprietatis absolutæ, vel relativæ?

Dico 1. Formalis ratio, per quam verbum primò ac per se terminat humanitatem; est ejus proprietas relativa. D. Thom. Alens. Bonav. Richard. &c. contra Durand. dicentem esse subsistentiam absolutam & essentialem. Si enim unio primò ac per se terminata esset ad subsistentiam essentialem, qui primò factus est homo, esset hic Deus prout abstrahit à personis, & est quid commune illis; ergo ex vi hujus unionis tam Pater quàm Spiritus Sanctus esset homo. Deinde hæc unio facta est per modum compositionis ex natura humana, & personalitate Divina; ergo quod ex parte verbi formaliter terminavit dependentiam humanæ naturæ, eique conjunctum est, fuit personalitas Verbi, per quam impedita est in humanitate propria personalitas.

Dico 2. Hæc unio primò ac per se in nullo absoluto, sed tantùm in relativo facta est, in absoluto autem facta est solum, quatenus includitur in relativo; contra Ocham & Gabrielem negantes rationem terminandi esse proprietatem sive absolutam sive relativam, sed esse totam Verbi entitatem secundùm se totam, quæ utramque rationem includit. *Probatur*, quia si subsistentia absoluta secundùm se sit propria ratio terminandi unionem, ergo illa erit communis Patri & Spiritui; & juxta hanc Pater & Spiritus Sanctus erit homo. Deinde licèt absolutum & relativum in Deo realiter non distinguantur, tamen absolutum est ratio creandi, & non relativum; contrà, relativum constituit personam, non verò absolutum, sic in hoc mysterio potuit fieri unio in relativo, & non æquè primò in absoluto, sed solùm prout in relativo includitur.

Objicies 1. Quamvis ratio terminandi unionem sit in Filio essentia; ut tamen unio non sit communis, requiritur etiam cum illa Verbi proprietas relativa. Resp. juxta Conc. Toletanum, & alia, Verbi proprietas relativa, non est conditio ad unionem, sed est id quo formaliter facta est unio, adeoque dicitur facta in hypostasi Verbi. Sic enim habet Conc. Tolet. VI. & XI. *solus Filius assumpsit humanitatem in eo quod proprium est Filii, non quod commune Trinitati.* Deinde quia generatio Divina est actus notionalis; ideò non hic Deus prout abstractus à personis generat, sed solum ut est Pater; sic etiam, non hic Deus prout abstractus à personis, per se unitur humanitati, sed solùm ut est Filius.

Obj. 2. Relatio Divina ut sic, non dicit perfectionem; ergo non potest esse terminus hujus unionis, supplendo vicem personalitatis creatæ. Resp. Neg. Ant. in proprio enim conceptu includit subsistentiam relativam, quæ per se dicit infinitam perfectionem etiam relativam.

Obj. 3. Si humanitas Christi terminetur per relationem, Christus ut homo per hanc relationem referetur ad Patrem; & sic Christus erit analogicè homo respectu aliorum hominum. Resp. neg. illat. Christus enim ut homo sive ejus humanitas non refertur ad Patrem, sed ejus persona tantùm ad illum refertur; quia Christus prout est quoddam naturæ humanæ individuum, est quid absolutum, non relativum. Hinc in ratione suæ humanitatis est homo univocè cum aliis hominibus: tantùm inter ejus personam, quæ est relativa, infinita, increata, & inter personas aliorum hominum, quæ sunt absolutæ, finitæ, creatæ, reperitur analogia.

DISPUTATIO XIII.

De termino assumptionis ex parte personæ assumentis, in quâvis possibili Incarnatione.

SECTIO I.

An hic Deus prout abstrahit à personis Divinis, possit creatam naturam assumere?

Nota: Quæritur an hic Deus, prout nunc est quiddam commune tribus personis, possit naturam creatam terminare per proprietatem absolutam seu subsistentiam absolutam & essentialem, ita ut primò & per se fiat unio ad hunc Deum, non ad proprietates relativas, nisi tantùm ratione absolutæ subsistentiæ.

Dico 1. Natura Divina abstracta à relationibus, si præcisè spectetur ut natura nullam propriam & singularem habens subsistentiam, non potest ut sic, assumere naturam creatam, quia nihil potest ex hoc resultare, nisi natura; cùm nec persona nec aliquid subsistens inde sequatur; nec natura Divina ut sic, possit quidpiam naturæ creatæ communicare. Sed

Dico 2. Natura Divina prout abstracta à tribus personis & prout hic Deus propria & singulari subsistentia absoluta & essentiali subsistens, potest immediatè assumere naturam creatam, terminando illam præcisè per dictam subsistentiam essentialem. Scot. Durand. Gabr. &c. quia ista subsistentia absoluta potest esse sufficiens assumptionis terminus, non minus quàm relativa; non repugnat enim tres personas communicare naturæ assumptæ suam subsistentiam absolutam, non communicando relativas ut sic; sicuti non repugnat Patrem communicare Filio suum esse absolutum, non communicando proprium relativum. Ista quidem subsistentia absoluta est communicabilis tribus personis; sed sicut non repugnat hunc Deum existere per subsistentiam communicabilem tribus personis incommunicabiliter subsistentibus; ita nec repugnat hunc hominem per eamdem subsistere, ita ut quælibet persona Divina fieret subsistens per illam subsistentiam in duplici naturâ; hæcque Divina increata subsistentia terminans humanitatem impediret seu excluderet propriam illius creatam subsistentiam.

SECTIO II. & III.

An plures personæ Divinæ possint simul assumere eamdem naturam terminando illam immediatè per subsistentias relativas? Et contrà, an una persona possit assumere plures naturas?

Dico 1. Plures personæ Divinæ possunt assumere eamdem naturam & illam terminare proximè & immediatè propriis subsistentiis relativis. D. Tho. Alens. Gabr. &c. contra Scot. Ricard. &c. *Probatur*, quia tres personalitates Divinæ possunt terminare eamdem naturam Divinam; ergo & humanam quæ per obedientialem potentiam potest esse terminata à quavis personalitate Divina infinitæ virtutis, & per diversas uniones penderet à singulis personalitatibus tanquam à terminis acquisitis, non tanquam à causis sibi communicantibus propriam entitatem. In eo autem casu tres personæ Divinæ non essent tres homines, sed tantùm unus homo; ita D. Tho. Bonav. &c. quia esset tantùm una natura humana; ergo unus homo tantùm: homo enim formaliter significat naturam humanam prout est in habente illam.

Dico 2. Una persona Divina potest assumere plures naturas; nulla enim est repugnantia tam ex parte assumentis personæ, quàm ex parte naturarum assumptarum. Pater quidem æternus non potest generare nisi unam personam; quia ejus potentia est veluti expleta actu adæquato, cui respondet etiam adæquatus terminus; non sic verò in persona Divina assumente naturam creatam. An verò tunc persona subsistens in pluribus humanitatibus dicenda foret unus vel plures homines, probabilius juxta D. Thomam, qui antea senserat dicendam esse plures homines ob pluralitatem naturarum, postea se retractantem, videtur dicenda unus tantùm homo. Gabriel. Cajet. &c. quia esset tantum unum suppositum; ergo unus homo tantum. Suppositum enim seu persona non multiplicatur, licèt habeat plures formas, vel naturas; v. gr. Christi persona non est duo homines ob duas naturas, Divinam & humanam; Petri persona non est duo aut tres patres ob duas aut tres paternitates.

SECTIO IV.

An persona creata possit hypostaticè uniri alteri naturæ creatæ?

Nota: Videntur in diversa suppositione quidam id affirmare, alii negare; nam Cajet. Dur. Henr. &c. negant fieri posse ut persona creata hypostaticè sustentet alienam naturam, seu terminet; Ocham autem, Major, Almain. &c. asserunt posse fieri. Sed

Dico: Supposito quòd personalitas sit tantùm naturæ modus, realiter ab ea indistinctus, fieri non potest, ut illa aliam naturam hypostaticè terminet; modus enim realiter indistinctus à re, non potest modificare seu afficere nisi ipsam rem, cujus est modus, non verò aliam distinctam; v. gr. sessio quæ est in me, non potest alium afficere; non potest enim alius sedere per sessionem quæ est in me; nec virga esse recta, per rectitudinem alterius; ergo nec natura creata terminari per personalitatem alterius, quæ est ipsi modus identificatus eam tantùm afficiens cum implicatione alteram afficiendi. Unde Angeli apparentes in corpore humano, non fuerunt hypostaticè illi uniti. Si autem supponatur personalitatem creatam esse entitatem realiter à naturâ distinctam tanquam rem à re, tunc facilè per potentiam obedientialem posset affigi & conjungi diversis naturis, etiamsi illæ loco distantes forent; si nempè eadem entitas in diversis locis tota in toto & tota in qualibet parte constituatur.

DISPUTATIO XIV.

Quid potuerit à Deo assumi per quamcumque possibilem unionem hypostaticam?

SECTIO I.

An natura existens in propriâ personâ potuerit assumi?

Dico 1. Certum est personam creatam formaliter quatenus personam, non posse assumi; est enim clara contradictionis implicatio; quia vel persona in suo conceptu formaliter includit negationem existendi in alio tanquam supposito seu persona, vel modum existendi per se incommunicabiliter, ex quo existendi modo immediatè oritur ista negatio. Certum est etiam naturam præexistentem in sua propria persona, posse assumi, si per assumptionem & unionem cum alia persona, privetur propriâ personalitate; quia si Deus assumendo naturam humanam, potuit impedire propriam illius personalitatem, ergo & expellere si præexstitisset. Insuper certum est naturaliter sequi ex naturæ humanæ assumptione, ut ipsa privetur propriâ personalitate. Tantum ergo dubitatur an natura terminata propriâ personalitate, assumi possit conservando suam propriam personalitatem, ita ut sola natura assumatur, non autem personalitas, quæ tamen permaneat concomitanter terminando ut prius, eamdem naturam. Quare

Dico 2. Juxta communem TT. sententiam videtur impossibile naturam in propria personalitate existentem posse assumi; quia omissis aliorum, nempe Cajet. Durand. Capreol. &c. variis rationibus, propria & creata subsistentia seu personalitas est solùm quidam modus intrinsecus existendi per se; hic autem modus existendi per se habet formalem & immediatam repugnantiam cum alio existendi modo quem habet natura assumpta in alieno supposito; quia esse per se & in alio, sunt modi inter se ita repugnantes, ut unus immediatè includat negationem alterius; sicut fieri non potest ut eadem virga sit simul recta & curva, quia rectitudo & curvitas sunt modi positivi, qui immediatè includunt alterius negationem. Ideo in Christi humanitate est tantùm unica persona increata, ipsaque sola in humanitate Christi; quia ille unionis humanitatis cum Verbo modus repugnat cum personâ creata, illamque formaliter excludit. Atque hinc patet cur eadem naturâ possit simul esse in duabus personis extrinsecis aut alienis, non verò in propria & in aliena; quia modus existendi per se sive in propriâ personâ, includit negationem existendi in alio; duo autem modi existendi in alienâ naturâ non se invicem excludunt; ideoque tres personalitates Divinæ possunt existere in eadem naturâ Divina; quia non dicunt unionem cum extrinsecâ

trinsecâ seu alienâ personâ, sed tantùm unionem, seu identitatem cum eâdem naturâ.

SECTIO II.

An alia natura substantialis, quàm humana, possit assumi à personâ Divina?

Dico 1. Deus potuit assumere sibique hypostaticè unire naturam Angelicam, uti supponit S. Paulus dicens: *nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Hebr. 2. ita Divus Tho. Cajet. Ferr. &c. communiter contra Albert. Anima enim Christi separata mansit unita Verbo hypostaticè; ergò etiam natura Angeli potest uniri, manendo privata propriâ suâ personalitate, quæ supponitur distincta à naturâ Angeli.

Dico 2. Simpliciter loquendo, non implicat naturam irrationalem vel insensibilem uniri Deo hypostaticè. D. Thom. Scot. Dur. &c. contra Henr. Carthus. &c. *Probatur.* Verbum immediatè fuit unitum corpori humano ac materiæ secundum se, etiamsi in ordine ad animam, & illi mansit unitum hypostaticè in triduo mortis, dum anima ab eo erat separata; item sanguis & alii humores fuerunt uniti Verbo hypostaticè, cùm tamen juxta probabiliorem sententiam non informentur anima; ergo eodem modo poterat assumi quælibet alia substantialis natura inanimata: & ratio est quia unio hypostatica proximè ac per se terminatur ad subsistentiam; sed quælibet natura substantialis est capax subsistentiæ; ergo est capax hujus unionis.

Objicies 1. Natura irrationalis non est apta ad constituendam personam, ergo non potest subsistere in Divina persona. Resp. Neg. Cons. quia licèt non esset apta ad constituendam personam, esset tamen apta ad constituendum suppositum; suppositum enim abstrahit à natura rationali & irrationali, ut ergo natura aliqua sit capax unionis hypostaticæ, sufficit ut sit capax subsistentiæ, tunc Verbum in ipso casu uniretur tali naturæ, per suam personalitatem, sicut uniebatur Christi cadaveri in triduo mortis, sed compositum ex illa unione resultans, licèt esset suppositum talis naturæ, ut sic tamen non denominaretur, quia illa natura non esset rationalis, quamvis istud idem suppositum, ut subsistens in natura Divina foret persona.

Obj. 2. Natura irrationalis non est capax alicujus operationis Divinæ, ergò nec Divini esse quod per hanc unionem communicatur; cùm enim *esse* sit propter operari juxta Aristotelem, id quod est incapax operationis Divinæ, est etiam incapax Divini *esse* seu subsistentiæ talis naturæ, Resp. Neg. Cons. per unionem hypostaticam proximè & intrinsecè communicatur solum esse subsistentiæ ad subsistendum, vi cujus unionis debetur quidem perfectus operandi modus, sed juxta naturæ assumptæ capacitatem, v. gr. visio beata, & gratia, si natura sit harum capax; & quia hæ perfectiones sunt extrinsecæ & accidentales isti unioni, ideo si natura non sit earum capax, non debentur. Dum autem dicitur dari *esse* propter operari, intelligendum est de *esse* naturæ seu essentiali, cujus proprium est operari, non de *esse* subsistentiæ, cujus proprium est subsistere; & tantùm remotè & extrinsecè potest ordinari ad operandum juxta naturæ capacitatem. Unde licèt hæc natura non foret capax sanctificationis, seu gratiæ habitualis & actionis liberæ ac meritoriæ, esset tamen capax Deificationis, id est vi unionis esset Deificata & honore digna.

Obj. 3. Videtur indecens ac repugnans Divinæ personæ uniri naturis inferioribus & imperfectis. Resp. Neg. ass. Si enim Deus id faceret, contra nullam virtutem ageret, nec illi deesset modus ac ratio ob quam decenter & sapienter id faceret.

Obj. 4. Forma naturæ irrationalis non est forma subsistens, cùm in suo esse pendeat à materia tanquam à sustentante, ergo illa non est capax hujus unionis quæ tantùm est ad subsistendum, adeoque unio potest solùm fieri in materia ratione cujus istæ res materiales subsistunt. Resp. Neg. Cons. probabilius namque est naturam irrationalem ita esse à Verbo assumptibilem, ut per unionem Verbum immediatè uniatur, & toti naturæ constanti ex materia & forma, & ipsi materiæ & formæ quasi partialiter utramque proximè afficiendo, quamvis formæ non uniatur secundùm se, sed solum ut componit totam naturam.

SECTIO III. & IV.

An partes substantiales & accidentales possint hypostaticè uniri Divinæ personæ?

Dico 1. Materia prima per se assumptibilis est sine formâ, adeoque sine naturâ integrâ & completâ, vel existendo in rerum natura sine formâ, cùm sit actus entitativus qui posset sine forma à Deo conservari; vel existendo in toto composito & actualiter informato per formam, ita ut licèt materia sit actualiter pars alicujus naturæ, Deus tamen soli materiæ & non immediatè ipsi formæ nec toti naturæ uniatur.

Dico 2. Forma substantialis separata à materia, potest hypostaticè uniri Verbo, uti anima Christi remansit unita in triduo separationis à corpore; sicque posset uniri Verbo forma materialis, si Deus eam conservaret extra materiam; unita autem materiæ & actu informans, cùm non sit per se subsistens sed sustentetur à materia, non videtur posse per se assumi ad subsistendum, sed tantùm ratione totius naturæ. Aliud est de anima rationali, quæ cùm sit forma subsistens, etiam in actuali corporis informatione, potest hypostaticè uniri Verbo, etiamsi sit suo corpori unita.

Dico 3. Pars integralis, v. gr. cor, caput, &c. actualiter unita, potest assumi sine aliis partibus; si autem sit divisa, jam non est pars, sed aliqua natura completa; unde non est dubium quin etiam possit assumi.

Dico 4. Forma accidentalis sive separata à subjecto sive illi inhærens, probabilius non videtur posse immediatè per se uniri Verbo hypostaticè. Ita Palac. & Basal. contra Major. Gabriel. &c. quia accidens seu entitas accidentalis non est capax modi substantialis; Unio autem hypostatica est intrinsecè & essentialiter modus subsistendi substantialis; ergo accidens seu forma accidentalis non est capax talis subsistentiæ.

DISPUTATIO XV.

Quid Verbum assumpserit per incarnationem prout facta est.

SECTIO I. II. III. & IV.

An Verbum assumpserit veram hominis naturam, veram animam rationalem, verum corpus humanum, animam & corpus inter se unita?

DICO 1. Verbum Divinum veram & essentialiter perfectam naturam humanam assumpsit; in Christo enim sunt duæ naturæ; vera scilicet divinitas & vera humanitas, ex quibus & in quibus subsistit, adeoque est verus Deus & verus homo. De fide. Hæc autem humanitas à Verbo assumpta, est unica, individua, & singularis. De fide enim certum est Christum esse quemdam singularem hominem numericè ab aliis distinctum, ratione & personæ & naturæ humanæ.

Dico 2. Christus assumpsit veram animam rationalem ejusdem speciei cum animabus aliorum hominum. De fide contra Arianos negantes in Christo fuisse veram animam; & asserentes Verbum illi fuisse *loco* animæ; & contra Apollinarem dicentem in Christo fuisse quidem animam sentientem, sed non mentem, seu non animam rationalem, vel potentiam intellectivam. *Probatur*, quia sine verâ animâ rationali, non potest esse vera humanitas, nec verus homo; nec potest Deus fieri forma corporis. Hæc veritas definita est in variis conciliis, Ephesino, Chalced. Rom. &c. & patet ex scripturâ: *tristis est anima mea*; Matth. 26. *non mea voluntas, sed tua fiat*. Luc. 22. *ego pono animam meam, ut iterum sumam eam*. Joan. 10. Deinde in homine anima sensitiva non est distincta à rationali, ergo nec in Christo, qui est verus homo.

Dico 3. Verbum divinum assumpsit verum corpus. De fide contra Marcionitas & Manichæos dicentes solum corpus phantasticum & apparens assumpsisse. Si enim non habuisset verum corpus, non fuisset verè incarnatus, nec verè mortuus, nec verè resurrexisset. Item assumpsit corpus humanum ejusdem materiæ & rationis cum nostro. De fide contra Apellem dicentem corpus Christi formatum fuisse ex elementis; & contra Valentinum dicentem fuisse corpus cæleste, & contra alios dicentes corpus fuisse divinitati consubstantiale, vel certè ex ea formatum. *Probatur*: quia Christus est verus homo, conceptus ex muliere: *Verbum caro factum est*. Joan. 1. *semen Abrahæ apprehendit*. Hebr. 1. *qui factus est ex semine David secundùm carnem*. Rom. 1. *pueri communicaverunt carni & sanguini, & filius Dei participavit eisdem*. Hebr. 2. Ergo corpus Christi quod immediatè Verbi subsistentiæ unitur, est ejusdem speciei cum nostris; hocque definitum est in variis conciliis. Unde dum dicitur *in similitudinem hominum factus*, Phil. 2. id est, hominum peccatorum, non præcisè hominum; deinde vox *similitudinem*, non excludit veritatem. Sic etiam: *Etsi cognovimus Christum secundùm carnem*, (nempe passibilem), *jam non novimus*, (nempè passibilem post ipsius resurrectionem): 1. cor. 5. similiter dicitur Christus *homo cœlestis*, 2. Cor. 15. ob vitam cælestem, ob impeccabilitatem, ob gloriam quam habuit à principio, ob divinum suppositum, ob ineffabilem conceptionis modum.

Dico 4. Christus assumpsit corpus & animam inter se unita ad componendam humanitatem. De fide ut habetur ex Conc. Ephesino, Chalced. &c. quia unio animæ & corporis est de essentia humanitatis & hominis; Verbum autem & veram humanitatem assumpsit, & verè factus est homo. Deinde nisi corpus & anima fuissent unita, non potuissent per mortem separari, adeoque nec Christus verè mortuus fuisset, nec à principio ex matre genitus. Hinc potest dici Christus compositus ex tribus naturis, divinitate, anima, & corpore; ordinario tamen modo dicitur compositus ex duabus naturis, scilicet divinitate & humanitate.

SECTIO V. VI. VII. & VIII.

An Christus assumpserit omnes humani corporis partes integrales? an assumpserit immediatè & secundùm hypostasim sanguinem, aliosque humores ac partes ad subsistendum in suâ personâ?

Notâ: Assumi secundùm hypostasim dicitur, quando Verbum per se immediatè terminat naturæ assumptæ existentiam; assumi autem in hypostasi dicitur, quando Verbum mediante tantùm naturâ, quæ cum illo immediatam habet unionem, aliam attingit, quia inest in natura istâ immediatè assumptâ.

Dico 1. Verbum divinum immediatè & secundùm hypostasim assumpsit corpus humanum integrum, omnesque ejus partes, saltem eas quæ animâ rationali informantur, totam enim immediatè assumpsit humanitatem, quæ substantialiter & quasi essentialiter ex his partibus animâ rationali informatis; componitur.

Dico 2. Sanguinem Christi immediatè fuisse unitum Verbo Dei, nunc ita certum est, ut videatur contrarium non posse sine errore sustineri. D. Thom. Scot. Alb. &c. *sanguis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato*. 1. Joa. 1. *hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effundetur*. Luc. 22. hinc Concilia dicunt eum assumpsisse carnem & sanguinem. In Conc. Chalced. act. 2. approbatur hæc explicatio: *Verbum caro factum est*; id est, *carnem & sanguinem sumpsit*; & in sexta synodo act. 8. dicitur: *factus est in assumptione carnis & sanguinis; mansit tamen quod erat*. Idemque Patres sentiunt; Adeoque rejicienda est quorumdam TT. nempè Durand. Gabr. &c. sententia negans sanguinem Christi fuisse immediatè unitum hypostaticè Verbo. Deinde frustra quidem & sine vero fundamento distinguunt duplicem sanguinem, nimirum nutrimentalem & inservientem nutritioni, qui non informatur animâ, nec adhuc est plenè decoctus; & alium perfectum plenèque decoctum, qui animâ informatur ad humani corporis integritatem pertinens; quia in sanguine nulla est varietas substantialis, sed tantùm accidentalis, in eo quod magis vel minus sit purus. Unde totus sanguis qui fuit in Christi corpore, quique ab illo pro nobis effusus est, immediatè fuit unitus Verbo hypostaticè. Scriptura enim, concilia & Patres indefinitè de sanguine loquuntur; ergo de toto loquuntur, totusque sanguis à Christo effusus, est ejusdem infiniti valoris. Unde

Dico 3. Verbum assumpsit sanguinem non solùm ob extrinsecam rationem, ut esset condignum no-

nostræ redemptionis pretium, sicut potuisset assumere aliud, si voluisset, (v.gr. lacrimas;) sed etiam ob intrinsecam rationem spectantem ad integram totius humanitatis assumpt onem; sive enim sanguis sit animâ informatus, sive non, quod parum refert; verè saltem ac proptiè pertinet ad veritatem & integritatem naturæ humanæ, uti docet D.Thom.q.54. a. 1. Verbum igitur factum est homo quoad naturam ejusdem perfectionis, veritatis & integritatis quâ nos sumus; ideò ex vi hujus integræ assumptionis naturæ humanæ, assumpsit sanguinem.

Objicies 1. Juxta Divum Th. & priscos Patres; Verbum non assumpsit corpus nisi mediante animâ; ergo non fuit immediatè unitum sanguini. Resp. Dist. ant. assumpsit corpus mediante animâ, id est ratione animæ seu propter animam, ut infrà dicetur, Conc. Ant. mediante animâ, id est tanquam medio seu vinculo uniente corpus ad Verbum. Neg. Ant. & ita dic de sanguine qui est propter animam & sine quo anima non potest in corpore conservari.

Obj. 2. Verbum assumpsit tantùm unam naturam; sanguinis autem natura distinguitur à natura animata. Resp. assumpsisse unam tantùm naturam completam, ad quam sanguis tanquam pars ordinatur.

Obj. 3. In aliis hominibus subsistentia humanitatis tantùm terminat eas partes corporis, quæ informantur animâ rationali, ergo sic etiam subsistentia Verbi in corpore Christi. Resp. neg. antec. ut subsistentia creata, ex multis partibus composita, terminat omnes corporis partes; ita simplex Verbi subsistentia supplet omnes istius subsistentiæ creatæ partes, adeoque sanguinis subsistentiam tanquam illius partem.

Obj. 4. Partes quæ non informantur animâ, non sunt de integritate humanitatis; ergo nec sunt immediatè à Verbo assumptæ. Resp. Neg. Ant. sive enim sanguis sit animâ informatus, sive non, pertinet ad corporis integritatem.

Obj. 5. In Christi resurrectione sanguis non fuit corpori reunitus; dicitur enim adhuc manere à Verbo separatus. Resp. neg. assump. & nunc est adhuc illi unitus in gloria; sed quia sanguis quem Christus habuit toto vitæ tempore, potuit excedere quantitatem necessariam ad consecrationem & veritatem corporis humani, ideò fieri potuit ut non omnem sanguinem quem in vitâ habuit & effudit, iterum assumpserit in resurrectione, ut dicetur postea in tract. de Resurrectione.

Dico 4. Probabilius etiam videtur Verbum immediatè secundùm hypostasim assumpsisse tres alios humores; uti sentiunt Cajet. Silv. Sot. &c. imò & ungues, dentes, capillos; quia ista omnia sunt de integritate corporis humani, & necessaria ad nonnullas actiones humanas; etiamsi de capillis sit res magis dubia. Quæ quidem per se semel assumpta sunt, nunquam dimissa sunt, nimirum anima & corpus, sed partes materiales quæ in continuâ corporis nutritione resolvuntur, potuerunt dimitti, maximè quoad illam materiam, quæ in resurgentis Christi corpore non erat futura necessaria.

Dico 5. Verbum non assumpsit immediatè secundùm hypostasim accidentia seu formas accidentales; sed tantùm eas assumpsit in hypostasi mediante natura humanâ. Accidens enim, præsertim actu inhærens, non est immediatè assumptibile, ut suprà dictum est; sed mediante naturâ humanâ assumpsit illas formas accidentales quæ ad naturalem ejus statum, conservationem, perfectionem pertinent, factus per omnia nobis similis sine labe peccati.

DISPUTATIO XVI.

De ordine assumptionis secundùm realem temporis successionem.

SECTIO I. II. & III.

An caro aut anima Christi prius tempore extiterit quam hypostaticè Verbo uniretur?

Dico 1. Humanitas Christi non prius tempore extitit in rerum natura, quàm fuit unita Verbo; adeoque hic homo Christus nunquam fuit purus homo, sed à principio suæ conceptionis fuit homo Deus; De fide. *Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius* Dei Luc. 1. in Conc. Ephes. 1. can. 13. dicitur: *in ipsa conceptione hominis, Deus carni unitus est.* Item in 6. synodo Act. 2. dicitur: *incarnatur Verbum Deus, non præfactæ carni copulans, nec animæ præexistenti conjunctus, sed tunc his ad subsistendum venientibus; quando eis ipsum Verbum & Deus naturaliter copulatus est.* Idem alia Concilia, & PP. Leo, Ignat. August. &c. asserunt. Et ratio est; quia si hæc unio non foret facta in eodem momento quo facta est humanitas in Virginis utero, B. Virgo non concepisset Deum, sed purum hominem; contra illud ad Galat. 4. *misit Deus filium suum, factum ex muliere.* Unde

Dico 2. Unio animæ & corporis in Christo non fuit prius tempore facta, quàm unio totius humanitatis cum verbo. Quia humanitas est totum quod ex animæ & corporis unione resultat; adeoque incipit esse eodem momento quo istorum unio fit.

Dico 3. Anima Christi non fuit prius tempore creata, seu existens quàm corpori unita, contra errorem Origenis, qui docuit animam Christi, (sicut etiam de aliorum animabus dixit) à principio mundi fuisse creatam; eamque ob meritum, quod ante corpus habuit, accepisse unionem cum Verbo, priusque verbo unitam quàm corpori; prout colligitur ex Patribus. *Probatur.* Ex 5. synodo, ubi id expressè definitur, non tantùm de quâvis anima humana, sed specialiter de anima Christi. Idemque in 6. synodo act. 11. docetur. Ratio est, quia cùm anima sit forma corporis, ex se postulat ut in ipso corpore, & in ejus informatione incipiat esse. Unde anima Christi non prius tempore fuit unita corpori, quàm Verbo; adeoque nec prius tempore extitit, quàm fuit unita Verbo.

Dico 4. Caro seu humanum corpus Christi non fuit prius tempore conceptum quàm Verbo unitum, nec prius verbo unitum quàm animæ. Loquor de corpore humano formaliter sumpto, habente ultimam dispositionem ad animæ unionem; materia enim ex quâ fuit formatum corpus Christi, sine dubio prius extitit in rerum naturâ, unita hypostasi B. Virginis sub formâ ipsius sanguinis, quàm fuit unita Verbo, vel animæ Christi. *Probatur.* Quia ultima corporis organici dispositio non antecedit tempore introductionem formæ seu animæ, id est corporis formatio ultimò disposita, sive ejus conceptio. Unde Verbum assumendo corpus, simul tempore assumpsit omnes ejus integrales formales statui conceptionis accommodatas; non verò materiales, v. gr. dentes, & similes quas postea successu temporis acquisivit.

DISPU-

DISPUTATIO XVII.

De naturæ ordine in hâc assumptione servato.

SECTIO I. & II.

An anima Christi prius naturâ fuerit unita Verbo, quàm corpori; & corpus prius unitum Verbo, quàm animæ?

DICO 1. Ordine intentionis, unio animæ cum corpore est aliquo modo naturâ prior quàm unio ejusdem cum Verbo; quia assumptio totius humanitatis est primariò intenta; sed ordine executionis, anima prius naturâ unitur Verbo quàm corpori, quia animæ unio cum Verbo non pendet ab actuali ejus unione cum corpore; ergò non est posterior etiam ordine naturæ. Deinde anima hominis juxta philosophos ex se priùs naturâ subsistit quàm uniatur corpori; ergo etiam anima Christi prius etiam naturâ subsistit subsistentia Verbi, quàm uniatur corpori. Quamvis autem inter has uniones non interveniat propria ratio causæ per se, intervenit tamen quædam ratio naturalis ordinis, quatenus unus existendi modus ex se præsupponitur alteri, sicut in causa efficienti, subsistentia ordine naturæ præsupponitur operationi. Simili modo

Dico 2. Ordine intentionis, unio corporis cum anima est naturâ prior quàm ejusdem unio cum Verbo; quia corpus est assumptum propter animam seu propter totam humanitatem quæ resultat ex unione corporis cum anima; ergo hæc unio ordine intentionis intelligitur antecedere. Ordine tamen executionis corpus prius naturâ unitur verbo quàm animæ. Ordine enim executionis juxta D. Thom. prius naturâ sunt assumptæ partes, quàm tota humanitas. Deinde materia prius natura subsistit propriâ partiali subsistentiâ, quàm uniatur formæ; ergo etiam in Christo materia seu corpus debet intelligi prius naturâ uniri Verbo, sive subsistere in Verbo, quàm uniatur animæ. Sicut enim materia subsistens ordine naturæ & causæ materialis antecedit unionem cum formâ; ita unio corporis cum Verbo, per quam impedita seu suppleta fuit propria ejus subsistentia, antecedit ordine naturæ & participationis, unionem cum animâ.

SECTIO III. & IV.

An corpus prius naturâ sit unitum cum Verbo, quàm anima, vel contra?

Dico 1. Ordine intentionis anima prius naturâ assumpta est quàm corpus; sed ordine executionis utraque pars in suo causæ genere potest dici priùs assumpta; corpus in genere causæ materialis, anima in genere causæ formalis. Simpliciter tamen assumptio corporis videtur ordine naturæ antecedere assumptionem animæ.

Dico 2. Juxta Patres corpus assumptum est per animam seu mediante animâ, quod non sic intelligendum est, quasi anima fuerit vinculum uniens corpus Verbo; aut unio hypostatica immediatè cum solâ animâ fuerit facta, & mediatè tantùm cum corpore, aut unio cum anima fuerit via ad unionem cum corpore, & ex unione cum animâ necessariò consecuta fuerit unio cum corpore; sed sic debet intelligi, quòd corpus non fuerit assumptibile nisi ratione animæ, & in ordine ad animam; non quia anima prius naturâ quàm corpus, ordine executionis assumpta fuerit, vel actualis ejus unio cum Verbo debuerit antecedere corporis unionem cum eodem Verbo; sed quia corpus assumptum est ob habitudinem ad animam, & ratione illius. Simili modo juxta eosdem Patres assumpta est per mentem seu mediante spiritu; id est anima prout vivificans corpus, vel prout est principium sentiendi, fuit assumpta per gradum intellectualem, quatenus ratione illius tota anima assumptibilis fuit.

SECTIO V. & VI.

An tota Humanitas prius naturâ assumpta sit, quàm ejus partes & accidentia?

Dico 1. Ordine intentionis tota humanitas prius naturâ fuit assumpta quàm ejus partes; sed ordine executionis tam anima quàm corpus secundùm se, sunt priùs assumpta quàm tota humanitas D. Tho. Cajet. Richard. &c. contra Scot. & Palud. *Probatur*, quia anima & corpus prius naturâ assumpta sunt, quàm fuerint inter se unita; ergo prius naturâ sunt assumpta, quàm sit constituta tota humanitas, quæ constituitur per ipsorum inter se unionem, adeoque prius naturâ sunt assumpta secundùm se, quàm ipsa humanitas.

Dico 2. Per hanc unionem sive assumptionem non solùm partes secundùm se, sed etiam prout inter se unitæ, assumptæ sunt, seu tota humanitas prout ex his partibus inter se unitis constans, assumpta est, ita ut præter partiales ipsarum partium secundùm se uniones, intelligatur assumptio terminata esse ad totam humanitatem, quatenus est quædam natura integra & completa, includens partes ut inter se unitas; unde quamvis anima & corpus secundùm se, prius naturâ fuerint assumpta, tamen quatenus inter se unita fuerunt assumpta mediâ humanitate, quæ per hanc unionem prout completam ac perfectam, fuit per se ac primò unita Verbo, ut patet in resurrectione, in qua anima & corpus secundùm se seorsim præexistebant unita Verbo; sed cum primum inter se reunita sunt ad componendam unam naturam completam, hæc natura tota & completa mansit unita Verbo cum addito novo unionis hypostaticæ modo, qui immediatè intelligitur addi toti isti naturæ ut sic; adeoque per illam naturam completam uniuntur Verbo partes quatenus unitæ inter se.

Dico 3. Certum est substantiam esse medium per quod vel potiùs in quo assumuntur accidentia; quia ut suprà dixi, non immediatè assumuntur, sed tantùm in hypostasi, ratione naturæ, in qua insunt seu inhærent. Unde prius saltem naturâ assumitur substantia quàm accidentia, & probabilius videtur prius naturâ uniri Verbo, quàm in se recipiat aut ei adveniat aliquod accidens; quia prius naturâ convenit substantiæ propria substantia, quàm accidens; ergo, ut suprà dictum est, prius naturâ humana Christi substantia unita est subsistentiæ Verbi, quàm ejus accidentia.

DISPUTATIO XVIII.

De gratia ſanctificante, ſeu juſtitia creata animæ Chriſti.

SECTIO I.

An anima Chriſti ad ſuam ſanctificationem & juſtificationem eguerit gratiâ creatâ ſanctificante?

Nota: Certum eſt Chriſtum ab initio ſuæ conceptionis fuiſſe Deo gratum, ſanctum, innocentem: *quem pater ſanctificavit & miſit in mundum.* Joan. 10. *hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui.* Matth. 3. quæritur autem an eguerit gratiâ accidentali ut eſſet Deo gratus & ſanctus? pro quo

Dico 1. Humanitas Chriſti ſeu Chriſtus ut homo, formaliter ex vi gratiæ unionis hypoſtaticæ fuit abſolutè ſanctus & Deo gratus. *Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me.* Luc. 4. *unxit eum Spiritu Sancto & virtute.* Act. 4. *& ungatur ſanctus Sanctorum* Dan. 9. hæc unctio juxta Patres, quâ Chriſtus homo, fuit unctus & dictus Chriſtus, eſt ipſa divinitas ſeu Verbum, per cujus præſentiam humanitas ſanctificata eſt. Nicet. L. 3. Theſau. c. 3. *ipſe*, inquit, *ſeipſum unxit, divinitas enim humanitatis unctio eſt.* Ratio eſt, quia hic homo Deus formaliter, per unionem hypoſtaticam, (quatenus eſt modus in ſuâ humanitate creatus, & ſimul ipſum Verbum humanitati unitum) conſtituitur objectum maximæ Dei dilectionis ſupernaturalis, habetque in ſe & in ſua natura dignitatem & quamdam gratiam, quamvis diverſam à gratia habituali, & altioris ordinis, ob quam ipſi debeatur beatitudo æterna. Si autem natura humana uniretur perſonæ Angeli ſanctæ, non ideo fieret neceſſariò ſancta, quia cùm perſona Angeli non ſit per ſe ſancta ſed per accidens, non uniretur naturæ humanæ ut ſancta, ſed ſolùm ſecundum ſuam perſonalitatem quæ non eſt per ſe ſancta; perſona autem Verbi ut ſic, per ſe eſt ipſa ſanctitas; unde potuit Deus aſſumere naturam humanam ſine gratiâ habituali, utpote realiter diſtinctâ & ab anima & à gratiâ unionis; per hanc enim gratiam unionis, etiamſi abeſſet gratia habitualis, fit homo neceſſariò gratus Deo & ſanctus atque impeccabilis; imò per eam non tantùm anima Chriſti, ſed etiam ejus caro ſanctificata fuit juxta ſuum modum ac capacitatem; id eſt effecta eſt animæ ſanctæ ſocia, organum illi conjunctum, digna ſupremo cultu, puriſſima, incapax omnis inordinationis ac fomitis peccati, ſpecialiter Deo conſecrata ac conjuncta, animæ beatæ intimè unita. &c. Sed

Dico 2. Gratia unionis præcisè ac formaliter per ſeipſam non confert naturæ humanæ omnem ſanctitatis perfectionem accidentalem & extenſivam, quæ in homine juſto ſeu ſancto neceſſaria eſt, ut ſit omni ex parte bene affectus & diſpoſitus ad beatitudinem & omnem rectam operationem; quia per ſe confert ſolùm dignitatem perſonalem, non autem confert animæ illam pulchritudinem & formam gloriæ proportionatam quam confert gratia habitualis; neque illam propenſionem & proximam bene operandi facultatem quam conferunt virtutes: Sanctificat ergò perfectè intenſivè ſolum, ac ſubſtantialiter, non verò accidentaliter; quia perfectio animæ Chriſti per accidentia extenſivè conſummatur; non ideo tamen Chriſtus per utramque gratiam ſimul ſumptam, nempe unionis & habitualem, fit ſanctior quàm per ſolam unionis gratiam, quia ut dicatur Chriſtus ſanctior, non ſufficit illa accidentalis extenſiva perfectio; nam tota ipſamet intenſivè, eminenter, & radicaliter in una unionis gratia continetur. Itaque

Dico 3. Quamvis Chriſtus homo Deus non indiguerit gratiâ creatâ ut eſſet Deo gratus & ſanctus; fuit tamen illi neceſſaria ad conſummatam perfectionem extenſivam, ſeu ad ſanctitatis ſtatum; quod ex dictis patet.

SECTIO II. & III.

An, quando, & quomodo data ſit anime Chriſti gratia habitualis?

Dico 2. Chriſti anima habuit donum gratiæ habitualis. Ita omnes DD. & PP. *ipſe eſt*, inquit Athanaſius ſerm. 2. contra Arian. *qui dat & accipit Spiritum Sanctum; dat ut Verbum, accipit ut homo.* Et Aug. L. 15. de Trini. c. 26. ait, *Dominus ipſe Jeſus non ſolum ſpiritum dedit ut Deus, ſed etiam accepit ut homo, & propterea eſt plenus gratia.* Sic Joan. 1. dicitur: *vidimus gloriam ejus, plenum gratiæ & veritatis.* Et Iſa. 11. *requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ* &c. Hinc Greg. c. 29. morali. c. 30. dicit. *redemptor noſter, ſpiritûs operationes ſimul in ſe & cunctas & manentes habuit.* quin imò

Dico 2. Exiſtimo certitudine fidei tenendum hanc gratiam habitualem exiſtere in anima Chriſti, & eſſe donum creatum illi inhærens, cùm in hoc omnes PP. & TT. conſentiant. De fide enim eſt charitatem fuiſſe animæ Chriſti infuſam, ſine quâ juxta Apoſtolum cætera nihil valent, definitumque eſt à Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. juſtos generatim juſtificari per infuſionem gratiæ & charitatis, ſive illis infundi gratiam & charitatem per modum formæ permanentis & inhærentis; ergo Chriſtus homo in hac definitione etiam comprehenditur cùm ſit juſtus & caput juſtorum. Et quamvis hæc gratia non fuerit animæ Chriſti neceſſaria ad excludendum peccatum, aut ad primam ſeu primariam ſanctificationem; fuit tamen neceſſaria ad debitam illius pulchritudinem, diſpoſitionem, connaturalem operandi modum, perfectam divinitatis participationem, & conſummatam juſtificationem. Hinc

Dico 3. Gratia habitualis in Chriſto & in aliis hominibus eſt ejusdem ſpeciei & rationis eſſentialis; charitas enim animæ Chriſti habet objectum formale & modum tendendi ejuſdem rationis cum noſtrâ, etiamſi poſſit aliquos effectus producere, quos non poteſt noſtra, nempè ob conjunctionem cum Verbo & gratia unionis.

Dico 4. Hæc gratia habitualis data eſt animæ Chriſti ſimul tempore cum ipſa unionis gratia, & quidem conſummata cum omni intenſione, quam perpetuò erat habitura abſque ullo augmento aut mutatione. Quia data eſt ratione unionis hypoſtaticæ, ergo ſimul tempore; Deinde anima Chriſti ab inſtanti ſuæ creationis fuit beata; ergo tunc habuit gratiam conſummatam. Ordine tamen naturæ eſt poſterior gratiâ unionis per modum proprietatis connaturalis quaſi ab eâ reſultantis. D. Thom. Cajet. Aug. Baſil. &c. Cùm enim per unionem natura humana ſit effecta natura filii Dei, maxima ei debetur perfe-

perfectio & donorum Dei participatio, qualia sunt gratia & gloria; item debentur illi optimæ operationes proportionatæ subsistenti divinæ personæ, adeoque & accommodatæ facultates seu principia operandi. Hæc ergo omnia data sunt ratione unionis, & sic ordine naturæ sunt illà posteriora. Attamen

Dico 5. Hæc gratia habitualis non dimanat à Verbi subsistentia increatà, nec ab unione hypostatica per physicam dimanationem aut per aliquam veram efficientiam, sed immediatè datur à Deo per suam voluntatem & potentiam. *Probatur* 1. de *unione.* Quia unio est modus, qui ex se non est activus nec principium alicujus operationis, sed solùm formaliter conjungit humanitatem cum Verbo; nec est ejusdem ordinis cum gratia habituali, nec physicè ad illam ordinatur. 2. de *Verbi subsistentia.* quia hæc subsistentia quatenus Verbi propria & relativa, non est activa per aliquam propriam efficientiam; alioqui Verbum per suam increatam proprietatem haberet aliquam efficientiam ad extra, quà non esset communis cæteris personis. 3. de *utraque gratia;* quia hæ duæ gratiæ sunt diversorum ordinum, nec est unde una ab altera physicè profluat; per gratiam enim unionis communicatur divina persona ad subsistendum; per gratiam autem habitualem communicatur natura divina per quamdam participationem, adeoque nulla inter utramque connexio physica. Hæc gratia habitualis dicitur Christo connaturalis per modum proprietatis, unionem hypostaticam consequentis, quia dignitati talis personæ debita est quodam connaturalis proportionis debito, esseque præternaturale ac prodigiosum naturam humanam Verbo conjungi sine istius gratiæ ornatu.

SECTIO IV.

An præter gratiam habitualem aliqua actualis gratia fuerit animæ Christi necessaria?

Dico 1. Gratia actualis adjuvans tam fuit animæ Christi, quàm nobis, necessaria ad supernaturales actus efficiendos; quia isti actus in se sunt supernaturales, adeoque respectu animæ Christi, ejusque potentiarum sunt supra naturales illarum vires; ergo ad illos requiritur concursus supernaturalis sive gratia adjuvans. Nec tantùm indiget gratia adjuvante, sed etiam excitante, accommodatà tamen statui in quo est constituta, si nempe fingamus istam animam assumptam à Verbo constitui in statu Viatoris tunc ea indicat, quia totus horum supernaturalium actuum ordo est supra naturalem humanæ naturæ capacitatem; constituta autem in statu beatitudinis, prout de facto semper fuit, nullà gratia excitante indiget ad opera supernaturalia, præter visionem beatificam in intellectu, & amorem Dei in voluntate. Similiter

Dico 2. Si fingatur anima Christi posita in statu puri Viatoris tendentis ad supernaturalem beatitudinem consequendam, tunc etiam indigeret speciali gratiâ excitante vel adjuvante ad servanda omnia præcepta & ad operandum semper honestè sine ullo defectu; at cùm esset impeccabilis, ista gratia seu auxilium esset quasi ab intrinseco illi debitum ratione unionis hypostaticæ, ita ut non posset, etiam de potentia absoluta denegari; quod longè aliter datur puro homini. Certum est autem Christum in statu gloriæ seu beatitudinis, in quo semper fuit secundùm animam, nullà unquam speciali gratia indiguisse ad servanda præcepta & vitandum omne malum.

DISPUTATIO XIX.

De Moralibus animæ Christi virtutibus.

SECTIO I. & II.

An omnes virtutes morales & supernaturales fuerint infusæ animæ Christi simul cum gratiâ?

DICO 1. Omnes hæ virtutes fuerunt infusæ animæ Christi à principio suæ creationis & conceptionis, sine imperfectionibus tamen, quæ vel peccatum supponunt, vel statui beatitudinis repugnant; cùm enim hi virtutum habitus infundantur justis; multò magis Christo; imò habitus, qui in aliis hominibus dicitur pœnitentia, denotans peccatum vel saltem capacitatem peccati, potuit esse in Christo sine illa imperfectione sub alio nomine, ad odio habendum peccatum ob injuriam Divinam, &c.

Dico 2. Christus potuit habere virtutes morales, quæ ex suo genere sunt acquisitæ; sunt enim humanæ naturæ perfectiones quæ divino supposito non repugnant; imò eas habuit in suo genere perfectissimo sine ulla imperfectione statui beatitudinis repugnante; sunt enim magna naturæ humanæ perfectio, benè disponendo & inclinando potentias ad bonum. Ideo hæ virtutes fuerunt etiam infusæ animæ Christi ab instanti suæ creationis, in summo quodam perfectionis gradu. Quia Christus à principio habuit omnem perfectionem unioni debitam, cujus carentia non erat ad nostram redemptionem necessaria; omnes nempe affectus bene dispositos, moderatos, ac rectæ rationi subjectos. Deinde Adæ fuerunt infusæ hæ virtutes à principio creationis; multò ergo magis Christo.

DISPUTATIO XX.

De Donis Spiritûs Sancti, animæ Christi collatis.

SECTIO I. & II.

An Dona Spiritûs Sancti tum ad intellectum, tum ad voluntatem pertinentia in Christo fuerint?

DICO 1. De fide certum est fuisse in Christo dona Spiritûs Sancti sub his nominibus *sapientiæ*, *intellectûs*, &c. nam Isai. c. 11. dicitur de Christo juxta omnes Patres: *requiescet super eum Spiritus domini*, *Spiritus sapientiæ & intellectûs*; *Spiritus consilii & fortitudinis*; *Spiritus scientiæ & pietatis*, *& replevit eum Spiritus timoris domini.* Modus v. gr. judicandi per modum doni *consilii*, non potuit repugnare Christo; quia requirit tantùm absolutum de agendis judicium ex speciali Spiritus Sancti instinctu. Idem dic de aliis tribus donis *sapientiæ*, *intellectûs* & *scientiæ*, ad intellectivam potentiam pertinentibus, cùm nullam

imperfectionem Christo aut beatitudini repugnantem includant.

Dico 2. Fuerunt etiam eodem modo in Christo alia tria Spiritûs Sancti dona ad voluntatem pertinentia, scilicet fortitudinem, pietatem, timorem. *Probatur*, ut suprà; quia sunt perfectiones simpliciter, nec imperfectionem includunt unioni hypostaticæ aut beatitudini repugnantem; licèt nobis, qui per fidem ambulamus, ex speciali Spiritûs Sancti dono seu instinctu moti non percipiamus distinctè & clarè à quo, propter quid, aut ad quid moveamur; hæc tamen imperfectio non est de essentiâ istorum donorum, & sine illa potuerunt esse in Christo. Unde donum timoris, etiam quoad actum, & non solùm quoad habitum, est & in Christo & in Beatis, de quibus dicitur: *tremunt potestates*; nempe timor reverentialis, seu quidam affectus reverentiæ erga Deum propter ejus eminentiam; aut timor mali, quod Deus de potentiâ absolutâ potest inferre suæ creaturæ; hic tamen mali timor, si possit esse in Beatis, videtur reduci ad spem seu ad amorem concupiscentiæ quo Beatus amat Deum & suam propriam Beatitudinem.

DISPUTATIO XXI.

De gratiis gratìs datis animæ Christi.

SECTIO I. & II.

An donum prophetiæ, aliæque gratiæ gratìs datæ in Christo extiterint?

DICO 1. Christus verè ac propriè fuit propheta, adeoque veram ac perfectissimam habuit prophetiæ gratiam, ut patet ex scriptura. *Prophetam de gente tuâ, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus.* Deut. 18. *propheta magnus surrexit in nobis.* Luc. 7. *fuit vir propheta* Luc. 24. sic etiam sentiunt PP. Ambr. Cyr. Hier. &c. ratio est, quia licèt prophetiæ cognitio interdum possit esse obscura; non est tamen hoc de ejus essentia, cùm nec sit fides, nec in ea fundetur; hæc ergo cognitio prophetica in Christo realiter fuit ipsa cognitio supernaturalis, quam vel per infusam de Divinis rebus scientiam, vel per visionem beatificam tanquam viator simul & comprehensor, habuit, hocque prophetiæ donum fuit in Christo permanenter, ita ut ad suæ voluntatis nutum eo uti posset. Item fuit in eo discretio spirituum, quæ est quædam pars prophetiæ ad cognoscendas cordium cogitationes, & ad discernendum inter boni & mali motionem. Per id quod 1. cor. 13. dicitur prophetia in cœlo evacuanda sive cessatura; (hinc per id Abulensis negat verum in Christo donum prophetiæ fuisse,) significatur tunc illa cessatura quoad imperfectionem, quâ nunc ordinariè hìc in via ex parte & obscurè prophetamur, quæ obscuritas non fuit in Christo.

Dico 2. Christus habuit omnes gratias gratìs datas, quæ aliis hominibus communicantur; nempe 1. sermonem *scientiæ & sapientiæ*, id est facilitatem ex speciali Spiritûs Sancti auxilio datam ad exponendas res fidei. *Quo ibimus? Verba vitæ habes.* Joan. 6. *nunquam sic locutus est homo.* Joan. 7. & alibi. 2. *gratiam fidei*, seu fidem miraculorum, clarè & indubitatè credendo speciale Dei auxilium non defuturum esse suæ humanitati ad omnia miracula facienda, & penetrando manifestissimè res fidei. 3. *donum linguarum*, seu notitiam omnium linguarum, & potestatem illis utendi. 4. *interpretationem sermonum*, id est vel intelligentiam variarum linguarum, de qua jam dictum est, vel singulare Spiritûs Sancti auxilium ad condendam scripturam sacram, aut ad eam transferendam ex una linguâ in aliam, aut ad explicandos reconditos ejus sensus.

Dico 3. Hæ gratiæ fuerunt in Christo omni cum plenitudine sine ullâ imperfectione, permanenter & per modum habitûs, ita ut illis *pro suo* arbitrio uti posset.

DISPUTATIO XXII.

De Accidentali perfectione habitualis gratiæ Christi.

SECTIO I.

An habitualis gratia Christi fuerit infinita?

DICO 1. Gratia habitualis in Christo est finita in suâ entitate & in intensione quam in subjecto habet. D. Thom. Scot. &c. quia creatura actu infinita tam in essentia quàm in quantitate vel intensione est impossibilis; non enim potest concipi v. gr. qualitas intensa sine principio & fine, id est sine primo & ultimo intentionis gradu. Deindè si gratia Christi esset actu infinita, etiam lumen ejus gloriæ & visio beata essent actu infinita, adeoque anima Christi videret Deum quantum visibilis est ex parte objecti, videndo in Deo quidquid ab eo fieri potest, quod falsum est. Si enim non repugnet habitui gratiæ vel lumini gloriæ intensio actu infinita, etiam non repugnabit actui videndi quantum est ex se. Si autem supponeretur non esse impossibilem gratiam actu intensè infinitam, licèt hæc non esset necessaria ad nostram redemptionem, videtur tamen tunc illa debuisse esse in Christo ob infinitam personæ dignitatem, sive in Christi animâ, non tantùm ob unionem, sed maximè ob ipsum Verbum sibi personaliter unitum; adeoque futurum etiam fuisset infinitum lumen gloriæ, infinita visio Dei, infinitusque amor Dei.

Dico 2. Gratia habitualis Christi secundùm quamdam rationem & dignitatem gratiæ, potest dici infinita. D. Thom. Bonav. Scot. Durand. &c. quia habet quidquid pertinet ad bonum gratiæ usum & operationem, seque extendit ad omnes ejus effectus plures & perfectiores semper in infinitum; sicque est infinita secundùm quid. Deinde quia per acceptationem & relationem extrinsecam seu ordinationem ad unionem hypostaticam, ex illâ quadam cum Divina persona conjunctione habet quemdam valorem & dignitatem infinitam, ratione cujus censetur facere humanitatem Deo gratam & dilectam infinitè in suo genere; & sub hâc ratione, quâ infinita est, non potest proprie & intensivè augeri; quia infinitum, quatenus infinitum, non potest crescere; posset tamen extensivè quodammodo augeri, v. gr. si ordinaretur ad unionem non tantùm cum unâ, sed cum tribus personis; aut ad plures effectus, v. gr. ad salutem malorum Angelorum

lorum; non tunc tamen ejus dignitas & valor infinitus, quem habet ex ordine ad unionem hypostaticam, intensivè augeretur. Idem potest dici de charitate, aliisque Christi virtutibus, quæ habent quamdam in suo genere infinitatem ex conjunctione cum Verbo.

SECTIO II.

An Christi gratia habitualis tam perfecta & intensa fuerit, ut non potuerit esse intensior?

Dico 1. Christi gratia juxta omnes TT. tam est intensa, ut nec in hominibus nec in Angelis aliqua illis æqualis reperiatur nec reperiri possit secundùm potentiam ordinariam & legem à Deo statutam. Deinde soli animæ Christi data est plenitudo gratiæ simplicitet; id est non tantùm plenitudo gratiæ unionis hypostaticæ, sed etiam plenitudo gratiæ habitualis data ratione istius unionis. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Joan. 1. B. Virgo & aliqui dicuntur fuisse pleni gratiâ id est abundante, aut adæquante ipsorum statum, munus; vel dignitatem, sed non fuerunt pleni gratiâ simpliciter, ut Christus, omnes aliorum gratias eminenter continente, etiamsi in suo esse physico & reali esset finita, de quâ nunc quæritur an saltem de potentia Dei absolutâ potuerit esse intensior. Quare

Dico 2. Quamvis habitualis Christi gratia tam intensa fuerit, ut juxta Divinæ sapientiæ ordinem nulla intensior esse potuerit; de potentiâ tamen Dei absolutâ tam in anima Christi, quàm in Angelo, vel in aliâ hominis animâ potuit fieri intensior. D. Thom. Gabr. &c. contra Scot. Cajet. &c. negantes posse fieri intensiorem sive in animâ Christi, sive in ulla alia creaturâ; & contra Bonav. Richard. &c. dicentes istam gratiam in anima Christi non posse crescere aut majorem fieri; quia ejus animæ capacitas ita est finita, ut non possit nisi tantam gratiam recipere; hinc, inquiunt, in subjecto capaciori v. gr. in angelo, non repugnaret esse majorem. *Probatur.* Quia licèt ista forma accidentalis seu gratia in intensione augeatur semper in infinitum, erit semper finita, nec intensio in infinitum crescens mutabit ejus speciem aut essentiam finitam; & ad hanc in anima est capacitas obedientialis; ergo potuit Deus eam facere intensiorem; sicut visio beata licèt finita, potest semper augeri; & esse infinita syncategorematicè. Idem dic de donis & virtutibus quæ istam Christi gratiam comitantur. Quanta autem hæc gratiæ Christi intensio sit, & quantum aliorum hominum & Angelorum gratias excedat, non constat, sed verisimile est eam unam omnes alias in se complecti, & longè superare.

DISPUTATIO XXIII.

De Dignitate & gratia capitis, quæ est in Christo.

SECTIO I.

An Christus sit totius mundi caput, præsertim hominum & Angelorum?

NOTA: Quamvis sub hoc nomine *capitis* contineatur dignitas Regis, Legislatoris, summi Sacerdotis; Doctoris, Redemptoris &c. hic tamen tantùm agimus de dignitate sanctificatoris seu justificatoris, in ordine ad Christi gratiam explicandam; & quæritur an Christus quatenus homo, sive secundùm suam humanitatem specificativè, habeat hanc dignitatem, & per illam munus capitis exerceat influendo in omnes qui sunt veluti partes ejusdem corporis mystici aut politici.

Dico 1. Christus est caput totius Ecclesiæ, quæ ex hominibus constat, sive in cœlo triumphantis, sive in terra militantis, sive in purgatorio patientis. De fide: *suscitans eum à mortuis &c. ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Ephes. 1. ibi clarè loquitur S. Paulus de Christo quatenus homine. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.* col. 1. Cùm enim Ecclesia sit unum corpus habens diversa membra, quorum diversa sunt munia, oportet ut habeat unum caput, non tantùm quasi extrinsecum, quod est Deus, à quo omnes homines sive in patria sive in via recipiunt, vel recipere possunt, (v. gr. infantes qui in utero matris moriuntur) illius influxum; uti etiam Adam in statu innocentiæ eum recepit.

Dico 2. Christus, ut homo, est etiam caput Angelorum: *ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam*; id est super Ecclesiam ex Angelis & hominibus constantem, ut exponit Hieronymus. *Estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis.* Col. 2. &c. Angeli enim & homines unicam componunt Ecclesiam; ergo & unicum habent caput. Deinde Christus juxta D. Thom. judicabit Angelos, eos illuminat, &c. ergo. &c. Imò

Dico 3. Christus dici potest aliquo modo caput omnium creaturarum, sed non eodem modo quo Angelorum & hominum. Hinc dicitur, *primogenitus omnis creaturæ*, col. 1. utpotè dignitate & propinquitate cum Deo, antecedens omnes creatas res; harum autem est caput quatenus vel illis dominatur, vel per ejus incarnationem quamdam dignitatem aut nobilitatem receperunt, vel illis uti potest ad bonorum salutem, vel post diem judicii per Christum renovabuntur, & quemdam splendorem & incorruptionem induent; adeoque non eumdem in eas influxum habet quem in creaturas rationales. Dum dicitur: *vos estis corpus Christi, & membra de membro*, 1. cor. 12. id est membra ad invicem; Christus enim non benè dicitur membrum, quia ista vox sonat imperfectionem, deinde quamvis Christus homo differat specie ab Angelis, potest tamen esse eorum caput; quia non est opus ut caput mysticum sit ejusdem naturæ specificæ cum omnibus suis membris; sufficit enim ut cum illis conveniat in gradu generico intellectuali, & attenditur præcipuè excellentia personæ.

SECTIO

SECTIO II.

Quænam fuerit in Christo gratia capitis?

Nota: Quia principium omnis meriti est gratia, ideò gratia Christi, quæ est omnis meriti principium, dicitur gratia capitis. Jam verò quæritur quænam sit illa gratia? gratia unionis? an gratia habitualis? itaque

Dico: Hæc dignitas capitis potissimùm debetur Christo ob unionem hypostaticam, adeoque gratia unionis ob excellentiam quam habet, per se est sufficiens principium alios sanctificandi; gratia autem habitualis, quæ sanctificat animam Christi estque principium operandi, hanc sanctificandi alios virtutem, habet ex conjunctione cum unione hypostatica; unde gratia unionis est quasi principale meriti principium, (nam ab eo infinitus operum valor, efficacia & influxus in alios præcipuè oritur), gratia verò habitualis est quasi proximum & immediatum ejusdem meriti principium. Hinc utraque potest dici gratia capitis, unaquæque in suo ordine. Gratia unionis constituit ipsum caput in esse capitis, & gratia habitualis dat capiti ut eliciat actiones capitis per quas in alios influat, ex his patet istam capitis gratiam esse Christo ita propriam, ut nulli puræ creaturæ communicari possit, saltem quoad perfectionem & modum influendi gratiam in alios ex perfecta justitia; quia hoc non habetur nisi ratione gratiæ unionis.

DISPUTATIO XXIV.

De intellectu creato animæ Christi; ejusque actibus.

SECTIO I.

An in Christo fuerit intellectus creatus, & actus intelligendi creatus, & ex quo tempore?

DICO 1. De fide certum est animam Christi habere intellectum creatum; anima enim rationalis non est sine facultate intelligendi. Cùm autem Christi intellectus sit ejusdem speciei cum nostro intellectu, nostrique intellectus sit essentialiter minùs perfectus quàm Angelicus; hinc etiam Christi intellectus in sua naturali perfectione erit inferior intellectu Angelico, sed inter intellectus humanos creatos est perfectissimus tum ex dignitate personæ, tum ex fine altiori; ad quem anima Christi creata est.

Dico 2. De fide etiam certum est Christum ut hominem; per intellectum creatum habuisse actualem cognitionem, *Cognità Jesus nequitiâ eorum*. Matth. 22. *scio eum & sermonem ejus servo*. Joan. 8. nempe ut homo. Unde in intellectu Christi fuit actus intelligendi creatus; nam concilia definiunt in Christo fuisse duas operationes, divinam & humanam, duasque naturas perfectas cum omnibus suis proprietatibus. Insuper

Dico 3. Anima Christi neque Deum ipsum, neque quidquam aliud formaliter intellexit seu cognovit per increatam divinitatis scientiam. D. Thom. Cajet. & alii communiter. Quia actio vitalis immanens qualis est intellectio, necessariò postulat fieri à potentia sui subjecti, quod ipsa formaliter constituit agens, v. gr. intellectio constituit actu intelligens; cùm autem intellectus humanus non sit subjectum intellectionis increatæ, non potest per hanc formaliter constitui actu intelligens; potest quidem fieri subsistens per subsistentiam increatam; quia subsistere non consistit in actione vitali, quæ fiat ab intrinseco vitæ principio sicut intelligere. ita etiam essentia divina in ratione objecti seu speciei intelligibilis, potest per seipsam uniri intellectui creato, quia in hoc non est actio vitalis & immanens, sed actio causæ efficientis & coefficientis.

Dico 4. Christus à primo suæ conceptionis instanti habuit illos creatos intelligendi actus, utpotè ratione utens; ità Aug. Anselm. & TT. communiter. *mulier circumdabit virum*. Jer. 31. id est Christum in utero plenum sapientiæ, scientiæ, *gratiæ & veritatis*. Id enim decebat tantæ personæ dignitatem. Dum dicitur: *antequam sciat vocare Patrem* &c. Isa. 8. id est, antequam fiat homo, & habeat Patrem quem vocare possit, ità exponit Hier.

SECTIO III. & IV.

An omnis actus intelligendi animæ Christi fuerit verus & evidens? an in ea fuerint habitus intellectuales?

Nota: In intellectu animæ Christi fuerunt actus tum naturales, tum supernaturales. Naturales, quia in Christo fuit perfecta humana natura cum omnibus suis proprietatibus, ut concilia definiunt; ergo habuit suos actus naturales. Supernaturales autem, quia de fide est esse in justis & beatis cognitionem supernaturalem.

Dico 1. Omnis actus supernaturalis, qui fuit in intellectu animæ Christi, est verus, certus & evidens; est enim de essentia actûs supernaturalis ut sit verus; & quia anima Christi non est capax cognitionis obscuræ, ergo clarus & evidens.

Dico 2. Omnis actus naturalis, qui fuit in intellectu Christi, etiam fuit verus, certus & evidens. Quia cum Christus haberet infallibilem in dicendo authoritatem, non potuit in iis quæ loquebatur, alios decipere, nec ipse decipi; adeoque omne judicium naturale animæ Christi erat verum, certum, infallibile, clarum, evidens. Unde in intellectu Christi nullus fuit actus opinionis, aut fidei humanæ de se fallibilis; quia his actibus potest subesse falsum, sed omnis ejus actus fuit quasi scientia; quia generaliter omnis actus evidens dicitur actus scientiæ.

Objicies 1. Christus per intellectum creatum multa interrogavit; ergo potuit in multis errare. Resp. Neg. Ant. Christus enim per intellectum creatum omnia scivit quæ illum oportuit scire spectatâ ipsius personæ dignitate, statu, officio & conditione naturæ. Ejus anima nihil eorum nescivit, quæ in aliqua temporis differentiâ existentiam habitura sunt. Sed de hac ejus scientiâ infrà dicetur.

Obj. 2. Damascenus l. 3. de fide c. 21. dicit: *Verbum assumpsisse naturam ignorantem*. Resp. Damasc. voluit dicere Christum assumpsisse naturam, quæ ex se ignorans esset, nisi in ipsâ assumptione esset impleta sapientiâ.

Obj. 3. Ambr. lib. 2. de fide videtur Christo tribuere dubitationem ex ignorantia profectam ob hæc verba, Matth. 26. *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*. Resp. Ambrosius non dicit Christum dubitasse vel ignorasse; sed ita se gessisse ac si dubitasset aut ignorasset.

Obj. 4. *Oportuit Christum per omnia fratribus assimilari*: Hebr. 2. *& pro similitudine absque peccato*. Hebr. 4. sed error non est peccatum; ergo. Resp. oportuit Christum esse hominibus peccatoribus similem in naturâ mortali & passibili; non verò in culpa aut in aliis defectibus qui ita cum culpâ sunt

sunt conjuncti, ut ad medendum illi non possint prodesse, & hujusmodi defectus est error; ideoque nullo modo potuit eum habere, aut decuit assumere. Paulus autem in alio loco tantùm dicit *Christum tentatum per omnia pro similitudine absque peccato.*

Obj. 5. Error intellectûs sæpè nascitur ex errore in sensu; atqui in sensibus Christi potuit sæpè esse deceptio; interdum enim potuit eminus apparere res minor quàm erat, vel quid simile. Resp. Neg. Min. quia Christus per sapientiam sui intellectûs poterat prævenire & corrigere, ne ista res intellectui deceptionem pareret. Deinde suâ Divinâ virtute potuit ita confortare sensus, ut semper viderent seu apprehenderent prout res veræ erant, sive vicinæ essent, sive distantes, sive hoc sive illo modo applicarentur.

Obj. 6. Christus intelligebat omnes rationes probabiles omnium opinionum, & credebat hominibus, qui sibi aliqua narrabant; ergo poterat habere assensus opinionis & fidei humanæ, qui sunt incerti; nam hujusmodi actus sunt homini connaturales, & poterat vitare periculum falsitatis, ita dirigendo hæc judicia per superiorem scientiam, ut nunquam nisi in materia vera versarentur. Resp. Christus semper evidenter cognoscebat res omnes quæ vel ab hominibus narrari poterant, vel rationibus probabilibus confirmari; & sic nunquam utebatur humano testimonio ad assentiendum, sed per suam evidentiam judicabat de uniuscujusque testimonio. Oportebat quidem Christi intellectum habere actus sibi connaturales, sed non illos qui magnam imperfectionem includunt; quales sunt actus obscuri & incerti. Quamvis autem potuisset vitare omnem assensum falsum in præstandis ejusmodi opinionum assensibus; non decuit tamen eos præstare, quia ex vi objecti formalis incerti sunt falsitatique expositi; ideoque ad intellectûs perfectionem non pertinent. An autem de potentia absolutâ Verbum potuerit in humanitate assumptâ permittere assensum falsum vel erroneum, videtur Respondendum negativè. Ad prudentem enim sapientis personæ providentiam pertinet non admittere falsitatem & deceptionem in propria naturâ, quando facilè præveniri ac caveri potest. Atqui per unionem facta est humanitas verè ac propriè naturâ Verbi; & Verbum quod est persona istius naturæ assumptæ, potest ita illam dirigere & regere ut nunquam decipiatur aut erret; ergo. Deinde Deus non potest admittere in propria natura nisi quod honestum est, vel quod ad honestatem tendit, ergo &c.

Dico 3. In Christi intellectu fuerunt habitus naturales, sicuti in aliis hominibus, v. gr. habitus scientiarum, & aliud ejusmodi quod in intellectu manet per modum actûs primi, estque principium recordationis, promptumque reddit intellectum ad naturales scientiæ actus. Est enim hæc proprietas & facultas naturalis animæ rationalis. Item in Christi intellectu fuit habitus infusus supernaturalis, aut qualitas infusa in eo permanens sive per modum luminis, sive per modum speciei; fuerunt enim in Christo actus supernaturalis cognitionis; ergo & habitus ad illos connaturaliter eliciendos.

DISPUTATIO XXV.

De triplici animæ Christi scientia.

SECTIO I. II. & III.

An sit in anima Christi scientia Beata, naturalis, infusa?

Dico 1. Anima Christi etiam dum adhuc erat corpori mortali conjuncta, habebat scientiam beatam; *Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Joa. 1. *Quod scimus, loquimur; & quod vidimus, testamur.* Joa. 3. *Ego quæ vidi apud Patrem, loquor.* Joa, 8. debuit enim ut doctor infallibilis à se visa narrare. Imò hanc scientiam à primo suæ creationis instanti habuit, videns tunc Deum; visio enim beatifica est quasi proprietas ab unione hypostaticâ manans. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Joa. 1. atque hoc ita censetur certum juxta PP. & DD. ut contrarium videatur erroneum & hæresi proximum. Quod dicitur: *nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.* Luc. 22. *Clarifica me, Pater* &c. Joa. 17. id intelligitur de gloria resurrectionis & ascensionis, ac exaltatione nominis Christi.

Dico 2. Christus habuit etiam scientiam naturalem, sive suæ naturæ humanæ connaturalem & acquisitam, id est omnes virtutes intellectuales, nempe prudentiam, sapientiam, artem factibilium, scientiam experimentalem, &c. in Christo enim fuit natura humana cum omni proprietate & perfectione illi connaturali, adeoque scientia humana; Deinde in Christi intellectu fuerunt ejus actus naturales, ergo & hujus scientiæ naturalis actus.

Dico 3. Christi animæ data est scientia per se infusa, distincta à beata & naturali. D. Thom. Cajet. Palud. &c. contra Bonav. Alens. &c. dicentes eam præter beatam habuisse tantùm scientiam naturalem per accidens infusam, sicut Adam in statu innocentiæ. *Probatur*; quia Christus non solùm erat comprehensor, sed etiam viator; ergo ut viator debuit habere cognitionem aliquam supernaturalem. Atque hæc scientia, data est ab instanti suæ conceptionis. *Ingrediens mundum dicit; hostiam & oblationem noluisti; corpus autem adaptasti mihi.* &c. Heb. 10. tota enim hæc scientia ac sapientia data est Christo ratione unionis, quam à principio habuit; & pertinet tanquam accidentalis perfectio ad statum beatificum animæ Christi, imò & ad statum viatoris.

DISPUTATIO XXVI.

De perfectione Beatæ scientiæ, quam habet anima Christi.

SECTIO I.

Quid sit intellectualis comprehensio alicujus objecti, præsertim Divinæ essentiæ?

Dico 1. Ad comprehensionem intellectualem stricte sumptam (nam quævis intellectualis perceptio

ceptio interdum comprehensio vocatur) requiritur ut cognitio sit clara, evidens, & certa cum debitâ proportione ad objectum cognitum; id est debet esse tanta claritas in cognitione, quanta sufficit ad cognoscendam objecti veritatem prout in se est; vel immediatè ex vi extremorum cognitionis, vel mediatè ex vi medii quo extrema copulantur; imò requiritur ut cognitio tam sit clara & intensa, quantum necesse est ad exactè cognoscendas & penetrandas in objecto cognito omnes habitudines & connexiones quas ex se habet & habere potest cum omnibus rebus, tùm à quibus ipsum pendet, tùm quæ ab ipso pendent & pendere possunt; est enim de essentia comprehensionis, ut res per eam cognoscatur, quantum est cognoscibilis.

Dico 2. Si cognitio habeat eam claritatem ac perfectionem quæ sufficit ad cognoscendum objectum exactè, integrè & perfectè ex ipsius parte, id est ad cognoscendum quidquid in eo formaliter vel eminenter existit, & ad penetrandam distinctissimè omnem ejus formalem rationem & omnem habitudinem, ejusmodi cognitio est vera comprehensio; quia adæquatione extensivâ, & sufficienti intensivâ sive claritate sufficienti, totum objectum comprehendit ac penetrat.

SECTIO II.

An anima Christi non comprehendat Divinam essentiam?

Nota: Triplex est beatæ scientiæ perfectio. 1. *Specifica* seu essentialis; & hæc in anima Christi est ejusdem speciei cum beatâ aliorum Beatorum visione. 2. *Intensivâ* in claritate majori intra eandem speciem. Certum est hanc Christi beatam scientiam esse longè intensiorem seu clariorem beatâ omnium tam hominum quàm Angelorum visione. *Constituens eum super omnes principatus*, &c. Ephes. 1. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei.* Col. 1. Christus enim est Filius naturalis, adeoque data est major & perfectior hæreditas quàm Filiis adoptivis. 3. *Extensiva*, de quâ nunc agitur. Quare

Dico 1. De fide est, Deum esse incomprehensibilem quàcumque creatâ cognitione tum naturali tum supernaturali; intelligendo de comprehensione propriè sumptâ, ita ut sensus sit Deum non posse à creaturâ comprehendi comprehensione propriâ & simpliciter perfectâ, licèt non sit de fide certum, in quo consistat hæc comprehensio. *Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu.* Jer. 32. *Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus.* Rom. 11. idem docent Patres Latini & Græci Greg. Aug. Ambr. Chrys. Epiph. Cyril. &c. Damasc. L. 1. de fide. c. 1. & 4. vocat Deum omnibus modis incomprehensibilem, & Conc. Later. cap. firmiter: *credimus*, inquit, *& simpliciter confitemur unum esse Deum, infinitum, incommunicabilem, incomprehensibilem.* Ratio est, quia Deus est immensus & infinitus; ergo non potest à creaturâ finita comprehendi.

Dico 2. Eodem modo certum est animam Christi non comprehendere Divinam essentiam; animæ enim Christi, ejus intellectus & actus, quo Deum videt, creati sunt & finiti; Deus autem est incomprehensibilis per actum creatum & finitum; ergo &c. Sed licèt sit de fide Deum esse incomprehensibilem; modus tamen explicandi illam incomprehensibilitatem, potest non esse de fide & cadere sub opinionem & probabilitatem.

SECTIO III.

An anima Christi videat in Verbo omnia possibilia, quæ in Deo eminenter continentur?

Nota: Ut creaturæ dicantur videri in Deo seu in Verbo, non satis est ut eodem actu, quo Deus videtur, concomitanter illæ videantur, sicut Angelus per unam speciem universalem cognoscit concomitanter duas naturas hominis & equi; sed oportet ut Deus seu visio Dei sit ratio cognoscendi creaturas. Deinde dum dicuntur creaturæ videri in Deo, non est sensus eas videri solùm secundum esse eminentiale quod habent in Deo; hoc enim *esse*, est ipsum esse Divinum seu ipse Deus; sed secundum esse proprium quod habent vel habere possunt in seipsis & secundùm proprias earum formales perfectiones.

Dico 1. Anima Christi non videt actu in Verbo omnia quæ in potentia Dei absolutè continentur, aut Deus potest facere: D. Thom. Cajet. Bonav. Palud. & alii communiter contra Hugon. Albert. Magist. &c. quia si anima Christi omnia possibilia videret in Deo, eum comprehenderet; sicut enim una quantitas dicitur comprehendi ab alia, quando intra illam tota clauditur & finitur; ita si anima Christi videret omnia possibilia, seu quidquid in Deo est formaliter & eminenter, nihilque quod in Deo est, eam lateret, ac tota Dei cognoscibilitas intra illius cognitionem concluderetur ac finiretur; ipsum Deum omninò comprehenderet. Si autem dicas fore tantùm comprehensionem Dei extensivam & secundùm quid, non verò intensivam simul, & absolutè omni modo perfectam, solumque hanc intensivè & extensivè perfectam non posse creaturæ communicari; secus verò alteram; ideò si non repugnet eam communicari, debuisse esse Christo communicatam; dumque fides docet Deum esse incomprehensibilem, debere intelligi de comprehensione simpliciter & infinitè intensivâ ac extensiva simul. Fateor, si foret possibilis ejusmodi comprehensio extensiva tantùm, debuisset verisimilius Christi animæ communicari; sed negatur istam comprehensionem omnium, quæ in Deo sunt formaliter & eminenter, etiam sine infinita intensione & claritate esse creaturæ possibilem, ut constat ex D. Thom. & PP. quia creatura finita est, ejusque visio simpliciter finita; cognoscibilitas autem Dei est simpliciter infinita, non potest ergo visio seu repræsentatio finita adæquare & comprehendere, etiamsi extensivè tantùm, objectum simpliciter infinitum; non potest enim inter finitum & infinitum dari adæquatio. Nec potest etiam dici istam visionem fore infinitam, quia repugnat dari rem creatam infinitam actu sive extensivè sive intensivè. Unde

Dico 2. Nec in habitu seu in actu primo anima Christi videt in Deo omnia possibilia. Contra Bonav. & Marsil. dicentes animam Christi per lumen gloriæ scire in habitu seu in actu primo omnia quæ sunt in Deo; non tamen in actu secundo posse simul videre omnia, sed pro suo libitu nunc hæc nunc illa, vel prout Deus voluerit illi revelare. Sed *probatur* hoc non posse dici, quia de essentia beatæ scientiæ est, ut sit semper in actu secundo; est enim immutabilis ac perfectissima. Attamen

Dico 3. Anima Christi, licèt non omnia, aliqua tamen ex possibilibus, quæ nunquam erunt, videt in Verbo. D. Thom. & alii communiter. *Probatur*, quia Christus revelavit aliquid possibile quod nunquam fuit, Luc. 10. *Si in Tyro & Sidone factæ essent*

vir-

virtutes, &c. Supponendo quod hoc revelarit per scientiam beatam, non per infusam. Deinde multa possunt fieri à creatura, quæ nunquam fient; atqui anima Christi videt in Verbo omnia quæ sunt in potestate creaturæ, utpotè illam comprehendens, ergo &c.

Ex dictis sequitur hanc beatam Christi scientiam, licèt sit perfectissima omnium, quæ de potentia ordinariâ haberi possunt; de absoluta tamen potentia posse dari perfectiorem, imò & in infinitum semper perfectiorem; quia nunquam potest adæquari suo objecto primario.

SECTIO IV.

An anima Christi videat in Verbo omnia, quæ Deus videt per scientiam visionis; adeoque infinita?

Dico 1. Anima Christi videt in Verbo simul & in actu secundo omnia quæ Deus videt per scientiam visionis. D. Thom. Albert. Magist. Henr. aliique communiter, contra Gabr. Richard. & Scotum dicentem animam Christi scire hæc omnia in actu primo, non secundo; & contra Bonav. negantem scire omnia simul; concedentem autem scire omnia successivè. *Probatur*, quia omnis beatus videt in Verbo omnia quæ ad suum statum pertinent; atqui ad statum & dignitatem animæ Christi pertinent omnia quæ Deus videt per scientiam visionis, ergo. Christus enim est caput & judex omnium Angelorum & hominum, illique subjecta sunt omnia, & ob ejus gloriam & honorem suo modo omnia creata sunt. Attamen anima Christi comprehendit istam Dei visionis scientiam tantùm quoad objecta creata, quæ per illam videntur; non quoad objectum increatum, quandoquidem non comprehendit Deum nec generationem æternam, &c. deinde nec comprehendit istam visionem prout est formalis Dei actus; sic enim est perfectio simpliciter infinita; nec etiam comprehendit ipsam Dei omnipotentiam prout est principium omnium istorum effectuum, nec claritatem & eminentiam visionis, quâ Deus illos intuetur. Hinc

Dico 2. Anima Christi scit in Verbo infinita secundùm quid, quia scit omnia quæ sunt in potentia creaturæ; in potentia enim creaturæ sunt infinita; non scit tamen infinita simpliciter, quia non sunt infinita in actu, etiamsi accipiantur omnia quæcumque sunt in actu secundùm quodvis tempus. Unde anima Christi illa infinita cognoscit per modum cujusdam scientiæ intelligentiæ, non visionis; quamvis enim objectivè sint infinita; non sunt tamen in re categorematicè infinita, sed tantùm syncategorematicè; quæ non videntur in Verbo, nisi prout habent connexionem cum aliquâ causa creatâ, quâ comprehensâ, illa omnia comprehenduntur; causa autem illa est finita, ergo finitum lumen ad illam comprehendendam & ad omnia & singula licèt infinita, quæ in illo continentur, comprehendenda sufficit; unum, inquam, & idem lumen indivisibiliter sumptum tantæ, sed finitæ perfectionis; quia tota ista infinitas comprehenditur sub finitæ perfectionis gradu.

DISPUTATIO XXVII.

De materiali scientiæ per se infusæ animæ Christi objecto.

SECTIO I.

An anima Christi per hanc scientiam infusam cognoscat res ad ordinem naturæ pertinentes?

Dico 1. Anima Christi ope scientiæ per se infusæ cognovit omnes res naturales, quas Angeli per species inditas cognoscunt; adeoque illæ sub materiali hujus scientiæ objecto continentur. D. Thom. aliique qui hanc scientiam per se infusam in Christo admittunt, contra Scot. & Durand. qui tantùm acquisitam seu infusam per accidens admittunt ad istarum rerum cognitionem. *Probatur*; quia licèt lumen inferioris ordinis terminetur tantùm ad res inferiores, nec possit extendi ad superiores, utpotè suam perfectionem excedentes, tamen lumen superioris ordinis non solùm superiores, sed etiam inferiores res sub suo objecto complecti potest, quia virtus, quò superior, eò universalior, resque inferiores non excedunt virtutem superioris, à quo possunt nobiliori modo attingi, ut patet in intellectu & sensu. Lumen ergo scientiæ infusæ quod superioris ordinis est, non tantùm res supernaturales, sed etiam naturales altiori modo attingit, habens pro universali suo objecto res tum superiores tum inferiores. Sicque Christus per hanc infusam, & per naturalem acquisitam scientiam cognoscit res naturales, sed per infusam longè altiori modo quàm per acquisitam utpotè imperfectam. Unde hæc scientia infusa data est animæ Christi à Deo non ut auctore naturæ, sicut naturalis Angelis; sed ut authore gratiæ, & quodammodo ut authore unionis hypostaticæ. Idem ergo objectum potest cognosci diverso modo per scientias specie diversas, ut patet in Angelo & homine cognoscente eamdem rem.

Dico 2. Anima Christi per hanc scientiam infusam cognovit quasvis res singulares tam materiales quàm immateriales, v. gr. Angelos, tamque accidentia quàm substantias, intuendo earum existentias altiori modo & lumine quàm ab Angelo, aut homine possint cognosci. Angeli enim per scientiam suam inditam ista omnia cognoscunt, multò ergò magis anima Christi per infusam, utpotè superius lumen sub se omnia illa complectens; unica enim species infusa potest repræsentare & totam specificam naturam, & simul omnia ejus individua.

SECTIO II. & III.

An anima Christi per scientiam infusam cognoverit actus liberos, futura contingentia, & mysteria gratiæ?

Dico 1. Anima Christi per scientiam infusam cognovit actus liberos actu existentes, sive cordium cogitationes D. Thom. aliique TT. communiter. Quia hæc cognitio maximè spectat ad dignitatem Christi, & ad munus supremi judicis de his cogitationibus judicaturi; constat autem Christum has cogitationes revelasse; ergo eas cognovit; & quamvis hæc cognitio posset referri ad scientiam beatam, conve-

convenienter tamen etiam infusæ attribuitur, quia Christus non tantùm ut comprehensor seu beatus, sed etiam ut viator fuit perfectissimè dispositus ad docendam & confirmandam fidem, & unum testimonium quò illam confirmavit, fuit revelatio cogitationum cordium.

Dico 2. Per eamdem scientiam anima Christi etiam cognovit actus liberos futuros seu futura contingentia, vel accipiendo communicatam suo intellectui participationem scientiæ, quâ Deus intuitivè illa cognoscit; vel accipiendo à Deo illorum revelationem, per lumen scientiæ infusæ evidenter ac clarè manifestatam, ita ut tamen ipse Deus revelans non videatur clarè & evidenter; atque ita ista futurorum contingentium cognitio, non est fides, quia est evidens; nec est visio beata, quia per illam Deus non videtur clarè. D. Thom. Scot. Dur. &c. hujusmodi enim cognitio debita fuit animæ Christi, ac necessaria ad perfectissimam prudentiam & providentiam; spectatque ad consummatum prophetiæ donum, & ad exercendum perfectè doctoris munus.

Dico 3. Etiam per eamdem scientiam anima Christi cognovit quidditativè & intuitivè res creatas tum in substantia, tum in modo supernaturales per proprias earum species, & in proprio genere, v. gr. Divinam gratiam creatam sine clara Divinæ naturæ cognitione. D. Thom. &c. quia istæ res sunt finitæ perfectionis; ergo possunt, prout in se sunt, repræsentari per species creatas ejusdem ordinis, & cognosci clarè & quidditativè per lumen finitum ejusdem ordinis; decuit autem animam Christi, ut has non tantùm in Verbo, sed etiam in proprio genere perfectè cognosceret, cùm Christus sit gratiæ & supernaturalium Author. Unde probabiliter per hanc scientiam & per cognitionem distinctam à visione Dei cognovit in proprio genere beatificas aliorum visiones, non viso clarè ipso Deo; uti potest videri species intelligibilis, non visâ clarè ipsâ re, quàm repræsentat; item potuit cognoscere clarè modum unionis hypostaticæ sine clara termini seu Verbi visione.

SECTIO IV. & V.

An anima Christi per scientiam infusam cognoscat omnes creaturas possibiles, ac Deum ut unum & trinum?

Dico 1. Quamvis non videatur impossibile communicari creaturæ scientiam omnium creaturarum possibilium per aliquod lumen superioris ordinis, ac per species universales & valdè perfectas; cùm tamen nil certi hâc in re definiri possit, verisimile est cum communiori DD. sententiâ, eam non fuisse Christi animæ communicatam, utpotè non necessariam, nec aliquâ solidâ ratione comprobatam; nec æquum est plura scire per scientiam inferiorem seu infusam, quàm per superiorem seu beatam.

Dico 2. Anima Christi per hanc scientiam cognovit Deum, quoad ejus unitatem & omnia ejus attributa essentialia à posteriori, quatenus cognosci possunt per creaturas. Deus enim per suos effectus cognoscitur tantò perfectius, quantò effectus sunt perfectiores & quantò melius penetrantur; anima autem Christi perfectissimos Dei effectus & supernaturales per dictam scientiam optimè cognovit, ergo &c.

Dico 3. Verisimilius anima Christi per hanc scientiam cognovit existere mysterium Trinitatis magis distinctè & expressè, quàm per fidem cognoscatur. Alioqui cognitio Dei, quam Christus ut viator habuit extra Verbum, fuisset minùs perfecta saltem ex parte Dei cogniti, quàm nostra fides; nec potuisset ut viator orare Patrem, utpotè non cognitum; nec loqui de mysterio Trinitatis, nisi utendo scientia beata. Cùm autem hæc Trinitatis cognitio debuerit esse evidens & clara, alioqui si fuisset obscura, cognitio fidei dicenda foret; non tamen intuitiva, utpotè non beatifica; dici ergò potest esse evidens in testificante ex vi proprii luminis & revelationis supernaturalis, sicut suprà dixi de futuris contingentibus. Ista enim evidentia potest haberi vel per revelationem aliis factam, si v. gr. anima Christi per hanc scientiam intueatur evidenter actum fidei, quo aliquis viator credit hoc mysterium; vel per revelationem propriam, ipsi animæ Christi factam, si per species infusas evidenter intueatur Dei locutionem revelantis hoc mysterium.

DISPUTATIO XXVIII.

De actibus scientiæ infusæ animæ Christi.

SECTIO I. & II.

An anima Christi semper fuerit in actu secundo hujus scientiæ? Et an iste actus fuerit per modum simplicis intelligentiæ? An verò per modum discursûs?

Dico 1. Christus non impeditur per scientiam beatam, quominus possit scientiæ infusæ actum exercere circa easdem res; hic enim etiam actus est liber, nec habet repugnantiam cum actu scientiæ beatæ; imò non tantùm potuit esse, sed etiam probabilius fuit semper anima Christi ab initio suæ creationis in actuali hujus scientiæ usu sine sensuum vel corporis corruptibilis impedimento: tunc enim habebat usum rationis, ac erat beata, atque ità dominabatur corpori, ut ab illo in suis actibus spiritualibus non impediretur. Deinde scientia per se infusa est ita à sensibilibus abstracta, ut ab illis non pendeat; hinc Christus potuit uti hâc scientiâ sine conversione ad phantasmata, & sine dependentia ab illis; & quamvis non sit intrinsecum & connaturale huic scientiæ, sicuti beatæ, esse semper in actu secundo; tamen cùm sit major perfectio esse in actu secundo, quàm in primo, videtur in Christo ea extitisse; adeoque Christus modò per hunc, modò per illum hujus scientiæ actum continuò aliqua cognoscebat pro suo libitu; non videtur tamen potuisse modo sibi connaturali (secus modo miraculoso & de potentia Dei absoluta) simul considerare actualiter omnia materialia hujus scientiæ objecta etiamsi diversis actibus; sed plura per unam speciem repræsentata potuit simul uno actu considerare.

Dico 2. Hæc scientia infusa ex se non est discursiva, sed ejus actus est per modum simplicis intelligentiæ, cognoscendo prædicatum in subjecto, & conclusionem in principiis, effectum in causa, & causam in effectu. Hujus enim scientiæ lumen est longè perfectius lumine Angelico, ejusque species perfectæ repræsentant perfectè res prout in se sunt uno simplici intuitu. Imò anima Christi nunquam usa est istâ scientiâ discurrendo, aut componendo, nec talis cognoscendi modus potest in eâ habere locum. Proprius enim & connaturalis cognoscendi modus per hanc scientiam est per simplicem intuitum seu cognitionem, qui ex se repugnat discursui

seu

seu compositioni; adeoque anima Christi quæ connaturali modo per illam cognoscebat, non discurrebat; & quamvis possit uti inadæquatè aliquâ specie per se infusâ, & postea paulatim istum actum perficere; non erit tamen in hoc discursus, sed solùm erit cognitio unius rei post aliam.

DISPUTATIO XXIX.

De habitu scientię infusę animę Christi.

SECTIO I.

An species per se infusæ in anima Christi fuerint universaliores Angelicis?

Nota: Ad scientiam intellectualem quando objectum per se non unitur potentiæ, neque in Verbo cognoscitur, requiruntur species intelligibiles quæ habeant vim illud repræsentandi intellectui.

Dico 1. Hujus scientiæ species intelligibiles infusæ in anima Christi, sunt plures. Ita D. Thom. &c. contra Marsilium dicentem esse unicam universaliſſimam ad omnia sua objecta repræsentanda sufficientem; quod est improbabile. Atque hæ species sunt universaliores speciebus humano intellectui connaturalibus: quia juxta Thomistas una ex his speciebus ad minimum repræsentat unam totam naturam specificam simul cùm omnibus suis individuis & proprietatibus; sunt enim superioris ordinis quàm species humano intellectui connaturales; & infusæ sunt in anima Christi non tantùm juxta capacitatem naturalem, sed etiam obedientialem. Hinc

Dico 2. Hæ Christi species sunt universaliores quàm species Angelorum. D. Thom. Scot. &c. quia istæ species in suâ entitate & substantiâ sunt altioris ordinis ac perfectiores quàm Angelicæ; & quamvis Christus per naturales humanitatis suæ vires non possit præstare aliqua, quæ Angeli possunt per suas vires naturales; tamen ejus intellectus per altius lumen elevatus, potest illa perfectiori modo, quàm Angelus, præstare; v. gr. perfectiori modo, quàm Angelus, cognoscere & comprehendere Angelum.

SECTIO II. & III.

An præter species intelligibiles requiratur in hâc scientiâ habitus infusus seu lumen? Et an sit unum tantùm?

Dico 1. Quamvis intellectus in ordine ad naturales intelligendi actus, habeat de se & ex suâ parte totam vim activam ad illos efficiendos necessariam, solùmque illi concursus objecti, qui mediante specie tribuitur, desit; tamen in ordine ad supernaturales non tantùm concursus objecti, sed etiam partialis activitas, quæ ex parte intellectûs necessaria est, illi deest; ideoque intellectus animæ Christi non habet ex se sufficientem vim activam naturalem ad efficiendos scientiæ infusæ actus utpotè supernaturales vel in substantia vel in modo; nec ad hos efficiendos elevatur sufficienter per solas species infusas, sed indiget aliquâ virtute vel auxiliô supernaturali quo elevetur ad dandam illi vim quæ ipsi necessaria est ad efficiendos istos actus; species enim intelligibilis est tantùm quasi objecti vicaria, tanquam faciens unum cum illo; adeoque requiritur aliquod lumen, seu medium quod illud objectum manifestet. Unde in Christi humano intellectu præter intelligibiles scientiæ infusæ species, datur habitus seu lumen per se infusum, eum elevans ad istos scientiæ infusæ actus efficiendos: cùm enim ipse de se ad hoc efficiendos non sit sufficiens, nec per solas species elevetur; ergo ut connaturali modo illos efficiat, debuit elevari per intrinsecam, & inhærentem virtutem aut qualitatem, quam vocamus habitum; & licèt posito hoc habitu requiratur insuper auxilium; hoc tamen est debitum tanquam primæ causæ concursus in suo ordine necessarius.

Dico 2. Lumen hujus scientiæ est unus tantùm habitus, seu simplex qualitas. D. Thom. Richard. &c. Unus enim scientiæ habitus potest uti variis & multis speciebus intelligibilibus, cùmque hoc lumen seu habitus inclinans & facilitans potentiam ad actum sit altioris ordinis & perfectior quàm lumen Angelicum, potest se extendere ad diversi generis objecta sive naturalia sive supernaturalia sublimiori modo cognoscenda, quàm per Angelicum aut humanum lumen cognoscantur.

SECTIO IV.

An lumen hujus scientiæ infusum, sit distinctum à lumine gloriæ?

Dico: Licèt videantur supponere omnes Theologi hujus scientiæ habitum, seu lumen, esse in se unum, & omninò distinctum à lumine gloriæ; posset tamen dici esse ipsummet lumen gloriæ; adeoque scientia infusa quoad habitum solummodò addere intellectui informato gloriæ lumine, species intelligibiles per se infusas, ad quarum usum intellectus isto eodem lumine gloriæ sufficienter elevatur. Quamvis igitur lumen gloriæ respiciat essentiam Divinam ut objectum maximè proprium & connaturale, adeoque actu quasi connaturali perpetuò circa eam versetur; posset tamen etiam versari circa alias res per proprias earum species altiori & excellentiori modo, quàm omne aliud lumen intellectuale. Juxta autem alios sentientes esse distinctum à lumine gloriæ, debet dici lumen gloriæ habere pro objecto adæquato essentiam increatam, & nunquam directè attingere rem creatam in se ipsa, sed tantùm in Verbô; istosque duos modos cognoscendi creaturas in Verbo & in seipsis, ita esse distinctos, ut non possint eidem lumini convenire.

DISPUTATIO XXX.

De perfectione scientię acquisitę animę Christi.

SECTIO I. & II.

Quid Christus per hanc scientiam cognoverit, & quando eam habere inceperit?

Dico 1. Christus in statu viæ per scientiam acquisitam cognovit omnes res naturales tam materiales,

teriales, quàm immateriales, tamque ſubſtantias quàm accidentia, eâ perfectione quâ ab anima ſive conjunctâ corpori ſive ſeparatâ naturaliter cognoſci poſſunt; quia ratione unionis hypoſtaticæ & beatitudinis tota illa perfectio Chriſti animæ debita erat; & quamvis eſſet in corpore corruptibili, habuit tamen beatæ animæ conditionem in hoc quod non ita erat ſubdita corpori ſuo, ut ab eo dependeret; ſed illi omninò dominabatur; ergo dum erat in illo corpore, erat capax omnis prædictæ ſcientiæ perfectionis quam poteſt habere anima ſive ſeparata ſive conjuncta. Hinc

Dico 2. Anima Chriſti in corpore corruptibili potuit habere cognitionem naturalem, ſive ſcientiam intellectivam ſine converſione ad phantaſmata; quia quamvis informaret corpus corruptibile, non tamen ita illi obligabatur ut non poſſet ſine ejus conſortio ac dependentiâ naturales intellectûs & voluntatis actus exercere per infuſas naturalis ordinis ſpecies, quales infunduntur animæ ſeparatæ juxta naturalem ejus conditionem; & ſic poterat ſe ipſam & alias ſubſtantias, præſertim ſpirituales, prout in ſe ſunt, cognoſcere.

Dico 3. Anima Chriſti à principio ſuæ conceptionis habuit omnes ſcientiarum & virtutum intellectualium perfectos habitus, cum ſpeciebus infuſis ad eorum uſum neceſſariis. D. Thom. Palud. Bonav. Scot. &c. quia ſi anima Chriſti in ſtatu viæ potuit ſeipſam naturaliter per ſuam propriam ſubſtantiam cognoſcere; ergo id potuit à principio ſuæ creationis ſeu conceptionis. Deinde ſi habuerit iſtos habitus à principio ſuæ creationis; ergo etiam ſpecies infuſas ſubſtantiarum ſpiritualium & materialium cum ſuis proprietatibus & accidentibus. Præterea habuit tunc infuſas naturalis ordinis virtutes morales; ergo & intellectuales, maximè prudentiam, quæ eſt auriga virtutum. Item habuit tunc uſum rationis, ergo tunc debuit eſſe ad hunc uſum perfectè diſpoſita per habitus virtutum naturalium, pro quibus exercendis, uti & pro ſupernaturalibus, habebat iſtum rationis uſum. Sed

Dico 4. Anima Chriſti non habuit à principio ſuæ conceptionis, iſtam ſcientiam humanam quæ in experientiâ rerum conſiſtit, id eſt ſcientiam experimentalem; adeoque in eâ profecit ſucceſſu temporis; atque de hâc agere cenſendi ſunt D. Thom. & Bonav. dum alicubi dicunt animam Chriſti non habuiſſe infuſam à principio ſcientiam naturalem, ſed ſucceſſu temporis eam propriâ cùm inventione acquiſiviſſe. *Probatur.* Quia Chriſtus ſucceſſu temporis multa vidit, audivit, guſtavit, &c. quæ iſtis ſenſibus antea non perceperat; & ſic vel jam præexiſtens cognitio applicata eſt ſimul cum ſenſu ad exercitium; vel intellectus Chriſti mediantibus iſtis ſenſibus acquiſivit novam aliquam experimentalem cognitionem, & ſpecies intelligibiles ad illam neceſſarias quas à principio non habebat. Hæ autem ſpecies non poſſunt infundi, quia pertinent ad memoriam rei præteritæ, ſeu priùs cognitæ; relinquitur enim ex præcedenti cognitione, & in hoc differunt à ſpeciebus infuſis; quòd ſpecies infuſæ habeant à principio expeditum uſum; & in ſua repræſentatione ac cognitione abſtrahant à tempore & à præcedente aliqua cognitione; ſpecies verò, quæ experientiæ deſerviunt, non habent uſum uſque ad ſenſibile rerum quæ per illas repræſentantur, experimentum; reſque repræſentant cum ordine ad tempus præteritum quatenus tale, & ad intuitivam ſeu ſenſibilem cognitionem præteritam. Denique iſta ſpecierum acquiſitarum ſcientiæ experimentalis acquiſitio pertinet ad naturæ humanæ perfectionem, quâ Chriſtus non debuit carere. Ideò dicitur Luc. 1. *Puer autem proficiebat ætate & ſapientia* &c. vel potiùs ſenſim eam magis patefaciebat.

DISPUTATIO XXXI.

De gratia ſeu poteſtate animæ Chriſti datâ ad miracula & ſupernaturalia opera patranda.

SECTIO I. & II.

An tota Dei omnipotentia ſit humanitati Chriſti communicata? An ei data ſit virtus ad facienda opera ſupernaturalia & miraculoſa?

Dico 1. Omnipotentia Dei ſimpliciter & ſecundùm totam ſuam perfectionem nec fuit communicata, nec potuit communicari Chriſti animæ; adeoque Chriſtus ut homo, non fuit omnipotens. D. Thom. Bonav. Gabr. Durand. &c. nam concilia definierunt duas in Chriſto naturas manſiſſe inconfuſas, ſuaſque proprietates, facultates & operationes duplices poſt unionem retinuiſſe; cùm manſerit duplex natura, ergo & duplex potentia; ſed potentia naturæ humanæ non eſt ipſamet potentia Divinæ naturæ; eſt enim creata & finita; ergo non eſt Dei potentia, ſeu omnipotentia quæ eſt unica & increata. Nec hæc per ſeipſam poteſt communicari naturæ humanæ, alioqui fieret confuſio naturarum, nec per donum creatum; quia hoc ſemper erit finitum & omnipotentiâ minus. Chriſtus ut homo, dum interdum à Patribus vocatur omnipotens, vel ſic eum vocant per communicationem idiomatum, vel intelligunt per unionem hypoſtaticam eſſe Chriſti humanitati communicatam ſpecialem vim faciendi ſupra naturam ea opera quæ Dei ſunt propria, ſaltem ut divinitatis organo & inſtrumento.

Dico 2. Humanitas Chriſti ex vi ſolius unionis cum Verbo, formaliter ac præcisè ſumpta, non eſt facta potentior, quàm ex naturâ ſuâ erat, ad producendos reales & phyſicos effectus; (ſecus ad effectus morales meriti & ſatisfactionis, de quibus hìc non agitur;) unio enim præcisè non eſt principium formale reddens humanitatem potentem operandi; quia ipſa natura eſt principium operandi; non verò ſubſiſtentia quæ eſt tantùm conditio requiſita ad operandum; natura igitur humana unita Verbo retinuit ſuam eamdem ſubſtantiam, eamdem potentiam, eamdem exiſtentiam, licèt per unionem acceperit alienam ſubſiſtentiam.

Dico 3. Cùm Chriſtus per ſuam humanitatem vera miracula patrarit, neceſſariò ſequitur illi fuiſſe communicatam virtutem ſupernaturalem ad miracula iſta patranda. De fide. Hanc enim exigebat & perſonæ dignitas, & Doctoris officium. *Ut autem ſciatis, quia Filius hominis habet in terra poteſtatem remittendi peccata, dicit paralitico; ſurge,* &c. Matth. 9. *Opera quæ dedit mihi Pater ut faciam, ipſa ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.* Joan. 5. *Si mihi non vultis credere, operibus credite,* Joan. 16. iſta autem eſſe vera miracula, Angeli evidentiſſimè

cognoscebant, & ipsi etiam Dæmones, hominesque qui illa videbant, evidentiâ saltem morali certi erant ea ex virtute supernaturali & Divinâ fieri; imò & qui tantùm audierunt, certi erant facta esse.

Dico 4. Hæc virtus miraculorum fuit in Christo homine permanenter per modum habitûs, id est semper ac perpetuò habuit paratum Dei concursum vel motionem ad miracula patranda necessariam, quoties volebat; non autem qualitatem permanentem aut habitum intrinsecè inhærentem; quâ in re longè superavit alios homines, qui interdum tantùm per modum actionis transeuntis istam virtutem receperunt. Ratio est, quia illa gratia, data est Christi humanitati quasi proprietas consequens unionem; unio autem est permanens & perpetua; ergo. Deinde voluntas Christi hominis, licèt humana sit, est tamen voluntas personæ Divinæ; ergo absolutè volendo debuit esse semper efficax. Hæc virtus miraculorum data est humanitati ab instanti suæ creationis, semperque duravit, & durat effectrix semper operum supernaturalium gratiæ & gloriæ.

SECTIO III.

An hæc miraculorum potestas sit physicè effectiva gratiæ & supernaturalium operum?

Dico: Christus homo per actiones suæ humanitatis, non tantùm morali modo, uti volunt Alens. Bonav. Richard. &c. Sed etiam reali & physico patravit opera miraculosa; & animas justificat, gratiam conferendo, & alia ejusmodi. D. Thom. Palud. Vega Sot. &c. *Probatur* 1. Quia Scriptura hanc physicam & realem effectionem indicat sic: *Virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Luc. 6. *Ego sensi virtutem de me exisse.* Luc. 8. *Gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Joan. 1. Hinc miracula faciebat tangendo, liniendo, imperando, & per ejusmodi humanitatis actiones. 2. Quia Verbum per humanitatem tanquam instrumentum, suas actiones, maximè miraculosas, efficiebat Divinas. 3. Istam physicam efficientiam, suis Verbis declarant Patres Greg. Chrys. Athan. Ambr. &c. Itaque non repugnat Christi humanitatem sine novâ quantitate additâ per potentiam obedientialem elevari ad efficienda physicè opera supra naturam suam; nec causalitas moralis aut conditio, ad cujus præsentiam dicatur Deus operari, est vera ac propria efficientia, quam Scriptura & Sancti Patres humanitati Christi tribuere videntur; adversarii enim dicunt hanc faciendi miracula potestatem in hoc solùm esse positam, quòd ad tactum, Verbum, aut voluntatem humanitatis Christi, statim infallibiliter adsit Divina virtus ad opus conficiendum quod Christus ut homo fieri vult; & quia hoc pactum est firmum, infallibile, ac perpetuum; ideò morali tantùm ratione aut morali causalitate dicitur Christus habere permanentem faciendi miracula potestatem. Ita illi porrò in quibusdam effectibus ad quos non erat necessaria efficientia physica, sed moralis sufficiebat, potuit Christus esse tantùm causa moralis; sed in jis ad quos erat physica efficientia necessaria, physicum & realem influxum ac efficientiam præbuit; sic potuit non tantùm morali causalitate, sed etiam physicâ actione necessitatem inferre Dæmonibus ad eos loco expellendos. Sic ambulando super aquas poterat effectivè sustinere pondus sui corporis.

SECTIO IV.

An virtus patrandi miracula sit data humanitati ut causæ principali? An verò ut instrumentali?

Dico 1. Humanitas Christi non fuit principale principium proximum ad patranda miracula, sed tantùm fuit Divini Verbi organum seu instrumentum. Ita communiter TT. quia si Christi humanitas concurreret ad has actiones ut causa principalis, deberet concurrere vel per suam propriam virtutem intrinsecam, (quod non potest; elevatur enim ad hoc per potentiam obedientialem) vel per qualitatem superadditam sibi inhærentem, seu per formam accidentalem; sed forma accidentalis non potest ex naturâ suâ habere sufficientem virtutem ad facienda hæc opera cum solo Dei concursu sibi connaturali, maximè quia hujusmodi miraculosa actio sæpè est substantialis mutatio. Unde etiam

Dico 2. Humanitas Christi non habet virtutem producendi gratiam sive justitiam su e naturalem tanquam ejus causa principalis, sed solùm tanquam præcipuum instrumentum. Ita TT. communiter, proprium est enim Dei juxta Scripturam, gratiam & gloriam dare Ps. 83. & à peccato mundare Job. 14. & Marc. 2. quod necesse est de quacumque causâ principali intelligi, quia gratia & justitia producuntur in animâ non juxta naturalem ejus capacitatem, sed obedientialem quæ soli Deo ut principali agenti subditur. Deinde si anima Christi posset ut causa principalis, efficere gratiam in aliis; vel hanc efficeret per gratiam quam in se habet tanquam per formale agendi principium, vel per aliam qualitatem, non per aliam qualitatem; quia nulla fortasse potest dari perfectior gratiâ qualitas, per quam melius participetur Divina natura; sitque potius effectiva gratiæ, quàm ipsa gratia; nec per gratiam, quia gratia non est qualitas productiva sui similis sicuti habitus non est productivus alterius habitûs; alioqui anima hominis alicujus in gratia constituta posset producere similem gratiam in anima alterius hominis, eumque sanctificare. Denique nulla pura creatura potest esse principalis causa gratiæ, ergo nec Christi humanitas, quiâ sola unio, ut suprà dictum est, per se non dat aut auget ejus virtutem agendi.

Objicies 1. Dicitur Christus fons & auctor gratiæ. *Gratia & Veritas per Jesum Christum facta est.* Joa. 1. *Gratificavit nos in dilecto Filio suo.* Ephes. 1. ergo est principalis causa gratiæ. Resp. Dist. Antec. Christus in genere causæ meritoriæ est fons & auctor gratiæ Conc. Ant. propriè in ratione efficientis physicè Neg. Ant. quamvis enim Christi humanitas comparata ad alia gratiæ instrumenta, v. gr. ad Sacramenta & Sacramentorum ministros, posset dici quodammodo agens principale, quia illorum virtus à Christo manet & pendet, suntque tanquam instrumenta separata ad conjunctum; tamen non est propriè causa principalis physica; quia non habet propriam virtutem ad producendam gratiam. Sic dixit D. Thomas potestatem dimittendi peccata esse in natura Divina *per authoritatem*, in humana autem naturâ Christi *instrumentaliter & per ministerium.*

Obj. 2. Christus per se est gratus per essentiam; alii per participationem: Christus habet à se gratiam, alii à Christo. Ipse est exemplar, cui alii per gratiam efficiuntur similes; atqui hæ sunt proprietates causæ principalis. Ergo. Resp. Neg. Min. Christus est per se gratus & sanctificatus per gratiam

tiàm unionis, propter quam dicitur habere etiam à se ipsam gratiam accidentalem; alii unà sanctificantur per gratiàm ab alio participatam, quæ tamen physicè loquendo non est propria participatio gratiæ Christi, sed Divinitatis quæ sola est principale ejus principium physicè effectivum, adeóque primarium etiam exemplar ex parte causæ efficientis sufficientissimum. Sed in genere causæ meritoriæ, nostra gratia potest dici participatio justitiæ Christi, in quantum illa fuit principium merendi nobis justitiam; eodemque modo, gratia Christi potest dici exemplar nostræ gratiæ ex parte nostra, quia debemus illi in gratia conformari.

SECTIO V.

Quid sit in humanitate Christi hæc virtus, per quam ut instrumentum Verbi miraculosè operatur?

Nota: Palud. Ferrar. &c. dicunt hanc virtutem esse qualitatem permanentem superioris ordinis, per quam ut instrumentum operatur humanitas Christi; sicut calor qui est qualitas data igni, ut sit illi instrumentum ad formam substantialem producendam. Sotus verò & multi Thomistæ dicunt esse motum artificiosum, quem Deus imprimebat Christi humanitatis actionibus, per quam illas elevabat ad effectus supernaturales. Alii autem volunt hanc virtutem nihil esse aliud, quàm Christi humanitatem ita subordinari Divinæ voluntati, ut hæc vel per seipsam vel per suam actionem intimet humanitati Dei imperium quo quivis effectus vel res fieri potest. Hisce opinionibus quæ vel implicantiam continent, vel rem non explicant, omissis,

Dico: Hæc virtus instrumentalis in humanitate Christi non est res vel entitas aliqua, vel modus intrinsecus humanitati additus, illique inhærens; sed est potentia obedientialis activa in rebus ipsis existens, per quam efficere possunt supernaturalia opera, ut Dei instrumenta, ipso concurrente per auxilium vel concursum proportionatum, & excedentem concursum debitum naturali virtuti creaturæ. Cùm enim humanitas Christi sit res creata, & primi entis participatio, illique subordinata; est ergò in potentia obedientiali activa ad agendum omne id, ad quod per voluntatem Divinam fuerit applicata; illudque elevata per concursum specialem, supernaturalem, & huic potentiæ obedientiæ accommodatum vere ac proprie efficiet. Sic juxta hanc potentiam intellectus noster ac voluntas eliciunt actus supernaturales quoad substantiam, & interdùm cùm solo Dei auxilio sine habitibus. Hæc autem potentia obedientialis non est aliquid à rebus distinctum; sed in unàquàque re creatà ipsa entitas per seipsam est hæc obedientialis potentia seu virtus, ad agendum, ut instrumentum Dei, omne id quod non implicat contradictionem ut fiat tali modo: istius autem potentiæ actio est productio effectûs supernaturalis, per quam pendet à tali instrumento. Hæc verò actio est eadem cum actione principalis, quatenus agit per tale instrumentum.

SECTIO VI.

An & quomodo in rebus creatis sit aliqua vis activa obedientialis, ut eleventur in Dei instrumenta?

Nota: Hanc quæstionem fusissimè tractat Pater Suarez contra quosdam modernos Authores, qui rejiciendo obedientialem potentiam activam, ponunt instrumentalem efficientiam physicam in sola creaturæ extrinsecâ elevatione & subordinatione; non tamen contrà eos, qui negant Christi humanitatem, Sacramenta, & alia ejusmodi esse instrumenta physica; sed tantùm esse causas morales volunt, qui cùm negent efficientiam physicam, etiam non agnoscunt potentiam obedientialem physicè activam. Summatim igitur indicabo tantùm prolixissimam controversiam quæ sic est: prædicti Authores dicunt hæc Divina instrumenta, quamvis ex vi suæ entitatis nullam habeant vim activam sive naturalem, sive supernaturalem, sive obedientialem, nec etiam eis detur talis vis seu virtus per *qualitatem* aut rem novam illis inhærentem, fieri tamen activa per solam conjunctionem & actualem subordinationem ad virtutem Dei principalis agentis; quæ conjunctio juxta illos antecedit ordine naturæ effectionem seu actionem instrumenti, nihil tamen addit positivum reale entitati instrumenti; nec in eo ponit ullum modum realem, præter materialem motum aut contactum, si fortè erga illud fiat; sed solùm addit prædictam subordinationem istius rei instrumentalis ad virtutem Dei. Unde tandem concludunt creaturam non constitui in actu primo ad agendum cum Deo instrumentaliter per aliquid novum superadditum, & in ea receptum; sed per Divinam virtutem ineffabiliter illi conjunctam, seu per subordinationem creaturæ ad increatam Dei virtutem, & ad practicum ejus imperium. Contra quos

Dico 1. Iste modus explicandi Divinorum instrumentorum activitatem, claram involvit repugnantiam; quia quævis causa etiam instrumentalis, non potest prodire in actum secundum, nisi prius in actu primo fuerit constituta; hæc autem constitutio non potest haberi per solam denominationem extrinsecam, sed debet haberi necessariò vel per intrinsecam entitatem, vel per formam inhærentem, vel per utramque juxta diversos activitatis gradus ac modos; adeoque nec instrumenta Divina possunt constitui in actu primo per solam denominationem extrinsecam à virtute Divina. Jam verò illa sola subordinatio ad virtutem Divinam, est tantùm in illis denominatio extrinseca; ergo non possunt per illam solam constitui in actu primo, sed necessariò requiritur ex parte illorum aliqua vis activa intrinseca, quæ si non sit addita per formam inhærentem, erit per propriam entitatem; & hanc vocamus virtutem seu potentiam activam obedientialem, quia nec naturalis nec supernaturalis simpliciter dici potest, nec tantùm est passiva. Hinc

Dico 2. Nulla res potest elevari ut sit instrumentum Dei ad aliquam actionem per solam subordinationem ad Divinam virtutem seu per extrinsecam elevationem, nisi supponatur in re, quæ elevatur, aliqua vis activa intrinseca vel per inhærentiam vel per identitatem; quia virtus, quæ in ipso Deo est, illique est essentialis, non conjungitur per seipsam formaliter & intrinsecè suo instrumento in ordine ad operationem; ergo hoc instrumentum non potest per illam Dei virtutem constitui in actu primo ad agendum, si in se nullam vim activam habeat; adeoque nec per solam subordinationem; quia per illam virtus Dei subsistens & essentialis non conjungitur intrinsecè creaturæ, ut sit veluti forma aut virtus, quà creatura agat. Debet igitur creatura habere aliquam virtutem intrinsecam, ut à Deo elevetur tanquam instrumentum ad agendum physicè; omneque Dei imperium practicum vel supponit in creatura potentiam ad obediendum, vel illam dat; non enim potest ferri in impossibile. Calor prout est instrumentum ignis, habet in se innatam & intrinsecam activitatem.

Dico 3. Non potest igitur creatura per suam entitatem

titatem quatenus subsistentem Divinæ voluntatis imperio & specialissimo ejus concursui, elevari ut sit verum ac proprium instrumentum physicum; immediatè ac realiter influens per se in effectum Dei principalis agentis, nisi in ipsâ creaturæ, quæ hoc modo elevanda est, entitate supponatur aliqua activitas, seu fundamentalis inchoata & incompleta potentia in ordine ad talem actionem; atque hanc vocamus potentiam obedientialem, non passivam seu receptivam, sed activam per Dei elevationem, & identificatam ipsi rei aut entitati, in quâ est. sicut enim Theologi admittunt potentiam obedientialem passivam ipsi rei identificatam ad recipiendas formas supernaturales; v. gr. gratiam, visionem beatificam; unionem hypostaticam, &c. ita etiam admittenda est obedientialis activa ad efficiendum quidpiam supernaturale. An autem hæc potentia sit naturalis, vel supernaturalis; diffuso ratiocinio discutit P. Suarez, & censet illam secundùm se spectatam præcisè, esse ejusdem ordinis cum re cujus est potentia seu activitas, & cui est omninò identificata; spectatam autem juxta usum quatenus à Deo elevatam; tunc non agere ut potentiam naturalem; non tamen proprie dici supernaturalem; quia non est naturæ superaddita aut infusa, cùm sit ipsamet natura elevata, agens cum speciali Dei auxilio; ità ut virtus tota agendi non sit Dei soluni auxilium speciale, sed etiam instrumenti seu creaturæ elevandæ potentia obedientialis & quasi fundamentalis ad agendum ut instrumentum Dei Authoris gratiæ & effectuum supernaturalium. Unde hæc potentia ex se nec est materialis, nec spiritualis, sed est talis qualis est res, quæ in instrumentum assumitur; si sit res spiritualis, potentia erit spiritualis; si materialis, erit materialis. Denique probabilius actio, quæ miraculosè per instrrmentum à Deo fit, est diversa non tantùm numero, sed etiam specie ab eâ quæ ab ipso Deo solo fit sine instrumento.

SECTIO VII. & VIII.

An virtus miraculorum Christi se extendat ad effectus loco aut tempore distantes?

Dico 1. Probabilius videtur humanitas Christi posse miraculosè operari in loco in quo non est præsens localiter, etiamsi effectum istum miraculosum nec per se nec per ullam virtutem realiter diffusam attingat; eam solummodo attingendo per actionem; ibi enim in loco distanti fit effectus dependentet ab actione humanitatis alibi existentis; contactus enim seu propinquitas localis inter agens & passum; non est conditio essentialis actioni seu virtuti agendi, seu per se & intrinsecè ad eam requisita; & quamvis agentia naturalia soleant illam requirere, quia habent finitam virtutem & imperfectum ac determinatum agendi modum; multi tamen graves authores negant etiam in agentibus naturalibus eam esse absolutè necessariam. Dei autem instrumenta neque per naturalem potentiam agunt, ut inde limitentur ad agendum per contactum, neque habent tam imperfectum operandi modum, ut ubi non existunt localiter, agere non possint; quia per communicatam participationem infinitæ Dei virtutis ubique existentis, cui obediunt, in loco distanti sine physico contactu agere possunt; sufficit igitur ut divinitas Christi, quæ ubique existit, & est principale principium horum effectuum humanitatis Christi, illos per se indistanter attingat.

Dico 2. Christi humanitas non fuit instrumentum physicum ad efficiendum aliquod opus, priusquam ipsa existeret, & esset Verbo unita; causa enim efficiens physicè, requirit realem existentiam, ut physicè aliquid possit efficere, seu dare reale *esse* per veram actionem & realem influxum. Effectus ergò gratiæ, qui humanitatis Christi existentiam tempore antecesserunt, manarunt ab illâ ut à causâ meritoria, non ut à causa efficiente instrumentali; ut volunt Sot. & Capreol. sicut enim antequam existeret, nec gratiam prophetiæ; nec gratiam linguarum, nec aliam gratis datam aut gratum facientem habuit; ita nec habuit gratiam sanitatum aut operationum seu miraculorum, quia implicat habere ante existere.

Dico 3. Christus per quamlibet actionem vel passionem eo tempore, quo hanc vel illam exercebat, potuit gratiam aut alios supernaturales effectus producere tanquam per physicum Dei instrumentum: sicut enim per contactum carnis suæ, dum actualiter fiebat; vel per vocem suam, dum illam emittebat, patrabat miracula; ità etiam per quamlibet suam passionem aut actionem actualiter existentem poterat idem præstare. Sed ejus passio vel actio omninò præterita, nec prorsus in aliquâ re remanens, non potest nunc esse instrumentum physicum verè ac propriè efficiens supernaturalem effectum qui jam fit; quia res quæ non existit, non potest esse instrumentum physicum ad aliquid efficiendum; & ad hoc nihil facit quod res prius extiterit, nisi aliquo modo verè remaneat. Hinc dum D. Thomas docet Christum per suam passionem vel resurrectionem efficere in nobis justitiam, vel resurrectionem, non intelligit de passione & resurrectione quatenus est actio quæ omninò præterita est ac pertransiit; sed quatenus aliquid modo passio & resurrectio remanent in ipsa humanitate, in quâ facta sunt.

SECTIO IX.

An humanitas Christi possit sine prævia actione miracula patrare, adeoque esse instrumentum creationis & annihilationis?

Dico 1. Humanitas Christi sine prævia actione potest immediatè attingere effectum miraculosum principalis agentis tanquam ejus instrumentum, non ex vi naturalis virtutis, sed ex speciali Dei auxilio & influxu; cùm nec ipsis instrumentis naturalibus sit semper necessaria aliqua actio prævia ut possint immediatè attingere effectum principalis agentis; adeoque una & eadem erat actio, quâ immediatè fiebat effectus miraculosus ab humanitate ut instrumento & à divinitate ut causâ principali; nec opus est ante istam communem actionem necessariò intelligere aliam particularem ipsius instrumenti propriam; etiamsi Christus semper operatus sit miracula per aliquam propriam humanitatis actionem, v. gr. per contactum; sed non absolutè necessariam; Deus enim sine ullâ prævia suæ creaturæ actione, potest simpliciter illâ ut instrumento uti ad quoscumque effectus per potentiam obedientialem producendos, qui non implicant contradictionem. Hinc

Dico 2. Humanitas Christi, uti etiam alia creatura, potest assumi à Deo ut sit instrumentum crea-

creationis; cùm enim Divinum instrumentum non postu'et necessariò propriam actionem prævian, potest per potentiam obedientialem ex non præsuppesito subjecto sive ex nihilo, producere effectum, id est creare; quia nec ex subjecto, nec in subjecto operaretur, quod est creare; sicut creatura potest in transubstantiationis instrumentum assumi. Imò potest etiam assumi in instrumentum annihilationis, quia cùm annilatio fiat per subtractionem influxûs rem conservantis, si Deus humanitati communicaret potestatem creandi rem aliquam simul & conservandi; posset etiam illi communicare potestatem subtrahendi concursum, quo ipsa rem creatam in suo esse conservabat; hoc ergo subtracto annihilaretur, sive in nihilum redigetur.

DISPUTATIO XXXII.

De defectibus & perfectionibus corporis Christi.

SECTIO I. & II.

An Verbum assumpserit omnes tum defectus tum perfectiones corpori humano connaturales?

DICO 1. Verbum assumpsit corpus verè passibile ac mortale, adeoque carens dotibus gloriosis seu perfectionibus gloriæ. De fide, contra Julian. Halicarn. & Cajanum negantes assumpsisse corpus passibile, etiamsi assumpserit verum corpus humanum. *Probatur, nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Luc. 22. passus est famem, Matth. 4. sitim, Matth. 27. corporis defatigationem, Joan. 4. *verè languores nostros ipse tulit*, Isa 53. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum.* 1. Petr. 2. hinc confutantur etiam Manichæi, qui solùm specie & apparentiâ Christum passum esse dicebant.

Dico 2. Verbum assumpsit in suo corpore humanos illos defectus, qui sunt veluti naturales illius proprietates, comitantes corporis mortalis conditionem, v. gr. corporis gravitatem, carentiam agilitatis, subtilitatis, claritatis &c. contra quosdam negantes Christi corpus fuisse grave. *Probatur*, quia Verbum assumpsit corpus cum omnibus naturæ humanæ proprietatibus. Transfiguratio & ambulatio super aquas fuerunt actiones transeuntes, non naturales, aut permanentes. Dum dicitur: *non dabis sanctum tuum videre corruptionem Psal.* 15. intelligitur de incorruptione corporis jam mortui, non de ejus morte aut passibilitate.

Dico 3. Christus assumpsit corpus humanum, perfectum beneque dispositum juxta conditionem & statum ex natura rei, isti corpori debitum. Unde non assumpsit defectus huic perfectioni & dispositioni repugnantes; assumpsit ergo perfectam corporis virilis pulchritudinem & optimum temperamentum; non tamen assumpsit omnes naturales perfectiones corpori humano commodas quæ in aliquâ actuali dispositione consistunt; sed potius assumpsit defectus contrarios, quales sunt fames, sitis, defatigatio corporis, &c. item passiones, v. gr. frigus, calorem, flagella, crucem, non tamen morbum aut ullam ægritudinem; quia ægritudo oritur vel ex imperfectâ corporis formatione, vel ex immoderato cibo aut potu, aliâve simili causâ, quæ à Christo aberant. Licèt autem non fuisset occisus, potuisset tamen naturali morte tandem decedere sine propriâ ægritudine, deficiente sensim naturali calore & humido radicali.

SECTIO III.

An prædicti defectus fuerint in Christo voluntarii?

Dico 1. Suppositâ dispositione naturali in quâ Christi corpus formatum fuit passibile, & positis etiam aliis naturalibus causis, Christus hos defectus, v.gr. famem, sitim, defatigationem &c. quâdam naturali necessitate patiebatur, nec poterat eos per naturales humanæ voluntatis vires impedire, & in hoc sensu dicuntur Christo necessarii. Attamen

Dico 2. Hi defectus fuerunt etiam Christo homini voluntarii, 1. per modum objecti, voluntariè acceptati vel in ipsi-met corporis passibilis assumptione; vel in singulis occasionibus, dum se offerebat opportunitas vel necessitas illos sustinendi. 2. per modum effectûs, aliquo modo ab ipsâmet Christi voluntate provenientis, vel quia occasiones & causas voluntariè assumebat, v. gr. jejunando, deambulando usque ad defatigationem, &c. vel quia ut instrumentum Verbi nolebat, cum posset, eos impedire; atque ita per illos pro nobis voluntariè satisfaciebat.

SECTIO IV.

An Christus assumpserit localem sui corporis circumscriptionem & mutationem?

Dico 1. Christi humanitas nec est nunc, nec unquam fuit ubique, adeoque ejus corpus, sicut alia corpora, loco circumscribitur. De fide. Contra Luth. Brent. Kemnit. &c. dicentes ex vi unionis hypostaticæ, ubiquitatem seu immensitatem Verbi ab initio incarnationis fuisse Christi humanitati communicatam in actu primo aut in radice, sive fuisse illi debitam; post resurrectionem autem aut Ascensionem fuisse illi communicatam in actu secundo, & in se ipsa. *probatur* ex scriptura: *cùm vidisset turba, quod Jesus non esset ibi.* Joa. 6. *ut sciatis, quia non eram ibi.* Joan. 7. *surrexit, non est hîc.* Marc. 16. *assumptus est in cœlum* Act. 1. *relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Joan. 16. Ridiculum autem foret dicere ibi agi de visibili tantùm corporis existentiâ, non de invisibili omnem alium locum occupante; quia hoc est omninò contrà & verborum sensum & Patrum expositionem, & mysterii veritatem. Deinde in 6. synodo, Act. 11. expressè dicitur Christus assumpsisse corporis circumscriptionem, & in 7. synodo, Act. 6. probatur Christum ante & post resurrectionem fuisse secundùm humanitatem loco circumscriptum, & Act. 7. post fidei definitionem feriuntur anathemate qui id negant. Et in Conc. Later. Can. 4. dicitur: *si quis non confitetur Christum circumscriptum corpore, & incircumscriptum divinitate, condemnatus sit.* idem confirmant PP. Athan. Cyril. Aug. Ambr. &c. & ratio est, quia unio hypostatica non requirit, ut proprietates naturæ Divinæ, v. gr. æternitas, omnipotentia &c. communicentur humanæ; esset enim confundere naturas & incidere in Eutychetis errorem. Quamvis autem de potentia Dei absolutâ possit humanitas Christi constitui in omnibus locis creatis, utpotè intra finitum spatium terminatis; tamen dicere ita de facto

eam

eam existere, est hæreticum, quia est contra scripturam, PP. Concilia, mysteria fidei, maximè Eucharistiæ. Posita enim illâ ubiquitate, corpus Christi non esset magis præsens in speciebus panis, quàm in aliis rebus, neque quoad realem præsentiam magis à nobis sumeretur in Eucharistia, quàm in communi cibo; Unde non foret necessaria ad illam efficiendam conversio seu transubstantiatio, quæ omnia sunt contra fidem. Dicitur autem per communicationem idiomatum, *Christus est ubique*; quia persona Verbi est ubique; sed sola, non humanitas. Hæc verba Matth. 28. *data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Et Ephes. 4. *Ascendit super omnes cælos ut impleret omnia,* non faciunt ad rem. Hinc

Dico 2. Christus secundùm corpus verè fuit localiter motus. Habetur expressis verbis in 6. synodo. Act. 11. potuit enim Christus secundùm humanitatem substantialiter Verbo unitam mutare locum, nullâ in Verbo factâ mutatione; quia ubicunque existat humanitas, habet semper eamdem unionem; mutando locum, non mutat unionem Verbo, quod unum & idem ubique est.

DISPUTATIO XXXIII.

De contrariis gratiæ ac virtutis defectibus, à Christo non assumptis.

SECTIO I. & II.

An Christus nec de potentiâ ordinariâ, nec de absolutâ potuit peccatum committere?

DICO 1. In Christo nullum extitit peccatum. De fide, contra quosdam Hæreticos hujus temporis dicentes Christum morientem in quosdam impatientiæ & desperationis motus incidisse, dum dixit: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me,* Matth. 27. *Probatur* 1. de originali; quia à primo suæ conceptionis instanti fuit gratiâ plenus, conceptus de Spiritu Sancto, nec ab Adamo descendit per seminalem rationem: *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei.* Luc. 1. &c. 2. de actuali: *quis ex vobis arguet me de peccato.* Joan. 8. *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* 1. Petr. 2. & definitum est hoc in Conc. Ephes. Can. 10. Atque hoc evidenter comprobatur ex dignitate personæ, ex plenitudine gratiæ, ex statu beatitudinis quam in anima habuit ab initio conceptionis, ex fine incarnationis & redemptionis.

Dico 2. Secundùm legem ordinariam non potest esse in Christo peccatum ob unionem hypostaticam, & quia plenus erat gratiâ, & beatus secundùm animam. Dum ergo Christus dixit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* vel locutus est in personâ suorum membrorum, recitando Psalmum 21. incipientem *Deus, Deus meus respice in me*, in quo ista verba sunt; vel in propriâ personâ loquens, ostendit se privari omni consolatione in parte inferiori animæ. Impia igitur est prædicta Hæreticorum explicatio, cùm Christus Deo frueretur, certus de suâ gloria & resurrectione; & sponte patiebatur. Deinde illa oratio, qua dixit: *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*, nihil omnino inordinatum continebat, cùm solum ostenderet naturalem suum affectum cum omni subjectione & conformitate erga Dei voluntatem, quod sanè ordinatissimum est. Imò

Dico 3. Etiam secundùm potentiam absolutam impossibile est Christum Dominum seu Deum per assumptam humanitatem, aut per quamcumque aliam creaturam intellectualem Verbo hypostaticè unitam, committere aliquod peccatum. Ita omnes ferè Theologi contra Durand. &c. *Probatur:* in synod. act. 8. dicitur humana Christi voluntas per assumptionem facta esse impeccabilis, & act. 17. dicitur ita fuisse deificata per unionem, ut non posset divinæ voluntati repugnare. Idem Greg. Naz. Basil. Epiph. Aug. Ambr. &c. unanimi consensu tenent. Hier. Epist. ad Ctesiphont. dicit. proprium esse Christi, esse impeccabilem; & Hilar. l. 10. de Trinitate dicit ita repugnare Christo peccatum, sicut repugnat Christum non esse Christum. Ratio est, quia impossibile est Deum non ita dirigere & custodire speciali auxilio humanam voluntatem sibi hypostaticè unitam, ut ad malum declinare non possit; si enim Christus per humanitatem peccaret, Deus ipse diceretur peccare non tantùm per communicationem idiomatum, ut vult Durandus; sed etiam per veram culpam & defectum qui in divinam voluntatem redundaret; quia quando plures naturæ & voluntates eamdem personam componunt, pertinet ad munus superioris voluntatis inferiorem in officio continere, & ad id quod honestum est, dirigere si potest; alioqui reipsâ peccabit. Jam verò natura Divina & humana unam personam componunt; ergo pertinet ad divinam voluntatem quæ superior & suprema, & omnipotens est, ita inferiorem humanam voluntatem dirigere; ut semper sine defectu operetur; alioqui humanæ voluntatis defectus in Divinam redundaret, atqui hoc est impossibile, ergo. Imò minor unitas quàm personalis, inducit in superiori obligationem rectè gubernandi inferiora; nulla quidem legis aut præcepti obligatio cadit in Divinam voluntatem, sed per se & naturâ suâ necessariò ad bonum determinatur; ideo licèt Deus possit in alienis voluntatibus permittere peccatum, quia id de se non est malum; tamen illud permittere in voluntate naturæ assumptæ, quæ per unionem hypostaticam jam est voluntas Dei, ex objecto est intrinsecè malum; adeoque non potest magis ex fine cohonestari quàm mentiri.

Dico 4. Si Verbum assumeret naturam jam priùs vel originali vel actuali peccato infectam, non posset in ejusmodi naturâ assumptâ peccatum istud per modum habitûs subsistere. Adveniente enim gratiâ unionis, omnis culpa ab ista naturâ expelleretur, quia per illam unionem perfectissimè sanctificatur & Deificatur; fit digna omni bono & rectitudine; summè diligitur à Deo: iste homo ex vi unionis esset simpliciter naturalis filius Dei, gratissimus Deo, illique deberetur gratia ac gloria; ergo non posset simul esse Deo invisus, & dignus pœnâ æterna; adeoque impossibile est, ut ista natura adveniente unionis gratiâ, maneat adhuc peccato infectâ; posset quidem absolutè Verbum ejusmodi naturam assumere, sed in ipso assumptionis instanti istam mundaret ab omni reatu culpæ, & consequenter ab omni reatu pœnæ æternæ, quamvis posset illi relinquere reatum alicujus pœnæ temporalis. Verùm non videtur posse illi relinquere habitus vitiorum ante assumptionem contractos; quia Divinæ bonitati non convenit ut assumendo naturam vitiosam, eam vitiosam relinquat, cùm vitium sit magis fugiendum, aut magis illi repugnet, quàm error vel falsitas. ostendimus autem suprà, Deum non posse assumere errorem vel falsitatem; ergo nec vitium.

DISPUTATIO XXXIV.

De appetitu sensitivo animæ Christi, ejusque actibus.

SECTIO I. & II.

An in Christo fuerit appetitus sensitivus, ejusque actus? & an in eo fuerit fomes peccati?

DICO 1. In Christo Verus fuit appetitus, id est proxima facultas ad eliciendas affectiones, seu actus sensibiles & animales necessaria, hocque comprehenditur sub generalibus fidei definitionibus. Unde fuerunt etiam in Christo hujus appetitûs veri ac proprii actus; quia potentia est propter actus; alioqui esset otiosa, præsertim quando actus sunt immanentes, qui per se ad connaturalem individui perfectionem pertinent; Christique voluntas operabatur modo naturali & accommodatæ animæ corpus informanti. Deinde isti actus fuerunt accommodatissimi ad finem redemptionis, & ad veritatem naturæ humanæ demonstrandam; sed illi fuerunt semper ex consensu rationis & voluntatis, quam nunquam prævenire potuerunt, ut docent Theologi & Patres: quia appetitum inferiorem moveri contra vel præter superioris consensum, est defectus naturæ lapsæ, qui nec in statu innocentiæ fuit, nec erit in statu gloriæ; ergo in Christo non fuit qui utriusque statûs perfectionem assumpsit, excepto corpore impassibili; semperque fuit in actuali usu rationis quo prævenire & considerare poterat quidquid suum appetitum excitare posset; & habens per supernaturalem virtutem perfectum dominium suarum potentiarum, actuum & motionum. Unde hos motus seu actus ex positivo consensu & voluntatis motione videtur Christus ferè semper exercuisse, quamvis etiam ejus portio superior, præeunte rationis advertentiâ, potuerit interdum permittere inferiori naturaliter operari ea, quæ illius sunt propria. Ex his patet in Christo fuisse passiones sensibiles, quæ nihil aliud sunt quàm prædicti actus appetitûs sensitivi, quatenus tum corporis motione & alteratione fiunt; sed in illo fuerunt sine imperfectionibus quæ in nobis sunt, & quæ perfecto virtutis statui repugnant; in nobis enim præveniunt rationem, illam sæpè perturbant, & ad peccatum inclinant; quæ omnia in Christo non fuerunt; ideo Hieronymus illas non passiones, sed propassiones vocat.

Dico 2. In Christo non fuit fomes peccati quoad actum secundum, id est non fuit actualis motio; seu vitalis & sensibilis affectio ipsius appetitûs erga objectum sensibile rationi contrarium, & ipsam rationem præveniens atque ad peccatum trahens; quia omnis motus appetitûs fuit in Christo voluntarius; si ergo actualis hic motus foret de objecto malo, esset peccatum, quod in Christo non potest esse. Dum dicitur Christus *tentatus per omnia pro similitudine absque peccato*, Hebr. 4. non intelligitur de hâc interna ac indecenti concupiscentiæ tentatione & cum peccato conjuncta, sed de externis injuriis & molestiis, ut esset nobis exemplo. Hinc, Christus ait Cyrillus; *vincebat commotas passiones*, id est naturales & innoxios affectus; v. gr. tristitiam, timorem, mortis &c. timor enim mortis est naturalis & innoxius.

Dico 3. Nec etiam fuit in Christo fomes peccati quoad actum primum; id est quædam naturalis inclinatio appetitûs, conjuncta privationi istius rectitudinis & debitæ subjectionis, quam erga rationem superiorem habebat in statu innocentiæ; quia in Christo non fuit origo fomitis, quæ est peccatum originale; & in eo ratio perpetuò vigilabat, ac poterat prævenire objecta omnia, quæ appetitum aut excitare, aut movere possent, cum perfecto voluntatis dominio super omnes animæ potentias & actus.

SECTIO III.

An omnes actus seu passiones appetitûs sensitivi in Christo fuerint?

Nota: Hæ passiones numerantur undecim à D. Thom. 2. 2. q. 2. & c. 23. &c. scilicet amor, concupiscentia seu desiderium, delectatio, odium, fuga, tristitia, spes, audacia, desperatio, timor, ira.

Dico 1. fuit in Christi appetitu amor sensibilis: hic enim actus est maximè connaturalis appetitui, & per se versatur circa bonum, estque fundamentum aliorum actuum, ac nullam per se continet imperfectionem, unde in statu beatitudinis reperietur; adeoque & odium mali naturæ contrarii etiam fuit in Christo. Item in illo fuit actus desiderii, & sanctæ ac honestæ concupiscentiæ; versatur enim circa bonum absens & tendit ad illud obtinendum. Interdum etiam actus gaudii seu delectationis sensibilis in Christi appetitu esse potuit, naturaliter proveniens ex objectis bonis.

Dico 2. Actus spei sensibilis habuit etiam locum in Christo; quia respectu naturalium suæ humanitatis virium, sæpè potuit illi esse ardua consecutio alicujus boni, ad quam spes tendit, prout illa naturalibus viribus commensurata est. Unde etiam potuit in appetitu esse desperatio alicujus boni sensibilis consequendi vel mali vitandi, v. gr. de morte vitanda, constat similiter actum audaciæ ad aliquid difficile aggrediendum in illo potuisse esse, uti & actum fugæ, ac justæ iræ. In Christo fuisse tristitiam patet ex scriptura: *tristis est anima mea usque ad mortem.* Matth. 26. & timorem sensibilem: *cœpit pavere, & tædere.* Marc. 14.

DISPUTATIO XXXV.

De communicatione idiomatum.

SECTIO I.

Quæ & qualis idiomatum communicatio ex hoc incarnationis mysterio consecuta sit?

NOTA: Communicatio idiomatum est proprietatum seu attributorum Divinorum & humanorum inter Deum & hominem mutua prædicatio; cùm enim in hoc mysterio natura divina & humana in unam personam convenerint, hinc divina de homine, & humana de Deo prædicantur.

Dico: Ex mysterio incarnationis, vera ac propriâ communicatio idiomatum inter Deum & hominem consecuta est. De fide. Verè enim ac propriè

priè Deus est factus homo, unusque & idem est Deus & homo. Sed ista idiomatum communicatio non consistit in reali communicatione divinorum attributorum factâ humanitati; quia sic incideretur in errorem vel Nestorii vel Eutychetis; sed in hoc quod ratione unionis hypostaticæ, divina & humana prædicata de eàdem personâ verè prædicantur, ut constat ex omnium Conciliorum, maximè Ephesini, ac Patrum doctrinâ; dum ergo Patres dicunt divinitatis majestatem, gloriam, potestatem &c. esse communicatam humanitati; vel intelligunt humanitatem per unionem fuisse elevatam ad tale consortium Divinitatis in eâdem personâ, ut ratione illius verè dicatur de homine quidquid ad Dei gloriam & majestatem spectat hæcque est, jam dicta idiomatum communicatio; vel humanitatem ratione unionis dignam esse summâ gloria, honore, & divinâ quadam adoratione; vel communicatas esse humanitati Divinas quasdam perfectiones per eximia dona creata.

SECTIO II.

An hæc communicatio idiomatum fieri possit tantùm in concreto? an verò etiam interdum in abstracto?

Dico 1. Una natura non potest de aliâ verè prædicari in abstracto, v. gr. *Divinitas est humanitas.* De fide. Alioqui sequeretur confusio naturarum, nec manerent duæ distinctæ; cùm enim per terminos abstractos significentur duæ ut distinctæ, non ut unitæ in eàdem personâ, ideo non potest una prædicari de alia.

Dico 2. Proprietates, seu attributa Divinitatis sive in abstracto sive in concreto, non possunt de humanitate prædicari; v. gr. non potest dici: humanitas est Dei omnipotentia, est Dei immensitas, &c. vel est omnipotens, immensa, &c. De fide, quia proprietates utriusque naturæ manserunt distinctæ, inconfusæ, & incommunicabiles alteri naturæ. Dum igitur interdum dicitur anima Christi omnipotens, omnia sciens, &c. intelligitur secundùm analogiam per quamdam singularem participationem. Sic etiam dicitur Deificata, id est, Deitati unita in personâ Verbi.

Dico 3. Proprietates humanitatis neque in abstracto neque in concreto possunt propriè prædicari de Divinitate in abstracto sumptâ, v. gr. non potest: Divinitas est risibilis, est mortalis, est passa, est mortua &c. quia Divinitas in abstracto non supponit pro personâ, sed pro naturâ; natura autem utriusque est diversa, ergo & proprietates. Quando igitur dicitur: Deitas est incarnata, aut assumpsit humanitatem; solùm intelligitur Deitatem substantialiter esse conjunctam humanitati, non tanquam proprium illius suppositum, sed tanquam ejusdem suppositi naturam. Dumque dicitur: *mors mortua tunc est in ligno, quando mortua vita fuit,* id est, tropicè Deus, seu Verbum.

Dico 4. Divinitas in abstracto non potest propriè & formaliter prædicari de homine, adeoque nec ejus proprietates, etiam in abstracto seu formaliter sumptæ; licèt in sensu identico hæc propositio; *Christus, vel hic homo est Deitas,* admitti possit quia abstracta ex modo significandi non supponunt pro supposito, neque propriè significant conjunctionem naturarum in eodem supposito. Unde nec possunt humanitas & ejus proprietates in abstracto sumptæ verè prædicari de Deo; v.gr. non potest dici, *Christus aut Deus est humanitas; Christus aut Deus est caput, est manus, est anima; vel est anima & caro.* Dum dicitur: *Verbum caro factum est, per synecdochem sumitur pars pro toto.* Hæ etiam propositiones in sensu conjuncto admittuntur: *duæ naturæ in Christo sunt Deus & homo: Verbum, caro & anima sunt unus Christus: utraque substantia, divina scilicet & humana, sunt unicus Dei filius: Christus est divinitas & humanitas simul sumpta.*

SECTIO III. & IV.

Quomodo Divina attributa de homine Christo, & contrà quomodo humanæ proprietates de Deo Christo prædicentur in concreto?

Dico 1. Deus & ejus attributa simpliciter prædicantur de Christo & homine prædicatione absolutâ, substantiali, verâ ac propriâ v. gr. *hic homo Christus Deus est omnipotens, est æternus,* &c. De fide. Unde quidquid essentialiter dicitur de Deo, & quicquid essentialiter vel personaliter de Verbo, absolutè prædicatur verè de hoc homine Christo. Patet ex præced. sect.

Dico 2. Divinitas & ejus attributa non possunt prædicari de Christo seu homine denominativè, seu denominatione propriè accidentali, v. gr. non dicitur denominativè: *Christus est homo Deifer, Deificatus,* &c. dicitur autem *Sanctificatus à Patre* essentialiter per generationem æternam, non denominativè; etiamsi in alio sensu Christus ut homo, dicatur sanctificatus vel per unionem, vel per gratiam accidentalem, sive habitualem.

Dico 3. Licèt divina attributa absolutè dicantur de Christo homine; non tamen cum reduplicatione humanitatis: Unde hæ præpositiones non sint veræ: *Christus quatenus homo, est Deus, est æternus, immensus,* &c.

Dico 4. Homo & quidquid essentialiter dicitur de homine, potest absoluta & substantiali prædicatione dici verè ac propriè de Deo & filio Dei; idemque est de omnibus prædicatis quæ simpliciter dici possunt de hoc homine Christo ratione naturæ humanæ; v. gr. *Deus seu Verbum est homo, Deus redemit Ecclesiam sanguine suo; Dominus gloriæ crucifixus fuit; Deus in cœlum ascendit.* Hinc dicitur Christus mortalis & immortalis secundùm diversas naturas. Unde licèt hæc prædicta absolutè dicantur de Deo, non tamen cum reduplicatione Divinitatis, non enim potest dici: *Deus, quatenus Deus, est* homo. Cæterùm quædam tribuuntur Christo quatenus Deus est & homo simul; v. gr. *mereri, satisfacere, esse mediatorem & redemptorem.*

Dico 5. Prædicata concreta ab humanitate desumta, non solum absolutè dicuntur de Deo, sed etiam denominativè; v. gr. non solùm dicitur Deus est homo, sed etiam dicitur Deus est humanatus, incarnatus, &c.

Dico 6. Quædam sunt prædicata, quæ ita conveniunt homini, ut requirant suppositum creatum; & hæc nec Christo, nec Verbo, nec Deo possunt verè attribui; v. gr. non potest dici: *Christus est purus homo, est peccabilis, est filius adoptivus,* &c. Denique prædicata quæ simpliciter dicuntur de Christo, ordinariè possunt etiam dici de Verbo; quia subjectum istud stat materialiter pro supposito; interdum tamen ratione prædicati determinatur, ut stet pro toto composito ut sic; & tunc prædicatum non communicatur Verbo, quia suppositio & appellatio terminorum variatur, v. gr. Christus potest dici persona composita, nempè ex duabus naturis; non autem Verbum.

DISPUTATIO XXXVI.

De *Esse* existentiæ Christi, ejusque humanitatis.

SECTIO I.

An humanitas Christi formaliter & intrinsecè existat in rerum natura per existentiam increatam? An verò per creatam & propriam?

NOTA: Existentia est id quo unaquæque res formaliter habet ut sit actualis entitas in rerum naturâ, & extra nihil; v. gr. anima vel humanitas Christi priusquam crearetur, actu nihil erat; sed solùm in potentia; quum primum ergo exit ex illa potentia in actum, & desinit esse nihil, tunc intelligitur actu existens, & illius existentia est illa actualitas quâ intrinsecè & formaliter constituitur extra nihil. Hinc fieri non potest, ut aliquid sit ens in actu, sive ut concipiatur tanquam actualis entitas, quin in suo conceptu formaliter & intrinsecè includat existentiam, ita ut nec per præcisivam intellectûs abstractionem possit unum ab altero separari manente utriusque vero conceptu; v. gr. non potest concipi Christus constitutus homo, quin in illo conceptu includatur humanitas, quæ est forma constituens hominem, sicut non potest concipi album, quin concipiatur albedo. Hinc

Dico 1. Impossibile est humanitatem Christi existere in rerum natura per increatam Dei seu Divini Verbi existentiam, adeoque oportet ut per propriam & creatam existat. Alb. Scot. Durand. Gabr. Bonav. &c. communiusque TT. contra Cajet. Capreol. Ferr. &c. dicentes eam ita terminari per existentiam Verbi, ut per illam formaliter existat; quia supponunt existentiam realiter distingui ab essentiâ, ideoque posse humanitatis essentiam conservari sine propriâ existentia. Sed *Probatur* 1. quia humanitas Christi ut condistincta à Verbo, intelligitur esse quædam actualis entitas, quam ipsa secum affert, & illam à Verbo formaliter non recipit; ergo intelligitur existens per propriam existentiam ac creatam, omninò à Verbi existentiâ distinctam; idem est enim esse entitatem existentem quod entitatem actualem; conciliaque ac Patres dicunt hoc mysterium factum esse per compositionem unius personæ ex duabus naturis realibus & actualibus. 2. humanitas, ut actualis entitas, ordine naturæ præsupponitur assumptioni sive unioni; cùm enim actio unitiva, seu mutatio non recipiatur in supposito Verbi tanquam in subjecto, sicut albedo in pariete; sed in ipsa humanitate, oportet ut ipsa humanitas præsupponatur unioni tanquam ejus subjectum; non potest autem præsupponi tanquam subjectum, nisi præsupponatur in ratione entis jam producti, & existentis per propriam existentiam. 3. creatio animæ Christi & ejus unio cum Verbo, sunt actiones distinctæ, quarum prima secundæ præsupponitur; sed per creationem anima recipit aliquod esse; ergo existentiam creatam. 4. in Christo sunt duæ naturæ habentes distinctas entitates actuales, creatam & increatam; ergo constituuntur in suis entitatibus per existentias distinctas, creatam & increatam. 5. si humanitas Christi existeret per existentiam increatam, sequeretur unionem factam esse in aliquo absoluto & essentiali, non relativo; quia *esse* existentiæ increatæ est *esse* absolutum & essentiale, adeoque unio esset facta in naturâ, quod falsum est. Attamen

Dico 2. Creata humanitatis Christi existentia non est omninò perfecta & completa in genere substantiæ per se & in se existentis, independenter ab alio; existit enim in Verbo à quo pendet; unde caret ultimo termino, & complemento suo; ideoque habet potius rationem inexistentiæ quàm existentiæ simpliciter.

Objicies 1. Sophronius in 6. syn. act. 11. loquens de Christi humanitate, ait: *in ipso* (id est Verbo) *& non in se, habuit existentiam unam cum Verbo.* Resp. in textu non haberi ista duo Verba: *cum Verbo*, quibus sublatis, reliqua verba confirmant potiùs nostram sententiam.

Obj. 2. Damascenus lib. 3. c. 22. dicit humanitatem Christi existere per existentiam Verbi. Resp. falsò ullum citari; nihil omninò in toto libro quidpiam simile habet.

Obj. 3. Leo Papa Epist. 11. dicit humanitatem Christi ipsâ assumptione fuisse creatam; & Fulgentius habet etiam aliquid simile. Resp. utrumque nil aliud velle quàm Christi humanitatem seu animam eodem instanti fuisse creatam & assumptam.

Obj. 4. Esse existentiæ in creaturis distinguitur ex natura rei ab essentia; ergò potuit Deus separare essentiam ab existentia, & illam per suam existentiam increatam supplere. Resp. essentia creaturæ prout abstrahit ab actuali existentia, tantùm significat rem possibilem, sive entitatem non in actu, sed in potentia tantùm objectiva; sicque distinguitur ab actuali existentiâ seu entitate, sicut res in potentia à re in actu. Essentia verò creaturæ, ut jam facta, vel est formaliter ipsamet actualis existentia, vel ita illam includit, ut nulla ratione possit ab illa præscindi, vel separari, adeoque non potest essentia creata assumi sine propria existentia; quia non assumitur ens in potentia, sed ens in actu.

Obj. 5. Humanitas Christi est sine propria subsistentia, ergo & sine propria existentia. Resp. Neg. Cons. subsistentia distinguitur realiter à substantiali naturæ creatæ existentia; idcirco potest assumi natura sine propria ejus subsistentia; sed non potest assumi sine propria ejus existentia incompleta, quæ existentia incompleta est ipsa humanitatis sine propria subsistentia entitas actualis. Completa existentia requirit suppositum vel personam.

Obj. 6. Si humanitas habeat propriam existentiam, ejus unio ad Verbum erit accidentalis. Resp. Neg. Ant. unio enim naturæ cum supposito est substantialis; & hæc est talis, ut tradunt Concilia, quæ nunquam dixerunt hanc unionem esse essentiæ cum existentiâ, sed naturæ realis cum supposito increato, & hæc unio necessariò prærequirit creatam ipsius naturæ existentiam.

Obj. 7. Ergo Christus per generationem habuit à matre suâ existentiam suæ humanitatis, adeoque erit mater humanitatis, & non Dei; Resp. Neg. secundùm Cons. licèt enim Christus habuerit à matre existentiam humanitatis; illiusque generationis terminus formalis sit humanitas cum suâ existentia, ultimus tamen terminus, qui generatur, non est humanitas, sed est hic homo, qui est Deus.

SECTIO II.

An Christus simpliciter dicendus sit habere unum, an verò plura esse?

Nota: Sicut natura Divina & humana in Christo sunt res distinctæ, ita etiam habent existentias distinctas, prout hæ ad naturas spectant; sed quia istæ duæ naturæ distinctæ substantialiter uniuntur in uno supposito, quæritur an Christus dicendus sit habere plura *esse* propter naturas; an verò habere unum propter suppositum?

Dico: Simpliciter dicendum est esse in Christo unum tantùm *esse* substantiale, completum, & perfectum; Christus enim simpliciter est unum ens, ergo habet unum *esse*; quia omnis substantialis unio sicut terminatur ad unam substantiam, ita & terminatur ad unum ens per se, ergo & ad unum *esse* simpliciter. Attamen hoc *esse* Christi, quatenus Deus & homo est, non est unum per omnimodam simplicitatem, sed per admirabilem compositionem, & substantialem unionem naturæ humanæ cum personâ Verbi; & naturalis existentiæ humanitatis cum personali existentia seu subsistentiâ Verbi. Quia duæ naturæ non uniuntur in unam naturam, sed in unam tantùm personam; & sic in ratione naturarum manent semper duæ & distinctæ, sicuti anima & corpus in homine. Idem dic de voluntatibus & operationibus utriusque naturæ, sed natura & persona simpliciter uniuntur in uno *esse* composito. Hinc colligitur D. Thomam non esse *isti* nostræ sententiæ contrarium, ut volunt quidam Thomistæ; quia nunquam ipse docuit humanitatem Christi existere per increatam Verbi existentiam, sed solum esse in Christo unum *esse* personale, quod juxta positam doctrinam optimè potest intelligi.

DISPUTATIO XXXVII.

De humanâ Christi voluntate, ejusque libertate.

SECTIO I. & II.

An in Christo fuerit voluntas humana, & libera ad operandum?

DICO 1. In Christo fuit humana seu creata voluntas. De fide, contra Monothelitas, & alios antiquos Hæreticos. Definitum est in 6. synod. act. 4. 8. 11. &c. Atque in aliis conciliis, patetque ex scriptura, in quâ Christus suam voluntatem à patris voluntate distinguit. *Non sicut ego volo, sed sicut tu* Matth. 26. *non mea voluntas, sed tua fiat.* Luc. 22. *non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Joan. 5. Ratio est, quia voluntas sequitur naturam, non personam, & voluntas est naturalis proprietas necessariò humanam naturam consequens; omnia autem naturalia in Christo fuerunt perfectè; deinde sine voluntate creata Christus non potuisset mereri & satisfacere. Unde nec solum fuit hæc voluntas quoad ipsam facultatem seu actum primum, sed etiam fuit expedita ad operandum & ad eliciendos proprios actus secundos, distinctos ab increatæ Divinæ voluntatis actu.

Dico 2. Humana Christi voluntas fuit propriè ac perfectè libera in actibus suis. De fide. *butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum.* Isa. 7. Electio est actus facultatis liberæ. *Oblatus est quia ipse voluit.* Isa. 53 *ego pono animam meam; nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso.* Joan. 10. idem habetur ex Conciliis & patribus. Ratio est, quia libertas est magna homini connaturalis perfectio, maximè necessaria ad meritum & satisfactionem.

Dico 3. Hæc humanæ voluntatis Christi libertas non tantùm opposita est coactioni, sed etiam necessitati; adeoque includit indifferentiam, sive potestatem operandi & non operandi, nempe in aliquibus actibus, non in omnibus; nam Christus quatenus beatus, necessariò fruebatur Deo, & necessariò illum clarè visum amabat, nec ad hos actus habebat libertatem, assertio habetur ex scripturâ, conciliis, & patribus. Hac libertate usus, noluit Christus se defendere, sed permisit se capi, ligari, crucifigi. *Proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta.* Hebr. 12. *potestatem habeo ponendi animam.* Joh. 10. nempe animam meam. Deinde indifferentia est de essentia liberi arbitrii; hinc damnata est hæc propositio Baii: *quod voluntariè fit, liberè fit, quamvis necessariò fiat.*

SECTIO III.

Quomodo voluntas Christi ratione unionis, existens impeccabilis, potuerit esse libera?

Nota: Quæritur quomodo Christi voluntas sit libera, cum ex vi unionis sit determinata ad unum, nempe ad bonum, utpotè impeccabilis. Respondet D. Thomas fuisse determinatam ad bonum in genere, non verò ad hoc vel istud bonum in specie; sed contrà videtur fuisse etiam determinata ad bonum in specie ex accepto præcepto moriendi pro hominibus; nam hoc præceptum non potuit transgredi ob suam impeccabilitatem; siquidem transgrediendo peccasset; ergo necessariò illud observavit; & sic non est mortuus liberè; & tamen ad meritum, præcipuè mortis Christi, requiritur libertas. Varii variè ad hanc difficultatem respondent: 1. quidam dicunt in sensu composito, sive supposito præcepto voluntatem Christi non potuisse illud non servare; sed ablato præcepto fuisse simpliciter liberam. 2. alii dicunt præceptum istud dependisse ab humana Christi voluntate, sponte id à patre postulantis, & Christum potuisse petere & obtinere illius dispensationem. 3. alii asserunt hoc præceptum affirmativum fuisse impositum generaliter, non specificando circumstantias temporis, loci, intensionis, motivi; atque per hoc præceptum voluntatem Christi non fuisse necessariò determinatam ad istas circumstantias, quæ redundant in substantiam actûs; nec ad hunc numero actum, & ita mansisse simpliciter liberam, & indifferentem. Sed omissis hisce opinionibus, quæ non solvunt difficultatem,

Dico: Quamvis post impositum præceptum voluntas Christi infallibiliter illud exequatur, nec possit suppositionem talis præcepti simul poni cum omissione actûs præcepti; nego tamen inde sequi voluntatem Christi necessariò efficere istum actum ex eo quod sit impeccabilis; quia istud præceptum antecedens non prædeterminat efficaciter & physicè voluntatem ad istum actum, & nihil ponit quod illi possit necessitatem inferre, sicut prædefinitio antecedens non infert humanæ voluntati ne-

necessitatem. Quod autem infallibiliter & liberè impositum istud præceptum voluntas Christi exequatur, provenit ex eo quod Deus præscivit eam liberè consensuram Divinæ motioni specialissimæ quia excitandâ erat ex singulari curâ ac regimine, quod Divina persona assumpsit, quando illam sibi secundùm hypostasim univit. Hinc tamen non sequitur mansisse in Christo potentiam physicam ad transgrediendum illud præceptum, ac proinde ad peccandum; quia licèt ejus voluntas esset libera, tamen ob unionem hypostaticam ita protegebatur & regebatur à Deo, ut isto regimine ac protectione carere non posset; & ob istud regimen & protectionem, ratione unionis illi debitam, impossibile erat ut actus præcepto contrarius aut ejus omissio, stante isto regimine ac protectione, poneretur; adeoque deerat potentia ad peccandum, & simul remanebat intrinseca libertas. Unde ulterius sequitur Christum non ex vi intrinseci ac proprii operandi modi suæ humanæ voluntatis, sed ex conditione personæ, & ex modo quo ejus voluntas regitur, esse impeccabilem; & quia Christus simpliciter dictus, includit istam personam & regimen, ideò simpliciter dicendus est impeccabilis. Itaque verum est dicere Christum liberè illum actum, quo præceptum implebat, fecisse; quia ita illum faciebat, ut per propriam suæ voluntatis facultatem, quæ intrinsecè impedita non erat, posset eum non facere; sed simpliciter falsum est dicere Christum potuisse peccare aut non implere præceptum; quia tunc includitur sensus compositus; & indicatur Christi voluntatem potuisse carere illo regimine & custodiâ, cum quâ non potuit componi peccatum; denique voluntas Christi præcisè secundùm se spectata est capax peccati, seu est potentia peccandi; sed non est quatenus est Christi; quia tunc in sensu composito illa conjungitur cum personâ Divina, à quâ ita gubernatur, ut cum isto providentiæ genere non possit simul esse peccatum.

SECTIO IV.

Quomodo voluntas Christi necessariò amans Deum, potuerit esse libera in reliquis actibus?

Dico: Cùm Christus esset simul viator & comprehensor, duplicemque haberet scientiam supernaturalem, infusam ut Viator, beatam ut comprehensor, potuit ergo etiam duplicem habere Dei amorem, nempe liberum ex scientiâ infusâ, necessarium ex scientia beatâ seu clarâ Dei visione; nec hic necessarius Dei amor quatenus talis se extendebat ad alios actus sive amoris sive obedientiæ, sive aliorum virtutum, quas Christus ut viatori liberè eliciebat; nec ullum proprium charitatis præceptum habuit Christus ad amandum Deum, utpotè illo præcepto non indigens; & quamvis Christus clarè videret voluntatem Dei prædefinientem omnes actus suos; non ideò tamen videbat se teneri ex præcepto ad eos faciendos; quin potius videbat eadem voluntate prædefinitum esse, ut quasdam faceret ex obligatione; quasdam quasi ex consilio; neque in amore beatifico est aliquid, quod ad hujusmodi actus eliciendos inferat necessitatem.

SECTIO V.

Quomodo Christus videns semper in Verbo omnes actus suos, eos liberè exercere potuerit?

Dico: Scientia visionis animæ Christi prout terminatur ad actus ab ejus voluntate efficiendos, supponit illos futuros & liberè quidem futuros; non enim intelligitur ista scientia visionis libertatem aut ejus usum antecedere, sed supponit liberam animæ determinationem, vel ut actu existentem, vel ut futuram; quia sola visio præsupponit voluntatem Christi sese determinaturam liberè ad tales actus; & ideò illos intuetur. unde illa scientia non potest tollere actuum libertatem; quia ut ipsa esse possit; illam supponit in objecto; nam illi actus ideò videntur; quia futuri sunt, & sic ut futuri, nempè liberè; antecedunt visionem; adeoque non possunt habere ab illa necessitatem. Hinc ista scientiâ, ut est quædam intuitio futurorum; nihil omninò influit in voluntatem; multò minus illam determinat, aut mutat ejus operandi modum.

DISPUTATIO XXXVIII.

De varietate & efficacia actuum voluntatis Christi.

SECTIO I. II. & III.

An in Christi humanâ voluntate fuerint omnes actus honesti, qui solent esse in aliorum hominum voluntatibus?

Dico 1. Ferè omnia genera actuum rectæ rationi consentaneorum, qui solent esse in aliis hoininibus; fuerunt in Christi voluntate; nam fuerunt omnium virtutum beatitudini non repugnantium actus; nempe actus liberi & necessarii; actus naturales & supernaturales; actus simplicis voluntatis, intentionis, electionis, consensûs, fruitionis; perfecti affectus in voluntate similes affectibus appetitûs sensitivi, v. gr. amor Dei & proximi; odium peccati, spes gloriæ sui corporis, & exaltationis sui nominis, desiderium gloriæ, ira seu justa voluntas malum vindicandi, gaudium &c.

Dico 2. Christi voluntas non tantùm elicuit actus efficaces, quibus absolutè aliquid reipsâ voluit, v. gr. mortem subire, opera virtutum exercere, &c. sed etiam inefficaces quibus conditionatè desiderium tantùm aut simplicem affectum ostendit, v. gr. *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste.* Matth. 26. potuitque hos elicere vel ut natura est, id est ex inclinatione naturali, quam habebat ad proprium suæ naturæ rectæ commodum; vel ut ratio est, sive superior sive inferior, id est ad alios fines & circa alias res quæ ad proprium suæ naturæ commodum non pertinebant, v. gr. desiderando omnium salutem, licèt sciret non omnes salvandos; vitationem mortis, ut judæi non perirent, &c.

Dico 3. Non tantùm in superiori Christi voluntatis rationalis parte fuit actus timoris, *repletum Spiritus timoris Domini.* Isa. 11. sed etiam

in inferiori ejus parte fuit naturalis timor & sensibilis. *Cœpit pavere, & tædere.* Marc. 14. Quia idem objectum quod potest excitare timorem in appetitu sensitivo; potest etiam eum excitare in voluntate. Christus ergo permisit suam voluntatem modo naturali operari. Item in inferiori ejusdem voluntatis parte verus tristitiæ actus extitit, *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Matth. 26. Hic enim affectus est naturalis, & innoxius; habuitque in Christo sufficientes causas ex parte objecti apprehensi; & ex naturâ rei connexus est cum tristitiæ sensu; nisi impediatur. Imò etiam in superiori voluntatis ejus parte actus tristitiæ habuit locum, ut tenet Scot. Bonav. & quia Christus ut homo tristitiam ob hominum peccata, (quæ partialis juxta quosdam causa sudoris sanguinei in horto fuit;) & ob perditionem Judæ ac Judæorum habuit. Hæc autem tristitia pertinebat ad superiorem voluntatis rationem, ut pote fundata potissimum in Dei offensione, adeoque opus insignis charitatis. Jam verò quomodo in eadem voluntate, & in eâdem ejus superiori parte potuerit esse simul tanta tristitia cum perfecto beatitudinis gaudio, cum gaudium & tristitia sint actus contrarii, respondetur istud gaudium & tristitiam in Christo non fuisse actus verè contrarios, quia non versabantur circa unum & idem objectum, sed circum diversa. Gaudebat enim de Divinâ bonitate & de suâ beatitudine; tristabatur autem de peccatis hominum & de suâ morte, & licet per beatam visionem videret in verbo suam mortem; non tamen necessario de illa gaudebat; sed poterat de illa tristari liberè; quia non est necesse ut beatus, qui necessario gaudet & fruitur Deo, necessariò etiam gaudeat de omnibus quæ in Deo videt; illa enim non repræsentantur ut summum bonum, sicuti ipse Deus. Sed quia perfectissimum & intentissimum gaudium circa unum objectum non compatitur secum ullam tristitiam, etiam circa aliud objectum, ideò hæc in Christo tristitia fuit miraculosa, ex speciali divinâ dispensatione causata ob nostram redemptionem.

SECTIO IV. & V.

An humana Christi voluntas semper fuerit conformis Divinæ, & impleta?

Dico 1. Efficax Christi humanæ voluntatis actus semper fuit omni modo conformis Divinæ voluntati, nempe in objecto formali & materiali; quia Christus semper voluit efficaciter, quidquid Deus noluit ipsum velle, & prout Deus voluit; si enim Christi anima aliud efficaciter vellet quam Deus vellet ipsum velle, esset propria inter illas voluntates contrarietas, quæ in Christo non habet locum; siquidem hæc conformitas cum Divina voluntate fuit Christo ob unionem hypostaticam connaturalis. De potentiâ autem Dei absolutâ si humanitas caruisset scientiâ beatâ & infusâ, tunc Christus per humanam voluntatem potuisset actu efficaci ex parte suâ velle aliquod bonum, v. gr. orare, quamvis fortasse absolutè definitum foret à Deo ut non fieret; quia suppositâ istius scientiæ carentiâ, ille modus operandi esset bonus & honestus, ut in Angelis contingit.

Dico 2. Humana Christi voluntas interdum voluit per actum inefficacem, quod absolutè Deus nolebat; hujusmodi tamen actus semper erat conformis Divinæ voluntati, tanquam principio & regulæ; adeoque nunquam fuerunt voluntates simpliciter contrariæ; quia licèt essent diversæ in objecto materiali, in formali tamen concordabant; illi enim actus inefficaces erant in suo genere honesti & boni; unde Divina voluntas volebat, ut humana illos efficeret, & ad obsequendum Divinæ; eos pariter efficiebat; & sic non erat vera contrarietas inter illas voluntates.

Dico 3. Quidquid Christus suâ voluntate humanâ absolutè & efficaciter voluit, effectum est. Adeoque ista Christi voluntas semper fuit impleta, non ut Divina per suam absolutam omnipotentiam; sed per singularem ejus participationem. Quidquid autem voluit per voluntatem inefficacem, seu per simplex desiderium, non semper habuit effectum, nec semper fuit impletum; ut patet ex Matth. *Transeat à me calix iste.* Quia tunc tantum aliquid conditionatè volebat, quod absolutè nolebat fieri, sed potius contrarium. Id quod dicitur in 6. Synod. Act. 4. intelligitur de voluntate aliquo modo efficaci, nempe quantum Christus poterat ex humanitatis potestate & juribus naturalibus præstare.

DISPUTATIO XXXIX.

De merito Christi secundùm se & absolutè spectato.

SECTIO I.

An in Christo fuerint omnes conditiones ad meritum de condigno requisitæ?

Dico: Omnes conditiones ad perfectum meritum de condigno in Christo repertæ sunt, adeoque potuit mereri; ac de facto meruit; quia 1. ejus actus fuerunt perfectissimè honesti. 2. Ejus opera fuerunt liberè facta. 3. Ejus opera fuerunt proportionata præmio, eique æqualem aliquo modo ac condignum valorem habuerunt. 4. Fuerunt facta à persona Deo gratissima tam secundum se, quàm ut subsistente in humanitate gratissima, inquam, ob gratiam unionis; & ob gratiam habitualem ab illâ manantem; quamvis autem hæc gratia habitualis non fuerit in Christo absolute necessaria ad merendum; tamen ad eliciendos actus supernaturales modo connaturali juxta legem ordinariam fuit necessaria; non tamen necessaria ad condignum meriti valorem, ad quem sola personalis dignitas sufficiebat, gratiâ unionis radicaliter & principaliter ordinante & elevante operantem ad finem supernaturalem. Attamen per istam gratiam habitualem acceperunt opera Christi quoddam meriti quasi extensivum, non intensivum, augmentum, id est pluribus modis & rationibus fuerunt condigna & proportionata ad meritum. 5. Christus etiamsi comprehensor, erat simul viator, id est in statu merendi. 6. ejus opera ex se seu moraliter spectata pro ut ab operante fiebant, habebant sufficientem proportionem & condignum valorem respectu præmii ad quod ordinabantur, ut servaretur æqualitas, quam justitia postulat; & præterea interveniebat Divina cujusmodi præmii promissio sub conditione istorum operum præstandorum, sive Dei pactum. Quin imò Christus non tantùm potuit mereri & meruit, sed etiam supposito statu & modo operandi quem habuit, de potentiâ ordinaria non potuit non mereri; libera enim ejus operatio non potuit non esse honesta & proportionata ad merendum ob personæ dignitatem; & de lege ordinaria datur Dei pactum ac promissio; ergo, &c.

SECTIO II.

Per quos actus Christus meruerit?

Dico 1. Christus non meruit per actum amoris Dei beatificum ut sic; prout vult Gabr. Scot. &c. Sed habuit alium amoris Dei actum liberum, supernaturalem, à charitate elicitum & distinctum ab amore beatifico; istoque actu perfectissimè meruit; cùm enim Christus esset simul comprehensor & viator; ut comprehensor habebat actum necessarium amoris erga Deum à charitate elicitum ob scientiam beatam; & ut Viator habebat actum liberum amoris erga Deum ab eadem charitate elicitum ob scientiam infusam; isti duo actus vel differebant specie ob idem objectum diverso modo, nempe clarè & obscurè propositum, vel tantum numero ob diversam istius objecti applicationem.

Dico 2. Christus non tantum per actum charitatis erga proximum ex scientiâ infusâ, sed etiam ex visione beatâ profluentem meruit; cùm enim anima Christi in verbo omnia videret, videbat etiam proximum & omnes rationes illum amandi; ergo vi illius cognitionis poterat illum amare ex charitate. Quomodo autem hic actus foret liber, ut meritorius esse posset, varii variè explicant. 1. Quidam dicunt istum amorem proximi fuisse eumdem actum cum beatifico amore Dei, & fuisse liberum ac meritorium prout terminabatur ad proximum; necessarium autem & non meritorium prout terminabatur ad Deum. Sed non videtur unum & eumdem actum indivisibilem posse esse simul necessarium & libetum, etiam si respectu diversi objecti. 2. Alii censent animam Christi ex vi visionis beatæ quâ videbat verbum, & proximum in verbo, habuisse duplicem actum, unum quo Deum necessariò diligebat, alterum quo proximum liberè amabat, & per hunc ex visione beatâ consequentem meruisse. Ita Scot. & Medin. 3. Denique alii dicunt animam Christi ex vi visionis verbi, & proximi in verbo, dupliciter posse diligere proximum: 1. Per eumdem actum indivisibilem & necessarium quo diligit Deum tanquam objectum primarium, & proximum tanquam objectum secundarium. 2. Per alium actum liberum & meritorium ex alio consequentem qui habeat pro suo objecto adæquato solum proximum, etiam si Deus sit ratio ob quam sic amat proximum.

Dico 3. Christus non tantum per omnes virtutum infusarum actus, v. gr. obedientiæ, religionis, &c. meruit; sed etiam per omnes liberos suæ voluntatis actus, etiamsi essent naturalis ordinis, v. gr. amor naturalis Dei; uti & per aliarum virtutum moralium acquisitarum actus; quia omnes illi actus erant honesti, & referebantur à Christo ad finem supernaturalem; & quamvis non referrentur, sola dignitas personæ illos deificantis sufficiebat, ut haberent omnem valorem & proportionem ad meritum; & licèt isti actus essent ordinis naturalis, tamen merebantur præmium supernaturale; quia per dignitatem personæ ad illud elevabantur, sicuti nostra opera bona moralia, licèt naturalia, per gratiam ad supernaturale gloriæ præmium elevantur & dignificantur; hinc colligitur donum gratiæ habitualis non fuisse in Christo necessarium ad merendum de condigno, sed solam unionis gratiam sufficisse.

SECTIO III.

Quo tempore Christus meruerit?

Dico 1. Christus intrinsecè incepit mereri à primo instanti Incarnationis suæ, ita ut in illo instanti habuerit perfectum meritum. D. Thom. Bonav. Scot. &c. Juxta id quod Paulus dicit de Christo mundum ingrediente: *Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti*, &c. *In capite libri de me scriptum est, ut facerem (Deus) voluntatem tuam.* Hebr. 10. & Psal. 39. Quia sicut in primo instanti, habuit actum visionis beatæ, ita potuit habere actum scientiæ infusæ; in hujus enim usu non pendebat à phantasmatibus, nec à corpore; potuit ergo in eodem instanti liberum voluntatis actum elicere circa objecta per istam scientiam repræsentata.

Dico 2. Christus continuè & sine ullâ intermissione meruit à primo instanti suæ conceptionis usque ad ultimum mortis instans. Bonav. Caj. &c. nunquam enim virtutes ejus fuerunt otiosæ, quamvis non semper in eodem actu libero perseveraret; sed semper transibat ab uno actu ad alium actum, nunquam autem ab actu ad non actum.

Dico 3. Christus ab instanti mortis suæ, nihil amplius postea meruit. D. Thom. Scot. Bonav. Richard. &c. Quia non fuit amplius viator; nam juxta generalem legem à Deo statutam, quæ etiam Christum, ut sentiunt PP. comprehendit, tempus merendi cum vitâ finitur, ut colligitur ex parabolâ de quinque talentis, & de villico iniquitatis. *Ante obitum operare justitiam.* Eccles. 14. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est; venit nox,* (id est mors) *quando nemo potest operari.* Joan. 9. Quia quodlibet Christi opus licèt foret per se sufficiens ad omne præmium obtinendum; tamen ex divino pacto & ordinatione tota vita Christi ordinata erat ad integrum jus perfecti præmii obtinendum, quasi per modum unius meriti in ejus morte consummandi; adeoque Christus in suâ morte obtinuit plenum jus ad omnia præmia, & nihil restabat ampliùs ad merendum. Hinc usque ad mortem & per mortem suam nos redemit; jam autem non nos redimit, sed applicat nobis suam redemptionem; & dum nunc orat, non meritum auget, sed exigit quod aliunde titulo justitiæ sibi jam est debitum per merita præcedentia; nec per vulnus lanceæ corpori inflictum post mortem aliquid novi promeruit; corpus enim exanime erat meriti incapax, nec erat in statu merendi anima separata; potest tamen intelligi Christum ante mortem illud prævidisse, & liberè acceptasse, sanguinemque qui ex illo exivit, obtulisse in nostræ redemptionis pretium; & sic virtutem Sacramentorum in isto merito fundari; vel potiùs per istud vulnus Sacramenta adumbrari. Denique Christus desiit mereri in ultimo vitæ termino extrinseco; eodemque instanti quo vita, terminatum est meritum.

DISPUTATIO XL.

De iis quæ sibi Christus promererit.

SECTIO I. & II.

An Christus potuerit mereri, ac de facto meruerit animæ suæ gloriam, aliaque gratia & scientiæ dona?

Dico 1. Christus beatus existens à primo suæ Incarnationis instanti, potuit per aliquem actum prius naturâ elicitum meruisse gratiam & gloriam in eodem instanti sibi infundendam, quia non est necesse, ut meritum tempore, sed sufficit ut naturâ ante-

antecedat præmium, ut patet in justorum merito tantum prius natura antecedente præmium, id est augmentum gratiæ. Potuit ergo Deus in instanti creationis animæ Christi statim elevare ejus intellectum ad ipsum abstractivè cognoscendum per scientiam infusam, & eodem momento præbere auxilium voluntati, ut per actum liberum se disponeret ad gratiæ aliorumque donorum receptionem ad eum modum quo hunc elevat hominis voluntatem in instanti justificationis, ut se disponat ad gratiam; unde sicut in justificatione dispositio nostra naturâ antecedit gratiæ infusionem, ita potuit fieri in prima animæ Christi sanctificatione per gratiam habitualem; vel etiam potuit Deus ob prævisa Christi futura bona opera dare ejus animæ prædictam gratiam & beatitudinem. Attamen

Dico 2. Juxta communiorem T T. sententiam Christus ista animæ suæ dona non meruit. D. Thom. Mag. Bonav. Richard. Scot. &c. contrà Altissiod. Albert. Magn. &c. *Probatur* 1. De gratia creatâ, aliisque habitibus infusis: quia nec illam; nec hos meruit per opera tempore vel naturâ subsequentia, id est ab his dependentia; meritum enim debet ex se antecedere præmium, saltem ordine naturæ, cum sit illius causa, & ad illud via; deinde principium meriti, sive gratia habitualis Christi, non cadit sub meritum istius operis cujus ipsa est principium. Deinde Christus habuit ista dona supernaturalia tanquam proprietates sibi connaturales, ac tanquam sua absolutè independenter ab operibus tempore vel naturâ subsequentibus; nec etiam illa meruit per actus supernaturales ordine naturæ vel tempore subsequentes; quia actus supernaturalis qui est tempore vel naturâ prior suo habitu, non elicitur ab illo; alioqui causa efficiens esset effectum sui effectûs in genere causæ materialis. Anima autem Christi nunquam exercuit actus supernaturales, etiam in primo instanti, nisi ex habitu; semper enim operabitur perfecto & connaturali modo; unde ad eliciendum primum scientiæ infusæ actum, intelligitur prius illi inditum esse lumen seu habitum ac species, & ad primum charitatis actum exercendum intelligitur prius etiam infusum esse habitum à quo eliciebatur; ergo Christus non obtinuit hos habitus per meritum eos antecedens; nec gratiam habitualem, quæ præsupponitur ordine naturæ istis habitibus infusis tanquam forma principalis suis potentiis. *Probatur* 2. De beatitudine animæ. Quia constat Christum non meruisse illam per naturales aut supernaturales actus, visionem beatam subsequentes, neque etiam per actus illam antecedentes; nam primus actus intellectûs Christi fuit ipsa visio beata; & lumen gloriæ est quasi prima proprietas consequens consummatam gratiam, quam cùm non meruerit, nec ipsum etiam lumen meruit.

Dico 3. Actus Christi prout erant ab humanâ illius voluntate, non cadebant sub ejus meritum; quia nemo meretur id quod suum est quatenus suum est; jam verò isti actus ita erant proprii Christo, ut verè ipsorum esset Dominus; ergo, &c. Neque quoad valorem infinitum quem ex conjunctione cum verbo habebant, cadebant proximè sub ejus meritum; sed tantum remotè & in radice, si ipsa unio cadat sub Christi meritum. Attamen meruit sibi Christus omnes actus supernaturales, quos post primum meritorium elicuit, quatenus sunt dona Dei, sive quatenus Deus ad illos eliciendos præbuit concursum supernaturalem; adeoque meruit omnes gratias actuales sive excitantes, sive adjuvantes, omnesque supernaturalis providentiæ effectus & beneficia suæ humanitati collata; quia respectu harum gratiarum fuerunt in Christo omnes conditiones ad meritum requisitæ; imò & meruit tam sibi quam aliis, quidquid sine dispensatione mereri potuit; non meruit autem impeccabilitatem animæ suæ; quia ante omne meritum fuit impeccabilis uti & sanctus per gratiam unionis; neque etiam sibi meruit habitus scientiarum & virtutum moralium acquisitarum, quia illos habuit per accidens infusos à principio simul cum gratia, & in eodem instanti.

SECTIO III.

An Christus meruerit gloriam corporis sui, nominisque sui exaltationem?

Dico 1. Christus meruit sui Corporis gloriam. Ita omnes Thomistæ, contra Calvinum, qui negat cum temeritate Christum sibi aliquid meruisse. *Probatur: nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Luc. 24. *Propter quod Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen.* Phili. 2. *Videmus* JESUM, *propter passionem mortis, gloriâ & honore coronatum.* Hebr. c. 16. Nomen *coronæ* satis indicat victoriam & præmium. Neque huic merito obstat, quod aliis titulis hæc gloria foret humanitati Christi debita; quia potuit illis adjungi ratio meriti tanquam quid perfectius. Hinc sequitur 1. quod Christus meruerit animæ suæ impassibilitatem ab instanti non resurrectionis, sed mortis, statim consecutam. 2. Quod meruerit suam resurrectionem, & omnes gloriosi corporis dotes, aliaque omnia ad corporis sui gloriam spectantia, quæ ejus conceptionem subsecuta sunt. *De torrente in viâ bibet; propterea exaltabit caput.* Psal. 109. &c. 3. Quod meruerit ascensionis suæ triumphum. *Quid est quod ascendit, nisi qui & descendit prius?* Ephes. 4.

Dico 2. Christus meruit sui nominis exaltationem, & omnia quæ ad externam gloriam pertinent. D. Thom. &c. *Ego te glorificavi*, &c. *Et nunc clarifica me tu, Pater.* Joan. 17. *Et clarificavi & iterum glorificabo.* Joan. 12. *Dignus est agnus qui occisus est; accipere divinitatem*, &c. Apoc. 15. Id est ut ab omnibus cognoscatur, & honoretur tanquam verus Deus; hinc meruit 1. gloriosa Patris æterni testimonia in Baptismo & Transfiguratione data, laudes Angelorum & manifestationem Magorum in nativitate. 2. Dominium in universum mundum humanitati collatum, ut dicitur Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Et Psal. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* 3. Potestatem judiciariam. *Dedit illi judicium facere, quia filius hominis est.* Joan. 5.

DISPUTATIO XLI.

De iis quæ Christus hominibus meruit.

SECTIO I.

An Christus nobis meruerit primam gratiam, ac gloriam ac peccatorum remissionem?

DICO 1. Christus meruit omnibus hominibus quoad sufficientiam, quamvis non quoad efficaciam, remissionem peccati tum originalis tum actualis. De fide. Sicut enim Christus sufficienter sa-

tisfecit pro peccatis omnium hominum, ita & omnibus remissionem meruit; satisfactio siquidem & meritum, utrumque est infinitum, & utrumque oblatum pro salute & redemptione omnium hominum; sed licèt meritum ac pretium sufficiens obtulerit pro omnium salute; non tamen meruit hanc remissionem omnibus quoad efficaciam; quia non ita applicuit suum meritum, ut omnes infallibiliter istam remissionem consequerentur; sed voluit ut per media ordinata applicaretur, nempe mediante libertate & voluntate humanâ, per quam talis applicatio interdum impeditur. *Sicut per unum hominem peccatum intravit in mundum*, &c. *Ita & per unius obeditionem, justi constituuntur multi.* Rom. 5. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* 1. Joa. 2.

Dico 2. simili modo Christus meruit omnibus hominibus primam gratiam, quæ naturam lapsam à peccato liberat. De fide & in multis conciliis definitum; remissio enim peccati, quam Christus nobis meruit, non confertur nobis nisi per infusionem gratiæ; adeoque non potuit Christus unum nobis mereri sine alio. *Gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Joan. 1. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo JESU. Gratis*, id est sine merito nostro de condigno justificamur; sed respectu Christi, ex perfecto ipsius merito ac ex justitia nobis datur gratia justificans. *In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum secundum divitias gratiæ ejus quæ abundavit in nobis.* Ephes. 1. Item meruit omnibus hominibus gloriam & vitam æternam. Etiam de fide. Meritum enim gloriæ conjunctum est cum merito gratiæ; quia qui meretur gratiam, meretur & gloriam; & qui habet gratiam ex merito de condigno, debetur illi gloria ex justitia. Et sic parvulis in gratia decedentibus datur gloria ex meritis Christi; estque debita non ex propriâ justitiâ, sed Christi. *Abundantiam gratiæ donationis & justitiæ accipientes, in vitâ regnabunt per unum JESUM Christum.* Rom. 5. *Ut justificati gratia ipsius, hæredes simul secundum spem vitæ æternæ.* Tit. 3. Unde nullum unquam peccatum sive originale, sive actuale fuit remissum, nec prima gratia aut gloria data est ulli, nisi ob Christi merita, vel prævisa futura, vel jam existentia; licèt enim ex naturâ rei meritum antecedat præmium, non tamen necesse est ut realiter & actualiter existens antecedat; sed sufficit si antecedat in præscientiâ præmiaturi; quia est tantum causa moralis movens præmiantem ad dandum præmium, quod potest efficere, etiamsi tantum futurum cognoscatur; & sic antiquis patribus & probabiliter ipsi Adamo in statu innocentiæ data est gratia ob merita Christi prævisa, quæ ordine intentionis & divinæ prædefinitionis fuerunt priora gratia, per quam illi fuerunt sanctificati, etiamsi ordine executionis fuerint posteriora, ut suprà dictum est. Dando Deus antiquis patribus gratiam, poterat etiam dare tunc gloriam; sed noluit. Denique Christus non tantum pro peccatoribus hominibus redimendis meruit, sed etiam pro se, & probabiliter pro Adamo in statu Innocentiæ.

SECTIO II.

An Christus nobis meruerit dispositiones ad gratiam recipiendam, sive suorum meritorum applicationem?

Dico 1. Omne gratiæ excitantis & adjuvantis auxilium, quod datur homini ut se dispenat ad recipiendam gratiam, à primâ vocatione usque ad ultimam dispositionem, est effectus & præmium meritorum Christi, qui hæc omnia dona hominibus meruit. Ita recentiores Thomistæ contra Capreol. &c. *Probatur*, quia Concilia & Patres dum dicunt gratiam Dei esse necessariam ad salutem & ad omnia pietatis opera, eam vocant gratiam Christi, quia per Christum datur; ac Ecclesia solet omninò gratiam sive excitantem, sive adjuvantem sive, aliud quodvis auxiliũ postulare per JESUM Christum, rata ista omnia obtinenda per Christi merita, uti etiam ex ipsâ scripturâ constat: *Benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo.* Ephes. 1. Ubi ait Ambr. *Omne donum gratiæ Dei, in Christo est*: Et Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*; nempe omnia auxilia ad salutem necessaria, quamvis enim Deus elegerit ad gratiam vel ad gloriam hos potius homines quàm illos, ex sola sua voluntate, & non ob Christi merita; tamen voluit illis omnibus conferre per Christum auxilia necessaria & infallibilia, quibus gratiam vel gloriam consequerentur: unde meritum Christi omnem gratiam etiam prævenientem antecessit vel in re ipsa, vel in Dei prævisione. Quare

Dico 2. Christus meruit omnibus adultis omnes quas recipiunt, dispositiones ad gratiam tam remotas quàm ultimas; quia hi actus sunt aliquo modo supernaturales, adeoque Dei dona gratuita; ergò dantur per Christi merita; & si posset homo sine meritis Christi habere ultimam dispositionem cum quâ infallibiliter conjungitur justificatio, posset etiam sine eisdem meritis justificari. Unde applicatio omnium auxiliorum aut mediorum per quæ homini infunditur prima gratia, & datur peccati remissio, sive fiat ex opere operantis per contritionem, sive ex opere operato per Sacramentum, provenit ex meritis Christi; quia hæc applicatio est maximum Dei Donum, & maxime necessarium ad salutem; nobis autem Christus meruit omnia Dei Dona & omnia media ad salutem necessaria; ergo, &c. Denique non tantum meruit omnibus hominibus quoad sufficientiam omnia gratiæ dona, sed etiam aliquibus quoad efficaciam dona specialia, seu meruit ut sua merita infallibiliter in illis sortirentur suum effectum; quia quibusdam meruit ut cum effectu illis applicarentur sua merita. *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro eis quos dedisti mihi*, &c. *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum.* Joan. 17. Sed quamvis Christus nobis suorum meritorum applicationem meruerit; gratis tamen & ex purâ Dei gratiâ nobis applicantur; quod autem potius huic quam illi applicentur, v. gr. Baptismus; meruit quidem ut huic applicentur, sed non meruit ut illi non applicentur. Denique hâc in re, non est contrarius D. Thomas, sed malè explicatur ab Authoribus oppositæ sententiæ.

SECTIO III.

An Christus nobis meruerit omnia gratiæ dona, quæ post primam justificationem conferuntur?

Dico 1. Præter habitus infusos, comitantes gratiam justificantem, v. gr. Fidem, Spem, Charitatem, Religionem, Dona Spiritûs Sancti, &c. Et præter effectus Sacramentorum, v. gr. augmentum gratiæ, remissionem peccatorum venialium, gratias sacramentales, characteres sacramentales, aliaque omnia ex opere operato per Sacramentum collata, quæ universa ex meritis Christi proveniunt, etiam omnia gratiæ auxilia quæ hominibus justificatis conferuntur,

feruntur, sunt eorumdem meritorum Christi effectus seu præmium; sicut enim prima gratia provenit ex meritis Christi, ita etiam ea omnia quæ illam conservant & augent. Unde donum perseverantiæ semper est effectus meritorum Christi, quia includit specialia auxilia, sive specialem Dei providentiam, per quam fit ut homo infallibiliter in gratia moriatur. Hoc autem maximum donum confertur ob Christi meritum.

Dico 2. Christus non tantum nobis meruit augmentum gratiæ & gloriæ; sed etiam omnes actus quibus illam meremur. *Sicut enim palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos nisi in me manseritis; quia sine me, nihil potestis facere.* Joan. 15. Quia omnia Dei dona ad crescendum in gratia, ipsaque gratia ad valorem nostri boni operis requisita, nobis dantur ob Christi merita; imò probabile est nunc opera justorum, qui sunt membra Christi, referri ob Christum ejusve merita ad majus præmium, quàm de se postularent, per solam proportionem quasi connaturalem, quam habent cum præmio, juxta id quod dicitur Joan. 10. *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.*

Dico 3. Christus meruit etiam nobis non tantum commutationem pœnæ æternæ in temporalem quæ fit per sacramentum, sed & remissionem pœnæ temporalis, quæ nobis datur per nostras satisfactiones; quia ad has requiritur gratia & promissio Dei, quæ utraque datur ob merita Christi. Et idem dic de venialium peccatorum remissione. Hinc dicuntur sancti lavisse stolas suas & eas dealbasse in sanguine Agni. Apocalip. 7. *Et sanguis ejus emundat nos ab omni peccato.* 1. Joan. 2. Ad hoc sic concurrente & merito Christi & nostra operatione. Eodem modo remissio pœnæ in purgatorio, quæ fit per indulgentias & satisfactiones vivorum, est effectus meritorum Christi; non tamen illa quæ fit per condignam satisfactionem, ut pote quæ est potius solutio quàm remissio pœnæ.

SECTIO IV.

An Christus meruerit hominum prædestinationem & electionem?

Nota. Creatura, sive in naturalibus sive in moralibus, potest esse causa objectiva vel ratio motiva liberi decreti divinæ voluntatis.

Dico 1. Quamvis singularis illa benevolentia & dilectio, quà Deus ante prævisa hominum merita prædestinatos præelegit ad gloriam, prout est electio horum præ illis, non sit ex meritis Christi, sed ex pura divinæ voluntatis liberalitate ac libertate; tamen prout est efficax istorum præelectorum seu prædestinatorum dilectio, probabiliter dici potest hanc habere fundamentum ac rationem motivam in meritis Christi ab æterno prævisis & præcognitis, uti ait Paulus ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti,* &c. *Secundum propositum voluntatis suæ.* Et paulò infrà, *in quo,* (Id est Christo) *etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Et rursus ibidem: *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum*; nempe per particulam *in ipso* denotando Christum ut causam meritoriam & rationem motivam; ac per particulam *in ipsum* denotando Christum ut causam finalem; quia omnes prædestinati ob gloriam Christi eliguntur; itaque omne Dei erga homines beneficium ac benevolentia, cui Christi merita, saltem in æternitate prævisa ut futura possunt præsupponi, fundatur in eisdem meritis; sive ista merita fuerunt ratio motiva ejusmodi divinæ benevolentiæ ac beneficii. Nec tantum Christi merita fuerunt à Deo volita & ordinata tanquam media, quibus homines gloriam ad quam prædestinati supponuntur, obtinerent; sed potius sicut Deus voluit Christum, hominem Deum, per se propter suam gloriam; ita voluit Christi merita & operum ejus valorem propter ipsiusmet Christi perfectionem & excellentiam; utque esset sufficiens causa motalis, motiva, ac meritoria, cujus intuitu posset velle dona supernaturalia conferre iis, quibuscumque vellet aut quomodo vellet; adeoque merita Christi potuerunt prævideri ante electionem prædestinatorum. Quamvis enim in quodam genere existentiæ aut subsistentiæ simul omnes prædestinati cum Christo electi fuerunt; tamen in genere causæ finalis, exemplaris & meritoriæ fuit Christus aliis præelectus; quia ita Deus voluit simul Christum & alios, ut tamen voluerit Christum tanquàm causam motivam & rationem volendi alios; adeoque prius ratione voluerit merita Christi, habueritque eorum prævisionem, quàm aliorum electionem. Hoc autem non habet locum respectu dilectionis ipsiusmet Christi; quia involvit repugnantiam, quæ non involvitur respectu aliorum. Merita igitur Christi in isto signo rationis prævisa fuerunt per actum amoris Dei & proximi, qui non dependet à corpore passibili.

Dico 2. Christus etiam fuit causa meritoria totius nostræ prædestinationis. Colligitur ex his Pauli verbis: *Prædestinavit nos per Jesum Christum.* Ephes. 2. Id est tanquam causam meritoriam. Dumque ibidem addit: *Secundum consilium voluntatis Dei:* Ostendit se loqui de integrâ prædestinatione, non verò de uno altero-ve ejus effectu, quem ipsemet prædestinatus potest sibi meteri. Ratio est, quia Christus meruit efficacem prædestinatorum dilectionem, ex quâ tota eorum prædestinatio nascitur. Quamvis non meruerit nobis Christus omnes causas generales nostræ salutis, v. gr. incarnationem; neque omnem supernaturalem gratiæ providentiam; non tamen inde fit non meruisse totam nostram prædestinationem; quia ad hoc sufficit meruisse prædestinato omnem gratiam quæ illi confertur, & omnia media particularia, per quæ generales causæ vel gratiæ remedia illi applicantur; prædestinatio enim significat specialem Divinæ Providentiæ rationem, per quam electus infallibiliter perducitur ad vitam æternam. Hinc etiam meruit nobis Christus quædam naturalia dona, quæ ad nostram salutem conducunt, quatenus ex speciali prædestinati electione conferuntur, v. gr. nasci hoc tempore, loco, ex his parentibus, &c.

DISPUTATIO XLII.

De iis quæ Christus Angelis meruit.

SECTIO I.

An Christus meruerit Angelis omnia gratiæ & gloriæ dona?

DICO 1. Christus meruit gratiam & gloriam, quæ illis data fuit ob prævisa Christi merita. Cajet. Albert. Valent. &c. contra Palud. Alens. Durand. &c. D. Thomas videtur huic nostræ assertioni

consentire, nam exponens istud Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*, dicit: *Plenitudo gratiæ, quæ est in Christo, est causa omnium gratiarum, quæ sunt in omnibus intellectualibus creaturis.* Quamvis autem Scriptura & Patres id positivè non asserant, videntur tamen illud magis insinuare, quàm negare. Hisce igitur rationibus probatur 1. quia Deus prævidit prius merita Christi quàm Angelorum gratiam & gloriam juxta superius dicta; ergo illa ordinavit ad dandam etiam Angelis gratiam & gloriam. 2. Angeli & homines sunt membra unius corporis Ecclesiæ, cujus caput est Christus, ergo participant eamdem Christi gratiam. 3. Angeli in statu viæ habuerunt fidem Christi, ergo per eam Christi fidem vivam ejusque merita, sanctitatem & gloriam obtinuerunt. Unde

Dico 2. Christus meruit Angelis sanctis, proportione servata, omnia gratiæ dona quæ hominibus meruit, exceptis iis donis quæ ad peccati remedium spectant; adeoque illis meruit electionem, prædestinationem, vocationem, omnia auxilia sufficientia & efficacia, omne meritum, omne gratiæ & gloriæ augmentum.

Objicies 1. Scriptura sacra nunquam dicit Christum venisse propter Angelos, ut eis gratiam & gloriam mereretur; imò Christus dixit se reliquisse nonaginta novem oves & venisse ad quærendam unam ovem perditam. Resp. cùm Scriptura frequentiùs loquatur de effectu passionis Christi per modum redemptionis & liberationis à peccato; ideò frequentiùs de illa loquitur in ordine ad homines; Angeli enim non fuerunt à peccato redempti, cùm nullum commiserint, sed dum loquitur de gratificatione seu sanctificatione quæ est per Christum ut universalem gratiæ & salutis fontem, etiam Angelos comprehendit; nec ista Parabola de centum ovibus Angelos excludit ab illa per Christum sanctificatione: explicat enim tantùm cur Christus potiùs cum pœnitentibus quàm cum justis versaretur.

Obj. 2. Paulus dicit: *Qui sanctificat & qui sanctificantur, ex uno omnes*, &c. Hebr. 2. Ergo omnes qui sanctificantur, sunt ex uno Adamo; Angeli autem non sunt ex Adamo. Resp. explicando hoc de simplici & universali sanctificatione, omnes tam Angeli quàm Homines sunt ex uno Deo, ex uno conditore, ex uno Patre æterno; explicando autem illud de sola sanctificatione, à peccato & redemptione, omnes homines sunt ex uno Adamo; ideóque hi appellantur ibi à sancto Paulo *Pueri & fratres communicantes carni & sanguini*; sive in eadem cum Christo naturâ humanâ; dumque ibidem dicitur: *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ*; id est non induit naturam Angelicam, sed humanam; nec Angelos redemit, sed illis meruit gratiam & gloriam.

Obj. 3. De hoc gratiæ & gloriæ merito per Christum Angelis communicato nihil dicunt Patres. Resp. In re nihil probari: nihil autem dixerunt, vel quia non inciderunt in hanc quæstionem; vel in re dubiâ noluerunt suam proferre sententiam.

Obj. 4. Hinc sequitur Angelos non debuisse glorificari ante Christum suum Ducem, sicut homines non fuerunt ante illum glorificati, supponimus hîc Christum & ante prævisum Adæ peccatum, & ante Angelos fuisse prædestinatum. Resp. Nego illat. Angeli enim statim ac meruerunt gloriam ex Christi meritis, debuerunt eam sine morâ accipere, ut debitum præmium; hominibus autem dilata est gloria ob peccatum, pro quo debebat satisfieri, priusquam glorificarentur.

SECTIO II.

An Christus Angelos redemerit, & pro illis mortuus sit?

Dico 1. Christus non redemit malos Angelos, nec pro eis mortuus est, sive per sua merita & satisfactionem illos nec liberavit, nec unquam liberabit ab statu illo in quem per sua peccata prolapsi sunt. Hic error attribuitur Origeni, quòd docuerit damnatos Angelos aliquando revocandos esse ad statum Sanctorum Angelorum; qui error damnatus est in quinta Synodo; pœnæ enim inferni sunt æternæ & immutabiles.

Dico 2. Christus propriè loquendo non est mortuus pro bonis Angelis; quia mors quatenus mors, non est assumpta propter Angelos, sed solùm propter homines lapsos, unde gratia non est data Angelis ex prævisione meriti fundati in morte Christi; sed fundati absolutè in charitate & bonis operibus Christi hominis; ideoque neque illis data est gratia dependenter à morte Christi; nam si homo non peccasset, Christus non esset mortuus; *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* 2. Cor. 5. Angeli autem non sunt mortui, ergo nec pro illis Christus mortuus est. Et quamvis meritum mortis extensum fuerit ad Angelos; non inde fit mortuum esse pro Angelis, quia non fuit mors pro illis ordinata & assumpta.

Dico 3. Christus non potest propriè dici Angelorum Redemptor; quia nullus redimitur, ut ait Augustinus Epist. 157. *Nisi qui sub peccato servit.* Angeli autem nunquam peccato servierunt; etiamsi ex Christi meritis fuerint præservati ne peccarent; redemptio enim supponit eum, qui redimitur, esse aliquo modo captivum & venumdatum sub peccato. Unde Christus verè potest dici Angelorum sanctificator & glorificator, non verò redemptor.

DISPUTATIO XLIII.

De obedientia Christi, & præceptis quorum est capax:

SECTIO I. & II.

An Christus fuerit capax præcepti cui foret subjectus, & quibus legibus fuerit subjectus?

NOTA: Christus non potest dici minor Patre, nisi addendo *quatenus homo.*

Dico 1. Loquendo de præcepto propriè dicto & obligationem inducente prout à consilio condistinguitur, Christus homo fuit verè capax ejusmodi præcepti quoad ejus vim directivam, & obligationem faciendi quod præcipiebat, & vitandi quod vetabat. D. Thom. & alii communiter. *In capite Libri scriptum est de me ut faciam voluntatem tuam; Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Hebr. 10. Ratio est quia humana Christi voluntas habebat superiorem à qua posset gubernari, & recipere regulam suorum actuum, nempe legem seu præceptum. Deinde Christus, ut homo, erat creatura rationalis subjecta Deo suo Creatori, ergo. Vis coactiva aut pœnæ comminatio, cui Christus subdi non poterat, non est de necessitate sive de essentia præcepti,

præcepti, sed sufficit directiva quâ actus ad virtutis honestatem ac rectitudinem requisitus dirigitur, cujus Christus erat capax; & licèt Christus ratione suppositi foret impeccabilis; tamen humana ejus voluntas ex naturâ suâ non erat impeccabilis, adeóque capax præcepti, poteratque obligari sub reatu culpæ, ut potè inferior, etiamsi posset secum dispensare in tali præcepto, uti Princeps qui tenetur suis Legibus quoad vim directivam & non quoad coactivam; potestque secum dispensare.

Dico 2. Christus subjectus fuit legi Dei æternæ seu naturali; tenebatur enim amare Deum, non mentiri, vitare quæ sunt intrinsecè mala; sed nullis legibus humanis fuit subjectus, quamvis de absolutâ Dei potentiâ non repugnaret illis posse subjectum. Quia Christus in sua humanitate habebat per potestatem excellentiæ, jus & dominium superioris Ordinis in omnes mundi Reges & Principes. Imò

Dico 3. Christus non fuit subjectus Divinis Legibus positivis, quæ pro universali Ecclesia sive in novo, sive in veteri Testamento latæ sunt; quia in novo Testamento Christus tulit Leges in homines viatores & subditos quatenus subditi sunt; sicuti, v. gr. Princeps dum fert legem de solvendis tributis, illâ ipse non obligatur; & in veteri testamento Lex fuit data populo Judæorum pro se & pro suâ posteritate, sub quâ comprehenduntur solùm posteri, qui viâ ordinariâ & per seminalem rationem à progenitoribus descendunt; ergo Christus, qui sic non est genitus, sub ista lege non comprehendebatur; etiamsi sine obligatione semper studuerit illam servare & adimplere, uti legem circumcisionis datam Abrahæ, sub quâ ob eamdem causam non comprehendebatur, nec illâ tenebatur.

SECTIO III. & IV.

An Christus acceperit speciale præceptum, & an possit dici simpliciter subjectus patri?

Dico 1. Christus habuit verum & proprium præceptum redimendi genus humanum per suam passionem & mortem. D. Thom. contra Palud. & Dio. Cisterc. Id enim habetur ex ipsa scriptura: *Hoc mandatum accepi à Patre.* Joan. 10. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Joan. 14. *In capite Libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Psal. 39. *Factus obediens usque ad mortem*, Phil. 2. Ubi est vera obedientia, ibi est præceptum. Hinc sicut homines per inobedientiam perditi sunt, ita per obedientiam reparati sunt. *Sicut per unius inobedientiam peccatores constituti sunt, ita & per unius obedientiam justi constituuntur multi.* Rom. 5. Hoc præceptum divinum positivum naturali mixtum, non videtur aliter Christo impositum fuisse, quàm ostendendo illi divinam voluntatem ac decretum de iis quæ ad redimendos homines facere oportebat; cum obligatione tamen charitatis ad homines redimendos; sicque intelligendi sunt Chrysost. Theophil. & Ansel. Qui videntur negare datum Christo præceptum. Nec Christo impositum est præceptum, ut ipse suam mortem efficeret, sed ut oblatam sustineret & amplecteretur.

Dico 2. Christus videtur posse simpliciter dici subjectus patri, non addendo *quatenus homo*, etiamsi præstet illud addere; quia esse subjectum nihil aliud est quàm habere voluntatem subjectam alterius voluntati; & Christus habet simpliciter voluntatem humanam, quæ ex se subjecta est voluntati Divinæ.

DISPUTATIO XLIV.

De Christi servitute.

SECTIO I.

An Christus quatenus homo verè & propriè dici possit & sit servus Dei?

DICO: Christus quatenus homo verè potest dici & est servus Dei, ita D. Thom. Cajet. &c. Probatur 1. *ex veteri Testamento: ecce servus meus, suscipiam eum.* Isa. 42. *Adducam servum orientem.* Zach. 3. *Suscitabo super eos Pastorem unum servum meum David.* Ezech. 34. &c. 2. *Ex novo Testamento: omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus verò Dei.* 1. Cor. 3. *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.* Joa. 20. Dum Christus dicit *Deum meum*, idem est ac si diceret *Dominum meum*; adeóque si Deus est ejus Dominus, ergo ipse est servus; licet enim in rigore nomen *Dei* & nomen *Domini* sint diversa; tamen respiciuntur à creaturis ut simul conjuncta & æquè latè patentia. *Formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus.* Phil. 1. Id est, naturam humanam accipiens. 3. Ex PP. Cyrill. Athan. Nazian. Chrys. Ambr. Hier. &c. nomine *servi* Christum appellantibus. 4. Ratione: relatio servitutis ad Deum generaliter sumpta, non habet in creaturâ aliud fundamentum quàm essentialem dependentiam & subordinationem erga Deum, ratione cujus est sub ejus potestate & dominio, ita ut possit illâ uti, prout sibi placuerit; nec necessariò requirit ut nulla sit servi communicatio, aut participatio bonorum Domini sui; sola enim illa bonorum communicatio videtur impedire rationem servitutis, quæ ponit æqualitatem inter eos qui in bonis communicant; quia servus eo ipso quod servus est, debet esse inferior; & hinc rectè colligunt Patres verbum divinum non posse esse servum Patris; quia illi æquale est; tota autem illa bonorum communicatio, quæ est inter Christum ut hominem & inter Deum, non est cum æqualitate; sed cum aliquâ inferioritate. Christus enim ut homo non est sanctus per essentiam, ut Deus; nec est æquè beatus ac Deus. Denique Deus est verè ac propriè Dominus Christi ut hominis; ergo etiam Christus ut homo est, verè ac propriè servus Dei.

Objicies 1. Adrianus Papa in sua Epistola cum Concilio Francoford. condamnat Elipandum eo quòd ausus fuisset Christum appellare adoptivum & servum. Resp. 1. Dubitari meritò de realitate istius Epistolæ. 2. Vel Adrianus & Concilium ex instituto non tractabant de servitute Christi, sed de adoptione tantùm; vel voluit dicere Christum non esse servum servitute pœnali contractâ ex peccato, sed naturali tantùm servitute quam omnis creatura ex vi suæ creationis habet ad Deum; vel potius ad eliminandum errorem & improbitatem istius Elipandi, qui indignè vocabat Christum servulum & leprosum, voluit eum non esse simpliciter & absolutè à nobis appellandum servum Dei, sed esse addendum *quatenus homo.*

Obj. 2. Videntur Patres sentire Christum non esse servum appellandum. Resp. Dum Patres videntur aliquid in contrarium dicere, vel agunt de aliquarum

quarum actionum inferiorum quæ nunc in cœlis disconveniunt usu & ministerio, non de naturali servi conditione; vel de servitute peccati, non verò naturalis conditionis; vel volunt Christum neque esse neque posse appellari servum ratione suæ personæ, sed tantùm naturæ assumptæ.

Obj. 3. Christus ut homo non est filius adoptivus; ergo multo minus est servus. Resp. Neg. Cons. quia adoptio intrinsecè requirit personam extraneam quæ in Christo non est; servitus autem non eam requirit; sed solum necessitatem obediendi ob subjectionem quæ in Christo verè reperitur.

Obj. 4. Ad conditionem servi non requiritur tantùm necessitas obediendi & subjectio; sed etiam necesse est ut servus non habeat jus connaturale & intrinsecum ad hereditatem Domini sui; atqui Christus ut homo, habet jus naturale & intrinsecum ad hereditatem Dei; ergo non potest ut sic, esse servus. Resp. Disting. Mi. Christus ut homo, habet jus naturale & intrinsecum ad hereditatem Dei secundum æqualitatem cum ipso Deo, neg. min. secundum participationem cum subordinatione & dependentia à Domino Deo patre, etiamsi sit filius naturalis, Conc. Min. & hoc repugnat servituti naturali. Adoptivi hominum filii qui paternæ hereditati succedunt, desinunt esse servi, quia leges humanæ sic statuerunt conditiones & jura tum adoptionis civilis tum servitutis humanæ: Hincque fit ut vinculum matrimonii tollat istam servitutem ob æqualitatem & familiaritatem, quæ debet esse inter virum & uxorem; hæc enim servitus humana est extrinseca & juxta placitum hominum introducta ac ignobilis; servitus autem ad Deum, est intrinseca, connaturalis, nobilissima; sicque Christus potest esse simul & Filius Dei naturalis, & servus Dei ob naturalem humanæ naturæ conditionem.

SECTIO II.

An Christus possit tantùm dici servus cum addito, quatenus homo? *An etiam sine illo addito?*

Dico: Probabilius in rigore sermonis, Christus non est dicendus servus, nisi addendo explicitè vel implicitè *quatenus homo*, *vel secundum humanitatem*; quæ additio implicita frequentius invenitur, dum in progressu sermonis ex antecedentibus & consequentibus, satis intelligitur locutionis sensus; quia propriè dicitur servus, qui secundum totum id quod est, sub alterius Dominio existit; Christus autem secundum totum id quod est, non est sub alterius Dominio; sicut Christus non dicitur etiam creatura simpliciter, quia per creaturam intelligi solet aliquod totum secundum se totum ex nihilo productum, quod Christo non competit, ita nec nomen *servi* Christo competit simpliciter, nisi implicitè intelligatur servus secundum totam suam humanitatem, ut sæpe intelligunt Patres, dum simpliciter Christum vocant servum; secundum hanc autem poterit Christus dici non tantùm servus Patris aut Spiritûs sancti aut Dei, sed etiam sui ipsius sive Verbi aut Filii Dei; sed non simpliciter ob rationem dictam.

DISPUTATIO XLV.

De Christi oratione in via & in patria.

SECTIO I. & II.

An Christus in statu viæ verè & propriè oraverit, & nunc in statu beatitudinis adhuc oret?

DICO 1. Christus in statu viæ non tantùm oravit, contemplando, obsecrando, gratias agendo, quod ex Evangelio constat: *Pater, gratias ago tibi, quia audisti me.* Joan. 11. *Confiteor tibi, Pater, Domino cœli & terræ*, Matth. 11. *Pater, clarifica nomen tuum.* Joa. 12. &c. Sed etiam verè ac propriè oravit postulando, & suppliciter petendo aliquid à patre; ita ut juxta divinam providentiam ac præordinationem multa Christus homo per suas orationes à Deo impetrarit, quæ si non postulasset, non fuissent data aut impetrata; sicut enim non redemisset homines, si pro illis non passus esset, quia ita erat à Deo præscriptum ac præordinatum; ita sine oratione non obtinuisset, quæ non nisi per orationem obtinenda erant juxta divinam præordinationem: *Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam.* Psal. 2. *In diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro suâ reverentiâ.* Hebr. 5. Quamvis igitur simpliciter Christus non indigeret oratione, quia ob dignitatem suæ personæ poterat quidquid vellet sine oratione efficere; tamen suppositâ Divinâ ordinatione, multa non potuit quatenus homo, sine oratione perficere, ut docet D. Thomas. Damascenus autem non negat Christum verè & ex animo orâsse, sed negat istius orationis necessitatem simpliciter.

Dico 2. Certum est Christum in cœlo existentem pro nobis orare oratione saltem interpretativâ per sua merita Divino conspectui præsentia, exhibendo simul seipsum præsentem ac cicatrices suorum vulnerum pro nobis olim susceptorum; ut patet ex Scripturâ: *Introivit*, &c. *in ipsam cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Hebr. 9. *Advocatum habemus apud patrem, JESUM Christum justum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* 1. Joan. 2. *Qui est ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Rom. 8. *Accedens per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Hebr. 7.

Dico 3. Videtur Christus in cœlo non tacitâ solùm & interpretativâ insinuatione, sed etiam apertâ & expressa voluntatis suæ manifestatione ac repræsentatione pro nobis orare. D. Thom. Bonav. &c. contra Rupert. qui solum admittit interpretativam orationem. *Probatur* ex scripturæ locis jam allatis. *Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis.* Joa. 14. Item ex Patribus: *Habemus*, inquit Cyp. Epist. 8. *advocatorem & deprecatorem JESUM.* Et Aug. in Psal. 85. *Oratur*, inquit, *in forma Dei; orat in forma servi; orat pro nobis & orat in nobis.* Similia habent Ambr. Bern. Justin. &c. Ratio est, quia oratio non dedecet Christum; licèt enim sit Deus & beatus; est tamen etiam homo; & beati possunt orare; oratio est cultus religionis, quâ Christus Deum colit. Deinde in omni statu Christus semper agit pro nostra salute quidquid potest; potest autem sic orare; ergo. Deinde potest distingui

distingui duplex oratio : una quâ quis aliquid denuò impetrat ; vel petit, denuò merendo id quod petit ; & hæc in cœlo non competit Christo ; & fortasse de hâc intelligendus est Rupertus. Altera quâ quis petit exigendo jus sibi debitum ; hâc in cœlo utitur Christus. Attamen non est dicendum : *Christe, ora pro nobis*, sed dicendum : *Christe audi nos ; Christe miserere nostri*, ut vitetur error Arii & Nestorii ; & quia oratio dirigitur ad personam, quæ est divina, cujus non est petere, sed dare.

DISPUTATIO XLVI.

De summo Christi Sacerdotio & Pontificatu.

SECTIO I. & II.

An Christus verè fuerit Sacerdos ; & an quatenus homo ? An verò quatenus Deus ?

DICO 1. Christus est verè ac propriè Sacerdos. De fide. Habetur in Epist. ad Hebræos, à cap. 5. usque ad 10. Christus enim est ex hominibus assumptus, seu electus & constitutus à Deo pro hominibus in iis quæ sunt ad Deum, id est, ad reconciliandos homines cum Deo, & ad eos sanctificandos, seipsum & vitam suam hostiam sanctam pro illis Deo offerendo. Licet enim Christus seipsum non interfecerit, voluntariè tamen mortem suscepit, & illam in sacrificium Deo obtulit ad satisfaciendum pro peccatis nostris ; & ad internum suum effectum reverentiæ erga Deum demonstrandum ; non sicut martyres, qui tantum subierunt mortem per modum acceptationis ; non potentes eam impedire ; Christus autem illam subiit per modum oblationis ; ut pote qui poterat illam impedire. *Nemo tollit eam* (id est animam) *à me ; sed ego pono eam à me ipso.* Joa. 10. Ideoque oblatio mortis Christi habet rationem sacrificii, non verò aliorum Martyrum ; *sacrificii*, inquam, propriè dicti ; est enim oblatio externa & sacra, facta Deo in recognitionem supremi ejus Dominii ad satisfaciendum pro peccatis ; & ad ea expianda per rei oblatæ immutationem ; non autem impropriè dicti, quale est juxta Aug. quævis actio sive externa sive interna in Dei laudem oblata. Et quamvis Sacerdos præter sacrificium alias sacras functiones exerceat ; omnes tamen illæ aliquo modo ad sacrificium referuntur, ita ut Sacerdos dicat habitudinem ad sacrificium tanquam ad actum maximè proprium & quasi adæquatum.

Dico 2. Juxta veram idiomatum communicationem, ipse Deus verbum ac filius, pro nobis factus est quidem Sacerdos & Pontifex, ac pro nobis obtulit sacrificium ; sed Deus seu verbum, illud Sacerdotis ac Pontificis munus non nisi in humanitate, sive natione humanitatis potuit exercere ; & per illam exercuit, quamvis tota istius Sacerdotii efficacia & excellentia ex dignitate Divinæ Personæ manarit ; quia Deus prout Deus, non habet superiorem cui sacrificium offerat, aut apud quem intercedat ; ergo quatenus Deus non potest esse Sacerdos, neque per naturam aut voluntatem Divinam potest orare vel sacrificium offerre ; adeoque per naturam ac voluntatem humanam debet id præstare. Hinc non potest dici : Christus quatenus Deus est Sacerdos, sed tantum quatenus homo, vel quatenus Deus homo ; nec solum Christus est Sacerdos, sed etiam ipse est sacrificii victima, sive Deus in humanitate subsistens est victima, non quatenus Deus, sed quatenus homo : *tradidit semet ipsum pro nobis oblationem & hostiam in odorem suavitatis.* Ephes. 5.

SECTIO III.

An Christi sacerdotium fuerit ejusdem rationis cum sacerdotio legis naturæ, veteris, & novæ ?

Dico 1. Christi sacerdotium non fuit ejusdem omninò rationis cum sacerdotio legis novæ ab ipso instituto, sed altioris longè ordinis ac perfectionis ; est enim tanquam causa principalis & universalis respectu instrumentalis & particularis. Deinde potestas sacerdotii legis novæ est alligata sacramentis ; habetur per impressionem realis characteris ex vi extrinsecæ consecrationis ; & tantùm ad sacrificium incruentum ordinatur ; Christi autem sacerdotium non fuit alligatum sacramentis ; nec habitum per impressionem characteris ; sed per unionem hypostaticam & ex vi suæ originis ; nec ordinatum tantùm ad incruentum, sed etiam ad cruentum sacerdotium.

Dico 2. Christi sacerdotium non est etiam ejusdem rationis cum sacerdotio veteris legis ; adeoque Christus non fuit Sacerdos secundùm ordinem Aaron ; quia non ex Tribu Levi ; sed ex Tribu Judæ B. Virgo ex quâ Christus natus est, descendebat per lineam paternam, uti & Joseph ; & quamvis istæ duæ Tribus, Regia & Sacerdotalis, matrimoniis conjungerentur, successiones tamen earum debuerunt distingui per lineas paternas ; alioquin fuissent confusæ, & nullus fuisset de Tribu Juda, qui non potuisset esse Sacerdos, quod falsum est ; nec aliqua Christi cognatio cum Tribu Levi sufficiebat ad sacerdotale istius legis munus ; nec quod ei datus sit liber Isaiæ ad interpretandum in Synagogâ Matth. 21. colligitur eum fuisse Levitam ; sed id fecit ut vir in lege doctus, sicuti Paulus qui erat de Tribu Benjamin, simile quid fecit, Act. 13. Dumque Luc. 4. ejecit ementes & vendentes de templo ; id fecit non ut Sacerdos legalis, sed ut propheta zelum Dei habens, & potestatem excellentiorem. Non ergo Christus origine aut successione fuit Sacerdos veteris Legis, nec ab hominibus, nec ab ipso Deo ad ejusmodi sacerdotium electus, quod Paulus docet ad Hebr. c. 7. 8. & 9.

Dico 3. Christi sacerdotium nec etiam fuit ejusdem omninò rationis cum sacerdotio legis naturæ, sed longè altioris ordinis & perfectionis. In lege enim naturæ tantùm juxta hominum arbitrium aut electionem assumebantur aliqui ad offerendum Deo sacrificia, & ad intercedendum pro populo ; cum tunc nihil adhuc circa modum consecrandi Sacerdotes & sacrificandi esset à Deo præscriptum ; & teste Hier. Rupert. & aliis, omnes ex stirpe Noë primogeniti, deputati tunc erant ad fungendum sacerdotis munere. Hinc patet Sacerdotium Christi, & potestas, & effectus atque dignitas esse longe sublimioris ordinis. Attamen triplex illud genus sacerdotii legis naturæ, veteris & novæ aliquo modo referuntur ad Christum, & cum ejus sacerdotio aliquam similitudinem habent ; nam sacerdotium legis naturæ sine externâ unctione collatum simile erat Christi sacerdotio in eo quod primogenitis concedebatur ; Christus autem est primogenitus omnis creaturæ. Sacerdotium veteris legis fuit simile Christi sacrificio, cujus erat figura, in suis sacrificiis cruentis & sanctificationibus, repræsentantibus cruentum Christi sacrificium & sanctificationem perfectam

quam suo sanguine nobis erat collaturus. Sacerdotium Legis novæ simile est Christi Sacerdotio in potestate offerendi eamdem rem quam ipse obtulit, & conferendi veram sanctitatem ac peccatorum remissionem.

SECTIO IV.

An Christus sit Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech?

Nota 1. Juxta Catholicos Melchisedech fuit verus homo, & purus homo, vel *Sem* primogenitus Noë, vel vir justus & sanctus ex Gentilibus Chananæis ortus, Rex Jerusalem contra quosdam Hæreticos qui dixerunt eum non fuisse verum hominem; sed fuisse vel virtutem spiritualem, quæ in assumpto corpore apparuit Abrahæ, vel Spiritum sanctum, vel Filium Dei, vel Angelum.

Nota 2. Melchisedech fuit Sacerdos eo genere & modo Sacerdotii qui tunc in lege naturæ usum habebat, non visibili aliqua ceremoniâ consecratus; sed probabiliter ex speciali Dei instinctu & inspiratione motus ad offerendum Deo certum sacrificii genus; nam habemus ex Gen. 14. eum Abrahamo protulisse panem & vinum, non solum in corporalem refectionem eorum, qui ex prælio fatigati redibant, sed juxta omnes fere Patres in religiosum cultum offerendo Deo sacrificium in gratiarum actionem pro victoriâ Abrahæ, quo adumbrabat Eucharistiæ & Sacramentum & Sacrificium. Dicitur namque *proferens panem & vinum*, (*erat enim Sacerdos Dei Altissimi*) Gen. 14. Ista particula *enim* causalis refertur ad rem sacram & munus sacerdotis. Itaque

Dico: Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. De fide. Juxta Psal. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundùm Ordinem Melchisedech.* Quem Psalmum de se exponit Christus Matth. 22. *Sacerdos*, inquam, non ejusdem rationis cum Melchisedechi Sacerdotio, sed longe altiore Sacerdotii æterni genere, cujus typum ac figuram gessit Melchisedech: sicut enim hic dicitur Melchisedech, id est *Rex justitiæ*; Rex Salem, id est *Rex pacis*; ita & Christus. Item dicitur *sine patre & matre*; (quia nempe horum mentionem non facit Scriptura) ita Christus, quatenus Deus est sine matre, quatenus homo sine patre. Rursus dicitur sine Genealogia, (quia nempe ejus mentionem sub nomine *Melchisedechi* non facit Scriptura) *Neque initium neque finem vitæ habens*, id est ea non memorat Scriptura, neque ejus Sacerdotii successorem. Et ita repræsentatur æternitas Christi Sacerdotii perpetui, cui non successit, nec succedet aliud. Sed maxime in oblatione panis & vini per quam & Deo gratias egit & milites è viâ fessos post partam victoriam recreavit, præfiguravit Melchisedech incruentum Christi sacrificium sub speciebus panis & vini, quod & Deo offertur, & fidelibus Christi militibus post partam de peccatis victoriam in spirituale alimentum datur. Non dicitur autem Christus Sacerdos secundùm ordinem Aaron, quia nec erat è stirpe Aaron, nec ceremoniis in ea lege præscriptis erat ordinatus Sacerdos; nec ejus sacrificium erat abolendum, sicuti sacrificia Aaronica abolita sunt.

DISPUTATIO XLVII.

De excellenti potestate Christi Sacerdotii, & de spirituali ejus regno.

SECTIO I. & II.

An Christus habuerit potestatem excellentiæ, & ferendi leges?

DICO 1. Christus quatenus supremus Sacerdos habuit supernaturalem Ecclesiæ potestatem in universam Ecclesiam. Ita omnes TT. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Matth. 28. Potuit enim spiritualem rempublicam, id est Ecclesiam condere; modum eam regendi statuere; superiores eligere, jurisdictionem illis dare, Sacramenta instituere, &c. ut liquet ex Scriptura, *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Matth. 16. *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Ephes. 4. *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos.* Matth. 26. *Hæc facite in meam commemorationem.* Matth. 26. *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus.* Joa. 13. Hinc sequitur Christum simul cum summo Sacerdotio habuisse regnum spirituale seu regiam potestatem. *Potestas ejus, potestas æterna quæ non auferetur, & regnum ejus quod non corrumpetur.* Daniel. 7. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super montem Sion sanctum ejus.* Psal. 2. *Factus est principatus super humerum ejus*, &c. Isa. 9. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Joa. 18. Sive non est terrenum. *Et regnum ejus alteri populo non tradetur.* Dan. 2. Hæc potestas longè major est regum potentiâ, se extendens ad omnem terram & cœlum, spiritualis, æterna. Ideoque vocatur potestas *excellentiæ*, quia actus ejus soli Christo competunt: v. gr. condere Ecclesiam, instituere Sacramenta, remittere peccata, &c. Imò est incommunicabilis puræ creaturæ in iis, quæ personam Divinam operantem requirunt, v. gr. condignè ad perfectam æqualitatem pro peccatoribus satisfacere, &c. Unde.

Dico 2. Christus habuit spiritualis jurisdictionis potestatem ad ferendas leges, quibus homines obligaret. De fide. Definitum in Conc. Trid. Sess. 60. Can. 11. *Reges eos in virga ferrea.* Psa. 2. *Virga directionis* seu æquitatis, *virga regni tui.* Ps. 44. *Dominus Rex noster, Dominus legifer noster.* Is. 33. *Mandatum meum do vobis.* Joan. 13. *Præcepta mea si servaveritis, manebitis in dilectione meâ.* Joa. 15. *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Matth. 28. Spectat enim ad regiam & sacerdotalem Christi dignitatem ferre leges & per eas obligare. Dicitur autem: *Lex per Moysem data est; gratia per Christum.* Joan. 1. Quia Lex Moysis, sive per Moysem à Deo data, tantum præcipiebat & non adjuvabat; adeoque retinuit nomen legis; Christi verò Lex præcipit pauca, & multum adjuvat per gratiam; & idcircò vocatur gratia.

Dico 3. Hæc potestas legislativa fuit in Christo cum singulari excellentia, cum qua nulli creaturæ communicata est. Manabat enim à persona Divina, & per eam Christus potuit veterem legem, ut potè qui erat ejus finis, juxta Rom. 12. abrogare seu finire, *Quia translato Sacerdotio, necesse erat ut legis translatio fieret.* Hebr. 7. Deinde Leges condere,

Sacramenta

Sacramenta instituere, suam jurisdictionem Vicario communicare.

DISPUTATIO XLVIII.

De temporali Christi Regno.

SECTIO I. & II.

An Christus hereditario jure temporale Judæorum Regnum tenuerit, & directum Dominium in universum orbem habuerit?

DICO 1. Christus non tantum de facto non fuit temporalis Rex Judæorum, ut patet ex Evangelio; sed etiam nullum jus humanum seu hereditarium ratione carnalis originis ex stirpe David ad temporale illorum regnum habuit. Vualdens. Sot. Victor. & alii communiter contra Armachanum. *Probatur* 1. Quia in Scriptura non promittitur Messiæ regnum futurum esse temporale, sed spirituale, & quidem per universum orbem. 2. Quia temporale regnum David, ex cujus stirpe Christus homo descendebat, jam pridem cessaverat, & successio regni fuerat interrupta, & ad aliam familiam transierat. 3. Non potest satis probari B. Virginem aut Josephum descendisse ex David per omnes primogenitos ejus regni successores.

Dico 2. Christus quamvis interdum habuerit aliquarum rerum humanum & temporale Dominium; nunquam tamen hujusmodi Dominium ac potestatem vel in toto mundo vel in aliquo regno sibi assumpsit, quamdiu hic vixit. Verum per se ac directè excellens quoddam Dominium ac potestatem in omnes res creatas, & in omnes hominum ac Angelorum actiones habebat. D. Thom. Antoni. Nav. &c. contra Abul. Victor. &c. *Probatur*; quia Christus est filius naturalis & juxta Hebr. 1. *Heres universorum*; ergo ratione unionis hypostaticæ hoc illi directum Dominium ac potestas convenit ac debita est; & etiam aliquo modo deberi potuit ratione redemptionis & infiniti meriti; illa enim potestas ad quamdam nominis Christi exaltationem pertinet, *Ut in nomine JESU omne genu flectatur.* Phil. 2. Hinc dicitur Christus *Princeps Regum terræ.* Apoc. 1. *Habet in femore* (id est in humanitate) *Scriptum Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Apoc. 19. *Omnia subjecta sunt ei præter eum qui subjecit ei omnia.* 1. Cor. 15. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Joa. 18. Id est Regnum meum & Dominium meum quoad res non tantum spirituales, sed etiam temporales, non est sicut Dominium Regum terræ; quia hoc Dominium est quasi medium inter Divinum & humanum; fundatur enim in voluntate humana ac libertate creata, sed pendens ab increato seu Divino Dominio, & sub illo existens. Licet igitur Christus in usu & proprietate rerum temporalium egenus fuerit, sese subdiderit, & interdum tributum solverit; habebat tamen altiorem excellentiæ potestatem & opum Dominium, liber ab omni subjectione humana & tributo ob unionem hypostaticam, atque hoc probabilius ab initio conceptionis, non autem solummodo post suam resurrectionem, postquam pleniorem ejus manifestationem dumtaxat obtinuit. Totam autem hanc suam excellentiæ potestatem non communicavit Summo Pontifici suo Vicario.

DISPUTATIO XLIX.

De filiatione Christi in ordine ad Deum.

SECTIO I.

An Christus quatenus homo, verè ac propriè possit dici Filius Dei?

NOTA: Quadruplex dividitur Dei filiatio: 1. naturalis ac personalis quia constituitur secunda persona Trinitatis. 2. Analogica fundata in relatione creaturæ ad Deum, uti Deus dicitur pater pluviæ. 3. Spiritualis fundata in gratiâ habituali, quæ in puris hominibus dicitur filiatio adoptiva. 4. Theandrica fundata in gratiâ unionis. De duabus primis hic non agitur, sed de duabus ultimis. Deinde hic particula *quatenus* non sumitur reduplicativè, quia humanitas, ut patet, non est ratio & causa ob quam Christus est Filius Dei; sed specificativè, ita ut sensus sit, an Christus in humanitate subsistens habeat in ipsa sua humanitate relationem filii ad Deum. Quare

Dico 1. Christus quatenus homo est filius Dei. Divus Thomas, &c. *Probatur* 1. quia in Scriptura unio hypostatica dici solet generatio, & Christus ut homo singulariter dicitur à Deo genitus; ergo ut homo est filius Dei. 2. Christus quatenus homo sive in sua humanitate est particeps divinæ hereditatis; ergo in ipsa humanitate habet jus ad illam hereditatem, adeoque secundum istam humanitatem est longè excellentior filius quàm alii; & certè homines justi vocantur Filii Dei & heredes; ergò multò magis Christus etiam quatenus homo; nam ipse est primarius heres; alii verò coheredes. Rom. 8. Et si gratia accidentalis constituit homines filios Dei; multò magis gratia unionis Christum quatenus hominem constituet Filium Dei? Unde

Dico 2. Fundamentum hujus divinæ filiationis, quæ convenit Christo ut homini, est ipsa gratia unionis; habetur ex D. Thom. Bonav. Magist. &c. quia sicut Christus quatenus homo, est sanctus & summè gratus Deo per gratiam unionis; ità per eamdem habet jus proprium & intrinsecum ad Divinam hereditatem in suâ humanitate accipiendam; ergo ex vi illius est Filius Dei. Unde hæc relatio filiationis fundata in gratia unionis, non est realis, qualis est Dei filiatio naturalis per essentiam seu per generationem æternam, nec adoptiva per gratiam habitualem; sed est rationis & temporalis; immediatè enim fundatur in persona verbi hypostaticè unita humanitati; eamque formaliter sanctificante, & consequenter dante illi jus ad divinam beatitudinem; sed jus filii ad hereditatem Dei; cum autem sanctificatio per gratiam unionis addat tantum humanitati moralem dignitatem, non autem Physicam entitatem præter personam Divinam illi unitam, incapacem realis relationis adventitiæ & temporalis; ideò etiam consequens ex illa unione filiatio confert tantum morale jus ad æternam beatitudinem sine illâ additâ entitate physicè creatâ; ideoque relatio hujus filiationis est tantùm rationis, non realis. Jam verò Christus quatenus homo ratione gratiæ habitualis, non potest propriè dici Filius Dei, sicut alii homines justi; quia filiatio propriè significat relationem resul-

tantem ex actione, quâ per se primò producitur is qui filius nominatur, seu ex non filio fit filius, ut patet in filiatione humana; gratia autem habitualis in Christo jam supponit illum esse Filium Dei per gratiam unionis; & sic gratia habitualis non per se primò, sed ratione gratiæ unionis datur, ideoque relatio ex illa resultans, non potest propriè dici filiatio.

SECTIO II.

An Christus quatenus homo, sit Filius Dei naturalis? an verò adoptivus?

Dico: Christus quatenus homo non potest dici filius adoptivus, sed filius naturalis Dei. D. Thom. Albert. Magist. Bonav. &c. contra Durand. & Bassol. *Probatur* ex Scripturâ & PP. *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Matth. 16. *Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hereditavit.* Hebr. 1. *Nos*, inquit Ambr. l. 1. de fide c. 9. *filii per adoptionem, ille per naturam.* Similia habent Iren. Aug. &c. sed id probatur efficacius ratione: 1. Persona Christi, inquit D. Thomas, est naturalis Filius Dei; ergo Christus non est Filius adoptivus, quia filiatio convenit personæ, non naturæ; sive filiatio ad Deum, quæ convenit Christo quatenus homini, non convenit humanitati secundum se sumptæ, sed humanitati ut sustentatæ à personâ Verbi, sive à Verbo ut subsistenti in humanitate; id est, per se primò convenit huic personæ compositæ ex naturâ divinâ & humanâ. 2. Is qui est filius adoptivus, debet priùs saltem naturâ existere, quàm sit filius; Christus autem quatenus homo ante gratiam unionis per quam sanctificatur & accipit Dei filiationem, non prius existit, etiam prioritate naturæ; ergo &c. 3. Non potest esse filius adoptivus per gratiam habitualem, quia hæc jam supponit esse filium per gratiam unionis, estque illi connaturalis; nec per gratiam unionis, quia adoptio non constituit personam quæ adoptatur, sed advenit illi jam genitæ; gratia autem unionis constituit Christum quatenus hominem, ergo non potest per illam adoptare. 4. Adoptio non facit inter adoptantem & adoptatum unionem secundum rem, sed secundum affectum tantùm; adoptatus enim est persona extranea; jam verò unio hypostatica facit in Christo unionem, non tantum secundum affectum, sed etiam secundum rem, ita ut humanitas conveniat cum divina naturâ in eâdem personâ; adeoque Deus & homo fit unica persona; unde Christus quatenus homo non est persona extranea respectu æternæ hereditatis; ideoque non potest esse adoptivus seu adoptatus. 5. Adoptare est opus Dei ad extra, adeoque opus totius Trinitatis; Christus autem quatenus homo quamvis sit opus totius Trinitatis ut causæ efficientis, non bene tamen dicitur Filius Spiritûs sancti, Filius Verbi seu sui ipsius, Filius Trinitatis; multò minus filius adoptivus; non enim effectus omnis causæ efficientis dicitur filius; nec omnis causa efficiens dicitur Pater; quia debet esse efficientia per modum generationis.

Objicies 1. Filius naturalis est qui accipit à patre naturam per naturalem generationem; atqui Christus ut homo non sic eam accipit à Deo; ergo non est Filius Dei naturalis. Resp. Neg. cons. Quamvis Christus ut homo non accipiat naturam à patre per generationem naturalem, & non possit isto modo dici filius naturalis; alio tamen modo per quamdam analogiam potest dici filius naturalis in hoc quod participat aut imitatur naturalis fili jus ad paternam hereditatem: vi enim unionis per quam constituitur hic homo summè sanctus, habet à principio suæ conceptionis jus intrinsecum & connaturale, seu à natura congenitum ad hereditatem; quod hominum justorum filiationi non convenit; quia hi per accidentalem tantùm gratiam habitualem habent jus ad hereditatem Dei; Christus autem per substantialem unionis hypostaticæ gratiam.

Obj. 2. Hæc filiatio non differt ab adoptione sic, ut possit dici naturalis. Resp. Neg. ass. Quia licèt gratia unionis non sit naturalis respectu humanitatis cui gratis conceditur; est tamen naturalis respectu Christi, quia illam in suis principiis intrinsecis quibus constituitur, includit; & ob istam naturalem unionis gratiam exurgit Christi ut hominis filiatio naturalis, media inter naturalem per essentiam, seu per generationem æternam, & inter adoptivam aliorum hominum per gratiam habitualem.

Obj. 3. Hinc sequitur tres esse in Christo filiationes naturales; duas ad Deum & unam ad matrem, quod videtur apud patres inauditum. Resp. Juxta ordinarium patrum loquendi modum duas tantum esse in Christo filiationes naturales fundatas in propriis nativitatibus & generationibus, unam ad Deum patrem, alteram ad matrem. Sed illa eadem filiatio quæ ad patrem est, consideratur sub duplici respectu; sub uno prout constituit personam in natura Divinâ subsistentem per generationem æternam; sub altero prout formaliter sanctificat naturam humanam per unionem hypostaticam, constituitque hunc hominem hæreditatis Divinæ heredem. Idem dic quoad prædictam naturalem ad Deum filiationem ob gratiam unionis, si persona Patris aut Spiritûs sancti incarnaretur.

SECTIO III.

Quomodo certum sit Christum quatenus hominem non esse Filium Dei adoptivum, seu naturalem?

Nota: Hæc dubitatio oritur ex Nationali Concilio Francoford. 300. Episcoporum non ita pridem reperto in quo Papa Adrianus per suos legatos & instructionem interfuit. In hoc Conc. damnatus est Elipandus, qui aiebat Christuum *fuisse simul Dei & hominis filium, adoptivum humanitate, non adoptivum Divinitate.* Circa quæ recentiores Theologi varii variè disputant tum de authoritate Concilii, tum de sensu erroris Elipandi, tum de re damnata ac definita; alii affirmantes hanc propositionem: *Christus est Filius adoptivus, vel Christus quatenus homo est filius adoptivus*, esse hæreticam; alii negantes. Hæc omnia fusè explicat pater SUAREZ, ac discutit, & postea sic concludit.

Dico 1. Hæc propositio: *Christus est naturalis Filius Dei*; est simpliciter de fide. Est enim eadem ac: *Christus est verus Deus, Verbum Dei*, &c. Hæc autem: *Christus quatenus homo, est filius Dei naturalis*; si *ly quatenus* sumatur ratione suppositi, sive Christus quatenus suppositum naturæ humanæ, est etiam de fide certa; natura enim humana non habet aliud suppositum, nisi Divinum, sive nisi personam filii Dei naturalis; si verò *ly quatenus* sumatur ratione naturæ, sive denotando naturam, potest esse falsa & potest esse vera sub opinione; erit falsa, si intelligatur naturalis Filius Dei Patris personaliter & propriè sumptus prout ad intra pater producit filium per æternam generationem; erit autem opinativè vera, si intelligatur naturalis Filius Dei, prout respicit Deum ad extra operantem, adeoque totam Trinitatem unientem Verbo hanc humanitatem; & per hanc unionem constituendo hunc hominem, & consequenter per se ex vi istius unionis

unionis sanctum & Divinæ hereditatis heredem in ipsâmet humanitate; & in hoc sensu, cùm res controvertatur à Catholicis, nihil prædictum Conc. definivisse colligitur.

Dico 2. Hæc propositio: *Christus est Filius Dei adoptivus*, habet duplicem sensum hæreticum, adeoque simpliciter hæretica censenda est; vel enim intelligitur verbum esse Filium Dei adoptivum; vel non solam humanitatem, sed etiam hunc hominem Christum ut sic, esse tantum servum, creaturam, adoptione filium; utrumque autem est hæreticum. Ergo, &c. Hæc autem: *Christus, quatenus homo est filius adoptivus*, si *ly quatenus* denotet suppositum naturæ humanæ, quod est ipsa verbi persona, est hæretica; sumpta verò simpliciter licèt non sit hæretica, est tamen falsa, nec probabilis censenda est, ut patet ex iis quæ supra dicta sunt.

SECTIO IV.

An Christi humanitas possit dici adoptata?

Dico 1. Humanitas Christi nec propriè nec verè potest dici adoptata. D. Thom. &c. Quia adoptio ex vi suæ institutionis ac proprietatis non versatur circa naturam ut natura est; sed circa ipsam personam; persona autem Christi non est adoptata. Deinde humanitas Christi non potest dici adoptata ad gratiam habitualem, quia nec alii homines dicuntur adoptati ad gratiam habitualem; nec ipsa habet jus ad illam ante unionem hypostaticam; ergo non est adoptata; nec etiam potest dici adoptata per gratiam habitualem ad gloriam; quia gratia habitualis non est data humanitati per modum adoptionis seu primæ generationis & ex affectu merè gratuito tanquam naturæ omninò extraneæ; sed ex quodam connaturali debito naturæ jam deificatæ per unionem Verbi; neque etiam potest dici adoptata per gratiam unionis; licet enim realis infusio gratiæ habitualis in aliis hominibus sit adoptio; tamen realis unio naturæ humanæ cum Verbo, non est adoptio; quia adoptio facit tantum unionem accidentalem inter adoptatum & adoptatum; nec adoptans communicat adoptato, ut potè personæ extraneæ, suum proprium naturale *esse* quod in se habet; ut patet in infusione gratiæ habitualis; gratia verò unionis facit substantialem unionem, & per hanc unionem Deus communicat naturæ assumptæ suum proprium *esse* personale; ideoque non est adoptio, sed naturalis filiatio. Per infusionem gratiæ habitualis communicatur tantum quædam participatio Divini *esse*, sed per gratiam unionis communicatur verè ac realiter Divina persona. Hinc

Dico 2. Hæc propositio: *Humanitas Christi est adoptata*, si adoptio sumatur propriè pro unione cum Deo per gratiam accidentalem, excludendo omnem aliam majorem cum Deo unionem, est hæretica; si autem sumatur indefinitè sine exclusione cujusvis unionis, pro omni gratiæ dono liberaliter communicato, dante jus ad participatam beatitudinem, est quidem falsa, sed non hæretica; quia non videtur data esse definitio circa hoc; quod verò sit falsa, patet ex jam dictis.

DISPUTATIO L.

De modo loquendi circa prædestinationem Christi.

SECTIO I. & II.

An simpliciter verum sit, Christum vel Filium Dei ab æterno esse prædestinatum? Et an Christus prædestinatus sit, ut sit Filius Dei naturalis?

NOTA: Fide certum est substantialem duarum naturarum, nempe Divinæ & humanæ, unionem in unâ personâ Filii Dei, fuisse ab æterno prædestinatam; hoc enim maximum gratiæ opus efficaciter ab æterno voluit Deus ut in tempore fieret.

Dico 1. Christus quatenus homo, est ab æterno prædestinatus, sive à Deo dilectus & ordinatus ad perfectissima gratiæ & gloriæ dona, quæ illi ut homini ab æterno præparata sunt. Imò Christus simpliciter sine ulla posita determinatione in subjecto vel prædicato, verè ac propriè dici potest prædestinatus; Christus enim significat unum quid subsistens in duabus naturis Divinâ & humanâ, sed ut Christus subsisteret in istis duabus naturis, ab æterno prædestinatum est; ergo & Christus simpliciter dici potest ab æterno prædestinatus, quia cum ista Christi constitutio sit supernaturalis, proprie cadit sub prædestinationem tanquam ejus terminus. Sed

Dico 2. Verbum seu Filius Dei non potest simpliciter dici prædestinatus, propriè loquendo. Licèt enim verbum habeat in humanitate aliquid ex divina prædestinatione; non tamen ex illa habet ea quæ pertinent ad *esse* simpliciter, vel pertinent simpliciter ad ipsius verbi beatitudinem; sed cum relatione ad aliquem terminum, v. gr. ut sit homo, ut uniatur humanitati, &c. potest dici ab æterno prædestinatus, non quia ex vi prædestinationis sit conferenda verbo aliqua gratia; sed isti homini vel humanitati, quatenus est hujus prædestinationis objectum, conferenda est.

Dico 3. Quod attinet ad sensum hujus textûs S. Pauli loquentis de Christo homine ad Rom. 1. *Qui prædestinatus est Filius Dei*, omissis variis variorum PP. ac DD. expositionibus, hic videtur verus ac proprius esse illius sensus: Christus pro ut est hic homo, prædestinatus est ut sit Filius Dei naturalis. Istius prædestinationis objectum est hic homo ut sic, sive hic homo quà homo, in cujus proprio conceptu suppositum Filii Dei non includitur, sed solum id quod in hâc humanitate subsistit. Terminus autem hujus prædestinationis est *esse* Filii Dei, quia suppositum Filii Dei non includitur in prædicto objecto seu conceptu hujus hominis; prius enim ratione concipitur hic homo ut sic, quàm concipiatur esse Filium Dei; & hic homo ut sic, per divinam prædestinationem ab æterno ordinatur ut sit ipsemet Filius Dei naturalis. Hinc colligitur Verbum Divinum seu Filium Dei non posse simpliciter dici prædestinatum Filium Dei naturalem; nec posse Christum simpliciter dici prædestinatum ad esse Filii Dei; sed solum cum addito, *quatenus homo*. Sed adverte in textu Græco loco *prædestinatus est Filius Dei*, haberi *declaratus est Filius Dei*; & sic juxta PP. Græcos facilis est explicatio istius textûs, cùm non

de Christi prædestinatione ; sed de ejus manifestatione optimè intelligatur.

SECTIO III. & IV.

De aliis modis loquendi circa Christi & ejus humanitatis prædestinationem.

Dico 1. Christus potest dici prædestinatus ad hæc omnia : primariò ad Divinam filiationem per unionem hypostaticam ; quæ est ejus suprema dignitas ; deinde ad alia gratiæ & gloriæ dona tanquam proprietates consequentes, & ad consummatam ejus perfectionem pertinentes ; ad exaltationem sui nominis ; ad gloriam corporis, & ad alias ejusmodi secundarias dignitates, quæ ex primariâ consequuntur.

Dico 2. Christi humanitas potest rectè dici prædestinata ad unionem hypostaticam, juxta graves T T. unio enim convenit naturæ, non personæ ; & ista unio est prædestinata à Deo ab æterno, istiusque unionis gratia humanitati in tempore confertur. Non potest tamen bene dici humanitas prædestinata ad beatitudinem, quia hæc prædestinatio non tribuitur propriè naturæ, sed supposito ; beatitudo enim in operatione consistit ; & operari, propriè loquendo, est suppositi, etiamsi posset dici *comprædestinata*, nempe prædestinata simul cum supposito.

DISPUTATIO LI.

De adoratione Christo ut Deo debitâ.

SECTIO I. & II.

Quid sit adoratio, & an in solâ exteriori ac corporali actione consistat ?

DICO 1. Adoratio est actus quo unus alteri se submittit, vel eum honorat in ejus excellentiæ recognitionem ; unde minus latè patet quàm honor, laus, veneratio, cultus, gloria, &c. Adoratio igitur est actus virtutis quæ ad alterum tendit ; actusque voluntatis qui præsupponit actum intellectûs habentis bonam existimationem de personæ adorandæ excellentiâ. Hic actus voluntatis potest dici componi ex actu à voluntate elicito quo quis vult alterum adorare, & ex imperato, quo alterum adorat, tanquam ex interno & externo. Unus est quasi affectus adorationis, alter est quasi affectus, seu ipsa adoratio. Adorationis autem objectum *quod*, seu materiâ immediata circa quam versatur, est cultus alteri exhibendus ; objectum *cui*, est persona cui cultus sive adoratio exhibetur. Hinc virtus religionis quâ Deum adoramus, non est Virtus Theologica, quia non versatur circa Deum ut objectum immediatum *quod*, seu ut materiam immediatam ; sed solum ut objectum cui cultum exhibet.

Dico 2. Adoratio Dei non tantum potest externis corporis actibus exhiberi, quod est certum de fide ; sed etiam in actu merè interno & spirituali potest reperiri vera & propriissima Dei adoratio, non minus quàm reperitur oratio. Ita communiter T T. Magist. Albert. Alens. Bellarm. &c. hæc autem interna adoratio exercetur actibus intellectûs & voluntatis, præsertim fidei, spei, charitatis ; licèt enim hi actus ut sunt eliciti à suis virtutibus, habeant suas proprias & specificas honestates ; tamen prout assumuntur tanquam apti & accommodati ad exhibendum Deo ut supremo Domino honorem, indicant essentialem rationem adorationis ; sicque sunt actus à religione imperati, & objectum immediatum circa quod versatur voluntas Deum adorandi. *Probatur* igitur assertio ; 1. ex Scriptura : *Et adorant eum omnes Angeli ejus.* Psal. 95. *Exercitus cœli te adorat* ; Esdræ. 2. Angeli enim verè adorant actibus internis & spiritualibus Deum, non corporalibus, uti & eum laudant. Item : *In nomine JESU, omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum.* Spiritus flectunt genu ; id est adorant ac reverentiam exhibent : *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.* Joan. 4. Ita etiam docent Patres. 2. *Ratione* : Sicut virtus religionis in voluntate existens utitur corporis membris ad adorandum Deum per eorum motum ; ita potest uti animæ potentiis ad eumdem adorandum per eorum actus internos ; & sicut actus exterior induit rationem adorationis quatenus est signum submissionis & honoris ; ita & actus interior ; v. gr. Fidei, Spei, Charitatis, Orationis, quatenus assumitur ut non submissionis & honoris, induit rationem internæ adorationis ; si intellectus per ejusmodi actus cognoscat & agnoscat summam Dei excellentiam & creaturæ debitam erga Deum submissionem ; ac voluntas cum timore reverentiali se Deo ut supremo Domino subdat, & in hâc suâ subjectione & supremo Dei dominio complaceat. Denique datur oratio purè mentalis ; ergo etiam datur adoratio mentalis, sicut enim nostrum desiderium petendo ; sic etiam nos Deo subjiciendo possumus affectum manifestare ; alioquin si non possemus nisi per motum corporis eum adorare, qui non posset exteriora corporis membra movere, non posset Deum colere seu adorare. Itaque sicut actus exterior corporis, si aptus & accommodatus sit, potest esse externa adoratio sive sensibilis suæ submissionis & honoris nota ; ita interior animi actus, & cujusvis virtutis, si sit proportionatus & accommodatus, potest esse interna adoratio, id est spirituale suæ submissionis & honoris signum ; uti & contrà potest dari interior malitia adorationi Deo debitæ contraria.

SECTIO III.

Quotuplex sit Adoratio ?

Dico 1. Dividitur adoratio in internam & externam ; externa est cultus qui fit per externa & sensibilia signa, quatenus subest voluntati adorandi procedenti ex tali judicio & existimatione rei, qualis per adorationem indicatur. Adoratio interna est cultus qui per interiores intellectûs & voluntatis actus exhibetur ; & hæc interna quatenus est ipsemet cultus per istos interiores actus exhibitus, potest etiam dici externa ; interna autem erit actus voluntatis volentis exhibere dictum cultum interiorem.

Dico 2. Adoratio dividitur in *latriam*, quæ est cultus exhibitus propter increatam excellentiam, soli Deo debitus ; in *duliam* quæ est cultus exhibitus propter creatam excellentiam, maximè sanctitatis seu gratiæ divinæ & gloriæ ; & in *hyperduliam*, quæ est cultus exhibitus ob singulariter sublimem excellentiam creatam ; hæcque divisio, si sumatur adoratio generatim pro actu humano ordinato ad honestum & rationabilem alterius cultum, dicenda est probabilius univoca ; sicut divisio fidei in Divinam & humanam.

Dico 3. Rursus dividitur adoratio in *absolutam*, quâ res colitur propter intrinsecam, quam ipsa habet ;

bet, excellentiam; & hoc modo tantum res intellectualis est adorabilis; & in *respectivam* quâ res colitur propter excellentiam, quæ est in aliquâ personâ, ad quam ista res habet respectum aut cum illâ conjunctionem; ita ut honor exhibitus non sistat in illa rê, sed in personam, propter quam ejusmodi res colitur, redundat.

SECTIO IV.

Quomodo Christus ut Deus sit adorandus?

Dico 1. Cum de fide certum sit Christum esse Deum, eadem ergo ei debetur adoratio quæ Deo; Deo autem singularis debetur adoratio, quæ nulli creaturæ communicabilis est: *Deum tuum adorabis, & illi soli servies*, Matth. 4. Dei enim excellentia prout in ipso est, nulli creaturæ communicabilis est; ergo nec ejus adoratio. Virtus autem religionis quæ adorat Deum ob diversos titulos, v. gr. creatoris, salvatoris, glorificatoris, summi boni, &c. est una & eadem, sive una & eadem *Latria*, quæ interdum vocatur etiam *Dulia*; quia omnes isti tituli vel attributa conveniunt in ratione primi Principii & summi Dominii, ex quo habetur suprema Dei excellentia, quæ est formale istius cultûs objectum; imò non tantum est idem habitus; sed etiam actus quibus Deus sub diversis titulis aut attributis adoratur, non videntur specie differre, cum omnes semper fundentur in increatâ & infinitâ ejus excellentiâ; & licèt in materia vel in actu exteriori differre possint; tamen in formali cultûs ratione semper conveniunt.

Dico 2. Quidam interni cultus actus, v. gr. Fidei, Spei, Charitatis, &c. ita ex se sunt tales, ut ad solius Dei cultum referri possint; externi autem non sunt ita ex se determinati ad Dei cultum, quin etiam possint interdum adhiberi ad colendam creaturam; enam horum determinatio sive in nominibus, sive in actionibus externis, non ex ipsa rei naturâ, sed ex publicâ impositione & institutione per sufficientem authoritatem facta provenit, v. gr. nomen *Deus*, *Creator*, &c. ad significandum verum Deum, & actio sacrificii ad colendum verum Deum, non hoc habent à naturâ, sed ab institutione; nam occisio vituli de se non significat Deum esse authorem vitæ & necis; postquam autem sic instituta sunt, solum ad Dei cultum usurpari possunt, & tunc si ad cultum creaturæ adhibeantur, erit idololatria. Idem dic de sacerdotibus, templis, aris, ut-pote quæ ad sacrificium referuntur.

DISPUTATIO LII.

De adoratione Sanctis hominibus vel Angelis exhibenda.

SECTIO I.

An Beati homines & Angeli sint adorandi?

DICO: Sancti Homines & Angeli digni sunt honore, adeóque à nobis colendi & adorandi sunt. De fide in Conc. Rom. sub Felice primo, in 7. Synodo; in Conc. Trid. Sess. 25. contra Calv. Luth. aliosque antiquos Hæreticos. Et patet ex Scripturâ: *Cecidit Josue pronus in terram, & adoravit.* Jos. 5. *Nempe Angelum; pronus in terram adoravit Angelum.* Num. 22. Saül adoravit Samuelem post mortem apparentem. 1.Reg.29. Filii Prophetarum adoraverunt Elisæum Prophetam. 4. Reg. 2. Idque docent Patres Cyr. Iren. Aug. Nazian. &c. Ratio est; quia honor virtuti debetur: Sanctis ergo, qui virtute excelluerunt, in cœlo regnantibus honor à nobis debetur; & licèt corporali absint præsentia, spiritu tamen quodam modo præsentes sunt, quatenus omnia quæ ad ipsorum statum spectant, cognoscunt; & nostrarum rerum curam gerunt, pro nobis orando & intercedendo apud Deum.

Quod autem Mardochæus noluerit adorare Aman Esth. 13. Non fuit quod non liceret externum honorem ei exhibere, cùm Abraham adorarit filios Heth. Gen. 25. & Natham Davidem. 3. Reg. 1. sed quia vel noluit eum adorare cultu latriæ juxta D. Thom. vel probabilius quia noluit utrumque genu ei flectere, eo quod soli Deo ejusmodi honorem Judæi præstabant. Angelus Apoc. 19. & 22. non permisit Joanni ut se adoraret, dicendo, *Deum adora*; uti nec Petrus Cornelio Act. 10. quia non esset licita ista adoratio; sed ex modestia & urbanitate eam recusabant. Nam sæpius in Scriptura dicuntur homines adorasse alios homines & adhuc vivos, aut Angelos; ut constat ex citatis locis. Item Gen. 33. & 34. 1. Reg. 20. & 25. &c. Unde adoratio est nomen commune latriæ & duliæ.

SECTIO II. & III.

Quænam adoratio Sanctis tribuenda sit; & an illa ad religionem pertineat?

Dico 1. Certum est Sanctos tam interiori quàm exteriori cultu honorari posse; sunt enim Spiritus, qui in ipso Deo vident ea quæ ad ipsos pertinent; ideoque spiritualibus animi actibus coli possunt, uti & orari ac invocari; sed quia nos corporales sumus, ideò etiam externis corporis actibus possumus nostrum internum affectum indicare eosque adorare non cultu *latriæ* qui soli Deo debetur, sed inferiori seu *duliæ*; & quidem non tantum respectivè ad increatam Dei excellentiam in illis tanquam in suis templis singulariter relucentem, sed etiam absolutè & immediatè ob creatam, intrinsecam, supernaturalem, ac propriam ipsorum excellentiam, ut docent D. Thom. Bonav. & alii communiter. Quia illorum gratia & gloria est quid creatum, ipsis intrinsecè inhærens; eosque in excellenti perfectionis gradu constituens; ergo ob hanc excellentiam digni sunt propriâ & absolutâ adoratione, licèt mediatè hæc referatur ad Divinæ naturæ excellentiam, cujus est quædam participatio Sanctorum excellentia.

Dico 2. Hæc adoratio Sanctis exhibita ob supernaturalem ipsorum excellentiam, est longè perfectior adoratione seu cultu civili qui hominibus ob humanam dignitatem aut potestatem exhiberi solet; & specificè ab eo distincta ob diversum objectum formale; imò iste Sanctorum cultus Divino cultui valdè conjunctus est, ut pote qui rebus sacris & ad Dei cultum pertinentibus perficitur, v. gr. institutione dierum festorum ad eorum honorem; erectione templorum in eorum memoriam, & ad eorum reliquias honorificè servandas; in jejuniis, vigiliis, peregrinationibus, &c. quæ omnia licèt primariò in Dei cultum referantur, tamen secundario in Sanctorum honorem redundant. Hinc

Dico 3. Iste Sanctorum cultus dicitur Sacer & Religiosus 1. quia in religiosis actionibus & ad pietatem pertinentibus situs est. 2. Quia ita est Divino conjunctus, ut ab illo oriatur & imperetur. 3. Quia valdè

valdè conducit ad ſpirituale animæ bonum. 4. Quia in perfecta & conſummatâ ſanctitate fundatur, adeóque ſublimior illo qui hominibus juſtis in hâc vita adhuc degentibus tribuitur ſolum intuitu eorum ſanctitatis & ſupernaturalium donorum; quia licèt hic, cùm ex verâ fide & religione proficiſcatur, poſſit etiam aliquo modo dici religioſus cultus, alter tamen longè perfectioribus actibus ac rebus perficitur, ideóque excellentior. Cæterum habitus *dulix* Sanctorum videtur eſſe diſtinctus ab habitu *latriæ* ſeu religionis ob maximam diverſitatem inter Dei & creaturæ excellentiam. Hinc Sanctorum cultus non dicitur religioſus, quaſi à virtute religionis ſit elicitus; ſed ob alias rationes jam recenſitas.

DISPUTATIO LIII.

De adoratione debitâ Chriſto & ejus humanitati.

SECTIO I. & II.

An Chriſtus Deus homo adorandus ſit perfectâ Latriæ adoratione? An etiam quatenus homo?

DICO 1. Hic homo Chriſtus in Divinâ & humanâ naturâ ſubſiſtens, adorandus eſt perfectiſſimâ illâ Latriæ adoratione, quâ tota Trinitas, & ſingulæ perſonæ Divinæ adorantur. De fide. Definitur in Conc. Epheſ. in V. & VII. Synod. & conſtat ex Scripturâ, & Patribus. *Ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem.* Joan. 5. *Dominus meus, & Deus meus.* Joan. 20. *Et adorent eum omnes Angeli ejus.* Hebr. 1. Adeoque unâ & eâdem Latriæ adoratione, qua Deus adoratur, ille etiam adoratur.

Dico 2. Eâdem adoratione ſuprema, quâ verbum incarnatum adoratur, hic homo Chriſtus etiam ita adoratur, ut ſimul ejus humanitas coadoretur; ſicque Chriſtus quatenus homo ſpecificativè, illâ adoratione adoratur; prout ait D. Thom. *Utramque naturam ex parte perſonæ unâ adoratione colit.* Sicut enim eâdem Duliæ adoratione, quâ homo Sanctus ob animæ inhærentem ſanctitatem adoratur, ejus corpus reſuſcitatum per ſe coadoratur; ita perſona Chriſti quæ eſt una tantùm conſtans ex duabus naturis, unâ adoratione per ſe primò tendente in ipſam perſonam, per ſe autem ſecundariò & concomitanter in naturam humanam Divinæ perſonæ unitam adoratur; quia de eſſentia latriæ ſolum eſt, ut perſona adorata ſit verus Deus; non autem opus eſt, ut quidquid coadoratur; ſit etiam Deus; ſufficit ſi Dei perſonæ conjunctum ſit; iſta enim ſumma adoratio non æquè principaliter tendit in naturam aſſumptam ac in perſonam Divinam. Hinc

Dico 3. Si Chriſtus quatenus homo præcisè adoretur ob dignitatem & excellentiam, quam ejus humanitas ex vi unionis habet, iſta adoratio non erit perfecta latria, ſed inferior; quia gratiæ unionis in ipſa humanitate excellentia, ob quam Chriſtus adoratione dignus exiſtit, minor eſt quàm excellentia Divinitatis ſecundum ſe; differtque à ſuperiori adoratione, quâ Humanitas ſimul cum Verbo coadoratur, 1. quia iſtius ſuperioris formale motivum eſt dignitas verbi ſecundum ſe; hujus inferioris motivum eſt dignitas quam habet humanitas ex unione cum verbo. 2. In illa objectum per ſe primò adoratum, eſt perſona ſecundum ſuam Divinitatem, & humanitas tantùm concomitanter; in hâc autem objectum per ſe primò adoratum, eſt hic homo prout eſt compoſitum ex humanitate, & in ea habens excellentiam ſupra omnes homines. 3. In illâ adoratur Chriſtus ut æqualis Patri; in hac ut minor Patre. Utraque tamen ab eâdem religionis virtute elicitur. Hinc ſi Chriſtus homo præcisè quatenus redemptor adoretur, iſta adoratio referetur ad eam quæ illi ob gratiam unionis debita eſt.

Dico 4. Chriſtus quatenus homo adorari *poteſt* ob excellentem gratiam & ſanctitatem creatam ſuæ humanitati inhærentem; hæc tamen adoratio inferior eſt; & propriè hyperdulia dicitur; non enim fundatur in excellentiâ increata. D. Thom. &c. Quia ſi Sancti ob gratiam & gloriam creatam ſint adorabiles; multò magis Chriſtus ob gratiam longè excellentiorem. Itaque quando Concilia definiunt Chriſtum unâ tantum adoratione eſſe adorandum, intelligunt in Chriſto non ita eſſe dividendas adorationes, ut una ad Chriſtum, altera ad Verbum pertinere credatur; quia hoc errorem Neſtorii continet; non autem docent Chriſtum ſub quâcumque ratione ſpectatum unâ tantum cultus ſpecie eſſe adorabilem. Cæterum quamvis hæ Chriſti adorationes ſpeculativè ex diverſis adorandi rationibus, rectè diſtinguantur; practicè tamen ac moraliter Chriſtus ſemper colendus eſt perfectiſſimâ latriæ adoratione; quia unuſquiſque debet ſimpliciter coli & adorari perfectiſſimo honore ob ſuam ſupremam excellentiam ſibi debito.

SECTIO III.

An Chriſti humanitas à verbo præciſa poſſit adorari; & quâ adoratione?

Dico 1. Humanitas Chriſti in abſtracto concepta & à verbo præciſa, abſtractione præciſivâ, juxta communiorem ſententiam poteſt adorari, *quamvis* non perfectâ latriâ. D. Thom. Cajet. Durand. &c. Poteſt enim per conceptum ſic præſcindi à perſona verbi ſine errore; (abſtrahentium quippe non eſt mendacium), & adorari adoratione incompleta & reſpectivâ tendente non in perſonam, ſed in naturam tantùm, ſeu in partem totius compoſiti. Hujuſmodi autem adoratio ex ſe non eſt mala; nullo enim jure prohibetur; non divino poſitivo, ut patet; nec humano aut Eccleſiaſtico; quia Concilia non loquuntur de tali adoratione; neque etiam naturali, cum in tali actu nulla poſſit concipi intrinſeca malitia; imò ſub tali præciſione melius eſt ejuſmodi adorationem exhibere, quàm prætermittere. Iſtiuſmodi autem adoratio non poteſt dici ſuprema ac perfectiſſima latria. Ideò

Dico 2. Si in humanitate Chriſti ſola creata gratiæ dona ſpectentur, & præcisè propter illa adoretur; iſta adoratio eſſentialiter eſt dulia; quia tamen in illo genere eſt perfectiſſima ob dona intenſivè ſeu individualiter excellentiora, vocatur hyperdulia; ſed ſi humanitas Chriſti abſtractè concepta ut natura eſt, adoretur (ſicuti adorari poteſt) ob unionis dignitatem, tunc adoranda eſt latriæ adoratione, non primariâ & ſupremâ ſed ſecundariâ & minus perfectâ & diverſâ à prædicatâ hyperduliâ; quamvis interdum hyperdulia vocetur. Licèt enim humanitas per unionem hæreat in perſonâ Divinâ; non tamen tranſit in naturam Divinam; nec eſt tantæ excellentiæ, quantæ eſt natura Divina; ideoque non poteſt adorari ſupremâ Latriâ, quæ ſoli ſupremæ excellentiæ competit; dicitur tamen adorari ſecundariâ Latriâ, ſeu

seu Latriâ secundùm quid ; quia ista humanitatis adoratio fundatur in personâ Divinâ ; ut termino unionis ; vel potius immediate in ipsa unione ac Deificatione humanitatis ; & hinc iste adorationis actus procedit ab ipso religionis seu latriæ habitu ; adeoque est latria secundum quid. Verum quamvis humanitas sic adorari possit, non videtur tamen sic posse orari ; quia oratio dirigitur ad personam, quæ possit dare id quod oratur ; humanitas autem sine vèrbi operatione dare non potest. Ex dictis facilè solvuntur objectiones à Conciliis & Patribus desumptæ ; non enim de hujus humanitatis abstractè sumptæ ; sed de ordinaria Christi adoratione agunt.

DISPUTATIO LIV.

De usu & adoratione Imaginum.

SECTIO I.

An liceat & expediat Ecclesiæ, uti Christi & sanctorum hominum Imaginibus ?

NOTA : Multi damnârunt usum Imaginum ab Ecclesia adhibitum ; Judæi, Saraceni, Imperatores Leo Isauritus, & ejus filius Constantinus Copronymus, Vvicleffus, Calvinus, Lutherus, contra quos

Dico 1. Usus Imaginum ex se est licitus & honestus, ideoque in Ecclesia Catholicâ meritò adhibetur ; nam 1. ut refertur, Christus suam Imaginem misit Abagaro Regi Edessæ ; Nicodemus Christi crucifixi, & Lucas B. Virginis Imagines pinxerunt ; Sanctus Sylvester habebat apud se Imagines Petri & Pauli, quas Imperatori Constantino exhibuit ; & uterque in variis Templis tunc erectis multas imagines collocarunt ; horum exemplum sequentes Pontifices secuti sunt ; unde ejusmodi usus semper viguit in Ecclesia, ut habetur ex Dion. Athan. Basil. Chrys. &c. 2. Usus Imaginum nec intrinsecè malus, nec ullâ lege prohibitus est, nec scandalum aut idololatriæ periculum inducit. Unde

Dico 2. Hic Imaginum usus ob varios fines honestos in Ecclesia introductus est ; quia 1. per illas facilius plebs indocta instruitur. 2. Profitemur credere mysteria, quæ per illas repræsentantur ; excitamur ad memoriam beneficiorum Dei, & ad gratiarum actionem ; ad imitationem Sanctorum, ad petenda eorum subsidia. 3. Per illas honor Sanctis præstatur ; unde sunt honesta templorum ornamenta.

Objicies 1. Deus Exod. 20. Deuter. 4. & 5. prohibet usum Imaginum. Resp. dist. ass. quarumcumque, neg. aliquarum, ut in cap. seq. dicetur Conc. nam Exod. 25. jubet Imaginem Cherubini poni super arcam fœderis ; & num. 21. jubet fieri serpentem æneum ; deinde 3. Reg. 6. & Paral. 3. positæ sunt effigies duorum Cherubinorum juxta propitiatorium ; & in parietibus templi ad ejus ornatum fuerunt depictæ aliæ imagines, ut ex citatis locis notavit VII. Syn. Act. 4. in principio.

Obj. 2. Conc. Constantinopol. V. damnavit usum imaginum, & VI. Synodus Canone 100. & Conc. Elibertinum Can. 36. prohibent picturas. Resp. Conc. istud Constantinopol. non fuit legitimum, nec universale, & ejus acta in VII. Synodo universali Act. 6. damnata sunt. VI. autem Synodus damnat tantum picturas lascivas. Conc. autem Elibertinum, quod fuit provinciale & paucorum Episcoporum, vetuit tantum in parietibus Ecclesiarum depingi imagines ; quæ lex potuit eo tempore expedire ; postea tamen non tantum usu, sed etiam à VII. Synod. permittente depingi in parietibus Imagines, abrogata est.

Obj. 3. Epiphanius in Epistola ad Joan. Jerosoly. narrat se alicujus templi Imaginem scidisse, &c. Resp. Extrema istius epistolæ pars in qua contra Imagines invehitur, non est Epiphanii, sed ab aliquo Hæretico supposita. Deinde non explicatur cujus fuerit ista Imago ; sancti-ne, an hominis profani ?

Obj. 4. Hujusmodi Imagines in Templo possunt rudes decipere. Resp. Neg. ass. quia omnes Fideles satis norunt non ideò proponi, ut per se adorentur quasi in se aliquid Divinum aut viventem spiritum haberent ; sed solum in memoriam & venerationem Sanctorum quos repræsentant.

SECTIO II.

An liceat uti Dei & Angelorum Imaginibus ?

Dico 1. Absolutè non est reprehendendus usus Imaginum Dei & Angelorum ; imò retinendus, & expedit, si prudenter adhibeatur. Ita communiter TT. contra Durand. Abul. Ayalam. dicentes non expedire ; quia, inquiunt, Deus aut Trinitas figurâ carent quâ pingi possint ; sed *probatur*, quia jussu Dei in Templo Jerosolymitano depicti sunt Cherubini, & VII. Synod. Act. 5. approbat Spiritûs Sancti Imaginem sub specie Columbæ ; item VI. Synodus Can. 82. approbat Christi Imaginem sub figura Agni. Attamen

Dico 2. Non possunt pingi Imagines quæ propriè ac formaliter Deum repræsentant ; Deus enim corporeâ caret figurâ, sed possunt pingi metaphoricè & per quamdam analogiam ; v. gr. Deus Pater sub figurâ senis ; Spiritus Sanctus sub formâ Columbæ, sub quâ sensibiliter apparuit ; hæ enim Imagines sunt honestæ & valdè utiles ad fidei notitiam, ad devotionem, ad populi instructionem, debent tamen tantum adhiberi juxta modum in Ecclesia receptum. Dum igitur dicitur Exod. 20. *Non facies tibi sculptilia*, id intelligitur de Idolis, quibus relicto vero Deo, latriæ cultus exhibetur ; non autem de quibusvis imaginibus ; nec Lactantius contra imagines ad repræsentandum Deum verum factas loquitur, sed contra Idola.

SECTIO III.

An Imagines Christi & Sanctorum sint adorandæ ?

Nota : Quidam antiqui Hæretici admittebant quidem imaginum usum pro Prototyporum recordatione ac repræsentatione ; sed non pro veneratione & adoratione eis tribuendâ, ut patet ex VII. Synodo. Sic etiam nunc nonnulli Lutherani illas in suis Templis admittunt ad ornatum, sed non ad cultum. Calvinistæ autem nolunt eas in templis admittere, ut omnem cultûs occasionem aut speciem tollant. Contrà quos

Dico 1. Simpliciter confitendum est imagines esse honorificè tractandas & adorandas. De fide. Habetur definitâ hæc veritas ex VI. Synod. Can. 82. ex VII. Synod. Act. 7. ex VIII. Synod. Can. 3. ex Conc. Florent. Sess. 5. ex Conc. Trid. Sess. 25. & ex Patribus ac Ecclesiæ traditione. Colligitur etiam ex Scriptura quæ dicit : *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam Sanctum est.* Ps. 98. id est juxta communem & litteralem interpretationem, *arcam fœde-*

ris vel *propitiatorium* ; si ergo arca , licèt inanimis , quia Deo sacrata est adoratur cultu respectivo ; ergo etiam imagines quæ repræsentant personas sacras , & sanctas , cultu respectivò adorandæ sunt ; ex relatione enim quam habent ad personas sanctas quas repræsentant , aliquo modo sanctæ sunt ; adeoque venerandæ. Imò Deus variis miraculis per imagines factis , earum cultum sibi placere testatus est. Hinc collige istam imaginum adorationem non esse absolutam ; cum enim sint inanimatæ , non possunt habere in se excellentiam ob quam adorentur ; sed esse respectivam , quia solum adorantur ob excellentiam & sanctitatem eorum quos repræsentant ; ideoque iste cultus est religiosus in sanctitate fundatus , & proportionatus sanctitati personarum quas repræsentant imagines.

Dico 2. Imagines non impropriè , sed verè ac propriè adorandæ sunt , quamvis respectivè. Medin. Gabr. Palud. &c. contra Durand. Holcot. & Pic. Mirand. dicentes eas adorari tantum impropriè & abusivè ; quia , ut aiunt , fit tantùm ad earum præsentiam rememoratio prototyporum qui in præsentiâ earum adorantur quasi realiter præsentes essent ; ideoque dicuntur adorari. Sed horum sententia tanquam periculosa prorsus rejicitur à Theologis. *Probatur* ergo assertio. Quia VII. Synod. Act. 7. simpliciter definit sub Anathemate imagines esse adorandas ; unde non solum externa adorationis actio erga imagines est exercenda , sed etiam interior adorationis & cultus & intentio ad illas dirigenda est ; sola enim exterior actio sine intentione colendi , non est adoratio ; nam in eadem Synodo Act. 4. dicitur : *In omni adoratione intentionem ipsam requiri.* Deinde objectum seu materia ad quam dirigitur adoratio , etiamsi propter aliud , est imago ; ergo illa propriè adoratur ; nec obstat quod sit res inanimata & irrationabilis ; res enim inanimata est capax adorationis respectivæ. *Adorate scabellum pedum ejus.* Psal. 98. Quod attinet ad Concilium Francoford. vix aliquid certi ex Historiographis an aut quomodo in illo actum fuerit de imaginibus ; verisimile est Adrianum Papam simul cum suis Legatis misisse ad illud Acta Concilii secundi Nicæni , quod tunc temporis fuerat absolutum , ut illius definitio circa usum imaginum toti occidenti innotesceret. Sicque in illo Concilio nihil denuò de imaginibus actum aut scriptum fuisse præter acceptationem actorum Concilii Nicæni , & mutuam cum illo consensionem in condemnandâ Pseudosynodo Constantin. sub Imperatore Copronymo iconomacho factâ , quam fortè quidam Historici aut malitiosè aut ignoranter ac falsò appellarunt VII. Synodum.

SECTIO IV.

An Imagines eâdem adoratione , quâ Prototypi adorari possint ?

Dico : Optimè potest uno actu interiori ac exteriori simul adorari & Prototypon in imagine , & imago propter Prototypon. D. Thom. Bonav. Cajet. &c. contra Gabriel. Cordub. &c. Quamvis enim imago in se non contineat Prototypum secundum proprium illius *esse* reale , illud tamen continet secundum *esse* repræsentativum , ita ut homo visâ imagine , statim ac veluti conjunctim cum illâ ipsum prototypum apprehendat tanquam si re vera in illâ adesset , & utrumque per modum unius simul concipiat. Istâ igitur positâ apprehensione animus adorantis uno adorationis motu interno & externo , primariò in Prototypum , concomitanter in imaginem fertur tanquam Prototypi repræsentativam. *Probatur* ex VII. Syn. Act. 4. ubi dicitur : *Qui adorat Imaginem , in ea ipsum Regem adorat* , & Orig. Hom. in 1. Gen. *Qui videt imaginem alicujus , videt eum , cujus est imago.* Similiter Athan. Basil. &c. Unde in hoc adorationis genere 1. per prædictum actum directè ac primariò adoratur persona in imagine repræsentata ob propriam excellentiam quam in se habet , & ipsa imago tantum concomitanter & secundariò. 2. Per hanc adorationem Imago non solum actu externo , sed etiam interno motu & adorantis intentione verè ac propriè adoratur ; solus enim externus actus ad veram adorationem non sufficit. Idò in definitione VII. Synod. Act. 7. dicitur ; *Qui adorat imaginem , in eâ quoque* , (nempè simul ,) *adorat descriptum argumentum.* 3. Tota hujus adorationis ratio est excellentia prototypi , quæ & ipsum & ipsius imaginem adoratione dignam reddit , nempè prototypum per se & propter se ; imaginem verò propter prototypum. Hinc 4. adoratio Imaginis Christi , propriè est latria ex habitudine ad objectum primarium seu ad personam Christi , quæ per se primò adoratur ; & quia ille actus unus & indivisibilis terminatur simul ad imaginem cum prototypo , ideò verè dicitur ista imago adorari latriæ adoratione ; sicut humanitas Christi verè dicitur adorari eâdem latriâ quâ Christus adoratur ; quamvis illa adoratio non habeat ex humanitate quod sit latria , sed ex ipsius Christi personâ , ut clarius patebit ex objectionum solutionibus. Itaque

Objicies 1. In variis locis VII. Synodi dicitur Christi imaginem non adorari latriâ , sicut adoratur ipse Christus , sed quadam minori adoratione. Resp. VII. Synodus in istis locis non loquitur de adoratione quâ imagines quatenus imagines sunt , coadorantur cum prototypo ; sed qua ipsæ solæ adorantur , ut res quædam sacræ sunt ; ista enim adoratio inferior est , ut in sequ. sect. dicetur. Deinde quamvis imago uno , eodemque actu quo prototypon adoratur , adoretur ; tamen ille idem actus prout terminatur ad prototypon , est quidem latria perfecta , sed prout terminatur ad imaginem , non est perfecta latria ; sed habet vim & rationem inferioris latriæ ; sicut eadem actio prout procedit à Deo , est concursus causæ primæ ; prout autem procedit à creaturâ , est efficientia causæ secundæ. Unde dum dicitur solus Deus latriâ adorari , excluditur solum alia persona ad quam possit per se primò illa adoratio dirigi ; non autem concomitantia excluduntur ; sicut cum dicitur solus Rex adorari honore regio , non excluditur ejus purpura & alia quæ solent coadorari.

Obj. 1. Imago est res distincta à prototypo , nec tantæ excellentiæ quantæ prototypon. Ergo non potest eodem cultu adorari. Resp. Dist. ant. Imago per se solam non potest adorari eo cultu qui prototypo secundùm se debetur Conc. Ant. Imago spectata conjunctim cum prototypo , non potest coadorari simul cum prototypo eodem cultu quo prototypon adoratur. Neg. Ant.

Obj. 3. Cum adoratur Christus in imagine , vel solus Christus est totum istius adorationis objectum ; vel Christus & imago simul ; si hoc posterius ; ergo creata res saltem partialiter est objectum adorationis latriæ. Resp. Dist. conseq. res creata est partiale objectum per se primò adoratum , Neg. conseq. simul coadoratum , ut quid cum Christo conjunctum Conc. Cons. Sic servatâ proportione humanitas Christi adoratur latriâ , quia conjuncta est Verbo. Non hinc tamen sequitur posse offerri sacrificium concomitanter imagini Christi , quia sacrificium respicit solam personam.

SECTIO V.

An Imago possit adorari, non adorato directè prototypo?

Dico: Quamvis Imagines non possint adorari nisi ob excellentiam prototypi; nam in eis nihil est propter quod ipsæ sint adoratione dignæ; quod significavit Conc. Trid. dum agendo de Imaginibus, dixit: *Non quod credatur ineſſe aliqua in iis Divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ*; tamen possunt in se propriè adorari non adorato directè & ut *quod*, ipso prototypo. Cathet. Gabr. Bellarm. Palud. &c. *Probatur*: Cum suprà ostensum sit imagines verè ac propriè adorari, non autem impropriè & abusivè, ut voluit Durandus, &c. Hinc sequitur aliquam earum adorationem, quæ ipsum prototypum tanquam objectum per se primò adoratum non comprehendat, esse possibilem & licitam, 1. quod sit possibilis sic ostenditur: intentio adorandi potest versari circa imaginem ut objectum *quod*, sive ut rem adoratam ob prototypon quod est objectum *quo*, seu ratio adorandi, non intendendo directè adorare istum prototypum tanquam rem directè adoratam; sicut potest quis assentiri actui scientiæ sive conclusioni quæ nititur præmissis, ut rationi assentiendi, non assentiendo directè ipsis præmissis; uti & potest quis amare proximum propter Deum, non amando directè Deum. Potest enim intellectus considerare & proponere imaginem ut honorabilem & adorabilem ratione prototypi ad quem dicit respectum, non considerando prototypon ut per se directè adorabile; quia prior consideratio non pendet intrinsecè ex hâc posteriori, etiam si virtualiter eam supponat aut includat, sed non formaliter. 2. Quod autem ista adoratio sit licita, probatur, quia licitè potest adorari imago propria & in se simul cum prototypo, directè adorato; ergo etiam ipsa sine prototypo directè adorato, potest adorari propter prototypon; utraque enim adoratio sive conjuncta sive disjuncta nititur in excellentia prototypi, propter quem adoratur imago; ideoque est licita; nec obstat quod sit res irrationalis & inanimata, res enim inanimatæ, v. gr. Calix consecratus, vestes sacræ, Liber Evangelii, &c. etiam veneratione dignæ sunt. Cum igitur imago, à prototypo præcisa adoratur, eâdem quâ res aliæ sacræ inanimes adorantur, adoratione colitur, uti frequenter dicitur in VII. Synodo deberi imaginibus veneraria adoratio, qualis debetur rebus sacris, non tamen latria; ex cujus Synodi Doctrinâ patet adorationem imaginis, prout ad ipsam terminatur, esse inferiorem adoratione prototypi; illa autem inferior imaginis adoratio non potest esse alia quàm merè respectiva quæ nititur in prototypi excellentia tanquam ratione adorandi, & versatur circa imaginem ut rem ob prototypum adoratam. Hinc sequitur istum actum quo adoratur imago à prototypo præcisa, distinctum esse & probabiliter specie diversum ab illo actu quo per se primò & directè prototypon adoratur; imago verò secundario & concomitanter coadoratur, etiamsi ad eumdem virtutis habitum uterque pertineat; quia uterque fundatur in unâ & eâdem prototypi excellentia.

Objicies 1. Dum Concilia docent aut definiunt imagines esse adorandas, totam hujus adorationis rationem ponunt in eo quod in illis adoretur prototypon. Resp. Id quod Concilia intendunt per has locutiones: *Dum adoratur imago, in eâ & per eam adoratur prototypon; adorantur imagines propter prototypon; adoratio imaginum refertur ad prototypon*, &c. Est imagines verè ac propriè esse honorandas & adorandas ratione prototyporum: hoc enim statuunt in suis definitionibus, non autem modum particularem quo ista adoratio fieri possit aut debeat. Unde ad veritatem istarum locutionum non est necesse ut res quæ in aliâ adorari dicitur, sit formale & proprium objectum proximè adoratum ut *quod*; sed sufficit ut sit proxima & tota ratio illam adorandi. Sic etiam explicanda sunt varia SS. Patrum testimonia; solum enim intendunt imaginem non coli propter numen quod in ea sit, sed propter excellentiam prototypi, quod repræsentat.

Obj. 2. Imago est res inanimata, adeóque incapax honoris; ergo non est adorabilis sola sine prototypo. Resp. Dist. Ass. Imago ut est purè res quædam, v. gr. argentum, rata pictura, &c. Non est adorabilis propter se ipsam, Conc. Ass. ut est imago aut ut exercet munus imaginis, faciendo præsentem personam repræsentatam sive explicitè sive implicitè, & ducendo in illam tanquam in objectum *quod*, aut etiam ut est res sacra. Neg. Ass. Imò ut est res sacra, potest una aliam excedere, si pluribus titulis & modis sacra censeatur. Hinc Ecclesiæ usus obtinuit, ut uni ejusdem personæ imagini, v. gr. imagini B. Virginis à D. Luca depictæ, vel imagini Christi ab ipsomet ad Abagarum missæ, major deferatur honor quàm alteri; & interdum non tantum quia est Imago sacra, sed etiam quia ut reliquia habetur.

Obj. 3. Oportet ut sit unus & idem motus adorationis imaginis & prototypi; atqui non potest esse unus & idem; ergo. Resp. Neg. Min. Idem enim intellectus & voluntatis motus tendit & in imaginem ut *quod*, & in prototypon ut *quo*, cum semper adoretur imago propter prototypon.

Obj. 4. Adoratio est actus religionis; religio autem non potest actus suos exercere circa res merè irrationales; ergo adoratio non potest suum actum exercere circa imaginem inanimatam, nisi eum principaliter dirigat in rationale prototypon per imaginem repræsentatum. Resp. Neg. debere religionem omnem suum actum expressè ac formaliter dirigere ad rem intellectualem ut ad objectum *quod*; sed sufficit ut ratione illius rem irrationalem reverenter tractet, in quo virtualiter exhibetur rei intellectuali debitus cultus, quamvis in formali & expressâ intentione hoc non habeatur.

Obj. 5. Imago irrationalis non potest percipere istum honorem; ergo non potest quis se illi submittere adoratione. Resp. Honor respectivus qui exhibetur imagini irrationali tanquam cultûs materiæ, non exigit ut ipsa cultum percipiat, sed sufficit ut persona ob quam exhibetur, possit illum percipere; & sic non se submittit rei irrationali ob ipsam, sed ob personam in ipsa & per ipsam repræsentatam, quamvis adorantis intentio tendat etiam in ipsam imaginem, sed ob prototypon indirectè; alioqui verè non adoraretur; quod est contra Conciliorum definitiones; sufficit autem ut iste adorationis actus virtualiter & indirectè tendat in rem intellectualem.

SECTIO VI.

An hæc adoratio Imaginum locum habeat in Dei Imaginibus?

Dico 1. Dei aut Trinitatis imagines, etiamsi metaphoricè tantùm repræsentent, postquam sufficienti aut publicâ authoritate institutæ sunt ad repræsentandum, cùm sint sacræ, eodem duplici modo quo aliæ imagines suprà explicatæ, adorari possunt, & ob eamdem rationem; imò juxta D. Thom. adorare hominem ut est imago Dei, vel potius Deum

in illo cultu latriæ, non est intrinsecè malum; non tamen expedit; at est periculosum; quia cùm homo de se sit dignus aliquo honore, posset intervenire aliqua idololatriæ species. Idem dic de Christi imagine sub specie agni, ac de Dei imagine.

Dico 2. Sacra Dei nomina, ac maximè nomen *JESUS*, etiam propriè & in se adorandùm est propter eum quem significat, respectivâ tamen & veneratiâ tamen adoratione superiùs explicatâ, quia vix persona potest ita in illo concipi, ut cum eâ conjunctim eâdem adoratione coadoretur.

SECTIO VII, & VIII.

An adoratio Imaginum sit de præcepto, & quomodo differat ab idolorum cultu?

Dico 1. Quamvis absolutè nullum sit præceptum sive naturale sive Divinum, (quod patet) utendi imaginibus; adeóque nec illas adorandi; tamen ex consuetudine Ecclesiæ, Sacer illarum usus est instar præcepti; templa enim & altaria non possunt sine scandalo & irreverentiâ non iis ornari, & si quis ex industria rejiceret earum usum, vel hæreticus vel superstitiosus haberetur; quo supposito duplex ex natura rei præceptum erga illas oritur; negativum de non committendo erga illas irreverentiam; & affirmativum de deferendo illis debitum cultum, v. gr. ad confitendam fidem; adeóque est naturale & Divinum præceptum servandi debitum modum circa prædictam imaginum adorationem, ad vitandum omnem cultum superstitiosum.

Dico 2. Cultus Imaginum à cultu Idolorum in hoc differt; 1. quia Idolorum cultores dabant supremum latriæ cultum hominibus mortuis tanquam Diis; imò etiam interdum vivis. 2. Quia putabant idola esse velut receptacula quædam superiorum virtutum illis conjunctarum, quæ eis responsa dabant, & quibus exteriores effectus ac beneficia referebant accepta; v. gr. animæ mundi, aut aliquibus mundi partium potestatibus; quin etiam eò devenerunt, ut ipsasmet statuas sensibiles, Deos putarent. 3. Quia credebant illos quos ut Deos colebant, esse corporeos, & in propriâ similitudine per imagines repræsentari; iisque divinos honores & sacrificia offerebant. Ecclesia autem colit tantùm eas imagines, quæ personas cultu dignas repræsentant, & cultu quidem accommodato cujusque personæ dignitati ac excellentiæ; omnemque cultum in unius Dei supremum honorem referendo: Deinde colit imagines non propter ipsas, sed propter prototypi excellentiam, nullamque in eis virtutem aut aliquid divinum inesse credit; & si quis cadit in hoc forte errore, erit quid per accidens, & particulari ejus ruditati ac negligentiæ attribuendum. Denique imago rem veram significat; Idolum rem falsam; id est, repræsentat vel quod non est, vel quale non est; nempe ut Sanctum quod Sanctum non est.

DISPUTATIO LV.

De cultu & veneratione Reliquiarum.

SECTIO I.

An Reliquiæ Sanctorum in veneratione & honore habendæ sint?

DICO: Sanctorum Reliquiæ sanctè à Fidelibus conservantur, & magna cum reverentiâ ac veneratione meritò tractantur: de fide contra antiquos Hæreticos Eunomium, Vigilantium, Wicleffum ac recentiores Luth. Calv. &c. nam ejusmodi venerationem hominibus penè dictat lumen naturale; & probatur 1. ex Scripturâ: Ossa Jacob & Joseph magno cum honore conservata sunt Gen. 50. & Exod. 13. dein ex Deuter. 34. creduntur Angeli sepeliviſſe corpus Moysis. 2. Ex universali Ecclesiæ traditione & consensu, nam corpora SS. Petri & Pauli honorificè conservata & honorata sunt, ut habetur ex Epist. 1. Cornelii Papæ; & Hier. refert contra Vigilantium Summos Pontifices solitos fuisse super Reliquias Sanctorum Apostolorum Deo sacrificare; & coram eis semper accensa fuisse luminaria constat ex Greg. 1. Dial. c. 24. Item Constantinopolim summo cum honore translatæ sunt Reliquiæ Sanctorum Andreæ, Lucæ, Timothei & Chrysostomi. Similiter Antiochiæ corpus S. Ignatii in magnâ veneratione habitum, ut & caput S. Joannis Bapt. Alexandriæ, ac Reliquiæ S. Jacobi in Hispaniâ, atque Mediolani tempore Sancti Ambrosii inventa & honorata corpora SS. Protasii & Gervasii, Nazarii & Celsi. Item Gallicana Ecclesia simili semper cultu venerata est corpora SS. Dionysii, Martini, Hilarii, &c. Idem passim docent Patres in suis scriptis. *Eorum qui Deo vivunt, nec reliquiæ sine honore manent.* Clem. L. Constit. 6. c. 30. &c. 3. Ex miraculis per reliquias tanquam per Dei organa effectis, quibus earum venerationem Deus approbavit. Nam ossa Elisæi suscitârunt mortuum 4. Reg. 13. Sudaria vel semicinctia Pauli curabant infirmos & pellebant dæmones ex Act. 19. alia multa miracula circa hæc referuntur in VII. Synod. & August. L. 22. de Civ. c. 8. refert miracula per reliquias S. Stephani facta. 4. Ratione, quia sanctorum Corpora fuerunt templa sanctarum animarum, & futura sunt consortia æternæ beatitudinis, ubi perpetuo cum honore vivent. Deinde reliquiarum conservatio, est signum amotis, & exhibitio devotionis erga Sanctos, & reliquiæ majorem quàm imagines, habent cum Sanctis conjunctionem ac relationem. 5. Denique hæc veritas Catholica definita est in Conc. Rom. sub Felice primo in VII. Syn. Act. 1. in Conc. Trid. Sess. 25. & alibi.

Objicies 1. Christus dicebat Judæis: *Væ vobis qui ædificatis monumenta Prophetarum.* Luc. 11. Ergo similia verba dici possent de adorantibus reliquias. Resp. Neg. Cons. Christus per ista verba non damnabat Judæos eo quòd ædificatis sepulchris honorarent Prophetarum reliquias; sed quod ficto animo & ex hypocrisi ista facerent, cùm ipsum Prophetarum Dominum persequerentur, sicuti Patres eorum persecuti fuerant Prophetas.

Obj. 2. Conc. Eliberit. Can. 34. vetat ad sepulchra Martyrum cereos accendi. Resp. Vetuisse cereos ad sepulchra mortuorum accendi, quia fortasse tunc temporis aliquid de errore gentilium irrepserat, & per istos cereos accensos animæ Sanctorum superstitiosis ritibus invocabantur. Alioqui ista cæremonia, cessante superstitionis vel erroris periculo, est honesta & ad Divinum honorem ordinatur.

Obj. 3. In sanctorum reliquiis non manet nisi materia prima, maximè in cadaveribus, vel ad summum eadem quantitas, cum aliquibus accidentibus; sed hoc non sufficit ut possint adorari; alioqui si convertantur in tetram aut in vermes, etiam possent adorari, quia manet eadem quantitas. Resp. adorantur tantùm reliquiæ quamdiu aliquam retinent habitudinem ad personam cujus reliquiæ sunt; quam si perdiderint, jam non censentur reliquiæ, id est; quamdiu conservantur sub tali forma, figurâ, aliisque accidentibus, ità ut humano modo existimetur esse

esse eadem res quæ ad talem sanctum pertinuit ; aut quâ illis usus est.

SECTIO II.

Quænam adoratio reliquiis Sanctorum tribuenda sit ?

Dico 1. Reliquiæ eadem adoratione quâ persona adoratur, possunt interdum coadorari ; licèt enim sint separatæ à persona quarum sunt reliquiæ ; mente tamen possunt tanquam conjunctæ apprehendi ; & sic unicâ actione adorari. Sed quando reliquiæ seorsum & per se adorantur, tunc illâ adoratio est respectiva & inferior ; adeoque est diversus actus ab illo, quo persona propter se adoratur, quamvis ad eumdem habitum pertineat, ut patet ex dictis superiùs. Unde iste reliquiarum cultus est religiosus & ad pietatem pertinens, ut suprà explicatum est de imaginibus.

Dico 2. Ut aliquæ reliquiæ publicè ac publico ritu ab universali Ecclesiâ colantur, necesse est de sanctitate personæ vel per universalem Ecclesiæ consensum seu traditionem, vel per summi Pontificis canonizationem constare. Deindè oportet ut publicâ authoritate tanquam tales & ad talem personam pertinentes proponantur ; nempe auctoritate Papæ & Episcopi, & tunc absolutè & sine conditione possunt adorari ac sine periculo formalis erroris. Si autem interdum aliquis error interveniret, erit in accidente aut conditione ; non in substantia rei ; v. gr. putatur totum esse corpus, & est tantùm illius pars ; vel putatur esse talis sancti Reliquias, & sunt alterius sancti ejusdem nominis. Ut autem reliquiæ privatim coli possint, sufficit privatum testimonium fide dignorum, vel alia ratio aut conjectura ita probabilis, ut sufficiat ad ferendum prudens judicium. Denique Sanctorum reliquias privatim possessas licitum ac pium est devotionis causâ secum portare. Ita D. Thomas, Nav. &c. Nec de hâc re agit cap. de Consecr. D. I. ubi præcipitur, ut reliquiæ de loco in locum non transferantur sine Episcopi licentia.

DISPUTATIO LVI.

De usu & adoratione Crucis per tres sectiones.

NOTA ! Triplicitèr sumitur Crux : 1. Pro Cruce in quâ Christus pependit. 2. Pro Cruce quæ ex permanenti materiâ conficitur, tenente locum Imaginis. 3. Pro Cruce quæ successivo manûs motu transeunter efformatur. Nunc de singulis.

Dico 1. Signum Crucis in quâ Christus pependit, adorandum est ; & idem dic de clavis, spinis, aliisque Christi reliquiis. De fide juxta supra dicta de reliquiis. Nam 1. Cruce illâ victus est Dæmon ; & nostra salus comparata. *Pacificans per sanguinem Crucis ejus quæ in cœlo, & quæ in terra sunt.* Coloss. 1. *Exspolians principatus*, &c. *Affigens illud Cruci.* Ibid. c. 2. &c. 2. Hæc Crux fuit velut sacrum altare in quo Christus cruentum sacrificium obtulit, Hebr. 7. Et via per quam Christus incedens pervenit ad suam exaltationem ; unde Cyril. Jerosol. Cateches. 10. & 13. Dicit totum mundum repletum fuisse istius Crucis particulis devotionis ergò. Idque confirmant miracula per Crucem facta ; maximè in ejus inventione & exaltatione. Adoratur ergo ista Crux, quia à Christo sanctificata est, eique gloriam attulit ; & speciali illius contactu & usu consecrata. Jam verò quod attinet ad qualitatem & speciem istius adorationis ; si lignum Crucis adoretur ut apprehensione & cogitatione conjunctum ipsi Christo ; tunc adorandum est perfecto latriæ cultu ; per se primò ad Christum, concomitanter autem ad lignum terminata ; sed si seorsim adoratur ut tota adorationis materia ; hæc adoratio erit quidem respectiva ob Christi excellentiam ; sed minus perfecta quàm sit illa quæ Christo propter se debetur, etiamsi ab eodem habitu procedat ; & fortasse ob id illam vocavit *Hyperdúliam* D. Thomas.

Dico 2. Usus Crucis per modum imaginis & figuræ Christi crucifixi ; quam Catholica Ecclesia semper tenuit ; honestus & religiosus est. De fide. In VI. VII. & VIII. Synodo id definitum est. Hinc dum alicubi Evangelium de novo prædicatur ; primum introductæ fidei & expulsæ idololatriæ signum, est Crucis erectio ; & constat ante 1300. annos jam fuisse consuetudinem deferendi in publicis supplicationibus Crucem argenteam inter cereos accensos, ut referunt Sozom. l. 18. c. 18. & Socrat. l. 6. c. 8. Dein in die judicii apparebit signum filii hominis, Matth. 24. id est, juxta Chrys. Crux tanquam Christi vexillum ab omnibus adorandum. Potest ergo hæc Crux ut pote res sacra & ad Divinum cultum spectans ; adorari adoratione respectivâ, sicut suprà de sactis Imaginibus dictum est. Deinde si in Cruce imago Christi sit affixa ; aut depicta, potest coadorari simul cum Christo eâdem adoratione latriæ ; imò etiam si sit sola Crux sine aliâ Christi figurâ, eâdem adoratione aut respectiva potest adorari ; quia etiam se solâ repræsentat non tantum aliam Crucem, sed & Christum per modum Crucis extensum ; quod ex se non repræsentant quivis clavi, lancea, &c. Nisi depingerentur ad Christi passionem repræsentandam ; quia tunc etiam venerationi haberentur.

Dico 3. Signum Crucis per modum sacræ Ceremoniæ motu successivo efformatum, ejusque usus est religiosus ac utilis ; 1. quia est quædam Fidei Christianæ professio ; hoc enim signo profitemur Christi Crucem amplecti, ejus virtute sanctificari ; muniri & defendi. 2. Hinc in omnibus sacramentorum administratione Crucis signum adhibetur. Dio. de Eccles. Hier. c. 4. 5. & 6. 3. Habet vim fugandi dæmones, ut docent Chrys. Hier. & Lactan. 4. Conducit ad aliquid à Deo impetrandum, uti Moyses victoriam ; Exod. 17. tollendo in cœlum manus in formam Crucis ; ut interpretatur Nazian. Orat. 6. Hinc 5. Fideles piâ universali consuetudine signum Crucis suis actionibus præmittunt, ut referunt & docent Cyr. Hieros. Hier. Tert. Orig. &c. 6. In hoc signo reperiuntur omnes imaginum utilitates ; per illud enim homo fidelis conservat Christi passionis memoriam ; concipit fiduciam, præbet grati animi significationem, &c.

Quæstionis 26. Divi Thomæ Commentarius brevis de Christo mediatore.

Dico 1. Juxta D. Thom. solus Christus est Mediator perfectus, seu perfectivè inter Deum & homines, reconcilians homines Deo, satisfaciens pro eorum peccatis sive illos redimens ; & nunc in cœlo pro illis intercedens. Alii autem possunt tantùm dici imperfecti & dispositivè mediatores per quamdam participationem ; nempe Angeli qui nos custodiunt, à malo avertunt, ad bonum incitant, pro nobis

orant, & noſtras orationes Deo offerunt; ſic & ſancti homines cum Chriſto regnantes poſſunt dici mediatores imperfecti, quia pro nobis intercedunt, noſtraſque orationes Deo repræſentant; ſed ipſi accedunt tantum ad Deum per Chriſtum, ejus meritis freti, & in nomine ejus deprecantur; Chriſtus autem per ſeipſum, & non per alium. Denique Sacerdotes, Chriſti Vicarii poſſunt etiam dici aliquo modo mediatores diſpoſitivè; quia intercedunt inter Deum & populum, eum diſponunt, & illi applicant Chriſti redemptionem tanquam fideles, myſteriorum Divinorum diſpenſatores, pro Chriſto legatione fungentes.

Dico 2. Is, qui eſt Mediator perfectus, operaque mediatoris ſeu redemptoris exercuit, fuit Chriſtus Deus homo, ita ut principium *quod* iſtorum operum ſit Deus ſeu ſit hic homo Deus; formale autem *quo* exercuit opera mediatoris, ſit humanitas; quia mediator eſt munus perſonæ, & eſt tantùm una in Chriſto perſona Divina, quæ eſt Deus & homo ſimul; & Chriſtus per Divinitatem non poteſt ſe ſubmittere, ac ſatisfacere; ergo per humanitatem. Hinc non poteſt dici Divinitas neque Humanitas in abſtracto mediator ſeu mediatrix; neque Verbum quatenus Deus, eſt Mediator; abſolutè tamen per communicationem idiomatum poteſt & debet dici Deus aut Verbum eſt Mediator Dei & hominum. Denique uno verbo: Chriſtus ut homo ſive ut hic homo, includendo hoc ſuppoſitum in humanitate ſubſiſtens, eſt mediator perfectus Dei & hominum.

Finis Tomi Decimi Quarti.

THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI SUAREZ,
E SOCIETATE JESU,
SUMMA SEU COMPENDIUM.
TOMUS XV.
DE INCARNATIONE
PARS II.
DE MYSTERIIS VITÆ CHRISTI, ET UTROQUE EJUS ADVENTU.
DISPUTATIO I.
DE MATRIS DEI DIGNITATE IN COMMUNI.

SECTIO I.

An B. Virgo verè ac propriè fuerit Mater Dei & Hominis?

DICO 1. Beata Virgo verè ac propriè fuit Mater Dei. De fide contra Nestorium, qui licèt confiteretur Christum esse Deum & Hominem; negabat tamen B. Virginem fuisse Dei Matrem, vel quia veram ac substantialem naturæ humanæ cum verbo unionem negavit, vel quia eam in utero B. Virginis non fuisse factam censuit. Hæc autem veritas contra illum definita est in Conc. Ephes. & Calced. & in 6. Synodo Act. 4. & 11. *Probatur*, Quia eodem temporis instanti, quo Christi anima unita est corpori per maternum B. Virginis concursum, (sive hic fuerit activus sive passivus tantùm, parum refert); statim ista anima & istud corpus unitum fuit Verbo; imò non solum eodem temporis instanti; sed etiam prius naturâ, ista Christi anima & corpus fuerunt unita verbo, quàm unita inter se; adeóque ex vi materni B. Virginis concursûs aut actionis fuerunt inter se unita non solum ad componendam humanitatem, seu jungenda inter se ista duo hominis extrema; sed etiam ad constituendum hunc hominem qui est Deus; sic & in aliorum hominum generationibus, prius naturâ creatur anima subsistens, & statim per actionem generantis unitur corpori subsistenti; & inde non proprie hæc humanitas, sed hic homo generatur; quia generari uti & generare, est proprium suppositorum; ita B. Virgo est mater hujus hominis; ergo & Dei; quia concipiendo hunc hominem, in ipsa conceptione hic homo erat Deus; ergo concepit Hominem-Deum, eumdemque genuit; adeóque est vera Dei genitrix. Hinc dicitur Filius Dei *factus ex muliere*, Galat. 4. *Factus ex semine David secundum carnem*, Rom. 1. Et Christus sæpe se vocabat *Filium* Hominis. Ideò B. Virgo in Liturgiis Jacobi, Basilii, & Chrys. vocatur *incontaminata Mater Dei nostri*. Et Nazian. Orat. 51. *Si quis*, inquit; *Sanctam MARIAM Dei-param non credit, extra Divinitatem est*. Sic etiam dicitur: *Unde hoc mihi ut veniat Mater Domini mei ad me*. Luc. 1. *Erat Mater* JESU *ibi*. Joa. 2. *Accipe Puerum, & Matrem ejus*. Matth. 2. Et licèt interdum vocetur Joseph Pater Christi; alibi tamen id sic explicatur: *Ut putabatur Filius Joseph*. Luc. 3. Nempe Pater erat putatitius ac nutritius; Virgo autem non sic. Imò Christus moriens se satis professus est ejus Filium, dicendo *Mulier, ecce Filius tuus*. Joan. 19. Non dixit *Mater*, ne nimium ejus viscera commoverentur, &c. Sic aliàs etiam non est usus nomine Matris ob varias causas.

SECTIO II. & III.

Quanta sit hæc Matris Dei dignitas, & quomodo B. Virgo ad eam fuerit prædestinata?

Dico 1. Hæc Matris dignitas physicè sumpta habet, quod B. Virgo verè ac propriè concurrerit ad fabricandum Deo corpus, & aliqua virginei corporis substantia, ex quâ Christi corpus in principio constitutum, postea auctum ac deinde lacte nutritum est, Dei verbo hypostaticè unita fuerit, adeoque credi potest istam carnis substantiam quam Christus ex Virgine assumpsit, nunquam fuisse omninò dimissam, aut continuâ caloris naturalis actione resolutam, sed eamdem semper fuisse conservatam verbo unitam. Hinc vera realis ad Christum hominem Deum resultat Matris relatio, ex quâ singulare habet jus ad bona Dei Filii sui, & supremum quemdam ac excellentem dignitatis gradum obtinet ob singularem cum Deo propinquitatem & conjunctionem. Atque hæc est Matris dignitas moraliter sumpta, quæ comparata gratiæ sanctificanti, quâ homo fit Filius Dei adoptivus, sit-ne illâ major, nec-ne, sic videtur ponderandum.

Dico 2. Matris dignitas moraliter sumpta si spectetur quatenus B. Virgo est Mater Christi præcisè ut homo est, præscindendo in Christo personæ increatæ dignitatem, tunc non est tanta, ut patet, quanta

est

est dignitas gratiæ sanctificantis ; quia B. Virgo ut sic, non spectatur ut Mater Dei, sed hominis tantùm. Hoc modo August. L. de B. Virg. c. 3. dixit : *Beatior fuit MARIA concipiendo mente quàm ventre* ; & Christus dicenti : *Beatus venter qui te portavit*, respondit : *Quin imò Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Luc. 10. Si autem spectetur quatenus B. Virgo habet singularem cum Deo conjunctionem, seu juxta D. Thom. affinitatem ; tunc sola matris dignitas separata à gratiâ sanctificante seu filiatione divina ac seorsim considerata sine futura filiatione adoptiva, erit minor quàm filiationis adoptivæ, seu gratiæ sanctificantis dignitas ; multò enim melius & eligibilius foret esse Dei Filium, quàm Matrem. Sed si spectetur matris dignitas prout includit illa omnia quæ quodammodo ex natura rei & secundùm Divinæ Sapientiæ ordinem, illi debentur ; tunc longè altior est, longeque altioris ordinis quàm filii adoptivi dignitas, & quasi suprema in suo genere ; quia est suprema cum personâ infinitâ conjunctio, & cui debetur excellentior adoratio, quàm aliorum Sanctorum dignitati ; sicut enim ratione unionis debetur humanitati Christi summa gratia & gloria ; ita ratione Divinæ maternitatis debetur B. Virgini ingens quædam gratiæ & donorum cœlestium plenitudo juxta divinæ sapientiæ ordinem ; quia Deus juxta muneris à se collati, v. gr. Præcursoris, Apostoli, &c. proportionem, dat diversa gratiæ privilegia ; ergo munus matris longè excellentiora gratiæ dona, quàm quævis filiatio adoptiva exigebat ; adeoque matris dignitas longè altior quàm filii adoptivi.

Dico 3. Beata Virgo ab æterno ante omnia ipsius prævisa merita, fuit electa & prædestinata tum ad gratiam & gloriam, tum ad Matris Dei dignitatem ; imò juxta nostrum modum intelligendi, fuit prius prædestinata & electa esse Matrem Dei, quàm ad tantam gratiam & gloriam. Hinc tam ad maternitatem quàm ad gloriam per se & absolutè electa est ante prævisum peccatum originale, cum ante illius prævisionem non solum Christus prædestinatus sit, ut esset Filius Dei, sed etiam alii homines prædestinati sint ad gratiam & gloriam. Ideò Bernard. Senen. Serm. 51. de B. Virgine c. 4. *Tu*, inquit ; *ante omnem creaturam in mente Dei prædestinata fuisti, ut Deum ipsum hominem procrearet*, & Prov. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret à principio.* Si enim Angeli ante prævisionem omnis peccati fuerunt prædestinati ; multò magis Virgo, cujus singularis dignitas id exigebat. Quidam Patres qui in hoc videntur contrarii, loquuntur de ordine executionis, non de ordine intentionis & primæ electionis. Unde ex vi hujus primæ electionis, etiamsi homo non peccasset, futura fuisset Mater Dei, nec obstitisset, si tunc Deus glorioſum corpus voluisset assumere.

DISPUTATIO II.

D. naturali B. Virginis perfectione & origine.

SECTIO I. II. & III.

De naturali B. Virginis Conceptione, ac perfectione ; & de ejus parentibus ?

DICO 1. B. Virgo, ut alii homines, modo ordinario per copulam maritalem procreata est ex parentibus Joachimo & Annâ, qui erant nobiles honestæque conditionis de statûs ; sed ejus conceptio non sine miraculo & virtute supernaturali peracta est ; nam Niceph. Epipha. Damasc. &c. referunt Annam fuisse sterilem, & vitam usque ad senectutem sine prole produxisse ; orationibusque conceptionem Virginis impetrasse ; ac verisimile est, ut habetur ex Epiph. Nyss. &c. Hanc Conceptionem fuisse parentibus divinitùs prænunciatam ; imò & ipsum ejus nomen Mariæ ; prout refertur in lib. de ortu B. Virginis sub nomine Hieri quod Syriacè aut Hebraicè interpretatur *Stella Maris*, seu *Domina*, & juxta Ambr. *Deus ex genere meo.*

Dico 2. Corpus B. Virginis fuit in suâ specie & sexu maximè perfectum ; ita docent omnes PP. Unde multi colligunt B. Virginem ob optimam corporis complexionem magnâ cum animi moderatione conjunctam, nunquam in verum ac proprium morbum incidisse ; honestissimâque corporis pulchritudine præditam fuisse ; adduntque D. Thom. Alens. Bonav. &c. talem fuisse ejus pulchritudinem, ut ipsam intuentes non nisi ad castitatem excitaret, motusque concupiscentiæ extinguéret. Ex his etiam patet B. Virginem sortitam fuisse animam perfectissimam ; cum hujus perfectio sit longè magis necessaria & nobilior quàm corporis.

Dico 3. B. Virgo duxit ab Abraham & Jacob & ex Tribu Juda originem per familiam David. Dei de Scriptura enim ait Christum fuisse Abrahamo, & Jacobo promissum ; eumque fuisse de Tribu Juda. Gen. 29. & Hebr. 7. ac filium David. Matth. 1. & Rom. 1. Hæc autem non possunt Christo convenire nisi ratione matris, cùm secundum carnem, patrem non habuerit ; Matthæus autem deduxit Genealogiam Christi usque ad Joseph, non usque ad Mariam ; quia mos erat Judæis deducere genealogias per lineam paternam, non maternam ; cùmque B. Virgo esset ex eâdem Tribu & Familia ex quâ erat Joseph ejus Sponsus, esſetque unigenita & hæres ; satis fuit ostendisse Josephum descendisse ex Tribu Juda & ex Familia David, ut sciretur ex eadem Tribu & Familiâ ortam etiam fuisse B. Virginem ejus Sponsam. Quare B. Virgo descendit ex Juda & David per lineam masculinam seu paternam, & non tantum maternam ; Paulus enim ad Hebr. 7. affirmat Christum esse de Tribu Juda, & negat esse de Tribu Levi ; ergo & B. Virgo ejus Mater fuit de Tribu Juda, non Levi, simpliciter loquendo. Tribûs enim denominatio sumitur ex paterno genere ; & licèt istæ duæ Tribus Juda & Levi matrimoniis jungerentur ; tamen distinctio Tribûs fiebat per lineam masculinam, & in paternâ lineâ conservabatur. Unde B. Virgo per lineam paternam descendebat ex David per Nathan, uterinum Salomonis fratrem, ut probabilius videtur, & per ejus filios. Idque probatur ex Luc. 3. ubi dicitur : *Ipse JESUS erat incipiens quasi annorum* 30. *ut putabatur Filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Matthat* &c. Prosequendo usque ad Natham filium David, & à Nathan usque ad Adam, lineam, non Josephi, sed probabilius ipsius Christi ; nam istud relativum *qui* juxta multos graves authores non refertur ad Joseph, sed ad Jesum, ita ut sensus sit, *Jesus, qui fuit Heli*, id est Nepos Heli, alio nomine *Joachim* aut *Eliacim* dicti. Illa autem verba, *ut putabatur Filius Joseph*, convenienter textui Græco includuntur in Parenthesi. Deinde cum Salathiel & Zorobabel in utraque genealogia, nempe à Matthæo per Salomonem, & à Luca per Natham deductâ ponantur, probabile est fuisse diversas personas ejusdem nominis, ut sæpè contingit. Matthæus enim deducendo Genealogiam Josephi, ostendit illum esse ex Tribu Juda, ex quâ etiam erat B. Virgo,

&

& Josepho consanguinea. Unde verisimile est B. Virginem etiam descendisse ex Salomone, aliisque Regibus per aliam lineæ maternæ viam; & aliquà ex parte duxisse etiam originem ex Tribu Leviticâ, seu Sacerdotali; nam dicitur fuisse cognata Elizabethæ, quæ erat ex filiabus Aaron, & juxta Niceph. Anna mater B. Virginis, fuit filia Natthan Sacerdotis; atque ita Christus, qui futurus erat Rex & Sacerdos, convenienter descendit ex utràque Tribu; regia & sacerdotali.

DISPUTATIO III.

De tempore quo primum B. Virgo sanctificata fuit.

SECTIO I. & II.

An B. Virgo in utero Matris fuerit sanctificata, & an in Adam peccaverit?

DICO 1. Certum est B. Virginem, priusquam ex utero matris nasceretur, fuisse sanctificatam; si enim id concessum fuit Jeremiæ, ut multi censent; & certò Joanni Baptistæ, ut habet Scriptura, *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Luc. 1. Quantò magis B. Virgini.

Dico 2. B. Virgo à Christo fuit redempta; Christus enim fuit totius generis humani Redemptor; & pro omnibus hominibus mortuus est; adeóque in pacto quod Deus cum Adamo ut capite Physico & Morali totius generis humani iniit, B. Virgo fuit comprehensa, uti & ejus voluntas in voluntate Adami; & sic peccante Adamo, peccavit in eo; prout dicit Paulus ad Rom. 3. & 5. omnes peccasse in Adam, ideóque redemptione indiguisse; unde dicitur: *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* 2. Cor. 5. *Et sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Christo omnes vivificabuntur.* 1. Cor. 15. Sicut ergo Christus mortuus est pro B. Virgine, per suam mortem illam redimendo; ita mortua fuit in Adamo, & vitam habuit in Christo. Hinc

Dico 3. B. Virgo ex vi suæ Conceptionis habuit debitum contrahendi peccatum originale, nisi Divinâ gratiâ fuisset impeditum, ut postea dicemus; quia viâ ordinaria ex Adamo, in cujus peccantis voluntate comprehensa fuit, tanquam ex radice vitiatâ descendit; & si non habuisset hoc debitum, non fuisset magis redempta quàm Angeli. Juxta autem sapientissimam Dei providentiam B. Virgo simul cum totâ naturâ humanâ in Adami voluntate constituta est ut universalis redemptoris dignitas, & efficacia ejus gratiæ redderetur illustrior, & in illius matre perfectius eluceret, ut infrà patebit.

SECTIO III. & IV.

An Beata Virgo potuerit ante animationem, an verò tantum in ipso conceptionis momento sanctificari?

Dico 1. Impossibile est B. Virginem ante animationem prioritate temporis formaliter sanctificari, cum tunc nondum existat persona seu anima rationalis sanctitatis subjectum; imò nec radicaliter in fœtu inanimata; aut semine; quia in illo nulla est ad hoc qualitas; licèt possit Deus statuere, ut proles talium parentum, sine peccato originali concipiatur; sed sola hæc prædestinatio non sanctificat ante animationem; sanctificat autem tantum cum executioni mandatur in ipso animationis prolis seu conceptionis momento; nullum in parentibus effectum causando; adeóque non sanctificatur propriè in radice proles.

Dico 2. Certum est absolutè & nullâ facta suppositione posse Deum sanctificare animam rationalem eodem instanti quo illam creat, corporique infundit, uti Adamum sanctificavit; adeóque potuit etiam B. Virginem in primo suæ conceptionis instanti sanctificare, & à peccato originali præservare. Quia licèt Dei voluntas absoluta ac lex fuerit, ut peccante Adamo; omnes ejus posteri essent peccato obnoxii, & perderent jus ad gratiam; potuit tamen per legem particularem alteri non repugnantem velle, ut B. Virgo non obstante amisso jure ad gratiam ob peccatum Adæ, in quo comprehensa fuit; non incideret in peccatum, præveniendo istud per gratiam illi infusam in primo suæ conceptionis instanti; atque ita sive ante sive post prævisum peccatum originale, in omni signo rationis potuit esse præordinata ad perpetuam sanctitatem ac innocentiam; quamvis enim si Adam non peccasset, nemo posset concipi cum peccato ob Dei promissum, quia Deus non potest esse auctor culpæ; peccante tamen Adamo; potest B. Virgo concipi sine peccato; quia Deus est Auctor gratiæ. Quare B. Virgo potuit esse peccato originali obnoxia vel solum in radice seu parentibus; id est in formatione fœtus ac semine; toto generationis tempore usque ad animationem exclusivè; in cujus primo instanti potuit præveniri gratiâ peccatum impediente; vel potius in propriâ personâ sic: cum sit prioritate naturæ prius existere quàm peccatum contrahere, aut gratiam recipere; B. Virgo in primo instanti quo incepit habere animam rationalem, potuit recipere gratiam, quæ statim eam sanctificavit & impediit influxum peccati originalis, quod necessariò secuturum fuisset ex naturæ corruptæ massâ, sub quâ comprehendebatur; si ejusmodi gratiâ non fuisset præventa; atque hæc gratia fuit gratia redemptionis, quâ acceptâ non amplius mansit obnoxia peccato originali, uti nec quivis alius postquam est semel justificatus.

SECTIO V.

An B. Virgo fuerit ab originali peccato præservata, & in primo suæ conceptionis instanti sanctificata?

Dico: B. Virgo in ipso primo suæ conceptionis instanti fuit sanctificata; & à peccato originali præservata. Scot. Aureol. Gabr. Alens. Nav. &c. contra quosdam antiquos TT. Probatur 1. *ex Scriptura*; quæ huic veritati non tantùm non repugnat, sed etiam favet in multis locis; v. gr. dum dicitur *B. Virgo, gratiâ plena, benedicta tu in mulieribus. Quia fecit mihi magna, qui potens est. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea*, &c. Cantic. 2. *Inimicitias ponam inter te & mulierem*, &c. (nempe B. Virginem juxta PP.) *Ipsa conteret caput tuum.* Gen. 3. Intelligendo per *caput* vel peccatum originale, vel Dæmonis potestatem.

Probatur 2. Ex *authoritate Ecclesiæ*: de singulari enim hoc B. Virginis privilegio nunc stat communis Ecclesiæ consensus, ita ut multæ Academiæ & juramento obstringant ad illud tuendum; ipsaque Ecclesia jubet celebrari ejus conceptionis festum; quam Sixtus IV. in Extrav. *Grave*, vocat *puram & immaculatam*, & plures Pontifices approbarunt Religionem institutam in honorem immaculatæ B. Virginis

ginis Conceptionis ; atque ejus regulam , in cujus cap. 3. dicitur *animâ Virginis à primo instanti creationis fuisse sancta* : adeóque Ecclesiæ mens est celebrare B. Virginis conceptionem in primo creationis ejus instanti immaculatam , & Concilium Trid. sess. 5. agens de peccato originali vocat B. Virginem immaculatam.

3. *Ex Patribus.* S. Damasc. Orat. 1. de Nativ. B. V. sic loquitur de ejus Conceptione : *Natura gratiam anticevertere ausa non est , sed tantisper expectavit , dum gratia fructum suum produxisset.* S. Laur. Justin. l. de Grad. perfect. c. 1. *Ab originali delicto nullus excipitur , præter illam quæ genuit mundi Salvatorem.* S. Cyr. Alex. L. 6. in Joan. c. 15. *Excepto solo Christo , & beatissima ejus matre etiam exceptâ , omnes in peccato nascimur.* S. Aug. lib. de natur. & gratia c. 30. ait , *Dum de peccatis agitur , nullam de Virgine se velle habere quæstionem* , &c. *Quod plus gratiæ ei allatum est ad vincendum omni ex parte peccatum.* Similia habent Cyril. Ambr. Hier. &c. in 7. Synod. Act. 3. vocatur *Immaculata , & omni sensibili & intellectuali naturâ purior* , nempe etiam Angelis. Unde dum quidam PP. solum Christum excipiunt ab originali peccato , intelligunt eum solum ex vi suæ Conceptionis fuisse sanctum à se & per se ; non autem excludunt Virginis privilegium ; Beata enim Virgo non à se & per se , sed ex privilegio fuit immunis à peccato.

4. *Ratione* 1. Quia decuit Deum sanctitatis amatorem sibi talem efficere matrem , ut omninò esset sancti & ab omni peccati labe immunis. 2. Hoc privilegium redundat in gloriam Christi quatenus redemptor est ; glorioſius enim est redemptori impedire Virginem jam jam lapsuram ne cadat , quàm lapsam erigere. 3. Amor & honor matris id privilegium à Christo exigebat. 4. Adam & Eva in gratia creati sunt ; multò magis debuit Virgo in illâ creari. 5. Christus dispensavit cum matre in aliis legibus , v. gr. in his : *In dolore paries filios ; in pulverem reverteris*, &c. Ergo etiam in lege peccati originalis : majus enim est malum incursio peccati originalis , quàm corruptio corporis ; & permissio lapsûs in peccatum originale , in nullum bonum poterat cedere. 6. Deus sanctificavit Joannem Baptist. in matris utero ob munus præcursoris ; debuit ergo à fortiori sanctificare B. Virginem in primo suæ conceptionis instanti ob munus matris ; ut Dæmon non posset gloriari illam aliquando sibi fuisse subjectam. 7. Tam singulares alias gratias ac privilegia Deus concessit Beatæ Virgini ; ergo & hoc quod est longè majoris momenti. 8. Ecclesia dat licentiam sic sentiendi de Immaculata B. Virginis Conceptione , imò indulgentiis invitat ; potest ne aliquis aliter sentire ?

Objicies 1. Si B. Virgo non habuit peccatum originale , ergo non fuit à Christo redempta. Resp. neg. cons. Nobilius enim fuit à Christo redempta per præservationem à peccato , quàm alii per liberationem.

Obj. 2. Omnes in Adam moriuntur , ergo & B. Virgo. Resp. Dist. Cons. B. Virgo mortua est in Adam , id est in alio. Conc. in se. Neg. fuit quidem comprehensa in peccato Adami , & habuit debitum illud contrahendi ; sed ex privilegio singulari illud non contraxit. Meritum enim Christi fuit efficacius ad præservandam à peccato matrem , quàm radix infecta ad illud transfundendum.

Obj. 3. Est singulare Christi privilegium nasci sanctum juxta hoc : *Quod ex te nascetur Sanctum.* Ergo B. Virgo illud non habuit. Resp. Singulare Christi privilegium est esse sanctum ex vi suæ conceptionis ; & hoc non habuit B. Virgo , sed quamdam ejus participationem.

Obj. 5. Si Beata Virgo mortua fuisset ante Christum , ergo statim vidisset Deum in gloriâ ; quia non habuerat originale impedimentum ; & sic Christus per mortem suam non patefecisset B. Virgini januam Regni cœlestis. Resp. Probabilius esse quod expectare debuisset in Limbo filii sui adventum ad intrandum cum eo in cœlum. D. Th. & alii. Adam enim peccando , sibi & toti generi humano cœlestis Regni januam occlusit ; ideóque donec satisfactum esset pro tota natura , nulli omninò patere debuit.

SECTIO VI.

Quâ certitudine tenendum sit B. Virginem fuisse sine peccato conceptam ?

Dico 1. Hæc veritas : B. Virgo est concepta sine peccato originali , potest definiri ab Ecclesiâ , quando id expedire judicaverit , ut supponunt Sixtus IV. & Pius V. in suis Decretis ; ex implicita enim actâ Dei revelatione absque novâ expressâ , potest Ecclesia habere sufficientia motiva ad hanc veritatem supernaturalem definiendam tùm ex Scriptura tùm ex Traditione , maximè communi Ecclesiæ consensu accrescente. Sed

Dico 2. Hactenùs in hâc controversiâ , nihil est ab Ecclesiâ definitum , adeóque nostra sententia non est de fide , ut patet ex dictis Pontificum Decretis ; neque ex ejus festi celebritate potest inferri tanta certitudo , quanta in alicujus sancti Canonizati esse solet ; quia ipsemet Pontifex approbans hoc Festum , declarat se solum probare hanc sententiam ut piam , quod sufficit ut piè & sine erroris periculo Festum celebrari possit , quia primario fundatur in sanctitate Virginis , & consequenter respicit temporis circumstantiam ut piè creditam. Hinc

Dico 3. Sententia asserens B. Virginem fuisse ab originali culpâ immunem , non solùm est rationi magis consentanea , sed etiam Patrum Doctrinæ & Ecclesiæ authoritati conformior ; prohibitum tamen est sub pœna excommunicationis latæ sententiæ , ne quis alterutram istarum opinionum dämnet ut in fide errorem. Sed nunc recentius per Decretum Alexand. VII. anno 1662. editum habetur esse gravissimè prohibitum *quovis excogitabili modo* agere contra dictam piam sententiam , aut contra cultum ac festum juxta illam institutum , sive publicè sive privatim , atque olim fuisse celebratum , ac etiam nunc celebrari Festum Immaculatæ Conceptionis , sive sanctificationis animæ B. Virginis in *primo* instanti suæ creationis , atque infusionis in corpus ; non verò in *secundo* tantùm : sic enim istud Decretum loquitur : *Sanè vetus fidelium erga B. V. MARIAM pietas , sentientium ejus animam in primo instanti creationis atque infusionis in corpus fuisse speciali Dei gratiâ intuitu meritorum Christi à macula peccati originalis præservatam , atque in hoc sensu conceptionis festivitatem solemni ritu colentium & celebrantium , &c.*

DISPUTATIO IV.

De perfectione primæ sanctificationis B. Virginis.

SECTIO I.

An B. Virgo in primâ sanctificatione acceperit gratiam consummatam, aut in quo perfectionis gradu?

DICO 1. B. Virginis gratia in prima sanctificatione non fuit consummata; à principio enim B. Virgo non fuit in statu comprehensoris, in quo dicitur gratia consummata; sed viatoris; sola siquidem anima Christi ob unionem hypostaticam fuit in isto comprehensoris statu; & statum viatoris non propter se, sed propter nos habuit; Virgo autem propter se & per se fuit viatrix, ut gloriam quam connaturalem non habebat, sibi promereretur. Hinc

Dico 2. B. Virgo in prima sanctificatione non accepit gratiam tam intensam, quam postea habitura erat, ut potè gratiam viatoris, de cujus ratione est posse augeri; *Justorum enim semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* Prov. 4. Accepit tamen intensiorem, quàm ulli hominum aut Angelorum in prima suâ sanctificatione data sit, ob futuram Dei Matris dignitatem; imò verisimile est eam fuisse intensiorem illâ suprema gratiâ, in quâ consummantur homines & Angeli. *Fundamenta ejus in montibus sanctis.* Ps. 86. Nempè fundamenta sanctitatis B. Virginis ibi posita fuerunt, ubi alii Sancti consummantur. *Et erit præparatus mons in vertice montium.* Isa. 2. Quia gratia quæ in aliis fuit terminus, extitit in Virgine initium. Et ratio est quia B. Virgo fuit cum verbo conjunctissima, & amabatur à Deo supra omnes homines & Angelos.

SECTIO II. & III.

An B. Virgo in prima sanctificatione acceperit omnes virtutum & donorum habitus, ac gratiæ perseverantiam?

Dico 1. Omnes virtutes per se infusæ & omnia Spiritûs Sancti dona simul cum gratia, B. Virgini data sunt; quia hæc omnia veluti ex natura rei gratiam consequuntur: *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.* Prov. 3. id est, juxta Bern. septem Spiritûs Sancti dona Virgini data. Adeóque & virtus pœnitentiæ quoad habitum ei est infusa; imò probabiliter etiam omnes virtutes morales ex suo genere acquisitæ, fuerunt illi infusæ, cùm ipsi Adamo & Evæ ex fuerint in prima sanctificatione infusæ.

Dico 2. B. Virgo nunquam amisit gratiam quam in prima sanctificatione accepit, adeóque fuit in illâ tunc confirmata, & infallibile perseverandi donum accepit; sic enim Ecclesiæ consensus & traditio intelligit ejus gratiæ plenitudinem; & certè si alii Sancti, v. gr. Jeremias, Joannes Bapt. &c. fuerunt in gratiâ confirmati; multò magis B. Virgo. Unde in Annunciatione dum ipsa interrogavit: *Quomodo fiet istud?* Non dubitavit de Mysterio, sed prudenter de modo interrogavit ob suum virginitatis votum. Nam dicitur, *Beata quæ credidisti.* Luc. 1. & sic de modi dubitatione ac prudenti interrogatione intelligendus est Chrysostomus. Item nullam incurrit culpam dum filium duodennem in templo amisit, nec in ejus morte de ipsius Divinitate dubitavit. Deinde illi Patres, qui dicuntur explicuisse hæc verba: *Et tuam ipsius animam gladius pertransibit*, de gladio ejus dubitationis aut infidelitatis, vel malè aut falsò citantur, vel intelligendi sunt de B. Virginis admiratione & stupore, non de dubitatione. Ibi enim per nomen *gladii* intelligitur mors Christi, quæ tanto eam dolore affecit, ut nisi specialis Dei gratia eam corroborâsset, viribus defeciisset. Non autem in spasmum aut animi deliquium incidit, sed stabat fortiter juxta crucem, offerens Patri Æterno Filium pro hominum redemptione.

SECTIO IV.

An B. Virgo in prima sanctificatione ita fuerit in bono confirmata, ut ne venialiter quidem peccare potuerit?

Dico 1. B. Virginem nunquam peccasse venialiter de fide est; & fertur definitum fuisse in Conc. Claramont. sub Urbano secundo, idque supponit Conc. Trid. sess. 6. Can. 22. Unde B. Virgo in prima sanctificatione ita singulare Dei donum accepit, ut ne leviissimam quidem culpam unquam committeret. *Absit*, inquit Bern. Serm. 2. de Assumpt. *Ut proprii quidquam inquinamenti hac aliquando habuisse dicatur.*

Dico 2. Quamvis certum sit B. Virginem in hac vitâ nunquam fuisse ab intrinseco impeccabilem ad modum Beatorum, ut pote viatricem; tamen à prima sanctificatione habuit talia gratiæ dona & auxilia, ut infallibiliter nunquam peccaret non ex vi solorum habituum infusorum, aut solius alicujus qualitatis inhærentis, sed etiam ex singulari Dei providentiâ ac protectione per actualia & specialia auxilia; unde in prima sanctificatione fuit confirmata in bono, ut nunquam peccaret; tuncque perfectionem gratiæ habitualis & virtutum omnium, huic insigni effectui confirmationis in bono proportionatam, accepit. Quare formaliter loquendo, non fuit magis impeccabilis in secunda sanctificatione, id est in filii conceptione, quàm in prima: in utraque enim ex vi intrinsecæ dispositionis habuit potentiam peccandi in sensu diviso, *Potuit transgredi & non est transgressa*; etiamsi in sensu composito, id est cum tali gratiæ dono & privilegio in nullo tempore aut statu potuerit peccare, seu peccatum habere. Cæterum aliquo modo posset dici magis impeccabilis in conceptione filii quàm ante; quia tunc actuali matris dignitati, veluti ex natura rei debita erat hæc confirmationis in bono gratia.

Objicies 1. Sæpè Scriptura dicit neminem esse qui non peccet; ideóque omnes posse verè dicere & orare; *Dimitte nobis debita nostra.* uti definit Concilium Milevit. Can. 6. & 8. Resp. Istas generales locutiones non excludere speciale B. Virginis privilegium, ut Conc. Trid. declaravit; attamen B. Virgo potuit ista verba, *Dimitte nobis debita nostra*, proferre pro aliis; seu pro tota Ecclesia.

Obj. 2. Videtur B. Virgo humanâ ambitione peccasse postulando à filio miraculum in Cana Galilææ; ideóque ab ipso reprehensa. Resp. Neg. Ass. quando enim B. Virgo dixit Filio in nuptiis Canæ: *Vinum non habent*, non ambitionis, sed eximiæ fidei & charitatis specimen præbuit, nec fuit à Christo dicente: *Quid mihi & tibi est mulier*, reprehensa; sed sic respondit

spondit Christus, ne istud miraculum ex naturæ affectu profectum putarent; sed ut ex divina voluntate ac potestate manasse scirent; vel ut ministris injungeret quæ erant facienda, ostendendo nec ad se nec ad illam hoc pertinere; & fortè ne stantes existimarent B. Virginem id ex varia gloria postulasse, sicuti possunt intelligi quidam Patres, hac de re agentes. Denique Beata Virgo nec reprehensionem nec repulsam, sed instructionem tulit, & quod petiit, obtinuit.

Obj. 3. Videtur Beata Virgo, Christum publicè prædicantem, ex humana quadam ambitione interpellasse. Matth. 12. Ideóque à Christo reprehensa his verbis. *Quæ est Mater mea.* Resp. Nulla ibi fuit matris reprehensio, cum Christus ista non ad matrem, sed ad circumstantes dixerit, ut ostenderet propter carnaliter propinquos non esse opus Dei intermittendum; nec fuit B Virgo quæ Christum concionantem interpellavit, sed quidam ex turba; ipsa autem ex justa causa, non ex vanitate, ad eum veniebat.

SECTIO V. & VI.

An B. Virgo in prima sanctificatione fomitem peccati originalis extinctum habuerit, & justitiam originalem acceperit?

Dico 1. B. Virgo nunquam habuit actum fomitis seu fomitem in actu secundo, id est motum vel in appetitu vel in voluntate indeliberatum, qui rationem & liberum voluntatis consensum prævenerit. D. Thom. Cajet. &c. *In reliquis sanctis magnificum fuit quod à vitiis non sunt expugnati; in Virgine autem quod nec impugnata fuit.* Richard. Vict. L. 1. de Emman. c. 32. Ratio est quia hic est effectus peccati originalis, magnam indecentiam & magnam cum culpa habens affinitatem. Deinde decuit Virginem eâ puritate nitere, quâ major sub Deo nequeat intelligi. Sanctitas autem perfecta excludit omnem motum divinæ Legi contrarium, etiam indeliberatum.

Dico 2. In B. Virgine à primâ sanctificatione fomes peccati extinctus, & non tantùm ligatus fuit; quia B. Virgo à principio habuit gratiam & virtutes omnes tum per se tum per accidens infusas, quibus conjuncta fuerunt talia Dei auxilia excitantia, prævenientia, adjuvantia, & talis protectio, ut in sensu composito, id est suppositis istis gratiis & donis, nullum inordinatum appetitûs motum habuere potuerit. Hic tamen effectus in secunda sanctificatione, sive in filii conceptione auctus aut omninò perfectus fuit, cùm juxtà D. Thom. tum fuerit majori mentis illuminatione donata, & majori totius animæ ad Deum collectione.

Dico 3. B. Virgo habuit donum originalis justitiæ quod præcipuos & quasi formales ejus effectus; non tamen quoad omnes, qui ad innocentiæ seu justitiæ originalis statum pertinebant; habuit enim superiorem rationem Deo perfectissimè obsequentem; & appetitum seu inferiorem rationem superiori, absque ullâ discordiâ subjectam. Non tamen habuit corpus immortale, nulli defatigationi aut dolori obnoxium, uti Adam; fuitque capax tristitiæ, timoris, & ejusmodi affectionum, quæ in statu justitiæ originalis non erant.

SECTIO VII. & VIII.

An B. Virgo habuerit usum rationis ab initio suæ Conceptionis, & sanctificata fuerit per propriam dispositionem?

Dico 1. B. Virgo in primo suæ conceptionis & sanctificationis instanti habuit actualem usum rationis. Bernardin. Senens. Cajet. &c. Si enim *iste usus* rationis concessus sit Joanni Baptistæ in suâ sanctificatione, ut patet ex Luc. c. 1. *Exultavit in gaudio infans in utero meo.* Et ex Ambr. l. 1. in Luc. *Habebat intelligendi sensum, qui exultandi habebat affectum.* multò ergò magis concessus est B. Virgini.

Dico 2. Hæc rationalis cognitio, quam B. Virgo in eo momento habuit, præcipuè circa Deum & Christum versata est, cum alia tunc non foret necessaria; adeóque fuit supernaturalis per perfectum fidei actum, & probabiliter ista tunc data utendi ratione facultas, fuit permanens, & semper duravit; sicuti juxta Patres duravit in Joanne Baptista. Maximè cum multi asserant B. Virginem triennem à parentibus in templo oblatam, intelligendi usum habuisse, suæque oblationi consensisse. Deinde dona Dei sunt sine pœnitentia; & non auferuntur sine culpa, præsertim dum data sunt in perfectiorem susceptionem sanctificationem. Hinc

Dico 3. B. Virgo per propriam dispositionem, (uti Angeli & Adam,) nempè per actum fidei, spei, & amoris Dei super omnia se præparando ad recipiendam gratiam habitualem, sanctificata fuit; per actum, inquam, fidei, &c. Non ex habitu, sed ex actuali Dei auxilio procedentem; sanctificari enim per proprium actum est modus perfectior, quàm sine illo; quia sine illo tantum ferè infantes ratione carentes sanctificantur. Atque ita B. Virgo per illam ultimam suam dispositionem ad gratiam, meruit de condigno gloriam, non gratiam; quia gratia est principium meriti non cadens sub meritum; gloriam autem meruit, quia ista ultima dispositio est illius meritoria, ut dicitur in Tract. de Gratiâ.

DISPUTATIO V.

De corporali Deiparæ Virginitate.

SECTIO I. & II.

An B. Virgo Christum concipiendo aut pariendo virginitatem seu corporis integritatem amiserit?

DICO 1. B. Virgo non ex viri semine, sed solâ Spiritûs Sancti virtute & operatione Christum concepit. De fide. *Inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*, &c. *Quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Matth. 1. *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Luc. 1. *Ecce Virgo concipiet*, &c. Isa. 7. *Ascendet Dominus super nubem levem*, Isa. 19. id est, inquiunt Cyr. & Hier. *Nullo humano semine prægravatam. Novum creavit super terram Dominus*, (nempe extraordinarium) *Fœmina circumdabit virum.* Jer. 31. *Lapis abscissus est de monte sine manibus.* Dan. 3. id est de Virgine sine hominis operâ: Deinde omnia Concilia, quæ de Incarnatione agunt, id supponunt ac definiunt, v. gr. Concil. Ephes. Chalced. &c. Figuræ

guræ hujus Mysterii fuerunt, Adam ex terra virginea, solius Dei operâ formatus; Melchisedech sine patre; Virga Aaron quæ floruit; Vellus Gedeonis, Rubus ardens incombustus, &c. Ratio autem hujus Mysterii maximè petenda est ex Dei voluntate & omnipotentia, cui non est impossibile omne verbum; sicque decebat fieri, ne Christi humanitas ex vi conceptionis esset culpæ originali obnoxia; atque ut sicut mulier ex solo viro facta est, ita aliquis vir ex solâ muliere procrearetur. Ista igitur conceptio fuit omninò supra naturam, seu supernaturalis. Unde

Dico 2. B. Virgo concipiendo filium non amisit suam virginitatem, nec ullam sensit libidinis voluptatem. De fide; & habetur ex Scripturis, Symbolo, Patribus. Bern. in Serm. *Signum magnum*, ait, *solam illam tædium non sensisse, quæ sola sine voluptate concepit.*

Dum ergo dicitur: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere.* Galat. 4. id est, conceptum ex muliere, ut notat Tert. & istud nomen *mulier* juxta Orig. significat fœminam jam ad matrimonium habilem; adeóque Virgo potest vocari *mulier*; sic Martha quæ erat Virgo, Luc. 10. vocatur *mulier quædam Martha nomine* &c. Deinde Joseph in Scripturâ appellatur Christi Pater, non quod eum genuerit, & B. Virgo ex illo Christum conceperit suam virginitatem amittendo ut voluerunt Ebion, Cerintus, Carpocratus, aliique Hæretici; sed quia sic palam existimabatur ad conservandam virginis famam; ideòque Luc. 3. de Christo dicitur: *Ut putabatur filius Joseph.*

Dico 3. B. Virgo pariendo filium, virginitatem non perdidit, sed integerrima prorsusque incontaminata permansit. De fide, contra Jovinianum admittentem B. Virginem in filii conceptione Virginem permansisse, non in partu. Probatur ut suprà de Conceptione, ex iisdem Scripturæ locis, PP. Conciliis, & maximè ex Isa. 7. *Dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*, Id est nobiscum Deus. Et licèt nomen *Virgo* Hebraïcè *Alma* sine aspiratione significet tantum Virginem nubilem; tamen positum cum aspiratione *Haalma*, ut hîc in Hæbræo habetur, significat Virginem permanendo Virginem. Deinde si intelligeretur tantum quod puella Virgo esset paritura, perdendo in partu suam virginitatem, quale foret hoc prodigium seu signum quod Deus promiserat? Unde referunt Basil. Nyss. Orig. &c. B. Virginem post partum accedere solitam ad templi locum, in quo virgines separatim orare solebant; multique Patres apud Lactan. utuntur Sybillarum prædictionibus, quæ Christum ex Virgine nasciturum prædixerant. Denique præcipua hujus Mysterii ratio est divina voluntas & potentia, cui hoc fuit possibile & decens; non decebat enim Dei verbum, ut multi Patres ratiocinantur, privare Matrem corporis integritate, quam facilè conservare, perficere, & consecrare poterat. Dum quidam dicunt Christum nascendo vulvam matris aperuisse, id significat fœcunditatem illi dedisse; *claudere* enim *vulvam* in Scripturâ significat reddere infœcundam mulierem.

Dico 4. Christus exivit ex utero Matris sine ulla virginei corporis immutatione, læsione, difficultate, ac injuria ad eum modum quo exivit de sepulchro, vel ingressus ad discipulos januis clausis; non transiliendo nec dilatando nec immutando, sed simpliciter penetrando interjacentia corpora, simulque cum illis in eodem loco existendo, ideòque omnes Patres hoc partûs miraculum valdè exaggerant.

SECTIO III. & IV.

An B. Virgo post partum semper virginitatem servaverit; & quomodo Christus dicitur habuisse fratres?

Dico 1. B. Virgo perpetuam Virginitatem coluit, neque unquam virum cognovit. De fide contra Helvidium antiquum Hæreticum, quosdamque recentiores Hæreticos, fingentes B. Virginem post partum Christi, alios filios ex Joseph concepisse: *Probatur: porta hæc clausa erit, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam.* Ezech. 44. Id litteraliter intelligi de B. Virgine testantur Hier. aliique Patres. Dum Christus dixit: *Ecce Filius tuus, ecce Mater tua*, sat ostendit Matrem suam non habuisse præter se alios filios. Deinde in 5. Synod. Can. 6. & in 6. Synod. Act. 11. dicitur: *Maria virginitas ante partum, in partu, & post partum intemerabilis.* Sicque in Symbolo Apostolorum dicitur: *Natus est ex Maria Virgine.* Et certè decebat, ut sicut Christus est unigenitus patris; ita esset & matris; ut Spiritûs sancti sacrarium humano semine non fœdaretur; ut ipsa Virgo divinitus conservatam virginitatem non prodigeret; utque non tantùm à Christo, sed etiam ab ejus Matre virginitatis exemplum daretur imitandum; deinde Joseph vir justus, & mysteriorum conscius non ausus fuit Virginis castitati adversari. Itaque dum dicitur Matth. 1. *Cum esset desponsata Mater JESU MARIA Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto, &c. non cognoscebat eam, donec peperit filium.* Ista verba *antequam convenirent*, significant tantum non convenisse, non autem postea convenisse; sicut v. gr. antequam Missam audirem, discessi; non significatur per hoc Missam postea fuisse auditam. Sic Matth. 6. *Scit pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis.* Simili modo particula *donec*, tantum significat id non fuisse factum usque ad illud tempus, uti dicitur Ps. 109. *Donec ponam inimicos tuos*, &c. Etiamsi quidam alii ista verba: *Antequam convenissent*, exponant de cohabitatione domus, non thori; & hæc: *Non cognovit eam*, non ad carnis, sed ad mentis cognitionem referant. Talis tamen expositio non sat congruere videtur.

Dico 2. Illos, qui in Scriptura dicuntur fratres Domini seu Christi, non fuisse filios B. Virginis, non solùm certa fide & traditione habetur, sed etiam ex ipsis Evangeliis colligi potest. Nam Jacobus & Joseph qui dicuntur fratres Domini, non erant filii B. Virginis MARIÆ, sed alterius Mariæ, quæ erat uxor Cleophæ ut habetur ex Matth. 27. ubi numerantur; *Maria Magdalena, Maria Jacobi & Josephi mater.* Hæc ergo Maria Mater Jacobi & Joseph non erat B. Virgo MARIA, non enim legitur iviisse cum Magdalena ad Christi sepulchrum. Unde

Dico 3. Ii, qui in Evangelio dicuntur fratres Domini, non fuerunt ex Joseph Virginis sponso geniti, antequam duceret B. Virginem, contra multos antiquos Patres Græcos & Latinos, qui putarunt Josephum priusquam Mariam Virginem duceret, habuisse unam aut fortè plures successivè uxores, ex quibus genuerat Jacobum fratrem Domini, & fratres ejus. *Probatur*, quia S. Joseph Sponsus Virginis juxta Hier. Aug. Rupert. D. Thom. &c. fuit semper Virgo; & iste Jacobus frater Domini in Evangelio dicitur filius Alphæi seu Jacobus Alphæi. Unde isti fratres Domini solùm ita appellati sunt ob aliquam consanguinitatem veram vel existimatam, quam cum

Christo secundùm carnem habuerunt. Ita Hier. Aug. Beda &c. Sic Loth & Abraham dicuntur fratres Gen. 18. Cum tamen Loth esset Nepos Abrahæ. Item Jacob & Laban dicuntur fratres, Gen. 28. Imò omnes Israëlitæ dicuntur fratres. Gen. 13. Nempè natione; & Christus vocat suos Apostolos, fratres, nempè affectu. Incertum igitur est ob quem gradum consanguinitatis vel propinquitatis hi fuerint dicti fratres Christi; imò neque constat, an verè consanguinei fuerint; an autem putati consobrini Christi ex parte Josephi qui existimabatur ejus Pater. Nam Mariæ mater Jacobi & Joseph erat uxor Alphæi, qui probabiliter alio nomine dicebatur Cleophas; hic autem Cleophas erat frater Josephi sponsi B. Virginis juxta Eusebium; ideòque ista Maria Mater Jacobi & Joseph, vocabitur soror B. Virginis: vel potest dici hæc Maria prius nupsisse Alphæo, & ex illo genuisse Jacobum & Joseph; postea verò mortuo Alphæo, rursus nupsisse Cleophæ fratri sponsi B. Virginis, & ex illo genuisse Simonem & Judam seu Thadæum; & sic isti quatuor fuerunt dicti fratres Domini, nempè quasi affines. Deinde valdè controvertitur quis fuerit iste Jacobus frater Domini, primus Jerosolymitanus Episcopus; Apostolus-ne, an tantum unus ex 70. Christi Discipulis.

DISPUTATIO VI.

De Virginitate MARIÆ, quoad animi virtutem.

SECTIO I. & II.

An B. Virgo habuerit semper servandæ virginitatis votum, & an illud voto firmaverit, ac quonam tempore?

DICO 1. B. Virgo à principio usûs rationis habuit absolutum & firmum propositum servandi perpetuam virginitatem. D. Thom. Bonav. Scot. Magist. Gabr. &c. Mota enim semper à Spiritu sancto fuit ad amandum & agendum id quod melius & gratius Deo foret; & hoc etiam tempore legis scriptæ erat melius & gratius Deo; nullum siquidem in illâ Lege erat præceptum, quod omnes ac singulos obligaret ad procreandos liberos, aut quod cælibatum prohiberet; nam Deus virginibus & servantibus castitatem & sua præcepta custodientibus promittit *nomen æternum & locum insignem in domo sua*, Isa. 56. Unde multi viri sanctissimi in illa lege virginitatem ut meliorem, coluerunt, v. g. Jeremias, Elias, Daniel, tres pueri, Joannes Bapt. Esseni, &c. cum igitur populus Dei jam satis esset propagatus, nullus in particulari ad matrimonium obligabatur.

Dico 2. B. Virgo ante filii sui conceptionem emisit absolutum & perfectum castitatis votum; ut ex verbis Luc. 1. colligitur: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Id est, mihi non licèt virum cognoscere, nec jam est positum in voluntate mea. D. Thom. August. Bonav. Scot. &c. Licèt enim fortasse jam sciret ex his verbis Isa. c. 7. *Ecce Virgo concipiet*, &c. Messiam ex Virgine nascituram; poterat tamen nescire modum & circumstantias, ac sic interrogare. Unde

Dico 3. B. Virgo hoc votum emisit ante contractum cum Josepho matrimonium. Bonav. Richard. Scot. & alii TT. communiter, contra Sot. dicentem illud tantum emisisse post contractum matrimonium, & quasi contra D. Tho. Capreol. Palud. &c. sentientes B. Virginem ante contractum matrimonium emisisse virginitatis votum tantum conditionatum, sive sub conditione, *Nisi Deus aliud de me statuerit*; absolutum autem post desponsationem cum Josepho. Sed si illi intelligant hanc voti conditionem sic: ego voveo & me obligo ad servandam virginitatem, quamdiu mihi Deus non *revelaverit* aliud sibi placere; tunc est conditio generalis quæ in omni voto implicitè continetur; & in re est absolutum votum aut parum ab eo differt. Hoc autem votum B. Virginem ante matrimonium emisisse colligitur ex eo quod semper summo affectu amaverit castitatem, & isto modo servata, fuerit perfectior & Deo gratior; nec matrimonio contrahendo, quod ex fidelitate & justitia obligat ad reddendum petenti conjugi debitum, repugnabat, quia, ut aiunt Greg. Nyss. Bonav. aliique Patres, habuerat revelationem, quâ sibi constabat Josephum nunquam istud debitum petiturum.

SECTIO III.

An B. Virgo prima fuerit in vovendâ virginitate?

Dico 1. Quamvis multi ante B. Virginem servaverint castitatem, nemo tamen illorum eam voviisse ante B. Virginem videtur. Ita Bernard. &c. *Votum virginitatis prima voviisti*, ait Rupert. L. 3. in Cantic. *Prima fœminarum tantæ se virtuti mancipare curavit* Beda. in Luc. 1. Sic etiam Ambr. Abul. &c. Unde Elias, Daniel, aliique servaverint-ne ex voto castitatem, Scriptura non memorat; quoad Mariam Moysis sororem, incertùm an Virgo permanserit; de Japhte nullibi legitur voviisse castitatem. Esseni referuntur quidem castitatem servasse, sed non voviisse; neque eam ut perpetuam & immobilem custodierunt.

Dico 2. B. Virgo in virginitatis servatæ perfectione aut statu, quoad charitatem, immobilitatem, intentionem, exemptionem ab omni motu aut re contraria, sine ullâ dubitatione primatum inter omnes puras creaturas tenuit. Nec voti extrinseca solemnitas, quæ aliis convenit ad firmandum eorum animos in viâ perfectionis, fuit illi necessaria ad virginitatis perfectionem, quia fuit semper & immobiliter in statu perfectionis.

DISPUTATIO VII.

De B. Virginis matrimonio cum Sponso suo Joseph.

SECTIO I.

An inter B. Virginem & Josephum, verum intercesserit matrimonium?

NOTA: B. Virgo tertio ætatis suæ anno à parentibus præsentata est in Templo, ubi erat locus separatus puellarum habitationi & educationi accommodatus, ibique mansit usque ad annos nubiles, soli Deo vacans, & probabiliter sæpius ab Angelis visitata & nutrita, ardentissimis votis filii Dei incarnationem sollicitans. Postquam ibi mansisset annis

annis undecim, juxta aliarum virginum morem, destinabatur ad matrimonium; sed ipsa huic reluctans, causata se Deo à parentibus & à seipsâ dicatam; divinâ inspiratione aut revelatione, tradita est à Sacerdotibus nomine desponsationis, Josepho ex eadem familia & Tribu, viro ad custodiendam ejus virginitatem idoneo. Ita fere Nyss. Damasc. Niceph. &c.

Dico 1. B. Virgo verum ac proprium matrimonium ratum contraxit cum Josepho. Id de fide esse docent omnes Thomistæ. *Probatur* 1. ex Scripturâ: *Cum esset desponsata Mater Jesu Maria Joseph.* Matth. 1. *Ascendit Joseph in Bethlehem, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore.* Luc. 2. Ista vox enim *desponsata* matrimonium ratum significat. Deinde dicitur: *Joseph autem vir ejus*, & in Evangelio vocatur Pater Christi, quia B. Virgo Mater Christi, erat ejus uxor. 2. Ex traditione Patrum, qui indicant hoc matrimonium fuisse necessarium ad vitandam Virginis infamiam. 3. Ratione, quia hoc matrimonium sic perfici, salva virginitate, potuit, illudque B. Virgo iniit ex divina revelatione, aut speciali instinctu, ut in externo statu & vitæ genere suæ genti se accommodaret. Quamvis enim per matrimonium detur potestas & dominium in corpus conjugis, potest tamen esse sine usu; ut patet in matrimonio rato, quod est verè matrimonium. Patres igitur nomine *sponsalium*, intelligunt matrimonium ratum. Hinc

Dico 2. B. Virgo ex divina revelatione, ut censent antiqui Patres, matrimonium contraxit; certa suum sponsum libenter in perpetuam virginitatem consensurum, nec unquam debitum conjugale petiturum.

SECTIO II. & III.

Quo tempore & in quâ ætate Maria & Joseph inierint inter se matrimonium?

Dico 1. Matrimonium inter MARIAM & JOSEPHUM quoad essentiam & contractum ante Filii Dei incarnationem, initum est. Dicitur enim Luc. 1. *Missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem desponsatam viro.* Per desponsationem intelligunt Patres matrimonium ratum. Imò probabilius est eos tempore conceptionis Divini Verbi jam simul cohabitasse in eadem domo, uti expressè sensit Chrysostomus; videtur enim B. Virgo recedendo à templi domicilio, post expletam omnem matrimonii accidentalem solemnitatem & sacerdotalem benedictionem, si fortè tunc dabatur, statim ab ipsis Sacerdotibus tradita fuisse Josepho viro suo ad simul cohabitandum. Unde dum postea dicitur: *Noli timere accipere Mariam conjugem*; id est, eam conjugem quam in animo statueras dimittere, domi retine, simulque cohabita, expulsâ omni adulterii suspicione; dictum enim erat prius de Josepho vidente B. Virginem gravidam: *Joseph autem vir ejus cum esset justus & nollet eam traducere* (Id est infamare, non verò in domum suam transferre) *voluit occultè dimittere eam.* Matth. 1. id est vel ob adulterii suspicionem noluit eam accusatione infamare, sed occultè voluit ab eâ recedere, ne videretur ejus peccato consentire, vel B. Virginis innocentia & sanctitate convictus, mysterii notitiam judicii suspensione expectans, voluit ab eâ clam separari.

Dico 2. Probabilius juxta Niceph. Greg. Nyss. Damasc. &c. B. Virgo undecim ferè annis in templo expletis, agens annum decimum-quartum inchoatum, nupta fuit cum Josepho, & post quatuor menses accepit Angelicum nuntium; adeóque agens decimum-quintum ætatis annum peperit filium. Joseph verò, quando duxit B. Virginem, non octogenarius aut valdè senex, ut quidam putarunt, sed videtur potius fuisse vir maturæ & intermediæ ætatis, plenus prudentiâ ac virtute, aptus ad juvandam Virginem in suis laboribus & paupertate, & ad custodiendam illius virginitatem.

DISPUTATIO VIII.

De Josepho B. Virginis sponso.

SECTIO I.

De S. Josephi dignitate.

NOTA: Probabilius est S. Josephum fuisse fabrum lignarium quàm ferrarium.

Dico 1. Prima S. Josephi dignitas est, verè ac propriè fuisse Virginis sponsum, omniaque veri sponsi jura ac munera, excepto debiti conjugalis usu, habuisse, dignitas omni laudis sermone excelsior. Hinc adeptus est patris Christi nomen & existimationem: *Ut putabatur filius Joseph.* Luc. 3. *Nonne hic est filius Joseph?* Joan. 6. Imò non tantum vulgus eum isto nomine appellabat, sed etiam Evangelista, & B. Virgo: *Erant pater & mater ejus mirantes super his quæ dicebantur de illo.* Luc. 12. *Pater tuus & ego, dolentes quærebamus te.* Luc. 2. Nec tantum patris Christi nomen habuit; sed etiam rem quæ huic nomini subest, participavit, quantum potest ab homine, exceptâ carnali generatione, participari. Quare habuit paternum affectum ac sollicitudinem, & quasi patris authoritatem; per verum enim matrimonium Joseph habuit aliquod dominium in Virginem, adeòque & in Christum ut hominem ejus fructum; ideòque aliquo modo fuit caput & superior Virginis ac Christi ut hominis. *Caput mulieris, vir.* 1. Cor. 11. Et sic B. Virgo in rebus externis ac domesticis dependebat à Josepho; ideòque illi ut domus capiti facta est revelatio de fugâ in Ægyptum, de reditu ex Ægypto, de impositione nominis JESU. Ipsemet etiam Christus ei obediebat, & *erat subditus illis.* Luc. 2. Unde inter Mariam & Josephum, atque inter Jesum & Josephum singulare mutui amoris perfectissimæque amicitiæ vinculum, intrinsecè ex dignitate & statu ortum, intercedebat.

Dico 2. Dignitas Josephi comparata cum dignitate præcursoris, Apostoli, aut Evangelistæ, cùm sit diversi ordinis, potest dici habere se ut excedens & excessum. Apostolicum enim munus est supremum in Ecclesia omnium munerum pro ut à Christo instituta sunt, sive quoad dona specialia, sive quoad gratias gratis datas. Ministerium tamen S. Josephi prout attingit ordinem unionis hypostaticæ, videtur ex suo genere nobilius ac præstantius.

SECTIO II.

Ecquam sanctitatis perfectionem assecutus sit S. Joseph?

Dico 1. Joseph fuit perfectissimus & eximiæ sanctitatis vir. Deus enim unicuique proportionatam officio in quo illum constituit, gratiam ac sanctitatem confert; unde ante matrimonium cum B. Virgine initum, dicitur de illo: *Cum esset justus.* Matt. 1.

Datus est B. Virgini in sponsum ob ejus virtutem, & virginitatem colebat; sed ex B. Virgine & Christi consortio longè adhuc magis in sanctitate profeciſſe, longéque majores gratias à Christo, mediatrice B. Virgine, accepiſſe dubitari non potest. Ipsius singularis sanctitatis indicia non obscura sunt, tot revelationes illi factæ, v. gr. revelatio Mysterii Incarnationis, quando advertit B. Virginem concepiſſe; revelatio furoris Herodis ut fugeret in Ægytum; revelatio ejus mortis ut rediret ex Ægypto, &c. in quibus occasionibus ejus prudentia, fides, obedientia enituit.

Dico 2. Quanta fuerit S. Josephi sanctitas comparata cum Apostolis aut Angelis, nihil certi potest statui; non tamen videtur improbabile, aut temerarium fore, si quis fortasse opinaretur hunc sanctum reliquis omnibus in gratia & beatitudine antecellere ob conjunctionem quam cum Christo habuit respectu unionis hypostaticæ. Sed non arbitror asserendum, ut quidam existimarunt, fuisse in utero matris sanctificatum, caruisse fomite peccati, & omni peccato actuali, &c. Cæterum satis probabile est hunc sanctum fuisse unum ex istis qui tempore mortis aut resurrectionis Christi resurrexerunt, quos multi censent ad immortalem animæ & corporis vitam transiisse; adeòque eum jam nunc animâ & corpore glorioso cum Christo regnare.

DISPUTATIO IX.

De modo & circumstantiis Annunciationis Angelicæ.

SECTIO I. II. & III.

De Gabriele Angelo, de visibili ejus specie; & de B. Virginis perturbatione.

DICO 1. Verisimilius, Gabriel erat Caput seu Princeps secundi Chori tertiæ Hierarchiæ, id est, Princeps Archangelorum; veniebat enim nunciare rem maximam, ad salutem omnium hominum pertinentem; & fortasse idem fuit qui Danieli, Zachariæ & Josepho apparuit; quia omne illud erat veluti unum ministerium ad eumdem proximum incarnationis finem ordinatum.

Dico 2. Gabriel in specie humanâ exteriusque sensibili apparuit B. Virgini. Dicitur enim: *Ingressus Angelus ad eam*, & concludit: *Discessit Angelus ab eâ.* Luc. 1. Quia iste ingressus & discessus corporalem motum indicat, eratque sensibilis collocutio. Dein probabiliter credi potest Angelum non tantum in externa specie, sed etiam in sua spirituali substantiâ visum esse à B. Virgine; potuit illi à Deo tribui intuitiva & clara ipsius Angeli cognitio; & tunc maximè elevatam fuisse ad istam intuitionem probabile est, quia ejusmodi intuitio non tantùm per sensum, sed etiam per intellectum est longè perfectior; verum videtur hanc Angelicæ substantiæ intuitionem tunc tantum incepiſſe habere à Deo infusam, quando Angelus dixit: *Ne timeas MARIA.* Licèt autem intuitivè loquentem Angelum cognosceret, non tamen ideò intuitivè cognoscebat incarnationis mysterium, saltem antequam foret peractum, sed ejus mens per specialem fidei cognitionem illud penetravit.

Dico 3. Cum audiisset B. Virgo salutationem Angeli, turbata est non ex aliquâ indeliberata corporis aut appetitûs sensitivi motione; sed ex rationabili affectu vel virginei pudoris ac timoris videndo Angelum in splendenti juvenis specie, & suavem inusitatamque salutationem audiendo; vel admirationis, audiendo suas laudes ab Angelo prolatas.

SECTIO IV. & V.

De tempore & loco Christi conceptionis.

Dico 1. Certum est juxta omnes, B. Virginem concepiſſe Divinum Verbum antequam Angelus ab eâ discederet; & etiam certum videtur illud concepiſſe statim atque præbuit suum consensum his verbis: *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Et quamvis antequam B. Virgo proferret hæc verba, jam habuisset interiorem consensum; debuit tamen illum exterius & sensibiliter exprimere, ut Angelo, quo cum illa more humano loquebatur, innotesceret, & tunc verbum conciperet; quo concepto & negotio peracto, mox discessit ab eâ Angelus.

Dico 2. Ecclesiasticâ traditione habetur verbum fuisse incarnatum 25. die Martii, & verisimiliter feriâ sextâ ac eadam horâ, qua post novem menses expletos natum est sub medium noctis diei 25. Decembris; solebat enim sæpè Virgo pernoctare in orationibus. Domus in quâ Christus conceptus est, creditur fuisse domicilium S. Annæ, & in qua B. Virgo nata fuerat; postea ministerio Angelorum translata est in Illyricum, deinde in Italiam, in quâ hodieque perseverat sub nomine *Ecclesiæ Lauretanæ.* Illa Domus erat sita in civitate Nazareth. Unde dictus Christus Nazarenus.

DISPUTATIO X.

De causâ efficiente, ac ministrante materiam conceptionis Christi.

SECTIO I. & II.

Quomodo B. Virgo materiam, ex qua conceptus fuit Christus, ministraverit? Et quæ ejus causa efficiens?

DICO 1. De fide certum est Christum ex Virginis substantia conceptum fuisse, uti in multis Conciliis definitum est. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere.* Gal. 3. *Qui factus est ex semine David secundum carnem.* Rom. 1. Unde infertur Christum ex purissimis B. Virginis sanguinibus conceptum fuisse, ipsâ suum sanguinem ministrante eo modo, quo veram humanam generationem ex parte matris fieri necesse est.

Dico 2. Quamvis per appropriationem Christi conceptio tribuatur Spiritui sancto ut causæ efficienti, tamen istud opus est commune toti Trinitati, ut potè opus ad extra. Jam verò an etiam B. Virgo ad illam conceptionem concurrerit activè, an autem passivè tantùm, controvertunt Authores. Probabiliter juxta D. Thom. Cajet. Palud. &c. contra Bonav. Scot. &c. B. Virgo passivè tantum ministrando materiam concurrit ad Christi conceptionem, & sine ullâ seminis activitate perfectissimum Christi corpus concepit ac genuit.

SECTIO

SECTIO III.

An de potentiâ Dei absolutâ, potuerit B. Virgo concipere viri operâ Christum Deum-hominem?

Respondeo affirmativè; quia potest Deus assumere in unitatem personæ naturam hominis ab alio homine geniti, ablatâ ejus propria subsistentiâ; ergo etiam potest in unitatem personæ assumere illam naturam in primo instanti, in quo perficitur generatio, præveniendo ac impediendo ne fluat propria subsistentia; quamvis enim generatio activa mediatè terminetur ad personam in naturâ subsistentem tanquam ad ultimum terminum; tamen immediatè versatur circa naturam uniendo inter se partes substantiales, ex quibus unitis resultat suppositum seu persona; in instanti autem generationis istarum partium inter se unitarum, ordine naturæ priusquam resultet persona creata; potest Deus suam increatam personam illis seu isti naturæ humanæ unire, quæ quidem ex vi suæ conceptionis si in propriâ personâ relinqueretur subsistere, esset peccato originali obnoxia; sed dum privata propriâ subsistentiâ assumeretur à Divinâ personâ; vi hujus assumptionis seu unionis, ab illo immunis fieret.

DISPUTATIO XI.

De instanti quo Christi conceptio ex Virgine perfecta est.

SECTIO I. & II.

An conceptio Christi potuerit fieri in instanti? Et an revera sic facta sit?

NOTA: Hic duo quæruntur: 1. An sanguinis congregatio, quæ corporis formationem antecedit, potuerit fieri in instanti. 2. An etiam ipsa corporis formatio seu organizatio habens diversam membrorum figuram, raritatem, densitatem &c. potuerit in instanti confici?

Dico 1. Non implicat contradictionem, totum sanguinem ad formandum Christi corpus necessarium, in unico instanti constitui in loco conceptioni destinato. Quia Deus de potentiâ absolutâ potuit sine motu locali successivo per indivisibilem mutationem transferre in instanti sanguinem de loco in alium locum, non pertranseundo medium; sed ad ejusmodi effectum non potuit B. Virgo activè concurrere nisi tanquam Dei instrumentum per potentiam obedientialem. Simili modo ipsa corporis formatio seu organizatio in unico instanti fieri potest, si Deus efficiat, ut totus sanguis, qui toto tempore organizationem præcedente occupavit dispersum locum, habens hanc in hoc, illam in illo loco partem &c. Subitò in instanti conceptionis, juxta suas partes aliter se habuerit ad totum organizationis locum.

Dico 2. Juxta D. Thom. congregatio sanguinis, quæ Corporis Christi formationem antecessit, videtur reipsa non in instanti sed in tempore per verum motum localem successivum seu continuum facta, etiam si de potentiâ Dei absolutâ potuerit in instanti fieri; quia non sunt multiplicanda miracula sine necessitate; & ad hoc asserendum nullum habetur ex Scripturâ fundamentum, & nulla est ejusmodi miraculi necessitas, cùm congregatio sanguinis ad conceptionem necessarii, toto tempore quo unionem hypostaticam antecessit, potuerit successivè per naturalem facultatem fieri. Attamen ipsa corporis formatio cum iis omnibus quæ ad ejus substantiam pertinent, in instanti à Deo facta est, ut habetur ex Ecclesiæ & Patrum testimonio. Unde Ecclesia celebrat Festum Incarnationis eodem die quo Annunciatio Angelica facta est, sentiens isto die Deum factum esse hominem; quia B. Virgo absque ullo incommodo potuit in instanti ministrare illam sanguinis copiam quæ erat necessaria ad efformandum Christi corpusculum, quod in minimâ quantitate naturali formatum per nutritionem novem mensium naturaliter pervenit ad maximam suæ complexioni accommodatam & nativitati debitam quantitatem. Cum autem hæc corporis formatio & conceptio includat organorum distinctionem, variam condensationem & raritatem, figurarum varietatem, &c. adeóque non possint hæc omnia naturaliter in instanti fieri, cum habeant localem mutationem sibi adjunctam multiplicem; ideò dicendum est totam illam conceptionem & organizationem miraculosè & supernaturali Dei virtute in instanti esse factam, ita ut tota illa materia sive secundum se totam, sive secundum aliquas partes in instanti occuparet diversum locum ab eo quem immediatè ante occupabat illo modo, quo posse fieri suprà diximus; maximè cum Chrys. Homil. 15. dicat formationem corporis Adæ hoc momentaneo modo fuisse factam; & sic B. Virgo ministravit tantùm istam materiam, & suo calore eam calefecit, &c. non concurrendo ad illam instantaneam loci mutationem.

DISPUTATIO XII.

De relationibus ex Christi nativitate consequentibus inter eum & B. Virginem.

SECTIO I.

An in Beata Virgine sit relatio realis Matris ad Filium?

DICO: In B. Virgine est vera & realis relatio matris ad Christum filium; in interna enim ac substantiali filii conceptione & generatione eumdem concursum ac aliæ matres habuit; realis autem matris relatio ex isto concursu ac generatione resultat; hinc relatio matris in B. Virgine fuit ejusdem speciei cum relationibus aliarum matrum: quia istius relationis fundamentum, seu ratio eam fundandi, est nativitas & generatio; atqui B. Virgo verè genuit Christum verum hominem, Christique nativitas temporalis est vera nativitas humana ejusdem rationis cum nativitate aliorum hominum; ergo &c. Deinde istius relationis terminus est etiam ejusdem rationis; hic enim terminus est idem ac terminus nativitatis, quæ habet terminum ejusdem rationis cum nostra, nempe hunc hominem genitum; quia licèt suppositum Christi & nostrum secundum se sint diversa; quia tamen natura humana isti Christi supposito conjuncta, & maternus B. Virginis concursus sunt ejusdem rationis cum aliis hominibus; ideò relatio

latio inde resultans est etiam ejusdem rationis cum aliis matrum relationibus. Unde terminus hujus relationis non est persona Christi secundùm se, sed persona Christi quatenus cum humanitate componit hunc hominem; & relatio respiciendo immediatè ac formaliter hunc terminum, simul mediatè ac quasi materialiter respicit etiam istius termini suppositum, atque ita B. Virgo verè dicitur Mater Dei seu verbi, non propriè miraculosa, nec supernaturalis, sed naturalis.

SECTIO II.

An in Christo sit relatio realis & creata filii ad matrem?

Dico 1. Christus non denominatur filius B. Virginis per increatam filiationis relationem. Ita communiter TT. contra Henr. Nam 1. Christus solum dicitur filius Virginis ob humanam generationem, ergo & per creatam filiationis relationem ex illa resultantem. 2. Generatio æterna & temporalis sunt diversæ rationis, ergo & relationes filiationis ex illis resultantes. 3. Filiatio increata convenit Christo, non ut homo est, sed ut Deus est; dicitur autem filius Virginis ut homo est, non ut Deus; ergo filiatio increata non illi convenit ut est filius virginis; sed creata.

Dico 2. Probabilius videtur esse in Christo realis relatio filiationis temporalis ad matrem ejusdem speciei cum aliis humanis filiationibus; contra D. Thom. Bonav. &c. dicentes solum esse relationem rationis. *Probatur* 1. in Christi humanitate potest inhærere realis relatio respicientis Virginem ut terminum seu causam; nempè relatio geniti ad genitricem tanquam effectus ad causam, atqui hæc relatio licèt inhæreat humanitati, non denominat humanitatem, sed suppositum seu hunc hominem; ergo est verè & realis filiationis relatio, quia causalitas matris non versatur per se circa subsistentiam efficiendam, sed circa unionem formæ cum materia mediantibus dispositionibus, ex qua unione resultat subsistentia, non causata propriè à matre. Hæc autem causalitas tam est integra ac perfecta in B. Virgine, quàm in aliis matribus, nihilque refert quod subsistentia increata seu suppositum Christi ab ipsâ non proveniat, cum nec aliæ matres efficiant subsistentiam creatam, in materiâ & formâ jam divisim præsuppositam, & factâ illarum unione collectim resultantem sine matris causalitate. Ergo in B. Virgine relatio matris est tam realis & perfecta quàm in aliis matribus, & ejusdem rationis: ergo etiam in Christo quatenus homine, seu quatenus producto à B. Virgine, est etiam tam realis & perfecta relatio filii, quàm in aliis filiis; quamvis ejus subsistentia à B. Virgine non provenerit. Unde 2. in B. Virgine relatio matris per quam refertur ad Christum ut à se causatam est realis; ergo etiam in Christo relatio filii, per quam refertur ad B. Virginem ut sui causam est realis.

Dico 3. Quamvis in Christo sit duplex realis relatio filiationis, nempè increata & creata, non tamen est duo filii, sed unus tantùm; quia ad multiplicationem istius concreti sive adjectivè sive substantivè sumpti, non sufficit multiplicatio formæ sine multiplicatione suppositorum; sicut licèt in Christo sint multæ scientiæ, multæ operationes, multæ nativitates, est tamen tantùm unus sciens, unus operans, unus natus.

SECTIO III.

An perseverent nunc in Christo & Virgine relationes filii & matris?

Nota: Post Christi mortem non mansit hic homo ut sic, neque filius virginis ut sic, adeóque neque filiationis relatio; quia uno extremo ablato tollit ur relatio in alio. Jam verò an Christo resurgente redierint istæ relationes filii & matris, quæritur. Et quæri potest de quibusvis aliis filiis & matribus. Quare

Dico: Cùm totum harum relationum filiationis & maternitatis fundamentum sit quod Christus homo semel fuerit genitus ex Virgine, etiamsi illud esse hominis fuerit per mortem interruptum, & per resurrectionem instauratum; tamen videtur istud fundamentum sufficere, ut postea semper retineant dictæ relationes; semper enim verum est dicere Christum ut hominem, genitum fuisse ex Virgine; & ex hoc intrinsecè sequuntur illæ relationes seu resultant, etiam si novum *esse* hominis, per Christi resurrectionem non fuerit ex Virgine; quia semper verum est, & erit illum habuisse *esse* hominis ex Virgine seu ex illâ fuisse genitum, quod sufficit ad relationem filii, & matris; atque ita filii titulus in Christo, & matris dignitas in B. Virgine semper sine interruptione, etiam in triduo mortis Christi, perseveravit, & perseverabit in æternum.

DISPUTATIO XIII.

De temporali Christi Nativitate.

SECTIO I. & II.

An verè Christus natus fuerit ex B. Virgine, & sinè matris dolore; ac puerperii immunditiâ?

Dico 1. B. Virgo verè ac propriè peperit Christum, ipseque verè ac propriè natus est ex Virgine. De fide. *Completi sunt dies ut pareret & peperit filium suum primogenitum.* Luc. 2. Idque definitum est in Conc. Later. sub Martino primo Consult. 5. Can. 3. ubi definitur B. Virginem verè ac propriè fuisse Dei genitricem, quia *veraciter ipsum Deum concepit, & incorruptibiliter genuit.* Idem habetur in 5. Synodo Act. 8. Can. 3. & in 6. Synod. Act. 11. &c. Unde sequitur Christum exiisse è matris utero, ut ait Damasc. naturali & ordinaria viâ, & sine violentiâ, per Virginis efficientiam.

Dico 2. B. Virgo peperit absque ullo dolore, ut docent Nyss. Damasc. August. &c. & Ecclesia canit: *Nesciens Virgo virum peperit sine dolore salvatorem saculorum.* Et sine ulla puerperii immunditiâ ac secundinis. Probatur ex 6. Synod. Act. 11. Ubi partus Virginis vocatur incorruptibilis, quia *sine fluxu sanguinis aut simili passione perfectus est.* Et Cypr. in Serm. de Nativitate Christi: *MARIA*, inquit, *genitrix & obstetrix; nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio.* Tanti enim filii dignitatem, & tantæ matris castitatem decebat tantum miraculum; potuit ergo Christi corpusculum sine membranarum ruptione, quibus in utero matris involutum erat, & sine ulla maternæ virginitatis læsione, miraculosâ rerum interjectarum penetratione, in lucem prodire & nasci.

SECTIO

SECTIO III.

Quo in loco natus sit Christus?

Dico 1. Christus natus est in Bethlehem Judæ. De fide. Constat ex Matth. 2. & Luc. 2. dicitur hæc Urbs Bethlehem Judæ, quia sita erat in Tribu Juda; distans versus austrum ab Urbe Jerosolymitana duabus leucis horariis; & quia alia erat Bethlehem in Tribu Zabulon, ut habetur Jos. 19. dicitur etiam alio nomine Ephrata, quia collis super quem ædificata erat, vocabatur Ephrata. Nec hoc utrumque nomen sine mysterio est: *Bethlehem* enim interpretatur *Domus panis*, & *Ephrata*, id est *fructifera*; quod Christo optimè convenit. Iste Christi nativitatis locus prædictus fuerat à Michea c. 5. longè diu post regnum Davidis, sic: *Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda; ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël*, &c. Nempè dominatione spirituali in populo Christiano ac fideli. Dum autem Matthæus vocat c. 2. *istam civitatem Bethlehem, nequaquam minimam*, sic: *Et tu Bethlehem terra Juda nequaquam minima es in Principibus Juda*: & Micheas vocat *minimam*; sic: *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda*: hic intelligit de loci parvitate quoad civium numerum, & murorum ambitum; ille verò de loci magnitudine quoad dignitatem & nobilitatem ob Christi natalem.

Dico 2. S. Lucas c. 2. ait de ortu Christi: *Reclinavit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diversorio.* Sentit Hier. hoc diversorium fuisse aliquod hospitium in Urbe Bethlehem; alii autem putant istud diversorium esse speluncam extra muros urbis ad orientem sub rupe excavatam, commune receptaculum, in quod noctu peregrini, pastores, pauperes, coloni, advenæ se recipere solebant. Quia autem tunc ingens hominum multitudo in urbem Bethlehem confluebat, ut juxta Cæsaris edictum se & sua in publicas tabulas referret, accidere potuit ut B. Virgo & Joseph non invenientes hospitium intra civitatem, in istam speluncam divertere cogerentur, atque in illâ Christus nasceretur; qui prodiens in lucem, statim verisimiliter ab Angelis exceptus est, & ab illis in manibus B. Virginis collocatus; deinde à B. Virgine in præsepio positus inter bruta animalia, nempè bovem & asinum, ita ut ad litteram impleretur Prophetia Habac. c. 2. *Consideravi opera tua & expavi; in medio duorum animalium cognosceris.* Et Isa. 1. *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.* Juxta quod, Ecclesia canit: *In medio duorum animalium jacebat in præsepio & fulgebat in cœlo.* Hoc præsepium videtur ligneum fuisse, non luteum seu lapideum; & asservatur Romæ in Templo Mariæ, dictæ *Majoris.*

SECTIO IV.

Quo tempore Christi nativitas acciderit?

Dico 1. Christus post novem menses inæquales, id est quorum aliqui 31. dies, alii 30. continent, vel juxta quosdam post novem menses æquales (quorum singuli 30. diebus constant), & sex dies, sive post 276. dies à sua conceptione natus est 25. die mensis Decembris, ut habetur ex Ecclesiastica traditione, & festi celebritate, quam constat à temporibus Apostolorum eo die observatam esse, prout refert Clem. L. 5. Constit. c. 12. Oros. l. 7. c. 2. & alii Patres, juxta Græcorum computationem anno tertio Olympiadis 194. juxta Romanorum calculum anno 42. Imperii Augusti. Quod attinet ad diem hebdomadæ, licèt putent quidam feriâ sextâ; probabilius tamen est, natum fuisse die Dominicâ; ut affirmat 6. Synod. c. 8. Niceph. l. 1. Histor. c. 22. aliique & certè si Christus conceptus sit feriâ sextâ, sequitur fuisse natum die Dominicâ; si enim dies conceptionis 25. Martii inciderit in feriam sextam, necesse est juxta computum; ut 25. Dec. sit dies Dominica. Quoad horam autem, dicendum est eum esse natum post duodecimam horam illius noctis; quæ fuit naturalis diei initium; antequam inciperet dies artificialis; sive paulò post mediam noctem diei 25. Decembris; quod ex traditione sumitur, & ex Evangelio dicente tunc pastores custodiisse vigilias noctis; unde orta est Ecclesiastica traditio sacram illam noctem celebrandi; & in eâ sacrificium offerendi juxta Decretum Telesphori Papæ in sua Epist. Decretali c. 2. Cassianus autem & alii referunt, Ægyptios solitos fuisse 5. Januarii celebrare Christi natalem.

DISPUTATIO XIV.

De prodigiis in Christi nativitate factis.

SECTIO I.

Quibus signis & quibus personis Christi nativitas manifestata sit?

DICO 1. Multa referuntur prodigia sub tempora Christi ortûs tanquam illius manifestativa, accidisse. Refertur enim 1. à Bonav. templum pacis eâ nocte quâ Christus natus est, Romæ corruisse. Sed videtur tunc nondum fuisse extructum ibi templum pacis. 2. Refertur istâ eadem die seu nocte fontem olei Romæ sine intermissione fluxisse; sed id 27. annis prius accidisse dicit Orosius, qui etiam memorat tres soles in Hispaniâ apparuisse, paulatimque in unum coaluisse. 3. Niceph. post alios, refert Augustum in templo Apollinis sacrificantem interrogasse simulachrum cur non daret responsum; sicque respondisse:

Me puer hebræus, divos Deus ipse gubernans,
Cedere sede jubet, tristemque redire sub orcum:
Aris ergo dehinc tacitis abscedito nostris.

Refertur enim tunc dæmonum oracula conticuisse. 4. Tempore nativitatis Christi pax universalis in toto Imperio Romano sub uno Principe regnabat, indicans Christum Principem pacis.

Dico 2. Oportuit juxta D. Thom. Christi Nativitatem, uti & ejus resurrectionem, peculiariter aliquibus personis manifestari. Unde ex Evangelio manifestata est 1. tribus Pastoribus ad turrim *Ader* id est *Gregis*, vigilantibus; juxta quam Jacob pavit greges suos, distantem 4. parte leucæ horariæ ab urbe Bethlehem. 2. Simeoni, qui *responsum acceperat à Spiritu Sancto non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.* Luc. 2. Et Annæ viduæ, ut habetur ex Ambr. Chrys. &c. 3. Magis tanquam primitiis Gentium, Christi adoratoribus. Alii autem erant Judæi.

SECTIO II. & III.

De conditione & patria Magorum.

Dico 1. Hi Magi fuere tantum tres numero; colligitur ex his verbis Leonis in Serm. de Epiph. *Tribus igitur Magis*, &c. *tres itaque viri*, &c. *tres Magos prævia ſtella perduxit*, &c. idem cenſent alii Patres, & conjicitur ex ipſis muneribus, ſi ſinguli ſingula munera obtulerint; ut ſentit Auguſtinus. Quamvis Anſel. & Abul. exiſtiment ſingulos tria munera obtuliſſe. Beda autem in collectaneis ſic de illis loquitur: *Primus dicitur fuiſſe Melchior, ſenex & canus, barba prolixâ & capillis; aurum obtulit Regi Domino. Secundus nomine Gaſpar, juvenis imberbis, rubicundus; thure quaſi Deo oblatione digna, Deum honorabat. Tertius fuſcus, integrè barbatus; Balthaſar nomine, per myrrham filium hominis moriturum profeſſus eſt.*

Dico 2. Hi Magi non fuerunt malefici, ſed ſapientes Gentiles Aſtrologi; *Gens, quæ ſpectandorum ſiderum*, ut ait Leo, *arte pollebat.* In Chaldæa enim Philoſophi & Sapientes juxta Hier. *Magi* appellantur. Deinde veriſimile eſt eos fuiſſe Reges, etiamſi Evangelium eos non hoc nomine appellet: nam Auguſt. Tert. Iſidor. &c. eos vocant reges; idque confirmat Eccleſia dum in Officio Feſti Epiphaniæ indicat per horum Magorum adorationem fuiſſe completam prophetiam Pſalmi 71. *Reges Tharſis & inſulæ munera offerent*; *Reges Arabum & Saba dona adducent*; Et Iſaiæ c. 60. dicentis: *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui*, & paulò infrà; *Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes*, &c.

Dico 3. Hi Magi, ut ait Evangelium, venerunt ab oriente, nempè vel ab aliquo vicino orientali loco reſpectu Urbis Bethlehem; vel potiùs à remotis orientalis plagæ partibus, uti ait Leo Papa in Serm. 6. de Epiphan. *A remotiſſima orientis parte venerunt.* Unde probabilius venerunt non ex Perſide aut ex Meſopotamia, ſeu Chaldæa, ut quidam volunt; ſed ex Arabia Felice, ſat Perſiæ vicinâ, ut pote quæ ſolo ſinu Perſico ab eâ ſeparetur, & probabiliter è Regione Arabiæ, quæ vocatur *Magodia* à quâ dicti *Magi*. *Probatur* 1. Ex his Scripturæ locis ab Eccleſia & Patribus iſti Myſterio applicatis. *Reges Arabum & Saba dona adducent*, &c. *Dabitur ei de auro Arabia.* 2. Ex Patribus: *Quum primum natus eſt*, ait Juſti. in Dial. cum Tryph. *Magi ex Arabia profecti, adorarunt eum.* Idem habent Tert. Cypria. &c. 3. Ex qualitate ipſorum donorum; cum enim Arabiæ felix ſit ferax auri & aromatum, Magi obtulerunt ea, quæ in ſuâ Patriâ majoris pretii erant; & myſticè juxta Patres, divinitus illuſtrati, in auro regem, in thure Deum, in myrrha hominem eſſe profeſſi ſunt. Deinde licèt Balaam, cujus ſucceſſores fuiſſe Magos quidam cenſent, oriundus fuerit ex Meſopotamia; hoc tamen vaticinium: *Orietur Stella ex Jacob*, non in Meſopotamia, ſed in Arabia protulit; illuc enim à Rege vocatus fuerat, Numeror. 23. Moab autem eſt Provincia in Arabia. Denique dum dicitur Pſ. 71. *Coram illo procident Æthiopes*, &c. *Reges Tharſis & Inſulæ munera offerent*; ibi per nomen *Æthiopes* ſeu Æthiopia intelligunt omnes PP. Eccleſiam univerſalem ex gentibus congregatam; quia peccatis denigrata per Chriſtum erat conſecutura gratiæ candorem, & Iſraëliticum populum præventura. Nomen autem *Tharſis* juxta Hier. ſignificat tum Indiæ regionem, tum ipſum mare cum ſuis Inſulis, & nomen *Saba* juxta eumdem ſignificat Arabiam, vel aliquam ejus plagam.

SECTIO IV.

Quo loco & tempore Magi Chriſtum adoraverint?

Dico 1. Omnes quidem conveniunt fuiſſe Bethlehem, ubi Magi Chriſtum adorarunt, & *mittens eos in Bethlehem dixit, ite*, &c. Sed in quo loco Bethlemitico eum adorarint, controvertunt. Epiphanius enim putat hunc locum fuiſſe domum intra urbem Bethlehem; *Intrantes domum, invenerunt puerum.* Matth. 2. Ipſe enim docet Chriſtum fuiſſe à Magis adoratum biennio poſt ejus nativitatem, quia Herodes juſſit occidi infantes *à bimatu & infra, ſecundum tempus quod exquiſierat à Magis*, Matth. 2. Et quia Virgo poſt ſuam purificationem & Joſeph redierunt in civitatem Nazareth, ideò dicit eos ſolitos fuiſſe ob venerationem nativitatis Chriſti ſingulis annis reviſere Bethlehem, & contigiſſe ut ibi invenirentur à Magis non in ſpelunca, ſed in aliqua domo. Verior tamen & communior eſt ſententia Chriſtum in eodem loco fuiſſe adoratum à Magis in quo natus fuit. Ita Hier. Chryſ. Cypria. &c. Deinde

Dico 2. Veriſimilius etiam eſt Magos perveniſſe Bethlehem die 13. poſt Chriſtum natum, vectos Camelis aut Dromedariis velocibus. Niceph. Aug. Anſel. &c. Stella non apparuit Magis biennio ante Chriſti nativitatem; ſed *eo*, ait Aug. Serm. 4. de Epiph. *die quo natus eſt Chriſtus, illi Stellam in Oriente viderunt, & quem natum indicabat, agnoverunt & ex illo die ad hunc locum accurrerunt.* Itaque B. Virgo poſtquam præſentavit Filium ſuum in Templo rediit cum Joſeph Nazareth; & paulò poſt infantes innocentes ab Herode, (qui tunc non videtur iiſſe Romam, ut quidam volunt) interfecti ſunt; juſſitque omnes interfici à bimatu & infra; non quia putabat ſtellam ante duos annos Magis apparuiſſe, ſed ut certiùs Chriſtum cum aliis occideret, ratus intra tempus, quo ſtella Magis potuerat apparuiſſe, Chriſti nativitatem contigiſſe. Atque ita ſi Chriſtus natus ſit die Dominica, Magorum adoratio accidit die Veneris, nempè 13. die poſt Chriſti natalem.

SECTIO V. & VI.

De Stella quæ apparuit Magis.

Dico 1. Stella quæ apparuit Magis, non fuit una ex cœleſtibus, ſed ſpeciale corpus lucidum ex materia aërea procreatum, probabiliter non procul à terrâ diſtans, in die lucens, & nocte ſe occultans, ducens Magos & monſtrans eis viam verſus Solymam, ut canit Eccleſia: *Ibant Magi, quam viderant, ſtellam ſequentes præviam*; motum ab Angelo; in ingreſſu Jeruſalem diſparens, in egreſſu rurſus apparens uſque Bethlehem.

Dico 2. Magi ex visâ ſtellâ non cognoverunt Chriſti nativitatem per Aſtrologiæ ſcientiam; ſed ex vaticinio Balaam, cujus probabiliter erant ſucceſſores, vel cujus vaticinium ſaltem noverant Num. 24. ſic relatum: *Orietur Stella ex Jacob, & exurget Virga ex Iſraël.* Sciebant aliquando ſtellam orituram, quæ nuntiaret cujuſdam Regis, qui toti orbi dominaretur, in Judæa nativitatem. Hoc igitur externo Stellæ ſigno admoniti, ſpeciale internum Dei lumen, ac illuſtrationem receperunt, quâ cognoverunt ac crediderunt Chriſtum quem quærebant, eſſe plus quàm hominem ac Regem temporalem, ideòq; cum adorantes attulerunt illi munera, Myrrham, Aurum, Thus tanquam homini, Regi, Deo.

DISPUTATIO

DISPUTATIO XV.

De Mysterio Circumcisionis.

SECTIO I.

An licuerit vel decuerit Christum circumcidi?

NOTA: Præceptum Circumcisionis non poterat obligare infantes, donec ad ætatem adultam pervenissent; sed obligabat parentes ut illud in suis filiolis observarent.

Dico 1. Quamvis Christus non fuerit subjectus circumcisionis præcepto, seu, quod idem est, parentes ejus non fuerint obligati eum circumcidere, non solùm quia Deus erat, sed etiam quia non fuerat communi aliorum modo genitus; tamen sanctum & honestum opus fuit illum circumcidere. De fide. Nam B. Virgo, quæ peccare non poterat, illius circumcisioni consensit, ut & Joseph qui justus erat; imò hic, juxta quosdam fuit circumcisionis minister, & hoc totum factum est ejusdem Christi voluntate ac æterni Patris, *Qui eum misit factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret*, Gal. 4. Deinde Circumcisio erat res sacra, à Deo instituta ad ipsius cultum, non tantùm ut signaculum Christi venturi, sed etiam in primis ad signandum Dei populum, ejusque cultui destinandum; & verisimile est Christum fuisse circumcisum ex aliqua speciali revelatione B. Virgini & Josepho facta. Deinde præbuissent scandalum, si eum non circumcidissent. Itaque

Dico 2. Decuit maximè Christum circumcidi ob varias rationes quas Epiphanius & alii afferunt: 1. Ut ostenderet se veram carnem assumpsisse, ob Manichæum & alios qui dicturi erant eum tantùm in specie hominis apparuisse. 2. Ut non rejiceretur à Judæis tanquam incircumcisus. 3. Ut compleret Legem quam ipse tulerat, & bonam esse ostenderet, eique finem imponeret; *Finis enim Legis Christus*. 4. Ut impleret omnem justitiam obedientiâ, patientiâ, humilitate, &c. 5. Ut jam inciperet pro nobis satisfacere, suum Sanguinem Patri offerendo. Videtur fuisse circumcisus in ipso Nativitatis ejus loco, ejusque præputium piè & diligenter à B. Virgine servatum.

SECTIO II.

De Nomine JESU in Circumcisione dato.

Dico 1. Apud Judæos juxta morem, aut quasi politicam, non verò strictam Legem, post factam Circumcisionem, tunc statim imponebatur nomen infanti. Quod Christus etiam voluit servare, ut sicut quatenus verus Deus habebat proprium nomen exprimens suam Divinam personam & naturam, v. gr. nomen Verbi, Filii, Sapientiæ, Imaginis, &c. Ita quatenus verus homo haberet nomen proprium comprobans suam veram naturam humanam. Hoc nomen per Angelum quidem nunciatum est B. Virgini. Luc. 2. & Josepho. Matth. 1. Non tamen Angelus, sed Deus ipse illud elegit ac assignavit tanquam authoritatem habens in Christum hominem, & perfectè cognoscens ejus naturam ac dignitatem; atque in signum suæ specialis benevolentiæ & muneris à Christo exercendi. Quare B. Virgo & Joseph, mutuo consensu id nomen JESU ab Angelo acceptum imposuerunt infanti.

Dico 2. Hoc nomen *Jesus* convenientissimè & aptissimè Christo fuit inditum: Hebraicè enim significat *Salvator*, juxta quod Angelus dixit Josepho: *Vocabis nomen ejus Jesum; ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum*. Matth. 1. Et sub hoc nomine *Salvatoris*, à Prophetis sæpius designatur. Istud nomen Christi non est metaphoricum, qualia sunt Pastor, Ostium, Vinea, Via, &c. nec appellativum, quale est Christus, id est *Unctus*; sed est proprium; & ita proprium juxta quosdam, ut nulli alteri antea fuerit impositum; quamvis enim, inquiunt, aliqui in veteri Testamento fuerint simili nomine appellati, v. gr. Jesus Nave, seu Josuè, Jesus Syrachi, Jesus Josedech; non erat tamen scriptum eisdem litteris Hebraïcis; alii tamen in Linguâ Hebraïcâ peritissimi dicunt fuisse eisdem omninò litteris scriptum, illosque fuisse typos ac figurativos Christi præcones. Ita Just. Tert. Aug. Ambr. Hoc igitur nomen Christo impositum ad significandam ejus naturam & proprietates, seu Redemptoris officium quatenus Deus & homo est, ad demonstrandam ejus dignitatem & gloriam, ad complectenda cætera omnia ejus nomina, ad nos consolandos & ad spem vitæ æternæ stimulandos.

DISPUTATIO XVI.

De Christi præsentatione, & Virginis Purificatione.

SECTIO I. & II.

An debuerit B. Virgo Christum in Templo præsentare ac redimere; ac pro eo sacrificium offerre, & etiam se purificare?

NOTA: Quoad hoc Mysterium, duplex erat Lex: una de primogenitis in Templo offerendis, (non determinando præcisè tempus,) & de iis redimendis cum quinque siclis argenti, Exod. 13. & Num. 18. Altera de offerendo sacrificio pro suscepto quovis filio vel filiâ, (adeóque etiam pro primogenito) determinando tempus, nempè 40. dies pro filio, & 80. pro filiâ à die nativitatis; sed non præscribendo, afferendus-ne tunc esset filius vel filia ad Templum, an-non; clarum est priorem Legem latam esse ratione filii, non matris. An autem posterior lata etiam fuerit ratione matris, jam dicetur.

Dico 1. Quamvis Christus primogenitus istâ præsentationis Lege non teneretur, ut pote Deus; & quia communi aliorum filiorum more non erat natus: Lex enim dicit *Primogenitum quod aperit vulvam*; tamen convenientissimè in Templo fuit Deo præsentatus, illud suâ præsentiâ honorando, pro nostris peccatis oblatus, &c. & pretio redemptus, ut nos suo Sanguine redimeret. Quoad sacrificium autem, quod, ut Lex præscribit, *pro peccato*, offerebatur; diversimodè Authores istud peccatum intelligunt; quidam illud referunt ad prolem, alii ad matrem; sed viam mediam tenendo, videtur posse ad utrumque referri, si per *Sacrificium pro peccato*, intelligatur non sacrificium ad satisfactionem aut remissionem alicujus culpæ; sed quoddam genus sacrificii instituti ad quamvis expiationem. Clarum est B. Virginem & Christum qui se huic legi subjecerunt,

ab eâ fuiſſe exemptos. Holocauſtum autem quod tunc etiam fiebat in gratiarum actionem, proprie potuit à B. Virgine offerri, non aliud juxta legis intentionem; & in hoc holocauſto B. Virgo non agnum, ut divites; ſed unum columbæ pullum aut turturam, uti pauperes, obtulit, ut pote & ipſa pauper & amans humilitatis; in ſacrificio autem pro peccato alterum.

Dico 2. Quamvis B. Virgo ſub lege purificationis quæ dicit: *Mulier, ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculum* &c. Levit. 12. (non verò ut quidam hebraïzantes voluerunt, *ſi prolem genuerit*) omnino non comprehenderetur, cum ipſa ſine ſuſcepto ſemine Chriſtum peperiſſet; tamen, ſicut decuit filium, etiamſi peccator exiſtimandus eſſet, circumciſionis legem ſervare ad præbendum humilitatis & obedientiæ exemplum, atque ad vitandam ſcandali occaſionem; ita ob eaſdem cauſas decuit B. Virginem purificationis legem ſervare. Jam verò in lege novâ, iſta Lex veteris Teſtamenti de Purificatione, uti aliæ omnes ceremoniales, ceſſavit; attamen permiſſum eſt ab Eccleſia, ut, ſi fœminæ velint poſt partum abſtinere aliquamdiu ab Eccleſiæ ingreſſu, & poſtea deferre prolem ad fundendas Deo pro ea preces, id poſſint facere, ut patet ex cap. unico de purificatione poſt partum; ſed oportet ut omnis ſuperſtitio ſervandi Legem veterem abſit, ſolumque fiat religionis ergò, & ob ſacri loci reverentiam.

DISPUTATIO XVII.

De Reliquis vitæ Chriſti myſteriis uſque ad trigeſimum ejus ætatis annum.

SECTIO I.

De fuga Chriſti in Ægyptum.

DICO 1. B. Virgo præſentatione Filii ſui, & ſuâ purificatione peractâ rediit cum Filio & Joſepho in ſuam civitatem Nazareth; & paulò poſt per crebeſcentem nati Meſſiæ rumorem Herode infantium internecionem meditante, cæleſti monito fugit in Ægyptum, contra Cajet. putantem B. Virginem non rediiſſe Nazareth, ſed ſtatim poſt purificationem in Ægyptum fugiſſe. Quamvis Chriſtus poterat ſine iſta fugâ ſe tutum ab Herodis furore reddere, maluit tamen ſe gerere more aliorum hominum; cumque nondum adveniſſet præordinata mortis horâ, illius periculum quod in ipſamet civitate Nazareth etiamſi diſtante ab urbe Jeruſalem, poterat ſubeſſe, voluit vitare. Deinde ſeceſſit in Ægyptum, *Ut adimpleretur quod dictum erat à Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.* Matth. 2. Si non iviſſet in Ægyptum non potuiſſet inde eum vocare. Iſta quidem Prophetia in ſenſu litterali juxta communiorem ſententiam dicta eſt de populo Iſraël, qui ſolet in Scripturâ vocari Filius Dei: *Filius meus primogenitus Iſraël.* Exod. 4. Sed in ſenſu ſpirituali, intento ab ipſo Spiritu ſancto, applicatur Chriſto: uti & hæc: *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem levem* (id eſt B. Virginem, levem ſine peccati & fomitis pondere, in cujus ulnis Chriſtus portabatur; vel Dominus ſuper carnem aſſumptam, juxta PP.) *Et ingredietur Ægyptum, & commovebuntur ſimulachra Ægypti à facie ejus.* Iſa. 19. Et certè Palladius refert Chriſto in urbe Hermipoli templum ingreſſo, omnia illius idola proſtrata & comminuta fuiſſe, memoratque Niceph. ad hujus urbis ingreſſum arborem ſeſe reverenter uſque ad terram inflexiſſe, eumque adoraſſe, erant hæc prænuncia ſigna converſionis iſtius gentis per Evangelii prædicationem.

Dico 2. Chriſtus fugit in Ægyptum, ut illius & omnium gentium converſionem præſignaret, utque nos ſuo exemplo doceret licere in perſecutionibus fugere, & ſe abſcondere.

SECTIO II. & III.

De Chriſti reditu ex Ægypto, & quid egerit ad 30. ætatis annum?

Dico 1. Quot annis Chriſtus in Ægypto moratus ſit, & quo ætatis anno ab illâ diſceſſerit, non ſatis conſtat; nam Niceph. tertio, Epiph. quarto; Janſ. ſexto; Anſel. ſeptimo; Baron. octavo ſive nono inchoato anno ſeptimâ die Januarii juxta omnia Martyrologia, ab Ægypto diſceſſiſſe exiſtimat. Monitus ergo ab Angelo Joſephus redire in terram Iſraël, veriſimiliter voluit quidem ire Jeruſalem vel ad habitandum, quia ibi erat templum Domini; vel potius ad ſacrificium Deo in templo offerendum in gratiarum actionem; ſed veritus ne in templo agnitus Chriſtus Archelao manifeſtaretur, mutavit conſilium, & *in ſomnis admonitus ſeceſſit in partes Galilææ.* Matth. 7. ſive rediit in domum ſuam Nazareth.

Dico 2. Chriſtus ab Ægypti reditu habitavit in civitate Nazareth, cum parentibus ſuis. *Deſcendit cum eis & venit Nazareth.* Luc. 2. eis obediens, & in rebus domeſticis eos adjuvans: quamvis non eſſent divites, tamen habebant ſufficienter unde parvam familiam alerent. Joſeph enim artem fabrilem exercebat, & B. Virgo erat unigenita, & paternorum bonorum hæres. Chriſtus duodecimo ætatis ſuæ anno in feſto Paſchæ venit in templum Solymæ cum parentibus, quò ſingulis annis cum eo ire ſolebant; conſummatiſque feſtivitatis diebus, Solymæ remanſit inſciis parentibus; poſt triduum autem inventus in Templo ſedens in medio Doctorum, illos audiens & interrogans. Poſtea mortuo Joſepho videtur per ſe ſolum, artem fabrilem exercuiſſe. *Nonne hic eſt faber, filius Mariæ?* Marc. 6. *Et proficiebat ætate, ſapientiâ & gratiâ apud Deum & homines.* Ibidem. Id eſt magis exterius manifeſtabat ſuam ſapientiam & gratiam per ſua opera. Denique toto illo tempore uſque ad 30. ætatis annum colligitur eum nullum feciſſe miraculum ex eo, quod Joa. 2. dicitur; *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Cana Galilææ, & manifeſtavit gloriam ſuam.* Cùm enim in iſta priori ætate nondum doceret, nec diſcipulos haberet, non opus erat ut ederet miracula.

DISPUTATIO XVIII.

De perfectione gratiæ & meritorum B. Virginis.

SECTIO I. & II.

An B. Virgo toto vitæ suæ tempore potuerit in gratiâ crescere per propria merita; & an singulis momentis assiduè meruerit?

DICO 1. B. Virgo non tantum post primam sanctificationem usque ad filii conceptionem, sed etiam post filii conceptionem potuit crescere in gratia; erat enim viatrix & libera; ergo poterat mereri & augere semper suam gratiam, quamvis confirmata in bono, non posset peccare; unde Rupert. L. 6. in Cantico, ait *Eam in suâ primâ sanctificatione fuisse ut auroram, in filii conceptione ut Lunam, in morte ut solem.* Dum ergo D. Thom. dicit B. Virginis gratiam fuisse in conceptione filii consummatam, non intelligit de perfecta consummatione qualis est in gloria; sed de consummatione secundum quid, id est de confirmatione in bono; ita ut amplius peccare non posset; & juxta cujusque temporis opportunitatem ita semper fuit plena gratiâ, ut magis ac magis semper impleri posset; hoc enim ejus dignitati ac meritis debitum erat. Unde

Dico 2. B. Virgo per omnes ac singulos actus humanos quos in mortali vita post primam sanctificationem exercuit, meruit Charitatis, gratiæ, & gloriæ augmentum. *Probatur.* Quia nullos habuit actus indeliberatos; neque inter deliberatos habuit ullum malum; ergò omnes ejus actus fuerunt moraliter boni, adeóque meritorii; illos enim, ut possumus credere, frequentissimè & assiduè ad Deum summè dilectum referebat; & ita per istos singulos actus meruit ut statim gratiæ augmentum quod promerebatur, obtineret; quia juxta mensuram gratiæ vocantis & adjuvantis sibi collatæ, omni quo poterat fervore, intensione, ac diligentia ei cooperabatur; adeóque juxta cujusvis Theologi, etiam strictioris opinionem, statim quidquid gratiæ merebatur, obtinebat.

Dico 3. B. Virgo meruit seu merita acquisivit per actus perfectissimos tam vitæ activæ quàm contemplativæ; 1. à prima sanctificatione usque ad filii conceptionem; tres enim annos nata cœpit habitare in templo, contemplationi & piis exercitiis vacans. Sabellicus L. 8. Exempt. c. 4. refert ex antiquâ traditione B. Virginem solitam fuisse tota hâc ætate à prima luce ad tertiam diei horam, contemplationi ac rebus sacris vacare. Deinde usque ad meridiem operi alicui incumbere; reliquam autem diei partem sacræ lectioni & orationi impendere. 2. A filii conceptione usque ad ejus ascensionem tunc excellentiora utriusque vitæ opera exercuit; tum quia majori semper gratia & sanctitate pollebat; tum quia majorem perfectius operandi opportunitatem, maximè ex consortio filii, nacta est. 3. A filii ascensione usque ad suum obitum, quo tempore cœlestem quamdam vitam egit, tum in cœlestium rerum meditatione, tum in consolando & instruendo Apostolos ac nominatim Lucam Evangelistam de fidei mysteriis, mirum in modum sua auxit merita.

Dico 4. Verisimile est B. Virginem toto vitæ suæ tempore meruisse, non tantum dum vigilabat, quod videtur certum; sed etiam juxta Bern. Senens. &c. dum dormiebat utendo scientiâ per se infusâ sine conversione ad phantasmata, supposito quod eam habuerit: *Ego dormio & cor meum vigilat*, Cantic. 5. Unde si hoc meritum fortasse ob somnum interdum fuerit interruptum, illa interruptio seu mora ita fuit brevis totque divinis cogitationibus intercepta, ut morali modo vocari possit meritum continuum.

SECTIO III.

Quot modis B. Virgo gratiæ auginentum ex opere operato obtinuerit, vel per modum operis operati?

Dico 1. Sacramentum pro remedio originalis peccati institutum, B. Virgo, etiamsi in primo conceptionis momento sanctificata, susceperit, sibi applicatum cum gratiæ augmento, non propriè ex opere operato, sed per modum ejus. Extraordinaria enim ejus sanctificatio tunc hominibus ignota, non obstabat quominus ei istud ordinarium remedium applicaretur, ut pote capaci augmenti gratiæ.

Dico 2. Duo Sacramenta novæ Legis certum est B. Virginem suscepisse, nempè Baptismum & Eucharistiam; & in eorum susceptione augmentum gratiæ accepisse; nam licèt non haberet peccatum originale, debuit tamen per Baptismi susceptionem fieri membrum Ecclesiæ, accipere potestatem utendi sacramentis novæ Legis, maximè Eucharistiæ, obedire præcepto generaliter imposito; *Nisi quis renatus fuerit*, &c. & exemplum aliis præbere. Unde omnes Thomistæ docent eam fuisse baptizatam; & Euthym. in Joa. 3. *Scribunt*, inquit, *quidam Apostolorum temporibus proximi; quod Christus Petrum & Virginem matrem baptizaverit; Petrus verò reliquos Apostolos.* Nec quod frequentissimè Eucharistiam susceperit, potest dubitari, cum ejus usus tunc esset vel quotidianus vel frequentissimus; non tamen suscepit Sacramenta Ordinis & pœnitentiæ, quia horum suscipiendorum erat incapax; nec matrimonii, quia prius jam illud contraxerat. Quoad Sacramentum Extremæ-unctionis, Palud. & Vict. Gabr. negant illud suscepisse, quia nunquam peccarat & peccati erat incapax, nec id dicebat. Alii autem affirmant nempe Albert. Mag. Anton. Sylv. &c. Quia fuit capax gratiæ & auxilii spiritualis adversus insidias dæmonis; & quantum est ex sua natura, erat peccandi capax, etiamsi nunquam peccârit. Unde hâc in re videtur dicendum, si non sit necesse hominem actualiter peccasse, ut sit capax hujus Sacramenti, B. Virginem fuisse illius suscipiendi capacem; si autem capax, verisimilius est illud suscepisse tum propter ejus fructum, tum propter fidei ac fidelium ædificationem, & humilitatis exemplum.

Dico 3. Sicut Apostoli die Pentecostes præter omne suum meritum receperunt quasi ex opere operato, Spiritum Sanctum, & perfectissimum Sacramenti Confirmationis effectum; ideóque postea illud non susceperunt; ita B. Virgo eodem die similem effectum, & donum perfectius ac copiosius accepit; adeóque istud Sacramentum quoad signum visibile non recepit; sed tantum ejus gratiam & abundantiam Spiritûs Sancti accepit.

Dico 4. B. Virgo in filii conceptione præter omne meritum accepit singularem sanctificationis perfectionem, seu ejus augmentum ob novam & admirabilem divini Verbi præsentiam, juxta hæc Angeli verba: *Spiritus Sanctus superveniet in te.* Deinde probabiliter possumus conjicere aliquod etiam singulare sanctificationis augmentum accepisse in die Christi nativitatis, mortis, & resurrectionis.

SECTIO

SECTIO IV.

Quantam gratiæ perfectionem & intensionem B. Virgo fuerit adepta?

Dico 1. Certum est gratiam quam habuit B. Virgo in instanti mortis suæ, fuisse intensiorem eâ, quæ est in supremis Angelis & Sanctis hominibus; unde in fine vitæ pervenit ad summam & quasi immensam gratiæ perfectionem & intensionem; ideò vocatur à PP. gratiæ abyssus, mare, omnis sanctitatis Tehsaurus, cœleste prodigium &c. Ratio est quia B. Virgo in primo suæ sanctificationis instanti perfectiorem assecuta est gratiam, quàm supremus Angelus in suâ primâ sanctificatione, atqui B. Virgo non duobus aut tribus aut saltem paucis, ut Angelus; sed penè infinitis actibus perfectis, & ex toto conatu, ac tota gratiæ efficaciâ elicitis promeruit ejusdem gratiæ augmentum; ergo fuit quasi immensum; nam operabatur ex tota gratiæ & divinæ motionis virtute; ergò eliciebat actus æqualis aut majoris intensionis, quàm esset habitus seu gratia habitualis; adeóque per singulos hujusmodi actus ita crescebat ista gratia, ut fieret duplo major quàm erat ante singulos actus, cùmque posteriores actus semper procederent ex habitu seu gratia habituali duplo intensiori, quàm priores, erant etiam semper duplo majoris meriti, ac obtinebant duplo majus gratiæ augmentum; unde in fine suæ vitæ potuit uno actu mereri tot gradus gratiæ, imò & plures, quot in toto superioris vitæ tempore, per omnes actus & sanctificationis modos assecuta fuerat. Numquid ergo tunc in fine vitæ, gratiæ ejus perfectio & intensio fuit quasi immensa. Idcircò

Dico 2. Probabiliter potest credi B. Virginem consecutam esse plures gratiæ & charitatis gradus quàm sint in omnibus sanctis hominibus & Angelis collectivè sumptis, ita ut si ex multitudine gratiarum omnium Sanctorum & Angelorum concipiamus unam gratiam intensissimam consurgere, hæc B. Virginis gratiæ intensionem nondum adæquaret, ut colligitur ex modo loquendi Patrum, Damasc. Anselm. Bern. &c. qui videntur illi adhuc majorem prædictâ gratiam attribuere. Et ratio est, 1. quia Deus unicuique dat gratiam suo muneri accommodatam; sed tota hæc gratiæ intensio ac plenitudo optimè accommodatur & convenit dignitati Matris Dei, quæ est altioris ordinis & suo modo infinita. 2. Quia Deus plus amat B. Virginem, quàm reliquos omnes Sanctos; ergo plus gratiæ illi confert: est enim ejus Mater. 3. Sicut creata Christi gratia ut potè capitis, longè alias omnes simul sumptas superat; ita etiam gratia B. Virginis, ut pote Matris Verbi, cum proportione debet alias omnes superare. 4. Actus perfectæ charitatis, quos B. Virgo in hâc vita elicuit, fuerunt innumerabiles, ita ut potuerint æquare omnium Sanctorum numerum; & per unicum horum actuum plus aut non minus meruit, quàm supremus Angelus per actum quo suum meritum consummavit; meritum autem supremi Angeli non fuit minus perfectum quàm totum cujuslibet hominis meritum, ergo, &c.

DISPUTATIO XIX.

De scientia & sapientia B. Virginis in statu viæ.

SECTIO I. & II.

An B. Virgo habuerit in hâc vitâ perfectam rerum Divinarum cognitionem, & quomodo in eâ profecerit?

Dico 1. B. Virgo à principio suæ sanctificationis habuit perfectam rerum divinarum cognitionem, adeóque perfectam fidem quæ est omnium aliarum virtutum fundamentum, tum intensivam, tum extensivam, ita ut explicitè per eam cognoverit mysterium Trinitatis, & etiam Incarnationis quoad ejus substantiam, id est secundam Trinitatis personam incarnandam; non tamen quoad omnes ejus circumstantias, v. gr. loci, temporis, ex quâ fœmina Christus esset nasciturus &c. in harum enim circumstantiarum aliarumque rerum divinarum cognitione potuit postea ex lectione veteris Testamenti, Angeli annunciatione, Christi doctrinâ, & experimento proficere. Hinc omnes Apostolos & Theologos fidei cognitione longè superavit; Apostolorumque ac Evangelistarum magistra extitit, hæreses que aut errores dissipavit. Unde

Dico 2. Primus B. Virginis in fide & cognitione Magister fuit Spiritus Sanctus. Deinde per Angelos, maximè, per Gabrielem ante filii conceptionem juxta Cedren. & Greg. Nicom. sæpè fuit instructa; & rursus à Christo edocta post ejus incarnationem; nihil autem quod non jam sciret, videtur fuisse edocta à Simeone dicente: *Ecce hic positus est in ruinam*, &c. Luc. 2. Insuper B. Virgo in cognitione & sapientia crevit ex assiduâ Sacræ Scripturæ lectione & divinorum Mysteriorum meditatione; Item ex multorum effectuum experimento & observatione, v. gr. naturali & evidenti cognitione experta est se sine viro concepisse, & sine dolore ac virginitatis detrimento peperisse.

SECTIO III. & IV.

An B. Virgo habuerit aliquam divinorum Mysteriorum scientiam per se infusam, & quædam per revelationes cognoverit?

Dico 1. Verisimilius est B. Virginem ab initio suæ conceptionis à cognitionem supernaturalem per se infusam quoad lumen intellectuale & species intelligibiles, ita ut fidei objecta modò Angelico fuerint & proposita per species altioris ordinis, independenter à phantasmatibus; ex quo facile intelligitur quomodo illa in primo suæ conceptionis instanti fuerit per propriam dispositionem, & ad Deum conversionem sanctificata, totoque infantiæ tempore habuerit usum rationis circa res Divinas, & potuerit semper persistere etiam tempore somni, in actuali Dei ac rerum Divinarum cogitatione & amore; sicque prævenire in se & cohibere omnem motum inordinatum. Insuper

Dico 2. Verisimile est B. Virginem non tantùm habuisse simplicem fidem infusam, sed etiam Theologicam sapientiam, quâ distinctiùs fidei mysteria, &

veritates seu conclusiones in eis contentas cognoscebat, v. gr. à principio suæ conceptionis habuit perfectam scientiam Theologicam rerum ad mysterium Divinitatis & Trinitatis spectantium, promissionisque Messiæ & Incarnationis quoad ejus substantiam; &c. Hic tamen scientiæ infusæ habitus potuit specialiter esse auctus in Christi conceptione, nativitate, morte, in Pentecoste; & ipsa etiam Virgo successu temporis per exercitium & acquisitionem plurium specierum intelligibilium, potuit istam scientiam augere tum intensivè, tum fortè etiam extensivè. Verum non videtur habuisse evidentem & per se infusam supernaturalium Mysteriorum scientiam; alioqui fides vel fuisset superflua, vel non potuisset cum illa stare; & ejusmodi scientia non est viatoris statui accommodata, nec necessaria ad sanctitatis & meriti perfectionem.

Dico 3. Præter supra dictas cognitiones supernaturalium rerum instar habitus permanentes, piè & probabiliter credi potest B. Virginem in hâc vitâ interdum elevatam fuisse ad videndam clarè brevi tempore Divinam essentiam, ut censent D. Antonin. Gerson. Medin. &c. Id enim poterat facere ad majorem Dei amorem, & cum eo unionem; & licèt probabilius negetur istud Paulo & Moysi fuisse concessum; non ideò tamen sequitur ex singulari privilegio B. Virgini non fuisse largitum. Præterea

Dico 4. B. Virgo in hac vita etiam habuit per cognitionem abstractivam, varias ac multiplices revelationes, vi gr. dum in templo habitabat, frequentes juxta Ambr. &c. habuit Angelorum visitationes, & divinas illustrationes; in filii conceptione juxta Anselmum, suæ prædestinationis & exaltationis certam revelationem. Christus post resurrectionem, statim illi se & suam gloriam ostendit, & post Ascensionem sæpius juxta Rupert. & Laur. Justin. fuit à filio visitata & edocta.

SECTIO V. & VI.

An B. Virgo habuerit humanam rerum naturalium scientiam; & an quadam ignoraverit?

Dico 1. Probabilius non fuit B. Virgini communicata in hac vita naturalium rerum scientia; naturalem humani intellectûs capacitatem superans, sicque non fuit illi data harum rerum scientia per se infusa; & si interdum habuerit propriam spiritualium substantiarum; prout in se sunt; cognitionem per specialem Dei elevationem, illa fuit tantum transiens, non permanens aut per se infusa tanquam habitus; verisimiliter tamen habuit infusam per accidens cognitionem rerum naturalium aut moralium, quæ ad perfectam Scripturæ intelligentiam; ad Theologicæ Doctrinæ perfectionem, ad claram mysteriorum fidei explanationem, ad consummatam in rebus agendis prudentiam erat necessaria ac expediens.

Dico 2. In intellectu B. Virginis nunquam fuit error, nec ignorantia pravæ dispositionis, sive debitæ scientiæ; error enim vel deceptio est pœna per peccatum Adami introducta; unde si ista scripturæ verba circa Christum duodennem in templo remanentem: *Existimantes illum esse in comitatu*, extendantur ad B. Virginem; ipsa judicabat fieri potuisse ut in comitatu foret; non judicio erroneo, sed suspensivo. Cæterum B. Virgo non semper omnia scivit, v. gr. ante Angeli annunciationem; non sciebat modum incarnationis; nec omnia futura, nec loco dissita; &c. nunquam tamen habuit propriam ignorantiam privativam, id est carentiam scientiæ suo statui ac conditioni debitæ vel convenientis. Hinc dum dicitur Luc. 2. *Et ipsi non intellexerunt*, si hoc ad B. Virg. referatur; dicendum est illam non satis comprehendisse quænam essent istæ res ad æternum patrem spectantes, ob quarum occupationem oportebat Christum parentes ad tempus relinquere; notitia enim istius rei tunc illi non erat necessaria, sicque non habebat privativam ignorantiam. Ideóque interdum potuit habere propriam ac veram admirationem.

DISPUTATIO XX.

De gratiis B. Virgini gratis datis.

SECTIO I. II. & III.

An B. Virgo habuerit omnes gratias gratis datas ad cognitionem, sermonem, & operationem pertinentes?

Dico 1. B. Virgo habuit gratiam Prophetiæ, adeóque fuit vera prophetissa, ut patet ex cantico *Magnificat*; quod dictante vel dirigente Spiritu Sancto, uti Scriptores Canonici, protulit; estque Scriptura Canonica. Sic eam vocat Isai. c. 8. *Accessi ad Prophetissam & in utero concepit.* Hinc etiam habuit gratiam interpretationis sermonum, seu sacrarum scripturarum; & discretionem spirituum, non cognoscendo quidem internas aliorum cogitationes, sed discernendo à quo spiritu agerentur.

Dico 2. Habuit etiam gratiam fidei seu speciale donum fidei ad credendum firmiter sive speculativè sive practicè mysteria fidei, & ad ea aliis exponenda; uti & speciale donum scientiæ ac sapientiæ, tum ad intelligenda tum ad aliis proponenda & explicanda ista mysteria non pro concione, quod vetatur: *Docere autem mulierem non permitto.* 1. Tim. 2. Sed in familiari colloquio; & verisimilius est etiam eam accepisse donum linguarum, sicut Apostoli, ut posset fidelibus ex variis nationibus ad eam confluentibus respondere.

Dico 3. Similiter videtur habuisse gratiam miraculorum & sanitatum; licèt enim ante filii conceptionem & post ejus nativitatem usque ad Ascensionem non legatur fecisse per se miracula publica; (an enim secreta fecerit in Ægypto aut alibi tempore Christi adhuc privatim agentis, incertum est) *per se*, inquam, quia potest dici per filium sua intercessione fecisse miracula, v. gr. in nuptiis Canæ Galilææ; tamen post Christi Ascensionem, verisimile est eam multa perpetrasse; v. gr. multis sanitatem restituisse, tum ad fidei confirmationem; tum ad sui & filii manifestationem; & ut referunt Damasc. Metaphr. &c. corpus B. Virginis, post ejus obitum; multa miracula statim effecit; uti & solum ejus sepulchrum, quia corpus illud aliquo tempore habuit, effectione miraculorum illustre fuisse referunt Damasc. Andr. Cret. Metaphr. &c.

DISPUTATIO XXI.

De B. Virginis morte & assumptione.

SECTIO I. & II.

An B. Virgo obierit, resurrexerit, & in cœlum assumpta fuerit?

DICO 1. Quamvis nullum habeatur scriptum ex quo circa B. Virginis obitum aliquid certi definiri possit; tamen certum est eam obiisse. Ita nunc sentit universa Ecclesia; decuit enim eam in hoc esse suo filio similem. Obiit autem non ex vi alicujus morbi, sed tum ex voluntate Dei, ut videtur obiisse Moyses: *Mortuus est ibi Moyses* &c. *jubente Domino*, Deut. 34. tum ex vi ardentissimi in Deum amoris, ætatis suæ anno 59. expleto juxta Evod. vel 63. juxta Turrian. & Baron. ac communem vulgi opinionem, vel verisimilius 72. juxta Cedron. & Andr. Cret. & colligitur ex conversione L. Dionysii factâ tantùm circa 18. à Christi nece annum, qui, ut ipsemet asserit, adfuit dormitioni B. Virginis cum Apostolis sive sine miraculo illuc appulsis, sive miraculosè illuc translatis, & cum aliis multis fidelibus. Scribitur etiam Christus magna Angelorum turmâ comitatus adfuisse ejusdem dormitioni.

Dico 2. Quum primum anima B. Virginis separata fuit à corpore, statim Deum vidit, & in cœlum sublata est: statimque ab actu divini amoris in via elicito immediatè transiit ad actus divini amoris in patria absque ulla interruptione, qui fortasse fuit idem continuatus majori cum perfectione. Ejus corpus fuit sepultum in valle Josephat inter montem Oliveti & Sionis, quod paulò post glorioſum resurrexit, & suæ animæ unitum ad cœlum assumptum est; atque ita B. Virgo cum glorioso simul corpore & anima in cœlum translata. Hic est universalis Ecclesiæ consensus ex antiquâ Patrum traditione, quam omnes posteriores Sancti ac Doctores amplexi sunt, profectus; & Juvenalis Jerosolym. apud Niceph. L. 2. Hist. c. 23. refert non sine Divino consilio accidisse, quod Apostolus Thomas B. Virginis morti non interfuisset; cùm autem paulò pòst Jerosolymam veniſſet, sacrum tumulum, in quo B. Virginis corpus positum fuerat, reseratum fuisse, ut ab illo & videri & adorari posset; sed non reperto corpore, sola sepulcralia linteamina, commodo loco aptè composita fuisse inventa. Hinc ab antiquissimo tempore celebratur festum Assumptionis B. Virginis. Et certè cum corpus Christi sit sumptum ex corpore Virginis, sitque quasi una caro; sicut non decuit corpus Christi corrumpi; ita nec B. Virginis; decuitque esse illic matrem, ubi est filius; & filius aliquo modo debebat istum honorem suæ matri reddere; si enim ut multi sentiunt, ii qui cum Christo surrexerunt, in cœlum cum illo ascenderunt corpore & animâ gloriosâ, quantò magis B. Virgo debuit sic ascendere. Deinde si ejus corpus in terrâ remansisset, Deus non permisisset tamdiu jacere occultum sine honore. Denique foret ingens temeritas de hâc B. Virginis cum corpore & anima in cœlum assumptione ambigere.

Dico 3. Verisimile est B. Virginem, non ipsa suæ mortis die, quæ creditur fuisse 15. Augusti, sed triduo post resurrexisse ad sui filii imitationem; nam Niceph. refert toto triduo post ejus mortem, Apostolos audiisse ad illius sepulchrum cantantes Angelos; & sub finem hujus tridui adventante Thoma Apostolo, tunc ut suprà diximus, corpus in sepulchro non inventum est. Unde Patres docent non tantùm omnes Angelos & Sanctos ad glorioſam ejus assumptionem è cœlo descendisse; sed etiam ipsum Christum in occursum matris venisse, & cum ingenti honore ac gaudio illam ad cœlestem thronum deduxisse.

SECTIO III. & IV.

Ad quantam tum essentialis tum accidentalis beatitudinis excellentiam B. Virgo evecta sit?

Dico 1. B. Virgo in essentialis Beatitudinis perfectione exaltata est super omnes hominum & Angelorum beatorum Choros, & probabiliter non tantum intensivè, sed etiam extensivè perfectiori visione videt in verbo quidquid Angeli omnes & puri homines vident, v. gr. plures mysteriorum rationes & circumstantias, plures rerum species, plura individua; ideóque canit Ecclesia: *Exaltata est sancta Dei genitrix super Choros Angelorum*, & Jacobus in sua liturgia eam vocat *glorioſiorem quàm Cherubini & Seraphini*. Hinc piè colligitur illam videre in Verbo quidquid Deus videt per scientiam visionis, iis solùm exceptis, quæ singulariter ad Christum, ejusque animæ interiores cogitationes pertinent; adeóque probabiliter credi potest eam in Beatæ visionis perfectione superare non tantùm singulos sanctos Angelos & puros homines, sed etiam omnes illorum perfectiones in unum collectas.

Dico 2. Quod attinet ad accidentalem animæ B. Virginis beatitudinem, v. gr. particulares revelationes, gaudia, impetrationes aliquorum effectuum &c. non est dubium quin longè cumulatius quàm alii Beati, ejusmodi præmiis abundet: tresque aureolas Virginitatis, Doctoratûs, & etiam Martyrii ob intimam ejus personæ cum persona Christi patientis conjunctionem, splendore particulari & altiori ordine possideat; & hinc colligi potest glorioſi ejus corporis dotes præ aliis corporibus longè splendidius eminere. Denique B. Virgo ita in omnibus alios Beatos superat, ut sub Christo ipsa sola specialem sedem, singularemque chorum in Beatitudine constituat ob singularem & altioris Ordinis matris dignitatem quâ ministrorum statum multum excedit.

DISPUTATIO XXII.

De adoratione B. Virginis.

SECTIO I. II. & III.

An & cur, & quo cultu B. Virgo sit adoranda?

DICO 1. Constat ex dictis suprà de adoratione Sanctorum, B. Virginem esse adorandam, non latriâ tamen. Est de fide. Imò addi potest eam ab initio mundi semper fuisse aliquo modo adoratam; nam si Angeli ab initio suæ creationis cognoverint Christum venturum, similiter cognoverunt etiam futuram ejus matrem; ergo si tunc Christus vel fide creditus vel clarè in verbo visus, statim fuit ab Angelis adoratus, *& adorent eum omnes Angeli ejus.* Hebr. 1. Ita & ejus mater quum primum à sanctis Angelis fuit

fuit cognita, statim ab illis adorata est tanquam Dei Mater, & omnium ipsorum Domina. Deinde ante Christi adventum fuit à Patriarchis & Prophetis præcognita ac prænunciata venerationique habita; & post ejus adventum semper magno honore à fidelibus affecta; ut constat ex Epistolis Ignatii ad Joannem Evangelistam: posteaquam autem in cœlum translata est, singulari cultu ab universa Ecclesia honorata fuit; quod liquet ex totius Ecclesiæ consensu, & immemoriali traditione, atque ex festis antiquissimis in honorem ejus Purificationis, Annunciationis, Nativitatis, Assumptionis &c. institutis; & ex templis etiam antiquissimis in ejusdem honorem consecratis; atque hinc patebit istum Virginis cultum esse religiosum.

Dico 2. Hujus cultûs seu adorationis B. Virginis triplex ratio assignari potest: 1. est extrinseca, qualis est in cruce & clavis qui tetigerunt Christum, & fuerunt nostræ redemptionis instrumentum; ideóque sunt adorabiles; ita B. Virgo est adorabilis quatenus Christum tetigit, ita ut tota ratio hujus adorationis sit Christus, sicuti adorantur reliquiæ. Ita sentit Divus Thomas. Sed licet hoc speculativè sit verum; practicè tamen & cultu publico B. Virgo non est sic adoranda. 2. Est intrinseca B. Virginis sanctitas, ut suprà dictum est de Sanctorum adoratione. 3. Est dignitas Matris Dei illi intrinseca, per quam habet quoddam jus & dominium in omnes creaturas; unicuique autem jure dominii debetur ab inferioribus adoratio; maximè cum dignitas Matris Dei juxta legem ordinariam non possit separari à dignitate gratiæ.

Dico 3. De fide certum est B. Virginem non posse adorari, proprio latriæ cultu; hic enim soli debetur Deo ob infinitam excellentiam; unde longè aliter vocatur *Spes nostra*, *Mater gratiæ* &c. quàm Deus; uti & dicitur *Reparatrix* aut *Mediatrix*, non per se & immediatè, sed per Christum suum filium. Quare

Dico 4. Quamvis B. Virgo cultu publico non sit adoranda, ut dixi, ob contactum Christi, sive ob extrinsecâ Christi quem tetigit, excellentiam; si quis tamen eam sic adoraret, ista adoratio posset dici secundaria latria, similis adorationi instrumentorum passionis Christi. Dum autem adoratur B. Virgo ob intrinsecam ejus gratiæ & gloriæ sanctitatem, ista adoratio est essentialiter ejusdem rationis cum adoratione aliorum Sanctorum quæ vocatur *dulia*; sed quia dignitas gratiæ in B. Virgine est excellentior, ideò ejus adoratio vocatur *hyperdulia*, id est *eminens dulia*, quæ in majori B. Virginis æstimatione, & in majori interna appreciatione aut etiam in actibus externis particularibus potest consistere. Quando verò adoratur B. Virgo ob specialem Matris Dei dignitatem, tunc est *hyperdulia* diversa à prædictâ quæ in solâ gratiæ dignitate fundatur; hæc enim fundatur in consanguinitate quam habet cum Christo, qui est Deus: ista autem maternitatis dignitas est altioris ordinis quàm dignitas gratiæ habitualis, ut potè ad ordinem unionis hypostaticæ spectans; cumque includat etiam gratiam tanquam connaturalem sibi dispositionem, aliaque omnia quæ ad eminentem sanctitatem pertinent, ideò iste modus adorandi B. Virginem, est perfectissimus, & ejus dignitati maximè proprius; possetque fortasse procedere vel ab habitu particulari & proprio, vel ab habitu, ex quo Dei & Christi oritur adoratio.

DISPUTATIO XXIII.

De B. Virginis intercessione & invocatione.

SECTIO I. II. & III.

An B. Virgo in statu viæ, nostræ saluti cooperata sit, & nunc in statu patriæ adhuc cooperetur? adeóque adoranda sit?

DICO 1. B. Virgo non fuit per modum causæ efficientis propria ac principalis causa nostræ salutis; solus enim Deus potest gratiam & gloriam conferre. Sed quamvis B. Virgo non nos redemerit, nec aliquid de condigno nobis meruerit; quia mediator Dei & hominum solus est Christus; tamen impetrando, de congruo merendo, & suo modo Christi incarnationi cooperando, nostræ saluti utcumque cooperata est; nam meruit de congruo incarnationem; quamdiu fuit viatrix, petendo & orando, meruit nobis de congruo salutem, concepitque ac genuit nostræ salutis Authorem.

Dico 2. B. Virgo in cœlo pro nobis orat ac intercedit. De fide contra Hæreticos antiquos & novos; habeturque ex communi Ecclesiæ sensu ac traditione; & probari potest ex testimoniis & rationibus, quibus probatur generaliter Sanctos orare pro nobis. Si enim alii pro nobis intercedunt, multò magis intercedet B. Virgo. Quod autem Angeli & sancti homines pro nobis intercedant, patet ex his: *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Dan. 10. id est, Angelus. *Ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo.* Apoc. 8. Sic etiam S. Petrus 2. Epist. 1. *Dabo autem operam frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.* Testimonia verò SS. PP. Aug. Ephrem. Bern. Bonav. &c. quæ id de B. Virgine asserunt; nimis multa sunt, ut hîc apponantur. Et certè ratio ipsa id demonstrat; B. enim Virgo hîc in viâ orabat pro nobis; multò magis nunc in patria; maximè cùm intueatur in verbo nostras necessitates, & ea quæ apud nos geruntur; Deusque gaudeat & cupiat ejus pro nobis intercessionem interponi, præcipuè per merita filii sui & in ejus nomine, non tantùm generatim; sed etiam speciatim pro talibus & talibus hominum necessitatibus; atque ejus intercessio longè est efficacior quàm aliorum Sanctorum. Quare

Dico 3. B. Virgo ab hominibus invocanda & oranda est. De fide contra eosdem Hæreticos, habeturque ex communi totius Ecclesiæ usu ac consensu, perpetuaque sanctorum traditione. Præterea in Canone Missæ; & in Liturgiis Jacobi, Basilii, & Chrysostomi sæpè fit invocatio B. Virginis; orant & orandam docent sæpissimè PP. in suis scriptis, Aug. Anselm. Athan. Naz. Nyss. &c. & in 6. Synod. Act. 18. Imperator Constantinus fidei articulis subscribens ait, *Se sperare salutem consequi à multorum munerum datore Deo intercessionibus sanctæ Immaculatæ Deiparæ.* Deinde hîc inter homines non solùm oramus eum qui rem optatam dare potest, sed etiam eum qui potest apud alium intercedere. Cùm igitur B. Virgo possit apud Deum intercedere, cur non possimus eam rogare, non defectu fiduciæ in Deo, sed præ humilitate, timendo accedere immediate ad ipsam

ipsam Dei majestatem, sæpè volentis non per se solum, sed per merita & preces suæ Matris dare quod rogatur. Unde præ omnibus Sanctis est oranda, quia ejus intercessio seu oratio est dignior, efficacior, sollicitior, universalior pro omnibus rebus & necessitatibus. Ideò nullus est dies in quo populus Christianus sive in Officio Canonico, sive in Missa, sive ad pulsum campanæ bis ter-ve datum, B. Virginem non deprecetur.

DISPUTATIO XXIV.

De Joanne Christi præcursore.

SECTIO I. & II.

An Joannes Baptista fuerit Messiæ Præcursor in Lege promissus, & quodnam ejus munus fuerit?

DICO 1. Liquet aliquem hominem Messiæ Præcursorem fuisse promissum ex hisce duobus Scripturæ locis: *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini*, &c. Is. 60. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Malach. 3. Constat autem has duas Prophetias fuisse in Joanne Baptista impletas, ut pote qui fuit vox clamantis Messiam advenisse, prout ipsemet de se ipso dixit à Judæis interrogatus: *Ego vox clamantis in deserto; dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta.* Joan. 1. Quod etiam ipse Christus testatus est sic: *Hic est de quo scriptum est: ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam.* Matt. 11. Et ejus pater Zacharias Spiritu prophetico idem asseruit his verbis: *Tu puer Propheta Altissimi vocaberis; præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus.* Luc. 2. Nempè hortando omnes ad pœnitentiam & ad Christum excipiendum, illum prædicando, & indigitando. Itaque

Dico 2. Joannes Bapt. Præcursoris officium exercuit testando Christum esse Messiam in Lege promissum, & ad hoc de Christo excipiendum testimonium, pœnitentiâ, prædicatione & vitæ suæ exemplo præparavit populum; non ergo novam gratiæ Legem aut novum Testamentum condidit; nec hoc ad ejus munus pertinebat, sed ad Christum; *Non erat ille Lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine*, Joan. 1. Nec ejus Baptismus erat janua novæ Legis, sed Christi Baptismus. Denique neque immutavit aut abrogavit Legem veterem, uti de fide constat; non enim erat hoc ejus munus. Dicitur autem Matth. 11. *Prophetæ & Lex usque ad Joannem prophetaverunt*; id est Prophetæ omnes qui fuerunt ante Joannem, uti & Lex suis variis figuris, ac divinis promissionibus prophetaverunt Christum venturum; Joannes autem non venturum, sed præsentem prædicavit, & digito demonstravit. Deinde Lex vetus duravit intrinsecè usque ad Joannem, & quasi extrinsecè cœpit abrogari per Christi & novæ Legis prædicationem.

SECTIO III.

Quam sanctitatis perfectionem assecutus fuerit Joannes Baptista?

Dico 1. De fide est, absolutè loquendo Joannem Bapt. eximiam gratiæ & sanctitatis perfectionem esse assecutum; dicitur enim de illo: *Erit magnus coram Domino.* Luc. 1. Præter hæc quæ Christus comparativè dixit: *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista.* Matth. 11. Dicitur 1. *Major*, non munere aut Præcursoris officio, ut quidam Hæretici finxerunt; sed sanctitatis perfectione, ut passim Patres, Aug. Chrys. Ambr. &c. explicant. 2. Dicitur *natos*, non *natas*, ut B. Virgo excipiatur. 3. Dicitur *natos*, non *nascendos*, ut id intelligatur de præteritis sanctis, & fortasse de solis Prophetis, non de quibusvis aliis loqui. Deinde non dicitur Joannes omnibus illis major, aut sanctior, sed nullus eo major fuisse, seu surrexisse. Verisimiliter tamen superavit omnes Antiquos Patriarchas & Prophetas, suppar Apostolis.

Dico 2. Joannis Bapt. sanctitas potest etiam colligi ex ejus vitæ progressu. Nam 1. ejus conceptio ab eodem Angelo Gabriele, qui fuit Christi incarnationis nuncius, annunciata est in sacratiori templi parte, dictâ *Sancta*, apud altare Thymiamatis & mensam panum propositionis, non verò in parte dictâ *Sancta Sanctorum*, quò solus Summus Pontifex semel in anno intrabat. 2. Post conceptionem, in utero matris repletus est Spiritu Sancto; & gratiæ sanctificantis ac Prophetiæ donum cum usu liberi arbitrii & perfectâ Christi cognitione accepit. 3. Post primam in utero matris sanctificationem usque ad suam nativitatem plurimum in gratia & sanctitate crevit. 4. Post nativitatem statim ab infantiâ in Eremum secessit, & juxta Niceph. à matre infans portatus fugiente Herodis furorem; quæ delituit cum filio in spelunca, & ibi obiit; postea autem pueri curam Angelus suscepit. 5. In ista Eremo admirabilem vitæ rationem instituit, perfectissimumque vitæ tum contemplativæ tum activæ statum amplexus est; austerissimam enim vitam egit cum maxima erga Deum charitate & mentis unione. Deinde divino jussu & inspiratione in vitæ activæ operibus se singulariter exercuit, prædicans Baptismum pœnitentiæ, cœli regnum appropinquare admonens, Christum præsentem indigitans, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*; vitia arguens, & ob veritatis defensionem mortem subiens. *Factum est super eum verbum Domini, & venit in omnem regionem Jordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Luc. 3.

SECTIO IV.

An Joannes, culpæ malo, & defectibus qui ex illo manant, fuerit subjectus?

Dico: Joannes Bapt. fuit in peccato originali conceptus, ut alii infantes, & in illo mansit ad sextum à conceptione mensem, quo per visitationem B. Virginis fuit sanctificatus, non sublato tamen fomite peccati, qui intrinsecè sequitur ex originali; Unde probabilius juxta Patres non caruit omni culpâ veniali, saltem illâ quæ ex surreptione committitur. Videtur tamen omninò certum nunquam eum peccasse mortaliter, adeòque per primam suam sanctificationem fuisse in gratiâ confirmatus, ut colligitur ex Luca 1. *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ*, &c. Ita Patres & Ecclesia sentit, quæ ejus natalem tanta veneratione colit. Deinde licèt multa ignorarit, & ut homo decipi aut errare potuerit; tamen in rebus ad animæ bonum pertinentibus, certum est nihil ignorasse eorum quæ ad sanctitatis perfectionem acquirendam erant necessaria; erat enim Propheta missus à Deo, repletus Spiritu Sancto, adeòque præditus scientiâ ad sanctitatem requisitâ.

Objicies

Objicies 1. Joannes, inquit Brentius cum aliis Hæreticis, peccavit graviter, dum noluit Christum baptizare, dicendo: *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Joan. 2. Resp. Neg. Ass. non ad recusandum Christo Baptismum, ut effutiunt isti Hæretici, sed ad ostendendam suam fidem, modestiam & humilitatem, id dixit.

Obj. 2. Joannes ante Christi Baptismum, videtur humanam tantùm de eo habuisse opinionem, ut colligitur ex his verbis, *& ego nesciebam eum.* Joan. 1. Resp. Neg. Assumpt. Quamvis enim Joannes ab utero matris sciviſſet Christum esse verum Messiam, & verum Deum; quia tamen in eremo semper vixerat, eum de facie non cognoscebat; & probabilius tantùm post Christi Baptisma, quo tempore eum de facie cognovit, dixit illum demonstrando: *Ecce Agnus Dei.*

Obj. 3. Videtur Joannes dubitasse an JESUS esset Messias promissus, quando post ejus Baptisma in carcere constitutus, misit ad illum Discipulos, qui illum interrogarent, *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Matth. 11. Resp. Neg. Ass. Misit autem Discipulos suos non quasi dubitaret an ipse esset verus Messias, sed ut sui Discipuli & reliqua plebs, occasione hujus interrogationis, visis Christi miris operibus, & auditis ejus verbis, magis in fide confirmarentur.

SECTIO V. & VI.

De gratiis Joanni Baptistæ gratis datis, ac de ejus gloriæ excellentiâ.

Dico 1. Certum est Joannem Bapt. accepisse donum Prophetiæ, sive fuisse Prophetam. Prophetavit enim Christum post se venturum: *Venit fortior me; ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne.* Luc. 3. *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis.* Luc. 1. *Quid existis videre? Prophetam? Amen dico vobis, & plusquam Prophetam.* Matth. 11. *Dum ergo* ipsemet Joannes interrogatus an esset Propheta: *Propheta es tu? Respondit: non sum.* Joan. 1. Intellexit se vel non esse istum Prophetam quem Moyses Deut. 18. prædixerat; vel non esse unum ex præteritis Prophetis. Deinde probabile est etiam eum accepisse gratiam interpretationis sermonum, seu speciale auxilium ad Sacram Scripturam interpretandam, aut ad loquendum tanquam Scriptor Canonicus. Speciali enim Spiritus Sancti instinctu interpretatus est de se ipso hanc Isaiæ prophetiam: *Vox clamantis in deserto*, &c. Item accepisse gratiam discernendi Spiritus, sive motus à bono vel à malo spiritu provenientes, uti & gratiam fidei, scientiæ & sapientiæ. Quoad gratiam sanitatum & miraculorum, cum Evangelista referat ex aliorum ore, ut videtur, Joannem nullum feciſſe miraculum his verbis: *Quia Joannes quidem nullum fecit signum*, Joan. 10. Nec id refutet, aut rejiciat, censetur tacitè approbare. Ratio est quia Joannis doctrina & operatio referebantur ad Christum cui reservabantur miracula.

Dico 2. Joannes Baptista summum quemdam essentialis gloriæ gradum ac excellens præmium consecutus est. Hanc tamen essentialem gloriam ejus anima non statim ac separata fuit à suo corpore, consecuta est, quia Christus nondum mortuus erat. An verò Joannes Bapt. spectet ad novum vel vetus testamentum, id pendet ex modo loquendi; nam si quis velit tantùm pertinere ad novum Testamentum, qui post Testamentum Christi morte confirmatum vixit, sic non pertinebit ad novum, sed ad vetus; si quis autem censeat, ut aliquis dicatur pertinere ad novum Testamentum; sufficere Baptismum, & fidem Messiæ jam incarnati, tunc ad novum pertinebit.

Dico 3. Joannes Bapt. in Beatitudine, præter communem gloriam accidentalem, quæ ex essentiali profluit, habet tres aureolas; *Virginis*, quia perpetuam virginitatem servavit, & verisimiliter ex voto; *Doctoris*; *Lucerna enim fuit ardens & lucens*; & Martyris; nam interfectus fuit ab Herode eo quod illum argueret de adulterio; interfectus, inquam, juxta Niceph. anno ætatis suæ 32. cum dimidio.

DISPUTATIO XXV.

De Baptismo Joannis.

SECTIO I. & II.

An Baptismus Joannis essentialiter constiterit ex materiâ & formâ? Et cujus rei gratiâ institutus sit?

DICO 1. Quasi materia remota Baptismi Joannis erat aqua naturalis. *Ego baptizo in aquâ.* Joan. 1. Quasi proxima materia vel potius essentia erat ablutio, probabilius sine ulla verborum forma; etiamsi sentiat D. Thom. Cajet. Bonav. &c. eum baptizasse sub hâc aut simili formâ: *Ego te baptizo in nomine Christi venturi. Probatur*, quia dum baptizabat, Christus non erat venturus; sed jam venerat; & dum baptizabat ipsum Christum, non poterat dicere *in nomine Christi venturi.* Multò minus baptizavit *In nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti*; nam Act. 19. baptizati Joannis Baptismo negant se audivisse vel ipsum nomen Spiritûs Sancti. Tota igitur illius Baptismi substantia & essentia posita fuit in exteriori aquæ ablutione, quæ ex intentione & speciali deputatione seu impositione; & modo quo fiebat, habebat rationem quamdam sacræ ceremoniæ ac signi, nempè signi subjectionis & humilitatis, quo homines sese peccatores profitebantur & se egere internâ peccatorum ablutione: significabat enim iste Baptismus tanquam sacra Ceremonia perfectiorem Christi futurum Baptismum.

Dico 2. Baptismus Joannis non conferebat gratiam, nec ad hunc finem institutus fuit. De fide. Hinc baptizati à Joanne non recipiebant Spiritus Sancti gratiam, ut patet ex eorum verbis: *Neque si Spiritus Sanctus est, audivimus*, Act. 19. Et ipsemet Joannes in hoc posuit differentiam inter Christi, & suum Baptismum, quod Christus esset baptizaturus in Spiritu Sancto; id est conferendo gratiam Spiritus Sancti; & ipse baptizaret tantùm in aquâ, Joan. 1. Id est non conferendo gratiam; ideòque Conc. Trid. Sess. 7. Can. 1. Anathemate ferit, qui dixerit Baptismum Joannis habuisse eamdem vim, quam habuit Baptismus Christi. Joannes enim non erat Author gratiæ, nec potestatem eam conferendi habebat. Quare

Dico 3. Joannis Baptismus solùm institutus fuit, ut Christi manifestationi inserviret, & viam ad Christi Baptismum sterneret; vocaturque *Baptismus pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Marc. 1. id est, institutus erat ut excitarentur homines ad pœnitentiam per quam remittuntur peccata vel ex opere operantis, vel postea ex opere operato in futuro Christi Baptismo; non verò in Joannis Baptismo; atque per hanc excitationem ad pœnitentiam, superabat legalia Judæorum lavacra, & Baptismata.

SECTIO III.

A quo Joannis Baptismus fuit institutus, & quamdiu duravit?

Dico 1. Certum est Baptismum Joannis primam suam originem à Deo duxisse. Patet ex Scriptura. *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto, & venit in omnem Regionem Jordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ.* Luc. 3. *Qui misit me baptizare in aquâ, ille mihi dixit.* Joan. 1. Et ex hoc textu colligitur ritum hujus Baptismi immediatè à Deo esse institutum, & Joanni traditum; adeòque Joannes non accepit potestatem instituendi istum baptismum; sed tantùm conferendi propriâ virtute per modum causæ principalis. Unde

Dico 2. proxima causa effectiva istius baptismi fuit S. Joannes non tam minister quàm principalis causa; quamvis utroque modo denominari possit. Sed hæc conferendi baptismum potestas soli Joanni data est, ità ut non posset illam suis Discipulis communicare, & per illos baptizare. Unde conjecto illo in vincula ac decollato, iste baptismus cessavit; & sicut nullus ei successit in officio præcursoris, ita nec ullus successit in ministerio baptizandi isto baptismo.

SECTIO IV.

An Joannis Baptismus fuerit Sacramentum?

Dico 1. Baptismus Joannis non fuit Sacramentum novæ Legis. De fide contra quosdam Hæreticos. Quia sunt tantùm septem novæ Legis Sacramenta, à Christo instituta; nullum autem est ex illis; nam Baptismus Christi longè diversus est à Joannis baptismo, in ritu ex parte formæ, in efficacia gratiæ, in significatione, in origine, in impressione characteris. Unde baptizati Joannis Baptismo, post institutum ac præceptum Christi baptismum, tenebantur huiic Christi baptismum suscipere, quod patet ex Act. c. 19. ubi baptizati baptismo Joannis jussi sunt iterum baptizari baptismo Christi; & verisimile est aliquos Christi Apostolos, maximè Andream, ut pòte Joannis Discipulum, fuisse ab ipso baptizatum; constat tamen Apostolos omnes fuisse baptizatos baptismo Christi, ut videre est in Aug. Epist. 108. ad Seleuc. Quia Baptismus Christi omnibus hominibus præceptus est tanquam ad salutem necessarius; secùs, baptismus Joannis, qui tantùm erat sub consilio, non sub præcepto.

Dico 2. Baptismus Joannis non fuit etiam Sacramentum veteris Legis, quia nullibi invenitur in veteri Lege, nec per Moysem traditus, nec præceptus, nec observatus est. Imò propriè non fuit Sacramentum. Ita D. Thom. Alb. Sot. &c. contra Magist. Bonav. Durand. &c. dicentes fuisse verum Sacramentum speciale; distinctum & à veteris & à novæ Legis Sacramentis, simile tamen veteribus Sacramentis, ut potè egenum elementum, gratiam non conferens. *Probatur*; quia de ratione Sacramenti est ut sit ceremonia stabilis ad sanctificandum hominem aliquo modo instituta, & sanctificantem gratiam practico modo significans; quod sanè non convenit Baptismo Joannis, qui tantùm fiebat ad excitandos homines, ut se peccatores agnoscerent, & aliquod humilitatis opus exercerent. Deinde non erat ceremonia stabilis, sed quasi catechismus ad Baptismum Christi, & proœmium, seu præludium Evangelicæ gratiæ.

DISPUTATIO XXVI.

De tempore & ætate in qua Christus baptizatus est.

SECTIO I. & II.

Cur, ubi, quo die & mense, quo ætatis anno Christus baptizatus est?

DICO 1. Has baptismi Christi causas affert Pater Suarez in commentario hujus Disputationis, 1. ut Christus suo Baptismo mundaret ac sanctificaret aquas, vimque regenerandi illis indiret. 2. Ut veterem Adam in aquis sepeliret, id est ut nobis mereretur ac proficeret suo actu & exemplo humilitatis. 3. Ut prius ipsemet faceret quod faciendum omnibus imperaret. 4. Ut baptismum Joannis comprobaret, 5. ut humilitatem & animi purgationem doceret, præsertim antequam concionandi munus ineatur, 6. ut suum baptizatorem ampliori sanctitate ornaret, 7. ut se dæmoni occultaret, existimanti illum accessisse ad baptismum tanquam purgationis indigentem.

Quoad locum Christi baptismi, nihil attinet dicere, cum Scriptura clarè dicat in Jordane fuisse baptizatum.

Dico 2. Circa diem Christi baptismi, cùm nihil certi habeatur, videntur dicenda hæc tria: Christi baptismum, Magorum adorationem, miraculum nuptiarum in Cana, eodem die sexta Januarii, sed non eodem anno accidisse, cum Ecclesia in Officio Epiphaniæ id aliquo modo insinuet, contra varios qui negant Christum fuisse baptizatum 6. die Januarii; aut miraculum nuptiarum eodem die contigisse. Sed probatur ex Bern. qui idem nobiscum sentit, & ex aliis qui idem sentire videntur. Unde verisimile est inter Christi baptismum & miraculum nuptiarum unum annum intercessisse, & sic, si Christi baptismus contigit die Dominica juxta 6. Synod. sequenti anno miraculum nuptiarum non potuit contingere die Dominicâ; quia dies sexta Januarii non potest duobus annis continuis in eumdem diem incidere.

Dico 3. Cùm Joannis baptismus non duraverit nisi unum annum & paulò amplius; eodem igitur anno quo Joannes incepit baptizare, antequam finiretur iste annus, Christus baptizatus est anno 15. Imperii Tiberii, probabilius agens suæ ætatis trigesimum annum inchoatum; ità communiter contra Cajetanum dicentem baptizatum fuisse anno ætatis suæ 29. nondum expleto, seu quasi expleto. Sed *probatur ex Scriptura: Et ipse Jesus erat incipiens quasi* annorum triginta. Luc. 3. idem sentit Hier. Nazian. Aug. &c. idemque colligitur ex Chronologia durationis Imperii Augusti. Unde infertur Christum baptizatum esse, dum ageret ætatis suæ annum trigesimum inchoatum & insuper tredecim dies.

DISPUTATIO XXVII.

De iis quæ in Baptismo Christi contigerunt.

SECTIO I. II. & III.

De Cœlorum apertione, Columbæ descensu, & auditâ voce Patris in Christi Baptismo.

Dico 1. In Christi Baptismo aperti sunt cœli, non per solam imaginationem, interius repræsentantem cœlos veluti apertos ac divisos, etiamsi nulla esset realis divisio aut apertio; sed probabilius per veram mutationem in re sensibili factam, & externis sensibus objectam; nec à solo Christo, sed etiam ab omnibus adstantibus visam. Hæc autem mutatio facta est in aëre, in quo probabiliter efformata est quædam apertionis species, seu hiatus sensibilis. Unde partes aëris ita spectantium oculos immutabant, ut apparerent divisæ & à se distantes.

Dico 2. Columba quæ exterioribus oculis visa est super Christum in ipsius baptismo descendere, non fuit vera sed tantùm apparens columba; multóque minùs unita Spiritui Sancto hypostaticè, seu in unitate personæ. Aug. Ambr. D. Thom. Cajet. &c. ideò Scriptura posuit particulam *sicut* aut *tanquam*. Et *descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut Columba in ipsum*. Luc. 3. Erat ergo repræsentatio tantùm Columbæ, non verum animal, sicut multæ aliæ apparitiones, quæ ministerio Angelorum fiunt, solent esse. Si enim fuisset verum animal, quid de illo postea factum fuisset? conservare illud, dedecebat; nec Deus, quæ fecit, solet destruere. Ista autem Columba, non ante Christi baptismum, ut malè opinatus est Cajetanus, sed Christo jam baptizato apparuit, prout habet Luc. 3. & expressè Matthæus c. 3. dicit Christum jam baptizatum ascendisse de aquâ, & statim vidisse Spiritum Dei descendentem sicut columbam.

Dico 3. Vox in Christi baptismo cœlitùs delapsa, fuit sonus realis, sensibilis, articulatus, & auditus non solùm à Christo & Joanne, sed etiam ab aliis adstantibus, qui videntes Spiritum Sanctum in specie columbæ super Christum descendisse, intellexerunt ista verba; *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Matth. 3. dirigi non ad Joannem, sed ad Christum, qui est Filius Dei patris naturalis. Unde licet ista vox, uti & columba apparens, à tota Trinitate efficeretur; tamen sicut columba erat specialiter ad repræsentandam Spiritûs Sancti personam; ita illa vox erat ad declarandam patris ut loquentis, personam; ideò illi singulariter tribuitur, & ejus significatio de sola illius personâ, est vera. Nam Christus est Filius Solius primæ personæ, non totius Trinitatis. Unde in hoc baptismo manifestatum est Trinitatis mysterium, ut indicaretur Christi baptismum in Trinitatis professione & invocatione postea esse perficiendum, qui tamen tunc nondùm erat institutus; adeóque Christus non fuit suo baptismo in nomine Trinitatis, sed solius Joannis baptismo baptizatus.

DISPUTATIO XXVIII.

De statu vitæ; quem Christus in hoc mundo tenuit.

SECTIO I. & II.

Cur Christus vitam Eremiticam non duxerit? Et an vitæ religiosæ statum coluerit?

Dico 1. Convenientius fuit, ut Christus vitam communem inter homines ageret; venit enim in mundum, non solùm ut homines redimeret, sed etiam ut exemplo & doctrinâ eos institueret; imò nec antequam suam prædicationem inchoaret, debuit solitariam vitam agere; ut sciretur eum nihil ab hominibus didicisse, posseque familiarius cum omnibus conversari. Deinde istud vitæ tum activæ, tum contemplativæ genus quod amplexus est, perfectissimum habetur, & fini incarnationis ac Christi muneri accommodatissimum; modò enim in oratione pernoctabat, modò quadraginta diebus in deserto jejunabat, modò vicos & oppida perturrebat docendo, hortando, sanando.

Dico 2. Quod attinet ad vitæ religiosæ statum, qui per tria vota essentialia constituitur, clarum est Christum hoc sensu vitam religiosam non fuisse professum; iste enim status est via ad perfectionem; Christus autem semper fuit in termino perfectionis; attamen quidquid est perfectionis in statu religionis, Christus seclusis imperfectionibus, excellentiori modo professus est ac exercuit; nam summam obedientiam, licèt nulli hominum ob suæ personæ dignitatem subditus foret, adeóque hujus voti incapax, semper exhibuit; deinde perpetuam virginitatem servavit; imò sicut præceptum habuit moriendi pro hominibus; & juxta quosdam in primo suæ conceptionis instanti, se voto consecravit Deo ad homines redimendos offerendo omnes suæ vitæ actiones & passiones; ita probabiliter perpetuæ virginitatis votum Deo nuncupavit, tum ob hujus virtutis pulchritudinem & perfectionem, tum ad præbendum imitandi exemplum. *Vota mea Domino reddam*. Ps. 21. Præterea de fide certum est eum etiam paupertatem servasse; tantum igitur controvertitur de modo quo illam servaverit post baptismum ob decreta duorum Pontificum in specie inter se dissentientium; nam toto tempore ante baptismum vixit ex bonis parentum, aut fortasse etiam suo labore ac fabricali arte partis. Ut ergo istorum Pontificum Decreta concilientur, sic dicendum est: Christus postquam Discipulos sibi adscivit, aliquarum mobilium rerum dominium habuit saltem in communi unà cum Discipulis. Hoc patet ex Scriptura. *Unde emimus panes, ut manducent hi?* Joa. 6. Judas *habebat loculos, & ea quæ mittebantur, portabat*. Joan. 12. Christus igitur vel saltem totum collegium habebat liberam facultatem utendi rebus datis aut comparatis, prout libebat; quod est habere earum dominium; imò Christus solus jam baptizatus, antequam discipulos adsciviset, aliquo brevi tempore non nullarum rerum mobilium proprium dominium in particulari habuit; constat tamen, postea nihil proprium in particulari aliquando eum habuisse, sed ad summum in communi. *Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet*. Matt. 8. An autem aliquando

tam

tàm in particulari quàm in communi, proprietate omnium rerum caruerit, v. gr. dùm *mulieres eum sequebantur, ministrantes ei ex facultatibus suis*, Luc. 8. Incertùm est; & solum in hoc Nic. IV. & Joan. 22. Prædicti Pontifices inter se dissentire videntur. Quin imò probabile est tantam interdum fuisse Christi paupertatem in variis itineribus aut in aliis occasionibus, ut coactus fuerit sibi necessaria ad victum postulare sive mendicare: *Ego autem mendicus sum & pauper*. Ps. 39. Nec in veteri Lege prohitum fuit mendicare per hoc quod Deut. 15. dicitur: *Omninò indigens & mendicus non erit inter vos*. Ibi enim excitatur homo ad dandam stipem; ergo licebat mendicare.

SECTIO III.

An Christus austeram, an verò moderatam vitam agere debuerit?

Dico 1. Christus austerum vitæ genus non amplexus est, ut facilius omnes lucrifaceret, & meliùs suo muneri vacaret. Victus ergo illi fuit communis; & vestitus vulgaris; nempè juxta Euthym. interior tunica seu subuculà, aliud vestimentum supra subuculam, & pallium.

Dico 2. Quamvis Christus non egerit vitam severiorem, egit tamen vitam ita temperatam, ut ad severam potius quàm ad suavem accederet; quia illa gravem Christi personam decebat, & ipse debebat verbo & exemplo homines in statu naturæ lapsæ viam perfectionis edocere; vitæ enim perfectio non tàm in austeritate quàm in charitate Dei & proximi consistit: etiam si Christus multas etiàm corporis austeritates occultè exercuerit, v. gr. jejunando 40. diebus. An autem Christus & Apostoli calceati, an verò discalceati incesserint, quidam controvertunt. Videtur probabilius Christus, uti & Apostoli, non propriis calceis, sed sandaliis; quæ superiorem pedis partem discoopertam relinquunt, usus fuisse; sicque calceatus, non omninò discalceatus incessit. Dicebat enim Joannes Bapt. se non esse dignum solvere corrigiam calceamentorum ejus; & Christus, Marc. 6. præcipit Discipulis, ut *calceati sandaliis* eant evangelizaturi. Et ubi dicit Angelus Petro: *Calcea te caligas tuas*, Act. 12. In Græco legitur *Sandalia*. Cum enim in conviviis super stragula veteres accumberent, ne ea calceorum aut sandaliorum sordibus inquinarent, solebant discalceati discumbere.

DISPUTATIO XXIX.

De quadragenario Christi jejunio in deserto.

SECTIO I. & II.

Cur Christus in desertum secesserit, & quomodo jejunarit 40. diebus?

DICO 1. Christus à Spiritu Sancto ductus est in desertum, non motu externo violento, sed spirituali impulsu ac interno instinctu illuc voluntariè proficiscens, ut cœlestium rerum contemplationi vacaret, & hominibus exemplum præberet, ac cum Dæmone pugnaret, eumque vinceret; ideò dicitur: *Ductus est ut tentaretur à Diabolo*; id est secessit in eremum ob virtutis exercitium, præsciens fore ut dæmon ipsum ibi tentaret, volendo istam tentationem permittere ob fructum inde secuturum.

Dico 2. Christus in isto deserto sine ullo cibo ac potu jejunavit 40. diebus, ut jejunii necessitatem præstantiamque commendaret, ac exemplum daret; & post 40. jejunii dies cœpit esurire, non autem ante; divinâ enim ac miraculosâ virtute, non naturali, factum est, ut impeditâ actione naturalis caloris, aliorumque agentium contrariorum, intra illos 40. dies non esuriret aut sitiret ad dandum aliquod suæ divinitatis indicium; postea verò cœpit esurire ad ostendendam suæ humanitatis veræ realitatem.

SECTIO III. & IV.

De loco & tempore quo Christus jejunavit, & de modo quo à dæmone tentatus est.

Dico 1. Videtur Christus statim post expletos 40. jejunii dies, sub initium diei quadragesimi primi, tribus tentationibus continenter, intra breve tempus factis, fuisse à Dæmone tentatus, & post aliquot hujus diei horas solvisse jejunium, ut colligitur ex Scriptura: *Tunc reliquit eum Diabolus, & ecce Angeli accesserunt & ministrabant ei*, Matth. 4. Nec videtur Christus intra 40. jejunii dies, aliis tentationibus fuisse à dæmone tentatus, contra Bedam, Orig. Euseb. &c.

Dico 2. Quod attinet ad tentationum locum, prima fuit facta in ipso jejunii deserto; secunda in pinnaculo templi Jerosolymitani, tertia in aliquo monte excelso, unde dæmon non imaginariâ cognitione, sed digito indicavit omnes orbis partes; vere autem & realiter, non per imaginationem; in templi pinnaculum & montem excelsum Christus à dæmone transportatus est, quo recedente, Christus vel sua propria virtute vel Angelorum ministerio statim repositus est in pristino deserti loco, ubi Angeli mensam ei paraverunt.

Dico 3. Terna dæmonis tentatio incitabat exteriùs Christum ad tria vitia: prima ad gulam, *Dic ut lapides isti panes fiant*; secunda ad vanam gloriam, *Mitte te deorsum*, &c. tertia ad avaritiam, *Hæc omnia tibi dabo*, &c. Sed Christus suo exemplo nos docuit modum repellendi & vincendi tentationes; illas enim repulit utendo verbis sacræ Scripturæ, Divina præcepta in memoriam revocando, Divinis promissionibus inhærendo, Dæmonis artes penetrando. Juxtà omnes Dæmon, in specie visibili, & juxtà Carthus. Sub forma viri sancti Christo apparuit, ut ipsâ indicat Scriptura: *Et accedens tentator*: nempè motu corporali; tentavit enim Christum per exteriorem tantùm sermonem, ut potè qui non poterat Christi affectum aut sensus internos commovere. Sic autem eum tentavit, ut exploraret an esset Deus & Messias promissus.

DISPUTATIO XXX.

De Christo Doctore, ejusque Doctrina.

SECTIO I. & II.

An Christus ad docendos homines venerit, & an Doctoris munus ritè impleverit?

DICO 1. Christus est missus à Patre in mundum, ut hominum Doctor foret: De fide: *Erunt*

Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & non faciet ultra avolare Doctorem tuum. Isa. 30. *Dedit vobis Doctorem justitiæ.* Joan. 2. *Vos vocatis me Magister & Dominus, & bene dicitis, sum etenim.* Joan. 13.

Dico 2. Potestas docendi per se convenit Christo ob unionem hypostaticam; unde non solùm homines, sed etiam Angelos docere & illuminare potest, facultas enim aut virtus docendi fuit longè major in Christo, quàm in ulla creatura esse possit; quia in eo major est scientia & altiori modo quàm in ulla creatura. *Qui de cœlo venit, super omnes est, & quod audivit & quod vidit, hoc testatur.* Joan. 8. Item major sanctitas & vitæ puritas, major vis & efficacia ad illustrandum intellectum, & ad penetrandum cor, & excellentior docendi modus ob suæ vitæ probitatem, ob miracula, ob authoritatem, &c.

Dico 3. Quamvis Christus præsciret ex suâ Doctrinâ ac Judæorum reprehensione, offensionem multorum ac scandalum oriturum, eosque pejores ac deicidas evasuros; non debuit tamen ab illa desistere, quia bonum publicum ac totius mundi redemptio & salus præferenda erat privato aliquorum malo, juxtà D. Thom. dicentem salutem multitudinis præferendam privato cujusque personæ bono. Istud enim scandalum erat acceptum, non datum; nec factum sed permissum; ordo autem charitatis non obligat ad vitandum hujusmodi scandalum cum aliorum detrimento; multò verò magis cum omnium hominum & totius mundi damno irreparabili.

SECTIO III.

Quanto tempore Christus prædicaverit?

Dico: Cùm Joannes Evangelista à miraculo nuptiarum usque ad mortem Christi numeret quatuor paschata, nempè cap. 2. unum; cap. 5. alterum, quod quia vocat tantùm *diem festum*, controvertitur an fuerit Pascha? cap. 6. aliud; ac denique cap. 11. & 13. quartum, in quo Christus interfectus est, hinc sequitur inter miraculum nuptiarum, quod diximus factum fuisse 6. Januarii; & mortem Christi, intercessisse tres annos & aliquot menses; cumque suprà ostenderimus à baptismo Christi facto etiam 6. die Januarii; usque ad istud nuptiarum miraculum interveniisse unum annum; si sumatur ergo initium Christi prædicationis ab ipsius baptismo, inveniemus illam durasse quatuor annis & tribus circiter mensibus; si quis autem velit sumere id initium à dicto miraculo, tunc debet unum annum detrahere prædicationi. Nec obstat quod Christus baptizatus fuerit sub *Principibus Sacerdotum Anna & Caiphæ*, ut ex Luc. 3. colligitur, & mortuus sit sub isto eodem Caipha; quia vel Annas & Caiphas alternis annis fuerunt Summi Pontifices, vel juxtà Jos. inter illos duos alii tres intermedii fuerunt Pontifices; vel Caïphas à baptismo Christi fuit continuatus Pontifex usque ad ejus mortem; &c. Itaque juxtà probabiliorem sententiam totum prædicationis Christi tempus incipiendo ab ejus baptismate, fuit quatuor annorum & trium mensium.

DISPUTATIO XXXI.

De Christi miraculis.

SECTIO I. & II.

An Christi miracula fuerint necessaria ad persuadendam ejus Doctrinam, & convicerint ad credendum?

DICO 1. Certum est opera Christi miraculosa in suæ Doctrinæ confirmationem facta, aptissima & convenientissima fuisse media ad eam persuadendam. *Opera enim quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea, illa testimonium perhibent de me.* Joan. 5. *Scimus quia à Deo venisti Magister, nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Joan. 3. Attamen

Dico 2. Ejusmodi miracula non fuerunt absolutè necessaria, ut Christi doctrina prudenter credi posset ac deberet, non solùm fide humanâ ac formidolosâ, sed etiam infusâ ac certâ. Si enim testimonium Joannis dicentis Christum esse Messiam, sufficiebat sine miraculis ob sanctam ejus vitam; ad dandam illi fidem, ita ut peccaret is, qui ei non assentiretur; quantò magis testimonium & doctrina Christi. Verùm tamen Christi miracula dici possunt aliquo modo fuisse necessaria, ad confirmandam sufficienterque proponendam ipsius doctrinam; erant enim beneficia Dei, quibus non tantùm intellectum illustrabat, sed etiam voluntatem commovebat; deinde licèt non essent necessaria respectu singulorum, erant tamen necessaria respectu multitudinis, & plebis rudis, ac respectu eorum, qui nec viso nec audito Christo, erant credituri in eum: Insuper ex suppositione prophetiarum, quibus prædictum fuerat Messiam facturum magna miracula, erant necessaria, ut se ostenderet esse verum Messiam prænunciatum. Hinc colligitur quamvis Christus non fecisset ejusmodi miracula, non futuros fuisse Judæos excusatos ab omni peccato ob ignorantiam culpabilem; sed non peccassent tam graviter, maximè peccato infidelitatis; ideò dicit Christus: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius facit; peccatum non haberent*, Joan. 15. id est si ego non tantùm miracula, sed etiam tanta virtutis opera non edidissem; possent excusari à peccato, saltem tam gravi.

Dico 3. Miracula Christi per se sola, & cùm nullo alio principio conjuncta, etiamsi vera esse evidenter cognoscerentur, non erant sufficientia ad cognoscendum Christum esse Messiam promissum ac Deum; sed conjuncta cum Prophetiis, quæ de Messia erant, evidenter absque alia Christi testificatione suæ divinitatis, ostendebant ipsum esse prædictum Messiam ac Deum; quia in veteri Testamento revelatum fuerat, venturum Messiam esse verum Deum; & Christus faciebat illa ipsa miracula quæ prædicta fuerant facienda à vero Messia; ergo &c. unde miracula Christi evidenter cognita, & conjuncta cum ipsius Christi asserentis se esse Messiam & verum Deum, & in hujus rei confirmationem miracula facientis testimonio, poterant evidentiâ morali in testificante, convincere Christum esse verum Messiam & verum Deum. Ita D. Thom. Cajet. Scot. &c. cum enim evidenter, ut supponitur, cognoscerentur esse vera miracula, & facta in confirmationem eo-

rum quæ à Christo dicebantur, & miraculo non possint fieri nisi virtute Divina; ergo evidentiâ si non mathematica, saltem morali poterat ex iis cognosci Christum esse verum Messiam, & Deum, cùm id de se ipso assereret faciendo ista miracula; alioqui Deus ejusmodi miraculis confirmasset mendacium, quod est impossibile. Deus enim non potest confirmare mendacium per opera supernaturalia in confirmationem falsæ doctrinæ facta; alioqui nulla supereesset via ad credendum Deo loquenti per miracula aut per homines; & quamvis possit Deus permittere aliquem facere miraculum seu opus supernaturale, affirmantem se id facere in confirmationem alicujus rei, quæ in se falsa est; si tamen homo omnes attentè examinet istius rei circumstantias, non permittet Deus ut ista re decipiatur, & falsitatem non cognoscat.

SECTIO III.

An dæmones cognoverint Christum esse verum Messiam & Deum ex vi ejus miraculorum?

Nota: Beati Angeli semper Christum clarè cognoverunt ac in verbo viderunt; atque ita de illis non agitur.

Dico 1. Si dæmones speciali Dei providentia impediti non fuerint ut Christum cognoscerent, Christi miraculis & aliis testimoniis convicti sunt ad credendum illum esse verum Messiam à Deo promissum. Evidenter enim cognoscebant miraculorum Christi veritatem, & ea quæ acciderant in Christi nativitate, ac veteris Testamenti Prophetias de Messia compleri per Christum videbant, audierant Christi testimonium de se loquentis: *Ego sum* (nempè Messias) *qui loquor tecum* Joan. 4. Ideò quidam affirmant eos toto vitæ Christi tempore fuisse à Deo impeditos, quominus vel omnia Christi mysteria intuerentur, vel omnia ejus verba audirent, vel omnes Prophetias quæ de illo erant, considerarent & inter se conferrent; adeóque illum esse Messiam indubitanter judicarent. Sed

Dico 2. Quamvis dæmon fuerit impeditus, quò minùs Christum tempore infantiæ ac vitæ privatæ certò cognosceret esse Messiam, postquam tamen cœpit prædicare & miracula facere, antequam mortem ejus moliretur, verisimiliter permissum est, ut cognosceret illum esse verum Messiam, ac naturalem Dei filium, etiamsi fortasse cum aliquâ de oppósito formidine. D. Thom. Hier. Ambr. Euthym. &c. *Quid nobis & tibi JESU Nazarene? Venisti perdere nos; scio, qui sis, sanctus Dei.* Marc. 1. *Non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.* Luc. 4. Dæmon enim ex Scripturis sciebat Messiam esse Dei filium; & audierat Joannis testimonium de Christo, & ab ipso Christo dicente se esse filium Dei; & unum cum Patre; ac viderat sæpiùs fieri miracula in istius veritatis confirmationem. Unde post Christi resurrectionem multò evidentius cognovit ejus Divinitatem; & si quam fortasse prius habuerat dubitationem, eam deposuit & invitus certò credidit. Quod autem attinet ad hunc Pauli locum: *Si cognovissent nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* 1. Cor. 2. ibi loquitur de Principibus Judæorum ac mundi sapientibus; vel si loquatur de dæmonibus, non intelligit eos non cognovisse Christi Divinitatem, sed mysterium in Christi passione & morte absconditum; id est hominum redemptionem ac salutem, sui imperii tyrannici eversionem, ac maximam Dei gloriam ac honorem in eâ contineri nescivit, nec præ furore, & Dei seu Christi odio prophetias hac de re factas satis animadvertit, aut certè ignoravit.

SECTIO IV.

An Judæi ex Christi miraculis cognoverint illum esse Messiam in lege promissum, ac verum Deum?

Nota: Supponimus Judæos, maximè qui Scripturas norant, verba Christi audiverant, miracula viderant, potuisse cognoscere illum esse Messiam, adeòque verum Deum; quæritur autem an revera cognoverint? In quo aliqui dicunt cognovisse esse Messiam & Deum; & tamen præ odio occidisse. Orig. Chrys. Beda &c. alii dicunt cognovisse esse Messiam, sed non verum Deum. Ita Euthym. Lyran. &c. alii nec Messiam, nec verum Deum esse, cognovisse. Abul. Cajet. &c.

Dico 1. Judæi, qui in Christum crediderunt, cognoverunt eum esse Messiam ac verum Deum; v. gr. Petrus dum cœlitus illustratus dixit: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Matth. 16. & Martha: *Ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei qui in hunc mundum venisti.* Joan. 11. Etiamsi hæc probabilius non cognosceret distinctè Christum esse Filium Dei naturalem, sed tantùm involutè. Sic etiam alii in principio ante Christi resurrectionem, qui in eum credebant, paucis fortasse exceptis, valdè obscuram de illius doctrina ac Divinitate habebant notitiam; cum Christus in nocte Cœnæ, ipsismet aliquibus suis Apostolis diceret: *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me,* Joa. 14. Post ejus autem resurrectionem non tantùm perfectam fidem infusam de illius doctrinâ ac Divinitate habuerunt Apostoli, sed etiam ad ejus evidentem in testificante cognitionem pervenire potuerunt; & fortasse etiam quidam alii.

Dico 2. Judæi plebei, qui Christo non adhæserant, juxtà D. Thom. non agnoverunt Christum esse Messiam, nec Deum; nisi fortè aliqui, qui fide humanâ crediderunt aut saltem suspicati sint illum esse Messiam; aut alii qui vel ex timore, vel ex pravâ voluntate illum sequi noluerunt. Imò juxta eumdem, Principes Judæorum ac Pharisæi Christum persequentes, probabilius non cognoverunt eum esse Filium Dei naturalem; non enim sciebant, paucis fortè exceptis, Messiam futurum, verum Deum debere esse. An autem cognoverint illum esse Messiam, videntur fuisse valdè ancipites vel inconstantes. Quando actuali odii aut invidiæ passione non erant commoti, videntes Christi signa & Prophetarum verba revolventes, probabiliter definito assensu humano ex conjecturis judicabant illum esse Messiam; sed postea passione suborta, aut timore humano ab istâ persuasione recedebant. Unde illorum ignorantia erat gravissimè culpabilis. Hæc autem verba in vineæ parabola, Matth. 21. *Dixerunt intra se: hic est Hæres; venite, occidamus eum*: non significabant: *hic est Messias.* Sed hic est in quem omnes credent, & ita evadet Dominus ac hæres populi Israël; vel hic se facit hæredem ac Dei Filium. Cæterum omnes, vel ferè omnes evidenter cognoverunt Christum fuisse virum justum & innocentem.

DISPUTATIO XXXII.

De Christi Transfiguratione.

SECTIO I.

An Transfiguratio facta sit per novam gloriæ claritatem Christi corpori, vel soli faciei inhærentem?

DICO 1. Transfiguratio Christi non est facta per solam sensuum Apostolorum immutationem, ita ut Apostoli per imaginationem solam sibi repræsentârint omnia, quæ de illâ narrantur; nulla in Christo factâ mutatione; neque etiam facta per solam oculorum confortationem, ita ut Christus tantùm elevârit & confortârit eorum oculos ad videndum lumen absconditum, quo ejus caro semper in se fulgebat, nullo tunc novo lumine donata; nec denique per solum extrinsecè circumductum splendorem; ita ut nulla claritas nova ipsi corpori aut faciei Christi inhæserit; sed solus aër circa ejus corpus illuminatus fuerit; & ejus corpus exterius tantùm apparuerit resplendens; Sed

Dico 2. Christi Transfiguratio facta est per eximiam gloriæ claritatem, ejus corpori intrinsecè inhærentem ac de novo inditam, quæ fuit longè altioris ordinis & naturæ quàm claritas solis; sed hæc claritas videtur probabilius juxtà D. Tho. fuisse tantùm in externa & faciei & totius corporis superficie, non autem in intimis ejus partibus; alioqui corpus fuisset omninò diaphanum ac transparens. Ex ista totius corporis luce & claritate effectum est, ut ejus vestimenta essent splendentia, & alba sicut nix:

SECTIO II. & III.

De Elia, Moyse, & aliis Transfigurationis circumstantiis?

Dico 1. Elias in propria ac verâ personâ viventis corpore & animâ in transfiguratione apparuit juxta ipsam Scripturæ historiam & omnes PP. ex loco in quo vivus conservatur, in transfigurationis locum translatus. Item Moyses in suo proprio corpore per temporaneam resurrectionem reassumpto, ut sentiunt Hier. Aug. Damasc. & Sotus, non autem in alieno aëreo, prout vult D. Thom. & Lyranus, apparuit; alioqui non fuisset verus Moyses, testis gloriæ Domini adhibitus. Supponimus autem Moysem esse mortuum, ut dicitur Deut. 34. seu ejus animam fuisse in Lymbo Patrum à corpore separatam, contra Hilar. Ambr. Cathar. &c. dicentes illum non obiisse, sed conservari vivum cum Elia usque ad diem judicii. Imò Epiphanius scribit ejus corpus ab Angelis sepultum, nempè in loco incognito, ne, inquit Chryс. Hebræi illud adorarent. Deinde videntur corpora Moysis & Eliæ participasse aliquid de claritate corporis Christi, & apparuisse gloriosa claritate resplendentia. Petrus autem illos agnovit, vel ex instinctu divino & revelatione, vel ex colloquio Christi, propriis nominibus eos appellantis.

Dico 2. Videtur hæc transfiguratio fuisse facta 33. Christi anno paulò ante suam passionem post mortem Joannis, & diebus sex completis post habitum sermonem cum suis discipulis de cruce ferenda. Matth. 16. & Luc. 9. ac juxta Scripturæ interpretes in monte Thabor, in quo post resurrectionem Christus se multis discipulis suis ostendit. Series autem historiæ hæc est: Christus cœpit orare, quo orante obdormiverunt discipuli, eis dormientibus, Christus transfiguratus est, & illi apparuerunt Moyses & Elias; tuncque excitati à somno Apostoli viderunt Christum transfiguratum, & colloquentem cum Elia & Moyse; sub finem colloquii cœpit Petrus dicere: *Bonum est nos hîc esse*; &c. his dictis statim facta nubes lucida illos omnes complexa est; & audita vox: *hic est Filius meus dilectus*; quâ territi discipuli ceciderunt proni in terram, & à Christo confortati, attollentes oculos *neminem viderunt nisi solum JESUM*, qui præcepit eis, ne quidquam de iis quæ viderant, loquerentur ante suam resurrectionem.

DISPUTATIO XXXIII.

De Passione Christi in genere.

SECTIO I. & II.

Quænam passionum genera, & quàm acerbos dolores Christus passus sit?

NOTA: Calvin. Brentius, Melancht. &c. blasphemántes dixerunt, Christum ab horti oratione usque ad crucem seu mortem sustinuisse pœnam inferni; id est sustinuisse quamdam infernalis pœnæ damni participationem, consistentis in interna anxietate & vehementi tristitiâ, quâ sentiebat Deum sibi iratum, seque ab illo ita derelictum, ut summoperè timeret ne à morte absorberetur, perpetuòque alienatus à Deo maneret, sicque in desperationis motus prolaberetur. Sed his apertis blasphemiis refutandis non immoror.

Dico 1. Christus tantùm sustinuit eas passiones humanas, quas naturali modo ab hominibus pati poterat; undè non est dæmoni permissum ut pro suo arbitrio & voluntate Christum per se ipsum torqueret; sed tantùm illi permissum, ut per malos homines illum affligeret quantum posset ac vellet: *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*: Luc. 22. Quo circa tantùm ea sustinuit passionum genera, quæ malitiâ & vi humanâ inferri potuerant; sed in hoc passionum genere, sustinuit quodammodo omnes, quas aliquis homo ab industriâ humanâ illatas pati potest, nempè in omni exteriori corporis parte; in omnibus sensibus, in animi dolore, in fama; in honore, ab amicis; ab inimicis, à propinquis; ab extraneis, à Judæis, à Gentilibus, &c. Hinc

Dico 2. Dolor de omnibus hominum peccatis fuit in Christo, vehementior & intensior, quàm unquam in aliquo fuerit, vel secundùm potentiam ordinariam esse potuerit in quovis alio homine; quia Christus doluit de omnibus hominum peccatis simul sumptis & perfectè consideratis; nullus tam clarè cognovit illorum malitiam, nullus tanta charitate Deum dilexit, nullus tantam gratiam habuit ad detestandum peccatum &c.

Dico 3. Tristitia quam Christus habuit de malis quæ patiebatur, non fuit tam vehemens ex parte objecti, quàm tristitia damnatorum de suo statu & æternâ perditione. Quia horum tristitia est de malo pœnæ altioris ordinis & rationis, nempè amissæ beatitudinis æternæ; Christi autem tristitia erat de malo temporali & humano; imò videtur damnatorum

tristitia esse intensior, quàm Christi dicta tristitia. Sed si hæc Christi tristitia comparetur cum omni aliâ humanâ tristitiâ, quæ de humanis & temporalibus malis concipi potest, fuit illâ longè intensior & acerbior; ideò dicebat: *Tristis est anima mea usque ad mortem*; nempè repræsentando sibi mortem acerbissimam & omnes cruciatus. Deinde in passionis progressu adhuc aucta est, ac tandem in cruce videtur ad summum gradum perveniisse, ut indicant hæc verba: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?*

Dico 4. Dolor sensibilis quem Christus in capite, manibus, pedibus, aut etiam in toto corpore passus est, comparatus cum aliis ejusmodi doloribus, quos quivis homines passi sunt, fuit longè illis intensior, & maximus omnium qui de potentia Dei ordinariâ possunt accidere; læsio enim maxima, & complexio corporis summoperè doloris perceptiva fuit; & ipse Christus hujus doloris causas non impediebat. Hic dolor tamen fuit minor infernali sensûs pœnâ, ut pote quæ alterius rationis & ordinis est, prout à spiritibus sustinetur; imò minor etiam pœnâ sensûs purgatorii.

DISPUTATIO XXXIV.

De iis quæ Christus usque ad comprehensionem passus est.

SECTIO I.

Cur & quo pretio Judas Christum vendiderit?

DICO 1. Biduo ante festum Paschæ, quod incidebat isto anno in diem Veneris, Christum Judæis in Concilio congregatis Judas vendidit, id est die Mercurii; & cum illis de eo tradendo pactus est; adeóque Christum non vendidit statim post cœnam in Bethaniâ sexto die ante Pascha factam.

Dico 2. Causa Christi traditionis; ex parte Dei non fuit nisi permissio; ex parte Judæorum fuit invidia & odium; cùm enim non auderent eum palam comprehendere, veriti populi tumultum, quærebant opportunitatem eum clam capiendi. Ex parte Judæ fuit avaritia: fur enim erat; *Quid vultis mihi dare?* Matth. 26. Vendidit autem 30. argenteis, id est juxta Rupert. 30. nostris nummis argenteis, quot juxta Exod. 21. jubebantur solvi pro servo aut ancillâ occisis. Hinc Christum emere voluerunt Judæi tanto dumtaxat pretio, quanto ab eis servus æstimabatur; alii autem Scriptores istis 30. argenteis varium alium valorem incertè assignant.

SECTIO II. & III.

De Christi sudore sanguineo in horto, & de iis quæ in illius comprehensione contigerunt.

Nota: De itu Christi in hortum olivarum & de ejus oratione & de Angelo confortante dictum est in præc. tomo; adeóque nihil hîc supereſt dicendum. Quamvis Hilarius & Hier. referant hæc verba: *Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram*, non reperiri in omnibus codicibus; certâ tamen fide tenendum est eam partem esse Scripturam Sacram & canonicam, uti & eam, quæ dicit confortantem Angelum Christo apparuisse.

Dico 1. Christus verum, proprium, & naturalem sanguinem emisit, dum dicitur in horto sanguinem sudasse, ut expresè habet Lucas, & PP. Justin. Iren. Athan. Hier. Hilar. Aug. &c. *sicut guttæ*, id est non habebant perfectam guttæ formam. Deinde in Scriptura particulâ *sicut* non semper significat similitudinem, sed interdum identitatem.

Dico 2. Christus sine speciali miraculo ex vi internæ afflictionis & agoniæ, quam in oratione passus est, sanguinem sudavit; interior enim angor ac pavor conjunctus cum actu fortitudinis & audaciæ ad crucis mortem sustinendam, potuit istum sanguinem naturaliter emittere & expellere.

Dico 3. Judas osculi signo Christum tradidit, ne Judæi, qui eum non noscebant, errarent de nocte in persona, maximè quia Jacobus dictus frater Domini, erat Christo simillimus; & quia nondum acceptâ proditionis pecuniâ valdè erat sollicitus, ne Christus nocte elaberetur. Deinde quia Christus sciebat suos Apostolos nondum esse satis in fide firmos, & ad patiendum paratos, ideò effecit, ut nullus illorum, ne Petrus quidem qui amputarat Malchi auriculam, comprehenderetur; & ille adolescens qui à militibus comprehensus, aufugit relictâ syndone, juxtà Cajet. fuit aliquis è servis, qui in villa Gethsemani degebant; non verò Jacobus frater Domini aut Joannes, (uti quidam putarunt) qui jam erant ætate provecti, non verò adolescentes.

Dico 4. Christus antequam comprehenderetur & ligaretur tanquam latro & insignis malefactor, fecit duo miracula: 1. dicendo *ego sum*, dejecit retrorsum in terram totam istam satellitum multitudinem, privatam virtute se movendi. 2. Restituit amputatam Malcho auriculam. An autem Petrus eam amputando peccârit, quamvis istud factum secundùm se spectatum vix aut ne vix quidem possit à culpâ excusari; cum tamen ex ferventi in Christum amore, & ex ardenti defendendi innocentem zelo, non perpendendo omnes circumstantias, id fecerit, magnâ cum probabilitate potest dici non peccasse.

DISPUTATIO XXXV.

De iis quæ Christus usque ad latam mortis sententiam passus est.

SECTIO I.

Quoties & quomodo Petrus Christum negaverit?

NOTA: Quomodo Christus ad Annam, deinde ad Caïpham ductus sit, & quanta ibi passus sit, dicere supersedeo; quia clara est Evangelistarum historia.

Dico 1. Petrus ter tantùm Christum negavit, non autem pluries ut quidam fingunt. Ita omnes antiqui Patres, & colligitur ex Christi verbis: *Ter me negabis*, atque hæ tres negationes videntur fuisse factæ omnes in domo Caïphæ; quia Christus missus ad Annam, probabiliter non substitit in illius domo, sed statim ductus est ad Caïpham, in cujus domo prima negatio, uti & aliæ duæ sequentes, contigerunt. Post primam autem negationem gallus primò cantavit, sed Petrus præ timore & turbatione id non animadvertit; Deinde post tertiam negationem, Christus foras eductus in transitu respexit Petrum exterius, & ejus animum pupugit interius, statimque

cantante

cantante gallo secundâ vice sub auroram exivit extra Caiphæ palatium ac suum peccatum amarè deflevit, ejusque veniam obtinuit. Hinc

Dico 2. De fide est Petrum graviter peccasse. Negare enim Christum est peccatum grave ex objecto suo: *Ter me negabis*, & negando commisit mendacium pernicioſum & Deo injurioſum. *O homo non sum*; *non novi hominem*, & juramento confirmatum. Perjurium autem est grave peccatum; adeóque istud peccatum fuit mortale. *Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* Christus his verbis indicavit illius peccatum; Petrus tamen non ità Christum negavit, ut fidem amiserit; sed dumtaxat charitatem; ita Aug. Cyrill. &c. non enim negavit, etiam exterius, Christum esse Messiam vel Deum; sed se nosse illum & secutum fuisse; quod est quidem directè contra fidei confessionem; sed non contra fidem. Permisit autem Deus eum cadere, ut bonus Pastor sciret aliorum misereri.

SECTIO II. & III.

De Christi flagellatione & spineâ coronatione.

Dico 1. Christus ante latam in eum mortis sententiam, ut expresè habet Joannes, fuit semel flagellatus; & quamvis solerent Romani post latam capitis sententiam condemnatum ante mortem flagellare; non videtur tamen Christus iterum fuisse flagellatus; prius enim facta flagellatio potuit ad hunc finem sufficere; & crudelissimè quidem fuit flagellatus; quia Pilatus satisfacturus petitioni Judæorum, volebat ut forent ista punitione contenti, nec graviorem postularent. Hinc dicuntur flagella fuisse funiculi contexti, habentes in extremâ parte ferreos aculeos; item catenæ ferreæ, & Spineæ virgæ; & quamvis inflictorum verberum numerus multum excesserit quadragenarium, qui erat numerus apud Romanos usitatus; quantus tamen præcisè fuerit, non satis scitur; at plusquam quinque millia fuisse, ut referunt quidam pii Scriptores recentiores, vix credibile est. Christus autem voluit flagellari, ut Patri pro nobis satisfaceret. *Ego in flagella paratus sum* Ps. 34. *Et castigatio mea in matutinis.* Ps. 72. *Vulneratus est propter iniquitates nostras.* Isa. 53. *Congregata sunt super me flagella.* Ps. 34. Item ut impleret Prophetias, & præberet suis exemplum ad patiendum.

Dico 2. Post flagellationem, milites injussu Pilati plectentes coronam integram ac circularem de spinis, nempè juncis marinis, qui habent oblongas spinas duriores terrestribus imposuerunt super Christi caput; juxta quosdam recensentur fuisse 72. spinæ; juxtà alios, pauciores vel plures, sed incertum. Tunc illum adducunt in prætorium, nempè locum publicum, ut à totâ cohorte illuderetur; & eum exuentes induerunt tanquam fictum regem veste coccineâ, dederuntque ei arundinem pro regali sceptro, ac coram ipso flectentes genua spuebant in ejus faciem, alapas dabant, cum arundine caput spinis coronatum percutiebant. Judæi quidem ad illudendum Christi regno ista faciebant, sed Christus ob altissimas consilii divini rationes illa patiebatur.

DISPUTATIO XXXVI.

De Christi crucifixione.

SECTIO I. & II.

De sententia Pilati & crucis gestatione?

NOTA: Judæi blasphemos lapidare; sed homicidas, uti Romani famosos latrones; solebant crucifigere; unde Barrabas homicida & latro merebatur crucifigi; ideò ejus supplicium in Christum transferri petierunt; sed maximè ex odio & furore id mortis genus Christo inferri postularunt, causati reum esse læsæ Cæsareæ majestatis.

Dico 1. Pilati sententia fuit injusta defectu jurisdictionis in Christum, ordinis judiciarii, & æquitatis, sciendo eum esse innocentem. Attamen ejus peccatum minùs grave fuit, quàm Judæorum, etiamsi nullo modo possit excusari quin magnopere grave fuerit; quia ille ex timore humano, & quasi coactus; illi ex odio, primi iniquitatis Authores; peccarunt, & majorem quàm Pilatus habebant de Christo cognitionem.

Dico 2. Christo è prætorio exeunti imposita est crux gestanda, quam ad minimum gestavit usque ad locum in quo Simoni Cyrenensi occurrit. Tunc enim Simon usque ad Calvariæ locum vel simul cum Christo eam portavit; ipse in posteriori, Christus in anteriori parte; vel probabilius solus ipse illam portavit, pone Christum anteeuntem. Quoad crucis formam, nihil de ea antiqui Scriptores dicunt; referunt recentiores fuisse longam 15. palmorum, cum crassitudine sufficienti ad sustinendum corpus hominis; non fuisse efformatam instar litteræ T. sed ex longo ligno superante superiè transversum; cum tabula in qua titulus crucis erat scriptus. Deinde piè creditur B. Virginem Christo crucem portanti in via occurrisse, monitam à Joanne vel aliis de ejus statu & condemnatione.

SECTIO III. & IV.

An Christus verè crucifixus fuerit omninò nudus & spinis coronatus?

Dico 1. Christus verè crucis supplicio affectus est. De fide contra Hæreticum Basilidem dicentem Simonem Cyrenensem Christi loco fuisse cruci affixum. *Probatur* ex novo Testamento & ex Prophetiis veteris. *Susceperunt autem Jesum, & eduxerunt* &c. *Ubi crucifixerunt eum.* Joa. 19. *Prædicamus Christum & hunc crucifixum.* 1. Cor. 1. *Erit vita tua pendens ante te.* Deut. 28. *Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit à ligno.* Ps. 95. dicitur quidem Deut. 21. *Maledictus omnis qui pendet in ligno*, nempè qui propter sua scelera suspenditur in ligno, sed non id de Christo innocente sic intelligitur; quippe qui *ut nos redimeret de maledicto legis, factus est pro nobis maledictum.* Galat. 3.

Dico 2. Christus fuit in cruce affixus clavis, non funibus. De fide. Dicit enim Evangelista: *Quem vos crucifixistis.* Act. 2. *Nisi videro in manibus ejus figuram clavorum, non credam.* Joa. 20. *Aspicient ad me quem crucifixerunt.* Zachar. 12. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.* Zachar. 13. Affixio enim

enim cum clavis erat usitatà apud Romanos, uti etiam apud Judæos prout patet 2. Reg. 21. An autèm fuerint quatuor clavi, vel tantùm tres quibus affixus est, incertum; deinde an fuerit cruci affixus in terrâ, antequàm illa à terrâ erigeretur, & in foream demitteretur; an verò priùs erecta fuerit, & postea Christus ei affixus fuerit in aëre, etiam incertum, variis varie opinantibus.

Dico 3. Communius dicunt Patres Christum omninò nudum cruci affixum fuisse. Ambr. Athan. Bonav. &c. & quidem, ut probabilior fert sententia, cum spineâ coronâ. Quoad locum, civitatem, & latronum societatem, sic D. Thom. in hâc quæst. triplex potest locus assignari: communissimus, civitas Jerusalem; communis extra portam civitatis; proprius, mons Calvariæ, ordinarius morte afficiendorum locus, qui juxta communem Patrum traditionem *Calvaria* dicitur, eo quòd credatur Adamum fuisse ibi sepultum.

Dico 4. Quæ pertinent ad latrones, qui cum Christo unà crucifixi sunt, hæc habentur, 1. dum dicuntur latrones blasphemando improperasse Christo: vel in initio uterque blasphemavit, & postea alterum pœnituit & confessus est Christum; vel prout solet sæpè Scriptura, ponitur pluralis numerus pro singulari. 2. Isti duo latrones fuerunt ut Christus, cruci affixi cum clavis; ideò dum inventæ sunt tres cruces, difficile fuit discernere quænam foret Christi. 3. Bonus latro licèt præcipuè per internam Spiritûs sancti illuminationem ac motionem, tam subitò juxta Patres fuerit ad fidem conversus; credibile est tamen eum tot Christi miraculis, quæ vel viderat vel audierat, & singularibus ejus virtutibus charitatis, patientiæ, modestiæ fuisse etiam ad hoc incitatum; & cum tunc necessitas baptismi nondùm urgeret; per contritionem perfectam aut Dei amorem potuit justificari, cúmque Christus illi dixerit: *Hodie mecum eris in Paradiso*, non in terrestri aut cœlesti corporeo, sed in visione beatifica, videtur ita plenam & culpæ ac pœnæ remissionem obtinuisse, ut non indiguerit per aliquot horas in purgatorio detineri.

DISPUTATIO XXXVII.

De iis quæ Christus in cruce pendens ante mortem passus & operatus sit.

SECTIO I. & II.

De Christi vestimentorum divisione & sortitione à militibus factâ, ac de crucis tituli impositione?

DICO 1. Juxta Psalmi 21. de Christo Prophetiam: *Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*: Milites vel propter utilitatem temporalem; vel ad irridendum Christum, ejus vestes non singulas integras, sed probabiliùs scissas in quatuor partes, jactâ sorte sibi diviserunt; ac præterea tunicam inconsutilem, sive interiorem subuculam, quæ juxta Euthym. fuerat à B. Virgine contexta, integram absque ulla scissione unus militum etiam sorte tulit.

Dico 2. Quia erat mos inscribendi causam supplicii, quum primum Christus cruci affixus est sive super terram, sive in aëre, statim ibi impositus est crucis titulus juxta Joannem his verbis, Hebraïcè, Græcè, & Latinè in triplici serie scriptis: *JESUS NAZARENUS REX JUDÆORUM.* Hicque titulus sic scriptus etiam nunc conservatur Romæ in Templo S. Crucis. Alii tres Evangelistæ non singula hæc verba, sed eorum sensum tantùm retulerunt. Pilatus per *Regem Judæorum*, non videtur intellexisse Christum esse verum Regem cœli & terræ, nedum Judæorum; sed fortasse censuit confusè eum habere regiam inter Judæos dignitatem alterius rationis à regno temporali, spectantem ad ritum Judaïcum; vel sic ex timore humano eum inscripsit; ut publico testimonio satisfaceret tum Cæsari, tutando ejus regnum; tum Judæis, qui eum accusarant de regni affectatione; Chrys. & Euthym. probant ex inventione tituli Crucis Christi ab Helenâ reperti, duobus latronibus non fuisse titulos superpositos; sed hoc ab authoritate negata non satis convincit.

SECTIO III.

De vino & aceto felli immixto, quo Christus potatus est.

Dico 1. Certum est Christo ad montem Calvariæ appulso, paulò antequàm cruci affigeretur, ex more probabiliter recepto, propinatum fuisse vinum, quod cum gustasset, noluit bibere, seu in stomachum trajicere; vel quia non indigebat nec sitiebat, vel quia noluit sitim tunc extinguere, ut majorem pateretur in cruce; & melius impleretur Prophetia de ipsius siti. Hoc autem vinum vocatur *myrrhatum*, & *felle permixtum*, quia probabiliter erat in eo aliquid myrrhæ & fellis admixtum; ideóque amarum, ut eo efficacius confortaretur ad mortem damnatus.

Dico 2. Christo jam crucifixo & de cruce pendenti, post dicta hæc verba: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Et simul post hoc subsequens: *Sitio*: spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes obtulerunt ad naturalem ejus sitim extinguendam; id est in summitate arundinis ex herba hyssopi fecerunt parvum receptaculum instar canistri, in quo immissam spongiam aceto plenam obtulerunt Christi ori. Ista enim, ut quidam aiunt, ad locum Supplicii afferri solebant. Hinc impleta est Prophetia: *Dederunt in escam meam fel* (nempè in vino myrrhato admixtum,) *& in siti meâ potaverunt me aceto* Ps. 68.

SECTIO IV.

An Christus verbis, quæ in cruce protulit, testamentum condiderit?

Nota: Testamentum est instrumentum quo ultima hominis voluntas de sua hereditate disponentis declaratur, & morte confirmatur; id est per mortem testatoris fit stabile & irrevocabile. Cùm autem Deus voluerit homines fieri participes suæ hereditatis, seu beatitudinis; ideò sacræ Scripturæ, in quibus hæc Dei voluntas ac promissa continentur, vocantur Testamentum vetus & novum, & etiam pactum aut fœdus; quia hæc Dei voluntas hominibus manifestata est per modum promissionis conditionatæ. Christus non vetus & temporale, sed novum & spirituale testamentum condidit. *Melioris testamenti sponsor factus est JESUS.* Hebr. 7. id est Deus per Christum hoc condidit & sua bona promisit, quæ Christus suo sanguine nobis promeruit; ideò dicitur: *Sanguis novi Testamenti æterni.* Marc. 14. & Luc. 22.

Dico 1. Christus ut persona publica, id est ut caput & Pontifex Ecclesiæ ac Legislator in Cruce pendens

dens nullo modo novum Testamentum condidit ; quia omnia ejus verba , quæ tunc protulit , nempè *Pater , dimitte illis , non sciunt enim quod faciunt* ; *hodie mecum eris in Paradiso* ; *mulier ecce filius tuus*; *Deus meus , Deus meus ut quid dereliquisti me ? Sitio , consummatum est* ; *Pater , in manus tuas commendo spiritum meum* ; minimè ad hoc Testamentum instituendum spectant , ut satis patet. Sed

Dico 2. Christus ut caput & Princeps Ecclesiæ ac Legislator novum Testamentum quoad id quod præcipuum est , in ultima cœna condidit : tunc enim reliquit Ecclesiæ suum corpus & sanguinem ac se totum , in quo omnes ejus divitiæ ac bona continentur ; ejus Ministros instituit ; præcipua præcepta tradidit ; novi Testamenti , quod tunc suo sanguine incruentè immolato sancivit , ac postea cruentè immolato confirmavit , expressam facit mentionem. Reliqua verò quæ ad hujus testamenti integritatem pertinent , v. gr. diversa præcepta , sacramenta , novus Deum colendi ritus , promissiones gratiæ , remissionis peccatorum , regni cœlorum , &c. Hæc omnia aliis temporibus instituit ; omnibusque rebus suis antequam in cœlum ascenderet , ultimam manum imposuit.

Dico 3. Christus ut privata persona , propriè testamentum non condidit , nulla enim bona temporalia habebat de quibus disponeret ; sed moriens pepercit omnibus suis inimicis , matrem suam coram adstantibus Joanni commendavit , dixit consummatas esse veteris Testamenti prophetias ac figuras , animam suam Deo commendavit , quæ omnia veri testamenti institutionem non continent.

turales ac sufficientes ad vitæ conservationem dispositiones nec ejusmodi miraculum fuit necessarium.

Dico 2. Quamvis mors Christi fuerit violenta ; causata per applicationem causæ extrinsecæ corrumpentis naturales & intrinsecas corporis dispositiones ; non tamen fuit coacta , sed voluntaria & libera quatenus supernaturali virtute illam impedire potuit & noluit. *Ego pono animam meam ; & nemo tollit eam à me.* Joan. 12. Sed cùm non teneretur uti miraculo ad retinendam vitam , ex charitate & obedientiâ permisit naturalem causis extrinsecis cursum , quibus illa sibi auferretur.

SECTIO II. & III.

Quænam in Christi morte substantialis unio dissolutâ sit ? Et an nova generatio vel hypostatica unio intervenerit ?

Dico 1. In Christi morte , vera animæ à corpore separatio facta est ; dicitur enim : *Emisit Spiritum* , id est animam. Unde Christi desiit humanitas , quia essentia humanitatis consistit in unione corporis & animæ , adeóque per desitionem humanitatis , etiam desiit ejus unio cum verbo ; quia unio requirit existentiam utriusque extremi. Quamvis ergo remaneant partiales cum verbo uniones animæ & corporis , ex quibus partialiter in re constabat unio humanitatis ; tamen hæc unio , quatenus totalis addit istis unionibus partialibus aliquem modum distinctum , (sicut totalitas humanitatis addit animæ & corpori aliquem etiam modum distinctum) formaliter ac integrè non manet. Hinc verbum in triduo mortis Christi non fuit homo ; quia homo constituitur humanitate ; sive animâ ut formâ , & corpore ut materia , partibus essentialibus actu unam completam naturam componentibus ; in triduo autem mortis anima & corpus manserunt , non ut partes actu componentes unam naturam , sed solum ut subsistentes eadem verbi subsistentiâ , & sic destructâ humanitate tunc verbum non mansit homo.

Dico 2. In Christi morte , ejus corpus & anima non fuerunt separata à Divinitate ; & sic non propriis , sed divinâ verbi subsistentia subsiterunt. Ita TT. & Patres & Ecclesiæ traditio. Quia sicut Deus neminem privat gratiâ adoptionis sine culpâ ; ita nec amittitur gratia unionis sine culpâ ; & quamvis per mortem destructa fuerit humanitas , quia tamen unio ita facta est cum humanitate , ut etiam immediatè & per se facta fuerit cum corpore & anima , ideò destructâ humanitate , subjectum , id est anima & corpus , cum quibus unio facta est , non fuit destructum ; ac proinde non fuit privatum gratiâ unionis sibi concessâ. Deinde corpus & anima Christi ita fuerunt verbo hypostaticè unita , ut eorum unio cum verbo non habuerit essentialem & physicam dependentiam à suâ inter se unione ; ergo dissolutâ suâ inter se unione , non amiserunt suam unionem cum verbo. Deinde anima prius naturâ fuit unita verbo , quàm fuit unitâ suo corpori ; ergo separatâ à corpore retinet suam eamdem unionem cum verbo. Idem dic de unione corporis cum verbo ; & si quid contra hanc veritatem videantur dicere Hilar. & Ambr. intelligendi sunt non de separatione Divinitatis seu Divinæ hypostasis à corpore & animâ , sed de separatione consolationis in morte. Et licèt corpus esset unitum verbo seu vitæ divinæ , erat tamen mortuum seu vitâ humanâ privatum , quia verbum non erat illi unitum per modum formæ vivificantis , sed per modum solius subsistentiæ. Hinc

Dico 3. Quamvis in mortuum Christi corpus introducta fuerit , non forma corporeitatis , quæ in re non

DISPUTATIO XXXVIII.

De morte Christi quoad ejus substantiam & causas.

SECTIO I.

An Christus verè ac naturaliter mortuus fuerit ?

DICO 1. De fide certum est Christum verè esse mortuum , ut ex Evangelio constat. Quæritur autem qualis fuerit ista mors ? Respondetur illam in se non fuisse miraculosam , sed naturalem. Ex vi enim actionis causarum naturalium juxta naturalem ac necessarium ordinem naturæ , evenit , nempè ex vi tormentorum. Unum tantùm in eâ miraculum intervenit , quòd morti proximus , corpore debilitato , per virtutem divinam voce magna clamarit , quâ emissâ reliquit suum corpus pristinæ naturali debilitati ac fatiscentibus naturaliter viribus ; sic autem clamavit , ut ostenderet se esse Dominum mortis & vitæ , nec necessitate absolutâ , sed sponte mortem subire. Unde non voluit , ut anima sua prius deseret corpus , quàm in illo fuisset sufficiens mortis causa , id est talis dispositio , cum quâ non posset naturaliter illud , ut antea , informare ; adeóque ad istud deserendum non prævenit miraculosè ultimum fatiscentis naturæ terminum ; imò quidam existimant non præcisè tunc illud deseruisse , quando ita fuit debilitatum ac dispositum , ut naturaliter non posset amplius ab ea informari ; sed aliquantisper miraculosè in illo remansisse. Attamen non videtur anima Christi præternaturali modo unquam suum corpus informasse , sed semper habuit in eo connaturales

non distinguitur ab animâ, sed nova forma cadaveris, sicut fit in reliquorum hominum morte; manſit tamen idem numero cum vivo quoad materiam, quantitatem, & omnia alia accidentia ſenſibilia, à quibus corporis ratio vel denominatio præcipuè deſumitur. An autem iſta cadaveris forma nova, adeóque natura integra conſtans ex hâc formâ & materiâ, fuerit à verbo aſſumpta, vix quidquam certi reſponderi poteſt. Poſſet fortaſſe dici nullam eſſe factam novam verbi unionem cum iſtâ formâ, aut naturâ cadaveris; & ex vi ſolius unionis verbi antea factæ cum corpore, manſiſſe totum iſtud cadaver in verbo ſubſiſtens eo modo quo poteſt ſubſiſtere, vel poſitum eſſe impedimentum, ne formâ cadaveris adveniente reſultaret aliqua totius ſubſiſtentia, & ſuppoſitum creatum; vel denique poſſet dici juxta communem opinionem magis receptam, totam illam ſubſtantialem cadaveris naturam ſpeciali unionis modo ſibi adæquato fuiſſe immediatè verbo unitam; nullum enim inconveniens eſt verbum aſſumpſiſſe aliquid quod poſtea dimiſerit, quando illud non eſt per ſe & ex primâ intentione aſſumptum, ſed quaſi in tranſitu & propter aliud; iſta enim nova unio, eſt tantum antiquam concomitans.

DISPUTATIO XXXIX.

De prodigiis quæ in morte Chriſti contigerunt.

SECTIO I.

De tenebris in Chriſti morte factis.

DICO: Antequam Chriſtus in cruce pendens expiraret, factæ ſunt tenebræ ſuper univerſam terram, ut habent Evangeliſtæ; id eſt ſolis defectio fuit univerſalis in toto orbe, juxta communem ſententiam, contra Orig. & Eraſmum dicentes fuiſſe tantùm tenebras ſuper univerſam Judææ terram. *Probatur* ex PP. Chryſ. Hier. Athan. &c. ita ſentientibus. Dion. ſcribit ſe eam ſolis defectionem vidiſſe in Ægypto; & Tert. indicat viſam Romæ. Quoad hujus eclypſis modum & cauſam, exiſtimant Hier. Beda, Cajet. &c. factam fuiſſe per concurſum Dei, miraculosè ſubſtractum ſoli ad illuminandam terram; Dionyſius autem ſentit fuiſſe factam per prodigioſam ac ſubitam lunæ inter ſolem & terram interpoſitionem, ita ut Luna quæ tunc in plenilunio erat, ſoli oppoſita, divinitus ab Oriente verſus Occidentem tranſportata ſit de repentè ante globum ſolarem, impediens per tres horas, ne terram illuminaret, quibus elapſis rurſus maximâ celeritate repoſita eſt in priſtino naturali ſitu.

SECTIO II.

De aliis prodigiis quæ in Chriſti morte contigerunt.

Dico: Hæc quatuor ab Evangeliſtis recenſentur: 1. mortuo Chriſto, ſtatim velum templi ſciſſum eſt à ſummo uſque deorſum; quo ſignificabatur Judaïcam Legem eſſe antiquatam. Cùm autem eſſent duo vela; unum interius ante partem templi quæ dicitur *Sancta Sanctorum*, dividens eam partem ab aliâ quæ dicebatur *Sancta*; & aliud exterius dividens iſtam templi partem dictam *Sancta* ab alia externa, in quam populus intrabat; communiter cenſent Cyrill. Euthym. Leo Papa, &c. fuiſſe interius quod ſciſſum eſt, contra Orig. & Hier. dicentes fuiſſe exterius. Et ita res incerta. 2. Fuit terræ motus ad indicandam Dei iram & futurum Judæorum ſupplicium; & hic terræ motus non in ſola Judæa, ſed etiam juxta Hiſtorias in aliis regionibus videtur fuiſſe. 3. Petrarum diſciſſio ad convincendam Judæorum perfidiam ac pertinaciam; & juxta Hier. *ſuperluminare* templi per medium fuit diffractum. 4. Sepulchrorum apertio; ſed non videntur corpora mortuorum ſurrexiſſe uſque ad Chriſti reſurrectionem. Præter hæc Hier. & Chryſ. narrant auditas in templo voces clamantium: *Migremus ex hoc loco.* Sed Joſ. L. de bello Jud. c. 13. refert id accidiſſe paulò ante excidium Jeroſolymitanum, die Pentecoſtes, &c.

DISPUTATIO XL.

De tempore paſſionis & mortis Chriſti.

SECTIO I. & II.

Quo ætatis ſuæ anno Chriſtus mortuus ſit? Et de Paſcha Judæorum.

DICO 1. In ætate, quâ Chriſtus mortuus eſt, valdè variant Authores; Irenæus prope quinquaginta ætatis annos illi attribuit; ſed hæc ſententia ab omnibus Patribus rejecta eſt. Valentinus autem, Clem. Alex. &c. dicunt Chriſtum obiiſſe ætatis anno 30. expleto; & juxta Sever. Sulpic. Paul. Oroſ. &c. 31. expleto, & 32. inchoato; juxta Bried. Ganum, &c. 32. expleto, & 33. inchoato; ſed probabilius juxta Baron. Genebr. Bedam, &c. 33. expleto, & 34. inchoato per tres menſes; videturque hic eſſe communis Eccleſiæ ſenſus. Creditur enim Chriſtus natus eſſe 42. anno imperii Auguſti computati à morte Julii Cæſaris, regnavit autem 56. annis, adeóque Chriſtus vixit ſub Auguſto 14. annis; deinde ſub immediato ejus ſucceſſore Tiberio ſcribitur vixiſſe 19. annis, ſive obiiſſe Imperii Tiberii 19. anno inchoato; ergo addendo 19. annos prioribus 14. fient pro tota Chriſti vitâ 33. quibus addendi ſunt tres circiter menſes ab ejus nativitatis die 25. Dec.

Dico 2. Judæi decimâ quartâ die menſis Lunaris currentis poſt æquinoctium vernum ſub veſperam celebrabant duas ſolemnitates; alteram azymorum, alteram Paſchæ; ſolemnitas azymorum incipiebat à veſperâ diei 14. & durabat per ſeptem ſequentes dies integros uſque ad 21. diem ejuſdem menſis, quo toto tempore, ſive quis eſſet Jeroſolymæ, ſive alibi, v. gr. in alia urbe, pago, regione, non licebat comedere panem fermentatum, poſito quod pane tunc vellet veſci; non enim eo veſci tenebatur. Primus & ſeptimus dies azymorum erant ſolemniſſimi, & omne opus ſervile in iſtis duobus diebus erat prohibitum. Præterea ſi iſto ſeptem dierum tempore verſabantur Jeroſolymæ, tenebantur offerre in templo, non alibi, varia ſacrificia. Solemne feſtum autem Paſchæ debebat celebrari in urbe Jeroſolyma; non alibi, & durabat tantùm per dimidium diem; continebatque duo præcepta: nempè immolationem agni anniculi & ſine macula, & eſum ejuſdem agni ad veſperam, cum quibuſdam circumſtantiis, v. gr. cum lactucis agreſtibus, cum baculo in manu, feſtinanter, ſine oſſium confractione &c. Immolatio Agni non in templo, ſed in ſola urbe Jeroſolymitana

(non alibi) fiebat per singulas domos à patre-familias, qui istum agnum immolabat, & per se Deo offerebat, ac reliqui per illum, à sole ad occasum vergente, sive ab horâ circiter tertia post meridiem usque ad solis occasum; post solis autem occasum usque ad mediam noctem erat tempus in quo fiebat esus agni; atque ita Pascha propriè sumptum non durabat uno die integro; sed festum Azymorum præter istam Paschæ vesperam, durabat per septem dies integras sequentes.

Dico 3. Festum Azymorum jussum fuit celebrari in memoriam accepti beneficii, quando Judæi nocte illâ quâ ex Ægypto egressi sunt, ita ab Ægyptiis fuerunt ad præcipitem exitum compulsi, ut non habuerint tempus fermentandi panem; sed tantùm Azymos, seu non fermentatos secum deferre potuerint. Solemnitas autem Paschæ jussa est celebrari in memoriam alterius beneficii, quod Judæi in eâdem egressionis Ægyptiacæ nocte, à Deo acceperunt, quando Angelus exterminator pertransiens seu relinquens intactas ipsorum domos, quarum uterque postis & superliminare erant sanguine aspersa, interfecit omnes Ægyptiorum primogenitos, non nocendo Judæorum primogenitis; ideòque vocata est Pascha seu Phase, id est Hebraïcè *Transitus*. Attamen istud nomen *Pascha* non tantùm hunc Paschæ diem, sed etiam festum Azymorum, & Agnum Paschalem, aliasque victimas, quæ illis diebus offerri solebant, in Scripturâ significat.

SECTIO III.

An Christus præscripto 14. die mensis lunaris ultimam cœnam celebrarit, & agnum comederit?

Nota: Constat ex ipso Evangelio contra quosdam Hæreticos Christum ante suam passionem, legalem cœnam cum Discipulis celebrasse, agnumque Paschalem ritu Judaico immolasse & comedisse. Quod autem præscribitur Exod. c. 12. ut die 10. mensis adduceretur agnus, & aleretur usquè ad 14. diem, juxta Abul. id tantum fuit præscriptum pro eâ nocte quâ Judæi ex Ægypto egressi sunt, non pro futuro tempore; vel etiam cum Claudio potest dici consuevisse cives Jerosolymitanos die decimo mensis adducere Agnos anniculos in domos suas, ut innumeris hospitibus ad celebrandum die 14. in suis domibus aut cubiculis conductis Pascha, agnum præparatum tunc venderent.

Dico: Christus decimâ quartâ die mensis lunaris ad vesperam celebravit phase juxta præscriptum ritum, adeòque die 15. passus est mortem, contra Græcos dicentes illum celebrasse die 13. & mortuum die 14. *Probatur* ex Matth. 26. ubi dicitur: *Primâ autem die Azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes, ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* &c. *Vespere autem facto discumbebat cum Discipulis.* Sed prima dies Azymorum non erat 13. sed 14. dies sub vesperam; atque hoc clarè significatur Marc. 14. his verbis: *Prima die Azymorum quando Pascha immolabant*; & ita docent omnes PP. Chrys. Theop. Hier. Anselm. Ambr. Cypr. &c. Christus enim in omnibus Judaicam Legem servabat; hæc autem præscribebat Pascha celebrandum esse die 14. Dum ergò Joan. 13. dicitur: *Ante diem festum Paschæ*, &c. *& cœnâ factâ.* Id intelligitur eo modo quo nunc dicimus, ante festum fieri id, quod in primis festi vesperis, aut post illas fit; licèt enim Ecclesiasticum festi officium jam tunc incipiat, nondum tamen incipit festus dies, in quo à servilibus operibus vacandum est; sed tantum incipit à mediâ nocte. Dico ergo Pascha, in quo Agnus immolabatur & comedebatur, non erat propriè festus dies; quia in eo licebat servilibus operibus vacare; sed sequens dies seu prima dies Azymorum erat festivissimus, & à media nocte omnia opera servilia prohibebantur. Deinde immolatio Agni Paschalis, non tantùm cruenti, sed etiam incruenti Christi sacrificii figura fuit, ut docent omnes PP.

SECTIO IV.

An Judæi celebrarent Pascha die à lege præscripta quando Christus celebravit?

Nota: Cum primus dies primi mensis lunaris, id est incipientis post æquinoctium vernum, incidebat in feriam sextam, tunc juxta quosdam, Judæi transferebant istum primum diem in Sabbatum, ut primus dies Azymorum festivissimus, nempe 15. incideret etiam in Sabbathum; alioquin sine istâ translatione incidisset in feriam sextam, & sic fuissent coacti celebrare duos festos dies continuos, nempè primum diem Azymorum, & Sabbathum immediatè sequens, in quibus neque cibos præparare, neque mortuos sepelire, neque quidquam operis servilis facere licuisset; & dicunt hoc fuisse sancitum in secunda templi instauratione; alii verò dicunt non fuisse translatum primum mensis diem, dum in feriam sextam incidebat; sed decimum 15. seu primam diem Azymorum ad evitandum jam memoratum incommodum, transferri solitum fuisse in sequens sabbathum; quâ tamen non obstante translatione diei 15. celebrabant Judæi Pascha 14. die, seu feria quinta ad vesperam more solito; sic autem Christus non fuisset occisus in die festo seu prima die Azymorum. Sed

Dico 1. Juxta communem TT. sententiam, Judæi eâdem, quâ Christus, nocte seu vespera, Agnum Paschalem immolarunt & comederunt, & post illius esum, Christi mortem à Pilato extorserunt. *Probatur* ex Marci. cap. 14. ubi dicitur: *primo die azymorum quando pascha immolabant Judæi, dixerunt ei discipuli* &c. deinde Luc. 22. *venit autem dies azymorum; in qua necesse erat occidi pascha.* Christus ergo comedit Agnum prima die azymorum, quando immolabant illum Judæi, id est 14. die Lunæ ad vesperam. Deinde ista festi translatio conficta esse creditur à quibusdam recentioribus Rabbinis, cùm antiqui historici Judæi nullibi de eâ mentionem faciant, & patres dicant Christum celebrando Pascha 14. die Lunæ, fecisse juxtà legis ritum & morem Judaïcum; & si ista festi translatio fuisset tunc justâ lege sancita, eam Christus certò observasset. Denique constat ex Patribus & historiâ Ecclesiasticâ Judæos indifferenter solitos fuisse, celebrare Pascha die 14. Lunæ, in quamlibet feriam incidente; ideoque quidam hæretici dicti sunt *quatuordecimani*, qui volebant juxtà morem Judæorum celebrandum esse Pascha Christianorum 14. die Lunæ in quamlibet feriam incidente. Hinc

Dico 2. Christus occisus est in die festo ac solemni Paschæ, quando Judæi primum diem Azymorum celebrabant; constat enim ex Evangelio occisum fuisse die proximè sequenti post noctem, in qua tam ipse quàm omnes Judæi Pascha immolabant, uti ait Joannes c. 13. *ante diem festum Paschæ*, id est primum diem Azymorum; deinde illo die quo Christus occisus est, dimissus est Barabbas; Barabbas autem dimissus est in die festo; nam dicitur: *per diem autem festum solebat dimittere eis unum ex vinculis.* Marc. 15. quod attinet ad hæc verba Joan. 18. *ipsi non introierunt prætorium ne contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.* Ibi per verbum *Pascha* quidam intelli-

ntelligunt Azymos panes, seu Paschalem cibum; quia per 7. dies Azymi panes comedebantur; sed ad hos edendos non reperitur in scripturâ necessariam fuisse munditiam legalem; ideò per verbum *Pascha* ibi meliùs intelliguntur variæ victimæ, quæ illis diebus sacrificari solebant, maximè primo & ultimo die Azymorum. Deinde Christus dicitur occisus die parasceves Paschæ Joan. 19. non parasceves seu præparationis ad Pascha, sed parasceves Paschalis, in qua præparabantur necessaria ad sequens Sabbathum, ut habet expresè Marcus c. 15. *Erat parasceve quod est ante Sabbathum.* item Luc 22. *Erat parasceve, & Sabbathum illucescebat.* Et juxta Joan. 19. *Magnus erat dies ille Sabbathi*, non quod esset primus Azymorum, sed quia in Paschales Azymorum dies incidebat. Præterea quædam facere licebat in festis, v. gr. cibos coquere, longius iter agere, corporalia charitatis opera exercere, quæ in Sabbatho non licebat: ideo in die festo potuerunt emi necessaria ad sepeliendum corpus Christi.

SECTIO V. & VI.

Quâ die hebdomadæ ac mensis, & quâ hora Christus mortuus sit?

Dico 1. Cùm Christus fuerit crucifixus & sepultus in die parasceves quod est ante Sabbathum, ut jam dictum est, & Lucas c. 23. loquens de ejus sepulturâ, dicat; *erat parasceve, & Sabbathum illucescebat*, id est instabat occasus solis, in cujus crepusculo festivitas Sabbathi incipiebat, liquidò sequitur eum mortuum fuisse feria sexta, seu die veneris, quo autem mensis solaris die, valde incertum est. Aliqui dixerunt mortuum in Aprili die 2, die 3, die 16; aliqui in Martio die 7, die 18, die 22, die 23, die 24, die 26, die 30; communius die 25, ob memoriam autem diei, in quo Christus mortuus est, ab initio Ecclesiæ mos fuit, ut fideles feriâ sextâ à carnibus abstinerent, prout constat ex Clemen. Ign. Clem. Alex. Epiph. Orig. Tert. qui addunt feriâ etiam quartâ solitum esse servari jejunium, eò quod ista die coactum fuerit Judæorum concilium, in quo mors Christi decreta est.

Dico 2. Quoad horam Christi comprehensionis, crucifixionis, & mortis, satis ex ipsa Evangelii historia desumitur. Inde enim colligitur Christum fuisse in horto oliveti comprehensum sub mediam noctem, aut unâ alterâve hora ante mediam noctem, ac circa meridiem sequentem cruci affixum, prout ait Joannes c. 19. horâ *quasi sextâ*; non sextâ ab ortu solis, sed erat quasi initium partis diei quæ vocatur sexta. Judæi enim dividebant diem uti & noctem, in quatuor partes: prima pars diei, dicebatur *prima* & continebat tres horas ab ortu solis; secunda pars dicebatur *tertia*, & continebat tres alias horas subsequentes, ac finiebatur in meridie, in quâ incipiebat pars alia dicta *sexta* continens etiam tres horas sequentes, post quas incipiebat ultima pars dicta *nona* quæ durabat per tres alias horas usque ad occasum solis. Et sic dum dicit Marcus c. 15. *Erat autem hora tertia & crucifixerunt eum.* Et Joannes dicit: *Erat hora quasi sexta*, idem dicunt: quia tertia vergebat ad finem seu ad meridiem, & in meridie incipiebat sexta. Non intelligitur ergo illa tertia hora de acclamatione Judæorum, quando dixerunt, *crucifige, crucifige eum*; nec de tempore quo Christus cœpit à militibus pati, sed de ipsamet crucifixione. Hoc autem non obstabat, quin Judæi ad metiendas varias quotidianas suas actiones, totum diurnum tempus dividerent etiam in singulas duodecim diei horas, uti patet ex scripturæ loquendi modo. Denique ex prædicta partium diei divisione conciliantur etiam hæc duo Evangelistarum loca: Joannes c. 19. dicit Pilatum sedisse pro tribunali ad ferendam Christi mortis sententiam, horâ *quasi sextâ*; & Lucas ait, c. 23. tenebras esse factas, horâ *fere sextâ*; Joannes enim intelligit de initio horæ sextæ quod nondum advenerat, quia durabat adhuc tertia; Lucas autem intelligit de tenebris inchoatis paulò post initium sextæ; quæ durarunt usque ad nonam inchoatam, & circa horam nonam, nempe paulò post ejus initium, Christus expiravit, ut referunt Evangelistæ, id est, nostro modo horas numerando, circa horam tertiam pomeridianam; & sic per tres & amplius horas vivus in cruce pependit.

DISPUTATIO XLI.

De iis quæ post mortem Christi circa ejus corpus facta sunt.

SECTIO I.

De apertione lateris Christi post mortem.

DICO 1. Corpus Christi post mortem è cruce pendens lanceâ transfossum fuit, ejusque latus apertum. De fide, ut patet ex Evangelio, idque definivit Clemens V. in Concilio Viennensi contra quemdam Hæreticum Petrum Joannem, qui dixerat corpus Christi ante mortem fuisse lanceâ transfossum. Miles quidem probabiliter istud vulnus inflixit ut exploraret an Christus jam esset mortuus; sin minus, illum interimeret; sed Deus id permisit in testimonium veræ suæ mortis, & futuræ veræ resurrectionis & ob alia mysteria, de quibus jam dicam. Quodnam autem latus, dextrum-nè, an lævum apertum sit, non notarunt Patres, qui solum dicunt tunc impletum esse quod in Adamo & Evâ præfiguratum fuerat; quando Eva de Adæ dormientis latere formata fuit ad præfigurandam Ecclesiam; quæ de latere Christi in cruce dormientis formanda erat; cumque conjectetur Evam à lævo Adæ latere, ubi cor residet, esse formatam ob mutuum viri & uxoris amorem; ideo piè conjici potest lævum Christi latus fuisse apertum ob ejus in sponsam Ecclesiam, amorem.

Dico 2. Verus sanguis & vera aqua, non pituita aut quidam humor phlegmaticus, è latere Christi aperto effusus est: id de fide definitum est ab Innoc. in cap. *in quadam*, de celebr. Missarum; effluxerunt inquam, non naturaliter, sed miraculosè; nec utraque permixta, sed separatim distincta; vel simul tempore, vel prius sanguis postea aqua. *Et qui vidit testimonium perhibuit* Joan. 19. id est Joannes qui vidit, testimonium dedit, non verò miles aut centurio qui putatur fuisse Longinus Martyr 25. Martii. Hoc autem miraculum factum est, ut veritas humanæ naturæ assumptæ patefieret & significaretur Ecclesiam fundatam & abluendam per baptismum qui in aquâ confertur; & ex Christi sanguine totam suam habet efficaciam. Quare licèt istud lanceæ vulnus non esset necessarium ad meritum & satisfactionem; fuit tamen utilissimum ad mysterium & ad veritatis confirmationem, imò & ad totalem sanguinis effusionem.

SECTIO

SECTIO II. & III.

Depositio corporis Christi è cruce, & sepulturæ.

Dico 1. Corpus Christi è cruce depositum est à Josepho, populi Senatore, & Nicodemo, propriis probabiliter manibus sub vesperam, ita ut corpus Christi post mortem manserit in cruce pendens duabus circiter horis. An autem manente cruce erectâ, an verò humi reclinatâ depositum sit, ignoratur. Præterea Nicodemus attulit aromata, quibus juxta morem Judæorum, externa corporis superficies illita est ad aliqualem corruptionis præservationem, & decentiam; deinde corpus mundâ syndone involutum est ac linteis ligatum, sudariumque super caput ejus impositum. Quamvis autem dolor B. Virginis depositum è cruce corpus in ulnas excipientis fuerit intensissimus, nihil tamen contra decentiam aut modestiam exhibuit, multò minus exanimis in animi deliquium lapsa est, utpotè quæ erat certa de futura brevi illius resurrectione & gloria.

Dico 2. Decuit Christi corpus sepulturæ dari tum ad comprobandam resurrectionis veritatem, tum ad exercendam discipulorum pietatem; imò Metaph. dicit in vita B. Virginis, Josephum jam memoratum adhuc occultum discipulum & timore detentum, Virginis hortatu excitatum fuisse ad petendum à Pilato corpus Christi & sepeliendum.

DISPUTATIO XLII.

De loco ac statu animarum sanctarum ante Christi mortem.

SECTIO I.

An animæ sanctæ ante Christi mortem fuerint gloriosæ?

DICO 1. Certâ fide tenendum est ante Christi mortem, nullam animam quantumvis sanctam & puram, accepisse essentialem beatitudinem. D. Thom. Alens. Scot. &c. *Probatur* 1. ex Scripturâ. S. Paulus ad Hebr. 9. dicit non fuisse *propalatam Sanctorum viam*, antequam Christus Summus Sacerdos seipsum pro peccato in sacrificium obtulisset; & cap. 11. sic ait: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes.* ideoque juxta D. Thom. vocatur Christus *via & ostium*, nempe cœli. Deinde; *ascendit in altum, captivam ducens captivitatem* Eph. 4. id est duxit Sanctos Patres qui in lymbo erant detenti. *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua* Zach. 10. quod Hier. & alii de istis Patribus interpretantur. 2. Initium Evangelicæ prædicationis sumptum est ab annunciatione regni cœlorum, quod in Veteri Testamento sub isto expresso nomine non fuerat annunciatum, quia tunc longè distabat, & in illo statu adiri nondum poterat. *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum.* Matth. 3. & alia alibi similia sunt. 3. Adam peccando, sibi & omnibus suis posteris regnum cœlorum clauserat.

Dico 2. Ista Sanctorum animæ à suis corporibus separatæ non tantùm charitatem, sed etiam fidem & spem earumque exercitium retinuerunt; & ita in gratia fuerunt confirmatæ ut peccare non possent; quia mors hominis sicut est vitæ terminus, ita & viæ à Deo præfixæ, ut in eâ possit benè vel malè operari; statim autem post mortem vel obstinatur in malo vel confirmatur in bono. Hæc in bono firmitas non ex intrinsecâ & inhærente aliquâ virtute, nec ex solâ naturâ, sed ex Dei gratia istas animas protegente provenit; non poterant tamen amplius mereri; quia Divina lex solum hujus vitæ tempus ad merendum destinavit, uti & terminum viæ in morte præscripsit; sed poterant orare; & piè creditur ardentissimâ oratione frequentissimè eas postulasse Messiæ adventum, suamque redemptionem; sicuti animæ beatæ dicuntur in Apocalypsi sua corpora eorumque beatitudinem postulare. Unde non tantum pro seipsis, sed etiam pro aliis, saltem in communi orare poterant, v. gr. pro humano genere, pro Ecclesiâ seu Synagogâ, pro amicis, pro filiis, pro iis quos in hâc vitâ cognoverant; sic Judas 2. Machab. vidit Oniam & Jeremiam jam defunctos orare pro populo Israël. Cùm autem non viderent Deum, nec noscerent ea quæ in hoc mundo gerebantur, ideò non facile poterant orare pro aliquibus in particulari, nec directè orari. Denique illæ animæ non tantùm carebant omni pœnâ sensûs seu ignis, sed etiam magnâ consolatione afficiebantur tam ob statum gratiæ, quàm ob certam futuræ gloriæ spem. Habuerunt tamen temporalem damni pœnam usque ad Christi adventum.

Objicies 1. Dicitur: *facile est coram Deo in die obitûs retribuere secundum vias suas.* Eccles. 11. ergo retributio Divina semper data est unicuique in die obitûs, nempe beatitudo. Resp. Dist. Cons. in die obitus retributio divina semper data est accommodata tempori & hominis statui, uti data est Lazaro in sinu Abrahæ, Conc. Cons. semper data est gloria cœlestis ac beatitudo, Neg. Cons. tunc ergo in die obitûs non dabatur justis ultima retributio in se ipsà propter naturæ impedimentum; dabatur tamen in spe certâ & infallibili.

Obj. 2. Paulus dicit: *per fidem vicerunt regna; adepti sunt repromissiones.* Hebr. 11. ergo adepti sunt gloriam & beatitudinem. Resp. Disting. Cons. adepti erant quando ista dicebat Paulus Con. conseq. ante Christi mortem, Neg. Cons.

Obj. 3. Ergo nec remissio peccati, nec gratia danda fuit alicui ante Christi mortem, quia sicut respectu dandæ gloriæ, ita etiam respectu horum effectuum nondum erat pretium solutum. Resp. Neg. Ass. quia gratia & remissio peccati erat simpliciter necessaria ad salutem; gloria verò poterat sine incommodo æternæ damnationis, aliquo tempore differri.

SECTIO II.

In quo loco fuerint animæ Sanctorum ante Christi mortem?

Dico 1. Locus in quo usque ad Christi adventum animæ Sanctæ detinebantur, qui à Scripturâ Luc. 16. vocatur *sinus Abrahæ*, aut quem vulgò appellamus *limbum Sanctorum Patrum*; fuit in inferioribus terræ partibus. Nam Jacob. Gen. 37. dicebat: *descendam ad filium meum lugens in infernum.* Non potest ibi *infernus* sumi pro sepulchro, quia loquitur de animâ suâ, non de corpore, quod non poterat sepeliri cum filio suo. Sic Job. c. 14. eumdem locum optabat: *quis mihi tribuat ut in inferno protegas me?* Item 1. Reg. 28. anima Samuelis visa est de terra ascendere, tanquam priùs in inferiori loco existens; probabilius enim creditur fuisse verè illius

animam, non phantasma; unde dicit: *eras tu & filii tui mecum eritis*; nempe sub terram. Deinde de isto loco Sanctorum Patrum ita sentit universa Ecclesia & antiqui Patres. Et ratio est, quia animæ illæ à corporibus separatæ debebant esse in aliquo loco corporeo, & cùm essent jam extra viam, non expediebat eas super faciem terræ aut in terrestri paradiso qui pro hominibus viatoribus creatus est, manere; cumque non possent in cœlum empyreum ascendere; ergo sub terram decuit eas detineri. Hinc

Dico 2. Hic locus seu sinus Abrahæ est pars quædam infernorum locorum cæteris omnibus superior. Juxta quatuor status animarum aliquo modo pœnales, qui fuerunt ante Christi mortem, quatuor distinguuntur à Theologis in 4. D. 45. loca subterranea, quæ circa terræ centrum esse censentur, nempe gehenna æterna, purgatorium, limbus infantium cum peccato originali defunctorum, & limbus Sanctorum Patrum, seu sinus Abrahæ. Quo autem situ & ordine hæc loca existant; an contigua, aut quantum inter se distent, quibus terminis claudantur; an corpora solida, quibus secernantur, inter ea sint interjecta, non satis scitur. Certè sicut gehenna debuit esse in loco infimo & maximè distante à loco beatitudinis ob statum istarum animarum; ita contrà sinus Abrahæ debuit esse in loco supremo honoratiori, & minus distante à loco Beatitudinis ob statum gratiæ illarum animarum: hinc Luc. 16. dicitur inter gehennam & sinum Abrahæ, magnum chaos intercedere. Dein videtur purgatorium, utpote ignitum, magis esse vicinum gehennæ, quàm limbus puerorum cum originali defunctorum. Denique ille Patrum limbus non videtur fuisse lucidus. *Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.* Job. 17. *ut diceres his, qui in tenebris sunt, exite,* Isai. 49.

DISPUTATIO XLIII.

De statu, quem Christi anima à corpore separata habuit.

SECTIO I.

An anima Christi per separationem facta sit omninò impassibilis?

NOTA: Calvinus, Brentius, &c. finxerunt animam Christi post mortem, non solum fuisse passibilem, sed etiam pœnam inferni, non sensûs, quam vel in aliis spiritibus negant, sed internam & spiritualem afflictionem sustinuisse ortam ex apprehensione quâ Deum tanquam sibi iratum & infestum repræsentabat; ideoque de suâ salute timuisse; quia debuit sustinere omnes pœnas, quas nostra peccata merebantur, ut pro eis satisfaceret. *Disciplina pacis nostræ super eum.* Isai. 53. Sed

Dico 1. Anima Christi neque juncta corpori, neque ab eo separata sustinuit illos internos cruciatus & afflictiones quas damnati patiuntur ex cogitatione quâ Deum sibi iratum apprehendunt & de suâ salute desperant. De fide. Ejus enim anima sive in corpore, sive separata à corpore semper vidit Deum, adeoque non poterat esse incerta de suâ salute & beatitudine; ut patet ex verbis, quæ Christus dixit Caïphæ: *à modò videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli.* Matth. 26. & ex his quæ dixit latroni: *hodie mecum eris in paradiso.* Luc. 23.

Dico 2. Anima Christi separata à corpore non sustinuit pœnam sensûs seu ignis inferni aut purgatorii. Est etiam, ut arbitror, de fide. *Probatur*: Christus ait Luc. 24. *Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* ibi post passionem dicit secutam gloriam, non pœnam; & patet etiam ex his verbis: *hodie mecum eris in paradiso*: dicendo enim in cruce *consummatum est*, significavit & passiones suas & nostram redemptionem in morte esse consummatas. Hinc Patres dicunt eum ad inferna descendisse non ut pœnæ obnoxium, sed ut triumphatorem, cui omne genu, ut ait Paulus, flectatur. Deinde de fide est animas Sanctas descendentes sine ullo reatu culpæ & pœnæ, non experiri pœnas purgatorii, nedum inferni; multò ergo magis idem & eâdem certitudine dicendum de animâ Christi. *Unde*

Dico 3. Anima Christi ab instanti, in quo separata est à suo corpore fuit omninò impassibilis. Ita TT. *probatur*; quia anima à corpore separata, utpotè spiritualis, naturaliter ex se est impassibilis passione extrinsecùs illatâ, quæ ad corruptionem tendat; non potest enim à corporibus pati, aut corrumpi; posset solum pati à spiritibus naturæ superioris, v. gr. per vim alicubi detineri. Certum est autem animam Christi, ob unionem hypostaticam, à nullo hanc vim potuisse pati; imò nec supernaturaliter quidem de potentiâ proximâ.

Dico 4. Anima Christi in triduo caruit aliquibus glóriæ accidentalis perfectionibus; caruit enim corpore, & omnibus gaudiis, quæ mediante corpore percipiuntur, & operationibus quæ per illud fiunt; caruit etiam loco cœlesti; nullam tamen inde propriè sustinuit pœnam, quia sic ex Divinâ Providentiâ expediebat fieri ob nullam tamen culpam; imò etiamnum caret aliquo præmio accidentali & integra sui nominis exaltatione; quia à multis adhuc mortalibus contemnitur & blasphematur; ac multorum prædestinatorum caret consortio. Ea quibus Hæretici nituntur cum quibusdam scripturæ locis sic solvuntur: falsum est Christi redemptione factum esse, ut nostræ dispositiones & satisfactiones non sint necessariæ; falsum etiam debuisse Christum nos redimere per easdem pœnas, quibus peccatum in altera vitâ punitur; alioqui debuisset in inferno æternâ pœnâ puniri. Hic locus Act. 2. *quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni*, significat solvisse dolores, quos aliquo modo Patres in limbo patiebantur, vel quos ipse Christus in morte passus fuerat. Dicitur in Psal. 17. *dolores inferni circumdederunt me*, id est gravissimi dolores & mortem inferendi capaces, Christum in sua passione circumdederunt; sic etiam intellige, *posuerunt me in loco inferiori*, id est Judæi acerbissimè Christum tractarunt.

SECTIO II.

An anima Christi in triduo verè ac propriè ad inferos descenderit?

Nota: Calvinus, Brentius, &c. Negant Christum secundum animam ad aliquem locum subterraneum qui nomine *inferni* significetur, descendisse, rati non dari ejusmodi locum; dicuntque animam Christi descendisse ad inferos, id est sensisse dolores inferni; alii putant descendere ad inferos, nihil aliud esse quàm mori. Sed

Dico 1. Christum dominum secundum animam descendisse ad infernum, intelligendo nomine *inferni*, aliquem locum subterraneum; est de fide. Idque definitum est in Conci. Later. ut habetur in cap. *firmiter*, & in Conc. Tolet. habeturque in Symbolo Aposto-

Apostolorum & Athan. Atque idem evidenter tradunt PP. Ign. Athan. Naz. Basil. &c. Deinde id etiam patet ex scripturâ. Nam Act. 2. Petrus ad probandam Christi resurrectionem affert verba Ps. 15. *Non derelinques animam meam in inferno*, &c. Ergo erat in inferno, unde rediit ad resumendum corpus ne videret corruptionem. Item Eph. 4. dicitur: *Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ*, nempe in locum subterraneum, seu infernum. *Eduxisti ab inferno animam meam.* Ps. 29. *attollite portas*, (nempe inferni) *principes, vestras, & elevamini portæ æternales* Ps. 23.

Dico 2. Anima Christi descendit ad inferos secundum suam substantiam & realem præsentiam. Ita omnes DD. excepto uno Durando dicente Christum non secundum substantiam, sed tantum secundum virtutem & efficaciam suam descendisse, quod est omninò contra catholicam veritatem & sensum, ac contra hæc verba: *non derelinques animam meam in inferno.* Deinde hæc veritas definita est, ut jam dixi, adeoque in sensu proprio, & non metaphorico. Præterea certum est animas separatas posse esse, & reipsa esse substantialiter præsentes in loco corporeo. Hinc falsum est animam seu rem spiritualem non posse moveri secundum propriam substantiam & realem præsentiam; nec posse esse alicubi nisi per operationem vel virtutis applicationem ad corpus. Denique quod attinet ad fundamentum Hæreticorum circa nomen *inferni*, respondemus istud nomen in scriptura propriè & simpliciter significare locum subterraneum, & tantum tropicè aut anologicè significare sepulchrum aut mortem, & hæreticum esse dicere nunquam significare locum subterraneum suppliciis animarum deputatum, contra evidentissima scripturæ loca, & omnium patrum sententiam ac expositionem.

Dico 3. Quamvis quidam antiqui Patres in Symbolo Apostolorum omiserint hunc articulum: *descendit ad inferos*; alii tamen eum ponunt, quorum auctoritas affirmans prævalet aliorum negativæ; & verius est fuisse illum ab Apostolis in Symbolo positum, & quidem juxta Aug. ab Apostolo Thoma; juxta Euseb. à Thaddæo. Saltem quatenus est fidei veritas specialem habens difficultatem, est unus fidei articulus ab aliis distinctus, etiamsi non videatur esse veritas quam distinctè & explicitè teneantur scire & credere singuli fideles; ideoque fortasse iste articulus in Symbolo Niceno omissus est, & à quibusdam Patribus in Symboli expositionibus.

SECTIO III.

Quid Christus operatus sit in inferis?

Dico 1. Christus descendendo ad inferos, animabus sanctis, quæ erant in sinu Abrahæ, essentialem beatitudinem cum donis illam consequentibus contulit. Certum esse de fide arbitror. De fide enim certum est Christum per suam mortem aperuisse hominibus januam regni cœlestis, & per ejus descensum ad inferos ob ipsius merita istas animas statim accepisse visionem beatificam, quam anima Christi, si non per efficientiam physicam, saltem per moralem & meritoriam, in eodem instanti quo decessit, illuc perveniens sine transitu per medium, suâ actuali præsentiâ contulit. *Ero mors tua, o mors! morsus tuus ero, inferne.* Oseæ 13. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua.* Zach. 9. *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem* &c. *quod autem ascendit quid est nisi quia descendit primum in inferiores terræ partes.* Ephes. 4.

Dico 2. Anima Christi descendendo ad inferos non eduxit de inferni locis, animas ad æterna supplicia damnatas, neque beatitudinem illis contulit. Idem intellige de infantibus cum originali peccato defunctis. Et hæc quidem assertio sumpta secundum legem Dei ordinariam & universalem de omnibus damnatis (non comprehendendo speciale privilegium quod Deus de potentia sua absoluta posset alicui damnato conferre) est de fide. *Probatur*, quia damnatorum pœnæ sive ante Christum sive post Christum, juxta scripturam sunt æternæ. *Et ibunt hi in supplicium æternum.* Matth. 25. *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Eccles. 11. quare historiæ de anima Platonis, Trajani, &c. ab inferis liberata, apocryphæ censendæ sunt. Hic autem locus 1. Petr. 3. *in quo* (id est in spiritu seu animâ) *& his qui in carcere erant spiritibus* (vel juxta aliam lectionem *Spiritu*, id est secundum animam) *veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë*; Sic potest aut debet explicari: Christus secundum animam spiritibus seu animabus in sinu Abrahæ existentibus, aut iis etiam qui in diebus Noë nolebant credere, at postea viso diluvio pœnitentiam agentes salvæ factæ sunt, annunciavit præsens ipsarum redemptionem; non verò, ut explicat Aug. dicens Deum Spiritu seu spirituali modo per internam inspirationem animabus hominum, tempore Noëmi in carcere, id est in corpore mortali viventibus, prædicavit Evangelii gratiam. Unde juxta D. Thomam Christus se tantum damnatis manifestavit secundum animam, ut se adorarent, & eorum malitiam reprehenderet.

Dico 3. Quod attinet ad animas purgatorii, certum est ex Christi descensu aliquem illuminationis, gaudii & consolationis fructum percepisse. An autem statim per Christum fuerint liberatæ à pœna, & in sinum Abrahæ beatitudinemque translatæ, incertum. Hinc aliqui omnes animas, alii nullas, quæ non jam ex integro satisfecissent, asserunt fuisse liberatas; posset tamen fortasse aliquis dicere Christum auctâ pœnæ gravitate & acerbitate minuisse temporis debiti diurnitatem, & sic datâ sufficienti pœnæ solutione omnes liberasse; sed hic dicendi modus præter novitatem nullo nititur fundamento. Probabilius igitur sentit D. Thomas, & nonnulli Thomistæ non omnes quidem, sed aliquas ex speciali gratia ac liberalitate Christum liberasse.

SECTIO IV.

Ad quæ inferni loca Christus descenderit, & quamdiu ibi moratus sit?

Dico 1. Certum est Christum descendisse ad limbum Patrum; communiter verò sentiunt TT. non descendisse ad locum gehennæ, contra Bell. qui opinatur contrarium ob hæc verba Eccles. 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ; inspiciam omnes dormientes*; quod D. Tho. interpretatur de penetratione per aliquem effectum, non per realem præsentiam: non videtur ergo illuc realiter descendisse, idem dic de loco puerorum cum originali defunctorum. Imò probabilius non videtur descendisse ad purgatorium; si enim aliquas extraxit è purgatorio, potuit eas sine præsentiâ reali extrahere, & extractas in sinu tantùm Abrahæ beatas reddere.

Dico 2. Anima Christi toto illo triduo mansit in inferno seu in limbo Patrum usque ad illam horam quâ reunita corpori resurrexit. Hoc tamen certum videtur quàm quod Christus ad inferos descenderit. Attamen Niceph. L. 2. hist. c. 31. opinatur Christum

eadem die & horâ quâ descendit ad inferos, statim sanctorum animas secum ad paradisi terrestris tabernacula immensâ luce relucentia transtulisse. Sed contrà *probatur: erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Matth. 12. Christus autem dicens latroni: *hodie mecum eris in paradiso*; non de paradiso terrestri, sed de essentiali beatitudine id intellexit. Mansit autem Christi anima in limbo non in pœnam, sed ad expectandam sui corporis resurrectionem, quam oportebat aliquo tempore differri, ut ejus veritas evidentiùs probaretur.

DISPUTATIO XLIV.

De resurrectione secundùm se.

SECTIO I. & II.

Quid Resurrectio? quæ necessaria sunt ad resurrectionem? An id quod resurgit habeat eandem numero animam & materiam?

DICO 1. Resurrectio est propria & substantialis ex præsuppositio subjecto transmutatio. Unde tantùm habet locum in rebus corruptibilibus & ex materia ac formâ compositis; ideo reproductio accidentis non dicitur resurrectio; nec propriè in rebus, quarum forma substantialis desiit; quia ad propriam resurrectionem requiritur ut eadem res in individuo resurgat, quod non solet in illis accidere. Solùm ergo habet locum in hominibus; & ut homo dicatur resurrexisse, debet esse idem numero, qui antea esse desierat; alioqui non esset resurrectio, sed nova generatio, & multiplicatio humanæ speciei.

Dico 2. Clarum est in resurrectione eamdem numero animam rationalem, adeoque & sensitivam & vegetativam, utpote quæ una & eadem est, resurgere; sed quæritur an corpus quod resurgit, sit etiam idem numero quod fuit antea, sive an sit eadem ejus materia? Respondent Thomistæ communiter de essentia resurrectionis esse, ut corpus resurgens constet ex eadem numero materiâ ex quâ prius constiterat. D. Thom. Scot. Palud. &c. quia sicuti materia est de essentia hominis, ita identitas materiæ est de essentia ejusmodi hominis. De perfectæ ergo resurrectionis essentia est omnimoda formæ & materiæ identitas contra Durandum, qui solam formæ, non materiæ identitatem requirit. *Probatur* ergo ex scriptura: *seminatur corpus animale, surget spirituale*; *seminatur in corruptione*; *surget in incorruptione* &c. 1. Cor. 15. *In novissimo die de terra surrecturus, & rursum circumdabor pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum.* Job. 19. fiet igitur in resurrectione reparatio ejusdem omninò corporis. Etiamsi autem quis toto vitæ suæ tempore humanas carnes manducaret; non potest tamen naturaliter fieri, ut duo homines eamdem omninò materiam tam in generatione quàm in nutritione & accretione participaverint; & in resurrectione restituetur saltem illa pars materiæ, quæ fuit tantum unius propria & non alterius; quæ autem successivè fuerit utriusque propria, tunc Deus pro sua providentia vel illam utrique dividet, vel totam uni dabit juxta merita vel demerita; & addet id quod deerit ad perficiendam integram corporis materiam, uti addet infantis corpori, ut in magnitudine perfectâ ac naturali resurgat. Hinc ad veram resurrectionem sufficit ut ex priori materiâ restituatur corpus humanum habens suas easdem partes substantiales, v. gr. carnem, ossa, sanguinem, caput, &c. nec videtur necessarium ut horum singulorum membrorum materia sit omninò & integrè eadem quæ prius fuerat; attamen probabiliter erit omnino & integrè eadem in illa perfectissima resurrectione quam speramus tanquam specialissimum Divinæ omnipotentiæ opus: imò non tantum eamdem materiam & formam in resurrectione Deus restituet, sed etiam probabilius eamdem numero unionem quæ antea inter illas fuerat, mirabiliter reparabit.

SECTIO III.

An ad resurrectionem requirantur eadem accidentia, idemque sexus?

Dico 1. Ad veram resurrectionem requiruntur non tantùm quædam accidentia in specie similia, v. gr. partes necessariò requisitæ ad unionem animæ cum corpore, sed etiam quædam numero eadem cum iis quæ post mortem hominis remanent, v. gr. intellectus & voluntas in animâ separatâ, & quantitas in materia primâ: alia verò quæ post compositi dissolutionem vel statim pereunt, ut sensus; vel paulatim corrumpuntur, ut calor, aliæque qualitates, non est absolutè necessarium ut sint numero eadem cum prioribus; verisimilius tamen in generali ac perfectissima hominum resurrectione restituentur numero eadem, præsertim illa quæ sunt aliquo modo naturæ intrinseca, v. gr. facultates sensuum, & similes. *Quem oculi mei conspecturi sunt.* Job. 19.

Dico 2. In generali hominum resurrectione servabitur sexuum diversitas, ita ut unusquisque resurgat in eo sexu, in quo conceptus fuit. Ita PP. & Theologi. Dum dicit Paulus ad Eph. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi*, non agit de sexu, sed de perfectione ætatis & judicii; & ibi sub nomine *viri*, comprehenduntur etiam fœminæ, sicut in Ps. *beatus vir qui timet Dominum.* Manebit autem sexuum distinctio, non propter nuptias, quæ jam impleto electorum numero non erunt necessariæ, sed ob speciei humanæ decorem, ad laudem Divinæ Sapientiæ, Clementiæ, &c. ad majorem resurgentium identitatem, & connaturalem statum.

SECTIO IV. V. & VI.

An resurrectio sit mutatio instantanea & supernaturalis?

Dico 1. Substantialis quidem mutatio potest fieri & probabilius fit in instanti, id est unio animæ cum corpore; sed accidentalis, id est perfecta corporis organizatio, quæ congregationem materiæ aut cinerum in locum resurrectioni aptum allatorum, partium condensationem & rarefactionem, qualitatum temperamentum & alia ejusmodi, requirit aliquam moram, quamvis Divinâ virtute possit etiam fieri in instanti, probabiliter tamen non fiet in generali resurrectione, sed successivè brevissimo tempore, quia non est opus multiplicare miracula sine necessitate. Et sic intelligendum est quod dicitur 1. Cor. 15. *In momento, in ictu oculi*, id est celerrimo ac brevissimo tempore.

Dico 2. Actio quâ fit resurrectio, est naturalis quoad substantiam, quia factâ sufficienti corporis dispositione & organizatione, Deus infundendo illi animam agit secundum naturalem materiæ capacitatem; ibi enim materia concurrit per naturalem potentiam passivam, quâ est animæ recipiendæ capax; ergò

ergò tunc Deus quoad actionem quam producit, agit ut principium naturæ; sed quoad modum, ultra debitum naturæ; sicque quoad modum est supernaturalis. Hinc ista actio essentialiter sumpta non est diversa à primâ hominis naturali productione, sed tantum differt accidentaliter in modo organizandi & disponendi corpus. Unde

Dico 3. Hominis resurrectio non tantùm Divinâ virtute potest fieri quod est de fide; sed etiam solâ fit ac potest fieri modo supernaturali quem jam dixi. Ita communiter omnes TT. resurgit enim corpus immortale & glorioſum; & dispositionis modus non potest à purâ creatura poni. Quin imò etiamsi præcisè spectetur resurrectio ut est reparatio ejusdem numero hominis, qui antea fuerat, non potest virtute alicujus agentis naturalis naturaliter ac principaliter operantis fieri, sed à solo Deo. *Probatur*, quia fieri non potest, ut eadem numero materia ex quâ corpus hominis fuerat antea formatum, iterum ità applicetur, ut per causas naturales possit ex ea idem homo produci; materia enim per continuam transmutationem & resolutionem facilè dissipatur, dividitur & commiscetur; ideoque nunquam esset omnino eadem illa, quæ ad iteratam generationem assumeretur; deinde agens naturale suâ naturali virtute nunquam reproducit eumdem numero effectum. Quare

Dico 4. Quamvis agens naturale non possit eumdem numero effectum seu individuum reproducere; Deus tamen suâ omnipotenti virtute non tantum hominis, sed etiam cujusvis alterius rei individuum potest reparare. Ita communiter TT. contra Durand. cum quibusdam aliis dicentem præter hominis resurrectionem, nullâ virtute divinâ posse dari in aliis rebus corruptibilibus reditum ejusdem individui corrupti. *Probatur*: quia Divina potentia non minuitur dum aliquam rem creat; ergo si illa desierit, potest adhuc illam producere. Idem enim numero effectus per plures actiones seu dependentias potest pendere ab eodem agente; cùm enim actio sit via ad terminum, potest diversis viis ad eumdem terminum agens tendere.

SECTIO VII. & VIII.

An hominis resurrectio sit naturæ debita; & an possit naturali ratione ostendi esse possibilem?

Dico 1. Hominis resurrectio quâcumque ratione spectetur, non est naturæ debita solâ providentiâ naturali, adeoque simpliciter dicenda est supernaturalis; non verò naturalis nisi secundum quid. D. Thom. Sot. &c. cum enim solo Dei imperio absque aliis naturalibus transmutationibus nec per causas secundas fiat, patet esse supernaturalem. Hinc habetur differentia inter primam animæ unionem & resurrectionem; in prima unione agentia naturalia præparant materiam dispositione ex natura sua talem formam postulante; ideoque pertinet ad naturalem providentiam & concursum debitum, ut Deus illam infundat. In ordine autem ad iteratam unionem quæ fit in resurrectione, nihil possunt causæ naturales efficere, nec materiam ita præparare, ut per se postulet animæ unionem; unde non potest resurrectio dici simpliciter naturalis; & licet in illâ materiâ remaneat capacitas ejusdem formæ; est tamen tantum valdè remota seu obedientialis, non proxima; Deus autem ut naturæ gubernator, non tenetur istam remotam materiæ capacitatem explere, uti nec naturalem appetitum animæ ad corpus. Sed solum ut auctor naturæ proximam capacitatem per agentia naturalia ultimo dispositam explere debet. Denique resurrectio hullo modo est homini debita ex providentiâ naturali; ergo est supernaturalis; illeque appetitus animæ separatæ ad corpus, tendit ad corpus gloriosum futurum, non ad præteritum, corruptibile, passionibus ac miseriis obnoxium.

Dico 2. Naturali ratione potest ostendi resurrectionem esse possibilem. Quamvis enim mysteria quæ sunt in sua substantia & essentia supernaturalia, qualis est, v. gr. incarnatio, non possint naturali ratione cognosci ut possibilia, possunt tamen ea quæ sunt tantum supernaturalia quoad modum, qualis est resurrectio quæ ex modo quo fit, est propria Dei & requirit infinitam ejus virtutem; etiamsi quoad esse, sit res naturalis. Sic lumine naturali cognoscimus Deum posse creare, cœco visum restituere, &c. Sicut ergo lumine naturali cognoscimus Deum posse aliquid ex nihilo facere, ita & posse aliquid corruptum reparare; nam, ut ait Greg. hom. 26. *Longe minus est Deo reparare quod fuit, quàm creasse quod non fuit.* Nec obstat quod resurrectio fide credatur; multa enim credimus fide, quæ naturali ratione demonstrantur, v. gr. Deum esse creatorem, animam esse immortalem, & alia ejusmodi.

DISPUTATIO XLV.

De Christi resurrectione & ejus causis.

SECTIO I.

An Christus verè resurrexerit?

DICO 1. De fide est contra varios antiquos errores Christum verè ac propriè à mortuis resurrexisse; & id inter fidei articulos ponitur in omnibus Symbolis, ac in Niceno additur: *resurrexit tertia die secundum scripturas*, juxta hoc 1. Cor. 15. *resurrexit in tertio die secundum scripturas, in quibus* nempe Christi resurrectio prænunciata fuerat, ut firmius illa crederetur, ubi facta fuisset; *quoniam*, inquit Christus, *necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis & Psalmis de me* Luc. 24. hæc enim scripta erant de futurâ ejus resurrectione, nam in libris *Moysis* dicitur: *Catulus leonis Juda, requiescens accubuisti ut leo; quis suscitavit eum?* Gen. 49. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum* &c. Deut. 18. item in *Prophetis*: *feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles.* Isai. 55. *Præcipitavit mortem in sempiternum.* Is. 25. *O mors ero mors tua; morsus tuus ero, inferne.* Oseæ 13. *Expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum.* Sophon. 3. similiter in *Psalmis*: *non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Ps. 15. *Ego hodie genui te.* Ps. 2. *Exurge gloria mea*, &c. Ps. 56. Deinde evidentia sunt novi Testamenti loca Christi resurrectionem clarè demonstrantia; ubi Christus *præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis* (id est signis sensibilibus) *per dies quadraginta apparens eis.* Act. 1. Hinc

Dico 2. Christus resurrexit in vero corpore humano, seu constante ex rerum generabilium & corruptibilium materiâ dispositâ & organizatâ eo modo quo forma ac natura humana requirit; ideo Christus dicebat Apostolis: *Palpate & videte quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere* Luc. 24. & in eodem quidem corpore, quod mortuum in cruce reliquerat. Hoc enim ad perfectiorem resurrectionis

surrectionis modum pertinebat, ut idem corpus constans ex eadem omninò materiâ, ex qua mortis tempore constabat, resurgeret tum ad veritatem resurrectionis demonstrandam, tum ad dandum gloriæ & æternæ vitæ consortium eidem quod in cruce fuerat particeps doloris & ignominiæ; si quid tamen alterius materiæ, v. gr. illius quæ ex eodem Christi corpore in vitæ decursu per nutritionem & accretionem resoluta fuerat, fortasse necessarium fuerit, ad perfectam corpotis compositionem, potuit addi sine identitatis detrimento.

SECTIO II.

De causis resurrectionis Christi.

Nota: Non agitur hîc de causâ materiali & formali, cum sat dictum sit idem corpus, multoque magis eamdem animam ad hanc resurrectionem concurrisse, sed de aliis. Quare

Dico 1. Quoad causam finalem Christus primariò resurrexit propter se & propter suam gloriam; hic enim status debitus illi erat ratione unionis hypostaticæ, & secundùm Divinæ prædestinationis per se primò intentus; secundariò autem propter nostram utilitatem, sive propter sanctificationem & resurrectionem. Causa meritoria hujus resurrectionis fuit ipse Christus totius suæ vitæ meritum in morte consummans; efficiens verò fuit ipse Deus, *quem Deus suscitavit à mortuis.* Act. 1. Quod attinet ad instrumentalem causam physicam, videtur anima Christi ut Verbi instrumentum, effectivè suum corpus dispositisse, organizasse & aptasse ad illi se reuniendum; ipsamque unionis actionem (si juxta communem sententiam fuerit necessaria) tam ipsa quàm corpus, ceu Verbi instrumentum, effecisse; si autem factâ corporis organizatione juxta Henr. & alios, non requiratur nova extrinseci agentis actio, sed si tunc anima naturaliter seipsam statim corpori uniat; hoc modo non fuit necessaria instrumentalis actio corporis aut animæ ut inter se unirentur, sed factâ miraculosè organizatione corporis, applicata secundum realem præsentiam anima statim naturali quâdam vi se illi univit.

Dico 2. Quoad causam ministerialem, quamvis TT. communiter sentiant in generali hominum resurrectione, Deum usurum Angelorum ministerio ad colligendos dispersos defunctorum cineres, & ad eos congregandos in locum resurrectioni accommodatum, non videtur tamen in Christi resurrectione illorum ministerium fuisse adhibitum; non enim erat necessarium; quia sicut anima Christi erat sufficiens principium ad disponendum corpus; ita etiam ad colligendas partes dispersas, & ad addendum, si quid materiæ fortasse deerat, per suam virtutem instrumentalem; nec tantum sufficiens, sed etiam magis proportionatum isti rei principium. Denique maximè decebat ut solus Christus suæ esset resurrectionis author, ne alterius ope indiguisse ad hoc videretur.

DISPUTATIO XLVI.

De tempore Christi resurrectionis.

SECTIO I.

An Christus tertia post mortem die, eâque Dominicâ surrexerit?

Dico 1. Christus non resurrexit ante diem Dominicam, contra errorem Armenorum dicentium Christum resurrexisse die Sabbathi. *Probatur*, quia Christus Matth. 20. prædixit se tertia die resurrecturum; & Evangelistæ expressè asserunt eum prædixisse se post tres dies resurrecturum, & habetur in Symbolo: *Resurrexit tertiâ Die.*

Dico 2. Christus resurrexit die Dominica, nec ulterius suam resurrectionem distulit contra Alcuin. & eos qui dicunt Christum jacuisse in sepulchro 72. horis. *Probatur*, quia dies quâ Christus resurrexit, vocatur *prima* Sabbathi, id est prima dies hebdomadæ, vel prima dies post Sabbathum. Hinc à tempore Apostolorum ob Christi resurrectionem vocatus est iste dies Dominicus. *Fui in Spiritu in Dominicâ die.* Apoc. 1. & Aug. Serm. 251. de temp. ait hunc diem solemniter celebrari, quia isto die Christus resurrexit, item quia isto die Angeli, prima lux, & mundi elementa creata sunt, manna in deserto datum fuit, ac Spiritus Sanctus in Apostolos descendit. Tres ergo dies in monumento suffecerunt ad declarandam mortis veritatem. Christus dixerat; *post tres dies resurgam*, id est inchoatos; hinc Judæi petierunt à Pilato ut juberet *custodiri sepulchrum usque in diem tertium.* Jam verò quia Judæi secundo die Azymorum seu 16. die primi mensis debebant juxta legem offerre manipulum novarum spicarum, & ab isto die numerare 50. dies usque ad festum Pentecostes; quæritur quomodo potuerint intercedere 50. dies inter diem Dominicum resurrectionis qui erat tertius Azymorum, & adventum Spiritûs Sancti in die Dominicâ seu festum Pentecostes? Facilis est solutio, si dicantur isti 50. dies numerari vel exclusivè à secundo die Azymorum, vel exclusivè à festo Pentecostes, ita ut post expletos 50. dies, die proximè sequenti festum Pentecostes celebraretur; & sic intellige hæc verba Act. 2. *Cùm complerentur dies Pentecostes*; id est Sabbatho fuerant completi 50. dies & die immediatè sequenti, id est Dominica, descendit Spiritus Sanctus. Posset etiam dici die secundo Azymorum, qui isto anno in Sabbathum incidebat, manipulus novarum spicarum ob Sabbathi diem festum non fuisse oblatus, sed tantùm die tertio, seu die Dominicâ.

SECTIO II.

Quâ horâ Christus resurrexerit?

Dico: Probabilius Christus non surrexit ante auroram diei Dominicæ, sed in ipsâ aurorâ, paulò post initium lucis diei Dominici. D. Thom. Bonav. Richard. Durand. &c. contrà Athan. Cyr. Alex. Hier. &c. sentientes surrexisse primâ horâ post mediam noctem: *Probatur* 1. ex PP. Ign. Ambr. Aug. &c. & ex hoc hymno Ecclesiæ: *aurorâ cœlum purpurat* &c. 2. ex scriptura: *surgens autem Jesus mane primâ Sabbathi, apparuit primò*, (nempe post auroram) *Mariæ Magdalenæ.* Marc. 16. Deinde ista vox *manè* signi-

significat tempus auroræ seu matutinum. 3. Cum debuerit Christus resurgere tertio die, debuit id intelligi de tertio die artificiali incipiente ab aurorâ. Quod attinet ad hunc locum Matth. 28. *Vespere autem Sabbathi quæ lucescit in primâ Sabbathi, venit Maria Magdalena* &c. significat Magdalenam sub finem noctis Sabbathi (vespere seu serò) cum jam dies Dominica lucescere inciperet, seu sub auroram veniſſe ad monumentum.

SECTIO III.

Quot horæ à morte Christi usque ad ejus resurrectionem interceſſerint?

Dico 1. A morte Christi usque ad resurrectionem interceſſerunt ferè 40. horæ, quibus anima fuit in limbo; & ferè 36, quibus corpus jacuit in sepulchro. Dixi *ferè* 40, quia prima & ultima non fuerunt integræ. Mortuus enim est circa horam tertiam pomeridianam diei Veneris, & surrexit in aurorâ diei Dominicæ; atque ita sunt ferè 40. horæ, quibus anima separata fuit à corpore, quod quatuor circiter horis elapsis ab ejus separatione, in sepulchro collocatum est.

Dico 2. Juxta hanc Christi prædictionem: *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus* Matth. 12. certum est de fide Christum fuisse in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, quæ sic possunt numerari: primus dies & prima nox mortis & sepulturæ Christi duravit ab horâ circiter tertiâ pomeridiana feriæ sextæ usque ad mediam noctem; secundus dies & nox duravit à media nocte feriæ sextæ usque ad mediam noctem Sabbathi; tertius dies & nox à mediâ nocte Sabbathi usque ad auroram diei Dominicæ. Non ergo numerandi sunt isti tres dies & noctes incipiendo à nocte cœnæ, ut facit Gregor. Nyss. aut à Christi comprehensione, vel bis numerando noctem quæ est inter Sabbathum, & Dominicam, seu accipiendo illam pro duabus noctibus.

DISPUTATIO XLVII.

De naturali perfectione & integritate corporis Christi resurgentis.

SECTIO I. & II.

An in glorioso Christi corpore fuerint omnes solidæ humani corporis partes, & quomodo cicatrices, salvâ ejus integritate?

NOTA: In quæst. 53. D. Thomæ art. 3. ad hæc verba: *Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium* 1. Cor. 15. Sic ait Pater Suarez: quamvis certissimum sit neminem ante Christi passionem aut mortem resurrexisse ad immortalem vitam, imò nec ullum hominem ad illam ante Christum resurrexisse; tamen probabile est aliquos simul tempore cum Christo resurrexisse ad dictam vitam; ut enim dici possit Christus *primitiæ dormientium*, sufficit eum ordine naturæ & causalitatis tantum prius, quàm cæteri, resurrexisse. Unde ista sanctorum corpora, quorum monumenta aperta sunt in Christi morte, manseruntque aperta usque ad ejus resurrectionem, illo resurgente tunc statim etiam resurrexerunt non ante Christum, sed simul cum Christo, & exeuntia de monumentis *venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis* Matth. 27. Illi ergo Sancti probabilius resurrexerunt, non in corpore mortali & ad breve tempus, iterumque morituri eo modo quo Lazarus resurrexit, prout sentit August. Theophil. &c. Sed ex speciali Dei favore ac liberalitate in immortali & glorioso corpore, quo cum ad immortalem cœli vitam ante generalem resurrectionem in Christi ascensione ascenderunt nunquam amplius morituri. Ita Orig. Epiph. Clem. Alex. Ansel. Sophron. &c. cum multis recentioribus scriptoribus.

Dico 1. Corpus Christi resurrexit integrum ac perfectum quoad omnes suas partes solidas, v. gr. carnem, ossa, caput, manus, pedes, &c. item capillos, barbam, dentes, ungues &c. hæc enim omnia ad corporis humani integritatem pertinent. Idem de præputio sentiunt Theoph. Bonav. Gabr. &c. Sed cum dicatur juxta Romanam traditionem illud in Ecclesia Later. reservari, potest dici corpus Christi resurgens habuisse præputium formatum ex aliquâ parte illius materiæ, quæ aliquando fuerat in ejus corpore, & per continuam nutritionem resoluta fuerat; ipsam autem particulam, quæ in Christi circumcisione abscissa fuerat, relictam esse in terris ad fidelium devotionem; sicque salvatur perfecta corporis Christi resurgentis integritas; & fides humana adhibetur traditioni asserenti ejus præputium manere in terris; nam particula illa præputii non pertinet formaliter ad corporis integritatem, sed tantum materialiter; non est autem necessarium ad veram resurrectionem juxta D. Thom. & suprà dicta, ut omnes partes materiales corporis ex eisdem numero partibus materiæ constent, ex quibus prius constabant; adeoque parva aliqua pars materialis, quæ ex aliâ materiâ suppletur, non obstat resurrectionis veritati & perfectioni.

Dico 2. De fide certum est servatas esse in Christi resurgentis corpore quinque vulnerum cicatrices, ut patet ex his: *Dicit Thomæ: infer digitum huc, & vide manus, & affer manum tuam, & mitte in latus meum.* Joa. 20. *Videte manus & pedes, quia ego ipse sum.* Luc. 24. hæ cicatrices non fuerunt aut apparentes tantùm, aut pro illo tempore tantum, quo Christus se Discipulis ostendebat, effictæ; sed ab instanti resurrectionis verè in Christi corpore remanserunt ac perpetuò remanebunt. Ita Ign. Hil. Dion. Aug. aliique Patres; cum enim fuerint à Christo ostensæ in veræ resurrectionis testimonium, & resumpserit corpus immortale & impassibile, debuerunt esse tum veræ tum perpetuò duraturæ; dein Aug. cùm aliis asserit Christum veniendo ad judicium, allaturum hæc stigmata, & ea ostensurum inimicis ad confusionem juxta Zachariæ Prophetiam, *aspicient ad me quem crucifixerunt* Zach. 12. hæc autem stigmata non sunt tantum aliqua vulnerum signa ac vestigia, ut videtur exponere Aug. &c. Sed juxta communem sententiam remanserunt priora vera foramina. Abul. Cajet. Nazian. Petrus Chrys. &c. & sic speciali miraculo factum est, ut illa foramina non impediant quominùs nervi, arteriæ, venæ continuæ sint, optimèque dispositæ, tum ad continendum sanguinem, tum ad omnes vitæ actiones ac motus; & quamvis ibi desit aliquid carnis; ita tamen sunt partes illæ dispositæ, ut nullam deformitatem, sed potius decorem singularem habeant.

Dico 3. Causæ ob quas Christus retinuit in suo corpore dicta vulnera, hæ recensentur: 1. Ut essent æternum suæ victoriæ ac triumphi monumentum, 2. Ut veritatem resurrectionis comprobarent ac fidem firmarent. 3. Ut pro nobis apud Patrem æternum

nùm interpellent. 4. Ut ſpem ac fiduciam nobis inſpirent, & ad gratiarum actiones nos excitent. 5. Ad confundendos Chriſti hoſtes in die judicii.

SECTIO III.

An in Chriſti corpore poſt reſurrectionem ſint ſanguis aliique humores?

Dico 1. Certum eſt in glorioſo Chriſti corpore fuiſſe ſanguinem in ea quantitate quam corpus humanum optimè diſpoſitum requirit; ſanguis enim eſt de veritate & integritate corporis humani; & etiam certum eſt tres alios humores, atram & flavam bilem atque pituitam, quatenus etiam ad humanæ naturæ conſtitutionem, humanaſque operationes & affectiones, ad convenientem corporis diſpoſitionem ac temperamentum requiruntur, in eo fuiſſe. Hinc probabile eſt Chriſtum in reſurrectione reſumpſiſſe totum ſanguinem quem à tempore, quo in horto oravit, uſque ad vulnus lanceæ effudit. Quia corpus Chriſti ante paſſionem in nocte cœnæ erat optimè diſpoſitum, ac temperatum; ergo ſanguinem in propottionata & debitâ quantitate habuit; quia autem in corpore paſſibili ſunt quædam feces, quas non oportet eſſe in impaſſibili ac glorioſo; ideò ſi ille ſanguis non fuit in ſufficienti quantitate ad replenda loca, quæ priùs imperfectis iſtis humoribus repleta erant, nec ad optimum corporis humani temperamentum ac diſpoſitionem ſufficiebat, facile potuit ſuppleri ex alia materia, maximè ex eâ quæ aliquando ſub formâ ſanguinis Chriſti fuerat, & per nutritionem reſoluta fuerat, amiſsâ unione verbi. Fruſtrà hîc diſtinguit adhuc Cajetanus inter ſanguinem vitalem & nutrimentalem, dicendo vitalem reaſſumptum, non nutrimentalem; ſuprà enim diximus unum & eumdem eſſe ſanguinem.

Dico 2. Sanguis in paſſione Chriſti effuſus, qui in ſuâ ſubſtantiâ perſtitit, remanſit unitus verbo. D. Thom. &c. quia ille ſanguis aſſumptus eſt, ut perpetuò maneret unitus verbo. Nec obſtat quod ſanguis ille amiſerit ſuam formam quaſi vitalem, ſive hæc ſit anima rationalis ſive alia; quia hoc non obſtante, manſit incorruptus & unitus verbo ſub forma ſibi accommodatâ; divinitùs enim illius corruptio impediri potuit ac debuit ob unionem hypoſtaticam. Jam verò cùm dicatur aliquis Chriſti ſanguis in paſſione effuſus aſſervari in Baſilica Lateranenſi; Joannes Evangeliſta ſanguinem è Chriſti latere manantem religiosè in vaſculo excepiſſe; Magdalena juxta crucem ex terra, quam Chriſtus ſuo ſanguine rigabat, vitream phiolam compleviſſe, &c. ideo ſi quid ſanguinis Chriſti in terra maneat (ſi tamen ſit ſanguis, cum fortè ſit tantum color ex ſanguine relictus, non ſanguis quoad ſubſtantiam,) dicendum eſt illum jam non eſſe hypoſtaticè unitum; quia jam nec eſt, nec poſtea futura eſt humanitatis Chriſti pars, adeoque manet ſine ullo ad illius unionem in poſterum ordine. Sicuti partes materiæ, quæ per continuam nutritionem reſolvebantur è corpore Chriſti, nunquam amplius illi conjungendæ, dimittebantur à verbo; ita iſte ſanguis. Hoc autem axioma: *quod ſemel aſſumpſit* (nempe verbum) *nunquam dimiſit*, intelligendum eſt de naturâ per ſe primò aſſumptâ, & de iis quæ pertinent ad ejus veritatem ac integritatem; non autem de ſingulis materialibus partibus. Attamen iſte ſanguis ob præcedentem unionem & veluti contactum ad verbum, ac propter contactum etiam ad carnem Chriſti, adorari poteſt.

SECTIO IV.

An Chriſti corpus reſurrexerit cum perfectâ magnitudine ac pulchritudine?

Dico 1. Certum eſt Chriſtum reſurrexiſſe in juvenili ætate in quâ mortuus eſt, adeoque habuiſſe corpus ad minimum ejuſdem magnitudinis, cujus ante mortem fuit; ita Aug. l. 22. de civ. c. 15. item reſurrexiſſe in eâ quantitate totius corporis & ſingulorum membrorum, quam naturali ſuæ animæ & nutritivæ facultatis virtute in toto vitæ tempore potuit acquirere. Unde Aug. ibidem aſſerit unumquemque Beatum habiturum eam quantitatis menſuram, quam in juventute habuit, aut habiturus eſſet, ſi diutius vixiſſet.

Dico 2. Corpus Chriſti in reſurrectione habuit eamdem magnitudinem, formam, figuram, quam habuerat in vitâ mortali, adeoque & eamdem pulchritudinem.

SECTIO V. & VI.

An in corpore Chriſti reſurgentis fuerint omnes facultates animæ vegetantis & ſentientis, earumque actiones?

Dico 1. De fide certum eſt in corpore Chriſti reſurgentis fuiſſe omnes partes organicas, ad vitæ vegetantis actiones à naturâ deſtinatas, utpotè ſubſtantiales & ad corpotis integritatem pertinentes; harumque ſingulæ habuerunt illam diſpoſitionem ac temperamentum quod ex natura ſuâ exigebant. Item in eo fuerunt omnes naturales animæ vegetantis facultates ſeu potentiæ, etiamſi earum actio ceſſaſſet; quia hæ non ſerviunt tantùm ad operationem, ſed etiam ad complementum ac perfectionem corporis, & ad oſtenſionem Divinæ potentiæ ac ſapientiæ in ejus fabricatione aut reparatione; nec repugnant corporis impaſſibilitati. Sic in corpore Chriſti mortali fuit facultas ridendi, licèt fortaſſe nunquam riſerit. Harum ergo facultatum actiones nunquam fuerunt in glorioſo Chriſti corpore, quia ſupponunt corpus alimento indigens, adeoque alterabile. Quia autem dicitur Chriſtus poſt reſurrectionem Luc. 24. Joan. 21. & Act. 1. comediſſe cum diſcipulis, quæritur quomodo id fieri potuerit; nam ejus corpus glorioſum non erat amplius capax alterationis aut nutritionis ad convertendum alimentum in ſuam ſubſtantiam, ut malè opinatur Durandus. Dicendum eſt ergo non eſſe de eſſentia veræ comeſtionis, ut cibus digeratur & convertatur in ſubſtantiam comedentis; ſed ſufficit ut per vitalem actionem & vitæ organa, ore ſumptus in ſtomachum trajiciatur; ut patet in eo qui trajectum cibum ſtatim integrum & immutatum rejicit. Hinc Chriſtus in corpore glorioſo potuit verè comedere, & per dotem ſubtilitatis efficere ut cibus in ſtomacho non detineretur, ſed in alium locum pro ſuâ voluntate tranſiret, aut in præexiſtentem materiam reſolveretur. Angeli autem in ſuis apparitionibus non verè comedunt, quia iſta cibi ſumptio, ut eſt à corpore aſſumpta, non eſt actio vitæ; neque ex virtute propriæ formæ iſtius corporis. Deinde comeſtio non eſt propriè actio animæ vegetantis, ſed ſentientis & loco motivæ.

Dico 2. In glorioſo Chriſti corpore fuerunt omnes potentiæ ſenſitivæ cum omnibus ſuis organis ad ejus integritatem ac perfectionem requiſitis; atque ita Chriſtus potuit exercere aliquos actus animæ ſentientis tum ſenſûs interni vel appetitûs ſenſitivi, v. gr. actus gaudii, amoris, alioſque ejuſmodi non repugnan-

pirgnantes statui beatifico, qui sine ulla corporis alteratione fiunt; tum potentiæ loco motivæ eundo de loco ad locum; tum facultatis loquendi colloquendo cum suis discipulis; vera enim & corporalis vox ac Dei laus erit in corporibus Beatorum. Denique in glorioso Christi corpore, uti & in omnibus beatorum corporibus, habent locum actus omnium sensuum externorum: 1. Possunt videre, quia in oculis Beatorum possunt ab objectis distantibus produci species visibiles, sive virtute naturali, sive Divinâ, & ipsa Beatorum corpora possunt sine impedimento cujusvis distantiæ imprimere divinitus sui speciem visibilem; ideoque quidam existimant visivam Christi potentiam, ad quodlibet objectum quantumvis distans se extendere. 2. Idem dic de auditus possunt enim soni species, etiam sine medio, deferri ad aures Beatorum, aut Beati imprimere speciem suæ vocis immediatè in auditum distantem, nihil operando circa medium. 3. Possunt etiam actum odoratûs exercere, utpote qui sine materiali corporis sentientis alteratione penè fit, objecto nullibi deficiente, maximè in cœlo. 4. Denique tactus & gustus etiam corpori glorioso conveniunt; clarum est de tactu; & quoad gustum non est Deo difficile, ut aliquis sapidus humor resideat intra organum gustûs Beatorum, qui illum sensum intentionaliter afficiat, horum siquidem sensuum honestæ delectationes non dedecent corpus glorioſum. Christum autem in corpore glorioso ante suam ascensionem hos actus exercuisse, liquet ex his: *Palpate & videte*, &c. Luc. 24. *Et convescens præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent.* Act. 1.

DISPUTATIO XLVIII.

De supernaturali corporis Christi perfectione post resurrectionem.

SECTIO I.

An corpus Christi post resurrectionem habuerit perfectionem supernaturalem?

NOTA: Origenes & Euthychius negarunt corpus humanum post resurrectionem fore carneum; & Cherintus nullam illi aliam tribuit perfectionem quàm materialem & naturalem. Sed his omissis,

Dico 1: Corpus Christi in suâ resurrectione fuit ornatum variis donis & qualitatibus supernaturalibus, præsertim his quatuor: claritate, impassibilitate, agilitate, subtilitate. *Claritas* ex his colligitur: *reformabit corpus humilitatis configuratum corpori claritatis suæ.* Phil. 3. *Seminatur* (corpus) *in ignobilitate, surget in gloria.* 1. Cor. 15. *In quo justi fulgebunt sicut sol.* Matth. 13. *Impassibilitas* hinc habetur: *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur.* Rom. 6. *Seminatur* (corpus) *in corruptione, surget in incorruptione.* 1. Cor. 15. *Agilitas* hinc probatur: seminatur in infirmitate, surget in virtute, seminatur *corpus animale, surget spirituale*, 1. Cor. 15. Et ex hoc etiam textu colligitur *subtilitas*. Atque de his quatuor dotibus multi pariter tractant Patres, Aug. Hier. Greg. Ansel. &c. Et certè ad integram animæ beatitudinem requirebatur hæc corporis perfectio, quin imò præter istas quatuor gloriæ dotes, nulla alia in Beatorum corporibus requiritur, quæ ad has non possit facile revocari. Sed anima Beati vim, quam habet ad suspendendum corporis operationes, v. gr. ad non audiendum, ad non videndum, &c. non habet ex aliquâ corporis dispositione aut perfectione; sed ex suâ voluntate ac libertate, ad quam spectat inferiores potentias sibi subjectas regere, excitare, retinere. Denique istæ supernaturales corporis perfectiones non tollunt aut destruunt naturalem ejus substantiam neque accidentia illi connaturalia; sed illam potius ornant, & corrigunt ejus imperfectiones.

SECTIO II.

De claritate corporis glorioſi.

Dico 1. Glorioſi corporis claritas, est interna lux ac perfectissima qualitas illi intrinsecè inhærens, ut docent Patres, D. Thom. & alii, patetque ex præc. sectione. Unde hæc claritas erit in omnibus glorioſi corporis partibus, nec solum in extremâ superficie, sed in totâ profunditate, in carne, in ossibus, cæterisque membris; alioqui totum corpus non esset oculis pervium, nec transparens; parsque interior utpotè densa & opaca, videri non posset. Sic D. Th. Sot. Rich. &c. contra Bonav. Scot. Durand. negantes corpora Beatorum fore oculis pervia, sed tantum colore affecta & ob claritatem in ultima superficie receptam fulgentia. *Sed probatur*; quia decet, ut omnes corporis partes eamdem istius claritatis gloriam, cum sit possibilis, participent.

Objicies 1. Repugnat in corpore denso lucem & colorem esse simul. Resp. Neg. Ass. nam in extrema superficie illuminantur omnia corpora, deinde vitrum v. gr. viride, non solùm in superficie, sed intimè totum perfunditur lumine.

Obj. 2. Repugnat corpus habens colorem simul esse oculis pervium, quia color requirit perspicuum oculis, terminatum opacitate corporis. Resp. Neg. Ass. non enim repugnat idem corpus esse transparens & simul lucere, hoc non est Deo difficile; & sic oculis glorificatus potest videre corpus glorioſum, ut lucidum, & per illud ut diaphanum videre alia objecta ponè ipsum posita; quia corpus glorioſum non tantùm elevatur ad recipiendas, sed etiam ad emittendas species visibiles in tali medio.

Obj. 3. Si corpora glorioſa ita essent omninò transparentia ac lucida, non possent videri ut distincta variis membris ac figuris, sed confusè viderentur omnes partes, sicut sol videtur. Resp. Neg. Ass. quia hæc corporis claritas non lædit, nec impedit oculum, quominùs possit distinctè videre omnia corporis delineamenta, colorem, figuram, totamque ejus symmetriam ac pulchritudinem. Licèt enim corpus sit transparens, non tamen amittit membrorum suorum soliditatem ac densitatem, quâ tam perfectè potest terminare in se visionem, ac si per ipsum nihil aliud cerneretur; sed probabiliter est in potestate Beati juxta D. Th. occultare vel non occultare aliud corpus ponè se positum.

Dico 2. An lux corporis glorioſi sit ejusdem speciei cum luce solis aut ignis; an verò alterius sublimioris & perfectioris, incertum est, aliis affirmantibus, aliis negantibus; item an contineatur nec ne sub naturali visûs objecto, ita ut solis naturæ viribus per se videri possit ab humano oculo non glorificato, etiam incertum. D. Th. & Scotus probabilius affirmant contra Rich. negantem contineri sub naturali visûs objecto. Cæterum videtur certum istam lucem, quæcumque sit, in corpore Christi & aliorum Beatorum corporibus esse ejusdem speciei, quamvis pro meritorum diversitate sit inæqualis intensionis & perfectionis; v. gr. longè est intensior

in corpore Christi quàm in aliis. Immediatum hujus claritatis principium physicum ac causa principalis est ipsemet Deus mediante Christi humanitate tanquam instrumento, in aliis Beatis illuminantis vel per suam voluntatem vel per sui corporis claritatem illorum corpora; in seipso autem mediante sua animâ per virtutem instrumentalem, quam habet ad sic immutandum suum & aliorum corpora.

SECTIO III.

De impassibilitate corporis glorioſi.

Dico: Variè variè explicant hanc impassibilitatem. 1. Quidam, ut refert D. Th. 1. p. q. 76. a. 7. dixerunt quamvis corpus glorioſum constet ex hâc elementorum materia, cùm illâ tamen commiſceri quamdam quintæ essentiæ naturam, ita temperantem totum corpus, ut illud reddat omninò incorruptibile. Hæc autem quinta essentia vel est substantialis pars materiæ cœlestis, vel tantum aliqua ejus qualitas conferens istam incorruptibilitatis participationem; sed neutro modo id dici potest. Ergo. 2. alii asserunt in glorioſo corpore resurgente, manere eamdem quidem materiam ac formam quæ prius fuerat, cum omnibus suis elementaribus qualitatibus connaturalibus; sed istud corpus resurgens fieri intrinsecè impassibile ex perfecto modo quo anima in eo statu glorioſo illud informat; qui informationis modus talis est, ut à nullo agente naturali superari, debilitari, aut destrui possit, etiamsi Deus suâ providentiâ agentia extrinseca non impediat; neque illis suum concursum ordinarium deneget. Ita Sotus; sed hæc opinio non satis probatur; quia animæ informatio est de essentia hominis, & eadem est essentialiter in corpore glorioſo & non glorioſo; ergo &c. hinc 3. Scotus, Durand. &c. dicunt corpus Beati esse tantum extrinsecè impassibile, ex eo, quod Deus statuit non concurrere cum quovis agente sive intrinseco, sive extrinseco ad illud alterandum. 4. Alii sentiunt corpus Beati esse impassibile non solum ob extrinsecam Dei protectionem, nec ob qualitatem ipsi inhærentem; sed ob animæ in corpus dominium; quod dominium non consistit in modo informandi corpus; sed in hoc, quod sicut omnes corporis actiones subduntur animæ voluntati; ita & passiones; & sicut corpus non agit nisi quando anima vult; ita nec pati possit nisi quando ipsa vult; non potest verò ob suæ voluntatis rectitudinem ac perfectionem, velle aliquid pati ergo &c. Hæc autem animæ tanta efficacia ad conservandam sui corporis dispositionem, debet provenire ex speciali Dei concursu elevantis suam creaturam, ut operetur tanquam ipsius instrumentum. Huic sententiæ favere videtur D. Thomas, uti & sequenti quæ sic est. 5. Denique alii dicunt corpus Beati esse impassibile per aliquam altioris ordinis qualitatem illi infusam & inhærentem, ac per intrinsecam dispositionem, ratione cujus sit incapax cujusvis alterationis corruptivæ. Rich. Capreol. &c.

SECTIO IV.

De agilitate corporis glorioſi.

Nota: Dos agilitatis est quædam facultas ad localem motum expeditè ac velociter exercendum.

Dico 1. Certum est Beatum habere facultatem movendi suum corpus motu progressivo, id est movendo unam partem, mediante alterâ, adeoque prius unam quàm aliam, magna cum velocitate sine labore & defatigatione. *Assument pennas sicut aquilæ; current & non laborabunt; ambulabunt & non deficient.* Is. 40. Beatus autem habebit hanc virtutem se velocissimè & facillime movendi ejusmodi motu progressivo, non per ablationem gravitatis corporis, sed vel per additionem alicujus qualitatis, vel per solum majorem Dei concursum utentis animâ aut corpore Beati tanquam instrumento ad hunc effectum supra vires naturales producendum, cui etiam aliquid conferet optima corporis & organorum dispositio.

Dico 2. Beatus potest se movere motu simplici, quo totum corpus veluti uno impetu æquè primò movetur, contra Durand. ut ex scriptura colligitur: *Quasi scintillæ in arundineto discurrent.* Sapient. 3. Cum autem motus localis præter progressivum nullus sit animanti naturalis; ideo facultas se movendi isto motu simplici provenit, non ex internâ virtute connaturali, prout Alens. &c. videntur sentire; sed vel ex vi supernaturali quam anima habet, ut hoc modo pro suâ voluntate & ex ipsius efficacia, maxima cum velocitate moveat suum corpus, per specialem Dei concursum ad hoc paratum quoties ipsa voluerit; vel ex aliqua qualitate Beato corpori inditâ, quæ ex natura suâ habet vim efficiendi motum ad quamlibet loci positionem, etiamsi illius efficacia pendeat à liberâ Beati voluntate.

Dico 3. Quamvis Beatus per creatam suæ animæ aut corporis virtutem non possit subitâ & instantaneâ mutatione transire ab extremo ad extremum sine medio, sive transite ab uno loco ad alium sine transitu per medium; per Divinam tamen ac supernaturalem virtutem, juxta ea quæ dicemus in Tractatu de Eucharistiâ, potest sic se movere, & probabiliter de facto, quando vult, sic se movet; nam Patres dicunt posse corpus Beati in momento, & sine retardatione illuc transire quò impetus spiritûs eum direxerit; & Aug. in Enchir. c. 90. &c. dicit posse Beatum reali sui corporis præsentiâ tam citò transire ad locum distantem, quàm potest cogitatione; imò verisimiliter anima Beata separata nunc se etiam sic movet. Hujusmodi autem motus fit ab anima vel à corpore Beati tanquam Divinæ virtutis instrumento; & omnes Beati in hâc agilitate sunt æquales; cum enim hæc mutatio sit instantanea, non suscipit plus aut minus.

SECTIO V.

De subtilitate corporis glorioſi.

Nota: Subtilitatis dos est facultas quâ corpus Beatum potest penetrare aliud quodvis corpus, sive esse cum illo in eodem loco.

Dico 1. Non implicat contradictionem, ut unum corpus sit simul cum alio quantitativè in eodem loco. D. Th. & omnes TT. contra Durand. cujus opinio improbabilis occasionem errandi præbet circa mysteria Eucharistiæ, nativitatis, resurrectionis & ascensionis Christi. *Probatur*, quia licèt inter quantitates sit naturalis repugnantia in ordine ad idem spatium, non tamen talis est, ut Deus per suam potentiam nequeat illam superare, duoque corpora & eorum quantitates ac quantitatum partes penetrativè in eodem loco contra naturalem illarum exigentiam ponere; sicut enim Deus potest unum corpus ponere in pluribus locis, ita & plura in eodem loco. Successivæ partes non possunt quidem in eodem tempore existere, quia in suo essentiali conceptu dicunt prius & posterius; sed permanentes possunt in eodem loco poni, quia non dicunt essentialiter diversum actu locum.

Dico 2. Hæc proprietas existendi penetrativè in eodem

eodem loco cum alio corpore, non tantum Christo est debita ratione unionis hypostaticæ, sed etiam est communis aliis gloriosis corporibus ratione Beatitudinis. Hæc autem virtus penetrandi alia corpora non est qualitas veluti formaliter afficiens Corpus Beati, ac tollens naturalem repugnantiam quæ est inter duas quantitates respectu ejusdem spatii; neque est aliqua qualitas activa connaturalis; sed est quædam vis intrinseca & instrumentalis animæ vel corporis Beati, cui ob beatitudinem datum est, ut possit tanquam Dei instrumentum hoc modo se movere; quia statuit Deus ratione statûs beatifici, uti animæ voluntate aut motivâ corporis facultate ad ejusmodi effectum producendum pro Beati arbitrio & voluntate; & sic ista virtus non est omninò extrinseca consistens in solo Dei pacto statuentis movere corpus Beati quandocumque voluerit, ut Scotus & alii videntur sentire; sed est vis interna instrumentalis activa; connotans glorioſum corporis statum.

DISPUTATIO XLIX.

De apparitionibus post resurrectionem.

SECTIO I.

An Christus post resurrectionem primò matri suæ apparuerit?

Respondeo affirmativè. Ita omnes scriptores catholici; perpetuusque Ecclesiæ sensus; idque expresse affirmat Amb. l. 3. de Virgin: sic: *vidit ergo Maria resurrectionem Domini, & prima vidit & credidit, vidit & Maria Magdalena, quamvis adhuc ista nutaret.* Cur autem Evangelistæ hanc apparitionem non retulerint, respondet Anselmus de Excell. Virg. c. 6. quia visum est superfluum; nec decebat reginam cœli & terræ, cæteris quibus Christus apparuit, coæquare. Dicitur quidem Marc. 16. *apparuit primò Mariæ Magdalenæ*; Sed hoc intelligendum est vel de iis qui futuri erant testes resurrectionis ab Evangelistis recensiti, vel de iis quibus Christus apparuit ad eorum fidem confirmandam; idcircò B. Virgo in hoc numero non comprehenditur quia nec futura erat testis resurrectionis, ne ob filii amorem aliquid fingere censeretur; nec de filii resurrectione unquam fuit dubitans. Apparuit ergo illi quia amor & dignitas matris id exigebat.

SECTIO II. & III.

De apparitione factâ Magdalenæ & aliis mulieribus.

Dico 1. Quot præcisè fuerint istæ mulieres quibus Christus apparuit, & quænam singulæ nominatim, non satis constat, maximè de Magdalena; nam quidam ponunt probabilitet duas Magdalenas, unam Mariam Magdalenam sororem Lazari, alteram peccatricem; imò quidam ponunt duas peccatrices, sed improbabiliter. Jam verò illa Maria Magdalena, cui Christus primò apparuit, videtur fuisse soror Lazari, & eadem quæ prius unxerat Christi pedes, & caput. Non enim fuerunt duæ Magdalenæ, quibus apparuit Christus, sed una sola persona isto nomine dicta. Quomodo illa soror Lazari potuerit esse Magdalena peccatrix, de quâ loquitur Evangelium, vide apud P. Suarez.

Dico 2. Tota series & ordo istius apparitionis, sic videtur contigisse: omnes illæ mulieres die Dominico summo mane, iverunt simul ad monumentum, dicentes inter eundum: *quis revolvet nobis lapidem?* appulsæ sensérunt terræ motum, & viderunt lapidem revolutum, seu sublatum ab interiori sepulchri ostio, & in exteriori speluncæ parte quasi in vestibulo positum super quem sedebat Angelus qui dixit: *Venite & videte locum ubi positus erat Dominus.* Ingressæ sunt ergo sepulchrum, ubi viderunt viros duos seu Angelos in veste fulgenti, quorum unus dixit illis: *quid quæritis vivientem cum mortuis?* &c. cum egressæ fuissent, statim Magdalena relictis ad sepulchrum sociabus reversa est Jerusalem, nuncians Apostolis quæ viderant & audierant, ac sine morâ cum Petro & Joanne accurrentibus, rediit ad socias apud monumentum relictas; nisi forte tamen simul illæ cucurrerint nuntiatum Apostolis quæ viderant, & illicò simul redierint. Cum autem istæ mulieres visis rursum Angelis, de monumento egressæ, domum cogitabundæ ac lento gradu repeterent; sola Magdalena permansit in vestibulo sepulchri plorans; ubi se inclinans ad ostium monumenti, ut interius sepulchrum inspiceret, iterum vidit duos Angelos, unum ad caput, alium ad pedes sepulchri; & tunc Christus pone illam adstitit habitu hortulani, cui cum Angeli aliquod reverentiæ signum exhibuissent; statim Magdalena, ut ait Athan. & Chrys. se retrò convertit, & paulò pòst agnito Christo voluit osculari pedes, quod illi Christus non permisit; vel quia nimis familiariter humano more adhuc agebat, vel potius quia voluit ut statim sine mora properaret nunciare ipsius resurrectionem; quod confestim exequens, prægressas socias adhuc in via assecuta est, & tunc omnibus illis simul apparuit Christus, permisitque tam Magdalenæ quàm aliis mulieribus comitibus, ut ipsius pedes oscularentur.

SECTIO IV.

Quoties Christus apparuerit ipso suæ resurrectionis die?

Dico 1. Ex Evangelio colligitur quinquies apparuisse Christum ipso suæ resurrectionis die; non numerando primam quæ ejus matri facta est, apparitionem. Duæ ergo primæ apparitiones sunt illæ, quæ factæ sunt soli Magdalenæ, & postea omnibus simul mulieribus, sicuti in præc. sectione relatæ sunt. Tertia autem videtur fuisse facta Petro sic: postquam Petrus cucurrisset cum Joanne ad sepulchrum, & reversus in cœnaculum audiisset à reducibus mulieribus dicentibus se vidisse Christum, majoris inquisitionis causa statuit revisere sepulchrum, quo revisso illi redeunti in via Christus, ut creditur, se videndum præbuit: nam isto die Dominico discipuli dicebant: *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.* Luc. 24.

Dico 2. Quarta fuit facta duobus Discipulis euntibus in castellum Emmaus. Hi postquam mulieres è sepulchro redierant in cœnaculum, & narraverant quæ viderant & audierant, non adhibentes illarum verbis fidem, sub idem ferè tempus, quo Petrus discedens iteratò redibat ad sepulchrum, abierunt in suum oppidum Emmaus distans Jerosolymâ duabus circitet leucis, & illis in via Christus se comitem ignotus dedit, ac in fractione panis se fecit agnosci; tunc illi statim Jerosolymam reversi sub vesperam invenerunt undecim Apostolos in cœnaculo congregatos, quibus retulerunt prædictam Christi apparitionem narrante etiam Petro reverso ex monumento aliam sibi factam. Post hæc oblatâ aliquâ occasione Thomas è cœnaculo secessit; & paulò post sub initio-

tium noctis, absente Thomâ, contigit quinta apparitio facta iisdem congregatis, in qua Christus dedit eis Spiritum Sanctum, quoad potestatem remittendi peccata, promissâ in diem Pentecostes plenitudine Spiritûs Sancti infundendâ ad majorem propriæ sanctificationis perfectionem & alia dona. Cum autem paulò ante hanc apparitionem adesset ibi Thomas cum aliis; ideò Lucas c. 24. dicit quod isti duo reduces ex oppido *Emmaus*, *invenerint congregatos undecim*; non tamen undecim adfuerunt apparitioni; quia Thomas jam paulò ante abierat, vel per *undecim* intellige per Synecdochem collegium Apostolicum.

SECTIO V.

Quoties & quo ordine Christus apparuerit post diem resurrectionis usque ad suam Ascensionem?

Dico 1. Die octavâ resurrectionis cum adhuc essent congregati undecim Apostoli in cœnaculo, rursus eis apparuit Christus januis clausis, in quâ reprehendit Thomam de suâ incredulitate, ut constat ex Joan. 20. *Post dies octo iterum erant Discipuli ejus intùs*, contra Rupert. dicentem hanc apparitionem, quæ post quinque in præc. Sectione relatas, est ordine sexta, factam fuisse in domo B. Virginis in civitate Nazareth, super montem ædificatâ. Sed ex ipso Evangelio patet id veritati non cohærere.

Dico 2. Septima apparitio facta est quatuor Apostolis, Nathanaëli, & duobus aliis Discipulis ad mare Tyberiadis in qua Christus Summum Pontificatum Petro contulit. Deinde additur: *Hoc jam tertiò manifestatus est JESUS discipulis suis.* Joa. 21. *Tertiò* nempe discipulis simul congregatis. Octava facta est in monte Galilææ, non solis probabiliter Apostolis, sed etiam plurimis aliis qui illùc confluxerant; & de hâc videtur Paulus loqui dum ait 1. Cor. 15. *Deinde visus est plusquam quingentibus fratribus simul.* Nona fuit illa de quâ Marcus c. 16. sic dicit: *novissimè*, (nempe ante ipsum diem Ascensionis) *recumbentibus illis undecim apparuit*, (probabiliter in cœnaculo), *& increpavit incredulitatem eorum.* Denique decima & ultima fuit in monte oliveti, unde ascendens ad cœlum se omnibus adstantibus videndum in aëre præbuit. Peractâ enim nonâ apparitione jussit Discipulos ire in montem oliveti, juxtà quod Luc. c. 14. dicit: *eduxit autem eos foras in Bethaniam*: fortassè visibiliter cum B. Virgine & aliquot Apostolis visibiliter incedens transiit per Bethaniam, ut Martha, Magdalena, Lazarus &c. forent suæ Ascensionis testes spectatoresque, aliis diversâ viâ illuc confluentibus. Tunc in aërem sese attollens, *elevatis manibus benedixit eis*, ac nube involutus in cœlum conscendit. Præter has autem decem apparitiones, quæ ab Evangelistis referuntur; multæ aliæ factæ sunt à die resurrectionis usque ad Ascensionem juxta id quod dicitur Act. 1. *Quibus & præbuit se ipsum vivum post passionem suam, in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis*; maximè in Galilæâ; ità ut juxta Hier. cap. 7. ad Hedib. quasi continuè versaretur cum Discipulis suis; quia nimirum in Galilæâ plures habebat Discipulos & Sectatores; plura miracula fecerat, & ipse erat Galilæus, &c. *Deinde* ut dicitur 1. Cor. 15. *visus est Jacobo.* Et Hieronymus ex quodam hebræorum Evangelio narrat hunc Jacobum in nocte cœnæ vovisse se non comesturum panem donec videret Christum resurgentem à mortuis; ideoque Christum ei apparendo, dixisse, *frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus.* Si vera sit hæc historia, ista apparitio debuit contingere non multò post diem resurrectionis, aut ipso resurrectionis die. August. autem sentit eam seriùs fuisse factam.

DISPUTATIO L.

De resurrectione mortuorum, ut est effectus resurrectionis Christi.

SECTIO I.

An futura sit generalis hominum resurrectio?

NOTA: Antiqui Philosophi veram resurrectionem ignorarunt seu negarunt, & quidam Hæretici, v. gr. Simon magus, Marcion, Cerdo, &c. Jam à temporibus Apostolorum cœperunt etiam negare corporum resurrectionem, volentes solam dari, ut vocabant, animarum resurrectionem, id est retributionem seu glorificationem, eamque jam factam esse dicebant. Ideo Paulus 2. Tim. 2. aiebat: *à veritate excidérunt dicentes resurrectionem esse jam factam*; sed omissis hisce Hæreticis,

Dico: De fide est futuram aliquando generalem mortuorum hominum resurrectionem, estque articulus fidei in omnibus symbolis contentus. *Probatur* 1. ex veteri Testamento: *Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris, populo meus* &c. Ezech. 37. quæ verba de resurrectione litteraliter interpretantur Tert. Just. Cypr. &c. *Multi* (id est, omnes usitatâ scripturæ phrasi) *de iis qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, & alii in opprobrium.* Daniel. 12. *Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent.* Isa. 26. & juxta septuaginta clariùs sic: *Surgent mortui, & resurgent qui in monumentis.* Item 2. Machab. 7. *Tu quidem scelestissime, in præsenti vitâ nos perdis, sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit* &c. Et Job. 19. *Scio quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum.* *Probatur* 2. Ex novo Testamento: *Venit hora, in quâ omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, & procedent qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Joa. 5. Similia habentur c. 6. & 11. Act. 24. & Apoc. 20. ac in multis S. Pauli Epistolis, ex quibus hæc solùm affero: *Si Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?* &c. *nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum; & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur*, 1. Cor. 15. Item. *Scientes qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit.* &c. 2. Cor. 4. rursus sic. 1. Cor. 15. *Alioquì quid facient, qui baptizantur pro mortuis*, (id est per Baptismi susceptionem profitendo mortuorum resurrectionem) *Si mortui non resurgunt? Ut quid baptizantur pro illis?* Vel juxta quosdam vox *baptizari pro mortuis* ibi potest sumi pro *satisfacere* per baptismum pœnitentiæ & opera pœnalia pro defunctis; si enim eorum animæ post mortem manent, etiam eorum corpora resumenda erunt; demum sic. 2. Cor. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum.*

SECTIO

SECTIO II. & III.

An omnes justi & damnati resurrecturi sint?

Dico 1. Certum est ex præc. Sect. omnes justos, qui ante resurrectionis diem obierunt, resurrecturos, exclusis iis qui jam resurrexerunt, v. gr. B. Virgine, & illis qui cum Christo resurgentes, forte cum corpore glorioso in cœlum ascenderunt. Quæstio est igitur an justi qui vivi invenientur paulò ante generalis resurrectionis horam; sint morituri nec-ne? Adeoque sint resuscitandi, nec-ne? Quia non resuscitatur, nisi qui mortuus fuit. Ad quod Respondeo juxta D. Th. & omnes recentiores Scriptores Catholicos, sicut omnes homines justi verè morientur, ita & omnes verè resurrecturos; etiamsi multi antiqui Patres aliter senserint, nixi maximè his Pauli textibus: *Hoc enim vobis dicimus in Verbo Domini, quia nos qui vivimus, qui residui sumus, in adventu Domini non præveniemus eos qui dormierunt*, 1. Thess. 4. *Ecce mysterium dico vobis; non omnes quidem dormiemus; omnes tamen immutabimur.* 1. Cor. 15. Juxta 70. seu editionem græcam. Sed juxta latinam & vulgatam sic contrarium habetur: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur*, seu glorificabimur, & etiam in multis græcis codicibus sic habetur, maximè antiquioribus, qui habent adverbium οὖν, id est; *igitur aut certè*; non verò, uti recentiores, οὐ, ablatâ litterâ ν, id est *non*, *seu, non omnes dormiemus* &c. Sed *probatur* assertio; quia scriptura sæpe repetit omnes homines morituros; *Sicut per unum hominem peccatum in mundum intravit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertransiit.* Rom. 5. *Statutum est hominibus semel mori*; (nempe ob peccati pœnam omnibus communis) *post hoc autem judicium.* Hebr. 9. *Quis est homo qui vivit & non videbit mortem?* Ps. 88.

Dum ergo Paulus dicit: *Nos qui vivimus, qui residui sumus*, &c. intelligit eos qui paulò ante diem judicii vivi reperientur; nec dicit illos non morituros, sed non resurrecturos ante alios jam pridem mortuos; morientur ergo, sed statim resurgent, fortè corpore nondum corrupto. Hæc autem verba: *inde venturus est judicare vivos & mortuos*; significant vel bonos & malos; vel animas & corpora tunc resuscitata; vel eos qui nunc vivunt, & qui jam mortui sunt. Denique causa tam repentinæ mortis omnium hominum, in fine mundi futurorum superstitum erit fames, pestis, terror, aëris inclementia, Dei providentia, &c.

Dico 2. Omnes ad gehennam damnati ob propria peccata, in generali resurrectione suscitandi sunt. De fide. Habetur in Symbolo Athanasii, & in Concil. Later. cap. *firmiter*; ac Joan. 5. *Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei, & procedent qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ* (æternæ nempe beatitudinis) *qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii*, nempe condemnationis. Item: *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi* &c. 2. Cor. 5.

Dico 3. Infantes qui in peccato originali discessserunt, etiam resuscitandi sunt; *Nam sicut omnes in Adam moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* 1. Cor. 15. non solum animæ vitâ, sed etiam corporis de qua est ibi sermo, & alibi scriptura agens de resurrectione, de omnibus indifferenter loquitur, nullâ factâ istorum infantium exceptione. Unde hæc verba Ps. 1. *Non resurgent impii in judicio, neque peccatores in concilio justorum*, significant impios non resurrecturos ad vitam æternæ beatitudinis obtinendam in congregatione seu concilio justorum. Sic ille invictus Machabæus dicebat tyranno: *tibi enim resurrectio ad vitam non erit.* 2. Machab. 7. Deinde dicitur Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus est*; adeoque non resurget ad judicium utpote jam convictus de suâ infidelitate & impietate. Dum dicitur, *multi de iis qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt.* Daniel 12. per vocem *multi*, intelliguntur omnes; ut jam suprà dictum est. Resurrectio enim non fit tantum ad participationem vitæ Christi; sed etiam ad punitionem malorum.

SECTIO IV.

An Christus sit effecturus nostram resurrectionem per se? An verò per Angelos?

Dico 1. Christus tum suâ virtute & imperio, tum ministerio Angelico in nostra resurrectione aliquid efficiet. Ita omnes TT. & patet ex his: *Venit hora, in quâ omnes qui sunt in monumentis, audient vocem ejus* (id est Christi) *& procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ.* Joan. 5. *Ipse Dominus in jussu & voce Archangeli & in tubâ Dei descendet de cœlo; & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.* 2. Thess. 4. Ista vox Christi & Angeli erit una & eadem, nempe vox Angeli fiet jussu & auctoritate Christi, non autem proprio Christi ore; & fiet quidem per sonitum sensibilem, eritque quasi articulata, & ita efficax, ut per divinam virtutem ubique terrarum percipi possit, v. gr. his duabus propositionibus expressa: *surgite mortui*; mox obtemperando suscitabuntur; *& venite ad judicium*; tuncque redivivi poterunt aure percipere hanc propositionem, ad ei statim obediendum. Cùm autem dicatur Angelus descensurus *in tuba Dei*, probabiliter juxta Anselmum in assumpto corpore utetur instrumento corporeo in modum tubæ confecto ex materia aëreâ; itaque antequam Christus adveniat ad locum judicii jam ibi aderunt congregati omnes à mortuis suscitati.

Dico 2. Congregatio cinerum defunctorum fiet quidem Christi imperio, sed ministerio Angelorum, qui poterunt propriâ naturali virtute hoc opus exequi. D. Th. & cæteri Thomistæ. Ac verisimile est ad sonitum tubæ Archangeli plurimos Angelos mox huc illuc discursuros ad dictos cineres colligendos. Hic Archangelus putatur futurus esse vel Michael, qui creditur præesse Ecclesiæ, & omnibus Angelis animarum custodibus, vel Gabriel primus Angelorum in tertia Hierarchiâ, qui sicut fuit primi adventûs Christi nuncius, ita & secundi verisimiliter est futurus. Paulus 1. Cor. 15. istam tubam vocat novissimam, *in momento, in ictu oculi in novissimâ tubâ, canet enim tuba, & mortui resurgent.* Quia Joannes Apoc. 8. vidit septem Angelos in conspectu Dei, quibus datæ sunt septem tubæ, quibus singuli successivè cecinerunt; & sex quidem prioribus clangentibus, non est facta resurrectio, sed potius magna strages & interfectio hominum; ad sonitum autem tubæ septimæ factæ sunt voces magnæ dicentes: *Factum est regnum hujus mundi Domini nostri & Christi ejus.* Apoc. 11. Quod œcumenus interpretatur de prædicta tubâ novissimâ. Videntur autem justorum cineres fore congregandi ab eorum Angelis custodibus; damnatorum verò à Dæmonibus qui eos vicerunt. Deinde cum Deus dabit illis mandatum, illi cineres colligendi, simul eis notum fiet vel scientiâ naturali, vel Divinâ revelatione, si necesse fuerit, quænam materia ad cujusque corporis formationem congreganda erit, & ubi, ac sub quâ formâ existet.

Dico

Dico 3. Organizatio seu dispositio organica corporum resuscitandorum non fiet Angelorum ministerio; Angelorum enim actio terminatur in solo motu locali, nec possunt sua virtute naturali materiam alterare, illique dispositiones ad formam substantialem inferre; sed quoad corporis dispositionem, substantialem animæ unionem, omnesque ejus proprietates ac perfectiones inde consequentes, solus Christus efficiet nostram resurrectionem tum per suæ humanitatis voluntatem, tum per prædictam Archangeli vocem, utramque ut Dei instrumentum; *Sicut Pater suscitat mortuos & vivificat; sic & Filius, quos vult, vivificat.* Joa. 5. nec tantum bonorum, sed etiam malorum resurrectionem sic ipse efficiet; utrorumque enim est judex, potestque eos resuscitare & ad judicium vocare, ut patet ex hoc Joannis textu: *Audient vocem Filii Dei & procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ; qui autem mala, in resurrectionem judicii.* Joan. 5.

SECTIO V. & VI.

An Christus sit causa exemplaris nostræ resurrectionis quoad terminum ad quem *&* *à* quo?

Nota: Causa exemplaris non requirit realem existentiam ad causandum, sed sufficit ut existat in mente agentis. Quæritur ergo quæ sit conformitas ac similitudo inter Christi præteritam resurrectionem & nostram futuram quoad terminum, ad quem utraque tendit, & à quo venit?

Dico 1. Christus resurgens est perfectissima justorum resurrectionis causa exemplaris. D. Th. & omnes TT. *probatur, reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Phil. 3. sive in resurrectione erimus illi similes ac conformes. Hæc autem similitudo ac conformitas consistet 1. In substantiali ac naturali vitâ, & in unione cujusque corporis ad suam animam. 2. In perfectâ corporis quantitate; sicut enim Christus resurrexit in perfectâ corporis magnitudine; ita & omnes justi resurgent. Non hinc tamen sequitur omnia justorum corpora fore corpori Christi in magnitudine æqualia; quia perfecta exemplaris ratio non requirit æqualitatem, sed proportionem ac conformitatem; unaquæque ergo anima habebit corpus suæ naturali perfectioni accommodatum; unde fieri poterit, ut aliqua minoris, alia majoris sint magnitudinis quàm corpus Christi. 3. In similitudine ætatis, sive in ætate in quâ corpus obtinet suum perfectum augmentum. 4. In omnibus corporis sensibus, ac facultatibus & ornamentis juxta debitam cujusque sexûs ac meritorum proportionem.

Dico 2. Christus erit etiam causa exemplaris resurrectionis infantium qui in peccato originali decesserunt quoad perfectiones, non gloriæ sed naturæ; isti enim infantes post resurrectionem habebunt corpora perfecta in magnitudine, ætate, viribus, benè temperata, æterna, incorruptibilia, spiritui subjecta, cibo & potu non indigentia; omnis enim alteratio Deo ita providente cessabit; cumque jam sint non in viâ, sed in termino non incident in aliqua peccata, nec patientur aliquam sensûs pœnam; habebunt ergo in corporibus debitam suæ naturæ perfectionem, & hanc quidem per Christum, & cum illo in eâ conformabuntur, ita ut Christus possit dici quoad hoc causa exemplaris illorum resurrectionis; imò probabile est eos habituros aliquam Christi cognitionem, eumque tanquam suum Dominum, principem, ac benefactorem veneraturos. Si enim Dæmones eum cognoscunt, & coacti venerantur, quantò magis isti infantes sponte illum colent.

Dico 3. Quamvis corpora damnatorum futura sint similia corpori Christi in aliquâ naturali perfectione, non tamen in omnibus, & multo minus in gloriæ perfectionibus; habebunt enim quidquid est de essentia humani corporis; aliàs non esset vera resurrectio; erunt integra quoad omnia membra, sensuumque organa & facultates; nec in illis probabiliter erunt defectus provenientes ex indebitâ partium, aut humorum, qualitatumvè dispositione, proportione vel compositione, v. gr. ægritudo, &c. sed defectus corpori humano connaturales manebunt; v. gr. gravitas, opacitas, passibilitas, &c. attamen quoad ea in quibus ista corpora erunt corpori Christi similia ac conformia, Christus non erit propriè causa illorum exemplaris; quia illorum resurrectio non fit ut Christum repræsentent, utque sint ei similes ac conformes, sed ob alias Divinæ providentiæ ac justitiæ rationes. Hæc autem erunt æterna, immortalia & simul passibilia; vel quia patientur passione animali sine animali alteratione, v. gr. inferorum ignis illas species quibus vehemens corporis combustio sentitur, imprimet reali caloris impressione, & ex illâ sensûs affectione sequetur eadem doloris passio quæ ex reali caloris præsentia sequitur; vel potius quia ille inferorum ignis verè alterabit damnatorum corpora & realem qualitatem doloriferam seu disconvenientem in eis producet usque ad certum intensionis gradum à Divinâ justitiâ determinatum, & ultra non procedet; sed tantum eamdem qualitatem & actionem conservabit, ita ut nunquam fiat temperamenti primarum qualitatum dissolutio, ac semper maneat sufficiens dispositio ad conservandam animæ & corporis unionem; unde hæc inferni ignis actio in corpora damnatorum, non est omninò naturalis, sed est supernaturale Divinæ justitiæ instrumentum.

Dico 4. Futura omnium hominum resurrectio, est similis Christi resurrectioni in essentiali proximo termino à *quo*, id est à vitæ privatione seu morte, sed non in accidentali & remoto, qui est mortui corporis corruptio, & in cineres resolutio. Hæc enim in cineres resolutio & corporis corruptio non videtur per se necessaria ad resurrectionem, sed sola mors sufficit, quæ est propria pœna peccati; quia verò ex morte sequitur, naturali quadam necessitate ut corpus putrescat, & in cineres resolvatur; hinc fit ut secundum legem ordinariam & seclusis privilegiis particularibus, corpora quæ longo tempore ante resurrectionem mortua jacuerunt, in cineres vel elementa transmutentur, antequam resurgant, quamvis in aliis non sit id necessarium ob temporis brevitatem. Dum enim dicitur Gen. 2. *Pulvis es & in pulverem reverteris*, & juxta 70. *terra es, & in terram redibis*, nihil aliud significatur quàm moriêris.

SECTIO VII.

Quo in loco fiet hominum resurrectio?

Dico: Quamvis resurrectio facienda sit ubi Deus suâ admirabili providentia statuerit; tamen si quid possimus conjecturare, verisimilius fiet in loco in quo defuncta corpora aut eorum materia inventa fuerint; si autem secundum diversas partes sint dispersa in varia loca; ubi major vel præcipua pars extiterit, ibi fiet resurrectio, angelis cæteras materiæ partes illuc transferentibus. Postquam autem omnes per universum orbem sic fuerint resuscitati, tunc justi virtute suâ moti, ac sponte sequentes præeuntes suos Angelos custodes; reprobi verò ultrâ vires suas à Dæmonibus per vim attracti, congregabuntur in locum judicii; attamen quidam opinantur

omnium

omnium defunctorum cineres, universamque materiam, ex quâ eorum corpora reformanda erunt, prius in locum judicii, v. gr. in vallem Josaphat, transportandam, & ab unâ parte justorum, ab aliâ autem reproborum materiam corporum resuscitandorum collocandam, ut ibi ad vocem imperiumque Christi resurgant universi; quod maximè probabile censet Sotus. Hinc patet non omnes resurrecturos aut ubi mortui sunt aut ubi sepulti.

SECTIO VIII.

De errore Chiliastarum.

Nota: Cherintus, Marcion & omnes Chiliastæ, quos nunc Anabaptistæ etiam sequuntur, finxerunt Christum mille annis ante universale judicium, rursus in hunc mundum descensurum; & tunc omnes & solos justos resuscitaturum ad vitam corporalem & animalem, ut unà cum eis mille annis in terrâ regnet summa cum pace, voluptate, opum abundantiâ, rerum omnium copiâ, etiam earum quæ venti & veneri deserviunt, tuncque instaurandum Judæorum regnum, Religionem, civitatem Jerusalem, ejus templum, animalium sacrificia, denique implendas omnes promissiones Abrahæ & ejus posteris factas Gen. 13. 15. & 27. Isa. 65. & 66. Jer. 16. Ezech. 20. 27. 28. huic errori alii alia immiscuerunt; alii istas mille annorum delicias interpretati sunt de deliciis spiritualibus cum corporalibus. Istum errorem commenti sunt ex Apoc. cap. 20. malè intellecto, ubi inter alia dicitur: *Regnaverunt* (nempe justi) *cum Christo mille annis; cæteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni; hæc est resurrectio prima.* Sed

Dico: Justi non resurgent ante diem judicii, & in illo tam justi quàm reprobi resurgent, ita ut inter utrorumque resurrectionem non intercedat magna mora; hæcque assertio, quatenus repugnat relato errori, censetur de fide. *Probatur* 1. Ex his scripturæ locis: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur.* Matth. 22. *Regnum Dei non est esca & cibus.* Rom. 4. *In novissimo die de terra surrecturus sum* Job. 19. *Ego resuscitabo eum* (nempe justum) *in novissimo die.* Joa. 6. *novissimus* dies, id est *ultimus*; ergo non mille anni ante universalem resurrectionem resurget. 2. Bonorum & malorum resurrectio simul futura esse in scriptura dicitur. *Venit hora, in quâ omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, & procedent qui bona egerunt* &c. Joan. 5. idque patet ex parabolis Zizaniorum, sagenæ missæ in mare, decem virginum; &c. 3. Justi non resurgent ad vitam animalem, sed spiritualem & gloriosam. *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione* &c. *seminatur corpus animale, surget spirituale.* 1. Cor. 15. Quod ergo attinet ad prædictum Apoc. cap. 20. Sic Respondetur: Angelus loquens ibi cum Joanne agit non de secundo, sed de primo Christi adventu, in quo Christus alligavit Sathanam per mille annos, id est per longum tempus indefinitum usque ad adventum Antichristi, non permittens illi tantam libertatem ad tentandos homines, quantam olim permiserat. Justi autem per istos mille annos, id est toto hoc tempore usque ad Antichristum regnant in cœlis cum Christo; cumque illic nulla mentio fiat de corporibus, sed de solis animabus; ideo prima ista resurrectio, de quâ ibi sermo, debet intelligi de resurrectione spirituali, quâ anima à peccato resurgit ad vitam gratiæ, & postea ad vitam gloriæ. Sic etiam intellige sequentia: *Cæteri mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni*, id est defuncti reprobi, totis illis mille annis, seu toto illo tempore caruerunt vitâ gratiæ & gloriæ, ac æternum carebunt. Patet ibi agi de resurrectione spirituali, quia in eodem capite dicitu post illam futura corporalis omnium mortuorum resurrectio. Dein gehenna vocatur ibidem *mors secunda*, nempe spiritualis; non datur enim duplex corporalis mors, sicut nec duplex resurrectio; prædictæ autem Dei promissiones prophetis factæ, intelliguntur de bonis spiritualibus Ecclesiæ militantis aut triumphantis.

SECTIO IX. & X.

De tempore resurrectionis sive justorum sive reproborum.

Dico 1. Juxta communiorem TT. sententiam omnes homines tam reprobi, quàm electi eodem momento simul resurgent. D. Th. Sot. Palud. &c. contra Theoph. Cajet. &c. opinantes prius electos esse suscitandos, deinde reprobos. *Probatur* assertio; *quia venit hora, in quâ omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, & procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui autem mala, in resurrectionem judicii.* Joa. 5. adeoque ad vocem & imperium Filii Dei omnes simul resurgent tam mali quàm boni. Neque enim ex parte Dei, neque ex parte hominum suscitandorum requiritur aliqua temporis successio.

Dum ergo dicitur 1. Thess. 4. *Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui vivimus, qui residui sumus, simul rapiemur cum illis obviam Christo in aëra*; ibi non fit mentio de reproborum, sed de electorum resurrectione, inter quam & raptum in aëra, erit successio temporis; nam *primum*, ut habetur in græco, *mortui omnes electi resurgent*; *deinde* simul rapientur in aëra. Similiter cum dicitur 1. Cor. 15. *In Christo omnes vivificabuntur*; *unusquisque autem in suo ordine*; *primitiæ Christus*; *deinde ii qui sunt Christi*; *deinde finis.* Ibi non agitur de ordine temporis, sed dignitatis & meritorum; nec de resurrectione reproborum, sed electorum; vel si agatur de ordine temporis, dicendum est Christum fuisse primitias resurgentium cum iis qui cum ipso resurrexerunt; deinde finis erit seu finale judicium in universali omnium resurrectione. Denique possunt justi & reprobi eodem tempore resurgere super terram, & immediatè post soli justi rapi in aëra obviam Christo, &c.

Dico 2. Verisimilius universalis resurrectio, matutino tempore quo Christus resurrexit, futura est. D. Th. Bon. Rich. &c. contra varios PP. Hier. Chrys. &c. indicantes eventuram intempestâ nocte; qui tamen possunt intelligi de signis terribilibus, quæ immediatè præcedent resurrectionem. *Sed probatur*: quia cum Christus sit nostræ resurrectionis exemplar, verisimile est eo tempore, quo ipse resurrexit, nos resurrecturos; unde Anselmus dicit nos die paschatis resurrecturos, videturque lux aptior quàm nox, ad mutuum resurgentium conspectum. Quod autem dicitur Matth. 25. *Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit* &c. Id non de resurrectione, sed de incertâ mortis horâ intelligitur; nec Angelus mediâ nocte Ægyptios interficiens repræsentat resurrectionem.

DISPUTATIO LI.

De Christi Ascensione ac ejus termino.

SECTIO I.

An Christus verè ac propriè in cœlum ascenderit?

NOTA: Quidam antiqui Hæretici negarunt Christum vero cum corpore resurrexisse; ac pro inde verè ascendisse. Seleuciani & Manichæi finxerunt Christum deposuisse resuscitatum suum corpus in sole, & sine corpore sedere ad dextram Patris; recentiores Hæretici negarunt Christum secundum suam humanitatem verè ac propriè in cœlum ascendisse; quia, inquiunt, vel ab initio suæ incarnationis, vel saltem à suâ per resurrectionem glorificatione, tam in cœlo quàm ubique locorum extitit. Sed hisce omissis

Dico 1. Christus post suam resurrectionem verè ac propriè in cœlos ascendit. Est articulus fidei in omnibus Symbolis contentus, & in hoc sensu intellectus ab Ecclesia Catholica & omnibus Patribus. *Probatur* 1. ex novo Testamento: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Joan. 20. *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum.* ibid. *ferebatur in cœlum.* Luc. 24. *Assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei* Marc. 16. Deinde Act. 1. Apostoli viderunt eum ascendentem, donec interposita nubes eum occultavit. *Videntibus illis* &c. 2. Ex veteri Testamento, *ascendisti in altum, cepisti captivitatem; accepisti dona in hominibus.* Ps. 67. *Psallite Deo qui ascendit super cœlos cœlorum ad orientem.* ibid. *Attollite portas, principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Ps. 23. &c. 3. *Ratione*: cum cœlum sit Locus Beatorum, in quo Deus se illis manifestat, debebat maximè Christus in illo esse. *Dominus in cœlo paravit sedem suam.* Ps. 102. *Ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Joan. 12.

Dico 2. Christus motu successivo in cœlum ascendit. De initio motûs non est dubium, quia viderunt discipuli eum paulatim ascendentem; *videntibus illis elevatus est*; sed ubi nubes eum occultavit ab oculis discipulorum, tunc non amplius motu successivo illum ascendisse, sed instantaneo seu in uno momento perveniisse ad ultimum terminum, in quo sessurus erat, sine transitu per medium sentit Abulensis. Attamen communior sententia est illum eodem motu successivo, transeundo per omnia corpora intermedia ascendisse; magis enim decebat illius majestatem sic ascendere, quasi omnium cœlorum possessionem accipiendo, & illos aliquo modo sanctificando. *Habemus Pontificem qui penetravit cœlos*, &c. Hebr. 4.

Dico 3. Christus ascendit usque ad supremum cœlum. *Ascendit super omnes cœlos.* Ephes. 4. *Christus excelsior cœlis factus.* Hebr. 7. an autem ita ascenderit, ut totum ejus corpus intra cœlum maneat; cœli superficie circumdatum, sicut nos sumus in hoc aëre; an verò totum ejus corpus sit supra convexam cœli superficiem, id satis incertum est; primum censet Durand. & Sylv. secundum Cajet. Ferr. &c. Unde Anselmus dicit: *Ascendit non solum super omnes cœlos materiales, sed & super omnes cœlestium virtutum ordines, superans loco & dignitate omnem creaturam.* Quod attinet ad hunc textum quem objiciunt Hæretici: *Nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo Filius hominis, qui est in cœlo.* Joa. 3. significat descendisse Christum incorporeum, & ascendisse corporeum.

SECTIO II.

De circumstantiis Christi Ascensionis.

Dico: Hæ circumstantiæ ex scriptura colliguntur, 1. *Locus.* Juxta Act. 1. habetur hunc locum fuisse montem oliveti, Jerosolymâ distantem mille passus. In montis latere est oppidum Bethaniæ, Jerosolymâ distans pene bis mille passus, seu dimidia leucâ, quò Christus ante suum ascensum probabiliter eduxit suos Discipulos, ut Magdalenam cum sua sorore & fratre ad illum invitaret, uti ex hoc colligitur: *eduxit autem eos foras in Bethaniam*, &c. Luc. 24. de templo ibi ædificato, de prodigiis, de Christi vestigiis relictis, vide Bedam c. 7. de locis Sanctis. 2. *Tempus.* ascendit 40. post resurrectionem die, comprehendendo in hoc numero ipsum diem & resurrectionis & ascensionis; cumque resurrexerit die Dominico, hinc fit ut ascenderit die Jovis. Fuit enim *per dies* 40. *apparens eis.* Act. 1. ut suæ resurrectionis veritatem comprobaret, Discipulos instrueret, Ecclesiam fundaret. 3. *Hora.* Videtur fuisse sub horam primam pomeridianam. Pransus enim erat isto die cum Discipulis, ut habetur ex Act. 1. *Convescens præcepit eis*, &c. *cum hæc dixisset, elevatus est.* 4. *Modus elevatis manibus suis benedixit eis*, Luc. 24. nempe B. Virgini, Apostolis, & aliis Discipulis ferè 130. apprecando & conferendo multa bona. Benedixit autem vel decussatis manibus sicut Jacob benedixit nepotibus Gen. 48. vel tollendo ad cœlum manus in formam crucis, sicut Moyses Exod. 17. vel efformando crucem in aëre sicut nunc in Ecclesia usus est; quem ex Apostolicâ traditione manasse testatur Basil. lib. de Spiritu Sancto c. 37. post datam autem benedictionem, vera nubes ejus pedibus substracta eripuit illum ab oculis Discipulorum, qui cum perseverarent in cœlum intuentes, monentur à duobus Angelis Christum sic olim venturum ad judicium quem ad modum viderant euntem in cœlum. 5. *Apparatus seu comitatus.* Omnes justi sive qui erant in limbo Patrum, sive qui tunc inventi sunt plenè purgati, ascenderunt simul cum Christo, imò probabiliter in corporibus glorioſis ii, qui in Christi resurrectione resurrexerant. Quoad Angelos verò, non est dubium quin omnes cœlo descenderint, ut Christum ascendentem comitarentur. Denique Christi ascensio fuit ipsimet conveniens ad præmium accidentale, & ejus corporis glorioſi honorificam sedem; ac nobis valde utilem ad roborandam fidem, augendam spem, accendendam charitatem.

SECTIO III.

An Christus per suam ascensionem consecutus sit sessionem ad dextram Patris?

Dico 1. Christum post suam Ascensionem sedere ad dextram Patris, est articulus fidei in omnibus Symbolis contentus. *Assumptus est in cœlum & sedet à dextris Dei*, Marc. 16. Sedere ad dextram Dei convenit Christo; tum secundum Divinitatem tum secundum humanitatem. *Per dextram Dei*, quidam intelligunt Dei omnipotentiam aut majestatem; alii propriam Christi quatenus hominis dignitatem ratione unionis hypostaticæ; alii singularem beatitudinis excellentiam, & judiciariam potestatem Christo homini collatam. Per verbum autem

tem *sedere* non intelligitur sessio corporalis, quamvis hæc etiam Christo utpote homini conveniat; sed sessio spiritualis ac metaphorica, quæ si de Christo secundum ejus Divinitatem agatur, significat eum æquali cum Patre majestate ac potestate pacificè regnare, si de Christo agatur secundum humanitatem ejus, significat eum non tantum habitare in gloria cœlesti, & æternam beatitudinem tanquam ultimum omnium suarum viarum, laborum ac mortis terminum adeptum esse, sed etiam tanquam supremum regem ac judicem dominari & præesse omnibus; tantâ dignitate præcellentem, ut in eodem solio cum Deo sit, & eâdem adoratione colatur.

Dico 2. Christus formaliter quatenus hic homo per suam ascensionem adeptus est sessionem ad dexteram Dei; id est singulari modo, cœpit tota hujus hominis simul & Dei veri, omnia cum Patre gubernantis; majestas claresceré in cœlo & in terra, ac quasi denuò accepit possessionem regni sui ac totius orbis per suum in cœlum ingressum tanquam in proprium suæ curiæ locum à Deo destinatum ad regendum & imperandum; quamvis autem sit proprium Christi sive quatenus est hæc persona Divina, sive quatenus est hic homo æqualis Patri in majestate & potestate, sedere ad dexteram Dei; tamen quædam hujus sessionis participatio, longe inferiori modo ac gradu quoad gloriam tam animarum quàm corporum, communicatur aliis beatis ita ut cum Christo secùri suæ æternæ beatitudinis & confideant & conregnent: Dum dicitur Christus sedere ad dexteram, non habetur respectus ad sinistrum aut ad alium situm materialem tanquam inferiorem & minus honorabilem; sed tantum metaphoricè intenditur singularis excellentia & majestas, in quâ Christus existit.

SECTIO IV.

An postquam Christus in cœlum ascendit, aliquando inde descenderit?

Dico: Potest esse circa hoc triplex dicendi modus: 1. Est Christum post suam Ascensionem nunquam in terris sub visibili & propria formâ apparuisse, sed tantum vel in somnis, vel sub repræsentatione extrinseca in corpore aëreo, vel per visionem corporalem non in terra, sed in cœlo visum fuisse, sicut Stephanus & fortasse Paulus eum vidit: sed hic dicendi modus, generaliter loquendo, non mihi videtur facile sustineri posse. Unde 2. est, Christum post suam Ascensionem verè interdum & descendisse in terras, & à cœlesti loco per breve tempus abfuisse. Ita D. Th. Cajet. &c. v. gr. quando apparuit Paulo eunti Damascum, Act. 9. vel in templo Jerosolymitano Act. 22. & ipse Paulus 1. Cor. 15. dicit: *novissimè visus est & mihi.* Aut quando in via Appiâ apparuit Petro Româ discedenti & interroganti, *Domine, quo vadis* &c. quam apparitionem referunt Ambr. Atha. Orig. Abdias, &c. aut quando apparuit Carpo &c. 3. Aliquando Christum verè per visibilem & realem præsentiam in terra apparuisse, sed tunc cœlestem locum non deseruisse, seu à cœlo per id temporis non abfuisse; ita ut simul & in terrâ & in cœlo miraculosè bilocatus foret. Ex his tribus dicendi modis, sic videtur dicendum: Christum nempe aliquando post suam Ascensionem revera in terra fuisse, an verò tunc cœlo abfuerit, incertum. Attamen si verum est descendisse ad B. Virginem in die Assumptionis, ut eam secum cum gloria & honore ad cœlum deduceret, non videtur verisimile tunc simul in cœlo fuisse, atque iterum illuc cum matre ascendisse.

DISPUTATIO LII.

De judiciaria Christi potestate & ejus usu.

SECTIO I.

DICO 1. Christus quatenus homo sive in suâ humanitate, habet sibi datam specialem potestatem ad ferendum judicium in iis quæ pertinent ad præmium aut pœnam æternam & ad salutem vel damnationem. D. Th. & omnes TT. *Probatur: & potestatem dedit ei* (nempe Pater) *judicium facere, quia Filius hominis est.* Joan. 5. id est dedit ei potestatem excellentiæ ad exercendum judicium per humanitatem ob unionem quàm cum Verbo habet. Et Act. 1. *Præcepit nobis* (nempe Christus) *prædicare populo & testificari, quia ipse est qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum.* Si enim per solam suam Divinitatem judicaturus esset, non oporteret eum secundum humanitatem descendere ad judicandum. Verum

Dico 2. Hæc potestas Christo in humanitate datâ non est primaria, sed secundaria, & quasi ex commissione Dei; quia illam habet dependenter à superiori potestate, nec illam habet ex intrinsecis & essentialibus suæ humanitatis principiis. Hinc dum dicitur: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* Joan. 5. vult dicere. Quamvis universale judicium sit à Patre cum aliis Divinis personis tanquam à principali & primâ causa, habente primariam ac supremam judicandi potestatem, proceßurum; non tamen à Patre, ut à personâ immediatè ferente sententiam procedet, sed à Christo in sua humanitate ac per suam humanitatem vices gerente immediatè procedet; ideoque hæc Christi potestas dicitur quasi delegata, & ex commissione Dei; sub alia tamen ratione potest dici ordinaria in suo ordine, quia illi competit ratione officii & proprii meriti, quatenus est Summus Sacerdos & spiritualis Rex. Unde est verè, propriè ac simpliciter judiciaria potestas; nam Christus homo est verè ac propriè judex; ejusque actus est verum judicium; *dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.* Ipse enim habet claram causæ cognitionem ac fert sententiam juxta legem à Deo latam ac sancitam. Unde hæc potestas judiciaria potest vocari potestas singularis excellentiæ, quia est suprema inter omnes, quæ potest creaturæ communicari; & hanc secundum se spectatam & quoad actum primum Christus habuit ab initio suæ Incarnationis, quamvis foret tantùm postea in actum secundum redigenda.

SECTIO II.

De actibus prædictæ potestatis judiciariæ.

Nota: Hujus potestatis objectum & materia propria sunt actiones humanæ morales, quatenus illis juxta justitiæ æquitatem pœna aut præmium tribuendum est.

Dico 1. Quamvis Christus secundum se non indigeat causæ discussione, utpote ipse sciens omnia hominum acta; in ordine tamen ad illos judicandos dicitur interdum in scripturâ se habere tanquam discutiens & disceptans cum reo, donec illum convincat; ut patet ex Joel. 3. *Congregabo omnes gentes,*

& deducam eas in vallem Josaphat & disceptabo cum eis. Deinde cum sit duplex judicium, aliud finale, quod profertur, dum omnia hominis merita vel demerita finita sunt; aliud non finale, quod exercetur cum hominibus, quamdiu in hâc vitâ degunt, in ordine ad singula eorum merita vel demerita; ideò non tantum illud finale, sed etiam hoc non finale competit Christo; ad ejus enim honorem pertinet, ut homines etiam hîc viventes, intelligant ex illius voluntate ac misericordia, aut ex severâ illius justitia pendere suam aut salutem aut damnationem, juxta Joa. 5. *Omne judicium dedit Filio.* Et *judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate.* Ps. 97.

Dico 2. Christus non tantum finale judicium universale erga omnes in fine mundi exercebit, de quo infrà; sed etiam particulare erga singulos homines in eorum morte statim exercet; de fide enim est justos qui nihil habent purgandum, statim post mortem recipere æternæ beatitudinis præmium; animas autem in peccato mortali decedentes, statim damnari ad pœnas æternas. Ideò dicitur: *facile est coram Deo in die retribuere unicuique, juxta vias suas, & in fine hominis denudatio operum illius.* Eccles. 11. Sic etiam Aug. L. 2. de anim. c. 4. *illud rectissimè & valde salubriter creditur judicari animas, cum de corporibus exierint, antequam veniant ad illud judicium, quo eas oportet jam redditis corporibus judicari.* Hinc sequitur hoc particulare judicium ita fieri in morte cujusque, ut cuique pronuncietur & innotescat sententia quæ ad ipsum spectat; sitque certus de suâ æternâ vel gloriâ vel pœnâ, etiamsi in purgatorio aliquamdiu se detinendum esse videat, antequam ad gloriam perveniat. Sic etiam animæ infantium cum peccato originali decedentium, statim cognoscunt statum suum, & quod in eo sint perpetuò permansuræ. An autem cognoscant etiam causam, ob quam istum statum accipiant, & rationem tum culpæ quam in se habent, tum pœnæ quæ est visionis beatificæ carentia; an verò tantùm apprehendant illum statum, tanquam sibi connaturalem, incertum est.

Dico 3. In judicio particulari definitiva sententia, nec post, nec ante mortis instans, sed in ipso mortis instanti, profertur; quia ante istud instans nondum completa est hominis vel malitia vel meritum, nec tempus ad agendum pœnitentiam denegatur usque ad mortem. Unde illæ visiones, quas Greg. & Beda referunt de Chrisaorio, & de quodam Monacho, qui paulò ante mortem audierunt suæ damnationis sententiam, ita sunt explicandæ, ut interdum permiserit Deus peccatores eo tempore ita affligi ac terreri à Dæmonibus, ut de suâ salute desperarent, quamvis reverâ tunc temporis nondum foret sententia à Deo prolata. Nec etiam differtur sententia usque ad instans post mortem, quia statim ac separatur à corpore anima, accipit suam retributionem juxta merita aut demerita.

Dico 4. Quamvis non sit tam certum exerceri particulare hoc judicium per Christi humanitatem, quàm est certum universale per illam esse exercendum; tamen, ut jam dixi, probabilius per illam exercetur, pertinetque ad ejus potestatem judiciariam. Ad hoc autem judicium exercendum non est opus, ut anima judicanda statim atque separatur à corpore, deferatur in cœlum & præsentetur Christo quatenus homini ad audiendam suam sententiam, ut quidam existimarunt; de animabus enim damnandis aut purgandis hoc incredibile est; nec opus est ut Christus è cœlo descendat ad singulos morientes; sed anima in instanti mortis intellectualiter elevatur ad audiendam Christi judicis sententiam per intellectualem locutionem aut illuminationem, quæ non pendet à loco, prolatam; hæcque vocatur ad ejus tribunal duci absque mutatione locali; & verisimile est animam eo instanti cognoscere sese judicari; nimirum vel salvari vel damnari imperio, & efficacia non solum Dei, sed etiam Christi hominis. Unde Christus in uniuscujusque morte non secundum præsentiam localem advenit, sed secundum efficaciam, per quam efficit, ut unusquisque suum statum agnoscat, imperiumque ac sententiam judicis audiat; & vi illius statim tendat in locum suis meritis aut demeritis debitum. An autem animæ damnatæ vel purgandæ tunc ipsam Christi humanitatem clarè intueantur, nec-ne, incertum.

Dico 5. Christus quamdiu in hâc vitâ mortali vixit, non est usus illâ judiciariâ potestate; hinc dicebat: *Non veni ut judicem mundum*, (nempe nunc) *sed ut salvificem mundum.* Joan. 12. Sed dum cœpit esse in glorioso regnantis & dominantis statu, tunc orsus est statim hanc suam judicandi potestatem exercere; imò possumus dicere jam ab instanti mortis, in quo nostram redemptionem consummavit, eam exercere in animâ separata & gloriosa cœpisse. Ad hanc enim pertinere videtur liberatio animarum sanctarum, spoliatio inferni, & similes actus quos in inferno exercuit vel ligando potestatem Dæmonis, vel aliquas animas è purgatorio liberando, vel judicium etiam ferendo de iis, quæ per id tempus è corpore egressæ sunt.

DISPUTATIO LIII.

De secundo Christi adventu ad universale judicium.

SECTIO I.

An futurum sit universale judicium, in quo Christus sit supremus judex?

DICO 1. Universale hominum judicium futurum, unus est ex fidei articulis in omnibus Symbolis contentus. Ubicumque in scripturâ fit mentio de die judicii in singulari, de judicio post universalem resurrectionem, de die Domini, de die iræ, &c. intelligitur de hoc judicio. v. gr. *Dico vobis; Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii.* Matth. 11. *Viri Ninivitæ surgent in judicio*, &c. Matth. 12. *Non citò moveamini, quasi instet dies Domini.* 2. Thess. 2. *Dies Domini amara, dies iræ*, &c. Sophon. 1. *Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei.* Joa. 5. Hujus autem universalis judicii faciendi causæ plures sunt: 1. Ut Deus palam suam justitiam manifestet coram omnibus. 2. Ut justi publico honore, & mali publicâ confusione afficiantur. 3. Ut publicè manifestus omnibus fiat justissimus Divinæ providentiæ erga bonos & malos ordo. 4. Ut homo non solum in animâ, sed etiam in corpore, quod animæ ad virtutem & ad vitia adjutor fuit, convenientem pœnam aut præmium recipiat. 5. Ut istius judicii expectatio ac timor homines in officio contineret &c.

Dico 2. In universali judicio Christus erit judex non solùm per Divinitatem, sed etiam immediatè per suam humanitatem. De fide. *Quia ipse est, qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum.* Act. 19.

Act. 19. *Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua.* Matth. 16. ultra judicium particulare, Deus faciet hoc universale non ut priorem sententiam mutet, aut ut bis puniat eamdem culpam; sed ut suppleat quidquid ex debitâ deerat pœnâ, & convenienti modo sententiam proferat in eum qui prius non omninò, sed quasi ex parte tantùm judicatus fuerat.

SECTIO II.

An Christus secundo sit venturus in hunc mundum ad peragendum universale judicium?

Dico 1. Fides Catholica agnoscit unum Christi adventum jam præteritum, & confitetur alium futurum, in quo Christus Deus homo verè ac realiter veniat è cœlo ad peragendum universale judicium, quod in hoc fidei articulo continetur: *inde venturus est judicare vivos & mortuos.* Idque ex novo & veteri Testamento facilè demonstratur, & in quo uterque iste Christi adventus conveniat ac disconveniat, illinc comprobatur. Itaque hinc collige:

Dico 2. Uterque Chtisti adventus in his convenit: 1. Ea quæ in Scriptura dicuntur de Messia, semper ad eamdem personam referuntur. 2. In utroque adventu juxta scripturam declaratur semper Messias esse Deus & homo simul: *Dominus ad judicandum veniet cum senibus populi sui.* Isa. 3. *Ecce Dominus in igne veniet*, &c. *in igne Dominus judicabit* Isai. 66. *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit.* Ps. 49. *Modo videbitis Filium hominis venientem in nubibus cœli.* Matth. 13. &c. 3. *Uterque adventus est per veram & corporalem Christi præsentiam; videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cœli.* Matth. 26. item Apoc. 1. *Ecce venit cum nubibus & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* 4. Uterque adventus admirabilis, supernaturalis ac Deo dignus. 5. Uterque primariò est ad hominum salutem, 6. Uterque ut Christus regnum sibi comparet.

Dico 3. Uterque adventus in his differt: 1. Primus est in medio temporum, secundus in fine mundi. 2. Primus per Verbi incarnationem & humanam generationem factus est; secundus fiet per solum motum localem. 3. Primus factus est ad operandam nostram redemptionem & salutem per meritum & satisfactionem; atque ad docendos illuminandosque homines per doctrinam & exemplum; secundus autem fiet ad judicandos homines, & ad retribuendum pro meritis præmium, & pro peccatis pœnam. 4. Primus fuit in carne passibili & in exteriori apparatu humilis; secundus erit glorioſus. Tam quoad statum corporis impassibilis, quàm quoad externum comitatum & majestatem. 5. Christus in primo adventu hominibus & Angelis beatitudinem, & sibi quoddam cœleste regnum suique nominis exaltationem promeruit; in secundo acquiret perfectam ac consummatam sui regni possessionem. 6. In primo absolutà peregrinatione cœlum ascendit in terram rediturus, in secundo consummato rerum omnium ordine cœlum ascendet nunquam huc rediturus. 7. Primi adventus præcursor fuit Joannes; secundi erit Henoch & Elias; utriusque prænuncia signa diversa.

SECTIO III.

De loco in quo fiet judicium universale.

Dico: Juxta communem PP. & TT. opinionem universale judicium fiet in valle Josaphat inter montem oliveti & urbem Jerusalem sito. D. Th. Pal. Sot. &c. prout colligitur ex hoc Joëlis loco: *Congregabo omnes gentes, & educam eas in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis.* Joel. 1. Quia autem istud nomen *Josaphat* significat judicium Domini, videtur ob id fuisse impositum isti valli tanquam proprium. Cùm dicitur Christus descensurus in terram, non intelligitur descensurus in ipsam terrenam istius vallis superficiem, sed tantum in aëtem isti valli correspondentem, & ad istum locum aëreum omnes electi sustollentur; reprobi autem manebunt in terra, id est tum in isto valle Josaphat, tum in locis circumjacentibus. Hinc electi erunt à dextris, id est in æternâ beatitudine; & reprobi à sinistris, id est in æternâ miseria, uti explicat Anselmus, & communiter TT. vel electi, (uti alii interpretantur) erunt reverà ad dexteram Christi in aëre, & reprobi ad ejus sinistram super terram.

SECTIO IV.

Quando fiet judicium universale?

Notâ. Lactantius, Justin. Iren. &c. tradiderunt mundum duraturum sex mille annis (nempe ut Hebræi aiebant, duo millia ante legem, duo millia in lege, duo millia tempore Messiæ) & postea in fine eorum adventurum Christum regnaturum in terris per alios mille terrenæ felicitatis annos, quod suprà refutatum est; imo cum illi juxta 70. interpretes putent Christum natum fuisse in sexto millenario à mundi creatione, jam ipsâ temporum duratione id falsum esse liquidò patet. Itaque

Dico: Dies judicii universalis, & futura mundi duratio prorsus incerta & incognita est, nihilque probat conjectura sumpta ex sex diebus creationis mundi, & ex septimo requietionis; & oraculum Eliæ attributum, quasi dixisset, *sex millia mundus*, à quodam Rabbino confictum est. Unde istum judicii diem nemo hominum novit, imò ne ipsa quidem Christi anima illum scit scientiâ naturali, sed tantum beatâ & infusâ; & probabilius nec Angeli, nec beati, nisi forte B. Virgo. Dein quamvis Angeli fortasse cognoscerent numerum hominum prædestinatorum, non inde tamen cognoscerent durationem mundi, maximè cum electi non solum assumantur ad supplendas Angelorum ruinas, sed etiam per se & ex primaria Dei intentione assumantur ad æternam Beatitudinem. Denique nec signis judicii prognosticis quidquam probabiliter potest colligi de mundi duratione & die judicii, cum jam paulo post Christi ascensionem multi existimarent appatere vicina illius signa.

DISPUTATIO LIV.

De Antichristo.

SECTIO I. & II.

An Antichristus sit certus aliquis homo? An jam venerit? Quando veniet? Unde? Ex quo genere?

DICO 1. Nomen *Antichristus* qui ex suâ etymologia idem est ac Christo contrarius, non significat quemcumque hominem Christo contrarium, v. gr. Neronem, Arium, Mahometam &c. in quo sensu Hæretici etiam vocant Antichristum Romanum Pontificem; sed significat certam & determinatam personam futuram, quæ erit verus homo, non autem Dæmon aut Dæmonum princeps in phantastica hominis forma apparens, ut putavit Hyppolitus; multò minus erit Dæmon in verâ humanitate incarnatus; probabilius enim, sicuti suprà diximus, impossibile est, ut suppositum creatum hypostaticè alteri naturæ uniatur; saltem certum est virtute Dæmonis id fieri non posse, uti nec potest Dæmon ex sola fœminâ absque virili semine organizare ac formare verum corpus humanum. An autem ex Dæmone succubo aut incubo posset mediante virili semine aliunde accepto generari Antichristus, incertum est. Itaque Antichristus propriè significat singularem ac determinatum hominem, acerrimum Christi hostem & adversarium: *Nisi venerit discussio primum, & revelatus fuerit homo peccati, Filius perditionis*, &c. *tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus JESUS interficiet spiritu oris sui.* 2. Thess. 2. Joannes Apoc. 13. proprias illius actiones ac mores sub bestiæ nomine describit, dicitque proprium illius nomen componendum ex litteris (nempe græcis, scribit enim græcè) quæ numerum *666.* conficient. Quodnam autem sit istud nomen, quis divinet?

Dico 2. Licet nesciatur quando venturus sit Antichristus propriè dictus, certum est tamen nondum venisse: *Probatur* 1. Quia ea quæ debent præcedere adventum Antichristi, nondum advenerunt; v. gr. prodigiosæ perturbationes in cœlo & elementis, adventus Eliæ & Henoch &c. 2. Regnum Antichristi postquam fuerit stabilitum, juxta Dan. c. 12. debet tantum durare tribus annis cum dimidio, & duodecim diebus; ac juxta omnes SS. Patres, post Antichristi interitum, statim futurus est secundus Christi adventus, diesque judicii. *Statim post tribulationem illorum dierum, sol obscurabitur* &c. *& tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli.* Matth. 24. cum igitur ista nondum advenerint, patet Antichristum hondum advenisse, & tantum adventurum paulò ante diem judicii.

Dico 3. Juxta Hier. & Anselm. &c. Antichristus nasciturus est Babylone, ac juxta Damasc. & Anselm. ex fornicatione atque ex parentibus Judæis, & juxta plurimos ex tribu Dan, quod colligunt ex his scripturæ locis: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita.* Gen. 49. *Ex Dan audivimus fremitum equorum* &c. Jer. 8. Et ob hanc causam existimant Joannem Apoc. 7. recensendo numerum signatorum ex tribubus Israël, omisisse tribum *Dan*, utpote pertinaciter Antichristo, in illa nato, adhæsuram. Sed hæc omnia incerta sunt. Attamen videtur verisimillimum fore Antichristum & genere & professione Judæum ac circumcisum. Cum autem Paulus 2. Thess. 2. dicit: *Mysterium jam operatur iniquitatis*, non loquitur de persona Antichristo, sed de ejus membris, nempe Hæreticis, Tyrannis, &c. qui eodem spiritu aguntur.

SECTIO III. & IV.

De moribus & doctrina Antichristi?

Dico 1. Dæmon Antichristum ab infantia suâ ita tentabit, circumveniet, omnes ejus motus & actus diriget, ut semper proclivior & facilior ad malum fiat; ideoque quidam dicunt eum à Dæmone quasi obsidendum. Ubi ad usum rationis pervenerit, imbuetur omnibus pravis moribus & artibus maleficis; erit superbissimus: *Extolletur supra omne quod dicitur Deus, & quod colitur.* 2. Thess. 2. Libidinosus; *Et erit in concupiscentiis fœminarum.* Dan. 11. crudelissimus & flagitiosissimus; in principio tamen externam virtutis speciem simulabit, ut Judæis imponat, illisque se esse Messiam in lege promissum persuadeat, & paulatim regnum Tyrannicè occupet. Quamvis autem futurus sit improbissimus, non privabitur tamen sufficienti Dei gratiâ, & Angeli custodiâ.

Dico 2. Quoad ejus doctrinam; primò docebit Jesum Christum non fuisse verum Messiam, nec Filium Dei, nec hominem salvatorem, adeoque totam ejus Religionem ac sacramenta esse vanam superstitionem; contrà verò Moysis legem esse servandam, circumcisionem retinendam, &c. *Quis est mendax, nisi qui negat Jesum esse Christum? Et hic est Antichristus.* 1. Joan. 2. Deinde simulabit se esse Messiam in lege promissum, utque facilius Judæos decipiat, in principio servari jubebit Mosaicas ceremonias; postea tamen rerum omnium potitus, nullum alium esse Deum præter se asseret, seque ut verum unicum Deum adorari præcipiet, uti dicitur: 2. Thess. 2. *Extollitur supra omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.* Hinc exterius ac palam omnia idola omnemque eorum cultum tollet; ipse tamen in secreto ac privatim Dæmonem tanquam suum Deum, seu suum præsidium colet, quem Daniel cap. 11. vocat *Maozim*, id est fortem & potentem. Hujus ope per se ipsum & per suum falsum Prophetam, qui Apoc. 19. secunda bestia dicitur, (nam per primam designatur Antichristus) multa falsa edet miracula, ut suam doctrinam hominibus persuadeat, v. gr. finget se mori & resurgere; aut aliquem lethali vulnere percussum, statim sanabit; aut faciet ignem de cœlo descendere, prout habetur Apoc. 12. plurima alia ejusmodi apparentia signa ac prodigia simulatè efficiet, *ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam Electi.* Matth. 24.

SECTIO V. & VI.

De regno & persecutione Antichristi contra Christianos.

Dico 1. *Per cornu parvulum*, de quo loquitur Daniel cap. 7. significatur juxta Patres Antichristus, sic dictus ob humilem originem, qui postquam per fraudes & artes inceperit Babylone regnare, tunc per vim & potentiam alios reges aggredietur, ac brevi tres Reges debellabit, nempe Ægypti, Lybiæ, & Æthiopiæ juxta Daniel. c. 11. ubi sic dicitur: *mittet manum suam in terras, & terra Ægypti non effugiet, per Lybias quoque & Æthiopiam transibit.*

Deinde

Deinde septem alios subjugabit juxta eumdem Daniel. c. 7. ubi sic Angelus ait ei: *Cornua decem ipsius regni, decem reges erunt, & alius* (nempe Antichristus) *consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus; & ipse tres humiliabit*; scilicet eos quos jam dixi; ac tandem universum orbem sibi submittet. Quod facile efficiet tum sui nominis ac famæ terrore, tum numerosissimis exercitibus quos huc illuc per omnem terram emittet, tum ingentibus divitiis, quas ope Dæmonis vel è visceribus terræ, vel ex profundo maris probabiliter obtinebit, & quarum largitionibus homines ad se alliciet. Præcipua autem ejus imperii sedes juxtà Patres erit Jerosolyma, ubi in instaurato à se templo, veluti in Throno sedebit, & se tanquam verum Deum adorari ab omnibus jubebit. *Extolletur supra omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat*, 2. Thess. 2.

Dico 2. Antichristus acerbius, quàm ulli unquam Tyranni, persequetur Christianos. *Erit tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet.* Matth. 24. *Et ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos & prævalebat eis.* Dani. 7. idem multa alia c. 6. 8. 11. 12. habet, & vide quid simile Apoc. 20. Deinde hanc persecutionem movebit non tam ad perdenda corpora quàm animas; nam volet ut Christiani negent Jesum esse Messiam, aut Filium Dei, deserant omnem ejus cultum & ceremonias Christianas, dicente Daniele c. 12. auferendum maximè juge Sacrificium, seu Missæ Sacrificium; verum Deum abnegent, & sibi soli tanquam Deo, ac suæ imagini in omnibus templis collocatæ divinum cultum deferant; insuper jubebit ut in hujus cultûs professionem seu protestationem omnes in frontibus aut in manu suum characterem publicè gestent, *ita ut non possit emere aut vendere; nisi qui habet characterem aut nomen bestiæ*, (id est Antichristi) *aut numerum nominis ejus.* Apoc. 13. Et nolentes suis jussis parere, exquisitissimis cruciatibus torquebit ac interficiet; unde tunc erunt illustrissimi Martyres; ac quamvis multi etiam deficient, prout ex his colligitur: *Datum est illi* (id est Antichristo) *bellum facere cum sanctis, & vincere eos.* Apoc. 13. *Ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Luc. 18. *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Matth. 24. nunquam tamen tota deficiet aut extinguetur Ecclesia. Est de fide. *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Matth. 16. Atque hæc persecutio seu stabilitum Antichristi regnum non diu durabit, ut habetur ex Daniel. 7. *Sanctos altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora & leges; & traduntur in manu ejus usque ad tempus* (id est unum annum) *& tempora* (id est duos annos) *& dimidium temporis*, id est dimidium anni. Post hæc Antichristus speciali Christi virtute atque imperio interficietur; *quem Dominus Jesus interficiet Spiritu oris sui*, (id est suo mandato) *& destruet illustratione adventus sui.* 2. Thess. 2. id est aliquo splendenti signo aut præsagio proximi sui adventus, non autem suo reali descensu. Addit D. Thom. Michaelem Archangelum Christi jussu interfecturum Antichristum in monte oliveti. Ministri Antichristi forte etiam eodem die quo ipse, aut paulatim antea interficientur. Et de his in Apoc. 20. dicitur: *descendit ignis à Deo de cœlo, & devoravit eos*; & sic intra paucos menses ejus imperium omninò destruetur, ac esse desinet.

DISPUTATIO LV.

De bonis secundi adventûs Christi præcursoribus.

SECTIO I.

An Henoch & Elias nunc vivant, ubi, & quomodo?

DICO 1. Henoch & Elias hactenus non sunt mortui, sed corpore & animo adhuc vivunt. De fide. Probatur de *Henoch. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus.* Gen. 5. Juxta 70. *transtulit.* Item: *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, ut det gentibus pœnitentiam.* Eccles. 44. & apertius Hebr. 11. *Henoch translatus est, ne videret mortem. Probatur de Elia: ascendit Elias per turbinem in cœlum.* 4. Reg. 2. ubi ejus translatio singillatim narratur. Item Eccles. 48. *Receptus & tectus in turbine*, &c. idem etiam habetur ex Patribus; August. L. 1. de pecc. meritis c. 3. *Neque Henoch*, ait, *& Elias per tam longam ætatem senectute marcuerunt.* Hier. Epist. 61. ad Pamm. *Henoch*, inquit, *transtatus est in carne, & Elias carneus translatus est in cœlum, necdum mortui*, &c. idem habent Amb. Cypri. Clem. &c.

Dico 2. Henoch & Elias nondum sunt glorificati, nec Divinam Essentiam vident; sed adhuc per fidem & per cognitionem Dei abstractivam ambulant, ac præsertim in altissimâ Dei contemplatione & amore continuò occupantur; in gratiâ confirmati à suæ translationis tempore: non videntur tamen nunc esse in statu merendi; sed cum reduces apparebunt tempore Antichristi ad Ecclesiam defendendam, tunc resument statum merendi, imò & martyrii lauream obtinebunt. In isto suo præsenti statu nullos patiuntur inordinatos fomitis motus; nec ullam corporis corruptionem, *quæ aggravat animam & sensum deprimit multa cogitantem.* Sap. 5. magnisque Dei consolationibus, illustrationibus, & revelationibus, saltem circa ea quæ illorum statui conveniunt, perfruuntur.

Dico 3. Verisimillius est Eliam & Henoch non egere nunc corporalibus cibis, sed absque ulla corporis immutatione aut alteratione à Deo conservari. Aug. Hier. Epiph. quem autem locum nunc incolant, incertum. Licet enim Eccles. 44. dicatur Henoch translatus in paradisum; tamen ista vox *paradisus* non tantùm significat paradisum in quo Adam creatus fuit; sed etiam & præsertim indefinitè quemvis locum amænum; & multi censent istum terrestrem paradisum non amplius exstare, & aquis diluvii periisse. Hinc aliqui Patres dixerunt illos fuisse translatos in cœlestem aliquem locum, omni terræ loco superiorem. Probabilius tamen videtur eos aliquem terræ locum incolere, & si fortè subsistat adhuc paradisus terrestris, eos ibi degere, sicuti arbitrantur Iren. Justin. Athan. Aug. &c. sin minus, existere in aliquâ secreta terræ regione pulcherrimâ & amœnissimâ.

SECTIO II. & III.

An Elias & Henoch, aliusque cum illis, venturi sint tempore Antichristi; & quid facturi aut passuri?

Dico 1. Henoch & Elias futuri sunt secundi adventûs

ventûs Christi præcursores. De fide aut quasi de fide, contra recentiores Hæreticos negantes eos in suâ propria personâ venturos, ut Antichristo resistant. *Probatur* ex Apoc. 11. ubi dicuntur venturi tempore Antichristi duo Dei testes, saccis amicti, sanctitate insignes; ibi enim appellantur *duæ olivæ & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes*, miraculis potentes, qui prophetabunt 1260. diebus. Per hosce autem duos testes intelligi Henoch & Eliam communis omnium expositorum & totius Ecclesiæ consensus asserit. Deinde probatur de *Elia*: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam*, (nempe in persona, non solùm in spiritu) *antequam veniat dies Domini magnus & horribilis*. Malach. 4. Hinc Christus Matth. 17. dicebat: *Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oporteat primum venire?* &c. *Elias quidem venturus est, & restituet*, &c. *probatur* etiam de Henoch: *Henoch translatus est, ut det gentibus pœnitentiam*. Eccles. 44. idem quoque docet omnium PP. traditio. Ambrosius in 1. Cor. 4. *Sicut*, inquit, *passuri sunt, Henoch & Elias qui ultimo tempore futuri sunt Apostoli. Missi enim habent ante Christum ad præparandum populum Dei & uniendas Ecclesias, ad resistendum Antichristo*, &c. item Tertu. l. de anima c. 50. loquens de Henoch & Elia sic: *morituri reservantur, ut Antichristum sanguine suo extinguant*. Voluit autem Deus hos viros ex prioribus ætatibus pro isto munere ad finem usque mundi reservare, tum ut admirabilior eorum foret prædicatio ac testificatio; tum etiam ut ostenderetur Deus author omnis legis, naturæ, scriptæ, & gratiæ, idemque esse Christus & eadem fides, quæ ab initio mundi usque ad finem prædicatur, & in Ecclesiâ perseverat.

Dico 2. Prædicatio Henoch & Eliæ brevi tempore durabit, nempe juxta Apoc. 11. diebus 1260. de modo quo sint venturi & subitò appariturí, nescitur. Videntur appulsuri quando persecutio Antichristi erit vehementior, & probabiliter non incedent semper duo simul; sed diversas regiones percurrent, donec Jerosolymam divino motu conveniant, ubi ab Antichristo trucidabuntur, & eorum corpora manebunt in istius urbis plateis insepulta per tres dies & dimidium, & auditâ hac voce cælitus allapsâ, *ascendite huc*, statim resurgent & in cœlum cotam omnibus ascendent. Vide Apoc. 11. ubi hæc & alia habentur.

Dico 3. Victorinus ratus Jeremiam nondum obiisse, dixit eum futurum esse Christi præcursorem cum Elia; & Hilar. Cathar. & alii idem senserunt de Moyse; sed juxta historiographos Jeremias in Ægypto à populo lapidibus obrutus interiit; & etiam Moyses juxta scripturam mortuus est; neuter ergo illorum veniet, ut sit secundi adventûs Christi præcursor; uti nec Joannes Evangelista contra Hyppol. Metaphra. Cathar. &c. qui putant eum non esse mortuum, & reservari usque ad secundum Christi adventum; sed probabilius est, juxta antiquos Patres & historicos eum in extrema senectute Ephesi obiisse, ibique fuisse sepultum; & ejus reliquias diu illic permansisse constat; etiamsi postea potuerint aliò transferri aut nunc ignorari; adeoque non est futurus Christi præcursor cum Elia & Henoch.

DISPUTATIO LVI.

De signis quæ universale judicium præcedent.

SECTIO I.

An ante judicium universale prædicandum sit Evangelium in toto mundo?

DICO 1. Juxta Christi Verba Matth. 24. antequam ipse ad judicium veniat, prædicandum in toto mundo Evangelium est, id est in omnibus regionibus in quibus homines habitant. Augst. Prosp. Orig. &c. & ista universalis Evangelii prædicatio erit instantis judicii & consummationis sæculi signum. Dum igitur Paulus Rom. 10. jam dicebat. *In omnem terram exivit sonus eorum* &c. loquebatur more Prophetico; quod futurum erat, tanquam jam factum prædicebat.

Dico 2. Quod attinet ad hujus prædicationis effectum seu fructum, videtur ita ubique prædicandum Evangelium, ut in omnibus regionibus ac præcipuis provinciis templa fundentur, Christiana Religio exerceatur, Christus colatur. Non tamen hinc sequitur omnes omninò homines credituros; erunt enim semper mali cum bonis mixti. Generalis autem Judæorum conversio à S. Paulo aliisque prædicta, sub finem persecutionis Antichristi fiet per Eliæ & Henochi prædicationem. *Elias venturus est, & restituet omnia*. Matth. 17. *Ecce in diebus illis & in tempore illo cum convertero captivitatem Jude & Jerusalem, congregabo omnes gentes & deducam eas in vallem Josaphat*. Joël. 3. non est tamen verisim le omnes omninò Judæos convertendos & credituros in Christum, sed eorum longè major pars, & eorum de quibus sic Dan. 12. *In tempore illo salvabitur populus tuus omnis qui inventus fuerit scriptus in libro*. Nempe prædestinationis. Hinc collige istam Evangelii prædicationem ab initio Ecclesiæ inchoatam quotidie magis ac magis crescere, & augeri, atque ante Antichristi persecutionem in toto orbe esse consummandam; & post eam venturum mundi finem. *Et tunc veniet consummatio*. Matth. 24.

SECTIO II.

An ante universale judicium & Antichristi adventum, evertenda sit Roma, & Romanum Imperium?

Dico 1. Ex communi Patrum traditione, Romanum imperium in adventu Antichristi creditur destruendum, & in aliud commutandum; atque ita ejus destructio potest recenseri inter signa, quæ præcessura sunt diem judicii. Hoc fundatur maximè in his duobus Scripturæ locis: *Neque terreamini* &c. *quasi instet dies Domini* &c. *nisi venerit discessio primum*. 2. Thess. 2. id est juxta quosdam temporalis divisio aut dissipatio Imperii Romani; quod etiam dicitur Dan. 7. discindendum esse in decem regna, seu in multa alia regna. An verò per hanc discissionem in decem, seu multa regna sit omninò destruendum & extinguendum ante Antichristi adventum; an autem ejus destructio sit per hanc discissionem inceptura ante Antichristi bellum, & postea per ipsum Antichristum sit tandem consummanda, totumque

tumque tunc imperium extinguendum, non satis liquet.

Dico 2. Quod attinet ad urbem Romanam; multò magis incertum est ejus eversionem inter signa appropinquantis judicii esse numerandam. Quamvis enim Romanum Imperium destrueretur, posset adhuc ipsa urbs Roma subsistere. Verum quidem est multos expositores per illam mulierem fornicariam Apoc. 14. sedentem super bestiam, habentem capita septem, seu montes, (quæ ibi vocatur Babylon magna & civitas magna,) perdendam ac comburendam à decem regibus, qui tempore Antichristi regnabunt eique subjicientur, intelligere urbem Romanam; sed Joannes illic loquitur de Româ Ethnicâ, non Christianâ, (nedum de Ecclesia Romana, quæ nunquam deficiet) etiamsi forte in fine mundi ab Ethnicis Tyrannis, fortè subjugetur, aut in persecutione Antichristi occupetur ac comburatur. Deinde multi alii Patres per istam ænigmaticam mulierem non intelligunt urbem, sed orbem, quatenus in eo ædificata est civitas impiorum seu Babylon, & fundata est super septem colles, id est super Regum superborum multitudinem. Ita Prosp. Beda &c. atque hæc satis de rebus occultis & incertis.

SECTIO III. & IV.

Quæ signa futura sint in cœlis; & in aliis rebus sensibilibus ante diem judicii?

Dico 1. Post universalem in toto mundo Evangelii prædicationem, post pestes, famem, terræ motus, prælia, regnorum divisiones ac mutationes, &c. ut habetur Matt. 24. post persecutionem & mortem Antichristi; tunc, ut ibidem Matt. 24. dicitur; *statim post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo; & virtutes cœlorum commovebuntur.* Hæc signa fient ante universalem omnium hominum & mortem & resurrectionem, nec tantum mysticè & metaphoricè intelligenda sunt hæc signa, ut interpretatur Aug. sed etiam maximè ac primariò litteraliter, ac propriè; erunt ergo terribiliter sensibilia. Itaque de singulis discurramus. 1. De *Sole & Lunâ.* Aliqui putant solem paulatim privandum tota suâ luce intrinsecâ & connaturali; alii obscurandum solem & lunam per repetitam & variam ipsorum astrorum inter se stupendam interpositionem, ita ut modò luna, modò sol totus obscuretur; & fortasse luna obscurabitur per interpositionem alicujus nubis ita dispositæ, ut videatur esse tota sanguinea. 2. *De stellis.* Dicuntur stellæ casuræ de cœlo; id est juxta ferè omnes PP. obscurabuntur & lumen suum retrahent; addere possumus radiantissima fulmina casuta, & terribiles cometas conspiciendas, & sic apparebunt stellæ quasi cadentes de cœlo. 3. *De virtutibus cœlorum.* Aliqui per *virtutes cœlorum* intelligunt ipsa astra, quæ ob inusitatos motus & conjunctiones mutabunt suos aspectus & influentias; alii intelligunt Angelos cœlorum motores, mutaturos motuum cœlestium ordinem; alii Angelorum exercitum, qui tanquam ministri Divinæ justitiæ movebuntur ad exequendas tantas ubique rerum mutationes, & timore quodam reverentiali percellentur. Deinde id quod dicitur Apoc. 6. *cœlum recessit sicut liber involutus*, si intelligatur de signo præcedenti judicium, significat cœlum esse obtenebrescendum, nec ad pristinum usum serviturum; sed futurum simile libro involuto & complicato, in quo nihil amplius legi aut videri potest.

Dico 2. In aëre insolita tonitrua, fulgura, fulmina, in mari terribiles tempestates & sonitus aquarum; in terra ingentes terræ motus & hiatus, locorumque eversiones per id tempus contingent ad terrendos & puniendos homines, quorum aliqui contumaciter persistent in suâ impietate & incredulitate.

DISPUTATIO LVII.

De judicis adventu, & forma judicii; ejusque fine.

SECTIO I.

De igne qui præcedet Christum ad judicium venientem.

NOTA: Scriptura prædicens diem judicii, sæpissimè facit mentionem ignis præcessuri judicem adventantem, sic: *Ignis ante ipsum præcedet.* Ps. 96. *Ecce Dominus in igne veniet*, &c. *quia in igne Dominus judicabit.* Isa. 66. *Ante faciem ejus ignis vorans.* Joel. 2. circa hunc ignem

Dico 1. Quamvis posset quis per ignis proprietates; tropicè intelligere judicis virtutes; v. gr. per ignis claritatem, manifestum judicis adventum; per ardorem, zelum Divinæ justitiæ; per subtilitatem; perspicaciam, &c. tamen juxta omnes TT. tenendum est verum ac sensibilem ignem in die judicii futurum, qui probabiliter aliquo modo præibit adventum ac præsentiam judicis; & maximè probatur ex 1. Petr. 3. *Cœli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi, sunt igni reservati in diem judicii*, &c. *elementa calore solventur; terra autem & ea quæ in ipsâ sunt, opera exurentur*, &c.

Dico 2. Causæ, ob quas immittetur iste ignis, variæ à variis excogitatæ sunt: juxta Anton. & alios erit partim ad interimendos homines qui tunc vivi reperientur, partim ad purgandas justorum maculas, quæ in eis supererunt. Sed hoc nullo fundamento nititur. Juxta D. Th. Mag. Dur. Sot. &c. erit ad purificandum mundum; sed hæc mundi purificatio, de quâ infrà, videtur tantum futura ac peragenda post finitum judicium, non autem ante adventum judicis; ergo ad hunc finem non est necessarius iste ignis ante judicium. Ita tenet Beda; Aug. L. 20. de civ. c. 30. & 16. item Anselm. in Elucid. juxta quosdam antiquos erit ad probandos aut purgandos homines jam resuscitatos & ad bonos à malis discernendos. Sed si illi intelligant in hominibus jam resuscitatis adhuc locum esse purgationis, erroneum est; reprobi enim non possunt purgari, sed tantùm puniri; electi autem jam nihil habent purgandum. Possent fortè intelligere resuscitatos probandos esse per ignem sicut tres pueri Babylone fuere probati; id est ignis iste crucians reprobos, electos autem non attingens, quasi probabit horum sanctitatem & justitiam. Unde

Dico 3. Probabilius iste ignis veniet statim post omnium resurrectionem, in eâ tantum quantitate quæ sufficiat ad involvendos omnes reprobos, & ad occupandum totum locum terræ, in quo illi collocati fuerint; nam corpora electorum erunt in aëre cum Christo gloriosa & impassibilia; iste ergo ignis erit ad terrendos & puniendos reprobos; eorumque corpora cruciare tunc incipiet. *Deus manifestè veniet, Deus noster & non silebit, ignis in conspectu ejus exardescet, & in circuitu ejus tempestas validа.* Ps. 49. *In revelatione Domini JESU de cœlo, cum Angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis*

vindictam iis qui non noverunt eum. 2. Theſſ. 2. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.* Pſ. 99. unde hic ignis in prædictâ quantitate, loco & actione permanebit quamdiu durabit judicium, quo finito auctus & multiplicatus univerſum mundum comburet, de quo poſteà. Iſte ignis erit elementaris, ejuſdemque naturæ cum igne inferni; probabilius tamen non ex inferno, ſed à ſuperiori regione immittetur.

SECTIO II. & III.

De apparituro crucis ſigno in judicio, & de majeſtate judicis.

Dico 1. Quod Chriſtus dixit Matth. 24. *Tunc parebit ſignum Filii hominis in cœlo*, &c. omnes Patres docent iſtud ſignum fore ſignum crucis, ad peccatorum confuſionem & ad conſolationem juſtorum; & multi quidem exiſtimant fore ipſammet crucem in qua Chriſtus pependit, reformatam ex omnibus ejus particulis per univerſum orbem diſperſis; imò & in cœlo incorruptibiliter conſervandam; etiamſi multi alii veriſimilius arbitrentur non fore ipſammet Chriſti crucem, ſed ſolum ſignum in formam crucis ex aëre ſplendentiſſimo efformatum; & hoc ſignum non ante adventum Chriſti judicis paulò poſt Antichriſti mortem, ſed probabilius in ipſo Chriſti adventu apparebit ante illum vel in aëre ſuſpenſum, vel ab Angelo portatum ſeu aſſumptum tanquam triumphale illius vexillum, toto judicii tempore illic permanſurum; & D. Th. addit ſimul cum cruce alia paſſionis inſtrumenta etiam ab Angelis eſſe deferenda.

Dico 2. De majeſtate judicis venturi ad judicandum, hæc habentur in Scriptura: 1. *Veniet in nubibus cœli cum virtute multa*, id eſt Chriſtus in nube levi ob ipſius corporis fulgorem lucidiſſimâ tanquam triumphali curru invectus deſcendet cum ſuprema potentia, exhilarando electos, terrendo reprobos. 2. *Venient omnes Angeli ejus cum eo*, id eſt, omnes Angeli, nullo excepto, eum comitabuntur, probabiliter in aſſumptis corporibus pulcherrimis & lucidiſſimis. 3. *In Throno majeſtatis ſuæ*, id eſt, Chriſtus non tantum in Spirituali Divinæ majeſtatis Throno, ſed etiam probabilius in exteriori ac viſibili corporis ſitu ſedens ſuper thronum ſenſibilem ad judicium deſcendet.

SECTIO IV.

De Chriſti judicis aſſeſſoribus in univerſali judicio.

Nota: Cùm ſit certum de fide Sanctos cum Chriſto ſeſſuros & judicaturos, ut conſtat ex Matth. 10. *Amen dico vobis*, &c. *ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſraël.* idem promittitur Luc. 22. item 1. Cor. 5. *An neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo judicabunt?* &c. *neſcitis quoniam Angelos judicabimus?* quæritur ergo 1. quomodo Sancti ſint cum Chriſto judicaturi? 2. an omnes Sancti ſint judicaturi? 3. An omnes ſint ſeſſuri? Quare

Dico 1. Omnes Sancti comparativè judicabunt peccatores, ſuis factis oſtendendo illos eſſe pœnâ dignos qui ſimilia operari noluerunt; item omnes Sancti judici aſſiſtent, eruntque cum eo ejuſdem ſententiæ & illius ſententiam palam approbabunt & laudabunt; ſed non omnes habebunt ſpecialem quamdam honoris & actionis judiciariæ participationem, quâ tanquam judices aſſeſſores in thronis conſidentes convincent reos, & Summi Judicis ſententiam intimabunt ac pandent. Quare

Dico 2. Hanc ſpecialem judiciariæ actionis & poteſtatis participationem non tantum duodecim Apoſtoli, ſed etiam ii qui voluntariæ paupertatis ſtatum ac profeſſionem exactè obſervarint, & probabiliter alii quidam eximiæ ſanctitatis homines obtinebunt. Unde juxta D. Th. Angeli non judicabunt hoc modo, quia non ſunt ejuſdem naturæ cum judice & cum iis qui judicandi ſunt, ideoque judicabunt tantum ſuo conſenſu approbando & laudando judicis ſententiam.

Dico 3. Omnes quidem Sancti Chriſto judicanti aſſidebunt, propriâ beatitudine ſecurè fruentes, & externum ſplendorem aut quaſi thronum ex nubibus lucidiſſimis efformatum obtinentes; ſed non omnes æquali modo; aliqui enim eminebunt in loco honoratiori, ſublimiori, Chriſto propinquiori; aut in externo corporis habitu fulgentiores; aut Chriſto ſimiliores erunt juxta cujuſque meritum.

SECTIO V. & VI.

An omnes iniqui homines, & etiam parvuli ſine gratiâ defuncti, judicandi ſint?

Dico 1. Congrebabuntur ante Chriſtum judicem omnes gentes. *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti.* Rom. 14. *Congregabuntur ante eum omnes gentes.* Matth. 25. & omnes etiam iniqui ſive fideles ſive infideles judicabuntur: *Ite maledicti in ignem æternum* Matth. 24. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Marc. 16. *Eos qui foris ſunt, Deus judicabit.* 1. Cor. 5. Sed non omnes eodem prorſus judicio; quia juxta Patres impii ſeu reprobi fideles judicabuntur judicio diſcuſſionis & condemnationis; infideles autem judicio condemnationis; quia licet infidelium cauſa ante condemnationem ſit etiam diſcutienda: *congrebabo omnes gentes* &c. *Et diſceptabo cum eis* Joel. 3. *Judicium Domini cum gentibus.* Jerem. 25. tamen ad excludendos eos à regno cœlorum non cenſetur egere tantâ diſcuſſione, quantâ fidelium cauſa, ut manifeſta fiat hominibus juſta illorum damnatio, quia cum juſtitiâ & meritorum fundamento ſeu fide caruerint, evidentior eſt illorum damnationis cauſa; hinc dicitur: *qui non credit, jam judicatus eſt.* Joan. 3. fidelium autem reproborum, qui ſaltem juſtitiæ fundamentum, ſeu fidem habuerunt, & aliqua bona opera exercuerunt, non eſt tam manifeſta damnatio, ideoque ante condemnationem dicuntur judicari judicio diſcuſſionis.

Dico 2. Quamvis Durand. Carthuſ. &c. negent parvulos cum peccato originali defunctos eſſe judicandos, quia, inquiunt, judicium fit de culpâ actuali & de propriis actionibus; illi autem nihil horum habent; ergo &c. Attamen contraria ſententia, quam tenent Bonav. Sot. &c. videtur magis probabilis; decet enim ut Chriſtus ceu Redemptor, Rex & ſummus judex ab iis etiam adoretur, utque Dei juſtitiam in beandis bonis, & puniendis malis cognoſcant, & cur ipſimet cœli gloriâ juſtè priventur, ſciant; quæ omnia non per fidem aut ſupernaturalem cognitionem, ſed per quamdam ſignorum & effectuum quos partim audient, partim videbunt, evidentiam agnoſcent; Ergo ibi comparebunt, & adjudicabuntur, ob culpam originalem ſubſiſtentem, pœnæ damni. Ita tamen, ut inde non concipiant dolorem aut triſtitiam, quia rectitudine ſuæ voluntatis erunt omnino conformes Dei voluntati & ſapienti providentiæ; eruntque contenti bonis naturalibus quibus abunde ditabuntur.

SECTIO VII. & VIII.

An omnes Sancti homines & omnes Angeli tam boni quàm mali sint judicandi?

Dico 1. Certum est omnes justos judicandos esse judicio approbationis, promulgando eorum merita. Item certum est eos qui nunquam peccaverunt actualiter, v. gr. B. Virginem, & infantes justificatos, non esse judicandos judicio discussionis; discussio enim dicit quamdam bonarum & malarum actionum cum earum approbatione, excusatione, vel accusatione collationem, quæ in illis non habet locum. Alii autem Sancti, qui aliquando peccata actualia sive venialia sive mortalia commiserunt, an sint judicandi judicio discussionis, id est an illorum peccata quæ pœnitentiâ deleta fuerunt, sint in judicio coram omnibus revelanda simul cum ipsorum meritis; an verò sola eorum merita promulganda, controvertitur. Revelanda esse negant Magist. Viguer. &c. quia Scriptura dicit peccata semel remissa, oblivioni tradi, occultari, tegi. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Ps. 31. *Ego sum qui aperio iniquitates tuas.* Isai. 43. &c. Sed

Dico 2. Juxta communiorem sententiam omnia justorum peccata tam mortalia quàm venialia sunt in judicio manifestanda. D. Th. Sot. Ansel. &c. *Probatur* 1. quia scriptura sine exceptione dicit omnium actiones esse in judicium deferendas. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Matth. 12. &c. 2. Hoc pertinet ad perfectiorem illius judicii integritatem, & Divinæ justitiæ manifestationem. Dum ergo in scriptura dicuntur peccata tegi, oblivioni tradi, &c. significatur eorum maculam ita deleri, ut Deus jam non recordetur ad ea punienda, neque eorum recordatio tristitiam, neque publicatio pudorem aut dedecus ei, qui ea commisit, afferat; Sancti enim harum passionum jam non sunt capaces. Itaque omnes omninò Sancti, etiam ii qui jam corpore & animo sunt beati, aliquo judicio sive approbationis sive discussionis, judicandi sunt; quia licèt privatim in morte judicati fuerint, oportet tamen eorum causam ad publicum tribunal deferri. Dum scriptura dicit: *qui credit in eum, non judicatur.* Joan. 3. non vult dicere: non profert sententiam, sed eum non condamnat; nec ab illo judicio excipiuntur vel ipsi Christi assessores.

Dico 3. Omnes Angeli tam boni quàm mali in judicio comparebunt; Christus id de bonis asseruit, & omnes TT. asserunt de malis, ut omne genu tunc Christo curvetur; quia hi & illi ad hominum vel salutem vel damnationem aliquid contulerunt, quod decet in judicio manifestari.

Dico 4. Probabilius esse videtur omnes Angelos etiam quoad præmium & supplicium essentiale judicandos, judicio approbationis bonos, condamnationis malos. Ita Bonav. Richard. &c. D. Th. tamen aliique sentiunt Christi ut hominis, judiciariam potestatem non ad eorum præmium & supplicium essentiale, sed tantùm ad ministeria & ad præmia ac supplicia accidentalia, quæ inde resultant, se extendere. Sed probatur assertio. *Si Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservavit.* 2. Petr. 2. dicuntur *in judicium reservari*, non quod nondum sint judicati & inferni igne cruciati, ut quidam prisci Patres putaverunt, sed quod nondum sint in inferno arctissimè inclusi, & quod in judicium universale reserventur, in quo illos Christus condamnabit ad æternam inferni incarcerationem, ità ut nunquam amplius ex illo possint exire; quam perpetuam incarcerationem fortasse tantùm sciverunt in Christi adventu, licèt jam ab initio suæ damnationis forent certi de suâ æternâ pœnâ; sicuti boni Angeli de sua æterna gloria; ideoque dicebant: *Veniisti ante tempus perdere nos.* Marc. 1. Deinde Christus etiamsi non sit Angelorum redemptor, est tamen omnium caput, Rex, supremus Dominus; ergo & judex, ad quem pertinet præmium & supplicium essentiale statuere; id quidem judicio quasi privato in initio eorum creationis determinatum fuit; attamen coram omnibus pro manifestanda Dei æquitate publico judicio oportet postea declarari.

SECTIO IX. & X.

De operum manifestatione & prolatione sententiæ.

Dico 1. Non tantùm boni, sed etiam mali aspicient sensibilem corporis Christi claritatem & externam majestatem; diverso tamen modo: illi cum gaudio, hi cum tremore; de quibus Zach. 12. ait: *Aspicient ad me quem crucifixerunt.* Et Apoc. 1. *Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Videbunt nempe ipsas cicatrices vulnerum.

Dico 2. In illo judicio judicandorum opera tam bona quàm mala, quæ ad causæ dijudicandæ cognitionem & probationem spectabunt, manifestabuntur. *Judicium sedit, & libri aperti sunt* Dan. 7. *Judicati sunt mortui ex iis, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.* Apoc. 20. hi libri vel sunt, ut sentit Aug. corda Sanctorum in quibus Divina lex ac voluntas ceu in speculo relucet; vel Sacræ Scripturæ; vel potius omnium hominum & Angelorum conscientia ac memoria, in quibus tam jura quàm facta conscripta reperientur. Hæc autem manifestatio non videtur tota vocibus sensibilibus exprimenda, nec in unico momento, sed per successivam locutionem mentalem, unicuique proportionatam poterit fieri; & si quid sit agendum voce sensibili, verisimiliter non fiet respectu singularum personarum, sed in communi respectu omnium qui erunt seu ad dextram, seu ad sinistram; vel secundum generales hominum ordines, v. gr. laudando miseticordes, deinde virgines, postea martyres &c. & sic cum proportione redarguendo reprobos oppositis vitiis maculatos. Responsio autem justorum & peccatorum quæ Matth. 25. habetur, probabiliter futura est tantùm mentalis.

Dico 3. Probabiliter mentali, non sensibili voce, Christus unicuique proferet irrevocabilem suam sententiam juxta illius merita aut demerita; deinde voce sensibili & communi vertendo se ad omnes electos dicet illis; *Venite Benedicti Patris mei, possidete regnum* &c. postea convertendo se ad omnes reprobos, sensibili etiam voce dicet: *Ite, maledicti in ignem æternum* &c. statimque aperietur terra ut damnatos devoret, & Beati cum Christo in cœlum ascendent, in æternum regnaturi. Duratio judicii videtur futura valdè brevis: nam *sicut exit fulgur ab oriente & paret usque in occidentem, sic erit adventus Filii hominis.* Matth. 24.

DISPUTATIO LVIII.

De ſtatu Chriſti & mundi poſt peractum judicium.

SECTIO I. & II.

An & quæ futura ſit mundi renovatio poſt judicium univerſale?

NOTA: Quidam ex prædicto Scripturæ loco: *Sicut exit fulgur* &c. colligunt Chriſtum venturum ab oriente ad judicium; ideò ſolitos olim Chriſtianos verſus orientem preces fundere; rediturum autem in cœlum cum Beatis verſus occidentem.

Dico 1. Poſt Chriſti reditum in cœlum, mundus innovandus eſt. *Ecce ego creo cœlos novos, & terram novam* &c. Iſa. 65. *Novos verò cœlos & novam terram ſecundum promiſſa ipſius expectamus, in quibus juſtitia habitat.* 2. Petr. 3. Etiamſi hæc mundi renovatio jam ante judicium forte inchoanda ſit. Quæritur autem qualis futura ſit renovatio? Quo circa,

Dico 2. Per hanc mundi innovationem nullum ex elementis aut ex corporibus cœleſtibus omninò annihilandum eſt, ita ut non maneat amplius illius ſubſtantia; nec aliud illius loco ſimile vel proportionale producatur. Scriptura enim dicit mundum quidem innovandum, ſed nunquam dicit annihilandum. *Præterit figura hujus mundi.* Rom. 8. figura, non ſubſtantia. *Cognovi quod omnia quæ fecit Deus, ipſa erunt in æternum.* Eccleſ. 3. imò cœlum empyreum non tantùm non eſt immutandum ſubſtantialiter, ſed nec accidentaliter innovandum, nedum purgandum, ubi nihil intrat coinquinatum, nec quidquam corruptibile; ſed ut immutabilis Beatorum ſedes ſit æterna, creatum eſt. Attamen

Dico 3. Reliqua corpora cœleſtia immutanda quidem ſunt ſecundum aliqua accidentia; ſicque innovanda; ſed ſecundum ſuam ſubſtantiam eadem numero permanebunt. Ita probabilius D. Thom. & alii Scholaſtici, quamvis plures antiqui PP. videantur ſenſiſſe non ſine aliquâ probabilitate ea eſſe immutanda ſubſtantialiter, ſeu ſecundum ſubſtantiam. *Probatur*; quia Deus *ſtatuit ea in æternum, & in ſæculum ſæculi; præceptum poſuit & non præteribit.* Pſ. 148. Deinde *erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum, in die in quo alligaverit Dominus vulnus populi ſui.* Iſa. 30. Et iſta interpretatur Hier. de hâc mundi innovatione, adeoque ſubſiſtet adhuc luna & ſol, accidentaliter tantum immutatus. Dumque Petrus in ſua ſecunda Epiſt. c. 3. ait terram & cœlos eſſe igni reſervatos in diem judicii, & cœlos ardentes eſſe ſolvendos, intelligit de cœlo aëreo, non autem de cœlis ſuperioribus ad quos iſte ignis non pertinget. Quin imò juxta Philoſophos cœli ex ſe ſunt incorruptibiles, adeoque nec capaces alterationis, nec innovationis. Dum ergo Job dicit: *Cœli non ſunt mundi in conſpectu Dei.* Job. 15. id eſt, comparativè ad Dei puritatem ac perfectionem non poſſunt dici mundi. Deinde cœli ibi pro Angelis ſumuntur. Itaque cœlum non ſubſtantialiter, ſed tantum accidentaliter innovabitur, v. gr. ceſſabit ejus motus, utpotè tunc inutilis ad hominum uſum, quietum ſtabit, majus quoddam lucis & claritatis permanentis ac intrinſecæ incrementum accipiet, &c.

Dico 4. Nec elementa omnino corrumpentur quo ad ſuam ſubſtantiam, ſed tantùm innovabuntur ac perficientur. Nam *omnia opera quæ fecit Deus, perſeverant in æternum.* Eccleſ. 3. adeoque nec ignis, nec aër ab igne corrumpetur, nec tota aqua ejus calore exſiccabitur, nec tota terra illo conſumetur; ſed ejus ſuperficies tantum & *quæ in ipſa ſunt opera exurentur.* 2. Petr. 3. atque ita omnia mixta generabilia & corruptibilia, omneſque ſubſtantiæ elementis admixtæ vel affectiones extraneæ per ignis conflagrationem ab iis tollentur, illiſque eximia quædam claritas ac lux, non omnibus æqualis, ſed cuique elemento proportionata addetur, ita ut, v. gr. terra ſit lucida inſtar vitri in ſua ſuperficie, vel forte etiam tota ejus profunditas diaphana ac oculis pervia, excepto damnatorum loco.

SECTIO III.

De ordine quo mundus purgabitur & innovabitur.

Dico: Hic videtur iſtius univerſalis purgationis & innovationis ordo: 1. *Cœli magno impetu tranſient.* 2. Petr. 3. id eſt aër & omnes probabiliter orbes cœleſtes velociſſimo motu agitabuntur; dein ignis divino imperio ex vaporibus & exhalationibus in ſecunda aëris regione generatus, Chriſtum judicem ab oriente, ut dixi, venientem præcedens, velut è cœlo miſſus deſcendet ad locum uſque, in quo omnes reprobi judicandi ſunt, manens ibi quietus quamdiu judicium durabit; quo finito, & per terræ hiatum detruſis ad inferos damnatis, *iſte* ignis auctus ac multiplicatus velociſſimo motu ab oriente uſque ad occidentem circumdans ac circumiens totam terram, & aſcendens uſque ad ſecundam aëris regionem, omnia inflammabit, omniaque corpora mixta ac corruptibilia, v. gr. animalia, plantas, metalla, &c. conſumet, ac denique *omnia quæ in terra ſunt opera, exuret.* 2. Finitâ mundi combuſtione, omnes mundi ſordes ſimul cum igne, ſi quid illius in hoc mundo ſuperfluum fuerit, in infernum detrudentur, per illum probabiliter terræ hiatum, per quem damnati fuerint detruſi, quo facto occludetur. 3. Finitâ mundi purgatione, cœlum ſiſtet motum ſuum ac quieſcet, ſole & lunâ, reliquiſque omnibus aſtris in eo ſitu ac diſpoſitione manentibus, quæ ad majorem univerſi mundi pulchritudinem conferre videbitur: *Non occidet ultra ſol tuus, & luna tua ultrà non minuetur.* Iſa. 60. aliqui tamen exiſtimant cœli motum incepturum ceſſare jam in ipſo reſurrectionis generalis momento ante judicium. 4. Finito omni cœli motu, ſtatim fiet innovatio & illuſtratio totius mundi tam in cœlis, quàm in elementis, permanentibus in ſuis locis; & veriſimilius tota terræ ſuperficies juxta ordinem magis naturalem, erit aquis cooperta, niſi fortè in illâ eſſent habitaturi infantes cum ſolo originali defuncti.

SECTIO IV.

An poſt mundi inſtaurationem Chriſtus ſit ſemper in cœlo regnaturus?

Dico: Chriſtus poſt judicium perpetuò in cœlis regnabit, non ſolùm ſecundum Divinitatem, ſed etiam ſecundum humanitatem. De fide contra quoſdam priſcos Hæreticos dicentes Chriſti humanitatem poſt diem judicii convertendam eſſe in Divinitatem; quod repugnare in priori tomo oſtenſum eſt.

Proba-

Probatur: regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Luc. 1. *Potestas ejus, potestas æterna quæ non auferetur, & regnum ejus quod non corrumpetur.* Daniel. 7. & alibi habentur plura similia. Quare dum Ps. 109. dicitur: *Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*: ista particula *donec* significat Christum vel sessurum ad dextram Patris post ascensionem, nec rediturum in hunc mundum donec in die judicii subjiciat sibi inimicos suos; vel semper regnaturum etiam usque ad diem judicii, non excludendo tempus sequens quo per totam æternitatem simili modo & maximè regnabit. Sic etiam intellige quod dicitur, 1. Cor. 15. *Oportet illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus*; & infrà: *cum autem subjecta fuerint omnia, tunc & ipse Filius erit subjectus ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.* Id est cum subjecta fuerint ei omnia in die judicii, adhuc erit Patri subjectus secundum suam humanitatem, sicuti nunc est; imo cum nunc in suo regimine utatur Angelorum ministerio, aliisque subsidiis ad hominum salutem, tunc cessante toto illo externo opere in id unum incumbet, ut seipsum totumque suum regnum cum perfectâ quiete ac fruitione in Patrem referat, tamquam caput cum omnibus suis membris, æternùm regnans.

Finis Tomi Decimi Quinti.

THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI SUAREZ,
E SOCIETATE JESU,
SUMMA SEU COMPENDIUM.
TOMUS XVI.
DE SACRAMENTIS.
PARS I.
DE SACRAMENTIS IN GENERE, DE BAPTISMO, DE CONFIRMATIONE, DE EUCHARISTIA ET MISSÆ SACRIFICIO.

DISPUTATIO I.
DE ESSENTIA AC DEFINITIONE SACRAMENTI.

SECTIO I.

An Sacramentum sit sacrum signum hominis conferens vel significans sanctificationem?

NOTA: Vox *Sacramentum* diversimodè sumitur. 1. Olim apud Latinos sumebatur pro certo pecuniæ depositi, seu pignore, quod litigantes apud Pontificem deponebant, ut qui causâ caderet, pecuniam suam amitteret, ut ea ærario publico applicabatur; & quia in loco sacro asservabatur; ideo dicebatur Sacramentum. Ita Varro L. 4. de linguâ Latinâ. 2. Pro juramento, ut sæpe patet in jure, v. gr. Sacramenta puberum, id est juramenta. 3. In Scriptura pro Sacro secreto, seu juxta græcos mysterio, id est pro re Divina humanam cognitionem superante, v. gr. *Nescierunt Sacramenta Dei.* Sap. 2. *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei.* Matth. 13. hinc Regis secreta dicuntur *Sacramentum.* Sic Tob. 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est.* Et res quæ rem occultam & supernaturalem includit, etiam dicitur Sacramentum, v. gr. conjugium inter primos homines in paradiso contractum dicitur Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est*; quia nempe conjunctionem Christi cum Ecclesia significabat. 4. Strictè nunc ex usu Ecclesiæ sumitur pro speciali signo sensibili spirituale gratiam continente ac significante, quod græci interdum vocant etiam mysterium, vel Sacra Symbola. Et de hoc nunc agimus.

Dico 1. Sacramentum esse debet signum sacrum ex parte rei significantis, id est debet esse ceremonia vel res ad cultum Dei instituta. Mag. Scot. Bonav. &c. *Probatur* 1. In veteri lege sic circumcisio & consecratio Sacerdotum erant institutæ, & probabiliter esus Agni paschalis, quia licèt hic esset sacrificium prout Deo offerebatur, erat tamen etiam ceremonia sacra lege præscripta prout comedebatur: sic & contractus matrimonialis prout à Christo est elevatus ad conjugum sanctificationem. 2. Ex PP. dicentibus homines per Sacramenta consecrari & initiari. 3. *Ratione*, quia istæ Ecclesiæ ceremoniæ à Deo institutore proveniunt, suntque id quo homines quasi sacrantur.

Dico 2. Sacramentum non tantùm debet esse signum sacrum seu ceremonia sacra ex parte rei significantis; sed etiam ex parte rei significatæ, sive res quam significat, debet esse sacra. Ideo circumcisio dicitur *Signum fœderis inter Deum & homines.* Gen. 17. *Et signaculum justitiæ fidei.* Rom. 4. Si enim non significaret rem sacram, esset abusus ceremoniæ sacræ; hinc patet manna, & transitum maris rubri, licèt significarent rem sacram, nempe baptismum & Eucharistiam, non fuisse tamen Sacramenta, quia non erant ceremoniæ sacræ; & in veteri lege multæ fuerunt ceremoniæ, quæ non erant sacræ, seu Sacramenta; sed quædam tantum observantiæ. Deinde quamvis sacrificium sit etiam ceremonia sacra seu religiosa & significans rem sacram, non est tamen Sacramentum quatenus sacrificium; quia quatenus sacrificium immediatè ex suâ institutione refertur ad cultum Deo tribuendum; Sacramentum autem immediatè refertur ad ipsos Dei cultores sanctificandos & disponendos ad Dei cultum. Hinc in re significatâ differunt; sacrificium enim significat Divinæ excellentiæ cultum; Sacramentum autem hominis sanctificationem.

SECTIO II.

Quam sanctificationem conferat aut significet Sacramentum; & an univocè dicatur de Sacramentis veteris & novæ legis?

Nota: Hæretici recentiores negant Sacramenta esse signa nostræ sanctificationis, sed volunt esse tantum signa prædestinationis; quod absurdum est; cùm non omnis qui recipit Sacramentum, sit prædestinatus; vel potius esse sigillum seu testimonium justitiæ

ustitiæ acceptæ per fidem, quam Sacramenta excitant tanquam externa quædam motiva: quod patet falsum esse in baptismo parvulorum, fidei tunc exercendæ incapacium: deinde sentire solam fidem justificare, hæreticum est. Quare

Dico 1. Certum est Sacramentum novæ legis & conferre & sanctificare veram & internam hominis sanctificationem. Ex hac sanctificationis collatione, de qua postea ex professo, sequitur illius significatio, quia significat id quod efficit seu confert ut Conc. Florent. & Trid. docent. Significat ergo in usu hæc tria per modum unius: gratiam præsentem, gloriam futuram, & Christum utriusque authorem. Jam verò quæritur an hoc, quod convenit Sacramento novæ legis, etiam cuivis Sacramento conveniat, sive an sit de essentiâ Sacramenti in genere conferre ac significare hominis sanctitatem? Magist. Hugo, Vict. Bonav. &c. asserunt esse de illius essentiâ conferre ac significare veram & internam sanctitatem, eamque ex opere operantis contulisse & significasse vetera Sacramenta. Magist. tamen videtur sentire vetera Sacramenta non fuisse propriè ac verè Sacramenta; ideoque eam nec contulisse nec significasse. Soto verò, Ledesm. aliique Thomistæ dicunt de essentia Sacramenti tantùm esse significare sanctitatem, non autem conferre, sive perfectam sive imperfectam. Itaque

Dico 2. De essentiâ Sacramenti ut sic, sive in genere est, ut sit ceremonia instituta ad conferendam aliquam sanctificationem saltem imperfectam, & in hoc univocè conveniunt vetera & nova Sacramenta; non est tamen de essentiâ Sacramenti, ut sic, & in genere, conferre veram & internam animæ sanctitatem, sed tantum aliquam sanctificationem saltem imperfectam & legalem. Verum conferendo hanc sanctificationem, tantum imperfectam & legalem, de ejus essentia est significare veram & internam animæ sanctitatem; ideoque solus Deus potest Sacramenta instituere. Vetera enim Sacramenta significabant gratiam seu veram sanctitatem per Christum dandam. Ceremoniæ ergo sacræ quæ non habent prædictam significationem, quamvis contineant aliquam imperfectam sanctificationem, v. gr. prima Tonsura, aspersio aquæ lustralis, absolutio ab excommunicatione, &c. non sunt Sacramenta, quia non significant veram & internam animæ sanctitatem. Quare Sacramentum genericè sumptum abstrahit à signo demonstrativo gratiæ præsentis, & prognostico futuræ, sed significat tantum gratiam vel præsentem vel futuram. Et quia ut sic, conferendo aliquam sanctificationem imperfectam, significat simul perfectam, in hoc sensu potest dici signum practicum. Unde Sacramenta nova & vetera in hoc differunt, quod nova sint demonstrativa gratiæ præsentis; vetera sint prognostica seu promissiva futuræ; quod nova habeant alios ritus externos, & verba, quibus apertius ipsorum effectus significatur; quod sint memorativa passionis Christi præteritæ & immediatius significent gloriam Beatitudinis; quod in his prius intendatur sanctificatio quàm significatio; contra verò in veteribus.

SECTIO III.

An Sacramentum debeat esse ex suâ institutione signum sensibile?

Dico 1. Sacramentum debet esse signum sensibile, adeoque illa res, quæ ad significandum constituitur, debet esse aliquo modo materialis & sensibilis D. Th. & omnes TT. homo enim ex sensibilibus ad spiritualia intelligenda deducitur, & quia corpore & animo constat, non solùm animi, sed etiam corporis actibus debet suam fidem profiteri & Deum colere; potuisset quidem Deus spiritualem seu insensibilem rem ad significandam gratiam instituere, v. gr. actum voluntatis Angelicæ vel humanæ ad cujus intuitum daretur gratia, sed non fuisset signum humanum seu sensui exteriori perceptibile, nec idem Sacramentum quod nunc est; quodque ita homini accommodatum est, ut quamvis in eo aliquid sit insensibile, v. gr. gratia, contritio, character; aliquo modo tamen manifestatur per aliquod signum sensibile ob quod totum Sacramentum absolutè dicitur sensibile; sicut homo absolutè dicitur sensibilis, licèt constet animâ insensibili.

Dico 2. Sacramentum non est signum naturale, sed ex institutione & impositione significans cum quâdam analogiâ aut similitudine inter signum & rem significatam, non tamen sufficienti ut signum ex se istam rem significet; ideò necessaria fuit institutio & impositio, uti & in Verbis quæ ad conficienda Sacramenta adhibentur. Hæc Sacramenti impositio debet fieri publica & stabili lege, quæ duret pro statu aliquo, in quo homines ex Divina ordinatione talem modum colendi Deum profitentur; alioqui signa, si non sint stabilia, Sacramenti rationem non habent. Significatio ad placitum non consistit in relatione sive reali sive rationis, sed provenit ex impositione tribuente rei denominationem extrinsecam, quâ moraliter fit apta ad excitandum intellectum, ut aliam rem cognoscat.

SECTIO IV.

Quænam ex dictis definitio Sacramenti colligatur?

Dico 1. Sacramentum non dicit solam significationem, sed etiam rem significatam, seu compositum ex tali re & significatione quæ est quasi forma illud constituens; sic domus non dicit solam figuram, sed rem artificialem constantem ex tali materia & figurâ. Idcircò quamvis Sacramentum non sit tam per se unum sicut homo, nec possit tam exactè definiri sicut substantia; non est tamen unum omninò per accidens aut per aggregatum, sed habet suum compositionis & unitatis formalis modum, ratione cujus potest sufficienter definiri aut describi. Quare hîc appono varias illius definitiones.

Dico 2. Sic Sacramentum definit Magist. dist. 1. Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma, ejusdem gratiæ similitudinem gerens, & causa existens. Sic Catechismus Pii V. *Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum ad nostram justificationem institutum.* Sic D. Th. *Sacramentum est signum rei sacræ quatenus sanctificat homines.* Posset autem sic clarius definiri: *Sacramentum est signum sensibile ad aliquam sanctitatem conferendam, & ad veram animæ sanctitatem significandam institutum*; vel sic: *Sacramentum est sacra ac sensibilis ceremonia homines aliquo modo sanctificans, & veram animæ sanctitatem ex institutione significans.* Hæc omnia ex dictis suprà clara sunt, nec egent explicatione.

DISPUTATIO II.

De materiâ & forma Sacramentorum.

SECTIO I.

An Sacramenta debeant constare rebus & verbis tanquam materiâ & formâ?

Dico 1. Non est de ratione Sacramenti in genere, ut rebus & verbis constet; solum est enim de ratione Sacramenti in genere, ut sit exterior ceremonia sacra cum debita sanctificatione & significatione, quod potest haberi sine verbis, ut patet in veteribus Sacramentis, v. gr. circumcisione, Esu Agni Paschalis, &c. quæ in solâ actione consistebant sine verbis. Sed

Dico 2. Omnia novæ legis Sacramenta constant rebus & verbis vel omninò propriè, vel secundum aliquam accommodationem. Hæc enim sic Christus instituit ut habeatur expressior eorum significatio. v. gr. in baptismo; *baptizantes eos*, (en res,) *in nomine Patris*, &c. (en Verbà) Matth. 28. in Eucharistia: *hoc est corpus meum*. Unde hæc Sacramentorum compositio ex rebus & verbis est similis compositioni ex materiâ & formâ; quia actio exterior seu res Sacramenti, v. gr. ablutio in baptismo cum sit valdè indifferens ad Sacramentalem significationem, concurrit per modum materiæ & potentiæ; verba autem cum significationem determinent & quasi constituant ac compleant Sacramentum, concurrunt per modum formæ & actûs; & sic ex his duabus partibus tanquam materiali & formali componitur Sacramentum.

Similiter in Sacramento pœnitentiæ non solum verba, sed etiam res invenitur: actus enim pœnitentis, nempe contritio, dolorosa accusatio, satisfactio, utpotè actus seu actiones sensibiles, sunt quasi materia & res Sacramenti; verba autem judicis absolventis, id est absolutio, sunt forma; sic in matrimonio non solæ res, sed etiam verba aut aliquid verbis æquivalens semper invenitur; nam mutua corporum traditio, sive verbis sive nutibus exprimatur, habet se per modum materiæ; mutua autem acceptatio quocumque signo externo fiat, v. gr. verbo aut nutu qui verbis æquivaleat, habet se per modum formæ; ideo dixi Sacramenta novæ legis constare verbis *vel propriè vel secundum accommodationem*. Denique quamvis verba ad rem Sacramenti se habeant ut forma, uti & horum verborum significatio ad rei significationem; tamen ultimata & totalis totius aggregati forma ex re ceu materia & ex verbis ceu formâ constantis, est significatio Sacramentalis constituens istud totale aggregatum in esse sacri signi sive Sacramenti; sicut figura sedis est forma artificialis respectu materiæ & formæ ligni ex quibus componitur.

SECTIO II.

An materia & forma Sacramentorum sint partes componentes & constituentes Sacramentum?

Dico 1. Omnia Sacramenta quæ in usu & actione transeunti consistunt, ex rebus & verbis, seu ex materiâ & formâ, tanquam ex partibus essentialibus ac constituentibus constant; non enim sola materia nec sola forma, sed utraque significat; ergo ex utrâque Sacramentum conficitur. Dein Sacramentum efficit quod significat; non efficit autem per solam materiam, sed etiam per formam; ergo, &c. nec supponit pro solâ materia, ut vult Soto; sed pro materiâ & formâ; atque parum refert an à solâ materiâ aut à sola formâ desumatur nomen Sacramenti.

Dico 2. Inter materiam & formam Sacramenti requiritur quidem aliqua conjuncti propinquitas, & concomitantia; sed non physica & indivisibilis; moralis enim sufficit, major minor-vè pro diversitate Sacramentorum; v. gr. major in baptismo & confirmatione; minor in Sacramento pœnitentiæ: quia istæ partes Sacramentum constituentes non sunt cum omni proprietate materia & forma, sed tantum secundum quamdam analogiam & accommodationem. Dixi *Sacramenta quæ consistunt in usu*, &c. quia Sacramentum Eucharistiæ postquam factum est, adhuc durat & permanet, etiamsi forma transierit; qua de re in suo loco agetur; nunc sufficit dicere ad conficiendum hoc Sacramentum necessariò requiri, ut materia præsens adsit, quando profertur forma, cujus virtute manet consecrata & veluti informata.

SECTIO III.

An materia & forma Sacramenti sint determinatæ ex Divinâ institutione?

Dico 1. Materiæ & formæ Sacramentorum ex Christi institutione determinatæ sunt, & eo modo quo determinatæ sunt, ad conficienda Sacramenta sunt absolutè necessariæ; quia Sacramenta sunt gratiæ, quam conferunt, signa; sed hoc non habent nisi ex Divinâ institutione; ergo ut hoc habeant, debet in iis conficiendis servari materia & forma, seu res & verba à Christo instituta. Materiam autem & formam à Christo fuisse determinatam patet ex scripturâ, v. gr. in Baptismo; *nisi quis renatus fuerit ex aquâ*; en materia. *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti*; en forma. Similiter in Eucharistiâ, *accepit Jesus panem*; en materia; *hoc est corpus meum*, en forma. Sic etiam in his verbis, *quorum remiseritis peccata*, continetur forma & materia. Sed

Dico 2. Determinatio materiæ & formæ facta à Christo non est ejusdem rationis in omnibus Sacramentis; nam quædam sunt determinatæ in specie infimâ, v. gr. in baptismo; aliæ magis genericè, v. gr. in matrimonio & ordine. Hinc etiam colligè Sacramenta vetera, quamvis non constiterint rebus & verbis uti in novâ, habuisse tamen suum ritum ex Divina institutione determinatum quo debebant confici.

Dico 3. Sacramenta novæ legis conficiuntur verbis non concionatoriis, sed consecratoriis contra recentiores Hæreticos volentes ad ea conficienda requiri verbum non consecratorium, sed concionatorium tantùm, seu verbum doctrinæ; hoc enim, inquiunt, solum necessarium est ad excitandam fidem, & memoriam ejus quod in Sacramentis Christus operatus est. *Probatur*; Christus in conficienda Eucharistia non est usus verbo concionatorio, sed consecratorio dicendo: *hic est calix, hoc est corpus*; & *jubet baptizare in nomine Patris*, &c. quod non est verbum concionatorium. Deinde Aug. Epist. 19. contra Faustum c. 16. de baptismo: *nisi*, inquit, *illæ syllabæ celeriter sonantes & transeuntes dicantur, non consecratur*. Et L. 20. c. 13. *noster*, ait, *calix & panis certâ consecratione mysticus fit nobis*. Deinde hæc veritas definita est in Conc. Florent. docente

præscripta

præscripta à Christo verba esse necessaria ad conficienda sacramenta; nec ullibi in scriptura reperitur præscribi istud verbum concionatorium, cujus percipiendi, suscipiens sacramentum sæpe est incapax, aut illo non eget, v.gr. parvuli aut viri docti ritè dispositi &c.

SECTIO IV.

An omnis mutatio materiæ aut formæ sacramentorum sit contra eorum substantiam ac veritatem?

Dico 1. Si mutatio materiæ & formæ sit substantialis seu essentialis, nullum efficitur sacramentum; per illam enim mutationem tollitur vera materia & vera forma essentialis sacramenti; contra verò mutatio accidentalis non destruit sacramentum; non enim variat substantiam rei. Hinc

Dico 2. Quando mutatio materiæ tanta est, ut juxta communem usum & hominum conceptionem, non conveniat nomine & ratione cum materia ab Ecclesia usitatâ & à Christo præscripta, mutatio est essentialis; si conveniat autem, est accidentalis; v. gr. aqua rosacea cum aquâ elementari, quæ est baptismi materia, non convenit juxta communem usum; contrà verò aqua calida.

Dico 3. Quoàd formas sacramentorum, mutatio quæ sensum verborum formæ variat, est substantialis; accidentalis autem, si non variet; sensus enim est veluti anima verborum. Harum autem mutationem in verbis modi sunt octo præcipuè: 1. Mutatio unius linguæ in aliam, si retineatur idem verborum sensus, est accidentalis. 2. Si intra idem idioma ponantur diversa verba ab iis, quibus consuevit uti Ecclesia, easdem res tamen æquè distinctè & clare significantia, ac synonima, v. gr. si loco *patris & filii*, ponatur *genitor & genitus*; loco *baptizo* ponatur abluo, erit mutatio accidentalis; contra verò essentialis, si non sint sinonyma, aut non significent æque distinctè ac clarè, v. gr. si loco *in nomine patris & filii & spiritûs sancti*, dicatur *in nomine Trinitatis*. Si autem verba in quæ fit mutatio, sint æquivoca, significantia in uno sensu idem quod verba sacramentalia; in alio aliud; & proferantur à ministrante sacramentum in eo sensu quo sacramentalia significant, tunc videtur etiam esse tantum accidentalis mutatio. 3. In transpositione vocis, v gr. *Baptizo te*, aut mutatione verbi activi in passivum, si retineatur idem sensus, erit mutatio accidentalis; sin minus, substantialis. 4. Si verba cum interruptione ac morâ proferantur, & sufficienter conjungantur ad efficiendum unum integrum sensum, erit mutatio accidentalis; sin minus essentialis. 5. & 6. Si per additionem aut subtractionem verbi mutetur debitus formæ sensus, erit mutatio substantialis; alioquī accidentalis. 7. Si verba corruptè proferantur, ita ut tamen retineant eumdem formæ sensum v.gr. dicendo *in nomine patrias & filias* &c. erit mutatio accidentalis; substantialis, si non retineant. 8. Mutatio signi in signum, v.gr. in scripturam, in nutus, &c. valet in matrimonio; in aliis quinque non valet; & etiam in sacramento pœnitentiæ longè probabilius est non sufficere formam seu absolutionem scripto datam, sed requiri verba propria ex Christi institutione.

SECTIO V.

An ex scientia vel intentione Ministri pendeat quod mutatio in forma sacramenti facta evadat substantialis aut accidentalis?

Nota: Minister potest formæ verba mutare vel ex ignorantiâ, vel ex scientiâ ob devotionem tantum, aliud-vè simile, vel ex intentione introducendi novum ritum, Ecclesiæ contrarium. Hinc

Dico 1. Quando per mutationem non variatur sensus formæ, ista mutatio non potest esse substantialis sive ob ignorantiam, sive ob indiscretam devotionem, sive ob solam intentionem ministri volentis introducere novum ritum; cum hâc enim intentione potest haberi intentio faciendi sacramentum, & ita omnia ad ejus veritatem requisita concurrere; contra verò si desit intentio faciendi sacramentum. Hinc nihil refert, quod quis intendat aliquid addere tanquam essentiale, quod essentiale non est, v.gr. quod græcus addat formæ essentiali Eucharistiæ hæc verba: *quod pro vobis tradetur*, tanquam essentialia; aut putet panem fermentatum esse de Eucharistiæ essentiâ; quia si nihil ex essentialibus excludat, nec formæ sensum variet, mutatio non est substantialis; nec intentio saltem conditionata faciendi sacramentum necessariò excluditur; potest enim stare generalis intentio conficiendi sacramentum, sive faciendi quod Christus instituit aut Ecclesia facit, cum errore privato in actu tantum exercito.

Dico 2. Quando per mutationem redditur ambiguus formæ sensus, si minister ita intendat introducere novum ritum, ut non verum, sed falsum & erroneum sensum intendat per talem formam significare, tunc est mutatio essentialis seu substantialis non tantum ex intentionis, sed etiam ex veræ formæ defectu, adeoque sacramentum est nullum; quia tunc signum quod minister exhibere intendit, est formaliter diversum ab eo quod Christus instituit; licet enim hic verba quoad materialem sonum sint eadem vel parum diversa; significatio tamen quæ intenditur est longè alia, & per intentionem proferentis determinantur verba ad talem significationem; fit ergo substantialis mutatio.

SECTIO VI.

An eadem materia & forma in singulis sacramentis pro universâ Ecclesiâ sufficiat?

Dico: Omnia sacramenta in universâ Ecclesiâ constant eadem materiâ & formâ à Christo præscriptâ pro omni loco, gente, & tempore, quam non potest Ecclesia mutare; adeoque quod in uno loco sufficit, id ubique sufficit ut sacramentum factum teneat, quamvis fortasse peccet minister non servando accidentalem ritum in aliqua particulari regione ab Ecclesiâ præscriptum, & non in aliâ. Hinc si quis in Ecclesiâ latinâ utatur in baptismo hâc græcorum formâ: *baptizetur servus Christi*; aut in conficienda Eucharistia utatur illorum materiâ, id est pane fermentato, validè sacramentum conficit. Nam juxta Paulum *unus Deus, una fides, unum baptisma*. Dum Conc. Trid. statuit ad validitatem sacramenti matrimonii, præsentiam parochi

& duorum teſtium, quæ prius ad illam non erat neceſſaria, non mutavit formaliter materiam ac formam iſtius ſacramenti, ſed mutavit validitatem contractûs, ex cujus valore habetur materia & forma ſacramenti; cum nunc ſine prædicta præſentiâ jam non ſit validus-, non eſt mutata materia & forma à Chriſto præſcripta; adeoque ſemper eadem remanet, nempe mutuus conſenſus ad validum contractum ſufficiens.

DISPUTATIO III.

De ſacramentis quæ futura fuiſſent in ſtatu innocentiæ.

SECTIO I. & II.

An in ſtatu innocentiæ Deus colendus fuiſſet cultu externo privato & publico; ſacrificiis & oblationibus?

DICO 1. Externus Dei cultus per corporis actiones, fuiſſet valde conſentaneus hominibus in ſtatu innocentiæ; unde & probabiliter de facto fuit, & probabilius futurus fuiſſet ſi homo non peccaſſet; cum enim homo corpore & animâ etiam tunc conſtitiſſet, ipſo naturalis luminis ductu debuiſſet per utriuſque actus colere Deum ſuum authorem; & licèt hæc aſſertio ſit certior quoad ritum privatum, videtur tamen etiam eſſe vera quoad ritum & cultum publicum: quia cum homines naturaliter fuiſſent tunc congregati in unum corpus politicum ac rempublicam, debuiſſet etiam aliqua Eccleſia, & aliquis Religionis cultus publicus eſſe. Hinc

Dico 2. Probabiliter potuiſſet in illo ſtatu eſſe uſus ſacrificiorum, & oblatio rerum externarum in agnitionem ſupremi Dei dominii, in gratiarum actionem, in bonorum petitionem; imò ſi tunc peccaſſent aliqui, in veniam peccatorum & ſatisfactionem. An autem de facto iſte ſacrificiorum aut oblationum uſus fuiſſet, ſi homo non peccaſſet, non videtur certò poſſe ſciri; quia licèt ſacrificium rei externæ, ſit rationi & legi naturali conſentaneum, non eſt tamen, abſolutè loquendo, de præcepto; & an Adam & Eva ante peccatum, Deo ſic ſacrificarint, neſcitur; ſed nec eſt etiam, cur negetur.

SECTIO III.

An in ſtatu innocentiæ fuerint, vel futura fuiſſent ſacramenta, non exiſtente peccato?

Dico 1. Sacramentorum inſtitutio non eſt contra debitum ſtatus innocentiæ ordinem & perfectionem; imo potuiſſent illi convenire; ſi enim ſpectentur ut ſigna, potuiſſent ſervire ad profitendam exterius fidem interiorem, ad repræſentanda & facilius apprehendenda ſupernaturalia myſteria, ad communem ejuſdem religionis unitatem in exteriori Dei cultu demonſtrandam; ſi autem ſpectentur ut cauſa gratiæ, potuiſſent cauſare gratiam ſeu ejus augmentum ex opere operato aut ultra meritum operantis, & quidem ut in peccatum non laberetur homo, non eſt enim neceſſe ad inſtituenda ſacramenta, ut peccatum jam exiſtat. Attamen

Dico 2. De facto nullum fuit in ſtatu innocentiæ, quatenus brevi tempore ante hominis lapſum duravit, ſacramentum inſtitutum aut Adamo traditum, cum nullibi hujus rei mentio fiat, & breviſſimo tempore durarit ille ſtatus. Quod ergo Paulus Epheſ. 5. dicit de Adæ & Evæ conjugio: *ſacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & Eccleſia*, non ait tunc fuiſſe ſacramentum, ſed nunc eſſe; ſive Deus non inſtituit iſtius Adæ matrimonii contractum in ſacramentum ut potè ad nullam hominis ſanctificationem ordinatum; ſed *voluit* per illud præfigurare verbi deſponſationem cum natura humanâ, per cujus myſterii revelationem Adam probabiliter cognovit ſuum matrimonium eſſe iſtius deſponſationis figuram, eamque præſignificare.

Dico 3. Si ſtatus innocentiæ ſine peccato duraſſet, incertum eſt an pro illo ſtatu voluiſſet Deus inſtituere ſacramenta; præcipuè ſi non exiſtente peccato Chriſtus non venturus fuiſſet, poteſt probabilius conjectari ex iis quæ facta ſunt, tunc non futura fuiſſe ſacramenta; quia ſacramenta quæ facta ſunt, inſtituta fuerunt ad Chriſtum ſignificandum & gratiam ab illo manantem; imò licèt vel tunc venturus fuiſſet, verisimilius tamen non fuiſſent inſtituta ulla ſacramenta ante illius adventum; quia ad conferendam gratiam debuiſſent illam vim habuiſſe ex meritis Chriſti exiſtentis; ad ſignificandum autem tantum aliquid divinum, fuiſſet imperfectio pro illo ſtatu. Sed Chriſtus poſt ſuum adventum probabiliter inſtituiſſet ſacramentum Euchariſtiæ & ordinis, ac fortaſſe confirmationis & matrimonii, reliqua tria non inſtituiſſet, quia ſupponunt peccatum vel originale, quod tunc non fuiſſet, vel actuale, quod ſi tunc ab aliquibus committeretur, habuiſſent pro illius remedio & remiſſione contritionem & amorem Dei ſuper omnia ſine ſacramento.

DISPUTATIO IV.

De ſacramentorum legis naturæ inſtitutione & neceſſitate.

SECTIO I. & II.

Quomodo in lege naturæ infantes ante uſum rationis liberabantur à peccato originali?

DICO 1. In lege naturæ, quæ dictamen rationis non tantùm ex naturali, ſed etiam ex ſupernaturali lumine intrinſecè ortum comprehendit, omninò fuit aliquod peccati originalis remedium ad infantium ſalutem à Deo inſtitutum. Quoad adultos autem hi ex verâ fide per charitatem operante poterant juſtificari, &

& ab originali atque actuali peccato liberari. Ita omnes TT. pertinuit enim ad divinam providentiam omni ætati & sexui (nam circumcisio non fuit institura pro fœminis judæis nec pro gentilibus) providere in omni lege salutis remedium, cum Deus velit omnes salvos fieri. Hinc August. l. 5. contra Julian. c. 9. sic ait: *non est credendum ante datam circumcisionem famulos Dei, quando quidem illis inerat mediatoris fides, nullo sacramento ejus opitulatos esse parvulis suis, quamvis quid illud esset, aliquâ necessariâ causâ sacra scriptura tacere voluerit.*

Dico 2. Hoc parvulorum remedium in lege naturæ non fuit positum in solo actu interiore à fide mananti, quâ parens filium suum Deo offerebat, aut spiritualem ejus salutem deprecabatur, aut aliud simile præstabat, ut sentiunt Bonav. Richard. &c. sed probabilius debuit applicari per aliquem actum externum; qui erat veluti exterior internæ fidei professio. Ita Alex. Scot. Durand. &c. *Probatur*, quia Augustinus, ut jam dixi, sentit Deum non reliquisse istos parvulos sine sacramento; ergo erat aliqua actio externa. Deinde in lege naturæ cultus Dei externus erat necessarius, uti & exterior fidei professio; ergo per hanc seu per actum sensibilem debuit fieri parvulorum justificatio.

SECTIO III. & IV.

An in lege naturæ fuerit institutum verum sacramentum, quo peccatum originale deleretur, aliaque sacramenta?

Dico 1. In lege naturæ fuit quoddam sacramentum ad parvulorum justificationem & peccati originalis remedium à Deo institutum, quamvis ex Divinâ institutione non fuerit in specie & in particulari, ceremonia seu actio sensibilis determinata ad significandam gratiam, sed tantum in genere, illiusque modus relictus hominum arbitrio; quod non est contra veram sacramenti rationem, quando quidem ista particularis actio pro hominis arbitrio determinata, verum esset internæ sanctificationis signum ex Divinâ institutione genericè constitutum. D. Thom. Alens. Gabri. &c. contra Scotum sentientem fuisse à Deo constitutum quoddam determinatum in specie signum sensibile sub certâ ceremoniâ specificè præscriptâ. Sed hoc neque ex scriptura, neque ex alio probabili fundamento colligi potest.

Dico 2. In lege naturæ fuit externus Dei cultus per sacrificia, oblationes, aliasque similes ceremonias exhibitus; ut patet ex sacrificiis ac oblationibus Abelis, Caini, aliorumque virorum sanctorum usque ad legem scriptam; quia cum homo constet ex corpore & animâ; iste externus Dei cultus erat quidem necessarius necessitate præcepti naturalis, sed voluntarius quoad ejus modum ac certæ actionis & rei determinationem. Unde ipsimet gentiles colebant suos Deos etiam cultu externo, ut habetur ex scripturâ, quæ Gen. 41. & 45. facit mentionem sacerdotum Ægypti, & Exod. 2. & 3. sacerdotis Madian.

Dico 3. In illo naturæ statu, ordinaria & communi lege non fuit alia ceremonia, quæ propriam sacramenti rationem habebat, præter illam quæ fuit in remedium peccati originalis parvulorum; non enim fuit alia per quam significaretur gratia aut præsens quæ in illo daretur, aut futura quæ in illâ promissa significaretur; quia nulla ejusmodi reperitur à Deo instituta, & certè præter illud parvulorum remedium, nullum aliud pro illo statu erat necessarium sacramentum sive ad sanctificationem hominum, sive ad fidei professionem; quia adulti poterant justificari ex fide per charitatem operante, & suam fidem profiteri per sacrificia, quæ non sunt propriè sacramenta, aut per alias similes actiones externas. Attamen

Dico 4. Ex singulari Dei beneficio ac revelatione, durante lege naturæ interdum fuit in aliquâ familia vel gente usus alicujus sacramenti propriè dicti præter illud quod commune erat omnibus in remedium peccati originalis; quia oblatio Melchisedech in pane & vino, juxta D. Th. non solum habuit rationem sacrificii quatenus erat sacra oblatio, sed etiam res oblata habuit rationem sacramenti, & Aug. Epist. 95. ad Innoc. vocat illum panem *sacramentum mensæ Dominicæ*. Item Clem. Alex. L. 3. stromat. dicit *Melchisedech dedisse in nutrimentum panem & vinum sanctificatum in typum Eucharistiæ*. Credibile est ergo illud fuisse proprium sacramentum, speciali instinctu & revelatione Divina datum Melchisedecho, ut ritu solemni ac publico celebraretur. Quod fortasse interdum potuit Deus alteri etiam dare, sicut interdum petiit determinata sacrificia, v.gr. ab Abrahamo Gen. 22. ab amicis jobi cap. 42. libri Job.

DISPUTATIO V.

De institutione & necessitate circumcisionis, aliorumque sacramentorum veteris legis.

SECTIO PRIMA.

An circumcisio fuerit verum sacramentum in remedium peccati originalis institutum pro filiis Abrahæ?

NOTA: Omnes quidem patres & Thomistæ conveniunt circumcisionem fuisse verum sacramentum; sed differunt in institutionis fine; quidam enim dicunt circumcisionem tantum fuisse ad signandum populum, quem Deus peculiariter sibi eligebat, & ad eum à cæteris gentibus distinguendum, imò & istam ceremoniam fuisse à Deo inflitutam ad aliquam hominum sanctificationem, quia specialiter per illam dedicabantur ad Dei cultum quod est quædam sanctificatio; non tamen fuisse institutam in remedium peccati originalis, nec ad conferendam internam sanctificationem, adeoque nec significasse gratiam quæ in illâ daretur; sed ex sua institutione significasse baptismum & spiritualem circumcisionem per Christum conferendam, ideoque habuisse perfectam sacramenti rationem. Ita videntur sentire Justin. Iren. Chrys. Cypr. Ambr. &c. alii autem dicunt circumcisionem institutam fuisse & datam populo Israëlitico in remedium peccati originalis, ita ut remedium legis naturæ quod de se indifferens erat quoad particularem certamque ceremoniam externam, fuerit determinatum

ad ritum circumcisionis pro filiis & posteris Abrahæ. Ita Aug. Gregor. Bernard. D. Th. omnesque posteriores scholastici. Cum igitur utraque sententia tanta auctoritate, tantisque rationibus nitatur, sic videtur utraque in concordiam posse revocari.

Dico 1. Primaria instituendi circumcisionem ratio, non fuit remissio peccati originalis, neque ad hoc habuit majorem vim quàm sacramentum legis naturæ; alioqui debuissent in illo beneficio comprehendi fœminæ, quod non factum est; sed primarius illius finis fuit congregatio populi Dei & ejus segregatio à cæteris gentibus per specialem magisque expressam veri Dei & Christi venturi fidei professionem, quæ fides eo tempore valde imperfecta erat. Hinc dicitur Gen. 17. *ut sit in signum fœderis inter me & vos*, &c. *eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.*

Dico 2. Quamvis Deus primariò circumcisionem non instituerit ut esset parvulis remedium peccati originalis, secundariò tamen ex speciali institutione voluit, ut illud remedium quod in lege naturæ erat indifferens quoad ritum externum & particularem ceremoniam, foret in populo Israëlitico pro pueris masculis determinatum quoad circumcisionis ritum, ita ut quandocumque fieri possit sine gravi incommodo, protestatio fidei parentum & ejus applicatio ad remedium parvulorum fieret per circumcisionem, sicque parentes suos filios Deo dicarent & offerent; unde si parentes alio ritu aut ceremoniâ uti voluissent ad offerendos Deo suos filios, seclusâ, speciali gratiâ aut necessitate, nihil effeciissent quod ad eorum salutem utile esse posset, quia jam illa ceremonia non sacra, sed superstitiosa habita fuisset. Et sic patet quomodo tunc circumcisio fuerit necessaria tum necessitate præcepti respectu adultorum, tum etiam necessitate medii saltem respectu parvulorum, quando sine gravi incommodo applicari poterat. Dum Paulus dicit ad Galatas & ad Corinthios circumcisionem nihil valere & nihil esse, loquitur de eâ post Christi adventum. Hinc

Dico 3. Circumcisio fuit verum ac proprium sacramentum veteris legis, primò ac per se præfigurativum gratiæ futuræ per Christum dandæ; consequenter verò demonstrativum gratiæ præsentis, seu sanctificationis ac remissionis peccati originalis, quæ in eo dabatur, demonstrativum. Quod fuerit verum sacramentum, certum est de fide ex his Pauli verbis: *& signum accepit circumcisionis signaculum justitiæ fidei*, quæ verba essentialem proprii sacramenti rationem continent. Licet circumcisio fuerit ante veterem legem instituta, dicitur tamen sacramentum veteris legis quia in eâ mansit, eratque quasi janua ad alia illius sacramenta & ceremonias, ad quas nullus incircumcisus admittebatur.

SECTIO II.

An præter circumcisionem fuerint alia sacramenta in veteri lege?

Dico 1. Certum est præter circumcisionem fuisse in veteri lege plures ceremonias sacras atque sensibiles ad aliquam cultorum Dei sanctificationem ordinatas, illasque non tantum dedisse sanctificationem legalem, sed etiam significasse gratiam per Christum dandam: ut patet ex Epist. ad Hebræos. *omnia in figurâ contingebant illis*, 1. Cor. 10. v.gr. Agnus paschalis; de quo 1. Cor. 15. *sic*: *pascha nostrum immolatus est Christus.* Sed

Dico 2. Probabilius illæ ceremoniæ, exceptâ circumcisione, non fuerunt demonstrativæ gratiæ præsentis quæ per eas vel in eis daretur. Aliquæ tamen illarum, præter circumcisionem, juxta sacramenti definitionem superiùs datam, fuerunt vera sacramenta & cum novis univoca; quia erant sacræ ceremoniæ ad hominum sanctificationem institutæ, & veram sanctificationem significantes. Quædam enim erant institutæ ad consecrandos sacerdotes & pontifices; aliæ ad quemdam sacrorum rerum usum & participationem, vel ad recognitionem Dei beneficiorum, v.gr. agnus paschalis; aliæ ad expiationem & purificationem legalium irregularitatum vel peccatorum; sicque nostrorum sacramentorum figuræ erant; quod in illis fiebat ad fidelium sanctificationem, habebat maximè rationem sacramenti; quod autem ad cultum Dei, rationem sacrificii. Ista sacramenta erant solùm judæis necessaria necessitate præcepti, non aliis nationibus.

DISPUTATIO VI.

De institutione & necessitate sacramentorum legis gratiæ.

SECTIO I. & II.

An in lege gratiæ sacramenta fuerint necessaria, & an sint antiquis perfectiora?

DICO 1. De fide est in lege gratiæ instituta esse vera ac propria sacramenta, contra quosdam Hæreticos antiquos omnia sacramenta abjicientes aut negantes. Varia eorum utilitas sat patet, & usus illorum post institutionem in hoc tempore legis gratiæ ad omnium hominum salutem est necessarius, partim necessitate præcepti & medii, partim necessitate præcepti tantùm.

Dico 2. Hæc nova sacramenta absolutè sunt veteribus perfectiora. De fide contra recentiores Hæreticos, qui vetera vel novis æquant vel etiam præferunt. Id definitum est in Conc. Florent. & in Trid. Sess. 7. can. 2. ubi dicitur Anathema in eum, qui dixerit novæ legis sacramenta ab antiquæ legis sacramentis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ & alii ritus externi. Unde August. 19. contra Faust. c. 13. dicit quod *sint virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora*, & Epist. 18. c. 1. dicit *esse etiam significatione præstantissima.* Nova enim sacramenta sunt veterum prototypa, duratura semper usque ad finem mundi, expressius significantia per verba iis imposita; nec tantum significantia, sed etiam conferentia gratiam quam in se continent, aliosque effectus supernaturales, imprimentia characterem spiritualem. Denique Eucharistia continet ipsum Christum omnium gratiarum fontem, & sacramentorum auctorem.

DIS-

DISPUTATIO VII.

De efficacia sacramentorum novæ legis ad gratiam conferendam.

Sectio Prima.

An sacramenta novæ legis conferant gratiam ex opere operato?

Dico 1. Sacramenta novæ legis sunt causæ gratiæ. De fide contra Armenos & recentiores Hæreticos, qui volunt sacramenta non plus valere ad conferendam gratiam quàm concionem, vel objecta seu signa excitantia fidem, quam solam justificare dicunt. Id definitum est in diversis Conc. Trid. Florent. Milevit. &c. idemque docent patres Clem. Alex. L. 1. pædag. c. 6. loquens de baptismo dicit esse *gratiam, perfectionem, illuminationem, & lavacrum per quod peccata abstergimus.* Atque id etiam ex scriptura colligitur. *Mundans eam* (nempe Ecclesiam] *lavacro novæ in verbo vitæ.* Ephes. 5. *quorum remiseritis peccata* &c. Joan. 20. Hinc collige illa conferre gratiam ex opere operato, si suscipiens non ponat obicem peccati mortalis. Obtinere autem gratiam ex opere operato, est quando ratione operis externi vel Sacramenti applicati confertur aliqua gratia ultrà omne meritum operantis tam de condigno, quàm de congruo; obtinere verò ex opere operantis est, quando obtinetur aliqua gratia ex merito vel ratione propriæ dispositionis præcisè, prout est ab operante. Unde

Dico 2. Sacramenta non conferunt gratiam, solum fidem excitando; uti volunt Hæretici, quorum error ex dictis sat refellitur; alioqui concio, aqua benedicta, & alia Sacramentalia, visio collationis Sacramenti conferrent gratiam; quia ista omnia excitant fidem. Deinde baptismus non potest excitare fidem in parvulis; nec ad illorum justificationem interna parentum fides est necessaria, nec sufficiens, nec causa illius. Ad Adultorum autem justificationem solum modo fides concurrit ut fundamentum; pœnitentia & Dei dilectio ut dispositio; sacramentum ut instrumentum Dei. Quod attinet ad hunc Petri locum: *octo animæ salvæ factæ sunt per aquam, quod & vos similis formæ salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed bonæ conscientiæ interrogatio in Deum.* 1. Petr. 3. significat baptismum salvare homines, non ut sumitur ad lavandum corpus; sed ad lavandam animam cum bona dispositione, quâ baptizandus interroganti, an velit baptizari respondet se velle baptizari, & juxta Aug. aqua baptismi habet vim sanctificandi prout conjungitur verbo Christi, id est verbis formæ quæ creditur habere hanc vim, quia fidei Christi professionem in se continet, id est creditur objectivè, non subjectivè.

Sectio II.

An omnia novæ legis sacramenta conferant gratiam habitualem, virtutes & dona quæ eam consequuntur?

Dico 1. Omnia legis sacramenta conferunt gratiam omnibus non ponentibus obicem, sive illa sit prima, sive secunda. De fide ex dictis suprà. Item possunt conferre gratiæ augmentum, si suscipientem inveniant in gratia jam constitutum. Habetur in Conc. Trid. sess. 7. can. 7. Deinde etiam certum est, non omnia per se & ex specificâ ratione esse instituta ad dandam primam gratiam, neque omnia ad dandum ejus augmentum. Sed quædam per se instituta sunt ad dandam primam v. gr. Sacramentum baptismi & pœnitentiæ; alia verò minimè, sed tantum ad dandum augmentum.

Dico 2. Sacramenta habent ex se & ex opere operato vim conferendi aliquando Adultis primam gratiam. Ita communius TT. quia si adultus semper obtineret primam gratiam per contritionem ex opere operantis ante realem sacramenti receptionem, nunquam sacramentum conferret primam gratiam ex opere operato, sive nunquam propriâ virtute produceret illum effectum ob quem institutum est. Unde sufficit contritio imperfecta seu attritio ut baptismus & pœnitentia possit ex opere operato producere in suscipiente primam gratiam. Sed

Dico 3. Quamvis non omnia sacramenta per se instituta sint, non tantum sub specificâ, sed neque etiam sub generica ratione ad conferendam primam gratiam, cum id nulla solidâ ratione probari possit; omnia tamen sacramenta probabilius possunt interdum conferre de facto primam gratiam, si suscipiens non habeat dispositionem actualiter gratiæ repugnantem; V. gr. si suscipiens bona fide Eucharistiam nondum justificatus, putet se jam esse sanctificatum, is probabilius in illius susceptione justificabitur, seu recipiet primam gratiam. Sed de his singulis agetur in suis locis.

Dico 4. Virtutes & dona spiritûs sancti quæ gratiam habitualem consequi solent, cum illius infusione infunduntur, & cum ejus augmento, augentur per sacramenti susceptionem. Ità omnes Thomistæ, quia virtutes & dona sunt veluti proprietates gratiam consequentes; qui autem dat formam, dat consequentia ad illam, præcipuè si sit agens perfectum, & quidem cum perfectione, intensione, aut remissione formæ proportionatâ.

Sectio III.

An sacramenta præter virtutes & dona, conferant specialem aliquam gratiam?

Dico 1. Singula sacramenta habent proprias gratias sacramentales quas efficiunt. D. Thom. & omnes TT. quia singula sacramenta ad distinctos fines ordinantur; ergo habent distinctos effectus; alioqui non differrent inter se formaliter in significatione & causalitate gratiæ, sed tantum materialiter in ceremonia ad significandum & causandum impositâ. Unde illæ gratiæ sacramentales differunt à communi virtutum infusarum & donorum gratiâ. Tamen

Dico 2. Gratia sacramentalis non addit novum aliquem habitum supra gratiam virtutum & dono-

rum, ſed ſpeciale tantum gratiæ auxilium ad proprium cujusque ſacramenti finem ordinatum; ſive in ſacramenti ſuſceptione acquiritur jus ad accipiendas ſuo tempore opportuno gratias actuales quæ ſunt neceſſariæ ut obtineatur proprius cujusque ſacramenti finis, v. gr. vi baptiſmi, vitæ chriſtianæ tenor, vi confirmationis, fortitudo ad fidem profitendam, &c. niſi quis per peccatum mortale ſe illis indignum reddat. Secluſâ ſacramenti ſuſceptione poſſent quidem obtineri ejuſmodi gratiæ actuales ad prædictum finem, ut patet in iis qui nunquam ſuſcepto confirmationis ſacramento fortiter fidem profeſſi ſunt, aut abſque ſacramento pœnitentiæ, conſtanter peccata vitarunt; ſed juxta legem ordinariam minùs copioſæ, nec tam ſingulares.

SECTIO IV.

An ſacramenta ſemper ſuos gratiæ effectus conferant, & ad hoc quam diſpoſitionem requirant?

Dico 1. Sacramenta non ponentibus obicem infallibiliter ſuum ſemper gratiæ effectum conferunt, ſi ritè conficiantur & applicentur. Unde ex ſolâ malitiâ aut indiſpoſitione ſuſcipientis fieri poteſt ut ſuo effectu priventur; ideoque peccatum mortale actu commiſſum in ipſa ſacramenti ſuſceptione impedit, ne tunc gratia conferatur; an autem poſſit poſtea reviviſcere & confetri, inferius dicetur. Quia illud peccatum formaliter gratiæ repugnat, & ſic eo durante, non poteſt gratia infundi.

Dico 2. Ad primam per ſacramentum ſuſcipiendam gratiam, ſemper in adultis neceſſaria eſt aliqua actualis diſpoſitio; ſine enim fide impoſſibile eſt placere Deo, & requiritur hominis converſio ad Deum. Sed ad recipiendum gratiæ augmentum per ſacramentum, requiritur tantum habitualis dipoſitio gratiæ, ſive ſtatus gratiæ; Unde actuale peccatum veniale non eſt obex augmento gratiæ, quod ſacramentum confert ex opere operato; uti docet de Euchariſtia D. Th. quæſt. 79. art. 8. & Scotus in 4. d. 4. q. 7. de baptiſmo, contra Cajetanum dicentem non ſolum peccatum veniale, ſed etiam actualem diſtractionem impedire augmentum gratiæ in Euchariſtiæ ſuſceptione. Ad recipiendam autem gratiam ſacramentalem, requiritur ut homo eo tempore, quo recepturus eſt iſtius modi actuale auxilium vi ſuſcepti ſacramenti, ſit in ſtatu gratiæ, ut jam dixi; nempe auxilium ad propriam ſanctificationem, non verò ad aliorum aut Eccleſiæ utilitatem.

SECTIO V.

An ſacramenta conferant omnibus æqualem gratiam?

Dico 1. Sacramentum habet ſemper æqualem effectum in quovis ſubjecto æquè diſpoſito. Ita communiter Thomiſtæ, quia unumquodque ſacramentum habet definitum effectum ex certâ lege & promiſſione. Unde ex parte Dei hic effectus eſt ſemper æqualis; ergo ſi ex parte ſuſcipientis ſit etiam æqualitas, effectus abſolutè erit æqualis. Si autem Deus pro ſua voluntate interdum augeat ejuſmodi effectum exiſtente æquali diſpoſitione ex parte ſuſcipientis; ille exceſſus non poteſt dici effectus ſacramenti, ſed eſt donum merè gratis à Deo collatum concomitanter cum effectu ſacramenti. Unde

Dico 2. Secundum legem ordinariam & ſecluſis miraculis, exiſtente eadem ſuſcipientis diſpoſitione, effectus ſacramenti, nec concomitanter ex ſola Dei voluntate ac prædeſtinatione augetur; ut vult Palud. cum Deus ad hoc habeat alia media; nec ex ſolo merito vel impetratione miniſtri, aut aliorum, v. gr. parentum, &c. ut vult Cajet. quia effectus ſacramenti non ob miniſtri aliorumve, ſed ob ſolius Chriſti meritum confertur, licet enim miniſter ſacramenti poſſit aliquid mereri alteri de congruo vel impetrare ultra effectum ſacramenti; non poteſt tamen immediatè mereri ei gratiam ſanctificantem aut aliquem gratiæ gradum juxta legem ordinariam ſine proprio ipſius actu ac merito. Miniſter juxta Nazian. eſt ſicut ſigillum quod eumdem ſemper producit effectum. Sed

Dico 3. Idem ſacramentum homini melius diſpoſito, majorem gratiæ effectum confert; v.gr. ſi quis ſacramentum ſuſcipiat cum majori reverentia, cum intenſiori charitatis actu cum majori actuum bonorum multitudine aut perfectione, v. gr. cum perfectâ contritione, loco attritionis; cum majori diſpoſitione actuali, &c. Ita communiter TT. Deus enim inſtituit ſacramenta, ut agant inſtar cauſarum naturalium, quæ circa paſſum melius diſpoſitum melius operantur; & ut homines excitentur ad ea recipienda cum majori devotione ac reverentiâ.

DISPUTATIO VIII.

De tempore in quo ſacramenta gratiam conferant.

SECTIO PRIMA.

An ſacramenta interdum conferant gratiam ex opere operato antequam recipiantur?

DICO: Sacramenta nunquam conferunt gratiam ex opere operato, antequam re ipſâ recipiantur, ſeu applicentur; ut conſtat de ſacramento ordinis & matrimonii; quia effectus ſacramentorum non ſunt promiſſi niſi reali eorum ſuſceptioni, ut patet de charactere; ideò qui accepit ſacramentum in voto ac deſiderio, dum poſtea illud realiter ſuſcipit, integrum ejus effectum ex opere operato recipit; ergo prius eum non recepit ex opere operato. Itaque dum datur prima gratia vel peccati remiſſio per ſolam contritionem includentem votum baptiſmi vel pœnitentiæ; iſte effectus non eſt ex opere operato ſacramenti, ſed ex opere operantis ſeu ex opere ſufficientis diſpoſitionis, cui ejuſmodi effectus quaſi connaturaliter reſpondet; ideò ante ſacramentorum inſtitutionem etiam obtinebatur, & poſt inſtitutionem idem obtinetur cum ordine ad realem ſacramenti ſuſceptionem. Deinde per hoc ſolum ſacramenti votum non obtinetur omnis effectus ſacramenti, ut patet de charactere; ſed tantum ille qui diſpoſitioni & merito operantis proportionatus eſt; idcirco per ſo-

jam attritionem non obtinetur remissio peccati mortalis.

SECTIO II.

An sacramenta gratiam habitualem in tempore successivo? an verò in instanti conferant?

Dico 1. Sacramentum non confert gratiam sanctificantem in tempore indeterminato, immediatè antecedente illud instans, quod est primum *non esse* sacramenti; nec in tempore determinato, in quo ultima quædam ac successiva sacramenti particula conficitur; nec in tempore indeterminato per ultimum *non esse* ipsius gratiæ; nec in unico instanti, in quo sacramentum primò non est, (qui omnes dicendi modi hîc improbantur ac refutantur à P. SUAREZ;) sed illam confert in instanti, in quo intrinsecè, non extrinsecè, sacramentum perficitur ac consummatur; necesse est enim, ut in aliquo instanti sacramentum existat; existere autem in eo instanti dicitur in quo habet perfectam significationem, sive in quo post successivam materiæ & formæ applicationem terminatur & intrinsecè perficitur aut sensus verborum, aut contactus ex parte materiæ necessarius, aut denique tota sacramenti significatio; & sic in illo instanti indivisibili, in quo & sacramentum existit, & in quo primò perficitur ac consummatur, confertur gratia; quia in eo instanti omnia concurrunt ut effectus fieri possit; & ante illud & post illud instans non possunt concurrere; in illo enim instanti causa est essentialiter perfecta & antea non erat, & posteà non durabit; effectusque ex se postulat ut indivisibiliter fiat; ergo tunc fit; cùm subjectum aliunde sit capax & sine obice ut supponitur.

Dico 2. Confertur gratia in illo instanti, quod est ultimum sacramenti complementum, sive sit ultimum instans in quo absolvitur forma sive in quo finitur materia; quia non est de substantia sacramenti, ut prius forma quàm materia physicè finiatur; sed potest interdum prius forma, interdum prius materia absolvi, dummodo utraque moraliter conjungatur; donec enim utraque essentialiter sit finita, non est completum sacramentum; ideoque indifferenter fieri potest ut sacramentum compleatur tempore posterius quàm forma, si materia nondum sit finita; & contra; & sic interdum fieri potest effectus in instanti formæ completivo; atque interdum in instanti materiæ terminativo, aut in utroque simul, dummodò sit id, in quo completur sacramentum, quia effectus toti tribuitur sacramento, & fit in virtute totius. De Eucharistia pòst dicetur.

SECTIO III.

An Sacramenta conferant interdum gratiam quando transacta sunt?

Nota: Quando sacramentum eo tempore, quo suscipitur, non habet effectum propter fictionem aut obicem suscipientis; quæritur an postea recedente fictione aut obice, illum habere incipiat? aliqui de omnibus sacramentis absolutè id negant; contra verò Cajet. Petr. Sot. &c. absolutè affirmant. Soto soli baptismo hanc virtutem & effectum tribuit, Durand. &c. soli baptismo & pœnitentiæ; D. Thom. Palud. Sylv. &c. omnibus & solis sacramentis characterem imprimentibus. Sed hæc omnia singillatim postèa in suis locis discutientur. Nunc generaliter

Dico: Sacramento novæ legis ut sic, non repugnat, post quam transactum est, habere suum effectum recedente fictione aut obice; omnes enim Thomistæ cum Augustino id asserunt de baptismo; de aliis sacramentis postea agetur. Sacramentum tamen transactum non dat propriè effectum, sed Deus intuitu illius prius suscepti eum dat manente sacramento in suâ acceptatione; cum enim sacramentum jam non existat, non potest propriè causare seu efficere gratiam, quia causare supponit esse. Atque ita sacramenta, quæ habent effectum recedente fictione, id habent ob divinam promissionem quæ potuit fieri, aut facta creditur pro uno & non pro alio sacramento ob diversos sacramentorum fines ac necessitatem.

DISPUTATIO NONA.

De modo quo Sacramenta efficiunt gratiam.

SECTIO I.

An sacramenta potuerint esse propriæ causæ physicæ instrumentalis gratiæ sanctificantis?

DICO: Non implicat contradictionem, ut sacramenta sint propria ac physica instrumenta ad gratiam in anima efficiendam, attingendo immediatè ipsam gratiæ productionem. D. Thom. Cajet. &c. cum enim sacramenta, licèt successivè, in suo ultimo instanti intrinseco completa ac perfecta existant, tunc possunt à Deo elevari tanquam instrumenta physica ad efficiendam gratiam; sicut intellectus humanus ultrà vires suas naturales elevatur ad efficiendam visionem beatificam, & humanitas Christi ad patranda miracula. Quod autem posset objici gratiam fieri per creationem, nullamque creaturam posse effici creationis instrumentum, utrumque negatur. Item negatur Deum, ut vult Sotus, prius ordine naturæ per creationem efficere ipsam gratiæ qualitatem sine instrumentali sacramenti concursu, & deinde cum hoc sacramenti ut instrumenti concursu per aliam actionem unire animæ illam gratiam seu illam qualitatem; vult enim Sotus per hanc actionem per quam gratia unitur animæ, fieri hominem Deo gratum; non verò per gratiæ creationem; & sic sacramenta non efficere seu non creare gratiam, sed efficere hominem Deo gratum. Hoc tamen omninò rejicitur; quia licèt anima nostra aliâ actione creetur, aliâ corpori uniatur, quia est forma substantialis independenter à corpore existens; gratia tamen, utpotè forma accidentalis, unicâ eâdem actione & producitur & animæ unitur, quia non habet esse à subjecto independens; imò omnes formæ non tantum accidentales, sed etiam substantiales, quæ per eductionem fiunt de potentiâ subjecti, una eâdem actione producuntur & simul uniuntur; actualis enim unio est de essentiâ actionis, quâ educitur forma de potentiâ subjecti.

Deni-

Denique formæ creatæ seù productæ emanatio à Deo non antecedit ordine naturæ emanationem à causa secundâ sive principali sive instrumentali. Hinc non possunt elevari sacramenta ad efficiendum physicè hominem Deo gratum, quin eleventur ad efficiendam ipsam gratiam. Quomodo autem quælibet res creata possit elevari à Deo tanquam instrumentum ad efficiendum per potentiam obedientialem quidquid non implicat contradictionem respectu illius, adeoque & sacramenta ad efficiendam gratiam, ac quid sit ista potentia obedientialis, nempe ipsamet rei entitas quatenus primo agenti subordinata ad agendum id quod voluerit, explicatum est in tomo primo de incarn. Disp. 31. Sect. 5. item in eadem Disput. Sect. 9. quomodo in divinis instrumentis simpliciter non requiratur prævia illorum actio connaturalis ante principalis ac primi agentis actionem ac effectum, etiam ostensum est, quod facile de singulis sacramentis pariter ostendi potest. Nam v. gr. verba Eucharistiæ nullam habent prævian actionem ut possint esse instrumentum physicum ad efficiendam transubstantiationem, quæ est substantialis & supernaturalis actio; idem dici potest de aliis sacramentis; quia in divinis instrumentis non attenditur ut naturalis connexio habeatur inter naturalem eorum actionem, & principalis agentis effectum; sed solum requiritur ut immediatè in ipsum Dei effectum influant quatenus ab ipso elevata per specialem & indebitum naturali illorum perfectioni concursum.

SECTIO II.

An sacramenta novæ legis de facto conferant gratiam, tamquam vera ac propria instrumenta physica?

Nota: Omnes quidem Thomistæ docent, prout fides docet, sacramenta esse causas & instrumenta gratiæ, sed disconveniunt in modo id explicandi. 1. enim aliqui dixerunt sacramenta non esse causas gratiæ efficientes, sed quasi materiales, quia eam continent. Sicut vas continens medicinam, non est causa efficiens sanitatem, sed per modum materiæ. Ita Altis. Verùm gratia non continetur in sacramentis formaliter sicut medicina in vase, sed tantum virtualiter ex Dei promissione, adeoque hoc nihil facit ad causam materialem. 2. Alii dixerunt conferre gratiam per modum impetrationis; quia oratio Ministri vel Ecclesiæ sacramento conjuncta impetrat gratiam suscipienti. Sed effectus sacramenti non pendet ex tali oratione. 3. Alii senserunt sacramenta esse tantum conditiones, quibus positis seu ad quarum præsentiam Deus confert gratiam: Ita Durand. Scot. &c. Sed si sacramenta nullam habeant actionem, non erunt proprie instrumenta gratiæ. 4. alii dicunt esse tantum causas morales, quia per sacramentorum applicationem movetur Deus ad conferendam physicè gratiam. Ità Canus & Ledesma, &c. hoc quidem satis probabile est. Attamen

Dico: probabilius censetur sacramenta novæ legis esse vera ac propria gratiæ instrumenta physica, seu per veram actionem physicam ad homines sanctificandos concurrentia; non quia physicè efficiunt tantum aliquam dispositionem ad gratiam, non attingendo immediatè ipsam gratiæ productionem à solo Deo factam, ut volunt Capr. Palud. Alens. &c. cum tam sit difficile efficere ejusmodi dispositionem, quàm ipsam gratiam, cúmque nulla fingi possit talis dispositio; nec quia efficiunt tantum gratiæ unionem cum animâ, qu â homo fit Deo gratus, non autem ipsam gratiam, quod suprà refutatum est; sed quia per veram ac physicam efficientiam immediatè attingunt veram gratiæ productionem. *Probatur* 1. ex modo loquendi tum scripturæ dicentis homines per sacramentum mundari, sanctificari, regenerari; tum Conciliorum asserentium per illud confici corpus & sanguinem Christi, gratiam conferri, characterem imprimi; tum patrum significantium per illud peccata purgari, hominem renasci, mundari, Deumque speciale suæ omnipotentiæ opus exhibuisse, dando rebus sensibilibus vim ad mirabiles effectus producendos. 2. Ex propriâ verborum significatione, *quibus* formæ sacramentorum constant; v. gr. *ego te absolvo; quorum remiseritis peccata remittuntur eis* &c. Si enim solus Deus ad præsentiam verbi efficiat gratiam, remittat & absolvat; ergo sacerdos non propriè ac verè absolvit ac remittit. 3. Christus suâ humanitate faciebat miracula & conferebat gratiam per veram ac physicam efficientiam, ut antea ostensum est; ergo idem sentiendum est de sacramentis, & hoc decebat eorum sanctitatem & excellentiam.

Objicies 1. Id non colligitur ex modo loquendi patrum, qui sæpe tribuunt soli Deo totum interiorem sacramentorum effectum. Resp. Patres non negant physicam sacramentorum efficientiam instrumentalem, sed dicunt Deum principalem esse gratiæ authorem, à quo tota illorum vis manat.

Obj. 2. Sacramenta non conferunt talem gratiam Sacramentalem physicè in se, ut instrumenta physica; hæc enim sæpe confertur multo tempore post susceptum sacramentum, quando occurrit opportuna occasio; ergo nec habitualem. Resp. Neg. Conf. quia non oportet ut gratia sacramentalis physicè in se fiat per sacramentum, sed sufficit ut fiat gratia habitualis cum virtutibus comitantibus per quam ut à sacramento physicè effectam, acquiritur jus ad actualia auxilia, in quibus consistit gratia sacramentalis.

Obj. 3. Baptismus fictè susceptus, recedente postea fictione, non confert physicè gratiam, ergo nec baptismus verè seu fructuosè susceptus. Resp. Neg. Conf. quia baptismus fictione recedente non existit physicè, nec unquam fuit nec est causa instrumentalis gratiæ, sed Deus ipse eam dat ratione prioris baptismi validi, qui in divina acceptatione permanere intelligitur. Dum autem dicitur sacramentum efficere physicè gratiam, intelligitur de sacramento existente, & applicato cum debitis conditionibus, nempe collato obicem non ponenti.

Obj. 4. Sacramentum non concurrit physicè ad gratiæ conservationem; ergo neque ad infusionem; quia conservatio non est alia actio à productione, sed eadem continuata ac durans. Resp. Neg. Conf. quando enim effectus producitur ab una causâ, & conservatur ab aliâ, v. gr. calor ab igne producitur, qui postea à solo Deo conservetur, tunc productio & conservatio sunt duæ actiones diversæ; sic hîc gratia physicè producitur à sacramento ut Dei instrumento, & à Deo ut causâ principali. Finito autem sacramento cessat ista productio seu actio, adeoque & concursus Dei isti actioni id entificatus; ergò tunc gratia per novam actionem incipit conservari à solo Deo, non à sacramento, cum jam non amplius existat. Atque ita productio & conservatio gratiæ sunt duæ actiones diversæ.

Obj.

Obj. 5. Christi passio non efficit in nobis gratiam, cum jam non sit; ergo nec sacramenta quæ sunt ejus instrumenta. Resp. dist. Ant. passio Christi quatenus præteriit Conc. Ant. passio Christi, id est humanitas Christi quæ passionem sustinuit Neg. ant. Sic enim Christi humanitas potest dici physicum instrumentum conjunctum cum sacramentis tanquam instrumentis separatis ad efficiendam gratiam, nullam illis qualitatem aut realem motionem imprimendo, sed immediatè simul cum illis influendo in effectum gratiæ tanquam duo instrumenta inter se subordinata ex divina ordinatione, ut dictum est in tom. primo in carn. disp. 31. Unde humanitas Christi in genere instrumenti potest dici causa universalis respectu sacramentorum, quia cum illis omnibus operatur & sine illis potest operari; ideoque participat aliquid superioritatis. Dum autem dicuntur sacramenta habere suam vim à passione Christi, id est Christus per suam passionem meruit & impetravit istam vim efficiendi gratiam; non verò quod ipsa passio Christi per realem ac physicum influxum illis eam infuderit.

Obj. 6. Nihil refert quod sacramenta vel physicè vel non physicè efficiant gratiam, modò idem gratiæ effectus nobis præstetur; neque etiam hæc causalitas physica deservit ad augmentum, vel exercitium nostræ fidei; præsertim cum tota sit sub opinione, imò dubitetur an sit possibilis. Resp. non asseruimus istam physicam sacramentorum causalitatem, quasi putemus ex illa majorem nobis gratiam aut sanctificationem conferri, sed quia hoc videtur conformius scripturæ & patribus; & quia hoc pertinet ad majorem sacramentorum dignitatem & excellentiam; magisque declarat Divinæ omnipotentiæ & meritorum Christi efficaciam.

DISPUTATIO DECIMA.

De inefficaciâ veterum sacramentorum ad conferendam gratiam.

Sectio I. & II.

An Circumcisio vel sacramentum legis naturæ conferret gratiam sanctificantem ex opere operantis, an verò ex opere operato?

Dico 1. Parvulis ante usum rationis, per applicationem circumcisionis, aut per exterius legis naturæ sacramentum dabatur gratia sanctificans & remissio peccati originalis; contra Magist. dicentem remissum fuisse originale, sed non datam gratiam; quod ab omnibus TT. rejicitur ut fidei principiis contrarium; imò probabilius ipsum tantum externum circumcisionis signum fuit sufficiens, ut per ejus applicationem daretur parvulis gratia, quamvis sine fide parentis aut Ministri, aut alterius conferentis sacramentum, applicaretur, dummodo illud conferens haberet intentionem faciendi quod Deus instituerat, sive exercendi istam sacram ceremoniam, ut à Deo institutam, sicut nunc dicitur de baptismo, qui circumcisioni successit. Alens. Palud. Scot. &c. sic etiam poterat applicari remedium legis naturæ ab aliquo veram fidem non habente ex intentione faciendi id quod populus fidelis faciebat; id tamen moraliter loquendo, vix fieri poterat sine aliquâ fide.

Dico 2. Adultis in circumcisione non dabatur gratia nisi habentibus fidem & Dei dilectionem seu peccatorum contritionem; & idem à fortiori dic de sacramento legis naturæ. Ad obtinendam tamen originalis peccati remissionem circumcisio erat conditio necessaria, sine quâ ille effectus non habebatur; voluit enim Deus omnes etiam adultos signo externo profiteri fidem & internam devotionem, ut remissionem peccati originalis consequi possent, ideoque sine tali signo vel in re exhibito vel in voto concepto non poterat remitti peccatum originale; hocque sufficit ut dicatur illius remedium. Cum enim adulti sive tempore legis, sive ante legem possent sufficienter se disponere ad primam gratiam, non opus erat ut illa eis tunc daretur ex opere operato ultra meritum & dispositionem operantis, eo modo quo ob necessitatem parvulis dabatur, ut jam dictum est. Unde adulto in circumcisione non dabatur gratia major, quàm ipsi contritioni respondebat, nondum enim Christi merita erant exhibita.

Dico 3. De modo quo circumcisio & sacramentum legis naturæ parvulis gratiam sanctificantem dabant; valde dissentiunt authores. Nam 1. Palud. dicit dedisse eis gratiam ex opere operato circumcisionem per causalitatem; sacramentum autem legis naturæ per modum conditionis, ad cujus præsentiam infallibiliter Deus conferebat gratiam. Sic etiam Durandus dicit circumcisionem dedisse gratiam per modum conditionis; sed remedium legis naturæ, quod negat fuisse sacramentum, eam dedisse per modum meriti & suffragii totius Ecclesiæ, quæ fidem suam parvulo applicabat, & ei peccati remissionem merebatur & impetrabat ex opere operantis. 2. Scot. Gabr. &c. censent circumcisionem & sacramentum legis naturæ dedisse illis gratiam ex opere operato per modum causalitatis moralis, non physicæ; sive per modum signi externi & conditionis ad cujus præsentiam Deus movebatur, & ex suâ promissione, aut pacto veluti obligabatur ad dandam infallibiliter gratiam; & sic non ex opere operantis, cum in parvulis nullum esset meritum ac dispositio; ergo ex opere operato. 3. D. Thom. Sot. &c. negant illa sacramenta dedisse gratiam ex opere operato, quia Conc. Florent. distinguit nova sacramenta à veteribus in hoc, quod nova contineant gratiam, eamque dignè suscipientibus conferant; vetera autem non causarent gratiam, sed tantum eam per passionem Christi dandam figurarent. Potest tamen dici circumcisionem prout idem munus præstabat quod remedium legis naturæ non fuisse sacramentum veteris legis, ut ait Scotus. Sed fuisse sacramentum quod antecessit legem sicuti & remedium legis naturæ, ideoque utrumque non comprehendi sub istis Concilii verbis; sed omissis omnibus hisce loquendi modis

Dico 4. Non videtur simpliciter asserendum circumcisionem vel sacramentum legis naturæ dedisse gratiam ex opere operato; sed in illis interdum datam fuisse præter opus operantis, solummodo ob specialem necessitatem ad solos parvulos

vulos ſpectantem, cui Divina providentia ſtatuerat non aliter ſubvenire. Quia illa ſacramenta non erant cauſæ phyſicæ gratiæ, ut patet, nec etiam propriè morales; nam nova ſacramenta dicuntur cauſæ morales, quia moraliter continent gratiam Chriſti, quam ipſe illis promeruit, & ejus pretium jam ſolvit, eamque moraliter illis reliquit. Jam verò vetera iſta ſacramenta gratiam moraliter non continebant, quia illius pretium nondum erat ſolutum, ſeu meritum Chriſti nondum erat exhibitum; ſed tantum erant illius ſigna. Meritum autem quod nondum exiſtit, licet prævisum, movet tantum per modum intentionis; ſacramentum verò cauſat ſecundum virtutem quam in ſe habet, ideoque illa ſacramenta quæ non continebant gratiam, utpote nondum re ipſa exiſtentem, non poterant eam dare aut moraliter cauſare ex opere operato.

SECTIO III.

An in aliis veteris legis ſacramentis daretur gratia?

Dico 1. In illis ſacramentis veteris legis nulla fuit data gratia ex opere operato. D. Thom. Richard. Scot. &c. communiter. *quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa.* Galat. 4. id eſt ad ceremonias, oblationes, ſacramenta veteris legis, quæ prius non poterant dare gratiam, & nunc poſt Chriſti adventum ſunt abolita. Et ita ſentiunt PP. Chryſ. Baſil. Theod. &c. & Auguſt. in Pſal. 73. ponit differentiam inter vetera & nova ſacramenta in eo quod hæc dent ſalutem, illa tantum promitterent ſalvatorem. Et ſic videtur exponendus Magiſter cui tribuitur ſenſiſſe vetera ſacramenta nullam dediſſe gratiam, nempe ex opere operato.

Dico 2. Homines juſti utentes illis veteris legis ſacramentis vel ſacrificiis, per illos actus merebantur de condigno coram Deo augmentum gratiæ. *Probatur*, quia juſti antiqui, (fuiſſe tunc juſtos aliquos fide certum eſt) poterant per bona opera mereri augmentum gratiæ, ut dicitur Eccl. 18. *ne verearis uſque ad mortem juſtificari.* Ergo etiam id poterant per ſacramenta vel ſacrificia, quatenus erant quædam religionis opera, à Deo præcepta, ad ejus cultum pertinentia, adeoque nihil deerat ex parte operis & operantis ad meritum de condigno; neque ex parte Dei, quia Deus ſemper paratus eſt dare mercedem condignam bene operantibus, uti ait Iſa. 56. *Hæc dicit Dominus eis, qui cuſtodierint præcepta mea.* &c. In omni enim lege tam naturali quàm ſcripta, ſicut promiſſio dandæ primæ gratiæ peccatori per contritionem diſpoſito, & dandæ gloriæ juſto fuit quaſi intrinſeca ordini gratiæ, & ſupernaturali providentiæ; ita & promiſſio dandi augmentum gratiæ & gloriæ juſto bene operanti; hæ quidem promiſſiones ſpirituales clarius in novo teſtamento factæ ſunt; verùm in veteri etiam habentur, licet ſæpè non ita diſtinctè & interdum in temporalibus figurentur. Aliæ autem quæ in veteri teſtamento additæ paſſim reperiuntur, ferè ſunt temporales, ſeu promiſſiones rerum temporalium; ideoque multæ erant promiſſiones non de interna ac vera culpæ remiſſione coram Deo, ſed de legali quadam remiſſione quoad legis pœnas & irregularitates.

DISPUTATIO UNDECIMA,

De natura ac neceſſitate characteris.

SECTIO PRIMA.

Quænam ſacramenta characterem imprimant?

Dico 1. Certum eſt in ſacramentis legis veteris & naturæ, non fuiſſe ſpiritualem characterem animæ impreſſum. D. Thom. & alii TT. *Probatur.* quia per illa nullus effectus ſpiritualis dabatur per modum operis operati, niſi parvulis in neceſſitate quibus non erat neceſſarius character; deinde homines per illa non deputantur cum aliquâ virtute ſpirituali ad cultum Dei. Circumciſio enim erat tantum ſignaculum corporale, non ſpirituale. *obſignati & ſunt Iſraëlitæ*, inquit Chryſ. hom. 2. in epiſt. ad Epheſ. *ſed circumciſione, quemadmodum pecudes.* Et pro ſtatuendis ſacerdotibus præter carnalem originem ex tribu Levi, ſufficiebat tantum externa conſecratio.

Dico 2. Certum eſt etiam quatuor novæ legis ſacramenta, Euchariſtiam, pœnitentiam, extremam unctionem & matrimonium, non imprimere characterem; ſunt enim iterabilia, & per illa homines non deputantur ſpecialiter ad cultum Dei; unde charactere non indigent, ſed gratia & auxilio.

Dico 3. Hac tria ſacramenta, Baptiſmum, confirmationem, ordinem imprimere in animâ characterem, de fide eſt contra Wiclef. Luth. Calv. &c. id negantes. Definitum eſt in Concilio Florent. & in Trid. Seſſ. 7. Can. 9. *ſi quis dixerit in tribus ſacramentis, videlicet Baptiſmo, confirmatione & ordine non imprimi characterem in anima, &c. anathema ſit.* Idque colligitur ex variis ſcripturæ locis, v.gr. pro Baptiſmo: *in quo credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto.* Epheſ. 1. Item c. 4. Item pro confirmatione: *qui unxit nos Deus; qui & ſignavit nos & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* 2. Cor. 1. atque eamdem veritatem tradunt plurimi patres, Baſil. Naz. Aug. &c. Imprimitur autem hic character in Baptiſmo, ut homo deputetur ac conſecretur ad cultum Dei, fiat membrum Eccleſiæ Chriſti, diſtinguatur ab aliis qui non ſunt Chriſtiani, evadat aptus ad recipienda alia ſacramenta in confirmatione, ut roboretur tanquam miles Chriſti ad tuendam & palam profitendam ejus religionem: in ordine, ut deputetur ad obeunda ſacra miniſteria, ſuſcepti ordinis propria. Hinc iſta tria ſacramenta iterari non poſſunt ob impreſſum characterem. In baptiſmi inſtitutione videtur primò intendi gratia ſanctificans, & in confirmationis inſtitutione plenitudo gratiæ, ſecundariò autem impreſſio characteris; ſed contrà in ordinis inſtitutione videtur primò intendi impreſſio characteris ad dandam ſpiritualem poteſtatem, ſecundariò verò gratia.

SEC-

SECTIO II. & III.

An character sit qualitas supernaturalis, & in quâ specie?

Dico 1. Character est res aliqua verè ac realiter existens, & intrinsecè in animâ inhærens, definiente Conc. Flor. & Trid. Characterem esse spirituale signum animæ impressum; atque ita nunc non potest amplius sustineri opinio Durandi sentientis characterem esse solum denominationem extrinsecam seu relationem rationis; nec tantum est quid reale, sed etiam absolutum, non verò relativum; contra Scotum quasi sentientem esse relationem realem, quia vocatur à Conciliis *signum*. Sed contra *probatur*: character non resultat ex positione fundamenti vel termini; sed est ipse terminus realis, ad quem per se primò actio realis tendit; ergo non est relatio. Dicitur autem signum, non quia est relatio, sed quia est forma realis animæ impressa, quâ intrinsecè consignatur ac deputatur ad actus divini cultûs, significando ex Divinâ impositione eum, cui imprimitur, esse aptum ad recipiendos vel efficiendos ejusmodi actus. Insuper character non tantum est quid absolutum, sed est etiam res realiter distincta ab anima, & ejus potentiis, non verò solum modus habens eamdem cum animâ entitatem realem, ut esse probabile sentit Soto; est enim qualitas supernaturalis, sive forma accidentalis, quæ in animâ fit per propriam actionem divinam, adeoque realiter ab eâ distincta, & ei divinitus infusa.

Dico 2. Character videtur esse qualitas supernaturalis primæ speciei, nempe dispositio seu habitus conveniens animæ, ac formaliter eam perficiens sine ullo ordine ad operationem; sicut pulchritudo vel sanitas est bona corporis dispositio. Ita Alens. Bonav. &c. Divus autem Thomas eum constituit in secunda specie qualitatis, & dicit esse per modum potentiæ supernaturalis vel passivæ vel activæ, quâ homo redditur aptus ad præstanda divini cultûs opera; & quia est supernaturalis, non esse proprie ac directe, sed tantum reductivè qualitatem, sed hîc fusè probat P. Suarez quod nec potentia passiva aut receptiva alicujus actûs ad Dei cultum pertinentis, nec activa sive sacramenti, sive ejus effectus, id est gratiæ esse possit. Item probat quod naturalis & supernaturalis qualitas possint univocè convenire in unâ communi ratione animam afficiendi. Jam verò assertio sic probatur: character juxta concilia est signum spirituale; signum autem non datur per se primò, ut sit principium operandi, sed ut consignetur ac deputetur homo ad aliquam actionem, & ut sit forma impressa, per quam anima consignetur; atque ita sit velut bona animæ dispositio ac permanens, aut habitus non operativus, eo modo quo gratia & sanitas vocantur habitus. Multò minus ponendus est character in quarta specie qualitatis seu in figura, uti eum ponit Marsilius; quia figura proprie dicta non reperitur in rebus spiritualibus, cum sit quantitatis proprietas resultans ex ejus terminis; character autem est qualitas spiritualis quæ tantùm metaphoricè dicitur nos Christo configurare. Unde non est in dictâ specie figuræ, quia res non constituitur in esse per denominationes metaphoricas, sed per proprias rationes formales.

SECTIO IV.

In quo subjecto insit Character, & an sit indelebilis?

Dico 1. Omisso characteris subjecto remoto quod est homo, seu persona illum habens, proximum & proprium ejus subjectum est ipsa anima. Ita omnes Thomistæ docent; ac Conc. Flor. & Trid. id definiunt dum dicunt eum in anima imprimi; sed quia in animâ tria sunt, substantia, intellectus, voluntas; quæritur in quo horum trium immediatè insit? Quamvis res sit satis incerta; tamen

Dico 2. Verisimilius immediatè inest in substantiâ animæ, variis variè opinantibus; nam Alens. & Bonav. dicunt esse in anima, intellectu & voluntate; Scotus in voluntate; D. Th. in intellectu; Marsil. & Gabr. in essentia animæ. Sed *probatur assertio*: quando aliquid imprimitur alicui rei tanquam signum manifestans eam esse destinatam ad tale munus, & eam ab aliis distinguens, debet poni in parte notiori & aptiori ad istam manifestationem & distinctionem; atqui substantia animæ est notior, imò & prior suis potentiis; ergo character debet in eâ poni. Deinde character non est operativus, nec principium alicujus actûs sive intellectûs, sive voluntatis ad cultum Dei, aut usum sacramentorum pertinentis; ergo non est constituendus in intellectu, neque in voluntate, sed in animæ substantia.

Dico 3. Generaliter loquendo, de fide est characterem esse indelebilem; sic enim definitur in Conc. Flor. & Trid. nempe characterem semel impressum, quamdiu homo hìc vivit, nunquam in eo deleri nec ob quodvis peccatum unquam auferri; est enim quædam consecratio; consecratio autem est perpetua, & durat semper durante ejus subjecto. Quod intellige de lege ordinariâ, nam de potentiâ Dei absoluta, potest deleri ac destrui; cum enim sit qualitas realis, quæ à Deo liberè & non ex necessitate conservatur, potest ab eodem per influxûs suspensionem destrui & annihilari. Deinde non tantum toto hujus vitæ tempore durat character, sed etiam probabile est eum post mortem remanere ac totâ æternitate remansurum in Beatis ad ornatum & honorem, in damnatis ad ignominiam & confusionem; cum enim sit qualitas spiritualis, & ex naturâ suâ incorruptibilis, & existens in subjecto incorruptibili, non habet unde corrumpatur aut deleatur; quia Deus non destruit res quas fecit aut dedit, nisi naturalis causa physica aut moralis id exigat; Dei dona sunt sine pœnitentiâ. Hinc siquis sive baptizatus sive confirmatus, sive sacerdotio initiatus moriatur & postea resurgat, non indigebit novo baptismo, confirmatione, ordine, quia post mortem remansit character, qui idem semper perseverat sine illâ aut diminutione aut augmento.

DISPUTATIO XII.

De cauſâ inſtituente ſacramenta.

SECTIO I. & II.

An omnia ſacramenta fuerint à Deo vel à Chriſto immediatè inſtituta, & an potuerint ab alio inſtitui ?

DICO 1. Certum eſt ſacramenta omnia novæ legis immediatè à Chriſto eſſe inſtituta, & juxta varios etiam de fide ex Trid. ſeſſ. 7. can. 1. ſic dicente: *ſi quis dixerit ſacramenta novæ legis non fuiſſe omnia à JESU Chriſto Domino noſtro inſtituta, anathema ſit.* Ubi licèt non addatur particula *immediatè*, tamen ex proprietate ſermonis ſubintelligenda eſt. Idem Conc. ſeſſ. 21. can. 2. declarat nunquam fuiſſe in Eccleſia poteſtatem mutandi aliquid circa ſacramentorum ſubſtantialia; multo ergò minus in eâ eſt poteſtas novum inſtituendi, ac ſeſſ. 24. can. 1. expreſſè definit extremam unctionem, de quâ poterat dubitari, fuiſſe à Chriſto inſtitutam, & à S. Jacobo promulgatam in ſua Epiſtola c. 5. *infirmatur quis in vobis*, &c. atque hæc definitio 1. in ſcripturâ fundatur, in quâ vel explicitè, vel implicitè de ſingulis fit mentio; circa Chriſti inſtitutionem, V. gr. de baptismo dicendo: *baptizantes eos in nomine patris* &c. Matth. 28. de confirmatione, *oblati ſunt ei parvuli, ut manus eis imponeret.* Matth. 19. de Euchariſtia Matth. 26. in ultima cæna. De pœnitentiâ, *quorum remiſeritis peccata*, &c. Joan. 20. de extrema unctione, *ungentes oleo multos ægros & ſanabant.* Marc. 6. & *infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros* &c. Iac. 5. de ordine *hoc facite in meam commemorationem.* Matth. 26. de mattimonio, *quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Matt. 19. Deinde licet aliquorum ſacramentorum inſtitutio non eſſet poſita in ſcripturâ, potuerunt Apoſtoli iſtam ab ipſius Chriſti ore accipere, & Eccleſiæ tradere. *Probatur* 2. ex PP. ex quibus tantum hæc Ambroſii lib. 4. de ſacrament. c. 4. verba affero: *Author ſacramentorum quis eſt niſi Dominus Jeſus ?* 3. *ratione*, quia ſacramenta habent omnem vim ſuam ex meritis Chriſti; ergo ſpectabat ad ejus excellentiæ poteſtatem, illa ſacramentis applicare, & tanquam inſtitutorem & caput Eccleſiæ illa ſancire ne diverſimodè inſtituerentur, ac ſchiſmata fierent.

Dico 2. Sacramenta veteris legis omnia fuere ab ipſo Deo immediatè inſtituta; ut patet de circumciſione, Gen. 17. & de reliquis in toto Exodo & Levitico, ubi Deus ea dat per miniſtros ſuos Angelos & per Moiſem eorum ſacramentorum promulgatorem: item remedium legis naturæ fuit etiam ab ipſo Deo inſtitutum; quia nullus poterat externum & ſenſibile remedium adhibere ad delendum peccatum originale, & ad dandam gratiam ſub tali ſigno niſi ſolus Deus, vel aliquis ex ejus commiſſione; ſed hoc nulli fuiſſe commiſſum apparet, ergo &c.

Dico 3. Nulla creatura poteſt vi ac poteſtate ſuâ naturali inſtituere ſacramenta quæ ſint cauſæ efficaces gratiæ & infallibilia illius ſigna, niſi ſuppoſita Dei promiſſione factâ iſti creaturæ conferendi gratiam per ſignum ſenſibile ab illâ deputatum ad iſtum effectum; quia nulla voluntas creata poteſt ex ſe cauſare gratiam, aut per ſe determinare per aliquod ſignum Divinam voluntatem ad eam infallibiliter cauſandam; & hoc ſenſu juxta Scotum, non poteſt Deus puro homini communicare poteſtatem inſtituendi ſacramenta, id eſt principalem ac primariam; poteſt tamen juxta D. Thomam illi communicare miniſterialem & quaſi delegatam; id eſt poteſt illi Deus dare liberam facultatem, ut pro ſuo arbitrio inſtituat ſignum certum & infallibile, quo aliis conferat miniſterialiter gratiam. Sed *hæc facultas* nulli hactenùs puræ creaturæ data fuiſſe videtur ſive in lege naturæ, ſive in veteri, ſive in nova.

DISPUTATIO XIII.

De Causâ proxime miniſtrante ſacramenta.

SECTIO I.

An omnes & ſoli homines poſſint eſſe ſacramentorum miniſtri ?

DICO 1. De legè ordinariâ ſoli homines ſunt ſufficientes miniſtri ſacramentorum; quia ſicut Chriſtus determinavit neceſſariam illorum formam ac materiam, ita etiam ordinarios eorumdem miniſtros; ſolos autem homines determinavit miniſtros, ut patet ex inſtitutione, eos ſolos ſic alloquendo: *baptizantes eos*, &c. *hoc facite*, &c. *quorum remiſeritis peccata* &c. & vero conveniebat ut miniſtri ordinarij ſacramentorum eſſent ejuſdem naturæ cum Chriſto illorum authore; & cum eis qui ea poſſent recipere. Unde quod Niceph. L. 2. hiſt. c. 20. refert Amphilochium fuiſſe ab Angelis conſecratum Epiſcopum, ratamque habuiſſe hanc ordinationem cæteros Epiſcopos, id factum eſt de lege extraordinaria, & ex ſpeciali Dei commiſſione, cum quâ Angeli poſſunt miniſtrare ſacramenta.

Dico 2. Probabilius juxta D. Th. redivivus homo & comprehenſor poſſet miniſtrare ſacramenta, quia habent omnia requiſita ad id munus præter ſtatū viatoris, qui non videtur abſolutè neceſſarius, ſi cætera adſint; quia Chriſtus dedit iſtud munus hominibus generaliter ſine limitatione, non hinc tamen ſequitur quoſvis homines poſſe miniſtrare quodvis ſacramentum; ſed ſunt deputati à Chriſto particulares miniſtri ad quædam particularia ſacramenta, ut poſtea oſtendetur.

SECTIO II.

An ad conficiendum ſacramentum neceſſaria ſit in Miniſtro intentio faciendi ſacramentum?

Dico: Ad conficiendum ſacramentum non ſufficit

ficit externa ceremoniæ sensibilis effectio, nec etiam sufficit sola voluntas efficiendi illud opus externum quasi materialiter, v. gr. lavare, ungere, &c. sed requiritur intentio faciendi sacramentum vel sub hoc distincto conceptu, vel sub aliquâ ratione confusâ ac communi vel æquivalenti, nempe intendendo facere quod Christus instituit, vel quod Christiani faciunt, vel aliquid simile; atque hæc intentio potest reperiri etiam in infideli, in hæretico, in ignorante. Ita Scot. Bonav. Gabr. & alii Thomistæ communiter contra Silv. &c. dicentes ad perficiendum sacramentum requiri quidem voluntatem faciendi illas actiones externas quas Christus instituit, v. gr. lavandi, ungendi, proferendi talia verba, hancque esse intentionem faciendi quod facit Ecclesia, sed præter hanc voluntatem nullam requiri intentionem faciendi sacramentum; nam si minister, inquiunt, velit debita verba proferre super debitam materiam, quamvis illudendi vel decipiendi causâ id faciat, erit validum sacramentum. Sed *probatur assertio* 1. conficiens Sacramentum agit ut minister Christi; nullus autem agit ut minister alterius, nisi aliquo modo saltem intendat facere, quod voluit ille fieri suo nomine, ergo &c. 2. institutio Christi sic intellecta fuit ab Ecclesia, & definita videtur in Conc. Florent. & in Trid. Sess. 7. can. 11. his verbis: *si quis dixerit in ministris, dum sacramenta conficiunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* 3. cum sacramentum sit ceremonia sacra, exigit ejus reverentia, ut non joco, sed ex animo, nec casu sed ex industria ac intentione fiat; cumque actiones externæ, quibus fiunt sacramenta, de se sint indifferentes, tum ut fiant hoc vel illo modo, tum ut significent hoc vel illud adeoque ut sint sacræ vel profanæ, oportet eas definiri ad esse sacramentale per intentionem Ministri; alioqui si minister abluendo corpus infantis cum solâ abluendi intentione, pronuntiaret verba formæ baptismi, aut sacerdos habens panem præsentem, nihil cogitans de sacramento, proferret verba formæ, conficerent sacramentum, quod est absurdissimum & conciliis repugnans.

Objicies 1. Athanasius adhuc puer, quosdam alios pueros per jocum baptizavit, & tamen ejusmodi baptismum ratum habuit Alexander patriarcha Alexandrinus, ergo non requiritur intentio in ministro. Resp. Neg. Conf. judicatus est valide eos baptizasse, quia interius habebat intentionem faciendi quod Ecclesia faciebat, licèt exterius jocaretur.

Obj. 2. Augustinus dicit manere baptizatum eum qui recipit baptismum absque simulatione; ergo non est opus intentione ministri. Resp. dum Augustinus requirit intentionem recipientis sacramentum, non excludit intentionem dantis & dum hæc est dubia, dubium est sacramentum.

Obj. 3. Videtur fuisse convenientior modus instituendi sacramenta, si nulla in ministro requiratur intentio, quando enim aliquis per suum ministrum seu famulum, init contractum; nulla in ministro requiritur intentio ad valorem contractûs, sic etiam in ministrante hostiam consecratam, nulla requiritur intentio; sufficit facere istam rem à Christo institutam. Resp. Neg. Ant. Ministri sacramentorum non sunt relatores alterius voluntatis, sed actores & executores ex proprio suo arbitrio; & externæ sacramentorum actiones non sunt institutæ & impositæ ad significandum materialiter, sed prout procedunt formaliter à ministris humano modo & ex potestate sibi commissâ agentibus, aliud est de ministrante Eucharistiam; quia tunc non fit sacramentum, sed recipitur jam factum.

Obj. 4. Si minister velit dare sacramentum, sed non effectum; suscipiens tamen bene dispositus sacramenti effectum recipiet ex Christi institutione, ergo similiter faciens solam talem ceremoniam externam ex Christi institutione faciet sacramentum. Resp. Neg. Conf. Minister habendo intentionem dandi sacramentum, non potest impedire effectum in suscipiente bene dispositio, quia sacramentum applicatum agit ut causa naturalis & necessaria; secus verò est de ipso sacramento conficiendo; ratio enim sacramenti non est necessariè connexa cum exteriori actione seu ceremonia, sed pendet ex ministro cui data est potestas faciendi, vel non faciendi sacramentum.

Obj. 5. Si valor sacramenti pendeat ex ministri intentione, fideles cum anxietate incerti erunt de suscepto sacramento. Resp. Neg. assumpt. satis est enim quod habeant moralem & humanam certitudinem, qualis esse potest in actione, quæ per homines & humano modo exercenda est; sicuti negari non potest quin multorum Sacramentorum validitas pendeat ex eo quod minister verè sit baptizatus aut ordinatus, atque ex interno charactere, vel ex potestate jurisdictionis, ut in sacramento pœnitentiæ, ex quibus principiis potest oriri incertitudo de veritate vel sacramenti effectu; quod non est inconveniens, quia res humanæ habent hanc incertitudinem annexam.

Obj. 6. Sic Sacramenta ab hæreticis collata, servatâ Ecclesiæ formâ, erunt incerta; quia possumus dubitare de verâ intentione ejus qui veram fidem non habet. Resp. quamvis tale sacramentum sit aliquo modo susceptum ex personæ conditione; ideoque non debeat, quoad fieri potest, sacramentum ab hæretico suscipi; tamen istud sacramentum non est simpliciter dubium, si nullus alius defectus intercedat vel timeat intentionis defectum; quia hæresis non excludit hanc intentionem sacramentalem; potest enim hæreticus intendere facere id quod Christus instituit. Si enim intendat facere quod Christus instituit; licet non intendat quod intendit Ecclesia Romana, & applicet omne id quod est de substantia sacramenti; verum conficiet sacramentum, nisi sit tanta voluntatum contrarietas, ut intentio faciendi sacramentum tam in communi, quàm in particulari, omninò destruatur; v. gr. si hæreticus calvinista absolutè vellet efficere Eucharistiam, quæ non sit corpus Christi, sed tantùm figura corporis; tunc nihil efficeret defectu intentionis faciendi sacramentum. Verum tamen privatus tantùm error non excludit generalem intentionem faciendi sacramentum aut quod Christus instituit: sic baptizatus volens inire matrimonium eo modo quo Christus illud instituit, putans non esse sacramentum, conficiet sacramentum.

SECTIO III.

Qualis intentio sufficiat ad efficiendum sacramentum?

Dico 1. Intentio remota seu interpretativa & in causa, qualis esse censetur in voluntario tantum indirecto, non sufficit ad efficiendum sacra-

mentum v. gr. Sacerdos ebrius pronuncians super panem verba consecrationis, etiamsi voluisset ebrietatem & indirectè illius effectum, imo etiam si prius habuisset intentionem proferendi verba consecrationis & per illa conficiendi sacramentum tempore ebrietatis, nil tamen efficit; quia ista actio in ebrietate non est humana, sive non est hominis utentis ratione; & prior intentio non est principium à quo illa procedit, nisi valdè remotè & per accidens quod non sufficit; aliud est de homine distracto, qui ex præcedenti intentione conficit sacramentum; illius enim actio est humana & utentis ratione. Interpretativa autem intentio non sufficit, quia non est intentio quæ sit, sed quæ esset si res proponeretur. Aug. loquitur de ebrioso, non de ebrio. Ebriosus enim potest uti ratione. Deinde in ministro requiritur intentio faciendi sacramentum, quia est principium illius efficiens, non autem in suscipiente, quia est tantum illius subjectum.

Dico 2. Intentio mere habitualis non sufficit ad sacramentum conficiendum, quia cum non sit amplius nec in se, nec in suâ virtute, non potest influere in effectionem sacramenti. Nec tamen requiritur actualis, licet sit optima, sed sufficit virtualis tantum. Virtualis autem est illa quæ ex præcedente actuali & non revocata intentione vel moraliter vel physicè permanens, suâ virtute & humano modo influit in effectum. Præcedens verò illa actualis intentio sacramentum conficiendi censetur virtualiter permanere in ipsis externis potentiis quatenus per illam applicatis ad sacramentum certâ quâdam actionum serie non interruptâ peragendum. Probabile est tamen cum ista externarum actionum serie concurrere aliquos vel phantasiæ appetitûs sensitivi, vel etiam intellectûs & voluntatis tenues actus ex vi præcedentis intentionis excitatos, quibus ista actionum series dirigitur.

Dico 3. Ad conficiendum sacramentum requiritur intentio absoluta vel conditionata quæ transeat statim in absolutam, qualis est, si conditio sit de præsenti vel præterito & subsistat; hoc enim ipso, quo subsistit conditio, transit in absolutam intentio, sic enim jura sæpe consulunt conficere sacramentum, v. gr. sub hâc conditione, *si tu non es baptizatus*, aut simili. Quæ conditio interdum potest exterius exprimi, interdum solâ mente & intentione concipi; neutro tamen modo adhibenda est sine causâ vel necessaria vel probabili; alioqui peccare poterit Minister, quia ejus intentio debet esse determinata quoad fieri potest. Nunquam tamen illa obstabit veritati sacramenti, si posita fuerit. Posita autem conditio de futuro contingenti, v.gr. siquis dicat, *si restitueris ego te absolvo*, semper est contraria substantiæ ac veritati sacramenti; quia hæc conditio suspendit præsentem intentionem, & efficit ut minister hîc & nunc absolutè non habeat voluntatem faciendi sacramentum; ergo non fit nunc; neque postea impleta conditione fiet, quia tunc non erit amplius forma & materia sacramenti, sine quibus non potest haberi sacramentum. Idem dic de eo qui contraheret matrimonium sub conditione de futuro. Aliæ autem conditiones de futuro, quæ videntur æquivalere conditioni de præsenti, reddunt sacramentum dubium, v. gr. *si es prædestinatus*, *te baptizo*, &c. & minister sic baptizans graviſſimè peccaret.

Dico 4. Ut sacramentum sit validum, requiritur ut intentio ministri dirigatur ad certam personam vel materiam absque errore substantiali; actiones enim sunt circa singularia. Unde intentio ministri debet esse talis, ut simpliciter dirigatur ad præsentem personam vel materiam absque limitatione, sive absque implicitâ conditione non faciendi sacramentum, si persona non est illa quam ipse existimat, nisi specialis ratio aut necessitas obliget ad limitandam hoc modo suam intentionem; v.gr. in contrahendo matrimonio, in quo error personæ est substantialis: quod in aliis sacramentis fieri nequit nisi fortè minister expressè limitaret suam intentionem ad talem tantùm personam à quâ omnis sacramenti effectio pendet.

SECTIO IV.

An status gratiæ, Bonitas aut fides sive habitualis sive actualis sit necessaria in Ministro ad validè conficiendum sacramentũ?

Dico: Ad valorem & veritatem sacramenti non requiritur in Ministro sanctitas seu status gratiæ aut bonitas. De fide contra Donatistas & Albigenses, quorum errorem cumulans Wicleffus, etiam prædestinationem in ministro requisivit; nec etiam requiritur fides, dummodo reliqua omnia necessaria concurrant. De fide contra varios Hæreticos, quibus re nondum definitâ præivit Agrippinus Episcopus Carthag. quem secutus est S. Cyprianus Agrippini successor, multique alii Africæ Episcopi docentes invalidum esse baptismum ab Hæreticis collatum, adeoque ab iis baptizatos, rebaptizandos esse. Ista enim controversia tunc inter hos patres sine pertinaciâ & notâ hæresis ventilabatur. Postea verò Donatistæ id pertinaciter docuerunt etiam post Ecclesiæ definitionem, quos secuti sunt Albigenses, Wicleffitæ, aliique hæretici. *Sed probatur assertio* 1. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & pharisæi; quæcumque dixerint vobis, servate & facite; secundum autem opera eorum nolite facere*, Matt. 23. *jam quaritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur.* 1. Cor. 4. ergo licèt quis pravè aut infideliter suo munere fungatur; est tamen dispensator sacramentorum. Deinde credibile est tempore Apostolorum multos fuisse baptizatos ab hæreticis jam tunc pullulantibus, aut ab ipso juda; at nullibi in scriptura legitur jussos eos rebaptizari; ergo. 2. Ex antiquitate & perpetuâ Ecclesiæ traditione, nam ante Agrippinum nullus prædictæ veritati contrarium tenuit; & Aug. L. 1. de baptis. c. 7. refert post mortem Cypriani eam fuisse definitam in plenario Concilio, nempe probabiliter in Oecumenico Niceno. Deinde Conc. Trid. Sess. 7. can. 12. definit ministros sacramentorum licèt in peccato mortali sint, vera conficere sacramenta, si cetera necessaria servent. Et ibid. can. 4. definit baptismum posse dari ab hæreticis. 3. Ratione, quia virtus sacramentorum provenit non ex bonitate, sanctitate, fide ministri, sed ex solis Christi meritis; & certè si sacramentorum valor ab istis rebus penderet, videretur Christus non satis consuluisse Ecclesiæ, cum istæ in multis Ministris desint, aut ignotæ sint; sicque quilibet posset dubitare de valore sui baptismi, absolutionis, ordinationis &c. Atque hæc assertio non tantum de sacramentis, sed etiam de eorum effectibus vera est; Ita ut minister quantumvis iniquus vel Hæreticus sicut verum confert sacramentum, ita

ita etiam ejus effectum conferat; si suscipiens non ponat obicem: & hoc non solum in sacramentis novæ legis, sed etiam in sacramentis legis naturæ & veteris habere potest locum; quamvis non ita sit certum, v. gr. sacramentum circumcisionis ab infideli collatum potuit esse validum. Nec obstat quod dicatur in iis non fuisse data gratia, nisi prout erant signa protestantia fidem Christi venturi; quia id intelligendum est non de Ministri, sed de Ecclesiæ fide.

Objicies 1. *Ab immundo, quis mundabitur* Eccles. 34. *qui baptizatur à mortuo, quid proficit lavatio ejus?* ibid. Resp. ad 1: Minister sacramenti non mundat virtute sua, sed virtute Christi, qui per illum operatur, non ut immundus est, sed ut homo est, quo utitur ut instrumento suo; ideoque potest Minister sanctitatem quam ipse non habet, alteri dare, quia non ut principalis, sed ut instrumentalis causa operatur. Resp. ad 2. non agitur ibi de nostro baptismo, sed de purificatione ab immunditia legali, quæ contrahebatur ex contactu mortui, sive de eo qui se purificat ob talem contactum, & iterum tangit mortuum.

Object. 2. S. Cyprianus fuit cum multis Episcopis Africanis acerrimus defensor contrariæ sententiæ. Resp. Cyprianum à Stephano Papa reprehensum, ante mortem deposuisse suum errorem censet Aug. Epist 48. ad Vincent. quod etiam feciisse episcopos Africanos, qui prius in suo Concilio subscripserant, scribit Hier. in Dialogo contra Luciferianos.

Obj. 3. Athanasius Serm. 3. contra Arianos baptismum ab Arianis datum, dicit esse vanum, inutilem, speciem tantum baptismi &c. Resp. Athanasius non agit de valore sacramenti, sed de effectu, qui est sanctificatio, quam non consequuntur ii qui consentiendo cum illis hæreticis in errore fidei, ab ipsis baptizantur; & in hoc sensu dicit talem baptismum esse vanum & inutilem. Unde non sentit fuisse invalidum, cum dicat eos versari in periculo amittendi veritatem baptismi, non autem amisisse. Sentit ergo quoniam errabant in fide Trinitatis, facile potuisse eos committere essentialem defectum vel in forma, vel in debita intentione baptizandi. Sic etiam intellige Greg. Naz. aliosque patres loquentes de baptismo ab hæreticis dato; non enim dicunt baptismum ab hæreticis collatum, esse invalidum, sed infructuosum, seu infructuosè conferri illis, qui consentiendo eorum errori & schismati, ac proinde obicem gratiæ ponendo, ab illis baptizantur.

Obj. 4. Hæreticus non est membrum Ecclesiæ, ut pote carens fide: ergo non potest operari ut minister Ecclesiæ; non potest enim corpus operari nisi per membra sua, adeoque non potest conferre sacramenta. Resp. licèt hæreticus non sit membrum Ecclesiæ quoad substantiam seu formam constituentem tale membrum in esse membri Ecclesiæ; tamen quoad ministerium se gerit ut Christi ministrum: Christus enim non solum per membra sibi conjuncta, sed etiam per abscissa operatur, eisque utitur in suæ Ecclesiæ utilitatem; & licet soli Ecclesiæ data sint sacramenta, possunt tamen ab iis qui sunt extra Ecclesiam, impiè & injustè usurpari & administrari.

DISPUTATIO XIV.

De subjecto apto ad suscipienda sacramenta.

Sectio Prima.

Quinam sint capaces sacramentorum?

Dico 1. Soli homines viatores sunt capaces sacramentorum, utpote soli capaces recipiendi gratiam & ejus augmentum. Creaturæ irrationales sacramentalia quidem, sed non sacramenta recipere possunt, v. gr. calix consecrationem. Angelus de potentia extraordinariâ, non ordinariâ, posset sanctificari per aliquod signum sensibile, v. gr. per vocem, per aquam, &c. sicut Dæmon cruciatur per ignem tanquam Dei instrumentum.

Dico 2. Omnes homines viatores post suam nativitatem sunt capaces aliquorum, non tamen omnium sacramentorum novæ legis; v. gr. baptismi immediatè, deinde confirmationis & pœnitentiæ suscipiendæ sunt omnes capaces, sive vir sive mulier; sed mulier non est capax suscipiendi ordinis &c. Et hæc capacitas non est tantum passiva, sed etiam moralis; id est capacitas ponendi dispositiones ad sacramentum requisitas.

Sectio II.

An ad valorem sacramenti requiratur in suscipiente consensus aut alia dispositio?

Nota agi de adultis; nam infantes sunt in capaces consensûs; contra Hæreticos fingentes Deum miraculosè efficere, ut sacramenti susceptioni consentiant, eos illuminando.

Dico 1. Ad valorem sacramenti opus est, ut recipiens habeat intentionem seu voluntatem vel formalem vel virtualem seu interpretativam recipiendi sacramentum. Ita communiter TT. contra Cajet. qui nullam in suscipiente requirit voluntatem seu intentionem recipiendi sacramentum, modò non contradicat. *Probatur* 1. ex Conc. carthag. 3. Can. 34. ubi dicitur: *ægrotantes, si pro se respondere non possint, cum voluntas eorum testimonium sui dixerit, baptizentur.* Et Araus. 1. can. 12. sic dicente: *subitò obmutescens prout statutum est, baptizari & pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet.* Quod hic dicitur de baptismo & pœnitentia, id à fortiori extendendum est ad alia sacramenta. 2. ex usu, praxi, & traditione Ecclesiæ. 3. *ratione*, quia sacramenta instituta sunt ad nostram sanctificationem; convenit autem ut nullus adultus sanctificetur, nisi consentiat; deinde aliqua ex illis inducunt novam gravem obligationem, v. gr. ordo; æquum est ergo ut illam non incurrat homo sine suo consensu. Hinc dum cap. *majores* dicitur, *tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem*

id non intelligitur de purâ voluntatis carentia, sed de præcedente voluntate recipiendi sacramentum non retractatâ & moraliter permanente. Sic etiam dum datur extrema unctio ratione destitutis, præsumitur eos ante habuisse saltem implicitè vel confusè voluntatem illius recipiendæ, eamque non fuisse retractatam. Conc. Flor. requirens tantum tria ad valorem sacramenti, nempe materiam, formam & intentionem Ministri, non numerat intentionem susципientis, quia affert tantum ea quæ sunt necessaria semper; intentio autem susципientis non est semper necessaria, v. gr. in infante baptismum susципiente, nec in conficiente Eucharistiam requiritur susципiens. Deinde susципiens quasi includitur in materiâ sacramentorum quæ in usu consistunt.

Dico 2. Ad valorem omnium sacramentorum (excepto pœnitentiæ sacramento, de quo postea) nulla in susципiente requiritur dispositio fidei supernaturalis pœnitentiæ aut justitiæ, ut patet ex conciliis & pontificibus docentibus Hæreticos juxta ritum Ecclesiæ catholicæ baptizatos, aut sacris initiatos, non esse rebaptizandos, aut iterum sacris initiandos, etiamsi sacramentum sine fide supernaturali susceptum ab eis fuerit. Aliud est enim susципere validum sacramentum; aliud recipere ejus effectum, seu gratiam. Aug. requirit non fidem supernaturalem, sed aliqualem credulitatem quanta nempe requiritur ad habendam voluntatem susципiendi sacramentum; & Cyrillus dicit Hæreticos rebaptizandos, nempe eos qui baptizati fuerant sine debita formâ aut materiâ.

APPENDIX PRÆC. SECTIONIS.

Quæ est commentarius quæst. 65. art. 2. circa numerum sacramentorum.

Dico 1. Circa numerum sacramentorum novæ legis errarunt Hæretici per defectum; alii duo, alii tria, alii quatuor, alii quinque Sacramenta tantùm admittentes, eò quod nullus sanctorum patrum alicubi septem sacramenta simul recenseat. Quidam autem catholici retinentes septenarium numerum secundum genericam sacramenti rationem, eum quasi augent secundum specificam, distinguentes duo baptismata, aquæ & sanguinis, plura ordinis sacramenta & plura Eucharistiæ; nempe aliud permanens, aliud in usu. Et S. Aug. panem sanctificatum, exorcismos, signum crucis, &c. vocat sacramenta, id est sacramentalia. Quare

Dico 2. Fides catholica docet septem esse à Christo instituta sacramenta, quæ partim in scripturâ expressa sunt, partim insinuata & ab Ecclesiâ magis declarata. Vide suprà disp. 12. Sect. 1. & 2. probaturque ex perpetuo Ecclesiæ usu & traditione, definitumque est in Conc. Flor. quod Græci & Armeni etiam receperunt, & in Trid. sess. 7. can. 1. sed postea de singulis magis id demonstrabitur. Quamvis patres alicubi, alii alia sacramenta interdum tacuerint, nullus tamen eorum, septem sacramenta negavit, aut aliquod ex illis excluſit à numero sacramentorum.

Dico 3. Similiter fides catholica docet non esse plura sacramenta, quàm hæc septem, Baptismum, confirmationem, pœnitentiam, Eucharistiam, ordinem, Extremam unctionem, & matrimonium, uti definit Trid. in dicto canone. Sed sint-nè ista septem sacramenta, ultimæ species septem; an verò solum 7. capita ad quæ omnia Ecclesiæ sacramenta reducuntur sive specifice sive genericè, nihil in hoc definitum est, quamvis probabilius sit omnia ista sacramenta esse ultimas species. Cum autem instituta sint sacramenta ad vitam animæ, ideo iste septenarius numerus optimè illi convenit per relationem aut similitudinem ad vitam corporis. Nam baptismus institutus est ad regenerandos homines in vita spirituali; confirmatio ad augendum vitæ spiritualis robur; Eucharistia ad nutriendam charitatem; pœnitentia ad curandas spiritualis ægritudines; extrema unctio ad curandas spiritualis ægritudinis reliquias & restaurandas vires; ordo ad regendos homines in vitâ spirituali; matrimonium ad illos procreandos.

DISPUTATIO XV.

De sacramentalibus, seu de ceremoniis sacramentorum in communi.

SECTIO I. & II.

Quid sit ceremonia seu sacramentale? & an ejus usus sit sanctus?

Dico 1. Ceremonia sacramentalis, de quâ solâ hîc agimus, est exterior actio religiosa aut circumstantia, seu ejus conditio ad sacramentorum vel sacrificii ornatum, ac debitum cultum instituta, & in sacramentorum administratione aut sacrificii oblatione ab Ecclesiâ observata, v. gr. in baptismo Unctio, exorcismus, &c. & si istæ ceremoniæ materialiter sumantur, possunt ad omnia decem prædicamenta pertinere, v. gr. aliæ ad substantiam, aliæ ad quantitatem, aliæ ad qualitatem, &c.

Dico 2. Usus ceremoniarum sacramentalium, quas nunc Ecclesia observat, est pius, & ad cultum Dei secundariò saltem pertinens, Ecclesiæque ac fidelibus non parum utilis. De fide contrà recentiores Hæreticos illas repudiantes. Habetur ex Conc. Trid. Sess. 7. can. 13. ubi hos ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos & ab Ecclesiâ catholicâ receptos ac approbatos, observandos ac retinendos esse definit. Deinde iste exterior Dei cultus est honestus, nullâ lege sive naturali, sive scriptâ sive Evangelicâ prohibitus, multumque servit ad decentem sacramentorum administrationem, adeoque ad secundarium Dei cultum. Præterea inspirat populo Christiano majorem reverentiam erga res sacras, & ad majorem mysteriorum fidei intelligentiam ac devotionem conducit.

SECTIO III. & IV.

Quis possit ceremonias sacramentales instituere ministrare, mutare? & quem spiritualem effectum habeant?

Dico 1. Sacramentales ceremoniæ, quæ sunt extra sacramentorum substantiam, quamvis interdum introductæ sint ad Christi exemplum & imitationem; non sunt immediatè ab eo institutæ, v. gr. mixtio aquæ cum vino in missa, teste Cypr. Epist. 62. manavit ex Christi exemplo. Christus enim in lege novâ præter fidei & Sacramentorum præcepta, nulla alia tradidit, adeoque istas ceremonias non instituit; ideò in illis pro diversitate temporum & locorum reperitur varietas, manente invariabili sacramentorum substantiâ; ergò signum est hanc solam, non illas, esse de jure Divino, & immediatè à Christo determinatam.

Dico 2. Christus dedit Ecclesiæ potestatem istas ceremonias instituendi, quam partim Apostoli, partim eorum successores Episcopi & pontifices exercuerunt; & inde ceremoniæ, quas nunc observat Ecclesia, originem habuerunt. Tota hæc assertio, quoad rem in ea contentam, est de fide; ut constat ex Conc. Trid. sess. 7. can. 13. & sess. 21. cap. 2. asserente hæc scripturæ loca; *sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.* 1. Cor. 4. *cætera autem cum venero, disponam.* 1. Cor. 11. harum usus jam incepit à tempore Apostolorum, ut constat ex Clem. L. 7. const. c. 23. &c. ex Dion. L. de Eccles. Hier. ubi fere in singulis capitibus hos ritus docet, & significationes declarat; ex Innoc. Primo Epist. 1. docente istas ceremonias ab Apostolo Petro originem in Ecclesia latina duxisse similiter alii patres loquuntur. Christus enim dum dixit Petro, *pasce oves meas*, Ecclesiæ suæ dedit potestatem ejusmodi ceremonias instituendi, de quibus generatim juxta Aug. L. 4. de bapt. c. 42. sic sentiendum est: *quæ servantur ab universa Ecclesiâ, semperque servata leguntur, nec in ullo concilio aut summi pontificis decreto instituta* reperiuntur, v. gr. quod Eucharistia à jejunis sumatur, aqua vino consecrando misceatur, &c. signum est eas ab Apostolica traditione manasse; item quæ in universa Ecclesia latinâ, sed non in græcâ, aut contrà; v. gr. quod fiat consecratio in pane fermentato aut in azymo, potuerunt etiam ab Apostolis manasse, quia cum diversi Apostoli in diversis regionibus evangelizaverint, & Ecclesias fundaverint, in iis quæ ex humano arbitrio pendebant, potuerunt diversos ritus tradere seu introducere. Unde inferiores prælati istos ritus in universa Ecclesia receptos, non possunt mutare, sed solus summus pontifex ex gravissima causâ aut necessitate.

Dico 3. Sicut hæc sacramentalia ab Ecclesia sunt instituta, ita eorum ministri sunt illi, qui juxta eamdem Ecclesiæ institutionem sunt ad hoc ministerium designati, quod non eget majori declaratione; v. gr. solius Papæ est cereos Dei agnos consecrare.

Dico 4. Ista sacramentalia non tantum ex opere operato non conferunt gratiam sanctificantem; alioqui essent sacramenta; sed nec auxiliantem, seu aliquem bonum gratiæ motum. Non potest enim Ecclesia instituere signum, in quo infallibiliter ex opere operato detur gratia sive sanctificans sive auxilians, cum solus Deus utriusque sit author, soluspque possit illam infallibiliter promittere, nec videatur dedisse Ecclesiæ potestatem sic promittendi illam nomine suo. Quando tamen illa in sua benedictione specialiter ordinantur per Ecclesiæ orationem ad obtinendum aliquod actuale Dei auxilium, seu gratiam auxiliantem tunc per modum impetrationis specialiter, sed non infallibiliter, adhibito ejusmodi sacramentali, solet obtineri à Deo iste effectus, v. gr. in templo consecrato ob ejus consecrationem Deus specialius assistit ad exaudiendas fidelium orationes, aut ad movendos eorum animos, &c. Secùs verò, si in suâ benedictione aut consecratione, v. gr. calicis, candelæ &c. non ordinentur specialiter per Ecclesiæ orationem ad talem effectum; tunc enim nullum alium habent effectum præter eum, qui ex naturâ rei sequitur; id est effectum signi memoriam excitantis. Idem dic de obtinenda peccati venialis remissione, si Ecclesia in sacramentalis benedictione v. gr. aquæ lustralis, tunc effectum sive bonum motum ad impetrandam istam remissionem specialiter postulet, tunc enim ordinariè obtineri potest; secus autem si Ecclesia ad hunc finem illud non ordinet. Quoad remissionem pœnæ temporalis, non videtur ad illam ordinari sacramentale, nisi Papa illud applicet per modum indulgentiæ.

Dico 5. Cum Ecclesia habeat potestatem à Christo datam ad imperandum Dæmonibus, & ad illos coërcendos & expellendos, ut constat ex Ecclesiæ usu & traditione, atque ex patribus; ideo in conficiendis multis sacramentalibus adhibet orationes ad hunc effectum consequendum, v.gr. in exorcismis, &c. qui effectus etiam tribuitur invocationi nominis JESU. Hinc Dæmon, ob Christi voluntatem cogitur Ecclesiæ jussui parere, aut minister in persona totius Ecclesiæ orans non tantum ob suam, sed maximè ob Ecclesiæ sanctitatem istum effectum à Deo impetrat, aut etiam quasi connaturaliter impetratur; cum enim Dæmon virtutem Christi, vel invitus agnoscat, seque per ejus crucem victum sciat, audito Christi nomine, vel viso ejus crucis signo, quasi naturaliter perhorrescit, torquetur, confunditur, fugit non per vim causæ physicæ, sed moralis. Hic tamen effectus non infallibiliter, sed juxta Dei beneplacitum tantùm modò obtinetur. Idem ferè dic de obtinendo aliquo beneficio temporali seu corporali, v. gr. sanitate, ex vi alicujus sacramentalis per modum impetrationis.

DISPUTATIO XVI.

De sacramentorum præceptis ad eorum ministros spectantibus.

SECTIO PRIMA.

Quis possit licitè vel teneatur administrare sacramenta?

DICO 1. Potestas administrandi sacramenta non est eadem respectu omnium sacramentorum;

torum ; nam in quibusdam sufficit potestas ordinis sacerdotalis vel Episcopalis ; interdum requiritur insuper potestas jurisdictionis ; interdum verò neutra est necessaria ad valorem sacramenti, v. gr. in baptismo. Deinde præter potestatem conficiendi sacramentum, requiritur etiam jus seu facultas illud administrandi, ut licitè possit dispensari. In ipsis autem sacerdotibus præter potestatem ordinis, quam habent ex vi suæ ordinationis, ut possint licitè ministrare sacramenta, requiritur potestas jurisdictionis vel ordinaria, vel delegata ab eo qui est pastor ordinarius. Hinc peccat Episcopus qui in alienâ Dioecesi ordines confert sine proprii Episcopi facultate ; uti etiam peccat simplex sacerdos propriâ authoritate ministrans sacramenta alienis ovibus ; omnesque qui dum juxta statuta Ecclesiastica sunt privati jure administrandi, illa dispensant.

Dico 2. Obligatio ministrandi sacramenta solum cadit in eum qui potest illa licitè ministrare, vel simpliciter ; vel in casu aliquo ; quæ obligatio potest oriri vel ex charitate, vel ex justitia, præter alias obligationes accidentales, quæ possunt provenire ex voto, obedientiâ, &c.

SECTIO II.

An ministri sacramentorum teneantur nec formam nec materiam illorum mutare, & quomodo in hoc peccent?

Dico 1. Minister mutans in formâ vel materiâ sacramenti aliquid substantiale seu essentiale, graviter peccat ; quia non applicat materiam vel formam à Christo institutam, adeoque nec conficit sacramentum ; & idem dic si debitam ac necessariam intentionem in eo conficiendo non adhibeat. Unde minister tenetur applicare, dum potest, certam & non dubiam materiam ac formam ; graviterque peccat, si omissâ certa materiâ ac formâ, quam potest habere, utatur incertâ ac dubiâ, quamvis id faceret sequendo opinionem probabilem speculativè, vel etiam probabiliorem de veritate & sufficientiâ. Sed in hoc pro sacramento pœnitentiæ, si excipias mortis articulum, non comprehenditur attritio, cum sit materia practicè certa. Hinc

Dico 2. Minister non tantum tenetur in conficiendis sacramentis uti materiâ & formâ essentialibus, sed etiam tenetur servare in materiâ & formâ eum modum quem Ecclesia præscripsit ; aut receptâ & universali consuetudine observat ; ideoque mutationem in hoc facere, ex suo genere est peccatum grave contra virtutem religionis, v. gr. si quis in Ecclesia latinâ consecraret in pane fermentato, aut omitteret mixtionem aquæ in Missæ sacrificio.

SECTIO III. & IV.

An Ministrantes sacramenta teneantur esse in statu gratiæ?

Dico 1. Minister ex officio administrando sacramentum ut minister, tenetur se ad gratiam præparare ut illud administret. Unde si sciens & videns, in statu peccati mortalis illud administret, mortaliter peccat peccato sacrilegii, ut constat ex patribus Dion. August. &c. Ratio est quia sacerdotes sunt specialiter consecrati ad hoc munus, & specialem gratiam ad illud dignè exercendum recipiunt ; ergo ex vi talis muneris & consecrationis oritur in eis obligatio dignè ac sanctè sacramenta tamque sancta mysteria tractandi, saltem quando illa administrant ex officio ; tenentur enim se conformare principali agenti, ut sint sancti, sicut ille sanctus est. Minister tamen conscius peccati mortalis non tenetur ante sacramenti administrationem prætermittere confessionem, sufficit enim perfecta contritio, sed non sola attritio sine confessione ; si tamen ipse debeat communicare, non sufficit contritio, sed præmittenda est confessio.

Dico 2. Diaconus & subdiaconus, canendo Epistolam aut Evangelium solemniter in peccato mortali, probabiliter non peccat mortaliter. Ita Soto contra Angel. & Cajetan. non videtur enim hæc materia tam gravis ut censeatur esse sacrilegium grave in mortali istam actionem exercere sine scandalo ; multò minus peccabunt mortaliter in solis quatuor minoribus ordinibus constituti, si suum munus exerceant in peccato mortali ; maximè cum non sat constet istos ordines esse vera sacramenta, sed tantum sacramentalia. Hinc Episcopus dans primam tonsuram, consecrans Ecclesiam, benedicens sacras vestes ; concionator prædicans verbum Dei, judex Ecclesiasticus ferens sententiam, vel alios jurisdictionis actus exercens, aut quivis Minister, aliqua sacramentalia administrans in statu peccati mortalis, non peccat graviter ; quia tale peccatum nec lege Divina positivâ, nec humanâ, nec naturali potest ostendi.

Dico 3. Is qui ob necessitatem privatim ministrat sacramentum non ut Minister ex officio, sed eo modo quo potest laicus illud ministrare, non tenetur præparare se ad gratiam ut illud ministret, adeoque nec peccat mortaliter illud ministrando in peccato mortali, sive suum statum advertat, sive non. D. Tho. Rich. Sylvest. &c. contra Durand. &c. qui tamen simpliciter contrarium docere non audent. *Probatur.* Quia obligatio sub peccato mortali disponendi se ad gratiam pro conficiendo sacramento, non oritur ex sola sacramenti sanctitate secundum se spectatâ, neque ex eo quod Christus sit ibi principale agens, sed etiam maximè ex eo quod minister sacramenti in ipso ministrandi modo, se gerat ut persona specialiter & ex officio deputata ac consecrata ad hoc munus, adeoque se exhibeat ut publicum Christi & Ecclesiæ ministrum. Hinc juxta D. Thomam sacerdos ministrans baptismum sine solemnitate in casu necessitatis non peccat graviter ; quia tunc baptizat non ut minister ex officio, sed subvenit necessitatem patienti, eo modo quo posset illud facere Laicus ; peccaret autem aliunde, si id faceret extra necessitatem. Ministrando autem Eucharistiam, aut sacramentum pœnitentiæ ; Extremæ Unctionis, &c. in mortali, peccat mortaliter, quia ad illud munus, est consecratus & agit ut publicus Minister. Imo posset idem dici de contrahentibus matrimonium, sed juxta Sotum contrahentes in peccato mortali peccant quidem indignè sacramentum recipiendo illiusque effectui obicem ponendo, sed non illud ministrando, quia non sunt ministri ad hoc munus consecrati ; nec sacerdos in mortali assistens, peccat mortaliter ; quia ipse non ministrat sacramentum, sed ceremoniam accidentalem adhibet.

SEC

SECTIO V.

An sacramenti Minister teneatur ritum Ecclesiasticum servare, & quomodo peccet non servando?

Dico 1. Sacramentorum Ministris impositum est ab Ecclesia præceptum ea non ministrandi, nisi servatâ solemnitate & ceremoniis ab illâ institutis. De fide. Definitum est in conc. Trid. sess. 7. can. ultimo. contra hæreticos istas Ecclesiasticas ceremonias rejicientes, saltem ut non necessarias, aut inutiles, &c.

Dico 2. Prædicti præcepti contemptus formalis est quidem semper peccatum mortale; sed ejus transgressio facta absque contemptu, modò grave, modò leve erit peccatum pro gravitate ac levitate materiæ.

DISPUTATIO XVII.

De præceptis ad suscipientes sacramenta spectantibus.

SECTIO I. & II.

An sacramentorum usus sit sub præcepto? & an graviter peccent indignè illa suscipientes?

Dico 1. Loquendo non distributivè, sed indefinitè, sacramentorum usus tam Divino quàm Ecclesiastico jure est præceptus; nam usus baptismi adultis ut potè præcepti capacibus, & poenitentiæ habentibus peccatum actuale mortale, isto utroque jure est præceptus; secus verò, ordo & matrimonium. Deinde sacramentorum usus sæpe potest cadere sub obligatione ex fine vel circumstantiâ extrinseca, etiam quando proprium sacramenti præceptum non obligat, v. gr. si sacramenti usus sit necessarius ad vincendam tentationem, ad succurrendum proximo in necessitate existenti, &c.

Dico 2. Suscipiens sacramentum obligatur ex præcepto adhibere ea omnia quæ ex ipsius parte sunt necessaria ad valorem & substantiam sacramenti, v. gr. debitam intentionem pro quovis sacramento, dolorem & confessionem pro pœnitentiâ &c. Et illas etiam circumstantias quæ vel ex naturâ rei, vel ex speciali Ecclesiæ præcepto requisitæ sunt ad decentem recipiendi sacramenti modum, v. gr. jejunus communicare.

Dico 3. Suscipiens sacramentum tenetur ad illud accedere ita dispositus, ut sit capax recipiendi principalem ejus effectum, id est gratiam sanctificantem; & obicem ponere huic effectui est semper peccatum mortale, nisi ob ignorantiam invincibilem aliquis excusetur; requiritur nempe dolor de peccatis mortalibus pro recipiendis sacramentis mortuorum, id est baptismo & pœnitentiâ; & status gratiæ pro reliquis, id est sacramentis vivorum, sed licet non ponatur obex principali effectui, seu gratiæ sanctificanti; potest tamen interdum poni minus principali, v. gr. remissioni totius pœnæ in baptismo per complacentiam venialium peccatorum; actuali devotioni in Eucharistia per distractiones; actualibus gratii sacramentalibus per posteriorem lapsum in mortale in sacramento pœnitentiæ, restitutioni sanitatis in Extremâ unctione per aliquam culpam &c.

DISPUTATIO XVIII.

De obligatione non cooperandi indignè danti, vel recipienti sacramentum.

SECTIO I.

An omnes teneantur non recipere sacramenta ab iniquis ministris, & quomodo in hoc peccare possint?

Dico 1. Non tantum non peti potest sacramentum ab eo qui non potest aut non vult validè dare, sed nec etiam ab eo qui absolutè non potest licitè dare; esset enim illum inducere ad peccatum, quamvis foret paratus ad dandum. Qui autem potest & validè & licitè dare, sed licèt sit daturus validè, non est tamen daturus licitè, quæritur an liceat ab illo sacramentum petere? Respondeo: si quis directè ab Ecclesiâ prohibeatur petere aut accipere ab aliquo Ministro sacramentum, sicut tempore Divi Thomæ erat prohibitum petere aut accipere à quovis excommunicato aut publico concubinario, quod postea per Concilium Constant. restrictum fuit, uti dicetur agendo de censuris; tunc non licet ab eo sacramentum petere aut accipere, exceptis casibus de quibus postea. Sed si quis tantum indirectè prohibeatur ob obligationem vel vitandi scandali vel non inducendi alium ad peccatum, vel non cooperandi illius peccato, tunc

Dico 2. Petere & accipere sacramentum à ministro, qui potest licitè dare, sed ex suâ malitia non est daturus sine peccato, non est intrinsecè ac per se malum, sive sit minister ex officio, sive non; & sive sit paratus ad dandum, sive non; quia ista petitio ex suo objecto est bona, est enim petitio actionis bonæ; & malitia quæ illi adjungitur, oritur ex pravâ Ministri voluntate, quam petens sacramenti confectionem non intendit sed permittit; sicut qui petit à gentili juramentum qui juraturus est per falsos Deos, & mutuum ab eo qui usuras exacturus est. Cum autem in hâc petitione possit intervenire scandalum, & occasio ruinæ spiritualis proximi; ideo videndum est, sit nè scandalum activum, an merè passivum; sit-nè data, an tantum accepta ab alio ruinæ occasio? hinc servanda est lex charitatis: si enim sine nostro magno detrimento possumus auferre proximo occasionem ruinæ, tenemur auferre, quamvis ipse vel ex malitiâ vel ex fragilitate suâ lapsurus esset; si autem non possumus sine nostro gravi incommodo, non tenemur, licèt indè sumat ille occasionem peccandi ex sola sua malitiâ vel libertate. Hinc non est universim verum licere petere à

ministro qui sacramentum ministrat ex officio, & non licere ab eo qui non ex officio, sed sponte illud ministrat; item nec generaliter verum est licere petere ab eo qui paratus est ad dandum, & non licere ab eo qui non est paratus; quia licèt aliquis sit paratus ad dandum sacramentum, non est tamen semper in actuali vel voluntate vel usu illud ministrandi; Deinde non accedendo ad illum, vitatur aliquis ejus lapsus in individuo. Attamen ad petendum & accipiendum sic sacramentum, debet intervenire justa necessitas aut utilitas, sed non extrema aut omninò gravis, aut necessitas implendi præceptum Divinum; minor enim potest sufficere maximè ad petendum & accipiendum à Ministro qui vel ex officio tenetur vel paratus est dare; quamvis in peccato sit ministraturus, si non est alius qui ministret sine peccato. Respectu autem alius ministri non parati aut non obligati, non nulla major requiritur causa. Videtur tamen necessitas implendi Ecclesiasticum audiendæ missæ aut communicandi præceptum, vel utilitas non differendi nimium communionis vel confessionis usum, præsertim si interveniat conscientia peccati mortalis aut aliquid simile. Deinde ut quis teneatur non petere sacramentum à ministro malè disposito, debet ei moraliter constare de istâ malâ dispositione, & cum illâ eum ministraturum sacramentum. Hinc etiamsi contingat videre sacerdotem paulò ante mortaliter peccantem, nisi sit consuetudinarius, poterit ab illo peti Sacramentum etiam non parato, aut non obligato ex officio illud ministrare; quia semper potest sperari eum fore convenienti modo dispositum; quod brevissimo tempore facere potest. Hinc

Dico 3. Ministrare vel inservire sacerdoti aut Episcopo, aut cuivis alteri in actione quam non potest licitè facere, quia vel non habet potestatem validè illam faciendi, vel non habet jus, vel est ab Ecclesiâ suspensus, semper est per se malum; secus verò in actione quam potest rite & licitè facere, quamvis indignè ac malè ex sua libertate ac malitiâ sit eam facturus, hoc intelligendo juxta ea quæ jam dixi; quia ista actio ex se bona est; & circumstantia malitiæ Ministri est illi valde extrinseca.

SECTIO II.

An ministri sacramentorum teneantur semper non dare illa indignè petentibus?

Dico 1. Minister sacramentorum per se loquendo, speciali ac proprio præcepto directè tenetur non dare illa iis qui indignè accedunt, cum enim commissa sit ei sacramenti administratio, consequenter ex naturâ rei præcipitur, ut istud munus tanquam fidelis & prudens dispensator peragat. Unde juxta naturam & conditionem cujusque sacramenti debet attendere ut non illud ministret indigno seu indisposito, interdum tamen aliquod sacramentum, V. gr. Eucharistia peccatori occulto publicè petenti, ad vitandum scandalum aut injustam proximi infamationem, ut postea dicetur, potest ministrare. Insuper

Dico 2. tenetur etiam indirectè non dare sacramentum indigno, ne cooperetur ejus peccato; ipsamet enim exterior sacramenti indigna receptio est peccatum exterius, cui non licet cooperari, quantumvis alter jam illud intus commiserit. Interdum autem non est intrinsecè malum inducere in necessitate alium ad recipiendum sacramentum, quod potest licitè recipere, sed creditur cum mala dispositione illicitè recepturus, v. gr. ad contrahendum matrimonium ut imminens scandalum vitetur; ad missam, in quâ ille communicaturus est, dicendam in gravi necessitate, vel in die festo in quo oporteat populum illam audire, si non sit alius sacerdos qui illam possit dicere

DISPUTATIO XIX.

De institutione Baptismi.

SECTIO I. & II.

An Christus ante suam mortem, & quo tempore vitæ suæ baptismum instituerit?

Dico 1. De fide est baptismum esse unum è sacramentis novæ legis & à Christo institutum; at quæritur quando Christus illum instituerit. Jùxta probabiliorem & communem TT. sententiam Christus illum instituit ante suam passionem. Christus enim ante suam passionem jam per suos discipulos baptizabat, ut habetur ex Joannis 3. non baptismo Joannis, ergo baptismo à se jam instituto, ita Cyril. Naz. &c. Unde August. in Joan. 3. sentit Joannem Bapt. fuisse baptizatum illo baptismate quo Apostoli tunc baptizabant; & l. de orig. animæ cap. 9. docet Apostolos ante Christi passionem fuisse baptizatos vero baptismi sacramento; & fortè tunc Christus illum instituit, ut suum baptistam illo tingeret. Et certè non est verisimile quod Christus suos Apostolos communicarit, & sacerdotes ordinarit nondum baptizatos, ipsâque suæ resurrectionis die potestatem remittendi peccata nondum baptizatis dederit. Hinc Niceph. L. 2. Hist. c. 3. refert quod Christus ipse Petrum baptizarit, & Petrus, filios Zebedæi, hique cum Petro cæteros Apostolos, & hi reliquos discipulos. Euthym. autem in Joa. 3. ait Christum suis manibus B. Virginem ante Apostolos baptizasse. Unde

Dico 2. Baptismus institutus fuit ante Christi mortem, non solum quoad designationem materiæ ut quidam PP. Chrys. Tert. &c. quasi sensisse videntur, sed etiam quoad traditionem formæ & plenam significationem, ac propriam intrinsecamque ipsius baptismi efficaciam. Hinc Apostoli ante Christi passionem baptizabant cum eadem materiâ ac formâ jam à Christo præscriptâ, cum quâ nunc baptismus confertur. Dumque Christus post suam resurrectionem dixit: *baptizantes eos in nomine Patris*, &c. non baptismum instituit; sed ejus præceptum solemniter promulgavit, ac omnibus publicè proposuit januam ad ingrediendam Ecclesiam. Ille ergo baptismus ante Christi mortem eamdem sanctificandi vim habebat ex futurâ ac prævisa ejus passione, quam nunc habet ex præteritâ; significabatque Christi passionem ac resurrectionem, sed nondum completam; & aperiebat cœli januam nondum in re, quia Christus nondum cœlum ascenderat, sed in spe; atque ita nullâ intrinse-

intrinsecâ; sed tantum aliquâ extrinsecâ perfectione carebat.

Dico 3. Juxta communiorem sententiam Christus baptismum instituit saltem inchoatè, ac veluti in exemplari delineavit, quando baptizatus fuit à Joanne; nam, ut aiunt PP. baptizatus est, ut mundaret aquas, deputando nempe eas pro materiâ baptismi remota; ejus autem proxima materia designata est in externa Christi ablutione, forma in manifestatione SS. Trinitatis, effectus in apertione cœli; adeoque omnia quæ ad baptismi institutionem pertinent, in illo mysterio delineata reperiuntur; sed cum non sufficiat ad baptismi institutionem ejusmodi delineatio, & requiratur practica ejus declaratio & intimatio cum præscriptione materiæ & formæ, ideo videtur Christus paulò post vel facto vel verbo, vel potius utroque simul illam tradidisse, & fortasse ab sui baptismi horâ habuit deliberatam voluntatem, ut ex tunc baptismi sacramentum haberet suam efficaciam, quamvis eam hominibus nondum statim declaraverit.

DISPUTATIO XX.

De materiâ Baptismi.

Sectio I.

De remota Baptismi materiâ.

Dico 1. Propria & essentialis remota baptismi materia est vera ac sensibilis aqua. De fide. Et definitur in Conc. Later. Flor. Trid. contra Gnosticos & Manichæos volentes solis verbis baptismum esse conferendum, sumpto nomine *aqua* metaphoricè pro gratiâ. Item contra Jacobitas, qui ultra aquam & formam cum candenti ferro inurebant baptizati frontem charactere crucis, malè interpretantes hæc Matt. 3. verba. *ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne*; & contra Flagellantes dicentes Baptismum conficiendum sanguine ex proprio corpore per flagella expresso. Sed *probatur assertio* 1. ex scriptura: *nisi quis renatus fuerit ex aquâ*, Joa. 3. *baptizantes eos*, &c. Matt. 28. id est, *aquâ abluentes. Ecce aqua; quis prohibet me baptizare?* &c. Act. 8. &c. 2. Ex patrum traditione, & perpetuo Ecclesiæ usu. Deinde ista materia maxime congruit; quia baptismus est absolutè necessarius, & aqua facillimè habetur, & sicut aqua mundat corpus, ita gratia baptismi animam.

Dico 2. Sola aqua elementaris, naturalis, simplex seu usualis est materia necessaria & sufficiens ad baptismum conficiendum; adeoque aqua fontana, marina, calida, frigida, &c. modo sit vera aqua naturalis, valet ad baptismum, non verò liquor ex floribus aut herbis expressus, aut aliud quod non sit vera aqua. Quod attinet ad ista verba Matth. 3. *ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igne.* Hier. Beda &c. ibi per *ignem* intelligunt ignem sub cujus formâ descendit spiritus sanctus in die pentecostes. Chrys. Basil. &c. intelligunt efficaciam baptismi dantis gratiam. Anselm. sacramentum confirmationis; alii verò remissionem seu purgationem peccatorum in hâc vita & in alterâ, & gratiarum abundantiam.

Sectio II.

De proxima Baptismi materiâ.

Dico: Proxima baptismi materia est ablutio, uti habetur ex Ephes. 5. *mundans eam* (Ecclesiam) *lavacro aquæ* (seu ablutione) *in verbo vitæ.* Hæc ablutio prout dicit effectionem contactûs aquæ ad corpus baptizati, habet rationem actionis; prout autem dicit ipsam aquam quasi in corpore receptam, seu corpus contingentem, habet se ad instar passionis, quamvis propriè ac physicè non sit vera passio; importans alterationem sensibilem, sed sola corporis contiguitas, in quâ contactus ille consistit, abstrahendo ab eo quod corpus mundet, refrigeret, &c. Debet eadem ablutio esse successiva sic ut contactus aquæ ad corpus fiat divisibiliter cum quadam successione, sive successivâ effusione partium aquæ super corpus baptizandi. Non requiritur tamen totius corporis ablutio, sed sufficit ut corpus in aliqua principali sui parte, v. gr. in capite, aquâ tingatur; si autem tantum in pede tingatur, dubius erit baptismus; multò autem minus sufficiet si in minimâ parte, etiam extremâ necessitate occurrente, sufficiet. Deinde requiritur & sufficit ea quantitas aquæ, quæ ad sufficientem corporis partem abluendam seu successivè contingendam sufficit, adeoque parva quantitas aquæ sine dubio sufficiet, quia successive fluere potest per notabilem corporis partem. Hinc si dum absolvitur forma, jam fluxerit, quamtumvis minima aquæ quantitas in sufficientem corporis partem, statim perficitur sacramentum, ideoque in prima aut in secunda mersione seu aquæ affusione: jam sacramentum erit confectum, si tunc tota forma prolata fuerit. Unde si velit minister ut omnes mersiones concurrant ad sacramentum, non debet absolvere formam ante ultimam mersionem. Baptizans infantem animam agentem, si prolatâ totâ formâ statim moriatur, non incurrit irregularitatem, quia nullo modo censetur causa mortis, utpotè nec intentæ, nec injustè acceleratæ, &c.

Sectio III.

Quodnam ablutionis genus ad Baptismum requiratur aut sufficiat?

Dico: Quævis ablutio, modò sit verè ablutio, sive per unam sive per trinam vel immersionem vel asperssionem aut aquæ affusionem fiat, sufficit ad verum baptismum constituendum. Quia ex Christi institutione præscripta est tantùm ablutio; non autem hic vel iste modus, qui non est de essentia baptismi; & constat ex responsione Gregorii Papæ ad Leandrum & trinam & unicam mersionem approbantis; sufficere etiam asperssionem seu aquæ affusionem docet Cyp. L. 4. Epist. 7. & Ecclesiæ consuetudo. Quando ablutio fit per immersionem, non videtur esse necessaria emersio ad valorem baptismi. Unde qui puerum projiceret in puteum animo ipsum baptizandi, & proferret formam antequam suffocaretur, validè illum baptizaret, quamvis ob homicidium graviter peccaret, ita satis probabiliter Gabr. Panorm. &c. Gelas. autem Papa, & canon. 50. Apostolicus, aliique Patres dum dicunt trinæ mersioni conjungendam esse expressam

ſam SS. Trinitatis invocationem, non volunt trinam merſionem eſſe neceſſariam ad valorem ſacramenti, ſicuti neceſſaria eſt Trinitatis invocatio; ſed quia id temporis trina merſio erat in uſu & fortaſſe de præcepto ob Hæreticorum errorem; jam verò non.

DISPUTATIO XXI.

De forma baptiſmi.

SECTIO I. & II.

De ſufficienti & neceſſariâ baptiſmi formâ.

Dico 1. Hæc forma: *ego te baptizo in nomine patris & filii & ſpiritûs ſancti*, eſt ſufficiens ad valorem baptiſmi. De fide, contra Brentium & alios Hæreticos negantes ſufficere niſi præcedat verbum concionatorium, ſeu catechiſmus, quo baptizandus inſtruatur de fidei myſteriis juxta Chriſti verba: *Docete omnes gentes*; ſed hæc verba nullo modo ſpectant ad baptiſmi conſtitutionem ſeu eſſentiam. Id definitum eſt in Conc. Flor. & Trid. imò prædicta forma quoad ſignificationem ſive quoad ſenſum ſubſtantialem eſt abſolutè neceſſaria ad valorem baptiſmi: accidentalis autem verborum mutatio non illum invalidat; hinc certum eſt hanc græcorum formam: *baptizetur N. ſeu ſervus Chriſti in nomine patris & filii & ſpiritûs ſancti*, eſſe ſufficientem, maximè poſt Conc. Flor.

Dico 2. De neceſſitate hujus formæ eſt, ut in ea exprimatur actus baptizandi. De fide, ex conc. Florent. & ex Alex. 3. in cap. 3. Extra de baptiſmo dicente ſic *ſi quis puerum in aqua immerſerit in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, & non dixerit: ergo te baptizo, puer non eſt baptizatus.* Debet ergo proferri *baptizo*, quatenus per illud ſignificatur actus baptizandi, vel aliud verbum omnino ſynonymum v. gr. *abluo, lavo, intingo*, &c. verbum tamen *baptizo*, quo Eccleſia utitur, ſatius eſt ut retineatur, in quacumque linguâ ſive gallica, ſive hiſpanica, &c. fiat baptiſmus. Sed ad valorem formæ non neceſſariò requiritur *ly baptizo*; poteſt enim dici *baptizaris*, *baptizatur*, vel ut græci, *baptizetur*, modo in actu exercito ſignificetur hîc & nunc actus baptizandi.

Dico 3. Non eſt de eſſentia hujus formæ, ut in ea exprimatur perſona baptizans, ſeu miniſtri; quod patet in formâ Græcorum; *baptizetur ſervus Chriſti*, non ſubintelligendo juxta Scotum *à me*; ſed potius *à Chriſto* vel à *Deo*, qui habet auctoritatem & efficaciam baptizandi. Quæ forma tam in græca quàm in latina Eccleſia valet. Dum Zacharias papa dicit puerum non eſſe baptizatum, ſi miniſter non dicat; *ego te baptizo*, ſolum vult exprimendum eſſe in forma actum baptizandi, *baptizo te*; addidit pronomen *ego*, quia ſic utitur Eccleſia latina, licèt non ſit neceſſarium; ſed eſſentia hujus formæ eſt, ut in ea explicetur ſeu indicetur perſona quæ baptizatur, uti habetur ex perpetuo uſu & traditione Eccleſiæ, & ex his verbis Chriſti: *baptizantes eos*, &c. Deinde requiritur expreſſio hujus perſonæ, ut indicetur in forma diſtinctio neceſſaria inter baptizantem & baptizatum ſicut inter generantem & genitum, prout dicitur in cap. *debitum* de baptiſmo. Et niſi perſona baptizanda exprimeretur, non poſſet actus baptizandi practicè ſignificari, ut hîc & nunc in particulari exercitus.

SECTIO III. & IV.

An ad valorem formæ Baptiſmi neceſſariò requiratur explicata Trinitatis invocatio? an verò ſufficiat baptizare in nomine Chriſti, vel alio modo?

Dico 1. Omiſſis priſcorum Hæreticorum variis formis invalidis, de eſſentia formæ baptiſmi eſt, ut in eâ expreſsè ac diſtinctè *nominentur* tres perſonæ Trinitatis; quatenus *inter ſe* diſtinctæ ſunt. D. Th. Alenſ. Bonav. &c. *contra* Magis. Adrian. Cajet. docentes ſufficere implicitam illarum invocationem, qualis in formâ illa continetur: *ego te baptizo in nomine Chriſti. Probatur* 1. Ex verbis Chriſti: *baptizantes eos in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti.* Sive nominando patrem, & filium & ſpiritum ſanctum. 2. Ex Eccleſiæ declaratione. Nam in Can. 5. Apoſtolorum reprobatur baptiſmus datus in Domini morte. Clem. l. 3. Conſt. cap. 16. *nominans*, inquit, *invocationem patris & filii & ſpiritûs ſancti, baptizabit eos in aquâ.* Pelag. in cap. *ſi revera* de conſecr. diſt. 4. cap. *multi* & ibid. Zachar. cap. *in ſynodo*, definiunt baptiſmum in nomine Chriſti, aut omiſsâ unâ Trinitatis perſonâ, eſſe nullum. 3. Ex teſtimoniis PP. Naz. Aug. Baſil. &c. hinc ſequitur baptiſmum datum in *nomine* Dei, aut omiſsâ una Trinitatis perſonâ, aut in nomine Chriſti, non exprimendo alias perſonas, eſſe invalidum ex vi inſtitutionis.

Dico 2. De eſſentia hujus formæ eſt, ut in ea non ſolum Trinitas perſonarum, ſed etiam naturæ Divinæ unitas ſignificetur, quod fit per ly in *nomine*. D. Th. Magiſt. Et hinc Hier. in Epheſ. 4. *non baptizamur*, inquit, *in nominibus patris & filii & ſpiritus ſancti, ſed in uno nomine, quo intelligitur Deus.* Et Aug. 3. contra Maxim. c. 32. *in nomine*, inquit, *non in nominibus, quia hi tres unum ſunt, & hi tres unus eſt Deus.* Eſt ergo invalida hæc forma: *ego te baptizo in nominibus patris & filii & ſpiritûs ſancti*; ſecus verò hæc: *ego te baptizo in nomine patris, & in nomine filii, & in nomine ſpiritus ſancti.* Dubia tamen hæc eſt: *ego te baptizo in virtute vel majeſtate patris & filii & ſpiritus ſancti*, quia nomen & virtus non videntur eſſe omninò ſynonymæ voces.

Dico 3. Veriſimilius videtur eſſe Apoſtolos nunquam uſos fuiſſe hâc forma *ego te baptizo in nomine Chriſti, vel Domini JESU*, contra multos ſcholaſticos ſentientes illos tunc uſos iſtâ formâ ex ſpeciali diſpenſatione, ut nomen Chriſti, & fides atque amor erga illum, fidelium animis magis inſiderent. *Probatur* 1. ex Act. 19. ubi jubet Paulus rebaptizari eos qui neſciebant eſſe ſpiritum ſanctum, judicando non fuiſſe baptizatos cum appellatione & invocatione ſpiritus ſancti. Dum dicitur in actibus Apoſtolorum datus fuiſſe baptiſmus in nomine Chriſti aut in nomine Domini Jeſu, ſignificatur fuiſſe datus in fide & auhoritate Chriſti & baptiſmo ab ipſo inſtituto. Dein poteſt etiam dici datus fuiſſe baptiſmus in nomine Chriſti, ſed ſimul *patris & ſpiritus ſancti*, dicendo, v. gr. *ego te baptizo in nomine patris & filii ejus Jeſu Chriſti, & ſpiritûs ſancti.*

3. Ex

5. Ex canone 50. Apostolorum damnante eos qui baptizabant in morte Christi, & sic rationem subdente: *non enim dixit nobis dominus in morte meâ baptizate, sed in nomine patris & filii & spiritus sancti.* 4. Ex testimoniis PP. Cypr. Fulg. Aug. &c. qui prædicta testimonia sic interpretati sunt. 5. Nulla habetur probabilis conjectura talis dispensationis. Nicolaus Papa respondens aliter baptismum valere collatum in nomine solius Christi, quâ de re, sed de aliâ fuerat interrogatus, potuit errare ut privatus doctor.

Dico 4. Juxta communem sententiam ad valorem baptismi non est valida hæc forma: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & spirati*; D. Th. Bonav. Scot. &c. contra Cajet. &c. saltem est practicè dubia, adeoque sub conditione iterandus est baptismus; nec quis potest illâ uti sine gravi peccato, etiamsi opinio Cajetani fortè esset speculativè probabilis. Ratio est, quia videtur Christus illa facillima nomina patris & filii & spiritûs sancti determinatè instituisse, ut simplex fidei professio in baptismo fieret simplicioribus verbis, quæ rudioribus æquè ac doctis essent communia, & magis propriè Divinas personas exprimerent. Deinde usus Ecclesiæ & patrum testimonia idem comprobant. Idem dic si quis baptizaret in nomine trium personarum sic: in nomine primæ, secundæ & tertiæ personæ, in nomine Trini & unius Dei, in nomine omnipotentis, sapientis, & Doni seu flaminis. In his enim vocibus omnibus, vel in aliquâ earum videtur esse substantialis mutatio formæ.

DISPUTATIO XXII.

De unitate baptismi.

Sectio I. & II.

An baptismus sit unicus, & specie differat à baptismo sanguinis & flaminis? & an sit iterabilis?

Dico 1. Baptismus qui est unum sacramentum è sacramentis novæ legis, est unicus in essentia & in specie ultima. Sive enim fiat per immersionem sive per aquæ affusionem, est semper eadem essentialis materia tum remota tum proxima, ac forma; nec in aliquo genere convenit cum Baptismo Joannis, nec cum Baptismo sanguinis seu martyrio, quod tantum per quandam anologiam dicitur baptismus ex eo quod remittat culpam & pœnam ex speciali privilegio, non ex opere operato sicut baptismus; non est enim sacramentum seu ceremonia sacra à Christo ad hoc instituta. Multò autem minus convenit cum contritione perfectâ, quæ etiam tantum analogicè dicitur baptismus, seu baptismus flaminis, & quæ nullum ex opere operato habet proprium effectum; sed solum ex dispositione operantis cum Divino auxilio affert gratiam sanctificantem, non verò characterem qui est proprius Baptismi suscepti effectus, ob quem iterari non potest. Hinc

Dico 2. Unus homo semel tantum baptizari potest; atque ita baptismi sacramentum non est iterabile, neque potest esse nisi unus numero in eodem subjecto. De fide. *Probatur* 1. ex hoc loco Ephes. 4. *unus Dominus, una fides, unum baptisma*; quod licet exponi posset de unitate specifica; tamen D. Thom. Anselm. Leo, Ambr. Naz. &c. interpretantur de prædicta unitate numerica. 2. Ex symbolo Niceno, *confiteor unum baptisma*, ex Conc. Vienn. Flor. Carthag. definientibus baptismum non posse iterari. 3. Ex tali Christi institutione; & Ratio quia baptismus primariò ordinatur ad remissionem peccati originalis, quod est unicum, & iterari non potest; adeoque illius remedium semel tantum adhiberi potest, si quod post baptismum committatur peccatum, pro illius remedio habetur pœnitentia iterabilis: Dum autem verè dubitatur de valore baptismi, sive dubio facti, sive dubio juris; tunc dandus aut iterandus est sub conditione: *si non est baptizatus*, vel verbis expressâ, vel mente conceptâ, seu intentâ.

DISPUTATIO XXIII.

De Ministro Baptismi.

Sectio Prima.

Quisnam requiratur Minister ad valorem Baptismi?

Dico: Quivis homo, qui loqui & abluere potest, est sufficiens baptismi Minister, sive vir, sive fœmina, sive fidelis sive infidelis sive baptizatus sive non baptizatus, dummodo cum debitâ intentione sciat abluere & proferre verba. Posse enim in casu necessitatis quemlibet conferre baptismum, definitum est in Conc. Flor. in decreto Eugenii sic: *in casu necessitatis non solum sacerdos, vel Diaconus, sed etiam Laicus vel mulier; imò etiam paganus & Hæreticus baptizare potest.* Idque probatur ex aliis decretis & usu ac traditione Ecclesiæ; quin ipsi Apostoli antequam essent sacerdotes, vivente Christo baptizabant: Nec tantum in necessitate, sed etiam extra illam quivis baptizans, licèt malè faciat, validè tamen baptizat. Ita D. Th. & Aug l. 2. contra Epist. parmen. C. 13. secus autem dicendum de simplici sacerdote volente conferre sacramentum pœnitentiæ extra extremam necessitatem; quia hoc non est ita necessarium, estque iterabile & ad illud requiritur jurisdictio. Non est ergò necesse ad conferendum baptismum, ut sit Ecclesiæ minister ad hoc ordinatus; sicut vult Calvinus: nam Christus instituendo hoc sacramentum concessit cuivis homini facultatem illud validè administrandi ob ejus necessitatem, potestque ad hoc tanquam instrumento uti membro ab Ecclesia præciso, aut nondum actualiter ipsi conjuncto; quia virtus Christi non pendet ex instrumenti dispositione; neque ejus virtute nititur.

SEC;

SECTIO II.

Quisnam habet jus ministrandi Baptismum tanquam Minister ex officio ad hoc deputatus?

Dico 1. Episcopus jure suo & ex vi suæ ordinationis est aptissimus Minister hujus sacramenti, uti & quivis sacerdos, quod patet ex Conc. Flor. sic dicente: *Minister hujus sacramenti est sacerdos cui ex officio competit baptizare.* Attamen præter hanc potestatem ordinis quam ex vi suæ ordinationis habet quivis sacerdos, requirit potestatem jurisdictionis in personam baptizandam, ut licitè administret hoc sacramentum, & eam accipit ab Episcopo seu à superiore pastore. Diaconus autem ex vi suæ ordinationis non potest hoc sacramentum ministrare, ut docet Clem. L. 3. constitut. 1. 11. sic: *neque reliquos Clericos baptizare permittimus, sed solos Episcopos & prebyteros, ministrantibus illis Diaconis.* & L. 8. c. 52. *nam nec Diacono fas offerre sacrificium, vel baptizare.* Potest tamen ex commissione aut concessione Episcopi aut presbyteri solemniter baptizare ex justa causâ. Ideò pontificale Romanum in ordinatione Diaconi dicit eum debere baptizare & prædicare.

Dico 2. Nullus Diacono inferior habet potestatem proximam sive jure ordinario sive ex delegatione Episcopi aut presbyteri ad dignè ministrandum hoc sacramentum; quia in nullo casu, etiam necessitatis, potest illi committi, ut solemniter baptizet; potest autem Diacono; Deinde ad privatam administrationem in casu necessitatis debet præferri Diaconus Subdiacono aut alteri inferiori.

SECTIO III.

An Minister Baptismi possit ex multis personis constare? an verò tantum una debeat esse?

Dico 1. Non repugnat unum hominem à pluribus validè baptizari, si à singulis integrè baptizetur, unoquoque per se tum abluente, tum totam formam proferente, tum absolutam habente intentionem baptizandi independenter ab alio. Ita D. Th. & alii Thomistæ. Quia unusquisque baptizans tanquam integer Minister, applicat omnia ad conficiendum baptismum requisita; ergo validè baptizat, si nempe singuli eodem instanti absolvant totam formam & materiam; quia singuli agunt ut causæ totales ejusdem effectûs, sive unius & ejusdem baptismatis & characteris. Ita D. Th. Scot. &c. Contra Gabr. volentem ibi duo baptismata esse, quamvis unicus sit character. Si autem alter illorum prius absolvat omnia necessaria ad sacramentum conficiendum, ille solus conficiet sacramentum, si debitâ cum intentione baptizet, & alius nihil efficiet. Si autem prior habuerit intentionem non baptizandi donec alius absolverit omnia necessaria ad baptismum, tunc ipse prius absolvens omnia, nihil efficiet; sed solus posterior absolvendo omnia requisita conferet sacramentum, quia sacramentum datum sub conditione de futuro, nullum est. Hinc constat, ut hic dicit D. Thom. illicitum esse per se loquendo, hoc modo plures baptizare; quia contra morem Ecclesiæ, sine causa se exponunt morali periculo, ut alter eorum nihil efficiat, & baptismum saltem materialiter iteret.

Dico 2. Si unus abluat, & alter baptismi formam proferat: aut unus dicat *ego te baptizo*: & alter *in nomine patris & filii & spiritus sancti*, baptismus juxta communem sententiam TT. non valet. D. Thom. Bonav. Richard. &c. contra Marsil. &c. *Probatur* 1. Quia in persona Ministri debet repræsentari persona Christi, quæ est una tantum. 2. Quia idem actus baptizandi non potest à multis fieri imperfectè & incompletè concurrentibus, alioqui non verificaretur verbum, *baptizo*. 3. Quia videtur talis fuisse Christi instituentis voluntas, cujus optimus interpres est perpetuus Ecclesiæ usus. Hinc sequitur, si duæ, aut plures personæ concurrentes, ut partiales Ministri ad conficiendum baptismum, dividant inter se externum baptismi ministerium, nihil efficere; imò etiamsi exterius non dividant inter se baptizandi ministerium, si tamen interiori intentione illud dividant, ita ut neuter velit baptizare ut totalis Minister, sed solum ut partialis, & ut componens cum altero unum integrum Ministrum, nullum etiam fieri sacramentum.

COMMENTARIUS

Quæst. 67. art. 7. & 8.

DIVI THOMÆ.

De Baptismi patrino seu susceptore.

Dico 1. Ex institutione & præcepto Ecclesiæ in baptismo solemni adhibenda est persona quæ baptizatum suscipiat de sacro fonte, quam consuetudinem esse antiquissimam & ab Apostolis transmissam constat ex Dion. C. 2. & 7. de Eccles. Hier. cujus munus est baptizatum instruere in rebus fidei & morum Christianorum, à qua obligatione facile excusatur, ubi puer inter catholicos educatur, & sufficienter aliunde instruitur. Conc. autem Trid. sess. 24. cap. 2. statuit, ut deinceps unus tantum sive vir sive mulier, vel ad summum unus & una baptizatum de baptismo suscipiant; & parocho præcepit; ut eos tantum admittat, eorumque nomina in libro describat, doceatque illos quam cognationem contraxerint. Unde

Dico 2. Idem Concilium statuit ut susceptor contraheret cognationem spiritualem seu impedimentum dirimens matrimonium cum baptizato, cum ejus patre & matre, ita ut si susceptor ineat matrimonium cum fœmina baptizatâ, quam de sacro fonte levavit; vel contra susceptrix cum viro baptizato quem levavit, nullum sit matrimonium; atque idem est si susceptor cum matre baptizati, vel susceptrix cum ejus patre tentet contrahere. Hoc ergo impedimentum extenditur tantum ad unam personam si sit tantum susceptor sine susceptrice, vel susceptrix sine susceptore, aut ad duas personas; si unus susceptor & una susceptrix simul admittatur, nec ad alias ullas. Hinc non contrahitur istud impedimentum inter susceptorem & susceptricem nec inter uxorem & maritum ad petendum vel reddendum debitum, si simul suscipiant puerum alienum; imò nec contrahit pater ad petendum aut reddendum debitum, si in necessitate suscipiat vel

baptizet

baptizet proprium filium ; si autem sine ullâ necessitate eum suscipiat, controvertunt Authores an illud contrahat ; videtur tamen nec vel tunc illud contrahere, licet graviter peccet contra Ecclesiæ apertas prohibitiones. In privato baptismo non est necesse adhibere susceptorem ; si quis tamen verè adhibeatur ac designetur, (non verò qui tantum tenet materialiter aut tangit puerum) probabilius videtur prædictam cognationem spiritualem contrahere, non aliter ac in solemni.

DISPUTATIO XXIV.

De Baptismo Adultorum.

SECTIO I. & II.

An ad validum hominis adulti baptismum requiratur ejus consensus, fides, vel aliqua alia dispositio ?

Nota : Refertur à patribus quorumdam antiquorum error, putantium posse hominem vivum loco mortui baptizari eâ mente, ut mortuo prodesset ac verè censeretur baptizatus, quod sane absurdum est ac hæreticum; cum soli viatores sint capaces sacramentorum. Quare

Dico 1. Ut baptismus in adulto validus sit, voluntarius ejus consensus ac intentio baptismum suscipiendi absolutè requiritur ; non tamen oportet ut hæc voluntas seu consensus sit actualis ; sufficit enim quod aliquando præcesserit, ac moraliter duret, nec sit retractata, sive in eo qui utendo ratione sciens ac videns recipit baptismum, sive in eo, cui jam privato ratione, v. gr. ob phreneſim, vel amentiam in necessitate aut in periculo mortis confertur baptismus; sed præter prædictam voluntatem virtualiter remanentem & non retractatam, ut huic dignè conferatur, debet dedisse aliqua pœnitentiæ signa, quæ non constet fuisse retractata.

Dico 2. Ut Baptismus sit validus, sufficit consensus voluntarius simpliciter, etiamsi sit involuntarius secundum quid, id est vi aut metu extortus. De fide. Patet, si metus sit ab intrinseco incussus, v. gr. in mortis periculo, metus gehennæ; si autem ab extrinseco, etiam esse validum definitur ab Innoc. 3. in cap. *Majores* de baptismo, & prius tradiderat Conc. Tolet. 4. cap. 56. quia ejusmodi consensus est simpliciter & absolutè voluntarius ; ergo sufficit ad valorem baptismi tum ex natura rei, tum ex Christi institutione ac Ecclesiæ definitione. Hinc filius familias, servus, vel quilibet alius ut baptizetur, non dependet ab ullo sive patris, sive Domini, sive alterius superioris consensu ; quia in iis quæ ad salutem spectant, est sui juris.

Dico 3. Ad valorem baptismi nec fides nec bona aliqua dispositio in suscipiente requiritur ; sed sufficit si velit facere aut suscipere id quod Christiani faciunt vel suscipiunt quidquid illud sit ; quamvis in se putet totum id nullius esse valoris ac momenti. Ut autem dignè alicui detur baptismus, præter voluntatem illum suscipiendi, requiritur dispositio quæ sit sufficiens ac necessaria ad consequendum illius effectum, seu gratiam sanctificantem, de qua dicetur postea ; quia sancta sanctè tractanda sunt. Atque hæc digna sacramenti tractatio tam ex parte dantis, quàm suscipientis requiritur, quia suscipiens tenetur non uti sacramento nisi bene dispositus, & dans tenetur non dare sanctum canibus.

DISPUTATIO XXV.

De Baptismo Parvulorum, ac jure baptizandi.

SECTIO I. & II.

An parvuli ante usum Rationis sint capaces Baptismi ? & an expediat tunc baptizare filios Christianorum.

Dico 1. Omnes infantes statim ac nati sunt, baptismum recipere possunt, licèt rationis usum non habeant. De fide. Contra Anabaptistas & alios quosdam antiquos Hæreticos ; quod enim dixit Christus: *docete omnes gentes, baptizantes eos* &c. *qui crediderit & baptizatus fuerit*, &c. liquidè patet id intellexisse de adultis, non de parvulis. *Probatur* ergo conclusio 1. ex scriptura : *nisi quis renatus fuerit ex aquâ & spiritu sancto.* Ergo ibi infantes comprehenduntur. S. Paulus baptizavit domum Lydiæ & Stephanæ, id est totam familiam in quâ verisimiliter erant infantes. 2. Circumcisio ut remedium naturæ, cui successit baptismus, applicabatur infantibus. 3. Innocentes fuerant capaces martyrii, ergo & infantes baptismi capaces sunt. *sinite parvulos venire ad me*, aiebat Christus ; *talium enim est regnum cælorum.* Matth. 19. & 4. probatur hæc veritas ex universali consensu & definitione Ecclesiæ ; id enim definitum est in Conc. Carthag. Milev. Vienn. ac nominatim Trid. Sess. 7. can. 12.

Dico 2. Ut infantes sint Baptismi capaces, non requiritur propria ipsorum intentio baptismum suscipiendi ; nondum enim naturaliter sunt capaces ejusmodi intentionis ; imò cum baptizantur, motibus & signis repugnant. Est contra quosdam recentiores Hæreticos, qui fingunt parvulis omnibus, ut baptizari & salvari possint, divinitus accelerari usum rationis, quo possint credere & velle baptizari, nempe assiduum miraculum sine ullo fundamento : & quod est contra quotidianam experientiam. Sicut enim contrahunt peccatum originale sine proprio consensu ; ita & sine proprio consensu recipiunt illius remissionem ac justitiam per applicationem meritorum Christi.

Dico 3. Ut infantium Baptismus sit validus, non requiritur parentum aut aliorum voluntas vel consensus. D. Thom. Sot. &c. *Probatur* ex Aug. Epist. 23. ubi ait infantium baptismum posse esse validum sine voluntate parentum ; atque idem est, si parentes nolint ; cum enim eorum consensus non sit necessarius, ita nec obest dissensus. Si requireretur voluntas aut consensus parentum, sæpè infans non posset salvari, v. gr. in periculo mortis. Deinde si requireretur voluntas baptismi in parente, etiam requireretur voluntas

credendi; & sic filius alicujus infidelis qui nollet credere, non posset salvari. Dum patres dicunt infantes salvari in fide parentum, aut credere per eos, per quos offeruntur ad baptismum, id non intelligitur de interiori fide, sed de exteriori fidei professione per ipsam baptismi susceptionem. Deinde infantes dicuntur credere habitu, non actu, id est fidei habitus illis per Baptismum infunditur.

Dico 4. Non solum licet, sed etiam expedit filios Christianorum ante usum rationis, sive antequam ipsi possint liberè consentire, baptizare. De fide ex Trid. sess. 7. Can. 13. ubi damnat anathematis eum qui dixerit præstare eorum baptisma omitti, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in solâ fide Ecclesiæ, contra Lutheranos, dicentes non expedire eos baptizare ante usum rationis. *Probatur* etiam ex perpetuâ Ecclesiæ consuetudine semper huc usque servatâ, ut patet ex patrum testimoniis; Clem. L. 6. constitut. C. 15. *baptizate*, inquit, *parvulos vestros & educate eos in disciplina & præceptis Dei*. Chrysost. Tom. 5. ad Neph. *hac*, ait, *de causa etiam infantulos baptizamus*, &c. Idem docent Iren. Basil. Bern. &c. cum enim capaces sint recipiendi effectus baptismi, sic liberantur à periculo æternæ damnationis, & maturè faciunt quod postea tenerentur facere, dum ad annos discretionis pervenerint; quia eo ipso quod ex Christianis nascuntur, jure nativitatis sunt subditi Ecclesiæ; sicut filius patris hispani est subditus Regi hispaniæ; filius mancipii est mancipium, & cum adulti fuerint, tenentur non tantum humano, sed etiam Divino jure, Christi fidem profiteri, ejusque præceptis obedire. Ceterum

Dico 5. Quamvis in casu necessitatis, v. gr. in periculo mortis ex præcepto charitatis sit obligatio baptizandi infantes ante usum rationis; tamen extra casum necessitatis nullum reperitur præceptum Divinum hos Christianorum infantes tunc baptizandi; verum jure Ecclesiastico ob receptam universalem Ecclesiæ consuetudinem tenentur pastores adhibere curam, ut illi maturè baptizentur, monendo parentes suæ obligationis si negligentes sint, aut etiam cogendo, ut efferant suos filios ad baptismum; imò ipsis invitis, si nolint, eos baptizando. Baptizandi autem sunt opportuno statim tempore post perfectam ex utero materno nativitatem; in mortis autem periculo, antequam infans perfectè natus sit, si pars corporis ex utero exierit, quæ sufficiat ad baptismum, debet statim baptizari; imò si mortuâ matre inveniatur in ejus utero infans adhuc vivus, debet baptizari, quamvis non natus, nunquam tamen licet viventis adhuc matris ventrem aperire, & sic eam occidere, ut succurratur infanti, nisi fortè esset jam ad mortem damnata, accelerando ejus supplicium, ut proles baptizetur; sed si nullum sit in mora periculum pro prole nascturâ, differendum est supplicium usque ad partum.

SECTIO III.

An liceat baptizare filios infidelium infantes, invitis parentibus, quando hi nullo modo sunt Ecclesiæ subditi?

Nota. Loquimur de solis infantibus; nam adulti hâc in re ad salutem pertinente sunt sui juris, nec à parentum voluntate dependent. 2. Certum est filios Apostatarum sive in hæresim; sive in Judaïsmum, sive in Paganismum lapsorum posse baptizari, etiamsi parentes renitantur; sunt enim subjecti Ecclesiæ. De his ergo non agitur; sed de filiis infidelium, qui nec spiritualiter nec temporaliter Ecclesiæ subduntur.

Dico 1. Filii infantes infidelium nec spiritualiter nec temporaliter Ecclesiæ subditorum, non possunt licitè baptizari invitis parentibus, sive privatâ, sive publicâ authoritate. D. Th. Cajet. Sot. &c. quia si baptizati eripiantur à patriâ potestate, fit injuria parentibus; si illis relinquantur, fit injuria sacramento; idemque dic de applicando olim infantibus legis naturæ remedio. Deinde Christus non dedit Ecclesiæ istam potestatem. Jure quidem naturæ licet innocentes tueri; sed solum quando injusta vis eis infertur in rebus ipso naturæ jure debitis, v. gr. si parens vellet interficere filium. Dilatio baptismi, quamvis sit abusus patriæ potestatis, non est tamen manifesta vis contra jus naturæ, nec per hoc constituitur infans in extremâ necessitate. Si autem infans esset in extrema necessitate, id est in summo mortis periculo, tunc licet eum baptizare invitis parentibus, præsertim secretò & occultè sine scandalo. Similiter si infans sit extra patriam potestatem, ita ut nulla sit spes neque obligatio restituendi filium parenti suo, vel quia nescitur cujus sit filius, vel quia tam longe distat, ut moraliter non possit restitui, tunc potest baptizari sine consensu parentis, etiamsi constet ipsum fore invitum; modò is infans non habeat Tutorem, qui patris juri & curæ successerit.

Dico 2. Si filius natus sit ex matre Christiana & patre infideli, potest baptizari invito patre, quia partus sequitur ventrem; item potest baptizari, si pater sit fidelis, & mater infidelis, quia pater est caput Domûs; item si post partum alteruter convertatur ad fidem, consentiente fideli sive patre sive matre potest baptizari, etiamsi infidelis contradicat. Denique si ambo parentes infideles sint, solus unius consensus, sive patris sive matris sufficit, ut puer altero invito possit baptizari. Cum autem pervenit ad eum statum usus rationis in quo est capax peccati mortalis, tunc per proprium consensum, invitis etiam parentibus, potest baptizari; quod ex signis & conjecturis prudenter debet colligi.

SECTIO IV.

An liceat baptizare filios infantes infidelium invitis parentibus, quando hi sunt subditi temporaliter principibus Christianis.

Dico 1. Filii infidelium, qui non sunt servi Christianorum, baptizari non possunt invitis parentibus, sive privatâ, sive publicâ Christiani principis authoritate, quamvis parentes sint subditi temporali illius jurisdictioni. D. Th. Capr. Cajet. &c. contra Scot. & Gabr. *Probatur*, quia parentes non possunt justè privari jure naturali quod habent in filios, imò nec ipsi cogi à principe Christiano ad amplectendam fidem & suscipiendum baptismum; principis enim temporalis potestas non se extendit ad supernaturalia, qualis est susceptio baptismi, nec ad punienda aut coërcenda quævis delicta, sed tantum ad ea quæ sunt communi paci ac humanæ justitiæ contraria.

Dico

Dico 2. Si infideles, filiiq; eorum sint servi Christianorum, possunt licitè authoritate Dominorum separari filii à parentibus & baptizari, invitis parentibus. Potest enim Dominus pro suo libitu separare filium servum à patre etiam servo, v. g. vendendo, donando, &c. absque ullâ injustitiâ, ex vi juris quod habet ob suum Dominium; certum est autem filium servi infidelis semel à patre omninò separatum; posse invito patre baptizari, juxta ea quæ in præc. Sectione diximus; maximè quando est justè separatus. Hinc Dominus per se loquendo & ablatis extrinsecis incommodis, quæ videntur fas esse contemnere, potest vendere servum eâ intentione & fine, ut ejus filium sic à patre separatum, possit licitè baptizare: potest enim pro suo libitu vendere servum in quovis loco, etiam in remotissimis regionibus; ergo &c. nec ullum inde notabile inconveniens oriri potest, si prudenter & sine scandalo fiat.

SECTIO V. & VI.

An filius servi infidelis possit licitè baptizari priusquam à parente separetur; & an sit obligatio illum baptizandi?

Dico 1. Si filius sit cohabitaturus cum parente infideli, & imbuendus ejus malis artibus ac ritibus, non potest licitè baptizari, nisi separetur. Idem posset dici de filiis Hæreticorum, si sit tale perversionis morale periculum. Atque de aliis ejusmodi. Nec tantum ille Dominus qui servi filium sic baptizaret, videtur peccaturus contra religionem exponendo sacramentum periculo prophanationis, sed etiam probabilius contra justitiam, faciendo patri injuriam, baptizando ejus filium ipso invito: quia licet pater ratione servitutis privari possit curâ & gubernatione filii quoad usum per accidens ob locorum distantiam mediâ separatione; non tamen quoad proprietatem, & radicale jus paternum quod est omninò intrinsecum & connaturale; ergo si filius manet patri conjunctus, non potest pater justè prohiberi quominus paternam curam in filium exerceat, quam non posset exercere si filius baptizaretur; quia per baptismum fit subditus Ecclesiæ, & ab eâ gubernatur; ergo pater privatur gubernandi suum filium jure sibi intrinseco ac connaturali, adeoque contra justitiam. Contraria tamen sententia, quæ dicit jus paternum per servitutem esse translatum in Dominum, est etiam valde probabilis. Quod attinet ad Judæos, qui nunc sunt principibus Christianis subditi, ii non sunt servi, sed tributarii, adeoque vendi non possunt, ut mancipia.

Dico 2. Christiani qui infidelium infantes filios in bello captivos faciunt, & à parentibus separatos adducunt, per se loquendo, videntur juxta probabiliorem sententiam, posse sine peccato parentibus aut Tutoribus infidelibus, etiam pretio seu lytro accepto, eos restituere, adeoque non habere obligationem eos baptizandi: quia non oritur illis obligatio ex dominio in servum; non enim tenentur retinere semper istud dominium & non alienare; neque oritur ex charitate, quia cum isti infantes non versentur in extremâ necessitate, charitas non obligat hoc modo illis subvenire ob varia incommoda aut pericula inde timenda tum ex parte infantium baptizatorum, tum ex parte parentum, tum ex parte violati juris gentium, quod ubique permittit redemptionem captivorum; neque etiam oritur ex cooperatione cum eorum infidelitate. Christianus enim vendens servum, non cooperatur ejus infidelitati futuræ, sed utitur jure suo & rem facit ex objecto vel indifferentem, vel bonam, restituendo nempe filium parentibus; quidquid autem postea sequitur, contingit per accidens ex parentum malitiâ, quam alter vitare non tenetur ob dicta incommoda, ideoque illi non imputatur. Cæterum in isto casu quid melius sit, & quid agere expediat, prudenter ex circumstantiis judicandum est.

DISPUTATIO XXVI.

De effectibus Baptismi.

SECTIO I. & II.

An baptismus verè remittat omnem culpam, ac conferat gratiam cum Donis supernaturalibus?

Dico 1. Baptismus verè ac propriè delet originalem culpam, & quidquid in eâ veram habet peccati rationem. De fide contra Lutheranos qui interdum dicunt baptismum non tollere peccatum originale, sed radere aut tegere vel facere ut non imputetur; & interdum non tollere omnia peccata, sed fortasse aliqua tantùm; item contra Messalianos Hæreticos dicentes baptismum instar novaculæ auferre peccata, raditem autem peccati non extinguere. *Probatur* autem 1. Ex definitione Conc. Trid. Sess. 5. Can. 5. his verbis: *Si quis per Jesu Christi Domini gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam non tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi aut non imputari, anathema sit.* 2. Ex scriptura: *nihil ergo nunc damnationis est qui sunt in Christo Jesu.* Rom. 8. *mundans eam lavacro aquæ.* Ephes. 5. Si remaneat tecta peccati macula, non erit anima munda, sed tanquam sepulchrum dealbatum. 3. Culpa est quid indivisibile, ergo non potest partim tolli, partim relinqui; nec radi nisi eradicetur. Deinde generatio carnalis ex Adam affert animæ mortem, ergo spiritualis regeneratio ex Christo affert vitam, seu facit hominem Deo gratum.

Dico 2. Baptismus non tantum originalem, sed etiam omnem actualem culpam antea commissam delet, si suscipiens non ponat obicem. De fide. in Conc. Florentino sic dicente: *hujus sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis.* Baptismus enim institutus est quidem primariò ad delendum originale; secundario tamen ad delenda etiam omnia actualia. *Projiciam in profundum maris* [nempe Baptismi] *omnia peccata vestra.* Mich. 7. atque id comprobatur ex perpetuâ PP. traditione, Et ratio est, quia baptismus habet vim justificandi hominem; ergo & delendi non solum originale, sed etiam actualia peccata mortalia, adeoque & venialia. Deinde peccata actualia ante Baptismum commissa non possunt tolli per sacramentum pœnitentiæ, cum non sint illius materia; ergo per se & directè tolluntur per baptismum, qua nul-

lum est aliud sacramentum per se institutum ad remissionem peccatorum.

Dico 3. Baptismus cum culpâ simul remittit omnem pœnam propriè dictam, non tamen aufert omnes vitæ pœnalitates, v. gr. morbos dolores, mortem, fomitem peccati, inordinationem passionum &c. per baptismum remitti omnem pœnam definivit Conc. Florent. ideoque negat baptizatis imponenda esse opera satisfactoria pro peccatis ante baptismum commissis; idemque docet Conc. Trid. sess. 5. can. 5. his verbis: *puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt*, (id est per baptismum) *ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur*, & idem clarius sess. 6. cap. 14. id etiam comprobatur ex perpetuâ Ecclesiæ traditione ac consensu, & ex PP. Cypr. Gregor. &c. testimoniis, atque præsertim ex tali Christi institutione ac voluntate.

Dico 4. Baptismus per se non tollit peccata, quæ post Baptismum susceptum committuntur. De fide in Conc. Trid. sess. 7. Can. 10. contra Luth. Calvin. &c. dicentes per baptismi susceptî memoriam excitari fidem, per quam, aiunt, remittuntur peccata, id est juxta illos occultantur aut non imputantur. *Probatur* quia Christus instituit sacramentum pœnitentiæ ad remittendum peccata post baptismum commissa, quod sancti patres vocant secundam post naufragium tabulam. Licet baptismus non tollat fomitem, quæ est radix peccatorum; tollit tamen omne id quod habet rationem peccati. Hanc autem radicem, quæ non tollitur, volunt Hæretici habere rationem peccati, quod falsum atque Hæreticum est.

Dico 5. Baptismus tam parvulis quàm adultis baptizatis confert gratiam habitualem cum donis seu virtutibus infusis illam comitantibus, nempe cum habituali fide, spe, charitate, si suscipiens non ponat obicem, quem non poni in parvulis, patet. De fide ex Conc. Flor. ac Trid. sess. 7. Can. 6. 7. 8. & 13. ideo Paulus Rom. 6. ait *per baptismum ita nos mori peccato, ut vivamus Deo, & complantatos Christo non solum fieri similes morti ejus, sed etiam resurrectioni.* Quod & patres passim docent. Ratio est, quia non remittitur peccatum originale & mortale sine infusione gratiæ & justitiæ, homini inhærentis. Insuper ex vi gratiæ baptismalis, quatenus est sacramentalis, dantur postea à Deo majora auxilia, quibus homo frequentius ac vehementius excitetur & adjuvetur vel ad superandum concupiscentiæ fomitem, vel ad exercenda & implenda illa munia, ad quæ baptismus obligat.

DISPUTATIO XXVII.

De necessitate Baptismi ad gratiam & gloriam consequendam.

SECTIO I.

An baptismus sit absolutè necessarius ad gratiam & vitam æternam adipiscendam?

Nota: Cum Pelagiani negarent peccatum originale & gratiæ necessitatem, consequenter negabant baptismum esse necessarium ad illud remittendum, & ad hanc obtinendam. Postea Wicleffus & post illum Calvinus aliique hæretici dixerunt baptismum non esse necessarium iis qui ex parentibus fidelibus & baptizatis procreati sunt, quia vel non oriuntur in peccato originali, vel saltem non eis imputatur ob fidem parentum, & Wicleffus sic dicebat: si homo est prædestinatus, licèt non baptizetur, salvabitur; si est reprobus, licet baptizetur, non salvabitur. Ergo non est necessarius. Sed si hic discursus valeret, probaret etiam nec fidem, nec observationem præceptorum, nec quidquam aliud esse ad salutem necessarium. Omissis autem hisce erroribus, qui alibi sat refutantur,

Dico: Baptismus est medium absolutè necessarium tum ad remissionem peccatorum tum ad gratiam & gloriam obtinendam. De fide. Probatur 1. ex scriptura, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Joan. 3. Quia sicut naturalis generatio ex Adamo est unica via contrahendi peccatum ex Adamo; ita regeneratio per Baptismum est unica via resurgendi ab illo peccato per Christum. 2. Ex Conc. Carthag. Milevit. Flor. Trid. & ex patribus. *qui baptismo privatur*, inquit Leo Epistola 78. *necessariâ liberatione fraudatur.* Sic etiam Aug. L. 2. de anima & ejus origine 1. 12. *Noli credere infantes, antequam baptizatos, morte præventos posse pervenire ad indulgentiam originalium peccatorum.* Et Prosp. L. 2. de vocat. Gen. c. 8. *Nec credi fas est eos qui non sunt adepti regenerationis sacramentum, ad ullum Beatorum pervenire consortium.* 3. Ratione: cum omnes sive fidelium sive infidelium filii nascantur in peccato originali, indigent remedio; nullum autem instituit aliud Christus, quàm baptismum, ergo dum 1. Cor. 7. dicitur: sanctificatus est vir infidelis per *mulierem fidelem*, &c. *alioqui filii vestri immundi essent; nunc autem sancti sunt*; ibi per ly *sancti*, non intelligitur eos esse justos & mundos à culpâ originali, sed esse legitimos, sive ex legitimo thoro natos, ac facile posse per parentum curam, fidem, exemplum adipisci veram sanctitatem baptismi susceptione.

SECTIO II.

An Sacramentum Baptismi reipsâ susceptum, adultis sit ad salutem necessarium?

Dico 1. Ad obtinendam primam gratiam & peccati originalis ac actualium, quæ cum illo conjuncta fuerint, remissionem, non est semper necessarium recipere in reipsâ baptismum, sed sufficit contritio, baptismi votum in se continens. Deus enim in scripturâ promittit justificationem verè pœnitentibus ac perfectè contritis. *convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Ezech. 18. Ambr. Orat. de obitu Valentiniani sic ait: *audio vos dolere quod non acceperit gratiam baptismatis, atqui hoc etiam in votis habuit. non ergo habuit gratiam quam desideravit? non habuit quod popposcit? imò quia popposcit, accepit.* Similia habent Aug. Bern. &c. Ratio est quia habitâ ultimâ dispositione quæ est contritio aut amor Dei super omnia, statim infunditur gratia. Hinc fit ut adultus sæpe justificetur ante realem Baptismi susceptionem.

Dico 2. Homines, ordinariè ac per se loquendo, non adipiscuntur beatitudinem, sine reali baptismi

baptismi susceptione, quamvis interdum accidere possit, ut occurrente eum recipiendi impedimento, illam adipiscantur sine ista reali susceptione: si enim homo possit reipsâ baptismum recipere, licèt jam per contritionem justificatus, tenetur illum recipere, nec potest cum solo illius voto salvari; cumque Baptismi susceptio realis sit valdè facilis, ideò ordinariè non potest quis adipisci beatitudinem sine illâ; si quis autem usque ad mortem non possit illum accipere, sufficiet illius votum, cum perfectâ peccatorum contritione seu amore Dei super omnia ad Beatitudinem adipiscendam: & juxta hæc exponenda sunt vatia patrum loca. Hoc autem Baptismi votum seu desiderium tam ad justitiam quàm ad gloriam obtinendam non necessariò requiritur ut sit explicitum ac proprium baptismi propositum; sed sufficit implicitum desiderium contentum in ipsa contritione & in generali proposito servàndi omnia Dei mandata.

SECTIO III.

An Baptismus reipsâ susceptus, sit infantibus ad salutem necessarius?

Dico 1. Infantes, qui ante usum Rationis moriuntur, tempore legis gratiæ sufficienter promulgatæ, non possunt salvari secundum legem ordinariam, nisi reipsâ eis applicetur verum ac validum baptismi sacramentum. D. Thom. Scot. Durand. & omnes alii, excepto Cajetano qui docuit parvulum, qui in casu aliquo fortuito non potest baptizari, posse certâ lege ac semper salvari per aliud remedium, nempe per fidem parentum ei applicatam quolibet signo religioso externo, V. gr. Signo crucis expresso cum invocatione SS. Trinitatis, aut alio simili. Sed hanc ejus sententiam ut valdè ab Ecclesiæ sensu & dogmatibus alienam Pius V. curavit expungi à commentariis D. Thomæ in Romanâ impressione. *Probatur* assertio ex generali & absolutâ Christi lege *nisi quis renatus fuerit ex aquâ & spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum Joan.* 3. & ita August. Ambr. aliique patres nullam in eâ lege exceptionem admittunt; isti enim infantes nec possunt salvari ex opere operantis per votum baptismi, seu per baptismum in voto, cum non sint capaces actionis liberæ; nec possunt salvari ex opere operato, cum baptismus eis non applicetur, ergo &c. parentum enim voluntas aut desiderium sicut non potest illis ad salutem obesse, ita nec prodesse; voluntas patris reputatur voluntas filii tantum in iis quæ ad temporale ejus regimen pertinent; non verò in iis quæ ad animæ salutem spectant; nec fides patris potest applicari filio, nisi per signum externum à Christo institutum; non autem per aliud ex patris arbitrio; hinc non datur votum baptismi nisi in adultis, qui possunt illum vel explicitè vel implicitè desiderare; voluntas aut desiderium patris non potest dici votum filii seu baptismus in voto. Præterea

Dico 2. Nullus infans sine baptismo decedens, salvatur etiam ex speciali Dei privilegio aut dispensatione; idq; sine revelatione temerè assereretur de aliquo. Scot. &c. nullibi enim reperitur aut apparet in universali lege latâ ejusmodi dispensatio; adeoq; sicut adultus sine fide, ita parvulus sine baptismo salvari nequit. Et idem dic de eo infante in cujus baptismo essentialis defectus commissus fuit, ideoq; Baptismus invalidus. Contra Alens. Sylv. Bonav. &c. piè credentes in isto casu Deum supplere defectum & baptismi invalidi effectum, atq; ita infantem sine baptismo salvari. Hinc sequitur infantes qui in matrum utero moriuntur, non posse salvari, uti universa Ecclesia & Theologi cum D. Thomâ & Augustino sentiunt, ac proinde quamvis pro illo statu sint sine remedio, tamen absolutè & sufficienter illud eis providit in causis universalibus; nam pro illis instituit baptismum, & providit per causas generales; ut posset eis applicari. Quod verò interdum impediantur hæ causæ ex aliarum concursu, est quid per accidens, nec ad ordinariam Dei providentiam pertinuit hæc omnia impedimenta tollere, vel ob privata incommoda ac raros eventus concedere extraordinaria remedia, quorum usus communem sacramentorum modum quodammodo perturbaret; atque hoc fuit expediens ad ostensionem Divinæ justitiæ sicut & gratiæ aut misericordiæ, permittendo aliquos sic mori sine baptismo, procurando aliis speciali modo baptismum ante mortem.

SECTIO IV.

Quo tempore cœpit baptismus esse ad salutem necessarius?

Dico 1. Baptismi necessitas non incepit ante Christi mortem ac resurrectionem. Bern. & Hugo de S. Vict. quia lex non obligat antequam condita & promulgata sit. Dum ergo Christus dixit; *nisi quis renatus fuerit ex aquâ & spiritu sancto*, &c. tunc non condidit ac promulgavit legem, sed indicavit ac prædixit tempus in quo illa esset obligatura. Hinc licet ante Christi mortem baptismus fuerit institutus; nondum tamen tunc erat propositus ut necessarius ad salutem, nec adhuc datum præceptum de eo suscipiendo. Dum igitur quidam patres docent baptismum cœpisse esse necessarium, ex quo Christus dixit Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. intelligendi sunt non de tempore in quo, sed pro quo Christus protulit illa verba. Bonus latro non fuit salvus per baptismum aquæ aut sanguinis, nec per votum baptismi qui nondum erat tunc necessarius, sed per contritionem & conversionem ad Deum.

Dico 2. Necessitas baptismi non incepit à die Christi mortis aut resurrectionis, sed ab eo tempore quo Evangelium cæpit esse sufficienter promulgatum, quia ejus præceptum non cæpit obligare ante sufficientem promulgationem. Cum dicitur Rom. 7. per mortem Christi evacuata fuisse lex vetus, intelligitur positam fuisse sufficientem causam, per quam paulatim & convenienti modo ac tempore lex vetus cessaret atq; evacuaretur, ut cum honore sepeliretur.

DISPUTATIO XXVIII.

De Disposítione ad effectum Baptisfmi consequendum requisitâ.

SECTIO PRIMA.

An Baptisfmus requirat in adultis aliquam disposítionem ad suum effectum producendum?

Nota. Non agitur de disposítione ad effectum characteris baptisfmalis consequendum ; quia præter voluntatem susfcipiendi sacramentum baptisfmi, nulla alia ad illum recipiendum requiritur disposítio; nec de disposítione intellectûs, quia juxta omnes requiritur fides; sine fide enim impossíbile est placere Deo, sed recentiores Hæretici solam fidem requirunt tanquam sufficientem per se solam ad justititiam, nullam postulantes ex parte voluntatis disposítionem. Quare

Dico 1. In adultis, qui cum peccato originali habent aliquod mortale adjunctum præter voluntatem susfcipiendi baptisfmum, requiritur aliqua alia voluntatis disposítio, quæ consistit in verâ ad Deum conversfone cum pœnitentiâ seu detestatione prioris vitæ. De fide certum est. Quia juxta scripturam & patres ei, qui mortaliter peccavit, pœnitentia est medium ad salutem necessarium. *pœnitemini, & baptizetur unusquisque vestrum.* Act. 2. *baptisfmus*, ait Aug. L. de verâ & falsâ pœnitentiâ, c. 18. *sine pœnitentiâ nunquam profuit ei, qui peccavit spontaneè.* &c. 2. *ab hâc pœnitentiâ soli, qui baptizantur, pueri immunes sunt.* Repugnat ergo catholicæ doctrinæ quod Gabriel ait eum qui accedit ad Baptisfmum cum verâ voluntate eum susfcipiendi, & simul cum complacentia alicujus peccati mortalis, accipere remissionẽ peccati originalis sine remissione mortalis, & sine infusione gratiæ sanctificantis: peccatum enim originale non remittitur sine infusione gratiæ sanctificantis, ut ferè apertis verbis definit Conc. Trid. sess. 6.

Dico 2. Si contingeret (quod simpliciter non est impossíbile) hominem adultum accedere ad Baptisfmum cum solo peccato originali sine actuali, non illi foret pœnitentia necessaria; quia pœnitentia propriè est de peccatis ab ipso pœnitente commissis; est enim retractatio & displicentia prioris voluntatis; ideoque is, quia propriâ voluntate nec se avertit à Deo, nec se convertit ad creaturam, non egeret pœnitentiâ, sed ei sufficeret voluntas ac propositum profitendi ac servandi Christi legem, imò & requireretur; cum enim Deus non justificet nisi volentem & consentientem, ideo requiritur ad eum aliqua conversfio, ac propositum ei obediendi.

SECTIO II.

Quænam pœnitentiæ disposítio sit sufficiens & necessaria ad obtinendum per baptisfmum, peccatorum mortalium remissionem ac justitiam?

Dico 1. Ad hunc baptisfmi effectum obtinendum non est opus ut homo accedat jam justificatus per veram contritionem. D. Thom. Scot. Durand. &c. contra Gabr. Marsil. &c. requirentes ad hunc effectum veram contritionem. *Probatur*; quia baptisfmus per se institutus est ad remittendum peccatum; quomodo ergo remitteret si supponeret necessariò jam remissum per contritionem? quæ ejus utilitas aut efficacia? Deinde si baptisfmus necessariò præsupponeret peccatum jam remissum per contritionem, nunquam ipse illud remitteret & conferret primam gratiam ex opere operato; quia contritio tantum ex opere operantis illud remittit. Quod attinet ad conc. Trid. solum loquitur de pœnitentiâ in genere, sive sit contritio sive sit attritio; & licèt loqueretur de contritione, non tamen *dicit* illam esse necessariam ad justificationem quæ fit per sacramentum, etiamsi sit optima, & necessaria quidem ad justificationem quæ fit extra Sacramentum. Hinc

Dico 2. Ad prædictum baptismi effectum sufficit attritio, etiam cognita ut attritio; nec necesse est ut existimetur contritio, ut vult Nav. cum enim non sit necessaria contritio, ut jam dictum est; ergo sufficit attritio; Deinde cum contritio nec necessitate medii nec necessitate præcepti sit necessaria, ergo nec illius existimatio potest esse necessaria. Attamen

Dico 3. Hæc attritio ad baptisfmi effectum sufficiens, debet esse supernaturalis, absolutus & efficax voluntatis actus; includens peccatorum detestationem & propositum deinceps *non* peccandi, ex motivo supernaturali ac per gratiæ auxilium elicitus; contrà Soto volentem attritionem ex motivo naturali sufficere; imò ut sentit Cano, modo existimetur ex ignorantiâ invincibili, licèt falsò esse veram attritionem, nempe naturalem. *Probatur*, quia non potest homo naturæ viribus se præparare ad gratiam & remissionem peccati obtinendam; unde conc. Trid. Sess. requirit ad baptisfmum tam in voto quàm in re disposítionem supernaturalem. Deinde cum in justificatione debeant remitti omnia peccata mortalia, oportet ergo actu efficaci & absoluto ea detestari, includente formaliter vel virtualiter propositum illa non amplius committendi ac servandi Dei mandata; alioqui non esset vera prioris vitæ retractatio. Quare

Dico 4. Ad prædictum Baptisfmi effectum oportet ut hæc attritio supernaturalis sit verè ac realiter existens, nec sufficit sola ejus existimatio, quantumvis inculpabilis & invincibilis, si verè non habeatur; quia vera ac supernaturalis peccatorum pœnitentia seu attritio non solum necessaria est necessitate præcepti, sed etiam necessitate medii; & sic non habendo verè illam ponitur obex effectui baptisfmi quamvis inculpabiliter, uti similiter poneretur obex effectui sacramenti pœnitentiæ, quâ in re utrumque istud Sacramentum convenit.

SECTIO III.

An Baptisfmi effectus ex variâ susfcipientis disposítione augeatur, minuatur, vel impediatur?

Dico 1. Omnes infantes æqualem gratiam baptismalem recipiunt, cum sint incapaces cujusvis disposítionis; nihilq; ad hoc faciunt sanctitas ministri, ejusq; oratio aut circumstantium; Angelis quidem dedit Deus varium gratiæ auxilium

xilium juxta variam naturalis & essentialis perfectionis capacitatem; sed in infantibus non est varia capacitas essentialis aut naturalis, nec ipsi sunt capaces auxilii, quo se disponant ad gratiam; nec possunt dici prædestinari & assumi à Deo ad inæqualem gloriam per æquale medium; & falsum est primam electionis ac prædestinationis hominum rationem fuisse ad reparandas sedes malorum Angelorum, ut patet in B. Virgine quæ habet gloriæ gradum longè supra omnes Angelos; Deinde incertum est an omnes Angeli in gloriâ sint inæquales. Quanta autem baptismalis hæc gratia sit in infantibus, incertum est; videtur saltem major eâ quæ illis dabatur per circumcisionem, & per remedium legis naturæ. Nunc de adultis.

Dico 2. Ex defectu dispositionis interdum fit ut nullus gratiæ effectus per baptismum accipiatur, dum quis nempe vel culpabiliter vel inculpabiliter ponit obicem. Contra verò ex perfectiore, vel imperfectiore dispositione fit, ut baptismatis gratiæ effectus augeatur vel minuatur intensivè, id est detur gratia intensior vel remissior; & interdum extensivè, v. gr. si cui per baptismum remittantur omnia mortalia de quibus dolet, non remisso aliquo aut aliquibus venialibus in quibus adhuc complacet, adeoque nec horum pœna tunc minuitur extensive baptismi effectus; si autem de omnibus doleat, tunc remittuntur omnia mortalia & venialia cum eorum pœna, & infunduntur omnes virtutes & dona quæ gratiam comitantur. Quamvis charitas non possit haberi ac conservari sine fide & spe; tamen potest conservari vel prius haberi fides & spes seu habitus fidei & spei quàm charitas per baptismum; imò in catechumeno ordinariè semper habetur habitus fidei priusquam charitas, & idem pene dic de habitu spei.

SECTIO IV.

An effectus baptismi validi per fictionem seu obicem impeditus, conferatur recedente fictione?

Dico 1. Baptismus validus juxta August. ablatâ fictione confert suum effectum; cum enim solus baptismus possit hominem regenerare & remittere originale; nec semel validè susceptus possit iterari, ideo ablato obice seu fictione debet operari suum effectum; & totum quidem eumdem cum tota extensione & intentione quem in principio operatus fuisset seu contulisset si fictio non intercessisset. *Probatur*, quia prima gratia non datur nisi vel ex opere operato per Sacramentum vel ex opere operantis per votum illius; quando autem recedit fictio, datur prima gratia; ergo datur ex opere operato, vi baptismi qui operatur semper quantum potest; adeoque dantur cum gratiâ omnes virtutes & dona quæ illam consequuntur; non ex opere operantis per votum baptismi, quia jam valide susceptus, non potest iterari; nec per votum pœnitentiæ, quia hoc non potest remittere peccata ante baptismum commissa; ergo datur vi baptismi reipsa susceptì. Item vi ejusdem baptismi non tantum remittitur originale peccatum, sed etiam omnia mortalia quæ cum illo conjuncta erant ante baptismum & illorum pœna; mortalia autem quæ post baptismum commissa sunt, concomitanter etiam remittuntur; sed directè & per se vel vi contritionis vel vi attritionis cum sacramento pœnitentiæ; non per se vi baptismi, ac proinde manere horum reatus pœnæ temporalis potest. Quoad venialia ante baptismum commissa, si tollatur eorum complacentia, etiam omnia remittuntur cum pœnâ; secùs, si eorum complacentia perseveret; commissa verò post baptismum ne comitanter quidem remittuntur ex vi baptismi, qui potest habere totum suum effectum sine illorum remissione; nec per se remittit peccata post ipsius susceptionem commissa, adeoque nec illorum pœnam. Denique ablata fictione, confertur etiam omnis gratia sacramentalis. Atque hæc de extensione gratiæ baptismalis; nunc de intensione. Quare

Dico 2. Quando ablatâ fictione datur gratia ex opere operato, istius gratiæ intensio potest satis probabiliter utroque hoc modo exponi ac determinari: 1. modo posset dici dari minimam gratiam quæ ex opere operato per baptismum datur, qualis est illa quæ datur infantibus, & cuicumque alteri qui neque obicem contrarium, neque positivam dispositionem ad gratiam habet. *Probatur*. Quia ille homo quando suscepit baptismum, nullam ad eum habuit dispositionem, supponitur enim fictè & indignè susceptus; & iste actus, quo tollit obicem seu fictionem, non est dispositio ad baptismum; nihilque conducit ad augendum baptismi effectum; est enim tantum removens prohibens, non præparans ad baptismum, seu removet tantum obicem; ergo non est unde effectus gratiæ excedat minimum gradum, qui reperitur in suscipiente baptismum sine dispositione; quia recedente fictione solum datur effectus baptismi ratione præcedentis susceptionis, illo modo quo facta fuit & à Deo acceptata ad gratiam ex sola baptismi naturâ manantem sine suscipientis dispositione; sicut qui baptizatus est cum attritione ut duo, licet postea habeat attritionem ut tria, non idcircò dabitur major effectus gratiæ baptismalis ex opere operato; ita ei qui indignè suscepit baptismum, contritio postea habita ut tria, non proderit ut effectus ex opere operato in eo crescat. 2. modo posset etiam dici recedente fictione tantam dari gratiam, quanta data fuisset, si homo in susceptione baptismi habuisset eamdem dispositionem quam habet dum tollit obicem seu fictionem; quia licèt ille actus quo obex tollitur, non sit dispositio ad baptismum; est tamen ad ejus effectum dispositio, & licèt sacramentum præterierit quoad suum esse physicum, remanet tamen adhuc quoad suum *esse* morale, quo ut causa moralis, suum effectum, quem nondum contulerat, potest tunc conferre cum præsenti dispositione, v. gr. cum contritione ut quatuor, adeoque conferre gratiam huic dispositioni proportionatam.

SECTIO V.

Quænam dispositio sufficiat ad tollendam fictionem, ut baptismus suum effectum habere incipiat?

Dico 1. Qui neque in susceptione baptismi, neque post baptismi susceptionem peccavit mortaliter, sed ex ignorantiâ invincibili fictus accessit, v. gr. putans bonâ fide se esse attritum, cùm non esset, aut nullam aliam requiri dispositionem præter fidem & baptismi voluntatem, in illo sufficit sola attritio ad tollendam fictionem & ad gratiam peccatorumque remissionem ratione baptismi obtinendam. *Probatur*, quia, sola attritio in baptismi susceptione suffeciisset, ergo

ergo & poſtea ſufficit, cum nullum aliud ſit peccatum quàm tunc erat. Deinde tollere fictionem non eſt propriè tollere peccatum, ſed eſt tollere carentiam diſpoſitionis, quâ habitâ, nempe retractatione peccati per attritionem, baptiſmus habet ſuum effectum. Hinc ſi quis in ſuſceptione baptiſmi habuerit attritionem de ſex peccatis mortalibus, non verò de ſeptimo, in quo complacebat, ad tollendum obicem, non erit neceſſaria nova attritio de illis ſex peccatis, ſed de ſolo ſeptimo quod poſuit obicem, ſufficiet attritio, multò autem minus erit neceſſaria contritio aut confeſſio; quia peccata ante baptiſmum commiſſa, quantumvis habitu inhæreant poſt baptiſmum, non ſunt materia ſacramenti pœnitentiæ, cum non cadant ſub Eccleſiæ juriſdictionem, quam requirit ſacramentum pœnitentiæ; & hoc non habet efficaciam circa hominem niſi ut jam charactere baptiſmali inſignitum, ut potè inſtitutum ad ſolum remittendum peccata poſt baptiſmum commiſſa; ac proinde baptiſmum antecedentia non ſunt materia confeſſionis, nec confitenda.

Dico 2. Si poſt baptiſmi ſuſceptionem aliquod peccatum mortale ſit commiſſum, attritio ſola non ſufficit ad tollendum obicem & ad recipiendum baptiſmi effectum; ſed requiritur contritio perfecta, ſivè in ipsâ ſuſceptione denuò peccatum ſit mortaliter, ſive non; quia baptiſmus non poteſt delere peccatum, quòd poſt ipſius ſuſceptionem aut in ipſa ſuſceptione, nec ſola attritio ſine ſacramento pœnitentiæ poteſt delere peccatum mortale; ergo requiritur contritio, quando quidem baptiſmus non concurrat ad delendum iſtud peccatum poſtea commiſſum; non poſſunt quidem per baptiſmum deleri peccata ipſum antecedentia quin etiam deleantur ipſum ſubſequentia; quia unum mortale deleri ſine alio non poteſt; ſed ſolus baptiſmus prius ſuſceptus ad hoc non ſufficit niſi juvetur aliquo alio medio quod per ſe ſufficiat ad delendum peccatum poſt baptiſmum commiſſum, quale eſt contritio; nec ullum eſt ſacramentum quod deleat peccatum poſt ipſiuſmet ſacramenti ſuſceptionem commiſſum. ſacramentum enim remittit peccata quæ ſunt jam commiſſa, non quæ committentur.

Dico 3. Quando baptiſmum ſuſcipiendo committitur peccatum mortale ſeu ſacrilegium in indignâ & actuali ſuſceptione, tunc ad tollendam fictionem & ad conſequendum baptiſmi effectum requiritur contritio, etiamſi poſt ſuſceptum baptiſmum nullum aliud peccatum mortale commiſſum ſit; quia iſtud ſacrilegium reputatur inter peccata, quæ baptiſmum ſubſequuntur; nam in baptiſmo prius naturâ recipitur character quàm gratia; & voluntas ſacrilegè ſuſcipiendi baptiſmum, durando poſt characterem jam acceptum & tunc ponendo obicem gratiæ, efficit ut ſit peccatum factum ab homine jam baptizato, ſeu inſignito charactere baptiſmali, & ſic eſt peccatum ſubſequens baptiſmum, adeoque materia ſacramenti pœnitentiæ, ac delendum vel per contritionem, vel per pœnitentiæ ſacramentum. Si autem iſta voluntas ſacrilegè ſuſcipiendi ſacramentum eo inſtanti quo recipiendus eſt character, deſineret quod moraliter vix fieri poteſt, tunc eſſet peccatum antecedens baptiſmum, & delendum per eum. Idem ſpeculativè poſſet dici de aliis peccatis actualiter concomitantibus baptiſmum eo inſtanti quo perficitur, v. gr. de morosâ delectatione, de odio, de infidelitate, &c. ſed moraliter loquendo, ſunt practicè computanda inter peccata baptiſmum conſequentia, adeoque confitenda.

Dico 4. Si is qui fictè baptiſmnm ſuſcepit, poſtea actualiter confiteatur, & ſacramentum pœnitentiæ accipiat, ſufficiet illi attritio ad tollendum obicem, etiamſi & in ipsâ fictione peccaverit, & poſt fictionem multa peccata commiſerit, quia utrumque ſacramentum habet tunc diſpoſitionem ſibi proportionatam ad effectum, qui poteſt ipſi reſpondere; & per ſe ac directè delebit peccata quæ unicuique ſubjiciuntur; ſacramentum enim pœnitentiæ facit hominem de attrito contritnm. Et probabiliter plus gratiæ datur per illa duo ſacramenta ſimul concurrentia, quàm daretur per ſingula cum eâdem attritione; unumquodque enim habet ſuum proprium effectum, nec cauſalitas unius impedit aut minuit cauſalitatem alterius. Sacramentum pœnitentiæ dabit ſuum effectum attritioni proportionatum, & baptiſmus dabit etiam ſuum juxta ea, quæ ſuprà diximus. Quare hæc duo ſacramenta per modum unius agentis integrè concurrent ad producendum iſtum gratiæ effectum, ita ut ſe mutuo juvent, & totus effectus ſit à ſingulis cum neceſſariâ dependentiâ ab utroque ſimul.

SECTIO VI.

An habere effectum recedente fictione, ſit proprium ſolius ſacramenti Baptiſmi?

Dico 1. Omnia ſacramenta characterem imprimentia, recedente fictione conferunt ſuum effectum; quia hæc ſacramenta per impreſſionem characteris conſtituunt hominem in ſtatu, à quo retrocedere nequit; ergo conveniens inſtitutio eorum poſtulat, ut gratia quæ annexa eſt huic characteri, ſemper detur, dum non eſt obex; ideo ſublato obice, qui impedierat in principio dari, debet dari. Idem dic de matrimonio quod vivente conjuge iterari non poteſt, & conſtituit hominem in ſtatu in quo valdè indiget ſacramentali illius gratia; ac de extremâ unctione initerabili in eodem morbo, & cujus gratia ſacramentalis eſt ægro valde utilis.

Dico 2. Quoad ſacramentum pœnitentiæ, ſi poſſit dari validum & informe, veriſimilius eſt etiam illud recedente fictione conferre ſuum effectum. D. Thom. Dur. Palud. alioquin valida prior abſolutio nunquam poſſet habere ſuam efficaciam ſeu effectum. De ſacramento Euchariſtiæ res eſt dubia de quo poſtea. Quod autem attinet ad ſacramenta veteris legis, non videntur recedente fictione contuliſſe ſuum effectum; nam per illa probabiliter nulla dabatur adultis gratia ex opere operato.

DISPUTATIO XXIX.

De Diſpoſitione & effectu Baptiſmi ſanguinis ſeu Martyrii.

SECTIO PRIMA.

An infantes per Baptiſmum ſanguinis poſſint ſalvari ſine Baptiſmo aquæ?

DICO 1. Infantes ſunt capaces martyrii ſeu Baptiſmi ſanguinis, idque extendunt ad illos

illos infantes qui in uteris maternis simul cum matribus interficiuntur. Rich. Scot. Gabr. &c. atque hoc maximè probatur exemplo sanctorum innocentium, quos martyres fuisse constat, ut patet ex traditione & sensu Ecclesiæ illos ut verè Beatos ac martyres cum festo colentis, cui consonant SS. PP. testimonia, Cyp. Leon. August. &c. Et omnes quidem illos sine ullâ exceptione colit non ob gratiam sanctificantem per circumcisionem acceptam, (probabiliter enim plures nondum erant circumcisi) sed ob mortem pro Christo susceptam, quæ licet non fuerit illis voluntaria, nec actus virtutis; fuit tamen objectivè honesta & studiosa, vimque ac gloriam martyrii consecuta. Unde colligitur quosvis infantes posse esse martyres. Quare

Dico 2. Baptismus sanguinis sufficit infantibus ad salutem sine baptismo aquæ. Qui enim sic moriuntur, sunt verè Martyres, atqui martyrium est sufficiens ad salutem ut infrà ostendetur; ergo illi si non verbo, saltem re & opere confitentur Christum eique conformes fiunt. Hinc prorsus reprobandus Alensis, qui asserit baptismum sanguinis solum adultis prodesse.

SECTIO II.

An Baptismus sanguinis sufficiat Adultis ad salutem sine Baptismo Aquæ?

Nota: Certum est non posse omitti Baptismum aquæ, eò quod instet vel statim speretur necessitas perferendi martyrium: unusquisque enim, etiam ante martyrium tenetur suscipere baptismum aquæ si possit. Agitur ergo tantum de eo, qui ante quam possit baptizari baptismo aquæ, rapitur ad martyrium.

Dico 1. Ad martyrium Adultorum non tantum requiritur voluntarius patientis consensus, (cujus defectu in somno v. gr. occisus in odium Christi non erit Martyr,) sed etiam requiritur ut voluntas quâ mors pro Christo acceptatur, sit ex fine honesto, non ob inanem gloriam, famam, humanum commodum, & profecta insuper ex motivo supernaturali, V.gr. ex motivo tuendæ fidei & religionis Christianæ quâ tenditur ad supernaturalem beatitudinem; alioqui non pateretur ut Christianus, sed ut philosophus, aut ut hæreticus ex motivo humano, non fidei quâ caret.

Dico 2. Quamvis actualis charitas & dilectio Dei super omnia sit optima dispositio ad martyrium, non est tamen absolutè necessaria; sed sufficit actus voluntatis elicitus ab infusâ ac supernaturali fortitudine, vel ex proprio istius fortitudinis motivo sine actuali Charitatis imperio, vel ex intentione divini cultus & imperio religionis, ut si quis malit mori quàm idolum adorare; vel ex imperio virtutis obedientiæ; ut si quis velit mori potius, quàm Divinam legem violare. Dum Paulus dicit 1. Cor. 13. *si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; non dicit si non habuero charitatem actualem seu amorem, sed charitatem; potest autem quis esse in charitate habituali & amicitiâ Dei, & non operari ex actuali charitatis imperio. Hinc D. Thomas non dicit de essentia martyrii esse ut à charitate imperetur, sed essentialiter esse actum fortitudinis qui ex se aptus est imperari à charitate. Jam verò quæritur an hujusmodi martyrium secluso merito seu dispositione charitatis, possit ex vi suâ aut ex speciali privilegio supplere vicem baptismi aquæ. Quare

Dico 3. Simpliciter & absolutè asserendum est Martyrium habere vim baptismi aquæ in adultis, atque ita posse supplere ejus vicem, quando non voluntatis contemptus, sed necessitas cogit pati martyrium sine baptismo aquæ. D. Thom. & alii TT. ac maximè PP. Sic Clem. L. constit. C. 7. *qui Martyrium*, inquit, *consequi meruit, gaudeat in Domino, quod tantam coronam est adeptus; & quamvis fuerit catechumenus, lætus discedat; passio enim quam pro Christo sustinet, cedet veriorem baptismum, quoniam ipse reipsa commoritur Christo, alii in figurâ.* Similia habent Cyp. Aug. Ambr. Tert. &c. Dicitur autem Martyrium supplere vicem baptismi aquæ ratione effectûs, quia per se est sufficiens ad salutem remedium, utpote opus arduum maximæ dilectionis: majorem charitatem nemo habet, quàm ut ponat animâ suam pro amicis suis; & habens sibi annexam Christi promissionem: *omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.* Matth. 16. Unde communis est TT. omnium consensus, martyrem statim in cœlum evolare. *injuria est, inquit*, Aug. Serm. 37. de verb. Apostolorum, *pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.* Et Serm. 5. de Mart. *injuriam facit Martyri, qui orat pro martyre.* Hinc

Dico 4. In Baptismo sanguinis potest obtineri remissio culpæ originalis & mortalis, adeoq; & gratia sanctificans, non solum quoad augmentum, sed etiam quoad primam ejus infusionem. D. Thom. q. 87. a. 1. sic: *passio pro Christo susceptа obtinet vim baptismi & purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhærentem.* Ita etiam ejus expositores Sot. Vega, &c.

SECTIO III.

Quam dispositionem requirat Baptismus Sanguinis in Adulto, ut suum illi effectum conferat?

Dico 1. Per se loquendo, tenetur homo qui est in statu peccati mortalis, instante occasione vel necessitate moriendi pro Christo præmittere peccatorum contritionem per formalem eorum detestationem & Dei dilectionem super omnia; unde si voluntariè hoc omittat, & sine eâ dispositione moriatur, non salvabitur per martyrium; occasio enim martyrij non tollit obligationem adhibendi media ad salutem necessaria & à Deo instituta, ut potè tutiora, sicuti jam dicebam de obligatione suscipiendi Baptismum aquæ. Attamen ut homo per martyrium obtineat remissionem peccatorum & gratiam, non semper necesse est ut contritio in re ipsâ interveniat, sed potest sufficere attritio, saltem interveniente bonâ fide per ignorantiam probabilem juris aut facti. Omnes enim tribuunt baptismo Sanguinis vim remittendi peccatum mortale non tantum quoad pœnam, sed etiam quoad culpam; si autem contritio in re ipsâ esset necessaria, martyrium semper supponeret culpam jam ablatam, & sic nunquam verè suppleret vicem baptismi aquæ, seu ejus effectum, nempe remissionem omnis peccati, & gratiam nunquam per se conferret ex opere operato, vel quasi ex opere operato. Dixi *intercedente bona fide* &c. quia homo in mortis articulo

tenetur ad amorem Dei ſuper omnia, adeoq; ad contritionem; ad quam etiam probabiliter teneretur ſi baptiſmum aquæ ſuſciperet in mortis articulo. Unde per martyrium ſemper confertur vel gratia ſanctificans, vel ejus augmentum quaſi ex opere operato, ſeu ultra id quod merito patientis reſpondet.

Dico 2. Probabile eſt, quamvis per ſe ante Baptiſmum ſanguinis ſit neceſſaria formalis peccatorum pœnitentia; ſi tamen ex accidenti contingat hominem ab hujuſmodi pœnitentiæ omiſſionis culpâ excuſari ob naturalem inadvertentiam & peccatorum oblivionem, ſolam pro Chriſto moriendi voluntatem eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad obtinendum remiſſionem peccatorum & gratiam ex privilegio martyrii, modo abſit actualis complacentia peccati. Ita Vega & Soto, idq; inſinuat D. Th. dum nullam aliam requirit diſpoſitionem, quàm quod homo moriatur pro Chriſto abſque actuali peccati complacentiâ. Hæc ſententia fundatur 1. in operis excellentia, quod reputatur pro ſumma Dei dilectione juxta Joan. 15. *Majorem charitatem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Hinc illa voluntas eſt virtualis dilectio Dei ſuper omnia, adeoque virtualis peccatorum omnium deteſtatio; ergo eſt ſufficiens diſpoſitio. 2. in ſpeciali privilegio & hâc Chriſti promiſſione factâ martyrio: *qui autem perdiderit animam ſuam propter me & Evangelium, ſalvam faciet eam.* Marc. 8. *aut vivificabit eam.* Luc. 12. Iſta igitur ſola voluntas ſimul cum impleto martyrij externo opere, videtur ſufficere ad omnium peccatorum remiſſionem quoad culpam & pœnam, & ad gratiam ſanctificantem. Quod attinet ad locum S. Pauli 1. Cor. 13. ſi *tradidero corpus meum*, ſignificat; ſi tradidero corpus meum & ſine charitate antecedente martyrium & ſine conſequente, nihil mihi prodeſt v. gr. ſi quis tradat corpus ob vanam gloriam, aut cum voluntate peccandi (Paulus enim non dicit ob Chriſtum) tunc id nihil illi proderit; imò oberit; ſecus verò, ſi quis tradat corpus ſine charitate opus antecendente ſed cum charitate quaſi ipſum conſequente, ſeu in ipſo opere comparatâ, ſaltem in illius termino, dicitur martyrium conferre gratiam quaſi ex opere operato, non quòd ipſa paſſio & ipſum martyrij opus conferat gratiam, ſicut ſacramentum, ſed quia poſito illo opere, ſpiritus ſanctus ex ſpeciali privilegio illam confert abſque merito vel ultra meritum patientis. Hoc martyrij privilegium jam ante Chriſti Evangelium videtur extitiſſe, ut colligitur ex martyrio innocentium & Machabæorum; ſed ante Chriſti mortem non aperiebat januam cœli.

Dico 3. Dum is qui patitur martyrium non eſt in ſtatu gratiæ, probabilius illam recipit in aliquo priori inſtanti, inter quod & inſtans mortis intercedit aliquod aliud inſtans; quia quamvis in illo inſtanti vita nondum ſit conſummata, eſt tamen homo per lethalia vulnera aliudve paſſionis genus in eo ſtatu conſtitutus, in quo mors jam eſt inevitabilis; & jam apud Deum eſt completum & acceptatum martyrium; & martyr ita confirmatus in acceptâ gratiâ ut non amplius peccet uſque ad ultimum mortis inſtans. Ita Vega.

QUÆSTIO LXX.

D. Th. de Circumciſione.

Quædam ex ejus commentario.

1. Quamvis circumciſio fuerit principaliter inſtituta ad ſignandum ſpecialem populum, ex quo Chriſtus erat naſciturus; ex ſpeciali tamen Dei intentione fuit etiam impoſita ad figurandum baptiſmum & ejus effectum, carnaliumque concupiſcentiarum exſpoliationem per Chriſtum dandam. Hinc data eſt ſoli populo Judæorum, ex quo Chriſtus debebat naſci, & pro ſolis quidem maſculis, quia peccatum originale ab Adamo, non ab Evâ, trahebatur, & quia viri ſunt capita familiarum & totius reipublicæ; & data eſt tempore Abrahæ ante legem, ut lex poſſet dari populo fideli & jam conſignato ac congregato. Idcircò præceptum circumciſionis obligabat non tantum illos qui erant de ſtirpe Abraham, Iſraël & Jacob, ſed etiam omnes qui ad illum populum pertinebant.

2. Culter quo fiebat circumciſio, probabilius non erat neceſſe, ut eſſet lapideus ſive neceſſitate ſacramenti, ſive præcepti, ſed ferreus ſufficiebat. Octavus dies à nativitate pueri, in quo debebat circumcidi, non ita erat de neceſſitate præcepti, ut ex legitimâ causâ, v. gr. ob ægritudinem aliud-ve periculum, non poſſet ſine peccato differri circumciſio & habere ſuum ſacramenti effectum. Sed probabilius cenſet D. Th. & Hugo, ſi octavus dies præveniebatur, fuiſſe circumciſionem non tantum illicitam, ſed etiam invalidam ac infructuoſam, niſi forte in periculo mortis.

3. Nullus locus circumciſioni faciendæ erat præſcriptus; in quovis fieri poterat; nec ullus Miniſter erat determinatus. Unde ſive vir ſive mulier illam facere poterat, & quilibet ſive juſtus ſive injuſtus, tam infidelis quàm fidelis. Nomen quod finitâ circumciſione dabatur puero, imponebatur à patre, vel à matre ex patris conſenſu.

DISPUTATIO XXX.

De Ceremoniis ac circumſtantiis in ſolemni baptiſmo obſervandis.

Sectio I. & II.

Ad quid inſtituti, & quinam ſint in ſolemni baptiſmo ritus ſervandi?

Dico 1. Convenientiſſimum fuit baptiſmum in Eccleſiâ ſolemni aliquo ritu conferri. De fide. Atque hic ritus præcipuè ob quatuor cauſas fuit inſti-

institutus: 1. Ob instructionem, quâ baptizandus instruitur & ad baptismum disponitur. 2. Ob significationem, quæ per res & actiones baptismi Mysteria reddit sensibilia, seu intelligibilia. 3. Ob efficaciam, quâ aufertur aliquod malum, v. gr. Dæmonis potestas in baptizandum coercetur per exorcismum, vel confertur aliquod bonum, v. gr. aliquis bonus animæ motus vel tunc vel postea ex Ecclesiæ impetratione. 4. Ob sacramenti decentiam ac reverentiam, quâ debet dari & suscipi.

Dico 2. Solemnis baptismi ceremoniæ sunt hæ. 1. *tempus.* Olim statutum erat ab Ecclesia, ut baptismus duobus tantum anni diebus, scilicet sabbatho paschæ & pentecostes, conferretur, nisi ob urgentem necessitatem alio tempore conferre oporteret; ut patet ex diversis decretis & patribus. Hæc consuetudo duravit usque ad tempora Caroli magni; postea cœpit paulatim aboleri, & jam omninò antiquata est quoad præcepti obligationem. Unde quodvis tempus aptum est baptismo suscipiendo, si baptizandus sit infans, quàm primum baptizandus est; nulla enim ætas, etiam unius diei, est inepta baptismo; ut ait Cypr. Epist. 89. & August. Epist. 28. si verò sit adultus, cum primum fuerit cõvenienter instructus & dispositus, baptizandus est, ut docent Nazian. Orat. 40. & Basil. in exhort. ad Baptismum. 2. Locus. nullus olim fuit locus præscriptus pro baptismo. Postea crescente Ecclesiâ, certa loca fuerunt determinata, ut in eis baptismus administraretur; & dicta sunt baptisteria quæ erant ab Ecclesiâ separata; nunc in singulis Ecclesiis parochialibus sunt deputata ac consecrata baptisteria. Unde jam non licet, ut habetur in Can. 59. Trullano, &c. baptizare quempiam extra Ecclesiam, nec in ipsis privatis oratoriis, nisi in casu necessitatis, & exceptis filiis Regum & supremorum principum, sicut in Clem. unicâ de baptismo declaratur. 3. *Minister*, de quo sat dictum est disput. 23. hic solemniter baptismum ministraturus juxta communem consuetudinem induitur saltem superpelliceo & stolâ, cujus antiquitatem refert Theodoretus L. 2. hist. c. 27. 4. *Susceptor seu patrinus*, de quo supra etiam dictum est in comment. quæst. 67. a. 7. &c. 5. modus applicandi materiam & formam baptismi, cum debitâ intentione vel per aspersionem, vel per immersionem; variæ benedictiones seu deprecationes; aqua benedicta & consecrata ad sacramenti reverentiam, & ad significandam spiritus sancti gratiam. Juxta Ecclesiæ consuetudinem, quamvis in solemni baptismo soleat in ipso Baptismo consecratio aquæ præmitti, pro his tamen qui necessitate baptizantur, solet aqua consecrata servari, ut eâ baptismus perficiatur, ut ex veteribus PP. colligit Pamelius L. 5. de baptismo, cap. 4. n. 27. verùm in necessitate potest quâcumque aquâ naturali perfici baptismus, ut habetur in decretis Victoris Papæ 1. tomo Conc. 6. Est catechismus substantialis, seu competens instructio, & catechismus ceremonialis, in quo catechumenus post petitum baptisma & datum nomen examinatur an sit bene conversus ad Deum & instructus; Dein sæpius signatur signo crucis, facit fidei professionem per publicam symboli confessionem, abrenunciat sathanæ & pompis ejus. 7. Est Exorcismus in quo fit exsufflatio ad significandam dæmonis expulsionem, manus impositio cum sacerdotis benedictione ad impediendum Dæmonis reditum; sal in os baptizandi immittitur, quo Divinæ sapientiæ infusio repræsentetur; nares & aures baptizandi sputo liniuntur, in signum, ait D. Thomas, receptionis & approbationis doctrinæ fidei; baptizandus inungitur oleo sanctificato ad certamen contra dæmonem & Chrismate in vertice ad conservationem gratiæ baptismalis. Olim inducbatur vestimentis albis ad significandam vitæ novitatem, cujus loco nunc imponitur velũ album super caput baptizati; ac denique datur illi in manum cereus accensus ad significandam fidem vivam, quam debet conservare usque ad mortem.

DISPUTATIO XXXI.

De morali doctrinâ ad Baptismi sacramentum spectante.

Sectio I. & II.

An homines jure Divino teneantur baptizari & quando?

Dico 1. Jure Divino impositum est hominibus præceptum suscipiendi baptismum aquæ. D. Th. Rich. Bonav. &c. quando enim Christus Apostolis præcepit, ut omnes gentes baptizarent, implicitè aliis præcepit, ut baptizarentur; & Conc. Trid. Sess. 7. Can. 5. de Bapt. anathemate damnat dicentes baptismum liberum esse; id est, non necessarium ad salutem. Hinc colligitur istud præceptum tale esse, ut obliget sub mortali, cum voluntaria ejus omissio excludat hominem à regno cœlorum, juxta Christi Verba: *nisi quis renatus fuerit ex aquâ & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum.*

Dico 2. Hoc baptismi præceptum omnibus hominibus impositum est, adeoque ex quo latum est, quantum est ex se, obligat omnes qui sunt præcepti capaces. Hinc sequitur 1. obligasse etiam illos qui tempore Christi vivebant, postquam fuerat latum; ipsosque Apostolos ac B. Virginem; quia omnes oportebat uniri Ecclesiæ, subdi ejus jurisdictioni, & fieri capaces aliorum ejus sacramentorum, quamvis jam non esset illis baptismus necessarius ad peccati remissionem. 2. Obligare omnes infideles; non tamen per se & directè parvulos ante usum rationis, utpotè necdum præcepti capaces; sed horum parentes, aut alii curam illorum gerentes obligantur saltem ex charitate procurare eis baptismum in necessitate vel periculo mortis, uti & tunc Ecclesiæ pastores tenentur ex officio & ex justitia eos baptizare. Extra hunc casum necessitatis, & stando in solo jure Divino, videntur obligari parentes hoc baptismi præcepto ad baptizandos suos filios tempore infantiæ; & idem dic de tota Ecclesiâ respectu suorum membrorum. Hinc facilè olim & licitè differebatur baptismus ad provectiorem ætatem; sed nunc ex consuetudine & ex Ecclesiæ præcepto id non licet. Quo autẽ tempore hoc Christi præceptum de Baptismo suscipiendo cœperit obligare totum mundum, jam anteà dictũ est.

Dico 3. Hoc Baptiſmi præceptum moraliter loquendo, obligat hominem ut, quum primum commode & dignè poteſt, illum recipiat, vel ſaltem ut non multo tempore illum differat; quia in ejuſmodi rebus moralibus, & cum ſit præceptum affirmativum, non poteſt temporis articulus indiviſibiliter deſignari; attamen à principio vitæ poſt adeptum uſum rationis, quam primum, moraliter loquendo, eſt recipiendus ſi non adſit cauſa rationabilis illum differendi, quâ ſubſiſtente poteſt licitè differri; ſicut qui novit religionis ingreſſum, licet tempus non determinarit, tenetur tamen, quam primum poteſt, illam ingredi; nec poteſt ingreſſum differre uſque ad ultimum vitæ tempus; ita dic de baptiſmo, differendo enim haptiſmum uſque ad finem vitæ, ſacramentum magna ex parte fruſtrabitur fine ſuo, v. gr. participatione aliorum ſacramentorum, &c. jam verò quæritur an potuerit Eccleſia hoc ſuſcipiendi baptiſmi tempus determinare, & an determinarit? Ad quod

Dico 4. Non videtur eſſe in Eccleſia poteſtas directa præcipiendi adultis non baptizatis, aut adultis baptizatorum filiis, ut intra tale tempus baptizentur, loquendo propriè de præcepto poſitivo humano; poteſt quidem Eccleſia quoad iſtud tempus interpretari jus Divinum, ita ut cathechumenus ex vi præcepti Divini aut naturalis, non Eccleſiaſtici, teneatur ſequi iſtam interpretationem, ſed non poteſt per novum præceptum humanum adhibere Divino baptiſmi præcepto ſpecialem temporis determinationem; non habet enim juriſdictionem in eos qui nondum ſunt Eccleſiæ viſibilis membra: *de his qui foris ſunt, nihil ad nos*, 1. Cor. 5. & Conc. Trid. Seſſ. 14. C. 4. *Eccleſia* inquit, *in neminem exercet judicium, qui non prius in ipſam per Baptiſmi januam fuerit ingreſſus.* Hinc ſequitur neque eſſe, neque unquam fuiſſe tale Eccleſiæ præceptum reſpectu adultorum infidelium, ſeu non baptizatorum; ſi enim non eſt poteſtas, multò minus poteſt eſſe actus. Poteſt tamen Eccleſia proprio & ſpeciali præcepto determinare tempus pro filiis Chriſtianorum; quia ratione parentum acquiſivit jus in filios. Item poteſt circa hoc dare ſuis Miniſtris præcepta, & determinare ritus convenientes ac decentes, ad quos ſervandos tenebuntur infideles & catechumeni, non ex præcepto Eccleſiaſtico, ſed divino aut naturali, quo obligantur ſancta ſanctè tractare.

SECTIO III.

Quibus ex cauſis poſſit homo ab obſervatione hujus præcepti excuſari?

Dico 1. Dum contingit infantem graviter ægrotare, & probabiliter timetur ne baptiſmi ablutio illi mortem acceleret, ſi adhuc ſit ſpes vitæ, poteſt parumper baptiſmus differri in meliorem opportunitatem; ſi non ſit amplius ſpes vitæ, baptizandus eſt cum omni cautela, ne ejus vitæ noceat ablutio. *Pænè* idem dic de adulto ægrotante, quamvis in eo poſſit eſſe minor neceſſitas, cum ipſe poſſit ſalvari per votum baptiſmi.

Dico 2. Quoad periculum violentæ mortis, ſi baptizandus ſit infans, ſitque in prohabili vicinæ mortis naturalis periculo, non eſt prætermittendus baptiſmus ob timorem violentæ mortis inferendæ vel baptizato, vel baptizanti. Si autem baptizandus adultus verſetur in inſtanti mortis naturalis periculo, non eſt etiam omittendus baptiſmus, licèt Tyrannus minetur mortem ſtatim inferendam aut accelerandam baptizato.

SECTIO IV. & V.

Quiſnam poſſit vel teneatur miniſtrare Baptiſmum? & quomodo quis peccet miniſtrando?

Dico 1. Paſtores animarum ex officio, alii in neceſſitate ex charitate tenentur baptiſmum conferre. *Docete omnes gentes, baptizantes eos* &c. Matth. 28. Soli tamen paſtores animarum ex ſe habent jus baptizandi; alii autem ſacerdotes in radice tantum per poteſtatem ordinis; laïci verò tantum in neceſſitate illud habent. Baptizandi in locis infidelium, ubi convertuntur ad fidem, debent accipere baptiſmum ab iis qui ſunt *miſſi à* paſtoribus Eccleſiæ, ſeu à ſupremo illius paſtore immediate vel mediatè, habentibus poteſtatem admittendi illos ad Eccleſiam. Qui autem invertit ordinem & uſurpat alienam juriſdictionem in conferendo baptiſmo, nullam cenſuram incurrit, & nulla in jure habetur pro hâc re impoſita.

Dico 2. In caſu neceſſitatis poteſt licitè baptiſmum dare qui non eſt paſtor animarum, ſi hic haberi nequit ſive ſit ſacerdos ſive laicus, modò ſervetur debitus ordo; unde ſi adſit ſacerdos, Diaconus non erit conveniens Miniſter; nec in præſentia Diaconi, inferior clericus; nec in præſentiâ clerici, laïcus; neque in præſentiâ viri, fœmina, ſi cætera ſint paria; quamvis in neceſſitate, ſi præſente proprio paſtore ſimplex ſacerdos; aut præſente ſimplice ſacerdote laïcus præſumat baptizare; aut ſaltem ſi commodè advocari poſſint, videatur peccare graviter cum uſurpet jus alienum; tamen inferiores ſacerdote pervertentes ordinem inter ſe conſtitutum, non videntur peccare graviter, quia nullus horum eſt per ſe Miniſter ſacramenti, neque ullum habet jus abſolutum. Deinde ſacerdos, licet exiſtimetur peccator, abſolutè tamen præferendus eſt non ſacerdoti; ceteris autem paribus inter inferiores ſacerdote, juſtus præferendus eſt peccatori. Quando ob neceſſitatem conceditur facultas baptizandi ei, qui non eſt miniſter ex officio; ſive qui non eſt ſacerdos, ſolum poteſt licitè baptiſmum privatim & ſine ſolemnitate dare. Laicus ſine neceſſitate baptiſmo privato baptizans, non fit irregularis; quia pœna irregularitatis lata in cap. 1. de clerico, intelligitur de baptiſmo ſolemni, ideoque ſi ſolemniter baptizaret, probabilius illam incurreret. Hinc quilibet Clericus non ſacerdos, miniſtrando Baptiſmum ſolemniter, etiam in caſu neceſſitatis, fit irregularis; ſecus verò ſimplex ſacerdos, injuſtè uſurpans munus alterius; quia non exercet actum ad quem non ſit ordinatus, quamvis indebito modo illum exerceat. In hâc irregularitate ſolus papa poteſt diſpenſare quoad novos ordines ſuſcipiendos; Epiſcopus autem quoad uſum ſuſceptorum.

Dico 3. Peccat graviter qui in dando baptiſmo prætermittit aliquid quod eſt de ejus ſubſtantia. Hinc curandum eſt, ut obſtetrices ex officio ſciant ea quæ ſunt in baptiſmo ſubſtantialia ſaltem linguâ vernaculâ, quamvis non videantur ad hoc teneri ſive ex aliquo præcepto Eccleſiæ, ſive charitatis. Peccat etiam graviter, qui in ſtatu peccati mortalis ſolemniter baptizat; ſecùs, ſi abſque ſolemnitate in neceſſitate. Item peccat mortaliter, qui ab Eccleſiâ interdictus per excommunicationem aut aliam cenſuram baptizat

tizat fine urgente necessitate, & si sit clericus & solemniter baptizet, sit irregularis; secus, si absque solemnitate.

Dico 4. Tenetur qui ministrat baptismum non dare illum nisi homini convenienter dispositio. Item servare omnes ritus, quos Ecclesia peculiari præcepto servandos statuit, aut quos receptâ consuetudine observat in solemni baptismi administratione.

SECTIO VI.

An ob peccatum iterandi Baptismi incurratur pœna irregularitatis?

Nota: Dum sufficienter constat hominem fuisse baptizatum, si iteretur baptismus, tam is qui eum dat, quàm qui voluntariè recipit, gravissimè peccat ob irreverentiam sacramento, quod est nullum factam. Quando autem dubitatur, & sunt aliqua indicia ad suspicandum puerum fuisse baptizatum, sed non sufficientia sunt ad ferendum judicium absolutum aut definitum, tunc licitum est eum baptizare sub conditione, *Si non es baptizatus*, ut præcipitur in c. 2. *extra* de baptismo. Unde diligenter perpendendæ sunt dubii rationes.

Dico 1. In jure civili pœna capitis tam rebaptizanti quàm rebaptizato suâ culpâ imponitur L. 2, c. *ne sanctum baptisma iteretur*; in jure autem Canonico, ratione ejusmodi peccati nulla excommunicationis aut alterius censuræ pœna ipso facto incurrenda invenitur; sed qui absolutè rebaptizando peccat ipso facto incurrit irregularitatem quoad superiores ordines suscipiendos, non quoad usum susceptorum juxta communem & certam TT. sententiam, quæ ipso usu & consuetudine, quemdam juris subobscurum textum sic interpretari nititur; & juxta eumdem textum incurritur tantum irregularitas, quando crimen est publicum, non verò quando est occultum; sive quando rebaptizatio est publica. Verùm qui sine intentione rebaptizandi rebaptizat, licet peccet, in foro interiori non incurrit irregularitatem.

Dico 2. Non tantum qui adhibitâ morali ac probabili diligentiâ, bonâ fide rebaptizat sub conditione tacitâ vel expressâ, non incurrit irregularitatem, ut omnes fatentur; sed etiam probabilius nec is, qui temerè & nullâ diligentiâ adhibitâ sic rebaptizat. Item nec hanc incurrit ille, qui non sub conditione, sed absolutè baptizat ex invincibili ignorantiâ sive juris sive facti, aut etiam ex ignorantia, quæ rebaptizantem excusat à culpâ mortali; quia tam gravis pœna, qualis est irregularitas, non incurritur nisi ob culpam mortalem. Sacerdos ob iteratas baptismi ceremonias, si non rebaptizet, non incurrit irregularitatem, uti nec ejus Acolythus; hic tamen in jam insinuato juris textu dicitur incurrere, nempe quando præter ceremoniarum iterationem iteratur etiam baptismus, cujus iterationi censetur cooperari; non verò quando iterantur tantum ceremoniæ sine baptismi iteratione.

Dico 3. Adulto, qui scienter & voluntariè rebaptizatur absolutè & sine conditione, in jure civili, ut jam dixi, imponitur pœna capitis; in canonico autem irregularitas à susceptione & usu ordinum; cumque hæc irregularitas sit in pœnam, & non ob indecentiam aut aliquam specialem significationem, ideoque ab eâ incurrenda excusat ignorantia, quæ excusat a culpâ; ideò non incurritur ab eis qui in infantia baptizantur; Dumque in decreto Felicis Tertii cap. *in qualibet*, dicuntur rebaptizati in *quâlibet ætate*; manere irregulares, id intelligitur de quâlibet ætate adultâ, in qua jam homo potest uti ratione. Qui autem per vim aut metum rebaptizatur, si non habeat intentionem recipiendi baptismum, non fit irregularis; secus, si habeat.

DISPUTATIO XXXII.

De sacramento confirmationis, ejusque institutione.

SECTIO I. & II.

An confirmatio sit verum novæ legis sacramentum à Christo institutum, & quando?

Dico 1. In lege gratiæ est quoddam sacramentum à baptismo aliisque sacramentis distinctum, atque ad diversum finem & effectum ac sub diverso signo visibili institutum, quod à patribus vocatur tum confirmatio ob effectum spiritualis corroborationis ad fidem fortiter profitendam; tum consignatio frontis vel sacramentum chrismatis ob materiam; tum manus Episcoporum impositio ob modum, de fide contra Waldenses hæreticos, Calvinum, Luther. &c. *Probatur* 1. Ex scriptura in qua Christus promittit spiritum sanctum qui maneat nobiscum in æternum; sicut hæc promissio est in suo effectu & fine distincta à ceteris; ita debuit habere determinatum signum visibile seu proprium sacramentum, per quod constaret infidelibus illam impleri; nec potest dici eam impleri per baptismum; quia Apostoli jam baptizati erant, quando Christus id illis & toti Ecclesiæ promisit; & Samaritani jam baptizati erant, quando Petrus & Joannes Act. 8. missi sunt ad eos ut acciperent spiritum sanctum; ergo hæc receptio spiritus sancti distincta est ab effectu baptismi. Paulus etiam Act. 19. super sex jam baptizatos imponit manus, & accipiebant spiritum sanctum. Hæc manuum impositio ab Apostolis facta non erat ad approbandam baptizatorum fidem, ut ridiculè finxerunt hæretici, nec ad dandam solum miraculorum potestatem aut similem gratiam gratis datam, cum non omnibus, quibus manus imponebant, illa daretur; sed ad conferendum abundantiorem spiritus sancti gratiam gratum facientem seu sanctificantem juxta Christi promissionem tanquam per sacramentum in Ecclesia perpetuo duraturum; sicut semper duravit & durat. *Probatur* 2. Ex authoritate summorum pontificum: nam Clem. L. 3. const. c. 16. *postea*, inquit, *Episcopus baptizatos Chrismate ungat*. Similia habent Urban. Fabian. Corn. Damasc. aliique pontifices; & Constantinus in suo edicto col. 4. dicit se à Sylvestro accepisse hoc Chrismatis sacramentum. 3. Ex conciliis Elibert. Meld. Arau. Flor. Trid. &c. 4. Ex perpetuâ Ecclesiæ praxi & traditione Apostolicâ. 5. Ex congruentia, quam affert Melch. papa in Epist. ad Episcopos Hisp. c. 3. ex exemplo Ducis, qui non tantum signat suos milites,

sed etiam armis instruit; & parentis relinquentis filio simul & hereditatem & tutorem, *Christus*, inquit, *in fronte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in confirmatione augmentum præstat ad gratiam; in baptismo regeneramur ad vitam; post baptismum confirmamur ad pugnam; in baptismo abluimur; post baptismum roboramur.*

Dico 2. Hoc confirmationis sacramentum fuit immediatè à Christo institutum; non à Concilio Meld. speciali spiritûs sancti instinctu; nec à Melch. Papa; cum longe ante eum, tempore Papæ Clem. Urbani, Fabiani, Cornel. in usu fuerit. De fide; ut definierunt Conc. Florent. Trident. &c. Quod attinet ad tempus in quo à Christo institutum fuit, videtur verisimilius quoad illius promissionem & præceptum datum de illo administrando in futuro tempore, & quoad Apostolorum instructionem de materia & forma, quâ ad id faciendum uti debebant; videtur, inquam, totum, hoc in nocte cœnæ à Christo fuisse traditum; sed quoad perfectam ejus constitutionem & potestatem Apostolis datam illud conferendi & facultatem aliis recipiendi, videtur id institutum esse, quando Christus post resurrectionem Joan. 20. dixit Apostolis: *accipite spiritum sanctum* &c. juxta instructionem & promissionem in nocte cœnæ datam; tunc enim Apostoli fuerunt creati Episcopi. Unde manuum impositio à Christo facta parvulis ad se venientibus, Matth. 19. non fuit institutiva hujus sacramenti, seu confirmativa: sed vel benedictiva tantum, ut vult Hieronymus, vel sanativa, ut Anselmus sentit; nondum enim erant isti pueri baptizati, adeoque nec confirmationi idonei. Ista igitur manuum impositio fuit tantum aliqua hujus sacramenti adumbratio, ut Conc. Senon. videtur intelligere.

DISPUTATIO XXXIII.

De essentiâ sacramenti confirmationis.

Sectio Prima.

An oleum Balsamo mixtum sit de necessitate materiæ hujus sacramenti?

Nota: Confirmatio sic metaphysicè definiri potest: est sacramentum novæ legis, speciale gratiæ spiritûs sancti robur significans ac conferens. Physicè autem sic: est unctio chrismatis in fronte signo crucis facto sub præscriptâ verborum formâ.

Dico 1. Materia remota hujus sacramenti simpliciter necessaria ad ejus essentiam & substantiam conficiendam, est chrisma quod confici debet ex oleo & balsamo; de fide. Nam Conc. Florent. simpliciter docet materiam hujus sacramenti esse Chrisma confectum ex oleo & balsamo; & videtur Trid. uti nomine chrismatis in eâdem significatione. Licèt enim ista vox *chrisma* juxta etymologiam græcam significet præcisè unctionem; tamen ex usu patrum & Ecclesiæ accommodata est ad significandam istam mixtionem ex oleo & balsamo. Hinc

Dico 2. Hæc chrismatis confectio ex oleo & balsamo, non ex institutione Ecclesiæ, sed ex traditione Apostolicâ, & Christi institutione manavit. Quoad confectionem ex oleo, videtur esse etiam de fide, & Christum istam olei materiam designasse; quamvis autem de mixtione balsami non ita manifestè constet; tamen juxta communiorem TT. sententiam non tantum oleum, sed etiam balsamum seu mixtio balsami est de essentiâ hujus sacramenti materiæ; ita ut unctio in fronte, oleo tantum facta sine mixtione balsami non solum illicita sit; sed etiam insufficiens ut sacramentum factum teneat. D. Tho. Bonav. Scot. Rich. Durand. &c. contra Cajetanum Sot. Nav. &c. dicentes balsamum seu balsami mixtionem non esse de necessitate sacramenti, *sed* solum de necessitate præcepti; uti mixtio aquæ in Eucharistiâ. *Probatur* 1. ex Conc. Flor. dicente: *secundum sacramentum est confirmatio, cujus materia est chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo quod odorem significat bonæ famæ per Episcopum benedicto.* Ubi æqualiter numerat oleum, balsamum & benedictionem Episcopalem; 1um. & 3um. sunt de essentia; ergo & 2um. Deinde juxta PP. Dionys. Fabian. Cypr. &c. confectio chrismatis ex oleo & balsamo ad hujus sacramenti usum est de Christi institutione & mandato, ergo &c. 2. Ad veritatem formæ dicentis: *confirmo te chrismate salutis*, requiritur mixtio balsami, quia nomine *chrismatis* ex usu Ecclesiæ & SS. Patrum significatur compositum ex oleo & balsamo Episcopali benedictione consecratum.

Quare dum Innoc. III. in c. 1. de sacra. non iterandis, respondet in eo, qui per errorem non Chrismate, sed solo oleo fuerat inunctus, nihil esse iterandum, sed cautè supplendum quod incautè fuerat prætermissum, intelligit non esse iterandas sacramenti ceremonias & solemnitatem; sed esse supplendam cautè, id est sub conditione, vel adhibitâ magnâ diligentiâ, & privatim essentialem chrismatis ex oleo & balsamo confecti unctionem, quâ prætermissâ sacramentum probabilissime fuerat invalidum. Deinde cum chrismatis ex oleo & balsamo compositi major pars sit oleum, & minima balsamum, interdum patres nomine *olei* illud Chrisma, seu illam confirmationis materiam significant. Denique licet balsamum sit satis rarum, nunquam tamen, nec ipso Apostolorum tempore sufficiens defuit copia ad hujus sacramenti usum, nec tam rarum ut in duobus tantum judææ hortis reperiatur, sicuti dicit Plinius; & nunc longe major ejus abundantia ex India affertur, quod ad conficiendum Chrisma esse sufficiens declararunt Paulus III. & Pius IV.

Dico 3. Non est de necessitate sacramenti, ut chrisma sit novum & eodem anno confectum; nam vetus vel alterius anni sufficit ad valorem sacramenti, modò non sit substantialiter corruptum, & aliquem balsami odorem retineat, sed est tantum de necessitate præcepti. Ideo præcipitur, ut singulis in die cœnæ Domini novum conficiatur, & per parochias distribuatur, vetusque concremetur, & omnes unctiones, ad quas chrisma adhibetur, fiant cum novo, & non cum veteri. Hic autem annus computandus est Ecclesiastico more à feriâ quintâ in cœnâ Domini usque ad aliam similem feriam sequentis anni.

SECTIO

SECTIO II.

An sit de essentiâ materiæ hujus sacramenti, ut chrisma sit ab Episcopo consecratum seu benedictum?

Dico 1. Non solùm de necessitate præcepti, sed etiam de necessitate sacramenti ex parte materiæ est, ut chrisma sit ab Episcopo consecratum seu benedictum. D. Thomas & alii Thomistæ. *Probatur* ex Conc. Flor. definiente hanc materiam esse chrisma ex oleo & balsamo per Episcopum benedictum; & ex perpetuo Ecclesiæ usu, & traditione patrum maximè Dion. Cyril. Hier. Fabiani, Cypr. Innoc. &c. asserentium chrismatis consecrationem debere per Episcopum fieri, quæ non possunt de solâ necessitate præcepti intelligi; quia hæc conditio seu Episcopalis consecratio inter essentialia ex parte materiæ numeratur, ideo in Syno. Rom. sub Sylv. c. 3. in Conc. Tolet. 1. c. 20. & in Conc. Carthag. II. & III. expressis verbis vetatur, ne chrisma à presbytero, neque ab alio quàm ab Episcopo conficiatur. Et ratio est quia Christus ita instituit ut habetur per perpetuam Ecclesiæ traditionem. Hinc

Dico 2. Licet Christus non determinarit individualem consecrandi chrismatis modum; statuit tamen in communi, ut esset consecratum, relinquens Ecclesiæ ordinationi consecrationis modum: non enim videtur semper servatus fuisse ille consecrandi modus chrismatis quem nunc Ecclesia servat, nec forte idem nunc modus in universâ Ecclesia tam græcâ quàm latinâ servatur; quia ex institutione Christi sola consecratio in communi per invocationem spiritûs sancti ab Episcopo facta, est de essentiâ sacramenti; modus autem ex determinatione Ecclesiæ, ita tamen ut ista consecratio seu benedictio chrismatis fiat ab Episcopo; alioqui non valeret sacramentum; quia ut jam diximus, ex primævâ institutione id à Christo tanquam huic sacramento essentiale sancitum est. Unde probabilius non potest Papa concedere simplici Sacerdoti potestatem consecrandi seu conficiendi chrisma, contra Cajet. Sot. & Vict. dicentes posse Papam in hoc dispensare; imò juxta Ledesmam posse Episcopum, sed falsò. *Probatur*, quia ut jam dictum est, jure divino solis Episcopis data est potestas conficiendi chrisma; ergo sine sufficienti authoritate non potest jus in hoc dispensandi ad Papam extendi; licet enim probabiliter possit concedere simplici sacerdoti potestatem administrandi sacramentum confirmationis, quod videtur majus, ut Gregor. XIII. dicitur concessisse pro India; non tamen inde sequitur posse etiam simul concedere potestatem conficiendi chrisma, quod nec ipse dictus Gregorius concessit. Major enim potest esse necessitas administrandi confirmationem, quàm conficiendi chrisma. Denique Papa non potest magis privare inferiores Episcopos potestate conficiendi chrisma, quàm confirmandi; de quo infrà: quia id pertinet ad potestatem ordinis, non jurisdictionis essentialiter.

SECTIO III. & IV.

Quænam chrismatis unctio, & an sola chrismatis unctio sine manûs impositione sit necessaria materia proxima hujus sacramenti?

Dico 1. Proxima hujus sacramenti materia, est chrismatis unctio, in quam forma proximè cadit; & facta quidem necessariò in formam crucis, necessitate sacramenti, ad verificandam formam; significatur enim per formam fieri hanc unctionem in figurâ crucis sic: *signo te signo salutis*: ergo illa unctionis figura est essentialis, uti & unctio in fronte, prout tenent Durandus, Scotus, Gabriel; Soto, Sylvanus &c. usúsque & perpetua traditio; præter hanc essentialem, quæ in fronte fit, unctionem, aliæ sunt accidentales & accessoriæ. Quoad materiæ quantitatem ex parte chrismatis, illa sufficit, quæ est sufficiens ad imprimendum crucis signum in eâ corporis parte quæ consignanda est. Unde cùm hæc consignatio successivè fiat, satis parvâ chrismatis quantitate potest perfici. Deinde necesse est non tantum necessitate præcepti ut hæc unctio immediatè fiat manu seu digito Episcopi, prout præscribit rituale Romanum, (non pennâ aut simili alio mediante instrumento) sed etiam probabiliter necessitate sacramenti, ob impositionem manûs. De quâ jam infrà. Quod verò hæc unctio fiat pollice dextræ, ut præscribit pontificale Romanum, non videtur ita essentiale, ut si contingeret fieri alio digito, etiam manus sinistræ, sacramentum esset irritum, quia tunc esset sufficiens manus impositio, & reliqua omnia.

Dico 2. Sine prædictâ unctione in fronte facta manu Episcopi, quævis alia manûs Episcopi impositio non sufficit ad valorem sacramenti; illa enim, ut jam ostendimus, est essentialis materia; imò ipsa sola intrinsecè includens manûs Episcopi impositionem, sufficit sine aliâ ejusdem Episcopi manûs impositione. Hinc probabilius juxta Bellarm. ipsi Apostoli ad conferendum confirmationis effectum semper usi sunt unctione chrismatis, neque adhibuerunt unquam aliam, saltem ut necessariam, manûs impositionem, præter eam quæ in ipsâ prædictâ unctione intrinsecè includitur, sicut nunc facit Ecclesia Romana, quia ut suprà diximus, chrismatis institutio fuit à Christo facta, & Apostolis tradita; dicitque Fabianus Papa in sua 2. Epistola Apostolos non solum docuisse, sed etiam servasse consuetudinem singulis annis conficiendi chrisma, ac cremandi vetus & novo utendi. D. autem Thom. Scot. Durand. Gabriel. &c. æquè verisimiliter sentiunt Apostolos ex speciali commissione interdum usos fuisse solâ manûs impositione absque unctione, ut daretur spiritus sanctus ad robur & confirmationem fidelium; interdum verò usos fuisse unctione chrismatis nempe quamdiu spiritus sanctus datus est missione visibili, seu cum effectu sensibili doni linguarum aut similibus, ad fidem suadendam ac stabiliendam, tunc Apostoli sine unctione ex dispensatione per solam manûs impositionem dabant confirmationem, sed ista simplex manus impositio non erat verum confirmationis sacramentum quoad substantiam; non enim erat ceremonia stabili lege instituta; conferebat tantum ex speciali commissione eumdem ac verum confirmationis effectum. Postquam autem cessarunt ista signa visibilia & iste extraordinarius modus mittendi spiritum sanctum, tunc

cœpe-

cæperunt Apoſtoli uti unctione chriſmatis tanquam regulari medio inſtituto à Chriſto ad fideles confirmandos.

SECTIO V.

An tota hæc forma ſit eſſentialis? ſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine patris & filii & ſpiritûs ſancti?

Reſp. & Dico hæc tota forma non tantum eſt ſufficiens, quod eſt de fide ex definitione Conc. Florent. Sed etiam neceſſaria, eſſentialis & conſtitutiva hujus ſacramenti, nullaque alia poteſt eſſe ſufficiens, niſi huic æquivaleat in ſenſu & ſignificatione ſubſtantiali; unde præter priora verba: *ſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis*, etiam expreſſa Trinitatis invocatio hiſce verbis *in nomine patris*, &c. eſt neceſſaria neceſſitate ſacramenti; quia hoc ſacramentum eſt quædam baptiſmi perfectio; ideoque in utriuſque ſacramenti forma fit expreſſa Trinitatis profeſſio. Deinde in hoc ſacramento armatur homo ad fidem profitendam, cujus præcipuum Myſterium eſt Trinitas. Conſtantinus in ſuo Edicto, & Alcuinus non retulerunt omnia quæ ad integram formæ eſſentiam pertinebant, & Ambroſius, qui objicitur, agit ibi non de confirmationis, ſed de baptiſmi unctione. Quoad Apoſtolos dicendum eſt eos uſos etiam hâc formâ, dum verum confirmationis ſacramentum conferebant; ſecus verò, dum ſimpliciter ſine ullâ unctione manus imponebant.

DISPUTATIO XXXIV.

De effectu ſacramenti Confirmationis.

SECTIO I. & II.

An hoc ſacramentum imprimat characterem, & quos gratiæ ſanctificantis effectus conferat?

Dico 1. Confirmatio imprimit characterem. De fide, in Conc. Florent. &c. eſtque hic character qualitas realiter diſtincta à charactere baptiſmi, & ordinata ad alios uſus ac munera. Character baptiſmi aſſimilatur potentiæ paſſivæ, confirmationis activæ. Hinc uti baptiſmus, ita & confirmatio iterari non poteſt. Dum igitur Aug. L. 3. de Baptiſ. C. 16. dicit: *manus autem impoſitio, non ſicut baptiſmus, repeti non poteſt; quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem*? non loquitur de impoſitione manûs per unctionem Chriſmatis, ſeu de ſacramento confirmationis; ſed de impoſitione manûs reconciliativâ, ſimul & deprecativâ, per quam datur ſpiritus ſanctus ad vivificandum hominem ſpiritualiter, qui antea per peccatum vel hæreſim mortuus fuerat.

Dico 2. Hoc ſacramentum per ſe & vi ſuâ confert aliquam gratiam ſanctificantem, præter eam quam confert baptiſmus. De fide. Omnia enim ſacramenta novæ legis conferunt gratiam ſanctificantem; gratia baptiſmi, per quam remiſſum eſt omne peccatum, perficitur ac roboratur per confirmationem ad fidem conſtanter profitendam, ideoque Patres interdum confirmationem vocant baptiſmi perfectionem. Unde hoc ſacramentum non eſt per ſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, neque ad tollendum originale aut mortale, ſed ad augendam & roborandam gratiam baptiſmalem; contra errorem Raimundi dicentis peccatum originale non in baptiſmo, ſed in confirmatione tolli, damnatum à Greg. XI. Hinc is qui recipit confirmationem ad ejus effectum obtinendum, debet, per ſe loquendo habere primam gratiam; gratiæ enim augmentum præſupponit primam gratiam. Adultus autem conſcius peccati mortalis, volens hoc ſacramentum recipere, licet optimum ſit conſilium confeſſionem præmittere, non tamen ad eam tenetur, ſed ſufficit contritio; imò probabiliter juxta D. Th. ſufficit probabilis exiſtimatio contritionis cum ignorantiâ invincibili ad recipiendam ejus effectum. Quantus autem ſit confirmationis effectus ſeu gratia, ſatis incertum eſt. Aliqui Theologi dicunt effectum confirmationis vocari aut conferi perfectiorem effectu baptiſmi, quia hunc ſupponit, & addit aliquid aliud; non tamen quaſi id quod addit, præcisè comparatum ad id quod ſupponit, ſit majus aut perfectius.

Dico 3. Hoc ſacramentum confert propriam gratiam ſacramentalem, id eſt ſpecialem ſpiritûs ſancti protectionem & auxilium ad fidem vivam conſtanter tenendam & profitendam, hoc autem auxilium non datur formaliter in ipſa ſacramenti ſuſceptione, ſed tantum in radice, ſive datur jus ad iſtud auxilium vel auxilia temporibus opportunis accipienda juxta Divinæ ſapientiæ diſpoſitionem, hujus ſacramenti fini conſentaneam, niſi quis per reatum peccati mortalis ſe illis indignum reddat.

DISPUTATIO XXXV.

De ſuſcipientibus confirmationis ſacramentum.

SECTIO I. & II.

An quilibet homo ſit capax recipiendæ confirmationis, & quibus expediat conferri?

Dico 1. Omnis homo baptizatus eſt capax hujus ſacramenti, ſine ullâ ætatum, ſexuum, ſtatuum diſtinctione; unde olim omnibus ſtatim poſt baptiſmum dabatur confirmatio, quia omnes ſunt capaces ejus effectus & perfectionis, iiſque indigent. Atque id probat uſus & traditio Eccleſiæ, imò & Apoſtolorum praxis. Qui tamen baptiſmo caret, non eſt capax hujus ſacramenti; quia baptiſmus eſt janua ſacramentorum, & ejus character eſt veluti potentia paſſiva ad omnia alia ſacramenta. Hinc licet tempore Apoſtolorum ſpiritus ſanctus deſcēderit viſibiliter in aliquos baptizatos, non ideo tamen accipiebant characterem confirmationis.

Dico 2. Per ſe loquendo & ſeclusâ particulari Eccleſiæ ordinatione aut conſuetudine, videtur eſſe indifferens vel in infantili, vel in adultâ ſeu puerili ætate rationis uſum habente confirmationem recipere; utrimque enim afferuntur cau-

causæ honestæ. De perpetuò amentibus qui nunquam rationis usum habuerunt, idem dic ac de infantibus; sunt enim capaces hujus sacramenti, qui autem aliquando habuerunt usum rationis, si non constet eos in statu peccati mortalis incidisse in amentiam, præsumendi sunt boni ac bene dispositi, adeoque confirmandi; nec oportet ut expresse petierint hoc sacramentum, sufficit enim generalis voluntas, quam quisque fidelis censetur habere circa suæ salutis remedia ac beneficia, sicut de extremâ unctione dicetur. Denique, qui sunt in mortis articulo constituti, non sunt privandi hoc sacramento; ita communiter TT. id tamen non est in usu, quia nequit commodè & debitâ solemnitate fieri.

DISPUTATIO XXXVI.

De Ministro Confirmationis.

Sectio Prima.

An solus Episcopus sit ordinarius Minister hujus sacramenti?

Dico 1. Quilibet Episcopus est sufficiens Minister hujus sacramenti, & si alienas confirmat oves, factum tenebit, licet peccarit usurpando alterius jurisdictionem; quia potestas conferendæ confirmationis non est potestas jurisdictionis, sed ordinis; imò Episcopus est necessarius hujus sacramenti Minister contra Wicleffum, dicentem quemlibet sacerdotem esse sufficientem Ministrum. Unde

Dico 2. Solus Episcopus est ordinarius confirmationis Minister, quod sub his terminis de fide definitum est in Conc. Trident. Sess. 7. Can. 3. Hoc enim ex Christi voluntate & institutione quæ per Ecclesiæ traditionem habetur, constat: Et certè Episcopus in Ecclesia est veluti dux in exercitu ad quem spectat milites recipere & consignare. Nec tantum est ordinarius ac necessarius hujus sacramenti minister necessitate præcepti, sed etiam necessitate sacramenti, ita ut si simplex sacerdos, propria auctoritate illud tentet conficere, nihil efficiat. Soli enim Apostoli leguntur confirmasse fideles, qui ab aliis fuerunt baptizati. Act. 8. & 19. & quidem tanquam Apostoli, non ut simplices sacerdotes; dignitas enim potestasque Episcopi & sacerdotis sunt jure divino distinctæ. Unde Conc. Trid. Sess. 23. Cap. 4. Can. 7. anathema dicit in eum, qui dixerit potestatem confirmandi esse Episcopis cum presbyteris communem. Si enim presbyteri ex vi ordinationis suæ haberent sufficientem ordinis potestatem ad hoc sacramentum ministrandum, sine causa universim prohiberentur illud conferre, & dicerentur excedere modum suum & quæ Episcopalis fastigii sunt propria, usurpare, ut loquitur Gelas. Epist. 1. c. 8. si hoc sacramentum dare tentent. Idemque sentiunt omnes antiqui Patres, qui solis Episcopis munus consignandi baptizatos in fronte tribuunt.

Objicies 1. Illud 1. ad Tim. 4. *noli contemnere gratiam quæ est in te per impositionem manûs presbyteri.* Et Act. 9. Ananias imposuit manus Paulo, ut impleretur spiritu sancto, cum tamen non esset Episcopus. Resp. in priori textu non est legendum *presbyteri*, sed *presbyterii*; & agitur ibi non de sacramento confirmationis, sed ordinis per manus impositionem, uti Act. 9. non agitur de confirmatione, sed de manuum sanativa impositione.

Obj. 2. Conc. Tolet. 1. Cap. 20. ubi dicitur: *statutum est Diaconum non chrismare, sed presbyterum absente Episcopo; præsente verò non nisi ab ipso fuerit præceptum.* Resp. nec ibi agitur de unctione chrismatis in frontibus, sed de unctione ceremoniali, quæ in vertice fit in baptismo solemni, quam presbyter facere non poterat nisi ex licentia Episcopi, vel in ejus absentia. Sic 1. Conc. Arausic. Can. 2. non agit de confirmatione, sed de solemni reconciliatione.

Obj. 3. Ambr. 3. de sacra. cap. 2. dicit spirituale signaculum & septiformem spiritum sanctum dari ad invocationem sacerdotis; & Ignatius Epist. 13. inter munera sacerdotis ponit manûs impositionem. Resp. nomine *sacerdotis*, ibi intelligi Episcopum.

Sectio II.

An ex commissione summi pontificis possit simplex sacerdos hoc sacramentum ministrare?

Dico 1. Potest summus pontifex committere simplici sacerdoti ut sacramentum confirmationis licitè & validè ministret. D. Thomas, Richar. Palud. Alens. & alii TT. communiter contra Adrian. Durand. &c. potuit enim Christus instituere, ut soli Episcopo vi suæ consecrationis daretur proxima potestas conferendi hoc sacramentum; simplici autem sacerdoti vi suæ ordinationis daretur tantum potestas remota per quam ex speciali commissione seu delegatione summi pontificis posset hoc sacramentum conferre; sicque reverâ instituisse existimatur; quandoquidem D. Gregorius c. *pervenit*, Dist. 95. concedat simplicibus sacerdotibus in Sardinia facultatem dandi hoc sacramentum; & Conc. Florent. in decreto Eugenii sic ait: *legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem, ex rationabili & urgente causâ, simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse confirmationis sacramentum.* Attamen in hoc negotio non dispensat propriè pontifex, neque immutat jus Divinum, sed talem, qualem Christus instituit, ministrum constituit.

Dico 2. Nulli inferiori clerico, neque Laico potest hoc ministerium committi, sed soli sacerdoti; quia ei soli Christus committi voluit; neque potest ab alio quàm à summo pontifice ei committi ex causâ rationabili, ut indicat Conc. Flor. jam citatum; & ut ex traditione habetur; imò probabilius contra Palud. Papa electus tantum, quamvis nondum foret consecratus Episcopus, posset hanc facultatem simplici sacerdoti concedere ob suam supremam jurisdictionem jam adeptam. Nec cessat hæc facultas per mortem concedentis, nisi cum limitatione concessa esset, etiamsi fortasse causa non duret; est enim quædam gratia & favor,

SECTIO III.

An Episcopus hæreticus vel ab Ecclesiâ præcisus seu prohibitus, possit esse minister hujus sacramenti?

Dico: Quicumque est verus Episcopus quoad suam consecrationem, est sufficiens hujus sacramenti minister, licèt sit hæreticus, excommunicatus, degradatus, ita ut Ecclesia nequeat efficere, ut confirmationis sacramentum ab eo datum cum debitâ formâ, materiâ & intentione, sit invalidum, quamvis ipse peccet illud ministrando. *Probatur* 1. Quia Ecclesia non potest auferre à sacerdote vel ab Episcopo ordinem seu consecrationem semel datam. Quamvis igitur possit ejus usum prohibere, non potest tamen efficere ut actus solius ordinis ab eo factus, qualis est confirmationis collatio, sit invalidus; character enim sacerdotalis deleri non potest, uti nec consecratio Episcopalis. 2. Aug. L. 2. contra litter. patil. c. 104. dicit baptismum & confirmationem posse esse validam inter Hæreticos. Dum igitur quidam antiqui patres aut pontifices videntur contrarium dicere, (si excipias Cyprianum, aliosque Africanos Episcopos quoad validitatem baptismi, quando hæc veritas nondum erat ab Ecclesiâ satis declarata) illi non agunt de sacramento confirmationis, sed de manûs impositione reconciliativâ, quæ fiebat per modum publicæ pœnitentiæ & ab olutionis in exteriori foro ad recipiendos ab Hæresi conversos sive fuissent ab hæreticis confirmati aut baptizati, sive à Catholicis, & iis quidem, qui ab hæresi Novatiana conversi recipiebantur, præter reconciliativam manûs impositionem addebatur chrismatis unctio baptismalis, quia Novatiani illis quos baptizabant, sacrum chrisma non adhibebant. Itaque in particulari ad Innoc. 1. Respondetur eum in Epistola 18. c. 3. loqui de ordine collato ab Hæreticis, quem negat esse ratum non quoad substantiam, sed quoad usum, honorem, & clericalia privilegia; & si quis voluntariè sine necessitate ab eis sacramentum recipiat, non recipit ejus effectum; id est spiritûs sancti gratiam, utpotè ponendo obicem. Eodem sensu loquitur Leo Papa Epist. 35. c. 2. & sic alii intelligendi sunt; si qui autem loquuntur de confirmatione, agunt de hæreticis, qui non habebant veros Episcopos à quibus validè confirmarentur.

DISPUTATIO XXXVII.

De Ceremoniis Sacramenti Confirmationis.

SECTIO I. & II.

An confectio chrismatis conveniente ritu & fiat & conferatur ab Ecclesiâ?

Dico 1. Confectio chrismatis ritè & convenienter ab Ecclesia fit hisce quinque ceremoniis: 1. Est benedictio balsami quæ ab Episcopo partim orationibus, partim signo crucis perficitur. 2. Est benedictio olei chrismalis, quæ similiter orationibus & signo crucis perficitur. 3. Est mixtio balsami & olei quam facit Episcopus immittendo balsamum in olei chrismalis ampullam, & dicendo: *hæc commixtio liquorum, fiat omnibus ab ea perunctis propitiatio & custodia salutaris in sæcula sæculorum.* Quâ actione & verbis, substantialis confectio chrismatis absolvitur. 4. Post confectum chrisma Episcopus & alii sacerdotes qui ei assistunt, inclinato capite chrisma tanquam rem sacram venerantur. 5. Tempus ab Ecclesia definitum, quo debet hoc chrisma confici, est feria quinta cœnæ Domini, utpote illo die quo Christus docuit Apostolos illud conficere. Addi potest hæc 6. Ceremonia, quod chrisma conficiendum sit in Ecclesia, & in loco presbyterii, solemni ritu inter missarum solemnia, ab Episcopo pontificali ritu celebrante; Sin *minus*, ejus confectio prætermittenda est, & aliunde novum chrisma quærendum. Deinde chrisma debet conservari in proprio & sacro vasculo in quo conficitur.

Dico 2. Hæ sunt ceremoniæ quibus confirmatio confertur: quolibet opportuno tempore nunc conferri potest, & pontificale præscribit ut conferatur ante medium altaris, aut in alio conveniente loco. Episcopus sacris vestibus debet esse indutus, & ex decentiâ tantum, non ex præcepto, jejunus, uti & confirmandus etiam ex decentiâ tantùm. In hoc sacramento adhibetur susceptor seu patrinus contrahens cognationem spiritualem cum confirmato. Ante & post confirmationem Episcopus quasdam facit orationes & benedictiones, ac post factam substantialem *in* fronte unctionem, vittâ lineâ caput confirmati constringitur; quam uno aut pluribus diebus gestare solet, donec chrisma exsiccetur. Deinde Episcopus leviter dat confirmato alapam super genam dicens: *pax tecum*, vel ut confirmatus intelligat se armari ad injurias pro Christo ferendas, vel ut recordetur sacramenti susceptì, & militiæ ad quam exercendam, adscribitur.

DISPUTATIO XXXVIII.

De obligatione fidelium circa susceptionem hujus sacramenti; & Ministri circa administrationem.

SECTIO PRIMA.

An omnes Baptizati teneantur hoc sacramentum suscipere, & non iterare?

DICO 1. Fidelis, qui recipit hoc sacramentum, tenetur dignè recipere, & si in statu peccati mortalis sit, tenetur conteri, non tamen necessario confiteri, licèt sit consultius & securius; ac potest tantum semel illud recipere; alioqui si iterato recipere tentet, irritum erit utpotè initerabile; & graviter peccabit, uti & confirmans; neuter tamen fit irregularis; quia id in jure non imprimitur, sicut expresè exprimitur pro iteratione baptismi.

Dico 2. Vera sententia est, per se loquendo, non

non dari præceptum & intrinsecè obligationum suscipiendi hoc sacramentum, D. Th. Sot. Led. Adr. Angel. &c. Contra Scot. Rich. &c. Dicentes dari præceptum omnibus baptizatis Adultis illud recipiendi in tempore opportuno, sive si commodè possint; quia si oblatâ omnimodâ opportunitate non susciperent, censerentur illud contemnere, tenentur autem sub gravi peccato illud ne virtualiter quidem contemnere. Item contra Durand. dicentem obligari solummodo fidelem, quando instat occasio publicè confitendi fidem coram Tyranno, & potest commodè prius recipere confirmationem. Ac contra Alens. Bonav. Palud. &c. volentes dari præceptum non Divinum, sed Ecclesiasticum. Sed *Probatur* assertio; quia neque ex Christi institutione, neque ex scripturâ, neque ex patribus, neque ex traditione & usu, colligitur tale præceptum; sed solum esse utile hoc sacramentum, non tamen necessarium ad perseverandum in fide. Hinc per se loquendo, non est peccatum mortale voluntariè hoc sacramentum omittere; an verò sit veniale, ut Cajatanus & alii volunt, id ex fine & modo voluntatis judicandum est: nam ex se cum non sit peccatum, sed consilium, nullum est peccatum. Potest tamen esse peccatum grave, v. gr. si quis illud sacramentum contemnat ac parvipendat; si scandalum præbeat, non aliter se gerendo publicè ac si illud parvi penderet; si practicè judicet se non posse sine hoc sacramento tentationes vincere contra fidem, &c.

SECTIO II.

Ad quid obligetur Minister hujus sacramenti?

Dico: Episcopus obligatur in suâ Diœcesi per se vel per alium aliquoties opportunis temporibus ministrare hoc sacramentum; unde graviter peccare potest contra hoc præceptum, ut notarunt Angelus & Sylv. si multo tempore hoc negligenter omittat ministrare. Nec potest iteratò illud alicui administrare, & id faciendo quamvis graviter peccet, non tamen fit irregularis; nec potest sub gravis peccati pœna uti veteri chrismate sine gravi necessitate. Item nec potest confirmare nisi in propria Diœcesi & personas sibi subditas; alienas enim confirmare aut in alienâ Diœcesi sine debitâ facultate, grave esset peccatum.

DISPUTATIO XXXIX.

De institutione sacramenti Eucharistiæ.

SECTIO I. & II.

An Eucharistia sit sacramentum à Christo institutum, & à reliquis distinctum?

DICO 1. Conveniens fuit in novâ lege institui aliquod sacramentum sensibile, ut esset spiritualis animarum cibus, hocque est Eucharistitia, quæ idcircò est verum ac proprium sacramentum à Christo institutum. Utrumque de fide. *Probatur* 1. ex Matth. 26. & Luc. 22. ubi continetur visibilis ceremonia, significatio & præceptum Christi: *hoc facite in meam commemorationem*, & Joan. 6. continetur gratiæ promissio: *qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* 2. ex concilio Flor. Trid. Later. & ex patribus. 3. ex sacramenti definitione convenientе Eucharistiæ, est enim sacræ rei signum, ad sanctificandum hominem institutum à Christo.

Dico 2. Eucharistia est sacramentum essentialiter distinctum ab aliis sacramentis novæ legis: nam ab aliis specificè differt definitione logica & physica, ac fine; deinde ejus materia proxima consecrata, est res permanens; & post suum fieri, factum permanet, quamdiu species consecratæ durant; ac in illo verè ac realiter existit ipsemet Christus gratiæ auctor, quod in aliis sacramentis non reperitur, ideoque hoc sacramentum est aliis longè perfectius, & per illud perfectiori modo unimur cum Christo. Hinc dicitur finis & consummatio cæterorum sacramentorum.

SECTIO III. & IV.

An & quomodo hoc sacramentum sit unum tantùm?

Dico 1. Eucharistia absolutè & simpliciter est unum sacramentum, scilicet unitate specificâ in specie atoma, integra, & perfecta, D. Tho. Bonav. Alb. Rich. &c. *Probatur* 1. quia licet res variæ & materialiter distinctæ, propriasque habentes significationes, concurrant ad hujus sacramenti constitutionem, nempe duæ materiæ; panis & vinum, duæ formæ verborum, species panis & vini habentes proprias significationes; omnes tamen simul unicum rei & effectûs spiritualis, nimirum cruenti Christi sacrificii, Christi ibi realiter existentis, gratiæ sanctificantis, unitatis animarum, futuræ gloriæ signum componunt. 2. unitas sacramentorum non resultat ex indivisibili unitate, aut ex physicâ partium componentium unitatè, sed sicut in arte factis, v. gr. domo, oratione, exercitu, convivio, ex multis rebus physicè diversis quæ morali & proportionata unione simul concurrunt ad complendam signi sacramentalis rationem exurgit. Et hoc in Eucharistiæ sacramento reperitur. Ideoque concilia & patres solent loqui de Eucharistiâ tanquam de uno sacramento; & dum dicitur in Missâ *Sacramenta quæ sumpsimus*, est modus loquendi vel ob plura signa partialia, vel ob plura mysteria in eis contenta & repræsentata. 3. Si Eucharistiæ plura essent sacramenta, darentur plura quam septem sacramenta contra Conc. Florent. Trid. & universum Ecclesiæ consensum. Quare dum quis suscipit Eucharistiam sub sola specie panis, dicitur recipere totum sacramentum, quia recipit totum Christum; & pars secundum se & quasi separatim recipit denominationem totius; v. gr. pars orationis dicitur etiam oratio; deinde quia recipit eminenter totum sacrificium quoad ejus virtutem & efficaciam, etiamsi non quoad ejus significationem integram, quæ ex significationibus partium conjunctim constat.

Dico 2. Plures panis species consecratæ seu plures hostiæ consecratæ (& idem dic de pluribus vini speciebus consecratis,) possunt dici vel unum numero sacramentum, si attendatur Christus qui unus & idem cum illis, quantumvis separatis,

ratis, componit unum numero sacramentum; vel plura numero sacramenta si attendatur physica illarum disjunctio ac separatio; vel unum numero, si attendatur prout sunt moraliter conjunctæ in unâ & eâdem pixide; & plura, si attendatur prout sunt moraliter disjunctæ dum distinctis personis distribuuntur, aut alio modo prorsus separatæ existunt.

DISPUTATIO XL.

De Necessitate sacramenti Eucharistiæ.

Sectio I.

Nota: Quidam ex catholicis dixerunt Eucharistiæ sacramentum esse necessarium ad primam justificationem vel in re vel in voto per seipsum, si sit adultus; vel in voto Ecclesiæ, si sit infans. Sed

Dico 1. Hoc sacramentum non est per se institutum ad remissionem peccati originalis aut mortalis, adeoque neque ad primam gratiam conferendam. *Probatur* 1. ex Concil. Tridentin. Sess. decima tertia Canon. 5. ubi anathemate damnat eos qui dicunt præcipuum hujus sacramenti fructum esse peccatorum remissionem; & ex Conc. Flor. dicente hujus sacramenti effectum esse augmentum gratiæ, & consequenter non primam gratiam. 2. Baptismus per se institutus est ad remissionem peccati originalis; pœnitentia ad remissionem mortalium post baptismum commissorum; ergo Eucharistia ad neutrum istorum effectuum est per se instituta; alioqui cum uno illorum sacramentorum confunderetur. 3. Eucharistia est cibus spiritualis; cibus non est ordinatus ad dandam, sed ad conservandam vitam; id est non ad dandam primam gratiam, sed ad conservandam. Dum igitur Eucharistia dicitur veluti primarius fons, efficaciam omnium sacramentorum virtualiter continens, intelligitur in suo proprio effectu habere veluti eminenter illorum effectus. Unde

Dico 2. Eucharistia nec parvulis nec adultis est medium necessarium ad primam gratiam consequendam. D. Th. Cajet. &c. *Probatur* ex Conc. Flor. & Trid. tribuentibus remissionem peccati, & primæ gratiæ collationem solis sacramentis baptismi & pœnitentiæ; ergò sentiunt nullum aliud sacramentum nec in re nec in voto esse necessarium ad hunc effectum; alioqui ista sacramenta non conferrent propriâ virtute primam gratiam, sed in virtute illius sacramenti, in cujus voto illam tribuerent; Deinde, ut jam dixi, Eucharistia non est instituta ad istum effectum, nec ullum est datum à Christo præceptum circa Eucharistiam ad obtinendum talem effectum. Nam si adultus instante morte implesset divinum præceptum communicandi, & statim post peccasset mortaliter, statimque esset moriturus, teneretur quidem iterum confiteri, sed non iterum communicare; ergo posset is habere ante confessionem, expressam voluntatem non amplius communicandi, ac proinde obtinere primam gratiam sine Eucharistiâ & in re & in voto; Eucharistia igitur non est ad illam obtinendam medium necessarium. Quare dum Joa. 6. dicitur: *nisi manducaveritis carnem filii hominis &c. Non habebitis vitam in vobis*, id non significat hujus sacramenti necessitatem ad obtinendam primam gratiam, sed ad retinendam & conservandam. Nam *non habebitis vitam*, id est non retinebitis nec conservabitis vitam. Quapropter

Sectio II.

An hoc sacramentum sit medium necessarium ad perseverandum in gratiâ usque ad gloriæ consecutionem?

Nota: Nestoriani, Armeni, aliique *Hæretici* dixerunt realem Eucharistiæ susceptionem esse omnibus hominibus medium necessarium ad salutem; ideoque cum baptismo Eucharistiam parvulis simul dabant; imò & quidam hominibus jam defunctis eam dabant.

Dico 1. Realis Eucharistiæ susceptio non est medium simpliciter necessarium ad perseverandum in gratia, vel ad obtinendam gloriam. De fide patet in parvulis qui cum solo baptismo morientes salvantur. Et idem dic de adulto, qui post baptismum non peccat mortaliter & inculpabiliter sine hoc sacramento decedit juxta illud Matt. 28. *qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Imò

Dico 2. Eucharistia nec in re nec in voto propriè sumpto, tam adultis, quàm parvulis est medium necessarium ad perseverandum in gratia usque ad mortem, & ad consequendam gloriam. Cajet. &c. contra quosdam Catholicos qui dixerunt Eucharistiam vel in re vel in voto susceptam esse medium necessarium ad perseverandum in gratia usque ad mortem. *Probatur de infantibus* ex Conc. Trid Sess. 21. cap. & Can. 4. dicente: *si quis dixerit, parvulis antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, anathema sit.* Licet concilium loquatur tantum de reali communione, debet tamen intelligi idem de communione in voto, cum hoc sacramentum non sit institutum tamquam causa unica ad dandum prædictum effectum. *Probatur de adultis* 1. Concilia quæ tam accuratè passim asserunt baptismum & pœnitentiam esse necessaria ad salutem sacramenta, nunquam loquuntur de Eucharistia. 2. Eucharistia non est per se nec causa unica gratiæ effectus seu Divini auxilii simpliciter necessarii ad perseverandum & moriendum in gratia, cum aliquis postquam à peccato resurrexit, impleto prius viatici præcepto, possit statim in gratiâ mori sine voluntate communicandi amplius. 3. Licet aliquis dignissimè Eucharistiam suscipiat, non tamen infallibile perseverantiæ donum accipit, ita ut non possit amplius illi impedimentum imponere, & à gratiâ excidere. Hinc infero Eucharistiam non esse etiam medium necessarium ad consequendam corporis gloriam; quia corporis gloria correspondet gloriæ animæ seu gratiæ consummatæ; ideoque sacramentum, quod est sufficiens causa gratiæ, est etiam sufficiens causa tam animæ quàm corporis gloriæ. Attamen

Dico 3. Hoc sacramentum quodam modo seu moraliter dicitur necessarium ad perseverandum in gratiâ, id est valdè utile & efficax, ita ut dicere possimus eum qui voluntariè diu abstinet ab ejus susceptione, vix posse diu perseverare in

gratiâ,

gratiâ, & sine novo peccato mortali; quia per se est institutum ut conferat homini speciale auxilium ad vitanda peccata adeoque ad perseverandum in gratiâ. Itaque cum hoc sacramentum sit nobilissimum, decuit ut per se & ex naturâ sua primam gratiam supponeret, sanctiusque reciperetur ac tractaretur.

Quare hic locus Joa. 6. *qui manducat me, vivet propter me; & qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, non indicat hujus sacramenti necessitatem, sed efficaciam, & subintellectâ quidem conditione, si nempe homo ex sua parte impedimentum non ponat, vel aliâ viâ non amittat gratiam quam confert sacramentum; alioqui si ista promissio esset absoluta, quicumque semel hoc sacramentum susciperet, haberet infallibilem vitæ æternæ consecutionem; quod dicere hæreticum est. Item ista Christi verba; *nisi manducaveritis carnem filii hominis*, &c. *non habebitis vitam in vobis* Joa. 6. significant tantum necessitatem præcepti, non medii; ideoq; ad solos Adultos, qui soli sūt capaces præcepti, diriguntur; sicuti hæc: *nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis*. Luc. 13. &c. Deinde dum dicit D. Thomas omnes justificatos habere votum Eucharistiæ; id est ipso gratiæ pondere inclinantur ad perfectam cum Christo unionem, qualis habetur per Eucharistiam, illamque appetere dicuntur; vel justificati per baptismum accipiunt jus ad communicandum Christi corpori, & sic censentur illam communicationem optare; vel censentur habere votum seu propositum implendi omnia Dei præcepta. Deinde quamvis sicut corpori, ita etiam animæ cibus aliquis sit necessarius; sola tamen Eucharistia non est cibus animæ, alitur etiam virtutum actibus, &c.

DISPUTATIO XLI.

De tempore institutionis hujus sacramenti.

Sectio I. & II.

De die institutionis hujus sacramenti, & an fuerit institutum post lotionem pedum?

Dico 1. Constat Christum instituisse hoc sacramentum in nocte cœnæ pridie quàm pateretur; nam tunc ejus materiam ac formam designavit, consecrando panem & vinum, deditq; Apostolis & eorum in sacerdotio successoribus potestatem & mandatum illud conficiendi ac fidelibus distribuendi, dicens: *hoc facite in meam commemorationem*; ut esset sacramentum perpetuò in Ecclesiâ mansurum; tuncque ejus promissio facta Joan. 6. de gratia & effectu per hoc sacramentum conferendo, cœpit suam vim habere; ista enim promissio in tempus futuræ institutionis referebatur. Hinc constat id sacramentum institutum fuisse ultimo vitæ Christi anno, nempe 33. vel probabilius 34. inchoato, primo mense lunari, id est incipiente post æquinoctium vernum, die decima 14. ejusdem lunæ, de quâ die hîc P. Suarez longam instituit disputationem, refutans quemdam Luysium Legionensem qui juxta illud Levit. 23. *à vesperâ usq; ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra*, contendit Christum instituisse hoc sacramentum in priori decimæ 4. diei vesperâ, id est ineunte sub vesperam die 14. quæ finitur sub vesperam sequentis diei artificialis; & sic juxta illum Christus fuisset die 14. Lunæ currente mortuus. Probat igitur Christum non in priori vesperâ seu in initio diei 14. sed in posteriori, seu in fine diei 14. inchoato jam 15. Lunæ die, horâ noctis instituisse sacramentum Eucharistiæ, pro qua re etiam vide Tom. 2. de Incarnat. Disputat. 40.

Dico 2. Christus post cœnam legalem, id est post esum agni paschalis cum discipulis suis, probabilius nondum inchoatâ cœnâ communi seu usuali [quam quidam volunt non omninò improbabiliter jam fuisse inchoatam, ob hæc verba Joannis: *surgit à cœnâ*], lavit illis pedes, ante cœnam mysticam, seu institutionem Eucharistiæ. D. Thom. Lyran. Damasc. &c. erat enim consuetudo illius temporis & regionis lavandi ante convivium invitatis hospitibus pedes; quod non fiebat ante cœnam legalem aut in cœnâ legali.

Sectio III. & IV.

An hoc sacramentum institutum sit præsente vel jam egresso Juda? & post quam nam cœnam? ac quâ horâ?

Dico 1. Christus hoc sacramentum præsente Judâ instituit, illumque cum aliis communicavit. D. Thom. & alii TT. communiter ac PP. Aug. Ambr. Leo, Hier. &c. contra Hilar. Rupert. Theophil. &c. *Probatur* 1. Ex Luca dicente Christum discubuisse cum duodecim, consecrasse, sacramentum distribuisse, & addidisse: *verum tamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa*; & communi traditione. 2. *Ratione*, quia non expediebat, ut Christus Judam occultum peccatorem sine accusatore & evidente probatione ab aliorum communione separaret. Utrumque signum quod Christus dedit de proditore, datum est post Eucharistiæ institutionem. Locus constit. in quo Clemens negat Christum dedisse Judæ communionem, fortasse non est correctus.

Dico 2. Christus non communicavit Judam, quando panis buccellam intinctam dedit. Aug. Beda, D. Thom. &c. non enim decebat Christum intingere Eucharistiam; erat ergo simplex buccella panis: Priusquam autem illam Judæ daret, jam instituerat Eucharistiæ sacramentum, quod tamen negat Baronius, sed non satis firmo fundamento.

Dico 3. Christus post finitam cœnam legalem & pedum lotionem, recumbens cum duodecim Discipulis paratâ jam mensâ ad cœnandum, antequam hanc cœnam usualem inchoaret, duabus circiter horis post solis occasum videtur instituisse simul utramque speciem Eucharistiæ; præmissâ aliquâ instructione de hoc mysterio, contra Joan. Louan. & Bellarm. sentientes Christum non eodem tempore utramque speciem instituisse; sed instituisse speciem panis inter cœnandum cœnâ legali; speciem autem vini post finitam omninò cœnam usualem, multis aliis interpositis rebus & actionibus. Sed contra hoc est, quod Ecclesia canit: *Post Agnum typicum expletis epulis, corpus Dominicum datum discipulis.* Deinde si prius consecratum est corpus, & interpositis multis aliis rebus, finitâ mensâ, subsecuta esset tan-

tum calicis consecratio; totum ergo hoc mysterium non fuisset factum per modum unius integri sacrificii & signi. Dum igitur dicitur: *Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens*: istud adverbium *similiter* refertur ad utramque speciem sic: sicut panem post cœnam legalem consecraverat; ita consecravit & calicem. Nec etiam videtur institutum hoc sacramentum post finitam omninò cœnam usualem, ut vult Baron.

SECTIO V.

An convenienti tempore institutum sit hoc Sacramentum?

Dico: Decuit Eucharistiam institui ante Christi passionem, ut Christus maximum amoris signum, adhuc in mortali existens corpore, nobis exhiberet, & ut ipsamet institutio & oblatio sacrificii incruenti, esset meritoria, satisfactoria & pretium nostræ redemptionis; imò opportunissimè instituta est in ipso passionis ingressu & non antea, ut Christus memoriale suæ dilectionis & passionis altius mentibus nostris infigeret, more amantissimi patris in vitæ fine pretiosiorem hæreditatem filiis relinquens; utque eam visibiliter hominibus daret, quando ab eis visibiliter recedebat. Deinde decuit institui post ultimam cœnam legalem, ut novi sacramenti excellentia respectu veterum sacramentorum magis innotesceret, & maximè illius virtus inciperet, quando legalia cessarent. Non enim volebat Christus, ut Ecclesia uteretur hoc sacramento antequam esset glorificatus.

Si autem non peccasset Adam, & manente innocentiæ statu, an Christus suppositio futuro incarnationis mysterio in carne impassibili, instituturus fuisset hoc sacramentum, res prorsus incerta est. Posset fortasse ex variis congruentiarum conjecturis non improbabiliter affirmari.

DISPUTATIO XLII.

De essentia & partibus hujus sacramenti in communi.

SECTIO PRIMA.

An species consecratæ sint sacramentum Eucharistiæ, vel de intrinsecâ ejus Ratione?

Dico 1. Solum Christi corpus & sanguis non est integrum Eucharistiæ sacramentum. Quia de ratione sacramenti est, ut sit per se signum sensibile; Christus autem prout existit in hoc sacramento, non est modo sensibili; ergo per se sumptus, non potest esse totum sacramentum; oportet enim ut intrinseca sacramenti essentia aliquod signum quod sensibus percipi possit, includat. Unde si res aliqua per se insensibilis interdum est pars sacramenti, v. g. contritio, oportet ut cum alia per se sensibili conjungatur & aliquo modo saltem per accidens sentiatur. Sic corpus Christi non potest hoc sacramentum constituere per se, quia seclusis speciebus non est signum per se sensibile. Est contra Waldensem, qui vult Eucharistiam consistere in solo corpore & sanguine Christi, speciebus solum connotatis extrinsecè, non ad essentialem ejus constitutionem pertinentibus.

Dico 2. Verba consecrationis non sunt Eucharistiæ sacramentum. TT. communiter. Cum enim verba transeant, & maneat sacramentum, necesse est sacramentum esse aliud præter verba. Deinde juxta Conc. Florent. & Trid. verba conficiunt sacramentum, & post verba præter corpus & sanguinem Christi manet sacramentum, in quo Christus continetur; ergo verba non sunt ipsum sacramentum; nisi causativè; in quo sensu possunt intelligi Cajet. & alii volentes actionem consecrandi esse sacramentum. Quare

Dico 3. Species consecratæ vel sunt sacramentum, vel ad illius constitutionem intrinsecè & essentialiter pertinent, uti in Sect. seq. explicabitur. D. Thom. &c. communiter. Ratio est quia species visibiles sunt signum sacrum; Christum enim quem continent, significant ut sanctificantem animas per modum cibi spiritualis; imo probabile est eas ut physicum instrumentum Christi, etiam efficere gratiam.

SECTIO II.

An forma verborum consecrationis sit de essentia hujus sacramenti, intrinsecè illud constituens?

Dico 1. Constat Verba consecrationis non esse integrum sacramentum, quia id quod est integrum novæ legis sacramentum, est proximum signum efficax gratiæ sanctificantis, quam continet & confert. Hæc autem verba non applicantur immediatè ad hominis sanctificationem, sed ad materiæ sanctificationem. Ergo sola & per se sumpta non sunt integrum sacramentum.

Dico 2. Verba consecrationis, prout realiter & physicè consecrant materiam non sunt forma intrinseca & informans, sed tantum intrinseca & efficiens seu forma sacramenti in fieri, non verò intrinsecè illud constituens in facto esse; prout autem ex verborum consecratione materia determinata est ad significandum id quod continet, & quamdiu moraliter illis licet præteritis, subsstat, tunc potest dici ab illis sacramentaliter informari; quia species non significant nisi ut consecratæ, adeoque quatenus permanenter substant verbis consecrationis quæ præcesserunt, tota illorum sacramentalis significatio ab illis quodammodo informatur.

SECTIO III.

An corpus & sanguis Christi intrinsecè & essentialiter pertineat ad hujus sacramenti constitutionem?

Dico: hoc sacramentum non sunt solæ species sacramentales, sed ex corpore Christi & speciebus est compositum; sive est corpus Christi sub speciebus contentum; atque ita corpus & sanguis Christi intrinsecè & in recto pertinent ad hujus sacramenti constitutionem. *D.* Th. Bonav. Cajet. &c. contra Marsil. & Sot. volentes solas species esse directè sacramentum, corpus autem Christi esse tantum velut sacramento annexum, & non constituens illud intrinsecè. *Probatur* 1. ex variis Patrum locutionibus, quæ significant hoc sacramentum constare ex Christi corpore & speciebus,

bus; & quæ solis speciebus non possunt convenire, v. gr. Eucharistiam constare duabus rebus, terrenâ & cœlesti; esse cibum animarum, panem vitæ qui de cœlo descendit, offerri Deo in sacrificiũ. &c. 2. quia sicut substantia panis cum suis accidentibus aliquo modo faciebat unum; ita corpus Christi, quod loco substantiæ panis substituitur cum accidentibus seu speciebus per unionem sacramentalem, longe altiori modo facit unum nempe unum sacramentum.

Objicies 1. Patres & Concilia dicunt species esse sacramentum tantum; corpus autem Christi esse rem & sacramentum simul; ergo distinguunt corpus à sacramento. Resp. species vocari sacramentum tantùm, quia ab illis sumitur significatio sensibilis, qua quodam modo Christi corpori communicatur. Quia igitur hæc significatio in solis speciebus per se primo fundatur, ideo dicuntur sacramentum tantum; nunquam tamen excluditur corpus Christi à compositione hujus sacramenti.

Obj. 2. Dicunt corpus Christi contineri sub hoc sacramento. Resp. hæc propositio: *corpus Christi continetur in hoc sacramento*, potest *esse vera tum* ratione specierum, tum ratione totius, sicuti anima dicitur esse in corpore & in homine; non tamen dicetur ita propriè, corpus Christi esse sub hoc sacramento.

Obj. 3. In cap. *Ego Berengarius*, dicitur post consecrationem non tantum manere in altari sacramentum, sed etiam corpus Christi. Resp. quia ille hæreticus dicebat post consecrationem manere in altari solum sacramentum, id est signum Christi, non ipsum Christum; ideò contra illum dicitur manere non tantum sacramentum, sed etiam Christus; sive non solum signum, sed etiam res signata.

Obj. 4. Inter corpus & species nulla est vera unio realis & physica, ut infrà dicam, nec etiam sacramentalis; ergo ex illis duobus non componitur unum sacramentum, adeoque corpus Christi non est de intrinseca hujus sacramenti ratione. Resp. inter corpus & species esse unionem sacramentalem, per quam fit unum sacramentale compositum, in quo Corpus Christi vel habet se quasi ut forma ad species, tum quia est illis nobilius, tum etiam quia est veluti illarum virtus eas sanctificans; vel habet se quasi ut materia, tum quia in compositione ex accidenti & subjecto, id quod est nobilius, se habet ut materia; tum etiam quia in composito artificiali, cui sacramenti compositio assimilatur, sæpè materia est id quod est nobilius, & quod præcipuam vim confert ad agendum.

Obj. 5. Si totum illud Compositum foret sacramentum, totum esset propria & immediata gratiæ causa, ita ut corpus & species simul & proximè attingerent gratiæ affectionem, atqui hoc dici non potest, ergo. Resp. Neg. Maj. Quamvis enim solum corpus Christi ut instrumentum Divinitati conjunctum concurreret immediatè ad effectionem gratiæ in hoc sacramento, & non species, ut volunt Cajet. & Ledesma; non inde tamen sequeretur species non esse de constitutione hujus sacramenti; quia non est de ratione sacramenti, ut per omnem suam partem efficiat gratiam; sed sufficit ut per unam aliquam magis præcipuam illam efficiat. Deindè non invenitur ratio sat probabilis, quâ possit ostendi species non habere proprium influxum & efficaciam ad gratiæ effectionem in hoc sacramento; certum est enim eas posse à Deo assumi ut instrumentum non minùs quàm ablutionem in baptismo, & alias materias in cæteris sacramentis; maximè cum possint hanc virtutem ex conjunctione cum corpore Christi recipere.

SECTIO IV.

An sumptio Eucharistiæ sit sacramentum, vel ejus pars?

Notà: Hæretici dicentes Christum non esse in hoc sacramento, præsertim nisi quando sumitur & est in usu, consequenter dicunt hoc sacramentum, sicut cætera, in usu consistere, ipsumque usum esse præcipuam ejus partem. Nos verò supponimus id quod de fide est, ut postea probabitur, Christum statim post consecrationem permanenter esse in hoc sacramento; ac proinde ante usum seu sumptionem est verum sacramentum jam constitutum. Jam verò quæritur quomodo iste usus se habeat ad rationem sacramenti?

Dico 1. Sumptio seu usus Eucharistiæ non est sacramentum Eucharistiæ, quia ante sumptionem jam confectum est sacramentum per consecrationem; neque est ejus pars essentialis, cum ante sumptionem jam totum existat sacramentum; neque pars integralis nempe materia aut forma, ut patet. D. Thom. Sot. &c.

Dico 2. Hic usus seu sumptio non est per se aliquod sacramentum ab Eucharistia distinctum; alioquin essent plura quàm septem sacramenta; contra Gabr. qui dicit usum per se esse sacramentum ab Eucharistia distinctum; reductivè tamen sub illâ numerari. *Probatur*; quia sacramentum, quod in usu consistit, habet propriam formam propriumque effectum ab aliis distinctum, & proprium ministrum; hic autem usus nec formam nec effectum ab Eucharistia distinctum, nec proprium ministrum de necessitate sacramenti habet; cum Diaconus possit Eucharistiam ad usum applicare. Quare

Dico 3. Sumptio Eucharistiæ est solum applicatio sacramenti, seu conditio necessaria ut sacramentum operetur, nempe operetur augmentum gratiæ & charitatis; alia sacramenta instituta sunt ut fiant, & usus est per se primò institutus ad significandum & sanctificandum, v. gr. ablutio in baptismo; hoc verò institutum est ut sit & sumatur in cibum spiritualem, servetur in viaticum, offeratur in sacrificium.

Hinc 1. Eucharistia sic potest physicè definiri: species consecratæ continentes corpus & sanguinem Christi; vel corpus & sanguis Christi contentus sub speciebus consecratis; vel sacramentalis cibus ex corpore & sanguine Christi, & speciebus constans: ac proinde hoc sacramentum supponit vel pro speciebus connotando corpus contentum juxta quosdam; juxta alios pro corpore connotando species continentes; juxta nos pro toto composito, seu pro sacramenti & sensibili cibo. 2. In Eucharistia res tantùm, est effectus qui in suscipiente producitur, nempe gratia, charitas, unitas corporis mystici Christi; res & sacramentum simul, est corpus Christi. Sacramentum tantùm, sunt solæ species sensibiles.

DISPUTATIO XLIII.

De Materia remota Eucharistiæ in communi.

SECTIO I. & II.

An panis & Vinum sint propria materia hujus sacramenti; & utrumque sit necessarium de necessitate sacramenti; an verò tantum de necessitate præcepti?

DICO 1. Materia absolutè necessaria ad conficiendum corpus Christi, est panis, ad conficiendum sanguinem, vinum. De fide, contrà varios antiquos Hæreticos. *Probatur* 1. ex Christi facto, qui panem & vinum ad hoc adhibuit, & dixit, hoc *facite*, seu *sic facite*, 2. Ex Conc. Flor. Later. Trid. id definientibus. 3. ex patribus & Ecclesiæ traditione. 4. ex Christi voluntate, qui ob varias congruentias eligit materiam panis & vini ad hoc sacramentum conficiendum.

Dico 2. Una ex istis materiis prius tempore, quàm altera, consecratur; nam statim ac sacerdos absolvit verba consecrationis panis, adest ibi corpus Christi, antequam sanguis conficiatur. D. Th. Bern. Durand. &c. *Probatur*, quia antequam Christus calicem consecraret, dixit: *Hoc est corpus meum*; ergo jam tunc erat corpus; sicut enim significatio unius formæ non pendet ab alterâ; ita nec effectus; sive consecratio unius materiæ non pendet essentialiter ab altera; non sicut in extremâ unctione, in qua probabiliter non datur effectus nisi post absolutas omnes partiales formas ac materias; quia Christus sic unam instituit, & non aliud, ut constat ex traditione; & quia in extrema unctione est forma tantum deprecativa, quæ ex vi suæ significationis postulat tantum pro eo tempore pro quo fit deprecatio; forma verò Eucharistiæ est indicativa, cujus veritas requirit, ut res ita sit sicut per illam significatur.

Dico 3. Consecratio unius materiæ non necessariò requirit necessitate sacramenti consecrationem alterius, sed potest una sine alterâ consecrari, ita ut factum teneat, panis enim prius tempore consecratur quàm vinum; licèt ergò vinum postea non consecretur, manebit consecratus panis. Attamen de necessitate præcepti est ut una materia non consecretur sine altera; quia utraque est de integritate sacrificii; non potest autem Divinum sacrificium mutilari.

SECTIO III. & IV.

An necessarium sit ex præcepto Divino vel humano confici hoc sacramentum in binâ materiâ? & an ob nullam causam liceat illud conficere in alterâ solâ, etiam ex Papæ dispensatione?

Dico 1. De jure Divino institutum est, ut hoc sacramentum non conficiatur, nisi offerendo Deo sacrificium incruentum à Christo institutum, ut patet ex verbis Christi: *hoc facite in meam commemorationem.* Hæc igitur voluntas est Christi instituentis, & sic ab Ecclesiâ intellecta. Hinc ex divinâ institutione utraque species seu materia est de substantiali sacrificii hujus integritate; quia hoc sacrificium est unica quædam & expressa sacrificii cruenti repræsentatio; hæc autem non fit in unâ aut alterâ specie, *sed in* utrâque simul; alioqui si in unâ solâ fieret, esset tantum implicita repræsentatio & quasi ex ratiocinio intelligentis; & colligitur etiam ex Conc. Trid. Sess. 23. dicente Christum in nocte cœnæ constituisse Apostolos sacerdotes, & jussisse, ut ipsi aliiq; Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum. Hinc rejiciendi sunt Adrian. Alens. &c. dicentes hoc tantum esse præceptum Ecclesiasticum.

Objicies 1. Si hoc præceptum esset divinum, vel intrinsecè contineretur in ipsa *hujus* sacramanti institutione, vel post illam à Christo esset positum. Neutrum dici potest; ergo. Resp. contineri intrinsecè in institutione hujus sacramenti & sacrificii; hæc autem institutio ex factis & verbis Christi colligenda est, considerando etiam materiam subjectam, & adjunctâ præcipuè traditione & intelligentiâ Ecclesiæ; & quamvis non omnes accidentales circumstantiæ, quæ in cœna contigerunt, sint præceptæ, substantia tamen & integritas sacrificii præcepta est.

Obj. 2. Multi probabiliter credunt Christum in castello Emmaus, ubi in fractione panis agnitus est à duobus discipulis, istum panem consecrasse; atqui ibi nulla fit mentio vini consecrati; ergo. Resp. si Christus tunc consecravit panem, dicendum est vel etiam vinum consecrasse, vel usum esse potestate excellentiæ; probabilius tamen est juxta Jansen. carthus. &c. panem non consecrasse; non enim videtur communicasse istos duos Discipulos non satis dispositos, nec in fide constantes.

Obj. 3. Nec ex sacramenti, nec ex sacrificii integritate colligi potest tale præceptum; potest enim sacramentum sumi in una tantum specie, nihil faciendo contra ejus integritatem; ergo etiam poterit confici in una sola specie. Resp. neg.ant. & Conf. potest quidem in una sola specie sumi, quia hoc sacramentum non consistit in usu; ideoque non est necesse, ut utraque species sumatur, præsertim cum totus Christus sub unaquaque accipiatur; sacrificium autem consistit in ipsa consecratione; ideoque ejus integritas requirit, ut utraque species conficiatur; & eadem ratione non potest una species confici sine altera, licèt una possit sine altera conservari.

Dico 2. Interdum potest accidere, ut sine ullo peccato in una tantum specie conficiatur hoc sacramentum; propter impotentiam vel physicam vel moralem implendi præceptum. Potest enim accidere ut quis ex inadvertentia inculpabili non vinum, sed aliud ponat in calice; & id tantum advertat post transactum tam longum tempus, ut jam non possit moraliter prius sacrificium perfici, vel dum advertit non reperiatur vinum, aut non possit quæri sine magno scandalo, aut sine gravi vitæ periculo, &c. tunc non tenebitur quærere.

Dico 3. Formaliter & directè nunquam licet sacerdoti conficere unam speciem sine altera, privata auctoritate, licet quæcumque causa gravissima interveniat, sive privata, sive publica; imò quamvis probabile sit posse papam in hoc negotio

negotio ex publica & communi causâ dispensare, ob auctoritatem plurium Doctorum, nempe Alb. Gabr. Ang. &c. ita sentientium; nixorum probabilibus rationibus & conjecturis, tamen tutius & verius existimo illum id non posse. 2. Quia hoc sacramentum non est necessitatis, sed utilitatis, ideoq; majus bonum Ecclesiæ est, ut ritus Deo sacrificandi in totâ Ecclesiâ sit unus & idem, quàm ut possit immutari ob unius alterius-ve provinciæ utilitatem. 2. Quod refertur de datâ dispensatione ab uno altero-ve pontifice, non est verisimile. 3. Ecclesia non potest facere, ut vel hoc sacramentum conficiatur non offerendo Deo sacrificium, vel ut sacrificium non offeratur integrum & constans & omnibus quæ ad ejus essentiam pertinent, nempe quod in pane & vino perficiatur. 4. Ecclesia non potest dispensare in iis, quæ propriè sunt de jure Divino, ut traditur in materiâ de legibus. Imò

Dico 4. Etiam per modum interpretationis non potest pontifex declarare licitum esse aliquando per se conficere unam speciem sine altera; quia non potest occurrere sufficiens ad talem interpretationem necessitas, nec bona esset ista interpretatio, quæ ipsam Divinam institutionem immutaret & everteret; unde si non potest hoc sacramentum fieri ut à Christo jussum est, omittendum est. Exempla quæ afferuntur de voto, de matrimonio rato &c. In quibus potest Papa dispensare, non sunt similia cum dispensatione ritûs hujus sacrificii.

SECTIO V.

An sit de necessitate hujus sacramenti, ut materia consecranda sit præsens Ministro?

Dico: Certum est generatim loquendo, necessariam esse sensibilem hujus materiæ præsentiam D. Th. Durand. Sot. &c. Quia pronomina *Hoc & hic* in verbis formæ posita designant rem aliquo modo sensibus præsentem, non tantum intellectui vel imaginationi. Quo circa hæc præsentia requirit, ut materia sit aliquo modo coram homine, & non omninò à tergo; & non sit nimis distans, licèt oculis videri possit; quanta autem debeat esse hæc materiæ propinquitas, non potest certò designari; servandus Ecclesiæ usus; nec oportet, ut tota distantia sit oculis pervia; potest enim panis vel vinum velo coopertum consecrari; non tamen post parietem existens. Deinde oportet, ut tota materia secundum omnes partes consecrabiles sit aliquo modo practicè & moraliter præsens; unde probabile est hanc distantiam vel præsentiam non esse æqualem in omni materia, sed debere esse juxta ejus magnitudinis proportionem, & quantitatem.

SECTIO VI. VII. & VIII.

An materia consecranda debeat esse determinata? Et an possit consecrari in quâvis parvitate, aut magnitudine?

Dico 1. ut fiat consecratio, necesse est materiam in particulari definiri per intentionem consecrantis; quia actiones circa particularia versantur. Hinc si quis habeat præsentes 8. Hostias, & intendat 6. tantum consecrare, non determinando illas; nihil efficiet, quia materia illa non est definita. Nec potest suam intentionem remittere in Dei intentionem; expectanda enim foret relatio, ut constaret quæ nam materia esset consecrata. Aliud est de sacerdote à peccatis absolvente, quia hujus intentio versatur non circa sacramentum, sed circa ejus effectum, quem non potest impedire, si pœnitens sit bene dispositus. Si autem sacerdos consecraret, cogitans se habere tantum unam hostiam, & post consecrationem inveniat duas, utraque est consecrata; quia illa est privata deceptio, quæ non tollit debitam intentionem quæ esse debet & moraliter est circa hanc materiam præsentem prout proponitur; secus esset, si præcisè vellet consecrare hostiam quam oculis videt; sed hoc nec fit, nec fieri debet. Item si sacerdos deferat plures hostias consecrandas ad altare, & in actuali consecratione recordetur tantum illius quam tenet in manibus, si aliæ sint super aram, erunt consecratæ; quia sufficit virtualis intentio; secus, si sint tantum juxta aram; aut saltem tunc dubium erit an sint consecratæ. Similiter consecrans calicem debet habere intentionem consecrandi id quod per modum unius continui in eo continetur. Hinc si sint guttæ vel extra vel intra calicem separatæ à toto vino, probabilius non erunt consecratæ juxta usitatam sacerdotum intentionem; quod longè certius est de totâ materia quæ extra calicem reperta fuerit. Item si sacerdos intendat confusè consecrare dimidiam hostiæ partem, non designando quam nam, nihil efficiet.

Dico 2. Panis (idem intellige de vino) potest consecrari in quâcumque minima quantitate, quæ humanis sensibus objici possit. D. Th. Durand. &c. Quia ista pars minima est verus panis & signum sensibile. Secus autem, si non possit objici sensibus. Hinc pars panis in toto existens, si per se sola consecretur, potest validè consecrari in quacumque minimâ quantitate quæ sensibiliter designari possit, non tamen licitè.

Dico 3. Quamvis per se & ex vi formæ ac potestatis quæ est in sacerdote, possit validè consecrari quanta cumque materia absque ullo magnitudinis termino, cum Christus consecrandi potestatem ei dederit sine ulla limitatione; tamen si materiæ magnitudo tanta esse singatur, ut non possit tota simul fieri moraliter præsens, non potest etiam unicâ formâ consecrari. D. Thom. Durand. Gabr. &c. Quia hæc præsentia est conditio necessaria, ut consecrationis forma locum habere possit. Materia igitur vel ob nimiam magnitudinem, vel ob nimiam & insensibilem parvitatem potest non esse sufficienter præsens, adeoq; nec capax, ut in eam cadat forma quâ possit consecrari; si autem ista materia nimis magna per partes consecretur, & partes consecratæ conjungantur & componant illam nimis magnam extensionem; aut si nimis parva in toto contenta & unita consecretur, & postea à toto separetur, utraque manebit consecrata, quia ut in eâ Christus conservetur, non requiritur prolatio formæ nec præsentia, quæ requirebatur ut poneretur; aliud est enim in fieri, aliud in facto esse; & in minima quidem. Quamdiu conservaretur substantia panis si adhuc adesset, tamdiu corpus Christi in illa manet.

DISPUTATIO XLIV.

De Remota materiâ seu pane ex quo corpus Christi conficitur.

Sectio Prima.

Ex quo grano debeat confectus esse panis, ut sit sufficiens hujus sacramenti materia?

Dico: Certum est juxta omnes panem ex arborum fructibus, v. gr. castaneis, vel ex leguminibus, v. gr. fabis confectum, non esse consecrationis materiam; sed sufficiens illius materia est solus panis triticeus, ita ut in alio non conficiatur consecratio. D. Th. Bonav. Scot. & TT. communiter. *Probatur* ex Christi facto, ex traditione, ex Conc. Flor. dicẽte materiã hujus sacramenti *esse panem triticeum & vinum de vite*. Hinc panis ex hordeo, vel milio confectus, non est materia hujus sacramenti; sed quivis panis ex grano, quod revera est triticum, licet alio nomine dicatur, est certa ejus materia, qualem D. Th. Sot. &c. dicunt esse siliginem. Si autem dubitetur an aliquod granum sit verè triticum, panis ex illo confectus erit materia dubia, & insufficiens. Spelta autem an sit triticum nec-nè, P. Suarez de re ipsi incognitâ non fert judicium. Idem ferè dic de farre & typha. Deinde si panis ex diversis farinis confectus sit, omnesque sint triticeæ, licèt diversæ speciei, est sufficiens materia; uti etiam si mixtio fiat ex aliis granis, & major pars cum notabili excessu sit triticea; quia ejusmodi panis juxta communem usum censetur triticeus. Insufficiens autem, si minor pars vel etiam æqualis tantum sit triticea; quia major pars trahit minorem in suam speciem; & dum est æqualis, fit unum mixtum distinctum ab utrâque.

Sectio II.

An materia hujus sacramenti sit solus panis usualis ex farina triticeâ & aquâ naturali confectus?

Dico 1. De hujus sacramenti necessitate est, ut sit panis ex farinâ triticea, & solâ aquâ naturali coagmentatus. D. Th. &c. hinc panis ex farinâ cum lacte, olco, butyro, caseo, aquâ roseâ & ejusmodi rebus confectus, non est materia sufficiens, quia est potius placenta, quàm panis usualis.

Dico 2. Oportet, ut hic panis sit calore ignis concoctus, non cruda massa; imò ut sit solo igne coctus, non verò oleo aut butyro frixus; alioqui non est sufficiens materia. Deinde oportet ut dictus panis in suâ substantiâ & naturâ perseveret incorruptus, & farina, ex quâ conficitur, non sit corrupta. An verò panis ex amylo confectus, sit materia sufficiens, valdè dubium est. Negat D. Th. Sot. Angel. &c. contra Palud.

Sectio III.

An panis azymus vel fermentatus sit de necessitate sacramenti?

Nota: Græci solo pane fermentato utuntur, rati hunc esse de necessitate sacramenti, quia putant Christum in pane fermentato consecrasse; dicunt enim non comedisse agnum paschalem die 14. Lunæ, sed 13. quando fermentum durabat. Lutherani autem & Calviniste licèt credant nec fermentatum nec azymum esse de necessitate sacramenti; tamen fermentato utuntur in suis cœnis Dominicis, ut vocant; volentes contra omnem historiæ veritatem, morem utendi azymo introductum fuisse ab Alex. III. & Ecclesiam, ante illum semper usum fuisse fermentato. Quare

Dico 1. Tam panis azymus quàm fermentatus sufficit ad hujus sacramenti substantiam. De fide. Constat ex Conc. Flor. & Trid. & ex Leon. IX. Epist. sententiam græcorum vocantis hæreticam; deinde probatur ex facto Christi qui celebravit pascha & instituit hoc sacramentum primo die azymorum, in quo jam non licebat uti fermentato; probatur etiam ratione, quia & fermentatus & azymus est simpliciter panis ex tritico confectus; panes enim propositionis, qui certò erant azymi ex Levit. 2. vocantur simpliciter panes. Hinc Ecclesia Latina convenientissimè utitur azymo ob factum Christi, & quia utendi azymo consuetudinem à Beato Petro accepisse, ex perpetuâ traditione credit & semper servavit. Idcircò

Dico 2. Tam græcis quàm latinis licet Ecclesiæ suæ consuetudinem servare, ut Leo IX. tradit in dictâ Epist. C. 29. Imò tam græci quàm Latini tenentur Ecclesiæ suæ consuetudinem ac ritum servare. Hinc latinus sacerdos in Ecclesia Latinâ consecrans tenetur in azymo cõsecrare, & græcus in græcâ in fermentato, ob consuetudinem quam Ecclesia Romana non improbat, ut patet ex Conc. Flor. &c. In templis ergo græcorum, quæ sunt inter latinos, & in templis Latinorum quæ sunt inter græcos, unusquisque debet servare suæ Ecclesiæ consuetudinem: nec videtur licere sacerdoti Latino in templo græcorum quod inter latinos existit, consecrare in fermentato; sed si latinus versetur in Ecclesia græcâ, & in propriis græcorum templis, optimè faciet si se conformet eorum consuetudini, consecrans in fermentato; non videtur tamen ad hoc teneri, si sit tantum hospes seu peregrinus; quia hæc consuetudo, de quâ hîc igitur, sic videtur introducta & acceptata ab Ecclesia, ut unicuique peregrinanti liceat suæ Ecclesiæ ritum servare, ubicumque celebrare illi permittitur, ut patet ex Conc. Flor. & ex praxi Latinorum apud omnes acceptâ, qui peregrinantes inter græcos Catholicos, solent in azymo celebrare, totumque alium missæ ritum Latinæ Ecclesiæ proprium servare; ergo etiam Græciis transiẽs per Latinos, potest suæ Ecclesiæ ritum servare, nec tenetur ad ceremonias loci, in quo celebrat observandas. Denique sine scrupulo potest sacerdos græcus peregrinans per Ecclesiam Latinam, uti & Latinus per græcam, suæ Ecclesiæ ritum servare cum consensu & facultate pastorum illius Ecclesiæ, in quâ versatur, quam ipsi, si nullum timeant scandalum, dare possunt

&

& debent si nulla rationabilis causa obstet. Unde non videtur licere sacerdoti Latino in Ecclesia Latinâ, ob occurrentem necessitatem; v. gr. ne proximus sine viatico moriatur, aut ne totus populus diu sacrificio privetur, celebrare in fermentato; græcus tamen posset facilius celebrare in azymo in græcâ. Quia ejus obligatio non est tam certa. Celebrare autem in azymo, ut facit Ecclesia Latina, non est servare ritum judaïcum, quia non facit id eo modo & fine, quo olim judæi, nec ex veteris legis obligatione; uti nec græci, qui semper celebrant pascha Luna 14. In quâcumque hebdomadæ die occurrat, dicuntur ritum judaïcum servare.

DISPUTATIO XLV.

De materia remotâ seu vino, ex quo sanguis Christi conficitur.

Sectio Prima.

An vinum ex vite, seu ex uvis expressum sit necessaria hujus sacramenti materia?

Dico 1. Certum est materiam hujus sacramenti, sine quâ sanguis non potest confici, esse vinum ex vite; quod colligitur ex facto Christi adjuncta Ecclesiæ traditione; idque definitur in Conc. Flor. Unde vinum ex pomis, fructibus, aut ex aliis rebus confectum, non est sufficiens materia. Vinum autem sive sit album, sive rubrum, semper est simpliciter vinum, adeoque sufficiens materia.

Dico 2. Ut succus uvarum sit materia sufficiens, debet esse maturus, ex uvis expressus, in suâ substantiâ permanens. Ideo agresta, & succus uvarum priusquam exprimatur, seu in uvis adhuc consistens, non potest consecrari, uti nec acetum. Mustum quidem ex maturis uvis expressum, sufficiens est materia, quia est verè vinum, sed non est conveniens, donec sit purum & satis concoctum.

Dico 3. Vinum consecratum, etiamsi congeletur, retinet consecrationem & sanguinem Christi; quod videtur supponere missale Romanum in defectibus Missæ ubi dicitur, si contingat in calice vinum consecratum congelari, debet liquefieri, & consumi tanquam verum sacramentum. Ratio est, quia revera non est substantialiter corruptum, cum qualitates & effectus vini, si liquefiat, postea habeat. Hinc si vinum congelatum ante consecrationem, postea liquefiat, est sufficiens consecrationis materia; imò quatenus congelatum, in illo statu videtur esse sufficiens materia; quia est vinum ex vite, & per se potabile, & per accidens est quod in illo statu nequeat potari; sicut enim panis coctus, qui præ duritie nequit comedi, nisi prius molle fiat, est sufficiens consecrationis materia; quia retinet panis substantiam, & per se manducabilis est; ita & vinum congelatum. Non credas tamen licere sic illud consecrare ob rei incertitudinem.

Sectio II. & III.

An aqua vino consecrando sit necessariò miscenda? & de circumstantiis eam miscendi.

Dico 1. Hæc aquæ cum vino mixtio non est de necessitate sacramenti. D. Th. & omnes Thomistæ, quia Christus non instituit hanc ceremoniam ut essentialem, quod habetur ex traditione & authoritate Ecclesiæ, quæ simpliciter docet vinum esse sufficientem materiam; item ex Conc. Trid. Sess. 13. dicente Ecclesiam præcepisse hanc mixtionem; & ex Conc. Flor. præcipiente Armenis, qui aquam non miscebant, ut eam miscerent ad se toti Ecclesiæ conformandos, nihil eos de nullitate sacramenti arguendo. Fuit tamen conveniens eam misceri ante consecrationem; de fide ex conciliis & patribus; nimirum ad repræsentandum aquam & sanguinem, quæ de latere Christi exivit, ad significandam unionem Ecclesiæ cum Christo, & duas Christi naturas, & maximè quia Christus sic fecit, uti Liturgiæ Jacobi & Basilii dicunt, ac refert Clem. l. 8. Const. c. 12. Theodoret. Damasc. &c. Insuper

Dico 2. Hæc mixtio non solùm est conveniens & licita, sed etiam de necessitate præcepti, non Divini, ut Alens. Hosius &c. volunt, sed humani & Ecclesiastici, ita Scot. Sot. Dur. Gabr. & alii communiter. Videtur enim hoc præceptum ab ipsis Apostolis manasse, ut colligitur ex jam dictis liturgiis, ex Canone 32. Trullano; imò ex ipso Alexandro primo in cujus vitâ Romanum breviarium dicit eum jussisse istam mixtionem fieri ob aquam & sanguinem, quæ de Christi latere fluxerunt; nam ipsemet dicit se, *tradere quod à patribus acceperat*; adeoque ille non illam instituit ac primus præcepit, ut putant aliqui; sed tantum tradidit scriptum præceptum. Jam verò licet Christus istam mixtionem in institutione sacramenti adhibuerit, non inde fit eam esse de necessitate sacramenti; quia non omnia, quæ Christus in cœnâ fecit, hanc habent necessitatem, imò nec necessitatem præcepti Divini, ut constat de pane azymo, & aliis similibus. Hinc quidam patres eam vocant Christi institutionem & traditionem.

Dico 3. Quoad hujus mixtionis circumstantias, sunt hæ 4. præcipuæ. 1. Ista aqua, quæ in Eucharistia miscetur, necesse est ut sit naturalis seu elementaris necessitate non sacramenti, sed præcepti graviter obligantis. 2. Ista aqua debet misceri in parvâ quantitate, & minori quàm vinum, ut docet Ecclesiæ usus modicissimam ponentis; & ratio est, quia quælibet aquæ guttula, modo sit satis sensibilis, est sufficiens; est enim vera aqua sensibilis, & ad significationem sufficit. 3. Hæc mixtio debet fieri tempore sacrificii & in ipso calice jam vinum habente ante calicis oblationem; si ante consecrationem advertatur non fuisse factam, statim debet fieri; secus verò, si post consecrationem à principio missæ usque ad oblationem potest quovis tempore fieri; missale tamen Romanum dicit debere fieri post evangelium factâ hostiæ oblatione; Sot. & Sylv. videntur magis probare, quod fiat in initio missæ; quia tunc major est temporis mora, ut aqua in vinum convertatur. 4. Dicunt quidam hanc aquam debere infundi ab ipso celebrante; in missali tamen Romano præscribitur, ut in Missis solemnibus subdiaconus illam in cali-

cem infundat à ſacerdote benedictam. In hoc ſervanda conſuetudo. Denique iſta aquæ mixtio obligat ſub gravi.

SECTIO IV.

An aqua vino mixta in ſanguinem Chriſti convertatur, & ſub hâc intentione miſceri debeat?

Nota: Quidam dixerunt aquam vino mixtam non converti in ſanguinem Chriſti, ſed remanere in ſuâ ſpecie & naturâ immutatam poſt conſecrationem; ſed iſta ſententia ab omnibus Thomiſtis rejicitur. Debet enim ſacerdos aquam eâ intentione & modo miſcere vino, ut veriſimile ſit poſſe ante conſecrationem facilè converti in vinum. Si autem contingat aquam tempore conſecrationis non eſſe in vinum converſam, nonnulli putant, maxime Alanus, eam immediatè in ſanguinem converti. Sed probabilius

Dico: Aqua non convertitur in ſanguinem, niſi prius in vinum tranſmutetur. D. Th. Scot. Alenſ. &c. *Probatur* 1. Quia conſecrationis materia eſt ſolum vinum, cui miſcetur aqua non tanquam materia, ſed tantum per modum ceremoniæ ad quamdam ſignificationem ſuprà explicatam. Jam verò ſola eſt materia quæ in ſanguinem convertitur; ergo &c. 2. Si aqua eſt æquè materia ac vinum, non poteſt reddi ratio cur vel non ſit æquè neceſſaria ac vinum, vel non poſſit ipſa ſola ac pura immediate converti in ſanguinem, ſicut poteſt purum vinum. Hinc ſi poſt conſecrationem calicis, aqua tantum mutetur in vinum, non fit ſanguis Chriſti; idem dic ſi in momento conſecrationis tantum in vinum tranſeat, aut quando pronunciatur pronomen *hic*, nondum tranſierit. Attamen ſatis certum eſt converſionem aquæ in vinum, ſemper fieri ante conſecrationem. Ad illam autem experientiam, quâ dicitur aqua immixta poſſe iterum ſeparari à vino, reſpondet D. Th. id quod ſeparatur, non eſſe aquam, ſed quemdam aqueum humorem, cujus ſignum eſt, quod etiam ex puro vino poſſit extrahi. Ad aliud autem de adoratione, reſpondetur fideles non adorare quidquid eſt in calice; poſſunt enim eſſe in calice aliæ res, v. gr. paleæ, &c. ſed adorant id quod eſt conſecratum, ſeu quod ſub ſpeciebus vini continetur.

DISPUTATIO XLVI.

De Reali Corporis Chriſti præſentiâ in hoc ſacramento.

SECTIO PRIMA.

An ſit certum de fide Chriſtum realiter eſſe præſentem in hoc ſacramento?

NOTA 1. Licet Eccleſia græca in aliquibus rebus latinæ ſæpè diſſenſerit; in hoc tamen dogmate de reali corporis Chriſti præſentia in Euchariſtia Græci & Armeni tam inter ſe quàm cum Eccleſiâ Latinâ conſentiunt, ut ex eorum liturgiis, ex antiquis patribus, ac tandem ex Conc. Flor. apertè conſtat.

Nota 2. In Eccleſiâ latinâ, primus qui hanc realem Chriſti præſentiam negavit, fuit Berengarius, qui in variis conciliis condemnatus iteratò iſtam ſuam hæreſim abjuravit, mortuus, ut creditur, in veræ fidei perſeverantiâ. Videtur hunc ſuum errorem hauſiſſe ex libro Joannis Scoti qui illum continebat. Poſtea ſecuti ſunt hunc errorem Hæretici, Henriciani, Albigenſes, flagellantes, Wicleffiani; Zuinglius, Calvinus, &c. Quare

Dico: De fide eſt Chriſti corpus & ſanguinem, verè, realiter, & ſubſtantialiter ſub conſecratis panis & vini ſpeciebus in hoc ſacramento contineri, ut in ſequ. ſectionibus fuſius oſtendetur; nunc ſolum probatur ex univerſali Eccleſiæ conſenſu ac definitione. Nam omnes ſcriptores catholici hanc veritatem conſtanter defendunt, & contrariam doctrinam ſtatim ac pullulare cœpit, notarunt & oppugnarunt tanquam Catholicæ veritati contrariam, quod eſt evidens ſignum diſcernendi hæreſim à veritatate catholicâ. Deinde multa concilia hanc veritatem definierunt; Conſtantienſe, Romanum, Later. Flor. Trid. quamvis hæc catholica veritas non ſit expreſsè poſita in ſymbolo, quia in eo tantum ſunt poſita quæ ſunt neceſſaria ob fidei perfectionem, non abuſum, qualis eſt hæc; poteſt tamen ad illud revocari, nempe ad articulum de omnipotentia Dei, vel de ſanctâ Eccleſiâ, ut ait D. Tho. 22. q. 1. à 8.

SECTIO II.

An Realis Chriſti præſentia in hoc ſacramento ſatis colligatur ex ejus promiſſionibus?

Dico: Ex factis hujus ſacramenti promiſſionibus ſufficienter probari poteſt realis Chriſti præſentia; non tamen hoc argumentum ita evidens eſt, ut per ſe ſolum ſufficiat. *Probatur* 1. ex figuris veteris teſtamenti, ex verbis prophetarum, v. gr. *ab ortu ſolis uſque ad occaſum.*, &c. Malach. 1. *quid enim bonum eſt, quid pulchrum ejus, niſi frumentum Electorum, & vinum germinans virgines*? Zach. 8. &c. *Probatur* 2. Ex promiſſionibus novi teſtamenti: 1. ex Matth. 28. *ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſæculi.* Conc. Vienn. Innoc. L. 4. c. 44. Laur. Juſtin. id exponunt de hâc Chriſti præſentiâ. Unde dum dicit Chriſtus: *me autem non ſemper habebitis*, Matth. 26. intelligit de præſentiâ corporali viſibili. 2. Ex Joan. 6. ubi Chriſtus promittit ſe daturum ſuum corpus ad manducandum, & ſanguinem ad bibendum. Quod Epheſ. & VII. ſynod. & Conc. Trid. intellexerunt de verâ ac corporali manducatione par ſacramenti ſuſceptionem; quamvis quidam Patres id etiam intellexerint de ſpirituali manducatione per fidem, ſed non excludendo corporalem per ſacramenti ſumptionem. Hic pater Suarez citat 15. Patres græcos, & 13. Latinos qui iſtam Chriſti promiſſionem intellexerunt de ſacramentali manducatione carnis Chriſti, non per modum carnis ferinæ in partes diſcerpendæ nec impropria ſpecie viſibili, ſed modo ſacramentali & ſub ſpecie alienâ, & quoad hoc, dixerunt id ſacramentum viſibiliter eſſe ſumendum & ſpiritualiter eſſe intelligendum ac credendum; *quia caro non prodeſt quidquam*; id eſt ſi intelligatur caro animali modo manducanda ac dilaniandâ; debet ergò intelligi ſacramentali ac ſpirituali modo, vera fide & puro corde ſumen-

da. 3. Ex Thomistis maximè recentioribus. 4. Ex ipsa litterali verborum clarorum significatione. *Panis, quem ego dabo, caro est pro mundi vitâ.* &c. *caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus,* &c. *amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis,* &c. Verba enim scripturæ juxta Aug. intelligenda sunt in proprio sensu, quando nullum inconveniens id impedit.

Objicies 1. Multi catholici negant in isto cap. 6. Joan. Christum habuisse sermonem de hoc sacramento. Resp. licèt istorum sententia non sit hæretica, est tamen parum probabilis.

Obj. 2. Christus in principio istius capitis, de spirituali manducatione & de fide in se ipsum, apertè loqui videtur. Resp. nihil hoc obstare, si Christi consuetudinem attendamus transeundi ab una re sensibili, ad spiritualem. Sic in colloquio cum samaritana, ex sensibili aqua transitum fecit ad aquam vivam. hîc similiter ex materiali cibo transitum facit ad spiritualem, & à spirituali cibo sive à se ipso per fidem manducando, tandem sermonem ad hoc sacramentum derivavit, cum sacramentali manducatione conjungens spiritualem, ut significaret illam sine hoc prodesse non posse.

Obj. 3. Christus ipsemet dixit: *caro non prodest quidquam; verba quæ ego locutus sum vobis spiritus & vita sunt.* Hinc patres in istis verbis admittunt metaphoram; ergo etiam ipsa manducatio & potus potest spiritualiter, seu metaphoricè intelligi. Resp. Christus dixit ista verba, ut falsam imaginationem audientium, qui putabant Christi carnem in propria specie manducandam fuisse, tolleret; & in hoc sensu dixit carnem non prodesse quidquam, nempè dentibus dilaniandam, & animali modo manducandam.

Obj. 4. Patres sæpe hunc locum metaphoricè interpretantur. Resp. metaphoricus sensus nunquam excludit litteralem; ideoque licèt sancti patres interdum accommodent hunc sensum, ut cibus sit verbum Dei aut scriptura; & manducare sit credere & intelligere, non intendunt tamen proprietatem litteræ excludere. Sic Aug. ait: *quid paras dentem & ventrem? crede & manducasti*; id est, non manducatur caro Christi sub propria specie, sed modo sacramentali per fidem, cujus effectus non est corporalis, sed spiritualis.

SECTIO III.

An ex verbis quibus instituit Christus hoc sacramentum, possit evidenter demonstrari realis ejus in illo præsentia?

Dico: hisce verbis, quibus Eucharistiæ sacramentum Christus instituit: *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur*; apertè docuit id quod in manibus suis tenebat, discipulisque dabat, esse suum verum corpus; ac proinde ad illorum veritatem necesse fuit verè ac realiter ipsius corpus sub speciebus panis contineri; ergò ex illis verbis convincitur Christi corpus in illis verè præsens existere. De fide. *Probatur* 1, Ex VII. Synodo asserente Christum non dixisse: *accipite figuram corporis*, sed *corpus meum.* Item ex Conc. Trid. Sess. 13. dicente ista verba esse propriè & non per tropum intelligenda. 2. Ex PP. idem affirmantibus; *portabat*, inquit Prosper, *corpus suum in manibus suis, cum dixit: hoc est corpus meum.* 3. Cum Christus hæc verba dixit, instituebat sacramentum; ergo debuit propriis verbis id explicare; non possunt autem esse magis propria quàm ista. 4. Pronomen hoc evidenter designat corpus Christi in sacramento existens, non ejus figuram, nec ipsum Christum loquentem, nec corpus Christi mysticum, id est collegium Apostolorum; non enim applicari huic corpori mystico possunt hæc verba: *quod pro vobis tradetur.* dicitur quidem 1. Cor. 10. *Patres nostri omnes* &c. *eamdem escam spiritualem manducaverunt*, &c. id est Christum sed non eodem modo: illi enim in figurâ tantum seu in manna, (*omnia in figuris contingebant illis*; ibid.) & per fidem; nos verò & per fidem & per realitatem in sacramento.

Objicies 1. Varias quasdam patrum locutiones. Resp. dum Dionysius vocat Eucharistiam, *deifica mysteria*, intelligit ipsum Christum sub signis sensibilibus latentem; ideoque dicit: *per typicæ mensæ apparatum*, quia sub signis sensibilibus res divinæ continentur. Deinde dum Hier. ait Christum instituisse hoc sacramentum, ut sui corporis & sanguinis veritatem repræsentaret, id est, vel ut suum corpus & sanguinem præsentem faceret (interdum enim verbum *repræsentare* significat rem *præsentem facere*) vel etiam non tantum ut suum corpus & sanguinem præsentem faceret, sed & ut ipsius passionem præteritam repræsentaret; vel ut veritatem corporis & sanguinis sui sub speciebus sensibilibus latentis indicaret, ac simul repræsentaret unitatem corporis sui mystici, seu Ecclesiæ. Dum autem Tertullianus ait non *mutasse vinum saporem*, satis indicat mutasse substantiam, non accidentia. Quod verò addit Christum hoc fecisse in memoriam sui sanguinis, id est passionis suæ, omninò verum est; hic enim calix & est Christi sanguis ibi invisibiliter contentus, & simul memoriale sanguinis visibiliter effusi. Denique dum idem Tert. sic ait: *panem corpus suum fecit, dicens hoc est corpus meum; id est, hoc est figura corporis mei.* Satis clarè per ista verba: *panem corpus suum fecit, explicat, uti sæpe* in aliis locis, veritatem transubstantiationis, vocat autem figuram corporis, quia verum corpus Christi sub speciebus panis velatum, est repræsentatio ejusdem corporis visibilis in propria specie existentis, uti patres sæpe loquuntur; vel quia ibi vox *figura* non refertur *ad corpus meum, sed ad panem*, quem vocat figuram corporis Christi, quia in veteri testamento caro Christi fuit sæpè metaphoricè significata seu figurata per nomen *panis*; aitque hanc figuram fuisse adimpletam, quando panem, id est figuram corporis sui, verum corpus suum effecit.

Obj. 2. Forma hujus sacramenti, seu verba Christi fuerunt verba sacramentalia; ergo sacramentaliter tantum & metaphoricè significant; adeoque non veritatem sed signum tantum significant. Resp. Dist. Ant. fuerunt verba sacramentalia, id est figurata, solumque sensum metaphoricum habentia, Neg. Ant. sacramentalia, id est mysterium aliquod reconditum continentia, seu significantia, Conc. Ant. Deinde propriissime dici possunt sacramentalia, quibus instituitur & efficitur sacramentum; & hoc sensu in propria sua significatione etiam vera sunt.

Obj. 3. In his verbis. *hic est calix sanguinis mei*, non potest vitari metaphora. Resp. vel nulla est ibi metaphora, vel adeò clara, ut propriæ locutioni æquivaleat; vox enim *calix*, ut multi asserunt, sumitur ibi pro ipso vase, quod propriè dicitur calix *sanguinis*, quia sanguinem continet;

tinet; sic etiam in his verbis: *hic calix est novum testamentum*, ibi *testamentum* sumitur propriè, uti & vox *manducare*.

Obj. 4. Quamvis demus Christum fuisse propriè locutum, & convertisse panem in suum corpus; non tamen inde sequitur eum nunc esse in sacramento præsentem; sacerdos enim non habet eam efficaciam quam Christus habuit. Resp. juxta patres Chrys. Cypr. Amb. &c. eumdem esse Christum qui nunc conficit, & tunc conficiebat sacramentum; minister enim non in sua, sed in Christi persona profert verba consecratoria; unde nec minùs efficacia nunc sunt quàm nocte cœnæ fuerunt.

SECTIO IV.

Quid antiqui patres de verâ Christi præsentiâ in hoc sacramento senserint?

Nota: Cum hæretici, ut suum errorem tueantur, varia patrum dicta malè intellecta coacervant, ideò non erit abs re, quid illi senserint, paucis ostendere.

Dico 1. Patres antiqui 1. hoc sacramentum appellant veritatem corporis & sanguinis Christi, dicuntque nos Christum aut corpus ejus manducare, &c. 2. Interdum expresè excludunt solam figuram. 3. Docent Christum in hoc sacramento non solum fide, sed etiam ipsâ re per corporum conjunctionem nobis copulari. 4. Extollunt ejus charitatem, quia nec pastores oves suas, nec matres filios suis carnibus alunt, sicut nos Christus pascit. 5. Dicunt Christum se dare sic sub speciebus, & non in propria specie visibili, ut fides probetur & exerceatur. 6. Dicunt hoc sacramentum, esse opus maximi miraculi. Si autem foret tantum signum corporis, non esset grande miraculum. 7. Dicunt hoc sacramentum perfici per veram conversionem panis in corpus, vel panem fieri corpus, vel ex pane fieri aut creari corpus. 8. Docent in hoc sacramento non esse sensibus, sed Christi verbis credendum. 9. Docent in sacrificio incruento ipsummet corpus & sanguinem Christi offerri, & incruentè immolari.

Dico 2. Quæ contra hanc veritatem ex patribus objiciunt Hæretici, sic solvuntur 1. nullus unquam ex dictis PP. negavit realem Christi præsentiam in hoc sacramento, nec ullus dixit tantum esse figuram aut signum corporis aut solâ fide Christum manducari, seu solum spiritualiter sumi, &c. 2. Licet Christi præsentia in hoc sacramento sit vera & realis, tamen quia simul est sacramentalis, & significativa ac occulta, ideo etiam dici potest figurativa. Unde potest dici Christum dando hoc sacramentum, dedisse signum corporis sui, sed non vacuum, seu plenum eodem corpore; dedit enim sacramentum, quod revera est signum corporis in eo contenti, & simul signum aut figura ipsius Christi in propriâ specie existentis; vox enim *figura* non semper excludit veritatem, ut patet ex Hebr. 1. ubi dicitur filius *figura substantiæ patris*, non quia caret substantiæ veritate, sed quia per illam patrem repræsentat. Sic etiam hoc sacramentum dicitur figura Christi, non quia veritate illius caret, sed quia illum sub propriâ specie vel in cœlo, vel in suâ passione existentem repræsentat; cum sit enim sacramentum, eo ipso ut sit sacrum signum, necesse est. Hinc August. illud vocat *sacrificium imaginis agni*, nempe in cœlo sub propria specie existentis, quatenus hoc sacramentum est pignus gloriæ. Sic ergo in hoc sacramento & veritas & figura simul reperitur, ideoque patres modò de uno, modò de altero locuti sunt. 3. Patres usi sunt voce *antitypa*, vel ad significandum panem & vinum ante consecrationem, vel ad significandum idem quod typus seu figura significat. Atque juxta hæc possunt alia patrum dicta facilè explicari.

SECTIO V.

An ex miraculis possit hæc Christi præsentia comprobari?

Dico 1. Quædam miracula in hoc sacramento quasi per se, id est in ipsius sacramenti confectione interveniunt, & hæc propriè instituta sunt ut credantur, non ut ostendant præsentiam; v. gr. paucis verbis fit rei transmutatio; accidentia manent sine substantia panis; aliud est quod sensus percipit, aliud quod revera existit, idem corpus est in diversis locis, est integrum cum totâ suâ quantitate sub minimâ panis quantitate &c. cum tamen hæc fieri patres asserant, ideò etiam probant Christi præsentiam.

Dico 2. Ad ostendendam Christi præsentiam ingentia à Deo facta sunt miracula, & singularia beneficia concessa, modò directè in istius veritatis testimonium ac confirmationem; modò ex ejusdem veritatis ac præsentiæ vivâ fide, qualia referunt Ambr. Nazian. Prosper. Sozom. &c. quamvis interdum etiam maluit Deus permittere indignè tractari hoc sacramentum, quàm per miracula injuriam ac sacrilegia ulcisci.

SECTIO VI.

An ex Ecclesiæ praxi possit colligi hæc realis Christi præsentia?

Dico: Ex antiquâ Ecclesiæ praxi, sive ex summâ veneratione ac religione, quâ Ecclesia semper hoc sacramentum tractavit, colligitur perpetuam ac constantem fuisse Ecclesiæ fidem de reali Christi in eo præsentia. 1. Ex adoratione, quam ad hoc sacramentum accedentes, semper illi exhibuerunt. 2. Ex summâ diligentia, quæ semper adhibita est ad dignè suscipiendum hoc sacramentum, v. gr. jussum est conscientiæ examen, peccatorum confessio, ut non sumatur nisi à jejunis. 3. Ex sacerdotum consecratione ad illud ministrandum, ex templorum & altarium dedicatione, sacrorum vasorum ac vestium benedictione, ac omni religioso cultu. 4. ex eo quod Catechumeni in missâ ante consecrationem exire jubebantur, judicante Ecclesia eos nondum sat dispositos ad conspiciendum hoc mysterium. 5. Ex eo quod olim gentiles putarent Christianos congregari ad carnes humanas & infantem quemdam manducandum. Hinc non potest dici fuisse signum irreverentiæ aut parvæ æstimationis aut incredulitatis præsentiæ Christi, quod olim sive in necessitate sive ob sanctos fines Eucharistia in manibus communicantium, etiam Laïcorum daretur, in privatis domibus servaretur, ut eam unusquisque sumeret, maximè in eremis; iter agentes vel mari vel terrâ illam secum deferrent; infantibus daretur. Hæc enim omnia nec ex irreverentiâ, nec ex defectu fidei circa Christi præsentiam fiebant.

SEC-

SECTIO VII.

Quid possit naturali ratione de hoc mysterio ostendi ?

Dico 1. Non potest sola ratione naturali evidenter demonstrari hoc Mysterium esse possibile v. gr. accidentia posse esse per se, duo corpora quanta posse esse penetrativè, idem posse esse in duobus locis; suppositâ tamen aliorum Mysteriorum fide, potest intellectus satis quasi manu duci, ut videat hoc non esse impossibile, spectata maximè Dei omnipotentiâ in faciendâ re nullam habente claram implicantiám.

Dico 2. Potest naturali ratione ostendi hoc Mysterium fuisse Divinæ bonitati valdè consentaneum, & hominum utilitati maximè conveniens; 1. enim in hoc Mysterio elucet Dei charitas, sapientia, omnipotentia, liberalitas, misericordia &c. 2. hominum utilitas ob excellentem gratiam, quæ per hoc sacramentum confertur, ob virtutes fidei, spei, charitatis erga Deum, Christum, ac proximum, ac religionis, quarum exercitium ex hoc sacramento manat, quibus adde multas alias virtutes morales, ad quas hoc sacramentum excitat homines.

SECTIO VIII.

An Christus existat permanenter in hoc sacramento post consecrationem, an verò tantum transeunter in usu ?

Nota: Lutherani & Zuingliani volunt Christum non esse in hoc sacramento, neque ante, neque statim post consecrationem, sed solũ in ipso usu quando ad communicandum sumitur. Cujus Hæresis auctor creditur esse Bucerus; unde colligunt Eucharistiam non esse consecrandam nisi statim sit consumenda, neque servandam esse in altari, neque circumgestandam, neque adorandam ante usum. Contra quos

Dico 1. Corpus Christi sit præsens in hoc sacramento finitâ consecratione, ante usum. De fide. Patet ex verbis Christi priusquam Eucharistiam daret Apostolis, dicentis, *hoc est corpus meum*, sine conditione *si sumatur*, nec dixit *erit*, sed *est*; ergo illorum veritas requirit Christi præsentiam ante usum, ut ait Iren. L. 5. c. 2. sic: *quando mixtus calix, & fractus panis suscipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi.* Bucerus autem ut suum errorem tueatur, sic corrumpit dictorum verborum sensum ac veritatem: *hoc est corpus meum*, id est, inquit, hæc actio exhibet corpus meum. Deinde natura cibi est, ut sit res permanens, & ut prius sit, quàm comedatur; & licèt hoc sacramentum sit propter usum, non est tamen ipse usus, sed materia quâ utendum est, ideoque usui præsupponitur; prætereâ non tantum institutum est ad usum sumendi; sed etiam ad offerendum in sacrificium. Hinc adest Christus, quando immolatur; priusquam sumatur; id etiam probat praxis Ecclesiæ, quæ priusquam hoc sacramentum distribuatur, adorandum fidelibus proponit.

Dico 2. Christi corpus permanet sub speciebus, & durat post absolutum sacrificium, etiamsi à fidelibus non consumatur. De fide. Et sequitur ex præc. artic. ac definitum est in Conc. Trid. Sess. 13. Can. 4. & 6. & constat ex perpetuâ Ecclesiæ consuetudine conservandi in templo hostiam consecratam tum ob fidelium devotionem, tum ob infirmorum necessitatem; imò sæpè miraculis approbata.

Dico 3. Tam diu conservatur Christus præsens sub speciebus, quamdiu ita illæ permanent ut sub eis substantia panis & vini posset conservari. D. Th. Alens. Scot. &c. verba enim formæ habent firmam & stabilem veritatem; quamdiu ergò durant species consecratæ, permanent consecratæ, ac proinde continent corpus Christi, cujus præsentia cum speciebus est veluti donum gratuitum, quod non aufertur ex parte Dei aut Christi, nisi fiat mutatio in altero extremo. Hinc 1. errant Hæretici asserentes quando aliquis indignè accedit ad hoc sacramentum, statim Christum recedere, & substantiam panis redire antequam comedatur; cùm dicatur, 1. Cor. 11. *qui indignè manducat & bibit.* 2. Errant etiam ii, qui dixerunt recedere corpus Christi, si in lutum cadant species, aut si pollutis manibus tangantur. 3. Item ii, qui dixerunt statim ac sumuntur species, recedere corpus Christi, antequam alterentur seu corrumpantur.

DISPUTATIO XLVII.

Quid sit hæc Christi præsentia in Eucharistia ?

SECTIO I. & II.

An hæc præsentia sit quid intrinsecum corpori Christi, & ab eo distinctum, ac cujus prædicamenti ?

DICO 1. Hæc præsentia est res vera seu modus realis in rerum naturâ existens, cum definiat Conc. Trid. Sess. 13. Can. 1. Christum esse sub speciebus *verè realiter ac substantialiter*. Præter ipsam ergo corporis Christi substantiam dicit aliquid illam intrinsecè afficiens; nam Christum ibi esse præsentem, est aliquid intrinsecum quod ante consecrationem illi non inerat, & ex naturâ rei distinctum non quidem omninò realiter, sed modaliter, ab ipsius substantia & omnibus accidentibus, quæ in cælo habet; quia per novam actionem realem acquirit novam præsentiam entitativam; non perdendo priorem, seu acquirit novum modum realem.

Dico 2. Hæc præsentia non addit corpori Christi modum aliquem substantialem, qui ad prædicamentum substantiæ revocari possit; quia quidquid pertinet ad modum hîc existendi, est accidens in corpore Christi; neque potest dici complementum substantialis esse; quia corpus Christi in cœlo sine hâc præsentiâ tam plenè & integrum est substantialiter, quàm est in sacramento. Neque etiam hæc præsentia est propriè relatio prædicamẽtalis, quia non est relatio rationis, utpotè quid reale; nec realis, utpotè non habens terminum realem à quo essentialiter pendeat; præsentia enim Christi non pendet essentialiter à speciebus, cum possit illis destructis adhuc ibi esse præsens. Item non potest reduci ad prædi-

prædicamentum actionis; quia ista præsentia non est actio corporis Christi in speciebus; nihil enim Christus operatur in speciebus, ut in actu primo eleventur ad esse instrumentum gratiæ; & licèt fortè corpus Christi effectivè illas sustentet ut per se existant, posset tamen Deus per se immediatè sine corpore Christi mediante, illoque immutato remanente, illas separatas conservare: ergo tunc corpus præsens nullam in illas haberet actionem. Quare

Dico 3. Hæc præsentia est realis corporis Christi modus, qui ad prædicamentum *ubi* reducitur; quia maximam habet proportionem cum modo, quo res est alicubi. D. Thom. Bonav. Scot. &c. corpus enim Christi intimè adest præsens speciebus, & earum spatio quod ipsæ replent; ergò hic modus similitudinem habet cum modo locali, quamvis differat à proprio quantitatis modo, quod hæc sit tota in toto, & pars in parte spatii; Christus autem sit totus in toto, & totus in singulis spatii partibus, de quo posteà.

Dico 4. Corporis Christi sacramentale *esse* in hoc sacramento, præter jam dictam præsentiam, connotat respectum seu habitudinem ad species sub quibus continetur. Quando enim corpus Christi sub speciebus mutat locum, vel circumfertur, mutat reipsa prædictum intrinsecum præsentiæ modum, quia non est amplius in loco in quo erat, & diversum spatium substantialiter replet, non censetur tamen simpliciter mutare *esse* sacramentale, quia retinet eumdem respectum ad species; sicut enim ex vi consecrationis manet idem sacramentum, ita & manet idem *esse* sacramentale; ergo cum idem *esse* sacramentale maneat mutato intrinseco præsentiæ modo, signum est non in illo solo consistere, sed quasi formaliter connotare talem habitudinem ad has species. Hæc autem habitudo potest dici esse signati ad signum, quia ratio sacramenti in significatione consistit, & Christus per easdem species semper significatur quamdiu sub illis & cum illis dicit habitudinem ad eumdem effectum sacramentalem. Hæc autem significatio addit tantum relationem fundatam in reali intrinseco præsentiæ corporis Christi modo & continentiâ specierum, vel potest etiam dici illam consistere in vera & reali unione inter corpus Christi & species.

SECTIO III.

An hæc præsentia includat veram ac realem unionem corporis Christi cum speciebus sacramentalibus?

Dico 1. Inter corpus Christi & species non intercedit formalis unio seu compositio physica ex quâ resultet unum compositum physicum tanquam ex duabus partibus seu extremis verè componentibus. *Probatur*, quia nec substantialis nec accidentalis unio potest esse; non substantialis, quia cum unum extremum sit accidens, tota unio non ordinatur ad componendam unam substantiam seu unum ens per se, moduſque unionis in uno extremorum est accidentalis; neque etiam est unio accidentalis, quia neutrum extremorum pendet ab altero tanquam ab actu intrinseco; & ubi est vera unio, debet in utroque vel altero extremorum haberi realis modus unionis; atqui hic unionis modus neque in speciebus habetur, (factâ enim consecratione, species per se existunt sive per solam actualis inhærentiæ negationem, ut Scotus & alii volunt; sive per positivum & absolutum modum existendi per se, similem subsistentiæ, & cum actuali inhærentiâ incompossibilem; quia species consecratæ possunt conservari per se existentes absque corpore Christi) neque etiam habetur in Christi corpore; quia corpus Christi non unitur speciebus, ut per se ipsum quasi formaliter vel materialiter aliquem eis effectum realem conferat, sive communicando illis, sive habendo in illis suum *esse*, aut ut aliquid ab eis accipiat, &c. Quare

Dico 2. Probabile est inter Christum & species intercedere reale vinculum per efficientiam & quasi attractionem unius ad alterum, sive intercedere unionem effectivam. Nam species consecratæ effectivè conservantur sine subjecto per singularem & supernaturalem Dei actionem, quâ ipse subjecti defectum supplet. Jam verò Deus potest hunc effectum seu actionem efficere per Christi corpus tamquam per instrumentum, ita ut accidentia sine ullâ subjecti, inhærentiâ corpus Christi conservet; ea ad se veluti attrahendo sicut magnes ad se attrahit ferrum, & attracta secundum præsentiam localem ab ipso separari non possunt; potest etiam Deus idem efficere per species, ita ut hæ effectivè quasi attrahant ad se corpus Christi, & realem cum illo præsentiam & indistantiam inseparabiliter conservent, sicque optimè explicatur quomodo corruptis accidentibus, corpus Christi amittat præsentiam sacramentalem, si hæc ab accidentium efficaciâ pendeat, & quomodo motis accidentibus moveatur corpus Christi. Hic ergo effectivæ unionis modus videtur magis divinæ providentiæ consentaneus, magisque ostendere hujus sacramenti efficaciam ac perfectionem, quàm totam istius rei causam ad extrinsecum Dei pactum & omnipotentem voluntatem referre. Hinc dici potest istud reale vinculum inter Christum & species in primo consecrationis instanti immediatè fieri virtute verborum formæ; sed posteâ ab ipsis rebus, quæ sacramentum componunt, mutuò conservari; quasi per virtutem in eis relictam ratione formæ & consecrationis, ac per mutuam efficientiam diverso respectu, ita ut corpus Christi sustentet species consecratas, & species consecratæ ordine naturæ posterius præsentiam corporis Christi ad se attrahendo efficiant.

SECTIO IV.

Quænam denominationes aut quasi idiomatum communicationes conveniunt corpori Christi aut Christo ex hac præsentiâ?

Dico 1. Omnia prædicata essentialia seu substantialia & accidentalia absoluta, quæ Christo secundum se conveniunt, de eodem prout est in hoc sacramento, dicuntur; v. gr. verè dicitur homo, Deus, sapiens, pulcher, &c. prædicata autem quæ significant modum existendi, si spectent localem modum, non possunt dici de Christo, prout est in hoc sacramento, v.gr. non potest dici, est extensus, circumscriptus, &c. secus, si significent modum sacramentalem, v. gr. potest dici est hic realiter & substantialiter, est totus in toto & in singulis partibus. Item prædicata quæ indicant unionem Christi cum speciebus per modum mutuæ præsentiæ realis verè etiam dicuntur de Christo ut hîc existente

xistente sic dicitur Christus contineri sub speciebus, &c.

Dico 2. Ea quæ circa species ita fiunt, ut verè ac propriè aliquid seu aliqua mutatio transeat in corpus Christi, de illo cum omni proprietate dicuntur, v. gr. corpus Christi elevatur, circumfertur, manducatur, est hîc, est alibi, est in pluribus locis, &c. quæ autem fiunt circa species, & non ponunt in ipso Christi corpore mutationem aliquam, neque in se illud attingunt, non propriè dicuntur de illo; quia cum corpus propriè non sit unitum speciebus unione formali, si ad ipsum non pertingat forma dominans, non est unde illud propriè denominet ob solas species; v. gr. licet species calefiant aut alterentur, non dicitur corpus Christi calefieri aut alterari; nec madefieri, frigefieri, &c. ideò impropriè tantum & tropicè dicitur corpus Christi frangi, tangi, videri ob species fractas, tactas, visas.

Dico 3. Quæ conveniunt corpori Christi secundum se spectato, non possunt dici nisi valdi impropriè & tropicè de speciebus; item quæ conveniunt pani ratione suæ substantiæ, non dicuntur nisi interdum tropicè de hoc sacramento, v. gr. vocatur *panis vitæ*. Denominationes autem quæ consequuntur mutuam actionem inter Christum & species, propriè de ipsis dicuntur servata proportione; sic propriè dicitur Christus sustentare species, & species continere Christum &c.

DISPUTATIO XLVIII.

De comparatione sacramentalis & naturalis præsentiæ corporis Christi.

Sectio Prima.

An sacramentalis præsentia corporis specie differat à naturali seu quantitativâ?

Nota: Sacramentalis & naturalis præsentia in hoc conveniunt, quod utraque sit intrinsecus & realis modus corporis Christi ac fundamentum propinquitatis & distantiæ, possitque esse formalis ac per se terminus alicujus mutationis; in hoc autem differunt quòd corpus per præsentiam naturalem excludat omnem aliam quantitatem à loco quem occupat, sitque totum in toto & pars in parte; secùs per sacramentalem. Deinde naturalis seu quantitativa est divisibilis ex parte subjecti & spatii; alia est enim præsentia pedis, alia manûs, alia in hâc spatii parte, alia in illâ; sacramentalis autem est indivisibilis ex parte spatii, cum totum corpus possit esse in loco indivisibili.

Dico: Sacramentalis præsentia corporis Christi in Eucharistiâ est quidam modus supernaturalis, essentialiter & specificè diversus à modo præsentiæ, quam quantitas habet in spatio, quando illud replet modo sibi connaturali. *Probatur*, quia naturalis præsentia quantitatis, essentialiter includit extensionem partium in ordine ad locum; sacramentalis autem præsentia non includit; ergo essentialiter differunt, sicut supernaturalis à naturali. Hinc sacramentalis 1. est quædam participatio præsentiæ localis, quam habent substantiæ spirituales in suis locis, per hoc, quod hæc ex natura suâ sit absque extensione sui subjecti in ordine ad locum. 2. non est localis, si per præsentiam localem intelligatur proprium *ubi* physicum; secus autem, si tantùm intelligatur quælibet realis & substantialis præsentia, ratione cujus res est hîc potius quàm alibi.

Objicies 1. Videtur impossibile, ut corpus quantum seu habens quantitatem, recipiat talem modum præsentiæ, qualem jam descripsimus; corpus enim est essentialiter divisibile & extensum; ergo non potest indivisibiliter constitui in rerum natura. Resp. quamvis corpus Christi in hoc sacramento habeat veram quantitatem, & in se ita sit dispositum, ut naturæ suæ relictum, occupaturum esset locum extensum, & eum repleturum, divina tamen virtute recipit altiorem præsentiæ modum, impediturque ne modo connaturali & extenso spatium repleat. Non est enim de essentia quantitatis actu occupare locum divisibiliter seu extensum; sed est veluti ejus effectus, qui potest ab illo separari per divinam potentiam, uti hîc fit; sed de ejus essentiâ est habere aptitudinem ad occupandum locum extensum, ut pote ex se divisibilis, & postulans extensionem in loco; & hoc ab illâ est inseparabile, etiam per Divinam potentiam. Corpus autem Christi in Eucharistia retinet hanc aptitudinem ad occupandum locum extensum, licet actu non occupet.

Obj. 2. Non potest concipi in rerum naturâ quantitas sine figura; est enim ejus terminus intrinsecus; nec figura intelligi sine extensione in ordine ad locum; ergo. Resp. Dist. Ant. non potest concipi quantitas in corpore sine figura organica, quæ ex intrinseca quantitatis & partium compositione provenit, Conc. Ant. sine figura locali seu situali quæ provenit ex extensione in loco, Neg. Ant. Christi corpus in hoc sacramento habet organicam & extrinsecam, non verò situalem & extrinsecam figuram.

Obj. 3. Si corpus intrinsecè divisibile existeret in loco indivisibiliter, posset dividi in omnem suam partem. Resp. quòd istud corpus sacramentaliter existens posset Deus dividere, (loquendo solùm de separatione unius partis ab alia;) posset enim vel annihilare quasdam istius corporis partes, & alias conservare; vel destruere tantum terminos, quibus continuantur, & conservare illas propriis suis terminatas terminis, & simul in eodem spatio existentes. Non tamen inde sequitur divisio in omnem partem; quia posset facile destrui terminus continuans quasdam partes, & non terminus continuans alias. Sic enim potest Deus velle & facere.

Obj. 4. Si corpus Christi existeret in loco indivisibiliter, non magis distaret una pars ab alia, quàm reliquæ; v. gr. non magis distaret pes à capite, quàm humerus, ut potè omnes partes in loco indivisibili existentes. Resp. Dist. Ant. non magis distaret una pars ab alia quàm reliquæ; distantiâ locali seu situali, Conc. Ant. distantiâ quantitativa, Neg. Ant. quoad distantiam localem omnes corporis partes æquè inter se distant, quia omnes sunt indivisibiliter præsentes eidem spatio; sed quoad distantiam quantitativam, (quæ in hac consistit quod inter partes tanta quantitas intercedat, & cum tanta densitate vel raritate, quanta sufficit ex natura rei

ad occupandum tantum ſpatium) non æquè inter ſe diſtant ; quia magis diſtat pes à capite quàm collum ; collum enim immediatè capiti conjungitur ; pes verò minimè, ſed mediante penè tota corporis quantitate.

Obj. 5. Ex dictis ſequitur Chriſti præſentiam eſſe compoſitam ex infinitis præſentiis perfectis & diviſibilibus ac æqualibus ex parte ſubjecti ; atqui hoc eſt abſurdum nec intelligibile, ergo. Reſp. Neg. Min. dicit enim D. Th. Chriſtum eſſe in hoſtia ſemel in actu, & infinities in potentia ; ſemel in actu, ob unam præſentiam quaſi continuè diffuſam per totum ſpatium quod ſpecies ſacramentales occupant ; infinities in potentia, ob integram præſentiam totius corporis Chriſti in qualibet parte, & in quovis puncto ſpecierum ſacramentalium ; neque ex hoc ſequitur aut abſurdum aut infinitum actu.

SECTIO II.

An ſacramentalis præſentia eſſentialiter pendeat à naturali? an verò illam neceſſariò ſupponat?

Dico 1. Sacramentalis præſentia à naturali non pendet intrinſecè & eſſentialiter ſeu formaliter ; naturalis enim poteſt eſſe ſine ſacramentali v. gr. ante inſtitutionem hujus ſacramenti, & poſt diem judicii ; ergò & ſacramentalis ſine naturali, utpotè quæ ad hanc nullam dicit habitudinem. Hinc potuit iſtud Euchariſtiæ myſterium perfici à Deo, priuſquam Chriſti corpus in propria ſpecie exiſtens incarnaretur ; quia poteſt Chriſti corpus exiſtere ſacramentaliter, etiam ſi nullibi exiſtat naturaliter ; cum ſuâ enim præſentiâ ſacramentali non pendet à naturali ejuſdem corporis, neque ab ipſo corpore ut alibi naturaliter exiſtat ; ergo poſſet Deus infinitâ ſua potentiâ efficere corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, licet alibi non præexitiſſet. Item poſſet conſervari in ſacramento, etiamſi extra illud omninò eſſe deſineret ; non eſt enim major connexio aut dependentia in conſervatione quàm in primâ effectione.

Dico 2. Quamvis præſentia ſacramentalis corporis Chriſti in Euchariſtiâ ex ſe non pendeat à naturali alibi exiſtendi modo, probabile eſt tamen nunc de facto, aliquo modo pendere ab illa in genere cauſæ efficientis ; probabile eſt enim verbum Divinum uti ſuo corpore aſſumpto & alibi ſive in cœlo naturaliter exiſtente, ut organo aut inſtrumento conjuncto ad efficiendam ejuſdem corporis præſentiam in Euchariſtiâ ; ſeu in omni conſecratione Euchariſtiæ per ſuam humanitatem ad id actu concurrere cum verbis formæ, quod clarè patuit in nocte cœnæ, ubi ipſemet Chriſtus viſibiliter menſæ accumbens ſe ipſum præſentem fecit ſub ſpeciebus panis & vini quas conſecravit. Unde ſi nunc Chriſtus non exiſteret homo in rerum naturâ, probabiliter ex vi præſentis inſtitutionis non poſſet per verba conſecrationis verè ac validè perfici hoc ſacramentum, ac corpus Chriſti fieri ſacramentaliter præſens in Euchariſtiâ ; quia iſta verba videntur habere ſuam virtutem in agendo ab humanitate Chriſti præexiſtente tanquam ab inſtrumento conjuncto & principali, reſpectu omnium actionum & effectuum ſacramentalium ; imò poſſet etiam defendi iſtam præſentiam ſacramentalem non ſolùm in fieri, ſed etiam in conſervari, perpetuò pendere ab actuali humanitatis Chriſti in cœlo exiſtentis influxu, quamvis poſſit etiam dici, poſtquam ſemel facta eſt, non pendere amplius ab illâ in conſervari, ſicut non amplius pendet à verbis conſecrationis per quæ facta eſt.

SECTIO III.

An ſacramentalis & naturalis præſentia poſſint ſimul eidem corpori convenire?

Dico 1. Clarum eſt nullum corpus poſſe ex naturâ rei, niſi unum locum ſibi adæquatum, unicâ naturali præſentia occupare ; ſed veriſimile eſt ſacramentalem præſentiam ex naturâ ſua poſſe ſimul multiplicari in eodem corpore per reſpectum ad diverſa ſpatia, ſive idem corpus ſacramentaliter exiſtens poſſe habere ſine novo miraculo plures præſentias ſacramentales ; ſicut enim nunc de facto corpus Chriſti in unâ hoſtia eſt totum in toto, & totum in quâlibet ſpatii parte ; ita etiam de facto eſt totum ſimul in multis & diſtantiſſimis ſpatiis ; ergo ſicut dicimus illud primum eſſe connaturale præſentiæ ſacramentali, quia ex vi ſuæ ſpeciei & eſſentiæ ſupernaturalis habet indiviſibilitatem & inextenſionem ſecundum comparationem ſui ſubjecti ad ſpatium cui præſens fit ; ita dicendum eſt de hoc ſecundo, quia non implicat eſſe aliquem modum cui poſſit hoc eſſe connaturale. Sed

Dico 2. Videtur certum naturalem & ſacramentalem præſentiam non poſſe naturaliter uni eidem corpori convenire ; iſtæ enim duæ præſentiæ inter ſe aliquo modo pugnant. Denique corpus Chriſti per hanc præſentiam ſacramentalem non eſt definitivè in loco, quia ita eſt in unâ hoſtiâ ut poſſit etiam eſſe in aliâ, aut in majori hoſtia & in majori ſpatio ; neque proprie eſt circumſcriptivè, ſed ſacramentaliter. Iſta præſentia eſt quidem finita ad quantitatem panis vel vini ; ſed non eſt definitiva, ita ut ex ſe non poſſit in majori quantitate exiſtere.

SECTIO IV.

An de potentiâ Dei abſolutâ poſſint plures & diſtinctæ præſentiæ reales in ſpatiis diſtantibus convenire eidem corpori?

Dico 1. Idem corpus poteſt ſimul eſſe præſens in locis diſtantibus per diverſas præſentias ſacramentales. De fide. Contra Hæreticos, qui ideo negant realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia. *Probatur* ex ipſa myſterii Euchariſtiæ veritate, credimus enim Chriſtum eſſe realiter præſentem in omnibus hoſtiis quæ in variis & diſtantibus Eccleſiæ locis conſecrantur ; & ex facto Chriſti, qui communicando Apoſtolos, erat præſens in omnibus particulis quas ſingulis diſtribuit.

Dico 2. Non eſt impoſſibile idem corpus eſſe ſimul in diverſis locis diſtantibus ; in uno naturaliter, & in alio aut aliis ſacramentaliter. De fide contra eoſdem Hæreticos. Et eodem modo probatur ex ipſo Euchariſtiæ myſterio. De fide enim eſt Chriſtum in nocte cœnæ ob ſacramentalem præſentiam, quam ſub ſpeciebus panis habere cœpit, non amiſiſſe viſibilem & naturalem ; nunc; in cœlo exiſtere naturali modo, dum ſacramentali exiſtit in Euchariſtiâ.

Dico 3. Idem corpus per Dei omnipotentiam poteſt duo loca etiam diſtantia occupare modo quantitativo & naturali, ita Alens. Scot. Gabr. Rich. &c. ferè communiter TT. Contra eoſdem Hæreticos ; & contra Catholicos Capreol. Henr. Sot. &c. *Probatur* 1. quia id non eſt contra intrin-

trinsecam quantitatis rationem ; quantitatis enim ratio est prior ejus extensione in ordine ad locum ; sicut autem privari hujusmodi extensione non est contra rationem quantitatis, utpotè quid illâ posterius, ita etiam recipere unam vel plures extensiones non est contra eandem, quia est quid posterius ; & sic corpus licèt capacitate naturali sit tantum aptum ad extensionem in uno loco, non tamen obedientiali ; Neque etiam id est contra intrinsecam rationem modi existendi quantitativè in uno loco ; hæc enim solum in hoc consistit, quod corpus ita sit præsens spatio, ut ex vi modi quo illud replet, habeat extensionem partium in illo, & una excludat aliam à suo partiali loco; atqui hoc totum manet, quamvis corpus existat quantitativo modo in duobus leucis, ergò, &c. 2. Angelus potest virtute naturali esse totus in toto loco, & fortasse etiam disjuncto, & totus in quâlibet parte ; eccur Deus non possit virtute supernaturali simile quid operari in corpore, constituendo illud totum in diversis locis. 3. Potest Deus facere, ut eadem forma accidentalis inhæreat multis subjectis, ut idem effectus simul pendeat à pluribus causis totalibus ; & juxta D. Th. potest eamdem naturam humanam ponere hypostaticè in pluribus personis; ergo etiam potest unum corpus ponere in diversis locis. 4. Potuit Deus corpori Christi habenti naturalem præsentiam in cœlo, dare alibi super naturalem in sacramento; quare ergò non potuisset etiam aliam naturalem alibi dare ?

Objicies 1. Cum hæreticis : quidam patres negant idem corpus posse esse simul in duobus locis. Resp. illos loqui de naturali rerum capacitate, non de obedientiali per Dei omnipotentiam.

Obj. 2. Quidam Catholici etiam docent non posse idem corpus esse quantitativè in multis locis; ergò multo minus quantitative & sacramentaliter simul. Resp. Quidam quidem Catholici negant idem corpus posse poni in pluribus locis quantitativè, quia circa hoc nihil est expresè revelatum. Poni autem idem corpus quantitativè, seu naturaliter in cœlo, & sacramentaliter in hostia consecrata, est revelatum, ideoque hoc non negant.

Obj. 3. Si unum corpus posset esse in duobus locis, posset etiam esse in multis, & in toto mundo ac ubique; esse autem ubiq; est proprium solius Dei; ergo. Resp. licèt Deus possit ponere idem corpus in pluribus & pluribus locis in infinitum, non sequitur posse illi conferre præsentiam actu infinitam seu immensam, extendentem se actu ad omnia loca creabilia ; quia ab infinito syncategorematicè seu in potentia, non datur consequentia ad infinitum categorematicè seu in actu.

Obj. 4. Si idem corpus esset in duobus locis, unum corpus esset in se divisum, idem esset extra & intra spatium. Resp. Neg. Ant. Corpus enim non esset inf. divisum, sed tantum divisæ essent distantiæ ; nec esset extra & intra spatium, quia ista negatio simpliciter sumpta non est de ratione circumscriptionis ; neque ex illa necessariò sequitur in ordine ad omnipotentiam Dei, sed solum secundum naturalem capacitatem corporis seu creaturæ.

Obj. 5. Quantitas occupat locum quasi formaliter & est finita ; ergo limitata ad unum locum replendum ; adeoque manente quantitate eodem modo finita, non potest plura loca replere. Resp. quantitas non est limitata ad unum tantum locum de potentia Dei absoluta, per quam non solum in diversis, sed etiam in eodem loco potest replicativè poni idem corpus.

Obj. 6. Non potest idem corpus esse in multis temporibus ; ergo nec in multis locis. Resp. Neg. Conf. quia multa tempora non possunt esse simul ob essentialem successionem ; possunt autem multa loca esse simul. Deinde eadem res permanens secundum eamdem omninò durationem, potest multis temporibus coexistere simul currentibus.

Obj. 7. Corpus quantitativè existens in uno loco est æquale loco ; & si existit in duobus locis, est æquale utrique loco simul ; ergo æquale & inæquale eidem loco. Resp. N g. Conf. Nam extensio quantitatis corporis bilocati in se & per respectum ad se, in uno & alio loco est semper eadem & æqualis, apta ad replendum locum æqualem ; sed solum modò ista extensio in ordine ad locum quem occupat, est diversa & inæqualis, seu spatium loci est diversum.

SECTIO V. & VI.

De proprietatibus, actionibus, passionibus Corporis bilocati ?

Dico 1. Non repugnat de potentia Dei absolutâ, idem corpus habere aliquam proprietatem vel formam accidentalem in uno loco, quam non habet in alio, dummodò talis forma vel proprietas à parte rei ab illo distinguatur, & ab ipso separabilis sit, v. gr. modus præsentiæ localis corporis Christi in cœlo, non est ille idem quem habet in Eucharistia ; sic anima rationalis non habet eumdem modum unionis in capite, quam habet in pede. Sic poterit dici sine contradictione corpus hîc album & Romæ nigrum, quia licèt subjectum sit utrobique præsens, potest albedo non habere utramque præsentiam, utpotè res absoluta & à corpore distincta.

Dico 2. De potentiâ ordinaria, ubicumque ponitur aliquod corpus, ponuntur etiam omnes ejus proprietates intrinsecæ & connaturales; item si tale corpus per actionem adductivam ponatur in alio loco ab eo in quo præexistebat, necessariò trahit secum omnes suas proprietates de potentiâ ordinariâ. Sed si idem corpus in duplici loco ponatur, aut si per actiones substantiales diversas in eis constituatur, etiamsi una earum prius existat, quàm altera, penè ex voluntate Dei pendet, quod in utroque loco habeat vel non habeat easdem qualitates seu proprietates extrinsecas & accidentales : videtur tamen esse magis congruum, & rerum naturis consentaneum easdem utrobique recipere.

Dico 3. Ex sola naturalis agentis virtute mutatio facta in uno loco, non fit in aliis locis distantibus in quibus idem corpus existit. 1. Quoad *actiones transeuntes* seu non vitales sic ostenditur : primò de *alteratione* : si corpus existat hîc Duaci, & Romæ, & si hîc ab igne calefiat, ex virtute hujus naturalis agentis non potest illa calefactio Romæ fieri ; quia ignis non habet virtutem naturalem ad agendum, nisi intra suam sphæram ; ergò non potest suam calefactionem Romam usque transfundere. Secundò de *augmentatione* aut diminutione : si in duplici vase posita foret una & eadem aqua, posset in uno effundi seu diminui, & non altero ; quia ista effusio esset solum mutatio localis quæ non transit necessariò in alium locum. Idem dic de rarefactione & condensatione. Tertiò de *generatione & corruptione*. Si supponatur corpus existens

jam in multis locis, clarum est non posse idem virtute naturali alibi generari. Cum autem corruptio fiat sæpè ex divisione continui, semperque fiat per actionem prævium sicut diminutio, potest hæc divisio fieri in uno loco, & non in alio, seu mors evenire eidem corpori in uno loco & non in alio; sic anima potest amittere unionem in uno loco, v. gr. in digito; & non in alio, v. gr. in corde. 2. Quoad *actiones immanentes* & vitales sic: actiones sensuum externorum si corpus in duplici loco ponatur, non erunt necessariò eædem in utroque loco? quia hæ non tantum à potentiis, sed etiam ab objectis loco propinquis, easq; actualiter immutantibus, V.gr. visio, auditio, &c. pendent; aliæ verò quæ non pendent ab aliquo objecto, vel agente extrinseco localiter applicato, quales sunt actus interni memoriæ, intellectus, voluntatis & appetitus, videntur necessariò fieri in utroque loco in quo idem homo existit, videntur necessariò fieri eædem in utroque loco, ubi homo existit, quia objectum non localiter applicatum, sed per cognitionem movet potentias. Unde quoad hos actus vitales non videntur posse esse duo actus contrarii, odii & amoris, assensûs & dissensûs, in eadem potentia; tum quia talis actus naturaliter est semper in utroque loco; tùm quia non tantum pendet à potentiâ ut à subjecto recipiente, sed etiam ut à principio agente; eadem autem potentia non habet vim naturalem ad efficiendum simul actus contrarios; imò probabilius nequidem per Divinam potentiam absolutam possunt hujusmodi actus contrarii esse in eodem subjecto etiam in diversis locis. Denique

Dico 4. Quamvis agentia naturalia per se non sufficiant ad immutandum eodem modo corpus in diversis locis existens; magis tamen congruum, & rerum naturis magis consentaneum videtur, ut Deus supposito priori miraculo, suppleat causarum naturalium defectum, præbeatque concursum sufficientem, quo talis mutatio in omnibus locis eodem modo fiat; alioqui magna confusio & rerum perturbatio sequeretur, quæ non decet Divinæ sapientiæ ordinem.

DISPUTATIO XLIX.

De absentiâ panis & vini ab hoc sacramento.

Sectio Prima.

An de potentiâ absoluta potuerit Christus fieri realiter præsens in Eucharistiâ, substantiâ panis remanente?

Dico 1. Potuit Deus constituere verè & realiter præsentem Christum intra panem, conservatâ imò & manente immutata panis substantiâ. Ita communiter TT. Scot. Durand. Rich. &c. Item potuit dare hanc præsentiam corpori Christi, ejusdem omninò rationis cum illa quam nunc habet, & cum omnibus intrinsecis ejus conditionibus, ita ut illam haberet non amittendo eam quam habet in cœlo, ac per eam esset totum in toto, & totum in qualibet panis parte, cũque intimâ ac inseparabili à pane distantiâ, ablatâ solum actione quâ accidentia separantur à subjecto; vel etiam illâ non ablatâ, si Deus vellet simul conservare præsentem panis substantiam accidentibus non unitam; quia neque ex parte termini à quo, neque ex parte termini ad *quem*, neque ex formali substantiarum repugnantiâ invenitur implicantia. Ob eamdem causam

Dico 2. Potuit Christus fieri substantialiter præsens intra panem per actionem substantialem terminatam ad corporis Christi substantiam instar creationis vel conservationis ad quam talis præsentia consequatur. Eadem enim res potest duplici actione produci aut conservari; licèt ergo corpus Christi supponatur alicubi existens unâ actione, potest idem alibi recipere *esse* per aliam actionem, quæ diceretur rei productio simpliciter, si alibi non existeret; ideo cum alibi jam existat, dicitur quasi conservatio; potest enim supernaturaliter res conservari per novam actionem sine prioris cessatione; quia idem effectus potest supernaturaliter simul produci à duabus causis totalibus, adeoque & duplici actione totali conservari; & sic substantia corporis Christi potuit hic præsens esse per modum productionis seu conservationis de novo factæ sine desitione substantiæ panis, quia res jam facta, & in uno loco existens, potest de novo constitui in alio per novam actionem, ad substantiale *esse* ipsius rei in tali loco conservatæ terminatam. Imò de potentiâ absoluta, potuit corpus Christi fieri præsens in hoc sacramento, conservatâ panis substantia, per actionem adductivam seu mutativam localiter, per quam acquiratur tantum præsentia illa realis, quâ dicitur hîc præsens; quia præsentia realis quam habet Christus in hoc sacramento, est modus realis & accidentalis ipsius corporis, sed hic modus est per se primò producibilis per actionem formaliter ad ipsum terminatam, quod patet in mutatione locali, quæ quotidie fit in corpore Christi sub speciebus jam existente; ergo potuisset à principio constitui hîc præsens per similem mutationem, non excludendo substantiam panis, quandoquidem cum illo nullam habeat necessariam aut formalem repugnantiam. Dum D. Thom. ex solâ corporis Christi præsentiâ in hoc sacramento, infert substantiæ panis absentiam, intelligit nullum esse hîc admittendum miraculum quod non necessariò contineatur in verbis quibus conficitur, & ex illis inferatur.

Sectio II.

An de facto desinat substantia panis sub speciebus, post consecrationem?

Dico 1. Panis substantia non manet in hoc sacramento unita hypostaticè verbo Dei. De fide; contra errorem Ruperti qui putatur docuisse manere substantialem panis naturam, non ejus suppositum; & hanc naturam hypostaticè uniri Christo; benignâ tamen interpretatione potest dici quod intellexerit Christum esse factum non materialem, sed panem vitæ, assumendo panem non quoad substantiam, sed quo ad speciem sensibilem, quam sibi aliquo modo univit. *Probatur* ergo assertio: vel illa unio facta esset immediatè inter panis substantiam & verbum, vel inter panis substantiam & corpus Christi; neutrum dici potest; ergò. Non 1. Quia verbum ita esset impanatum sicut fuit incarnatum, quod repugnat scripturis & patribus; quis enim dicat verbum tam verè ac propriè esse panem quàm est homo; cumque

cumque in naturâ humanâ tantum semel incarnatum fuerit, in naturâ panis quotidie impanari? Non *etiam* 2. Quia unio hypostatica non fit in naturâ, sed in personâ seu subsistentiâ, in Christo autem abstractâ verbi substantiâ, nulla est subsistentia in humanâ ejus naturâ seu corpore; ergo non potest immediatè fieri in illa unio hypostatica.

Dico 2. Substantia panis vel ejus suppositum nullo modo manet in hoc sacramento. De fide, contra multos Luth. Joannem Huss, &c. *Id* definitum est in Conc. Later. Constantien. Rom. Flor. Trid. *Probatur* etiam 1. ex patribus Iren. Justin. Ambr. &c. ac maximè ex Aug. de corp. & sang. Christi sic. *Nec dubitare debet aliquis, quod panis & vinum mutentur in veram substantiam Christi, ita ut non remaneat substantia panis vel vini.* 2. Ex vi & proprietate verborum formæ: quia si maneret panis, finitâ consecratione, non posset verè dici hoc, quod in manibus habeo, *esse corpus Christi*, quia substantia panis, uti & quævis substantia non est de se res apta, nec usurpata ad continendam aliam substantiam. Ergo ex vi pronominis *hoc* absolutè designatur id quod proximè sub panis accidentibus continetur, nempè corpus Christi; non autem panis substantia.

Quare negatur veritatem verborum Christi propriè posse subsistere, si panis substantia sub speciebus manere dicatur. Materialis enim panis, nō potest verè dici corpus Christi, neque ad hoc sufficit intima præsentia. Hoc autem sacramentum interdum vocatur panis, quia ex pane confectum est, & retinet sensibilem panis figuram ac usum; cibat enim ac nutrit, & omnis cibus solidus in scripturâ panis vocatur. Dum Gelasius & Chrys. dicunt non desinere panis naturam, intelligunt naturam panis, quoad ejus effectus, quia adhuc nutrit ut antea. Interdum patres comparant hoc sacramentum cum incarnatione ob quamdam anologiam; quia sicut in Christo sunt duæ naturæ ex quibus constat; ita in Eucharistia sunt duæ res, scilicet corpus Christi & species panis, ex quibus aliquo modo inter se conjunctis Divinus hic panis & sacramentum coalescit. Itaque natura panis perit, nec alibi in rerum naturâ manet.

SECTIO III.

An aliqua pars physica substantiæ panis & vini maneat sub speciebus consecratis?

Dico 1. Cum de fide sit factâ consecratione solum manere accidentia panis & vini, sub quibus Christus continetur, ut testantur definitiones Conc. Rom. Later. Flor. Trid. &c. certum est secundum fidem post consecrationem non manere substantialem panis & vini formam; quia sola remanent accidentia; & aliàs non esset integra transubstantiatio. Posset ergò tantum dici manere forma artificialis, sed non substantialis.

Dico 2. De fide est etiam post consecrationem non manere materiam panis, quâ in re videtur olim errasse Durandus asserens contrarium; sed sine contumaciâ & cum subjectione ad Ecclesiam. *Probatur* ut antè, & quia hîc accidentia manent sine subjecto, Contra autem omnium sensum ac doctrinam foret si quis diceret istam materiam alibi in rerum naturâ conservari.

SECTIO IV.

An post consecrationem maneat aliquis modus realis seu entitas metaphysica substantiæ panis?

Dico 1. In hoc sacramento non remanet subsistentia seu suppositalitas panis, contra Godefr. asserentem manere. *Probatur*, quia hæc subsistentia, non est accidens; Conc. autem Trid. dixit manere dumtaxat accidentia; & quamvis subsistentia distinguatur à naturâ, destructa tamen naturâ non potest illa subsistere; atqui hìc destruitur natura panis; ergò & subsistentia.

Dico 2. Post consecrationem non remanet substantialis existentia panis. Ita communiter TT. contra quosdam Thomistas supponentes existentiam esse distinctam ab essentiâ. *Probatur* 1. Tota substantia panis prout est in rerum naturâ destruitur seu non remanet, atqui ut sic necessariò includit existentiam; ergò hæc non remanet. 2. Sola accidentia remanent; sed existentia non est accidens; ergo &c. 3. Impossibile est, ut pereat panis substantia & maneat ejus existentia; perire enim, est amittere *esse* existentiæ.

Dico 3. Post consecrationem sub *esse* corporis Christi, non manet eadem numero aliqua entitas vel substantia, quæ fuit panis. D. Th. &c. *Probatur*, quia tota panis substantia convertitur; ergo aliqua ejus entitas non manet. Deinde remanent sola accidentia, ista autem entitas non est accidens; & hinc sequeretur non esse idem corpus Christi in cœlo & in sacramento quoad entitatem vel substantiam suam, quod est contra fidem. Denique mutatâ rei essentiâ, non potest manere eadem numero entitas, individuum enim substantiæ quod post consecrationem incipit esse sub panis accidentibus, est omninò numero distinctum ab eo quod antea erat.

DISPUTATIO L.

De transitu seu conversione panis & vini in corpus Christi & sanguinem, quæ transubstantiatio dicitur.

SECTIO I. & II.

An Sacramentum Eucharistiæ perficiatur per veram conversionem ac transubstantiationem; & quæ ad hanc sint necessaria?

Dico 1. Sacramentum Eucharistiæ conficitur per veram conversionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, seu per veram transubstantiationem. De fide. Contra Luth. Calv. &c. *Probatur* ex Conc. Later. Trid. & ex PP. Ambr. Cypri. Aug. Orig. Tert. &c. Oportet enim ad Christi verborum veritatem *hoc est corpus meum*, ut in fine illorum pronunciationis, contentum sub speciebus jam non sit panis, sed corpus Christi; ergo necesse est, ut panis desierit, & vice illius corpus Christi successerit; er-

go facta est conversio unius in aliud, sicut dicit Conc. Flor. *Jubstantia panis in corpus, substantia vini in sanguinem convertitur.* & sicut asserit Ecclesia ab Apostolis edocta. Atque ad explicandum clariùs istam conversionem, totius substantiæ in totam substantiam, aptissimo licèt novo, nomine appellata est ab Ecclesiâ *transsubstantiatio*, ut ait Conc. Trid. sess. 13. c. 4.

Dico 2. Ad veram conversionem & transsubstantiationem hæc requiruntur. 1. ut sit inter duas res positivas, quarum altera habeat rationem termini *à quo*, & altera termini ad *quem*; sit enim transitus ab una ad aliam. 2. ut unus terminus, ex quo fit conversio, desinat aliquo modo esse; & alius ad quem fit conversio, aliquo modo fiat, seu incipiat esse. 3. Ut una ad minimum realis actio, & duæ partiales mutationes, aut quasi mutationes substantiales interveniant; id est, ut ex parte utriusque termini fiat aliqua mutatio sive desitio sive inceptio, aut nova aliqua substantialis dependentia, ad ipsum *esse* substantiale aliquo modo terminata. 4. Ut terminus *à quo* & *ad quem*, seu mutatio unius & alterius habeant inter se aliquam connexionem & ordinem, ita ut una ex alterâ aliquo modo sequatur. 5. Ut præter terminos *à quo* & ad *quem*, sit aliquod tertium utrique termino commune, circa quod & termini formales sibi succedant, & aliquo modo repugnent, ac denique tota fiat conversio; & si hæc conversio sit transsubstantiatio, requiritur insuper ut in tota substantia fiat commutatio & conversio in aliam substantiam.

SECTIO III. & IV.

An in hâc conversione interveniat vera & realis actio circa corpus Christi? & qualis ac quis formalis ejus terminus?

Dico 1. In hâc conversione requiritur aliqua actio realis, qua corpus Christi sub speciebus panis constituatur, & sic dicitur hæc actio versari circa corpus Christi. Christum enim esse sub accidentibus panis & vini, est aliquis effectus realis qui antea non erat, & in ipso Christi corpore existens; ergò necesse est, ut per aliquam actionem sit productus; quæ actio non est propriè prolatio verborum consecrationis; hæc enim prolatio est naturalis & sensibilis; actio autem conversiva est supernaturalis & insensibilis, & pendet à prolatione verborum ut ab instrumento. Deindè hæc actio non est propriè in Deo, sed est aliquid creatum in ipso effectu, per quod à suâ causâ pendet; & sicut in omni effectu productio activa & passiva reperitur; ita hîc transsubstantiatio activa est effectio causæ efficientis, & passiva est conversio unius rei in aliam. Sed qualis sit hæc actio, & quis ejus terminus formalis, non consentiunt Theologi. Quare

Dico 2. Hujus actionis terminus non videtur esse præsentia corporis Christi; & ipsa actio, esse adductio istius corporis ad hunc locum, ut sentit Scotus & omnes Scotistæ; nec etiam videtur esse unio corporis Christi cum speciebus sacramentalibus, ut volunt Sot. Palac. &c. sed probabilius juxta D. Thom. Gabr. Bonav. &c. proprius ac formalis terminus hujus actionis, quâ fit transsubstantiatio, est ipsa corporis Christi substantia, quia verba consecrationis de facto dant ipsum *esse* substantiale corpori Christi, adeoque habent veram actionem substantialem, quæ est per modum conservationis; aliunde enim supponitur eadem rès antea alibi existens: & sic ista actio dici posset esse sufficiens termini productio si alibi non existeret, sed nunc de facto habet tantùm rationem conservationis; atqui hic dicendi modus est valdè consentaneus antiquis patribus, qui ubique explicant hoc mysterium per verba, quæ substantialem effectionem, & actionem terminatam ad ipsam substantiam indicant. V. g. Cypr. Serm. de cœnâ Domini, dicit de Christo in Eucharistia. *Sanctissimum suum corpus creat.* Ambr. l. 3. de Sacram. 4. *de pane*, inquit, *fit corpus Christi.* Bessar. L. de verb. consecrat. *tota* inquit, *Trinitas hoc corpus altaris creat. Probatur ratione*: quia per solam actionem adductivam non explicatur vera conversio substantialis & transsubstantiatio, sed solum translatio quædam; de fide autem est fieri veram conversionem. Deinde sola actio substantialis, quâ Christi corpus in cœlo conservatur, non videtur sufficiens ad illud conservandum prout est in sacramento modo præternaturali; quia unaquæq; res ut conservetur absque modo naturali, requirit majorem influxum causæ efficientis; hæc enim debet supplere suâ efficaciâ defectum modi naturalis; si ergo mutatur influxus causæ efficientis, mutatur etiam actio.

Objicies 1. Sola actio substantialis sine adductivâ non constituit corpus Christi ut præsens sub speciebus, sed tantùm constituit illud præcisè secundùm se, seu attingit tantum ejus substantiam secundum se, non præsentiam; ergo præter illam requiritur adductiva. Resp. Neg. Ant. sicut enim quando creatum est cœlum, ex vi talis actionis cœlum positum est in tali loco vel spatio sine adductione, quia adductio connotat rem adductam alibi præexistere; ita corpus Christi ex vi actionis substantialis ponitur in Eucharistia sine actione adductiva.

Obj. 2. Si corpus Christi constituatur hîc per actionem productivam; ergo etiam hîc per eam constitueretur, licet alibi non præexisteret, quod falsum est; & cum alibi præexistat, signum est potius esse adductionem quàm productionem. Resp. Neg. Ass. quia Christus sic instituit hoc sacramentum, ut actio qua fieret, penderet ab ipsius corpore in propriâ specie existente; ideoque illa actio esse non potest secundùm præsentem institutionem si corpus illud in propria specie non præexistat; nec est adductio, sed productio ob jam dictas rationes.

Obj. 3. Ergo *idem* corpus substantialiter efficeret seu conservaret seipsum, quod est contra philosophiæ principia; si enim idem efficeret seipsum, esset antequam fieret. Resp. Dist. Illat. Idem conficeret seu conservaret seipsum secundum primam rationem existendi, vel secundum primum influxum causæ efficientis, per quam sufficienter constituitur vel conservatur in rerum natura, Neg. Illat. idem jam existens efficeret iterum seu conservaret seipsum per actionem diversam ab actione quâ primùm facta est. Conc. Ass. eadem enim res ut jam facta, potest esse instrumentum ad hanc subsequentem actionem, cum possit Deus illa ut instrumento, uti ad hoc efficiendum.

SECTIO V. & VII.

An per dictam actionem fiat mutatio in corpore Christi, & panis desinat esse?

Dico 2. Certum est per hanc actionem non fieri

fieri ullam in corpore Christi prout existente in cœlo mutationem ; nec enim locum, nec quid aliud amittit, & fortassè id intelligunt authores, qui dicunt nullam in corpore Christi fieri mutationem ; sed etiam certum est in illo fieri aliquam mutationem latè sumptam; quia in suo esse substantiali acquirit aliquam dependentiam & novam præsentiam realem quam ante non habebat: non est tamen mutatio propriè dicta, sed solum quædam dependentia ; nec etiam propriè mutatio localis, sed sola præsentiæ actionem concomitantis acquisitio. Sicut dum res creatur, acquirit simul locum seu præsentiam, quæ acquisitio non dicitur mutatio localis, quia non per se ac propriè facit ut res aliter, quàm ante, existat in loco, sed simpliciter constituit rem in loco ; ita hîc in Eucharistiâ. Unde quamvis ista actio possit aliquo modo dici creatio ; quia hic influxus substantialis habet in suâ substantia quidquid habet influxus creativus ; propriè tamen vocanda est conservatio aut transsubstantiatio ; quia creatio nullo modo præsupponit rem positivam ex qua, vel circa quam, vel sub quâ fiat, sed solum causam agentem ; transubstantiatio autem præsupponit corpus Christi, id est rem positivam ex quâ & sub quâ fiat, ita ut verba consecrativa non habeant virtutem ad efficiendum alio modo istud corpus.

Dico 2. Probabilius panis substantia desinit esse ex vi alicujus actionis positivæ. D. Thom. &c. contra Scot. Gabr. &c. dicentes illam non desinere per ullam actionem positivam, sed solum ex pacto & voluntate Dei, qui statuit non conservare panis substantiam statim atque corpus Christi sub speciebus panis constitueretur. Quænam autem sit ista actio, statim dicetur ; unde contra Cajet. Sot. &c. non destruitur etiam substantia panis per eamdem omninò actionem, per quam introducitur corpus Christi sub speciebus ; actio enim effectiva unius, non est physicè & intrinsecè destructiva alterius ; sed per aliam distinctam, nempè per realem actionem, per quam accidentia separantur à substantia panis, & per se constituuntur. Quando enim accidentia panis separantur à subjecto, non solum privantur inhærentiâ, sed etiam accipiunt positivum modum per se existendi. Hæc ergo actio per se primò efficit in istis accidentibus ejusmodi modum, qui formaliter repugnat cum actuali inhærentiâ & unione accidentium in subjecto, ideoq; ex vi illius ab eo separantur. Vel etiam potest dici quod ista actio terminetur solum ad conservandam absolutè & sine dependentiâ à subjecto entitatem ipsorum accidentium per modum creationis, licèt in illis nullum positivum modum superaddat. Separatis autem à substantiâ accidentibus, statim illa ex natura rei desinit esse, quia remotis accidentibus tolluntur dispositiones necessariæ ad conservandam substantialis formæ unionem cum materiâ ; ideoq; statim solvitur illa unio ; ac proinde desinit esse forma substantialis quæ à materiâ pendebat ; & quia hæc actio non est talis, ut per eam introducatur alia dispositio, vel forma in materiam, consequenter fit etiam desitio ipsius materiæ, quæ sine forma naturaliter esse non potest ; uti etiam non potest naturaliter conservari sine quantitate, quâ privatur per dictam actionem.

SECTIO VII.

An substantia panis annihiletur ?

Dico : Probabilius est panem non annihilari. D. Th. Mag. Bonav. Rich. &c. contra Gabr. Ang. Durand. &c. contrarium asserentes. Prætermissis variis aliorum rationibus, *Probatur* 1. quia panis non desinit per meram Dei concursus suspensionem, sed ex vi actionis positivæ & physicæ suprà explicatæ ; est enim juxta D. Th. contra rationem annihilationis, ut fiat per actionem positivam, quia hæc necessariò terminatur ad terminum, & si ex illa sequitur alicujus rei desitio, non potest omninò destrui totum id, quod ad istam actionem supponitur. 2. quia desinit panis substantia per actionem, per quam ab illo separantur accidentia ; ergò ex vi actionis non destruitur per se primò substantia ut totum quoddam est ; sed destruitur compositum ex substantia & accidentibus ; ideoq; illa substantia desinit quidem esse, sed non annihilatur, quia non desinit ut totum quoddam per se, sed ut quædam pars illius compositi, manente alio extremo in rerum naturâ quod est veluti istius actionis subjectum ; unde panis non dicitur annihilari, quia aliquid ejus manet, nempe accidentia ; & si quis velit istam panis substantiæ desitionem vocare annihilationem, erit impropria locutio.

SECTIO VIII. & IX.

An prædicta actio & substantiæ panis desitio sufficiant ad rationem conversionis ? & de eâ quomodo loquendum sit ?

Dico 1. Ista duo probabiliter sufficiunt ad veræ conversionis rationem ; quia licet ista actio non sit ex natura rei connexa cum actione effectiva præsentiæ corporis Christi ; sufficit tamen quod ex lege & pacto Dei illæ duæ simul connectantur ; idque in rebus supernaturalibus ac miraculosis sufficit ad veram conversionem, ad quam satis est, ut una ad alteram ordinetur, & ob unam altera fiat ex intentione agentis, rerum naturis magis consentaneâ. Deinde ad rationem conversionis non est opus, ut effectio unius termini, & destructio alterius conjungantur ob formalem terminorum secundùm se repugnantiam, sed satis est ut ratione agentis necessariò conjungantur, &c.

Dico 2. Circa modum loquendi de isto sacramento, hæc sint : 1. Propositiones significantes successionem terminorum aut transitum unius in alium, sunt veræ ac propriæ ; v. gr. *Ex pane fit corpus, panis convertitur in corpus*, &c. 2. Quæ autem denotant materialem causam, utrique termino communem, impropriæ sunt, & in rigore falsæ. v.gr. *Panis fit caro, vinum fit sanguis*, &c. 3. Propositiones in quibus id, quod erat ante consecrationem, affirmatur de corpore Christi, aut significatur aliquid utriquè termino commune manere, ut sint veræ, non debent sumi pro re individuâ, sed abstractivè pro re contentâ sub accidentibus panis aut vini. v. gr. *Panis & vinum post consecrationem sunt verum corpus & sanguis Christi.*

SECTIO X.

An quodlibet possit in quodlibet converti?

Dico 1. Conversio formalis vel materialis propriè non potest esse inter res simplices, vel inter rem simplicem & compositam ; quia conversio essentialiter postulat in utroque extremo compositionem ex materiâ & formâ, proportionatam con-

conversioni. Deinde ut fieri possit formalis conversio seu ex parte formæ inter res compositas, duæ conditiones, etiam de potentiâ Dei absoluta, debent concurrere: 1. Ut una forma ita cum aliâ pugnet, ut ad introductionem unius altera excludatur. 2. Ut subjectum sit capax utriusque formæ, saltem capacitate obedientiali. Similiter ut fieri possit conversio materialis seu ex parte subjecti, duæ etiam conditiones requiruntur: 1. Ut fiat inter composita ex subjecto & formâ realiter distinctâ. 2. Ut forma sub quâ fit conversio, apta sit utrumque subjectum afficere, sive utrumque subjectum sit capax talis formæ. Hinc

Dico 2. Quælibet res existens sub accidentibus realiter à se distinctis, si ab illis in suo esse non pendeat, potest converti in aliam, quæ loco illius sub eisdem accidentibus constituatur ac fiat, ut patet in mysterio Eucharistiæ; si autem aliqua res omninò destruatur, ita ut nihil amplius illius remaneat, id est, nec substantia nec accidens, non potest propriè in aliam converti; tunc enim erit tantum annihilatio unius substantiæ, & creatio alterius. Unde non potest una res in alteram converti, quin res, in quam fit conversio, succedat in præsentia rei conversæ, ita ut ibi fiat præsens, ubi alia res erat. Itaque quælibet creatura potest in aliam converti, non quidem omni conversionis genere, sed uno vel altero, unicuique rei accommodato pro cujusq; diversitate.

DISPUTATIO LI.

De iis, quæ sub singulis Eucharistiæ speciebus exstant.

SECTIO I. & II.

An tota Christi substantia, ejusq; corporis quantitas cum reliquis accidentibus exstet in Eucharistiâ?

Dico 1. Totus Christus, totaq; ejus substantia est in hoc sacramento, & sub singulis ejus speciebus. De fide. *Probatur* 1. *Ex scripturâ. Qui manducat me, vivet propter me.* Ioan. 6. *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Ibid. 2. Ex conc. Basil. Constan. Flor. Trid. id definientibus. 3. Non decuit glorioſum Christi corpus alicubi esse exanime, aut sine unione cum verbo, aut cum defectu seu carentiâ aliquarum ejus partium integrantium.

Dico 2. Corpus Christi in Eucharistiâ præsentem habet suam quantitatem quâ afficitur, & quia verè ibi constituitur quantum. D. Th. Bonav. Rich. Scot. &c. *Probatur* 1. contra Ocham & Nominales; hi enim vel non distinguunt quantitatem ab ipsa substantiâ; ergò cum ipsa substantiâ sit ibi, etiam est quantitas; vel dicunt quantitatem esse aliquem substantiæ modum quo habet actualem extensionem localem; ergo quotiescumque mutabit substantia locum, mutabit quantitatem; quod est absurdum. *Probatur* 2. Contra Durand. ponentem quantitatem realiter distinctam à materia, & negantem in Eucharistia esse præsentem, volentemq; solam ac nudam materiæ substantiam animâ informatam ibi reperiri. Substantia corporis Christi ita est realiter conjuncta suæ quantitati, ut ab eâ nullibi unquam separetur; cum igitur in Eucharistia sit substantia, etiam ibi est quantitas; alioqui in corpore Christi, prout est in sacramento, nulla esset partium organicarum distinctio, illudq; compositum ex animâ & materiâ nudâ sine quantitate, vel nullas haberet partes; vel omnes illas haberet quasi homogeneas, & omninò similes, quia seclusâ quantitate & proprietatibus quæ illam necessariò supponunt, non potest intelligi in corpore diversitas partium organicarum.

SECTIO III.

An caro & sanguis Christi ex vi verborum? an verò per concomitantiam ponantur sub speciebus sacramentalibus?

Nota: Id dicitur poni in Eucharistia ex vi verborum, cujus præsentia necessaria est ad verborum veritatem, sive id quod per verba præcisè significatur: dicitur autem poni per concomitantiam, quidquid habet realem unionem cum eo, quod est necessarium ad verborum veritatem; non verò quia istud simpliciter est necessarium ad veritatem. Hinc

Dico 1. Sub speciebus panis, corpus; & sub speciebus vini, sanguis Christi ponitur ex vi verborum. De fide. Definitum est in concilio *Trid.* Unde totum ejus integrum & perfectum corpus prout est in cælo, & totus sanguis ponitur vi verborum; quia verba formæ, quâ panis & vinum consecratur, nihil aliud immediatius significant, quàm corpus & sanguinem Christi, nihilq; aliud ad suam veritatem requirunt.

Dico 2. Nec corpus Christi sub specie vini, nec sanguis sub specie panis ponitur ex vi verborum; quia neque verba consecrationis panis quidquam dicunt de sanguine, neque verba consecrationis vini quidquam de corpore. Ut enim effusio sanguinis, & separatio animæ à corpore in passione facta expressius repræsentaretur, voluit Christus corpus & sanguinem suum ex vi verborum seorsim consecrari; quia autem ista separatio jam non potest haberi, decuit saltem in modo & vi consecrationis repræsentari: Attamen de fide est per concomitantiam esse & corpus sub specie vini & sanguinem sub specie panis. Unde ad id comprobandum interdum sanguis miraculosè ex hostia manavit. Hæc autem concomitantia consistit in naturali dependentiâ, quam corpus vivum & sanguis habent inter se, ita ut neque corpus possit in suo naturali statu conservari sine sanguine, neque sanguis extra corpus perstare incorruptus, & in suo naturali statu.

SECTIO IV.

An ex vi verborum sit in hoc sacramento substantialis aliqua forma?

Dico 1. In hoc sacramento ex vi verborum est forma substantialis, & non sola materia; ex propriâ enim verborum significatione ponitur corpus substantiale; corpus autem substantiale non est sola materia, sed compositum aliquo modo ex materia & forma; vi tamen verborum anima pro-

ut

ut est anima, non ponitur hìc determinatè seu definitè; quia vi verborum non ponitur corpus quatenus vivum, sed corpus ut sic. Nam si fuisset facta consecratio in triduo mortis Christi, non fuisset positum corpus vivum. Hinc

Dico 2. Ex vi verborum ponitur hìc forma substantialis, prout est sufficiens ad constituendum corpus organicum humanum: Hæc ergo forma non ponitur ut est forma corporeitatis præcisè; quia ut sic abstrahit ab organicâ vel non organica; nec ut est forma organici corporis præcisè; quia ut sic, abstrahit ab humana vel non humana; sed ponitur ut forma corporis humani organici præcisè, abstrahendo à vivo vel mortuo, ita ut ex vi sui conceptûs præscindat ab anima & formâ cadaveris humani; utraque enim propriam & corpori humano accommodatam requirit organizationem. In re tamen ponitur semper vel anima vel forma cadaveris.

Objicies 1. Corpus Christi cum forma panis non significat compositum, sed partem physicam compositi; ergo ex vi illius formæ solum fit in sacramento illud corpus quod est pars physica & essentialis humanitatis; hoc autem nullam includit formam sed solum materiam; & sufficit ad propriam istius formæ significationem, ergo. Resp. Neg. Cons. Sola enim materia non sufficit ad propriam verborum consecrationis significationem & veritatem; quia sola materia non est corpus *nisi* includat formam saltem sub aliquo gradu seu consideratione, nec corpus in triduo mortis fuit sine formâ.

Obj. 2. Nulla forma substantialis potest hìc esse ex vi verborum, ergo. Resp. Neg. Ant. Christus enim dedit verbis consecratoriis virtutem perficiendi veritatem quam significant; adeoque & efficiendi omne id, sine quo res significata perfici non potest; quia verò verba consecratoria, tantum significant corpus ratione quadam de se indifferenti; ideo sub ista ratione tantùm dicitur corpus esse in sacramento ex vi verborum; tamen quia in re fieri non potest nisi secundum rationem specificam, ideo activa verborum virtus etiam ad hanc efficiendam, sine qua non potest haberi corpus à parte rei; ac proinde nec verborum veritas, extenditur; & sic ista corporis forma ponitur vi efficientiæ, non vi significationis verborum præcisè.

Obj. 3. Ergo vi verborum non erit semper idem numero, vel etiam specie, corpus sub speciebus panis contra vim vocis *meum*, quæ designat singulare & individuum corpus; quia non semper specificâ eâdem formâ constituitur. Resp. Dist. Illat. non erit semper idem numero corpus ex parte suppositi, materiæ, & quantitatis, Neg. Ex parte formæ Conc. hoc autem sufficit ut humano modo dicatur idem numero corpus. Vis enim verborum consecrationis spectata in actu primo habet pro objecto adæquato corpus constans ex materiâ & formâ sufficiente ad constituendum corpus humanum; & sic terminatur ad corporis formam quasi abstractivè sumptam; at verò in actu secundo actio verborum semper determinatur ad efficiendam hanc vel istam formam in particulari; quia actiones sunt semper singularium. Unde est semper idem numero corpus ex parte materiæ & quantitatis, quamvis vivum & mortuum habeat diversam formam; atque idem cum proportione dic de formâ sanguinis.

SECTIO V. & VI.

An quantitas & accidentia humanitatis Christi, Divinitas, verbum, aut aliæ personæ sint in Eucharistia ex vi verborum? an verò per concomitantiam?

Dico 1. Quantitas & reliqua accidentia, quæ quantitatem consequuntur, vel disponunt materiam ad hanc formam, sunt in Eucharistia, non ex vi verborum, sed per concomitantiam; quia transsubstantiatio quæ fit ex vi verborum, non terminatur ad quantitatem vel ad alia accidentia, sed ad solam substantiam; sola enim substantia panis & non quantitas convertitur. Quantitas ergo humanitatis Christi & accidentia quamvis sint de ratione corporis organici ut organicum est; non sunt tamen de substantiâ illius corporis simpliciter; sed sunt proprietas vel sunt dispositio tali substantiæ debita, ideoque non oportet ut hîc sint ex vi verborum, per se ac formaliter solam substantiam, significantium, sicut illam tantum per se primò efficiunt; hæc tamen verba quasi concomitanter possunt dici significare etiam accidentia; quatenus illa sunt tali corpori necessaria, ut possit existere in rerum naturâ cum tali *esse* substantiali. Quapropter quamvis hæc accidentia intrinseca propriè non dicantur hìc esse ex vi verborum, dici tamen possunt necessitate quadam cons. qui ex veritate & proprietate istorum verborum.

Dico 2. Quamvis de fide sit verbum totumque Christum existere in Eucharistiâ, non videtur tamen ipsa corporis Christi unio cum verbo ibi poni ex vi verborum, sed tantum per concomitatiam, non quia non possit sic poni; si enim Christus voluisset per hæc verba consecrare: *hoc est corpus verbo unitum*; sive, *hoc est Christus*; tunc ex vi talium verborum poneretur unio corporis aut humanitatis cum verbo, seu totus Christus; quia ista verba formaliter id significarent; sed quia verba, quibus de facto Christus consecravit, unionem cum verbo formaliter non significant, ideò ponitur tantum per concomitantiam, ac proinde verbum etiam sic ponitur; & utrumque per actionem diversam ab actione quâ ponitur ex vi verborum ipsa corporis substantia, non ut subsistens subsistâtiâ verbi, sed præcisè ut pars naturæ seu humanitatis subsistentis. Cumque verbum intimè & essentialiter includat naturam Divinâ, ipsa ergo natura Divina seu Divinitas etiâ hîc ponitur per concomitantiâ. Deinde quia Pater & Spiritus sanctus mediante naturâ Divinâ ita naturalem habent connexionem cum personâ verbi, ut necessariò sint, ubi illa est; ideò per concomitantiam etiam, sed magis mediatam, existunt in Eucharistiâ.

DISPUTATIO LII.

De iis quæ exiſtunt ſub ſingulis partibus ſpecierum panis & vini.

SECTIO I. & II.

An totus Chriſtus ſit ſub ſingulis ſpecierum partibus tum diviſis, tum inter ſe continuis?

Dico 1. Non tantùm totus Chriſtus in ſingulis hoſtiis quæ per unicam verborum formæ prolationem conſecrantur, exiſtit; ſed etiam in ſingulis hoſtiarum aut hoſtiæ poſt conſecrationem diviſæ partibus totus remanet. De fide ex Trid. Seſſ. ſeſſ. 13. Can. 13. &c. *Probatur*, quia poſt hujuſmodi diviſionem & ſeparationem factam, illæ partes adhuc remanent conſecratæ, adeoque & totus Chriſtus ſub illis; etiam ſi foret pars minima, modò ſub eâ poſſèt naturaliter conſervari panis aut vini ſubſtantia.

Dico 2. Chriſtus in quibuſlibet hoſtiæ conſecratæ non diviſæ partibus quamtumvis exiguis totus exiſtit. D. Th. Scot. Rich. Gabr. &c. *Probatur*, quia poſt diviſionem Chriſtus eſt totus in ſingulis partibus; ergo etiam ante diviſionem in illis erat. Quamvis autem diviſio procedat in infinitum, ſemper totus Chriſtus erit in ſingulis quibuſlibet partibus diviſis, ergo etiam ante diviſionem totus Chriſtus eſt in ſingulis partibus quæ in infinitum dividi poſſunt. Verba enim conſecrationis tam cadunt in totam hanc materiam, quàm in quamlibet ejus partem, & vi ſua illam convertunt in corpus Chriſti, nempè æque totum ac quamlibet partem; ergo corpus Chriſti totum eſt in tota illa materia, & in qualibet ejus parte.

Objicies 1. Chriſtus ante diviſionem ſpecierum, ait Albertus, eſt totus in toto, & non in ſingulis partibus; poſt verò diviſionem, eſt etiam totus in ſingulis partibus; quia ante diviſionem ſolum ſignificatur Chriſtus per ſpecies continuas ad modum cibi unius; & ideo eſt tantum ſemel ſub illis. Poſt diviſionem verò ſignificatur ut plures cibi; ideoque oportet ut pluries etiam ſit ſub talibus ſpeciebus. Reſp. licèt per ſpecies continuas ſignificetur ſeu repræſentetur Chriſtus ad modum cibi unius; non tamen ut extenſus, ſed ut indifferenter exiſtens in toto & in partibus; neque enim cibi unitas huic modo præſentiæ repugnat; ſicut unitas humani corporis indicat unam animam, non tamen ut extenſam, ita ſpecierum unitas Chriſtum.

Obj. 2. Si Chriſtus ſit in ſingulis ſpecierum partibus etiam minimis, erit infinities in hoc ſacramento. Reſp. Diſt. aſſ. erit infinities in actu, Neg. Aſſ. infinities in potentia Conc. Chriſtus ſub tota ſpecierum quantitate eſt ſemel in actu; ſed in ſingulis partibus eſt infinities in potentia; quia ſicut partes continui ſunt infinitæ ſyncategorematicè, ita & partiales præſentiæ poſſunt eſſe infinitæ. Vocatur autem hæc infinitas in potentiâ, non quia totus Chriſtus non ſit revera actu præſens ſingulis partibus, ſed quia partiales illæ præſentiæ, licèt ſint totales ex parte ſubjecti, ſunt tamen partiales ex parte ſpatii ſeu quantitatis panis, & actu ſunt inter ſe unitæ, unamque præſentiam integram componunt.

SECTIO III.

An totum corpus Chriſti ſit in punctis indiviſibilibus ſpecierum panis?

Dico: Totum Chriſti corpus & ſanguis eſt intrinſecè & realiter in omnibus terminis & punctis indiviſibilibus, quantitatem ſpecierum ſacramentalium terminantibus & continuantibus, non quidem per ſe primò & adæquatè, ſed neceſſariâ conſecutione. Capreol. & Soto; quia ſicut angelus eſt totus intrinſecè præſens in ſingulis punctis illius ſpatii ſeu loci continui quem occupat; ita corpus Chriſti continuè præſens toti panis quantitati, eſt totum intrinſecè & realiter præſens omnibus iſtius quantitatis terminis & punctis. Non eſt autem impoſſibile corpus quantum in indiviſibili loco collocari, uti oſtenſum eſt in Diſp. 48.

DISPUTATIO LIII.

De iis quæ Chriſtus agere aut pati poteſt prout eſt in hoc ſacramento.

SECTIO I. & II.

An corpus Chriſti prout eſt in Euchariſtia, poſſit localiter moveri? aut aliam actionem phyſicam efficere vel recipere?

Dico 1. Corpus Chriſti exiſtens in Euchariſtiâ mutari poteſt ſecundum localem præſentiam mutatione propriâ & in ipſo Chriſti corpore receptâ, ut oſtenſum eſt in Diſp. 47. Poteſt etiam per ſe moveri localiter à Deo, de potentia abſolutâ vel transferendo illud ſine ſpeciebus in alium locum, vel per ſe primò imprimendo illi motum cum ſpecierum attractione. Sed non poteſt naturaliter moveri locali motu ab internâ naturali propriæ animæ virtute, ſive per ſe ſive per accidens; quia non poteſt anima movere corpus ſuum niſi per membra organica, quibus non poteſt uti prout ſunt in hoc ſacramento; naturalis enim horum membrorum motus requirit eorum extenſionem in loco, ita ut in diverſis partialibus locis exiſtant, & unum impellat aliud; membra autem corporis Chriſti in hoc ſacramento non ſic exiſtunt; atq; ita ſi anima non poteſt movere per ſe ſuum corpus, multò minus per accidens, movendo ſpecies ſacramentales, quas phyſicè non tangit. Dixi *naturaliter*; quia ſi anima Chriſti ſpectetur ut verbi inſtrumentum, & per virtutem miraculorum effectricem operetur, poteſt illud per ſe movere vel deferendo ſecum ſpecies, vel illas deſerendo.

Dico 2. Corpus Chriſti in Euchariſtiâ exiſtens non poteſt naturaliter per ſe moveri ab agente extrinſeco naturali, id eſt primariò motum illi imprimendo, & non per ſpecies; quia ageris corporale

porale nón potest illud tangere aut alterare, nec Angelus probabiliter ejus præsentiam mutare. Sed potest per accidens moveri ab eo qui localiter potest mutare species sacramentales, quæ motæ secum trahunt & deferunt corpus Christi ob sacramentalem cum illo conjunctionem. Hinc sacerdos in altari elevat corpus Christi, defert ad ægrotos &c.

Dico 3. corpus Christi prout in nocte cœnæ fuit sub speciebus sacramentalibus constitutum, nil pati potest ab extrinsecis agentibus, solâ naturali virtute operantibus; quia corporea non patiuntur naturaliter nisi per quantitatem, & agentia naturalia non agunt immediatè in substantiam, sed in quantitatem. Corpus autem Christi hîc supplet vicem substantiæ panis, ideoq; quantitas corporis Christi est etiam per modum substantiæ; unde mediante tantum panis quantitate subjicitur externorum agentium actionibus, quæ tantum possunt agere in quantitatem panis, non verò in corpus Christi & in ejus quantitatem immediatè & secundum se. Deinde quia agentia naturalia agunt per contactum; ideò ad patiendum requiritur connaturalis & quantitativus existendi in loco modus, qualem non habet hîc corpus Christi. Atque hinc probabile est corpus Christi non posse etiam naturaliter habere actionem transeuntem in extrinsecum corpus, quia non occupat locum extenso modo. D. Th. Scot. Rich. &c. Contra Ocham. Gabr. &c. requirentes tantum ad agendum & patiendum localem præsentiam & propinquitatem inter agens & passum; quod certè de actione corporis Christi posset fortasse probabiliter asseri.

SECTIO III.

An Christus in hoc sacramento possit virtute naturali actus immanentes exercere?

Dico 1. Christus ut est in hoc sacramento, non potest naturaliter exercere actus sensuum externorum, V. gr. videre, audire, &c. D. Th. Scot. Ægid. &c. Contra nominales ocham. Gabr. &c. *Probatur*, quia sensus Christi hic existentis non possunt ab objectis externis recipere species, ut potè naturâ suâ postulantes extensionem in ordine ad locum; & ipse sensus requirit modum extensum & divisibilem ut operari possit. Attamen de potentia absoluta nihil repugnat quominus externi Christi sensus hîc exerceant suas operationes, Deo per se, vel conferente species objectorum, vel objecta elevante ad illas dandas; neque est improbabile id fieri nunc circa propinqua objecta. Idem dic quoad potentiam absolutam de sensibus externis. Sed

Dico 2. Quamvis interni Christi sensus sint phantasmatibus seu speciebus constituti in actu primo; non possunt tamen illis uti, neque elicere actum secundum; quia cum hi sint materiales, non possunt fieri nisi à principio materiali extenso, & habente existendi modum quantitativum & extensum, adeoque in subjecto eodem modo existente; quæ omnia deficiunt in sacramentali corporis Christi existentiâ. Idem dic de humano Christi intellectu hîc sacramentaliter existente; nam, ut sic, non potest naturaliter novas species acquirere, ut potè quæ acquiruntur per sensus; corpus autem ibi non potest uti sensibus, nec etiam potest, secluso miraculo seu supernaturali privilegio, uti speciebus prius acquisitis; quia non potest naturaliter uti illis nisi cum conversione ad phantasma, id est nisi phantasia cum intellectu cooperetur; in eo autem statu non potest esse usus phantasmatum, ut jam dictum est; ergo neque intelligibilia recipi. Aliud est de speciebus per se infusis, quibus intellectus potest uti sine conversione ad phantasmata.

SECTIO IV.

An corpus Christi prout est in Eucharistiâ, possit naturaliter videri oculo corporeo?

Dico 1. Modus, quo hîc existit corpus Christi, est omninò invisibilis oculo corporeo, non solùm naturaliter sed etiam de potentiâ absolutâ, quia non est intra latitudinem objecti adæquati visûs; nec enim per se primò videri potest, cùm non sit color nec lux; nec videri per accidens, cum non sit forma quæ subjectetur in re visibili; nec videri ut quid sensibile commune, cum sit extra latitudinem sensibilis communis. Est contra Ocham. Gabr. &c. alios Nominales dicentes corpus Christi cum modo suo sacramentali posse quidem naturaliter videri oculo corporeo, sed nunc à Deo impediri propter fidem; quia juxta illos vel non requiruntur species ad videndum, vel Christi corpus potest illas efficere. Hinc insuper

Dico 2. Corpus Christi in Eucharistia existens, præciso etiam modo, non potest naturaliter videri oculo corporeo, quia non potest emittere visibilem sui speciem, & objectum videri nequit, non viso ejus præsentiæ modo, imò probabile est etiam de potentia absoluta non posse sic videri: quia si oculus à Deo elevatus videat Christi corpus, videt illud ut sub speciebus præsens; ergo videt præsentiam quam sub illis habet; nec potest per hanc visionem videri corpus abstrahendo à loco specierum; quia actus videndi intrinsecè est visio intuitiva, aut per modum intuitionis, tendens in rem ut actu aliter existentem & sub conditionibus existendi. Præterea hinc constat Christum, prout est in Eucharistiâ, nullo etiam sensu interno posse percipi, sed tantùm modo quodam quantitativo fingi. Denique negatur corpus Christi tali modo existens esse objectum visibile; nec sufficit esse coloratum, nisi existat modo visioni accommodato. Dum D. Th. dicit Christum in sacramento videre seipsum, vult dicere quod Christus prout est in sacramento, videt se ipsum in cœlo sub propriâ specie existentem; quia enim in cœlo habet visionem sui, ista visio in sacramento per concomitantiam ponitur.

SECTIO V.

An Christus prout est in hoc sacramento, possit cognosci ab intellectu creato?

Dico 1. Non tantùm per fidem Divinam & supernaturalem, sed etiam per humanam & naturalem potest ab intellectu creato cognosci hoc mysterium, ut liquet; sic etiam cognosci potest per visionem beatificam, aut per aliam supernaturalem scientiam per se infusam.

Dico 2. Corpus Christi in sacramento non potest evidenter cognosci lumine naturali, cognitione abstractiva per signa vel effectus; quod patet de intellectu humano corpori conjuncto; accipit enim cognitionem per sensus; nullus autem sensibilis effectus ex sacramentali corporis

Christi præsentia oritur, ex quo vel ejus præsentia seu existentia, vel panis absentia, vel accidentium subsistentia probabiliter colligi possit, multò minus evidenter. Imò id etiam verum est de intellectu Angelico: licet enim naturaliter cognoscat ibi non esse subsistentiam panis, non tamen evidenter; quia potest cogitare se divinitus impediri, ne illam videat, aut Deum non concurrere secum ad eam videndam, maximè cum nullum appareat desitionis istius substantiæ principium, & evidenter videantur sufficientes ad illam conservandam dispositiones ac causæ. Unde non potest cognitione indirecta ac evidenti naturaliter cognoscere ibi esse corpus Christi loco panis substantiæ. Quoad autem cognitionem directam per propriam speciem, & per lumen naturale, sic Respondeo.

Dico 3. Intellectus creatus non potest virtute naturali videre modum existendi, quem corpus Christi habet in sacramento, adeoque nec intueri corpus Christi ut est sub speciebus, seu cognoscere clarè quod ibi sit; hæc enim omnia sunt inter se connexa; quia ille modus essentialiter nihil est aliud quàm præsentia, quam corpus Christi hîc habet, seu ratio existendi hîc; adeoque nisi modus ipse videatur, non potest corpus clarè videri sub speciebus existere. D. Th. Bonav. Rich. Sot. &c. contra Scot. Ocham. &c. dicentes posse Angelum virtute naturali per species naturales cognoscere evidenter & in se hoc mysterium intuendo corpus Christi sub speciebus, & modum existendi quem ibi habet. Sed *Probatur*, quia intellectus Angelicus non habet congenitam speciem illius modi, quo Christus existit in hoc sacramento; ille enim modus est supernaturalis simpliciter, & Angelus habet tantum species rerum ad naturæ ordinem pertinentium; aliud est de animâ Christi sub speciebus sacramentalibus existenti, quam probabiliter potest videre quoad ejus substantiam, existentiam & localem præsentiam, non autem quoad modum existendi, utinec modum existentiæ corporis Christi; si autem fingeremus corpus Christi amittere omninò naturalem præsentiam, sacramentali conservatâ; tunc juxta Scotum posset Angelus, non ratione sacramentalis præsentiæ, sed per alium actum naturalem percipere corpus Christi adhuc in rerum naturâ existere, quamvis ipse non videret ubi esset.

DISPUTATIO LIV.

De modo quo Christus desinit esse sub speciebus sacramentalibus.

Sectio Prima.

An corpus Christi cum in Eucharistia esse desinit, mutetur vel acquirendo vel amittendo aliquid?

Dico 1. Corpus Christi non desinit esse sub speciebus sine aliquâ mutatione in ipso facta; quia præsentia realis est aliquid in corpore Christi tanquam subjecto, quod intrinsecè afficit, amittit autem hanc præsentiam, ergo amittit aliquem realem modum se intrinsecè afficientem, adeoque mutatur; deinde in corpore Christi mutatur relatio propinquitatis vel distantiæ ad alia corpora, nullâ factâ in terminis mutatione.

Dico 2. Christus per hanc mutationem nihil omninò acquirit, sed tantum præsentiam sacramentalem seu *ubi* sacramentale amittit, nullũ novum *ubi* acquirendo; quia *ubi* quod in cœlo habet, remanet idem: adeoque hæc mutatio est tantum mutatio loci privativa, nõ acquisitiva, sicut Angelus qui partem sui loci adæquati relinquit, & manet in aliâ ejusdem parte, nihil acquirit, sed tantum perdit.

Sectio II. & III.

An Christo desinente esse sub speciebus sacramentalibus, semper aliqua, & quomodo substantia succedat?

Dico 1. Nunquam Christus deserit sacramentales species, nisi quando ibi succedit alia substantia in quâ quantitas subjectetur, sive eadem sit quæ prius erat sustentans accidentia, sive alia similis; recedente tamen Christo, nunquam succedit substantia panis aut vini, sed semper aliqua alia: quia Christus non recedit donec fiat talis alteratio in accidentibus quæ ad corrumpendum panem vel vinum sufficeret; cum autem alteratio corrumpens substantiã panis, non sit dispositio ad alterius panis generationem, sed ad aliam substantiam generandam, cui talia accidentia sunt connaturalia; hæc ergo substantia corpori Christi succedit, non panis substantia; nisi Deus vellet per miraculum eam ibi reponere. Deinde si quis diceret recedere Christum statim atque est in os sumentis, antequam deglutiatur, esset Hæreticus; quia Christus sic non manducaretur contra scripturam dicentem: *Accipite & manducate*, &c. dicere autem eum recedere statim atque species deglutiuntur, antequam alterentur, id nullo fundamento nititur, & contra propriam cibi rationem, qui non transmutatur, nisi per actionem ipsius sumentis; licet id sentiat Glossa, cui Hugo & Innoc. quasi favent.

Dico 2. In hujusmodi substantiarum successione non fit transsubstantiatio, neque ulla propria conversio. *Probatur*, quia Christus ex vi modi quo hîc desinit, non mutatur substantialiter sed localiter tantùm; ergo hîc non intervenit totius substantiæ conversio. Deinde inter mutationes & actiones quæ hîc interveniunt, non habetur connexio ad conversionem necessaria; sed sunt omninò diversarum rationum, & unaquæque in suo genere completa, solumque ex Christi arbitrio & institutione ita conjunguntur, ut quotiescumque ab agente naturali talis fit mutatio, ipse suam sacramentalem præsentiam deserat. In quibus omnibus nulla est subordinatio aut ordo ad conversionem requisitus.

DISPUTAIO LV.

De apparentibus mutationibus, quæ in Eucharistia contingunt.

Sectio Prima.

De diversis harum mutationum seu apparitionum modis.

Dico 1. Non potest dubitari quin interdum hujusmodi apparitiones contigerint, cum adhuc extent in diversis locis earum vestigia; & hæ fiunt vel ad confirmandam fidem de sacramentali Christi præsentia, vel ad confundendos ac terrendos impios; vel ad consolandos amicos, &c.

Dico 2. Varia harum apparitionum genera ad duo possunt revocari, unum est, quando apparitio non immutat specierum sacramentalium apparentiam; v. gr. splendor, angelorum cultus aut cantus; species miraculosè in igne, in conculcatione, in projectione conservatæ integræ, &c. sub quibus non est dubium quin permaneat Christus, quia in illis nulla facta est mutatio, aut alteratio, quæ ad corruptionem sufficeret. Dum autem temporis decursu tanta fit in eis alteratio, ut ibi jam non maneat corpus Christi, quod exterius permanet, conservari potest cum reverentiâ in monumentum & testimonium præteriti miraculi, & ob honorem sacramenti quod ibi præcessit. Alterum est, quando mutatio fit cum apparente Christi aut ejus corporis sanguinis-ve offensione, & factâ verâ & reali in speciebus sacramentalibus mutatione, de quâ in sect. sequenti. Deinde cum hujusmodi visiones possint fieri interdum vel per realem objecti immutationem, vel per solam potentiæ aut organi apparentiam, ideo prudentiâ, discretione, oratione opus est ad discernendum verum à falso.

SECTIO II. III. & IV.

De apparitionibus, quibus Christi caro aut sanguis apparent in Eucharistiâ.

Dico 1. Dum miraculosè apparet caro aut sanguis Christi in Eucharistia, non est vera ejus caro aut sanguis. D. Th. Rich. &c. TT. communiter: quia id nec necessarium est nec decens: imò non tantum non est vera Christi caro aut sanguis; sed etiam non est vera caro aut verus sanguis; colore enim & figura tantum eum refert. Si quidem sufficit ejusmodi repræsentatio ad id quod intenditur, nempe ut probetur istud opus esse divinitùs factum in veritatis confirmationem. Adoratio verò quæ ibi fit, non sistit in eo quod sensibiliter apparet, sed per illud transit ad verum Christi corpus aut in sacramento latens, aut in propriâ specie existens.

Dico 2. Quando caro aut sanguis Christi sensibiliter apparent in Eucharistiâ, si tanta fiat in specierum sacramentalium qualitatibus immutatio, ut sub eis non posset conservari substantia panis aut vini, tunc non manet sub eis Christus, sive remaneat eadem quantitas, sive non; quia sola quantitas non est signum sensibile & sufficiens panis aut vini, sed ut est talibus qualitatibus affecta; adeoque neque est sufficiens signum quod sub se contineat corpus & sanguinem Christi. Quando autem tanta qualitatum immutatio fit, ut sub eis non possit substantia panis conservari, difficile est discernere; ceterum videtur ea non fieri ordinariè in ejusmodi apparitionibus, adeoque manere ibi corpus Christi sacramentaliter post apparitionem, uti sentit D. Th.

Dico 3. Species circa quas fiunt prædictæ mutationes, non sunt consumendæ, sed conservandæ in loco decente & sacro, quamdiu sunt sub tali forma. D. Th. & alii Thomistæ. Sic facere consuevit Ecclesia. Si autem ad priorem formam redeant, tunc consumi possunt, quia probabile est non esse factam mutationem in speciebus, sed in oculis. Si post peractam utriusque speciei consecrationem, contingat ejusmodi immutatio, nihilque sit immutatum in una ejus parte, sacerdos hoc potest consumere, & sufficiet ad perfectionem istius sacrificii. Si verò in utraque specie sit immutatio, nihilque corporis aut sanguis consumi possit, tunc consilium est iterum consecrare, & consumere alias species.

DISPUTATIO LVI.

De accidentium panis & vini existendi modo post consecrationem.

Sectio I.

Quænam accidentia panis & vini post consecrationem maneant sine substantia?

Dico 1. Certum est ablatâ panis & vini substantiâ post consecrationem, manere omnia accidentia, quæ possunt per se sensibus percipi, ut patet ex Conc. Flor. Constant. Later. Trid. & ex patribus. Si enim illa non permanerent, aliquâ quasi evidentiâ naturali & certo experimento mysterium consecrationis posset cognosci; si v. gr. ante consecrationem sentiretur odor vini, & post consecrationem non amplius sentiretur. De quantitate idem dicendum ac de aliis accidentibus; evidenter enim percipimus manere aliquid extensum, loco impenetrabile, habens molem, id est habens quantitatem. An verò hæc quantitas sit distincta à qualitatibus, necnè, id in opinione est. Sed

Dico 2. Non est certum manere post consecrationem alia accidentia panis & vini præter prædicta per se sensibilia vel eminenter vel formaliter; quia nullo experimento id certò sciri potest, nec ex certis principiis colligi; attamen probabilius videtur manere omnia illa, quæ habent entitatem propriam distinctam ab entitate substantiæ: hæc enim sunt aut quantitas, aut qualitates materiales, aut modi accidentales cum quantitate aut qualitate realiter identificati, v. gr. *ubi* quantitativum, figura, relationes, &c.

quia ferè eadem est ratio de his ac de aliis formaliter per se sensibilibus. Tamen

Dico 3. Si qui sunt in substantiâ vini aut panis modi accidentales, qui non sunt ab illâ realiter, sed tantum modaliter distincti, hi non manent post consecrationem in hoc sacramento; v. gr. modus præsentiæ, modus unionis materiæ cum quantitate, &c. quia hujusmodi accidentia non possunt conservari, destructâ substantiâ.

SECTIO II.

Quænam mutatio fiat in quantitate, ut possit sine subjecto conservari?

Dico 1. Quantitas à subjecto separata privatur positivo reali & intrinseco modo quem in subjecto habebat, qui vocatur actualis inhærentia, seu modus unionis; hæc enim unio est quid reale, cumque ipsa pereat, etiam ejus modus perit.

Dico 2. Probabile est hanc quantitatem, quæ à subjecto separata subsistit, positivè mutari recipiendo modum per se existendi, actuali inhærentiæ contrarium. Cajet. Ferr. &c. contra Scot. &c. dicentes nullum modum positivum qui per se existat, eam recipere, sed à sola negatione subjecti sic denominari. *Probatur*, iste modus non est res aliqua habens propriam entitatem à quantitate realiter distinctam, sed tantum novus per se existendi modus formaliter ab eâ distinctus, qui per separationem quantitatis à substantia panis aut vini, in illa statim resultat; & sic illo terminata, minus violenter existet, meliusque erit ad actiones & passiones atque ad alia accidentia sustentanda dispositа. Unde

Dico 3. Cum quantitas à substantia separatur, cessat actio quâ Deus illam in substantia prius conservabat, & per aliam novam conservat illam in seipsa sine unione cum priori substantia; quantitas enim per priorem actionem conservabatur dependenter à materia, & essentialiter dependentem à concursu materiæ; posterior autem actio fit independenter à materiâ & ejus concursu per modum creationis.

SECTIO III.

An alia accidentia panis & vini, quæ cum quantitate manent post consecrationem, mutent existendi modum?

Dico 1. Qualitates panis & vini, v. gr. color, sapor, &c. post consecrationem inhærent quantitati; D. Thomas Bonav. &c. contra Ocham. Gabr. &c. negantes manere substantiæ quantitatem in qua reliqua accidentia possint inhærere, & asserentes omnes qualitates mutare existendi modum, & per se manere separatas. *Probatur* quia oportet species sacramentales manere inter se unitas; alioqui posset una moveri aut trahi, non motâ altera; non possunt autem manere unitæ nisi in communi ipsarum subjecto, quod est quantitas; ergo.

Dico 2. Hæc qualitatum inhærentia in quantitate post consecrationem, non provenit ex speciali miraculo; sed quia erat ante consecrationem & per eam non tollitur, ideo eadem manet; immediatè enim recipiuntur in ipsa quantitate; unde per consecrationem nulla fit mutatio in qualitatibus quæ ex vino & pane remanent; non enim mutatur inhærentia, adeoque non acquirunt modum per se existendi; sed tantum quantitas, cui immediatè uniuntur, illum acquirit: sed sicut quantitas in hoc sacramento conservatur à Deo separata à substantiâ cui inhærebat; ita etiam istæ qualitates supernaturaliter possent à Deo conservari separatæ à quantitate cui inhærent.

DISPUTATIO LVII.

De iis quæ possunt agere & pati species sacramentales.

SECTIO I. & II.

An possint species sacramentales consecratæ efficere, quidquid poterant non consecratæ? an possint mutari aut corrumpi?

DICO 1. Species consecratæ efficere possunt omnem actionem intentionalem quam poterant ante suam consecrationem, v. gr. possunt, sicut prius, efficere species in sensibus externis. Item efficere omnem alterationem accidentalem quam antea poterant, v. gr. species vini calefacere, imò ipsam substantiam corrumpere & aliam generare ita alterando substantiam, ut eam ultimatè disponant ad corruptionem, ac proinde ponant ultimam dispositionem ad generationem alterius formæ substantialis, ordinario Dei concursu supplente efficacitatem, quam substantia præsens conferret.

Dico 2. Species consecratæ ab agente naturali alterari possunt; qualitates enim panis & vini eodem modo post consecrationem quo ante, quantitati inhærent; item possunt augeri vel minui v. gr. per rarefactionem vel condensationem, per additionem vel divisionem, aut corruptionem unius partis; imò factâ in illis sufficienti alteratione ad corruptionem panis, si hîc adesset, quantitas cum illis per accidens, id est ex natura rei sic periret, si substantiæ suum subjectum adesset; in termino enim illius alterationis nova substantia succedit, secum asferens quantitatem novam, quæ secum aliam non admittit; ideoque præexistentem perire necesse est.

SECTIO III.

An ex speciebus consecratis possit generari, vel nutriri aliqua substantia?

Dico: sola quantitas non sufficit ad generationem aut nutritionem, sed necessaria est aliqua materia ex qua hæc generatio fiat, Scot. Sot. Duran. Bon. &c. Contra Fer. Henr. &c. volentes solam quantitatem sufficere. *Probatur*, quia inter quantitatem & formam substantialem non potest esse substantialis unio, adeoque nec ex illa fieri substantiale compositum. Præter ergo quantitatem in instanti quo generatio aliqua, v. gr. generatio vermis, fit ex speciebus consecratis, necessariò requiritur aliqua vera & substantialis materia ibi existens ex qua fiat, & prius naturâ existens, quàm generatio fiat; & quæ immediatè ante illud

lud instans in rerum naturâ non existebat. Hanc autem materiam probabile est esse eamdem numero, quæ fuerat prius sub talibus speciebus ante transsubstantiationem vel à Deo solo reproductam per creationem absque ullo instrumento separato, vel cum Christi humanitate ad illam concurrente tanquam instrumento conjuncto. Hæc igitur materia & quantitas speciali actione à Deo inter se uniuntur; ac postea ab agente naturali per naturalem ipsius virtutem educitur substantialis forma; v. gr. vermis.

SECTIO IV.

An species sacramentales possint misceri, & an tunc desinat ibi sanguis Christi?

Dico 1. Species vini (de his maximè est quæstio) consecrati possunt misceri cum alio liquore ejusdem speciei tantùm imperfectè; id est unus liquor non potest corrumpere alium substantialiter nec per divisionem in minimas particulas; nec per nimiam alterationem; ideoque tunc non desinit sub eis esse sanguis Christi. Sed si species vini consecrati perfectè miscantur cum liquore specie distincto, non manet ibi sanguis Christi: quia factâ mixtione cum liquore specie distincto, petest tanta fieri alteratio in speciebus consecratis, quanta sufficeret ad vinum corrumpendum, & ad aliam rem generandam, & tunc non mansisset substantia vini; ergo nec manet nunc sanguis Christi.

Dico 2. Quando species consecratæ miscentur vino non consecrato, sub eis semper manet sanguis Christi. Ita communiter TT. videtur tamen D. Thomas docere contrarium. *Probatur* quia non magis alterantur, quàm si ibi esset substantia vini, si autem ibi esset substantia vini, non alterarentur per istam mixtionem imperfectam; quia etiam ibi maneret substantia vini. Ergo Christi sanguis sub illis remanet.

DISPUTATIO LVIII.

De forma sacramenti Eucharistiæ in communi.

Sectio Prima.

Quibusnam verbis Christus Dominus consecrârit?

Nota: Quidam dicunt Christum non verbis, sed sola suâ voluntate & tactu, vel alio signo externo ad libitum consecrasse, utens suâ excellentiæ potestate. Ita Innoc. Archid. Durand. &c. Sed

Dico: Christus consecravit proferendo tantum semel (non bis, ut quidam voluerunt) hæc verba: *hoc est corpus meum.* D. Thom. Mag. &c. *Probatur* 1. ex Canonis Missæ verbis: *deditq; Discipulis suis dicens*: *hoc est corpus meum.* Et ex Conc. Flor. dicente formam hujus sacramenti esse verba *quibus Christus confecit.* 2. Ex PP. Ambr. Chrys. &c. Tertull. Lib. 4. contra Marcion. c. 4. *acceptum, inquit, panem, corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo.* 3. Ex Evangelio, in quo modus consecrationis à Christo adhibitus habetur per illa verba.

SECTIO II.

An Benedictio Christi & gratiarum actio fuerit ipsa consecratio?

Dico 1. Benedictio Christi in institutione Eucharistiæ, fuit aliquid distinctum à consecratione, & quasi quædam ad illam præparatio. Bonav. Sot. Cajet. &c. contra Dur. Gabr. &c. dicentes gratiarum actionem & benedictionem (hæc enim duo idem significare contendunt) non fuisse aliud quàm ipsam consecrationem. *Probatur* ex Conc. Trid. Sess. 13. c. 1. referente Christum protulisse verba consecrationis post benedictionem; ergo hæc fuit aliquid diversum à consecratione; deinde in Missa præmittitur semper ante consecrationem benedictio præparativa cum verbo *benedixit*; ergo non est consecratio.

Dico 2. Probabilius gratiarum actio fuit etiam distincta à consecratione. Nam Anselm. Theophyl. Euthym. &c. dicunt gratiarum actionem fuisse præmissam ante consecrationem; & Chrys. dicit illam gratiarum actionem fuisse actum gratitudinis erga Deum pro beneficiis suæ humanitati collatis; Deinde gratiarum actio refertur ad Deum, nempe ad benefactorem intelligentem; consecratio verò ad panem, seu ad materiam inanimatam, ergo sunt actiones distinctæ.

Dico 3. Benedictio panis & gratiarum actio secundùm proprias rationes & significationes fuerunt distinctæ; nam gratiarum actio refertur ad Deum; benedictio autem, de quâ hîc, ad panem. Attamen simul & fere unâ eademque oratione peractæ sunt, quia uno orationis contextu simul & gratiæ Deo agi possunt, & bonum creaturæ postulari; & sic Christus videtur simul unicâ oratione & gratias egisse patri, & tanti mysterii perfectionem deprecatus esse; unde hæc benedictio & gratiarum actio non fuit illa vulgaris quæ ad mensam adhibetur, sed singulari ritu & modo in præparationem istius Divini mysterii; ideoque consecratio interdum à patribus vocatur benedictio seu gratiarum actio. Atque inde colligitur, hæc quatuor verba: *accepit, benedixit, fregit, dedit*, quæ ab Evangelistis referuntur, eumdem ordinem in re tenuisse, quem habent in ipsa narratione, etiam si non omnia potuerint prolationem verborum consecrationis antecedere; nam priùs consecravit panem, quàm daret; an autem fractio expressa per verbum *fregit*, etiam illam antecesserit, in controversia est.

SECTIO III.

An verba quibus Christus consecravit, sint forma, quâ hoc sacramentum in Ecclesia conficitur?

Dico 1. Hoc sacramentum solis verbis à sacerdote prolatis conficitur, ita ut verba in omni proprietate & rigore sumpta, ad hunc effectum sint necessaria. De fide ex Conc. Flor. & PP. contra quosdam Hæreticos negantes necessariò requiri verba. Sic Greg. Niss. in Serm. Cath. c. 4. dixit panem in corpus mutari per verbum Dei. Et Hier. Epist. 1. ad Heliod. sacerdotes, inquit, *proprio ore corpus Domini conficiunt.*

Dico 2. Verba quibus hoc sacramentum conficitur, sunt præscripta ac determinata. De fide ex Conc. Flor. & Trid. contra hæreticos Anabapti-

baptiſtas ſolitos conſecrare his verbis : *accipe, ede, memento Domini* ; & alios ſic : *accipite & comedite : hoc facite in meam commemorationem*, omiſſis hiſce Chriſti eſſentialibus verbis : *hoc eſt corpus meum* ; atque contra alios relinquentes verba miniſtrorum arbitrio. *Probatur*, quia in omnibus ſacramentis requiruntur certæ ac determinatæ formæ, non tantum ob inſtructionem, ſed etiam maximè ob conſecrationem & Chriſti inſtitutionem. Hinc patres dicunt hoc ſacramentum confici *Verbis Dei*, *Verbis Chriſti*, &c. atque ita, delirium eſt quorumdam Hæreticorum putare confici hoc ſacramentum legendo Epiſtolam S. Pauli ad Corinth. vel Evangelii S. Joannis Caput 6. in quo habetur tantùm promiſſio, non confectio hujus ſacramenti. Unde

Dico 3. Verba ſufficientia & neceſſaria ad hoc ſacramentum conficiendum, ſunt illa quibus Chriſtus illud confecit. De fide ex Conc. Flor. dicente : *forma hujus ſacramenti ſunt verba ſalvatoris, quibus hoc confecit*, & ex Trid. Seſſ. 13. C. 3. atque ex PP. ſic Ambr. L. 4. de Sacram. c. 4. *quomodo poteſt quod panis eſt, corpus eſſe Chriſti ? conſecratione. Conſecratio cujus verbis eſt, & cujus ſermonibus ? Domini JESU.* Sic etiam Chryſ. hom. 2. in 2. ad Timoth. *ſicut verba quæ locutus eſt Chriſtus, eadem ſunt quæ ſacerdotes nunc quoque pronuntiant, ita & oblatio eadem eſt.* Hinc ſequitur nec totum Miſſæ canonem, nec verba quæ in Miſſa ante conſecrationem proferuntur, *communicantes* &c. *qui pridiè quàm pateretur* &c. nec quæ poſt verba Chriſti adduntur, eſſe neceſſaria neceſſitate ſacramenti ad conſecrandum. Hoc enim ſacramentum conficitur ſolis verbis Chriſti, quibus prolatis ſtatim conſecratio perfecta eſt. Per deprecationes ergo quæ fiunt poſt conſecrationem, non petitur ut fiat ſacramentum ; ſed ut fiat utile iis qui ad illud adorandum aut ſuſcipiendum accedent ; cumque patres dicunt conſecrationem perfici deprecatione aut gratiarum actione, intelligunt de toto Miſſæ officio ; deinde ipſa conſecratio eſt quædam implicita ſpiritûs ſancti invocatio, ſine quo nihil poteſt fieri ; & ſimul ſacrificium laudis ac gratiarum actionis.

SECTIO IV.

An forma hujus ſacramenti proferatur à Miniſtro recitando tantùm, an etiam ſignificando ?

Dico 1. Sacerdos quamvis nunc de facto ita pronunciet verba conſecrationis, ut referat ac recitet quid Chriſtus dixerit, uti patet dum ait : *deditque diſcipulis ſuis dicens : accipite*, &c. tamen non recitativè tantum, ſed etiam ſignificativè ſeu aſſertivè illa profert. D. Tho. Bonav. Alens. Scot. &c. Contra Innoc. Durand. Ocham, &c. volentes ſacerdotem tantùm recitare id quod Chriſtus dixit. *Probatur*. Quia ſi verba non proferrentur formaliter ſeu aſſertivè, non applicarentur ad materiam præſentem ; nam per pronomen *hoc* ſacerdos nihil deſignaret, ſed tantum narraret quid Chriſtus dixerit & deſignaverit. Quare

Dico 2. De neceſſitate conſecrationis eſt, ut verba formæ formaliter ac aſſertivè proferantur, non verò recitativè tantùm ; neceſſe eſt enim ut ſacerdos intendat conficere præſentem materiam, & proferre verba prout Chriſtus inſtituit ; quod poteſt facere, nihil dicendo recitativè, ſed tantum pronuntiando aſſertivè verba formæ. Cum dicit, *hoc eſt corpus meum*, iſtud pronomen *meum* ſufficienter determinatur ad ſignificandum corpus Chriſti, non ſacerdotis, per hoc quod ſacerdos illa proferat ut gerens perſonam Chriſti ; dum autem dicit : *qui pro vobis effundetur*, tunc deponens perſonam Chriſti, iſta verba, cum non ſint eſſentia formæ, tantùm materialiter ac recitativè profert ; denique non eſt impoſſibile, ut ſacerdos verba formæ proferat recitativè & ſignificativè ſimul, cum utrumque poſſit cadere ſub intentionem loquentis, & iſtis verbis accommodari ; nam poteſt ſecundum diverſos reſpectus loqui in propria perſona & in aliena ; in propria, quatenus verba Chriſti refert, & in aliena quatenus perſonam Chriſti induit ac repræſentat.

SECTIO V. & VI.

Quomodo Verba formæ verificentur, & an ratione ſuæ veritatis hoc myſterium perficiant ?

Nota : Inſtans conſummativum ſenſûs propoſitionis eſt intrinſecum ipſi propoſitioni, ita ut in illo verè exiſtat ; aut potius ſit primum inſtans in quo incipit eſſe abſoluta propoſitio ; deinde verbum *eſt* indicat tempus præſens ; & ad ejus veritatem ſufficit unum inſtans. His poſitis

Dico 1. Iſta Chriſti locutio : *hoc eſt corpus meum*, in ultimo tantùm prolationis inſtanti verificatur, nec poteſt aliter verificari ; quia eſt locutio practica & converſiva.

Dico 2. Propoſitio quatenus ſignificans, poteſt prius naturâ intelligi, quàm res ſignificata exiſtat ; & prius naturâ ſignificare, quàm vera aut falſa eſſe intelligatur. Hinc iſta Chriſti verba : *hoc eſt corpus meum*, poſſunt dici vera practicè eſſe prius natura ſeu prius naturâ ſignificare, quàm efficiant, quia ſunt conformia intentioni loquentis, à quâ prius natura prodeunt quàm efficiant, & ut ſic ſunt vera ſeu vera ſignificant, quia procedunt ab intentione efficaci & cum ſufficiente virtute ad efficiendam veritatem, ſicque poſſunt dici efficere, quia practicè vera ſunt. In his ergo formarum verbis primò intelligitur materialis verborum ſonus ; deinde ſignificatio ; poſtea conformitas cum intentione & poteſtate loquentis (quæ eſt veritas practica) & ex hâc ſequitur efficientia, adeoque præſentia corporis Chriſti ; ac denique veritas ſpeculativa, poſito illo effectu qui eſt conformitatis terminus, conſurgit.

SECTIO VII.

Quid deſignetur per pronomen hoc *vel* hic *in formâ poſitum ?*

Nota : Multum variant circa hoc authores : Bonaventura ſentit per iſtud pronomen *hoc* deſignari panis quatenus convertendus in corpus Chriſti ; alii quatenus converſus eſt in corpus Chriſti in fine prolationis verborum ; Major vult deſignari corpus Chriſti prout eſt in ſe & in propria ſpecie ; alii deſignari accidentia ſeu ſpecies panis, utpotè quæ ſunt res ſenſibilis tempore prolationis verborum ; Gabr. autem, Richard. Angel. &c. ſatis probabiliter cenſent deſignari corpus Chriſti prout eſt ſub accidentibus panis in termino prolationis verborum. Attamen longè probabilius & ſimpliciter.

Dico : Per iſtud pronomen *hoc* deſignatur formaliter ac per ſe primò aliquid commune ſubſtantiæ

panis

panis ac corpori Christi, non secundum rem; sed secundum denominationem, id est secundum denominationem seu rationem contenti sub his speciebus, ita ut sensus sit: *hoc quod* sub his accidentibus continetur, est corpus meum. D. Th. Scot. Durand. Sot. Bellarm. &c. quia pronomen *hoc* substantivè sumptum, id est positum in subjecto propositionis sine substantivo, significat tantum confusè seu generatim rem aliquam, ita ut debeat per *Ly hæc res* explicari; atqui in formâ consecrationis sumitur substantivè; ergo significat ac designat tantum generatim rem contentam sub speciebus panis; ita ut dicere: *hoc est corpus meum*, idem sit ac dicere: *hæc res est corpus meum*. Idem dic cum proportione de pronomine *hic* in forma calicis. Istud ergo pronomen *hoc*, cum primum profertur, non designat substantiam panis, cum tunc habeat quasi suspensam & indefinitam suam significationem; sed tantum designat hoc sensibile sub ratione confusa, id est contentum sub speciebus, quâcumque ratione sub illis existat; in fine autem prolationis verborum determinatur ratione prædicati ad supponendum pro re contenta sub speciebus cui hoc prædicatum possit convenire. Et licet istud contentum sub speciebus non sit idem individuè materialiter in principio & fine prolationis verborum; propositio tamen est vera ac propria, quia per illam non designatur hæc res materialis sub propria ratione, sed simpliciter sub ratione contenti sub speciebus, quod in fine prolationis verborum est corpus Christi. Unde non est opus, ut istud pronomen *hoc* demonstret semper directè & quasi in recto rem singularem & præsentem, sed sufficit quod demonstret aliquid cum habitudine ad rem singularem & præsentem.

DISPUTATIO LIX.

De formâ consecrationis panis.

Sectio Prima.

An solum hæ quatuor voces: hoc est corpus meum, *sint de essentia & necessitate hujus formæ?*

Dico 1. Verba antecedentia pronomen, *hoc*, v. gr. *qui pridie quam pateretur*, &c. etiamsi sint prolata à Christo, v. gr. *accipite & comedite*, non sunt de necessitate hujus sacramenti. D. Th. Dur. Alens. & alii Thomistæ communiter; quia non significant aliquid intrinsecum & essentiale huic sacramento, nempe consecrationem & præsentiam Christi, nec conditionem necessariam ex parte Ministri; Minister enim sine illis potest loqui in personâ Christi ex intentione proferendi Christi verba prout eorum veritas postulat; quia eo ipso quod illa sic proferat, loquitur in persona Christi; contra Scotum qui illa antecedentia verba requirit tanquam necessaria, ut forma possit significativè proferri in persona Christi. Idem dic de forma consecrationis vini.

Dico 2. Verba qua sequuntur post istud pronomen, *meum*, v. gr. *quod pro vobis tradetur* seu *datur*, aut *frangitur*, non sunt necessaria necessitate sacramenti. De fide contra Græcos dicentes hoc esse de essentia sacramenti. *Probatur*; alioqui Ecclesia Romana, quæ sine istis verbis consecrat, careret verâ consecratione, veroque Ecclesiæ sacramento; quod asserere, hæreticum est. Deinde Matthæus & Marcus illa verba omittunt. Et certè ista verba: *hoc est corpus meum* sine sequentibus sufficienter significant realem corporis Christi præsentiam, & panis in ipsam conversionem. A fortiori dicendum est ista verba: *hoc facite in meam commemorationem*, non esse necessaria necessitate sacramenti; imò nec præcepti, cum Ecclesia illa omittit, quamvis his similia proferat post panis & vini jam factam consecrationem & Christi oblationem. Græci addendo formæ hæc verba: *quod pro vobis tradetur*, non quidem per se malè faciunt, sed credendo illa esse necessaria ad essentiam formæ, peccant & errant in fide: validè tamen consecrant.

Dico 3. Particula, *enim*, non est de essentia hujus formæ, adeoque nec de necessitate sacramenti. Idem est in forma consecrationis vini, D. Th. & reliqui TT. quia nullo modo significat effectum formæ, ergò nec illum efficit; hinc non significativè, sed tantum recitativè à sacerdote dicitur, reddens causam rei quæ per præcedentia verba significatur; & licèt à Christo dicta credatur, ideoque in canone missæ posita probabiliter ab ipsis Apostolis; cum tamen Evangelistæ & Paulus eam omiserint, signum est non esse absolutè necessariam; quamvis in missa eam omittere ex contemptu, videatur fore peccatum mortale; secus ex negligentiâ, aut inadvertentia culpabili.

Dico 4. Solæ ergo hæ quatuor voces, *hoc est corpus meum*, sunt de essentia formæ ac forma hujus sacramenti, ita ut si quis illas solas debita cum intentione proferat super materiam debitam, certissimè conficiat; Quamvis aliunde peccet omittendo alia quæ sunt de necessitate præcepti. D. Th. & reliqui Thomistæ. Hæc conclusio evidenter sequitur ex præcedentibus, ideoque non eget aliâ probatione.

Sectio II.

An verba hujus formæ aut eorum ordo mutari possit?

Dico 1. Pronomen *hoc* quod est subjectum propositionis, & quod veluti indefinitè significat, indifferens ad demonstrandum panem vel corpus Christi, non potest mutari, v. gr. ponendo *illud* loco *hoc*, vel dicendo *hoc quod est panis*, vel *hic panis*, &c. valeret tamen forma, si diceretur: *hæc res est corpus meum*, vel *hic cibus est corpus meum*.

Dico 2. Nec etiam verbum substantivum *est* potest in aliud mutari, v. gr. ponendo *fit* loco *est*; nec omitti, dicendo tantum: *hoc corpus meum*.

Dico 3. Si nomen *corpus* in nomen *caro* mutetur, dicendo *hæc est caro mea*, censetur à scholasticis esse mutationem substantialem, quia *corpus* & *caro* non sunt voces Synonymæ; saltem ejusmodi forma esset valdè dubia; multò autem magis substantialis esset mutatio, si diceretur: *hæc est substantia mea*.

Dico 4. Pronomen *meum*, quod est aptissimè

mè positum ad determinandum quale sit corpus, nempè Christi, nullo modo potest amitti, nec mutari; nam si sacerdos diceret: *hoc est corpus Christi*, videtur ista forma fore invalida, & gravissimè peccaturus mutando verba Christi, & Ecclesiæ usum.

DISPUTATIO LX.

De forma consecrationis sanguinis.

Sectio Prima.

An sola hæc verba: hic est calix sanguinis mei, *vel* hic est sanguis meus; *sint de essentia formæ hujus sacramenti?*

Dico: hæc sola verba vel æquivalentia sunt de essentia, necessitate, ac substantia hujus formæ, & in illis solis tota formæ efficacia consistit, adeoque in ultimo prolationis eorum instanti perficitur vini transmutatio. Ita Mag. Bonav. Albert. Cajet. &c. communius contra Capreol. Palud. Sylv. &c. dicentes hæc sequentia verba: *novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, etiam esse de substantia & essentia hujus sacramenti. Et illis favet D. Thomas, quamvis conentur aliqui exponere eum dumtaxat intellexisse hæc verba esse de necessitate præcepti, & quodammodo de integritate ac substantia formæ non formaliter sed materialiter, quatenus necessaria sunt ad narrandum integrè verba Christi. *Probatur* assertio, 1. Ex scriptura, quia singuli Evangelistæ omittunt aliqua ex prædictis verbis; non est autem credendum eos aliqua omisisse ad formæ essentiam spectantia. 2. Ex Ecclesiæ consuetudine & authoritate, quæ licèt eodem tenore ac ritu ista omnia verba eisdem characteribus singulariter scripta recitet, non tamen sentit illa omnia esse de necessitate formæ; nam inter illa est particula *enim*, quæ certò non est de essentia formæ. Deinde omnes antiquæ Græcorum liturgiæ non habent *æterni*, & *mysterium fidei*. 3. Ex patribus ponentibus pro formâ calicis tantùm hæc verba: *hic est enim sanguis meus*, (prout habet Ambr. L. 4. de sacramentis. C. 5.) aut æquivalentia. 4. Verba sacramentorum efficiunt quæ significant: atqui hæc sola verba: *hic est sanguis meus*, vel *hic est calix sanguinis mei*, significant conversionem sacramentalem; ergo sola illam efficiunt, adeoque sola essentialia. Neque horum significationem aut veritatem suspendunt sequentia verba donec sint probata per modum integræ propositionis ex Christi institutione; ut Sot. Led, &c. volunt; sed sine fundamento; cumque prolata sunt hæc verba: *hic est calix sanguinis mei*, nempe cum debita Ministri intentione, statim habent suam perfectam significationem, adeoque suum effectum; cum enim agant per modum naturæ, non est in potestate Ministri istum effectum suspendere. Hinc etiam rejicienda est aliorum opinio qui volunt hæc sola verba: *novi testamenti*, vel *mysterium fidei*, vel *qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, quæ prædictæ formæ adjunguntur, esse illi essentialia. Cæterum de necessitate præcepti Ecclesiastici est, maximè in Ecclesia Latina, ut omnia ista verba in consecratione calicis proferantur.

Sectio II. & III.

An hæc verba: hic est calix sanguinis mei, *mutari possint? & an his convenienter Ecclesia addiderit alia?*

Dico 1. Certum est loco istorum verborum posse poni hæc: *hic est sanguis meus*, utpotè magis propria & clariora. Tamen Ecclesia utitur voce *Calix* metonymicè sumpta pro re contenta in calice ita ut sensus sit *potus sanguinis*, vel *sanguis in calice contentus*; quia ista acceptio est ita usitata & clara, ut propriæ significationi æquivaleat. Et verisimile est Petrum hanc formam, uti & formam consecrationis panis, Romanæ Ecclesiæ tradidisse; Paulus etiam & Lucas nomen *calicis* posuerunt, licet Matthæus & Marcus posuerint tantum: *hic est sanguis meus*. Attamen in Ecclesia latinâ grave peccatum foret mutare verba: hic *est calix* &c. in hæc: *hic est sanguis meus*, (quamvis nulla sit mutatio substantialis) non solum ob scandalum, sed etiam ob Ecclesiæ consuetudinem & traditionem, à quâ non licet in re tam gravi discordare. Si autem in Ecclesia græcâ aut in alia regione esset consuetudo utendi istis verbis, posset sine peccato observari, cum de Christi facto non satis constet, an hoc vel isto dicendi modo usus fuerit & uterque in scriptura habeatur; & in utroque est idem sensus. Videtur tamen Christus usus fuisse voce *calicis*, quia præter Lucam & Paulum, traditio Apostolica hoc magis indicat. Si quis autem diceret: *hic est calix novum testamentum in sanguine meo*, ut habet Lucas; vel hic *calix novum testamentum est in meo sanguine*, ut habet Paulus, non videtur facturus mutationem substantialem, sed peccaret graviter.

Dico 2. Omnia verba quæ in calicis consecratione profert Ecclesia, à Christo in eadem consecratione fuerunt prolata. D. Th. Bonav. Scot. &c. communiter; omniaque convenienter in consecratione fuerunt posita, utpotè verba Christi, explicantia effectum & excellentiam hujus mysterii: nam voces *novi & æterni testamenti*, indicant sanguinem Christi, quo novum testamentum firmatum est; *Mysterium fidei* indicant illius sublimitatem; *qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, nempe in passione, significant tum efficaciam tum sufficientiam effusionis sanguinis Christi; *pro vobis*, id est, meis discipulis præsentibus, & *pro multis*, id est, pro omnibus aliis quoad sufficientiam, nam omnes etiam multi sunt. Vel *pro vobis*, id est judæis ex quibus erant Apostoli, & *pro multis*, id est pro gentilibus; vel *pro vobis & aliis multis* electis quoad efficaciam.

DISPUTATIO LXI.

De Causa efficiente Eucharistiæ, & efficacia formæ ac Ministri.

Sectio I. & II.

An verba consecrationis sint causa physica præsentiæ corporis Christi in Eucharistiâ, & an physicè efficiendo expellant substantiam panis?

Dico 1. Non tantum consecrationis verba virtute suâ perficiunt conversionem & consecrationem; sed etiam probabilius per se ac physicè concurrunt ad istum effectum. D. Th. Cajet. Sot. & alii qui sentiunt sacramenta esse causas physicas. Unde physicè efficiunt corpus Christi, seu ejus præsentiam in hoc sacramento. Verba enim efficiunt totum quod significant; significant autem realem corporis Christi præsentiam; ergò illam efficiunt, non per qualitatem distinctam ipsis inditam, nec per actionem præviam, sed per suam potentiam obedientialem à Deo elevatam, & cum sufficiente concursu ad agendum applicatam, ut anteà fusius ostensum est. Hinc

Dico 2. Verba effectivè ac physicè substantiam panis expellunt per actionem realem, ex quâ necessariò & ex natura rei sequitur desitio substantiæ panis. Hæc autem positiva verborum actio est illa eadem, quâ accidentia per se esse constituuntur.

Sectio III.

A quo verba Consecrationis debeant proferri, ut sint efficacia?

Dico 1. Ut hæc verba sint efficacia, debent à sacerdote consecrato & rite ordinato proferri cum debitâ intentione faciendi sacramentum, seu faciendi quod Christus instituit, aut quod Ecclesia facit. De fide. Solis enim Apostolis, & in eorum personis, solis ipsorum successoribus in Sacerdotali dignitate constitutis Christus dixit: *hoc facite.* Deinde intentio Ministri necessaria est, ut suprà dictum est, agendo de sacramentis in genere.

Dico 2. Ut hæc verba sint efficacia, non requiritur ut proferantur à sacerdote sancto aut fideli, sed sufficit quod characterem sacerdotalem habeat; reliquæ enim conditiones sunt accidentales, & characterem sacerdotalem qui est indelebilis, non tollunt; manens autem character est sufficiens potestas. De fide. D. Th. &c. Hinc hæretici & schismatici validè consecrant, utpotè characterem retinentes; ideoque dum sacerdotes ab hæresi aut schismate ad Ecclesiæ unionem redeunt, non iterum initiantur. Cum ergò Canones interdum dicunt illorum consecrationes esse irritas, intelligendi sunt de irritatione vel quoad usum solum, quia eos ab usu suspendit Ecclesia, vetans, ne ad munia sacerdotalia admittantur; vel de vera irritatione, quia invalidè fuerunt initiati sacerdotes à falsis Episcopis.

Sectio IV. & V.

An plures Ministri possint consecrare eamdem materiam? & an virtus activa sit principalius in verbis quàm in Ministro?

Dico 1. Certum est non posse plures Ministros concurrere ad consecrandam eamdem materiam ut causæ partiales ex parte formæ, ita ut unus proferat partem formæ, alius aliam partem, quia tunc neuter proferret formam. Deinde etiamsi duo sacerdotes integram formam proferrent, si tamen eorum alter absolvat formam prius tempore quàm alius; non possunt istæ duæ formæ efficere consecrationem ejusdem materiæ, sed tantum alterutra earum, nempe ea quæ prius absoluta fuerit; quia quum primùm forma integra cadens super debitam formam absolvitur, statim conficit sacramentum; ergo altera superveniens nil efficiet, cum jam factum inveniat sacramentum. Si autem duæ formæ simul & eodem instanti absolvantur, utraque efficit consecrationem, licet in eandem materiam cadant; quia omnia ad valorem sacramenti requisita ibi concurrunt, nec est ratio cur una forma illud efficiat potius quàm altera; ergo utraque efficit vel duplici actione integra, pendente unaquâque à suâ formâ, vel unicâ pendente ab utraque forma.

Dico 2. Cum in sacerdotum ordinatione omnes sacerdotes recenter ordinati simul cum Episcopo ordinante verba consecrationis super eandem materiam proferant, sitq; moraliter impossibile ut omnes eodem instanti illa absolvant, ideo omissis variis aliorum defendendi & explicãdi hanc Ecclesiæ consuetudinem ad evitanda multa incommoda modis, videtur oportere ut isti sacerdotes intendant proferre verba consecrationis meliori modo quo possunt, nempè ut nullo modo præsumant prævenire Episcopum in consecrando; quia hinc oritur magnum incommodum, & est contra intentionem Ecclesiæ; deinde ut habeant intentionem quasi disjunctam vel consecrandi simul cum Episcopo si possit; vel si non possint tantum materialiter verba proferendi, in signum, ut ait Cajetanus, potestatis sibi concessæ, & in memoriam illius cœnæ, in quâ Christus cum Apostolis cœnavit, eisque eamdem potestatem concessit.

Dico 3. Virtus instrumentalis & physica, quâ fit consecratio, intrinsecè ac realiter est tantum in verbis consecratoriis, vel potius sunt ipsa verba; radicaliter tamen & potestativè est in Ministro, quia ipse est qui operatur per verba; verborumque virtus ab ejus intentione dependet; & data est illi potestas consecrandi & utendi isto verbali instrumento, cum voluerit: atque adeo secundum hanc rationem est principalius agens.

DISPUTAIO LXII.

De ſuſcipientibus hoc ſacramentum.

SECTIO I. & II.

Quot modis ſumatur hoc ſacramentum, & an ſoli homines poſſint illud ſumere?

DICO 1. Duplex eſt hujus ſacramenti ſumptio: alia ſpiritualis, alia ſacramentalis; ſpiritualis eſt quæ ex fide vivâ & charitate formatâ fit per votum ſeu deſiderium hujus ſacramenti. Dum de antiquis PP. dicitur *omnes eamdem ſpiritualem eſcam manducaverunt*. 1. Cor. 10. Iſta manducatio fuit tantum figurata manducatio Chriſti ſecundum ſe, non autem Chriſti prout eſt in hoc ſacramento; adeoque nec propriè ſumptio ſpiritualis. Hæc ſumptio purè ſpiritualis nullum habet effectum ex opere operato, ſed tantum ex opere operantis. Sumptio ſacramentalis eſt ea quâ realiter ab homine capace hujus ſacramenti & cum intentione neceſſariâ illud ſumitur; & hæc iterum duplex eſt; alia merè ſacramentalis, dum ſacramentum ſine fructu ſpirituali cum malâ diſpoſitione & obice ſumitur: alia ſacramentalis ſimul & ſpiritualis, dum ſumitur cum fructu ſpirituali.

Dico 2. Certum eſt homines, non verò Angelos, poſſe ſumere verè hoc ſacramentum; Angeli enim non habent corpora, ut poſſint corporaliter manducare, imò ne in aſſumptis quidem corporibus; quia iſta ſumptio non eſſet vitalis actio. Creaturæ autem homine inferiores, vel etiam non poſſunt omninò illud ſumere, vel ſaltem non poſſunt ſacramentaliter, ſed tantum materialiter; v. gr. mus comedere hoſtiam.

SECTIO III. & IV.

An omnes homines adulti & etiam infantes poſſint recipere hoc ſacramentum?

Dico 1. Homines peccatores accipere poſſunt Euchariſtiam ſacramentaliter, non verò ſpiritualiter, id eſt cum fructu ſpirituali; quod ſacramentaliter poſſint, patet, quia quamdiu manent panis ſpecies, Chriſti corpus manet ſub illis, ergò dum peccatores ſumunt corpus Chriſti; ideo Paulus ait: *qui autem manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit; non dijudicans corpus Domini*. 1. Cor. 11.

Dico 2. Omnes homines adulti baptizati & juſti poſſunt recipere hoc ſacramentum ſacramentaliter ſimul & ſpiritualiter, ſecluſis aliis corporis impedimentis. Catechumeni autem, licèt jam juſti, non poſſunt illud ſic recipere, quia Baptiſmus eſt janua Eccleſiæ & ſacramentorum; per illum recipit homo characterem, qui eſt potentia ad recipienda alia ſacramenta & eorum effectum. Cum ergo Catechumenus nondum habeat characterem, non eſt capax alicujus ſacramentalis effectûs, neque ſumptionis ſacramentalis ſimul & ſpiritualis.

Dico 3. Infantes ſunt capaces recipiendi Euchariſtiam ſacramentaliter ſimul & ſpiritualiter. Sot. Led. Alenſ. Cordub. &c. contra Major. Cathar. &c. *Probatur* quia ſacramentum ex opere operato confert gratiam non ponentibus obicem; ſed infantes non ponunt obicem & corporaliter verè manducant; ergo recipiunt illius effectum. Deinde probatur ex ipſo Eccleſiæ uſu; conſtat enim olim fuiſſe conſuetudinem in multis tum latinis tum græcis Eccleſiis dandi Euchariſtiam infantibus ante uſum rationis. Poſtea Eccleſia ad majorem ſacramenti reverentiam ſuſtulit illam conſuetudinem. Ad adverſariorum objectionem reſpondetur hunc cibum nutrire convertendo alitum in ſe, ideoque ut ſuum effectum conferat, ſufficit ut ab eo, qui vita ſpirituali vivit, comedatur. Paulus in loco citato 1. Cor. 11. *probet autem ſe ipſum homo, &c.* loquitur de adultis.

DISPUTATIO LXIII.

De effectibus quos in anima producit ſacramentum Euchariſtiæ.

SECTIO PRIMA.

An hoc ſacramentum conferat primam gratiam ſanctificantem, vel augmentum ejus?

DICO 1. Hoc ſacramentum ex propria inſtitutione per ſe confert gratiæ augmentum, ut hominem magis ac magis cum Chriſto uniat. De fide, ex conc. Flor. Trid. &c. Item ex patribus. Hoc enim ſacramentum inſtitutum eſt per modum cibi & potûs, ut dicitur joa. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*. Sed cibi eſt, conducere ad nutritionem & augmentum viventis; ergò hic cibus datur ad nutritionem & augmentum vitæ ſpiritualis, idque confert ex opere operato cùm ſit ſacramentum. Unde non eſt per ſe inſtitutum ad conferendam primam gratiam nec ad remittendum peccatum mortale; non datur enim niſi iis qui exiſtimantur mundati à peccato mortali; deinde cum ſit cibus, non ordinatur ad mortuum ſuſcitandum ſed ad nutriendum vivum; ideo dum dicitur: *hic eſt panis qui dat vitam mundo* Joan. 6. id eſt, qui vitam conſervat, nutrit et roborat; eſtque quaſi pharmacum vel leviores animæ morbos curans, vel eam præſervans à gravioribus. Cum ergo concilia aut patres dicunt hoc ſacramentum remittere peccata, vel intelligunt de remiſſione venialium quoad culpam, vel de remiſſione mortalium quoad reatum pœnæ temporalis, vel de impetratione contritionis per hoc ſacramentum ut eſt ſacrificium, ad remittenda mortalia. Attamen

Dico 2. Hoc ſacramentum interdum confert primam gratiam, & delet peccatum mortale. D. Th. Rich. Scot. Sylv. &c. contra Gabr. Major. &c. quia licet hoc ſacramentum non ſit per ſe primò inſtitutum ad remittenda mortalia; tamen ob excellentiam rei quam in ſe continet, videtur poſſe etiam vivificare mortuos, quando illi non obſiſtunt vitæ ſpirituali, ſive quando non ponunt gratiæ obicem; ſicut caro Chriſti ſuo tactu mortuos reſuſcitabat, ſeu vivificabat. Cibus quidem

idem materialis, quia convertitur in substantiam aliti, non potest vitam dare mortuo; secùs verò cibus ille celestis, qui alitum, etiam mortuum in se convertit si non ponat obicem; maximè cum non sit ita mortuus quin possit aliquem vitæ spiritualis actum exercere, & manducare cibum non tantùm corporaliter, sed etiam utcumque spiritualiter, cum fide, reverentiâ, &c.

SECTIO II.

Quænam dispositio requiratur in suscipiente ut hoc sacramentum primam gratiam ei conferat?

Dico 1. Ut hoc sacramentum conferat primam gratiam, requiritur in suscipiente vera ac supernaturalis commissi peccati attritio; contra Palud. Durand. &c. dicentes ad hoc sufficere solam ignorantiam inculpabilem peccati mortalis, sine ulla dispositione. *Probatur* quia pœnitentia infusa seu supernaturalis de peccato commissa, & verè habita, etiam in lege gratiæ, est medium simpliciter necessarium ad remissionem peccati mortalis; ergo illius oblivio inculpabilis aut dolor merè naturalis non sufficit.

Dico 2. Ut hoc sacramentum conferat primam gratiam, non sufficit prædicta attritio, sed etiam requiritur bona fides, quæ per se loquendo in hoc consistit, ut quis ignoret statum suum, putetque se de omni peccato mortali sufficientem dolorem ac detestationem habuisse, & se in gratia esse. *Probatur*, quia qui sumit hoc sacramentum cum sola attritione cognitâ peccati mortalis, cognoscit se esse in peccato mortali, ergò indignè sumit, adeoque non justificatur. Hoc enim sacramentum per se est sacramentum vivorum, non mortuorum. Hinc potest quis recipere hoc sacramentum, ita ut nec peccet mortaliter, nec primam gratiam obtineat, si inculpabiliter existimet se esse contritum aut attritum supernaturaliter, cùm non sit; vel si bona fide cum inculpabili oblivione aut inadvertentiâ peccati mortalis sine ullo illius dolore accedat ad hoc sacramentum; non enim peccat, quia inculpabiliter ignorat peccatum; nec recipit gratiam, quia non dolet de peccato; & sic in re indignè accedit, quamvis in suâ existimatione dignè accedat, ideoque excusetur à peccato; cumque non tollat obicem, id est peccatum commissum per illius detestationem, hinc non consequitur gratiam; facit quidem in suâ opinione quod in se est, sed in re non facit.

SECTIO III.

Quæ dispositio requiritur ad gratiæ augmentum per Eucharistiam consequendum?

Dico 1. Peccatum veniale actualiter concomitans hujus sacramenti sumptionem, non impedit ejus effectum, seu gratiæ & charitatis augmentum. D. Th. Alens. Gabr. &c. contra Marsil. *Probatur*, peccatum veniale non pugnat cum gratiâ habituali, nec cum quocumque ejus augmento in facto esse, ergò etiam neque in fieri, si aliunde possit applicari simul causa sufficiens; & maximè cum ex hujus sacramenti institutione; aut ex Christi voluntate nihil prorsus colligi contrarium possit. Insuper

Dico 2. Nulla positiva actualis dispositio necessariò requiritur, ut hoc sacramentum conferat augmentum gratiæ & charitatis. Victor, Sot. & alii recentiores qui censent hoc non esse alienum à mente D. Th. Dur. Bonav. &c. requirentium actualem in ipsa sumptione devotionem. *Probatur*, quia sacramentum confert suum effectum ubi non est obex, v. gr. in infantibus, de quibus suprà, sed si quis ex involuntariâ omninò distractione non habeat actualem dispositionem, non ponit obicem, quia non peccat; ergò sacramentum conferet suum effectum; neque ullum vestigium sive ex Christi institutione sive ex patribus reperitur quòd actualis aliqua dispositio positiva necessariò requiratur ad effectum hujus sacramenti.

SECTIO IV.

Quando hunc gratiæ effectum in sumptione conferat Eucharistia?

Dico 1. Certum est hunc Eucharistiæ effectum conferri non ponenti obicem in ipsa sumptione; quia nec ante nec post hanc datur; ergò in ipsa sumptione, seu usu sicuti alia sacramenta in usu dant suum effectum; & hujus effectûs promissio facta est manducanti. Quia verò manducatio in motu successivo consistit, quæritur in quo ejus instante conferatur hic effectus? pro quo notandum est dari necessariò quemdam terminum indivisibilem, qui dividat manducationem à non manducatione; cum enim manducatio consistat in transitu cibi per guttur ad stomachum, quamdiu cibus est in ore, nondum est manducatio; quia nondum trajicitur; quando autem ad stomachum pervenit, jam manducatio facta est, quia trajectus est, oportet ergò intercedere aliquem terminum indivisibilem & instans à Deo notum & à nobis mente conceptum, in quo propriè dicatur fieri, ac fiat manducatio, ut in illo fiat ac detur sacramenti effectus. Quare

Dico 2. Videtur hoc sacramentum conferre totum suum effectum simul & semel, non autem successivè, si nulla ratio successionis detur ex parte subjecti ob successivum dispositionis augmentum; si enim ex parte subjecti sit aliqua successiva varietas, si v. gr. recipiens sit melius dispositus circa finem manducationis, quàm initio; tunc non repugnabit effectum sacramenti successivè augeri juxta variam recipientis dispositionem. Sed quamvis hoc sacramentum conferat simul & semel totum suum effectum; probabile est tamen non conferre illum in primo aliquo nostri temporis instanti, sed in intrinsecâ duratione indivisibili, quæ successivè nostro tempori coexistit; cæterum juxta satis communem Theologorum opinionem potest etiam dici hunc totum effectum fieri in aliquo nostri temporis instanti; v. gr. in illo primo instanti, in quo cibus pervenit ad illum terminum dividentem spatium (per quod fit manducatio) internum ab externo gutturis.

SECTIO V.

An plures species sacramentales ejusdem rationis, v. gr. panis, successivè manducatæ, conferant unum & eumdem effectum, & quando illum conferant?

Dico 1. Quando sumitur eadem hostia per partes, ita ut una pars prius tempore manducetur quàm altera, cæteris paribus ex parte sumentis non datur major gratiæ effectus, quàm si tota simul physicè sumeretur; est enim moraliter una sola communio. Et hic effectus non datur per partes in singulis partialibus sumptionibus,

ſed ſimul totus per ſe loquendo ; nempè ex parte ſacramenti, & ex parte ſubjecti ſi in ſubjecto non varietur diſpoſitio ; ſi enim in eo varietur diſpoſitio aut perficiatur , v. gr. Si ſacerdos dum ſumit priorem partem hoſtiæ, habeat obicem , & dum ſumit poſteriorem , ſuſtulerit obicem per contritionem, recipiet effectum gratiæ in ſecunda partiali ſumptione, quam non ſumpſit in prima ; aut ſi in prima dignè licet diſpoſitus, habuit diſpoſitionem remiſſiorem ; in ſecunda intenſiorem ; recipiet in prima effectum proportionatum primæ iſti diſpoſitioni , qui in ſecunda augebitur juxta ſecundam diſpoſitionem intenſiorem. Itaque

Dico 2. Sacramenti effectus datur in prima partiali ſumptione & in primo inſtanti juxta ea quæ jam diximus. Quia ſacramenti effectus non debet pendere à futuro & contingenti eventu ; quod enim poſt primam partialem ſumptionem futura ſit alia , id contingens & accidentale eſt ; quia ſi prima eſſet ſola ſine ſecunda , æquè daretur effectus, cum totus Chriſtus jam eſſet inductus. Aliud eſt de extrema unctione, in cujus ultima unctione ſolum datur gratiæ effectus; quia ultima unctio eſt eſſentialis iſti ſacramento ; ſecunda autem ſumptio non eſt eſſentialis Euchariſtiæ ſacramento,cum totum ſacramentum jam detur in primâ ſumptione ; & utraque integret unam tantum communionem moralem , per quam datur unus effectus , & quem non oportet dari per totam illam per ſe primò , ſeu per omnes ejus partes ; ſicut alia ſacramenta non agunt per omnes ſuas partes , ſed per ultimum terminum in quo conſummantur.

SECTIO VI.

An per ſpecies ſacramentales diverſarum rationum, nempè panis & vini , detur idem gratiæ effectus ? & quando ?

Dico 1. Sumptio cujuſvis ſpeciei ſacramentalis,ſive vini,ſive panis,etiamſi per ſe ſola ſumatur,eſt ſufficiens ad dandam gratiam habitutalem & ſacramentalem.Certum eſt enim de ſpecie panis quæ ſola à Laïcis ſumitur , ergo etiam de ſola vini ſpecie, cum ſit verum ſacramentum, & contineat totum Chriſtum æquè ac ſpecies panis;ergò utraque æque efficax eſt, & utraque ſignificat animæ refectionem & cum Chriſto unionem. Unde tanta gratia per ſumptionem unius ſpeciei , quanta per alterius ſumptionem confertur ſeu æqualis,cæteris paribus, nec per unam ſpeciem confertur ſacramentalis gratia diverſa formaliter ab eâ quæ per aliam datur; utraque enim æqualiter & æqualem continet Chriſti promiſſionem; & quamvis quoad res ſenſibiles & materialia ſigna ambæ ſpecies ſint diverſæ; tamen quoad rationem & modum ſignificandi, formaliter inter ſe conveniunt ; ſignificant enim per modum unius rei coaleſcentis ex multis tum granis tum acinis ; uti & conveniunt quoad rem ſignificatam ac contentam, nempè Chriſtum, omnis gratiæ fontem.

Dico 2. Non datur , per ſe loquendo , & cæteris paribus ex parte ſumentis major gratia per ſumptionem utriuſque ſpeciei , quàm per ſumptionem unius tantùm. D. Th. Bonav. Rich. Gabr. Canis. Bell. &c. Chriſtus enim totus tam ſub unâ quàm ſub binâ ſpecie continetur ; ergò idem beneficium dat per unam ac per binam ſpeciem ; deinde Euchariſtia ut conſtans ex duabus ſpeciebus, eſt tantùm unum integrum ſacramentum , ordinatum ad eumdem finem & formalem effectum unionis cum Chriſto , & fervoris charitatis ; ergò habet unum tantum adæquatum & indiviſibilem gratiæ effectum.

Objicies 1. Videtur dari major gratia per ſumptionem duarum ſpecierum quàm unius tantùm; quia utrique per ſe & ſingillatim ratione ſui promiſſa eſt gratia. Reſp. eamdem eſſe omninò promiſſionem quæ facta eſt huic toti ſacramento , & ſingulis ejus ſpeciebus ; ideò ſive quis ſumat totum ſacramentum , id eſt utramque ſpeciem , ſive unam tantum , æquè in quovis completur Chriſti promiſſio, quia ſicut tota perfectio ſacramenti eſt in toto & in qualibet parte ; ita promiſſio una eſt , quæ æquè cadit in totum & in quamlibet partem.

Obj. 2. Effectus ſacramenti correſpondet ſecundum id quod ex vi verborum in eo continetur ; ex vi autem verborum ſub ſpecie panis continetur caro , & non ſanguis ; & contra ſub ſpecie vini ſanguis & non caro ; ergo utraque plus operatur , quàm una. Reſp. N. g. Ant. ad effectum enim ſacramenti nihil refert quod aliquid Chriſti ex vi verborum , aut per concomitantiam ſub ſpeciebus contineatur ; ſed ſufficit quod totus ibi Chriſtus contineatur; quia promiſſio Chriſti cadit æqualiter in omne id quod totum Chriſtum continet.

Obj. 3. Utraque ſpecies ſimul ſumpta perfectiorem ſignificat effectum , quàm alterutra tantum , ergo & confert. Reſp. Neg. Ant. non enim eſt perfectior ſignificatio in duabus ſpeciebus quàm in una; quia utraque ſpecies ſignificat ſive conjunctim ſive ſeparatim animæ refectionem & unionem cum Chriſto ; ſed tantùm modus ſignificandi eſt perfectior & expreſſior in duabus ſpeciebus , quàm in una ; ad perfectionem autem effectûs ſacramentalis attenditur perfectio ſignificationis ex parte rei ſignificatæ , non modus ſignificandi, quia ſacramenta efficiunt quod ſignificant non ob modum ſignificandi ; nec modus ſignificandi eſt conditio neceſſaria ad agendum , ſed ipſa ſignificatio.

Dico 3. Dum utraque ſpecies ſumitur, in ſumptione hoſtiæ ſeu primæ ſpeciei , datur totus effectus ſacramenti , ſi ſumens ſit bene diſpoſitus ; nam calicis ſpecies non eſt ſacramentum diſtinctum à ſpecie panis , ſed ex utraque unum componitur , & totum ſacramentum operatur per aliquid ſui , cùm primùm poteſt ; adeoque ſumptio calicis non privatur ſuo effectu ; imo ejus effectus augebitur , ſi in ejus ſumptione ſubjectum ſit tunc melius diſpoſitum , quàm in ſumptione ſpeciei panis.

SECTIO VII.

An Euchariſtia conferat aliquem effectum gratiæ poſt ſumptionem, quamdiu durat Chriſti præſentia ?

Dico 1. Si eo tempore , quo Chriſti præſentia durat , priuſquam tranſmutentur ſpecies ſacramentales , diſpoſitio hominis non creſcat, nullum gratiæ augmentum ei confertur ; nam ſi in ipſiſmet partialibus ſumptionibus non augetur gratia , dum non augetur ſumentis diſpoſitio, juxta ea quæ ſuprà diximus ; multò minus augebitur per ſolam præſentiæ ſacramentalis durationem. Sed

Dico 2. Si eo tempore , quo Chriſtus eſt realiter præſens intra hominem , ipſe homo ſeſe magis

gis ac magis disponat, valdè probabile est augeri in illo sacramentalem gratiæ effectum; & in hoc sensu videntur locuti Cajet. Gabr. & Maj. cum affirmant, quamdiu Christus est præsens intra corpus illius qui dignè communicavit, eum continuè gratiam illi effundere. *Probatur*, quia gratiæ promissio præcipuè facta est huic sacramento ob Christum manducatum juxta id: *qui manducat me, vivet propter me.* Unde August. Tract. 16. ait: *manducare Christum, est illum manentem in se habere.* Si enim dum sacramentum manducatur seu applicatur, tum operatur; etiam manendo applicatum, potens erit ad operandum quantum est de se, si subjectum sit dispositum, seu si vitaliter circa illud operetur; sicut cibus materialis manducatus, dum subjectum circa illud vitaliter operatur, continuè nutrit & corroborat. Hinc iste sacramenti effectus non augetur præcisè ob diuturniorem Christi præsentiam, sed ob meliorem recipientis dispositionem.

SECTIO VIII.

An qui fictè recepit Eucharistiam, recedente fictione, post transactam Christi sacramentalem præsentiam, incipiat consequi illius effectum?

Dico: Hoc sacramentum non habet effectum, recedente fictione, si jam omninò desiit sumptio & præsentia Christi in sumente. D. Thom. Bonav. Dur. Palud. &c. *Probatur*, quia Paulus ait, indignè communicantes judicium sibi manducare & bibere; deinde sacramenta quæ recedente fictione habent suum effectum, hoc ideo habent vel quia iterari non possunt, vel quia sunt ad salutem media necessaria; quæ duo in sacramento Eucharistiæ non reperiuntur. Unde per hoc sacramentum postquam omninò esse desiit seu transactum est, nunquam recipitur gratiæ augmentum, contra Cajetanum dicentem si quis tempore actualis manducationis voluntariè distractus, aut sine actuali dispositione fuerit, eum tunc non recepturum quidem gratiæ augmentum, sed postea recepturum recedente fictione, id est habitâ attentione seu devotione actuali. Sic etiam prima gratia quæ interdum per accidens datur vi hujus sacramenti, recedente fictione nunquam recipitur (hoc Cajetanus admittit) alioqui sacerdos qui quotidiè sacrilegè communicasset per unum pœnitentiæ actum in fine vitæ consequeretur omnem gratiam, quam ex opere operato obtinuisset, si dignè communicasset. Gratia per peccatum perdita, reparatur per pœnitentiam, quia prius jam habebatur cum jure ad gloriam: At gratia per peccatum in Eucharistia impedita, nunquam habita fuit, nec jus ad illam acquisitum fuit; ergo, &c.

SECTIO IX. & X.

An Eucharistia det aliquem gratiæ actualis effectum & quando? item an remittat peccata venialia & temporales pœnas?

Dico 1. Hoc sacramentum de se efficax est ad excitandam animi devotionem & charitatis fervorem cum speciali spiritûs dulcedine. *Parasti in dulcedine tuâ pauperi* Deus Ps. 79. *pinguis est panis ejus, & præbebit delicias Regibus* Gen. 49. Hæc autem spiritualis dulcedo requirit actualem gratiam, quia non fit sine attentione & affectione actuali, Item confert ex opere operato actuale Dei auxilium ad vitanda peccata, & vincendas tentationes. D. Th. Innoc. &c. hoc sacramentum, inquit Trid. Sess. 13. c. 2. est institutum ut antidotum quo à mortalibus peccatis præservemur, & à venialibus liberemur. Unde Joan. 6. dicitur: *nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Et hic quidam effectus tempore opportuno dandus, est infallibilis ex parte sacramenti, si ex parte recipientis adhibeatur dispositio vel conditio necessaria, v. gr. si dignè recipiat sacramentum, si fideliter gratiæ datæ cooperetur, si non resistat, si non ponat obicem per peccatum subsequens, &c.

Dico 2. Hoc sacramentum infundendo suam gratiam sacramentalem, simul delet peccata venialia ex opere operato. D. Th. Mag. Bonac. Nec ad hoc requiritur alia in sumente dispositio, quàm quod sit in statu gratiæ, & nullum actualem istorum venialium peccatorum affectum habeat = quia Christus instituendo hoc sacramentum, istam vim illi indidit. Eucharistia autem, ut sacramentum est, non remittit reatum pœnæ temporalis directè & ex opere operato, sed solum indirectè & concomitanter, excitando in sumente actum charitatis, juxta cujus quantitatem ac fervorem remittitur tota vel pars pœnæ, quam sumens ipse debebat subire, non autem alius. Quatenus autem est sacrificium, quomodo possit pro celebrante aut pro aliis reatum pœnæ temporalis ex opere operato remittere, dicetur postea. Quando ergo aliquis pro aliis aut pro animabus purgatorii communicat, ista communio non prodest aliis ex opere operato, sed tantum ex opere operantis, quatenus est actus religionis, ex opere operantis de se satisfactorius, & meritorius, per modum impetrationis aut meriti de congruo pro aliis; & sic pro illis oblatus Deo, potest ipsis prodesse.

DISPUTATIO LXIV.

De effectu quem in corpore producat Eucharistia.

SECTIO PRIMA.

An Eucharistia in corpore suscipientis aliquid efficiat?

Dico 1. Hoc sacramentum non efficit in corpore qualitates aliquas supernaturales, per quas illud ad gloriam disponat, seu conforme corpori Christi efficiat; quia illæ qualitates cum non sint operativæ, nihil ad opera virtutis deservirent, neque ad corporis decorem conducerent, utpotè invisibiles; neque etiam quidquam ad vitæ futuræ perfectionem conferrent, quia corrupto post mortem corpore, ipsæ etiam corrumperentur; ergò &c. Sed

Dico 2. Hoc sacramentum aliquam in corpore dignè recipientis habet efficaciam, moderando fomitem peccati, & alios in apppetitu sensitivo bonos affectus excitando, ut homo possit promptius ac jucundius virtutem exercere; uti ex PP. & T.T. colligitur dicentibus hoc sacramentum ardorem concupiscentiæ extinguere, fomitem minuere, devotionem augere, nempe vel

vel per augmentum charitatis, quo concupiscentia minuitur, vel per redundantiam affectuum voluntatis in appetitum sensitivum, vel per excitationem phantasmatum ac humorum aut spirituum animalium, vel per alterationem temperamenti corporis moderando ejus calorem; vel denique per specialia Dei auxilia quibus cogitationes & affectus excitantur ad prædictum finem accommodati, aut per extrinsecam providentiam quâ tollantur occasiones excitandi pravos motus, & offerantur occasiones excitandi bonos. Hinc dicitur : *Vinum germinans virgines.* Zach. 9.

SECTIO II.

An Resurrectio vel gloria corporis, sit specialis hujus sacramenti effectus?

Nota : Christus loquens de hoc sacramento dicit : *qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.* Joa. 6. Hinc

Dico 1. Gloriosa corporis vita non est ità promissa per hoc sacramentum, ut is qui semel communicaverit, sit eam infallibiliter consecuturus, uti quidam olim senserunt, quorum sententiam, crimine Hæreseos notat August. L. 1. de Civ. C. 25. hoc enim sacramentum non aufert potentiam peccandi, nec confirmat hominem in gratia.

Dico 2. Nec videtur ob hujus sacramenti susceptionem danda fore corpori glorioso specialis aliqua gloriæ ac immortalitatis perfectio instar aureolæ; sed quia hoc sacramentum dat vires ad perseverandum in gratia, & ad perveniendum usque ad montem Dei, posset immortalis vitæ corporis, quæ spirituali animæ vitæ respondet, adeptio specialiter illi attribui; vel potius sicut resurrectio & gloria est debita corpori Christi non tantum ob unionem hypostaticam, & ob animæ gratiam ac gloriam; sed etiam speciali ac novo titulo ob merita; ita resurrectio & vita glorioſa debita erit corpori hominis non solum ob animæ gratiam & gloriam, sed etiam proprio ac singulari titulo ob specialem cum Christo conjunctionem, factam per hoc sacramentum; & fortasse aliquod accidentale gaudium inde accrescet iis, qui istius sacramenti participes fuerint.

SECTIO III.

An per susceptionem hujus sacramenti aliqua realis inter Christi & suscipientis corpus unio fiat?

Dico 1. In usu hujus sacramenti non tantum recipimus Christum per fidem, sed etiam realiter per os corporeum; quia autem est verè realis sumptio, per quam verè ac realiter Christus manet in nobis, ideò à quibusdam patribus vocatur corporalis unio, aut etiam naturalis; sed hæc unio non est effectus, aſt usus hujus sacramenti, consistens in motu manducationis, qui est communis & dignè & indignè communicantibus; nihilque aliud significat quàm realem ac corpoream Christi in nobis præsentiam manducatione factam. Et hanc Hilarius vocat naturalem Christi in nobis unitatem, quia naturalis Christi caro, una eademque existit realiter in nobis. Præter hanc ergò propinquitatem, vel mediantibus speciebus sacramentalibus contactum inter nostrum & Christi corpus, non intervenit aliqua materialis unio physica: hæc enim unio vel esset formalis, vel effectiva; non formalis, quia ex nostro & Christi corpore non fit unum corpus verâ ac reali unitate; neque una natura, neque una persona, neque aliud quoddam compositum. Non etiam effectiva; quia licèt hoc sacramentum aliquid in corpus recipientis efficiat, non est tamen talis hæc effectio, ut corpus recipientis ad se trahat & secum reali unione conjunctum habeat. Deinde iste contactus Christi corporis mediantibus speciebus cum corpore recipientis, fit tantum in illâ corporis parte ad quam species sacramentales perveniunt, & non cum toto corpore; ergo hoc, cum non sit præsens, non unitur realiter Christi corpori. Sed etiam cum illa parte quam tangit, est tantum contactus, non unio. Quare

Dico 2. Præter dictum contactum seu propinquitatem realem inter corpus Christi & communicantis, non datur aliqua alia realis ac physica unio, sed tantum spiritualis cum ipso Christo, secum afferens omnes spirituales effectus qui ad spiritualem istius unionis perfectionem tendunt; adeoque variæ patrum locutiones, quibus intimam Christi corporis cum nostro commixtionem ac unitatem per comparationem ceræ liquefactæ, aut fermenti, extollunt, intelligendæ sunt de prædicto contactu ac intima reali præsentia; & ob hanc ista sacramentalis cum Christo unio spiritualis est longè major ac strictior quàm quævis alia spiritualis unio; provenit enim ex corporali Christi præsentiâ, quem præsentem homo affectu quasi complectitur; ejusque corpus & anima ita illâ præsentiâ dignificatur, ut postea Christus specialem utriusque curam gerat; quod intellige de dignè communicantibus; & ad hoc non sufficit solum communionis votum seu desiderium; sed requiritur realis corporis Christi receptio.

DISPUTATIO LXV.

De Adoratione, Sacramento Eucharistiæ debita.

SECTIO I.

An sit licitum, imò & præceptum Eucharistiam adorare?

Nota : Hæretici qui negant Christi præsentiam in Eucharistiâ, etiam negant hanc esse adorandam; & qui asserunt ejus præsentiam esse tantum in Eucharistiæ usu, asserunt etiam hanc in usu tantum adorandam, nec ante nec post; imò quidam negant Christum unquam ibi adorandum, licet adsit; quia Christus nunquam nos docuit, ut ipsum ibi adoraremus.

Dico 1. Christus in Eucharistia existens non minori veneratione ac cultu dignus est, quàm si in propriâ specie clarè ac sensibiliter cerneretur. De fide ex Conc. Trid. Sess. 13. c. 5. & Can. 6. modus enim sive sensibilis sive insensibilis existendi non variat cultum, quia ubicumque Christus existit, ex lege divina & naturali, absque novo documento, præcepto, revelatione tenemur eum ibi adorare, uti cœcus Evangelicus à Christo illuminatus, statim procidens eum adoravit. Atqui hoc confirmatur ex antiquissimo Ecclesiæ ritu elevandi hostiam post consecrationem; nam licèt hæc

ceremonia possit mystice significare vel Christi elevationem in cruce, vel ejus resurrectionem, vel ascensionem, ut indicat Conc. Ephes. vel elevationem mentis in Deum &c. Propriè tamen & expressè fit, ut populus fidelis, qui credit statim post consecrationem Christum illic adesse, eum adoret, ut constat ex omnibus Liturgiis, & ex Dion. de Eccles. Hier. C. 3.

Dico 2. Non tantum sub speciebus existens, sed etiam totum sacramentum visibile prout ex Christo & speciebus constat, unico latriæ actu adorandum est. Hoc enim sacramentum est unum quid ex Christo & speciebus coalescens; ergò totum uno actu adoratur; id est primò & per se adoratur Christus, qui est unicum illius suppositum in quod per se tendit adoratio; & simul coadorantur species tanquam Christo conjunctæ, & unum cum illo componentes; uti canit Ecclesia, *tantum ergo sacramentum veneremur cernui.*

Dico 3. Hoc sacramentum non tantum interiori, sed etiam exteriori & visibili cultu, est adorandum, ut constat ex patribus & usu Ecclesiæ; homo enim debet & corporis & animi actibus Christum Deum & hominem colere. Hinc pio more Ecclesia hoc sacramentum publicè interdum proponit adorandum, vel per publica loca solemni pompâ circumfert, uti docet ac definit Conc. Trid. Sess. 13. C. 5. Can. 6. Omnes ergò tenentur præcepto negativo ad non tractandum irreverenter hoc sacramentum, & affirmativo ad honorem ei exhibendum loco & tempore opportuno; v. gr. in missæ sacrificio, in communione, in publicâ supplicatione, in publica ejus expositione, in ejus occursu dum ad infirmos defertur, &c.

SECTIO II.

An hoc sacramentum debeat absolutè adorari?

Dico 1. Eucharistia simpliciter adoranda est adoratione latriæ absoluta & perfectâ, quâ Christus per se adoratur & species coadorantur; quia hoc sacramentum in re est unum constans ex Christo & speciebus; ergo eadem adoratione est adorandum quâ ipsemet Christus adoratur, & species coadoranda tanquam vestis aut thronus Christi; sic humanitas Christi cum verbo coadoratur.

Dico 2. Ex parte adorantis, per se loquendo, ac seclusis specialibus circumstantiis per accidens occurrentibus, absolutè hoc sacramentum adorandum est nulla in actu apposita conditione, an sit ritè consecratum, nec nè. D. Th. Rich. Gabr. &c. *Probatur*, quia ut homo possit absolutè operari, sufficit moralis certitudo; alioqui nec parentes possemus absolutè venerari; nec sacerdos posset dare absolutionem absolutè, &c. Is qui sic adorat, totam suam intentionem & rationem adorandi ponit in verâ Christi excellentia; adeoq; nulla formaliter committeretur idololatria, licèt contingeret falsum fuisse adorationis visibile objectum. *Dixi seclusis specialibus circumstantiis*; quia si sufficiens ratio dubitandi de veritate sacramenti sive ex parte materiæ, sive ex parte ministri occurreret, tunc non esset adorandum sine explicitâ conditione; sicuti quando alicui apparet aut apparere videtur Christus in aliquâ revelatione, quamdiu res dubia est, non est exhibenda absolutè adoratio, donec de veritate revelationis moralis certitudo habeatur.

DISPUTATIO LXVI.

De spirituali dispositione ex præcepto necessaria ad suscipiendum hoc sacramentum.

SECTIO I. & II.

An sit peccatum mortale, & quàm grave accipere hoc sacramentum in peccato mortali sine ullâ dispositione?

Dico 1. Accedere ad hoc sacramentum sine dispositione ad gratiam sufficienti & cum conscientiâ peccati mortalis, est peccatum mortale. De fide, contra recentiores hæreticos, qui non tantum nullam gratiæ dispositionem requirunt, sed potius asserunt quò magis aliquis est peccator, eò melius illum esse dispositum ad hoc sacramentum recipiendum, dummodo firmiter credat sua peccata sibi non esse imputanda ob Christum, quia hoc sacramentum est cibus animæ & pharmacum. Hæretici enim volunt peccata non tolli, sed per solam fidem non imputari. *Probatur* assertio ex 1. Cor. 11. *probet autem seipsum homo; & sic de pane illo edat & de calice bibat; qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Et Orig. Hom. 5. *ubi enim*, inquit, *in indigno ingreditur*, (nempe Christus in communicante) *ibi ad judicium ingreditur accipiente.* Similia habent Cyp. Hier. Isidor. &c. Sancta enim sanctè tractanda sunt. Sed

Dico 2. Recipere hoc sacramentum in peccato veniali, vel etiam peccando venialiter in ipsa sumptione, non est ex eo capite peccatum mortale; quia per veniale non ponitur obex gratiæ sacramenti, adeoque non fit gravis injuria. In eâ autem dispositione communicare, an sit veniale, controvertitur. Sic videtur dicendum: si peccatum veniale sit velut circumstantia communionis, v. gr. si quis communicet ob ostentationem seu vanam gloriam, si communicando sit actualiter in peccato veniali, in vanâ cogitatione, in vanâ delectatione, in voluntariâ distractione, sine debitâ attentione & devotione; si accedat ad Eucharistiam cum conscientiâ multorum venialium sine ullo dolore ac proposito emendationis, est peccatum veniale sic communicare. Qui verò accedit ad Eucharistiam cum uno alterove peccato habituali veniali, non videtur peccare etiam venialiter, si alioqui conetur cum timore, reverentiâ, & devotione accedere. Denique nulla actualis dispositio requiritur ad sumendam Eucharistiam ex præcepto rigoroso præter gratiam habitualem.

Dico 3. Indigna hujus sacramenti susceptio, est peccatum sacrilegii, utpotè virtuti religionis contrarium; & quamvis non sit tam grave quàm Dei odium, hæresis, desperatio; est tamen gravius iis peccatis, quæ sunt contra virtutes morales, religione inferiores. Verum in specie suâ non est omnium, quæ religioni op-

ponuntur, maximum ; nam peccata quæ religioni opponuntur, juxta D. Th. ponuntur in primo gradu ea quæ ſunt contra Deum ſecundum ſe, v. gr. blaſphemia, perjurium, &c. aut contra Spiritum ſanctum. In ſecundo gradu ponuntur quæ ſunt contra humanitatem Chriſti ut in propriâ ſpecie exiſtentis. In tertio ea quæ ſunt contra hoc ſacramentum, in quo Chriſtus realiter continetur ſub alienâ ſpecie. Varii autem authores diſputant an hoc peccatum ſacrilegii ſit gravius homicidio, adulterio, aliis-vè peccatis enormibus contra caſtitatem; Sed hoc eſt difficile determinare. Deinde gravitas hujus ſacrilegii poteſt variari ex diverſis circumſtantiis ; per ſe enim loquendo, gravius peccat qui cum gravioribus peccatis communicat, quàm qui cum levioribus. Dum Auguſt. dicit non minus eſſe peccatum indignè audire Verbum Dei, quàm indignè communicare ; debet hoc in ſano ſenſu intelligi, v. gr. de formali contemptu verbi Dei, ſeu fidei, ipſius-vè Dei, &c.

SECTIO III.

An conſcius peccati mortalis teneatur confeſſionem præmittere antè hujus ſacramenti uſum?

Dico 1. Semper fuit in Eccleſiâ præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem, interveniente conſcientiâ peccati mortalis poſt baptiſmum commiſſi, D. Thom. Scot. Gabr. &c. contra Cajetanum dicentem hoc præceptum eſſe novum ac recens in Eccleſia ; ſed ejus ſententia nunc poſt conc. Trid. ſuſtineri non poteſt. *Probatur* 1. Ex Conc. Trid. Sell. 13. c. 7. docente iſtam neceſſitatem præmittendi confeſſionem ante communionem ſemper fuiſſe in Eccleſiâ. 2. Ex Patribus Cypr. Auguſt. &c. aſſerentibus non dandam eſſe communionem peccatoribus ante reconciliationem cum Eccleſiâ & ſatisfactionem. 3. Ex perpetuâ Eccleſiæ conſuetudine Patrum antiquorum teſtimonio comprobatâ.

Dico 2. Hoc præceptum præmittendi confeſſionem ante Communionem, eſſe de ſolo jure naturali, ut vult Sylveſter, non poteſt probari, etiam ſuppoſitâ ſacramenti confeſſionis & communionis inſtitutione ; Licèt ſuppoſitâ horum duorum ſacramentorum inſtitutione videatur ſequi ex ſola rei naturâ abſque aliâ poſitivâ lege, obligatio præmittendæ confeſſionis tum ob ſingularem Euchariſtiæ dignitatem, tum ob ejus ſignificationem, quæ eſt unio Chriſti cum Eccleſia viſibili, tum ob poteſtatem clavium ; tamen hæc omnia ex vi ſolius juris naturalis non probant obligationem confeſſionis, cum poſſit ſecluſo præcepto poſitivo, ſufficere perfecta contritio ad ſancta ſanctè tractanda. Unde

Dico 3. Hoc præceptum eſt divinum poſitivum, à Chriſto ſpecialiter latum, Apoſtoliſque ac per eos Eccleſiæ traditum. Sot. Cano, Cordub. &c. contra Medin. Palat. &c. dicentes eſſe præceptum Eccleſiaſticum, Apoſtolicâ traditione ac perpetuâ Eccleſiæ conſuetudine obſervatum. *Probatur* ex dictis Patribus Cyp. Aug. &c. & ex conc. Trid. Seſſ. 13. c. 7. quod tractans hæc Pauli verba: *probet autem ſeipſum homo*, ſic ait: *Quare communicare volenti revocandum in memoriam ejus præceptum*, nempe Chriſti, de quo Paulus immediatè ante iſta verba egerat. Deinde Conc. hæc addidit: *Eccleſiaſtica conſuetudo declarat, ut nemo ſibi conſcius alicujus criminis ſine prævià confeſſione accedat* ; id eſt, declarat hoc jus non eſſe ab Eccleſiâ introductum, ſed ab eâ perpetuò obſervatum. Denique ibidem can. 11. imponit excommunicationem ipſo facto incurrendam, in eos qui prædicaverint, docuerint aut defenderint non eſſe neceſſarium præmittere confeſſionem ante communionem ; ideoque hinc rejicitur Cajetani ſententia, quia non poteſt eſſe univerſalis obligatio & neceſſitas prædictæ confeſſionis, quam concilium ſtatuit, niſi fundetur in antiquo præcepto, & non tantum in novo. Quare dum antiqui Patres requirunt pœnitentiam ad communionem, intelligunt de pœnitentia ſacramentali.

SECTIO IV.

Quibus de cauſis licitum eſt communicare ſine prævià confeſſione poſt mortale peccatum commiſſum?

Dico 1. Juxta omnes Thomiſtas & Conc. Trid. interdum licet ei, qui peccavit mortaliter, ſine prævia confeſſione Euchariſtiam ſumere ; nempè, ut ait Trid. *Neceſſitate urgente, & modò deſit copia confeſſoris.* Non videtur autem deeſſe copia confeſſoris, ſi expectet brevi aliquis eum, cui ſolet devotius confiteri, dum adeſt cui poteſt integrè confiteri, nec deeſt copia confeſſoris, dum abſente proprio ſacerdote adeſt alienus, habens jurisdictionem. Si quis autem habeat tantum unum peccatum, & putet cum vero ac reali periculo confeſſarium, qui ſolus adeſt, *non* ſervaturum confeſſionis ſigillum, aut ſibi illaturum gravem injuriam, tunc cenſeri poteſt deeſſe copia confeſſarii ; ſecùs, ſi habeat alia mortalia, ex quorum confeſſione nullum timet damnum ; tàcendo enim illud, ex cujus confeſſione timet damnum, debet alia confiteri. *Item ſi quis* habeat peccata mortalia non reſervata cum uno reſervato, nec habeat qui à reſervato poſſit dignè abſolvere, videtur probabilius neceſſitate urgente teneri confiteri alteri non reſervata cum reſervato, ſi hic jurisdictionem habeat in non reſervata, à quo abſolvetur indirectè à reſervato cum onere comparendi poſteà coram habente poteſtatem in reſervata.

Dico 2. Non tantum debet deeſſe copia confeſſarii, ut quis poſſit interdum ſine prævià confeſſione communicare, ſed etiam debet eſſe urgens ſeu gravis neceſſitas tum communicandi ; v. gr. ſiquis ſit in periculo mortis ſive ipſe ſacerdos, ſive alius pro quo debeat facere ſacrum ut illum communicet ; ſi quis non poſſit omittere communionem ſine gravi infamiâ, ſi ſequatur ſcandalum ex omiſſione Miſſæ, vel communionis ; ſi occurrat neceſſitas abſolvendi inchoatum ſacrificium, factâ jam conſecratione ; ſi autem ante conſecrationem, & poſſit ſine ſcandalo haberi confeſſarius, præmittenda eſt juxta Bonav. Sylv. &c. confeſſio ; multò verò magis præmittenda eſt, ſi peccati mortalis memoria occurrat ante inchoatam Miſſam. Deinde ſi quis jam jam communicaturus recordetur peccati mortalis non confeſſi, nec poſſit à menſâ Communionis ſine ſcandalo vel infamiâ retrocedere, licebit omiſsâ confeſſione communicare. Secùs verò ſi illius recordetur antequam ad menſam communionis acceſſerit. Denique ſi ſacerdos teneatur ex officio iſto die ſacrum facere, v. gr. Parochus, poterit omiſsâ confeſſione celebrare ; ſecus

cùs autem si ex officio non teneatur, etiamsi alii tenerentur isto die audire Missam, nisi fortè ex omissione Missæ, oriretur scandalum vel infamia. Obligatio audiendi Missam, juxta Sot. Cord. Anton. &c. contra Palud. & Sylv. non videtur sufficiens causa ad celebrandum omissâ confessione ut ipse celebrans audiat Missam. Idem dic de obligatione communicandi in paschate &c.

SECTIO V.

An dum non præmittitur confessio peccati mortalis, sit necessaria contritio?

Dico: Is qui est sibi conscius peccati mortalis, & confiteri non potest, tenetur elicere contritionem, antequam accedat ad communionem. Ita omnes Thomistæ, estque doctrina PP. & conc. Trid. volentibus communicare munditiem & sanctitatem præscribentis. Ratio est, quia si lex positiva non præscripsisset confessionem ante communionem, ex naturâ rei requireretur contritio; lex autem positiva non abstulit obligationem naturalem; ergò dum non potest præmitti confessio, reducitur res ad eum statum, in quo esset ex natura rei; ac proinde ex lege naturali peccator tenetur contritionem elicere ad hoc sacramentum tam excellens & Divinæ unionis significativum recipiendum in statu gratiæ; si enim cum solâ attritione illud reciperet, indignè & in statu peccati mortalis illud reciperet, quia prius reciperet seu manducaret, quàm posset ab illo effectum recipere, siquidem in termino manducationis recipiendus esset ejus effectus; sed cum videns & sciens in statu peccati id recipiat, ponit obicem sacramento; qui verò bonâ fide ad illud accederet, excusaretur à peccato, adeoque non poneret obicem, & sic posset ejus effectum recipere, uti & ille qui ex ignorantia invincibili putaret licere tunc accedere ad hoc sacramentum cum attritione. Deinde ministrans, si sit in peccato mortali, tenetur confiteri; multò ergò magis recipiens tenebitur.

SECTIO VI. & VII.

An qui post conscientiam peccati mortalis sine prævià confessione communicavit, teneatur ex jure seu Divino seu Ecclesiastico statim cum primum poterit, confiteri?

Dico 1. Is qui sine prævià confessione habens conscientiam peccati mortalis communicavit sivè dignè sive indignè, non tenetur ex vi juris Divini naturalis statim confiteri cum primum potest, licèt hoc sit melius & securius; adeoque nec qui dignè accedit cum solâ contritione, tenetur habere propositum statim confitendi, sed confitendi tantum. Præcepta enim affirmativa non obligant pro semper, sed pro certis temporibus & opportunitatibus tantum. Attamen

Dico 2. Sacerdos, (non Laïcus), dignè celebrans aut perficiens sacrificium inchoatum, (non verò indignè & cum peccato celebrans) tenetur jure Ecclesiastico, cum primùm potest, confiteri juxta hoc Conc. Trid. Sess. 3. c. 7. Decretum seu præceptum: *quod si necessitate urgente sacerdos absque prævià confessione celebraverit, quàm primùm confiteatur*; sacerdos autem qui ex oblivione peccati mortalis sine prævià confessione dignè celebrat, non videtur sub hoc præcepto comprehendi; quia lex positiva tantum obligat prout loquitur seu fertur.

SECTIO VIII.

An qui peccavit mortaliter, licet contritus & confessus sit, teneatur communionem aliquamdiu differre?

Dico: Per se loquendo, nullum est peccatum, communicare paulò post commissum peccatum mortale præmissâ debitâ confessione. D. Th. Palud. Gabr. Cajet. &c. id enim nullâ lege sivè divinâ sive humanâ prohibetur; quia cum ille homo jam justificatus sit per confessionem, nihil est quod ipsum impediat recipere effectum Eucharistiæ. Dixi *per se loquendo*, quia si peccatum esset publicum aut frequens ac notum, per accidens posset esse peccatum grave ratione scandali, vel etiam ob periculum communicandi sine verâ peccati detestatione; ideoque sæpius consulendum est, ut post commissum peccatum mortale, licèt pœnitens videatur sat dispositus, paulumper differat suam communionem, saltem per diem, ut animum magis colligat & abstrahat à peccato. Hinc aliqui censent fere semper esse peccatum veniale, sic statim communicare post peccatum mortale, maximè si fuerit carnale seu Venereum.

DISPUTATIO LXVII.

De obligatione repellendi indignos ab usu Eucharistiæ.

SECTIO I. II. III. & IV.

An & quomodo Minister hujus sacramenti teneatur illud denegare peccatori?

Dico 1. Minister Eucharistiæ ex lege naturali & Divina, absolutè loquendo, tenetur denegare illam in peccato mortali existentibus, ut potè indignis, nec jus ad illam habentibus; maximè si potest denegare sine suo gravi incommodo; multò autem minus potest eos ad illam invitare quamdiu in eo statu perseverant; nec Christus invitavit judam ad sacrilegè communicandum, sed permisit, datis prius sanctis admonitionibus frustra. Sacerdos aut Diaconus seipsum communicans in peccato mortali, committit per Eucharistiæ administrationem & susceptionem duas malitias morali specie diversas, in confessione explicandas, dicendo vel celebrasse in peccato mortali, vel extra sacrificium dedisse sibi ipsi communionem. Hinc

Dico 2. Peccator publicus sive publicè sive occultè Eucharistiam petat, illi deneganda est, ideoque in jure jubentur repelli à communione meretrices, usurarii & alii ejusmodi, sed si peccator publicus, occultè sit ritè confessus, & occultè petat Eucharistiam, si constat de verâ ejus pœnitentia, danda est illi Eucharistia. Si autem publicè petat, debet exhibere publicam satisfactionem

nem, aut saltem ejus conversio esse publica, ac manifesta; ut possit ei dari. Si sit in articulo mortis, tunc ad ei dandam sufficit ut vel confiteatur, vel veræ contritionis signa exhibeat.

Dico 3. Peccatori occulto occultè Eucharistiam petenti, est ei deneganda, quia nec habet jus petendi, nec sequitur infamia, nec scandalum, cum totum negotium occultè transigatur; & licèt haberet aliquale jus petendi à suo pastore; tamen jus sacramenti seu Christi ut non fiat ipsi injuria, est majus, quod Minister debet servare illæsum, dum non occurrit majus incommodum. An autem sacerdos, qui per solam confessionem novit peccatum, possit negare Eucharistiam pœnitenti dum ab ipso eam tàm occultè petit, ut nullus alius adsit; (si enim alius adesset, esset sine dubio revelatio confessionis, quæ nulla esse videtur, dum nullus alius adest;) valdè dissentiunt inter se hâc in re authores: non posse negare affirmant Antonin. Adrian. Sylv. &c. nec posse uti ista confessionis scientiâ, quia illius sigillum etiam obligat respectu ipsius pœnitentis. Posse tamen inde sumi ocasionem ad eam negandam alio prætextu. Alii verò, nempè D. Th. Durand. Alens. Angel. &c. asserunt debere negare isti peccatori Eucharistiam; quia est actus consentaneus potestati clavium, quâ digni admittendi sunt, indigni repellendi, nec esse contra sigillum. Hæc posterior opinio speculativè videtur magis approbanda, practicè autem vix habet locum. Dum sacerdos scit peccatum extra confessionem, debet de eo sufficienter illi constare, ut possit peccatori denegare communionem, v. gr. quia vidit peccatum, & certò scit non esse confessum, vel ipse peccator fatetur suum malum statum, &c.

Dico 4. Peccatori occulto publicè petenti Eucharistiam, non potest ei denegari sine gravi peccato. Ita D. Th. Alens. Bonav. &c. hasque rationes afferunt: 1. quia id esset infamare illum. 2. licet ibi interveniat injuria Christi in sacrilega communione, tamen infamatio proximi est magis certa quàm injuria Christi; quia peccator jam jam communicaturus potest subitò interius mutari. 3. quia daretur scandalum. 4. quia peccator occultus habet jus petendi publicè Eucharistiam, à quo non potest deturbari, nisi sufficienter de eo convincatur vel per notitiam publicam, vel per testes. Sed ratio adæquata & universalis hæc potius videtur esse, quod Minister hujus sacramenti tanquam persona publica ad commune Christianæ reipublicæ bonum servandum deputata, debeat publicè dispensare sacra mysteria non per privatam, sed per publicam & notoriam scientiam. Alioqui hujus modi dispensatio obnoxia esset variis injuriis & scandalis.

Objicies 1. Dare Eucharistiam indigno, est cooperari ejus peccato; ergo non licet, etiamsi peccator publicè petat; projicere enim Eucharistiam in locum immundum, est ita intrinsecè malum, ut nunquam liceat, ergo hîc similiter. Resp. Neg. Ant. dans Eucharistiam indigno, non cooperatur ejus sacrilegio, quia non cooperatur ut eam sacrilegè & indignè sumat; posset enim si vellet, dignè sumere, sed tantùm ut sumat; ac proinde non est cooperatio peccati, sed permissio, quam sacerdos debito modo exercens suum munus, vitare non posset. Aliud est de projectione Eucharistiæ in locum immundum; quia ista actio de se est determinata ad malum, & ex proprio objecto habet deformitatem per se loquendo; secùs verò est de actione dandi Eucharistiam homini.

Obj. 2. Peccator occultus, qui mihi ensem custodiendum tradidit, si publicè eum petat, & mihi constet eum peti, ut se vel alium occidat, debeo illi denegare, quamvis necesse sit pravum ejus animum patefacere; ergo etiam hic licebit Eucharistiam negare, quamvis necesse sit peccatorem infamare. Resp. licèt *Alens.* & Bonav. negent antecedens, illo tamen admisso cum Soto & aliis neg. Cons. quia negando gladium, mors evitatur; negando autem Eucharistiam, peccatum non evitatur, cum per voluntatem sumendi jam sit commissum. Deinde mors est damnum corporis irreparabile; sumptio autem sacrilega est damnum animæ reparabile. Denique ista redditio ensis est actio privata; datio verò Eucharistiæ est actio publica quæ scientiam publicam requirit.

Obj. 3. Ad vitandam communionem sacrilegam, posset sacerdos illi dare hostiam *non consecratam*. Resp. Neg: Ass. quia daretur sumenti hostiam, occasio idololatriæ, qui putat esse consecratam. Si autem ex conventione inter sacerdotem & peccatorem id fieret, licere consent Bonav. Albert. Adrian. &c. sed probabilius negant D. Th. Alens. Rich. Sot. &c. est enim fictio perniciosa, nec vitari moraliter potest exterior idololatria.

Obj. 4. Quamvis prædicta omnia procedant in sacerdote qui tenetur ex officio Eucharistiam ministrare, non videntur tamen habere locum in eo, qui non tenetur ex officio. Resp. sacerdos publicè expositus & actualiter dispensans Eucharistiam, sive dispenset ex officio sive non (quâ in re quidam ponunt differentiam) si quis peccator occultus accedat cum aliis communicantibus, non potest ei Eucharistiam denegare. Secus verò si eam petat ante quam in altari sit publicè expositus ad illam dispensandam; quia tunc moraliter loquendo, nec infamat proximum, nec scandali occasionem dat.

SECTIO V.

Quis sit censendus in hâc materia Peccator publicus vel occultus?

Dico 1. Ut Eucharistia possit denegari peccatori, sufficit ejus peccatum esse publicum respectivè; id est iis in quorum præsentia petit Eucharistiam, esse notum, quamvis aliundè respectu aliarum actionum sit absolutè occultum. Hæc enim notitia sufficit, ut sine infamia, scandalo, ut alio gravi incommodo negari possit sacramentum.

Dico 2. Quando vel omnes vel aliqui eorum, qui adsunt petitioni sacramenti, ignorant delictum peccatoris, non potest petenti illud denegari, nisi delictum aliundè sit publicum per evidentiam juris aut facti quæ evidentiæ juris, seu judicii publici & authentici æquivaleat, ut potè tunc pluribus notum; *probatur*, quia tunc delictum est occultum respectivè, id est respectu videntium ab hoc homine peti sacramentum.

Dico 3. Si delictum sit absolutè publicum evidentia sive juris sive facti, sufficit ut sacramentum denegari debeat, licet non sit notum illis, in quorum præsentia illud petitur; quia per illam publicam notitiam amittit peccator jus petendi hoc sacramentum publicè & in foro Ecclesiæ.

SECTIO VI.

An Eucharistia danda sit hominibus de aliquo crimine suspectis?

Dico 1. Nunquam licet dare Eucharistiam alicui in probationem seu purgationem suspicionis criminis, sicut olim interdum jussa est fieri suspicionis purgatio per ferrum candens, aut aquam ferventem, reprobata postea à subsequentibus conciliis. *Probatur*, quia hoc fine & intentione dare & recipere sacramentum, est tentare Deum, seu petere miraculum. Aliud est de lege Zelotypiæ Num. 5. ab ipso Deo statutâ cum promissione dandi signi pro veritate cognoscendâ. Deinde nec licet exigere hanc purgationem ab alio per modum juramenti in testimonium veritatis suscipiendo Eucharistiam. Si quis tamen sponte suâ uteretur hoc communionis medio ad probandam suam innocentiam, id non foret per se malum.

Dico 2. Temeraria aut probabilis suspicio criminis non sufficit ad denegandam alicui Eucharistiam; violenta tamen, quæ nulla probabili ratione deponi potest, si sit publica, sufficit ad eam negandam publicè; si privata, ad eam negandam occultè. Ita communiter TT. quia violenta suspicio nititur ejusmodi indiciis, quæ licèt non faciant evidentiam rei in se, faciunt tamen mortalem probabilitatem aut certitudinem sufficientem ad ferendum prudens judicium.

DISPUTATO LXVIII.

De corporis Dispositione ex præcepto necessariâ ad sumendam Eucharistiam.

SECTIO I.

An aliqua Corporis compositio particularis requiratur ad sumendam Eucharistiam?

Dico 1. De Corporis compositione sive in vestitu, sive in situ aut gestu nihil statutum habetur tam per jus Divinum positivum quàm per Ecclesiasticum. Solum quoad sacerdotes, datur decretum quo jubentur, quando more Laicorum communicant, habere stolam super utrumque humerum impositam sub pœnâ excommunicationis ferendæ: quod Nav. Silv. &c. intelligunt tantum de sacerdote communicante in Missâ, solemni ritu, non autem de communicante extra Missam ob infirmitatem vel aliam causam rationabilem. Glossa tamen intelligit etiam de communione extra sacrificium, sed licet hæc expositio admitteretur, non videtur obligare sub mortali secluso contemptu, quia res levis, nec communi usu in eo sensu recepta est, imò viri etiam timorati solent facilè hoc omittere, quando commodè servari non potest.

Dico 2. Ad sumendam Eucharistiam solum requiritur jure naturali ille corporis habitus & compositio quæ animi reverentiam ac deductionem præ se ferat juxta Ecclesiasticam consuetudinem pro locorum ac temporum diversitate.

SECTIO II.

An aliqua corporis macula sive ex pollutione, sive aliunde contracta impediat hujus sacramenti usum?

Dico 1. Corporalis macula per se non impedit necessariò hujus sacramenti usum. Greg. D. Th. D. Bonav. Quia hic externus corporis defectus de se nihil refert ad morum honestatem & bonitatem moralem. Hinc leprosus debet tantùm cavere aliorum horrorem aut scandalum, & menstruatæ fœminæ, id est quæ paulò ante pepererunt, attendere decentiam; adeoque nihil est quod illos à communione arceat.

Dico 2. Corporis macula quæ jam præteriit, ob effectus aliquos ex illa resultantes, potest interdum impedire hujus sacramenti usum; non ex necessitate, sed ex congruitate secluso scandalo & contemptu; id est non sub peccato mortali, sed de consilio aut ad summum sub veniali. D. Th. &c. hinc licitum est communicare die insequente noctem in quâ accidit pollutio involuntaria; si tamen aliquo modo maneret in suis effectibus, si v. gr. ob illam homo se sentiret ineptum ad res spirituales tractandas, si pateretur magnam mentis evagationem, aut varias cogitationes, &c. consultius esset isto die à communione abstinere. Idem penè dic de copula conjugali, quæ cum sit actus licitus, certum est non impedire necessariò seu sub peccato mortali communionem; imò sæpè nec sub veniali, maximè quando est redditio debiti, non petitio, aut non est ex voluptate, sed ex purâ prolis intentione.

SECTIO III. & IV.

An ex præcepto, & quale jejunium ante communionem sit servandum?

Dico 1. Nec divino, nec naturali jure impositum est præceptum sumendi Eucharistiam ante omnem cibum aut potum. Imò Christus ipse eam dedit Apostolis post prandium & esum Agni paschalis; sed ab Apostolorum temporibus servata est in Ecclesiâ consuetudo nullum cibum aut potum sumendi ante communionem. Ut *probatur* ex antiquis PP. Epiph. Naz. Chrys. &c. & Conc. Afric. Brach. Synodo VI. In qua revocatur exceptio Conc. Carthaginensis tertii. Patres enim hujus concilii exceptionem fecerant diei Cœnæ Domini, in quo solo ob speciales occasiones in eâ regione occurrentes permiserant post sumptum cibum communicare.

Dico 2. Rectè ac convenienter Ecclesia præcepit, ut hoc sacramentum à jejunis tantum sumatur. De fide. Certum est enim Ecclesiam habere potestatem ferendi leges, etiam in iis rebus quæ à Christo præceptæ non sunt; usamque fuisse hac potestate in ferendo isto præcepto, constat ex dictis conciliis, aliisque. Et sanè conveniebat dari hoc præceptum ad majorem istius sacramenti reverentiam procurandam, ad vitandan irreverentiæ pericula, ad significandum Chistum debere esse nostrum primum ac primarium cibum. Unde patet contra Hæreticos cur Ecclesia ritè statuerit hoc jejunium, licèt Christus ob varias causas vesperi sub esum

agni hoc ſacramentum inſtituerit. Nec ex hoc Pauli loco : *qui eſurit , domi manducet.* 1. cor. 11. colligitur tempore Apoſtolorum fuiſſe conſuetudinem ſumendi aliquid cibi ante communionem , ſed quia poſt divina officia & communionem fideles interdum ad commune prandium conveniebant , Paulus monet, ut qui alios expectare non poteſt , domum redeat , & ibi manducet. Itaque

Dico 3. Ante communionem neceſſarium eſt ex præcepto Eccleſiaſtico ſervare jejunium naturale ſeu abſtinentiam ab omnni cibo & potu ; unde quicumque cibus vel potus , etiamſi ſit in minimâ quantitate & ſub quacumque intentione medicinæ vel ſalutis , ſi per modum cibi aut potûs ſumatur , impedit ex præcepto communionem ſub peccato mortali ; non autem impedit , ſi quid ſumatur per modum ſalivæ , aut attrahatur per modum reſpirationis; unde guttula aquæ quæ jam commixta erat cum ſalivâ, aut reliquiæ cibi caſu manentes in ore ex præcedenti nocte , ſi caſu deglutiantur, non impediunt communionem,quia ſumuntur per modum ſalivæ,& cenſentur venire ab intrinſeco. Similiter ſi quis deglutiat ſanguinem aut alium humorem à capite in os deſcendẽtem,aut caſu ex ore manantem, non frangit hoc jejunium , quia non trajicitur per modum cibi. Ita D. Th. addens quidquid ab intrinſeco provenit, & ore non ſumitur ab extrinſeco , non verè comedi , nec frangere jejunium naturale , adeoque nec impedire communionem. Si quis tamen noctu aliquid ſacchari in os miſiſſet , & poſt mediam noctem aliquid deglutiviſſet, impediretur communicare.

Dico 4. Hoc jejunium quod præcipitur ab Eccleſiâ , incipit à mediâ nocte uſque ad communionem tantum , quâ ſumptâ ſtatim ceſſat , & poteſt aliquid cibi vel potûs ſumi ; expedit tamen ad majorem devotionem & reverentiam paulisper expectare ad aliquid ſumendum. Carentia ſommi in nocte præcedente , aut alimentorum indigeſtio ex die præcedente proveniens , per ſe non impedit communionem.

SECTIO V. & VI.

Quando liceat non jejuno communicare?

Dico 1. In ſolo mortis articulo , quando oportet ſumere viaticum , & ægrotus non poteſt ſine gravi detrimento aut periculo , quod medici judicio expendendum eſt,expectare ut jejunus ſumat, tunc licitè poteſt non jejunus illud ſumere etiamſi fortaſſe poſſet unâ alterave horâ poſt mediam noctem expectare. Idem dic de violentæ mortis periculo, quando nec anticipari poteſt communio, nec ſupplicium differri. Si poſt ſumptum viaticum duret adhuc periculum mortis per 8. aut 10. dies , videtur poſſe infirmus non jejunus rurſus communicare , ſi commodè aliter non poſſit, uti etiam ſi aliquantum convaluit, & poſtea reincidat in periculum mortis. Deinde probabile eſt poſſe ſacerdotem non jejunum licitè celebrare , adeoque communicare ad dandum alteri viaticum in neceſſitate urgente ; frequentius tamen ſentiunt auctores id non licere , eo quòd Eccleſiæ conſuetudo ita hoc præceptum Divinum interpretetur, tuncque in tali caſu ceſſet ejus obligatio ex parte ſumentis. Aliud eſt de dicenda Miſsâ in neceſſitate ſine præmiſsâ peccati mortalis confeſſione ad dandum illi viaticum , quia Eccleſia hoc ſuum confeſſionis præmittendæ præceptum in tali caſu declaravit non obligare.

Dico 2. Licitum eſt Sacerdoti non jejuno communicare , quando hoc neceſſe eſt ad perficiendum aut conſummandum ſacrificium, v. gr. ſi loco vini aquam infuderit , & non advertit niſi poſt illam ſumptam , tunc debet conficere ſeu conſecrare iterum vel utramque ſpeciem vel ſaltem ſanguinem ac ſumere ut perficiat ſacrificium. Similiter ſi poſt conſecrationem recordetur ſe aliquid comediſſe aut bibiſſe , debet perficere. Idem dic de ſacrificio inchoato à Sacerdote, in altari ex ægritudine deficiente ; ſi enim non ſit alius Sacerdos jejunus , debet non jejunus perficere illud. 2. Quando neceſſe eſt ſumere reliquias ipſius ſacrificii poſt fractum jejunium, ſeu poſt ſumptam calicis ablutionem ; v. gr. in die paraſceves , Sacerdos moraliter loquendo aliquid vini prius trajicit quàm particulam conſecratam, uti & ægrotus , qui vino immixtam ſumit hoſtiam. Item ſi particula hoſtiæ conſecratæ adhæreat calici , non eſt digito attrahenda , ſed vino impoſito haurienda , & ſi poſt hauſtum vinum adhuc adhæreat , iterum atque iterum imponendum vinum donec attracta ſumatur. Idem dic de hoſtia adhærente ægri palato. Iſtæ reliquiæ, ſive ſint parvæ ſive magnæ, parum intereſt, etiam integræ hoſtiæ , poſt datam aliis communionem remanentes , ſi ſint ejuſdem ſacrificii , poſſunt à ſacerdote poſt ablutionem conſumi , quamdiu eſt in altari ; non autem dandæ Laicis poſt ipſorum communionem ; alioqui bis communicarent ; ſacerdos verò eas ſumit per modum unius integræ actionis mortalis ac complentis ſacramentum. Sed ſi illæ ſint alterius præteriti ſacrificii , non poſſunt ſumi poſt ablutionem , niſi non poſſent conſervari ſinè gravi irreverentiâ. Idemque de reliquiis quas ſacerdos invenit poſtquam receſſit ab altari. Hinc 3. ſi hoc ſacramentum igne comburendum ſit , aut deventurum in manus Hæreticorum aut infidelium , à quibus injuriosè tractabitur , aut ob ſimilem aliam cauſam , poteſt tunc ſumi poſt cibum aut potum.

DISPUTATIO LXIX.

De Divino præcepto circa uſum Euchariſtiæ.

SECTIO I. & II.

An detur præceptum Divinum ſumendi Euchariſtiam , ſeu Laïcæ communionis , & quos obliget ?

Dico 1. Præceptum communicandi probabilius fuit à Chriſto latum. Dur. Palud. Nav. &c. contra Alens. Sylv. Bonav. &c. negantes communionem Laicam jure Divino eſſe præceptam. *Probatur* præcipuè ex his duobus ſcripturæ locis; *niſi manducaveritis carnem filii hominis , & biberitis ejus ſanguinem , non habebitis vitam in vobis.* Joann. 6. & *hoc facite in meam commemorationem.* Luc. 22. ſed quamvis iſta teſtimonia evidenter non convincant ; primum enim poteſt intelligi de magnâ communionis utilitate , non de ejus præcepto ; & ſecundum non de ejus uſu ſeu exercitii præcepto , ſed de intentione

quam

quam habere debent fideles, dum volent illud sumere, aut de præcepto Apostolis dato istud sacramentum conficiendi; probabilius tamen primum non tantum utilitatem quam adfert volenti illud sumere pro suo libitu, sed etiam præceptum sumendi continet, sicuti & secundum non tantum intentionem, sed etiam exercitii præceptum; cum enim per hæc verba: *hoc facite*, datum sit Apostolis præceptum conficiendi istud sacramentum, ergò & aliis sumendi. Quare

Dico 2. Hoc præcepto divino non tantùm baptizati adulti, ratione utentes, sed etiam non baptizati, sive catechumeni sive infideles obligantur. Verba enim Christi, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, ad omnes se extendunt, & potestas Christi suis legibus omnes complectitur. Infantes tamen & amentes perpetuò non obligantur; sive Ecclesia non tenetur dare illis hoc sacramentum; prout Conc. Trid. Sess. 21. c. 4. definit, quia non est necessarium ad salutem necessitate medii. Hinc Christus de baptismo passivè dixit: *nisi quis renatus fuerit*, complectens omninò omnes homines; de Eucharistia autem activè, *nisi manducaveritis carnem filii hominis*, alloquens tantum adultos præcepti capaces. Jam verò adultis, qui ratione usi fuerant & postea in perpetuam amentiam aut phrenesim inciderunt, solum in mortis periculo licitum est dare & debet dari ab Ecclesiæ pastoribus hoc sacramentum, nisi adsit periculum gravis irreverentiæ, vomitûs, rejectionis &c. Dum enim antea utebantur ratione, tenebantur præcepto sumendi Eucharistiam, cujus obligatio maximè urget in mortis periculo; tunc ergo censentur saltem implicitè illam petere, adeoque ad illam jus habere, modò probabili fide credantur esse bene dispositi, seu non habere peccatum ponens obicem gratiæ. Idem dic de Energumenis rationis usu privatis; iis autem qui ratione utuntur & sui sunt compotes, danda est, quoties prudens pastor judicaverit.

SECTIO III.

Quandonam obliget hoc præceptum ex vi solius juris Divini?

Nota: Cajet. Led. Victor &c. dicunt hoc præceptum ex vi solius juris divini obligare tantum semel in vitâ sive id fiat in mortis articulo sive anteà; ita ut si prius expleta fuerit obligatio, non amplius obliget etiam in mortis articulo, cùm nullum possit assignari jus divinum, quo specialiter præcipiatur communio in mortis articulo, si prius facta fuerit, sitque præceptum affirmativum non obligans pro semper; sicut enim per unicum baptisma satisfit horum verborum obligationi; *nisi qui renatus fuerit*, &c. ita & istorum, *nisi manducaveritis carnem filii hominis*, per unicam communionem. Hinc constat ex Conc. Elibert. & Sardic. Ecclesiam privasse interdum viatico homines in pœnam, aut ob alias causas; diuque fuit mos in Galliâ & Hispaniâ non dandi communionem reis morte plectendis; sed jam antiqui istorum conciliorum canones revocati sunt, & Pius V. præcepit dari communionem reis, qui ob delicta morte plectendi sunt. Quare

Dico 1. Probabile est jure divino obligari hominem ad communionem in articulo seu periculo mortis, sive prius communicaverit in vitâ, sive non, adeoque toties quoties in illud periculum devenerit, obligari ad communionem. Ita Rich. Durand. Gabr. &c. etiam si hæc sententia non sit adeo communis inter Thomistas. Ideo dixi *probabile est*. *Probatur* tamen 1. Quia ex antiquissimis Conciliis & pontificibus constat magnam semper in Ecclesia curam adhibitam fuisse, ut moribundi sine viatico non decederent; quæ Ecclesiæ consuetudo sat declarat nunc ejusmodi extare præceptum, & ita recepta est, ut sine magno scandalo imò sine suspicione hæresis voluntariè violari non possit, ac proinde graviter obligans. 2. Ex hujus consuetudinis antiquitate colligimus eam esse ad minimum traditionem, & ex ejus immutabilitate probabiliter fundatam in Christi mandato. Quantum autem temporis debeat intercedere inter ultimam communionem & periculum mortis, ut homo teneatur in hoc mortis periculo rursus communicare, prudenti arbitrio videtur relinqui; modò communio censeatur esse facta paulò ante mortem, v. gr. 8. aut 10. diebus; quia quando tempus est breve, jam moraliter censetur periculum imminere; quod revera existit, licèt homo illud ignorèt, adeoque jam tunc est obligatio sumendi viatici, cui, communicando tum, censetur satisfacere, quia si cognovisset suum periculum, per modum viatici communicare voluisset; & sic adest virtualis intentio sumendi viatici. Præstat tamen ut in tali casu iterum communicet per modum viatici, etiam non jejunus.

Dico 2. Præceptum divinum de sumendâ Eucharistia non tantùm obligat in articulo mortis, sed etiam ante illum; nec tantum semel, sed aliquoties in vitâ, si ejus tempus non fuerit nimium breve. Ita illi TT. qui hoc divinum præceptum admittunt. Tempora autem pro quibus per se & vi suâ obliget hoc communionis præceptum, nequeunt singula indivisibiliter designari, sed prudente judicio dijudicanda sunt, negativè potius præcavendo ne nimium communio differatur, quàm affirmativè determinando talem diem vel horam. Unde non debet esse dilatio valdè notabilis. Non tamen, moraliter loquendo, ex vi juris Divini, ista obligatio communicandi oritur per accidens ex aliis præceptis, aut designari potest ejus tempus per causas extrinsecas; v. gr. quando urget tentatio, quando à Deo petendum est beneficium sive publicum sive privatum, quando post ultimam communionem supervenit peccatum mortale, etiamsi hæc communio facta fuerit per modum viatici, nec est ista obligatio quotiescumque sacrificio Missæ aliquis interest; non enim per se offert sacrificium, sed per sacerdotem; & quamvis olim in Missâ omnes assistentes communicabant, non tamen ex obligatione aut præcepto, sed ex devotione ac fervore, exceptis diebus ab Ecclesiâ præceptis, seu statutis.

SECTIO IV.

Quænam sit licita communionis frequentia ex vi juris divini? & quænam consulenda?

Dico 1. Nullus Eucharistiæ usus propter solam frequentiam videtur jure divino prohibitus, quandoquidem omnes fideles quotidie olim communicarent; ex jure tamen Ecclesiastico habetur prohibitio communicandi sæpius eodem die, nisi foret necesse ad impediendam hujus sacramenti injuriam & irreverentiam, v. gr. ut in manus

nus Hæreticorum non veniat, ut non comburatur &c. computando diem à mediâ nocte usque ad mediam noctem. Deinde servato jejunio, & secluso scandalo, qualibet diei horâ potest homo communicare.

Dico 2. Generaliter loquendo, & spectando ipsum præcisè communionis actum, præstat frequentius quàm rarius communicare. Ita communiter TT. D. Thomas Bonav. Rich. & Conc. Trid. Sess. 13. c. 8. & Sess. 22. c. 6. est enim actus per se optimus, & fructus ex opere operato; amor ostenditur, &c. non potest tamen assignari generatim quænam frequentia omnibus expediat, sed pro diversitate statuum & morum prudenti judicio id definiendum est. Cæterum juxta prædictos Authores videtur rarò esse alicui consulendum, ut frequentius quàm octavo quoque die, consuetudine ordinariâ, communicet.

DISPUTATIO LXX.

De præcepto Ecclesiastico circa Eucharistiæ usum.

Sectio Prima.

Quas personas obliget hoc præceptum Ecclesiasticum?

Nota: Hæc sunt verba istius præcepti in cap. *utriusque sexûs* &c. de pœnit. *omnis utriusque sexûs fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reverenter ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum, alioqui & vivens ab Ecclesiâ arceatur, & moriens Ecclesiasticâ careat sepultura.* Hinc

Dico. Hoc præceptũ obligat omnes & solos fideles seu baptizatos adultos, ut patet ex verbis legis. Sed licet homo perveniens ad annos discretionis teneatur confiteri, non tamen tenetur communicare: quo autem ætatis anno teneatur, non potest generaliter assignari, nec ejus terminus indivisibiliter præscribi; sed ad summum dici potest, hunc terminum posse comprehendi à decimo usque ad 14. ætatis annum. Non tamen videntur pueri, quum primum attigerunt ætatis annum in quâ possunt licitè communicare, ad id statim obligari, sed tantum post aliquod tempus, v. gr. post unum alterum-vè annum uti probat Ecclesiæ usus, sic determinantis Divinum præceptum quoad tempus, in quo utendum est hoc sacramento extra mortis articulum; nihil determinando pro mortis articulo, pro quo Divinum præceptum ex se est sufficienter determinatum, adeoque in illo articulo videtur danda communio cuicumque qui est illius capax.

Sectio II. & III.

Quando & Quomodo obliget hoc præceptum Ecclesiasticum?

Dico 1. Hoc præceptum obligat tantum semel in anno, ut patet ex verbis legis. Solebant quidem primi Christiani aut quotidiè aut saepissimè communicare; sed refrigescente charitate postea statutum fuit, ut saltem ter in anno, nempe in Natali Domini, in paschate, in pentecoste, communicarent, prout constat ex Fabiani Papæ Epistol. 2. C. 4. Deinde refrigescente adhuc magis charitate & crescente fidelium numero, censuit Ecclesia unam tantum communionem singulis annis præcipere, ne fragilibus laqueos injicere videretur. Atque hoc præceptum, ut liquet ex verbis legis, & ex Conc. Trid. Sess. 13. Can. 9. obligat in paschate. Nomine autem *paschatis* juxtà decretum Eugenii IV. intelliguntur completi quindecim dies à Dominica palmarum usque ad Dominicam in albis inclusivè. Si alicubi esset consuetudo extendendi amplius istud tempus, sufficeret etiam illam servare ad implendum præceptum. Deinde

Dico 2. Hoc præcepto ita determinatur tempus paschale, ut si tunc non impleatur, duret adhuc ejus obligatio usque ad sequens pascha, semperque homo teneatur communicare quàm primum moraliter potest. Nav. Palud. &c. contra D. Antonin. Sylv. Sot. Victor. &c. dicentes eum, qui in paschate transgressus est hoc præceptum, manere liberum ab obligatione communicandi usque ad sequens pascha & contra quosdam alios volentes quidem extingui istam communicandi obligationem, quando ex culpâ omittitur communio in paschate, sed non extingui quando omittitur ex impotentia, vel ex legitimâ excusatione. *Probatur* assertio; quia finis proprius & principalis ac intentio hujus præcepti est, ut communio ultra annum non differatur, & saltem fiat tempore paschali. Jam verò si quis prævideat fore, ut intra illos 15. dies paschales non possit communicare, non videtur teneri communionem anticipare ex vi hujus præcepti. (Hic advertè non satisfieri huic præcepto per sacrilegam communionem, quod olim varii authores tenuerunt; cum damnata fuerit hæc propositio ab Innoc. XI. *præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.*) Denique nulla censura imposita est ipso facto incurrenda contra transgressores hujus præcepti, ut patet ex verbis legis suprà appositæ, nec contra sacrilegè communicantes.

DISPUTATIO LXXI.

De præcepto communicandi sub unâ vel duabus speciebus.

Sectio I.

An sit per se malum ac prohibitum sub unâ tantùm specie communicare?

Dico 1. Stando in solo jure Divino & naturali, de fide certum est licitam esse Laïcis communionem sub utraque specie, nec esse per se malam. Olim enim solebat populus Christianus frequenter sub utraque specie communicare, ut constat ex Justin. Hier. Chrys. &c. & ratio est quia sumptio utriusque speciei est actio sacra, & sacramentalis

mentalis, potestque fieri sine irreverentiâ & indecentiâ. Contra verò

Dico 2. De fide etiam est nec per se malum, nec jure Divino prohibitum sub unâ sola specie communicare. Definitum est in Conc. Constantiensi & Trid. non esse per se malum. *Probatur* quia per unam solam speciem habetur totus Eucharistiæ effectus, tota res contenta, totaque ejus significatio, quatenus est sacramentum, quæ est unio membrorum cum suo capite Christo & ipsorum inter se, repræsentata in pane ex multis granis unitis confecto, ergò per sumptionem unius solius speciei non fit injuria sacramento, adeoque non est per se malum sic communicare; neque etiam est id prohibitum vel facto Christi, vel speciali ejus mandato; quia licèt Christus ob varias congruentias & rationes dederit Apostolis communionem sub utraque specie, non tamen inde colligitur mandasse, ut eodem modo aliis daretur; & per sumptionem unius solius speciei adimpletur quod jussit his verbis: *hoc facite in meam commemorationem*, quia per illam tanquam per signum ac pignus recolitur implicitè memoria mortis Christi. Et quamvis fuerit tantum consuetudo in Ecclesia sumendi solam speciem panis sine specie vini, non contrà, ut patet ex antiquis fidelibus Eucharistiam in domos suas deferentibus sub solâ specie panis, atque ex Eucharistia semper servata pro infirmis sub sola specie panis, & ex officio parasceves in quo sumitur species corporis sine specie sanguinis; eædem tamen rationes militant pro sumptione solius speciei vini.

Itaque Gelasius Papa agendo de utraque specie sumenda, juxta D. Th. loquitur de sacerdotibus sacrificantibus. Et Leo Papa arguit Manichæos quod sumerent speciem panis, & calicem vini respuerent; quia vel dicebant vinum esse à malo Deo factum, vel negabant Christum esse mortuum, & fudisse suum sanguinem. Idem dic de Augustino, & Algero. Consuetudo autem dandi corpus in calice tinctum, fuit tantum alicujus particularis provinciæ, & postea prohibita.

SECTIO II.

An omnes teneantur jure divino, aliquando saltem, sub utrâque specie communicare?

Dico 1. Nullum est præceptum divinum, fidelibus Laïcis impositum, communicandi aliquandò sub utrâque specie. Id de fide definitum est in Conc. Constantien. Sess. 13. & Trid. Sess. 21. c. 1. contra Wicleffum, Joannem Hus, aliosque posteriores Hæreticos, Lutherum &c. volentes à Christo esse præceptum, ut omnes fideles aliquando utramque speciem sumant. *Probatur* quia nullibi habetur hujusmodi præceptum divinum; nec hæc Christi verba: *nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, illud indicant; nam sub unâ solâ specie sumitur simul & caro & sanguis Christi; ut autem una sumatur per modum manducationis, & altera per modum potûs, id solis sacrificantibus impositum est. Deinde posset dici Christum ibi loqui disjunctivè sic: *nisi manducaveritis carnem filii hominis, vel biberitis ejus sanguinem* &c. Ita ut sufficiat sumere Christum sub unâ, vel alterâ specie, nam Christus dixit: *qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Joan. 6. nempe sumendo solam panis speciem. Et cum dixit: *accipite & bibite ex eò omnes*, alloquebatur tantum Apostolos, istaque verba non sunt præcipientis, sed invitantis aut donantis. Denique Ecclesia, quæ errare non potest, docet nullum fuisse ejusmodi præceptum à Christo Laïcis impositum; nec unquam fuit in Ecclesiâ universalis consuetudo communicandi sub utrâque specie; quod patet ex consuetudine antiquissimâ dandi viaticum sub una sola specie.

Dico 2. Non est etiam jure divino præceptum, ut determinatè sumatur una ex duabus speciebus, sed tantum disjunctim, ita ut per sumptionem cujusvis ex duabus divinum præceptum impleatur; quia per quamvis speciem sumitur totus Christus; nec ullum est Christi præceptum de sumenda panis specie determinatè.

SECTIO III.

An potuerit Ecclesia prohibere Laïcis usum calicis, idque fuerit expediens?

Dico 1. In Ecclesia est potestas statuendi, quomodo à fidelibus sit sumendum hoc sacramentum; in unâ scilicet vel duplici specie. Id definitum est in Conc. Trid. Sess. 21. c. 1. & 2. quia hoc non spectat ad substantiam sacramenti, neque ad ejus effectum vel ejus usum ex præcepto divino necessarium, sed tantum ad arbitrarium ejus usum, in quo potest sacramenti irreverentia intervenire. Hinc

Dico 2. Ecclesia utens hâc potestate nunc prohibuit usum calicis omnibus, præter quam sacerdotibus sacrificantibus, quæ prohibitio & valida & rationabilis ac prudens fuit. Ista prohibitio habetur in Conc. Constantien. Sess. 13. Trid. Sess. 21. c. 2. fuitque maximè expediens tum ad confutandos & confundendos Hæreticos, qui damnabant communionem sub sola specie panis, tum ad vitandam sacramenti irreverentiam, quæ vix potest caveri in communi sumptione calicis ob periculum effusionis sanguinis. Non hinc tamen sequitur quod Ecclesia seu Pontifex non possit in hoc dispensare cum aliquo populo aut aliquâ persona, modò non adhæreant prædicto errori, sive hæresi. Verum ob solum sacramenti usum vel suscipientis utilitatem, nunquam licet Laïco sine speciali dispensatione sumere sanguinis speciem. Facta est enim prohibitio sine exceptione, & non obstante isto fine.

DISPUTATIO LXXII.

De obligationibus ad dispensatores hujus sacramenti spectantibus.

SECTIO PRIMA.

An solus sacerdos possit hoc sacramentum jure suo & licitè administrare?

DICO 1. Primum jus seu ordinaria potestas & authoritas dispensandi hoc sacramen-

mentum est penes solos sacerdotes ex jure divino. D. Th. Rich. Durand. &c. *Probatur. sic nos* (nempè sacerdotes) *existimet homo ut Ministros Christi , & dispensatores mysteriorum Dei*, 1. Cor. 4. & dum Christus dixit: *hoc facite* , alloquebatur solos sacerdotes. Unde solis sacerdotibus data est à Christo potestas ordinis, non tantum in corpus suum verum, sed etiam in mysticum ad illud sanctificandum & pascendum per proprios & perfectos actus; ex proprio enim munere pro hominibus constituuntur in iis quæ sunt ad Deum. Atque ad hoc sufficit potestas ordinis sacerdotalis. Sed

Dico 2. Licet soli sacerdotes jure divino habeant hanc potestatem , non tamen eodem jure necesse est, ut etiam per se ipsos illam exequantur, non enim illis prohibitum est uti aliorum operâ in hoc ministerio; sed id Ecclesiæ dispositioni commissum est. Ideo olim hoc ministerium sæpe commissum fuit diaconis, maximè pro distributione calicis. An autem jure divino id fuerit dumtaxat licitum in casu necessitatis , non autem extra casum necessitatis, incertum est. Sed nunc juxta præsentem Ecclesiæ praxim soli sacerdotes possunt per se dispensare hoc sacramentum , & tantum in casu necessitatis seu ob justam & rationabilem causam possunt id committere Diacono ; & hic in casu necessitatis, absente omni sacerdote, à quo possit facultatem accipere, potest moribundo dare viaticum ; an id etiam possit diacono inferior , vel Laïcus in tali casu necessitatis , controvertitur. Cæterum munus ministrandi Eucharistiam non est committendum clerico, qui sit Diacono inferior ; multo minùs Laïco.

SECTIO II.

An omnibus sacerdotibus licitum sit Eucharistiam administrare ?

Dico 1. Ad administrandum licitè hoc sacramentum præter potestatem ordinis sacerdotalis, requiritur jurisdictio respectu ejus cui sacerdos illud administrat, vel facultas ab eo qui talem jurisdictionem habet; & sine hâc vel illa administrare id, est ex suo genere peccatum mortale, nisi intercedat bona fides, vel præsumpta seu interpretativa pastoris voluntas , quæ vel ab omni peccato, vel saltem à mortali excuset; quia usurpatur jus alienum in re gravi. Imò lata est excommunicatio ipso jure incurrenda & Papæ reservata contra Religiosos qui præsumpserint sine facultate pastorum illud administrare, exceptis Religiosis habentibus circa hoc privilegia à sede Apostolicâ, quibus legitimè utendo nec contra canonem faciunt, nec ullam censuram incurrunt. Contra verò eos sacerdotes , qui non sunt religiosi, nulla censura lata est.

Dico 2. Potestas delegata administrandi hoc sacramentum potest duplici modo dari : 1. ex parte ministrantium , dando eis facultatem illud ministrandi, qualem habent mendicantes per sua privilegia. 2. ex parte communicantium, dando eis facultatem eligendi sacerdotem , qui eis det communionem , qualis datur per Bullam cruciatæ , ut quidam putant ; non videtur necesse ut hic sacerdos eligibilis, ab Episcopo sit approbatus; ei tamen cui præcisè conceditur facultas eligendi confessarium, aut administrandi sacramentum pœnitentiæ, non videtur per hoc concedi etiam facultas eligendi quemlibet sacerdotem ad dandum ipsi communionem , aut administrandi hoc sacramentum. Deinde dum in privilegiis Religiosorum , quibus datur facultas ministrandi Eucharistiam in suis Ecclesiis, excipitur *dies* paschatis, aut dies resurrectionis, videtur tantum intelligi dies quâ quis implet præceptum annuæ communionis ; sic etiam excipitur communio per modum viatici. Attamen in articulo mortis, si parochus non adsit & urgeat necessitas , potest simplex sacerdos dare viaticum , sive sit religiosus, sive non ; quia hoc fundatur vel in jure communi, per quod dando facultatem absolvendi in articulo mortis, datur etiam facultas ministrandi Eucharistiam Cap. *Quod intè*. de pœnit. & remiss. vel in præsumptâ rationabili parochi voluntate, vel certa Episcopi aut Papæ, si forte constet de privata alterius iniquâ voluntate. Hinc Paulus III. in suâ bullâ datâ societati JESU, excipiendo festum resurrectionis , & articulum mortis, addit hæc verba : *nisi necessitas urgeret.*

SECTIO III.

De Administris hujus sacramenti.

Dico 1. Duplex est hujus sacramenti administer ; alius qui ex charitate, alius qui ex officio seu ex justitiâ illud administrat ; v. gr. parochus; & hic tenetur illud administrare quoties propriæ oves rationabiliter, & opportunè petunt, & quando in illis debita dispositio habetur.

Dico 2. Sacerdos habens jus dispensandi hoc sacramentum, in necessitate potest extra sacrificium seipsum communicare, cum nullum sit præceptum statuens, ut dans & sumens hoc sacramentum sint personæ distinctæ. Imò olim fideles deferendo Eucharistiam in suas domos communicabant se ipsos ; & etiam nunc Sacerdos in die parasceves communicat seipsum , quamvis non sacrificet. Idem licere laïco in extrema mortis necessitate existimat Cajet. in Matth. 26.

SECTIO IV.

De peccatis quæ indignè & ministrantes & recipientes hoc sacramentum committunt.

Dico 1. Ministrans peccat, si sacramentum hoc ministret sine requisitis vestibus , &c. deinde si existens in peccato mortali illud ministret, novum peccatum mortale committit, non præcisè quia illud tangit, sed quia exercet hoc ministerium tanquam minister ex officio ad id consecratus.

Dico 2. Recipiens hoc sacramentum ab indignè ministrante, si cooperetur ministrantis peccato, v. gr. sine causa aut utilitate, illum non paratum inducendo ad istud ministerium &c. peccat. In articulo autem mortis quilibet à quovis etiam hæretico aut excommunicato, si non possit ab alio recipere , videtur posse licitè illud recipere , secluso nempe publici scandali , infamiæ religionis aut alterius gravis mali periculo.

TRACTATUS DE MISSÆ SACRIFICIO.

DISPUTATIO LXXIII.

De Sacrificio in Communi.

SECTIO I. & II.

An sacrificium sit signum sacrum, & quid significare debeat?

Nota: Sacrificium sic definitur: *Externa & sensibilis actio, quâ res aliqua ita* Deo *offertur, ut legitimo ac solemni ritu in Dei honorem & cultum aliquo modo commutetur à publico & legitimo Ministro.* Hinc

Dico 1. Sacrificium constituitur in genere signi sacri, & signi quidem ad placitum & ex institutione. Nam hujusmodi significatio non est naturalis isti actioni externæ secundum se spectatæ, v. gr. occisioni vituli, aut alii simili; quia actus externi de se sunt indifferentes ad præbendum cultum, ut pote ex sola rei naturâ non habentes significationem determinatam; unde fit ut eodem actu externo utamur ad colendum Deum & sanctos sub diversa intentione. Iam verò cum sacrificium significet actum externum, continentem proprium Dei cultum, & honorem, non hoc ergò habet ex sola rei naturâ, sed ex institutione.

Dico 2. Aliqua significatio moralis, seu pertinens ad bonos hominis mores, est de essentia sacrificii, adeoq; aliquid in Deo, & aliquid in homine offerente significare debet; in Deo quidem supremam excellentiam, primiq; principii, ultimi finis & summi omnium rerum domini dignitatem, in homine verò subjectionem ad Deum, & præd.ctæ excellentiæ potestatisq; recognitionem. Mystica autem significatio, consistens in repræsentatione alicujus Mysterii supernaturalis ac reconditi, non est absolutè de essentiâ sacrificii, quamvis sæpè ei annexa sit; quia sine hoc potest haberi verum sacrificium, non autem sine morali significatione. Mystica quidem significatio est de essentiâ sacramenti, quia sacramentum idem est ac sacrum mysterium, adeoq; significans & recondens in se aliquod arcanum; sacrificium verò idem est ac sacrum factum, ad quod sufficit ut religiosam erga Deum mentem indicet. Verum tamen in omnibus sacrificiis, quæ de facto fuerunt, præsertim à Deo instituta, semper inventa est aliqua mystica significatio sacrificii Christi, quamvis potuerit verum institui & dari sacrificium sine hâc significatione.

SECTIO III. & IV.

An ad sacrificium sufficiat humana impositio? an verò requiratur divina? deinde an requiratur publica authoritas? an verò sufficiat privata?

Dico 1. Ex naturâ rei potest humanum genus in quocumque viæ statu existens instituere sacrificia suo statui accommodata quibus Deum colat; quapropter si sola essentialis ratio sacrificii spectetur, licèt ex divinâ institutione seu impositione esse possit, non tamen necessariò eam requirit, sed potest etiam esse ex humana institutione. *Probatur*, quia potest homo determinare res aliquas aut actiones, ad patefaciendum & significandum suam erga Deum Dominum submissionem. Fieri tamen potest, sicut sæpè etiam factum est, ut sacrificiorum institutio in aliquâ republica soli Deo reservata sit; ut nunc liquet in republicâ christiana, in quâ Christus unicum Eucharistiæ sacrificium instituit, nolendo ut aliud cum illo multiplicetur aut misceatur. Idemque censendum est de statu veteris legis, cum nulla in populo Hebræo legitima ac vera sacrificia introducta sint, nisi ea quæ in lege à Deo fuerunt tradita.

Dico 2. In republica humanâ residet potestas instituendi sacrificia quæ Deo totius populi nomine offeruntur, & quæ non possunt privatâ alicujus authoritate aut institui, aut mutari. Quia oportet ut non solum singuli privatim colant Deum, sed etiam ut tota respublica per modum unius corporis, cultum Deo exhibeat; ergò per sacrificium publica authoritate institutum. Unde propriè ac simpliciter legitimum sacrificium est tantum illud, quod publicâ authoritate vel divina vel humanâ institutum est, adeoque potestas instituendi sacrificium propriè dictum, non residet in singulis privatis personis, sed in tota republica, seu in principe vicem ejus gerente, ex quo sequitur munus sacerdotale eâdem authoritate debere esse institutum. Itaque sacrificium non significat quodlibet signum sensibile, sed tale quod possit esse aptum non solum ipsi utenti tali signo, sed etiam aliis; ideoque oportet ut non sit privata authoritate, sed publicâ statutum. In quo differunt sacrificium, & alii exteriores Religionis actus, quos

homo per proprii corporis membra poteſt exercere; nam hi ſolum fiunt ad exercendum interiorem effectum juxta privatam devotionem; illud verò eſt quaſi publica profeſſio cultûs Deo exhibendi.

SECTIO V. & VI.

Qualis debeat eſſe res vel actio, quæ in ſacrificio ad ſignificandum imponitur? & quænam propria ſit ſacrificii definitio?

Dico 1. De neceſſitate actionis ad ſacrificium requiſitæ, eſt ut ſit oblatio alicujus rei permanentis Deo facta; quia juxta ſcripturam ſacrificare & ſacrificium offerre, idem ſunt; ſi autem ſacrificare eſt offerre; ergo ſacrificatio ipſa erit oblatio. Unde in ſacrificio ex parte rei ſeu materiæ quæ ad ſignificandum imponitur, duo poſſunt ſpectari præter ſignificationem; nempè res quæ offertur, v. gr. vitulus; & actio per quam offertur. Deinde oblatio quæ proximè Deo fit, ut ſit ſacrificium, debet fieri per aliquam rei oblatæ immutationem; & circà hanc rem, quando propriè ſacrificatur, oportet aliquid ſacrum fieri, ſive iſta res debet per actionem aliquo modo conſecrativam, & immutativam ſeu conſumptivam Deo offerri; quamvis non fuerit ſemper cum tanta immutatione ſacrificatum, ut videre eſt in Melchiſedechi ſacrificio. Itaque in omni ſacrificio hæc 4. ſemper reperiuntur: is qui offert, cui offertur, pro quo offertur, & id quod offertur. Is qui offert, debet eſſe legitimus Miniſter; quem Paulus pontificem ſeu ſacerdotem appellat. Unde nullus alius poteſt hoc munus licitè uſurpare; alioqui non erit ſacrificium, ſed ſacrilegium; quia ſicut ſacrificium requirit, ut publicâ authoritate inſtitutum ſit, & totius populi nomine fiat; ita etiam requirit, ut miniſter habeat publicam ac communem authoritatem. In lege autem naturæ vel ex inſtitutione divinâ, vel ex uſu & introductione hominum, primò geniti ac familiarum principes ſimul erant ſacerdotes. In lege ſcripta ex inſtitutione divinâ, tribus Levi ad divini Cultus miniſterium deputata eſt, & familia Aaron ad fungendum ſacerdotio, quod tunc per carnalem ſucceſſionem quaſi hereditario jure obtinebatur. Nunc verò in lege novâ per veram ac legitimam conſecrationem ſacerdotes initiantur. Hinc

Dico 2. duplex eſt ſacrificium: aliud impropriè dictum, quod eſt quodlibet bonum opus in Dei honorem & laudem relatum; aliud propriè dictum, quod phyſicè ſic definitur: *oblatio facta Deo per immutationem alicujus rei in ſignum Divinæ excellentiæ & reverentiæ legitimè inſtitutum*; metaphyſicè autem ſic: *ſacrificium eſt ſignum ſenſibile ad divinam excellentiam & cultum ei debitum immediatè ſignificandum impoſitum per alicujus rei immutationem.* Vel *eſt externus religionis actus, continens ſupremum latriæ cultum, ſoliq; Deo debitum.* Itaque ſacræ actiones quæ in hac definitione non comprehenduntur, tantum analogicè dicuntur ſacrificia; v. gr. interior Dei cultus, aut voluntas ſeu propoſitum offerendi ſacrificium externum; quidam exteriores Divini cultûs actus ſive orando, ſive Deum laudando; quivis exteriores virtutum actus ob Dei honorem facti, quales ſunt corporis caſtigatio, mors propter Deum obita, eleemoſyna, &c. ſic dicitur ſacrificium contriti cordis, ſacrificium laudis, & ſimilia.

SECTIO VII.

Quotuplex ſit ſacrificium?

Dico 1. Ex parte cauſæ efficientis dividitur ſacrificium in ſacrificium legis naturæ, veteris & novæ. Sacrificia legis naturæ non fuerunt ordinariè à Deo immediatè inſtituta, ſed eorum determinatio fuit hominibus commiſſa. Interdum tamen ex ſpeciali revelatione & inſtinctu Divino fortaſſe etiam tunc fuit aliquod ſacrificium inſtitutum, v. gr. Melchiſedechi. Sacrificia veteris legis omnia fuerunt à Deo immediatè inſtituta, & per Moyſem promulgata. Sacrificii legis novæ auctor, ſolus Chriſtus, Deus & homo; ſacrificia legis naturæ uti & veteris proderant tantum ex opere operantis, veteris tamen ſacrificia ex ſe auferebant irregularitates ſeu immunditias legales. Novæ ſacrificium prodeſt ex opere operato. Vetera ſacrificia myſticè ſignificabant futuram Chriſti paſſionem; novum ſacrificium præteritam ſignificat. Deinde omnia iſta ſacrificia ritu externo differunt.

Dico 2. Ex parte materiæ ſeu rei oblatæ dividitur ſacrificium in animalia, v. gr. vitulos, columbas, agnos &c. in fructus terræ, v. gr. triticum &c. In liquores, v. gr. vinum, oleum &c. hæc tamen propriè dicebantur libamenta. Nunc Chriſti ſacrificium eminenter iſta omnia continet. Deinde ex parte formæ, ſeu variæ actionis dividitur in *holocauſtum* in quo totum igne conſumebatur oblatum; *in hoſtiam pro peccato*, cujus una pars igne conſumebatur, altera in uſum ſacerdotum reſervabatur, eamque in atrio vel templo comedebant; *in hoſtiam pacificam*, quæ partim igne, partim ſacerdotum, partim ſacrificantium uſu conſumebatur. Primum fiebat ad colendam ſupremam Dei Dominationem, ſecundum in peccatorum expiationem, tertium vel in gratiarum actionem, vel ad impetrationem alicujus beneficii, & tunc dicebatur ſacrificium *impetratorium*. Unicum legis novæ ſacrificium omnes iſtas rationes & perfectiones perfectiſſimè continet. Denique ſacrificium, aliud cruentum, aliud incruentum.

SECTIO VIII.

An ſacrificium ſit jure naturali præſcriptum?

Dico 1. Cultus Dei externus per ſacrificium ſenſibile exhibitus, honeſtus eſt, ſemperque Deo placuit, contra quoſdam antiquos hæreticos, negantes exhibendum eſſe Deo cultum externum, maximè per ſacrificia cruenta. *Probatur*, quia in hoc cultu nulla eſt deformitas, cùm fiat ad ſignificandam Divinæ excellentiæ recognitionem, adeoque finis religioſus, & illi actio ſatis accommodata eſt. Quando ergò Deus dicit ſe nolle ſanguinem hircorum, holocauſtis non delectari, &c. intelligit ad ipſi placendum non ſufficere iſta ſacrificia licèt bona & honeſta, ſed inſuper oportere juſtè & piè vivere; poſteaque inſtituendum ſacrificium incruentum, longè illis præſtantius inſinuabat. Hinc

Dico 2. Non tantum cultus Dei abſolutè loquendo, eſt lege naturali præſcriptus, ſed etiam ipſe actus externus eadem lege præceptus eſt, & aliquoties in vitâ obligans; quia cum homo & corpus & animam à Deo habeat, non ſolùm animo, ſed etiam corpore tenetur eum colere, ſe

totum

totum ei subjiciendo; naturale est enim homini, mentem suam sensibilibus signis imprimere. Sed

Dico 3. Quamvis sacrificium visibile sit valdè accommodatum ad prædictam obligationem implendam, propriè tamen & in rigore non est præceptum ex vi solius legis naturalis; cultus enim Dei externus, multiplex est, v. g. oratio vocalis, laus, genuflexio, &c. nullum est autem principium naturale ex quo possit colligi istum cultum debere potius exhiberi per sacrificium, quàm per alium modum externum colendi.

DISPUTATIO LXXIV.

De Missa seu sacrificio legis novæ.

SECTIO PRIMA.

An in lege nova sit aliquod verum ac proprium sacrificium?

Dico In Ecclesiâ Christi est aliquod verum, proprium, externum, ac visibile sacrificium, quo Deus à populo Christiano colitur. De fide contra Hæreticos hujus temporis negantes Christum in lege novâ verum aliquod sacrificium instituisse. *Probatur* 1. ex veteri testamento in quo hoc sacrificium prædicitur: Daniel c. 12. prædicit in ultima legis gratiæ ætate cessaturum juge sacrificium. Et Malach. cap. 1. *Ad vos, ô sacerdotes*, &c. *munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio* munda. 2. Ex novo testamento. *Ministrantibus autem illis Domino.* Act. 13. in græco habetur verbum significans: *sacrificantibus.* Item *si offers munus tuum ad altare*, &c. Matth. 5. &c. 3. Ratione; in lege novâ est proprium sacerdotium, ut constat ex sacramento ordinis; nam est verum altare, ut constat ex traditione, & ex canone 3. & 4. Apost. atque ex antiquis liturgiis Jacobi, Basilii, &c. *Habemus altare, de quo edere non habent facultatem qui tabernaculo deserviunt.* Hebr. 13. Ergo est etiam verum sacrificium; Deinde in omni lege fuit sacrificium; ergo etiam in novâ, cujus perfectioni nil detrahit sacrificium. Denique id confirmatur sanctorum Patrum testimoniis.

Objicies 1. Si hoc sacrificium dicatur esse necessarium Ecclesiæ Christi, fit injuria sacrificio crucis Christi, quia sequitur istud fuisse insufficiens & imperfectum. Resp. Dist. ass. si dicatur necessarium ad acquirendum aut augendum pretium redemptionis nostræ. Conc. ass. si dicatur solum necessarium ad applicandum istud pretium jam acquisitum, Neg. ass. Sacrificium crucis fuit sufficientissimum & tam dives ad pretium nostræ redemptionis solvendum, ut si peteretur aliud pro illâ, magna ei injuria irrogaretur. Sacrificium autem quod offertur in lege gratiæ, est ad applicandum istud pretium jam solutum. Hinc facilis est intelligentia capitis 9. & 10. in Epistola ad Hebræos. Loquitur enim ibi Paulus de cruento mortis Christi sacrificio, per quod sufficiens pretium nostrorum peccatorum solutum est. Et de hoc affirmat esse unicum tantùm, neque posse iterari, sicut vetera sacrificia iterabantur, quæ licèt iterata & multiplicata, non tamen erant sufficientia ad peccatorum remissionem conferendam. Non ergo agit de quotidiana Christi incruentâ oblatione, quâ Christus in Eucharistia per suos ministros se ipsum offert non ad acquirendum aut denuò comparandum nostræ salutis pretium, quod per cruentum crucis sacrificium perfectè acquisitum est, sed ad applicandum ejus fructum, atque ita hujus iterationem non excludit Paulus.

Obj. 2. In lege nova nullus est sacerdos nisi Christus; ergo nec sacrificium. Resp. Neg. ant. Christus enim in nocte cœnæ suos Apostolos ordinavit sacerdotes, & in Actibus Apostolorum dicuntur sæpius Apostoli ordinasse Episcopos ac presbyteros per manûs impositionem. Deinde cùm Christus sit sacerdos in æternum, non habens successorem, debuit habere Ministros sacerdotes ac Vicarios per quos ipse sacrificat pro suo populo.

Obj. 3. Christus interrogatus Joan. 4. de loco ubi sacrificium esset offerendum, respondit jam venisse tempus legis gratiæ, in quo adorandus esset Deus *tantum in spiritu & veritate. Adorare* ibi significat *sacrificare.* Ergo nunc nullibi ei sacrificandum est, nisi in *spiritu & veritate*, id est sacrificio spirituali & invisibili. Resp. Neg. Conf. docet quidem ibi Christus cultum sacrificandi neque ad Hierosolymitanum, neque ad Garizitanum templum esse limitandum, sed non dixit hoc tempore nullibi esse Deo sacrificandum; imò verò dixit: *in spiritu & veritate adorabitis patrem*, nempe *sacrificabitis.*

SECTIO II.

An Eucharistia sit novæ legis sacrificium?

Dico 1. Christus in nocte cœnæ corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri in sacrificium obtulit. Id definitum est in Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. contra Hæreticos negantes Eucharistiam esse sacrificium, ideoque cœnam tantùm Dominicam appellantes. *Probatur* 1. Christus est sacerdos secundum ordinem Melchisedech; sed Melchisedech obtulit sacrificium incruentum in pane & vino; ergò & Christus. 2. actio Christi in cœna fuit per modum mysticæ mactationis, separatim ex vi verborum corpus & sanguinem consecrando; ergo credendus est Christus sub intentione sacrificii id mysterium perfeciisse, prout & traditio & Ecclesiæ expositio confirmat. 3. sicut Agnus paschalis prius sacrificatus, postea dabatur in cibum; ita Christus suum corpus & sanguinem tanquam victimam prius jam sacrificatam, in cibum & potum dedit Apostolis. 4. Christus dum dixit: *hic est sanguis novi testamenti*, creditur obtulisse ad sacrificium quod in promulgatione veteris testamenti oblatum est, Exod. 24.

Objicies 1. Christus in cœna nullum sacrificii, sed tantùm mystici convivii indicium dedit, & dixit: *hoc facite*: ergo non possumus aliud facere quàm quod ille fecit. Resp. Neg. ant. Christus enim suis verbis & factis multa sacrificii indicia jam suprà explicata dedit: deinde licèt Christus non dixerit *sacrifico vel offero*, sufficit, quòd ipsum sacrificii opus exercuerit.

Obj. 2. Ergo Christus per istud sacrificium consummavit nostram redemptionem, cum fuerit propitiatorium & infiniti meriti. Resp. Neg. illat.

Idem enim posset dici de quolibet Christi opere infiniti meriti & satisfactionis; ratio est quia ex divina ordinatione decreverat omnes vitæ suæ actiones ita referre & quasi suspendere, ut non haberent consummatum effectum usque ad suam mortem.

Obj. 3. Si tunc Christus obtulisset sacrificium, per illud repræsentâsset futurum crucis sacrificium; ergo nos cum sacrificamus eodem modo quo ipse sacrificavit, repræsentabimus futuram Christi passionem, quod falsum est. Resp. Neg. ant. per istud enim sacrificium repræsentabat suam passionem, non ut futuram, sed ut jam consummatam; idque sine falsitate, quia ista significatio & impositio referebatur ad tempus, pro quo sacrificium istud duraturum & exercendum erat in Ecclesia.

Dico 2. Mysterium Eucharistiæ prout in Christi Ecclesiâ conficitur, est proprium ac verum legis novæ sacrificium. De fide contrâ eosdem. *Probatur* 1. ex figuris veteris testamenti, v. gr. Sacrificii Melchisedechi, Agni paschalis, &c. quæ sacrificia dicunt patres adumbrasse Eucharistiæ sacrificium. 2. ex novo testamento. *Non potestis participes esse mensæ Domini* (nempè Eucharistiæ) *& mensæ Dæmoniorum.* 1. cor. 10. nempè gentium. Dein hoc verbum *facite*, (dixit enim *Christus*, *hoc facite*) juxta scripturam significat *sacrificate.* Sic Levit. 15. *sumetque duos turtures, dabitque sacerdoti, qui faciet unum pro peccato, & alterum pro holocausto*, id est sacrificabit. 3. ex consensu totius Ecclesiæ,& Apostolica traditione, ipsoque Missæ canone in quo sæpè fit mentio oblationis, hostiæ & sacrificii. Atque hoc patet ex liturgiis Jacobi, Basilii, Chrysostomi; ex Clem. l. 1. constit. Dion. Cyril. &c. Quod autem patres, per nomen *sacrificii*, intelligant verum ac proprium sacrificium, non metaphoricum, patet quia ministerium baptismi aut alterius sacramenti, nunquam appellarunt sacrificium. 4. in Missa reperiuntur omnia, quæ ad verum sacrificium requiruntur; nempe Deus cui offertur, populus pro quo offertur; Christus principalis sacerdos, & ejus minister consecratus qui offert; & Christus sub specie panis & vini qui offertur.

Objicies 1. In hoc mysterio nulla est mactatio aut sanguinis effusio realis; ergo hoc mysterium est tantum imago seu repræsentatio sacrificii; non sacrificium. Resp. neg. Cons. est enim simul & repræsentatio cruenti sacrificii & sacrificium incruentum. Sic vetera sacrificia,agnus paschalis, oblatio Melchisedech fuerunt vera sacrificia & simul repræsentatio sacrificii Christi; ut sæpè docet Aug. Ad rationem autem sacrificii ut sic, non est necesse, ut fiat mactatio aut realis sanguinis effusio; sed sufficit oblatio & ut circa rem oblatam fiat aliquid sacrum. Immolatio realis requiritur tantum pro cruento sacrificio.

Objicies 2. est sacramentum, ergo non est sacrificium. Resp. neg. cons. quia est sacramentum quatenus est signum sensibile gratiæ sanctificantis; & simul est sacrificium quatenus est oblatio in Dei cultum.

Obj. 3. est testamentum Christi; ergo non est sacrificium. Resp. Neg. Cons. est testamentum quatenus Christus legavit Ecclesiæ suum corpus & sanguinem, sumendo testamentum pro re testamento legata; imò posset etiam dici esse mysterium novi testamenti non verò testamentum. Est autem simul sacrificium propter rationem jam dictam.

SECTIO III. & IV.

An Missæ sacrificium tantum à Christo institui potuerit, & an sit unicum sacrificium in lege novâ?

Nota 1. Hoc nomen *Missa* est in Ecclesiâ Latinâ antiquissimum; nam id legitur in Conc. Cart. primo & secundo, in Agath. Milev. &c. in Vasensi distinguitur Missa publica & privata. Hoc nomine utitur Leo, Ambr. Aug. Greg. &c.

Nota 2. Hujus nominis etymologia venit vel à voce hebraïca *Missac*, significante spontaneam oblationem; vel à verbo *Mitto*, quia oblatio sacrificii ad Deum mittitur; vel à verbo *dimitto*, quia olim ante offertorium dimittebantur catechumeni & infideles, & in fine sacrificii dimittebantiur fideles; unde hæc dimissio vocata est *Missa*; fortasse quia tunc Minister dicebat. *Ite, Missa est.*

Dico 1. Missa, ut nunc fit, comprehendens præter sacrificii substantiam, multa accidentia, secundum hoc totum, non est à solo christo instituta. Canon enim Missæ non à Christo, sed ab Apostolis, eorumque successoribus confectus & traditus. Idem est de variis ceremoniis, Collectis, &c. de quibus postea. Sed

Dico 2. Missa quoad sacrificii substantiam à Christo instituta est. De fide; & patet ex jam dictis: *hoc facite in meam commemorationem.* Cum enim Christus sit author novæ legis, debuit omnia quæ ad ejus substantiam spectant, v. gr. sacrificium, sacerdotium, &c. instituere. Ecclesia autem hanc sacrificii substantiam, si Christus non instituisse, non potuisset instituere; si verò hoc mysterium instituisset, ut sacramentum solummodo, Ecclesia potuisset ei addere rationem sacrificii. Quia in Ecclesia est potestas cõnaturalis instituendi sacrificium in actione ad illud proportionata.

Dico 3. Eucharistiæ sacrificium est unicum tantum, & à solo Christo institutum. Ita TT. omnes. Nullum enim alterius sacrificii à Christo instituti apparet vestigium. Et probatur esse unicum, quia duæ consecrationes corporis & sanguinis, quamvis per se singillatim sumptæ possent institui in integrum sacrificium, nunc tamen prout institutæ sunt, ordinantur ad consummandum unum signum, seu unam mysticam Christi immolationem, & ex utrâque componitur unicum sacrificium, quod est latreuticum, Eucharisticum, propitiatorium, & impetratorium.

Dico 4. Ecclesia nullum unquam instituit sacrificium, nec aliud unquam præter Eucharistiam, Deo obtulit; sed instituto sacrificio addidit tantum ceremonias accidentales; imo probabile est eam non habere potestatẽ aliud sacrificium instituendi, nempè verum sacrificium, ob Christi prohibitionem.

DISPUTATIO LXXV.

De essentia sacrificii Eucharistici.

SECTIO PRIMA.

An Christus sit res oblata in Missæ sacrificio?

DICO 1. Christus est res primò & principaliter Deo uno & trino oblata in hoc sacrificio. Dixit enim Christus: *hoc est corpus meum: hic est sanguis meus.* Et postea: *hoc facite*, nempè sicut Christus fecit. Non tamen Christus, prout in propria specie existens est hîc res oblata; prout enim in propria specie existens, nullo modo fit aut immutatur per actionem, quâ hîc sacrificatur seu offertur; ergo non est hujus oblationis terminus; neque etiam materia, quia nihil fit circa Christum ut in propria specie existentem; neque etiam sumitur ut taliter existens. Sed

Dico 2. Christus ut existens sub speciebus sacramentalibus, est res oblata in hoc sacrificio, non ut materia quæ actioni sacrificandi præsupponatur, sed ut terminus istius sacrificii: est enim res oblata, ut consecratus per actionem transsubstantialem; atque Christus ut sic, est hujus actionis terminus *ad quem*; non autem ut materia, quia Christus ut sacramentaliter existens, non præsupponitur consecrationi; ergo Christus ut existens sub speciebus est terminus *ad quem*, adeoque ut sic, est res oblata.

Dico 3. Sacramentales panis & vini species intrinsecè pertinent ad rem oblatam, ita ut res oblata per modum termini, non sit Christus nudè spectatus, sed simul cum speciebus, quibus cum unum compositum sacramentale constituit; res enim oblata debet esse visibilis; & tantum per illas Christus aliquo modo fit visibilis; est tamen substantialiter eadem hostia quæ fuit in cruce oblata; quia diversa accidentia non mutant rei substantiam; & est ipsa substantia quæ principaliter offertur. Imò panis & vinum juxta Patrum locutiones etiam offeruntur in hoc sacrificio, sed tantum tanquam materia ex qua sacrificium conficitur; non manens tamen in termino sacrificationis, & hoc modo utcumque pertinent ad rem oblatam. Unde magna est differentia inter hoc, & antiqua sacrificia; in his quod principaliter offerebatur, erat materia *ex qua*; in Eucharistiâ autem est terminus ad *quem*.

SECTIO II.

Quibusnam actionibus perfecerit Christus hoc sacramentum in nocte cœnæ?

Dico: Sex actiones in Missâ nunc exercentur; in quâ autem harum, essentia sacrificii consistat, quæritur. Itaque *prima*, est oblatio panis & vini quæ per elevationem hostiæ & calicis cum vocali oratione & aliquibus ceremoniis ante consecrationem fit, & de hâc nil legitur in Evangelio; nec Ecclesia semper est illis verbis & ceremoniis usa; adeoque Christus per istam actionem non consecravit. 2. actio, est consecratio corporis & sanguinis, quæ habetur in Evangelio his verbis à Christo prolatis: *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*: & per illam creditur Christus sacrificasse, ut infrà dicetur. 3. est distributio sacramenti consecrati his verbis in Evangelio expressa: *deditque discipulis suis dicens: accipite & comedite.* Hæc non ad essentiam sacrificii pertinet, sed est quid consequens. 4. est hæc oblatio post consecrationem: *unde & memor es Domine, nos servi tui*, &c. & de istâ idem est ac de primâ. 5. est fractio hostiæ consecratæ, cujus particula miscetur sanguini. Nec etiam hæc fuit à Christo exercita, adeoque nec per illam sacrificavit. 6. est sumptio utriusque speciei consecratæ. Et videtur probabilius hanc actionem Christus in cœna exercuisse, seipsum communicando sub utraque specie. D. Thom. Alens. Bonav. &c. Dicitur enim Luc. 22. *desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum.* Deinde ibidem *non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.* Et sic Christus, juxta D. Th. tunc se communicavit & sacramentaliter & spiritualiter.

SECTIO III.

An oblatio vocalis, fractio & distributio Eucharistiæ, sint partes hujus sacrificii?

Dico 1. Hæc oblatio quæ antecedit consecrationem, nullo modo pertinet ad hujus sacrificii substantiam sive ut pars essentialis sive ut integralis, sed est tantùm quædam ceremonialis præparatio ab Ecclesia instituta ad majorem devotionem ac reverentiam; nec semper fuit ab Ecclesia adhibita. Idem dic de oblatione consecrationem subsequente; nihil enim per hanc fit circa victimam, seu rem oblatam, sed est tantum extrinseca deprecatio.

Dico 2. Fractio hostiæ, particulæque illius mixtio cum speciebus vini, est etiam merè accidentalis huic sacrificio, utpotè nec à Christo facta, nec ab Ecclesia eodem semper modo adhibita. Item distributio Eucharistiæ inter fideles sacrificio adstantes, nec ex jure Divino est præcepta; nec, si fiat, ullo modo pertinet ad sacrificii substantiam; est enim mera dispensatio sacramenti quæ etiam potest fieri in memoriam passionis Christi. Hæretici hujus temporis licèt negent Eucharistiam esse sacrificium, tamen dicunt hanc distributionem esse de necessitate istius convivii seu cœnæ, ita ut sit contra divinum præceptum, conficere hoc sacramentum, & non distribuere. Sed hoc satis refutatum est suprà, Disput. 69. sect. 3.

SECTIO IV. & V.

An consecratio sit de essentiâ hujus sacrificii. Item an etiam sumptio sacerdotis sit de essentia?

Dico 1. Consecratio est omninò intrinseca & essentialis huic sacrificio. D. Thom. Gabr. Bellarm. &c. quamvis enim Christus potuerit instituere consecrationem tanquam præparationem & aliquid prævium ad sacrificium; non autem

ut essentialem illius actionem ; tamen videtur probabilius posuisse in consecratione essentiam hujus sacrificii. *Probatur* 1. ex facto Christi, qui tantum consecrasse panem & vinum ac dedisse discipulis legitur. 2. potestas consecrandi est de essentiâ sacerdotis & sacerdotium spectat primò sacrificium ; ergo consecratio erit ipsius sacrificii essentialis actio. 3. Cypr. Ambr. Greg. &c. ipsam consecrationem vocant oblationem seu immolationem. 4. consecratio maximè fit in persona Christi, qui est ibi principale agens. 5. nulla est alia actio in qua sacrificii essentia possit consistere ; nam sumptio, ut dictum est, non est de ejus essentiâ, nec alia ; ergo &c. itaque consecratio non est præparatio ad sacrificium, sed sacrificii actio essentialis vel tota vel præcipua. Christus est hîc res oblata, non ut materia, sed ut terminus sacrificationis ; ideoque non oportet ut prius tempore vel naturâ supponatur actioni sacrificandi. In officio diei parasceves non sit verum sacrifium. D.Th. Rich. Gabr. Durand. &c. nulla fit enim consecratio. Quare

Dico 2. Sola consecratio est sufficiens & de se apta, ut tota sacrificii essentia in eâ consistat; quia potest in eâ tota fundari sacrificii significatio tam mystica, nempe repræsentatio passionis Christi ; quàm moralis, id est recognitio supremi cultûs Deo debiti ut rerum omnium authori ; quia per istam actionem fit supernaturalis & ita mirabilis rerum immutatio, ut ad honorem Dei in ejus altari ponatur præsens res illi gratissima & nobilissima, Christus Deus homo. Unde non requiritur necessariò ad essentiam sacrificii, ut proximus significans de eo participet ; cum in holocausto tota victima comburetur. Atque hîc quod principaliter intenditur, non est destructio panis & vini, sicut in antiquis sacrificiis principaliter destructio victimæ intendebatur ; sed est effectio corporis & sanguinis Christi super altare Dei, in ipsius honorem præsentati. Sicut per actionem destructivam potest coli Deus & significari suprema ejus potestas ac Dominium ; Ita per actionem effectivam à Deo deputatam & quidem supernaturalem ac Divinam, & terminatam ad præsentandam illi rem gratissimam potest etiam idem præstari. Deinde Actio consecrativa est sufficienter sensibilis per verba consecrationis, ut in eâ sacrificium sensibile constitui possit.

Dico 3. Quamvis consecratio simul cum sumptione, potuerit à Christo constituti ad instituendum essentialiter unum sacrificium ; ita ut neutra istarum actio sine alterâ illud compleret ; maximè cum in utraque simul junctâ sit major quædam mutatio sensibilis & magis exterior, pleniorque repræsentatio mortis Christi usque ad ejus sepulturam ; tamen verisimilius est de facto sumptionem sacerdotis non esse institutam, ut sit de sacrificii essentiâ, adeoque totam essentiam in sola consecratione positam esse. *Probatur* 1. ex doctrinâ PP. Ambr. Cypr. Isidor. &c. qui videntur per solam consecrationem explicare hujus sacrificii essentiam. 2. sola illa actio est essentialis hujus sacrificii oblatio quam Ministerialis sacerdos exercet in persona Christi ; solam autem consecrationem exercet in personâ Christi ; ergò &c. hinc sacerdotalis applicatio sacrificii debet fieri ante consecrationem. Sumptio autem repræsentat sepulturam Christi, quæ non fuit de essentiâ cruenti sacrificii; estque potius usus sacramenti, quàm aliqua pars sacrificii intrinseca. Sed quamvis hoc sacrificium per se primò tendat ad cultum Divinum, consecutivè tamen est etiam institutum ut hostia in eo immolata & consecrata, animarum sit cibus ; & sic ordo ad sumptionem est aliquo modo de istius essentiâ, quamvis ipsa sumptio sit tantum perfectio extrinseca, & finis in re consecrata & sacrificatâ intenti consecutio. Unde præceptum est sacerdotibus & probabiliter jure Divino, ut de sacrificio participient, cum sacrificant.

SECTIO VI.

An unius speciei, an verò utriusque consecratio sit de essentiâ hujus sacrificii ?

Dico 1. Consecratio habet rationem sacrificii sub ratione mysticæ mactationis, sive separationis corporis ac sanguinis ex vi verborum significatæ, non aliter ac si duo illa in re forent separata, totumque hoc ad essentiam sacrificii pertinet ; hoc enim sacrificium incruentum est repræsentatio cruenti ; adeoque hoc mysterium ut sit absolutè verum sacrificium prout à Christo institutum est, requirit essentialiter utriusque speciei consecrationem ; alioqui non esset expressa passionis ac mortis Christi repræsentatio ; sive non repræsentaretur explicitè separatio animæ à corpore. Hinc proprius sacrificii effectus non datur ante peractam utriusque speciei consecrationem ; ante hanc enim nondum est perfectum essentialiter sacrificium. Quamvis autem qui prius sanguinem, quàm corpus consecraret, graviter peccaret ; verè tamen sacrificium offerret. Itaque

Dico 2. Essentialis actio hujus sacrificii necessariò includit consecrationem prout continet transsubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi. Unde isti duo termini *à quo* & *ad quem*, scilicet destructio panis & vini quoad eorum substantias, & Christi sub speciebus præsentia, etiam suo modo pertinent ad sacrificii essentiam ; sine hâc enim transmutatione impossibile est Christum offerri sub speciebus. Ergo &c. Unde habitudo quam dicit hoc sacrificium ad corpus & sanguinem sub speciebus, seu ad terminum ad *quem*, est maximè intenta & illi essentialis, sicque sacrificium includit intrinsecè istum terminum ut actu terminantem actionem consecrationis. Item habitudo ad terminum *à quo*, id est ad destructionem panis & vini, est etiam aliquo modo essentialis huic sacrificio ; nempè eo modo quo in quâlibet mutatione habitudo ad terminum *à quo*, solet esse illi essentialis, non est tamen primariò intenta.

DISPU-

DISPUTATIO LXXVI.

De comparatione hujus sacrificii cum aliis sacrificiis & sacramentis.

SECTIO I. & II.

Quomodo distinguatur hoc sacrificium à Christi sacrificio, & antiquis sacrificiis? & quæ ejus perfectio?

DICO 1. Sacrificium Missæ non differt specie ab incruento Dominicæ cœnæ sacrificio; utrumque enim convenit in oblationis materiâ, in re principaliter oblata, in forma oblationis, & in offerente principali; differt tamen numero & quibusdam circumstantiis accidentalibus; nam Christus in cœnâ erat mortalis, hîc in Missâ immortalis; in cœnâ ipse Christus; in Missâ sacerdos proximè offert. In cœnâ repræsentabatur mors Christi futura; in Missâ præterita; deinde diversus locus, tempus, diversa numero materia, &c.

Dico 2. Sacrificium Missæ convenit cum sacrificio crucis in re oblatâ; est enim idem Christus; sed differt in ritu sacrificandi; sacrificium enim crucis per realem mortem oblatum est; Missæ per realem consecrationem & Christi præsentiam instar mysticæ mactationis perficitur; unde est sacrificium & simul repræsentatio sacrificii. Quamvis autem utrumque possit habere idem virtutis motivum; & esse idem sub hâc ratione morali; specificè tamen diversum est sub ratione signi externi ad Dei cultum instituti; iste enim diversus sacrificandi ritus & actio mystica importat diversam sacrificii speciem. Hinc patet antiqua sacrificia multùm à nostro fuisse diversa, in re oblata, in ritu offerendi, in personâ principaliter offerente; in significatione; adeoque specie distincta. Unde

Dico 3. Missæ sacrificium longè aliis præstat in ritu, in significatione, in valore, in efficaciâ; unum & idem, est simul holocaustum, sacrificium Eucharisticum, sacrificium laudis & gratiarum actionis, propitiatorium, & impetratorium, ejusdemque essentialis perfectionis cum sacrificio cœnæ.

SECTIO III.

An in Eucharistiâ sacrificium sit prius & potius quàm sacramentum?

Dico 1. In Eucharistia non datur prius & posterius ordine durationis inter rationem sacrificii & sacramenti. Effectio enim sacrificii & sacramenti, & utriusque terminus productus, simul tempore existit. Attamen quum primum consecrata est una species, statim sacramentum existit ut potè signum significans & continens Christum tanquam animæ cibum; & nondum existit sacrificium quoad essentiam sacrificationis, seu quoad mysticam mactationem & expressam mortis Christi repræsentationem, quæ tantum habetur post finitam utriusque speciei consecrationem, etiamsi post unius speciei consecrationem jam totum quoad rem oblatam habeatur; ideò sub hâc ratione potest dici essentia sacramenti prius tempore perfici quàm sacrificium.

Dico 2. Eucharistiæ sacrificium & sacramentum in esse rei, non solum sunt æqualia, sed sunt unum & idem quidditativè; nam eadem actio quæ est sacrificatio, est effectio sacramenti; in esse tamen virtutis, sacrificatio est perfectior sacramenti effectione, id est melius est conficere corpus Christi in Dei honorem & cultum, quàm in utilitatem fidelium. Ordine autem naturæ seu causalitatis, adaptando terminum termino, actionem actioni, sacrificium & sacramentum æqualia sunt; ordine verò intentionis, sacrificium est prius sacramento, sed posterius ordine executionis. Unde si sumatur sacrificium pro re oblata, includit rationem sacramenti, ut potè signum sensibile per species sensibiles; si autem sumatur pro actione sacrificandi, tunc non includit intrinsecè rationem sacramenti, sed ad hoc tanquam ad rem oblatam dicit habitudinem.

DISPUTATIO LXXVII.

De offerentibus Eucharistiæ sacrificium.

SECTIO PRIMA.

An Christus sit principalis offerens in hoc sacrificio?

Dico 1. Christus est summus sacerdos qui principaliter offert Eucharistiæ sacrificium quandocumque & ubicumque offertur. D. Th. Albert. Bellarm. &c. *Probatur* 1. Ex Paulo ad Hebr. dicente Christum esse sacerdotem æternum secundum ordinem Melchisedech. 2. ex concilio Latr. dicente Christum esse simul sacerdotem & sacrificium. 3. ex PP. Iren. Aug. Ambr. Cypr. &c. testimoniis. 4. quia Christus etiam nunc est verus sacerdos, & pro nobis intercedit; ergò potest sacrificium ut principale offerens, offerre. Hinc

Dico 2. Christus est principalis offerens in hoc sacrificio non tantùm per accidens ac remotè, sed etiam aliquo modo actualiter offerens, licet per sacerdotem offerat, quia per suam humanitatem physicè concurrit ad transsubstantiationem, sub quâ ratione Christus ut homo potest dici principalis offerens respectu Ministri, & præcipuè quia sacerdos in personâ Christi tanquam legatus, eum repræsentans, conficit hoc sacrificium; imò ipse Christus concurrens cum sacerdote ad hanc actionem, se gerit ut summus Dei cultor & intercessor pro hominibus,

SECTIO II. & III.

An omnes & soli sacerdotes possint offerre hoc sacrificium ut proprii Ministri? an etiam alii fideles id possint offerre?

Dico 1. Solus sacerdos ritè ordinatus, habet

potestatem offerendi hoc sacrificium, ita ut si alius id facere tentet, nihil efficiat. De fide contra Hæreticos dicentes quoslibet fideles, aut saltem à Magistratu vel populo deputatos posse id facere. *Probatur* ex Conc. Niceno C. 14. negante Diaconum id posse; ex Conc. Flor. ac maximè Trid. sess. 22. c. 1. ex August. Hier. &c. Ratio est quia determinatum sacrificium requirit determinatum sacerdotem, ut videre est in veteri lege. Deinde solus sacerdos potest consecrare, & nemo offert nisi consecrando. Ergo &c. Dum autem Magist. Guill. Paris. &c. docuerunt sacerdotes ab Ecclesiâ præcisos non posse hoc sacrificium offerre, intellexerunt, vel eos non posse licitè, (nam validum efficiunt sacrificium juxta omnes TT.), vel eos tanquam Ecclesiæ Ministros privari potestate faciendi illa quæ sunt ab ipsâ institutâ, v. gr. orationes, ceremonias, &c. Non verò faciendi sacrificii substantiam.

Dico 2. Fideles non sacerdotes etiam possunt offerre hoc sacrificium eo modo quo jam dicam. Quod possint offerre patet ex TT. & PP. & ex Missali, in quo dicitur: *pro quibus tibi offerimus, vel qua tibi offerunt.* Et ratio est quia sacrificium est publicus & solemnis totius populi cultus. Offerunt autem non tantum per internam devotionem & affectum; sed etiam ut membra Ecclesiæ, cujus nomine sacerdos offert, aut ut speciales sacrificii cooperatores, v. gr. illi inserviendo, assistendo, consentiendo, illud procurando, dando stipendium pro sacrificaturo, &c. odium. Et quamvis infantes, uti & in peccato mortali existentes, non sint capaces fructus ex opere operato; sunt tamen capaces impetrationis.

Dico 3. Hoc sacrificium potest etiam offerri pro catechumenis fidelibus nondum baptizatis; & fortasse dum fit oblatio pro tota Ecclesiâ, in hâc comprehenduntur; sunt enim capaces impetrationis; imò potest etiam offerri pro quibuscumque infidelibus, dummodò per Ecclesiam excommunicati non sint; offerri, inquam, vel indirectè, v. gr. offerendo pro augmento Ecclesiæ, vel aliquâ re simili; (non enim aliter augetur Ecclesia, quàm per infidelium conversionem); vel directè, v. gr. offerendo pro istorum infidelium bono sive spirituali sive etiam temporali, aut pro illorum bono sive in communi sive in particulari; vel pro illâ natione, vel pro certâ persona; licet enim nondum *in actu* sint membra Ecclesiæ, sunt tamen *in potentiâ*. Pro excommunicatis verò majori excommunicatione, sive fideles sint, sive Apostatæ, non licet hoc sacrificium offerre publica oblatione, seu agendo publicam personam Ministri Ecclesiæ; quia id prohibitum est in cap. *Nobis.* 2. Sine ullo tamen scrupulo potest sacerdos in *Memento*, pro illis orare privatâ oratione & intentione; quia de hoc nulla est ab Ecclesiâ facta prohibitio.

SECTIO III.

An hoc sacrificium possit pro omnibus defunctis offerri?

Dico 1. Non potest hoc sacrificium offerri pro iis quos constat in peccato mortali mortuos esse, nec pro iis qui sibi mortem violentam inferunt. Desperata est enim eorum correctio, nec eis potest prodesse hoc sacrificium.

Dico 2. Certum est hoc sacrificium quatenus est propitiatorium, non posse pro Beatis offerri; sunt enim liberi ab omni malo tam culpæ quàm pœnæ; sed quatenus est sacrificium laudis & gratiarum actionis, potest pro illis offerri, id est pro beneficiis in ipsos collatis; ita ut etiam inde aliquis honos eis proveniat, sicut dicitur in missâ: *ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem*: imò potest pro eis offerri quatenus est impetratorium indirectè alicujus honoris; id est dum offertur pro nobis, ex nostrorum actibus aliquis honos, aut gloria accidentalis in sanctos redundat, v. gr. nova revelatio, gaudium, &c.

Dico 3. De fide certum est posse hoc sacrificium offerri pro animabus purgatorii, etiam ut impetratorium est; quia illæ animæ adhuc sunt in pœnis, quæ per hujus sacrificii oblationem remitti possunt. Conc. Trid. Sess. 22. c. 1. & Can. 3. sed de his posteà.

DISPUTATIO LXXVIII.

De iis pro quibus hoc sacrificium offerri possit?

SECTIO I. & II.

An sacerdos non tantum pro seipso possit, sed etiam pro aliis omnibus viventibus possit ac debeat hoc sacrificium offerre?

DICO 1. Sacerdos potest hoc sacrificium offerre pro seipso, ita ut habeat ad hoc duplicem habitudinem, alteram agentis, alteram recipientis fructum; si enim impetratione aut propitiatione eget, potest ac debet pro seipso offerre, cum dicatur: *propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis*, &c. Hebr. 5. Unde patet eum posse illud etiam offerre pro aliis, nempè prout sunt illius fructus capaces. Imò quilibet alius non sacerdos, dum offert, potest illud pro alio offerre eo modo, quo ipsi convenit.

Dico 2. Quodlibet Missæ sacrificium offerendum est aliquo modo pro universâ militante Ecclesiâ & omnibus ejus membris, id est pro baptizatis viventibus qui nec per infidelitatem, nec per excommunicationem sunt ab eâ, ejusque communicatione sejuncti; non tenetur tamen sacerdos, quoties sacrificat, aliquem fructum ex opere operato singulis applicare; sed sufficit deprecatio universalis; graviter autem peccaret si ab hâc oblatione generali aliquem excluderet, vel ob scandalum, si id publicè faciat; vel ob

DISPUTATIO LXXIX.

De effectu & valore hujus sacrificii.

SECTIO PRIMA.

An sacrificium Missæ habeat aliquem effectum ex opere operato?

DICO 1. Hoc sacrificium habet aliquem effectum ex opere operato, ut proxima illius causa. D. Th. Albert. Scot. Cajet. &c. universalis enim Ecclesia sentit hoc sacrificium vi suæ institutionis habere singularem efficaciam ad applicandum aliquem redemptionis Christi fructum, semperque intellexit fructum hujus sacrificii, non pendere ex gratiâ seu sanctitate Ministri offerentis; deinde omnia legis novæ sacramenta habent effectum ex opere operato; ergo etiam sacrificium debet habere aliquem similem effectum sibi proportionatum. Sed

Dico 2. Hoc sacrificium non potest dici causa universalis ex opere operato, conferens omnes gratiæ effectus qui nobis ex Christi redemptione proveniunt, seu ad eos concurrens; non potest, in quam dici ejusmodi causa secundum intensivam istorum fructuum perfectionem; quia redemptio Christi est illorum causa quoad sufficientiam, non præcisè quoad efficaciam; nec secundum extensivam, seu eorum multitudinem, quia hoc sacrificium nullam habet efficaciam in homines qui Christum præcesserunt, nullam in non baptizatos, nullam ad delendum peccatum originale quoad culpam &c. nullum denique habet effectum ex opere operato, nisi quatenus sacrificio crucis nititur, & ab illo habens suam efficaciam, & per se ex Christi institutione aliquos ejus fructus applicans.

SECTIO II.

An hoc sacrificium alio modo, quàm ex opere operato, sit fructuosum?

Dico 1. Per hoc sacrificium quatenus est à proximo Ministro offerente, potest haberi tantum ex opere operantis meritum de condigno pro ipso offerente, si sit in gratiâ; pro aliis verò impetratio & satisfactio sicuti per alia bona opera; quatenus autem hoc sacrificium est à Christo ut principali offerente, non est de novo meritorium seu satisfactorium ex opere operantis Christi; Christus enim jam non est in statu merendi, aut satisfaciendi; sed potest esse impetratorium; cùm enim Christus in cœlo pro nobis oret, verisimile est aut semper aut plerumque cum hujus sacrificii oblatione eum suam orationem conjungere, & sic impetrare quod vult. Præterea

Dico 2. Hoc sacrificium præter effectum ex opere operato, habet ex vi suæ institutionis aut promissionis Christi specialem vim ad impetrandos eos effectus, pro quibus obtinendis offertur ut probat usus Ecclesiæ. Cum enim hoc sacrificium sit Deo gratissimum obsequium, si Minister illi suam adjungat petitionem pro aliquo determinato beneficio obtinendo, aut peculiari suâ intentione illud applicat ad tale beneficium obtinendum; facilè (licèt non infallibiliter sicuti effectus ex opere operato obtinetur) impetrabit quod cupit aut petit; maximè cum in personâ Christi offeratur ab ejus ministro.

SECTIO III.

An sacrificium Eucharistiæ ex suâ primariâ institutione conferat primam gratiam, & peccati mortalis remissionem?

Dico: Negari non potest quin hoc sacrificium habeat vim ad obtinendam à Deo remissionem peccatorum, etiam mortalium quoad culpam, adeoque primæ gratiæ infusionem; non tamen hoc confert per se, & ex suâ directâ institutione aut ex opere operato; imò non habet vim, etiam per modum impetrationis, ad conferendam vel ad obtinendam immediatè sive contritione aut confessione primam gratiam homini existenti in peccato mortali, qui est tantùm attritus; sed potest illi impetrare sufficientem dispositionem ad obtinendam istam primam gratiam, & peccati mortalis remissionem; potest enim per hoc sacrificium impetrari non tantùm auxilium sufficiens, sed etiam efficax, adeoque ipsa contritio, sed non infallibiliter; quia infallibiles sacrificii effectus tantum dantur juxta dispositionem ejus, pro quo offertur. Vide hìc varia argumenta apud Suarez.

SECTIO IV.

An hoc sacrificium per se conferat ex opere operato augmentum gratiæ, & interdum per accidens primam gratiam?

Dico 1. Hoc sacrificium non confert gratiæ augmentum ex opere operato; non enim potest conferre immediatum gratiæ habitualis augmentum sine aliquo illius, cui confertur, actu meritorio; alioqui posset offerri pro infante baptizato, aut pro homine justo dormiente ad augendam ei gratiam in infantia aut in somno. Christus enim non instituit istud sacrificium ad hunc finem, neque ei promisit ejusmodi effectum; quia hoc Mysterium quatenus est sacrificium, ordinatur ad peccatorum satisfactionem; quatenus autem est sacramentum, tunc ordinatur ad dandum gratiæ augmentum & ad charitatem nutriendam. Hinc neque etiam potest augere gratiam ex opere operato mediante ipsius recipientis actu meritorio; quia hic actus non potest esse sacrificii effectus ex opere operato; ergò neque gratiæ effectus seu augmentum gratiæ ab illo proveniens potest sacrificio attribui ex opere operato.

Dico 2. Per hoc sacrificium non potest conferri ex opere operato prima gratia, aut remitti peccatum mortale, etiam per accidens. Non potest enim per illud ex opere operato cõferri augmentum gratiæ; ergò multò minus prima gratia, etiam per accidens, adeoque nec remissio peccati mortalis; quia Eucharistia, ut est sacrificium, ordinatur tantum ad cultum Dei, & ad impetrandam à Deo remissionem peccatorum vel gratiam mediante nostrâ cooperatione ac dispositione, seu ex opere operantis; & licèt habeat infinitatem ad impetrandum, sive infinitam dignitatem, ob quam Deo placet; tota tamen ista infinitas sine speciali institutione aut promissione non sufficit

ad infallibilem impetrationem ; quia non infert neceſſitatem Divinæ voluntati , nec intrinſecè includit efficacem Chriſti voluntatem circa talem effectum.

SECTIO V. & VI.

An Miſſæ ſacrificium ex opere operato remittat peccata venialia , & temporalem pœnam ?

Dico 1. Sicut hoc ſacrificium ob ſuam infinitam dignitatem valet ad impetrandum peccatori auxilium , quo convertatur , & ſua peccata mortalia deteſtetur; ita multò magis valet ad impetrandum juſto auxilium pro peccatorum venialium ſuorum remiſſione. Verum videtur probabilius per hoc ſacrificium non remitti iſta venialia immediatè & per ſe ex opere operato , ita ut Miſſæ ſacrificium pro me oblatum , me nihil cogitante & ſciente , remittat omnes meas culpas veniales ſine ullo meo actu, quo illas vel formaliter vel virtualiter deteſter , dum modo non ponam actualis vel virtualis complacentiæ obicem. Quamvis enim ſine actu hominis & ſine phyſicâ illius mutatione poſſit illi Deus remittere peccatum veniale , id tamen non agit , nec per hoc ſacrificium ex opere operato confert ; quia non reperitur hujuſmodi remiſſionem iſti ſacrificio eſſe promiſſam ; imò impetratio remiſſionis peccatorum venialium , licèt per hoc ſacrificium mediante aliquo ipſius peccatoris actu ferè ſemper obtineatur , non eſt tamen abſolutè infallibilis. Sed

Dico 2. Euchariſtiæ ſacrificium ex opere operato aliquid temporalis pœnæ remittit; quia juxtà D. Th. habet vim ſatisfactivam ex directâ ſuâ inſtitutione ; & Chriſtus ſuo cruento crucis ſacrificio potiſſimè operatus eſt redemptionem noſtram per modum ſatisfactionis pro pœnâ ; ergò & de incruento poteſt idem colligi. Inſuper præter hunc effectum ex opere operato, poteſt etiam valere per modum impetrationis ad alicujus pœnæ remiſſionem; quia licèt pœna aliqua per hoc ſacrificium remittatur ex opere operato, non tamen ſemper tota, ſed pro uniuſcujuſque devotione. Unde ſi poſt effectum ex opere operato maneat aliquis pœnæ reatus , ad ejus veniam obtinendam poteſt hoc ſacrificium offerri per modum impetrationis , ut ſpirituales vires ad agenda pœnitentiæ opera , quibus Deo ſatisfaciamus, impetret ; quia quamvis ob ſpecialem Chriſti promiſſionem unum conferat ex opere operato ; non tamen amittit vim ad impetrandum aliud diſtinctum , mediante pœnitentis actu.

SECTIO VII.

Quid hoc ſacrificium conferat ad bona temporalia ?

Dico : bonorum temporalium conſecutio poteſt eſſe aliquo modo hujus ſacrificii effectus , non ex opere operato , ſed per modum impetrationis , mediantibus noſtris bonis actibus ; Eccleſia enim ſæpè conſuevit offerre hoc ſacrificium pro temporalibus beneficiis obtinendis , ut patet ex antiquis liturgiis , & ex Miſſali in quo dicitur offerri pro *noſtra & totius mundi ſalute*. Licet enim primariò ordinetur ad cultum Dei , poteſt tamen ſecundariò ad iſta bona ordinari, ut cauſa ad effectum.

SECTIO VIII. & IX.

An hoc ſacrificium habeat aliquem effectum ex opere operato in omnibus ipſum offerentibus , & in iis , pro quibus offertur , non ponentibus obicem ?

Dico 1. Chriſti oblationi, ut eſt primarius offerens , non reſpondet fructus diſtinctus ab eo, qui ſacerdotis Miniſtri ut ſic, oblationi reſpondet; eſt enim una & eadem oblatio , ab utroque per modum unius totalis offerentis facta. Si autem ſpectetur oblatio Chriſti ut eſt actualis in cœlo, & perſonalis per proprium illius internum actum, & diſtincta ab oblatione quæ fit per ſacerdotem, quamvis ſit impetrativa , non tamen ei reſpondet ullus effectus ex opere operato ; quia non eſt de nova ſatisfactiva ; neque præteritæ Chriſti ſatisfactionis applicativa ex opere operato.

Dico 2. Eccleſia cum omnibus ſuis membris quatenus eſt offerens remotiſſimus , ſive omnes fideles per proprium actum non offerentes , & quibus per intentionem ſacerdotis non applicatur hujus ſacrificii fructus , nihil ex opere operato conſequuntur juxta probabiliorem ſententiam ; quia ſola offerentis denominatio per quamdam remotam & extrinſecam habitudinem , non videtur ſufficere ad percipiendum fructum ex opere operato ; fructus enim paſſionis Chriſti non applicatur ex opere operato , niſi vel per propriam aliquam actionem , vel per receptionem ſenſibilem , vel per ſpecialem alterius applicationem ; quæ hîc non reperiuntur. Oblatio enim generalis ſacerdotis nomine Eccleſiæ, tantum ad impetrationem valet , non autem ad aliquem effectum ex opere operato.

Dico 3. Oblationi ſacerdotis , prout offert in perſona Chriſti , certum eſt reſpondere aliquem proprium ſacrificii fructum ex opere operato ; eſt enim actio Miniſtri à Chriſto deputati , & per quam Chriſtus ipſe operatur. Similiter omnes & ſinguli fideles qui ſpecialiter concurrunt cum ſacerdote ad offerendum ſacrificium, v.gr. aſſiſtendo & miniſtrando, aliquem proprium illius effectum ex opere operato percipiunt , utpotè conſtituentes cum ſacerdote unum morale offerens. Hinc ſacerdos duplicē ex opere operato percipit ſacrificii fructum; unum ut perſona publica ſeu Miniſter publicus, offerens in perſonâ Chriſti , qui fructus eſt principaliter pro populo , in quo ſacerdos comprehenditur; eſtque univerſalis & indifferens ut huic vel illi à ſacerdote applicetur , nec pendens à ſacerdotis ſanctitate , alterum ut perſona privata , ab alio fructu diſtinctum , qui ipſi ut privato offerenti , ſine alia intentione applicetur , ſi nempè ſit in ſtatu gratiæ; alioqui ſi ſit extra ſtatum gratiæ, nihil ut talis , ſive ut privata perſona percipit. Deinde

Dico 4. Certum eſt hoc ſacrificium conferre ex opere operato ſuum effectum ei pro quo à ſacerdote, Dei Myſteriorum diſpenſatore & inter Deum ac homines publico interceſſore, offertur ; & ei quidem hic fructus applicatur, etiam ſi ipſe pro quo fit oblatio , nullo modo offerat , dummodo non ponat obicem. Si autem ſacerdos ratione ſtipendii accepti teneatur ex juſtitiâ applicare ſuum ſacrificium v. gr. Petro , (idem dic ſi teneatur ex juſſu ſuperioris) , & illud applicet Paulo ; hæc applicatio Paulo facta licèt iniqua probabilius eſt valida ; ſed is tenetur poſteà reſarcire damnum, ſuam

suamque obligationem (quæ extincta non fuit) explere.

Dico 5. Non tenetur sacerdos, quoties sacrificat, aliquem fructûs ex opere operato partem offerre pro totâ Ecclesiâ, ut inter omnia ejus membra distribuatur juxta proportionem Deo cognitam, in singulorum dispositione fundatam. Nullum enim habetur ejusmodi præceptum sive Divinum sive Ecclesiasticum; ac proinde non omnia Ecclesiæ membra aliquid fructus ex opere operato singulorum sacrificiorum percipiunt, v. gr. aliquam reatûs pœnæ remissionem. Si autem nulli applicet hunc fructum sacerdos, vel ei applicet qui non indiget, vel ei qui non est capax, tunc juxta multos iste fructus manet in Ecclesiæ thesauro. Attamen cum ad applicandum istum fructum sufficiat virtualis intentio, hæc unquam vix potest deesse; nam omnis sacerdos, quando alteri non applicat sacrificium, habet saltem virtualem intentionem fruendi illius fructu; applicat ergò vel sibi ipsi; vel, si aliquo titulo obligatus sit offerre pro alio, etiam habet unusquisque virtualem intentionem implendi suam obligationem. Similiter si applicet ei qui non eget, vel est incapax, virtualiter intendit applicare vel sibi, vel animabus purgatorii, vel aliis indigentibus. Si autem applicatio fiat tantum post oblatum sacrificium, nihil prodest. Hinc si sacerdos applicet suum sacrificium juxta alterius intentionem, & hic ante oblatum sacrificium formaverit suam intentionem, valida erit applicatio; secus verò, si formet post.

Dico 6. Privati offerentes, sive sit ipse sacerdos quatenus offert ut persona privata, sive sint sacrificio cooperantes, non videntur posse portionem fructûs hujus sacrificii ex opere operato sibi correspondentem, nempè satisfactionem vel remissionem alicujus pœnæ, aliis applicare; quia videtur omnis effectus ex opere operato esse proprius, & personale beneficium, & quasi privilegium soli personæ concessum, quod ipse non potest in alium transferre; sicut de indulgentiâ dicit D. Th. in 4. Dist. 20. Artic. 5. quæst. 3. eum, cui illa conceditur, non posse illius fructum in alium transferre, nisi id speciali facultate in ipsâmet indulgentiâ concedatur.

SECTIO X.

Quæ requirantur in eo, pro quo sacrificium offertur, ut habeat hujus effectum ex opere operato?

Dico 1. Requiritur 1. capacitas, quam baptismi susceptio confert; nam sine Baptismi charactere nullus est capax hujus effectûs, ut sentit D. Thom. Aug. &c. adeoque pro catechumenis sive vivis, sive defunctis tantum potest offerri per modum impetrationis. 2. Requiritur quoad hunc effectum status viatoris, sub quo probabilius comprehenditur status animarum purgatorii; nam quatenus illic sunt, nondum ad ultimum terminum pervenerunt, & aliqua saltem ex parte viatores sunt, maximè quoad remissionem pœnarum, vel etiam culparum venialium obtinendam D. Tho. Alb. Dur. Bellarm. &c. Contra Canum, Cordub. &c. Negantes hoc sacrificium habere in illis animabus infallibiliter effectum, qualis est effectus ex opere operato in eo, qui non ponit obicem. *Probatur*, quia videtur ex institutione Christi hoc sacrificium habere hanc vim, ut ejus effectus infallibiliter applicetur defunctis, sicut applicatur vivis; defuncti enim illi pertinent adhuc aliquo modo ad Ecclesiam militantem, ut sunt in statu, in quo possunt aliorum, maximè Christi satisfactionibus frui.

Dico 2. Requiritur 3. status gratiæ in eo, pro quo offertur sacrificium. D. Th. omnesque Thomistæ contra Navar. Sot. &c. *Probatur*. Quia is, qui est in peccato mortali, non est capax satisfactionis pro pœnâ temporali; ergò nec satis passionis, & hoc beneficium est solum amicorum; præter hanc autem gratiæ habitualis dispositionem, nulla alia requiritur ad percipiendum hunc Eucharistiæ effectum ex opere operato, cujus quantitas probabilius sumitur ex solâ applicantis intentione; unde si totum applicet Petro, totus illius erit; si Petro & Paulo æqualiter, utrique æqualiter dividetur, nullâ habitâ ratione dispositionis, sed tantum gratiæ habitualis. Iste enim effectus ex Christi institutione est determinatus, applicabilis per liberam sacerdotis intentionem.

Dico 3. Requiritur 4. ut is, pro quo offertur sacrificium habeat aliquem pœnæ temporalis reatum ex culpâ remissâ relictum; si enim culpa nondum est remissa, impedit remissionem pœnæ; si autem tota pœna jam remissa est, nullus effectus ex opere operato ei obveniet, nec etiam alteri, nisi sacerdos applicando illi effectum, habuerit intentionem applicandi alteri, si is non indigeat.

SECTIO XI.

An effectus hujus sacrificii sit intensivè infinitus?

Dico 1. Hoc sacrificium secundum se spectatum, & prout à suo principali offerente offertur, est infinitum in ratione sacrificii, sive rei oblatæ & principalis offerentis; adeoque habet infinitum valorem, ratione cujus, si cætera necessaria concurrerent, posset esse infinitè meritorium & satisfactorium; de facto tamen nulla est in eo nova satisfactio, & nullum meritum novum. Ista enim Christi actio ratione statûs personæ est incapax novi meriti vel satisfactionis; quia jam Christus est extra statum merendi vel satisfaciendi pro nobis, etiam prout repræsentatur per oblationem sacerdotis, qui illum repræsentat non ut de novo merentem vel satisfacientem, sed præcisè ut summum sacerdotem. Hoc tamen sacrificium ratione rei oblatæ & principalis offerentis habet infinitam vim impetrandi quoad sufficientiam, non quoad efficaciam; sive ex opere operantis est infinitè impetrativum, cum sit actus infiniti valoris. Itaque

Dico 2. Effectus ex opere operato, quem hoc sacrificium conferre potest, est finitus intensivè; quia effectus ex opere operato non pertinet ad sufficientiam, sed ad efficaciam. Quoad efficaciam enim non potest sacrificium esse infinitum, cum nec sacrificium crucis hoc habuerit; quia efficacia respicit effectum in re ipsâ dandum; dari autem non potest effectus infinitè intensus. Cumque hic effectus ex institutione & promissione Christi proveniat, verisimiliter ejus quantitas taxata est juxta cujusque dispositionem.

Dico 3. Hoc sacrificium, quatenus offertur in persona Ecclesiæ, habet effectum & valorem finitum ad impetrandum. Sanctitas enim Ecclesiæ, in quâ hic valor fundatur, est finita, ergò & valor ejus operis. Similiter valor & fructus hu-

jus ſacrificii ; prout eſt ex opere operantis ſive reſpectu ſacerdotis , ſive reſpectu cujuſcumque alterius privati offerentis , eſt finitus intenſivè , tum quoad meritum , quia non meretur niſi certum gratiæ & gloriæ gradum ; tum quoad ſatisfactionem , quia tantum ſatisfacit pro certâ & finita pœnâ ; tum quoad impetrationem , quia perſona ſic offerens finita eſt ; & licet objectum ſeu res oblata ſit infinita; ejus tamen actio , etiam in genere moris , eſt ſimpliciter finita.

SECTIO XII.

An hujus ſacrificii effectus ſit infinitus extenſivè, ita ut oblatum pro multis , tantum valeat pro ſingulis , quantum valet pro uno ſolo oblatum ?

Dico 1. Quando plures offerentes concurrunt cum ſacerdote ad idem numero ſacrificium, omnes & ſinguli quatenus offerentes ſunt , recipiunt integrum fructum non minorem , quàm ſi unus tantum eſſet offerens ; & in hoc ſenſu poteſt dici ejus fructus quodam modo infinitus extenſivè , ſeu augmentabilis extenſivè in infinitum. Chriſtus enim quem offerimus , eſt infinitus ; ideoque licèt ad illum offerendum multi conveniant , unusquisque tamen tantum offert, quantum offerret , ſi ſolus eſſet ; unde meritum & ſatisfactio ex opere operantis , ſi eadem devotione & affectu unusquisque offerat , ſive ſolus , ſive ſimul cum aliis, erunt eadem ; ac proinde idem etiam erit effectus ex opere operato, quantum eſt ex parte rei oblatæ. Alioqui ſi multi audientes eamdem Miſſam , reciperent minorem fructum , quàm ſi quis ſolus eam audiret , id contingeret præcisè ob audientium multitudinem , quod ſanè abſurdum eſt. Deinde oblatio ex concurſu plurium offerentium , non fit in ſingulis minus grata & acceptabilis Deo. Hinc ſequitur pluribus ſacerdotibus eamdem materiam conſecrantibus , idemque ſacrificium offerentibus , ut fit in ordinatione ſacerdotis , vel in conſecratione Epiſcopi , integrum ſingulis effectum reſpondere.

Dico 2. Effectus ſacrificii reſpondens oblationi ſacerdotis ut ſic , quem ipſe poteſt pro aliis offerre , eſt finitus , & unus tantùm ; Unde ſi pro multis offeratur ſive diverſis intentionibus ſpecialibus , ſive unâ tantum intentione communi , v. gr. pro populo , communitate , &c. minuetur fructus in ſingulis , tantòque magis quantò illi plures fuerint , ſuppoſitâ uniformi ſacerdotis applicatione. Atque hoc ex Chriſti inſtitutione habetur. Satisfactio ergò per hoc ſacrificium applicanda quoad intentionem ſeu magnitudinem eſt ſimpliciter juxta Chriſti determinationem.

Dico 3. Hoc ſacrificium ex ſe habet infinitum valorem ac vim ad impetrandum ; quia hæc vis impetrandi non fundatur in ſpeciali Chriſti promiſſione , ſed in intrinſecâ ſacrificii dignitate ac valore , de ſe ſufficientis ad impetrandum quodlibet beneficium , aut quamlibet beneficiorum multitudinem , etiamſi in perfectione vel numero in infinitum augeatur ; adeoque quantum eſt ex parte ipſius , oblatum pro multis eamdem vim impetrandi habet in ſingulis , quam haberet pro uno tantum oblatum ; ſed quamvis ex ſe ſit ſufficiens ad hoc impetrandum, non tamen applicatur ad impetrandum , niſi ut orationi aut petitioni conjungitur ; quia non impetratur niſi quod petitur vel deſideratur ab alio. Oratio autem , cæteris paribus , efficacior eſt ad impetrandum in particulari & ſpeciatim facta , quàm ſi generatim pro multis fiat. Sed hic impetrationis effectus non eſt ſemper infallibilis , quia nec fundatur in promiſſione , nec habet ſemper conjunctam Chriſti abſolutam voluntatem.

DISPUTATIO LXXX.

De tempore, quo ſacerdotes tenentur, aut licitè poſſunt miſſæ ſacrificium offerre?

SECTIO I. & II.

An ſacerdotes teneantur aliquandò, & an quotidiè miſſam dicere ?

Dico 1. Certum eſt ſacerdotes teneri communicare ſaltem ſemel in anno tempore paſchali. An autem teneantur aliquando in vitâ ſub peccato mortali ſacrum facere per ſe loquendo ? negant Alenſ. Gabr. Bonav. Rich. &c. dicentes nullum hâc de re exſtare præceptum, quamvis horum non nulli dicant teneri. Affirmant autem D. Th. Dur. Sylv. Nav. &c. quemlibet ſacerdotem teneri rigoroſo præcepto & ſub peccato mortali dicere miſſam aliquando , & aliquoties non ſolum in vitâ , ſed etiam in anno , niſi legitimo impedimento excuſetur , rati datum à Chriſto poſitivum præceptum his verbis : *hoc facite.* Hâc ergo in re ſatis dubiâ , videtur opinio affirmans eſſe ſecurior , & in praxi conſulenda. Quoties verò ſacerdos ad ſatisfaciendum huic obligationi teneatur in anno ſacrificare, variant Authores ; Navarrus ſentit ter aut quater. Sed potius hujus obligationis tempus & modus juxta varias circumſtantias extrinſecas , v. gr. ſcandali occaſionis liberius peccandi , &c. prudenti judicio videntur relinquenda.

Dico 2. Stando in ſolo jure Divino , nec ſingulis ſacerdotibus , nec ſingulis Eccleſiis, nec toti Eccleſiæ præceptum eſt, ſed nec etiam prohibitum, quotidie ſacrificare. In ſingulis tamen Eccleſiis Cathedralibus, parochialibus, ſi ſit mediocris ſacerdotum numerus , debet quotidiè offerri miſſæ ſacrificium ; atque ita fiet , ut in univerſa Eccleſia non ſolum unum , alterum-vè, ſed quàm plurima ſacrificia quotidie offerantur. DD. Ita communiter , & inſinuatur in cap. *cum creatura* , de celebr. Miſſ. ſinguli verò ſacerdotes nec divino nec Eccleſiaſtico jure ullo, per ſe loquendo, tenentur quotidie ſacrificare, ut patet ; contrà autem non ſolum illis licitum eſt, ſed etiam melius, magiſque conſulendum , per ſe loquendo, & ſecluſa ſpeciali prohibitione ; quotidiè ſacrificare , tum ob privatum tum ob publicum emolumentum. Imò feriâ quintâ majoris hebdomadæ etiam licitum eſt cuique ſacerdoti , ſecluſo ſcandalo , miſſam dicere ; nec ulla eſt conſuetudo quæ id ſufficienter prohibeat; die tamen paraſceves jure Eccleſiaſtico illis vetitum eſt offerre ſacrificium, ut declaravit Innoc.

primus Epist. 1. ad Decent. c. 4. verùm isto die communicare probabilius videtur per se loquendo esse licitum. Quod attinet ad diem sabbathi sancti, quia in cap. *Sabbatho* de consecr. Dist. 4. dicitur in isto die sacramenta non penitus celebrari, sicut in feriâ sextâ; ideò Navar. & Marcellus docent esse peccatum mortale in illo sabbatho dicere aliam missam præter unam solemnem & publicam in singulis Ecclesiis. Alii tamen id negant, præsertim si dicatur quando jam incipit paschale & solemne officium, quod olim tantum sub mediam noctem incipiebat, nec prius toto die sabbathi dicebatur missa. Atque hoc satis probabile est & practicè securum, non tamen consulendum ac faciendum extra necessitatem.

SECTIO III. & IV.

An & quomodo liceat dicere plures missas eodem die? & quâ horâ liceat missam dicere?

Dico 1. Jure communi Ecclesiastico licitum est sacerdoti tantum semel in die missam dicere, in cap. *consuluisti*, &c. excepto die Nativitatis Christi, & causa urgente, v. gr. dum quis habet duas parochias, in quarum una unam, & in altera alteram missam potest dicere non tantum diebus festis, sed etiam verisimilius juxta consuetudinem ferialibus, si adsit sufficiens populi multitudo in utraque parochiâ. Attamen quotiescumque sacerdos dicit missam sive unam, sive duas, sive tres, in singulis debet esse jejunus. Per tres missas Nativitatis Christi, triplex ejus generatio indicatur; scilicet æterna, temporalis, spiritualis.

Dico 2. Initium auroræ seu crepusculi diei, id est prima lucis irradiatio, est terminus, à quo licet missam inchoare, & ante quem ordinariè non licet D. Thomas Alens. &c. exceptâ nocte nativitatis Christi, in quâ post medium noctis, statim potest prima missa inchoari, & consecutivè dici aliæ duæ privatæ tempore noctis; aut contrà possunt dici omnes tres post noctem in plena luce. Ordo istarum trium missarum in missali præscriptus spectat ad missas solemnes. Olim in nocte resurrectionis dicebatur etiam missa; sed ista consuetudo cessavit. Præterea privilegium aliquibus concessum est, ut unâ vel duabus horis ante auroram celebrare possint; unde si privilegium concedat unius horæ anticipationem, poterit missa inchoari tribus horis ante ortum solis, cum sine privilegio possit inchoari duabus horis ante solis ortum, id est in initio auroræ.

Dico 3. Tempus legitimum intrà quod debent missæ absolvi vel inchoari, est antemeridianum, ita ut ante meridiem debeant per se loquendo missæ inchoari ut legitimè dicantur. Gabr. Durand. &c. exceptâ tamen necessitate audiendi missam in die festo aut simili & privilegiis quæ conceduntur quibusdam Religiosis aut aliis personis, ut possint dicere missam unâ alterâve horâ post meridiem. Pro dicendis missis privatis ante meridiem, nulla hora præfixa est, solemnis missa seu diei, consueto tempore fiat pro populi commoditate, quamvis anticipari aut postponi parumper possit ex causâ rationabili.

DISPUTATIO LXXXI.

De loco & vasis sacris, in quibus missæ sacrificium celebrandum est.

SECTIO PRIMA.

An oportuerit templa & loca sacra dicari ad sacrificium, & alia Religionis opera peragenda?

DICO 1. Oportuit in Ecclesia destinari publica loca, in quibus singulariter colatur Deus, & plebs Christiana ad religionis opera peragenda conveniat. De fide, ut constat ex perpetuo Ecclesiæ usu, ex Patribus, ex conciliis & ex scriptura. *Convenientibus vobis in unum, jam non est Dominicam cœnam manducare*, &c. 1. Cor. 11. hoc enim rectæ rationi valdè consentaneum est, imò & in lege gratiæ necessarium.

Dico 2. Præcipuus finis, ob quem in Christi Ecclesiâ eriguntur templa, est ut in eis Deo sacrificium offeratur, & consequenter sacramenta ministrentur, fideles ad orationem & ad sacras conciones, vel lectiones conveniant, Reliquiæ martyrum aliorumque sanctorum custodiantur, sancti honorentur, fideles sepeliantur. Sacrificium enim est primarius Dei cultus, & templum dicit quamdam ad illud habitudinem, idcoque sicut soli Deo sacrificium offertur, ita & templum soli Deo propriè dicatur. Quamvis Deus sit spiritus ubique præsens, nec loco incluśus, homines tamen colentes Deum corporei sunt, corporeque ac spiritu eum adorare debent; neque adorare Deum *in spiritu* & *veritate* excludit actiones externas, sed requirit in eis interiorem affectum. Dum Patres negant Christianos habere templa vel aras, intelligunt de templis & aris idolorum, & dum Joannes ait: *non vidi templum in eâ*, Apoc. 21. loquitur de Ecclesiâ triumphante.

SECTIO II. & III.

An deceat Ecclesias solemni ritu consecrari aut benedici? & an sacerdos tantum in loco sacro possit sacrificare?

Dico 1. Quod attinet ad Ecclesiæ seu templi dedicationem, certum est fuisse perpetuam Ecclesiæ consuetudinem ut magnâ pompa ac celebritate fiat; imò quorumdam insignium templorum dedicationes annuis festivitatibus recolebantur, & etiam num recoluntur, v. gr. dedicatio templorum Petri & Pauli, Lateranensis, &c. cumque hoc opus apud judæos non foret cæremoniale, aut figurativum, sed morale; non facit malè Ecclesia, per hasce festivitates illud imitando. Unde

Dico 2. De fide etiam certum est Ecclesiæ consuetudinem consecrandi & benedicendi templa ad Eucharistiæ sacrificium offerendum destinata, esse decentem & sanctam, cum Eccle-

sia

ſia jam à tempore Sylveſtri uſa ſit hujuſmodi templorum conſecratione; & refertur canon Concilii Niceni dicentis Eccleſias ſemel conſecratas non debere iterum conſecrari; & alia multa in variis Conciliis & decretis. Licet autem templum ſit inanimatum, poteſt tamen ſanctificari & conſecrari, non imprimendo illi aliquam ſanctitatem aut qualitatem inhærentem, ſed ſegregando illud à profanis uſibus, & ad ſolos ſacros deſtinando; atque per ſacra ſigna & Eccleſiæ orationem ſpecialem deprecando ut à Dæmonum infeſtatione protegatur, ac divino favore cumuletur. Et verò hujus conſecrationis uſus jam fuit in lege veteri, & quaſi etiam in lege naturæ; adeoque honeſtus & decens. Hinc dicuntur panes ſanctificati & *ſanctificavi domum hanc* 3. Reg. 9.

Dico 3. Templorum conſecratio non tantùm per ſe decens eſt, ſed etiam hominibus utilis. Indicat enim ſanctitatem requiſitam ad miniſtranda & recipienda ſacramenta; & per orationes in Eccleſiæ ſanctitate fundatas, in cujus perſonâ fundantur, habet ſpecialem efficaciam ad obtinenda hominibus Divina beneficia.

Dico 4. Certum eſt jure Eccleſiaſtico communi, non licere ſub obligatione hoc ſacrificium extra Eccleſiam, ſeu locum ſacrum ad hoc peculiariter deputatum offerre; variæ tamen ſunt exceptiones. 1. Poteſt Epiſcopus dare licentiam ſacrificandi extra Eccleſiam in domo privatâ, ſeu oratorio nec conſecrato nec benedicto, id eſt in loco privato, ad religioſum miniſterium deputato. 2. In caſu neceſſitatis licitum eſt miſſam dicere extra Eccleſiam & oratorium; imò & extra domum in quocumque decente terræ loco, cum facultate Epiſcopi ſeu ſuperioris, ſi commodè peti poteſt; ſi autem non poteſt, tunc ſufficit ſola neceſſitas, v. gr. dum ingens hominum multitudo confluit ad parvum Eremitæ templum, quod illam capere non poteſt; tunc ſufficiens cauſa foret celebrandi ſub dio, ut totus populus miſſæ intereſſet. Sic etiam ait D. Thom. ratione itineris poſſe ſub dio miſſam fieri in altari portatili, ſi deſit Eccleſia, vel alius locus aptus ad celebrandum. 3. Dum habetur privilegium, quale poſt Conc. Trid. conceſſum eſt ſocietati JESU, ut ejus presbyteri in miſſionibus uti poſſint altari portatili ubique gentium, ibique Euchariſtiam miniſtrare, quod cum dirigatur ad perſonas tantum, alii non habentes tale privilegium, etiamſi ſocii itineris ſint, non poſſunt uti iſtâ facultate, ſeu in iſto altari portatili celebrare. Secus de privato oratorio privilegiato, quia tunc privilegium ad locum dirigitur.

SECTIO IV.

An liceat celebrare in Eccleſiâ violata; & quid hâc in re ſervandum?

Dico 1. Sex modis Eccleſia violatur: 1. Per homicidium voluntarium & injurioſum in Eccleſiâ factum; non autem per caſuale. 2. Per injurioſam ſanguinis effuſionem in ſufficienti quantitate; non per caſualem, aut naturalem, aut medicinalem licitam, aut in propriâ defenſione. 3. per humani ſeminis effuſionem voluntariam in ſufficienti quantitate & illicitam. Quoad copulam conjugalem in Eccleſiâ factam, alii affirmant alii negant Eccleſiam eâ pollui. Sed videtur ſic diſtinguendum; dum copula conjugalis illicitè & injurioſè fit in Eccleſiâ, tunc hæc polluitur; ſecus veriſimilius, dum fit ſine peccato mortali; erit autem peccatum mortale facere illam intra Eccleſiam, dum moraliter juxta humanam fragilitatem vitari, aut in alio loco fieri poteſt; ſecus verò quando humana neceſſitas vel fragilitas ad illam compellit. Hæc tamen ſeminis effuſio, ſeu pollutio, fornicatio aut ejuſmodi actus, ut per illam Eccleſia ſit polluta, debet eſſe publica aut per evidentiam facti publicè notus, aut juridicè probatus; Eccleſia enim non judicat de occultis. Idem dic de effuſione ſanguinis,& alio omni crimine, quandò eſt occultum. 4. ſi in eâ fidelis nominatim excommunicatus, aut notorius percuſſor clerici ſepeliatur; ſecus ſi non vitandus excommunicatus. 5. Si Paganus aut infidelis in ea ſepeliatur, ſub quo comprehenduntur qui antè baptiſmum moriuntur. Item ſi ſepeliatur in cœmeterio, (cum ſit benedictum ſicut Eccleſia,) etiam illud polluitur; non tamen cœmeterio polluto, polluitur Eccleſia, quia eſt acceſſorium. Unde hi caſus non habent locum in oratoriis, quæ nec ſunt conſecrata, nec benedicta. 6. Quando parietes Eccleſiæ comburuntur, vel ita deſtruuntur, ut eam integrè reædificare oporteat, tunc ſi fuerit conſecrata, debet iterum conſecrari; ſecus ſi fuerit tantum benedicta; quia tantum benedicitur ipſum ſolum quod ſemper manet; conſecratio autem fit in parietibus. His poſitis,

Dico 2. Dicere miſſam in Eccleſiâ violatâ, ex ſuo genere & per ſe loquendo, eſt peccatum mortale, quia eſt prohibitio jure Eccleſiaſtico facta. Poteſt tamen de Epiſcopi licentiâ in eâ fieri miſſa ante reconciliationem, imò in gravi neceſſitate, etiam ſine ejus licentiâ; quia præceptum Eccleſiaſticum non obligat cum tanto rigore. Hinc excuſantur qui in regionibus ſeptentrionalibus ſacrificant in locis in quibus ſepulti ſunt hæretici nominatim excommunicati, quia vel neceſſitate coguntur, vel quia Epiſcopi videntes & conſentientes facultatem præbere cenſentur.

SECTIO V. & VI.

An requiratur altare conſecratum ad licitè dicendam miſſam? & quomodo templum & altare ornandum?

Dico 1. Ad offerendum miſſæ ſacrificium non tantum requiritur altare, ſed etiam debet eſſe lapideum conſecratum, ſive illud fixum ſit, ſive portatile. Non eſt tamen opus ut totum altare ſit lapideum, ſed ſufficit ut ara quadrangularis, capax capiendi utcumque calicem & hoſtiam, ſaltem majorem eorum partem, ſit conſecrata. Si hæc ita frangatur, ut in neutrâ parte poſſit commodè collocari calix & hoſtia, amittit conſecrationem; ſi autem poſſit collocari in una parte, hæc pars non amittit conſecrationem. Ornamentum ligneum quo ara portatilis circumdari ſolet, non videtur eſſentiale huic conſecrationi, uti nec reliquiæ ſanctorum, cum ſine his nunc, & ſine illo interdum conſecretur. In fixo autem altari lapis non tantum per fractionem, ſed etiam per ſeparationem à reliqua altaris ſtructurâ amittit conſecrationem.

Dico 2. Non poteſt fieri ſacrificium niſi in altari conſecrato ſub obligatione peccati mortalis; nec in hoc poteſt Epiſcopus diſpenſare, quam-

quamvis autem olim in variis locis foret consuetudo, ut altare majus, (non alia lateralia) respiceret orientem, ut fideles ante illud orientem versus orarent, hoc tamen non est omninò necessarium, nec est de præcepto; sed tantum potest esse de quâdam decentiâ.

Dico 3. Ad faciendum sacrificium requiritur mappa oblonga super altare, & alia brevior, & probabiliter duæ, ita ut sit una oblonga, & aliæ duæ breviores lineæ. Non opus est ut sint benedictæ. Præter has mappas requiritur corporale lineum ab Episcopo consecratum, seu benedictum, sine quo non potest dici missa sub obligatione peccati mortalis. Eodem modo requiritur palla linea ad cooperiendum calicem, utpotè pars corporalis; nam olim cum unâ corporalis parte obvolvebatur calix. Deinde requiritur etiam sub gravi obligatione lumen, seu lucerna ardens, ad minimum una, & ex consuetudine Ecclesiæ, cerea. Insuper requiritur Missale, continens saltem integrum Canonem. Requiritur etiam crux in altari; sed ut videtur, non sub obligatione peccati mortalis; nullum enim de eâ decretum antiquum est, sed est cæremonia missalis, uti aliæ. Præter hæc, nullus alius templi ornatus necessariò requiritur, ex naturâ tamen rei servanda est decentia & mundities, maximè in corporali, in quo si non sit enormis immunditia, erit ad summum veniale dumtaxat, illo uti sine scandalo & in necessitate, ac sine contemptu.

SECTIO VII. & VIII.

An hoc sacrificium debeat in vasis sacris offerri? & quæ veneratio sit debita illis?

Dico 1. Hoc sacrificium offerri non potest sine calice & patenâ ad istud ministerium deputatis, cujus patenæ usus jam initio Ecclesiæ extitit, & creditur Christus ipse in patenâ sive catino panem consecrasse. Calix & patena debet esse vel aurea, vel argentea, vel stannea, non autem lignea aut vitrea ut olim fuit; nec etiam cuprea aut ferrea. Deinde & calix & patena debet esse ab Episcopo consecrata cum unctione Chrismatis, &c. Paulus tamen tertius in bulla anni 1549. concessit presbyteris societatis JESU pro locis remotissimis infidelium; in quibus Episcopi Catholici non adsunt, ut possent altare, patenam, calicem consecrare. Si pars interior calicis, & superior patenæ facies denuò deaurentur, debent iterùm consecrari; non tamen amittitur consecratio, dum sola deauratio deteritur seu amittitur, si materia quæ remanet, sit capax consecrationis, id est si sit argentea vel stannea, quia totus calix deauratus, per modum unius consecratur. Calix autem tornatilis non amittit consecrationem per separationem cuppæ à pede; secus in habente pedem fixum, dum cuppa per fractionem separatur à pede. Denique Ciborium, seu vasculum in quo hostiæ consecrãtur & consecratæ conservantur, non eget benedictione, licet optimũ consiliũ sit adhibere eam benedictionem, quæ est in pontificali; nec requiritur ut sit argenteum, aut stanneum, sicut calix; potest fieri ex inferiori materiâ decenti.

Dico 2. Jure naturali prohibetur quævis irreverentia & injuria erga loca & vasa sacra. Hinc Christus Matt. 21. graviter arguit negotiantes in templo Jerosolymitano. Deinde jure positivo Ecclesiastico ob eorum reverentiam quædam prohibentur fieri, quæ si fiant, sacrilegium erit, saltem contra jus positivum. 1. est immunitas Ecclesiarum, ita ut qui ad eas tanquam ad azylum confugiunt, per vim extrahi non possint. 2. Olim prohibitum erat Laïcis & fœminis altaria ingredi, id est probabiliter sacellum majus seu Diaconiam. 3. prohibitum est Laïcis & maxime fœminis tangere lapidem altaris consecratum, vasa consecrata, & vestimenta benedicta, præsertim corporalia, quorum quædam nunc non sunt in usu. Unde omnia altaris ornamenta & vestimenta sacra, etiamsi benedicta, quæ immediatè non attingunt corpus Christi, nec Chrismate consecrantur, possint sine scrupulo tangi à Laicis, etiam fœminis. Deinde tangere immediatè & nudâ manu calicem consecratum (idem est de arâ consecratâ) sine rationabili causâ & morali necessitate, aliquod saltem veniale peccatum Laïcis est. Atque idem est de corporalibus. Et statuitur ut vasa in quibus lavantur, debere ad hoc munus esse destinata, & à Diacono laventur, & lotio in piscinam mittatur; atque hæc in primâ saltem lotione servanda sunt. Idem de purificatoriis, licet non sint benedicta. Quando vasa sacra continent corpus & sanguinem Christi, non possunt licitè tangi nisi à sacerdote, vel ad summum à Diacono. Pontifices & sacerdotes vestibus benedictis indutos sepeliri, licitũ est, nihilque religioni aut pietati dissonum. Denique hujusmodi res sacræ, ut ad profanos seu communes usus amplius non revertantur, non solum quando consecrationem retinent, sed etiam quando illam amiserunt seu per dissolutionem seu per scissionem, seu per fractionem, etiam in antiquis decretis statutum est. Dum vasa argentea consecrata, postquam confracta sunt, in communem usum convertuntur, in ferro & igne quodammodo transmutantur, ut videantur esse omninò alia. Deinde cum id ex necessitate oriatur, & ad pietatem pertineat, non est religioni contrarium.

Dico 3. Non tantum exterior aliquis honoris vel adorationis conveniens actus erga hujusmodi res sacras exhibendus est, sed etiam interior mentis intentio ad illas dirigenda est, ut liquet ex patribus & ex conciliis, utque fusius ostensum est de cultu imaginum. Verùm istarum adoratio quamvis pertineat ad eamdem virtutem, quâ Deus ipse colitur; tamen in eo ordine est respectiva, & imperfecta respectu latriæ absolutæ, quæ ipsi Deo secundum se debetur. Unde iste interioris adorationis actus licèt realiter unam habeat speciem; moraliter tamen & secundum rationis distinctionem ac inadæquatus conceptus dici potest duplex adoratio; nam ille actus prout terminatur ad Deum propter se, est latria absoluta & perfecta; prout autem terminatur ad rem sacram propter Deum, est adoratio respectiva, & latria secundum quid; sicuti quando unico actu diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum, iste actus prout terminatur ad Deum, est dilectio absoluta & super omnia; prout autem terminatur ad proximum, est respectiva & infra Dei dilectionem; Atque ex hoc sequitur istud adorationis genus posse etiam fieri duobus actibus distinctis; clarum est enim posse adorari Deum in præsentiâ rei sacræ sine hujus adoratione; & similiter coli potest res sacra tanquam divino cultui dicata sine absolutâ Dei latria, ita ut Deus non consideretur tanquam per se adorabilis, sed tanquam intrinsecè faciens rem adorabilem; & ratio illam adorandi. Atque hoc modo licitè & piè consueverunt coli istæ res sacræ, nempe cultu diverso ab absoluto latriæ cultu.

DISPUTATIO LXXXII.

De præparatione ad Missam & vestibus sacris.

Sectio Prima.

An teneatur sacerdos præmittere Divinum officium ante Missam?

Nota: Ut quis celebret, debet in statu gratiæ & jejunus, non laborans epilepsiâ seu morbo caduco; & eo laborans, postquam convaluit, debet juxta jus per annum probari antequam possit celebrare. Præparatio ad Missam in Missali posita pertinet tantum ad cujusvis devotionem, (omitti enim potest sine peccato) uti & lotio manuum ad decentiam.

Dico 1. Quamvis quidam antiqui authores satis communiter docuerint esse peccatum mortale dicere Missam ante recitatum saltem matutinum officium; tamen nullum est præceptum obligans sub mortali peccato singulos sacerdotes ad recitandum matutinum antequam sive privatim sive solemniter dicant Missam. Nam nec à Christo, nec ab Ecclesiâ tale præceptum latum est, nec consuetudine introductum. Sunt enim duæ actiones separatæ sine ordine unius ad alteram; cùm matutinum non sit præparatio ad Missam; & si velimus admittere aliquem temporis ordinem inter matutinum & Missam, qualis est inter singulas horas canonicas, consuetudine introductum; tunc erit peccatum veniale, eam consuetudinem seu ordinem transgredi sine causâ; si autem, ut est probabilius, eam negemus, tunc ex vi talis ordinis seu mutationis ejus, nullum erit peccatum, ne veniale quidem dicere Missam ante matutinum, etiam sine causâ; multò ergò certius nullum erit, si adsit causa rationabilis, quod etiam concedunt authores contrariæ sententiæ. Contrà verò post recitatas omnes horas potest etiam dici Missa.

Dico 2. Quamvis publica recitatio seu cantus Divini officii in choro, nullum etiam habeat per se ordinem cum Missa; tamen in Ecclesiis in quibus est obligatio & recepta consuetudo dicendi in choro officium publicum, regulariter non potest dici publica & solemnis Missa ante recitatum in choro matutinum; imò neque ante primam, sub obligatione gravis culpæ. Ita DD. communiter.

Sectio II. & III.

An conveniat sacerdotes vestibus sacris indui ad celebrandum? & an sine illis possint celebrare?

Dico 1. Potuit Ecclesia instituere peculiares vestes, quibus sacerdotes utantur in sacris ministeriis, distinctas à communibus; (nam Christus tantum instituit ea quæ sunt de substantia sacrificii & sacramentorum, relinquendo Ecclesiæ potestatem reliqua determinandi) quibusq; uti non liceat extra sacrum ministerium; & probatur contrà recentes Hæreticos, qui illas improbant, 1. Ex antiquissimo Ecclesiæ usu; nam Anacletus primus, Damasus, & antiquissimi patres illarum mentionem faciunt. 2. Ex exemplo veteris testamenti in quo Deus ipse sacra vestimenta instituit. 3. Ex ratione naturali, dictante id præstandum ob ministerii dignitatem & splendorem. Hâc igitur potestate utens Ecclesia determinavit sex præcipuas vestes sacerdotales, nempe amictum, albam, cingulum, manipulum, stolam, casulam, ex quibus resultat quidam gravis ac decens ornatus sacerdotis ad sacrificandum accedentis, præterquam quod hæ singulæ vestes mysticas habeant significationes tum ad mores spectantes, tum ad Christi passionem recolendam, quas vide hîc apud P. SUAREZ & alios. Quoad materiam harum vestium, nihil determinatum est; ideo consulendus usus, nec earum color, quem missale præscribit, est præcepti, sed regula tantum directiva. Earum forma artificialis est illa quâ uti solet Ecclesia; forma moralis seu sacra, est benedictio facta à legitimo ministro; & hanc quidem amittit alba, si manica ab eâ separetur; uti & cingulum, si ita sit fractum ut neutra pars sufficiat ad cingendum; alioqui si una sufficiat, hæc non amittit benedictionem. Stola potest pro cingulo inservire, & pro manipulo, si hæ vestes ex duplici parte, interiori, & exteriori constent, singulas partes manent benedictæ, licèt inter se separentur.

Dico 2. Hæc sex prædicta vestimenta sunt simpliciter necessaria necessitate præcepti Ecclesiastici ad sacrificium Missæ celebrandum, ita ut si quod eorum voluntariè omittatur, peccetur mortaliter; & eodem præcepto debent esse benedicta. Ita omnes TT. quamvis quidam in necessitate ob periculum mortis dicere Missam sine cingulo vel stolâ, existiment non fore peccatum mortale, uti nec erit, si ex oblivione naturali aut inadvertentiâ id fiat. Prohibetur in c. *nullus* de consecr. D. 1. celebrare cooperto capite, si tamen gravis infirmitas aut necessitas id exigeret, nec posset tam facilè dispensatio peti, id fieri posset sine gravi culpâ, cum dicat prohibitio, *qui temerè præsumpserit*. Quoad reliqua vestimenta communia, servetur consuetudo & decentia.

DISPUTATIO LXXXIII.

De Ritibus Missæ quæ in ver. bis consistunt.

Sectio Prima.

An conveniens fuerit præter consecrationis verba, adjungi aliqua alia in Missâ dicendâ?

Dico 1. Sanctè & religiosè potuit Ecclesia in hujus sacrificii celebratione præter verba quæ sunt de ejus substantia, adjungere quædam alia partim antecedentia, partim subsequentia, quæ vel ad Dei laudes & gratiarum actiones, vel ad populum instruendum in fide, vel ad devotionem excitandam, vel ad populi petitiones & vota Deo exhibenda pertineant. De fide contrà Hæreticos volentes

volentes Dominicam cœnam debere tantum fieri ut Christus fecit, nihil verborum addendo sive ante post consecrationem. *Probatur* ex traditione & perpetuo Ecclesiæ usu, ut patet ex liturgiis græcis & Latinis, Jacobi, Basilii, Chrysostomi, & ex patrum testimoniis Dion. Justini, Cyril. &c. Hic enim orandi ritus, inspirante spiritu sancto, ab ipsis Apostolis inchoatus est, quod liquet ex 1. Timoth. 2. *obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes & gratiarum actiones pro omnibus hominibus*, &c. ac posteà à pontificibus & conciliis auctus & confirmatus. Paulus enim obsecrat Timotheum ceu Episcopum ut in ipsius Ecclesiâ ista omnia fiant, id est juxta PP. interpretationem, in quotidiano sacrificio & communi oratione.

Dico 2. In toto verborum seu deprecationum ritu, quem nunc Ecclesia in Missâ observat, nihil est quod ab Apostolicâ doctrinâ alienum sit, aut quod ab antiquâ traditione originem non ducat, aut quod ad pietatem & religiosum Dei cultum non pertineat; atque id P. Suarez probat in loco isto, discurrendo ferè per omnes Missæ partes ostendendo illarum originem, pietatem, sensum Mysticum, quæ omnia omitto brevitatis causâ. Quod autem attinet ad canonem Missæ, dicetur specialiter in sect. seq. Quæ autem in Missæ ritibus carpantur ab Hæreticis, sic solvuntur: 1. Dicendi Missam modus in linguâ Latinâ aut græca, & non in vulgari, quæ ab omnibus intelligatur, est consuetudo ab Apostolis derivata, & in omnibus regnis semper servata; licet enim vulgari linguâ diceretur, plebs tamen multa non intelligeret, v. gr. ex psalmis, prophetis, Epistolis S. Pauli desumpta; aut malè interpretaretur; & sæpè quædam debent esse illi occulta, ne vilescant; & ad majorem mysteriorum venerationem pertinet, ut non in vulgari, sed in graviori linguâ dicantur; atque hoc etiam pertinet ad majorem Ecclesiæ unitatem conservandam & ad vitandum alicujus mutationis periculum. Deinde quæ spectant in Missâ ad populi instructionem, per conciones à pastoribus explicantur. Retinentur autem quædam verba Hebraica, aut græca, vel quia peculiarem emphasim habent, v. gr. *Alleluia*; vel ad Ecclesiæ unitatem, ejusdemque fidei confessionem, v. gr. *Kyrie Eleison*, vel ob commendandam antiquitatem, v. gr. *Amen*. Vel quia in aliam linguam commodè transferri nequeunt, v. gr. *Asanna*, *Raca* &c. 2. dicere in Missâ quædam submissâ, quædam alterâ voce est ritus antiquissimus, ut constat ex liturgiis antiquis, præsertim Basilii, Chrys. &c. omnia enim mysteria non sunt æquè omnibus divulganda; deinde ista varietas delectat animos, efficitque ut qui audiunt Missam, possint se melius colligere, orare, divina Mysteria meditari. Nec refert quòd sacerdos sit Minister publicus; potest enim utroque modo nomine Ecclesiæ apud Deum intercedere; imò ipse Christus sic in cruce sacrificium obtulit, nunc clam orando, nunc adstantes alloquendo. 3. Orationes pro animabus purgatorii, vel intelliguntur pro statu in quo jam exsistunt, & tunc petimus ut pœnæ eis remittantur, & liberentur; vel intelliguntur pro statu in quo erant dum jam jam è corpore exituræ erant, & ob eas orationes prævias, fortassis in morte aliquod à Deo auxilium acceperunt; vel ob eas nunc accipiunt aliquam pœnæ remissionem. 4. Orationes pro sanctis, vel sunt ad gratias Deo agendas ob beneficia sanctis collata, vel ad comparandam illis aliquam accidentalem gloriam, aut gaudium.

SECTIO II. & III.

De Missæ canone. Et an sacerdos teneatur sub præcepto dicere omnia quæ in Missali præscribuntur?

Dico 1. Concilium Trid. sess. 22. c. 4. & can. 6. ob Hæreticos modernos quoad Missæ canonem hæc definivit: Ecclesiam Catholicam illum multis antè sæculis instituisse, eum ex Christi verbis, Apostolorum traditionibus & piis Sanctorum Pontificum institutionibus constare; ab omni errore purum esse, & nihil in eo esse, quod non maximè sanctitatem ac pietatem redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Hic canon incipit ab his verbis: *te igitur Clementissime Pater*, &c. Et in his propriè finitur: *omnis honor & gloria*, ante orationem Dominicam. Alii autem recentiores expositores sub canone comprehendunt omnia quæ sequuntur usque ad sacramenti consumptionem. Octo hujus canonis partes singillatim ac ritè explicatas vide hîc apud P. Suarez.

Dico 2. Tenentur sacerdotes integrum Missæ ritum servare, prout in Missali statutus ac definitus est: ut constat ex Conc. Trid. sess. 22. & ex bullâ Pii V. mutare tamen Missam privatam v. gr. dicere Missam alterius diei, de feriâ pro Missâ de festo, aut cõtrà, modo in eâ missâ quæ dicitur, integer ritus servetur, non est semper aliqua culpa; cum enim sacerdos absolutè non teneatur hodiè, v. gr. missam dicere, non est cur obligetur ad hanc determinatè dicendam, cùm nullum videatur esse latum præceptum dicendi Missam de feria aut festo. Quoad Missas solemnes parochiales aut conventiales major est obligatio dicendi Missam diei juxta præscriptum Missalis ordinem. Item quando quis ob stipendium vel capellaniæ institutionem vel aliam causam, obligatur ad specialem Missam dicendam, debet si commodè potest, præscriptam implere obligationem, quamvis si id sine scandalo ad servandum Missalis ordinem omittat, non peccabit, imò si id ob solemne festum faciat, melius faciet.

Dico 3. Sacerdos tenetur dicere totum Missæ officium; unde si voluntariè omittat partem notabilem, v. gr. Evangelium, erit culpa gravis, si levem, erit levis; v. gr. si in canone unum aliud-ve nomen alicujus sancti omittat; si tempore paschali omittat ea quæ interponantur in oratione, *communicantes*; vel in oratione, *hanc igitur oblationem*. Item si omittat symbolum, &c. erit levis culpa. Si quis autem ex oblivione naturali aliquid, quod non sit de substantiâ sacrificii, in Missa omittat, v. gr. *credo*, aut *Gloria*, & paululum jam progressus recordetur, ordinariè non debet repetere quæ omisit. Non enim aliis cohærebunt, extra locum suum posita.

Dico 4. tenetur etiam sacerdos non addere ex propria devotione novas precationes, aut alia verba præter ea quæ juxta ritum Ecclesiæ præscripta sunt, prout habetur in bullâ Pii V. & in concilio Trid. Sess. 22. maximè in iis quæ publicè dicuntur; etiamsi nec etiam liceat in iis quæ secretò dicuntur. Si verò sacerdos non habeat intentionem addendi aliquid officio Missæ, sed ut pri-

privata persona privatam aliquam devotionem secretò tunc recitet, non peccabit quidem directè contrà hoc præceptum, sed malè & imprudenter faciet, privatis aliis precibus sacrum ministerium interrumpendo.

DISPUTATIO LXXXIV.

De Ritibus Missæ, quæ in actione consistunt.

SECTIO I. & II.

An hæ ceremoniæ quæ in actione consistunt, sint ritè ab Ecclesiâ institutæ; & an teneatur sacerdos ex præcepto illas omnes servare?

Dico 1. quædam harum ceremoniarum inserviunt ad sacrum Mysterium honestatè, modestiâ, reverentiâ peragendum, v. gr. lotio manuum, tunsio pectoris, oculorum demissio, ut ait Paulus: *omnia secundum ordinem fiant in vobis.* 1. Cor. 14. ideoq; prudenter ab Ecclesiâ institutæ sunt. Aliæ inserviunt ad excercendos diversos latriæ, hyperduliæ, & duliæ exteriores actus, v. gr. genuflexio, capitis inclinatio, &c. Aliæ principaliter institutæ & ordinatæ sunt ob significationem tum *moralem*, qualis est elevatio panis & vini consecrandi, oculis ac manibus sursum sublatis, tunsio pectoris, osculum pacis: tum *Mysticam*, qualis est vini & aquæ mixtio, ablutio digitorum, brachiorum extensio post consecrationem, Christi crucifixionem repræsentans, fractio hostiæ, multiplex usus signi crucis, &c. denique aliæ quæ fiunt in Missis solemnibus, in diebus quadragesimæ ac vigiliarum, in Missis defunctorum, lumen, thurificatio, aspersio aquæ benedictæ, &c. Omnes ordinantur ad fines jam dictos.

Dico 2. Constat ex Conc. Trid. & bullâ Pii V. dari præceptum servandi ritum ab Ecclesiâ institutum in celebratione Missæ non solum quoad verba, sed etiam quoad actiones, quod violatur vel aliquid omittendo, vel addendo; unde juxta materiæ gravitatem aut levitatem obligat vel sub gravi vel sub levi peccato, v. gr. mixtio aquæ cum vino obligat sub gravi.

DISPUTATIO LXXXV.

De obligatione supplendi defectus inter sacrificandum commissos.

SECTIO I.

Quomodo cavendi vel supplendi sunt substantiales hujus sacrificii defectus?

Dico 1. Si in materiâ aut forma commissus sit defectus essentialis, est omninò supplendus, & si nondum sit commissus, omninò præcavendus. Hinc si sacerdos post sumptum corpus Christi, incipiendo potum calicis sumere, sentiat esse aquam, potest sine scrupulo reliquam deglutire; deinde debet imponere vinum & illud consecrare, resumendo hæc verba, *Simili modo postquam cœnatum est*, quamvis simpliciter non sint necessaria; & sacrificium absolvat sine novâ alterius hostiæ consecratione, ut sentit Scot. Sot. Nav. In defectibus quidem Missalis dicitur iterum consecranda simul etiam nova hostia; sed istud est tantum instructio doctrinalis juxta probabilem opinionem, non constitutio specialis inducens novam obligationem. Alter autem modus est aptior ut fiat sine scandalo & populi advertentiâ, sufficiensq; ad perficiendum sacrificium. Quod verò non sit amplius jejunus sacerdos, nihil obstat, ut expressè hîc dicit D. Thom. quia præceptum divinum de sacrificii integritate magis obligat, quàm Ecclesiasticum jejunè communicandi. Et in hoc omnes DD. conveniunt. Idem dic de defectu essentiali in formâ unius speciei, si in utraque, id est si in materia & forma commissus sit defectus essentialis, tunc nullum fuit sacrificium, adeoq; nil iterandum. Si defectus essentialis in materiâ hostiæ fuerit, videtur melius utramque speciem tunc iterum consecrare.

Dico 2. Si venenum sit materiæ panis aut vini immixtum, non sunt sumendæ species consecratæ, sed servandæ donec corrumpantur aut exsiccentur. Si animal in sanguinem cadat, totum sumendum est, si sine gravi detrimento aut periculo fieri possit; sin minus, extrahatur; si post consecrationem calix congeletur, calore adhibito liquefiat. Si ante consecrationem timeatur hostium incursus, relinquatur sacrificium; si post, acceleretur, relictis non necessariis. Si miraculosè, aut vento abrepta dispareat hostia, alia consecretur. Si sanguis effundatur, quid agendum, Missale præscribit, &c.

Dico 3. Si post consecrationem sacerdos deficiat, aut nequeat sacrificium perficere, perficiatur ab alio sacerdote; & hic incipiat, ubi alter desiit; si autem ante consecrationem, sacrificium relinquatur, &c.

SECTIO II.

Quomodo cavendi aut supplendi sunt defectus hujus sacrificii accidentales?

Dico: Quamvis sacerdos debeat moralem diligentiam adhibere, ut hos accidentales defectus caveat ac præveniat; tamen postquam commissi sunt, regulariter loquendo, non sunt supplendi, iterando aliquid, vel præpostero ordine dicendo, vel faciendo quod prius erat efficiendum. Hinc si post consecrationem advertatur panem esse fermentatum, aut aquam non fuisse vino immixtam, nihil supplendum est; secus, si ante. Si autem hostia non sit omninò integra, aut maculam habeat, aut vinum paululùm acidum, id quidem præcavendum est; sed si non possit haberi alia materia, nec sit valdè deformitas, aut non magna accedo, sæpè tolerari potest, & dici Missa. Si quid accidentale in verbis omissum sit, nihil repetendum est.

DISPUTATO LXXXVI.

De justo Missæ stipendio, & de eo pro quo applicanda est ex obligatione.

SECTIO I. & II.

Quando teneatur sacerdos ex justitiâ offerre sacrificium pro aliquo? & quænam sint justa Missarum stipendia?

Nota: potest quis obligari ad dicendam Missam ex obedientiâ, ex voto, ex charitate rarò, ex promissione, (quæ sæpe non est cum quis dicit se missam oblaturum seu dicturum pro aliquo, sed simplex est propositi declaratio) ex justitia aut ex pacto. Quare

Dico 1. Dum quis habet beneficium simplex ad hoc specialiter institutum ut dicatur Missa, v. gr. capellaniam, tenetur eam dicere ad talem intentionem ex justitiâ; secus autem, si non sit ad hoc institutum, ut sunt canonicatus, præstimonia &c. beneficium enim datur ob officium. Habens autem beneficium curatum, quamvis teneatur dicere Missam omnibus diebus, in quibus populus eam audire tenetur, non tenetur tamen eam pro illo, saltem semper, offerre, sed prudenti parochi judicio id relinquitur, si aliundè non sit determinatum. Multò minus tenetur eam quotidie pro illo seu pro suis ovibus offerre, ut Soto sine fundamento vult.

Dico 2. tenetur etiam ex justitia dicere Missam is, qui privatum stipendium ad hanc causam recipit; intervenit enim mutua conventio seu pactum inter dantem & recipientem istud stipendium; quod stipendium non datur ut valor operis seu pretium Missæ, sed ut res necessaria ad sustentationem naturali lege sacris Ministris debita. Sacerdos autem ratione ejusmodi stipendii tenetur applicare ei pro quo Missam dicit, non suum personalem Missæ fructum, qui fortè non est alteri applicabilis, sed illum fructum seu portionem satisfactionis, quæ ipsi ut Ministro publico ad applicandum ac distribuendum commissa est.

Dico 3. Si obligatio dicendi Missam oriatur ex beneficio, id quod isti beneficio annexum est, censetur justum istius obligationis stipendium; si autem illius reditus ita tenues sint, ut non sufficiant ad justum tot Missarum stipendium, pertinebit ad Episcopum redigere illarum numerum ad justum stipendium. Quoad verò stipendia quæ sponte dantur à fidelibus ad dicendas Missas, si taxata sint à superiore potestatem habente, illa censenda sunt justa, ita ut non possint justè exigi majora. Per hoc tamen non prohibentur fideles, quominus possint dare majora & duplicata, si velint; modò spontaneè id faciant; cum enim id gratis detur, potest accipi. Si autem lex non taxavit Missarum stipendium, illud earum erit justum stipendium, quod communi consuetudine passim receptum & approbatum est, seu quod à viris prudentibus & Deum timentibus communiter peti aut dari solet. Non tamen justa hujus stipendii æqualitas desumenda est ex integrâ pecuniæ quantitate quâ sacerdos indiget ad suam congruam sustentationem; nam præter Missam potest alias actiones sacras exercendas habere, ex quibus aliquid in suam sustentationem accipiat. Denique non potest sacerdos, servatâ justitiæ æquitate, ratione unius Missæ, accipere nisi unum adæquatum stipendium, sive ab unâ, sive à multis personis; secundum enim veriorem sententiam, si idem sacrificium offeratur pro multis, singuli privantur aliquo fructu, quem posset ac deberet sacerdos applicare. Deinde si unus det duo stipendia, debet ex justitia offerri pro illo duplex sacrificium.

SECTIO III. & IV.

An sacerdotes divites possint pro Missâ accipere stipendium, & an pauperes duplicatum?

Dico 1. Quamvis sacerdos proprium habeat patrimonium seu bona temporalia, quibus sufficienter alatur, potest tamen sine injustitiâ pro missâ stipendium accipere; & idem dic de habente beneficium Ecclesiasticum, quo sufficienter ali potest, si ratione illius non obligetur ad Missas speciali intentione dicendas. Hoc enim est per accidens & extrinsecum, & non tollens proprium jus, quo sacerdoti ministranti debetur ex justitiâ alimentum. Sacerdos autem qui ex obligatione sui beneficii, capellaniæ, aut aliorum reddituum Ecclesiasticorum tenetur Missam pro aliquo dicere, non potest pro eadem Missâ dicendâ stipendium ab alio accipere; acciperet enim duplicatum stipendium; diebus tamen, quibus non obligatur ad offerendum sacrificium ratione sui beneficii, potest accipere.

Dico 2. Cum parochus non teneatur quotidiè pro subditis celebrare, ut suprà dictum est, illis diebus quibus non obligatur ad celebrandum, potest pro missâ dicenda accipere stipendium tam ab extraneis quàm à suis subditis. Non potest tamen, etiam à suis subditis accipere stipendium iis diebus, quibus ex obligatione sacrificium offert pro illis, seu pro populo suo, nisi spontaneè & voluntariè, aperte gnari ejus obligationis, illud præbeant cedentes juri suo.

Dico 3. Non potest pauper sacerdos plura stipendia justa, sive lege taxata, sive communi æstimatione recepta pro unâ Missâ accipere; paupertas enim non dat facultatem accipiendi rem injustam. Si autem ista stipendia essent minora quàm lege taxata sunt, nec integra, tunc posset à diversis, vel ab eodem tot accipere, quot sufficerent ad justum stipendium conficiendum, & lege taxatum.

Nota: Alex. VII. damnavit anno 1665. posse sacerdotem pro eadem missâ accipere duplicatum stipendium, applicando petenti, etiam specialissimum fructum ipsimet celebranti correspondentem; item cui missæ celebrandæ traduntur, posse per alium satisfacere collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retentâ; item nec esse contrà justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre.

DISPUTATIO LXXXVII.

De Miniſtro ad ſacrificium neceſſario, ejuſque obligatione.

SECTIO I. & II.

An ad miſſam celebrandam neceſſarii unus, aut plures miniſtrantes ſint? & ad quid miniſtrans obligetur?

Dico 1. Dicendam eſſe Miſſam cum uno aut pluribus miniſtrantibus, nec poſſe ſine ullo dici, circa hoc nihil jure Divino præceptum aut prohibitum eſt. Jure tamen Eccleſiaſtico requiritur per ſe loquendo, unus ſaltem Miniſter præter ſacerdotem celebrantem, non tamen plures, niſi in Miſſis ſolemnibus quæ dicuntur cum Diacono, Subdiacono, Acolythis &c. in aliis miſſis non requiruntur neceſſariò plures; imò juxta multos in caſu neceſſitatis, nullus; non tamen ſine diſpenſatione, ſi neceſſitas eſſet continua, ſi v. gr. ſolus viveret Eremita, indigeret diſpenſatione ad ſacrificandum ſine Miniſtro. Quædam autem antiqua pontificum decreta, requirentia plures miniſtrantes ad hoc ſacrificium offerendum cum majori reverentiâ, vel intelliguntur de Miſſis ſolemnibus, vel potius revocata ſunt per contrarium uſum ob neceſſitatem & utilitatem; multiplicato enim ſacerdotum numero & utile & neceſſarium fuit cum uno miniſtro celebrare, ne frequenter cogerentur ſacrificium omittere. Sed hic Miniſter an debeat eſſe vir; non verò fœmina; reſpondetur quamvis remotè poſſint interdum fœminæ reſpondere ſacerdoti, ut Religioſæ ex choro facere ſolent in Miſsâ ſolemni; proximè tamen ad altare miniſtrare reſpondendo, aquam & vinum præbendo, & alia ejuſmodi faciendo, nec poſſunt nec debent; imò in caſu neceſſitatis juxta Sot. potius celebrandum eſt ſine miniſtro, quàm cum fœminâ ſic miniſtrante.

Dico 2. Miniſtri qui ex officio, ratione ordinis miniſtrant, nempè Diaconus, Subdiaconus, Acolythus &c. nullo jure ſive Divino ſive Eccleſiaſtico, tenentur interdum exercere ſuum Miniſterium, ſolemniter miniſtrando; ſolemniter autem miniſtrando debent ſervare ea quæ in Miſſali præſcribuntur. Alii verò qui abſque ullâ ſolemnitate vel conſecratione inſerviunt Miſſæ, debent poſſe reſpondere juxta ritum ab Eccleſiâ præſcriptum, actioneſque ad ſe pertinentes eâ diligentiâ & cautelâ peragere, ut ejus occaſione nullus in Miſsâ defectus committatur.

DISPUTATIO LXXXVIII.

De præcepto audiendi miſſam.

SECTIO I. & II.

An ſit in Eccleſiâ præceptum audiendi miſſam, & quænam ſit ejus materia?

Dico 1. De fide certum eſt in Eccleſiâ præceptum eſſe audiendi miſſam certis diebus quos feſtos appellamus, & hoc probatur ex multis juris canonici decretis, ex uſu & conſuetudine, ex communi doctorum omnium conſenſu; & ratione, quia feſti dies ſunt deputati ad cultum divinum, ergò decuit aliquid poſitivè præcipi ad colendum Deum. Unde hoc præceptum eſt valde conſentaneum juri tum naturali, tum divino poſitivo dicenti: *hoc facite*. Itaque inducit gravem obligationem, ita ut illud tranſgredi omninò vel uno tantum die pro quo obligat ſine legitimâ cauſa excuſante, ſit peccatum mortale, etiamſi non ex contemptu, ſed ex merâ voluntate, aut ex pigritiâ culpabili, aut ex affectu ad aliam actionem, aut alio ſimili modo voluntariè omittatur; & ſi quis die feſto non poſſit ſimul miſſam & concionem audire, per ſe loquendo tenetur potius intereſſe miſſæ quàm concioni, contrà Angelum falſò oppoſitum docentem.

Dico 2. Hoc præceptum obligat fideles ad audiendam totam miſſam à principio uſque ad finem, ex miſſâ Cathecumenorum & fidelium conſtantem. Hinc non poteſt quis vel minimam ejus partem, v. gr. Evangelium S. Joannis quod in fine miſſæ dicitur, ſine peccato omittere. Qui tamen Miſſæ inſerviunt, licèt aliquas ejus partes non videantur percipere vel audire, dum per templum diſcurrunt, vel ad ſacellum accedunt, allaturi vinum, thus & ſimilia neceſſaria, cenſentur tamen toti Miſſæ aſſiſtere. Culpa ergò, quæ committitur in omiſſione partis Miſſæ, eſt gravior vel levior juxta quantitatem partis omiſſæ. Unde quidam cenſent, ſi quis omittat audire introitum Miſſæ cum iis quæ præcedunt, uſque ad Epiſtolam excluſivè, vel etiam uſque ad Evangelium excluſivè, & poſteà ab initio Evangelii incluſivè reliquum totum uſque ad finem audiat, illum non peccaturum mortaliter. Deinde communiter cenſent authores eum, qui, omiſſam miſſæ partem, in alterâ miſſa illam audit, ſatisfacere præcepto; quia duæ illæ mediætates faciunt integram Miſſam; ſed quamvis hæc ſententia practicè condemnari non poſſit, tamen videtur valdè pertinere ad hujus præcepti ſubſtantiam, ut tota fidelium Miſſa ab oblatione uſque ad conſumptionem continuè & per modum unius ſacrificii audiatur ad offerendum integrè cum ſacerdote ſuo modo ſacrificium.

Dico 3. Præcepto audiendi Miſſam, nunc fideles illi ſatisfaciunt audiendo ubicumque Miſſam, etiam extra propriam parocbiam. Nav. Ang.

Ang. Sylv. &c. quia talis est universalis Ecclesiæ consuetudo, per quam si quod fortè fuit jus antiquum de audienda Missa in parochia, abrogatum est; nec potest Episcopus juxta Nav. & Sylv. ad id cogere suos subditos per legem aut excommunicationem, quia non potest jus commune restringere. Hinc Conc. Trid. dicit monendos esse fideles ut frequenter, saltem diebus dominicis & majoribus festis ad parochiam accedant, non verò dicit jubendos esse. Similiter non tenentur fideles ex vi hujus præcepti, audire Missam majorem, seu quæ cum cantu dicitur; sed satisfaciunt audiendo Missam privatam, etiamsi in propria parochiâ hoc præceptum impleant. Iidem authores & eadem ratio quæ antè. Nec est necessarium audire Missam de die seu festo, sed quâcumque auditâ, etiam de defunctis, satisfit huic præcepto. Denique fideles vi hujus præcepti tenentur audire unam tantùm Missam, adeoque nec die nativitatis Christi tenentur audire tres aut duas; sed quâlibet auditâ satisfaciunt; neque ipsi sacerdotes tenentur tres dicere; dicere enim tres aut duas est indulgentia, non obligatio.

SECTIO III. & IV.

Quâ attentione debeat hoc impleri præceptum? & quas personas obliget?

Dico 1. Vi hujus præcepti tenentur fideles secundum moralem & corporalem præsentiam Missæ assistere, ita ut quantum in ipsis est, possint audire & videre seu percipere aliquo modo sacerdotis ministeria, debentque habere voluntatem illam audiendi; & quamvis hæc foret admixta cum aliquâ intentione criminosâ, si tamen sit vera audiendi Missam voluntas, sufficiet ad præcepti impletionem; prætereà requiritur aliqua attentio ex objecto religiosa & ad cultum Dei pertinens, hæc est triplex: prima est attendens tantum ad ea quæ sacerdos dicit vel facit præcisè, nec ea distinctè intelligendo, sed solum ad ea attendendo; & hæc quidem sufficit; efficit enim ut sit auditio seu præsentia moralis humana, & ex objecto religiosa; sed altera quæ attendit ad ea quæ verbis & factis significantur, longè adhuc melior est; denique optima est illa quæ simul attendit ad Deum. Sufficit autem ut alterutra ex his attentionibus in auditione missæ perseveret virtualiter. Hinc si quis, dum audit missam, voluntariè exerceat aliquas actiones exteriores, repugnantes debitæ ejus attentioni, quæ durent tantum per parvam missæ partem, peccabit quidem tantum venialiter; sed si durent per magnam partem, peccabit mortaliter, nec implebit præceptum. Dum quis autem ex præcepto missam audit, potest quascumque orationes pro suâ devotione tunc recitare, imò & tunc recitando ea, quæ aliunde ex obligatione, v. gr. voti, beneficii, ordinis, pœnitentiæ sacramentalis tenetur recitare, potest simul satisfacere.

Dico 2. Hoc præceptum audiendi Missam obligat omnes adultos baptizatos cujuscumque conditionis vel statûs. Infideles enim, & catechumenos non obligat; pueros autem baptizatos obligat, quando jam ita ratione uti possunt, ut valeant sufficienter discernere inter bonum & malum; sintque capaces mortalis, non prius; quo verò ætatis anno incipient in hujusmodi statu constitui, non potest generaliter determinari; multi existimant statim post septennium incipere obligari.

SECTIO V.

Quando, vel quibus diebus obliget hoc præceptum?

Dico 1. Certum est hoc præceptum obligare ad audiendam Missam omnibus diebus dominicis; & colligitur hujus diei observatio esse antiquissima ex Act. 20. *una sabbathi cum venissemus ad frangendum panem*, id est primâ die septimanæ. *Una sabbathi unusquisque apud se seponat.* 1. Cor. 16. Sabbathum enim significat septimanam. Unde patet hanc diem Dominicam jam ab Apostolorum temporibus fuisse Divino cultui dicatam. Quando autem cæperit obligatio audiendi in eâ Missam, licèt sit antiquissima, non satis constat. Quia verò apud Judæos observatio diei Sabbathi ex præcepto divino erat ceremonialis, ideo in lege novâ in quâ ceremonialia cessarunt, translata est in diem Dominicam, tum ut Christiana observatio à Judaicâ distingueretur, tum ut umbras & figuras jam cessasse, & in Dominica resurrectione fuisse omnia completa ostenderetur, tum etiam ob alios fines.

Dico 2. Hoc præceptum non tantum obligat ad audiendum Missam diebus Dominicis, sed etiam omnibus diebus festivis, quorum aliqui jure communi instituti ac præcepti sunt, ut sunt præcipua Christi & B. Virginis festa, & 12. Apostolorum, &c. alii antiquissimâ & universali Ecclesiæ consuetudine observati, v. gr. festum Trinitatis, alii privato jure alicujus Episcopatus, civitatis, aut oppidi introducti, vel ex antiquâ & receptâ consuetudine, quæ vim habet legis, quando sub eâ ratione introducta & acceptatâ invenitur; nec ex Episcopi præcepto, vel ex populi voto, cujus obligatio transit ad successores non in vi voti propriè sumpti, sed in ratione legis à populo cum Episcopi consensu latæ, vel in ratione cujusdam pacti. Hæ autem festivitates cum universales non sint, non transgrediuntur terminos loci aut temporis pro quibus præscribuntur juxtà rationem consuetudinis aut legis. Denique præceptum audiendi Missam obligat tantum ad eam audiendam in die præscripto; ita ut eo elapso non maneat obligatio eam audiendi in alio die, uti nec tenetur quis in anteriori die eam audire, dum prævidet futurum impedimentum illam audiendi in die sequenti præscripto.

SECTIO VI.

Quibus modis excusetur aliquis ab audienda Missâ in die præcepto?

Dico 1. Ab audienda Missâ in die præcepto excusat spiritualis impotentia, seu impedimentum; v. gr. si quis est excommunicatus, aut interdictus speciali vel generali interdicto; & licèt si negligens sit in obtinenda absolutione à censura, peccet alio peccati genere; probabiliter tamen juxta Nav. non peccat peccato trangressionis audiendæ missæ, quam jure omittit, supposito ejusmodi impedimento. Qui autem habet privilegium audiendi Missam tempore interdicti, videtur certò teneri audire Missam die festo. Nav. & Sot. contra quosdã, quia, inquiunt, non colligitur uti privilegio, sed supposito privilegio, cogitur servare præceptum. Similiter ab hoc præcepto excu-

excuſat inculpabilis ignorantia ſive juris ſive facti, aut naturalis oblivio ſeu inconſideratio.

Dico 2. Ab audiendâ Miſſâ excuſat corporalis impotentia, v. gr. ſi quis ſit in vinculis, aut aliâ ratione cogatur domo non exire, aut non ingredi templum ſeu locum ubi Miſſa dicitur; aut ſi nimis diſtet templum. Similiter ſi is, qui vi vel ægritudine, vel aliâ ratione cogitur manere domi, habeat privilegium ſeu oratorium approbatum, in quo poſſit domi audire ſacrum, videtur veriſimilius non teneri ad utendum privilegio, præſertim ſi oporteat ſtipendiarium quærere ſacerdotem; nemo enim ad hoc tenetur; ſed ſolum ad audiendam Miſſam quæ in Eccleſia dicitur. Deinde cum dicere miſſam in domibus privatis, etiam approbatis, de ſe ſit odioſum, minus decens, & præter generales Eccleſiæ canones, nemo obligatur ad utendum tali privilegio, ut poſſit aliud præceptum Eccleſiaſticum implere; hoc enim non videtur tanti momenti quanti illud. Differentia autem inter hunc caſum & caſum interdicti, eſt quod in caſu interdicti, ablato impedimento, nulla poſteà fit diſpenſatio in jure, ſed regulari modo miſſa dicitur & auditur, quod non ita fit in hoc caſu. Idem dic de impedimento navigantium, qui nec poſſunt ad terram accedere, ut Miſſam audiant, nec in navi audire.

Dico 3. Aliud impedimentum excuſans ab audienda Miſſâ, eſt impotentia moralis, v. gr. quando eſt periculum amittendæ vitæ, valetudinis, honoris, bonorum temporalium, aut cujuſvis gravis incommodi corporalis vel temporalis incurrendi.

Dico 4. Alia cauſa excuſans, eſt opus charitatis, v. gr. Si neceſſe ſit infirmū non deſerere; præſtare opus proprii officii, quod non poteſt deſeri, v. g. ſi miles non poſſit à ſuâ ſtatione abeſſe. Itē conſuetudo, v. gr. Mulierum poſt partum obſtinentium per aliquod tempus ab ingreſſu Eccleſiæ, aut quarundam interdum nobilium viduarum, poſt mortem mariti per aliquot dies domo non exeuntium.

Dico 5. Alia cauſa excuſans, eſt major utilitas vel neceſſitas ſpiritualis. Item ſi non adſit alius ſacerdos ad dicendam Miſſam, quàm nominatim excommunicatus.

Dum quis excuſatur ab audiendâ *Miſſâ*, *non* tenetur loco illius aliquas orationes, *vel aliquem* externum cultum *D*eo exhibere, ut vult Scotus ſine ſufficienti fundamento. Denique hujus præcepti tranſgreſſoribus nulla cenſura in jure impoſita eſt, aut alia pœna Eccleſiaſtica, quæ ipſo jure incurratur; ſed correctio illis exhibenda.

Finis Tomi Decimi Sexti.

THEOLO-

THEOLOGIÆ
R. P. FRANCISCI SUAREZ,
E SOCIETATE JESU
SUMMA SEU COMPENDIUM
TOMUS XVII.
DE SACRAMENTIS.
PARS II.
DE SACRAMENTIS POENITENTIÆ ET EXTREMÆ UNCTIONIS,
De purgatorio, ſuffragiis, & indulgentiis.
PARS I.
DE POENITENTIA, UT EST VIRTUS.
DISPUTATIO I.
DE POENITENTIA IN COMMUNI.

SECTIO I. & II.

In quibus virtus & ſacramentum pœnitentiæ conveniunt & diſconveniunt?

DICO 1. Pœnitentia eſt pœna voluntaria, quâ aliquis in ſe punit quod voluntariè peccando commiſit; adeoque eſt honeſtus dolor de peccato commiſſo, & quia hic dolor eſt pars ſacramenti pœnitentiæ; ideò hæc vox *pœnitentia* per Synecdochem transfertur ad ſignificandum etiam ſacramentum pœnitentiæ; & ſic eſt communis prædicto dolori ſeu virtuti, & ſacramento. Utrumque etiam convenit in ratione medicinæ ad delendum peccatum, & in ratione ſecundæ tabulæ ſi ſumatur baptiſmus pro primâ tabulâ, quâ homo ſalvatur à peccati naufragio. Item utrumque verſatur circa peccatum actuale, tanquam materia, & circa hominem adultum, tanquam ſubjectum.

Dico 2. Virtus pœnitentiæ & Sacramentum pœnitentiæ in hoc diſconveniunt, quod virtus ſit actus vel habitus; ſacramentum ſit ſignum ſenſibile, adeoque actus exterior; virtus autem actus interior; & ſic pars ſacramenti, non totum. Deinde virtus eſt tantum cauſa diſpoſitiva gratiæ & remiſſionis peccati ex opere operantis; ſacramentum verò eſt cauſa efficiens ex opere operato. Denique diſconveniunt inter ſe in origine, in antiquitate, & quodam modo in diuturnitate; quia actus virtutis ſeu dolor internus de peccatis durat uſque ad mortem; ſacramentum autem ſeu ſumptio ſacramenti ſæpe non ita.

DISPUTATIO II.

De objecto virtutis pœnitentiæ?

SECTIO I. & II.

Quodnam ſit materiale objectum virtutis pœnitentiæ?

DICO 1. Malum culpæ, ſive peccatum tum mortale tum veniale ut vitandum aut deſtruendum, eſt materiale pœnitentiæ objectum; nec tantum interior peccati actus, ſed etiam exterior comprehenditur ſub ejus objecto adæquato, quia actus exterior eſt ſimpliciter actus moralis ac peccaminoſus, non quidem ut ab interiori diſtinctus; ſed ut unum cum illo conſtituens, ſicut corpus cum animâ unum hominem conſtituit. Deinde ſi ſumatur virtus pœnitentiæ ſecundum totam ejus latitudinem, non ſolum peccatum jam commiſſum, ſed etiam quodvis peccatum actuale, ſeu peccatum quod cavendum eſt,

est, comprehenditur sub ejus objecto; odio enim habet quamlibet Dei offensam; unde aliena peccata, ut potè odio ac detestatione digna, cadunt etiam sub ejus objectum. Deinde non tantum peccatum actuale, sed etiam habituale est ejus objectum: quia non tantum fugit committere actu peccatum, sed etiam ejus statum ac maculam permanentem intendit destruere; & licèt peccatum originale sit quasi habituale, non est tamen ejus objectum, quia non est homini voluntarium per proprium actum; sed si sumatur latius pœnitentiæ virtus secundum simplicem justitiæ affectum erga Deum, sic potest odio habere omnem injustitiæ statum, quâcumque ratione sit contractus, adeoque est peccatum originale; & sub eâ ratione potest etiam esse illius objectum.

Dico 2. Virtus pœnitentiæ pro objecto suo materiali non tantum habet malum culpæ, sed etiam pœnæ, tum quia vult internas afflictiones & dolores ut Deo pro peccatis satisfaciat, tum quia utitur aliquo pœnæ malo tanquam medio apto & ad destruendum peccatum & ad resarciendam divinam injuriam; & sic malum pœnæ spectat ut amplectendum; malum verò culpæ ut destruendum. Hinc communiter dicunt TT. malum culpæ, non autem pœnæ, esse ejus objectum, quia pœnitentia in rigore sumpta intendit destruere peccatum.

Dico 3. Pœnitentiæ secundum suam adæquatam naturam non tantum versatur circa malum, fugiendo illud, sed etiam tendit in bonum malo oppositum, inclinando in illud; ejusdem enim virtutis est, malum fugere, & bonum illi oppositum prosequi; cumque sit quædam justitia erga Deum, volendo illi satisfacere & reparare illius injuriam, seu reddere quantum in se est, Deo suum jus; ideò non tantum bonum opus, sed etiam ipse Deus aliquo modo comprehenditur sub pœnitentiæ virtutis objecto.

SECTIO III.

De formali pœnitentiæ objecto.

Dico 1. Virtus pœnitentiæ generaliter sumpta non habet definitam ac specificam formalis objecti rationem, sed habet confusè ac generatim quodvis motivum ad detestandum peccatum, sive sub ratione generali quatenus est aversio à Deo & à suo fine ultimo, sive particulari quatenus est contrarium tali vel tali virtuti. Specificè autem & propriè sumpta habet pro objecto formali specifico reparationem seu compensationem injuriæ Deo illatæ, ac pro illa satisfactionem; sive spectat jus Divinum quatenus ex peculiari justitiæ debito servandum est, quia pœnitentia est quædam erga Deum justitia, quâ Deo suum jus redditur.

Dico 2. Etiam vindicta quæ sumitur ad satisfaciendum pro peccatis comprehenditur sub pœnitentiæ objecto formali, quia per eam intenditur aliquo modo integra Divinæ injuriæ compensatio; nam ejus qui injuriam intulit, punitio redundat in honorem & ampliorem satisfactionem alterius qui injuriam passus est.

SECTIO IV.

Quanam virtus detestetur peccata quatenus sunt rationi contraria?

Dico: Actus quo quis detestatur præcisè peccata quatenus rationi sunt contraria, licèt non possit non pertinere ad aliquam virtutem determinatam, quia non potest ab omnibus virtutibus elici; non tamen aut ad charitatem, aut ad justitiam legalem, aut ad obedientiam pertinet; nec potest dici ejusmodi actus nullum in voluntate generare habitum; cum omnis actus, ut experientiâ constat, generet habitum. Ideò probabiliter dici potest ab ejusmodi actu generari habitum proprium & particularem, qui habeat propriam speciem desumptam ex habitudine ad talem actum & tale objectum generatim spectatum; prout in ratione objecti continet specialem boni rationem à particularibus aliarum virtutum bonis & objectis distinctam.

DISPUTATIO III.

De actibus virtutis pœnitentiæ in communi.

SECTIO I. II. III. & IV.

Cujusnam potentiæ sit actus pœnitentiæ, & quotuplex?

NOTA: Recentiores Hæretici dicunt actum pœnitentiæ esse ferè tantum actum intellectûs, quo cognoscit ac judicat se malè egisse; & si adjungunt actum voluntatis, est solum propositum bene vivendi imposterum; nam detestationem præteriti, ut otiosam & inutilem vel præsumptuosam reprobant; quia impossibile est aiunt, nos Deo posse satisfacere. Sed

Dico 1. Actus pœnitentiæ est actus à voluntate elicitus, supponens actum intellectûs sibi proportionatum, & ordinariè habens sibi conjunctum appetitûs sensitivi actum tanquam consequentem; dum enim voluntus dolet de peccato, trahit secum appetitum inferiorem, ut aliquem dolorem concipiat: hujus tamen carentia non est signum quod voluntas careat pœnitentiâ.

Dico 2. Voluntas potest varios pœnitentiæ actus elicere sive tendendo in bonum, v. gr. actum justitiæ erga Deum, gaudii de exhibitâ satisfactione pro peccatis, propositi servandi mandata, &c. sive recedendo à malo, v. gr. actum doloris, displicentiæ, odii, detestationis, &c. odium autem ac detestatio peccati, distinguuntur inter se ut quid magis & minus commune.

Dico 3. Actus pœnitentiæ est absolutus dum dicitur: *nolo peccatum*, vel etiam dum dicitur: *nollem peccasse*; & inefficax quidem in quantum non potest efficere ut peccatum non fuerit commissum; sed est efficax ad separandam & avertendam voluntatem ab effectu peccati, detestando illud cum proposito emendationis. Quamvis autem hæc detestatio & propositum in suâ virtute & efficaciâ videantur convenire, tamen secundum suas rationes formales distinguuntur; nam detestatio est actus per modum fugæ & aver-

versionis voluntatis, immediatè versans circa peccatum commissum ut sic; propositum autem est per modum prosecutionis & intentionis, immediatiùs versans circà resarciendam divinam injuriam, & satisfactionem exhibendam.

Dico 4. Quamvis aliqua peccati detestatio possit à charitate elici, v. gr. contritio perfecta; aliqua tamen potest etiam à propriâ pœnitentiæ virtute elici, v. gr. detestatio ad destruendum peccatum, ad resarciendam injuriam. Actus quidem detestationis seu displicentiæ & actus doloris, sunt ita moraliter conjuncti in homine viatore, ut per modum unius reputentur; physicè tamen sunt duo actus distincti tanquam odium à dolore; detestatio enim est doloris causa; & in Beatis est displicentia seu detestatio sine dolore, cujus sunt incapaces. Scotus distinguit quatuor actus seu acceptiones pœnitentiæ, nimirum velle in se punire peccatum, nolle peccasse, acceptare illius punitionem, patienter illam ferre; sed hæc distinctio videtur superflua.

SECTIO V. VI. & VII.

An actus pœnitentiæ sit honestus & supernaturalis?

Dico 1. Actus Christianæ pœnitentiæ seu detestationis peccati est per se honestus & sanctus. Id definitur in Conc. Trid. Sess. 14. can. 6. & patet ex scripturâ consulente illum ac præcipiente. Ezech. 18. & 33. Matt. 3. & 4. &c. objectum enim illius actus est per se bonum, & debitis cum circumstantiis potest fieri; nec est otiosus aut inutilis, quia non tendit ad hoc ut quod factum fuit, non fuerit factum; sed ad hoc ut voluntas avertatur ab isto malo, & destruat illud, quatenus adhuc aliquo modo permanens; potestque habere diversas honestates, seu diversas moralis virtutis species, juxta varia motiva honesta, v. gr. justitiæ, charitatis, temperantiæ &c. ex quibus potest procedere.

Dico 2. Actus christianæ pœnitentiæ est supernaturalis, ita ut sine divinâ & supernaturali gratia exerceri nequeat. *Probatur* ex scriptura & patribus. *converte me Domine, & convertar; postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam.* Jer. 3. Item ex Conc. Aransi. 2. Can. 2. & Trid. Sess. 6. cap. 6. can. 3. sic definiente: *si quis dixerit sine præveniente spiritûs sancti inspiratione atque ejus adjutorio, homines credere, sperare, diligere, aut pœnitere sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Ratio etiam id probat; quia ultima dispositio ad gratiam est actus pœnitentiæ; ergo supernaturalis. Insuper

Dico 3. Non tantum actus pœnitentiæ Christianæ est supernaturalis extrinsecè & quoad modum denominationis, sed etiam intrinsecè & quoad entitatem essentialem contra Scot. Gabr. Dur. & Cajet. dicentes totam illius entitatem esse naturalem, ideoque per naturales liberi arbitrii vires produci posse, quamvis prout à Deo exigitur ad salutem, aliquid supernaturale requiratur, quod à Divina gratiâ pendet; id est juxta Scot. & Gabr. debet acceptari à Deo seu gratiâ informari; & juxta Cajet. ac Dur. debet dicere habitudinem ad speciale Dei auxilium tanquam ad suam causam. Sed contrà *probatur*: Iste pœnitentiæ actus vel à Deo acceptatur seu informatur gratiâ, quia supernaturalis est, & sic illius supernaturalitas non consistit in solâ acceptatione vel informatione extrinsecâ, sed in alio aliquo intrinseco; vel tantum fit supernaturalis, quia acceptatur à Deo, vel informatur gratiâ; ergo fit à nobis sine gratiæ adjutorio contrà Conc. Trid. suprà. Similiter dic de habitudine ad Dei auxilium. Quare iste actus est ita supernaturalis in suâ essentiâ & specie, ut juxta Trid. non possit fieri sine auxilio gratiæ excitantis & adjuvantis; adeoque falsum est per solas vires naturales posse produci; formale enim ejus motivum est supernaturale. Si autem agatur de pœnitentia latè sumptâ prout est generalis virtus, tunc

Dico 4. Quælibet virtus potest naturaliter detestari & odisse peccatum sibi oppositum, v. gr. temperantia elicere naturalem intemperantiæ detestationem & odium: imò cum probabilius naturali ratione cognosci possit, contra Scot. & Durandum, peccatum esse offensam Dei ut est auctor, gubernator & finis naturæ; ita etiam naturali actu potest homo illam, ut est talis offensio Dei, detestari tanquam naturali rationi repugnantem; sicut enim potest quis viribus naturalibus diligere Deum, ut est ultimus & naturalis finis, ita potest odisse quidquid huic dilectioni est contrarium; atqui peccatum ut sic, est illi contrarium; ergò potest naturaliter de illo dolere cum proposito imperfecto non peccandi, quia qui amat aliquem, facilè dolet quod eum offenderit; sic ergò potest dolere offendisse Deum cum naturali desiderio illum placandi eique placendi ad assequendam beatitudinem naturalem.

SECTIO VIII.

An verus pœnitentiæ actus debeat esse universalis de omnibus peccatis?

Nota: Duplex est peccati detestatio universalis: una formaliter, quando talem detestationem antecedit in intellectu omnium peccatorum sive distincta sive confusa recordatio; altera virtualiter, quando peccatum de quo cogitatur, licèt sit particulare; ratio tamen illud detestandi, est sufficiens ad voluntatem ab omni peccato avertendam. Hinc

Dico 1. Non omnis pœnitentiæ actus est formaliter universalis ex parte objecti; sæpè enim homo cogitans tantum de uno altero-ve peccato, & non de aliis; facit actum pœnitentiæ; nec etiam omnis est virtualiter universalis; quando enim motivum est particulare & ad determinatam virtutem pertinens, detestatio non extenditur etiam virtualiter ad peccata aliis virtutibus contraria; v. gr. detestatio adulterii ob propriam ejus turpitudinem, non extenditur ad detestationem furti. Sed

Dico 2. Quando ratio detestandi aliquod peccatum, est omnibus peccatis mortalibus communis & omninò similis, ac ejusdem rationis cum illis; tunc licet detestatio peccati sit particularis formaliter, & in objecto materiali; est tamen universalis virtualiter, & absolutè voluntatem avertit ab affectu omnis peccati mortalis, v. gr. qui detestatur unum peccatum mortale quia per illud incurritur pœna æterna, aut quia est contrarium Dei amicitiæ, is virtualiter detestatur omnia mortalia; sicut in fide qui credit unum fidei articulum quia Deus revelavit, virtualiter credit omnes alios. Quia idem & totum detestationis motivum est in singulis & in omnibus peccatis. Hinc probabiliter infertur actum

tum pœnitentiæ ſpecialiter ſumptæ prout eſt quædam erga Deum juſtitia, ſi perfectus, abſolutus & efficax ſit, eſſe virtualem omnium mortalium deteſtationem, quamvis expreſſè circà unum tantum verſetur; qui enim deteſtatur unum peccatum ob vitandam iſtam Dei injuriam, virtualiter cætera omnia deteſtatur; cum ſit in omnibus & ſingulis eadem deteſtandi ratio. Medina in hoc utitur diſtinctione ſic: dum quis deteſtatur unum mortale quatenus reduplicativè eſt Dei offenſa, admittit noſtram aſſertionem; ſed non admittit, ſi quis illud deteſtetur, quia eſt offenſa Dei. Videtur tamen id non ſatis cohærere: voluntas enim non poteſt ſeparare virtualem unius peccati in alio incluſionem, adeoque nec poteſt ſeparare volitionem deteſtationis unius à formali volitione deteſtationis alterius, ſuppoſito quod pro ſuâ libertate unum efficaciter & abſolutè velit; nempe agendo de eodem tempore; ſi enim ratio deteſtandi unum mortale eſt adæquata, non poteſt voluntas pro eodem tempore complacere in aliquo alio. Attamen

Dico 3. Deteſtatio omnium mortalium ob motivum illis omnibus commune, non ſemper eſt virtualis deteſtatio venialium; tum quia deteſtatio mortalium poteſt ſtare cum voluntate peccandi venialiter, tum quia venialia non continent motivum mortalium, nempè Dei gratiæ jacturam & æternam punitionem; & quamvis detur mortale altero gravius, non videtur tamen poſſe quis verè illud deteſtari ob majorem iſtam gravitatem, & non principalius ob rationem ipſam mortalis offenſionis, quâ Dei amicitia omittitur, & pœnæ æternæ reatus incurritur. Denique

Dico 4. Pœnitentia venialis peccati ex eo præciſè quia eſt Dei offenſa, virtualiter continet mortalium pœnitentiam; qui enim efficaciter odit remiſſionem charitatis, multò magis omiſſionem; & qui odit pœnam temporalem, multò magis æternam; uti qui odit ægritudinem, multò magis mortem.

SECTIO IX.

An actus pœnitentiæ ſit deteſtatio peccati ſupra omne malum pœnæ?

Dico 1. Certum eſt malum culpæ de ſe eſſe deteſtabilius malo pœnæ, etiam æternæ; malum enim pœnæ eſt tantum malum ſecundum quid, & homini tantum nocet; culpæ autem eſt malum ſimpliciter, repugnans Deo & rectæ rationi ac contra Deum; unde ſi per poſſibile vel impoſſibile alterutrum eſſet eligendum, vel culpa vel pœna æterna, potius pœna æterna quatenus pœna præciſè, eligenda eſſet quàm culpa. Ita Anſel. &c. ſi v. gr. Deus tanquam ſupremus Dominus aliquem ad eligendam pœnam æternam præciſè ut pœnam, ſive ſine priori culpâ, ſive ob priorem culpam, obligaret ſub obligatione incurrendæ culpæ aut inobedientiæ, ille deberet eligere potius æternam pœnam, quàm culpæ incurſionem. Ejuſmodi tamen comparatio, ait D. Th. non eſt facile proponenda ob periculum & fragilitatem hominis. Hinc

Dico 2. Actus pœnitentiæ ſeu deteſtatio peccati ſemper eſt ſupra omne malum pœnæ; excepto illo actu qui deteſtatur culpam ob vitandam pœnam; fieri non poteſt ut actus excedat motivum in quo fundatur, cum ab illo totam ſuam ſpeciem accipiat. *Probatur*: ſi deteſtatio ſit ob amorem Dei, ſicut amor Dei eſt ſuper omnia bona, ita deteſtatio ſuper omnia mala. Deinde ut hæc deteſtatio de malo culpæ ſit ſuprà malum pœnæ, non requiritur ut ille exceſſus conſiſtat in actûs intenſione, nec in formali comparatione inter culpam & pœnam, quæ nec eſt neceſſaria, nec ſemper utilis, nec facilè proponenda; ſed conſiſtit in excellentiâ motivi operandi, quod tale eſt, ut de ſe ſit potentius ad firmandam voluntatem in tali affectu, vel intellectum in tali aſſenſu; ſicque in deteſtatione continetur virtualis comparatio & exceſſus ſuper omne malum pœnæ; nam avertit voluntatem à peccato ob ſupremam mali rationem in illo contentam. Idem etiam probat propoſitum abſolutum & efficax nunquam amplius peccandi mortaliter ob quamcumque cauſam. Similiter deteſtatio peccati, quæ fit ex motivo juſtitiæ ad vitandam vel deſtruendam Dei injuriam, eſt etiam ſupra omne malum pœnæ.

SECTIO X.

An unum peccatum ſit alio deteſtabilius?

Dico 1. Quò gravius eſt peccatum, eò eſt deteſtabilius ob plures aut graviores deformitates; adeoque unum eſt alio deteſtabilius per pœnitentiam appretiativè ob majus & gravius motivum; eſt quidem quædam æqualitas inter omnia peccata in ordine ad eligendum ſeu faciendum, quia nullum præ alio poteſt eligi ad illud per ſe faciendum, poteſt tamen unum levius pro alio graviori conſuli, ut illud alter faciat, dum videt in illo jam determinatum animum ad gravius perpetrandum; nam iſtud conſilium non eſt de malo ut malum eſt, ſed ut minus eſt ex ſuppoſitione quod totum vitari nequeat. Eligere verò ut ipſemet faciat vel minimum peccatum, eſt ſemper malum; permittere autem ut alter faciat, non eſt ſemper malum.

Dico 2. Proprium peccatum etiamſi levius, ſemper eſt magis appreciativè deteſtandum quàm alienum gravius. Ita communiter TT. unde potius eſt permittendum graviſſimum peccatum alienum, quàm proprium leviſſimum committendum; quia permittere peccatum, non eſt ſemper malum; committere autem, ſemper eſt malum. Deinde ſi ſpectetur alienum peccatum ut objectum quoddam odio proſequendum, plus debet quis conari ut proprium peccatum levius non exiſtat in rerum naturâ, quàm alienum gravius, adeoque magis fugiendum ac deteſtandum. Alienum tamen peccatum magis deteſtandum eſt, quàm quodvis malum proprium, quod culpam non includit.

DISPUTATIO IV.

De contritione secundum se.

SECTIO I. & II.

An contritio sit formalis pœnitentiæ actus, & quis? & an includat formalem Dei amorem super omnia?

NOTA: agitur hîc de contritione ut est actus virtutis, non ut est pars sacramenti; sive de quodam actu perfecto & sufficiente ad remissionem peccati mortalis in ratione dispositionis, etiam sine reali sacramenti susceptione.

Dico 1. Hæc contritio est perfecta voluntatis aversio à peccato commisso, quâ homo se præparat ad restaurandam cum Deo amicitiam, si illa careat, *cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Ps.* 50. *qui sanat contritos corde* Ps. 46. contritio ergo formaliter & essentialiter sumpta, pœnitentiæ actus est, quamvis virtualiter contineri possit in actu amoris super omnia, qui non sit pœnitentiæ formalis; nam amor Dei super omnia, ut præscindit à formali pœnitentia, non est formalis contritio, sed tantum virtualis.

Dico 2. Contritio formaliter & essentialiter sumpta, est ipsa peccati detestatio. Unde voluntas destruendi peccatum commissum, seu resarciendi divinam injuriam præcisè sumpta, non est de substantiâ contritionis; sed quidpiam illam antecedens; uti nec odium peccati secundum se sumptum, nec etiam dolor qui detestationem subsequitur. Hi tamen tres actus ordinariè comitantur contritionem vel antecedenter, vel consequenter, ac virtualiter semper in illâ includuntur; sed non sunt de ejus substantiâ, nec semper ad illam necessarii quatenus ab ipsâ detestatione formaliter ac realiter distincti sunt.

Dico 3. Contritio perfecta debet esse aliquo modo ex amore Dei super omnia, adeoque ipsa peccati detestatio super omnia, sive super omne detestabile. D. Th. Bonav. Scot. &c. colligitur ex scripturâ & patribus. *qui non diligit, manet in morte.* Joan. 3. *sine charitate nihil sum* 1. Cor. 13. *remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum* Luc. 17. & Aug. *sine amore*, inquit, *nemo unquam gratiam invenit, nec veniam assecutus est.* L. de Verâ & falsâ pœnitentia c. 9. & Ratio quia homo peccando se avertit à Deo & perdit ejus amicitiam, ergo pœnitendo debet se convertere ad Deum, & per amorem recuperare ejus amicitiam. Quo circa quamvis formalis Dei amor per se loquendo, requiratur ad justificationem peccatoris tanquam medium; tamen potest fieri ut perfecta peccati detestatio, quæ & virtualiter & voto amorem Dei includit, ad illam sufficiat sine formali amoris Dei actu reipsâ tunc elicito; ista enim detestatio est perfectissimus pœnitentiæ actus, adeoque sufficiens dispositio ad justificationem. Idem dicendum de detestatione peccati, quatenus est contra Dei bonum in se, ejusque dissolvit amicitiam; sed non ita probabiliter videtur idem dicendum de detestatione universali ex proprio justitiæ motivo ad resarciendam præcisè Dei injuriam. Patet itaque ex his omnibus formalem amorem non esse de essentia contritionis; cum interdum hæc possit existere sine illo, & sufficienter disponere ad gratiam & remissionem peccati cum solo virtuali amore in illâ incluso.

SECTIO III.

An propositum formale non amplius peccandi sit de essentiâ contritionis, adeoque an contritio possit esse unus simplex actus?

Nota: Quamvis juxta omnes antiquos TT. requiratur ad contritionem propositum emendationis, ut constat ex scripturâ, patribus, conciliis; ipsaque ratio id ostendat. Multi tamen censent sufficere ut hoc propositum sit virtuale, in efficaci & perfectâ peccati detestatione inclusum, quæ detestatio sine proposito formali potest esse sufficiens ad gratiam ultima dispositio. Quare sic videtur respondendum.

Dico 1. Per se loquendo ordinariè requiritur quidem propositum formale ad gratiam & peccati remissionem consequendam, quod propositum formale includit Dei amor obedientialis, quo quis vult placere Deo in omnibus & servare ejus mandata; attamen interdum sola peccati detestatio sine proposito formali potest esse sufficiens dispositio ad gratiam; & videtur sic fuisse justificatus David, dum solum dixit: *peccavi Domino.* Reg. 12. non repugnat enim haberi unum actum sine alio; & si talis eliciatur, in eo erit sufficiens proportio & virtus in ratione dispositionis ad gratiam. Unde formale propositum non peccandi amplius, non est de essentia ac formali ratione contritionis: adeoque essentia contritionis in unico simplici actu consistit. Quod attinet ad propositum satisfaciendi, non est necesse ut sit distinctum à proposito servandi mandata.

Dico 2. Quando actus detestationis & actus propositi simul concurrunt in dispositione ad gratiam, nullus necessariò ordo inter illos requiritur; alteruter potest prius aut posterius elici pro arbitrio voluntatis; solet tamen ordinariè peccator incipere à detestatione peccati, & postea facere propositum.

SECTIO IV.

An ad veram contritionem requiratur certa actûs intensio?

Nota: Adrianus ad veram contritionem requirit absolutè maximam actûs intensionem, quam homo elicere potest per totum conatum sibi possibilem; Petrus autem Soto non maximam absolutè, sed comparativè; id est debet homo majori intensione dolere de peccato, quàm de quolibet alio malo, & illud magis intensivè odisse, quàm amat quodvis bonum creatum; quia debet peccatum odisse super omnia: Sed istud *super omnia*, debet intelligi de appretiatione, non de intensione, sive de intensione objectiva, non subjectivâ, id est debet nobiliori modo & majori appretiatione tendere in excellentiam objecti, ita ut voluntas, si necesse foret, dimoveretur potius ab amore alterius cujusvis boni, vel ab odio alterius cujusvis mali, quàm ab amore illius boni quod amat, vel ab odio illius mali quod odit

odit ſuper omnia. Alii autem videntur requirere ad contritionem, non maximam intenſionem, ſed certum aliquem illius gradum quem Deus novit; ſed illi loquuntur de gradu appretiationis, non intenſionis. Quare

Dico: Ad veræ contritionis eſſentiam nulla definita intenſio requiritur; ſed ſufficit actûs ſubſtantia, in quocumque gradu fiat. Gabr. Nav. Medin. &c. Scriptura enim converſioni ad Deum promittendo peccati remiſſionem, non id limitat ad intenſam converſionem; Deinde actus contritionis de ſe eſt proportionata diſpoſitio ad gratiæ infuſionem; ergo non eſt neceſſarius certus illius modus accidentalis, cum Deus illum non præceperit. Sicut quodvis peccatum mortale, quantumvis remiſſum, tollit omnem gratiam; ità quævis contritio quantumvis remiſſa, tollit omne peccatum mortale ſive gravius ſive levius, ſive unum, ſive plura; ferventior tamen aut remiſſior, magis aut minus contribuit ad remittendam pœnæ temporalis quantitatem, de quâ ſæpè ſcriptura & patres loquuntur. Cæterum contritio ex parte ſubjecti poſſet per accidens eſſe nimis magna, ſi ob nimium voluntatis conatum graviter corpus læderet; nunquam verò ex parte objecti.

SECTIO V.

An ad veram contritionem requiratur aliqua temporis duratio?

Dico: Actus contritionis, ut ſit contritio, nulla indiget temporis duratione, ſed ſimul ac fit, eſt vera contritio. D. Th. Gabr. Sot. &c. contra Scot. dicentem actum qui eſt contritio, non habere rationem contritionis, niſi prius aliquo tempore duret, quod tempus taxatum eſt à Deo. Sed hoc dicitur ſine ſtabili fundamento. *Probatur* ergò, quia ſcriptura homini ratione ſuæ converſionis, promiſit peccati remiſſionem abſque dilatione, aut morâ, dicendo: *in quâcumque die*, *in quâcumque horâ*, id eſt tempore vel momento. Sicut ſtatim ac fit conſenſus in peccatum mortale, eſt peccatum mortale & expellit gratiam; ita ſtatim ac fit actus contritionis, habet eſſe contritionis ſeu ultimæ diſpoſitionis ad gratiam & illam reſtituit; nempè ſine morâ & infallibiliter. Alioqui ſi aliqua temporis duratio foret neceſſaria, pervenire poſſet homo in hâc vitâ ad eum ſtatum, in quo eliciendo verum pœnitentiæ actum, non poſſet peccati remiſſionem obtinere, v. gr. illum eliciendo in ultimo vitæ momento, quod ſanè ut erroneum damnatur in L. de Eccl. dogm. c. 80. diſpoſitio quidem debet antecedere formam, nimirum contritio gratiam, non tempore, ſed naturâ.

SECTIO VI.

An ſit de eſſentiâ contritionis, ut cadat in omnia peccata diſtinctè recogitata?

Nota 1. Certum eſt contritionem debere eſſe de omnibus peccatis mortalibus, ſed certum eſt etiam non requiri ex parte voluntatis ſingulas ſingulorum peccatorum contritiones, ita ut perfecta contritio coaleſcat ex pluribus ejus actibus; alioqui in morte poſſet aliquis non habere ſpatium faciendi perfectam contritionem; Item certum eſt etiam ex parte intellectûs requiri aliquam peccatorum conſiderationem ſeu memoriam. Hinc

Nota 2. Communiter Theologi requirunt diſtinctam omnium peccatorum mortalium recogitationem tam quoad ſingulas eorum ſpecies, quàm quoad numerum, & ut ita de illis homo doleat; ſed non ſatis explicant, an loquantur de contritione ſecundùm ſe ſpectatâ, an verò de contritione in ordine ad confeſſionem. Multi autem alii, nempè Maj. Cajet. Nav. &c. iſtam peccatorum diſtinctam recogitationem non requirunt, ſed dicunt ſufficere confuſam & indiſtinctam. Quare

Dico 1. Ad conſequendam juſtitiam & peccati remiſſionem, adeoque ad habendam veram contritionem non eſt neceſſe, ut revera præcedat actualis & diſtincta omnium peccatorum commiſſorum recogitatio, neque etiam ut cum ipſâ contritione actualiter & ſimul in eodem inſtanti habeatur; quia finitâ recogitatione poteſt ſtatim voluntas uno motu omnia peccata deteſtari; ſed per ſe ſufficit univerſalis peccatorum ſolum confuſè recogitatorum deteſtatio; neque requiritur diſtincta recogitatio ut contritionem ac juſtificationem reipſâ conſequens, aut in ipſa contritione tanquam in voto contenta. Dixi *per ſe*, quia interdum iſta diſtincta recogitatio conſequens, eſt neceſſaria ad implendam aliquam obligationem, quæ à futuro dependet, v. gr. ad faciendam reſtitutionem, ſatisfactionem, confeſſionem; non tamen eſt neceſſaria ad ipſam contritionem, ſed ob obligationem ſequentem, v. gr. confeſſionem; ſi quis enim prius habens univerſalem dolorem perfectum de omnibus peccatis, & poſtea diſtinctè ea recogitans confiteatur ſine novo dolore, valebit confeſſio; ac proinde iſta *diſtincta* recogitatio propter confeſſionem requiritur. Imò

Dico 2. Interdum poteſt homo veram contritionem habere & juſtificari, etiamſi de uno ſolo peccato commiſſo, actualiter cogitet; ſi illud ex perfectiſſimo pœnitentiæ motivo deteſtetur, quando, v. gr. alia peccata *oblitus eſt*; quia deteſtatio iſta eſt virtualiter omnium peccatorum deteſtatio; debet tamen poſteà, dum iſtorum recordabitur, formaliter de illis conteri, ſaltem per generalem contritionem; nec tantum malitiam peccati, ſed etiam peccati actus intrinſecè malos debet deteſtari.

SECTIO VII.

An contritio ſemper ſit actus gratiâ formatus?

Dico 1. Actus contritionis perfectæ eſt ſemper gratiâ ſanctificante ſeu reddente ſubjectum ſanctum & Deo gratum formatus, quia ab illa nullo momento ſeparatur. Actum autem eſſe formatum gratiâ, nihil aliud eſt quàm eſſe hominis ſancti Deoque grati actum; propter quod habet quemdam valorem & dignitatem moralem, ipſe tamen non eſt forma ſanctificans, etiam quatenus includit dilectionem Dei ſuper omnia, ſed eſt ad illam diſpoſitio. Unde

Dico 2. Actus contritionis non procedit activè à gratiâ habituali, ut volunt multi Thomiſtæ; neque ob id vocari poteſt actus formatus. Eſt enim diſpoſitio ad gratiam habitualem; ergo gratia habitualis non eſt ejus activum principium; ſed ejus principium eſt aliquod actuale gratiæ auxilium, per quod ipſa contritio tanquam diſpoſitio ultima meretur ſaltem de congruo gratiam habitualem; adeoque cum gratia habi-

habitualis sit præmium contritionis, non potest esse principium meriti seu contritionis. Actus ergo contritionis dicitur gratia habituali formatus, non quia ab illa effectivè ac physicè procedit, sed quia infallibili concomitantiâ illi conjungitur. Cum enim sit dispositio ad gratiam habitualem, ordine naturæ illam præcedit; & ut sic, intelligitur informis, seu nondum gratiâ habituali formatus, quia ut sic, nondum est ab homine grato & sancto; sed tendente ad sanctitatem, ideoque ut sic, non est meritorius de condigno; sed in eodem instanti naturâ posteriori, statim infunditur gratia habitualis, & tunc incipit esse actus hominis sancti & Deo grati, & juxta D. Th. meritorius de condigno primæ gloriæ. Idem dic de actu charitatis seu dilectione Dei inclusâ in actu contritionis, quæ prius naturâ est informis quàm formata; quia ut est dispositio ad justitiam, nondum est ab homine justo; ut sic, sed ab homine tendente ad justitiam seu gratiam.

DISPUTATIO V.

De Attritione.

Sectio Prima.

Quid sit attritio Christiana, & quomodo à contritione differat?

Dico 1. Attritio christiana seu contritio imperfecta juxta Concil. Trid. Sess. 14. c. 4. est peccati detestatio, quæ solitariè sumpta disponit hominem remotè & insufficienter ad gratiam obtinendam; cum sacramento autem proximè & sufficienter. Hinc 1. non potest esse ex motivo turpi, nec fundari in solo motivo temporali aut humano; alioqui non erit attritio christiana. 2. Dolor de peccato purè naturalis, licèt fiat ex motivo honesto, non est attritio, quia actus attritionis debet esse supernaturalis; actus enim qui non fit ex gratiâ, sed ex mera naturâ, per se nihil confert ad salutem supernaturalem, quia dispositio debet esse formæ proportionata, nempè supernaturalis gratiæ supernaturali. 3. debet esse detestatio ita efficax, ut vel formaliter vel virtualiter includat propositum non peccandi de cætero, avertens absolutè voluntatem à peccandi affectu.

Dico 2. Attritio non differt essentialiter à contritione in intensione, in duratione, in sola Dei acceptatione, in ordine ad divinum auxilium, in actuali gratiæ informatione, in universalitate objectivâ peccatorum, in confusâ vel distincta illorum recogitatione, sed in motivo formali; motivum enim formale contritionis est Deus ipse quatenus summum bonum, à quo peccatum avertit; motivum autem attritionis est aliquid inferius, contritio ex se formaliter vel virtualiter includit Dei dilectionem super omnia, attritio autem minimè. Illa detestatur peccatum supra omne detestabile; hæc verò vel non semper, vel nunquam perfectè; illa est semper universalis, saltem virtualiter ex vi motivi; hæc non semper; illa est semper ex formali vel virtuali voluntate destruendi culpam commissam, & expellendi illam quatenus in homine manet; hæc nec semper habet istam voluntatem, nec per se eam postulat cum possit esse cum culpâ. Dum dicitur homo ex attrito fieri contritus per sacramentum, est impropria locutio, & extrinseca contritionis denominatio, desumpta ex dignitate subjecti vel effectus similitudine; quia cum per sacramentum infunditur gratia subjecto attrito, dicitur subjectum contritum; etiamsi attritio nec mutetur, nec augeatur, sed eadem maneat.

Sectio II.

Quomodo attritio ex metu gehennæ sit honesta, & ob fœditatem peccati sit supernaturalis?

Nota: De fide certum est ex Conc. Trid. Sess. 6. Can. 8. timorem Dei, seu pœnæ ut à Deo infligendæ, ac præsertim gehennæ, esse actum bonum. *Confige timore tuo carnes meas.* Ps. 118. *timete Dominum omnes sancti ejus.* Ps. 33. Ratio est quia timor alicujus mali suam sumit honestatem ex bono opposito, nempe timor gehennæ ex Beatitudine æterna; ergò timor gehennæ est honestus. Deinde timor potest concurrere per modum causæ finalis ad efficiendum aliquod opus bonum, imò & perfectum. Quare

Dico 1. Attritio quæ ex metu gehennæ tanquam ex proximo fine proficiscitur, non excludit debitum finem ultimum, nec includit, per se loquendo, aliquam malam circumstantiam, ideo est actus per se bonus, & honestus. D. Th. Alens. Ledesm. &c. quia illius finis est bonus, nempè vitatio pœnæ gehennalis, & medium ad istum finem est etiã bonum, id est detestatio ac vitatio peccati; ergò &c.

Objicies 1. Iste timor cùm sit servilis, videtur esse turpis: includit enim virtualiter hunc affectum: *si peccato non esset imposita pœna, non illud vitarem.* R. Neg. assum. timor enim iste non est servilis strictè quo plus timetur pœna quàm Dei offensa, sed est tantum servilis latè quo timetur præcisè pœna propter quam abstinetur à peccato; & hic timor est bonus; nec in hoc includitur virtualiter prædictus affectus; quia istud motivum est tantum finis proximus, qui pro tunc verè avertit voluntatem ab interno peccati affectu; finis autem ultimus in quo sistitur, ex vitatio offensæ Dei quæ est bona.

Obj. 2. Qui detestatur culpam propter pœnam, plus odit pœnam quàm culpam. Resp. quamvis homo actualiter per istum actum magis detestetur pœnam quàm culpam, quatenus pœna est ratio detestandi culpam; simpliciter tamen loquendo ob alias rationes magis culpam quàm pœnam detestatur.

Obj. 3. Ordinare timorem pœnæ ad detestationem seu fugam culpæ, est quid inordinatum; ergo iste timor non est bonus, vel saltem erit quid indifferens. R. Neg. Ant. Istius enim actûs intentio quæ est fuga pœnæ, ex objecto est bona, non verò indifferens; & licèt sit minus perfecta, non est tamen malum aut inordinatum ordinare ad eam aliquid perfectius, nempè fugam peccati.

Obj. 4. Nulla virtus assignari potest à quâ procedat iste timoris actus; ergo ex se non est studiosus. R. Neg. Ant. procedit enim à virtute spei, quia ejusdem principii est amare aliquod bonum & odisse contrarium malum. Cum ergo iste actus fundetur in timore gehennæ quæ opponitur vitæ æternæ quam spes intendit, fit ut ad spem pertineat, & eandem cum illa habeat supernalitatem.

tatem. Nec iste actus est imperfectus privativè, sed tantum negativè; id est non est tam perfectus quàm contritio, suntque virtutes aliæ aliis inferiores seu imperfectiores.

Dico 2. Attritio ob fœditatem peccati, cum formale ejus motivum sit supernaturale, ideo est supernaturalis juxta Conc. Trid. quia motivum attritionis sumitur non ex conformitate ad meram rectam rationem, sed ex conformitate ad regulam revelatam & ad rectam rationem prout elevata est ad ordinem supernaturalem.

Dico 3. Divisio attritionis in attritionem *ex metu gehennæ & pœnarum & ob fœditatem peccati* ut habetur in Trid. est sufficiens & adæquata. Omnis enim peccati detestatio quæ non est propter Deum secundum se ut summum bonum amabile, reducitur ad attritionem vel ex metu pœnarum, vel ob peccati fœditatem; hinc detestatio peccati ex motivo justitiæ erga Deum, est detestatio ob fœditatem peccati; detestatio ex amore vitæ æternæ, continetur sub attritione ex metu gehennæ; perindè est enim detestari peccatum ex amore consequendi vitam æternam, ac ex timore amittendi illam, seu ex metu gehennæ. Item detestatio peccati ex metu pœnarum temporalium, si hic metus sit supernaturalis, id est si istæ pœnæ spectentur ut inflictæ à Deo, & indicantes ejus iram quæ minitatur supplicium æternum, erit etiam attritio supernaturalis.

SECTIO III.

An attritio possit fieri Contritio?

Dico 1. Propriè & in rigore, attritio nunquam potest fieri contritio, D. Th. Alens. Gabr. &c. attritio enim & contritio sunt actus essentialiter diversi. Benè quidem dicitur attritus fieri contritus, seu ex attrito fieri contritus, quod significat mutationem subjecti transeuntis ab imperfecta formâ ad perfectam, sicut dicitur ex frigido fieri calidus; sed non dicitur attritio fieri contritio, sicut non dicitur frigus fieri calor. Non potest enim attritio fieri contritio. 1. Per additionem perfectionis accidentalis, v. gr. per intensionem, durationem, &c. 2. Per diversum motivum formale; hoc enim est essentiale actui, nec potest mutari. 3. per additionem alicujus actûs exterioris, v. gr. per restitutionem, sublatam occasionem peccandi; iste enim actus exterior non potest efficere, ut idem dolor internus, qui antea non erat contritio, incipiat postea esse contritio. 4. per additionem actûs interioris, v. gr. amoris Dei super omnia; quia nec tunc attritio fit contritio, sed ex duobus actibus, scilicet ex priore attritione cum sequenti amore fit quoddam compositum, quod latiori modo & impropriè vocatur contritio, quia est formalis dispositio sufficiens ad gratiam & remissionem peccati. Et sic dicitur homo ex attrito fieri contritus, vel mutando dolorem imperfectum in perfectum, vel imperfecto addendo perfectum includentem amorem Dei; vel sine ullâ doloris imperfecti mutatione obtinendo infusionem gratiæ per sacramentum.

DISPUTATIO VI.

De exteriori pœnitentiæ actu.

SECTIO I. & II.

An virtus pœnitentiæ habeat actum exteriorem sibi proprium, per se honestum, & quotuplicem?

Dico 1. Illi actus exteriores sunt proprii pœnitentiæ, quos ipsa per se sine interventu aliarum specialium virtutum imperat, v. gr. jejunium, eleemosynam, restitutionem, licèt possint ab aliis etiam virtutibus imperari; quia dum sic imperantur, solum illius honestatem participant; & hi sunt per se honesti, quia ex se habent sufficientem proportionem cum proprio pœnitentiæ formali motivo seu objecto, quod honestum est.

Dico 2. Omissis variis aliis divisionibus, ordinariè actus exteriores pœnitentiæ sive satisfactionis dividuntur in tria membra, jejunium Eleemosynam, & orationem; cæterique omnes ad unum ex istis membris possunt reduci.

DISPUTATIO VII.

De habitu virtutis pœnitentiæ.

SECTIO I. & II.

An pœnitentia sit virtus moralis per se infusa voluntati, & distincta à virtute Religionis?

Dico 1. Suppono dari habitum aliquem specialem pœnitentiæ, eumq; non esse habitum gratiæ, quia gratia non est proximum alicujus actûs principium; iste autem habitus est supernaturalis; nam ejus actus sunt entitativè supernaturales, ut supra dictum est; cumque sint à voluntate eliciti, ergò eorum habitus est in voluntate, quamvis isti actus generando habitum supernaturalem in voluntate, etiam generent concomitanter in appetitu sensitivo habitum acquisitum ad facilius dolendum de peccatis, qui propriè non est virtus, nisi prout subest habitui & electioni voluntatis. Iste voluntatis habitus est honestus, & virtus simpliciter, quia est honestorum actuum principium ex vi proprii motivi honesti; & spectatus prout est virtus justitiæ erga Deum, potest esse in omni voluntate creatâ, (adeoq; & Christi) quæ tenetur jus divinum illæsum servare; omnis enim voluntas potest velle absolutè non transgredi aliquod Divinum mandatum sub ratione vitandi Divinam injuriam. Hæc virtus pœnitentiæ est moralis, non verò Theologica, quia non immediatè attingit Deum ut objectum *quod*, sed versatur immediatè circà actus humanos, & solum attingit Deum ut objectum *cui*, id est cui jus suum ac debitam satisfactionem reddit. Insuper est distincta essentialiter ab omni aliâ virtute morali, quæ non respicit aliquo modo Deum, saltem ut objectum *cui*; quia ejus objectum formale & essentiale est diversum.

Dico 2. Pœnitentia & religio non sunt unus simplex habitus, neq; habent in re veram aliquam unitatem per realem inter se unitatem, quia religio formaliter intendit cultum Dei; pœnitentia injuriam Dei resarciendam. Si tamen religio sumatur

matur pro collectione plurium habituum habentium quamdam inter se affinitatem aut quasi artificiosam compositionem in ordine ad cultum Dei ex omni parte servandum, tunc actus pœnitentiæ, sicut alii qui tribui solent Religioni, pertinebunt ad istam habituum collectionem, seu ad religionem complexè sumptam.

DISPUTATIO VIII.

De primo pœnitentiæ effectu, qui est remissio peccatorum mortalium.

SECTIO I.

An pœnitentia sit sufficiens in suo genere causæ, ad remittenda peccata mortalia quantumvis gravia & multa?

Nota: hâc in re errarunt multi Hæretici: 1. Cathari & cataphrygæ dicentes peccata post baptismum commissa non posse remitti. 2. Montanus, ut putatur, asseruit pœnitentiam sufficere ad tollenda semel peccata, sed non sæpius. Hic error tribuitur etiam Tertulliano. 3. Novatus censuit pœnitentiam ordinariè quidem peccata auferre, sed esse quædam gravissima, quæ per eam quantumvis perfectam, non tolluntur; v. gr. Apostasia à fide, aut negare Christum in tormentis. Sed

Dico 1. pœnitentia in suo genere est sufficiens ad tollenda peccata mortalia. De fide in conc. Trid. Sess. 6. cap. 4. can. 9. Item in Conc. Milev. Arausic. &c. & patet ex variis scripturæ locis, ubi Deus promittit pœnitentibus veniam peccatorum, idq; est conforme ejus & misericordiæ & justitiæ. Cum ergò Paulus dicit: *impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati*, &c. *rursus renovari ad pœnitentiam.* Hebr. 6. *non relinquitur hostia pro peccato.* ibidem c. 10. intelligit eum, qui post baptismum peccat, impossibile esse renovari per iterationem Baptismi, & obtinere totius culpæ & pœnæ remissionem eo modo quo in baptismo; sic etiam non relinquitur alia hostia, id est alia Christi mors, quæ per iteratum baptismum repræsentetur.

Dico 2. pœnitentia, si vera sit, non tantum semel, sed quoties homo peccaverit, sufficiens est ad tollenda peccata. De fide: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, Ioan. 20. *non dico tibi septies, sed usque septuagesies septies.* Matth. 18. secunda enim contritio non est minus bona, adeoq; nec minus efficax quàm præcedens. Unde dum in antiquis decretis dicitur pœnitentia tantum semel concedenda, seu non iteranda, intelligitur de quadam solemni pœnitentiâ, quæ peculiari ritu olim fiebat ad publicam satisfactionem & ædificationem.

Dico 3. nullum est peccatum quantum vis grave, nec tanta peccatorum multitudo quæ non possit per veram pœnitentiam in hâc vitâ deleri: *convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Zech. 4. *omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius.* Ezech. 18. Deus promittit veniam quorumvis peccatorum ob pœnitentiam sine ullâ restrictione. Cum ergò dicitur Matth. 12. *is qui blasphemaverit* in spiritum sanctum, non obtenturus sui peccati remissionem, neque *in hoc sæculo, neque in altero*, significatur peccatum illius, qui ex malitiâ cordis, spiritui malo attribuerit supernaturalia spiritûs sancti opera, ad confirmandam fidem, vel ad convertendos peccatores specialiter facta, magnâ cum difficultate esse tollendum; quia ejusmodi homo difficillimè veram pœnitentiam habebit ob cordis duritiem & mentis excæcationem; non dicitur tamen irremissibile nec est re vera irremissibile. Similiter hic locus joan. 5. *est peccatum ad mortem; non pro illo dico ut oret quis*, intelligitur de peccato enormiter gravi habente morale perpetuæ mortis periculum, cujus venia obtinenda, ardentissimas viri, non cujuslibet, sed valdè sancti orationes requirit; vel de peccato finalis impœnitentiæ in morte consummato.

SECTIO II.

An semper haberi possit in hâc vitâ sufficiens pœnitentia ad remittenda quævis peccata?

Nota: Quidam Theologi sentiunt aliquos interdum peccatores pervenire in hâc vitâ ad eum statum & peccatorum cumulum, ut jam nequeant sufficientem pœnitentiam agere, quâ à peccati statu exeant; quia respectu illorum ita se Deus habet, ut eis deneget auxilia ad illam agendam necessaria ob sua peccata, quamvis aliis peccatoribus, similia aut majora peccata habentibus, non deneget; quia *cujus vult, miseretur, & quem vult, indurat.* Rom. 9. *considera opera Domini, quia nullus potest corrigere, quem ipse despexerit.* Eccles. 7. merentur enim hanc pœnam; & sic Deus ostendit suam justitiam, & aliis terrorem incutit. Ita Henr. Abul. Catherin. &c. alii autem censent non solum veram pœnitentiam esse sufficientem ad quævis peccata tollenda, sed etiam in hâc vitâ semper esse paratam hominibus sufficientem gratiam ad istam pœnitentiam agendam, nullamque admitti exceptionem vel in culpis, vel in personis, quantumvis peccaverint. D. Thomas Alens. Sot. &c. *nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur*, & vivat, Ezech. 18. *dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam.* Sapien. 12. semper in hac vitâ est locus pœnitentiæ, & Dei gratiæ. Itaque

Dico 1. Deus quantum est ex se, nunquam denegat gratiam adjuvantem, seu concursum supernaturalem homini jam excitato per gratiæ auxilium, seu habenti supernaturale principium proximum ad operandum. Deus enim neminem deserit, nisi prius ab eo deseratur, & frustra daret excitantem gratiam, si esset denegaturus adjuvantem. Antiochus, qui non est misericordiam assecutus, non rogabat gratiam adjuvantem, sed corporis salutem. præterea

Dico 2. Deus de se non denegat auxilia excitantia ad salutem necessaria, saltem quantum per ordinarias causas, & media ab ipso instituta, possunt fieri seu dari; imò addo Deum semper ita se gerere cum hominibus adultis, ut neminem adeò relinquat, quin aliquando opportunè juxtà suæ providentiæ dispositionem tangat ejus cor, dando gratiam excitantem, ita ut possit illi cooperari, & per eam se disponere vel ad remissionem peccati, vel saltem ad aliam ulteriorem gratiam, quâ paulatim perveniat ad ultimam

dispositionem. *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Joan. 1. vide plura de his in 2. tomo, tract. de prædestinatione, & in tomo 6. tractat. de gratia.

SECTIO III.

In quo causæ genere pœnitentia remittit peccatum?

Dico 1. Certum est pœnitentiam esse causam dispositivam remissionis peccati, quæ causa ad materialem reducitur; adeoque & infusionis gratiæ; quia Conc. Trid. ait esse dispositionem ad ipsam justificationem, & hanc includere hæc duo: infusionem gratiæ, & remissionem peccati. Atque juxta Scotum habet hanc causalitatem non quatenus est formata gratiâ, sed quatenus est informis; quia contritio quatenus formata, jam supponit & gratiam infusam & peccatum remissum; ergo ut sic non potest esse dispositio ad remissionem peccati, quia ut sic, est naturâ posterior. Quatenus autem informis, est naturâ prior quàm infusio gratiæ & remissio peccati; ergo ut sic, est dispositio ad istum effectum. Deinde habet hanc causalitatem non prout est à libero arbitrio tantùm, nec prout à gratia tantum est, sed ab utroque simul; quia iste actus non est dispositio nisi ut supernaturalis, ergò à gratia, neque etiam est dispositio nisi ut vitalis, ergò à libero arbitrio procedit; adeoque utrumque respectum essentialiter includit.

Dico 2. Actus pœnitentiæ non est causa formalis, nequidem partialis remissionis peccati, quia est causa dispositiva ad remissionem peccati, & ad formam seu gratiam per quam illa fit; ergò non est causa formalis istius effectus. Deinde juxta Conc. Trident. Sess. 6. c. 7. causa formalis hujus effectûs est unica, & ipsa est gratia infusa, ergò pœnitentia seu contritio non est partialis causa.

Dico 3. Pœnitentia ut est actus virtutis, non potest physicè seu causalitate physicâ efficere remissionem & expulsionem peccati, quia non potest physicè efficere gratiam à quâ provenit remissio seu expulsio peccati; ut est tamen pars sacramenti probabiliter potest concurrere effectivè, ut aliæ sacramentorum materiæ, ad infusionem gratiæ; moraliter autem potest tum ut dispositio, tum ut meritum de congruo, seu satisfactio de congruo ad peccati remissionem concurrere; sed hæc omnia jam alibi fusiùs in prioribus tomis tractata sunt.

DISPUTATIO IX.

De necessitate pœnitentiæ ad remittenda peccata mortalia.

SECTIO I.

An secundum ordinariam Dei legem non remittatur peccatum mortale sine pœnitentiâ?

Dico 1. *Per se loquendo* pœnitentia secundum suum proprium & formalem doloris seu detestationis actum necessaria est ad consequendam peccati mortalis remissionem. D. Th. &c. & Conc. Trid. Sess. 14. c. 4. *fuit autem*, ait, *omni tempore necessarius, hic motus*, (id est contritio) *ad obtinendam peccati veniam*, et Luc. 13. *nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Item *memento unde excideris, & age pœnitentiam.* Apoc. 1. Hæc & multa similia scripturæ testimonia non possunt intelligi de sola pœnitentiâ virtuali inclusâ in amore Dei super omnia, sed de formali, seu de formali ejus actu, maximè cum scriptura utatur nominibus, v. gr. doloris, gemitûs, tristitiæ, pœnitentiæ &c. formalem pœnitentiam indicantibus; & iste formalis actus pœnitentiæ maximè proportionatus est ad veniam petendam, & ad placandam personam offensam. Attamen

Dico 2. potest interdum peccati mortalis remissio obtineri sine formali pœnitentiæ actu. D. Th. Scot. Gabr. &c. v. gr. siquis oblivione inculpabili aut naturali inconsideratione sive habitualiter sive actualiter non recordetur sui peccati mortalis, & tunc formalem amoris Dei super omnia actum eliciat sine formali contritionis actu, statim justificabitur, adeoq; & peccati remissionem obtinebit, sine formali pœnitentiæ; quod ex scriptura liquet: *qui diligit me, diligetur* &c. Joan. 14. *omnis qui diligit, ex Deo natus est.* Joan. 4. *ego diligentes me, diligo, & universa delicta operit charitas.* Prov 8. & 10. & ratio est, quia actus charitatis est perfecta animæ ad Deum conversio, ac virtualiter continet pœnitentiam, & aversionem à peccato, propositumque Deo placendi in omnibus; ergò secum trahit infallibiliter Dei conversionem ad hominem; *convertimini ad me, & ego convertar ad vos.*

Dico 3. extra casum inculpabilis oblivionis aut naturalis inconsiderationis, nunquam remittitur peccatum sine formali pœnitentiæ actu; est enim per se loquendo, pœnitentia formalis, medium ad hoc necessarium; memoria tamen peccatorum debet esse practica, id est, debent objici peccata tanquam detestanda ac delenda; alioqui posset homo habere cogitationem quasi speculativam de peccato & simul naturalem detestationis ejus inconsiderationem, sicque excusari à pœnitentiâ formali. Deficiente autem pœnitentiâ formali, necessaria est virtualis, & in voto formalis, sublato sacramento cum quo sufficit attritio, & speciali martyrii privilegio, de quo alibi dictum est. Sed pœnitentia in voto formalis, est dilectio Dei super omnia; ergò si formalis contritio desit, necessaria est ita Dei dilectio ad remittendum peccatum mortale. Varia alia remedia, quibus patres aut scriptura attribuunt peccatorum remissionem, v. gr. Eleemosyna, oratio, verbum veritatis, patientia, opus misericordiæ &c. tantum ad illam obtinendam conferunt vel per modum dispositionis remotæ, vel per modum impetrationis, vel ad dandam satisfactionem pro reatu pœnæ.

SECTIO II. III. & IV.

An de potentiâ absoluta possint peccata mortalia remitti sine actu pœnitentiæ, & sine infusione gratiæ habitualis?

Dico 1. Deus potest de pœnitentiâ absolutâ per infusionem gratiæ & virtutum remittere peccatum mortale sine ullo motu peccatoris sive erga Deum, sive contra peccatum; id est sine ullo pœnitentiæ actu. Scot. Gabr. &c. contra Sot. &c. quia

quia actus peccatoris non est forma per se remittens sive excludens peccatum, sed est dispositio ad formam formaliter per se excludentem peccatum, id est ad gratiam habitualem; atqui potest Deus sine ista dispositione infundere formam, seu gratiam habitualem quæ excludat peccatum: ergò per hanc gratiæ infusionem fit in peccatore mutatio physica, quâ moralis peccati mortalis deformitas ab eo tollitur, quia eum reddit proportionatum Divini amoris objectum, reatu pœnæ æternæ liberum, & gloriâ dignum, conversum ad Deum; ac proinde quod dicitur peccatum semel commissum semper manere, quamdiu non retractatur, id intelligendum est juxta legem ordinariam, non de absolutâ Dei potentiâ. Non potest quidem Deus se solo facere de justo peccatorem; quia introducere peccatum non est opus quod ab ipso fieri possit; sed remittere peccatum est opus quod potest se solo facere.

Dico 2. Interveniente aliquo peccatoris actu, sive amoris Dei super omnia, sive contritionis, sive solius attritionis, potest etiam Deus de pœnitentia absolutâ remittere peccatum mortale, sine infusione gratiæ habitualis aut alterius qualitatis supernaturalis; amor enim Dei super omnia, aut contritio non est forma formaliter expellens peccatum, adeoque nec formaliter introducens gratiæ infusionem; nam juxta opinionem satis communem de potentia absolutâ potest Deus illam qualitatem infusam, quæ est gratia habitualis, conservare in homine peccante mortaliter. Posito igitur tali actu peccatoris, Deus illo contentus, pro suâ voluntate potest illi condonare peccatum habitualiter permanens condonatione imperfectâ, id est non infundendo illi supernaturalem ac gratuitam gratiæ habitualis qualitatem; privatio enim gratiæ, quæ prius erat voluntaria ob peccatum commissum & non retractatum, jam post retractationem per actum peccatoris, licèt adhuc remaneat in ratione puræ negationis seu privationis, non tamen in ratione culpæ; quia jam non manet voluntaria; sive ista carentia gratiæ non manet per modum contrarii, faciendo hominem Deo invisum aut odiosum, sed per modum puræ privationis, faciendo hominem tantum non donatum gratiâ habituali.

Dico 3. Cum Deus de potestate absoluta possit sine ullo peccatoris actu per infusionem gratiæ peccatum mortale remittere, & cum actu peccatoris sine infusione gratiæ aut doni supernaturalis, etiam idem remittere; ergo sine utroque, id est sine peccatoris actu & simul sine gratiæ aut habitûs supernaturalis infusione, potest illud remittere; quia dum Deus remittit peccatum mediante actu peccatoris, hic actus tantum concurrit ad remissionem ut dispositio congrua, non ut forma destruens formaliter peccatum; sed quod Deus facit mediante dispositione, potest id facere sine dispositione, ergo. Deinde postquam peccatum transit actu & manet reatu, non relinquit in animâ aliquid reale positivum physicè illi inhærens, adeoque potest expelli sine physica peccatoris mutatione; nec relinquit aliam privationem physicam nisi gratiæ, quam posse tolli sine infusione gratiæ habitualis aut alterius doni jam ostendimus. Sicut homo remittendo alteri offensam vel debitum, efficit sine mutatione physicâ illius cui fit remissio, ut is quis prius erat illi offensus aut debitor, jam non sit, ita Deus sine mutatione physicâ peccatoris, potest moralem mutationem in illo efficere, ut is qui prius erat in peccato, jam non sit in peccato, liberaliter ac gratis illud ei condonando, nec amplius sit aut denominetur peccator. Sic Deus habenti homini voti debitum, sola suâ voluntate potest illud remittere; & tunc per solam voluntatem Dei, cujus decretum pro tali tempore æternum fuit, ex debitore fiet non debitor pro diversis temporibus, sine ulla & in Deo & in debitore physicâ mutatione; nec est ad hoc necessaria Dei revelatio, ut sciat debitor suum debitum esse sublatum. Deinde revelatio non tollit debitum, sed supponit jam sublatum; ista quidem remissio non erit perfecta, quia peccator non recuperat gratiam per peccatum amissam, erit tamen vera remissio, quia non erit amplius in statu peccati, nec Dei inimicus, nec illi odiosus, (agitur nempe de eo qui peccavit, non autem de actualiter peccante) atque ita Deus eum diligit, non conferendo bonum, sed auferendo malum.

In hoc casu peccatum non remitteretur per solam Dei non imputationem, ut volunt hæretici, dicentes nos reputari justos quia ob justitiam Christi nobis imputatam, non imputantur nobis nostra peccata nec puniuntur, etiamsi maneant; sed remitteretur, deleretur, ac destrueretur verè per solam Dei efficacem voluntatem extrinsecam; hinc dum contra hos Hæreticos concilium Trident. definit justificationem fieri per justitiam seu gratiam peccatori per proprios actus dispositos inhærentem, loquitur de lege ordinariâ, seu de justificatione quæ nunc fit, non de potentia absolutâ. Deinde loquitur simpliciter de justificatione, non de sola peccati abolitione quoad formalem ejus malitiam, aut quoad formalem peccati rationem. Atque hæc omnia sint dicta tantùm, ut divinæ omnipotentiæ faventia; contraria enim aliorum sententia non minori etiam caret probabilitate.

DISPUTATIO X.

De perfectione remissionis peccati mortalis prout fit per actum pœnitentiæ.

Sectio Prima.

An remisso uno peccato mortali, omnia alia mortalia necessariò remittantur?

Dico 1. Juxta legem ordinariam ac de facto, non potest remitti unum peccatum mortale sine alio. De fide. non potest enim haberi vera unius peccati mortalis contritio, quin sit omnium, ob idem motivum formale; nec remissio unius peccati mortalis sine gratiâ sanctificante; gratia autem sanctificans non potest stare cum ullo peccato mortali. De potentiâ tamen absolutâ, videtur posse Deus remittere unum peccatum mortale sine alio, juxta superius dicta, vel per solam voluntatem & conditionem extrinsecam remittendo unum, & non aliud sine infusione gratiæ; vel ob attritionem remittendo unum sine alio. Unde

Dico 2. Per actum pœnitentiæ seu contritionis, juxta leges à Deo institutas non remittitur unum peccatum mortale sine alio ob rationem jam dictam; & attritio ut cum sacramento obtineat remis-

remissionem peccati; debet se extendere ad omnia mortalia quæ homo commisit. Iuxta autem potentiam Dei absolutam posset Deus, ut jam dictum est, ob solam peccatoris attritionem, condonare unum mortale, & non aliud sine gratiæ infusione; imò ob ipsammet contritionem; quia cum contritio sit tantum causa dispositiva ad infusionem gratiæ, posset Deus velle intensiorem contritionem ad remittenda graviora peccata, & minus intensam ad remittenda leviora mortalia; & sic remittere unum & non aliud sine gratiæ infusione; quia contritio etiam verissima, est tantum dispositio ad gratiam, adeoque licèt ista dispositio poneretur, posset Deus non infundere gratiam.

SECTIO II. & III.

An per pœnitentiam remittatur pœna æterna, peccato mortali debita, & tota temporalis?

Dico 1. Juxta legem ordinariam, remissâ culpâ mortali, remittitur reatus pœnæ æternæ. Habetur in Conc. Trid. Sess. 6. c. 14. ratio est, quia non remittitur peccatum mortale sine infusione gratiæ, ergò nec remittitur sine pœnæ æternæ remissione; quia qui habet gratiam, est hæres vitæ æternæ. *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo JESU.* Rom. 8. sed sicut per actum pœnitentiæ, gratis & ad summum merito de congruo dispositivè tantum remittitur culpa, ita & pœna. Unde de potentia absolutâ videtur Deus posse remittere culpam sine remissione pœnæ æternæ, quæ foret præcisè privatio gloriæ sine peccatis pœnæ damnatorum annexis. Cum malum culpæ & pœnæ sint mala diversi generis & in se separabilia. Sed non videtur posse remittere culpam sine remissione pœnæ æternæ, prout de facto nunc hæc pœna est in damnatis cum perpetuo in Deum odio, & obdurata in malo voluntate.

Dico 2. Remissâ culpa mortali per actum pœnitentiæ, non semper remittitur tota temporalis pœna. De fide definitum in Conc. Trid. Sess. 6. & 4. c. 12. 13. 14. sic Deus remisit Davidi culpam, volendi remittere aliquam pœnam temporalem. Idem fecit Moysi, Aaroni, & aliis. Num. 14. & 20. hinc scriptura & patres passim hortantur homines ad opera satisfactoria facienda, etiam post obtentam culpæ remissionem. Et certè sicut Dei misericordia remittit culpam, ita ejus justitia exigit culpæ punitionem. Christi quidē satisfactio est infinita; non tamē infinito modo, sed proportionato nobis applicatur, & in hoc consistit divinorum operum perfectio.

Dico 3. Pœna temporalis quæ post remissam culpam manet, non semper est æqualis, etiam pro eisdem peccatis, sed major vel minor juxta proportionem contritionis; ideoque talis ac tanta potest esse contritio, ut omnem pœnam temporalem remittat. Sed pœna quæ post remissam culpam relinquitur, potest tolli per subsequentes pœnitentiæ actus, uti definitur in conc. Trid.

Dico 4. Omissâ sententiâ Cajetani dicentis totam quidem pœnam peccati æternam, aversioni à Deo debitam remitti; sed pœnam peccati temporalem, conversioni ad creaturam debitam omninò non remitti per actum pœnitentiæ, quæ sententia difficilis explicatu est, ideo juxta Durandum & alios TT. sic videtur asserendum: quando culpa remittitur, fit commutatio unius pœnæ, quæ est æterna, in aliam quæ est temporali. Deus enim statuit ab æterno talem pœnam æternam pro tali peccato si non condonetur; talem verò temporalem, si condonetur; temporale inquam, tū ratione aversionis sive inimicitiæ Divinæ, tum ratione conversionis, seu vindictæ ac justitiæ servandæ, & dandæ satisfactionis, tum denique ratione totius malitiæ peccati. Quamvis autem hæc pœna temporalis sit ab æterno determinata, aliquid tamen illius tollitur proportionatè per conditionem ut jam gratiâ formatam. Contritio enim per gratiam formatam jam est satisfactoria & meritoria de condigno, ideoq; ratione illius ex justitia tollitur aliqua pœna temporalis pars major vel minor prout contritio major vel minor fuerit, sed non necessario tota sive per hāc, sive per aliā sequentem contritionem; quia sæpe non est satis pœnalis ad satisfaciendum, etiamsi sit meritoria vitæ æternæ, ad quam à Deo ordinata est quasi ex natura suâ; non tamen est ita ordinata ad satisfaciendum pro pœna temporali, in qua justitiæ æquitas attenditur. Contritio autem prout est informis, est tantum causa dispositiva remissionis culpæ & pœnæ æternæ, & super illam nil tollitur, aut remittitur de pœnâ temporali.

DISPUTATIO XI.

De remissione peccatorum venialium, quatenus fit per actum pœnitentiæ.

SECTIO I.

An Remissio venialis peccati sit supernaturale gratiæ opus?

Nota: Durandus sentit peccatū veniale posse expelli per actum naturalem illi contrarium. Gabr. autem Maj. &c. asserunt auferri sustinendo pœnam illi proportionatam seu debitam, quia putant post veniale commissum nullam manere maculam, sed solum pœnæ reatum, quæ cum sit finita, & temporalis, potest sine gratiæ auxilio sustineri per solas naturæ vires, & solvi illius debitum ac tolli reatus. Et sic juxta illos remissio peccati venialis potest fieri sine gratia, & esse opus naturale. Sed

Dico 1. Post peccatum veniale commissum & transactum non solum manet reatus pœnæ, sed etiam moralis culpa ac macula proportionata, D. Th. & Cord. &c. Probatur. Post mortale non remissum non remanet macula; ergò & post veniale, licèt non privet gratiâ. Hinc peccatum veniale remitti, non est formaliter pœnam remitti, sed maculam moralem quam relinquit; remissio enim culpæ non est oblatio pœnæ. Aliter auferetur pœna, quàm culpa, si solutio pœnæ esset remissio culpæ, posset quis solvere pœnam cum voluntate committendi eamdem culpam.

Dico 2. Remissio peccati venialis, maximè prout nunc fit, non potest viribus naturæ sine aliquo gratiæ auxilio, vel gratuito Dei beneficio obtineri. D. Th. Alens. Abul. &c. quia nihil quod ad pietatem & vitam æternam conducit, potest obtineri sine gratiæ beneficio. *Sanguis JESU Christi emundat nos ab omni peccato.* 1. Ioan. 1. Adeoque remissio venialis peccati datur ob me-

rita

rita Christi; ergò est opus gratiæ. Deinde peccatum veniale est aliqualis Dei injuria, pro qua homo non potest solis suis viribus condignè satisfacere.

SECTIO II.

An ad remissionem peccati venialis requiratur gratia habitualis?

Dico 1. Ad obtinendam peccati venialis remissionem requiritur in homine gratia habitualis seu sanctificans vel antecedenter, id est debet homo prius esse in gratiâ, ut possit illam obtinere; vel concomitanter, id est nunquam illa remissio datur, nisi simul conferatur gratia habitualis, quamvis ista remissio ab hac gratiâ formaliter non procedat; contra Sotum dicentem peccatum veniale posse in hac & in alterâ vitâ remitti sine gratia habituali, seu relicto mortali, quia putat post veniale commissum, nihil nisi reatum pœnæ temporalis relinqui; & contra Durandum dicentem in hâc, sed non in alterâ vita posse remitti sine gratiâ habituali, quia putat illud posse remitti per naturalem actum bonum isti peccato contrarium, cujus boni actus non est capax in altera vitâ. Sed *Probatur* assertio, quia Deus non remittit ex opere operantis peccatum veniale homini mortale habenti sine illius dispositione aut actu. Hic autem actus si sit tantum naturalis, non est dispositio sufficiens ad supernaturale beneficiū, si sit supernaturalis, vel est contritio; & tunc homo justificatur, sicque non fit remissio sine gratia; vel est tantum attritio, sed hæc non est sufficiens dispositio, tum quia existens in peccato mortali est dignus irâ Divina, tum quia, si tunc dicatur ex liberalitate illud remitti, debet prius ostendi dari legem aut promissionem Dei hâc de re, quæ tamen nullibi ostenditur. Nec potest dici attritio vi suâ per modum formæ physicæ formaliter expellere peccatum veniale, cum nec ipsa contritio sic expellat mortale, ut suprà dictum est. Si autem homo in puris naturalibus creatus peccaret venialiter, tunc fortè Deus esset contentus aliquâ illius bonâ dispositione naturali ad condonandum veniale ejus peccatum, cum ipse non esset creatus ad finem supernaturalem; & ejus peccatum esset tantum inordinatio à fine naturali; non tamen illud condonaret sine aliqua liberalitate consentaneâ necessitati & fragilitati humanæ naturæ, & illa esset aliquo modo gratia istius status.

Dico 2. Si peccatum veniale cum mortali conjunctum, non fuerit in hâc vita remissum quoad culpam, nunquam illud in inferno tolletur, tum quia ibi nullus actus bonus esse potest, quo tollatur, aut retractetur, tum quia ibi nullum gratiæ auxilium aut beneficium confertur, sine quâ remitti non potest; cumque futura sit culpa perpetua, ideo & pœna perpetua ex accidenti ob conjunctionem cum mortali, & quamvis non sit dignius pœna ob conjunctionem cum mortali; tamen illa occasio constituit hominem in statu in quo non potest à se expellere culpam venialem quâ semper permanente, semper permanet & pœna. De eo autem qui habens solum veniale peccatum cum originali conjunctum ex hâc vitâ discederet, quid sit dicendum, negat D. Th. & alii multi id fieri posse. Saltem videtur pertinere ad Dei providentiam non permittere aliquem in eo statu decedere, ut colligitur ex Conc. Flor. in litteris unionis distinctè ac præcisè numerante duos status descendentium ad inferna, nempè existentium vel in actuali peccato mortali, vel in solo originali.

Dico 3. Quandoquidem gratia habitualis, quantumvis intensa, stare possit cum culpâ veniali, non ergò formaliter illam expellit, adeoque ejus infusio vel intensio non est formaliter requisita ad culpæ venialis remissionem; attamen hæc nunquam sine ejus infusione aut augmento remittitur; si enim cum mortali simul remittatur, tunc necessariò infunditur gratia; ut autem venialia omnia simul cum mortali remittantur, oportet ut contritio ad illa omnia formaliter vel virtualiter se extendat; alioqui si se extendat tantum ad mortale seu ad mortalia, tunc solum mortale aut mortalia remittentur; aut si se extendat ad mortalia omnia, aut ad aliqua tantum venialia, tunc tantum ad venialia ad quæ se extendit, remittentur, non autem alia, cum ad horum remissionem homo non se disposuerit per contritionem. Hâc igitur positâ contritione tanquam dispositione ultimâ ad justificationem, Deus vel sine ullo naturæ ordine simul aut concomitanter remittit peccatum & mortale & veniale per infusionem gratiæ gratis, id est absque merito & satisfactione de condigno; vel servato ordine naturæ prius naturâ infundit homini gratiam sanctificantem quâ homo liber à mortali peccato fit amicus Dei, & posterius naturâ, sed eodem instanti temporis, ob eandem contritionem jam gratiâ formatam, remittit veniale merito de condigno, & ex justitia; quia ista contritio sic formata, jam est satisfactoria & de condigno meritoria posteriorum effectuum. Quando autem veniale per se solum remittitur, necessariò persona debet jam habere in se gratiam sanctificantem; & ab hâc actus, per quem ista remissio obtinetur, proveniens habet rationem meriti de condigno seu satisfactionis condignæ, secumque affert augmentum gratiæ; imò quotiescumque homo justus ita operatur, ut peccati venialis remissionem obtineat, probabilius semper etiam obtinet aliquod gratiæ augmentum, quia in tali operatione, semper reperiuntur omnes conditiones requisitæ ad meritum talis augmenti; non tamen quoties confertur augmentum gratiæ, peccatum veniale remittitur.

SECTIO III.

Quis pœnitentiæ Actus sufficiat, aut necessariò requiratur ad remissionem peccati venialis?

Nota: Scotus Alens. &c. asserunt peccatum veniale remitti per quemlibet bonum hominis justi motum modò plus placeat *D*eo quàm displicuerit peccatum veniale, & ab operante in hunc finem referatur, vel à Deo acceptetur. Alensis autem ad remissionem peccati venialis requirit, & D. Thomas vel formalem vel virtualem pœnitentiam. Quare

Dico 1. Formalis contritio de peccatis venialibus est sufficiens ad illa tollenda, cum sit sufficiens ad tollenda mortalia (agitur de peccatis venialibus non conjunctis cum mortali;) non est tamen necessaria, ut jam patebit. Imò quæcumque contritio sive formalis sive virtualis tollit respectivè omnia peccata venialia, id est, illa de quibus habetur contritio; unde si sit universalis de omnibus, omnia tollet; non est enim inconveniens, ut justus ad breve tempus sit absque ulla culpâ. Item amor Dei super omnia sive intensus sive remissus, qui se extendit ad omnia venialia, id est dum quis ex amore Dei vult om-

nia venialia vitare, dispositivè omnia remittit, sine formali pœnitentiâ; cum enim ejusmodi amor remittat mortalia, multò magis venialia remittet; si autem iste amor se extendat tantum ad quædam venialia, & non ad omnia, illa tantum remittet ea ad quæ se extendit, & non alia, nisi fortè iste amor sit valdè intensus.

Dico 2. Probabile est venialia peccata tolli per solam attritionem; imò & per propositum contrarium vel per virtutis actum aliquo modo peccato veniali repugnantem, & excludentem illius complacentiam. Bonav. Palud. Scot. &c. venialia enim peccata sunt leves offensiones, & sæpè imperfectè voluntariæ; & aliunde gratia, quæ in personâ supponitur, dat his actibus magnum valorem, qui aliquo modo mutant ejus voluntatem, & eam avertunt à priori defectu. Et quamvis peccatum veniale, quando de illo solo fit confessio, nunquam ita tollatur per absolutionem sacramentalem, quin jam sit prius sublatum per attritionem, tamen cum fit de illo confessio conjunctim cum mortali aut mortalibus, tunc in homine tantum attrito remittitur per dictam absolutionem; unde quod in homine justo semper supponatur ablatum ante absolutionem per satisfactionem condignam, est quid accidentale ad virtutem clavium, nec tollit formæ veritatem.

Dico 3. Ad remissionem peccatorum venialium probabile est etiam sufficere orationem quâ quis petit de illis veniam ex affectu illis carendi item formale propositum absolutum non committendi tale peccatum, v. gr. mendacium; item actum virtutis veniali oppositum, & factum ex affectu ad virtutem illi oppositam. Debent tamen hi actus esse aliquo modo supernaturales; sed non omnis actus supernaturalis vitæ æternæ meritorius, remissionem venialis meretur. Cæterum probabile est quemlibet actum meritorium remissionem venialium mereri, si ab operante ad hunc finem referatur; tunc enim includit virtualem illorum displicentiam, & per hanc relationem opus meritorium fit aliquo modo dignius; quia ad novum finem sanctum & Deo gratum refertur, & magis repugnans peccato veniali.

SECTIO IV.

An pœnitentia post hanc vitam etiam sufficiat ad peccata venialia tollenda?

Nota: Alensis & Major dicunt peccata venialia quæ habet anima justa tempore mortis, illi ante mortem remitti per gratiam finalem, absque ullo ejus actu, quod omninò carere videtur fuudamento. Quare

Dico 1. Animæ sine dubio potest separari à suo corpore cum gratiâ & culpa veniali: quando autem hæc culpa & quomodo tollatur controvertunt authores. Certè non mihi videtur admittenda sententia Bonav. Abul. Sot. &c. dicentium culpam istam venialem successione temporis, quo anima purgatur, remitti, non per solam pœnam, sed per bonos actus quos tunc anima producit, maximè per voluntariam pœnæ acceptationem & patientiam in illa toleranda. Sed

Dico 2. Omnia peccata venialia, quibus cum homo justus moritur, remittuntur quoad culpam in primo instanti separationis animæ à corpore, in quo jam incipit anima purgari intrinsecè, seu esse in purgatorio. Remittuntur autem non à solo Deo pet conditionem extrinsecam sine interventu hominis & respectu ad ejus opus; nec etiam remittuntur, ut vult Scotus ob præcedentia merita, quia homo, inquit, opera hujus vitæ vel retulit ad istum finem, vel ipso non referente, Deus ea acceptavit, licèt in ipso instanti anima nil operetur; sed remittuntur quia anima in isto instanti habet ferventem dilectionis Dei actum & perfectam omnium etiam præcedentium culparum contritionem. Ita *D. Th.* Rich. Durand. &c. anima enim in eo momento optimè cognoscit statum suum & est ad operandum expedita, accipitque à Deo efficacissimum auxilium juxta suæ gratiæ mensuram cum quo statim perfectè tendit in Deum, & omnia peccata venialia detestatur. Atque ita iste actus concurrit ad remissionem venialium non ut forma physica, formaliter illa expellens, sed ut dispositio sufficiens, non quidem meritoria vel de condigno, vel de congruo (anima enim jam est extra statum merendi) sed sufficiens ut Deus sive ob præcedentia hominis merita, sive ob Christi merita applicata, illa condonet.

Dico 3. Quamvis ille contritionis actus in dicto instanti elicitus, sit pœnalis; tamen ex vi illius nulla purgatorii pœna remittitur, quia Deus statuit hujus vitæ tempus ad satisfaciendum per voluntarias vel pœnas, vel actus; alterius autem ad satispatiendum, sive ad condignam pœnam, in qua vita jam incipit anima tunc esse, contra quosdam qui dicunt per quamvis pœnam voluntariam ex natura rei sine Dei pacto aut promissione, semper satisfieri pro aliqua parte pœnæ temporalis; quod à veritate alienum est; & contra alios qui dicunt Deum ex pacto & lege, remittendo culpam, semper pœnam illi debitam commutare in minorem, seu eam diminuere, ut patet in remissione culpæ mortalis, commutando pœnam æternam in temporalem. Hoc quidem verum est pro statu hujus vitæ, sed non pro alterius; dum enim Deus in hâc vitâ remittit culpam venialem, etiam diminuit pœnam illi debitam; sed in altera vita exigitur condigna pro culpâ satispassio.

DISPUTATIO XII.

De Remissione peccati venialis per sacramenta.

SECTIO PRIMA.

An veniale peccatum tollatur ex opere operato per sacramenta?

DICO 1. Remissio venialis peccati, quæ fit simul cum mortali, potest fieri & fit ex opere operato per sacramenta, v. gr. baptismi & pœnitentiæ &c. quia cum veniale junctum cum mortali, non possit remitti per solam attritionem; ergò dum mortale cum attritione per sacramentum remittitur ex opere operato, etiam veniale remittitur; quia si Deus cum tali dispositione remittat per sacramentum ex opere operato peccatum mortale, etiam faciliùs remittet veniale; aut si ob merita Christi per sacramentum applicata acceptet talem dispositionem ut sufficientem ad mortalium remissionem, multò magis

magis eam acceptabit ad remissionem venialium.

Dico 2. Remissio peccati venialis non conjuncti cum mortali, interdum etiam fit ex opere operato per quævis sacramenta, v. gr. per baptismum, si quis adultus justificatus per contritionem cum veniali posteà commisso suscipiat baptismum; per pœnitentiam, si quis sola venialia confiteatur, aut aliqua ex eis omittat, similiter per Eucharistiam, extremam unctionem, &c. Sacramenta autem hunc effectum ex opere operato producunt vel excitando in nobis motum sufficientem ad tollendum peccatum veniale, ita ut per sacramentum ex opere operato excitetur iste motus, seu actus hominis, uti volunt Alens. Bonav. &c. vel potius per se ipsa immediatè remittendo peccatum veniale, etiam absque voluntatis motu ex se sufficiente ad illud expellendum, ut censent D. Thomas, Palud. &c. si enim sacramenta per se immediatè tollunt peccatum mortale sine dispositione ex se sufficiente ad illud tollendum; quantò magis tollent veniale, Deo volente, ut gratia sacramentalis producat suum effectum, dum suscipiens sacramentum isti effectui non ponit obicem; ut autem non ponat obicem, videtur sufficere ut accedat sine actuali peccati venialis complacentiâ, & cum voluntate & desiderio sacramentum ejusque effectum recipiendi; quæ voluntas est virtualis quædam peccati venialis retractatio, quatenus homo vult illius medicinam assumere, ita Sot. Ledesm. &c. Hinc videtur probabilius esse per quodlibet sacramentum tolli semper omnia peccata venialia, in quibus suscipiens non habet actualem complacentiam, dummodò habeat proportionatam isti toti effectui dispositionem; quia ex parte ipsorum sacramentorum non potest esse imperfectus & dimidiatus hic effectus, cum omnia nitantur infinito Christi merito, nec probabiliter ostendi possit esse de se determinata magis ad certum venialium quàm mortalium numerum & quantitatem tollendam.

SECTIO II.

An sacramentalia remittant peccata venialia ex opere operato?

Nota 1. Per sacramentalia hîc intelligimus res vel actiones sacras, quibus remissio peccatorum venialium solet attribui, & ordinariè numerantur hæ sex; oratio Dominica ad quam oratio in Ecclesiâ consecrata, & tunsio pectoris revocatur; aqua benedicta, ad quam ceremonialis unctio revocatur; panis benedictus, confessio generalis, Eleemosyna, Episcopi vel abbatis benedictio; & hoc versu comprehenduntur: *orans, tundens, edens, confessus, benedicens.*

Nota 2. Quidam dicunt hæc sacramentalia remittere peccata venialia ex opere operato; at juxta Petr. Sot. & Gabri. mediatè tantum, excitando actum sufficientem; juxta autem Palud. & Bonav. immediatè per attritionem saltem imperfectam, & juxta Victor. Ledesm. &c. immediatè & infallibiliter instar sacramentorum, si homo illis religiosè utatur, nec ponat obicem actualis aut virtualis complacentia in peccatis.

Dico 1. Probabilius ista omnia sacramentalia non habent vim remittendi peccata venialia ex opere operato. D. Th. Alens. Durand. Rich. &c. cum enim sint ex Ecclesiæ, non ex Christi institutione, vel Ecclesia non habet potestatem instituendi causam, quæ possit istum effectum ex opere operato conferre; vel si habeat, non constat de tali institutione. Unde nullum est ex istis sacramentalibus, de quo constet fuisse ab Ecclesiâ institutum ad tollenda peccata venialia ex opere operato. Nam oratio Dominica, tunsio pectoris, Eleemosyna non sunt quid ab Ecclesia institutum ad tollenda venialia, sed sunt actus virtutum ad impetrandam eorum remissionem ex opere operantis, uti & confessio generalis; & idem dic de benedictione Episcopali. Nec ceremoniales unctiones fiunt ad tollenda peccata, nec ad hoc valet panis benedictus, qui loco communionis quotidianæ, quæ olim fiebat, incepit dari. Denique dum in benedictione aquæ lustralis dicitur, *ut sit in sanctificationem*, intelligitur habere vim moralem ad coërcendos dæmones, & ad excitandos in animâ bonos motus, atque ita deservire per modum impetrationis, non verò tollere venialia ex opere operato; nullum ergò invenitur sacramentale de facto ab Ecclesiâ institutum ad tollenda venialia ex opere operato. Imò

Dico 2. Probabilius videtur non esse in Ecclesiâ potestatem instituendi signa sensibilia, & quasi instrumenta quæ ex opere operato tollant peccata venialia, etiamsi Christus eam illi potuerit dare. Istam enim potestatem fuisse illi datam, nec ex scripturâ, nec ex traditione, nec ex usu Ecclesiæ, nec ex revelatione, nec aliundè potest colligi. Effectus autem remittendi peccata venialia tribuitur potius istis sacramentalibus, quàm aliis actibus, etiamsi per se & ex naturâ suâ ad ea tollenda non conducant, tum quia ex genere suo aut modo, quo fiunt, habent aliquem vel dolorem peccatorum, vel ejus significationem; tum quia habent specialem vim impetrandi eorum remissionem, fundatam vel in Dei seu scripturæ promissione, v. gr. Eleemosyna, vel in propria petitione, v. gr. oratio Dominica, tum quia habent specialem vim impetrandi Divini auxilii aut motionis, fundatam in orationibus Ecclesiæ, quæ per peculiarem benedictionem aut consecrationem ad obtinendum ejusmodi effectum applicantur.

DISPUTATIO XIII.

De absoluta & irrevocabili peccatorum remissione per pœnitentiam.

SECTIO I.

An peccata remissa per pœnitentiam, redeant formaliter quoad culpam ob subsequens peccatum mortale?

DICO 1. Peccata remissa nunquam formaliter & in se redeunt quoad culpam, quantumvis nova peccata multiplicentur. D. Th. & omnes TT. præter Hugonem, Victor. & Gratian. dicentes illa redire; fortasse autem intelligunt de reditu quoad pœnam. *Probatur, omnium iniquitatum ejus non recordor amplius.* Ezech. 2. 18. *sine pœnitentiâ sunt dona Dei.* Rom. 11. id est Deus absolutè & irrevocabiliter remittit peccata. Non potest autem peccatum remissum red-

redire; quia malum culpæ non potest à solo Deo fieri; ergò neque potest à solo Deo reproduci; reproduci enim est de novo iterum fieri. Jam verò quando homo iterum peccat post peccata remissa, non facit priora peccata, sed aliud novum ab eis distinctum, ergò si redirent peccata quoad culpam, non redirent per actionem hominis, sed oporteret ut redirent per actionem solius Dei, quod fieri nequit. Quod attinet ad parabolam Matth. 18. ubi Rex post remissum servo omne debitum, ob subsequentem erga conservum duritiem, jubet eum solvere universum debitum, potest dici ibi esse sermonem de reditu, non culpæ, sed pœnæ; deinde non dicitur exegisse idem debitum quod remiserat, sed potest intelligi de novo debito ob ingratitudinem contracto. Præterea in parabolis attendendus est finis intentus, non singula verba seorsim. Patres hâc de re agentes loquuntur de reditu peccatorum quoad carentiam gratiæ & reatum æternæ damnationis, non quoad culpam. Grátia per pœnitentiam confertur absolutè quidem ut perpetuò duratura ex parte Dei; sed conditionatè ex parte hominis, quamdiu illam conservabit non peccando mortaliter; remissio autem peccatorum confertur absolutè independenter à futurâ hominis voluntate. Merita redeunt per subsequentem pœnitentiam, quia per peccatum fuerant tantum mortificata, non extincta ac deleta, culpa autem non redit, quia per condonationem fuit omninò extincta ac deleta.

SECTIO II.

An peccata remissa redeant quoad pœnam ob peccatum subsequens?

Dico 1. pœna peccati remissi, sive quæ est sensûs, sive quæ est damni, non redit formaliter ob peccatum subsequens, id est non imponitur eadem pœna ob ipsummet peccatum quod fuit remissum. Nam Deus per priorem peccati remissionem absolutè abstulit pœnæ debitum; ergò cum non possit retractare suam absolutam voluntatem ac decretum, non potest eadem formaliter pœna, id est ob eadem peccata, redire. Deus non punit bis idem delictum, ut ait: *omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius.* Ezech. 18. nempè ut puniat.

Objicies 1. Scriptura & Patres sæpe dicunt Deum recordari peccatorum remissorum, seu quorum oblitus fuerat, & de eorum reditu; *in memoriam redeat iniquitas patrum ejus.* Ps. 108. Resp. eos loqui de peccatorum reditu quoad pœnam non quidem dimissam, sed suspensam, nondumque executioni mandatam. Sæpe etiam patres intendunt redire peccatorum pœnam vel secundum specificam rationem, quia peccans amittit Dei gratiam & fit reus pœnæ æternæ; vel intelligunt redire secundum gravitatem præsentis peccati.

Obj. 2. Non repugnat peccatum redire etiam quoad pœnam æternam; nec revelatum est non redire. Resp. Dist. Ass. non repugnat de potentia absoluta, Conc. Ass. de potentia ordinariâ Neg. remissio pœnæ æternæ in sanctificatione præsentis statûs fit absolutè, non sub conditione abstinendi à relapsu; alioqui non esset vera remissio, sed quædam suspensio, donec impleretur conditio. Pœna itaque semel remissa, non potest de lege ordinaria redire.

Dico 2. Pœna peccati remissi materialiter sine dubio sæpissimè redit, id est sæpissime Deus eamdem materialiter pœnam vel potius similem imponit, aut etiam partim dissimilem infligit, non ob peccatum remissum, nec cum habitudine ad illud; sed ob aliud simile subsequens vel æquivalens, v. gr. si subsequens peccatum sit omninò simile & æquale priori peccato remisso, pœna sensûs in inferis materialiter eadem redibit & in specie & in gradu: si verò sit simile in specie, & dissimile seu inæquale in quantitate, eadem proportione redibit pœna. Quoad pœnam verò damni, erit quidem semper eadem privativè, id est semper erit eadem privatio æternæ visionis *Dei*; sed non eadem & æqualis in omnibus tristitia; juxta enim variam peccati gravitatem erit proportionata, proveniens ex intensiori aut remissiori istius privationis apprehensione; sive non erit eadem positivè *in ordine* ad proprios peccatoris actus, licèt *sit eadem in* ordine ad objectum perditum, & ejus privationem; quia graviori aut leviori peccato mortali, cæteris paribus, respondet major aut minor carentia visionis Dei in ratione pœnalis aut moralis privationis, ob majus vel minus istius peccati demeritum, in ipsius malitiâ fundatum.

SECTIO III.

An peccatum post præcedentia remissa patratum, fiat inde gravius?

Dico 1. Ex præcedentis remissione, subsequens peccatum aggravatur ob ingratitudinem & virtualem divinæ misericordiæ contemptum; non ita tamen ut gravitas quæ illi accrescit, sit moraliter æqualis omnibus præcedentibus peccatis, & addat malitiam specie distinctam, nec ideò in confessione aperiendam; ista enim ingratitudo est circumstantia generalis, *inclusa* in omni peccati specie, adeoque etiam in primo peccato mortali reperitur ob beneficium creationis, perseverantiæ & innocentiæ usque ad istud tempus servatæ &c. similiter per veniale prius remissum aggravantur subsequentia venialia, quando cum plenâ deliberatione committuntur; secus non.

Dico 2. Cæteris paribus, donum innocentiæ in ratione doni includentis moralem dignitatem, est majus beneficium quàm donum pœnitentiæ, sed donum pœnitentiæ ex parte recipientis ob suam indignitatem est majus beneficium quàm donum innocentiæ. Innocentiæ gradus triplex assignatur; primus, si quis adultus nondum remisso peccato originali conservetur aliquamdiu sine novo mortali, sed hæc est tantum innocentia secundùm quid, non simpliciter. Secundus, si quis post remissum peccatum originale conservetur aliquamdiu sine peccato mortali, quò fuerit diuturnior ista utraque conservatio, eò majus erit beneficium. Tertius, si quis post acceptam gratiam baptismalem conservetur sine peccato usque ad finem vitæ, & alter post multos relapsus in peccata, per pœnitentiam pervenit ad æqualem cum illo gratiæ gradum in fine vitæ, majus est simpliciter beneficium quod ille primus accipit, quàm id quod hic secundus accipit.

DISPUTATIO XIV.

De ultimo pœnitentiæ effectu, qui est reparatio seu reviviscentia meritorum mortificatorum.

Hanc disputationem fusè tractat Pater SUAREZ in suis opusculis, ad quæ hîc remittit Lectorem; ideò eam hîc compendiatim appono per breves Sectiones.

SECTIO I.

An merita mortificata per pœnitentiam reviviscant?

DICO: Merita bonorum operum per peccatum mortificata, reviviscunt per pœnitentiam; quæ sententia nunc adeò certa est, ut oppositum sine temeritate teneri nequeat. D. Th. Magist. Bonav. Gabr. &c. *Probatur* 1. ex Paulo ad Hebr. 6. sic dicente; *non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri*, &c. quem locum de operibus in gratiâ factis ac mortificatis, intelligunt Ambr. Chrys. Hier. &c. Item ad Galat. 3. *tanta passi estis sine causâ, si tamen sine causâ*; quem locum sic intelligunt Hier. Ambr. Anselm. &c. Si tamen frustra sitis dicendi ista à judæis & gentilibus passi esse; cum, si volueritis de peccatis vestris pœnitentiam agere, accepturi sitis illarum passionum mercedem. 2. ex Conc. Trid. Sess. 6. cap. 16. ubi tantum tres conditiones requirit, ut bona opera prosint ad vitam æternam: 1. ut procedant à gratia habituali tanquam ab intrinseco vitæ principio, sive ab homine justificato. 2. Ut sint supernaturalia; Hæc autem duo supponuntur fuisse in operibus, quæ per peccatum mortificata fuerunt. 3. ut homo decedat in gratiâ; atque hoc etiam habetur in homine per pœnitentiam resurgente, & in statu gratiæ moriente, etiamsi prius multa peccata commiserit.

SECTIO II.

An merita mortificata reviviscant ex justitiâ, an verò ex misericordia?

Dico: Reviviscentia meritorum est opus & misericordiæ & justitiæ simul sub diversa ratione.

Probatur 1. *Esse opus misericordiæ*, fuit enim opus Dei misericordiæ quâ promisit dare hominibus omnium bonorum suorum operum mercedem, si illa fuerint facta in gratiâ & ex gratiâ; ac si eo tempore quo illam daturus est, inveniat eos in gratia, item opus misericordiæ est remittere peccatum mortale pœnitenti, etiamsi multa opera meritoria ante illud peccatum exercuerit, non debetur enim illi ex justitiâ remissio peccati ob ista opera meritoria; quia quamdiu peccatum nondum remissum inhæret personæ, reddit eam incapacem debiti justitiæ apud Deum, impeditque ne debeatur de condigno illorum præmium; adeoque nec debeatur de condigno remissio peccati ob illa opera, nec supernaturalia auxilia ad eam necessaria.

Probatur 2. *Esse etiam opus justitiæ.* ubi enim vera meriti ratio intervenit cum omnibus conditionibus requisitis ad meritum de condigno, ibi intervenit justitia; atqui hic intervenit vera meriti ratio juxta doctrinam Conc. Trid. suprà declaratam; ergò intervenit justitia; quia ablato peccato per Dei misericordiam, debetur ex divina promissione prioribus meritis præmium proportionatum; ergo habetur debitum justitiæ, quale potest haberi inter Deum & hominem. Opera meritoria semel facta, quamdiu sumus in hac vitâ, semper manent in acceptatione Divina, & dant jus ad vitam æternam; peccatum autem superveniens suspendit hoc jus, non verò tollit; & licèt jus proximum impediatur, remanet tamen semper jus remotum; sublato igitur impedimento, id est peccato, prius jus reviviscit, quod erat ex justitiâ. Deinde si Deus non redderet præmium istis præcedentibus meritis, peccatum remissum, per quod fuerunt mortificata illa merita, puniret pœnâ perpetuâ, id est privatione alicujus gradûs gratiæ & gloriæ, quod est alienum à Dei justitia, qui non recordatur iniquitatum hominum pœnitentium. Atque ita resurgere à peccato, est quidem opus misericordiæ; sed retribuere meritis præmium, præsuppositâ misericordiâ, est opus justitiæ.

SECTIO III.

An merita mortificata reviviscant ad præmium essentiale?

Nota: Quidam dicunt merita mortificata restitui quidem per pœnitentiam ad præmium essentiale, id est ad gratiam & gloriam; sed gratiam illam & gloriam restitui tantum æqualem dispositioni, per quam homo resurgit, datam duplici titulo, nempe intuitu istius præsentis dispositionis, & simul præcedentium meritorum; sed contra hanc opinionem

Dico: Merita mortificata reviviscunt ad proprium & speciale præmium essentiale adæquatè distinctum ab eo quod debetur actui pœnitentiæ per quem reviviscunt, id est ad aliquem gloriæ & essentialis beatitudinis gradum, qui huic homini pœnitenti non daretur ob actualem pœnitentiam, & ob omnia post illam merita præstita, si non habuisset merita paæcedentia. Unde essentiale beatitudinis præmium in suâ intensivâ perfectione non commensuratur soli actui intensiori, quem homo in statu gratiæ moriendo exercuit, sed etiam multitudini operum præcedentium aliquam ad illud præmium condignitatem habentium. Spectat enim ad Dei justitiam, ut pro meritis seu operibus moralem majoris æstimationis valorem habentibus, & majus præmium, & non tantum idem pro pluribus, sicut in puniendis peccatis, det augenda eorum essentiali pœnâ, non solam maximi peccati intensionem vel gravitatem respicit, sed etiam eorum multitudinem; ita etiam in præmio essentiali reddendo, ejusque perfectione conferenda, non respicit tantum opus maximè intensum, sed etiam operum multitudinem; potest quidem eadem vita æterna dari duplici titulo,

tuo, sed diversæ rationis; scilicet titulo hæredis, & titulo mercedis; sed primus est gratuitus, nec affert obligationem ex justitiâ; alter autem est oneroſus & affert justitiæ obligationem, & juxta hunc datur plurium aut pauciorum bonorum operum debita merces; non tamen multitudini bonorum actuum correspondet multitudo præmiorum; quia cum homo sit constitutus in hâc vitâ, ut per bona opera suum ultimum finem, qui est unicus, tanquam præmium essentiale consequatur. Hoc præmium non potest crescere in multitudine seu extensione, sed tantum in intensione juxta plura aut pauciora merita. Hinc patet merita mortificata restitui non solum ad aliquod præmium accidentale, sed ad essentiale sibi proprium & specialiter correspondens. Cur autem merita non deleantur & extinguantur absolutè per peccatum, sicut absolutè delentur demerita per actum charitatis, id non tam ex valore actûs charitatis provenit, quàm ex Dei bonitate & acceptatione, ac voluntate.

SECTIO IV.

An omnia merita mortificata redeant quoad totum præmium essentiale?

Dico 1. Rejicienda est opinio eorum nempè Capr. Palud Cajet. &c. qui dicunt merita non reviviscere quoad totum præmium essentiale, quod antè lapsum illis debebatur, sed tantum juxta proportionem contritionis vel dispositionis per quam quis resurgit à peccato; quod diversis modis explicant; *primus* explicandi modus est, tot meriti seu gratiæ aut justitiæ gradus reparari per contritionem, quot sunt gradus ipsius contritionis, per quam homo à peccato resurgit. Hinc si contritio est ut duo, dicunt duos gradus ex prioribus meritis reparari; si ut quatuor, reparari quatuor; sive fuerint plura, sive pauciora præcedentia merita. *Secundus*: reparationem meritorum fieri proportionatè ad contritionem, ita ut si contritio sit maxima quam pœnitens potest elicere, tunc omnia merita restitui; si minor maximâ, non omnia restitui; sed tantum restitui in eâ proportione, quâ contritio à maxima deficit; si v. gr. deficiat dimidiâ parte à maximâ intensione, dimidiam tantum meritorum partem restitui, &c. ita Sot. & Ledesma. *Tertius*: merita mortificata reviviscere juxta charitatis in quâ homo resurgit, proportionem ad charitatem, quam per merita præcedentia acquisierat, seu in qua erat quando peccavit: quæ verò sit hæc charitatis proportio, non satis explicant. Quare

Dico 2. Per quamcumque contritionem & peccati mortalis remissionem, merita prius mortificata restituuntur integrè quoad totum essentiale præmium. Scot. Alb. Magist. Rich. &c. quia contritio non concurrit ad ista merita ut illorum causa per se; sed tantum ut removens impedimentum, id est peccatum; hoc autem impedimentum omninò removetur per quamcumque veram contritionem etiam minimam, uti & per attritionem cum sacramento; ista enim merita semper manebant viva in divinâ acceptatione, & de se ad proportionatum præmium efficacia, solumque erant impedita ex parte subjecti ob peccatum superveniens; hoc ergo sublato impedimento, quomodocumque id auferatur illa omnia statim vivificantur.

SECTIO V.

An tota gratia per peccatum amissa, statim restituatur per peccati remissionem, ideoque homo ad majorem gratiam semper resurgat?

Nota: Quidam dicunt gratiam amissam non semper restitui statim atque homo per pœnitentiam resurgit; dum enim dispositio est minor vel æqualis præcedenti gratiæ à quâ homo cecidit, tunc nihil illius gratiæ statim restitui sentit D. Th. dum verò est major, tunc ait hominem resurgere ad majorem gratiam; an tunc statim hæc detur, non declarat. Deinde si in totâ vitâ dispositio ista nunquam fuerit major gratiâ præcedente, quasi videtur juxta illum nunquam dandum fore sive in hâc vitâ sive in altera istud præcedentis gratiæ augmentum. Alii verò, præsertim Sot. Ledes. & Vict. sentiunt, dum homo resurgit à peccato, præter gradus gratiæ respondentes contritioni per quam resurgit, eum recipere aliquos gratiæ gradus ob merita præcedentia mortificata, non autem totam gratiam illis debitam, nisi quando se disponit ex toto conatu. Denique Scotus Dur. &c. dicunt gratiam prioribus meritis debitam neque in ipsa justificatione, neque in toto vitæ decursu restitui, etiamsi homo per ferventes & multos actus se disponat; videtur tamen sentire Scotus illam esse restituendam in alterius vitæ ingressu. Rejectis ergo omnibus istis sententiis,

Dico: Tota gratia meritis mortificatis debita in ipso justificationis instanti, in quo ista merita vivificantur, statim restituitur, sive dispositio ad hanc justificationem sit intensa, sive remissa; & sive sit contritio, sive attritio cum sacramento. Gabr. Medin. Henr. &c. quia merita reviviscunt quoad totum hunc effectum, nec est cur statim non detur, cum impedimentum illius recipiendi sit sublatum per peccati remissionem; & cum tota ista gratia sit debitum ex justitia, decet statim solvi, seu reddi cum charitate aliisque virtutibus infusis quæ illam comitantur; hæc enim gratia meritorum præcedentium non datur ex vi præsentis dispositioni; seu pœnitentiæ præsentis tanquam causæ per se disponentis, sed tanquam causæ per se removentis obicem peccati, quod æquè facit contritio seu dispositio remissa ac intensa; quia ista gratia reviviscentiæ non commensuratur nec respondet præsenti dispositioni. Hinc patet hominem semper resurgere ad majorem gratiæ cumulum; accipit enim novam gratiam proportionatam suæ dispositioni præsenti, & præter hanc, totum gratiæ cumulum, quem ante lapsum habebat.

DISPUTATIO XV.

De præceptis virtutis pœnitentiæ.

SECTIO I. & II.

An qui mortaliter peccavit, teneatur sub præcepto pœnitere, & an impœnitentia sit speciale peccatum ab aliis distinctum?

DICO 1. Suppositio peccato mortali, pœnitentia illius, sive sit contritio perfecta, sive attritio cum sacramento, cadit sub speciali præcepto. D. Th. Bonav. Alens. &c sic Tert. L. de pœnit. c. 4. *bonum est pœnitere, an non? quid revolvis? Deus præcepit.* Deinde sacra scriptura veteris & novi testamenti sæpius arguit vehementer pœnitentiam negligentes tanquam divinæ legis violatores. Hoc autem præceptum provenit tùm ex justitiâ ergà Deum, quâ tenetur peccator satisfacere injuriæ illi per peccatum illatæ; tùm ex charitate divinâ, quâ tenetur amissam Dei qui est ultimus ejus finis & super omnia diligendus, amicitiam recuperare; tum ex charitate propriâ, quâ tenetur habere curam suæ animæ & salutis. *miserere animæ tuæ placens Deo.* Eccl. 30. Unde

Dico 2. Impœnitentia sive voluntaria pœnitentiæ omissio, est speciale peccatum ab omnibus aliis distinctum, si fiat uno ex his duobus modis: 1. directè quando quis per expressum actum aut propositum, vult non pœnitere tempore debito, sive in affectu tantùm, sive in effectu. 2. Indirectè quando quis tempore debito omittit pœnitentiam vel ex vincibili negligentiâ, vel ex certâ scientiâ sine voluntate quidem directa eam omittendi, sed cum voluntate augendi aut retinendi aliquid ei impossibile. Dum ergo Divus Thomas exponens Augustinum dicentem impœnitentiam finalem peccatum in spiritum sanctum esse, dicit hanc non esse speciale peccatum; vel loquitur de impœnitentiâ materiali & involuntariâ, vel potius de impœnitentiâ indirectè volitâ, intelligendo eam non esse peccatum specie distinctum à directè volitâ. Hinc sequitur posse contingere, ut quis cum uno tantum peccato moriatur sine speciali impœnitentiæ peccato; nempè si nec directam nec indirectam voluntatem habuerit non pœnitendi, v. gr. morte subitâ præventus.

SECTIO III. & IV.

An præceptum pœnitentiæ sit naturale? An verò positivum? & an tantum semel in vitâ obliget?

Dico 1. Obligatio satisfaciendi Deo pro injuriâ per peccatum illatâ, est præceptum divinum naturale, & ex intrinseco jure naturali; quia omnis justitia ad alterum, servatâ proportione, naturaliter & intrinsecè obligat ad satisfactionem injuriæ illatæ, nempè quantum homini possibile est; non enim dantur præcepta de rebus impossibilibus; sed cum nullus actus peccatoris ex se & ex naturâ suâ sit sufficiens dispositio ad satisfaciendum condignè Deo pro injuriâ per peccatum illatâ, hinc ob impotentiam ad talem condignam satisfactionem istud præceptum non obligat; sed quia homo excitatus & adjutus gratiâ, potest imperfectè seu de congruo satisfacere, ad hanc satisfactionem sibi possibilem obligatur ex lege connaturali ipsimet gratiæ.

Dico 2. Quamvis formalis actus contritionis ex se & ex naturâ suâ sit valde proportionatus & aptus ad satisfaciendum Deo pro injuriâ per peccatum ipsi illatâ, tamen sine speciali divinæ voluntatis talem satisfactionis modum determinantis ordinatione, non est absolutè & ex se necessarius; quia potuit Deus esse contentus sola dilectione, aut attritione ad justificandum hominem; ac proinde istud præceptum contritionis est ita naturale, ut etiam includat Dei ordinationem ac determinationem. Et quamvis præceptum pœnitendi fortassè non comprehenderetur in aliquo ex præceptis Decalogi, in quo continentur præcepta naturalia, non ideo non est præceptum naturale; non enim oportet ut omnia specialia præcepta legis naturæ in Decalogo contineantur; sufficit ut ex principiis naturaliter notis deducantur, aut ad ipsamet principia pertineant.

Dico 3. Quoties post pœnitentiam iterum quis peccat, iterum quidem tenetur pœnitere; sunt namque diversa peccata; sed de eodem aut de eisdem peccatis, tenetur tantum semel conteri ac pœnitere; adeoque quoties peccata remissa recogitantur aut memoriæ occurrunt, non tenetur iterum de illis formalem pœnitentiæ aut displicentiæ actum elicere. D. Th. Cajet. Nav. &c. contra quosdam antiquos Thomistas Alens. Rich. &c. quorum opinio propriè, ut sonat intellecta, non est vera. Nullum enim tale pœnitentiæ præceptum affirmativum extat; tantum tenetur, dum peccata illa memoriæ occurrunt, in illis non complacere, nec de pœnitentia seu contritione prius habitâ displicentiam concipere. Sola quippè peccati regogitatio non habet unde inducat positivam obligationem eliciendi novum ipsius peccati dolorem; nec novam contritionem dum occurrit cogitatio præterita contritionis. Nova tamen hæc contritio ordinariè est utilis, & sæpius cogitare de peccatis remissis sine ulla illorum displicentiâ, aut sine voluntate illa deinceps cavendi, posset afferre peccandi periculum. Hinc patet quomodo intelligendi sint quidam TT. dum dicunt pœnitentiam in hâc vitâ debere esse perpetuam; nempè nunquam debere eam displicere, nec retractari. Itaque præceptum pœnitendi semel tantum obligat circa eadem peccata; per unicum enim contritionis actum recipitur homo in Dei amicitiam; & licèt per illum non condignè satisfiat pro injuriâ, tamen Deus hanc remittit, contentus istâ non condigna satisfactione. Attamen si quis per solum Dei amorem justificetur, videtur manere adhuc obligatio faciendi formalem contritionis actum; secùs verò si per attritionem cum sacramento justificetur, etiam in articulo mortis; quia per amorem remittitur culpa sub onere habendi postea formalem contritionem; per sacramentum autem ex institutione Christi remittitur absolutè sine illo onere. Verùm in articulo mortis sic per sacramentum cum sola attritione justificatus, tenetur virtualem saltem habere contritionem diligendo Deum super omnia, quia tunc præceptum diligendi Deum super omnia obligat.

SECTIO V.

An præceptum contritionis obliget ſtatim poſt commiſſum peccatum?

Dico: Præceptum contritionis non obligat ad ad agendam pœnitentiam ſtatim poſt peccatum commiſſum, etiamſi opportunitas occurrat, aut facilè fieri poſſit. Durand. Angel. Sot. &c. contra Palud. Alenſ. &c. Qui videntur tamen loqui de neceſſitate eam ſtatim agendi in caſu particulari, v. gr. in horâ mortis, aut ſimili periculo. *Probatur*, quia ſi præceptum obligaret ad agendam ſtatim pœnitentiam, homo qui ſemel peccavit, eam differendo, continuò ac ſemper peccaret novo ac ſpeciali peccato, quod eſt falſum. Deinde hoc præceptum eſt affirmativum; ergò non obligat pro ſemper. Præterea oſtenditur ex tribus capitibus nullam oriri obligationem ad faciendum ſtatim actum contritionis. 1. *ex lege juſtitiæ*, obligantis ad reparandam injuriam, & ad ſatisfaciendum pro illâ. Hæc lex, ut eſt affirmativa, non obligat ſtatim; ut eſt negativa, obligat tantum ad non addendam novam injuriam, & ad non augendam priorem; quod ſervatur differendo pœnitentiam. Non poteſt quidem interdum differri inter homines reſtitutio pro furto, aut ſatisfactio pro honore ablato, quia illa dilatio eis damnum affert; per dilationem privantur utilitate ſuorum bonorum detentorum, & creſcit infamatio. Deus autem per dilationem contritionis nec caret re ſibi utili, nec creſcit injuria. 2. *ex charitate Dei*; quia præceptum charitatis Dei eſt affirmativum, & non obligat pro ſemper; adeoque ſi homo excitatus ad ſtatim pœnitendum, nec directè velit permanentiam in peccato, nec contritionis carentiam, nihil peccabit, applicando ſuam voluntatem ad alia objecta honeſta; nec ad vitandum novum peccatum mortale gratia habitualis eſt neceſſaria, ſed ſufficit actualis; ſaltem ad illud vitandum aliquo brevi tempore. Sicut qui inimicitiam cum alio homine gerit, tenetur ſtatim odium formale aut virtuale deponere, ac ſcandalum tollere; non tamen tenetur ſtatim cum eo amicitiam inire; ita peccator tenetur ſtatim non habere in ſe Dei odium formale nec virtuale, ſive non habere propoſitum formale vel virtuale iterum peccandi, ſed non tenetur ſtatim poſitivè inire novam cum Deo amicitiam, tollendo illius amicitiæ privationem. 3. *Ex charitate propriâ*; ſicut enim non tenemur ſtatim ſemper curare malum corporis, niſi ubi eſt gravis vel extrema neceſſitas; ita nec animæ. Deinde facilius tenemur ſtatim curare malum corporis, quia ſumus tantum vitæ noſtræ cuſtodes, non Domini; noſtrorum autem actuum ſpiritualium ſumus aliquo modo Domini. Idem quaſi dic de correctione fraterna, quæ non ſemper ſtatim obligat, niſi in neceſſitate. Atque ita homo ex propria charitate non ſemper tenetur ſtatim ſe emendare per contritionem.

SECTIO VI. & VII.

Pro quo tempore obliget hoc pœnitentiæ præceptum? & an teneatur homo ſatisfacere Deo in hâc vitâ pro pœnâ temporali?

Dico 1. Cum detur pœnitentiæ præceptum, ſi ante mortis articulum nondum ſit impletum, tum ſaltem debere implere, tuncque obligare certum eſt. An verò ante illum articulum per ſe & ex naturâ ſuâ obliget; ac quando obliget, controvertunt authores. Quare

Dico 2. Hoc præceptum obligat ex accidenti in quibuſdam caſibus; 1. quando exercenda eſt actio quæ ſtatum gratiæ in operante requirit, v. gr. adminiſtratio ſacramenti ex officio, aut illius receptio ſi ſit ſacramentum vivorum. 2. juxta quoſdam ſi occurrat vehemens tentatio & occaſio peccandi hìc & nunc, ad quam vincendam cenſeatur neceſſaria Dei amicitia; aut ſi immineat commune Reipublicæ malum, & membra teneantur orare Deum, ut iſti malo ſubveniat.

Dico 3. Ex jure poſitivo nullum eſt tempus determinatum in quo obliget præceptum contritionis. Nam quod judæis præcipitur. *ſabbatum requietionis eſt, affligetisque animas veſtras; anima quæ non fuerit afflicta die hâc, peribit.* Levit. 23. erat tantum pro feſto expiationis, in quo illis præcipiebatur aliquis actus pœnitentiæ externæ vel etiam internæ; non tamen pro aliis feſtis vel ſabbathis; cumque hoc præceptum fuerit ceremoniale, jam ceſſavit. Unde malè inferunt Marſil. Angel. &c. peccatorem obligari ad habendam contritionem ſaltem omnibus diebus feſtis. Neque ex præcepto annuæ confeſſionis infertur obligatio habendi ſingulis annis contritionem, ut vult Sotus.

Dico 4. Hoc contritionis præceptum ex naturâ ſuâ & ex ſola lege naturali, ſeu connaturali gratiæ & fidei, probabile eſt non obligare ante periculum mortis titulo juſtitiæ ergà Deum; cui ob peccatum ſatisfaciendum eſt pro injuriâ illata; neque immediatè titulo propriæ charitatis, quia pericula æternæ mortis & jactura bonorum ſpiritualium moraliter non ita apprehenduntur, ut ex ſpeciali propriæ charitatis obligatione teneatur homo illa prævidere & vitare; ſed ex titulo charitatis Dei oritur obligatio non ita differendi pœnitentiam uſque ad mortem, quia præceptum charitatis ſeu dilectionis Dei non reſervat ſuam obligationem uſque ad mortis articulum, adeoque idem dicendum de pœnitentiâ ſeu contritione ſaltem ex neceſſitate iſtius dilectionis: non poteſt enim, qui eſt in peccato mortali, dum occurrit tempus quo præceptum diligendi Deum ſuper omnia obligat, illud ſervare, per ſe loquendo, niſi etiam habeat peccatorum contritionem, ut conſtat ex dictis de neceſſitate medii contritionis; ſi tunc obliviſcatur peccatorum & juſtificetur, rurſus obligabitur ad contritionem, quando obligabitur ad amorem Dei eliciendum.

Dico 5. Ex vi ſolius naturalis præcepti pœnitentiæ, non tenetur homo ſatisfacere Deo in hac vitâ pro reatu pœnæ temporalis; (aliud eſt ex vi præcepti poſitivi in ſacramento pœnitentiæ à confeſſario impoſiti, de quo poſtea;) *probatur*; quia neque tenetur ex lege juſtitiæ ergà Deum, cum poſſit ſine ullâ injuſtitiâ differre peccati ſui punitionem ſeu ſatisfactionem uſque ad purgatorium, tanquam reus expectans pœnam à judice infligendam; neque ex lege charitatis propriæ aut Divinæ, cum ſic nec divinum amorem, nec ſuam beatitudinem perdat, nec hujus dilatio ſit tam grave damnum, ut teneatur ſub mortali illam vitare; & ſola anima ſine ſui corporis conſortio, ut nunc ſit in purgatorio, poſſit plenè Deo ſatisfacere. Unde ex vi ejuſdem naturalis præcepti non obligatur homo ad externos pœnitentiæ actus quatenus præcisè conferunt ad tollendum pœnæ temporalis reatum; ad hos tamen

men interdum potest aliundè obligari, v. gr. quando sunt ita conjuncti cum contritione, ut ad eam habendam sint moraliter necessarii; aut quando sunt remedia necessaria ad vitandum peccatum quale posset esse jejunium ad vitandam incontinentiam.

SECUNDA PARS.

DE POENITENTIA UT EST SACRAMENTUM.

DISPUTATIO XVI.

De potestate clavium seu remittendi peccata à Christo Ecclesiæ traditâ.

SECTIO I.

An Christus dederit suæ Ecclesiæ Ministris potestatem remittendi peccata post Baptismum commissa?

DICO 1. Christus reliquit pastoribus Ecclesiæ supernaturalem potestatem remittendi peccata post Baptismum commissa. De fide contar Novatianos, Wicleff. Joan. Hus. Luther. &c. id negantes. Hoc definitum est Conc. Constantiens. 1ater. Flor. & Trid. ac probatur ex Matt. 16. ubi Christus hanc potestatem Petro tanquam Ecclesiæ capiti, & Matth. 18. eamdem omnibus Apostolis promittit, ac denique Joan. 20. suam promissionem adimplet, seu promissam potestatem dat his verbis: *accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quæ verba non possunt intelligi de potestate prædicandi Evangelium; ut volunt Hæretici, contra patrum expositionem & perpetuam Ecclesiæ traditionem; nec verbum *retinere* potest huic potestati prædicandi applicari; neque etiam possunt intelligi de sola baptizandi potestate, cum id repugnet patrum expositioni, Ecclesiæ traditioni, & Conc. Trid. definitioni, imò proprietas verborum id ostendit; nam sunt generalia, & non limitata ad remittenda tantum peccata infidelium.

Dico 2. Hæc potestas remittendi peccata, est judiciaria, seu per modum judicii exercenda. De fide ex Conc. Trid. Sess. 14. cap. 1. & Canon. 9. est enim sacrum tribunal à Christo in Ecclesiâ erectum, in quo sacerdotes judicis officio pro Christo funguntur; ut constat ex patribus & ex Ecclesiæ traditione.

SECTIO II.

An hæc potestas remittendi peccata extendatur ad culpam, an verò ad pœnam tantùm?

Nota: quidam dixerunt hanc potestatem solum esse ad remittendam pœnam temporalem, quia remittere culpam solius est Dei; & antequam exerceatur hac potestas, jam supponitur culpa remissa per contritionem. Ita Mag. Alens. Bonav. &c. alii verò dicunt hanc potestatem esse non solum ad temporalem, sed etiam ad æternam pœnam remittendam, ob rationes jam dictas; & quia pœna æterna impedit ingressum cœli, cujus clavis est ista potestas. Sed

Dico 1. Proprius, primarius ac per se effectus hujus potestatis est remittere peccatum quoad culpam, adeòque quoad pœnam æternam, & insuper quoad pœnam temporalem juxta pœnitentis majorem aut minorem dispositionem. D. Th. Palud. Cajet. Dur. &c. *Probatur* ex scriptura: *quorum remiseritis peccata, remittentur eis.* Joan. 20. *quodcumque solveritis* &c. remittere peccata, est remittere culpam, & est culpa quæ impedit ingressum cœli; Item *posuit in nobis ministerium reconciliationis.* 1. Cor. 5. nempe restaurandæ amicitiæ cum Deo, remittendo culpam. Atque id desumitur etiam ex Ecclesiæ traditione, ex doctrinâ Conc. Flor. Constantiens. Trid. ex decretis Pontificum, & ex patrũ testimoniis. Deinde unde sciretur per sacramentum infundi gratiam sanctificantẽ, si remitteretur sola pœna temporalis? & si remittatur simul æterna, ergò etiam culpa; quia non remittitur pœna sine remissione culpæ; quare sicut baptismus est institutus ad remittendam culpam & pœnam; ita & sacramentum pœnitentiæ. Est quidem Dei proprium, ut principalis agentis, remittere culpam; sed homo remittit tantùm ut Minister & instrumentum Dei, & juxta hunc sensum exponendâ sunt quorumdam patrum dicta.

Dico 2. Duplex est hujus potestatis actus, 1. est *remittere & solvere*; nempè remittendo culpam, & solvendo seu pœnam æternam in temporalem commutando, 2. est *retinere*, seu judicare reum remissionis peccati indignum; & *ligare* seu obligare ad pœnam temporalem, vel in sacramento, vel extra juxta majorem vel minorem pœnitentis dispositionem.

SECTIO III.

An potestas remittendi peccata, sit potestas ordinis, an verò jurisdictionis? & quomodo hæ distinguantur ac dentur?

Nota: ad remittenda peccata per hoc sacramentum, requiritur duplex potestas, ordinis nempe & jurisdictionis, potestas ordinis est character sacerdotalis, per quem aliquis ex divinâ *ordina-*

tione deputatur ad ſacra Miniſteria, habetque poteſtatem in corpus Chriſti verum & Myſticum, id eſt poteſtatem conſecrandi & abſolvendi. Hæc poteſtas illi cõfertur in ſacerdotali ordinatione. De hâc non eſt controverſia; ſed de poteſtate juriſdictionis, quærendo quid ſit & quando detur, controvertitur. Quare

Dico 2. Rejicienda eſt ſententia Armacani dicentis poteſtatem juriſdictionis conferri in ipſa ſacerdotis ordinatione, & in re non eſſe diſtinctam à poteſtate ordinis, nec ab eâ ſeparabilem; item aliorum dicentium in ipſa ordinatione eam inchoari tantùm, & ut ſic nec diſtingui à poteſtate ordinis, nec poſſe per Eccleſiam auferri aut mutari, ſed eam poſteà compleri per aliquod munus Eccleſiaſticum vel hominum conceſſionem, & ut ſic poſſe mutari, augeri, minui aut omninò tolli. Unde quidam dicunt, ut hæc poteſtas complatur, ſeu ſit completa, ad exercendum ſuum actum ſufficere voluntariam pœnitentis ſubjectionem, niſi ab Eccleſia impediatur & vetetur. Ita penè Cajetanus. Alii verò, nempè Navarrus, &c. dicunt juriſdictionem in *habitu* dari per ipſam ſacerdotis ordinationem, & eam eſſe ab Eccleſia immutabilem, atque à poteſtate ordinis indiſtinctam, & ſtando in jure Divino expeditam ad agendum quamdiu nulla intervenit Eccleſiæ prohibitio. Dari autem juriſdictionem in *actu* quando ſacerdos eligitur aut deputatur ad munus abſolvendi, & hanc dari non à pœnitente per ſuam electionem aut voluntariam ſubjectionem, ſed ab ipſo Chriſto ex vi iſtius electionis aut voluntariæ ſubjectionis. Alii denique, nempè Major, Angel. &c. volunt ſacerdotes accipere quidem in ſuâ ordinatione veram juriſdictionem, ſed inchoatam tantum & incompletam; compleri verò per applicationem ſeu ſubjectionem materiæ non à ſola pœnitentis voluntate aut ex jure Divino, ſed à ſummo pontifice & prælatis Eccleſiæ factam, ita ut niſi ipſi applicent materiam, ſive dent ſubditos, non poſſint ſacerdotes ex vi ſolius ordinationis, validum hujus poteſtatis actum exercere, quamvis hic ultimus dicendi modus in re quam ipſi intendunt, ſit verus; tamen ob verborum ambiguitatem non placet. Ideò

Dico 3. Poteſtas ordinis & poteſtas juriſdictionis diſtinguuntur eſſentialiter; poteſtas enim ordinis datur phyſicè per impreſſionem characteris in ſacerdotis ordinatione, eſtq; indelebilis & immutabilis. Poteſtas verò juridictionis tantum moraliter datur per extrinſecam conceſſionem, aut muneris Eccleſiaſtici collationem, per quam aliquis conſtituitur aliorum paſtor aut ſuperior, hiq; efficiuntur ſubditi. Ideo extra ordinis ſacramentum immediatè per hominem datur D. Th. Bonav. Scot. Rich. &c. Hæc enim ſententia eſt magis conſentanea modo loquendi conciliorum, in quibus dicitur poſſe ſacerdotem carere omni juriſdictione, cum tamen non poſſit carere omni poteſtate ordinis; nec ex vi ſuæ ordinationis habere ſubditos; ergo ex vi ſuæ ordinationis non recipit propriè juriſdictionem, ne incompletam quidem aut inchoatam, cum de hâc nihil loquantur. Dum ergo Eccleſia dat ſubditos, tunc verè dat jurisdictionem, ut patet in parocho nondum ſacerdote, qui per collationem beneficii, recipit integram jurisdictionem, licet nondum habeat poteſtatem ordinis ad remittenda peccata neceſſariam; ſed poteſt alium delegare ad actum ſuæ jurisdictionis exercendum, atque ita iſtæ duæ poteſtates ſunt à ſe invicem ſeparabiles, ac proinde eſſentialiter diſtinctæ. Sacerdotes habent quidem ex vi ſuæ ordinationis aptitudinem ad jurisdictionem; ſed actu eam non habent. Quod attinet ad Apoſtolos, probabilius eſt eos omnes ex jure Apoſtolatûs & extraordinariæ delegationis habuiſſe immediatè à Chriſto ſuam jurisdictionem perſonalem tantum, ſine jure eam aliis tranſmittendi, excepto Petro cui ea promiſſa eſt cum jure ſucceſſionis Matth. 16. & data Joan. 21.

SECTIO IV.

An hæc poteſtas remittendi peccata, ſit una vel plures claves regni cælorum?

Dico 1. poteſtas remittendi peccata rectè per metaphoram dicitur clavis regni cœlorum; quia eſt quædam facultas, cujus actus eſt aperire & claudere, ſive *eſt poteſtas quâ judex Eccleſiaſticus dignos admittere valet ad regnum cœlorum, & repellere indignos*, uti eam definit joannes 22.

Dico 2. Solet à Theologis duplex diſtingui clavis; alia ſcientiæ, alia potentiæ. Clavis ſcientiæ in pontifice eſt ad definiendas veritates fidei; potentiæ eſt ad regendam Eccleſiam. Clavis ſcientiæ in ſacerdote eſt ad cognoſcendam juridicè pœnitentis cauſam; potentiæ eſt ad eum abſolvendum, & ad remittenda ejus peccata. Et ad hanc ſcientiæ & potentiæ clavem pro ſacramento pœnitentiæ reducitur poteſtas jurisdictionis.

DISPUTATIO XVII.

De inſtitutione & neceſſitate ſacramenti pœnitentiæ.

SECTIO PRIMA.

An Chriſtus in lege novâ inſtituerit ſacramentum pœnitentiæ ab aliis diſtinctum?

DICO 1. De fide eſt Chriſtum reliquiſſe in ſuâ Eccleſia ſpeciale ſacramentum, quod eſt medium ad obtinendam veniam peccatorum poſt baptiſmum commiſſorum; illudq; eſſe à ſacramento baptiſmi diſtinctum. Contra Luther. Calv. &c. negantes eſſe diſtinctum; quia, inquiunt, ſufficit credere & baptizari; nam baptiſmus, qui excitando fidem abſtulit priora peccata, poſtea per ſui memoriam excitando eamdem fidem, aufert alia poſt baptiſmum commiſſa juxta Matth. 28. *qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit. Probatur aſſertio.* Iſtud definitum fuit in conc. Conſtantien. Flor. Trid. & ab antiquis patribus Cypri. Baſil. Ambr. Auguſt. &c. traditur. Deinde iſtorum duorum ſacramentorum materia, forma, ritus, ac finis eſt omninò diverſus; ergo ſunt diſtincta. Præterea error eſt dicere ſacramentum per ſolam fidem remittere peccata. Confeſſio quâ Adam confeſſus eſt Deo ſuum peccatum, & quâ in oblatione ſacrificii pro peccato, confitebantur judæi ſua peccata, uti & qui veniebant ad Joannem, ut in jordane baptizarentur, non erat Sacramentum, ſed erat umbra & figura futuri ſacramenti pœnitentiæ.

Dico 2. De fide eſt hoc ſacramentum quoad ſuam eſſentiam ſeu eſſentialem ritum, ab ipſo Chriſto fuiſſe inſtitutum. Id definitum eſt in conc. Trid.

Trid. Sess. 14. non autem illud instituit Christus, dum Luc. 6. misit suos Apostolos ad prædicandum, ut vult Armacanus; quia tunc nondum erant sacerdotes; nec in ultimâ cœnâ; etiamsi fortè tunc promiserit instituendum & Apostolos de hoc instruxerit; sed illud instituit post resurrectionem, quando dixit: *accipite spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittentur eis.* Ioan. 20.

SECTIO II.

An hoc sacramentum sit medium necessarium ad remissionem mortalis peccati post baptismum commissi?

Dico: Hoc sacramentum ex Christi institutione est medium necessarium ad peccatorum post baptismum commissorum remissionem obtinendam, contra Hugon. Victor. Alens. Bonav. &c. qui licèt admittant hoc sacramentum esse necessarium ex præcepto Ecclesiastico, negant tamen esse medium necessarium ex vi institutionis Christi, sed tantum utile; sicut sacramenta confirmationis & extremæ unctionis sunt tantum utilia, non necessaria ad suos fines consequendos; ita sacramentum pœnitentiæ est utile, non necessarium ex vi institutionis, ad veniam peccatorum obtinendam. Sed *Probatur* assertio 1. ex conc. Trid. Sess. 14. Can. 6. definiente confessionem jure Divino esse ad salutem necessariam, adeoq; & sacramentum pœnitentiæ; & hanc necessitatem colligit ex eo quod Christus sacerdotes constituit tanquam judices, ad quos pertinet circa peccata sententiam pronunciare cum potestate ea remittendi aut retinendi. 2. ex joan. 20. *accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis.* 3. ex patrum clem. Fabian. Orig. Tert. Basil. &c. id indicantium testimoniis. Nectarius patriarcha Chrysostomi prædecessor abstulit usum confessionis, non sacramentalis quæ fit secretò, sed publicæ quæ post confessionem secretam interdum publicè fiebat de peccatis scandalosis ad agendam publicam pœnitentiam. Unde hoc nihil probat contra necessitatem sacramenti pœnitentiæ, sic etiam varii patres negant confessionem publicam esse necessariam, sed id non asserunt de sacramentali.

SECTIO III.

An hoc sacramentum pœnitentiæ sufficiat in voto; an verò debeat esse in re susceptum ad remissionem peccati?

Dico 1. Hoc sacramentum in re ipsâ susceptum, non est semper medium necessarium ad justificationem seu ad peccati remissionem; sed sufficit vel in re vel in voto. D. Th. Magist. Gabr. definitumq; est in Conc. Trid. Sess. 6. cap. 14. & Sess. 14. cap. 4. ratio est quia veræ conversioni ad Deum per conditionem, promissa est à Deo remissio peccati; & dum sacramentum non potest statim in re suscipi, sufficit contritio cum proposito illud suscipiendi; quia apud Deum voluntas pro facto reputatur. Contritio tamen non remittit peccata sub conditione confitendi, quia absolutè ea remittit, sed sub onere seu cum obligatione ea postea confitendi, aut cum proposito ea confitendi. Peccata ergo per hoc sacramentum in voto, remittuntur, quia ita est institutum, ut ejus susceptio pertineat ad integram dispositionem seu satisfactionem ex parte nostra necessariam ad peccati remissionem; atque ita semper remittuntur in ordine ad confessionem. Sed

Dico 2. Votum hujus sacramenti non requiritur necessariò ut sit explicitum, sufficit enim implicitum, quale ex naturâ rei includitur in amore Dei super omnia & proposito servandi omnia mandata, suppositâ hujus sacramenti institutione & necessitate. D. Th. Rich. Bonav. Nav. &c. Contra Canum requirentem explicitum sine sufficienti fundamento. Nullum enim de hoc voto explicito habendo colligi potest præceptum sive ex scriptura, sive ex traditione.

DISPUTATIO XVIII.

De Essentiâ & ritu hujus sacramenti in communi.

SECTIO I.

Quænam sit materia remota hujus sacramenti?

Dico: Materia remota circa quam versatur hoc sacramentum, est quodvis peccatum post baptismum (non ante) commissum; & mortale quidem est materia necessaria; id est, per se loquendo, non potest remitti sine hoc sacramento; veniale autem sive nondum confessum, sive jam confessum, uti & mortale jam confessum, est sufficiens materia; licèt enim forma non possit sæpius cadere in eamdem materiam proximam, potest tamẽ in remotã, ut patet in baptismo; atq; ita dum fit peccati jam confessi & remissi iterata confessio, sacramẽtum habet suum effectum, id est confert gratiam peccati, quantum est ex se, remissivam, & tollit aliquam, sicut prior confessio, pœnæ temporalis partem quæ solvenda restabat, estq; semper culpa (non reatus pœnæ temporalis ex priori confessione relictus) quæ subjicitur clavibus, sine quâ non fit hoc sacramentum. Si sit materia dubia, nec possit haberi certa, conficiendum est sacramentum dando absolutionem sub conditione saltem mente concepta.

SECTIO II. & III.

An hoc sacramentum essentialiter constet ex materiâ & formâ? & ex quâ?

Dico 1. Sacramentum essentialiter constat ex materiâ & formâ; D. Th. Cajet. Alens. &c. contra Scotum dicentem totam ejus essentiam positam esse in verbis formæ, contritionemq; & confessionem non esse ejus partes, sed tantum prærequiri ad essentiam. *Probatur* ex Conc. Flor. & Trid. designantibus propriam formam & materiam hujus sacramenti; Tridentinum autem eam vocat *quasi materiam*, non quod non sit propria sacramentalis materia, sed quia hujus sacramenti materia tam remota quàm proxima non est corpus sensibile, ut in aliis sacramentis; & ideo hanc materiam proximam, ex quâ fit sacramentum, vocat *quasi* materiam. Materia autem remota circa quam versatur hoc sacramentum, nempe peccatum, non est pars, sed objectum. Hoc itaque sacramentùm componitur essentialiter ex actibus pœnitentis tanquam materia, & ex absolutione sacerdotis tanquam forma, ac parte

te præcipuâ & maximè essentiali compositum complente. Hinc dicitur sacerdos absolutè ministrare sacramentum, quia ipse est qui introducit formam & perficit sacramentum. Deinde non tantum forma seu absolutio significat effectum sacramenti; sed etiam actus pœnitentis, nempè contritio & confessio, remissionem culpæ; satisfactio remissionem pœnæ; imò probabilius isti actus pœnitentis habent etiam vim activam ex opere operato, dum moraliter simul concurrunt saltem mediatè, cum absolutione ad producendum sacramenti effectum.

Dico 2. Materiæ sacramenti pœnitentiæ partes, sunt tres: confessio, contritio, satisfactio. D. Th. Rich. Alens. &c. cum enim hoc sacramentum fiat per modum judicii, reus debet confiteri suum delictum, & cum dolore quidem ad veniam obtinendam, adeoq; requiritur confessio dolorosa, seu confessio & contritio; & licet contritio ex se & per se non sit sensibilis, per confessionem tamen & signa fit sufficienter sensibilis. Deinde ad integritatem judicii pertinet pœna reo inflicta in delicti ultionem; ergo satisfactio est etiam pars, saltem integralis.

SECTIO IV.

An hoc sacramentum sit dumtaxat unum, sitq; iterabile?

Dico 1. Hoc sacramentum non tantum est specie unum (alioquin essent plura quàm septem sacramenta) sed etiam numero quoad constitutionem ex pluribus partibus; signa enim partialia, licèt heterogenea, concurrunt simul ad componendum unum numero, nec obstat temporis distantia ad unum numero componendum.

Dico 2. Tripliciter potest iterari hoc sacramentum: 1. quando post susceptum hoc sacramentum, iterum committuntur mortalia peccata: de his et aliis si quæ sint, debet iterari toties quoties sic committuntur. 2. Item debet iterari quando in priori confessione omissum est aliquod peccatum mortale vel per oblivionem, vel ob aliam legitimam causam. 3. potest etiam iterari de peccatis jam ritè confessis & remissis, licet non sit necesse; sed debent adhiberi dispositiones requisitæ.

SECTIO V. & VI.

Quid est in hoc sacramento res & sacramèntum simul? an aliquis ritus particularis sit necessarius?

Dico 1. Juxta communem DD. sententiam in omnibus sacramentis est aliquid quod sub diverso respectu est res & sacramentum simul; id est causatur & causat, significatur & significat; sive est gratiæ effectus à sacramento causatus, & simul illum facit ac significat. In hoc autem sacramento rem & sacramentum simul D. Thomas dicit esse interiorem pœnitentiam; quia interior pœnitentia, sive sit attritio sive contritio, quatenus informis & secundum se, est sacramentum seu pars sacramenti, id est causat ac significat; quatenus autem per gratiam sacramentalem formata, tunc est res sacramenti, seu effectus sacramenti, gloriæ meritorius.

Dico 2. Nulla est in hoc sacramento accidentalis ceremonia quæ obliget sub mortali; adeoq; nec tempus nec locus, nec alia circumstantia præscripta est tanquam necessaria ut possit hoc sacramentum licitè ministrari; & quamvis pœnitens ordinariè flexis genibus confiteatur, & soleat præmitti confessio generalis; neutrum tamen est absolutè necessarium. Similiter ex parte ministri, verba deprecatoria, quæ formam substantialem partim antecedunt, partim subsequuntur, laudabiliter quidem dicuntur, sed non sub præcepto, saltem gravi. Nec etiam est sub præcepto illa benedictio seu deprecatio quæ in fine confessionis per modum crucis adhiberi solet. Impositio autem manus in hoc sacramento super caput pœnitentis, nunc non est in usu, multò minus de præcepto; nec expedit eam facere, maximè super fœminas; sola manûs extensio sine tactu, dum forma profertur, videtur esse magis in usu, & potestatem clavium modo significare, liberum est tamen etiam omittere eam.

DISPUTATIO XIX.

De formâ sacramenti pœnitentiæ.

SECTIO PRIMA.

An de essentiâ hujus formæ sint hæc sola verba voce prolata, te absolvo?

Dico 1. De essentiâ hujus sacramenti est, ut ejus forma propriis verbis & voce humana proferatur. D. Th. Maj. Cajet. &c. *Forma hujus sacramenti*, inquit Conc. Flor. *sunt verba absolutionis, quæ sacerdos profert*, &c. Christus enim instituendo hoc sacramentum, uti alia etiam sacramenta, voluit ut verbis conficerentur, excepto matrimonio ad quod requisivit tantum ea quæ ad contractum sunt necessaria. Christus igitur instituendo hoc sacramentale judicium, voluit præter alia specialia, ut in hoc sententia ferretur voce, contra Palud. Nav. &c. dicentes in aliquo casu posse valere formam scripto missam.

Dico 2. Ista verba *te absolvo*, sunt aptissima & convenientissima ad hanc formam significandam D. Th. Scot. Durand. &c. hoc enim sacramentum institutum est per modum judicii in quo judex profert sententiam. Non deprecando, sed solvendo, vel ligando; ideoque eam profert per modum judicativi ad instar actus judicialis, non ut author principalis, quod est proprium Dei; sed ut ejus minister. Forma extremæ unctionis est deprecativa, non autem sacramenti pœnitentiæ, quia sic Christo institutori placuit; & verò hæc forma per modum indicativi prolata, est aptior ad sacramentum pœnitentiæ, quia est tribunal in quo fertur sententia per modum judicii. Christus dedit Apostolis potestatem faciendi miracula, sed modum non præscripsit; nunc enim imperativo, nunc deprecativo modo ea fecerunt; essentialem autem sacramentorum ritum præscripsit. Quod dicit Abulensis istud verbum *absolvo* impropriè esse dictum, non habet fundamentum. Non datur forma ad retinenda peccata, quia per talem actum non fit sacramentum, nec iste actus est significativus gratiæ; ideò non fit per formam sacramentalem.

Dico 3. Verba: *misereatur tui omnipotens Deus* &c. quæ formæ præmittuntur, non sunt de

de essentiâ formæ, uti nec pronomen *ego*; nec invocatio Trinitatis, *in nomine patris & filii &c.* nec hæc: *Passio Domini Nostri JESU Christi* &c. imò juxta D. Th. Cajet. Sylv. Nav. &c. contra Gabr. Palud. Major. &c. nec sunt de ejus essentia ista verba. *à peccatis tuis*, implicitè enim continentur in verbo *absolvo*, quod suppositâ peccatorum confessione supra quam cadit, habet satis determinatam sine illis significationem; non debent tamen omitti, cum nulla ea omittendi possit causa occurrere; sed non debet addi: *ab omnibus* nempè *peccatis tuis*. Citati authores Gabr. Palud. &c. putant ista verba *à peccatis tuis* requiri ad essentiam formæ, quia, inquiunt, verbum *absolvo* est indifferens ad significandam absolutionem à censura, à pœnâ, aut à culpâ, ideoque requiritur ad complendam formæ significationem ac sensum; sed

Dico 4. Hæc duo sola verba: *te absolvo*, sufficiunt ad formam hujus sacramenti perficiendam ac complendam; in illis enim formæ & significatio & effectus consummatur; nec tantum sufficiunt; sed etiam formaliter sumpta, absolutè sunt necessaria ad essentiam formæ, sicut ego *te baptizo* in baptismi formâ; imò & materialiter sumpta sunt etiam necessaria necessitate præcepti, ita ut non possint in alia mutari sine peccato. Hinc non videtur hæc forma valere: *mundo te à peccatis*, nec hæc: *absolvat te Christus*, si dicatur deprecativè; secus fortasse, si dicatur imperativè: uti & hæc *sacramentum absolutionis tibi do*, &c.

SECTIO II.

Quisnam sit sensus hujus formæ: ego te absolvo; *& quis ejus effectus?*

Dico: hæc forma: *ego te absolvo*, non significat; *ego te absolutum ostendo & declaro*, ut censent Mag. Bonav. Gabr. Alens. nec significat: *ego te absolvo non à culpis, sed ab obligatione eas subjiciendi clavibus Ecclesiæ.* Nec significat remissionem pœnæ vel æternæ vel temporalis juxta indigentiam pœnitentis, uti volunt Hugo, Rich. Scot. sed juxta D. Thom. significat: *sacramentum absolutionis tibi impendo*, subintelligendo nempè, uti in aliis sacramentis, si *suscipiens non ponat obicem.* Quod sic explicatur: *confero tibi gratiam, quantum est de se, peccati remissivam*, nimirum si in homine sit peccatum, cujus remissio postuletur; atque ita si jam per contritionem sit deletum peccatum, semper veritas formæ, & significatio ejus effectûs servatur. Ex remissione autem culpæ mortalis, consecutivè habetur remissio pœnæ æternæ; atque etiam alicujus partis, aut interdum totius pœnæ temporalis juxta variam pœnitentis dispositionem.

SECTIO III.

An sacramentalis absolutio possit dari personæ absenti?

Nota: multi olim DD. censuerunt in casu necessitatis posse confessionem fieri sacerdoti absenti, & ab eodem absente posse absolutionem dari, adeoq; verba absolutionis sufficienter verificari posse circa *Personam* absentem. Ita Palud. Anton. Sylv. Tabien. &c. sed

Dico 1. in nullo casu licitum est confiteri absenti & ab absente absolvi. Ita olim communius TT. & nunc omnes post decretum Clem. VIII. Anno 1602. editum, quo hanc propositionem: *licet per litteras, seu internuncium confessario absenti sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere.* Damnat, ad minus ut falsam, temerariam, scandalosam, ac prohibet ne deinceps doceatur, neve unquam in aliquo casu ut probabilis defendatur, imprimatur, aut in praxim quovis modo deducatur sub pœnâ excommunicationis latæ sententiæ. Et ratio est quia absolutionis forma exigit pœnitentis præsentiam; verba enim formæ diriguntur ad personam præsentem; deinde actualis dispositio pœnitentis esset ignota confessario, dum illum absolveret absentem; & sic se exponeret periculo absolvendi indispositum; ac cum sit judex, debet habere præsentem reum, ut eum examinet.

Dico 2. non tantum talis confessio absenti facta, & simul ab absente data absolutio, est illicita; sed etiam invalida; quia Clemens VIII. in suo decreto vetat ne unquam ullo casu ista opinio ut probabilis defendatur, aut in praxim quovis modo deducatur; ergò censet ejus modi confessionem esse invalidam. Deinde iste modus confitendi nec nunc, nec unquam fuit in Ecclesiâ receptus. Quod autem dicitur de S. Thoma Cantuarienſi, misisse Romam pro obtinendâ absolutione, id intelligendum de absolutione à censuris ad cautelam petitâ, vel de obtinendâ plenaria indulgentiâ. Cyprianus non de absolutione sacramentali in loco qui citatur, agit; sed de publicâ reconciliatione, nec etiam de sacramentali agit capitulum *qualis* 30. quæst. 5. sed de aliâ judiciali.

DISPUTATIO XX.

De interiori dolore ad substantiam & effectum hujus sacramenti requisito.

SECTIO I.

An contritio ad hujus sacramenti effectum sit necessaria?

NOTA: Ad effectum hujus sacramenti Sylvester requirit tantum voluntatem confitendi tanquam virtualem pœnitentiam, sed omninò ab omnibus rejicitur. Mag. autem Hugo, Alens. Rich. Bonav. &c. requirunt absolutè perfectam contritionem. Cajet. verò Ferr. &c. requirunt etiam perse perfectam contritionem, interdum tamen posse aiunt sufficere attritionem, cujus actus in ipso sacramento & ejus vi mutetur in actum contritionis, faciendo pœnitentem ex attrito contritum. Victoria, Vega, Cordub. idem etiam requirunt; sed si quis putans bona fide se esse contritum, sit tantum attritus, sentiunt eum justificari cum istâ attritione & fieri ex attrito contritum, non per mutationem attritionis actûs in actum contritionis, sed per solam habituum infusionem. Denique D. Th. Scot. Palud. Adria. &c. dicunt sufficere veram & integram peccatorum attritionem, sive illa sit cognita, sive non. Quare

Dico 1. Hoc sacramentum habet vim justificandi

candi peccatorem per ſolam veram, ſupernaturalem, & integram attritionem diſpoſitum, ſicq; efficiendi ex attrito contritum, conferendo attrito immediatè gratiam ſanctificantem ſine ulla intrinſecâ inferioris doloris, ſeu attritionis actûs mutatione aut perfectione. Ac proinde attritio manens attritio, eſt ſufficiens diſpoſitio proxima ad hujus ſacramenti effectum; tuncq; tantùm dicitur homo fieri contritus per gratiæ habitualis informationem ſeu infuſionem. *Probatur* 1. ex conc. Trid. Seſſ. 14. cap. 4. declarante contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, eſſe donum Dei & impulſum ſpiritûs ſancti, ac poſteà de hâc ſic dicente: *quamvis ſine ſacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit.* Nempè diſpoſitione non remotâ, ſed proximâ ſeu ultimâ; nam concilium apertè indicat aliter diſponere in ſacramento, quàm extrà; extra autem diſponit remotè, ergò intrà proximè. 2. Sacramentum pœnitentiæ eſt inſtitutum ad reſuſcitandos à morte peccati, mortuos baptizatos, ſive ad conferendam gratiam, & expellendum peccatum mortale; eſt enim ſacramentum mortuorum; ſed ſi requiraratur contritio, nunquam habebit ſuum effectum, ſive nunquam conferet primam gratiam, & nunquam expellet peccatum mortale, quia ante ejus ſuſceptionem ſemper jam erit collata gratia & peccatum expulſum vi præviæ contritionis; & fruſtrà quis dicet conferri gratiam & peccatum expelli in voto ſacramenti, tanquam parte ſacramenti: quia conferri gratiam & expelli peccatum in voto, eſt conferri & expelli ex opere operantis, non ex opere operato virtute clavium, adeoque ſacramentum non habebit ſuum effectum id eſt ex opere operato. Deinde non eſſet verum quod Aug. Epiſt. 180. dicit æternam peccatoris ſalutem pendere ex abſolutione ſacerdotis. 3. attritio ex doctrina Conc. Trid. eſt ultima & immediata ac ſufficiens diſpoſitio ad gratiam impetrandam, non autem diſpoſitio ad contritionem; contritio enim includit attritionem; ergò manente attritione ſine ſui mutatione, gratia habitualis immediatè infunditur in ſacramento, & vi ſacramenti. Hinc

Dico 2. Vera & integra attritio eſt diſpoſitio ſufficiens ad hujus ſacramenti effectum, etiam cognita ut talis; neque oportet ut reputetur contritio ad iſtum effectum obtinendum. Nullum enim extat præceptum quo neceſſariò requiratur contritio; ergò cum attritio ſufficiat, ſive cognoſcatur eſſe attritio, ſivè non, dummodò exiſtat, effectum obtinebit; eſt enim deteſtatio divinæ offenſæ ſub aliquâ ratione honeſtâ & ſupernaturali.

SECTIO II.

Qualis debeat eſſe attritio, ut ſufficiat ad hujus ſacramenti effectum?

Dico 1. Ad obtinendam peccati mortalis remiſſionem per hoc ſacramentum, neceſſariò requiritur ut ſit attritio verè in reipſa exiſtens. Unde ſi quis ſine vera & reali attritione illud recipiat ex quâcumque ignorantia invincibili, excuſabitur quidem à novâ culpâ, non tamen illius effectum obtinebit, quia peccatum prius commiſſum & non retractatum eſt obex. Sicut baptismus non tollit peccatum mortale ſine verâ attritione; ita nec hoc ſacramentum; exiſtimata enim attritio non eſt attritio, nec medium quod neceſſariò requiritur. Deinde hæc attritio debet ita eſſe efficax & abſoluta, & excludat omnem peccandi voluntatem.

Dico 2. Prædicta attritio debet eſſe ſupernaturalis, contra Scotum, quia juxta Conc. Trid. eſt donum Dei & impulſus ſpiritûs S. Diſpoſitio enim ad formam, ſemper debet eſſe proportionata & ejusdem rationis cum forma, à quocunq; agente forma introducatur; ergò licèt gratia fiat per ſacramentum, ſemper requirit diſpoſitionem ſupernaturalem, quæ illi diſponat & accommodet ſubjectum. Unde attritio debet eſſe ex motivo ſupernaturali & Divino, non verò temporali & humano. Præterea

Dico 3. Debet eſſe integra, id eſt de omnibus peccatis mortalibus; quia unum peccatum mortale non remittitur ſine alio. Hinc ſi quis inculpabiliter omittat unum peccatum mortale, ad quod attritio non ſe extenderit, licèt non ſit de novo peccaturus, ſeu non ſit facturus ſacrilegium; non tamen justificabitur; ſecus verò, ſi attritio ſe extenderit ad omnia mortalia, adeoq; etiam ad illud quod in confeſſione inculpabiliter omiſſum eſt.

SECTIO III. & IV.

An voluntas confitendi ſine alio peccatorum dolore ſufficiat ad valorem hujus ſacramenti? & quisnam ad eum neceſſariò requiratur?

Dico 1. Certum eſt ad valorem hujus ſacramenti neceſſariò requiri voluntatem confitendi, & peccatorum veniam obtinendi, & ſi pœnitens confitendo erret in perſona, putans eſſe Petrum cui confitetur, cum ſit Paulus, valida erit confeſſio, ſi abſolutè velit huic ſacerdoti, qui præſens eſt, confiteri, uti quivis pœnitens judicandus eſt velle, niſi conſtaret de expreſſa & abſolutè contrariâ ejus voluntate, quâ nollet ſe & ſuam cauſam iſti judici ſeu confeſſario ſubjicere; tunc enim foret invalida. Deinde ut ſit valida, oportet ut illa voluntas ſeu motivum confitendi non ſit peccatum mortale; veniale tamen non impedit ejus validitatem, dummodo non excludat ſufficientem peccatorum mortalium attritionem; quia nihil eſſentiale tollit, nimirum non tollit dolorem. Unde

Dico 2. Aliquis dolor internus, præter dictam voluntatem confitendi, eſt de neceſſitate & eſſentiâ hujus ſacramenti, ſeu de eſſentiâ ejus materiæ. D. Thomas, Navar. Vegas. Cordub. &c. quia dolor eſt pars eſſentialis hujus ſacramenti; ergo ſine illo non poteſt eſſe validum; & dolor quidem verus ac ſupernaturalis, & de omnibus peccatis mortalibus requiritur. Unde iſte dolor ſeu attritio debet eſſe abſolutè efficax & includens non tantum velleitatem, ſed etiam abſolutam voluntatem non peccandi de cetero. Ita Gab. Maj. Adr. &c. contra Canum, Ledeſm. Sylveſt. &c. volentes quamcumq; diſplicentiam cum velleitate non peccandi ſufficere ad valorem ſacramenti. *Probatur*, quia talis dolor ſeu deteſtatio non avertit voluntatem ab effectu peccati, nec ſufficit ad veram peccati accuſationem coram Deo. Præterea iſte dolor non debet eſſe exiſtimatus tantum, præſertim exiſtimatione vincibili quæ non excuſat à culpâ mortali; ſed oportet ut ſit verus ac realis; alioquin non ſufficiet ad valorem; ſimiliter oportet ut ſit verè ac realiter ſupernaturalis, nec ſufficit existimatus ſupernaturalis, etiam invincibiliter; quia ut talis, non eſt pars ſacramenti; ergò ut talis non poteſt conſtituere ſacramentum; ut eſt enim pars ſacramenti, juxta

Trid.

Trid. est donum Dei & impulsus spiritûs sancti. Denique cum attritio vera possit haberi de aliquibus mortalibus, & non de omnibus, quâ in re differt à contritione, ad valorem sacramenti, per se loquendo, requiritur & sufficit vera attritio de omnibus mortalibus, quæ in confessione aperiuntur, utpotè necessaria & sufficiens ad integram formaliter accusationem, etiam si non se extendat ad ea mortalia, de quibus non fit confessio, quia de his non recordatur. Hæc enim, oblita non sunt pars actualis & essentialis sacramenti; ergò potest hoc esse validum sine illa; secus verò, si in confessione memor eorum, de iis non doleat, quia tunc ponit obicem sacramento. Similiter confessio erit nulla & invalida, si quis sciens & videns, aut ex ignorantia mortaliter vincibiliter habeat veram attritionem de aliquibus, at non de omnibus mortalibus quæ in confessione aperit; secus autem, si ex ignorantiâ aut inadvertentiâ inculpabili.

Dico 3. Internus dolor, sive contritio, sive attritio debet necessariò concurrere ad sacramentalem mortalium peccatorum confessionem. Unde conceptus ex universali motivo, v.gr. ex metu pœnarum inferni, quamvis formaliter terminetur ad unum peccatum particulare mortale; tamen virtualiter se extendit ad omnia mortalia; non ergò oportet ut ad singula peccata specialiter terminetur; sed sufficit dolor universalis de omnibus confusè conceptis, qui virtualiter extendatur ad singula; prout de illis fit accusatio vi istius doloris. Hic autem dolor potest tempore antecedere confessionem; sed oportet ut tunc per formalem vel virtualem pœnitentis intentionem ille referatur ad confessionem; quod fit quoties quis peccata sua recogitat & de eis dolet ut ea confiteatur; vel præbet signum sui doloris in ordine ad faciendam confessionem; seu ad absolutionem obtinendam; aut quoties dolet de peccatis cum expresso illa confitendi proposito, vi cujus postèà fit confessio. Hinc si quis ita doluerit de suis peccatis, & posteâ in ipsâ confessione, aut dum absolutio datur, nullum iteret dolorem, confessio est valida, quia moraliter illi conjungitur dolor qui præcessit, & virtute suâ illam confessionem informat. Non est tamen necesse, ut tempore dolor confessionem antecedat; sufficit enim ut habeatur antè absolutionem, elicitus post confessionem vel in ipsa confessione, licèt antea non fuerit elicitus.

Dico 4. Propositum saltem virtuale, inclusum in absolutâ & efficaci peccati detestatione ac dolore videtur esse de essentiâ hujus sacramenti; imò addo, si fiat confessio de peccatis mortalibus, per se loquendo, requirit propositum formale illa vitandi; quia si quis sciens & videns confiteatur de peccato mortali sine tali proposito, & in eâ dispositione velit absolutionem recipere, sine dubio graviter peccat, adeoq; ponit obicem & sacramentum est nullum. Attamen non videtur formale propositum tam necessarium quàm formalis dolor; maximè in materiâ venialis peccati. Si quis enim bonâ fide detestetur peccatum quod confitetur, & non advertat ad faciendum formale propositum, existimo sacramentum fore validum, tuncq; sufficiens fore virtuale propositum in verâ detestatione inclusum. Quoad propositum obediendi confessario, non requiritur aliud quàm propositum servandi omnia mandata, adeoq; servandi id quod confessarius potest mandare, v.gr. pœnitentiam ab eo impositam.

SECTIO V.

An confessio possit esse informis ex defectu doloris?

Dico 1. Probabilius potest dari confessio valida quoad substantiam sacramenti, & invalida seu informis quoad ejus effectum, (seu quoad gratiam sanctificantem quæ est velut confessionis forma, sine quâ dicitur informis) ex defectu non intensivo, ut vult Petrus Soto, sed extensivo attritionis proveniente ex inculpabili inadvertentiâ vel ignorantia; si quis enim cum vera aliquorum, sed non omnium peccatorum mortalium quæ commisit, attritione, inculpabiliter confiteatur, ejus confessio erit sufficiens ad validitatem sacramenti, uti suprà dictum est, sed non sufficiens ad effectum, seu ad gratiam sanctificantem, quia peccatum commissum non remittitur sine actu pœnitentiæ seu doloris à retractatione, etiam per sacramentum; & sic erit validum sacramentum quoad substantiam; & informe quoad effectum defectu doloris qui nec formaliter nec virtualiter se extendit ad ista mortalia non confessa. Itaque defectus quidem integritatis confessionis materialis, quando est inculpabilis, nec substantiam nec effectum sacramenti impedit, quia materialis seu exterior confessio non est per se medium necessarium ad remissionem peccati; sed defectus integritatis interioris doloris; licèt non impediat substantiam, impedit tamen effectum, quia ista integritas est medium per se necessarium ad illum.

Dico 2. Hoc sacramentum validum & informe probabilius habet suum effectum fictione recedente; cum enim peccatum mortale post baptismum commissum, debeat remitti per sacramentum pœnitentiæ in re vel in voto susceptum, ergò illud à pœnitente inculpabiliter non retractatum, recedente fictione remittetur vi sacramenti, quod fuit informe. Recedet autem fictio seu tolletur vel per contritionem, vel per dignam sacramenti susceptionem; vel per solam attritionem extrà sacramentum, si nullum mortale sit commissum post istam sacramenti informis susceptionem.

SECTIO VI.

De necessitate doloris pro confessione solorum venialium peccatorum.

Dico 1. In confessione solorum venialium requiritur etiam formalis attritio seu dolor cum proposito saltem virtuali vitandi peccata; quia attritio seu dolor formalis est pars essentialis sacramenti; aliud est de illorum remissione extra sacramentum, ad quam non requiritur formalis dolor. Idem dic de confessione peccatorum mortalium antea confessorum. Quando confessio fit de solis venialibus, non est de ejus substantiâ aut essentiâ, ut propositum vel dolor efficax & absolutus sit universalis de omnibus venialibus, quæ simpliciter præbentur ut materia absolutionis (nam venialia quæ in eâ aperiuntur non in ordine ad absolutionem, sed ob alium finem, clarum est non pertinere ad hoc sacramentum) quia unum veniale potest remitti sine alio; & veniale non est materia necessaria sacramenti; ergò non erit contrà ejus valorem si confessio non fit integrè dolorosa de omnibus; non potest tamen id fieri sine aliqua culpâ veniali.

Dico 2. Si quis habens peccatum mortale, cujus inculpabiliter oblivisciturdum venialia sola confitetur, & de solis venialibus quæ confitetur, elicit veram attritionem, ejus confessio erit valida, quia est formaliter integra cum sufficienti dolore de venialibus; & simul informis, quia cum non doleat de isto mortali, istud mortale non remittitur; illo autem non remisso, gratia non infunditur, adeoque nec remittuntur venialia, quæ cum illo conjuncta sunt.

DISPUTATIO XXI.

De sacramentalis confessionis, quæ est altera pars materiæ hujus sacramenti, quidditate & qualitate.

Sectio I. & II.

Quid sit confessio sacramentalis? & an de necessitate sacramenti debeat esse auricularis, seu secreta?

Dico 1. Hæc confessio sic à D. Th. & aliis TT. definitur: est legitima & sacramentalis accusatio de propriis peccatis ad eorum veniam, virtute clavium obtinendam, coram sacerdote facta. Variæ ad eam requiruntur conditiones, quarum quædam sunt essentiales, quædam accidentales, ut postea dicetur: hæ autem conditiones sunt: Ut sit simplex, humilis, pura, fidelis, integra, accusans, voluntaria, verecunda, fortis, frequens, accelerata, secreta, discreta, dolorosa, reparare parata.

Dico 2. Modus secretæ confessionis est honestus, sanctus, & ad conficiendum sacramentum sufficiens. De fide. Definitum in Conc. Trid. Sess. 14. cap. 5. contra Hæreticos illam respuentes. *Probatur* ex c. *omnis utriusque sexus*, ubi dicitur soli sacerdoti facienda esse confessio, & ex antiquissimâ Ecclesiæ consuetudine. Et certè dum olim imponebatur publica pœnitentia, non fiebat nisi ex prudenti confessarii judicio, cui prius facta fuerat secreta confessio, & ob peccatum in eâ confessum imponebatur publica pœnitentia. Habetur in c. *in capite*. d. 50. & colligitur ex Conc. Agathensi c. 15. ex Christi institutione, & ex naturâ rei. Imò alius confitendi modus non tantum non est necessarius sive ex divino sive ex humano præcepto; sed etiam per humanam legem nequit generatim præcipi, quia res est difficillima, nec necessaria; nec lex humana habet potestatem directivam in actus merè internos; adeoque nec confessarius potest cogere reum ad manifestanda publicè sua peccata, nisi fortè ad tollendum scandalum, aut ad publicam satisfactionem.

Dico 3. Hic secretæ confessionis modus non est de necessitate hujus sacramenti. Ita TT. & sumitur ex Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. ubi decet Christum non prohibuisse confessionem publicam: hæc enim publica potest esse vera & dolorosa sui accusatio; unde quando fit per interpretem, aut publicè in communi mortis periculo, est vera & valida confessio. Neque tantum secreta confessio non est de necessitate sacramenti, sed nec etiam præcepti, præter sigillum confessionis ex parte confessarii; adeoque pœnitens non tenetur ad secretam confessionem; non tamen debet eam aliter facere sine aliquâ causa.

Sectio III. & IV.

An pœnitens debeat necessariò confiteri propriâ voce & immediatè per se ipsum sacerdoti præsenti?

Dico 1. Non est de absolutâ hujus sacramenti necessitate ut confessio propriis verbis fiat. D. Th. & alii TT. Probatur ex perpetua Ecclesiæ consuetudine, & Christi institutione; imò neque est de necessitate præcepti sive divini sive Ecclesiastici; adeoque licitum est uti scripturâ aut aliis signis sensibilibus ad faciendam confessionem, aut nutibus, quando causa rationalis adest, v. gr. ob impotentiam loquendi, aut ob nimiam verecundiam; imò quando confessio fit scripto, sufficit ut pœnitens scripturam præsenti sacerdoti offerat loco suæ accusationis, signa doloris exhibendo; nec videtur opus esse pœnitentis nutibus, dum ejus scripturam legit sacerdos. Conc. Flor. confessionem vocat *oris* confessionem; sed Conc. Trid. ad tollendam omnem ambiguitatem omisit illud nomen *oris*.

Dico 2. Non est de essentiâ confessionis sacramentalis, ut pœnitens per se & immediatè loquatur sacerdoti; potest enim loqui per interpretem; & tunc interpres est instar vocis aut scripturæ pœnitentis, per quam loqui censetur. Quamvis autem per se loquendo necesse sit ut sacerdos in præsentiâ pœnitentis, imò ab ipso immediatè audiat ejus confessionem si fieri potest, graviterque peccetur si aliter fiat, ob Ecclesiæ consuetudinem, & quia ad dandam absolutionem requiritur cognitio causæ ac actualis dispositionis pœnitentis; id tamen non videtur ita necessarium & essentiale sacramento, ut non possit licitè & validè sacerdos dare absolutionem, quando veniens ad absolvendum pœnitentem morti vicinum, invenit illum ita omnium sensuum usu privatum, ut nullum peccati aut doloris signum ab eo obtinere possit, dum modo ex aliorum relatione constet eum dedisse signa pœnitentiæ aut desiderium confitendi ostendisse. Sylv. Ang. Cordub. &c. Probatur ex Conc. Arausic. 1. cap. 12. ex conc. Carthag. 4. cap. 76. ex Leone 1. Epist. 89. aliàs 91. ex c. *ægrotantes* de consecr. D. 4. ubi id habetur. &c.

DISPUTATIO XXII.

De integritate confessionis ad ejus valorem per se necessariâ.

Sectio I.

An confessio debeat fieri de omnibus peccatis mortalibus, quorum pœnitens sibi conscius est?

Dico 1. De necessitate hujus sacramenti est, ut pœnitens omnia sua peccata mortalia post baptismum commissa eidem sacerdoti in eadem confessione, seu in ordine ad eamdem absolutionem, quan-

quantum moraliter potest, confiteatur. De fide. sumitur ex Conc. Cabilon. Later. Filor. Trid. & ex perpetua traditione & consuetudine Ecclesiæ; Ratio est, quia unum peccatum mortale non remittitur sine alio; Deinde sacerdos uti medicus, debet adhibere medicinam peccatis, etiam in futurum ut evitetur; adeoq; debet pœnitentis conscientiam nosse.

Dico 2. Si quis habens unum ordinarium confessarium, cui communia peccata levia confitetur; quoties verò aliquod grave commisit, alteri confiteatur ut id suo ordinario confessario occultet, non facit directè contrà confessionis integritatem, nec per se loquendo peccat mortaliter. Nav. contra Syl. dicentem id esse peccatum mortale ob hypocrisim, & virtuale mendacium, etiam si non faciat directè contrà integritatem.

Probatur. Quia ille semper confitetur peccata, quæ non est confessus; ea autem quæ semel confessus est, non tenetur iterum confiteri; neque etiam tenetur potius huic quàm alii confiteri. Deinde in tali actu nulla invenitur gravis deformitas contra charitatem Dei aut proximi, nec fit contra aliquod grave præceptum; nec ille mentitur, quia nihil dicit falsum, quamvis fortè sinat alium decipi: neque omne mendacium in confessione est peccatum mortale. Dixi autem, *per se loquendo*, quia si ille ob hanc causam perseveraret in occasione morali peccandi mortaliter, quam occultaret suo ordinario confessario, tunc posset peccare mortaliter, & contrà confessionis integritatem.

SECTIO II. & III.

An sit necesse ad integritatem confessionis explicare diversas peccatorum species, & circumstantias notabiliter aggravantes, quæ non mutant speciem?

Dico 1. Omissis speciebus physicis, necesse est ad confessionis integritatem distinctè singulas morales peccatorum species aperire. Hic est enim universalis Ecclesiæ sensus, & antiquissima consuetudo, ut habetur ex Conc. Trull. Wormat. Flor. Trid. ubi dicitur oportere omnia peccata singillatim confiteri; alioqui confessarius nec judicium de peccatis ferre, nec illorum curationem adhibere, prout par est, posset. Hinc ad eamdem integritatem etiam necesse est explicare in unoquoque peccato circumstantias mutantes speciem; v. gr. si quis furatus est, explicandum est an fuerit res sacra, an verò profana. Quia in tali peccato reperiuntur plures malitiæ. Quocirca si quis oblitus fuit in confessione circumstantiam, quæ mutat speciem, tenetur postea illam confiteri vel cum repetitione confessionis peccati confessi, si non possit sine illo explicari; secus verò, si possit sine illo. Actus autem exterior non est circumstantia, sed est ipsum peccatum, unum & idem cum interiori actu, quod totum explicari debet prout ex utroque est compositum; item explicari debet, si intra eamdem speciem v. gr. furti, ex veniali transeat in mortale, v. gr. ob furti quantitatem.

Dico 2. Quamvis satis communiter DD. sentiant peccati circumstantias notabiliter aggravantes intra eamdem speciem non esse necessariò confitendas, nempè D. Th. Palud. Durand. Nav. &c. contraria tamen sententia videtur verior ac probabilior per se loquendo, quam tenent Alens. Marsil. Cajet. Cano, &c. colligitur ex variis conciliis & decretis, ubi ejusmodi circumstantiæ describuntur ut confitendæ. Et certè videntur hæ debere in confessione aperiri, ut possit confessarius peccati gravitatem cognoscere, & proportionatam pœnitentiam injungere, ac remedium adhibere; hinc si non confiteantur, deerit aliquid confessionis integritati, quam Conc. Flor. & Trid. requirunt. Attamen ha duæ sententiæ contrariæ sic aliquo modo conciliantur: quando circumstantia variat morale confessarii judicium, utraque docet illam esse confitendam; quia tunc, inquit prima sententia, mutat speciem; secunda autem dicit, quia mutat judicium, ac notabiliter aggravat.

Dico 3. Quod attinet ad circumstantias notabiliter minuentes peccatum, 1. si hæ variant speciem v. gr. si quis occiderit hominem, sed in sui justam defensionem; si quis fecerit aliquid graviter prohibitum, sed sine deliberatione, seu ex subito motu; si quis occiderit clericum, sed invincibiliter ignorabat esse clericum, &c. tunc in confessione aperiendæ sunt, quia si taceantur, graviter confessarius seu judex in tali causa decipitur, & moraliter loquendo, falsum dicitur in re gravi. 2. Si illæ circumstantiæ minuant tantum peccatum intra eamdem speciem, tunc non videntur esse notabiliter minuentes, aut sufficientes ad multum variandum morale judicium confessarii; actus enim peccati habet aliquam latitudinem includentem has circumstantias, juxta quam confessarius potest ferre judicium, adeoque non sunt confitendæ, imò per se loquendo non expedit eas confiteri, quia non ad accusationem, sed ad sui excusationem conducunt; & si hoc cadat in gravamen pœnitentis, ipse cedere potest juri suo. Quando autem judicanda sit circumstantia esse notabiliter aggravans, non videtur id certâ regulâ posse definiri, sed prudentis judicio esse relinquendum.

SECTIO IV.

Quomodo singulæ circumstantiæ possint esse de necessitate confessionis?

Nota: hæ 7. vel 8. circumstantiæ solent numerari: *quis*, *quid* vel *circa quid*, *cur*, *quomodo*, *quibus auxiliis*, *ubi*, *quando*. Itaque nunc de singulis.

1. *Quis*. Hæc circumstantia denotat qualitatem peccantis, quæ sæpè auget peccatum mutando speciem; v. gr. si sit persona sacra, aut publica, mutabit speciem in sacrilegium, aut injustitiam, intra autem eamdem speciem, rarò ita aggravat ut necessariò sit declaranda.

2. *Quid*. Hæc denotat vel quantitatem peccati, v. gr. quantum quis furatus sit, quantum nocuerit, &c. dumq; hæc quantitas est notabilis, confitenda est ob restitutionem, satisfactionem, &c. vel qualitatem, v. gr. si quis sit furatus rem sacram. Circumstantia *circa quid* reducitur ad hanc circumstantiam *quid*. v. gr. si quis percussit clericum, vel Laïcum; si furatus sit à divite, aut à paupere; & tunc quia mutat speciem aut auget gravitatem, erit confitenda. Amissio virginitatis, si virgo liberè consensit, non videtur necessariò aperienda, nec mutare speciem, adeoq; non est interroganda fœmina an fuerit virgo. In gradibus consanguinitatis & affinitatis, saltem quoad primum gradum, est circumstantia aperienda.

3. *Cur*. Hæc denotat finem extrinsecum, & electionem medii ad istum finem, v. gr. aliquis furatur,

ratur ad fornicandum; it in agrum ad occidendum, &c. tunc est ista circumstantia mutans speciem, & confitenda; secus, si quis utatur tactibus impudicis ad fornicandum; sufficiet enim explicare solam fornicationem; illi enim faciunt unum cum eâ, quâ explicatâ moraliter illi intelliguntur; nisi essent extraordinarii & nimium impúdici, qui non intelliguntur solo fornicationis actu nudè explicato; tunc enim deberent aliquo modo explicari. Sic etiam erit explicandum, si quis proponat sibi quærendas divitias per quæcumque media sive licita, sive illicita.

4. *Quomodo.* Hæc denotat modum peccati accidentalem, v.gr. siquis infamârit alium mentiendo; tunc clarum est id esse explicandum; si quis postquam occidit hominem, ejus cadaver in frusta secuerit; cum iste actus exterior indicet notabilissimam interioris actus intensionem, explicanda est ista odii vehementia; item si quis peccaverit ex scientiâ aut ignorantiâ in ordine ad censuras; si quis ex longâ consuetudine & cum morali relapsûs periculo confiteatur; confessarius debet scire pœnitentis statum, qui tenetur se aperire.

5. *Quibus auxiliis.* Hæc denotat concausam aut instrumentum quibus peccatum est. Instrumentum quo peccatur, non est necessariò explicandum, nisi quando illius usus est vetitus sub mortali, aut continet particularem malitiam mortalem contra aliam virtutem. v.gr. contrà religionem. Item pœnitens non tenetur explicare circumstantiam inductionis ad peccandum secum, quando persona, quam induxit, erat parata ad istud peccatum &c.

6. *Ubi.* Hæc circumstantia rarò auget notabiliter intra eamdem speciem; interdum autem, mutat speciem, v.gr. locus sacer inducet sacrilegium, publicus scandalum aut injustitiam contra alterius famam seu honorem. Non omnia peccata quæ fiunt in loco sacro, v.gr. desiderium aut fornicándi aut furandi extra Ecclesiam, &c. contra hanc circumstantiam necessariò in confessione explicandam, sed tantum ea quæ cum malitiâ mortali directè fiunt contra loci sanctitatem.

7. *Quando.* Hæc circumstantia denotat tempus in quo fit peccatum. Clarum est eam esse declarandam, dum ipsum tempus præscribitur; v.gr. die festo audiendam missam. Duratio temporis in actu sive exteriori sive interiori non est necessariò explicanda, nisi foret extraordinaria & valdè notabilis ob actuum multitudinem. Circumstantia diei festi, in quo fit peccatum, v.gr. juramentum, furtum &c. non est etiam necessariò explicanda.

Item quando eodem die occurrunt duo præcepta, si sint ejusdem rationis v. gr. jejunium quadragesimæ & vigiliæ S. Matthiæ, violans istud jejunium, non committit duo peccata, adeoq; non tenetur istam duplicis præcepti eo die occurrentis circumstantiam explicare; secùs verò si sint diversarum rationum, v.gr. præceptum Ecclesiæ, & obligatio voti.

SECTIO V.

An ad integritatem confessionis necesse sit peccatorum numerum distinctè explicare?

Dico 1. Per se loquendo, necesse est peccatorum numerum distinctè ac definitè in confessione declarare. Desumitur ex Conc. Later. & Florent. dicentibus *omnia peccata* esse confitenda; & ex Trid. addente *singillatim.*

Dico 2. peccata merè interna in voluntate multiplicantur numero per interruptionem; & tunc tenetur homo omnem illorum numeriam multitudinem eo modo, quo potest, confiteri; si ergò illorum multitudinem declaret per modum unius moræ in peccando, non illa confitetur per modum unius peccati, sed per modum unius confusæ multitudinis in illa mora inclusæ, quæ nec aliter ab homine fieri solet, nec aliter ab homine cognosci aut explicari potest. Hinc quamdiu voluntas perseverat in uno actu peccaminoso, unum tantum peccatum committit; nec in uno & eodem instanti peccatum numero multiplicat.

Dico 3. Quoad peccata in externam actionem prodeuntia, quando ita omninò interrumpuntur, ut à toto actu tàm externo quàm interno cessetur, & postea alius similis committatur; tunc multiplicantur, adeoque singillatim confitenda sunt. Docent autem communiter *DD. illud* peccatum esse dumtaxat unum, quod saltem in externo actu continuatur, licèt interna cesset ac reiteretur voluntas; quia licèt formalis voluntas cesset & interrumpatur; virtualis tamen semper continuatur; deinde quia ex externo & interno actu consurgit actus unus humanus compositus quasi ex materiâ & formâ; ideoque ratione unius actûs externi quasi ratione unius materiæ, istud peccatum est tantum unum. Ut autem sit unum tantum peccatum, non requiritur physica ejusdem actionis exterioris continuatio, sed sufficit ut multæ actiones externæ, physicè etiam diversæ, ad unum consummatum peccatum omnes ordinentur, v. gr. tactus impudici & oscula ad fornicationem; percussiones & vulnera ad homicidium; quia omnes illæ voluntates, per quas actus externi complentur, tendunt & ordinantur ad unum opus consummandum, & ex illius intentione procedunt. Et quamvis in re & coram Deo possent fortasse tot esse peccata numero distincta, quot sunt actus voluntatis numero distincti, habentes distinctas ex objectis suis malis malitias intrinsecas; tamen in ordine ad confessionem tota illa multitudo sufficienter intelligitur explicato ultimo actu consummato; hoc enim ipso dicuntur media & alia opera quæ cum illo ordinariè conjuncta sunt. Unde colligitur duo homicidia aut duas fornicationes, quæ post unam consummatam, alia statim inchoatur, non esse unum solum peccatum, quia inter illa non est subordinatio & moralis compositio; unum enim non ordinatur ad aliud, nec est pars illius, & sic nec unio nec unitas ex illis consurgit. Simili modo peccatum non restituendi aut detinendi rem alienam per aliquod tempus, potest intrà illud multiplicari vel per interruptionem & iterationem voluntatis non restituendi, vel per externum usum rei alienæ, repugnantem alterius dominio. Quamvis dum quis voluit uno actu, v. gr. occidere tres homines, ista trium personarum circumstantia sit in confessione aperienda, non tamen videtur id provenire, ut vult Navarrus, ex numericâ plurium malitiarum distinctione; sed ex majori peccati gravitate; nam sicut bona voluntas dandi stipem tribus hominibus, aut actus charitatis, quâ simul amat tres homines, non habet tres bonitates numero distinctas; ita mala voluntas occidendi tres homines, non habet tres malitias numero distinctas; sed unam adæquatam, sive illæ sunt in isto actu per modum unius malitiæ.

Dico

Dico 4. Quando pœnitens certò scit suorum peccatorum numerum, debet uno verbo illum dicere; si illum certò non sciat, sed tantum sciat præter propter, tunc addat plus minus-vè; si autem nec possit præter propter scire illum, tunc sufficiet peccandi consuetudinem declarare, & tempus quo in illa perseveravit, ac modum frequentiæ per dies aut hebdomadas quoad fieri potest; quod facilius erit in actibus externis; in internis autem, dicendo se paratum fuisse ad committendum aut desiderandum istud peccatum, quoties illius occasio vel memoria occurrebat, aut aliquid simile.

SECTIO VI. & VII.

An aliquando peccata confessa sint iterum confitenda?

Dico 1. Si confessio fuerit valida, clarum est peccata confessa non amplius necessarium esse illa confiteri, si autem fuerit invalida; sive ex defectu doloris aut integritatis, sive ex defectu formæ aut intentionis &c. tunc peccatorum confessorum iteranda est confessio; & quidem si fiat alteri confessario tam distinctè ac singillatim facienda est, quàm si nulla alia præcessisset. Si verò fiat eidem confessario qui sufficientem peccatorum confessorum memoriam adhuc retineat, non erit opus singula repetere, sed uno verbo omnia subjicere clavibus, defectum supplendo. Sicut si confessarius noverit extra confessionem peccata omnia pœnitentis, hic uno verbo poterit se accusare de omnibus quæ alter novit. Si autem confessarius peccatorum confessorum non recordetur, sed pœnitentiam imposuerit, tunc juxta Palud. Sylv. Antoni. &c. non est necessaria peccatorum distincta repetitio; secus si nec pœnitentiam imposuerit, nec gravitatis peccatorum aut statûs conscientiæ pœnitentis secundum confusam aliquam rationem recordetur; si tamen vel sic absolveret, valida foret absolutio, quamvis illicita.

Dico 2. Si quis bona fide prius absolutus sit à peccatis quàm à censurâ, non est iteranda confessio, sed petenda absolutio à censurâ. Similiter si quis inculpabiliter omisit peccatum in confessione, aut confessarius illud non satis percepit, istud peccatum postea declarandum est, non autem iteranda confessio; Item nec iteranda est confessio, quando pœnitens oblitus est pœnitentiæ impositæ. In confessione generali non tenetur quis omnia peccata jam ritè confessa, licèt gravia, repetere, maximè si dicat se nolle omnia exactè dicere; imò etiamsi absolutè dicat se velle confessionem generalem facere, non tenetur sub gravi illa dicere, quia non decipit confessarium in re necessaria ad sacramenti validitatem. Denique non videtur posse imponi ab Ecclesiâ aut à superiore præceptum confitendi peccata jam ritè confessa, nisi quis ad hoc per votum se obligarit, aut ratione statûs voluntariè assumpti sub ista conditione; v. gr. faciendi confessionem totius vitæ, aut unius anni, &c.

SECTIO VIII.

An sit necesse confiteri peccata venialia?

Dico 1. Veritas Catholica est non esse necessarium confiteri peccata venialia, ut sit integra confessio. Ita definit Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. & can. 7. imò non potest Ecclesia obligare fideles ad ea sic confitenda, sive ob istum finem. Quia Ecclesia non potest mutare materiam sacramenti, adeoque nec facere materiam necessariam, quæ juxta Christi institutionem non est necessaria. Multò minus potest obligare ad omnia venialia confitenda. Attamen,

Dico 2. Potest Ecclesia absolutè præcipere usum hujus sacramenti, ita ut indifferenter omnes obliget ad illud recipiendum, sive habeant conscientiam peccatorum mortalium, sive venialium tantùm. *Probatur*, quia tale præceptum nihil continet alienum ab institutione hujus sacramenti, nihilq; tam difficile, ut præcepti materiam excedat; est enim opus religionis, quod frequenter fit à fidelibus; nec tunc præcipitur confessio venialium tanquam materiæ necessariæ; & quamvis aliquis per votum possit se obligare ad confessionem venialium, non ideò potest ab alio obligari; plura enim possunt sub votum cadere quàm sub præceptum.

SECTIO IX. & X.

An peccata dubia sint necessariò confitenda? & an mendacium confessioni immixtum, illam invalidet?

Dico 1. Peccata dubia mortalia necessariò confitenda sunt, sed confitenda ut dubia, & non ut certa, ne decipiatur confessarius in re gravi. Quale autem esse debeat dubium, ut hæc obligatio oriatur, sic videtur dicendum: 1. quando quis probabiliter judicat se peccasse mortaliter, aut nunquam tale peccatum mortale confessum fuisse, & de contrario nullum habet probabile judicium, tunc tenetur illud confiteri. Secùs, si contrà. 2. si quis judicèt probabiliter se non peccasse mortaliter, vel jam tale peccatum se confessum fuisse, licèt in contrarium habeat etiam conjecturas probabiles, juxta Sylv. potest se conformare priori judicio, ita ut non teneatur illud confiteri. 3. quando habet probabiles rationes judicandi se peccasse, & non potest determinari ad ferendum probabile judicium pro altera parte, tunc juxta communem sententiam tenetur illud confiteri. Quia in dubiis tuta pars est eligenda confitendo dubium ut dubium.

Dico 2. In confessione omnia quæ ad illam, aut ejus finem non pertinent, etiamsi vera, omittenda sunt, possetq; in hoc peccari venialiter. Mentiri autem circa circumstantias quæ ad materiam confessionis non pertinent sive affirmando, sive negando, est peccatum veniale gravius quàm esset simile mendacium extra confessionem. Deinde mentiri in materiâ, quæ non est confessioni necessaria, negando factum, v. gr. negando aliquod peccatum veniale, est etiam peccatum veniale; imò affirmando aliquod peccatum veniale quod non commisit, (modò non sit materia totalis istius confessionis, alioqui tunc nullum foret sacramentum, & confessio esset sacrilega & peccatum) secluso scandalo & contemptu, est etiam tantum peccatum veniale. Ang. Sylv. Nav. &c. contra quosdam qui videntur dicere esse mortale. *Probatur*, quia est deceptio in re levi, & in materia sacramento non necessariâ; & licèt sit aliquod sacrilegium, materia tamen ejus levis.

Dico 3. Mentiri in materia confessioni necessariâ, nempè in peccato mortali, sive mendacio negativo negando se fecisse peccatum mortale

quod non fecit, ſecluſâ ignorantiâ invincibili, eſt ſemper peccatum mortale, adeoq; contrà ſubſtantiam ſacramenti. Eſt enim ſacrilegium in materiâ gravi, & deceptio in materiâ ſacramento neceſſariâ.

SECTIO XI.

De examine conſcientiæ ante confeſſionem neceſſario.

Dico 1. certum eſt de neceſſitate confeſſionis oportere pœnitentem adhibere moralem diligentiam, ut integrè confiteri poſſit, nempè dum quis habet peccata mortalia, in quibus requiritur integritas. Omnia ſi quidem peccata mortalia oportet confiteri. Non tamen requiritur in omnibus eadem diligentia, ſed ea adhibenda eſt, quæ moraliter ſufficiat, ſpectatâ pœnitentis capacitate, peccandi conſuetudine, diuturnitate temporis &c. Hinc non tenetur pœnitens extraordinariam adhibere, v.gr. peccata ſcribendo dum ea recogitat, aut committit, ne obliviscatur.

Dico 2. confeſſarius poteſt interdum, aut etiam debet ſupplere ex parte defectum iſtius diligentiæ, interrogando pœnitentem.

DISPUTATIO XXIII.

De formali cenſeſſionis integritate, ejusq; defectu.

SECTIO I.

An in mortis periculo ſufficiat confeſſio formaliter integra?

Nota: confeſſio formaliter integra eſt illa in qua ob juſtam cauſam non dicuntur omnia peccata.

Dico 1. ſi mors pœnitenti immineat, aut ipſi confeſſario, nec alius adſit confeſſarius; ſi commune naufragium inſtet, ſi timeatur grave contagium aut mors in audiendâ longâ confeſſione; tunc verâ neceſſitate interveniente poteſt dari abſolutio ante conſummatam confeſſionem materialiter, ſufficietq; ea peccata dicere quæ pro temporis opportunitate, & juxta periculi qualitatem dici potuerint, & in ſpecie quidem ſi poſſint dici. Si autem ſtatim non ſequatur mors, continuetur confeſſio donec integrè fiat ſi tempus ſinat, & iterum detur abſolutio.

Dico 2. Quando moribundus jam loqui non poteſt & dat ſigna contritionis, quibus cupit à ſuis peccatis abſolvi, juxta probabiliorem ac practicè ſecuram ſententiam abſolvendus eſt. Iſta enim ſigna ſunt vera in hoc foro ſacramentali accuſatio, quibus datur confeſſario ſpecialis notitia quam prius non habebat; nempe iſtum moribundum peccâſſe, & dolere de ſuis peccatis; quia ejusmodi accuſatio, ſive dicenda ſit generalis, ſive particularis, in tali caſu, eſt ſufficiens ſacramenti materia: licet enim iſta materia remota, (id eſt peccata) ſit generalis; proxima tamen, id eſt confeſſio circa quam immediatè verſatur abſolutio, eſt particularis. Inſuper

Dico 3. Quando infirmus petiit confeſſionem, & in abſentiâ confeſſarii ſigna contritionis exhibuit in ordine ad claves ſeu confeſſionem; ſuperveniens poſtea confeſſarius qui nihil poteſt ab illo jam ſenſibus deſtituto percipere, ſi de petitione confeſſionis & de ſignis exhibitis ſufficiens habeat teſtimonium, poteſt imò & practicè debet illum abſolvere, conceptâ conditione quæ ſemper ſubintelligitur: *quantum poſſum*, vel *ſi materia eſt ſufficiens*. Sic enim ſacramentum nulli injuriæ periculo exponitur.

SECTIO II. III. & IV.

De omiſſione peccati mortalis in confeſſione ob periculum gravis damni, vel ob oblivionem, aut ignorantiam.

Dico 1. Non tenetur homo confiteri aliquod peccatum cum morali periculo alicujus gravis nocumenti ſive proprii, ſive alieni. Præcepta enim poſitiva non obligant cum tanto diſpendio proprio aut proximi, & cum tanto periculo. Ut autem poſſit ſic omitti peccatum in confeſſione, debet eſſe juſta cauſa hîc & nunc eam faciendi & non differendi, nempe neceſſitas, vel magna utilitas. 1. Neceſſitas articuli mortis. 2. Neceſſitas ſervandi præceptum annuæ confeſſionis, tuncque non tantum poſſe, ſed etiam debere fieri talis confeſſio videtur. 3. Neceſſitas ſuſcipiendi Euchariſtiam, aut dicendi Miſſam, quando ſine gravi ſcandalo aut alio incommodo omitti non poteſt. 4. neceſſitas vitandi infamiam propriam, vel aliud ejuſmodi incommodum. 5. magna utilitas, quam per ſe affert hoc ſacramentum, & frequens ejus uſus auget. Unde ſi longo tempore eſſet differendum, conſultius erit ſic confiteri; licet non ſit ſub obligatione. Quando autem quis ſic confeſſus eſt, tenetur poſteà iſtud peccatum in confeſſione omiſſum confiteri; non tamen quam primum poteſt, ſeu quam primum occurret confitendi opportunitas, ut vult Soto ſine fundamento ſufficienti.

Dico 2. Quamvis in confeſſione omittatur aliquod peccatum mortale non tantum ex inculpabili omninò, ſed etiam ex venialiter culpabili ſive oblivione ſive ignorantiâ, valida eſt tamen etiam quoad effectum ſanctificationis confeſſio, nec eſt repetenda; ſecus verò, ſi omittatur ex mortaliter culpabili, quia tunc deeſt formalis integritas. Si iſta moraliter culpabilis oblivio aut ignorantia non fuerit craſſa ac ſupina, volunt Soto, Cano & Victoria eam integritatem formalem ſufficere ad valorem ſacramenti, non ad effectum ſanctificationis; ſed hoc negatur ac rejicitur; omnis enim confeſſio ex parte integritatis ſufficiens ad valorem ſacramenti, etiam ſufficit ex hoc capite ad ejus effectum, ſi aliundè ſufficiens dolor non deſit; ac proinde nulla datur confeſſio valida in ratione ſacramenti, & informis quoad ejus effectum ob defectum integritatis. Nav. Medin. &c. quia omnis oblivio aut ignorantia mortaliter culpabilis, ſive communis, ſive craſſa, aut ſupina, eſt ſemper contrà ſacramenti ſubſtantiam, illudque invalidat.

DISPUTATIO XXIV.

De Ministro sacramenti pœnitentiæ in communi.

SECTIO I. & II.

An solus, & omnis sacerdos sit minister hujus sacramenti?

DICO 1. Solus sacerdos est minister hujus sacramenti: de fide contra Wicleffum & Luth. dicentes Laïcum etiam posse esse ministrum hujus confessionis, maximè si sit justus; ut potè qui negant in hoc sacramento dari gratiam & peccatorum remissionem, volentes esse tantum nudum Ministerium & externum signum ad excitandam fidem adhibitum. *Probatur.* quia id definitum est in Concil. Flor. Trid. Constantien. &c. & ex Joa. 20. Ubi Christus ad solos Apostolos eorumque successores hæc verba dirigit: *accipite spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Atque ex perpetuo Ecclesiæ usu, traditione, ac consuetudine; ac denique veterum patrum testimoniis, Hier. Chrys. Cypr. Ambr. &c. Dum dicitur Iac. 5. *confitemini alter utrum peccata vestra*, vel ibi non agitur de confessione sacramentali, sed de alia quæ fiebat ad sui humiliationem, aut ad consilium petendum; vel si de sacramentali agitur, sensus est homines non tantum Deo, sed etiam hominibus ad id deputatis, seu sacerdotibus debere confiteri peccata sua.

Dico 2. Non requiritur necessariò, ut sacerdos sit bonus & justus ad administrandum hoc sacramentum; malus & iniquus potest esse sufficiens ejus Minister. De fide, in Conc. Trid. Sess. 14. Can. 10. Quia hoc Ministerium non fundatur in sanctitate Ministri, sed in potestate illi à Christo data. Deinde sacerdos solus est ita hujus sacramenti Minister, ut nullus alius sive in necessitate sive ex dispensatione possit sufficere; idque habetur ex Christi institutione. Dum in c. *fures* dicitur, *si fur presbytero vel Diacono confessus fuerit*, communione non privetur; sensus est, si confessus fuerit sacerdoti, vel Diacono ostenderit signa contritionis, seque bene esse dispositum per confessionem non sacramentalem, non deneget ei communionem. Deinde istud cap. videtur mendosum, quia in Conc. Tribur. Can. 13. ex quo desumptum est, *loco vel Diacono*, habentur hæc verba: *Deoque & sacerdoti.* Hinc in articulo mortis confessio facta Laïco, nec sacramentalis, nec necessaria est, nec consulitur nisi fortè ad petendum consilium & auxilium.

Dico 3. Non omnis sacerdos est sufficiens minister ad conficiendum validè hoc sacramentum circa necessariam ejus materiam; idque non tantum per accidens ob indispositionem pœnitentis, sed per se ob defectum rei necessariæ ex parte ipsius Ministri. D. Thom. Palud. Scot. Nav. Cajet. &c. contra Armacanum &c. dicentes omnes sacerdotes jure Divino ex vi suæ ordinationis esse sufficientes hujus sacramenti Ministros, ita ut quamvis possit Ecclesia aliquibus prohibere ne hoc sacramentum administrent, non possit tamen efficere, quin eorum absolutio sit valida quantum est ex parte ipsorum, si ex parte pœnitentis omnia necessaria concurrant, maximè si sit spontanea confessio, non ex præcepto. *Probatur*, quia Conc. Trid. Sess. 14. dicit absolutionem datam à sacerdote *qui nec ordinariam nec delegatam jurisdictionem habet*, esse nullius momenti, seu nullam; ergo supponit esse aliquos sacerdotes qui nullam in hoc foro habent jurisdictionem. Unde colligitur validitatem hujus sacramenti pendere ex concessione vel prohibitione Ecclesiæ; quod est singulare huic sacramento præ cæteris.

DISPUTATIO XXV.

De Ministro hujus sacramenti habente ordinariam potestatem.

SECTIO I. & II.

De Ministris ordinariis hujus sacramenti respectu omnium & singulorum fidelium, ac de Ministro ordinario seu proprio respectu singulorum fidelium.

DICO 1. Summus pontifex habet jurisdictionem ordinariam omnibus aliis eminentiorem; eam enim habet immediatè à Christo, independentem ab alio, universalissimam quoad loca, personas, culpas, modum utendi illâ vel per se, vel per alios; *pasce oves meas* Joa. 21.

Dico 2. Quoad Episcoporum ordinariam jurisdictionem hæc sunt certa: 1. Episcopalis potestas est à Christo ipso instituta, adeoque Divino jure introducta, & non ab hominibus. 2. Nulla jurisdictio spiritualis, præsertim ad forum pœnitentiæ pertinens, cum dignitate seu potestate ordinis Episcopalis necessariò conjuncta est. Dantur enim simplices Episcopi, qui nullam habent Ecclesiam sibi commissam, adeoque nullam jurisdictionem. Item dantur Abbates qui habent jurisdictionem Episcopalem, licèt non sint Episcopi. 3. Jurisdictio Episcopalis saltem in cõmuni, fuit à Christo instituta ac præcepta; id est Christus instituit, ut Petrus & Petri successores Ecclesiam per Episcopos gubernarẽt non tanquam per vicarios, sed tanquam per proprios animarum pastores, ad quos veluti jure suo, & quasi ex proprio munere pertineret cura ovium; & sic eos in patrem solicitudinis assumerent; Christus enim instituit perfectam in suâ Ecclesia monarchiam. 4. Ordinaria jurisdictio in hoc foro intrinsecè & quasi ex naturâ rei conjuncta est cum officii est pastor & Rector animarum. Hoc munere Episcopali. Episcopus enim ex vi sui tamen pastorale & Episcopale munus habet per summum pontificem seu dependenter ab illo; quia ipse est qui creat Episcopos, dat illis certæ Ecclesiæ gubernationem, certum illius districtum, aliquam jurisdictionis extensionem vel limitationem ad plures vel pauciores effectus, v. gr. ad dispensationes in votis, impedimentis, &c. ad absolvendum à censuris, ad dandas indulgentias, ad absolvendum à peccatis reservatis. Unde

Dico 3. Jurisdictio non datur Episcopis immediatè à Christo, sed per summum pontificem, & in hoc sensu non eam habent Divino, sed humano jure. D. Th. Cajet. Med. &c. contra Castro, Victor. Major. &c. *Probatur*, quia non ha-

bent illam jurisdictionem ex vi consecrationis, sed ex vi muneris sui; munus autem habent à summo pontifice juxta illius institutionem & modum; ergò &c. Apostoli quidem immediatè à Christo suam jurisdictionem acceperunt tanquam speciales delegati in totum mundum; sed Episcopi non successerunt Apostolis quoad istam personalem delegationem seu Apostolatûs dignitatem, sed tantum quoad ordinariam Episcopatûs jurisdictionem. Archiepiscopus non habet ordinariam jurisdictionem in Diœcesibus suffraganeorum, nisi in actuali visitatione. Vicarii Episcorum, Abbates, Generales & provinciales Religionum, &c. habent etiam suam jurisdictionem ordinariam.

Dico 4. Parochi sunt etiam judices ordinarii in hoc pœnitentiæ foro, imò Major & Soto contendunt eos habere immediatè à Christo suam jurisdictionem, sive ex jure Divino. Quod certè longè minus probabile est quàm de Episcopis, ut alii TT. docent.

Dico 5. Jurisdictio Episcopi & parochi terminatur personis, non locabilibus Diœcesis aut parochiæ terminis. Unde Episcopus potest absolvere subditum suum, si cum illo simul versetur extra suam Diœcesim; vel dare illi facultatem eligendi confessarium, ubicumque extiterit. Item si subditus hujus Diœcesis in alia peccavit, nec debet nec potest per se loquendo, absolvi ab Episcopo aut Ministris ordinariis istius loci in quo peccavit, sed à suo Episcopo aut parocho, aut ex ejus licentiâ.

Dico 6. In unaquaque parochia parochus est proprius sacerdos omnium, qui intra illius terminos degunt, sive Laïci, sive sacerdotes sint, nempè per se loquendo, & seclusis privilegiis. Unde dum quis habet plura domicilia in diversis Ecclesiis, in quibus per distincta anni tempora habitat, potest confiteri ei, cui voluerit, ex duobus parochis, sub quibus habet domicilia. Item qui in uno loco habent domicilium, in alio quasi domicilium, id est habitationem diuturnam pro aliquo anni tempore, quamvis non fixam, v. gr. scholastici, milites, litigantes, mercatores in alienis oppidis commorantes, etiam per illud quasi domicilium subjiciuntur ordinariis parochis illorum locorum in quibus habitant. Vagi autem nullum habentes domicilium, debent confiteri parocho illorum locorum in cujus parochia inveniuntur; secus peregrini, qui alibi retinent suum domicilium nisi fortè ex tacito parochi consensu; aut nisi confiteantur habentibus delegatam vel ab Episcopo loci vel à papa jurisdictionem. Denique proprius sacerdos parochorum est Episcopus; Episcoporum & Cardinalium est Papa; familiæ cardinalitiæ proprius sacerdos est cardinalis; pontificiæ pontifex; Religiosorum Religiosus superior uti & Monialium exemptarum; non exemptarum est Episcopus, &c.

DISPUTATIO XXVI.

De sacramenti hujus Ministro habente delegatam potestatem.

Dico 1. Hæc jurisdictio delegata, potest committi alicui, vel ut ipsemet illâ utatur, vel ut aliis eam committat, seu subdeleget. Omnes autem qui habent ordinariam jurisdictionem possunt etiam delegare; Papa cuilibet personæ, pro quolibet loco, & pro quibuscumque peccatis; Episcopus pro suo Episcopatu, & pro quibuslibet peccatis, quæ non sunt Papæ reservata; parochus pro sua parochiâ. Sub his tribus personis comprehenduntur summus Papæ pœnitentiarius, Episcopi Vicarius, parochi vicarius perpetuus. Hinc

Dico 2. De fide certum est posse summum pontificem concedere cuicumque fideli facultatem confitendi alteri absque ulla alia sui Episcopi vel parochi licentiâ. *Probatur* ex multis decretis, usu, traditione, & suprema Papæ jurisdictione. Idem dic cum proportione de Episcopo respectu parochi. Papa enim & Episcopus potest per se audire cujuscumque subditi confessiones sine licentiâ alterius pastoris inferioris; ergò & per delegatum. Unde quando Papa (& idem est de Episcopo proportionaliter) absolutè & expressè dat facultatem alicui ad audiendas confessiones, id sufficit ad jurisdictionem delegandam nulla expectatâ inferioris sacerdotis proprii licentiâ, etiamsi hæc in tali privilegio seu facultate non exprimatur, dummodo non apponatur talis conditio. D. Thom. Durand. Palud. Sylv. &c. derogatur quidem aliquo modo juri communi, sed hoc est intrinsecum omni privilegio, nec est propriè in alterius præjudicium. Parochus itaque non potest suum parochianum prohibere, ut non confiteatur religioso habenti privilegium ad audiendas confessiones, vel alteri sacerdoti ab Episcopo jurisdictionem habenti, quia hæc facultas est quasi relativa; & si uni datur ad audiendas confessiones, simul alteri datur ad confitendum.

Dico 3. Nulla forma specialis requiritur, ut quis suam potestatem deleget; sufficit ut suam voluntatem sufficienter explicet sive verbis, sive signis, sive scripto; quia nec ex natura rei, nec ex speciali jure positivo aliud requiritur. Ad huiusmodi autem delegationem habendam non sufficit futura ratihabitio, in præsenti probabiliter præsumpta: sacramentum enim non potest pendere ex futuro eventu; & quia ratihabitio propriè respicit præteritum. Ad hanc igitur delegationem necessarius est præsens consensus superioris delegantis sufficienter manifestatus, aut in necessitate sufficienter existimatus. Ratihabitio solet tantum esse in iis quæ à principio fuerunt valida substantialiter, aut in contractibus dependentibus à futuro eventu.

SECTIO II. & III.

Quibus competat hæc jurisdictio delegata in foro pœnitentiæ? & quamdiu perseveret?

Dico 1. Hæc jurisdictio delegata nec ex jure nec ex consuetudine ulli competit, nisi impropriè iis, qui ex jure habent facultatem eligendi confessarium, & omni sacerdoti in articulo mortis. Per privilegia autem perpetua conceditur Religiosis mendicantibus, per quæ non tantum validè absolvunt pœnitentes à peccatis, sed etiam ab onere iterum confitendi. Nec obstat quod in cap. *omnis utriusque sexus*, jubeantur fideles omnia sua peccata semel in anno proprio sacerdoti confiteri; quia licèt ibi per proprium sacerdotem intelligeretur parochus, non tamen excluditur ejus superior, Papa & Episcopus; & is qui de ejus licentiâ audit confessiones.

Dico

Dico 2. Hæc jurisdictio delegata potest revocari à delegante; & si data sit ad præfixum tempus, pro illo durat, quo finito, cessat. Si autem data sit indefinitè absque temporis limitatione, tamdiu durat quamdiu non revocatur. Difficultas est an sic concessa duret post mortem aut mutationem delegantis; sed dico posse summum pontificem delegare hanc jurisdictionem perpetuam, ita ut duret post ejus mortem donec à successore revocetur. Hinc privilegia pontificia, in quibus hæc jurisdictio religiosis conceditur, sunt perpetua; uti & aliæ ejusmodi concessiones; quia jura quæ statuunt, ut jurisdictio delegata etiam à summo pontifice, si causa non est inchoata, censeatur extingui per mortem concedentis, loquuntur tantum de jurisdictione fori contentiosi, non pœnitentiæ fori, quod est magis forum gratiæ quàm justitiæ; ergo delegatio & duratio hujus jurisdictionis mensuranda est per regulam gratiæ & favoris, de quibus regula juris est, non expirare per mortem concedentis c. si *super gratia*, de offic. de leg. in 6. & c. *si cui* de præbendis in 6. quin imò probabiliter juxta Navarrum etiam Episcopus potest delegare jurisdictionem perpetuam, ita ut ejus morte aut mutatione non expiret. Idem quoque cum proportione dic de parocho.

SECTIO IV. & V.

De jurisdictione delegata ad dandam absolutionem in articulo mortis, & à venialibus peccatis.

Dico 1. Quilibet sacerdos in articulo mortis, si vera adsit necessitas, habet jurisdictionem ad validè & licitè administrandum hoc pœnitentiæ sacramentum. Habetur ex conc. Trid. Sess. 14. c. 7. & ex antiqua traditione. Per articulum mortis intelligitur morale illius periculum, v. gr. actuale prælium, partus mulieris &c. Nav. Palud. Sylv. &c. contra Sot. Canum & Covar. volentes mortis moraliter certæ periculum. Ista autem necessitas sumenda est ex parte sacerdotis, ita ut non sit alius, ad quem ex officio vel delegatione tale munus pertineat. Si ergò adsit parochus, vel alius habens debitam jurisdictionem, non potest simplex sacerdos absolvere, quia non est necessitas comparatione illius. Dixi *quilibet sacerdos*, quia etiam Hæreticus, degradatus, nominatim excommunicatus, probabilius tunc potest absolvere: nam Conc. Trid. Sess. 14. c. 7. dicit: *quilibet pœnitens à quibuscumque peccatis à quocumque sacerdote*, nempè potest absolvi. Illa autem jurisdictio quam in mortis articulo habent omnes sacerdotes, non est ex jure divino, ut volunt Dur. Palud. Capreol. &c. sed ex humano seu Ecclesiastico, ut verius censent D. Thomas, Bonav. Major. &c. Si enim esset de jure divino, omnes sacerdotes in isto articulo essent pares, nec unus posset privari ista jurisdictione, licèt alterius sacerdotis copia esset. Unde illa jurisdictio non est ordinaria, sed delegata, & verisimile est eam cœpisse ab ipso Petro, & per tacitam pontificum consensionem ac concessionem prius continuatam, postea per expressam fuisse in ipso jure appositam, v. gr. in cap. de *cetero*. in c. *ea noscitur*, de sentent. excomm. ac proinde est ex se perpetua, ut potè à summis pontificibus facta, ideoque à nullo inferiori tolli aut limitari potest; imò nec moraliter ab ipso Papa: quia esset intolerabilis error.

Dico 2. Quoad jurisdictionem ad absolvendum à peccatis venialibus, communis fuit sententia, quam Pater Suarez hic supponit, quemlibet sacerdotem posse ab illis absolvere; sed nunc extat decretum Innocentii XI. datum anno 1679. quo injungit Episcopis *ne permittant ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti, non approbato ab Episcopo aut ordinario*. Et certè id anteà non competebat sine aliqua tacitâ jurisdictione delegatâ ab Ecclesiâ in omnes Christi fideles respectu venialium. Idem pene dic de jurisdictione ad absolvendum à mortalibus jam confessis.

SECTIO VI.

An liceat hoc sacramentum ministrare cum dubia tantum vel probabili jurisdictione delegata?

Dico 1. Qui dubitat dubio propriè dicto, seu negativo circa suam jurisdictionem, id est qui in neutram partem potest determinari per judicium positivum ac probabile, is non potest ministrare hoc sacramentum, nisi in evidenti necessitate, absolvendo sub conditione & cum onere iterum confitendi ista peccata, habenti certam jurisdictionem data opportunitate, v. gr. si necessariò esset recipienda Eucharistia, & aliter non posset fieri confessio.

Dico 2. Qui dubitat dubio impropriè dicto, id est qui determinatè fert judicium probabile, sed incertum & cum formidine, tunc ad administrandum istud sacramentum, per se loquendo, eligat id quod est probabilius & tutius. Dixi *per se loquendo*, quia si aliqua gravis causa interveniret, posset interdum aliter fieri.

DISPUTATIO XXVII.

De facultate eligendi confessarium.

SECTIO I. II. & III.

Quis possit dare facultatem eligendi confessarium? & quibus à jure, aut à consuetudine concessa sit facultas eligendi confessarium?

Dico 1. Omnis ille, qui habet jurisdictionem ordinariam in hoc foro, respectu aliquorum fidelium, nempè Papa respectu omnium fidelium, Episcopus respectu suorum Diœcesanorum, parochus respectu suorum parochianorum, potest illis concedere facultatem eligendi confessarium; modò hic habeat conditiones requisitas ad suam ei jurisdictionem delegandam. Hinc pastor excommunicatus aut suspensus non potest validè dare alicui istam facultatem. Sylv. Sot. Vict. contra Palud. & Antonin. Quia ille habet suspensum jurisdictionis usum; adeoque omnis jurisdictionis actus ab eo factus, est invalidus. Non est autem necessaria specialis causa, ut hæc facultas concedatur.

Dico 2. Solus Papa ex jure Divino habet potestatem eligendi confessarium; sed licèt ejus potestas sit ex jure Divino, jurisdictio tamen quæ tunc in confessarium transfertur, habetur ab ipso Papa. Deinde Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ, Episcopi sive confirmati tantum, & nondum consecrati; sive consecrati tantum & nondum habentes Episcopatum, ex jure Ecclesiastico habent facul-

facultatem eligendi sibi confessarium; non tamen electi tantum, & nondum confirmati. Eodem privilegio videntur gaudere Cardinales. Ita Angel. & Sylv. contra Palud. & Soto. Item gaudent hoc privilegio prælati exempti, v. gr. aliqui superiores religionum, & probabilius prælati curiæ Romanæ, habentes tantum in foro externo, non interno, jurisdictionem Ecclesiasticam. Ista juris privilegia habentur in cap. ult. de pœnit. & remissio. Hæc autem facultas eligendi sibi confessarium, non exspirat, seu non finitur uno actu; sed qui eam habet, potest pro suo arbitrio eligere plures confessarios, vel sæpè eumdem. Palud. Antonin. Nav.

Dico 3. Quod attinet ad cap. *placuit* 9. Q. 2. de pœnit. D. 6. ubi videtur concedi cuilibet fideli facultas eligendi confessarium, si proprius sit ignorans; vide hîc varias ejus explicationes apud Patrem SUAREZ, censentem ejusmodi universalem facultatem nec esse, nec unquam fuisse in Ecclesiæ usu.

Dico 4. Si constet consuetudinem eligendi confessarium pro aliquibus personis esse introductam, & videntibus ac tacentibus ordinariis pastoribus bonâ fide exerceri, illa sufficit ut pœnitentes securè possint istâ facultate uti; nam parochi eâ utuntur sine speciali Episcoporum licentiâ, qui cum non habeant eam à jure, ergò à consuetudine. Idem videtur dicendum de simplicibus sacerdotibus, & de quibusdam aliis personis in dignitate constitutis. Attamen hæc facultas non tam datur per ipsam consuetudinem, quàm per eam significatur data fuisse à pastoribus, & nunquam revocata, sed quasi per tacitum eorum consensum perpetuò durare: ideo in cap. 2. de pœnit. & remiss. dicitur, nullâ consuetudine introduci posse ut aliquis valeat sibi eligere confessarium sine licentiâ proprii sacerdotis; id est consuetudo per se sumpta, & vi sua non potest dare istam facultatem, sed potest esse sufficiens signum facultatis concessæ à pastoribus, & perseverantis per eorum tacitum consensum; unde ab illis, non obstante consuetudine, potest semper revocari.

SECTIO IV.

Qualis debeat esse facultas eligendi confessarium ab homine concessa?

Dico 1. Ista facultas extenditur ad peccata sive venialia sive mortalia, in quæ delegans habet jurisdictionem; non tamen ad ea quæ sibi specialiter reservavit, nisi id in particulari exprimatur. Hinc Episcopi ex vi illius facultatis non possunt à peccatis Papæ reservatis absolvere, uti nec is cui Papa generatim concedit similem facultatẽ; imò nec à peccatis Episcopo reservatis; quia per ejusmodi generalem concessionem non videtur velle Episcoporum juri præjudicare, seu derogare. Denique ista facultas se extendit ad absolutionem à peccatis, & ad ea quæ cum illa connexa sunt; v. gr. ad absolutionem ab excommunicatione majore quatenus ejus absolutio necessaria est ad absolutionem à peccatis, non verò ad dispensationem in votis, &c.

Dico 2. Quando hæc facultas datur indefinitè & sine limitatione, clarum est non finiri uno actu; secus, si detur ad unum actum; & probabilius non finitur per mortem concedentis; quia non tanquam delegatio, sed tanquam gratia judicanda est. Ita Nav. contra Palud. & Sylv. cessaret tamen si data tantum fuisset cum hâc clausulâ: *usque ad beneplacitum nostrum.* Secus verò, si cum hâc: *usque ad beneplacitum sedis nostræ*, sedes enim non moritur, &c.

Dico 3. Non sufficit facultas interpretativa, seu præsumpta, nisi præsumptio fundetur in aliquibus signis, quæ sufficienter ac moraliter indicent præsentem superioris voluntatem concedendi hanc facultatem; debet enim haberi actualiter delegata jurisdictio. Unde facultas petita & non obtenta, est insufficiens ut hoc sacramentum fiat; non potest enim fieri validè sine jurisdictione; sola autem facultatis petitio non confert jurisdictionem; adeoque si hæc non possit obtineri ab immediato, debet obtineri à mediato superiore ad hoc sacramentum validè conficiendum.

DISPUTATIO XXVIII.

De Confessarii idoneitate.

SECTIO I. & II.

An in confessario requiratur bonitas & scientia, ut sit idoneus ad hoc Ministerium?

Dico 1. Ut confessarius licitè administret hoc sacramentum, debet esse in statu gratiæ; & quidem per se loquendo, in initio confessionis, quia totum istud ministerium est opus sacramenti; sed ut validè tantum illud administret, nulla in eo requiritur specialis bonitas aut sanctitas; requiritur tamen ut eligens possit sine culpa delegarè ei jurisdictionem, alioqui si eam deleget indigno ac peccatori noto participando cum illius peccata, sacramentum erit invalidum, non ex defectu jurisdictionis delegatæ, sed ex defectu dispositionis in eligente necessariæ; nisi fortè electus ille confessarius esset nominatim excommunicatus, adeoque privatus usu jurisdictionis, & incapax novæ recipiendæ; tunc enim etiam invalidum esset ex defectu jurisdictionis. Secus verò si tantum esset excommunicatus toleratus, ac proinde non omninò privatus jurisdictione, nec ejus incapax si illi delegetur, aut si in confessarium eligatur. Imò hic interdum sine culpa ac licitè eligi posset, ut in seq. tomo fusius dicetur.

Dico 2. Ut confessarius licitè administret hoc sacramentum, debet habere eam scientiam quâ possit practicè discernere peccatum mortale à veniali; debet nosse species peccatorum, & circumstantias necessariò confitendas, requisitam pœnitentis dispositionem, casus reservatos, excommunicationes, quæ ipso facto incurruntur, quando ex peccato oriatur obligatio restitutionis, &c. non semper tamen oportet, ut hæc omnia possit per seipsum discernere, sed satis est ut ea quæ frequentius accidunt, intelligat, & de aliis dubitare sciat, ad consulendum libros, vel viros doctos, ut sciat quid fieri oporteat. Deinde juxta loca & personas diversa requiritur scientia in confessario, in quo maximè prudentia debet prævalere. Hinc sequitur 1. graviter peccare sacerdotem qui scienter se ingerit huic ministerio sine sufficienti scientiâ, nisi in extrema necessitate; uti & graviter peccare Episcopum qui ejusmodi sacerdoti suam jurisdictionem committit in hoc foro. 2. graviter peccare pœnitentem qui scienter eligit confessarium ignorantem respectu ipsius; & si proprius

parochus

parochus sit, petat licentiam ad alteri confitendum. Attamen,

Dico 3. Ejusmodi scientia non est de essentia sacramenti; si quis enim bonâ fide cum sufficienti dispositione confiteatur tali sacerdoti ignoranti, probabilius absolutio erit valida. Gabr. Adrian. Medin. &c. absolvens enim satis cognoscit id quod pœnitens confitetur, esse sufficientem sacramenti materiam; adeoque peccata confessa fuerunt absolutè condonata, ita ut non teneatur amplius pœnitens denuò illa confiteri. Si autem pœnitens confitendo animadvertat certò confessarium putare culpam esse venialem, quam pœnitens clarè scit fuisse mortalem, debet apertè illi declarare suam culpam fuisse mortalem, ut rectè ac justè judicet.

SECTIO III. & IV.

De idoneitate Confessarii juxta jus antiquum, & juxta jus novum Conc. Trid.

Dico 1. Parochus ante Conc. Trid. juxta jus commmune poterat & validè & licitè suam jurisdictionem committere cuicumque sacerdoti, qui secundum jus naturale seu divinum idoneus esset ad hoc sacramentum administrandum, etiamsi aliam jurisdictionem, vel Episcopi approbationem non haberet. Ita communiter TT. Palud. Gabri. Cajet. Nav. &c. contra quosdam antiquos. Similiter stando in jure antiquo per generalem facultatem datam ad eligendum confessarium, quilibet sacerdos jure Divino idoneus poterat eligi absque ulla conditione aut approbatione jure humano requisita. Sed

Dico 2. Post decretum Conc. Trident. Sess. 23. cap. 15. non sufficit, ut sacerdos, cui deleganda est in hoc foro jurisdictio, habeat omnia ex jure Divino seu naturali requisita ad hoc Ministerium peragendum, sed etiam requiritur ad audiẽdas sæcularium (non regularium) confessiones, ut etiam habeat vel beneficium parochiale, sive ut sit parochus; vel ut habeat approbationẽ ab ẽpiscopo; adeoque omnis sacerdos qui non est parochus, etiam licentiati ac doctores in Theologiâ, imò & cardinales aut Episcopi consecrati nullum verum habẽtes Episcopatũ, non possũt audire confessiones sæcularium etiã sacerdotũ, sine approbatione Episcopi. Cũ autem Conc. tantum dicat *confessiones sæcularium etiam sacerdotum*, nihil immutatum est circa confessiones regularium, sub quo nomine regularium, etiam religiosæ fœminæ comprehenduntur. Hinc superior regularium potest ad audiendas suorũ subditorum confessiones, exponere sacerdotem ab Episcopo non approbatum; & Religiosus si habeat facultatẽ eligendi sibi confessarium, potest eligere quem sibi idoneum judicarit, quãvis non sit ab Episcopo approbatus.

Dico 3. Juxta hoc Concilii Decretum, prælati Episcopis inferiores, nullam habentes jurisdictionem Episcopalem, non possunt eligere sibi confessarium, nisi approbatum ab Episcopo; Episcopus verò si velit sibi subditum eligere, potest eum approbare; si autem non subditum eligat, debet eligere approbatum ab Episcopo, cui est subjectus.

Deinde quamvis Papa delegando suam jurisdictionem, absolutè posset eam communicare cuilibet sacerdoti, non servata hâc Concilii formâ, tamen intelligitur eam communicare juxta hanc concilii formam, si nihil aliter exprimat. Sic privilegia à Pontificibus concessa religiosis audiendi confessiones, intelliguntur data sub conditione approbationis ab Episcopo. Idem dic de facultate eligendi confessarium à Papâ datâ; nempè ab Episcopo approbatum, uti & de data facultate ab Episcopo. Item parochus potest tantum delegare suam jurisdictionem vel aliis parochis, vel sacerdotibus ab Episcopo approbatis.

Dico 4. Hæc approbatio non tantum est necessaria necessitate præcepti, sed etiam sacramenti, ita ut absolutio data à sacerdote non approbato sive per Episcopum sive per beneficium parochiale, sit invalida & nulla. Is, qui habet beneficium parochiale, censetur approbatus pro tota Ecclesiâ, seu pro quocumque loco, ita ut ubique sit proximè capax jurisdictionis, si illi conferatur ab eo qui potest delegare vel mediante bullâ, vel simili privilegio eligendi confessarium. Secus verò, si jam non amplius habeat beneficium parochiale, etiamsi ante habuerit; quia concilium expressè dicit: *nisi parochiale beneficium habeat.* Sub nomine habentis *parochiale* beneficium, comprehenduntur non solum Episcopi, sed etiam aliqui abbates, archidiaconi, archipresbyteri, &c. quorum beneficia habent ordinariam in hoc foro jurisdictionem, seu annexam animarum curam.

Dico 5. Approbatio Episcopi non est delegatio jurisdictionis, sed aliquid prævium ad illam, sive authenticum testimonium de sufficientia talis sacerdotis ad audiendas confessiones. Religiosi ergo quamvis indigeant Episcopi approbatione, non tamen ab eo accipiunt jurisdictionem, sed à Papâ per sua privilegia; sic etiam eam accipit à Papa confessarius approbatus, qui eligitur per bullam cruciatæ, per jubilæum, &c.

SECTIO V.

A quo danda sit approbatio, & an sufficiat petita?

Dico 1. Episcopus electus & confirmatus, licèt nondum consecratus, potest dare approbationem, secus verò electus tantum, aut consecratus non habens Episcopatum. Item capitulum sede vacante eam etiam potest dare, ut usus probat, quia approbatio est actus jurisdictionis, non ordinis Episcopalis. Hinc quidam Abbates exempti habentes jurisdictionem Episcopalem, possunt exponere & approbare confessarios intra terminos suos.

Dico 2. Jure ordinario necesse est, ut hæc approbatio reipsa sit data, non enim sufficit petita, & non obtenta, etiamsi injustè negetur; Concilium siquidem dicit: *nisi quis sit approbatus ab Episcopo, non potest confessiones audire.* Non est tamen necesse, ut illa in scriptis detur; potest enim solis verbis dari; & licèt gratis non daretur contra id quod præceptum est, non tamen foret invalida. Navarrus quidem censuit Religiosis mendicantibus approbationem ab Episcopo petitam & non obtentam sufficere; sed hoc nec practicè probabile, nec verum est; illos enim oportet non tantum eam petere, sed etiam re obtinere ut sit sufficiens; tenentur tamen Episcopi ex justitia illam non negare sine justâ causâ, ac negando peccarent; quia tenentur juxta cap. *quãtò amplius* de privilegiis, servare religiosis sua privilegia pontificia.

SECTIO VI. & VII.

Cujusnam Episcopi requiratur approbatio? & pro quo loco sufficiat?

Dico 1. Approbatus ab uno Episcopo, non censetur approbatus pro omni loco, ut vult Henriquez; sed tantum pro Diœcesi Episcopi approbantis; nec semper necessaria est approbatio ab Episcopo loci, in quo fit confessio, aut ab Episcopo illius pœnitentis, sed generaliter possumus dicere necessariam esse approbationem ab Episcopo ipsius confessarii, etiam Religiosi, qui licet sit exemptus, in ordine tamen ad hoc Ministerium subditur Episcopo. Episcopus autem non potest approbare alienum sacerdotem, nisi ipsi subdatur vel quoad Ministerium, seu alicujus Ecclesiæ servitium; vel quoad domicilium, mutando habitationem.

Dico 2. Dum quis sacerdos est absolutè & sine limitatione approbatus à suo Episcopo ad audiendas confessiones, probabiliter potest eligi in confessarium à quovis qui aliundè possit ei jurisdictionem delegare; unde si Papa det omnibus fidelibus facultatem eligendi quemcumque sacerdotem approbatum ab ordinario in suum confessarium, poterit hujus Diœcesis, v. gr. Conimbricensis subditus eligere sacerdotem alterius Diœcesis sæcularem, v. g. Portuensis, ab Episcopo tantum Portuēsi approbatum absolutè & illimitatè; sive expressè tendat ad istam alteram Diœcesim, sive fortuitò in eâ inveniatur. Idem dic de sacerdote religioso, si sit approbatus ab ordinario loci, in quo habitat; & per bullam pontificiam eligatur à quovis gaudente illius bullæ privilegio sive sæculari sive regulari. Dum autem Religiosi per sua privilegia administrant hoc sacramentum, debent in unoquoque Episcopatu in quo habitant, ab illius Episcopo approbari; ita ut discurrendo per alias Diœceses, non possint in illis ex vi generali suorum privilegiorum, si non sint ibi approbati, confessiones audire. Ideo Gregorius 13. per privilegium particulare concessit Religiosis societatis JESU, ut possint confessiones audire, dum iter agunt, etiam ubi non sunt approbati, dummodò alibi fuerint approbati.

Dico 3. Episcopus dare potest suo subdito facultatem eligendi quemvis confessarium, modò sit approbatus ab Episcopo ipsius confessarii. Idem dic de parocho dante illimitatè suo parochiano facultatem eligendi confessarium. Deinde Episcopus potest ex justa causa approbare aliquem cum limitatione ad tales personas & loca.

Dico 4. Approbatio absolutè seu illimitatè data semper durat quamdiu non revocatur, ita ut neque per mortem concedentis extinguatur; ex justâ autem causâ potest revocari, secus, sine justa causâ. Si verò sine justa causâ revocetur, dubium est, an sit valida revocatio. Imò probabile est esse nullam; quia talis revocatio est quasi ablatio juris jam acquisiti, vel quasi sententiæ justa revocatio sine causâ; ergò injusta est & nulla.

DISPUTATIO XXIX.

De ministro hujus sacramenti quoad casus reservatos.

SECTIO I. & II.

An sit in Ecclesia potestas reservandi peccata, & an tantum censuræ reserventur & non peccata?

DICO 1. Est in Ecclesia potestas superioribus judicibus reservandi aliqua peccata; de fide. *Probatur* ex Conc. Trid. Can. *Afric.* &c. & ex PP. Cyp. Aug. &c. quia cum jurisdictio ad hoc sacramentum conficiendum necessaria, proveniat inferioribus Ecclesiæ ministris à superioribus prælatis, hi pro suo arbitrio possunt eis magis vel minus illam limitare; idcircò is qui habet ordinariam in hoc foro jurisdictionem, potest reservare peccata respectu inferioris habentis ordinariam jurisdictionem, v. gr. Papa respectu Episcoporum & quorumlibet aliorum prælatorum; Episcopus respectu parochorum sibi subditorum, & cum proportione superiores religionum respectu suorum religiosorum. Qui autem habet hanc potestatem, potest non tantùm sibi, sed etiam alteri casus reservare, v. gr. Papa non tantum casus sibi reservare, sed etiam Episcopis; sic Episcopus posset sibi casum reservare, & postea illum Decano committere.

Dico 2. Certum est Papam, aliosque ordinarios prælatos posse non tantum censuras, sed etiam culpas reservare; nec tantum si habeant censuram annexam, sed etiam si non habeant; & de facto constat sæpe reservari peccata quæ nullam habent excommunicationem aut censuram annexam; ut patet ex usu Episcopatuum & religionum. Quod autem attinet ad summum Pontificem, de facto nunc nullum est peccatum ei reservatum quod non habeat aliquam censuram aut irregularitatem illi annexam; quia ad universale Ecclesiæ regimen censuerunt summi pontifices sufficere tantum graviora crimina habentia sibi annexam pontificiam censuram vel irregularitatem reservare. Attamen per istas reservationes pontificias, etiam ipsæ culpæ in se reservantur, ita ut tam censura quàm ipsum peccatum sit reservatum, ut constat ex ipsis pontificum decretis ac verbis, & ex communi Ecclesiæ usu. Vide v. gr. cap. *si quis suadente Diabolo.* cap. *nuper* de sentent. excomm.

S'ECTIO III.

An omnia & sola peccata mortalia reserventur, vel reservari possint?

Dico 1. Non repugnat peccatum veniale reservari quoad hoc, ut nequeat sacramentaliter remitti, nisi à tali ministro; quia potest limitari jurisdictio, sine quâ non fit sacramentum, ad talem tantùm ministrum; non possunt tamen peccata venialia ita reservari, ut maneat obligatio ea confitendi superiori reservanti, quia simpliciter nulla est obligatio ea confitendi, possuntque remitti sine sacramento, neque hoc potest Ecclesia impedire. Unde talis reservatio non est in usu.

Dic

Dico 2. Quamvis Ecclesia non soleat peccata mortalia merè interna, quæ solâ cogitatione aut affectu consummantur, reservare; in rigore tamen non deest illi potestas ea reservandi. Cajet. Led. &c. Unde quibus dat jurisdictionem ad absolvendum à peccatis mortalibus, simul eis dat absolutam jurisdictionem ad absolvendum ab his internis, quamvis posset eam limitare. A fortiori autem potest quodvis peccatum mortale externum reservare, imo in nullum externum mortale dare jurisdictionem. Quænam autem de facto sint Papæ reservata peccata, dicetur posteà agendo de censuris. Quædam verò Episcopis reservantur per particularia ipsorum statuta, vel per particulares Diœceseon consuetudines; quæ cum sint variæ in singulis Diœcesibus, nihil determinatè de illis potest dici. Sed

Dico 3. Ex solo jure communi & secluså consuetudine, nullum videtur esse peccatum Episcopis reservatum. Quia extrav. 5. super *cathedram*, de sepulturis, in qua ex jure communi vel consuetudine erant reservati Episcopis hi 5. casus: peccatum habens ex jure annexam pœnitentiam publicam, habens annexam excommunicationem majorem, habens annexam irregularitatem, peccatum incendiarii, blasphemia publica, præter alia adhuc peccata, omninò revocata est in Clement. *dudum* de sepulturis

Dico 4. Clemens VIII. permisit, ut hi undecim sequentes casus in religionibus possent esse reservati. 1. veneficia, incantationes, sortilegia. 2. Apostasia à religione, sive habitu dimisso, sive retento, quando eò pervenit, ut extra septa monasterii seu conventûs fiat. 3. Nocturna ac furtiva è monasterio seu conventu egressio, etiam non animo apostatandi facta. 4. Proprietas circà votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo. 6. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum, etiam effectu non secuto. 7. Falsificatio manûs seu sigilli officialium monasterii seu conventûs. 8. Furtum de rebus monasterii seu conventus in eâ quantitate quæ sit peccatum mortale. 9. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 10. Occisio aut vulneratio seu gravis percussio cujusque personæ. 11. Maliciosum impedimentum aut retardatio aut apertio litterarum à superioribus ad inferiores, vel ab inferioribus ad superiores. Deinde prohibet, ne superiores regularium, præter hæc peccata, sibi alia reservent, nisi cum generalis capituli in toto ordine, aut provincialis in provincia, matusâ discussione & consensu. Hoc tamen non videtur impedire, quominus Abbas aut Rector domûs aliquid vetet sub excommunicatione ipso facto incurrendâ, illius absolutionem sibi reservando; quia hic sibi reservat tantùm absolutionem à censurâ; Clemens autem agit de absolutione à culpis, seu peccatis.

SECTIO IV.

An peccata possint reservari pro arbitrio superioris sine legitimâ causâ?

Dico: Certum est superiorem non licitè facere ejusmodi reservationem sine justâ causâ; respectu tamen ejus qui habet delegatam tantum jurisdictionem, validè illam facit, etiam sine justâ causa, quia suam ei committit jurisdictionem prout vult; imò & respectu ejus qui habet ordinariam jurisdictionem, v. gr. Papa respectu Episcoporum, omniumque aliorum inferiorum, Episcopus respectu parochorum, probabilius eam etiam validè facit sine justâ causâ; quamvis non sine aliquâ probabilitate dicant Major, Sot. &c. Episcopos respectu parochorum non posse eam validè facere sine justa causâ.

DISPUTATIO XXX.

De Ministro qui potest directè absolvere pœnitentem à casibus reservatis.

SECTIO I. & II.

Quinam possint directè vel per ordinariam, vel per delegatam sive particularem sive generalem jurisdictionem absolvere à peccatis reservatis?

Dico 1. Is qui peccata reservavit, & is qui est illi superior jurisdictione in hoc foro, potestatem habet ordinariam ad absolvendum ab his peccatis; quod clarum est. Nota *in hoc foro*, quia Archiepiscopus, quamvis in ordine Hierarchico sit Episcopo superior, non tamen in hoc foro, nisi forsan in actuali visitatione. Deinde potest etiam directè ab illis absolvere, qui accepit potestatem delegatam à reservante, vel ab ejus superiore, v. gr. à Papâ ad absolvendum à peccatis Episcopo reservatis; sed diligenter advertendum est quamnam facultatem sive Papa, sive Episcopus det, dum delegat suam jurisdictionem; an det facultatem ad absolvendum à reservatis; an ab omnibus; an à censuris, &c. nec-nè. Dic eum proportione de eo cui datur facultas eligendi confessarium. Hinc iter faciens videtur posse absolvi in alieno Episcopatu à peccatis in proprio Episcopatu reservatis, sed non in alieno reservatis.

Dico 2. Ex consuetudine solâ nunquam acquiritur jurisdictio ad absolvendum à reservatis; sed ex vi juris à Conc. Trid. Sess. 2. cap. 46. statuti, possunt Episcopi à quibuscumque casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reservatis, quosvis suos subditos in foro conscientiæ absolvere; etiam à reservatis post Concilium per legem novam; si in hâc novâ reservationis lege non derogetur expressè concilii decreto per has aut similes clausulas: *etiam in casibus occultis*; aut *non obstante quocumque decreto, etiam concilii generalis*. Religiosi autem, etiam mendicantes, ex vi juris communis probabilius non videntur habere potestatem absolvendi à peccatis Episcopo reservatis, contra Gabr. Angel. Sylv. oppositum sentientes.

SECTIO III.

An in casibus extraordinariis sacerdos inferior possit directè absolvere à reservatis?

Dico 1. In articulo mortis quivis sacerdos potest absolvere à casibus reservatis non tantum indirectè, sed etiam directè & per propriam jurisdictionem, quam pro tali articulo habet circa talia peccata,

cata, ut patet ex Conc. Trid. sess. 24. c. 7. sic dicente: *in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis.* Si enim nulla sit reservatio, ista peccata tunc sunt sicut alia peccata mortalia non reservata; quilibet autem sacerdos pro illo articulo habet jurisdictionem delegatam ad absolvendum directè à mortalibus, ergò & ab illis quæ extra istum articulum sunt reservata; si nempe non ad sit ipse reservans. Hinc in isto articulo quivis sacerdos sive proprius, sive habens communem delegatam jurisdictionem, nullo inter illos servato ordine, (servandus est tamen ordo inter habentem jurisdictionem & non habentem, ita ut præferendus sit approbatus non approbato) per se loquendo potest absolvere à peccatis Papæ reservatis sine obligatione ea iterum confitendi reservanti sacramentaliter; sed cum onere comparendi ob excommunicationem coram eo, ut possit convenientem medicinam vel satisfactionem imponere. Unde si tunc adsit sacerdos habens ex privilegio jurisdictionem ad absolvendum absolutè sine isto onere à talibus peccatis, consultius erit aut utilius, (non tamen necessarium) confiteri illi, quàm alteri similem jurisdictionem non habenti. Si autem peccata reservata nullam habeant annexam censuram, juxta communem sententiam videtur in isto articulo dari ab illis posse absolutio non tantum sine obligatione iterum ea confitendi, sed etiam sine onere comparendi coram superiore. Palud. Ang. Sylv. &c.

Dico 2. Extra mortis articulum nullus inferior sacerdos potest absolvere directè (de indirecta absolutione dicetur posteà) à peccatis reservatis ob ullam occurrentem occasionem, nisi vel ex jure vel ex speciali privilegio, aut superioris declaratione constet facultatem illi esse commissam. Generalis enim regula juris est, ut à casibus Papæ reservatis possit peccator absolvi ab inferiore sacerdote cum onere comparendi coram Papâ quotiescumque ad eum, aut ad ejus legatum vel delegatum non patet aditus, nisi cum magnâ difficultate & mora.

SECTIO IV. & V.

An debeat superior dare facultatem subdito petenti, ut possit à casibus reservatis absolvi ab alio?

Dico 1. Tenetur interdum sacerdos ex justitiâ dare hanc facultatem pœnitenti, ita ut illam negando simpliciter faciat ei injuriam; v. gr. si ex tali confessario timeat revelationem peccati; si graves cum illo gerat inimicitias, si sit ineptus ad ferendum judicium in tali causâ, &c. non tamen ad eam dandam semper tenetur; imò non debet eam dare, si id vergat in damnum pœnitentis aut communitatis, aut tertiæ personæ, cui potest superior remedium adhibere servato confessionis sigillo. Verum interdum etiã ex charitate & ex officio tenetur eam cõcedere, quoties negando timet grave subditi spirituale damnũ, quamvis hoc non ex injuria extrinseca, sed ex ipsius subditi defectu eventurum sit, v. gr. si taciturus sit peccatum in confessione, diu dilaturus confessionem, &c. denique ordinariè debet esse superior potius facilis quàm difficilis in hâc concedenda facultate; non tamen tenetur generalem facultatem dare pœnitenti, eligendi quemcumque voluerit confessarium; sed potest ei assignare certum confessarium, vel inter aliquos designatos, ei optionem dare, prout judiccarit expedire ad ejus bonum

Dico 2. Post peccatum reservatum commissum, si ipse pœnitens à superiore petat & accipiat facultatem confitendi alteri, tunc accipit absolutionem sine onere comparendi; idem dic si alter pro eo illam petat & accipiat; nec tunc superior debet inquirere pro qua personâ petatur; posset tamen dare cum onere imponendi & acceptandi talem pœnitentiam pro tali delicto, vel tale remedium, si fuerit tale vel tale peccatum. Ante autem peccatum reservatum commissum, potest etiam eodem modo dari facultas accipiendi ab alio absolutionem, vel etiam sub onere comparendi, si peccatum habeat censuram annexam; imò etiam si non habeat censuram annexam, potest concedi ista facultas sine onere comparendi, si judicatum fuerit id expedire. Hen. Angel. Cajet. Nav. &c. non cum obligatione iterum ea peccata reservata confitendi superiori, sed ea illi manifestandi vel extra sacramentum sub sigillo confessionis, cum sint materia confessionis; vel in sacramento, prout voluerit pœnitens, qui ad hoc tenetur, etiamsi ante absolutionem nescierit istam conditionem comparendi postea coram superiore, ut possit illi vel aliquam pœnam imponere, vel remedium dare. Peccata autem reservata sic confessa, absolutè & sine ulla conditione sunt remissa, ita ut non opus sit amplius illa confiteri; imò videtur non posse superior dare facultatem sub onere iterum illa sacramentaliter confitendi, & recipiendi à se absolutionem; & probabile est hoc onus comparendi coram superiore, non posse imponi in articulo mortis.

DISPUTATIO XXXI.

De modo absolvendi à casibus reservatis.

SECTIO I.

An superior auditis in confessione solis peccatis reservatis, possit sacramentaliter ab eis pœnitentem absolvere, & reliqua inferiori committere?

Nota: id per se & ordinariè, & sine aliâ causâ posse fieri dicunt Cajetan. Rich. Palud. Nav. & addunt pœnitentem sic absolutum, teneri posteà confiteri integrè sacerdoti inferiori omnia peccata, etiam reservata confessa, ut fiat integra confessio. Sed

Dico: Si superior audiat omnia peccata tam reservata quàm non reservata, tenetur absolvere pœnitentem ab omnibus, nec potest alio modo dare absolutionem, seu dare absolutionem à solis reservatis; quia cum confessio sit integra, etiam danda est absolutio integra. Si tamẽ superior ex gravi causa & necessitate nõ possit audire integram omnium peccatorum tam non reservatorum quàm reservatorum confessionem, nec pœnitens moraliter possit differre confessionem, & juxtà prudens judicium non possit moraliter, vel censeat non expedire causam istam alteri sacerdoti delegare, tunc pœnitenta confessionem sacramentalem postulante, poterit auditis solis peccatis reservatis, dummodo pœnitens de omnibus aliis conteratur vel atteratur, absolutionem dare; quia tunc est confessio formaliter integra, adeoque verè perficitur sacramentum, & habet suum effectum, nec tenetur pœnitens iterum confiteri

confiteri ista peccata confessa, sed tantum quæ non confessus est; sicuti fit dum quis inculpabiliter aliquod peccatum in confessione omisit.

SECTIO II. & III.

An sacerdos inferior sine necessitate, aut saltem in casu necessitatis possit absolvere habentem Casus reservatos antequam vel à superiore absolvatur, vel coram eo compareat?

Dico 1. Non licet sine aliquâ necessitate id facere; quia talis sacerdos non est judex competens, nec habet jurisdictionem pro tali causa. Si quis tamen bonâ fide sic confiteatur sua peccata reservata, & absolvatur, videtur sacramentum fore validum; adeoque non tenebitur iterum confiteri peccata sua non reservata, quæ jam confessus est, sed tantum tenebitur superiori confiteri reservata, in qua alter non habuit jurisdictionem. Sed

Dico 2. Si occurrat aliqua necessitas, v. gr. si necesse sit implere præceptum annuæ confessionis, vel cõmunicare, vel Missam facere, ita ut non possit omitti sine gravi scandalo aut infamiâ, nec pro tunc pateat aditus ad superiorem; in tali casu potest pœnitens confiteri sacerdoti habenti jurisdictionem in peccata non reservata, à quibus directè absolvetur, & indirectè à reservatis cum onere comparendi coram superiore; imò probabilius etiamsi ista reservata habeant annexam excommunicationem, quia cum habeatur formalis integritas confessionis, & sacerdos habeat jurisdictionem circa aliqua peccata, absolvendo verum conficiet sacramentum, per quod saltem indirectè tollet peccata reservata. Quamvis autem reservata non subsint jurisdictioni istius sacerdotis, D. tamen Thomas & alii dicunt illa simul cum non reservatis esse confitenda, quia illa sunt quasi materia istius confessionis, ut possit judex seu sacerdos cognoscere statum ac dispositionem pœnitentis.

SECTIO IV.

An habens casus reservatos, postquam semel absolutus est à superiore vel per ejus delegatum possit à quocumque inferiore libere absolvi?

Dico 1. Si superior vel per se vel per delegatum absolverit sacramentaliter à peccato reservato, jam non tantum non est amplius reservatum, sed nec materia necessaria confessionis, utpotè absolutè remissum; si autem non absolverit sacramentaliter, sed audito peccato & imposita debita pœnitentia & data admonitione remiserit pœnitentem ad inferiorem sacerdotem, etiam tunc non amplius manet reservatum. Delegatus autem à superiore, non potest audito peccato, sic pœnitentem ad alium remittere, sed debet ipse sacramẽtaliter absolvere. Si habens intentionem obtinendi jubilæum absolvatur à peccatis reservatis ex vi jubilæi, & posteà omittat alia opera ad illud obtinendum, peccata reservata, quæ confessus est, manent absolutè remissa, nec opus est illa amplius confiteri, nec necesse coram superiore comparere.

Dico 2. Si subditus legitimè sit confessus coram superiore, & superior nec eum absolvere, nec alteri ejus causam committere voluerit, peccatum remanebit reservatum; si autem auditâ confessione absolverit pœnitentem, sed absoluuo fuerit invalida, videtur probabiliter reservatio esse sublata. Item quando pœnitens specialiter confitetur superiori vel habenti ejus jurisdictionem, ad obtinendam absolutionem à peccatis reservatis, illique suam intentionem manifestat, si casu & inculpabiliter aliquod pecatum reservatum ex oblivione non confiteatur, sive habeat annexã excommunicationem, sive non, illud manet solutum & à reservatione & ab excommunicatione. Quando autem confitetur sine ulla mentione vel intentione casuum reservatorum, & eodem modo accipit absolutionem, non videtur id sufficere ut peccatum oblitum, quod anteà erat reservatum, posteà maneat non reservatum, & sine onere illud superiori confitendi. Sic qui virtute jubilæi absolvitur à peccatis, si obliviscatur inculpabiliter unum reservatum, hoc posteà manet non reservatum; imò si post validam absolutionem non præstet reliqua opera ad lucrandum jubilæum, probabile est illud manere non reservatum. Denique dum plures sunt ejusdem peccati reservationes, si factæ sint ab eodem superiore sine annexa censura, una ablatâ reliquæ simul auferuntur; si à diversis superioribus subordinatis, v. gr. ab Episcopo & Papa, inferior non tollit reservationem superioris, sed contrà; dum sunt annexæ censuræ, una potest tolli sine alterâ.

DISPUTATIO XXXII.

De obligationibus Ministri hujus sacramenti.

SECTIO I. II. & III.

Quis Sacerdos teneatur fidelium confessiones audire? quomodo eorum dispositiones scire, & procurare debeat?

Dico 1. Pastores, ex officio propriè tenentur audire suorum subditorum confessiones; unde parochus non tantum tenetur ministrare suis subditis hoc sacramentum, quando obligantur illud recipere; sed etiam quando opportuno tempore & justa de causâ illud petunt, nec ulla adest rationabilis causa id denegandi: tunc enim subditus habet jus petendi, ergò & parochus obligationem vel per se vel per alium ministrandi; non tamen semper sub peccato mortali.

Dico 2. Confessarius debet videre an pœnitens sit bene dispositus; & si quid sit restituendum, aut relapsûs periculum, monere de facienda restitutione, & inspicere quale sit relapsûs periculum; qualis-ve iterum peccandi occasio; remota an proxima? voluntaria, an involuntaria? ut prudenter judicet de differenda aut non differendâ absolutione.

Dico 3. Confessarius non debet nimias interrogationes facere; si videat pœnitentem oblivisci aliquod peccatum, tunc interroget; item si videat pœnitentem tacere aliquod peccatum quod constat commisisse, & interrogatus illud deneget, ordinariè standum est dicto pœnitentis; secus si sciretur evidenter eum mentiri.

SECTIO IV. V. & VI.

Quid agere debeat confessarius in diversis casibus?

Dico 1. Si confessarius inveniat pœnitentem laborare ignorantiâ invincibili in statu de se malo, v. gr. in possessione rei alienæ, in matrimonio invalido ob impedimentum dirimens, & probabiliter credat suâ admonitionem sine scandalo aut gravi incommodo profuturam, debet eum admonere, ut relinquat istum peccati materialis statum; multò magis debet admonere, si pœnitens de eo interroget, aut dubitet; si autem pœnitens non interroget, nec dubitet, & ipse confessarius nullum speret ex admonitione fructum, quia probabiliter & prudenter timet pœnitentem non effecturum, vel non posse efficere sine gravi incommodo id, de quo admonendus est, tunc potest & debet tacere, ac pœnitentem in sua bona fide relinquere. Med. Cordub. Cano, &c. Innoc. 3. in C. *quia circa*, de sanguinit. & affin. Ob vitandum scandalum mandat dissimulare cum quibusdam qui bonâ fide putabant se matrimonium contraxisse; cum tamen occultum impedimentum haberent.

Dico 2. Pœnitentem ritè confessum & depositum, tenetur sub gravi peccato confessarius absolvere; si fuerit tamen confessio solorum venialium, poterit teneri tantum sub levi, præsertim si absit scandalum, & pœnitens facilè possit illud incommodum resarcire. Quando autem pœnitens adhæret opinioni probabili, quamvis confessarius judicet contrariam probabiliorem, tunc non tantum potest, sed etiam debet illum absolvere. Sot. Nav. D. Antonin. &c.

Dico 3. Quando confessarius absolvit pœnitentem sine sufficienti jurisdictione, aut sine intentione absolvendi, ita ut sacramentum fuerit invalidum, si sine gravi nocumento & scandalo possit admonere pœnitentem de invaliditate absolutionis, tenetur admonere aut procurare ut pœnitens sibi iterum confiteatur de peccatis post priorem confessionem commissis, & tunc illi dicat ut generaliter de omnibus præcedentibus doleat, aut si sit necesse, ea confiteatur; hocque sufficit ut nova absolutio in totam illam præcedentem materiam cadat. Interveniente autem morali periculo scandali, aut gravi nocumento, si pœnitens moneatur; nec possit sic adducere ad sibi iterum confitendum, tunc relinquat pœnitentem ut per contritionem vel alias confessiones validè factas justificetur; per subsequentem enim absolutionem validam peccata quæ non fuerunt remissa per priorem, saltem indirectè tollentur ac remittentur.

Dico 4. Si absolutio fuit valida, sed si confessarius decipiens pœnitentem reliquerit eum in occasione peccandi, debebit postea juxta regulam charitatis & prudentiæ eum instruere. Si autem fuerit causa ut pœnitens rei alienæ restitutionem non faceret, tunc si ex gravi negligentiâ aut malitia positivè induxit pœnitentem ad non restituendum, aut id ei suasit, tenetur eum monere de restitutione facienda; & si hic sit jam factus impotens ad restituendum, ipsemet tenebitur restituere; si autem ex negligentiâ omiserit tantum pœnitentem monere de restitutione facienda, tunc non videtur ipse teneri ad restitutionem; quia non peccavit respectu istius tertii contra justitiam, sed peccavit contrà religionem respectu sui Ministerii.

SECTIO VII.

An sit pœna ipso jure imposita ob indebitam hujus sacramenti administrationem?

Dico: Nulla pœna est Ecclesiastica jure communi imposita sacerdoti, qui ex defectu jurisdictionis, scientiæ, diligentiæ, aut quacumque aliâ ratione peccat administrando hoc sacramentum. *Dixi sacerdoti*, quia clericus non sacerdos, aut laicus temerè, seriò ac scienter administrans hoc sacramentum, manet irregularis. Colligitur ex cap. 1. De clerico excomm. ministr.

DISPUTATIO XXXIII.

De sigillo confessionis.

SECTIO I. & II.

Quo jure & in quo gradu teneatur confessarius servare secretum confessionis, & ex quâ confessione oriatur hoc secretum?

Dico 1. Certum est confessarium teneri servare confessionis secretum, quia lex naturalis obligat ad servandum secretum in eis, quæ pertinent ad famam proximi, estque tacitum pactum inter confessarium & pœnitentem servandi tale secretum, & tanta quidem est hujus secreti obligatio, ut in nullo casu, nec ob ullum finem, etiam pro tuendâ tota Republica ab ingenti malo temporali, aut spirituali, liceat illud violare. D. Th. Scot. Bonav. Durand. &c. hæcque obligatio oritur maximè ex injuria quæ fieret sacramento, si aliquandò revelaretur hoc secretum. Injuria autem in hoc consistit quod fieret odiosa confessio, & homines illam refugerent. Unde hæc tanta secreti obligatio non oritur ex jure humano positivo, utpotè fortassè major, quàm possit lex humana imponere, & nata cum ipso sacramento; neque ex solo jure naturali puro, utpotè altioris ordinis, & superans omne secretum naturale; sed ex jure quasi connaturali & intrinseco ipsi sacramento juxta ipsius institutionem; adeoque est obligatio ex genere suo sub peccato mortali; tamen potest quis excusari à culpâ gravi, imò & ab omni ob indeliberationem, aut inadvertentiam: continetque hoc peccatum malitias sacrilegii & injustitiæ, &c. Quædam jura quæ contra hoc sigillum citantur, non loquuntur de confessione sacramentali, sed de exteriore facta alicui interroganti; in publica autem pœnitentia non confessarius, sed ipse pœnitens sua peccata revelabat. Quare

Dico 2. Nec ob utilitatem pœnitentis, nec ad impediendum alicujus matrimonii invalidi usum, nec ob integritatem propriæ confessionis confessarii, nec ob evidens mortis periculum licet frangere confessionis sigillum.

Dico 3. Hæc sigilli obligatio ex omni & sola confessione sacramentali oritur. Unde ex confessione quæ scienter fit non sacerdoti, sed vel clerico inferiori, vel laico quâcumque occasione vel necessitate, non oritur hoc sigillum, sed tantum secretum naturale, quod liceret revelare ob bonum commune, quia non est confessio sa-

sacramentalis. Secus verò, si audiens pœnitentem, fingeret se esse sacerdotem, & alter bona fide & intentione illi confessus fuisset. Item obligatio sigilli oritur ex confessione facta sacerdoti non habenti jurisdictionem; est enim sacramentalis, seu fit in ordine ad sacramentum. Si quis autem ad hoc sacramentum accedat sine intentione se accusandi & subjiciendi Ecclesiæ clavibus, tunc non oritur sigilli obligatio, quia re ipsa non est confessio, sed deceptio; neque est res sacra, adeoque nec ex illâ oritur secretum sacrum.

SECTIO III. & IV.

In quam materiam cadat hoc sigillum & quas personas obliget?

Dico 1. Omne peccatum sive mortale sive veniale, etiam minimum in confessione auditum, gravis est hujus sigilli materia, ita ut sit semper mortale peccatum, si illud reveletur, nisi quis ex ignorantia, aut ex naturali inadvertentiâ excusetur; quia respectu sacramenti est semper gravis injuria & grave nocumentum. Nec tantũ peccata & eorum circumstantiæ, sed etiam omnia illa, quæ dicuntur ad declarandum peccatum, continentur sub hoc sigillo, uti etiam peccata aliundè publica, quatenus per confessionem audita & cognita fuerunt. Quatenus autem per aliam viam illa aut alia confessarius cognovit, non sunt sub sigillo, potestque de illis loqui; non enim revelat confessionem, ut potè de illis loquens perindè ac si non audivisset confessionem; adeoque nec sacramento, nec pœnitenti ullam facit injuriam.

Dico 2. Hæc omnia quæ de sigillo dixi, intelligenda sunt cum relatione ad personam, v. gr. hujus pœnitentis, & cum revelatione particulari, quæ sub generali confessionis ratione non contineatur: Licet enim loqui de peccatis in confessione auditis non nominando personam; nec cum periculo, ut in illius cognitionem aut suspicionem deveniri possit; quia tunc non revelatur peccator, nec fit illi injuria. Magna tamen hâc in re cautela adhibenda est. Hinc licitum est consulere viros doctos de re audita in confessione, quando omninò persona occultatur. Similiter non est contra sigillum, si confessarius dicat petrum sibi esse confessum, (nempè feciſſe actum virtutis,) aut sua sibi peccata confessum esse aut tantum venialem materiam in suâ confessione dedisse, modò hoc non redundet in alios; talis enim materia ad minimum est necessaria pro confessione. Cætera autem omnia quæ in confessione concomitanter dicuntur, propriè non continentur sub sigillo, si nullo modo inserviant accusationi peccatorum.

Dico 3. Pœnitens non obligatur hoc sigillo, nisi aliquo secreto naturali, ubi materia id postulaverit; alioqui nulla hìc est specialis ratio secreti. Confessarius autem directè obligatur hoc sigillo. Item obligatur interpres, & is quem cum licentia pœnitentis consulit confessarius, uti & is qui vel furtivè vel casu audit alterius confessionem secretam, aut in casu necessitatis audit publicam. Item si quis audiret confessarium iniquè revelantem alterius confessionem, eodem sigillo teneretur.

SECTIO V.

An confessarius possit loqui de rebus in confessione auditis cum ipso pœnitente, vel de ejus licentiâ?

Dico 1. Non licet confessario post perfectam confessionem loqui de rebus in confessione auditis, etiam cum ipso pœnitente sine ejus facultate. Si autem confessarius in confessione commisit defectum emendandum, potest & debet dicere pœnitenti se velle cum illo loqui de re necessariâ ad confessionem pertinente; & quidem si ille consentiat, jam habet facultatem, si autem renuat, dicat tamen si commodè possit; quia tunc jam non loquitur extra confessionem, sed supplet & perficit eam, quæ inchoata & imperfecta manserat, & pœnitens tunc est irrationabiliter invitus.

Dico 2. Licet confessario ex facultate pœnitentis loqui de rebus in ejus confessione auditis. Communis & vera est sententia, quam tenet D. Th. Bonav. Rich. Henr. Nav. &c. contra Scot. Durand. &c. *Probatur*, quia usus secreti pendet ex voluntate committentis, sicut depositum ex voluntate deponentis; nec est lex specialis quæ hoc prohibeat, nec est contra hoc sacramentum.

Confessarius enim audita in confessione, non ita scit ut Deus quin verè ea sciat ut homo, & ita possit de iis loqui; *nec* hoc est dispensare in præcepto divino; sed est mutare ejus materiam: divinum enim præceptum est, ut servetur secretum juxta voluntatem committentis. Cum hoc secretum sit positum in favorem pœnitentis, hic potest cedere juri suo sine alterius, aut boni publici seu sacramenti detrimento.

Dico 3. Id quod confessarius narrat ex facultate pœnitentis, manet sub sigillo apud illum, cui narratur; supponendo tamen pœnitentem dando hanc facultatem, non dare confessario novam notitiam extra confessionem. Si enim hanc novam daret, clarum est neque ipsum confessarium secundum illam sigillo teneri; neque is qui ex tali notitiâ loquentem audit.

Dico 4. Ut hac pœnitentis facultate uti possit confessarius, debet esse expressa, clara, certa, spontanea, sine vi, metu, aut deceptione obtenta, non sufficit præsumpta aut ratihabenda.

SECTIO VI.

De modo servandi hoc sigillum.

Dico 1. Hoc sigilli secretum servandum est non solum directè, sed etiam indirectè, v. gr. non licet loqui cum periculo cognoscendi pœnitentem, non potest confessarius dicere eum non absolvi; aliud autem est dicere, non potui perficere confessionem ob impedimentum superveniens, vel pœnitens non dedit sufficientem materiam; tunc nulla est revelatio, ut patet.

Dico 2. Hoc secretum non tantum verbis, sed etiam factis servandum est; v. gr. non potest parochus negare publicè Eucharistiam aut matrimonium ob scientiam in sola confessione comparatam. Item servandum est non tantum spontè narrando, sed etiam dum respondendum est ad quamcumque interrogationem, sive dicendo functus sum meo officio; sive negando responsum, sive si negatio responsi esset indirecta revelatio, aut generaret in alio vehementem sus-

picionem; ſimpliciter negando ſe quicquam ſcire vel audiſſe de illâ re, ſubintelligendo *ad dicendum*; & ſi quis interroget an audierit in confeſſione? debet etiam ſimpliciter negare ſe quicquam audiviſſe, etiam in confeſſione. Si autem non interrogetur, non debet ita loqui, niſi interdum occurrente neceſſitate vel commodo ipſius pœnitentis.

SECTIO VII.

An aliquis notitiæ in confeſſione habitæ uſus ſit licitus, & quomodo?

Dico 1. Uſus hujus notitiæ cum morali periculo revelationis directæ vel indirectæ confeſſionis, nunquam eſt licitus; v. gr. ſuperior audiens ſubditi confeſſionem, non poteſt vi illius, ita illum gubernare, ut aliis præbeat occaſionem ſuſpicandi de aliquo ejus peccato ſive in ſpecie ſive in genere, v. gr. auferendo illi officium, vel mutando locum. Sic non licet imponere pœnitentiam publicam in ſatisfactionem peccati commiſſi, ſi inde ſequatur indirecta illius revelatio, id eſt ſuſpicio gravis peccati ſive in particulari, ſive in communi iſtius pœnitentis, niſi pœnitens eam ſponte acceptet; tunc enim non eſt confeſſarii revelatio, ſed ipſe pœnitens ſe prodit. Similiter Rich. Nav. &c. dicunt non licere vitare mortem in confeſſione cognitam, v. gr. ſi ſacerdos per confeſſionem ſciat venenum in vino eſſe immiſſum, & non poſſit aut omittere ſacrificium, aut petere aliud vinum niſi indirectè prodat confeſſionem, dicunt non licere omittere, contra Scot. Gabr. Sylv. &c. dicentes licitum eſſe omittere, ſeu vitare actionem aut fugere.

Dico 2. Quando ex uſu confeſſionis nulla ſequitur indirecta revelatio, nec morale ejus periculum, tunc illius uſus non eſt per ſe malus, imò poterit eſſe ſæpè honeſtus ac licitus, niſi ſpecialiter vetetur, v. gr. confeſſarius poteſt orare pro pœnitente poſt peractam confeſſionem; ex confeſſione unius poteſt in confeſſione alterius neceſſariam vel utilem pœnitenti interrogationem facere tali modo, ut alius non intelligat unde confeſſarius moveatur ad talem interrogationem; poteſt ipſemet confeſſarius cuſtodire rem propriam, & aliud ejuſmodi; quia in his omnibus nec pœnitenti, nec ſacramento fit injuria.

Dico 3. Ut hic uſus ſit honeſtus, non ſufficit fieri abſque indirectâ revelatione, ſed etiam requiritur, ut fiat ſine injuſto gravamine pœnitentis, & ob gravem cauſam ſeu utilitatem, v. gr. poteſt ſuperior attentius invigilare ſuo officio, modò nulla ſuboriatur ſuſpicio alicujus peccati pœnitentis; & quando abeſt periculum hujus ſuſpicionis, ejuſmodi uſus quamvis non habeat finem adeò neceſſarium, modò non ſit pravus, excuſare poteſt à culpâ gravi. Quando quis ſcitur per ſolam confeſſionem indignus aliquo officio, D. Tho. Bonav. Scot. &c. aſſerunt debere illi negare ſuffragium (nempè ſecretum) quando nullum eſt periculum revelationis; probabilius tamen videtur nulla eſſe culpa eligere dignum in ſcientiâ publicâ, quamvis ſciatur per confeſſionem indignus; ob ſacramenti enim reverentiam poteſt quis licitè non uti iſta confeſſionis ſcientiâ.

SECTIO VIII.

Quæ pœna ob fractionem ſigilli incurratur?

Dico: Propter hoc delictum nulla in jure cenſura aut irregularitas alia-vè pœna ipſo facto incurrenda reperitur; tantum jubetur ejuſmodi delinquentem deponi. Dum autem confeſſarius aſſerit ſe habuiſſe à pœnitente facultatem loquendi de ejus confeſſione, & hic negat, pro quo ſtandum ſit, ſat difficile eſt determinare.

DISPUTATIO XXXIV.

De ſecreto ſervando circa perſonam complicis.

SECTIO I. & II.

An liceat pœnitenti perſonam & peccatum complicis in confeſſione aperire; & an id liceat ob ſolam ſuæ confeſſionis integritatem?

Dico 1. Revelare peccatum proximi in particulari & cum ejus infamiâ, etiam in confeſſione, ex ſuo genere eſt peccatum mortale, ſi fiat ſine rationabili cauſa; quia infamare proximum extra confeſſionem, eſt peccatum grave; ergò etiam in confeſſione. Sed revelare ex legitimâ causâ, tunc nullum eſt peccatum; id enim licitum eſt extra confeſſionem; ergò multò magis in confeſſione; quia hoc eſt tantum detractio materialis. Unde licitum erit, ſi pœnitens illud revelet ob ſuam propriam utilitatem; aut ſi talis notitia neceſſaria ſit ad bonum uſum extra confeſſionem ſine hujus directâ vel indirectâ revelatione, v. gr. ad utilitatem ipſius complicis, vel alterius perſonæ. Quando revelatio complicis eſt neceſſaria ad integritatem confeſſionis, ſi perſona complicis & culpa ſint talis conditionis, ut moraliter pro nihilo habeatur, talem culpam de tali perſona revelare, tunc nullum eſt peccatum illam revelare. Quando autem reſpectu complicis iſta infamatio poteſt conferi alicujus momenti, ſi pœnitens poſſit vel confiteri ei, cui perſona complicis non eſt nota, vel ita confiteri, ut non cognoſcatur, ac declarare totum ſuum peccatum ſine data illius notitia, tunc tenetur id facere.

Dico 2. Poteſt licitè pœnitens ad integram ſuam confeſſionem faciendam aperire in confeſſione peccatum, ex quo confeſſarius cogniturus eſt perſonam complicis; ſi non poſſit, ut jam dixi, aliter aut alteri confiteri. D. Bernard. D. Thom. Bonav. Alenſ. Durand. Cajet. Gabriel. Sylv. &c. contra Marſil. Nav. &c. *Probatur*: quia non eſt intrinſecè malum nec contra legem naturalem dicere alteri occultum proximi peccatum ex rationabili cauſa & ſine intentione illum infamandi; id enim non formalis, ſed tantum materialis detractio eſt. Hîc autem adeſt rationabilis & legitima cauſa declarandi perſonam complicis, quia confeſſarius tanquam judex debet integrè cognoſcere totum delictum; & iſta proximi infamatio, comparatione factâ ad bonum & reverentiam ſacramenti, eſt parvi momenti; deinde ſpiritualis utilitas pœnitentis eſt magna. Unde

Dico

Dico 3. Non tantum potest licitè, sed etiam tenetur pœnitens integrè confiteri peccatum vel circumstantiam necessariam, cum prædictâ complicis manifestatione; quia præceptum de integritate confessionis per se obligat; ergò quoties nulla legitima excusatio intervenit, tenetur homo illud complere; hîc autem nulla sufficiens excusatio intervenit cum licitè id fieri possit, ut dictum est; ergò præceptum de integritate actualiter obligat. Hæc obligatio non tantum in confessione necessariâ, v. gr. in articulo mortis, in præcepto annuæ confessionis, aut Eucharistiæ sumendæ, sed etiam in voluntaria habet locum. Si persona non fuerit complex, sed tantum objectum peccati; tunc pœnitens non debet manifestare alienum peccatum; v. gr. si filius dederit venenum matri suæ gravidæ ex pravo concubitu, non debet manifestare pravum ejus concubitum.

SECTIO III. & IV.

Quid sit licitum, nec-nè, circà usum notitiæ peccati complicis, in bonum sive pœnitentis sive complicis?

Dico 1. Confessarius eodem sigillo tenetur servare secretum circa peccatum complicis, quo circa personam pœnitentis; omnia enim quæ sunt necessaria ad integram confessionem faciendam, cadunt sub sigillum. Aliud est si pœnitens narraret aliena peccata non ut pertinentia ad suam confessionem, nec ut peccata complicis: cum enim non essent pars confessionis, non essent materia sigilli. Deinde non est licitum confessario uti notitiâ peccati complicis ad aliquem usum, quo possit ejus persona prodi sine licentiâ pœnitentis; quia sicut sigillum obligat ad non loquendum de peccato pœnitentis cum ipso pœnitente; ita etiam ad non loquendum de peccato complicis cum ipso complice. Si tamen iste usus nullam omninò manifestationem secum afferret sive ipsi complici, sive aliis, v. gr. orare pro illo, impedire occasionem peccandi, aut auxilium spirituale ei conferre sine suspicione manifestationis, &c. tunc licitus foret.

Dico 2. Confessarius de licentiâ pœnitentis potest uti notitiâ, quam per confessionem accepit de peccato complicis in bonum ipsius pœnitentis, & maximè in spiritualem ejus utilitatem aut necessitatem; v. gr. ad tuendum pœnitentem à molestâ complicis sollicitatione ad peccatum; ad accipiendam debitam satisfactionem, &c. nec ad id requiritur licentia complicis. Unde

Dico 3. Per se loquendo ac secluso scandalo, servatisque circumstantiis quas prudentia requirit, licitum est confessario uti notitiâ confessionis de licentiâ pœnitentis ad complicem corrigendum, vel ad impediendum ejus delictum in bonum aliorum. D. Th. Anton. Adrian. Alens. Nav. &c. contra quosdam oppositum innuentes. *Probatur* 1. quia ista actio non est mala, nec prohibita; non est contra sigillum, ut patet; nec contra reverentiam huic sacramento debitam; nec ista licentia est injusta cum sit in bonum proximi. 2. notitia confessionis licèt sit altioris ordinis, potest tamen ordinari ad bonum inferioris ordinis, seu ad fraternam correctionem. Magnam tamen hac in re prudentiam servet confessarius, non interrogando, non se ingerendo, non se offerendo plus quàm par est, ad complicis correctionem; & per hanc viam posset quidem procedi ad denunciationem paternam; nunquam verò ad judicialem.

DISPUTATIO XXXV.

De confessionis præcepto divino.

SECTIO I.

An confessio sit Divino jure præcepta?

NOTA: quidam dixerunt confessionem esse de jure naturali Divino; quod certè falsum est, si intelligatur de confessione sacramentali; & etiam falsum de alia exteriori confessione factâ coram homine. Alii dixerunt esse de jure Divino veteris legis, & Christum non dedisse novum præceptum, sed priori specialem modum addidisse. Verùm ista confessio antiquæ legis per obligationem certi sacrificii offerendi, non erat sacramentalis, nec de internis peccatis, nec per se ordinata ad justificationem internam. Alii denique dixerunt confessionem non fuisse expressè à Christo institutam, adeoq; nec præceptam. Sed

Dico: confessionem esse jure Divino præceptam, nunc de fide est; fuitq; semper ferè omnium TT. antiqua opinio. Magist. D. Th. Dur. Scot. &c. *Probatur* 1. ex scripturâ: *confitemini alterutrum peccata vestra.* Iac. 5 *accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: his verbis, ut suprà diximus, instituta est à Christo confessio ut pars necessaria sacramenti pœnitentiæ sine quâ nequeunt sacerdotes exercere traditam potestatem remittendi peccata; unde habetur non tantum utilitas & efficacia, sed etiam necessitas hujus sacramenti ad veniam peccatorum obtinendam; ex quâ necessitate infertur Divinum præceptum, tum quia media necessaria ad salutem, in nostris liberis actibus consistentia, cadunt sub præcepto; tum quia ista media procedunt ex liberâ Dei voluntate, adeoq; ex ejus præcepto. 2. ex usu & tradition Eccl siæ perpetuæ referentis confessionem ad Christi institutionem; imò videtur Ecclesia per se non potuisse tam arduum præceptum imponere & introducere juxta Scot. Dur. & alios. Attamen suppositâ hujus sacramenti institutione, si Christus non imposuisset illius necessitatem, sed tantum præbuisset utilitatem, uti fecit in sacramento confirmationis, non excessisset Ecclesiæ potestatem imperare illius usum; id est ponere confessionis præceptum. Cum autem hoc sit præceptum Divinum, uti jam dixi, non potest nunc illud tollere, abrogare, immutare, aut in illo dispensare; non enim potest propriè in illo jure Divino dispensare, ut traditur 1. 2. q. 97.

SECTIO II. III. & IV.

Quas personas, & quo tempore obliget hoc præceptum prout Divinum est? & quomodo impleatur?

Dico 1. non obligat infantes ante usum rationis, nec infideles ante baptismum; quia peccata ante baptismum commissa, non sunt materia sacramenti pœnitentiæ; sed obligat omnes illas per-

perſonas quæ poſt baptiſmum mortaliter peccaverunt, etiam hæreticos, apoſtatas, & pueros cujus cumque ætatis, dummodo ſint capaces peccati mortalis. Hinc qui poſt baptiſmum venialiter tantum peccarunt, non obligantur hoc præcepto.

Dico 2. Ad ſatisfaciendum huic præcepto, homo conſcius peccati mortalis, non tenetur ſtatim confiteri, etiamſi commodiſſimè poſſit; ſed tenetur in articulo ſeu periculo mortis, ſi antèà non ſit impletum. Unde ſi quis habeat copiam confeſſarii & ſit in eo ſtatu, in quo ſi nunc non confiteatur, probabiliter ante mortem non poterit habere copiam confeſſarii, v. gr. in Indiâ, vel in aliquâ captivitate; tunc tenetur confiteri ſtatim, etiamſi extra mortis articulum ſit. Impoſitum eſt à Pio V. præceptum medicis, ut ultra diem tertium non viſitent ægrum, niſi de illius confeſſione ſibi conſtet per fidem confeſſarii in ſcriptis datam. Id videtur intelligi de morbo gravi, & videtur medicus implere iſtud præceptum, ſi moneat ægrum vel per ſe, vel per eos, qui illius curam gerunt, ſi ſint timorati; hæcque videtur eſſe communis conſuetudo, juxta quam non ſervatur jam, ut medicus exigat fidem confeſſarii in ſcriptis.

Dico 3. Tempus quo hoc præceptum Divinum per ſe obligat ante mortis articulum, ab Eccleſiâ determinandum eſt; pro quâ re illi à Chriſto relicta eſt poteſtas; ſicut enim habet poteſtatem judicandi de peccatis, ita & determinandi tempus, in quo debet tale judicium fieri. Per accidens autem obligat 1. quando confeſſio cenſetur medium moraliter neceſſarium ad ſuperandam aliquam tentationem aut peccandi occaſionem ſive in ordine ad aliquod peccatum in particulari ſive in communi. 2. Quando homo ſuſcepturus eſt Euchariſtiam, ſi ſit peccati mortalis conſcius. Non tamen obligat quando alia ſacramenta ſuſcepturus eſt.

Dico 4. Hoc præceptum Divinum non impletur per confeſſionem invalidam, ſed per validam formatam gratia. An poſſit autem dari confeſſio valida & informis & per illam, ſi detur impleri hoc præceptum, controvertunt authores.

DISPUTATIO XXXVI.

De præcepto Eccleſiaſtico annuæ confeſſionis.

SECTIO I. & II.

An ſit ab Eccleſiâ latum præceptum de facienda ſingulis annis confeſſione, & quos obliget?

Dico 1. Eccleſia non tantum potuit determinare, ſed etiam determinavit tempus quo Divinum confeſſionis præceptum ſit implendum. Ideò ex Eccleſiæ præcepto fideles tenentur ex vi iſtius præcepti diſtincti à præcepto annuæ communionis, confiteri ſemel in anno. *Probatur*, ex cap. *omnis utriuſque ſexus*. In quo habentur duo diſtincta præcepta, nempè confeſſionis annuæ & commmunionis paſchalis; adeoque iſtud confeſſionis annuæ præceptum directè & per ſe obligat. Sed hoc præceptum eſt ſolum Eccleſiaſticum quoad temporis determinationem; in reliquis Divinum eſt. Unde hoc præceptum quatenus Eccleſiaſticum, poteſt à papâ tolli vel diſpenſando cum aliquo in particulari, vel minuendo augendove tempus faciendæ confeſſionis; tolli inquam licitè, ex cauſâ rationabili; validè autem, ſed illicitè ſine cauſâ rationabili; cumque nunquam dari poſſit cauſa rationabilis illud omninò tollendi & abrogandi, ideò non videtur poſſe licitè Papa illud prorſus abrogare.

Dico 2. Præceptum Eccleſiaſticum annuæ confeſſionis obligat omnes baptizatos, etiam pueros cum primùm habent conſcientiam peccati mortalis, atque ipſum Papam quoad vim directivam, non coërcitivam, ad confitendum omnia ſua peccata mortalia, etiamſi ſolummodò forent interna. Quod attinet ad venialia, certum eſt qui habet mortalia, non teneri venialia ſimul confiteri. Si autem habeat ſola venialia, cum teneatur in paſchate communicare, debet ſaltem adire ſuum proprium ſacerdotem, & dicere ſe non habere conſcientiam peccati mortalis, ideoque ſine confeſſione ad communionem accedere. Unde hoc præceptum annuæ confeſſionis non obligat ad ſacramentalem confeſſionem propriè, niſi eum qui habet conſcientiam peccati mortalis nondum confeſſi.

SECTIO III.

An hoc præceptum annuæ confeſſionis obliget pto determinatâ anni parte? & quomodo annus computandus ſit?

Dico 1. Obligatio hujus præcepti non eſt determinata ad certam anni partem; & licet ſoleant fideles confiteri in paſchate, non id faciunt ex vi hujus præcepti, ſed per accidens ob communionem paſchalem, ſi nempè anteà in decurſu anni jam illud impleverint. Unde

Dico 2. Annus, intra quem præceptum confeſſionis obligat, non eſt computandus à tempore quo homo peccavit mortaliter, aut ab ultimâ confeſſione quam fecit; ſed vel ab initio Januarii uſque ad finem Decembris, vel potius à quadrageſima uſque ad quadrageſimam, comprehendendo omnes dies in quibus præceptum communionis paſchalis poteſt impleri.

SECTIO IV. & V.

An qui non implevit hoc præceptum intrà annum, teneatur ſtatim confiteri in ſequenti anno? & an interdum teneatur quis anticipare confeſſionem priuſquam annus compleatur?

Dico 1. Qui non implevit præceptum annuæ confeſſionis, tenetur ſtatim confiteri; & quo magis ac magis voluntariè differt confeſſionem, eò magis ac magis peccat. Major, Sot. Nav. &c. cõtra D. Antonin. Sylv. &c. dicentes eum non teneri confiteri uſque ad ſequentem quadrageſimam; ſicut qui die dominico omiſit ſacrum, non tenetur audire Miſſam uſque ad alium diem feſtum. *Probatur* aſſertio ex uſu & praxi Eccleſiæ. Iſte tamen confitendo in decurſu anni ſequentis, ſatisfit quidem pro anno præterito, & ſimul pro parte anni currentis, ſed ſi in reliquâ parte hujus anni currentis peccet adhuc mortaliter, videtur adhuc teneri confiteri iſto anno. Si quis autem inculpabiliter ſive ob juſtam cauſam, ſive ex oblivione omiſit peccatum in confeſſione hujus anni, non videtur teneri, quum primum poteſt, ſtatim illud confiteri, ſed poſſe differre confeſſionem donec

nec urgeat obligatio anni sequentis, ita Nav. & Vict.

Dico 2. Ex vi hujus præcepti tenentur fideles anticipare confessionem in quacumque anni parte, si prævideant fore, ut omissâ illa occasione non possint in toto anno confiteri, v. gr. ex penuriâ confessariorum, ex longa navigatione vel peregrinatione per terras infidelium. Bonav. Gabr. Durand. Syl. &c. qui prævidet fore ut die Dominico non possit audire Missam, aut die sequenti nequeat jejunare, non tenetur quidem pridiè audire missam, aut jejunare; quia obligatio præcepti nondum tunc incipit; sed in quâvis anni parte præceptum annuæ confessionis obligat, sicut in quavis horâ Diei Dominicæ obligat præceptum audiendæ Missæ.

Dico 3. Si intra annum occurrat mortis periculum, certum est ipsum jus Divinum obligare tunc ad confessionem. Ante hunc casum non videtur quis teneri accipere confessionem, ne, v. gr. non nulla peccata, ubi confitendum erit, memoria excidant.

Dico 4. Certum est nullum esse præceptum Ecclesiasticum per se obligans totam Ecclesiam ad confitendum ante impletum annum. In Clementinâ quidem 1. de statu Monach. præcipitur religiosis S. Benedicti, ut singulis mensibus confiteantur; quod videtur intelligi non tantum de iis, qui fortè peccarint mortaliter, sed etiam de aliis habentibus sola peccata venialia; incertum tamen est an istud jus obliget sub mortali illos religiosos; an fortè tantum sicut aliæ istius religionis regulæ. Id pendet ex ejus instituto & consuetudine. Item Conc. Trid. Sess. 25. C. 10. admonet moniales, ut singulis mensibus confiteantur. Sed cum sit admonitio tantum, non est lex obligans.

SECTIO VI. VII. & VIII.

Quæ causa excuset ab hoc præcepto? per quam confessionem impleatur? quæ pœna transgressoribus imposita?

Dico 1. Certum est eum excusari ab hoc præcepto & à culpâ, cui deest confessarius, aut qui non potest eum habere, nisi faciendo longum iter, aut qui habet tantum venialia; aut tantum quædam mortalia quæ non potest præsenti confessario confiteri; qui autem non potest nisi per interpretem confiteri, quamvis possit confiteri, si velit, non videtur tamen obligari præcepto Ecclesiastico ad sic confitendum, nec Divino extra mortis articulum. Cajet. Sot. Ledesm. Medin. &c. in mortis autem articulo videtur probabilius & veriùs teneri Sylv. Cano, &c. contra Cajet. Sot. Medin. &c. ratos sufficere tunc contritionem perfectam. Deinde si quis non possit nisi scripto confiteri, vel quia ipse est mutus, vel quia confessarius est surdus, nec potest se aliis nutibus explicare, probabilius nec à Divini, nec ab Ecclesiastici præcepti confitendi obligatione excusatur Sylv. Cajet. Sot. &c. contra Rich. Nav. Medin. &c.

Dico 2. Hoc præceptum non impletur, nisi per veram sacramenti pœnitentiæ susceptionem. Durand. Nav. Sot. &c. Unde si sacramentum fuerit invalidum ex quocunque defectu sive culpabili, sive inculpabili, præceptum non fuit impletum. De hoc sacramento valido & informi præcisè ob dimidiatam confessionem & attritionem ex naturali oblivione, quod ibi dicitur apud P. Suarez hûc omitto.

Dico 3, Quamvis Ecclesia transgressoribus hujus præcepti possit imponere pœnam seu censuram ipso facto incurrendam, vel per judicem inferendam, in jure tamen communi nulla est imposita quæ ipso facto incurratur. Nam in c. *omnis utriusque*, solum dicitur: *arceantur ab ingressu Ecclesiæ, & priventur sepulturâ*, quod utrumque requirit ferendam judicis sententiam. Verum per constitutiones Synodales, seu ex consuetudine Episcopatuum solet imponi pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ.

DISPUTATIO XXXVII.

De satisfactione secundum se spectatâ.

SECTIO I. & II.

An possimus in hâc vitâ remissionem pœnæ temporalis consequi per nostras satisfactiones? & an ad hoc sit necessaria gratia viatoris?

DICO 1. Possumus per nostra opera consequi apud Deum remissionem pœnæ temporalis. De fide. Definitum est in Conc. Flor. & Trid. &c. Est contra Hæreticos negantes post remissam culpam manere reatum pœnæ temporalis; & contra Baium dicentem nos non satisfacere pro pœnâ temporali, sed ad nostrorum operum præsentiam nobis applicari Christi satisfactionem, ita ut nostra opera sint tantum veluti conditiones necessariæ ad obtinendam pœnæ remissionem, non verò propria solutio. *Probatur* 1. Ex scriptura tribuente bonis operibus peccatorum remissionem, *si peccata vestra fuerint ut coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Isai. 1. *facite fructus dignos pœnitentiæ.* Matth. 3. *sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna peccatum.* Eccles. 3. idque confirmant exempla sanctorum, Adami, aliorumque subsequentium. 2. Ratione: quia oportuit in statu viæ dare homini locum, tempus & modum quo posset animum ab omni culpâ & pœnæ reatu perfectè purgare; sic enim magis excitatur ad virtutem, ad crescendum in meritis, ad amorem & reverentiam erga Deum.

Dico 2. Homo justus per sua bona opera absolutè ac simpliciter dicendus est pro suis peccatis satisfacere. Ita omnes Thomistæ, contra dictum Baium. Sicque PP. & Conc. Flor. ac Trident. loquuntur. Et ratio est quia verè per nostra opera coram Deo meremur, adeoque per illa satisfacimus; & sicut nostrum meritum non repugnat merito Christi, ita nec nostra satisfactio ejus satisfactioni.

Dico 3. Nemo in peccato mortali existens, potest satisfacere pro pœnâ temporali ob peccatum debita. D. Tho. Bonav. Rich. Durand. Alens. &c. contra Scot. Gabr. Nav. &c. quia, inquiunt, pœna temporalis est finita, ergo compensari potest per æqualem pœnam sine gratia. Sed *probatur* assertio, quia juxta Conc. Trid. Sess. 14. nostra satisfactio est opus gratiæ per Christum datæ, nempe sanctificantis ad dandum illi valorem supernaturalem. Deinde pœnæ hujus vitæ per se sumptæ sine gratia, non sunt proportionatæ cum pœna vitæ futuræ; hinc durante

rante culpâ mortali, non potest quis satisfacere pro illius pœna; imò nec pro pœnâ peccati venialis, culpâ illius durante, adeoque potest pro uno veniali remisso satisfacere, & non pro alio nondum remisso. Bona autem opera in peccato mortali facta non tantum non reviviscunt ad meritum, sed nec ad satisfactionem.

Dico 4. Bona opera extra gratiam facta, licèt non valeant ad meritum & satisfactionem, valent tamen ad impedienda peccata per bonum habitum quem generant, ad obtinendum aliquod præmium temporale, ad impetrandum à Deo aliquod auxilium, præsertim si ex gratiâ fiant.

Dico 5. Qui in peccato mortali decedit, non potest satispati in vitâ futura pro reatu pœnæ ex peccatis relicto; quia in inferno nulla pœna voluntariè acceptatur, nec à patiente refertur ad Dei honorem, vel satisfactionem. Ad propriam autem satisfactionem requiritur gratia viatoris, non verò ad satispassionem, ut posteà dicetur.

SECTIO III. IV. V. & VI.

An ad satisfactionem requiratur opus liberum, moraliter bonum, supererogatorium, externum, pœnale?

Dico 1. Ad satisfactionem requiritur ut opus seu pœna sit aliquo modo voluntaria seu libera, aut saltem liberè acceptata, & fundetur in actu moraliter bono; vel per actum voluntatis moraliter bonum ac supernaturalem sive in se, sive ab intentione supernaturali procedentem, acceptetur; non est tamen necesse, ut procedat ex formali intentione satisfaciendi: sed sufficit ut procedat ex quâcumque voluntate Deo placendi, aut procurandi suam salutem æternam.

Dico 2. Omnia bona opera, etiamsi de præcepto exercita, valent ad satisfaciendum, non quidem de rigore justitiæ ad æqualitatem; quia nec sic per bona opera de consilio facta potest satisfieri; sed valent ad satisfaciendum de condigno, ut posteà explicabitur. Sicut enim per illa meremur vitam æternam, ita & per illa, si sint pœnalia, satisfacimus. Cajet. Sot. Med. &c. Palud. Almain. Scot. &c. *Probatur*; quia Eleemosyna aut jejunium de præcepto non tantum est opus meritorium, sed etiam satisfactorium; præceptum enim impletur per rei executionem; sed satisfit per pœnam illi adjunctam; unde obligatio præcepti, & obligatio satisfactionis sunt diversæ, & potest una ab alterâ separari.

Dico 3. Opus internum vel per se sumptum, vel conjunctum cum externo, vultum valere potest ad satisfaciendum pro pœnâ temporali; actus enim interni sunt optimi, liberi, difficiles & laborioſi ac pœnales; opus tamen externum, quatenus ab interno procedit, etiam valet ad satisfaciendum, ita ut interno addat vim satisfaciendi, quia in ipso actu externo est distincta pœna ab interno & voluntariè assumpta; ergò sicut major bonitas actus interni confert ad majus meritum; ita major pœna ad majorem satisfactionem; & sic actus externus licet non addat interno bonitatem essentialem, addit tamen accidentalem per pœnam.

Dico 4. Opus bonum propriè est satisfactorium quatenus aliquo modo est pœnale; quia satisfactio est punitio illatæ Deo injuriæ, quæ fit per tolerantiam pœnæ: ideo scriptura hortando ad satisfaciendum pro peccatis, semper proponit opera pœnalia: in *jejunio & fletu* Joël 1. *in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Matth. 11. Hinc actus exterior per se auget satisfactionem, licet per se non augeat meritum. Attamen satisfactio semper requirit, seu semper habet conjunctum sibi meritum; quia requirit actum bonum, liberum, & aliquo modo à gratiâ manantem, adeoque meritorium. Denique probabile est, quod omne opus bonum & meritorium sit simul satisfactorium; quia omne opus bonum, quatenus homini laborioſum est, v. gr. contritio, est aliquo modo pœnale. Et licet à Theologis numerentur tantum tres actus satisfactorii, oratio, eleemosyna, jejunium; non tamen alii excluduntur; sed isti tres recensentur, quia sunt præcipui. Unde si satisfactio sumatur præcisè prout est pœnæ solutio, quodlibet opus pœnale aptum est ad satisfaciendum pro pœnâ cuilibet peccato debita; sed si spectetur prout est medicina præservans, curans, & expellens vitia, tunc diversam satisfactionem diversa peccata exigunt, quia contraria peccata contrariis virtutibus expelli debent.

SECTIO VII. & VIII.

An per pœnas, quas quis necessariò patitur, possit Deo satisfacere? & ad satisfactionem requiratur Dei promissio & acceptatio?

Dico 1. Qui voluntariè accipit pœnam ab extrinseco illatam ob Deum, satisfacit pro peccatis, non tantum ratione actûs interni, sed etiam per se ac formaliter per ipsam externam passionem, seu pœnam. *Probatur* 1. Quia Conc. Trid. Sess. 14. c. 9. dicit ita nos satisfacere per hæc flagella, sicuti per jejunia & alia opera voluntariè suscepta. 2. PP. docent per hæc flagella justos à Deo purgari in hâc vitâ, sicut in alia eos purgat per ignem purgatorii. 3. licet homo hæc ab extrinseco patiatur, tamen dum ea voluntariè suscipit & Deo offert, moraliter illa facit sua. Unde plus satisfacit, qui majorem patitur pœnam, cum ipsa ad satisfaciendum conducat. Hæc autem satisfactio non fit solum per flagella à Deo immissa ad istum finem, sed etiam per omnia quæcumque illa sint, & à quibuscumque causis profecta, si prædictâ voluntate acceptentur; quia hæc omnia potest homo suâ voluntate facere moraliter sua; ideò nulla hujus vitæ flagella, quocumque modo à Deo immittentur, sunt satisfactoria, nisi per prædictam honestam voluntatem acceptentur, & aliquo modo in Deum referantur. Cum enim non sint satisfactoria ex opere operato, sed operantis, debet esse actio hominis, qua illa acceptet & moraliter conjungat cum Christi satisfactione. Deinde hæc satisfactio quam Deus exigit pro peccatis, non tam ordinatur ad aliorum exemplum, quam ad pœnitentis emendationem, & Dei honorem; ergò requirit saltem voluntariam ipsius pœnitentis acceptationem, ut sic satisfaciat vel pro tota vel pro parte pœnæ in purgatorio subeundæ juxta istorum flagellorum qualitatem, quantitatem, durationem.

Dico 2. Opera, quibus Deo satisfacimus pro peccatis, prout à gratiâ procedunt & gratiâ informantur, proportionem & quamdam condignitatem habent ad satisfaciendum, etiam secluſi Dei promissione extrinseca. Quia extrinseca promissio non dat illis proportionem; hæc autem pro-

proportio provenit ex ipso actu, statu, ac dignitate operantis, non cum physicâ æqualitate, sed cum morali valore ad redimendam pœnam peccato debitam. Jam verò qui quod debet, solvit condignè, nullâ indiget promissione, ut ejus debitum remittatur. Attamen

Dico 3. Ut hæc nostra opera infallibiliter sint satisfactoria, & pœnarum alterius vitæ remissiva, necessaria est lex & promissio Dei de condonanda tali pœnâ sub conditione talis operis; quia pœna per se debita peccato, est pœna alterius vitæ, seu purgatorii; sed nulla hujus vitæ pœna est cum eâ comparabilis, nec est ejusdem rationis; ergò non potest esse sufficiens ad satisfaciendum pro illâ, nisi ex sola Dei promissione & acceptatione. Deinde si aliqua certa pœna, lege statuta sit alicui peccato imposita, non tenetur judex aliam pœnam loco illius acceptare; sed potest illam in propriâ specie inferre, maximè si alia quæ loco illius offertur, sit inferior, sed purgatorii pœna lege justâ debetur peccatis nostris; ergò seclusâ omni alia lege Dei, nihil est quod obliget ipsum ad remittendam illam pœnam ob opera nostra in hâc vitâ facta.

SECTIO IX. & X.

An hæc nostra satisfactio sit de condigno; & talis requiratur ad remissionem pœnæ purgatorii obtinendam?

Dico 1. Nostra opera sunt satisfactoria de condigno & de justitiâ pro illâ purgatorii pœnâ, quæ per se respondet peccato non plenè remisso; est enim ex certâ Divinæ justitiæ lege definita pœna, singulis peccatis respondens, in alterâ vitâ sustinenda, si in hâc non fuerit plenè remissa. *Probatur*, quia sicut meremur de condigno apud Deum juxtà definitionem Conc. Trid. Ita & satisfacimus. Ad meritum de condigno nil aliud requiritur quàm dignitas operantis, proportio operis & promissio Dei sub conditione talis operis; atqui hæc omnia concurrunt in nostra satisfactione; ergò nihil illi deest ut sit de condigno. Sed

Dico 2. Quando pœna est extraordinaria, sive quando est pœna non alterius, sed hujus vitæ, quam Deus pro suâ voluntate immittit, justus non potest pro illa de condigno satisfacere, imò neque aliquid facere, quo infallibiliter illius remissionem consequatur. Atque hæc Dei voluntas quâ vult aut minatur infligere aliquam pœnam seu afflictionem, si sit absoluta, nullo modo, nec oratione, nec lacrimis potest impediri aut mutari; si autem sit conditionata, potest oratione, jejuniis, aliis-ve bonis operibus interdum impediri, mutari, pœnæ infligendæ remissio obtineri per modum impetrationis & meriti de congruo; sed non infallibiliter per modum satisfactionis de condigno, quia de remissione hujus pœnæ nulla est certa promissio, nec lex statuta. Itaque

Dico 3. Excludendo impetrationem, per quam orando potest gratis impetrari aliqua pœnæ peccatis debitæ remissio, & opus meritorium per quod merendo augmentum gratiæ & gloriæ, simul minuitur aliquis reatus pœnæ; unica alia via ad consequendam in hâc vitâ remissionem pœnæ peccatis debitæ per propriam operantis actionem, (non enim hîc loquimur de satisfactionis Christi applicatione per sacramenta, missæ sacrificium, Martyrium, indulgentias,) probabilius est condigna satisfactio & compensatio delicti, seu satisfactio de condigno, sicuti unica via ad consequendam gloriam, est meritum de condigno. Hanc enim satisfactionem per propriam pœnitentis actionem videtur justitiâ Dei vindicativa, seu punitiva exigere, ut non gratis, sed cum labore condigno ac dolore, istius pœnæ remissio obtineatur.

DISPUTATIO XXXVIII.

De sacramenti satisfactione.

SECTIO I. II. & III.

An satisfactio sit pars necessaria hujus sacramenti? an habeat effectum ex opere operato? & an confessarius teneatur illam pœnitenti imponere?

DICO 1. Certum est posse confessarium imponere pœnitenti aliquam pœnitentiam in satisfactionem pro peccatis, ut constat ex perpetuo Ecclesiæ usu, Patribus, & conciliis, ac præcipuè ex Flor. & Trid. Ubi hoc expressius definitur. Ratio est, quia hoc sacramentum per modum judicii, in quo non semper tota pœna gratis remittitur, confertur, & per modum medicinæ, per quam intenditur emendatio. Unde hæc satisfactio à confessario imposita & virtute clavium applicata, est pars hujus sacramenti, ut definiunt Conc. Flor. & Trid. quia pertinet ad hujus judicii integritatem, tanquam pars materialis. An verò sit essentialis, vel integralis tantum, quæritur. D. Th. & ferè omnes reliqui Thomistæ dicunt esse integralem tantum, non essentialem. Hoc enim sacramentum verè conficitur & confert gratiam ante expletam satisfactionem; sed nulla res incipit esse absolutè sine parte essentiali, ergò &c. deinde satisfactio non ordinatur ad primarium hujus sacramenti effectum, id est culpæ remissionem; sed ad secundarium, id est remissionem pœnæ temporalis.

Dico 2. Satisfactio, cum sit pars sacramenti, habet aliquem proprium effectum ex opere operato; alioqui non esset majoris efficaciæ, quàm satisfactio non sacramentalis. Hic autem proprius ac primarius effectus ex opere operato, est remissio alicujus pœnæ temporalis, præter illam quæ posset ex opere aut merito operantis respondere; imò per ipsammet sacerdotis absolutionem, suppositâ acceptatione & proposito pœnitentis implendi pœnitentiam impositam, remittitur ex opere operato non tantum culpa & æterna pœna, sed etiam aliquid pœnæ temporalis; sed si post datam absolutionem maneat alicujus pœnæ reatus, hæc vi satisfactionis impositæ non tollitur, nec minuitur, donec integrè aut ex parte executioni mandetur. Hæc autem satisfactio licèt fortè executioni mandetur ante datam absolutionem, non tamen habet suum effectum nisi post illam datam; quia sacramentum non incipit habere suum effectum, nisi essentialiter confectum sit per formam. Deinde hæc pars integralis sacramentalis juxta quosdam confert etiam ex opere operato aliquam gratiam gratum facientem; saltem non videtur dubium esse, quin per illam detur aliqua sacramentalis gratia, id est aliquod auxilium

xilium præſervans ; vel adjuvans ad emendanda peccata. Denique hæc quælibet ſatisfactio, etiam minima, habet ſuum proportionatum effectum, vel partem, vel totum pœnæ reatum delendo juxta proportionem quam habet cum iſto reatu.

Dico 3. Per ſe loquendo tenetur confeſſarius imponere pœnitenti ſatisfactionem, ut potè partem ſacramenti integralem ; non tamen tenetur eam ſemper imponere per modum præcepti, ſed interdum per modum conſilii dicendo ut talem faciat pœnitentiam, vel eam quam pœnitens voluerit aſſumere, applicando, etiam ſine obligatione ſub hâc formâ quaſi conditionata : *ſi hoc feceris, ſerviat tibi in ſatisfactionem* : denique poteſt partem pœnitentiæ ſub præcepto, aliam ſine illo facilè imponere, arbitrarium autem eſt ſatisfactionem imponere antè vel poſt abſolutionem ; modò enim hæc moraliter conjungantur, & veluti in eodem judicio fiant, non refert ſi alterum antecedat vel ſequatur. Conſuetudo tamen ferè obtinuit ut ante abſolutionem imponatur ; & licèt id non cadat ſub obligationem, conſultius tamen videtur, ut materia quoad fieri poteſt, ſupponatur formæ.

Dico 4. poteſt interdum confeſſarius abſolvere nullâ impoſitâ ſatisfactione, quia non eſt pars eſſentialis ; v. gr. quando moribundus nihil poteſt percipere ; ſi quid vel parum percipiat, dicat, ut proferat nomen JESU ſemel bis-ve ; vel motum bonum eliciat. Item ſi confeſſarius ſciret pœnitentem integrè jam ſatisfeciſſe pro peccatis ſuis, tunc poſſet nullam pœnitentiam imponere.

SECTIO IV. & V.

Quam menſuram ſervare debeat confeſſarius in imponenda ſatisfactione ? an hæc habeat aliquam latitudinem ?

Dico 1. Quamvis nulla ſit certa ſatisfactionis menſura lege Eccleſiaſticâ taxata, quam teneatur confeſſarius imponere, imò nec olim pro interno pœnitentiæ foro fuerit, ſed relicta ſit confeſſarii arbitrio & judicio ; tamen hoc arbitrium & judicium non eſt abſolutè ejus voluntati relictum ; ſed ſpectata peccatorum gravitate & pœnitentis diſpoſitione, ac ſervata juſtitiæ ratione debet proportionatam imponere ſatisfactionem juxta humanæ prudentiæ exigentiam ; ex rationabili cauſa ob pœnitentis impotentiam aut fragilitatem, poteſt leviorem imponere, ne ejus ſalus majori periculo exponatur. Debet tamen confeſſarius conari dare pœnitentiam curationi & præſervationi à peccatis accommodatam.

Dico 2. Satisfactio, quæ reipſa eſt ſufficiens ad tollendum omnem pœnæ reatum, eſtq; illi æqualis, ac revèrà illum tollit, probabilius eſt determinata, ac in indiviſibili conſiſtit, ita ut ſi impoſita non pertingat ad ejus æqualitatem pœnitentiæ, quamvis parum deficiat, non tollat totam pœnam ; ſi autem excedat, licèt parum, aliquid etiam ſatisfactionis ſuperſit. In divino enim judicio omnia ſunt definita in pondere & menſura non habente plus, nec minus. Et hanc pœnæ æqualitatem non poteſt certò attingere confeſſarius ; ſed debet maximè attendere emendationem & præſervationem à peccato.

SECTIO VI.

Qua opera in ſatisfactionem ſint imponenda ?

Dico 1. Opus imponendum debet eſſe moraliter bonum ; & quamvis actus externus magis ſit ſacramento accommodatus, utpotè ſenſibilis, & ordinariè magis pœnalis ; poteſt tamen etiam imponi actus internus ; v. gr. ſi pœnitens valdè infirmus, nihil poſſit externè facere, poterit ei imponi ut actum internum eliciat. Item ſi confeſſarius judicet ad bonum pœnitentis expedire, ut aliquoties, vel aliquot dies proponat peccatum vitare, id illi poterit imponere. Ut autem iſte actus ſit pars ſacramenti, ſufficit ut ſit per accidens ſenſibilis, uti contritio ; & fit per accidens ſenſibilis quando exterius imponitur & acceptatur.

Dico 2. Ob peccata occulta non debet imponi pœnitentia publica, ut potè improportionata, & contra bonam pœnitentis famam ; pro peccatis verò publicis imponenda eſt publica, ad Eccleſiæ ſatisfactionem & exemplum ; nec tunc revelatio eſt ſigilli, quia fit ex conſenſu pœnitentis rationabiliter dato. Dicitur autem pœnitentia publica, quæ ita fit coram aliis, ut ex ea colligi poſſit ob grave crimen fuiſſe impoſitam ; non verò omnis illa quæ fit coram aliis, eſt publica ; ſi enim ita fiat, ut perſona vel cauſa maneat occulta, vel ſi ſit talis ut ſoleat pro levibus peccatis imponi, hæc non dicitur publica, & poteſt imponi.

Dico 3. Non eſt neceſſe imponere unum opus ex his tribus jejunio, oratione, ſtipe ſtrictè ſumptis ; nec etiam neceſſe imponere opus ſupererogationis ; poteſt enim etiam imponi opus aliundè præceptum ; ſed ordinariè intelligitur impoſitum fuiſſe ſupererogationis opus, dum confeſſarius nihil explicuit. Poteſt tamen pœnitens ſatisfacere, recitando roſarium aut horas eo tempore quo auditur ſacrum de præcepto. Denique D. Thomas. Nav. &c. cenſent poſſe imponi opus bonum in communi ſic : *quidquid boni feceris & mali ſuſtinueris.*

SECTIO VII. VIII. IX.

An pœnitens teneatur pœnitentiam acceptare, & implere ? an teneatur implere in ſtatu gratiæ ? an ſit perſonalis ?

Dico 1. Confeſſarius obligare poteſt pœnitentem, ut pœnitentiam impoſitam acceptet, & impleat. D. Th. Magiſt. &c. Tenetur enim confeſſarius illam imponere ; ergò & pœnitens acceptare, & implere ſub reatu peccati mortalis, ſi confeſſio ſit de materia mortali ac neceſſariâ, & impoſita pœnitentia ſit gravis ; niſi fortè pœnitens ante abſolutionem recuſet eam acceptare, cui tamen non eſt omninò liberum eam recuſare, ſi ſit juſta. Obligatio autem implendi pœnitentiam impoſitam juxta communem T T. ſententiam, erit tantum ſub veniali peccato 1. ſi confeſſio ſit de ſolis venialibus 2. ſi de mortalibus jam confeſſis ; licèt enim emittendo hanc pœnitentiam integritas ſacramenti non ſervetur, eſt tamen in re valdè extrinſecâ & ſecundaria. 3. ſi omittatur levis pars pœnitentiæ in confeſſione mortalium impoſitæ. 4. ſi in confeſſione mortalium, levis pœnitentia impoſita fuerit, hanc totam omittere non videtur peccatum mortale ; nec erit juxta Medinam, ſi confeſſarius imponendo pœnitentiam gravem, expreſſis verbis voluerit tantum obligare ſub veniali.

Dico 2. Quoad tempus implendi pœnitentiam impoſitam, ſi confeſſarius iſtud deſignarit, debet intra illud impleri ; & ſi intra iſtud non fuerit impleta

pleta, durat adhuc obligatio; si non designarit; implenda est quam primum commodè potest.

Dico 3. Quamvis per se loquendo nequeat confessarius obligare pœnitentem ad pœnitentiam implendam prius quàm eum absolvat, prout pœnitentia est vindicta; tamen prout est medicina, id interdum potest.

Dico 4. Pœnitentia in statu peccati mortalis facta sufficit quidem ad sacramenti integritatem & ad obligationem implendam à confessario impositam, quia hîc tantum opus, non ejus modum præcipit; sed in illo statu nullum effectum confert ex opere operato; quia iste status ponit obicem; sublato autem obice, seu recedente fictione, probabilius illum confert; sicut opera mortificata reviviscunt sublatâ fictione, ita hoc opus incipit habere suum effectum, sublatâ fictione. Hæc res tamen est satis incerta. Qui autem in peccato mortali implet pœnitentiam sibi injunctam, videtur non mortaliter, sed tantum venialiter peccare, quia partem sacramenti indignè recipit & ejus effectui ponit obicem.

Dico 5. Quando confessarius absolutè imponit pœnitentiam, intelligitur esse personalis, ita ut non possit impleri nisi per pœnitentem, v. gr. injunctum jejunium, non potest per alium impleri; si autem confessarius judicaverit expediens esse, potest imponere pœnitentiam per alium implendam, & tunc satisfit confessarii præcepto, si tali modo fiat, v. gr. si alius jejunet loco pœnitentis; ita D. Th. Palud. Alens. Sylv. &c. imò hæc satisfactio per alium impleta, non tantum sufficit ad implendum confessarii præceptum; sed etiam ad satisfaciendum ex opere operato pro illo, pro quo fit, D. Thom. Bonav. Durand. &c. quia quando pœnitentia imponitur per alium implenda, semper intelligitur faciendа ex motione & petitione pœnitentis, & sic aliquo modo est illius, & aliquo modo pars sacramenti ab illo suscepti; ergò potest habere effectum ex opere operato circà illum.

SECTIO X.

Quis possit impositam satisfactionem tollere vel mutare?

Dico 1. Confessarius sine iteratione confessionis quam prius ipse audivit, potest mitigare vel mutare pœnitentiam, si pœnitens ad ipsam recurrat intra tempus adeo breve, ut moraliter possit idem judicium censeri. Multò autem magis cum iteratione confessionis id potest. Si pœnitens factus est impotens, sufficit declarare eum excusari ob suam impotentiam; idem die, si pœnitentia ab initio fuit injustè imposita. Extra confessionem non potest pœnitentia mutari.

Dico 2. Si pœnitens recurrat ad alium sacerdotem æqualis authoritatis cum eo, cui est confessus sua peccata, ille auditâ eorumdem peccatorum confessione, pœnitentiam ab alio impositam potest mutare non tantum in æqualem, sed etiam in mitiorem prout prudenter judicaverit; est enim judex causæ ad se à pœnitente delatæ. Et idem dic à fortiori de confessario superioris authoritatis, & qui possit per indulgentias remittere pœnam peccatis debitam: item dic de confessario minoris authoritatis quoad peccata non reservata; quia in officio confessionis & absolutionis omnes sacerdotes videntur esse æquales, ut pote qui ut immediati Christi ministri ferunt definitivam & ultimam sententiam. Quoad verò peccata reservata, postquam superior directè de illis absolvit pœnitentem & pœnitentiam pro illis imposuit, non videtur per se & jure ordinario hæc pœnitentia posse commutari à confessario non habente in ista reservata jurisdictionem; quia in illa spectata quatenus talia sunt, seu quatenus commissa sunt, non habet jurisdictionem, utpote reservata; ergò non potest mutare sententiam quæ pro illis sic spectatis imposita fuit. *Dixi per se & jure ordinario*, quia dum pia utilitas & necessitas & difficilis recursus ad superiorem qui imposuit pœnitentiam, aliud postulat, tunc poterit eam immutare, modò possit piè præsumere hanc esse superioris intentionem, præsumptione fundata vel in jure vel in consuetudine.

PARS TERTIA
DE SACRAMENTO EXTREMÆ UNCTIONIS.

DISPUTATIO XXXIX.

De institutione hujus sacramenti.

SECTIO I. & II.

An detur verum sacramentum quod vocetur extrema unctio? & an immediatè à Christo fuerit institutum?

DICO 1. Extremam unctionem esse verum sacramentum, unumque ex septem legis novæ, de fide est; contrà Valdens. Wicleff. Calv. Luth. Ad hoc probandum quidam afferunt locum Marci 6. ubi Christus mittit Apostolos ad prædicandum, & de illis subditur: *Ungebant oleo multos ægrotos et sanabant.* Sed videtur hæc unctio fuisse tantum quædam instituendi istius sacramenti adumbratio, non sacramentum; quia ibi nullum est indicium sacramentalis unctionis, sed tantum medicinalis, seu curativæ. Deinde Apostoli tunc nondum erant ordinati sacerdotes, & ungebant non solum baptizatos, sed quoslibet. Alter ergo scripturæ locus, in quo hæc veritas catholica potissimùm fundatur, est Jac. 5. Ubi sic dicitur: *infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis est, dimittentur ei.* Nam in illis verbis continentur omnia quæ sunt de ratione sacramenti novæ legis; nempè ritus externus sensibilis, constans materiâ & formâ, id est olei unctione & verbo seu oratione sacerdotis; minister, id est presbyter; subjectum id est fidelis infirmus; effectus cum promissione gratiæ ad remissionem peccatorum & ægroti alleviationem ordinata. *Probatur* hæc veritas ex Ecclesiæ traditione ac definitione in variis Conc. Mogunt. Senon. Flor. Trid. &c. & ex PP. Dion. August. Chrys. &c. certè istud sacramentum pro mortis articulo valdè congruebat à Christo institui ob pericula, & varias alias causas.

Dico 2. Hoc sacramentum fuit immediatè à Christo institutum. Ita semper fuit communior TT. sententia. D. Th. Palud. Gabr. &c. contra Magist. Bonav. Alens. &c. admittentes esse sacramentum, non autem immediatè à Christo institutum; sed nunc de fide definitum est in Conc. Trid. Sess. 14. can. 1. *Probatur*, quia licet de isto sacramento Evangelistæ nihil dixerint, & solus Jacobus de eo meminerit, nihil refert; quia non omnia quæ Christus fecit, sunt distinctè ab Evangelistis relata, & ideo fortasse Jacobus ut prædicator & doctor, expressè de eo fecit claram mentionem. Videtur autem hoc sacramentum non fuisse reipsâ institutum ante noctem cœnæ, sed post resurrectionem simul cum sacramento pœnitentiæ, cujus est quædam consummatio. Joan. 20. Attamen verisimile est Christum in nocte cœnæ docuisse Apostolos inter alia mysteria, ritum in hoc sacramento servandum.

DISPUTATIO XL.

De essentia sacramenti extremæ unctionis.

SECTIO I. & II.

Quæ sit materia remota & proxima hujus sacramenti?

DICO 1. De fide est remotam hujus sacramenti materiam esse oleum olivarum, quod de necessitate præcepti debet esse ab Episcopo benedictum; imò juxta communem sententiam TT. etiam de necessitate sacramenti; contrà quosdam dicentes sufficere simplex oleum ex Christi institutione, ritumque illud benedicendi esse accidentalem ex Ecclesiæ institutione. *Probatur* ex Conc. Flor. & Trid. dicentibus hujus sacramenti materiam esse oleum ab Episcopo benedictum, & ex Ecclesiæ traditione. Christus igitur suâ institutione determinavit, ut materia esset oleum benedictum; & quidem ut verisimilius videtur, determinavit in particulari ut esset ab Episcopo benedictum, adeoque non potuerunt Apostoli aut Ecclesia hunc ritum immutare; modus autem benedictionis non fuit à Christo definitus. Unde quodcumque oleum olivarum quovis modo ab Episcopo benedictum, sufficiens est materia hujus sacramenti, etiamsi Episcopus illud benedicendo mutaret benedictionis modum ab Ecclesiâ præscriptum, dum modò reverà sit ac maneat benedictum. Nec est de illius necessitate ut sit simplex oleum; unde chrisma quod balsami mixtionem habet, cum sit verè oleum ab Episcopo sanctificatum, est sufficiens hujus sacramenti materia; adeoque secluså Ecclesiæ prohibitione, nullum foret peccatum illo uti ad conficiendum hoc sacramentum, præsertim si aliud oleum simplex & sanctificatum, quod est ordi-

ordinaria hujus sacramenti materia, deesset. Non licet tamen propriâ auctoritate aliquid illi immiscere sine causa.

Dico 2. Proxima hujus sacramenti materia est unctio ex oleo facta, non verò ipse usus sacramenti jam confecti, uti volebat quædam antiqua sententia dicens ipsum oleum ab Episcopo benedictum, esse hoc sacramentum, habens nempe esse permanens uti Eucharistia. *Probatur* ex verbis Jacobi: *ungentes eum oleo.* Non est de necessitate sacramenti ut hæc unctio fiat in figurâ crucis, imò nec de necessitate præcepti, saltem sub culpa gravi, secluso contemptu aut scandalo; nullum enim est expressè latum hâc de re præceptum, nec constat consuetudinem sub hâc existimatione fuisse introductam. Si igitur ex justâ causâ omittatur, ut brevius aut securius agatur, nullum erit peccatum; ordinariè tamen debet servari ac fieri.

Dico 3. Unctiones quinque sensuum non tantum sunt necessariæ necessitate præcepti, sed etiam communius juxta D. Th. Bonav. Durand. &c. de necessitate sacramenti; non tamen ordo unctionum est de illius essentiâ, uti nec duplex unctio singulorum sensuum, v. gr. duorum oculorum, duarum aurium, &c. quamvis sit servandus ob consuetudinem. Duæ aliæ unctiones pedum & renum non sunt necessariæ, & plerumque omittuntur, præsertim in fœminis ob honestatem.

SECTIO III.

Quæ sit legitima hujus sacramenti forma?

Dico 1. Certum est determinatam aliquam verborum formam esse de essentiâ hujus sacramenti; hâcque Ecclesia Romana utitur: *per istam sacram unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per visum deliquisti &c.* quæ cum errare non possit in ritibus sacramentalibus, omnes aliæ formæ vel revocandæ sunt ad substantialem hujus sensum, vel aliquid eis addendum est, aut additum semper fuisse credendum est, quo prædictus substantialis sensus perficeretur.

Dico 2. De fide est formam deprecativam esse sufficientem, uti definiunt expressè Conc. Flor. & Trid. habeturque ex perpetuâ Ecclesiæ traditione; imò probabilius videtur hanc ita esse necessariam, ut solum indicativum verbum sine ullâ formali deprecatione non sufficiat. D. Th. Bonav. &c. contra Albert. Richard. Durand. &c. aliæ ergò formæ quæ utuntur aut usæ sunt verbo indicativo, *ungo te*, subjungunt alia verba deprecatoria. Hinc si quis uteretur hâc formâ; *ungo te oleo sancto, ut Deus tibi remittat quidquid peccasti &c.* ista forma esset sufficiens. In aliis sacramentis sufficiunt verba indicativi modi, v. gr. *te baptizo*, *te absolvo*, quia per illa sufficienter declaratur actio & effectus sacramentalis; secus in hoc, quod ex sua institutione postulat deprecationem, *orent super eum*; propositio autem indicativi modi *ungo te*, propriè non est oratio.

Dico 3. Non est de necessitate hujus formæ, nec de substantiâ sacramenti, nec de præcepto, explicare materiam remotam, ex quâ fit unctio, dicendo *per ipsam sacram olei unctionem*? sicuti nec in baptismo explicatur materia remota, seu aqua; & quamvis hæ voces, *istam sacram, & suam piissimam misericordiam*, non videantur etiam esse huic formæ essentiales; tamen sub gravi culpa proferendæ sunt, uti & reliquæ *per visum, per auditum* &c. quæ fortasse sunt essentiales. Invocatio Trinitatis, quam aliqui addere solent in fine omnium verborum, non est necessaria; imò si bene attendatur modus deprecativæ formæ, non bene accommodatur illi; neque in Conciliis neque in ceremoniali Romano id ponitur; neque etiam communis consuetudo id habet.

SECTIO IV.

De definitione, unitate & iteratione hujus sacramenti.

Dico 1. Hoc sacramentum, uti alia, potest definiri tum physicè dicendo esse quoddam compositum ex tali materia & forma; tum logicè dicendo, constare ex tali genere & differentia; v. gr. est sacramentum institutum ad confortandum graviter ægrotantem. Unde non tantum est unum specie, sed etiam numero. D. Tho. Palud. Sot. &c. quia licet interveniant plures unctiones & formæ, ex illis tamen omnibus consurgit unum numero sacramentum; nempè unum compositione, seu unum ex illis omnibus integrum sacramentum componitur, quia omnes illæ, (sive omnes essentiales sint sive non) ad integram totius hominis unctionem, quam institutio exigit, & ad eumdem integrum effectum obtinendum ordinantur; & quamvis fortè per unctionem unius sensûs sub propriâ formâ statim daretur aliquis gratiæ effectus; iste tamen non esset integer, nec sufficeret ad totius sacramenti compositionem, sive ad alleviandum infirmum quantum indiget.

Dico 2. Cùm hoc sacramentum non imprimat characterem, hinc fit ut simpliciter sit iterabile; non quidem in eodem ejusdem morbi periculo, sed in diverso morbo, aut in novo diuturni ejusdem morbi periculo. Ad iterandum ergo hoc sacramentum in eodem morbo diuturno, oportet ut periculum mortis cessaverit, & novum adsit.

DISPUTATIO XLI.

De effectu & fine hujus sacramenti.

SECTIO I.

Quis sit proprius hujus sacramenti effectus?

NOTA: Aliqui dicunt proprium hujus sacramenti effectum esse remissionem venialium peccatorum, vel dando ex opere operato auxilium ad illa expellenda, vel per se & immediatè illa ex opere operato remittendo non invento obice. Ita Bonav. Richard. Durand. & alii communiter. Sed aliud est dicere per hoc sacramentum remitti peccata venialia, quod omnes admittunt; aliud dicere hãc venialium remissionẽ esse proprium ejus effectum, & ad hunc finem primariò institutum esse. Alii autem asserũt primarium hujus sacramenti finem & effectum esse tollere reliquias præcedentium peccatorum, tam originalis, quàm actualium

tualium mortalium & venialium; intelliguntque per reliquias *peccatorum* vel peccata mortalia in confessione omissa inadvertenter, vel quævis venialia, vel peccatorum reatum pœnæ temporalis, vel propensionem ad malum, & difficultatem ad bonum faciendum. D. Th. Albert. Antonin. Sylv. &c. cùm hæ omnes sententiæ aliquid veritatis habeant, possunt aliquo modo conciliari, & ex illis omnibus una vera confici sic.

Dico 1. Hoc sacramentum per se primò institutum est ad juvandum & confortandum ægrotantis animum contra difficultates illi in articulo mortis occurrentes, ut ait Jacobus: *& alleviabit eum Dominus*; pro reliquo enim ante actæ vitæ tempore sufficienter provisum est per alia sacramenta; pro mortis tempore fuit per hoc providendum. Specialis ergò sacramentalis gratia hujus sacramenti non consistit in sola alicujus peccati remissione seu mali expulsione; sed præcipuè præter infusionem augmenti gratiæ habitualis, in collatione divinorum auxiliorum ad spem firmandam, ad hilaritatem afferendam, & ad roborandum hominis animum contra Dæmonum tentationes. Deinde primariò etiam institutum est, ut proximè disponat animam, ad gloriæ introitum, non tantum per gratiam sanctificantem, sed etiam per ablationem omnis mali ex peccato provenientis, si non inveniat obicem, & per collationem auxiliorum ad perseverandum in bono usque ad mortem. Hinc

Dico 2. Hoc sacramentum non per se primò nec per accidens, sed ex secundariâ propriæ institutionis intentione ordinatum est etiam ad omnia peccata aliquo modo delenda, tum quoad culpam mortalia & venialia, tum quoad eorum reatum pœnæ temporalis, uti indicant verba formæ, *quidquid peccasti*; & Jacobi *si in peccatis est dimittentur ei*; item ad tollendas alias peccatorum reliquias, dando robur & vigorem ad vincendum concupiscentiam ac pravos habitus, confortando debilitatem ex peccatis relictam, non illam in se tollendo, sicut tollit culpam vel reatum pœnæ; sed per divina auxilia addendo vires contra illam. Hinc sequitur hoc sacramentum posse interdum infundere gratiam primam, & ex attrito facere contritum, v. gr. si quis invincibiliter putet se esse contritum cum sit tantum attritus, aut invincibiliter putet attritionem sufficere ad suscipiendum hoc sacramentum; tunc illud suscipiendo, si habeat peccata mortalia, remittentur, & prima gratia infundetur; sicque fiet ex attrito contritus, non per ipsius actûs attritionis mutationem in contritionem, sed per solam gratiæ sanctificantis infusionem, ut suprà de pœnitentia dictum est. Deinde quando peccata venialia per hoc sacramentum remittuntur, non id fit per solam devotionis excitationem, sed immediatè per ipsius sacramenti efficaciam.

Dico 3. Ad consequendum spiritualem hujus sacramenti effectum, per se necessarius est vel status gratiæ vel contritio; per accidens tamen potest interdum sufficere attritio, ut jam explicatum est. Si quis autem sine attritione malè recipiat hoc sacramentum, recedente fictione in eodem morbo, v. gr. per contritionem, probabilius recipiet ejus effectum quoad gratiam tum habitualem tum sacramentalem. Sed habitualem tantum recipiet, si fictio recedat seu tollatur obex post recuperatam sanitatem; quia tunc necessitas vel opportunitas gratiæ sacramentalis jam desiit.

SECTIO II. & III.

Quando hoc sacramentum conferat suum gratiæ effectum? & an interdum hunc conferat sine omnibus unctionibus?

Dico 1. Quidam non omninò improbabiliter dicunt per singulas unctiones, earumque formas dari partialem aliquem gratiæ sanctificantis effectum & per quinque successivas unctiones earumque formas dari totalem & adæquatum sive consummari; adeoque per primam unctionem mortalia remitti, reatum verò pœnæ temporalis, ac venialia partialiter ac successivè remitti, uti & alios effectus dari. Sed probabilior & vera sententia est effectum hujus sacramenti tantum dari eodem instanti, in quo consummatur, nempè eo instanti in quo quinque unctiones essentiales quinque sensuum cum suis quinque formis absolvuntur; communis enim est lex sacramentorum in usu constituentium, ut unicam gratiam conferant in eo puncto & momento in quo complentur; in ultimo igitur instanti, in quo finitur ultima unctio vel ultima forma, vel utraque simul, illa in virtutum omnium præcedentium confert effectum sacramentalem. Per istas autem quinque unctiones & formas, non tantum significatur curatio & expulsio peccatorum quæ fiunt per quinque sensus, sed etiam omnium aliorum quæ fiunt in *animo*; quia radix omnium peccatorum est cogitatio; cogitatio autem ducit originem à sensu; & sic sub peccatis per quinque sensus commissis, comprehenduntur omnia alia.

Dico 2. In casu necessitatis si unico & brevissimo motu ungendo sine signo crucis unum oculum, unam aurem, unam manum, nares & os sufficiat ad sacramenti substantiam, proferre unicam formam sic: *per istam sacram unctionem, vel per istas sacras unctiones remittat tibi Deus quidquid per visum, auditum, tactum, odoratum, gustum, deliquisti*, tunc videtur id posse fieri, seu licitum esse.

SECTIO IV.

An hoc sacramentum aliquando etiam corporis sanitatem conferat?

Dico 1. De fide certum est corporis sanitatem etiam pertinere ad effectum hujus sacramenti, adeoque interdum illius virtute conferri, dum nempè Deus judicat illam sive integram sive ex parte restitutam expedire ad salutem animæ; quod habetur in Conc. Flor. & Trid. ac maximè sumitur ex verbis Jacobi: & *oratio fidei salvabit infirmum*. Vel ex his: *& alleviabit eum Dominus*. Unde hic effectus non est simpliciter infallibilis, quia dependet à conditione, *si expediat*. Posita autem conditione, est infallibilis, quia jam promissio transit in absolutam. Alius autem effectus confortandi & juvandi infirmum ut morbi labores levius toleret, est absolutus & infallibilis quoad auxilia à Deo danda, sed eorum usus pendet à libera infirmi cooperatione.

Dico 2. In hoc sacramento sicut in aliis, tria reperiuntur sic: sacramentum tantum, est illud quod jam satis explicatum est; res tantum, est gratia sanctificans & remissio peccatorum; res & sacramentum simul, est ipsa mentis hilaritas ac confortatio; quatenus enim à sacramento manat, est res sacramenti, & quatenus est signum interio-

ris sanitatis animæ, est aliquo modo sacramentum.

DISPUTATIO XLII.

De subjecto cui dandum est hoc sacramentum.

Sectio Prima.

An solus homo baptizatus ratione utens possit recipere hoc sacramentum?

Dico 1. Solus homo viator est capax hujus sacramenti, adeoque si dubitetur an jam sit mortuus debet, dari tantum sub conditione: *si non est mortuus*. Item solus baptizatus est illius capax, quia baptismus est janua aliorum sacramentorum. Infantes ante usum rationis, cum sint incapaces peccati ac pœnitentiæ, ita etiam sunt incapaces hujus sacramenti quod est consummativum pœnitentiæ. Idem dic de pepetuò amentibus. Recuperatio sanitatis est tantum secundarius hujus sacramenti effectus & quidem fallibilis, qui cessat cessante primario, nempè augmento vel infusione gratiæ.

Dico 2. Ad ministrandum validè hoc sacramentum, non est necesse ut qui id recipit, tunc sit sui compos aut habeat usum rationis, sufficit quod aliquandò habuerit, & peccare actualiter potuerit, sufficientemque hujus sacramenti susceptioni consensum præbuerit; ac præbuisse censendus est, si aliqua contritionis aut attritionis signa ediderit, vel quacumque ratione præsumatur esse dispositus; quod semper præsumendum est, quoties non constat de contrario, quia qui malus non probatur, bonus esse præsumitur. Qui autem dispositus præsumitur, etiam creditur habere voluntatem, aut saltem virtualiter intentionem recipiendi hoc sacramentum; ad hoc juxta TT. virtualis seu interpretativa intentio sufficit. Sed si constaret eum amisisse usum rationis in statu peccati mortalis, tunc non liceret administrare ei hoc sacramentum. Ista quidem, quæ dixi, sufficiunt ad substantiam sacramenti; sed curandum est ut illud detur eo tempore, quo infirmus est adhuc sui compos, ut possit ad devotionem & fiduciam excitari.

Sectio II. & III.

An solus infirmus corpore & animo sit capax hujus sacramenti? & quæ partes corporis ungendæ sint?

Dico 1. Solus homo qui corpore infirmus est, & in eo statu, in quo vita illius periclitatur, est capax hujus sacramenti, ita ut infirmitas sit necessaria non tantum necessitate præcepti, sed etiam sacramenti; & quidem requiritur ut infirmitas ex sua specie vel in hoc individuo, prudentum judicio, sit gravis, & infirmum in gravi mortis periculo constituat. Non tamen in quovis mortis periculo seu occasione dandum est hoc sacramentum, sed tantum in eo quod ex infirmitate corporis provenit; unde damnatus ad mortem, aut periculosè navigans, licet mors instet, non est capax hujus sacramenti; secus tamen si quis ex accepto lethali vulnere, versaretur in mortis periculo, utpotè verè ægrotans.

Dico 2. Hoc sacramentum non soli peccatori, sed etiam ei qui nunquam actualiter peccavit, potest dari. Bonav. Rich. &c. Forma enim ejus est conditionata: *si in peccatis sit, remittentur* ei, & licet quis non peccarit actualiter, est tamen debilis ob peccatum originale & ejus reliquias ad vincendas Dæmonis insidias. Hinc probabilius est B. Virginem suscepisse hoc sacramentum, tum ob gratiæ fructum, tum ob exemplum.

Dico 3. Certum est ad conficiendum hoc sacramentum non oportere totum corpus inungi, sed debere inungi quinque organa sensuum; & dum aliquod ex illis deest, inungendam esse partem illi propinquam; & licet tactus per totum corpus sit dispersus, illius tamen unctio fit tantum in manibus, vel in manu unâ si altera desit; quia dicitur ibi esse organum tactûs in majori perfectione ac vigore.

DISPUTATIO XLIII.

De ministro sacramenti Extremæ unctionis.

Sectio I. & II.

An sacerdos sit proprius hujus sacramenti minister, & an possit à multis sacerdotibus confici?

Dico 1. Solus sacerdos est minister hujus sacramenti, neque ab alio validè confici potest. De fide. *Probatur* ex verbis Jacobi: *inducat presbyteros Ecclesiæ*; licet enim vox *presbyteri* in usu linguæ græcæ possit significare seniores, uti objiciunt Hæretici; tamen in usu Ecclesiæ & præsertim Apostolorum, communiter sumitur pro Ecclesiæ sacerdotibus. Hinc Jacobus & Ecclesia sufficienter declarant hanc à Christo potestatem solis sacerdotibus esse datam; maximè cum hoc sacramentum ordinetur suo modo ad sanctificandos fideles. Verisimile est fuisse datam Apostolis potestatem ministrandi hoc sacramentum, quando data est eis potestas remittendi peccata Ioan. 20. idcircò ita solus sacerdos est minister hujus sacramenti, ut nullus præter illum sive laïcus, sive etiam diaconus in quâvis necessitate possit illud validè conficere. Quilibet quidem simplex sacerdos potest validè hoc sacramentum conficere, sed non licitè sine licentiâ proprii sacerdotis. Si qui olim sancti non sacerdotes unxerunt oleo infirmos ad eos curandos, non erat unctio sacramentalis.

Dico 2. Non potest hoc sacramentum validè fieri à pluribus personis, seu ministris partialibus, si v. gr. unus faciat unctionem, & alius proferat formam, sive in omnibus unctionibus, sive in singulis, sive in aliqua ex essentialibus. Hoc est enim sacramentis essentiale, ut ab eâdem personâ proferatur forma, à qua fit actio; & contra. Dum ergo dicitur in plurali: *inducat presbyteros Ecclesiæ*, intelligitur, *unum* ex presbyteris. Communiter tamen sentiunt TT. hoc sacramentum posse à pluribus sacerdotibus confici, si unus faciat

ciat unam vel plures unctiones cum formis quæ illis respondent; sed non omnes essentiales; & alius eas, quæ defuerint, compleat; & quidem in necessitate non tantum validè, sed etiam licitè; Extra necessitatem autem validè, sed illicitè. Th. Rich. Durand. Sylv. &c. *Probatur*, quia priores partiales unctiones à priore sacerdote factæ sub propriis formis partialibus fuerunt validæ, id est ex se sufficientes ad verum sacramentum conficiendum; & in suo gradu ac ordine habuerunt suam significationem ac perfectionem; adeoque quod validum fuit, non est iterandum; sed quod defuit, tantum addendum est; & sic hoc sacramentum à pluribus personis conficitur; sicuti Missa inchoata ab uno sacerdote usque ad consecrationem hostiæ inclusivè, perficitur ab alio per solius calicis consecrationem, sine iteratâ novæ hostiæ consecratione. Idem dic si eodem tempore unctiones fierent à duobus sacerdotibus in diversis sensuum organis cum pronunciatione suarum formarum illis correspondentium.

DISPUTATIO XLIV.

De præceptis & ritu sacramenti Extremæ unctionis.

SECTIO I.

An fideles teneantur aliquo præcepto ad suscipiendum hoc sacramentum?

Dico 1. Nullum est affirmativum præceptum de suscipiendo hoc sacramento, etiam in extremo vitæ discrimine. Ita communiter TT. D. Th. Palud. Sot. Gabr. &c. *Probatur.* Quia tale præceptum neque naturaliter sequitur ex hujus sacramenti institutione, cum non sit medium necessarium ad salutem, sed utile tantum, & ad melius esse; neque à Christo aut ab Ecclesiâ traditum invenitur. In duobus tamen casibus omittendo susceptionem hujus sacramenti, posset intervenire peccatum mortale. 1. Si quis per suam omissionem esset causa ut alii fideles contemnerent istud sacramentum; secus, si tantum foret causa ut illud non reciperent. 2. Si quis omittendo illud expresse contemneret & fructum ejus; non verò, si sciens & videns tantum illud non reciperet. Posset addi tertius casus, quando infirmus non potest recipere aliud sacramentum; sed hic casus vix potest accidere; vel enim ratione utitur & sentit, & sic potest pœnitentiæ sacramentum recipere, cessabitque extrema unctionis recipiendæ necessitas; vel non sentit, nec utitur ratione, & tunc non est capax talis obligationis, nec potest sacramentum postulare, sed alii ex officio tenebuntur ministrare.

Dico 2. Certum est viaticum non esse dispositionem per se loquendo, requisitam ad recipiendum extremam unctionem, adeoq; ex causa potest dari extrema unctio sine viatico, v. gr. si hoc ob vomitum aliamve causam dari non possit, extrema ei unctio præmitti potest; sine ullâ tamen causâ servandus est ordo dandi extremam unctionem post viaticum ob consuetudinem. Imò olim mos erat, & nunc adhuc alicubi esse ferunt, ut viaticum in postremum locum reservetur, quia est finis sacramentorum, & omnia ad illud quodam modo referuntur.

Dico 3. Qui habet conscientiam peccati mortalis, non tenetur necessariò ex vi ordinis sacramentorum præmittere confessionem; sufficit enim esse contritum; concomitanter tamen potest aliunde sæpe intervenire ejusmodi necessitas; quia in mortis articulo tenetur omnia peccata mortalia confiteri; ideoque confessio, quæ est magis necessaria, ordinariè præmittenda est.

SECTIO II. & III.

De obligationibus ad Ministrum hujus sacramenti pertinentibus; & an parochus cum periculo vitæ teneatur illud ministrare?

Dico 1. Solus parochus tenetur per se loquendo, ministrare hoc sacramentum; tenetur enim ex officio suis ovibus ministrare ordinaria salutis à Christo instituta remedia; alius non *potest illud* ministrare sine ejus licentiâ, nisi *in extremâ* necessitate, in qua interdum posset etiam teneri ex charitate. Imposita est excommunicatio ipso facto incurrenda Religiosis hoc sacramentum ministrantibus sæcularibus extra casum extremæ necessitatis; nulla autem est impositâ pœna aliis sacerdotibus simplicibus illud ministrantibus aut parochis ministrare omittentibus. Ministrans hoc sacramentum tenetur esse in statu gratiæ, nulla censurâ implicitus, servare præscriptos ritus, indutus superpelliceo & stola.

Dico 2. Tempore pestis (omissis variorum authorum variè circà hunc casum opinantibus) pastor Ecclesiæ quoad sacramentorum administrationem habet majorem obligationem quàm alius sacerdos qui hoc munus non habet, non solum quia ille tenetur ex justitiâ, alius tãtum ex charitate; sed etiã quia ad plura & in pluribus casibus teneatur pastor, quàm teneatur alius; unde isto contagionis, aut Tirañicæ persecutionis tempore tenetur non deserere gregem suum, & non fugere; ad quod alius, per se loquendo, non tenetur; ideoque tenetur per se vel per vicarium sufficientem suis ovibus prospicere pro sacramentorum administratione; aliud est de Episcopo, qui non ita tenetur per se sacramenta administrare & potest absens gerere curam sui gregis. Hinc

Dico 3. In tali eventu tenetur parochus, per se loquendo, ad confessionis sacramentum ministrandum suis subditis, etiam cum vitæ periculo, adhibitis tamen convenientibus mediis ad illud vitandum; quia perfecta quidem contritio posset supplere extremam confessionis necessitatem; sed illa est difficilis & incerta. Attamen si parochus moraliter pro certo sciret infirmum non habere conscientiam peccati mortalis, aut esse bene ad mortem dispositum; & aliundè periculum vitæ esset magnum ac moraliter evidens; tunc posset probabiliter excusari ab illa obligatione, maximè si esset solus, & eo mortuo non facilè provideri posset populo de alio; tunc enim bonum commune prævaleret. Insuper

Dico 4. Parochus absolutè tenetur tempore pestis ministrare infirmis viaticum, cum ordinario contagii periculo quod in tali occasione esse solet; quamvis in particularibus casibus excusari possit, si periculum multum augeatur, & proximi necessitas multum diminuatur. Præter enim præceptum Divinum quod infirmus tenetur servare quando potest, moralis tum privata tum publica necessitas ejusmodi Divini auxilii id postulat. Nec tantum viaticum, sed etiam extremam unctionem

tene-

tenetur tunc ministrare, si id possit facere sine morali vitæ periculo; & ad hoc periculum vitandum adhibere tenetur convenientia remedia prudentum medicorum judicio, ut sine illo possit huic operi vacare, v. gr. sumendo aliqua præservativa & antidota, procurando ut æger constituatur in loco puro ac libero; & utendo virgulâ argenteâ oblongiori ad ungendum è distantiori loco; &c. Absolutè tamen non tenetur ministrare hoc sacramentum cum morali vitæ corporalis periculo, quia neque est medium de se necessarium ad salutem; neque necessarium ex præcepto Divino.

PARS QUARTA.

DE PURGATORIO.

DISPUTATIO XLV.

De Purgatorio in genere, an & ubi sit?

SECTIO I.

Sit-nè aliquis locus, in quo animæ ante mortem non plenè purgatæ, post hanc vitam purgentur?

DICO: De fide est dari post hanc vitam purgatorii locum; contra Luth. Calv. aliosque hæreticos. *Probatur* 1. *Ex veteri testamento: sancta & salubris cogitatio est pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* 2. Machab. 12. id est liberentur, à reatu pœnæ temporalis; adeoque ibi agitur de iis qui in statu gratiæ defuncti sunt, licèt fortè anteà peccaverint mortaliter accipiendo idolorum donaria; nam dicuntur ibidem illi, *qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam habere repositam gratiam.* Deinde 1. Reg. 31. refertur Judæos jejunasse septem diebus pro Saul & aliis qui cum eo mortui fuerant. *Panem tuum & vinum tuum super sepulturam justi constitue.* Tob. 4. nempe ea in oblationem Deo præbendo, vel in stipem pauperum pro mortuis. Item *sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Levi.* Malach. 3.

Probatur 2. *Ex novo testamento: quid faciunt qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt*, 1. Cor. 15. id est: quid faciunt qui affliguntur & pœnitentiam agunt pro juvandis mortuis, si mortui non resurgunt? Sic: *facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Luc. 16. id est facite eleemosynas pauperibus qui vos adjuvent cum ex hac vitâ exieritis, ut in æternam beatitudinem recipiamini. Item: *amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.* Matth. 5. similiter de blasphemiâ in spiritum sanctum dicitur: *non remittetur in hoc sæculo, neque in futuro.* Matth. 12. Hinc infertur aliqua peccata remitti in altero seculo. Deinde hic celebris Pauli locus maximè probat purgatorium: *Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, & uniuscujus opus, quale sit, ignis probabit, si cujus opus manserit quod superædificatur, mercedem accipiet; si cujus opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem.* 1. Cor. 3. nempe per purgatorii ignem.

Probatur 3. Ex Conc. Flor. & Trid. in quibus hæc veritas definitur, & ex PP. qui *agrum*, inquit Augustinus libr. 2. contra Manich. c. 2. *non coluerit & spinis cum opprimi permiserit, habet in hac vitâ maledictionem terræ suæ, & post hanc vitam habebit vel purgatorium ignem, vel pœnam æternam.* Et Hilarius in Ps. 118. sic ait: *purgatorium vocat indefessum ignem, in quo gravia sustinentur supplicia, per quæ animæ à peccatis expiantur.* Similia habent Greg. Basil. &c.

Probatur 4. Ratione. Quia dantur peccata venialia, digna quidem pœnâ apud Deum, sed non æternâ, cum quibus potest justus mori. Deinde quando Deus remittit culpam; non semper remittit omnem pœnæ reatum cum quo potest justus ex hac vitâ discedere; & pertinet ad Divinæ justitiæ æquitatem sumere vindictam de peccatis, & nemini præmium beatitudinis concedere, nisi prius pro illis perfectè debitam pœnam persolverit.

Objicies cum hæreticis 1. Post hanc vitam non est nisi præmium, vel pœna. Resp. sic hoc explicandum esse: 1. Post hanc vitam, non est amplius merendi locus, vel per propria opera satisfaciendi; sed tantum sustinendi justam judicis sententiam, juxta hæc, *ut referat unusquisque prout gessit in corpore sive bonum sive malum.* 1. Cor. 5. *nam quæ seminaverit homo, hæc & metet.* Galat. 6. Et alia similia. 2. Post hanc vitam duo sunt termini ultimi qui perpetuum habent statum, & immutabilem pro iis qui actualiter peccaverunt juxta id: *si ceciderit lignum vel ad austrum vel ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Eccles. 11. Nempe post hanc vitam non est amplius locus amittendi vel recuperandi Divinam amicitiam, sed ubi cecederit lignum, seu in quo statu homo decesserit, sive ad austrum, id est in Dei amicitia, sive ad aquilonem, id est in Dei odio, ibi perpetuò mansurus est.

Obj. 2. Justi in morte suâ statim sine morâ recipiunt beatitudinem æternam, juxta hæc. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini Ps.* 126. *& beati qui in domino moriuntur, à modo jã dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis; opera enim illorum sequuntur illos* Apoc. 14. Resp. scriptura nunquam dicit statim finitâ hac vita, recipi hominem in gloria si decedat in gratia, & quamvis id significaret, semper tamen intelligendum esset sub hac conditione: si homo inveniatur ex

omni parte juſtus, perfectè mundus, ſine impedimento, ſecus, ſi non fuerit perfectè purgatus. Deinde dum dicitur: *Ecce hæreditas Domini*, non dicitur ſtatim danda, ſed præſto eſt, parata eſt, nempe poſt perfectam purgationem danda.

SECTIO II.

Ubinam ſit purgatorii locus, & an unus tantùm ſit?

Dico 1. Cùm nihil de hoc loco habeatur in ſcriptura nec in Eccleſiæ definitione, omnes TT. ſupponunt hunc eſſe corporalem locum in quo animæ detinentur, donec debitas pœnas perfectè luant. Licèt enim per ſe non requirant corporalem locum, cùm ſint ſpiritus; cùm tamen intra hunc mundum cõcineantur, neceſſariò exiſtunt in aliquo loco corporeo, ſaltem ſecundum præſentiam ſubſtantialem; & ita videmus Angelis cælum empyreum, Dæmonibus gehennam æternam, eſſe loca deſtinata. Ubi nam autem exiſtat iſte purgatorii locus, non ſatis conveniunt omnes authores; quidam dixerunt non eſſe unum certum locum purgandis animabus deſtinatum, ſed variis in locis purgari circa occurrentes circumſtantias. Ita Hugo de S. Victore, qui ait probabilius eſſe *unumquemque purgari, ubi potiſſima peccata commiſit, ſicut multis documentis ſæpe probatum eſt.* Alii putarunt, ut D. Th. & quidem alii Thomiſtæ referunt, purgatorii locum eſſe ſitum in quadam regione media inter terram & cœlum. Sed

Dico 2. Communis opinio eſt purgatorium eſſe unum ac determinatum locum ſub terra verſus ejus centrum, à Deo conſtitutum, D. Th. Rich. Bonav. Gabriel. &c. *Probatur*, quia divina providentia, ſicut peccatis determinatas pœnas certâ lege definivit; ita etiam videtur deſtinaſſe ac determinaſſe certum locum in quo illæ eſſent luendæ, uti certum locum pro Beatis & damnatis determinavit; cumque animæ in variis locis peccarint, non eſt veriſimile animas in ſingula loca illa deferri, ut ibi purgentur. Deinde locum illum eſſe ſubterraneum videtur ſentire Eccleſia, dum ait: *libera Domine, animas fidelium defunctorum de pœnis inferni & de profundo lacu.* uti & inſinuat hic locus Eccleſ. 24. *penetrabo inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino.* Unde ſi quæ animæ alibi purgentur, erit præter legem Dei ordinariam.

Dico 3. Quod attinet ad ſitum purgatorii, veriſimile eſt illud non procul diſtare à loco damnatorum, qui ſupponitur in centro terræ conſtitutus; huicque eſſe vicinius quàm ſit limbus infantium ſine baptiſmo defunctorum. Non videntur tamen iſta duo loca integrum terræ circulum occupare, ita ut neceſſe ſit tranſire per locum ſuperiorem, ut deſcendi poſſit ad inferiorem, ſed probabiliter occupant tantum aliquod ſpatium terræ: (non totam ejus circumferentiam) à ſe invicem ſeparatum, unum ſuperius, alterum inferius.

DISPUTATIO XLVI.

De qualitate & acerbitate pœnarum purgatorii.

SECTIO PRIMA.

An animæ purgatorii pœnam damni & ſenſûs patiantur?

Dico 1. Animæ purgatorii pœnam damni patiuntur; imò hæc eſt illarum gravior pœna. D. Th. Bonav. Rich. &c. *Probatur*, quia cum jam verſentur in ſtatu, in quo ſunt capaces viſionis Divinæ, & patriæ ingreſſus, ab hoc ingreſſu arcentur & detinentur ob pœnæ reatum nondum plenè perſolutum, quæ debetur culpæ remiſſæ, & quoad averſionem à Deo & quoad converſionem ad creaturam. Atqui hæc eſt pœna damni, ergò. Se autem hujus pœnæ eſſe cauſam agnoſcunt & dolent.

Dico 2. Præter triſtitiam provenientem ex apprehenſione & cognitione privationis ſeu retardationis viſionis Dei; quæ lata ſignificatione poteſt dici pœna ſenſûs, cum quivis dolor ex apprehenſione alicujus mali proveniens, ad pœnam ſenſûs ſpectet; animæ tamen purgatorii aliam propriam ac peculiarem pœnam ſenſus, ab alio dolore quaſi externo ortam, ſimilitudinem habenti cum dolore ſenſibili, qui in nobis ab igne vel ab alia actione naturæ contrariâ excitari ſolet, patiuntur. Ita communiter TT. & communis Eccleſiæ ſenſus; cum enim peccator ob inordinatam delectationem erga creaturam dignus ſit pœnâ iſti delectationi contrariâ, id eſt ſenſûs pœnâ, ſi in hac vitâ plenè non ſatisfecit, in altera debebit illâ pœnâ ſenſus puniri & purgari: id æquitas divinæ juſtitiæ vindicativæ poſtulat; *quantum glorificavit ſe in deliciis, tantum date ei tormentorum.* Apoc. 18. Quidam diſtinguunt duo loca purgatorii, unum inferno damnatorum ſimilem in pœnis tum ignis tum aliis, excepta illarum æternitate; dicuntque purgari in illo animas quæ diu in peccatis mortalibus vixerunt, ac tandem in fine vitæ juſtificatæ deceſſerunt; alium autem magis diſtantem ab inferno damnatorum, & in pœnis & ſitu diſſimilem, in quo per ſolam retardationem ab ingreſſu patriæ & per triſtitiam ex illâ provenientem purgantur animæ ſanctæ, quæ non ita peccatis gravatæ, ſed negligenter & imperfectè Deo ſervierunt; & fundantur in quadam viſione de hac re, quam refert Beda. Sed hæc viſio ſeu revelatio videtur eſſe valde ſuſpecta, maximè cum in illâ dicantur iſtæ pœnæ duraturæ uſque ad finem judicii; adeoque iſta opinio ſatis incerta eſt.

SECTIO II.

An pœna ſenſûs purgatorii à vero igne proveniat, & quomodo?

Dico 1. Quod attinet ad ignem inferni damnatorum, certum eſt illum eſſe verum ignem elementarem & corporeum; & quamvis non ſit res expreſſè definita de fide, eſt tamen ita certa, ut oppoſitum temerarium & errori proxi-

mum censeatur. De vero autem igne purgatorii, res non ita certa, nec de fide est pœnam sensûs purgatorii esse à vero igne, præsertim cum in concilio Florentino Patres græci, qui admittebant quidem pœnalem purgatorii locum, sed non ignem; non fuerint existimati in fide aut in doctrina necessariâ dissentire. Est tamen certum intra latitudinem opinionis Theologicæ, esse in purgatorio verum ignem. *Probatur*, quia in Conc. Flor. Patres Latini sic senserunt, & sic etiam sentiunt TT. idque indicant verba S. Pauli: *salvus erit; sic tamen quasi per ignem*: particula enim *quasi* non minuit veritatem ignis, sed explicat modum salvationis; atque idem confirmant multæ visiones & revelationes. An verò præter ignem, sint alia pœnarum genera, v. gr. aqua, nix, gelu, &c. incertum est. Hoc suppositio

Dico 2. Animæ purgatorii non cruciantur per alligationem ad istum ignem sibi involuntariam, & per coactionem ad illum semper intuendum; & cogitandum de illo sive per speciem impressam, sive per ipsammet cogitationem à Deo vel immediatè, vel mediante igne immissam, ut volunt Bonav. Scot. Durand. &c. loquentes de igne damnatorum; sed nec damnatorum, nec animarum purgatorii pœna, sic sufficienter explicatur; uti nec satisfaciunt alii, qui putant has pati ab igne eumdem dolorem ac tristitiam, quam anima corpori conjuncta patitur, dum igne per ipsum corpus comburitur. Quare

Dico 3. Ignis verè, realiter ac physicè efficit cruciatum in animabus purgatorii, (nempe, per potentiam obedientialem, de quâ sat alibi.) Ut ait Augustinus sic: *cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pœnâ corporali ignis affligi*? iste enim ignis producit in animabus rem aliquam disconvenientem, quæ est objectum doloris & tristitiæ; producit, inquam, non species intelligibiles, aut ipsos apprehensionis tristitiæ-vè actus, ut volunt aliqui; sed rem aliquam positivam in ipsis animabus quæ cruciantur, inhærentem, illisque disconvenienter; alioqui non posset esse verum illarum malum, & veri doloris objectum disconveniens, si illas intrinsecè non afficeret, sed tantum extrinsecè sicut infamia. Itaque per actionem istius ignis fit in animabus quæ cruciantur, qualitas spiritualis illis disconveniens, quæ dolorifera dici potest, quatenus est objectum doloris & tristitiæ, per illam enim actionem fit aliquid; non substantia, quandoquidem substantiæ inhæreat; ergò accidens ac proinde qualitas: non potest enim esse quantitas, duratio, relatio aut aliud accidens. Dicitur autem esse spiritualis, quia corporea qualitas non potest verè inhærere spiritui, illumque afficere, uti alibi probatum est. Deinde qualitas spiritualis est magis proportionata ad excitandum vehementiorem dolorem seu tristitiam.

Ista autem qualitas nec est naturalis, nec supernaturalis, qualis est gratia vel charitas, sed est præternaturalis, sicuti dotes corporis glorioſi, aut calor ut centum. Et ut ista qualitas ab igne impressa spiritui, sit illi disconveniens & habeat rationem mali, sufficit illam naturaliter esse ei improportionatam, sicque afflictionem seu mœrorem ac quamdam quasi deformitatem indere, etiamsi nullâ re habitâ eam privet.

SECTIO III.

Quàm sit acerba hæc purgatorii pœna?

Dico 1. Pœna damni est gravissima ex parte privationis tanti boni, seu celestis regni, quæ licèt sit temporalis, meritò tamen censetur majus malum, quàm quodvis temporale præsentis vitæ damnum. Ita D. Th. Palud. Sot. Rich. rati etiam tristitiam ex illo malo apprehenso ortam, majorem esse quolibet hujus vitæ dolore seu tristitia; adeoque istam pœnam esse longè graviorem omnibus hujus vitæ pœnis; quia istius tristitiæ magnitudo oritur ex magnitudine summi boni quo anima privatur, & mali præsentis quo torquetur ob sua peccata & negligentias, & ex vehementissima illius apprehensione, & ex grandi, qua Deum desiderat videre; affectione, & ex fero dolore quo pœnitet se amisisse in æternum tot gradus majoris beatitudinis ob suum teporem & venialia peccata.

Dico 2. Pœna sensûs est etiam longè acerbior omni hujus vitæ pœna. D. Th. Bonav. &c. *excediteque omnes pœnas*, inquit Augustinus, *quas aliquis in hâc vitâ passus est*. Et Anselm. *gravior est*, ait, *ille ignis, quàm quidquid homo pati potest in hac vitâ*. Idem in Elucid. loquens de istis pœnis ait: *de quibus minimum, majus est quàm maximum quod in hac vita excogitari potest*. Ratio est, quia offensio Dei vel minima est altioris rationis, quàm omne malum creaturæ; ideoque licèt non mereatur pœnam æternam, meretur tamen graviorem & quasi altioris ordinis, quàm sit pœna hujus vitæ; & quia homo in hâc vitâ, tempore sibi concesso non est usus ad benigniorem compensationem faciendam; ideò Deus in alterâ vitâ illam cum rigore exigit. Hinc si spectetur gravitas essentialis seu specifica pœna purgatorii, minima excedet quamvis pœnam etiam maximam hujus sæculi, quia est alterius speciei seu ordinis in genere mali & doloris. Si verò spectentur utriusque accidentia, non repugnat multa reperiri in aliquibus hujus vitæ pœnis, quæ non reperiantur tam gravia in aliquibus purgatorii pœnis, v. gr. duratio, intensio, multitudo pœnarum seu dolorum.

Dico 3. Non videntur Dæmones ullo modo cruciare animas purgatorii. D. Th. Bonav. Rich. & alii Thomistæ communiter. Non decet enim eas, quæ jam peccare non possunt, dæmonesque vicerunt, illis tradi torquendas, & maximè cum jam Dæmones non possint eas provocare ad peccandum; imò vix est modus aliquis quo possint eas torquere.

SECTIO IV.

De diuturnitate pœnarum purgatorii.

Dico 1. Non potest præfigi illarum pœnarum duratio in particulari, quia non est revelatum; certùm est tamen non fore æternas nec duraturas ultra diem extremi judicii, in quo omnes homines vel in beatitudinem recipientur, vel in gehennam relegabuntur. Matth. 25. omnesque ante illud resurgent, & salvandi quidem impassibiles. *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione* 1. Cor. 15. nec repugnat perfec-

ta satispassio in sola anima ante corporis resurrectionem, quia est principalis peccati causa. Illarum pœnarum duratio non est æqualis in omnibus animabus, ut patet ex sensu Ecclesiæ credentis eas successivè ad beatitudinem transire, prout in eis major vel minor reatus citius vel tardius expiatur. Unde illæ pœnæ non durant in omnibus usque ad diem judicii. Quanto autem tempore maximè diuturnæ durent, incertum est.

Dico 2. Pœna damni, id est tristitia de dilatione gloriæ non videtur paulatim successivè diminui quoad intensionem in purgatorio, uti nec dolor de aliquo gloriæ incremento in perpetuum amisso; itemque videtur dicendum de pœna sensûs secundum se spectatâ; atque ita Ecclesiæ suffragia probabilius illis imminuunt tantùm durationem, non intensionem pœnæ. Hinc displicet opinio eorum, qui asserunt animas prius puniri in quodam loco in quo ignis acrius & intensius urit; deinde transire ad alium, in quo minùs puniuntur; postea ad alium amœnum in quo detinentur sine pœnâ sensûs; ac tandem ad cœlum pervenire.

Dico 3. Juxta legem Dei ordinariam animæ purgatorii non possunt inde ad tempus exire ante finitam purgationem; non quod anima à corpore separata non possit virtute sua se movere, non minùs quàm Angelus, aut ab Angelo moveri, sed quia Deus id non permittit. Interdum tamen ex divina dispensatione exeuntes, probabiliter revera vivis apparent juxta Aug. qui agendo de animabus defunctorum in communi, confet veras illarum apparitiones fæpe fieri; adducitque in exemplum animam Moysis & Eliæ in Christi transfiguratione apparentem.

DISPUTATIO XLVII.

De statu gratiæ animarum purgatorii.

Sectio Prima.

An omnes animæ purgatorii careant culpâ mortali, & habeant aliquem pœnæ reatum?

Dico 1. Omnes animæ purgatorii carent omni culpa mortali & originali; si enim in hâc vitâ peccatum mortale commiserint, oportet ut illius remissionem consequantur antequam hinc decedant; alioquin non purgatorium, sed infernum adibunt; & hoc est contra varios errores eorum, qui dixerunt per ignem etiam purgari illos qui in mortali peccato post hanc vitam inveniuntur; quod de omnibus tam dæmonibus quàm de pravis hominibus sensisse Origenem refert Epiphanius. Si qui autem alii videantur id de pravis hominibus dicere, intelligunt de iis qui pravè vixerunt, sed postea in gratiâ mortui sunt, aut de habentibus peccata venialia.

Dico 2. Animæ quamdiu in purgatorio detinentur, non sunt liberæ à reatu pœnæ, etiamsi sint liberæ à culpâ. De fide. Conc. Flor. & Trid. definientibus animas sanctas nullum habentes reatum pœnæ, v. gr. animas infantium baptizatorum, martyrum, aliorumque qui hìc plenè vel per propria opera, vel per indulgentias plenè satisfeceruht pro suis peccatis, statim fieri beatas; dum ergò Patres videntur interdum dicere etiam purissimas animas ad istum ignem deferri, non ut patiantur, sed ut earum puritas comprobetur, intelligendi sunt de virtuali examine per ignem; nempè in Dei judicio examinantur an sint per ignem purgandæ; quamdiu ergò anima ibi est, aliquem habet reatum; & ubi pro eo plenè per solvit, statim liberatur & cœlum petit. Pravi autem ejus habitus in appetitu sensitivo existentes, deponuntur in morte cum corpore in quo resident appetitus. Habitus verò voluntatis vel in morte auferuntur virtute divinâ, vel in ingressu gloriæ infunduntur omnes virtutes etiam naturales, quæ expellant habitus sibi repugnantes, sicut infunduntur etiam scientiæ generales quæ expellunt ignorantiam.

Dico 3. Animæ justæ purgatione egentes, eo momento quo decedunt & à suo corpore separantur, confirmantur in gratiâ & in bono, ita ut amplius peccare non possint. De fide. Contra Lutherum qui dixit illos semper peccare abhorrendo & fugiendo istas pœnas justas. *Probatur*, quia status merendi & demerendi in morte finitur; ergò sicut non possunt amplius mereri, ita nec demereri seu peccare. Facile est autem Deo illas in suâ gratiâ confirmare per specialem favorem ac protectionem, aut alio modo.

Sectio II.

An animæ purgatorii sint extra statum merendi, & omninò extra viam?

Dico 1. Animæ purgatorii non sunt in statu in quo possint in gratiâ & charitate, seu in jure ad gloriam crescere, quia tempus merendi gloriam vel gratiæ augmentum in morte finitur, ut constat ex communi totius Ecclesiæ consensu, & ex scripturæ & Patrum testimoniis; sic enim Deus statuit. Hinc animæ illæ antequam ad purgatorium deferantur, judicium ac sententiam finalem accipiunt; non amplius de ullis novis rebus seu operibus judicandæ. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Luc. 16. *nec verearis usque ad mortem justificari, quia tempus justitiæ acquirendæ est ante judicium; nam de his quæ postea sequuntur, nulla judicantur.* Eccles. 18. illæ quidem nondum habent gratiam consummatam per operationem, id est per claram Dei visionem; adhuc enim in fide ambulant, licèt firmiori & præstantiori; sed habent gratiam consummatam quoad intensionem quam unaquæque potest & debet habere; quia quoad intensionem nunquam potest amplius crescere in tali subjecto; gratia enim in mortis instanti habuit omnes gradus quos homo in vitâ promeruit, nunquam amplius augendos. Idem dic de perfectione charitatis. Hinc

Dico 2. Animæ purgatorii non sunt in statu satisfaciendi propriè, sed tantum satispatiendi; possunt quidem pœnam culpæ remissæ debitam pati per sufficientem durationem juxta qualitatem seu quantitatem reatûs; sed non possunt mereri illius pœnæ remissionem per alias pœnas voluntarias moraliter æquivalentes juxta Divinam legem & justam justificationem, sicut justi in hâc vitâ illam merentur. Quia sicut tempus merendi fuit tantum in hâc vitâ, ita etiam status satisfaciendi per voluntarias pœnas aut afflictiones. Item nec possunt de congruo aliquid sibi mereri vel impetrare quod ad earum liben-

tionem

tionem seu citiorem exitum pertineat ob eamdem rationem, fortasse tamen possunt impetrare aliquod solatium per Angelos sibi dandum, vel quid simile, Pro vivis autem orando, possunt probabiliter aliquid à Deo impetrare, aut de congruo mereri; sunt enim sanctæ, Deo charæ, nos diligunt, norunt in genere nostra pericula; & credibile est Angelos multa eis revelare quæ ab amicis viventibus aut propinquis fiunt; adeoque honestè à nobis orari possunt.

Dico 4. Istæ animæ nec sunt in termino, quia nondum Deum vident; ambulant adhuc in fide, pœnam patiuntur, nec sunt in via, quia conditiones & effectus viatorum ab eis absunt; sunt ergò veluti in statu medio, id est sunt in termino gratiæ, sed non gloriæ.

SECTIO III.

An animæ purgatorii sint certæ de suâ præsenti justitiâ, & futura salute æternâ?

Dico 1. Ponere in animabus purgatorii desperationem, est contra fidem; desperatio enim est gravissimum peccatum & saluti contrarium, adeoque damnandi illi, qui olim dixerunt eas interdum desperationis motibus agitari ex gravissimis doloribus quos patiuntur; & certum est illas non ita perturbari doloribus, ut irrationabilem aliquam anxietatem vel impatientiam habeant, ut potè confirmatas in omni bono, & certissimè scientes istas pœnas esse justissimas, & à *D*eo ordinatas. Unde

Dico 2. Certissimum est illas esse omnino securas & certas de sua salute tam quoad præsentem gratiam, quàm quoad æternā beatitudinem post istum statum consequendam. D. Th. & alii Thomistæ. Statim enim atque à corpore separantur, ex principiis fidei quæ in hâc vitâ habuerunt ac retinent, & ex effectibus quos in se experiuntur, evidenter colligunt se non esse in statu damnationis; quia evidenter experiuntur se diligere Deum, detestari peccata, nihil mali velle, non audire blasphemias in Deum, se esse in loco in quo Deus honoratur; & de hâc salutis certitudine facillimè illuminantur & edocentur à suis Angelis custodibus. Deinde hanc certitudinem directè & per se recipiunt in judicio particulari, in quo fertur sententia, quæ animæ statim manifestatur; & per eam duo cognoscit, nimirum se esse dignam vitæ æternæ ob bona merita, illamque sibi reddendam in tali ac tanto gradu; sed eam differri; quia tali & tanta pœnā digna est ob sua demerita, quæ prius sustinenda est ante adeptionem vitæ æternæ, adeoque Deus illi ostendit seu revelat probabiliter, quanto tempore duratura sit ista pœna; simulque anima videt hanc Dei sententiam esse immutabilem, & infallibiter habituram effectum. Cum autem sit secura de sua futura Beatitudine, ideò potest illam certiùs sperare; non enim est contra rationem spei, certitudo consequendi bonum speratum, maximè si adhuc sint sustinendi labores & superandæ difficultates ante consecutionem: nec opus est ut spes habeat timorem sibi conjunctum; quæ enim necessitas timoris ad sperandum, cum timor sit de malo futuro?

PARS QUINTA

DE SUFFRAGIIS.

DISPUTATIO XLVIII.

SECTIO I.

An inter fideles quorumdam suffragia possint aliis valere ad satisfactionem, seu remissionem pœnæ temporalis?

NOTA: Suffragium est auxilium quoddam, quod unus fidelis præbet alteri ad obtinendum à Deo remissionem pœnæ temporalis, vel aliquid hujusmodi. Suffragium unius potest alteri prodesse vel ex opere operato, nempè per Missæ sacrificium, vel per indulgentias, quæ juvant ad modum operis operati, de quibus infrà; vel ex opere operantis sive privata, sive publicâ totius Ecclesiæ auctoritate. Et de hoc ultimo hic solum agimus.

Dico 1. Certum est inter fideles esse aliquam bonorum operum communicationem, quibus alii alios juvare possunt, ut patet ex symbolo: *sanctorum communionem*; id est inter fideles qui sunt viva corporis mystici Christi membra, est communicatio aliqua in bonis operibus, quatenus unusquisque potest suis bonis operibus alium juvare tamquam membrum vivum ejusdem corporis; idque patet etiam ex scriptura: *orate pro invicem ut salvemini*. Jac. 5 *obsecro vos fratres ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum*. Rom. 1. *ite ad servum meum Job, ille orabit pro vobis*. *Job*. 42. in hoc omne conveniunt, etiam Hæretici. Sed hi negant istam bonorum operum communicationem esse inter vivos & mortuos, sed tantùm admittunt inter vivos. Deinde negant illius effectum posse esse pœnæ temporalis remissionem, seu pro alio satisfactionem. Quare

Dico 2. Fideles possunt se mutuò juvare ad satisfaciendum pro peccatis, ita ut opus unius alteri prosit ad remissionem alicujus pœnæ temporalis obtinendam. Si enim quoad alios bonos effectus se se juvant fideles, eccur quoad hunc, non possint sibi invicem suffragium præstare, uti indicat Paulus Coloss. 1. sic: *adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus quod est Ecclesia*; id est non solum sustineo passiones in carne meâ, ut conjunctæ Christi passionibus mihi prosint; sed etiam ut prosint toti Ecclesiæ

cleſiæ, pro quâ Chriſtus pati voluit non tantùm in ſe ipſo, ſed etiam in ſuis membris; hinc que colligitur immenſus ſatisfactionum theſaurus, qui eſt in Eccleſia coaleſcens ex infinita Chriſti ſatisfactione & ex ſanctorum ſatisfactionibus ac paſſionibus. Ratio autem hujus mutuæ communicationis ſumitur ex unitate corporis Eccleſiæ & membrorum ejus unione; hæc enim unio fit maximè in charitate, quæ ſicut in multis & ex multis efficit cor unum & animam unam; ita bona omnia facit communia ſeu communicabilia, non tantum corporalia, ſed etiam ſpiritualia quantum rationi conſentaneum eſt. In hoc videtur fundari antiqua hæc Eccleſiæ conſuetudo. Solebant olim Eccleſiæ paſtores aliquid de pœnâ ſeu de debita ſatisfactione remittere publicis pœnitentibus ob aliorum juſtorum, & ſanctorum confeſſorum interceſſiones & ſatisfactiones. Denique ſicut Chriſti ſatisfactio non excludit indigentiam ſeu neceſſitatem propriæ ſatisfactionis, ita nec excludit ſuffragium unius pro altero.

SECTIO II.

An unus poſſit alteri ſuffragari, ſolvendo pœnam illi debitam, ſeu pro illo ſatisfaciendo?

Nota: Quidam moderni Theologi dixerunt non poſſe unum fidelem præſtare alteri ſuffragium ſolvendo pœnam illi debitam ſeu pro illo ſatisfaciendo, ſed ſolum impetrando ac merendo de congruo ut Deus remittat illi iſtam pœnam; ſive immediatè gratis eam condonando ob alterius orationes, ſive dando ob eaſdem aliquod auxilium, quo alter bene operetur ad hanc remiſſionem obtinendam; quia, inquiunt, iſta pœna eſt debitum perſonale, &c. Atque ita juxta hanc ſententiam, etiamſi unus juſtus pro alio offerat ſua opera ſatisfactoria, ad illi obtinendam pœnæ temporalis remiſſionem, & revera illam impetret; per illa tamen æquè ſatisfacit pro peccatis propriis ac ſi non offerret; cum enim per ſuam pœnam pro alio non ſolvat, ergò pro ſe ſolvit. Sed hæc ſententia rejicienda eſt omnino ut falſa, & periculoſa; ideoque TT. omnes contrarium tenent; D. Thom. Bonav. Rich. Durand. Bellarm. &c. Quare,

Dico: unus fidelis præſtando alteri ſuffragium, poteſt pro illo pœnam temporalem ejus peccatis remiſſis debitam reverâ ſolvere. Deus enim potuit iſtam pœnam peccatis debitam ita taxare, ut homo debeat eam vel in purgatorio ſuſtinere, vel in hac vita pro illa ſatisfacere aut per ſe ipſum aut per amicos ſuos. Quod autem ita taxarit, habetur ex communi Eccleſiæ ſenſu, perpetua traditione, & ſymboli Apoſtolorum articulo, *communionem ſanctorum*, quem in hunc modum explicat catechiſmus Romanus. Deinde omnes admittunt poſſe unum juſtum pro alio ſatisfacere; ſatisfacere autem in proprietate ſermonis, eſt debitum ſolvere. Si ſufficeret ad ſatisfaciendum pro alio, orando impetrare à Deo remiſſionem pœnæ, etiam poſſent ſancti in cœlo ſatisfacere pro nobis. Præterea nemo poteſt gratuitò impetrare ſibi pœnæ remiſſionem, ergò neq; alter alteri; imò Chriſtus non illam nobis obtinuit niſi ſuſtinendo pœnam & ſic ſatisfaciendo. Denique indulgentiæ quæ in Eccleſiâ dantur, ſupponunt ſatisfactionem unius poſſe alteri applicari, illique prodeſſe ad ſolutionem pro debita pœnâ. Quæ contra hoc

Objiciuntur, ſic ſolvuntur. 1. Negatur debitum pœnæ, eſſe debitum perſonale ita ut non poſſit per alterius actionem aut paſſionem ſolvi. 2. quamvis iſtud debitum non poſſit contrahi per opus alienum, poteſt tamen ſolvi. 3. non poteſt debitum culpæ per alium ſolvi, quia illud requirit intrinſecam diſpoſitionem ad ſanctificationem, ſed debitum pœnæ poteſt per alium ſolvi; quia hoc requirit tantum extrinſecam actionem ſeu ſolutionem alteri applicatam. Ob eamdem cauſam non poteſt unus alteri ſuum gratiæ ac gloriæ meritum applicare, quia hoc requirit propriam diſpoſitionem; nemo autem intrinſecè diſponitur per actum alterius. 4. opus pœnale quatenus eſt medicinale, prodeſt dumtaxat illi à quo exercetur; ſed quatenus eſt ſatisfactorium, poteſt alteri communicari & prodeſſe. 5. Dum dicitur: *unusquiſque opus ſuum portabit.* Galat. 6. & *unusquisque recipiet prout geſſit in corpore.* 2. Cor. 5. id eſt in Divino judicio nullus fiet reus pœnæ, niſi ob proprium peccatum, & ipſemet eam ſolvet, niſi alius eam pro illo ſolvat aut ſolverit. Itaque quotieſcumque unus pro alio efficaciter ſatisfacit, ſeipſum privat fructu illius ſatisfactionis pro alio oblatæ quoad pœnæ temporalis remiſſionem; ſi enim opus ſatisfactorium habet effectum integrum in alio pro quo offertur, non poteſt habere alium in ipſomet operante. Ita D. Th.

SECTIO III.

An fidelium ſuffragia viventibus proſint infallibiliter, & ex juſtitia quoad pœnæ temporalis remiſſionem?

Dico 1. Opus quod unus pro alio vivente offert in ſatisfactionem pœnæ temporalis, poteſt imò & debet ex ſe habere ſufficientem proportionem ac valorem moralem ad illam compenſandam, ita ut ſatisfactio quæ pro alio offertur, habeat ſufficientem, & condignam æqualitatem cum debito alterius; ſitque juſta ac vera illius ſolutio ob æquale ſeu æquivaleus operis pretium. Hinc opus, v. gr. jejunium oblatum vel pro alio, vel pro ſeipſo in ſatisfactionem, per ſe loquendo, eumdem habet valorem; ſi autem cum iſto opere ſeu jejunio præcisè ſumpto adjungat actum Charitatis, quâ vult illud offerre in ſatisfactionem, tunc augebitur valor ſatisfactionis ob novum iſtum actum ſatisfactorium, ſed non præciſè ob ipſum jejunium.

Dico 2. Cum non ſufficiat ad veram pœnæ, quam unus tenetur pati, ſolutionem offerre ab alio opus ſatisfactorium æquivalens tanquam æquale pretium, niſi Deus velit illud acceptare, aut promiſerit ſe acceptaturum eſſe; ideò veriſimile eſt Deum ſic taxaſſe pœnam culpæ remiſſæ debitam, ut in hâc vitâ ſolveretur vel ab ipſâ perſonâ quæ peccavit, vel ab alio qui eam pro illo condignè & ex æqualitate & juſtitiâ ſolveret, ſeu offerret æquivalentem & condignam ſatisfactionem, ac proinde feciſſe promiſſionem acceptandi ſeu remittendi pœnam ab uno debitam ob ſatisfactionem ejus nomine per alium præſitam; & ſic ſatisfactio æquivalens pro alio vivente facta, ob Dei ordinationem & promiſſionem habebit effectum infallibilem, ſive iſte alius eam poſtulet, ſive non; item ſive ſciat ſive neſciat.

SECTIO IV.

An viventium suffragia prosint etiam defunctis ad pœnarum remissionem?

Dico 1. De fide est suffragia viventium prodesse aliquibus defunctis ad remissionem pœnarum. Probatur 1. Ex Scriptura, *sancta & salubris est cogitatio pro defunctis orare, ut à peccatis solvantur.* 2. Machab. 12. *in requiem mortui requiescere fac memoriam ejus, & consolare illum in exitu spiritus sui.* Eccles. 38. *gratia datur in conspectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.* Eccles. 7. *necessitatibus sanctorum communicantes.* Rom. 12. loco *necessitatibus* alii legunt *memoriis.* 2. Ex multis conciliis in quibus hæc veritas definitur, maximè approbando orationem pro defunctis; idque concilium Trid. Sess. 25. decr. 1. expresse definit dicendo *animas in purgatorio detentas fidelium suffragiis, potissimum verò acceptabili altaris sacrificio juvari.* Et in litteris unionis Conc. Flor. Patres Græci & Latini in hoc convenerunt, nempè animas justorum, qui in hâc vitâ non plenè satisfecerunt, pœnis purgatorii post mortem purgari, & *ut à pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis vivorum suffragia, missarum scilicet* sacrificia, *orationes & eleemosynas, & alia pietatis officia.* 3. Ex perpetua Ecclesiæ traditione; in omnibus enim antiquis liturgiis Jacobi, Basilii, Chrysostomi, & in aliis Latinis officiis semper fit oratio & oblatio pro defunctis; idque expresse monet Clem. libr. 8. c. 41. & Dion. libr. de Ecclesiâ Hier. c. 7. sic ait: *preces fundere pro mortuis à magistris nostris, doctis à Deo accepimus.* Idemque docent alii PP. Nazian. Damasc. Athanas. Chrysost. &c. 4. Ex antiquâ Ecclesiæ consuetudine excludendi à participatione suffragiorum Ecclesiæ, morientes in gravi peccato, de qua Cypr. in Epistola 66. & antiqna concilia. 5. Ratione; animæ, quæ in statu gratiæ decesserunt, nobis uniuntur in charitate, & sunt nobiscum membra ejusdem mystici corporis Christi; ergò à nobis possunt juvari. Sed cum sint tres ordines defunctorum, nempe existentium in cœlis, in inferis, in purgatorio, quæritur quibusnam illorum possint vivorum suffragia prodesse aut applicari? Quare

Dico 2. Suffragia non sunt offerenda pro defunctis cum Christo in cœlo regnantibus, quibus per se ac propriè prodesse non possunt, non ad pœnæ expiationem, quia nihil habent ad expiandum; non ad gloriam essentialem, quia hæc æterna & immutabilis in morte data est juxta cujusque merita; non ad gloriam accidentalem, quia honos à nobis exhibitus illis, redundat potius in Dei honorem & in nostrum potius quàm in illorum profectum, ut dictum est in tomo superiori. Neque hæc suffragia prodesse possunt existentibus in inferis, seu damnatis; non ad expiationem pœnæ mortalibus peccatis in hac vita non remissis debitæ, quia de fide est hanc esse æternam ex immutabili Dei lege, adeoque inexpiabilem; neque ad mitigationem, interruptionem, & interpolatam requiem, aut ad aliquam diminutionem; quia si posset diminui pœna, posset etiam paulatim finiri ac consumi, cum sit finita in intensione; neque denique ad expiationem pœnæ sive mortalibus in hâc vitâ remissis, quoad culpam, sive culpis venialibus junctis cum mortalibus in hâc vitâ non remissis debitæ; quia probabilius est culpam venialem nunquam in inferis remitti, nec pœnam quibusvis peccatis debitam finiri; & licet finiri posset per satispassionem, non tamen per suffragiorum communicationem, quia suffragia non prosunt iis qui sunt in peccato mortali; & quia damnati sunt extra statum alicujus beneficii & misericordiæ. Hinc Ecclesia nunquam orat pro illis quos scit esse dammatos; quâ de re extant multa Patrum decreta; 13. quæst. 2. cap. *quibus*; cap. *cum gravia.* cap. *non æstimemus.* & in cap. *placuit.* decernitur ut pro iis qui se interficiunt, nulla oblatio, nullumque suffragium fiat. Unde

Dico 3. Hæc Ecclesiæ suffragia solis defunctis in purgatorio existentibus possunt prodesse non tantum ad aliquam pœnarum mitigationem, sed etiam ad integram earum expiationem; quia cum ista pœna sit finita extensivè, & intensivè, non tantum potest diminui & mitigari; sed etiam integrè compensari per opus finitum satisfactorium, ac omninò tolli. Infantes cum peccato originali defuncti cum sint extra Dei gratiam, incapaces sunt suffragiorum, nec ullam habent pœnam sensûs, quæ expianda sit, sicuti olim sancti Patres in limbo non habebant.

SECTIO V.

Quibus modis viventium suffragia prosint animabus purgatorii?

Nota: Agitur hic de pœnæ temporalis remissione assequenda; non autem de aliquâ consolatione aut bono motu interno recipiendo, quem viventes possunt suis bonis operibus verisimiliter à Deo obtinere animabus purgatorii per modum interpretationis aut meriti de congruo. Quare

Dico 1. Quamvis Beati in cœlo orent pro animabus purgatorii; non tamen videntur per suas orationes immediatè impetrare gratuitam alicujus pœnæ remissionem, imò nec videntur à Deo hæc postulare; sed orant, vel ut Deus vivorum satisfactiones pro eis acceptet, si hæc acceptatio non sit ex lege divina infallibilis: vel ut Deus præbeat auxilia efficacia viventibus ad satisfaciendum efficaciter pro eis; vel ut aliquâ pœnarum intensione compenset ac minuat earum durationem, vel ut suas superabundantes satisfactiones, quas decedendo in thesauro Ecclesiæ reliquerunt, Deus velit illis applicare sufficienter ad pœnarum remissionem; imò videtur posse unus Beatus ab alio impetrare, ut ipse suas satisfactiones illis applicet, non tamen à Christo; quia juxta legem ordinariam Christus non applicat suas satisfactiones per se, sed per suum interris Vicarium. Similiter

Dico 2. Ecclesia militans orando pro animabus purgatorii, potest petere & impetrare ea quæ diximus Beatos posse petere & impetrare; excepto quod Ecclesia per suas orationes publicas pro eis fusas, fortassis non intendat eis applicare aliquam satisfactionis partem ex thesauro Ecclesiæ, qui constat ex superabundantibus Christi & sanctorum satisfactionibus, quia hæc applicatio solet solum fieri per indulgentias. Dum autem orat ut liberentur non tantum à pœnis purgatorii, sed etiam à gehenna, & pœna æterna inferni, repræsentat sibi illas adhuc in corpore existentes, & jam jam ex illo egressuras, ac constitutas sub ancipiti mortis aut salutis æternæ eventu; atque sub hâc repræsentatione orat ut

à pœ-

à pœnis inferni liberentur ; id est à Deo præveniantur ac disponantur ad incedendum per viam salutis. Idem dic , dum orat ut liberentur omninò à locis purgatorii , nempe debita prius satisfactione vel per ipsas vel per alios pro ipsis præstitâ. Credi ergò potest Deum ob has præviasas orationes juvare fideles in hujus vitæ exitu , ut melius se disponant , magisque satisfaciant ; atque ita facilius seu citius à pœnis purgatorii liberentur. Ex his sequitur , quamvis per modum impetrationis suffragium offerri possit pro animabus purgatorii , nunquam tamen habere in eis effectum remissionis pœnæ , nisi interveniat æquivalens solutio per aliquem facta , ad quam faciendam potest oratio conducere , vel etiam per seipsam facere , si sit viatoris oratio ; quia per se expedit , ut delicta non maneant impunita , & in hoc modo satisfaciendi elucet Dei & justitia & misericordia.

SECTIO VI.

An hæc suffragia defunctis prosint ex justitiâ?

Dico 1. Satisfactio viventium pro defunctis non tantum est justa & condigna quoad æqualem pœnæ compensationem ; sed etiam est justa seu ex justitiâ quoad Dei acceptationem infallibilem juxta totum suum valorem , ita ut teneatur Deus ex justitiâ ob suam promissionem , illam acceptare. D. Thom. Gabr. Nav. &c. contra Cajet. Canum, Sot. &c. dicentes Deum eam acceptare tantum ex misericordia, non ex justitiâ , ratos non haberi ejusmodi Divinam promissionem , aut viventium opus satisfactorium esse improportionatum. *Probatur* , quia videtur ejusmodi Dei promissio facta fuisse respectu viventium sub conditione operis satisfactorii, ut suprà dictum est. Ergò etiam respectu mortuorum ; eadem enim est lex suffragiorum respectu defunctorum quæ est respectu viventium , ut patet ex traditione & praxi Ecclesiæ. Et non obstante infallibilis acceptationis promissione , possumus Deum rogare ut nostram satisfactionem acceptet , aut potius animas à pœnis liberet. Hinc

Dico 2. Suffragia hæc pro defunctis oblata infallibiliter prosunt cuilibet existenti in purgatorio , si pro eo offerantur. Justitiæ enim effectus apud Deum, qui respicit tantum operis satisfactorii valorem & charitatis unionem , est infallibilis ; imò integrè illis prodest juxta totum quem habent valorem prout ab offerente procedunt ; v. gr. si satisfactio , quam ego exhibeo , pro me facta valeret ex justitiâ ad remissionem quatuor graduum pœnæ purgatorii , totidem gradus remittet isti defuncto , pro quo offertur. Unde suffragia æqualia æqualiter operantur in animabus quæ sunt in gratia inæquales; sed suffragium pro pluribus oblatum non habet in singulis tantum valorem , quantum haberet si pro uno tantum offerretur.

Dico 3. Omnes purgatorii animæ , etiam Catechumenorum , qui sine reali baptismi susceptione & ejus charactere in gratiâ decessêre, loquendo generatim , sunt capaces suffragiorum ; omnes enim sunt justæ, & habent debitum pœnæ temporalis. Dixi *generatim* , quia dubitatur an possit missa offerri pro catechumeno defuncto ; nec videtur Ecclesia sua suffragia communia pro illo offerre.

SECTIO VII.

Conditiones requisitæ ex parte illius pro quo offertur suffragium, ut infallibilem habeat effectum ?

Dico 1. Prima conditio requisita ex parte ejus pro quo suffragium offertur , est ut culpa ob quam meretur pœnam, jam ei sit remissa ; non potest enim remitti pœna ante remissam culpam; quia quamdiu remanet culpa , intrinsecè homo manet dignus pœnæ ; nec quis potest alteri mereri de condigno remissionem culpæ & pro ea satisfacere, quod solius Christi fuit ob excellentiam personæ ; imò nec eam mereri immediatè de congruo , sed tantum potest illi mereri aliquod auxilium quo se disponat ad illam obtinendam. Licèt autem contingat justum mori nondum remissâ omni culpâ veniali , tamen in *ipso* instanti separationis animæ à corpore , *omnis* illa remittitur, & sic remanet tantum pœna exsolvenda.

Dico 2. Secunda conditio est, ut *is pro quo* offertur suffragium, sit in statu gratiæ, in quo procul dubio sunt animæ purgatorii , quia qui est in peccato mortali , est prorsus indignus omni remissione tam culpæ quàm pœnæ , ita ut nec ipsa Christi satisfactio , quamdiu est *in tali statu*, possit habere in eo effectum ex *opere operato*. Hæc enim suffragiorum *communicatio* fundatur in unione charitatis ; unde nec suffragium, quod pro existente in peccato mortali oblatum est , recedente fictione , seu ipso à peccato resurgente, videtur aliquam effectum habere.

Dico 3. Tertia conditio est , ut is pro quo offertur satisfactio , eâ tunc indigeat , seu sit alicujus pœnæ debitor , ideo non potest offerri suffragium pro beatis, quia nihil debent ; nihil enim ei remitti potest qui nihil debet. Non requiritur autem ut is , pro quo satisfit , satisfactionem acceptet aut cognoscat: sufficit sola Dei acceptatio. An eam in particulari & à quo facta sit, semper cognoscant animæ purgatorii, incertum est.

SECTIO VIII.

Conditiones requisitæ ex parte offerentis suffragium , ut habeat suum effectum.

Dico 1. Prima conditio est, ut *is* qui offert suffragium , sit in gratia quando efficit opus, per quod vult juvare alterum sive viventem sive mortuum. Quia opus in peccato mortali factum non est alicujus valoris moralis apud Deum ad satisfaciendum, quando fit privato nomine. Quod attinet ad suffragia seu orationes & Divina officia quæ fiunt ab Ecclesiæ Ministris in peccato mortali pro defunctis , valent quidem per modum impetrationis , & habent vim impetrandi , quia sic fiunt nomine Ecclesiæ orantis , ac petentis ac habentis vim impetrandi ex opere operantis , utpotè sanctæ, immaculatæ, Deo gratæ; sed non valent per modum condignæ satisfactionis & solutionis ; quia ad sic satisfaciendum , oportet ut opus sit pœnale , & ista suffragia seu divina officia à malis ministris facta , quatenus sunt pœnalia , referuntur tantum ad personam operantem , non ad Ecclesiam orantem, sive sunt personalia opera; & quia persona operans est Deo inimica , ejus opus non est satisfactorium ex opere operantis ; neque etiam ex opere operato, qui

præter Missæ sacrificium & sacramenta, nullum est opus satisfactorium ex opere operato; nec videtur posse ecclesia instituere opus satisfactorium ex opere operato; quamvis autem oratio facta à peccatore in propria persona possit interdum aliquid alteri impetrare ex Dei liberalitate & benignitate; sed non tam efficaciter & infallibiliter quàm dum fit ab eo in nomine Ecclesiæ; facit verò eam in nomine Ecclesiæ, non præcisè quando dicit orationes ab Ecclesia institutas, sed quando illas dicit ut deputatus ab Ecclesiâ.

Dico 2. Secunda conditio est, ut is qui offert suffragium, faciat opus proportionatum ad satisfaciendum prout à tali operante procedit; non potest enim offerri aliquid in pretium pro alio, nisi habeat in se pretii valorem. Ut opus externum prosit alteri ad pœnæ remissionem, debet ipsemet operãs habere voluntatem illud faciendi ad satisfaciendum pro eo. Quando autem opus externum fit nomine alterius, v. gr. quando herus dat pecuniam famulo ut faciat Eleemosynam, aut quando homo ante mortem mandat suo heredi ut post mortem faciat pro sua anima talem eleemosynam; si famulus aut heres exequatur istud opus externum, id est eleemosynam, sine ulla interna satisfaciendi pro altero voluntate, quæritur an sic deficiente exequentis seu proximi operantis voluntate, hoc opus externum sit satisfactorium mandanti ex suâ mediatâ voluntate? respondetur probabilissimè totam satisfactionem istius operis consistere solum in interno actu illud volendi ac præcipiendi; externam autem illius executionem nihil satisfactionis addere mandanti per se loquendo; quia ista executio non se habet ut actio humana ipsius mandantis, ut potè quæ jam non procedit humano modo & liberè ab ejus voluntate. Per accidens tamen prodesse potest mandanti, quatenus is qui recipit eleemosynam, excitatur ad orandum aut ad satisfaciendum pro mandante; & quia potest conferre ad aliquid mandanti impetrandum ob ipsius datum mandatum. Quoad restitutionem quæ post mortem fieri præcipitur, certum est, si anima decesserit in gratia, & sine ullo pœnæ reatu, statim eam in cœlum evolare, etiamsi restitutio facta non sit; quia anima non punitur nec detinetur in purgatorio nisi sit debitrix pœnæ. Si autem decesserit in gratia, sed cum aliquo pœnæ reatu, & maximè ob culpam non restituendi ante mortem, remissam in fine vitæ, quamvis executio restitutionis juxta jam dicta, nihil per se conferat ad pœnæ solutionem; per accidens tamen potest juvare, excitando creditores aut alios fideles ad orandum pro defunctis, atque dilatio restitutionis potest esse causa per accidens, cur pœna purgatorii sit diuturnior, & in hunc sensum possunt explicari quædam animarum apparitiones.

Dico 3. Tertia conditio est, ut offerens suffragium, intendat per suum opus, illud offerre alteri; quia quando operans non intendit suum opus satisfactorium alteri offerre, manet ipsius solius. Itaque per modum satisfactionis de condigno suffragium illi soli prodest, cui operans intendit illud applicare; per modum impetrationis seu meriti de congruo illi etiam soli, vel solis directè aliquid impetrat, cui vel quibus orans seu offerens intendit impetrare; indirectè autem interdum aliquid impetrat illius amicis aut sociis, quamvis ipse operans seu orans nullam de aliquâ re eis impetranda intentionem habuerit: Deus enim ratione istius suffragii quasi merito de congruo à justo homine præstiti, id eis confert, quando offertur suffragium pro anima quæ eo non eget, ut pote vel damnata vel Beata; item quando justus facit opus satisfactorium, quo ipse non eget, ut potè nullius pœnæ reus, nec illud alteri applicat; juxta quosdam Deus pro suo arbitrio illud indigentibus applicat, verisimilius tamen est id reponi in Thesauro Ecclesiæ.

PARS SEXTA

DE INDULGENTIIS.

DISPUTATIO XLIX.

De potestate concedendi indulgentias.

Sectio I.

An sit in Ecclesia potestas concedendi fidelibus peccatorum indulgentias?

NOTA: Indulgentia, prout hîc accipitur, significat specialem remissionem pœnæ pro peccatis jam remissis quoad culpam debitæ, quæ fit à pastore Ecclesiæ, ad hoc potestatem habente.

Dico 1. De fide est esse in Ecclesia potestatem à Christo datam concedendi indulgentias, per quas remittitur fidelibus pœna temporalis peccatis remissis quoad culpam, debita, sine propriâ ejus, cui illa remittitur, satisfactione; & sine speciali aliorum fidelium suffragio, contra Waldenses, Wicleffum, Joannem Hus, Lutherum, aliosque hæreticos eam negantes. Hinc Conc. Trid. Sess. 25. anathemate ferit eos, *qui indulgentias aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. Probatur* ex Matth. 16. ubi Christus promittit Petro claves regni cælorum, subdens, *quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis.* Sub hac autem universali potestate specialiter Petro, futuro Ecclesiæ summo pastori promissa, comprehenditur indulgentias concedendi potestas promissa, unde soli Petro per se & immediatè, ejusque

que ſolis ſucceſſoribus mediatè promiſſa fuit hæc concedendarum indulgentiarum potéſtas; idque etiam colligitur ex cap. *cum ex eo*, & ex noſtro de pœnit. & remiſſ. ubi pontifex præſcribit ac moderatur indulgentias quas Epiſcopi vel archiepiſcopi poſſunt concedere; quod ſignum eſt ſolum papam immediatè habere hanc poteſtatem à Chriſto; Epiſcopos autem habere eam tantùm per communicationem à Papâ factam; non ideò tamen eſt in eis hæc poteſtas delegata, ſed ordinaria; quia prout eis communicatur, per ſe conjuncta eſt cum illorum munere, & ex vi hujus eis confertur juxta Eccleſiæ inſtitutionem & ordinationem. Quoad tempus quo Chriſtus ſuam iſtam promiſſionem Petro factam executus eſt, ſic videtur dicendum.

Dico 2. Chriſtus ſuam promiſſionem implevit, & iſtam concedendarum Indulgentiarum poteſtatem reipſa dedit, cum dixit Petro Joan. 21. *paſce oves meas*; tunc enim primatus & univerſalis in Eccleſiam poteſtas revera Petro à Chriſto data eſt, & in illo verbo *paſce*, includitur omnis actus juriſdictionis, qui ad claudendum & aperiendum regnum cælorum conferre poteſt, qualis eſt remiſſio pœnarum per indulgentias.

SECTIO II.

Quàm ſit antiquus in Eccleſia uſus concedendi indulgentias?

Dico: hunc indulgentiarum uſum eſſe antiquiſſimum ac legitimum conſtat 1. ex hiſtoriis Eccleſiaſticis, ex Conc. Conſtant. ubi oppoſitum damnatur erroris, ex clem. *unica* de relig. & vener. Sanctorum; ex extravag. *unigenitus*, ex bulla Leonis X. contra Lutherum, ex Conc. Trid. &c. 2. Ex communi catholicæ Eccleſiæ acceptatione & conſenſu; univerſa autem Eccleſia in re tam gravi errare nequit. 3. Ex Apoſtolorum praxi ſucceſſive continuatâ. Nam Apoſtolus Paulus 2. Cor. 2. indulgentiam alicujus partis pœnæ conceſſit iſti inceſtuoſo quem prius gaviter puniverat, ut patet ex his verbis: *nam & ego quod donavi, ſi quid donavi, propter vos, in perſona Chriſti.* Dicendo *in perſona Chriſti*, ſignificat veram dediſſe indulgentiam. Unde in primitiva Eccleſia antiquus mos fuit remittere interdum aliquid pœnarum pro variis delictis præſcriptarum, vel ob interceſſionem martyrum, confeſſorum, aut aliorum fidelium, vel ob diſpoſitionem ipſorum pœnitentium, uti colligitur ex Tert. Libr. ad Martyres c. 1. & ex multis Cypr. Epiſtolis. Licèt enim non ſit certum iſtas remiſſiones fuiſſe veras indulgentias; poſſumus tamen ſic ratiocinari: ſicut Epiſcopi remittebant pœnas ab Eccleſiâ definitas, quando ad bonum animarum expedire cenſebant; ita veriſimile eſt remiſiſſe etiam pœnas apud Deum definitas, quando id facere oportebat; cum poteſtas ſolvendi & ligandi de ſe omnia iſta comprehendat. Deinde cum illæ pœnæ impoſitæ eſſent non ſolum ad ſatisfaciendum Eccleſiæ, ſed etiam ad compenſanda delicta, veriſimile eſt non fuiſſe remiſſas illas pœnas, niſi etiam alia viâ compenſaretur ſatisfactio, ſeu remiſſio pœnæ apud Deum debitæ. Denique ſtationes aliquarum Eccleſiarum Romanæ urbis, in quibus plenariæ indulgentiæ conceduntur, quarum initium ignoratur, & à primis pontificibus manaſſe videntur, confirmant indulgentiarum antiquitatem; uti & indulgentia jubilæi pleniſſimi quæ in anno ſancto, ut vocant, Romæ conceditur omnibus fidelibus, limina Apoſtolorum viſitantibus, quæ prius tantum centeſimo quoque anno, poſtea quinquageſimo, nunc autem vigeſimo quinto conceditur, ſicut conſtat ex extrav. *Antiquorum*, & ex extrav. *unigenitus*. Antiqui autem patres non adeò faciunt mentionem indulgentiarum; quia tunc non erant hæretici qui illas impugnarent.

SECTIO III. & IV.

An poteſtas concedendi indulgentias, ſit poteſtas ordinis, an verò juriſdictionis? & quomodo definienda ſit indulgentia?

Dico 1. Poteſtas concedendi indulgentias non conſiſtit formaliter in poteſtate ordinis, nec illam prærequirit aut ſupponit; quia nemo ex vi ſolius poteſtatis ordinis habet ſubditos; nemo autem poteſt indulgentias concedere niſi ſuis ſubditis, ut definitur in c. *quod autem* de pœnit. & remiſſ. remiſſio ergo pœnæ temporalis, quæ fit ex opere operato per ſacramentum pœnitentiæ, non eſt propria indulgentia, de quâ hic; quia non eſt abſolutio per ſe à pœna, ſed à culpa, & conſequenter tantum à pœna, vel certè non fit per modum puræ remiſſionis, ſed per modum condignæ ſatisfactionis. Deinde ad hunc actum non requiri poteſtatem ordinis ſacerdotalis patet; ſæpe enim Diaconi cardinales, aut alii non ſacerdotes ex Papæ conceſſione dant indulgentias. Et ratio eſt, quia hæc remiſſio quæ fit per indulgentias, non eſt actus ſacramentalis, ſed eſt quædam theſauri Eccleſiaſtici diſpenſatio, extra ſacramentum facta.

Dico 2. Hæc poteſtas concedendi indulgentias, eſt poteſtas juriſdictionis ſpiritualis; à Chriſto data: *paſce oves meas*, & quamvis ſit opus miſericordiæ concedentis indulgentias; poteſt tamen etiam eſſe ſimul opus juriſdictionis non coactivæ, ſed voluntariæ erga proprios ſubditos volentes; imò & erga ſe ipſum ſub diverſo reſpectu; v. gr. Papa ut Vicarius Chriſti poteſt ſibi ut homini peccatori largiri indulgentiam.

Dico 3. Indulgentia ſic propriè definitur: *eſt quidam actus ſpiritualis juriſdictionis, quo peccator in foro Dei liberatur à reatu pœnæ temporalis extra ſacramentum*: vel generaliùs ſic: *eſt remiſſio virtute clavium facta, quâ mediante liberatur peccator ex opere operato ſeu ad modum operis operati à reatu pœnæ temporalis extra ſacramentum.* Unde indulgentiæ vivis datæ poſſunt dici veræ abſolutiones à reatu pœnæ temporalis; *abſolutiones*, inquam, non per modum particularis ſententiæ, qualis proferri ſolet inter partes ſervato judiciario ordine juxta exigentiam talis fori, quomodo remiſſio ſacramentalis eſt vera abſolutio; ſed abſolutiones, id eſt efficaces remiſſiones ac relaxationes pœnæ, immediatè factæ per voluntatem & declarationem Vicarii Chriſti, poteſtate juriſdictionis ſibi à Chriſto conceſſa utentis erga ſubditos viventes, in quos habet directam juriſdictionem; ideoque poteſt eos abſolvere à peccatorum pœnis vel in ſacramento, vel extra ſacramentum juxta diverſas poteſtates. Indulgentiæ autem pro defunctis conceſſæ, quia Papa in eos non habet directam juriſdictionem, ut potè jam conſtitutos extra ſtatum viæ & extra forum Eccleſiæ militantis, non propriè dicuntur abſolutio, ſed ſubſidium quoddam, quod per modum ſuffragii, pro illis offertur, de ſumptum ex theſauro Eccleſiæ. Alii aliis quibuſdam verbis definiunt indulgentiam,

ſed

sed in sensu conveniunt cum jam datâ definitione, & addunt particulas quasdam. v. gr. *remissio pœnæ ex culpis remissis relictæ, pœnæ ordinariæ, non extraordinariæ extra sacramentum & extra sacramentalia, ex thesauro Ecclesiæ*; sed illæ non sunt necessariæ, & satis subintelliguntur in ista definitione, in quâ dicitur remissio pœnæ fieri extra sacramentum virtute clavium, & ad modum operis operati.

SECTIO V.

An usus indulgentiarum repugnet vel justitiæ vel perfectioni?

Dico 1. Usus indulgentiarum non repugnat justitiæ; licèt enim Ecclesia non imponat nec taxet pœnas in foro Dei debitas; potest tamen eas tollere ex authoritate à Deo commissa; sicut facit in sacramento & in voto; nec statutam à Deo legem irritam facit, aut præscriptam ejus voluntatem immutat; quia lex ista est conditionata, & voluntas non est absoluta; adeoque optimum & sanctum est recipere indulgentias, & frui thesauro Christi ab ipsomet concesso; cùm illæ non dentur, nec dari possint sine justa causâ.

Dico 2. Usus indulgentiarum non repugnat perfectioni, etiam religiosæ; nec est opus majoris charitatis velle satisfacere in purgatorio, quàm lucrari indulgentias; purgatorii enim pœnis non crescit charitas, nec utilitas. An autem sit consultius pecuniam in Eleemosynam dare, quàm dare in subsidium ad consequendam indulgentiam, spectandæ sunt circumstantiæ, finis, necessitas, obligatio &c.

DISPUTATIO L.

De effectu indulgentiarum.

SECTIO PRIMA.

An effectus indulgentiæ extendi possit usque ad culpam?

Dico 1. Indulgentia non potest per se conferre remissionem culpæ mortalis; quia peccatum mortale non remittitur sine infusione gratiæ sanctificantis; gratia autem sanctificans non potest infundi per solam indulgentiam seu remissionem factam extra sacramentum; ideoque in formulis indulgentiarum solet dici eas concedi hominibus confessis vel contritis. Non est enim Ecclesiæ data potestas dispensandi Thesaurum, seu satisfactiones & merita Christi in eo contenta, ad remissionem culpæ, etiamsi Christus potuisset eam dare. Indulgentia tamen interdum concomitanter aliquid secum affert, quod conducit ad veniam culpæ facilius consequendâ, qualis est facultas absolvendi à peccatis reservatis, aut censuris, ad commutanda vota, operum bonorum impositio. Nec concessio indulgentiarum ab Ecclesia facta, valet ad remissionem culpæ per modum impetrationis; Ecclesia enim eas non dat ad impetrandum peccatori saltem aliquem bonum motum, quo sufficienter se disponat ad remissionem culpæ mortalis; licet ad istum finem posset eas dare; sed tantum dat ad tollendum pœnæ reatum, & sic immediatus ac directus earum effectus, est tantum privativus, non positivus; *pœnæ*, inquam, temporalis, non æternæ; quia hæc pœna æterna concomitanter remittitur cum culpa mortali, non vi indulgentiæ, quæ culpam non remittit, imò

Dico 2. Neque indulgentia per se valet ad remissionem culpæ venialis, ut communiter docent TT. quia culpa venialis deleri non potest juxta legem ordinariam sine actu hominis, quo prior voluntas aliquo modo mutetur; atqui per indulgentiam non datur homini hujusmodi actus contra peccatum veniale; ergò. Manente autem culpâ, non potest tolli reatus pœnæ temporalis illi proportionatæ. Unde dum Christus dixit Petro, *pasce oves meas*, dedit illi potestatem remittendi culpas, tantum per sacramenta, sed non per indulgentias. In concessione igitur indulgentiarum, nomine *peccatorum*, intelliguntur peccatorum pœnæ, ut dicitur 1. Machab. 12. *ut à peccatis solvantur*. Et si interdum pontifices in earum concessione, maximè anni jubilæi, dicant absolvi à *culpâ & à pœnâ*, sensus est per ejus modi indulgentiam concedi, ut qui eam lucratus fuerit, omninò maneat absolutus à culpâ & pœnâ, non quod indulgentia utramque tollat; sed quia, ut habeat effectum, debet supponere remissam culpam, & tunc ipsa complet totius pœnæ remissionem.

SECTIO II. & III.

An indulgentia tollat reatum pœnæ temporalis apud Deum debitæ, an vero tantum remittat pœnitentias in foro sacramentali injunctas? & an præter has, etiam alias remittat?

Dico 1. Videtur de fide certum esse posse Ecclesiam talem indulgentiam concedere, ut per eam remittat extra pœnitentiæ sacramentum reatum pœnæ temporalis apud Deum debitæ, ut patet ex communi totius Ecclesiæ & omnium fidelium consensu; nec tantum potest remittere hunc pœnæ reatum per indulgentiam, postquam in sacramento est injuncta pœnitentia pro peccatis, ex quibus ortum est tale debitum; sed etiam antequam ulla sacramentalis pœnitentia injuncta sit, seu antequam ista peccata per confessionem sint delata ad sacramentale pœnitentiæ forum, modo fuerint deleta quoad culpam per contritionem, aut alio modo. Deinde per effectum indulgentiæ potest tolli seu relaxari pœnitentia in confessione sacramentali imposita juxta modum seu quantitatem indulgentiæ, nempè vel plenariæ, vel non plenariæ, seu pœnis debitis non adæquatæ: cum enim per indulgentiam tota pœna sit soluta, non ergò restat obligatio solvendi iterùm istam pœnam. Unde licèt per effectum indulgentiæ cessaret obligatio implendi pœnitentiam in foro sacramenti injunctam per modum satisfactionis & vindictæ; non tamen cessat obligatio implendi illam injunctam per modum medicinæ præservantis; imò ista obligatio implendi pœnitentiam injunctam per modum satisfactionis, etiam tollitur per omnem aliam remissionem pœnæ pro peccatis debitæ, quâcumque aliâ viâ obtineatur, id est sive per alia propria opera satisfactoria, sive per aliorum suffragia aut satisfactiones sibi applicatas, sive ex opere operato per alia sacramenta aut sacrificia. Potestas autem remittendi pœnas peccatorum coram Deo, & pœnitentias

injunctas in foro ſacramentali, non eſt duplex, ſed una & eadem, quæ utrumque effectum ſimul & una eademque actione producit ob connexionem. Denique poteſtas remittendi pœnitentiam ſacramentalem per indulgentiam non dependet à conſenſu confeſſarii, qui illam impoſuit. Quoad autem indulgentias quæ nunc de facto conceduntur, & ſunt in uſu Eccleſiæ, hæc ſequentia videntur dicenda.

Dico 2. Per indulgentias, quæ de facto ſunt in uſu Eccleſiæ, remittitur pœna peccatis debita, etiam in foro Dei, aut in foro ſacramentali injuncta; ſi enim remitterentur tantum pœnæ in foro exteriori impoſitæ, Eccleſia magis damnificaret quàm juvaret fideles; quia abſolveret eos à pœnitentiis in foro exteriori injunctis, & remitteret eos ad graviores purgatorii pœnas. Nihil fit autem contra reverentiam ſacramenti, quando per indulgentiam relaxatur ſeu tollitur pœnitentia in foro ſacramentali injuncta; quia ſacramentum non poſtulat hanc ſatisfactionis integritatem, niſi ob reatum pœnæ apud Deum, quo ſoluto jam deſiit obligatio iſtius integritatis per deſitionem debiti; debito enim ſoluto, jam nihil debetur. Unde indulgentiæ quæ ſimpliciter ſine adjectione particulæ de *pœnitentiis injunctis* dantur, non ſolum remittunt pœnitentias injunctas, ſeu pœnas illis correſpondentes, ſed etiam quaslibet alias, etiam in foro Dei, juxta quantitatem ſive largitatem conceſſionis; id eſt ſive ſint plenariæ, ſive non plenariæ. Imò quamvis in tenore indulgentiæ fuerit poſitum *de pœnitentiis injunctis*, tamen etiam extenditur ad remittendas peccatorum pœnas, pro quibus pœnitentia non eſt injuncta; qui enim dat majus, nempè remittere pœnas injunctas; etiam dat minus, id eſt remittere non injunctas; ſicut qui dat facultatem abſolvendi à caſibus reſervatis, etiam dat à non reſervatis: iſta ergo particula de *pœnitentiis injunctis* eſt ampliativa, non reſtrictiva: nulla enim eſt ratio ob quam Papa concedendo remiſſionem tantæ pœnæ purgatorii, pro qua injuncta eſt pœnitentia, excludat aliam pro qua non eſt injuncta; & ſic non obſtante iſtâ particulâ, in forma conceſſionis, intelliguntur quæcumque pœnæ peccatis debitæ.

SECTIO IV.

De indulgentiâ totali.

Dico: Indulgentia totalis ſeu plenaria, eſt illa quæ totam pœnam remittit ei cui applicatur, ſive major ſive minor pœna ab eo ſolvenda inveniatur. Inter plenam ſeu plenariam, pleniorem pleniſſimam indulgentiam, nulla eſt differentia quoad proprium & per ſe effectum ut ſic: fortaſſe ſic nominantur ob majorem aut maximam cauſam concedendi ejuſmodi indulgentiam. Sic etiam jubilæus non differt ab indulgentia totali quoad proprium indulgentiæ effectum; ſed differt quoad varia privilegia ſeu favores, qui in illis concedi ſolent in ordine ad conſequendam iſtam indulgentiam, v. gr. abſolutio à caſibus & cenſuris, commutatio votorum, &c. ideoque non debet denunciari ſub nomine indulgentiæ, ſed ſub nomine jubilæi. Si ultra plenariam indulgentiam addantur interdum in bullis aliqui dies vel quadragena indulgentia, juxta Cordubam; ideò hæc fit additio, ut ſi fortè cauſa indulgentiæ non fuerit ſufficiens ad plenariam indulgentiam, ſaltem valeat ad illos dies vel quadragenas obtinendas, ſed hæc ratio videtur minùs probabilis; ideo vel iſtæ conceſſiones referuntur ad diverſa tempora & diverſas actiones; vel ſi referantur ad idem tempus, poteſt dici ultra indulgentiam plenariam quam quis ſibi lucratur, concedi iſtos alios dies vel annos indulgentiæ, quos per modum ſuffragii poſſit aliis offerre: dum dicitur: *concedimus indulgentiam omnium peccatorum*, aut dum indefinitè dicitur, *concedimus indulgentiam peccatorum*, intelligitur indulgentia plenaria: quia hîc propoſitio indefinita æquivalet univerſali, cùm non poſſit magis ad unam partem quàm ad aliam determinari, ſicque eſſet inutilis conceſſio.

SECTIO V.

De indulgentia partiali.

Nota: Indulgentia partialis eſt illa quæ non abſolutè, ſed cum aliquâ additione quæ determinat partem pœnæ remittendæ, non autem ad totam pœnam remittendam, conceditur.

Dico 1. Indulgentia quæ determinat unum annum, vel unam quadragenam de pœnitentiis injunctis, eſt partialis. Quæ autem conceditur de peccatis de quibus quis contritus & confeſſus fuerit, videtur eſſe totalis, etiamſi in re non ſit confeſſus, ſed aliter peccatorum veniam quoad culpam obtinuerit; in his enim verbis, & *confeſſus fuerit*, poteſt intelligi, ſi confeſſio neceſſaria eſt, (v. gr. ob imperfectam contritionem) aut quantum neceſſaria eſt, ut peccata ſint remiſſa quoad culpam.

Dico 2. Quando in indulgentia partiali ponuntur hæ determinationes: *quadragena*, ſeu 40. dies indulgentiæ, *ſeptena*, ſeu 7. annorum indulgentiæ; *carena*, ſeu utrumque prædictam indulgentiam complectens, non intelliguntur tot dies aut anni remitti de pœna in purgatorio ſuſtinenda, ſed ſenſus eſt, quod vi talis indulgentiæ remittantur tot dies aut tot anni de pœnitentia, quæ ſecundum antiquos Canones in hac vita fieri debuiſſet; ac proinde quod tantum de pœnis purgatorii remittatur, quantum 40. diebus aut 7. annis ſibi remitti meruiſſet, ſi tamdiu in auſtera pœnitentia vixiſſet. Hæc autem pœnitentia juxta varia peccata vel erat determinata per canones, vel prudenter juxta eos injungenda à ſacerdote. Hinc probabile eſt olim conſueviſſe poni iſta verba de *injunctis pœnitentiis*, ut declararetur iſtos dies aut annos indulgentiæ, qui concedebantur, non eſſe de diebus aut annis purgatorii; ſed de diebus aut annis Eccleſiaſticæ pœnitentiæ.

Dico 3. Alia indulgentia partialis eſt, in cujus conceſſione dicitur remitti tertia, vel quarta aut ejuſmodi pars pœnæ pro peccatis debitæ.

DISPUTATIO LI.

De Thesauro Ecclesiæ qui per indulgentias dispensatur.

SECTIO I. & II.

An in Ecclesia sit thesaurus spiritualis, qui per indulgentias dispensari possit? & an constet etiam ex satisfactionibus sanctorum?

DICO 1. Est in Ecclesia Christi thesaurus, ex meritis & satisfactionibus Christi potissimè constans, qui inter alios modos potest per indulgentias dispensari seu applicari, & id videtur esse de fide; saltem oppositum censetur à TT. erroneum. Hæcque veritas declaratur optimè in Extrav. *unigenitus*, de pœnit. & remiss. cum enim opera & pœnæ Christi fuerint infiniti meriti ac satisfactionis & ob nostram salutem assumpta; sequitur istum thesaurum valoris infiniti sive absolutè infiniti, sive secundum quid aut quasi syncathegorematicè infiniti, ex istis operibus ac pœnis resultantem, non tam ipsi, quàm nobis fuisse acquisitum, ac relictum Ecclesiæ non in loco materiali, cum sit res mortalis, sed in Dei acceptatione ac præsentia existentem. Et quamvis Christus ob sua opera quatenus meritoria, receperit aliquod præmium inadæquatum; tamen quatenus satisfactoria non potuerunt illi prodesse, utpotè nihil habenti quod satisfactionem requireret; ergò debent nobis prodesse, ut non remaneant inutilia; imò & possent omnibus prodesse in æternum, si darentur homines futuri in æternum; quia istæ satisfactiones sunt valoris infiniti; neque post diem judicii iste infinitus valor erit superfluus; quia sicut Dei potentia non est superflua, quamvis possit operari infinita quæ non operatur, ita ille operum Christi valor. Deinde Christus ad talem tantum satisfactionem obtulit Deo sua opera.

Dico 2. Iste Ecclesiæ thesaurus non solum constat ex Christi, sed etiam ex sanctorum meritis & satisfactionibus, uti habetur ex dicta Extrav. *unigenitus*; & in bulla Leonis X. contra Lutherum. *Probatur*; quia triplex est effectus bonorum operum à sanctis factorum; primus est meritum de condigno, & hoc est personale, soli operanti competit ejus præmium. 2. est impetratio vel alicujus beneficii, vel alicujus remissionis pœnæ temporalis, quæ impetratio est instar meriti de congruo. Hæc ergo opera quatenus habent vim impetrandi non tantum operanti, sed etiam aliis, dum sunt superabundantia, possunt manere reposita in thesauro Ecclesiæ, & applicari ad impetrandam pœnæ remissionem sine propria satisfactione seu solutione 3. est satisfactio; ista enim sanctorum opera quatenus pœnalia, pro peccatis sunt satisfactoria; sed plures sancti habuerunt satisfactiones superabundantes, quæ nec ipsis fuerunt utiles, nec aliis probabiliter applicatæ, v. gr. B. Virgo per sua plurima opera pœnalia acquisivit plurimas satisfactiones, quæ ipsi non profuerunt, utpotè nullum peccatum habenti pro quo oporteret satisfacere; item multi sancti plus satisfactionum acquisierunt, quàm erat necesse ad satisfaciendum pro suis peccatis, v. gr. Job, qui ait: *utinam appenderentur peccata mea, & calamitas quam patior, in statera, quasi arenæ maris hæc gravior appareret.* Job. 6. Idem potest dici de Abele, Joanne Baptista, & aliis. Satisfactiones autem unius sancti quæ ipsi non sunt necessariæ nec utiles, tunc non applicantur aliis nisi ex ejus voluntate & intentione; atqui multi sancti dum vivunt, eas aliis non applicant; & si applicent, potest fieri ut is, cui eas applicant, illis non egeat, aut habeat obicem peccati mortalis; ergò illæ satisfactiones superabundantes, neque in operante, neque in alio habent tunc ullum effectum; ideò dicimus has reponi in thesauro Ecclesiæ, ut per publicam ejus potestatem Petro à Christo concessam, fidelibus applicentur ac per indulgentias dispensentur. Ita Theologi, excepto Durando admittente tantum istorum operum superabundantium vim impetratoriam, non satisfactoriam. Atque ita explicata manet prædicta Extrav. *unigenitus* & Bulla Leonis X. quamvis autem ad istum effectum sufficerent solæ Christi satisfactiones, non sunt tamen inutiles sanctorum additæ satisfactiones, quia id redundat & in eorum honorem, & in Christi gloriam tribuentis suis sanctis istam vim satisfaciendi, quorum satisfactiones augent istum Christi satisfactionum Thesaurum, non intensivè utpotè infinitum, sed extensivè per additionem novarum satisfactionum. Iste satisfactionum thesaurus jam erat ante Christum ab initio mundi, sed tantum à Christo data est ipsius in terris Vicario potestas illum dispensandi.

SECTIO III.

An indulgentiæ concedi tantùm possint ex Thesauro Ecclesiæ?

Dico 1. Indulgentiæ semper necessariò sunt ex thesauro Ecclesiæ, sive per modum absolutionis, sive per modum auxilii vel suffragii concedantur, ita ut hujus thesauri divitiæ in suo genere sint semper causa necessaria ac per se moraliter concurrens ad hunc effectum. D. Thomas Bonav. &c. Indulgentiarum ergo vis & efficacia necessariò pendet ex hoc thesauro, saltem ut constante ex Christi meritis, propriam meriti rationem habentibus. Nulla enim remissio culpæ aut pœnæ conceditur hominibus, nisi ob Christi merita; Deinde per indulgentias non remittitur pœna nisi per potestatem à Christo datam Petro; hanc autem potestatem ipse Christus meruit; ergo remissio pœnæ nititur Christi meritis relictis in thesauro Ecclesiæ, & indulgentiarum concessio fundatur necessariò in hoc thesauro ut continente merita Christi, uti & in his fundatur omnis efficacia sacramentorum ad delendam culpam & pœnam. Sed quia Christus non tantum operatus est nostram salutem, per modum meriti, sed etiam per modum satisfactionis; ejus enim passio sufficiens & abundans fuit, ad satisfaciendum pro omnibus nostris peccatis tam quoad culpam, quàm quoad pœnam omnem; ideò tam per indulgentias quàm per sacramentum remissio etiam fit ex Christi satisfactionibus; ac proinde thesaurus Ecclesiæ quatenus constans ex Christi satisfactionibus, est etiam ut simpliciter necessarius ad indulgentiarum valorem & efficaciam. Quoties ergo fit remissio pœnæ temporalis, sine nostræ satisfactionis interventu,

illa fit ſemper per applicationem ſatisfactionis Chriſti tanquam condigni & ſuperexcellentis pretii ſeu condignæ ſolutionis, ſive fiat per ſacrificium & ſacramenta, ſive per indulgentias. Itaque in remiſſione pœnæ ſemper interveniunt & Chriſti meritum, & Chriſti ſatisfactio. Satisfactio ad condignam ac proportionatam pœnæ debitæ compenſationem; meritum verò ad obtinendam ut talis applicationis modus eſſet efficax, & ut poteſtas clavium, à qua manat, acceptaretur à Deo. Dixi ſine *noſtræ ſatisfactionis interventu*, quia dum noſtra ſatisfactio intervenit, non eſt neceſſaria Chriſti ſatisfactionis applicatio; ſive quis pro ſe ipſo, ſive pro alio ſatisfaciat; utroque enim modo exhibetur condigna & æqualis ſolutio; adeoque non requiritur altera Chriſti ſatisfactio, quæ ſit immediata ſolutio; quia autem noſtra ſatisfactio & meritum, licet habeant condignam proportionem, non ſuffeiunt ad perfectam juſtitiam niſi conjungantur cum Chriſti ſatisfactione & merito; ideò hæc Chriſti ſatisfactio & meritum remotè & quaſi radicaliter ſemper influit in prædictam remiſſionem per modum cauſæ univerſalis in ſuo genere. Quod attinet ad remiſſionem pœnitentiarum externarum publicarum ad externum Eccleſiæ forum ſpectantium, illa non fit ex theſauro Eccleſiæ, ſed per aliam poteſtatem Eccleſiaſticam, uti & abſolutio à cenſuris.

Dico 2. Ex dictis patet theſaurum Eccleſiæ prout conſtantem ex ſatisfactionibus ſanctorum, non eſſe abſolutè neceſſarium ut indulgentiæ concedantur, ſuumque habeant effectum; ſolæ enim ſatisfactiones Chriſti ſunt ſufficientes ad indulgentiarum efficaciam etiam ſecundum legem ordinariam; poſtquam tamen in hoc theſauro inveniuntur etiam illæ ſanctorum ſatisfactiones, fit quoque ex illis indulgentiarum conceſſio ac pœnæ remiſſio, ut patet ex Extrav. *unigenitus*. Licet enim ſancti non abſolvant alios, ſed Chriſtus aut ejus vicarius, dant tamen pretium ſolutionis, ſaltem cum Chriſti ſatisfactionibus, juxta intentionem applicantis. Quod attinet ad merita ſanctorum ſub propria & formali ratione meriti, diſtinctâ à ſatisfactione, ſive maneant in theſauro Eccleſiæ, ſive non, nihil per ſe conferunt ad indulgentiæ effectum; nec ad hunc requiruntur; quia indulgentiæ non illis nituntur ſub iſta ratione ſpectatis; non enim meruerunt ſancti poteſtatem dandi indulgentias ſicut Chriſtus; nec meruerunt ut nobis remitteretur pœna gratis ſine ulla ſatisfactione vel propria vel aliena nobis applicatâ. Deinde eorum merita de condigno ſunt tantùm perſonalia.

SECTIO IV.

An Eccleſiæ Theſaurus ſolum per indulgentias diſpenſetur?

Dico: Theſaurus Eccleſiæ ut conſtans ex Chriſti meritis & ſatisfactionibus, poteſt aliter diſpenſari quàm per indulgentias, nempe per ſacramenta, per miſſæ ſacrificium, per alia bona fidelium opera; ſed ut conſtans ex ſanctorum ſatisfactionibus, poteſt ſolùm diſpenſari per indulgentias; quia ſatisfactiones ſanctorum non applicantur niſi per homines & non privatâ authoritate, ſed publicâ; adeoque per poteſtatem clavium à Chriſto conceſſam; hæc autem poteſtas non operatur remiſſionem peccatorum quoad culpam aut pœnam apud Deum, niſi per ſacramenta vel per indulgentias, ergò neque applicat ſeu diſpenſat ſatisfactiones ſanctorum niſi per ſacramenta aut per indulgentias; ſed non poteſt per ſacramenta, quia per ea ſolus Chriſti ſanguis operatur; ergò per ſolas indulgentias. Aliud eſt per eorum merita ut à ſatisfactionibus condiſtincta, aliquid à Deo impetrare; ſed hoc non eſt eorum diſpenſatio.

DISPUTATIO LII.

De fidelibus viventibus quibus poſſunt prodeſſe indulgentiæ.

SECTIO PRIMA.

An indulgentia ſolis hominibus concedi poſſit? & quomodo dividatur?

Dico 1. Soli homines baptizati & ratione utentes ſunt capaces indulgentiarum, ſi illis indigeant ob reatum pœnæ temporalis non remiſſum. Et in horum favorem conceſſa indulgentia triplex aſſignatur: 1. Eſt perſonalis, quæ ita perſonæ conceditur, ut illi quaſi inhæreat talis favor ſeu gratia, ſecum eam, quocumque pergat, deferendo. 2. localis, quæ quodammodo inhæret loco in ordine ad perſonas, quia conceditur hominibus in iſto loco orantibus, aut aliud pium opus ibi exercentibus, & tantum *ibi* obtineri poteſt. 3. realis, quæ imaginibus, granis, roſario, numiſmati, &c. inhærere, & quaſi cum eis deferri cenſetur, & per ea hominibus communicatur, ita ut omnes qui coram tali imagine orant, vel iſta roſaria, grana, &c. geſtant, aut recitant, talem remiſſionem pœnæ conſequantur.

Dico 2. Ad lucrandam indulgentiam pio loco conceſſam, præſtandum eſt id quod & quomodo in formâ conceſſionis præcipitur, & ſtandum eſt in verbis conceſſionis; v. gr. ingredi Eccleſiam, viſitare Eccleſiam, orare in Eccleſiâ. Quando indulgentia conceſſa eſt alicui templo, deſtructo prorſus templo perit indulgentia; ſi autem in eodem loco aliud ædificetur, videtur manere prior indulgentia; ſed ſi in alium locum transferatur, valde incertum eſt an maneat. Ratio cur determinetur indulgentia ad talem locum, talem imaginem, talia grana, &c. eſt ad excitandum majorem pietatem, venerationem, devotionem. Dum indulgentia generaliter conceditur alicui oppido, non tantum laici, ſed etiam clerici & religioſi comprehenduntur. Clerici enim ſunt pars Chriſtiani populi, & Religioſi exempti in favorabilibus cenſentur Epiſcopo ſubditi; quia degunt in Diœceſi iſtius Epiſcopi. Denique Prælatus, qui indulgentiam concedit, poteſt eam ſibi concedere ac lucrari; vel dando facultatem alteri ut eam ipſi concedat; vel directè eam concedendo communitati, ac concomitanter ſibi tanquam parti communitatis; vel directè ac primariò ſibi aut etiam ſibi ſoli concedendo ac lucrando, dum rationabilis cauſa ſubeſt; quia in prælato ſeu pontifice non deeſt juriſdictio, & iſte juriſdictionis actus non requirit per ſe & intrinſecè diſtinctionem perſonarum agentis & patientis, ſive concedentis & lucrantis indulgentiam; adeoque poteſt ab eodem exerceri circa ſe & per ſeipſum, ut

patet

patet in aliis rebus, v. gr. Pontifex ex rationabili causa potest secum dispensare in voto, aut in lege Ecclesiastica sub diverso respectu & secundum diversam potestatem ac conditionem; dispensat enim ut Papa, & dispensatur ut homo.

SECTIO II.

De habituali dispositione ad indulgentiam lucrandam.

Dico 1. Ad indulgentiam lucrandam necessaria est interna fidei unio cum Ecclesiâ, & externa communicatio. Unde Hæretici, seu Apostatæ, & excommunicati sunt incapaces indulgentiæ quâ tales. Item necessarius est status gratiæ seu gratia habitualis; non potest enim remitti pœna nisi prius sit remissa culpa; quod etiam intellige de peccato veniali; quamdiu enim durat culpa venialis, non potest remitti pœna illi debita. Deinde homini Dei inimico quamdiu in peccato manet, nulla fit remissio utpotè indigno, neque quoad culpam, neque quoad pœnam; ac proinde nec quoad pœnam peccatorum, quorum culpa prius remissa fuit. Effectus autem indulgentiæ confertur in primo instanti in quo opus requisitum consummatum est, v. gr. vel in intrinseco, vel in extrinseco instanti mortis, quando data est indulgentia morientibus in tali religione.

Dico 2. Dum effectus indulgentiæ impeditur ob defectum gratiæ, recedente fictione non tantum non recuperatur seu obtinetur de facto ille effectus, sed etiam videtur non esse in Ecclesiâ potestas dandi indulgentiam, quæ recedente fictione conferat effectū; nec unquam dari ejusmodi indulgentia visa est. *Probatur*, quia thesaurus Ecclesiæ habet suum effectum, quando applicatur juxta concedentis intentionem; intentio autem concedentis est tantùm pro præsenti tempore in quo homo est in gratia, nec potest esse pro futuro sublati obicis tempore, quia ista intentio esset irrationabilis & contra jus Divinum; ergo si homo non sit in gratia quando fit applicatio thesauri, nunquam illi applicabitur; aliud est de sacramentis, quæ recedente fictione reviviscunt; quia sacramentum fuit applicatum, seu fuit validum; indulgentia autem non fuit applicata, seu non fuit valida; ergò non potest revivisce re.

SECTIO III.

An ad indulgentiæ effectum sit necessaria confessio?

Dico 1. Non est necessaria confessio, quandò in forma indulgentiæ non exprimitur, etiamsi in eâ postuletur communio; sufficit enim status gratiæ sive per veram contritionem, sive per attritionem cū quovis alio sacramento obtentus; dum dicitur *contritis & confessis*, id est si confessio sit necessaria ad statum gratiæ. Deindè dum expressè postulatur confessio, intelligitur non venialium, sed mortalium peccatorum confessio. Si ad lucrandum jubilæum expressè requiratur confessio, & homo intra tempus præscriptum semel confiteatur, postea ante momentum in quo fructus indulgentiæ obtinendus est, iterum peccet mortaliter, non videtur necessariò iteranda actualis confessio de hoc posteriori peccato ad lucrandum jubilæum; sed contritio poterit sufficere.

Dico 2. Quando indulgentia conceditur sub hac forma: *verè pœnitentibus ac confessis*, non videtur necessaria præmittenda esse actualis confessio; securius tamen erit illam præmittere; non enim videtur Papa illam exigere ut speciale opus necessarium ad lucrandam indulgentiam, sicut jejunium, aut eleemosinam; sed ut dispositionem ad statum gratiæ; adeoque status gratiæ quomodocumque habitus; sufficiet sine actuali confessione, qui etiam requiritur ad obtinendum non tantum proprium indulgentiæ effectum seu remissionem pœnæ temporalis, sed etiam ad alios favores, qui interdum cum indulgentia conceduntur, ut sunt absolutio à censuris, dispensationes votorum &c.

SECTIO IV. V. & VI.

De actuali dispositione & opere requisito ad lucrandam indulgentiam.

Dico 1. Non est absolutè & simpliciter de necessitate indulgentiæ, ut concedatur sub conditione alicujus operis præstandi ad effectum indulgentiæ consequendum; potest enim dari indulgentia per modum gratitudinis ob obsequia Ecclesiæ exhibita, in quibus potest esse sufficiens ratio dandi remissionem pœnæ temporalis sine impositione novi operis, supposito nempè gratiæ statu in recipiente; item potest sic dari per modum medicinæ ad erigendam recipientis spem aut fervorem excitandum, aut per modum liberalis donationis ex rationabili causa aut occasione; v. gr. ob aliquam solemnitatem, factæ. Attamen quando causa dandæ indulgentiæ talis est, ut sine pii operis interventu vel non sit sufficiens, vel non possit convenienter ad finem indulgentiæ applicari, tunc injunctio pii operis est necessaria ad valorem indulgentiæ; ut enim indulgentia valeat, debet esse justa causa; adeoq; istud opus injunctum tenet se ex parte causæ finalis.

Dico 2. Quoties indulgentia conceditur sub tali formia, ut certum opus requirat, nemo illam lucratur nisi istud opus exequatur, etiamsi ex oblivione aut impotentia omissum sit; nisi in ipsa concessione talis exeptio exprimatur, aut sub alia forma personis impeditis idem indulgentiæ effectus tribuatur; imò nec videtur aliquid indulgentiæ consequi, qui tantum aliquam injuncti operis partem, v. gr. unum jejunium ex tribus injunctis, implevit; quia concessio est unica & quasi indivisibilis sub tali conditione; si tamen minimam ex injuncto opere partem omisisset, videtur consecutus indulgentiam, quia in moralibus parum pro nihilo reputatur. Opus injunctum non est necesse ut sit externum; item non est necesse per se loquendo & ex vi talis operis, ut fiat in statu gratiæ, quando opus præcedit indulgentiam vel omninò, vel ex parte; si enim consummetur opus quando indulgentiæ fructus dandus est, tunc necessaria erit gratia non propter opus, sed propter indulgentiæ fructum. Id intellige, nisi concedens indulgentiam expressè velit ut opus injunctum fiat in statu gratiæ. Imo

Dico 3. Probabilius videtur non requiri necessariò, ut opus injunctum sit honestum in individuo; potest enim pontifex solum designare opus bonum ex genere suo ut conditionem necessariam ad consequendam indulgentiam, non exigendo omnes circumstantias ad bonitatem moralem actus in individuo requisitas, (non tamen eas excludendo) ne difficiliorem indulgentiæ consecutionem reddat, dum modò is qui illud opus

facit

facit, habeat intentionem formalem vel virtualem in eo faciendo lucrandi indulgentiam ; adeoq; cum imperativè procedat à voluntate quatenus fidei lumine illustratâ, requiritur saltem remotè aliquod gratiæ auxilium ad istud opus exequendum ut indulgentia obtineatur.

SECTIO VII.

An quis vivens possit lucrari indulgentiam per alium ?

Dico: Ad lucrandam indulgentiam sufficit opus injunctum fieri ministerialiter per alium, v. gr. eleemosynam per famulum, aut per alium, nomine volentis lucrari indulgentiam, nisi tenor indulgentiæ expresse aliud petat ; nec necesse est ut ille ministerialiter operans nomine alterius, sit in gratiâ : opus tamen injunctum non potest fieri per alium ut causam principalem & proximam, v. gr. jejunare, orare, visitare templum, &c. nisi hoc permittat expresse tenor indulgentiæ ; nec tunc operans nomine alterius debet esse necessariò in gratia, ut alter lucretur indulgentiam ; sed hic alter debet esse in gratia eo tempore quo ei applicandus est fructus indulgentiæ. Unde iste principaliter operans nomine alterius, potest huic insciò lucrari indulgentiam.

SECTIO VIII.

An omnes æqualiter & statim post opus impletum, quod injunctum erat, consequantur indulgentiæ fructum ?

Dico 1. Omnes qui opus injunctum sufficienter perficiunt, æqualem statim indulgentiæ effectum formaliter consequuntur, si eo indigeant, v. gr. plenariam peccatorum sive plurium sive pauciorum pœnæ remissionem. Effectus enim indulgentiæ per se & quasi ab intrinseco nullam dispositionem requirit in recipiente præter ablationem culpæ & statum gratiæ, ideoq; major vel minor devotio, seu dispositio actualis per se non confert ad inæqualem indulgentiæ effectum, qui datur per modum cujusdam liberalis donationis prudenter factæ, sive factæ ex justa & sufficienti causa. Quando indefinita injungitur eleemosyna, sufficit minima ad lucrandam indulgentiam ; & sufficit etiam minima juxta statum personæ, si forma concessionis virtualiter vel formaliter postulet diversam pro diversis pœnis.

Dico 2. Quando plures indulgentiæ, v. gr. unius anni, conjunguntur in una personâ diversis viis, id est per distincta privilegia aut diversa grana benedicta ; non videntur omnes acquiri uno actu, sed singulis actibus ; quia unaquæque postulat talem actum applicatum ad talem finem vel effectum, ut partialem saltem concessionis causam.

SECTIO IX.

An præter gratiæ statum & opus injunctum requiratur alia dispositio actualis vel habitualis in recipiente indulgentiam ad eam lucrandam ?

Respondeo negativè quia in indulgentiæ concessione per se non attenditur actus recipientis tanquam ejus dispositio, sed tanquam complens causam sufficientem ad indulgentiæ concessionem; alioqui non est necessarius iste actus, nisi quatenus voluntariè & superabundanter à dispensatore indulgentiæ postulatur tanquam conditio sine quâ non. Unde indulgentia absolutè concessa omnibus quamtumvis negligentibus prodest, quantum est ex se, & ex potestate ac voluntate concedentis ; & probabilius quoque est illam causam, quæ sufficiens est respectu diligentium, etiam esse sufficientem respectu negligentium, si sint in statu gratiæ ; ac proinde non sint indigni indulgentiæ beneficio, contra Cajetanum oppositum sentientem.

DISPUTATIO LIII.

De defunctis quibus indulgentiæ prodesse possunt.

SECTIO I. & II.

An animæ defunctorum sint capaces fructûs indulgentiarum, & quomodo ? per modum absolutionis ? an suffragii tantùm ?

Dico 1. Quamvis olim non ita fuerit ab Ecclesiâ declaratum animas defunctorum esse capaces fructûs indulgentiarum eumque posse illis applicari ac prodesse, ideoque tunc potuerint viri etiam catholici hac in re opinionibus dissentire ; nunc tamen res adeo est clara eas posse sic juvari, ut sine errore negari non possit. *Probatur* ex communi TT. & Ecclesiæ consensu, ex antiquo Ecclesiæ ulu, ex auctoritate multorum pontificum, qui ex facto & doctrina id comprobarunt. Deinde certum est animas quæ sic juvari possunt, dumtaxat esse animas purgatorii, nullas verò alias, uti suprà de suffragiis dictum est. Sed ut indulgentia illis prodesse possit, id debet expresse declarari in forma concessionis, alioqui non illi prodest, etiam si dicatur in forma concessionis concedi indulgentia pro omnibus fidelibus; quia nemo potest lucrari indulgentiam pro alio, nisi id expresse concedatur in forma concessionis, sed tantum pro seipso.

Dico 2. TT. communiter docent pontificem non posse pro defunctis concedere indulgentias per modum absolutionis, sed tantùm per modum suffragii; sive non posse principaliter & directè, sed tantum secundariò & indirectè. D. Thom. Alens. Bonav. Bellarm. &c. quia concedere indulgentiam per modum absolutionis, est auctoritate judiciariâ, quæ solum exercetur ergà suos subditos, remittere pœnam ; animæ autem purgatorii, non possunt dici subditæ summo pontifici, sed tantùm homines viatores & super terram degentes juxta hæc. *Quidquid solveris super terram* ; nec ullum jurisdictionis actum potest verè ac directè exercere in illas Papa; potest ergo tantùm pro illis per modum suffragii concedere indulgentias ; sicut unus quisque fidelis potest privatâ auctoritate illis succurrere per modum suffragii de suis propriis satisfactionibus ; sic Papa auctoritate publica potest eisdem succurrere per modum suffragii ex communi satisfactionum Ecclesiæ thesauro, cujus dispensatio penes ipsum est, juxta potestatem à Christo datam.

SEC-

SECTIO III.

Quid sit concedere indulgentiam pro defunctis per modum suffragii, & non per modum absolutionis?

Dico 1. Effectus indulgentiæ per modum suffragii concessæ videtur esse æquè infallibilis ac concessa per modum absolutionis; quia in utraque offertur æquale pretium pro solutione debitæ pœnæ, nempe Christi & sanctorum satisfactiones superabundantes; & in utraque est Divina promissio, & quasi pactum acceptandi unam pœnam pro alia oblatam à Papâ juxta hæc verba, *quodcumque solveris super terram erit solutum & in cœlis.* Non ergo istæ duæ indulgentiæ hac in re differunt, neque etiam illarum differentia in hoc præcisè consistit, quod indulgentia per modum absolutionis conferatur immediatè ac directè ei in quo habitura est effectum; indulgentia autem per modum suffragii conferatur immediatè alicui viventi cum facultate eam applicandi defuncto, & illi offerendi per modum suffragii satisfactionem jam quasi sibi donatam ex communi Ecclesiæ thesauro; posset enim Papa sine interventu actionis & applicationis alterius viventis indulgentiam lucrantis, ipsemet immediatè offerre Deo satisfactionem de thesauro Ecclesiæ, applicando illam defunctis vel generaliter omnibus vel specialiter aliquibus, ut Deus illis remitteret tantam vel tantam pœnam; si nempè spectetur nuda dispensantis potestas, & defunctorum capacitas: deinde.

Dico 2. Neque differunt si cætera sint paria, vel in infallibilitate effectus, vel in ejus quantitate; sed in modo eum causandi moraliter; concedens enim indulgentiam per modum absolutionis, proximè & immediatè remittit pœnam tanquam Dei minister ac judex locum Dei tenens; concedens autem per modum suffragii, non remittit pœnam, sed pretium æquale offert, ut ipse eum remittat; unde fit ut in utroque interveniat ratio justitiæ sed diverso modo; nam in absolutionis indulgentiâ intervenit justitia quasi vindicativa ex parte absolventis; in suffragii indulgentiâ tantum intervenit justitia per modum æquivalentis commutationis, fundatæ in pacto & promissione Divina, etiamsi in absolutionis indulgentiâ includatur etiam æquivalens commutatio; adeoq; se habent ut includens & inclusum; unde oritur alia differentia, quod indulgentia per modum suffragii potest concedi non subditis, si concedens habeat talem potestatem in thesauro; indulgentia autem per modum absolutionis potest tantum concedi subditis, quia est actus judiciariæ potestatis. Denique istæ ambæ indulgentiæ possunt dici veræ ac propriæ indulgentiæ.

SECTIO IV.

Quæ conditiones requirantur ad valorem indulgentiæ pro defunctis?

Dico 1. Ad lucrandam indulgentiam pro defuncto, debet vivens facere & implere opus injunctum cum intentione ac voluntate obtinendi defuncto indulgentiam; non est tamen necesse, ut istius operis satisfactionem sive ex opere operantis, sive ex opere operato provenientem, in particulari offerat pro defuncto, nisi id expressè in forma concessionis postuletur; nec requiritur ut lucrans indulgentiam pro alio sive defuncto, sive vivo, sit in statu gratiæ dum opus injunctum adimplet sufficit ut is cui obtinet seu applicat indulgentiam, sit in gratiâ.

Dico 2. Ex parte defuncti ad obtinendam indulgentiam probabilius requiritur character baptismalis, quia sicut Missæ sacrificium juxta patres non offertur pro catechumeno defuncto ad remittendam illi pœnam temporalem ex opere operato; ita videtur non posse papa pro illo defuncto dare indulgentiam per modum suffragii, cui non poterat dare vivo per modum absolutionis. Itaque in defuncto ad obtinendam indulgentiam præter characterem baptismalem & gratiam sanctificantem, nulla alia dispositio requiritur, v. gr. non requiritur speciale meritum de congruo, quod in hac vita præcesserit, ut vult Cajetanus; non notitia aut acceptatio beneficii sibi collati, nec actus spei aut fiduciæ obtinendi fructum indulgentiæ.

DISPUTATIO LIV.

De causa finali ob quam concedi possunt ac debent indulgentiæ.

SECTIO I. & II.

An ad dandam licitè ac validè indulgentiam requiratur causa legitima?

DICO 1. Ad dandam licitè indulgentiam requiritur causa honesta, pia, ac proportionata, quæ sit distincta ab intrinseco indulgentiæ fine seu effectu. Summus enim pontifex, qui est tantum Christi minister, non potest pro suo libitu sine causa indulgentias dispensare, cùm id foret non in ædificationem, sed in destructionem Ecclesiæ. Imò

Dico 2. Ut indulgentia sit valida, debet esse causa legitima, ita ut concedens indulgentiam agat juxta Christi intentionem ac voluntatem, quæ non ex speciali revelatione, sed ex ipsa rei naturâ ac circumstantiis colligenda est. Quamvis enim in jure humano multa illicitè fiant quæ facta tenent, seu quæ sunt valida; non est tamen hic idem, quia hic est jus divinum, contrà quod agitur in obligatione satisfaciendi Deo pro peccatis. Supposita igitur alicujus indulgentiæ invaliditate ob causam insufficientem non tolleretur quidem in re obligatio satisfactionis exequendæ à confessario impositæ; sed cum non constet pœnitenti de ista invaliditate, posset ab illo in conscientia excusari. Quoad alias autem facultates quæ cum ejusmodi indulgentia invalida conceduntur, v. gr. facultas eligendi confessarium, recipiendi absolutionem à casibus reservatis, dispensationem in votis &c. videntur ea omnia quæ ex vi talium facultatum, validè fieri; quia hæc omnia præcisè pendent ex jure humano, seu ex voluntate pontificis; nempè quod hic sacerdos possit hujus vel illius confessionem audire, quod possit dispensare in votis, quod tales casus sint reservati &c. Hæc enim omnia per voluntatem pontificis limitari, extendi, delegari possunt; sunt ergò valida, etiamsi ex sola ejus voluntate sine aliâ causâ fiant.

SECTIO III.

An ad valorem indulgentiæ requiratur non tantum causa justa seu legitima, sed etiam proportionata?

Dico: Ad valorem indulgentiæ non sufficit causa solummodo honesta, pia, justa seu legitima, sed etiam requiritur proportionata effectui seu quantitati indulgentiæ. Talis enim causa requiritur ad dandam licitè indulgentiam ut dictum est; ergò etiam ad dandam validè, quia id videntur significare decreta pontificum. Hinc si causa proportionata sit æqualis quantitati indulgentiæ concessæ, aut si illam excedat, operabitur integrum indulgentiæ effectum; si autem totam indulgentiæ quantitam non æquet, operabitur dumtaxat effectum sibi proportionatum. Concedens enim indulgentiam intendit concedere quantum potest, atqui ista causa, quam sibi proponit, meretur dictum effectum proportionatum, ergò illum confert, id est æqualem tali causæ non adæquanti totam indulgentiæ quantitatem. Hæc autem æqualitas seu proportio desumenda est non præcise ex re ipsa, sed ex prudenti concedentis existimaitione ac dispensatione prout videtur illi à Christo data potestas. Dum D. Thomas ait causam piam, quæcumque illa sit, sufficere ad integrum indulgentiæ effectum, nomine *causæ piæ*, intelligit causam convenientem ac proportionatam toti effectui; atque hæc causa proportionata non consistit in indivisibili, sed patitur latitudinem.

SECTIO IV.

An oporteat ut causa indulgentiæ sit publica, seu ad bonum commune pertinens?

Dico 1. Privata indulgentiæ causa sufficit, dummodo pia sit, & indulgentiæ quæ conceditur, proportionata, ut sæpè dicunt TT. Sed hoc variè intelligendum est. Quocirca indulgentia, quæ toti Ecclesiæ conceditur, ordinariè requirit causam communem, immediatè pertinentem ad totius Ecclesiæ, vel saltem alicujus ejus principalis partis, v. gr. unius regni vel provinciæ, utilitatem. Si indulgentia sit concessa personis mediante loco, v. gr. in jubilæo visitantibus limina Apostolorum, in dedicatione templi illud visitantibus, sufficit ut causa immediatè attingat locum. Deinde utilitas, non est opus, ut immediatè sit semper spiritualis; potest enim interdum etiam esse temporalis, v. gr. defensio Ecclesiæ, expulsio famis aut pestis à Deo impetranda; nec necessariò requiritur ut causa oriatur ex malo imminenti, sed sufficit boni augmentum, v. gr. pietatis, usus sacramentorum, &c.

Dico 2. Quando indulgentia est particularis, v. gr. pro una provinciâ, unâ religione, una confraternitate, personâ, sufficit causa illi proportionata, nempè causa extrinseca præter intrinsecum indulgentiæ finem. Imò potest interdum sufficere causa particularis seu personalis. v. gr. impetratio salutis, Regis, prælati, aut alicujus viri Reipublicæ utilissimi, ut detur indulgentia universalis; & interdum etiam intercessio seu postulatio alicujus personæ potest conferre ad cohonestandam intelligentiæ causam; illa tamen sola non est causa sufficiens. Ad honestam autem & proportionatam indulgentiæ causam, non est semper necesse ut aliquod opus exequendum à recipiente exigatur, quod ad istam causam aliquo modo concurrat.

DISPUTATIO LV.

De causa sufficiente indulgentiarum.

SECTIO I.

An solus Papa habeat divino jure potestatem concedendi indulgentias?

Dico: solus Papa jure Divino habet potestatem concedendi indulgentias *in universa* Ecclesia; totam enim habet sibi *subjectam*, & soli Petro dixit JESUS: *pasce oves meas*. Unde concilium generale acephalum, sive sine capite sede vacante, non potest concedere indulgentias, uti nec ferre leges pro tota Ecclesia. Præsente autem Papa vel per se, vel per ejus legatos, utrumque potest ex vi sui capitis consentientis & potestatem dantis; nempè si legati habeant à papâ istam commissionem; ac proinde nullo jure ordinario humano concilium generale habet potestatem concedendi indulgentias.

SECTIO II.

An inferiores sacerdotes, vel saltem Episcopi habeant jure Divino potestatem dandi indulgentias aliquibus personis, aut locis?

Dico: Probabilius videtur solum summum pontificem habere immediatè à Christo potestatem concedendi indulgentias tam in universa Ecclesiâ, quàm in qualibet ejus parte; imò & in singulis ejus personis. Rich. Durand. Palud. &c. contra Sot. Cordub. &c. dicentes unumquemque Episcopum jure Divino habere potestatem concedendi indulgentias in sua diœcesi seu suis subditis; & contra Marsil. &c. dicentes omnes sacerdotes jure Divino habere potestatem concedendi indulgentiam etiam plenariam, licet nunc non posse, quia Papa id sibi reservavit. *Probatur* Quia Christus soli Petro dixit: *tibi dabo claves: Quodcumque solveris; & pasce oves meas*. Deinde alibi ostendimus jurisdictionem Episcoporum, etiam in foro sacramentali, non esse immediatè à jure Divino, sed mediante Papa; ergò à fortiori idem dicendum de jurisdictione ad dandas indulgentias. Concessio enim indulgentiarum non est actus characteris, ordinis aut consecrationis Episcopalis; ergo pendet ab aliâ jurisdictione, nempè Papæ, qui congruenter juxta Episcoporum munus communicat illis aliquam in hoc foro jurisdictionem. Falsum est ergo Episcopum jure Divino posse omnia in suo Episcopatu, quæ Papa potest in universa Ecclesia, nisi prohibeatur; ut patet in multis rebus.

SECTIO III.

An Episcopi possint indulgentias concedere ordinario jure humano?

Nota: jurisdictio ordinaria dicitur illa quæ alicui convenit ex vi sui muneris & officii. Hinc

Dico 1. Episcopi habent non delegatam, sed ordinariam potestatem concedendi aliquas indulgentias; quia per jus commune Ecclesiasticum, atque adeò ex vi muneris sui eam habent ab Ecclesia definitam, ideoque eam delegare alteri possunt; cumque sit tantum unus Ecclesiæ communis thesaurus, suas indulgentias ex eo desumunt singuli Episcopi, non verò ex aliquo particulari cujusvis Episcopatûs thesauro. Attamen istam potestatem habent limitatam juxta juris dispositionem: *primò in quantitate*; nam Episcopi tantum possunt concedere unum annum indulgentiæ in dedicatione alicujus Ecclesiæ; in anniversario autem die istius dedicationis, solum modo 40. dierum indulgentiam, quam etiam concedere possunt in quocumque casu, in quo eis occurrit causa sufficiens ad concedendas indulgentias. Ita statutum est in cap. *cum ex eo* de pœnitent. & remiss. Istas indulgentias possunt concedere plures Episcopi in eodem Episcopatu sibi succedentes; v. gr. successor potest alicui loco concedere indulgentiam, quamvis similem habeat à prædecessore; item Archiepiscopus in loco sui suffraganei potest eamdem indulgentiam concedere, quamvis Episcopus loci aliam similem tribuat; & subditi istius Episcopi possunt utramque lucrari. *Secundò in personis*; nam Episcopi possunt solùm concedere indulgentias suis subditis, sed non possunt concedere pro defunctis.

Dico 2. Si Episcopi contra limitationem ipsis factam, concedant majorem indulgentiam, non tantum est illicita, sed etiam invalida. Valebit tamen pro illa quantitate quæ non excedit juris limitationem utpotè illi proportionatâ. *Utile enim per inutile non vitiatur*, ut habet regula juris. Hæc indulgentia non tantum in foro exteriori, sed etiam in interiori pœnitentiæ foro videtur esse irrita quoad excessum. Episcopus potest exercere hanc suam jurisdictionem concedendi indulgentias suis subditis in omni loco, sive hi existant intra sui Episcopatus territorium, sive extra. Nomine *Episcopi* intelligi potest Episcopus electus & confirmatus, licèt nondum sit consecratus, modò non habeat jurisdictionem aliquâ censurâ impeditam, peccatum mortale non impedit illius jurisdictionem. Archiepiscopus non tantum in suo Episcopatu, sed etiam in tota sua provincia potest indulgentias concedere; legati pontificis solent habere hanc potestatem intra fines suæ legationis ex commissione Papæ.

SECTIO IV. & V.

Quid prælati Episcopo inferiores, sacerdotes, prælati Religionum possint jure Ecclesiastico circa indulgentiarum concessionem?

Dico 1. Nullus prælatus Episcopo inferior habet potestatem ordinariam, etiam jure Ecclesiastico, ad concedendam aliquam indulgentiam, nec illis sufficit, per se loquendo, consuetudo præscripta ad hanc potestatem tanquam ordinariam habendam; attamen præscripta consuetudo est indicium jurisdictionis aliquando à Papa concessæ. Similiter Abbates, aut prælati sæculares exempti & immediatè summo pontifici subjecti, jurisdictionem Episcopalem habentes, non possunt etiam suis subditis, aut in locis sibi subditis, jure ordinario indulgentias concedere, nisi consuetudine vel alia sufficienti ratione constet fuisse alicui specialiter à summo pontifice concessam istam potestatem. Unde nec capitulum sede vacante, nec vicarius Episcopi hanc potestatem habent jure ordinario, multò autem minus parochi, aut alii sacerdotes simplices. Hinc

Dico 2. Prælati Religionum sive locales, sive provinciales, sive generales jure ordinario seu ex vi muneris sui nullam etiam habent potestatem concedendi indulgentias. Quando igitur aliqua religio vel ejus prælatus admittit aliquem ad consortium seu participationem bonorum operum istius religionis, non concedit indulgentiam; sed offert suffragium admittendo illum ad communicationem meritorum & operum maximè per modum impetrationis. Deus enim ob pia totius religionis opera benefacit non tantùm propriis ejus membris, sed etiam iis qui cum ista religione sunt conjuncti; & si velit etiam illam admittere ad participationem operum satisfactoriorum, tunc requiritur ut singuli subditi referant sua opera satisfactoria ad istam superioris intentionem, vel ipsi juxta illius intentionem directè aut saltem implicitè sua alteri applicent: nulla enim privata Fidelium congregatio potest habere privatum ex superabundantibus satisfactionibus suorum membrorum thesaurum, qui sit quasi sub dominio istius congregationis, & cujus dispensatio ad illam, seu ad ejus prælatum speciali potestate pertineat. Et quamvis prælatus probabilius possit præcipere subdito, ut tale opus faciat ad satisfaciendum pro alio; non potest tamen istud opus immediatè applicare alteri ad satisfaciendum sine subditi operantis intentione & quasi cooperatione; hoc enim non est sub ejus dominio. Deinde ista suffragiorum communicatio præter participationem meritorum de congruo, & bonorum operum impetratoriorum & satisfactoriorum, potest etiam deservire ad participandas indulgentias istis religioni à sede Apostolicâ concessas; sed ad hoc requiritur specialis ejusdem sedis Apostolicæ facultas quæ extendat datas indulgentias ad ejusmodi personam vel personas; & tunc non prælatus, sed ipse Papa eas dat.

SECTIO VI.

In quibus sit vel esse possit potestas delegata ad indulgentias concedendas?

Dico 1. Potestas dandi indulgentias est delegabilis, adeoque Papa eam delegare potest v.gr. suis legatis, generalibus religionum, &c. Episcopus suis subditis; & is cui illa delegatur, non debet necessariò esse sacerdos; quia ordo sacerdotalis non est per se necessarius ad hunc effectum; & Papa de facto illam delegat interdum Cardinalibus nullum sacrum ordinem habentibus; jure tamen ordinario debet esse clericus, quia est potestas Ecclesiastica. Dum conceditur alicui, ut in articulo mortis obtinere possit indulgentiam plenariam à confessario, potest intelligi de confessario sive actu sive munere, non tamen de alio. Episcopus respectu suorum subditorum ad dandam indulgentiam, potest delegare suum Vicarium, aut alienum Episcopum, vel simplicem sacerdotem, vel clericum

ricum inferiorem. Idem dic de Archiepiſcopo.

Dico 2. Quinam de facto habeant hanc poteſtatem delegatam, id noſcendum eſt ex voluntate Papæ aut Epiſcoporum, quæ manifeſtatur per eorum reſcripta aut privilegia conceſſa.

DISPUTATIO LVI.

De formâ in indulgentiarum conceſſione ſervandâ.

Sectio Prima.

An ad indulgentiam concedendam ſeu efficiendam ſit neceſſaria aliqua forma, eaque determinata?

Dico 1. Duplex eſt forma concedendi indulgentias; una continens indulgentiam ferendam, alia latam. Forma continens indulgentiam ferendam, eſt quando Papa concedit alicui, ut in articulo mortis, v. gr. poſſit à confeſſario abſolvi non tantum à culpa, ſed etiam ab omni pœnâ; tunc ipſe Papa non abſolvit, ſed concedit alteri ut abſolvat; ideoque dicitur indulgentia ferenda per articulum autem mortis, non intelligitur præciſè ille in quo poſſet confiteri cuicumque ſacerdoti & abſolvi à caſibus reſervatis; ideoque conſultius eſt non expectare mortem jam inſtantem. Forma continens indulgentiam latam, eſt quando Papa concedit alicui plenariam indulgentiam pro illo momento, quo quis in gratia & omnibus culpis remiſſis moritur, tuncque eſt ipſe Papa qui immediatè abſolvit. Utraque hæc indulgentia poſtulat ſibi proportionatam formam diverſam.

Dico 2. Ad indulgentiam ferendam requiritur ut illius executor utatur aliqua forma conceſſæ indulgentiæ expreſſivâ; v. gr. *auctoritate Apoſtolicæ ſedis mihi commiſſâ, concedo tibi talem vel talem remiſſionem; vel ſimpliciter concedo tibi tot annos indulgentiæ: vel remitto tibi, abſolvo te*, &c. ſine expreſſâ indulti mentione. Imò hæc ſola verba: *ego te abſolvo*, ſub intentione & faciendi ſacramentum, & dandi indulgentiam prolata, ad utrumque effectum poſſent ſufficere; aut ſi pœnitens interrogetur à confeſſario: *concedis mihi indulgentiam juxta tale indultum.* & confeſſarius verbo uno aut ſigno annuat, ſufficit. Deinde non eſt neceſſe ut is, cui indulgentia datur, ſciat ſibi dari.

Dico 3. Quod attinet ad formam delegationis, debet fieri verbis ſignificantibus ſpecialiter conceſſionem indulgentiæ ferendæ. Ex his ergo quanta & qualis ſit indulgentia, colligenda eſt. Generalis conceſſio indulgentiæ à Papa data non ſe extendit ad defunctos, nec ad indulgentiam plenariam, ſi id non exprimatur ſpecialiter in indulto.

Dico 4. Circa indulgentiam latam, requiritur ut etiam detur humano modo per actum ſenſibilem, & quando in indulgentiæ indulto conceduntur alii favores, diligenter animadvertendum eſt, an hi dentur tanquam res requiſitæ ad lucrandam indulgentiam, an verò tanquam beneficium poſt indulgentiam jam obtentam; aut ſaltem res hanc concomitans.

Sectio II. & III.

An forma indulgentiæ ſtrictè ſit interpretanda; & tantum dumtaxat valeat quantum ſonat?

Dico 1. Poteſtas concedendi indulgentias; videtur eſſe ſtrictè interpretanda; quia in communi jure omnis diſpenſatio eſt odioſa, adeoque poteſtas diſpenſandi in jure Divino, qualis eſt poteſtas dandi indulgentias, eſt etiam odioſa, ac ſtrictè interpretanda. Hinc qui habet iſtam poteſtatem, moderatè debet illâ uti, & inclinare potiùs ad rigorem & ſtrictum jus quàm ad relaxationem; quique non ſolum indiſcretè, ſed etiam infideliter indulgentias denunciant, ultra veritatem eas extendendo turpis lucri gratia, gravius peccant. Actualis autem indulgentiarum conceſſio latiſſimè interpretanda intra latitudinem poteſtatis concedentis interpretanda eſt, quantum verborum veritas ac proprietas patitur; eſt enim beneficium ſine præjudicio tertii; eſtque opus charitatis & miſericordiæ erga eum cui conceditur. Cum ergo in formâ indulgentiæ duo ſoleant haberi, impoſitio alicujus operis, & conceſſio alicujus remiſſionis, illa impoſitio eſt ſtrictè interpretanda utpotè pertinens ad poteſtatem; hæc autem conceſſio latè; quia pertinet ad beneficii donationem; quare dum jura videntur indulgentias reſtringere, de poteſtate ſolent loqui.

Dico 2. Concurrentibus omnibus cauſis neceſſariis, indulgentiæ valent quantum ſonant; id eſt totum illum effectum quem ex vi ſuæ ſignificationis promittunt, conferunt. In particulari autem non eſt certum & infallibile hanc indulgentiam tantum operari, quantum ſonat; quia poteſt fieri ut cauſa non ſit ſufficiens aut non proportionata, ac legitima; ubi tamen non conſtiterit cauſam eſſe illegitimam & improportionatam, indulgentia efficax judicanda eſt; ſpeciale enim auxilium Dei ad gubernandam Eccleſiam etiam in practicis ac particularibus rebus ſummum pontificem dirigit; Deinde multæ cauſæ poſſunt movere juſtè pontificem ad dandam indulgentiam, quæ non exprimuntur, & ab aliis ignorantur.

DISPUTATIO LVII.

De duratione & revocatione indulgentiarum.

Sectio Prima.

An indulgentia perpetua ſit? vel an ceſſare poſſit?

Dico 1. Quando datur indulgentia ad certum tempus, non durat ultra illud; & intra illud poteſt à concedente revocari. Quando autem expreſſè datur in perpetuum, ex vi conceſſionis ſemper durat, v. gr. quando ſub hac formâ: *uſque ad beneplacitum hujus ſedis*: ſemper tamen poteſt revocari & auferri.

Dico 2. Quando indulgentia datur indefinitè ſine ullâ formali aut virtuali temporis ſeu durationis limitatione, quales ſæpe ſunt indulgentiæ conceſ-

conceſſæ religionibus, aliiſve communitatibus aut familiis, quæ ſucceſſione continuâ perſeverant, ſi non ſit facta limitatio per aliquam clauſulam generalem ſeu legem, v. gr. cancellariæ, curiæ Romanæ, &c. tunc ex vi verborum cenſetur eſſe perpetua; ſecus ſi limitetur ad unum tantum actum, aut duos in vita, aut ſi limitetur ad unum locum v. gr. templum, quo pereunte peribit indulgentia.

Dico 3. Indulgentiam indefinitè conceſſam viſitanti, v. gr. Eccleſiam infra octavam ejus dedicationis, videtur juxta quoſdam poſſe quis ſæpius lucrari diverſis diebus; an etiam eodem die valdè incertum eſt.

SECTIO II.

Quibus modis poſſit indulgentia ceſſare?

Dico 1. Indulgentia tam lata quàm ferenda, ſive Papæ, ſive alterius prælati inferioris, non extinguitur per ſolam concedentis mortem, niſi in ipſa conceſſione hic terminus illi præfigatur; eſt enim gratia; & gratia non extinguitur morte concedentis. Hinc

Dico 2. Indulgentia definit per revocationem ejus qui illam conceſſit vel ſucceſſoris, qui moraliter idem cum ipſo cenſetur, vel ejus ſuperioris; & per ſe loquendo, ad faciendam licitè hanc revocationem nulla cauſa requiritur; fuit enim beneficium gratuitum. Per accidens tamen & ab extrinſeco poteſt hæc revocatio illicita eſſe, ſi fiat ſine cauſa: 1. ſi poſſit ſcandalum generare, v. gr. ſi ſit ſignum alicujus odii. 2. ſi concedens promiſit ſe non revocaturum. 3. ſi iſta indulgentia creditur eſſe animabus valde fructuoſa ſine tertii nocumento. 4. ſi uſus indulgentiæ jam ſit inchoatus, v. gr. ſi quis jam jejunarit, eleemoſinam fecerit &c. Dum ſit Romæ revocatio alicujus indulgentiæ, ut habeat ſuum effectum ac ceſſare cenſeatur, juxta communem ſententiam debet eſſe ita ſufficienter promulgata, ut per ſe loquendo, potuerit pervenire ad notitiam Eccleſiæ vel Provinciæ pro quâ ſit & probabiliter illius perſonæ, quæ iſtâ gaudebat indulgentiâ; & quamvis concedens indulgentiam abſolutè poſſet illam revocare per ſolum actum internum, nunquam tamen eam revocat ſine actu externo, v. gr. per ſpecialia aut generalia verba, ſufficienter ejus voluntatem declarantia.

Dico 3. Ceſſat indulgentia per deſtructionem rei aut mortem perſonæ pro qua conceſſa eſt. Loco enim pereunte ſeu deſtructo, perit indulgentia localis, & mortuâ perſonâ, perit indulgentia perſonalis. Deinde una indulgentia interdum deſtruitur per adventum alterius, quando ambæ ſimul in eodem loco exiſtere non poſſunt; v. gr. per regulam 57. cancellariæ, duæ indulgentiæ ſunt incompatibiles in eodem loco, ſi nulla facta ſit mentio prioris in poſterioris impetratione; nam tunc hæc poſterior nulla eſt, utpote ſub reptitia. Item poteſt extingui indulgentia per renunciationem ejus, cui conceſſa eſt, verbi gratiâ per non uſum; per hanc tamen renunciationem ſeu non uſum, non poteſt quis irritare aut mutare concedentis voluntatem à quâ pendet indulgentia; ideóque quoties ipſe ſuam voluerit mutare voluntatem, poterit eâ indulgentiâ uti, utpote non extincta. Si autem concedens renuntianti conſentiat, tunc non per renunciationem, ſed per revocationem extinguetur.

Dico 4. Indulgentia extinguitur per ceſſationem cauſæ propter quam conceſſa eſt; quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus; & indulgentia ſine cauſa, eſt nulla. Sed ſi cauſa à principio ſpectata fuerit ſufficiens & proportionata pro tali indulgentiâ & pro tanto tempore, licèt phyſicè poſteà deſierit, ſubſiſtet tamen adhuc moraliter, ac proinde etiam indulgentia ſubſiſtet.

THEOLOGIÆ R. P. FRANCISCI SUAREZ, E SOCIETATE JESU SUMMA SEU COMPENDIUM

TOMUS XVIII.

DE CENSURIS ET IRREGULARITATE.

DISPUTATIO I.

DE CENSURA IN COMMUNI.

SECTIO I. & II.

Quid sit censura Ecclesiastica, & an sit in Ecclesiâ potestas ad ferendas Censuras?

DICO 1. Censura in usu Ecclesiæ, (nam apud latinos idem est ac censoris dignitas derivata à verbo *censeo*) est pœna spiritualis & medicinalis, privans usu aliquorũ bonorum, per Ecclesiasticam potestatem ita imposita, ut per eamdẽ ordinariè absolvi possit. Hinc irregularitas non est censura, quia non est pœna, sed inhabilitas; nec depositio ac degradatio est censura; quia non est medicinalis, sed perpetua pœna: censura enim est ligamen dissolubile moraliter, includens conditionem, *donec resipiscat*.

Dico 2. De fide est esse in Ecclesia potestatem jurisdictionis in foro externo seu contentioso, à Christo data. Hæc potestas promissa est Petro. Matth. 16. *quodcumque ligaveris super terram.* &c. dein promissa est omnibus Apostolis, Matth. 18. *quodcumque alligaveritis super terram*, &c. & patet Christum loqui de potestate non solum fori interni, sed etiam externi ex his ejus verbis ibidem: *si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus*, id est separetur, ut indignus Ecclesiasticâ communicatione & fructu. Hâc potestate usus est Paulus 1. Cor. 5. ubi dicit: *ego quidem absens corpore*, &c. *judicavi ut præsens eum qui sic operatus est*, &c. *tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die domini.* Item 1. Tim. 1. ubi hymenæum & Alexandrum blasphematores tradidit etiam satanæ; & creditur etiam Petrus hâc potestate usus cum dixit Simoni mago: *non est tibi pars, neque sors in sermone isto*, Act. 8. Ratio datæ hujus potestatis est, quia in omni republica, ut possit bene regi, necessaria est potestas jurisdictionis tam coërcitiva quàm directiva. Hanc autem potestatem, quam Christus, ut vidimus, promiserat, videtur ipse immediatè eam omnibus Apostolis tanquam delegatam ac personalem reipsâ dedisse, quando dixit Joa. 20. *sicut me misit Pater meus, & ego mitto vos*; & rursus eam immediatè dedisse seorsim soli Petro, tanquam ordinariam cum jure successionis, dum illi, ut Ecclesiæ capiti, dixit Joan. 21. *pasce oves meas* &c. Itaque

Dico 3. De fide etiam est in Ecclesiâ esse potestatem instituendi ac ferendi censuras; ut constat ex citato Pauli & Petri usu, & ex antiquissimorum pontificum ac patrum testimoniis, Alexandri, Fabiani, Cælestini primi, Urbani primi, Augustı. Chrysſ. &c. Potestas enim coërcitiva à Christo data Ecclesiæ, est generalis juxta rectam rationem. Aliquid quidem præ se fert rigoris censura, sed est medicina, & aliquantulum amara, ut spiritus salvus fiat; hominis enim emendationem quærit & salutem.

SECTIO III.

Quotuplex sit censura?

Dico: Tres sunt species censuræ, excommunicatio, suspensio, interdictum, ut habetur in cap. *quærenti* de verb. signif. præter has tres nulla est alia; quia Ecclesia nullam aliam instituit, nec ulla alia est necessaria ad effectum seu finem censurarum. Cessatio ergò à divinis, contra Sotum, non est censura; nec irregularitas, quæ cum crimine contrahitur; unde qui habet potestatem absolvendi à censuris & pœnis, non potest absolvere ab ulla irregularitate, tum quia irregularitas non est censura nec venit sub pœnæ nomine, tum quia non datur absolutio ab irregularitate, sed dispensatio; seu in eâ dispensatur.

DISPUTATIO II.

De efficiente causa censuræ, & & de modis illam ferendi.

SECTIO PRIMA.

An sit aliqua censura ex jure Divino? an verò omnis censura immediatè sit ex jure humano?

DICO 1. Potestas instituendi ac ferendi censuras, est de jure divino, adeoque & ejus usus, quatenus

tenus isti juri conformis; est enim à Christo immediatè data Petro, non sicut potestas regia quæ immediatè ab hominibus ducit originem. Sed

Dico 2. Institutio censuræ est de jure humano, nullaque censura jure divino instituta est; quia institutio censuræ fit tantum quando in particulari præscribitur modus talis pœnæ seu privationis talium actuum, aut spiritualium bonorum, quod Christus nunquam immediatè per se ipsum instituit. Hinc nullum est peccatum cui sit annexa censura ex jure divino; atque ita omnis censura, etiam quoad applicationem ad tale delictum, est ex humano jure. Dum ergò dicitur: *hæreticum hominem post primam & secundam admonitionem devita.* Tit. 3. non intelligitur ibi aliquam censuram divino jure latam; uti volunt Almain, Eckius, &c. sed Paulus dicit Tito Episcopo, ut eum vel excommunicet, vel ex obligatione naturali devitet ob periculum peccandi. Idem dic de his verbis 2. Joan. *si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domo, neque Ave ei dixeritis.*

Dico 3. Imposita servandi censuram, seu non operandi contra illam obligatio, est simpliciter de jure humano, quamvis remotè trahat originem à Divino, imò & à naturali juxta illud: *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Rom. 13. ac proinde Ecclesia potest dispensare in prohibitione actuum per censuram declaratorum, v. gr. dare facultatem communicandi in rebus sacris cum quovis excommunicato.

SECTIO II.

Quinam homines possint instituere ac ferre censuras?

Dico: potestas instituendi censuras propriè apud summum pontificem residet: censuræ enim sunt veluti quidam ritus generales Ecclesiæ universæ, quibus particulares ejus pastores uti debent ad coercendos subditos inobedientes; ac proinde debuit à summo pontifice pro omnibus ac pro tota Ecclesia eadem illorum forma statui, siquidem soli Petro hæc potestas immediatè à Christo, duratura in solis illius successoribus, concessa est. Ferendi autem censuras potestas, primariò ac per se etiam in summo pontifice residet. Deinde potest etiam in aliis residere vel ut ordinaria ex vi proprii officii ac muneris; vel ut delegata ex speciali commissione; unde Episcopi habentes proprios Episcopatus, illam habent jure ordinario in ordine ad suos subditos, nempè radicaliter à Christo; formaliter à Papa. Eamdem ordinariâ habent Archiepiscopus, primas, patriarcha, legatus à latere, vicarius Episcopi, capitulum sede vacante, cardinales in propriis Ecclesiis, multi Abbates, archidiaconi & archipresbyteri. Ac proinde hi habentes ordinariam istam potestatem per ipsam sui muneris Ecclesiastici collationem, possunt eam alteri delegare. Interdum autem hæc potestas consuetudine aut præscriptione obtinetur. Non sufficit tamen consuetudo aut præscriptio ferendi unam censuram; v. gr. excommunicationem, ut quis censeatur potestatem habere ferendi alias censuras.

SECTIO III.

Cui & quomodo potestas ferendi censuras delegari possit?

Dico: cum potestas ferendi censuras sit communicabilis, hæ requiruntur conditiones in recipiente istam potestatem delegatam. 1. debet esse homo viator. 2. rationis compos. 3. vir, non fœmina: hæc enim incapax est jurisdictionis spiritualis, etiam si sit capax mandandi, & domesticam disciplinam curandi. 4. baptizatus. 5. clericus, saltem primâ tonsurâ initiatus, quamvis Papa de potestate absolutâ (non autem de ordinariâ) possit & Laico & fœminæ istam delegare potestatem. 6. Nec tantum singulari homini, sed etiam hominum congregationi, cujus singulæ personæ prædictas habeant conditiones, ista potestas potest delegari. In delegante autem potestas delegandi, non debet esse per aliquam censuram impedita; & si cesset jurisdictio in delegante, etiam in delegato cessat, causâ existente integrâ. Denique ad hanc potestatem requiritur sincera tam dantis quàm recipientis jurisdictionem voluntas.

SECTIO IV. V. & VI.

Quid requiratur ad validè & convenienter ferendam censuram? & an per metum lata sit valida?

Dico 1. Ut quis possit validè ferre censuram, non debet esse excommunicatus aut suspensus publicè; aut non debet habere potestatem ferendi censuras ab excommunicato vel suspenso publico. Excommunicatio autem vel suspensio occulta non tollit istam potestatem. Deinde quamvis ferens censuram, non possit illam exercere in seipsum, v. gr. collegium non potest illam ferre in totum ipsum collegium; potest tamen illam ferre in aliquem ejusdem collegii; & quamvis non possit in propriâ causa illam ferre per modum judicii, potest tamen per modum defensionis, v. gr. potest Episcopus ferre censuram in eum qui sibi violentiam infert. Insuper censura debet inferri per voluntatem liberam, & cum intentione illam ferendi; & licèt interveniat metus, etiam cadens in constantem virum; videtur tamen esse valida sive in jure naturali, sive positivo, modò adsit consensus voluntarius & liber quantum ad actum simpliciter humanum & moralem sufficit.

Dico 2. Ad censuram rectè ferendam debet abesse pravus affectus odii, vindictæ aut alius ejusmodi, qui tamen defectus, non est substantialis; item servari debet justitia sive legalis, sive commutativa, sive distributiva,

DISPUTATIO III.

De modis ferendi censuras, & de censura quæ vel à jure vel ab homine fertur.

SECTIO I. II. & III.

An bene dividatur censura in eam quæ fertur à jure, & quæ ab homine fertur? & de formâ eam ferendi?

Dico 1. Censura quæ à jure fertur, est illa quæ per legem stabilem ac permanentem imponitur, obligantem ad istam pœnam, quam ipso facto incurrit ejus transgressor. Censura autem ab homine lata, est illa quam homo personaliter imponit proferendo sententiam, aut præcipiendo aliquid in actione aut negotio singulari, in quo non stabilitur jus permanens, sed datur transitorium mandatum. Itaque pœna non solum per sententiam, sed etiam per legem potest inferri, ita ut possit lex humana obligare reum ad exequendam in se pœnam ipsa lege latam, sive talis executio requirat physicam actionem, sive actionis carentiam, dummodo talis modus ferendi pœnam prudenter judicetur expediens ad bonum commune, & non excedat gravitatem delicti, & non sit in re tam difficili, ut vel naturæ repugnet quale foret se occidere, aut mutilare, vel supra vires humanas moraliter esse videatur, v. gr. publicè se flagellare, &c. sic ergo legitimè per legem potest ferri censura, seu imponi pœna ab ipso reo statim subeunda.

Dico 2. Ad censuram ferendam requiritur sufficiens exterior manifestatio sive verbis, sive scripto; imò & nutu, si quis ferre volens censuram, foret mutus, sufficeret; nec ulla determinata verborum forma requiritur; debet tamen ferri censura per verba quæ speciem censuræ significent, v. gr. *te excommunico, suspendo, interdico*; & si sub harum trium censurarum specie contineatur species infima, debet hæc exprimi, v. gr. *suspendo te ab officio*, vel *à beneficio*, vel *ab utroque simul*. Dum dicitur, *excommunico*, intelligitur semper de excommunicatione majori. Unde verba generica non sufficiunt ad ferendam censuram, qualia essent: *qui hoc fecerit, maneat censurâ ligatus*. Censura sub disjunctione lata, v. gr. *maneat excommunicatus vel suspensus; suspendo te ab officio vel beneficio*, probabiliter obligat ad alterutram partem, quam reus elegerit, contra Ugolin. &c. dicentes ad nihil obligare. Deinde censura debet ferri in personam determinatam vel in singulari, v. gr. eam nominando distinctè, seu dicendo: *excommunico eum, qui hoc fecit, nisi satisfaciat*; vel in generali, v. gr. *excommunicamus percussores clericorum, hæreticos*, &c. denique forma censuræ debet significare de præsenti ac practicè effectum: Unde non fertur censura si dicatur, *excommunicabo, aut excommunicandus erit*, aut *præcipio excommunicari*, item si *excommunicetur, suspendatur &c.* non infertur censura ipso jure, sed præcipitur judicibus ut eam inferant; nisi fortasse quis intenderet dicere, *excommunicetur meâ potestate, seu excommunicatus maneat vel sit*: Attamen quoties in censura ferendâ ponitur particula *ipso facto, ipso jure, aut latæ sententiæ*, etiamsi verbum sit de futuro, significat tamen effectum præsentem, v. gr. *volumus eo ipso, seu ipso facto fore suspensos*. Idem dic quando particula *ipso facto, aut ipso jure* non ponitur in actu signato, sed tantum in actu exercito, v. gr. *excommunicationis sententiâ duximus innodandum; sententiam excommunicationis incurrat; Ecclesiastico subjaceat interdicto; anathema sit; excommunicatus sit; sub interminatione anathematis; sub pœnâ excommunicationis, cui statim subjaceat*. Non videtur autem esse censura latæ sententiæ, si dicatur tantum: *excommunicationem aut suspensionem te noveris incursurum*.

SECTIO IV. V. & VI.

De censurâ latâ sub conditione.

Nota: Censura potest duobus modis *intelligi* sub conditione ferri: 1. Sub conditione *ad causam* ferendæ censuræ pertinente, id *est* sine quâ causa ad ferendam censuram non est completa; sed completâ conditione, causa etiam censuræ completur. 2. Sub conditione impertinente ad causam censuræ: v. gr. *excommunico qui tale delictum fecerit, si est ignobilis*. Hinc

Dico 1. Forma ferendi censuram potest esse conditionalis priori modo, sive ab homine, sive à jure feratur; imò rarò fertur censura, nisi sub ejusmodi formâ conditionata: ac proinde nec naturali, nec divino, nec ecclesiastico jure vetitum est ferri censuram ab homine sub conditione peccati in futurum committendi, v. gr. *si quis commiserit tale peccatum, excommunicatus sit*; monentur tamen judices in c. *Romana* §. *caveant*, de sent. excom. in 6. ut non facilè hujusmodi sententias ferant. Censura autem ipso jure lata differt præcipuè ab ea quæ fertur ab homine per generalem sententiam sub prædicta conditione de futuro, in hoc, quod censura jure seu per statutum lata respiciat territorium seu diœcesim ferentis illam, & intra eam obliget, non extrà; lata verò ab homine respiciat personas, adeoque illas, ubicumque sint, obliget. Deinde fieri potest ut censura à jure fiat seu ligare incipiat, quando præcipua ejus causa seu legislator jam non existit; secus censura ab homine. Si nempè judex ante impletam sententiæ conditionem vel moriatur, vel amittat jurisdictionem; si tamen expletâ conditione jam sit incursa censura ante illius mortem aut amissionem jurisdictionis, tunc post mortem aut amissam jurisdictionem permanet; non enim in conservari pendet à judice, qui illam tulit.

Dico 2. Si quis ante impletam conditionem fiat non subditus, mutando v. gr. domicilium, jam non tenetur censurâ sive lata per generale statutum, sive per generalem sententiam ab homine, aut per speciale præceptum aut prohibitionem; quia jam non est subditus. Si tamen censura lata sit sub conditione respiciente factum præteritum, & commissum tempore prioris domicilii & subjectionis; tunc licet mutetur subjectio cum domicilio, censura tamen priùs incursa permanet.

Dico 3. Per appellationem non solum suspenditur censura conditionata, nondum impletâ conditione; sed etiam præceptum seu obligatio exequendi id quod sub censura præcipitur, ita ut expleto termino præscripto in tali sententia, non tar-

tantum non incurratur censura, sed etiam non peccetur, mandatum non exequendo. Dixi *conditionata*, quia à censurâ absolutè lata non datur appellatio ad eam suspendendam. *Dixi nondum impletâ conditione*, quia impletâ conditione non potest appellari. Hæc autem appellatio debet esse legitima, id est facta ex causa sufficienti ac probabili, & intra tempus legitimum; nempè, non quidem necessariò intra decem dies à die latæ censuræ conditionatæ, ut jura requirunt pro aliarum sententiarum appellationibus; sed quocumque die ante expletum conditionis tempus. Suspenditur etiam censura per recursum ad Papam seu superiorem; item per consensum ejus, in cujus favorem lata est, v. gr. si adæquatè in favorem creditoris præcipiatur debitori sub censura, ut intra tres menses solvat debitum, & creditor contentus sit expectare usque ad quatuor aut quinque menses, tunc debitor non incurret censuram in termino per sententiam præscripto; dum modò non subsistat alia causa istius termini præscripti. Si verò non solvat post expletum terminum à creditore præfixum, tunc incurret censuram, quia tunc verè expletur conditio, sub qua lata est. Quamvis id negent Angel. Sylv. &c.

SECTIO VII. VIII. IX. & X.

De censurâ lata sub conditione ad causam impertinente, & de admonitione ante censuram ferendam facienda.

Dico 1. Censuræ sententia sub conditione ad causam impertinente lata, si hæc conditio sit de præsenti aut de præterito, ac jam extet, quamvis imprudenter & malè feratur, simpliciter tamen est valida; secus verò juxta probabiliorem opinionem, si sit de futuro contingenti, quia continet intolerabilem errorem; spiritualis enim potestatis actus non debet pendere à casuali conditione, quæ ad talem actum omninò impertinens sit. Si autem conditio de præsenti aut de præterito non exstet, tunc etiam nulla est censura.

Dico 2. Juxta canones sufficiens admonitio debet antecedere censuram quæ fertur ab homine ob culpas præteritas seu jam commissas, ut constat ex c. *Romana* supra citato; non autem illam quæ vel à jure, vel ab homine per generalem legem pro peccatis futuris fertur. Quamvis Papa ex lege naturali teneatur etiam censuræ ferendæ præmittere admonitionem; ex causa tamen potest interdum justè agere ferendo censuram sine ullâ præviâ admonitione, suppositâ delicti gravitate, ac publicâ facti evidentia, urgenteque aliquâ necessitate. Deinde dum censura fertur in propriam defensionem, & non per modum judicii, v. gr. dum Episcopus parochum denegantem sibi injustè locum visitandi, excommunicat; probabilius non videtur alia admonitio necessaria quæ censuram præcedat, nisi præceptum quo jubeatur ab incepto desistere sub pœna excommunicationis.

Dico 3. Prædicta admonitio juxta Canones Ecclesiasticos, debet esse canonica, id est trina. Non est tamen necesse, ut hæ tres admonitiones tribus distinctis temporibus fiant; sed una pro tribus fieri potest sic: *admoneo te, ut intrà tres dies satisfacias, singulos dies pro singulis admonitionibus tibi concedendo*; & hoc modo frequentius fieri consuevit. Hæc autem admonitio vel trina formaliter, vel trina virtualiter, id est una pro tribus, videtur requirere tantum temporis intervallum, quantum & ad moralem interruptionem, & ad humanam consultationem deliberationemque sufficere possit.

Dico 4. Varii sunt casus in quibus non videtur requiri trina admonitio: 1. Censura imposita per modum puræ pœnæ vindicativæ ob peccatum commissum, non eget admonitione; secus verò per modum medicinæ. 2. merus censuræ executor non debet admonitionem facere, si eam judex prius fecerit; alioqui si eam judex non fecerit, potest tantum ferrre censuram sub hac aut simili conditione: *nisi comparueris*. 3. cum est periculum in morâ; sed tunc admonitio includitur in præcepto conditionato. 4. Quando contumacia jam est manifesta, ita ut sciatur certò reum non pariturum, nec spes est obtinendæ obedientiæ; tunc non opus est admonitione, nisi illâ quæ includitur in præcepto conditionato censuræ ferendæ, præsumpta contumacia multò minus sufficit ut non præmittatur admonitio. 5. juxta quosdam dum delictum est publicum & notorium simul cum ejus authore, sed hoc non sufficit, ut non fiat admonitio. 6. Quamvis sit delictum cui in jure sit annexa censura, non tamen potest nova ferri ab homine sine præviâ admonitione. Imò declaratio seu denunciatio istius censuræ ipso jure incursæ fieri non debet sine citatione & probatione; nec facienda est denunciatio, si reus statim agnoscat suam culpam, paratus satisfacere. Unde nec ob delictum, cui in jure imponitur censura ferenda, potest judex illam inferre sine præviâ admonitione. 7. Quando datur absolutio censuræ sub conditione, si non impleatur conditio, ipso jure incurritur censura, ideoque nulla requiritur admonitio. Censura quæ in mortuum fertur, est tantum declaratio censuræ in vitâ ab illo incursæ, adeoque non fit nova censura. Denique propria censura, quæ est medicinalis pœna, nunquam fertur sine aliquâ præviâ admonitione.

SECTIO XI.

A quo & cui facienda sit admonitio?

Dico 1. Admonitio debet fieri auctoritate judicis à quo ferenda est censura; & quidem ad partis instantiam, si privata sit utilitas. Insuper debet fieri in scriptis & coram testibus; sed non est necesse in admonitione inferi ipsius causam.

Dico 2. Quando censura contra personam incertam fertur, sufficit fieri in loco publico. Si autem admonitio domi facta pro particulari personâ, deveniat ad ejus notitiam, hoc sufficiet in foro interno & externo. Admonitio debet fieri sub comminatione talis censuræ. Cæterum potest Ecclesia, utendo suâ potestate absolutâ, sine præviâ admonitione, censuram ferre; sicuti videtur fecisse Paulus 1. Cor. 5. incestuosum absentem excommunicando.

SECTIO XII. & XIII.

An censura sit valida, quando admonitio non præcessit? & quæ servandæ circumstantiæ in censurâ ferendâ?

Dico 1. Censura quæ sine trina seu canonica & competente admonitione fertur, est quidem injusta, non tamen est nulla; sed erit nulla, si etiam feratur sine illâ admonitione, quæ includitur

ditur in omni mandato quod relpicit futurum, & non cedit in præteritum, nisi in ordine ad futurum. Attamen excommunicatio lata sine canonicâ seu trinâ admonitione in participantes cum excommunicato, si utraque excommunicatio sit ab eodem judice, est nulla juxta C. *statuimus* de sent. Excom. in 6. item censura à delegato, qui accepit jurisdictionem sub hac expressa conditione, ut canonicam præmitteret admonitionem, lata sine illâ præmissâ, est nulla.

Dico 2. Censuræ ab homine ferendæ forma sic in cap. 1. de sentent. excom. in 6. statuitur: 1. judex debet eam in scriptis proferre, non tamen necessariò per se illam promulgare, ac publicè legere, maximè si sit episcopus, quod non convenit ejus dignitati. Nec opus est ut scriptura sit fide notarii publici vel etiam testibus munita. 2. in censuræ scriptura debet contineri ejus causa. 3. Iudex debet scripturam reo tradere, si intrâ mensem fuerit requisitus. 4. Iudex ferens censuram non servata hâc formâ, ipso jure suspenditur. Attamen censura lata contra tenorem harum conditionum, non est nulla.

SECTIO XIV. & XV.

An judex post latam censuræ sententiam, debeat ejus denunciationem facere? & an teneatur aliquandò eam non denunciare?

Dico 1. Post censuram ac præsertim post excommunicationem ab homine latam contra certam personam, debet fieri ejus denunciatio, saltem in propriâ illius qui excommunicatur, parochiâ, aut in Ecclesiâ matrice, aut ad minimum scripta censuræ sententiæ in foribus Ecclesiæ, aliisvè locis publicis affigi, ut eum vitandum esse constet. Censuram autem jure incursam non debet sequi denunciatio nisi post sententiam declaratoriam. Ut autem denunciatio licitè fiat, debet fieri ab habente jurisdictionem vel ordinariam, vel delegatam.

Dico 2. Clarum est, si judex injustam censuræ sententiam tulerit ipsum non posse illius denunciationem facere; uti nec potest merus judicis executor si certò sciat illam non tantum injustam, sed etiam nullam esse, seu invalidam. Si autem censura seu excommunicatio sit justa secundum allegata & probata, licèt executor certò sciat illam revera esse injustam & contra causæ veritatem, potest tamen & debet, si superior ei præcipiat, eam denunciare; superioris enim præceptum est justum. Item si noverit sententiam esse quidem injustam per comparationem ad rem ipsam, privatâ omninò notitiâ; sed ignorat an secundum allata & probata sit justa, etiam potest ac debet denunciationem excommunicati facere, dum ipsi ab habente potestatem præcipitur, si non possit commodè se excusare, vel superiorem à sententia latâ dimovere; dum enim inferiori non constat superioris præceptum esse injustum, debet præsumere esse justum. Si autem sufficienter ipsi constet sententiam esse injustam secundum allegata & probata, quia damnatur ut nocens, qui in litis processu revera non probatur nocens, tunc non debet nec potest licitè eam denunciare; alioqui cooperaretur alterius injustitiæ. Denique si censuræ sententia & in re ipsa & secundum allegata & probata valida sit ac justa secundum justitiam commutativam & causæ æquitatem, sed injusta quoad modum aut ordinem juris non servatum, vel alium ejusmodi defectum accidentalem à judice commissum, merus executor potest ac debet eam denunciare, licèt ipsi constet de tali injustitia, modò per denunciationem non fiat nova injustitia ipsi executori per se nota ac clara.

Dico 3. Interposita appellatio non impedit quominus censura justè ab homine lata denunciari possit; imò quamvis foret lata contrà ignorantem, si ejus ignorantia non excuset à censurâ. Denunciatio autem censuræ à jure latæ potest per appellationem impediri, uti & potest appellari à sententiâ declaratoria censuræ ab homine latæ ipso facto incurrendæ.

DISPUTATIO IV.

De causa ob quam ferri possit censura.

SECTIO I. & II.

An censura possit solum ferri ob culpam? & an possit ferri ob peccatum merè internum?

DICO 1. Censura potest solum ferri ob culpam; excommunicatio solum ob culpam propriam; suspensio ob culpam propriam & communitatis; interdictum ob culpam communitatis sine propria. Unde culpa debet esse bene cognita ab eo qui censuram laturus est.

Dico 2. Censura ferri non potest ob peccatum solum interius mente consummatum, nisi in actum externum prodeat. Habetur ex TT.D. Th. Cajet. Palud. &c. ex cap. *tuas nos.* ex cap. *erubescant* 32. D. &c. quia Ecclesia de sibi manifestis, non de occultis judicat. Unde non potest censura etiam ipso jure lata cadere in peccatum merè internum, quia est omninò extra forum Ecclesiæ. Contrà Adria. Cord. Medin. &c. Ecclesia enim est visibilis & sensibilis; ideoque sicut non habet directè potestatem nisi in homines sensibiles, & in animas non nisi ut corporibus unitas, ita non habet directam potestatem in actus purè internos; sed in eos qui ex internis & externis componuntur; in internos autem non nisi ut externos informant. Irritatio voti, quod est actus merè internus, facta à parente vel prælato, non est propriè actus jurisdictionis, sed dominii. Dispensatio autem non cadit propriè in actum interiorem qui præcessit, sed in ejus effectum qui mo[illegible] manet, id est in obligationem quæ jam non est actus internus, sed morale quoddam vinculum, quod manet in homine, & auferri potest ex justa causa à superiori habente potestatem; hic enim vice Dei cedit juri quod ob promissionem seu votum suo modo fuerat Deo acquisitum.

Dico 3. Non potest Ecclesia ferre censuram in eum, qui actum externum essentialiter bonum ex pravâ intentione facit, seu non potest prohibere ejus modi actum externum sub pœna censuræ. Potest tamen prohibere & per censuram ipso facto seu jure incurrendam punire actum externum ex se malum, ut procedentem ex prava intentione aut affectu; aut ex simili interiori dispositione. Deinde quando actus internus est veluti de substantia actûs interni quatenus moralis, tunc potest Ecclesia eodem præcepto quo præcipit aut prohibet actum externum quatenus moralem,

ralem, præcipere aut prohibere internum; sic præcipit jejunium & simul voluntatem jejunandi; sic prohibet esum carnium, & voluntatem eas edendi. Quia tunc actus internus & externus non sunt duo, sed unus actus quasi compositus ex spirituali formâ, & materiâ sensibili, ideoq; contentus sub Ecclesiasticæ potestatis objecto. Hinc Ecclesia præcipiendo recitationem horarum seu orationem vocalem, potest simul præcipere internam attentionem aut devotionem; quia interna attentio est de essentia orationis vocalis. Idcircò si sit imposita censura facienti actum externum sine interno qui sit de externi substantia, faciens externum istum actum sine interno, censuram incurret; contra verò, si actus internus non sit de substantiâ actûs externi, sed illi accidentalis.

SECTIO III.

An actus externus per quem censura incurritur, debeat esse in suâ specie perfectus & consummatus?

Nota: hîc agi præsertim de censuris à jure impositis, aut ab homine per generales sententias seu mandata latis.

Dico 1. Quando lex absolutè imponit censuram ob delictum sub verbis includentibus aliquem effectum ultimum, non incurritur censura donec talis effectus consummetur. Unde quamvis perfecta sit actio ex parte delinquentis, si effectus impediatur etiam miraculosè, censura etiam impeditur; v. gr. fit excommunicatio contra homicidam, quamvis sufficienter ad mortem aliquis alium vulneret, ita ut naturaliter desperetur de vulnerati vita, ille tamen non sit excommunicatus, donec alter vivit; & si miraculosè sanetur, etiam censura impedietur.

Dico 2. Quando externa actio est de se imperfecta, & insufficiens ad effectum lege prohibitum, v. gr. inflictio levis vulneris, tunc licet effectus aliunde sequatur per accidens, v. g. mors, aut præter illum modum, quem lex peculiariter prohibet, non tamen incurritur censura, etiamsi mala sit operantis intentio.

Dico 3. Quando peccatum fuit imperfectum ex parte voluntarii perfecti, tunc perpendenda sunt verba legis, & natura censuræ. Si enim verba legis talia sunt ut postulent perfectum ac directum voluntarium, v. gr. hæc: *qui præsumpserit hoc facere, qui temerè hoc fecerit* &c. tunc imperfectio actûs includens tale voluntarium excusabit etiam à censura. Si autem lex nullum speciale verbum addat, sed absolutè præcipiat, & censuram ferat contra transgressores, tunc voluntarium quod sufficit ad peccandum deliberatè contra legem, etiam sufficiet ad incurrendam censuram ipso jure latam, modo voluntaria transgressio sit simul ad contumaciam sufficiens. Quando verò talis est metus, ut excuset à culpâ, etiam excusabit à censurâ; censura enim supponit culpam. Si autem lex Ecclesiastica prohibeat sub censura id quod jure naturæ est prohibitum, v. gr. incestum cum consanguineâ; poterit metus excusare à censura incurrenda, licèt non excusat à culpa; quia istud voluntarium secundum quid non erit sufficiens ad contumaciam propter quam censura ponitur, & per illam incurritur.

Dico 4. Quando externum peccatum procedit ita ex animo ficto, ut actus externus non sit simpliciter in specie completâ actus moralis, cui est annexa censura ex vi & proprietate verborum legis, v. gr. fictus hæreseos actus; tunc istud peccatum non est sufficiens censuræ materia; secus verò, si non obstante simulatione aut fictione, istud peccatum externum revera esset in suâ specie consummatum, v. gr. si quis animo hæretico proferat amphibologicè verba hæretica ut abscondat suum errorem. Denique qui actum externum sub censurâ præceptum facit integrè quoad substantiam, licet aliundè ex defectu interiori accidentali, v. gr. ex animi evagatione, vanitate, &c. peccet, non incurrit censuram, latam contra istius præcepti transgressorem. Secus autem, si iste defectus interior pertineat ad substantiam actus externi, & externus fiat sine ille interno.

SECTIO IV.

An censura possit ferri, etiam ob peccatum veniale?

Dico: culpa debet esse censuræ proportionata; adeoque gravis censura, ut justè inferatur, requirit culpam gravem; ad levem censuram sufficit levis culpa. Sed quamvis censura gravis non possit ferri nisi ob peccatum mortale; non tamen omne peccatum mortale, etiam externum, est dignum tali censura; ideo Conc. Trid. Sess. 25. cap. 3. statuit ut si peccatum aut peccatoris contumacia aliis pœnis quàm censuris, possit curari, impediri, vel corrigi, illis priùs utendum sit. Itaque excommunicatio major non potest imponi nisi ob peccatum mortale; idemque videtur dicendum de suspensione gravi & interdicto.

SECTIO V.

An ad ferendam censuram requiratur contumacia? An verò sufficiat peccatum commissum & præteritum?

Dico 1. Censura quæ fertur per legem, aut præceptum superioris prohibentis vel præcipientis aliquid sub censura ipso facto incurrenda, semper includit conditionem requirentem contumaciam & inobedientiam erga Ecclesiam, ut incurratur; sufficientemque monitionem, ut illius transgressor censeatur inobediens & contumax.

Dico 2. Censura quæ fertur per sententiam judicis condemnantis reum ad talem pœnam ob peccatum commissum, non fertur absolutè & purè, nisi prius interveniat contumacia in isto peccato contra Ecclesiæ præceptum; nec potest esse valida censura, si aliter feratur. Ita communiter TT. D. Tho. Gerson. Sot. Vict. Nav. &c. contra Cajet. Almain. & Cordub. dicentes posse ferri ob peccatum commissum, quamvis sit contra jus Divinum aut naturale, absque alia contumaciâ præter eam quæ est in transgressione istius præcepti divini aut naturalis. *Probatur* 1. Ex Matth. 18. *si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus*, ubi jubetur inobediens & contumax excommunicari post Ecclesiæ monitionem seu præceptum. 2. Multa decreta dicunt ante censuram esse præmittendam admonitionem. 3. Censura est pœna medicinalis; si autem purè ferretur pro delicto præterito, non esset medicina, sed pura vindicta; ideoque censura non est pœna perpetua. Deinde si quis statim post peccatum commissum resipisceret, &

exhiberet ſatisfactionem, non poſſet cenſurâ ligari; ergò contumacia prærequiritur.

Objicies 1. Multa ſunt jura in quibus videtur ferri cenſura præcisè pro peccato præterito. Reſp. Neg. Aſſ. nam 1. in cap. *quidam* ubi jubetur author cujuſdam libelli, niſi ſe prodat, abſtinere à communione ſub pœna excommunicationis, ipſo facto incurrendæ, non fertur excommunicatio pro peccato præterito, ſed pro futuro. 2. In cap. *inter querelas* & in aliis cap. fertur cenſura non præcisè pro peccato præterito, ſed pro præterito adhuc perſeverante & exigente aliquam ſatisfactionem, vel reſtitutionem vel ablationem ſcandali &c. 3. in cap. *tanta* non fertur cenſura, ut cenſura eſt, ſed ut pura pœna eſt, quâ quidam privantur communione per duos menſes; ſic etiam in aliis cap. non propria cenſura, ſed tantum pura punitio, qua quis privatur communicatione aliorum fidelium, aut communione altaris, imponitur: cenſura enim propriè dicta eſſentialiter emendationem, adeoque & monitionem; pura autem pœna vindictam & punitionem peccati, ſpectat.

Obj. 2. Eccleſia poteſt aliis pœnis punire peccatum præteritum; ergo & cenſurâ propriè dictâ, ut cenſura eſt. Reſp. Neg. Conſ. quia hoc ſpecialiter rationi & inſtitutioni cenſuræ, quæ eſt ut ſit pœna medicinalis, repugnat; ex primario enim fine ſuo inſtituta eſt ad comprimendam contumaciam, & extorquendam, ut ſic dicam, ab homine obedientiam Eccleſiæ debitam, & hâc mediante reſipiſcentiam à peccato commiſſo, vel ſatisfactionem, aut aliquod ſimile.

SECTIO VI.

De invaliditate cenſuræ per legem ſeu generalem ſententiam latæ ob defectum juſtæ cauſæ.

Dico 1. Quotieſcumque lex vel ob injuſtitiam nulla eſt, vel ob aliam cauſam non obligat, cenſura per talem legem lata nulla eſt, ſive de facto non incurritur; acceſſorium enim ſequitur naturam principalis; cenſura autem in tali lege eſt quid acceſſorium; ergò ſi lex ſit nulla, etiam & cenſura. Poteſt verò lex eſſe nulla vel ex defectu juriſdictionis in eo qui illam tulit, vel ex indubitata ac moraliter certa rei præceptæ injuſtitia. Deinde quamvis lex foret juſta, poſſet tamen aliundè non obligare, nempè vel quia non eſt ſufficienter promulgata, vel quia non eſt acceptata ſeu uſu recepta, vel quia jam eſt abrogata tacitè vel expreſſè conſentiente ſuperiore; atque ita nec cenſura incurri.

Dico 2. Ut cenſura lata per legem valida ſit, non ſatis eſt legem eſſe honeſtam ac juſtam, quoad id præcipit aut prohibet; ſed etiam debet eſſe juſta quoad proportionem cenſuræ cum talis præcepti materiâ. Lex enim debet ſervare æquitatem non tantum in eo quod præcipit, ſed etiam in pœna, quam imponit, nempe ut ſit proportionata delicto; bonum ex integra cauſa. Unde ſi materia præcepti ſit levis, ita ut ejus tranſgreſſio non excedat culpam venialem, & illi adjungatur cenſura major, ſeu gravis, non erit valida; quia non habet ſufficientem materiam in qua fundetur. Sæpe tamen poteſt accidere, ut materia præcepti ſeu legis ex ſe ſit indifferens aut videatur levis; relata tamen ad bonum commune quod lex ſeu præceptum reſpicit, ſit gravis; ideoque ſi præcipiatur ſub cenſura, hæc erit valida. Quamvis ergo gravis cenſura non poſſit ferri pro culpâ veniali; & ſi feratur, ſit invalida; non tamen poteſt etiam ferri pro quavis culpâ mortali, ſed ſi feratur, præſumendum eſt in juſtitiâ legis & validitate cenſuræ; niſi fortaſſe talis lex eſſet in detrimentum boni communis.

SECTIO VII.

De invaliditate cenſuræ latæ ab homine per ſententiam particularem ob defectum juſtæ cauſæ.

Dico 1. Dum ſententia eſt injuſta ex defectu juriſdictionis in ferente, & ſententiam & cenſuram nullam eſſe liquet. Dum autem eſt injuſta contra juſtitiam legalem, (quia nempe in ea ferenda non fuit ſervatus debitus juris ordo ſine aliâ injuſtitiâ), ſi iſte defectus ſervati ordinis juris fuerit ſubſtantialis v. gr. ſi non præceſſerit legitima partis citatio, ſi cenſuræ cauſa non fuerit juridicè probata, &c. tunc cenſura non tantum eſt injuſta, ſed etiam invalida; ſecùs ſi iſte defectus fuerit tantum accidentalis.

Dico 2. Dum ſententia eſt injuſta contra juſtitiam commutativam, vel quia licèt cauſa exiſtat, non eſt tamen probata in judicio; vel quia neque revera exiſtit, neque ſufficienter probata eſt in judicio; tunc cenſura per talem ſententiam lata, eſt invalida; idem dic ſi feratur abſque prævià monitione. Cenſura autem lata ex cauſa quæ in re eſt falſa, juridicè tamen probata eſt; an ſit valida, controvertunt authores; cenſent eſſe validam Rich. Palud. Durand. &c. alii autem ſentiunt eam in foro conſcientiæ ad nihil obligare, ſive eſſe in re invalidam; in foro tamen externo ſervandam eſſe ratione ſcandali; quia ſaltem in illo foro iſta ſententia ritè probata eſt. Ita Alens. Gabr. Cajet. Adria. &c. Sed ad incedendum mediâ viâ inter iſtas diverſas opiniones,

Dico 3. Hujuſmodi cenſura non eſt valida quoad omnes ejus effectus, ſeu quoad omnia damna quæ infert: ſic enim ligatus, non privatur participatione communium Eccleſiæ ſuffragiorum & orationum. Item poteſt ſecretò ſacramenta ſuſcipere, Miſſam audire, aut eam dicere; non tamen palàm & in publico, quia id caderet in contemptum clavium Eccleſiæ, cum in publico ejus præceptum, quo harum ſpiritualium rerum uſus prohibet, ſit juſtum & excuſatio ſit occulta. Atque hæc obligatio abſtinendi in publico ab actionibus per cenſuram prohibitis, videtur eſſe proximè ob vitandum ſcandalum; ſumendo nomen *ſcandali*, non ſolum quatenus eſt contra charitatem, ſed etiam quatenus eſt contra obedientiam Eccleſiæ debitam, cui multum derogaretur, ſi talis cenſura publicè contemneretur, adeoque obligatio hæc vitandi ſcandali oritur ex vi præcepti incluſi in iſta ſententiâ quæ eſt juſta in foro externo, & obligat in interno ad vitandum iſtud ſcandalum. Si quis tamen in publico & cum ſcandalo hujuſmodi cenſuram violaret, in re non incurreret pœnas jure impoſitas contra violantes cenſuram; v. gr. Si ſic excommunicatus, celebraret in publico, in re non fieret irregularis, quia ipſe verè & in re non eſt excommunicatus; At tamen in foro externo haberetur irregularis, & ad vitandum ſcandalum teneretur ſe gerere publicè ut irregularem, & diſpenſationem procurare.

Dico 4. Hujuſmodi cenſura, quæ in ſolo foro externo juſta eſt, non videtur privare hominem juriſ-

jurisdictione spirituali quoad forum internum seu in re ipsa; adeoq; absolutio sacramentalis data ab hujusmodi excommunicato vel suspenso erit valida. Idem dic de absolutione à censurâ, dispensatione in voto &c. non est enim, cur Ecclesia potestate velit efficaciter illam jurisdictionem auferre ab innocente. Similiter hæc censura non privat hominem communicatione conversationis humanæ secretò & sine scandalo factæ, nec reddit in interno foro inhabilem ad beneficia aut dignitates Ecclesiasticas; secus tamen in externo, in quo collatio beneficii potest declarari irrita, seu efficaciter irritari. Denique sententia injusta tum ex causæ justæ defectu, tum injusta in re ipsa, tum ex modo & ratione eam ferendi, quia nempè judex nullam causatur rationem eam ferendi, sed solum pro suo arbitrio ex suâ absolutâ potestate illam fert, sicq; continens *intolerabilem errorem*, ut jura loquuntur, est prorsus nulla.

SECTIO VIII.

An invincibilis ignorantia præcepti impediat censuram per illud impositam?

Dico 1. Inculpabilis seu invincibilis ignorantia præcepti Ecclesiastici, cui est annexa censura, excusat ne ea incurratur. Hæc enim ignorantia excusat culpam, ut potè tollens omninò voluntarium, sine quo non est culpa; ergò & censuram, quia hæc solum ferri potest ob culpam. Idem dic de merè naturali oblivione absque gravi negligentiâ, seu de inconsideratione. Hoc autem intelligitur tam de ignorantia facti quàm juris, si utraque sit invincibilis, ut potè utraque excusans à culpa; nam ignorantia facti reddit actum involuntarium; ignorantia juris reddit actum involuntarium ut malum, seu ut prohibitum, & ita tollit inobedientiam & contumaciam quæ est fundamentum censuræ. Invincibilis ignorantia facti potest dici, quando quis juxta negotii qualitatem & occurrentes circumstantias adhibuit sufficientem diligentiam ad prudenter & rectè operandum; & si quid postea præter intentionem & cognitionem succedat, censebitur invincibiliter ignoratum, adeoq; inculpabiliter factum; unde fit ut hæc ignorantia dumtaxat excuset tantum quantum de ipso effectu ignoratum est. Invincibilis autem ignorantia juris erit, si quis post adhibitam sufficientem diligentiam juxta præcepti, officii & suæ personæ qualitatem ad sciendas leges quæ ad se suumq; officium pertinent, aliquam illarum ignoret; ac proinde hæc ignorantia excusabit illum à censura per istam legem latâ. An verò fuerit adhibita sufficiens diligentia quoad istam facti & juris invincibilem ignorantiam, ex his duobus potest colligi: 1. si nunquam venerit in mentem tale præceptum, vel dubitatio de ejusmodi obligatione; aliudve simile quo homo posset excitari ad inquirendam istius præcepti scientiam, est invincibilis ignorantiæ sufficiens signum. 2. is qui tenetur aliquid scire, sufficiensq; habuit principium cogitandi vel dubitandi de istius scientiæ obligatione, moralem fecerit diligentiam juxta accommodatam operis vel ministerii qualitatem, & juxta probabile judicium sufficientem ut illam scientiam seu notitiam acquireret; v. gr. si indoctus consuluerit viros doctos, ignorantia ex qua operabitur, erit invincibilis. Hinc

Dico 2. Invincibilis ignorantia præcepti Ecclesiastici ita excusat à censura, ut quamvis actus sit contra jus divinum & naturale, peccetq; homo contra illud, censuram tamen non incurrat; v. gr. si quis invincibiliter ignoret prohibitum esse ab Ecclesia sub excommunicatione, percutere violenter clericum, non incurret excommunicationem illum percutiendo, quamvis contra jus divinum & naturale peccet; non enim est contumax præcepto Ecclesiæ; cessante contumacia respectu Ecclesiæ, cessat censura. Unde non tantum ignorantia, sed etiam omnis alia causa quæ excusat à mortali culpa, legis Ecclesiasticæ, cui gravis censura annexa est, transgressionem, excusat quoque à censurâ; quia censura non incurritur sine proportionata culpa. Itaque si vis aut metus tam gravis sit, ut rationabiliter excuset ab observatione legis humanæ, etiam poterit excusare à censura, quæ istius legis transgressioni annexa est.

SECTIO IX.

An invincibilis ignorantia ipsius censuræ, eam excuset?

Dico 1. Quandocumque intervenit invincibilis ignorantia legis Ecclesiasticæ præcipientis aliquid sub censura, sive sit lex papæ, sivè aliorum inferiorum; sive de materia jure naturæ prohibitâ, sive de quavis alia re, excusat à censurâ; quando autem intervenit tantum ignorantia solius censuræ, v. gr. Episcopus sub censura præcipit, ut omnes tali die missam audiant; aliquis autem subditorum scit quidem Episcopum imposuisse præceptum audiendi missam, sed nescit invincibili ignorantia, impositam esse censuram transgressoribus istius præcepti; an tunc incurratur ab istius præcepti transgressore censura, nec-nè, nihil circa hoc in jure positivo explicitè statutum est. Ideò

Dico 2. Ista invincibilis ignorantia solius censuræ sufficit, ut quis ab incurrenda censura excusetur, quamvis aliundè simplicem Ecclesiæ seu superioris prohibitionem non ignoret. Sylv. Nav. Sot. &c. *Probatur*, quia censura est pœna, quæ peculiarem inobedientiæ & contumaciæ modum requirit; hic autem contumaciæ modus non invenitur in eo, qui ignoravit censuram, quamvis legem noverit. Contrariam tenet sententiam Covarruvias, sed sine firmo fundamento.

SECTIO X.

An vincibilis ignorantia excuset ab incurrenda censurâ?

Dico 1. Dum lex adhibet aliquam particulam, quæ ex proprietate suæ significationis requirit scientiam; tunc, etiamsi ex vincibili ignorantia id fiat, non incurritur censura. Verum tamen ignorantia affectata non excusat ab incurrenda censura latâ in eos qui ausu temerario vel ex præsumptione legem violaverint. Item nec ignorantia crassa & supina excusat à censurâ latâ per legem absolutè prohibentem aliquem actum sub censurâ; multò magis non etiam excusabit ignorantia affectata. In ejusmodi enim actu ex tali ignorantiâ facto, sufficiens contumacia & inobedientia reperitur ad contrahendam censuram.

Dico 2. Vincibilis ignorantia sive facti, sive juris, quæ non excusat à culpa mortali, non excusat à censura, quæ ob istam culpam formaliter

lata est, sive per legem pontificiam, sivè per quamcumque aliam. Nav. Covarr. &c. si enim sufficit ad culpam mortalem, etiam sufficit ad censuram.

SECTIO XI.

An ignorantia excuset censuram ab homine latam?

Dico: Censura potest ab homine ferri in absentem & ignorantem; statimq; est valida & habet suam vim seu ligat, antequam reo sit intimata; quamvis quoad illas actiones, quæ requirunt ejus notitiam, non obliget, donec intimata sit. Sed ut sic feratur in ignorantem, debet præcessisse sufficiens admonitio. Si autem contingeret eo tempore quo fertur in illum censura, jam eum resipuisse & satisfeciisse seu Ecclesiæ paruisse, cujus rei est nescius judex; quamvis in praxi censeatur censura valida, speculativè tamen videtur dubia. Sed quamdiu is, contra quem lata est censura, illam ignorat, excusator à transgressione ejus, licèt exerceat actus per illam prohibitos; quia horum respectu censura habet vim præcepti; & sicut ignorantia præcepti excusat à culpâ, ita etiam à censura. Nec præcisè suspicio latæ censuræ post sufficiens tempus sufficit ut ab illis actibus abstineat; secùs si certâ famâ ipsi innotescceret illam latam fuisse. Attamen ante censuræ notitiam probabilius jam redditur incapax beneficii, & aliarum rerum similium.

DISPUTATIO V.

De iis in quos potest ferri censura.

SECTIO PRIMA.

Quæ conditiones in aliquo requirantur ut sit censuræ capax?

DICO 1. Solus homo viator potest propriè censurâ ligari: est enim solus capax delicti & emendationis ejus. Dum ergò aliæ res, v. gr. locustæ, dæmones, &c. dicuntur excommunicari & anathematizari, sumuntur ista verba pro *execrari*, *detestari* & *abigere* illas à nobis tanquam aliquid noxium & detestabile. Dum autem mortui dicuntur excommunicari, non fertur propriè in eos censura, sed declaratur illos eam in vitâ incurrisse, promulgatur, & jubetur observari, privando eos suffragiis & Ecclesiastica sepultura, ac vivis præcipitur, ne hoc vel illud erga eos præstent, atque ita ista promulgatio & executio prioris sententiæ ordinatur non ad emendationem defuncti, sed ad terrorem viventium, & ad condignam delicti punitionem ob commune bonum, similiter dum defunctus à censurâ absolvitur, tantum declaratur illum ante mortem Ecclesiæ satisfeciisse. Hinc si quis moriatur ante contractam censuram sub conditione impositam, post mortem non potest illam contrahere. Ideò si quis præcepisset occidi clericum, & ante executionem mortuus fuisset, non incurreret censuram; & dic de aliis ejusmodi casibus.

Dico 2. Ut homo viator possit censurâ ligari, debet esse adultus, ratione utens, baptizatus; & habens in terris superiorem quoad potestatem spiritualem. Hinc infantes & perpetuò amentes cum sint incapaces peccati, etiam sunt incapaces censuræ. Jura loquentia de censuris impuberum, intelliguntur de rationis capacibus, & de ea utentibus. Quamvis autem censura à jure non possit ferri in impuberes; potest tamen ab homine, uti & in amentem ad tempus, qui antea fuit contumax. Sic ebrius omittens aliquid, præceptum sub censura, in ebrietate eam contrahet, si ante ebrietatem culpabiliter istam omissionem prævideret. Deinde ut quis possit censurâ ligari, debet esse baptizatus; unde catechumenus non potest censurâ affici; denique solus qui habet superiorem, est censuræ capax; ideoq; solus Papa non potest censurâ ligari.

SECTIO II.

An qui censurâ afficitur debeat esse persona certa, & nondum per censuram ligata?

Dico 1. Ut censura actu liget, debet ferri in personam determinatam; non est tamen necesse ut feratur in personam cognitam aut distinctè significatam. Eadem persona non tantum potest affici pluribus censuris diversarum rationum, v. gr. excommunicatione & interdicto; sed etiam ejusdem rationis ob diversas causas, v. gr. excommunicari ob unam rem, & iterum excommunicari ob aliam; non tamen ob eamdem causam. Sed

Dico 2. Ob diversas causas multiplex censura ejusdem rationis ferri potest etiam ab eodem judice in eandem personam. Imò à diversis judicibus seu superioribus possunt in eamdem distinctæ numero censuræ ferri ob causam quodammodo eamdem, & quodammodo diversam; id est materialiter eamdem, & quasi formaliter diversam v. gr. quando una censura est à jure, & alia ab homine; potest enim quis pro eodem delicto simul & à jure & ab homine excommunicari.

SECTIO III.

An multiplicatis transgressionibus legis ipso jure censuram ferentis, multiplicentur censuræ?

Dico 1. Quot sunt numero distinctæ ejusdem legis transgressiones, tot incurruntur censuræ, v. g. qui bis morali interruptione, seu in diverso tempore percutit clericum, bis excommunicatus fit. Undè autem colligatur unitas vel multiplicitas transgressionis seu peccati, alibi demonstratum est.

Dico 2. Quando quis violat legem uno actu habente plures circumstantias, quarum singulæ sub censurâ prohibentur; v. gr. Si lex prohiberet sub censurâ comedere in die jejunii ante talem horam & talem cibum &c. Si illæ circumstantiæ mutent speciem actûs moralis, tunc tot incurrentur censuræ, quot circumstantiæ violantur; secus si non mutent speciem; tunc enim tantùm una incurretur censura.

SECTIO IV. & V.

Quinam ligentur censuræ per legem latæ? & an agens in aliena Diœcesi contrà sententiam generalem sui prælati, ejus censurâ ligetur?

Dico 1. Censuræ jure canonico latæ, omnes baptizatos ubique ligant quantum verba sonant. Episcopi tamen lege generali suspensionis & interdicti non ligantur. Subditus Episcopo, ejus statutum cui annexa est censura, violans in alieno Episcopatu seu extra ejus territorium, vel intra territorium in parochiâ aut oppido exempto ab Episcopi jurisdictione, non incurrit illam censuram. In Ecclesiis autem seu monasteriis Religiosorum exemptorum, quæ non nisi ratione talium personarum vocantur exempta, si aliæ personæ Episcopo subditæ intra ea frangerent illius statuta, horum censuras certò incurrerent. Qui inchoat in proprio territorio delictum, & extra illud consummat, v. gr. si quis per tactus intra proprium territorium inchoet stuprum, & extra illud consummet, non incurrit censuram statuti proprii territorii; quia in ordine ad censuram ibi committitur delictum, ubi exterius consummatur. Qui tamen alium vulneravit in territorio in quo censura pro homicidio imposita est, & iste vulneratus extra illud moritur, probabilius videtur incurrere censuram.

Dico 2. Subditus alicujus Episcopi agens in alia Diœcesi contra sententiam generalam sui prælati, per quam censura fertur in eos, qui hoc agunt vel omittunt, si Episcopus habeat jus imponendi ei præceptum, quod eum obliget etiam extra territorium existentem, vel præceptum quod extra territorium executioni mandandum sit; tunc ratione istius præcepti contra quod est contumax, incurret censuram. Et in hoc differt statutum à sententia generali seu præcepto, quod statutum obliget omnes qui versantur in territorio ratione territorii; nec obliget subditos extra territorium existentes, quia respicit territorium; sententia verò solum obligat personas secundum se in quas directè fertur, illasque afficit ubicumque existant. Unde existens in alieno Episcopatu, si istius Episcopatûs statutum frangit, illius censuram incurret, est enim quoad hoc subditus istius loci Episcopo.

DISPUTATIO VI.

De censuræ effectibus in communi.

SECTIO I. & II.

Quinam sint & quot effectus censuræ, & quibus modis impediri possint?

Dico 1. Duplex est censuræ effectus; alius remotus, alius proximus; remotus, est fructus bonus quem intendit ferens censuram, estque vel temporalis, v. gr. restitutio, & damni reparatio; vel spiritualis, v. gr. emendatio, obedientia, pœnitentia rei; proximus, est privatio aliquorum bonorum spiritualium, seu rerum sacrarum quæ sunt in communi ac publico Ecclesiæ usu, qualia sunt sacramenta, sacrificium, orationes publicæ, &c. Effectus censuræ de se non est perpetuus, sed talis ut jure ordinario possit auferri; imò eâ intentione infertur, ut aliquando auferatur.

Dico 2. Remoti censuræ effectus impediri possunt per solam pravam peccatoris voluntatem, v. gr. nolentis restituere, obedire &c. interdum tamen possunt etiam impediri sine novâ culpâ, vel ex impotentiâ morali, vel ex brevitate temporis, v. gr. non potest quis restitutionem facere, damnum resarcire, hîc & nunc bonum propositum exequi. Proximi autem effectus à censurâ manantes, nullo modo possunt impediri, ipsâ manente; immediatè enim fiunt ab ipsa censurâ, seu obligatio oritur ex ipsa censurâ; sed obligationis executio potest impediri vel cum culpa ejus qui ligatus est censurâ, vel sine culpâ ob ignorantiam aut impotentiam sive physicam sive moralem.

SECTIO III.

An metus impedire possit censuræ effectum mediatum, seu obligationis executionem, ita ut sine culpa omittatur?

Dico 1. Quando ex censura resultat in actione circumstantia intrinsecè mala, v. gr. si quis per censuram privatus jurisdictione, compelleretur ad administrandum pœnitentiæ sacramentum, aut quando metus infertur in odium aut contemptum Ecclesiæ; tunc nunquam licet ob metum agere quod per censuram prohibitum est; ista enim non tantum mala sunt quia per censuram sunt prohibita; sed quia ex se & ex sua natura sunt intrinsecè mala. Verum

Dico 2. Quando non est intrinsecè malum quod per censuram prohibetur, non tantum ex sufficiente metu extrinsecùs illato, sed etiam sine illo ad vitandum grave damnum, seu detrimentum, est licitum exercere actionem per censuram prohibitam, nempe secluso scandalo, injuriâ religionis, & similibus. Lex enim positiva, præsertim humana, non obligat cum tanto rigore, ut cum gravissimo detrimento vel periculo servanda sit: tota autem prohibitio, quâ homo censurâ ligatus, prohibetur hos vel illos actus facere, est merè positiva & Ecclesiastica; ergò. Similiter ob vitandum grave scandalum seu peccatum aliorum, licitum est prætermittere vel agere aliquid præter obligationem censuræ, v. gr. audire sacrum, vel aliquid simile, ex cujus omissione grave aliquod scandalum seu peccatum timetur. Nav. Castr. &c. non videtur tamen licitum, cessante scandalo gravi aut infamiâ, ob publicam populi necessitatem exercere actionem per censuram prohibitam; v. gr. facere sacrum per censuram prohibitum.

SECTIO IV.

Quomodo effectus censuræ suspendatur?

Dico: Censurâ latâ, non potest per appellationem suspendi ejus effectus. Habetur in c. *pastoralis* & in c. *ad hæc.* De appellat. &c. Papa tamen ex justa causa potest dispensare, ut manente censura, effectus per illam prohibitus licitè fiat, v. gr. ut aliquis communicet in sacris cum excommunicato; quia hæc prohibitio est tantum de

de jure humano, in quo Papa & cum aliis & secum potest dispensare; sed alii prælati Papâ inferiores, v. gr. Episcopi, probabilius non habent hanc potestatem. Hinc non potest Episcopus dispensare ut collatio beneficii facta excommunicato sit à principio valida. Denique excommunicatus ab uno Episcopo, in tota Ecclesia vitandus est, sive ubique vitandus ob institutionem censuræ, quæ auctoritate totius Ecclesiæ ita facta est, ut à quocumque imposita fuerit, hanc vim universalem habeat, ut in Conc. Niceno c. 5. apertè dicitur, &c.

DSPUTATIO VII.

De absolutione & modis quibus censura tolli potest.

Sectio Prima.

An censura per solam absolutionem tolli possit?

Dico: Censura propriè & perfectè non tollitur nisi per absolutionem. Tolli per absolutionem clarum est ex his verbis: *quodcumque ligaveritis vel solveritis*: aliter autem non tolli, *Probatur* quia non tollitur per mortem ejus, qui ligatus erat; vel enim in articulo mortis fuit ab eâ absolutus per sacerdotem; vel si discedens in gratia per contritionem coram Deo fuerit absolutus, debet tamen in foro Ecclesiæ absolvi quoad actus à vivis exercendos erga Ecclesiasticam ejus sepulturam, & orationum atque suffragiorum communium participationem; seu declarari in foro Dei absolutum decessisse. 2. nec tollitur per solam emendationem seu resipiscentiam aut datam satisfactionem legati; quia hoc non sufficit; si autem censura lata sit sub hac conditione: *donec satisfeceris*, tunc istius censuræ absolutio sub conditione fertur, & posteà expletâ conditione operatur sine novâ absolutione. 3. neque etiam extinguitur per mortem ferentis, sive sit à lege lata, sive ab homine, ut apertè constat ex c. si *Episcopus ante*. 11. Quæst. & ex cap. *Pastoralis*, ergò semper tollitur per absolutionem.

Sectio II.

Quis possit à censuris ab homine latis absolvere?

Dico 1. Censura ab homine lata jure communi & ordinario tollenda est per absolutionem ab eo qui illam tulit, vel ab eo qui illi in munere & officio succedit, in quo comprehenditur etiam capitulum, sede vacante. Nec tantum Episcoporum successores, sed etiam aliorum prælatorum v. gr. Abbatum, & qui eorum loco substituuntur, eamdem cum illis potestatem habere censentur pro absolutione censuræ; idem de delegatis judicibus, ita ut successor possit absolvere ligatos à prædecessore, si succedat super eâdem causa & cum eadem potestate. Habetur in C. *Pastoralis*, qui habet potestatem delegabilem non tantum potest per se, sed etiam per alium absolvere à censurâ quam ipse tulit. Eamdem habet potestatem quilibet sacerdos in articulo mortis. Ut autem superior possit absolvere censurâ ligatum ab inferiore, debent habere inter se subordinationem; quales sunt Papa respectu omnium prælatorum inferiorum, Archiepiscopus in causa appellationis, respectu Episcopi, &c.

Dico 2. Censuram latam ab homine per generalem sententiam pro peccato futuro, non tantum à ferente, vel ejus superiore; sed etiam ab aliis per absolutionem tolli posse, eodem modo quo à jure lata tollitur, asserunt Nav. Covar. &c. verius autem ac tutius negant Cajet. Ugolin. &c. qui tamen per generalem sententiam fuit à suo Episcopo excommunicatus, potest probabiliter absolvi ab alio Episcopo, in cujus Diœcesim, suum domicilium transtulerit; secus verò, si per specialem sententiam excommunicatus fuerit, qui versatur in alieno Episcopatu, licèt non incurrat censuram ab Episcopo illius loci per generalem sententiam latam, incurrit tamen eam quæ per statutum lata est pro culpis futuris, à qua potest absolvi eodem modo, quo absolvitur à censura quæ jure lata est; ac proinde à suo proprio Episcopo tolli potest. Ordinarii mendicantium superiores per sua privilegia possunt absolvere ab omni censura latâ ab homine & ante religionis ingressum contractâ, dummodo ista censura generaliter lata sit, etiam pro particulari delicto occulto quoad personas, in quas confusè lata est per sententiam generalem; non autem ab ea quæ in certam personam nominatim fertur. Non tantum judex ad quem appellatum est, potest tollere censuram latam ab inferiori, sed etiam ipse qui eam tulit, post appellationem, potest illam tollere; quoad hoc enim per appellationem non amisit suam jurisdictionem. Consensus partium non sufficit, ut quivis sacerdos possit à censurâ absolvere.

Sectio III.

Quis possit à censura juris absolvere?

Dico 1. A Censuris latis à jure, si pontifex earum absolutionem expressè sibi non reservavit, potest unusquisque ex vi istius juris communis seu concessionis in eo declaratæ, absolvi à proprio Episcopo, seu Episcopalem jurisdictionem habente, imò etiam à proprio parocho vel qui ejus vices gerit. Colligitur ex C. *nuper* de sent. excomm. etiamsi aliquis in alieno Episcopatu deliquerit, potest tamen à proprio Episcopo absolvi, nempè à censurâ juris in alieno Episcopatu contractâ. Religiosi non exempti possunt, ut alii subditi sæculares, per proprium Episcopum absolvi à prædictis censuris; secùs verò exempti in quos Episcopus non habet jurisdictionem. Sub nomine *Episcopi* comprehenditur ejus vicarius, capitulum sede vacante, & Vicarius à capitulo electus, sede vacante; item comprehenduntur Abbates exempti, & ipsius Ecclesiæ capitulum; item prælati Religionum respectu suorum subditorum.

Dico 2. Omnes qui jure communi possunt absolvere à censuris jure pontificio seu communi latis, etiam possunt absolvere à censuris per statuta aut constitutiones particulares alicujus provinciæ vel episcopatûs latis, si non sint reservatæ.

Dico 3. Parochi ex vi prædicti cap. *Nuper*. possunt etiam absolvere à censuris jure latis, non reservatis, ubi non est contraria consuetudo. D. Th. Bonav. Sot. Sylv. &c. contra Covar. Ugolin. Cajet. &c. citantur varia jura pro utraque parte.

SEC-

SECTIO IV.

Cur censura juris non reservata potest ab inferioribus tolli?

Dico: Potestas absolvendi à censurâ juris non reservatâ, præsertim ab excommunicatione, est conjuncta muneri Episcopi & parochi, quia ex se est talis pœna, ut ex intentione Ecclesiæ auferenda sit, quoties reus fuerit dispositus & satisfactionem obtulerit, c. *qua fronte* de appellat. Ideoque facilius & generalius potestas absolvendi quàm dispensandi datur ob bonum animæ. Unde omnis sacerdos, qui potestatem jurisdictionis habet ad absolvendum à peccatis mortalibus, potest etiam absolvere ab excommunicatione juris non reservatâ; non autem omnis qui dat potestatem ad absolvendum à casibus seu peccatis sibi reservatis, dat etiam potestatem à censuris sibi reservatis, excepto Papa qui dando potestatem absolvendi à casibus sibi reservatis dat etiam à censuris sibi reservatis, quia casus pontificii semper annexam habent censuram reservatam. Ceterum dum Episcopus absolutè & sine distinctione concedit omnes casus sibi reservatos, licèt inter illos quidam habeant censuram annexam, alii non; videntur tamen sub illa generali clausula omnes comprehendi, maximè cum recepto loquendi more, nomine casuum reservatorum, intelligantur etiam illi qui habent annexam censuram. Si ergò utrique casus sub illa generalitate comprehendantur, etiam censuras illis annexas comprehendi necesse est; principali enim concesso, concedi censetur accessorium, sine quo illud exerceri non potest; alioqui foret inutilis concessio.

Secùs, si foret sola censura reservata, & non peccatum cui esset annexa, quod moraliter nunquam sit: tunc requireretur specialis concessio ad absolvendum ab ejusmodi censurâ. Parochus autem delegans suam jurisdictionem absolvendum à peccatis, etiam delegat ad absolvendum à censuris juris non reservatis. Atque hæc facultas à dictis censuris absolvendi ex vi prædicti cap. *nuper* habetur; vult autem Ugolinus eam abrogatam esse per contrariam consuetudinem; sed de hoc non constat; ac proinde ubi non de hoc constat, standum prædicto communi juri.

SECTIO V.

Quis possit absolvere à censurâ per Canonem, seu jus Canonicum reservata?

Dico 1. A censuris per canonem reservatis solus auctor canonis vel ejus superior, vel qui ab eis habuerit potestatem delegatam, potest absolvere. Hinc illa delegatur omni sacerdoti pro articulo mortis; aliis delegatur per decreta juris aut Conc. pro certis casibus, aliis per bullas, per diplomata pontificia, per jubilæa &c. per solam tamen indulgentiæ plenariæ concessionem non datur facultas, ut quis à censuris absolvatur; imò quamvis in jubilæo soleat concedi ista facultas, vox tamen *jubilæum* non hoc significat. Deindè dum concèditur generalis facultas absolvendi à casibus Papæ reservatis, sub ea concessione non comprehenduntur casus reservati in bulla Cœnæ; imò in concessione generali omnium censurarum papalium, etiam contentarum in bullâ cœnæ, non intelligitur, maximè juxta modernos scriptores, excommunicatio propter peccatum hæresis. Attamen videtur usu esse receptum, ut dum Papa generali clausulâ concedit facultatem absolvendi à censuris sibi reservatis, censendus sit etiam concedere facultatem absolvendi à censuris, quas Episcopi specialiter sibi reservant. Vide tamen hac super re varia decreta à tempore Patris Suarez edita.

Dico 2. Dum quis volens absolvi ab omnibus censuris, confitetur habenti potestatem eas tollendi, & confitendo omittit inculpabiliter aliquam ex illis, si confessarius generaliter eum absolvat ab omnibus censuris cum intentione omnes tollendi, quas pœnitens incurrit, manebit absolutus etiam ab illa censurâ quam in confessione omisit, adeoque peccatum, cui illa erat annexa, non erit amplius reservatum: secus si confessarius absolverit tantum ab eis quas pœnitens declaravit. Absolutio autem à censuris per privilegia aut jubilæum data, valet in utroque foro, si facultas sit data absolutè, & sine ulla limitatione. Si verò data sit cum restrictione ad forum conscientiæ, tunc tantum in illo valet; verè tamen manet absolutus, potestque libere ac permanenter se gerere ut absolutus non solum in foro conscientiæ, sed etiam in foro externo, dummodo in hoc foro externo sufficienter constet de ejus absolutione, & debitus ordo servatus sit.

Dico 3. Qui cum intentione lucrandi jubilæum accepit absolutionem à censuris reservatis, licèt postea & exaliquâ negligentia culpabili, non faciat ea quæ ad lucrandum jubilæum sunt necessaria, probabilius non reincidit in easdem censuras, sed manent verè absolutæ ac sublatæ. Dum facultas absolvendi à censurâ datur absolutè, ita ut in foro interno & externo valeat; tunc signum est dari independenter à sacramento confessionis, ita ut extra illud possit exerceri; secus verò, si detur pro foro conscientiæ.

Dico 4. Dum facultas absolvendi datur sub hac conditione: *satisfacta parte*: licèt per se loquendo debeat ante absolutionem conditio expleri; tamen si moraliter non possit pœnitens prius cum effectu satisfacere, quàm absolvatur à censurâ, & det cautionem vel juratoriam vel pignoratitiam, magnumque animæ detrimentum per absolutionis dilationem accepturus esset, tunc probabilius potest dari absolutio ante datam satisfactionem; secus autem, si possit ante satisfacere, etiamsi promittat aut juret se satisfacturum. Dum in concessione non ponitur ista conditio: *satisfactâ parte*, aut simili, tunc probabilius non requiritur necessariò satisfactio ante absolutionem, ut hæc sit valida. Si autem sit dubium debitum, tunc non est necessarium, ut satisfactio partis antecedat absolutionem, etiamsi in ipsa concessione expressè illa requiratur. Denique dum censura talis est, ut nullam partis læsæ satisfactionem requirat, tunc potest per ejusmodi privilegia tolli absque alia satisfactione.

SECTIO VI. & VII.

Conditiones requisitæ in absolvente à censurâ, & in eo qui absolvendus est.

Dico 1. Is qui absolvit à censurâ etiam in articulo mortis, debet esse clericus habens jurisdictionem necessariam; non enim invenitur quod Ecclesia unquam, etiam in articulo mortis, hanc potestatem laico concesserit; & quidem pro articu-

ticulo mortis, non tantum quivis clericus, ſed ſolus ſacerdos poteſt abſolvere: quia jura, quæ de hâc conceſſione loquuntur pro mortis articulo, ſemper nominant ſacerdotem. Sic etiam quando hæc poteſtas conceditur per jubilæa, bullas, aut privilegia, concedi ſolet ſolis ſacerdotibus, quia conceditur in ordine ad pœnitentiam & abſolutionem ſacramentalem, quæ à ſolis ſacerdotibus dari poteſt. Deinde qui abſolvit, debet ex libera voluntate, & ex præcedente cauſæ notitiâ proportionata abſolutionem conferre. Non tamen ſemper neceſſe eſt, ut abſolvens cognoſcat in particulari alium eſſe cenſura ligatum; poteſt enim, ſi vult, abſolvere ratione dubii ſeu periculi ſub conditione, *ſi indiges*; ad quod ſufficit generalis cognitio quod quis poſſit eſſe ligatus, etiamſi ignoret; & quod velit tollere illud vinculum, ſi fortaſſe adſit. Unde, ut definitur in cap. *unico de iis quæ vi* in 6. abſolutio data per vim aut metum gravem ab extrinſeco illatum ad illam extorquendam, ipſo jure eſt nulla, nempè jure poſitivo Eccleſiaſtico.

Dico 2. Perſona quæ abſolvitur, debet eſſe diſtincta ab abſolvente; non tamen debet eſſe neceſſariò præſens; ſed ſicut poteſt ferri cenſura in abſentem & in invitum, ita & dari abſolutio abſenti & invito. Cenſura enim eſt pœna quæ ab invito poteſt tolli; modò non perſeveret jus ob quod cenſura lata eſt, nec peccatum tractu ſucceſſivo, v. gr. Hæreſis. Itaque cenſura lata ab homine, poteſt licitè ab eo qui eam tulit relaxari, etiamſi in ſua contumaciâ ramaneat; interdum etiam cenſura à jure lata poteſt auferri permanente contumaciâ, dum nihil ſpeciali jure circa hoc præſcriptum eſt.

SECTIO VIII.

Quotuplex ſit abſolutio à cenſurâ?

Dico 1. Licitè datur abſolutio cenſuræ ſub conditione de præſenti, v. gr. *ſi indiges*, vel *quantum indiges*; & ſub conditione de præterito; v. gr, ſi *ſatisfeciſti*, vel *ſi verè & ex corde à contumacia receſſiſti*. Abſolutio autem à cenſurâ data ſub conditione de futuro, v. gr. *ſi ſatisfeceris*, *ſi parueris*, &c. quamvis expleta conditione probabiliter ſit valida, iſta tamen conditio ad minimum ſuſpendit effectum, ſeu abſolutionem; ſed ordinariè loquendo, eſt illicita, quia neque in jure, neque in uſu prælatorum Eccleſiæ invenitur adhibitus ejuſmodi abſolutionis modus; etiamſi in neceſſitate aut ex magna utilitate, ſpectatis circumſtantiis, poſſet non eſſe illicitus.

Dico 2. Datur abſolutio cenſuræ ad cautelam vel ob periculum alicujus cenſuræ incurſæ & ignoratæ, ante abſolutionem ſacramenti pœnitentiæ, ante ſuſceptionem ordinis, ante collationem beneficii &c. ne valor actus impediri poſſit per cenſuram, ſi fortaſſe adeſſet; vel ob dubium incurſæ cenſuræ. Deinde datur etiam interdum abſolutio cenſuræ ad reincidentiam, per quam vel tollitur cenſura tantùm ad aliquem actum validè efficiendum, v. gr. ad collationem beneficii, ad dicendum teſtimonium, &c. poſt quem remanet eadem cenſura quæ erat ante; vel tollitur abſolutè, ſed ſub conditione de futuro, ſatisfaciendi aut aliquid faciendi intra certum tempus; intra quod ſi non impleatur conditio, reincidituri in cenſuram, quæ fuerat oblata pro iſto certo tempore, non autem pro reliquo conditione non impletâ; impletâ autem conditione, tunc omni tempore oblata eſt; at videtur quis in illam reincidere, etiamſi non potuerit inculpabiliter intra præfixum tempus implere conditionem, quia hæc non eſt nova cenſura, ſed eadem moraliter; ideoque non requirit novam contumaciam ſeu culpam.

SECTIO IX. & X.

An in abſolutione cenſuræ certa forma ac ſolemnitas ſervanda ſit?

Dico 1. Nulla eſt in jure præſcripta verborum forma, quæ ſit de illius ſubſtantia ad abſolvendum à cenſuris. Hæc tamen abſolutio fieri debet aliquo verbo aut ſigno ſenſibili, quo ſufficienter ſignificetur eum, qui cenſurâ erat ligatus ab illâ abſolvi, v. gr. *abſolvo te*, *reconcilio te Eccleſiæ* &c. & in illa debet exprimi, ſaltem implicitè perſona abſolvens, v. gr. Ego *abſolvo te*, *vel abſolvo te*. Deinde ſi ex iis quæ proximè antecedunt abſolutionem, liqueat qua de re ſit ſermo, non eſt neceſſaria determinatio cenſuræ, aut talis cenſuræ, à qua abſolvitur; v. gr. ſi reus petat abſolvi ab excommunicatione, ſufficit dicere: *ego te abſolvo*. Secus verò, ſi nihil præcedat ex quo poſſit iſta determinatio moraliter fieri. Neque neceſſe eſt, generatim loquendo, explicare in abſolutione cauſam ob quam incurſa eſt cenſura dicendo v. gr. *Ego te abſolvo ab excommunicatione*, *quam ob talem cauſam incurriſti*. Hinc abſolutio ſimpliciter petita & conceſſa ab eo qui poteſt omnes cenſuras tollere, omnes tollit, niſi ad aliquam aut aliquas tantum tollendas ſuam intentionem reſtringat ac determinet. Abſolutio autem petita pro determinata cenſura ſimpliciterque conceſſa, illam tantum tollit: uti & ſimpliciter petita, ſed conceſſa pro determinata cenſura, eam etiam tantum tollit.

Dico 2. Sive voce, ſive ſcripto poteſt cenſura tolli, ſed non tollitur præcisè per aliquas actiones ab eo factas, qui aliunde poteſt abſolvere, etiamſi tales actiones videantur repugnantes cum cenſuræ perſeverantia, niſi is qui eas facit, ſit ſummus pontifex.

Dico 3. Quoad ſolemnitatem in abſolutione cenſuræ ſervandam 1. Præmittitur abſolutionis petitio, ſed non neceſſariò nec ſemper; & interdum ſatisfactio partis læſæ, ſi fieri poſſit; vel cautio ſufficiens, ſi non poſſit. 2. In dandæ abſolutionis modo, nihil ſpeciale in jure præſcribitur; ſervetur ergo recepta conſuetudo. 3. Poſt datam abſolutionem, ſi cenſura fuerit publica, debet publicè denunciari ejus abſolutio; ſive ſi cenſura fuerit publica, abſolutio debet eſſe publica; ſi occulta, ſufficiet occulta abſolutio.

DISPUTATIO VIII.

De Excommunicatione.

SECTIO I. II. & III.

Quid ſit Excommunicatio, & quotuplex?

Dico 1. Excommunicatio eſt cenſura, qua quis piam ſeparatur ab Eccleſiaſtica fidelium communione, vel communicatione; nempe

pe excommunicatione abstractè sumptâ, id est sive ista communicatio qua privat hominem, sit magna sive parva, sive totalis sive partialis, dummodò sit Ecclesiastica, & talis, ut sub Ecclesiæ prohibitionem cadere possit. Ista autem communicatio Ecclesiastica est duplex: alia civilis quæ consistit in externis actionibus ad humanam societatem pertinentibus, qualis est confabulatio, mutua salutatio, communis mensa, &c. Alia spiritualis seu religiosa in sacris actionibus consistens, qualis est participatio eorumdem sacramentorum, ejusdem sacrificii, communium Ecclesiæ suffragiorum, & orationum &c.

Dico 2. Excommunicatio dividitur in majorem & minorem. Excommunicatio major est, quæ à communione fidelium totaliter separat, & vocatur etiam anathema, quando anathema refertur ad personas; quamvis interdum anathema ab eâ accidentaliter distinguatur sive in gravitate sive in ceremoniis denunciationis & acclamationis publicæ. Excommunicatio minor est quæ per se ac directè à sola perceptione sacramentorum separat.

Dico 3. Excommunicatio simpliciter dicta, intelligitur de excommunicatione majore; excommunicatio enim minor censetur tantum excommunicatio secundum quid; & comparantur inter se tanquam pars & totum; major enim privat pluribus bonis, magisque ligat quàm minor; & illa respicit per se culpam mortalem; hæc autem venialem.

DISPUTATIO IX.

De primo effectu excommunicationis majoris qui est privatio orationum & suffragiorum Ecclesiæ.

SECTIO I. & II.

An sit grave peccatum offerre pro excommunicato communes Ecclesiæ orationes, vel suffragia; & an his sint privati omnes excommunicati?

Nota: Per suffragia intelliguntur quædam spiritualia subsidia, quibus Ecclesiæ membra se invicem juvant, vel quoad satisfactionem pro pœna temporali, vel quoad meritum de congruo pro impetratione bonorum maximè spiritualium; vel quæ ad spiritualia conducunt. *Subsidia*, inquam, per sacrificium missæ, orationes, pia opera præstita sive in privatâ sive in publicâ personâ, nomine totius Ecclesiæ.

Dico 1. Certum est excommunicatum majori excommunicatione hisce omnibus suffragiis ex intentione & voluntate Ecclesiæ esse privatum; hanc enim Ecclesia habet & potestatem & voluntatem. Ergo

Dico 2. Etiam certum est prohibitum esse ab Ecclesiâ publicè pro excommunicatis orare, seu Ecclesiæ suffragia illis applicare; cum autem hæc prohibitio sit tantum Ecclesiastica; ideò excipit unam diem, id est sextam parasceves, in qua orat publicè pro excommunicatis, nempè pro Hæreticis & schismaticis, repræsentans sibi mortem Christi, cujus meritum quoad sufficientiam, ad omnes homines sine ulla exceptione extenditur.

Dico 3. De vitandis excommunicatis hæc habentur: D. Antonius hanc Extravagantem tanquam ex Conc. constantiensi refert: *ad evitanda scandala, & multa pericula, subveniendumque conscientiis timoratis, statuit etiam quod nemo deinceps à communione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione aut aliis quibuscumque Divinis vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ, seu suspensionis aut prohibitionis ab homine vel à jure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare aut interdictum Ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio vel censura hujusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, universitatem, Ecclesiam aut locum certum à judice publicata & denunciata specialiter & expressè; salvo si quem pro sacrilegâ manuum injectione in clericum, sententiam latam à canone, adeò notoriè constiterit incidisse, quod factum non possit aliquâ tergiversatione celari, neque aliquo suffragio excusari; nam à communione illius, licèt denunciatus non fuerit, volumus abstineri juxta canonicas sanctiones.* Hoc decretum seu hæc extravagans non habetur in Conc. Constantiensi, sed habetur in Conc. Basileensi Sess. 20. hisce ultimis verbis paulò mutatis: *aut si aliquem ita notoriè excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nullâ possit tergiversatione celari: nam à communione illius abstineri vult juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen ejusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.* Sed Conc. Basileense, saltem quoad hoc non fuit approbatum. Si ergo in solâ illorum conciliorum authoritate sisteremus, vix ullam vim ista extravagans haberet, sed quia ab universali Ecclesiâ recepta est, usuque probata, imò, ut creditur, à Papâ emanavit, nempè à Martino V. ideò non est dubium, quin obligatio vitandi excommunicatos juxta moderationem in illa factam observanda sit, & quidem juxta tenorem Conc. Constantiensis, ita ut in utraque Extravagante, excipiatur dumtaxat notorius clerici percussor, & nominatim excommunicatus tanquam vitandi. Ita Antonin. Gabri. Adrian. Sot. &c. Unde

Dico 3. Solus nominatim excommunicatus, aut nominatim aliâ censurâ ligatus, vitandus est; non autem ille qui censuram ipso jure latam, aut ab homine per sententiam generalem impositam incurrit; nec sufficit per sententiam particularem censuram in aliquem latam esse, ut sit vitandus; sed hæc debet esse publicata vel denunciata, (quæ duo verba penè idem significant) specialiter & expressè, ut habetur in dicto decreto. Nam excommunicatus à jure, quantumvis publicus, non est vitandus donec sit denunciatus, excepto casu percussionis clerici; neque etiam est vitandus excommunicatus per sententiam generalem; ergò nec excommunicatus per specialem, donec persona per illam declaretur & denuncietur excommunicata; nec sufficit ut declaretur aut denunciatur excommunicata sub conditione de futuro, ad eam vitandam.

Dico 4. Notorius percussor clerici notorietate facti, seu tali facti evidentiâ, ut nulla tergiversatione possit celari, aut aliquo modo juris suffragio excusari, est excommunicatus etiam vitandus;

dus; ut patet ex dicto decreto. Ex eodem etiam patet quoscumque excommunicatos etiam toleratos semper teneri à fidelium communione sese abstinere; quantum in ipsis est, eodem modo quo ante hoc decretum tenebantur, cum per illud nullus ipsis favor sit concessus.

Dico 5. Quamvis per istam Extravagantem permittatur communicatio externa cum excommunicato tolerato seu non denunciato tam in Divinis officiis, (v. gr. in audienda missâ, & in horis canonicis publicè recitandis) quàm in negotiis humanis; non videtur tamen concedi interna communicatio per participationem suffragiorum & orationum publicarum; adeoque non licèt Ecclesiæ ministris illa specialiter pro eis offerre; quia etiam nunc Ecclesia intendit omnes illos ab horum suffragiorum participatione excludere, cujus intentioni non debet contrariari intentio ministri.

SECTIO III. & IV.

An liceat communia suffragia offerre pro excommunicatis jam contritis & justificatis, sed nondum à censurâ absolutis? an saltem validè offerantur, etiamsi illicitè, ut illis prosint?

Dico 1. Non videntur posse offerri directa intentione communia Ecclesiæ suffragia pro excommunicatis, etiamsi contriti ac justificati sint, nisi priùs à censurâ sint absoluti. Adrian. Sot. Alanus, contra Nav. Covar. Rich. Antonin. *Probatur*, quia censura adhuc manet, ergò habet adhuc suum effectum, seu privat participatione suffragiorum; & quamvis jam fruantur communione sanctorum, quæ in charitate fundatur, utpote quæ non dependet ex aliquâ operantis intentione, sed ob charitatis naturam ex solo bonorum consortio ac societate consequitur; non tamen adhuc fruuntur suffragiorum, quæ Ecclesia per suos ministros pro suis membris offert, directè pro illis orando, & illis applicando sua merita de congruo, suas satisfactiones communes, sacrificia &c. participatione. Unde

Dico 2. Sacrificium Missæ oblatum pro ejusmodi excommunicato, nihil illi prodest ex parte intercessionis Ecclesiæ sive ad impetrandum, sive ad aliud; id est talis oblatio ex ista parte est illi invalida; quia sacerdos nomine Ecclesiæ sic offerens, non solum malè facit, sed etiam quoad hoc nihil facit, cum ipse tanquam Ecclesiæ legatus faciendo istam oblationem non possit extendere suam inrentionem ultra intentionem principalis agentis, id est Ecclesiæ, quæ sua suffragia ejusmodi excommunicato ante censuræ, seu pœnæ impositæ absolutionem applicare non vult; itaque sacerdos ut Minister Ecclesiæ pro illo orans, aut alia quævis suffragia offerens, nihil efficit, quod ei apud Deum possit esse alicujus fructus aut utilitatis spiritualis. Attamen

Dico 3. Si sacerdos in persona Christi, & ut Minister à Christo deputatus ad hoc sacrificium offerendum, & ad applicandum ejus fructum, illud sua propria intentione pro prædicto excommunicato jam justificato offerat, etiamsi peccet & illicitè faciat, ejus tamen applicatio erit efficax etiam quoad fructum satisfactionis, si alter nullum aliud impedimentum habeat præter censuram; quia quando aliquis operatur ut minister alterius, propria Ministri malitia non impeditactionis effectum, ut patet in administratione sacramentorum. Si autem ipse excommunicatus sic sacrificium pro se ipso offerret, fructum non perciperet, quia peccaret & peccando poneret obicem; secus si ex invincibili ignorantia id faceret.

SECTIO V.

An liceat privatas orationes, piaque opera seu privatas satisfactiones pro excommunicato offerre?

Dico: Licitum est privatim pro excommunicato orare, propriam ac personalem satisfactionem pro illo offerendo eo modo quo inter Ecclesiæ membra fieri potest. D. Th. Durand. Rich. &c. quia Ecclesia id non prohibuit, ut praxis & consuetudo ostendunt; estque pietati Ecclesiasticæ consentaneum. Unde licitum est sacerdoti, *ut* est privata persona, orare in Missa pro excommunicato, nempè in illis partibus in quibus vel mentaliter orat, v. gr. in memento; vel occultè & secretò. Sylv. Angel. Sot. Nav. &c. *Probatur*, quia sacerdos licèt ministerium publicum exerceat, non desinit tamen esse privata persona, nec tenetur toto illo tempore ita gerere munus publicum, ut nequeat tanquam privata persona sive successivis morulis sive simul diversâ intentione operari. Sicut ergo potest pro amicis vel aliis privatim orare; ita etiam pro excommunicatis, dummodo eos nominatim non exprimat in canone, vel in aliis orationibus publicis. Hoc enim prohibitum est ab Ecclesiâ; imò addunt Sylv. & Angel. licitum esse sacerdoti, dum publicè orat nomine totius Ecclesiæ, simul intentione privatâ, & in propria personâ eamdem petitionem facere pro excommunicato, dummodò exterius illum specialiter non nominet; quia non repugnat eamdem orationem duplici intentione & quasi in duplici sensu exteriùs proferre. Præterea Navarrus ait licitum esse sacerdoti totum pium opus dicendi Missam, cantandi vel orandi horas canonicas quatenus est proprium opus illius personæ privatæ, per quod habet suum meritum vel satisfactionem, vel impetrationem ex opere operantis, offerre privatâ intentione pro excommunicato; quia secundum illum respectum, illa oratio vel satisfactio est privata cujus applicatio voluntaria est, & de illa nulla facta est prohibitio. Hujusmodi autem oratio privata pro excommunicato, non est communicatio ex vi censuræ, nec propriè est communicatio cum illo, sed est quoddam opus eleemosynæ spiritualis ex privatis bonis.

DISPUTATIO X.

De secundo excommunicationis effectu, qui est privatio passivæ communicationis sacramentorum.

SECTIO I.

An graviter peccet excommunicatus, quodlibet sacramentum suscipiendo, & quam pœnam incurrat?

DICO 1. Excommunicatus suscipiens sacramentum peccat mortaliter. D. Th. Bonav. Nav. &c. quia id est graviter prohibitum in pœnam culpæ. Atque hæc assertio comprehendit quemlibet excommunicatum sive toleratum, sive non toleratum.

Dico 2. Excommunicatus recipiens aliquod sacramentum nullam censuram aut inhabilitatem Ecclesiasticam ipso facto incurrit; excepto sacramento ordinis; excommunicatus enim ordinem recipiens, manet suspensus.

SECTIO II.

An ministri Ecclesiæ peccent dando sacramentum excommunicato, & quam pœnam incurrant?

Dico 1. Administrare excommunicato sacramenta, nulla interveniente excusatione justâ, est ex suo genere peccatum mortale; sed quoties excommunicatus excusatur à culpa illud recipiendo, v. gr. ob necessitatem, &c. etiam minister excusatur à culpa illud ei administrando.

Dico 2. Administrans excommunicato sacramentum, ob communicationem cum illo in sacris, incurrit excommunicationem minorem, ex vi tamen excommunicationis nunc potest extrav. ad *vitanda scandala*, non prohibentur ministri illud administrare excommunicato tolerato, adeoque sic administrantes nullam pœnam seu censuram incurrent; sed ordinariè peccabunt graviter contra jus Divinum ac naturale, illud administrando indigno seu indignè petenti, utpotè excommunicato; si tamen hic excommunicatus non peccet petendo ob justam causam, nec illi peccabunt administrando.

SECTIO III.

An sacramenta ab excommunicato recepta, rata & valida sint?

Dico 1. Omnia sacramenta, exceptâ pœnitentiâ, excommunicato data, valida sunt quoad substantiam; ac proinde ordo & confirmatio imprimunt characterem, sive cum peccato, sive absque peccato illa recipiantur; imò si excommunicatus suscipiat sacramentum absque culpâ cum justa excusatione, etiam gratiam recipiet. Sed excommunicatus ordinem suscipiens, est suspensus ab ejus usu; suscipiens tamen matrimonium non suspenditur ab ejus usu sive quoad cohabitationem, sive quoad petendum aut reddendum debitum; sed prius quàm à censurâ absolvatur, non potest solemnem in Ecclesia benedictionem recipere, ut habetur in cap. *significasti*.

Dico 2. Certum quidem est peccatum mortale in confessione, seu in susceptione sacramenti Pœnitentiæ commissum, esse contra ejus substantiam, adeoq; illud invalidum reddere; sed si excommunicatus ante censuræ absolutionem illud suscipiat sine peccato sive ob ignorantiam, sive ob necessitatem, confessario non potente ab ista excommunicatione absolvere, probabilius in isto casu sacramentum est validum, ita ut non oporteat confessionem iterare, habeatq; suum effectum. Ita Adrian. Medin. Nav. &c. contra Sylv. Gabriel, Sot. &c. *Probatur*, quia per excommunicationem nihil tollitur quod sit de substantiâ sacramenti, non enim materia nec forma, nec intentio, nec jurisdictio tollitur. Ergò si ex parte suscipientis non interveniat aliud impedimentum, sola censura non potest sacramentum reddere irritum. Deinde uti dicitur in c. 2. de constitut. *res, quæ culpâ caret in damnum vocari non debet.*

Objicies 1. Excommunicatus est præcisus ab Ecclesia; ergo non potest ab Ecclesia judicari aut absolvi. Resp. Dist. Ant. est præcisus ab Ecclesia, id est privatur communicatione bonorum & membrorum Ecclesiæ, Conc. Ant. est præcisus ab Ecclesia, id est, Ecclesia amittit in illum jurisdictionem. Neg. est enim adhuc subjectus Ecclesiæ ratione characteris baptismalis.

Obj. 2. Ecclesia illum separat à susceptione sacramentorum. Resp. Dist. Ass. separat à susceptione sacramentorum, prohibendo, Conc. illà irritando aut tollendo jurisdictionem, Neg.

Obj. 3. Electio aut collatio beneficii factâ excommunicato, est irrita; ergo multò magis sacramentum illi collatum, est irritum. Resp. Neg. Cons. potest in electione inveniri lex irritans; in sacramentali autem confessione non invenitur; quia fortasse electio non est ita necessaria ad salutem, sicut confessio.

Obj. 4. Absolutio data ab excommunicato est irrita; ergo & recepta. Resp. Neg. Conc. quia dum minister est excommunicatus, directè privatur jurisdictione; ideoque absolutio ab illo data, irrita & nulla est, etiamsi pœnitens sit bene dispositus; sed per excommunicationem pœnitentis, minister non est privatus suâ jurisdictione; ideoque ejus absolutio est validâ.

DISPUTATIO XI.

De tertio effectu excommunicationis, qui est privatio activæ administrationis sacramentorum, & sacrificii missæ.

SECTIO I.

An excommunicatus vitandus mortaliter peccet administrando sacramentum, vel sacrificium offerendo?

DICO 1. Generaliter loquendo excommunicatus peccat mortaliter administrando sacramentum aut celebrando, nisi excusetur ob in-

vincibilem ignorantiam, aut naturalem oblivionem seu inadvertentiam. An autem etiam id possit ob necessitatem ortam ex parte ipsius administrantis, v. gr. ob gravem metum, ob infamiam, ob periculum mortis vicinæ, &c. dictum est suprà, agendo de censuris in communi.

Dico 2. Ob necessitatem provenientem ex parte proximi, si sit extrema, qualis est in parvulo non baptizato animam agente, quivis excommunicatus potest illi sacramentum baptismi administrare, ut omnes asserunt. An verò in aliquâ alia proximi necessitate, possit illi aliud sacramentum conferre, controvertunt authores. Quare

Dico 3. Excommunicatus vitandus licitè potest proximo in articulo mortis existenti administrare sacramentum pœnitentiæ, si nullus alius adsit sacerdos non excommunicatus. Sylv. Angel. Durand. Major &c. contra Adrian. Palud. Marsil. &c. *Probatur*, quia licèt excommunicatus vitandus, sit privatus jurisdictione; tamen pro illo articulo eâ non privatur; *ideò omnes sacerdotes*, ait Conc. Trid. Sess. 14. Cap. 7. *quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.* Nempe in illo articulo. Deinde adest tunc sufficiens necessitas, quæ ab Ecclesiastica prohibitione excusat; sacramentum enim pœnitentiæ est per se medium necessarium ad salutem, & jure Divino præceptum; ergò præferendum est Ecclesiasticæ prohibitioni. In casu autem in quo parochus sit excommunicatus, & adsit simplex sacerdos non excommunicatus, probabilius est hunc parochum tunc non posse pœnitentem absolvere. Et quamvis sacerdos foret hæreticus seu excommunicatus ob peccatum hæresis, potest tamen validè in isto articulo sacramentum pœnitentiæ administrare, ac licitè, si conteratur. Hinc pœnitens constitutus in eâ necessitate, secluso scandalo, licitè petit absolutionem à tali sacerdote, quia non tenetur tunc illum vitare; & aliundè petit actum quem ille exercere potest tùm validè, quia retinet jurisdictionem; tùm licitè si velit; quia potest ad fidem & pœnitentiam converti. Ita communiter Palud. Sylv. Dur. &c. contra glossam, Abbatem, &c. iste enim sacerdos nec ob hæresim ut sic, nec ob excommunicationem in isto articulo privatur jurisdictione. Similiter

Dico 4. Ob necessitatem articuli mortis hujusmodi excommunicatus potest homini in extrema illâ necessitate existenti ministrare Eucharistiam, quando non est alius qui illam ministret; tunc enim urget necessitas implendi præceptum Divinum, quod est præferendum humano, & spiritualis indigentia hominis in eo articulo constituti. Hermenigildus noluit accipere Eucharistiam ab Episcopo excommunicato & hæretico, ne videretur tum illi tum patri in hæresi consentire; deinde Hermenigildus non supponebatur in articulo mortis. Et dum generaliter prohibetur communicatio cum excommunicatis, excipitur semper sufficiens utilitas &c. ut habetur in hoc versu: *utile*, *lex*, *humile*, *res ignorata*, *necesse*. Quod attinet ad alia sacramenta, cum non sint ita necessaria, vix aut nunquam potest accidere casus, in quo ob necessitatem suscipientis licitum sit excommunicato vitando illa administrare, nisi fortè quod possit in articulo mortis assistere matrimonio, quo quis ducat concubinam in uxorem ad vitanda magna mala.

SECTIO II.

An sacramenta illicitè ab excommunicato administrata, validâ sint, & effectum habeant?

Dico 1. Omnia sacramenta, præter pœnitentiam, ab excommunicato collata, servato Ecclesiæ ritu, ita ut nullus alius defectus intervenit nisi ministri excommunicatio, rata sunt ac valida, & per se loquendo conferunt totum suum proprium effectum, si ex parte recipientium non ponatur obex, v. gr. baptismus, confirmatio, Eucharistia ac missæ sacrificium, matrimonium, sunt valida, uti & extrema unctio ac ordo. Unde dum Greg. Libr. 3. Epist. 20. agens de ordinatione facta ab excommunicato dicit: *consecrationem dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicato est hominibus celebrata*, non intelligit hominem sic ordinatum, non esse verè ordinatum & consecratum, sed eum non admitti ab Ecclesiâ ad gradum & executionem ordinum susceptorum. Quia pro his omnibus non requiritur jurisdictio, sed sola ordinis potestas. Sic solemnis nuptiarum benedictio & alia ejusmodi sacramentalia ab Ecclesiâ introducta, quæ non requirunt jurisdictionem, sed solum potestatem ordinis, dum fiunt ab excommunicato habente ordinem requisitum, & servante ritum præscriptum, sunt rata & valida. Sed

Dico 2. Sacramentum pœnitentiæ ab hujusmodi excommunicato vitando collatum extra casum extremæ ipsius pœnitentis necessitatis, non est validum. Covar. Nav. &c. quia si *minister* hujus sacramenti non habeat jurisdictionem, non conficit illud; iste autem excommunicatus est privatus omni jurisdictione, ut posteà dicetur; ergò &c. si quis tamen ob ignorantiam invincibilem ortam ex communi & publicâ existimatione, quâ creditur illum non esse excommunicatum, bonâ fide suscipiat ab eo sacramentum pœnitentiæ, tunc videtur esse validum, quia Ecclesia in tali casu ob bonum commune illi supplet seu confert jurisdictionem; secus si ista ignorantia oriatur ex solo privato ac particulari errore: tunc enim iteranda est confessio.

SECTIO III.

Quam pœnam incurrant excommunicati ministrantes sacramenta, vel qui ab illis ea recipiunt?

Dico 1. Excommunicatus ministrans ex officio quodvis sacramentum, aut missæ sacrificium celebrans, ipso facto sit irregularis. Habetur ex c. *siquis* 4. 11. qu. 3. & c. 15. *cui* de sent. excom. in 6. excipe si administrando sacramentum aut celebrando non peccet mortaliter ob sufficientem excusationem, v. gr. ob ignorantiam inculpabilem. Si tamen hæc ignorantia aut quæcumque alia occasio non excusat à culpâ mortali, non impedit quominus hæc irregularitas contrahatur. Dum quis autem est dubius de sua excommunicatione ministrando sacramentum, si posteà constet non fuisse excommunicatum, certum est non incurrisse irregularitatem; sed si posteà constiterit fuisse excommunicatum, & cum tali dubio peccarit mortaliter ministrando sacramentum, tunc incurrit irregularitatem, secùs verò si non peccarit mortaliter.

Dico 2. Excommunicatus mortaliter peccando,

do, miniſtrans quodvis ſacramentum, ad quod requiritur aliquis ordo, ſit irregularis; cum ergò ad baptiſmum privatum conferendum, non requiratur ordo, ideò privatim illum conferendo non ſit irregularis. Conferendo autem ſacramentum pœnitentiæ, ſi validè abſolvat, & abſolvendo peccet, ſit irregularis; ſi verò invalidè & habeat intentionem abſolvendi, licèt non conficiatur ſacramentum, probabilius tamen ſit etiam irregularis; ſicuti fieret irregularis, ſi abſolutio eſſet nulla ex defectu contritionis pœnitentis. Quia fungitur quantum in ſe eſt ſuâ poteſtate ordinis & juriſdictionis contra prohibitionem ſub pœna irregularitatis. Sic ſit irregularis, qui intendit rebaptizare, licèt nullum efficiat baptiſmum. Non ſit tamen irregularis qui aſſiſtit matrimonio, quia ibi nullum ordinis ſacerdotalis actum exercet; ſed ſit irregularis, qui ſolemnem dat benedictionem nuptialem, quia illa requirit ut detur à ſacerdote tanquam proprio miniſtro ratione ſui ordinis; ſimiliter ſit irregularis qui ſolas baptiſmi ſolemnes ceremonias ſine ejus ſubſtantiâ adminiſtrat, uti & ille qui diſpenſat Euchariſtiam vel communicantibus in Eccleſiâ, vel eam deferendo ad ægros. Iſta enim ſunt propria ſacerdotis miniſteria graviter excommunicatis prohibita. Idem dic de diacono Euchariſtiam miniſtrante. Ab hac irregularitate jure communi ſolus Papa poteſt diſpenſare; ſi autem proveniat ex occulto delicto, per Epiſcopnm poteſt tolli.

Dico 3. Qui ſacramentum ſuſcipit ab excommunicato vitando, peccat graviter & incurrit excommunicationem minorem ob communicationem cum illo in divinis. Non tamen irregularitatem, excepta ſuſceptione ſacramenti ordinis, in qua præter minorem excomunicationem incurritur vel irregularitas vel ſuſpenſio, de qua poſtea.

SECTIO IV.

An excommunicatus non vitandus, validè & licitè poſſit ſacramentum miniſtrare?

Dico 1. Ex vi excommunicationis excommunicatorum toleratorum ſeu non vitandorum, non eſt nunc prohibitum fidelibus, ne ab ipſis ſacramenta recipiant, prout ex his Extravag. *ad evitanda* verbis habetur: *indulgemus ut nemo deinceps à communione alicujus in ſacramentorum adminiſtratione vel receptione aut aliis quibuscumque Divinis vel extra, prætextu cujuscumque ſententiæ, vel cenſuræ &c. teneatur abſtinere, aut aliquem vitare.* Sot. Covar. Vict. nec tantum licitum eſt ab eis recipere, ſed etiam licitum eſt petere, ſeu non eſt prohibitum ex vi iſtius cenſuræ, aut juris poſitivi. unde

Dico 2. Hujuſmodi excommunicatis ex vi ſuæ cenſuræ non eſt ſimpliciter prohibitum miniſtrare ſacramenta eo modo quo excommunicatis vitandis prohibitum eſt. Cum enim fidelibus ſit conceſſum, ut licitè poſſint ſacramenta ab illis recipere & petere, cumq; non poſſint id licitè facere ſimpliciter, niſi illi poſſint etiam miniſtrare; frequenter enim hoc eſſet malum ob cooperationem vel inductionem ad malum; hinc fit ut iſtis excommunicatis tolerandis ſit etiam conceſſum, ut licitè poſſint ſacramenta miniſtrare, non quidem in ipſorum favorem, ſed aliorum fidelium; quia ſi nunquam illi licitè poſſent ſacramenta miniſtrare, nunquam etiam fideles poſſunt licitè ab illis ea petere aut recipere, quamvis eſſent ad miniſtrandum expoſiti. Sacerdotes igitur habentes juriſdictionem ad ſacramenta miniſtranda, non illâ privantur abſolutè ob ejuſmodi excommunicationem non denunciatam. Quod patet in adminiſtratione ſacramenti pœnitentiæ ad quod requiritur juriſdictio; hoc enim ſacramentum pœnitentiæ ab ejuſmodi excommunicato tolerato collatum, per ſe loquendo, eſt validum, id eſt dummodò non habeat defectum eſſentialem in formâ, vel materia, vel intentione Miniſtri. Ita communiter TT. Covar. Adrian. Cajet. Nav. &c. Cum enim Eccleſia juxta Extrav. ad *evitanda*, concedat fidelibus ut non teneantur vitare hujuſmodi excommunicatos in uſu ſacramentorum, ſequitur ipſum iſtis excommunicatis relinquere poteſtatem neceſſariam ad ſacramenta conficienda; atqui juriſdictio eſt neceſſaria ad conficiendum ſacramentum pœnitentiæ; ergò illam relinquit. Attamen non licet hujuſmodi excommunicatis ſeſe ingerere, aut quaſi invitare ad ſacramenta miniſtranda; quia non illis conceſſum eſt ut non teneantur alios vitare, cum per illam Extrav. nullus favor ſit eis conceſſus; ſed ſolum aliis conceſſum eſt ut non teneantur illos vitare; ideoque excommunicati poſſunt eos admittere ut ſecum communicent, ſi velint. Unde

Dico 3. Quando excommunicatus toleratus non ſe ingerit, ſed alius ab ipſo petit ſacramentum, ſi hoc ita pertineat in favorem petentis, ut ſit vel neceſſitas vel magna utilitas ab eo conferri ſacramentum; tunc poterit illi ſacramentum ſine peccato conferre, ſuppoſito quod non poſſit prius hìc & nunc cenſuræ ſuæ abſolutionem habere, & ſit in ſtatu gratiæ; nec adſit ſacerdos alius non excommunicatus qui id præſtet: v. gr. ſi parochus qui ex officio tenetur miniſtrare ſacramentum ſubdito qui ab illo petit illud, nec vult alteri confiteri ob juſtas cauſas, tunc parochus, licèt ſit excommunicatus toleratus, poterit petenti licitè ſacramentum dare; quia petit ille ſuum jus, ideoque in favorem ejus pertinet ut ei detur. Similiter ſit ſacerdos qui ex officio non tenetur miniſtrare ſacramentum, ſi alius ab ipſo illud petat cum ſufficienti neceſſitate, tunc licitum eſt etiam illi dare. Idem probabilius dic de parocho & non parocho pro celebratione Miſſæ, dum id ab ipſis petitur. Dum iſti licitè celebrant aut ſacramentum miniſtrant, nullam pœnam aut irregularitatem incurrunt; ſecùs verò, ſi illicitè, non minus quàm excommunicati vitandi.

DISPUTATIO XII.

De quarto effectu excommunicationis, qui eſt ptivatio Divinorum officiorum, & aliarum rerum ſacrarum.

SECTIO PRIMA.

An excommunicatus privetur omni participatione externâ ſacrificii miſſæ, & ſub quâ pœnâ?

DICO 1. Excommunicatus ex vi cenſuræ directè prohibetur, ne ſacro interſit aut inſervire

ſervire poſſit, caſu tamen quo ſacerdotem oporteat celebrare, & non habeat Miniſtrum niſi hujuſmodi excommunicatum toleratum, tunc videtur licitum eſſe iſti ſacerdoti inducere alium ut ſibi miniſtret, quia non tenetur illum vitare, & aliundè habet ſufficientem cauſam petendi ab eo tale miniſterium; ac proinde iſte excommunicatus tunc non peccabit miniſtrando, cum miniſtret in alterius favorem. Excommunicatus communicans cum aliis in celebratione Miſſæ, nullam pœnam nec excommunicationem minorem incurrit, neque eam incurrit ipſe audiendo Miſſam, juxta cōmunem tamen ſententiam, quando ipſe non tantum audit, ſed etiam authoritate ſua efficit ut miſſa coram ipſo celebretur, probabilius irregularitatem incurrit, ſi nempè ſit ſacerdos.

Dico 2. Sacerdos non excommunicatus celebrans coram excōmunicato vitando graviter peccat ob communicationem cum illo in Divinis graviter prohibitam, ac excommunicationem minorem incurrit. Poteſt autem celebrare coram excommunicatis toleratis, non enim tenetur illos vitare, & quamvis ipſi peccent aſſiſtendo, qui celebrat non peccat, nec communicat illorum peccato, niſi fortè illos induceret ſine neceſſitate aut gravi cauſa.

Dico 3. Si ante Miſſæ inchoationem adveniat excommunicatus vitandus, omittenda eſt miſſa; ſi poſt inchoatam Miſſam, urgendus ut exeat, aut etiam expellendus; ſi expelli nequeat, & canon nondum ſit inceptus, omittenda eſt Miſſa; ſi jam ſit inceptus, aut juxta quoſdam ſi ſit incepta conſecratio, perficiendum eſt ſacrificium uſque ad ſumptionem ſpecierum incluſivè, omneſque aſſiſtentes debent exire excepto ſolo miniſtro qui ſacerdoti inſervit, ut in Divinis cum excommunicato non communicent; (ſi nempe audiatur cum illo eadem Miſſa, ſecùs ſi diverſa) peractâ ſumptione ſacramenti, recedat ſacerdos in ſacriſtam aut in alium locum convenientem, ut reliquum Miſſæ ibi perficiat.

SECTIO II.

Quænam ſint alia Divina officia quibus excommunicatus privatus eſt, & ſub quâ pœnâ?

Dico 1. Hæc alia Divina officia, ſunt horæ canonicæ, quæ in Eccleſiâ publicè recitantur, publica ſupplicatio, publica oratió, ſolemnis benedictio candelarum, olivarum, aquæ &c. ſacra autem concio non venit ſub nomine Divini officii, eique adeſſe poteſt excommunicatus; concionari tamen prohibetur, nempe excommunicatus vitandus; quia teleratus concionari poterit in aliorum favorem illis petentibus, non in ſuum favorem ſe ingerendo. Quoad ſacram Theologiæ aut ſacræ ſcripturæ lectionem eſt excommunicato prohibita. Itaque

Dico 2. Prohibetur ſub peccato mortali excommunicatis clericis ne ſolemniter & tanquam Miniſtri proprii miniſtrent in aliquo officio ſacro ad ſuum ordinem ſpectante, neque in aliqua ejus parte, aut laïcorum more ad ejuſmodi officia cooperentur. D. Thomas. Gabrielis, Durandus &c. Si iſta exerceant ſolemniter ut Miniſtri ex officio, incurrunt irregularitatem; ſi tantum more laïcorum ad illa concurrant, incurrunt dumtaxat excommunicationem minorem. Sub nomine *clericatûs*, hîc non comprehenditur prima cenſura. Deinde cum clerici in ſolis minoribus ordinibus conſtituti vix aliquid tam in ſubſtantiâ quàm in modo faciant quod à laïcis fieri non conſueverit ſine culpâ, ideò dum excommunicati ſunt, ſuum miniſterium exercendo rarò vel nunquam hanc irregularitatem incurrunt. Sed Subdiaconus & Diaconus exercendo ſuum officium in Miſſa ſolemni, ſacerdos benedicendo ritu præſcripto, cereos, olivas &c. incurrunt hanc irregularitatem.

Dico 3. Excommunicatus, qui antea tenebatur horas canonicas recitare, ob excommunicationem non liberatur ab illarum recitatione; non poteſt tamen illas recitare publicè, ſed tantum privatè, & loco *Dominus vobiscum*, debet dicere, *Domine exaudi orationem*; alioqui fieret irregularis, ſi nempe illud diceret ex culpa mortali; & probabilius non poteſt illas privatim recitare cum alio, niſi fortaſſe eſſet ejus famulus, quocumque antea ſolebat illas recitare; ſic tamen recitando, non incurrit irregularitatem, nec videtur eſſe hoc materia gravis peccati. Hinc Epiſcopus vel Abbas benedictus, exercendo actum ſui ordinis, v. gr. benedicendo calices, veſtimenta ſacra, patenas &c. fiunt irregulares. Denique in omnibus officiis Divinis prohibita eſt quævis communicatio cum prædictis excommunicatis vitandis, ſive coram illis publicè ea celebrando, ſive coaſſiſtendo, &c.

SECTIO III.

An excommunicatus omni ſacrarum rerum aut ſacramentalium uſu ſit privatus?

Dico: Excommunicatus non obſtante cenſurâ, poteſt licitè uti rebus ſacris, v. gr. imagine, ſacris reliquiis, aquâ benedictâ &c. quatenus privatæ devotioni ac cultui deſerviunt, item poteſt ingredi templa quando officia Eccleſiaſtica non celebrantur, ibique privatim orare; ſed quatenus res ſacræ ad ſpecialem fructum ſpiritualem ex merito vel applicatione Eccleſiæ percipiendum ordinantur, earum uſu privatus eſt, v. gr. ſi ex conceſſione pontificis per orationem coram tali imagine factam, applicentur ultra omne opus operantis tot anni indulgentiæ, eſt privatus ſeu non fruitur iſta gratiâ, etiamſi coram ea oret; & ſi res ſacra non haberet alium uſum niſi ad lucrandam indulgentiam, non poſſet licitè illâ uti.

SECTIO IV.

An excommunicatus privetur ſepulturâ Eccleſiaſtica & omni alio honore Eccleſiaſtico?

Dico 1. Si excommunicatus moriatur ante cenſuræ ſuæ abſolutionem, ejus corpus non poteſt licitè Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradi, ſeu in ſacro loco tumulari; ſi ſit mortuus cum magnis contritionis ſignis, debet abſolvi à cenſurâ, antequam corpus in ſacro loco tumuletur, ſi excommunicati corpus in ſacro loco tumulatum fuerit, debet exhumari, & locus reconciliari aſpergine aquæ ſolemniter benedictæ; ante hanc reconciliationē, non poſſunt ibi fideles ſepeliri, nec divina officia celebrari. Hæc quidem aſſertio juxta antiqua jura de quibuſvis excommunicatis procedit; ſed nunc poſt Extrav. *ad evitanda* ſolùm habet locum in excommunicatis vitandis; quia prohibitio non cadit propriè in excommunicatos; ipſi enim non poſſunt ſe ſepelire; ſed cadit in alios fideles ne corpora eorum ſepeliant; quod non aliter eis prohibetur, quàm omnis alia communicatio cum excom-

excommunicato. Jam verò post dictam Extrav. non tenentur fideles vitare excommunicatos tolleratos etiam in rebus sacris, ideoque nunc non polluitur Ecclesia per eorum sepulturam; nec olim privandi erant sepulturâ ante sententiam declaratoriam. Per *locum* autem *sacrum* intelligitur templum cum ejus cœmeterio, imò & quivis locus non benedictus auctoritate pastorum destinatus fidelium sepulturæ, uti & quivis in quo solet dici Missa, licèt non sit benedictus.

Dico 2. Qui excommunicatum vitandum scienter ausu temerario præsumunt sepulturæ Ecclesiasticæ tradere, aut tradendum sua auctoritate & imperio curare, non tantum graviter peccant, sed etiam excommunicationem majorem ipso jure incurrunt: non videntur tamen hanc incurrere qui solum funus comitantur, vel etiam qui cantant, crucem aut lumina deferunt, vespiliones, fautores, &c. Hinc ejusmodi excommunicatus privatur, seu privandus est omni Ecclesiasticæ sepulturæ honore; nec clerici pro eo possunt eleemosynas seu oblationes recipere.

DISPUTATIO XIII.

De quinto effectu Excommunicationis, qui est inhabilitas ad Ecclesiastica beneficia percipienda vel eorum fructus.

Sectio Prima.

An aliquis per excommunicationem fiat incapax beneficii & dignitatis Ecclesiasticæ?

Dico 1. Excommunicatus non privatur ipso facto beneficiis jam obtentis, dignus tamen ob contumaciam privari; sed fit inhabilis ad ea postea obtinenda, ita ut beneficii collatio excommunicato facta excommunicatione durante sit omninò invalida, in c. *postulastis* de cleric. excommu. etiamsi suam excommunicationem ignoravisset ac bonâ fide illud accepisset. Quod intelligendum est de quovis officio & dignitate Ecclesiastica, etiamsi ad tempus solummodò concedatur, v. gr. de munere administratoris Episcopatûs, de triennali munere prælati in religione &c. sub nomine collationis beneficii, comprehenditur electio, præsentatio, nominatio, commenda & pensio perpetua quæ datur in titulum beneficii; quin & juxta probabiliorem sententiam pensio temporalis, quam sine spirituali titulo superior pro sua authoritate concedit ob diversas causas. Unde illicitum est dare excommunicato pensionem sive temporalem, sive perpetuam, ac proinde huic illam recipere illicitum; quia assignatio pensionis Ecclesiasticæ est quædam Ecclesiastica & spiritualis cum excommunicato communicatio, & istius pensionis fructus sunt relativè aliquid spirituale: quatenus sunt bona Ecclesiæ & Deo dicata. Unde

Dico 2. Resignatio beneficii in favorem excommunicati facta, est nulla; excommunicatus enim est incapax acquirendi beneficii, & juris ad illud; uti & impetratio beneficii ab excommunicato obtenta, ipso jure, est etiam nulla; est enim inhabilis ad illud impetrandum. Imò etiam si Papa proprio motu absque petitione beneficium conferat alicui qui excommunicatus est, collatio est invalida, si ignorabat eum esse excommunicatum; quia tunc non censetur cum eo dispensare, nec eum absolvere.

Dico 3. Excommunicatio post beneficii collationem & ante acceptationem subsecuta, non tollit nec minuit præcedentis collationis efficaciam, seu quodcumque jus ad rem, quod potuit sola collatio ante acceptationem dare. Sed excommunicatus acceptans beneficium ante excommunicationem sibi collatum, durante excommunicatione non acquirit plus juris quàm anteà habebat; conferens autem excommunicato beneficium, & excommunicatus illud acceptans, uterque peccat mortaliter. Hic nomine excommunicati intelligitur non tantum vitandus, sed etiam non vitandus cujuscumque conditionis ac dignitatis sit; collatio enim beneficii facta excommunicato non vitando est nulla tam ex parte excommunicati, quàm ex parte collatoris, eligentis indignum & incapacem, & cui Extrav. *ad evitanda* nullum favorem tribuit; ipseque conferens incurrit suspensionem in c. *postulastis*. Quod attinet ad dispensandum in collationis defectu, generaliter loquendo; videtur is posse istum defectum dispensando supplere, qui potestatem habet beneficium conferendi cum jurisdictione Episcopali conjunctam, ita ut si Papa aut Episcopus beneficium contulerit, ipse qui contulit, possit dispensare, &c.

Sectio II.

An Excommunicatus Ecclesiasticis fructibus sit ipso jure privatus?

Dico 1. Excommunicatus sive vitandus sive toleratus, quamdiu in excommunicatione perseverat, beneficii vel beneficiorum legitimè ante excommunicationem possessorum fructus non facit suos, ipso facto ante omnem judicis sententiam, ita ut teneatur in conscientiâ seipsum spoliare his fructibus, eos non recipere, acceptos restituere, etiamsi neque à judice spolietur, neque per ullam sententiam id declaretur; quia nemo potest accipere aut retinere quod suum non est; per legem enim Ecclesiasticam illis ipso facto privatur, sic enim habetur in cap. *Pastoralis*. de appellat. *illi proventus Ecclesiastici meritò subtrahuntur cui Ecclesiæ communio denegatur*. Imò neque propter indigentiam, durante contumacia, potest se istis beneficii fructibus alere, nec tunc tenetur superior ex illis eum alere, nec debet; secus verò, dum cessat contumacia, & procurat absolutionem, quæ differtur. Circa restitutionem istorum bonorum seu fructuum injustè usurpatorum, servandæ sunt generales regulæ de obligatione restituendi aliena; interdum tamen facilius in his, quàm in aliis rebus, interveniunt causæ excusantes à tanto rigore restitutionis.

Dico 2. Sub nomine fructuum restituendorum intelliguntur omnes fructus qui spirituali titulo annexi sunt, aut ex propriis Ecclesiæ bonis proveniunt, nempè principalis præbenda, quotidianæ distributiones, fructus decimarum, oblationes à fidelibus factæ, pensiones & alia ejusmodi. Reliqui autem proventus quos habere potest sine titulo beneficii, vel ex patrimonio vel aliun-

dè ; sub illis non comprehenduntur ; hi autem fructus restituendi sunt juxta eorum institutionem & Ecclesiæ consuetudinem, v. gr. si canonicus horis canonicis non assistat, ejus portio solet aliis qui assistunt, accrescere & inter eos dividi; quantò ergò magis id faciendum est, dum quis ob excommunicationem neque adesse, neque distributiones potest accipere. Hinc Conc. Trid. Sess. 22. cap. 3. de reform. statuit, ut qui non residerit, distributiones illius diei amittat, & fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii applicentur. Ubi ergo id observatur, idem dic de distributionibus quas excommunicatus amittit ; atque ita generaliter hujusmodi distributionum fructus, quos excommunicatus amittit, applicandi sunt ei, cui applicari solent, quotiescumque amittuntur à non residente ob quamcumque aliam causam, &c.

DISPUTATIO XIV.

De sexto effectu excommunicationis, qui est privatio jurisdictionis Ecclesiasticæ.

SECTIO I.

An excommunicatus ita sit privatus spirituali jurisdictione fori contentiosi, ut omnis ejus actio ipso facto irrita sit?

DICO : Usus prædictæ jurisdictionis est prohibitus excommunicato ; habetur ex cap. *Audivimus*, 24. quæst. 1. ubi dicitur excommunicatus non posse alium excommunicare ob defectum jurisdictionis ; ac proinde omnes istius jurisdictionis actus sunt illi prohibiti, v. gr. præcipere, leges ferre, in votis dispensare, facultatem dare ad exercendum munus Ecclesiasticum, indulgentias dare ; adeoque peccat graviter eos exercendo, etiam excommunicatus toleratus. Jurisdictio autem delegata ante excommunicationem delegantis, ob supervenientem excommunicationem, suspenditur si res sit integra ; secus verò, si res jam sit inchoata. Hi actus exerciti ab excommunicato vitando, non tantum sunt illiciti, sed etiam invalidi ; secus verò ab excommunicato tolerato, & licitè quidem, si fiant in favorem alterius jus suum petentis ; imò & validi etiam sunt actus excommunicati vitandi, si sit occultus, aut ignoretur illum esse excommunicatum ; idque concessum est ob publicam Reipublicæ vel Ecclesiæ utilitatem. Colligitur ex c. *ad probandum* de re judic. & ex cap. *audivimus* 24. quæst. 1.

SECTIO II.

An excommunicatus sit privatus beneficiorum collatione, & omnibus actibus illam concernentibus?

Dico 1. Quivis excommunicatus publicus juxta jus antiquum non potest licitè nec validè conferre beneficium Ecclesiasticum ; secus verò juxta jus novum Extrav. ad *evitanda*, excommunicatus toleratus etiam publicus, si id conferat ad petitionem alterius, & in ejus favorem tantùm ; & tunc non tantum validè, sed etiam licitè conferet. Nomine *beneficii* intelligitur omne id, quod propriè hâc voce significatur.

Dico 2. Electio ad beneficium ab excommunicato vitando facta, irrita est ac nulla. Hinc quando ad valorem electionis, requiritur certus eligentium numerus qui completur per excommunicati suffragium, aut quando requiritur omnium eligentium consensus inter quos est unus excommunicatus, tunc electio est invalida ac nulla. In electionibus autem, quæ nec certum numerum eligentium, nec omnium consensum requirunt, sed solum majorem, aut duas partes suffragiorum ; tunc si excessus suffragiorum ex parte electi tantus sit, ut licèt eis adjungantur suffragia excommunicatorum, adhuc tamen superst sufficiens numerus ad electionem complendam, tunc videtur electio esse valida non obstante excommunicatorum interventu. Si autem excessus seu numerus suffragiorum non est tantus, ut ablato uno vel altero suffragio juxta numerum excommunicatorum, reliqua non sufficiant ad complendam electionem, si sit publica electio, scietur pro quo excommunicati dederint suffragia : si sit secreta, tunc est invalida. Atque hæc intellige de solis excommunicatis vitandis. Cum enim electores non teneantur alios vitare, si eos voluntariè admittant ad simul eligendum, non solum erit valida electio, sed etiam ipsi nihil in eo peccabunt ob Extrav. Ad *evitanda*. *Nota* electionem summi pontificis, licèt foret facta ab excommunicatis, esse validam. Clem. *Ne Romani, cæterum.* De elect.

Dico 3. Præsentatio ad beneficium non tantum est illicita cuivis excommunicato, sed etiam invalida ab excommunicato vitando clerico facta; à laïco facta autem videtur ita esse sufficiens, ut si Episcopus velit illam admittere, præsentatumque instituere, institutio & collatio sit valida ; potest tamen illam rejicere nec tenetur admittere ; & quamvis præsentans esset excommunicatus toleratus, non potest tamen cogere Episcopum, ut admittat ab ipso præsentatum, quia *Extrav.* ad *evitanda*, nullum favorem illi tribuit, potest tamen episcopus licitè illam admittere, quia non tenetur vitare excommunicatum toleratum. Imò quamvis excommunicatus sit vitandus, si Episcopus acceptet ejus præsentationem, nempè illicitè ob communicationem cum illo, validè tamen præsentatum instituet, seu beneficium illi conferet ; deficiente enim patroni præsentantis jure ac potestate, totum jus ac potestas ad Episcopum devolvitur. Idem dic de nominatione, postulatione, &c. sed actus quo beneficii possessio præcisè datur, ab excommunicato factus, si ad hunc non sit opus juridictione, est validus ; quia per istam possessionem non datur aliquod jus, sed tantum datur alicui id quod suum est. Similiter si excommunicatus resignet suum beneficium, ita ut Prælatus liberè possit illud dare ei cui voluerit, ista resignatio est valida, quia sic non concurrit ad beneficii collationem, sed tantum se spoliat suo bono, quod facere potest. Si autem resignet determinatè in favorem tertiæ personæ, illam designando, ita ut alteri nequeat dari, tunc quia aliquo modo concurrit ad collationem beneficii, ista resignatio est invalida, nempè facta ab excommunicato vitando ; de non vitando, suum beneficium resignante idem esto judicium ac de excommunicato non vitando præsentante, ut jam diximus.

DISPUTATIO XV.

De septimo effectu excommunicationis, qui est privatio civilis communicationis, in quo plures includuntur.

SECTIO I.

An Excommunicatus privatus sit omni civili communicatione?

DICO: Excommunicatus est privatus omni civili communicatione aliorum fidelium per se loquendo, exceptis tantum casibus in jure expressis. Actiones ad hanc communicationem spectantes, quæ sunt prohibitæ, in hoc versiculo continentur: *os, orare, vale, communio, mensa negatur.*

Per *os* intelligitur osculum pacis, & quodvis amicitiæ signum, confabulatio, communicatio per litteras, per nuncium, per nutus. De voce *orare*, id est de communicatione spirituali, jam dictum est suprà.

Per *vale* intelligitur omnis salutatio honorifica, salutatio autem vel resalutatio sine verbis juxtà Angel. Sot. &c. non prohibetur. Hoc consuetudo fortasse obtinuit. Collocutio autem facta qua excitatur excommunicatus ad resipiscentiam, licita est.

Per vocem *communio* intelligitur cohabitatio, & operatio aut societas in negotio gerendo, conversatio, contractus.

Per vocem *mensa* intelligitur simul comedere aut bibere, simul dormire, simul hospitari.

SECTIO II. III. & IV.

An & quale sit peccatum civilis communicatio cum excommunicato? & quibus modis à peccato excusetur?

Dico 1. Certum est, per se loquendo, hanc communicationem tam ex parte excommunicati cum alio, sive non excommunicato, sive excommunicato, quàm ex parte non excommunicati cum excommunicato, esse aliquod peccatum; videtur tamen ordinariè esse tantum veniale, quia materia levis. Qui tamen in crimine criminoso, id est in contumaciæ excommunicati quæ est crimen mortale, communicaret, eiq; cooperaretur, peccaret mortaliter, & incurreret excommunicationem majorem ex constitutione juris in cap. *Nuper.* de sentent. Excomm. Deinde peccaret etiam mortaliter, si quis communicaret cum excommunicato ex contemptu clavium ecclesiæ; si communicaret animo communicandi perseveranter & quasi ex habitu ac semper; si communicaret dum censura specialiter lata est contra participantes seu communicantes. Ex his exponi & solvi possunt quidam textus juris canonici qui volunt esse pecatum mortale communicare cum excommunicato.

Dico 2. In prædicta communicatione, causæ quæ à culpa excusant, hoc versiculo comprehenduntur: *utile, lex humile, res ignorata, necesse.* Itaque 1. est ignorantia inculpabilis sive facti sive juris, qui autem dubitat aliquem esse excommunicatum, regulariter loquendo non tenetur illum vitare; in dubio enim melior est conditio possidentis; imò qui scit esse excommunicatum, sed dubitat an denunciatus sit, non tenetur illum vitare. 2. Necessitas simpliciter, sive illa ad animam, sive ad corpus, sive ad famam, sive ad alia temporalia bona non parvi momenti pertineat. 3. est utilitas sive necessitas ad melius esse: v. gr. si æger indigeat morbi curatione, potest medicum excommunicatum advocare, si eum magis idoneum judicet. Item potest ab illo stipem petere, si egeat, aut necessaria emere, si aliunde habere nequeat vel certè non æquè utilia; similiter ab eo debitum petere. Nec tantum ob nostram, sed etiam ob ipsius excommunicati utilitatem seu necessitatem ad melius esse licitum est cum illo agere, v. gr. eum hortando ad resipiscentiam, dando ei stipem &c. licitum est etiam ipsi excommunicato ob suam similem necessitatem cum aliis agere.

Dico 3. Uxor non tantum licitè potest, sed etiam tenetur cohabitare cum marito excommunicato & ei debitum reddere, nec tantum quoad actum conjugalem; sed etiam quoad alias actiones & obsequia, ac denique quoad totam hanc usualem communicationem; nisi juxta probabiliorem sententiam matrimonium cum jam excommunicato, scienter contraxisset. Si autem bona fide contraxisset ignorans esse excommunicatum, potest cum eo cohabitare, sicuti jam dictum est. Similiter quæ nupsit excommunicato non vitando seu tolerato, posteà si denuncietur & fiat vitandus, debet illi cohabitare. Hinc uxor non solum reddere, sed etiam petere debitum à marito excommunicato potest; similiter hic non tantum reddere, sed etiam petere probabilius potest, & in judicio exigere ut secum cohabitet. Omnia quæ dixi de uxore non excommunicata erga maritum excommunicatum, eadem dic de marito non excommunicato erga uxorem excommunicatam. Denique si uterque sit excommunicatus, non privantur mutua communicatione, modò per hanc alter alterius non foveat contumaciam.

SECTIO V.

An personæ subjectæ excusentur à culpâ communicando civiliter cum suis superioribus excommunicatis? & contrà?

Dico 1. Filii sive legitimi, sive illegitimi, nondum emancipati, possunt communicare cum parentibus excommunicatis, uti gener et nurus cum socero & socru excommunicatis si sint commensales; & idem dic de nepote & pronepote respectu avi, & de adoptivis filiis si sint sub cura parentum & commensales. Cum autem isti filii & similes sunt emancipati, nec amplius commensales, videntur non posse amplius communicare cum parentibus excommunicatis in iis quæ sunt propria filiorum sub patriâ potestate existentium; sed tantum in iis quæ sunt propria filiorum ut sic, v. gr. salutare, obedire, signum amoris exhibere. De pupillo respectu tutoris qui patris vicem gerit, idem dic ac de filiis, sive quando est sub ejus curâ ac commensalis, sive quando est separatus.

Dico 2. Servi & ancillæ, aliique servientes

ac coloni possunt communicare cum dominis suis excommunicatis. Item superior excommunicatus cum inferiori non excommunicato, uti & superior non excommunicatus cum inferiori excommunicato communicare potest. Item dic de communicatione inferioris cum superiore. Similiter inferiores ejusdem familiæ, si quis eorum sit excommunicatus, possunt eam inter se habere communicationem, quæ moraliter non potest vitari, suppositâ cohabitatione & communicatione cum eodem superiore, etiamsi in jure, seu in cap. *quoniam multos*, id privilegium non sit illis directè & per se concessum.

SECTIO VI. & VII.

An subjecti temporali aut spirituali alicujus excommunicati jurisdictioni possint cum illo licitè communicare?

Dico 1. Temporaliter subditi non possunt, per se loquendo, communicare cum suis Dominis excommunicatis, nisi in iis quæ spectant ad ejus dominium & ad tributa aut servitia, quæ illi respondent, exhibenda.

Dico 2. Spiritualiter subditi, per se loquendo, non possunt cum suis superioribus excommunicatis communicare, v. gr. clerici cum Episcopo excommunicato; nec superiores excommunicati cum illis; quia prælati excommunicati, sunt privati omni spiritualis jurisdictionis usu, & tunc subditi privantur omni proportionatæ subjectionis usu. Hinc Monachi quatenus subditi cum suo prælato excommunicato quatenus prælato, communicare non possunt, quia ipse nullum prælati actum exercere potest, possunt tamen sine dubio cum illo quatenus est talis persona, cohabitare, sed non aliter communicare cum illo, quàm cum alio ejusdem domûs religioso, si foret excommunicatus. Hæc autem omnia intellige de excommunicando vitando. Superior excommunicatus non vitandus retinet tantum suam jurisdictionem in iis quæ pertinent ad subsidium aut levamen eorum qui cum eis communicare & ad eos recurrere volunt, v. gr. in foro pœnitentiæ, non verò in iis quæ ad eorum onus & gravamen pertinent.

SECTIO VIII.

An ratione cujusvis contractûs licita sit communicatio externa cum excommunicato?

Dico 1. Dum contractus factus est ante excommunicationem, licita est creditori excommunicati, omnis actio etiam in judicio & communicatio, quæ ad debitum exigendum necessaria est, etiam si debitor sit denunciatus vel utilis est; adeoque contractus societatis & similes cum aliquo initi ante excommunicationem, ob supervenientem excommunicationem non impediuntur quominus impleantur. Creditor verò excommunicatus licèt privetur actione petendi suum debitum in judicio, non videtur tamen illi prohibitum ne privatim & communi modo illud à suo debitore exigat, quando tempus est expletum pro quo alter solvere tenetur. Non enim privatur suo jure ob excommunicationem; unde probabilius tenetur debitor tunc illi debitum persolvere.

Dico 2. Non licet contractum ullum inire cum eo qui jam est excommunicatus denunciatus, exceptis necessitatis casibus, de quibus suprà; secus verò, cum eo qui non est excommunicatus denunciatus; quia quamvis non liceat excommunicato contractum inchoare vel ad illum invitare; aliis tamen non excommunicatis licet illum invitare, & tunc ei licitum est etiam contrahere. Contractus verò initi cum excommunicato denunciato licèt illiciti sint, videntur tamen validi esse quoad eorum substantiam & mutuam habili tempore obligationem, si alium defectum non habeant. Ita communiter canonistæ Covar. Castr. &c. Sed videntur esse aliquo modo suspensi, ne ad effectum seu executionem durante excommunicatione pertrahi possint quoad usus qui communicationem cum excommunicato includunt.

SECTIO IX.

An sit prohibita excommunicato communicatio per testamentum?

Dico: Quivis excommunicatus generaliter loquendo, non potest licitè testamentum vel codicillum condere; si condiderit tamen, servatâ juris formâ, est validum. Habetur ex variis juris capitulis. Unde personæ isti testamento condendo intervenientes, v. gr. tabellio, testes, &c. etiam peccant, si testator sit excommunicatus vitandus, ob communicationem cum illo; secùs verò, si non sit vitandus, cum non videatur ibi esse cooperatio, sed tantum permissio illius peccati; imò si quis sperans se instituendum esse heredem, inducat illum ad testandum in suum, non in testatoris commodum aut favorem; tunc excommunicatus poterit etiam licitè testari, supposito quòd non possit prius habere absolutionem excommunicationis. Habetur ex Extrav. ad *evitanda*. ideoque etiam licitum est instituere hæredem excommunicatum non denunciatum.

DISPUTATIO XVI.

De octavo effectu excommunicationis, qui est privatio forensis communicationis.

SECTIO I. & II.

An excommunicatus possit esse judex in sæculari judicio aut in judicem eligi?

DICO 1. Omne ministerium ad forum sæculare pertinens interdictum est excommunicato & aliis respectu excommunicati, nisi ut reus assistere in judicio compellatur. Unde certum est excommunicatum non posse esse judicem in sæculari judicio, cùm ab humana communicatione exclusus sit, & alii à communicatione cum illo. Imò juxta communem omnium consensionem, acceptationem, consuetudinem est privatus seu suspensus sua jurisdictione, ita ut omnia acta à tali judice, v. gr. sententia ab illo lata, leges, privilegia, dispensationes, delegationes, electiones, & alia cuncta quæ à jurisdictione essentialiter pendent, ab eo profecta, sint invalida ac nulla. Hæc autem intelliguntur de judice excommunicato vitando; de non vitando autem, qui habet jurisdictionem toleratam, dicendum est ut su-

ut suprà, juxta Extrav. ad *evitanda*. Attamen judex excommunicatus, etiam non vitandus, videtur peccare graviter contra prohibitionem Ecclesiæ, si hoc judicis ministerium exerceat.

Dico 2. Non potest licitè quivis excommunicatus assumi seu eligi ad munera vel dignitates temporales qua temporalem seu secularem jurisdictionem habent annexam; cum enim sit ab actionibus jurisdictionis temporalis prohibitus, ergò etiam est prohibitus, ne ad illam jurisdictionem accipiendam eligatur. Unde talis electio ad minimum irritanda est. An verò ipso facto irrita sit, controvertitur; probabiliter videtur valida. Quamvis enim de spiritualibus dignitatibus ac muniis jura canonica directè statuant, ut nulli excommunicato directè conferantur; de temporalibus tamen nullum est tale generale statutum; ex principiis enim juris canonici tantum colligitur istorum munerum temporalium jurisdictionem includentium collationem excommunicato factam esse irritandam, non verò irritam.

SECTIO III. & IV.

An excommunicatus possit esse actor in judicio, aut ad judicium cogi ut reus?

Dico 1. Excommunicatus in propriâ excommunicationis causâ admittitur in judicio ut actor, volens probare se vel non esse excommunicatum, vel esse absolvendum. In cap. *cum inter* de *Except.* Et in cap. *per tuas*, de sentent. Excomm. sed extra suæ communicationis causam non potest esse actor sive in judicio seculari, sive Ecclesiastico, non tantum per se, sed nec etiam per alium seu procuratorem; datur tamen ei locus defensionis, si aliquâ de re in judicio malè conveniatur. Hæc omnia tam de excommunicato tolerato quàm de vitando procedunt.

Dico 2. Ita prohibitum est cuivis excommunicato in judicio agere, ut tamen si agat & non repellatur ceu excommunicatus, valida sint omnia quæ in tali judicio acta fuerint. Habetur ex c. 1. de except. in 6. &c. Hinc videtur excommunicatus non peccare mortaliter si jus suum petat cum justitiâ in judicio, illudque prosequatur donec repellatur tanquam excommunicatus; imò posset ita gravis & urgens causa occurrere, ut non peccaret.

Dico 3. Excommunicatus potest compelli esse in judicio tanquam reus, non solum in ipsius excommunicationis causa, sed etiam in quacumque alia, in qua fuerit postulatus. Habetur in c. *intelleximus*, de judiciis. Unde ipsi excommunicato etiam licita sunt in tali judicio omnia quæ cuilibet reo agere licet ad sui defensionem, adeoq; admittendus est ad exceptiones objiciendas sive contra ipsum actorem, ut ejus petitionem esse injustam ostendat, sive contra ipsum judicem, si eum suspectum habeat, sive contra testes, & ad alia ejusmodi præstanda; imò potest appellare à sententiâ contrà se latâ ad justam sui defensionem. In cap. *inter omnes*; nec cogendus est ut per alium seu per procuratorem causam suam agat; sed potest per seipsum, si velit, respondere, debetq; admitti antequam absolvatur, etiamsi in ejus potestate sit prius absolvi, nec sit quod impediat. Nam jus canonicum illi absolutè concedit, ut se defendere possit in judicio c. *cum inter*, & c. *dilecti filii*. Potest tamen judex qui excommunicationem tulit, nolle eum audire, donec à contumaciâ recedat. Deinde si ad instantiam seu petitionem actoris fuit excommunicatus, citatus in alia causa tanquam reus, ab eodem actore, probabiliter potest se excusare & nolle comparere, donec actor ab excommunicatione desistat, seq; absolvi sinat; maximè si excommunicatio fuerit injusta. Denique qui non ex necessitate comparere cogitur, sed vocatur sub hac conditione: si voluerit, aut si commodum ei fuerit, potest non comparere, nec respondere.

SECTIO V. & VI.

An excommunicatus possit in judicio munus tabellionis aut testem agere?

Dico 1. Tabellio quamdiu est excommunicatus, non potest licitè munus suum exercere ob generalem prohibitionem, quam habet non communicandi cum aliis ex vi suæ excommunicationis; imò juxta communem Canonistarum sententiam, si sit publicè excommunicatus, illud non exercet validè in foro exteriori; ita ut si instrumenta aliqua conficiat, sint invalida, nec eis fides, quæ publicis instrumentis debetur, adhibenda sit. Quia acta à publico excommunicato, ratione publici muneris, sunt ipso jure nulla; scriptura tamen ab ejusmodi excommunicato facta ex mutuo partium, scientium illius excommunicationem consensu, videtur in interiori conscientiæ foro obligationem inducere, ita ut si sit testamentum, valida sit institutio hæredis in eo facta quoad forum conscientiæ, quia nullum est jus illud irritans; adeoque partes non possunt illam rejicere ut invalidam aut insufficientem, quia jam cesserunt juri suo. Nunc tamen per Extrav. ad *evitanda*, acta à tabellione excommunicato non denunciato sunt valida in utroque foro, modò partes excommunicationem scientes voluntariè illum admiserint. Collatio muneris tabellionis facta excommunicato est valida, adeoque acta ab eo post censuræ absolutionem, sunt valida; acta autem ab eo, excommunicatione durante, an sint valida, jam explicatum est.

Dico 2. Excommunicatus non potest licitè esse testis in judicio, nec ab aliis admitti, excepta causâ fidei; in favorem enim fidei admittitur ad probandum contra Hæreticos, fautores, receptatores & defensores eorum, ut habetur in c. *in fidei* de Hæreticis in 6. Atque hoc intelligendum est de excommunicato vitando; nunc autem post extrav. ad *evitanda*, is qui non est vitandus, quamvis possit recusari seu repelli, ex consensu tamen partium & judicis potest etiam admitti; imò si vitandus ex consensu utriusque partis, judice non repugnante admitteretur, validum esset ejus testimonium; si autem repugnante illo contra quem producitur, admittatur, erit invalidum. Atque id quod diximus de teste in judicio, idem dic de teste extra judicium in contractibus, in testamentis, aut aliis scripturis efficiendis &c. Excommunicatus dicens testimonium in judicio, in contractu &c. si ejus testificatio sit falsa, aut aliquam includat injustitiam, peccabit mortaliter; si autem faveat veritati & justitiæ, ob violatam excommunicationem in materiâ levi, peccabit tantum venialiter.

SECTIO VII. & VIII.

De advocato, procuratore, tutore, curatore excommunicato.

Dico 1. Advocatus excommunicatus non po-

est quidem licitè patrocinari, sed si faciat, factum tenet; ergò repellendus est, si sit excommunicatus vitandus; si autem sit toleratus, repelli etiam potest; admitti tamen licitè potest etiam, si partes & judex consentiant. Deinde acta ab excommunicato vitando ad patrocinium admisso sunt valida; & iste potest condignum stipendium accipere, nisi patrocinium petens ignoret ejus excommunicationem.

Dico 2. Excommunicatus, per se loquendo & secluso casu necessitatis, non potest procuratoris officium agere, & illud agendo peccat eo modo, quo dictum est de actore & advocato, & illum admittentes, & cum eo causam agentes si sit excōmunicatus vitandus Secus verò, si non sit vitandus, non vitandus tamen etiam nunc recusari ac repelli potest. Si excommunicato procuratori non objiciatur exceptio ipsius excommunicationis, neque à judice repellatur, ejus acta juxta communem Canonistarum sententiam, sunt valida; non amittit enim suam priorem potestatem ob supervenientem excommunicationem, sed prohibetur illâ uti. Si tamen illa objecta sit & probata excommunicatio, quod aget, erit invalidum. Deinde non potest extra casum necessitatis conferri munus procuratoris excommunicato vitando; si verò collatum sit, talis collatio non tantum erit valida quoad actus extrajudiciales, sed etiam probabilius quoad actus judiciales seu quoad lites, multò autem magis erit valida, si collatum sit excommunicato non vitando, ac proinde acta ejusmodi procuratoris, quamdiu officio non privatur & ab ejus executione non repellitur, erunt valida. Denique omnia quæ jam dicta sunt de procuratore, conveniunt etiam tutori, curatori, & cuivis temporalem administrationem assumenti; atque id omne quod jam dictum est de uno, etiam dic de alio.

DSPUTATIO XVII.

De aliis omnibus remotioribus Excommunicationis effectibus.

Sectio I. & II.

De effectibus tam in ipso excommunicato quàm in participantibus cum illo causatis.

Dico 1. Hæc sunt mala quæ affert homini excommunicatio: 1. eum privat communibus Ecclesiæ suffragiis. 2. communicatione sacramentorum. 3. activâ eorum administratione. 4. omni jurisdictionis usu. 5. suspendit ab officio & beneficio Ecclesiasticos. 6. eos reddit incapaces Ecclesiastici beneficii. 7. eos reddit ineligibiles ad beneficium Ecclesiasticum. 8. excludit hominem ab omnibus actibus forensibus, exceptâ sui defensione. 9. excludit eum ab omni pactione & contractu. 10. reddit eum ineligibilem ad dignitates sæculares & munia civilia. 11. privat omni civili communicatione. 12. litteræ apostolicæ à quovis excommunicato impetratæ, & processus virtute illarum habitus, ipso facto irritus est; habetur in cap. 1. de rescript. in 6. &c. 13. causat irregularitatem clerico in excommunicatione officium alicujus ordinis exercenti. 14. excommunicatus insordescens per annum in sua excommunicatione, fit suspensus de hæresi; & si sit Ecclesiasticus ac habeat beneficia, censetur dignus illorum privatione, eumque judex Ecclesiasticus potest istâ pœnâ punire.

Dico 2. Speciali præcepto ab Ecclesia prohibitum est fidelibus, ne participent cum excommunicato in crimine ob quod excommunicatus est, nevè cooperentur ei ad continuandam suam contumaciam in tali crimine, sub pœnâ incurrendi ipso facto eamdem excommunicationem majorem, quam prius incurrit ille excommunicatus, à quâ non possunt absolvi nisi ab eo à quo ipse criminosus excommunicatus absolvi potest; ad oq; hæc participatio non est tantum intrinsecè ac per se mala, sed etiam mala, quia specialiter prohibita est ab Ecclesia.

Dico 3. Quoad participationem in Divinis cum excommunicato, quando licitum *sit aut illicitum*; quando incurratur excommunicatio minor aut irregularitas, jam satis suprà dictum est, uti & de externâ ac vulgari communicatione.

DISPUTATIO XVIII.

De Causis Excommunicationis majoris.

Sectio I. & II.

Quis possit excommunicare, & excommunicari?

Dico 1. Causa efficiens excommunicationis est homo & jus; est enim excommunicatio ab homine & à jure. In ferente excommunicationem requiritur potestas jurisdictionis Ecclesiasticæ fori contentiosi. Hinc parochi non possunt excommunicare; sed tantùm Episcopi jure quasi proprio. Episcopus non potest quidem instituere censuras seu excommunicationem; sed potest hanc imponere juxtà institutionem ab Ecclesia factam, quæ imposita ubique ligat excommunicatum, & quocumque tendat, secum excommunicationem defert instar lepræ, quæ ubique leprosum sequitur; ideoque ubicumque existat, omnes excommunicationis effectus ab ecclesia institutos & statutos semper suffert, inter quos unus est, ut obliget omnes fideles ad eum vitandum tanquam alienum & ab Ecclesiâ præcisum. Unde hi effectus proveniunt ex Ecclesiæ institutione, non præcisè ex impositione excommunicationis ab Episcopo factæ, qui non potest suam jurisdictionem ubique extendere.

Dico 2. Subjectum capax excommunicationis est homo viator, & vivens in hac vita mortali, adultus, baptizatus, & qui in terris habeat superiorem; ac debet esse persona aliqua singularis; unde non potest ferri excommunicatio in communitatem sine personarum distinctione; quia bona, quibus privat principaliter excommunicatio, sunt personalia, seu pertinent ad singulas personas. Et actus quos interdicit, regulariter loquendo, sunt etiam personales. Deinde excommunicatio generaliter lata non tantum ligare potest laicos omnes & clericos inferiores, sed etiam episcopos, dummodo canonis & sententiæ author sit illis superior, & verba sint ita universalia, ut

eos comprehendant. Nam in cap. quia *periculosum*. de sent. Excomm. in 6. excipiuntur Episcopi tantum quoad suspensionem & interdictum, non verò quoad excommunicationem.

SECTIO III.

Ob quam causam ferri possit aut debeat Excommunicatio?

Dico 1. Secundum Ecclesiæ jus ordinarium non debet neque potest ferri excommunicatio major; nisi ob culpam mortalem, cum inobedientia erga Ecclesiam & cum contumaciâ commissam. Imò neq; ab ipso Papâ. Ubi enim scriptura, Patres ac Pontifices loquuntur de causa aut potestate ferendi excommunicationem, semper ad id requiri culpam gravem indicant; & ratio est, quia pœna debet esse culpæ proportionata: excommunicatio est pœna gravissima, ergo sola culpa gravis seu mortalis est illi proportionata, nec aliter Christus hanc excommunicandi potestatem dedit Ecclesiæ; adeoq; excommunicatio lata pro culpâ, quæ mortalem gravitatem non attingit, non solum est injusta, sed etiam ipso jure nulla, à quocumque feratur. Unde quotiescumque aliquis excusatur à culpa mortali in alicujus legis aut præcepti transgressione, excusatur etiam ab excommunicatione contrahendâ, quamvis omnibus istius legis aut præcepti transgressoribus illa fuerit imposita; v. gr. si imposita fuerit excommunicatio omnibus qui aliquid furantur, & aliquis furtum leve faciendo, excusetur à culpa mortali, etiam excusabitur ab excommunicatione contrahendâ. Quædam jura quæ contra hoc objiciuntur, v. gr. c. *Odoardus* de solutionibus, cap. *pervenit* de sent. Excomm. cap. *Episcopi*. 11. q. 3. nihil faciunt ad hanc rem. Hinc

Dico 2. Quoties per legem prohibetur aliquid sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrendæ, si lex sit justa & valida quoad talem pœnam, est peccatum mortale ejus transgressio; si enim pœna ista justa est, supponit causam proportionatam, nempe culpam mortalem. Notandum autem est pro solvendis quibusdam objectionibus, peccatum ex se veniale, vel ob scandalum, vel ob periculum proximum in quo constituit hominem peccandi mortaliter, posse esse mortale; deinde quamvis ista circumstantia per se & ex natura rei non sufficeret ad constituendum peccatum mortale; posset tamen interdum sufficere, ut prælatus posset prohibere graviter illum actum, ut subditum removeat non tantum à dispositione proximè proximâ peccandi mortaliter, sed etiam à dispositione utcumque proximâ, seu parum distanti à proximè proximâ. Et tunc ille actus, qui per se non foret peccatum mortale, adjuncto superioris præcepto sufficienter declarantis se velle obligare quantum potest, fiet peccatum mortale. Si enim superior potest interdum præcipere vel prohibere sub mortali actum de se indifferentem; quantò magis actum de se venialiter peccaminosum, si gravis causa occurrat; quia per ordinem ad talem causam fit materia gravis. Præterea ista jura sæpè monent transgressores excommunicandos, non autem ipso facto excommunicant, relinquendo judicis arbitrio judicare de peccati gravitate; aut loquuntur de quadam excommunicatione minore. Cæterum

Dico 3. Quoties lex vel præceptum justum sub pœnâ excommunicationis majoris à judice tantum inferendæ aliquid prohibet, illius transgressio ex suo genere est peccatum mortale; id est actus transgressionis in ista materia per legem aut præceptum prohibita, est sufficiens ad peccatum mortale; ideò non dicitur quod omnis ejus transgressio sit peccatum mortale, sed quod aliqua possit esse, & hæc est apta ad excommunicationis pœnam, quando habuerit materiam completam ad constituendum peccatum mortale sufficientem.

Dico 4. Ut ferri possit excommunicatio, debet esse peccatum mortale cum inobedientia & contumaciâ respectu ecclesiæ commissum; quod aliqua vel hominis vel legis monitio ecclesiastica præcessit sub propositione vel comminatione talis censuræ. Hæc autem inobedientia debet esse contra præceptum aut legem ita latam ut includat adjunctam-vè habeat admonitionem sub censurâ; quævis enim inobedientia & contumacia non sufficit, uti nec quodlibet peccatum mortale, sed tantum illud quod committitur ex contumacia erga ecclesiam.

SECTIO IV.

Quænam forma servanda sit in ferendâ Excommunicatione?

Dico: Quænam forma sit servanda, sive in ferendâ excommunicatione à jure, sive ab homine, ex iis quæ suprà diximus de formâ censuræ in communi, sat patet; v. gr. homo ferens excommunicationem potest hâc formâ uti: *innodamus illum vinculo excommunicationis, vel illum excommunico.* Et ex quibusdam circumstantiis posset hæc esse sufficiens: *denuntio te excommunicatum*, judice per ista verba satis suam voluntatem explicante; uti & hæc; *nullus communicet cum Petro.* Solet enim ecclesia tantum prohibere communicationem cum alio ob solam censuram. Aliæ ceremoniæ quæ in excommunicatione ab homine interdum servantur, sunt accidentales, nec de essentiâ formæ; qualis est dum in solemni promulgatione seu denunciatione sententiæ excommunicationis aliquis minister accensam lucernam manu tenet, & in fine extinguit, ac tintinnabulum pulsat.

DISPUTATIO XIX.

De absolutione ab excommunicatione.

SECTIO I. & II.

An excommunicatio per solam absolutionem possit auferri, & de causis ad hanc necessariis?

DICO 1. Omnis excommunicatio per absolutionem solam tolli potest, etiam ista quæ sub hac conditione fertur: *sis excommunicatus donec satisfacias vel restituas*; expleta enim conditione excommunicatio non tunc definit aut tollitur per se, ut vult Covarr. & Alciatus: sed eget adhuc absolutione; jura enim hanc requirunt; adeoq; solus Papa, qui solus potest in jure communi dispensare, de suâ potestate absoluta potest, si velit ita aliquem excommunicare, donec certam conditionem impleat, ita ut eâ impleta, ipso facto liber maneat ab excommunicatione sine absolutione.

Dico

Dico 2. Quis nam poſſit abſolvere ab excommunicatione tùm a jure tùm ab homine, dictum eſt ſuprà in Diſput. 7. Sect. 2. & 3. &c. agendo de abſolutione cenſuræ in genere. Forma ad abſolvendum ab excommunicatione non requirit certa verba, ſed ſolum ea quæ proprium hujus abſolutionis effectum ſufficienter ſignificent, qui eſt excommunicationem tollere, & communicationi fidelium ſeparatum reſtituere. Solet autem hæc forma à Doctoribus aſſignari: *abſolvo te à vinculo majoris excommunicationis ob talem cauſam incurſæ, & reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ & communioni fidelium in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti.* Sed ſolum prima verba: *abſolvo te à vinculo excommunicationis*, ſunt neceſſaria; reliqua poſſunt omitti.

Dico 3. In ſolemni excommunicationis abſolutione hæ quatuor ceremoniæ accidentales ſolent recenſeri: 1. Eſt, ut ab excommunicato exigatur juramentum parendi Eccleſiæ in ea re ob quam excommunicatus fuit, quando nempe ſunt enormia crimina; vel ſatisfaciendi, ſi crimen requirat ſatisfactionem quæ nondum facta ſit. 2. Ut ſacerdos priuſquam abſolvat, Pſalmum aliquem è pœnitentialibus recitet ſuper abſolvendum; in c. *à nobis* 2. de ſentent. excomm. ſolet recitari Pſ. 50. addunt Doctores ſacerdotem abſolventem debere eſſe indutum ſuperpellicio & ſtolâ, nempe in publica ac ſolemni abſolutione, non in privata; ac pœnitentem genuflexum nudatis ſcapulis, dumque Pſalmus recitatur, flagello percuti debere; quod licet nullo jure ſcripto ſit cautum, conſuetudine tamen receptum dicunt. Addit tamen Navarrus id in fœminis omittendum, & ob juſtam cauſam poſſe omitti in quâvis abſolutione. 3. Ut finito Pſalmo, recitetur oratio Dominica. 4. Ut alia conſueta ſerventur, nempe dicatur: *ſalvum fac ſervum tuum*, &c. cum oratione: *Deus cui proprium eſt*, &c. quamvis juxta omnes hæ ceremoniæ non ſint de ſubſtantiâ formæ, & hæc valida ſit ſine illis; dicunt tamen ſacerdotem qui abſolvit, (ſecùs, ſi non ſit ſacerdos) teneri in conſcientiâ eas non omittere, niſi adſit rationabilis cauſa eas omittendi, aut ſit tantum abſolutio ad cautelam; ſed hæc obligatio, ſi quæ ſit juxta circumſtantias prudenter ſpectatas aut conſuetudinem, non videtur eſſe ſub gravi peccato.

DISPUTATIO XX.

De quibuſdam excommunicationibus in particulari, quæ ab homine ferri ſolent.

SECTIO I.

An judices Eccleſiaſtici poſſint licitè & validè pro cauſis temporalibus excommunicationem ferre?

Dico 1. Non eſt per ſe malum, nec extra poteſtatem Eccleſiaſticam ferre excommunicationem, ordinando eam aliquo modo ad fines temporales, v. gr. ut reſtituantur ablata, ſolvantur debita, revelentur occulta, &c. adhibitis quibuſdam circumſtantiis quas Conc. Trid. Seſſ. 25. cap. 3. ponit: nempe ut ſoli Epiſcopi aut Epiſcopalem jurisdictionem habentes ejuſmodi Excommunicationes decernant & ex re non vulgari, causâ prius maturè perpensâ, ac quando realis aut perſonalis executio fieri non poteſt. Hinc

Dico 2. Poteſt judex Eccleſiaſticus validè & ſervatis prædictis circumſtantiis, etiam licitè in iſtis cauſis & actionibus quæ proximè ad fines temporales ordinari videntur, excommunicationem ferre, vel ut aliquod malum commiſſum emendetur, vel ut malum quod committi aut timeri poteſt, præveniatur; interdum reſpiciendo ad crimina, offenſiones aut ſcandala commiſſa; non præcisè quatenus præterita ſunt, ſed quatenus aliquo modo tractum ſucceſſivum habent, ut poſtea tollantur aut reſarciantur; interdum verò reſpiciendo ſolum ad futura crimina, ut vitentur, & Eccleſiaſtica obedientia ſeverius obſervetur. Quamvis regulariter loquendo non liceat hujuſmodi excommunicationem ferre contra perſonam determinatam, ac maximè quando cognita eſt; ſed tantum generatim ac confusè contra perſonam indeterminatam quæ tale debitum commiſit aut committet; attamen ſi feratur, factum tenebit, & excommunicatio ligabit, ſi revera ſufficiens ratio & ſpiritualis cauſa interveniat; imò interveniente causâ rationabili licitè etiam feretur; v. gr. ſi judex ſæcularis nolit remedium adhibere, neque ejus qui injuriam paſſus eſt, accuſationem ſuſcipere aut in causâ progredi; tunc enim ad commune bonum, & ad fidelium pacem ſpectat, ut ad judicem Eccleſiaſticum poſſit haberi recurſus, ſaltem ut peccata publica corrigantur. Item ſi perſona tantæ ſit dignitatis, ut non habeat ſuperiorem in temporalibus, nec velit arbitrorum judicio rem committere, tunc etiam poteſtas ſpiritualis per excommunicationem poteſt eum cogere ad ſervandam juſtitiam; vel ſi res ſit dubia, ad ſtandum aliquorum judicio. Hoc enim ſpectat ad commune bonum ſpirituale.

SECTIO II.

An excommunicatio lata ut ſolvatur debitum, aut reſtituatur alienum, ſemper liget?

Dico 1. Qui excuſatur à peccato mortali, excuſatur etiam ab incurſione excommunicationis, præſertim in foro conſcientiæ. Hinc ſi quis furatus ſit rem levem, aut leve damnum intulerit, non incurret excommunicationem latam ob furtum, niſi fortaſſe rem iſtam retinendo, poſteà peccet mortaliter; quamvis autem non eſſet obligatio reſtituendi ſub mortali; ſi tamen interveniret ita gravis cauſa ſpiritualis, ut ſufficeret ad gravem obligationem inducendam, tunc præceptum ſub excommunicatione latum poſſet peccantem obligare ac ligare. De excommunicatione Cameræ Apoſtolicæ ipſo facto incurrendæ ab eis qui Romæ penſionem aut debitum intra certum terminum non ſolverint, etiamſi fuerint tunc impotentes ad ſolvendum, vide hîc apud P. SUAREZ; nempe declarantur in foro exteriori tanquam excommunicati.

Dico 2. Quando excommunicatio fertur, ut ſolutio debiti fiat intra certum tempus, ſi quis illo tempore ſit impotens, excuſatur quidem tunc à culpâ, adeoque & ab excommunicatione; ſed adhuc perſeverat præceptum ſub excommunicatione latum, ita ut ille veniens poſtea ad pinguiorem fortunam, ſi non ſolvat debitum, aut reſtituat, tunc excommunicationem incurrat. Deinde

si voluntariè & ex malitiâ, aut ex gravi negligentiâ cum sufficienti prævisione futuræ impotentiæ, fiat impotens; tunc nec à culpâ, nec ab excommunicatione excusabitur.

SECTIO III.

An Excommunicatio lata ut reveletur secretum, denuntietur crimen occultum, aut prodatur scriptura, semper liget?

Dico 1. Quoties Excommunicatio fertur ad hunc finem ut manifestetur veritas aut prodatur scriptura, si quis ante latam excommunicationem vel jure naturali, vel quovis alio ad hoc tenebatur, excommunicatio ligat; v. gr. si quis ob commune bonum teneatur occultum hæreticum, aut seditiosum superiori denunciare; & postea si præcipiatur sub Excommunicatione, ut intra certum tempus denuncietur, inobediens illam incurrit. Idem dic de prodenda scriptura, in qua non solum agitur de alieno titulo vel jure, sed etiam de dominio aut usu ad alium pertinente.

Dico 2. Quamvis non supponatur aliunde obligatio manifestandi veritatem aut prodendi scripturam antequam prælatus Ecclesiasticus sub Excommunicatione ipso facto incurrenda id præcipiat; potest tamen ejusmodi præceptum esse justum & obligare, adeoque excommunicatio erit valida, & post trinam monitionem justè lata; ideoq; qui isti præcepto non obedierit, excommunicationem incurret. Sæpe enim est hoc necessarium ad commune fidelium bonum & ad justitiæ executionem; ac proinde ob motivum spirituale potest sub spiritualem potestatem cadere. Sed

Dico 3. Quando hujusmodi Excommunicatio ab homine lata non supponit gravem culpam in tacenda veritate vel occultanda scriptura commissam, neque etiam supponit priorem obligationem ad ejusmodi actum, neque illam potis est inducere, simpliciter sive in tali casu, tunc quamvis aliquis non respondeat, seu non obediat isti sententiæ, non incurret excommunicationem: nimirum 1. si præceptum sit injustum vel excedens humanam potestatem; v. gr. si jubeatur revelare rem occultissimam, quæ cadat in grave damnum illius, contra quem nec semi plena probatio, nec publicus rumor, nec infamia præcessit. 2. si id quod præcipitur, non possit exequi sine gravi detrimento. 3. Si testimonium ferendum sit contra personam sibi valde conjunctam; v. gr. contra patrem, matrem, filium, maritum, uxorem, fratrem &c. id enim est quasi ferre testimonium contra se ipsum, nec est sine aliquâ propria infamiâ, vel alio gravi incommodo. 4. si ita rem novit ut licitè non possit eam revelare, v. gr. qui novit in confessione, aut per consultationem secretam aut ratione officii, quales sunt advocati, & procuratores qui tenentur tueri jus istius partis. 5. si isti homines sub verbis præcepti in proprietate sumptis non comprehendantur, vel licèt verborum cortice comprehendi videantur; re tamen ipsa per legem intentâ, seu quæ intendi debuit, non comprehenduntur; v. gr. si præcipiatur, ut qui habet talem scripturam, eam prodat, habens solummodo ejus transsumptum, non verò scripturam authenticam, non tenetur illud prodere, quia ista duo non sunt idem; neque in judicio transsumptum facit æqualem fidem cum autographo,

Deinde cum hæc præcepta soleant fieri sub certo dierum numero, v. gr. ita ut intra sex dies reveletur quod præcipitur, sub excommunicatione ipso facto incurrendâ, tunc isti dies numerari debent ab eadem die & hora, quâ præceptum profertur, neque incurretur excommunicatio donec tot dies naturales integrè completi sint; elapso tamen ipsorum dierum termino, per se loquendo, non extinguitur præcepti obligatio; quamvis in hoc attendenda sit præcepti intentio & usus.

DISPUTATIO XXI.

De Excommunicationibus Papæ reservatis in Bullæ Cœnæ Domini.

SECTIO I. & II.

Quales sint censuræ in Bullâ Cœnæ, & quænam sint delicta ob quæ in illâ fertur Excommunicatio?

DICO 1. Excommunicationes Bullæ Cœnæ quamvis olim conferentur esse tantum ab homine, adeoque expirare per mortem Papæ; nunc tamen post bullam Pii V. in qua vult eas durare semper quoad usque à Papa revocentur, aut aliquid contrarium statuatur, induerunt naturam statuti per modum generalis sententiæ lati. Attamen ob multiplicitatem harum Bullarum quæ singulis annis renovantur, non multiplicantur numero excommunicationes circa idem crimen, quia adveniente posteriore excommunicatione, priores omnes cessant; imò per alia jura latæ non etiam multiplicantur.

Dico 2. Prædicta Bulla continet 20. casus seu delicta, ob quæ fertur Excommunicatio.

1. Excommunicatio est contra omnes hereticos cujusvis sectæ (non hæc incurritur ob hæresim purè mentalem;) item contrà veros interius à fide Christianâ apostatas, non contra exterius apostasiam simulantes; contra credentes doctrinæ Hæreticorum; contra Hæreticorum receptatores, fautores, defensores quatenus tantum sunt hæretici, non verò quatenus tales homines, v. gr. amici, pauperes, &c. nec etiam quatenus sunt excommunicati; item contra illos qui eorum libros aliquam hæresim continentes, vel de religione tractantes, v. gr. de scriptura sacra, de fidei Mysteriis, de Theologia scholasticâ (non autem de philosophiâ, artibus inferioribus, historia &c. sine sedis apostolicæ auctoritate scienter legunt aut retinent, imprimunt, seu quomodo libet defendunt, ex quavis causa publicè vel occultè quovis ingenio vel colore. Item contra schismaticos recedentes pertinaciter ab Ecclesiæ obedientiâ absque errore in fidei doctrina. Hinc non quicumque à Papâ excommunicatus, est schismaticus, sed qui pertinaciter se ejus obedientiæ subtrahit, non recognoscendo illum ut superiorem.

2. Est contra quasvis personas appellantes à Papâ ad concilium generale, & contra eos qui auxilium aut favorem dederunt ad appellandum effectu secuto.

3. Est contra omnes piratas & maritimos latrunculos, ac præcipuè eos qui mare pontificium

discurrunt, eorumq; fautores, receptatores, & defensores. Videntur autem tantum ii incurrere hanc excommunicationem qui christianos, non verò qui infideles & Turcas deprædantur; item non videntur eam incurrere, qui titulo belli licèt injusti, deprædationes in mari exercent. Et idem videtur dicendum de ii qui incidenter semel aut bis spoliant navigantes christianos; quia ista lex juxta communem sententiam intelligitur de iis qui quasi ex officio nauticum latrocinium exercent; non verò de iis qui casu & incidenter furtum committunt, nec hi solent vocari piratæ seu latrunculi maritimi.

4. Est contra naufragantium christianorum bona spoliantes injustâ acceptione, similis excommunicatio, sed nulli reservata lata fuerat in conc. Later. sub Alex. 3. habeturq; in c. *excommunicationi*, de raptor. Occupant autem hæc bona, bonâ fide ignorando esse naufragantium vel cum animo ea conservandi & restituendi Domino, (quod certè potest licitè & sine censurâ fieri) si postea voluntatem mutet, & incipiat illa sibi vindicare, iisq; uti tanquam propriis, tunc incurret excommunicationem Bullæ, uti & ille qui naufragantium bona à raptore accipit ex antecedente pacto ista inter se dividendi; secùs si nullum pactum intercesserit, aut præcesserit.

5. Est contra imponentes iniquè tributa, & contra ministros illa exigentes.

6. Contra falsarios litterarum apostolicarum, id est immutantes verum earum sensum à pontifice intentum, (secus si quid tantum leve & accidentale in eis mutetur) & contra fabricantes falsas litteras apostolicas. In hac excommunicatione non comprehenduntur illis utentes, neque fautores, aut præcipientes. In cap. tamen *dura* §. *adjicientes* de crim. fals. fertur in eos, qui falsas litteras apostolicas se habere cognoscentes, intra 20. dies eas non destruunt aut resignant.

7. Est contra subministrantes arma, aut auxilium infidelibus hostibus in damnum Christianorum; & contra eos qui illos faciunt certiores de statu Christianæ Reipublicæ in ejus perniciem. Christiani autem coacti remigare in triremibus Turcarum, non videntur hanc censuram incurrere; hoc enim præceptum non videtur obligare cum tanto periculo & rigore; aliud verò est, an ipsi peccent in actuali certaminis aggressu injusto adversus Christianos, cooperando infidelium peccato.

8. Est contra impedientes victualia ad curiam Romanam deferri. Nempe intelligendæ sunt hæ actiones si injustè fiant; nam si princeps aut Respublica utens jure suo, vel suæ utilitati prospiciens prohibeat ne triticum vel quid simile ex suis terris extrahatur, ut Romam deportetur, licitè aget, nec hanc censuram incurret.

9. Est contra afficientes injuriis eos qui accedunt ad sedem Apostolicam, nempe ob negotia apud illam tractanda, non verò ad urbem Romam, aut temerè sibi vindicantes jurisdictionem in eos qui in câ curia morantur.

10. Contra inferentes injurias iis qui Romam devotionis causa petunt.

11. Contra lædentes aut persequentes personas Ecclesiasticas in dignitate constitutas.

12. Contra percutientes aut spoliantes eos qui in curia Romanâ, causas agunt occasione illarum earumdem causarum.

13. Contra appellantes ad Laïcam potestatem in causis Ecclesiasticis ad impediendum litterarum apostolicarum executionem.

14. Contra eos qui spirituales causas prætextu litterarum Apostolicarum ad se evocant, ut illarum executionem impediant.

15. Contra trahentes ad tribunal sæculare personas Ecclesiasticas, aut statuta facientes ex quibus libertati Ecclesiasticæ derogetur.

16. Contra impedientes prælatos Ecclesiasticos ne suâ jurisdictione utantur.

17. Contra usurpantes jurisdictionem aut fructus ad personas Ecclesiasticas, ratione beneficiorum, &c. pertinentes.

18. Contra recipientes aut imponentes decimas, alia-ve onera personis vel bonis Ecclesiasticis absque Romani Pontificis licentiâ.

19. Contra se interponentes in causis capitalibus adversus personas Ecclesiasticas.

20. Contra destruentes, invadentes, occupantes &c. terras Romanæ Ecclesiæ subjectas.

SECTIO III.

Quis possit ab his censuris absolvere?

Dico: Extra mortis articulum nullus præter Papam aut eos quibus specialiter id commiserit, potest à prædictis censuris absolvere; neque etiam tunc nisi reus paratus sit parere Ecclesiæ mandatis, & det cautionem vel pignoratitiam, vel fidei jussoriam, vel saltem juratoriam, ad absolvendum ab his casibus reservatis non sufficit generalis concessio absolvendi ab omnibus casibus Papæ reservatis, sed in ea fieri debet expressa mentio casuum bullæ cœnæ, quâ detur facultas ab eis absolvendi. Imò nec videntur nunc episcopi posse absolvere ab occulta hæresi. Qui autem sine facultate legitima absolvit ab eis casibus, ipso facto incurrit excommunicationem non reservatam.

DISPUTATIO XXII.

De juris excommunicationibus Papæ reservatis.

SECTIO PRIMA.

Quæ & quot sint excommunicationes juris, quas in canonibus decreti, Papæ reservavit?

NOTA: sic habetur prædictum decretum: *si quis suadente diabolo, in clericum vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus episcoporum præsumat illum absolvere*: cap. si *quis suadente*. 17. q. 4.

Dico 1. Hujus decreti tenor sic explicatur:

1. Per nomen *clerici*, intelligitur quicumque non solum ordinem clericalem, sed etiam qui solum habet primam tonsuram, etiamsi conjugatus, dum modò cum unica virgine, ac deferat habitum clericalem ac coronam gestet; intelligitur etiam excommunicatus, suspensus, interdictus. Sed clericus criminosus, declaratus per sententiam incorrigibilis ac post trinam monitionem perseverans in sua incorrigibilitate, privatur hoc clericali privilegio.

2. Per nomen *monachi* intellige quemvis religiosum, etiam laïcum, conversum, novitium, quod idem intellige de monialibus; etiam Tertiariis S. Dominici & S. Francisci, si gestent habitum & vivant

vivant in communi; item eremitas subjectos alicui regulæ aut superiori.

3. Per *manus violentas injecerit* intelligitur quævis graviter contumelioſa actio exterior mortaliter peccaminoſa circa clerici perſonam aut res ei adhærentes, ſive fiat manu, ſive baculo, gladio &c. ac proinde qui per vim & injuriam aliquid de clerici corpore avellit, v. gr. pileum, pallium &c. ita ut actio ſit graviter injurioſa, item qui eum includit aut violenter detinet in carcere, vel in loco, ex quo non poteſt ſine gravi dedecore exire, hanc excommunicationem incurrit; non tamen eam incurrit, qui in ſui aut alterius tertii juſtam defenſionem percutit clericum in continenti, vim vi repellendo; nec is qui inveniens clericum turpiter peccantem aut turpes actus exercentem cum propria uxore, matre, filiâ aut ſorore, in continenti eum percutit, etiamſi à culpa non excuſetur apud Deum; item poteſt quis ſine illius incurſione detinere violenter clericum in ſui ipſius defenſionem; uti nec illam incurrit à ſede apoſtolica expellens illum qui ſine canonica electione eam occupat. Præterea non etiam eam incurrit qui alio juſto vel licito titulo clericum percutit. Unde ſuperior eccleſiaſticus poteſt licitè percutere aut jubere percuti clericum ſibi ſubjectum ad juſtam correctionem & debito modo factam; ſuperior tamen regularis juxta cap. *univerſitatis* de ſent. excomm. debet in propriâ perſona verberare ſubditum, id eſt per ſe & non per alios, niſi urgeat neceſſitas, in quâ non debet id facere per laïcum, ſed per clericum, vel monachum, etiam converſum. Captura autem ordinariè fieri poteſt per laïcum auctoritate eccleſiaſtici ſuperioris, ut habetur in cap. *ut fama*, de ſent. Excomm. Sic etiam juxta conſuetudinem, ſi talis habeatur, fieri poteſt tortura clerici per laïcum: imò non videntur etiam Abbates ſeu prælati regulares obligari ſub gravi ad verberandum ſibi ſubditum per ſe ipſos extra gravem neceſſitatem, quandoquidem ejuſmodi verberatio perſonalis aut percuſſio dicatur interdicta non ſolùm Epiſcopo, ſed etiam presbytero & Diacono. cap. *Epiſcopum* Diſt. 45. præterea non incurrit hanc excommunicationem judex ſæcularis qui clericum in crimine inventum capit ac detinet in caſibus & modò à jure ſibi permiſſis, id enim non fit *ſuadente Diabolo*; item judex Laïcus poteſt juſſu Eccleſiaſtici clericum capere & in carcerem includere. cap. *ſi clericus*, de Sent. Excomm. in 6. idemque erit, quando, licèt non præceſſerit expreſſum prælati Eccleſiaſtici mandatum, habetur tamen interpretativa voluntas & neceſſitas moralis exercendi talem actum, non expectatâ aliâ facultate, cum propoſito remittendi quam primum illum ad ſuum ſuperiorem. Similiter diſciplinæ & correctionis causâ poteſt moderatè ac leviter percutere ſeu verberare præceptor diſcipulum, pater filium, herus ſervum, &c.

Dico 2. Prædictam cenſuram etiam incurrunt mandantes, conſulentes, hortantes &c. clericum percutere, imò & non impedientes, quando in non impediendo peccant mortaliter; non tamen eam incurrit clericus qui ſuæ percuſſioni aut vapulationi conſentit; clericus autem percutiens ſic conſentientem clericum, ſi ejus percuſſio ſit injurioſa ſeu contumelioſa ſtatui clericali, illam incurret juxta communem ſententiam; ſecùs, ſi non ſit injurioſa, v. gr. ſi jocoſa, ſi religioſa ad punitionem peccatorum coram Deo &c.

Dico 3. Et ſi hæc excommunicatio ſit Papæ vel ejus legatis reſervata, excepto mortis articulo; poteſt tamen Epiſcopus ab eâ abſolvere in his caſibus: ſi percuſſor ſit impubes, mulier, fenex, pauper, ſervus, æger; homo nimis delicatus; ſi adſit legitimum aut canonicum impedimentum eundi ad Papam; ſi ſint clerici in eodem collegio cohabitantes, qui ſe invicem percuſſerint, modò percuſſio non ſit enormis; idem dic de Religioſis ejuſdem monaſterii ſe invicem percutientibus, qui à ſuo prælato poſſunt abſolvi. Hi qui ſic abſolvuntur, fere omnes manent ſine obligatione comparendi poſteâ coram Papâ. Dicitur autem hîc percuſſio levis reſpectu enormis in ordine ad facultatem abſolvendi, utraque enim debet eſſe ſufficiens ad peccatum mortale, alioqui cenſura non incurreretur. Jam verò percuſſionis enormitas ſeu gravitas petitur tum ex quantitate læſionis; v. gr. ſi ſit mutilatio, aut ſufficiens ſanguinis effuſio, erit percuſſio enormis; tum ex dignitate perſonæ percuſſæ; v. gr. gravis percuſſio Abbatis facta à ſubdito, aut Epiſcopi à quovis facta poterit eſſe enormis ſpectatis circumſtantiis.

SECTIO II. & III.

De Excommunicationibus ipſo jure latis & papæ reſervatis in antiquis libris decretalium, & in ſexto libro decretalium.

Dico: Hæ ſunt excommunicationes in iſtis libris Papæ reſervatæ: 1. in falsarios litterarum apoſtolicarum. Cap. ad *falsariorum*. de crim. fals. & in habentes litteras Apoſtolicas falſas, intra 20. dies eas non deſtruentes aut reſignantes. cap. *dura* de crimine fals. 2. in effringentes vi & ſpoliantes templa c. *conqueſti* de ſent. Excomm. 3. in incendiarios, c. *tua nos*, de ſent. excomm. quorum excommunicatio eſt Papæ reſervata, ubi per generalem ſententiam eſt denunciata. 4. in clericos communicantes in eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 6. *ſignificavit* de ſent. Excomm. 5. in vexantes eos qui cenſuram in alios tulerunt. C. *quicumque* de ſent. excom. in ſexto. 6. in eos qui poſt acceptam abſolutionem ab excommunicatione Papæ reſervata ſub conditione comparendi coram Papâ, vel ſatisfaciendi parti læſæ, iſtam conditionem non implent debito tempore. cap. *eos qui* de ſent. excom. in ſexto. 7. eos qui in cardinalem Romanæ Eccleſiæ violentas manus injecerint, aut illum hoſtiliter inſecuti fuerint. c. *felicis* de pœnis in ſexto. 8. in principes ſæculares imponentes tributa perſonis Eccleſiaſticis. C. *clericis*, de immunit. Eccleſ. in in ſexto. Hæc tamen excommunicatio non videtur fuiſſe poſteà reſervata.

SECTIO IV. & V.

De Excommunicationibus ipſo jure latis & Papæ reſervatis in libris Clementinarum & Extravagantium.

Dico: Hæ ſunt Excommunicationes in hiſce duobus libris Papæ reſervatæ: 1. in inquiſitores ſuo in officio delinquentes. Clem. 1. de Hæretic. 2. in Religioſos, *qui ſacramentum unctionis aut Euchariſtiæ miniſtrare*, (*nempè ſæcularibus*) *vel matrimonia ſolemnizare ſine parochialis presbyteri licentiâ ſpeciali*, vel qui excommunicatos à canone (nempè ab excommunicatione reſervata in jure) *præterquam in caſibus eis à pontifice conceſſis* (vel per privilegia ſedis Apoſtolicæ conceſſa) abſolvunt; *vel etiam à ſententiis*

per statuta synodalia aut provincialia promulgatis, seu à pœna & culpa, ut aiunt, absolvere (id est, concedere indulgentiam plenariam, *præsumpserint.* Clement. de privileg. 3. in temerarios violatores constitutionis Bonifacii c. de sepult. in sexto vetantis, *ne quis clericus sæcularis aut Religiosus inducat quempiam ad vovendum, jurandum vel fide interpositâ, seu alias promittendum, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent.* Clem. *capientes*, de pœnis. 4. in violatores interdicti papalis quatuor illis modis qui in Clem. *gravis.* de sent. Excom. explicantur. 5. in dilacerantes & exenterantes corpora defunctorum hominum, ut conserventur, vel ut decoquantur, ut ossa possint in alia loca deferri. Extrav. 1. de sepult. Si hæc fiant chirurgiæ causâ, vel in pœnam ex publica justitiâ, non incurritur ista censura. 6. in eos simoniacos, qui dant vel recipiunt aliquid ob ingressum religionis per modum pacti & conventionis. Extrav. 1. De simonia; id est in eos qui ponunt actionem simoniacam ex reali pactione dandi vel accipiendi aliquid temporale pro spirituali admissione ad statum seu habitum religionis. Hinc dum aliquid merâ sponte, & ex pura liberalitate, omnique pactione cessante, datur & accipitur in religionis ingressu, nulla incurritur censura; id enim per se bonum est, nec ulla lege vetitum, imò permissum est: Item nec incurritur dum aliquid datur vel accipitur in ingressu religionis, non pro ipso ingressu seu receptione, sed in sustentationem ejus qui ingreditur, si monasterium non habeat sufficientes reditus ad illum alendum, etiamsi pactum interveniat; imò Soto & Sylvester non tantum pro tenui ac paupere monasterio, sed etiam pro divite, per se loquendo, hoc admittunt. 7. in Religiosos mendicantes ad aliam religionem, nempe S. Benedicti, Cisterciensis, Camordulensis, vallis umbrosæ, canonicorum regularium S. Augustini, vel aliorum monasticorum ordinum religionem transeuntes, exceptâ carthusiensi, absque sedis apostolicæ licentiâ speciali, tam in recipientes quàm in receptos. Extrav. 1. de Regul. Sed pro hac re consulenda etiam sunt variarum religionum privilegia. 8. in simoniacos reales in ordinatione vel beneficio. Extrav. 2. de Simon. 9. in malè absolventes à casibus Papæ reservatis. Sed cum hanc excommunicationem Sixtus quartus tulisset tantum ob scla privilegia à se ipso concessa, nunc cessat quoad alia privilegia ac facultates. 10. in eos, qui alterutram opinionem de conceptione B. Virginis damnant vel peccati vel hæreseos; item in eos, qui asserunt esse aliquod peccatum conceptionis officium celebrare, aut conciones eorum qui eam immaculatam prædicant, audire, Extrav. *grave nimis.* De religione & venerat. Sanctorum. 11. in eos qui in Romanâ curia pro negotiis tam gratiæ quàm justitiæ dant aliquid vel promittunt, ut quod prætendunt, obtineant; comprehendendo & *dantes & recipientes, vel quoquo modo intercedentes dando favorem, auxilium.*

SECTIO VI.

De excommunicationibus ipso jure latis & Papæ reservatis extra corpus juris.

Dico: hæ recensentur: 1. in eos qui per simoniam post mortem unius Papæ, in ejus successorem eligi procurant. Julii secundi const. 2. &c. 2. in delegatos sedis apostolicæ circa causas alienationis rerum ecclesiasticarum delinquentes &c. Extrav. Pauli secundi, *cum in omnibus.* 3. in officiales Romanæ curiæ aut Papæ munera in suis terris accipientes &c. Extrav. 3. Pauli secundi, *munera.* 4. in concionatores evangelicæ veritati contrarium prædicantes, adventum antichristi & finem mundi determinantes, futura vana prædicentes, scandalosâ detractione superiores infamantes. Leo X. in conc. Later. Sess. 11. &c. 5. in accedentes ad sepulchrum Christi devotionis causâ sine Papæ licentia, ex libro pœnitentiali. Sed hæc videtur communiter ignorari, aut fortè per contrariam consuetudinem derogata. 6. in fœminas ingredientes monasteria virorum Religiosorum. In motu proprio Pii V. *regularium personarum.* Quomodo & ubi & quos obliget hæc prohibitio, alibi explicata est. 7. in committentes simoniam confidentialem. Const. 87. Pii V. *intolerabilis.* Non incurritur autem hæc excommunicatio si intentio dantis ita sit interna & occulta, ut à recipiente nullo modo cognosci queat. 8. in violantes suspensionem contractam per indebitam resignationis beneficii admissionem: const. 58. Pii V. *quanta.*

DISPUTATIO XXIII.

De excommunicationibus non reservatis Papæ.

SECTIO I. II. & III.

An habeantur excommunicationes ipso jure latæ, episcopo reservatæ? & de excommunicationibus non reservatis in decreto, ac in priscis decretalium libris.

DICO 1. Nullæ videntur esse ipso jure latæ excommunicationes episcopo reservatæ; vel si quæ sint, nunc ob posteriores leges vel privilegia vim non habent. Sed aliud est de excommunicatione quam aliquis episcopus per statutum particulare sibi reservat. Quæ à quibusdam afferuntur, jam superiùs tactæ & explicatæ sunt.

Dico 2. Hæ sunt excommunicationes non reservatæ quæ in prædictis libris continentur: 1. in principes sæculares in sui officii functione negligentes, post triplicem admonitionem. cap. *administratores*, 23. quæst. 5. &c. 2. in omnes Ecclesiæ Romanæ inobedientes, qui Apostolicis decretis contraire audent vel per hæresim vel per schisma; sed hæc spectat ad bullam cœnæ; uti & illa, quæ habetur cap. *licet.* De election. 3. in eos qui ratas habent ordinationes, beneficiorum collationes, rerum ecclesiasticarum alienationes à schismaticis factas. cap. 1. de schismat. 4. in Religiosos qui è claustris exeunt ad audiendas leges, sive civilis juris prudentiam, vel medicinam, intra duos menses ad claustrum non redeuntes. Probabilius autem eam non incurrunt ii, qui exeunt ad eas scientias docendas; multò magis nec magistri ac doctores, qui illas docent Religiosos, vel clericos sæculares, vel ad illas audiendas eos admittunt. 5. in sacerdotes assumentes officium gubernationis sæcularis habentis annexam jurisdictionem temporalem, illud exercendo

cendo tanquam alicujus principis ministros. cap. *clericus ne clerici.*

SECTIO IV.

De excommunicationibus non reservatis in sexto libro decretalium latis.

Dico : Hæ in dicto libro habentur: 1. in mittentes ad cardinales in conclavi pro eligendo summo pontifice concluſos nuncium, vel ſecretè cum aliquo eorum loquentes c. *ubi periculum*, de elect. 2. in Rectores civitatis, in qua Papa moritur, ſi negligenter aut fraudulenter ſibi præſcripta egerint. In eodem cap. 3. in gravantes perſonas eccleſiaſticas, eo quod non elegerint eum, pro quo rogabantur. cap. *ſciant* de elect. 4. in occupantes jura aut bona ad eccleſias vacantes pertinentia. cap. *generali*, de elect. 5. in eos qui dum electioni monialium interſunt, aliquid faciunt, unde poſſit oriri diſcordia inter eas ſuper electione c. *indemnitatibus*, de electione. 6. in extorquentes per vim aut metum ab eccleſiaſtico judice abſolutionem à cenſurâ, cap. *unicum*, de his quæ vi. 7. in eos qui per fraudem efficiunt, ut judex perſonaliter fœminam adeat, ejus teſtimonium per ſe ipſum interrogaturus. 8. in laïcos compellentes prælatos eccleſiaſticos ut immobilia bona, vel jura ſuarum eccleſiarum laïcis ſubjiciant, & in eos qui res ſic habitas non dimiſerint. cap. 2. de rebus eccleſ. non alienandis. 9. in eos, qui imponunt vel exigunt ab eccleſiis aut ab eccleſiaſticis perſonis pedagia, quidagia, & ſimilia tributa per ſe vel per alium ſuo vel alieno nomine pro perſonis ipſis aut rebus ſuis propriis, quas non deferunt vel tranſmittunt negotiationis cauſa, quæ tunc cenſetur fieri, quando res emitur in uno loco, ut in alium deferatur ad eum ibi vendendum cum aliquo lucro. Hinc ſi clericus tranſmittat vel ſui beneficii, vel ſui patrimonii fructus, ut alibi eos vendat, non poſſunt ab illo exigi vectigalia ſeu pedagia; idemq; erit ſi ea quæ emit ad uſus ſuos bonâ fide & ſine animo negotiandi, poſtea tranſmittat, ut vendantur, quia illis non indiget. 10. in Religioſos ſuæ religionis habitum ſine rationabili vel ſaltem apparenter rationabili cauſâ dimittentes, cum regulæ ſeu legis contemptu, & in eos religioſos qui accedunt ad ſtudia extra clauſtrum ſine prælati licentiâ; & extenditur hæc excommunicatio ad magiſtros ſeu doctores legum vel medicinæ, qui præſumunt in ſuis ſcholis retinere religioſos, qui habitu dimiſſo iſtis ſcientiis vacant. cap. *ne clerici* vel *monachi*. 11. in eos *qui ſcienter præſumunt corpora Hæreticorum, credentium, receptorum & defenſorum eorum, eccleſiaſtica tradere ſepulturæ.* cap. 2. de Hæret. 12. in Rectores aut Dominos temporales impedientes promotionem officii inquiſitionis. c. *ut inquiſitionis* ex Hæret. 13. in mandantes aliquem chriſtianum interfici per aſſaſſinos, ſive ſequatur mors, ſive non. c. 1. de homicidio. 14. in locantes domum uſurariis. c. 1. de uſuris. 15. in perſonas ſæculares concedentes repræſalia, aut pignorationes adverſus perſonas Eccleſiaſticas, aut earum bona, niſi intra menſem hanc præſumptionem revocaverint.

SECTIO V.

De excommunicationibus non reſervatis ipſo jure latis in libris clementinarum.

Dico : hæ ſunt quæ in dictis libris continentur: 1. in impedientem quamdam bonorum Eccleſiaſticorum ſequeſtrationem, aut iſta bona occupata ſequeſtrare. Clem. unica de ſequeſtr. poſſ. & fruct. 2. in ſepelientes in loco ſacro publicè excommunicatos, publicè interdictos, publicè uſurarios aut alios tempore interdicti. Clem. 1. de ſepult. 3. in Religioſos occupantes decimas, vel earum ſolutionem impedientes in caſibus ibi prohibitis. Clem. 1. de decimis. 4. in monachos nigri habitus & canonicos regulares accedentes ad curias principum ſine licentiâ, ut ſuis prælatis aut monaſteriis damnum aliquod inferant; & in eoſdem monachos intra ſepta monaſteriorum ſine licentia Abbatum arma tenentes. Clem. *ne in agro*. De ſtatu monach. 5. in eos qui non obſtante admonitione impediunt viſitatores monialium in ſuo munere. Clem. *attendentes*, de ſtatu monachorum. 6. in contrahentes matrimonium (utrumque contrahentem comprehendendo) cum conſanguinea aut affine in gradibus prohibitis, aut cum moniali; item in religioſum aut clericum in ſacris conſtitutum ineuntem matrimonium. clem. unicâ de conſang. & affin. fœmina autem cum hoc clerico aut relegioſo contrahens matrimonium, non incurrit hanc cenſuram; quia in illam non eſt directè lata. 7. in inquiſitores &c. qui prætextu officii pecuniam extorquent, aut bona Eccleſiæ fiſco applicant. Clem. 3. de Hæret. 8. in poteſtates, capitaneos, Rectores, judices &c. foventes uſuras per ſtatuta præcipientia, ut ſolvantur uſuræ, vel impedientia ne repetantur. clem. *unic. de* uſur. 9. in Religioſos tranſgredientes id quod ſtatutum eſt in cap. unico de exceſſibus prælat. in 6. Clem. *cupientes* de pœnis. Hæc autem clementina per ſpecialia mendicantium privilegia jam abrogata eſt.

SECTIO VI. & VII.

De excommunicationibus non reſervatis in libris Extravagantium, & extra corpus juris latis.

Dico : Hæ in dictis libris habentur. 1. in impugnantes litteras à Papâ nondum coronato conceſſas. Extrav. ulti. De ſent. excomm. ſtatim enim atque Papa eligitur, eſt verè Epiſcopus ac Papa à Chriſto conſtitutus. 2. in alienantes bona Eccleſiaſtica contra Pauli ſecundi prohibitionem. Extrav. unica de rebus Eccleſiæ. Sed hæc non eſt uſu recepta, & maximè quoad pœnas. 3. in impedientes legatos Papæ ab executione ſui muneris, vel non recipientes illos. Extrav. unica de conſuetud. Sed hæc in bullâ cœnæ continetur. 4. in fratricellos. extrav. *Sancta Romana.* ſed nunc ſubjectum non extat. 5. in eos qui librum vel ſcripturam imprimunt vel imprimere faciunt abſque approbatione præſcriptâ. Conc. Later. ſub Leone X. Seſſ. 10. decr. 3. hujus autem Conc. cenſuræ non ſunt uſu receptæ. Sed pro hac re vide Conc. Trid. Seſſ. 4. & indicem librorum prohibitorum, aut bullam cœnæ. 6. in eum qui præſumpſerit docere, prædicare, vel pertinaciter aut diſputando defendere non eſſe neceſſarium habenti conſcientiam peccati mortalis, confeſſionem ſacramentalem præmittere ante communionem, ſi ſit copia confeſſarii. Conc. Trid. Seſſ. 13. Canon. undecimo. 7. in raptores alicujus fœminæ & in omnes illi auxilium, conſilium aut favorem præbentes. Conc. Trid. Seſſ. 4. c. 6. de reform. matri. 8. in eos qui quovis modo directè vel indirectè ſubditos ſuos vel quoſcumque

alios cogunt, quominus liberè matrimonium contrahant. Conc. Trid. Seſſ. 24. C. 9. de reform. matri. 9. in ſæculares Magiſtratus, qui requiſiti à prælatis Eccleſiaſticis auxilium ſuum non dederint ad clauſuram Monialium inſtaurandam aut conſervandam; item in omnes perſonas quæ intra ſepta monaſterii ingreſſæ fuerint abſque legitimâ facultate Epiſcopi vel ſuperioris in ſcriptis obtentâ Conc. Trid. Seſſ. 25. cap. 5. de Regul. 10. in cogentes fœminam ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cujuſcumque religionis, vel ad emittendam profeſſionem, , exceptis caſibus in jure expreſſis; item in dantes ad id favorem, auxilium, aut conſilium. Item in eos omnes qui quamcumque fæminam volentem religionem profiteri, abſque juſta cauſa quoquo modo impediunt. Conc. Trid. Seſſ. 25. c. 18. de Regul. 11. in omnes temporales dominos qui locum ad monomachiam in ſuis terris conceſſerint, & in eos qui in duello pugnant; item in eos qui conſilium dederint aut ſuaſerint & in ipſos ſpectatores. Conc. Trid. Seſſ. 25. c. 19. de reform. 12. in edentes commentarios, ſeu interpretationes in decreta Conc. Tridentini abſque pontificis authoritate. Bulla Pii 4. iſtud intelligitur de propriis commentariis aut gloſſis; non eſt enim vetitum illius decreta interpretari, ut conſtat ex uſu & neceſſitate. Præter has relatas excommunicationes, ſunt adhuc aliæ variæ, quas non conſtat eſſe receptas; vel revocatæ ſunt, vel nunquam etiam in uſum redactæ.

DISPUTATIO XXIV.

De Excommunicatione minori.

SECTIO PRIMA.

An una tantùm ſit excommunicatio minor, quid ſit; & quos effectus habeat?

DICO 1. Excommunicatio minor eſt cenſura quæ privat participatione omnium ſacramentorum; & prout nunc eſt in uſu Eccleſiæ, tantum eſt unius ſpeciei, quamvis olim quædam pœnæ, v. gr. ſeparatio à communione quorumdam fidelium, & privatio ſolius Euchariſtiæ, vocarentur etiam excommunicatio, ſed nunc iſte loquendi modus & uſus exolevit.

Dico 2. Proprius & adæquatus excommunicationis minoris effectus eſt privare hominem uſu & participatione ſacramentorum non minus quàm excommunicatio major; ſed excommunicatio major præter hunc effectum, longè plures alios habet. Hinc ligatus excommunicatione minore peccat graviter ſi ſuſcipiat ſacramenta, quamvis ipſa ſacramenta ſint valida. Attamen illa ſuſcipiendo aut celebrando nullam incurrit irregularitatem. Quare præter dictam ſacramentorum privationem, omnes alii Eccleſiaſticæ juriſdictionis actus tam ſacri quàm civiles ſunt illi liciti, v.gr. Miſſam audire, abſolvere alium ab excommunicatione, communibus Eccleſiæ ſuffragiis participare, civilibus negotiis tam in judicio quàm extra judicium intereſſe, ac denique quâcumque aliorum communicatione uti poteſt.

Dico 3. Ligatus excommunicatione minori non peccat, ne venialiter quidem, miniſtrando ſacramenta, contra quoſdam volentes eum peccare. Dum ergò Innoc. in cap. ult. de Cleri. excomm. miniſt. ſic dicit: *peccat autem conferendo Eccleſiaſtica ſacramenta*: loquitur de Epiſcopo ordinante, qui communicando, ſeu recipiendo Euchariſtiæ ſacramentum in miſſa, peccat; ſimiliter peccabit ſacerdos conſecrando Euchariſtiam, quia oportet ut illam recipiat. Si tamen illam miniſtret tantum ex præconſecratis hoſtiis, non peccabit.

Dico 4. Is qui excommunicatione minori ligatus eſt, non poteſt eligi ad gradus, dignitates vel beneficia Eccleſiaſtica, (ſecus autem ad temporalem dignitatem vel miniſterium, aut ad regnum, ad cathedram etiam ſacræ lectionis,) cum enim excommunicatio minor uſum paſſivum ſacramentorum impediat, conſequenter impedit quoque electionem ad illud munus, quod iſtum uſum requirit. Et ſi eligatur ſcienter â quavis parte, ejus electio irritanda eſt. Cap. ultim. de *Elect.* excom. miniſt. unde iſta electio eſt *quidem* valida, ſed per ſententiam irritari poteſt ac debet. Scienter autem eligentes ejuſmodi excommunicatum, ob talem electionem, nullam juris pœnam incurrunt, ſed pro eâ vice non privantur jure eligendi. Deinde quamvis munus aut beneficium Eccleſiaſticum, ad quod ille excommunicatus eligitur, non ordinetur per ſe ad alicujus ſacramenti ſuſceptionem, neque in exercendo ſuo munere illam requirat; talis tamen electio videtur irritanda; quia juris deciſio generaliter procedit de electione ad quodvis beneficium Eccleſiaſticum, ſive obliget ad celebrationem Miſſæ aut ſacri ordinis ſuſceptionem, ſive non. Denique prædicti effectus excommunicationis minoris, etiam nunc poſt Extrav. *ad evitanda*, locum habent reſpectu excommunicati qui ſic eligitur, quia per illam Extrav. nullus favor fit ipſis excommunicatis.

SECTIO III. & IV.

Quibus modis & cauſis incurratur Excommunicatio minor? & quis poſſit ab eâ abſolvere?

Dico 1. Etſi Excommunicatio minor poſſit ferri ab homine per ſententiam ſive particularem ſive generalem, ſicut major excommunicatio; tamen iſte modus eam ferendi nunc non eſt in uſu, ſed tantum fertur à jure, & quidem ob unicam cauſam, nimirum ob indebitam participationem cum excommunicato majori excommunicatione; & ad eam incurrendam requiritur culpa, non quidem neceſſariò mortalis, ſed venialis etiam ſufficit, modò ſit deliberata; quia venialis ex imperfectâ deliberatione & advertentiâ probabiliter non ſufficit. Varii alii caſus, ad quos videtur excommunicatio minor in jure imponi, minimè hoc probant. Ea quæ requiruntur ad ferendam excommunicationem majorem ab homine per ſententiam ſive particularem, ſive generalem, eadem etiam requiruntur ad ferendam minorem. Hinc

Dico 2. Si excommunicatio minor ſit lata ab homine per ſententiam particularem, ſolus, qui eam tulit, poteſt ab ea abſolvere vel ejus ſuperior, vel qui ab eo delegatam habet poteſtatem. Ab illâ verò quæ eſt lata à jure, & probabiliter ab illa etiam quæ eſt lata ab homine per ſententiam generalem, poteſt abſolvere omnis ſacerdos qui habet poteſtatem abſolvendi à peccatis mortalibus;

talibus; imò parochus nondum sacerdos, videtur posse ab ea absolvere; quia ex vi sui muneris habet ordinariam in foro animæ jurisdictionem, adeoq; sufficientem ad hunc actum absolutionis à censurâ. De formâ absolvendi ab hac censurâ nihil habetur particulare; sufficit ut verbis quibus is aut alio modo sufficienter declaretur absolvi reum ab ista censurâ in particulari.

DSPUTATIO XXV.

De suspensione quoad essentiam & species ejus.

SECTIO I.

Quid sit suspensio & quotuplex?

DICO 1. Suspensio est censura quædam Ecclesiastica, quâ minister Ecclesiæ impeditur ne functiones Ecclesiasticas exerceat, aliquâve Ecclesiastica potestate utatur: Dum autem suspensio imponitur tantum ut delictum puniatur, non verò ut à contumacia recedatur, tunc non habet rationem censuræ seu suspensionis, quia est tantum pœna ad certum tempus imposita, quo elapso per se cessat sine alia absolutione, nec requirit præviam admonitionem; censura verò non potest habere terminum præfixum, nec per se cessat, sed requirit absolutionem & monitionem ad eam imponendam. Hinc habetur dari suspensionem, quæ sit purè pœna vindicativa & impropriè dicta suspensio, & dari aliam quæ sit censura medicinalis & propriè dicta suspensio. Ex dictâ definitione suspensionis, patet quomodo ab excommunicatione majore & interdicto distinguatur.

Dico 2. Omissis variis suspensionis divisionibus impropriis, illa dividitur præcipuè in suspensionem à beneficio tantum seu à jure percipiendi fructus Ecclesiasticos; & ab officio tantum, seu ab omni potestate spirituali ad spirituale actum sive ordinis sive jurisdictionis, sive administrationis Ecclesiasticæ exercendum; & ab utroque simul. Atque hæc suspensio potest esse vel à jure, vel ab homine. Quando autem fertur suspensio ab officio & beneficio simul, sunt duæ distinctæ censuræ. Et suspensio ab officio potest esse totalis ab ordine & jurisdictione; vel partialis ob ordine tantùm, vel à jurisdictione tantum; imò & partialiter quoad ordinem, potest quis esse suspensus à collatione presbyterii vel à celebratione missæ, vel à munere confessarii; similiter quoad jurisdictionem potest quis esse suspensus à collatione beneficiorum, vel ab electione &c. idem dic de suspensione à beneficio: potest enim aliquis esse suspensus ab omnibus ejus proventibus, vel à dimidia parte, vel à quotidianis distributionibus.

DSPUTATIO XXVI.

De suspensione ab officio, quid sit, & quos effectus habeat?

SECTIO I.

An suspensio ab officio simpliciter lata, privet omni usu ordinis & jurisdictionis spiritualis?

DICO 1. Hæc suspensio non privat hominem ipsomet officio, à quo illum suspendit, neque tollit ipsam potestatem quasi radicalem; sed tantum impedit ejus usum; imò illum qui habet tantum jurisdictionem delegatam, non privat eâ in habitu, sed tantùm in actu; officium autem consistit non tantum in actu jurisdictionis, sed etiam in habitu, ideoq; non privat illum officio, sed ejus usu.

Dico 2. Suspensio ab officio absolutè prolata privat omni ordinis & jurisdictionis ac muneris Ecclesiastici usu, quantum persona capax est. Habetur ex c. *cum dilectus*, de consuetud. D. Thom. Inroc. &c. nisi contineantur in suspensione quædam verba quæ illam limitent ad partem tantum, seu ad privationem certi tantum alicujus usus jurisdictionis aut ordinis. Hinc suspensus ab officio, si durante suspensione divina celebret, incurrit irregularitatem; non tamen illa recipiendo aut aliud faciendo. Deinde si suspensio ab officio sit absolutè lata sine loci determinatione, universaliter pro quolibet loco lata esse intelligitur; sicut enim excommunicatus in uno loco, est excommunicatus pro omni loco, ita suspensus in uno loco, si absolutè ac simpliciter sit suspensus, etiamsi ab episcopo, pro omni tamen loco est suspensus; secus verò si fuerit tantum pro aliquo loco determinato suspensus. Id m dic de durationè suspensionis; si enim suspensio proferatur absque temporis limitatione, semper durat donec auferatur ab habente potestatem; secus verò si ad certum tempus feratur, uti sæpè fit; finito enim termino designato per se definit absque absolutione, quia dum sic fertur, non est propriè censura, ad quam necessariò requiratur absolutio, sed est pura pœna, quæ non transgreditur fines legis præscriptos. Si autem suspensio nec absolutè nec ad certum tempus feratur, sed sub conditione v. gr. *donec satisfaciat vel restituat, vel à contumaciâ recedat*, tunc durat quamdiu conditio non impletur; impleta autem conditione quomodo cessat, & an ad eam tollendam requiratur absolutio, dicetur posteâ. Sed si feratur suspensio sub hac conditione; *usque ad beneplacitum meum*, impletur conditio per mortem ferentis, & cessat suspensio; secus, si feratur; *usque ad revocationem*, quia tunc durat post mortem ferentis.

SECTIO II.

Quale sit peccatum violare suspensionem ab officio, & talis actio quantum valeat?

Dico 1. Graviter peccat is, qui dum suspensus est ab officio, aliquid officii Ecclesiastici exercet, utpotè transgrediens gravem Ecclesiæ prohibitionem. Non est tamen ille suspensus à recitatione officii Canonici; tenetur enim illud privatim recitare, quia hoc est onus, non honor; & illud per pœnam non tollitur. Actus ordinis, quos ille exercet, sunt validi; secus verò actus jurisdictionis, nisi suspensio sit occulta, aut non denunciata. Imò nunc post Extrav. *ad evitanda*, quando suspensio non est denunciata, hujusmodi suspensus non solum validè, sed etiam licitè actus jurisdictionis potest exercere, quando non potest prius absolvi, nec ipse se ingerit, sed alius ab ipso exigit debitum.

Dico 2. Suspensus ab officio, si actum ordinis

ante absolutionem exerceat, fit irregularis; habetur ex c. 1. de sent. & re judic. in 6. & ex c. 1. de sent. excomm. ibid. &c. si verò actum solius jurisdictionis usurpet, v. gr. conferendo beneficium; &c. nullam habet pœnam ipso jure impositam, sed arbitrio judicis puniri debet, quia agit contra censuram & Ecclesiæ prohibitionem. Hanc autem irregularitatem incurrit non tantum denunciatus suspensus, sed etiam non denunciatus, si peccet actum ordinis exercendo, etiamsi suspensio esset solùm lata in puram pœnam.

Dico 3. Suspensio non privat suspensum communicatione fidelium, in quo maximè differt ab excommunicatione, nec ulla fidelibus prohibita est participatio cum illo, præter participationem seu cooperationem cum illo in delicto vel in malo usu officii, à quo est suspensus; non tamen participans ob id incurrit aliquam pœnam, seu excommunicationem minorem, aut suspensionem, in quo etiam differt ab excommunicatione.

SECTIO III.

An suspensus ab officio, sit etiam suspensus à beneficio, vel ab aliquo alio actu sive sacro, sive prophano?

Dico 1. Ex vi suspensionis ab officio, non privatur quispiam beneficiis quæ possidebat; cum nec per suspensionem à beneficio privetur quis titulo & proprietate suorum beneficiorum, imò variis varia opinantibus; quando suspensio ab officio præcisè fertur sive à jure, sive ab homine, per se non includit suspensionem à beneficio, adeoque non privat sic suspensum fructibus beneficii, exceptis distributionibus, quæ non conferuntur nisi iis qui per se assistunt, seu ministrant in Divinis officiis. Ita communiter DD. & colligitur ex Clem. *cupientes* de pœnis; & ex cap. *Apostolis*, de except. nec in illa particula ab *officio*, virtualiter comprehenditur beneficium, quod licèt propter officium detur, non tamen semper necesse est, ut is qui habet beneficium, per se aliquod Ecclesiasticum ac publicum munus exerceat ad percipiendos validè & interdum licitè beneficii fructus; deinde suspensus tenetur semper officium canonicum, saltem privatim recitare, quod est præcipua vel magna pars oneris quod per beneficium imponitur. Nec refert quod suspensio lata sit vel ob crimen vel ob aliam causam, vel ob crimen grave aut leve; est enim semper suspensio. Præterea suspensio ab officio impedit adeptionem novi beneficii. Colligitur ex c. ultim. de cleric. excomm. ministr. ubi statuitur eum, qui privatus est aliquo munere vel actu, etiam esse privatum susceptione eorum, quæ ad talem actum vel munus ordinantur. Attamen electio ejusmodi suspensi non est irrita, sed tantum irritanda; non est enim persona inhabilis, sed prohibita.

Dico 2. Per suspensionem ab officio non prohibetur quis participatione sacramentorum, fidelium suffragiis, indulgentiis, Ecclesiastica sepulturâ, ingressu Ecclesiæ, aut alio spirituali opere, quod non est officium ministerii Ecclesiastici; præter susceptionem sacramenti ordinis, quia hæc est via ad Ecclesiasticam functionem peragendam. Denique hæc suspensio ab officio simpliciter lata non impedit alia munia, vel usum aliarum functionum, quæ non ad Ecclesiastica, sed ad sæcularia officia spectant. Est enim tantum suspensio ab officio Ecclesiastico, non sæculari.

SECTIO IV.

Quos effectus habeat suspensio ab officio, quæ non simpliciter, sed ex parte fertur?

Dico 1. Suspensio quæ ex parte fertur, suspendit clericum ab ea tantum parte officii, quæ per verba suspendentis significatur, & ab omni superiore functione, quæ illam intrinsecè supponit, non verò ab inferiore, neque à qualibet aliâ omninò diversâ, seu disparatâ. Unde suspensus ab ordine sine alia limitatione, est quidem suspensus ab omni usu ordinis, sed non à jurisdictione, aut quâvis functione Ecclesiasticâ, quæ ab ordine per se non pendet, v. gr. non est suspensus à jure eligendi. Contrà suspensus ab officio sacerdotali, suspenditur ab Episcopali ordine seu consecratione, quia superior & nobilior functio est, inferiorem supponens; non tamen suspenditur ab usu inferiorum ordinum. Sic suspensus ab officio celebrandi, alios sacerdotalis officii actus licitè potest exercere. Denique in hâc materia standum est sententiæ aut legis verbis, ita ut solus ille ordinis actus sit prohibitus, qui in suspensionis determinatione exprimitur, vel qui cum eo sit necessariò connexus.

Dico 2. Dum quis suspenditur simpliciter à jurisdictione, tunc suspensio est à tota spirituali jurisdictione, non autem ab ordinis actibus qui nullam requirunt jurisdictionem, v. gr. sacrum facere. Quando verò suspensio fertur tantum cum certi actus determinatione, seu partis jurisdictionis, v. gr. à collatione beneficiorum, tunc tantum suspenditur ab eo actu seu parte jurisdictionis, quæ per verba suspensionem determinantia significatur, nisi fortasse habeat necessariam cum alio actu connexionem, ita ut sine illo fieri nequeat. Hinc sequitur suspensum partiali suspensione graviter peccare exercendo functionem illam spiritualem à quâ suspensus est, non verò aliam. Denique si sit suspensio à jurisdictione, nulla irregularitas incurritur, aut alia specialis pœna ipso jure lata, ob ejus transgressionem, sed puniri debet arbitrio judicis; si sit autem suspensio ab ordine, incurritur irregularitas exercendo ex officio actum ordinis contra talem suspensionem respectivè.

DISPUTATIO XXVII.

De effectibus suspensionis à Beneficio.

SECTIO I.

Quid sit suspensio à beneficio simpliciter lata, & quos effectus habeat?

Dico 1. Suspensio à beneficio simpliciter lata, non tollit ipsum beneficium, sed impedit solùm jus beneficii, ne quis possit illo uti ad fructus beneficii percipiendos, ita ut nihil aliud sit à beneficio suspendi, quàm fructus beneficii non facere suos: ista autem suspensio à beneficio, non operatur suspensionem ab officio; nec impedit aliquem ejus actum; imò nec tollit obligationem

quæ

quæ antea inerat tale officium exercendi, v. gr. dicendi Missam ob beneficium simplex, quia licet detur beneficium propter officium, in pœnam tamen potest quis privari beneficii emolumento, & quia non privatur beneficii titulo, potest cum priori obligatione ipsi beneficio annexâ relinqui; deinde quod non recipiat illius fructus, ipsius culpa est. Potest tamen superior seu Episcopus permittere cum rationabili causa, ut ad satisfaciendum suspensi muneri, alius loco illius substituatur, qui de beneficii fructibus alatur.

Dico 2. Ex genere suo graviter peccat is, qui cum suspensus est à beneficio, fructus beneficii usurpat, & tenetur ad illos restituendos absque alia judicis sententia; usurpat enim quod non est suum. Non incurrit tamen irregularitatem, nec aliam pœnam ipso jure impositam. Dum quis generaliter suspenditur à beneficio, intelligitur de omni beneficio. (Non tamen de omnibus ejus beneficiis) hæc enim locutio absoluta & indefinita virtualiter includens negationem, æquivalet universali, nisi aliundè determinetur ad aliquam tantum partem. Atque hujusmodi suspensio comprehendit quodvis beneficium sive simplex, sive dignitatem aut Rectoriam habens, etiamsi pensiones ex titulo spirituali datas, imò ipsum Episcopatum. Denique omne beneficium in quocumque loco existat, aut possideatur, etiamsi suspensio sit solum lata ab Episcopo. Attamen in usu nonnulli sentiunt sententiam ab Episcopo prolatam, si nihil amplius declaretur, interpretandam esse, ut suspendat solum à beneficiis in suo territorio sitis; cæterum in hoc certius esse videtur consulere consuetudinem.

Dico 3. Suspensio simpliciter & sine ulla temporis determinatione lata, semper & continuè durat, privatque hominem fructibus beneficii aut beneficiorum, quæ obtinebat quando lata est, donec per superiorem tollatur; *fructibus*, inquam, futuris beneficii seu jam possessi, seu possidendi; collatio enim novi beneficii suspenso non est omninò irrita, sed irritanda tantum. Si autem suspensus nullum prius habebat beneficium, an sit privatus fructibus beneficii tempore suspensionis acquisiti, pro & contrà potest responderi. Per fructus quibus suspensio privat hominem, intelliguntur omnes reditus temporales, qui ratione beneficii conferuntur, sive sint pecuniæ, sive sint terræ fructus, sive animalia se moventia, sive etiam distributiones quotidianæ; non tamen voluntariè à fidelibus oblata tanquam Eleemosynæ ratione missæ, aut alterius Divini Beneficii ob opera personalia; secus verò si aliquo modo ratione beneficii. Item per istos fructus intelliguntur etiam quædam actiones quæ ad fructus percipiendos, augendos aut pertractandos ordinantur, quales sunt locare beneficium aut ejus bona, vendere fructus, & quævis beneficii administratio; ista enim sunt illi prohibita, & juxta quosdam invalida si fiant in præjudicium Ecclesiæ. Episcopus autem suspensus à beneficio Episcopatûs, potest beneficia conferre; quia istud non ad fructus, sed ad officium Episcopatus pertinet. Similiter suspensus à beneficio, potest eligere; quia electio non est fructus beneficii, neque ejus actus, ut beneficium est; sed actus officii spiritualis, cui annexum est beneficium.

SECTIO II.

De effectu suspensionis partialis à beneficio.

Dico: Suspensio partialis, alia est quâ quis privatur parte fructuum beneficii ejusdem; alia quâ quis habens plura beneficia, aliquibus tantum, & non omnibus privatur. Utraque est vera censura, & habet effectum quem verba ipsa suspensionem determinantia declarant, & non alium. Suspensus, licèt egens sit, non est alendus ex fructibus ejus beneficii; suâ enim culpâ patitur istam indigentiam; nec fructus amissi tempore suspensionis, si sententia fuerit valida ac justa, recuperari possunt, secluså dispensatione; non enim ad illos habet jus; secus verò, si sententia fuerit nulla aut injusta.

DISPUTATIO XXVIII.

De causis suspensionis.

SECTIO I. & II.

Quis possit suspensionem ferre, & in quas singulares personas?

DICO 1. Qui potest excommunicationem ferre, etiam potest suspensionem; & hæc potestas alia ordinaria, alia delegata. Suspensio autem alia est à jure, alia ab homine. Non licebat olim episcopo ferre in presbyterum suspensionem ad puram delicti vindictam sine judicio capituli; sed nunc consuetudine id abrogatum est; ideoq; episcopi possunt liberè uti suâ jurisdictione.

Dico 2. Suspensio non potest ferri nisi in clericum; sub nomine *clerici* comprehendo etiam primam dumtaxat tonsuram habentem. Dum in Extrav. unicâ de censibus laïcus suspenditur à communione, id intelligitur de prohibitione communicandi, seu sumendi eucharistiam, non de propriâ censurâ.

Dico 3. Omnes clerici, excepto Papâ, sunt capaces suspensionis, etiam episcopi & cardinales. Qui autem sunt recepti in speciales Romanæ Ecclesiæ filios, juris privilegio excipiuntur quidem ut non possint ab aliis interdici & excommunicari, sed non dicuntur non posse suspendi. Episcopi non possunt per generalem sententiam suspendi. Habetur in cap. *periculosum est.* de sent. Excomm. in 6. possunt verò omnes reliqui inferiores clerici. Denique sub suspensione generatim in omnes clericos latæ comprehenduntur non tantum saculares clerici, sed etiam Religiosi, nisi ex tenore & aliis circumstantiis canonis vel sententiæ alia limitatio colligatur.

SECTIO III.

An & quomodo suspensio in communitatem ferri possit?

Dico 1. Capitulum aut communitas juxta jus potest suspendi, quia est capax culpæ & capax officii & beneficii Ecclesiastici; ergo etiam capax privationis seu suspensionis ab hujusmodi officio & beneficio. Unde

Dico 2. Suspensio ferri potest in communitatem præcisè ut est communitas, seu quatenus est unum corpus politicum, habens actiones proprias; & bona etiam propria, quæ ita pertinent ad totam communitatem, ut ad singulas personas per se non spectent. Suspensio enim ab officio

quoad actus collationis beneficiorum habetur ex cap. unico. *Ne sede vacante* in 6. & quoad ordinis actus potest suspendi à delegandis confessariis sede vacante ; item suspendi à beneficiis, quæ tota communitas interdum habet sibi unita.

Dico 3. Potest etiam capitulum seu communitas suspendi distributivè, ita ut singulæ illius personæ à suis propriis ac personalibus officiis aut beneficiis suspendantur ; quando enim totum capitulum ita delinquit ut sit suspensione dignum, istud delictum ita est totius corporis, ut tamen per singulas personas exerceatur ; delictum enim potest esse & omnium & singulorum, adeoque dignum suspensione. Attamen juxta frequentem usum, solum fertur suspensio in capitulum præcisè quatenus est capitulum, nisi aliud in jure vel sententiâ expressè declaretur. Capitulum enim in rigore non significat singulas personas de capitulo, sed ipsam universitatem ; ergò suspensio capituli solum communitatem ligat quatenus unum corpus est. Et hæc communitas debet esse Ecclesiastica, seu clericorum, ut potè qui soli sunt capaces suspensionis.

SECTIO IV. & V.

An suspensio solum ferri possit ob culpam, eamq; mortalem ? & quis modus servandus in ea ferendâ ?

Dico 1. Potest interdum latè dici suspensio de omni prohibitione utendi aliqua potestate ; & sic non semper requirit culpam ejus qui suspenditur, sed causa justa potest sufficere, ut colligitur ex c. *vel non compos* de temp. ordin. ubi puer ordinatus in ætate 13. annorum sine sua culpa ut apparet, suspenditur ab executione officii Diaconi usque ad ætatem legitimam. Suspensio autem, prout dicit propriam censuræ vel saltem pœnæ Ecclesiasticæ speciem, requirit aliquam culpam ejus qui per illam directè ac per se suspenditur. Imò prior suspensio latè dicta, seu prohibitio requirit semper aliquam causam sufficientem, ut dum sacerdos ob lepram, vel quid simile removetur ab officio altaris.

Dico 2. Suspensio gravis, v. gr. ab omnibus beneficii fructibus, & quales ordinariè sunt quæ à jure communi latæ sunt, requirit culpam mortalem, sine quâ peccans ex imperfecta advertentiâ, aut ex levitate materiæ eam non incurret : si autem suspensio sit levis, v. gr. ab uno electionis actu, ab unius horæ vel diei distributionibus, ob culpam venialem potest incurri.

Dico 3. Quoad formam servandam in suspensione ferenda, si sit suspensio à jure, nulla alia opus est formâ præter verba legis, quibus sufficienter significetur talem suspensionem ipso facto incurrendam à faciente id quod prohibetur. Si autem sit ab homine ob contumaciam, debet præcedere monitio ; secus autem, si sit tantum in puram delicti pœnam ; nec ad eam ferendam opus est aliis verbis præter illa quæ sufficienter significent modum & speciem seu effectum suspensionis. Ista tamen verba non sola voce, sed scripto exhibenda sunt juxta cap. 1. de sent. excom. in 6. quamvis hoc non sit de substantiâ sed de præcepto tantum nullum suspensum vitare tenentur fideles nisi in iis, in quibus id ex natura rei consequitur, vel ob cooperationem in re illicita, vel ob modum operandi ex se indebitum, quale peccatum foret illicitè inducere suspensum ab officio ad celebrandum, aut ad dandam absolutionem sacramentalem, vel suspensum à beneficio facere participem fructuum Ecclesiasticorum.

DISPUTATIO XXIX.

De ablatione seu absolutione suspensionis.

SECTIO I.

Quomodo & à quo auferatur suspensio, quæ est pura pœna ob delictum commissum?

DICO 1. Suspensio ad certum tempus lata, lapso tempore ipso jure tollitur. *Gloss. Innoc. Nav. Angel.* &c. cum enim suspensio vim suam habeat ex prohibitione Ecclesiæ, elapso ergò prohibitionis tempore, illa per se cessabit ; ac proinde is, qui sic suspensus erat, potest tunc suo fungi officio, vel fructibus sui beneficii frui sine alia facultate vel declaratione superioris, cum sit impedimentum sublatum. Istud autem suspensionis tempus incipit currere ab eo momento ex quo sententia suspensionis lata est, si sit suspensio ab homine ; vel ex quo delictum contra jus commissum est, si sit à jure ; & iste lapsus temporis juxta physicum & naturalem cursum continuum computandus est, finiturque ultimo die completo ; si sit suspensio ad annum, finitur ultimo die completo anni computati ex 365. diebus, etiamsi foret bissextilis, nisi aliter constet de mente suspendentis. Et quamvis suspensus in decursu istius temporis præscripti violet vel casu vel malitia latam suspensionem, atque aliquid faciat contra prohibitionem ipsi factam, præscriptum tamen suspensionis tempus ob id non interrumpitur, sed continuè fluit à momento in quo inchoatum est, quo finito cessat suspensio, nec tenetur tot diebus aut vicibus abstinere à suspensionis actibus, quot illos malè exercuit tempore suspensionis ; sicut non jejunans aliquot diebus in quadragesimâ, elapso quadragesimæ tempore non tenetur illos recuperare seu tot dies postea jejunare.

Dico 2. Suspensio ad certum tempus vel etiam in perpetuum explicitè lata, per superioris dispensationem tolli potest nondum elapso termino, aut quamvis illum non habeat ; & simpliciter lata ob delictum commissum sine adjecta conditione, aut temporis designatione, potest per absolutionem ab habente potestatem tolli. Quæ autem à jure est, sive perpetua, sive ad certum tempus, tantum ab authore canonis ante tempus elapsum potest auferri. Habetur ex cap. *cupientes*, de elect. in 6. secus verò probabilius illa quæ lata est, pro delicto tantum præterito indefinitè sine temporis determinatione, & sine perpetuitatis etiam determinatione. Hinc si lex ob certum delictum præcipiat imponi suspensionem, v. gr. triennalem, & episcopus juxta istud jus illam imponat, non potest Episcopus illud tempus minuere, nec in illa impositâ dispensare, nisi delictum sit unum ex iis, in quibus Episcopus potest dispensare.

SEC-

SECTIO II.

Quomodo & à quo tollatur suspensio ob contumaciam lata?

Dico 1. Suspensus ob contumaciam, durante contumaciâ, non debet à suspensione absolvi, nisi forte aliud expedire prudenter judicaretur, attentis personæ ac negotii circumstantiis; quamvis si tunc illicitè aut injustè absolveretur, factum tamen teneret. Si hæc suspensio sit ab homine, ab eo qui illam tulit, vel ab ejus superiore tolli potest; si autem sit à jure, durante contumaciâ, solum ab auctore canonis, vel à superiore, si habeat, tolli potest, sive sit reservata, sive non; aliud est de excommunicatione à jure non reservata, quam ab Episcopo vel alio tolli posse jus permittit, quia est magis necessaria ad salutem. Sed postquam hic suspensus recessit à contumacia & satisfactionem congruam præstitit; quidam dicunt, nempe Innoc. Felin. Covar. eum ipso facto absolutum esse, ac proinde hominis absolutione non indigere; verior tamen est sententia, talem suspensionem non tolli posse nisi per absolutionem, sicut non tollitur excommunicatio minor & interdictum personale, nisi per absolutionem. Alioqui nunquam esse necessaria absolutio à suspensione ob contumaciam lata, quod falsum est; nam quando non recessit à contumacia, non debet absolvi per se loquendo; ergò si quando recessit à contumaciâ, jam non indigeat absolutione, nunquam eâ indigebit. Deinde hæc suspensio ob contumaciam, interdum fertur cum reservatione; ergò supponit requiri absolutionem ad eam tollendam; imò quamvis suspensio lata foret sub hac conditione: donec *resipiscat*, *satisfaciat*, *restituat*. Post quam impleta est conditio, etiam vel tunc videtur requiri absolutio ad eam tollendam.

Dico 2. Suppositâ ergò absolutionis necessitate, in suspensione ab homine latâ; absolutio tantum dari potest ab eo qui illam tulit, vel ab ejus superiore; in suspensione autem à jure latâ, si reservata sit, absolutio tantum dari potest ab auctore Canonis vel à superiore; si non sit reservata, ab ordinario tolli potest juxta communem sententiam, practicè & usu receptam.

SECTIO III.

De formâ absolutionis à suspensione.

Dico 1. Pro absolutione suspensionis nulla verborum forma est præscripta; sufficit illa quæ declaret sufficienter effectum, hæcque usitata est: *ego te absolvo à vinculo suspensionis in quam incurristi, & restituo te executioni tui muneris, vel ordinis, vel tuo beneficio*; hæc tamen verba: *in quam incurristi*, & reliqua non sunt necessaria nec de præcepto; nec opus est in ista absolutione exprimere causam, nec speciem absolutionis.

Dico 2. Nulla solemnitas est ab Ecclesia instituta pro hâc absolutione, & quando quis aliquem generaliter absolvit à suspensione, intelligitur de omni suspensione, modò habeat requisitam potestatem.

DISPUTATIO XXX.

De differentia suspensionis à depositione & degradatione.

SECTIO PRIMA.

Quomodo suspensio à depositione differat?

DICO 1. Suspensio & depositio in hoc quidem conveniunt; quòd utraque sit pœna Ecclesiastica, clericorum propria, privet Ecclesiasticis functionibus, & possit esse ab officio & beneficio, sed in hoc differunt; quod depositio à beneficio privet in perpetuum beneficio, & reddat inhabilem ad novum beneficium, nec in eâ dispensari possit; sed si detur novum beneficium vel idem, non est propriè dispensatio, sed prioris damni reparatio. Suspensio autem non privat beneficio, sed tantum illius usu, nec de se est perpetua nec privat beneficii radice, estque dispensabilis. Deinde depositio à jurisdictione, privat ipso munere & dominio jurisdictionis; suspensio privat tantum usu. Depositio autem ab ordine & suspensio ab ordine, quamvis in hoc conveniant, quod utraque non privet ipso ordine per characterem indelebilem impresso, nec validitate actuum ordinis; v.gr. consecrandi, ungendi &c. nec privilegio clericali seu canonis, nec onere clericali, seu recitandi officium canonicum, si clericus sit in sacris; tamen in hoc differunt, quod depositio significet privationem perpetuam & irremissibilem usûs ordinis; suspensio verò minimè. Denique suspensio perpetua & depositio ab officio, si sint à jure, privant ipso facto beneficiis possessis, & ad futura inhabilitant; secus verò probabiliter, si depositio sit ab homine.

Dico 2. Duplex est depositio; alia absoluta quæ fertur sine ordine ad degradationem; alia respectiva quæ fertur in ordine ad degradationem per quam reus traditur brachio seculari ad mortem, atque hæc depositio respectiva aliquam solemnitatem requirit; absoluta autem non; requirit ergo 1. ut fiat à consecrato Episcopo proprio, vel ab alio Episcopo aut sacerdote de ejus licentiâ; 2. juxta Conc. Tridentin. Sess. 13. cap. 4. de reform. requirit ut Episcopus per se vel per vicarium suum prædictam depositionem (nempè sacerdotum & inferiorum clericorum); loco Episcoporum assistentium qui ex jure communi præscribuntur, possit exequi adhibitis tantum abbatibus usum mithræ ac baculi ex privilegio sedis Apostolicæ habentibus, si commodè possit, si non possit, aliis personis gravibus & in dignitate Ecclesiastica constitutis, in eodem numero, in quo Episcopi assistentis requiruntur; nempè ad deponendum presbyterum, & tres ad Diaconum vel subdiaconum, atque hi Episcopi vel prælati assistentes postulantur tanquam judices assessores, ita ut à singulis sint suffragia petenda, & condemnari non possit clericus, nisi pars major consentiat.

SECTIO II.

Quomodo degradatio à ſuſpenſione & depoſitione differat?

Dico 1. Degradatio eſt verbalis depoſitionis executio, ac proindè non minus quàm depoſitio, non privat hominem charactere ordinis ejuſque actuum validitate nec illius onere, v. gr. recitandi horas canonicas, ſervandi caſtitatem &c. atque hæc degradatio ſolum videtur fieri poſſe pro graviſſimis criminibus, ſeu in caſibus in quibus poſt degradationem ſtatim clericus traditur brachio ſæculari morte plectendus. Deinde degradatio reddit hominem infamem & inhabilem ad quoſvis ordines.

Dico 2. Degradatio in ſuâ ſolemnitate differt à depoſitione ſic: poſt factam depoſitionem verbalem in præc. Sect. explicatam, degradandus ſacris veſtibus indutus & portans ſacra inſtrumenta, id eſt vaſa vel librum, ſeu ea quæ pertinent ad illum ordinem à quo degradatur, ad epiſcopi præſentiam adducitur, & ab eo publicè illis exuitur, ac tandem raditur ſeu tondetur illius caput cum aliqua formâ ac terrore verborum, quæ effectum hujus degradationis declarant. Deinde brachio ſaculari ſeu judici ſæculari traditur, à quo examinatâ & cognitâ ejus cauſâ, pœnâ mortis afficitur. Finitâ tamen degradatione & traditione, prælatus Eccleſiaſticus debet efficaciter pro degradato intercedere apud judicem ſæcularem, *ut citra mortis periculum ſententiam circa eum moderetur.* cap. 2. de pœnis in 6. & cap. *Novimus.* de verb. ſig. unde degradatus privatur privilegio clericali, ita ut eum percutiens non incurrat cenſuram canonis, ſi *quis ſuadente Diabolo*; & ſimul privatur privilegio fori, ita ut judex ſæcularis poſſit contra eum procedere, in quibus duabus rebus differt à depoſito tantum aut ſuſpenſo.

DISPUTATIO XXXI.

De ſuſpenſionibus in particulari, quæ ipſo jure latæ ſunt.

SECTIO PRIMA.

Ob, quas cauſas clericus maneat ſuſpenſus in ſuâ ordinatione?

DICO 1. Hæ cauſæ ſequentes in jure habentur, ob quas clericus manet ſuſpenſus.

1. Suſcipiens ordinem ſacrum ab epiſcopo qui Epiſcopatui renunciavit quoad locum & dignitatem, adeoq; non poteſt illum licitè dare, manet ſuſpenſus ab officii executione. cap. 1. de ordinat. ab Epiſcopo qui renunciavit Epiſcopatui.

2. Qui ab alieno Epiſcopo ſacrum ordinem, imò & probabiliter minores tantum, ſine licentiâ proprii ſuſcipit, juxta conc. Trid. Seſſ. 23. cap. 8. de reform. à *ſuſceptorum ordinum executione ſuſpenſus ſit, quamdiu proprio ordinario videbitur.* Idem probatur ex eodem Trid. Seſſ. 14. cap. 3. de Reform. & ex variis juris capitibus. Non incurritur autem hæc ſuſpenſio in eis caſibus, in quibus poteſt quis legitimè ab alieno Epiſcopo ſine licentia proprii ſuſcipere ordines; & hi ſunt: 1. ſi proprius Epiſcopus eo quod ordinarit alienos, ſine legitima facultate, ſi ipſe ſuſpenſus, ejuſque ſuſpenſio ſit manifeſta; tunc ipſo jure conceditur ejus ſubditis, ut poſſint ab alieno Epiſcopo ſine proprii licentiâ ordinari. cap. *is qui de* temp. ordinat. in ſexto. 2. qui per triennium commoratur cum alio Epiſcopo tanquam de ejus familiâ, poteſt ab eo ordinari ſine proprii licentiâ. conc. Trid. Seſſ. 23. c. 9. & addit: *dummodò dent illis ſtatim beneficium.* 3. quando unus Epiſcopus ordinat alterius ſubditum ſub ſpe ratihabitionis, interdum iſta ratihabitio poteſt cenſeri vim legitimæ facultatis habere.

3. Suſpenſio lata eſt ipſo jure in Conc. Trid. Seſſ. 7. cap. 10. de reform. in eum qui vacante Epiſcopatu & non arctatus occaſione beneficii recepti vel recipiendi, infra annum cum litteris dimiſſoriis à capitulo receptis, ordinatur *in ſacris*; & ſuſpenditur uſque ad futuri prælati *bene* placitum.

4. Eodem jure conc. Trid. Seſſ. 6. cap. 5. de reform. lata eſt ſuſpenſio in eum qui ſuſcipit ordines ſine licentiâ ſui Epiſcopi ab alio Epiſcopo miniſtrante non habente debitam licentiam.

5. Lata eſt in eum qui ante legitimam ætatem ſacrum ordinem ſuſcipit, niſi inculpabilis ignorantia ſive facti ſive totius juris eum excuſet. Hæc autem ſuſpenſio non extenditur ad eum qui conſecratur Epiſcopus ante legitimam ætatem, ſeu ante 30. ætatis annum. cap. *vel non eſt compos* de tempor. ordin.

6. Lata eſt in eum qui ſciens ſacros ordines ſuſcipit extra tempora ad hoc deſignata ab Eccleſia ſine legitima diſpenſatione. cap. 2. de temp. ordin. Hæc ſuſpenſio impedit tantum uſum ordinis ſuſcepti, non inferiorum, & ab Epiſcopo poſt ſufficientem punitionem probabiliter poteſt tolli.

7. Lata eſt in eum qui ficto & ementito titulo ordines ſuſcipit, etiam minores: cap. *neminem* 70. d. antiquo autem jure non prohibetur ut quis patrimonium aut beneficium, ad cujus titulum ordinatus eſt, poſt ordinationem renunciet; ſed conc. Trid. Seſſ. 21. cap. 2. prohibet hæc bona alienari aut remitti ſine licentiâ Epiſcopi, donec aliunde habeat ordinatus, unde vivere poſſit.

8. Lata eſt in promotos ad ſacros ordines non ſervatis temporum interſtitiis. cap. *litteras* de tempor. ordin. &c.

9. In promotos per ſaltum. cap. *ſolicitudo*, 52. D.

10. Lata eſt in eum, qui poſt matrimonium contractum, etiam non conſummatum, ſuſcipit ſacrum ordinem, niſi in caſu in quo ſacri canones permittunt. Extrav. *antiquæ*, de voto.

11. Lata in eum, qui cenſurâ aliquâ ligatus, ordines, etiam minores ſuſcipit. cap. 1. *de eo* qui furtim ordin. ſuſcepit. &c. c. 1. de tempor. ordin. in 6.

12. Lata in eum, qui ab Epiſcopo excommunicato vel ſuſpenſo denunciato recipit ſacros ordines, etiam ſine culpa ob ignorantiam; non enim recipit ordinum executionem, ideoque ipſo jure manet ſuſpenſus; ſecus verò, ab Epiſcopo excommunicato vel ſuſpenſo non denuntiato, cap. 1. & 2. de ſchiſmat. quia nemo dat quod non habet; talis autem Epiſcopus non habet uſum ordinum, utpotè ab Eccleſiâ illi prohibitum. Idem dic, ſi Epiſcopus conſecretur ab Epiſcopis excommunicatis aut ſuſpenſis non toleratis.

Dico 2. Prædictæ ſuſpenſiones ipſo jure latæ incur-

currúntur non tantum ob delicta publica & manifesta, sed etiam ob occulta per accidens saltem in foro conscientiæ, id est ob externa delicta, quæ probari non possunt; illa enim externa, licet occultissima, potest Ecclesia per legem punire pœna suspensionis, uti punit homicidium occultum pœnâ irregularitatis. Qui suscipiendo ordinem incurrit suspensionem, dum in sua ordinatione Episcopo ministrat, solemniter cantat Epistolam aut Evangelium; aut cum Episcopo consecrat, non incurrit irregularitatem, quia ista ministeria, moraliter loquendo, non sunt actus distincti ab ipsa ordinatione; ergò cum ob ordinationem incurratur suspensio, non potest incurri irregularitas ob ista ministeria quæ sunt illius actus circumstantiæ. Unde omnia jura antiqua quæ irregularem faciunt eum, qui suspensus ministrat, semper loquuntur de suspensione prius contractâ, & de usu ordinum subsequente per actum omnino distinctum, ut patet ex C. 1. & ex C. *is cui.* De Sent. Excomm. in 6.

SECTIO II.

An aliqua suspensio ipso jure lata sit ob pravum ordinis usum?

Dico: clericus faciens actum ordinis in peccato mortali, aut eum faciens invalidè, v. gr. baptizando cum vino, nullam incurrit suspensionem; qui autem in loco interdicto eum contra prohibitionem facit validè, licet fiat irregularis ob censuræ violationem, nullam tamen incurrit aliam suspensionem præter eam quæ in ipsa irregularitate includitur; uti nec ille, qui celebrat coram excommunicato vel interdicto vitando. Specialiter autem lata est suspensio in clericum qui tradit Christianæ sepulturæ corpus usurarii publici nominatim declarati ut talis, & in isto peccato morientis; & in eum qui Ecclesiasticas illius oblationes, v. gr. in Missa ad offertorium, aut alias retributiones tanquàm ministro Ecclesiæ datas, habetur in cap. *quia in omnibus* de usuris.

SECTIO III.

De suspensionibus quas clerici ipso jure incurrunt ob peccata contra alia munera vel obligationes sibi proprias?

Dico: hæ in jure habentur: 1. in clericos beneficiatos indecenti contra suum statum vestitu utentes. clem. 1. de vita & honest. cleric.

2. In clericos suam Ecclesiam alienis debitis gravantes c. *quia periculosum*, de Sent. excomm. in 6.

3. In occupantes bona prælati defuncti. cap. *quia sæpè*, de Election. in 6.

4. In dantem magisterii gradum sine receptò prius juramento, quod non expendat accipiens ultra summam taxatam. clem. 2. de magistris.

5. In delinquentes in electione Episcopi c. *cupientes* de election. in 6.

6. In compromissarium eligentem indignum ad Episcopatum, aut dignitatem superiorem. c. *si compromissarius*, de Election. in 6.

7. In clericos eligentes indignum ad Episcopatum, aut inferiora beneficia, curam animarum annexam habentia. c. *cum injunctis.* de Election.

8. In clericos postulantes ad Ecclesiam cathedralem eum, qui nondum attigit 27. ætatis annum, &c. Extrav. unic. de postul. prælat.

9. In eum qui defecit in probatione eorum, quæ contra electum objecerat. cap. 1. de Elect. in 6.

10. In eum qui voluntariè consentit Electioni per potestatis sæcularis abusum factæ. c. *quisquis*, de Elect.

11. In clericos Episcopis inferiores, qui pro visitatione Ecclesiarum aliquid recipiunt. c. *Romana*, de non recipiend. &c.

12. In eos, qui conferunt vel recipiunt beneficia eorum, qui pro suis negotiis ad Romanam curiam profecti sunt, &c. Extrav. 3. de privilegio.

13. In judices Ecclesiasticos in judicio delinquentes c. 1. de sent. & re judic. in 6.

14. In conservatores se ingerentes in iis quæ non sunt sui muneris. c. ultim. de offic. deleg. in 6.

15. In parochum vel alium sacerdotem, qui alterius parochiæ sponsos sine proprii parochi licentiâ, matrimonio jungit. Conc. Trid. Sess. 24. c. 1. de refo mat. matrim.

SECTIO IV.

De suspensionibus quas clerici incurrunt ob alia peccata, ceteris hominibus communia.

Dico: hæ ab autoribus afferuntur: 1. in clericum publicè concubinarium; sed varii variè illam explicant; & probabiliter nullo jure sive antiquo sive novo est lata ipso facto in eum suspensio propriè dicta.

2. In clericum ex consuetudine peccatum sodomiæ committentem; sed nec ob crimen reperitur suspensio ipso jure lata, quamvis Pius V. in sua quinta constit. gravissimas alias pœnas pro illo statuat.

3. In conferentem simoniacè ordines, qui per Extrav. 2. Pauli secundi excommunicatur ipso facto excommunicatione Papæ reservata, adeoque manet suspensus indefinitè ab omni officio & beneficio. Præterea juxta cap. penult. de simonia, incurrit ipso facto triennalem suspensionem. Item in eum qui simoniacè alium præsentat ut ordinetur; per idem enim cap. incurrit ipso facto etiam triennalem suspensionem ab omnium ordinum, quos habet, executione. Denique in eum qui simoniacè ordines recipit, qui per idem cap. manet ipso jure suspensus ab illo solo ordine sic suscepto, nempè simoniacè, sed juxta novum jus Extrav. 2. Pauli secundi de simoniâ, probabiliter manet suspensus ab omnibus ordinibus quos habet.

4. In eum qui ab Episcopo simoniaco, id est qui est publicus simoniacus ad eoque excommunicatus, scienter ordines recipit, quamvis in ipsa ordinatione nulla committatur simonia. Si quis autem simoniacè præsentet aliquem ad ordines, & hos recipiens illud inculpabiliter ignoret, non incurrit suspensionem. Item suscipiens beneficium simoniacè, cum ille ipso facto incurrat excommunicationem, etiam incurrit simul suspensionem ab omni officio, beneficio & ordine; imò simoniaca beneficii collatio est nulla. c. *si qui à simoniacis.* 1. q. 1.

5. In eum qui sponte juramentum præstat de tenendo schismate. C. 1. de schismate. Item in clericos raptores. Conc. Trid. Sess. 24. cap. 6. de reform. matrim.

SECTIO V.

Quas suspensiones incurrant ipso jure Episcopi & Ecclesiarum capitula?

Dico: Hæ in jure continentur: 1. In Episcopum qui simoniacè confert ordines. C. *si quis à simoniacis* 1. q. 1. item qui ordinat antè legitimam ætatem, aut ordinat non suum sine licentia proprii, aut irregularem, aut illegitimum, aut agentem publicam pœnitentiam; aut illiteratum. c. *nullus* de tempor. ordin. in 6. Item ex capite. *eos qui*, de temp. ordin. in 6. Et in Triden. Sess. 23. cap. 8. de reformat. suspenditur Episcopus à collatione ordinum per annum, qui non subditum ordinat sine licentia sui ordinarii.

2. In Episcopos committentes defectus vel in electionibus, vel in usu jurisdictionis, vel in administratione rerum Ecclesiasticarum, vel in aliis rebus ad pastorale munus pertinentibus. cap. ultim. de 18. cap. *provida*. de electione in 6. cap. *hoc consultissimo* de rebus Eccles. non alienandis in 6. Cap. *præsenti* de offic. ordin. in 6. Extrav. 2. Pauli secundi; &c.

3. In Episcopos locantes domos suas publicis usurariis alienigenis, cap. 1. de usur. in 6. item in Episcopos inquisitorum munere abutentes. Clem. 1. de hæreticis. Item in prælatos Ecclesiæ, procurantes Clericos capi à dominis temporalibus, ut beneficiis renuncient, vel ut citati ad Apostolicam sedem ire nequeant. Clem. 2. de pœnis.

4. In Episcopos non servantes normam percipiendi fructus primi & secundi anni sui Episcopatus, quam Joannes 22. ponit in sua Extrav. 1. de electione.

5. In Episcopos, abbates &c. recipientes suarum Ecclesiarum administrationem sine authenticis sedis apostolicæ litteris. Extrav. 1. de Electi.

6. In Episcopos concubinarios. Conc. Trid. sess. 25. cap. 14. de reform.

Ex his præcedentibus suspensionibus, colliguntur illæ quæ in Ecclesiarum capitula latæ sunt.

SECTIO VI.

De suspensionibus ipso jure latis specialiter in Religiosos.

Dico: Hæ in jure habentur: 1. In religiosos apostatas, qui in sua Apostasia perseverantes, sacrum ordinem suscipiunt, cap. ulti. de apostatis. Suspenduntur ab ordine sic suscepto, & impediuntur ab ascensu ad superiorem.

2. In Religiosos mendicantes admittentes aliquem ad professionem ante completum probationis annum. cap. *constitutionem* de regular. in 6.

3. In Religiosos bona Religionis administrantes, qui sine superioris consensu & sine necessitate aut utilitate de eis disponunt. Clem. 1. de rebus Eccles. non alien.

4. In Religiosos qui sibi iniquè decimas ad se non pertinentes usurpant, &c. Clem. 1. de Decimis.

5. In Monachos nigros, id est ordinis S. Benedicti, non utentes habitu præscripto, &c. clem. 1. de statu monachor.

6. In prælatos non restituentes bona Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis læsis seu damnificatis, postquã ab eis requisiti fuerint. Clem. 1. de privileg.

7. In Religiosos confessarios requisitos ab Ecclesiarum Rectoribus, scienter non onerantes pœnitentium conscientias de solvendis Decimis, &c. Clem. *cupientes* de pœnis.

Aliæ suspensiones in Religiosos, quæ cum aliis non religiosis sunt communes, suprà indicatæ sunt.

DISPUTATIO XXXII.

De interdicto in communi quoad ejus essentiam & species.

SECTIO I. & II.

Quid sit interdictum, & quotuplex?

DICO 1. Sic propriè definitur interdictum: *censura Ecclesiastica prohibens usum quarumdam rerum Divinarum, ut fidelibus communem, quatenus talis est.* Atque ita interdictum genericè sumptum abstrahit à loco, & à personis, ab usu activo & passivo, per hæc verba: ut *fidelibus communem*, distinguitur à suspensione quæ privat aliquo usu quatenus solis Clericis proprio. Et per hæc: *quatenus talis* est, seu quatenus est usus rei sacræ, distinguitur ab excommunicatione, quæ privat usu rei sacræ, non quatenus est usus rei sacræ, sed quatenus est communicatio cum aliis fidelibus.

Dico 2. Interdictum dividitur in locale & personale, locale est, quod directè in locum fertur, quia in eo interdicitur fieri Divina officia, & sic per locum in personas redundat. Personale est, quod immediatè fertur in personam, eique interdicit certum quemdam Divinarum rerum usum; nec terminatur ad certum locum, ut locale. Huic divisioni quidam addunt interdictum mixtum, id est locale & personale simul. Deinde

Dico 3. Interdictum locale aliud universale, quod in aliquem locum quasi generalem & plura loca partialia complectentem dirigitur, v. gr. in regnum, provinciam, Diœcesim, urbem, &c. aliud particulare, quo particularis locus, v. gr. hæc vel illa Ecclesia interdicitur, dum interdicitur parochia, si per parochiam intelligatur solum parochialis Ecclesiæ templum, erit interdictum particulare; si autem intelligatur totus parochiæ districtus, ut solet intelligi, tunc erit universale. Sic, dum interdicuntur præcisè omnia civitatis templa, non erit universale, quia non fertur directè ac per se in totum locum generalem, sed in plura loca particularia, & sic divina officia in necessitate possent celebrari extra templa. Similiter

Dico 4. Interdictum personale dividitur etiam in personale universale, quod fertur contra aliquam communitatem, v. gr. civitatem, oppidum &c. & in particulare quod in singularem personam fertur, sive illa sit una, sive plures; & sive certa sive incerta. Interdictũ alicujus collegii, est interdictum non particulare, sed universale, non enim fertur in determinatam personam, unam, vel plures, sed in totum ejus corpus politicum; per interdictum universale manent interdictæ singulæ

gulæ personæ quæ sunt partes istius communitatis in quam fertur, & nullæ aliæ. Dum interdicitur populus, non comprehenduntur clerici, nisi aliud in ipsa sententiâ declaretur. cap. *si sententia.* cum autem Clericus interdicitur, an comprehendantur Religiosi & Religiosæ, nihil certi dici potest.

Dico 5. Interdictum universale habet suum effectum in suis locis particularibus, adeoque interdicto aliquo loco communi, interdicuntur omnia particularia vel partialia loca sub illo comprehensa; at nulla alia. Hinc dum tota Diœcesis, vel ejus civitas in qua est Ecclesia cathedralis interdicitur, ipsa etiam Ecclesia cathedralis interdicta esse censetur; item dum interdicitur civitas, loca extra muros seu suburbia & ædificia ad civitatem pertinentia, v.gr. sacella, monasteria, &c. interdicta censētur c. *si civitas.* Similiter dum interdicitur templum, ejus sacella ac cœmeterium interdicta sunt. Sic, dū aliqua civitas interdicitur à suo Episcopo, si in eâ sit aliqua parochia, aut Ecclesia Religiosorum exemptorum, alii superiori immediatè subjecta, etiam sub ipso interdicto universali comprehenditur non minus quàm alia loca Episcopo subjecta ob connexionem. cap. *si civitas*; & pro religiosis exemptis id statuitur à Conc. Trid. sess. 25. cap. 12. & 22. de Regular. Non potest tamen Episcopus ejusmodi parochiam aut Ecclesiam exemptam per particulare interdictum singulariter interdicere, utpotè non habens directam in illam jurisdictionem, nec jus concessum. Deinde in interdicto universali attendenda est maximè proprietas vocis ac locutionis qua utitur interdicens, ut sciatur quid interdicat.

Dico 6. Ut cognoscatur quomodo interdictum personale conjungatur cum locali, & contrà; aut non conjungatur, hæ traduntur regulæ. 1. interdictum universale locale non infert universale personale; nec contrà. 2. interdictum particulare personale non infert particulare locale; contra autem ex particulari locali rectè infertur particulare personale, saltem quoad effectum. 3. in interdicto universali locali virtualiter semper includitur personale particulare, sed non contrà. 4. in interdicto universali personali non includitur virtualiter locale, etiam particulare; nec contrà.

Dico 7. Interdictum, aliud iterum totale, quod continet omnes ejus effectus; aliud partiale, quod unum alterum-vè ejus effectum continet, v. gr. interdictum ab ingressu Ecclesiæ, à Christiana sepulturâ, &c. item aliud à jure, aliud ab homine. Denique aliud per modum censuræ latum ob contumaciam; aliud per modum puræ pœnæ ob commissum delictum.

DISPUTATIO XXXIII.

De primo interdicti effectu, qui est privatio sacramentorum.

SECTIO I.

Quorum sacramentorum usus per interdictum prohibetur?

DICO 1. Dum cap. *si sententia*, absolutè dicit personas interdictas non debere Ecclesiastica accipere sacramenta, intelligendum est exceptis casibus aut sacramentis à jure expressis. Ita DD. communiter. Quare

Dico 2. Tempore interdicti sive universalis sive particularis, potest baptismus solemniter in Ecclesia conferri. Unde non tenetur parochus, cujus parochia est specialiter interdicta, aliam adire ad baptizandum suum subditum. Ipsa autem persona, quæ est interdicta, si sit tantum generaliter, & sine propriâ culpâ interdicta, potest etiam baptismum solemniter ministrare; si autem sit singulariter interdicta, potest tantum privatim in necessitate; & non solemniter. Similiter

Dico 3. In loco interdicto potest etiam ae debet confirmatio solemniter conferri, ut & Chrisma potest ibidem confici. Nec quis per interdictum universale personale prohibetur à receptione sacramenti confirmationis, nisi causam dederit; qui enim suâ culpâ illi causam dedit, non potest se ingerere, nec admitti ad recipiendum hoc sacramentum, nisi prius vel satisfecerit, vel cautionem saltem juratoriam dederit. Similiter qui est particulari personali interdicto ligatus, non potest ad hoc sacramentum admitti, nec illud licitè recipere potest, donec Ecclesiæ satisfaciat, & per formam ab ea præscriptam admittatur. Quoad activam autem hujus sacramenti administrationem, ligatus universali interdicto cui causam suâ culpâ non dedit, potest solemniter confirmationem conferre; secus, si ei causam dedit. Qui verò specialiter est interdictus, sive directè per proprium particulare interdictum, sive indirectè per generale cui causam dedit, videtur non posse illud administrare. Cap. *clerici* & c. *latores*, de clerico excomm. ministr.

Dico 4. Tempore interdicti sive localis tam particularis quàm universalis, sive personalis generalis licitum est omnibus recipere sacramentum pœnitentiæ, non tantum in loco per interdictum generale interdicto, sed etiam probabilius in loco specialiter seu particulariter interdicto, v. gr. in aliquo templo particulariter interdicto, quando interdicto causam non dedit; quando autē interdicto dedit causam, non est concedenda absolutio, priusquam Ecclesiæ satisfecerit, ut suprà. Imò tempore interdicti non prohibetur absolutio ab excommunicatione non reservatâ privatim concessa, si nil aliud præter interdictum interveniat. Quod attinet ad activum ministerium hujus sacramenti, illi qui causam interdicto locali non dederunt, possunt illud administrare, uti & probabilius ii, qui in personali interdicto universali sunt innocentes. Qui autem sunt specialiter interdicti vel directè, vel indirectè, quia interdicto universali causam dederunt, id non possunt. An verò hoc sacramentum à nominatim interdicto administratum, & bonâ fide receptum, sit validum, res est valdè dubia.

Dico 5. In omni loco sive universaliter sive particulariter interdicto, potest is qui illi causam non dedit, recipere viaticum; qui autem causam dedit, aut personali interdicto particulari interdictus est, debet prius Ecclesiæ satisfacere & à censurâ atque à peccatis absolvi, quàm illud recipere. Idem dic de adeunti longam & periculosam navigationem. Hinc quilibet sacerdos, habens jus administrandi viaticum, qui non dedit causam interdicto, nec particulari interdicto ligatus est, potest illud ministrare. Qui autem personaliter interdictus est vel directè vel indirectè quia causam dedit interdicto, non potest illud ministrare antequam à suâ censura absolvatur. Deinde tempore inter-

interdicti deferendum est viaticum omni cum honore, comitatu & solemnitate consuetâ, ac campanulæ pulsatione. Quoad ordinariam Eucharistiæ receptionem seu communionem, tempore interdicti prohibita est; unde in toto loco interdicto sive universali sive particulari, extra mortis articulum non potest recipi Eucharistia à quibusvis personis, exceptis iis quæ vel habent privilegium, vel in jure excipiuntur. Quæ autem nec directè nec indirectè sunt personaliter interdictæ, possunt extra illa loca Eucharistiam suscipere; sed quando interdictum est universale personale, omnes qui sub illo comprehenduntur, prohibentur absolutè sumere Eucharistiam in quovis loco. Ab hac verò prohibitione generali communiter exempti sunt Religiosi & moniales, personæ privilegiatæ, uti sæpè multi viri nobiles; imò dum permittitur clericis interesse officiis Divinis in Ecclesiâ interdicta, multi sentiunt eos ibi posse etiam Eucharistiam sumere. Unde infertur, dum laicis conceditur ut possint in quatuor festis Nativitatis Christi, paschæ, pentecostes & assumptionis B. Virginis, divinis officiis interesse, eos etiam posse tunc Eucharistiam sumere. Cum ergò cap. *alma* de sent. Excomm. in 6. permittat omnibus laïcis in festo paschatis interesse officiis divinis, juxta istorum sententiam, &, juxta hoc novum jus, licebit tunc sumere Eucharistiam ad implendum annuæ communionis præceptum, quæ jure antiquo, tempore interdicti, est prohibita.

Dico 6. In toto loco interdicto nulli sive laico sive clerico aut Religioso licitum est extremam unctionem recipere c. *quod inter*, de pœnit. & remiss. item in loco interdicto nulli licitum est quemvis ordinem sulcipere. Quod autem ad matrimonium attinet, tempore interdicti sponsalia de futuro fieri non prohibentur sive in loco interdicto, sive inter personas interdictas, quia id nec est sacramentum, nec quid sacrum; sed tantum humanus contractus. Nuptiales autem benedictiones omninò prohibitæ sunt; computantur enim inter Divina officia, & habent adjunctum missæ sacrificium & preces solemnes. Ipsum verò matrimonium tempore interdicti celebratum, quamvis sit validum, videtur tamen esse illicitum; contra Sylv. Innoc. Covar. Navar. sentientes esse licitum; & probatur, quia in c. *Responsio*, de sent. Excomm. generaliter prohibetur tempore interdicti usus sacramentorum, & in c. *alma* generaliter dicitur nulla esse ministranda sacramenta, certis casibus & sacramentis exceptis; atqui matrimonium nec ibi nec alibi excipitur; ergò est prohibitum, nisi fortasse prævaluerit aliqua consuetudo, quæ tamen non videtur posse esse pro personis personaliter ac specialiter seu directè seu indirectè interdictis. Unde non licet parocho assistere ejusmodi matrimonio per interdictum prohibito.

SECTIO II.

Quale sit peccatum violare interdictum in materia sacramentorum, & quæ pœna incurratur?

Dico 1. Violatio cujusvis interdicti in materia sacramentorum, maximè interdicti personalis particularis, est peccatum ex suo genere mortale, quia materia sacramentorum est gravissima, & prohibitio Ecclesiæ est absoluta; adeoque ministri Ecclesiæ peccant morraliter dando sacramenta in loco interdicto.

Dico 2. Clerici violantes interdictum in sacramentorum ministerio incurrunt irregularitatem; & alias pœnas quas incurrunt ii qui violant interdictum celebrando ex officio divina officia, sive causam dederint interdicto, sive non; exceptis privilegiatis. Hinc 1. si quis interdictus sacramentum alteri non interdicto nec in loco interdicto conferat ex officio extra casus permissos, incurrit irregularitatem. 2. Item si quis non interdictus alteri etiam non interdicto illud conferat in loco interdicto, eamdem incurrit; non videtur tamen hanc incurrere is, qui non interdictus confert sacramentum alteri nominatim interdicto in loco non interdicto, violando ipse interdictum, & manendo suspensus ab ingressu Ecclesiæ, donec satisfecerit. 3. si quis autem interdictus conferat sacramentum in loco interdicto, duplicem incurrit irregularitatem; & si simul id conferat interdicto, incurrit insuper interdictum (nempe triplicatum) ab ingressu Ecclesiæ.

Dico 3. Prædictæ pœnæ non tantum incurruntur ob administrationem sacramenti quoad substantiam, sed etiam ob publicam & solemnem alicujus sacramenti ceremoniam seu ritum, sive illud antecedat, ut est collatio primæ tonsuræ; sive comitetur, ut sunt ceremoniæ baptismi; sive subsequatur, ut est nuptiarum benedictio; attamen propter usum sacramenti, qui nullum proprium alicujus ordinis clericalis ministerium requirit, nulla pœna ipso jure incurritur sive à clericis, sive à Laïcis; uti nec propter ullam sacramentorum receptionem præter Eucharistiæ sumptionem, quæ fit à sacerdote in missâ, & à Diacono in missa Papali. Item interdictus recipiens ordines aut in ipsa ordinatione ministrans, v. gr. cantando epistolam, aut Evangelium, nullam incurrit irregularitatem: quia nullibi in jure id expressum est.

Dico 4. Religiosi ac moniales non servantes interdictum universale, ipso jure excommunicantur in clem. 1. de sent. Excom. Item Domini temporales, qui in terris suis cogunt aliquem ad Divina facienda tempore interdicti, excommunicantur in clem. 2. de sent. Excomm.

DISPUTATIO XXXIV.

De secundo effectu interdicti, qui est divinorum officiorum prohibitio.

SECTIO PRIMA.

An & quomodo missæ sacrificium per universale loci interdictum prohibeatur?

DICO 1. Prohibitio Divinorum officiorum tempore interdicti, congruit cuivis interdicto, sed cum proportione & limitatione. Unde

Dico 2. Missæ sacrificium permittitur, sicut prius, celebrari singulis diebus sive festivis sive feriatis toties quoties à quovis sacerdote tam proprii quàm alterius loci personaliter non interdicto in omnibus Ecclesiis & monasteriis, comprehendendo omnia loca ad missæ sacrificium perficiendum approbata, cum hisce conditionibus in cap. *alma* de sent. excomm. in 6. positis: 1. *aut* fiat submissâ voce & omnibus templi januis clausis, non tamen debent ita esse clausæ, ut aperiri nequeant

queant, cum multi de populo habeant facultatem ingrediendi; sed debent ita esse, ut visum, auditum & transitum impediant, nisi aperiantur; & quamvis laudabile sit adhibere ostiarium, non est tamen necesse. 2. ut non pulsentur campanæ ad convocandum populum; imò neque campanula, seu cymbalum, quod tempore missæ solet pulsari; non tamen prohibetur dari signum tubæ canonicis aut iis qui debent interesse Divinis officiis, neque prohibetur pulsus campanæ ad concionem, ad salutationem angelicam, ad significandas horas &c. 3. ut excludantur à Missa non tantum personaliter interdicti, & qui universali interdicto causam dederunt, aut aliquid contribuerunt, sed etiam juxta communem sententiam & consuetudinem receptam, omnes Laici rationis usum habentes, exceptis iis qui habent privilegium ad Divinis officiis tunc assistendum; & quidem cum personâ habente privilegium; admitti & adesse possunt Divinis officiis ejus familiares domestici qui illam comitantur; ex cap. *licet* de privileg. Deinde laicus in necessitate, si nullus alius adsit qui ministret, potest ministrare facienti sacrum. Praterea quamvis auditio Missæ sit prohibita, non tamen ingressus Ecclesiæ, v. gr. quando venerabile sacramentum est expositum ad populi orationem, aut quando defertur ad ægrum. 4. Deinde excipiuntur festum nativitatis Christi, & Assumptionis Beatæ virginis; ipse dies paschæ & ipse dies pentecostes, in dicto cap. *almæ*; & ab Eugenio IV. festum Corporis Christi cum tota sua octava, in quibus permittuntur celebrari Missæ cum tota solemnitate consuetâ, etiam admissis quomodolibeti nterdictis, quorum tamen oblationes ad altare & in Missâ factæ prohibentur ac rejiciendæ sunt, cùm supponantur adhuc esse contumaces in suo delicto. Idem privilegium à Leone X. refertur concessum soli toti Hispaniæ pro festo immaculatæ conceptionis B. Virginis cum suâ octavâ.

SECTIO II.

Quomodo Missa sacrificium per alia interdicta prohibeatur?

Dico 1. In speciali loco, in quo asservatur Eucharistia, interdicto licitum est semel in hebdomada dicere Missam privatam debitis cum circumstantiis ad Eucharistiam renovandum: cap. *permittimus* de sent. Excomm. reliqua omnia quæ in c. *alma*, concessa sunt pro interdicto universali, locum hîc non habent.

Dico 2. Omnibus personis tam generatim quàm speciatim interdictis, prohibitum est celebrare Missæ sacrificium, illi ministrare, illi interesse in quocumque loco sive interdicto, sive non interdicto; ex c. *si civitas*. Unde sacerdos interdictus nullibi celebrare potest etiam cum circumstantiis præscriptis in dicto c. *alma*. Quia jura loquuntur non de personali, sed de locali interdicto. Si autem interdictus non sit nominatim denunciatus, juxta Extrav. *ad evitanda*, non est aliis prohibitum audire ejus missam; imò probabilius etiamsi foret nominatim denunciatus, modò non cooperetur illius missæ celebrationi, sed præcisè eam audiat. Deinde dum sacerdos non interdictus celebrat, si adsit persona interdicta, excludi debet; ex cap. *permissimus*. de sent. Excomm. Dum autem non vult exire nec potest per vim expelli, si celebret in loco interdicto, Missam omittat; si in loco non interdicto probabiliter non debet propter hoc missam omittere, secluso scandalo aut alio accidentali incommodo.

SECTIO III.

Quænam alia Divina officia prohibita sint per interdictum?

Dico 1. Loco generaliter interdicto, non tantum missæ sacrificium; sed etiam alia Divina officia in Ecclesia, aut extra illam in toto terræ spatio, quod includit interdictum, fieri & audiri à quibusvis personis cujuscumque loci & conditionis prohibentur, secluss privilegiis & exceptionibus juris, de quibus infrà. Eodemque modo prohibentur in loco specialiter interdicto. Per personale autem interdictum sive universale sive particulare prohibentur personæ interdictæ ne hæc officia faciant vel illis intersint ubique locorum, eodem modo quo de missâ dictum est. Quæ nam autem sint ista Divina officia, & quomodo prohibeantur mox dicemus. Quocirca

Dico 2. Officia Divina per interdictum prohibita, sunt quæ propriè dicuntur Ecclesiastica, id est quæ in sua substantiâ sunt Divina, & in suo modo includunt publicam illam & communem ab Ecclesiæ ministris fieri solitam orationis, aut deprecationis rationem, qualia sunt publica horarum canonicarum, officii defunctorum, officii B. Virginis, &c. recitatio; publicæ quorumdam sacramentalium ceremoniæ &c. Dum ergo aliquod officium fit in Ecclesia ab ejus ministris, tali modo ut non possit sic fieri nisi *à clerico* ad istud munus specialiter consecrato aut deputato; tale officium ex vi interdicti prohibitum est. Sylv. Nav. Angel. & hinc officia quæ ex suo modo non sunt deputata ordini clericali, non sunt prohibita tempore interdicti, sivè secretò, sive palam fiant; ac proinde benedictio mensæ, pulsatio campanæ statutis horis ad salutandam B. Virginem, &c. non prohibentur. Item

Dico 3. Jure antiquo, per cap. *quod in te*, de pœnit. & remiss. permittebatur, ut in Ecclesia generatim interdictâ, clerici possent recitare has horas canonicas bini tantum vel tres simul voce ita demissâ, ut exterius audiri non possent; Extra verò Ecclesiam plures quàm tres, aut quatuor privatim & secretò. Nunc autem jure novo in cap. *alma*. possunt quotidie reciiare ut prius; cum illis tamen conditionibus quas suprà in sect. primâ declaravi; uti & alia Divina officia quæ tempore generalis localis interdicti permittuntur. Item permissa est solemnis sine restrictione celebratio seu recitatio istorum Divinorum officiorum in quatuor festivitatibus, & festo corporis Christi cum octava, &c. in sect. 1. relatis, sicuti de Missâ diximus. Atque hæc festa incipiunt pridie à primis vesperis inclusivè, usque ad secundas vesperas sequentis diei; & juxta communem sententiam usque ad completorium inclusivè, post quod non licet facere aliud officium Divinum, v. gr. supplicationem solemnem, litanias publicè dicere. An autem tunc liceat recipere aut ministrare sacramenta, patet ex dictis in disput. 33. sect. 1. non licere; nisi in casibus exceptis; sed assistere Eucharistiæ sumptioni extra Missam non est illicitum.

Dico 4. In locali interdicto particulari ista omnia prædicta Divina officia, nec fieri nec audiri possunt. Idem dic cum proportione de personali interdicto tum universali tum particulari.

SECTIO IV.

De peccato & pœna clericorum seu Ecclesiasticorum violantium interdictum?

Nota: sub nomine *clerici* aut *Ecclesiastici* hîc comprehendimus etiam clericos conjugatos, omnesque Religiosos, licèt nullo ordine initiatos, ac moniales.

Dico 1. In Ecclesiasticâ personâ violare quodcumque interdictum, sive locale sive personale, celebrando Divina officia, ex genere suo est peccatum mortale. Hinc exercens actum non tantum sacri, sed etiam minoris ordinis, canens in choro Divinum officium cum aliis, benedicens solemniter aquam, aut eâ aspergens solemniter populum, omittens ceremoniam præceptam, quâ v. gr. jubetur ut dicatur Missa januis clausis, &c. censetur peccare mortaliter; est enim materia gravis & prohibitio gravis.

Dico 2. Clericus sive sæcularis sive Religiosus qui violat scienter per culpam mortalem interdictum locale tam universale quàm particulare, exercendo proprium sui ordinis actum, eo modo quo à clericis exerceri non potest, fit irregularis, privaturque electione passiva & activa Ecclesiastica, atque fit obnoxius aliis poenis, si sit in delicto pertinax, per locorum ordinarios imponendis; Eamdemque irregularitatem incurrit qui violat personale interdictum tum generale tum particulare, etiamsi hoc non fuerit latum ob propriam culpam. Attamen, ut eam incurrat, debet illud facere cum solemnitate vel modo, qui ordinem Ecclesiasticum requirat; ideoque communis sententia est ad illam incurrendam tria requiri: 1. ut is, qui ministrat, sit ordinatus. 2. ut actus quem exercet, requirat aliquem ordinem. 3. ut talis actus in interdicto comprehendatur. Hinc Religiosi cantantes in choro tempore interdicti, non fiunt irregulares, nisi vel sacerdotale officium in choro, vel in altari proprium alicujus ordinis officium exerceant; quo etiam fit, ut monachi, qui nullum habent ordinem, numquam incurrant hanc irregularitatem ob quodcumque ministerium in celebratione Divinorum officiorum ab eis exhibitum; nec eam incurrunt celebrantes coram aliis personaliter interdictis, si ipsi interdicti non sint.

SECTIO V.

De peccato & pœna Laicorum interdictum violantium.

Dico 1. Laïci violando quodvis interdictum sive personale sive locale tam universale quàm particulare ex suo genere graviter peccant; est enim materia & prohibitio gravis illis imposita; sed ut hæc culpa nunc habeat locum, oportet ut interdictum sit denunciatum, ob Extrav. *ad evitanda*; & vt servetur ab eis, in quorum favorem seu gratiam positum est. Deinde excipiuntur casus in quibus licitum est laïco interesse Divinis officiis tempore interdicti, sive ob privilegium, sive ob aliud.

Dico 2. Ob meram interdicti transgressionem, quam Laïci committunt officiis Divinis se ingerendo, nullam pœnam aut censuram incurrunt. Dixi *ob meram transgressionem*; quia ipso facto excommunicantur Laici, qui in loco interdicto cogunt quempiam celebrare Divina officia, vel prohibitos publicè vocant, ut divinis officiis in loco interdicto celebratis intersint, vel prohibent ne interdicti, qui missæ interfunt exeant postquam à celebrantibus admoniti sunt, & tandem ipsi interdicti, qui post similem admonitionem non exeunt, etiam excommunicantur. Unde laicus nunquam fit irregularis immediatè ob violationem interdicti.

DSPUTATIO XXXV.

De tertio effectu interdicti, qui est Ecclesiasticæ sepulturæ, vel ingressûs Ecclesiæ pivatio.

SECTIO PRIMA.

An omne universale loci interdictum, privet ibi Ecclesiasticâ sepultura?

DICO 1. Per universale loci interdictum prohibetur, ne aliquis, etiam infans, Ecclesiasticam sepulturam in illo loco (extra illum licet) accipiat, nisi sint personæ quæ à jure vel ab homine privilegium super hoc habent. c. *quod in te.* de pœnit. & remiss. quo privilegio gaudent omnes personæ Ecclesiasticæ, comprehendo etiam clericos conjugatos, si non vigeat contraria consuetudo, cum his 4. conditionibus. 1. ut sepultura detur in cœmeterio Ecclesiæ, non intra Ecclesiam. 2. ut fiat sine pulsatione campanarũ. 3. ut fiat sine solẽnitatibus Ecclesiasticis, quibus divina officia peragi & corpora defunctorum deferri solent. 4. ut cum silentio tumulentur. Ex vi tamen juris novi cap. *alma.* licitè possunt intra Ecclesiam dici missa & quælibet alia Divina officia sacra pro clerico sepeliendo, cum limitationibus ibi requisitis; ac proinde pro laicis etiam defunctis nunc possunt dici missæ tempore interdicti, licet ipsi non possunt sepeliri in loco sacro; quia cap. 1. *alma.* concessio est generalis de omnibus divinis officiis, & pro quâcumque causa justâ ac personâ non excommunicata. Non tamen per viam in deferendo corpore, nec in cœmeterio dum sepelitur recitari possunt officia vel psalmi, quia ex vic. *quod in te.* istud est prohibitum, & per cap. *alma.* non est concessum.

Dico 2. Si sit præcisè privilegium tempore interdicti ad audienda Divina, ex vi verborum non extenditur ad Ecclesiasticam sepulturam, sed quãvis ad Ecclesiasticam sepulturam requiratur speciale privilegium, nullum tamen nunc est necessarium privilegium ad dicendum officium, vel ad differendum sacrificium pro quocumque defuncto non excommunicato; & probabiliter ex vi dicti privilegii audiendi Divina officia, poterit ejus corpus post mortem deferri ad Ecclesiam, ut in ejus præsentiâ fiant exequiæ & divina officia, dummodo illis finitis extra locum sacrum sepeliatur; imò absque privilegio id poterit fieri servatâ Divinorum officiorum moderatione seu limitatione capituli *alma*; quia corporalis præsentia cadaveris ad dicenda Divina officia nullibi prohibetur ex vi interdicti, sed sola Ecclesiastica sepultura quæ est res diversa & separabilis ab altera.

Dico

Dico 3. Qui violat interdictum quoád hunc sepeliendi effectum, peccat graviter; quia in *clem.* 1. de sepult. ipso facto excommunicatur is qui in loco interdicto aliquem sepelit. Hinc vivus hanc excommunicationem incurrit, non mortuus, utpotè qui jam non est culpæ capax, adeoque nec pœnæ. Idcircò si quis fuerit sepultus in loco sacro interdicto sive bonâ sive malâ fide sepelientium, non est exhumandus nec post sublatum interdictum, nec durante interdicto.

SECTIO II. & III.

An particulare loci interdictum, & personale privet Ecclesiasticâ sepulturâ?

Dico 1. Prohibitiones quoad Ecclesiasticam sepulturam tempore universalis interdicti loci factæ, etiam habent locum tempore particularis interdicti loci: imò privilegium clericis concessum pro sepultura Ecclesiastica in universali loco interdicto, an habeat locum in loco particulari interdicto, controvertitur; quare sic videtur distinguendum: si omnes civitatis Ecclesiæ sint particulariter interdictæ cum suis cœmeteriis, verisimile est clericos posse in illis sepeliri; sed si una altera-ve tantum sit interdicta, & aliæ non sint interdictæ, videntur tunc clerici sive proprii sive alterius loci, non posse in interdictis sepeliri, cum dentur aliæ non interdictæ in quibus facilè possunt sepeliri.

Dico 2. Personale interdictum particulare, quo quis personaliter & nominatim est interdictus, privat eum Ecclesiasticâ sepulturâ; secus verò, personale universale, maximè post Extrav. *ad evitanda.* Hinc peccat graviter, & ipso facto excommunicatur is qui personam nominatim interdictam, seu declaratam aut denunciatam per judicem interdictam, sepelit in loco sacro; secus autem, si non sit nominatim interdicta, seu declarata personaliter per judicem interdicta, ob Extrav. *ad evitanda.*

SECTIO IV.

De prohibitione ingressus Ecclesiæ per interdictum.

Nota: Hic tantum de interdicto personali agitur; nam per locale interdictum non prohibetur absolutè ingressus Ecclesiæ interdictæ, v. gr. ad concionem audiendam, ad privatim orandum, &c. sed tantùm ad divina officia audienda vel participanda. Itaque

Dico 1. Prohibitio seu suspensio ab ingressu Ecclesiæ est quoddam peculiare genus interdicti partialis, quod privat hominem omni participatione divinorum in Ecclesiâ tantùm, ita ut sic interdictus, nec celebrare, nec sepeliri, nec dare aut recipere sacramenta, nec aliquod ministerium sacrum exercere, nec missam aut aliud divinum officium audire in ea possit, fiatque irregularis, si in eâ celebret. Extra Ecclesiam autem omnia quæ ante hanc prohibitionem illi erant licita, post illam adhuc ei licita sunt, v. gr. facere sacrum extra Ecclesiam in privato oratorio, recipere in domo sua sacramentum extremæ unctionis, & quælibet alia sacramenta extra Ecclesiam. An autem sic interdictus possit extra Ecclesiam existens audire missam quæ intra illam celebratur? videtur id non esse illi licitum; ideo enim prohibetur ingressus Ecclesiæ, ut divinorum quæ intra illam fiunt, non fiat particeps; ac proinde Diaconus v. gr. sic interdictus, si ipse existens extra Ecclesiam solemniter cantet Evangelium ministrando sacerdoti celebranti intra Ecclesiam, fiet irregularis: imò sic interdictus non videtur posse dicere vel audire missam in contiguo cœmeterio. Sub nomine enim *Ecclesiæ*, cœmeterium comprehenditur tanquam accessorium sub principali. Et ex vi cap. *is cui*, prohibetur sic interdicto Ecclesiastica sepultura non tantum in cœmeterio contiguo, sed etiam in separato.

Dico 2. Hæc suspensio ab ingressu Ecclesiæ differt ab aliis interdictis in hoc quòd omnem omninò formalem ingressum in Ecclesiam quatenus Ecclesia est, prohibeat; id est, ad utendum eâ tanquam loco sacro, & solemniter instituto ad Deum orandum vel alia sacra facienda; in aliis enim interdictis, quando Divina officia non celebrantur, potest quisque, non obstante interdicto, ingredi Ecclesiam, & in eâ privatas orationes fundere. Ita Sylv. Abbas. Innoc. &c. contra Covar. Nav. &c. dicentes solum prohiberi ingressum Ecclesiæ ad celebranda, audienda, vel recipienda Divina; non verò ad privatas orationes fundendas, vel ad alias orationes. Divi *formalem ingressum*, quia non videtur prohiberi materialis ingressus præcisè ad transeundum per eam, ad loquendum aut disputandum in eâ, &c. imò nec prohiberi ad audiendam concionem.

DISPUTATIO XXXVI.

De causis interdicti.

SECTIO I. & II.

Quis possit interdicere, & interdici?

Dico 1. Interdictum potest & à jure & ab homine sive per ordinariam sive per delegatam potestatem ferri; isque qui potest excommunicare vel suspendere, potest etiam interdictum ferre, exceptis religionum prælatis, qui ut in usu est, non possunt ferre interdictum locale, maximè universale. Istam ordinariam potestatem habent Episcopi & Episcopis superiores, ac quidam alii jurisdictionem quasi Episcopalem habentes. Capitulum autem, sede non vacante, non habet jure ordinario istam potestatem ferendi interdictum; sed Episcopus nunc ex præscriptâ jurium contrariorum consuetudine potest sine capituli consensu illud ferre.

Dico 2. Quoad interdictum locale, Papa potest divisivè in quamlibet Ecclesiæ partem interdictum ferre; in totam autem Ecclesiam collectivè moraliter non potest, quia id esset in destructionem, non in ædificationem; idem potest, sede vacante concilium generale ritè congregatum. Episcopus potest illud ferre in totam suam diœcesim; atque ut non contemnatur, per jus commune cap. *si civitas*, de sent. excom. in 6. potest aliquantulùm illud extendere ultra propriæ diœcesis terminos.

Dico 3. Quoad interdictum personale, omnes qui excommunicari possunt, generaliter loquendo, etiam interdici possunt. Episcopi autem per sententiam seu legem generalem, per quam omnes interdicuntur, qui hoc vel illud delictum fecerint, non possunt interdici, ut statuitur in c.

periculoſum de ſent. Excomm. in 6. Dein interdictum non tantum in perſonam certam, aut plures; ſed etiam confuſè & generatim in perſonarum multitudinem poteſt ferri, ſingulas ligando quoad proprias & perſonales actiones, imò & ſine earum culpâ; ſub hoc tamen interdicto non comprehenduntur perpetuò amentes, neque infantes quamdiu nondum habent uſum rationis; nec tunc Eccleſiaſticâ ſepulturâ privandi ſunt; ſed quando ad uſum rationis pervenerint ſi adhuc duret interdictum, tunc incipiunt comprehendi, ut potè capaces præcepti ac interdicti, & communitatis univerſim interdictæ partes. Dum autem aliquis interdicit communitatem, cujus ipſe videtur eſſe pars ſub aliquâ ratione, v. gr. Epiſcopus totum clerum, cujus ipſe eſt quaſi pars, non interdicit ſeipſum; quia non interdicit illam quatenus ipſummet comprehendit, ſed illam interdicit ſub aliâ particulari ratione, reſpiciendo illam ut corpus à ſe ipſo diſtinctum.

SECTIO III. & IV.

Ob quem cauſam poteſt ferri interdictum, & quæ forma ſervanda in eo ferendo?

Dico 1. Interdictum perſonale particulare non poteſt in aliquem ferri niſi ob propriam culpam, & mortalem quidem ſi abſolutè feratur; ſufficeret tamen venialis, ſi valdè leve, & limitatum interdictum imponeretur. Interdictum autem perſonale generale longè graviorem cauſam ac culpam requirit, cum pœna ſit gravior; non tamen eam exigit in omnibus perſonis, quæ tali interdicto ligantur, ut habetur in cap. ſi *ſententiâ*, de ſent. Excom. in 6. ſed *vel in corpore* morali quà tale eſt, nempe quando delictum provenit à communitate quà talis eſt, v. gr. à capitulo, collegio &c. *vel in magnâ* parte perſonarum ejus, etiamſi non fiat nomine communitatis, ſed tantum non reſiſtente principe ſeu republicâ; *vel in capite*, quando nempe Rector vel princeps populi cauſam dedit.

Dico 2. Interdictum locale univerſale, ut juſtè feratur, requirit cauſam graviſſimam, quæ non ſolum contineat peccatum mortale, ſed etiam ſit generalis ob peccatum aliquo modo publicum, v. gr. principis ſeu gubernatoris aut totius communitatis. Unde judex pontificis delegatus, ſi ei Epiſcopus obedire nolit, poteſt ob ejus contumaciam, terram ejus juriſdictioni ſubjectam interdicere; imò quando Epiſcopus vel princeps eſt contumax in non ſolvendo debito temporali, poteſt ob hoc authoritate ſummi pontificis poni interdictum locale, ſed non poteſt ſine ejus licentiâ, ut habetur in Extrav. *provide* de ſent. Excom. nempe non poteſt poni interdictum locale univerſale, ſecus particulare, ut ſentit Nav. Sylv. &c. Quod attinet ad interdictum locale particulare, ut juſtè poſſit poni, requirit etiam culpam gravem & aliquo modo communem, quamvis minorem, quàm interdictum univerſale. Nec refert quod in iſtis interdictis pœna etiam in innocentes redundet, tum quia ſatis eſt quod ſint iſtius communitatis partes, tum quia publicum Eccleſiæ bonum privato incommodo prævalet.

Dico 3. Subſtantialis ferendi interdicti forma ſolum in verbis aut ſignis æquivalentibus conſiſtit, quibus iſta cenſura cum ſufficiente ſpecificatione & determinatione fertur, v. gr. dicendo *interdico, ſuſpendo, ſeparo, prohibeo*, &c. accidentalis ejus ſolemnitas, alia eſt antecedens, quæ eſt prævia monitio, alia concomitans, quæ in ferenda ſententia ſtatuitur in cap. de ſentent. excommunicationis in 6. alia ſubſequens, quæ eſt hujus cenſuræ denunciatio.

DISPUTATIO XXXVII.

De omnibus interdictis ipſo jure latis.

SECTIO I.

Quæ & quot interdicta ipſo jure lata reperiantur?

DICO: Hæc reperiuntur: interdictum *perſonale particulare*, 1. contra judices non ſervantes formam præſcriptam in cenſuris *ferendis*. c. 1. de ſent. excom. in 6. 2. contra excommunicantem non præmiſſâ monitione, *c. ſacro*, de ſent. excom. 3. contra Epiſcopos uſurpantes bona Eccleſiaſtica &c. c. *præſenti*, de offic. ordin. in 6. 4. contra violantes interdictum. c. *Epiſcoporum*, de privileg. in ſexto. 5. contra prælatos recipientes aliquid contra conſt. Innoc. tertii. c. *exigit*, de cenſibus in 6. 6. contra judices Eccleſiaſticos, qui in Romana decuria degentes privant beneficiis, &c. 7. contra eum, qui de manu Laïci Eccleſiaſticam dignitatem recipit c. *ſi quis deinceps*, 16. 7. &c.

Interdictum *perſonale univerſale*, 1. in c. de uſuris in ſexto. 2. in c. unic. de injur. in ſexto. 3. in Extrav. *ſalvator*. de præbendis. 4. in Extrav. ne *ſede vacante*. 5. in c. *ſi clericus*. De immun. Eccleſ. in 6. 6. contra appellantes ad concilium generale. In bullâ cœnæ &c.

Interdictum *locale generale*, 1. contra hoſtiliter inſequentes cardinales. c. *fœlicis*, de pœnis in 6. 2. contra inferentes Epiſcopo injuriam. clem. de pœnis. 3. contra non obſervantes modum in electione Papæ præſcriptum. 4. contra admittentes alienigenas ad habitandum & exercendum uſuras in ſuis terris c. 1. de uſuris in 6.

Interdictum locale particulare, 1. contra locum in quo per vim & injuriam detinetur Epiſcopus. c. 1. de pœnis. 2. contra locum ſepulturæ, vetitum, &c. c. 1. de ſepult. in 6. varia alia omitto.

SECTIO II.

An interdictum à jure latum obliget ante judicis denunciationem?

Dico 1. Quamvis olim interdictum à jure latum ſtatim ante quamcumque denunciationem videatur omnes obligaſſe, nunc tamen poſt Extrav. ad *evitanda*, iſtud interdictum perſonale ſive particulare ſive generale, ſtatim quidem perſonam aut perſonas in quas fertur, obligat, ſed non obligat alios ad eas vitandas, donec denuncientur, ut autem vitari debeant, non eſt opus ut ſingulæ perſonæ nominatim denuntientur, ſed probabilius ſufficit & requiritur, ut ea communitas, in quam latum eſt interdictum, nominatim & in particulari denuntietur, dummodò conſtet talem perſonam eſſe membrum iſtius communitatis; ipſæ autem perſonæ communitatis interdictæ, ante denunciationem ſtatim atque delictum & factum

eſt

est publicè notum', tenentur interdicto; secus, si sit occultum, nec sufficienter promulgatum generale interdictum.

Dico 2. Interdictum locale, tam generale, quàm particulare nunc post dictam Extra. nullum est donec denuncietur; quia nemo tenetur se abstinere à tali loco quoad Divina officia ante sufficientem denuntiationem. Deinde oportet illius loci adæquatè interdicti fieri denunciationem in particulari & nominatim.

DISPUTATIO XXXVIII.

De interdicti relaxatione.

Sectio Prima.

An semper sit necessaria relaxatio, vel absolutio interdicti, ut cesset?

Dico 1. Interdictum pro delicto præterito absque ulla conditione & temporis limitatione latum, non tollitur nisi per relaxationem aut absolutionem: sed latum ut pura pœna pro peccato præterito & pro tempore definito, v. gr. ab ingressu Ecclesiæ per mensem, tunc elapso isto tempore, non est necessaria ejus absolutio, sed ipso facto cessat; ante verò elapsum id tempus requirit relaxationem. Quando autem interdictum fertur, ut recedatur à contumaciâ, vel sub hâc conditione sive expressâ sive tacitâ; *donec satisfaciat*, vel *restituat* &c. tunc probabilius non auferetur, nisi per absolutionem seu relaxationem; quod etiam suprà diximus de suspensione. Ita Abbas, Innoc. &c. contra Sylv. Covar. &c. *Probatur.* Quia excommunicatio recedente contumaciâ requirit absolutionem; ergò & interdictum; alioqui censura interdicti nunquam egeret absolutione: hæcque absolutionis necessitas colligitur ex variis juris textibus.

Dico 2. Interdictum locale universale cum per se primò feratur in totam aliquam civitatem vel provinciam, ac proinde in partialia ejus loca, moraliter loquendo, non potest per ejus destructionem auferri, quia vel totus omnino locus, utpotè amplus, non potest destrui; vel quamvis civitas aut villa destrueretur, maneret tamen adhuc ejus solum, quod interdicto subjacet. Unde si iste terræ locus interdictus, alienetur ab ejus domino, adhuc retinebit interdictum, quia transit cum suo onere; & contrà locus de novo acquisitus à Domino, cujus territorium est interdictum, non erit interdictus. Eodem modo dicendum est de interdicto locali particulari; quia per destructionem v. gr. templi interdicti, remanet adhuc solum, in quo probabilius durat adhuc interdictum: atque ita si reædificetur in eodem solo templum durante interdicto, manebit interdictum ob solum: quia semper est moraliter idem locus, qui interdictus fuit.

Dico 3. Dum interdicto personali universali aliquis populus aut collegium interdictum est, si dissolvatur populus aut collegium, ipso facto cessat interdictum ob destructionem subjecti, in quod per se primò latum erat. Unde si quis desinat esse membrum istius collegii, aut populi v. gr. mutando domicilium, liberatur ab interdicto nisi author illius aut causam illi dederit. Si autem populus ob peccatum Domini interdictus fuerit, licèt desinat esse istius Domini, non tantum cessat interdictum; quia per se primò est interdictus, est talis populus, & ille manet idem sub ratione corporis politici, quamvis non maneat sub eodem Domino.

Dico 4. Dum quis interdicto personali particulari ligatus moritur verè pœnitens ante obtentam interdicti absolutionem, non ideò videtur ipso facto cessare interdictum, ut possit Ecclesiastica sepultura donari; sed juxta c. *is cui* de sent. Excom. in 6. debet illud relaxari; à quolibet autem sacerdote potest relaxari, ut corpus sacrâ sepultura donetur.

Sectio II. & III.

Quis possit interdictum relaxare, & quæ forma servanda in eo relaxando?

Dico 1. Interdictum ab homine latum, potest relaxare solus ille, qui id tulit, vel ejus superior, vel ejus delegatus; à jure autem latum, si sit latum in puram delicti pœnam usque ad certum tempus (hoc enim solet ferri sine temporis limitatione), elapso illo tempore per se finitur ac cessat; si verò latum sit ob contumaciam, nec sit reservatum, dum est interdictum locale sive universale sive particulare, uti & personale universale, solus istius loci Episcopus, aut qui in illo participat jurisdictionem Episcopalem, videtur posse illud relaxare; sed dum est personale particulare, probabilius ab eo sacerdote, qui ab excommunicatione juris non reservatâ potest absolvere, relaxari aut auferri potest.

Dico 2. Quod attinet ad formam substantialem in relaxando interdicto, nulla sunt verba determinata, sed sufficiunt & necessaria sunt illa, quæ voluntatem tollendi illud in habente potestatem significant, aut aliquid illis æquivalens. Accidentalis autem solemnitas pro hâc re, nulla habetur in jure. Absolutio interdicti ad cautelam, sicut in aliis censuris habet locum in omnibus interdictis excepto locali generali. Interdictum post latam ejus sententiam non suspenditur per appellationem; sed quodvis interdictum potest ab illo qui illud tulit, suspendi.

DISPUTATIO XXXIX.

De cessatione à Divinis.

Sectio I.

Quid & quotuplex sit cessatio à Divinis, & quomodo ab interdicto differat?

Dico: Cessatio à Divinis est quoddam vinculum, quo adstringuntur ministri Ecclesiæ & tenentur cessare à publicâ Divinorum officiorum celebratione, & sacramentorum administratione. Hæc cessatio nunquam fertur directè & absolutè in personas, sed in loca tantum; unde duplex est, sicut interdictum locale; alia generalis; v. gr. in tota civitate; alia particularis, in aliquâ tantum Ecclesiâ; sed neutra est interdictum, contra quosdam volentes cessationem generalem esse speciem interdicti, quia non incurritur irregularitas celebrando in loco, in quo cessatur à Divinis, quamvis peccetur; nec directè in

perſonas fertur, ſicut interdictum; adeoque non eſt cenſura, ſed ſimplex prohibitio non inducens proprios illos juris effectus, quos cenſura inducit; unde nec per ſe ac directè eſt pœna uti cenſura; quia licèt nunquam ponatur niſi occaſione culpæ; tamen cum æquè comprehendat innocentes ac nocentes quoad ſuam proximam obligationem, magis poni videtur, ut ſignum afflictionis Eccleſiæ, & ut generale quoddam gravamen per modum præcepti impoſitum, quàm per modum pœnæ, quamvis inde etiam reſultet aliqua pœna in perſonas nocentes.

SECTIO II.

Quos effectus habeat ceſſatio à Divinis?

Dico 1. Per ceſſationem à Divinis, prohibentur publica Divinorum officiorum celebratio ac publicæ Eccleſiæ orationes. Privatæ autem, etiam in templis, non prohibentur, imò nec cenſentur prohiberi horæ canonicæ privatim dictæ, etiam quatenus à perſonis Eccleſiaſticis ex obligatione & officio dicuntur; prætereà hujusmodi publicæ Divinorum ac precum celebrationi etiam Laïci prohibentur intereſſe. Circa autem iſtam generalem prohibitionem nulla moderatio aut limitatio in jure ſive antiquo ſive novo invenitur; ac proinde privilegia & exceptiones circa celebrationem vel auditionem Divinorum, quæ tempore interdicti, tam per jus antiquum in c. *quod in te*, quàm per jus novum, in c. *alma*, concedi ſuprà diximus, non videntur extendi ad ceſſationem à Divinis, adeoque nec privilegium capituli *alma* pro 4. anni feſtivitatibus ad illam extendi, probabilius videtur; atque hæc prohibitio intelligenda eſt de omnibus officiis Divinis tàm miſſæ quàm aliis. Pulſatio autem campanarum quatenus eſt quid pertinens ad Divinum officium, videtur tunc etiam prohiberi.

Dico 2. Tempore ceſſationis à Divinis, prohibetur etiam adminiſtratio ſacramentorum. Sacramenta enim & eorum uſus Divina ſunt; non prohibetur tamen parvulorum & probabilius etiam adultorum ſolemnis baptiſmus, nec ſacramentum pœnitentiæ pro morientibus, nec Euchariſtiæ per modum viatici. Unde tempore iſtius ceſſationis poteſt dici Miſſa ſemel in hebdomada ad renovandam Euchariſtiam, imò quovis die ſi opus ſit dare viaticum, & non ſit Euchariſtia pro infirmis reſervata; ſacerdos enim tenetur naturali charitatis jure ſubvenire proximo in ea neceſſitate exiſtenti, ſi commodè poteſt; & juxta quoſdam poteſt tunc etiam adminiſtrari confirmatio. Sacramentum pœnitentiæ extra mortis periculum videtur veriùs in rigore juris contra Covar. & Salmanticenſes Doctores non poſſe tunc adminiſtrari, niſi conſuetudo recepta aliud permitteret. Quoad ordinem, Extremam Unctionem, Euchariſtiam extra viaticum, & matrimonii ſolemnitatem, certum eſt non poſſe tunc adminiſtrari.

Dico 3. Quamvis tempore ceſſationis à Divinis non poſſit in depoſitione cadaveris ſive ejus ſepultura fieri Eccleſiaſticum officium, id eſt officium defunctorum; nullo tamen jure videtur prohiberi illud tunc tumulari in loco ſacro ſine ullo officio Eccleſiaſtico, ſive ſit clerici, ſive Laïci cadaver. Interdictum quidem privat Eccleſiaſticâ ſepulturâ; ſed id non probat etiam ceſſationem à Divinis illâ privare, niſi interdictum ſit etiam latum cum ceſſatione à Divinis, quod ſæpe fit.

Dico 4. Quivis Religioſi (non clerici ſæculares nec Laïci) non ſervantes ceſſationem generalem à Divinis, à quocumque legitimo ſuperiore lata ſit, dum ſciunt eam à cathedrali, aut parochiali loci Eccleſiæ ſervari, ipſo facto incurrunt excommunicationem in clem. 1. de ſent. Excommunic.

SECTIO III.

Ob quas cauſas & quomodo ferenda ſit ceſſatio à Divinis?

Dico 1. Qui poteſt ferre interdictum, poteſt etiam ceſſationem à Divinis ponere; nempè Epiſcopi, Capitulum ſede vacante, concilium provinciale, & interdum aliquod capitulum vel collegium ex privilegio aut conſuetudine. Ut autem hæc ceſſatio juſtè ponatur, debet ſupponi & intervenire graviſſimum ac publicum peccatum. Forma ſubſtantialis in eâ ferenda, eſt quæ requiritur in cenſura, aut in quâvis ſententiâ rectè ferendâ. Solemnitas accidentalis, licèt nulla ſit pro eâ in jure præſcripta, ex conſuetudine ſervari ſolet illa quæ in cenſura ferenda ſervatur. In ceſſatione, quæ ab aliquo capitulo vel collegio ponitur, hæ decem conditiones juxta c. *ſi canonici*, & c. *quamvis* de offic. ordinis in 6. ſervandæ aſſignantur, quarum aliquæ conveniunt etiam ceſſationi quæ ab Epiſcopis ſeu ordinariis judicibus fertur. 1. ut cauſa ceſſationis, antequam feratur, in ſcriptura authentica exponatur. 2. ut hæc ſcriptura tradatur ei, contra quem ceſſatio intenditur. 3. ut hoc fiat ab habente ad hoc poteſtatem. 4. ut cauſa ſit manifeſta. 5. ut ſit rationabilis. 6. ut omnes qui ſunt de capitulo, advocentur. 7. ut diligenter deliberent. 8. ut ſuffragia ferantur. 9. ut perſona ob cujus injuriam facienda eſt ceſſatio, moneatur de reparanda injuriâ vel offenſâ. 10. ut ſi intra menſem ceſſatio non ceſſet per partium concordiam, recurrant ad ſedem apoſtolicam per ſe vel per alium, ut ſtatuat quid agendum. Satis autem probabiliter hæ decem conditiones ſunt de ſubſtantiâ ceſſationis poſitæ ab ejus modi capitulo vel collegio; ſed non de ſubſtantia ceſſationis poſitæ ab ordinariis prælatis.

Dico 2. qui ſine cauſâ legitimâ ceſſationem ponit, tenetur reſtituere damna aliis inde exorta; uti & is qui iſti ceſſationi cauſam dedit, tenetur reparare omne damnum perſonis & Eccleſiæ, cui ejus culpâ debitum officium ſubſtractum eſt, & arbitrio ſuperioris condemnandus, ut certam pecuniæ quantitatem expendat in augmentum Divini cultûs.

SECTIO IV.

A quo & quomodo tollenda ſit ceſſatio à Divinis?

Dico: Hæc ceſſatio ſolum tolli poteſt ab eo qui illam poſuit, vel ab ejus ſucceſſore, vel ſuperiore; cumque ponatur ſemper ut à contumacia recedatur ſine ullo determinato tempore ſive ſub hac conditione tacitâ vel expreſſa: *donec detur ſatisfactio*, ideò videtur probabilius nunquam per ſe ceſſare, ſed à judice revocari debere. Appellatio antecedens ceſſationem, poteſt illam impedire, ſed non ſubſequens; qui autem illam poſuit, ille poteſt eam ſuſpendere quoad aliquod tempus, vel quoad aliquos effectus aut per-

personas, non tollendo totam, sed tantum partem, nempe pro talibus personis aut effectis, non pro aliis, ex causâ tamen rationabili.

DISPUTATIO XL.

De irregularitate in communi.

Sectio I. & II.

Quid sit irregularitas & quos effectus habeat?

Dico 1. Irregularitas est inhabilitas seu impedimentum canonicum ex se directè ac primariò impediens acceptionem ordinum Ecclesiasticorum, & consequenter etiam eorum usum. Quamvis irregularitas non sit censura; est tamen actus claviùm, & habet similitudinem cum eâ, à quâ differt, quod ex se directè ac primariò impediat susceptionem & usum ordinum Ecclesiasticorum, in quibus includitur prima tonsura; censura autem non ita. Dicitur impedimentum canonicum, quia jure canonico, non Divino, institutum est.

Dico 2. Primarius irregularitatis effectus est impedire susceptionem ordinum, ita ut irregularis non quidem invalidè, sed illicitè eos suscipiat; unde quamvis ordinem suscipiendo sive majorem, sive minorem, peccet mortaliter, quia agit contra Ecclesiæ præceptum in re sacrâ & valdè gravi: non tamen incurrit novam irregularitatem aut aliam pœnam; similiter ministrans in ordine ex officio peccat quidem graviter, sed nullam censuram incurrit aut novam irregularitatem. Atque hæc omnia locum habent in omni irregularitate, sive sit contracta ob delictum, sive absque delicto.

Dico 3. Irregularis non prohibetur actum quamtumvis sacrum, qui per Laicum exerceri potest, & prout ab eo fieri potest, excercere, v.gr. quæcumque sacramenta recipere, excepto ordine & Eucharistiâ in Missa, dum ipse eam celebrat; non enim licèt illi celebrare. Potest ergo sacramentum pœnitentiæ recipere, quia potest absolvi à peccatis, manente irregularitate. Item nullum ei prohibetur sacrum ministerium, etiam activum, quatenus per Laicum exerceri potest, v. gr. conferre baptismum sine solemnitate in necessitate; non cum solemnitate; recitare privatim Divinum officium; secus in choro cum publico & solemni cantu; privatim inservire Missæ, eam audire, aut jubere eam celebrari.

Dico 4. Irregularis per se loquendo non privatur potestate jurisdictionis, neque ab ejus usu impeditur. Hinc qui post legitimam beneficii collationem incurrit irregularitatem, non privatur ipso jure suo beneficio aut dignitate, quæcumque illa sit, ex vi ipsius irregularitatis, ita Innoc. Felin. Nav. &c. communiter.

Probatur. Quia nulla lex est Ecclesiastica, quæ ipso jure privet clericum irregularem beneficiis quorum legitimum titulum & dominium jam habebat ante incursam irregularitatem; & si qnæ sint delicta specialia, v. gr. hæresis, homicidium &c. quæ simul cum irregularitate habent annexam beneficii privationem, ista privatio non oritur immediatè ex irregularitate, sed ex illis delictis concomitantibus; nec tũc irregularis clericus tenetur dimittere beneficium ante sententiam judicis, nec ante illam ex vi irregularitatis privatur beneficii fructibus, cum adhuc licitè retineat beneficium. Unde clericus per irregularitatem, seu ex vi illius non privatur administratione sui beneficii, quominùs etiam per se ipsum illam exercere possit in iis omnibus quæ ordinis exercitium non includunt, aut per alium in iis quæ ordinis exercitium requirunt, retinetque omnem fori contentionem, si jurisdictionem sibi ob beneficium competentem & ejus usum, adeoque omnes istius jurisdictionis actus facti à tali irregulari sunt validi, v. gr. excommunicatio, absolutio, &c. sic parochus irregularis omnia illa potest, quæ antea poterat, secluså administratione sacramentorum, quam per se ipsum facere non potest licitè; licèt facta etiam teneant; potest tamen licitè adesse præsens matrimonio. Item irregularis non privatur jure eligendi aut confirmandi electionem, ejusque usu; nec delegatâ jurisdictione.

Dico 5. Irregularis non potest licitè accipere novum beneficium sine dispensatione; quia multa jura satis probant hoc esse prohibitum; & sic certum est peccare graviter qui irregulari illud confert, utpotè secundum jura indigno, & agens contra gravem prohibitionem. Insuper talis collatio est irritanda à judice, qui potest justè non solum auferre beneficium, sed etiam ejus fructus in pœnam saltem commissi criminis in talis beneficii receptione; imò practicè probabilius est ejusmodi collationem ipso facto irritam esse ac nullam, ita ut irregularis teneatur in conscientiâ dimittere beneficium, licèt irregularitas sit occultissima, ac proinde in conscientiâ non faciat fructus suos, peccando contra justitiam tam accipiendo quàm retinendo illos. Ita Nav. Covar. &c. communiter, contra Sylv. &c. dicentes istam collationem esse validam, quamvis per judicem possit cessari. *Probatur*, quia varii textus juris possunt & videntur intelligi de collatione irrita; & conferens beneficium non habet potestatem conferendi illud ob Ecclesiæ prohibitionem. Quædam objectiones quæ contra hoc afferuntur, nihil solidi habent. Unde juxta hanc sententiam clericus irregularis non potest recipere & possidere fructus beneficii post irregularitatem obtenti, nec exercere administrationem ob hoc sibi competentem, v. gr. eligere, præsentare, conferre beneficium &c. Secus verò, juxta aliam contrariam sententiam. Idem dic de potestate jurisdictionis.

Dico 6. Is qui habebat jurisdictionem ordinariam in foro pœnitentiæ, v. gr. parochus, per irregularitatem non amittit illam absolutè ipso facto; sed non potest de novo illam in irregularitate accipere; nec potest licitè jurisdictione prius habita uti in irregularitate, absolvendo sacramentaliter per se ipsum à peccatis. Absolutio tamen ab illo data, probabilius est valida, si pœnitens fuerit dispositus; nec enim ordinis, nec jurisdictionis potestas illi deest: & licet usus potestatis ordinis sit illi prohibitus, hæc tamen prohibitio non est contra sacramenti substantiam ut suprà dictum est. Eadem dic de sacerdote habente jurisdictionem delegatam in hoc pœnitentiæ foro; idem dic etiam de suspensione ab ordine, aut de interdicto personali sacerdotis absolventis à peccato; prohibetur enim tantum actus, non verò irritatur.

SECTIO III.

Ob quam causam incurratur irregularitas, & quotuplex illa sit?

Dico 1. Irregularitas non semper ob peccatum incurritur, sed interdum sufficit indecentia sine culpâ, interdum etiam ob culpam imponitur. Ratio est quia irregularitas non est primò ac per se introducta in pœnam, sed ob reverentiam Ecclesiasticorum ordinum ac eorum functionem, ut omnia Religiosè ac decenter fiant; quam decentiam non solùm culpa, sed etiam alii defectus impedire possunt, potestque subiri aliquod gravamen aut privatio boni sine culpâ, maximè ob bonum commune. Hinc irregularitas, alia est ob indecentiam tantùm, alia ob culpam; & hæc quæ ob culpam incurritur, à quibusdam dicitur censura, sed malè, ut supra dictum est in principio hujus dispositionis.

Dico 2. Irregularitas, alia est quæ contrahitur sine actu proprio, v. gr. ex corporis aut natalium defectu; alia quæ per proprium actum incurritur; & hic actus purè mentalis non sufficit, sed debet esse externus; jura enim quæ irregularitatem ob culpam imponunt, semper loquuntur de opere seu facto, id est de actu externo; & probabilius est non posse Ecclesiam pro actu merè interno irregularitatem imponere; unde dum interdum dicitur dari facultas dispensandi in irregularitate mentali, intelligitur de irregularitate contracta ob delictum occultum. Culpa mentalis est quidem indecentia coram Deo, sed non apparet in foro humano; & quidem si verba juris, per quæ irregularitas imponitur, significent opus externum consummatum, v. gr. homicidium, non incurritur irregularitas nisi quando est consummatum, adeoque si quis tantum velit aut attentet occidere, aut lethalia vulnera infligat, nisi mors sequatur, non fiet irregularis; secus autem, si verba tantum requirant actum inchoatum, seu attentatum. Atque iste externus actus debet esse voluntarius, moralis, liber & voluntariè positus sub ea ratione, ob quam imposita est irregularitas.

Dico 3. Irregularitas non imponitur nec videtur posse imponi ob culpam de se venialem: quia ob hanc nulla lex canonica imponit pœnam; & hæc pœna esset nimia & improportionata. Unde probabilius videtur, quotiescumque intervenit excusatio à culpâ mortali, licèt adsit venialis, non incurri irregularitatem, ob actum mortaliter peccaminosum impositam; nec necesse est, ut in isto actu externo interveniat contemptus aut dolus ad incurrendam irregularitatem; sed sufficit ut sit mortaliter peccaminosus cum eâ integritate & malitia, quæ requiritur ex vi verborum legis, etiam si foret omninò occultus, nec in judicio probari posset.

Dico 4. Irregularitas, alia est quæ per actum licitum contrahitur vel ex defectu sacramenti, v. gr. ex bigamia; vel ex defectu lenitatis, v. gr. ex judicio criminali; alia quæ per actum illicitum incurritur, nempe vel ex homicidio, vel ex administratione ordinis contra Ecclesiæ prohibitionem, vel ex iteratione baptismi. Alia totalis, quæ privat toto ordine clericali, v. gr. homicidium, & bigamia; alia partialis, quæ privat tantùm aliquo ordine, non omnibus ordinibus; v. gr. ordine suscipiendo, non suscepto; vel alicujus ordinis usu, non alterius; v. gr. celebratione Missæ ob defectum oculi, aut digitorum; non autem administratione alterius sacramenti.

SECTIO IV.

An Irregularitas solo jure Ecclesiastico imponatur?

Dico 1. Nulla propria irregularitas est jure Divino introducta. *Probatur* ex c. *is qui*, de sent. excomm. in 6. ubi dicitur nullam incurri irregularitatem, nisi in casibus à jure, nempe canonico, de quo ibi est sermo, expressis. Ceremoniales namque prohibitiones seu quædam irregularitates veteris legis ad sacerdotes pertinentes, v. gr. *qui habuerit maculam, non offerat panes Deo suo*, Levit. 20. in lege novâ cessarunt; & in lege nova nulla à Christo irregularitas instituta est. Irregularitas ergo bigamiæ successivæ juxta illud 1. ad Tim. 3. *oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse unius uxoris virum*, jam erat jure Ecclesiastico tempore Apostolorum lata, uti & quædam aliæ eodem jure latæ sunt ad quamdam moralis congruentiæ similitudinem cum aliis antiquis irregularitatibus, seu legalibus ceremoniis.

Dico 2. Omnis irregularitas ita immediatè à jure imponitur, ut neque hominis sententiâ indigeat, neque per illam solam imponi possit. Ita ferè ommes DD. *Probatur* ex dicto c. *is qui*; ex quo etiam colligitur, ubi jus imponit irregularitatem, hominem seu judicem non posse eam imponere. Irregularitas ergo quæ ab ipso jure fertur, statim independenter à judicis executione & sententia, etiam criminis declaratoriâ, incurritur, sive obligationem inducit.

Dico 3. Nullum videtur particulare alicujus Diœcesis, provinciæ, aut nationis jus sufficere ad ferendam irregularitatem; quia juxta c. *is qui*, debet esse in jure expressa; illud autem jus particulare non est propriè jus, seu jus canonicum, sed statutum. Imò irregularitas solummodo fertur jure scripto; adeoque ob solam allegatam consuetudinem, quorumvis authorum opinione confirmatam, nulla admittenda est irregularitas, nisi exhibeatur jus canonicum scriptum in quo contineatur. *Probatur* ex eodem c. *is qui*. Jus antiquum tamen canonicum non solum comprehendit corpus juris, sed etiam omnia alia decreta pontificia & concilia approbata; ideoque ut irregularitas incurratur, sufficit ut in quolibet horum decretorum contineatur; quia hæc omnia habent vim legum obligantium universam Ecclesiam, & constituentium commune jus; supposito quod sint sufficienter promulgata & recepta. Sed de facto nulla irregularitas est imposita extra corpus juris. Deinde ut irregularitas contrahatur, non sufficit quod in simili aut minori casu posita sit; sed oportet ut in propriâ talis causæ vel delicti specie lata sit; nam c. *is qui* dicitur: *expressum in jure*; hinc iterans activè vel passivè sacramentum confirmationis, aut ordinis; irregularis celebrans aut aliis celebrans, sine sacris vestibus, aut violans Ecclesiã per voluntariã sanguinis aut seminis effusionem &c. non incurrit irregularitatem, quia non est in jure expressa,

SECTIO V.

An ad incurrendam irregularitatem oporteat jus ita esse expressum, ut dubium excludat?

Dico 1. Quando in jure est dubium, an sit lata

lata irregularitas; judicandum est non esse latam tam in interno quàm in externo foro. *Probatur* ex dicto c. *is qui* requirente ad irregularitatem, ut sit in jure expressa; quæ enim ita occulta est, ut sapientes nequeant ferre judicium, an in jure contineatur, nec-ne, nequit dici in jure expressa; adeoque judicanda nulla; imò quamvis non foret ita dubia, quin sub opinionum varietate versaretur, videtur tamen etiam tunc probabiliter esse nulla. Non potest autem haberi dubium de juris existentia, quia tantum in corpore juris irregularitates inveniuntur, & non alibi.

Dico 2. Dum quis operatur cum dubio, an per suum actum sit incursurus irregularitatem, istud dubium nil facit ad eam incurrendam, vel non incurrendam; quia si postea constiterit istum actum, quem cum dubio exercuit, non esse sufficientem ad incurrendam irregularitatem, non erit incursa; secus verò si constiterit esse sufficientem; quia quævis ignorantia, & multò minus dubium, non impedit irregularitatis incursionem, si verè sit lata; & contra non infert, si revera non sit lata. Quando verò post actum intervenit vel manet dubium, an contracta fuerit irregularitas, si factâ sufficiente diligentiâ constet nullum esse tale jus ferens dictam irregularitatem, tunc omne dubium cessat, nec opus est dispensatione, cum non fuerit contracta irregularitas. Si verò post adhibitam diligentiam, manet adhuc dubitatio, videtur tunc practicè posse istud dubium deponere, & se gerere perinde ac ille qui nullam habet irregularitatem, quamvis nactus opportunitatem, teneatur adhuc majorem diligentiam adhibere. Illa enim ignorantia quæ manet, involuntaria est; quia cum non potuerit factâ sufficienti diligentiâ dubitationem deponere, ignorat sibi esse tale præceptum impositum, & quidem ita ignorat, ut non potuerit ignorantiam depellere; ergò invincibiliter ignorat, adeoque hîc & nunc non obligatur tali præcepto; unde nulli peccandi periculo se exponit sic operando.

SECTIO VI.

An ex dubio facti irregularitas juris contrahatur?

Dico: Certum est interdum irregularitatem contrahi, etiamsi factum sit dubium, ita ut qui dubitat, teneatur abstinere donec dispensetur; idq; habetur in c. ad *evidentiam*, & in c. *significasti* 2. pro casu dubii homicidii, & quamvis ibi pontifex addat hujus decisionis rationem in dubio tutius esse eligendum, idq; posset juxta Nav. & Gerson. magis habere locum in foro exteriori quàm in interiori, & tantum fortasse obligari quis in foro interiori post judicis declarationem seu sententiam; tamen etiam quando res non est devoluta ad forum externum, unusquisque tenetur in conscientia, ut sentiunt communiter DD. abstinere ab usu ordinum tanquam irregularis; quia pontifex in isto casu per dicta capita declarat servandam esse irregularitatem; ergò intendit docere obligationem illam oriri eo modo quo irregularitas nasci solet, nempè ex ipso facto absque alia judicis sententiâ. Hæc tamen pontificis decisio pro casu dubii homicidii non est extendenda ad omnes alios juris aut facti dubii casus, obligando homines, ut in eis semper teneantur in conscientiâ ad judicandum contra seipsos & ad suscipiendum quodcumque onus eo quod peculativè sit tutius, quia non semper habent locum omnes rationes illæ quæ in casu homicidii moverunt pontificem.

SECTIO VII.

Qui possint irregularitatem contrahere?

Dico 1. Nullus est capax irregularitatis, qui per se & juxta Christi institutionem non est capax sacramenti ordinis. Hinc fœmina non est nec potest esse capax cujusvis irregularitatis, quia ex jure Divino est incapax sacramenti ordinis, & ejus characteris. Item qui non est baptizatus, non est etiam capax ullius irregularitatis, v. gr. homicida, aut bigamus ante baptismum non est irregularis; quia tunc non comprehenditur sub Ecclesiæ legibus, utpotè non ei subditus. Postquam autem hi post receptum baptismum incipiunt esse Ecclesiæ subditi; an tum sint irregulares, dicetur postea. Perpetua amentia facit incapacem & ordinis & irregularitatis; sed membris truncus, v. gr. manibus, oculis &c. privatus, fit incapax ordinis & simul irregularitatis.

Dico 2. Quicumq; est capax ordinis, est capax irregularitatis, si habeat in terris superiorem, quem cùm non habeat Papa, ideo est incapax contrahendæ irregularitatis; v. gr. si committeret homicidium, non fieret irregularis; quia irregularitas est de jure pontificio, & pertinet ad vim legis coactivam, ad quam Papa non potest obligari. Si autem ante Papatum esset irregularis, v. gr. bigamus, illegitimus, homicida, ejus quidem electio esset illicita, sed valida, & statim post electionem ipso facto tolleretur omnis irregularitas; quia tunc mox desinit ligari jure pontificio quoad vim coactivam. Omnes alii baptizati cum sint capaces ordinis, sunt etiam capaces irregularitatis; imò unus solus potest contrahere multiplicem, v. gr. ob bigamiam, ob ortum illegitimum, ob homicidium; &c. ipsi etiam Episcopi sunt illius capaces, & sub lege generali ferente irregularitatem ipsi quoque comprehenduntur, sive non excipiuntur.

SECTIO VIII.

Quæ sit verborum forma, per quæ inducitur irregularitas?

Dico 1. Quoties verba legis non significant pœnam ipso facto impositam, sed requirunt hominis actionem ut imponatur; tunc in tali lege, non est sermo de irregularitate; nec opus est, ut irregularitas posita exprimatur per verbum præsentis aut præteriti modi, quod ordinariè, licèt non semper, requiritur in aliis pœnis, aut censuris, ut sint ipso jure latæ; sed sufficit ut exprimatur etiam per verbum futuri modi, v. gr. *irregularis erit*, vel *irregularis fiet*. Et quamvis canones, præsertim antiqui rarò utantur nomine irregularitatis, sed per effectus aut circumlocutiones illam indicent; tamen si pœna imponatur per verbum futuri modi, non autem præsentis aut præteriti, & nisi ex legis verbis satis expressè constet esse sermonem de irregularitate, signum est ibi eam non imponi, sed aliquam censuram, vel aliam pœnam.

Dico 2. Quamvis ex vi verborum legis dicatur ferri ipso jure privatio ordinum, non tamen semper intelligitur ferri irregularitatem, nisi vel ex verbis expressis vel ex aliis sufficientibus indiciis id colligatur; depositio enim & suspensio per-

petua est etiam ordinum privatio. Indicia autem ex quibus colligitur irregularitas esse in jure lata, quamvis non semper certa, hæc sunt: 1. si talis pœna dicatur auferenda esse per dispensationem. Suspensio tamen etiam tolli potest per dispensationem. 2. si talis ordinum privatio feratur sine culpa, quamvis non sine causa; sed hoc signum non est adæquatum, quia non omnis irregularitas incurritur sine culpa. 3. si per legem imponatur ordinibus impedimentum, quod post peractam pœnitentiam manet, & sit non tantum clericis, sed etiam Laïcis commune, maximè si sit totalis. Deinde quamvis in jure inveniantur quædam dicendi formulæ, quæ per se potius diriguntur ad prælatos Ecclesiæ quàm ad ipsos reos, ideoque videantur non continere pœnam ipso jure latam, sed ferendam, v. gr. *non potest esse clericus, nè sit clericus, deponatur, abstinere convenit, cessare debet, ad clerum non provehatur, ne fiat clericus, nunquam ordinetur*, &c. sunt tamen sufficientes, ut indicent irregularitatem ipso facto latam; quia supponunt pœnam jam incursam, & præcipiunt illius executionem, non impositionem. Idem dic de his: *non adspiret ad ordines, repellendus est, non potest esse in numero sacerdotum, sacerdotio privatus*, &c. per hanc sacerdotii privationem sæpe in jure intelligitur irregularitas. Alias adhuc juris formulas refert Majolus; sed non ritè.

DISPUTATIO XLI.

De modis quibus irregularitas tollitur, præsertim de dispensatione.

SECTIO I.

An possit iregularitas aliter tolli, quàm per dispensationem?

DICO 1. Defectus in homine ante baptismum existens, ita illum reddit ab irregularitate immunem post baptismum, ut in eo nulla remaneat irregularitas ratione præcedentium actionum aut conditionum, nisi ubi oppositum esse in jure sufficienter constiterit. An verò in casu bigamiæ, aut alio admittenda sit exceptio, postea dicetur.

Dico 2. Irregularitas ante religionis ingressum contracta, quænam per illius ingressum tollatur, consulenda sunt jura vel consuetudo.

Dico 3. Irregularitas tolli potest per propriam dispensationem, non per absolutionem, quia absolutio est actus justitiæ; irregularitas autem est tantùm quædam prohibitio, in quam non cadit actus justitiæ. Ut autem dispensatio in irregularitate locum habeat, oportet ut causa irregularitatis duret; nam cessante illius causâ per se cessat irregularitas sine dispensatione, sive non est necessaria dispensatio.

SECTIO II.

Penes quos sit potestas dispensandi in irregularitate, & quæ forma servanda in dispensatione?

Dico 1. Certum est Papam ex jure Divino & immediatè à Christo habere ordinariam, universalem, ac supremam potestatem dispensandi in irregularitate; illicitè quidem faceret, si sine causa dispensaret; validè tamen; nullus autem Episcopus jure ordinario potest dispensare in irregularitate generatim sumpta, sed tantum in iis quæ illis concedumtur, uti ex variis juris textibus liquet, v. gr. ex cap. *at si clerici*, de judiciis, & ex cap. *cum illorum*, de sentent. excomm. hinc concilium Trid. Sess. 24. c. 6. de reform. concedit Episcopis ut possint dispensare in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ quæ ex homicidio voluntario oritur, & exceptis aliis in forum contentiosum deductis, nempe ubi est receptum Conc. Trid. Sub illa concessione non comprehenduntur prælati inferiores, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, nec capitulum cathedralis Ecclesiæ, sede vacante; apostolicâ tamen sede vacante videtur collegium cardinalium posse dispensare in alicujus particularis irregularitate, ut licitè queat eligi in summum pontificem. Episcopi autem prædictis casibus possunt quomodocumque subditos, v. gr. exemptos aut domicilium in suis diœcesibus habentes, dispensare, etiam absentes, seu in alienâ diœcesi versantes, per se vel per alium; & si ipse Episcopus incidat in irregularitatem occultam, deputare potest confessarium, ut cum ipso dispenset juxta facultatem Episcopis datam. Ad sciendum quinam habeant delegatam sive particularem sive generalem dispensandi potestatem in irregularitatibus, consulenda sunt privilegia specialia aut facultates aliquibus concessæ.

Dico 2. Nulla est forma vel solemnitas præscripta ad dispensandum in irregularitate; sufficit signum verbis vel alio modo expressum, quo voluntas dispensantis sufficienter ostendatur sive pro aliqua tantùm, sive pro omni irregularitate, prout petens eam indicat. Deinde potest etiam irregularitas dispensari vel ex parte, vel totaliter; v. gr. quoad usum ordinis suscepti, & non quoad ordinem suscipiendum; vel quoad unum ordinem, & non quoad omnes; quoad minores, & non dispensari quoad majores ordines. Dispensatus tamen in majori ordine, virtualiter censetur dispensatus in omni minori, v. gr. dispensatus in usu sacerdotii, censetur dispensatus ad usum omnium ordinum inferiorum; & dum quis absolutè dispensatur, intelligitur totaliter dispensari. Imo dum Papa sciens aliquem esse irregularem, illi confert ordinem, vel litteras dimissorias dat, etiamsi nil verbis exprimat, censetur ipso facto cum illo dispensare; non est enim credendus Papa velle agere contra jus, cùm possit in jure dispensare: idem probabiliter dic de Episcopo conferente ordinem ei, quem scit esse irregularem, modò supponatur in eo potestas dispensandi; idemque de quocumque prælato habente potestatem dispensandi, & mittente ad suscipiendos ordines subditum, quem scit esse irregularem.

DISPUTATIO XLII.

De Irregularitate contracta ex delicto ob usum sacramentorum.

SECTIO PRIMA.

An contrahatur irregularitas per iteratam Baptismi susceptionem?

DICO 1. Qui iteratò recipit baptismum, cum intentione cum recipiendi, quamvis sit nullus, adeoque cum culpa gravi, incurrit irregularitatem, & quidem quoties toties intendit sic eum recipere; non tamen eam incurrit qui eum recipit sub intentione conditionatâ, si fortè prior baptismus non fuit validus; quamvis contingat id fieri imprudenter, & sine sufficienti dubitandi ratione, ac denique cum culpa gravi.

Dico 2. Extra rebaptizationem non contrahitur irregularitas per baptismi susceptionem cum quacumque culpa, modò à catholico Ministro suscipiatur. Attamen qui dilato baptismo usque ad mortis periculum, tunc tantum baptizatur quasi necessitate compulsus, ut promoveatur ad ordines indiget dispensatione tanquam irregularis, ex cap. 1. D. 57. quia fides hujus hominis sic baptizati non videtur fuisse omninò voluntaria, sed quasi ex necessitate; nec videtur expedire, ut is, de cujus verâ fide dubium fuit, ad clericatum admittatur sine dispensatione ab Episcopo data. Idem dic de adulto baptizato ab Hæretico, ob culpam tali baptismi susceptione commissam.

SECTIO II. & III.

Per cujusnam alterius sacramenti illegitimam susceptionem contrahatur irregularitas?

Dico 1. Per nullam indignam & peccaminosam sacramenti confirmationis quamvis iteratæ, nec per ullam indignam pœnitentiæ etiam publicæ (nisi ex hâc oriretur gravis infamia faciens irregularem) Eucharistiæ, Extremæ unctionis, matrimonii, præcisè sumpti in primis nuptiis, susceptionem contrahitur irregularitas. Quia nulla talis irregularitas est in jure expressa. Sed

Dico 2. In ordinum susceptione fit irregularis qui eos accipit ab Episcopo qui episcopatui renunciavit quoad locum & dignitatem; item qui ordinatur ante legitimam ætatem; qui ordinatur ab alieno Episcopo, sine proprii licentiâ; qui recipit ordines extra tempora sine dispensatione; qui ordinatur non servatis interstitiis; qui ordinatur per saltum; qui autem ligatus censurâ ordinatur, suspensionem incurrit, non irregularitatem; nec novam irregularitatem; nec novam irregularitatem incurrit qui in irregularitate ordinatur. Item qui ordinatur ab Episcopo censurâ ligato aut irregulari, suspensionem, non irregularitatem incurrit; & idem dic de eo, qui sine titulo, vel sine veris dimissoriis litteris ordinatur; sed qui furtivè ac dolo se ordinandis ingerens, ordines suscipit, irregularitatem incurrit Papæ reservatam. Is tamen qui ordinem semel susceptum, iterum recipit, probabiliùs non contrahit irregularitatem, uti nec ille qui cum peccato mortali publico ordinatur, aut qui ordinatur ab Episcopo non baptizato, vel non sacerdote, vel non consecrato; & multò minùs is, qui ordinatur ab Episcopo omninò illiterato, aut ab Episcopo idiomatis diversi, v. gr. græcus à latino, aut latinus à græco. Si quis autem à duobus Episcopis simul ordinetur, uno proferente formam substantialem, & alio ministrante substantialem materiam, ista divisio non irregularitatem, sed sacramenti nullitatem inducit. Si verò istius ministerii divisio sit tantum quoad accidentalem solemnitatem; id est si unus Episcopus omnia quæ sunt de substantia ordinis quoad formam & materiam ritè perficiat, licèt alteri Episcopo solemnitatem aliquam accidentalem committat faciendam, valida erit ordinatio, & nullâ incurritur irregularitas. Qui autem ordinatus fuit sine aliqua solemnitate accidentali juxta Ecclesiæ ritum necessariâ, v. gr. sine aliquâ unctione, non debet nec potest licitè uti ordine suscepto, donec iste defectus suppleatur; nulla tamen est ibi irregularitas, nec opus est dispensatione; suppleatur tantum defectus secretò ab Episcopo. Denique qui nondum suscepto confirmationis sacramento ordinatur, nullam irregularitatem incurrit, nec novum impedimentum usus ordinis suscepti, aut ascendendi ad superiores ordines; valida enim fuit ordinis susceptio, & nullo jure tale impedimentum latum est. Majolus in his prædictis plerisq; casibus docet dari irregularitatē, sed frustra.

SECTIO IV.

An per indignam ordinis usurpationem incurratur irregularitas?

Dico 1. Minister qui non est consecratus ad tale munus, administrans baptismum in necessitate, etiamsi indignè, non fit irregularis. Sed minister consecratus ministrans in superiori ordine quem non habet, incurrit irregularitatem quoad promotionē ad ordines superiores, ita ut ad illos perpetuò promoveri non possit. ex c. de cleric. non ordin. ministr. & incurrit etiam suspensionem temporalem unius ordinis jam suscepti, id est supremi inter susceptos. Sic etiam clericus per saltum promotus, qui in præterminsso ordine ministrat, fit irregularis &c. Laicus autem usurpans quodcumque sacrorum ordinum ministerium, excluditur omninò à clericatu, ita ut nullum vel minimum ordinem recipere possit. colligitur ex dicto c. 1. D. 57.

Dico 2. Qui recipit ordinem cum substantiali defectu, ut potest contingere, fit irregularis; non verò qui cum accidentali; sed hic defectus accidentalis debet cautè suppleri; & si antequam suppleatur, ministret in isto ordine, peccat quidem graviter, sed non incurrit irregularitatem; quia non erat propriè ab illo suspensus per censuram, sed tantùm prohibitus.

Dico 3. Nullum ordinis ministerium, quod aliquo modo per Laïcos exerceri potest, sufficit ad prædictam irregularitatem incurrendam, v. gr. Laicus baptizans sine solemnitate extra necessitatem & peccando graviter, non fit irregularis. Deinde clericus ob usurpatam jurisdictionem, si exerceat actum ordinis quem habet, non fit etiam irregularis, v. gr. sacerdos absolvens sacramentaliter

liter non ſubditum, aut ſimplex ſacerdos ſine licentia parochi baptizans ſolemniter, aut ungens, non fit irregularis; uti nec Epiſcopus ordinans ſibi non ſubditum, vel in aliena Diœceſi ſine licentia Diœceſani; ſed hic tamen ſuſpenſionem incurrit. Quod attinet ad minores ordines, dum quis aliquem ex eis exercet tanquam in eo ordinatus, quem tamen non habet, fit etiam irregularis; ſecus verò, ſi eum tantum exerceet eo modo quo per laïcos exerceri ſolet. Hæc autem irregularitas, ſine culpa non incurritur, nec per actionem ludicram. Ubi in his habetur licentia papæ, ceſſat irregularitas.

SECTIO V.

An per indignam ordinis adminiſtrationem incurratur Irregularitas?

Dico 1. Clericus, qui exercendo ordinem, violat cenſuram, incurrit irregularitatem; ſic excommunicatus majori excommunicatione, vel ſuſpenſus ab ordine, vel interdictus perſonaliter, fit irregularis miniſtrando in ſuo ordine, ſicut prius; idem dic de celebrante in loco interdicto aliter quàm illi conceſſum eſt. Quæ omnia conſtant ex toto titulo Cleric. excomm. miniſt. &c.

Dico 2. Per ordinis adminiſtrationem quamtumvis illicitam quæ non ſit contra cenſuras, nunquam irregularitas incurritur; nulla enim talis irregularitas invenitur in jure expreſſa; ideoque novem caſus quos affert Majolus, in quibus dicit irregularitatem incurri contra dictam aſſertionem, rejiciuntur; v. gr. Epiſcopum qui ordinat aliquem per ſaltum, aut ſacerdotem qui omiſſo toto ſacrificandi ritu ab Eccleſia ſervato, corpus Chriſti & ſanguinem conficit, &c. dicit fieri irregulares, ſed ſine fundamento.

DISPUTATIO XLIII.

De Irregularitatibus, quæ ex aliis delictis vel ex eorum infamiâ contrahi poſſunt.

SECTIO I. II. & III.

An per crimen hæreſis incurratur Irregularitas, & ad quas perſonas hæc extendatur?

DICO 1. Ob crimen hæreſis externæ, non purè mentalis, incurritur irregularitas, ita ut qui ſemel lapſus eſt in hæreſim, neque dum permanet in hæreſi, neque poſt ejus deteſtationem & abſolutionem, poſſit ordinari ſine diſpenſatione; & juxta communem ſententiam ſolus Papa poteſt ea diſpenſare quoad promotionem ad ordines; quoad uſum verò ſuſceptorum, excepto probabilius ſacerdotii uſu, Epiſcopus poteſt.

Dico 2. Hæc irregularitas extenditur etiam ad veros apoſtatas, imò & probabilius ad eos qui tantum exterius ob metum ſunt apoſtatæ, horumque irregularitatis diſpenſatio eſt Papæ reſervata quoad promotionem ad quoſvis ordines; quoad verò uſum ſuſceptorum, (excepto uſu ſacerdotii cujus diſpenſatio eſt etiam Papæ reſervata) poteſt Epiſcopus, ex gravi cauſa diſpenſare; multò autem magis eſt Papæ reſervata diſpenſatio irregularitatis verè apoſtatarum. Inſuper

Dico 3. Hæc irregularitas ad Hæreticorum fautores, receptatores, conſilium, opem aut favorem eis dantes extenditur, & in ſuſpectos ob hæc de hæreſi; ac in ſchiſmaticos qui ſunt ſimul hæretici; non verò ſi ſint tantum ſchiſmatici ſine hæreſi. Item extenditur ad filios & nepotes hæreticorum in ſuo errore morientium, & in eorum fautorum filios. Denique in fide Neophyti ſunt etiam aliquo modo irregulares, donec cognita eorum fide ſolidâ, judicentur habiles ad ordines; ſed eorum filii qui ante uſum rationis baptizantur, irregulares non ſunt.

SECTIO IV. & V.

An ob ſimoniam, ſacrilegium, alia-ve crimina incurratur Irregularitas?

Dico 1. Nulla propria irregularitas ob hæc crimina, per ſe loquendo, ac ſeclusi infamiâ, (infames enim in jure, ſunt irregulares) incurritur; quia hæc pœna, non invenitur expreſſè in jure latâ ob iſta crimina, contra Majolum, qui ponit irregularitatem in ſimoniâ tam ex parte dantis quàm recipientis; in venditione rerum ſacrarum, in fornicatione cum moniali aut ſacrâ virgine; in ſortilegiis, in apoſtaſiâ à religione aut clericatu, in blaſphemia, ac denique in omni ſacrilegio; ſed ſine vero fundamento ac malè; quamvis enim iſta crimina habeant in jure annexas pœnas ſeu cenſuras vel ferendas vel ipſo facto latas, ex quarum violatione poteſt oriri irregularitas; nulla tamen pro ipſiſmet criminibus immediatè fertur irregularitas. Unde

Dico 2. Nec iſta ſuprà dicta crimina, nec alia, præter homicidium ſub quo mutilatio comprehenditur, & de quo in diſp. ſeq. ullam de ſe inducunt irregularitatem; quia nulla pro illis legitur in jure impoſita irregularitas; adeoque ſi poſtquam commiſſa ſunt, deleantur per pœnitentiam, non impediunt ordinum ſuſceptionem aut uſum, neque ad hunc & illam eſt neceſſaria diſpenſatio, ſed abſolutio, ſi habeant annexam cenſuram; nec ob iſtorum criminum impœnitentiam, ſeu perſeverantiam, vel ob eorum frequentiam vel conſuetudinem ulla in jure habetur irregularitas. Quamdiu durant, impediunt quidem ordinum executionem & ſuſpenſionem, ſed jure tantum Divino & naturali, non autem canonico ſeu non per irregularitatem.

DISPUTATIO XLIV.

De Irregularitate, quæ contrahitur ex delicto homicidii voluntarii.

SECTIO I. & II.

De voluntariâ homicidii intentione, & effectu ſecuto ad incurrendam irregularitatem neceſſario.

DICO: Ob homicidium voluntarium incurri irregularitatem paſſim in jure habetur. Sed in

in præsenti materiâ vocatur tantùm homicidium voluntarium, quod ex proposito occidendi fit. Unde quando quis cum directa voluntate vulnerandi tantùm aut percutiendi, sed non cum proposito occidendi, vulnerat alium, licèt mors sequatur, in rigore & in foro conscientiæ non est homicidium voluntarium; in foro tamen externo aliud fortè judicabitur. Quare ad hanc irregularitatem contrahendam requiritur expressa ac directa, imò & spontanea (ut excludatur voluntas necessaria se defendendi) voluntas occidendi in actu signato vel exercito: talis autem censetur haberi, quando vel mors ipsa, vel saltem actio illa, quæ est causa proxima ac per se mortis inevitabilis, v. gr. propinatio veneni mortiferi, ita intenta est; quia tunc velle talem actionem, est velle mortem in actu exercito, etiamsi in actu signato & expresso non concipiatur.

Dico 2. Certum est ad hanc incurrendam irregularitatem non sufficere solam internam occidendi voluntatem, si homicidii effectus revera non sequatur, quocumque modo etiam miraculoso impediatur, præterquam in casibus à jure expressis, v. gr. in mutilatione, de quâ jam; quia pœna ipso jure imposita non incurritur nisi per delictum consummatum, nec sufficit inchoatum, licèt pervenerit ad actum propinquum.

Dico 3. Altera irregularitas distincta à præcedenti incurritur per gravem mutilationem consummatam, & non tentatam aut inchoatam tantum, seu per alicujus membri corporis humani abscissionem. Habetur ex Clem. *Unica.* de homicidio. Per membrum autem intelligitur quælibet pars organica, quâ oblatâ, non manet corpus integrum, juxta moralem æstimationem, & & communem loquendi modum; v. gr. pes, manus, aures, digitus; adeoque ad prædictam mutilationem videtur sufficere vel integra abscissio, vel gravis diminutio alicujus membri principalis. Unde per auriculæ, principalis digiti, mamillæ mulieris abscissionem, probabilius incurritur irregularitas. Idem etiam dic de mutilante seipsum. Item de abscindente membrum aridum, debilitatum, impeditum si sit adhuc animâ informatum; secus, si sit omninò mortuum. Item de procurante abortum fœtûs animati, ex quo sequatur mors; secus, si nondum sit animatus.

SECTIO III. & IV.

Quænam personæ ad homicidium concurrentes, irregularitatem contrahant? Et qualis sit?

Dico 1. Quicumque baptizatus, (secus, non baptizatus) per se seu propriis manibus occidit alium, etiam non baptizatum, fit irregularis, excepto Papâ qui juri communi quoad pœnas non subjicitur; & idem est de eo qui dat causam morti cum effectu secutæ, licèt remotè ad illam concurrere videatur, v. gr. dans venenum quod tantum post longum tempus mortem affert.

Dico 2. Qui mandat fieri homicidium per alium, etiam sit irregularis, nisi revocaverit suum mandatum, eique vi mandârit, intimârit, antequam homicidium fieret; & ad hoc impediendum tenetur quantam potest, adhibere diligentiam; idem dic de consilium dante cum effectu secuto, etiam indirectum, nisi ante homicidium effectum fortiter retractârit suum consilium, si consulendo tantum moverit voluntatis affectum; si autem consulendo, etiam ratiocinio intellectum moverit, debet insuper rationibus contrariis ac specialioribus persuasionibus suum consilium retractare. Deinde videtur etiam incurrisse irregularitatem is, qui alteri consilium dedit, ut illicitè ac temerè se mortis periculo exponeret, si mors ejus inde secuta fuerit.

Dico 3. Quotics aliquis consentit homicidio dum actu fit vel suo nomine seu occasione, vel propter ipsum, iste consentiens fit homicidii reus, adeoque irregularitatem incurrit; iste enim consensus censetur moralis cooperatio; nam exterius debebat repugnare; consensus autem in homicidium, quod nullo modo consentientis nomine fit, si absque ulla ejus cooperatione fiat & purum sit, non inducit irregularitatem, etiamsi ipse consensus exterius manifestetur; quia non influit in alterius occisionem, adeoque non incurrit pœnam homicidii. Imò qui consentit in homicidium suo nomine jam factum ab alio, sine ulla sua cooperatione, probabilius eam non incurrit. Covar. Tabian. Angel. &c. contra Sylv. Majol. &c. quia nulla invenitur posita irregularitas ob solam ratihabitionem, nisi in casibus à jure expressis; & sunt hi: 1. qui ratam habet clerici percussionem suo nomine factam, etiamsi illam non mandârit, nec cogitaverit. cap. cum quis de sent. excomm. in sexto. 2. qui ratam habet percussionem Cardinalis, in c. *fœlicis*, de pœnis in 6. 3. dein habetur in Clem. 1. de pœnis contra ratihabitionem percussionis Episcopi. Ad hanc tamen ratihabitionem non sufficit approbatio vel complacentia merè interna, sed requiritur extema. Denique si quis casu & sine culpa alium occidat, & postèà ratum habeat suum factum, non contrahit irregularitatem.

Dico 4. Is qui cooperatur aut quovis modo opem præbet homicidio perpetrando, incurrit etiam prædictam irregularitatem. Ex cap. *sicut dignum*, de homicidio. Qualis autem cooperatio sufficiat ad hanc irregularitatem, postea agendo de casuali homicidio, dicetur.

Dico 5. Quod attinet ad effectus irregularitatis ex homicidio quolibet voluntario contractæ, habet illos omnes supra generatim positos de irregularitate, & nullum alium specialem, adeoque nec privat beneficiis jam obtentis, nec inhabilitat ad nova obtinenda, ejus dispensatio, ex quamtumvis occulto homicidio contractæ, est Papæ reservata, qui in eo difficillimè solet dispensare. Sed in irregularitate ex mutilatione occulta contractâ potest Episcopus dispensare; in quavis autem aliâ, quæ non est occulta, solus Papa.

DISPUTATIO XLV.

De irregularitate ex homicidio casuali contractâ.

SECTIO I. & II.

An & quomodo per homicidium indirectè voluntarium contrahatur irregularitas?

DICO 1. Certum est per hujusmodi homicidium incurri irregularitatem; est enim vo-

luntarium, etiamsi non perfecto modo; adeoque quando est occultum, in ejus irregularitate potest simpliciter dispensare Episcopus; quando autem est publicum & deductum ad forum contentiosum, non dispensare potest, nisi prius causa cognita, preces narratæ ac probatæ fuerint.

Dico 2. Homicidium censetur indirectè voluntarium ac casuale, adeoque per illud incurri irregularitatem 1. quando quis exercet actionem ex quâ immediatè sequitur homicidium, attentis variis circumstantiis. 2.quando quis dat causam, ex qua homicidium sequitur. Hinc qui detinet alium ne fugiat, & occiditur, fit irregularis. 3. quando quis injustè imperat verberationem, ex quâ homicidium sequitur, etiamsi cum limitatione imperium dederit, & alter imperium excesserit; secus verò, si justè imperârit. Unde qui mulierem prægnantem ita percutit, ut inde sequatur abortus prolis jam animatæ, quamvis ab ipso non intentus, fit irregularis; quia id homicidium est in causa voluntarium, sic etiam fiet irregularis, qui consulit actionem injuriosam seu vindictam ex quâ homicidium sequatur.

SECTIO III. & IV.

Quando incurrunt hanc irregularitatem aliquo modo cooperantes cum homicida, aut eum non impedientes?

Dico 1. si quis directè cooperetur actioni, per quam scit alterum intendere homicidium, secuto homicidio, fit irregularis, modò non interveniat ignorantia inculpabilis; hæc enim irregularitas non contrahitur, nisi adsit culpa. Hinc si quis consulendo minus malum, v. gr. minorem vindictam, ita ut non peccet sic consulendo morte secutâ, ab alio patratâ, non fiet irregularis, quia patrata est sine sua culpa. Idem dic de dante ejus modi consilium. Ista autem cooperatio potest esse vel remota vel proxima, remota, v. gr. si quis det instrumenta homicidii ignorans, & non intendens alterius rixam aut percussionem, nempè si det ensem, aut quid simile; proxima, dum quis immediatè applicat causam, quæ ad mortem inservit, v. gr. si quis daret infirmo cibum cooperantem ad ejus mortem, quæ sine illo fortasse vel non secuta fuisset, vel non tam citò. Hinc

Dico 2. Dum plures cum aliquo rixantur, non ex proposito occidendi, sed ex repentina occasione, modoque ordinario, si ille occidatur, omnes cum illo rixantes, fiunt irregulares; quia omnes cooperantur ad ejus mortem vel directè vel indirectè, & non sine culpa. Ita communiter DD.

Dico 3. Quando quis non impediendo homicidium, peccat solum contra charitatem, non fit irregularis. Ita Innoc. Antonin. &c. contra Nav. &c. quia is nec physicè nec moraliter censetur cooperari ad homicidium. Quando autem quis tenetur ex justitia impedire homicidium, tunc per voluntariam defensionis seu impediendi omissionem incurrit irregularitatem. Angel. Sylv. Nav. &c. quia illa est moralis causa homicidii & contra justitiam; ergo illa omissio transit moraliter in commissionem homicidii, ob quam juxta varia jura incurritur irregularitas. Ille enim est moraliter homicida qui privat alium jure suo & re suâ sibique necessariâ ad sui defensionem; adeoque habet moralem influxum positivum in ejus mortem.

SECTIO V. & VI.

An propter homicidium casuale ex opere tam licito quàm illicito secutum, contrahatur irregularitas?

Dico 1. Ob homicidium casuale ex opere licito secutum, si sufficiens diligentia ad vitandum mortis alterius periculum adhibita fuerit, non contrahitur irregularitas; quia tunc homicidium est omninò involuntarium, & sine culpâ, nec ob hoc ulla in jure invenitur expressa irregularitas. Si autem intervenerit negligentia vitandi periculum, quæ ad culpam mortalem pervenerit, tunc etiamsi opus fuerit licitum & bonâ intentione factum, secuto homicidio incurritur irregularitas. Istud enim est aliquo modo voluntarium, & licèt opus sit licitum, non fit tamen licitè; si autem negligentia pervenerit tantùm ad culpam venialem, probabiliter non incurritur irregularitas; quia tunc est levis aut levissima negligentia, ac homicidium valdè diminutè & secundum quid voluntarium.

Dico 2. Ob homicidium omninò casuale ex opere illicito secutum, non contrahitur irregularitas, nisi in casibus à jure expressis; casus autem censetur sufficienter in jure expressus, quando actio est specialiter prohibita ac illicita ob homicidii periculum, v. gr. in cap. ultimo de homicidio in 6. ubi declaratur fieri irregularem, qui jussit injustè alium tantùm percuti, non occidi, si is, qui jussus fuit, jussum excedens, alium occidat, etiamsi jubens omnem adhibuerit diligentiam, ne percussio foret lethalis; quia jus in tali casu nullam diligentiam tanquam sufficientem admittit, supposito jussu injusto. Penè similis casus habetur in cap. ultimo de homicidio. Item habetur alius in c. *sicut*, de homicidio, ubi quidam presbyter declaratur irregularis, quia dedit occasionem abortui (nempè foetûs animati); quamvis enim ista occasio non videbatur sufficiens, tamen quia iste presbyter dabat operam rei illicitæ, juris declaratione reputatur sufficiens. Atque ita in jure quædam actiones ob homicidii periculum, quod in se continent, prohibentur cum adjuncta pœnâ & conditione, ut si homicidii effectus sequatur, irregularitas incurratur ob solam ejusmodi actionem sic prohibitam sub tali effectu; sive negligentia interveniat, sive non. Unde generaliter potest dici: quoties ex injustâ & periculosâ alicujus actione homicidium sequitur, quantumvis casuale sit, irregularitas incurritur; ut potè satis in jure expressa. Si igitur actus sit illicitus in materia castitatis & religionis, nec sit specialiter jure humano prohibitus ob homicidii periculum, non incurritur irregularitas ob homicidium ex casu omninò fortuito inde subsecutum. Quare ut incurratur irregularitas ob homicidium omninò casuale, debet provenire ex actione injusta & periculosa respectu illius, qui occiditur; & quamvis tale homicidium, quatenus homicidium, non sit reipsa voluntarium; est tamen legis interpretatione voluntarium punientis istam actionem injustam ac veram pœnâ irregularitatis.

DIS-

DISPUTATIO XLVI.

De irregularitate contractâ ex homicidio neceſſario, ſeu in defenſionem patrato.

SECTIO I. & II.

An ob homicidium patratum in defenſionem propriæ perſonæ, vel bonorum temporalium, incurratur irregularitas?

DICO 1. Qui occidit alium in ſui defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis. Conſtat ex clem. unica, de homicidio; ſecus verò qui excedit in modo defenſionis; quia tunc ceſſat ratio & diſpoſitio juris. Deinde ſi quis poſſit fugere ſine ullo mortis aut mutilationis periculo, & ſine dedecore vel infamia, v. gr. clericus aut Religioſus (ei enim non eſt ignominioſa fuga, nec decet pugna ejus ſtatum) tenetur fugere, ſi enim tunc occidat alium, fit irregularis; ſecus verò, ſi quis alius non poſſit fugere ſine gravi notâ & amiſſione famæ. Signa autem moderaminis inculpatæ tutelæ, ſunt: 1. ſi is, qui occidit, fuerit aggreſſus ab alio; alioqui non eſſet defenſio, ſed aggreſſio. 2. ſi defenſio fieri non poſſit cum minori proximi læſione; ſi enim ſufficeret mutilare, aut aliud vulnus infligere, occiſio eſſet immoderata defenſio. 3. ſi defenſio non facta fuerit cum culpa gravi, aut mortali; ſi enim defenſio tranſierit in aggreſſionem, v. gr. ſi quis jam fugientem inſecutus fuerit, aut jam deſiſtentem à pugnâ, cum ad illam excitârit; tunc fit irregularis. Si autem iſte exceſſus tantùm ad culpam venialem pervenerit, non inducet irregularitatem. Quando eſt dubium an ſit incurſa irregularitas, & res deducta eſt ad forum contentioſum, tunc pertinet ad Epiſcopum judicium ferre. Atque hæc irregularitas contracta ex homicidio ob immoderatam defenſionem, non eſt Papæ reſervata.

Dico 2. Suppoſitâ communi ſententiâ TT. quod interdum liceat ad defenſionem bonorum temporalium, concurrentibus omnibus circumſtantiis neceſſariis, alium occidere; quamvis in iſto caſu ſatis communiter ſentiant Doctores ejuſmodi hominem, qui alium juſtè occidit ad defendenda ſua bona temporalia, incurrere irregularitatem; nempe Panorm. Navarr. &c. contraria tamen aliorum opinio videtur ſatis probabilis & practicè tuta, & in rigore juris vera; quia talis irregularitas nec in jure novo clementinæ unic. de homicidio, nec in antiquo invenitur expreſſa aut comprehenſa.

SECTIO III.

An ex homicidio ob licitam proximi defenſionem patrato incurratur irregularitas?

Dico 1. Quamvis adhuc aliqui in hoc caſu putent ejuſmodi occiſorem incurrere irregularitatem, nempe Sylv. Nav. &c. verior tamen videtur eſſe ſententia negantium incurri irregularitatem, quando homicidium non ſolum ſit licitè, ſed etiam ex obligatione defendendi interdum proximi vitam; quia tale homicidium non eſt culpabile, nec moraliter voluntarium, ſed aliquo modo neceſſarium, & per accidens ſecutum ex tali defenſione. Inſuper

Dico 2. Idem videtur ſentiendum, quando iſta proximi defenſio eſt tantum licita ſine obligatione, dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ; quia ejuſmodi irregularitas nec ex Clementina de homicidio, nec ex antiquiori jure colligitur impoſita. Covar. Majo. &c.

DISPUTATIO XLVII.

De irregularitate ex homicidio licito ob defectum lenitatis contracta.

SECTIO PRIMA.

An judex ferens ſententiam in cauſa ſanguinis, fiat irregularis?

DICO 1. Judex ferens ſententiam in cauſa ſanguinis, effectu ſecuto, fit irregularis. Conſtat ex multis juris capitibus. Dicitur *in cauſa ſanguinis*, id eſt mortis vel mutilationis; minus enim nocumentum, v. gr. flagellatio, ad trimes damnatio aut alia vulneratio, ſanguiniſque effuſio ſine morte vel mutilatione, non ſufficit. Deinde dicitur, *effectu ſecuto*; quia licet quis proferat & promulget ſententiam, ſi effectus mortis vel mutilationis quocumque modo impediatur, ne executioni mandetur, non fit irregularis. In c. *ſententia ſanguinis*, *ne clerici*, ſub nomine autem *judicis*, comprehenditur aſſeſſor, conſultor, exhortator, & omnis alius cum judice ad ferendam ſententiam cõcurrens. Dum princeps aut dominus temporalis delegat purè alicui ſuam juriſdictionem, judiciſque officium committit, non determinatè ad aliquam punitionem faciendam per mortem aut mutilationem, ſed indifferenter ad examinandam, ad inquirendam cauſam, & ad juſtitiam agendam, ſive id committat in generali quoad omnia crimina, ſive in particulari quoad tale factum, non fit irregularis, in c. ult. *ne clerici, vel monachi* in 6. ubi pontifex ait, clericos habentes temporalem juriſdictionem, poſſe & debere illam delegare ſine ullo metu irregularitatis. Hinc

Dico 2. Inquiſitores non fiunt irregulares, quando reos mortis convictos de crimine, tradunt brachio ſæculari, ſive clericos poſt degradationem & privilegii clericalis exſpoliationem, ſive Laïcos; quia non tradunt propriè judici ſæculari ſuam juriſdictionem, ſed in ejus manibus derelinquunt ſeu tradunt talem perſonam, ut in eam exerceat ſuam juriſdictionem, & morte eum plectat. Monetur tamen in cap. *Nevirus* de verb. ſignif. judex Eccleſiaſticus *efficaciter debere pro reo intercedere ut citra mortis periculum circa eum ſententia moderetur*. Quæ interceſſio ſive ſit abſolutè neceſſaria ad vitandam irregularitatem, quod eſt fortaſſe probabilius, ſive non ſit, fit ut judex Eccleſiaſticus non videatur petere ſupplicium mortis à poteſtate ſæculari, nec illud deſiderare, utque quantum eſt in ſe, oſtendat animum abſolvendi potius, quàm damnandi, & ſic dicitur

tur *efficaciter* intercedere, non quidem absolutè petendo, ut ita fiat; sed quoad justè & licitè fieri potest; quod sanè ex animo & verè peti potest. Atque hæc intercessio tam est necessaria in tradendo reo Laïco, quàm in clerico tradendo.

SECTIO II.

An accusator in causa sanguinis fiat irregularis?

Nota: hîc agi de justa accusatione; si enim accusatio sit injusta, clarum est incurri irregularitatem, non ex defectu lenitatis, sed ex delicto.

Dico 1. Clericus (idem dic de Laïco) juxta c. de homicidio in 6. non fit irregularis per justam accusationem, etiam secutâ accusati morte vel mutilatione, dummodò duo servet: 1. ut tantum petat compensationem damni sibi illati, provideaturque, ne imposterum simile quid sibi eveniat. 2. ut protestetur se pœnam sanguinis non intendere, sive exterius habeat talem affectum, sive non, (de internis enim non judicat Ecclesia,) & sive mors sit certò secutura, sive non. Unde accusatio non debet directè fieri ad postulandã vindictam, sed ad reparationem præsentis damni, & ad obviandum futuro; sive debet tantum agi de reparatione illati damni per tale delictum, non verò de vindicta delicti; adeoque si reus spontè paratus sit satisfacere, non potest fieri accusatio. Deinde ex dicto cap. liquet posse tantum in causa propria accusationem fieri, non in alienâ; posset tamen in aliena interdum fieri denunciatio ex charitate, si hæc denunciatio sit medium moraliter necessarium ad impediendum grave malum imminens, obliganque ex lege charitatis erga proximum; fiatque protestatio expressa, quod denunciatur non ad vindictam sanguinis, sed solùm ad cautelam & proximi defensionem. Sub *propria causa* comprehenduntur parentes, filii & fratres inter se. Accusans autem reum justè coram judice Ecclesiastico in causa sanguinis non eget protestatione; quia judex Ecclesiasticus non potest procedere ad sanguinis sententiam; neque eâ eget accusans coram judice sæculari, si crimen non est dignum pœnâ deformationis.

Dico 2. Potest quis sine irregularitate detinere furem suorum bonorum, donec capiatur; aut indicare locum ubi latet ut capiatur, aut vociferari ut capiatur, non ut occidatur; debetque postea, si capiatur, protestari se non vindictam aut sanguinis pœnam, sed solum damni reparationem petere. Covar. Sylv. &c. Si autem ob vociferationem, statim in ipsa fuga aut capturâ occideretur à privatis hominibus; tunc irregularitas incurreretur. in cap. *significasti* de homicidio.

SECTIO III. & IV.

An testes & Ministri justitiæ in sanguinis justâ causâ, secuto effectu, fiant irregulares?

Dico 1. Testis in causa criminali, effectu secuto, fit irregularis; ita communiter DD. Cooperatur enim rei morti aut mutilationi; imò etiamsi cogatur præcepto vel comminatione judicis ad testimonium ferendum; quia illa actio semper participat moralis concursûs ad sanguinis effusionem per se & directè intenti decentiám; varia jura in contrarium citata agunt de causa civili, seu, de causa in qua non agitur directè de pœna sanguinis, sed de damnificationis reparatione, in qua ferens licitum testimonium, maximè si id ferat ex præcepto, aut coactione superioris, non incurrit irregularitatem, etiamsi per accidens ex ejus testimonio sequatur condemnatio ad mortem vel mutilationem.

Dico 2. Ministri in quacumque curiâ sæculari, ad causam sanguinis quovis modo cooperantur, v. gr. tabelliones, procuratores, sollicitatores, & inferiores etiam Ministri, sive denunciantes sive scribentes sententiã, aliud-vè ejusmodi munus exhibentes, effectu secuto, fiũt irregulares. Idem dic de advocato agente contra reum in causa sanguinis, si inde sequatur effectus deformationis; secus, si non sequatur. Quod autem attinet ad advocatum agentem pro reo contra accusatorem; si accusatio sit justa, & advocatus ritè fungatur officio, etiamsi sequatur accusati deformatio, non erit irregularis; si verò accusatio sit injusta, accusatusque absolvatur, & accusator deformetur, advocatus qui defendit hunc accusatorem, fiet irregularis; secus, si tantum defendit accusatum, nihil agendo contrà accusatorem; sed si defendendo accusatum, egit etiam contra accusatorem, tunc fiet irregularis. Multò autem minùs accusatus qui se defendit contra injustum accusatorem, secutâ hujus deformatione, fiet irregularis.

Dico 3. Clericus, qui est in loco supplicii, per puram assistentiam sine ullo cooperationis genere, non fit irregularis; sed si sit in sacris, peccat; venialiter tamen tantùm, seclusо scandalo. Hinc Religiosi aliique qui causa pietatis assistunt hujusmodi suppliciis, omninò cavere debent, ne aliquid faciant vel loquantur quo supplicium accelerare, aut illud aliquo modo juvare videantur.

SECTIO V. VI. & VII.

An omnes militantes in bello injusto, & omnes mutilantes in bello justo, fiant irregulares?

Dico 1. Omnes militantes in bello injusto, si in eo fiant homicidia, vel mutilationes, licèt propriis manibus sanguinem non fundant, sed tantum cum fundentibus commilitent, cooperentur, aut arma præbeant, aut eos excitent, hortentur-vè, fiunt irregulares: quia omnes homicidio cooperantur. In hac autem irregularitate cum clericis, solus Papa potest dispensare, uti & cum laïcis, qui propriis manibus occiderunt vel mutilarunt; sed cum laïcis, qui sanguinem propriis manibus non fuderunt; at tantum per alios facta sunt homicidia aut mulitationes potest Episcopus dispensare. Quando verò in bello injusto ex neutra parte secuta est deformatio, tam per se, quàm per alios, militantes sive clerici sive laici, nullam videntur incurrisse irregularitatem.

Dico 2. In bello justo quando bellum seu prælium est necessarium ad defensionem propriæ vitæ, patriæ, aut boni communis, nullus sive clericus sive laicus fit irregularis; etiam secuto homicidio per propriam actionẽ. Quid in hoc sit licitum ad defensionem alicujus innocentis, aut bonorum temporalium sine irregularitatis incursione, patet ex dictis suprà.

Dico 3. Militantes in bello justo aggressivo, si propriis manibus sanguinem non fundant, etiamsi alii mutilent aut occidant, non fiunt ipsi irregulares. Sylv. Covar. Nav. &c. Ex hoc er m

solum

solum quod justè militant, non censentur aliis cooperari, illos adjuvare aut animare ad occidendum; sed tantum ad strenuè militandum; uti nec illi, qui iis vendunt interminatè arma. Occidens autem eum quem vocant *bannitum*, fit irregularis ex defectu lenitatis.

Dico 4. Clerici in hujusmodi bello aggressivo, etiam justo, non possunt licitè militare; licitè tamen possunt illi interesse ex pia causa, & legitimâ superioris licentiâ, (etiam in bello injusto); ac sine irregularitatis periculo possunt ante actualem conflictum animare milites ad se strenuè gerendum, imò & in actuali conflictu, supponendo quòd bellum sit justum, quia sic exhortando nec contra justitiam, nec contra prohibitionem agunt; nec directè excitant ad homicidium, sed ad fortiter pugnandum, adeoque valdè, remotè & per accidens se habent ad homicidium, ita ut hoc eorum voluntati imputandum non sit; nec ergò inde contrahitur irregularitas. Imò quamvis in ejusmodi bello militarent, si propriis manibus neminem mutilarint aut occiderint, nec fuerint causa proxima ut alii mutilarent aut occiderent, non incurrent irregularitatem, etiamsi multa homicidia facta fuerint, & ipsi militando peccaverint; quia hoc peccatum est quid extrinsecum, respectu irregularitatis. In hac autem irregularitate solus Papa potest dispensare.

Dico 5. Medici, chirurgi, eorumque ministri, aut infirmarii, si debitam diligentiam & peritiam adhibuerint in suo munere, etiamsi mors sequatur, non incurrunt irregularitatem. cap. *ad aures* de ætate & qualit. Incurrent autem, si ex eorum negligentia aut imperitia mors sequatur. Clericis tamen ars chirurgiæ est prohibita. In cap. *tua nos*. de homicid. adeoque si ex eorum actione sequatur mors, etiam sine eorum culpa, fiunt irregulares.

DISPUTATIO XLVIII.

De irregularitate, quæ ex infamia contrahitur.

Sectio I. & II.

Quid & quotuplex infamia? & quomodò infamia ex crimine resultans, inferat irregularitatem?

DICO 1. Infamia est quædam bonæ famæ privatio vel diminutio. Alia est legalis, seu ex vi alicujus legis, alia popularis, seu ex populi opinione manans. Legalis alia civilis seu à jure civili lata, alia canonica, id est à jure canonico imposita, aut à jure civili lata, & per canonicum acceptata: legalis iterùm alia juris, quæ per ordinem judiciarium fertur; alia facti, quæ per facti evidentiam sine actu judiciario generatur.

Dico 2. Certum est infamiam inducere irregularitatem; quia infamis ad ordines Ecclesiasticos non est admittendus, in cap. *infamis*. 6. q. 1. &c. Atque hæc irregularitas incurritur per omnem & solam infamiam canonicam tam juris quàm facti; hæc enim irregularitas est impedimentum canonicum, ergò non potest incurri nisi per infamiam canonicam; adeoque quodvis delictum, quantumvis grave sine juris humani institutione & lege mandante, non reddit hominem infamem infamiâ canonicâ, ex quâ inducitur irregularitas. Lex enim canonica, sive quod idem est, lex civilis canonizata, ob crimen imponit vel infamiam ferendam, vel ipso jure latam. Si sit infamia ferenda, non contrahitur ante sententiam, infamia sive juris sive facti, quamvis crimen fuerit publicum & grave; sed post latam sententiam de tali crimine, fit persona infamis, adeoque irregularis. Dum autem lex ipso jure imponit infamiam ob delictum, ante sententiam jam incurritur irregulatitas ex vi ipsius facti, juxta legis existentiam.

Dico 3. Quoad durationem & ablationem prædictæ irregularitatis, hæc sint: quodlibet peccatum mortale publicum, quamdiu homo in eo statu publicè perseverat, constituit hominem, canonicè infamem, adeoque irregularem; & per pœnitentiam seu emendationem proportionatam ac æquè publicam deletur. Quando autem infamia per judicis sententiam vel per legem ipso facto imposita est v. gr. ob hæresim; tunc irregularitas quæ ex illa nascitur, non aufertur per pœnitentiam, sed requiritur dispensatio, secus verò, quando lex non imponit ipso facto infamiam, nec per judicis sententiam lata est; tunc enim per pœnitentiam deletur irregularitas, quæ ex infamia perseverantis publicè in peccato proveniebat.

Dico 4. Quando hæc irregularitas per pœnitentiam non aufertur, solus Papa potest per dispensationem directè eam auferre. Quando tamen infamia est juris tantum civilis indirectè à jure canonico recepti, tunc irregularitas orta ex ista infamiâ, per famæ restitutionem seu infamiæ ablationem à potestate civili, v. gr. à Rege factam, videtur indirectè auferri ac cessare.

Infamia meri facti per baptismi susceptionem tollitur; non tamen juris civilis, dum quis ante baptismum subditus est temporaliter in loco in quo jus civile servatur. Infamis tamen per civiles infidelium leges, si baptizetur, non videtur manere infamis post baptismum, nec irregularis.

Sectio III.

An sufficiat ad irregularitatem inducendam infamia ex alieno delicto orta?

Dico 1. Ex purâ infamiâ facti, quæ non fundatur in proprio ipsius personæ peccato, numquam quis fit irregularis, secluso speciali jure: quia secluso humano jure, nullus sine propria culpâ notatur tali infamia, ut eum reddat inhabilem, vel moraliter impeditum ad aliquos actus legitimos vel honores; ergò nec ad ordines. Unde

Dico 2. Sunt aliqui casus, in quibus infamia juris, adeoque & irregularitas incurritur absque proprio peccato, sed ob parentum scelus, v. gr. filii eorum, qui violentas manus in cardinales injecerunt. cap. *felicis*, &c. quamvis filii hæreticorum fiant irregulares, nullo tamen jure esse videntur infames. Deinde nulla conditio aut munus quantumvis vile, nisi in jure exprimatur, reddit hominem infamem.

DISPUTATIO XLIX.

De irregularitate quæ ex bigamiâ naſcitur.

SECTIO I. & II.

An ex propria bigamia, & etiam ex interpretativâ, contrahatur irregularitas?

NOTA: Propria ac vera bigamia eſt, quâ quis poſt mortem primæ uxoris contraxit ſecundas nuptias, easque conſummavit.

Dico 1. Ex vera ac propria bigamia contrahitur irregularitas. Habetur in c. 1. & 2. de bigamis; quia ex hujus modi iterato matrimonio exurgit defectus ſacramenti non in validitate, ſed in ſignificatione; matrimonium enim ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſeu unius viri cum ſponſa unâ. Deinde iſta ſacramenti iteratio eſt ſignum incontinentiæ, & quamdam indecentiam ad clericatûs ſtatum inducit. Ut autem ſit vera bigamia, debet utrumque matrimonium eſſe validum & conſummatum.

Dico 2. Is, qui vivente primâ uxore ſive ſcienter, ſive ignoranter bonâ fide contraxit ſecundas nuptias, easque conſummavit, fit irregularis; eſt enim bigamia interpretativa, ex qua juxta jus irregularitas contrahitur; hæc enim non neceſſariò ob culpam, ſed ob indecentiam contrahitur; eademque contrahitur, etiamſi unum ex iſtis duobus matrimoniis fuerit invalidum vel ob impedimentum dirimens, vel ob defectum conſenſûs; imò probabilius etiamſi utrumque fuerit invalidum ac nullum, dummodò in utroque fuerit affectus intentionis exteriùs contrahendi cum opere ſubſecuto ſeu affectu matrimoniali conſummato.

SECTIO III. & IV.

An ex unico matrimonio ſive valido ſive invalido, interdum contrahatur irregularitas?

Dico 1. Ob vilem conditionem uxoris, etiamſi illa ſit virgo, v. gr. quia eſt ſerva, ſcurrilis, ſeu mima, vir illam ducens interdum contrahit irregularitatem ex perſonæ infamia provenientem. c. *ſi quis viduam.* 34. diſt. cenſetur enim talis vir indignus ordinibus.

Dico 2. Ob unicum matrimonium conſummatum cum viduâ, quæ prius matrimonium etiam conſummavit, irregularitas contrahitur ex defectu ſacramenti. cap. ulti. diſt 34. &c. (,eſt enim bigamia interpretativa;) imò etiamſi, ut probabilius cenſetur, matrimonium fuiſſet nullum ob impedimentum dirimens ſive ignoratum, ſive cognitum, ſimiliter eadem irregularitas incurritur ob matrimonium etiam invalidum cum corrupta ab alio; ſecùs ſi fuerit corrupta ab eo qui illam duxit. Item incurritur per matrimonium conſummatum cum repudiata à vivente marito; quamvis enim hoc matrimonium ſit invalidum; quia tamen de facto intentatum fuit cum opere ſubſecuto, ſufficiens ad irregularitatem contrahendam reputatum eſt, ſuppoſito primo iſtius uxoris matrimonio conſummato. cap. 1. de bigamis. Denique vir accedens ad propriam uxorem, quæ adulterium commiſit, etiamſi oppreſſa fuiſſet per vim, aut ipſe illius adulterium ignorarit, irregularitatem incurrit ob bigamiam interpretativam, ſeu defectum ſacramenti.

Dico 3. Religioſus qui poſt ſubſtantialia Religionis vota, matrimonium contrahit cum virgine, licèt invalidè, illudq; conſummat, fit irregularis ob bigamiam ſimilitudinariam. In cap. *quot-quot.* 27. q. 1. idem dic probabiliùs de clerico ſacris initiato. Ex c. *ſuper eo*, de bigamiâ.

SECTIO V. & VI.

Quo jure introducta ſit, & quos effectus habeat hæc irregularitas? & quis in eâ poſſit diſpenſare?

Dico 1. Irregularitas ob veram bigamiam probabiliter jure apoſtolico, non autem Divino, introducta fuit; ut colligitur ex verbis *Pauli* 1. Tim. 3. *unius uxoris virum.* Variæ aliæ irregularitates paulatim poſteà ab Eccleſia *impoſitæ* ſunt. Bigamiæ irregularitas privat hominem omnium ordinum ſuſceptione & uſu; & quidem veræ & interpretativæ bigamiæ irregularitas privat etiam privilegio clericali, ita ut bigamus ipſo facto ſubjiciatur correctioni fori ſæcularis, prohibeaturque deferre tonſuram aut habitum clericalem. Hoc tamen privilegium clericale non amittitur per bigamiam ſimilitudinariam. Hæc enim tantum contrahitur à Religioſo, vel à clerico in ſacris.

Dico 2. Papa in omni bigamia poteſt diſpenſare, non autem Epiſcopi; & hi quidem probabilius nec quoad minores ordines; poſſunt tamen diſpenſare in bigamia ſimilitudinaria, uti habetur in cap. 1. *clerici vel voventes.* Dum ergò dicitur in c. 2. de bigamis. *Cum bigamis contra Apoſtolum diſpenſare non licet, ut debeant ad ſacros ordines promoveri;* &c. id eſt difficillimè, & ob graves cauſas diſpenſatur ac rarò, ſed non eſt impoſſibile; quia licet defectus ſacramenti ſemper maneat; non tamen manet in ratione impedimenti Eccleſiaſtici ad ordines; quod impedimentum poteſt à Papâ auferri diſpenſando. Hæc irregularitas tollitur tantùm per diſpenſationem; adeoque nec per baptiſmum nec per profeſſionem religioſam ipſo facto aufertur; nec prælati religionum ſine ſpeciali privilegio poſſunt in eâ diſpenſare, nempè in verâ & interpretativâ bigamia; quia in bigamia ſimilitudinariâ, uti Epiſcopi poſſunt, ita etiam ipſi cum ſuis ſubditis poſſunt diſpenſare.

DISPUTATIO L.

De irregularitate quæ oritur ex natalium defectu.

SECTIO I.

Quot modis filii naſcantur, vel fiant legitimi?

DIco 1. Legitimi filii ſunt propriè illi qui ex parentibus vero matrimonio conjunctis, ſive baptizatis, ſive non baptizatis naſcuntur; & inter legitimos numerantur ii, qui quamvis fuerint ex illicito concubitu nati, per ſequens tamen ma-

trimonium facti sunt legitimi; quod contingit quoties parentes tempore generationis soluti erant & ad matrimonium inter se contrahendum habiles; quia tunc subsequens matrimonium, quasi retrotrahitur usque ad tempus conceptionis talium filiorum ex quadam juris canonici benignitate, in c. *tacita*. Sed si tempore conceptionis non erant habiles ad contrahendum ob impedimentum dirimens, & tempore nativitatis id fuit sublatum, tunc probabilius filii censendi sunt illegitimi; secus si non fuerit impedimentum tempore conceptionis, & fuit tempore nativitatis.

Dico 2. Ut filius sit legitimus jure canonico, sufficit matrimonium esse aut validum aut bona & probabili fide tale reputatum, licet contingat ex occulto impedimento esse invalidum. *Habetur* in c. *ex tenore*, qui filii sint legitimi. Ratio est quia de matrimonii valore tunc inest ignorantia invincibilis; adeoque copula, quæ subsequitur, est legitima & matrimonialis in inculpabili existimatione; & si qua in isto matrimonii contractu aliunde misceatur culpa, illa erit accidentaria ad hunc effectum. Hinc si matrimonium coram parocho & testibus bona fide sit contractum, proles ex eo nata erit legitima, licèt per ignorantiam inculpabilem contigerit istud matrimonium fuisse nullum ob impedimentum dirimens. Sed non videtur filius ille, qui ante matrimonium natus est, legitimari per subsequens matrimonium invalidum bona fide ab utraque parte reputatum validum.

SECTIO II. & III.

Quot sint species filiorum illegitimorum? & an sint irregulares?

Dico 1. Omnes filii qui non sunt legitimi, aliquo ex prædictis modis appellantur illegitimi quoad præsentem irregularitatis effectum, v. gr. filii naturales, spurii, nothi, adulterini, incestuosi, sacrilegi.

Dico 2. Filii qui nascuntur ex legitimo matrimonio, sed postquam uterque parens fecit solemne continentiæ votum, sunt canonicè illegitimi. Colligitur ex c. *Ministri* 81. d. & ex c. *litteras*.

Dico 3. Omnes filii illegitimi, in quocumque gradu vel specie existant, sunt irregulares. In c. de filiis presbyt. &c.

SECTIO IV.

De filiis expositiis, & aliis.

Dico 1. Filios expositiios, quorum parentes ignorantur, (si enim postea scientur, licèt filii fuerint expositiii, modò nati sint ex legitimo matrimonio, non sunt irregulares) aliqui esse irregulares affirmant, alii negant, utrimque probabiliter; securius tamen erit petere ab Episcopo dispensationem, quia videtur in hoc incertitudinis casu posse ille dispensare.

Dico 2. Filius propter subortam infamiam & conjecturas, quibus fertur natus esse ex matre adulterâ, non tenetur se reputare illegitimum, quamvis mater id ipsi asseveret, etiam in fine vitæ. Nav. Castr. Soto. &c. Est enim in possessione filii legitimi. Si autem mater asseveraret illum esse filium suppositiium, facilius interdum posset illi credere; non tamen ideò præcisè se credere illegitimum, quia hoc non obstante, potuit esse progenitus ex legitimo matrimonio. Denique quando reperitur posteà matrimonium fuisse invalidum, si non constat de mala fide parentum, filius ex isto matrimonio natus, credendus est legitimus, adeoque non irregularis.

SECTIO V.

Quibus modis possit tolli hæc irregularitas?

Dico 1. Papa in omnium illegitimorum irregularitate potest quoad ordines, dignitates & beneficia Ecclesiastica dispensare: Episcopi autem quoad minores ordines tantum, si aliud impedimentum non adsit. Ex c. 1. de filiis presb. in 6. sed non quoad usum subdiaconatûs aut Diaconatûs bona fide suscepti, contra Nav. Item possunt dispensare ad obtinenda beneficia simplicia curam animarum non habentia.

Dico 2. Hæc irregularitas etiam tollitur per canonicam legitimationem, id est à potestate Ecclesiastica, non civili, factam, per quam tollitur impedimentum non tantùm ad ordines, sed etiam ad promotionem beneficiorum aut dignitatum Ecclesiasticarum. Item tollitur per professionem religiosam. In c. 1. de filiis presbyt. Gregor. XIIII. constitutionem Sixti v. quâ faciebat illegitimos ad religionem inhabiles, reduxit ad terminos juris communis an. 1588. in dicto cap. 1. expressi; in hoc autem cap. tollitur tantum irregularitas quoad ordines suscipiendos, non verò quoad prælationem habendam sive intra sive extra religionem, aut quoad dignitatem ac beneficia, maximè curam animarum habentia. Hoc Navarrus etiam ad fœminas extendit. Per solam autem personæ illegitimæ probitatem, scientiam, aliasque dotes quæ illam sat dignam ordinibus reddant, nullo modo tollitur prædicta irregularitas.

DISPUTATIO LI.

De irregularitate quæ ex personali defectu inculpabili contrahitur.

SECTIO PRIMA.

An aliqua irregularitas ex animæ defectu inculpabili contrahatur?

DICO 1. Irregulares sunt, rationis usu carentes, perpetuò amentes, furiosi & amentes ad tempus; imò hi amentes & furiosi, cessante amentiâ, & furiâ non possunt promoveri ad ordines suscipiendos; possunt tamen uti susceptis. Idem dic de arreptitiis qui à dæmone vexantur; & penè idem de epilepticis, sive qui morbo caduco laborant.

Dico 2. Illiterati sunt etiam irregulares; quæ autem scientia requiratur ad primam tonsuram, ad minores ordines, ad majores seu sacros ordines, subdiaconatum, Diaconatum, presbyteratum suscipiendum, vide in tract. de sacramento ordinis. Hæc litteratum ignorantia non tantùm ordinis susceptionem, sed etiam usum suscepti impedit, quamdiù durat; cessante verò, illa & hic licitus est, nisi suspensio contracta sit per indignam ordinis susceptionem; hujus enim abso-

absolutio erit necessaria antequam ordinis usus fiat licitus; Papa potest dispensare in eo quod est juris Ecclesiastici, v. gr. in ætate, in imperfecta scientiâ, &c. ad suscipiendum ordinem; sed non potest in eo quod est juris Divini & naturalis; nempè ad utendum ordine suscepto sine scientiâ necessariâ.

SECTIO II.

Qui defectus Corporis irregularitatem inducant?

Dico 1. Hermaphroditi sunt perpetuò irregulares; item qui nondum habent requisitâ ætatem, sunt etiam aliquo modo irregulares; id est, habent impedimentum Canonicum impediens ordinis susceptionem & usum; & si ordinatus ante legitimam ætatem exerceat actum ordinis, incurrit suspensionem & irregularitatem, obtentâ autem suspensionis absolutione, & irregularitatis dispensatione, potest post acquisitam legitimam ætatem exercere actus sui ordinis sine alia dispensatione.

Dico 2. Qui voluntariè se mutilat sive ante sive post ordinationem, sive abscissio sit membri principalis, sive partis ejus, sive notabiliter impediat aut deformet, sive non, incurrit irregularitatem, dummodo ea sit mutilatio, quæ per se & secluså inadvertentiâ, fieri non possit sine peccato mortali; secus verò esse videtur, dum illa abscissio ab alio fit, ipso patiente, directè ad eam non cooperante, sed dum culpâ ipsius patientis fit abscissio ista ab alio, juxta communem sententiam, incurrit irregularitatem, quamvis probabiliter interdum ab illa possit excusari, cum jura omnia semper loquantur de propriâ culpâ se ipsum abscindendi aut mutilandi ex indignatione aut zelo indiscreto.

Dico 3. Quoties mutilatio seu defectus alicujus membri corporis non impedit decentem ordinis usum, nec indecentem affert deformitatem, per se ac secluså culpâ, non inducit irregularitatem; secus autem si impediat decentem ordinis usum, & magnam afferat deformitatem; in Laïco enim simpliciter impedit ne ordines possit suscipere, & in clerico ne ascendere possit ad ordinem nondum susceptum. Quando talis defectus sine culpa supervenit ordinationi, inducit tantum irregularitatem ad eum ordinis usum qui sine scandalo aut periculo exerceri non potest. Deniq; hæc irregularitas contrahitur ex qualibet corporis aut membrorum deformitate, licèt sit sine membri aut partis ejus mutilatione, aut sine ulla ægritudine vel proprio morbo. Hinc qui non potest videre oculo sinistro, fit irregularis ad celebrandum ob difficultatem seu deformitatem in legendo Missæ Canone, nisi forte tantâ polleat virtute in dextro, ut sine deformi faciei conversione possit legere canonem; secùs autem si dextro tantùm nequeat videre. Denique hæc irregularitas potest etiam induci ex virium debilitate, aut gravi deformitate perpetuâ moraliterque incurabili in ordinum usu.

SECTIO III.

An ex defectibus Bonorum temporalium contrahatur aliqua Irregularitas?

Dico 1. Servitus quamdiu durat, aut quamdiu dominus non consentit, inducit irregularitatem; quia homo per ordinationem ministeriis Ecclesiasticis mancipatur; servus autem cum non sit sui juris, non potest sic se mancipare; sed quâcumque ratione redimatur, & à servitute liberetur, desinit esse irregularis, sine alia dispensatione, uti & per quamcumque liberam Domini manumissionem aut licentiam etiam tacitam, quæ aliquo modo antecedat ordinationem; atque hæc manumissio, quæ ad ordines suscipiendos sit, si simpliciter & absolutè à Domino nullum sibi servi obsequium spirituale, v. gr. celebrandi in suo sacello, aut aliud reservante fiat, nullam includit conditionem saltem sub obligatione justitiæ. Si autem servus inscio Domino, minores ordines recipiat, ordinatio quidem est valida, sed non liberatur ob illam à servitute; contrà, si sacros ordines recipiat ab Episcopo sciente eum esse servum, liber efficitur; sed Episcopus intra c. *si servus*. D. 54. debet restituere Domino vel duos servos æquales, vel duplicatum pretium; idemque tenetur restituere, etiamsi tantum minores ordines contulisset. Sed si ignorans conditionem servitutis, in sacris servum ordinet, tunc juxta idem cap. ad dictam satisfactionem tenebuntur ii, qui illum vel negando vel falsum testimonium ferendo ad ordinationem induxerunt; sed si hi bonâ fide id fecerint, nec peccarint, tunc ipse servus obligatur ad istam satisfactionem, vel saltam ad dandum per se vicarium; si autem id nequeat, & sit tantum Diaconus vel subdiaconus, tunc remanet servus; debet tamen Dominus intra annum, postquam scivit servi ordinationem, illum repetere; alioqui censetur consentire, & eum manumittere. Interim servus manet irregularis & incapax usûs ordinum; donec à servitute liberetur. Si autem factus sit sacerdos, non est amplius servus, licèt nequeat Domino plenè satisfacere, sed cogitur amittere peculium suum, & Domino dare; si autem non habeat, satisfaciet si in suo sacerdotali ministerio Domino suo ministret, aut celebret.

Dico 2. Omnes qui publicas ac forenses bonorum temporalium sæcularium (non Ecclesiasticorum) administrationes gerunt, seu qui, ut in jure appellantur, ad ratiocinia obligantur, v. gr. procuratores, actores, curatores pupillorum &c. exceptis principum consiliariis, durante tali munere sunt irregulares ad suscipiendos ordines. Cessante autem munere & obligatione ad ratiocinia, cessat inde orta irregularitas; imò post reddita ratiocinia, quamvis adhuc restaret debitum pecuniarium nondum solutum, sine lite vel infamiâ, probabiliter tunc etiam cessaret dicta irregularitas, maximè si consentiat creditor.

Dico 3. Laïcus qui non habet unde congruè sustentetur, impeditur ab ordinum susceptione, sive non potest ordinari sine legitimo titulo congruæ sustentationis. Item dic de eo qui talia & tanta debita contraxit, ut non sit iis solvendis par, ideoque ob illa juxta jura posset in creditoris obsequium aut servitutem redigi, vel sine litibus & magnis contentionibus non possit abeis expediri; hoc enim est quædam obligatio ad ratiocinia reddenda, seu ad sæcularia negotia peragenda, inducens irregularitatem.

FINIS.

INDEX ALPHABETICUS

Materiarum, quæ in Octodecim Summæ Theologiæ Tomis continentur.

MONITVM DE INDICE.

UNUM venit à te notandum, Humane Lector, *pro hujus* Indicis *intelligentia & usu; singulos Auctoris octodecim Tomos citare nobis aptum visum non esse, ne tot numerorum diversitate perturbatus, Indicem ipsum abjiceres, aut numeros minùs rectè locis propriis adaptares: convenientius fuit generalem nostram divisionem omnium* Suarefii *voluminum in duo subsequi, materias in* Tractatus & Libros, *ut ille subdividendo. Verùm hoc tibi satis non fuisset, ni Paginarum indicatio singularis adjungeretur: quod absque errore & sedulò exequi curavimus. His utere, vale & fave.*

A

Adam.

Quomodo Adam creatus sit? de ejus scientia ac justitiâ originali. tom. 1. p. 183.
Quale præceptum Adæ à Deo datum? tom. 1. pag. 194.
De peccato Adæ & Evæ, atque expulsione è paradiso. tom. 1. pag. 195.

Adjuratio.

De adjuratione. Quid sit, & quomodo. tom. 2. pag. 108.

Adoratio.

De præcepto adorandi Deum mente & corpore, illique offerendi sacrificia & alias res. tom. 2. pag. 6.
De adoratione debitâ Christo ut Deo. Quid & quotuplex adoratio? tom. 2. pag. 294.
De adoratione sanctis hominibus, Angelis, & Christo Deo-Homini, ejusq; Humanitati exhibendâ. tom. 2. pag. 295.
De usu & adoratione imaginum. tom. 2. p. 297.
De usu & adoratione crucis. tom. 2. pag. 301.

Angelus.

De natura Angelorum. Quando & ubi creati? an corporei? eorum numerus. Tom. 1. pag. 100.
An omnes Angeli sint ejusdem specificæ naturæ? an dentur aliqui solo numero differentes? tom. 1. pag. 103.
Dantur in Angelis species intelligibiles sibi concreatæ ad intelligenda objecta extra se posita. tom. 1. pag. 106.
Angeli per species sibi concreatas non possunt virtute naturali certò cognoscere futura contingentia, quæ pendent à libero arbitrio. tom. 1. pag. 109.
Angeli quò superiores sunt, eò per universaliores species intelligunt. Tom. 1. pag. 112.
Angelus non potest naturaliter alterius Angeli internos voluntatis actus & intellectus cogitationes certò cognoscere, sine illius consensu aut manifestatione. Tom. 1. p. 114.
Quomodo Angeli suos conceptus & affectus aliis manifestant. Tom. 1. pag. 116.
Angeli non possunt naturaliter res creatas, in substantia supernaturales certò cognoscere; possunt tamen naturaliter cognoscere quosdam effectus qui sunt tantùm supernaturales quoad modum. Tom. 1. pag. 119.
Angelus semper aliquid cogitat; sed non omne id quod potest intelligere. tom. 1. pag. 121.
De Angeli voluntate in puro naturæ statu spectatâ; de ejus libertate, amore, liberâ electione, mutabilitate. tom. 1. pag. 123.
De Angeli ubicatione. Tom. 1. pag. 127.
De Angeli transitu ab uno in alium locum. tom. 1. pag. 130.
De Angeli potentia ad movendos alios Angelos & alias res. Tom. 1. pag. 133.
Quomodo Angeli corpora assumunt, & an iis opera vitæ exerceant. Tom. 1. pag. 134.
De gratia quam Angeli in via habuerunt; quæ mysteria cognoverint & crediderint; quomodo sanctificati? quid meruerint? Tom. 1. pag. 136.
Angeli sancti in tertio post suam creationem instanti suam essentialem beatitudinem, stabilem nec amplius unquam augendam, ex meritis tantùm præcedentibus, non ex prævisis sequentibus acceperunt. Tom. 1. pag. 142.
Angelorum beatitudo accidentalis potest augeri. Tom. 1. pag. 144.
Angeli, alii sunt assistentes, alii ministrantes; alii alios illuminant, & quomodo. Tom. 1. pag. 145.
De Angelis custodibus. Tom. 1. pag. 147.

De peccato malorum Angelorum. tom. 1. pag. 152. & seqq.
An Angeli in primo suæ creationis instanti peccarint, aut peccare potuerint? tom. 1. pag. 160.
De modo Angelicæ Annunciationis; de ejus tempore ac loco; & de modo Christi conceptionis; tom. 2. pag. 312.

Anima.

De divisione Animæ in rationalem, sensitivam, & vegetativam. tom. 1. pag. 204.
An anima rationalis sit spiritualis & immortalis, adeoque indivisibilis. tom. 1. pag. 206.
De statu animæ separatæ, & quomodo cognoscat, &c. tom. 1. pag. 218.
De animæ Christi moralibus virtutibus, donis spiritûs sancti, gratiis gratis datis. tom. 2. pag. 261.

Antichristus.

De Antichristo. tom. 2. pag. 358.

Apparitio.

De apparitionibus Dei & Angelorum ante Verbi incarnationem. tom. 1. pag. 151.
De apparitionibus post resurrectionem. tom. 2. pag. 349.

Ascensio.

De Christi Ascensione, & sessione ad dexteram Patris. tom. 2. pag. 354.

Attritio.

De attritione, quid sit attritio? an possit fieri contritio? tom. 2. pag. 487.

B

Baptismus.

DE Baptismi institutione, materiâ, formâ, unitate. tom. 2. pag. 388. & seqq.
De Baptismi ministro & patrino. tom. 2. pag. 391.
De Baptismo Adultorum & parvulorum. tom. 2. pag. 393.
De Baptismi effectibus & necessitate. tom. 2. pag. 395. & seq.
De dispositione necessariâ ad effectum Baptismi; & quomodò baptismus validè susceptus, ablatâ fictione seu obice conferat suum effectum? tom. 2. pag. 398.
De Baptismi Ceremoniis. tom. 2. pag. 402.

Beatitudo.

De beatitudine hominis objectivâ & formali genericè sumptâ. tom. 1. pag. 223.
De specificâ supernaturalis beatitudinis formalis essentiâ. tom. 1. pag. 225.
De Beatorum intellectûs perfectionibus. tom. 1. pag. 226.
De appetitu Beatitudinis. tom. 1. pag. 231.
De octo beatitudinibus Evangelicis. tom. 1. pag. 370.

Bellum.

De bello & duello. tom. 1. pag. 536.

Blasphemia.

De blasphemiâ. tom. 2. pag. 27.

Bonitas.

De bonitate & malitia objectivâ actuum humanorum. tom. 1. pag. 240.
De bonitate & malitia formali interiorum actuum humanorum ex objecto, ex circumstantiis, & ex fine. ibid. pag. 242.

C.

Castitas.

DE simplicis castitatis voto, ad quid obliget? an irritet matrimonium subsequens? an irritet jam contractum? ad quid obliget post contractum. tom. 2. pag. 173.
De voto castitatis conjugum. tom. 2. pag. 175.
An solus Papa possit dispensare in simplici castitatis voto? tom. 2. pag. 176.
De voto castitatis annexo sacris ordinibus, & à quo tempore. ibid.
An in votum sacris ordinibus annexum possit cadere dispensatio. tom. 2. pag. 179.
De vi & antiquitate solemnis voti castitatis religiosæ, an hoc dissolvat matrimonium ratum? an etiam consummatum? tom. 2. pag. 180.

Censura.

De censuris Ecclesiasticis quotuplex? quis possit instituere aut ferre censuras? tom. 2. pag. 558.
De modis ferendi censuras; & de censurâ quæ vel à jure vel ab homine fertur. tom. 2. pag. 560.
De causa ob quam possit ferri censura. tom. 2. pag. 562.
In quos ferri potest censura? tom. 2. pag. 566.
Generales effectus censuræ; & de modis quibus potest tolli; & à quo? tom. 2. pag. 567. & seq.

Cessatio.

De cessatione à Divinis, quid, & quotuplex: ejus effectus; cur & quomodo ferenda ac tollenda. tom. 2. pag. 605.

Character.

De charactere quem imprimunt sacramenta legis novæ. tom. 2. pag. 378.

Charitas.

De Charitate, ejusque materiali & formali objecto ac de ejus ordine. tom. 1. pag. 525.
De actu & habitu Charitatis. tom. 1. pag. 526.
De præceptis Charitatis; de præcepto amandi inimicos ac peccatores. tom. 1. pag. 528.

Christus.

Testimonia quibus demonstratur Christum esse verum hominem & verum Deum. tom. 2. pag. 235.
An Christi opera fuerint infiniti valoris ad satisfaciendum. tom. 2. pag. 236.
De Christi Corporis perfectionibus & defectibus. tom. 2. pag. 274.
De idiomatum Communicatione in Christo. tom. 2. pag. 276.
De Christi circumcisione, præsentatione, & vitâ usque ad annum; trigesimum. tom. 2. pag. 317.
De Christi prædicatione & miraculis. tom. 2. pag. 328.
Quo ætatis anno, mense, die, horâ Christus mortuus est? tom. 2. pag. 336.
De iis quæ statim post mortem Christi acciderunt. tom. 2. pag. 338.
De Christi passione, morte & prodigiis. tom. 3. pag. 331.

Concilium.

De Concilio generali. tom. 1. pag. 498.

Concursus.

An Concursus Dei ad actus supernaturales sit supernaturalis ordinis? tom. 1. pag. 380.

An præter ſimultaneum Dei concurſum requiratur alius prævius influxus in cauſam ſecundam tam neceſſariam quàm liberam, in ejus potentia receptus? tom. 1. pag. 382.
An prævius Dei concurſus prædeterminans ſit neceſſarius voluntati, ut liberos ſuos actus tum naturales tum ſupernaturales eliciat. tom. 1. pag. 385.

Confeſſarius.

De facultate eligendi confeſſarium: quis hanc dare poſſit? tom. 2. pag. 515.
De qualitate, idoneitate, bonitate, ſcientia confeſſarii juxta jus novum & antiquum: de ejus approbatione. tom. 2. pag. 516.

Confeſſio.

De Confeſſione ſacramentali, ejus integritas quoad omnia peccata mortalia, & eorum numerum, diverſas eorum ſpecies, aliaſque circumſtantias; quomodo in periculo mortis? tom. 2. pag. 503. & ſeqq.
De Confeſſionis præcepto Divino & Eccleſiaſtico. tom. 2. pag. 525. & ſeq.

Confirmatio.

De Sacramento confirmationis; ejus inſtitutione & eſſentiâ. tom. 2. pag. 406.
De Sacramenti confirmationis effectu, de ſuſcipientibus, de Miniſtro; de Ceremoniis & obligatione illud ſuſcipiendi. tom. 2. pag. 408. & ſeqq.

Conſcientia.

Quid Conſcientia? quomodo obliget? tom. 1. pag. 250.

Conſuetudo.

De Conſuetudine, de bona & mala conſuetudine, de præſcripta & non præſcripta, de legis abrogatione per conſuetudinem. tom. 1. pag. 309.

Contemplatio.

De Contemplatione. tom. 2. pag. 69.
De via purgativa, illuminativâ, unitivâ. tom. 2. ibid.
De extaſi. tom. 2. pag. 71.

Contritio.

De contritione, an includat Dei amorem ſuper omnia, & propoſitum non ampliùs peccandi? an ad eam requiratur intenſio & duratio? tom. 2. pag. 485.

Correctio.

De præcepto fraternæ correctionis, tom. 1. pag. 532.
De ordine ſervando in præcepto charitatis & miſericordiæ. tom. 1. pag. 533.

Creatio.

De creatione cæli, terræ, elementorum & Angelorum. tom. 1. pag. 173.
An ſex creationis dies fuerint materiales, an verò ſpirituales? tom. pag. 177.
De creatione lucis, & ſingulorum ſex dierum operibus. tom. 1. pag. 178.

D

Dæmones.

DE pœnâ damni dæmonum; de eorum cæcitate & obſtinatione, de eorum pœnâ ſenſûs ſive de igne materiali: quomodo hic ignis eos cruciet? tom. 1. pag. 163.
Quis ſit dæmonum pœnalis locus? an ſit ſubordinatio in eorum miniſteriis. tom. 1. pag. 169.

Decimæ.

De decimis ſolvendis, & de earum ſolvendarum præcepto. tom. 2. pag. 7.
Quinam teneantur decimas ſolvere? cui? ubi? quando? tom. 2. pag. 9.

Devotio.

De devotione. Quid ſit? an ſit actus Religionis? tom. 2. pag. 69.

Deus.

Deus neceſſariò exiſtit; idque poteſt naturaliter demonſtrari. tom. 1. pag. 1.
Dei exiſtentia eſt formaliter de ipſius eſſentia. tom. 1. pag. 2.
Dei eſſentia eſt omninò ſimplex ſine ulla compoſitione ſubſtantiali. tom. 1. pag. 3.
De Dei unitate, & bonitate. tom. 1. pag. 4.
Poſitiva Dei attributa non diſtinguuntur formaliter ſeu in re, ab ipſius eſſentiâ, & prædicantur de Deo eſſentialiter. tom. 1. pag. 6.
De Dei infinitate, immenſitate ſeu ubiquitate, immutabilitate, ſeu æternitate, incomprehenſibilitate. tom. 1. pag. 9.
Deus non poteſt videri oculo corporeo. tom. 1. pag. 11.
Deus clarè videtur per intellectum creatum; & hæc viſio eſt ſupernaturalis cuilibet intellectui creato & creabili. tom. 1. pag. 12.
Deus videtur à Beatis per ſpeciem expreſſam, non per impreſſam; quamvis per hanc non repugnet etiam poſſe videri. tom. 1. pag. 14.

Divinatio.

De divinatione. Ejus malitia. Divinatio per aſtra, per ſortes, per ſomnia, &c. tom. 2. pag. 30.

Donum.

De donis ſpiritûs ſancti. tom. 1. pag. 368.

E

Eccleſia.

QUid ſit Eccleſia? quando incepit? ejus perpetuitas, unitas, viſibilitas. tom. 1. pag. 490.

Eleemoſyna.

De præcepto eleemoſynæ. tom. 1. pag. 350.

Electio.

De electione & conſenſu, ac imperio. tom. 1. pag. 238.

Euchariſtia.

De Euchariſtiæ inſtitutore, unitate, neceſſitate, tempore inſtitutionis. tom. 2. pag. 411. & ſeqq.
De Euchariſtiæ eſſentia & ejus partibus in communi. tom. 2. pag. 414.
An panis & vinum ſint propria Euchariſtiæ materia? an poſſit confici ſub una tantùm parte? an debeat materia eſſe præſens? in qua parvitate aut magnitudine poſſit conſecrari? tom. 2. pag. 416.
De materia remota, ſeu de pane & vino ex quibus conficitur Euchariſtia. tom. 2. pag. 418. & ſeq.
De reali Chriſti præſentia in Euchariſtia; & de ejus qualitate; ejuſque comparatione cum naturali corporis Chriſti præſentia. tom. 2. pag. 420. & ſeqq.
De panis & vini abſentia in Euchariſtia, ac transſubſtantiatione in corpus & ſanguinem Chriſti. tom. 2. pag. 428. & ſeq.
De iis quæ ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ, ſpecierumque partibus exiſtunt. tom. 2. pag. 452. & ſeq.
De iis quæ Chriſtus agere aut pati poteſt in Euchariſtia. tom. 2. pag. 434.
De apparitionibus Euchariſticis; & de iis quæ pati

pati aut agere poſſunt ſpecies ſacramentales. tom. 2. pag. 437. & ſeq.
De forma ſeu de verbis conſecrationis Euchariſtiæ. tom. 2. pag. 439. & ſeqq.
De ſuſcipientibus Euchariſtiam, ejuſque effectibus. tom. 2. pag. 444. & ſeqq.
De Animæ & Corporis diſpoſitione neceſſaria ad ſuſcipiendam Euchariſtiam. tom. 2. pag. 449. & ſeqq.
De præcepto Divino & Eccleſiaſtico ſuſcipiendi Euchariſtiam. tom. 2. pag. 454. & ſeqq.
De præcepto communicandi ſub una aut duabus ſpeciebus. tom. 2. pag. 456.

Excommunicatio.

De excommunicatione. Quid ſit, & quotuplex? de primo ejus effectu qui eſt privatio orationum & ſuffragiorum Eccleſiæ. tom. 2. pag. 570. & ſeq.
De ſecundo excommunicationis effectu, qui eſt privatio paſſivæ communicationis ſacramentorum. tom. 2. pag. 573.
De tertio excommunicationis effectu, qui eſt privatio activæ adminiſtrationis ſacramentorum & ſacrificii Miſſæ. tom. 2. ibid.
De quarto excommunicationis effectu, qui eſt privatio Divinorum officiorum & aliarum rerum ſacrarum. tom. 2. pag. 575.
De 5. & 6. excommunicationis effectu, qui eſt inhabilitas ad beneficia Eccleſiaſtica eorumque fructus; ac privatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ. tom. 2. pag. 577. & ſeq.
De ſeptimo excommunicationis effectu, qui eſt privatio communicationis civilis. tom. 2. pag. 579.
De octavo excommunicationis effectu, qui eſt privatio communicationis forenſis; v. gr. officii judicis, actoris, advocati, tabellionis, tutoris, &c. tom. 2. pag. 580.
Quis & ob quam cauſam poſſit excommunicare & excommunicari? quæ forma ſervanda in ferendâ excommunicatione? tom. 2. pag. 582.
De abſolutione ab excommunicatione. tom. 2. pag. 583.
De excommunicationibus Papæ reſervatis in bulla Cænæ, & in jure. tom. 2. pag. 585. & ſeq.
De excommunicationibus in jure non reſervatis. tom. 2. pag. 588.
De excommunicatione minori. quid ſit? & ejus effectus; quomodo & cur incurratur. tom. 2. pag. 590.

F

Feſtum.

DE feſtorum inſtitutione, de die Dominica; de feſtis ſanctiſſimæ Trinitatis, Chriſti, Beatæ Virginis & aliorum Sanctorum. tom. 2. pag. 14.
An peregrini teneantur ſervare feſta? &c. tom. 2. pag. 17.
Quæ actiones in feſtis præcipiantur? ibid.
Quis poſſit diſpenſare in obligatione feſti? tom. 2. pag. 22.

Fides.

De fidei objecto materiali ſeu ſubjecto. tom. 1. pag. 470.
De fidei objecto formali. tom. 1. pag. 472.
Qualis propoſitio objecti fidei requiratur ad credendum fide Chriſtianâ. tom. 1. pag. 478.
De evidentia credibilitatis myſteriorum fidei. ibid.
De infallibilibus fidei regulis, quales ſunt ſacra Scriptura, traditio, Eccleſia univerſalis, Concilium generale, Papa. tom. 1. pag. 480.
De actu fidei. tom. 1. pag. 484.
De habitu fidei. tom. 1. pag. 487.
De fide prout eſt gratia gratis data. tom. 1. pag. 488.
Fides actualis ſeu actus fidei eſt omni adulto neceſſarius neceſſitate medii ad ſalutem. tom. 1. pag. 500.
Quarumnam rerum fides explicita ante & poſt Chriſti adventum fuit neceſſaria ad ſalutem? ibid.
De præcepto interioris fidei, ad quid fides explicitè credendum obliget, & ad quos actus? tom. 1. pag. 502.
De præcepto exterioris fidei, ſeu exteriùs fidem confitendi, & quando obliget. tom. 1. pag. 504.
An liceat occultare fidem? & quomodo? ibid.

Filiatio.

De Filiatione Chriſti in ordine ad Deum. tom. 2. pag. 291.

Finis.

De finis cauſalitate reſpectu voluntatis humanæ. tom. 1. pag. 220.
De ultimo hominis fine. tom. 1. pag. 222.

G

Gratia.

QUid eſt gratia? quid gratia increata & creata? interna & externa? gratis data & gratum faciens? quotuplex hæc & illa? tom. 1. pag. 338.
Circa gratiam errores Judæorum, Pelagianorum, Semipelagianorum, Calvini, Lutheri. tom. 1. pag. 343.
Quid Pontifices, Bullæ, Patres ſtatuerunt circa gratiæ materiam. tom. 1. pag. 346.
An gratia ad omnem moralem cogitationem honeſtam, ad quodvis bonum opus morale naturalis ordinis, & ad quaſvis legi naturali repugnantes tentationes vincendas ſit neceſſaria? tom. 1. pag. 348.
An homo in ſtatu naturæ lapſæ poſſet ſine gratiæ auxilio amare Deum ut authorem naturæ, & finem naturalem. tom. 1. pag. 358.
An gratia ſit neceſſaria ad initium fidei. tom. 1. pag. 362.
An ad ſperandum & ad amandum Deum ut gratiæ authorem, requiratur gratiæ auxilium. tom. 1. pag. 366.
An ad ſervanda præcepta ſupernaturalia de actibus internis & externis requiratur gratia? tom. 1. pag. 370.
De gratia excitante & adjuvante. tom. 1. pag. 373.
De gratia adjuvante phyſicè & moraliter. tom. 1. pag. 378.
An gratia operans & cooperans diſtinguatur ab excitante ad adjuvante. tom. 1. pag. 381.
Quid gratia ſufficiens? tom. 1. pag. 387.
An gratia ſufficiens detur omnibus hominibus, etiam parvulis? tom. 1. pag. 390.
De concordia liberi arbitrii cum neceſſitate ſufficientis auxilii prævenientis. tom. 1. pag. 394.

De gratia efficaci; & quotuplex? tom. 1. pag. 395.
In quo consistit gratiæ efficacia? non consistit in modo prædeterminandi. tom. 1. pag. 396.
Gratia efficax aut vocatio efficax explicatur per congruitatem vocationis. tom. 1. pag. 399.
Concordia gratiæ efficacis cum libero arbitrio per vocationem congruam. tom. 1. pag. 400.
Concordia gratiæ efficacis cum gratuitâ prædestinatorum electione. tom. 1. pag. 402.
Quid sit gratia habitualis? tom. 1. pag. 405.
An gratia habitualis distinguatur realiter à charitate. tom. 1. pag. 410.
An gratia habitualis formaliter constituat hominem Deo gratum, filium Dei adoptivum, hæredem vitæ æternæ? tom. 1. pag. 411.
An justificatio sit positivus gratiæ effectus formalis? tom. 1. pag. 413.
Quomodo gratia habitualis augeatur? tom. 1. pag. 435.
An gratia possit amitti? & quomodo? An gratiâ amissâ amittantur simul fides & spes. tom. 1. pag. 445.
De gratia habituali & actuali animæ Christi. tom. 2. pag. 260.
De gratia capitis quæ est in Christo. tom. 2. pag. 263.

H

Habitus.

De habitibus bonis seu virtutibus. tom. 1. pag. 254.
De habitibus malis, seu vitiis. tom. 1. pag. 256.

Hæresis.

De hæresis peccato, & ejus essentia. tom. 1. pag. 511.
De prohibitione librorum Hæreticorum. tom. 1. pag. 513.
De spiritualibus Hæreticorum pœnis; de eorum excommunicatione & vitatione. tom. 1. pag. 516.
De temporali hæreticorum pœna, seu bonorum confiscatione. tom. 1. pag. 518.
De corporalibus hæreticorum, eorumque fautorum pœnis. tom. 1. pag. 519.

Henoch.

De Henoch & Elia secundi adventûs Christi præcursoribus. tom. 2. pag. 359.

Horæ canonicæ.

De Horis canonicis, earumque antiquitate, partibus, divisione & modo eas recitandi. tom. 2. pag. 75.
Quinam ad Horas canonicas teneantur? tom. 2. pag. 77.
De modo & tempore Horas canonicas recitandi. tom. 2. pag. 79.
Quomodo beneficiati ad Horas canonicas teneantur? tom. 2. pag. 81.
De causis ab Horarum recitatione excusantibus. tom. 2. pag. 85.

Humani actus. Vide Bonitas.

De humanorum actuum circumstantiis. tom. 1. pag. 237.

I

Idololatria.

Quid sit idololatria? istius peccati gravitas & pœna. tom. 2. pag. 28.

Iejunium.

De Christi jejunio. tom. 2. pag. 328.

Immunitas.

De immunitate Ecclesiæ. tom. 2. pag. 25.

Incarnatio.

Incarnationis convenientia & necessitas, ad hominis lapsi reparationem. tom. 2. pag. 236.
An voluntas incarnationis in Deo præcesserit Adæ peccati præscientiam; & an futura fuisset, si Adam non pecasset. tom. 2. pag. 242.
An sola persona filii fuerit incarnata? tom. 2. pag. 253.
An persona creata possit hypostaticè uniri alteri naturæ creatæ? tom. 2. pag. 254.
An alia natura substantialis quàm humana possit assumi à personâ Divina. tom. 2. pag. 255.
An Christus assumpserit omnes humani corporis partes integrales & alias. tom. 2. pag. 257.
An caro & anima Christi prius tempore extiterit quàm hypostaticè verbo uniretur. tom. 2. pag. 258.
De ordine naturæ juxta quam Christi anima, corpus, ejus partes fuerunt unita verbo. tom. 2. pag. 259.

Indifferens.

An detur actus indifferens voluntatis? tom. 1. pag. 248.

Indulgentiæ.

Quid indulgentiæ? de potestate eas concedendi. earum usus antiquus. tom. 2. pag. 545.
De effectu indulgentiæ totalis & partialis. tom. 2. pag. 547.
De thesauro Ecclesiæ ex quo indulgentiæ dispensantur. tom. 2. pag. 549.
De vivis fidelibus quibus indulgentiæ prodesse possunt: de habituali & actuali dispositione ad eas lucrandas. tom. 2. pag. 550.
De defunctis quibus indulgentiæ prodesse possunt per modum suffragii. tom. 2. pag. 552.
De Causa finali ob quam concedi possunt ac debent indulgentiæ. tom. 2. pag. 553.
Quomodo Papa & Episcopi possunt indulgentias concedere, & quibus? tom. 2. pag. 554.
De forma in concessione indulgentiarum servanda. tom. 2. pag. 556.
De duratione & revocatione indulgentiarum. tom. 2. ibid.

Inferi.

De animæ Christi descensu ad inferos. tom. 2. pag. 340.

Infidelis.

An cogi possint infideles ad suscipiendam fidem? tom. 1. pag. 509.

Infidelitas.

De peccato infidelitatis & ejus gravitate. tom. 1. pag. 507.

Ingressus.

De ingressu Religionis. quænam ad eum ætas requiratur? quinam sunt capaces eam ingredi? tom. 2. pag. 153.
Quænam forma servanda ad valitudinem ingressûs Religionis? tom. 2. pag. 156.

Innocentia.

De statu innocentiæ, si Adam non peccasset. tom. 1. pag. 198.

Intellectus.

Quomodo intellectus noster cognoscat. tom. 1. pag. 215.

Interdictum.

De interdicto: quid & quotuplex? est de ejus effectibus

ctibus qui sunt privatio sacramentorum, & prohibitio Divinorum officiorum, Missæ &c. item prohibitio sacræ sepulturæ & ingressus Ecclesiæ. tom. 2. pag. 600. & 602.
Quid possit interdicere & interdici, & ob quam causam? tom. 2. pag. 603.
De interdictis ipso jure latis. tom. 2. pag. 604.
De interdicti relaxatione. tom. 2. pag. 605.

Involuntarium.

De involuntario & coacto. tom. 1. pag. 232.

Ioannes.

De S. Joanne Christi præcursore; de ejus sanctitate & baptismo. tom. 2. pag. 324.

Ioseph.

An S. Joseph fuerit faber lignarius? quam sanctitatem Joseph habuerit? tom. 2. pag. 311.

Irregularitas.

Quid sit irregularitas & ejus effectus? tom. 2. pag. 607.
Ob quam causam incurritur irregularitas? & quotuplex? tom. 2. pag. 608.
Quomodo irregularitas tollitur, maximè per dispensationem?
Irregularitas quæ contrahitur per usum seu susceptionem sacramenti.
De irregularitate quæ contrahitur ob hæresim, ob apostasiam, & ob quodvis homicidium sive justum sive injustum.
An judex, testis, accusator, minister in causa sanguinis, & occidentes in bello justo fiant irregulares?
De irregularitate quæ ex infamia, ex bigamia, ex natalium defectu, &c. personali defectu inculpabili, &c. contrahitur.

Judicium.

De judiciaria Christi potestate & ejus usu in judicio particulari. tom. 2. pag. 355.
De judicio universali; de ejus loco & tempore. tom. 2. pag. 356.
De signis quæ judicium universale præcedent. tom. 2. pag. 360.
De Christi judicis adventu in judicio universali, ejusque assessoribus. de apparitione signi crucis, manifestatione conscientiarum, & sententiâ Christi. tom. 2. pag. 361.
De statu Christi & mundi post judicium universale. tom. 2. pag. 364.

Juramentum.

De juramento. Quid requiritur ad licitè jurandum? de juramento assertorio & promissorio. tom. 2. pag. 87.
De forma & variis formulis jurandi. tom. 2. pag. 89.
De personis quæ jurare possunt. tom. 2. pag. 91.
An juramentum injuriâ, metu, dolo extortum, obliget? tom. 2. pag. 93.
Juramentum promissorium de re malâ obligat. tom. 2. pag. 95.
An juramentum promissorium de actu contra legem humanam aut bonos mores civiles obliget? tom. 2. pag. 97.
An juramentum in dubio obliget? tom. 2. pag. 100.
An juramentum promissorium relaxari aut irritari possit. tom. 2. pag. 101.
De consuetudine incautè jurandi. tom. 2. pag. 104.
An liceat petere juramentum ab eo qui per falsos Deos juraturus est, aut pejeraturus? tom. 2. pag. 105.

Iustificatio.

An hominis justificatione fiat vera peccatorum remissio? an justificatio & peccatorum remissio sint unum & idem? tom. 1. pag. 416.
Actus qui sunt dispositiones ad justificationem. tom. 1. pag. 413.

L

Lex.

De legum necessitate, perpetuitate, promulgatione; de legislatore. tom. 1. pag. 269.
De lege æterna ac naturali. tom. 1. pag. 273.
An in lege naturali possit ab humana aut Divina potestate dispensari? tom. 1. pag. 276.
De jure gentium. tom. 1. pag. 278.
De lege civili. Quis eam ferre possit, & quomodo obliget? ibid.
De legis Civilis promulgatione & acceptatione. tom. 1. pag. 282.
De lege Canonica seu Ecclesiasticâ: quis eam possit ferre? de ejus promulgatione. quomodo obliget? tom. 1. pag. 289.
De lege pœnali; & quomodo obliget? tom. 1. pag. 294.
An leges vectigalium obligent in conscientia? tom. 1. pag. 298.
De legibus irritantibus. tom. 1. pag. 299.
De legis humanæ interpretatione & cessatione. tom. 1. pag. 302.
De legis humanæ dispensatione. tom. 1. pag. 304.
De legis humanæ abrogatione. tom. 1. pag. 308.
Lex vetus per Moysem à Deo data est. De ejus fine, materia, forma, tempore, loco. tom. 1. pag. 323.
An lex vetus justificaret? an sit nunc abrogata? quomodo abrogata? quando? an sit nunc mortifera? tom. 1. pag. 326.
De nova lege gratiæ; de ejus materia; formâ, justificatione, perfectione. quando cœpit omnes obligare? tom. 1. pag. 330.

Libertas.

Quid potentia libera? quænam necessitas repugnet ejus libertati? tom. 1. pag. 334.
De libertate humanæ voluntatis Christi. tom. 2. pag. 279.

Lignum.

De ligno vitæ. tom. 1. pag. 190.

Lucifer.

De Luciferi dignitate, peccato, & dignitate. tom. 1. pag. 156.

Lumen.

De lumine gloriæ. tom. 1. pag. 18.

M

Magi.

De Magis, Christi nati adoratoribus. tom. 2. pag. 316.

Magia.

Magiæ species & opera. tom. 2. pag. 33.

Maleficium.

Quid sit maleficium. Quomodo licitè solvi possit? tom. 2. pag. 34.

Malitia.

Unqo consistit malitia, & unde desumitur. tom. 1. p. 245.
De formali exteriorum actuum humanorum malitia & bonitate. tom. 1. pag. 249.

Maria.

An Beata Virgo verè fuerit mater Dei & homi-

nis;

nis; & quanta sit istius maternitatis dignitas? tom. 2. pag. 303.
De parentibus B. Virginis & de immaculata ejus conceptione. tom. 2. pag. 304.
Quantam gratiam B. Virgo accepit in prima sua sanctificatione; an ita confirmata fuerit in gratia, ut ne venialiter quidem potuerit peccare, fomitemque peccati extinctum habuerit? tom. 2. pag. 307.
An B. Virgo usum rationis habuerit ab initio suæ conceptionis, & per propriam dispositionem sanctificata fuerit? tom. 2. pag. 308.
B. Virgo in conceptu filii, in ejus partu & post partum semper virginitatem servavit. ibid.
An B. Virgo fuerit prima quæ virginitatis votum fecerit? & quando? tom. 2. pag. 310.
An B. Virgo verum matrimonium inierit cum Josepho? quando, & in quâ ætate? ibid.
De perfectione gratiæ & meritorum B. Virginis. tom. 2. pag. 319.
De scientia & sapientia B. Virginis in statu viæ. tom. 2. pag. 320.
De gratiis gratis datis B. Virgini. tom. 2. pag. 321.
De B. Virginis morte, assumptione, cultu, intercessione. tom. 2. pag. 322.
An B. Virgo potuerit saltem de congruo mereri esse matrem Dei. tom. 2. pag. 252.

Martyrium.

De martyrio seu baptismo sanguinis. tom. 2. pag. 400.

Memoria.

De memoria. tom. 1. pag. 217.

Meritum.

Quid sit meritum & in quo actu consistat. tom. 1. pag. 449.
An internus actus junctus cum externo sit magis meritorius quàm solus internus sine externo? tom. 2. pag. 452.
Conditiones requisitæ ad meritum de condigno. tom. 1. pag. 453.
An quis possit mereri alteri de condigno? tom. 1. pag. 457.
De meriti augmento. tom. 1. pag. 459.
Quid meritum de congruo? & conditiones ad illud requisitæ. tom. 1. pag. 465.
De merito Christi, & per quos actus meruerit? tom. 2. pag. 281.
De iis quæ Christus sibi, hominibus & Angelis meruit. tom. 2. pag. 282. & seq.
De reviviscentiâ meritorum mortificatorum. tom. 2. pag. 497.

Messias.

Testimonia quibus demonstratur Messiam jam venisse. tom. 2. pag. 234.

Miraculum.

De potestate animæ Christi ad facienda miracula & alia supernaturalia. tom. 2. pag. 270.

Misericordia.

De Virtute misericordiæ. tom. 1. pag. 528.

Missa.

De Missæ sacrificio, an sit verum sacrificium. tom. 2. pag. 461. & seqq.
De offerentibus Missæ sacrificium; pro quibus offertur? ejus effectus & valor. tom. 2. pag. 465. & seqq.
De tempore, loco, & vasis sacris ad celebrandum Missæ sacrificium requisitis. tom. 2. pag. 470. & seq.
De præparatione ad Missam, vestibus sacris, Ritibus verborum & actionum. tom. 2. pag. 474.
De Missæ stipendio. tom. 2. pag. 477.
De Ministro ad inserviendum Missæ; & de præcepto audiendi Missam. tom. 2. pag. 478.

Missio.

De Missione Divinarum personarum; quid illa sit? quibusnam personis conveniat? quotuplex? tom. 1. pag. 97.

Moniales.

De Monialium clausura quoad ingressum & egressum monasterii. tom. 2. pag. 189.

Morale.

De morali actu. tom. 1. pag. 240.

N.

Nativitas.

DE Christi nativitate, loco, & prodigiis. tom. 2. pag. 314.

Natura.

Homo solis naturæ viribus potest sine gratia bonum opus morale perficere. tom. 1. pag. 51.
Bonum opus morale ordinis naturalis non potest esse causa prædestinationis quoad aliquem ejus effectum. tom. 1. pag. 54.
De statu naturæ puræ, integræ, lapsæ; de statu innocentiæ & gratiæ; quid in his statibus possit homo operari? tom. 1. pag. 341.

Noviciatus.

Quæ sint de noviciatûs substantiâ? an ad noviciatum sit necessarius annus unus integer & continuus? tom. 2. pag. 153.
An novitius teneatur ad regularum observantiam, & an possit beneficia habere? tom. 2. pag. 157.

O

Obedientia.

DE obedientiâ Christi. tom. 2. pag. 286.
De obedientiali virtute in creaturis ut sunt elevatæ tanquam Dei instrumenta. tom. 2. pag. 272.
De obedientiæ religiosæ voto simplici; ad quid obligét? quomodo violetur? tom. 2. pag. 182.

Odium.

De Dei & proximi odio. tom. 1. pag. 529.

Omnipotentia.

De Dei Omnipotentia. tom. 1. pag. 35.

Oratio.

De oratione Christi in via & in patria. tom. 2. pag. 288.
Quid oratio & quotuplex? an sit actus supernaturalis? tom. 2. pag. 61.
An possint à nobis orari Angeli & Sancti? & ipsi pro nobis orare? tom. 2. pag. 62.
Pro quibus possumus orare? tom. 2. pag. 63.
Quomodo possumus orare Deum bona & mala temporalia? tom. 2. pag. 64.
Oratio est actus meritorius, satisfactorius, & impetratorius. tom. 2. pag. 66.
De præcepto orationis, & quando obligat? tom. 2. pag. 67.
De oratione mentali, & ejus circumstantiis. tom. 2. pag. 68.
De vocali oratione, ejus attentione, aliisque circumstantiis. tom. 2. pag. 73.
De oratione Dominica, parvo officio B. Virginis, litaniis, salutatione Angelica, rosario, Antiphonis &c. tom. 2. pag. 74. & 75.

P.

Paganismus.

De Paganismo & Judaismo. tom. 1. pag. 508.

Paradisus.

De Paradiso terrestri. tom. 1. pag. 184.

Pascha.

De paschate Judæorum, an celebrarint paschа eo die quo Christus pridie suæ mortis celebravit? tom. 2. pag. 336.

Passio.

Quid sit passio & quotuplex? tom. 1. pag. 252.

Paupertas.

De paupertatis Religiosæ voto, & ejus materia: quomodo violetur? tom. 2. pag. 166.
Paupertatis religiosæ voti solemnitas quando incepit, & quomodo violetur? tom. 2. pag. 168.

Pax.

De pace. tom. 1. pag. 535.

Peccatum.

Quid sit peccatum? tom. 1. pag. 256.
De peccato mortali & veniali. tom. 1. pag. 257.
De peccato commissionis & omissionis. tom. 1. pag. 260.
De peccato in intellectu, in voluntate, & in appetitu sensitivo, seu concupiscentiâ. tom. 1. pag. 261.
An Deus sit causa peccati? tom. 1. pag. 263.
De pœna peccati mortalis & venialis. tom. 1. pag. 264.
De peccato habituali. tom. 1. pag. 265.
De peccato originali, & de ejus pœnâ in hac ac futura vitâ. tom. 1. pag. 266.
An peccatum mortale possit subsistere cum actu amoris Dei, aut cum gratiâ habituali? tom. 1. pag. 420.
An homo possit vitare totâ vitâ omnia peccata venialia cum gratiâ ordinariâ? tom. 1. pag. 438.
An Christus peccare potuerit? tom. 2. pag. 275.
An qui peccavit mortaliter, teneatur pœnitere sub præcepto, & statim quidem post commissum peccatum? tom. 2. pag. 499.
De potestate remittendi peccata à Christo data. tom. 2. pag. 501.

Perjurium.

De perjurii peccato. tom. 2. pag. 104.

Perseverantia.

De dono perseverantiæ finalis. tom. 1. pag. 441.

Petrus.

Quomodo Petrus & alii Apostoli suam à Christo potestatem acceperunt? & quomodo Petri potestas permaneat in Romano pontifice? tom. 1. pag. 494.

Pœnitentia.

De pœnitentiæ virtute; objecto materiali & formali, ac ejus actibus. tom. 2. pag. 481. & seqq.
De actu & habitu atque effectu pœnitentiæ qui est remissio peccati. tom. 2. pag. 488.
De necessitate pœnitentiæ ad remittenda peccata mortalia. tom. 2. pag. 490.
De remissione peccatorum venialium. tom. 2. pag. 492.
De institutione ac necessitate sacramenti pœnitentiæ. tom. 2. pag. 502.
De materia ac forma sacramenti pœnitentiæ. tom. 2. pag. 503.
De dolore necessario ad effectum sacramenti pœnitentiæ; & an possit esse informe? tom. 2. pag. 505.
De Ministro sacramenti pœnitentiæ habente ordinariam aut delegatam potestatem. tom. 2. pag. 513.
De Ministro sacramenti pœnitentiæ quoad casus reservatos. tom. 2. pag. 518.
De modo absolvendi à casibus reservatis. tom. 2. pag. 520.

Pontifex.

An Episcopus Romanus sit ex Christi institutione universalis Ecclesiæ Pontifex? tom. 1. pag. 496.
An fide constet hunc hominem esse verum summum pontificem? & an possit à sua dignitate excidere? tom. 1. pag. 497.

Potentia.

De objecto & subjecto potentiæ vegetativæ, ejusque actionibus quæ sunt nutritio & generatio. tom. 1. pag. 209.
De potentiis cognoscitivis earumque actibus. tom. 1. pag. 211.
De potentia intellectiva, ejusque objecto. tom. 1. pag. 215.
De potentia appetitiva, & loco-motivâ. tom. 1. pag. 217.

Prædestinatio.

Datur in Deo prædestinatio. tom. 1. pag. 36.
Prædestinationis objectum & terminus. tom. 1. pag. 37.
Scientia Dei necessaria ad prædestinationem, & maximè scientia conditionata effectuum contingentium. tom. 1. pag. 38.
Variæ opiniones circa actum Divinæ voluntatis prædestinantis homines & Angelos. tom. 1. pag. 39.
Homines & Angeli fuerunt prædestinati in eodem signo rationis. tom. 1. pag. 41.
Prædestinatis præparat Deus voluntate absoluta, omnia media ab ipsis liberè exercenda. ibid.
Circa media prædestinationis, absoluta Dei voluntas intentionis distinguitur ratione à voluntate executionis. tom. 1. pag. 42.
Præter actus intellectûs & voluntatis Divinæ non est necessarius ad prædestinationem actus imperii, ratione ab illis distinctus. ibid.
Quomodo distinguatur prædestinatio à providentia & à libro vitæ? tom. 1. pag. 43.
Causæ physicæ prædestinationis quoad ejus effectus. tom. 1. pag. 44.
Causa moralis prædestinationis ex parte hominis quoad ejus effectus. Nulla ejus actio ante hanc vitam excogitata, nec ulla ejus opera meritoria quæ facturus fuisset, si in alio statu fuisset positus, possunt esse ejus causa. tom. 1. pag. 45.
Nulla hominis actio ex solis naturæ viribus procedens contra Pelagianos potest esse ejus causa meritoria, imò nec ejus causa verè dispositiva. tom. 1. pag. 46.
Nulla datur ex parte prædestinati causa motiva prædestinationis ad gloriam & gratiam sanctificantem. tom. 1. pag. 56.
Nullus purus homo, nec ipse Christus formaliter meruit aliis prædestinationem quoad liberam Divinæ electionis determinationem. tom. 1. pag. 57.
De prædestinationis effectibus, nempe gloria, perseverantia finali, vocatione, justificatione, actibus supernaturalibus, naturæ dotibus, peccati permissione. tom. 1. pag. 58.

Præ-

Prædestinationis infallibilitas & immutabilias officit libertati hominis. tom. 1. cap. 10. pag. 61.
Deus ab æterno voluit formali voluntatis affectu salvare omnes homines qua creare decrevit & providit illis omnia media sufficientia ad consequendam salutem, etiam infantibus sine baptismo morientibus ibid.
De numero prædestinatorum & reproborum, tom. 1. pag. 66.

Prælatus.

De prælatis Religionis; de eorum subordinatione, electione, duratione, potestate coërcitivâ & corporali ac dispensandi cum suis subditis. tom. 2. pag. 190.
Prælati Religionis possunt absolvere suos subditos à peccatis, censuris, pœnis Ecclesiasticis, & reservare peccata. tom. 2. pag. 196.
De potestate prælatorum Religionis circa administrationem bonorum temporalium, collationem ordinum, benedictionem rerum aut vestimentorum sacrorum. tom. 2. pag. 198.

Privilegium.

De privilegio; de privilegio reali & personali; de remunerativo, perpetuo, &c. tom. 1. pag. 313.
De privilegio per communicationem, de ejus confirmatione, ampliatione, restrictione, amissione. tom. 1. pag. 317.

Prophetia.

De dono prophetiæ. tom. 1. pag. 488. & seqq.

Providentia.

Dei providentia. tom. 1. pag. 35.

Purgatorium.

Fide certum est dari purgatorium. Ejus locus determinatus videtur esse sub terra. tom. 2. pag. 537.
De acerbitate pœnæ damni & sensûs animarum existentium in purgatorio. tom. 2. pag. 538.
De statu gratiæ animarum in purgatorio existentium. tom. 2. pag. 540.

Q

Quando.

AN circumstantiæ *quando* & *quomodo* augeant bonitatem actûs interioris? tom. 1. pag. 237.

Querimonia.

Querimoniæ operantium in vineâ, Matth. 21. tom. 1. cap. 20. pag. 21. & 22.

R

Regnum.

DE temporali Christi regno. tom. 2. pag. 291.

Regula.

De regula religiosa; & ad quid obliget. tom. 2. pag. 187.

Religio.

De Religionis objecto. tom. 2. pag. 1. & seqq.
De Religionis ortibus. tom. 2. pag. 2.
De Religionis habitu. tom. 2. pag. 3.
Quomodo Religio distinguatur à fide, spe, charitate, justitia, dulia. ibid.
Quid sit status religiosus, & quid ad eum requiratur? tom. 2. pag. 143.
An Ecclesiæ approbatio requiratur ad constituendam Religionem? tom. 2. pag. 147.
A quo incepit Religionis status? quis ejus author. tom. 2. pag. 149.
Quid sit formaliter professio religiosa. Quis formalis ejus effectus? tom. 2. pag. 158.
An defectus consensûs aut ætatis, metus, error, dolus, servitus, matrimonium reddant professionem religiosam invalidam? tom. 2. pag. 159.
Quomodo Religiosus professus teneatur succurrere paupri parenti? tom. 2. pag. 160.
De forma faciendi professionem religiosam. tom. 2. pag. 161.
An Papa possit dispensare in professione religiosa? tom. 2. pag. 162.
De professione religiosa invalida: quomodo potest esse invalida? tom. 2. pag. 164.
Quando religiosus consensus sit apostata? quas ille & cooperatores incurrant pœnas. tom. 2. pag. 199.
De ejectis à religione. tom. 2. pag. 200.
De transitu ab una religione ad aliam. tom. 2. pag. 201.
Ad quid teneatur religiosus factus Episcopus? tom. 2. pag. 203.
De Religionibus militaribus, Clericalibus, Monachalibus. tom. 2. pag. 205.
De Religionibus Monialium; de earum noviciatu, professione, obligatione. tom. 2. pag. 206.
De Religionibus SS. Basilii, Benedicti, Hieronymi, Augustini, Prædicatorum, Minorum, Carmelitarum. tom. 2. pag. 207.

Reprobatio.

Quid reprobatio? in quo Dei actu consistat? tom. 1. pag. 63.
De reprobatione negativa & positiva, & ejus effectibus. tom. 1. pag. 64.

Resurrectio.

De resurrectione in genere. tom. 2. pag. 342.
De resurrectione Christi; ejus causis; tempore; horâ. tom. 2. pag. 343.
De integritate & perfectione naturali Corpris Christi resurgentis. tom. 2. pag. 345.
De supernaturalis corporis Christi perfectione post resurrectionem. tom. 2. pag. 347.
An omnes homines sint resurrecturi? quando? ubi? quomodo? tom. 2. pag. 351.

S

Sacerdotium.

DE summo Christi sacerdotio. tom. 2. pag. 289. & seq.

Sacramentum.

Definitio sacramenti? & quam conferat aut significet sanctificationem. tom. 2. pag. 366.
De materia & forma sacramenti; id est de rebus & verbis. tom. 2. pag. 368.
An in statu innocentiæ futura fuissent sacramenta? tom. 2. pag. 370.
An in lege naturæ fuerit institutum sacramentum, quo peccatum originale deleretur? ibid.
De sacramentis veteris legis & præcipuè de circumcisione. tom. 2. pag. 371.
An sacramenta novæ legis conferant ex opere operato gratiam, virtutes, dona Spiritûs sancti, & aliam gratiam specialem? tom. 2. pag. 373.
De tempore & modo quo sacramenta conferunt gratiam. tom. 2. pag. 374.
De inefficacia veterum sacramentorum (v. gr. circumcisionis) ad conferendam gratiam ex ope-

re operato. tom. 2. pag. 377.
De Sacram ntorum Miniſtro; de ejus intentione, bonitate, fide. Et an ſoli homines ſint eorum miniſtri? tom. 2. pag. 380.
De ſacramentorum numero, & de ea ſuſcipientibus. tom. 2. pag. 383.
De ſacramentalibus & ſacramentorum ceremoniis. tom. 2. pag. 384.
Quinam poſſint licitè miniſtrare & ſuſcipere ſacramenta? tom. 2. pag. 385. & ſeqq.

Sacrificium.

De ſacrificio in communi. quid ſit? in quo conſiſtat? quotuplex? tom. 2. pag. 459.

Sacrilegium.

De ſacrilegio. quid ſit? ejus malitia. tom. 2. pag. 35.

Sanctificatio.

De ſanctificatione ſabbathi in decalogo. tom. 2. pag. 14.

Satisfactio.

De ſatisfactione tum ſecundùm ſe ſpectatâ, tum ſacramentali. tom. 2. pag. 527. & 529.
An purus homo poſſit perfectè Deo ſatisfacere pro ſuo peccato? tom. 2. pag. 241.

Scandalum.

De ſcandalo. tom. 1. pag. 534.

Schiſma.

De ſchiſmate. tom. 1. pag. 535.

Scientia.

Scientia Dei de ſe ipſo, de creaturis poſſibilibus, futuris, exiſtentibus. tom. 1. pag. 31.
Scientia Dei, alia viſionis, alia ſimplicis intelligentiæ. tom. 1. pag. 32.
Scientia Dei circa liberos actus conditionatè futuros. tom. 1. pag. 336.
De beatæ animæ Chriſti ſcientia. tom. 2. pag. 265.
De Chriſti animæ infuſæ ſcientiæ objecto, actibus, & habitu. tom. 2. pag. 267.
De acquiſitâ animæ Chriſti ſcientia. tom. 2. pag. 269.

Senſus.

De quinque ſenſibus externis; de colore & lumine. tom. 1. pag. 212.

Servitus.

De ſervitute Chriſti. tom. 2. pag. 287.

Sigillum.

De ſigillo confeſſionis. tom. 2. pag. 522.
De ſecreto ſervando circa perſonam complicis? tom. 2. pag. 524.

Simonia.

De ſimonia, ejuſque intrinſeca malitia ac materia. tom. 2. pag. 37.
Quid ſit in ſimonia munus à lingua, manu & obſequio? tom. 2. pag. 50.
Quid ſimonia mentalis, confidentialis, realis, ficta? tom. 2. pag. 51.
De pœnis ſimoniæ. tom. 2. pag. 56.
De diſpenſatione circa ſimoniam. tom. 2. pag. 59.

Societas.

De Religione ſocietatatis JESU; ejus inſtituto, fine, regula, noviciatu, &c. tom. 2. pag. 209. & ſeqq.
De admiſſis ſcholaribus in ſocietatem JESU. tom. 2. pag. 212.
De horum ſcholarium votis ſimplicibus & vi eorum ad quid obligentur? tom. 2. pag. 214.
De profeſſis in ſocietate JESU, & eorum votis particularibus. tom. 2. pag. 219.
De profeſſis trium votorum in Societate IESU, & *coadjutoribus* formalis. tom. 2. pag. 222.
De mediis quibus Societas IESU utitur ad ſuorum perfectionem & ad aliorum ſalutem. tom. 2. pag. 223.
De monarchico Societatis JESU regimine, de reddenda conſcientiæ ratione; de paterna delictorum denunciatione, de regulis. tom. 2. pag. 228.
De profeſſorum Societatis IESU demiſſione. tom. 2. pag. 233.

Solemnitas.

Solemnitas votorum paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ in quo conſiſtat. tom. 2. pag. 144.

Spes.

De ſpe, ejuſque materiali & formali objecto. de ejus duratione & amiſſione. tom. 1. pag. 521.
De ſpei præcepto; de deſperatione & præſumptione. tom. 1. pag. 523.

Status.

De vario Chriſtianæ perfectionis ſtatu, & nominatim de ſtatu perfectionis Epiſcoporum. tom. 2. pag. 139.

Subſiſtentia.

An in Deo ſint tres ſubſiſtentiæ relativæ? tom. 2. pag. 252.

Suffragium.

De ſuffragiis ſeu ſatisfactione pro aliis: quomodo viventes poſſunt ſatisfacere Deo pro vivis & defunctis in remiſſionem pœnæ temporalis? tom. 2. pag. 541.

Superſtitio.

De ſuperſtitione ejuſque ſpeciebus. tom. 2. p. 28.

Suſpenſio.

De ſuſpenſione quid ſit & quotuplex? quid ſuſpenſio ab officio? tom. 2. pag. 591.
De effectibus ſuſpenſionis à beneficio & ejus cauſis. tom. 2. pag. 592. & 593.
De ablatione ſeu abſolutione ſuſpenſionis. tom. 2. pag. 594.
Quomodo differunt ſuſpenſio, depoſitio & degradatio? tom. 2. pag. 595.
Suſpenſiones ipſo jure latæ. tom. 2. pag. 596.

T

Templum.

QUibuſnam actibus templum polluitur? tom. 2. pag. 23.
De forenſibus & furti actionibus in templo fieri prohibitis. tom. 2. pag. 24.

Transfiguratio.

De Chriſti transfiguratione. tom. 2. pag. 331.

Trinitas.

Perſona Divina dicitur univocè de tribus perſonis. tom. 1. pag. 68.
Perſonæ in Deo productæ non ſunt immediatè à natura, ſed per actus intelligendi & amandi. tom. 1. pag. 69. & 70.
Pater eſt verus Deus; Filius eſt verus Deus; Spiritus ſanctus eſt verus Deus. tom. 1. pag. 72.
In Deo ſunt tres perſonæ & tres perſonalitates ſeu ſubſiſtentiæ realiter diſtinctæ, uti & tres exiſtentiæ perſonales. tom. 1. pag. 74.
Spiratio activa diſtinguitur tantùm virtualiter à paternitate & filiatione. tom. 1. pag. 82.
Actus notionales ſunt neceſſarii & naturales ac voluntarii objectivè. tom. 1. pag. 84.
Verbum Divinum & Filius Dei idem eſt quoad perſonam & naturam. tom. 1. pag. 88.
Verbum Divinum procedit ex cognitione creatu-

turarum poſſibilium. tom. 1. pag. 90.
Pater & Filius eſt unus ſpirator Spiritûs Sancti. tom. 1. pag. 94.
Ex quarum rerum amore procedit Spiritus ſanctus? tom. 1. pag. 95.

V.

Virtus.

AN juſtis infundantur tres virtutes Theologales, habitualiter in eis manentes, & quatuor cardinales virtutes. tom. 1. pag. 408.

Viſio.

Viſio Dei in Beatis omnibus eſt intuitiva, & ejuſdem ſpeciei eſſentialis, ſed non æqualis perfectionis in omnibus. tom. 1. pag. 20.
Viſio intuitiva eſſentiæ Divinæ eſt etiam neceſſariò intuitiva Divinarum perſonarum. tom. 1. pag. 23.
Beati videndo Deum, vident etiam non nulla ejus decreta, plura aut pauciora pro ratione ſuæ beatitudinis. tom. 1. pag. 24.
Videri poſſunt creaturæ in Deo eadem viſione quâ ipſe videtur. tom. 1. pag. 25.
Viſo Deo videntur creaturæ ut poſſibiles, ſed non omnes; probabiliter videtur omne poſſibile & creabile ſub generaliſſimo & confuſo conceptu poſſibilis aut creabilis. tom. 1. pag. 27.
Beati vident creaturas in Verbo non tantùm ut poſſibiles, ſed etiam ut exiſtentes, vel futuras in aliqua temporis differentia. ibid. cap. 27.
Quænam res de facto videantur in Deo à Beatis. tom. 1. p. 28.
Viſio Dei in Beatis non eſt comprehenſiva. tom. 1. pag. 29.
Quid de viſione Dei in hac vita. ibid. cap. 30.

Unctio.

De ſacramenti Extremæ-Unctionis inſtitutione, materia, definitione, unitate. tom. 2. pag. 532.
De effectu ſacramenti Extremæ-Unctionis. Cuinam dandum ſit? quænam corporis partes inungendæ? tom. 2. pag. 533. & 535.
De proprio Extremæ-Unctionis Miniſtro, nempe ſacerdote, & de præcepto ſuſcipiendi hoc ſacramentum. tom. 2. pag. 535. & ſeq.

Voluntarium.

De voluntario & libero. tom. 1. pag. 232. & ſeqq.

Voluntas.

De voluntatis objecto, actu, libertate. tom. 1. pag. 218.
De voluntatis actionibus. tom. 1. p. 221.
De voluntatis Divinæ objecto & actibus. tom. 1. pag. 33. & 34.
De Dei voluntate ſigni, beneplaciti, antecedente, & ſubſequente. tom. 1. pag. 34.

Votum.

Quid requiratur ad votum? in quo conſiſtit. tom. 2. pag. 109.
An defectus libertatis, error, ignorantia, dolus impediat voti valorem? tom. 2. pag. 111.
Quænam ſit voti materia? & diviſio votorum ex parte materiæ. tom. 2. pag. 115.
Quinam vovere poſſint? tom. 2. pag. 120.
Quanta voti obligatio? de obligatione voti dubii. tom. 2. pag. 122.
An voti obligatio ſit perſonalis? pro quo tempore votum obliget? tom. 2. pag. 125.
Quando & quomodo obligant vota conditionata? tom. 2. pag. 127.
Quale peccatum ſit voti tranſgreſſio? tom. 2. pag. 128.
Quinam poſſint vota irritare, diſpenſare, commutare? tom. 2. pag. 130.
De diſpenſatione & commutatione votorum, Papæ reſervatorum. tom. 2. pag. 136.
De voto ingrediendi Religionem, & in eâ perſeverandi; à quo id irritari aut diſpenſari poſſit? tom. 2. pag. 150.

FINIS.

APPEN-

APPENDIX
AD
SUMMAM R.P. FR. SUAREZ
A
R.P. FRANCISCO NOËL SOCIETATIS JESU CONCINNATA.

QUamvis P. Suarez vastissimâ sui sublimis ingenii eruditione omnes penè Theologiæ partes perscrutatus fuerit atque exhausserit; duæ tamen sunt quæ in istâ immensâ Scientiæ Theologicæ sylvâ desiderantur, nimirum tractatus propè totus de Justitiâ & Jure ac de Matrimonio: Cur autem illos præterierit, non satis liquet; an fortè quia morte præreptùs fuerit, aut quia assuetus sublimioribus speculationibus, noluit rebus istis magis practicis, magisque vulgaribus animum applicare, incertum. Ceterùm cùm isti duo Tractatus soleant passim in scholis agitari, ut nihil desit,

opuſque ex omni parte abſolutum habeatur, Judicavi eos ſuccinctè & dilucidè ex recentioribus Authoribus, præcipuè ex Leſſio & Sanchez collectos, per modum brevis Appendicis ad præfati Patris Summam apponere; compendiariam igitur Appendiculam boni conſule, LECTOR, & eâ fruere ſi placet.

APPENDIX PRIMA.

DE JUSTITIA ET JURE.

CAPUT PRIMUM.

De Justitiâ Generatim.

1. QUID *sit Justitia* ? R. tribus modis accipi : 1. pro complexione omnium virtutum 2. pro ipsâ charitate. 3. pro particulari virtute, quæ sic definitur à Juris Consultis, Constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi ; *dicitur constans voluntas*, quia est propositum habituale deliberatum & firmum. Dicitur *perpetua* ; quia est voluntas ad perpetuò reddendum ; dicitur *jus suum*. Id est id quod cuique strictè est debitum.

2. *Circà quid justitia versetur* ? R. versatur primariò circà actiones ritè ad alterum disponendas, & circà harum materiam ; secundariò circà passiones, moderando iram, amorem pecuniæ, timorem, ne alicui fiat injuria ; atque ita ista moderatio est quid necessarium ad intrinsecum ipsius finem, qui est reddere cuique jus suum ; undè justitia attingit medium rei ; aliæ autem virtutes medium rationis.

3. *Justitia, alia legalis seu generalis ; alia particularis ; particularis*, alia *commutativa*, alia *distributiva* : justitia legalis est virtus intuens ac procurans commune Reipublicæ bonum ; dicitur *legalis* quia versatur circa leges ; & *generalis* quia spectat bonum generale communitatis. Est virtus specialis, quia velle & procurare bonum Reipublicæ, est specialis ratio honesti & laudabilis, quæ non invenitur in aliarum virtutum functionibus ; adeóque probabiliùs distinguitur à pietate. Juxtà Aristotelem videtur esse complexio omnium virtutum ; in subdito, quatenus legibus obtemperat ; & in superiore, quoniam eum inclinat ut curet leges servari ; & sic quasi convenit cum virtute obedientiæ.

4. *Justitia commutativa* est virtus, quæ partes communitatis dirigit in commutationibus & ceteris actionibus, quibus inter se communicant ; ut in eis ponatur æqualitas rei ad rem ; V. G. pretii ad rem venditam, vel ad jus venditoris. *Distributiva* verò est virtus, quæ totum benè disponit ad partes in ordine ad distributiones sivè commodorum sivè onerum communium ; ut in eis servetur æqualitas proportionis rei distribuendæ ad proportionem dignitatis seu idoneitatis personarum quibus facienda est distributio, ita ut quâ proportione quisque dignior aut ad onera potentior est, eâdem proportione plus aut minus commodi vel oneris sentiat. Undè primariò residet in principe vel magistratu, ad quem pertinent hujusmodi distributiones ; & secundariò in privatis personis, quatenus eas disponit ut justam distributionem ament, eique legitimè factæ acquiescant.

CAP. II.

De Jure in Genere.

1. Jus sumitur tribus modis. 1. jus, id est justum, tum generale pro eo quod est lege statutum, tum speciale, pro eo quod est æquale & alteri debitum. 2. jus, id est lex, quæ est regula *justi* in generali. 3. jus, id est legitima potestas à lege concessa ad rem aliquam obtinendam vel ad aliquam functionem ; vel quasi functionem, cujus violatio injuriam constituit. Hæc potestas habet se vel per modum potentiæ activæ, V. G. jus ad aliquid agendum vel retinendum ; vel potentiæ passivæ, V. G. jus ut nutriaris, tibi serviatur &c. vel potentiæ resistendi ; V. G. jus, ne quis ædificet in tali loco ne aperiat fenestram in hortum tuum &c. itaque

2. *Jus sumptum pro justo*, dividitur in justum per *æqualitatem rerum*, & in justum per *æqualitatem proportionum*. Jus sumptum *pro lege*, dividitur ut lex, ac proindè jus aliud naturale, aliud positivum : positivum, aliud Divinum, aliud humanum. Divinum, aliud veteris, aliud novi testamenti : humanum aliud jus gentium, id est quod passim apud omnes gentes servatur ; aliud Civile, aliud Canonicum. Denique jus sumptum *pro potestate* legitimâ, ex parte termini quem respicit, dividitur in *jus ad rem*, & *jus in re*. Jus ad rem est, quod tribuit tantùm actionem in personam, ad aliquid tradendum vel præstandum ; jus in re, est quod tribuit actionem in ipsam rem, ad eam sibi vindicandam, illa parit actionem tantùm personalem ; hæc realem actionem. Actio, est jus prosequendi in judicio quod sibi debetur.

CAP. III.

De variis speciebus juris realis.

1. *Quid sit dominium* ? R. 1. Dominium in genere est jus gubernandi vel disponendi de re aliquâ tamquàm suâ ; quale Deus habet in omnem creaturam. Dominium aliud jurisdictionis quod est potestas gubernandi suos subditos, præcipiendo, vetando, judicando, puniendo, præmiando &c. estque tum sæculare, quod est potestas gubernandi eos in rebus sæcularibus ; tum Ecclesiasticum ; quod est potestas eos dirigendi ac regendi in rebus sacris. Aliud proprietatis, quod est jus disponendi de re aliquâ tamquàm sua in proprium commodum : & hoc rursùm dividitur in dominium perfectum seu plenum, quod est jus in re ad quemvis usum, seu dispositionem, nisi lege prohibeatur ; & in dominium imperfectum, quod habet tantum vel proprietatem rerum sine emolumentis, vel emolumenta sinè proprietate rei ; ideòque hoc dominium imperfectum subdividitur in directum, quod habet solam proprietatem rei, qualem habet supremus princeps in feudis ; & in utile quod habet sola emolumenta sine proprietate; quale est dominium feudatarii & usufructuarii.

2. Dominium perfectum continet tria. 1. nem-

pe *jus in re* ; non verò ad rem tantum. 2. ad *quemvis ejus usum* , quod non habet dominium imperfectum. 3. *nisi lege prohibeatur* ; uti pupillus , qui est verus dominus , prohibetur alienare rem suam usque ad certum tempus.

3. *Quæ requiruntur ad Dominii acquisitionem?* R. 1. quando dominium ab uno in alium transferendum est , ad acquisitionem Dominii ordinariè duo requiruntur , titulus & traditio. Ut habetur ex legibus titulus est id , in quo jus primitùs fundatur , V. G. exemptio , donatio &c. per hæc tamen habetur tantùm jus ad rem , non in re, seu non habetur adhuc plenum dominium; ad hoc enim requiritur etiam traditio , quæ est velut conditio necessaria , ut ex vi emptionis vel donationis resultet dominium. Hinc si Petrus vendiderit tibi prædium , domum , pannum , equum ; & antè traditionem idem alteri vendat ac tradat ; secundus emptor capiet ejus dominium , nec tenebitur illud tibi cedere ; sed solùm habetis actionem damni in venditorem ; nisi esset alteri tradita titulo gratuito. Dixi *ordinariè* ; quia cum traditio sit tantum requisita jure civili , non naturali , ideò in variis casibus , V. G. in beneficiis , hæreditate , legato &c. non requiritur. 2. quando dominium non transfertur ab uno in alium , ad ejus acquisitionem sufficit apprehensio ; sic acquiritur dominium rerum , quæ nullius sunt.

4. *Quid ususfructus?* R. usus fructus , est jus alienis rebus fruendi, salvâ earum substantiâ. Dicitur *fruendi* , id est omnem earum fructum percipiendi ; quales fructus sunt in fundo fœnum , segetes , arbores cæduæ , non pomiferæ ; in animalibus lana , lac , fœtus. Fructus non sunt fructuarii nisi postquam collecti sunt. Fructuarius tenetur substituere fœtus pro demortuis pecudibus ; alias arbores serere pro demortuis, &c.

5. *Quomodo amittatur ususfructus* ? R. amittitur morte naturali & civili usufructuarii, destructione rei , præscriptione , &c.

6. *Quid sit usus* ? R. est jus utendi re alienâ, salva ipsius substantiâ, qui habet usum rei tantùm, non potest eam alteri locare , aut gratis concedere.

7. *Quid sit servitus apud juris peritos?* R. sumpta pro *jure* , est jus fruendi vel utendi re alienâ , vel aliquid circâ eam impediendi ; sumpta pro obligatione seu *subjectione rei* , est obligatio realis quâ res est alteri adstricta , estque triplex : 1. est merè personalis, quæ immediatè debetur personæ ; V. G. ut habeat usum servi sui ad tempus. 2. est merè realis quæ à re debetur immediatè rei ; V. G. ut jumentum meum possit transire per tuum agrum in meum. 3. est mixta , quæ à re debetur immediatè personæ V. G. ut possis tali re uti immediatè.

8. *An usus possit distingui & separari à dominio in rebus quæ ipso usu consumuntur* ? Hæc quæstio movetur occasione Franciscanorum , qui dicunt ne quidem in communi se ullius rei habere dominium , sed solum usum eorum quæ usu absumunt, dominio penès Papam aut donatorem remanente. R. *probabilius* est usum revocabilem rerum quæ unico actu utendi consumuntur , vel alienantur, sive usum facti qui continuò pendet à voluntate concedentis , ita ut possit illum revocare sinè injuriâ usuarii , qualem habent Religiosi in suas vestes , Libros , cibos &c. posse distingui & separari à dominio ; atque ita Franciscanos habere nudum istarum rerum usum absque dominio mixente vel apud donatores vel apud sedem Apostolicam. Ita plures Pontifices in suis bullis & Doctores , contra Joannem 22. qui vel loquitur ut Doctor privatus in re ad fidem non pertinente , & licet dicat se renunciare ejusmodi dominio , alii tamen Pontifices rursùs illud admiserunt ; vel fortè voluit dumtaxat usum juris strictè sumptum, absolutum & irrevocabilem non posse separari à dominio , ut pote illi æquivalentem.

9. *Quid sit possessio?* R. possessio, alia *facti* quæ est detenti rei, *corporis & animi & juris adminiculo* ; id est, occupatio seu apprehensio rei factæ pedibus aut manibus cum animo eam tenendi ac possidendi tamquàm suam , sic ut jus positivè ei non resistat, aut eum impediat. Alia *juris* quæ est *jus insistendi rei tamquàm suæ* , non prohibitæ possideri ; id est jus eam pacificè tenendi ac tuendi juris remediis contra perturbatores.

10. *Possessio dividitur* in *naturalem* , quâ res corpore & animo retinetur , ut dum quis corporaliter insistit alicui rei tamquam suæ ; censetur autem corporaliter insistere is , qui rei in suo conspectu positæ ita vicinus est , ut ei continò possit adesse : & in *civilem* , quæ solo animo retinetur, V. G. dum quis est absens. Dixi *retinetur* , quia requiritur adminiculum corporis ad possessionem inchoandam ; non tamen ad eam continuandam.

11. *Quibus modis acquiratur possessio?* R. *tribus modis* 1. *apprehensione verâ*, quæ fit manibus vel pedibus ; V.G. apprehensio fundi , gemmæ , thesauri, equi per capistrum, domûs. 2. *apprehensione fictâ*, quæ est dum capitur possessio ex prioris Domini voluntate, aut judicis authoritate; V.G. dum prior possessor tradit claves domûs in quâ sunt merces tradendæ ; aut scripturam , quâ constet de titulo & jure quo rem possidebat ; dum ostendit fundum dicens se tradere tibi illius possessionem ; dum post contractum , consentiente priore possessore, apponitur custodia nomine ejus ad quem res transfertur. 3. *Legum dispositione* quâ acquiritur possessio sinè ullâ apprehensione , dum Leges ita statuunt , ut in regno Castellæ majoratûs possessio.

12. *Quomodo amittatur possessio?* R. *possessio rerum mobilium* , tum civilis , tum naturalis amittitur, 1. solâ voluntate possessoris, saltem exteriùs manifestata. 2. per furtum aut rapinam alterius. 3. si alterius custodiæ subsit, qui eam incipiat detinere tamquàm suam. 4. per amissionem rei, V.G. bursæ, annuli &c. per fugam animalium quæ non habent redeundi consuetudinem, ut aves lepores &c. secùs si habeant redeundi consuetudinem ut columbæ. *Possessio* autem *rerum immobilium* tum civilis tum naturalis amittitur 1. si possessor sit longo tempore absens, V. G. decennio ; nec per alium rei insistat , nec protestetur se velle ejus possessionem retinere, aut negligat eam repetere sciens ab alio naturaliter possideri. 2. si res ita sit occupata , ut non sit possibilis ejus recuperatio ; V. G. per aquæ inundationem.

13. *Quid privilegii conferat possessio?* R. possessio bonæ fidei parit præscriptionem ; jus in dubio rem retinendi etiam in foro conscientiæ ; eam tuendi contrà invasorem , V. G. furem , fugientem persequendi, eique rem furto ablatam vi eripiendi, quamdiu non est transportata extra domini custodiam ; invasorem domûs armis expellendi , &c.

CAP. IV.

Quibus & in quæ competat Dominium?

1. *An soli naturæ rationali competat dominium?* R. Affir. quia sola & omnis natura rationalis seu intel-

tellectualis habet potestatem disponendi liberè de rebus tamquàm suis, ut pote habens intellectum & voluntatem, per quæ immediatè habet potestatem in suos actus & per hos in alias res. Hinc 1. Deus ratione creationis & conservationis habet perfectissimum & altissimum dominium respectu omnium rerum creatarum. 2. Angeli habent dominium suarum actionum liberarum, cum de illis possint disponere. 3. homines habent dominium in res externas, cum hæ sint illis concessæ, ut de illis liberè disponant in sua commoda.

2. *Etiam pueri antè usum rationis habent verum dominium*; ut patet ex Gal. 4. *Quanto tempore heres parvulus est, nil differt à servo, cùm sit dominus omnium:* quia etsi ad usum dominii requiratur usus rationis, non tamen ad Dominium habituale, quod fundatur in potentiâ intellectûs & voluntatis, quibus prædíti sunt, licèt ab extrinseco impediti. idem dic de amentibus.

3. *Filii familias sub patriâ potestate constituti qualium rerum habent dominium?* *Nota:* quadruplex bonorum genus illis competit. 1. *bona castrensia*, quæ sibi acquirunt occasione militiæ, V.G. stipendia militis, prædæ ex hostibus, donativa ducum. &c. 2. *quasi castrensia*, id est quæ acquirunt ratione beneficii Ecclesiastici, officii publici, ut judicis, advocati, medici, professoris; quod datur ipsis ut sit tantum ipsorum, non patris. 3. *adventitia*, id est quæ non sunt castrensia vel quasi castrensia, neque proveniunt ex patre, sed aliundè; V. Gr. liberali alicujus donatione, vel legato, vel fortuitò; V. Gr. inventus thesaurus. 4. *profectitia*, id est quæ proveniunt ex bonis paternis. His positis, R. *filius familias* habet plenum dominium, de bonis castrensibus & quasi castrensibus, & potest de illis disponere uti vult. De adventitiis habet tantùm proprietatem, non usumfructum; hunc habet pater: de profectitiis nec proprietatem, nec usumfructum. Egreditur autem è patriâ potestate per promotionem ad quamdam dignitatem, per matrimonium, per lapsum patris in hæresim, per emancipationem coram judice factam; & variis in locis per ætatem 25. annorum.

4. *An servi habeant aliquarum rerum dominium?* R. spectato jure communi non videntur habere ullius rei dominium; quia servus secundum se totum, quidquid est, domini est; ergò etiam ea quæ habet, domini sunt; accessorium enim sequitur principale: ex consuetudine tamen juris rigorem mitigante, vel ex imperfecto dominio secundum Lessium, in variis casibus habet servus aliquarum rerum dominium. 1. si dominus expresè vel tacitè consentiat ut possit habere aliquod peculium. 2. si quid ei donetur aut legetur eâ conditione ut ad dominum non perveniat. 3. si quid ei relinquatur non intuitu domini, ob industriam vel officium exhibitum. 4. cum dominus aliquid ei debet ob illatam injuriam. 5. si quid lucretur suâ pecuniâ, aut sibi substrahat sinè domini incommodo, quod liberè poterat consumere.

Quod autem attinet ad uxorem per se loquendo habet proprietatem bonorum dotalium, id est, quæ ipsa, vel alius nomine ejus dedit viro ad sustinenda onera matrimonii; sed maritus habet eorum usumfructum & administrationem. Habet tamen uxor proprietatem, usumfructum & administrationem bonorum paraphernalium, id est eorum quæ ultra dotem ab uxore adferuntur. Maritus & uxor habent dominium bonorum communium, id est eorum quæ tempore matrimonii acquiruntur utrique conjugi; V. Gr. per donationes utrique communes; sed administrationem solus habet maritus, nisi quatenùs ratio & consuetudo aliquid hâc in re uxori permittat juxtà utriusque statum & conditionem.

5. *An Religiosi habeant aliquarum rerum dominium?* R. 1. Religiosi possunt in communi habere dominium bonorum temporalium, ita ut ipsa congregatio seu communitas vero dominio illa possideat. Conc. enim Trid. Sess. 35. Cap. 3. permittit eis bona immobilia possidere: & Doctores passim dicunt, Monachum, quidquid acquirit, non sibi, sed Monasterio acquirere. 2. Religiosi professi solemniter, in particulari sunt omninò incapaces omnis dominii, usûsfructûs & possessionis rerum temporalium, tam immobilium quàm mobilium, ita ut nemo ex illis possit aliquid suo nomine seu tamquàm proprium tenere; ut habetur in Conc. Trid. sess. 25. Cap. 2. *nemini regularium* &c. ratio est quia religiosus per solemnem professionem seu per votum solemne se spoliavit omni dominio, & insuper se incapacem omnis dominii & juris temporalis fecit. Dixi per *votum solemne*; quia per solum votum simplex quidam Religiosi, ut in Societate JESU, non fiunt incapaces dominii, sed illud retinent quamdiu superiori videtur; non possunt tamen habere istorum bonorum suorum aut aliorum ullum usum, sine superioris consensu ex bulla Greg. 13. *Ascendente Domino.* 3. Religiosi beneficiarii, V. Gr. Abbates, Priores, Præpositi, commendatores &c. habentes beneficia regularia vel sæcularia, etsi nullum habeant dominium, habent tamen jus administrandi, & dispensandi fructus suorum beneficiorum, tum ad sui statûs congruam sustentationem, tum ad alias pias causas: id enim jure & consuetudine eis concessum est. 4. Superiores Religionum non possunt alicui regulari concedere ulla bona stabilia, V. Gr. agros, ædum locationes &c. ad usum aut usumfructum, administrationem &c. sed hæc administratio pertinet ad officiales à Superioribus amovibiles. Conc. Trid. sess. 25. Cap. 2. possunt tamen concedere aliqua mobilia suis subditis ad usus necessarios, & etiam ad opera pia.

6. *An Clerici non Religiosi habeant aliquorum bonorum dominium & quorum?* R. 1. habent verum dominium bonorum patrimonialium, qualia sunt quæ hæreditate, vel industriâ, vel donatione, vel alio modo, quo Laici solent, sibi acquirunt; & de illis, ut laici, possunt disponere ad quosvis usus honestos. 2. habent etiam absolutum dominium bonorum *quasi patrimonialium*, qualia sunt quæ sibi, ut Clerici, acquirunt ministeriis Clericorum absque beneficio, V. Gr. celebrando, concionando, canendo &c. item quæ assignantur ab Episcopo vel Pontifice ad honestam sustentationem; neque tenentur ea magis in usus pios expendere quàm bona patrimonialia. Hæc enim dantur ut stipendia sustentationis, & veluti merces ratione præstiti operis, ut de eis disponant pro arbitrio. Undè si de eis vivant, vel expendant in usus pios, possunt tantumdem accipere ex redditibus beneficii, & de eo tamquàm patrimonialibus disponere. 3. quoad bona merè Ecclesiastica, qualia sunt quæ recipiuntur ratione Canonicatûs, Decanatûs, vel alterius beneficii; Episcopi, Canonici, & alii beneficiarii, partis fructuum, quæ congruæ eorum sustentationi est necessaria, ita fiunt domini, ut non

magis teneantur ex eâ erogare ad opera pietatis, quàm ex bonis patrimonii. Ita T. T. communiter. Hæc enim pars est juxta eorum merces quâ vivant, ideòque si quid velint ex hâc parte sibi detrahere, possunt de eo disponere sicut de bonis sæcularibus. 4. quod attinet ad partem fructuum quæ congruæ sustentationi est superflua, seu non est necessaria, aut illius latitudinem excedit; juxtà Navarrum & alios T.T. Clerici non sunt domini istius partis, seu portionis redundantis, sed solùm dispensatores, ita ut ex justitiâ teneantur expendere in causas pias; & si secùs fecerint, teneantur ad restitutionem in opera pia ex aliis bonis, quæ pleno jure possident. Quamvis hæc sententia sit valdè probabilis & in praxi consulenda; attamen videtur verius, post erecta nunc beneficia, certosque proventus singulis titulis assignatos, effici beneficiarios absolutè dominos omnium illorum proventuum, ita ut quamvis partem superfluam profanè expenderint, ad restitutionem tamen pauperibus, vel aliis piis causis faciendam non teneantur; verùm peccant mortaliter, si hanc partem in pia opera non expenderint. Ita passim D. D. hujus temporis, Sot. Covar. &c. *probatur* eos fieri absolutè istorum proventuum dominos: Id enim colligitur ex Cap. *unico* de Clerico non residente: *qui Divinis officiis &c.* ex Trid. sess. 22. Cap. 3. & ex sess. 23. Cap. 1. &c. 2. *probatur* eos non teneri ad restitutionem: Si enim sint absolutè domini, cur tenerentur ad restitutionem, cum quisque rei suæ sit moderator: Deindè nemo cogendus est ad restitutionem alicujus rei, nisi constet esse alienam, vel Lege justitiæ esse alteri debitam, cum in dubio nemo spoliandus sit jure quod possidet. Atqui nullâ ratione, sive ex modo donationis, sivè ex ordinatione Ecclesiæ, constat beneficiarios vel non habere omnium proventuum suorum dominium, vel aliquam horum partem lege justitiæ alteri debere; ergò non sunt ad restitutionem cogendi. 3. *probatur* eos peccare mortaliter si istam partem redundantem expendant in usus profanos, vel ad ditandos amicos; quia est contrà districtum Ecclesiæ præceptum, ut habetur in Trid. sess. 25. Cap. 1. hocque Ecclesiæ præceptum ex multis Canonibus convincitur. Deinde beneficiarii sunt veluti patres & tutores pauperum & orphanotum.

7. *An Clerici habeant dominium bonorum immobilium Ecclesiæ & sacræ supellectilis?* R. hoc dominium residere in cætu Ecclesiasticorum, non in aliquo particulari; Pontifex autem supremam habet illorum administrationem, utcaput omnium Ecclesiarum.

8. *An omnes res sublunares cadant sub hominis dominium?* R. cadere eas, quæ sunt humanis usibus accommodatæ; V. Gr. agros, montes, flumina, plantas, bestias, metalla, &c. quia illa potest homo sibi acquirere, & de illis tamquàm suis disponere. Sol autem, stellæ, & cetera cælestia non cadunt sub ejus dominium; non potest enim de his disponere.

9. *An homo cadat sub dominium alterius hominis?* R. hominem posse habere dominium alterius hominis, non solùm jurisdictionis, sed etiam proprietatis; ut patet ex scripturâ; sed non tam plenum quàm bruti; non potest enim dominus servum, sicut alias res suas, destruere; habet tantum jus in ejus opera, & in ejus persona pro lubitu retinendam vel alienandam. Objicies: dicitur servitus esse contra naturam; l. *Libertas* ff. de statu personarum. R. Contra præceptum naturæ, *Nego* contrà conditionem naturalem, quâ seclusis extrinsecis, homo non nascitur subditus homini, sed liber, *Concede.*

10. *An homo sit dominus vitæ suæ & membrorum?* R. Negativè; sed custos & quasi usufructuarius, seu habens utile dominium; solus Deus est horum dominus. *Tu es domine, qui vitæ & mortis habes potestatem.* Sap. 16. quia vita & substantia hominis est fundamentum omnis ejus dominii; ergò ipsa non cadit sub ejus dominium. Hinc neque princeps, neque Respublica est dominus vitæ subditorum suorum, aut servorum; & dum eos morte plectit, id facit ut custos boni publici.

11. *An homo sit dominus suæ famæ?* R. Affir. contra Cajet. quia homo famam & honorem, post vitam divinitus acceptam, sibi acquirit & auget, sicut res ceteras; ergò est dominus illius, sicut rerum ceterarum; & in multis casibus potest se ipsum infamare: V. G. ad petendum consilium, ad vitandum peccatum, ad reparandam alterius famam; tenetur tamen sine causa non se infamare; & interdùm quidem sub gravi, si ejus infamia redundaret in grave damnum tertii, aut ejus bona fama esset pro aliis valdè necessaria.

CAP. V.

De modo acquirendi dominii in res quæ nullius sunt, vel communes.

1. *Quomodò facta sit prima rerum divisio, seu dominii distinctio?* R. factam esse partim privatâ occupatione, partim publicâ sortitione. Filii Adæ initio mundi, & filii Noë post diluvium fecerunt suum, quidquid unusquisque prior occupavit; deinde crescente hominum multitudine, cum in rerum occupatione cœperunt oriri dissidia, tum publicâ sortitione, vel alicujus arbitrio sua singulis bonorum portio attributa est.

2. *An hæc divisio dominiorum utilis & licita fuerit?* R. Affirmativè: quod licita fuerit, patet ex Scripturâ passim dicente, aliquid tamquàm proprium posse haberi; & contrarium est hæresis Apostolicorum asserentium hominem non posse salvari, nisi viveret instar Apostolorum nudus ab omni divitiarum proprietate. Quòd autem fuerit utilis, probatur; si enim possessiones mansissent communes, supposita naturæ corruptione, agricultura, artes, commercia, negotia neglecta fuissent, & quotidianæ exarsissent rixæ, contentiones & bella.

Dices: jure naturæ sunt omnia communia. R. positivè, quasi jus naturæ præcipiat ut omnia sint communia, *Nego.* Negativè, quatenus jus naturæ non præscribit rerum divisionem, *Concedo.*

3. *Quo jure facta sit hæc divisio?* R. non est facta jure Divino; quia nullibi extat tale Dei præceptum; neque jure naturali, quia jus naturæ nec fecit nec præcepit eam fieri, sed facta est jure gentium, id est communi hominum judicio & consensu.

4. *Quot modis acquiritur dominium in homines seu mancipia?* R. quatuor modis. 1. *jure belli*: communi enim gentium consuetudine receptum est, ut capti in bello justè possint fieri servi;

servi : apud Christianos tamen consuetudine introductum est, ut Christiani capti à Christianis in bello non fiant servi, sed loco servitutis in captivitate ingenuâ retineantur, idque ob honorem Christiani nominis & libertatis in quam Christus nos asseruit. 2. *nativitate*; sic natus ex matre servâ in partu fit servus; nam *partus sequitur ventrem*. I. *partum*. cod. de rei vindicatione. 3. *justâ condemnatione*, sicut enim quis potest morte damnari, ita & servitute, quæ est mors civilis. Sic deferentes arma ad Turcas aut Saracenos, sunt servi Christianorum, eos capientium. 4. *emptione, & venditione:* homo enim, utpote dominus suæ libertatis, potest justis de causis se ipsum vendere; uti & possunt patres jure naturæ vendere ob gravem necessitatem & victûs causâ, suas proles non emancipatas.

5. *An servi possint fugere à suis dominis*? R. posse fugere 1. si injustè sint rapti in servitutem. 2. si inhumaniter tractentur, aut si à domino incitentur ad peccatum, nolente desistere. 3. si dominus sit hæreticus; vel paganus, Judæusvè, Christiani principis jurisdictioni subjectus, secùs si à se vel à parentibus justè sit venditus, aut justè condemnatus ad servitutem. 4. servi justo bello capti possunt licitè ad suos fugere, non ad alios, nisi dederint fidem de non fugiendo, & eâ conditione vita sit eis condonata; quia tunc tenentur stare promissis. Non possunt tamen dominis persequentibus vi resistere, quia domini habent jus illos intercipiendi & detinendi, quamdiu ad suos non pervenerint; adhuc enim subsunt potestati suorum dominorum. Licitè autem possunt fugere; quia cum ista nobilior servitus sit, communi tantùm gentium consuetudine introducta, ita & eadem fuga permissa est. Attamen si à fugâ retrahantur, poterunt eos domini castigare gravi pœnalitate, isti privilegio fugiendi annexâ ad terrorem.

6. *Quanam animalia venatione, piscatione, aucupio licitè occupentur* ? R. 1. animalia naturâ mansueta & domestica, ut gallinæ, oves, sues, etiamsi dominorum potestatem longiùs evaserint, non licèt capere. 2. animalia sylvestria, usu mansuefacta, quæ consuetudinem habent ex liberâ vagatione redeundi in domini potestatem, ut sunt cuniculi & cervi domi nutriti, pavones, anates, & columbæ domesticæ, non licet capere. 3. si hæc animalia amiserint consuetudinem redeundi, licet occupare & fiunt occupantis; tunc enim censentur se in naturalem libertatem recepisse, nec amplius esse in prioris domini potestate. 4. si animalia omninò fera fugerint, & in naturalem libertatem se vindicaverint, ubicumque reperiantur, licet prosequi & capere, & fiunt occupantis. Undè apum examen, cum sylvestris naturæ sit, si ita avolet ut dominus illud prosequi desinat, potest à quolibet capi, etiamsi ex tua arbore dependeat. Si in tuum alveare involet, tuum efficitur. In his tamen omnibus videnda consuetudo locorum.

7. *An principes possint justè prohibere venationem, piscationem & aucupium in locis publici juris* ? R. posse ex consensu populi, aut si judicetur id necessè ad conflandam pecuniæ vim officio & administrationi principis necessariam; imò ad solam suam recreationem potest princeps reservare sibi jus venandi in quibusdam locis, non tamen omnibus, nisi populum in alia re compenset; & si feræ multiplicatæ agris inferant damna, tenetur ad restitutionem; aut si quis princeps, vel Dynasta injustè prohibeat alicui venationem, tenetur ad restitutionem probabilis lucri sperati.

8. *An quis possit venari in prædio aut saltu alieno contra justam prohibitionem* ? R. non posse in loco parvo ita clauso, ut feræ non possint egredi, & tenetur ad restitutionem; si autem in aperto tenetur ad solam damni illati compensationem; quia in eo loco feræ retinent suam libertatem, adeòque nullius sunt antè capturam; adeòque transeunt in dominium primò occupantis; non sunt fructus fundi.

9. *Quomodo peccet qui contra justam prohibitionem venatur, aucupatur, piscatur* ? R. jure Canonico illicita est venatio Ecclesiasticis, saltem clamosa & frequens, si autem sine strepitu, modestè, rarò, & absque scandalo ab iis fiat, non videtur esse peccatum ne veniale quidem, quod ex Rebel. ait P. Pratelius non est extendendum ad Religiosos quibus ex Clem. 1. gravius prohibita est venatio. 2. qui venatur contra publicam prohibitionem, peccat graviter, si grave damnum inferat communitati; secùs, si non inferat grave damnum. Animalia tamen capta, illius sunt, nec restituenda. Idem dic de eo qui venatur in fundo non clauso personæ privatæ contra prohibitionem; tenetur tantùm ad damni, si quod intulerit, compensationem.

10. *An fera à me vulnerata, & posteà ab alio capta, mea sit an capientis* ? R. esse capientis, si à me non ita fuerit vulnerata quin effugere potuerit.

11. *An fera meo laqueo capta, mea sit, an ejus qui superveniens laqueo eam exemit & abstulit*? R. videtur esse ejus qui laqueum posuit, si facilè non esset evasura; quia eam apprehendit & occupavit per suum instrumentum, ademptâ ei libertate naturali; secus autem, si fuisset facilè evasura. Si fera quam Titius insequitur, incidat in laqueum à Cajo positum, videtur esse Caji, vel ejus qui prior eam occupaverit. Pisces in nassa à Titio in flumine positâ, sunt Titii, non Caji illos eximentis.

12. *An venæ metallicæ auri & argenti sint nullius domini, & fiant primò occupantis* ? R. gemmæ, lapilli, corallium &c. quæ in maris littore, aut fluminum ripis reperiuntur, sunt primò occupantis. Fodinæ cretæ, salis, carbonum &c. sunt domini fundi; quia sunt pars fundi. 2. venæ autem metallicæ auri & argenti probabiliter sunt nullius domini, & erutæ fiunt primò occupantis, nisi eas Princeps servet sibi uti fieri solet. Jus tamen illas effodiendi tantùm competit domino loci, seclusâ omni lege & consuetudine particulari; nempè privato domino, si sit privatus locus; Reipublicæ, si sit publicus.

13. *An justè prohiberi possit pastio & lignatio in pascuo & sylvâ Reipublicæ* ? R. Rempublicam id posse prohibere juxta quemdam modum & mensuram; non verò in totum; quia singuli habent jus sumendi indè sibi necessaria.

14. *Quale peccatum si contra justam prohibitionem pascere vel ligna cedere?* R. si quis id faciat in loco publico communitatis cujus est pars, peccat tantum venialiter, nisi valdè magnum damnum inferat; nec tenetur ad restitutionem. Si autem id faciat in loco alieno aut alteri elocato, peccat pro ratione rei ablatæ, vel damni illati, & tenetur ad restitutionem si hæc soleat curari; vel ad mulctam pecuniariam, si apprehendatur.

15. *Quomodo acquiratur dominium in thesaurum* ? Nota : thesaurus est vetus depositio pecuniæ cujus non extat memoria, sic ut jam dominum non habeat : ubi nomine pecuniæ, intelliguntur quævis opes mobiles, V. Gr. gemma, torques &c. *nunc* R. thesaurus jure naturæ & gentium, nullius est, & transit in dominium inventoris occupantis; jure tamen

men civili multa sunt constituta circà dominium thesauri acquirendum ; & quidem jure communi, ubi receptum est, hæc observantur : 1. thesaurus in proprio fundo inventus, totus est inventoris. 2. Si inventus sit fortuitò in alieno fundo, licèt principis, dimidium est inventoris, & dimidium domini fundi ; si autem de industriâ quæsitus sine consensu Domini, totus est domini, nempè post judicis sententiam ; quæsitus autem cum consensu domini, si nullum sit pactum, totus est inventoris. 3. qui scit alicubi thesaurum latere, & emit locum antequam eruat, fit dominus totius thesauri ; nec ideò tenetur pluris locum emere ; quia thesaurus non est pars fundi, adeòque nec in bonis venditoris.

16. *Cui cedat thesaurus, si in loco publico vel sacro inveniatur?* R. si in publico V.Gr. in flumine, plateâ, viâ publicâ, &c. totus videtur esse inventoris ; si in sacro & fortuitò sit repertus, probabilius est totus etiam inventoris; si autem datâ operâ, dimidium cedet Ecclesiæ.

17. *Quid si per magiam thesaurus inventus sit?* R. totus est fisci, nempè post sententiam judicis.

18. *Quænam dicantur haberi pro derelictis, ita ut eorum dominium concedatur primò occupanti?* R. 1. esse ea quæ dominus abjicit, nolens amplius esse sua. Hinc ea quæ in tempestate, levandæ navis causâ, projiciuntur, non habentur pro derelictis ; quia dominus ea libentissimè servaret, si posset. 2. videtur tamen haberi pro derelicto ea res quæ fluctibus procul abrepta est, & dominus, sciens ubi sit quærenda, non curat eam recuperare; vel quia eam parvi facit, vel quia essent magnæ expensæ faciendæ.

CAP. VI.

De modo acquirendi dominii per præscriptionem.

1. *Quid sit præscriptio & usucapio?* R. nunc in hâc materiâ, utraque ista vox ferè pro eâdem accipitur sicque definitur : est adeptio dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti. Dicitur *usucapio*, eò quod dominium ipso usu capitur ; dicitur *præscriptio*, eò quod per possessionem tempore præscripto continuatam acquiritur. Per usucapionem unus ditatur cum jacturâ alterius, sed ex justâ causâ & authoritate publicâ, adeòque sinè injuriâ, cum nullum jus violetur ejus qui jacturam patitur. Itaque præscriptio transfert verum dominium etiam in foro conscientiæ, sic, ut si is qui aliquid legitimè præscripsit, posteà advertat fuisse alienum, illud licitè retineat. Ita communis D. D. unicuique enim licet retinere id cujus dominium in se validè & licitè translatum est ; atqui per præscriptionem transfertur validè & licitè dominium : quia in Republicâ aut in principe est potestas, & jus disponendi de bonis privatorum ad bonum commune, adeòque transferendi eorum dominia, ut litibus & incertitudini dominiorum obvietur, pacique consulatur ; ergo &c. aliud est de eo qui deprehendit rem sibi adjudicatam per sententiam materialiter injustam ; ille non potest in conscientia eam sibi retinere, quia judex per suam sententiam non confert jus, sed tantùm declarat quis videatur habere ; princeps autem legibus præscriptionum, causâ boni publici, istud jus verè & realiter confert.

2. *Quot conditiones requirantur ad præscriptionem?* R. requiri quatuor. 1. est possessio ; ut habet regula juris in 6. *sic: sinè possessione præscriptio non procedit.* Possessio inquam, civilis tantùm, quâ etiam absentes solo animo rei nostræ insistimus, sufficit. Hinc Religiosus professus non potest quidquam temporale præscribere, nec laicus res sacras, V. Gr. Decimas Clericales ; quia non possunt ea civiliter possidere. 2. *bona fides*, quæ est credulitas quâ quis prudenter sibi persuadet rem esse suam, aut saltem nescit esse alienam ; possessor enim malæ fidei, ut habet Reg. juris in 6. nullo tempore præscribit. Requiritur autem bona fides quam diu currit præscriptio, ita ut hæc interrumpatur quamprimùm definit bona fides. 3. *titulus probaliter præsumptus*, id est qui bonâ fide putetur validus, V. Gr. donationis, testamenti successionis ab intestato, emptionis, permutationis &c. non est autem opus ut sit verus aut validus ; validus enim sinè præscriptione sufficit ad transferendum dominium secutà traditione, sed satis est, ut probabiliter putetur verus. 4. *tempus lege definitum*, nempè *breve* ; id est decennio minus ; *longum* ; id est decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes ; *longissimum*, id est 30. aut 40. annorum. *immemoriale*, id est cujus initii non extat memoria apud senes. Secundùm jus commune præsentes censentur qui habitant in eâdem provinciâ, absentes qui in diversâ.

3. *An dubitans utrum sit res sua, censetur bonâ fide possidere?* R. ad inchoandam possessionem, non censetur habere bonam fidem quamdiu manet dubitatio, adeòque non procedit præscriptio; quia ut incipiam mihi vindicare rem quam anteà non habebam, requiritur ut determinatè judicem eam esse vel nullius vel esse meam. Quando autem tale dubium oritur post inchoatam bonâ fide possessionem, non tollit bonam fidem, nec præscriptionis continuationem ; modò factâ inquisitione non deprehenderit esse alienam ; tunc enim melior est conditio possidentis.

4. *Si quis dubitando an res sit sua, simul dubitet an eam liceat sibi retinere, & tamen retinet,* utrum bonâ, an malâ fide continuet possessionem? R. malâ fide continuare ; quia non licet operari cum conscientiâ dubiâ : Undè non procedit præscriptio.

5. *Si quis ex ignorantiâ juris rem usurpet ut suam, V. Gr. emptam per usuram, suamque esse existimet; an talis habeat bonam fidem ad præscribendum sufficientem?* R. 1. juris clari ignorantia, etiamsi inculpata, non sufficit ad præscribendam rem; sufficit tamen ad præscribendos fructus ex illâ re perceptos; quia error circà fructus videtur esse error facti, putat enim possessor se eos percipere ex re suâ. 2. ignorantia tamen vel error juris valdè dubii sufficit ad præscriptionem ipsius rei. Ita Lessius cum aliis. Quia, inquit, error juris dubii perinde prodest ad præscriptionem, sicut error facti. 3. ignorantia facti causat bonam fidem sufficientem ad præscribendum. Ita habetur expressè in jure, & D. D. communissimè. V. Gr. si accepisti rem à fure, nesciens esse furem, illam tenes bonâ fide. Sic, si emisti rem à pupillo, nesciens esse pupillum, à Prælato, putans capitulum consensisse, potes præscribere.

6. *An procedat aliquando præscriptio cum malâ fide?* R. Neg. nam leges civiles statuentes præscriptionem 30. aut 40. annorum, etiam cum malâ fide procedere sunt abrogatæ per jus Canonicum. Undè ut præscribam, contra debitum pecuniarium vel contrà actionem ad tale debitum, quam habet Petrus in me, non sufficit ut Petrus toto tempore non exigat debitum aut non meminerit ; sed requiritur ut ego certo temporis spatio bona fide putem me nil debere Petro. Cum enim peccem non solvendo, non potest mihi procedere præscriptio. Sic ; etsi famulus, intrà biennium ex quo desiit famulari, non petat stipendium à domino, non potest tamen dominus præscribere contrà istud debitum, nisi bonâ fide putet solutum. Dum quis autem habet jus servitutis

transeundi

transeundi per meum agrum, pascendi in meis prædiis &c. cum non requiratur ullus actus in me ut ego contra illud præscribam, sed sufficiat ut ipse suo jure non utatur certo tempore, uti habetur L. *Hæc autem jura* &c. non sum in mala fide, etsi sciam eum istud jus habere, quia nihil facio illicitum, nec teneor eum monere ut suo jure utatur. Less. lib. 2. cap. 6. dub. 6.

7. *Quantùm temporis requiratur ad præscribendum res mobiles?* R. 1. ad præscribendum res mobiles privati hominis, vel etiam Ecclesiæ, cum titulo saltem æstimato V.G. putando bonâ fide rem solutam, emptam, legatam, donatam, &c. requiritur & sufficit possessio per triennium bona fide continuata. ita communiter DD. ex variis locis juris. 2. ad præscribendum res mobiles sine titulo, requiruntur anni 30. sivè illæ sint privatæ sivè Ecclesiæ. ita DD. ut suprà.

8. *Quantùm temporis requiratur ad præscribendum res immobiles?* R. 1. ad præscribendâ bona immobilia privatorum, cum titulo requiritur spatium decem annorum inter præsentes; viginti inter absentes. Sinè titulo requiruntur anni 30. ita DD. communiter. ex jure, pro præscriptione autem 30. aut 40. annorum ordinariè non requiritur titulus. 2. si privatus fuerit pupillus; quamdiu est in ea ætate nulla contrà eum datur præscriptio, sivè rerum mobilium, sivè immobilium, si non sit pupillus; sed minor id est, nondùm habens 25. annos expletos, requiruntur 30. anni. 3. ad præscribenda bona immobilia contrà Ecclesiam Romanam requiruntur anni 100. contrà aliam Ecclesiam vel hospitale, vel monasterium, vel contrà pias causas requiruntur anni 40. ita communiter DD. Less. lib. 2. c. 6. dub. 7.

9. *Quanto tempore præscribantur servitutes, & amittantur, id est usucapione acquiri. L. de finali c. de longi temporis præscriptione, idque verum est, etiam si bona fide putans esse servum, emeris. Ratio est quia non patitur æquitas hominem liberum fieri servum ex errore opinionis?* R. 1. servitus merè personalis, id est quæ immediatè debetur personæ, nullo tempore præscribi potest; servus tamen præscribit libertatem contrà Herum, si per 20. annos bonâ fide putaverit se liberum, etsi titulum libertatis non habeat. 2. servitus mixta, quæ à re debetur personæ, V.G. usufructus, præscribitur cum titulo 10. annis inter præsentes, & viginti inter absentes; sine titulo annis 30. &c. 3. servitus merè realis, sivè sit continua aut quasi continua, V.G. tigni immittendi, stillicidii, aquæductûs; sivè discontinua, V.G. eundi per tuum agrum; cum titulo & bonâ fide præscribitur 10. annis, præsente eo contrà quem agitur; 20. autem annis, eo absente. Imò merè realis continua etiam sine titulo cum scientiâ & patientiâ adversarii præscribitur decem annis inter præsentes, 20. inter absentes; discontinua verò sinè titulo non præscribitur nisi tempore immemoriali. 4. ususfructus & omnis servitus quæ non usu seu non utendo amittitur, extinguitur 10. annis inter præsentes, & 20. inter absentes.

10. *Quanto tempore præscribatur jus patronatûs & ipsum beneficium?* R. 1. si constet Ecclesiam olim fuisse liberam, jus patronatus seu præsentandi à laico præscribi nequit sinè titulo; jus autem patronatûs in Ecclesiâ, etiam parochiali, de quo dubitatur an olim fuerit libera, potest præscribi à parochianis cum titulo 40. annis, sinè titulo tempore immemoriali. 2. jus nominandi rectorem aut prælatum in Ecclesiâ Collegiata, præscribi potest à Laico contra Ecclesiam 40. annis cum titulo, aut tempore immemoriali sinè titulo. 3. in Ecclesiâ non liberâ, jus patronatûs à Laico contrà verum patronum præscribi potest cum titulo colorato 10. annis inter præsentes 20. inter absentes; sinè titulo autem, 30. annis. 4. beneficium Ecclesiasticum cum titulo colorato præscribi potest contrà alium, ad quem verè pertinebat, 10. annis inter præsentes, 20. inter absentes; sinè titulo non potest præscribi; quia non nisi institutione Canonicâ acquiritur ejus possessio. 5. qui pacificè aliquod beneficium, sinè simoniaco ingressu, triennio possidet, præscribit contrà actionem cujusvis impetitoris, ex Reg. Cancellariæ 33.

11. *Quanto tempore præscribantur, debita, actiones, hypothecæ, legata, majoratus, &c.* R. 1. debita rerum mobilium & immobilium præscribuntur cum bonâ fide 30. annis contrà creditores, & ad ea petenda excluditur actio. ita communiter. L. sicut C. de Præscript. multæ tamen actiones breviori tempore excluduntur seu præscribuntur; V. G. actio redhibitoria ad temperandum pretium ob rem vitiosam emptam, præscribitur sex mensibus à die qua vitium cognitum fuit, actio quanti minoris ad recuperandam partem pretii rei malè emptæ, præscribitur uno anno, uti actio injuriarum; actio ad reclamandum contrà professionem religiosam extinguitur quinquennio, & sic de aliis. 2. si res hypothecata possideatur bonâ fide à debitore vel ejus herede, non extinguitur actio hypothecaria quam creditor habet, nisi 40. annis. 3. quando bona alicujus ob non solutum vectigal vel quid simile ipso facto sunt fisco addicta, præscribitur à reo & ejus hæredibus, contrà actionem fisci, quinquennio; ob aliud crimen reus non potest præscribere, sed possunt istorum bonorum heredes quinquennio. 4. legata & fideicommissa non possunt præscribi contrà legatarium & fideicommissarium nisi 30. annis. idem dic de majoratu & primogenio.

12. *Quanto tempore præscribit qui rem accipit à possessore malæ fidei vel ab eo qui malâ fide tradidit?* R. qui accipit rem ut heres immediatus, non potest eam præscriptione ordinariâ præscribere, etsi bonâ fide acceperit & possederit. ita DD. communiter. Ratio est, quia heres immediatus juris fictione censetur una eadem persona, cum de furto quem repræsentat, & eorum possessio quasi una Continuata possessio. Dixi *præscriptione ordinariâ*; quia non est improbabile eum posse præscribere spatio 30. annorum. Heres autem mediatus, seu heres hujus heredis potest eam (modò non sit furtiva aut vi possessa) præscribere tempore ordinario, si tam ipse quàm heres à quo immediatè accepit, fuerint in bonâ fide; quia illa fictio de mala fide non transit ad secundum; uti enim umbra non parit umbram, ita nec fictio fictionem. Idem dic de donatario, legatario, emptore, cum personam sui authoris multò minus repræsentent, ideoque possunt præscribere tempore ordinario. Excipe duos casus: 1. si res sit immobilis, & is, contrà quem præscribitur ignoret eam ab alio possideri, V. G. fuisse alteri venditam &c. 2. si res sit furtiva vel vi possessa, tunc enim requiruntur 30. anni. Idque ex juris dispositione.

13. *Quantùm temporis requiratur ut consuetudo præscribat contra legem?* R. 1. si consuetudo vigeat sciente & tolerante principe, non requiri-

tur certum tempus, ut ea legem tollat; tollit enim legem dum paſſim agitur contrà eam, ſciente & tolerante principe; quia dum tunc ſilet princeps, cenſetur conſentire ut lex non ſervetur ob bonum publicum, adeòque tollere legis obligationem; quod ante ſpatium 10. annorum poteſt accidere. 2. ſi conſuetudo vigeat ignorante principe, ut cenſeatur legitimè præſcripta, poſſitque legem tollere, requiruntur 10. anni quibus iſta conſuetudo à ſubditis bonâ fide promiſcuè ſit ſervata; eoſque ſufficere 1. ad civilem legem tollendam *probatur*; quia conſuetudo longa, id eſt, 10. annorum habet vim legis civilis, eamque inſtar legis jubet ſervari. 2. etiam ad Eccleſiaſticam legem tollendam, nondum uſu receptam, 10. annos ſufficere docet Nav. cum multis aliis DD. quia cum non obliget lex quæ non eſt recepta, faciliùs invaleſcit adversùs eam conſuetudo, ita ut poſt decennii conſuetudinem non ſit obligatio ad eam admittendam, niſi princeps de novo eam conſtituat. Imò licèt uſu fuerit recepta, non improbabiliter etiam decem anni ſufficiunt; tutius eſt tamen in hoc ſequi ſententiam communem quæ requirit 40. annos. Denique ſi conſuetudo ſit aliquo modo contrà jus Eccleſiæ, ad præſcriptionem requiruntur 40. anni.

14. *Quænam res non poſſunt præſcribi?* R. multa quæ dicuntur in jure non poſſe præſcribi, intelligenda ſunt de tempore ordinario, non de extraordinario 30. aut 40. annorum, aut immemoriali; ſed quæ nullo modo præſcribi poſſunt, hæc ſunt; 1. exemptio ab obedientiâ ſuperioris. 2. res publicis uſibus deputatæ, V. G. forum, via publica, pons. 3. jus primævum & fundamentale decimarum à laico percipiendarum. 4. limites provinciarum, Epiſcopatuum, parochiarum, ſi de eis conſtet, ſi autem non conſtet, poſſunt præſcribi.

15. *Quando præſcriptio dicatur non procedere, dormire, interrumpi?* R. 1. *dicitur non procedere*, dum ob aliquam cauſam non incipit, vel non poteſt incipere; V. G. ſi deſit bona fides, poſſeſſio civilis, titulus pro præſcriptione temporis ordinarii. 2. dicitur *dormire*, dum inchoata ceſſat, & poſteà currit cum priore tempore, V. G. tempore peſtis, ætatis pupillaris &c. 3. dicitur *interrumpi*, dum inchoata ceſſat, & poſteà de novo inchoatur ita ut non currat cum priore tempore.

16. *Quid ſit reſtitutio in integrum?* R. eſt remedium juris, quo judicis authoritate dominium præſcriptione amiſſum recuperatur. Conceditur minoribus 25. annis, piis locis, & Eccleſiis, & interdum majoribus in præſcriptione 10. & 20. annorum. Habent hi quatuor annos ad repetendas ſuas res, poſtquam ſciverint completam præſcriptionem.

CAPUT VII.

De injuria & reſtitutione in genere.

1. *Quid ſit injuſtitia & injuria?* R. injuſtitia ſumitur dupliciter. 1. genericè, eſtque quævis legis violatio, & dicitur *iniquitas*. 2. ſpecificè, eſtque vel *actualis*, quæ alieni juris violatio ſeu *injuria* dicitur; *vel habitualis*, quæ eſt non tantùm realis pravæ voluntatis diſpoſitio, ſed etiam moralis, & imputativa, ex actibus injuſtis relicta; fit autem alteri injuria, tum commiſſione, tum omiſſione.

2. *An dicatur aliquis injuſtus eo ipſo quod fecit aliquid injuſtum?* R. Affir. ſi id faciat ſciens & ſpontè, vel ſaltem ex ignorantiâ culpabili, aut ex vi externâ reſiſtibili; ſecus verò, ſi ex ignorantiâ inculpata, aut ex vi externâ irreſiſtibili, non conſentiendo.

3. *An quis volens poſſit pati injuriam?* R. propriè loquendo Neg. pati enim injuriam eſt violari jus patientis; ſi ergo velit, non violatur ejus jus; quia jam cedit jure ſuo, ſeu illud à ſe abdicat; hinc poteſt quis inferre injuriam, & alter eam non pati, V. G. detrahens famæ alterius, *illi* infert injuriam; ſed ſi iſte cedat jure ſuo, volenzo injuriâ affici, non patitur injuriam. Contrà, poteſt quis injuriam pati, & alter non inferre; V. G. ſi quis emat rem vitioſam, quam alter putavit eſſe bonam.

4. *Quid ſit reſtitutio?* R. eſt rei acceptæ redditio, vel damni illati compenſatio.

5. *Unde reſtitutionis obligatio naſcitur?* R. naſcitur 1. ex *injuſta acceptione* ſive per furtum, ſivè per damnum iniquè illatum; quicumque enim damnum alteri infert, aufert aliquid ab eo, & violat æqualitatem quam poſtulat *juſtitia commutativa*; ergo ex lege juſtitiæ commutativæ ob injuſtam acceptionem tenetur ad reſtitutionem. 2. *ex re acceptâ ſivè juſtè ſivè injuſtè*; id eſt, tum ex eâ quæ à domino ablata eſt, V. G. equus, veſtis, pecunia; tum ex eâ quæ alteri debetur, & apud me retinetur; V. G. res vendita quæ apud me eſt. Quicumque enim habet rem alterius, etſi nullam injuriam intulerit, habet tamen plus quàm ſuum, & verus dominus tantùmdem habet minus quàm ſuum; ergo ut fiat æqualitas juſtitiæ commutativæ, per quam tribuitur unicuique quod ſuum eſt, iſta res debet domino reſtitui.

6. *An naſcatur obligatio reſtitutionis ob damnum illatum ſinè culpâ, aut ex levi culpâ extra officium & contractum?* R. 1. quando non interceſſit contractus, non oritur obligatio reſtitutionis, ſaltem in foro conſcientiæ, ob damnum illatum ex culpa levi vel leviſſimâ, id ex omiſſione diligentiæ & circumſpectionis, quam ſolent diligentiores vel diligentiſſimi illius artis vel profeſſionis adhibere; nemo enim tenetur diligentiam adhibere majorem, ne ſuo opere ut non noceat alteri quàm iſti homines adhibent; ergo damnum eveniens non debet illi, utpotè involuntarium imputari; deinde non tenetur ratione contractûs, cum nullus intervenerit, nec ratione rei acceptæ, cùm ea non exſtet; neque ratione injuſtæ acceptionis cùm non fuerit peccatum; ergo &c. Si autem damnum acciderit ex culpa latâ, id eſt ex omiſſione diligentiæ & circumſpectionis, quam paſſim homines ejuſdem conditionis adhibere ſolent, tunc tenebitur ad reſtitutionem; cenſebitur enim illi damnum voluntarium, quia non fecit, quod potuit & debuit. Si tamen hoc damnum evenerit ex ejus omiſſione ob naturalem illius inconſiderationem; V. Gr. ſi egrediens domo aliâ cogitatione abreptus non clauſit oſtium, & hinc fures multa ſurripuerunt; aut non extinxit candelam, & hinc exarſit incendium &c. nihilque in hoc peccaverit, non tenebitur ad reſtitutionem, quamvis in foro externo, diceretur hoc ex lata culpa proveniſſe. 2. ut quis ex culpa latâ teneatur ſub mortali ad reſtitutionem, debet fuiſſe commiſſum peccatum mortale in damno illato; quando autem damnum fuit grave, ordinariè negligentia ſeu culpa qua commiſſum eſt, cenſetur gravis ſeu mortalis, niſi aliundè conſtet non fuiſſe; præcipuè ſi fuit actio externa; quia inconſideratio

ſideratio imperfecta rarius accidit circa opera externa, quàm circa ſubitos internos animi motus. Quando autem in damno inferendo intervenit tantum venialis culpa, licet quidam dicant eſſe obligationem ſub veniali reſtituendi; veriùs tamen videtur nullam eſſe. Sylv. & alii D. D. quia cum id ex quadam inconſideratione & animi præcipitatione evenit, cenſetur quaſi fortuitò accidiſſe.

7. *An naſcatur obligatio reſtituendi ex damno, culpâ levi vel leviſſimâ, in officio aut conſilio dando commiſsâ?* R. 1. nemo tenetur in foro conſcientiæ ad reſtitutionem ex culpa levi vel leviſſimâ in officio commiſſâ; V. Gr. advocatus, medicus, architectus, magiſtratus, princeps; ſed tantum ex culpa gravi. Non enim tenetur in ſuo officio eſſe prudentior & diligentior quàm paſſim homines ejuſdem conditionis eſſe ſolent. 2. ſi dans conſilium ſit Parochus, Confeſſarius, Concionator, Theologus, &c. tenetur ad reſtitutionem damni ſecuti ratione ignorantiæ craſſæ vel culpæ latæ: quia talis ex officio & profeſſione tenebatur ſcire quid erat reſpondendum, & credebatur ad hoc capax; ergò malè reſpondendo fuit cauſa damni ſecuti; non tamen tenetur, ſi reſpondit juxta opinionem verè probabilem; aut ſimpliciter aperuit ſuam opinionem, dicens ita ſibi videri; non autem ſuaſit ut alter eam ſequeretur; aut tantùm dubitare ſe indicavit; tunc enim, ſi alter ſequatur, ſuæ temeritati adſcribat. 3. ſi dans conſilium, erat parùm peritus rerum, de quibus conſulebatur, utpotè ad ejus profeſſionem non pertinentibus, & alter ſciens ejus inſcitiam petat conſilium; conſultor non tenebitur illi ad reſtitutionem; quia debet ſibi imputare, ſi ex illo conſilio damnum accipiat; ſcienti enim & volenti non fit injuria.

8. *An naſcatur obligatio reſtitutionis damni ex culpa levi vel leviſſima quando aliquis contractus interceſſit?* R. 1. ſi res commodata, locata, oppignorata pereat fortuitò, apud commodatarium aut locatorem, ad nullam ipſe reſtitutionem tenetur, niſi ſit conventum de reſtituendo, quomodocumque periret, aut fuerit in mora rem depoſitam reſtituendi, aut culpabiliter caſui fortuito dederit occaſionem. *Probatur*, quia res quæque domino ſuo perit, ſi nulla intervenerit culpa aut pactio, ratione cujus tenearis ad damnum ſarciendum. 2. jure naturali nemo tenetur de damno in re alterius, licèt apud ipſum ſit ex contractu, niſi ob dolum aut culpam latam; quia jure naturæ nemo tenetur adhibere majorem diligentiam in cuſtodia rei commodatæ, conductæ, &c. quàm in re propria, & quam ipſe dominus adhibuiſſet, ſi apud ipſum manſiſſet; ergo ſi hac adhibitâ pereat, perit ſinè culpa, adeoque ſinè injuſtitia, & ſinè obligatione in conſcientia reſtituendi damnum, cum nulla hîc ſit commiſſa injuſtitia. Jure tamen poſitivo humano ſic ſtatutum eſt: ſi res alterius V. Gr. equus, liber, &c. ſit apud te per contractum, qui in tuam ſolius utilitatem tendat, & pereat, non tantum ex latâ, ſed ex levi, & leviſſimâ tua culpâ, teneris ad reſtitutionem; ſi autem contractus tendat in ſolam domini utilitatem re pereunte, teneris tantum ad reſtitutionem, ex dolo aut culpâ latâ; ſi tendat in utriuſque utilitatem, teneris tantum ex culpa latâ & levi; non autem ex leviſſima; atque hæc videntur obligare in conſcientia antè ſententiam judicis juxta communiorem ſententiam, contrà Sotum & quoſdam alios putantes non obligare antè ſententiam.

9. *An ſit obligatio reſtitutionis ex damno cauſato cum ignorantia comitante?* V. Gr. ſi occidas inimicum, putando eſſe feram. R. Negativè ſi fuerit ignorantia inculpata; illa enim hominis occiſio fuit involuntaria.

10. *An reſtitutio ſit ad ſalutem neceſſaria?* R. ipſa reſtitutio externa eſt neceſſaria ad ſalutem, ſi facultas ſuppetit; ſi autem non ſuppetit, quamvis iſta externa reſtitutio non ſit neceſſaria; tamen propoſitum reſtituendi eſt neceſſarium. Hinc animæ defunctorum, qui vel defectu potentiæ, vel ex ignorantia inculpabili non fecerunt reſtitutionem, aut non ſolverunt debita, non detinentur in purgatorio donec pro illis fiat reſtitutio aut debitorum ſolutio ab heredibus; quia iſta reſtitutio & ſolutio eſt tantum neceſſaria neceſſitate præcepti ad ſalutem, non medii, adeòque cum fieri nequit, non obligat.

Hoc reſtitutionis præceptum eſt partim affirmativum, ſeu poſitivum, quatenùs explicitè præcipit actionem poſitivam reſtituendi; partim negativum, quatenùs implicitè prohibet detentionem rei alienæ; undè obligat ſemper pro tempore; nempè dum ſpectatis omnibus circumſtantiis, rei dominus cenſetur rationabiliter invitus, ne diutiùs differatur.

CAPUT VIII.

De reſtitutione pro injuriis in res ſpirituales illatis.

1. *An qui privavit aliquem per injuriam aliquo ſenſu, vel uſu rationis, teneatur ad reſtitutionem?* R. præcisè pro damno ſenſuum, vel uſus rationis, probabilius eum non teneri ad reſtitutionem; quia iſta bona ſunt ſuperioris ordinis, nec pecuniâ compenſari poſſunt; ſed tantùm tenetur reſarcire damnum temporale, quod indè ſequitur.

2. *An qui metu vel fraude pertraxit alium in peccatum, teneatur ad reſtitutionem?* R. 1. qui minis aut vi traxit alium ad peccatum, tenetur ex juſtitiâ vim tollere, eumque ſuæ libertati reſtituere: item qui falsâ doctrinâ alium decepit & deduxit in errorem circà fidem, mores &c. tenetur ex juſtitia eum dedocere, niſi jam ſit dedoctus. Non tamen tenetur ex juſtitia curare ut hic & ille convertatur, ſed tenetur præ ceteris ex charitate id curare, & quidem in neceſſitate ſub mortali. 2. ſi is qui fraude inductus eſt in errorem, faciat opus malum, antequam veritatem agnoverit, imputatur ei qui eum decepit; quamvis qui fecit, ob ignorantiam inculpatam non peccaſſet.

3. *An qui avertit aliquem à religione, teneatur ad aliquam reſtitutionem?* R. Is qui novitium ſine vi aut fraude à religione extraxit, non tenetur ex juſtitiâ aliquid religioni reſtituere; quia antè vota religio non habet jus ad illum. 2. ſi autem vi vel fraude illum abduxit à religione profitenda, tenetur ex juſtitia monaſterio compenſare damnum juxta ſpem quam habebat ex ejus donatione, hereditate, induſtria. Quia licet monaſterium non habeat jus ad illa, habet tamen jus, ne vi aut fraude eum, qui ſtatuit ingredi, & ex quo aliquid ſperabatur, avertas. 3. qui vi vel fraude abduxit profeſſum à religione, tenetur monaſterio compenſare valorem emolumenti temporalis perditi ob ejus egreſſum. Secùs autem, ſi tantùm conſilio aut precibus ſine vi & fraude eum abduxit.

CAPUT IX.

De restitutione pro injuriis in corpus proximi illatis homicidio vel mutilatione.

1. *An liceat malefactores occidere?* R. Licere authoritate publicâ, non privatâ, quod intelligo de occisione ad punitionem, non ad necessariam sui defensionem; nec obstat quod interdum permittatur, ut quivis possit occidere publicos Reipublicæ hostes V. Gr. latrones, aut proscriptos, quos *bannitos* vocant, quia tunc non occiduntur authoritate privatâ, sed publicâ concessa à principe, qui illam dare potest ad bonum publicum, probabiliter etiam extrà territorium proscribentis.

2. An liceat parenti filiam, aut marito adulterum in adulterio deprehensos occidere? R. Neg. quia hoc nullo jure Divino concessum est; & leges quædam civiles contrarium significantes reprobantur per Canones; aut solum sic intelligendæ sunt, ut liberent interfectorem à pœnâ in foro civili ob justum in tali casu dolorem & efferventem iræ motum. Exponitur enim sinè necessitate manifesto damnationis æternæ periculo anima eorum, qui sic interficiuntur. Post sententiam autem legitimè latam, tunc possunt, ut fit in quibusdam regnis.

3. *An aliquando liceat seipsum occidere aut mutilare?*

R. 1. numquam licet propria authoritate seipsum directè occidere: quia hoc repugnat charitati erga se; tum justitiæ legali erga rempublicam, cujus membra sumus, tum subjectioni erga Deum, qui dominus est vitæ; dixi *propria authoritate*; quia ex Dei præcepto aut ejus instinctu id licet; ut patet in sancta Apollonia quæ se ultrò in ignem projecit, & in aliis Martyribus; quamvis possint etiam excusari ob ignorantiam invincibilem. Dixi *directè*, quia ex justâ causâ potest quis interdum aliquid facere vel omittere, undè sciatur certò vel ferè certò mors indirectè secutura; V. Gr. reus potest non fugere ex carcere, etsi certò sciat se morte plectendum, miles potest & debet non deserere stationem, licèt prævideat se occidendum; justè damnatus (non autem injustè) ad fame moriendum, potest abstinere à cibo clam oblato; potest quis se objicere telo ad conservandam vitam principis aut amici; potest quis in naufragio alteri permittere tabulam nondum à se occupatam, imo juxtà varios, etiam occupatam; potest quis omittere remedia nimis pretiosa, aut nimis dolorifera ad conservandam vitam; & juxta varios, ignem navi injicere, ne in hostium potestatem veniat; desilire ex turri incensâ ad vitandam mortem atrociorem &c. sic excusatur Samson & Eleazarus.

R. 2. non licet extra casum necessitatis seipsum mutilare, seu aliquo membro privare; in necessitate licet, V. Gr. ad servandam vitam, aut ad graves vitandos dolores, &c.

R. 3. qui seipsos occidunt, jure canonico privantur sepulturâ Ecclesiasticâ & suffragiis; nisi antè mortem secutam dederint signa pœnitentiæ; in dubio donantur sepulturâ.

4. *An liceat aliquando interficere innocentem?* R. directè interficere numquam licet: *insontem & justum non occides.* Exod. 23. quia solus Deus est vitæ humanæ dominus. *Indirectè* tamen aliquandò licet, non intendendo ejus mortem, ut quando in bello subruenda est turris in qua ali. qui innocentes cum nocentibus concludi sunt: item si Tyrannus toti urbi minetur excidium, nisi quispiam innocens ei tradatur ad occidendum; probabile est quod Respublica possit præcipere ei ut adeat Tyrannum, cum ipse tunc teneatur vitam suam postponere bono publico.

5. *An liceat alterum occidere ad vitæ propriæ defensionem?* R. licere cum moderamine inculpatæ tutelæ; id est, si serves cum defensionis moderationem, ut non magis noceas invasori, quàm necessè sit ad injuriam propulsandam; quod etiam verum est, licet prævideas alterum sanè sè indè damnandum, eo quod sit in malo statu; non enim idcircò privaris jure te ipsum defendendi. Invasus tamen debet fugere potius quam occidere invasorem, si possit id è decore & magno incommodo, sicut possunt Religiosi & Clerici, &c. qui saltem ex charitate ad id tenentur; aliud est de viro militari & nobili cui fuga foret ignominiosa.

6. *An liceat dare pharmacum matri grauidæ de vita periclitanti, si proles putetur inde moritura?* R. 1. si pharmacum directè tendat ad fœtus, quamvis nondum animati, expulsionem, non licet; ut habetur ex propositione 34. inter 65. damnatas ab Innocen. XI. 2. si fœtus nondum sit animatus, aut jam animatus *non putetur* ad baptismum perventurus, tunc *licet matri* præbere pharmacum directè tendens ad ejus curationem, etsi videatur abortus per accidens fortè secuturus. 3. si sit spes, moriente matre, prolem ad baptismum perventuram, non potest mater tale pharmacum sumere; quia tunc tenetur æternam prolis salutem vitæ suæ corporali anteponere; non licet tamen secare ventrem matris, ex illâ sectione certò morituræ, ad servandam prolem.

7. *An liceat furem occidere in defensionem facultatum suarum?* R. licere si sint res magni momenti, nec sit probabilis spes aliter illas recuperandi aut servandi. Requiritur autem ut fur rem tuam adhuc invadat, aut saltem eum fugientem ita persequaris, ut censearis adhuc esse in civili ejus possessione; si enim rem tuam jam in tuto posuerit, & possessionem acquisierit, non tibi licet amplius ad eam recuperandam vim inferre, sed debes ad juris remedia recurrere. Atque hæc responsio maximè vera est de fure nocturno effringente fores, &c. quia tunc sæpè etiam subest vitæ periculum. Non licet autem occidere, quem sufficienter potes monitis aut verberibus mulctatum expellere; alioquin non servaretur moderamen inculpatæ tutelæ.

8. An liceat alterum occidere in defensionem pudicitiæ? R. Affir. hoc enim bonum est longè majoris momenti quàm opes; si qui aliquandò videantur contrarii, intelligendi sunt de interficiente ex odio aut alio pravo affectu, aut non servato moderamine inculpatæ tutelæ. Quamvis persona sollicitata ad impudicitiam sufficienter repellat sollicitantem; sæpè tamen potest verbis adjungere alapas & similia: imò id sæpè expedit; nec scrupulosè hac in parte agendum est, ut monet Lugo, præsertim dum sollicitans venit ad tactus aut oscula: quia homines lascivi non facilè desistunt propter sola verba; & talis percussio in hisce circumstantiis semper habet sufficientem rationem justæ defensionis aut fraternæ correctionis; sivè pro præsenti sivè pro futuro.

9. *An liceat pro defensione alterius occidere inva-*

invasorem, & an sit obligatio? R. Licere aliquando pro tuendâ vitâ innocentis occidere invasorem, saltem quando opem nostram implorat, aut nobis specialiter conjunctus est, imò tenemur interdum ex charitate, non tamen cum gravi nostro incommodo aut periculo, insuper nonnulli ad hoc tenentur ex justitia, ut prætores, magistratus &c. adeoque ad damnum ex istâ omissione secutum.

10. *Quando homicidium casuale est peccatum, & quando non?* R. homicidium quod omninò casu fit, non est peccatum; dicitur autem casu fieri, quod nec in se, nec in causa suâ est voluntarium: V. Gr. si causa illius non fuit efficax, ut læsio levis; si dando operam rei licitæ, aut illicitæ, adhibita est sufficiens cautio ne quid damni indè sequeretur. Quando occisio autem non omninò casu fit, eo quod in opere periculoso, non est adhibita cautio necessaria, tunc erit peccatum homicidii & injustitiæ, mortale vel veniale pro ratione negligentiæ majoris vel minoris; quia est voluntaria in causa, nempè in omissione debitæ cautelæ & circumspectionis. Idem dicendum de læsione factâ à tuo animali, quod anteà noveras pronum ad lædendum, nec domi ut oportebat, religasti.

11. *Quantùm teneatur injustus homicida vel mutilator restituere?* R. 1. teneri solvere integras expensas factas in curationem læsi; ipse enim fuit earum causa efficax: item tenetur restituere, non quidem quantum erat lucraturus, sed quantum spes lucri valebat, deductis quæ consumere solebat. 2. si homicida, aut qui læsit, moriatur, tenentur heredes ex ejus bonis damna compensare.

12. *An quando homicida sustinuit pœnam talionis, debeat fieri damnorum compensatio?* R. quamvis in rigore omnia damna ex homicidio secuta, debeant resarciri ex bonis homicidæ, probabiliter tamen homicidæ heredes in conscientia non tenentur quidquam solvere, nisi heredes occisi hoc exigant; ita enim ferè usus habet ut pœnæ talionis censeantur acquiescere, & injuria illata videatur sic esse compensata.

13. *An pro ipsa vitâ, membro, cicatrice hominis liberi sit aliquid restituendum?* R. Neg. ut habetur ex variis legibus, eo quod vita & corpus hominis liberi naturâ suâ sint supra omne pretium, utpote bona ordinis superioris quàm sit pecunia; undè ex natura rei non possunt ad æqualitatem compensari, adeoque cessat obligatio ea compensandi; ubi enim ex natura rei non potest poni æqualitas, ibi non habet locum obligatio justitiæ commutativæ. Solum ergo damnum pecuniarium, ex homicidio secutum, compensandum est.

Dixi *hominis liberi.* Quia, cùm servus ratione operarum sit pretio æstimabilis, pro ejus vita & mutilatione exigi potest compensatio ad æqualitatem juxta prudentum æstimationem. Sic etiam exigi potest pro vita & mutilatione bruti.

14. *An aliquid restituendum pro expensis funeris?* R. negativè: quia æquè postea erant faciendæ; nisi fortè per accidens aliud damnum indè emerserit.

15. *An animæ occisi aliquid restituendum ex justitia?* R. Neg. bonum enim spirituale non potest esse pretium rei temporalis; ergo non potest deberi ex justitia, pro damno vitæ temporalis; æquitas tamen naturalis videtur exigere ut injustus occisor aliqua subsidia spiritualia, V. Gr. preces, eleemosinas, sacrificia illi impendat, & à confessario pro satisfactione sacramentali injungi possunt.

16. *An homicida teneatur aliquid restituere occisi uxori, liberis, creditoribus &c.* R. solùm teneri restituere parentibus, filiis, & uxori, non autem creditoribus aut fratri defuncti, quia parens & filius censentur una persona, uti uxor & maritus; adeoque interficiens Petrum, damnum infert ejus parenti, filio & uxori. Damnum verò quod obvenit creditoribus, aut fratri, est tantum per accidens, nec censetur una persona cum occiso.

CAPUT X.

De restitutione pro injuriis in corpus proximi per stuprum & adulterium illatis.

Nota: Stuprum hîc sumitur pro defloratione virginis, præsertim si ipsa violetur invita.

1. *An quid teneatur, qui corrupit virginem?* R. ad nihil teneri, si ipsa consensit, etiamsi precibus inducta; quia consentiendo cedit jure suo pro compensatione, adeoque nulla ei debetur, quamvis foret sub parentum potestate; nihil enim minuitur eorum potestas. Hinc defloratio virginis consentientis de se non continet malitiam specialem à simplici fornicatione distinctam, in confessione explicandam.

2. *Ad quid teneatur qui virginem vi vel fraude aut minis corrupit sinè promissione matrimonii?* R. teneri ad reparanda omnia damna ei aut ejus parentibus indè obvenientia, imò si non possent aliter reparari nisi ducendo eam in uxorem, ad hoc teneretur, aliàs non. Si autem potita sit nuptiis æquè commodis ac si nihil detrimenti accepisset, eo quod res manserit occulta; tunc ad nihil tenetur, nisi fortè ad petitionem veniæ, si exigatur.

3. *Ad quid teneatur, qui promissione matrimonii seduxit ac violavit puellam?* R. tenetur eam ducere si ipsa velit, sive promissio fuerit vera sive ficta. Si enim fuerit vera, hoc ipso est verus contractus & quidem oneros us, cui promissor stare tenetur; cum puella ex parte suâ illum impleverit: si autem ficta, adhuc tamen tenetur eam ducere; quia fictus promissor tenetur verum elicere consensum, & eo mediante facere promissionem validam, quâ obligatur ex justitia. Verùm non tenetur eam ducere in his casibus, si puella potuit advertere fictionem ex verbis ambiguis aut aliundè. V. Gr. ex magna disparitate in nobilitate, divitiis; si illa finxit se esse virginem, & non erat; si posteà fornicetur cum alio; in quo casu nulla debetur compensatio, uti nec in casu quo puella nolit ei nubere, aut parentes nolint eam illi tradere: item si ex tali matrimonio timeantur gravia scandala, aut pessimus exitus.

4. *Ad quid teneatur adulter & adultera partu non secuto?* R. ad nihil teneri; quia pro injuriâ separatâ à damno, nihil debetur ex justitia, nisi satisfactio honoraria, per petitionem veniæ, si conjux resciat, & illam exigat.

5. *Ad quid teneatur partu secuto?* R. ad nihil tenetur adulter, si dubitet & non constet moraliter esse suam prolem aut certè prudenter judicet non esse suam. Si autem constet, tenetur eam alere à 3. ætatis anno exclusivè, & uterque tenetur compensare omnia damna quæ ex spuriæ prolis suppositione obveniunt marito & legitimis

liberis; quia uterque est illis causa efficax istorum damnorum. 2. mater tenetur, quantum fieri potest sinè famæ dispendio & vitæ periculo, procurare ne legitimi heredes ratione hujus illegitimæ prolis aliquid detrimenti capiant; unde si habet paraphernalia, aut alia ipsi libera, debet liberis relinquere in compensationem; item alio modo eos compensare, V. Gr. diligentiùs curando rem familiarem, parciùs vivendo quantùm finit ejus status, inducendo ad statum religiosum, &c. Similiter adulter tenetur, quantùm potest compensare damnum, V. Gr. clam donando pecuniam aut aliud, legando aliquid sub aliquo prætextu, &c. 3. si adultera non possit damnum compensare, ad nihil aliud tenetur; sed potest permittere ut illegitimus hereditati succedat, nec tenetur prodere suum crimen marito aut proli, nisi moraliter sit certa de damno avertendo; quod vix potest accidere; nam spurius non tenetur credere matri suæ, etiam in articulo mortis, quòd sit spurius; nisi ejus assertio certis aliis indiciis comprobetur; imò quamvis certa spes foret per criminis revelationem occursum iri heredum damnis, non tenetur tamen crimen suum prodere, si indè periculum vitæ aut famæ immineat; hæc enim bona sunt longè superioris conditionis quàm pecuniaria hereditas; præter quàm quod sæpè potest accidere, ut maritus & filii legitimi malint facere jacturam portionis hereditatis sibi debitæ, quàm cum adeò gravi probro rescire uxoris aut matris crimen non sinè periculo evulgationis.

CAPUT XI.

De Restitutione pro injuriis per detractionem & contumeliam illatis.

1. *Quid sit fama & honor?* R. fama est multorum existimatio de alterius excellentia, V. Gr. virtute, doctrinâ &c. honor est externa testificatio de alterius excellentiâ; undè fama consistit præcipuè in anima, honor verò in signis externis.

2. *Quid detractio, contumelia, calumnia? & qualia sunt peccata?* R. 1. detractio est alienæ famæ injusta diminutio. Contumelia est diminutio honoris sivè factis sivè dictis in os vel coram eo cui infertur. Calumnia est falsi criminis vel defectus impositio. 2. ista tria ex genere suo sunt peccata mortalia, quia per ista injustè privatur homo bonis famæ & honoris, quæ sunt longè pretiosiora divitiis; sæpè tamen sunt tantùm venialia, sivè ex levitate materiæ, sivè ex imperfectione deliberationis, & advertentiæ; præsertim si absit intentio nocendi. Levitas materiæ non tam spectanda est secundùm se, quàm respectivè ad personam; quia quod respectu vilis personæ est leve, respectu personæ valdè gravis, V. Gr. Episcopi, potest esse grave, ut si dicatur esse mendax.

3. *An auditor detractoris peccet mortaliter?* R. qui ita audit, ut inducat & excitet ad detrahendum, non minùs peccat quàm ipse detractor, imò magis; idem dic de animante ad prosequendum. Qui autem nec lætatur audiendo detractorem, nec inducit ad detrahendum, sed nec resistit cum facilè possit, aliquandò peccat venialiter, aliquando mortaliter; mortaliter, si res gravis sit & teneatur impedire; V. Gr. uti tenetur superior; venialiter, si res sit levis, si infamia non sequatur &c. non peccas autem si putes tuam monitionem non profuturam, aut metuas damnum &c. debes tamen, si commodè possis discedere, vel displicentiam ostendere, vel aliò sermonem divertere.

4. *An liceat seipsum infamare?* R. licere quidem per se loquendo, quia quisque est dominus suæ famæ; per accidens tamen potest esse peccatum grave, V. Gr. si infamia redundet in infamiam alterius, cujus famam tenemur conservare; si fama mea sit necessaria ad ritè obeundum officium, V. Gr. si sim superior. Item probabiliter non erit mortale si quis ad vitandos atrociissimos cruciatus, falsum sibi crimen imponat, quamvis prævideat ob hoc se morte plectendum, modò non sequantur inde gravia damna Reipublicæ, propinquis, &c.

5. *In quibus casibus licet alterius occultum crimen & defectum revelare?* R. in his: 1. ad petendum consilium vel auxilium, 2. ad correctionem & bonum delinquentis. 3. ad avertendum malum commune, aut etiam notabile damnum tertii. 4. ad propriam defensionem V. Gr. si tibi alterius crimen sit attribuendum nisi verum authorem detegas, 5. si quis aliquam dignitatem, beneficium, aut officium postulat, cujus est incapax. 6. si vir & uxor invicem narrent peccata, etiam gravia, filiorum aut famulorum; quia id necessarium est ad regendam benè familiam, cujus sunt Judices domestici. 7. ad vitanda gravia tormenta, modò illud sinè vi & fraude, & extra confessionem acceperis.

6. *An sit peccatum revelare publicum alterius crimen grave?* Nota, crimen dici tripliciter publicum seu notorium. 1. *publicum jure*, id est de quo constat per juridicam sententiam, vel per confessionem rei in judicio, vel per legitimam testium depositionem. 2. *publicum facto*, id est, quod in præsentia multorum est perpetratum, V. Gr. in foro, in publica platea &c. 3. *publicum famâ*, id est, cujus fama ex sufficientibus indiciis orta, pervenit ad multos, ita ut major pars civitatis, vel pagi, vel paræciæ, vel viciniæ illud noverit. R. 1. revelare crimen publicum jure seu notum per juridicam sententiam in loco ubi ignoratur, non est contrà justitiam; quia judex per hanc privat reum jure ad famam, cum hæc sit una ex pœnis judiciariis reorum crimina publicè manifestari, & evulgari. Idem sentit Cajet. Nav. & Less. contrà multos alios de crimine quod est publicum facto aut famâ; quia tunc reus videtur cessisse jure suo, quod habebat ad famam, non veritus facere hoc publicè aut tali modo. Debet tamen istud crimen publicum esse absolutè; si enim tantùm sit publicum in aliqua parvâ communitate, V. Gr. monasterio, conventu, collegio, &c. non censetur publicum respectu aliorum. 2. detegere tale crimen in loco, ad quem fama ejus ob commercia brevi erat perventura, non videtur esse peccatum saltem mortale; at si nun brevi est perventura, sæpè erit mortale contra charitatem, si ille erat ibi bonæ famæ; nisi ipsemet parum curet se alibi infamari, dum procul abest; deindè si ob grave crimen fuerit publicè per sententiam punitus, tunc illius revelatio videtur esse quædam justæ sententiæ executio, adeoque licita ad aliorum exemplum. 3. infamem in uno crimine, infamare de alio valde affini vel connexo, apud eos qui primum norunt, non est peccatum grave; secùs, si non sit affine.

7. *An fama cum periculo vitæ sit restituenda?* R. Neg. quia nemo tenetur damna inferioris

ris ordinis reparare per damna superioris ordinis.

8. *An si fama restitui nequeat, compensanda sit pecuniâ?* R. Neg. per se loquendo; quia bona superioris ordinis, uti est fama respectu pecuniæ, quæ est tantum mensura rerum venalium, non debent nec possunt compensari per bona inferioris ordinis. Aliud est, si infamator à judice condemnetur ad pecuniariam satisfactionem in pœnam criminis; quam pœnam ex justitia tenetur exequi.

9. *An totum damnum quod sequitur ex infamia, sit compensandum?* R. Affir. ita Lessius & alii.

10. *An heredes injusti detractoris teneantur ad restitutionem famæ, si ipse eam non restituit?* R. Neg. quia ista obligatio est personalis; tenentur tamen ad reparationem damnorum, quæ ex ista infamia secuta sunt, quia hæc obligatio est realis; adeòque transit ad heredes.

11. *Quæ restitutio facienda sit in materia detractionis?* R. 1. qui dicendo falsum, alium infamavit, tenetur efficaciter id revocare, dicendo expresè, etiam jurando, si opus sit, se fuisse mentitum; ad id tamen per se loquendo, non tenetur cum vitæ periculo nisi infamato simile ei periculum imminens ex calumnia, aut ingens Reipublicæ vel communitatis damnum id exigat. 2. qui verum alterius crimen, sed occultum, injustè evulgavit, tenetur ad restitutionem famæ & damnorum indè secutorum; dicendo V. Gr. se malè fuisse locutum, sinè sufficienti fundamento & imprudenter id retulisse, se deceptum fuisse; passim de illo cui detraxit, honorificè loquendo, maximè apud illos coram quibus detraxit. 3. qui sinè culpa evulgavit occultum alterius crimen, quod V. Gr. credebat esse publicum; tenetur probabiliter ex justitiâ, certò ex charitate, errore deprehenso, ad famam reparandam, si possit fieri sinè suo gravi incommodo.

12. *Quænam excusent à famæ restitutione?* R. hæc. 1. justa condonatio id est quæ fit ab eo cujus fama non redundat in alios; hinc non potest religiosus condonare, si ejus infamia redundet in ejus monasterium. 2. justa compensatio; si ab eo quem infamasti, pari modo es infamatus. 3. si fama jam alio modo sit recuperata. 4. si infamia prudenter existimetur abiisse jam in oblivionem; tunc non teneris, sive falsum imposueris, sive verum dixeris. 5. si crimen occultum, quod aliquibus dixisti, fiat alia ratione publicum: tunc enim amisit jus restitutionis. 6. Si restitutio sit impossibilis. 7. si non possit fieri sinè periculo vitæ. 8. si non possit fieri sinè amissione famæ quæ sit longè majoris momenti; V. Gr. si Prælatus, aut vir illustris infamaverit vilem personam, non tenetur cum jactura sui nominis ad bonum commune necessarii, ejus famam reparare. Tunc enim sufficit infamatum laudare, amicè coram aliis excipere, eique velut in compensationem dare aliquam pecuniam. 9. si nulla fuit secuta infamia, eo quod infamator nullius est fidei, vel quia auditores jam aliundè idem aut similia sciebant.

13. *An honor sit restituendus, & quomodo?* R. 1. qui injustè alterius honorem læsit; V. Gr. contumeliis, sannis, irrisione, alapâ inflictâ, tenetur ad satisfactionem sive id publicè coram aliis, sivè privatim coram ipso solo fecerit. 2. honoris læsi restituendi varii sunt modi: 1. restitui potest honor amicâ & honorifica salutatione aut compellatione; & hic ferè sufficit prælatis & superioribus, erga inferiores, & viris nobilibus erga plebeios. 2. adhibendo ad mensam, dando locum honorificum, propinando &c. hic modus sæpe sufficit, etiam inter eos qui sunt paris conditionis. 3. petendo veniam: hoc modo uti debent inferiores erga superiores, & sæpè etiam æquales inter æquales.

CAPUT XII.

De Restitutione pro injuriis per furtum illatis.

1. *Quid furtum & quomodo differat à rapinâ?* R. furtum est occulta rei alienæ acceptio invito domino; differt à rapina, quæ non fit occultè, sed vidente & renitente domino.

2. *An fur & raptor continuè peccent donec restituant?* R. fur & omnis iniquus rei alienæ vel debitæ alteri detentor, continuè actu peccat, toto eo tempore quo, cum possit, non restituit. Continuè enim & voluntariè detinet rem alienam.

3. *An dum quis utitur re alienâ, quam detinet invito domino, peccet novo peccato quotiescumque id facit?* R. non esse novum, sed unum idemque peccatum continuatum.

4. *Quæ quantitas requiratur ad mortale peccatum furti?* R. ut furtum sit peccatum mortale, requiritur ut materiæ quantitas sit notabilis, non respectu omnium, sed respectu ad personam cui fit injuria. Spectatâ ergò opinionum varietate, quidam putant posse pro hisce partibus materiam sufficientem ad peccatum mortale moraliter loquendo, sic determinari: 1. à Rege, principe, vel quovis alio opulentissimo furari unum circiter aureum. 2. à divite mercatore 30. aut 40. asses. 3. ab artifice ordinario, 15. asses. 4. ab operario paupere 10. asses, vel quantùm illi valet merces operæ diurnæ. 5. à mendico 5. vel quatuor asses, uti à femina paupere quæ nendo vel aliâ operâ diurnâ non nisi 4. asses lucratur ad vitam ægrè sustentandam. Pro filiis autem familias, qui à parentibus furantur, major quantitas ad faciendum peccatum mortale requiritur, tum quia bona quæ surripiunt, sunt minùs aliena, tum quia parentes censentur minùs inviti. Undè videtur facile duplum ejus, quod jam taxavimus, requiri ad constituendam respectu eorum materiam gravem. Deindè in his attendendum est maximè ad parentis facultates, liberalitatem, indulgentiam in liberos &c. & an sit omninò & absolutè invitus respectu tantæ summæ; tunc enim erit mortale & obligatio restituendi, vel parenti vel coheredibus; nisi censeatur parens remittere, & nolle obligare ad restitutionem. Hæc etiam adhuc magis habent locum in furtis esculentorum, factis à filiis aut famulis, in quibus domini non tam sunt inviti ratione rei acceptæ, quàm modi accipiendi, ac proindè rarò est mortale, nisi res illas accipiant ut aliis dent, vendant, &c.

Idem cum proportione dicendum de uxore surripiente bona mariti, imò & juxtà quosdam de Religiosis bona sui monasterii surripientibus; probabiliùs tamen & veriùs negatur, tum quia Religiosi profitentur majorem perfectionem, & voto paupertatis obstricti sunt, tum quia non sunt heredes in spe bonorum monasterii, sicuti filii bonorum paternorum; ceterum cum Religiosi sint pars communitatis, penes quam residet dominium bonorum communium, videtur requiri pro illis etiam major quantitas ad constituendum peccatum mortale, quàm pro externis

surri

ſurripientibus ejuſdem monaſterii bona; minor tamen quàm pro filiis familias.

5. *An plura furta levia poſſint conſtituere peccatum mortale?* R. affir. 1. qui per furta levia ſæpè repetita intendit rem notabilem paulatim furari, ſive ab eodem, ſive à diverſis, peccat mortaliter in ſingulis furtis; quia ſingula ſunt executio voluntatis mortaliter malæ. Hinc qui ex tali fine utitur ponderibus & menſuris injuſtis, eſt ſemper & habitualiter in peccato mortali. 2. qui abſque intentione furandi rem notabilem, ſed tantùm ex occaſione datâ ſucceſſivè furatur varia minuta, ſive ab eodem ſive à diverſis, ſic ut tandem deveniat ad quantitatem notabilem, peccet mortaliter in ea acceptione, quâ complet ſummam notabilem; quia ſtatim atque ad notabilem quantitatem pervenit, niſi per inadvertentiam excuſetur, jam incipit voluntariè detinere alienum in notabili quantitate. Et quamvis hæc ultima acceptio de ſe ſit etiam venialis; ut conjuncta tamen cum iniqua detentione reliquæ quantitatis, eſt voluntaria illatio damni notabilis, adeoque iſta detentio peccatum mortale. Plus tamen requiritur in ejuſmodi furtis minutis ad rem notabilem, quàm ſi ſimul & ſemel res acciperetur; quia tunc dominus cenſetur minus invitus; undè Leſſius requirit circiter duplum. Deinde major quoque quantitas requiritur dum quis à diverſis furatur, quàm ſi ab eodem; & major, dum per longa intervalla, quàm ſi per brevia: denique furta eſculentorum & poculentorum, quæ fiunt à famulis & ancillis, & ſi ſenſim veniant ad notabilem quantitatem, non ſunt peccata mortalia, ſi ea ſurripiant ut ipſimet conſumant, non verò ut vendant, ſintque ordinaria, quæ non ſolent accuratè concludi.

6. *Dum plures uni per minuta furta grave damnum inferunt, quomodò peccent & ad reſtitutionem teneantur?* R. 1. ſi id fiat communi conſilio, peccant mortaliter & tenentur ad reſtitutionem in ſolidum, juxta multorum ſententiam, ut in Cap. 13. infrà dicetur. 2. ſi id caſu fiat, ita ut alter alterius non ſit conſcius, nemo peccat mortaliter, nec tenetur ad reſtitutionem tocius. Ita Leſſ. Nav. &c. quia nemo eſt cauſa notabilis damni. 3. is qui alteri ſuo exemplo aut hortatione non eſt cauſa furandi, etſi ſciat alios furari, non peccat ipſe mortaliter modicum furando, neque ſub mortali tenetur ad reſtitutionem. Quia ipſe parum damni infert, & non eſt cauſa aut occaſio ut alii furentur, ut ſupponitur.

7. *An liceat uti occulta compenſatione, clam vindicando rem ſuam aut ſibi debitam, quæ apud alterum eſt?* R. talem compenſationem eſſe licitam his conditionibus: 1. ut res tua ſit apud alium injuſto titulo; ſi enim juſto titulo eam detineat, V. Gr. pignoris, locationis commodati, &c. non potes eam occultè tibi vendicare ſeu recuperare, etſi facis, teneris eam reſtituere. 2. ut rem tuam aut tibi debitam aliâ viâ, V. Gr. in judicio, vel ſine magnis expenſis recuperare non poſſis. Putant tamen varii qui hanc conditionem non obſervarit, non teneri in conſcientiâ reſtituere. 3. ut moraliter certum ſit rem tuam eſſe, vel tibi ex juſtitia deberi: ſi enim id eſſet dubium, non poſſes eam accipere; nam in dubio melior eſt conditio poſſidentis. Similiter ſi non eſſet debita ex juſtitia, ſed ſolum ex gratitudine. 4. ut fiat ex rebus, quæ certò ſunt debitoris. 5. ut creditor ſufficienter proſpiciat, ne debitor bis ſolvat.

8. *An in extrema vel etiam valdè gravi neceſſitate liceat aliena ſurripere?* R. quivis in extrema neceſſitate conſtitutus, poteſt accipere rem alienam, quâ extremè indiget ad vitæ ſuæ conſervationem; in extrema enim neceſſitate omnia ſunt communia: imò probabile eſt non ſolùm in extrema, ſed etiam in graviſſima neceſſitate, morbi, &c. poſſe te clanculum ſurripere ab opulentis, ſi aliter graviſſimum illud malum avertere nequeas; adeòque non erit furtum, quia dominus conſentire tenetur, nec poteſt eſſe rationabiliter invitus circà ſubſtantiam acceptionis, niſi fortè circa modum accipiendi.

9. *Quomodo peccat aut non peccat filius expendendo vel ſurripiendo bona paterna?* R. peccat, ſi pecuniam quam parens ei dedit ad certos uſus, V. Gr. ad libros emendos, ad veſtes, &c. expendat in alios, V. gr. in res turpes, in compotationes &c. non peccat autem, ſaltem graviter, ſi putet parentem rogatum facilè conſenſurum, ut accipiat aut expendat certam pecuniam in uſus honeſtos. 2. ſi, dum verſatur in ſtudiis, vel extra domum paternam, expendat pecuniam juxtà ſuum ſtatum in ludum, eleemoſynas, honeſtas recreationes &c. non peccat.

10. *Quid liceat uxori circà bona domeſtica?* R. non peccat, ſi det ex ſuis bonis quorum habet liberam adminiſtrationem. 2. Ex bonis communibus poteſt facere donationes & eleemoſynas juxtà conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ conditionis; quod ſi maritus vetet, videtur vetare exceſſum. 3. poteſt dare ad impediendum damnum, ſive ſpirituale ſive temporale. 4. item non peccat, ſi pro rebus familiæ vel ſibi neceſſariis, V. Gr. pro veſtibus, victu, medicamentis; iſta bona expendat; non poteſt enim maritus juſtè ea recuſare. 4. ſi maritus ſit amens, vel abſens, tunc ad eam pertinet adminiſtratio. 6. ſi maritus eſt diſſipator, poteſt ſibi proſpicere. 7. ſi pater vel mater uxoris ſint pauperes, nec maritus velit illis ſuccurrere, poteſt aliquid ex bonis communibus vel ex dote ſua ſubſtrahere, ut illis det, idem dic, ſi habeat proles ex alio matrimonio, & probabiliter etiam de fratre vel ſorore uxoris.

11. *Si res furtiva pereat, an fur teneatur ad reſtitutionem?* R. 1. ſi res furto vel iniquè parta, caſu pereat, fur tenetur ad pretii reſtitutionem; ſecùs verò, ſi caſu vel juſtâ hoſtium incurſione certò erat peritura apud dominum. 2. ſed ſi rem vendidit, vel eam conſumendo factus eſt ditior, etſi apud dominum certò fuiſſet peritura, tenetur tamen ad reſtitutionem, quatenus factus eſt ditior.

12. *Quomodo rem furtivam debeat fur reſtituere deductis tamen expenſis quas dominus facturus fuiſſet?* R. 1. ſi res furtiva ſit effecta melior, vel majoris pretii apud furem, & adhuc extet, tota domino reſtituenda eſt, etiam cum illo incremento. 2. ſi manſerit in eodem ſtatu, ſufficit eam reſtituere uti eſt; lucrum tamen ceſſans, & damnum emergens ob iſtam detentionem, domino ſarciendum eſt, deductis expenſis & laboribus. 3. ſi autem effecta ſit deterior & minoris pretii, quàm erat anteà, & idem eventurum erat apud dominum, qui eam ad hoc uſque tempus erat ſervaturus, ſufficit illam reddere ut nunc eſt. 4. ſi dominus erat venditurus in optimo ſtatu, tenetur fur reſtituere domino valorem totius pretii, quo eam vendidiſſet.

13. *Ad quid fur aut poſſeſſor malæ fidei teneatur?* R. 1. poſſeſſor malæ fidei tenetur reſtituere non ſolum rem alienam, ſed etiam fructus ex ea perceptos; nempè fructus rei, non autem

nudæ

nudæ induſtriæ. 2. non ſolum fructus perceptos, ſed etiam non perceptos, quos dominus ſingulari ſuâ diligentiâ percepiſſet, tenetur ſarcire.

13. *An is qui impediendo eſt alteri cauſa damni, teneatur ad reſtitutionem?* R. 1. qui impedit ab aliquo bono obtinendo eum, qui habet jus in re vel ad rem, tenetur ad reſtitutionem quanti iſtud jus & iſta ſpes ei valebat. 2. qui impedit vi vel fraude eum qui tantum bene meritus eſt vel dignus; V. Gr. à conſequendo beneficio, officio, hereditate, legato, donatione &c. tenetur ad reſtitutionem quanti judicio viri prudentis iſta ſpes ei valebat. Sed ſi ſolis precibus, blanditiis, muneribus, ſinè vi aut fraude, talem impedit ab obtinendo beneficio, officio, &c. licèt id faciat ex odio, non tenetur ad ullam reſtitutionem. Nav. Sot. & alii paſſim contrà Cajet. &c. ratio eſt, quiá iſte non habet jus niſi in liberâ collatoris voluntate, cui relinquitur tota ſua libertas, adeoque jus non violatur. 3. ſi fraus vel injuria non cenſeatur vera cauſa damni ſecundùm æſtimationem moralem, ſed tantùm occaſio, tunc non tenetur ad reſtitutionem, quia tunc damnum non ſequitur ex vi actionis injurioſæ, ſed aliundè.

14. *An qui in tempeſtate ejicit merces alienas, teneatur ad ſarciendum damnum?* R. ſi is qui ejicit alienas, habeat ſuas, tenetur reſtituere alteri pro ſua parte; ſed ſi ipſe nullas habeat, non tenetur; quia jure naturæ quivis poteſt à ſe repellere id, quod ipſi adferret mortem.

CAPUT XIII.

De Reſtitutione ob cooperationem ad furtum vel damnum.

Nota numerantur novem hi modi cooperandi ad damnum alterius.

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Sex priores modi ſunt poſitivi; tres poſteriores negativi. Itaque

1. *An qui cooperantur poſitivè ad injuſtum alterius damnum, ſemper teneantur ad reſtitutionem?* R. 1. ſi malum eodem modo erat patrandum abſque tali cooperatione, non tenentur ad reſtitutionem: ita DD. communiter. Quia licèt iſta cooperatio fuerit criminoſa, non tamen fuit efficax; nec damnum ex illa tamquam ex cauſa ſecutum eſt; adeoque non fuit in actu 2. efficax damni cauſa. 2. de *juſſione*: cum jubens ſit cauſa præcipua, tenetur de toto damno antè omnes: ſufficit autem mandatum tacitum; V. Gr. ſi dominus coram ſubdito declarat hoc obſequium ſibi gratum fore: non ſufficit tamen ratihabitio, quâ poſt patratum in ſui gratiam crimen, ſed ſinè ullo prævio juſſu, illud approbet tamquam ſibi gratum. 3. *de conſilio*: ſi conſultor precibus tantùm aut promiſſis damnum alterius ſuaſerit, ſed antè damni illationem ſua dicta ſufficienti modo revocaverit, ad nihil tenetur; excipe, niſi ejus ſuaſio, quamvis revocata fuerit in actu 2. cauſa efficax damni; ut ſi ſuaſor modum faciendi furti excogitavit & indicavit, uti nec tenetur qui conſuluit minus damnum inferri alicui, ne eidem majus inferretur; utiliter enim geſſit ejus negotium. 4. *de conſenſu*: quando alicujus conſenſus aut ſuffragium requiritur, ut res aliqua fiat cum injuſto alterius damno, V. G. bellum &c. conſentiens tenetur de toto damno, ſi ſinè ejus conſenſu non eſt inferendum damnum; ſecùs, ſi ſinè tali conſenſu damnum erat æquè inferendum. 5. *de palpone*: quando aliquis ex alterius vel laudatione velexprobratione impellitur ad inferendum damnum, hic tenetur de damno. 6. *de recurſu*. qui ad ſe dat furi recurſum, tenetur ad reſtitutionem totius damni, ſi ſuâ protectione eſt cauſa, non per accidens, ſed per ſe, cur damnum jam factum non reparetur, vel novum committatur. Dixi *per ſe*, id eſt ſcienter & ſinè juſtâ causâ. 7. *de participante*. qui eſt tantum participans furti, hic tenetur ad reſtitutionem, pro ea parte quæ ei obvenit; qui autem eſt particeps injuſtæ acceptionis aut damnificationis adjuvando ad ipſam executionem, V. Gr. ſcalam furi applicando, excubias agendo, inſtrumenta ſuppeditando, &c. hic tenetur ad reſtitutionem in ſolidum; niſi metu gravis mali compellatur facere aliquid, quod de ſe eſt indifferens & non per ſe malum, V. Gr. injuſtas militum prædas abigere.

2. *Qui cooperantur negativè, ad quid teneantur?* R. ſi obligabantur ex juſtitia impedire damnum, tenentur ad damni reſtitutionem; ſecus, ſi obligabuntur tantum ex charitate. Poteſt autem quis obligari ex juſtitiâ, vel ratione officii, V. Gr. ſi princeps, magiſtratus &c. omittant impedire latrocinia, dum poſſunt; vel ex contractu aut quaſi contractu, V. Gr. tutores vel curatores, quoad damna pupillorum & Minorum; cuſtodes pecorum, &c.

3. *An cooperantes teneantur omnes reſtituere in ſolidum?* R. 1. qui ita cooperantur ut ſint cauſa efficax totius damni, tenentur reſtituere in ſolidum; id eſt, ſolvere totum damnum non abſolutè, ſed velut conditionatè, & in defectum ſociorum. Qui autem ſic cooperati ſunt, ut fuerint tantum cauſa partialis damni, hi ſolum tenentur pro parte. Hinc 1. milites, qui communi conſenſu & conſilio, & mutua cohortatione ſpoliant domum, pagum, oppidum, &c. tenentur in ſolidum; tenentur autem ſolùm pro parte, qui tantùm participant de prædâ injuſtâ jam captâ, uti & ii, qui independenter ab invicem furantur, conculcant ſata, domum ſpoliant, licèt fortè eodem tempore, & eadem occaſione id ab aliis fiat.

2. Ex iis qui tenentur reſtituere in ſolidum, alii tenentur primariò, alii ſecundariò; ſi is qui tenetur primariò, damnum reſtituat, vel condonationem à domino obtineat, ceteri omnes liberi ſunt. Si autem unus ex iis qui ſecundariò tenentur, totum reſtituat, habet jus repetendi ab eo qui primariò tenetur, & in ejus defectum ab aliis ſecundariò obligatis pro rata, aut etiam à quovis illorum in aliorum defectum.

3. Inter eos qui obligantur in ſolidum, hic ordo ſervandus eſt: 1. ante omnes tenetur is apud quem res eſt in ſe, aut in æquivalenti. 2. mandans, vel qui fraude, vi aut minis induxit. 3. executor: in horum defectum tenentur ceteræ ſecundariæ cauſæ poſitivæ, & probabiliter nullo inter ſe ordine; denique cooperantes negativè.

CAPUT XIV.

De reſtitutione rei acceptæ.

1. *Ad quid teneatur poſſeſſor bonæ fidei, qui rem alienam habet, aut conſumpſit, aut vendidit?* R. qui habet rem alienam putans eſſe ſuam, ſtatim ac ſcit eſſe alienam, tenetur domino reſtituere; nec poteſt pro ea datum à ſe pretium exigere, ſi eam, licèt bona fide, ſibi emerit; ſi tamen animo reſtituendi exiguo pretio eam emerit, poteſt pretium

à se datum exigere, teneturque rei dominus illud reddere; quia utiliter rem ejus gessit. 2. si is qui rem alienam bonâ fide possidebat, eam consumpsit aut alienavit, solùm tenetur restituere id, quo inde factus est ditior. 3. si rem alienam alteri bona fide vendiderit, tenetur, domino comparente, contractum venditionis rescindere, & pretium acceptum reddere emptori; quia quilibet venditor tenetur emptori suo de evictione; undè non satisfacit cedendo ei solùm actionem adversus furem, à quo ipse rem emerat. Si autem domino rem suam repetente, non reperiatur is cui res vendita fuit, non tenetur venditor bonæ fidei, pretium acceptum, licèt adhuc totum illud habeat, restituere, nisi quatenus ex eo factus est ditior; quia pretium illud est venditoris, non domini rei venditæ. Ita DD. communiter.

2. *An possessor bonæ fidei teneatur etiam, fructus perceptos restituere?* R. 1. tenetur restituere extantes fructus *naturales, mixtos,* & *civiles,* deductis tamen expensis & laboris sui æstimatione: res enim quælibet domino suo fructificat. 2. si non exstent ejusmodi fructus, restituere solùm tenetur, quantum ex iis factus est ditior. 3. non tenetur ad restitutionem fructuum, quos ob suam negligentiam non percepit, & quos solâ suâ industriâ acquisivit, V. Gr. negotiando.

3. *An qui bona fide à fure accepit rem alienam, possit eam furi, & non domino restituere?* R. 1. si gratis eam à fure accepit, sciens esse alienam, tenetur domino restituere, non furi; nisi moraliter certùm sit furem eam domino redditurum. Tunc enim expedit eam furi reddere, ut sic faciliùs consuli possit ejus honori. 2. si autem titulo oneroso, V. Gr. emptionis, eam à fure accepit, nec potest pretium datum aliter recuperare quàm reddendo furi rem acceptam, an tunc possit rem furi reddere & recipere pretium, quamvis ipsi constet furem eam domino non restituturum, utrimque ferè æquali probabilitate alii affirmant, alii negant. Affirmantes dicunt non teneri innocentem cum tanto suo incommodo, quale est amissio pretii, rem alienam ita indemnem reddere, ut non liceat illam in eodem statu in qui quo erat, reponere. Negantes, suas etiam habent rationes. Sed nota emptorem non posse istam rem furtivam alteri vendere ad se reddendum indemnem.

4. *An qui dubitat utrum sit res aliena, possit eam accipere, retinere, alienare?* R. 1. si post acceptam rem, incipiat dubitare, & post diligentem inquisitionem maneat in dubio non tenetur eam restituere; quia manet in possessione bonæ fidei adeoque potest illam alienare, seu vendere, donare, &c. 2. si dubitet antequam eam accipiat, potest illam emere animo illam reddendi Domino, quando poterit inveniri; non verò animo eam absolutè retinendi.

5. *An, & cui restituenda sint bona incerta?* Nota, bona incerta dicuntur, quæ alicujus sunt, vel alicui debentur; sed facta diligenti inquisitione nescitur cujus sint; non censentur tamen incerta, quæ constat deberi cuipiam parvæ communitati, V. Gr. pago ab hostibus spoliato. Incerta autem, alia sunt quæ habentur ex delicto, V. Gr. furto, usura, &c. alia, quæ habentur ex licito contractu, V. Gr. ex depositо, commodato, dum resciri nequit illorum dominus. Nunc

R. 1. bona incerta habita ex delicto, restituenda sunt in pauperes aut in pias causas, si non jure naturali, saltem jure positivo. 2. habita ex licito contractu, juxta communissimam DD. sententiam & piorum consuetudinem, etiam in pauperes vel pias causas expendenda sunt. Si is qui habet hæc bona, sit verè pauper, potest ea tamquam unus è pauperum numero retinere. Si autem postèà dominus comparuerit, tenetur rem restituere si adhuc extat; si non extet, ut illam aliis pauperibus dederit, ad nihil tenetur.

6. *An acceptum ob turpem causam, V. Gr. pro fornicatione, homicidio, alio-ve crimine sit necessariò restituendum?* R. 1. si solum jus naturæ spectetur, acceptum ob turpem causam, opere impleto, non est necessariò restituendum, sive istud opus sit contrà justitiam, sive non sit. Quia qui dedit, liberè & libenter dedit; ergo nil ei restituendum. 2. verius etiam videtur neque jure positivo id necessariò restituendum; quia leges, quæ pacta turpia rescindunt, non ideò reddunt irritam rei acquisitionem ex tali causa.

CAPUT XV.

De Restitutionis ordine servando, loco, expensis.

1. *Quis ordo servandus in solutione creditorum debitorum?* R. 1. inter debita ex delicto & debita ex justo contractu, juxta veriorem sententiam, nullus videtur ordo servandus. 2. si res aliena extat in specie apud debitorem, antè omnia restituenda est Domino; quia solus habet jus in re. 3. si non extat, priùs solvenda sunt debita certi creditoris, quàm incerti. 4. debita titulo oneroso præferuntur debitis titulo gratuito, V. Gr. promissionis. 5. inter debita titulo oneroso, præferuntur debita facta pro funere, testamento, & inventario. 6. debita hypothecata. 7. debita privilegiata V. Gr. quæ debentur Reipublicæ, &c.

2. *Quo loco & cujus expensis facienda est restitutio?* R. 1. possessor malæ fidei, debet rem restituere suis sumptibus eo loco in quo dominus illam possessurus erat, si ablata non fuisset; vel ejus pretium, si sumptus essent majores faciendi quàm ipsa res valeret. 2. possessor bonæ fidei non tenetur ad ullos sumptus, sed debet tantum rem restituere ubi habetur, vel mittere ad Dominum, sed expensis Domini; si missa pereat aut non tradatur domino, perit domino, non mittenti. Secùs in possessione malæ fidei.

CAPUT XVI.

De causis excusantibus à restitutione.

1. *Causa, impotentia debitoris, sive Physica, sive moralis quamdiu durat;* V. Gr. si ex restitutione secutura sit extrema vel gravis ejus aut parentum necessitas; magnum animæ vel suæ vel suorum periculum; eversio status honorifici: justè acquisiti, (si esset rapinis, vel usuris injustè acquisitus, à facienda statim restitutione non excusaret) notabile ejus detrimentum in rebus non debitis; ut si deberet vendere prædium suum multò minoris quàm valeat; modò eadem incommoda aut par necessitas non immineant creditori ex dilatione aut omissione restitutionis.

2. Remissio creditoris, modò sit omninò libera, nec fraude nec metu, nimiave debitoris ex agitatione extorta.

3. Cessio bonorum coram judice facta, per quam debitor retentis ad tenuem sustentationem necessariis, profitendo suam impotentiam, renunciat suis bonis, ut ex iis, quantum fieri potest, satisfaciat creditoribus, & non ulteriùs ab his inquietetur. Sed si debitor postèà ad pinguiorem fortunam pervenerit, tenetur integrè satisfacere.

4. *Damnum ipsi creditori,* aut alicui tertio probabiliter eventurum ex restitutione; ut si gladius sit restituendus homini furioso aut irato, quo putetur sibi aut alteri nociturus. 5. So-

5. *Solutio facta creditori ipsius creditoris*: V. Gr. si tibi debeam 100. & tu tantumdem debeas fratri meo; si solvam fratri tibi non amplius obligor in conscientiâ; nempè si in utroque debitore par fuerit obligationis æqualitas.

6. *Rei debitæ interitus*; id est si res aliena debita in specie V. Gr. equus interierit, ejus interitu excusaris à restitutione, modò tamen nec delictum, nec mora debitoris intervenerit, nec pactum de præstando casu fortuito, &c.

Aliæ causæ, quas hîc affert Lessius, apud ipsum videri possunt.

CAPUT XVII.

De contractibus in genere.

1. *Quid contractus & pactum? quot modis fit?* R. 1. Contractus est ultrò citroque obligatio, id est pactum utrimque obligationem pariens: pactum autem est duorum pluriumvè in idem placitum consensus; undè est quid latius quàm contractus, qui est ejus species; distinguitur ab eo per hoc, quod contractus importet utrimque obligationem; pactum verò ab eo abstrahat. 2. contractus quatuor modis fit, nimirum re (sive rei traditione, V. Gr. pignore) scripturâ, verbis, consensu.

3. Obligatio proveniens ex contractu est triplex: *naturalis*, id est quæ urget in conscientia, sed non parit actionem in foro externo; *civilis*, quæ in conscientia non ligat, parit tamen actionem in foro externo; *mixta*, qua civilis conjungitur cum naturali; seu quæ ligat & in conscientia, & in foro externo.

2. *Quomodo dividitur contractus in genere?* R. 1. in *nominatum*, qui habet speciale nomen; V. Gr. emptio; & in *innominatum*, qui non habet speciale nomen, sed genericum tantùm; suntque hæ 4. species; do ut des, do ut facias, facio ut des; facio ut facias. 2. *in gratuitum*, in quo nihil rependitur, ut donatio; & in *oneresum* in quo aliquid rependitur, ut locatio, 3. in *pactum nudum*, quod sistit intrà terminos meræ conventionis, nec ullum habet à jure civili fundamentum quo pariat actionem in foro externo, ut simplex promissio acceptata; & in *pactum vestitum*, quod præter conventionem partium habet aliquid annexum, ratione cujus parit actionem civilem, ut contractus nominati in suo genere perfecti.

3. *An pactum nudum pariat obligationem?* R. Licèt in foro externo non pariat, parit tamen in interno, seu in foro conscientiæ, nisi jure positivo sit irritum: quia jure naturali tenetur quisque præstare quod promisit, altero acceptante. Imò juxta Lessium parit actionem in utroque foro, si juramento confirmetur.

4. *An contractus, cui error vel dolus causam dedit, sit validus?* R. error antecedens, seu dans causam contractui, qui versatur circa substantiam rei, vel circa naturam contractûs, vel circa illius motivum principale, invalidat contractum jure naturæ; V. Gr. si quis emat vitrum putans esse gemmam, aut consentiat in contractum putans esse locationis, cum sit venditionis; quia tunc non habetur consensus substantialis essentialiter requisitus ad contractum. Hinc circumstantia personæ in contractibus onerosis, in quibus nihil aut parum interest cum quo contrahatur, ordinariè est accidentalis, V. Gr. vendo Petro, putans esse Paulum; at in gratuitis, V. Gr. in promissione, donatione, &c. uti & in matrimonio, est substantialis, invalidatque contractum. 2. error vel dolus qui versatur circa qualitatem accidentalem, & est tantum concomitans, seu non dat causam contractui, non invalidat contractum; ut si rem pluris emisti quàm valeat; quia tunc invenitur sufficiens voluntarium, & consensus substantialis; imò quamvis dedisset causam contractui, jure naturæ non invalidat contractum, quia habetur sufficiens consensus circa substantialia, V. Gr. error vel dolus circa divitias, nobilitatem &c. in contractu matrimonii; nisi contrahendo habuerit voluntatem non contrahendi cum tali defectu; si tamen dolus proveniat à parte contrahente, videtur posse rescindi & irritari pro arbitrio decepti, si sit solubilis. Quod addo propter contractum matrimonii qui est indissolubilis. Si autem dolus inscio contrahente sit adhibitus ab aliquo tertio, probabilius est, partem læsam non posse resilire; quia contrahens non fecit injuriam; ei tamen jure civili competit actio de dolo contrà deceptorem.

5. *An contractus, cui metus causam dedit, sit validus?* R. 1. contractus ex metu gravi, etiam à parte contrahente injustè incusso ad extorquendum consensum, jure naturali non est invalidus; habetur enim consensus simpliciter voluntarius; imò ordinariè nec jure positivo, ut probatur ex variis legibus, quæ illum admittunt, exceptis quibusdam, V. Gr. contractu matrimonii, &c. Quamvis tamen hi contractus non sint omninò irriti, possunt tamen in foro conscientiæ rescindi & in irritum revocari pro arbitrio ejus qui metum passus est, si metus injustè incussus fuit ad extorquendum contractum; quia qui metum incussit, injuriam alteri intulit, adeoque tenetur eam reparare prout cupit alter. Dixi *injustè*; quia si justè incutiatur, V. Gr. ut is qui violavit virginem, illam dotet aut ducat, contractus non potest irritari. Dixi *ad extorquendum consensum*; quia si metu latronum aut naufragii, promittas alteri pecuniam ut te liberet, valida est absolutè promissio, nec potest rescindi pro lubitu.

2. Contractus ex metu levi initus, quamvis etiam sit in se validus, nec in jure civili detur actio ad ejus rescissionem; tamen in foro conscientiæ videtur etiam posse rescindi, saltem quando metus incussus est à parte contrahente, quia intercessit etiam injuria minuens voluntarium; sed excipe matrimonium, votum &c.

6. *An contractus de re turpi, V. Gr. de patrando homicidio, furto, fornicatione, &c. sit validus?* R. 1. re turpi necdum impletâ, non est simpliciter validus; alioqui enim obligaret ad patrandum flagitium; sed referindi debet; impleto tamen opere turpi, subsistit, quantùm est ex jure naturæ, & obligat ex justitia promittentem ad solvendum pretium; & si jam solutum sit, non tenetur restituere. Quia licet opus malum quà tale, non sit pretio æstimabile; est tamen æstimabile quatenus uni contrahentium est utile vel delectabile, & alteri laboriosum ac periculosum. 2. ceterum hujusmodi contractus, sivè antè, sive post opus impletum, jure civili sunt invalidi, excepto pacto de mercede meretricis, quod jura relinquunt in suo vigore naturali. Non obstante tamen jure civili probabilius hi contractus retinent vim naturalem obligandi in foro conscientiæ, sic, ut opere impleto teneatur promissor in conscientia pactam mercedem dare, &

promissarius possit acceptam retinere; quia leges civiles sic sunt interpretandæ, ut non derogent dispositioni juris naturalis. Ceterùm, excepto casu meretricis, utrimque obligatio non est ita certa.

7. *Quinam possint validè contrahere?* pro quo nota: *infans* dicitur, qui septennio minor est; *impubes*, in masculis, qui nondùm explevit annum 14. in feminis 12. *pupillus*, qui adhuc impubes, desiit esse sub patris potestate, vel ejus morte, vel emancipatione; *minor*, qui jam pubes, non est sub patris potestate, & nondùm explevit annum 25. *major*, qui explevit, estque sui juris; *filius familias*, qui adhuc est sub patriâ potestate. Nunc

R. 1. omnes & soli qui liberam habent rei administrationem, aut facultatem legitimam ab eo, qui illam dare potest, possunt validè contrahere ideò infantes, perpetuò amentes, religiosus sinè facultate sui superioris, contrahere non possunt.

2. Filius familias impubes, licèt pubertati proximus, ex nullo contractu, etiam inito de patris consensu, obligatur civiliter, quod etiam de bonis castrensibus verum est. Si autem sit pubes, & contraxerit de suis bonis, quamvis patre inconsulto, contractus est validus civiliter.

3. Pupillus pubertati proximus, si cum tutoris authoritate contrahat, obligatur naturaliter & civiliter; idem est de minore contrahente cum curatoris authoritate, intellige de bonis quæ tutores aut curatores alienare possunt, ut sunt mobilia non pretiosa; pretiosa enim, uti & immobilia alienari nequeunt, nisi accedente judicis decreto, & probatâ causa.

4. Pupillus pubertati proximus, contrahens sine tutoris consensu, & minor habens curatorem, contrahens sinè ejus authoritate, validè contrahunt in suum commodum, non autem in suum incommodum; undè ipsi non obligantur, saltem civiliter, licèt alios obligent. An autem obligentur naturaliter, utrimque probabiliter controvertitur; saltem non videtur obligatio tam perfecta, ut nequeat vel judicis, vel etiam tutoris authoritate tolli. Idem dic de filio familias contrahente, ut dictum est suprà num. 2.

CAPUT XVIII.

De promissione & donatione.

1. *Quid sit promissio, donatio, & stipulatio?* R. 1. *promissio* est deliberata & gratuita fidei obligatio, facta alteri de re quapiam bona & possibili. 2. *donatio* est datio liberalis; si sit donatio realis, transfert rei datæ dominium; si sit verbalis tantùm, quamvis à se sit sufficiens ad transferendum dominium; jure tamen positivo impeditur, ne transferat, nisi secutâ reali traditione. Dicitur *liberalis*, quia non est datio rei aliàs debitæ. 3. *Stipulatio* est contractus, qui fit præcedente interrogatione creditoris, & secutâ responsione debitoris.

2. *An promissio aut donatio interna, homini facta obliget?* R. neque obligat jure positivo, quia ad hoc requiritur acceptatio; quamdiu autem promissio manet interna, haberi acceptatio nequit; neque etiam jure naturæ; quia contractus obligatorius debet esse signum practicum exercitè manifestativum voluntatis se obligandi; promissio autem aut donatio merè interna non est talis: ergo. Dixi, *facta homini*; quia facta Deo, qui corda intuetur, certò obligat. Si autem internè promittens adjunxerit juramentum, tunc tenebitur, non ex justitia, sed ex religione in Deum, exequi suam promissionem internam.

3. *An promissio aut donatio externa obliget antè acceptationem?* R. 1. jure civili non obligare, saltem regulariter; ut patet ex ipsis legibus; nec jure canonico, cum nihil statuat contrarium juri civili. Dixi *regulariter*, quia excipiuntur pollicitationes factæ Reipublicæ, civitati, Ecclesiæ &c. 2. neque obligare etiam jure naturæ juxta probabiliorem sententiam: quia promissio & donatio sunt species pacti, quod essentialiter requirit mutuum duorum aut plurium consensum, qui hîc non habetur. Hinc sequitur, si quis antè acceptationem revocet suam promissionem aut donationem, eam posteà invalidè acceptari. Similiter si per epistolam vel nuncium aliquid promittas, vel donandum tradas, potes consensum tuum antè acceptationem revocare; et si revoces, idque nuncio antè executionem innotescat, acceptatio erit invalida: imo quamvis non innotescat, erit adhuc invalida, si is quem misisti, habet se purè per modum nuncii referentis promissionem aut donationem factam, vel tradentis rem donatam; secus verò, si habeat mandatum faciendi promissionem vel donationem tuo nomine; hanc enim validè faciet, quamdiu illi non innotuit revocatio à te facta. Acceptare autem pro absente potest is, qui habet à promissario commissionem, & quicumque est sub ejus potestate, V. Gr. filius pro patre, &c.

4. *Quomodo obliget promissio externa legitimè acceptata?* R. promissio externa legitimè acceptata, facta cum intentione se obligandi ex justitiâ, obligat sub mortali si sit de re gravi; nisi promittens expresè intenderit non se obligare graviter, quamvis in re gravi, quod cum posse facere probabile est; obligatio enim promissionis, ait Molina, pendet ex intentione promittentis: promissio autem facta cum intentione solùm se obligandi ex fidelitate, de se obligat tantum sub veniali, quamvis sit in re gravi. Porrò censetur communiter esse obligatio justitiæ & sub mortali, quandò promissio fit adhibita scripturâ publicâ, aut chirographo, aut testibus, &c. aliàs sæpè censenda est solùm obligatio ex fidelitate & honestate morali, aut esse simplex assertio seu propositum, quæ omnia pendent ex circumstantiis.

Ut autem censeatur materia gravis in casu promissionis gratuitæ, multò plus requiritur quàm in furto vel debito ex contractu oneroso. Sanchez requirit quadruplò plus quàm in furto: Lugo dicit hoc pendere ex intentione promittentis.

5. *Quænam promissiones sint invalidæ?* R. 1. jure naturæ sunt invalidæ illæ, quarum impletio est illicita: nemo potest enim obligari ad peccatum. 2. illæ quæ præbent occasionem peccandi. 3. illæ quæ adimunt libertatem disponendi de rebus suis, V. Gr. circa testamenti dispositionem, & similia quæ in jure dicuntur contrà bonos mores civiles.

6. *Quinam donare possint? & qui non?* R. donare possunt illi omnes & soli, qui habent dominium rei & liberam ejus administrationem cum potestate alienandi, vel saltem facultatem expressam aut tacitam ab eo, cui competit talis administratio. Hinc 1. amentes seu usu rationis carentes, prodigus à magistratu positus sub curatore, impubes donare non possunt. 2. filius familias,

lias, etiamsi pubes sit, non potest donare sine consensu expresso vel tacito patris, nisi habeat bona castrensia, vel quasi castrensia. Vide suprà Cap. 4. & 12. &c. 3. similiter minor 25. annis si curatori subsit, non potest sinè expresso vel tacito consensu sui curatoris. 4. non potest uxor sinè consensu mariti, nisi prout explicatum est suprà Cap. 12. 5. Religiosus non potest sinè consensu prælati. 6. donationes conjugum inter se jure communi sunt invalidæ, ita ut ad arbitrium donantis sint revocabiles, exceptis quibusdam casibus; item donatio patris facta filio nondum emancipato est invalida, ita ut pro lubitu patris possit revocari.

7. *Quantum quis validè donare possit?* R. 1. donatio inter vivos, qua quis donat alicui omnia sua bona, tam futura, quàm præsentia, jure communi est invalida; quia per hanc donationem aufert sibi potestatem testandi, quod leges reprobant tamquam contra bonos mores civiles: excipe nisi fiat Ecclesiæ aut in causam piam, vel nisi juramento confirmetur. 2. jure communi potest quis validè donare usque ad 500. solidos, id est circiter 2000. florenos; ultrà hanc summam donatio est invalida quoad excessum, nisi judici insinuetur ut in acta publica referatur per tabellionem; iste tamen excessus retineri potest quamdiu non repetitur. Per donationem hîc intellige etiam remissionem debiti liquidi ac certi. 3. mortis causâ donatio omnium bonorum, qua quis sic ea donat, ut tandem post mortem suam fiant absolutè & irrevocabiliter talis hominis, est valida; quia hæc non adimit potestatem testandi, cum possit donator, eâ non obstante, alium heredem constituere.

8. *Ob quas causas donatio inter vivos, etsi sit acceptata & res tradita, revocari possit?* R. ob has causas: 1. ratione ingratitudinis, qualis censetur, si donatarius donatorem suum gravi injuriâ affecerit, violentas manus ei injecerit, ejus vitæ insidiatus fuerit, adjectum donationis modum non impleverit. 2. ratione prolis susceptæ, ut si quis prole carens magnam bonorum suorum partem donarit, & postea nascatur ei proles. 3. ratione inofficiositatis, id est contrà officium pietatis paternæ in liberos, ut si pater tam profusè donet, ut filii priventur suâ legitimâ bonorum portione.

9. *An promissio aut donatio conditionalis sit valida?* R. 1. conditio præsentis vel præteriti temporis addita donationi, non hanc suspendit, sed si conditio existit, aut exstitit, valet donatio; si non existit, aut non exstitit, non valet. 2. conditio futuri temporis incerti suspendit donationem usque ad eventum conditionis, ut si dicas, promitto tibi 100. florenos si fias religiosus; ex ejusmodi tamen promissione vel donatione acceptata, statim nascitur obligatio in donatore & jus in donatario, quod nequit revocari à donatore sinè justâ causâ. 3. si hæc conditio futuri contingentis, non fuerit impleta suo tempore, donatio non obligat. 4. conditio de re verè impossibili, V. Gr. si saltaveris usque ad lunam, invalidat donationem. Idem dic si apponatur turpis de futuro; V. Gr. si istum occideris. Quia hæc directè ad peccatum allicit; secùs, si de præsenti aut præterito; quia hæc ad peccatum non allicit. Excipe donationem causa mortis, & contractum matrimonii, in quibus ex speciali juris dispositione, conditio impossibilis habetur pro non adjectâ, seu relinquit donationi vim naturalem statim obligandi independenter à conditionis impletione. Sic aliæ variæ conditiones habentur pro non adjectis: V. Gr. do tibi 100. si non fias religiosus, &c.

CAPUT XIX.

De depósito, sequestro, & commodato.

1. *Quid sit depositum?* R. est contractus gratuitus, quo res alicui custodienda traditur.

2. *Quid sequestrum, quod est species depositi?* R. est contractus quo res, de qua inter duos litigatur, apud tertium deponitur, qui sequester dicitur, donec statuatur cujus esse debeat. Sequestratio, alia voluntaria, quæ fit ex partium consensu; alia involuntaria, quæ fit à judice.

3. *Quid commodatum?* R. est contractus quo res ad solum usum gratuitè conceditur, ut post aliquod tempus eadem numero reddatur. Sumptum pro re, est res, sivè mobilis sivè immobilis, non tamen usu consumptibilis, ad usum temporalem gratuitò concessa.

4. *Quæ sint obligationes depositarii?* R. tenetur rem custodire; si res pereat, & depositum factum sit in favorem solius deponentis, tenetur tantum de dolo & culpa crassâ; si autem cedat in utriusque utilitatem, V. Gr. si accipiat mercedem pro custodia, tenetur etiam de culpâ levi: imo nautæ, aurigæ, caupones, quorum curæ res aliqua commissa est, tenentur de culpâ levissimâ, saltem post sententiam judicis. Quod si depositio facta sit in commodum solius depositarii, is etiam de culpa levissima tenetur.

5. *An depositarius possit uti re deposita?* R. non posse sinè expresso aut tacito deponentis consensu. Si tamen depositum sit res usu consumptibilis, V. Gr. triticum, vinum; Item pecunia; modò non sit clausa vel obsignata; & depositarius certus sit, si eam dominus repetierit, tantumdem ejusdem generis & bonitatis in promptu habiturum, non erit peccatum, saltem mortale, re depositâ uti.

6. *Quæ sint obligationes commodatarii & commodantis?* R. 1. commodatarius tenetur non uti re commodatâ nisi ad usum concessum; V. Gr. equo ad itinerandum commodato uti non potest ad arandum. 2. si res commodata sit in commodum solius commodatarii, & pereat aut deterior fiat, tenetur de culpâ etiam levissima; si in commodum solius commodantis, tantum tenetur de dolo & culpâ crassâ; si in commodum utriusque, tenetur de culpa levi, de casu fortuito non tenetur nisi de hoc convenerit, aut fuerit in mora culpabili, aut causam fortuitam aliqua ejus culpa præcesserit. V. Gr. si monitus viam esse infestam latronibus &c. eam nihilominùs equo commodato ingressus fuerit sinè commodantis consensu. 3. tenetur ad cibaria & modicas expensas circa rem commodatam; non autem ad extraordinarias. 4. tenetur rem commodatam suo tempore restituere, etiam non petenti, nec factam deteriorem, nisi quatenus id ex usu concesso necessariò accidit. 5. commodans tenetur rem ante tempus non repetere; & si repetat, de damno, si quod indè obvenerit: tenetur etiam aperire vitium rei commodatæ, & si non aperiat, de damno inde secuto; item ad expensas extraordinarias.

CAPUT XX.

De fide jussione, assecuratione, pignore & hypotheca.

1. *Quid fidejussio? & quinam possint fide-jubere?* R. 1. fide-jussio est susceptio obligationis alienæ in eventum quo alter eam non impleverit. Hæc obligat, non solum fidejussorem, sed etiam ejus heredes; cessat tamen, si obligatio principalis sit invalida aut extinguatur. 2. possunt valide fide-jubere omnes illi qui possunt principaliter obligari, nisi per legem sit eis prohibitum.

2. *Quid sit assecuratio?* R. est contractus quo quis alienæ rei periculum in se suscipit, obligando se, vel gratis, vel certo pretio, ad eam compensandam, si perierit. Ad justitiam hujus contractûs requiritur æqualitas inter pretium quod assecuranti datur, & obligationem quam in se suscipit, juxta qualitatem periculi. Hinc si assecurator certus sit, rem ante contractum pervenisse ad terminum, V. G. ad portum in quem illam assecurat, non potest pretium exigere; aut si mercator, qui rem suam assecurare cupit, certò sciat eam periisse, non potest pacisci de ejus assecuratione, nec poscere ejus æstimationem sibi restitui.

3. *Quid sit pignus & hypotheca?* R. sumuntur tripliciter: pro re oppignoratâ, pro contractu, & pro jure ex contractu resiliente. Pignus & hypotheca latè est res quæcumque alteri obligata ad securitatem debiti, ut indè petatur satisfactio, si aliter non solvatur: strictè autem pignus, est res mobilis, hypotheca immobilis taliter obligata &c. hypotheca, alia, omnium bonorum, alia aliquorum: alia expresso actu facta, alia lege constituta, sic bona tutoris vel curatoris lege sunt hypothecata pupillo vel minori pro administratione bonorum; bona mariti pro dote uxoris.

4. *Quæ possunt vel non possunt hypothecari?* R. 1. ea non posse hypothecari, quæ vendi nequeunt, V. Gr. Ecclesia, sepulchrum, jus patronatûs, homo liber. 2. ceteræ res oppignorari possant ab iis qui earum liberam habent administrationem, sivè sint immobiles sive mobiles, sive incorporales V. Gr. census, jura, debita, actiones &c. creditores hypothecarii aliis præferuntur.

CAPUT XXI.

De mutuo.

1. *Quid sit mutuum sumptum pro contractu?* R. est traditio seu datio rei pondere, numero, vel mensura constantis, eo animo facta, ut fiat statim accipientis, cum obligatione, ut alia ejusdem speciei ac bonitatis postea reddatur. Dicitur 1. *datio*, quia hic contractus re perficitur. 2. *rei pondere* &c. quia hæ solæ res sunt materia mutui quæ functionem recipiunt, id est quæ in eodem genere ita sunt similes, ut in commutationibus & solutionibus, una pro alia indifferenter substitui & vice alterius fungi possit; V. Gr. vinum, triticum, pecunia numerata &c. 3. *ut statim fiat accipientis*, quia mutuum transfert rei dominium. 4. *cum obligatione*; ut excludatur donatio. 5. *dicitur alia*; quia vi mutui non debet reddi eadem numero. 6. *ejusdem speciei & bonitatis*, nempè moraliter, non physicè. 7. *postea*; quia si fit obligatio statim reddendi, erit simplex permutatio, non mutuum.

2. *Quæ sint obligationes mutui?* R. mutuans tenetur tradere rem non vitiatam, & non repetere ante tempus. 2. mutuatarius tenetur tempore præfixo rem non vitiatam reddere, & si sit in mora, tenetur de damno secuto & lucro cessante: item tenetur de omni casu fortuito, cùm statim acquirat rei dominium, cum onere tantumdem reddendi. 3. ex mutuo non obligatur civiliter, imò secluso juramento, nec naturaliter, saltem perfectè, filius familias, si sinè patris consensu mutuum accepit, quia jus civile justè id statuere potuit, tum in odium fœneratorum, tum ad præcidendas multorum malorum occasiones.

CAPUT XXII.

De usura.

1. *Quid & quotuplex sit usura?* R. 1. usura sumitur tripliciter, pro lucro usurario, pro contractu usurario, pro voluntate usurariè contrahendi. Sumpta *pro lucro*, est aliquid temporale pretio æstimabile, quod ultrà sortem, vel summam mutuò datam, & ut vocant *capitale*, recipitur tamquam debitum ex justitiâ præcisè ratione mutui; pro *contractu*, est mutuatio cum pacto accipiendi tale lucrum; *pro voluntate*, est voluntas accipiendi istud lucrum ultrà sortem ex vi mutui, non autem ob alium titulum, V. Gr. lucri cessantis, damni emergentis, amicitiæ. 2. usura, alia *realis*, alia *mentalis*: realis seu externa est, in qua mutuator verbis vel aliis signis externis declarat mutuatario voluntatem suam accipiendi aliquid supra sortem præcisè ratione mutui; vel dicendo clarè & expresse, V. Gr. *reddes mihi duodecim pro decem*; vel obscurè & implicitè; ut si dicat, *mea pecunia non sola ad me redire sola*: *mentalis* seu interna est, cum mutuator lucrum nullo signo externo deducit in pactum; re ipsa tamen aliquid suprà sortem recipit, aut recipere intendit tamquam ex justitia, aut etiam tamquam ex benevolentia & gratitudine debitum. 3. rursus usura, alia est formalis & aperta, qua apertè exigitur auctarium præcisè ratione mutui; alia virtualis & palliata, qua aliquid exigitur ratione mutui non formalis, sed virtualis, & latentis sub alio contractu, & velut ejus pallio tecti; V. Gr. si vendas carius præcisè ob dilationem pretii.

2. *An & quo jure usura sit illicita?* R. 1. est de fide esse illicitam, contra Judæos & quosdam hæreticos; idque definitum est in Conc. Vien. *Clementina unica de usuris*; ubi dicitur puniendus ut hæreticus, qui contrarium pertinaciter tenuerit. 2. est illicita jure positivo, tum Divino dum dicitur: *mutuum date, nihil inde sperantes* Luc. 16. nempè ultrà sortem; tum humano, ut patet ex titulo de usuris in 5. & 6. decret. 3. est etiam illicita jure naturali, quia contra jus naturæ est, idem bis seu duplici titulo vendere, & vendere quod non est suum; atqui accipiens usuram bis idem vendit, vel vendit quod non est suum; vel enim eam accipit pro sorte; & sic idem bis vendit accipiens justum pretium pro sorte, & insuper auctarium pro eadem sorte, vel eam accipit pro usu sortis, & sic vendit quod non est suum id est usum rei non suæ; quia per mutuum transfertur dominium sortis,

sortis, in mutuatarium, adeoque & ejus usus; ergò peccat contrà jus naturæ. *Dices*: usuræ fuerunt olim permissæ Judæis; Deuteronom. 23. & 28. ergò non sunt contra jus naturæ. R. Disting. fuerunt permissæ absolutè. N. respectivè, seu respectu hostium quorum bona licitum est dirigere, vel respectu infidelium, quorum bona Deus supremus Dominus in judæos transtulerat, sicut Ægypti spoliatio iis olim permissa fuit. C. undè usura nunquàm fuit permissa absolutè & præcisè ratione mutui.

3. *An Mutuator possit aliquid exigere supra sortem ratione damni emergentis ex mutuo?* R. affir. D. Th. & alii: quia in eo casu non accipitur aliquid supra sortem præcisè ratione mutui, sed ratione damni pretio æstimabilis, per accidens mutuo annexi, quod gratis subire non tenetur mutuator. Cæterùm cùm mutuator vi hujus tituli tantum habeat jus conservandi se indemnem, relinqui debet mutuatario libertas, ut vel ipse in se suscipiat reparationem damni quod emergit, vel si malit, certo pretio paciscatur pro isto damno quod eventurum timetur; & quamvis posteà non eveniat, potest tamen pretium pactum exigere; nam periculum quod subiit, pretio erat æstimabile.

4. *An mutuator possit aliquid exigere suprà sortem ratione lucri cessantis?* R. affir. ita communiter DD. contrà Scotum &c. quibus videtur favere D. Th. sed dicendum est D. Th. agere tantùm de lucro, quod est in potentia remotâ, in quantum qui habet pecuniam, etiam non destinatam ad negotiationem, habet remotè commoditatem negotiandi, quâ se privat in gratiam mutuatarii; tunc nihil potest exigi, quia ista remota commoditas nihil addit pecuniæ secundum se spectatæ, pro quâ, si quid exigeretur, esset accipere lucrum præcisè vi mutui, deindè fortassè etiam tantum vult D. Th. non posse tantum exigi pro lucro in spe, quantam pro lucro in re. Sed probatur *conclusio*, 1. id quod exigit mutuator, non exigit, nec accipit ratione mutui præcisè, sed ratione damni ex mutuo secuti, quod non tenetur gratis subire. 2. pecunia prout destinata, & ut subest industriæ mercatoris, volentis ex illâ lucrum facere, plus illi valet quàm spectata secundum se. Ergo &c. sed videndum benè an sit verè lucrum cessans; nam si lucrum negotiationis, à qua abstines, sit interim compensatum per applicationem alterius rei nec molestioris nec minùs quæstuosæ, cui vacare non potuisset negotiando; aut si pecuniam habeas in arcâ otiosam, & nulli negotiationi vel emptioni destinatam, nunc non potes quidquam pro eâ hoc titulo lucri cessantis exigere.

5. *An mutuator possit aliquid supra sortem exigere ratione periculi sortis amittendæ, aut damni gravisque incommodi in ea recuperandâ subeundi?* R. Affir. si extraordinarium periculum verè subsit: V. Gr. si mutuatarius non sit notus, decoctor dubiæ fidei, valdè pauper, &c. secùs verò, si non subsit probabile periculum, aut sit tantùm ordinarium, quale invenitur in omni mutuo. Ita communius DD. *probatur*: istud periculum non est mutuo intrinsecum, cùm ab eo possit separari per pignus aut fidejussorem datum à mutuatario, adeoque non exigitur ratione ipsius mutui, sed ratione alicujus pretio æstimabilis, per accidens mutuo annexi: quod autem subire istud periculum sit pretio æstimabile, patet ex eo quod juxta omnes, fidejussor illud in se suscipiendo, licitè possit exigere pretium isti oneri proportionatum, eoque justè compensari. Ergò si mutuator, agens vices fidejussoris, totum istud onus seu periculum subeat, potest quoque licitè aliquid exigere, ratione istius oneris in se susceptì, quod est mutuo extrinsecum & pretio æstimabile. Idque validè confirmatur authoritate S. congregationis *de propaganda* & Innoc. X. approbantis anno 1646. ejus responsa ad quæsita Sinensium Missionariorum.

6. *An sit licitum paciscì, ut mutuatarius, si ad terminum statutum non restituerit sortem, aliquid solvat in pœnam suæ moræ, ultra sortem?* R. Affir. his 4. conditionibus. 1. ut absit fraus usuraria in paciscendo. 2. ut debitor verè sit in culpa non solvendo. 3. ut sit pœna moderata juxta mensuram culpæ. 4. ut mora sit notabilis; non enim unius diei, aut etiam hebdomadæ spatium nisi adesset specialissima ratio, sufficit.

7. *An res mutuata debeat reddi in eadem mensura, specie & numero?* R. si res mutuata sit distincta à pecunia V. Gr. triticum; per se loquendo, reddenda est in eadem mensura, licet mutatus sit ejus valor; quia in rebus à pecunia distinctis solùm habetur ratio corporum, non pretii: secus verò, si res mutuata fuerit pecunia; per se enim loquendo, facienda est restitutio, juxta valorem dati, nullâ habitâ ratione numeri, speciei, ponderis, & mensuræ, quia in pecunia, quæ ex suo fine est mensura rerum venalium, solet solùm attendi valor, non rei substantia. Dixi *per se loquendo*: potest enim de his aliter conveniri.

8. *An mutuator possit absque usurâ imponere mutuatario aliquam obligationem pretio æstimabilem supra debitum sortis?* R. Neg. Th. & alii communiùs; quia ista obligatio esset lucrum ex mutuo; ergo æquè esset usura ac pecunia supra sortem accepta. Unde est usura, si obliges mutuatarium, ut filiam tuam ducat; ut in tua officina merces emat; ut tibi præstet aliquod obsequium; ut tibi vel alteri conferat beneficium Ecclesiasticum: &c. in hoc ultimo casu cum usurâ esset simul simonia.

9. *An usurarius acquirat usurarum dominium?* R. Probabilius Neg. quia ad translationem dominii non sufficit sola traditio, sed requiritur titulus. Atqui hîc nullus est titulus; nam mutuatarius non aliter intendit translationem dominii usurarum quàm titulo debiti ex mutuo, qui nullus est, cum vi mutui nihil debeatur mutuatori præter sortem.

Attamen si usurarius pecuniam ex usuris acceptam permiscuerit suæ, ita ut discerni jam non possit, acquirit per accidens ejus dominium ratione commixtionis; sed tenetur ad restitutionem in quantum factus est ditior. Similiter acquirit dominium rerum per pecuniam usurariam acquisitarum; quia tunc invenitur justus titulus, nempè validæ venditionis: item si rem, usuræ nomine acceptam vendat, fit etiam dominus pretii sibi ab emptore enumerati, modò hic bona fide processerit nesciens rem ita esse acceptam; quod addo; quia si uterque sciat rem esse alienam, emptio ipso facto nulla est, & uterque tenetur ad restitutionem, nisi emptio fiat ex præsumpto domini consensu.

10. *Quomodo heredes usurarii teneantur ad restitutionem?* R. 1. si res aliqua in specie exstet apud usurarium, quam nomine usuræ acceptam esse constet, ad quemcumque heredem devenerit, restituenda est. 2. tenentur ad restitutionem quantùm ferunt vires hereditatis quam unusquisque

que adiit; non tamen ad id obligantur legatarii, si ea, quæ heredibus relicta sunt sufficiant ad solvenda debita, & ad portionem heredibus jure debitam. 3. non omnia bona usurarii sunt tacitè hypothecata seu realiter obligata ad usurarum restitutionem, cum nec ex rei natura, nec ex jure positivo habeatur constituta talis hypotheca.

11. *Quinam usurarum cooperatores teneantur ad restitutionem?* R. 1. ii qui efficaciter suadent cuipiam, ut exerceat usuras. 2. judices qui compellunt ad usuras solvendas aut vetant solutas repeti. 3. Notarius conficiens instrumentum, vi cujus invitus mutuatarius cogitur ad usurarum solutionem. 4. famuli usurariorum, qui ejusmodi contractus usurarios conficiunt; item qui cogunt ad solutionem usurarum. Si autem cooperantes non agant partes usurarii, sed ipsius mutuatarii, aut non concurrant efficaciter ad usuram, non incurrunt hanc obligationem: undè excusantur famuli fæneratorum, qui pecunias numerant, referunt in librum rationum, custodiunt pignora &c.

12. *An sit peccatum petere mutuum sub usura?* R. non esse, si fiat ex necessitate vel evidenti utilitate: ratio est quod petens solùm directè intendat mutuum habendo se permissivè ad usuram; quia cum usurarius possit dare mutuum sine usura, ex ejus malitia fit quod det cum usurâ; id autem non tenetur impedire mutuatarius cum gravi suo incommodo. Si autem nulla sit causa, erit mortale, ut communius docent; præsertim si petatur ab eo, qui aliàs paratus non erat dare ad usuram. Hoc enim est proximo dare occasionem peccandi, quod non licet sinè causâ.

13. *Quæ sint pœnæ usurariorum notoriorum, sivè notorietate facti, id est quorum factum est notorium, sive notorietate juris, id est damnatorum de usura per sententiam judicis?* R. hæ sunt præcipuæ. 1. sunt infames, adeòque irregulares, & inhabiles ad officia & beneficia Ecclesiastica. 2. privantur sacrâ communione & absolutione sacramentali, donec reipsâ satisfecerint, vel cautionem sufficientem dederint; vel urgente mortis periculo, nisi juramentum præstiterint coram testibus de satisfaciendo. 3. excluduntur ab oblationibus, in Ecclesia fieri solitis, sub pœna suspensionis contra admittentes. 4. privantur Ecclesiasticâ sepulturâ si in eo peccato obierint, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendâ ab iis qui eos sepelire præsumpserint. 5. irritantur eorum testamenta nisi prius reipsâ satisfecerint aut cautionem sufficientem dederint.

CAPUT XXIII.

De montibus Pietatis.

1. *Quid mons pietatis & quotuplex?* R. mons pietatis est acervus pecuniæ ad mutuandum indigentibus publicè deputatus: estque duplex; alius cujus summa capitalis ex Reipublicæ, aut piorum hominum liberalitate sic conflata est, ut tantum aliquid modicum exigatur pro plena istius summæ conservatione, & pro ministrorum stipendio; diciturque *Italicus*, quia sic primùm in Italia constitutus est: alius, cujus summa capitalis non ex piorum hominum liberalitate, saltem adæquatè, sed ex pecunia ad censum acceptâ conflata est, ideòque tum ad solvendos censûs canones, tum ad montis expensas suppeditandas multò plus à mutuatariis exigitur; nempè quatannis 13. aut 12. in 100. diciturque *Belgicus*; quia sic in Belgio institutus est circa annum 1619. hi montes constituti sunt sub hisce conditionibus: 1. tenetur Mons pauperi petenti mutuare intra certam summam ad certum tempus; V. Gr. ad annum. 2. debet mutuatarius dare pignus custodiendum, à Ministris Montis vendendum, si præfixo tempore non solverit, sic tamen ut quod ex pretio, detractâ sorte & menstruis detrimentis, superfuerit, illi reddatur. 3. debet præter sortem in menses singulos aliquid solvere pro prædictis necessariis sumptibus ad montis conservationem & indemnitatem.

2. *An montes pietatis italici sint liciti?* R. Affir. *probatur* 1. ex bulla Leonis X. in Conc. Later. sess. 10. ubi sacro approbante concilio declaratur & definitur, illos nullo modo improbandos esse, pœnâ etiam excommunicationis appositâ in eos qui contrarium docere præsumpserint. 2. quia nihil accipiunt supra sortem, præcisè ratione mutui, sed ut se reddant indemnes, quod est licitum, & à mutuatariis, in quorum favorem hi montes erecti sunt, meritò præstandum; cum juxta reg. juris 55. in 6. æquum sit, ut qui sentit commodum, sentiat etiam incommodum.

3. *An montes Belgici sint etiam liciti?* R. etiam affirmativè. Probatur 1. ex consensu omnium ferè DD. tum juris consultorum tum theologorum utriusque universitatis Belgii, Lovaniensis & Duacensis, qui re benè examinatâ, illos ab omni usurâ immunes censuerunt. 2. quia nihil accipiunt præcisè ratione mutui; & si quid plus quàm Italici accipiunt, est ad servandam suam indemnitatem, quod licitum esse patet ex bullâ prædictâ Leonis X. Varia quæ olim objecta sunt contrà hos montes, vide soluta apud TT.

CAPUT XXIV.

De emptione, venditione, & Negotiatione.

1. *Quid emptio, venditio, & negotiatio; & quibus hæc sit prohibita?* R. 1. emptio est pactio pretii pro merce; & venditio est pactio mercis pro pretio. *pactio*, id est contractus in nudo partium consensu consistens, nec requirens ad sui substantiam traditionem rei aut pretii. Ut tamen transferatur dominium per hunc contractum, requiritur traditio.

2. *Negotiatio, alia propriè dicta, alia impropriè.* propriè dicta est, qua aliquid eo animo emitur, ut cariùs illud omninò immutatum revendatur ad lucrum comparandum. Dicitur *eo animo* &c. quia si quid sit emptum ad usum proprium, sinè animo revendendi, & postea datâ occasione cariùs revendatur, non est negotiatio: *impropriè dicta* est, qua res per artem aut alio modo mutata, V. Gr. lana in pannum conversa, venditur.

Negotiatio propriè dicta, de se est licita; est enim res indifferens & potest fieri bono fine; Clericis tamen qui sunt sacris initiati, & Religiosis est prohibita, & quidem sub pœnâ excommunicationis, depositionis, & si moniti non destiterint, privationis privilegii clericalis, quoad exemptionem à tributis. Hinc colligitur illis esse prohibitum sub mortali, saltem si pluries sit exercita, ut limitant Lessius & alii: negotiatio impropriè dicta, non est generaliter illis prohibita, ut patet ex Dist. 92. ubi suadetur Cle-

ricis

ricis, ut aliquo opificio sibi vitam quærant; sic S. Paulus scenofectoriam artem exercebat; & antiqui monachi, sportas, storeas & similia faciebant, ut venderent. Unde possunt proprios agros colere, & ex iis perceptos fructus divendere; non tamen aliena prædia conducere ad lucrum ex eis percipiendum.

3. *Quodnam sit justum rerum venalium pretium*? R. est quod rei venalis valori adæquatur, & est duplex: aliud *legitimum*, quod lege taxatum est, consistitque in indivisibili; aliud *vulgare*, quod juxtà circumstantias, communi peritorum æstimatione constituitur, habetque latitudinem intra quam res pluris aut minoris vendi potest sinè injustitiâ, & est triplex: *infimum*, *medium*, *summum*; distantia unius ab altero pendet à peritorum æstimatione; V. Gr. si pretium medium sit 10. infimum erit circiter 9. summum 11. Quando pretium *legitimum* est majus quàm *vulgare*, non licet ordinariè exigere legitimum; quia lex solet taxare pretium in favorem emptorum; contrà verò, quando *legitimum* est minus quàm *vulgare*, non licet exigere *vulgare*, sed solum legitimum. Res raræ juxta Sot. Val. Tolet. &c. contra alios non habent pretium determinatum.

4. *An liceat interdum pluris vendere, aut minoris emere, quàm res hic & nunc per se valeat*? R. 1. hæ ferè sunt causæ, ob quas quis potest interdum pluris vendere citrà dimidium justi pretii: 1. officium mercatoris, seu labor & expensæ in mercibus conquirendis, vehendis, conservandis &c. 2. modus vendendi sub hastâ. 3. lucrum cessans aut damnum emergens ex venditione. 4. penuria mercium & multitudo emptorum. 5. singularis affectus erga rem, V. Gr. à majoribus transmissam. R. 2. hæ sunt autem causæ ob quas quis potest minoris emere: 1. emptoris damnum, aut damni periculum, V. Gr. emendo rem parùm utilem in gratiam venditoris. 2. merces ultro obtrusæ. 3. modus emendi sub hastâ. 4. magna mercium copia & emptorum paucitas. 5. magna mercium quantitas simul & semel ab eodem empta.

5. *An qui privatim scit rerum pretium vel monetæ valorem brevi minuendum, possit interim currente pretio & valore sua vendere*? R. Affir. quia res vendi potest juxta communem æstimationem pro tempore vigentem. Dixi *privatim*; quia magistratus & consiliarii qui ex officio ejusmodi res antè sciunt, an etiam id possint, controvertunt Authores.

6. *An liceat pluris vendere ob dilatam solutionem, aut minoris emere ob anticipatam*? R. neutrum licere extra latitudinem justi pretii, nisi alius adsit titulus. Ratio est, quia utrobique esset implicitum mutuum; quodque acciperetur supra rei aut pretii valorem, acciperetur ratione mutui. *Dixi* 1. *extra latitudinem justi pretii*; quia cum venditor habeat jus vendendi summo pretio, & emptor jus emendi infimo pretio intra latitudinem justi pretii, potest venditor præsente pecuniâ vendere pretio infimo; creditor autem, seu dilatâ pecuniâ, vendere summo pretio. *Dixi* 2. *nisi alius adsit titulus*. Quia sæpè hoc licet ob damnum emergens, ob lucrum cessans, ob magnum periculum & difficultatem obtinendæ solutionis.

7. *An credita & chirographa possint minoris emi quàm ipsa contineant*? V. Gr. an jus ad 100. aureos quos Petrus debet Paulo, possim emere 90. R. seclusis incommodis extrinseci, & quando debitum est liquidum, non posse. Ita communius Sot. Mol. Less. &c. contra Cajet. Tolet. &c. quia secluso omni incommodo extrinseco jus ad 100. valet 100. & 100. in futuro solvenda non minus valent quàm 100. præsentia; alioqui possent justificari usuræ. *Dixi seclusis incommodis extrinsecis*; quia patet ex dictis suprà posse ea minoris emi ob pericula & molestias in obtinenda solutione; imo subindè emi posse dimidio pretio, aut etiam minori, prout difficultas & incertitudo solutionis major fuerit.

8. *An qui nomine alterius pluris rem vendit, quam sit ei præscriptum, possit excessum sibi retinere*? R. non posse; quia dominus non præscribit pretium ne pluris, sed ne minoris res vendatur. Potest autem, si ipse sibi eam rem emat præscripto pretio, & postea ut suam vendat; aut si excessum obtinuerit per laborem extraordinarium.

9. *An venditor teneatur occultum mercis suæ vitium aperire, & emptor illius bonitatem*? R. 1. si emptor petat utrum res bona sit, aut si eam petat ad certum usum ad quem venditor novit non esse utilem, sed potius noxiam, tenetur ex justitia aperire ejus vitium; alioqui tenebitur non tantum restituere excessum pretii, sed etiam omnia damna secuta; V. Gr. si ex ove scabiosa totus grex scabiem contraxerit. 2. etiam non rogatus tenetur saltem post contractum aperire rei vitium, si prævideat fore emptori noxiam; si inculpabiliter ignoraverit rei vitium, non tenetur de damno secuto, sed minuere pretium tenetur quovis casu pro ratione vitii quod ei inesse cognoscit. 3. si vitium rei sit manifestum, venditor ad nihil tenetur nisi excedat in pretio; si sciret tamen emptorem illud non advertere, tenetur manifestare. 4. contrà si emptor advertat venditorem ignorare bonitatem suæ mercis, V. Gr. gemmæ pretiosæ, tenetur eam illi aperire, aut saltem sic augere pretium ut ad æqualitatem deveniatur; id est, illam emat justo rei pretio saltem infimo.

10. *Utri pereat, venditori, an emptori, aut deterior fiat res vendita, antè traditionem*? R. 1. si res vendita pereat vel deterior fiat post traditionem, perit emptori, etsi pretium nondum sit solutum; quia per traditionem translatum est dominium in emptorem; res autem domino suo perit. 2. si pereat antè traditionem; sitque res certa ac determinata, V. Gr. hic equus, peracto venditionis contractu, perit emptori; undè non tenetur venditor ejus pretium restituere, nisi fortè ejus culpa perierit, aut fuerit in mora, vel aliter conventum sit. Quamvis enim jus noluit ut antè traditionem censeretur translatum dominium, voluit tamen ut ante traditionem omnia istius rei commoda & incommoda pertinerent ad emptorem, perindè ac si dominium translatum esset. 3. si autem res sit indeterminata, V. Gr. si quis emat 10. oves ex grege, 10. modios ex acervo, aut si quis emat rem determinatam quidem, sed ad mensuram V. Gr. totum acervum tritici, uno floreno in singulos modios; tunc ante rei traditionem, vel mensurationem, perit venditori qui tenetur pretium restituere si jam erat solutum.

11. *Quænam censeantur cum re vendita simul vendi*? R. 1. simul vendi ei annexa quæ equuntur suum principale; V. Gr. vendito pago, vendita sunt jura illi annexa, vendito fundo, vendi-diti sunt fructus solo adhærentes tempore cõtractus,

quia sunt pars fundi. Venditâ domo, venditæ sunt claves, non vasa. Denique ea omnia censentur convendita, quæ ex natura contractûs & consuetudine simul vendi solent, nisi aliter sit conventum. 2. res absolutè vendita, quamvis nondum ttadita, nec soluta, perit & fructificat emptori, quia re emptâ, sunt simul coempta in ejus virtute contenta.

12. *An liceat vendere cum pacto retrovenditionis?* R. Affir. modò onus compensetur diminutione pretii, si pactum sit in favorem venditoris; vel illius augmentatione, si sit in favorem emptoris, ut utrimque servetur æqualitas. Alii contractus qui huic adjiciuntur, sæpè continent usuram palliatam.

13. *An monopolium sit licitum?* Nota: monopolium est machinatio aut industria mercatorum, qua efficiunt ut ipsi soli aliquid, aut certo pretio divendant. Nunc R. monopolium potest 4. modis fieri: 1. si unus aut pauci mercatores impetrent à principe, ut ipsi soli possint certas merces divendere, uti fit in impressione librorum. Hic modus non est illicitus, modò fiat ex justâ causâ, & justo pretio. 2. si plures mercatores inter se conspirent, ut merces non vendant nisi certo pretio. Si excedant justum pretium, manifestè peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem; si autem non excedant, peccant quidem graviter contra charitatem & justitiam legalem; nocentque bono publico, & ideò meritò prohibentur & puniuntur à Magistratibus. An etiam contra justitiam commutativam, controvertant Authores. 3. si unus aut pauci mercatores coëmant omnes merces certi generis, easque supprimant, donec ex penuria crescat pretium. Hi etiam graviter peccant. 4. si quis impedit ne certæ merces invehantur ut ipse suas cariùs vendat; & hoc etiam non licet, cùm sit in detrimentum boni publici.

CAPUT XXV.

De censibus seu Reditibus annuis.

1. *Quid census & quotuplex?* R. 1. census est jus recipiendi annuam pensionem ex re vel personâ alterius. 2. census variè dividitur: alius *reservativus*, quo quis in alterum transfert rei suæ dominium directum & utile, reservato sibi jure pensionis annuæ super eâdem re. Alius *consignativus*, quo quis super persona aut re sua consignat seu tribuit alteri jus percipiendi annuam pensionem; & hic subdividitur in *realem*, qui fundatur in re alterius immediatè ad pensionem obligata, V. Gr. prædio, domo &c. & ideo rem comitatur quantumcumque ejus possessio ambulet, qua pereunte ipse perit: in *personalem*, qui fundatur super personâ alterius, eamque immediatè, non ejus bona, obligat ad pensionem: *in mixtum* qui super re & persona immediatè fundatur, sic ut re pereunte, persona maneat adhuc obligata. *Consignativus*, iterum dividitur in *perpetuum* & *temporalem*; *perpetuus* in *redimibilem*, qui quantum est de se perpetuò duraret, redimi tamen potest, vel ex parte unius tantùm, V. Gr. venditoris; vel ex parte utriusque; *in irredimibilem*, qui redimi non potest, adeoque est absolutè perpetuus. *temporalis*, alius est ad certum tempus, V. Gr. 20. 30. annos; alius ad incertum, V. Gr. unius vel plurium vitam, diciturque vitalitius.

2. *An sit licita emptio novi censûs consignativi realis ac perpetui, ex parte venditoris tam redimibilis quàm irredimibilis?* R. Affir. quia emptio censûs novi (id est, qui in ipsa venditione tunc primùm constituitur) est tam vera emptio quàm emptio antiqui census, id est qui jam pridem est constitutus; sed emptio antiqui est licita juxta omnes; ergo & novi; est enim vera & justa emptio juris veri præexistentis in ipso vendente; nam habet jus percipiendi pensionem ex re suâ. Deindè Mart. V. Calixt. 3. & Pius V. in suis constitutionibus absolutè declarant ejusmodi census esse licitos; adeoque non sunt usurarii: in censu enim non datur pecunia præsens pro pecunia in futurum, sed emitur jus ad pensionem annuam.

3. *An sit etiam licita emptio censûs personalis?* R. Affir. ita communissimè contra Nav. Mol. &c. quia sicut in censu reali emitur jus ad pensiones ex re fructifera; ita in censu personali emitur jus ad pensiones ex persona censuarii, quæ eatenus est fructifera, quatenus ex labore & industriâ suâ potest ex suis opebus & bonis lucrum facere. Confirmatur ex praxi universali in compluribus Reip. Catholicæ regnis passim recepta à Theologis.

4. *An sit licitus census ad tempus, sive realis sive personalis?* R. 1. census vitalitius tam personalis quàm realis est licitus, modò ematur eo pretio quod lege taxatum est, vel consuetudine stabilitum; suppositâ enim censuum honestate, non est ratio cur hic non sit licitus, cum in eo uterque contrahens æquale habeat periculum, tam ne pensiones non adæquent pretium, quàm ne illud superent. 2. etiam licitus est tam personalis quàm realis ad certum tempus V. Gr. 20. 30. annos. Ita Less. Nav. &c. contra Sot. Mol. &c. quia cum jus ad pensiones per longa intervalla recipiendas non tantum valeat, quantum cumulus omnium pensionum simul, jus istud justè emi potest pretio minori quàm valeant pensiones speratæ simul sumptæ. Si tamen emeretur ad valdè breve tempus, sic ut post 2. aut 3. annos recuperatum jam esset totum pretium & aliquid supra, committeretur usura palliata; quia morali judicio jus ad pensiones per exigua intervalla recipiendas ad breve tempus, seclusis extrinsecis, tantum valet quantum æqualis summa præsens.

5. *An emptio censûs, tam ex parte venditoris, quàm ex parte emptoris redimibilis, sit licita?* id est, cum ita convenitur, ut venditor, dum voluerit, possit contractum dissolvere, restitutâ emptori suâ pecuniâ, seu summâ pecuniæ quam dederat pro emendo jure ad annuam pensionem; & ut emptor qui V. Gr. dedit 1000. aureos, pro emendo jure ad annuam pensionem 50. aureorum, possit etiam, dum voluerit, dissolvere contractum, & repetere suam pecuniam, id est 1000. aureos post jam receptam aliquot annis pensionem annuam 50. aureorum? R. illam emptionem esse licitam ex parte venditoris concedunt aut supponunt Authores; sed valdè controvertunt an sit etiam licita ex parte emptoris. Affirmant Gabr. Val. Laym. Less. &c. negant Sot. Covar. Aragon &c. quidquid sit

de

de utraque iſta ſententia; negativa tamen eſt tutior & in praxi ſequenda; & altera diſſuadenda ob ſcandalum & periculum uſuræ palliatæ.

Cenſus irredimibiles ex parte venditoris, ſaltem conſignativi, in aliquibus locis prohibentur, ne bona maneant perpetuò onerata.

CAPUT XXVI.

De Cambiis.

1. *Quid cambium & quotuplex?* R. Cambium eſt permutatio negotiatoria pecuniæ pro pecunia. Campſor eſt is, à quo pecunia petitur; Campſarius eſt is, qui petit. Cambium eſt duplex: aliud *ſiccum* ſeu fictum, quod eſt vera uſura habens ſpeciem cambii, ut cum fingitur ſolutio alibi facienda, quæ tamen fit uſurariè in eodem loco. Aliud *reale* quod eſt vera pecuniæ permutatio; & hoc dividitur in *minutum*, quod eſt permutatio nummorum diverſæ rationis; V. Gr. aureorum cum argenteis, & argenteorum cum æreis, majorum cum minoribus, antiquorum cum novis, patriorum cum extraneis; & in *locale* ſeu per litteras, quod eſt permutatio pecuniæ præſentis cum abſente; V. Gr. ſi pecuniam hîc præſentem commutem cum tua Pariſiis exiſtente; vel contrà.

2. *An lucrum ex Cambio minuto ſit licitum?* R. Affir. *probatur*; quia iſtud lucrum variis titulis juſtum eſt; 1. ratione officii cambiendi, quod ſponte etiam ſuſceptum, includit varia onera pretio æſtimabilia; V. Gr. onus conquirendi & ſemper habendi paratas pecunias varii generis ad utilitatem communitatis. 2. ratione laboris in numeranda campſario pecunia. 3. ratione majoris commoditatis unius monetæ præ alia ad eam ſervandam, transferendam, &c. ut contingit in nummis aureis pro argenteis, &c.

3. *An etiam ſit licitum lucrum ex cambio locali?* R. Affirm. *probatur* 1. ex bulla Pii V. iſtud cambii genus approbante. 2. hîc lucrum accipitur juſto titulo, nempe virtualis translationis ſeu locationis, quâ campſor operam et induſtriam ſuam locat campſario, ad ſuam pecuniam virtualiter aliò transferendam, ſuſcepto in ſe omni labore & periculo, quod ſanè eſt juſto pretio æſtimabile ac vendibile ſeu locabile. Quod autem campſor interdum id præſtet ſinè incommodo, id ejus induſtriæ ac bonæ fortunæ tribuendum eſt; hoc enim non obſtante, cum revera in ſe ſuſcipiat onus pretio æſtimabile, poteſt lucrum accipere.

4. *An ſit licitum cambium francofurtenſe?* hoc cambium ſic fit; campſario petenti cambium, campſor ſuam pecuniam numerat, V. Gr. Antverpiæ, ea lege ut campſarius ſuis ſumptibus eandem in nundinis Francofurtenſibus rependat cum auctario eò majore quò longius abſunt nundinæ à die quo campſor ſuam pecuniam numerat, ſic, ut ſi numeret 3. menſibus antè nundinas, lucretur. 4. groſſos in florenum germanicum 80. groſſorum: ſi 4. menſibus, lucretur 6. & ſic deinceps: nunc R. lucrum in hoc cambio, titulo lucri ceſſantis, damni emergentis, periculi ſortis &c. licitum & juſtum eſt, ſed ſecluſis hiſce extrinſecis, præcisè titulo cambii ſecundum ſe ſpectati, illicitum & uſurarium eſſe tenent Sot. Val. Lugo Rebell. &c. contra Leſſ. Laym. Silluc. &c. qui putant id poſſe excuſari ab uſurâ; ſed quidquid ſit de horum ſpeculatione, ſecluſis titulis extrinſecis, in praxi eſt omninò diſſuadendum, ſaltem ob periculum palliatæ uſuræ.

Varia alia de cambiis & recambiis, de cambio Beſuntino, &c. vide apud Leſſium.

CAPUT XXVII.

De locatione & conductione, de Emphyteuſi, & feudo.

1. *Quid locatio & conductio? quæ obligationes locatorum & conductorum?* R. 1. locatio eſt contractus oneroſus, quo res aut perſona ad uſum aut fructum pretio conceditur; conductio, qua res aut perſona ad uſum aut fructum pretio accipitur. 2. *obligationes* conductorum & locatorum hæ ſunt: uterque tenetur, etiam in foro externo, de læſione ultra dimidium; in interno, de qualibet læſione, uti ſuprà de venditione. Itaque *locator* tenetur 1. aperire conductori vitia rei locandæ, quæ ſi celet, tenebitur ad damna. 2. tenetur ad expenſas pro reparatione & conſervatione rei locatæ. 3. tenetur ad onera publica, V. Gr. ad vectigalia, reparationes viæ publicæ &c. *conductor* autem tenetur 1. uti vel frui re juxta boni viri arbitrium. 2. adhibere pro illius conſervatione eam curam, quam vir prudens adhibet pro ſuis rebus ejuſdem generis. 3. ſolvere penſiones tempore præfixo; denique uterque tenetur ex dolo, ex culpa lata & levi; non tamen ex leviſſima, ſaltem regulariter; multò minus ex caſu fortuito.

2. *Ad quid teneatur conductor, ſi res pereat, vel fiat inutilis, aut impediatur ejus uſu?* R. 1. ſi res pereat caſu fortuito, aut de ejus poſſeſſione detrudatur conductor ſinè ſuâ culpâ, vel eâ uti impediatur, V. Gr. ob lemures, ob bellum, ob periculum ruinæ, non tenetur ſolvere penſionem, niſi pro ratâ temporis quo eâ uſus eſt. 2. ſi fiat notabiliter minus utilis, V. Gr. ſi domus ex parte ruat, poteſt contractum reſcindere, vel pro ratâ minoris utilitatis penſionem minuere; ſi autem impedimentum utendi re, proveniat ex ipſo conductore, quamvis caſu fortuito, tenetur ad integram penſionem, niſi aliter conventum ſit.

3. *An ratione ſterilitatis minuenda ſit penſio, vel augenda ratione ubertatis?* R. 1. ſi tanta fuerit ſterilitas, ut colonus nihil recipiat, liberatur à ſolutione penſionis. Idem dic, ſi vi tempeſtatis, hoſtium depopulatione, aut alio modo ſegetes pereant. Si colonus aliquid quidem receperit, magna tamen fuerit ſterilitas, aut jactura frugum, minuenda eſt penſio pro rata. Si ſterilitas aut jactura non fuerit magna, nulla facienda eſt penſionis diminutio. 2. ſi contingat ubertas extraordinaria, quâ per aliquot annos ſinè ulla ſpeciali coloni induſtria fructus multò abundantiores ſolito percipiantur, poteſt locator augere penſionem; æquum eſt enim ut cùm ex ſterilitate ſentiat incommodum, ex ubertate ſentiat commodum; praxis tamen ferè eſt contraria. 3. poteſt locator expellere conductorem antè tempus, ſi re ſua valdè indigeat, aut ſi conductor per duos annos non ſolvat penſionem, aut re conductâ abutatur.

4. *An qui operam ſuam locavit ſeorſim pluribus in ſolidum, poſſit à ſingulis accipere integrum ſtipendium?* R. Affir. ſi ejus opera pluribus præſtita, ſit æquè ſingulis utilis & commoda; quia pro ſingulis ſeorſim ſuſcipit diſtinctas obligationes totales ab invicem independentes, nec opera mea minuit ſuum valorem ex eo quod ſit iſti & iſti ſimul æquè utilis. Hinc cauſarum commiſſarii, poſſunt pro unico itinere Pariſienſi plura accipere

stipendia, si plurium negotia seorsim agenda suscipiant. Non potest tamen quis pro eadem peregrinatione accipere plura stipendia; quia cum labor itineris sit finiti meriti & satisfactionis, non potest esse æquè utilis pluribus ac uni. Similiter si quis acceperit pretium pro reducendo equo Parisios, & inveniat mercatorem qui equum conductivum Parisios usque, quærat, potest ab hoc etiam pretium accipere. Item si quis Parisios missus cum litteris, incidat in nuncium qui eodem vadit, potest ei tradere litteras & sui itineris pretium retinere, modò habeat certitudinem rem æqualiter à nuncio atque à se perficiendam.

5. *Quod nam sit justum stipendium famulorum, operariorum*, &c? R. illud est quod ejusmodi hominibus pro tali ministerio dari solet, intra latitudinem summi, medii & infimi pretii; undè solvendum est saltem infimum pretium, exceptis pueris honorariis, quibus præter honestam sustentationem, & vestitum competentem nihil solet dari. Hinc famulus, si spontè se locavit pro pretio justo, etiam infimo, quamvis putet se alibi cum eodem labore plus fuisse lucraturum, non potest uti occultâ compensatione surripiendo aliquid domino suo.

6. *An dominus teneatur ad expensas famuli aut famulæ ægrotantis*? R. in rigore non teneri, uti nec ad stipendium tempore morbi; charitas tamen exposcit ut eis exiguæ expensæ & alimenta, saltem ad tempus præstentur; & est praxis timoratorum. Ipsi autem famuli post tempus locationis præfixum non tenentur adhuc servire ad supplendum tempus morbi.

7. *Quid debeatur famulo antè præfixum tempus abeunti?* R. si abeat coactus & ex domini culpâ, illi debetur, per se loquendo, integrum stipendium, & damni compensatio. Si autem abeat suâ culpâ, nihil illi conceditur in foro externo; in foro tamen conscientiæ, secluso pacto contrario vel consuetudine, debetur merces pro ratâ temporis quo servivit.

8. *Quid sit Emphyteusis & feudum*? R. Emphyteusis est concessio rei immobilis cum translatione dominii utilis, retento directo, sub onere realis pensionis proprietario solvendæ certis temporibus; idque vel in perpetuum, vel ad unius vel plurium vitam, vel ad certum tempus quod non sit decennio minus. 2. feudum seu libellus pro contractu, est concessio rei immobilis vel quasi immobilis quoad dominium utile, retentâ proprietate, sub onere fidelitatis & obsequii personalis exhibendi Domino directo. Feudum sumitur etiam pro ipsâ re feudali. Qui accipit Emphyteusim, dicitur Emphyteuta; qui feudum, feudatarius.

9. *Quænam sint obligationes Emphyteutæ & feudatarii*? R. 1. Emphyteuta tenetur solvere pensionem tempore statuto; quod si neglexerit per 3. annos, ipso facto amittit rem Emphyteuticam. Feudatarius autem tenetur, non pensionem solvere, sed præstare obsequium quando ad hoc interpellabitur, quod si non præstiterit, amittit feudum, sicut emphyteuta non solvens pensionem. 2. emphyteuta tantùm semel in ipsa investitura solvit *Laudemium*, id est jure communi 50. partem valoris rei; feudatarius non tantum primus in ipsa investitura, sed etiam quilibet successor, & heres, tenetur intra annum & diem petere renovationem investituræ, & præstare juramentum fidelitatis. Imò si moriatur dominus directus, debet feudatarius seu vassallus intra idem tempus ab ejus successore rursum investituram petere; alioqui incurrit caducitatem, seu feudum amittit; uti & amittit ob neglectum obsequiorum, crimen feloniæ &c. 3. in feudo ordinariè succedunt soli masculi; in emphyteusi etiam fœminæ.

CAPUT XXVIII.

De contractu Societatis.

1. *Quid sit societas, & quibus modis contrahatur*? R. 1. Societas, ut hîc sumitur, est conventio duorum plurium-ve facta ad contribuendum aliquid, nempè vel pecuniam, vel operam, vel instrumenta, V. Gr. navim, equum &c. ad negotiationem communem, ex quibus lucrum dividitur certâ proportione. 2. ut licitè fiat, requiritur 1. ut fundetur in honesta negotiatione. 2. ut spectatis omnibus servetur æqualitas proportionalis, tam lucrorum quàm damnorum; pro ratâ eorum quæ contribuuntur. 3. ut ea quæ contribuuntur à singulis eo animo ut sint communia, statim transeant in dominium & possessionem omnium; ita ut singuli fiant totius sortis partialiter domini, seu condomini; quod etiam de communi lucro intelligendum est. 4. quando omnes socii contulerunt solam pecuniam, aut pecuniam simul & operam, tunc tam capitale, quàm lucrum, est dividendum inter omnes ea proportione qua contulerunt: quando autem unus è sociis confert solam pecuniam, & alter solam operam; tunc sic potest justè iniri contractus seu societas, ut negotiis peractis, tota summa, & quæ ex lucro & sorte conflata erit, utrimque ex æquo, pro ratâ pecuniæ ab uno, & æstimationis operæ ab altero collatæ, dividatur.

2. *Quid sit contractus triplex in societate negotiatoria, & an sit licitus*? R. 1. contractus triplex est; quo conferens pecuniam in societatem, cum altero paciscitur, ut quidquid contigerit, sibi sors integra reddatur cum certo lucro, sed minore eo, quod meritò sperare potuisset; V. Gr. inis societatem cum mercatore, contribuis 1000. florenos, sperando quod lucraturi sitis 300. cujus lucri dimidium tibi cederet unà cum sorte; sed quia deberet ad te pertinere etiam istius sortis periculum, ut hoc periculum in se alter suscipiat, & tibi sortem tuam assecuret, relinquis ei majorem lucri sperati partem, V. Gr. 200. florenos; & rursus quia 100. floreni, quos adhuc speras, sunt etiam incerti, eos illi vendis pro 50. florenis; & sic tandem lucraris 50. & sortem tuam servas indemnem. Dicitur hic contractus triplex; quia in eo tres contractus virtualiter continentur: primus & principalis est contractus societatis, applicando seriò & efficaciter pecuniam negotiationi: 2. est assecuratio sortis; 3. est venditio lucri majoris sperati sed incerti, pro certo minore. Nunc petitur an talis contractus sit licitus factus cum eodem? R. probabilius Affir. sive fiat conjunctim & unico contractu, qui tribus æquivaleat, sive disparatè aut separatim. Ita Gabr. Nav. Mol. Pol. Tess. Lagni. Lugo &c. *Probatur*, quia triplex iste contractus licitus est, si divisim cum diversis ineatur, ut omnes fatentur; ergo etiam licitus est, si conjunctim simul & semel cum eodem ineatur; per hoc enim non mutat naturam, & semper interveniunt tres justi tituli, societatis, assecurationis, & venditionis. Ea quæ objiciun-

tur

tur contra hunc contractum, vidé apud authores soluta.

CAPUT XXIX.

De assecuratione, sponsione, ludo.

1. *Quid assecuratio?* R. est contractus, quo quis rei alienæ periculum in se suscipit, obligando se, vel gratis, vel certo pretio, ad eam compensandam si pereat, ut jam suprà dictum est. Ut pro pretio licitè fiat, requiritur ut res assecurata sit pretio æstimabilis, ut verè subsit periculum, aut credatur subesse; ut in pretio servetur æqualitas juxta æstimationem periculi; ut assecuratus non minuat diligentiam, quam in aliis rebus suis adhibet.

2. *Quid sponsio?* R. est contractus in quo duo de eventu aut veritate alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut sit ejus qui veritatem fuerit assecutus. Clarum est hunc contractum esse licitum, quando est æquale utrimque periculum; sed fit illicitus, si sit de re turpi; si adhibeatur fraus, V. Gr. si is qui certus est, incertitudinem simulet; si autem certitudinem profiteatur, & alter nolit credere, hoc non obstante juxta multos, potest spondere.

3. *Quid ludus & quotuplex?* R. 1. est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori cedat quod uterque deposuit. 2. ludus, alius alearum, quo nomine venit omnis ludus, qui magis fortunâ quàm industriâ & arte regitur, V. Gr. ludus tesserarum, chartatum &c. alius in quo est pro virtute & industriâ certamen, ut sunt cursus, saltus, lucta &c.

4. *Quæ conditiones requirantur ad justitiam ludi?* R. 1. ut ludentes habeant liberam dispositionem rei, quam in ludum deponunt. 2. ut alter alterum per injuriam, V. Gr. minis, convitiis, fraude, non pertrahat ad ludendum. 3. ut non utantur fraudibus contra leges ludi. 4. ut sit aliqua paritas inter ludentes.

5. *Quinam ludi sunt prohibiti?* R. Ludus aleæ & chartarum jure Cæsareo prohibetur omnibus; jure canonico Clericis & Religiosis sub gravi. Jura tamen ista non videntur nunc cum isto vigore vigere. Quoad Clericos censent Diana, Layman &c. non peccare graviter, nisi sint publici aleatores, vel ludant sæpè cum scandalo, vel pro summa immodicâ. Idem sentit Lugo de Religiosis laxioribus, apud quos tales ludi sunt in usu, si moderatè illis utantur; secus de Religiosis apud quos viget disciplina, nec est consuetudo utendi ejusmodi ludis.

6. *An qui lucratus est aliquid ludo vetito, teneatur ad restitutionem?* R. probabilius non teneri ante sententiam judicis jubentis restituere. Ita DD. communiter. Quia contractus ludi jure naturæ habet vim transferendi dominii, cujus translatio nullo jure impeditur.

7. *In quibus casibus ludo acquisita restitui debent in conscientia?* R. in his 1. si victus non habet rei proprietatem, nec permittitur saltem tantam summam ludendo alienare, ut sæpè fit in Religiosis, filiis familias &c. quando excedunt etiam tacitum superiorum suorum consensum. 2. si victor induxit alterum ad *ludendum* vi, minis, fraude, convitiis, simulatione imperitiæ, &c. 3. si contra ludi leges fraude usus sit.

CAPUT XXX.

De testamento & ejus adjunctis.

1. *Quid testamentum?* R. est voluntatis nostræ justa sententia de eo quod quis post mortem suam fieri vult cum directa heredis institutione.

2. *Quid codicillus?* R. est ultima voluntatis dispositio quâ circa testamentum aliquid explicatur, additur, mutatur, sine directâ heredis institutione, sive est testamenti supplementum.

3. *Quid legatum?* R. est donatio in testamento, quam præstandam ab herede relinquit, de eo quod heredis foret; sivè est delibatio hereditatis. Legatum purè statim debetur à morte testatoris, transmittiturque ad heredes legatarii, si hic moriatur antequam heres adeat hereditatem. Si res legata sit determinata in individuo, V. Gr. hic equus, hic fundus &c. hoc ipso quod hereditas aditur, transit in dominium legatarii: secùs si sit tantum determinata in quantitate; V. Gr. 20. modii tritici, 20. floreni; tunc acquiritur tantum actio hypothecaria. Si relicta sit sub conditione possibili, non debetur antè impletam conditionem; si sub impossibili vel turpi, habetur pro non adjecta.

4. *Quid fidei commissum?* R. est quod fidei heredis à testatore committitur alteri dandum; & est duplex; *universale*, complectens omnem hereditatem; *particulare*, complectens partem; & nunc vocatur fidei-commissum id omne, quod alteri relinquitur, ut non possit illud alienare, aut de eo aliter disponere quàm testator voluit.

5. *Quid donatio causa mortis?* R. est ea quæ fit in eventum mortis: undè ante mortem semper revocari potest. Ad hanc requiritur acceptatio donatarii, & si donatori præmoriatur, extinguitur.

6. *Quid substitutio?* R. est constitutio unius vel plurium heredum in locum alterius; qua testator V. Gr. gravat heredem, ut hereditatem aut ejus partem cuipiam alteri relinquat, vel absolutè, vel in tali casu seu conditionatè.

7. *Quotuplex testamentum?* R. duplex: aliud *scriptum*, ad quod jure civili requiritur scriptura continens testamentum & 7. testes ad id vocati; aliud *nuncupativum*, ad quod jure civili sufficit ut 7. testes audiant voluntatem testatoris. Item aliud *privilegiatum*, quale est testamentum ad causas pias, & testamentum militis, instante prælio; aliud *non privilegiatum*, cujusmodi passim sunt testamenta ad causas profanas. Atque hæc jure civili. Jure autem canonico ad valorem testamenti requiruntur tantum duo vel tres testes legitimi coram parocho, & ad pias causas, etiam in foro externo, sufficiunt duo vel tres testes, etiam sinè parocho.

8. *An testamentum factum sine dicta solemnitate sit validum?* R. 1. factum ad causas pias validum est in conscientia, modò habeantur ea, quæ jure naturæ sufficiunt ad translationem dominii per ultimam voluntatem; nempe potestas disponendi, voluntas sufficienter exterius expressa in testatore, & capacitas in eo in cujus favorem testatur. Factum ad causas profanas censent esse absolutè invalidum Conc. Vasq. &c. absolutè validum in conscientia Mol. Less. &c. mediâ viâ Sot. Victor. Val. Layman, & alii volunt

esse in foro conscientiæ partim validum, in quantum vi illius, potest heres sic institutus hereditatem adire & tutâ conscientiâ retinere, donec per judicis sententiam rescindatur; partim invalidum, in quantum heres ab intestato potest agere in judicio pro ejus rescissione, & eâ obtentâ, sine ulla injustitia hereditatem occupare.

9. *Quinam testari non possunt?* R. amentes, impuberes, surdi simul & muti, prodigi, servi, filii familias, Religiosi professi &c. testamentum autem revocari aut mutari potest ad libitum testatoris.

10. *Quinam ex testamento heredes institui non possunt?* R. fratres minores, apostatæ, spurii filii; filius autem naturalis potest à patre institui heres universalis si deficiant legitimi & ascendentes; ei tamen in tali casu non succedit ab intestato nisi ex sextante: Matri autem succedit pari jure cum legitimis, tum ex testamento, tum ab intestato.

11. *Quinam sunt heredes necessarii?* R. juxta Theologos & usum communiorem, (juxta juristas paulo aliter) heredes necessarii sunt ii, quibus testator necessario deferre debet hæreditatem: tales heredes sunt omnes descendentes testatoris, id est filii & filiæ, nepotes & neptes, qui parentes suos defunctos repræsentant; his autem deficientibus, sunt ascendentes, id est pater, mater, avus, & avia testatoris. Sed quibusdam in locis non datur repræsentatio, id est proles non repræsentat patrem; adeoque si pater alicui filio habenti prolem supervivat, hæc proles non repræsentabit patrem, nec recipiet aliquid ex avi bonis, (nisi avus id specialiter statuat) sed tota illius hereditas tunc pertinebit ad superstites illius filios aut filias: alibi verò datur repræsentatio, ita ut proles simul sumptæ repræsentent patrem, & una cum avunculis seu amitis veniant in portionem patri, si viveret competentem. Heredibus necessariis debetur legitima ex æquo inter illos dividenda.

12. *Quinam succedant ab intestato, & quo ordine?* Nota: intestatus dicitur qui vel nullum condidit testamentum, vel non nisi invalidum. Nunc R. ii succedunt, qui jure suo succedunt in bona defuncti. 1. descendentes. 2. ascendentes. 3. collaterales &c. sed pro hoc ordine spectanda est locorum consuetudo, quæ varia est.

13. *Quomodò acquiratur hereditas?* R. acquiri dupliciter. 1. ipso jure. 2. aditione, seu actu acquirentis, quo illam acceptat. Ipso jure acquiritur nunc à quibuscumque proximis heredibus, in quibus sinè ipsorum actu continuatur bonorum defuncti dominium. Aditione acquiritur eam acceptando, vel verbo vel alio signo exteriore. *Nota:* quam primum vel heres necessarius se hereditati immiscuit, vel extraneus eam adivit, non solum in omnia jura, sed etiam in omnia onera ac debita defuncti succedit, ita ut creditoribus, si ad id hereditas non sufficiat, de suo satisfacere teneatur in foro externo; non tamen in interno. Ad obviandum huic periculo, datur duplex remedium: 1. est jus deliberandi an hereditatem adire velit, an repudiare; quod durat per annum aut 9. menses. 2. est remedium inventarii, id est authentica descriptio omnium rerum, quæ in hereditate inveniuntur, vi cujus heres non tenetur ad onera ultrà vires hereditatis.

CAPUT XXXI.

De Judice.

1. *Quenam requirantur ad legitimum judicium?* R. jurisdictio in judice, rectus processus in citando, audiendo rerum, recta intentio, procedendo nempè ex intentione justitiæ, non ex odio, & debita scientia.

2. *Quæ forma servanda est in judiciis?* R. 1. in causis civilibus, judex non procedit, nisi postulatus, sive ad instantiam partis: in criminalibus autem potest procedere tribus modis: 1. viâ *accusationis*, in qua actor suscipit onus probandi. 2. viâ *denunciationis juridicæ*, in qua denunciator seu deferens crimen, non suscipit onus probandi. 3. viâ *inquisitionis* in qua, nulla præcedente accusatione vel denunciatione, judex capit informationes. *inquisitio* autem triplex est: alia *generalis*, quando in genere quæritur an leges leventur, ni faciunt superiores: *alia est specialis*, quando de certa persona & de certo crimine inquiritur: alia *mixta*, quando vel de sola persona determinatâ inquiritur, & non de crimine determinato; vel de solo crimine determinato, V. Gr. quis Cajum occiderit, et non de persona determinata. 2. ut instituatur inquisitio generalis, non est necesse ullam præcedere infamiam; in hac inquisitione subditus, quamvis rogatus sub juramento, non tenetur, imo non potest prodere criminosum occultum sinè injustitiâ, si tale sit crimen, ut non possit probari in judicio, nisi fortè ejus manifestatio foret necessaria ad avertendum grave malum, præsertim publicum. 3. ut instituatur inquisitio specialis contrà aliquem, tendens ad punitionem, debet præcedere aliqua infamia auctoris, de qua constet antè inquisitionem, saltem per duos testes juratos. Hinc ut reus de se ipso possit interrogari juridicè, prærequiritur aut semiplena probatio per unum testem, aut infamia, aut indicia sufficientia; sed non potest judex reum de vero crimine infamatum juridicè interrogare de alio, de quo non est infamatus, nisi unum sit alteri annexum.

3. *Quando peccant judices usurpatione judicii?* R. peccare eos qui judicant illum, qui vel illis non est absolutè subditus, vel non in iis causis in quibus illum judicant, ac perinde eorum sententia est irrita; quia in eis judiciis deest potestas in eum qui judicatur, V. Gr. si sæculares judices judicent clericum in quibus non possunt.

4. *In quibus judiciis possit judex reum subjicere torturæ?* R. 1. ad torquendum reum (si tamen fas sit eum torquere; nam quædam personæ illustres, impuberes &c. prohibentur torqueri) requiruntur alicujus gravis criminis talia indicia, ut faciant semiplenam probationem, id est reddant rem plus quam probabilem; V. Gr. testis unus omni exceptione major, rei confessio extra judicium, & ejus criminis sociorum, &c. tortura autem non debet esse moraliter supra vires patientis. 2. semel tortus, si nihil fassus est, non debet iterum torqueri, nisi adsint indicia nova. Si crimen in tortura fassus extra eam revocet, potest repeti tortura. Si verò tertiò tortus & crimen fassus, tertiò retractet, absolvendus est, quia præsumendum est vi tormentorum coactam fuisse confessionem, ideoque nullam. Less. &c.

5. *Quam*

5. *Quam regulam ſequi debeat judex in ferendâ ſententiâ?* R. 1. in cauſis civilibus & in criminalibus minoribus, in quibus non agitur de capite & mutilatione, ſed ſolùm de multâ pecuniâ, de fundis, de ædibus, de privatione officii, exilio, &c. debet judex ferre ſententiam ſecundum allegata & probata, quamvis privatâ ſcientiâ ſciret rem aliter ſe habere, aut accuſatum eſſe innocentem, dum ejus innocentiam probare non poteſt. Ita DD. communiter. R. 2. in cauſis criminalibus, in quibus de pœnâ capitis aut mutilatione agitur, judex non poteſt condemnare eum quem privatâ ſcientiâ certò novit innocentem eſſe, quamvis ſecundum allegata & probata cenſeatur nocens; ſed potius debet perdere officium & vitam. Ita Ang. Adri. Leſſ. Laym. Lugo &c. contra D. Thom. & multos Thomiſtas, qui tamen fatentur, judicem in eo caſu teneri, quantum poteſt, innocentem liberare. V. Gr. accuſatorem repellendo ac deterrendo, teſtes ſeorſim diligentius ac ſæpiùs examinando, accuſati innocentiam palùm proteſtando; & ſi illa non proſint, cauſam remittendo ad ſuperiorem, & apud eum, poſitâ judicis perſonâ, teſtem agendo; imo ſi abſque gravi incommodo poſſit, officium abdicando. *probatur* concluſio quia non licet, & intrinſecè malum eſt, innocenti vitam auferre.

6. *Ad quid teneatur, qui ſententiam injuſtam tulit?* R. Judex qui culpabiliter, ſive per malitiam, ſive per ignorantiam, tulit ſententiam injuſtam in ſubſtantiâ, tenetur etiam cum gravi damno eam revocare, & compenſare omnia damna partis læſæ; qui autem inculpabiliter, ſolùm tenetur revocare, ſi id poſſit ſine gravi incommodo. Dixi in *ſubſtantia*, quia ſi fuerit ſolùm injuſta in modo, non tenetur eam revocare, ſed tantum compenſare damna orta ex indebito modo procedendi.

7. *Quid faciendum judici, cum utrimque ſunt ſententiæ probabiles in quæſtione juris?* R. debere ferre ſententiam ſecundùm opinionem de jure probabiliorem. Si autem opiniones oppoſitæ æquè probabiles videantur, non poteſt pro ſuo libitu uni eorum totum adjudicare, cum utergue æquale jus habeat; ſed ſuadebit aut imperabit compoſitionem; vel uni dimidium, & alteri alterum dimidium juris vel rei controverſæ adjudicabit.

8. *An poſſit judex acceptare munera?* R. utroque jure civili & canonico eſt prohibitum ob ſcandalum & periculum, exceptis quibuſdam xeniis eſculentorum, & poculentorum, quæ paucis diebus conſumi poſſunt. *l. plebiſcito*, &c. hoc tamen non eſt naturæ jure illicitum; nec muneris oblati acceptatio per ſe loquendo invalida.

9. *An judex teneatur reſtituere pretium acceptum pro ferenda ſententia?* R. teneri, ſi illud acceperit pro ferenda ſententia juſta & debitâ, quando nempe habet juſtum ſalarium; quia jus naturale dictat non poſſe alteri vendi quod jam antè ei debitum eſt ex juſtitiâ; ſi autem iſtud acceperit pro injuſta ferenda ſententia, probabiliter retineri poteſt; quia acceptum eſt pro onere pretio æſtimabili aliundè indebito. P. Taberna part. 2. Tract. 2. c. 29.

CAPUT XXXII.

De accuſatore & teſte.

1. *Quid ſit accuſatio?* R. eſt juridica delatio rei de crimine ad publicam vindictam, libello facta. Hinc requiritur ut fiat in ſcriptis, exprimatur dies & annus quo fit, cum nomine accuſatoris & accuſati, & ſpecies delicti, locus ac tempus, quo delictum commiſſum eſt.

2. *Quinam teneantur accuſare?* R. præter hos qui ſtipendium ad hoc accipiunt, V. Gr. fiſcalis, &c. rarò alii tenentur, niſi in duobus caſibus: 1. quando crimen vergit in damnum Reip. 2. quando ex crimine adhuc pendente imminet grave damnum tertio, & nullum accuſati ex accuſatione.

3. *An accuſationem debeat præcedere ſecreta monitio?* R. peccat contra charitatem privatus, qui de crimine occulto minimè perniciolo, ſtatim accuſat honeſtam perſonam, quæ poſſet privatâ monitione emendari.

4. *An accuſator poſſit deſiſtere ab incepta accuſatione?* R. poſſe, ſi judex nolit accuſationem admittere, aut admiſſam reſcindat, aut deprehendat ſe erraſſe; aut in cauſa civili, ſi recedat à lite per tranſactionem vel gratiam: in cauſa autem criminali, ſi proceſſus ſit inchoatus, non poteſt deſiſtere ſinè judicis authoritate.

5. *Quot & qui teſtes requirantur in cauſa tum civili, tum criminali?* R. 1. ordinariè requiruntur & ſufficiunt duo, diſtincti ab accuſatore, ſaltem quando agitur de peccato puniendo. Debent eſſe jurati, conteſtes, id eſt ſingulare idem factum teſtantes, teſtes de viſu, non de auditu tantum, denique omni exceptione majores, id eſt contra quos nihil poteſt jure opponi. 2. inidonei ad teſtandum in criminalibus ſunt ſervi, mulieres, minores 20. annis; in civilibus autem impuberes, inimici, conſanguinei accuſatoris, & affines uſque ad 4. gradum, ejuſdem domeſtici, jure infames, perjuri, ſocii criminis.

6. *An teſtis teneatur ſub mortali dicere veritatem?* R. teneri per ſe loquendo, ſi ſit juridicè interrogatus, id eſt à judice competente, cum præceſſit infamia, vel juſta accuſatio, poteſtque delictum plenè probari; item ſi indè imminet grave Reip. damnum, vel innocentis. Per accidens autem non tenetur, ſi crimen ſciat ex confeſſione ſacramentali, aut ſub ſigillo ſecreti naturalis ab ipſo reo conſilium petente, ſi per injuriam criminis confeſſionem ab eo extorſerit; ſi non poſſit teſtari ſine ſuo vel ſuorum gravi incommodo, ſi ſit exceptus, V. Gr. clericus &c.

7. *Ad quid tenetur, qui ſcienter falſum dixit teſtimonium?* R. ſi per hoc fuit alteri cauſa efficax damni, tenetur ad impeditionem & reparationem omnium damnorum indè ſecutorum: item tenetur illud revocare cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi reus de eâ periclitetur, & putetur illud revocando aliquid effecturus.

CAPUT XXXIII.

De reo & advocato.

1. *An reus poſſit occulta accuſatoris & teſtium crimina ad juſtam ſui defenſionem revelare?* R. poſſe, ſi illa valeant ad infirmandam eorum authori-

thoritatem & testimonium, & non sit alius modus commodus; servato tamen inculpatæ tutelæ ordine.

2. *An reus à judice interrogatus teneatur fateri veritatem?* R. si illegitimè contra juris ordinem interrogetur, id est absque prævià infamiâ, semiplenâ probatione, aut indiciis sufficientibus, non tenetur fateri veritatem; sed potest per ambages interrogationem eludere; tenetur autem eam aperire, si servato juris ordine interrogetur. Ita D. Th. & alii communiter; quia tunc judex habet jus id præcipiendi: oppositum tamen, saltem in causa capitis, quamdiu est spes evadendi, juxta Less. Filliuc. &c. probabile est; quia præceptum, de dicendo vero videtur in eo casu excedere vires humanæ conditionis, & potestatem legislatoris.

3. *An reus teneatur parere judici ferenti sententiam?* R. judici secundum leges & juris ordinem ferenti sententiam probabilem, tenetur in conscientia parere, præsertim in civilibus; secus si sententia sit evidenter injusta; tunc enim secluso scandalo, potest rem suam licet alteri adjudicatam, retinere, aut uti occultâ compensatione: imò qui ad mortem evidenter injustè, & non servato juris ordine damnatus est, potest etiam per vim adversus ministros se defendere, quia tunc sententia est injusta etiam in foro externo. P. Taberna part. 2. Tract. 2. cap. 29.

4. *An liceat reo ex carcere fugere?* R. ante sententiam latam ei licet ex carcere fugere, secluso juramento non fugiendi. Imò etiam post sententiam, si damnatus sit ad mortem, aut mutilationem; & etiam probabiliter si ad carcerem perpetuum, præsertim durum; secùs, si ad temporarium. Ita D. D. communiter, juxta quos potest etiam vincula & carcerem effringere, non tamen vim inferre carceris custodibus; quia hoc foret vim inferre potestati publicæ in ipsis residenti. Hinc licitum est suadere ei fugam, & ad evasionem instrumenta subministrare; non tamen ejus vincula aut carcerem effringere. P. Patel. part. 3. c. 4. §. 10.

5. *Quid liceat advocato quoad causas?* R. 1. potest advocatus licitè suscipere causam dubiam & minùs probabilem, modò sit verè probabilis, & causæ conditionem suo clienti aperiat; cùm enim cliens si sit possessor boni litigiosi, in eo casu possit velle litigare spe evadendi, potest etiam advocatus ejus patrocinium suscipere. Non potest tamen, sub gravi peccato, suscipere causam quam scit esse injustam, teneturque tum clienti tum adversæ parti de omnibus damnis. 2. peccat contra justitiam, si ejus negligentiâ aut imperitiâ cliens justâ causâ cadat, teneturque de damno quod ei inde obvenit. 3. Item peccat, si plus in stipendium exigat, quàm sit lege aut consuetudine taxatum, nisi fortè ratione extraordinariæ diligentiæ. 4. in causa criminali potest reum, etiam verè reum defendere, ut mortem aliamvè pœnam evadat; quia reus non tenetur ad pœnam nisi convictus; ergo potest per se vel per alium eam avertere donec convincatur. 5. pauperibus in extrema aut gravi necessitate constitutis tenetur graviter, patrocinari gratis, sinè gravi tamen suo incommodo; id enim lex charitatis exigit.

CAPUT XXXIV.

De tributis & vectigalibus.

1. *Quid tributum & vectigal?* R. 1. *tributum* est pensio quæ subditis solvenda imponitur, juxta cujusque facultates, maximè prædiales, ad principis dignitatem vel communia impendia sustinenda. 2. vectigal propriè, est id quod solvitur pro rebus quæ exportantur vel importantur in regnum aut urbem, aut pro transvectione mercium per flumina vel pontes, &c. sæpe utrumque nomen confunditur.

2. *Quæ conditiones requiruntur ut vectigal seu tributum censeatur justum?* R. hæ juxta Cajet. requiruntur; debet esse justum 1. ex *Agente*, id est ex habente legitimam potestatem. 2. *ex fine*, id est impositum ex justâ causâ. 3. *ex forma*, id est impositum pro ratione cujusque facultatum, & contractuum, quos quisque facit. 4. *ex materiâ*, id est impositum illis rebus quæ negotiationis causâ deferuntur, non verò illis quæ ad usus necessarios & inopiæ solatium emuntur & venduntur, ut sunt panis, potus communis civium, caro, & similia. 5. *ex usu*, id est impositum ad necessarios publicæ rei usus. Medina autem requirit tantum tres primas conditiones ad justitiam tributi. Hinc in quibusdam regnis imponuntur etiam tributa rebus ad cibum et potum spectantibus; V. Gr. sali, cerevisiæ, &c.

3. *An Ecclesiastici sint à vectigalibus exempti?* R. 1. certum est Ecclesias & Ecclesiasticas personas, & res illarum à vectigalibus solvendis exemptas esse, ut patet ex jure; imo Bonifacius VIII. excommunicat illa exigentes. 2. bona etiam patrimonialia, & alia sæcularia, quæ ad Ecclesiasticos vel ad Ecclesias aut ad monasteria deveniunt, sunt immunia à novis tributis imponendis. *Probatur* ex constitut. Bonifacii VIII. & ex bulla cœnæ. 3. in quibusdam tamen casibus Clerici non sunt exempti, V. Gr. si quæ emant, vendant, deferant negotiationis causâ; si contributio facienda sit æquè primariò in utilitatem Clericorum ac laicorum; si laicorum facultates non sufficiant ad succurrendum publicæ necessitati.

4. *Quinam Clerici sint exempti?* R. 1. omnes Clericos sacrorum ordinum, ac Beneficiarios, & Religiosos ac Religiosas exemptos esse. 2. Clerici minorum ordinum & primæ tonsuræ, si non sint conjugati, secundùm canones, sunt etiam à tributis liberi, etsi neque Beneficiarii sint, neque in aliqua Ecclesia deserviant; longa tamen consuetudine contrariâ videntur hanc exemptionem amisisse; jam enim à multo tempore solvunt vectigal sicut laici. 3. Clerici conjugati non sunt exempti à vectigalibus, neque jure canonico neque consuetudine. Sed in variis locis hæ exemptiones & immunitates ecclesiasticæ non adeò sunt in usu, nec servantur.

5. *Quanam sit causa legitima imponendi vectigalis?* R. duplex est. 1. *necessitas publica*, sed debet constare istam necessitatem exigere tale vectigal; nec debet majus esse, nec diutius continuari quàm causa postulat; neque in alienos usus impendi, V. Gr. in prodigas largitiones, aliasque inutiles expensas. 2. *compensatio sumptuum, damnorum publicorum ac justa vindicta.* Sic vectigal imponitur rebellibus qui fuerunt causa multorum sum-

sumptuum & damnorum; item hostibus externis devictis.

6. *An vectigalia super iis rebus, quæ ad necessarium familiæ usum emuntur, venduntur, advehuntur, justè imponi possint?* R. cum Cajet. Tolet. &c. ordinariè non posse; sunt tamen casus in quibus illa imponi possunt; V. Gr. si publica necessitas urgeat, & vectigalia, quæ aliundè colligi possunt, non sufficiant; si sit consuetudo immemorialis, &c.

7. *An qui vectigal fraudant, peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem?* R. quando constat hujusmodi vectigal esse justè impositum, & utiliter expendi, eos qui illud fraudant in summa notabili, probabiliùs peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri. Multi tamen viri docti existimant, vectigal, præsertim grave, pro rebus de loco in locum transvehendis, non debere solvi nisi exigatur, modò nihil fraude agatur; probabiliùs tamen servanda est consuetudo. Deindè multi etiam D. D. affirmant, omnia nova vectigalia, & veterum vectigalium nova incrementa, nisi constet de eorum justitiâ, non obligare ad eorum solutionem, si absit scandalum. Ita Ang. Cajet. Gabr. &c. sed veriùs est subditos teneri ad eorum solutionem, dum non habent fortes & sufficientes rationes de illorum injustitiâ.

8. *An is, cui princeps est debitor, & à quo non potest sui debiti solutionem impetrare, possit uti occultâ compensatione per fraudationem vectigalium quæ alteri sunt elocata?* R. affir. ita Less. Sylv. Petr. Nav. Gabr. quia isti elocatores seu conductores norunt plurimas subditorum fraudationes in solvendis istis vectigalibus intervenire, ideoque longè minori pretio illa conducunt, quàm valeant; undè in ipso contractu censentur esse parati talia incommoda subire.

CAPUT XXXV.

De beneficiis.

1. *Quid beneficium & quotuplex?* R. 1. beneficium est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, propter aliquod officium spirituale, authoritate Ecclesiæ constitutum. Dicitur *perpetuum*, quia beneficia sunt instituta ut semper durent, ita ut dum uni tolluntur, alteri tribuantur: additur, *authoritate Ecclesiæ*; & hinc capellaniæ Nobilium privatâ authoritate constitutæ, non sunt beneficia. 2. dividitur beneficium in *sæculare*, quod Clericis sæcularibus, & in *regulare*, quod regularibus competit, ut abbatia; Iterum dividitur in *duplex*, quod habet aliquam præeminentiam, jurisdictionem, vel administrationem Ecclesiasticam, quale est Papatus, Episcopatus, Decanatus, Abbatia, Parochia, personatus, seu in choro præeminentia; & in *simplex*, quod nihil istorum habet, V. Gr. simplex canonicatus, capellania, &c.

2. *Quot modis beneficia acquiruntur?* R. sex. 1. *præsentatione & institutione*, 2. electione & confirmatione. 3. postulatione & confirmatione, 4. liberâ collatione, 5. resignatione, 6. permutatione.

3. *Quomodò acquiratur beneficium præsentatione?* R. sic: patronus præsentat Prælato, ad quem beneficii collatio pertinet, personam idoneam, per quam præsentationem confert illi jus ad rem, ita ut beneficium alteri conferri nequeat; jus tamen in re & ipsa beneficii collatio per institutionem datur à Prælato. Jus præsentandi seu patronatus acquiritur præcipuè 3. modis: 1. si quis Ecclesiæ construendæ fundum det: 2. si eam cum Episcopi consensu construat. 3. si eam dotet, vel aliquod beneficium erigat. Hinc jus patronatûs, aliud Ecclesiasticum, quod alicui competit eo quod ex bonis Ecclesiasticis; aliud laicum, quod alicui competit eo quod ex bonis sæcularibus vel patrimonialibus Ecclesiam fundavit, vel construxit, vel dotavit. Patronus laicus debet præsentare intra 4. menses à vacatione beneficii; Ecclesiastico conceduntur sex; hoc tempore elapso potest Episcopus conferre beneficium cui voluerit.

4. *Quomodò acquiratur beneficium electione?* *Nota*, electio est alicujus personæ ad Ecclesiæ vacantis pastoralem dignitatem canonica vocatio. Nunc R. tres sunt modi eligendi; 1. per scrutinium, seu collectionem suffragiorum, in quo necesse est, ut major ac sanior pars capituli in eumdem consentiat, 2. per compromissum, quando Capitulum potestatem eligendi uni vel pluribus committit, 3. velut per inspirationem, quando omnes uno corde & ore in eumdem subitò consentiunt. Sic electus acquirit jus ad rem, non jus in re, nisi post secutam confirmationem.

5. *Quomodò acquiratur beneficium postulatione?* *Nota*: postulatio est exhibitio personæ ad prælaturam ineligibilis absque dispensatione; vel ob defectum ætatis, aut natalium; vel quia non erat de capitulo: *postulare* verò est petere à superiore, ut talem personam ad talem Ecclesiam seu dignitatem vacantem, non obstante defectu quem habet, admittat. Nunc R. postulatio ab ipso Electorum capitulo sic facienda est, ut duæ saltem partes tertiæ consentiant: sic facta postulatio nondum tribuit jus ad rem in beneficium; nam potest adhuc à postulantibus revocari, & à superiore rejici; opus est ergo ut postulatus obtineat confirmationem, quâ obtentâ, fruitur beneficio.

6. *Quomodò acquiratur beneficium libera collatione*, quæ est datio beneficii facta per prælatum non subjacentem juri patronatûs, aut præviæ electioni? R. quamvis in quavis Dioecesi Episcopus sit proprius & ordinarius collator omnium beneficiorum, tam patronatorum, quàm liberorum; sæpè tamen ex privilegio, fundatione, aut legitima præscriptione idem jus competit aliis Ecclesiasticis; sicque eorum liberâ collatione acquiritur beneficium. Sic & Papa est universalis collator beneficiorum in tota Ecclesia, & illa confert tribus modis. 1. jure *prævention is*, V. Gr. quando alicui confert gratiam expectativam ad beneficium primò vacaturum. 2. *jure concursûs* cum aliis collatoribus, sic ut qui prior beneficium contulerit, rata sit ejus collatio. Verùm ad vitandam confusionem Papa ratò hoc modo conferendi beneficium utitur, cujus loco sibi in variis Ecclesiis reservavit certos menses, ceteris ordinario permissis. 3. *jure devolutionis*, quando ratione criminis V. G. ob simoniam, aut ratione negligentiæ collatoris, jus conferendi ad illum devolvitur ex Canonum dispositione.

7. *Quomodò acquiratur beneficium resignatione?* R. acquiritur, dum quis spontaneè suum beneficium dimittit coram legitimo superiori. Resignatio autem alia *pura*, quæ fit sine omni pacto ac conditione, sic ut ordinarius possit beneficium, si sit ipsius collationis, conferre cui voluerit; alia *conditionalis* quæ fit in favorem tertii: & rursus in favorem tertii potest fieri dupliciter, vel reservando sibi jus regressûs, vel pensionem, vel aliquos fructus; vel sine ulla reservatione. Si resignet cum hac clausulâ, *non aliter, nec aliàs*, solùm

ſolùm iſti tertio beneficium poterit conferri; ſed talis reſignatio per ſe loquendo ſolùm poteſt fieri in manibus Papæ: attamen, ubi non eſt recepta bulla Pii V. id prohibens, poteſt fieri in manibus Ordinarij, cum deprecatioue ut tali perſonæ conferre velit, ſed ad id eum non obligando. Infirmus reſignans beneficium in favorem tertij, debet ſupervivere ad 20. dies; alioqui reſignatio nulla eſt, & per ejus obitum vacabit.

8. *Quando acquiratur beneficium permutatione?* R. *ſic acqutritur:* clerici ſua beneficia reſignant in manus Ordinarij cui ſubſunt beneficia, eâ lege ut alterius beneficium alteri reciprocè conferatur. Dixi *Ordinarij*, quia non poteſt fieri in manibus Epiſcopo inferioris. Ad hanc permutationem debet peti conſenſus eorum, ad quos pertinet electio vel præſentatio, quem ſi negent, poterit Epiſcopus ſua approbatione conſenſum ſupplere ſi patronus non ſit laicus. Factâ reſignatione ad mutuam permutationem, beneficia neceſſariò conferenda ſunt in permutantes. Si permutatione ex unâ parte completâ, alter ex ſua parte conditionem non impleat, deceptus poteſt redire ad ſuum beneficium.

9. *Quot conditiones requiruntur ut quis ſit capax beneficij?* R. à Leſſio decem numerantur. 1. *thorus legitimus:* illegitimi tamen poſſunt reddi capaces, etiam Epiſcopatûs, per diſpenſationem Papæ, non Epiſcopi, qui cum illis ſolùm poteſt diſpenſare ad ordines minores, & beneficia ſimplicia, quibus non eſt annexus ordo ſacer. &c.

2. *Clericatus*, ſeu prima tonſura, quæ eſt neceſſaria ad quodvis beneficium, ut eâ deficiente collatio ſit irrita. Si beneficium ex ſua inſtitutione, requirat certum ordinem ſacrum, V. G. diaconatum, ſacerdotium, illo carens eſt inhabilis ad iſtud beneficium: ex conſuetudine tamen ſufficit, ſi intra annum ordo ſuſcipiatur ad Epiſcopatum requiritur ante ejus ſuſceptionem ſubdiaconatus, & ut eo ſuſcepto intra 3. menſes fiat conſecratio, ſub pœnâ jacturæ fructuum, imo & Epiſcopatus, ſi ultra tres alios menſes negligatur. Ex Trid. ſeſſ. 23. c. 1.

3. *Ætas*, quæ pro ratione beneficij varia requiritur. Ad Epiſcopatum requiruntur 30. anni expleti; ad beneficium ſimplex ſufficiunt 14. anni inchoati; &c.

4. *Coelibatus*; conjugatus enim eſt incapax beneficij. Si clericus minorum ordinum habens beneficium, ineat matrimonium, ipſo facto illud amittit, uti & novitius dum facit profeſſionem.

5. *Libertas* à cenſuris & irregularitate: hinc excommunicatus inhabilis eſt ad beneficium.

6. *Morum probitas*; 7. *ſcientia*; 8. *aptitudo corporis*; hæ tres qualitates debent eſſe tales, ut ſufficiant ad officium ritè præſtandum.

9. *Intentio*, nempe ſtatûs Eccleſiaſtici ſuſcipiendi ſtatuto tempore. Hinc accipiens beneficium, cui annexus eſt ordo ſacer, ſi non habeat intentionem ſuſcipiendi ſtatuto tempore ſacrum ordinem, juxta communem peccat mortaliter, uti & is qui accipit beneficium, ut ejus fructibus alatur donec ſtudia abſolverit, cum animo tunc illud dimittendi.

10. *Carentia beneficij incompatibilis.* Beneficia incompatibilia ſunt duo beneficia curata, duæ dignitates, duo beneficia ſub eodem tecto uniformia, id eſt in eâdem Eccleſiâ &c. poteſt tamen Pontifex ex juſtâ causâ diſpenſare.

10. *Quomodò & quando beneficij collator peccat?* R. peccat mortaliter, ſi conferat beneficium indigno, cum dignus haberi poteſt. Item per ſe loquendo, ſi minùs dignum præferat notabiliter digniori in beneficio habentibus curam animarum, vel Eccleſiaſticam jurisdictionem, aut adminiſtrationem magni momenti; quia iſta graviter repugnant juſtitiæ distributivæ & bono communi. Major autem dignitas non petitur ex ſola doctrina ac virtute, cum ſæpè accidat, ut minùs ſanctus aut minùs doctus, ſit magis idoneus ratione prudentiæ, nobilitatis, dexteritatis in rebus agendis.

11. *Quomodo amittatur beneficium?* R. 4. modis. 1. per mortem beneficiati. 2. per juris diſpoſitionem, v. g. per alterius beneficij incompatibilis conſecutionem, per profeſſionem religioſam, per matrimonium validum, per crimen hæreſis, ſchiſmatis, ſodomiæ ſæpius exercitæ. &c. 3. per ſententiam judicis, V. Gr. ob homicidium, ob adulterium, &c. privantis reum ſuo beneficio. 4. per liberam reſignationem.

CAPUT XXXVI.

De obligationibus beneficiatorum.

1. *An teneantur beneficiati ad horas canonicas?* R. 1. omnes beneficiati, regulariter loquendo, ſub murtali obligantur ad horas canonicas. Ex Conc. Later. & ex conſtit. Pii V. excipe quasdam præpoſituras & perſonatus, quibus ex ſuâ inſtitutione ſolùm annectitur obligatio ad horas B. V. vel ad quinies Pater & Ave, aut ad pſalmum *miſerere*. 2. ad hanc autem obligationem probabilius requiritur poſſeſſio, ante quam non cenſetur perfectè haberi beneficium. Si tamen ipſe ſit in mora accipiendi poſſeſſionem, tunc tenetur; qui verò ex ſuo beneficio abſque ſuâ culpâ fructus non percipit, nec eos poſteà percepturus eſt, V. Gr. ſi ab hoſtibus occupetur, eſt liber ab horis, niſi vivat tunc ex fructibus in præcedentium annorum decurſu collectis: non tamen Canonici juxtà communiorem ſententiam, quibus ex uſu quarumdam Eccleſiarum primo & ſecundo anno omnes fructus ſubtrahuntur applicandi fabricæ, aut prælato, vel ſenioribus, vel ſolvendis canonici defuncti debitis & expenſis pro funere; quia eos recipient in æquivalenti, ſive vitâ, non contribuendo quot annis aliquid pro fabrica, ſive poſt mortem, fructibus unius anni reſervatis pro eorum funere. Reliqua circa horarum obligationem & recitationem, vide in ſummâ B. Suarez.

2. *Quinam beneficiati teneantur ad Reſidentiam, & quomodo?* R. 1. omnes habentes beneficia curata tenentur jure Divino reſidere, in quo proinde Pontifex non poteſt diſpenſare, licèt ſubinde ob circumſtantias aliud exigentes, ceſſet ejus obligatio ex Trid. 2. Epiſcopi poſſunt ſingulis annis juſtâ ex causâ, etiam abſque approbatione ſuperioris, à ſuis Eccleſiis abeſſe ad 3. menſes, non ultra, niſi id poſtulet aliquod Reipublicæ munus Epiſcopatui annexum, V. Gr. eundi ad comitia. Si aliter diutiùs abfuerint, peccant mortaliter, & pro ratâ fructus non faciunt ſuos, ex Trid. parochis ſub eâdem culpâ prohibitum eſt abeſſe à ſuis Eccleſiis ultra duos menſes; imò probabilius ne bimeſtri quidem abeſſe poſſunt abſque ordinarii approbatione, ex Trid. Denique quamvis omnia beneficia de jure communi exigant reſidentiam, quædam tamen ſimplicia ex conſuetudine vel fundatione illam non exigunt.

3. *Quænam cauſæ excuſent beneficiatum à Reſidentiâ?* R. 1. ſtudium Theologiæ aut juris canonici ad quinquennium. 2. earumdem ſcientiarum profeſſio ad quantumvis tempus. 3. profeſſio humaniorum litterarum aut Philoſophiæ, ſed tantùm ex licentiâ Epiſcopi. &c.

CAPUT

CAPUT XXXVII.

De pensionibus.

1. *Quid & quotuplex pensio?* R. 1. pensio est jus percipiendi aliquos fructus ex beneficio alieno. 2. pensio est triplex: alia *Laica*, quæ datur Laico; ob aliquod obsequium temporale Ecclesiæ præstitum aut præstandum: alia *clericalis*, quæ datur ob spirituale obsequium, V. Gr. ob conciones: alia *mixta*, quæ datur Clerico, sed non ob officium spirituale, V. Gr. ea quæ datur pastori seni, aut quæ constituitur ob resignationem beneficii.

2. *Quid requiritur ad constituendam pensionem?* R. 1. ex parte pensionarii thorus legitimus, clericatus, libertas à censuris, & reliqua fere omnia quæ requiruntur ex parte beneficiari ad habendum beneficium. 2. ex parte causæ, justitia; unde habens pensionem absque justâ causâ, etiam à Papâ, non est tutus in conscientiâ. 3. ex parte constituentis pensionem requiritur potestas, quæ per se loquendo soli Papæ competit; Episcopis tamen probabiliter in quibusdam casibus, V. Gr. ob paupertatem et senectutem resignantis, vel ob transactionem in lite motâ super beneficio. Potest constitui pensio absque consensu patroni, cum per eam non privetur ullo jure. Debet esse moderata, ne nimium gravetur beneficiarius, præcipuè in beneficio habente annexam curam animarum.

3. *Quomodo amittitur seu extinguitur pensio?* R. 1. morte pensionarii. 2. ejusdem matrimonio valido, aut professione religiosa. 3. renuntiatione etiam absque superioris licentiâ. 4. redemptione.

4. *Ad quid obligatur habens pensionem Ecclesiasticam, id est clericalem aut mixtam?* R. jure antiquiore ad nihil obligatur; sed jure novo Pii V. obligatur ad horas B. Virginis quotidiè recitandas, ita ut alioqui fructus non faciat suos, ubi Bulla quoad hoc recepta est.

Reliqua quæ spectant ad hanc materiam de Justitia et Jure, nempè de Religione, de oratione, de juramentis, de votis &c. habentur singillatim in dictâ summâ B. Suarez, ideoque hìc omitto.

APPENDIX SECUNDA DE MATRIMONIO.

Hæc materia tres partes continet: Sponſalia, Matrimonium ſecundùm ſe ſpectatum, & Matrimonium ut eſt Sacramentum.

PARS I.

De Sponſalibus.

CAPUT I.

Quid ſponſalia, & quomodo contrahantur?

R. 1. Sponſalia, prout hîc ſumuntur, eſt mutua futurarum nuptiarum promiſſio. Dicitur *mutua*; quia cum hic contractus ſit oneroſus, utrimque includens obligationem, debet eſſe promiſſio & repromiſſio; unde ſi hic promittat matrimonium, & illa acceptet tantùm, ſed non repromittat, non erunt ſponſalia, niſi iſta acceptatio cenſeretur fortè virtualis repromiſſio. Qui tamen promittit, tenetur exequi ſuam promiſſionem acceptatam, ſi acceptans velit. Deinde iſta promiſſio & repromiſſio debet eſſe voluntaria & libera. Hinc, quamvis ſponſalia inita ex metu gravi injuſtè incuſſo, fortè eſſent valida juxta quoſdam; ſunt tamen reſcindibilia pro arbitrio metum paſſi. Sed ſi metus fuerit levis aut juſtè incuſſus, tanc ſunt valida: denique facta ſinè vero interno conſenſu ſeu ficto, in foro conſcientiæ abſolutè non ſunt valida, in quo tamen tenetur promittens vel compenſare damnum, ſi quod indè evenerit, vel ponere verum conſenſum; & commiſit peccatum grave. In foro autem externo præſumitur fuiſſe verus internus conſenſus. Non contrahit ſponſalia qui dicit, ſpondeo me non aliam ducturum quàm te; quia poteſt nullam ducere.

R. 2. Variis modis ſponſalia contrahuntur: 1. vel expreſsè dicendo: *promitto tibi matrimonium;* vel tacitè, dum parentes præſentibus liberis & quid agatur audientibus, eorum nomine contrahunt, tunc enim liberorum taciturnitas cenſetur tacitus conſenſus. 2. inter ipſos ſponſos præſentes, vel inter abſentes per procuratorem aut litteras. 3. vel publicè vel clandeſtinè; quamvis enim clandeſtinus matrimonii contractus per Trid. ſit invalidus; ſponſalium tamen nec invalidus, nec per ſe illicitus, ſecluſis ſpecialibus locorum conſtitutionibus. 4. vel abſolutè vel conditionatè; conditionata tamen non ſortiuntur perfectam ſponſalium rationem, niſi quando purificatâ conditione tranſeunt in abſoluta.

CAPUT II.

Quinam poſſint validè ſponſalia contrahere & quâ ætate?

R. 1. Soli poſſunt, qui aliquando poſſunt validè & licitè matrimonium inire: nemo enim poteſt ſe obligare ad rem impoſſibilem vel illicitam. 2. ſponſalia non contrahuntur validè antè ſeptennium completum. Si autem poſt ſeptennium ſed antè pubertatem contracta ſint, poſſunt ab utrolibet reſcindi, ſtatim atque ad pubertatem pervenerint, non antè. Per *ly ſtatim* communiter intelligitur intra triduum. Quod ſi malitia ſuppleat ætatem, id eſt ſi antè ſeptennium apertè conſtet ſponſos habere ſufficientem rationis uſum ad talem contractum, *D. Tho. Henr. Laym. Sanchez* cum 36. D. D. & amplius putant eſſe valida: multi tamen alii id negant.

CAPUT III.

Qui ſint effectus ſponſalium?

R. 1. Effectus eſt gravis obligatio contrahendi matrimonium, à contrahentibus præfixo tempore; aut ſi tempus non ſit præfixum, parte alterâ opportunè id exigente. Datur tamen in dilatione parvitas materiæ. Quod ſi pars à ſponſalibus injuſtè reſiliat, aut longiores moras trahat ſinè ratione, poteſt cogi per judicem, etiam cenſuris. Si tamen timeretur ex coactione malus exitus, ſervandum eſt quod habetur cap. *requiſivit* de ſponſalibus, ubi dicitur: pars quæ tenuit ſponſalia, monenda potiùs quàm cogenda.

2. Eſt jus quoddam quod acquirit ſponſus in corpus ſponſæ, & ſponſa in corpus ſponſi, ità ut ſi uterque fornicetur, non tantùm peccet contra caſtitatem, ſed etiam contra juſtitiam; quæ injuſtitiæ malitia fornicationi ſuperaddita communiùs cenſetur mortalis, reſpectu ſponſæ, adeoque confitenda; tantum venialis reſpectu ſponſi; quia illa dum corrumpitur fit deterior ac vilior.

3. Copulâ inter ſponſos ſecutâ affectu maritali (*Nota: affectu maritali*) ſponſalia tranſeunt in matrimonium ubi Trident. non eſt receptum; Trident. enim ad valorem matrimonii requirit præſentiam parochi, &c.

4. Eſt impedimentum publicæ honeſtatis.

CAPUT IV.

Cauſæ diſſolvendi ſponſalia.

1. Sponſalia puberum diſſolvuntur mutuo ſponſi & ſponſæ conſenſu, quamvis ſint jurata; & id poteſt fieri licitè. Impuberum autem non poſſunt ante pubertatem mutuo conſenſu diſſolvi. Poteſt tamen una pars facta pubes ſinè conſenſu alterius, licet adhuc impuberis, reſilire ſtatim; id eſt intra triduum poſt pubertatem; & id exteriùs declaretur oportet. Si quis autem

poſt

post pubertatem contraxit sponsalia cum impubere, debet expectare pubertatem illius, ut si velit, resiliat; quod si statim non resiliat, firma erunt sponsalia, nec poterunt amplius dissolvi nisi mutuo consensu.

2. Per matrimonium contractum cum aliâ personâ, non autem per secunda sponsalia, etiam jurata. Hoc ipso tamen quo quis matrimonium alteri promittit aut tentat illud inire, censetur ex parte suâ renunciasse prioribus sponsalibus, adeoque partem alteram innocentem liberasse ab obligatione sponsalium, non tamen seipsum. An autem mortuâ uxore, priora sponsalia revivisçant, controvertitur.

3. Per professionem religiosam aut vota substantialia, in religione approbata, & per susceptionem ordinis sacri. Per solum autem ingressum aut votum ingrediendi religionem, an dissolvantur, hæc videntur dicenda: 1. pars in mundo remanens, potest resilire si velit. 2. pars religionem ingressa aut quæ vovit ingredi, non liberatur absolutè ab obligatione sponsalium; si enim non ingrediatur aut egrediatur, debet matrimonium inire, si pars adhuc velit. 3. sponsus non potest illam ingredi, nisi resarciat damna sponsæ, si quæ ab eo passa sit; unde si eam defloraset, nec posset aliter, nisi per matrimonium, istud damnum resarcire, non posset religionem ingredi. Sed vide Tol. Nav. Rebell. &c. hac super re variè disputantes.

An autem per votum perpetuæ castitatis in sæculo, aut sacri ordinis suscipiendi superveniens sponsalibus, etiam dissolvantur ex parte voventis, affirmant Henriq. Sot. Pont. &c. quia dicunt sponsalia includere hanc tacitam conditionem: *nisi ad statum perfectiorem transire voluero*: Negant verò Sanch. Coninch. &c. probabilius; quia istud votum, ajunt, est de re illicita, nempe contra jus alterius partis acquisitum per sponsalia.

4. Per superveniens impedimentum matrimonii: V. Gr. si sponsus contrahat affinitatem cum sponsa sua, cognoscendo ejus sororem. Multi tamen putant partem, quæ posuit impedimentum, posse cogi à comparte ad petendam dispensationem ut matrimonium contrahat.

5. Per culpabilem moram partis in contrahendo matrimonio intra tempus præfixum; quæ enim est in mora culpabili, censetur alteri obligationem remittere, quamvis ipsa adhuc maneat obligata, si altera pars velit contractum perficere. Dixi *per culpabilem moram*; si enim sit inculpabilis, V. Gr. ob morbum, tenetur altera pars expectare aliquamdiu juxta arbitrium boni viri, nisi terminus fuerit præfixus ad finiendam obligationem.

6. Per discessum unius in terram longinquam absque alterius licentiâ; nec necesse est expectare triennium, ut vult jus. Si cum licentiâ discesserit, expectandum est præfixum tempus reditûs.

7. Per fornicationem sponsi aut sponsæ cum tertia persona post sponsalia. Idem juxta communem dicendum, si sponsa sinat se ab alio turpiter tangi, quia sic habetur impudica, & fit notabiliter vilior. Hoc etiam extendunt aliqui ad sponsum, si habeat frequentes actus turpes erga aliam. In utroque tamen casu sola pars innocens liberatur ob obligatione sponsalium. Quod si utraque pars fornicata sit, putat probabiliter Bonac. neutram posse resilire, quia delictum unius delicto alterius compensatur. Sanchez tamen dari compensationem negat, adeoque in hoc casu putat sponsum posse resilire, non sponsam.

8. Per quamcumque mutationem notabilem supervenientem sponsalibus, quæ si præcessisset, non fuissent inita; V. Gr. si superveniat notabilis deformitas, infirmitas habitualis, aut contagiosa, paupertas, infamia, sponsæ corruptio, etiam per vim, magna morum mutatio in pejus, aut fortunarum in pejus aut melius &c. Item si quid horum latens, post contracta sponsalia detegatur, & nominatim si quæ virgo putabatur, cognoscatur fuisse corrupta, licet per vim.

Petes: an quando adest sufficiens causa ad sponsalium dissolutionem, necessaria sit judicis authoritas ad ea dissolvenda? R. Negativè, si sit causa manifesta, vel ipso jure expressa ad ea dissolvenda, V. Gr. si sponsus aut sponsa in Religione professionem aut vota emittat, si sponsus sacris initietur: Affirmativè autem si sit dubia, aut si scandalum sequeretur; ita Sanch. Nav. &c. Judex autem cujus authoritate dissolvenda sunt, debet esse Ordinarius aut delegatus, non verò parochus, cum hic non habeat jurisdictionem in foro externo, Sanch. Bonac. &c. juxta quos, ut dissolvantur sponsalia jurata, non est necesse petere juramenti relaxationem.

PARS II.

De Matrimonio secundùm se spectato.

CAPUT I.

Quid Matrimonium, & quotuplex?

R. 1. Matrimonium secundùm se spectatum, potest sumi dupliciter: vel pro *contractu*, quo vir & femina sibi mutuò tradunt dominium corporis in ordine ad actum generationis; vel pro *statu seu vinculo* per istum contractum inducto habitualiter permanente & conjuges obligante ad individuam vitæ societatem. Hoc utroque modo sumptum rectè definitur: *viri & mulieris maritalis conjunctio individuam vitæ consuetudinem retinens.* Dicitur *maritalis conjunctio*, quia hæc dat potestatem marito in corpus uxoris, & uxori in corpus mariti in ordine ad generationem. Non est tamen necessarium ut hæc potestas sit expedita & libera, sed potest esse alligata & impedita per votum servandæ perpetuæ castitatis in ipso matrimonio, ex mutuo conjugum consensu, ut constat ex vero S. Josephi matrimonio cum B. Virgine, quod stetit cum virginitatis voto.

R. 2. Matrimonium dividitur in *legitimum*, *ratum* & *consummatum*. Legitimum dicitur quod inter personas habiles præcisè legitimo consensu contractum est, quale nunc est inter infideles, & fuit olim in lege naturali & Mosaicâ. Ratum dicitur, quod est sacramento fidei signatum, sive inter baptizatos contractum, sed copulâ carnali nondum consummatum. Dicitur consummatum quando copula carnali jam est completum.

CAPUT II.

Quænam origo & honestas Matrimonii?

R. 1. Origo Matrimonii videtur immediatè profluxisse ex ipso jure naturæ; hoc enim ipso quo Deus creavit masculum & fœminam cum potentiâ generativâ, licita fuit eorum conjunctio ad generis humani propagationem, adeoque & contractus matrimonialis, qui necessarius est ad convenientem prolis educationem.

R. 2. De fide est matrimonium ejusque usum esse honestum ac licitum contra antiquos quosdam hæreticos, de quibus sic prædicit Paulus 1. Tim. 4. *attendentes spiritibus erroris* &c. *prohibentium nubere.* Dum quidam patres videntur arguere ejus indecentiam, respiciunt ad concupiscentiam quæ ab Apostolo vocatur peccatum, eo quod sit effectus peccati, & ad peccatum inclinet. R. 3. licèt matrimonium secundùm se spectatum non indiguerit speciali & immediatâ Dei institutione, quidam tamen censent fuisse specialiter à Deo, seu institutum, inspiranti, seu præcipienti expressè illud contrahi ab Adamo & Eva; unde rursum sequitur quod honestus & licitus sit ejus usus.

CAPUT III.

An matrimonium cadat sub præcepto?

R. 1. Initio mundi, & statim à diluvio omnes præcepto naturali obligabantur ad ineundum matrimonium. Ita DD. communiter. *Probatur*, quia matrimonium tunc erat necessarium ad conservandam speciem, & ad propagationem generis humani. Imò probabile est huic præcepto naturali accessisse positivum Divinum, dum Deus dixit: *Crescite & multiplicamini.* Gen. 1. nec refert quòd eadem verba dirigantur etiam ad pisces præcepti incapaces: dici enim potest quòd respectu piscium contineant simplicem benedictionem; respectu verò hominum, benedictionem & præceptum.

R. 2. Humano genere sufficienter multiplicato, utrumque istud præceptum desiit obligare; imò in novâ Christi lege est laudabilius & melius abstinere à matrimonio quàm illud inire, nisi aliquid specialiter obstet. Est de fide contra Lutherum asserentem continentiam esse impossibilem, ac proinde votum de castitate servanda non obligare; quod manifestè repugnat doctrinæ Apostoli 1. Cor. 7. suadentis virginitatem eamque matrimonio præferentis. Imò & Christus eam commendavit Matth. 19. Denique in Apoc. cap. 14. laudantur qui non sunt cum mulieribus coinquinati, sed virgines permanserunt. Castitas ergò non est impossibilis, cùm tam multi eam servaverint & servent; nec ex eo quòd multi eam servent, periculum est ne genus humanum pereat, uti Jovianus hæreticus olim objiciebat Hieronymo; hic enim sapienter illi respondit. *difficilis est virginitas; & ideo rara est, non impossibilis.*

Petes: an aliqui peculiari ratione teneantur matrimonium contrahere? R. Affir. v. g. Reges vel principes, qui propter cælibatum essent causa, cur regnum dilaberetur ad hæreticos vel infideles, vel magni motus exurgerent. Estius, Sanchez, &c.

CAPUT IV.

An secundæ nuptiæ sint licitæ?

R. Licitum esse tam viro quàm fœminæ, mortuâ comparte, transire ad secundas, tertias, quartas, & ulteriores etiam nuptias. Est de fide contra Novatianos. *Probatur*, tum ex Apostolo Rom. 7. ac 1. Tim. 5. tum ex Conc. Nic. Flor. & aliis. Nonnulli quidem patres Græci invehuntur in iteratas nuptias, V. Gr. tertias, quartas &c. ex studio promovendæ continentiæ, sed non illas damnant ut illicitas, cum dicant talia conjugia non esse dissolvenda, sed illas improbant tamquam signum & effectum magnæ incontinentiæ, seu concupiscentiæ. Hinc Conc. Neocæsar. imposuit pœnitentiam iteratò nubentibus vel ob præsumptionem intemperantiæ, vel quia transibant ad istas iteratas nuptias cum solemnitate benedictionis, quæ tantum in primis adhibenda est, ad significandam conjunctionem Christi cum Ecclesiâ unicâ ejus sponsa, quod non convenit secundis seu iteratis nuptiis. Per secundas autem nuptias irregularitas quædam contrahitur; non quia sunt illicitæ; sed quia reddunt inhabiles ad sacrorum ordinum susceptionem.

CAPUT V.

Quomodo polygamia sit illicita?

R. 1. Jure Divino est illicita. Probatur ex prima matrimonii celebratione Gen. 1. ubi Deus primo homini unicam dedit uxorem, dixitque ut vir adhæreat uxori, non uxoribus; essentque duo in carne unâ, non plures. Et in lege quidem Evangelicâ uxorum pluralitatem esse illicitam de fide est. Trid. enim Sess. 24. Cap. 2. dicit anathema asserenti *licere Christianis plures simul habere uxores.* Deducitur ex Matth. 19. ubi Christus asserit, mœchari eum qui dimissâ priore uxore alteram ducit; multò igitur magis mœchatur, qui priore retentâ alteram adjungit. Undè matrimonium cum secundâ uxore est invalidum, nec in hoc potest dispensare Ecclesia. Si quis ergo infidelis polygamus ad fidem convertitur, potest tantùm primam uxorem retinere, si ea velit etiam converti.

R. 2. Non tantùm jure Divino positivo, sed etiam jure naturali illicita est. D. Th. & alii communiùs, contra Dur. Abul. Cajet. &c. quia licèt pluralitas uxorum non impediat primarium finem matrimonii, qui est prolis generatio, impedit tamen secundarium, qui est bonæ prolis educatio & pax domestica, cum rarò accidat, ut vir unus possit sufficienter bonæ educationi multiplicis prolis ex pluribus uxoribus susceptæ, & rariùs adhuc fiat ut pax domestica cum pluribus uxoribus permaneat. Deinde videtur æqualitas contractus matrimonii exigere, ut sicut uxor tradit viro dominium totius corporis sui; ita & vir uxori suum tradat totaliter, eoque fruatur cùm voluerit; quod fieri non potest cum uxorum pluralitate. Quando ergo Deus in lege veteri permisit Abrahamo, aliisque Patriarchis habere plures uxores, non dispensavit propriè & directè, sed impropriè & indirectè, dividendo jus quod prima uxor in corpus mariti sola habebat, & partem istius transferendo in alteram uxorem. Undè dicit Aug. *mos erat,*

erat, non crimen erat, nempe ob Divinam dispensationem, vel quasi dispensationem.

Petes: quando, quibus, cur licitum fuit habere plures uxores? R. 1. id solùm fuit licitum statim post diluvium per Divinam dispensationem Noëmo & filiis ejus revelatam ad multiplicandum genus humanum; ob quam finem non fuit necessaria polygamia in initio mundi, quia longissima hominum vita generationi idonea sufficiebat, nec ullus ante diluvium legitur habuisse plures uxores præter Lamech, qui de hoc reprehenditur tamquàm de adulterio. Posteà genere humano sufficienter multiplicato, cessavit ratio prædictæ dispensationis. Hinc Christus reduxit omne conjugium sive Christianorum sive infidelium ad suam primam institutionem, dum Matth. 19. repetit quæ habentur in Gen. de ejus institutione.

PARS III.

De Matrimonio ut est Sacramentum.

CAPUT I.

Quid sit Matrimonium prout est Sacramentum, & quando à Christo institutum?

R. 1. Matrimonium prout est Sacramentum, rectè sic definitur: signum sensibile gratiæ sanctificantis, quo vir & mulier consensu perpetuo conjuguntur: vel sic: est contractus viri & fœminæ legitimus, quo mutua corporum potestas traditur, gratiæ sanctificantis collativus. Quod autem sit & verè & propriè sacramentum novæ legis, de fide est contra Luth. & Calv. alioſque hæreticos. *Probatur* ex Conc. Flor. recensenti matrimonium inter septem novæ legis sacramenta; ex Trid. dicenti anathema contrarium asserentibus; ex communi totius Ecclesiæ etiam orientalis consensu; ex P. P. Amb. Chrys. Aug. &c. apud Bellar. & ex ipsâ scripturâ, quæ juxta multorum sententiam id tradidit his verbis: *erunt duo in carne unâ; Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo & Ecclesia.* Ephes. 1. Hinc conjugium infidelium non est Sacramentum, quia carent Baptismo.

R. 2. institutum fuit à Christo vel in Cana Galileæ, dum præsentiâ suâ nuptias ibi celebratas honoravit, Joan. 2. vel dum indissolubilitatem matrimonii stabilivit, Matth. 19. vel denique post suam resurrectionem, loquens de regno Dei. Speciale est huic sacramento, quòd Christus nullum novum ritum pro eo, sicut pro aliis, instituerit; sed ipsum priorem matrimonii contractum elevaverit ad esse sacramentale.

CAPUT II.

Quænam sit materia ac forma hujus Sacramenti?

R. Forma hujus Sacramenti sunt verba vel signa exprimentia consensum; materia autem sunt corpora contrahentium: non enim est alia materia & forma matrimonii, prout est sacramentum, quàm prout est contractus; cum Christus contractum matrimonii, nullâ factâ mutatione, elevaverit ad esse Sacramenti. Quia autem Flor. dicit quod in omnibus Sacramentis semper hæc tria reperiantur; Sacramentum tantùm, res tantùm, Sacramentum & res simul; ista etiam tria reperiuntur in hoc matrimonii Sacramento sic: Sacramentum tantùm, est ipse matrimonii contractus, quia significat & non significatur. Res tantùm, est gratia Sacramentalis, quia significatur, & non significat. Sacramentum & res simul, est vinculum matrimoniale, quod ex contractu oritur; quia significat & significatur; significat enim indissolubilem Christi cum Ecclesiâ conjunctionem, & significatur per contractum matrimonialem ex quo oritur.

CAPUT III.

Quænam intentio requiratur in fidelibus, ut matrimonium ipsorum sit Sacramentum?

R. 1. Illorum Matrimonium semper esse Sacramentum, quando illud saltem confusè intendunt. Ita communiter contra Cajet. Vict. &c. negantes esse Sacramentum, quando initur per procuratorem aut litteras, licet illud intendant. *Probatur.* Quia cum Christus istum Matrimonii contractum elevaverit in baptizatis seu fidelibus ad esse Sacramenti, sinè addito speciali ritu, hoc ipso quod baptizati ineunt istum contractum cum intentione requisitâ ad recipiendum & administrandum Sacramentum, habetur quidquid requiritur ad essentiam hujus Sacramenti. Ea quæ contra hoc objiciuntur, vide soluta apud Authores.

R. 2. Si fideles matrimonium contrahant sinè ullâ intentione Sacramenti, erit validum in ratione contractûs civilis, uti accidit in hæreticis negantibus esse sacramentum, sed non in ratione Sacramenti. Ita Vasq. Rebell. Hurt. &c. contra Bell. Con. &c. dicentes hæc duo ex institutione Christi ita esse connexa, ut nunquam Matrimonium inter baptizatos possit valere in ratione contractûs, nisi etiam valeat in ratione Sacramenti. Sed negatur contractum Matrimonii per se esse connexum cum Sacramento, sed tantùm per accidens; & de facto ista duo separantur in non baptizatis; adeoque potest unum intendi sinè altero. Deinde cætera Sacramenta possunt esse invalida defectu solius intentionis in Ministro requisitæ; ergo etiam hoc Sacramentum.

Petes 1. An Matrimonium initum inter non baptizatos fiat Sacramentum, cum postea baptizantur? R. probabiliter Affir. & tunc dari gratiam. Ita Sanch. Bellar. Layman, &c. modò tunc coram parocho & testibus illud ratificent; vel ut alii volunt, modò præbeant novum consensum vel antiquum per aliqua signa, V. Gr. verba, nutus, aut copulam approbant. Sicut enim ista ratificatio, est vera confirmatio prioris Matrimonii, ita dici potest elevari à Christo ad esse Sacramenti.

Petes 2. An Marrimonium fidelis cum infideli, contractum ex Pontificis dispensatione sit Sacramentum ex parte fidelis? R. Negant Sanchez, Vasq. &c. contra Sot. Bonac. &c. quia, inquiunt, sicut Matrimonium est unicus duorum indivisibiliter contractus, ita & unum indivisibiliter Sacramentum. Posset tamen dici Christum unum & indivisibilem Matrimonii contractum elevasse ad duo partialia Sacramenta, quorum unum posset subsistere sinè altero; sicut alter conjugum potest recipere gratiam hujus Sacramenti, altero illam non recipiente, defectu debitæ dispositionis.

Petes

Petes 3. Si unus contrahentium intendat Sacramentum, altero non intendente, an contractus Matrimonii futurus sit Sacramentum ex parte illud intendentis? R. *probabilius* Affirm. cum ex parte ejus nihil desit ad rationem Sacramenti, dicique possit, quod in contractu Matrimonii contineantur duo Sacramenta partialia, quorum unum possit subsistere sine altero.

CAPUT IV.

An Matrimonium contractum per procuratorem sit validum, & Sacramentum conferens gratiam?

R. Affirmative. Ita Nav. Sanch. cum 20. D. D. *probatur.* Quia Christus elevans Matrimonium ad esse Sacramenti, non immutavit contractûs naturam, quæ talis est, ut possit inter absentes per procuratorem celebrari; & ut tale Matrimonium valeat, non est necesse dare procuratori potestatem seu commissionem coram parocho & testibus; sed satis est, ut nomine absentis ineat Matrimonium coram parocho & testibus, quo mediante sponsus seu mandans censetur moraliter præsens. Verba procuratoris contrahentis Matrimonium debent esse hæc: *talis te accipit in virum vel uxorem me mediante.* vel: *recipio te in virum vel uxorem nomine talis personæ.* Ttull. dicit sic debere esse verba: *recipio te in uxorem nomine Titii*, vel, *Titius te accipit in uxorem me mediante.* Et sponsa debet sic respondere, *ego te mediante duco Titium.* Si fiat per epistolam sic. *accipio te in meam conjugem.* Mandans autem procuratorem debet esse in statu gratiæ eo tempore quo credit Matrimonium à procuratore celebrandum; quia tunc recipit Sacramentum, etiam dormiens; & si dormiens sit in statu peccati mortalis recipiendo Sacramentum, istud peccatum non fit dormiendo, sed fuit factum quando vigilans, advertendo se esse in statu peccati mortalis, exposuit se periculo recipiendi hoc Sacramentum in eo statu, & neglexit illius expiationem. Optimè faciunt, inquit Sanchez, contrahentes per procuratorem, si postea ipsimet iterent Matrimonium ad tollendos scrupulos, ne fortè prior consensus fuerit revocatus; & consequenter invalidum Sacramentum; quia cum Matrimonium sit contractus, potest iterari. Cajetanus qui putat tale Matrimonium valere tantùm in ratione contractûs naturalis, vult esse iterandum à præsentibus contrahentibus, ut valeat in ratione Sacramenti; sed cum suprà dixerimus illud valere etiam in ratione Sacramenti, probabilius est istud Sacramentum priùs inter absentes per procuratorem initum, postea non verè iterari; sed tantùm à præsentibus confirmari & approbari, omissasque solemnitates suppleri.

Cum sit eadem difficultas circa Matrimonium per epistolam contractum, inquit idem Sanchez, nimirum an sit validum & Sacramentum; ideo idem dicendum est de illo ac de Matrimonio per procuratorem, nempe esse validum & Sacramentum.

CAPUT V.

Quis sit Minister hujus Sacramenti?

R. Ministros hujus Sacramenti esse ipsos contrahentes. Ita S. Th. Scot. Sanchez, Suarez, & alii communissimè, contra Sylvium, Estium, & paucos alios volentes esse sacerdotem. *Probatur* 1. ex Flor. sic dicente: *causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Atqui consensus ponitur à contrahentibus; ergo sunt causa efficiens seu minister Matrimonii prout est Sacramentum, de quo agit ibi Flor. seu mutuus eorum consensus constituit & efficit Matrimonium. 2. ex Trid. dicente: *clandestina Matrimonia olim fuisse rata & vera Matrimonia.* Atqui in illis non aderat sacerdos, seu parochus, utpote clandestinis; ergo contrahentes ipsi erant Ministri. 3. ex communi T. T. tam veterum quàm recentiorum consensu. Quamvis nunc Trid. requirat *præsentiam* parochi, non idcircò constituit illum *Ministrum*, quandoquidem olim non erat. Deinde dum præcipit ut parochus dicat: *ego vos in Matrimonium conjungo* &c. non præscribit per hæc verba formam essentialem, cum sinè illis possit esse Matrimonium validum; hæc ergo verba tantum significant. *ego Matrimonium vestrum authoritate mihi ab Ecclesiâ commissa ratum habeo aut confirmo.* Cur Minister in hoc Sacramento non sit diversus à suscipiente, est quia hoc Sacramentum consistit in ipso conjugum contractu elevato à Christo ad esse Sacramenti. Quando autem CC. & PP. docent nuptias esse sanctificandas benedictione sacerdotali, non agunt de assistentiâ parochi dicentis: *ego vos conjungo &c.* quam adversarii volunt esse formam essentialem; sed de benedictione ceremoniali, quâ sacerdos per varias orationes nubentibus solemniter benedicit; quam benedictionem esse tantùm accidentalem patet ex eo quod Ecclesia eam non adhibeat temporibus adventûs & quadragesimæ, nec in secundis nuptiis.

CAPUT VI.

Quis effectus hujus Sacramenti, & quæ dispositio ad illud necessaria?

R. 1. effectus hujus Sacramenti est gratia sanctificans seu ejus augmentum, cum specialibus auxiliis supernaturalibus ad onera Matrimonii Christiana sustinenda.

2. Dispositio ad illud necessaria ut licitè suscipiatur, est status gratiæ, cum sit Sacramentum vivorum; non tamen necessaria est confessio, saltem jure communi; quod adde; quia jure particulari quarumdam Ecclesiarum præcipitur confessio.

CAPUT VII.

Quisnam consensus ad Matrimonii valorem requiratur?

R. Consensus ad Matrimonii valorem requisitus 1. debet esse verus; undè si ex alterutra parte contrahentium sit fictus, Matrimonium nullum est; Matrimonii enim contractus con-

consistit in mutuo vero consensu. 2. debet esse plenè deliberatus, seu factus cum advertentiâ de se sufficienti ad mortale: id enim exigit obligationis gravitas. 3. debet esse signo aliquo exteriori expressus; quia debet utrique parti innotescere, ut possit acceptari. 4. debet esse liber à coactione seu metu gravi, ita ut si consensus metu gravi injustè incusso exortus sit, Matrimonium sit invalidum; quia licet contractus ex gravi metu initi, probabilius videantur, spectato solo naturæ jure, esse validi, & jure positivo solùm rescindibiles, ut communius docetur in Tract. de jure & justitia; contractus tamen matrimonii sic initus, speciali jure positivo est irritus. Cap. *Veniens* de sponsal. &c. 5. utriusque consensus debet esse simul moraliter, ita ut prioris consensus perseveret, dum exprimitur consensus alterius, aut non sit nec censeatur revocatus.

R. 2. *Consensus conditionatus* sub conditione de præsenti aut de præterito, eâ subsistente, statim efficit validum Matrimonium, ut fit in aliis contractibus; eâ deficiente, est irritum, etiamsi contrahentes nesciant conditionem subsistere aut non subsistere. Conditio autem honesta de futuro, suspendit valorem Matrimonii donec purificetur, eâ purificatâ, probabilius est validum reddi Matrimonium absque novo consensu; quia cæteri contractus conditionati transeunt in absolutos absque novo consensu, hoc ipso quo purificatur conditio; ergo etiam matrimonialis, cum tamen opposita sententia de ponendo novo consensu, sit etiam valde probabilis, in praxi curandum est, ut impletâ conditione renovetur & exprimatur absolutè consensus de præsenti coram Parocho & testibus, ubi Trid. est receptum. Si conditio adjecta repugnet fini aut naturæ Matrimonii, irritum est Matrimonium.

Petes 1. An sit necesse, ut consensus ad Matrimonium requisitus feratur in actum conjugalem; vel an sufficiat ut tendat in trauslationem dominii corporum in ordine ad istum actum? R. sufficere ut tendat in translationem dominii &c. ita D. D. communiter. *Probatur* 1. S. Josephus & B. Virgo contraxerunt verum Matrimonium, & tamen non consenserunt in actum conjugalem. 2. si quis contraheret Matrimonium cum voluntate ingrediendi religionem ante Matrimonii consummationem, validè contraheret, & tamen non intenderet actum conjugalem. 3. quia actus conjugalis supponit Matrimonium jam constitutum; ergo non pertinet ad ejus essentiam; adeoque potest intendi essentia Matrimonii non intento isto actu. Undè potest validè contrahi Matrimonium cum pacto numquam eo utendi. Vasq. Con. &c. contra Sanch. Laym. *Prob.* quia translatio dominii alicujus rei in ordine ad aliquem usum consistere potest cum pacto non utendi; per dominium enim tantùm habetur potestas utendi radicalis & remota, non verò proxima & expedita. Deinde secundum omnes, potest quis accepto rei dominio se obligare ad non utendum istâ re, & nominatim conjuges post initum Matrimonium possunt pacisci se eo non usuros; ergo iidem possunt illud inire cum simili pacto.

Petes 2. An ad valorem Matrimonii requiratur parentum consensus? R. Neg. ut constat ex Trid. Sess. 24. *ubi damnat hæreticos asserentes Matrimonia à filiis fam. sinè consensu parentum contracta, irrita esse*; ordinariè tamen consensus iste necessarius est ad hoc, ut sit licitum Matrimonium, ita ut graviter peccent filii & filiæ-familias contrahentes invitis parentibus; & de hac necessitate intelligendi sunt Canones requirentes parentum consensum. Sed parentes peccarent, si irrationabiliter consensum denegarent; & isto casu licitum esset Matrimonium absque illorum consensu. An autem justè aut injustè consensum suum denegent; præcipuè spectet ad Episcopum judicare.

Petes 3. An parentes possint liberos exhæredare, aut ipsis dotem negare, si illis rationabiliter invitis Matrimonium contrahant, vide Sanchez; ubi multi negant, multi affirmant; sed videnda est hac super re praxis variorum tribunalium.

CAPUT VIII.

De Matrimonio clandestino.

Matrimonium dicitur clandestinum quod clam initur, duplexque est: unum quando sinè parocho & testibus, alterum quando sinè præviis denunciationibus, seu proclamationibus initur. Itaque tria in hoc capite tractanda: 1. de ipso Matrimonio clandestino. 2. de parocho & testibus. 3. de denunciationibus.

§. I.

An Matrimonium clandestinum sit illicitum & invalidum?

R. 1. Matrimonium clandestinum spectato tantùm jure naturæ, est validum; quia ex natura rei ad valorem Matrimonii sufficit mutuus consensus liber inter personas ad illud habiles; imo quamvis non videatur jure naturæ etiam illicitum ex intrinsecis, ut communius docent T. T. jure tamen Ecclesiastico semper fuit graviter prohibitum; ut patet ex C. C. Arelat. Tolet. Later. &c. & nunc post Trid. non tantum illicitum, sed in locis, in quibus Tridentinum quoad hoc publicatum & receptum est, etiam est invalidum, nempe initum sine parocho & testibus. Trid. Sess. 24. cap. 1. ubi *hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit.* Ecclesia autem, invalidando Matrimonium clandestinum, nullam fecit mutationem in Sacramenti substantia, quæ est legitimus Matrimonii contractus humanus, quem Christus elevavit ad esse Sacramenti; sed voluit, ut ad legitimum illum contractum requireretur in posterum præsentia parochi & testium, quæ antea non requirebatur; quod non excedit potestatem humanam.

R. 2. Matrimonium clandestinum potest esse validum in 3. casibus post Trid. 1. si contrahatur in locis in quibus Trid. non est promulgatum, aut receptum, V. Gr. in Anglia. 2. si contrahatur ex Papæ dispensatione, dispensantis in assistentia parochi & testibus; uti in Hollandia fit, ubi non potest haberi parochus; modò tunc contrahatur coram duobus saltem testibus. 3. si contrahatur à non baptizatis.

§. II.

Quis parochus & quinam testes requirantur?

R. 1. Nomine *parochi* intelligitur is, qui est vel utriusque, vel saltem alterius proprius parochus; quo nomine etiam venit Episcopus & ejus vicarius. Item vicarius parochi, Legatus à Latere in territorio suæ legationis, Cardinalis in Ecclesia sui tituli, &c. item quilibet sacerdos, etiam regularis habens ad hoc facultatem ab aliquo ex dictis. Parochus autem potest Matrimoniis suorum parochianorum assistere in aliena parochia aut Dioceſi,

modò in ea non benedicat nuptias sinè consensu parochi istius loci; quia ista præcisè assistentia non est actus jurisdictionis, saltem contentiosus: undè excommunicatus & ab officio suspensus potest assistere. Deinde parochus tenetur interrogare contrahentes de mutuo consensu, an velint &c. nisi priùs illum exprimant non interrogati.

Quod attinet ad parochianum, is qui habet duplicem parochiam, habitans V. G. in unâ per hyemem, & in alterâ per æstatem, potest è duobus parochis, quem voluerit adhibere; quia uterque est verè illius parochus. Hinc Studiosi in Academiis, milites in præsidiis, famuli, opifices, mercatores &c. alicubi habitantes majore parte anni, possunt coram parocho loci matrimonium contrahere; vagi tamen non possunt contrahere sine facultate Episcopi juxta Trid. Sess. 24. Cap. de reform.

R. 2. Præter parochum, duo ut minimum testes sunt necessarii, quorum nomina, uti & conjugum, ex præcepto Trid. graviter obligante, referre debet parochus in librum, annotato die & loco contractûs. Non requiritur ut isti testes sint omni exceptione majores, sed satis est quod sint sufficienti rationis usu præditi. Unde impuberes, feminæ, consanguinei, religiosi &c. assumi possunt. Neque etiam requiritur ut sint vocati, aut ad eum finem venerint; sed sufficit quod sint præsentes, audiant, & intelligant quid rei agatur, quamvis inviti & etiam per vim detenti.

§. III.

Quid denunciationes, & quomodo præmitti debeant Matrimonio?

R. 1. Denunciatio est proclamatio futuri Matrimonii, expressis contrahentium nominibus, ut si qui extra confessionem sciant aliquod impedimentum intercedere, teneantur sub peccato illud declarare.

R. 2. Ista denunciatio juxta Trid. Sess. 24. C. 1. de reform. debet fieri tribus diebus festivis continuis, V. G. tribus diebus Dominicis continuis, ab utriusque contrahentis parocho, inter Missarum solemnia. In istis tamen denunciationibus Matrimonio præmittendis potest dispensare Episcopus, si adsit probabilior opinio illud posse malitiosè impediri; tunc enim permittit Trid. unicam præmitti, aut etiam nullam; si hoc putetur necessarium ad amovendum periculum. Licèt Trident. hanc tantùm causam dispensandi in denunciationibus expresserit, potest tamen Episcopus ob alias justas causas in iis etiam dispensare, V. G. si contrahentes sint magnates; si adsit inæqualitas magna conditionis, aut ætatis inter contrahentes; si secuturum esset scandalum aut infamia contrahentium vel notabile animæ damnum vel rei familiaris &c. Istæ denunciationes Matrimonio præmittendæ obligant quidem sub mortali; qui tamen illis prætermissis contraheret, validè contraheret, quia non sunt de essentiâ sacramenti.

Petes. Quid sit benedictio nuptiarum? R. est ritus per modum sacramentalis ex institutione Ecclesiæ post Matrimonium absolutum quoad essentialia, adhiberi solitus sponsis in Missa ad majorem solemnitatem, & Sacramenti honorem quatenus mysticè significantis conjunctionem Christi cum Ecclesia. Ea adhibenda est suo tempore, nempe extra adventum & quadragesimam, ex præcepto Ecclesiæ in primis nuptiis, sed non secundis, saltem quando uterque conjux illam aliàs accepit. Hinc illam omittere, quando adhibenda est, esset peccatum. Non est tamen peccatum consummare Matrimonium antequam illa recipiatur; nullibi enim id vetatur, modo absit contemptus, scandalum, &c. & quamvis à primâ Dominicâ adventûs usque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum usque ad octavam paschæ inclusivè, graviter prohibitum sit istam nuptialem benedictionem recipere; est tamen licitum isto tempore Matrimonium contrahere. Sanchez & alii.

CAPUT IX.

De Matrimonii indissolubilitate quoad vinculum.

Tria hîc dicenda. 1. de indissolubilitate Matrimonii juxta suam primam institutionem. 2. de indissolubilitate Matrimonii rati. 3. de indissolubilitate Matrimonii consummati. Itaque

Dico 1. Omne Matrimonium ex sua prima institutione est indissolubile quoad vinculum tum jure naturali, tum jure Divino positivo; ac proinde nullâ authoritate purè humanâ dissolvi potest. *Probatur* 1. de jure naturali: quia Matrimonium secundùm se ordinatur ad rectam prolis educationem; ergo ex naturâ rei debet esse indissolubile; alioquin prolis educatio facilè negligeretur, & mutuus amor inter conjuges ad Matrimonii fines necessarius minueretur. D. Th. Scot. Bell. Vasq. &c. communiter contra varios apud Suarez. *Probatur* 2. de jure Divino positivo; quia Deus Gen. 2. dicit: *quam ob rem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori, & erunt duo in carne unâ.* Deinde Christus Matth. 19. interrogatus à Judæis; an liceret *homini dimittere uxorem suam*, volendo Matrimonium ad suam primam institutionem revocare & præceptum de ejus indissolubilitate, etiam respectu infidelium, instaurare sic respondet: *non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo patrem* &c. postea subjungit: *quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quæ verba debent intelligi etiam de Matrimonio non consummato, cum prolata fuerint antequam Adam cognosceret uxorem suam.

Hoc tamen non obstante, potest Deus quodlibet Matrimonium, quantumvis consummatum, tamquam supremus omnium creaturarum, & jurium illorum Dominus, dissolvere etiam quoad vinculum, tollendo utrique conjugi dominium in corpus alterius; quod quidem non est dispensare in jure naturæ, dando facultatem faciendi contra illud adhuc perseverans, sed est efficere, ut quod erat contrarium juri naturæ, non sit amplius tale, ac proinde possit fieri.

Quinimo probabilius est reverà illud dissolvisse in lege Mosaica per libellum repudii, quem Judæis per Moysem permisit. Deut. 24. ita Scot. Bell. Sanchez &c. contra Bonav. Sot. Silv. &c. volentes libellum repudii à Moyse non fuisse permissum tamquam licitum, sed dumtaxat toleratum ad vitanda graviora mala, V. G. uxorum odia & homicidia, &c. Sed *probatur concl.* ex Deut. 24. ubi ex facultate factâ viro dimittendi uxorem si ei displiceat, & ex libertate quæ conceditur repudiatæ nubendi alteri, omninò colligitur libellum repudii verè fuisse Judæis permissum, & per eum verè factam Matrimonii dissolutionem; alioqui permissio illa fuisset illis perniciosa, quia repudiatas induxisset ad adulteria, dando illis potestatem alteri viro nubendi.

Dico 2. Matrimonium ratum seu non consummatum,

matum, dissolvitur per solemnem alterius conjugum professionem in religione approbatâ. Est de fide ex Trid. Sess. 24. Can. 6. idem autem decretum fuerat ab Alex. 3. & ab Innoc. 3. ideò per Cap. *ex publico* de conversione conjugatorum, conceduntur duo menses à die contracti Matrimonii, intra quos possunt conjuges deliberare, velint-ne Religionem ingredi, ac proinde per istud tempus non tenetur compars alteri debitum reddere; eo tamen expleto tenetur Matrimonium consummare parte exigente, aut certè Religionem ingredi. Dum autem conjux Religionem ingreditur, compars tenetur toto probationis seu novitiatûs tempore expectare, antequam possit cum altero Matrimonium inire. Sanchez & alii.

Dixi *per solemnem professionem* &c. quia non sufficit qualiscumque votorum Religiosorum emissio, etiam in Religione approbata; nam vota simplicia in Societate Jesu post biennium novitiatûs emitti solita, licèt constituant verè & propriè Religiosum, & post Bullam *Ascendente Domino* dirimant Matrimonium contrahendum, non tamen dirimunt Matrimonium ratum jàm contractum; nisi accedat professio solemnis.

Quòd autem professio solemnis habeat illam vim dirimendi seu dissolvendi Matrimonium ratum, non id provenit ex jure naturali, ut vult Dur. & Palud. nec ex jure Divino, ut sentit Scotus & Sanchez; sed probabilius ex jure Ecclesiastico ut docent Less. Con. & alii communiùs; quandoquidem professionis Religiosæ solemnitas sit tantùm juris Ecclesiastici, ut docetur communiter.

Deinde non tantùm per professionem Religiosam dissolvitur Matrimonium ratum, sed etiam probabilius potest dissolvi per dispensationem Papæ ob gravissimas causas. Ita Sanchez cum 55. DD. item Laym. Vasq. Fillius &c. *probatur* ex facto plurium Pontificum, qui hanc potestatem in se agnoverunt, eâque usi sunt; nec potest credi tot Pontifices errasse in re tanti momenti. Nam Martin. V. & Eugenius IV. istud dissolverunt, ut refert Antonin. qui eo tempore vivebat; item Paulus III. & Pius IV. teste Navarro &c. Dum autem Pontifex dissolvit Matrimonium ratum, non id facit potestate purè humanâ, sed ut Christi Deique Vicarius; sicut cùm Dei nomine votum aliquod relaxat; ita ut hac Matrimonii rati dissolutione non tam homo quàm Deus separet quæ conjunxit; adeoque nil facit contra id quod Christus dixit Matth. 19. *quod Deus conjunxit, homò non separet.*

Dico 3. Matrimonium baptizatorum consummatum, nullo casu potest dissolvi quoad vinculum, nisi à Deo ut supremo omnium creaturarum Domino, ut suprà dictum est. Est de fide contra Græcos schismaticos volentes posse dissolvi ob adulterium, Lutheranos, Calvinistas, &c. Est de fide ex Florent. in decreto de Sacram. & ex Trid. Sess. 24. Can. 7. aliisque Conciliis antiquioribus; & confirmatur ex perpetuâ Ecclesiæ praxi & Patrum consensu. Ideò Paulus 1. Cor. 7. *præcipio*, inquit, *non ego, sed Dominus, uxorem à Viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari.* Dum ergo Christus dicit Matth. 19. *quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*; id intelligendum est de dimissione non quoad vinculum, sed quoad thorum; ducendo autem aliam mœchatur tum propriâ mœchiâ, tum alienâ, dando uxori occasionem etiam mœchandi.

Dixi *Matrimonium baptizatorum*; quia Matrimonium non baptizatorum seu infidelium consummatum potest in lege Evangelica dissolvi, si unò conjugum ad fidem converso, nolit alter converti, neque cohabitare sine injuriâ & contumeliâ Creatoris, potestque tunc fidelis relicto infideli, aliud Matrimonium cum fideli inire. Ita expressè Innoc. III. Cap. 7. de divortiis. Colligiturque ex 1. Cor. 7. ubi cum Apostolus dixisset: si conjux infidelis velit habitare cum fideli non esse dimittendum, postea addit: *quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subjectus est frater vel soror in hujusmodi.* Id est, ut communiter exponunt DD. Christianus vel Christiana eo casu non subjicitur legi, seu vinculo prioris Matrimonii; sed ex Divina dispensatione, in favorem Christianæ Religionis, ab eo liberatur. Si autem uterque ad fidem convertatur, non potest dissolvi; quia jam suscepto Baptismo istud Matrimonium est ratum & consummatum; & facti sunt conjuges una caro. Vasq. Basil. &c. contra Nav. Sanch. &c.

Itaque Papa nunquam potest ob quamvis causam dissolvere Matrimonium consummatum, licet possit, ut dixi, dissolvere Matrimonium ratum; quia non apparet Christum istam potestatem ei dedisse; & præcipuè disparitatis ratio est, quòd Matrimonium consummatum perfectiùs quàm ratum repræsentet conjunctionem Verbi cum naturâ humanâ, aut Christi cum Ecclesiâ sponsâ, quæ conjunctio est indissolubilis.

CAPUT X.

De dissolubilitate Matrimonii quoad thorum & cohabitationem, seu de divortio.

Tria hìc dicenda: 1. Quid sit divortium & quomodo fieri debeat? 2. Causæ sufficientes ad faciendum divortium. 3. Quid liceat conjugibus, facto divortio. Itaque

Dico 1. Divortium ex usu recepto, est separatio conjugum quoad thorum, & habitationem, manente vinculo conjugali. Separatio quoad habitationem ob alterutrius crimen facienda, requirit authoritatem & sententiam judicis, ut vitetur scandalum & incertitudo criminis; nisi fortè foret crimen notorium; imo quando separatio quoad habitationem fit ex mutuo conjugum consensu ob nullius crimen, etiam opus est ordinarii consensûs. Separationem autem quoad thorum tantùm, pars certa de crimine aut adulterio suæ compartis, aut conjuges ex mutuo consensu facere possunt privatâ authoritate.

Dico 2. Ob varias causas potest fieri divortium: 1. ac præcipua quæ in ipso Evangelio indicatur, est adulterium, sive ab uxore sive à marito certò commissum; suspicio enim aut probabilitas adulterii non sufficit. Dixi *potest*; quia liberum est parti innocenti se separare, aut non se separare; quod si nolit se separare, pars nocens tenetur remanere, potestque petere debitum, donec à comparte innocente rejiciatur; si autem compars innocens, bene sciens compartis adulterium, petenti reddat debitum, aut illud ab ea exigat, censetur ei condonasse, & renunciasse juri suo ad faciendum divortium. Sex sunt casus in quibus adulterium non sufficit ad faciendum divortium. 1. quando uterque conjux fecit adulterium. 2. quando vir uxorem suam, quamvis consentientem, prostituit, aut dat ei causam proximam prostitutionis. 3. quando uxor probabiliter credens maritum mortuum, nupsit alteri. 4. quando per fraudem cognita fuit uxor ab alio se virũ suum simulante. 5. quandò uxor fuit violenter oppressa. 6. quando post factum adulterium vir adulterii conscius reconciliatus suæ uxori vel verbis expressis vel

vel tacitâ condonatione per copulam, amplexus &c. 2. *Causa*, ad faciendum divortium sufficiens, est compartis sævitia, furor, lepra, aut alius morbus contagiosus, apostasia à fide, hæresis &c. 3. *Causa* divortii, est mutuus conjugum consensus.

Dico 1. Facto ob adulterium divortio conjux innocens potest absque alterius conjugis rei consensu Religionem ingredi & in ea profiteri; pars autem nocens non potest eam ingredi, aut valide in eâ profiteri, invitâ parte innocente; quia innocens retinet semper jus condonandi nocenti, eamque revocandi. Cum autem ex mutuo conjugum consensu, nullum ob crimen, legitimè fit divortium post consummatum Matrimonium, si unus eorum velit religionem ingredi ex alterius consensu, tunc debet etiam alter eam ingredi. Cap. *cum sit* de conjugatorum conversione. Ubi excipitur uxor valdè senex & sterilis, quæ sine suspicione possit, promissâ castitate, remanere in sæculo. Quod aliqui extendunt etiam ad virum valdè senem, quem similiter volunt posse remanere in sæculo, ejus uxore vitam Religiosam profitente. Ut autem vir sacros ordines recipiat, sufficit si ab uxore castitatem in sæculo vovente absolvatur à debito thori & cohabitationis. Cap. *conjugatus*.

Petes: an uxor debeat sequi virum, si hic velit habitationem & patriam mutare?

R. Affir. quia vir est caput familiæ & feminæ, quæ proinde quoad hoc viro obedire debet, maximè si habeat aliquam justam causam id faciendi. Excipiuntur tamen casus sequentes: 1. Si vir velit uxorem ducere in regionem nimis longinquam; quò non possit pervenire absque gravi periculo, & gravibus incommodis. 2. Si in patriam hæreticam, in qua incurrat subversionis periculum. 3. Si uxor meritò timeat, ne peregrè à viro deseratur. 4. Si vir post Matrimonium velit fieri vagus, & difficile sit ipsum sequi. Quod si ante Matrimonium esset vagus, & uxor id sciverit, tenetur ipsum sequi, quia tunc consensit in istud incommodum. 5. Denique si in contractu Matrimonii vir promiserit se non mutaturum patriam, & nulla superveniat gravis necessitas id faciendi.

CAPUT XI.

De debito conjugali.

1. *An actus conjugalis sit ex se licitus?* R. Affir. Est de fide contra Simon. Magum, Marcion. &c. *Probatur.* Quia est actus justitiæ commutativæ; deinde Matrimonium est licitum, ergo & ejus usus.

2. *An actus conjugalis possit esse meritorius?* R. Affir. si fiat ob aliquod ex tribus bonis Matrimonii, nempe ob bonum Sacramenti, ob servandam fidem, ob prolis generationem; item ob vitandam incontinentiam &c.

3. *An debitum conjugale obliget?* R. per se loquendo Affir. patet ex 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat; similiter autem uxor viro. Mulier corporis sui potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Dixi per se loquendo;* quia varia sunt quæ excusant à redditione debiti; V. G. notabile incommodum, periculum contrahendæ contagionis, morbus gravis, &c. non excusantur tamen conjuges à redditione debiti prætextu devotionis, aut odiorum quæ subinde inter illos nascuntur, maximè si sit periculum incontinentiæ in comparte.

4. *Quale sit peccatum denegatio debiti conjugalis?* R. Esse ex genere suo mortale utpote contra justitiam in re gravi. Non rarò tamen ista denegatio excusatur à culpâ gravi, aut etiam levi V. G. si compars illud remissè petat, & excusationem admittat, aut si nimis sæpe, aut loco indebito, aut tempore importuno, si sit ebrius nec compos sui; &c.

5. *An sit obligatio petendi debitum conjugale?* R. Per se loquendo non esse; per accidens tamen potest esse; V. Gr. si sit periculum incontinentiæ; si id sit necessarium ad mutuum amorem fovendum; si prolis procreatio esset necessaria aut valde utilis Reipublicæ ad avertenda gravia ejus damna, dissidia &c. ut si regnum Catholicum devolvendum foret ad successorem hæreticum, si compars, præcipuè uxor implicitè vel tacitè petat, ex verecundia non audeat apertè petere; &c.

Deinde qui moraliter certus est de nullitate Matrimonii sui, non potest debitum petere, nec reddere; qui autem malâ fide contraxit cum dubio de valore Matrimonii, manente dubio non potest debitum petere, sed tenetur reddere comparti quæ bonâ fide contraxit Cap. *dominus* de secundis nuptiis. Quod si uterque cum tali dubio contraxerit, neuter potest petere, aut reddere; quia manente tali dubio exponunt se periculo peccati. Qui autem post Matrimonium bonâ fide contractum incipit dubitare de ejus valore, tenetur de veritate diligenter inquirere, & durante dubio non potest debitum petere, ne se exponat periculo fornicandi; tenetur tamen reddere ob periculum faciendi contra jus alterius. Cap. *inquisitioni tuæ.* Quod si adhibitâ sufficienti diligentiâ non possit scire veritatem, potest petere & reddere juxta multos DD. quia est in possessione.

6. *In quibus casibus actus conjugalis sit illicitus?* R. in sequentibus:

1. Conjux tempore Matrimonii committens incestum cum consanguineo vel consanguinea in 1. aut 2. gradu, non potest debitum petere ob novam affinitatem contractam; potest tamen reddere, quia uxor habet jus illud petendi; probabile est tamen ignorantiam seu juris seu facti, imò & pœnæ excusare. Ceterum in hoc Episcopus potest dispensare, & nonnulli regulares ex privilegio.

2. Qui extra causam necessitatis prolem ex propria uxore susceptam baptizat, aut in baptismo vel in Confirmatione tenet ut patrinus, juxta communem incurrit etiam obligationem non petendi debitum ob contractam spiritualem cognationem.

3. Si quis ex conjugibus obstrictus sit voto castitatis, non potest debitum petere antequam à voto suo liberetur; quia debet illud servare quantum potest; tenetur tamen reddere, quia alter conjugum per hoc non privatur jure suo, nisi voto obstrictus suum votum emiserit cum alterius consensu, & is suo juri ad petendum debitum renunciaverit; quo casu neuter potest petere aut reddere.

4. Qui contraxit cum voto ingrediendi religionem, aut suscipiendi ordinem sacrum, peccavit quidem contrahendo vel consummando Matrimonium, dum ipsi liberum erat votum implere, sed post consummationem potest petere & reddere debitum, quamdiu compars jus habet illud petendi.

5. Illicitus est actus conjugalis cum periculo abortûs aut similis incommodi; quod si absit tale periculum, non est illicitum accedere ad uxorem gravidam, & ipsa tenetur reddere debitum.

Non est etiam peccatum saltem grave, seclusis incommodis, accedere ad uxorem statim à partu, aut tempore menstruorum.

6. Illicitum est, debitum conjugale petere aut reddere in templo, nisi conjuges maneant in eo inclusi ad longum tempus V. Gr. ad mensem secundum Sanchez; ad decem dies secundum Facundez, vel etiam ad tres aut quatuor dies secundum Suarez; quod interdum accidit tempore bellorum.

7. Variatio situs aut modi naturalis in actu conjugali

jugali non est peccatum mortale, modò servetur vas debitum, nec sit periculum effundendi semen extra illud, aut impediendi generationem; est tamen veniale sic debitum reddere aut petere.

8. Est peccatum veniale actum conjugalem exercere solius voluptatis causâ; ut patet ex damnatione hujus propositionis ab Innoc. XI. factâ: *opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni prorsus caret culpâ, & defectu veniali.* Et meritò hæc propositio damnata est, quia ratio dictat non esse agendum ob solam sensuum voluptatem.

9. Actus conjugalis est graviter illicitus in loco publico, seu coram aliis exercitus, tum ratione scandali, tum ratione turpitudinis istius actûs taliter exerciti.

10. Die festo, vel jejunii, aut communionis, est quidem indecens actus conjugalis, & eo nomine interdum à PP. reprehensus; non est tamen illicitus; cum id nullo jure prohibeatur.

11. Qui post votum castitatis Matrimonium contraxit & consummavit, tenetur mortuo altero conjuge servare simpliciter castitatem. Vide multò plura apud Sanchez Lib. 9. de debitò conjugali per disputationes 47.

CAPUT XII.

De impedimentis Matrimonii in genere & quis ea possit statuere?

Dico 1. Impedimenta Matrimonii, alia sunt *impedientia* tantùm, id est qui reddunt Matrimonium solummodò illicitum, non autem invalidum. Alia *dirimentia*, id est quæ reddunt Matrimonium etiam invaliduui.

Dico 2. Ecclesia vel Papa potest statuere impedimenta Matrimonii, tum impedientia, tum dirimentia. De fide contra Luth. Calvin. &c. justa tamen causa requiritur ad ea statuenda, & major quidem ad dirimentia, quàm ad impedientia. Episcopus autem & Concilia nationalia aut provincialia ex consuetudine aut etiam ex jure, non possunt ea statuere, quia id reservatum est Papæ & Concilio generali. Sanchez &c.

Dico 3. Princeps infidelis potest suis subditis Matrimonii impedimenta & impedientia & dirimentia sancire; quia inter illos Matrimonii contractus non est elevatus ad rationem sacramenti; sed est purus contractus civilis & sæcularis. D. Th. Sanch. cum 25. DD.

CAPUT XIII.

De impedimentis Matrimonium impedientibus; sive quæ & quot illa sint?

Dico revocari ad hæc 5. *tempora*, *mandatum*, *votum*, *sponsalia*, *crimen*.

1. *Tempora* sunt ab Adventu usque ad Epiphaniam inclusivè, & à feria quarta cinerum usque ad Dominicam in Albis inclusivè, quibus prohibetur celebrari nuptias solemnes cum benedictione sacerdotis solemni, sponsæ in domum sponsi deductione, solemni convivio, aliisque lætitiæ signis. Non tamen prohibetur tum inire Matrimonium & consummare: quamvis ex particulari consuetudine quarumdam Ecclesiarum non permittatur sinè causâ speciali, & licentiâ ab ordinario obtentâ.

2. *Mandatum*, id est prohibitio ab Episcopo vel parocho facta ne Matrimonium ineatur, dum dubium est de impedimento dirimente, donec plenius de illius veritate inquiratur.

3. *Votum*, id est vel votum simplex castitatis in sæculo servandæ, vel votum ingrediendi Religionem, vel Sacros Ordines suscipiendi.

4. *Sponsalia*, id est sponsalia valida contracta cum aliqua tertia persona, nisi prius legitimè dissolvantur.

5. *Crimen*; quo nomine continentur multa delicta, ob quæ, pœnitentiæ loco per antiquos Canones statuitur, abstinentia à conjugio; ut sunt raptus alienæ sponsæ, occisio Sacerdotis, uxoricidium, &c. quæ omitto, quia jam per non usum sunt abrogata.

CAPUT XIV.

De impedimentis Matrimonium dirimentibus; sive quæ & quot illa sint?

R. Esse quindecim, his versibus comprehensa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amens, affinis, si clandestinus & impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto;
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Itaque nunc de singulis.

§. I.

1. *Error* circa substantiam personæ, non tantum jure positivo Matrimonium dirimit, sed etiam naturali; quia tunc deest consensus in substantiam contractûs; persona enim cum qua contrahitur, est res circa quam Matrimonii contractus versatur.

2. *Error* circa qualitatem personæ tantùm, V. G. si credebatur nobilis, dives, virgo &c. non dirimit Matrimonium; etiamsi iste error dederit fortè causam Matrimonio: ratio est, quia non obstante isto errore, habetur consensus absolutus in personam præsentem, cum qua contrahitur Matrimonium, & in contractûs substantiam. *Excipe* 1. nisi qualitas redundet in substantiam personæ; ut si intendas contrahere cum primogenitâ, & obtrudatur tibi secundò genita. 2. Nisi consensus sit conditionalis, nimirum sub conditione talis qualitatis, & non aliter. Verum debet ista conditio exteriùs clarè exprimi, ut consensus reputetur conditionatus; quia si quis tantum interius conditionatè consensisset, V. Gr. si sit dives, nobilis, virgo &c. cogeretur illam ducere, & absolutum consensum dare.

§. II.

De impedimento conditionis.

Conditio servilis ignorata, etiamsi ignorantia fuerit vincibilis, dirimit Matrimonium, si pars altera sit libera; secùs, si non sit ignorata, aut si pars altera non sit libera, sed etiam serva; dirimit, inquam, non jure naturali sed Ecclesiastico. Cap. finali de conjugio servorum. Servi invitis dominis possunt validè & licitè Matrimonium contrahere. Habetur in Cap. de conjugio. Debent tamen petere licentiam à dominis suis; nisi timerent suum Matrimonium impediendum.

§. III.

De impedimento voti solemnis.

Votum solemne in Religione approbata, aut sacris ordinibus annexum, dirimit seu invalidat Matrimonium, etiam consummatum. Eandem vim habet votum simplex castitatis, quod in Societate JESU absoluto tyrocinio emittitur, ex bulla Greg. XIII. quæ incipit *ascendente Domino.*

Nota 1. Vim illam, quam habet istud votum so-

lemne, aut ſimplex in Societate Jeſu, dirimendi Matrimonium, eſſe ſolùm juris Eccleſiaſtici, cùm ipſa votorum ſolemnitas ſit etiam juris Eccleſiaſtici, ut alibi dictum eſt.

2. Religioſus poſt votum caſtitatis, aut Clericus poſt ſacri ordinis ſuſceptionem, tentans inire Matrimonium, ipſo facto excommunicatur.

§. IV.

De impedimentis cognationis.

Nota. Triplex eſt cognatio: 1. *Naturalis*, quæ eſt propinquitas ſanguinis inter perſonas, vel ab eodem communi ſtipite deſcendentes, qualis eſt inter fratres, cognatos &c. vel quarum una deſcendit ab aliâ, qualis eſt inter patrem & filium, avum & nepotem; &c. & dicitur *conſanguinitas.* 2. *Spiritualis*, quæ eſt propinquitas orta ex Baptiſmo vel Confirmatione; eſtque duplex: una dicitur *paternitas* ſpiritualis quæ eſt inter baptizatum vel confirmatum ex una parte, & baptizantem vel confirmantem vel patrinos ex alterâ. Altera dicitur *compaternitas*, quæ eſt inter patrem & matrem baptizati aut confirmati ex unâ parte; & inter baptizantem vel confirmantem aut patrinos ex alterâ. 3. *Legalis*, quæ eſt propinquitas orta ex perfectâ adoptione, quâ ex principis vel Reipublicæ conſenſu aliquis adoptatur in filium, ita ut tranſeat in patriam adoptantis poteſtatem. Nunc ad propoſitum.

Dico 1. *Cognatio naturalis* in *lineâ rectâ*, id eſt inter eos quorum unus immediatè vel mediatè deſcendit ab altero, dirimit Matrimonium jure naturali, non tantùm in primo gradu, V. G. inter patrem & filiam, inter matrem & filium, uti omnes concedunt; ſed etiam probabiliter in quocumque ulteriori gradu. Ratio eſt, quòd actus conjugalis ſit contra reverentiam quam deſcendentes debent ſuis progenitoribus.

In *Linea* autem *collaterali* ſeu *tranſverſa*, id eſt inter perſonas quæ ab eodem quidem communi ſtipite deſcendunt, ſic tamen ut nulla deſcendat ab alterâ, dirimit Matrimonium jure ſaltem Eccleſiaſtico uſquè ad quartum gradum incluſivè ex Cap. *non debet* de conſanguinitate.

Ad numerandos & diſtinguendos gradus utriuſque lineæ, hæ ſunt regulæ:

In *Lineâ rectâ* tot ſunt gradus quot numerantur perſonæ, non numeratâ perſonâ à qua initium ducitur. Hinc pater & filius contingunt ſe in primo gradu; avus & nepos in ſecundo, & ita deinceps. *In linea autem tranſverſa* ſeu collaterali, perſonæ æquallter diſtantes à communi ſtipite ſeu principio, tot gradibus ab invicem diſtant quot recedunt à communi ſtipite. Hinc fratres & ſorores ſunt in primo gradu, conſobrini in 2. & ita deinceps. Quod ſi inæqualis ſit diſtantia, cenſentur in iſto gradu ab invicem diſtare, quo remotior recedit à communi ſtipite. Unde ſi unus ſit in quinto gradu, & alter in quarto, non erit opus diſpenſatione ad ineundum Matrimonium, quia conſanguinitas in linea collaterali, tantum dirimit Matrimonium uſque ad 4. gradum.

Quod attinet ad primum gradum lineæ collateralis, non tantùm jure Eccleſiaſtico, ſed etiam naturali Matrimonium eſt irritum, V. G. inter fratrem & ſororem. Ita Sanch. Vaſq. Bonac. &c. contra Scot. Cajet. &c. Ratio eſt, quia carnalis conjunctio fratris cum ſorore continet gravem indecentiam, ut patet ex communi ſenſu hominum, quibus ſemper exoſum & prohibitum fuit tale conjugium. Unde Pontifices, licèt aliquando requiſiti, numquam leguntur in eo gradu diſpenſaſſe; Nec refert quod in initio mundi fratres cum ſuis ſororibus non ſolum validè ſed etiam licitè Matrimonium contraxerint; quia neceſſitas propagandi genus humanum id exigebat, reddebatque tale conjugium honeſtum, accedente præſertim Divinâ diſpenſatione.

Quoad alios verò ulteriores gradus lineæ collateralis uſque ad 4. incluſivè, videtur certum ſolo jure Eccleſiaſtico dirimere Matrimonium; cum Pontifices frequenter in iis diſpenſent.

Dico 2. *Cognatio Spiritualis* Matrimonium contrahendum invalidat jure Eccleſiaſtico inter baptizantem & baptizatum; & hujus patrem & matrem, item inter Baptiſmi ſuſceptorem & ſuſceptum, & hujus patrem & matrem. Idem de confirmatione, ex Trid. Seſſ 24. Cap. 2. & ex Cap. *Veniens* de cognatione ſpirituali.

Dico 3. *Cognatio legalis* jure Cæſareo & Eccleſiaſtico dirimit Matrimonium inter adoptantem & adoptatum, & adoptati filios & nepotes. Item inter adoptatum & adoptantis filios & nepotes. Item inter adoptatum & proles naturales ac uxorem adoptantis. Sed hæc cognatio non eſt amplius in uſu.

§. V.

De impedimento criminis.

Præter raptum de quo poſtea, duo ſunt crimina, quæ Matrimonium contrahendum dirimunt, primum eſt homicidium, quo ex duorum conſpiratione, licet ſinè prævio adulterio, alterius conjux occiditur, ut poſtea Matrimonium inter ſe ineant; vel quo poſt admiſſum adulterium vir aut femina, etiam ſinè prævià alterius conſpiratione, conjugem interficit ex intentione contrahendi Matrimonium cum parte ſuperſtite. Alterum crimen eſt adulterium ſic commiſſum, ut adulteri quantum eſt de ſe, Matrimonium ineant vivâ comparte, vel ſaltem fidem ſibi præſtent de Matrimonio inter ſe mortuâ comparte ineundo. Debet autem adulterium eſſe conſummatum, & quidem ſcienter ut tale, ab utroque commiſſum, & promiſſio debet eſſe facta tempore Matrimonii, ſive ante ſive poſt adulterium. Ad hoc autem ſufficit promiſſio unius, licèt non ſit mutua, modò ſit ſeria, & ab altero acceptata.

§. VI.

De impedimento diſparitatis cultûs.

Dico 1. Diſparitas Religionis dirimit Matrimonium inter baptizatum & non baptizatam, etiam catechumenam; idque probabilius jure tantum Eccleſiaſtico, & quidem non ſcripto; ſed per antiquiſſimam & univerſalem conſuetudinem introducto. Unde Papa poteſt in eo diſpenſare; & revera pro variis infidelium regnis in eo diſpenſavit.

Dico 2. Matrimonium fidelis baptizati cum hæreticâ baptizatâ, ſive catholici cum hæreticâ, vel contra, eſt quidem validum, cum nullo jure irritetur, ſed illicitum tum jure naturæ, ſi ſit periculum ſubverſionis; tum jure Eccleſiaſtico hujuſmodi Matrimonia prohibente; licitum tamen ſi adſit diſpenſatio Pontificis, & abſit periculum ſubverſionis. Imò in locis in quibus hæretici pacificè vivunt permixti Catholicis, exiſtimant Sanchez, Nav. Hurt. & alii, licitum eſſe tale Matrimonium abſque expreſsâ Pontificis diſpenſatione; quia, inquiunt, pro illis locis cenſetur vel tacita Pontificis diſpen-

dispensatio concessa, vel lex usu continuo abrogata; excipe tamen, nisi obstet periculum perversionis vel scandalum; quod sæpe intervenit.

Dico 3. Cum inter infideles verum detur Matrimonium in ratione contractûs, non istud dissolvitur sola alterius ad fidem per Baptismum conversione; habetur in Cap. *gaudemus*; & in primis Ecclesiæ temporibus juxta consilium (non præceptum) Divi Pauli 1. Cor. 7. sic loquentis: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam; & si quæ mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illâ, non dimittat virum*, secluso animæ periculo licita erat cohabitatio fidelis cum infideli nolente ad fidem converti; sequentibus autem temporibus fuit illicita, vel ob præceptum latum à Conc. Tolet. quarto in cap. *Judæis*, habita circa annum 640. vel ob Christianam consuetudinem habentem vim præcepti, quamvis nulla interveniisset creatoris contumelia. Sic tenet D. Th. his verbis. *Pari passu ambulant nunc utrique*, (id est gentiles & Judæi) *quia utrique obstinati sunt, & ideò nisi uxor infidelis converti velit non permittitur ei cohabitare, sive sit gentilis sive Judæa.* Sic etiam cum D. Th. tenet Dur. item Sanchez cum 24. DD. contra Abul. Nav. &c. dicentes esse licitam, casu quo velit infidelis absque Dei contumelia & attractione ad peccatum cohabitare. Attamen si adsit spes conversionis infidelis conjugis ex consortio fidelis, tunc videtur licita cohabitatio; quia tunc cessat ratio legis Ecclesiasticæ aut consuetudinis habentis vim legis, interdicentis talem cohabitationem. Ita Palac. Petrus Ledesma, Basil. Corn. à Lapide in 1. Cor. 7. sic dicentis: *Sanè nimis durum esset & scandalosum, si in Indiâ, Japoniâ, Chinâ, ubi jam primùm inducitur fides, sub regibus infidelibus cogerentur Christiani dimittere uxores quas in infidelitate duxerunt; aut si uxores cogerentur deserere maritos, præcipuè nobiles, & principes, nolentes ad fidem converti; qui inde caperent occasionem abominandi Christianos & Christianam fidem.*

Dico 4. Infideli nolente cohabitare, aut volente quidem sed cum contumeliâ Creatoris, aut cum pertractione ad mortale, licet fideli converso istud Matrimonium quantumvis consummatum dissolvere & ad aliud transire; id definivit Innoc. 3. in Cap. *quanta.* & in Cap. *gaudemus.* debet tamen prius requiri ac moneri, an velit converti vel cohabitare sine Dei contumeliâ aut sine pertractione ad peccatum. D. Th. Sanch. Henn. Sa. &c.

Dico 5. In hisce dictis casibus non dissolvitur Matrimonium statim ac infidelis discedit, aut non vult cohabitare absque injuriâ Creatoris, aut sine pertractione ad peccatum, sed perseverat donec fidelis conversus transeat ad secundas nuptias; unde si fidelis nunquam statum mutet, perseverabit semper prius Matrimonii vinculum. Innoc. 3. in Cap. *gaudemus* sic ait: *quod si conversum ad fidem & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compellatur.* Sanch. cum 27. DD. item Bonac. Ægid. &c.

§. VII.

De impedimentis vis seu violentiæ, aut metûs.

Dico 1. Vis seu violentia & metus gravis injustè incussus ad extorquendum Matrimonium illud irritat in utroque foro, in Cap. *de his*; & quidem jure naturæ, si à contrahente, positivo autem si à tertia persona sit incussus.

Dixi 1. *Gravis* seu cadens in constantem virum V. G. metus mortis, mutilationis, atrocis cruciatûs, longi carceris, servitutis, stupri, amissionis bonorum, injustæ excommunicationis, enormis indignationis patris valdè austeri, &c. metus enim levis non irritat Matrimonium quamvis sine illo non fuisset factum. D. Th. Sanch. cum 42. DD.

Dixi 2. *Injustè incussus*; quia si justè sit incussus, valet Matrimonium, V. G. si pater stupratori filiæ suæ minetur accusationem nisi illam ducat.

Dixi 3. *Ad extorquendum consensum*; quia Matrimonium ex metu etiam gravissimo undecumque & quomodocumque incusso, si non sit ad illud extorquendum, omninò est validum; quia tunc non tam contrahitur metu, quàm eligitur medium evadendi periculum & est simpliciter voluntarium. Unde est validum, si in morbo aut naufragio concubinarius metu gehennæ ducat concubinariam; si graviter ægrotans ducat filiam medici, aliter nolentis ei mederi; si in carcere constitutus, spe evadendi ducat filiam custodis carceris.

Dico 2. Matrimonium invalidum ex metu gravi contractum, fit validum per copulam affectu maritali sponte factam, aut saltem ex metu tantùm levi; quia ad ejus valorem requirebatur tantùm spontaneus consensus metum passi, qui nunc habetur, nec est opus ut simul tempore existat cum præcedenti legitimo alterius. D. Th. Sot. Sanch. &c. quando Matrimonium ex metu gravi contractum, fuit invalidum, non tenentur in foro conscientiæ per se loquendo contrahentes illud revalidare; potestque etiam is qui liber à metu fuit, etiamsi ejus causâ fuisset illatus, altero invito resilire. Sanch. Hurt. &c.

Dico 3. Quamvis metus gravis fuerit incussus tantùm ad contrahendum in genere, nullam personam in particulari determinando, contractum tamen ex tali metu nullum esse ait Sanch. Pontius. Dian. &c.

§. VIII.

De impedimentis Ordinis.

Ordo sacer, nempe subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus jure Ecclesiastico dirimit Matrimonium, ob annexum votum solemne castitatis, ut dictum est suprà ex Trid. Sess. 24.

Minores autem ordines nec illud dirimunt nec impediunt.

§. IX.

De impedimento ligaminis.

Ligamen prioris conjugii tam consummati, quàm tantùm rati adhuc perseverantis, irritat novum Matrimonium, tum jure naturali tum Ecclesiastico, ut patet ex dictis de Polygamiâ. Nec sufficit qualiscumque opinio de morte conjugis, ut pars superstes possit novas nuptias inire, sed requiritur certitudo moralis excludens rationabile dubium, qualis esset V. Gr. si quis testaretur se vidisse illum mortuum, accedentibus præsertim quibusdam aliis indiciis. Putat Bonacina ad id sufficere, si quis prælium ingressus, non amplius compareat, & fama & litteræ eorum qui prælio interfuerunt, referant illum esse mortuum. Ceterum si post contractas bonâ fide secundas nuptias superveniat rationabile dubium de morte prioris conjugis, potest adhuc reddere debitum & interim inquirere. Ubi autem constiterit de vitâ, nec petere potest nec reddere; sed debent quamprimum separari, & pars quæ secundum Matrimonium inierat, debet ad priorem conjugem reverti; quia secundum Matrimonium fuit invalidum.

Petes,

Petes, an filii ex ſecundo Matrimonio habiti vivente priore conjuge, debeant cenſeri & judicari legitimi? R. Affirm. caſu quo mulier ex probabili causâ & ſecundùm prudentum judicium credens virum mortuum, bonâ fide in facie Eccleſiæ Matrimonium inierit, & bonâ fide permanente conceperit; ſecùs autem, ſi credens virum vivum malâ fide illud inierit, &c. Sanch. Baſil. &c.

§. X.

De impedimento publicæ honeſtatis.

Hoc honeſtatis impedimentum eſt quædam velut affinitas vel propinquitas jure Canonico interdicta, quæ oritur ex ſponſalibus validis de futuro inter ſponſum & conſanguineos ſponſæ; & contrà. Item ex matrimonio rato & non conſummato inter maritum & conſanguineos uxoris; & contrà. Ortum ex ſponſalibus, tantum dirimit Matrimonium in primo gradu juxta jus novum Trid. ſeſs. 24. cap. 3. cum anteà dirimeret uſque ad 4. gradum incluſivè. Cap. *juvenis* de ſponſalibus. Undè ſi quis nunc poſt ſponſalia validè celebrata cum Joannâ, Matrimonium iniret cum illius matre, ſorore, filiâ, invalidè contraheret, non verò ſi iniret cum aliis illius conſanguineis ultra primum gradum. — Ortum autem ex Matrimonio rato dirimit uſque ad 4. gradum incluſivè; quia Trid. circa hoc nihil immutavit.

Quod ſi ſponſalia mutuo conſenſu fuerint diſſoluta, nullum indè oriri impedimentum dictæ honeſtatis ſentiunt, Sa. Pont. Hurt. Præp. &c. contrarium tamen probabiliùs tenent Sanch. Laym. &c. quia hoc impedimentum eſt perpetuum. Nullum verò oritur ex ſponſalibus conditionatis, aut ex Matrimonio rato conditionato antè eventum conditionis.

§. XI.

De impedimento amentiæ & ætatis.

Amentia, & quicumque defectus usûs rationis, dirimit Matrimonium jure naturali, cùm tollat liberum conſenſum ad valorem Matrimonii eſſentialiter requiſitum; ſi tamen amentia ſit cum lucidis intervallis, validum eſt Matrimonium in illis contractum.

Ad hoc impedimentum reducitur defectus ætatis, ita ut invalidum ſit Matrimonium ante annos pubertatis; id eſt reſpectu feminæ ante annum 12. & reſpectu maſculi ante annum 14. non tamen jure naturæ, quod ſolùm requirit ſufficientem uſum rationis; ſed jure Eccleſiaſtico & Civili. Requiritur autem juxta communem, ut anni iſti ſint completi; cujus ratio hæc videtur eſſe, quòd ordinariè ante iſtam ætatem non adſit ſufficiens uſus rationis ad contractum tanti momenti. Hanc tamen limitationem paſſim addunt DD. niſi in proximis pubertati annis malitia ſuppleat ætatem; id eſt, niſi adſit ſufficiens diſcretio & potentia ad generationem; tunc enim poterit eſſe validum Matrimonium.

§. XII.

De impedimentis Affinitatis.

Affinitas eſt propinquitas perſonarum orta ex copula carnali perfectâ, ſivè licitâ ſivè illicitâ. Illa quæ provenit ex licitâ ſivè conjugali, dirimit Matrimonium uſque ad 4. gradum incluſivè; ſicut facit conſanguinitas; quæ autem provenit ex illicitâ, jure novo Trid. ſeſſ. 24. cap. 4. tantum dirimit uſque ad ſecundum incluſivè. Affinitas non parit amplius affinitatem, ſicut pariebat antè Concilium Lateranenſe; id eſt, affinitas quam contrahit maritus cum conſanguineis ſuæ uxoris, & contra uxor cum conſanguineis ſui mariti, non ſe extendit ad eorum conſanguineos, ita ut inter ipſos intercedat & jam affinitas. Undè poſſunt duæ ſorores Matrimonium validè contrahere cum duobus fratribus, & filia uxoris ex alio Matrimonio ſuſcepta validè contrahere cum filio mariti etiam ex alio Matrimonio ſuſcepto &c.

In affinitate Lineæ & gradus eodem modo computantur, quo in conſanguinitate; & proindè ſicut mater uxoris tuæ eſt conſanguinea uxori in primo gradu lineæ rectæ; ita eſt tibi affinis in primo gradu ejusdem lineæ rectæ. Similiter ſicut uxoris tuæ ſoror eſt conſanguinea uxoris in primo gradu lineæ collateralis; ita eſt tibi in eodem gradu affinis; & ſic de aliis.

§. XIII.

De impedimento Matrimonii clandeſtini.

Dicitur *ſi clandeſtinus*: quia Trid. irritat Matrimonia eorum qui contrahunt aliter quàm coram parocho, vel alio ſacerdote de ipſius vel Ordinarii licentiâ, & duobus ſaltem teſtibus; vultque graviter puniri eos qui contra hoc contraxerint, vel etiam tali contractui interfuerint. Vide Cap. 8. ſuprà ubi id fuſiùs explicatur.

§. XIV.

De impedimento impotentiæ.

Impotentia eſt incapacitas exercendi copulam de ſe ſufficientem ad generationem. Alia eſt abſoluta, cùm quis abſolutè eſt incapax illam exercere cum qualicumque perſonâ; alia reſpectiva; cum eſt incapacitas illam exercendi tantùm cum certâ aliquâ perſonâ. Item alia eſt perpetua, quæ nulla arte tolli poteſt, ut in Eunuchis; alia temporalis, quæ ſucceſſu temporis tollitur, ut in pueris ob defectum ſufficientis ætatis &c.

Si impotentia ſit perpetua & conjugium antecedat, undecumque oriatur, Matrimonium dirimit jure naturæ; quia repugnat fini Matrimonii: ſecùs ſi non antecedat, ſed ſuperveniat Matrimonio jam contracto; quia quod ſemel fuit validum, non poteſt reddi invalidum, cum ex naturâ ſuâ ſit perpetuum. Si autem dubitetur an impotentia ſit perpetua, an verò temporalis, datur à jure triennium ad experientiam bonâ fide faciendam; quo elapſo, ſi adhuc duret, præſumitur perpetua, & Matrimonium dirimit. Si impotentia ſit abſoluta, ita ut ſit reſpectu omnium, dirimit Matrimonium reſpectu omnium; ſi autem ſit ſolùm reſpectiva, tantum dirimit reſpectu eorum, quorum reſpectu eſt impotentia.

Nota 1. Si impotentia, quæ putabatur eſſe perpetua, poſt conjugum ſeparationem deprehendatur fuiſſe tantùm temporalis, conjuges redire debent ad prius Matrimonium, etiam reſciſſo eo quod fortè poſteà contraxiſſent.

2. Si quis ratione ſenectutis ſit omnino inhabilis ad actum conjugalem in perpetuum, nec ſit ſpes poſſe illius vires medicamentis inſtaurari, invalidè contrahet; quia ex connaturali ſtatu eſt impotens. Secus, ſi id ex morbo accidentali

tali otiatur, & possit curari. Vide plura apud Sanchez, Libr. 7.

§. XV.

De impedimento raptus.

Raptus est violenta feminæ renitentis abductio è domo suâ; & jure novo Trid. sess. 24. cap. 6. dirimit Matrimonium inter raptorem & raptam, etiam post raptum consentientem, quamdiu remanet in potestate raptoris. Quod si à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta consentiat, tunc validum erit Matrimonium. Raptor autem & omnes ejus fautores excommunicantur, aliisque pœnis subjacent Trid. ibidem. Deindè tenetur raptor, ut ibidem decernit, raptam dotare, sivè eam ducat sivè non.

Nota: Probabile est non censeri verum raptum dirimentem Matrimonium in his casibus: 1. si puella volens, invitis parentibus, abducatur, quia Trid. loquitur de raptu quo læditur libertas ad Matrimonium. 2. si non vi nec metu, sed dolo abducatur; quia tunc non tam rapta est quàm seducta. 3. si non abducatur de loco in locum; Vi Gr. si abducatur tantùm de uno cubiculo in aliud; aut si reperta in agro, ad aliquos tantum passus abducatur. 4. si non Matrimonii causâ abducatur, sed solius explendæ libidinis, & interim Matrimonium liberè contrahatur, dum rapta adhuc est in potestate raptoris; quia tunc non tollit raptus libertatem. 5. si mulier virum abducat, isque liberè consentiat in Matrimonium dum est in potestate raptricis; quia Trid. agit de raptore, non de raptrice.

Attamen videtur raptus esse dirimens Matrimonium, si quis non per se, sed per alium puellam rapiat, aut si sponsus suam propriam sponsam renitentem.

CAPUT XV.

De dispensatione in impedimentis Matrimonii.

§. I.

Quis possit in illis dispensare?

Dico 1. in iis quæ solo jure Ecclesiastico dirimunt Matrimonium, Papa tamquam caput Ecclesiæ potest dispensare, sed nullus alius præter eum potest id ordinariâ potestate facere; cum enim illa posita sint à Pontificibus aut à Conciliis generalibus, non potest inferior potestate ordinariâ dispensare in Lege superioris. In iis autem quæ dirimunt Matrimonium jure naturali, nempe in impedimento erroris, consanguinitatis in 1. gradu lineæ rectæ, ligaminis, amentiæ, impotentiæ; ne Pontifex quidem potest dispensare, cum Christus eam potestem Ecclesiæ suæ non dederit, ut patet ex praxi.

Dico 2. quamvis Episcopus non possit potestate ordinariâ validè dispensare in impedimentis dirimentibus, ex tacitâ tamen Pontificis licentiâ, post contractum Matrimonium ob gravem causam potest id facere, si adsint hæ conditiones, 1. Si impedimentum sit occultum, Matrimonium autem publicum. 2. Si unius saltem conjugis bonâ fide contractum sit Matrimonium. Præpositus tamen putat q. 8. n. 12. posse probabiliter dispensari ab Episcopo in casu extraordinario, etsi Matrimonium malâ utriusque fide sit contractum. 3. Si conjuges præsumpti non possint separari, nisi difficulter & cum scandalo. 4. Si ob eorum pauperta-

tem & nimiam distantiam, difficilis sit recursus ad Pontificem, aut ad Nuncium, aut alium habentem expressam facultatem dispensandi, aut dispensatio differri non possit absque notabili periculo incontinentiæ. ita D D. communiter. Hæc autem Episcopi dispensatio, tantum valet pro foro conscientiæ. Unde si postea res deducatur ad forum contentiosum, debebunt conjuges saltem exterius separari, donec in eodem foro dispensatio obtineatur.

Hanc Episcopi potestatem in istis impedimentis dispensandi extendunt graves Authores etiam ad casum quo nondum sit contractum Matrimonium, si adsit urgens causa contrahendi; V. Gr. Si in articulo mortis id sit necessarium ad legitimandam prolem, ad consulendum honori illustris concubinæ, ad bonum publicum &c. Sanch. Hurt. Dian. &c.

§. II.

Quænam sint causæ justæ ad dispensandum in Matrimonii impedimentis?

R. *Ad* 7. præcipuè solent ab Authoribus ferri. 1. extinctio magnæ litis, rixarum, evitatio scandali. 2. dum quis non potest dignè nubere, nisi cum consanguineis absque gravi incommodo. 3. defectus dotis competentis, ut femina juxta suam conditionem nubat extraneo. 4. conservatio illustris familiæ. 5. conservatio magnarum opum in eâdem familia. 6. excellentia meritorum dispensationem petentis. 7. magna pecuniæ summa in opus pium aut in bonum publicum in defectu alterius causæ sufficientis.

Dispensatio autem Papæ facta sinè causâ, quamvis videatur valida, est tamen illicita, ut sentiunt communius D D. Hinc dispensatio impetrata ex falsa causâ est subreptitia & nulla; quia cum dispensatio sinè verâ & justâ causâ sit Papæ illicita, non potest præsumi eum voluisse illam dare. Itaque si causa finalis, ob quam datur dispensatio, sit falsa, nulla est dispensatio; secus autem, si sit tantùm impulsiva; ut communiter docent T T. Dicitur *finalis*, quando talis est, ut nullo modo sinè illâ, aut solùm cum certis limitationibus & conditionibus concederetur dispensatio. Dicitur verò impulsiva, quando sinè illa concederetur quidem dispensatio, sed non tam facilè; aut certè dispensatio, non nititur intrinsecè isto motivo. Quòd si omnibus attentis dubitetur an causa, quæ falsò allata est, fuerit finalis an impulsiva tantùm, dispensatio erit dubia, ergo illicitus ejus usus; quia utens illâ, temerè se exponeret periculo contrahendi Matrimonium invalidum.

Denique si causa, ob quam petitur dispensatio, non subsistat quando petitur à Papâ, sed subsistat quando per Commissarium conceditur, valida erit dispensatio; contrà erit invalida, si subsistat quando petitur, & non subsistat quando conceditur. Ita communiter DD. ratio est, quia dispensatio recipit tempus quo conceditur, non quo petitur; ergo censenda est nulla, si causa illam concedendi nulla sit eotempore quo conceditur.

Collige eum, qui habet potestatem in hisce impedimentis dispensandi sibi à Papâ delegatam, non solùm illicitè, sed etiam invalidè dispensare, si id faciat absque causâ; quia non potest prudenter præsumi Pontificem dedisse facultatem dispensandi in iis circumstantiis, in quibus non potest id fieri sinè peccato.

§. III.

Quid explicandum in petitione dispensationis?

Dico 1. Qui habet duo impedimenta, debet utrumque explicare ad valorem dispensationis, Sanch. Hurt. & alii communiter; quamvis Henriques & alii apud Hurt. putent id non esse opus, quando utrumque est ejusdem rationis; V. Gr. si quis carnaliter cognoverit duas sorores, & velit ducere tertiam.

Dico 2. Si in petitione dispensationis aliquid omittatur, quod jus jubet exprimi, invalida est dispensatio. Undè si inter consanguineos aut affines intercesserit copula carnalis consummata, debet illa exprimi in petitione dispensationis, pro impedimento consanguinitatis aut affinitatis; quia stylus curiæ exigit in tali casu illius expressionem; ut communiter sentiunt DD. putant tamen Pont. Hurt. Præp. copulæ reticentiam, quando occulta est, dispensationem non invalidare in foro conscientiæ; modò non detur pro foro conscientiæ tantùm cum additâ clausulâ: *modò copula non præcesserit.*

Dico 3. Ad valorem dispensationis, si petentes distent inæqualiter à communi stipite, non est necessarium exprimere gradum propinquiorem nisi is sit primus. V. G. si unus distet in secundo gradu, alter in tertio, sufficit exprimere tertium gradum. Vide longè plura hâc super re apud Sanchez Libr. 8. per 36. Disputationes.

CAPUT XVI.

De revalidatione Matrimonii invalidi.

Nota 1. duobus modis potest Matrimonium esse invalidum, vel ob impedimentum dirimens, vel ob defectum sufficientis consensûs.

Nota 2. Potest esse invalidum vel notoriè vel occultè. Itaque

Dico 1. Si Matrimonium fuit invalidum ob impedimentum dirimens, V. G. ob consanguinitatem, affinitatem &c. ante omnia petenda est dispensatio; & interim, si uterque conjux illud sciat, abstinendum omnino ab usu Matrimonii quoad usque dispensatio habeatur; quâ habitâ debet uterque præstare novum consensum, quia prior fuit illegitimus cadens in materiam illegitimam; si autem unus tantum conjux illud sciat, ante obtentam dispensationem nullo modo reddere debitum potest, quia hoc esset scienter fornicari; illâ verò obtentâ, conetur illud comparti ignaræ saltem in confuso manifestare, & eam inducere ad præstandum novum consensum. Si autem per istam manifestationem timeatur grave incommodum, scandalum &c. tunc conjux, impedimenti conscius, videns compartem benè dispositam, ei dicat: *ego te ita amo ut si inter nos non esset Matrimonium, te in conjugem iterum acciperem, & quantum in me est, te accipio; tu-ne ex parte tuâ idem facis?* Si respondeat, *facio*, aut simili modo novum consensum præstet, videtur id sufficere ad Matrimonium revalidandum. Ubi notandum est non sufficere, si dicatur *vellem* vel *acciperem* &c. Quia non esset consensus de præsenti, qualis ad Matrimonium requiritur. Quod si neque hoc sine gravi periculo, aut scandalo fieri possit, quia fortè alter ex illo extraordinario agendi modo posset conjicere aliquid tale subesse; eo casu censent Sanchez Less. Angel. Palud. Sot. Bonac. &c. partem impedimenti conscium posse se conformare sententiæ non improbabili eorum, qui docent sufficere quod consensum renovet interius & affectu maritali actum conjugalem exerceat, non monitâ comparte de Matrimonii nullitate.

Dico 2. Si Matrimonium fuerit nullum defectu interni consensus ex parte utriusque, debet uterque novum consensum elicere ut Matrimonium fiat validum, debetque iste consensus exteriùs exprimi; quia debet utrique innotescere & ab utrâque acceptari. Si autem fuerit nullum defectu consensûs ex parte unius tantùm, videtur sufficere si ipse consensum interiùs ponat; quia ut supponitur, consensus alterius remanet habitualiter; nec est necesse, ut defectum hunc comparti significet, sed satis est si consensum suum aliquo modo illi indicet.

Dico 3. Si nullitas Matrimonii undecumque proveniens fuerit notoria; aut periculum sit ut evadat notoria, ad illud revalidandum non sufficit clandestinè consensum renovare, sed debet id fieri in facie Ecclesiæ coram parocho & testibus, quamvis prior consensus, qui nullus fuit ob aliquod impedimentum dirimens, præstitus fuerit in facie Ecclesiæ, seu coram parocho legitimo & testibus ad mentem Tridentini. Si autem nullitas sit occulta, nec sit periculum ut aliquando innotescat, & prius Matrimonium in facie Ecclesiæ coram parocho & testibus initum fuerit, tunc ad illius revalidationem sufficit occulta consensûs conjugum in illud renovatio, modo jam explicato. Sanch. Nav. Præp. Bonac. &c. *Probatur*, tum quia jam talis est praxis quotidiana pœnitentiariæ Romanæ, quæ dispensando in impedimento dirimente occulto, numquam requirit renovationem consensûs in facie Ecclesiæ; tum quia in hoc casu cessat finis Trid. requirentis præsentiam parochi & testium, quia tunc publicè probari potest valor Matrimonii, cùm defectus sit occultus, & Matrimonium publicè celebratum fuerit.

FINIS.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

Rerum quæ in hac bina Appendice continentur.

A

Accusatio.

Quid sit accusatio? an hanc præcedere debeat secreta monitio? Appendix 1. cap. 30. num. 11. & 12.

Accusator.

An accusator possit desistere ab incepta accusatione? App. 1. cap. 32. num. 4.

Adulterium.

De restitutione ob adulterium, stuprum, fornicationem. App. 1. cap. 10. num. 1. 2. &c.

Advocatus.

Quid liceat advocato quoad causas? App. 1. cap. 33. num. 5.

Assecuratio.

Quid assecuratio & sponsio. App. 1. cap. 29. n. 1. & 2.

B

Beneficiatus.

An beneficiati teneantur ad Horas canonicas? App. 1. cap. 36. num. 1.
Quinam beneficiati teneantur ad Residentiam, & quæ causæ ab eâ excusent? App. 1. cap. 36. n. 2. & 3.

Beneficium.

Quid sit beneficium & quotuplex? App. 1. cap. 35. num. 1.
Beneficium acquiritur præsentatione, electione, postulatione. App. 1. cap. 35. n. 3. 4. 5.
Beneficium acquiritur liberâ collatione, resignatione, permutatione. App. 1. cap. 35. num. 6. 7. 8.
Quæ conditiones requirantur, ut quis sit capax beneficii? App. 1. cap. 35. num. 9.
Beneficii collator quando peccet? App. 1. cap. 35. num. 10.
Quomodo amittatur beneficium? App. 1. cap. 35. num. 11.

Bona.

De bonis derelictis. App. 1. cap. 5. num. 18.
An & cui bona incerta sint restituenda? App. 1. cap. 14. num. 5.

C

Cambium.

Quid sit cambium & quotuplex? App. 1. cap. 26. num. 1.
An lucrum ex cambio minuto & ex locali sit licitum? App. 1. cap. 26. num. 2. & 3.
An cambium Franco-furtense sit licitum? App. 1. cap. 26. num. 4.

Census.

Quid sit census & quotuplex? App. 1. cap. 25. num. 1.
De emptione censûs novi consignativi & personalis. App. 1. cap. 25. n. 2. & 3.
An census ad tempus sit licitus? App. 1. cap. 25. num. 4.
An census ex utraque parte redimsibilis; sit licitus? App. 1. cap. 25. n. 5.

Commodatum.

Quid commodatum, & quæ obligationes commodatarii? App. 1. cap. 19. num. 3, & 6.

Compensatio.

An occulta compensatio sit licita? App. 1. cap. 12. num. 7.

Conjugale.

An actus conjugalis sit licitus? App. 2. part. 3. cap. 11. num. 1.
An actus conjugalis possit esse meritorius? App. 2. part. 3. cap. 11. num. 2.
An debitum conjugale obliget, & ejus denegatio quale sit peccatum? App. 2. part. 3. cap. 11. num. 3. 4. 5.
In quibus casibus actus conjugalis est illicitus? App. 2. part. 3. cap. 11. num. 6.

Contrahere.

Quinam possint valide contrahere? App. 1. cap. 17. num. 7.

Contractus.

Quid contractus & quotuplex? App. 1. cap. 17. num. 4. & 5.
An sit validus contractus, cui error, dolus, metus causam dedit? App. 1. cap. 17. num. 4. & 5.
An contractus de re turpi sit validus? App. 1. cap. 17. num. 6.
Quid sit contractus societatis? & an contractus triplex sit licitus? App. 1. cap. 28. num. 1. & 2.

Cooperantes.

Ad quid teneantur cooperantes ad furtum vel damnum. App. 1. cap. 18. num. 1. 2. &c.

D

Damnum.

Ad quid teneatur qui est causa damni, & qui in tempestate projicit in mare merces alienas? App. 1. cap. 12. num. 4. & 5.

Denunciationes.

Quid denunciationes? & quomodo præmitti debeant matrimonio? App. 2. Part. 3. cap. 8. §. 3.

Depositum.

Quid depositum? & quales obligationes depositarij? App. 1. cap. 19. num. 1. 4. 5.

Detractio.

Quale peccatum est detractio? an audiens detrahentem peccet? App. 1. cap. 11. num. 2. & 3.
Quænam facienda est restitutio pro detractione? App. 1. cap. 11. num. 8. 9. &c.

Dispensare.

Quis possit dispensare in impedimentis matrimonii? App. 2. Part. 3. cap. 15. §. 1.
Quænam sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis matrimonii? App. 2. Part. 3. cap. 15. §. 2.

Index Rerum.

Quid explicandum in Petitione dispensationis matrimonii? App. 2. Part. 3. cap. 15. §. 3.

Divisio.

De prima rerum divisione & quo jure facta? App. 1. cap. 5. num. 1. & 3.

Divortium.

De divortio. App. 2. Part. 3. cap. 10. n. 1.2. &c.

Dominium.

Quid sit dominium, & quotuplex? App. 1. cap. 3. num. 1. & 2.

Quibus competat dominium? an Pueris? an filiis familias? an servis? an uxori? an Religiosis? An Clericis? App. 1. cap. 3. n. 2. 3. &c.

An homo cadat sub dominium alterius hominis? App. 1. cap. 4. num. 9.

Quot modis acquiratur dominium in homines? App. 1. cap. 5. num. 4.

Dominus.

An homo sit dominus vitæ & famæ suæ? App. 1. cap. 4. num. 10. & 11.

Donare.

Quinam donare possint, & quantum quis donare possit? App. 1. cap. 18. num. 6. & 7.

E

Emere.

An possint minoris emi credita & chirographa? App. 1. cap. 24. num. 7.

Emphyteusis.

Quid sit emphyteusis & feudum? quæ sint obligationes emphyteutæ & feudatarii? App. 1. cap. 27. num. 8. & 9.

F

Fama.

Quænam excusent à famæ restitutione? App. 1. cap. 11. num. 12.

Fidejussio.

Quid fidejussio & assecuratio? App. 1. cap. 20. num. 1. & 2.

Fur.

An fur continuè peccet donec restituat? an peccet novo peccato quoties utitur re alienâ? App. 1. cap. 12. num. 2. & 3.

An qui bona fide accepit à fure rem alienam, possit ei reddere? App. 1. cap. 14. num. 3.

Furtum.

Quæ quantitas requiratur ad mortale furti peccatum? App. 1. cap. 12. num. 4.

An plura furta levia possint constituere peccatum mortale? App. cap. 12. n. 5.

Cuinam pereat res furtiva? & quomodo rem furtivam debeat fur restituere? App. 1. cap. 12. n. 11. 12. 13.

H

Heredes.

Quinam sint heredes necessarii, & quinam succedant ab intestato? App. 1. cap. 30. n. 11. & 12.

Hereditas.

Quomodo acquiratur hereditas? App. 1. cap. 30. num. 13.

Homicidium.

Quando homicidium casuale est peccatum, & quando non? App. 1. cap. 9. num. 10.

De restitutione ob homicidium, ob mutilationem, &c. App. 1. cap. 9. num. 11. 12. &c.

Honor.

An honor sit restituendus, & quomodo? App. 11. num. 12.

Hypotheca.

Quid hypotheca & pignus? &c. App. 1. cap. 20. num. 3. & 4.

I

Impedimentum.

Quænam sint impedimenta matrimonii, & quis possit ea statuere? App. 2. part. 3. cap. 12. n. 1. 2. 3.

Quæ & quot sint impedimenta matrimonium impedientia? App. 2. part. 3. cap. 13.

Quæ & quot sint impedimenta matrimonium dirimentia? App. 2. part. 3. cap. 14.

De singulis impedimentis matrimonium dirimentibus. App. 2. part. 3. cap. 14. §. 1. 2. &c.

Infamare.

An liceat seipsum infamare? App. 1. cap. 11. num. 4.

Judex.

Ex quibus indiciis possit Judex subjicere reum torturæ? App. 1. cap. 31. n. 4.

Quam regulam sequi debet Judex in sententia ferenda? App. 1. cap. 31. num. 5.

Ad quid teneatur Judex qui injustam sententiam tulit? App. 1. cap. 31. num. 6.

An Judex teneatur restituere pretium acceptum pro sententia ferenda? App. 1. cap. 31. num. 9.

Judicium.

Quænam requirantur ad judicium legitimum? App. 1. cap. 31. num. 1.

Quænam forma servanda est in judiciis? App. 1. cap. 31. num. 2.

Jus.

Quid sit jus? & quotuplex? App. 1. cap. 2. num. 1. & 2.

Justitia.

Quid sit justitia, & quotuplex? App. 1. cap. 1. num. 1. 3. 4.

L

Locatio.

De locatione & conductione. Quæ obligationes locatorum & conductorum? App. 1. cap. 2. num. 1. & 2.

Ludus.

Quid ludus, & quotuplex? quinam ludi sunt prohibiti? App. 1. cap. 29. num. 3.

Quandonam acquisita ludo prohibito restitui debent? App. 1. cap. 29. num. 6. & 7.

M

Matrimonium.

Quid matrimonium & quotuplex. App. 2. part. 2. cap. 1. num. 1. & 2.

Origo & honestas matrimonii. App. 2. Part. 2. cap. 2. num. 1. & 2.

An matrimonium cadat sub præcepto? App. 2. part. 2. cap. 3. num. 1. & 2.

Quid

Index Rerum.

Quid matrimonium prout est Sacramentum, & quando à Christo institutum? App. 2. part. 3. cap. 1. num. 1. & 2.

Quæ materia & forma Sacramenti matrimonii? App. 2. part. 3. cap. 2.

De intentione contrahentium, ut matrimonium sit Sacramentum. App. 2. part. 3. cap. 3. num. 1. 2. &c.

An matrimonium per procuratorem sit validum, & an sit Sacramentum? App. 2. part. 3. cap. 4.

Quis sit minister Sacramenti matrimonii? App. 2. patt. 3. cap. 5.

Effectus & dispositio Sacramenti matrimonii. App. 2. part. 3. cap. 6. n. 1. &. 2.

De consensu ad matrimonii valorem requisito. App. 2. part. 3. cap. 7. num. 1. 2. &c.

Quid matrimonium clandestinum, & an sit illicitum & invalidum? App. 2. part. 3. cap. 8. §. 1.

De parochi præsentia & testibus ad matrimonii valorem requisitis. App. 2. part. 3. cap. 8. §. 2.

De matrimonii indissolubilitate quoad vinculum. App. 2. part. 3. cap. 9. num. 1. 2. 3.

Metallicæ venæ.

Cujus fiant inventæ metallicæ venæ? App. 1. cap. 5. num. 12.

Monopolium.

An monopolium sit licitum? App. 1. cap. 24. num. 13.

Mons pietatis.

Quid mons pietatis & quotuplex? & an sit licitus? App. 1. cap. 23. n. 1. 2. &c.

Mutuator.

An mutuator possit aliquid exigere supra sortem ratione lucri cessantis, damni emergentis, periculi sortis amittendæ? App. 1. cap. 22. n. 3. 4. 5.

Mutuum.

Quid mutuum, & mutui obligationes? App. 1. cap. 21. num. 1. & 2.

N

Necessitas.

De surreptione rei alienæ in extrema vel gravissima necessitate. App. 1. cap. 12. num. 9.

Negociatio.

Quid negociatio? Quibus est illicita? App. 1. cap. 24. num. 2.

Nuptiæ.

An secundæ nuptiæ sint licitæ? App. 2. part. 2. cap. 4.

O

Occidere.

An liceat bannitos occidere? App. 1. cap. 9. n. 1.

An liceat marito occidere adulterum in adulterio deprehensum? App. 1. cap. 9. num. 2.

An liceat interdum seipsum occidere aut mutilare? App. 1. cap. 9. n. 3.

An liceat interdum innocentem occidere? App. 1. cap. 9. n. 4.

An liceat alium occidere ad vitæ suæ, facultatum suarum, pudicitiæ suæ defensionem? App. 1. cap. 9. num. 5. 7. 8.

P

Pastio.

De pastione & lignatione. App. 1. cap. 5. nu. 13. & 14.

Pensio.

Quid & quotuplex pensio? quid requiratur ad constituendam pensionem? App. 1. cap. 37. n. 1. & 2.

Polygamia.

Quomodo polygamia sit illicita? App. 2. part. 2. cap. 5. num. 1. & 2.

Possessio.

Quid possessio & quotuplex? quibus modis acquiratur & amittatur? App. 1. cap. 3. n. 9. 10. &c.

Possessor.

Ad quid teneatur possessor bonæ fidei, habens rem furtivam? App. 1. cap. 14. num. 1.

Præscriptio.

Quid sit præscriptio, seu Usucapio? App. 1. cap. 6. num. 1.

Quæ conditiones requirantur ad præscribendum? App. 1. cap. 6. n. 2.

Malâ fide non procedit præscriptio. App. 1. cap. 6. num. 6.

De præscriptione rerum & immobilium & mobilium, servitutum, beneficii, juris patronatus, debitorum, actionum, &c. App. 1. cap. 6. nu. 2. 3. &c.

De præscriptione consuetudinis contra legem. App. 1. cap. 6. num. 13.

Quæ res non possunt præscribi. App. 1. cap. 6. num. 14.

Pretium.

Quodnam sit justum rerum venalium pretium? App. 1. cap. 24. n. 3.

Promissio.

An promissio interna & ante acceptationem obliget, & post acceptationem quomodo obliget? App. 1. cap. 18. num. 2. 3. 4.

An promissio aut donatio conditionalis obliget? App. 1. cap. 18. num. 9.

R

Restitutio.

Quid sit restitutio in integrum? App. 1. cap. 6. n. 16.

An sit obligatio restitutionis ob damnum illatum sine culpâ, aut illatum ex levi vel leviss*i*ma culpa, aut ex ignorantia comitante? App. 1. cap. 7. num. 6. 7. &c.

An restitutio sit ad salutem necessaria? App. 1. cap. 7. num. 10.

An qui motu vel fraude pertraxit aliquem ad peccatum, aut illum avertit à Religione, teneatur ad restitutionem? App. 1. cap. 8. num. 2. & 3.

An acceptum ob turpem causam sit restituendum? App. 1. cap. 14. num. 6.

De restitutionis ordine & loco. App. 1. cap. 15. num. 1. & 2.

Index Rerum.

De causis à restitutione excusantibus. App. 1. cap. 16. num. 1. 2. &c.

Revalidatio.

De revalidatione matrimonii invalidi. App. 2. part. 3. cap. 16. num. 1. 2. 3.

Revelare.

Quomodo licitum est revelare alterius crimen? App. 1. cap. 11. num. 5. & 6.

Reus.

An reus interrogatus à judice teneatur fateri veritatem? App. 1. cap. 33. num. 2.
An reus teneatur parere judici ferenti sententiam? an illi liceat è carcere fugere? App. 1. cap. 33. num. 3. & 4.

S

Servus.

An servi possint fugere à dominis suis? App. 1. cap. 5. num. 5.

Servitus.

Quid sit servitus? App. 1. cap. 1. num. 7.

Sponsalia.

Quid sponsalia? & quomodo contrahuntur? App. 2. part. 1. cap. 1. num. 1. & 2.
Quinam possint sponsalia contrahere? & quâ ætate? App. 2. part. 1. cap. 2. n. 1. & 2.
Effectus sponsalium. App. 2. part. 1. cap. 3. num. 1. 2. &c.
Causæ dissolvendi sponsalia. App. 2. part. 1. cap. 4. num. 1. 2. &c.

Stipendium.

De justo operariorum, famulorum, & ceterorum stipendio. App. 1. cap. 27. n. 5. 6. 7.

T

Testamentum.

Quid testamentum, codicillus, legatum, fideicommissum, donatio causâ mortis, substitutio? App. 1. cap. 30. num. 1. 2. &c.
Quotuplex testamentum? App. 1. cap. 30. num. 7. & 8.

Testari.

Quinam testari possint? App. 1. cap. 30. num. 9.

Testis.

Quot & qui testes requirantur in quavis causa? App. 1. cap. 32. num. 6.

Thesaurus.

Cujus fiat thesaurus inventus? App. 1. cap. 5. num. 15. 16. &c.

V

Vectigal.

Quid vectigal, & ejus conditiones. App. 1. cap. 34. num. 1. & 2.
An Ecclesiastici sint exempti à vectigalibus? App. 1. cap. 34. num. 3. & 4.
An peccent qui fraudant vectigal? App. 1. cap. 34. num. 7.

Venatio.

De occupatione animalium per venationem, piscationem, aucupium. App. 1. cap. 5. num. 6.

Vendere.

An liceat interdum pluris vendere aut minoris emere quàm res valeat? App. 1. cap. 24. num. 4.
Utri pereat res vendita ante traditionem? App. 1. cap. 24. num. 10.
Quænam censeantur cum re venditâ simul vendi? App. 1. cap. 24. num. 11.
An liceat vendere cum pacto retrovenditionis? App. 1. cap. 24. num. 12.

Usura.

Quid usura, & quo jure sit illicita? App. 1. cap. 22. num. 1. & 2.
An sit peccatum petere mutuum sub usura? App. 1. cap. 22. num. 12.

Usurarius.

An usurarius acquirat dominium usurarum? App. 1. cap. 22. num. 9.
Quomodo heredes usurarii & cooperatores teneantur ad restitutionem. App. 1. cap. 22. num. 10. & 11.
Quæ sint pœnæ usurariorum publicorum? App. 1. cap. 22. num. 13.

Usus.

An usus possit distingui à Dominio? App. 1. cap. 3. num. 8.

Usufructus.

De usufructu, & ejus amissione. App. 1. cap. 3. num. 4. & 5.

Uxor.

Quid liceat uxori circa bona domestica? App. 1. cap. 12. num. 10.

FINIS.

KÖNIGL. KREISBIBLIOTHEK IN AUGSBURG

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Suárez, Francisco,

Theologiae R. P. Francisci Suarez E Societate Jesu Summa Seu Compendium à R. P. Francisco Noel Ejusdem Societatis Concinnatum, & in Duas Partes Divisum ; Duobusque Tractatibus adauctum ; primo de Justitia Et Jure, secundo de Matrimonio ...
Bd.: 2

Coloniae 1732

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek – 2 Th S 212
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11205384-7
VD18 80495311-001